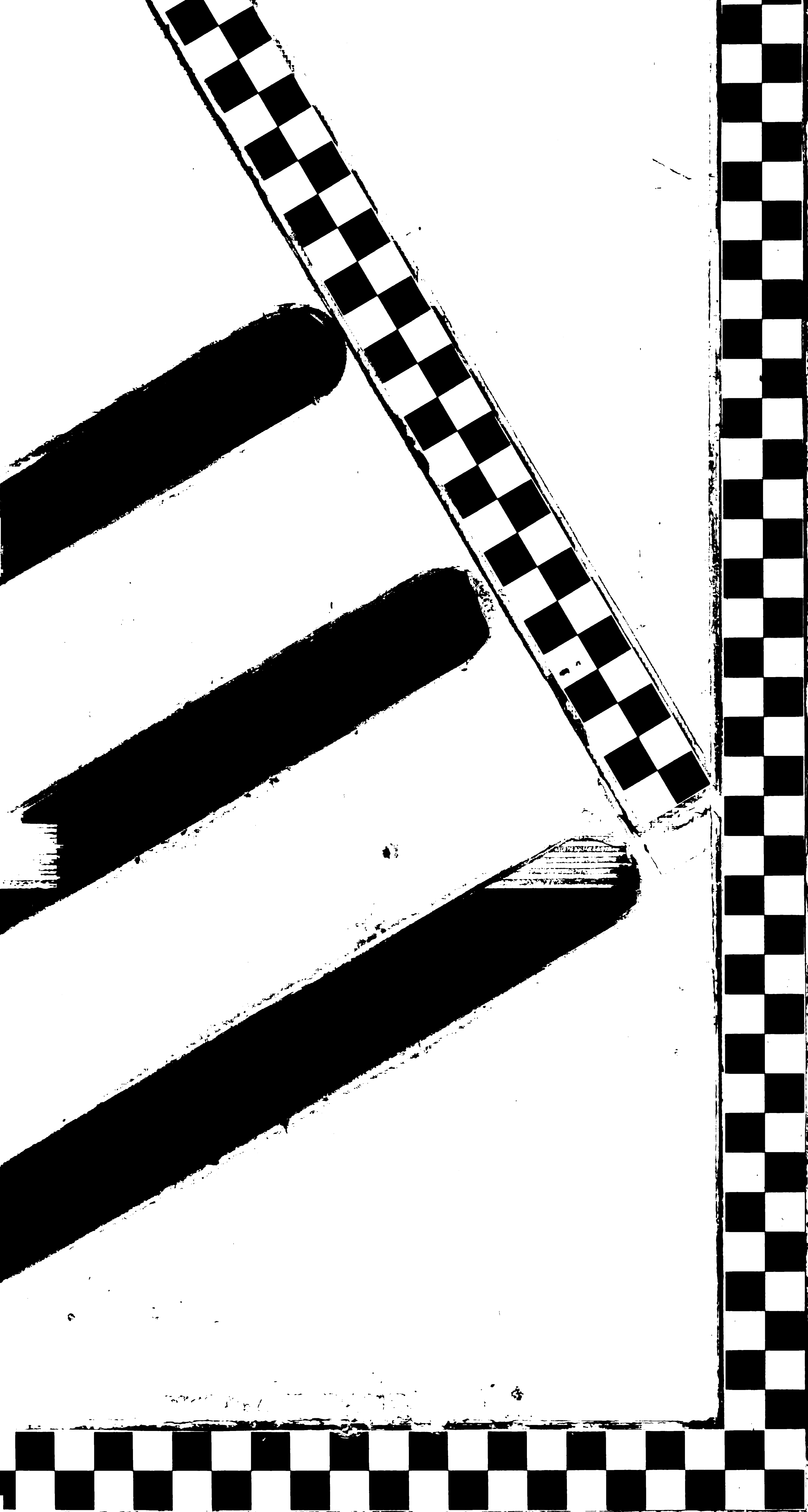

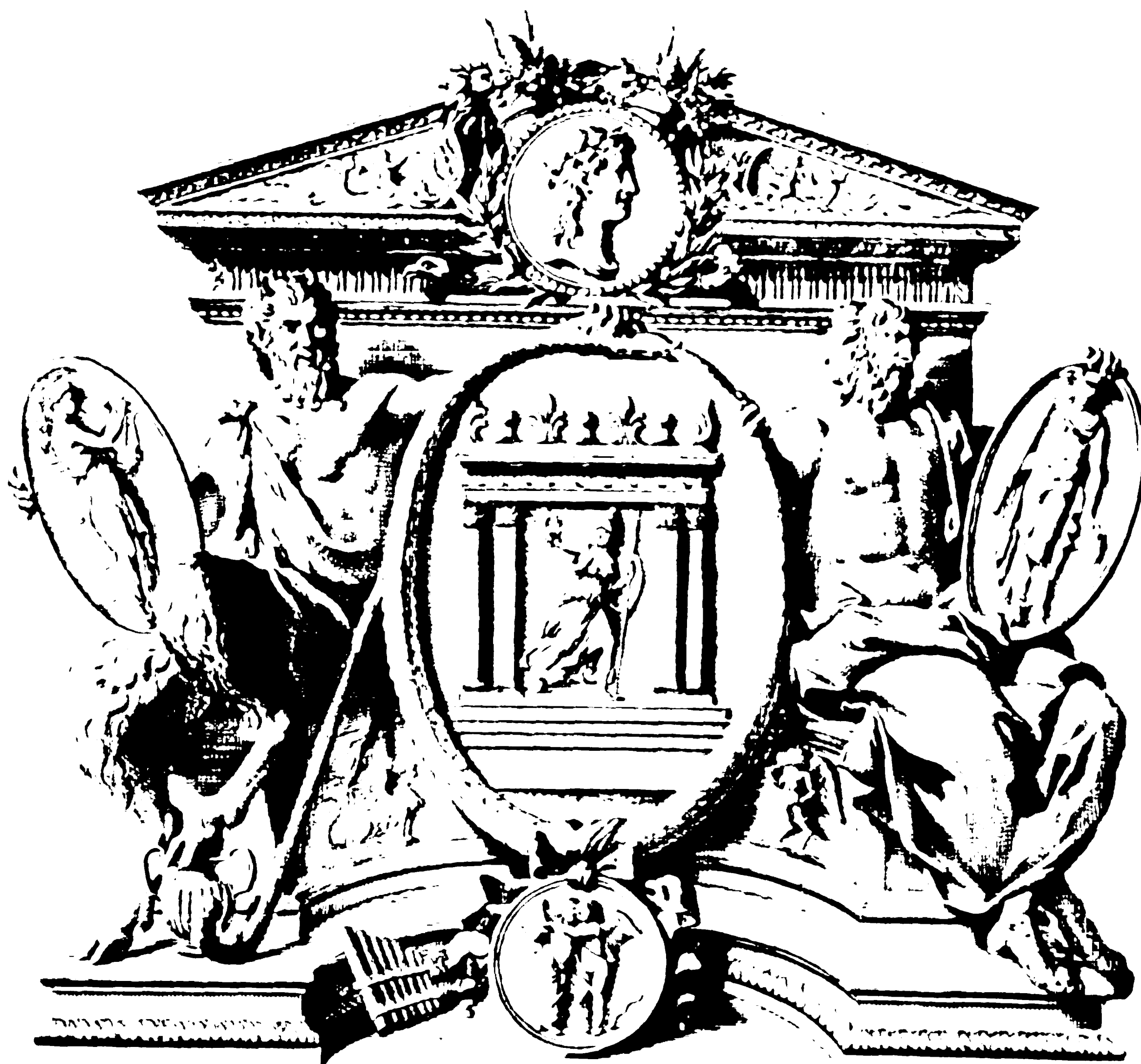

I. Dom Ferretti inv. et del.

Carol. Gregori Sculp.

IOANNIS MEVRSI
OPERVM
VOLVMEN OCTAVVM
EX RECENSIONE
IOANNIS LAMI

LVCVBRATIONES QVAE IN EO CONTINENTVR, SEQVENS PAGINA INDICAT.

FLORENTIAE. CIↃ. IↃ. CC. XLVI.
SACRAE CAESAREAE MAIESTATIS TYPIS
APVD TARTINIVM ET FRANCHIVM
CVM ADPROBATIONE.

Procopii Gazaei Sophistae in libros Regvm et Paralipomenon Scholia.

Evsebii Pamphili Expositio in Canticvm Canticorvm.

Polychronii Diaconi Enarratio in Canticvm Canticorvm.

Michaelis Glycae ad Gregorivm Acropolitam Epistola *nunc primum ex Codice Riccardiano edita.*

Michaelis Pselli Paraphrasis in Canticvm Canticorvm.

Palladii Episcopi Helenopoleos Historia Lavsiaca, sev Vitae SS. Patrvm.

S. Cyrilli Alexandrini Archiepiscopi in Transfigvrationem Domini Sermo.

S. Anastasii Archiepiscopi Antiochiae Sermones dvo.

S. Andreae Ierosolymitani Cretae Archiepiscopi Sermo.

Methodii liber de lib. Arbitrio.

Timothei Presbyteri de differentiā eorvm qvi accedvnt ad nostram Fidem liber.

Hilarionis Monachi Oratio Dialectica.

Theophylacti Archiepisc. Bvlgariae Epistolae, *quibus accesſere aliae* xxxiv. *Epiſt. nunc primum editae ex Cod. Medic. Laur.*

PRAEFATIO

Ximia, & plurimi facienda, antiquorum Scriptorum Graecorum opera, & quae ad res Divinas, & Ecclesiasticas, fere omnia adtinent, in Tomum hunc octavum operum *Ioannis Meursii* coniecimus, ut quae sacra argumenta Graeco eloquio tractarent, cuncta simul hic collecta commode, & faciliter, haberentur. *Procopium Gazaeum* praemisimus, quod libros Divinos Historicos quosdam edisserat: ex iis enim cognitionem perfectiorem eorum, quae in subsequentibus libris exponuntur, haurire est: atque ita paratiores, atque eruditiores, ad insequentes Commentationes progrediemur. Huic subieci *Eusebium* Canticum Canticorum enarrantem, quem excipiunt *Polychronius*, & *Michael Psellus*, eamdem divinam Cantionem exponentes; eo ordine servato, quem Scriptorum illorum aetas optimum subpeditabat. Haud quidem me latet, *Eusebium Pamphili*, Caesariensem Antistitem, illius Commentarii universi auctorem esse non posse, quum alii Scriptores in eo laudentur, eorumque dicta referantur, ut *Athanasii*, *Didymi*, *Gregorii Nysseni*, *Philonis Carpathii*, *Theophili*; sed quum forte plura ex *Eusebio*, quam ex aliis in hoc opus traducta fuerint, ideo fortassis *Eusebio* tota Commentatio tributa est. Annon fuerit potius Catenae, ut vocant, species in Canticum Canticorum ex diversorum Auctorum expositionibus, tamquam ex variis annulis, constans: lucubrationis genus Ecclesiasticis Scriptoribus Graecis sequioris aevi usitatissimum? Quid, si *Eusebius* aliquis alius, & non ὁ Παμφίλου, eius compilator est, & per errorem ἐξ ὁμωνυμίας ortum, ut saepe usuvenit, antiquissimo illi attributa fuit? Ipse quidem Latinum feci, sed αὐτοσχεδιάζων, quum Typothetis Graeci textus descriptionem recenserem, opere, ut ita dicam, praecipitato. Hinc κατὰ πόδα interpretatio a me non tam facta, quam effusa fuit, dolente bona fide, quod ab aliquo erudito viro iam in antecessum elaboratam translationem reperire non esset, quo meo otio & quieti melius consultum fuisset. Puto tamen, fidum me interpretem praestitisse: quo quidem antiquius nihil habui, vestigiis insistens viri undecumque doctissimi *Ant. M. Salvinii* praeceptoris mei, qui quamplurimos Graecos Scriptores accuratissime vertit, sed verbis semper inhaerens, ut interpretationes ipsae Graecum semper aliquid saperent, & verborum simul essent, sententiaeque tenacissimae. Idem praestare debui in *Polychronii* Commentario, & eadem festinatione, dum negotiis implicatus innumeris obruor: vicerunt enim, extorseruntque a me hanc operam Typographorum preces. Aliquam enim Latinam versionem antiquiorem vel reperire, vel adsequi, non potui: adeoque & in hac αὐτοσχεδιάζειν mihi opus fuit. At casu quodam, & minus exacta Typographorum subputatione, quum series chartarum non servaretur perpetuo connexa, factum est, ut post *Eusebii*, & *Polychronii* Enarrationes, pagellae quaedam vacuae superessent; heinc ne lacuna tam ingens in medio operis decursu hiaret, opus fuit

opusculum, & ipsum Graece scriptum, & Ecclesiastici argumenti, inserere, quod paginas illas occuparet. Hoc fuit Disputatio, seu Epistola, *Michaelis Glycae*, ad *Gregorium Acropolitam*, quae ἀνέκδοτος, ut alia erant opuscula, quae primus *Meursius* ediderat, & quae hic Tomus complectitur, ex Bibliothecae Richardianae Codice MS. desumta est; ex illo, inquam, Codice, ex quo descripsi alias eiusdem *Glycae* Epistolas, & in *Deliciis Eruditorum* Latine a me versas una cum Graeco contextu publici iuris feci. Haec quidem in Codice illo numero est tertiadecima, & Latine reddita est ab *Iacobo Genuensio* Sacerdote, qui me praeceptore usus litteras Graecas edidicit, &, me duce, hoc primum studii sui Graecanici specimen praebuit. Nam is ego sum, qui iuvenum ingeniis faveo, eosque lubenter in publicum produco, & ut animos addam, & ut laudis & gloriae illecebra ad maiora, atque absolutiora, perficienda exstimulentur. De *Michaele Psello* supervacaneum est heic aliquid dicere post ea multa, quae ex *Guliel. Caveo* de eo in Commentarii calcem, ad alias paginas implendas, transtuli; nihil enim Commentationi illi de meo addidi; atque interpretationem Latinam adposui, quam *Andreas Schottus*, & *Franciscus Zinus*, viri eruditissimi elucubraverant, & in vulgus prodiderant. *Palladii* Episcopi Helenopoleos Historia Lausiaca consequitur, de qua tam multa in fine huius Historiae ad occupandas, implendasque pariter paginas redundantes ex *Caveo*, *Baronio*, & *Fabricio*, producta fuere, ut insuper habendum sit aliquid amplius addere. Heic tantum opportune monebo Lectorem, hanc Historiam heic locupletiorem, absolutioremque, a me esse editam, quam ab *Io. Meursio* iam fuisset, adnexis quibusdam Subplementis ex *Tomis II. & III. Monumentorum Ecclesiasticorum Io. Baptistae Cotelerii*: utilius enim vidi fore viris eruditis habere heic Historiam hanc absolutissimam, quam illam imperfectiorem, quam Graece tantum *Meursius* ediderat. Si enim *Meursius* in pleniores, integrioresque, Codices incidisset, non illam, mancam & deficientem publici iuris fecisset, sed meliorem & perfectiorem hanc illi praeposuisset. Latina *Palladii* Historiae Lausiacae interpretatione, quam *Fronto Ducaeus* in suo *Auctario Bibliothecae Patrum* tradidit, usi sumus; Fragmentorum autem talem exhibuimus, qualem ipse laudatus *Cotelerius* in suis *Monumentis Ecclesiasticis* dedit. Post *Palladii* Historiam habetur in hoc Volumine *Variorum Divinorum liber unus*, in quo Auctores Theologos Graecos varios, antea numquam editos, *Meursius* in vulgus prodidit. Horum omnium Latinas Interpretationes ab aliis elucubratas inveni, & Graeco κειμένῳ adposui, praeterquam *Methodii De libero arbitrio*, quam ideo elaborare ipse debui, ut opus nullum Graeci Scriptoris hoc Tomo contineretur, quod Latine conversum non esset. Non me quidem praeterit, *Fr. Combefisium* ampla *Methodii* huius excerpta, ac fragmenta ex *Photii Cod. CCXXXVI.* ex his *Io. Meursii* Variis Divinis, & ex MS. quod a *Sirmondo* acceperat, edidisse; sed hoc *Combefisii* opus, editio haec, ad manus non fuit, quum librum *Variorum Divinorum* Meursianum recudimus. Adeoque modo subplebimus, quae tunc praeterivimus, & ex *Photio*, & ex *Sirmondiano Fragmento*; eiusdem *Combefisii*, quam tamdem consequuti sumus, editione usi.

ME-

ΛΟΙΠΑ ΕΚ ΤΩΝ.

Φωτίου.

Ἰδ' ὅτι τούτοις ουσίαι ὑπέκειυται, οἴει [1] ἐξ (οὐκ) ὄντων, αὐτὰς ταῦτα ποιεῖν, τῷ λόγῳ σφάλλῃ. οὐδὲ γὰρ ἡ ουσία ἐςὶν ἡ ποιοῦσα τὴν πόλιν, ἢ τοὺς ναοὺς, ἀλλ' ἡ περὶ τὴν οὐσίαν τέχνη, ἣ οὐκ ἐξ ὑποκειμένης τινὸς τέχνης ἐν ταῖς ουσίαις γίνεται· ἀλλ' ἐξ οὐκ οὔσης ἐν αὐταῖς γίνεται. Ἀπαντήσειν δέ μοι δοκεῖς οὕτω τῷ λόγῳ· ὅτι τεχνίτης, τῇ ἐν τῇ ουσίᾳ τέχνῃ, ποιεῖ. φημὶ δὲ πρὸς τοῦτο, ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκ τινος ὑποκειμένης τέχνης προσγίνεται· οὐδὲ γὰρ ἔνεςι, τὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐσίαν, δοῦναι τὴν τέχνην· τῶν γὰρ συμβεβηκότων ἐςὶ, καὶ τῶν τότε τὸ εἶναι ἐχόντων, ὁπόταν ἐν ουσίᾳ τινὶ γένηται. ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, καὶ χωρὶς τῆς τεκτονικῆς ἔςαι· ἡ δὲ οὐκ ἔςαι, ἐὰν μὴ πρότερον ἄνθρωπος ᾖ. ὅθεν τὰς τέχνας, ἐξ οὐκ ὄντων εἰς ἀνθρώπους πεφυκέναι γίνεσθαι, λέγειν ἀναγκαῖον· εἰ τοίνυν τοῦτο οὕτως ἔχειν ἐπ' ἀνθρώπων ἐδείξαμεν, πῶς οὐχὶ προσῆκε τὸν Θεὸν, μὴ μόνον ποιότητας, ἐξ οὐκ ὄντων φάναι δύνασθαι ποιεῖν ἀλλὰ καὶ ουσίας; τὸ γὰρ δυνατὸν φανῆναι, τὸ γίνεσθαί τι ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ τὰς οὐσίας οὕτως ἔχειν δείκνυται.

Πάλιν δὲ διαληπτέον τῶν κακῶν περί. τὰ κακὰ, πότερον ουσίαι σοι δοκοῦσιν εἶναι, ἢ ποιότητες οὐσιῶν; ΟΥΑΛ. Ποιότητες. ΟΡΘΟΔ. Ἡ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν καὶ ἀσχημάτιςος; ΟΥΑΛ. Οὕτω. ΟΡΘΟΔ. Πέπλεκται ἄρα τὰ ὀνόματα ταῦτα τῇ ουσίᾳ, ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ. οὔτε γάρ ἐςιν ὁ φόνος ἡ ουσία, οὔτε τι τῶν ἄλλων κακῶν· ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνεργειῶν παρονομάζεται. οὔτε γὰρ φόνος, ὁ ἄνθρωπος· ἀλλὰ τῷ ἐνεργηκέναι τοῦτον, παρωνύμως φονοὺς παρανομάζεται, μὴ ὢν φόνος αὐτός· οὔτε, συλλήβδην εἰπεῖν, τὶ τῶν ἄλλων κακῶν ἐςιν ἡ οὐσία· ἀλλὰ τῷ πρᾶξαί τι τῶν κακῶν, κακὴ λέγεσθαι δύναται. ὁμοίως ἐπινόησον, εἴ τι ἕτερον ἀναπλάττεις ἐν τῷ νῷ, κακῶν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιον, ὡς [2] κἀκεῖνο κακὸν, ἐν τῷ τούτοις ἐνεργεῖν καὶ ὑποβάλλειν ποιεῖν τὰ κακά. ἔςι γὰρ καὶ αὐτὸς κακος, ἐξ ὧν ποιεῖ. διὰ γὰρ τοῦτο κακὸς εἶναι λέγεται, ὅτι (τῶν) κακῶν ἐςι ποιητής. ἃ δέ τις ποιεῖ οὐκ ἔςιν αὐτὸς, ἀλλ' ἐνεργεια αὐτοῦ, ἀφ' ὧν τὴν προσηγορίαν τοῦ [3] κακος λέγεσθαι λαμβάνει. εἰ γὰρ αὐτὸν εἴποιμεν εἶναι ἃ ποιεῖ· ποιεῖ δὲ φόνους, καὶ μοιχείας, καὶ ὅσα ὅμοια, αὐτὸς ἔςαι ταῦτα. εἰ δὲ αὐτός ἐςι ταῦτα, ὅτε γίνεται, τὴν σύςασιν ἔχει. οὐ γινόμενα δὲ, καὶ τοῦ εἶναι παύεται. γίνεται δὲ ταῦτα πρὸς ἀνθρώπων· ἔσονται ἄρα τούτων οἱ ἄνθρωποι ποιηταὶ, καὶ τοῦ εἶναι, καὶ τοῦ μὴ εἶναι αἴτιοι. ἀλλ' εἰ ἐξ ὧν ἐνεργεῖ ἕκαςος, ὑπάρχει κακός· ἃ δὲ ἐνεργεῖ, ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει· ἤρξατο κἀκεῖνος εἶναι κακός· ἤρξατο δὲ καὶ ταῦτα τὰ

1 λείπει τὸ, μὴ ἢ περί. τὸ, οὐκ, ἴς αὐτούς.
2 ἄλ. κἀκεῖνος κακός.
3 ἄλ. κακοῦ.

RELIQUA EX

Photio.

Quod si, quia his substantiae subiectae sint, existimas non haec facere ex nihilo, verbo falleris. Neque enim substantia condit civitatem, aut templa, sed ars, quae versatur circa substantiam, eaque, non ex subiecta aliqua arte, quae sit in substantiis; sed ex non arte in illis procreatur. Videris tamen ita rationi posse occurrere; ut nimirum artificem, arte, quam in substantia habeat, dicas operari. Ad hoc respondeo; neque homini adnasci artem ex subiecta arte: nam neque concedi potest, ipsam in se substantiam, artem esse. Ars enim accidentibus accensetur, iisque, quorum tunc fit esse, quum in substantia aliqua procreata fuerint. Homo quidem, sine etiam tectonica fuerit: at illa, nisi prius exsistente homine, nulla erit. Quare dicendum necessario, habere artes natura, ut ex nihilo fiant in hominibus. Ergo si ita habere ostendimus in hominibus; quomodo non aequum erit dicere posse a Deo, non solum qualitates, sed & substantias, fieri ex nihilo? Dum enim possibile videtur, ut aliquod ex nihilo fiat, posse etiam substantias ex nihilo fieri ostenditur.

Iterum vero instituta de malis disputatio resumatur. Mala, utrum substantiae videntur, vel qualitates substantiarum? Val. Qualitates. Orth. Materia vero, eratne sine qualitatibus, & informis? Val. Maxime. Orth Haec ergo nomina, substantiae iunguntur ex iis, quae ipsi accidunt. Neque enim homicidium est substantia, neque quidquam aliorum malorum; sed adgnominatur ab operationibus Nam neque homicidium est homo; sed is, ob illud perpetratum, quadam velut nominis deflexione, homicida adgnominatur; quum ipse haudquaquam sit homicidium: atque ut compendio dicam, nihil quidquam ex aliis malis est substantia, sed potest dici mala, quod malorum quidpiam egerit. Simili modo ratiocinare, si quid aliud, quod sit caussa malorum, mente confinxeris: nempe etiam illud malum esse, quod hominibus cooperetur, & subgerat ut mala faciant. Est enim & ipse malus ob ea, quae facit. Propterea enim dicitur esse malus, quod sit auctor malorum. Porro quod quis facit, non ipse est qui facit, sed eius operatio, unde sibi cognomen mali adsciscit. Nam si id ipsum dixerimus esse, quod facit; quum faciat caedes, & adulteria, & hoc genus similia; ipse illa erit. Quod si ipse, illa est; habet suum esse, quum illa sunt: ubi autem non fuerint, etiam ipse desinit esse. Fiunt autem haec ab hominibus: erunt ergo homines horum auctores; & ut sint, vel non sint caussae. Atqui, si ob ea, quae quisque facit, malus est; quae autem facit, principium habent,

conſequens ſit, ut & ille coeperit eſſe malus; coeperintque etiam iſta mala. Quod ſi verum eſt; nemo igitur ante omne principium, aeternumque malus eſt; ac neque mala ſunt increata. VAL. Enimvero, amice, praeſentem quidem diſputationem mihi contra alium opportunius videris inſtituiſſe. Vnde enim ille prius viſus eſt orationi concedere, inde tu bene viſus es concludere. Nam verum habet; ſemel conceſſo, eſſe materiam ſine qualitate & informem, Deumque eſſe qualitatum auctorem, ac qualitates eſſe mala; fore Deum malorum auctorem. At mihi falſum videtur, eſſe materiam ſine qualitate, & informem. De nulla enim ſubſtantia poſſis adfirmare eſſe qualitatis expertem. Quin hoc ipſo, quod ſine qualitate dicis, qualitatem eius declaras, deſcribens qualis ſit materia: quod eſt quædam ſpecies qualitatis. Quare, ſi tibi placet, altius ordire diſputationem. Mihi enim materia qualitates ab aeterno habere videtur. Ita quippe, o amice, & mala ab eius eſſe defluxu, pronuncio. ORTHOD. Si materia ſuis adfecta qualitatibus ab aeterno fuit, cuius erit creator Deus? Sive enim ſubſtantias dixerimus, iam ante fuiſſe adfirmamus; ſive rurſus qualitates, & illas extitiſſe adſerimus. Quum ergo ſint ſine Deo & ſubſtantiae & qualitates, ſupervacaneum videtur, ut Deus dicatur creator. Ceterum percontanti reſponde. Qua ratione dicis Deum eſſe creatorem? An quod ſubſtantias, quae aliquando fuerunt, in nihilum redegerit, an quod ſubſtantias quidem conſervarit, ſed qualitates earum mutarit? VAL. Nulla mihi videtur ſubſtantiarum facta mutatio, ſed tantum qualitatum, quarum cauſa, Deum eſſe creatorem dicimus. Et quemadmodum ſi quis dicat, factam ex lapidibus domum; quo tamen minime fuerit negandum, manere adhuc lapides ſecundum ſubſtantiam, qui dicuntur domus: domum enim compoſitionis qualitate dico factam: Ita cenſeo, Deum, manente ſubſtantia, mutationem quandam qualitatum feciſſe, ratione cuius, Mundum a Deo creatum adfirmo. ORTHOD. Videturne etiam mala, ſubſtantiarum eſſe qualitates? VAL. Videtur. ORTHOD. Fueruntne hae qualitates ab aeterno, in materia, an principium eſſendi habuerunt. VAL Fuiſſe has qualitates ab aeterno cum materia exiſtimo. ORTH. Non arbitraris mutationem quamdam qualitatum eſſe a Deo factam? VAL. Arbitror factam. ORTH. In melius? VAL. Mihi videtur ORTH. Si ergo materiae qualitates mala ſunt; Deus autem eas in melius convertit, neceſſario quaerendum eſt, unde mala ſint. Aut enim omnes, quum bonae eſſent, in melius ſunt converſae: aut quum aliae quidem bonae eſſent, aliae malae, malae quidem non ſunt mutatae in melius: reliquae vero, quaecumque erant commodae, ornatus cauſa a Deo mutatae ſunt. VAL. Sic ego iam olim ſentiebam. ORTHOD. Quomodo ergo, malas qualitates, ut a principio fuerunt, relictas dicis? Vel ita, ut poſſet Deus eas tollere; vel ut voluerit quidem, ſed non potuerit? Si potuiſſe ais, & noluiſſe; neceſse eſt, ut auctor horum di-

κακά. εἰ δ' ὕτως ἔχει ὐκ ἔςιν ἀνάρχως τις κακὸς, ὐδὲ ἀγένητα τὰ κακά. ΟΥΑΛ. Α'λλὰ τὸν μὲν πρὸς τὸν ἕτερον, λόγον ἱκανῶς, ὦ φίλε, πεποιηκέναι μοι δοκεῖς. ἐξ ὧν γὰρ προλαβὼν ἔδωκε τῷ λόγῳ, ἐκ τύτων συνάγειν ἔδοξας καλῶς· ὡς ἀληθῶς γὰρ, εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἡ ὕλη, τῶν δὲ ποιοτήτων δημιυργὸς ὁ Θεός, ποιότητες δὲ τὰ κακὰ, τῶν κακῶν ἔςαι ποιητὴς ὁ Θεός· ἐμοὶ δὲ ψεῦδος δοκεῖ, τὴν ὕλην ἄποιον λέγειν, ὐ δὲ γὰρ ἔνεςιν εἰπεῖν περὶ τῆς τινος ὐσίας, ὡς ἔςιν ἄποιος. ἀλλὰ μὲν, καὶ ἐν ᾧ ἄποιον εἶναι λέγεις, τὴν ποιότητα αὐτῆς εἶναι μηνύεις, ὁποία ἐςὶν ἡ ὕλη διαγραφόμενος· ὅπερ ἐςὶ ποιότητος εἶδος. ὅθεν, εἴ σοι φίλον ἐςὶν, ἄνωθεν ἄρχυ τῦ λόγου· ἐμοὶ γὰρ ἡ ὕλη ποιότητας ἀνάρχως ἔχειν δοκεῖ· ὕτω γὰρ καὶ τὰ κακὰ, ἐκ τῆς ἀποῤῥοίας αὐτῆς εἶναι λέγω, ὦ φίλε. ΟΡΘΟΔ· Εἰ ἔμποιος ἦν ἀνάρχως ἡ ὕλη, τίνος (ἄρα) ἔςαι ποιητὴς ὁ Θεός; εἴτε γὰρ ὐσίας ἐροῦμεν, προεῖναι φαμέν. εἴτε αὖ ποιότητας, καὶ ταύτας ὑπάρχειν λέγομεν· ὐκῦν ὐσίας τε ὔσης, καὶ ποιοτήτων, περιττὸν εἶναι μοι δοκεῖ, δημιυργὸν λέγειν τὸν Θεόν. ἀλλὰ ἀπόκριναι ἐρωτώμενος· τίνι τρόπῳ δημιυργὸν εἶναι φῂς τὸν Θεόν; πότερον, ὅτι τὰς ὐσίας ἔτρεψεν ἐκείνας, εἰς τὸ μηκέτι ὑπάρχειν, αἵπερ ἦσαν ποτέ· ἢ ὅτι τὰς μὲν οὐσίας ἐφύλαξε, τὰς δὲ ποιότητας τύτων ἔτρεψε; ΟΥΑΛ. Οὔτι μοι δοκεῖ ἀλλαγὴν ὐσιῶν γεγονέναι, ἀλλὰ μόνον ποιοτήτων καθ' ἃς δημιυργὸν εἶναι λέγομεν τὸν Θεόν, καὶ ὥσπερ εἰ τύχοι λέγειν ἐκ λίθων οἰκίαν γεγονέναι, ἐφ' ὧν ὐκ ἔνεςιν εἰπεῖν, ὡς ὐκέτι λίθοι μένουσι τῇ οὐσίᾳ, οἰκία λεγόμενοι οἱ λίθοι· τῇ γὰρ ποιότητι τῆς συνθέσεως, τὴν οἰκίαν γεγονέναι φημί· ὕτω μοι δοκεῖ, καὶ τὸν Θεὸν, ὑπομενύσης τῆς οὐσίας τροπήν τινα τῶν ποιοτήτων αὐτῆς πεποιηκέναι, καθ' ἣν, τὴν τοῦδε τῦ κόσμυ γένεσιν πρὸ τῦ Θεοῦ γεγονέναι φημί. ΟΡΘΟΔ. Πότερον ϛ σοὶ δοκεῖ τὰ κακὰ ποιότητας ὐσιῶν εἶναι. ΟΥΑΛ. Δοκεῖ. ΟΡΘΟΔ. Α'νωθεν δὲ ἦσαν αἱ ποιότητες αὗται ἐν τῇ ὕλῃ, ἢ ἀρχὴν ἔσχον τῦ εἶναι. ΟΥΑΛ. Συνεῖναί φημι ἀγενήτως τῇ ὕλῃ ταύτας δὴ τὰς ποιότητας· ΟΡΘΟΔ. Οὐχὶ δὲ τὸν Θεὸν φῂς τροπήν τινα τῶν ποιοτήτων πεποιηκέναι; ΟΥΑΛ. Τῦτό φημι. ΟΡΘ. Εἰς τὸ κρεῖττον; ΟΥΑΛ. Εμοὶ δοκεῖ. ΟΡΘΟΔ. Οὐκῦν εἰ ποιότητας ὕλης τὰ κακὰ τὰς δὲ ποιότητας αὐτῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν ὁ Θεός· πόθεν τὰ κακὰ ζητεῖν ἀνάγκη. ἢ γὰρ πᾶσαι, κακαὶ οὖσαι, ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐτράπησαν· ἢ αἱ μὲν ὖσαι κακαὶ, αἱ δὲ μή. αἱ μὲν κακαὶ οὐκ ἐτράπησαν ἐπὶ τὸ κρεῖττον· αἱ δὲ λοιπαὶ, ὅσαι διάφοροι ἐτύγχανον, τῆς διακοσμήσεως ἕνεκα, πρὸς Θεῦ ἐτράπησαν. ΟΥΑΛ. Οὕτως ἄνωθεν εἶχον ἐγώ. ΟΡΘΟΔ. Πῶς τοίνυν τὰς τῶν φαύλων ποιότητας, ὡς εἶχον, καταλελοιπέναι λέγεις. πότερον, δυνάμενον μὲν ἐκείνας ἀνελεῖν· ἢ βουληθέντα μὲν, μὴ δυνάμενον δέ; εἰ μὲν γὰρ δυνάμενον λέγεις, μὴ βυληθέντα δὲ [1] αὐτὸν αἴτιον τύτων· ὅτι δυνάμενος ποιῆσαι μὴ εἶναι κακὰ, συνεχώρησεν αὐτὰ μένειν ὡς ἦν· καὶ μάλιςα ὅτε δημιυργεῖν τὴν ὕλην ἤρξατο

[1] ἀλ. αὐτὸν τούτων ποιητὴν, ἀνάγκη:

ξατο· εἰ γὰρ μηδὲ ὅλως ἔμενεν αὐτῷ τῆς ὕλης. οὐκ ἂν αἴτιος ἦν, ὧν συνεχώρησε μένειν. ἐπεὶ δὲ μέρος μέν τι αὐτῆς δημιουργεῖ, μέρος δέ τι αὐτῆς ἐᾷ, δυνάμενος κἀκεῖνο τρέπειν εἰς τὸ κρεῖττον· αἴτιός μοι τῶν κακῶν (δοκεῖ) καταλιπὼν μέρος ὕλης πονηρόν. ἐπ' ὀλέθρῳ οὖν ἐδημιούργησε μέρους ἀλλὰ μὲν καὶ τὰ μέγιστα, κατὰ τοῦτο, τοῦτο τὸ μέρος ἠδικῆσθαί μοι δοκεῖ, ὅπερ κατεσκεύασε τῆς ὕλης μέρος, ἀντιλαμβανόμενον τὰ ἐκ τῶν κακῶν. πρὶν γὰρ αὐτὴν [1] διακοσμηθῆναι, τὸ μηδὲ αἰσθάνεσθαι τῶν κακῶν, παρῆν αὐτῇ, νῦν δὲ, ἕκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς, αἴσθησιν λαμβάνει τῶν κακῶν. καὶ μοὶ ἐπ' ἀνθρώπου λάβε τὸ παράδειγμα. πρὶν (γὰρ) ζῶον γένηται, ἀναίσθητον ἦν τῶν κακῶν. ἀφ' οὗ δὲ εἰκονισθὲν, ἄνθρωπος πρὸς Θεοῦ γίνεται, τότε καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ προπελάζοντος κακοῦ προσλαμβάνει. καὶ τοῦτο ὅπερ ἐπεὶ εὐεργεσίᾳ τῆς ὕλης πρὸς Θεοῦ γεγονέναι λέγεις, εὑρίσκεται μᾶλλον ἐπὶ τῷ χείρονι προσγενόμενον αὐτῇ. εἰ δὲ μὴ δύνασθαι παῦσαι τὸν θεὸν τὰ κακὰ φῂς· τὸ δὲ ἀδύνατον. ἤτοι τῇ φύσει ἀσθενῆ ὑπάρχειν ἐστὶν, ἢ τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ δεδουλωμένον πρὸς τινὸς κρείττονος· ὅρα ὁποῖον τοῦτον προσάπτειν ἐθέλοις τῷ παντοκράτορι καὶ ἀγαθῷ Θεῷ. ἀλλὰ πάλιν περὶ τῆς ὕλης ἀπόκρινε· πότερον ἁπλῆ τις ἐστὶν ἡ ὕλη, ἢ σύνθετος; εἰ γὰρ ἁπλῆ τις ἐτύγχανεν ὕλη καὶ μονοειδὴς, σύνθετος δὲ ὁ κόσμος, καὶ ἐκ διαφόρων οὐσιῶν συνεστώς ἐστιν· ἀδύνατον τοῦτο ἐξ ὕλης γεγονέναι λέγειν· τῷ τὰ σύνθετα, μὴ οἷόν τε ἐξ ἑνὸς ἀποίου τὴν σύστασιν ἔχειν. τὸ γὰρ σύνθετον, ἁπλῶν τινων μίξιν μηνύει. εἰ δ' αὖ πάλιν σύνθετον λέγεις τὴν ὕλην, πάντως ἐξ ἁπλῶν συνετέθη. καὶ ἦν ποτε καθ' ἑαυτὰ ἁπλᾶ· ὧν συντεθέντων, γέγονεν ἡ ὕλη· τὰ δὲ σύνθετα, ἐξ ἁπλῶν τὴν σύστασιν ἔχει. ἦν ποτε καιρὸς ὅτε ὕλη οὐκ ἦν. τουτέστι πλὴν τὰ ἁπλᾶ συνελθεῖν, εἰ δὲ ἦν ποτε καιρὸς, ὅτε [2] ὕλη οὐκ ἦν· οὐκ ἦν δέ ποτε καιρὸς ὅτε ἀγένητον οὐκ ἦν, οὐκ (ἄρα ἔσται) ἀγένητος ἡ ὕλη. τὸ δ' ἐντεῦθεν, (ἄρα ἔσται) πολλὰ τὰ ἀγένητα. εἰ γὰρ ἦν ἀγένητος ὁ Θεὸς, ἦν δὲ ἀγένητα καὶ τὰ ἁπλᾶ, ἐξ ὧν ἡ ὕλη συνετέθη· οὐκ ἄρα (ἔσται) δύο καὶ μόνα τὰ ἀγένητα. ἵνα [3] παρήσω τὸ ἐπιζητῆσαι, τί ὄντα ἐστὶν ἁπλᾶ ὕλη, ἢ εἶδος; πολλὰ γὰρ καὶ οὕτως ἄτοπα ἀκολουθήσειαν· δοκεῖ δέ σοι μηδὲν τῶν ὄντων, αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντικεῖσθαι; ΟΥΑΛ. Δοκεῖ. ΟΡΘΟΔ. Ἀντίκειται δὲ τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ. καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος· καὶ τῷ ψυχρῷ τὸ θερμόν· καὶ τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρόν. ΟΥΑΛ. Οὕτως ἔχειν [4] μὴ δοκεῖ· ΟΡΘΟΔ. Οὐκοῦν εἰ μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ αὐτίκειται, ἀλλήλοις δὲ ταῦτα αὐτίκειται· οὐκ ἔσονται ὕλη μία, οὐδὲ μὲν ἐξ ὕλης μιᾶς. πάλιν δὲ πυθέσθαι βούλομαι· δοκεῖ σοι τὰ μέρη μὴ ἀναιρετικὰ ἀλλήλων εἶναι: ΟΥΑΛ. Δοκεῖ. ΟΡΘΟΔ. Εἶναι δὲ τῆς ὕλης μέρος· τό, τε πῦρ, καὶ τὸ ὕδωρ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ λοιπά; ΟΥΑΛ. Οὕτως ἔχω. ΟΡΘ, Τί δὲ, οὐ δοκεῖ σοι ἀναιρετικὸν μὲν εἶναι τοῦ πυρὸς τὸ

ὕδωρ

1 ἄλ. διακριθῆναι.
2 ἀγένητος
3 ἄλ. παρήσατο:
4 γρ. μοι.

dicatur: quod potuerit efficere, ut non eſſent mala; & tamen illa, ut erant, eſſe permiſerit, idque maxime, poſtquam coepiſſet materiam formare. Siquidem enim nullam prorſus eius rationem habuiſſet, videri potuiſſet non auctor eorum, quae permiſit manere. Poſtquam autem, partem quidem materiae format, & perficit; partem negligit; quum & illam poſset in melius mutare; mihi videtur malorum cauſsa, qui partem materiae malam reliquerit. Alteram ergo partem in huius exitium formavit. Imo & in hoc maxime, partem hanc materiae, quam diſpoſuit, quaeque iam percipiat malorum incommoda, iniuria adfecerit. O. Antequam enim ornatum reciperet, nullus ei aderat malorum ſenſus, nunc vero ambae partes malum ſentiunt. Sit tibi ab homine exemplum. Priuſquam enim fieret animal, omni prorſus malorum ſenſu vacabat. Ex quo autem effictus homo, formatuſque imagine efficitur a Deo, etiam incumbentis mali accipit ſenſum. Atque adeo, quod materiae, in beneficii partem, a Deo collatum dicis, potius ad exitium acceſſiſſe deprehenditur. Si vero dicas, non potuiſſe a Deo aboleri mala: quum eiuſmodi impoſſibilitas, aut natura imbecillum arguat, aut timore vincente, fortiori alicui mancipatum; vide utrum horum, omnipotenti, & bono Deo, velis adſcribere. Porro iterum, propoſitae circa materiam quaeſtioni reſponde. Eſtne materia ſimplex, an compoſita? Nam ſi materia ſimplex fuit, & uniformis; quum mundus compoſitus ſit, & ex diverſis ſubſtantiis conſtet; non poteſt dici factus ex materia, quod non poſsint, quae ſunt compoſita, uno aliquo informi, ac non quali, conſtitui. Compoſitum enim ſimplicium aliquorum mixtionem indicat. Quod ſi iterum materiam dicas quid compoſitum; omnino debuit ex ſimplicibus componi; erantque olim ſeparata ſimplicia, quorum compoſitione facta eſt materia; compoſita autem, ſimplicibus conſtituuntur: erat plane quum materia non erat: prius nimirum quam ſimplicia coirent. Quod ſi erat quandoque, quum materia non erat; nunquam vero fuit, quum ingenitum non eſſet; non ergo materia ingenita eſt. Porro ſequitur, ut admittenda ſint plura ingenita. Nam ſi Deus erat ingenitus, erantque ſimplicia illa, quibus materia compoſita fuit, ingenita: plane non erunt amplius duo, & ſola ingenita, ut praetermittam quaerere, quid fuerint illa ſimplicia; num materia, an forma? Nam hinc etiam ſequentur multa abſurda; ſed & hoc quaero: Num videtur, nihil in rebus ſibi ipſum eſse contrarium? VAL. Videtur. ORTH. Atqui igni contraria eſt aqua, & luci tenebrae, & frigido calidum, & arido humidum. VAL. Mihi ita videtur. ORTH. Ergo ſi nulla res ſibi ipſa contraria eſt; haec autem ſibi repugnant: non ergo erunt ſola materia, imo neque ex materia ſola. Rurſum vero velim audire: Num putas partes

non

non seipsas interimere? VAL. Puto. ORTH. Num vero existimas, ignem & aquam, ac similiter reliqua, esse partes materiae. VAL. Ita existimo. ORTH. Quid vero? Non videtur tibi aqua lethalis igni, luxque tenebris, & alia, si qua sunt his similia? VAL. Videtur. ORTH. Si ergo partes, minime sibi invicem exitio sunt; haec autem se mutuo perimunt; sequitur, ut non sint invicem partes; si autem non sint invicem partes, neque unius materiaepartes fuerint. Imo neque erunt materia, quod nihil sibi ipsi exitio sit, & contrarium. Quum ergo ita se habeant opposita, patet inde ea non esse materiam. Atque de materia satis dictum sit. Veniendum autem est ad malorum disquisitionem, necessarioque excutienda sunt mala hominum. Quaero igitur: Mala hominum, suntne species mali, an partes? Si species; non erit ergo aliud, praeter haec, subsistens malum, eo quod genera in speciebus inveniantur, & subsistant. Quod si ita habet, erit sane malum aliquid procreatum: sic enim species, quae sint, factum aliquid ostendunt: puta, homicidium, adulterium, & his similia. Sin autem malueris, esse partes alicuius mali: quum illae sint quid factum; plane fit necessum, ut & illud sit quid factum. Quorum enim partes sunt quid factum, etiam ipsa similiter necessario eiusmodi sunt: nam totum constat partibus. Ac totum quidem non erit, partibus non exsistentibus: partes vero aliquae erunt; quamquam totum desideretur. Nullius autem rei pars altera genita est, altera ingenita. Sin vero hoc etiam orationi dedero; haud tamen negari potest, fuisse quando malum non integrum esset: hoc est, antequam Deus materiam formaret. Postquam Deus hominem creavit, iam integritatem recipit. Nam homo, partium mali auctor est: eoque, Deus qui condidit, auctor fuerit integritatis mali; quod impium dictu sit. Si vero neutrum horum malum dixeris esse, sed alicuius malam actionem: tum genitum, ac quid factum ipsum doces. Quod enim alicuius actio est, initium essendi acceptum habet. Ad haec, nullum praeterea aliud malum adsignare potes. Quam enim aliam actionem, praeter id quod committunt homines, adsignare habueris? Nam quod is, qui operatur, non sit ipse malum, secundum rationem substantiae, sed secundum ipsam mali operationem, iam ostensum fuit. Nam nihil est malum natura, sed usu fiunt mala, quae mala sunt. Quippe dico, inquit (Methodius) creatum hominem liberi arbitrii, non velut malo aliquo iam exsistente, cuius eligendi, si vellet, potestatem haberet: sed propter concessam facultatem, obsequendi Deo, vel non obsequendi. Hoc enim sibi tunc volebat, ac erat, liberum arbitrium. Porro, creatus homo praeceptum a Deo accipit; tumque hinc malum incipit. Non enim paret divino mandato; idque & solum malum erat, inobedientia, quae esse coepit.

ὕδωρ, τȣ̃ δὲ σκότους τὸ φῶς, ϗ τἄλλα, ὅσα τȣ́τοις παραπλήσια; ΟΥΑΛ. Δοκεῖ. ΟΡΘΟΔ. Οὐκȣ̃ν, εἰ τὰ μέρη οὐκ ἔςιν ἀλλήλων ἀναιρετικὰ, ταῦτα δὲ [1] ἀναιρετικὰ τυγχάνει οὐκ (ἄρα) ἔςαι ἀλλήλων μέρη. εἰ δὲ οὐκ ἔςαι ἀλλήλων μέρη, οὐκ ἔσονται ὕλης μιᾶς. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἂν ἔσονται ὕλη, τῷ μηδὲν τῇ τῶν ὄντων, αὐτὸ ἑαυτȣ̃ς ἀναιρετικὸν εἶναι ȣ̃τως. ȣ̃ν τῶν ἀντικειμένων ἐχόντων, τὸ μὴ εἶναι τὴν ὕλην δέικνυται περὶ μὲν τῆς ὕλης, αὐτάρκως ἔχει, ἐπὶ δὲ τὴν τῶν κακῶν ἐξέτασιν ἔρχεσθαι δεῖ, ϗ ἀναγκαίως ἀναζητεῖν τὰ παρ' ἀνθρώποις. τὰ παρὰ ἀνθρώποις κακὰ, πότερον εἴδη τυγχάνει κακοῦ, ἢ μέρη; εἰ γὰρ εἴδη οὐκ [ἄρα] ἔςαι ἕτερον παρὰ ταῦτα τὸ κακὸν καθ' ἑαυτό· τῷ τὰ γένη ἐν ταῖς εἴδεσιν ἐξετάζεσθαι, ϗ ὑφεςάναι. εἰ δὲ τοῦτο γενετὸν (ἄρα) ἔςαι τὸ κακόν. τὰ γὰρ εἴδη γενητὰ ὄντα δείκνυται. οἷον φόνος, ϗ μοιχέια, καὶ τὰ τȣ́τοις παραπλήσια. εἰ δὲ μέρη τινὸς κακȣ̃ ταῦτα εἶναι ἐθέλοις, ἔςι δὲ ταῦτα γενητὰ· ἀνάγκη κἀκεῖνο γενητὸν ὑπάρχειν. ὧν γὰρ τὰ μέρη γενητὰ, ταῦτα ὁμοίως ἐξ ἀνάγκης ἐςὶ γενητά. τὸ γὰρ ὅλον, ἐκ μερῶν συνέςηκε, ϗ τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἔςαι, μὴ ὄντων μερῶν· [2] ἔςαι δέ τινα τῶν μερῶν, κἂν μὴ τὸ ὅλον παρῇ· οὐδενὸς δὲ τῶν ὄντων, μέρος μέν ἐςι γενητὸν, μέρος δὲ ἀγένητον· εἰ δὲ καὶ τȣ̃το συγχωρήσαιμι τῷ λόγῳ, ἦν ποτε τὸ κακὸν, ὅτε ὁλόκληρον οὐκ ἦν. τουτέςι πρὶν δημιȣργῆσαι τὴν ὕλην τὸν Θεόν· τότε δὲ ὁλόκληρον γίνεται, ὅτε πρὸς Θεȣ̃ γέγονεν ἄνθρωπος. τῶν γὰρ μερῶν τȣ̃ κακοῦ, ἄνθρωπος ὑπάρχει ποιητής. καὶ τὸ ἐντεῦθεν, ὁλόκληρον εἶναι τὸ κακὸν, αἴτιος [3] ἔςαι δημιουργήσας ὁ Θεὸς, ὅπερ ἀσεβές· εἰ δ' οὐδ' ὁπότερον τούτων λέγεις τὸ κακὸν, πρᾶξιν δέ τινος [4] κακȣ̃ εἶναι λέγεις, γενητὸν αὐτὸν ὑπάρχειν μηνύεις. ἡ γὰρ τȣ̃ τινος πρᾶξις, ἀρχὴν τȣ̃ εἶναι λαμβάνει. πρὸς δὲ τούτοις, ȣ̉δὲν ἕτερον παρὰ ταῦτα κακὸν εἰπεῖν ἔχεις. ποίαν γὰρ πρᾶξιν ἑτέραν, παρὰ [5] τὸ ἐν ἀνθρώποις δεικνύειν ἔχεις; ὅτι γὰρ ὁ ἐνεργῶν, ȣ̉ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον ὑπάρχει κακία, ἀλλὰ κατ' αὐτὸ τὸ ἐνεργεῖν τὸ κακὸν, ἤδη δέδεικται, ὅτι τῇ φύσει, κακὸν οὐδέν ἐςιν, ἀλλὰ τῇ χρήσει γίνεται κακὰ τὰ κακά. ὅτι αὐτεξȣ́σιόν, φησι, γεγονέναι φημὶ τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ὡς προϋποκειμένου τινὸς ἤδη κακȣ̃, ȣ̃ τὴν ἐξουσίαν εἰ βούλοιτο, τȣ̃ ἑλέσθαι ἄνθρωπος ἐλαμβάνεν, ἀλλὰ [6] τὴν τȣ̃ ὑπακούειν (τῷ Θεῷ, ϗ μὴ ὑπακούειν) [7] αἴτιον μόνον ἦν. τȣ̃το γὰρ τὸ αὐτεξούσιον ἐβȣ́λετο τότε. ϗ γενόμενος ἄνθρωπος ἐντολὴν λαμβάνει παρὰ τȣ̃ Θεȣ̃. ϗ ἐντεῦθεν ἤδη τὸ κακὸν ἄρχεται. οὐ γὰρ πέιθεται τῷ θείῳ προςάγματι· ϗ τȣ̃το καὶ μόνον ἦν τὸ κακὸν, ἡ παρακοὴ, ἥτις [8] τȣ̃ εἶναι ἤρξατο.

ME- ME-

1 ἀλ. συναιτικά.
2 ἀλ. ἄρα δέ.
3 ἀλ. ἄρα.
4 ἀλ. κακόν.
5 ἀλ. τοδ.
6 ἴσ. λειπ. διά.
7 γρ. αἰτίαν μόνην· ἢ καὶ, αἴτιον δύναμιν.
8 ἀλ. αὐτοῦ.

ΜΕΘΟΔΙΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ

αὐτεξουσίου.

Νθρωπος γὰρ προσέλαβεν ἐξουσίαν ἑαυτὸν δουλαγωγῶν, οὐκ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως κρατούμενος, οὐδὲ τῆς δυνάμεως [1] ἀφαιρούμενος ὅπερ αὐτῷ κρεῖττον. οὗ ἕνεκα κεχαρίσθαι φημί· ἵνα τι πλέον ὧν ἔχει προσλάβῃ, ὅπερ αὐτῷ παρὰ τοῦ κρείττονος ἐκ τῆς ὑπακοῆς προσγίνεται, καὶ ὡς ὀφειλὴν ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ πεποιηκότος. οὐ γὰρ ἐπὶ βλάβῃ τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι φημί· ἕνεκα δὲ τῶν κρειττόνων. εἰ γὰρ ὡς ἕν τι γέγονε τῶν στοιχείων, ἢ τῶν ὁμοίως δουλευόντων Θεῷ οὐκ ἔτι μισθὸν ἄξιον τῆς προαιρέσεως λαμβάνει, ἀλλ' ὥσπερ ὄργανον ἂν ἦν τοῦ δημιουργοῦ, τὴν ἐφ' οἷς οὐ καλῶς ἔπραξεν, ἀλόγως μέμψιν ὑπομένων. τούτων γὰρ αἴτιος ἦν ὁ χρώμενος· ἀλλ' οὐδὲ τὸ κρεῖττον ἄνθρωπος ἠπίστατο, μὴ τὸν αἴτιον εἰδώς· ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον εἰς ὃ πέφυκεν εἶναι. φημὶ τοιγαροῦν τὸν Θεὸν οὕτω τὸν ἄνθρωπον τιμῆσαι προαιρούμενον, καὶ τῶν κρειττόνων ἐπιστήμονα γίνεσθαι, τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τοῦ δύνασθαι ποιεῖν ἃ βούλεται, δεδωκέναι· καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ εἰς κρεῖττον παραινεῖν, οὐκ ἀφαιρούμενον πάλιν τὸ αὐτεξούσιον, ἀλλὰ τὸ κρεῖττον μηνύειν θέλοντα. τὸ μὲν γὰρ δύνασθαι πάρεστιν αὐτῷ· καὶ τὴν ἐντολὴν λαμβάνει· τὴν δὲ τοῦ δύνασθαι προαίρεσιν, εἰς τὸ κρεῖττον τρέπειν ὁ Θεὸς παραινεῖ. ὥσπερ γὰρ πατὴρ παιδὶ παραινεῖ, ἐξουσίαν ἔχοντι ἐκμανθάνειν τὰ μαθήματα, καὶ μᾶλλον ἔχεσθαι τῶν μαθημάτων, ὅτι κρεῖττον τοῦτο μηνύων, οὐ τὴν τοῦ δύνασθαι τοῦ παιδὸς ἐξουσίαν ἀφαιρεῖ, κἂν μὴ ἑκὼν μανθάνειν βούληται. οὕτω μοι καὶ τὸν Θεὸν, οὐ δοκεῖ προτρέποντα τὸν ἄνθρωπον πείθεσθαι τοῖς προστάγμασιν, ἀφαιρεῖν αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν, τῆς προαιρέσεως τοῦ δύνασθαι, καὶ μὴ ὑπακούειν τοῖς [2] πράγμασι. καὶ γὰρ τὴν ἀρχὴν τοῦ οὕτως παραινεῖν, ὅτι μὴ ἀφεῖλε τὴν ἐξουσίαν μηνύει· προστάττει δὲ, ἵνα τῶν κρειττόνων ἄνθρωπος ἀπολαύειν δυνηθῇ. τοῦτο γὰρ ἕπεται τῷ πεισθῆναι τῷ τοῦ Θεοῦ προστάγματι. ὥστε οὐκ ἵνα τὴν ἐξουσίαν ἣν δέδωκεν ἀφέλῃ, προστάττειν βούλεται· ἀλλ' ἵνα κρεῖττον δωρήσηται, ὡς ἀξίῳ μειζόνων τυχεῖν, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσε τῷ Θεῷ, καὶ τὴν τοῦ μὴ ὑπακούειν ἐξουσίαν ἔχων. φημὶ ἄνθρωπον γεγονέναι (αὐτεξούσιον,) οὐχ ὡς προϋποκειμένου τινὸς ἤδη κακοῦ, οὗ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἑλέσθαι, εἰ βούλοιτο, ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε....... ἀλλὰ τὴν τοῦ ὑπακούειν τῷ Θεῷ καὶ μὴ ὑπακούειν αἰτίαν μόνην. τοῦτο γὰρ τὸ αὐτεξούσιον ἐβούλετο· καὶ γενόμενος ὁ ἄνθρωπος, ἐντολὴν λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ: καὶ ἐντεῦθεν ἤδη τὸ κακὸν ἄρχεται. οὐ γὰρ πείθεται τῷ θείῳ προστάγματι· καὶ τοῦτο, καὶ μόνον τὸ κακὸν, ἡ παρακοή. ἥ τις τοῦ εἶναι ἤρξατο. οὐδὲ γὰρ ἀγε-

1 γρ. ἀφαιρουμένης.
2 Tur. προστάσι. ἴσ. προστάγμασι.

METHODII

EX LIBRO

De libero arbitrio.

omo enim potestatem accepit, ut se ipse servituti addiceret, non vincente necessitate naturae, neque facultatem auferente, quod erat melius; cuius etiam gratia, dico fuisse concessam, ut nimirum accessio aliqua, bonis prioribus fieret, quod ei ex obedientia a meliori accedit: &, ut debitum, exigitur ab auctore. Non enim dico, fuisse creatum hominem in interitum, sed propter meliora. Nam si factus esset, velut aliquod de elementis, sive aliis sic insensate servientibus Deo, non iam proposito dignam mercedem reciperet, sed esset velut auctoris instrumentum, alienae a ratione, ob male gesta, reprehensioni obnoxius. Causa enim horum, esset utens. Imo neque quod est melius homo cognosceret, nisi illius cognovisset auctorem; sed illud tantum, ad quod esse natus est. Quare dico, quum Deus hominem honorare, & scire eum meliora vellet, dedit ei potestatem, qua posset facere, quae vellet, eiusque potestatem ad meliora hortatur: non quod rursus auferat potestatem liberam, quam dedit; sed tanquam, quod melius est, declarare velit. Habet siquidem potestatem, & mandatum accipit: Deus autem admonet, ut homo voluntatem, qua potest, in bonum inflexerit. Vt enim, quum pater puerum, alioqui habentem facultatem, ad perdiscendas disciplinas, & magis earum studio adhaerescendum, hortatur, declarans esse ei id melius; non privat puerum potestate, quam habet; quanquam is nolit libens discere. Ita & Deum, quum hominem hortatur, ut mandatis pareat, haudquaquam arbitror, voluntatis potestatem auferre, qua is possit etiam non obedire mandatis. Nam & id caussae ostendit, cur ita hortetur, quod potestatem non abstulerit. Praecipit autem, ut homo potiora consequi possit. Quod quis enim, divino praecepto obsequatur, eiusmodi praemium excipit. Quamobrem non vult dare praeceptum, ut auferat potestatem, quam dedit; sed ut melius aliquid donet, tanquam digno, qui meliora adipiscatur, quia paruit Deo, quum alioqui potestatem non parendi haberet. Dico autem factum hominem liberum, non velut malo aliquo iam exsistente, cuius eligendi, si vellet, potestatem acceperit: sed propter concessam facultatem, qua pareret, vel non pareret, praecipienti Deo. Est hoc enim, in quo erat posita facultas arbitrii. Creatus autem homo, praeceptum a Deo accipit: iamque inde inchoat malum: nam non paret divino praecepto: hocque, & unum, malum erat, inobedientia, quae tunc incepit. Ne quis enim eam dixe-

dixerit ingenitam, genito & creato, eo qui fecit. Prorsus vero quaeres, unde haec inobedientia. Enimvero perspicue in Scriptura positum est. Quare etiam nego, talem a Deo fuisse creatum hominem: dico vero, id ipsi doctrina quadam accidisse. Non enim homo acceperat talem naturam. Nam hoc posito, ipsa natura sic comparata, haudquaquam oportuisset illud per doctrinam accedere. Porro est qui voce divina, ac ceu ex oraculo, hominem, *mala didicisse*, dicat. Dico ergo didicisse non obedire Deo. Hoc enim & solum est malum illud, quod fit praeter divinam voluntatem. Non enim homo malum addiscit secundum se. Qui ergo malum docet, draco est &c.

ἀγένητον ταύτην τις εἰπεῖν ἔχει, τῦ ποιήσαντος αὐτὴν ὄντος γενητῦ, πάντως δὲ, πόθεν τῦτο τὸ παρακῦσαι ἐρωτήσεις. ἀλλὰ κεῖται σαφῶς ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ ὅθεν οὐδὲ τοιῦτον τὸν ἄνθρωπον πρὸς τῦ Θεῦ γεγονέναι φημί· κατὰ δὲ τήν τινα διδασκαλίαν τῦτο πεπονθέναι λέγω. οὐδὲ γὰρ τοιαύτην φύσιν εἰληφὼς ὁ ἄνθρωπος. εἰ γὰρ ὕτως εἶχεν, οὐκ ἂν αὐτῷ κατὰ διδασκαλίαν τῦτο προσεγίνετο, τῆς φύσεως αὐτῆς ὕτως ἐχύσης. λέγει δή τις θείᾳ φωνῇ μεμαθηκέναι τὸν ἄνθρωπον . . . . . .[1] διδάσκεσθαι ῦν φημὶ τὸ παρακύειν Θεῦ· τῦτο γὰρ κ̀ μόνον ἐςὶ τὸ κακὸν, ὃ παρὰ τὴν τῦ Θεῦ προαίρεσιν γίνεται· οὐ γὰρ ἂν καθ' ἑαυτὸ τὸ πονηρὸν ὁ ἄνθρωπος διδάσκεται. ὁ διδάσκων τοίνυν τὸ κακὸν, ἐςὶν ὁ δράκων, καὶ τὰ ἑξῆς. Λείπει.

3 Hier. 13. μεμαθηκότες τὰ κακά.

Et haec quidem addita sint ad D. Methodii *libri* De libero arbitrio *supplementum*. Si autem gloriolam, ut plerique omnes facere amant, captare voluissem, quum saepe in iis libris, quos ipse vertit, Graeca verba correxerim, & restituerim, meas emendationes, aut coniecturas, in ora paginae, ut etiam *Meursius* fecit, adnotare potuissem; verum id facere supersedi, & quod gloriae animal, & popularis aurae vile mancipium esse detrectem; & quod doctis, eruditisque, viris scripserim, qui facile ex mea interpretatione intelligent, quomodo Graeca verba legerim, & qua ductus fuerim coniectura perspicient. *Theophylacti* Epistolae inter sacras, aut Ecclesiasticas Commentationes locum habere possunt; nam & in Bibliotheca Patrum editae sunt; & Scriptorem Ecclesiasticum illustrem auctorem habent. Ideo lubenter eas aliis sacris Commentationibus hoc Volumine conclusis adieci. Haud inutile & abs re fore arbitror, quae de hisce Epistolis *Io. Alb. Fabricius* in sua *Bibliothecae Graecae Tom. VI. pag.* 285. habet, heic referre: *Epistolae LXXV. quas e MS.* Bibliothecae Mediceae *descriptas ab* Andrea Schotto *accepit*, *& primus cum castigationibus suis Graece edidit* Ioannes Meursius *Lugduni Batavorum* 1617. 4. *Latine convertit* Vincentius Marinerius *Valentinus*, *cuius versio in Bibliotheca Patrum Coloniae* 1622. *Tom. XV. edita*, *& Lugduni Tom. XVIII. pagina* 533. *recusa*, *hinc inde obscurior est*, *& emendatione indiget*, *ut Epistola statim prima* ψαρῶν *redditur* pharorum *pro* sturnorum. *Et Epistola secunda*: sed si hoc in illud aliud πρὸς ἐκεῖνον, *pro* adversus illum alterum. *Epistolas Theophylacti LIX. e Codice* Bibliothecae Vaticanae *verterat Latine* Sirmondus, *teste* Baronio *ad A. Ch.* 1071. *num.* 15. *& ex illis nonnulla adfert idem num.* 16.-22. *quae in* Meursianis *non leguntur*, *& ad annum* 1073 *num* 83. *seq. At quam dat num.* 90. *seq. ad annum* 1073. *est in Meursianis XXVI. Miror autem a* Baronio *dici Epistolam LXI.*, *quum dixisset universas non plures fuisse quam LIX. itaque alterubi vitium in numeris*, *quod transpositione unarii admitti facile potuit*. . . . .
Meminit praeterea in his Epistolis Chryselii Theodori *Epist. LXXI.* (*quod nomen in duos diversos homines divellit interpres*) Demetrii fratris 16. 39. 56. 61. 71. Gregorii Diaconi 5. Malesobes Episcopi. 32. Lazari *cuiusdam*, *quem perstringit* 41. *&* 43. Medeni 43. Nicolai 19. Paulli *cuiusdam* 16. *&* Petri 27. Pelagonii 3. 32. Psellum *laudat* 15. *&* Sides

des Metropolitam 49. Strombitzes Episcopi *mentio Epist.* 32. Theodosii 37. Tornicii, *quem* γαμβρὸν suum vocat ἐπ' ἀδελφιδῇ *Epist.* 54. *Carminum suorum meminit* Theophylactus *Epistola* 20. *& totius Bulgariae Archiepiscopum se, quum ista scriberet, innuit Epist.* 73. ὁ δὲ πάσης Βυλγαρίας Επίσκοπος, ὃν ὥσπερ ὁρῶσί τε καὶ ἀκούουσιν οἴονται μεδίμνοις ἐκμετρᾶσθαι τὺς χρυσίνυς ἑκάστης ἡμέρας. *Passim quoque* Acridae, *sive* Α'χριδ☉ [1] *ubi sedem suam habuit, in his Epistolis mentio: vide Edit.* Meursii *pag.* 11. 51. 65. 68. *seq.* 75. 77. 91. 97. *seq.* 101. *Laudantur praeterea S.* Gregorius, *&* Basilius *Epistola* 5. *&* 18. Homeri *versus Epistola* 5. 18. 26 55. *Proverbium* ὐκ ὗτω μαργίτης εἰμί. *Epistola* 5. Hesiodus 6. Bacchylides, Simonides, *&* ἡ Βοιωτῦ λύρα, Pindari *nempe* 8. Longini κρίσεις. 18. ὁ σεμνὸς Θυκυδίδης 30. *Proverbium* ὐ φροντὶς ἱπποκλείδῃ, *&* Α'ράβι☉ αὐλητής 41. Empedoclis Συγενῆ ἀνδρόπρωρα 44. Michae *Prophetae locus VII.* 12. 19. *Epist.* 58. λακωνισμός. 62. τὰ τῦ Σταγειρίτυ 71. Atticus Herodis Sophistae *pater* 71. Ptolemaeus Astronomus, Aratus *ibid.* Euripidis *versus* 19. *&* Aristophanis 19. 27. Lysias 19. βίβλ☉ χρυσοσομική, 21. Anacharsidis *dictum ad* Solonem, *Leges aranearum telis conferentis* 24. φραγκικῆς ἀπονοίας ὕφωμα. 26. Atlantis *columnae.* 30. *De* Herodis *Antipatri crudeli consilio, quod paullo ante mortem cepit, refert ex* Iosepho *Epistola* 13. ἄθε☉ Μοάμετ 7. 23. ὁ μὲν ἀθεώτατ☉ Τύρκας 26. *&c.* Hactenus *Fabricius.*

Codices MSS. Bibliothecae Mediceae Laurentianae, in quibus *Theophylacti* Epistolae continentur, sequentes indicantur a praestantissimo Monacho *Bern. Montefalconio* in sua *Biblioth. Bibliothecarum MSS.* Pluteo x. num. XIII. Epistolae XXXVIII. (verè XXXIX. sunt) Pluteo LIX. num. XII. Epistolae LXXVI. sed vere LXXV. quum una duplicata bis repetatur in Codice insigni, & vetusto, ex quo hae Epistolae LXXV. *Theophylacti*, a *Meursio* editae, descriptae fuere eodem ordine, quo iacent in Codice. At quicumque ille fuit qui eas descripsit, certe non videtur quaesivisse, an aliae *Theophylacti* Epistolae in Laurentianae Bibliothecae Codicibus exstarent, & quidem ab descriptis diversae. Nam XXXIX. illarum Epistolarum, quae in Codice XIII. Plutei x. exstant, pleraeque omnes ab aliis iam descriptis, & tamdem editis, differunt; quare operae pretium esse duxi, eas etiam exscribendas curare, & in aliarum Epistolarum calce appendicis loco publici iuris facere, ut nostra haec editio pro virili portione locupletissima evaderet. Nec Graecum tantum contextum exhibuimus, verum Latinam etiam interpretationem, ab erudito, & accurato viro, *Petro Massario*, Sacerdote Florentino, perfectam, e regione adposuimus.

PRO-

1 Α'χρὶς, sive ἡ Α'χριδὸς, ut apud Acropolitam c. 57. τὰ ἐν Α'χριδῷ φρύρια & c. 59. ἐν τοῖς βυνοῖς τῦ Α'χριδῦ. Et c. 67. τὰ περὶ τὴν Α'χρίδα.

PROCOPII GAZAEI SOPHISTAE

IN QVATVOR LIBROS

REGVM ET PARALIPOMENON

SCHOLIA.

VIRIS AMPLISS. ET PRVDENTISSIMIS

GVLIELMO BONTIO, I. C.

VRBIS LEIDENSIS PRAETORI

GERARDO LEONARTIO || HVGONI CODICIO
ANDREAE VESANEVELTIO || IACOBO VERBOMIO

C O N S V L I B V S

IOANNI WEVELINCHOVIO, I. C.

EORVM CONSILIARIO ET SYNDICO

IOANNES MEVRSIVS

DEDICO CONSECROQVE.

Viri Amplissimi, & Prudentissimi:

IV est, quum aliquid urbis huius vestrae Magistratui, quem Vos nunc repraesentatis, dedicare constituerim, & in promtu iusta causa. Nam qui hic viginti annos, mediam aetatis partem, exegissem, merito adfectum loco, Vobis autem observantiam, me debere existimabam. Quam ut nunc testatam facerem, quum Procopium hunc vulgarem, e Bibliotheca mea depromtum, Vos patronos illi dare animum induxi. Et confido, quod officii causa facio, non ingratum etiam fore; quin & aequum esse puto, ut me benevolentia aliqua complectamini. Viginti, ut dixi, in vestra hac urbe annos vixi; decem studiis, decem Academiae vestrae, Professoris munere auctus, operam navans. Interea temporis multi a me Auctores editi, numquam antea vulgati; multi quoque recensiti, & illustrati: tum non paucae lucubrationes meae. Nihil isthic temere iacio; res est nota, & enumerare singula, putidum esset. Quae quum ita sese habeant, fieri non posse existimo, ut non bene mihi velitis, adeo semper exornare Academiam, & cum ea urbem vestram, cupienti. Quam opinionem meam, ut velitis nunc fovere, Procopiumque hunc benigna fronte accipere, valde rogo. Ita fiet, ut placere multo magis deinceps velim, si non displicere intelligam.

Viri Amplissimi, & Prudentissimi, Deum Opt. Max. precor, ut consilia Vobis semper urbi vestrae salutaria largiatur, Vosque incolumes diu servet. Lugduni Batavorum, ad diem XIX. *Iulii* cIↃ. IↃC. XX.

PHOTII PATRIARCHAE CONSTANTINOP. DE PROCOPIO HOC IVDICIVM.

Ἀνεγνώσθησαν Προκοπίου σοφιστοῦ ἐξηγητικαὶ σχολαὶ εἴς τε τὴν Ὀκτάτευχον τῶν παλαιῶν γραμμάτων, καὶ εἰς τὰς Βασιλείας, καὶ δὴ καὶ τὰ Παραλειπόμενα. πολύχους μὲν οὗτος, καὶ πολύστιχος, ὁ ἐξηγητής. πλὴν οὐκ εἰς περιττάς τινας, καὶ ἐξαγωνίους, ἀποδιατρίβων παρεκδομὰς, ἀλλὰ τῷ διαφορὰς δοξῶν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἀναγράφειν πολλάκις. τοῦτο δὲ καὶ προοιμιάζεται εἰς ὄγκον αὐτῷ διαπλαττόμενον, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν Θεοδωρήτου σύνοψίν τε καὶ φιλοκαλίαν τὸ σύνταγμα αἴρεται. καὶ εἴη ἂν οἰκειότατόν τε καὶ χρησιμώτατον, εἰ μετὰ τὴν ἐν ἐκείνοις τριβὴν, ἡ περὶ ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς τὰ σπουδάσματα σχολὴ διαδέχοιτο. καὶ ἡ φράσις δὲ αὐτῷ εἰς τὸ ἄριστον ἤσκηται, εἰ καὶ ἐξηγητικῆς διατυπώσεως ἔχει τι καὶ κομψότερον.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ φιλοπόνου ἀνδρὸς εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, τήν τε ὁμοίαν τοῖς προειρημένοις διάθεσιν φυλαττόμενον, καὶ τὴν αὐτὴν τῶν λόγων ἐπιδεικνύμενον δύναμιν. καὶ δῆλον, ὅτι καὶ τὸ λυσιτελοῦν παραπλήσιον.

Lectae sunt Procopii Sophistae Scholae Commentariorum in Octateuchum veteris Testamenti, in libros Regum, & Paralipomena. Diffusus autem est interpres hic, atque prolixus; non quidem propterea, quod in supervacaneas, quaeque ad rem nihil pertineant, egressiones divertat; sed, quod opinionum eadem de re diversitates saepenumero commemoret. Et vero etiam praefatur, hoc a se opus in magnam molem esse adgestum, quod item maxime ad Theodoreti brevitatem, venustatemque, adsurgit; ut aptissimum illud plane sit, atque utilissimum; si, post illud lectum, ad huius etiam viri labores legendos otium contingat. Dictio ab eo est optime quidem exculta, sed comtior aliquanto, quam Commentarii rudiorem formam deceat.

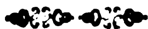
Legimus eiusdem perstudiosi hominis in Esaiam Prophetam Opus, quod similem supra scriptis servat commentandi rationem, eamdemque dicendi vim praefert, pari cum lectoris, ut constat, utilitate.

ΠΡΟ-

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

ΓΑΖΑΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ

Εἰς τὴν πρώτην τῶν Βασιλειῶν Σχόλια.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΠΛεῖστοι προφῆται γεγένηνται, ὧν τὰς μὲν βίβλους οὐχ εὕρομεν, τὰς δὲ προσηγορίας ἐκ τῆς τῶν Παραλειπομένων μεμαθήκαμεν ἱστορίας. τούτων συνέγραψεν ἕκαστος ὅσα συνέβαινε γίνεσθαι κατὰ τὸν οἰκεῖον καιρόν. αὐτίκα γοῦν, καὶ ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν καὶ παρὰ Ἑβραίοις, καὶ παρὰ Σύροις, Προφητεία Σαμουὴλ ὀνομάζεται. οἱ τοίνυν τὰς Βασιλείας συγγράψαντες, ἐξ ἐκείνων λαβόντες τὰς ἀφορμὰς, μετὰ πλεῖστον συνέγραψαν χρόνον. πῶς γὰρ οἷόντε Σαμουὴλ, τὸν τῷ Σαοὺλ, ἢ καὶ τῷ Δαβὶδ, συνηκμακότα, τὰ μετὰ ταῦτα συγγράψαι μέχρι τῆς τοῦ Ναβουχοδονόσορ τελευτῆς, ὃς αἰχμάλωτον εἰλήφει τὸν Ἰσραήλ; τὰ δὲ τοῖς συναγαγοῦσι παραλειφθέντα. ἕτεροί τινες ἱστοριογράφοι παρέδοσαν, τὸ βιβλίον Παραλειπομένων καλέσαντες.

ΚΕΦ. Α΄.

ΚΑΙ ἐγένετο ἄνθρωπος.) Εἷς τῶν υἱῶν Λευὶ, ἐγένετο Καὰθ πατὴρ δὲ τοῦ Ἰσαὰρ, οὗ ἔκγονος μὲν ὁ Κορὲ, ἀπόγονος δὲ Ἑλκανὰ, τοῦ Σαμουὴλ ὁ πατήρ. ἡ δὲ διαδοχὴ οὕτως. Καὰδ, Ἀμιναδὰβ, Κορὲ, Ἀσὲρ, Ἑλκανὰ, Σοὺφ, Θόου, Ἐλίου, Ἱεραὰμ, Ἑλκανὰ, Σαμουήλ.

ΚΕΦ. Β΄.

Ἐστερεώθη ἡ καρδία μου.) Ἀξιάγαστος τῆς Ἄννας ἡ ὑμνῳδία. οὐ γὰρ μόνον ἐφ' οἷς εἴληφεν ἀνυμνεῖ τὸν δοτῆρα, ἀλλὰ καὶ προφητείᾳ τὸν ὕμνον ἐκέρασε, καὶ τῆς τοῦ παιδὸς μετέλαβε χάριτος. κυήσασα γὰρ ὑποφήτην, προφητεύει μετὰ τὸν τόκον. καὶ Ἐλισάβετ δὲ τῆς Ἰωάννου μετέλαβε χάριτος, καὶ ἡ Μαρία τῆς Ἰησοῦ.

Ὅτι στεῖρα ἔτεκεν ἑπτά.) Τὴν τῆς ἐκκλησίας προκηρύττει πολυγονίαν. ἐν ἑπτὰ γὰρ ἡμέραις ἅπας ὁ χρόνος ἀνακυκλεῖται. καὶ τῆς ἐκκλησίας οἱ παῖδες τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσαν, ἀσθενησάσης τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς τῆς ἐν τέκνοις πολλοῖς προφήταις τε καὶ δικαίοις. ἄλλως γὰρ ἡ Ἄννα ἕνα μόνον ἐτετόκει τὸν Σαμουήλ.

Κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς, καὶ ἐβρόντησε.] προφητεύει τὴν τοῦ σωτῆρος ἀνάληψιν, καὶ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπιφοίτησιν, καὶ τῶν Ἀποστολικῶν κηρυγμάτων τὸ μεγαλόφωνον, καὶ τὴν δευτέραν παρουσίαν Χριστοῦ. αὐτὸς γάρ, φησι, κρινεῖ ἄκρα γῆς δίκαιος ὤν· ἔτι δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ κατὰ σάρκα γεγονότας προγόνους, οἱ ἀπὸ Δαβὶδ μέχρι τῆς αἰχμαλωσίας διήρκεσαν. δώσει γάρ φησιν, ἰσχὺν τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν. ἱκανῶς δὲ συνέστειλεν καὶ τῶν ἐπηρμένων τὸ φρόνημα, πᾶσαν γνῶσιν, καὶ πᾶν ἐπιτήδευμα

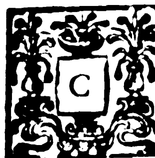
PROCOPII

GAZAEI SOPHISTAE

In Librum primum Regum Scholia

Ludovico Lavatero Tigurino Interp.

PROOEMIVM.

COmplures Prophetae fuerunt, quorum libri tametsi non exstant, tamen nomina ipsorum ex libris Paralipomenon accepimus. Horum unusquisque illa descripsit, quae suis temporibus contigerunt. Porro primus libros Regum, non modo ab Ebraeis, sed etiam a Syris, Prophetia Samuelis adpellatur. Proinde, qui historiam Regum conscripserunt, hinc occasione scribendi accepta, longo post tempore scripserunt. Quomodo enim Samuel, qui temporibus Saulis, & Davidis floruit, illa omnia, quae usque ad obitum Nabuchodonosoris, (qui populum Israelis captivum abduxit) gesta sunt, conscribere potuisset? Ceterum, quae ab illis, qui haec collegerunt, praetermissa sunt, alii quidam historiographi libros, quos Paralipomenon adpellant, absolverunt.

CAP. I.

F*Vit autem homo.*) Ex numero filiorum Levi, fuit Caath, qui filium habuit Isaar, nepotem Core, pronepotem Helcana, filium Samuelis. Successio vero sic habet. Caad genuit Aminadab, Core, Aser, Helcana Zuph, Tohu, Heliu, Ieraam, Elcana; hic Samuelem genuit.

CAP. II.

Confirmatum est cor meum.) Canticum hoc Annae dignum est admiratione. Non enim pro beneficiis acceptis authorem modo bonorum celebrat, sed etiam prophetiam hymno admiscet; praeterea gratiae quoque filio collatae particeps facta est. Nam quum Prophetam in utero gestaret, post partum, & ipsa prophetavit. Sic etiam Elisabeth Ioannis filii, & Maria Christi Servatoris gratiam participavit.

Quia sterilis peperit septem.) Ecclesiae foecunditatem palam praedicat. Septenarius enim numerus multitudinem denotat. Quia septem diebus omne tempus revolvitur. Et filii Ecclesiae universum terrarum orbem impleverunt, deficiente synagoga Iudaeorum, quae multos filios Prophetas, & iustos habuit. Alias Anna unicum Samuelem peperit.

Dominus adscendit in caelos, & tonuit.] Vaticinatur de adsumtione Christi, de missione, & adventu Spiritus Sancti, & felici praedicationis Apostolicae successu, deque secundo adventu Christi. Ipse enim quum iustus sit, inquit, iudicabit fines terrae. Praeterea etiam de maioribus ipsius secundum carnem, qui a Davide usque ad captivitatem duraverunt. Dabit enim robur, inquit, regibus nostris. Commode autem illorum, qui efferuntur spiritus compescuit, omnem notitiam, omneque discen-

di studium, a Deo hominibus inesse praedicens.

Accinctus Ephod Bar, & parva tunica.] Aquila exponit ἐπένδυμα ἐξαίρετον, indumentum insigne. Symmachus, Ephod lineum, & vestem exteriorem, sive pallium parvum. Theodotion, Ephod, Bar, ἐπενδύτην μικρόν. Sed quomodo Samuel, Levita quum fuerit, ipso Ephod usus est, quod summo dumtaxat Pontifici adsignatum fuit? Verisimile igitur est, Heli divinam gratiam, qua puer florebat, in eo considerasse; item, quod mirabiliter in lucem editus, & ante partum praedictus esset. Praeterea in tabernaculo Domini enutrito, utpote sancto, Nazaraeo, & a Deo postulato, id (quod nomen eius etiam declarat,) hunc etiam honorem probabile est habuisse. Ceterum per Ephod Deus multa arcana praedicebat.

θεῖον, ἐκ θεοῦ προσποῦσα τοῖς ἀνθρώποις ἐγγίνεσθαι.

Περιεζωσμένον ἐφοὺδ Βὰρ καὶ διπλοΐδα μικράν.) Ἀκύλας φησὶν, ἐπένδυμα ἐξαίρετον. Σύμμαχος, ἐφοὺδ λινοῦν, καὶ ἐφεστρίδα μικράν. Θεοδοτίων, ἐφὼδ Βὰρ, καὶ ἐπενδύτην μικρόν. ἀλλὰ πῶς ὁ Σαμουὴλ, Λευίτης ὢν, τῷ ἐφοὺδ ἐκέχρητο; μόνῳ γὰρ ἀφώριστο τῷ ἀρχιερεῖ. εἰκὸς οὖν τὸν Ἡλὶ τὴν θείαν αὐτῷ χάριν ἐπανθοῦσαν ἑωρακότα, καὶ παραδόξως τεχθέντα, καὶ πρὸ ὠδίνων ἐπαγγελθέντα, καὶ ἔνδον ἐν τῇ θείᾳ σκηνῇ τρεφόμενον, ὡς ἁγίῳ, καὶ Ναζωραίῳ, ὡς καὶ τοὔνομα δηλοῖ, καὶ κομιδῇ νέῳ μεταδοῦναι ταύτησι τῆς τιμῆς. διὰ δὲ τοῦ ἐφοὺδ πλεῖστα προεδήλου τῶν ἀγνοουμένων ὁ θεός.

Dixi, domus tua, & domus patris tui.] Haec praedictio videtur familiam Heli summo Pontificatu deiicere. Latenter vero totius Iudaici sacerdotii finem innuit. Dixi enim, inquit, domus tua, & domus patris tui, ambulabit coram me usque in sempiternum. Id autem non Ithamaro promisit, sed Aaroni. In tota itaque tribu ipsorum exposuit, & testatus est, quae viderit.

Εἶπα, ὁ οἶκός σου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου.) Δοκεῖ μὲν ἡ πρόῤῥησις τὸ τούτου γένος τῆς ἀρχιερωσύνης γυμνοῦν. αἰνίττεται δὲ πάσης τῆς Ἰουδαϊκῆς τὴν παῦσαν. εἶπον γάρ, φησιν, ὁ οἶκός σου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου, διελεύσεται ἐνώπιόν μου ἕως αἰῶνος. τοῦτο δὲ οὐ τῷ Ἰθάμαρ ὑπέσχετο, ἀλλὰ τῷ Ἀαρών. οὐκοῦν κατὰ πάσης αὐτῶν ἀπεφήνατο τῆς φυλῆς, καὶ μαρτυρεῖ τὰ ῥώμενα.

Adspicies templorum firmamentum.) Haec verba asterisco notata sunt, quae Symmachus sic reddidit: videbis angustiam habitationis, in omni eo, in quo Israel beneficio adficietur. Quidam vero κραταίωμα ὢν exponentes, ad hunc modum interpretati sunt. Τοῦ ὄντος λέγει θεοῦ, idest, Dei dicit, qui exsistit. Ego enim sum, inquit, [ὁ ὢν,] qui sum. Illius firmamentum adpellavit sacerdotium, quod est secundum ordinem Melchisedek. Heli autem, licet filios ad honesta officia adhortatus sit, tamen pro eis poenas dependit. Non enim lenem illis medelam adhibere oportebat; sed, post unam & alteram admonitionem, a sacerdotum dignitate amovendi erant. Praesertim quum aliis etiam leges violandi occasionem praeberent.

Καὶ ἐπιβλέψῃ κραταίωμα ναῶν.] Τὸ ῥητὸν ἠστέρισται, ὅπερ οὕτως ἐξέδωκε Σύμμαχος. καὶ ὄψῃ θλίψιν κατοικήσεως ἐν παντὶ ᾧ εὐεργηθήσεται Ἰσραήλ. τινὲς δὲ, κραταίωμα ὢν, ἐκθέμενοι οὕτως ἑρμήνευσαν. τοῦ ὄντος λέγει θεοῦ. ἐγὼ γὰρ εἰμί, φησιν, ὁ ὤν. τούτου κραταίωμα κέκτηκε τὴν ἱερωσύνην, τὴν κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. δίκας δὲ τέτικεν ὑπὲρ τῶν παίδων Ἡλί. καὶ ταῦτα παραινέσας αὐτοῖς τὰ προσήκοντα. οὐ γὰρ ἔδει τούτοις πραοτέρων φαρμάκων. ἀλλὰ μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν παραίνεσιν τῶν ἱερῶν περιβόλων ἐχρῆν ἀπελαύνεσθαι· παρανομεῖν γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ἐδίδασκον.

Suscitabo mihi ipsi sacerdotem fidelem.] Haec nemini omnium mortalium, sed soli Domino nostro Iesu Christo competunt, qui cum patri pro nobis victimam obtulisset, summus noster Pontifex adpellatus est. Christos autem, sive unctos, sanctos Apostolos vocat, & illos, qui doctrinam ipsorum amplectuntur. Christo igitur proprie, & principaliter, hoc vaticinium convenit: secundum historiam autem, Sadoco, qui ab Eleazaro genus ducens, per Solomonem summum Pontificatum accepit.

Καὶ ἀναστήσω ἐμαυτῷ ἱερέα πιστόν.] Ταῦτα ἁρμόττει ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ, μόνῳ δὲ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὃς ἀρχιερεὺς ἡμῶν ὠνομάσθη, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν ἀναφέρων τῷ πατρί. Χριστοὺς δὲ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους καλεῖ, καὶ τοὺς τὴν ἐκείνων διαδεξαμένους διδασκαλίαν. Χριστῷ μὲν οὖν κυρίως προσῆκεν ἡ πρόῤῥησις, κατὰ δὲ τὴν ἱστορίαν τῷ Σαδοὺκ, ὃς ἐκ τοῦ Ἐλεάζαρ κατάγων τὸ γένος, τὴν ἀρχιερωσύνην διὰ τοῦ Σολομῶντος ἐδέξατο.

CAP. III.

ΚΕΦ. Γ'.

Et priusquam lucerna Dei praeparata esset.) Quomodo Deus adparuerit Samueli, quum primum post vesperam dormire coepisset, scriptura ostendit. Vesperi enim sanctam lucernam accendere solebant, & media nocte oleum imponere. Tempus igitur notare volens historicus, nondum dicit paratam fuisse lucernam. Huic vero aetatulae Deus maiorem, quam senectuti honorem habuit. Praeterito enim illo, qui annis 98. vixerat, & 40. duplicem magistratum gesserat, (iudex enim erat, & summus Pontifex;) cum puerulo colloquutus est, docens quantum pueritia virtutibus ornata, senectu-

Καὶ ὁ λύχνος τοῦ θεοῦ πρινὴ ἐπισκευασθῆναι.) Δείκνυσιν ὡς εὐθὺς μετὰ τὴν ἑσπέραν ἀρξαμένῳ καθεύδειν ἐπεφάνη τῷ Σαμουὴλ ὁ θεός. ἐν ἑσπέρᾳ γὰρ τῶν ἱερὸν λύχνον ἅπτειν εἰώθεσαν. περὶ μέσας δὲ νύκτας ἐπέβαλλον ἔλαιον. τὸν καιρὸν τοίνυν ὁ συγγραφεὺς δηλῶσαι θελήσας, ἔφη μηδέπω κατασκευασθῆναι τὸν λύχνον. τὴν τοιαύτην δὲ ἡλικίαν τῆς πολιᾶς προτετίμηκεν ὁ θεός. ὃ τὸν ὀκτὼ ἐνενήκοντα ἔτη βεβιωκότα, καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἀρχῆς ἀξιωθέντα διπλῆς. κριτὴς γὰρ ἦν, καὶ ἀρχιερεύς. καταλιπὼν τῷ σμικροτάτῳ διελέχθη παιδίῳ· διδάσκων ὅσῳ πολιᾶς ἀμείνων νεότης ἀρετῇ κοσμου-

σμημένη. διὰ δὲ τοὺς παῖδας μόνους ἀπεστράφη θεὸς τὸν Ἠλί. δῆλος γάρ ἐστιν οἰκείοις κοσμούμενος κατορθώμασι. πρῶτον γὰρ οὐκ ᾐσχύνθη παρακαλέσαι τὸν νέον, μηνῦσαι αὐτῷ τὰ θεόθεν ἀπαγγελθέντα, σὺν ὅρκῳ δὲ, καὶ ἀραῖς, μηδὲν ἀποκρύψαι κατέδησεν. εἶτα τὴν ψῆφον μαθὼν, τὴν ἀξιέπαινον ἀφῆκε φωνήν. κύριος τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει, ἀλλ' οὐδὲ τὴν παίδων τὴν σφαγὴν ἤνεγκεν ἀγεννῶς πατὴρ, καὶ πρεσβύτης. διὰ δὲ τὴν ἁλοῦσαν ἔπεσε κιβωτὸν, καὶ ἀθυμήσας οὐ μετρίως, ἀπέθανεν.

nectuti anteferenda sit. Verum Deus ipsum Heli tantum propter filios aversatus est. In ipso enim propriae virtutes elucent, quibus ornatus fuit. Primum enim adolescentem ad se vocare non est veritus, ut ei aperiret, quae divinitus nunciata erant. Deinde iuramento eum obstrinxit, & devovit eum, ne quid earum rerum, quas audiverat, occultaret. Tamdem, cognita Domini sententia, vocem laude dignissimam emisit. Dominus, quod bonum est in oculis suis, faciet. Quin etiam filiorum caedem, quantumvis pater, & senex, tamen forti magnoque animo tulit. Propter arcam vero captam, non mediocriter consternatus, cecidit, & mortuus est.

ΚΕΦ. Δ'.

Καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ θεοῦ ἐλήφθη.] Διπλῆν τὸ γεγονὸς ὠφέλειαν ἐβλάστησε. τοὺς μὲν γὰρ Ἑβραίους ἐδίδαξεν, ἐννόμως μὲν βιοῦντας τῇ τοῦ θεοῦ προμηθείᾳ θαῤῥεῖν· παρανομοῦντας δὲ, μήτε αὐτῷ, μήτε τῇ κιβωτῷ πεποιθέναι. τί δήποτε γὰρ εἰς ἐπικουρίαν ἔλαβον πολέμου, παρανομοῦντες τὴν κιβωτὸν, τὴν τὸν νόμον ἔνδοθεν ἔχουσαν ἀποκείμενον; οἱ δέ γε ἀλλόφυλοι, δείσαντες μὲν ἡνίκα φανείσης τῆς κιβωτοῦ ἠλάλαξαν οἱ Ἑβραῖοι, ὠφελοῦντο. καταφρονήσαντες δὲ μετὰ τὴν νίκην, καὶ οἷον ἀκροθίνιον ταύτην τοῖς οἰκείοις ἀνατεθεικότες εἰδώλοις, ἔμαθον τῇ πείρᾳ τοῦ θεοῦ ἰσχύν.

CAP. IV.

Arca autem Domini capta est.) Haec res duplicem utilitatem adtulit. Ebraeos enim docuit, ut recte, & legitime viventes, Dei curae & providentiae confiderent; quando vero inique, & contra leges agerent, neque ipsi, neque arcae confiderent. Cur enim, contra praescriptum Dei facientes, arcam (in qua lex reposita erat) in belli auxilium adhibuerunt? Palaestini vero in magno metu erant, quum Ebraei, visa arca, ingentem clamorem edentes, utilitatem, & auxilium sperarent. Quum autem parta victoria eam contemnerent, ac veluti frugum primitias, aut spolia hostibus detracta, in templa suorum deorum reponerent, Dei vim, & potentiam, reipsa experti sunt.

Καὶ αὐτὸς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ εἴκοσι ἔτη.) Τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει, τεσσαράκοντα. ἔχει γὰρ Ἀρβαείμ. καὶ οἱ λοιποὶ δὲ πάντες οὕτως ἐξέδωκαν.

Ipse vero iudicavit Israel viginti annis.) Ebraeum exemplum habet, quadraginta; dicit enim, Arboim. Reliqui etiam omnes ad hunc modum exposuerunt.

ΚΕΦ. Ε'.

Καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἕδρας αὐτῶν.) Ἀκύλας μέν φησιν, ὡς τὸ τῆς φαγεδαίνης ἐσχήκασι πάθος. Ἰώσηπος δὲ δυσεντερίαν φησὶν, ὅπερ πρὸς τὴν γραφὴν οὐ διαφωνεῖ. ἀκρατῶς γὰρ φερομένη γαστὴρ, πλήττειν οἶδε καὶ τὸν δακτύλιον. τὸ δὲ τῆς ἕδρας ὑπέμειναν πάθος, ὡς δυσσεβῶς τὴν κιβωτὸν τὴν θείαν παρὰ θεὸν ἱδρυκότες ψευδώνυμον.

Λέγουσιν οἱ Γετθαῖοι.) Ὑποτοπήσαντες τὴν πληγὴν μὴ εἶναι θεήλατον, ἀλλὰ νόσον ἐκ λοιμικῆς τινος καταστάσεως, πρὸς ἑαυτοὺς μετενεγκόντες πάσχουσι παραπλήσια.

CAP. V.

Et percussit eos in natibus eorum.) Aquila dicit hulcere cancroso, quod φαγέδαινα dicitur, adflictos esse. Iosephus dysenteriam dicit, quod a Scriptura non discrepat, & abludit. Profluvio autem ventris laborarunt, eo quod arcam Domini impie, & nefarie iuxta mendacem suum Deum collocavissent.

Dicunt autem Gethei.] subspicantur illam plagam non immitti divinitus, sed morbum ex pestilente quadam adfectione ortum esse; arcam igitur ad se transferentes, eadem patiuntur.

ΚΕΦ. ς'.

Καὶ ἐγένετο ἡ κιβωτὸς τοῦ θεοῦ ἐν ἀγρῷ τῶν ἀλλοφύλων μῆνας ζ'.) Μηδεμιᾶς πόλεως δέξασθαι τολμώσης τὴν κιβωτὸν, ἔξω ταύτην ἐν ὑπαίθρῳ κατέλειπον· οὕτω τῆς πληγῆς ἀπαλλαγῆναι νομίσαντες. διὸ καὶ τῶν ἐκ γῆς ἐστερήθησαν καρπῶν, παίσαντος αὐτοὺς τοῦ θεοῦ.

Ὡς αὐτὸς καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις τὰς διαφόρους ἐπενήνοχε πληγάς.) Ἔτι γὰρ ἔναυλον εἶχον ἐκείνων τὴν μνήμην, ὡς μαρτυρεῖ παρ' αὐτῶν εἰρημένα.

Ἐν θέματι βαεργάζ.) Σύμμαχος οὕτως. θέτε ἐν τῷ λαρνακίῳ ἀπὸ πλαγίου αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἀκύλας, ἐνυφήκυρας. ὁ δὲ Ἰώσηπος ἀργοζὲκ φησι τὸ γλωσσόκομον. ὁ δὲ θεὸς τῇ τῶν

CAP. VI.

Et fuit arca in agro Palaestinorum septem mensibus.) Quum nullum ex oppidis arcam recipere auderet, eam extra oppida sub divo reliquerunt, sic rati se posse malis liberari. Quamobrem Domino ipsos castigante, etiam frugum terrae penuria mulctati sunt.

Quemadmodum ipse etiam Deus varias plagas AEgyptiis intulit.) Recentem enim illarum rerum memoriam fuisse, sermones eorum testantur.

In positione baergatz.) Symmachus ad hunc modum, ponite ἐν τῷ λαρνακίῳ ἀπὸ πλαγίου αὐτοῦ, idest in urna, vel capsella ex latere eius. Aquila vero ἐνυφήκυρας. Iosephus argozek dicit:

cit: τὸ γλωσσόκομον, capsam. Ceterum Deus (quandoquidem plus difficultatis hoc opus habebat, quam ut posset ex verbi divini sententia rite ab eis confici) condescendens ipsis, hariolorum sententiae obsecundavit. Vt ipsi etiam hostes virtuti divinae testimonium perhiberent, utque magistri ipsorum de hac re suam sententiam proferrent.

Ex urbe munita, & quae sequuntur.) Aquila dicit ἰσχυρά. Symmachus τετειχισμένη, moenibus cincta, usque ad vicum non cinctum muro, & usque ad Abel civitatem magnam, per quam arcam Domini emiserunt.

Quis poterit adstare? &c.] Pro subsistere, vel consistere, coram Domino, ut alii reddunt. Iechoniae filii, quandoquidem impii, & idolatrae erant; inspicientes arcam, graviter adflicti, poenas dederunt. Populus autem ideo a Deo castigatus est, quia nullum pro arca periculum subire voluit, nulloque bello suscepto, eam mensibus septem Palaestinis permiserunt.

CAP. VII.

Et lucos Astaroth.) Aquila Astarthae statuas reddit. Sic autem Venerem a sidere denominant. Luciferum enim ipsius esse fabulantur.

Et accepit Samuel agnum lactentem, &c.) Antequam enim templum Dei aedificatum esset, Deo variis in locis sacrificabant. Qui cum populum, ad impietatem propensum esse sciret, cultum suum unico loco circumscripsit. Piis autem, qui scopum, & finem legis intelligebant, omnis locus ad cultum divinum consecratus erat. Nam Helias quoque, etsi templum Domini omnes ad se studiose iuxta legis praeceptum vocabat, tamen in Carmelo exstructo altari victimam obtulit.

CAP. VIII.

Et non ambulaverunt filii eius in viis eius, &c.) Cur non etiam Samuel ob improbitatem filiorum Deo poenas persolvit, quemadmodum Heli? filii Samuelis in homines iniuriosi, filii autem Heli in Deum impii fuerunt. Hi libidine, & luxuria, tabernaculum Domini prophanabant, & primas sacrificiorum partes rapiebant. At illi accusantur, quod muneribus corrupti fuerint. Id Samuel ignoravit, procul enim a filiis degebat in Ramathaim, illis in Bersabete habitantibus.

Et verbum erat pravum coram Samuele, &c.] Regis enim petitio legi divinae repugnat. Deus populo Regis loco erat, propheta vero minister erat, qualis est Imperator, Consul, vel Tribunus plebis.

CAP. IX.

Vir magnus, & bonus.) Non animi virtutem, sed formam, & magnitudinem, ei tribuit. Narrat enim pulcro, & praestanti corpore fuisse.

Ecce inventa est in manu mea quarta pars sicli.) Haec ex Saulis subspicione intelligenda sunt: nec est, quod Samuelem muneribus corrumpendum fuisse existimemus. Subspicatus est Saul,

τῶν μάντεων ἐπηκολούθησε γνώμῃ συγκαταβαίνων. καὶ γὰρ μεῖζον τὸ κατορθούμενον τὸ καὶ αὐτοὺς μαρτυρῆσαι τοὺς ἐναντίους τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει, καὶ τὴν περὶ τούτου ψῆφον τοὺς αὐτῶν διδασκάλους ἐξενεγκεῖν.

Ἐκ πόλεως ἐστερεωμένης, καὶ τὰ ἑξῆς.] Ἀκύλας ἰσχυρᾶς φησιν. ὁ δὲ Σύμμαχος, τετειχισμένης. ἕως κώμης ἀτειχίστου, καὶ ἕως Ἄβελ τῆς μεγάλης, δι' ἧς ἀφῆκαν τὴν κιβωτὸν κυρίου.

Τίς δυνήσεται παραστῆναι;] Ἀντὶ τοῦ στῆναι, καὶ ὑποστῆναι, ἔμπροσθεν κυρίου, ὡς οἱ λοιποί. οἱ μὲν οὖν Ἰεχονίου παῖδες, ὡς δυσσεβεῖς, καὶ τοῖς εἰδώλοις λατρεύοντες, ἐδυσφόρησαν ἰδόντες τὴν κιβωτὸν, καὶ δίκην ἔτισαν. ὁ δὲ λαὸς ἐπαιδεύθη, τῆς κιβωτοῦ προκινδυνεῦσαι μὴ βουληθεὶς, καὶ μῆνας ἑπτὰ παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις ταύτην ἀφεὶς, καὶ μὴ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀναδεξάμενος πόλεμον.

ΚΕΦ. Ζ'.

Καὶ τὰ ἄλση Ἀσταρώθ.] Ἀκύλας οὕτω, τὰ τῆς Ἀστάρτης ἀγάλματα. οὕτω δὲ καλοῦσι τὴν Ἀφροδίτην, ἐκ τοῦ ἀστέρος παρονομάσαντες. αὐτῆς γὰρ εἶναι τὸν ἑωσφόρον μυθολογοῦσι.

Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ ἄρνα γαλαθηνόν.) Πρὶν γὰρ τὸν θεῖον οἰκοδομηθῆναι νεὼν, ἐν διαφόροις τόποις ἐλάτρευον τῷ Θεῷ. τοῦ γὰρ λαοῦ τὸ πρόχειρον εἰς ἀσέβειαν ἐπιστάμενος, ἑνὶ τὴν θείαν λατρείαν περιώρισε τόπῳ. τοῖς γὰρ εὐσεβέσι, καὶ τὸν τοῦ νόμου σκοπὸν ἐπισταμένοις, ἅπας εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ λατρείαν ἀφιέρωτο τόπος. καὶ γὰρ Ἡλίας ὁ πάνυ, τοῦ θεοῦ νεὼ πρὸς ἑαυτὸν ἅπαντας κατὰ τὸν νόμον καλοῦντος, ἐν τῷ Καρμήλῳ θυσιαστήριον ᾠκοδόμησε, καὶ θυσίαν προσήνεγκε.

ΚΕΦ. Η'.

Καὶ οὐκ ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ.) Καὶ πῶς οὐκ ἔτισεν ὑπὲρ τῶν παίδων δίκας ὁ Σαμουὴλ, ὥσπερ Ἡλί; τὰ τούτων τοίνυν ἀδικήματα ἦν, οὐκ ἀσεβήματα, καθάπερ ἐκείνων, οἱ ταῖς λαγνείαις τὴν θείαν σκηνὴν κατεμόλυνον, καὶ τὰ πρωτεῖα τῶν ἱερείων ὑφήρπαζον. οὗτοι δὲ, δωροδοκίαν κατηγοροῦνται· καὶ ταύτην ἠγνόησε Σαμουήλ. ᾤκει γὰρ πόῤῥω τῶν παίδων ἐν Ἀρμαθὲμ, ἐκείνων οἰκούντων Βερσαβέε.

Καὶ ἦν πονηρὸν τὸ ῥῆμα ἐνώπιον Σαμουήλ.] Ἐπειδὴ παρὰ τὸν θεῖον νόμον ἡ αἴτησις ἦν. ὁ γὰρ Θεὸς καὶ βασιλέως ἐπλήρου χρείαν αὐτοῖς. ὁ δὲ προφήτης ὑπουργὸς ἦν, οἷόν τις στρατηγὸς, ἢ δημαγωγός.

ΚΕΦ. Θ'.

Εὐμεγέθης ἀνὴρ καὶ ἀγαθός.) Οὐ ψυχῆς ἀρετὴν αὐτῷ μαρτυρεῖ, ἀλλ' εἶδος καὶ μέγεθος. ἐπεξηγεῖται γὰρ, ὅτι τὸ σῶμά φησιν ἀγαθός.

Ἰδοὺ, εὕρηται ἐν τῇ χειρί μου τέταρτον σίκλου.) Τοῦτο τῆς Σαοὺλ ὑποψίας, οὐ τῆς τοῦ προφήτου δωροδοκίας. ἐτόπασε γὰρ χρῆναί τι αὐτῷ προσενεχθῆναι, ὡς ἄρχοντι, καὶ προφήτῃ. ἀλλ'

ἀλλ' οὐδὲν προσενήνοχεν. τοὐναντίον δὲ φιλοφροσύνης ἀπέλαυσεν. εἰ δὲ σύνηθες ἦν τοὺς προφήτας λαμβάνειν, οὐκ ἂν εἴρητο ὑπὸ Μιχαίου τοῦ προφήτου· ϗ οἱ προφῆται αὐτῆς μετ' ἀργυρίου προεφήτευον. οὕτω δὲ νοήσεις καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἱεροβοὰμ ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Βασιλειῶν εἰρημένα πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ὅτε ἠῤῥώστησεν αὐτῷ τὸ παιδάριον, ϗ ἀπέστελλεν αὐτὴν πρὸς Ἀχίαν τὸν Σιλωνίτην ἐπερωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ παιδαρίου. εἰ ἐνταῦθα γὰρ Ἱεροβοὰμ μὲν φαίνεται λέγων τῇ γυναικὶ, δῶρα τῷ προφήτῃ λαβεῖν. ἐν δὲ τῇ γραφῇ, λαβὼν ὁ προφήτης οὐ φαίνεται. δύνανται οὖν ὑπονοεῖν ὡς φαῦλοι ταῦτα ψευδῶς περὶ προφητῶν, οἳ ἢ οὐκ ἐλάμβανον, ἢ παρὰ δικαίων ἐλάμβανον. οὐ γὰρ τὸ λαβεῖν ὁπωσοῦν, ψεκτόν. ἐπεὶ ϗ οἱ Ἀπόστολοι παρὰ τὸ δέον ἐποίουν διακονούμενοι. ὡς ϗ Παῦλός φησι, ϗ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε.

Saul, tamquam Prophetae, & Principi, aliquid offerendum esse; ceterum nihil adtulit: contra vero, humanitatis Prophetae fructum percepit. Quod si moris fuisset, Prophetas aliquid accipere, non dictum esset per Micheam Prophetam: *& Prophetae eius propter mercedem prophetabant.* Sic etiam intelliges, quae libro tertio Regum, Ieroboam ad uxorem suam dicit, quum puer eius male haberet, & dimitteret eam ad Achiam Silonitam, ut de pueri valetudine sciscitaretur. Ibi Ieroboam videtur dicere ad uxorem, ut munera ipsi Prophetae adferat. Verum Prophetam accepisse ex Scriptura non videtur posse colligi. Haec igitur falso utpote homines pravi de Prophetis possunt subspicari. Qui vel non acceperunt, vel a iustis acceperunt. Ita enim munus accipere, non simpliciter vituperari potest. Nam Apostoli etiam ministrantes contra officium fecis-sont. Quemadmodum Paulus etiam dicit: *Semel, & iterum, quod opus erat, mihi misistis.*

Ἰδοὺ μαρτύριον, παράθες αὐτὸ ἐνώπιόν σου.) Ταύτην αὐτῷ παρατέθεικεν, ὡς μέλλοντι βασιλεύειν, ϗ τοῦ λαοῦ προκινδυνεύειν. διὸ μαρτύριον ταύτην καλεῖ. ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, μαρτύριον, τὸ ὑπολειφθὲν ἐξέδωκεν. καὶ ἀντὶ τοῦ, ὅτι εἰς μαρτύριον τέθειταί σοι. ὅτι ἐπίτηδες τετήρηταί σοι. τὸ δὲ, παρὰ τοῦ λαοῦ, Θεοδοτίων ἐξέδωκεν, ὅτι ἐλέχθη, τὸν λαὸν ἐκάλεσα. Ἀκύλας δὲ, τὸ λέγειν, τὸν λαὸν κέκληκα.

Ecce testimonium, pone ante te.) Hanc partem Sauli adposuit, quandoquidem regnaturus, & maiora pericula, quam ipse populus subiturus erat, & propterea testimonium hanc partem adpellat. Symmachus vero pro testimonio, residuum exposuit. Et pro illo, quod in testimonium adpositum est tibi, quod de industria tibi reservatum est. Illud vero, a populo, Theodotion exposuit, dictum est populum nominavi. Aquila vero, quod dicat, populum vocari.

ΚΕΦ. Ι'.

Καὶ ἐφίλησεν αὐτόν.) Ἵνα τῆς ἐνοικούσης αὐτῷ χάριτος μεταδῷ. πολλὰ δὲ δίδωσιν αὐτῷ σημεῖα. ἐπειδὴ εἶδεν αὐτὸν ἀμφιβάλλοντα, ϗ τὴν οἰκείαν ὁμολογοῦντα πενίαν. τούτου χάριν βεβαιοῖ τὴν τῆς βασιλείας ἐπαγγελίαν ταῖς προῤῥήσεσι.

Καὶ στραφήσῃ εἰς ἄνδρα ἄλλον.) Ἐπειδὴ ἄγροικος ἦν, γεωργεῖν ἐπιστάμενος μόνον. χειροτονήσας αὐτὸν βασιλέα, βασιλικὸν αὐτῷ φρόνημα δέδωκεν.

Εἰ ϗ Σαοὺλ ἐν προφήταις.) Σύμμαχος, μὴ ἔτι ϗ Σαούλ; οὐκ ἔσχε δὲ διηνεκὲς τῆς προφητείας τὸ χάρισμα. εἰς δήλωσιν δὲ τῆς πνευματικῆς δωρεᾶς κατ' ἐκεῖνον προεφήτευσε τὸν καιρόν. οὕτως ϗ οἱ ἑβδομήκοντα πρεσβύτεροι, εὐθὺς μὲν ἐκλεγέντες ὑπὸ Μωϋσέως προφητεύειν ἠξίωνται, οὐ μὲν ἔτι ϗ μετὰ ταῦτα. σοφιζόμενοι δὲ παρὰ θεοῦ, τοῦ λαοῦ, τὰς ἀμφισβητήσεις διέλυον.

Ὁ οἰκεῖος αὐτοῦ.) Ἀκύλας φησὶν, ὁ πατράδελφος.

Καὶ κατακληροῦται φυλὴ Βενιαμίν.] Οὐδὲ τοῖς θείοις προφήταις ἐπίστευον οἱ πονηρίᾳ συζῶντες. ὡς ἂν οὖν μὴ τοπάζωσι χάριτος ἀνθρωπίνης εἶναι τὴν ψῆφον, κλήρῳ τὴν κρίσιν ἐπέτρεψεν, τὸ δοκοῦν ἐμφαίνοντι τῷ θεῷ. κληρωθεὶς δὲ Σαοὺλ ἐπειράσθη λαθεῖν, ὑπὲρ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν ὁρῶν. ὑπὸ θεοῦ δὲ τῷ προφήτῃ δειχθεὶς, τὴν ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ χειροτονίαν ἐδέξατο.

CAP. X.

Et osculatus est eum.) Ut gratiam, quae in ipso habitabat, ei communicaret. Multa vero Sauli dat signa, postquam eum videt dubitare, & domesticam difficultatem fateri. Hancque ob causam praedictionibus regni promissionem confirmat.

Et in alium virum mutaberis.] Quia agrestis erat, & tantum terram colere noverat, delecto in Regem, regium animum indidit.

Num & Saul inter Prophetas.) Symmachus, num etiam, adhuc, deinceps, & Saul? Non autem perpetuo, & continenter, prophetiae donum habuit; sed, ut spirituale donum eum accepisse manifestum esset, illo etiam tempore prophetavit. Sic etiam septuaginta seniores a Moyse delecti, mox prophetiae dono dignati sunt, non tamen ita deinceps. Prudentia vero a Deo instructi, populi causas, & controversias, dirimebant.

Domesticus, sive propinquus eius.) Aquila dicit πατράδελφος, patruus.

Et sorte educitur tribus Beniamin.] Pravis studiis tam addicti erant, ut etiam Prophetis Dei fidem non adhiberent. Ne igitur suffragium humani studii, & favoris, esse subspicarentur, sorti iudicium permisit Propheta, ut, quod Deo visum esset, declararet. Saul vero, iam sorte delectus, considerans hanc potestatem, sua dignitate, & meritis longe excellentiorem, & superiorem esse, occulte latere tentabat. Sed a Deo Samueli ostensus, toti populo praefectus est.

ΚΕΦ. CAP.

CAP. XI.

Vt vobis omnibus dexter oculus eruatur.) Israelitas bello inutiles reddere voluit. Sinister enim oculus, clypeo tegitur; dextro autem, hostes adspicimus; quo si quis privetur, facile vincitur. Sic adversariae etiam potestates nobis dextros oculos eripere conantur.

CAP. XII.

Respondete contra me coram Domino.) Samuel, amotus ab officio iudicis, suam potestatem in regem transtulit, & quum de rebus, quae suam personam adtingebant, verba fecisset, consentientemque populum haberet, legitime illum potestatem gerere docuit.

Nunc igitur consistite, & iudicabo vos coram Domino, & quae sequuntur.) Sic Symmachus, nunc state, ut diiudicet a vobis coram Domino, de omni misericordia, quam Dominus exhibuit.

Quum Saul regnaret, filius unius anni erat.] Symmachus exponit, sicut puer anniculus. Quo verbo simplicitas animi ipsius ostenditur, quam in regno habuit, qua tamen non longo tempore usus est. Quocirca additur, & duobus annis regnavit super Israel, nempe cum illa morum simplicitate. Postea ad pravitatem declinans, divina gratia destitutus est. Inde reliquum etiam tempus, quo Saul regnum administravit, gubernationi ipsius adsignatum est.

CAP. XIII.

Et percussit Ionathan Nasim.) Aquila exposuit τὸ ὑπόστημα. Porro quum Palaestini Ebraeos vicissent, munitis locis praesidium imposuerunt, quod ὑπόστημα vocat; hoc Ionathan armis penitus dissipavit. Hoc vero, quod dicit, inobedientes fuerunt servi; Aquila exposuit audiant servi.

Et distulit septem dies testimonio, quemadmodum dixit Samuel, &c.) Aquila, & Symmachus exponunt *εἰς τὴν συνταγήν*. Theodotion *εἰς τὸν καιρόν*. Samuel enim Sauli praeceperat, ut septem diebus ipsum exspectaret, deinde, sacris rite peractis, ordines instrueret. At ille, quum vidisset Palaestinorum copias collectas esse, non exspectavit Prophetam, quemadmodum praeceperat, quare reiectio ei nunciatur.

Faciem Domini non rogavi, sed victus sum.) Symmachus, prius faciem Domini deprecaturus, compulsus sum, &c. Sacrificium vero non oblatum adhibitis precibus Prophetae, non adgnovit Dei sacrificium esse.

Quaeret sibi Dominus virum secundum cor suum.) Hoc testimonium explicat Stephanus dicens: Inveni Davidem filium Iesse, virum iuxta cor meum.

Egressus est depopulator ex agro Palaestinorum) Symmachus. Egressi sunt vastatores ex castris, & acie Palaestinorum.

Faber ferrarius non inveniebatur.) Quum enim Palaestini Israelitas vicissent, omne ferrum eis ademerunt, & caverunt, ne aliud sibi compararent.

ΚΕΦ. ΙΑʹ.

Ἐν τῷ ἐξορύξαι ὑμῶν πάντων δεξιὸν ὀφθαλμόν.) Ἀχρήστους αὐτοὺς εἰς πόλεμον ἀποφῆναι βουλόμενος. ὁ γὰρ εὐώνυμος ὀφθαλμὸς, τῇ ἀσπίδι καλύπτεται· ὁ δὲ δεξιὸς, τοὺς πολεμίους ὁρᾷ. οὗ τις ἐστερημένος, εὐάλωτος. οὕτω καὶ δυνάμεις αἱ πονηραὶ τὰ δεξιὰ τῶν νοημάτων περικόπτειν ἐπάγονται.

ΚΕΦ. ΙΒʹ.

Ἀποκρίθητε κατ' ἐμοῦ ἐνώπιον κυρίου.) Κριτὴς ὢν ἐξίστατο τῆς ἐξουσίας, καὶ ταύτην παρεδίδου τῷ βασιλεῖ. καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν εἰπὼν, καὶ σύμψηφον κτησάμενος τὸν λαὸν τὴν ἔννομον ἐκείνου ἐξουσίαν ἐδίδαξεν.

Καὶ νῦν κατάστητε, καὶ δικάσω ὑμᾶς. καὶ τὰ ἑξῆς.) Σύμμαχος οὕτως. καὶ νῦν παράστητε. ἵνα διακριθῶ πρὸς ὑμᾶς ἔμπροσθεν κυρίου, περὶ πασῶν τῶν ἐλεημοσυνῶν τοῦ κυρίου, ὧν ἐποίησεν,

Υἱὸς ἐνιαυτοῦ Σαοὺλ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν.) Ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν. υἱὸς ὡς ἐνιαύσιος Σαούλ. δηλοῖ δὲ τοῦτο τὴν ἁπλότητα τῆς ψυχῆς τοῦ Σαοὺλ, ἣν εἶχε βασιλεύων, ἥπερ οὐκ ἐπὶ πλεῖστον ἐχρήσατο. ὅθεν πρόσκειται. καὶ δύο ἔτη ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ, μετὰ τῆς ἁπαλότητος δηλαδή. μεθ' ἃ ὑποκλίνας πρὸς πονηρίαν, τῆς θείας γεγύμνωται χάριτος. ὅθεν ὁ λοιπὸς, ὃν ἐβασίλευσε, χρόνος τῇ τοῦ Σαοὺλ δημαγωγίᾳ λελόγισται.

ΚΕΦ. ΙΓʹ.

Καὶ ἐπάταξεν Ἰωνάθαν τὸν Νασείμ.) Ἀκύλας ἐξέδωκε, τὸ ὑπόστημα. οἱ δὲ ἀλλόφυλοι, τοὺς Ἑβραίους νικήσαντες, ἐν τοῖς ὀχυροῖς χωρίοις φρουρὰν ἐγκατέστησαν, ἣν ὑπόστημα καλεῖ. ἣν Ἰωνάθαν ἄρδην κατηκόντισεν. τὸ μέν τοι, ἠθετήκασιν οἱ δοῦλοι, ὁ Ἀκύλας, ἀκουσάτωσαν οἱ δοῦλοι, ἐκδέδωκεν.

Καὶ διέλειπεν ἑπτὰ ἡμέρας τῷ μαρτυρίῳ, ὡς εἶπε Σαμουήλ.) Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος, εἰς τὴν συνταγήν. Θεοδοτίων, εἰς τὸν καιρόν. ἦν γὰρ παρεγγυήσας ὁ Σαμουὴλ τῷ Σαοὺλ ἑπτὰ αὐτὸν ἡμέρας προσμεῖναι, εἶθ' οὕτως καλλιερησάμενον παρατάξασθαι. ὁ δὲ τοὺς ἀλλοφύλους ἀθροισθέντας ἰδὼν, οὐκ ἀνέμεινε κατὰ τὰς ἐντολὰς τὸν προφήτην, ὅθεν αὐτῷ καὶ τῆς βασιλείας ἡ στέρησις προμηνύεται.

Καὶ τοῦ προσώπου κυρίου οὐκ ἐδεήθην, ἀλλ' ἐνεκρατευσάμεν.) Σύμμαχος, καὶ πρινὴ τὸ πρόσωπον κυρίου λιτανεύσω, καὶ βιασθεὶς, καὶ τὰ ἑξῆς. τὴν δὲ θυσίαν μὴ γινομένην διὰ τοῦ προφήτου δέησιν, οὐκ οἶδε Θεοῦ./

Καὶ ζητήσει κύριος ἑαυτῷ ἄνθρωπον κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ.] Ταύτην δηλοῖ τὴν μαρτυρίαν ὁ Στήφανος, εἰπών· εὗρον Δαβὶδ, τὸν τοῦ Ἰεσσαι, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου.

Καὶ ἐξῆλθε διαφθείρων ἐξ ἀγροῦ ἀλλοφύλων.) Σύμμαχος. καὶ ἐξῆλθον οἱ διαφθείροντες ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Φυλιστιαίων.

Καὶ τέκτων σιδήρου οὐχ εὑρίσκετο.) Νενικηκότες γὰρ αὐτοὺς οἱ ἀλλόφυλοι, πάντα τὸν σίδηρον ἔλαβον, καὶ κτήσασθαι διεκώλυσαν ἕτερον.

Τὸ θέριστρον αὐτῦ, κ̀ τὸ σκεῦος αὐτοῦ κ̀ ἕκαστος τὴν ἀξίνην αὐτοῦ, καὶ τὸ δρέπανον αὐτῦ.) Σύμμαχος, τὴν ὕνιν, κ̀ τὸ σκαφίον αὐτοῦ, κ̀ τὸ ἀξινάριον, κ̀ τὴν δίκελλαν. Α'κύλας, τἄλλα μὲν. ὡσαύτως· ἀντὶ δὲ τοῦ δρεπάνυ, τριόδοντα φησίν. Θεοδοτίων τὸ θέριστρον, βούκεντρον ἐξέδωκεν.

Ε'ις τὸν ὀδόντα.) Σύμμαχος, τὸ ἄροτρον. ὁ δὲ σίκλος ἐπὶ σταθμῦ λαμβανόμενος, ἡμιόγκιον εἷλκεν· ἐπὶ δὲ ἀργυρίυ, εἴκοσι ὀβολύς.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐξ ὑποστάσεως τ̃ ἀλλοφύλων ἐν τῷ πέραν Μάχμας,) Θεοδοτίων. ἡ στάσις τῶν ἀλλοφύλων εἰς τὴν διάβασιν Μάχμας.

Falcem suam, instrumenta, & arma sua, & quisque securim suam.] Symmachus ὕνιν σκάφιον, ἀξινάριον, δικέλλαν, hoc est, vomerem, & ligonem suum; asciam, & dolabram suam. Aquila reliqua quidem similiter, pro falce vero (τριόδοντα) tridentem ponit. Theodotion, falcem βούκεντρον, stimulum bovis, interpretatus est.

Ad acuendum dentem.] Symmachus τὸ ἄροτρον, vomerem. Siclus vero pondus quidem semiunciae habet: precium vero viginti obulorum argenti.

Egressus de statione Palaestinorum trans Machinas.) Theodotion, statio (ἡ στάσις) Palaestinorum, ad transitum Machinas.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Αἴρων ἐφὼδ.) Α'κύλας, φέρων ἐπενδύτην.

Ε'ὰν τάδε εἴπωσι πρὸς ἡμᾶς, ἀπόστητε ἐκεῖ.) Οὐ συμβολικῶς. ἀλλ' ὡς πιστὸς γνῶναι θέλων τὸ θέλημα τῦ θεῦ.

Ρ'ομφαία ἀνδρὸς ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ.) ἀγνοῦντες γὰρ ἀλλήλυς ἀνεῖλον, μιγάδες γὰρ ἦσαν.

Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὁ κύριος.) Εἰ ἀνοήτως ἀναθεμάτισεν ὁ Σαῦλ, τί δήποτε τὸν ἀναθεματισμὸν ἐβεβαίωσεν ὁ θεός; πρῶτον αὐτὸν ἐλέγχει ἀνοήτως ἐπαρασάμενον, ἔπειτα διδάσκει μηδὲ τῶν τοιούτων ἀναθεμάτων καταφρονεῖν. ἐνταῦθα δὲ ὁ μὲν σκοπὸς εὐσεβής, εἰς θεοῦ γὰρ ὡρίσθη τιμήν. ἐχρῆν δὲ σκοπεῖν, ὡς ὁ τῶν μαχομένων πόνος, κ̀ δίψαν ἀνάγκη ποιεῖ. Ι'ωνάθαν δὲ καὶ τῇ ἀγνοίᾳ συνέζευκτο, κ̀ ταύτην ἔχων πρὸς ἀπολογίαν, ὅμως ἄχρις αὐτῆς ἐκινδύνευσε τῆς ζωῆς. ἀλλ' ἀπηλλάγη διὰ τὴν τοῦ λαοῦ δικαίαν συνηγορίαν.

CAP. XIV.

Tollens Ephod.) Aquila (φέρων ἐπενδύτην.)

Si ad vos dixerint, state ibi.) Non per coniecturas, (συμβολικῶς) sed certo volens cognoscere voluntatem Dei.

Gladius viri contra proximum suum.) Ignari mutuis vulneribus ceciderunt, permixti enim erant.

Dominus ei non respondit in die illa.) Si Saul insipienter, & temere anathematizavit, cur Deus anathematismum illum ratum habuit? Primum eum redarguit, & convincit, quod devotionem imprudenter fecerit. Deinde docuit, neque eiusmodi anathemata contemnenda esse. Pium vero hic scopum praefixum habet; ad Dei enim gloriam dirigitur. Erat autem considerandum, quod pugnantium labor, & necessitas sitim efficiat. Ionathan, etsi ignorantia implicatus sit, eamque ad sui defensionem praetexere poterat; tamen in maximum periculum, & extremum pene vitae discrimen venit. Iusta vero populi defensione liberatus est,

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Μεταμεμέλημαι, ὅτι ἔχρισα τὸν Σαῦλ εἰς βασιλέα.) Μεταμέλεια θεοῦ ἡ τῆς οἰκονομίας μεταβολή. οἷον προὐβάλετο τὸν Σαῦλ, διὰ τὸ τοῦ σώματος ἀξιοθέατον, ὐκ αὐτὸς τῦτο τιμῶν· πάντων γὰρ δημιυργός. διὰ δὲ τὸν λαὸν, τὰ κατ' αἴσθησιν μόνα καλὰ θαυμάζοντα. ἐπεὶ κ̀ Ζακχαῖος, μικρὸς ὢν, τὸν δεσπότην ἐδέξατο. κ̀ Σαμυὴλ, νέος ὢν, τῆς θείας ἐπιφανείας ἠξίωται. προτιμήθη δὲ καὶ τῶν μειζόνων, ϗ πρεσβυτέρων, ἀδελφῶν ὁ Δαβὶδ. ὐδὲ γὰρ μέγεθος, ἢ πολιὰν, ἀρετῆς προτιμᾷ. διόπερ ἀνθρωπίνως φησὶ, μεταμεμέλημαι· ἀνθρώποις ϗ τύτοις ἀγροίκοις, διαλεγόμενος· τὴν ἐπὶ Δαβὶδ μετάβασιν τῆς βασιλείας δηλῶν.

Α'νες κ̀ ἐπαγγελῶ σοι.] Εἰ κ̀ προφήτης, ἀλλ' αἰτεῖ παρρησίαν, ὡς πρὸς βασιλέα διαλεγόμενος. ἀναμιμνήσκει δὲ αὐτὸν τῶν πρὸ τ̃ βασιλείας αὐτοῦ λόγων.

Διὰ τὸ ἀκῦσαί με τῆς φωνῆς τοῦ λαοῦ.) Τοῖς τῦ Α'δὰμ κ̀ ὁ Σαῦλ πρὸς τὸν προφήτην κέχρηται λόγοις· ὅμοιον γὰρ τῷ, ἡ γυνὴ, ἣν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὐτή μοι ἔδωκεν.

Ι'δὺ, ὐ θέλει ὁ κύριος ὁλοκαυτώσεις.) Διὰ τὸ

CAP XV.

Poenitet me, quod Saulem unxerim in Regem.) Poenitentia Dei est dispensationis ipsius mutatio. Exempli gratia. Saulem delegit propter egregiam staturam corporis. Non quod ipse tanti eam faceret, qui omnium est opifex, sed propter populum, qui ea, quae sensibus pulcra adparent, tantum suspicit, & admiratur. Nam Zachaeus quoque, qui pusillam corporis staturam habuit, dominum excepit; Samuel, licet iunior esset, divina adparitione dignatus est; David fratribus natu maioribus praefertur. Deus enim neque magnitudinem, neque senectutem virtuti anteponit. Humano igitur more dicit, *poenitet me*. Loquitur enim cum hominibus, iisque imperitis, & rudibus; regni in Davidem translationem significans.

Sine, & adnuntiabo tibi.) Quamquam Propheta sit, tamen, Regem adloquuturus, libere loquendi copiam petit. Revocat ei in memoriam sermones, quos cum eo habuit, priusquam regnum accepisset.

Quia audivi vocem populi.) Adami excusatione ad Prophetam Saul quoque usus est. Simile enim est huic: mulier, quam dedisti mihi, ipsa dedit mihi.

Ecce non vult Dominus holocausta.) Eo quod Saul

Saul dixiſſet, ad ſacrificium oves, & boves adductos eſſe.

Quoniam peccatum ariolatio eſt irritatio, iniquitas, & theraphim dolorem, & labores inducunt, &c.) Symmachus, quia peccatum augurii eſt contentio, peccatum autem idolatriae, inobedientia; aequat igitur impietati, ſi quis Deo non obediat. Quidam autem dicit, quorumdam amentiam forte obſcure ſignificari, qui malum illud ſuſpicantur augurium eſſe, ſi victores praeda non potiantur. Porro quemadmodum per ephod, Deo conſecratum, quidnam agendum eſſet, conſulentibus ſignificabatur; ita per theraphim idolorum praedictiones declarabantur. Deus igitur Saulis etiam futura peccata praevidit quidem, ſed ſufficit peccatum praeſens, ut vel ob hoc ſolom extremum de eo ſupplicium ſumatur. Etenim ſcire eum conveniebat, unicam guttam amoris Dei, quo homines complectitur, omnem hominum bonitatem, & clementiam longe ſuperare; ipſo tamen Deo clementior videri voluit. Quumque nihil de praeda decerpere iuſſus eſſet, praetioſiſſima abduxit. Ipſe interim ieiunium indicens, ſuum hoc decretum defendere, & vindicare ſatagebat, neque proprio filio miſericors ſcilicet parcebat. Amelech vero, quem DEVS (non propter impietatem erga ſe. ſed propter crudelitatem in populum ſuum) anathematizavit, neglecto, & praeterito, neque Achar exemplo cautior factus, res pretioſiſſimas accepit. Quod autem Deus poenam Amelechitarum huculque diſtulit, ipſius etiam erga homines amoris eſt, & benignitatis, qui tantum temporis poenitentiae ipſorum dedit, & exſpectavit, donec menſura peccatorum adimpleretur. Quum interim ipſi loco poenitentiae, quam agere deberent, peccata peccatis cumularent; quumque tot, tantaque miracula in conſpectu haberent, quae in populo Iſraelitico edita, eos ad poenitentiam provocare debuerunt; quod vero, quum maiores peccarint, poſteri puniuntur; primum quidem ab illis menſura eſt impleta, quum tantum praeteritis peccatis adiecerint; deinde, quum iuſtum ſit Domini iudicium, maiores etiam ipſorum poenas non ſubterfugerunt. Atqui hi, quum meritas poenas dederint, aliis in exemplum propoſiti ſunt; temperatis pro merito in hoc, & etiam in futuro ſaeculo, poenis; quum tempus propter diſpenſationem diverſum ſit, neque illi in hoc ſaeculo iuſtam poenam dederint Quomodo enim unica poena in praeſens pro magna, & multiplici impietate ſufficere, potuiſſet? Nam certe peccatoribus, qui in hoc ſaeculo puniuntur, nihil beatius, & optabilius, potuiſſet accidere. Iudicatur enim gens, ut gens, aliique particulatim, prout meriti.

τὸ τὸν Σαοὺλ εἰπεῖν, εἰς θυσίαν ἀνενηνοχέναι τὰ βουκόλια, καὶ τὰ ποίμνια.

Ὅτι ἁμαρτία οἰώνισμά ἐστιν παραπικρασμός. ἀδικία καὶ θεραφὲν ὀδύνην, καὶ πόνους ἐπάγουσιν.) Σύμμαχος, ὅτι ἁμαρτία τῆς μαντείας τὸ προσερίζειν. ἡ δὲ ἀνομία τῶν εἰδώλων τὸ ἀπειθεῖν. εἰς ἴσον οὖν ἤγαγε τῇ ἀσεβείᾳ τὸ ἀπιστῆσαι θεῷ. φησὶ δέ τις τὴν ἄνοιαν ἴσως τῶν ἐνίων αἰνίττεσθαι, οἰωνὸν ὑποπτευόντων κακὸν, τὸ νενικηκότας μὴ κερδᾶναι τὴν λείαν. ὥσπερ δὲ τὸ Ἐφοὺδ ἀνέκειτο τῷ θεῷ, καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς ἐρωτῶσιν ἐσημαίνετο τὸ πρακτέον· οὕτω διὰ τοῦ θεραφὲν αἱ τῶν εἰδώλων ἐδηλοῦντο προῤῥήσεις. προῄδει μὲν οὖν ὁ θεὸς τοῦ Σαοὺλ καὶ τὰς ἐσομένας παρανομίας, ἀλλ' ἤρκεσιν ἡ παροῦσα καὶ μόνη τὴν ἐσχάτην αὐτῷ τιμωρίαν ἐπενεγκεῖν. δέον γὰρ ἦν συνιδεῖν, ὡς θεοῦ φιλανθρωπίας μία σταγὼν πᾶσαν ἀγαθότητα τῶν ἀνθρώπων νικᾷ. ὁ καὶ φιλανθρωπότερος ᾤετο φανεῖσθαι θεοῦ μηδέν τε κελευσθεὶς ἀποκερδᾶναι τῆς λείας, ἐπανῆλθε τὰ κάλλιστα κομισάμενος. καὶ αὐτὸς ὁρίσας τροφῆς μηδένα μεταλαβεῖν, τὸν ἴδιον ὅρον ἐκδικεῖν κατηπείγετο, μηδὲ παιδὸς ὁ δῆθεν ἐλεήμων φειδόμενος. τοῦ δὲ θεοῦ τὸν Ἀμαλὴκ ἀναθεματίσαντος, οὐ διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀσέβειαν, διὰ δὲ τὸ περὶ τὸν λαὸν ἀπηνὲς, παραβὰς λαμβάνει τὰ κάλλιστα, μηδὲ τῷ τοῦ Ἀχὰρ σωφρονισθεὶς ὑποδείγματι. εἰ δὲ παρεῖδε μέχρι νῦν ὁ θεὸς τὴν δίκην τοῦ Ἀμαλὴκ, τῆς αὐτοῦ καὶ τοῦτο φιλανθρωπίας, τοσοῦτον εἰς μετάνοιαν ἐνδεδωκότος αὐτοῖς, καὶ πληρωθῆναι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν περιμείναντος, ἀντὶ μετανοίας προστιθέντων αὐταῖς. καίτοι τοσαῦτα περὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐγεγόνει τὰ θαύματα, δι' ὧν ἐχρῆν ἐπιστρέφεσθαι. εἰ δὲ, τῶν πρώτων ἡμαρτηκότων, οὗτοι κολάζονται, πρῶτον μὲν ἐπὶ τούτων τὸ μέτρον πεπλήρωται, τοσαῦτα προσθέντων. ἔπειτα, κρίσεως οὔσης, κἀκεῖνοι τὴν δίκην οὐκ ἔφυγον· καὶ οὗτοι κολασθέντες, εἰς παράδειγμα τοῖς ἄλλοις ἐγένοντο, μετρουμένων πρὸς ἀξίαν καὶ τῶν ἐνταῦθα κολάσεων, καὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι· εἰ καὶ ὁ χρόνος διὰ τὴν οἰκονομίαν διάφορος, μηδὲ τούτων ἐνταῦθα τὸ προσῆκον ἀποτισάντων. μία γὰρ δίκη πρὸς τὸ παρὸν, πῶς ἂν πρὸς πολλὰς, καὶ μεγάλας, ἀσεβείας ἀρκέσειεν; ἢ γὰρ ἂν οὐδὲν ἂν ὑπῆρχε μακαριώτερον ἁμαρτωλοῖς τῶν ἐνταῦθα κολαζομένων. κρίνεται δὲ καὶ ἔθνος, ὡς ἔθνος· καὶ οἱ κατὰ μέρος, πρὸς τὴν ἀξίαν.

Et occidit Samuel Agag.) Vt Phinees Sambri; nam, quod Deus imperavit, pium eſt.

Καὶ ἔσφαξε Σαμουὴλ τὸν Ἀγάγ.) Ὡς ὁ Φινεὲς τὸν Σαμβρί. τὸ γὰρ παρὰ θεοῦ κελευόμενον, εὐσεβές.

CAP. XVI.

Quomodo vadam? ſi audierit Saul, occidet me.) Samuel more hominum metum praetendit. Conſtitutum autem erat, ut ſub ſacrificii praetextu abiret, non mendaciter. Mentiri enim non docet Dominus, vere enim obtulit ſacrificium. Dictum igitur eſt ei, ut factum celaret, & aliud, quam res erat, diceret.

ΚΕΦ. Ιϛ'.

Πῶς πορευθῶ. καὶ ἀκούσεται Σαούλ.) Ὡς ἄνθρωπος δειλίαν προΐσχεται. προσετάχθη δὲ προφάσει θυσίας χωρεῖν οὐ ψευδῶς. ψεύδεσθαι γὰρ οὐ διδάσκει θεὸς, ἀληθῶς γὰρ ἐπετέλησε τὴν θυσίαν. ἐῤῥέθη τοίνυν αὐτῷ κρύψαι τὸ ἔργον, εἰπεῖν δὲ τὸ πάρεργον.

Καὶ εἶδε τὸν Ἐλιάβ.) Εἰ εὐθὺς ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Δαβὶδ, ἐκ προλήψεως τινὸς ἐδόκει τοῦτο ποιεῖν. ἐλθὼν δὲ διὰ πάντων, ἔδειξεν ὡς ὁ Θεὸς, τοὺς ἄλλους ἀποκρίνας, τὸν Δαβὶδ ἐξελέξατο. εἰ γὰρ καὶ τούτου γεγονότος οἱ ἀδελφοὶ τὸν φθόνον ἐγύμνωσαν, ἐν τῇ παρατάξει τὸν Δαβὶδ θεασάμενοι, τί ἂν μὴ, τούτου γεγονότος, οὐκ ἔπραξαν;

Καὶ πνεῦμα κυρίου ἀπέστη ἀπὸ Σαοὺλ, καὶ συνεῖχεν αὐτὸν πνεῦμα πονηρόν.) Τοῦ θείου πνεύματος ἀποστάντος, χώραν ἔσχε τὸ πονηρόν. οὕτω τῆς Ἀποστολικῆς χάριτος τὸν Ἰούδαν καταλιπούσης, εἰσεληλύθει εἰς αὐτὸν ὁ διάβολος.

Ἄνδρα εἰδότα ψάλλειν.) Ἡ διὰ τῶν μουσικῶν ὀργάνων λατρεία παρὰ Θεοῦ μὲν οὐ δέδοται, ἐπενοήθη δὲ τῷ Δαβὶδ εὐσεβέστατα. πόθῳ γὰρ θείῳ πυρούμενος, τὰ πρὸς ἀσελγείαν τοὺς ἀνθρώπους ἐκκαίοντα μετέβαλεν εἰς εὐσέβειαν, μέλος ἐνάρθρου φωνῆς ὕμνοις θείοις ἐγκεράσας· ὡς ἂν τὴν μὲν αἴσθησιν διεγείροι τὸ μέλος, τὸ δὲ νόημα μετ' αὐτοῦ τὸν θεῖον πόθον ἀνάπτοι. τοῦ θείου τοίνυν πνεύματος ὁ Δαβὶδ τὴν ἐνέργειαν ὑποδέδεκτο, καὶ ἐνεργοῦντος αὐτοῦ, τὸ πονηρὸν ἡσύχαζε πνεῦμα.

Et vidit Eliab, &c.) Si statim ad Davidem perrexisset, ex anticipata quadam opinione, vel praesumptione hoc facere videretur. Quum vero ad omnes venisset, ostendit, Dominum, reliquis reiectis, Davidem elegisse. Si vero haec quum facta sint, fratres nihilominus, Davidem videntes in castris, invidiam ostenderunt; quid, si haec facta non essent, non erant facturi?

Spiritus Domini recessit a Saule, & occupavit eum spiritus malus.) Spiritu Dei recedente, spiritus malignus locum habuit. Sic etiam in Iudam, deficiente Apostolica gratia, diabolus intravit.

Virum scientem psallere.) Cultus Dei, qui per instrumenta musica exercetur, non quidem a Deo traditus, sed a Davide admodum religiose excogitatus est. Divino enim ardore inflammatus, ea, quae homines ad libidinem, & lasciviam accendunt, ad pietatem traduxit; cantum articulatae vocis hymnis divinis temperans; ut melos sensum, intellectus vero una, eademque opera divinum ardorem exsuscitaret. David itaque divini spiritus vim, atque efficaciam acceperat; quo operante, spiritus malignus quiescebat.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Καὶ γνώσεται πᾶσα ἡ γῆ, ὅτι ἔστι Θεὸς ἐν Ἰσραήλ.) Προφητεύει παραταττόμενος, καὶ προαγορεύει τὴν τῆς οἰκουμένης θεογνωσίαν.

Τίος τινὸς οὗτος ὁ νεανίας;) Πῶς ἠγνόησεν ὁ Σαοὺλ τὸν Δαβίδ; ἢ, ὅτι μεμηνὼς οὐκ ᾐσθάνετο τῇ κιθάρᾳ χρωμένου; ἢ, ὅτι ὁ φθόνος αὐτὸν παρεκίνησεν ἀκριβῶς μαθεῖν ὅθεν ἐστίν;

Ψυχὴν ἀγαπῶν τοσοῦτον.) Ἀκύλας, κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. τοῦτο δὲ καὶ ὁ θεῖος νόμος παρεγγυᾷ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς σεαυτόν.

Καὶ τὸν μανδύαν.) Εἶδος ἐφεστρίδος. οἶμαι δέ, φησιν, Ἀρκαδικὴν εἶναι, ἢ τὸ παρὰ τῶν πολλῶν μαντίον λεγόμενον. οἱ μὲν ἑβδομήκοντα, διεῤῥωγότα φασὶ τὰ ἱμάτια τοῦ τὴν ἀναίρεσιν τῶν Ἠλὶ παίδων μηνύσαντος. ὁ δὲ Ἀκύλας, τὸν μανδύαν ἐξέδωκεν. καὶ ὁ τῶν Ἀμανιτῶν βασιλεὺς τῶν Δαβὶδ πρέσβεων ἀνεῖλε τῶν μανδυῶν τὸ ἥμισυ, ἕως τῆς ἀναβολῆς τῶν ἰσχίων αὐτῶν.

CAP. XVII.

Et adgnoscet omnis terra, quod Deus sit in Israele.] David pergens contra hostem prophetat, & de cognitione Dei in universo terrarum orbe concionatur.

Cuius filius est ipse adolescens?) Quomodo David Sauli ignotus fuit? Vel quia furibundus cithara ludentem non sentiebat, vel, invidia stimulante, diligenter, & adcurate, cognoscere voluit, cuias, & quisnam esset.

Diligens eum, quantum animam suam.) Aquila, secundum animam suam. Id vero lex Domini quoque praecipit: Diliges proximum tuum, sicut teipsum.

Et mandyan.) Genus est vestis exterioris. Existimo autem, inquit, vel Arcadicam esse, vel, quam vulgo mantion adpellant. Septuaginta enim dicunt (τὰ ἱμάτια) vestimenta illius, qui nunciavit caedem filiorum Heli, discissa fuisse. Vbi Aquila μανδύαν reddidit. Rex Ammoniticus praecidit τῶν μανδύων, hoc est, de vestibus legatorum Davidis, dimidiam partem, usque ad nates ipsorum.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

Καὶ ἐπέπεσε πνεῦμα πονηρὸν ἐπὶ Σαοὺλ, καὶ προεφήτευεν.) Ὁμωνύμως· καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας γὰρ, προφήτας φησὶν ἡ γραφή· καὶ θεοὺς, τοὺς ψευδωνύμους. οἱ δὲ ψευδοπροφῆται τοῖς μαινομένοις ἐῴκησαν, ὁποῖος ἦν ὁ Σαούλ. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν, τῆς θείας γεγύμνωται χάριτος· ὁ δὲ Δαβὶδ, ψάλλων τὴν μὲν τοῦ δαίμονος μανίαν ἐπραΰνεν, τὸν δὲ τοῦ Σαοὺλ κατέπαυε φθόνον.

Καὶ κύριος παντοκράτωρ ἦν μετ' αὐτοῦ.) Οὕτω τὸ πανάγιον ὠνόμασε πνεῦμα. ταύτης γὰρ ἦν ἠξιωμένος τῆς χάριτος.

Μὴ ἔστω ἡ χείρ μου ἐπ' αὐτῷ, ἀλλ' ἔστω ἐπ' αὐτῷ ἡ χεὶρ τῶν ἀλλοφύλων.) Ἔδειξεν ἡ ἱστο-

CAP. XVIII.

Irruit spiritus malus super Saulem, & prophetavit, &c.) Scriptura aequivoce etiam pseudoprophetas & falsos Deos adpellat. Ceterum pseudoprophetae insanientibus similes erant, qualis etiam Saul erat. Sed iste divina gratia fuit destitutus. David vero psallens, daemonis illam insaniam mitigavit, & invidiam Saulis repressit.

Dominus omnipotens erat cum eo.) Spiritum Sanctum hoc modo adpellavit; cuius dono, & gratia dignatus erat.

Non sit manus mea in eo; sed manus Palaestinorum.) Historia consilium & propositum Saulis ape-

lis aperuit, coniugium illud insidias fuisse, non beneficium.

Si ducenta praeputia Palaestinorum.) Quare non capita? Propterea quod metuit, ne, aliquot ex suis contribulibus interfectis, capita eorum adferret; quamobrem praeputia petit, ut manifestum sit, Palaestinos esse,

CAP. XIX.

Michol accepit cenotaphia, &c.) Aquila μορφώματα, id est, figuras dicit, & hepar caprarum, omnemque multitudinem, & convolutionem, στρογγύλωμα, pilorum. Dimisso vero Davide, lectum composuit, tamquam aegrotantis, multa imponens vestimenta, conversionem etiam pilorum ponendo sub vestes, idolum, praeter quasdam faciei partes, contexit. Caprarum autem hepar adhibuit, eo quod quidam dicant, mactato animali longi temporis spatio palpitare.

Et venit super nuncios Saulis spiritus Dei, & prophetarunt.) Quomodo illi prophetant, quomodo postea Saul? Varia utique Domini sunt retia. Quosdam enim hominum opera, & ministerio capit; quosdam caecitate venatur. Id quod accidit temporibus Helisaei. Illos autem per propheticam gratiam Davidem interficere prohibuit. Saul etiam, qui post omnes venit, humanitatis vinculis irretitus est. Prophetat enim, sed non similiter, ut reliqui. Indignus enim gratia, veste exutus tota die iacebat. Habitus autem ille regni ablationem significabat. Poenas item dedit propter contemtum prophetici spiritus. Ira enim contra Davidem, divinum spiritum contumelia adfecit. Hinc autem manifestum est, quod, qui sanctis adhaeret, & conversatur, sanctus efficitur, etsi ante malus fuerit. Idque tum maxime, si ad priora denuo non recurrat,

CAP. XX.

Τριστεύσας.) Aquila, tribus diebus exspectabis. Quare autem Ionathan per iactum telorum, aut certe iaculorum, Davidi patris insidias declaravit? Quidam propter servum dicunt haec facta esse, ne, quid significaretur, cognosceret. At potuisset solus adesse. Atqui subspicionem non potuisset cavere, si ad patefaciendum Davidi patris insidias solus abivisset. Hac de causa cum puero progreditur, & iaculandi exercitium simulat, atque Davidem obscure fugam oratione ad puerum iubet capessere. Praemittens autem servum, fugam Davidi significabat.

In die operis, &c.) Aquila, τοῦ ἔργου. ἔργον adpellat primam fugam. Ergab vero, reliqui lapidem interpretantur.

Ad lamattaram.) Aquila, ad scopum; vel, custodiam. Duplex enim est lectio. Symmachus, εἰς τὸ συντεταγμένον. Et sic in Ebraeorum interpretatione legitur. Apud Graecos, τάφρος; apud Romanos, fossa; apud Syros, scopus; ad quem sese exercendo sagittas mittere consueverunt.

Casus aliquis adparet.) Existimabat Davidem non purgatum, neque sanctificatum, convivium petere, quapropter tacuit.

Da-

ἡ ἱστορία τοῦ Σαοὺλ τὸν σκοπὸν, ὡς ἐπιβουλῆς ἦν, οὐκ εὐεργεσίας, ὁ γάμος.

Ἀλλ᾽ ἢ ἑκατὸν ἀκροβυστίας ἀλλοφύλων.) Διὰ τί μὴ κεφαλάς; ἐπειδήπερ ὑπώπτευσεν, ὅτι τῶν ὁμοφύλων τινὰς ἀνελὼν, οἴσει τούτων τὰς κεφαλάς. οὗ δὴ χάριν τὰς ἀκροβυστίας ζητεῖ, ὃ δηλοῖ τὸ ἀλλόφυλον.

ΚΕΦ. ΙΘʹ.

Καὶ ἔλαβεν Μελχὸλ τὰ κενοτάφια.] Ἀκύλας μορφώματά φησιν, καὶ τὸ ἧπαρ τῶν αἰγῶν, τὸ πᾶν πλῆθος καὶ στρογγύλωμα τριχῶν, φυγαδεύσασα δὲ τὸν Δαβὶδ, τὴν κλίνην ὡς ἀρρωστοῦντος ἐσχημάτισε τύπον, ἱματίων μὲν πλῆθος ἐπιβαλοῦσα, στρογγύλωμα δὲ τριχῶν ὑποθεῖσα τοῖς ἱματίοις, ὥστε μιμεῖσθαι τὴν κεφαλήν. τίνες δὲ μορφώματα τὴν εἰκόνα φασὶ τοῦ Δαβὶδ, ἐν τοῖς ἱματίοις ἐκάλυψε, πλὴν ἐνίων τοῦ προσώπου μορίων. τὸ δὲ τῶν αἰγῶν ἧπαρ, ἐπειδή φασιν αὐτό τινες κινεῖσθαι μέχρι πολλοῦ μετὰ τὴν τοῦ ζώου σφαγήν.

Καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀγγέλους Σαοὺλ πνεῦμα θεοῦ, καὶ προεφήτευσαν.] Πῶς οὗτοι προφητεύουσι; πῶς δὲ καὶ Σαοὺλ ὕστερον; διάφορα τοίνυν τοῦ δεσπότου τὰ θήρατρα. τοὺς μὲν γὰρ, δι᾽ ἀνθρώπων θηρεύει· τοὺς δὲ, ἀορασίᾳ θηρεύει. ὅπερ ἐπὶ Ἐλισσαίου γεγένηται. τούτους δὲ διὰ προφητικῆς χάριτος τὸν Δαβὶδ ἀποκτεῖναι κεκώλυκε. καὶ Σαοὺλ δὲ, μετὰ πάντας ἐλθὼν, τῶν τῆς φιλανθρωπίας τυγχάνει δεσμῶν. προφητεύει μὲν γὰρ, ἀλλ᾽ οὐχ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις· ἀνάξιος γὰρ ὢν τῆς χάριτος, γυμνωθεὶς τῆς ἐσθῆτος πανημέριος ἔκειτο. ἐδήλου δὲ τὸ σχῆμα τὴν τῆς βασιλείας ἀφαίρεσιν. καὶ δίκας δὲ τίνει τοῦ προφητικοῦ καταφρονήσας πνεύματος. τῇ γὰρ κατὰ Δαβὶδ ὀργῇ τὸ θεῖον ὕβρισε πνεῦμα. ἐντεῦθεν δὲ δῆλον, ὡς ὁ κολλώμενος ἁγίοις, ἅγιος ἔσται, κἂν πρότερον ᾖ πονηρός. καὶ μάλιστα, μὴ παλινδρομῶν αὖθις ἐπὶ τὰ πρότερα.

ΚΕΦ. Κʹ.

Τριστεύσεις.] Ἀκύλας, τρεῖς ἡμέρας ἀναμενεῖς· διά τι δὲ τῷ Δαβὶδ διὰ μελῶν ἤγουν ἀκοντίων τὴν τοῦ πατρὸς ἐμήνυσεν Ἰωνάθαν ἐπιβουλήν; τινὲς διὰ τὸν οἰκέτην φασὶν, ἵνα μὴ μάθῃ τὰ μηνυόμενα. ἀλλ᾽ ἐξῆν καὶ μόνον παραγενέσθαι· ἀλλ᾽ οὐκ ἂν τὴν ὑποψίαν ἐξέφυγε μόνος χωρῶν τοῦ καταμηνύειν τῷ Δαβὶδ τὴν ἐπιβουλήν. ὅθεν πρόεισι μὲν σὺν τῷ παιδὶ, τὴν δὲ τῆς τοξείας ὑποκρίνεται τὴν γυμνασίαν· καὶ τῷ μὲν Δαβὶδ, αἰνίττεται τὴν φυγὴν διὰ τῶν πρὸς τὸν οἰκέτην λόγων· προπέμψας δὲ τὸν οἰκέτην, τὴν φυγὴν Δαβὶδ ὑποτίθεται.

Τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐργασίας.] Ἀκύλας, τοῦ ἔργου. ἔργον δὲ καλεῖ, τὴν πρώτην φυγήν. τὸ δὲ Ἐργὰβ, οἱ λοιποὶ λίθον ἐξέδωκαν.

Εἰς τὴν λαματτάραν.] Ἀκύλας, εἰς τὸν σκοπόν· ἢ, φυλακήν. διττὴ γὰρ ἡ γραφή. Σύμμαχος, εἰς τὸν συντεταγμένον. ἐν δὲ τῇ τῶν Ἑβραικῶν ἑρμηνείᾳ οὕτω κεῖται. παρὰ μὲν Ἕλλησι, τάφρον· παρὰ δὲ Ῥωμαίοις, φοσσάτον· παρὰ δὲ Σύροις, σκοπὸν, εἰς ὃν γυμναζόμενοι τὰ βέλη πέμπειν εἰώθασιν.

Σύμπτωμά τι φαίνεται.] ᾤετο μὴ κεκαθαρμένον, μηδὲ ἡγνισμένον, τὸν Δαβὶδ παραιτήσασθαι τὸ συμπόσιον, διόπερ ἐσίγησεν.

Καὶ

Καὶ Δαβὶδ ἀνέστη ἀπὸ Ἀννεγάβ.] Ἀκύλας, ἐχόμβυα τοῦ νώτου. ἴσως δὲ κοῖλος τόπος ὑπῆρχεν ἐκεῖ.

ΚΕΦ. ΚΑ΄.

Πρὸς Ἀχιμέλεχ.] ἡ βίβλος τῶν ψαλμῶν, ἐν τῷ τριακοστῷ τρίτῳ, ἀντὶ τοῦ Ἀχιμέλεχ Ἀβιμέλεχ περιέχει ἐν τῇ προγραφῇ, ἐναλλαγῆς στοιχείου γενομένης, παρὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ στοιχείου τοῦ Βὴθ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις καλουμένου καὶ τοῦ Καφ. ὅμοια γὰρ τὰ στοιχεῖα, βραχυτάτης κεραίας μόνης ἐναλλαττούσης. πῶς δὲ μνησθεὶς ὁ σωτὴρ ἐν εὐαγγελίοις τῆς προκειμένης ἱστορίας ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως φησίν; ἢ τοίνυν Ἀχιμέλεχ διώνυμος ἦν, καὶ Ἀβιάθαρ καλούμενος· ἢ δεῖ λέγειν, ὡς τοῦ μὲν Ἀχιμελεχ, ὡς ἱερέως, μεμνῆσθαι τὴν ἱστορίαν· τὸν δὲ Ἀβιαθαρ, ἀρχιερέα τυγχάνειν κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ. φαίνεται δὲ ἡ τῶν βασιλέων γραφὴ, τὸν μὲν Ἀχιμέλεχ, καὶ τοὺς ἱερέας τοῦ θεοῦ, ἀνῃρῆσθαι φήσασα ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ, οὐ μὴν ἀρχιερέα. ἐπισημήνασθαι δὲ δεῖ, ὡς οἱ ἐπιστήμονες τοῦ προτέρου λαοῦ ἧττον ἐφρόντιζον τῶν σωματικῶν τοῦ νόμου παραγγελμάτων. διόπερ, ὃ μὴ ἐξῆν κατὰ τον Μωϋσέως νόμον, τοῦτο ἔπραττεν ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἐσθίων. ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερεὺς, μεταδιδοὺς αὐτῷ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ, τῆς ἁγίας καὶ ἱερατικῆς τροφῆς, μεῖζον ἐφρόνει τῆς τῶν πολλῶν διανοίας.

Πυνθανόμενος δὲ, εἰ καθαρὰ τὰ παιδάρια ἀπὸ γυναικός.] Παρέστη, ὅτι ἡ καθαρότης, καὶ ἡ ἁγνεία, ἰσοτίμους τοῖς ἱερεῦσι ποιεῖ. τῶν μέντοι τοῖς ἱερεῦσιν ἀπονενεμημένων μεταλαβὼν ὁ Δαβὶδ, πρόδηλον τὴν πᾶσι προτεθησομένην τοῖς εὐσεβέσι τράπεζαν μυστικήν. τοῦ γὰρ δεσποτικοῦ σώματος ὁμοίως μεταλαμβάνουσιν ἱερεῖς καὶ λαοὶ, ὅσοι μετέχον τοῦ θείου βαπτίσματος.

Καὶ ἡ ὁδὸς αὕτη βέβηλος.] Εἰπὼν, ὅτι τρεῖς ἡμέρας ἡγνεύκασι, προστέθεικεν, ὅτι διὰ τὴν προκειμένην ἀναγκαίως τῆς ἱερᾶς τροφῆς μεταλήψεται. ὡς ἂν ὑπ᾽ αὐτῆς κρατυνθεὶς, τὰ προκείμενα κατορθώσῃ. τὸ δὲ βέβηλον, οὐκ ἐπὶ τοῦ ἀκαθάρτου τέθεικεν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ μὴ ἱεροῦ, ὅθεν καὶ Ἀκύλας λαϊκὴν ἐξέδωκεν. τουτέστιν, εἰ καὶ ἱερεὺς οὐκ εἰμὶ, ἀλλὰ προφητικῆς τετύχηκα χάριτος. σκεύη γὰρ αὐτῶν, καὶ πανοπλία, ἡ πνευματικὴ δωρεά.

Ὅτι οὐκ ἔστιν ἑτέρα παρὲξ αὐτῆς ὧδε.] Οὐδὲ γὰρ ἐξῆν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ θεοῦ ἀποτίθεσθαι ὅπλα πολεμικά. αὕτη γὰρ ἀνέκειτο χαριστήριον εἰς μνήμην τῆς νίκης τῷ τὴν νίκην δωρησαμένῳ.

Καὶ προσεποιεῖτο ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἐτυμπάνιζεν. Ἀκύλας, παρέετο καὶ προσέκρουεν.

ΚΕΦ. ΚΒ΄.

Τὴν πόλιν τῶν ἱερέων.] Εἰς πλέονα τοῦτο κατηγορίαν. οὐ γὰρ ἦσαν Λευῖται, ἐξ ἀρχιερατικῆς δὲ ῥίζης κατήγοντο.

ΚΕΦ. ΚΓ΄.

Οὐκ ἂν ἐπορεύοντο.] Τὴν πλάνην δηλοῖ.

ποῖε

David surrexit ad Annegab.) Aquila ἐχόμβυα τοῦ νότου, hoc est, australia, reddit. Forte autem concavus locus fuit.

CAP. XXI.

Ad Achimelech.) Liber psalmorum, XXXIII. psalmo, pro Achimelech in titulo habet Abimelech, facta permutatione litterae, propter adfinitatem litterarum apud Ebraeos, Beth scilicet, & Caph. Similes enim sunt litterae exiguo apice tantum variante. Sed quomodo Servator noster in Evangeliis praesentis historiae mentionem faciens, dicit ad Abiathar summum pontificem pervenisse? Aut igitur Abimelech binominis fuit, & Abiathar etiam adpellatus est; aut dicendum est, historiam Abimelechi tamquam sacerdotis mentionem facere: Abiatharum verum, summum illis temporibus pontificem fuisse. Videtur etiam, quod Regum liber ipsum Abimelech, & sacerdotes Domini sublatos esse dicat a Saule, non autem summum pontificem. Adnotandum etiam est, peritos veteris populi, minus curavisse corporalia legis mandata. Hanc ob caussam David, comedens panes propositionis, id fecit, quod per legem Moysis non licebat. Ceterum ipse pontifex, Davidi, & eius comitibus, concedens cibum sanctum, & pontificalem, plus quam vulgus sapiebat.

Interrogans, an puri a muliere pueri essent.) Ostendit sanctitatem, & castimoniam eodem nos cum pontificibus honore dignos efficere. Quod autem David eorum, quae sacerdotibus adsignata erant, particeps factus est, omnibus piis mensam mysticam proponendam esse inde manifestum est. Dominico enim corpore sacerdotes pariter, & laici participant, quotquot sacri baptismatis participes facti sunt.

Et via haec impura, & prophana.) Quum ad tres dies sanctificatos esse dixisset, adiecit; se ad iter propositum conficiendum, impellente necessitate sacri cibi partem accepturum esse, ut necessitate victus rem praesentem defenderet, & corrigeret. βέβηλον, autem non pro ἀκαθάρτου, sed pro μὴ ἱεροῦ, id est, non sancto, posuit. Vnde Aquila etiam laicam exposuit, hoc est, etsi sacerdos non sim, donum tamen propheticum adeptus sum. Vasa enim eius, & armatura, donum spirituale.

Non alius est hic praeter hunc.) Non enim fas erat, in tabernaculo Domini arma bellica reponere. Hic autem gladius erat χαριστήριον, (id est, munus repositum in memoriam victoriae) Deo, qui victoriam gratis contulerat.

Et simulabat in die illa, & verberabat.) Aquila, παρέετο καὶ προσέκρουεν, id est, aderat, & reprimebat; vel, percutiebat.

CAP. XXII.

Oppidum sacerdotum.) Hoc ad criminis amplificationem pertinet. Etenim non Levitae erant; sed ex stirpe tantum, & prosapia sacerdotali descendebant!

CAP. XXIII.

Proficiscebantur quo quo poterant.) Errores si-

gni-

gnificat; nunc enim in Iudaea, mox vero in decerto degebant.

In Maſſareth.) Reliqui reddiderunt, in ſpeluncis munitis.

In nova. [ἐν τῇ καινῇ.] Aquila, δρυμῷ. in ſylva denſa.

CAP. XXIV.

Et ingreſſus eſt Saul, ut praepararetur.) Honeſte admodum. Aquila habet, κενῶσαι, id eſt, ut ſe evacuaret. Ioſephus dicit, τὰς φυσικὰς ἐκκρίσεις ποιήσασθαι, ad faciendam naturalem excretionem.

Ab impiis egredietur impietas.) Hoc dicit: iniquorum eſt, peccare: prudentium vero, quae in eos impie fiunt tolerare. Valde autem modeſte agit, volens cor nimis durum emollire.

Ne exſcindas ſemen meum poſt me.) Rex, qui exulem tot rebus excellit, & ſuperat, exulis humanitatem ſupplex petit. Tantae imbecillitatis eſt malitia.

CAP. XXV.

Et opus eius in Carmelo.) Hic non montem nominaſſe, auctor eſt Euſebius; ſed vicum, ſeu pagum quemdam, uſque in hunc diem hoc nomine adpellatum, in quo habitarit Nabal.

Quinque Epha farinae.) Aquila ſata interpretatus eſt. Gomor autem eadem menſura eſt cum Epha, id quod ex Ezechiele habemus.

Forte, ut me iniuria adſiceret, cuſtodivi res omnes Nabalis.) Aquila, πλὴν μάτην, verumtamen fruſtra. Quomodo ille, qui tanta moderatione erga Saulem uſus eſt, Nabalem perdere conatus eſt? Maximis eum beneficiis adfecerat David, non tantum ſuos milites, ſed alios etiam inſidiatores prohibendo, id quod paſtores teſtati ſunt, dicentes: Hi viri vobis valde profuerunt. Attamen non modo modicum ob ingentem neceſſitatem petenti non praebuit, ſed inſuper conviciis oneravit. Saul vero anſam ſuae impietatis invidiam habebat, quam ex metu amittendi regni conceperat. Nihilominus tamen pugnat cum illo, ſi malum rependi mihi mala inferentibus; quod non modo ad delendum Nabalem, ſed ad totam etiam ipſius familiam exſcindendum properat. Ad quae dicendum eſt, Davidem, prohibente divina providentia, (quae illa, quae ſanctis deſunt, reſarcit) malum non rependiſſe. Hinc forte dicit. Dixi in abundantia mea, non commovebor in aeternum. Domine, iuxta voluntatem tuam praeſtitiſti robur decori meo; avertens faciem tuam, conturbatus ſum. Manent enim in ſanctis reliquiae, ne inſoleſcant. Vt in Petro, propter negationem; in Paulo, angelus ſatan. Quapropter hanc etiam mulierculam, providentiae Dei inſervientem, ut par erat, impenſe amavit, quippe quae impedivit eum, ne caſus ille triſtis ſubſequeretur. Nabal, ſi interpretari velis, eſt imprudentia. Similiter loquitur etiam Abigail. Ebraicorum quoque nominum interpretatio reſpondet. Cui adſtipulatur Aquila, qui expoſuit, ἀπόῤῥευσις μετ' αὐτοῦ. Nam recedente, & extincta ratione, imprudentiae adfectio oritur. Porro haec veteri ingrato po-

ποτὲ μὲν γὰρ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ποτὲ ἐν τῇ ἐρήμῳ διῆγον.

Ἐν Μασσαρέθ.] Οἱ λοιποὶ ἐξέδωκαν, ἐν τοῖς σπηλαίοις.

Ἐν τῇ καινῇ.] Ἀκύλας, δρυμῷ.

ΚΕΦ. ΚΔʹ.

Καὶ εἰσῆλθε Σαοὺλ παρασκευάσασθαι.] Σεμνῶς ἄγαν. ὁ δὲ Ἀκύλας, κενῶσαι. ὁ δὲ Ἰώσηππος, τὰς φυσικὰς ἐκκρίσεις ποιήσασθαι.

Ἐξ ἀνόμων ἐξελεύσεται πλημμέλεια. Τουτέστιν, τῶν παρανόμων, τὸ ἁμαρτάνειν· τῶν δὲ φιλοσοφούντων, τὸ φέρειν τὰ πλημμελούμενα. μετριάζει δὲ λίαν, μαλάξαι σκληρὰν λίαν καρδίαν βουλόμενος.

Μὴ ἐξολοθρεύσῃς τὸ σπέρμα μου ὀπίσω μου.] Ὁ βασιλεὺς, ὁ τοσούτων ἡγούμενος τὸν φυγάδα, φιλανθρωπίαν αἰτεῖ. τοσαύτη τῆς κακίας ἀσθένεια.

ΚΕΦ. ΚΕʹ.

Καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἐν τῷ Καρμήλῳ.] Ἐνταῦθα οὐ τὸ ὄρος εἰρηκέναι φησὶν ὁ Εὐσέβιος, κώμην δέ τινα, μέχρι καὶ νῦν οὕτως ὠνομασμένην, ἐν ᾗ ᾠκηκέναι τὸν Ναβάλ.

Καὶ πέντε οἶφι ἀλφίτων.] Ἀκύλας ἑρμήνευσε, σάτα. τὸ δὲ Γομὸρ ἴσον τῷ οἶφι, ὡς ἐν Ἰεζεκιὴλ μεμαθήκαμεν.

Ἴσως εἰς ἄδικον ἐφύλαξα πάντα τὰ τοῦ Ναβάλ. Ἀκύλας, πλὴν μάτην. πῶς δὲ ὁ τοιαύτην κατὰ τοῦ Σαοὺλ ἐπιδειξάμενος πραότητα, τὸν Ναβὰλ ἀνελεῖν ἐπειράθη; ἄγαν αὐτὸν εὐεργέτησεν ὁ Δαβὶδ, οὐ μόνον τοὺς ἰδίους, ἀλλὰ καὶ ἄλλους κωλύων ἐπιβουλεύοντας, ὡς οἱ ποιμένες μεμαρτυρήκασι, λέγοντες· ἀγαθοὶ ἡμῖν οἱ ἄνδρες σφόδρα· καὶ ὅμως οὐδὲ μέτρια δι' ἀνάγκην αἰτοῦντι παρέσχετο, ἀλλὰ καὶ προσωνείδισεν. ὁ δὲ Σαοὺλ εἶχεν ἀφορμὴν τῆς ἀδικίας, τὸν διὰ τὴν βασιλείαν φθόνον. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐναντίον τῷ, εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσι μοι κακά. τὸ μὴ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτοῦ πάντας ἀνελεῖν κατετείγεσθαι. πρὸς ὃ ῥητέον, ὡς οὐδὲ ἀνταπέδωκεν ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ κεκωλυμένος προνοίας, τῆς τὰ τῶν ἁγίων ἀναπληρούσης ἐλλείμματα. διὰ ταῦτα τάχα φησίν· ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παράσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν. ἀπέστρεψας δὲ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγενήθην τεταραγμένος. γίνονται γὰρ ἐγκαταλείψεις, πρὸς τὸ μὴ τοὺς ἁγίους ἐπαίρεσθαι, ρεσθαι, ὡς Πέτρῳ παρὰ τὴν ἄρνησιν, καὶ Παύλῳ ἄγγελος σατάν. διὸ καὶ τὸ τῇ προνοίᾳ διακονισάμενον γύναιον ὑπερηγάπησεν, ὡς εἰκὸς, ὡς ἐμποδὼν αὐτῷ γενομένην τοῦ πάθους. τὸ δὲ Ναβὰλ, ἑρμηνεύεται ἀφροσύνη· ὡς καὶ γυνή φησι, καὶ ἡ τῶν Ἑβραϊκῶν ὀνομάτων ἑρμηνεία παρέδωκεν. ᾗ συμφωνῶν Ἀκύλας, ἐξέδωκεν· ἀπόῤῥευσις μετ' αὐτοῦ. τοῦ γὰρ λογισμοῦ ὑποῤῥέοντός τε καὶ σβεννυμένου, τὸ τῆς ἀφροσύνης γίνεται πάθος. ληφθείη δ' ἂν ταῦτα καὶ εἰς τὸν πρῶτον λαὸν, τὸν ἀγνώμο-

μονα, καὶ κακὰ ἀνθ' ἀγαθῶν ἀποδεδωκότα Χριστῷ. ἐξ ὅπερ ἡ τοῦ Θεοῦ λατρεία μετέπεσεν εἰς τὸν νέον Δαβὶδ, δι' ἣν παντελῶς οὐκ ἀπώλετο. ἐπὶ τῇ ἀφροσύνῃ συγγνώμην λαβὼν, εἰπόντος τοῦ Χριστοῦ. πάτερ ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασιν ὃ ποιοῦσιν. ἐν οἷς ζητῶν βρῶμα οὐχ εὗρεν, ὡς οὐδὲ ἐν τῇ συκῇ, τῇ τυπούσῃ τὴν Ἰουδαίων συναγωγήν. τί δήποτε δὲ ὀμωμοκὼς ὁ Δαβὶδ καὶ αὐτὸν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κτείνειν, παρέβη τὸν ὅρκον; ῥητέον οὖν ὡς ὁ μὲν ὅρκος, ἦν τοῦ δικαίου θυμοῦ· ἡ δὲ φειδὼ, τοῦ σώφρονος λογισμοῦ. δεξάμενος γὰρ τῆς Ἀβιγαίας τὴν ἱκετείαν, ἔσβεσε τὸν θυμόν· ἄμεινον γὰρ παραβῆναι τῆς ἀπειλῆς τὸν ὅρον, ἢ τοσοῦτον ἐργάσασθαι φόνον.

Καὶ οὐκ ἔσται σοι βδελυγμός.] Ἀκύλας, λυγμός. αἰνίττεται δὲ τὰς τοῦ συνειδότος ἀκίδας.

ΚΕΦ. Κϛ'.

Ἐν λαμπήνῃ. Εἶδος ἁρμαμάξης, ὡς καὶ ἡ ἀπήνη. ὁ δὲ Ἀκύλας, τῇ στρογγυλώσει, φησίν. ἢ διὰ τὸ σχῆμα τῆς κατασκευῆς, ἢ δηλοῖ τὸ κεκυκλῶσθαι τῷ στρατοπέδῳ τὸν βασιλέα.

Ἐὰν μὴ κύριος παίσῃ αὐτόν.] Ὡς καὶ τῶν Αἰγυπτίων τὰ πρωτότοκα, καὶ τὸν λαὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ πολλάκις, καὶ Ναβὰλ τὸν Καρμήλιον. τὸ δὲ. ἡ ἡμέρα αὐτοῦ ἔλθῃ, τὸν κατὰ φύσιν θάνατον δηλοῖ.

Λέγοντες πορεύου, καὶ δούλευε θεοῖς ἀλλοτρίοις.] Οὐ διὰ ῥημάτων ἔλεγον, ἀλλὰ διὰ πραγμάτων ἠνάγκαζον δρᾷν. πάντοθεν γὰρ αὐτὸν ἐξελαύνοντες, ἀνάγκην ἐπῆγον, εἰς τὰς τῶν ἀλλοφύλων πόλεις, ὡς ὀχυρὰς, καταφεύγειν.

ΚΕΦ. ΚΖ'.

Καὶ Σαμουὴλ ἀπέθανεν.] Μέλλων τὰ κατὰ τὴν ἐγγαστρίμυθον διηγεῖσθαι, ἠναγκάσθη πάλιν μνησθῆναι τῆς τοῦ Σαμουὴλ τελευτῆς.

Ἄνδρα ὄρθιον ἀναβαίνοντα.] Τινές φασιν, ἀληθῶς ἀνενηνοχέναι τὸν Σαμουήλ. οὗ τι ἀσεβέστερον; εἰ περιέργων ἐπῳδαὶ ψυχῶν ἁγίων κρατήσουσιν, ὧν ἔτι ζώντων οὐκ ἐκράτησαν οἱ δαίμονες. ἢ τοίνυν δαιμόνιον πλάνον τὸ σχῆμα τοῦ Σαμουὴλ ὑποκρίνεται, καί φησιν ἃ πολλάκις ἀκήκοε τοῦ Σαμουὴλ, τὸν χρόνον ἀγνοήσαν τῆς τοῦ Σαοὺλ τελευτῆς· ἢ θεῖος ἄγγελος, ὡς ἐβουλήθη, τὸ εἶδος τοῦ Σαμουὴλ ἐσχημάτισεν, τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὴν ψῆφον ἐκφέροντος· ὥς φησι, κἂν ἀπέλθῃ πρὸς τὸν ψευδοπροφήτην, ἐγὼ κύριος ἀποκριθήσομαι αὐτῷ. οὕτω διὰ τοῦ Βαλαὰμ εὐλόγησε τὸν λαὸν, καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης σωτηρίαν προανεκήρυξε, τοῦ θείου πνεύματος ἐνεργήσαντος, καὶ νῦν ἐνήργεσεν ὀφθῆναι σχῆμα τοῦ Σαμουήλ. οὕτω τοὺς ὀφθέντας ἀγγέλους τῷ Ἀβραὰμ, καὶ τὸν ἐκείνων δεσπότην, ἄνδρας ὠνόμασεν. οὕτω γὰρ ὁρᾷν ὁ πατριάρχης ἐδόκει, διὸ καὶ τράπεζαν αὐτοῖς παρετίθετο. οὕτω τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς, ὀνομάζει θεοὺς ἡ γραφή. ὡς καὶ νῦν Σαμουὴλ, ἵνα τοῦτο δοκῶν ὁ Σαοὺλ, καὶ τὴν ἀπόφασιν ἐκ τούτου δεξάμενος, στένων ἐξέλθοι τὸν βίον. εἰ γὰρ, ἐκ τοῦ εἰρῆσθαι τοὔνομα, νομίσωμεν εἶναι τὸν Σαμουὴλ, καιρὸς καὶ

populo relinquantur, qui Christo pro beneficiis maleficia rependit, ex quo ad iuniorem Davidem cultus Dei devolutus est, propter quem cultum populus ille non funditus periit, propter ignorantiam veniam adeptus, dicente Christo: Pater ignosce eis, nesciunt enim quid faciant. In quibus quum quaesivisset cibum, non invenit, quemadmodum nec in illa ficu, quae synagogae Iudaeorum typum praeferebat. Cur igitur David, qui sancte iuravit, se non modo Nabalem, sed & totam ipsius familiam deleturum, violavit iuramentum? Dicendum est, iuramentum iustae iracundiae fuisse; misericordiam vero prudentis rationis, & consilii. Accepta enim supplicatione Abigaelis, restinxit furorem. Satius enim est, quae minatus es negligere, quam tantam caedem facere.

Et non erit tibi homo abominatio.) Aquila, λυγμός. Innuit autem morsus, & stimulos sibi male conscii.

CAP. XXVI.

Ἐν λαμπήνῃ.] Genus est currus, quemadmodum etiam ἀπήνη. Aquila dicit, τῇ στρογγυλώσει. Vel propter figuram adparatus; vel declarat, vectum esse circum exercitum.

Nisi Dominus percusserit eum.] Quemadmodum primogenita AEgyptiorum, saepenumero populum in deserto, & Nabalem Carmelium. Illud vero quod dicit, *aut hora ipsius venerit*, naturalem mortem significat.

Dicentes, abi; & cole Deos alienos.] Non disertis verbis expresserunt, sed reipsa eum hoc facere adigebant. Quum enim ubique eum expellerent, necessitatem ei imponebant, ut in urbes Palaestinorum, utpote munitas, confugeret.

CAP. XXVII.

Samuel mortuus est.) Narrationem exorsurus quomodo Saul Pythonissam consuluerit, denuo mortem Samuelis coactus est repetere.

Virum rectum vidi adscendentem.) Quidam dicunt Samuelem vere revocatum esse. Ceterum quid magis impium est, quam si dicamus, daemones incantamentis curiosorum in animas potestatem habere, in quas, quoad homines vixerunt, potestatem nullam habuerunt? Igitur vel spiritus impostor formam Samuelis simulat, & illa dicit, quae saepenumero ex Samuele audivit, (tempus quidem Saulinae mortis ignorans) vel Angelus Dei, sicuti voluit, formam Samuelis adscripsit, Domino sententiam per contrarium efferente; qui inquit, si accesseris pseudoprophetam, ego Dominus respondebo ei. Sic per Balaam, Spiritu Dei in ipso operante, benedixit populo, & orbis salutem praedixit. Atqui nunc etiam effecit, ut adpareret forma Samuelis, quam scriptura Samuelem adpellavit. Sic Angelos etiam, qui Abrahamo adparuerunt, & dominum eorum, viros adpellavit. Viros enim se videre patriarcha existimabat, quare mensam eis adponebat; sic qui Dii non sunt, Deos adpellat scriptura; quemadmodum nunc etiam Samuelem; ut Saul, cui hoc videbatur, sententiam ex eo audiret, & cum gemitu e vita excederet. Etenim si hanc ob causam, quod nomen

men ipsius exprimitur, Samuelem fuisse putabimus, oportebit illos etiam, quos Deos se vidisse dicit, veros Deos putare, quum tamen unicus tantum natura Deus existat. Nonnulli tamen dicunt, revera quidem Samuelem adparuisse; sed Deo hanc animam revocante, non saga. Scriptura enim tantum dicit, hanc vidisse Samuelem, non autem revocasse. Solent autem in necromantiis, daemonum fraudibus, umbrosas species videre; hoc autem, quod vocem edit, species daemonis est. Obiicere aliquis posset ignorantiam mortis Saulis, non enim postero die, sed diebus aliquot interiectis, videtur obiisse. Nisi dicamus, per diem crastinum interitum imminentem significari. Aut certe scriptura per anticipationem res Davidis, & Amelech recensuit ante Saulis obitum, quemadmodum dicere possent, qui revera Samuelem dicunt adparuisse; aut, per divinam virtutem, speciem non dissimilem.

καὶ ὃς ἑωρακέναι λέγει θεὺς, τέτυς ἀληθῶς ἡγεῖσθαι θεὺς, ἑνὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος. τινὲς δέ φασιν, ὀφθῆναι μὲν ὄντως τὸν Σαμυὴλ, ἀλλὰ θεῦ τὴν ψυχὴν παραςήσαντος, ἐ τῆς ἐγγαςριμύθε ταύτην ἀναγαγέσης. μόνον γὰρ ταύτην ἰδεῖν τὸν Σαμυὴλ, ἀλλ' ἐκ αὐτὴν ἀναγαγεῖν, ἡ θεία λέγει γραφή. εἰώθεσαν δὲ ἐν ταῖς νεκυομαντείαις, δαιμόνων ἀπάταις, σκιοειδῆ βλέπειν φαντάσματα. ἔμφασις δὲ τῦ δαιμόνιον εἶναι τὸ φθεγγόμενον εἴποι τις ἂν τὴν ἄγνοιαν τῆς τῦ Σαὺλ τελευτῆς. οὐ γὰρ αὔριον, ἀλλὰ μεθ' ἡμέρας φαίνεται τεθνηκώς. εἰ μὴ ἄρα τὸ αὔριον τὸ τὴν τελευτὴν εἶναι πλησίον δηλοῖ. ἢ γ' ἓν προλεπτικώτερον ἡ γραφὴ τὰ κατὰ τὸν Δαβὶδ, καὶ τὸν Ἀμαλὴκ, φθάσασα διηγήσατο πρὸ τῆς τοῦ Σαοὺλ τελευτῆς· ὡς ἂν εἴποιεν, οἱ ὄντως ὀφθῆναι λέγοντες Σαμουήλ. ἢ γ' οὖν ὑπὸ θείας ἐνεργείας σχῆμά τι παραπλήσιον.

CAP. XXVIII.

Et satrapae Palaestinorum incedebant.) Epanalepsis repetitio.

Non veniet nobiscum in bellum.) Divina providentia etiam haec geruntur. Vel enim pugnasset contra populum Israeliticum, & sic suorum sanguine se contaminasset; vel non deseruisset laborantem populum, sed maximam cum Saulis, tum etiam populi curam habuisset; sed hunc paenas dare suae impietatis oportebat.

ΚΕΦ. ΚΗ'.

Καὶ οἱ σατράπαι τ ἀλλοφύλων παρεπορεύοντο.] Ἐπανάληψις.

Οὐχ ἥξει μεθ' ἡμῶν εἰς πόλεμον.] Θείας ϗ τῦτο προνοίας. ἢ γὰρ ἐγίνετο κατὰ τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ ἐμφυλίου αἵματος ἐμπιπλάμενος, ἢ οὐκ ἂν περιεῖδε τὸν λαὸν ἀπολλύμενον. ἀλλὰ πᾶσαν καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ τῦ Σαοὺλ ἐποιήσατο πρόνοιαν, ὃν ἔδει παθεῖν.

CAP. XXIX.

Et Amelech invadebat ad Notum.) Deus permisit liberos, & uxores Davidis, & sociorum eius captivas abduci; ut, dolore impulsi, Amelechitis bellum inferrent, & ipsos iuxta Domini vaticinium funditus exstirparent. Ad haec, ut David, ingenti praeda parta, suis contribulibus mitteret, & voluntates suorum sibi magis adstringeret, & conciliaret.

Adferte Ephod.) Aquila, ἔγγισόν μοι τὴν ἐπωμίδα. Consulit autem Deum de geddur, quod apud Ebraeos (τὸ σύςρεμμα, ϗ πειρατήριον) certum numerum militum, vel receptaculum latronum, atque praedonum significat. Sic autem adpellatur, τὸ λῃςρικὸν σύςημα, praedonum congregatio. Aquila exposuit, μονοζώνυ συςρέμματος.

Substiterunt septuaginta viri.) Aquila, defatigati sunt, ita, ut non possent transire.

Quia turbatus, & defatigatus sum.) Aquila, aegroto, infirmus sum.

ΚΕΦ. ΚΘ'.

Καὶ Ἀμαλὴκ ἐπέθετο ἐπὶ τὸν Νότον.] Συνεχώρησεν ὁ θεὸς τὰς γυναῖκας τῶν περὶ τ Δαβὶδ ἀνδραποδισθῆναι, ϗ τὰ παιδία, ὡς ἂν ἀλγῦντες τοῖς Ἀμαληκίταις ἐπιςατεύσωσι, ϛ τὴν πανωλεθρίαν κατὰ τὴν θείαν αὐτοῖς ἐπενέγκωσι πρόῤῥησιν. ϗ ἵνα λείαν πλείςην λαβὼν πέμψῃ τοῖς ὁμοφύλοις, ϗ εἰς εὔνοιαν αὐτὺς ἐφελκύσηται πλείονα.

Προσάγαγε τὸ ἐφώδ.] Ἀκύλας· ἔγγισόν μοι τὴν ἐπωμίδα. ἐρωτᾷ ᵹ περὶ τῦ γεδδὺρ, ὃ δηλοῖ παρ' Ἑβραίοις τὸ σύςρεμμα, ϗ τὸ πειρατήριον. καλεῖται δὲ ὕτω τὸ λῃςρικὸν σύςημα. ϛ Ἀκύλας ἐξέδωκε, μονοζώνυ συςρέμματος.

Ὑπέςησαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα ἄνδρες.] Ἀκύλας· ἡτόνησαν τῦ διαβῆναι.

Διότι ἠνοχλήθην ἐφώ.] Ἀκύλας· ἠῤῥώςησα.

In Prooemio, lin. 17. παραλειπόμενον] Scrib. παραλειπομένων.

CAP. V. lin. 2. Ἀκύλας] Ad oram libri adnotatum erat, Ἀκάκιος.

CAP. XII. lin. 17. ἀπαλότητος] Scrib. ἁπλότητος. Et ita videtur in Lavateri quoque codice fuisse.

CAP. XVIII. lin. 17. ἑκατὸν] In Lavateri codice videtur fuisse σ' pro ρ'. Sed nostri codicis lectio melior; & a Bibliorum hoc loco textu comprobatur.

CAP. XX. lin. 2. μελῶν] Scrib. βελῶν.

lin. 26. Ἀννεγάβ.] Ad oram codicis nostri adscriptum erat, Ἐργάβ. Septuaginta habent, Ἀργάβ.

CAP. XXIII. lin. 1. ἐκ ἂν ἐπορεύοντο] Scrib. ἓ ἐάν.

ΠΡΟ-

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΓΑΖΑΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ

Εἰς τὴν δευτέραν τῶν Βασιλειῶν Σχόλια.

ΚΕΦ. Α'.

ΟΝ χλίδωνα.] Κόσμός ἐςι χρυσοῦς, ἢ τοῖς βραχίοσι περιτιθέμενος, ἢ τοῖς καρποῖς τῶν χειρῶν. ὁ δὲ Ἀκύλας, βραχιάριον αὐτὸ κέκληκεν.

Ὅτι τὸ ςόμα σου ἀπεκρίθη κατὰ σου, λέγον.] Εὖγε φιλοσόφου ψυχῆς. δυσμενοῦς γὰρ ἀκούσας σφαγὴν, πικρῶς ὠλοφύρατο· ὁ δὲ μεμηνυκὼς, οὐδὲν ἠδικημένος, ἐπετώθαζε τῷ θανάτῳ. καὶ ταῦτα σὺν αὐτῷ πεπτωκότος Ἰωνάθαν, καὶ πλείςου ςρατοῦ. καὶ πλάττεται μάτην εἶναι σφαγεύς. ἦν δὲ καὶ Ἀμαληχίτης, καθ' ὧν πάλαι θανατικὴ ψῆφος ἐξηνέχθη παρὰ θεοῦ.

Καὶ ἐθρήνησε Δαβίδ,] Πολλὰ τὸν θρῆνον εἰργάσατο, τοῦ Ἰωνάθαν ὁ πόθος, ἡ περὶ τὸν λαὸν φιλοςοργία, τῶν δυσσεβῶν ἀλλοφύλων ἡ νίκη, καὶ πρὸς τούτοις τοῦ Σαοὺλ ἡ σφαγή. ὃν γὰρ ᾐδεῖτο ζῶντα, πολὺ μᾶλλον ἠλέησε τεθνηκότα.

Γέγραπται δέ, φησιν, ὁ θρῆνος ἐν βίβλῳ τοῦ εὐθέος.) Οὐ δηλοῖ τὸ, ἐκ πολλῶν προφητικῶν βίβλων τὴν ἱςορίαν γεγράφθαι. ζητητέον δὲ, εἰ κατὰ φιλόσοφον τὸ θρηνεῖν, καὶ τίνας αὐτῷ θρηνητέον, καὶ εἰ διὰ τοὺς θνήσκοντας θρηνήσειεν, ἢ δι' ἑαυτὸν. ὡς οἱ τὸν κοπετὸν ἐπὶ Στεφάνῳ ποιήσαντες.

Στήλωσον Ἰσραήλ.) Ἀκύλας, ἀκρίβασαι. οὐχ ἡ τυχοῦσά, φησιν, ἡ πληγή. βασιλεὺς ὁ πεσὼν, καὶ βασιλέως, υἱὸς, καὶ τῶν ὁμοφύλων οἱ ἄριςοι. ὅτι δὲ λίαν αὐτὸν ἠνία τῶν ἀλλοφύλων τὸ κράτος, τὰ ἐφεξῆς μαρτυρεῖ.

Ὄρη τὰ Γελβουέ.] Ἐπαρᾶται τοῖς ἀψύχοις ὑπὸ τῆς ὀδύνης. ὥσπερ οἱ μόριόν τι τοῦ σώματος πάσχοντες, ἢ τοῖς τοίχοις, ἢ τῇ κλίνῃ, προσαράσσουσι τὰς χεῖρας, τὰς ἀλγηδόνας μὴ φέροντες. δηλώσειε δ' ἄν τι καὶ ὑψηλότερον, Χριςοῦ θρηνοῦντος τὸν πρῶτον λαὸν, καὶ τοὺς ἀςειοτέρους τοὺς ἐν αὐτῷ, καὶ τῆς νομικῆς λατρείας τὸ παρὰ τοὺς ἐθνικοὺς ὑψηλόν. ἔλεγε γάρ. Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ τὰ ἑξῆς. θάνατος γὰρ αὐτῶν, ἡ τῶν ἐξ οὐρανοῦ δωρεῶν ἐρημία. κατὰ τὸ, ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.

Ἡ ἀγάπησίς σου ὡς ἡ ἀγάπησις τῶν γυναικῶν.) Ἵνα δείξῃ τῆς φιλοςοργίας τὸ θερμόν τε καὶ γνήσιον. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὴν γυναῖκα διάθεσις, ὡς τὸν περὶ τοῦ γάμου νόμον εἰπεῖν· ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τοῦτο καὶ ὁ Ἐλκανὰ δεδήλωκε, τὴν Ἄνναν ψυχαγωγῶν· οὐκ ἀγαθὸς σοι γὰρ ἐγὼ, ἔφη, ὑπὲρ δέκα τέκνα; ὃ οὖν ἐπὶ τῶν γαμούντων, εἰς σάρκα μίαν τούτο ἐπὶ τῶν ἀγαπώντων, εἰς ψυχὴν μίαν.

PROCOPII GAZAEI SOPHISTAE

In Librum secundum Regum Scholia.

CAP. I.

Λίδωνα, *Armillam.*) Est ornamentum ex auro, quod vel brachiis, vel manuum iuncturis circumponitur. Aquila *brachiarum* adpellavit.

Quoniam os tuum respondit contra te dicens.) O singularem animi prudentiam. Audita caede inimici sui, amare lamentatus est. At furiosus ille, nulla iniuria laesus de morte gloriatur, licet Ionathan ceciderit, & magna etiam cum eo pars exercitus deleta sit. Praeterea fingit, quamquam frustra, se Saulem interfecisse. Erat autem Amelechita, contra quos iam olim damnatoria sententia erat lata.

Lamentatus est David.) Multa Davidi luctum adtulerunt, desiderium Ionathae, studium erga populum, impiorum Palaestinorum victoria, ad haec Saulis etiam interitus. Nam illum, quem vivum observavit, & coluit, cum nunc mortuum multo magis miseratus est.

Scripta est lamentatio in libro recti.) Quod declarat, hanc historiam ex multis propheticis libris collectam esse. Inquirendum est autem, an virum sapientem deceat lugere, & quinam lugendi sint. Item, an propter illos, qui in hoc bello occubuerunt, lamentatus sit, an propter seipsum, quemadmodum illi, qui planctum fecerunt super Stephanum.

Erige monumentum Israel.) Aquila ἀκρίβασαι, adcurate cognosce. Non vulgaris, inquit, clades est. Rex enim cecidit Regis filius, & fortissimi quique ex contribulibus. Quod autem potentia, & imperium Palaestinorum Davidem maxime cruciarint, sequentia testantur.

Montes Gelboe.] Dolore accensus, res inanimatas exsecratur, quemadmodum illi, qui in parte aliqua corporis cruciatus sentiunt, doloris impatientia manus parietibus, aut lecto adlidunt. Sublimius autem quiddam significare videtur; Christum scilicet, deplorantem veterem populum, & civiliores ex ipso, & legalis cultus apud gentes altitudinem; dicebat enim: Ierusalem, Ierusalem, quae occidis Prophetas, & reliqua. Mors enim Prophetarum, donorum, quae coelitus dantur, finis fuit. Iuxta illud: Ecce, domus vestra vobis deserta relinquitur.

Amor tuus, tamquam amor mulierum.) Haec ad ostendendam amoris vehementiam, & sinceritatem pertinent. Talis enim est viri erga uxorem adfectio, qualis in lege Matrimonii exprimitur. Propterea relinquet homo patrem suum, & matrem, & adglutinabitur uxori suae, & erunt duo in carne una. Id etiam Helcana Annam consolans significavit. Numquid non, dicens, ego tibi melior sum decem liberis? Quod igitur de matrimonio copulatis dicitur, in carnem unam; hoc de amicis sese diligentibus in animam unam.

CAP. II.

Respondit in Chebron.) Quantum coniecturis colligitur, possumus dicere, eo quod Patriarchae ibi habitaverunt, & sepulti sunt. Deinde, quia Hebro, unde David oriundus fuit, sita erat in tribu Iuda, illo tempore metropolim fuisse. Iebusaei enim Hierosolyma adhuc tenebant. Quamobrem infert, quod adscendentes habitaverint in urbibus Hebronis. Ceterum tribus Iuda Davidem, utpote contribulem, magis diligebat. Hinc dicit, & veniunt viri Iuda, & ungunt Davidem ibi; hoc est suffragiis deligunt. Samuel enim Propheta sacro ipsum oleo inunxerat.

Mephibosceth.) Hunc reliqui interpretes Isbaal adpellant.

Et ludant coram vobis.) Congressum, conflictum eorum, lusum adpellat, cum communi, & maximo exercitu, particularem committens.

Num usque in victoriam devorabit gladius?) Non aequum est, inquit, ut victores omnes victos ad unum conentur extinguere. Saepenumero enim, qui secundum proelium faciunt, denuo vincuntur, & qui alios persequuntur, vertuntur in fugam. Quamobrem dicit, extrema amara esse. Cognationem etiam revocans in memoriam, ei persuasit, quod voluit.

Abiverunt in occasum.) Quum reliquissent Rama, & Gabaa, domicilia Saulis; quae adpellantur castra, se in regiam urbem receperunt.

CAP. III.

Et quartus Onia.) Aquila, Adonias.

Nisi adduxeris Michol.) Atque iniquum, & contra leges erat, alteri copulatam recipere. Deus dicit per Ieremiam: Si vir uxorem suam dimiserit, & abiverit, & alterius viri uxor facta fuerit, non amplius revertetur ad eum. David vero non dimisit Michol, sed Saul, contra ius, & fas, violenter raptam alteri desponsavit; quamobrem David violenter raptae ignovit.

Venerunt ab excursione.) Aquila Geddur Μονόζώνυ, praestantis belli.

Et percussit eum ibi.) Praetextum quidem verum Asahelis caedem habuit, causam vero, invidiam. Quum enim sciret, Abnerum imperium militare accepturum, si totum Israelem Davidi abduxisset, ambitiose principatum adfectans, ipsum occidit.

Et tenens baculum.) Seminiflui, & leprosi, iuxta legem immundi sunt, & a communi politia separantur; baculo autem utuntur, qui mutilo sunt corpore. Quare Aquila talem coecum exposuit.

An secundum mortem Nabal morietur Abner.) Nabal enim immitis erat, iniustus, & ingratus. Abner vero in contractibus aequus, & iustus, fortis in proeliis, non victorum casus pertulit, sed amicitiae simulatio ei necem adtulit. David itaque ex dolore lacrymas profundit. Lamentatio autem illa populi benevolentiam auxit.

Filii Serviae duriores me sunt.) Causam ponit,

ΚΕΦ. Β'.

Καὶ εἶπεν εἰς Χεβρών.] Ἐκ τῶν φαινομένων ἐστὶν εἰπεῖν, διὰ τὸ τοὺς πατριάρχας ἐκεῖ κατοικῆσαί τε καὶ ταφῆναι. καὶ ὅτι τῆς Ἰούδα φυλῆς, ὅθεν ἦν ὁ Δαβὶδ, ἡ Χεβρὼν τότε μητρόπολις ἦν. ἔτι γὰρ τὴν Ἱερουσαλὴμ Ἰεβουσαῖοι κατεῖχον, διόπερ ἐπήνεγκεν· ὡς ἀνῆλθον, καὶ κατῴκουν ἐν ταῖς πόλεσι Χεβρὼν, καὶ ὡς φυλέτην δὲ ἡ τοῦ Ἰούδα πλέον ἠγάπα φυλή. ὅθεν φησὶ, καὶ ἔρχονται οἱ ἄνδρες Ἰούδα, καὶ χρίουσι τὸν Δαβὶδ ἐκεῖ. τουτέστι, χειροτονοῦσι. ἐκεχρίκει γὰρ αὐτὸν τῷ θείῳ ἐλαίῳ Σαμουὴλ ὁ προφήτης.

Τὸν Μεμφιβοσθέ.] Τοῦτον οἱ λοιποὶ ἑρμηνευταὶ Εἰσβάαλ ὀνομάζουσι.

Καὶ ἐνώπιον ἡμῶν παιζέτωσαν.] Παιδιὰν τὴν τούτων ἐκάλεσεν συμπλοκὴν, τῇ κοινῇ καὶ μεγίστῃ παρατάξει παρεξετάζων τὴν μερικήν.

Μὴ εἰς νῖκος καταφάγεται ἡ ῥομφαία.] Οὐ δίκαιόν, φησι, τοὺς νικῶντας πανωλεθρίαν ἐπάγειν τοῖς ἡττωμένοις ζητεῖν. πολλάκις γὰρ οἱ νικῶντες ἡττῶνται, καὶ οἱ διώκοντες φεύγουσιν. διό φασι ὅτι πικρὰ ἔσται τὰ ἔσχατα. ὑπέμνησε δὲ καὶ τῆς συγγενείας, καὶ πέπεικεν.

Ἀπῆλθον εἰς δυσμάς.) Καταλιπόντες τὴν Ῥαμὰ, καὶ τὴν Γαβαὼν, τὰ τοῦ Σαοὺλ οἰκητήρια, τὰς καλουμένας παρεμβολὰς, βασιλικὴν ἀπέδειξαν πόλιν.

ΚΕΦ. Γ'.

Καὶ ὁ τέταρτος Ὄρνια.) Ἀκύλας, Ἀδωνίας.

Ἐὰν μὴ ἀγάγῃς τὴν Μελχόλ.] Καί τοι παράνομον ἀναλαβεῖν τὴν συνημμένην ἑτέρῳ. φησὶ δὲ καὶ δι' Ἱερεμίου θεὸς, ἐὰν ἀπολύσῃ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ πορευθῇ, καὶ γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ, μὴ ἀνακάμπτουσα ἀνακάμψει πρὸς αὐτὸν ἔτι. ἀλλ' ὁ Δαβὶδ οὐκ ἀπολέλυκε τὴν Μελχὸλ, ἀλλ' ὁ Σαοὺλ αὐτὴν ἀποσπάσας παρανόμως ἑτέρῳ κατηγγύησεν, ὅθεν συνέγνω τῇ βίᾳ Δαβίδ.

Ἀπὸ τῆς ἐξοδίας.) Ἀκύλας, τοῦ Γεδδοὺρ μονοζώνου.

Καὶ ἐπατάξεν αὐτὸν ἐκεῖ.) Πρόφασιν μὲν ἔσχεν ἀληθῆ τοῦ Ἀσαὴλ τὴν σφαγὴν, αἰτίαν δὲ τὸν φθόνον, εἰδὼς ὅτι τῆς στρατηγίας ἀξιωθήσεται, πάντα τῷ βασιλεῖ προσάγων τὸν Ἰσραὴλ, φιλαρχῶν τοίνυν ἐμιαιφόνησεν.

Καὶ κρατῶν σκυτάλης.) Γονοῤῥυεῖς, καὶ λεπροὶ, κατὰ νόμον ἀκάθαρτοι, καὶ τῆς κοινῆς πολιτείας κεχωρισμένοι. σκυτάλῃ δὲ χρῶνται, οἱ τὸ σῶμα πεπηρωμένοι. ὅθεν Ἀκύλας τυφλὸν τὸν τοιοῦτον ἐξέδωκεν.

Εἰ κατὰ θάνατον Ναβὰλ ἀποθανεῖται Ἀβεννήρ.) Ὁ μὲν γὰρ, ἦν ἀπηνὴς, καὶ ἄδικος, καὶ ἀχάριστος. ὁ δὲ Ἀβεννὴρ, ἐν συμβολαίοις ἴσος φησιν, καὶ ὡς ἀνδρεῖος ἐν μάχαις, οὐ τὰ τῶν ἡττωμένων ὑπέμεινε πάθη. ὑπόκρισις δὲ φιλίας ἐπήνεγκεν αὐτῷ τὴν σφαγήν. ἀλγῶν ἐθρήνει Δαβίδ. ὁ δὲ θρῆνος τοῦ λαοῦ τὴν εὔνοιαν ηὔξησεν.

Υἱοὶ Σαρουΐας σκληρότεροί μου εἰσίν.) Αἰτίαν

τίαν λέγει, δι' ἣν τὸν Ἰωὰβ δι' Ἀβεννὴρ οὐκ ἀπέκτεινεν. ἔνθα γὰρ ῥᾴδιον τῷ δικαίῳ χρῆσθαι θυμῷ, οὐδεμίαν ποιεῖται φειδώ.

ΚΕΦ. Δ'.

Καὶ χρίουσι τὸν Δαβίδ.) Πάλιν ἀντὶ τοῦ, χειροτονοῦσιν αἱ ἄλλαι φυλαί.

Διότι ἀντέστησαν οἱ χωλοὶ, καὶ οἱ τυφλοί.] Ἔτι τὴν Ἱερουσαλὴμ κατεῖχον Ἰεβουσαῖοι. τοῦ δὲ ἐμφυλίου παυσαμένου πολέμου, κατὰ τούτων ἐστράτευσεν ὁ βασιλεύς. ἐκεῖνον δὲ καταφρονοῦντες, τοῖς ἀναπήροις ἀνελθοῦσιν ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἐπιτωθάζειν ἐκέλευον τῷ Δαβὶδ, ἤδη τὴν ἀκρόπολιν ἔχοντι. περιοχὴν γὰρ ταύτην καλεῖ. τοὺς οὖν πολεμίους πάντας ἀκοντίζειν ἐκέλευσε, κατὰ τὴν ἄρχηθεν τοῦ θεοῦ γεγενημένην ἀπόφασιν. ὅθεν ϗ τὴν Σιὼν ὠνόμασε πόλιν, τουτέστι τὴν ἄνω πόλιν. τὸ δὲ, ἁπτέσθω ἐν παραξιφίδι, ὁ Σύμμαχός φησιν, ὃς ἂν τύψῃ Ἰεβουσαῖον, ϗ κατακρατήσῃ ἐπάλξεως. ὁ δὲ Ἀκύλας, πᾶς πατάσσων Ἰεβουσαῖον, καὶ ἅψεται ἐν κρουνισμῷ. δηλοῖ δὲ τὸ, δεῖν σφοδρῶς πατάξαι, ϗ πρὸς αἵματος ἔκχυσιν.

Καὶ κύριος παντοκράτωρ μετ' αὐτοῦ.) Αἰσχυνέσθωσαν αἱρετικοί. οὕτω γὰρ τὸ θεῖον πνεῦμα πολλάκις ἐκάλεσεν.

Εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τιτάνων.] Τοὺς γίγαντας καὶ Τιτᾶνας ὠνόμαζον, οὓς Ῥαφαεὶν Ἑβραῖοί φασιν. τοιούτους ἄνδρας ἔσχε καὶ ἡ Χεβρών, ϗ ἡ Γέθ'. ἐξ ὧν ἦν ϗ ὁ Γολιὰθ, καὶ οἱ τοῦ Δαβὶδ ἀριστεῖς, ὧν τὰς ἀνδραγαθίας ἐθαύμασεν ἡ γραφή. εἰκὸς τοίνυν, ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ πάλαι τινὰ τούτων γεγενῆσθαι παράταξιν, ὅθεν οὕτως ὠνόμασται.

Καὶ παρέσῃ αὐτοῖς πλησίον τοῦ κλαυθμῶνος.) Ἀκύλας οὕτως. ἐξ ἐναντίας τῶν ἀπίων. ὡς δὲ παιδοτρίβης αὐτὸν ἀλείφει πρὸς ἀρετὴν, πείθων μὴ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει θαῤῥεῖν, τὴν δὲ θείαν ἀναμένειν ἐπικουρίαν.

ΚΕΦ. Ε'.

Ἀπὸ τῶν ἀρχόντων Ἰούδα.] Ἀκύλας. ἀπὸ τῶν ἱερέων.

Καὶ Ὀζὰ, ϗ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῷ, υἱοὶ Ἀμιναδάβ.] Τινές φασι τὸν Ὀζὰ προπετείας δοῦναι δίκην, ὡς ἐπαμῦναι πειραθέντα τῇ κιβωτῷ· ἣ παντὸς τοῦ λαοῦ προστατεύουσα, τῆς ἑτέρων ἐπικουρίας οὐκ ἔχρῃζεν. Ἰώσηπος δέ φησιν, ἐπειδὴ, Λευίτης οὐκ ὢν, ἐτόλμησεν ἅψασθαι τῆς κιβωτοῦ· καίτοι τοῦ Ἀμιναδὰβ ἦν υἱὸς, ᾧ παρέδοσαν τὴν κιβωτὸν οἱ ἀπὸ Βηθσαμὺς, ἀφεθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, τῆς Λευιτικῆς ὄντι φυλῆς. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, ἡγίασεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἐλεάζαρ, φυλάσσειν τὴν κιβωτὸν διαθήκης κυρίου. διὸ καὶ τοῦ Ἀμιναδὰβ παῖδες ἐπορεύοντο ἔμπροσθεν ἐκ πλαγίων τῆς κιβωτοῦ. πῶς δὲ προπετείας ἔτισε δίκην, ὅτου, κλιθείσης τῆς ἁμάξης, ἐχρῆν προσερεῖσαι τὴν χεῖρα; ἑτέρα τοίνυν ταύτης αἰτία, τοῦ γὰρ νόμου προστάξαντος, ἐπ' ὤμων τοὺς ἱερέας φέρειν τὴν κιβωτὸν, ἐφ' ἁμάξης ἐπέθηκαν ἠπατημένοι τῷ παρὰ τῶν ἀλλοφύλων οὕτω πεμφθει-

nit, propter quam David de interfectore Abneri capitalem poenam non sumserit. Quando enim iustam iram facile exercere potuit, ei non pepercit.

CAP. IV.

Et ungunt Davidem.) Iterum pro suffragiis cum reliquae etiam tribus eligunt.

Quia restiterunt claudi, & coeci.) Iebusaei adhuc tenebant Hierosolyma. Composito igitur bello civili, & intestino, primi fuerunt, contra quos Rex David expeditionem suscepit. Contra vero, illi contemnentes eos, iusserunt mutilis, & mancis, si adscendissent muros, insultare. Quum David iam arcem occupasset, hanc enim περιοχὴν adpellat, omnes Iebusaeos interficere iussit, secundum praeceptum Domini, quod initio revelatum erat. Vnde etiam urbem Sion adpellavit, hoc est, τὴν ἄνω πόλιν. Illud vero, tangat in mucrone, Symmachus exponit, qui percusserit Iebusaeum, & adprehenderit ἔπαλξιν, pinnam, idest, murorum fastigium. Aquila vero, omnis, qui percusserit Iebusaeum, & adtigerit ἐν κρουνισμῷ, in vertice, & ad effusionem sanguinis usque percutiendos esse:

Et Dominus omnipotens cum eo.) Confundantur haeretici; saepenumero enim sanctum hoc modo adpellavit.

In vallem Titanorum.) Gigantes, & Titanas nominabant, quos Ebraei Raphain adpellant. Tales viros Hebron, & Geth habuit, ex quorum numero etiam Goliath fuit, & Davidis strenuissimi, quorum fortitudinem Scriptura admiratur, & celebrat. Probabile igitur est, hoc in loco olim aliquod ab illis praelium commissum esse, a quo locus sic cognominatus est.

Et aderis eis prope fletum.) Aquila ad hunc modum, ἐξ ἐναντίας τῶν ἀπίων, ex adverso pyrorum. Veluti paedotriba, ad virtutem ipsum inungit; adhortans, ne propriis viribus confidat, sed divinum auxilium exspectet.

CAP. V.

Ex principibus Iuda.) Aquila, de sacerdotibus.

Et Oza, & fratres eius, filii Aminadab.) Quidam dicunt, Ozam ob temeritatem poenas dedisse, eo quod arcae auxiliari voluerit, quae, quum toti populo praeesset, aliorum auxilio non indigebat. Iosephus autem dicit, quod quum Levita non esset, arcam tamen nihilominus adtingere ausus fuerit. At vero Aminadabi filius erat, cui Bethsamitae arcam, a Palaestinis transmissam, servandam tradiderunt, qui de tribu fuit Levitica. Dicit enim Scriptura, filium eius Eleazar sanctificaverunt, ut custodiret arcam foederis Domini. Quapropter etiam filii Aminadab in anteriori parte ex utroque latere arcam comitabantur. Sed quomodo propter temeritatem poenas dedit, quum, inclinato curru, manum applicare oportuerit? Quum lex praecipiat, ut arcam humeris gestent sacerdotes, nihilominus tamen currui eam imposuerunt; ea re decepti, quod Pala-

Palaestini, hoc modo eam deducentes, nihil adversi passi essent. Ceterum considerandum erat, illos neque legem Domini novisse, neque sacerdotes Domini habuisse. Itaque quum Oza cecidisset, David noluit arcam in regiam deducere, pertimescens, ut par erat, ne adtingeretur. Postquam vero Deum Obed-Edom, qui arcam exceperat, benedixisse animadvertit, eam ad se ducit, non plaustro utens, sed sacerdotum opera, iuxta legem Domini; pulsans organa, stola insigni variis gemmis, & coloribus distincta, indutus. Quemadmodum luculenter in libro Paralipomenon exprimitur. Et tulerunt, inquit, arcam Domini, sicuti praeceperat Moyses, in verbo Domini Dei Israel, vectibus, iuxta Scripturam, in humeris suis. Sed hoc, si verum est, quomodo solus Ozam poenas dedit, & non omnes Levitae? Quare non initio, sed nunc, quando arcam stabilire adgreditur? Igitur, aut ipse suasor, authorque eis fuit, ut eam plaustro imponerent, quare solus etiam puniri debuit, unde forsan Scriptura cum fratribus praeposuit, aut alias indignus fuit.

Et despexit eum in corde suo.] Alienum a dignitate regia esse putavit, quod publice in omnium conspectu saltabat. Nesciebat enim divini ardoris stimulos, quod David sermone ad ipsam Michol declaravit. Addit ad haec Scriptura, quod filium non habuerit, suae irrisionis poenas indicans; deinde etiam, ne regium semen ex illa regnum obtineret. Verisimile enim est, subditos, eum, qui utrumque parentem ex regia stirpe habuisset, aliis filiis praelaturos fuisse.

Et sic nudabor adhuc, & ero vilis,) Aquila, ad haec amplius dehonestabor, & humilis ero.

CAP. VI.

Et dixit Nathan ad Regem, omnia, quae concepisti in corde tuo, vade, & fac.) Prophetae non omnia providerunt, sed illa dumtaxat, quae divina gratia eis revelavit. Ita Samuel quoque ignoravit, quisnam ungendus esset. Similiter Helisaeus de casu Sunamitidis loquitur: Dominus abscondit a me. Nunc Nathan etiam, collaudans Regis consilium, & propositum, existimavit Deo hoc opus probari. Quod ipse etiam David, quantumvis Propheta, ignoravit.

Tu non aedificabis mihi domum.) Domum orationis construere Deus Davidem non permisit; docens humanitatem omnes, quotquot hoc in loco Deum erant invocaturi. Nam, qui vident Prophetam Davidi, propter caedes, quantumvis iustas, non concedere, ut Deo aedificet, puras manus habere docentur. Deus tamen nihilominus Davidem elegit, qui erga mulieres continenter vixit, imperium intrepide gessit, & ante hanc gratiam ei collatam, iuxta legem, cultum divinum exercuit, intentus orationi, psalmodiae divinae, & dilectioni, & salutis totius populi magnam curam, rationemque habuit. Praeterea erga amicos fidus fuit, gratus erga benefactores, non crudelis, immitis in eos, qui iniuria aliqua eum adfe-

φθεῖσαν μηδὲν λυμήνασθαι. δέον σκοπεῖν, ὡς οὔτε τὸν νόμον ᾔδεσαν ἐκεῖνοι, οὔτε παρῆσαν αὐτοῖς ἱερεῖς κυρίου. τοιγαροῦν πεπτωκότος Ὀζὰ, καὶ Δαβὶδ φοβηθεὶς εἰς τὰ βασίλεια ταύτην εἰσαγαγεῖν, ὡς εἰκὸς, τὴν ἀφὴν ὑποπτεύσας. ὡς δὲ τὸν δεξάμενον αὐτὴν Ἀβεδδαδὰν εἶδεν εὐλογημένον, ἄγει πρὸς ἑαυτὸν, οὐχ ἁμάξῃ χρησάμενος, ἀλλὰ τοῖς ἱερεῦσι κατὰ τὸν νόμον. ἀνακρουόμενος τοῖς ὀργάνοις, καὶ στολὴν ἔξαλλον, τουτέστι ποικίλην, ἐνδεδυμένος. ὃ δὲ σαφῶς ἐδήλωσε τῶν Παραλειπομένων ἡ βίβλος. ἦραν γὰρ, φησι, τὴν κιβωτὸν, ὡς ἐνετείλατο Μωϋσῆς ἐν λόγῳ κυρίου θεοῦ Ἰσραὴλ, ὑπ᾽ ἀναφορεῦσιν, κατὰ τὴν γραφὴν, ἐν ὤμοις αὐτῶν. ἀλλ᾽ εἰ τοῦτο, πῶς μόνος Ὀζὰν ἔπαθε, καὶ μὴ πάντες οἱ Λευῖται; τί δὲ μὴ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ νῦν στηρίζειν ἐπιχειρῶν; ἢ τοίνυν αὐτὸς εἰσηγήσατο τὸ ἐφ᾽ ἁμάξης βαλεῖν, διὸ καὶ μόνος ἐπαμύνειν ἠξίωσεν, ὅθεν τάχα καὶ προὔταξεν αὐτὸν τῶν ἀδελφῶν ἡ γραφή. καὶ πέπονθε κακῶς, ὅτε τὸ ἀποβὰν ἐκ τοῦ βαλεῖν ἐφ᾽ ἁμάξης τεθέαται, παρὰ τὸ σφάλμα παιδεύσαντος αὐτὸν τοῦ θεοῦ, ἢ καὶ ἄλλως ὑπῆρχεν ἀνάξιος.

Καὶ ἐξουδένωσεν αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.) Ὠήθη βασιλέως ἀλλότριον τὸ δημοσίᾳ χορεύειν. οὐ γὰρ ᾔδει τοῦ θείου πόθου τὰ κέντρα, ἅπερ διὰ τῶν πρὸς αὐτὴν ἀνέφηνε λόγων. ἐπήγαγε δὲ τούτοις ἡ γραφή. ὡς οὐκ ἐγένετο παιδίον αὐτῇ, τοῦ διασυρμοῦ τὴν δίκην ἐμφαίνουσα· καὶ διὰ τὸ, μηδένα ἐξ ἐκείνου βασιλεῦσαι τοῦ σπέρματος. εἰκὸς γὰρ ἦν τοὺς ὑπηκόους τὸν ἑκατέρωθεν βασιλικὸν προτιμῆσαι τῶν ἄλλων.

Καὶ ἀποκαλυφθήσομαι ἔτι οὕτως, καὶ ἔσομαι ἀχρεῖος.) Ἀκύλας. καὶ ἀτιμασθήσομαι ἔτι ὑπὲρ τοῦτο, καὶ ἔσομαι ταπεινός.

ΚΕΦ. ϛ'

Καὶ εἶπε Ναθὰν πρὸς τὸν βασιλέα, πάντα, ὅσα ἂν ἐν τῇ καρδίᾳ σου, βάδιζε, καὶ ποίει.] Οὐχ ἅπαντα προῄδεσαν οἱ προφῆται, ἀλλ᾽ ἅπερ ἡ θεία χάρις ἀπεκάλυπτεν. οὕτως ὁ Σαμουὴλ ἠγνόησε τίνα χρίσαι προσήκει. οὕτως ὁ Ἐλισσαῖος περὶ τοῦ πάθους τῆς Σωμανίτιδος λέγει, καὶ κύριος ἀπέκρυψεν ἀπ᾽ ἐμοῦ. καὶ νῦν ὁ Ναθὰν ἐπαινέσας τὸν βασιλέως σκοπὸν, ἐνόμισεν ἀρέσκειν τὸ ἔργον θεῷ. ὅπερ καὶ αὐτὸς, προφήτης ὢν, ἠγνόησεν ὁ Δαβίδ.

Οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι οἶκον.) Οἶκον προσευχῆς κατασκευάζειν οὐκ ἐᾷ τὸν Δαβίδ· τοὺς ἐν αὐτῷ προσεύχεσθαι μέλλοντας φιλανθρωπίαν διδάσκων. οἱ γὰρ τὸν προφήτην ὁρῶντες, οὐκ ἐπιτραπέντα τὴν οἰκοδομὴν, διὰ τὸ φόνου ἅψασθαι εἰ καὶ δικαίως, καθαρὰς ἔχειν ἐπαιδεύοντο τὰς χεῖρας. ὅλως δὲ προείλετο τὸν Δαβὶδ ὁ θεὸς, περὶ μὲν τὰς γυναῖκας ἀρχαίως βεβιωκότα, τῷ πράγματι χρώμενον ἀδεῶς, πρὸ τῆς χάριτος τῆσδε κατὰ νόμον λατρείας, εὐχῶν, τε, καὶ ψαλμῳδίας, καὶ τῆς περὶ θεὸν ἀγάπης, τῆς τε τοῦ λαοῦ σωτηρίας, πολλὴν πεποιημένον πρόνοιαν. καὶ πρὸς μὲν φίλους πιστὸν, εὐγνώμονα δὲ πρὸς εὐεργέτας, καὶ περὶ τοὺς ἀδικοῦντας οὐ χαλεπόν. ἔτι δὲ καὶ φιλόπτωχον, εἰ καί τις ἄλλος πώποτε. ὧν ἕνεκα, κατὰ τὴν καρδίαν εἶναι λέγεται τοῦ θεοῦ. εἰ δέ πω

δέ που, θνητὸς ὤν, ἐσφάλη, ἐμέμψατο μὲν ὁ δεσπότης, οὐκ ἀπεστράφη δὲ τὸν πλὴν ὀλίγων καλόν. ὡς γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ πλείονα πολλῷ τῶν ἐλαττωμάτων εὗρε τὰ κατορθώματα,

adfecissent. Praeterea, si quisquam alius umquam, certe hic pauperes amplexatus. Ob quas res homo secundum cor Dei esse dicitur. Ceterum, si quando, humanum aliquid passus, erravit, castigavit eum Dominus, non aversatus est, bonum alioqui existentem, paucis exceptis; ut qui, ad iustam stateram exigens, plura benefacta, quam malefacta reperit.

Καὶ κατασκηνώσει καθ' ἑαυτόν.) Κατὰ τὸν θεῖον γὰρ πολιτευόμενος νόμον τῶν ἄλλων ἐθνῶν κεχώριστο.

Et habitabit secundum seipsum.) Nam quum iuxta legem Domini regnum administraret, a gentibus separatus fuit.

Καὶ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ὧν ἔταξα κριτάς.) Ἐπειδὴ ἐν τῷ καιρῷ τῶν κριτῶν, ποτὲ μὲν Ἀμμανίταις καὶ Μωαβίταις, ποτὲ δὲ Μαδιηναίοις καὶ ἀλλοφύλοις ἐδούλευον, ὑπέσχετο αὐτοῖς ἀκέραιον σώζειν βασιλείαν, καὶ τῶν συχνῶν τούτων ἀπαλλάξειν μεταβολῶν.

Ex diebus, quibus constitui iudices, &c.) Quandoquidem temporibus Iudicum nunc Ammonitis, & Moabitis, nunc Madianitis, & alienigenis subiecti erant, promisit se ipsis regnum integrum servaturum, & liberaturum eos a continuis illis mutationibus.

Καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως τὸν αἰῶνα.) Καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Παραλειπομένων εἴρηται παραπλήσια, δι' ὧν σαφῶς ἡ περὶ Χριστοῦ παρίσταται προφητεία. διόπερ ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι Χριστῷ. ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, ᾧ ἡτοίμασε τὸν θρόνον οἰκοδομήσαντι οἶκον τὸν ἐκ λίθων ζώντων πνευματικῶν, εἰς ἱεράτευμα ἅγιον τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός. καὶ τούτου τὸν θρόνον ἀνώρθωσεν ἕως εἰς τὸν αἰῶνα ὁ θεός. καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ ἐκ τῶν προκειμένων εἴληφε ῥητῶν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους τὸ, ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. καὶ τὰ περὶ τοῦ διαιωνίζοντος θρόνου. πάντα γὰρ ἐπὶ τοῦ Σολομῶντος οὐχ' ἁρμόζει λεχθῆναι. πῶς γὰρ εἰς αἰῶνα ὁ τούτου θρόνος ἀνώρθωται; εἰ γὰρ τῇ διαδοχῇ τῶν ἐκγόνων ἐρεῖς, ἔδει τοῦτο πρὸ Σολομῶντος εἰρῆσθαι Δαβίδ. δεύτερον, πῶς πληροῦται τὸ, ἡμέρας πολλὰς καθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ὄντος βασιλέως, οὐδὲ ὄντος ἄρχοντος. εἰ γὰρ ἀληθὲς οὐκ ἔσται τότε ἀνωρθωμένος, πῶς οὖν εἰς τὸν αἰῶνα; ἀλλ' εἰ περὶ Χριστοῦ ταῦτα, πῶς ἁρμόσει τὸ. καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἡ ἀδικία αὐτοῦ, ἐλέγξω αὐτὸν ἐν ῥάβδῳ ἀνδρῶν. μήποτε οὖν. ὥσπερ ἀναλαμβάνων τὰ ἡμέτερα πάθη, φησὶν αὐτὸς πεπονθέναι, καὶ πεπεινηκέναι, καὶ δεδιψηκέναι; καὶ φερεῖν εἴρηται τὰς ἀσθενείας ἡμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὰς ἀρχὰς, καὶ ἐξουσίας, ἵνα ὕστερον αὐτὰς ἐκδυσάμενος, ἐν παῤῥησίᾳ θριαμβεύσῃ ἐν τῷ ξύλῳ; καὶ ἐν τῷ εἰκοστῷ πρώτῳ ψαλμῷ τῷ, μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου. ἐν δὲ τῷ ἑξηκοστῷ ὀγδόῳ, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με. λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς, σὺ ἔγνως τὴν ἀφροσύνην μου, καὶ αἱ πλημμέλειαί μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβησαν. οὕτως τὸ, καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἡ ἀδικία αὐτοῦ. καί τοι οὐδὲ ἐνταῦθα εἴρηται, ἐὰν ἀδικήσῃ· ἀλλ', ἐὰν ἔλθῃ ἡ ἀδικία αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ οἱ αὐτοῦ, καὶ ἡμεῖς ἡ ἀδικία, πρὸς οὓς εἴρηται, ἦτέ ποτε σκότος καὶ ἐπεὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν, δύναται ἐπὶ τοῦτο ἀναφέρεσθαι τὸ, καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἡ ἀδικία αὐτοῦ, καὶ ἐξελεγξω αὐτὸν ἐν ῥάβδῳ ἀνδρῶν, καὶ ἐν ἁφαῖς υἱῶν ἀνθρώπων. ὅπερ αὐτὸν, ὡς φύσει θεὸν, καὶ ὡς ἀναμάρτητον κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλότριον ἀνδρῶν, καὶ υἱῶν ἀνθρώπων, ὑπέφηνεν.

Et erigam thronum eius usque in sempiternum.) In libris Paralipomenon eadem fere habentur, quibus diserte prophetia de Christo proponitur. Hinc Iudaei dicebant ad Christum: ex lege audivimus, quod Christus maneat in aeternum, cui praeparavit thronum, aedificanti domum ex vivis, & spiritualibus lapidibus, in sanctum sacerdotium, nomini patris, & illius thronum Deus erexit usque in sempiternum. Apostolus ex praesenti etiam loco illa desumpsit ad Ebraeos. Ego ero in patrem, & ipse erit mihi in filium. Similiter illa etiam, quae de throno sempiterno leguntur. Non enim convenit, ut de Solomone haec omnia dicta esse intelligamus; quomodo enim aeternum thronus ille erigitur? Si dicis, posterorum successione, haec ante Solomonem Davidi dicta oportuit. Deinde, quomodo impleretur illud: multis diebus sedebunt Israelitae sine Rege, sine Principe. Si enim thronus vere tunc erectus esse dici non potest, quomodo dicit, in sempiternum? Si de Christo haec accipienda sunt, quomodo Christo haec adaptari possunt; &, si venerit iniquitas eius, castigabo eum in virga virorum? An non, quemadmodum Scriptura dicit, eum suscepta nostra infirmitate, laboravisse, famem, & sitim passum esse? Item quemadmodum dictum est, tulisse infirmitatem nostram, & induisse principatus, & potestates, ut postea, illis exutus, multa fiducia in ligno Crucis triumpharet? Et Psalmo XXI. Longe a salute mea verba delictorum meorum. Psalmo LXVIII. Zelus domus tuae comedit me. Dicit etiam: nosti, o Deus, imprudentiam meam, & peccata mea a te non sunt abscondita. Ita illud etiam, si venerit iniquitas eius. Neque vero hic dictum est, si inique fecerit; sed, si venerit iniquitas eius. Porro nos ipsius sumus, nos sumus iniquitas, ad quos dictum est: eratis aliquando tenebrae; &, quandoquidem pro nobis mortuus est, de illo hoc dici potest: si venerit iniquitas eius, arguam eum virga virorum, & plagis filiorum hominum Id, quod eum (utpote natura Deum, & iuxta humanam naturam nulla peccati labe pollutum) diversum ab aliis viris, & filiis hominum esse ostendit.

Καὶ κατεσμικρύνθη ταῦτα ἐνώπιόν σου κύριέ μου.) Τὸ παντοδύναμον τοῦ δεσπότου διδάσκων, ἐθαύμασα, φησι, τὴν τῶν ἐπηγγελμένων ὑπερβολὴν, εἰς ἐμαυτὸν ἀποβλέψας. σμικρὰ γὰρ ταῦτα, τῇ σῇ δυνάμει παραβαλλόμενα.

Et parva visa sunt haec in conspectu tuo, mi Domine.) Omnipotentiam Domini docens, admiratus sum, inquit, excellentiam promissionum, meipsum respiciens. Parva enim haec sunt, si cum tua potentia conferantur.

ΚΕΦ.

CAP.

CAP. VII.

Dimensus est funiculo, &c.) Tanta captivorum multitudo erat, ut eos numerare non permitteret. Iussit igitur pronos in terram inclinari, &, fune super eos extento, in tres partes eos divisit; &, duabus partibus iugulatis, tertiam conservavit. Aquila vero, separatum frenum (ὑδραγωγίου) deductionis aquarum, exposuit.

Et dissolvit David omnes currus, &c.) Divina enim lex praecepit, ne multiplices tibi equos. Ne scilicet in equis, sed in potentia Dei salutis suae praesidium collocarent.

Rex Emath.) Aquila exponit, ἐπιφάνειαν, adparitionem, vel adventum Syriae.

In omni Idumaea disposuit praesidia.) Nunc impletum est illud, quod Isaac Iacobo praedixit; esto, inquit, dominus fratris tui. Devictis enim Idumaeis, praesidia imposuit. Praesentes autem praesidiarios, quos nunc quidam ἐγκαθέτους adpellant, ipse ἐστηλωμένους nominavit.

A commentariis.) Aquila habet, ἀναμιμνήσκων, id est, revocans in memoriam.

Et Abimelech filius Abiathar.) Vitium librarii hoc esse dicunt. Nam e contra Abiathar filius est Abimelechi.

Philethi, & Cherethi.) Iaculatores, & sagittarios hoc nomine adpellat.

CAP. VIII.

Praescidit vestes ipsorum.) Vel eas, quas Arcadicas nominat; vel, τὰ μαντία. Aquila interpretatur, χιτῶνας.

CAP. IX.

Si bellum invalescit.) Alia expositio habet, *& in pacem belli.*

CAP. X.

Vt mactaret viro hospiti.) Pravam cogitationem hospitem adpellat, ut quae forinsecus nobis immittatur, & non natura nobis insit.

Vir, qui fecit hoc, dignus est morte.) Hoc quidem modum excedit, reddere vero quadruplum, congruit cum lege.

Vt tibi esset in uxorem.) Hac ratione obscure significatur. Deum plus hoc coniugio offensum esse, quam adulterio, quod hoc praecessit. Adulterium enim cupiditate victus commisit; coniugium autem, deliberationis adsensum habet. Quumque propter adulterium, & homicidium plangere deberet, ipse, matrimonio contra leges contracto, cum ea vitae consuetudinem habuit.

Tollam uxores tuas, & dabo eas tuo propinquo.) Simile est huic, tradidit eos Deus in cupiditates ignominiae. Dei permissionem significans. Quandoquidem etiam Iacob de Sichem, contra animi sui sententiam a Simeone, & Levi filiis eversa, quos devovit, relicta hereditate ipsi Iosepho, ita loquitur, quam ceperunt arcu meo; facinus filiorum suorum, contra voluntatem suam editum sibi adscribens.

Non morieris.) Duplici morte, secundum legem,

ΚΕΦ. Ζʹ.

Καὶ διεμέτρησεν αὐτοὺς ἐν σχοινίῳ. Τοσοῦτον ἦν τῶν ζωγρηθέντων τὸ πλῆθος, ὡς μὴ ἀνασχέσθαι τούτους ὑποβαλεῖν ἀριθμῷ. ἐκέλευσε γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τῆς γῆς κατακλιθῆναι πρηνεῖς· καὶ σχοινίον ἐπ' αὐτῶν διατείνας, τριχῇ τούτους ἐμέρισε. καὶ τὰς δύο διαφθείρας μερίδας, τὴν μίαν ἐζώγρησεν. Ἀκύλας δὲ, τὴν ἀφωρισμένην, χαλινὸν ὑδραγωγίου ἐξέδωκεν.

Καὶ παρέλυσεν Δαβὶδ πάντα τὰ ἅρματα.] Ὁ θεῖος γὰρ ἔλεγε νόμος, οὐ πληθυνεῖς σεαυτῷ ἵππον. ἵνα μὴ τούτοις, τῇ δὲ θείᾳ θαῤῥῶσι δυνάμει.

Βασιλεὺς Ἡμάθ.] Ἀκύλας, τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Συρίας.

Ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ ἔθηκεν ἐστηλωμένους.] Πεπλήρωται νῦν τὸ πρὸς Ἰακὼβ ἐπαγγελθὲν ὑπὸ Ἰσάακ. γίνου γὰρ, ἔφη, κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου. πατάξας γὰρ, ὑπόφρουρον τὴν Ἰδουμαίαν ἐποίησεν. ἐστηλωμένους δέ φησιν τοὺς ἐγκαταστάντας φρουροὺς, οὓς νῦν τινες ἐγκαθέτους φασίν.

Ἐπὶ τῶν ὑπομνημάτων.] Ἀκύλας, ἀναμιμνήσκων.

Καὶ Ἀβιμέλεχ υἱὸς Ἀβιάθαρ.] Γραφικὸν ἁμάρτημα τοῦτό φασιν, ἀνάπαλιν γὰρ Ἀβιάθαρ υἱὸς Ἀβιμέλεχ.

Καὶ ὁ Φιλεθὶ, καὶ ὁ Χερηθί.] Τοὺς σφενδονητὰς, καὶ τοὺς τοξότας, οὕτω καλεῖ.

ΚΕΦ. Ηʹ.

Τοὺς μανδύας.] Ἢ τὰ καλούμενα Ἀρκαδίκια, ἢ τὰ μαντία. ὁ δὲ Ἀκύλας, χιτῶνας φησίν.

ΚΕΦ. Θʹ.

Καὶ εἰ ὑγιαίνει ὁ πόλεμος.] Ἄλλη ἔκδοσις, καὶ εἰς εἰρήνην τοῦ πολέμου.

ΚΕΦ. Ιʹ.

Τοῦ ποιῆσαι τῷ ἀνδρὶ τῷ ξένῳ.] Ξένον καλεῖ τὸν πονηρὸν λογισμὸν, ὡς ἔξωθεν ἡμῖν προσβάλλοντα, καὶ μὴ κατὰ φύσιν ὄντα ἐν ἡμῖν.

Ὅτι ἄξιος ὁ ἀνὴρ, ὁ ποιήσας τοῦτο, θανάτου.] Τοῦτο μὲν, ὑπερβολικόν· τὸ δὲ ἀποτίσαι τετραπλασίονα, κατὰ νόμον.

Εἶναί σοι εἰς γυναῖκα.] Αἰνίττεται ὁ λόγος, ὅτι πλέον ὁ Θεὸς ἐχαλέπηνεν ἐπὶ τῷ γάμῳ, ἢ τῇ πρὸ τούτου μοιχείᾳ. τὴν μὲν γὰρ, πόθῳ καρωθεὶς ἐξειργάσατο· ὁ δὲ, λογισμοῦ συγκατάθεσιν ἔχει. δέον γὰρ ἐπὶ μοιχείᾳ, καὶ φόνῳ, θρηνεῖν, γάμῳ παρανόμῳ συνῴκησε.

Καὶ λήψομαι τὰς γυναῖκας, καὶ δώσω τῷ πλησίον σου.] Ὅμοιον τῷ, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. τοῦ Θεοῦ δηλοῦν τὴν συγχώρησιν. ὅπου γε καὶ Ἰακὼβ τὴν Σίκιμα παρὰ γνώμην αὐτοῦ καταστραφεῖσαν ὑπὸ Συμεὼν καὶ Λευὶ τῶν παίδων, οἷς ἐπηράσατο, κληρονομίαν ἀφιεὶς Ἰωσὴφ, ἣν ἔλαβον, φησι, τῷ τόξῳ μου, τὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ παρὰ γνώμην γεγονὸς, οἰκειούμενος ἔργον.

Οὐ μὴ ἀποθάνῃς.] Διπλοῦν κατὰ τὸν νόμον

μον ὤφειλε θάνατον, ἐπὶ μοιχείᾳ, καὶ φόνῳ. τὴν δὲ ἡ τῆς ἁμαρτίας ὁμολογία παρήνεγκεν.

Παρώργισας τοὺς ἐναντίους κύριον.] Α'κύλας σαφέστερον, παρώξυνας, φησιν, τοὺς ἐχθροὺς κυρίου. γυμνωθεὶς γὰρ τῆς θείας κηδεμονίας, παρεσκεύασε τοὺς ἀλλοφύλους νικᾷν, καὶ μέγα φρονεῖν κατὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ. προσήλυτος δὲ Οὐρίας. Χετταῖον γὰρ αὐτόν φησιν ὁ θεός.

Καὶ ὁ υἱός σου, ὁ τεχθείς σοι, θανάτῳ ἀποθανεῖται.] Ε'λεγχος γὰρ τῆς παρανομίας ἐγίνετο ζῶν. εὐσεβοῦς οὖν βασιλέως κηδόμενος ὁ θεὸς, τὸ τούτου παρήνεγκεν ὄνειδος.

Ιεδιδία.] Α'κύλας, ἕνεκεν κυρίου. Σύμμαχος, εἰς βασιλέα ἀφωρισμένον.

Καὶ διέπρισεν ἐν πρίοσιν.] Οὐκ ὠμότητος τοὔργον, ἀλλὰ δικαίας ποινῆς. τῶν γὰρ Ἰσραηλιτῶν, ὡς ἔγνωμεν, Α'μμωνῖται τοὺς δεξιοὺς ἐξώρυττον ὀφθαλμούς. καὶ τὰς ἄλλας δὲ τούτων ὠμότητας οἱ προφῆται διδάσκουσι.

Ε Κ Φ. ΙΑ'.

Καὶ Ι'ωνάδαβ ἀνὴρ φρόνιμος σφόδρα.] Καίτοι παράνομα συνεβούλευσεν. ἐπαινεῖ οὖν τὰς φρένας, εἰ καὶ κακῶς ἐκεῖνος αὐταῖς ἐχρήσατο, ὡς καὶ τὸν ὄφιν φρονιμώτατόν φησιν ἡ γραφή. τοιγαροῦν καὶ τῆς κακῆς συμβουλῆς ἔτισε δίκας. εἰ ἐθεώρεις γάρ, φησι, κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ, καὶ κατὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθεις.

Χιτὼν ἀστραγαλωτός.] Σύμμαχος, χειρίδωτος. Α'κύλας, καρπωτός. ἀντὶ τοῦ καρποὺς, ἐνυφασμένους ἔχων. οἱ νῦν δὲ αὐτὸν καλοῦσι πλουμαρικόν. ὁ δὲ Ἰώσηπος, τὸν μέχρι τῶν ἀστραγάλων διήκοντα.

Πρὸς Θολομμί.] Πρὸς τὸν πάππον ἀπέδρα, τὸν πρὸς μητρός. Μααχ γὰρ, ἡ μήτηρ αὐτοῦ, θυγάτηρ ἦν τοῦ Θολομμὶ, ὃς τῆς Γεσσὶρ ἐβασίλευσεν.

Κ Ε Φ. ΙΒ'.

Καὶ θανατώσομεν αὐτὸν, ἀντὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.] Αἰνίττεται τὸν Δαβὶδ, μήτε τὸν Α'μμὼν κολάσαντα, μήτε τοῦ Α'βεσσαλὼμ τὴν ἀθυμίαν ἀποσκεδάσαντα, ἀνηκέστου δὲ τοῦ πράγματος γεγονότος διακενῆς ὀργιζόμενον.

Καὶ ἐκ τοῦ περιελθεῖν τὸν βασιλέα τὸν λόγον τοῦτον.] Πῶς δύνασαί, φησι, τὸν υἱόν μου τῆς σφαγῆς ἀπαλλάξαι, μὴ ἐπαναγαγών σου τὸν υἱόν; ἐκεῖνο γάρ, φησιν, ἔσται τούτου παράδειγμα. εἰ δὲ μή, ἀντιλέξουσιν οἱ φυλέται, εὔλογον ἔχοντες αἰτίαν, τοῦ σου παιδὸς τὴν φυγήν. μὴ δῷς οὖν, φησὶ, τῷ λαῷ τοῦ κυρίου τοιαύτην ἀντιλογίας πρόφασιν. εἶτα περὶ τοῦ τεθνηκότος τὸν βασιλέα ψυχαγωγεῖ. ὡς γὰρ ὕδωρ ἐκχυθὲν οὐ συνάγεται, οὕτως οὐκ ἀναστήσεται τεθνηκώς. τί οὖν καὶ τοῦ ζῶντος ἀποστερηθῆναι φιλονεικεῖς;

Ο'πως κυκλώσῃ τὸ πρόσωπόν σου.] Ε'ξ εὐθείας, φησὶν, οὐκ ἦν ἱκετεῦσαί σε. ὅθεν ὑπέθετό μοι χρήσασθαι τῷ κύκλῳ τῶν λόγων τούτων, ἵνα ἐν τῷ πεπλασμένῳ πάθει τὸ οἰκεῖον ἰδὼν, ἣν ἔμελλες ἐπιτεθῆναι θεραπείαν ἐμοί, ταύτην ἐπιθῇς σεαυτῷ.

Κ Ε Φ. ΙΓ'.

Α'πόστρεψον τὴν κιβωτὸν θεοῦ εἰς τὴν πόλιν.] Καὶ

gem puniendus erat. Primum, propter adulterium; deinde, propter homicidium. Ceterum confessio peccatorum poenam transtulit.

Adversariis [παρώργισας] *irritasti Dominum.*) Aquila planius dicit, παρώξυνας, exacuisti hostes Domini. Dei enim procuratione destitutus, effecit, ut alienigenae victores evaderent, & superbirent contra universi conditorem. Vrias autem proselytus. Chettaeum enim Deus adpellat.

Et filius tuus, qui tibi natus est, morietur.) Filius enim superstes transgressae legis argumentum erat. Deus itaque, pii regis curam gerens, substulit eius opprobrium.

Iedidia.) Aquila, *propter Dominum*. Symmachus, *segregatum in regem*.

Combussit super serras.) Non crudelitatis, sed iustae poenae opus fuit. Ammonitae enim Israelitarum, quemadmodum legimus, dextros oculos eruebant. Alias quoque eiusmodi crudelitates exercuisse notum est ex prophetis.

C A P. XI.

Ionadab vir erat valde prudens.) Atqui iniquum, & iniustum dedit consilium. Laudat prudentiam, etsi male ea usus sit (quemadmodum etiam serpentem scriptura sapientissimum adpellat) quamobrem mali consilii poenas persolvit. Nam videbas, inquit, furem, & currebas cum eo, & cum adultero partem tuam ponebas.

Tunica talaris.) Symmachus, χειρίδωτος, manuleata. Aquila, καρπωτὸς, manuleata, vel variegata, pro eo quod est, fructus intextos habens. Hodie plumaricon adpellant. Iosephus ad talos usque demissam nominat.

Ad Tholmi.) Ad avum maternum profugit, Maach enim, mater ipsius, fuit filia Tholmi. qui imperium tenuit in Gessur.

C A P. XII.

Et occidamus eum pro anima fratris sui.) Latenter innuit Davidem, qui neque de Ammone poenas sumsit, neque Absolonis moestitiam depulit, nunc, peracta re, quae mutari non possit, frustra irasci.

Vt verteret faciem sermonis huius.) Quomodo, inquit, potes filium meum a caede liberare, quum filium tuum non reducas? hoc enim illius rei, inquit, erit exemplum. Si filium non reducas, tribus, idoneam habentes caussam, tui filii fugam, tibi contradicturae sunt. Cave igitur, ne populo Domini talem ansam obloquendi dederis. Deinde de morte Absolonis regem consolatur. Quemadmodum enim aqua effusa non colligitur, ita iam mortuus non resurget. Cur igitur superstite etiam privari contendis?

Vt facies circumdaretur.) Directe, inquit, supplicare non licebat, unde suggessit mihi, illorum verborum circuitione opus esse, ut in ficto casu proprium cernens, eam, quam mihi medelam adhibere voluisti, tibi ipsi adhibeas.

C A P. XIII.

Reduc arcam Domini in oppidum.) Quandoquidem

dem religiosus, & propheta erat, intelligebat, in quantum periculum, arca relicta, in poenam transgressorum legis incidisset. Illi enim e medio sublati erant, ipsa arca relicta fuit captiva. Haec igitur animo volvens, eam reduci voluit. Ipse enim in comitatu suo arcam ferre non potuit, eo quod legibus de adulterio, & homicidio teneretur. Innoxium enim, dicit lex, & iustum non occides. Quando vero, inquit legislator, oculum purgarit animae meae, tunc decorem arcae videre potero.

Cum venisset usque ad verticem,) In verticem intelligit autem montem olivarum, unde Dominus noster Christus adsumtus est. Et adoravit ibi Deum, ad tabernaculum, & arcam in eo repositam, ut par erat, respiciens.

Chusi summus amicus David.) Quidam mendacium hoc Chusi non probant. Ignorantes mendacium, quod bonum finem praepositum habet, veritati aequipollere. Bonorum enim, & malorum consilium, & scopus inquirendus est, & sic inveniemus, utrum bonum, an malum sit. Quis enim veritatem Herodis in caede Ioannis Baptistae non merito reprehenderet. Quum enim illicitam rem iurasset, satius fuisset mentiri, quam caedem facere. Atque hac quidem in re non simulavit, ut pecuniam adquireret, aut perniciem aliis adferret; sed, ut pii regis, & prophetae vitam defenderet.

CAP. XIV.

Ecce, tua sunt omnia, quae erant Mephibaal.) Quidam nimiam hanc Davidis credulitatem reprehenderunt. Verum enimvero saepenumero dictum est, prophetas non omnia novisse. Hic autem probabilem, & ad persuadendum adpositam orationem habuit; deinde, munera etiam attulit, suam benevolentiam declarans. David autem re cognita, ut revera se habebat, utrique partem substantiae adsignavit, & denuo illius curam, rationemque habuit. Nam quum Gabaonitae tempore famis septem cognatos Saulis peterent, non tradidit eis Mephibaal, sed pactum cum Ionatha initum servavit. Praeterea, substantiam minuens, animum ipsius deiecit ne regnum adfectaret. Fortassis cognovit, & animadvertit talem aliquam adolescentis imaginationem, & bonus quum esset, excusationem recepit. Alias enim illum, qui adversus Dominum suum mendacium dixerat, quem punire potius debebat, nequaquam participem cum eo fecisset.

Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, &c.) Quum Semaei, inquit, de familia Saulis oriundus sit, veterem mecum simultatem exercet, de hoc ultionem vis exigere, quum videas filium vitae insidias struere? Divina sententia haec, quae praedicta sunt, ad finem nunc perducit. Perdurandum igitur, & patientia ira divina superanda est. Atque haec vir ille sanctus. Ceterum, neque Ammonis iniqua cohabitatio, neque Absolonis parricidium, neque tantus contra parentem furor, ex operatione divina fuit, sed domus Davidis, Dei gubernatione destituta, navi, quae gubernatorem non habet, similis erat, & malorum maximis procellis, & tempestate iactabatur.

Et fuit omne consilium Achitophel, tam apud David,

Καὶ εὐσεβὴς ὢν, καὶ προφήτης, ᾔδει τί πέπονθεν ἡ κιβωτὸς, εἰς τιμωρίαν τῶν παρανόμων ληφθεῖσα. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἀνῃρέθησαν, αὕτη δὲ δορυάλωτος εἴληπται. ταῦτα διανοηθεὶς, ἀποστραφῆναι ταύτην ἠξίωσεν, ὡς μεθ' ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενος περιφέρειν τὸν τῶν μοιχῶν, καὶ φονέων, κατήγορον νόμον, οἷς ἔνοχος ἦν. ἀθῶον γὰρ, καὶ δίκαιον, οὐκ ἀποκτενεῖς. ὅταν δέ, φησιν ὁ νομοθέτης, καθάρῃ μου τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν, τότε δυνήσομαι τὴν εὐπρέπειαν ταύτης ἰδεῖν.

Παραγινόμενος ἕως τοῦ ῥῶς.] Εἰς τὴν ἄκραν. λέγει δὲ τὸν ἐλαιῶνα, ὅθεν ὁ δεσπότης ἀνελήφθη Χριστὸς, καὶ προσεκύνησεν ἐκεῖ τῷ θεῷ· εἰς τὴν σκηνὴν, ὡς εἰκὸς, ὑποβλέψας, καὶ τὴν κιβωτὸν, τὴν ἐν ταύτῃ κειμένην.

Χουσὶ ὁ ἀρχιεταῖρος Δαβίδ.] Τινὲς οὐκ ἐπαινοῦσι τοῦ Χουσὶ τὸ ψεῦδος, ἀγνοοῦντες ὡς σὺν ἀγαθῷ τὸ ψεῦδος ἴσόν ἐστι τῇ ἀληθείᾳ. ἀγαθῶν γὰρ, καὶ τῶν ἐναντίων, τὸν σκοπὸν ζητητέον, καὶ οὕτως εὑρήσομεν ἑκάτερον ἀγαθὸν, ἢ κακόν. τίς γὰρ οὐκ ἂν τὴν ἀλήθειαν τὴν Ἡρώδου κακηγορήσειεν, ἐπὶ φόνῳ γενομένην τοῦ Βαπτιστοῦ; ἐπεὶ γὰρ ὤμοσεν ὡς οὐκ ἔδει, τὸ ψεῦδος αἱρετώτερον τῆς σφαγῆς. κἀνταῦθα τοίνυν ἡ ὑπόκρισις οὐκ ἐπὶ κέρδει χρημάτων, οὐκ ἐφ' ἑτέρων λύμῃ, ἀλλ' ἐπὶ ζωῇ προφήτου, καὶ βασιλέως, εὐσεβοῦντος ἐγένετο.

ΚΕΦ. ΙΔʹ.

Ἰδού σοι πάντα τὰ Μεμφιβαάλ.] Τὴν εὐχερῆ πειθὼ τοῦ Δαβὶδ τινὲς κατεμέμψαντο. ἀλλ' εἴρηται πολλάκις, ὡς οὐχ' ἅπαντα γινώσκουσιν οἱ προφῆται. οὗτος δὲ καὶ πιθανοὺς λόγους, καὶ δῶρα, προσήνεγκε, τὴν εὔνοιαν ἐνδεικνύμενος. μαθὼν δὲ τὴν ἀλήθειαν ὁ Δαβὶδ, ἀμφοτέροις ἐμέρισε τὴν οὐσίαν. ἐκείνου τε πάλιν ἐκήδετο. καὶ τῶν Γαβαωνιτῶν ἑπτὰ τοῦ Σαοὺλ ἐπὶ τῷ λιμῷ συγγενεῖς ᾐτηκότων, οὐκ ἐξέδωκε τὸν Μεμφιβαὰλ, τὰς πρὸς Ἰωνάθαν συνθήκας τηρῶν. καὶ μειώσας δὲ τὴν οὐσίαν, καθεῖλε τὸ φρόνημα τοῦ μὴ τυραννίδα φαντάζεσθαι. ἴσως καὶ μαθὼν, τοιοῦτόν τι πεφαντάσθαι τὸν νέον. εἰ καὶ τὴν ἀπολογίαν ὡς ἀγαθὸς παρεδέξατο. οὐ γὰρ ἂν, τὸν δεσπότου καταψευσάμενον, σὺν αὐτῷ μεριστὴν εἰργάσατο, δέον καὶ τιμωρήσασθαι.

Ἰδοὺ υἱός μου, ὁ ἐξελθὼν ἐκ τῆς κοιλίας μου.] Οὗτός, φησι, παλαιὰν εἶχε πρὸς ἐμὲ τὴν δυσμένειαν, ἐκ τῆς τοῦ Σαοὺλ συγγενείας ὑπάρχων, καὶ ἀξιοῖς τοῦτον ἀμύνασθαι τὸν ἐμὸν υἱὸν φρονοῦντα θεωρῶν κατ' ἐμοῦ. θεία τοίνυν ἡ ψῆφος πέρας τοῖς προῤῥηθεῖσιν ἐπάγουσα. καὶ δεῖ καρτερεῖν, καὶ πραότητι τὴν θείαν μεταβάλλειν ὀργήν. καὶ ταῦτα μὲν ὁ θεῖος ἀνήρ. πλὴν οὐ τῆς θείας ἐνεργείας, οὔτε τοῦ Ἀμμὼν ἡ παράνομος συνουσία, οὔτε τοῦ Ἀβεσαλὼμ ἡ ἀδελφοκτονία, καὶ ἡ κατὰ τοῦ πατρὸς ἡ τοσαύτη μανία, ἀλλὰ τῆς θείας ἡ τοῦ Δαβὶδ οἰκία γυμνωθεῖσα κηδεμονίας σκάφος ἀκυβέρνητον ἐμιμεῖτο, καὶ τὰς τῶν πονηρῶν κυμάτων ἐδέχετο τρικυμίας.

Οὕτως πᾶσα ἡ βουλὴ Ἀχιτόφελ καὶ τῷ Δα-

Δαβὶδ, καὶ τῷ Ἀβεσαλώμ.] Πῶς ὁ Δαβὶδ ἐχρήσατο τούτῳ συμβούλῳ, πονηρὰ συμβουλεύοντι; ἀλλὰ δηλῶν, ὡς τοῖς παροῦσιν ἡρμόττετο, καὶ πρὸς τὸν ἑκατέρου τρόπον ἐποιεῖτο τὰς συμβουλάς. πρὸς μὲν τὸν ἀγαθὸν, κρύπτων· πρὸς δὲ τὸν φαῦλον, καὶ χαίροντα κακοῖς, τὴν πονηρίαν δεικνύς. καὶ τὸν Δαβὶδ ἀποκτένειν ἠπείγετο, δεδιὼς, μὴ συνάξῃ πρὸς διαλλαγὰς ἀμφοτέρους ἡ φύσις, καὶ τίσῃ δίκας τῆς προδοσίας. ὅμως τὴν δίκην οὐκ ἔφυγεν, παῖδα μὲν ὁπλίσας κατὰ πατρὸς, αὐτὸς δὲ ὑφ' ἑαυτοῦ δεξάμενος τὴν πληγήν.

vid, quam apud Absolon.) Quomodo David hoc consiliario, mala consulente, usus est? Certum est, Achitophelem se rebus praesentibus accommodasse, & pro utriusque ingenio, & moribus consilia dedisse: erga bonum malitiam celans, erga pravum autem, & malis gaudentem ostendens. Festinabat autem ad tollendum Davidem, metuens, ne natura utrumque conciliaret, & ad faciendum foedus impelleret, & ipse proditionis poenas daret. Nihilominus tamen poenam non effugit, sed, quum filium in patrem armasset, sibi ipsi manus attulit.

ΚΕΦ. ΙΕʹ.

Καὶ κύριος ἐνετείλατο διασκεδάσαι τὴν βουλὴν Ἀχιτόφελ.] Ἐδίδαξεν ἡ θεία γραφὴ, ὡς ὁ θεὸς συνέπραξε τῷ Χουσί. ἀγαθὴν δὲ λέγει τὴν τῇ τυραννίδι συμφέρουσαν. δι' ὅπερ ἔλεγεν ἐν ψαλμοῖς ὁ Δαβίδ. ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀνομίαν, συνέλαβεν πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν· λάκκον ὤρυξεν, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο.

Καὶ ἔψυχεν παλάθας.] Ἀκύλας, καὶ Σύμμαχος, πτισάνας.

CAP. XV.

Et Dominus praecepit, ut dissiparetur consilium Achitophel.) S. scriptura docuit, quemadmodum Deus fecerit cum Chusi. Bonum autem consilium adpellat, quod tyrannidi expediebat. Quapropter David dixit in psalm. Ecce parturit iniquitatem, concepit dolorem, & peperit iniquitatem, fossam aperuit, & effodit; & incidet in foveam, quam fecit.

Et siccavit palathas.) Aquila, & Symmachus habent, ptisanas, id est, hordeum, vel triticum decorticatum.

ΚΕΦ. Ιϛʹ.

Οὐ στήσεται ἐν ἡμῖν καρδία.] Κατ' ἐρώτησιν, ἐὰν ζῇς, φησὶν, οὐκ ἐσόμεθα πάντες εὔψυχοι. εἰ δὲ κατὰ ἀπόφασιν, ἐὰν ἀποθάνῃς, δηλῶν ὅτι ἀθυμήσομεν. καὶ ἐὰν ἐκ μέρους, φησὶν, ἀποθάνωμεν, οὐχ ἱκανοὶ πρὸς παραμυθίαν οἱ σεσωσμένοι. κωλύουσι δὲ τὸν Δαβὶδ ἐξελθεῖν, δεδιότες, μή τι καὶ πάθῃ. εἰκὸς γὰρ ἦν, κατ' αὐτοῦ μόνου χωρῆσαι τοὺς δυσμενεῖς. ἅμα δὲ καὶ δεδιότες, μὴ νικήσας οἰκτείρῃ τὸν τύραννον. φασὶν οὖν, ὡς ἐὰν ἡττηθέντες ἀποδράσωμεν, τὴν σὴν ζωὴν ἔχωμεν ἀποχρῶσαν παραψυχήν. ἐὰν δὲ σύ τι πάθῃς, χωρήσει κατὰ πάντων ἡ συμφορά. σὺ γὰρ μόνος μυρίαις μοίραις ὑπερέχεις πάντων ἡμῶν. τοῦτο γὰρ καὶ Σύμμαχος δηλοῖ, λέγων. καί σὺ ὡς ἡμεῖς δέκα χιλιάσιν.

Ὅτι ἔλεγεν, οὐκ ἐστί μοι υἱός.] Καί τοι προεῖπεν ὁ συγγραφεὺς, ὅτι τρεῖς ἔσχεν υἱοὺς, μίαν δὲ θυγατέρα. ἀλλ' εἰκὸς, αὐτὸν παιδοποιῆσαι, καὶ τελευτῆσαι τοὺς παῖδας. Ἰώσηπος δὲ ἔφη, τοῦτο αὐτὸν δεδρακέναι, ὡς τῶν παίδων μὲν ἐπὶ πολὺ διαρκεῖν οὐ δυναμένων, τῆς δὲ οἰκοδομίας μᾶλλον φυλαττούσης τὴν μνήμην.

Καὶ ἐδάκρυσεν ὁ βασιλεύς.] Ὁ γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν πενθήσας τὸν Σαοὺλ, πῶς ἐπὶ παιδὸς οὐκ ἂν ἐνικήθη τῇ φύσει. θρηνεῖ δὲ καὶ ὡς εὐσεβὴς τὸν διὰ μεταμελείας ἰαθῆναι μηκέτι δυνάμενον.

CAP. XVI.

Non ponetur in nos cor.) Interrogative, si superstes fueris, dicunt, nonne erimus omnes forti animo? Vel negative, si occumbas, certum est, quod consternabimur. Sin autem ex parte interficiamur, dicunt, superstites ad consolationem pares non erunt. Davidem igitur exire prohibent, veriti, ne quid adversi ei accidat. Verisimile enim erat, hostes, & inimicos ipsum solum expetere. Simul etiam metuentes, ne, si victor evasisset, misericordia erga tyrannum moveretur. Dicunt itaque, quod si victi in fugam conversi fuerimus, tuam vitam habemus sufficientem consolationem. Quod si tibi, aliquid adversi acciderit, publica erit calamitas. Tu etenim solus infinitis partibus nobis omnibus excellis. Hoc etiam Symmachus ostendit, dicens; & tu, ut decem millia nostrum.

Quoniam dixit, non est mihi filius, &c.) Atqui divinus scriptor supra dixit, eum tres filios, & filiam quoque, habuisse. Probabile est, filios procreasse, & eosdem decessisse. Iosephus autem, hac de causa eum id fecisse scribit, quod, quum filii longo tempore perdurare non possint, illud aedificium memoriam sui diutius conservaret.

Et flevit rex.) Quomodo enim ille, qui propter humanitatem Saulem luxit, iam in filii obitu a natura non vinceretur? Praeterea illum vir pius deplorat, qui per poenitentiam curari amplius non potuit.

ΚΕΦ. ΙΖʹ.

Εἰ μὴ ἀρχιστρατηγὸς ἔσῃ μοι.] Εἰ γὰρ καὶ πολλοὺς ὑπὲρ Δαβὶδ ὁ Ἰωὰβ ὑπέμεινε κινδύνους, ἀλλ' ἐμίσει τούτου τὸ θράσος. ἠνέχετο δὲ διά τε τὴν εἰς αὐτὸν εὔνοιαν, ἣν ἐκεῖνος ἐφύλαττε, καὶ δεδιὼς ἅμα, μή τι βουλεύσῃ νεώτερον. νῦν δὲ καιρὸν εὑρὼν, τὴν στρατηγίαν ἐπαγγέλλεται τῷ Ἀμεσσᾷ, ὃν ἀπέδειξεν Ἀβεσ-

CAP. XVII.

Summus imperator mihi eris.) Tametsi Ioab multa pericula pro Davide subiverit; ipse tamen audaciam illius hominis odio prosequebatur. Ferebat autem eum nihilominus, partim propter benevolentiam, quam erga Davidem retinebat, partim metuens, ne rebus novis studeret. Iam igitur opportunitatem nactus, Amesan, quem Abso-

Abſolon ducem fecerat, ſummum imperatorem declarat (erat autem & ipſe conſobrinus Davidis, quod ubi cognoviſſet Ioab, ſub praetextu amicitiae hunc etiam interfecit.

CAP. XVIII.

Diſſolutus eſt David.) Nam quum ſenex multa in bellis paſſus eſſet, corporis viribus defecit, manibus tamen gigantis per fugam ereptus, mirabiliter ſervatus eſt. Indicat autem ſcriptura, homines vaſto corpore, & invicto robore praeditos, non autem impios, aut diuturnae vitae (quemadmodum quidam ſuſpicati ſunt) hoc nomine adpellatos eſſe.

CAP. XIX.

Vir ex Gada. Aquila, ἀντίδικος, adverſarius, controverſiae nimirum, Symmachus vero habet, πρόμετρος.

CAP. XX.

Verba huius carminis.) Poſt devictos hoſtes, carmen epinicium Deo compoſuit. Vaticinatur autem de Chriſto Domino. Et, paucis exceptis, idem eſt cum pſalm. 131.

CAP. XXI.

Spiritus Domini in me loquutus eſt.) Erubeſcant nunc Iudaei, qui Davidem tam evidenter, & perſpicue de rebus Chriſti, & fide vaticinantem, prophetam adpellari non patiuntur. Si enim ſpiritus Dei eſt in ipſo, ſi Deo Iacob in ipſo loqui viſum eſt, ſi arcana ſapientiae ſuae aperuit ei, cur propheta non eſſet?

Et noluit facere illud.) Caſtigatus enim, novit, quantarum calamitatum hoſpes eſſet cupiditas.

Celebris in tribus, duobus clarior.) Tres collaudans, Abeſſam duobus praeſtantiorem eſſe dixit, primo autem inferiorem. Ille enim nongentos in acie interfecit; hic vero ſexcentos. Primus vero ex tribus, non quod facta, ſed quod magiſtratum attinet. Sciendum autem eſt, Baneam, filium Ioiadae, regis conſobrinum fuiſſe. Nam cum nepotem Ieſſe adpellavit, &, fortitudinis eius ſaepe mentione facta, adiecit; tribus rerum geſtarum gloria praeſtitiſſe; ita, ut cuſtodia regis illi commiſſa fuerit. Rex enim ſuae cuſtodiae eum praefecit.

CAP. XXII.

Dicens, vade, numera Iſrael.) Quum Deus iuſſerit, cur huius cenſus poenas luit) Nequaquam igitur verba, ſed permiſſionem Dei conſiderare oportet. Indidit enim ei uſum rationis. Quamobrem in lib. Paralip. ſic dicit, & inſurrexit Satan contra Iſrael, & Davidem decepit, & impulit, ut numeraret Iſrael (ſic autem Ebraei adverſarium, defectorem nominant. Quum igitur haec cogitatio divinis promiſſionibus contraria fuerit, hoc nomine eam adpellat. * Nec dixit contra Davidem, ſed contra Iſrael, in quos

βεσσαλὼμ στρατηγόν. ἦν δὲ καὶ αὐτὸς ἀδελφιδοῦς τῷ Δαβίδ. ὁ μαθὼν Ἰωὰβ, προσχήματι φιλίας τοῦτον ἀπέκτεινεν.

ΚΕΦ. ΙΗ΄.

Καὶ ἐξελύθη Δαβίδ.] Πρεσβύτης γὰρ ὢν, καὶ πλεῖστα προμαχεσάμενος, ἀπεῖπε τῷ σώματι, ἀλλ' ἐσώθη παραδόξως τοῦ γίγαντος τὰς χεῖρας διαφυγών. δηλοῖ δὲ ἡ γραφὴ, ὡς οὕτως ἐκάλουν οἱ τότε τοὺς μεγάλους τῷ σώματι, καὶ ῥώμην ἄμαχον ἔχοντας, καὶ οὔτε τοὺς δυσσεβεῖς, οὔτε τοὺς πολυχρονίους, ὥς τινες ὑπετόπησαν.

ΚΕΦ. ΙΘ΄.

Ἀνὴρ ἐκ Γάδης.] Ἀκύλας, ἀντίδικος. ἤγουν ἀντιλογίας· ὁ δὲ Σύμμαχος, πρόμετρος.

ΚΕΦ. Κ΄.

Τοὺς λόγους τῆς ᾠδῆς ταύτης. Μετὰ τοὺς πολέμους ἐπινίκιον τῷ θεῷ συντέθεικεν ὕμνον. καὶ προφητεύει περὶ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ. ἔστι δὲ πλὴν ὀλίγων ὁ αὐτὸς τῷ ζ. ψαλμῷ.

ΚΕΦ. ΚΑ΄.

Πνεῦμα κυρίου ἐλάλησεν ἐν ἐμοί.] Αἰσχυνθήτωσαν Ἰουδαῖοι, προφήτην εἰπεῖν οὐκ ἀνεχόμενοι τὸν Δαβίδ. ὡς ἐνεργῶς τὰ περὶ Χριστοῦ, καὶ τῆς τῶν ἐθνῶν προθεσπίσαντα πίστεως. εἰ γὰρ πνεῦμα θεοῦ ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακὼβ εὐδόκησεν ἐν αὐτῷ λαλῆσαι, καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας ἐδήλωσεν αὐτῷ, πῶς οὐ προφήτης;

Καὶ οὐκ ἐβούλετο ποιεῖν αὐτό.] Παιδευθεὶς γὰρ, ἔγνω, ὅσων ἡ ἐπιθυμία πρόξενος συμφορῶν.

Ὀνομαστὸς ἐν τοῖς τρισὶ, ὑπὲρ τοὺς δύο ἔνδοξος.] Τοὺς τρεῖς ἐπαινέσας, τὸν Ἀβεσσᾶ τῶν δύο μὲν εἴρηκε κρείττονα, τοῦ πρώτου δὲ ἥττονα. ἐκεῖνος γὰρ, ἐννακοσίους ἀνῄρει παραταττόμενος· ἑξακοσίους δὲ, οὗτος. πρῶτος δὲ τῶν τριῶν, οὐ κατὰ τὸ ἔργον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρχήν. ἰστέον δὲ, ὡς Βανέας, υἱὸς Ἰωὰδ, ἀδελφιδοῦς ἦν τοῦ βασιλέως. ἔκγονον γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσε τοῦ Ἰεσσαί. καὶ τοῦτο δὲ τὴν ἀνδραγαθίαν πολλάκις εἰπὼν, προστέθεικεν, ὅτι ὑπὲρ τοὺς τρεῖς ἔνδοξος ἦν, καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς οὐκ ἤρχετο. τῇ γὰρ τῶν τριῶν λειπόμενος ῥώμῃ, ἔνδοξος ἦν, ὡς τὴν φυλακὴν τοῦ βασιλέως πεπιστευμένος. κατέστησε καὶ αὐτὸν Δαβὶδ ἐπὶ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ.

ΚΕΦ. ΚΒ΄.

Λέγων, πορεύθητι, ἀρίθμησον τὸν Ἰσραήλ.] Καὶ εἰ θεὸς ἐκέλευσε, πῶς εὐθύνας ὑπέχει τῆς ἐξαριθμήσεως. οὐκοῦν οὐ λόγους δεῖ νοεῖν, ἀλλὰ συγχώρησιν τοῦ θεοῦ. ἐνέδωκε γὰρ τούτῳ κεχρῆσθαι τῷ λογισμῷ. τοιγαροῦν ἐν ταῖς Παραλειπομέναις οὕτω φησίν· καὶ ἀνέστη Σατὰν ἐπὶ Ἰσραήλ, καὶ ἐπέσεισε τὸν Δαβὶδ τοῦ ἀριθμῆσαι τὸν Ἰσραήλ. οὕτω δὲ καλοῦσιν Ἑβραῖοι τὸν ἀντικείμενον ἀποστάτην. ἐπειδὴ τοίνυν ταῖς θείαις ἐπαγγελίαις ἐναντίος ὁ τοιοῦτος ἦν λογισμὸς, οὕτως αὐτὸν καλεῖ. καὶ οὐκ εἶπεν, ἐπὶ Δαβίδ, ἀλλ' ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· καθ' οὗ καὶ τὰ τῆς δίκης

δίκης ἀπήντηκεν. ὀργὴν δὲ θεοῦ λέγει τὸν διάβολον ἡ γραφή. διὸ Σαταν αὐτὴν ἐν Παραλειπομέναις φησίν. καὶ εἴπερ ἡ ὀργὴ εἶπεν, καὶ οὐκ αὐτὸς, ἑτέρα παρ' αὐτὸν εἶπουσα ἡ ὀργή. καὶ ὡς νῦν ἐπέσεισεν ἡ ὀργὴ λέγεται κυρίου, οὕτως ἐκεῖ· ἐπέσεισε Σατάν. εἰ καὶ τοῦ ἁμαρτεῖν αἴτιον τὸ ἐπισεῖσαι, τὸ αἴτιον ἄρα τοῦ ἁμαρτεῖν ἐστὶν ὁ διάβολος, δι' ἀμφοτέρων ὀνομαζόμενος τῶν προσηγοριῶν, καὶ πείθων ἁμαρτάνειν τοὺς ἁγίους ἁμαρτίαν ἐφ' ᾗ παρέπεται δίκη. πῶς δὲ τοῦ Δαβὶδ ἀριθμήσαντος ὁ λαὸς τιμωρεῖται; οἰκείας παρανομίας ἔτισε δίκας, καταλιπὼν τὸν εὐσεβῆ βασιλέα, τὸν παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων προχειρισθέντα, καὶ γενόμενος μετ' ἀσεβοῦς καὶ παρανόμου παιδός. καὶ τὸν μὲν Σαοὺλ καταψηφισθέντα, καὶ τῆς θείας γυμνωθέντα χάριτος, μέχρι τελευτῆς οὐ κατέλειπον, καὶ ταῦτα τοῦ Δαβὶδ ὑπὸ τοῦ προφήτου χρισθέντος. τὸν δὲ μυρίων ἀγαθῶν αὐτοῖς πρόξενον, καὶ τὸ τῶν ἀλλοφύλων καταλύσαντα θράσος, καὶ προφήτην, οὐ μόνον κατέλειπον, ἀλλὰ καὶ ἀντιπαρετάξαντο. διὸ καὶ πράττονται δίκας διὰ τοῦ Δαβὶδ εἰς ὃν ἐπαρῴνησαν. ὅθεν καὶ ἡ γραφὴ τὴν ὀργὴν κυρίου θυμωθῆναί φησιν ἐπὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ἐπὶ Δαβίδ. πρόφασις γὰρ ἦν τιμωρίας ὁ γενόμενος ἀριθμός. τοιγαροῦν μόνους πλήττει τοὺς ἀποστάντας, καὶ τῆς ἀχρήστου μηδαμῶς ἁψάμενος ἡλικίας. ἔδει γὰρ καὶ προδιαθεῖναι τὸ μέλλον, τὰς συνεχεῖς ἀποστάσεις προανασέλλοντα. εὐσεβῶς δὲ λίαν ὁ Δαβὶδ οὐκ ᾔτησεν ἐν οἷς εἰκὸς ἦν πλεονεκτεῖν βασιλέα τυγχάνοντα. οὐκ ἂν γὰρ αὐτὸς ἠπόρει τροφῆς, εἴπερ ἐγεγόνει λιμός· ἀλλὰ καὶ, περιβολὴν ἔχων, ῥαδίως ἂν τοὺς πολεμίους διέφυγεν. ὅθεν αἰτεῖ πρᾶγμα μὴ δεχόμενον ἀνθρωπίνην ῥοπὴν, ἐξ ἴσης μοίρας τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέπων ἑαυτὸν τῇ τοῦ κρείττονος ψήφῳ.

quos poena etiam grassata est. Porro scriptura diabolum iram Dei nominat, hinc eam in lib. Paralip. Satanam adpellat. Praeterea dixit ira, non ipse. Quomodo vero a populo poena exigitur, quum tamen David populum numeraverit? Populus suae iniquitatis debitas poenas persolvit, eo quod regem pium, qui a Deo in hoc, ut omnibus praeesset, designatus erat, deseruissent, & impii, sceleratique filii partes essent sequuti. Saulem quoque condemnatum, & gratia divina destitutum, ad obitum usque non reliquerunt, licet David a propheta in regem unctus esset. Hunc enim, qui multorum bonorum eis auctor fuerat, & Palaestinorum potentiam fregerat, quique propheta erat, non modo deseruerunt, sed aciem contra eum instruxerunt. Propter Davidem igitur, in quem contumeliosi fuerunt, poenas luunt. Hinc scriptura dicit, iram Domini grassatam esse contra Israelem, non contra Davidem. Nam occasio tantum poenae erat census populi factus. Solos itaque defectores percutit, & illis, qui nondum aetatem rebus gerendis utilem attigerant, parcit. Continuas enim defectiones reprimentem, id quod futurum erat praevenire oportebat. Valde autem religiose David non ea delegit, in quibus ipse, quippe rex, reliquis facile praestare potuisset, nam fame orta, ipse quidem cibi penuria non laborasset; intra moenia etiam, & munitiones latitans, armisque indutus, facile hostes effugisset. Rem igitur eligit, quae hominum auxilium, & potentiam non admittit, aequa cum reliquis conditione sententiae superioris se permittens.

Ἐκ πρωΐθεν ἕως ὥρας ἀρίστου.) Συναριθμουμένων καὶ τῶν νυκτῶν ταῖς ἡμέραις, τὸ δωδεκατημόριον εὑρίσκεται τῆς ἀπειλῆς ἐπενεχθὲν τῷ λαῷ. οὕτως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς μείζοσι μὲν κέχρηται ταῖς ἀπειλαῖς, τοὺς ἁμαρτάνοντας δεδιττόμενος, πολλῷ δὲ τῶν ἀπειλῶν ἐλάττους ἐπιφέρει τὰς τιμωρίας. ὅπου γε καὶ χιλίων τριακοσίων οὐσῶν χιλιάδων δηλαδὴ τῶν τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν ἀγόντων, καὶ τῶν προώρων, καὶ τῶν ἐξώρων, καὶ μέντοι καὶ γυναικῶν ἐξῃρημένων, προσέτι δὲ καὶ τῶν Λευιτῶν, καὶ τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς. μεταμεληθέντος γὰρ τοῦ βασιλέως, οὐκ ἠριθμήθη. ἑβδομήκοντα χιλιάδες ἀνῃρέθησαν μόναι, καὶ οὐδὲ ἐν ἀκαρεῖ διεφθάρησαν. οὐ γὰρ ἐδεῖτο χρόνου ὁ τιμωρὸς ἄγγελος. ἐν ἀκαρεῖ γὰρ ἀνεῖλε καὶ τὰ τῶν Αἰγυπτίων πρωτότοκα, καὶ τὰς ἑκατὸν, καὶ ὀγδοήκοντα, χιλιάδας τῶν Ἀσσυρίων. τῆς φιλανθρωπίας τοίνυν, ἀλλ' οὐ τῆς ἀδυναμίας, ὁ χρόνος. τὸ δὲ παρὸν ῥητὸν, οὕτω τινες ἠλληγόρησαν. κατὰ θείαν ὀργὴν ὁ θάνατος ἐπεκράτει τοῦ λαοῦ κυρίου μέχρις ὥρας ἀρίστου. ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος, μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς τραπέζης, δηλαδὴ μέχρι κατῆλθεν ὁ νοητὸς ἄρτος ἐξ οὐρανοῦ. τότε γὰρ τὸν ὀλοθρευτὴν, καὶ θάνατον, δυσωπηθεὶς κατέλυσεν ὁ θεός. ὃς ἐπείπερ ἤθελε, καὶ τοῖς τὴν ἁγίαν οἰκοῦσι πόλιν. τὴν ἐκκλησίαν, τὴν φθοροποιὸν ἐπαφεῖναι χεῖρα, τότε κελεύεται παύσασθαι τῶν διὰ ζῶντος ἄρτου τελειουμένων οἰκητόρων τῆς ἐκκλησίας. δεδοξασμένα γάρ, φησιν, ἐλαλήθη περί σου, ἡ πόλις τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔδει νικᾷν τὸν ἐχθρὸν μετὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ καιροῦ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἣν ὁ τοῦ ἀρίστου καιρὸς

A mane usque ad horam prandii.) Noctibus etiam diebus connumeratis, duodecimam dumtaxat poenarum partem, quas Deus eis comminatus fuerat, eis irrogatam fuisse invenimus. Ita misericors DEVS atrocibus minis peccatores deterrens, minore, quam comminatus fuerat, in exigenda poena severitate usus est. Quum enim fuerint decies centena millia, qui apti erant militiae, exceptis grandioribus natu, & aetate immaturis, praeterea Levitis, & tribu Beniamitica, quae poenitentiam agente rege propter hoc peccatum, non numerata est, septuaginta millia virorum sublata sunt. Neque repente mortui sunt, non enim tempore indigebat Angelus vastator. Repente vero, & subito sustulit non modo AEgyptiorum primogenita; sed & centum octoginta mille Assyriorum. Tempus igitur hoc divinae erga homines bonitatis, non impotentiae est argumentum. Praesentem vero locum quidam per allegoriam hunc in modum exposuerunt. Mors, propter iram Dei, populo Domini ad prandium usque dominabatur. Ab exordio saeculorum, usque ad tempus prandii, donec videlicet panis intelligibilis (νοητὸς) de caelo descendit. Tunc enim Dominus placatus vastatorem illum, & mortem dissolvit, & compescuit. Qui quandoquidem sanctam urbem, nempe Ecclesiam, incolentes, tabifica manu attingere voluit, nunc quiescere iubetur, Ecclesiae civibus, & incolis, per viventem panem consecratis. Magnifica enim, inquit, o Dei civitas, de te dicta sunt. Non enim inimicum ulterius vincere oportebat, postquam sacrae men-

sae tempus adparuit, quod prandii tempus latenter innuit. Christus autem Servator seipsum pro nobis obtulit, suum dicens esse peccatum, qui peccatum non noverat. Ipse enim peccata nostra tollit, & propter nos dolores sustinet, &, veluti bonus pastor, animam suam posuit pro ovibus. Nam, secundum historiam, David, veram, & propriam causam ignorans, id quod factum est, suum ipsius peccatum adpellat.

Vt adquiram a te aream, &c.) Haec area typum gerit Ecclesiae, per quam mors cessat. Domus enim est naturalis vitae, hoc est Christi, in quam pii, sermonibus sanctorum demessi de hoc mundo, manipulorum in modum colliguntur, ut in aulam caelestem, tamquam in herile horreum comportentur. Quemadmodum ex palearum similitudine intelligitur. Quamobrem inquit: Attollite oculos vestros, & contemplamini agros, albi enim iam sunt ad messem, messor mercedem accipit. Et iterum: messis multa quidem, pauci vero messores, & quae sequuntur. De Christo, inquit, Ioannes, cuius ventilabrum in manu eius, & repurgabit aream suam, & convehet triticum suum in horreum, paleas autem igni inextinguibili comburet. Hanc igitur aream intelligibilem (νοητὸν) Christus quinquaginta siclis, hoc est, non parvo pretio emit. Ceterum numerum quoque declarant dimissionis; seipsum enim dedit pro ea, & aram in illa posuit. Et quandoquidem summus est pontifex, ipse seipsum quoque sacrificium obtulit, cuius rei typum vitulus in area mactatus praetulit. Et factus est holocaustum, & pacifica hostia. Sublatum enim est in Christo interstitium, Ipse est pax nostra, iuxta scripturas;

Possidebo a te in permutatione, &c.) Solomon dicit: Honora Dominum de iustis tuis laboribus, & largire ei de tuis fructibus iustitiae. In illo vero agro aedificavit Solomon templum. Dicit enim historia: Adiunxit Solomon ad altare ultimo, quod in principio parvum erat. Significans, Evangelium progressu temporis promovendum, & propagandum esse. Semper enim ex parvis initiis Ecclesia dilatatur, & subinde plures adduntur.

ὑπαινίττεται. ὁ δὲ σώσας Χριστὸς, ὡς ἐν προσώπῳ νοούμενος τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσενήνοχεν, ἑαυτοῦ λέγων εἶναι τὴν ἁμαρτίαν, ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν. αὐτὸς γὰρ τὴν ἁμαρτίαν ἡμῶν αἴρει, περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, καὶ ὡς ποιμὴν ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τέθεικεν ὑπὲρ τῶν προβάτων. καὶ καθ' ἱστορίαν γὰρ ὁ Δαβὶδ, ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν, οἰκείαν ἁμαρτίαν τὸ γεγενημένον ἐκάλεσεν.

Κτήσασθαι παρά σου τὴν ἅλω.) Τὴν ἐκκλησίαν ἡ ἅλως τυποῖ, δι' ἧς ὁ θάνατος παύεται. οἶκος γάρ ἐστι τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, τουτέστι Χριστοῦ, ἐφ' ἣν δράγματα ἢ γοῦν ἀσταχύων συλλέγονται δίκην οἱ διὰ τοῦ λόγου τῶν ἁγίων κειρόμενοι ἀπὸ κόσμου, ὡς ἂν εἰς τὰς ἄνω συγκομισθεῖεν αὐλὰς, καθάπερ εἰς ἀποθήκην δεσποτικὴν, μετὰ τὴν τῶν ἀχρειοτέρων καὶ περιττῶν ἀπόθεσιν πράγματός τε ὁμοῦ, καὶ φρονήματος. ὅπερ ὡς ἐν εἴδει τῶν ἀχύρων νοεῖται. διόπερ φησίν. ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη, ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει. καὶ πάλιν. ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ περὶ Χριστοῦ φησὶν Ἰωάννης, οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. ταύτην ἄρα τὴν ἅλω τὴν νοητὴν ἐξεπρίατο Χριστὸς πεντήκοντα σίκλων· τουτέστιν, οὐκ ἐλαφρῶν τιμημάτων. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐμφαίνουσι τῆς ἀφέσεως. ἑαυτὸν γὰρ δέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ ἔπεξεν ἐν αὐτῇ θυσιαστήριον. καὶ ἐπείπερ ἐστὶν ἀρχιερεὺς, καὶ αὐτὸς τὸ θῦμα προσεκόμισεν ἑαυτὸν, ὡς ἐν τύπῳ τοῦ ἀλοῦντος μόσχου. καὶ γέγονεν ὁλοκαύτωμα, καὶ εἰρηνικὴ θυσία. λέλυται γὰρ τὸ μεσόλαβον ἐν Χριστῷ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς.

Κτήσομαι παρά σου ἐν ἀλλάγματι.) Ὠφεληθεὶς τὸν πατέρα καὶ Σολομὼν ἔφη. τίμα τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων, καὶ ἀπάρχου αὐτῷ ἀπὸ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης. ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ χωρίῳ τὸν νεὼν ᾠκοδόμησε Σολομών. φησὶ γὰρ ἡ ἱστορία, προσέθηκεν ὁ Σολομὼν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπ' ἐσχάτῳ, ὅτι μικρὸν ἦν ἐν πρώτοις, ὑποδηλοῦσα τὴν κατὰ καιροὺς ἐσομένην τοῦ εὐαγγελίου προκοπήν. καὶ ἡ ἐκκλησία γὰρ διὰ παντὸς ἐκ μικροτέρας εὐρύνεται, καὶ προστίθενται πλείους.

ΠΡΟ-

Cap. v. lin. 27. Ἀβεδδαδὰν] Ad oram libri A scriptum erat, Αβεδδαράν.

lin. 30. ἀνακρουόμενος τοῖς ὀργάνοις, καὶ στολὴν ἔξαλλον, τουτέστι ποικίλην, ἐνδεδυμένος.] Haec codex Lavateri separabat a superioribus, tamquam verba textus essent, non Procopii.

Cap. vii. lin. 15. Ἰουδαίᾳ.] Septuaginta, Ἰδουμαίᾳ. Et ita in codice Lavateri fuit.

Cap. x. lin. 32. προσήλυτος δὲ Οὐρίας.] Male haec quoque codex Lavateri separabat a praecedentibus; quasi textus, non Procopii verba essent.

Cap. xii. lin. 6. Καὶ ἐκ τοῦ παρελθεῖν τὸν βασιλέα τὸν λόγον τοῦτον.] Haec, ceu textus verba, in nostro, & Lavateri codice expressa erant; quum Procopii tamen esse, explicationem suam continuantis, non sit dubium; itaque restituendum censeo.

Cap. xx. lin. 4. τῷ ζ'. ψαλμῷ] In Lavateri codice videtur fuisse, ρλά. Neutrum recte. Rescribo, τῷ ιζ'. ψ. Confer cum eo Psalmo, & nvenies, paucis tantum immutatis, eadem esse.

Cap. xxi. lin. 8. ποιεῖν] Scrib. πιεῖν.

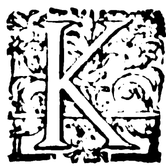
Cap. xxii. lin. 52. χιλίων τριακοσίων] In codice Lavateri videtur abfuisse, τριακοσίων. Sed recta est nostri codicis lectio; nam post populi recensionem inventa sunt tredecies centena millia.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

ΓΑΖΑΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ

Εἰς τὴν τρίτην τῶν Βασιλειῶν Σχόλια.

ΚΕΦ. Α'.

ΚΑΙ ὁ βασιλεὺς Δαβὶδ πρεσβύτης, σφόδρα.) Ζητήσεις, εἴπου τὸ πρεσβύτερος ἐπὶ φαύλου ὑπὸ τοῦ προσώπου τῆς γραφῆς εἴρηται, ἢ ἐπὶ ἁγίου· καὶ, εἰ τὸ προβεβηκὼς ἡμέραις λέγεται· καὶ, εἰ διαφέρει πρεσβύτερος, καὶ πρεσβύτης.

Καὶ ἦν τῷ βασιλεῖ σύγκοιτος.) Τὸ τῆς παρθένου ἀκμαῖον ἐπενόησαν, ὥστε ζώσας καὶ ζεούσης νεότητος σάρκας παραμυθεῖσθαι τὸν Δαβίδ. Ἱματίων μὲν γὰρ φύσις τηρεῖν πέφυκε τοῦ σώματος τὴν ζέσιν, ἀλλὰ καὶ πλείονα ποιεῖν ἣν εὗρεν· ὅθεν δὲ τὸ ψυχρὸν ὠφελεῖν· ἡ δέ γε ζέουσα σὰρξ τῆς προσούσης θέρμης τῷ ταύτης δεκτικῷ μεταδίδωσι.

Καὶ Ὀρνιὰ υἱὸς Ἀγγὲθ Δαβίδ.] Ἀδωνίας. καὶ γὰρ ἦν διώνυμος.

Καὶ πρόβατα, καὶ Ἄρνας.) Μήποτε πρόβατα μὲν τὰ ἐκ ποιμνίου καὶ ἐξ αἰπολίου, ἄρνας δὲ τὰ ἐκ ποιμνίου, καὶ μόνα μιᾶς ἡλικίας.

Τὸν ἐχόμενον Ἄϊν.) Τὸ συσσίτιον ἐπετέλεσε παρά τινα πηγὴν πρὸ τοῦ ἄστεος ἀναβλύζουσαν, παρ' ἣν βασιλικὸς ἐτεθήλει παράδεισος. οὕτω γὰρ Ἰώσηπος ἔφη. καὶ ὁ Σύμμαχος δὲ τὴν Ἄϊν πηγὴν ἑρμήνευσεν, ὡς καὶ ὁ Σύρος καλεῖ.

Καὶ Νάθαν ἦλθε πρὸς Βηρσαβεέ.) Τινὲς ἀνοήτως ὑπέλαβον ἀλγῆσαι τὸν Νάθαν, ὡς μὴ κληθέντα εἰς τὸ συσσίτιον· διὸ ταῦτα ποιῆσαι. ὁ δὲ προφήτης, τὴν τοῦ θεοῦ ψῆφον εἰδὼς, δι' αὐτοῦ γὰρ ἐδήλωσε τῷ βασιλεῖ, οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι οἶκον· ἀλλ' ἰδοὺ, υἱός τίκτεταί σοι, Σολομῶν ὄνομα αὐτῷ, οὗτος οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί μου· θεασάμενος τὸν Ὀρνίαν παρὰ τὴν θείαν βουλὴν τὴν βασιλείαν ἁρπάζοντα, ἀνέμνησε διὰ τῆς Βερσαβεὲ τὸν βασιλέα τῆς θείας προῤῥήσεως· εἶτα εἰσελθὼν, τοὺς ἐκείνης ἐβεβαίωσε λόγους.

Καὶ ἄρνας, καὶ πρόβατα.] Καὶ ἐνταῦθα διάφορα ταῦτα φησίν.

Καὶ καταβιβάσατε αὐτὸν ἐπὶ τῶν Γειών.) Γειὼν μὲν ὁ Νεῖλος, ὡς Ἱερεμίας. καὶ νῦν τί σοι καὶ τῇ ὁδῷ Αἰγύπτου τοῦ πιεῖν ὕδωρ Γειών. ἐπωνόμασαν δὲ καὶ τὸν Σιλωὰμ Γειών. ἢ, ὡς ἄγαν σμικρὸν εἰρωνικῶς αὐτὸν οὕτω καλέσαντες· ἢ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐξ ἀφανῶν ἔξεισιν ὑπονόμων, ὥσπερ ὁ Νεῖλος. τάξει δὲ κέχρηται, προτάξας Σαδὼκ τὸν ἱερέα, εἶτα Ναθὰν τὸν προφήτην, καὶ μετὰ ταῦτα Βαβαίαν υἱὸν Ἰωδαὲ τὸν στρατηγὸν, ἔχοντα σφενδονητὰς, καὶ τοξότας, τὸν Χερεθθὶ, καὶ Φιλεθθί.

Ὑπὲρ τὸ ὄνομά σου.) ᾔδεσαν ὡς οὐδεὶς, πατρικὴν ἔχων φιλοστοργίαν, ἐζηλοτύπησε παῖδα. οἱ γὰρ τοιοῦτοι καὶ λαμπροτέρους εὔχονται τοὺς παῖδας ἰδεῖν. τοιγαροῦν καὶ Δαβὶδ οὕτως ἐφήσθη τοῖς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων εἰρημένοις, ὅτι καὶ τοῦ γήρως αὐτὸν ἀναστῆναι κωλύοντος, κατακεκλιμένος προσεκύνησε τὸν θεὸν, τὸν ὑποσχέσεσι δεδωκότα τὸ πέρας.

ΚΕΦ.

PROCOPII

GAZAEI SOPHISTAE

In Librum tertium Regum Scholia.

CAP. I.

ET rex David senex admodum.] Quaeres an πρεσβύτερος de improbo usurpetur a scriptura, an de sancto; &, an προβεβηκὼς ἡμέραις dicatur: item, an differant, πρεσβύτερος, & πρεσβύτης.

Et dormiebat cum rege.] Florentem virginis aetatem consideraurunt, quae vigore, & calore iuventutis suae Davidis carnem solaretur. Nam vestimentorum quidem natura est, ut corporis calorem conservent, & inventum calorem augeant, nihil vero frigido corpori conferant. Caro autem calida, de suo calore, quem habet, in rem, quae suscipiendo calori idonea est, transmittit.

Et Ornia filius Haggid David.] Adonias. Binominis enim erat.

Et oves, & agnos, &c.] Oves quidem ex ovium, & caprarum grege, agnos vero ex ovium grege, & unius dumtaxat aetatis.

Qui iunctus erat Ain.) Epulum iuxta fontem quemdam scaturientem ante urbem exhibuit. Iuxta quem hortus regius consitus erat, sic enim Iosephus scribit. Symmachus etiam Ain una cum Syro fontem interpretatus est.

Nathan venit ad Bersabee.] Quidam stulte, & inepte subspicati sunt, Nathan, doloris impatientia, eo quod ad convivium vocatus non esset, haec fecisse. Ceterum propheta, divini decreti, & consilii gnarus [per hunc enim regi aperuit; non tu aedificabis mihi domum, sed ecce filius nascetur tibi, cui nomen erit Solomon, hic aedificabit nomini meo domum,] quum vidisset Ornia contra voluntatem & consilium Dei regnum occupare, regi per Bersabeam Dei vaticinium in memoriam revocavit; postea, ad regem ingressus, sermones illius confirmavit.

Et agnos, & boves.] Hic quoque differentia haec dixit.

Et deducite eum ad Gihon.) Gihon quidem Nilus est, sicut Ieremias. Et nunc quid tibi rei est cum via AEgypti ad bibendum aquam Gihon? Ceterum Silo hanc quoque Gihon adpellaverunt. Vel, quod valde exiguus sit, per ironiam hoc nomine eum adpellantes; vel, quod ipse quoque per occultos cuniculos, quemadmodum Nilus, exsurgat. Ordine autem usus est, primo loco Sadocum sacerdotem constituens, deinde Nathan prophetam, postea Babaeam filium Iodae capitaneum, una cum funditoribus, & sagittariis, Cherethi, & Phelethi.

Super nomen tuum.) Sciebant neminem, qui paterno adfectu praeditus esset, filio invidere. Etenim tales, splendidiores filios videre exoptant. Quamobrem etiam David haec, quae a principibus dicta sunt, cum gaudio, & laetitia excepit. Quumque aetate prohiberetur, quo minus adsurgere posset, inclinatus Deum adoravit, qui promissiones implevisset.

CAP.

CAP. II.

Tu fortis eris, & vir potens.) Haec dicit; tamquam in Solomonis potestate esset, in virum evadere. Prius enim vires sumit, qui vir futurus est.

Custodire viam eius, & quae sequuntur, usque ad illud, *ut intelligas.*) Hoc est, neque leve, atque exiguum quiddam in speciem, illorum quae scripta sunt transgredi audeas.

Vt intelligas.) Nisi enim, quae praescripta in conspectu habeamus, non intelligemus, quae facturi sumus.

Nosti quae mihi fecerit Ioab.) Quomodo filio mandavit id, quod ipse non fecit? Veritus est ipse hoc facere, eo quod tot periculorum participem ipse habuisset, simul etiam sibi metuens, dixit: Serviae filii duriores sunt, quam ego. Videbat enim, quod ipse quoque cum Ornia, regnum adfectante, faceret. Metuens igitur, ne iuvenem, vel occulte amicitiam simulans, quemadmodum Abnerem, & Amessam, vel aperte populum concitando interficeret. Praeterea iniungit adolescenti, ut Semaei quoque, cui ignoverat, interficiat, formidans tyrannidem, & confidentiam ipsius. Noverat enim, utpote propheta, quod oblata occasione ne filio quidem parsurus esset, qui Solomonis etiam praeceptum contemsit. Malitiam igitur ipsius observare eum iussit.

Et sepultus est in civitate David.) Sion hoc modo scriptura adpellat, quae urbis arx erat. Tota vero nunc Ierusalem nominatur. In qua Iosephus Davidem, & qui post eum fuerunt reges, sepultos esse tradit, & monumentum iuxta Siloam antri speciem habuisse, & sumtus regales ostendens. Dicit autem multum auri una cum eo in terram defossum esse ab ipso Solomone. Hircanum enim, summum pontificem, quum urbs ab Antiocho Demetrii filio obsideretur, aperto monumento, octoginta talenta accepisse. David autem obiit, quum septuaginta annorum esset, regno potitus anno aetatis trigesimo, regnavit annis quadraginta. Illud vero *dormivit*, primum de Davide dictum est, mortem significans. Observabis autem, an haec propter Christum sint scripta, qui, quum cecidisset, ceu leo dormivit, & veluti catulus leonis. Quapropter dictum est, ego obdormivi, &c.

Et interfecit Orniam.) Quidam succensent Solomoni, quod fratrem interfecerit. Diversae autem hominum sunt vitae rationes. Quidam enim absolutam, & perfectam philosophiam tractant; alii vero illam, quae civilis disciplina adpellatur; alii regnum, aut militare imperium administrant. Vnumquodque hominum illorum genus ad vitae, quam sequitur, rationem exigendum est. Solomon igitur, neque propheticam illam, neque politicam perfectionem habuit; sed illam, quae regibus convenit. Quum igitur, periculo facto, cognovisset Orniam tyrannidem adfectare (licet primum ei ignovisset, si moderate se gessisset) nunc eum interficit, quum patris uxorem petivisset: nam haec ad tyrannidem via erat, & bellorum intestinorum initium; ut verba Solomonis etiam declarant.

Ad Ioab, in tabernaculum Domini.) Secundum legem iubet homicidam, qui in Domini tabernaculum confugerat, occidere.

ΚΕΦ. Β΄.

Καὶ κραταιωθήσῃ, καὶ ἔσῃ εἰς ἄνδρα δυνάμεως.] Ὡς ὄντος ἐπὶ Σολομῶντι τοῦ γενέσθαι εἰς ἄνδρα ταῦτά φησι. πρῶτον γὰρ ἐνισχύει ὁ ἐσόμενος εἰς ἄνδρα.

Φυλάσσειν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς, μέχρι τοῦ, ὅπως συνίῃς.] Τοῦτ᾽ ἐστι, μηδὲ τὸ τυχὸν τῶν γεγραμμένων παραβῆναι τολμήσῃς.

Ὅπως συνίῃς.] Ἐὰν γὰρ μὴ τὰ προγεγραμμένα σχῶμεν, οὐ συνίεμεν ἃ ποιήσομεν.

Καὶ νῦν οἶδας ἃ ἐποίησέ μοι Ἰωάβ.] Πῶς τῷ παιδὶ προσέταξεν, ὅπερ αὐτὸς οὐ πεποίηκεν; ᾐδέσθη μὲν τοῦτο αὐτὸς, ὡς τοσούτων κινδύνων γενόμενον κοινωνόν. ἅμα δὲ καὶ δεδιὼς ἔλεγεν, υἱοὶ Σερουΐας σκληρότεροί μου εἰσίν. ἑώρα δὲ καὶ συγκατασκευάζοντα αὐτὸν τῷ Ὀρνίᾳ τὴν τυραννίδα. ἐφοβήθη τοίνυν, μὴ ἀποκτείνῃ τὸν νέον, ἢ δοκῶν εὔνους, ὡς τὸν Ἀβεννὴρ, καὶ τὸν Ἀμεσσά· ἢ καὶ φανερῶς διελὼν τὸν λαόν. καὶ τῷ Σεμεΐ δὲ συγγνώμην δοὺς, νῦν ἀνελεῖν αὐτὸν προσέταξε τῷ παιδὶ, δεδιὼς αὐτοῦ τὸ τυραννικὸν, καὶ θρασύ. καὶ ὡς προφήτης εἰδὼς, ὡς οὐ φείσεται καιρὸν εὑρὼν οὐδὲ τοῦ παιδός· ὅς γε καὶ τῆς τοῦ Σολομῶντος προστάξεως ὠλιγώρησε. φυλάξασθαι τοίνυν αὐτῷ τούτου πονηρίαν παρεκελεύσατο.

Καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαβίδ.] Οὕτω καλεῖ τὴν Σιὼν ἡ γραφὴ, ἥτις ἦν ἡ ἄνω πόλις. πᾶσα δὲ νῦν Ἱερουσαλὴμ ὀνομάζεται· ἐν ᾗ τετάφθαι τοῦτον, καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτὸν βασιλέας, λέγει Ἰώσηππος. τὸ δὲ μνῆμα παρὰ τὸν Σιλωὰμ εἶναι, ἀντροειδὲς ἔχον τὸ σχῆμα, καὶ βασιλικὴν δηλοῦν πολυτέλειαν. ἔφη δὲ καὶ πολὺν αὐτῷ συγκατορυγῆναι χρυσὸν παρὰ τοῦ Σολομῶντος. Ὑρκανὸν γὰρ, τὸν ἀρχιερέα, πολιορκουμένης ὑπ᾽ Ἀντιόχου τῆς πόλεως τοῦ Δημητρίου παιδὸς, ἀνοίξαντα τὸ μνῆμα, λαβεῖν ὀγδοήκοντα. Δαβὶδ δὲ τετελεύτηκεν ἐτῶν ἑβδομήκοντα. βασιλεύσας μὲν τριακοντούτης, βασιλεύσας δὲ τεσσαράκοντα. τὸ δὲ ἐκοιμήθη, πρῶτον ἐπὶ Δαβὶδ εἴρηται, δηλοῦν τελευτήν. ἐπιστήσεις δὲ, εἰ διὰ Χριστὸν ταῦτα γέγραπται· ὃς ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος. διόπερ εἴρηται· ἐγὼ ἐκοιμήθην, καὶ ὕπνωσα, καὶ τὰ ἑξῆς.

Καὶ ἀνεῖλε τὸν Ὀρνίαν.] Νεμεσῶσί τινες, ὡς ἀδελφὸν ἀποκτείναντι. διάφοροι δὲ τῶν ἀνθρώπων οἱ βίοι. οἱ μὲν γὰρ, ἀσκοῦσι τὴν ἄκραν φιλοσοφίαν· οἱ δὲ, τὴν καλουμένην πολιτικὴν ἀρετήν· ἄλλοι βασιλείαν, ἢ στρατηγίαν, ἰθύνουσιν. ἕκαστον ἄρα πρὸς τοῦ βίον ἐξεταστέον. Σολομῶν τοίνυν οὐ προφητικὴν εἶχεν, οὐδὲ πολιτικὴν, τελειότητα, τὴν δὲ βασιλεῦσιν ἁρμόττουσαν. πειραθεὶς τοίνυν, ᾔδει τὸν Ὀρνίαν τυραννεῖν ἐφιέμενον. καὶ συγγνοὺς τὸ πρῶτον, εἰ σωφρονήσειε· νῦν ἀνεῖλεν, αἰτοῦντα τὴν σύνευνον τοῦ πατρός· ὅπερ τυραννίδος ὑπῆρχεν ὁδὸς, καὶ πολέμων ἐμφυλίων ἀρχή.

Πρὸς Ἰωὰβ, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ κυρίου.] Κατὰ τὸν νόμον τὸν φονευτὴν ἀποκτεῖναι κελεύει, προσφυγόντα τῇ τοῦ κυρίου σκηνῇ·

Εἰς ἱερέα πρῶτον, ἀντὶ Ἀβιάθαρ.) Ἦν γὰρ Ὀρνίᾳ κοινωνήσας τῆς τυραννίδος, ὡς δηλοῖ καὶ τοῦ Σολομῶντος τὰ ῥήματα. πλὴν ὁ Σολομὼν καὶ τῆς θείας προῤῥήσεως γέγονεν ὑπουργός. τῷ γὰρ Ἡλὶ καὶ διὰ Σαμουὴλ, καὶ δι' ἄλλου προφήτου, προηγόρευσεν ὁ Θεὸς τοῦ γένους τὴν ἀτιμίαν.

Φρόνησιν τῷ Σολομῶντι, καὶ σοφίαν πολλήν.) Ἐκ παραλλήλου τὴν σοφίαν ἐδήλωσε. τούτου χάριν, καὶ τῶν πάλαι γεγενημένων σοφῶν ἀορίστως ἐμνήσθη. καὶ τοὺς Αἰγυπτίους προτέθεικεν, δοκοῦντας παρὰ πᾶσιν εἶναι σοφούς. ὡς γὰρ ἱστόρησαν Ἕλληνες, Φερεκύδης ὁ Σύριος, καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, καὶ Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος, καὶ Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος, πρὸς τούτους ἐξεδήμησαν, φυσιολογίας χάριν, καὶ θεολογίας ἀκριβεστέρας· διὸ φησιν ἡ γραφὴ, καὶ Μωϋσῆς ἐπαιδεύθη πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, οὓς ἐνίκα Σολομὼν, θεόθεν δῶρον τὴν σοφίαν κτησάμενος. ψόγον δὲ τοῖς ἐπαίνοις συνέζευξεν ἡ γραφή. γυναῖκα γὰρ ἀλλόφυλον παρανόμως ἠγάγετο.

In primum sacerdotem Abiatharis loco.) Nam is Orniae consiliorum de regno invadendo particeps erat. Porro Solomon divinae quoque praedictionis administer fuit. Deus enim, non modo per Samuelem, sed per alium quoque prophetam, Heli generis infamiam praedixit.

Deus dedit prudentiam Solomoni, & sapientiam multam.) Sapientiam Solomonis aliorum comparatione ostendit, & propterea illorum, qui olim sapientia clari, & celebres fuerunt, mentio facta est; inter quos Aegyptios, qui apud omnes sapientiae laudem habuerunt, primo loco posuit. Nam, quemadmodum Graeci memoriae prodiderunt, Pherecydes Syrius, Pythagoras Samius, Anaxagoras Clazomenius, & Plato Atheniensis, phisiologiae, & Theologiae accuratioris discendae causa ad illos profecti sunt. Quapropter dicit scriptura, Moysem omni sapientia Aegyptiorum institutum esse. Quos Solomon, divinitus sapientiae donum adeptus superavit. Vituperationem vero laudibus ipsius scriptura coniunxit, quod uxorem alienigenam contra legem duxerit.

ΚΕΦ. Γ'.

Ἐπὶ τὰς ἄρσεις.) Ἄρχον τῶν μετακομιζόντων λίθους, καὶ ξύλα. τούτους δὲ νωτοφόρους ἐν Παραλειπομέναις καλεῖ.

Καὶ ἐπὶ τοῦ πλινθίου.) Ἀπὸ μέρους τακτικοῦ τὸ πᾶν ἐδήλωσεν στράτευμα. τοῦτο δὲ καὶ πλαίσιον ὀνομάζουσι, δηλοῦντες τὸ τετράγωνον τῆς τάξεως σχῆμα. ὁ αὐτὸς δὲ ἦν οὗτος τῷ νῦν παρὰ Ῥωμαίοις μαγίστρῳ, τῶν φρουρούντων τὸν βασιλέα στρατοπέδων ἡγούμενος.

Καὶ ὁ λαὸς ἐθυμίων ἐν τοῖς ὑψηλοτάτοις.) Οὐκ εἰδώλοις, ἀλλὰ Θεῷ, παρὰ τὸν νόμον. ἐν ἑνὶ γὰρ θύειν προσέταξε τόπῳ. πλὴν συγγνώμης ἐτύγχανον, οὐκ ἔχοντές πω νεών. ἐντεῦθεν δὲ νοητέον καὶ τὰ περὶ τῶν ἄλλων ἱστορούμενα βασιλέων, ὡς ἐξῆραν τὰ ἄλση, καὶ τὰς στήλας τοῦ Βαὰλ συνέτριψαν, πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆραν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ περὶ Σολομῶντος ἐπήνεγκεν, ὡς ἐν αὐτοῖς ἔθυεν, ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ σκηνῇ πρὸ τῆς κιβωτοῦ. εἰ γὰρ εἰδώλοις ἔθυεν, οὐκ ἂν αὐτῷ Θεὸς ἐπεφαίνετο.

Καί γε, ὃ οὐκ ᾐτήσω, δέδωκά σοι.) Σύμφωνον τῷ, αἰτεῖτε δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

Καὶ ἰδοὺ ἐνύπνιον.) Τουτέστι, μνησθεὶς τοῦ ὀνείρατος, ἀπιὼν, Θεῷ προσήγαγε χαριστήρια.

CAP. III.

Super elevationes.) Princeps transportantium lapides, & ligna. Illos νωτοφόρους in libris Paralipomenon adpellat.

Et super lateres.) Ex parte ordinata, & instructa totum ordinem exercitus significavit, quem πλαίσιον quoque a laterali forma adpellant, significantes quadrangularem aciei formam. Erat vero ille idem cum eo, qui nunc apud Romanos magister custodum Imperatoris.

Et populus adolebat in excelsis.) Non idolis, sed Deo contra legem. Vnico enim in loco sacrificia offerri praeceperat; veniam autem consequuti sunt, eo quod templum nondum haberent. Hinc autem intelligenda sunt, quae de aliis etiam regibus memorantur, quod lucos exciderint, & statuas Baal confregerint, verumtamen excelsa non substulerint. Idem vero de Solomone etiam protulit, quod in excelsis sacrificarit, sed non in tentorio ante arcam. Si enim idolis sacrificasset, Deus ei non adparuisset.

Et quod non postulasti, dedi tibi.) Consentit cum illo. Quaerite regnum Dei, & iustitiam eius, & haec omnia adiicientur vobis.

Et ecce somnium.) Hoc est, recordatus insomnii, quum abivisset, Deo sacrificia pro acceptis beneficiis obtulit.

ΕΚΦ. Δ'.

Καὶ Σαδοὺκ, καὶ Ἀβιάθαρ, ἱερεῖς.) Καὶ μὴν ἔπαυσε τὸν Ἀβιάθαρ, ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς, οὐ τῆς ἱερωσύνης. ταύτην γὰρ οὐκ ἐκ χειροτονίας, ἀλλ' ἐκ γενικῆς εἶχον διαδοχῆς.

Τῷ βασιλεῖ, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ.] Τὰ χορηγούμενα τῇ τραπέζῃ τοῦ βασιλέως ἀνήλισκον οὐ μόνοι θεράποντες, ἀλλὰ καὶ οἱ φρουροῦντες στρατιῶται, καὶ ἄρχοντες.

Καὶ ἐσοφίσατο ὑπὲρ Αἰθάμ.) Ἦσαν τότε τινὲς ἐπὶ σοφίᾳ λαμπροί. ὁ δὲ Αἰθὰμ, καὶ Αἰμὰθ, τῶν ψαλμῳδῶν ἦσαν, ἐν κινύραις, καὶ ναύλαις, καὶ κυμβάλοις, τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες.

Περὶ

CAP. IV.

Sadok, & Abiathar, sacerdotes.) Atqui deposuit Abiathar, a principatu quidem, non a sacerdotio. Hoc enim non ex suffragiis, & electione populi habebant, sed ex successione generis.

Regi, & domui ipsius.) Quae suppeditabantur mensae regis, non famuli dumtaxat, sed etiam milites, custodiae corporis regis, & excubiis deputati, & principes insumebant.

Et sapientia superabat Aetham.) Tunc quidam sapientia conspicui, & clari erant. Aetham vero, & Aemath ex cantorum numero erant, citharis, nablis, & cymbalis Deum celebrantes.

Lo-

Loquutus est de lignis.) De naturis, & viribus herbarum, arborum, & aliarum rerum rationis expertium disputavit. Ex quibus verisimile est, illos, qui de medicina scripserunt, plurima collegisse.

CAP. V.

Et Pharao dedit ipsas.) Quum desponsasset, inquit, filiam Solomoni, urbes dotis loco ei dedit.

Ad ungendum Solomonem.) Unctionem vocat electionem. Non enim alienigena regem Israeliticum ungebat, sed, quia patris amicus erat, probavit, quod in regnum paternum successisset.

Mechir.) Hoc vocabulum Mechir, mensura ab interpretibus redditur. Beth vero, alii Batum interpretati sunt. Est autem mensura Palaestinorum, septuaginta sextarios, & choas, vel congios quatuor capiens, ut scribit Iosephus.

CAP. VII.

Lapides edolatos, & politos.) Ex huiuscemodi lapidibus templum construxit, quum divina dispensatione tales invenisset, ne ferro opus esset ad accuratissimam iuncturam, & compositionem. Sectis vero lapidibus ambulacrum templi aedificavit: regiam item, & moenia metropolis, & alias urbes, quas munitiores reddidit.

Quadraginta cubitorum longitudo eius.) Paulo post aliorum quoque cubitorum domus sancti sanctorum meminit, ita ut in universum sint sexaginta. Templum vero ad ortum respiciebat, ut adoraturi non solem orientem, sed Dominum solis adorarent. Elam vero vestibulum adpellat.

Fenestras reticulatas secretas.) Templum fenestras habuit intus latas, foris valde angustas, perforatis lapidibus contectas, hoc enim significat id, quod dicit, foris enim non videbantur. Melathra vero aediculas vocat, quae circumcirca templum complectebantur, ut templum fulcirent; utque nemo ex Levitis parietes templi contrectaret; item, ut divini ministerii vasa huc reponerentur. Davir autem, sanctum sanctorum adpellat.

Latus quod infra, quinque cubitorum latitudo eius.) Nemo miretur, si domus ima, & in solo posita, quinque cubitorum fuit; secundum autem tabulatum, sex cubitorum; tertium tabulatum, septem cubitorum; muri enim inferne latiores erant, ut aedificii molem portare possent. Ablata autem, & diminuta ex parte ipsa latitudine, adiectus est cubitus secundo tabulato, tertio autem duo cubiti. Iosephus enim dicit, ipsum quidem templum duo tabulata habuisse, & totam altitudinem fuisse cxx. cubitorum, id quod liber Paralip. quoque exprimit.

Et nullum instrumentum ferreum auditum fuit.) Lapides enim templi natura apti erant ad aedificium. Lapides autem periboli in monte secari, & invicem coagmentari iussit.

Et flexus adscensus in medium.) Quum murus latissimus esset cochleas, in secundam, & tertiam (θέσιν) contignationem habuit, quae tamquam tabulata, vel coenacula in templo fuerunt. Hoc

Περὶ τῶν ξύλων.) Τὰς φύσεις, καὶ τὰς δυνάμεις, καὶ τῶν βοτανῶν, καὶ τῶν δένδρων, καὶ τῶν ἀλόγων, ἐφυσιολόγησεν. ἐξ ὧν εἰκὸς καὶ τοὺς γεγραφότας ἰατρικὴν ἐρανίσασθαι πάμπολλα.

ΚΕΦ. Β΄.

Καὶ ἔδωκεν αὐτὰς Φαραώ.) Κατεγγυήσας, φησὶ, τὴν θυγατέρα τῷ Σολομῶντι, τὰς πόλεις εἰς προῖκα παρέσχεν αὐτῇ.

Χρίσαι τὸν Σολομῶντα.) Χρίσιν τὴν χειροτονίαν καλεῖ. οὐ γὰρ ἀλλόφυλος ἔχρισε τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ. ὡς οὖν πατρῷος φίλος, σύμψεφος τῆς βασιλείας ἐγένετο.

Μεχίρ.) Τὸ Μεχὶρ, μέτρον ἑρμηνεύεται· τὸ δὲ Βὲθ, οἱ ἄλλοι βάτον ἑρμήνευσαν. ἐστὶ δὲ μέτρον Παλαιστῖνον, πεντήκοντα ξέστας, καὶ χοεῖς χωρῶν τέσσαρας. ὡς Ἰώσηππος ἔφησεν.

ΚΕΦ. ϛ΄.

Λίθους ἀπελεκήτους.] Ἐκ τοιούτων λίθων ᾠκοδόμησε τὸν νεὼν, κατὰ θείαν πρόνοιαν τοιούτους εὑρών. ὡς μὴ δεῖσθαι σιδήρου πρὸς ἁρμονίαν ἀκριβεστάτην· τμητοῖς δὲ λίθοις τὸν τοῦ ἱεροῦ περίβολον ᾠκοδόμησε, καὶ τὰ βασίλεια, καὶ τὸ τῆς μητροπόλεως τεῖχος, καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, ἃς ὀχυροτέρας ἀπέφηνεν.

Τεσσαράκοντα πήχεις τὸ μῆκος αὐτοῦ.) Μετ' ὀλίγα, καὶ ἄλλων εἴκοσι πήχεων ἐπιμέμνηται τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων, ὡς εἶναι τοὺς πάντας πήχεις ἑξήκοντα. ὁ δὲ νεὼς ἐτέτραπτο πρὸς ἕω, ὡς ἂν οἱ προσευχόμενοι μὴ τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα προσκυνήσωσιν, ἀλλὰ τὸν τοῦ ἡλίου δεσπότην. Ἐλὰμ δὲ, φησὶ τὸ προπύλαιον.

Θυρίδας δεδικτυωμένας κρυπτάς.) Φωταγωγοὺς ὁ νεὼς εἶχεν, ἔνδοθεν μὲν εὐρείας, ἔξωθεν δὲ λίαν στενὰς, διατρήτοις λίθοις κεκαλυμμένας. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ῥητὸν, οὐχ ὡρῶντο γὰρ ἔξωθεν. μέλαθρα δὲ τοὺς οἰκίσκους καλεῖ, τοὺς κύκλῳ συνέχοντας τὸν νεὼν, ὡς καὶ διακρατεῖσθαι, καὶ μηδένα τῶν Λευιτῶν τοῦ νεὼ προσψαύειν τοῖς τοίχοις, καὶ τὰ τῆς θείας λειτουργίας ἀποτίθεσθαι σκεύη. Δαβεὶρ δὲ, τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων καλεῖ.

Ἡ πλευρὰ, ἡ ὑποκάτω πέντε πήχεων.) Θαυμαζέτω μηδεὶς, εἰ πενταπήχεις μὲν, οἱ ἐπίπεδοι ἦσαν οἶκοι· ἑξαπήχεις δὲ, οἱ διώροφοι· ἑπταπήχεις δὲ, οἱ τριώροφοι. οἱ τοῖχοι γὰρ ἦσαν εὐρύτεροι κάτωθεν, ὥστε φέρειν τῆς οἰκοδομίας τὸ βάρος. ἀφαιρουμένου δὲ κατὰ μέρος τοῦ εὔρους, προσετέθη τοῖς μὲν διωρόφοις ὁ πῆχυς, τοῖς δὲ τριωρόφοις οἱ δύο. Ἰώσηππος μέντοι φησὶ, καὶ αὐτὸν τὸν νεὼν διώροφον γενέσθαι, καὶ πᾶν τὸ ὕψος ἑκατὸν καὶ εἴκοσι πήχεων. ὃ καὶ τῶν Παραλειπομένων ἡ βίβλος δηλοῖ.

Καὶ πᾶν σκεῦος σιδηροῦν οὐκ ἠκούσθη.] Οἱ μὲν γὰρ τοῦ νεὼ λίθοι, ἦσαν αὐτοφυεῖς· τοὺς δὲ τοῦ περιβόλου, ἐν τῷ ὄρει ξεσθῆναι, καὶ ἀλλήλοις συναρμοσθῆναι, προσέταξεν.

Καὶ ἑλικτὴ διάβασις εἰς τὴν μέσην.) Εὐρύτατος γὰρ ὢν ὁ τοῖχος, κοχλιοειδῆ τὴν ἀνάβασιν εἶχεν ἐπὶ τὴν δευτέραν θέσιν καὶ τρίτην, ὡς ὑπερώων ὄντων ἐν τῷ νεῷ. σανίσιν δὲ

δὲ αὐτὸν κεδρίναις ἐκάλυψε, καὶ χρυσῷ δὲ τὰς σανίδας· ἐνδέσμους δὲ, τὰς ἱμαντρίδας ἐκάλεσεν. κατὰ πέντε δέ, φησι, λίθων πήχεις τὰς ἱμαντώσεις παρεῖχεν.

Καὶ ἐποίησε θυσιαστήριον κατὰ πρόσωπον τοῦ Δαβείρ. Τὸ γὰρ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος πρὸ τοῦ καταπετάσματος ἔκειτο· ἔνθεν μὲν, ἔχων τὴν τράπεζαν· ἔνθεν δὲ τὴν λυχνίαν.

Τὴν αὐλὴν τὴν ἐσωτέραν.] Ὥσπερ ὁ ναὸς εἰς δύο διῄρετο, οὕτω καὶ τὰ ὕπαιθρα. τούτων γὰρ τὰ μὲν, ἦν βατὰ παντὶ τῷ λαῷ· τὰ δὲ, τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τοῖς Λευίταις. διεῖργε δὲ τούτους ἀπ' ἐκείνων τριγγίον, οὐχ ὑψηλῶν, ὥστε καὶ τοὺς ἀπεσχοινισμένους τῶν ἔνδον, ἔξωθεν θεωρεῖν τὴν τῶν θυσιῶν ἱερουργίαν. διὰ τριῶν δέ, φησι, δόμων ἱμάντωμα διέτεινον κέδρινον.

Hoc vero tabulis cedrinis contexit, & tabulas auro; *ἱμαντρίδας* vero, id est, tabulata, *ἐνδέσμους* adpellavit. Per quinque autem cubitos lapidum, inquit, coniunctiones fecit.

Et fecit altare in conspectu Dabir.) Altare enim thymiamatis ante velum positum erat, quod ex una parte mensam, ex altera candelabrum habebat.

Aulam interiorem.) Quemadmodum templum in duas partes distinctum fuit, ita etiam *ὕπαιθρα*, hoc est, loca subdialia. In quorum alterum quidem omnis populus ingredi potuit; in alterum autem Levitae dumtaxat, & sacerdotes. Hos autem paries, vel septum non altum ab illis arcebat, ita ut seiuncti foris sacrificiorum oblationem spectare possent. Per tres autem structuras trabes, quae parietes continent, cedris intexit.

ΚΕΦ. Ζ'.

Καὶ δύο ἐπιθέματα.] Ἀντὶ τοῦ, ἐπίστυλα.

Καὶ μέλαθρον ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν στύλων.] Τὸ ἐπίστυλον.

Τὴν θάλασσαν.] Λουτῆρα χαλκοῦν, ὃν διὰ τὸ μέγεθος ἐκάλεσε θάλασσαν, εἰς τὸ νίπτεσθαι τοὺς ἱερεῖς ἐν αὐτῷ. εἶδος δὲ ἡ θάλασσα εἶχεν ἡμισφαιρίου, πήχεων δέκα τὴν διάμετρον· τὸ δὲ κυκλοειδὲς, τριάκοντα τριῶν πήχεων· τὸ δὲ πάχος, σπιθαμῆς. τῶν δὲ δύο σπιθαμῶν, τῆς ἐντεῦθεν φημὶ, καὶ τῆς ἐκεῖθεν, τῇ διαμέτρῳ συμμετρουμένων, ἕνδεκα πήχεις εὑρίσκονται. τριπλασιαζόμενοι δὲ οὗτοι, ποιοῦσι τρεῖς καὶ τριάκοντα.

Βλαστὸν κρίνου.] Τοῦ λουτῆρος τὸ χεῖλος ἐπικλινὲς ἦν εἰς τὰ ἔξω, τὰ φύλλα τοῦ κρίνου μιμούμενον.

Δέκα μηχανώθ.] Τῶν Παραλειπομένων ἡ βίβλος λουτῆρας τὰς μηχανὰς ὠνόμασεν. ὁ δὲ Ἰώσηππος, βάσεις. τετραγώνους δὲ αὐτὰς λέγει γεγενῆσθαι, τροχοὺς ἐχούσας ὑποκειμένους, τοῖς τῶν ἁρμάτων ἐοικότας. εἶχον δὲ αὗται ἄνω χειρῶν ἐκτυπώματα, στεφανοειδῆ φέροντα κύκλον.

Δέκα χυτρογαύλους.] Λουτῆρας ἐπικειμένους ταῖς βάσεσιν. ἐν δὲ τούτοις ἔπλυνον τὰ ἱερεῖα, καὶ τὰ τούτων ἐντὸς, καὶ τοὺς πόδας, ὡς ἐν ταῖς Παραλειπομέναις φησίν.

Καὶ τὰς θερμὰς τρεῖς.] Θερμὰς καλεῖ τοὺς θερμαντῆρας, ἐν οἷς τὸ ὕδωρ θερμαίνειν εἰώθαμεν.

Τὰ ἅγια Δαβίδ.] Ἅπερ ἐκ τῶν πολέμων ἀνέθηκεν ἀκροθίνια.

Τὸν οἶκον δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου.] Τοῦτον τοῦ δικαστηρίου πεποίηκε πρόδομον. εἶχε δὲ στύλους κεδρίνους ρλέ. ὅθεν εἰκὸς αὐτὸν οἶκον κληθῆναι δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου, διὰ τὸ πλῆθος τῶν κεδρίνων κιόνων μιμουμένων τοῦ Λιβάνου τὸ ἄλσος.

Πέντε καὶ τεσσάρακοντα ὁ στίχος ὁ εἷς.] Τρίστοον ἦν, ἐχούσης ἑκάστης στοᾶς πέντε καὶ τεσσαράκοντα κίονας. τὴν γὰρ τετάρτην στοὰν ἀπετέλει τοῦ δικαστηρίου τὰ προπυλαία, ἅπερ φησὶν Αἰλάμ. αἱ δὲ στοαὶ ἀλλήλαις κατὰ τὰ ἄκρα συνήπτοντο διὰ * * χωρα ἐπίχωρα τριασῶς. τὰς δὲ στοὰς ἐκάλεσε μέλαθρα.

CAP. VII.

Et duo epithemata.) Pro epistyliis, hoc est, trabibus, quae super columnas ponuntur.

Et laquear in ambabus columnis.) Epistylon intelligit.

Mare.) Labrum aeneum, quod propter magnitudinem mare adpellavit, hunc usum habebat, ut in eo sacerdotes lavarentur. Habuit autem hoc mare figuram hemispherii, & decem cubitorum diametrum; ipse orbis, vel circulus triginta cubitorum fuit; crassitudo eius palmus fuit. Sin autem duo palmi, qui hinc, & illinc in diametro sunt connumerentur, inveniuntur undecim cubiti; illi vero triplicati faciunt triginta tres cubitos.

Germen lilii.) Labri labium inclinatum erat in partes exteriores, ad similitudinem foliorum lilii.

Decem Mechanoth.) Liber Paralipomenon labra *μηχανὰς* vocavit. Iosephus autem *βάσεις*. Quadrangularem autem figuram eas habuisse dicit, & subiectas rotas similes rotis curruum. Habebant autem illae in superiori parte manuum effigies, quae circulum coronae similem praeferebant.

Decem magnas ollas.) Labra basibus adposita. In illis autem victimas lavabant, & pedes, quemadmodum liber Paralipomenon dicit.

Et lavacra calida tria.) Thermas vocat lebetes, & ahena, in quibus aquam calefacere consuevimus.

Sancta David.) Spolia, quae hostibus detracta subspendit.

Domum saltus Libani.) Hanc fecit vestibulum fori iudicialis; habuit autem columnas cxxxv. Vnde probabile est, domum saltus Libani adpellatam esse. Nam propter multitudinem columnarum cedrinarum saltum Libani referebat.

Quadraginta quinque ordo unus.) Triplex porticus erat; habebat autem quaelibet quadraginta quinque columnas; quartam enim porticum fori iudicialis vestibula (quae adpellat Elam) constituunt; porticus autem invicem in summitate coniungebantur. Porticus autem Melathra vocavit.

CAP. VIII.

Quae loquutus es in ore tuo, & in manibus tuis perfecisti.) Humano more dicit, quia finem illis, quae dixisti, imposuisti.

Quoniam si vere habitabit Deus cum hominibus super terram.) Quum Deus sis, inquit, naturae incomprehensibilis, qui nullo tempore, vel loco circumscribi potes, templum manufactum aedificasti, quo non circumscriberis, sed te in illo exhibes, & ostendis. Quod declarat oculos tuos ad domum hanc apertos esse noctu, & interdiu.

Et exaudies in caelo.) Manifeste his omnibus ostendit Deum in singulis rebus unumquemque non ex domo, quae super terram est, sed ex caelo exaudire; & confitetur se non ipsi Deo, sed nomini ipsius templum aedificasse. Noverat enim ipsum immensum esse, & omnia implere. Isaias etiam dicit, sic dicit Dominus. Caelum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum; quale templum aedificabitur mihi, dicit Dominus, aut quis locus quietis meae?

Dixit, ut habitaret in caligine.) Nubes, & caligo circa eum, dicit David. Et iterum; caligo sub pedibus eius. Item, & tenebras posuit latibulum suum. Tenebrae autem, & caligo, naturam divinam invisibilem significant. Dicit igitur, quod ille, qui solem in caelo posuit, ut homines luce fruantur, quod ipse, inquam, dicat, ut habitaret in caligine, intelligibiliter quidem incomprehensibilem, & immensum significans, sensibiliter vero templum innuens; fenestras enim minimas habuit, quoniam alias etiam aediculas circumquaque habuit; ideo dicit. Dixisti, aedifica mihi domum, domum decoram sibi ipsi ad habitandum in novitate. Nam ipse tali aedificio non indigebat, sed propter hominum utilitatem aedificari praecepit. Templi vero formam, aurum, argentum, & vasorum numerum David Solomoni dedit, quemadmodum in libro Paralipomenon habetur. David enim omnia in scripto, vel pictura ex manu Domini Solomoni dedit. Dicit etiam, quod templum marmoribus varie fuerit distinctum. Lapides enim Onychis, & plenitudines lapides multi pretii habuit. Et iterum, lapidem pretiosum, & Parios magno numero.

In libro carminis.) Nam, ut dictum est, multi libri prophetici exstabant, & hoc manifeste in libris Paralipomenon ostendetur.

Septem dies, & septem dies.) In festo tabernaculorum convocavit populum, festum igitur celebrarunt diebus quatuordecim. Septem quidem diebus festum encaeniorum, & septem tabernaculorum. Octavum igitur vocat illum, qui est post septem ultimos dies.

CAP. IX.

Engasion Gaber.) Hanc Beronicem dictam esse, scribit Iosephus. Est autem civitas maritima Aethiopum, ex illis, quae AEgyptum respiciunt.

In Sophora.) Regio quaedam est Indiae, quam geographi Chrysen adpellant.

CAP.

ΚΕΦ. Η'.

Α῞ ἐλάλησας ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν ταῖς χερσί σου ἐπλήρωσας.] Ἀνθρωπίνως φησὶν, ὅτι, οἷς εἶπας, τὸ πέρας ἐπέθηκας.

Ὅτι εἰ ἀληθῶς κατοικήσει ὁ Θεὸς μετὰ ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς.] Φύσιν ἔχων, φησὶν, ἀπερίληπτον, χειροποίητον ναὸν κατεσκεύασας, οὐκ ἐν τούτῳ περιγραφόμενος, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τὴν οἰκείαν ποιούμενος ἐπιφάνειαν. ὡς δηλοῖ τὸ εἶναι τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀνεῳγμένους εἰς τὸν οἶκον τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός.

Καὶ εἰσακούσῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.] Σαφῶς διὰ τούτων ἁπάντων ἐφ' ἑκάστῳ τὸν Θεὸν οὐκ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰσακούειν φησίν, καὶ ὁμολογεῖ οὐκ αὐτῷ Θεῷ ἀλλὰ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ᾠκοδομηκέναι τὸν ναόν. ᾔδει γὰρ αὐτὸν ἀχώρητον, καὶ τὰ πάντα πληροῦντα. καὶ Ἠσαΐας δέ φησιν· οὕτως λέγει κύριος, ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει κύριος. ἢ τις τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;

Καὶ εἶπε τοῦ κατοικεῖν ἐν γνόφῳ.] Νεφέλη, καὶ γνόφος, κύκλῳ αὐτοῦ, φησὶν ὁ Δαβίδ· καὶ πάλιν. καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ πάλιν. καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ. τὸ δὲ σκότος, καὶ γνόφος, τῆς θείας φύσεως αἰνίττεται τὸ ἀόρατον. φησὶ τοίνυν, ὅτι τὸν ἥλιον ἐν οὐρανῷ τεθεικὼς, ὥστε τοὺς ἀνθρώπους ἀπολαύειν τοῦ φωτός. αὐτὸς εἶπε τοῦ κατοικεῖν ἐν γνόφῳ. νοητῶς μὲν, τὸ ἀκατάληπτον δηλῶν, αἰσθητῶς δὲ, τὸν ναὸν αἰνιττόμενος. φωταγωγοὺς γὰρ ἄγαν εἶχε σμικροτάτους. ἐπειδὴ καὶ ἑτέρους οἰκίσκους εἶχε κύκλῳ. διό, φησιν, εἶπας, οἰκοδόμησον οἶκόν μοι, οἶκον εὐπρεπῆ σεαυτῷ, τοῦ κατοικεῖν ἐπὶ καινότητος. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐδεῖτο τῆς τοιαύτης οἰκοδομίας, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων χρείαν οἰκοδομηθῆναι προσέταξεν. τοῦ δὲ νεὼ τὴν κατασκευὴν, καὶ τὸν χρυσὸν, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ τῶν σκευῶν τὸν ἀριθμὸν, Δαβὶδ τῷ Σολομῶντι παρέδωκεν, ὡς ἡ τῶν Παραλειπομένων βίβλος φησί. πάντα γὰρ ἐν γραφῇ ἐκ χειρὸς κυρίου ἔδωκε Δαβὶδ τῷ Σολομῶντι. φησὶ δὲ, καὶ ὡς μαρμάροις ὁ νεὼς ἐπεποίκιλτο. λίθους γὰρ ὄνυχος, καὶ πληρώσεως λίθους πολυτελεῖς. καὶ πάλιν, λίθον τίμιον, καὶ λίθους Παρίους εἰς πλῆθος.

Ἐπὶ βιβλίου τῆς ᾠδῆς.] Πολλὰ γὰρ ἦν, ὡς εἴρηται, βιβλία προφητικὰ, καὶ τοῦτο σαφῶς ἐν Παραλειπομέναις δειχθήσεται.

Ἑπτὰ ἡμέρας, καὶ ἑπτὰ ἡμέρας.] Ἐν τῇ τῆς σκηνοπηγίας ἑορτῇ συνεκάλεσε τὸν λαόν. ἐπανηγύρισαν γὰρ ιδ'. ἡμέρας, ἑπτὰ μὲν, τῶν ἐγκαινίων· ἑπτὰ δὲ, τῆς σκηνοπηγίας. ὀγδόην τοίνυν καλεῖ, τὴν μετὰ τὰς ἑπτὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας.

ΚΕΦ. Θ'.

Ἐν Γαισιὼν Γαβέρ.] Ταύτην Ἰώσηππος τὴν καλουμένην Βερονίκην φησίν. ἐστὶ δὲ παραλία πόλις Αἰθιόπων τῶν πρὸς Αἰγύπτῳ.

Εἰς Σώφορα.] Χώρα τίς ἐστι τῆς Ἰνδίας, ἣν οἱ γεωγράφοι χρυσῆν ὀνομάζουσιν.

ΚΕΦ.

ΚΕΦ. Ι'.

Βασίλισσα Σαβά.] Ἔθνός ἐστιν Αἰθιοπικόν. ἐντεῦθεν δὲ κεῖσθαι φασὶν αὐτοὺς τῆς θαλάττης τῆς Ἰνδικῆς. ὀνομάζουσι δὲ αὐτοὺς Ὁμηρίτας. καταντικρὺ δέ εἰσι τῶν Αὐξωμιθῶν. μέση δὲ τούτων κἀκείνων ἡ θάλαττα.

Ξύλα πολλὰ σφόδρα πελέκητα. Ἴσως τὰ λεῖα, καὶ ὄζων ἀπηλλαγμένα. Ἰώσηππος δὲ πεύκινα ταῦτά, φησι, μηδὲν τοῖς παρ' ἡμῖν ἐοικότα πευκίνοις. τοῦ συκίνου γὰρ ξύλου καὶ λευκότερα εἶναι, καὶ λειότερα, καὶ στρυφνότερα.

Καὶ νάβλας, καὶ κινύρας.] Ἀνὰ δέκα μὲν φθόγγους ἔχει τούτων ἑκάτερον. φασὶ δὲ τὴν μὲν νάβλαν δακτύλοις, τὴν δὲ κινύραν ἀνακρούεσθαι πλήκτρῳ.

Καὶ ναῦς ἐκ Θαρσὶς χρυσίου.] Ἐνταῦθα Ἰνδικήν τινα χώραν οὕτω ὠνόμασεν. οἱ δὲ τὸν Ἰεζεχιὴλ ἑρμηνεύσαντες τὴν Καρχηδόνα τὴν τῇ Λιβύῃ προκαθημένην οὕτως ὠνόμασαν.

CAP. X.

Regina Saba.) Gens est Aethiopica;] sitam esse aiunt ad mare Indicum. Vocant autem Homeritas; sunt ex adverso Axomitarum, medium autem inter illos mare est.

Ligna multa, valde edolata.) Fortassis polita, a quibus rami resecti fuerunt. Iosephus autem, abiegna haec vocat, quae nihil simile habeant cum nostris abietibus, sed ficulno magis alba, planiora, & duriora sint.

Nablas, & citharas.) Vnumquodque illorum instrumentorum decem sonos habuit. Dicunt autem nablum digitis, citharam autem plectro tactam esse.

Et navis auri ex Tharsis.) Regionem quamdam Indiae isthic sic adpellant. Interpretes Ezechielis Carthaginem, quae Libyae adiacet, sic nominarunt.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Ἐθυμία, καὶ ἔθυεν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.] Δῆλος ὁ λόγος, ὅτι αὐτὸς μὲν, ᾠκοδόμησεν αὐταῖς τὰ τεμένη· ἐκεῖναι δὲ, τοῖς εἰδώλοις ἐλάτρευον.

Ἐκ χειρὸς τοῦ υἱοῦ σου λήψομαι αὐτήν.] Σὺ μὲν γάρ, φησιν, ἔχεις ἐπικουροῦντα τὸν πατέρα· ἐκεῖνος δὲ, πατρικῆς βοηθείας γεγύμνωται.

Σκῆπτρον ἐν δόσω τῷ υἱῷ σου.] Προσθήσω, φησὶ, τὸν Βενιαμὶν τῇ τοῦ Ἰούδα φυλῇ. μάλα δὲ εἰκότως συνῆψε τὰς δύο φυλάς. τὸ μὲν γὰρ βασιλικὸν, εἶχεν ἡ τοῦ Ἰούδα γένος. τὸν δὲ θεῖον νεὼν, ἡ τοῦ Βενιαμίν.

Ὅπως ἡ θέλησις, ἡ τῷ δούλῳ μου Δαβίδ.] Ἄνωθέν, φησι, προϊδὼν τὴν τοῦ Δαβὶδ ἀρετὴν, ἐξελεξάμην αὐτὸν, καὶ εὐδόκησα ἐν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ λέγει θέλησιν. καὶ ὥρισα αὐτὸν, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ, βασιλεύειν τῆς Ἰερουσαλὴμ, ἐν ᾗ ἐβουλήθην τὸ ἐμὸν ὄνομα σέβεσθαι.

Τεσσαράκοντα ἔτη.] Ὁ δὲ Ἰώσηππος, ὀγδοήκοντα ἔτη, φησὶν, ἐβασίλευσε Σολομῶν, καὶ ἐτελεύτησεν ἐτῶν ἐνενήκοντα τεσσάρων.

CAP. XI.

Adolebat, & sacrificabat idolis ipsorum.) Oratio plana est, Solomonem quidem aedificasse ipsis delubra, ipsas vero idolis sacrificasse.

Ex manu filii tui accipiam illud.) Tu, dicit, habes patrem, qui tibi adiumento fuit, ille autem patris auxilio destitutus est.

Sceptrum unum dabo filio tuo.) Addam, inquit, tribum Beniamin tribui Iudae; recte autem duas illas tribus coniunxit. Iuda enim prosapiam regiam habuit; tribus autem Beniamin templum Dei.

Vt voluntas servi mei David.) Quum iam ante providissem Davidis virtutem, delegi eum, & complacitum est mihi in eo; hoc enim adpellat voluntatem, & constitui, ut ipse, & genus ipsius regnarent Ierosolymis, ubi volui, ut nomen meum religiose coleretur.

Quadraginta annis.) Iosephus autem octoginta, inquit, annis regnavit Solomon, & obiit, natus annos nonaginta quatuor.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Ἡ μικρότης μου παχυτέρα ἐστὶν τῆς ὀσφύος τοῦ πατρός μου.] Ἐν Παραλειπομέναις σαφέστερον. ὁ βραχύτατός μου δάκτυλος παχύτερος τῆς ὀσφύος τοῦ πατρός μου ἐστίν· οὕτω δὲ καὶ ὁ Σύρος ἑρμήνευσε, καὶ Ἰώσηππος.

Ὅτι παρὰ κυρίου ἦν ἡ μεταστροφή.] Ὡς τὸ, ἐσκλήρυνε κύριος τὴν καρδίαν Φαραώ· ὅταν γὰρ ὁ θεὸς καταλείπῃ τινὰ, καθάπερ σκάφος ἀκυβέρνητον φέρεται. τοῖς δ' οὖν ἀνοήτοις χρησάμενος λόγοις, πληρωθῆναι παρεσκεύασε τοῦ θεοῦ τὴν ἀπόφασιν.

Θυγάτηρ Ἀνὰν, υἱοῦ Νάας, βασιλέως υἱῶν Ἀμμών.) Ἱκανὸν τοῦτο τὴν Ἰουδαίων βασιλείαν ἐντρέψαι, ὅτι ἐπ' εὐγενείᾳ βρενθύονται. καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν τῷ σωτῆρι πεπιστευκότας ἀλλογενεῖς ὀνομάζουσιν. εὑρίσκεται γὰρ αὐτῶν καὶ τὸ βασιλικὸν γένος ἀλλόφυλον.

Καὶ ἐξῆλθεν Ἱεροβοὰμ ἐξ Αἰγύπτου.] Δὶς τὰ αὐτὰ πολλάκις ἀναγκάζεται λέγειν, ἐπειδὴ περὶ δύο βασιλειῶν διῃρημένων συγγράφει. καί ἐστιν ὅτε πολλάκις περὶ τῆς ἑτέρας τιθεὶς διήγημα,

CAP. XII.

Parvitas mea crassior est lumbo patris mei.) In libro Paralipomenon planius dicitur, minimus meus digitus crassior est lumbo patris mei. Sic etiam Syrus, & Iosephus interpretati sunt.

Quia erat aversio a Domino.) Quemadmodum illud: induravit Dominus cor Pharaonis. Si enim Dominus aliquem deseruerit, quemadmodum navis gubernatore destituta circumfertur. Stultis igitur sermonibus usus, effecit, ut Dei praedictio impleretur.

Filia Annon, filii Naas, regis filiorum Ammon.) Iustum autem erat, ut per hoc regnum Iudaeorum confunderetur; nam propter nobilitatem superbiunt, & illos, qui ex gentilibus Servatori crediderunt, alienigenas adpellant. Videmus enim genus regium alienigenas etiam habuisse.

Et egressus est Ieroboam ex Aegypto.) Bis idem saepenumero cogitur repetere, quum de duobus regnis divisis scribat. Fitque saepenumero, quando de altero narrationem contexit, & ad

& ad alterum transitionem facit, ut ea, quae modo dixit, denuo repetere, & perpetuum ordinem servare cogatur.

Ad Sameam Salamitem.) Quomodo supra Achian Siloniten dixit discidisse pallium, & decem scissuras dedisse Ieroboamo, hoc autem loco Samean Salamitem? Vtrumque factum est; illud quidem vivente Solomone, quare bona spe plenus Ieroboam in AEgyptum profugit; hoc vero, postquam inde reversus est, revocans ipsi in memoriam divinam praedictionem; ut, quum cognosceret, regnum sibi divinitus collatum esse, divinis legibus potestatem illam ornaret.

Et posuit unam in Bethel, & unam in Dan.) Limes regni decem tribuum. Ab austro enim Bethel limes erat; ab occasu Dan. Vt hi quidem ad hanc, illi vero ad illam concurrerent. Et quia loca propinqua erant, non aegre ferrent, sed boni consulerent, quod in metropolim non esset eundum.

Iuxta festum, quod in terra Iuda.) Decima quinta die septimi mensis festum tabernaculorum iuxta legem celebrare consueverant. Ille vero decimo quinto die octavi mensis vitulorum panegyrim celebravit.

CAP. XIII.

Et Propheta alius senex.] Hunc quidam pseudoprophetam fuisse existimant. Certe nequaquam Dei Propheta erat. Vanis autem sermonibus usus est ad virum Dei; noluit nocere, sed benedictionis particeps esse. Igitur Deus per illum ipsum viro Dei praedixit quid eventurum esset. Qui vaticiniis de Iosia fidem adhibuit, & ut cum illo sepeliretur, mandavit.

Et mentitus est ei.) Huius rei gratia fortassis pseudopropheta, confingens divinas voces studio benedictionis.

Et occidit eum.] Docet hac narratione, potentes potenter inquiri. Non enim illum, qui divinam vocem audiverat, vel tantillum ab homine moveri, & in errorem impelli oportebat; sed *Dei* vocem iterum exspectare, infringentem illa, quae ante praeceperat. Verisimile autem est, ad confirmationem vaticinii de altari Dei, Prophetam hac poena esse adfectum. Si enim tam severiter animadvertit in illum, qui contra mandatum cibum sumserat, quanto magis, idola animalium rationis expertium ipsi opifici praeferre, poenam meretur? Significat autem tristis hic casus Prophetae, resurrectionem ex mortuis. Manifestum enim est illum, qui viventem adhuc obiecit bestiae, mortuum vero honore dignatus est, non animo quidem, sed corpore tantum, non neglecturum id, quod solutum, & corruptum est. Reddet autem animae organum per quod conditorem coluit. Non autem quivis Propheta vir *Dei* vocatus est, sed qui perfectam virtutem nacti sunt, Moyses, Helias, & si qui tales fuerunt. Significat igitur haec adpellatio, hunc virum sene illo Propheta multo fuisse praestantiorem.

CAP. XIV.

Et coniuratio fuit in terra.] Sic etiam Iezabel,

μα, καὶ πρὸς τὴν ἑτέραν μεταβαίνων, ἀναγκάζεται ἀναλαβεῖν τὰ ἤδη προειρημένα, καὶ τὴν ἀκολουθίαν φυλάξαι.

Πρὸς Σαμέαν τὸν Σαλαμίταν.] Πῶς ἄνω μεν Α᾽χίαν τὸν Σιλωνίτην εἶπε ῥῆξαι τὸ περιβόλαιον, καὶ δοῦναι δέκα ῥήγματα τῷ Ἱεροβοάμ. ἐνταῦθα δὲ, Σαμέαν τὸν Σαλαμίτην. ἑκάτερον γέγονε, τὸ μὲν, ζῶντος· ὅθεν μετὰ χρηστῆς ἐλπίδος Ἱεροβοὰμ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔφυγεν· τὸ δὲ, μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον, ἀναμιμνήσκων αὐτὸν τῆς θείας προῤῥήσεως. ὥστε μαθόντα θεόσδοτον εἶναι τὴν βασιλείαν τοῖς θείοις νόμοις κοσμῆσαι τὴν ἐξουσίαν.

Τὴν μίαν ἐν Βεθὴλ, καὶ τὴν μίαν ἔδωκε ἐν Δάν.] Ὅριον τῆς τῶν δέκα φυλῶν βασιλείας. ἀπὸ νότου μὲν, ἡ Βεθήλ. ἀπὸ Βοῤῥᾶ δὲ, ἡ Δάν. ἵνα οἱ μὲν πρὸς ταύτην, οἱ δὲ πρὸς ἐκείνην συντρέχοντες, καὶ διὰ τὸ πελάζειν μὴ δυσχεραίνοντες, ἄσμενοι δέξωνται τὸ μὴ τρέχειν εἰς τὴν μητρόπολιν.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν, τὴν ἐν τῷ Ἰούδᾳ.] Τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς ἐπιτελεῖν εἰώθεισαν κατὰ τὸν νόμον τῆς σκηνοπηγίας τὴν ἑορτήν. οὕτως δὲ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ ὀγδόου μηνὸς τῶν δαμάλεων ἐπετέλεσε τὴν πανήγυριν.

ΚΕΦ. ΙΓ΄.

Καὶ προφήτης ἄλλος πρεσβύτης.) Τοῦτον τινὲς ψευδοπροφήτην νομίζουσι. μήποτε δὲ τοῦ θεοῦ μὲν ἦν προφήτης, ψευδέσι δὲ λόγοις ἐχρήσατο περὶ τὸν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ, οὐ βλάψαι θέλων, μεταλαβεῖν δὲ τῆς εὐλογίας; τοιγαροῦν ὁ θεὸς δι᾽ αὐτοῦ προεῖπε τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ τὸ ἐσόμενον. ὃς τοῖς δὲ περὶ τοῦ Ἰωσίου προῤῥηθεῖσιν ἐπίστευσε, καὶ σὺν ἐκείνῳ ταφῆναι προσέταξεν.

Καὶ ἐψεύσατο αὐτῷ.) Κατὰ τοῦτο ἴσως ψευδοπροφήτης, διαπλάσας θείας φωνὰς τῇ τῆς εὐλογίας ἐπιθυμίᾳ.

Καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν.) Διδάσκει διὰ τοῦ διηγήματος, ὡς δυνατοὶ δυνατῶς ἐταθήσονται. οὐ γὰρ ἔδει τὸν θείας ἀκηκοότα φωνῆς, κατὰ μηδὲν ὑπ᾽ ἀνθρώπου παρατραπῆναι, θεοῦ δὲ πάλιν ἀναμεῖναι φωνὴν, ἃ προσέταξε λύουσαν. εἰκὸς δὲ καὶ πρὸς βεβαίωσιν τῆς περὶ τοῦ θείου θυσιαστηρίου προῤῥήσεως τήνδε γενέσθαι τὴν τιμωρίαν. εἰ γὰρ τροφῆς μετάληψις οὕτως ἐκδικεῖ τὴν παράβασιν, πόσῳ μᾶλλον τὸ τοῦ δημιουργοῦ προτιμῆσαι τὰ εἴδωλα. ζώων ἀλόγων ἰνδάλματα; μηνύει δὲ τοῦ προφήτου τὸ πάθος τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν. ὁ γὰρ περιόντα μὲν ἐκδεδωκὼς τῷ θηρίῳ, τελευτήσαντος δὲ ἀξιώσας τιμῆς, οὐ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ μόνον τὸ σῶμα· δῆλον ὡς οὐ περιόψεται διαλυθὲν, καὶ φθαρέν. ἀποδώσει δὲ τῇ ψυχῇ τὸ ὄργανον, δι᾽ οὗ τὸν ποιητὴν τεθεράπευκεν. ἄνθρωπος μέντοι θεοῦ οὐ πᾶς προφήτης ὠνόμασται, ἀλλ᾽ οἱ τελείαν τὴν ἀρετὴν κεκτημένοι, Μοϋσῆς, καὶ Ἑλίας, καὶ εἴ τις τοιοῦτος. δηλοῖ τοίνυν ἡ προσηγορία, ὡς τοῦ πρεσβύτου προφήτου πολὺ τιμιώτερος ἦν.

ΚΕΦ. ΙΔ΄.

Καὶ σύνδεσμος γέγονεν ἐν τῇ γῇ.) Οὕτω καὶ Ἰε-

καὶ Ἰεζάβελ, τοῦ Ἰωρὰμ μαθοῦσα τὴν τελευτὴν, καὶ τὴν Ἰὼς βασίλειαν, ἐβόησε. σύνδεσμος, σύνθεσμος. τουτέστιν, ἀποστασία, καὶ τυραννίς.

Εἰς τὸ Θεκουέ.) Ἐν τῷ λεξικῷ τῶν Ἑβραϊκῶν ὀνομάτων ἑρμηνεύεται καὶ σαλπισμός. ἐξ ὧν δέ, φησιν, ἐν Παραλειπομέναις ἔοικε δηλοῦν, ὡς ἐδίδοτο ταῦτα τοῖς τὰς θύρας τῶν βασιλείων φυλάττουσιν· προϊόντος δὲ τοῦ βασιλέως, οἱ μὲν τούτων, ἡγοῦντο· οἱ δὲ, παρέτρεχον. ἡνίκα δὲ εἰς τὸν νεὼν παρεγίνοντο, ἀπήντων οἱ ἀποστρέφοντες ἀπὸ τοῦ ναοῦ φύλακες, καὶ ἐδέχοντο ταῦτα παρ' αὐτῶν. καὶ ταῦτα κατέχοντες, πρὸ τῆς πύλης ἑστήκεισαν τοῦ ναοῦ. ἵνα τὰ μὲν ὅπλα μένῃ πρὸ τῶν θυρῶν, οἱ δὲ ταῦτα κομίζοντες, σὺν τῷ βασιλεῖ τὸν θεὸν προσκυνήσωσιν. εἰκὸς δὲ καὶ οἶκον γεγενῆσθαι πρὸ τῶν θυρῶν, ὥστε τοὺς ὁπλοφόρους ἐκεῖ τὰ ὅπλα κατατίθεσθαι. * * * ἐῴκεσαν * τῶν δορυφόρων τινὲς προλαμβάνοντες προσκυνεῖν, καὶ περιμένειν πρὸ τοῦ νεὼ, παρατηροῦντες τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως. οἱ καὶ τοῖς προπέμπουσιν αὐτὸν προαπαντῶντες, καὶ χεῖρας ἐπιτιθέντες, ἀφώπλιζον αὐτοὺς, ὡς συνεισιόντας τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀπετίθεντο μέχρι πάλιν ἐξίοι.

bel, quum intellexisset, quod interfectus esset Ioram, & Ioas regnaret, exclamavit, conspiratio, hoc est, defectio, & violentia.

In Thecue.] In Dictionario Ebraico exponitur pulsatio, & clangor tubarum. Ex illis vero, quae liber Paralipomenon habet, videtur significare, quod haec data sint illis, qui fores regii palatii custodiebant. Quum vero Rex prodiret, horum aliqui praecedebant eum, aliqui vero iuxta currebant. Quando vero in templum veniebant, occurrebant eis custodes, qui a templo revertebant, & accipiebant haec ab ipsis, & habentes ante portam templi stabant, ut haec arma ante fores manerent. Qui autem illa ferebant, cum Rege Deum adorabant. Probabile etiam est, domum ante fores fuisse, ut arma ferentes, arma ibi reponerent; quidam hastatorum satellitum ante orabant, & ante templum adventum Regis praestolabantur. Qui etiam deducentibus Regem occurrentes, & manus inicientes, arma eis eripiebant.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Ὅτι τῷ Δαβὶδ δέδωκεν αὐτῷ κύριος κατάλειμμα ἐν Ἰερουσαλήμ.) Αἰτίαν ἀπέδωκε, δι' ἣν ὄντες ἀσεβεῖς ἐβασίλευσαν, ὡς ἂν διὰ τὸν πρόγονον διαρκέσαντες. τοῦ μέντοι Ἀβία τὰ πρῶτα, τῶν Παραλειπομένων ἡ βίβλος ἐπήνεσε· τῶν δὲ τελευταίων, συμφώνως τοῖς νῦν κατηγόρησεν.

Τὰ δὲ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρεν.) Τὰ τῷ θεῷ ἐν ὑψηλοῖς ἀνακείμενα θυσιαστήρια.

Δεῦρο, διασκέδασον τὴν διαθήκην σου.) Καταλιπὼν τὸν θεὸν, τὴν τῶν Σύρων ἠσπάσατο συμμαχίαν.

Ἐποίησεν Ἀσὰ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου.) Σαφέστερον ἐν Παραλειπομέναις. ἐν γὰρ τῇ ἀῤῥωστίᾳ, φησὶν, αὐτοῦ οὐκ ἐζήτησε τὸν κύριον. ἀλλὰ τοὺς ἰατροὺς, καὶ τοὺς ἐπῳδαῖς, καὶ μαγγανείαις, κεχρημένους, οὕτω καλεῖ. ἢ ὅτι τὸ πᾶν ἐπίστευσε τοῖς ἰατροῖς, τὴν εἰς θεὸν οὐκ ἔχων ἐλπίδα δηλοῖ. ἐκ θεοῦ γὰρ καὶ τέχναι, καὶ βοτάναι. καὶ μετὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ταῦτα καλὰ ὑπουργοῦντα τοῖς προσήκουσιν αὐτῷ· χωρὶς δὲ ταύτης, ἀνόνητα.

CAP. XV.

Quia propter David dedit ei Dominus Deus reliquias in Ierusalem.) Causam ostendit, propter quam etiam impii Reges regnum obtinuerunt, propter patrem, & praedecessorem perdurarunt. Initium regni Abiae liber Paralipomenon celebravit; finis similiter, etiam quemadmodum hoc loco, vituperatur.

Excelsa autem non substulit.) Altaria in excelsis constructa.

Age, dissipa pactionem tuam.] Relicto Deo, societatem bellicam Syrorum cupide amplexus est.

Fecit Asa malum coram Deo.) Id planius in libro Paralipomenon habetur. Nam in morbo suo, dicit, non quaesivit Dominum, sed medicos. Ceterum illos, qui incantamentis, & veneficiis usi sunt, sic adpellat. Vel ostendit, quod se totum medicis commiserit, nec spem in Deo collocaverit. Nam ex Deo sunt artes, & herbae; &, si fide in ipsum adplicentur, ad bonum inserviunt illis, qui amici ipsius sunt; absque illa fide inutiles sunt, & supervacaneae.

ΚΕΦ. Ις'.

Καὶ εἰσῆλθε Ζαμβρὶ, καὶ ἐπάταξεν αὐτόν.) Τοὺς πονηροὺς γὰρ δι' ἀλλήλων ὁ δεσπότης κολάζει θεὸς, καὶ τῷ πονηροτέρῳ τὸν πονηρὸν παραδίδωσιν, οἷον τισὶ δημίοις κεχρημένος αὐτοῖς.

Τοῦ κυρίου τοῦ ὄρους Σομόρων.) Ἀπὸ τοῦ Σεμὴρ τὸ ὄρος ἐκλήθη Σομόρων. ἀπὸ δὲ τοῦ ὄρους, ἡ πόλις Σαμάρεια, ἡ νῦν Σεβάστη προσηγορευομένη. ἐν ἧπερ ἦν τῶν δέκα φυλῶν τὰ βασίλεια. ἐξανδραποδισθεισῶν δὲ τούτων, καὶ τῆς γῆς ἐκείνης ἐρήμου γεγενημένης, οἱ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖς ἐποίκους εἰς ταύτας ἐξέπεμψαν, οὓς ἐκ τῆς Σαμαρείας Σαμαρείτας ὠνόμασαν.

Ἐπὶ βιβλίου λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰσραήλ.) Ἐκ τῶν τοιούτων, καὶ ὁ παρὼν συγγραφεὺς, καὶ ὁ τῶν Παραλειπομένων, ἔσχον τὰς ἀφορμάς. πάντα γὰρ συνεγράφετο.

Καὶ

CAP. XVI.

Ingressus est Sambri, & percussit eum.) Ad malos enim puniendos malis utitur Dominus, & malum peiori tradit, & veluti carnificibus quibusdam ipsis utitur.

Domini montis Somoron.] A Semer mons Somoron adpellatus est. A monte vero Urbs Samaria, quae nunc Sebastae adpellatur, in qua decem Tribuum regia erat; quum autem ipsi in servitutem abrepti essent, & terra illa esset vastata, Reges Assyriorum alios incolas in has partes traduxerunt; quos a Samaria Samaritanos vocabant.

In libro verborum dierum Regum Israel.) Praesens historicus, & qui libros Paralipomenon conscripsit, ex illis libris scribendi occasionem habuerunt; omnia enim consignabantur.

Et

Et pactus est Iosaphat.) Contraxit adfinitatem cum Iosaphat, quemadmodum in libro Paralipomenon exstat.

Serviunt Baal.] Tyriorum iste Deus fuit, ut dicit Iosephus; Astarte autem Sydoniorum. Huic etiam lucos plantarunt. Est autem Astarte eadem, quae apud Graecos Venus.

CAP. XVII.

Cui adstiti coram eo hodie.) Non metitur tempus praesens, sed, quasi quotidie constituens initium, dedit operam, ut Deo placeret, &, ut illi seipsum mundum corde praeberet, & promtum ad obediendum voluntati ipsius.

Nisi per os sermonis mei, &c.] Qui omnia audent, illam vocem Heliae audacem, & temerariam esse dixerunt. Propheta enim erat, & summus inter Prophetas, & divino zelo accensus. Atque haec impulsu Spiritus Sancti protulit, unde suum etiam eventum habuerunt.

Et corvi ferebant ei panes.) Et quomodo legem non transgressus est per avem immundam nutritus? Quia ipse legislator per corvos cibum ipsi adtulit, quemadmodum ille pollicitus est, qui docet, legem propter Iudaeorum infirmitatem positam esse. Quare ipse aliquando contra legem facere praecepit. Veluti in obsidione Iericho, quae Sabbatho facta est, & nunc per corvos Heliam pascens; aliquando vero illos, qui huiuscemodi praecepta transgressi sunt, non reprehendit. Samson enim propter ebrietatem, & immodicam libidinem privatus est gratia Dei; sed, quum ex mortuo leone mel sylvestre comedisset, reprehensionem non incurrit, & accedentes ad sanctos in luctam daemones, intelligibilis alimoniae causa fiunt, dum ipsi corde firmantur, & habitu exercentur; quorum est firma alimonia, & athletica, qui habitus postea fit in nobis post luctas multas pomeridiano tempore.

In Sarephtha Sidoniae.) Et quare ad alienigenam, eiusdem enim culpae etiam hoc fuit? Deus enim conversationem cum alienigenis prohibuerat propter Iudaeorum imbecillitatem, quam eis permisisset, si firmi existentes ipsis prodesse potuissent, quemadmodum Helias Propheta. Hanc enim in lege vitandi commercii alienigenarum causam adfert, ne fornicentur cum Diis ipsorum, aut filii Israel, vel filiae nuptiis cum impiis contractis seducantur. Ceterum reipsa etiam Heliae ostendere voluit, quam indiga sit rerum omnium humana natura, primum enim ad torrentem ipsum deducens, & exsiccans eum. Deinde ad viduam unius diei victum habentem. Est etiam typus Ecclesiae collectae ex gentibus vera fide illum excipiens, qui persequutionem ab Israelitis substinebat, quemadmodum illa Apostolos.

Vivit Dominus Deus tuus.] Euge magnae bonitatis, non aegre tulit, quod in tantis calamitatibus cibus ab ipsa peteretur. Sed tantum extremam paupertatem ostendit, & promissionem firma fide accipiens cibum adtulit, atque hoc fecit, quum hominem non novisset; alienigena enim erat, & virtutis propheticae nullam experientiam sumserat.

Quid mihi, & tibi homo Dei.) Propheta quum adfatim cibo refectus esset, calamitatem aliorum

Καὶ συνέθετο Ἰωσαφάτ.) Ἠσπάσατο τοῦ Ἀχαὰβ τὴν συγγένειαν, ὡς ἐν Παραλειπομέναις φησίν.

Καὶ ἐδούλευσε τῷ Βαάλ.) Τυρίων οὗτος θεὸς, ὡς εἶπεν Ἰώσηππος· ἡ δὲ Ἀστάρτη, Σιδωνίων· ταύτῃ καὶ τὰ ἄλση συνετίθεσαν. Ἀστάρτη δέ ἐστιν, ἡ παρ᾽ Ἕλλησιν Ἀφροδίτη.

ΚΕΦ. ΙΖʹ.

Ὧι παρέστηκα ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον.] Οὐ μετρεῖ τὸν παρόντα, ἀλλ᾽ ὡς ἀεὶ καταβαλλόμενος ἀρχὴν καθ᾽ ἡμέραν ἐσπούδασεν εὐαρεστεῖν τῷ θεῷ, καὶ παριστᾷν ἑαυτὸν καθαρὸν τὴν καρδίαν, ἕτοιμον ὑπακούειν τῷ βουλήματι τοῦ θεοῦ.

Ἐὰν μὴ διὰ λόγου στόματός μου.) Οἱ πάντα τολμῶντες, τὴν Ἡλιοῦ φωνὴν τολμηρὰν ἀπεφήναντο· προφήτης γὰρ ἦν, καὶ προφητῶν ἄκρως, καὶ τῷ θείῳ πυρπολούμενος ζήλῳ. καὶ ταῦτα τοῦ θείου πνεύματος ἐνεργοῦντος εἴρηκεν, ὅθεν καὶ πέρας ἐδέξατο.

Καὶ οἱ κόρακες ἔφερον αὐτῷ ἄρτους.) Καὶ πῶς οὐ παρενόμει δι᾽ ἀκαθάρτου ζώου τρεφόμενος; ὅτι περ ὁ νομοθέτης διὰ τούτων αὐτῷ προσέφερε τὴν τροφὴν, ὥσπερ ὑπέσχετο, διδάσκων ὡς ὁ νόμος πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀσθένειαν ἔκειτο· διὸ ποτὲ μὲν αὐτὸς παραβῆναι προσέταττεν, ὡς ἐπὶ τῆς ἐν σαββάτῳ πολιορκίας Ἱεριχοῦς, καὶ νῦν διὰ κοράκων τρέφων Ἡλίαν. ποτὲ δὲ τοῖς τὰ τοιαῦτα παραβαίνουσι μὴ μεμφόμενος. Σαμψὼν γὰρ διὰ μὲν τὴν μέθην καὶ τὴν λαγνείαν ἐγυμνώθη τῆς χάριτος. φαγὼν δὴ τὸ ἐκ τοῦ νεκροῦ λέοντος μέλι, κατηγορίας οὐκ ἔτυχεν. καὶ τοῖς ἁγίοις δὲ προσϊόντες εἰς πάλην οἱ δαίμονες, νοητῆς τροφῆς αἴτιοι γίνονται, στηριζομένοις αὐτοῖς τὴν καρδίαν, καὶ γυμναζομένοις τὴν ἕξιν. ὧν ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφὴ καὶ ἀθλητική. ἥ τις ἕξις ἡμῖν μετὰ πολλὰς ἐπιγίνεται πάλας τὸ δειλινόν.

Εἰς Σαρεφθὰν τῆς Σιδωνίας.) Καὶ διὰ τί πρὸς ἀλλόφυλον; τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ τοῦτο. κεκώλυκε γὰρ τὴν πρὸς ἀλλοφύλους ἐπιμιξίαν, διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀσθένειαν, ἣν ἂν ἐπέτρεψεν, εἰ ἑδραῖοι ὄντες ὠφελεῖν ἐκείνους ἠδύναντο. καθάπερ ὁ προφήτης Ἡλίας. ταύτην γὰρ ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἀμιξίας αἰτίαν φησὶ, τὸ μὴ ἐκπορνεῦσαι πρὸς τοὺς θεοὺς αὐτῶν, ἢ τοὺς υἱοὺς τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ἢ τὰς θυγατέρας, γινομένης ἐπιγαμίας. ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἠθέλησε Ἡλίᾳ δεῖξαι δαπανωμένην τὴν ἀνθρωπότητα· πρῶτον μὲν εἰς χειμάῤῥουν αὐτὸν ἀγαγὼν, καὶ ποιήσας ξηρόν. εἶτα πρὸς χήραν μιᾶς ἡμέρας ἔχουσαν βίον, ἐστὶ δὲ καὶ τύπος τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, δεξαμένη πιστῶς τὸν ὑπὸ Ἰσραελιτῶν διωκόμενον, ὥσπερ ἐκείνη τοὺς Ἀποστόλους.

Ζῇ κύριος ὁ θεός σου.] Εὖγε τῆς πρᾳότητος. οὐκ ἐδυσχέραινεν ἐν τοσαύταις συμφοραῖς αἰτηθεῖσα τροφήν. ἀλλὰ μόνον ἔδειξε τὴν ἐσχάτην πενίαν, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν πιστῶς δεξαμένη προσήνεγκε τὴν τροφὴν, καὶ ταῦτα οὐκ εἰδυῖα τὸν ἄνθρωπον. ἀλλόφυλος γὰρ ἦν, προφητικῆς δυνάμεως πεῖραν οὐ δεδεγμένη.

Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ;] Ἀφθόνως ὁ προφήτης ἀπολαύων τῆς τροφῆς, τῆς τῶν ἄλλων

ἄλλων ἀνθρώπων ἐπελάθετο συμφορᾶς. οὗ δὴ χάριν ὁ δεσπότης αὐτῷ τὰς τῆς χήρας ἐπεστράτευσεν οἰμωγάς. ἐπέγνω δὲ καὶ αὐτὸς τὴν αἰτίαν. οἴ μοι γάρ φησι, κύριε ὁ μάρτυς τῆς χήρας, καὶ τὰ ἑξῆς, ἀξιάγαστα δὲ τῆς χήρας τὰ ῥήματα. τῷ σῷ φωτί, φησιν, ἐγυμνώθη τὰ κεκρυμμένα μου πλημμελήματα, καὶ οὐχ ὡς ἀλλόφυλος τὴν εἴσοδον οἰωνίσατο τὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ ταῖς ἰδίαις ἐπέγραψεν ἁμαρτίαις. οὕτω τὴν τοῦ προφήτου διδασκαλίαν ὠφέλητο. ἴσως καὶ δι' αὐτὴν ἡ τοῦ παιδὸς γέγονε τελευτή, ἵνα θεασαμένη τὴν παρὰ φύσιν ἀνάστασιν, βεβαίαν δέξηται τὴν εὐσέβειαν.

Καὶ ἐνεφύσησε τῷ μειρακίῳ τρίτον.] Μετὰ τὴν προσευχὴν τρὶς ἐμφυσήσας εἰς ζωὴν ἐπανήγαγε τὸ μειράκιον. δηλοῖ δὲ ὁ μὲν ἀριθμὸς τὴν προσκυνουμένην τριάδα. τὸ δὲ ἐμφύσημα τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς ψυχῆς γεγενημένην δημιουργίαν. ἀλλ' ὁ προφήτης ἐμφυσήσας οὐκ ἄλλην ψυχὴν ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ τὴν χωρισθεῖσαν τοῦ σώματος ἐπανήγαγεν.

rum hominum oblivifcitur. Quamobrem Deus viduae fletibus eum adoritur. Adgnovit etiam ipse caussam; dicit enim: heu mihi Domine, testis viduae, & cetera. Porro verba viduae digna sunt admiratione. Tua luce, inquit, retecta sunt occulta mea peccata, & non, ut alienigena, ingressum Prophetae malum omen fuisse interpretata est, sed suis peccatis mortem pueri adscripsit. Atque sic ex Prophetae doctrina fructum percepit. Fortassis etiam in bonum viduae puer mortuus est, ut si videret pueri resurrectionem, quae contra naturam est, solidam pietatem, & fidem reciperet.

Et insflavit puero ter.] Quum post orationem puero insflasset, in vitam eum revocavit, significat autem hic numerus adorandam Trinitatem; inflatio autem illa, animae creationem ab initio factam. Ceterum quum Propheta puero insflasset, non aliam animam produxit, sed illam, quae ab corpore recesserat, ad corpus revocavit.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

Πορεύθητι, καὶ ὄφθητι τῷ Ἀχαάβ.] Ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος ὁρῶν διαλλύμενον, καὶ τὸν προφήτην αἰτῆσαι τὸν ἔλεον οὐκ ἐθέλοντα, καὶ τοὺς μὲν οἰκτεῖραι θέλων. τοὺς δὲ παρὰ γνώμην λῦσαι τὴν ψῆφον οὐκ ἀνεχόμενος, ἔρχεται πρεσβευτὴς πρὸς τὸν οἰκέτην ὁ δεσπότης, πρὸς τὸν πηλὸν ὁ δημιουργὸς, καὶ πείθει λῦσαι τῶν νεφῶν τὰς ὠδῖνας τὴν πεδήσασαν γλῶτταν.

Εἰ ἔστιν ἔθνος, ἢ βασιλεία.) Ἐπειδὴ ὁ προφήτης εἰρήκει τῷ Ἀχαάβ, ζῇ κύριος ὁ θεός μου, εἰ ἔσται τὰ ἔτη ταῦτα ὑετὸς, εἰ μὴ διὰ λόγου στόματός μου. λαβὼν τῆς τῶν λόγων ἀληθείας τὴν πεῖραν ὁ Ἀχαάβ, ἀναγκαίως ἐζήτει τὸν δήσαντα πρὸς λύσιν, ἢ πρὸς ἀναίρεσιν, εἰ μὴ πείθοιτο.

Καὶ πνεῦμα κυρίου ἀρεῖ σε.] Ἀνδρὸς ταῦτα μελετῶντος τὰ θεῖα, καὶ τοῦ θείου πνεύματος ἐπισταμένου τὴν δύναμιν.

Ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις.) Καὶ τὸν θεὸν γὰρ προσεκύνουν, καὶ τοῖς εἰδώλοις ἐλάτρευον. ὁ δὲ θεός, φησιν, οὐ βούλεται τοὺς ψευδωνύμους τιμᾶσθαι θεοὺς, οὔτε αὐτοὶ τὸν ἀληθινὸν τιμᾶσθαι θεόν. ὑμεῖς δὲ καὶ ταῦτα κἀκεῖνα ποιοῦντες οὐδετέρῳ φυλάττετε πίστιν.

Καὶ ἐκλεξάσθωσαν ἑαυτοῖς τὸν τόπον ἕνα.) Τίνος ἕνεκα τοῖς ἱερεῦσι τοῦ Βααλ τὸν πίονα βοῦν ἐκλέξασθαι καὶ πρώτοις ἐπιτελέσαι τὴν θυσίαν ἐπέτρεψεν; ἢ δῆλον ὡς ὁ μὲν ὄντως θεὸς οὐδενὸς τούτων ἐστὶν ἐνδεής. οἱ δὲ λέγειν ἤμελλον, ὡς χαλεπαίνων ὁ Βαὰλ, ὡς μὴ προτιμηθεὶς, οὐκ ἐδέξατο τὴν θυσίαν.

Καὶ ᾠκοδόμησε τοὺς λίθους.) Καὶ πῶς τοῦ νόμου διαγορεύοντος ἐν ἑνὶ τρόπῳ λατρεύειν, ὁ Ἡλίας ἐν τῷ Καρμήλῳ θυσιαστήριον ᾠκοδόμησε; δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. ἀνόμοις δὲ, καὶ ἀνυποτάκτοις. οἵους εἶναι συνέβαινε τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ. καὶ τοῦ πανταχοῦ θύειν εἴπερ ἔλαβον ἄδειαν, ἤμελλον λατρεύειν καὶ δαίμοσιν. ὁ δὲ προφήτης βουλόμενος δεῖξαι καὶ τοῦ θεοῦ τὸ δυνατὸν, καὶ τῶν δαιμόνων τὸ ἀσθενὲς, ἐπειδὴ διῃρημένης τῆς βασιλείας οὐχ οἷός τε ἦν ἄγειν τοὺς παρόντας εἰς τὸν ἐν Ἱερο-

CAP. XVIII.

Abi, & ostende te Acabo.] Amans hominum Deus, quum videret perire genus humanum, neque Prophetam implorare misericordiam velle, quum misereri ipse cuperet, neque tamen praeter animi sententiam decretum contra ipsos solvere substineret, venit legatus ad servum Dominus, ad lutum opifex, & linguam solvere persuadet, quae nubium dolores vinciebat.

Si est gens, aut Regnum.) Quoniam Propheta dixerat ad Achab, vivit Dominus Deus meus, si erit annis his pluvia, nisi per sermonem oris mei. Et Achab reipsa expertus est Prophetam verum dixisse, necessitate impulsus quaerebat illum, qui caelum obstruxerat, ut solveret, vel, ut eum occideret, nisi obtemperaret.

Spiritus Domini feret te.) Verba sunt viri meditantis divina, & scientis potentiam, & virtutem divini spiritus.

Vsquequo claudicabitis in ambobus poplitibus.] Nam & Deum adorabant, & idola colebant. Deus autem non vult, dicit, ut falsi Dii colantur, neque illi volunt, ut verus Deus colatur. Vos autem & haec, & illa facientes, neque huic, neque illi servatis fidem.

Et eligant sibi ipsis unum.) Quare permisit, ut sacerdotes Baal pinguem bovem deligerent, & primi sacrificium offerrent? Manifestum est illum, qui revera Deus est, nullius horum indigere. Illi autem dicturi erant Baal non accepisse sacrificium, propterea quod aegre tulerit, se alteri non praelatum fuisse.

Et aedificavit altare.) Quomodo quum lex praecipiat, ut unico in loco sacrificia offerantur, Helias in Carmelo altare exstruxit? Iusto lex non est posita, iuxta divum Apostolum, sed iniquis, & immorigeris, quales Israelitas esse contigit, qui ubique sacrificaturi erant, si impunitatem adepti fuissent, & etiam daemones culturi. Propheta autem volens ostendere non solum Dei virtutem, & potentiam, sed etiam daemonum imbecillitatem, quum diviso Regno illos, qui praesentes erant, in Templum Hieroso-

rosolymitanum deducere non potuit, necessitate adactus, venit in Carmelum, ibi plures disputationes habebat.

Fecit Thaala.) Iosephus, δεξαμένην, canalem.

Tertio sic facite.] Iterum ostendit numerum adorandae Trinitatis.

Et lapides, & pulverem elinxit ignis.] Ne altare Dei dedecore adficeretur, quum impii sacrificia daemonibus offerrent.

Ἱεροσολύμοις νεὼν, ἀναγκαίως ἦλθεν ἐπὶ τὸν Κάρμηλον, ἔνθα τὰς πλείονας ἐποιεῖτο διατριβάς.

Ἐποίησε Θααλά.) Ἰώσηππος, δεξαμένην.

Τριστεύσατε.] Τῆς προσκυνητῆς τριάδος πάλιν ἐμφαίνει τὸν ἀριθμόν.

Καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὸν χοῦν ἐξέλιξε τὸ πῦρ.] Ὥστε μὴ καθυβρισθῆναι τὸ θεῖον θυσιαστήριον, τῶν δυσσεβῶν ἐκείνων προσφερόντων θυσίας τοῖς δαίμοσιν.

CAP. XIX.

Et timuit Helias.) Quomodo quum tantam haberet potentiam, & virtutem? quia non solum Propheta erat, sed etiam homo. Praeterea metus hic divinae dispensationis fuit. Etenim ne tam miraculosi operis magnitudo eum insolentem redderet, gratia Dei metum ei indidit, ut suam imbecillitatem cognosceret.

Ecce Dominus transibit.) Docuit Heliam mansuetudine, & longanimitate excellere, & probavit genus hominum. Item, quod facile sibi sit & fulmina demittere, & terram concutere, eamque impiis repente sepulcrum ostendere, & spirituum vi omnia perdere, sed longanimitas mihi placet, inquit. Vnumquemque vero aliorum hominum malitia trahit. Quod vero Deus veteris testamenti non sit ignis, Helias docetur, & per ipsum nos omnes, sed neque aura tenuis. Per tenuem vero auram dicitur adesse. Quum enim in caliginosa nube, & igne filiis Israel adparuerit, inveniens Heliam sublimiorum capacem, eum in notitiam incorporei subduxit, a terraemotu, a spiritu, & ab igne ad tenuem auram. Id quod affine est voci Servatoris, Deus spiritus est.

Iniecit pallium suum super eum.) Cur Asahelem, Iehu, & Helisaeum iussus ungere solum Prophetam unxit? Gratia igitur spirituali, qua ipsum unxit, quamque in ipsum contulit, alios etiam unxit. Propheticam enim ab ipso gratiam accipiens, attulit illis unctionem, & gratiam, quae in Rege requiritur, ipsis contulit.

ΚΕΦ. ΙΘʹ.

Καὶ ἐφοβήθη Ἡλίας.] Καὶ πῶς, τοσαύτην ἔχων τὴν δύναμιν; ὅτι οὐ μόνον προφήτης, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἦν. ἄλλως τε καὶ τῆς θείας ἦν οἰκονομίας τὸ δέος. ἵνα γὰρ μὴ τῆς θαυματουργίας τὸ μέγεθος ἐπάρῃ τὸ φρόνημα, ἐνδέδωκεν ἡ χάρις τῇ φύσει τὴν δειλίαν εἰσδέξασθαι, ὡς ἂν ἐπιγνῷ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν.

Ἰδοὺ κύριος παρελεύσεται.] Ἐδίδαξε τὸν Ἡλίαν ὡς ἡμερότητι καὶ μακροθυμίᾳ πρυτανεύειν, ἐδοκίμασε τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. καὶ ὅτι ῥᾴδιον ἦν αὐτῷ, καὶ κεραυνοὺς ἐπιπέμψαι, καὶ κλονῆσαι τὴν γῆν καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ἀποδεῖξαι τάφον αὐτὴν αὐτοσχέδιον, καὶ βίᾳ πνευμάτων ἀπολέσαι τὸ πᾶν. ἀλλ' ἡ μακροθυμία μοι φίλη φησίν. ἕκαστον δὲ τῶν ἄλλων ἡ πονηρία τῶν ἀνθρώπων ἐφέλκεται. ὅτι δὲ οὐ πῦρ ὁ τῆς παλαιᾶς θεὸς, Ἡλίας διδάσκεται, καὶ δι' αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς. ἀλλ' οὐδὲ αὔρα λεπτή. δι' αὔρας δὲ λέγεται παρεῖναι λεπτῆς. ἐπεὶ γὰρ ἐν γνόφῳ καὶ πυρὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐπεφάνη, τὸν Ἡλίαν εὑρὼν τῶν ὑψηλοτέρων χωρητικὸν, ἐπὶ τὴν τοῦ ἀσωμάτου τοῦτον ἀνήγαγεν ἔννοιαν, ἀπὸ σεισμοῦ καὶ πνεύματος καὶ πυρὸς ἐπὶ λεπτὴν αὔραν. ὅπερ ἐγγὺς ἂν εἴη τῆς τοῦ σωτῆρος φωνῆς τὸ πνεῦμα ὁ θεός.

Καὶ ἔῤῥιψεν ἐπ' αὐτὸν τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ.] Τί δήποτε τὸν Ἀζαὴλ, καὶ τὸν Ἰηοῦ, καὶ τὸν Ἐλισσαῖον χρίσαι προσταχθεὶς, μόνον ἔχρισε τὸν προφήτην; ᾗ τοίνυν ἔχρισεν αὐτὸν, καὶ τῆς πνευματικῆς αὐτῷ μετέδωκε χάριτος ταύτῃ καὶ τοὺς ἄλλους ἔχρισε. τὴν προφητικὴν γὰρ παρ' αὐτοῦ δεξάμενος χάριν, προσήνεγκεν ἐκείνοις τὸ χρίσμα, καὶ τῆς βασιλικῆς αὐτοῖς μετέδωκε χάριτος.

CAP XX.

Laudavit Nabuthe Dominum.) Honeste dixit pro blasphemavit. Ieiunium vero indici praecepit, ut per hoc caedem iustam esse ostenderet. Eamque ob causam poena constituta eum iussit adfici, magisque puniri, quam alios. Deinde poenam hoc modo substinere.

Scidit vestimenta sua.) Quia levis. & inconstans erat Achab, facile semper mutabatur. Hinc Iezabel eum in tantam impietatem, ut historia dicat, gratis venundatum esse, ut faceret malum coram Domino, ut transtulit eum Iezabel, &c. Hinc quum adpeteret vineam, dolorem morte Nabuthae accepit.

Secundum omnia, quae fecit Amorrhaeus.) Iam non peculiarem gentem dicit, sed omnes Chananaeos. Amorrhaeus enim Ebraica voce etiam incola nominatur. Beneficus autem Deus propter homicidium exitium Achabo comminatus est,

ΚΕΦ. Κʹ.

Εὐλόγηκε Ναβουθαὶ θεόν.] Εὐφήμως εἶπεν ἀντὶ τοῦ, ἐβλασφήμησεν. τὴν δὲ νηστείαν γενέσθαι προσέταξεν, ὥστε ταύτῃ δεῖξαι τοῦ φόνου τὸ δίκαιον. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν συνήθους αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀξιωθῆναι τιμῆς, καὶ προηδρεύει τῶν ἄλλων, εἶθ' οὕτω τὴν γραφὴν ὑποστῆναι.

Διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.] Κοῦφος ὢν Ἀχαὰβ, ῥαδίως ἀεὶ μετετρέπετο· ὅθεν αὐτὸν Ἰεζάβελ εἰς τοῦτο κατέστησεν ἀσεβείας. δι' ὅπερ ἡ ἱστορία δωρεάν, φησιν, ἐπράθη Ἀχαὰβ, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου, ὡς μετέστησεν αὐτὸν Ἰεζάβελ, καὶ τὰ ἑξῆς. ὅθεν ὀρεχθεὶς τοῦ ἀμπελῶνος ἤλγησεν ἐπὶ τῷ τοῦ Ναβουθαὶ θανάτῳ.

Καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἀμοῤῥαῖος.) Νῦν οὐ τὸ ἰδικὸν ἔθνος φησὶν, ἀλλὰ πάντας τοὺς Χαναναίους. Ἀμοῤῥαῖος γὰρ τῇ Ἑβραίων φωνῇ καὶ ὁ κατοικῶν ὀνομάζεται. ὁ δὲ φιλάνθρωπος θεὸς, διὰ μὲν τὴν μιαιφονίαν τὴν πανω-

πανωλεθρίαν ἠπείλησεν. διὰ δὲ τὸν ἐπὶ τῷ φόνῳ θρῆνον τὴν τῆς τιμωρίας ἀναλαβὴν ἐχαρίσατο.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

Εἰ ἐκποιήσει ὁ χοῦς Σαμαρείας ταῖς δραξί.] ταῦτα ἔλεγον ἀπειλοῦντες τῆς πολιορκίας τὰ χώματα.

Ἑώρακας πάντα τὸν ἦχον.] Οἰκείως τῶν ἀπειλητικῶν ῥημάτων τὸν κόμπον οὕτως ἐκάλεσεν. διελύθη γὰρ συντόμως τῇ θείᾳ ῥοπῇ.

Ἐν τοῖς παιδαρίοις τῶν ἀρχόντων τῶν χωρῶν.) Οὐ χρήζω, φησὶ, πλήθους ἐγώ. ἐν ὀλίγοις γὰρ μειρακίοις, καὶ πολέμων ἀπείροις, τὴν παμπόλλην ταύτην στρατιὰν διολέσω. ἦσαν δέ, φησι, διακόσιοι τριάκοντα δύο, δι' ὧν ὁ παντοδύναμος κύριος λβ' βασιλέων κατέλυσε στρατιάν.

Θεὸς ὀρέων, θεὸς Ἰσραήλ.] Ἐπειδὴ τοιούτους εἶναι τοὺς οἰκείους θεοὺς ὑπελάμβανον, ᾠήθησαν καὶ τὸν ἀληθινὸν καὶ τῶν ὅλων δημιουργὸν μερικὸν εἶναι θεόν. ἀλλ' ἔδειξε καὶ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις τὴν οἰκείαν ἰσχύν. τῆς γὰρ συμπλοκῆς ἐν πεδίῳ γεγενημένης, δυοκαίδεκα τῶν ἀντιπάλων μυριάδας Ἰσραὴλ κατηκόντισεν. ἵνα δὲ κἀκεῖνοι μάθωσιν ὡς θεήλατος ἡ πληγή, τῶν διαφυγόντων εἰς τὴν Ἀφεκὰ πόλιν καταπεφευγότων, καταπεσὸν τὸ τεῖχος ἑπτὰ καὶ εἴκοσι μυριάδας κατέχωσεν.

Ἐν λόγῳ κυρίου πάταξον δή με.] Οὐκ ἐγώ σοί, φησιν, ἐπιτάττω, ἀλλὰ τὸ ἐν ἐμοὶ πνεῦμα. διὸ δὴ τῷ ἀντειπόντι τὸν διὰ τοῦ λέοντος ἐπήνεγκεν ὄλεθρον.

Καὶ συνέτριψεν.] Τουτέστιν, ἐτραυμάτισεν.

Καὶ κατεδήσατο ἐν τελαμῶν, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.) Παραβολαῖς οἱ προφῆται κεχρημένοι τὰς θείας προρρήσεις προσφέρουσιν. ὡς ἂν ἀγνοοῦντες οἱ τῶνδε τῶν λόγων ἀκούοντες, ὡς καθ' ἑαυτῶν τὴν ψῆφον ἐκφέρουσιν, δικαίως ψηφίζωνται. ἄλλως γὰρ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἄλλως ἐν ἑτέροις τὴν ἁμαρτίαν ὁρῶμεν. τοῦτο καὶ ὁ Νάθαν πεποίηκε τῷ Δαβίδ. τοῦτο καὶ νῦν ὁ προφήτης.

Διότι ἐξαπέστειλας σὺ ἄνδρα ὀλέθριον.] Φιλανθρωπίας ἀδίκου δίκην Ἀχαὰβ εἰσεπράχθη. δεῖ γὰρ ταύτην ἔχειν τὸ δίκαιον. αὐτὸς δὲ ὠμότητι χρησάμενος κατὰ τῶν προφητῶν, καὶ πάντας ἄρδην ἀνελεῖν βουληθεὶς, καὶ τοὺς ἑλόντας ἀνελὼν πάντας, περὶ τὸν τοῦ Ἰσραὴλ πολέμιον τὸ ἥμερον ἔδειξεν· ὅτι δὲ πλεῖστα ἐξήμαρτε διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς γνώμης. τὰ ἑξῆς μαρτυρεῖ.

Πρὸς οἶκον αὐτοῦ συγκεχυμένος.] Πεῖραν γὰρ ἔχων τῶν θείων προρρήσεων, (δὶς γὰρ ἐνίκησε κατὰ τοὺς χρησμοὺς,) τὴν προσενεχθεῖσαν ἔδεισεν ἀπειλήν. ἀλλ' εὐθὺς πάλιν εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθεν ἀσέβειαν.

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Καθώς σὺ, οὕτως καὶ ἐγώ.) Τὰ αὐτά σοι δράσω, φησίν. ὡς παρατάττῃ, παρατάττομαι. καὶ ὁ λαός σου πολεμεῖ, καὶ ὁ ἐμός. ἔδειξε δὲ αὐτοῦ τὴν εὐσέβειαν ἡ γραφή, εἰ καὶ ταύτην ἐλυμήνατο φιλία, καὶ συγγένεια τοῦ Ἀχαὰβ, ὡς ἐν Παραλειπομέναις, φησίν.

tus est, sed quia caedem lamentatus est, ex gratia poenam remisit.

CAP. XXI.

Si suffecerit pulvis Samariae pugillis.) Haec dicebant, comminantes se aggeres facturos in obsidione.

Vidisti omnem sonum.) Proprie verborum minantium fastum sic vocavit; statim enim Dei nutu dissolutus, & fractus est.

In pueris principum provinciarum.] Non pluribus ego indigeo, inquit, nam quum paucis pueris, & bellorum expertibus, & ignaris maximum illum exercitum fundam. Erant autem, dicit Scriptura, trecenti triginta duo, per quos omnipotens Deus exercitum triginta duorum regum profligavit.

Deus montium, Deus Israel.) Quum suos Deos tales esse putarent, existimaverunt verum Deum, & totius mundi opificem, partis alicuius tantum Deum esse; sed domesticis, & peregrinis suam vim, & potentiam demonstravit. Quum enim in campo conflictus fieret, Israelitae centena viginti millia hostium profligarunt, & occiderunt. Ceterum, ut hanc cladem divinitus ipsis immissam esse cognoscerent, quum illi, qui per fugam iam evaserant, Aphecapolim se recepissent, murus corruit, & viginti septem millia virorum oppressit.

In sermone Domini percute me.) Non ego tibi impero, dicit, sed qui in me est spiritus. Quapropter contradicenti per leonem exitium intulit.

Et contrivit.) Hoc est, vulneravit.

Et ligavit in vitta oculos suos.) Parabolis usi Prophetae, divina vaticinia proferunt, ut illi, qui illos sermones audiunt, nescientes, quod contra seipsos ferant sententiam, iuste sententiam dicant. Aliter enim in nobis ipsis, & aliter in aliis peccata cernimus. Hoc etiam Nathan fecit, cum Davide agens, idem nunc quoque Propheta facit.

Propterea quod dimisisti virum perniciosum.) Humanitatis iniustae, & praeposterae poenas Achab persolvit; nam in praestanda humanitate iustitiam servare oportet. Ipse vero summa crudelitate erga Prophetas usus est, omnesque penitus delere voluit, & quos cepit, omnes sustulit. Nunc vero se placabilem, & mitem erga hostes Israelitarum praebuit. Quod autem propter facilitatem illam, & promtitudinem animi saepe peccarit, sequentia testantur.

In domum suam contristatus.) Quum enim veritatem vaticiniorum Dei reipsa expertus esset (bis enim vicit iuxta oracula Dei) comminationem propositam a Propheta timuit, sed statim ad solitam impietatem rediit.

CAP. XXII.

Sicut tu, ita etiam ego.] Eadem faciam, quae tu, dicit, sicut aciem instruxeris, ita & ego aciem instruam; tuus populus pugnat, & meus. Ostendit Scriptura pietatem ipsius, quamvis amicitia, & affinitas Achab, quemadmodum in libro Paralipomenon legitur, eam vitiaverit, & corruperit.

Adscende, & successum dabit Dominus.) Expectavit donec iuramento adigeretur, ut tunc demum veritatem proferret. Nam quandoquidem Achab existimabat Prophetam ex odio tristia, & infoelicia praedicere, primum dicit, quae grata erant, postea adactus iureiurando, quae divinitus ei revelata erant, aperuit.

Quemadmodum oves, quae non habent pastorem.] His verbis ostendit, quod propter Regis malitiam, cladem accepturi sint. Si enim nacti fuissent pium, & religiosum pastorem, potenter hostes vicissent, & profligassent.

Non vaticinatur hic mihi bona, sed mala.) Iosephus scribit, Micheam illum fuisse, qui iam ante vitta usus est, & Achabo tristia praedixit. Idque hinc coniiciens, quod Achab dicit: odi eum, qui non loquitur de me bona, sed mala.

Et dixit Dominus, quis decipiet Achab.) Prosopopoeia est, docens, & ostendens permissionem divinam: Dominus enim, qui verax est, & veritatis doctor, non imperavit, ut decipiatur Achab, qui per Prophetam dixit, an non Dominus his in Deum? revertatur quisque in domum suam in pace. His igitur docuit Propheta, quod spiritus deceptionis, qui impiis hominibus pro organis, & instrumentis utitur, mendaciter victoriam promittat. Hoc autem fit, Deo permittente; quum enim prohibere potuisset, non prohibuit. Achab enim indignus erat, cuius curam Deus susciperet. Hoc autem simile est huic, quod a Paulo dicitur, mittet illis Deus efficaciam erroris, qui veritatem non receperunt. Ceterum visiones explicationes sunt consilii Dei. Non quod ipse id, quod est, ostendat; corporeis autem figuris, & humano more effictis sermonibus exprimit, & describit Dei dispensationem. Quemadmodum Deus ipse dicit: ego visiones multiplicavi, & per manum Prophetarum adsimilatus sum. Non ipse adparet, sed visiones multiplicat, & similitudinem ostendit Prophetis, regni quidem, si in throno sedentem vident, & circa eum caelestem exercitum; iudicii vero, quando canum vident, albis vestibus ornatum, propter iudicii non prudentiam modo, sed & puritatem. Zacharias etiam videt ventos, humana voce utentes. & dicentes, circumeamus terram, & ecce universa terra incolitur. Quemadmodum enim pictores in imaginibus bellum, & pacem, victoriam, & amicitiam, & quaecumque alia effingunt in imagines humanorum corporum, huiuscemodi similitudinibus consilium, & propositum suum evidentius ostendentes; ita etiam Spiritus Sanctus Prophetis, & Apostolis voluntatem Dei, & gloriam, & dispensationem, & maledictionem contra periuros, & contra alia quaedam animata, & inanimata, & quod Deus vult implere, quodque postea exercitus Dei implet, aut quaecumque Satan per insidias tentare audet, & Deus permittit, proponit, & per visiones exprimit, quemadmodum in Iob. Visiones enim, & verba in visionibus sunt pars quaedam condescensionis Dei, qua se ad captum nostrum demittit. Neque enim columba est Spiritus Sanctus. Neque haec verba, qui est in Dextra Dei, qui & intercedit pro nobis, ita, ut dicta sunt, intelligere debemus, quasi in loco Deus sit, & uni-

Ἀνάβαινε, καὶ εὐοδώσει κύριος.) Ἀνέμενεν ὁρκωθῆναι, εἶθ' οὕτω φᾶναι τὸ ἀληθές. ἐπειδὴ γὰρ ὑπελάμβανεν Ἀχαὰβ διὰ μῖσος τὸν προφήτην προλέγειν τὰ λυπηρὰ, πρῶτον εἶπε τὰ καταθύμια, εἶτα ὁρκωθεὶς τὰ θεῖα μεμήνυκεν.

Ὡς πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν.) Δελοῖ διὰ τούτων, ὡς ἡ ἐκείνου πονηρία τὴν ἧτταν ἐργάζεται. εἰ γὰρ ποιμένος ἔτυχων εὐσεβοῦς, κατὰ κράτος ἂν τοὺς πολεμίους ἐνίκησαν.

Οὐ προφητεύει οὗτος μοι καλὰ, ἀλλ' ἢ κακά.) Ὁ Ἰώσηππος τὸν Μιχαίαν ἔφησεν εἶναι, τὸν ἤδη πρότερον τῷ τελαμῶνι χρησάμενον, καὶ τὰ λυπηρὰ τῷ Ἀχαὰβ προαγγείλαντα, τεκμαιρόμενος τῷ φᾶναι τὸν Ἀχαὰβ· ὅτι μεμίσηκα αὐτὸν, ὅτι οὐ λέγει περὶ ἐμοῦ τἀγαθὰ, ἀλλ' ἢ κακά.

Καὶ εἶπεν κύριος, τίς ἀπατήσει τὸν Ἀχαάβ.] Προσωποποιΐα, διδάσκουσα τὴν θείαν συγχώρησιν. οὐ γὰρ ὁ ἀληθὴς θεὸς, καὶ τῆς ἀληθείας διδάσκαλος, προσέταττεν ἀπατηθῆναι τὸν Ἀχαὰβ, ὁ διὰ τοῦ προφήτου εἰπὼν, εἰ κυρίως αὐτοὶ πρὸς θεόν. ἀποστραφήτω δὲ ἕκαστος εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον ἐν εἰρήνῃ. διὰ τούτων τοίνυν ὁ προφήτης ἐδίδαξεν, ὡς τὸ πνεῦμα τῆς ἀπάτης, ὀργάνοις χρώμενον τοῖς δυσσεβέσιν ἀνθρώποις, ψευδῶς ὑπισχνεῖται τὴν νίκην. τοῦτο δὲ γίνεται τοῦ θεοῦ συγχωρήσαντος. κωλύσαι γὰρ δυνάμενος οὐκ ἐκώλυσεν. ἐπειδήπερ ὁ Ἀχαὰβ τῆς θείας ἦν κηδεμονίας ἀνάξιος. τούτῳ δὲ ὅμοιον τὸ ὑπὸ Παύλου λεγόμενον. πέμψει ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης τοῖς τὴν ἀλήθειαν οὐ παραδεξαμένοις. ἀλλ' ἑρμηνεῖαι τῆς τοῦ θεοῦ βουλήσεως τυγχάνουσιν αἱ ὀπτασίαι, οὐχ ὅπερ ἐστιν αὐτὸν δεικνῦσαι, σωματικοῖς δὲ σχήμασι, καὶ ἀνθρωπίνοις λόγοις, διατυποῦσαι τὰς τοῦ θεοῦ οἰκονομίας, ὡς αὐτὸς ὁ θεός, φησιν· ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὡμοιώθην. οὐκ αὐτὸς φαίνεται, ἀλλ' ὁράσεις πληθύνει. καὶ ὁμοίωμα δείκνυσι τοῖς προφήταις, βασιλείας μὲν, ὅταν ἐπὶ θρόνου καθεζόμενον ὁρῶσι, καὶ περὶ αὐτὸν τὴν οὐράνιον στρατιάν· κρίσεως δὲ, ὅταν πολιὸν βλέπωσι, λευκοῖς ἱματίοις κοσμούμενον, διὰ τὸ τῆς κρίσεως σοφόν τε ἅμα καὶ καθαρόν. ὁρᾷ καὶ Ζαχαρίας ἀνέμους, ἀνθρωπίνῃ φωνῇ χρωμένους, καὶ περιοδεύσωμεν τὴν γῆν λέγοντας, καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ γῆ κατοικεῖται, καθάπερ γὰρ ἐν εἰκόσι γραφεῖς πόλεμόν τε καὶ εἰρήνην, νίκην καὶ φιλίαν, καὶ ὅσα ἄλλα, σχηματίζουσιν εἰς ἀνθρωπείων σωμάτων εἰκόνας, τοῖς τοιούτοις ὁμοιώμασι τὸ βούλημα δεικνύντες ἐναργέστερον· κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προφήταις τε καὶ ἀποστόλοις τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὴν οἰκονομίαν, καὶ τὴν ἀρὰν τὴν κατὰ τῶν ἐπιόρκων, καὶ ἑτέρων τινῶν, ἐμψύχων ἢ ἀψύχων, καὶ ὅπερ βούλεται μὲν ὁ θεὸς πληρῶσαι, αἱ δὲ ἑξῆς δυνάμεις πληροῦσιν, ἢ ὅσα τολμᾷ μὲν ὁ διάβολος ἐπιβουλεύειν, συγχωρεῖ δὲ ὁ θεὸς, ταῦτα τυποῖ διὰ τῶν ὀπτασιῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ. αἱ γὰρ ὀπτασίαι, καὶ τὰ ἐν ταῖς ὀπτασίαις ῥήματα, μέρος ἐστὶ τῆς τοῦ θεοῦ συγκαταβάσεως. οὔτε γὰρ περιστερὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οὔτε δὲ τὸ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, οὕτως, ὡς εἴρηται, νοήσομεν, ὡς ἐν τόπῳ μὲν ὄντος τοῦ θεοῦ, δεομένου δὲ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ μονογενοῦς ἐντυχίας, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδὲ αἱ τῶν προφητῶν ὀπτασίαι,

καὶ αἱ

καὶ αἱ φωναὶ, τοῦτ' ἦσαν, ὅπερ ἐδείκνυντο. τοῦ δὲ Θεοῦ τὴν βούλησιν ἐσήμαινον, ἢ τὴν συγχώρησιν, καὶ τὴν ὑπακοὴν τῶν ὑπακουόντων. καὶ τὴν ἐπιχείρησιν τῶν τολμώντων. ὥς πού γε τὸ πνεῦμα, τὸ ψευσάμενον διὰ στόματος τῶν ψευδοπροφητῶν, Θεοῦ συγχωρήσαντος· καὶ ὁ πειράσας δὲ τὸν Ἰὼβ διάβολος, Θεοῦ μὴ κωλύσαντος. δι' ὅπερ ἐδίδαξεν ἡμᾶς ἡ γραφὴ, ὡς τῆς τοῦ Θεοῦ κτίσεώς ἐστι, καὶ τῆς δεσποτείας, παρεστὼς τῷ πάντων δεσπότῃ, οὐ τῇ τῆς προθέσεως ὑπακοῇ, ἀλλὰ τῇ τῆς γενετῆς φύσεως ἀκολουθίᾳ τὴν μὲν γνώμην ἀλλοτριωθεὶς, τὴν δὲ οὐσίαν τοῦ Θεοῦ τυγχάνων.

Καὶ Ἰωσαφὰτ βασιλεὺς Ἰούδα μετ' αὐτοῦ.] Συναπῆρεν Ἀχαὰβ, τῆς ἰδίας εὐσεβείας ἀνάξια δεδρακώς. ἐπιζητήσας γὰρ προφήτην, καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας ἀποπεμψάμενος, καὶ τὸ πρακτέον παρὰ τοῦ Μιχαίου μεμαθηκὼς, τῆς εὐσεβείας προτετίμηκε τὴν φιλίαν. πλὴν διὰ τὴν ἄλλην αὐτοῦ ἀρετὴν τῆς θείας κηδημονίας ἀπέλαυσεν.

Καὶ αἱ πόρναι ἐλούσαντο ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ.) Αἱ πόρναι ὑπὸ τὴν ἕω κατὰ τὸ ἔθος ἐλούσαντο. οὐκ ἐξεπίτηδες εἰς τὸ αἷμα βουλόμεναι λούσασθαι, ἀλλ' εἰς τὸ πηγαῖον, ὡς εἰώθησαν, ὕδωρ· τοῦτο δὲ ἦν κεχρωσμένον τῷ αἵματι. καὶ τὰ τῆς τιμωρίας ἀνθρωπίνως ἔδοξεν εἶναι πικρότερα. τινὲς δὲ, θείας ἀναγραφῆς ἀνάξιον τοῦτο νομίσαντες, ἔφασαν. ὅτι, ὅσαι τῆς αὐτῆς πράξεως ἐκοινώνουν, θεασάμεναι ἐπαύσαντο λοιπὸν ὡς πρός τι. καὶ εἰ μὴ αὐτὴν ἕξιν ἀπέβαλον εὐθέως, καὶ κατὰ τοῦτο ἐλούσαντο ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, τοῦ θανάτου Ἀχαὰβ καθαρισμοῦ αὐτῶν γενομένου. κωλυτικὸς γὰρ ὤφθη τῆς ἐκείνων ἀκολασίας. οὕτω καὶ τοῦ τιμωρουμένου, ὁ ἄκακος πανουργότερος γίνεται. κατὰ τὸ ἐν ταῖς παροιμίαις. οὕτω κατὰ Δαβὶδ, καὶ ὁ δίκαιος τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίπτεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

unigeniti filii pro nobis intercessione indigeat. Simili ratione, neque Prophetarum visiones, & voces, hoc erant, quod repraesentabant; sed voluntatem Dei significabant, vel permissionem, & obedientiam obedientium, & conatum audentium. Quemadmodum etiam spiritus mendax per os pseudoprophetarum, Deo permittente, & diabolus, qui Iobum, Deo non obstante, tentavit. Per quod docuit nos Scriptura, quod a Deo conditus, & sub eius dominio sit, qui adstat omnium creatori Domino, non obediendi proposito, sed naturae quodam ductu, animo quidem abalienato, sed essentiae Dei quodammodo particeps.

Et Iosaphat rex Iuda cum eo.) Profectus est una cum Achab, sua pietate rem indignam faciens. Quum enim Prophetam requisivisset, pseudoprophetas ablegasset, & ex Michea quidnam agendum esset didicisset, amicitiam tamen pietati verae, & religioni praetulit. Ceterum propter alias suas virtutes curae Dei erga se fructum percepit.

Scorta lavabantur in sanguine ipsius.] Scorta sub auroram pro more lavabantur, non de industria in sanguine volentes lavari, sed, quemadmodum consueverant, in aqua fontana; illa autem sanguine tincta erat. Et haec poena humano more acerbior esse visa est. Quidam vero, indignum putantes, ut in sacras literas hoc referatur, dixerunt. Quoniam, quotquot huius rei participes fuerunt, videntes quiescebant in posterum relative, quamvis naturam non statim mutaverint, & iuxta hoc lavabantur in sanguine ipsius, quum mors Achabi purgatio ipsorum fieret; nam intemperantiam, & petulantiam ipsorum prohibuit, quum ad hunc modum lascivia illa, & intemperantia puniretur. Simplex, & innocens, cautior fit, iuxta illud, quod in parabolis legitur. Sic iuxta Davidem, etiam iustus manus suas lavat in sanguine peccatoris.

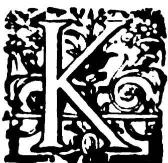
CAP. v. lin. 11. τέσσαρας.] In codice Lavateri videtur fuisse, πέντε.
CAP. x. lin. 9. συκίνου.) Ita & in Lavateri codice fuit. Ego tamen legendum censeam, πευκίνου.
CAP. xxi. lin. 11. διακόσιοι.) In Lavateri A codice videtur fuisse, τριακόσιοι. Sed male.
Lin. 20. μυριάδας.) In codice Lavateri fuit, χιλιάδας. Et id rectius.
CAP. xxii. lin. 38. δακνύσαι.) Scribe, δακνύουσαι.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ PROCOPII

ΓΑΖΑΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ

Εἰς τὴν τετάρτην τῶν Βασιλειῶν Σχόλια.

ΚΕΦ. Α.

ΚΑΙ ἠθέτησε Μωὰβ ἐν Ἰσραήλ.] Δασμὸν ἔφερον οἱ Μωαβῖται τῷ Ἀχαὰβ, ὡς ὑπήκοοι. τελευτήσαντος δ' ἐκείνου, καταφρονήσαντες τοῦ υἱέος, ἀπέκοψαν.

Εἰς τὸ δικτυωτὸν ὑπερῷον.] Οἶκος ἦν θερινὸς, πολλὰς ἔχων φωταγωγοὺς δικτυοειδεῖς κατεσκευασμένας, ἃς διατρήτους ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί.

GAZAEI SOPHISTAE

In Librum quartum Regum Scholia.

CAP. I.

ET praevaricatus est Moab in Israel.] Moabitae Achabo, cuius imperio parebant, tributum pendebant. Illo autem defuncto, filium contemnentes, defectionem ab eo fecerunt.

In cancellos coenaculi.) Domus erat aestivalis, quae multas fenestras, in modum retis cancellatas habebat, quas vulgo διατρήτους adpellant.

Idolum) Scriptura, idola προσοχθίσματα [καὶ βδελύγματα adpellat; abominanda enim sunt, & odiosa, id quod significat προσόχθισμα, quemadmodum Rebecca loquitur: προσώχθισα τῇ ψυχῇ μου, διὰ τὰς θυγατέρας τῶν Χαναναίων, hoc est, odi animam meam propter filias Chananaeorum. Et David, κακίᾳ δὲ οὐ προσώχθισα, idest, non odi illam. Merito autem deploranda est impiorum insania. Etenim non solum magna animalia, sed minima etiam, & odiosa pro diis coluerunt. Quid enim odiosius, & contemtius musca? Nihilominus tamen, relicto conditore universi, muscae simulacrum de vita consulebant. Porro ex his, quae Eusebius in principio Evangelicae praeparationis ex libris Philonis adducit, colligere licet, daemonem hoc nomine adpellatum fuisse; vel potius aniculam quamdam, quam in dearum numerum retulerunt.

Descendat ignis e caelo.] Qui prophetam crudelitatis in quinquagenarios accusant, non attendunt, se Deo maledicere, qui hunc ignem de caelo misit. Observare enim oportet ordinis, & dispensationis divinae iustitiam, quod sequentes iuste etiam puniat, & rursum bene illis faciat. Nam manifesti erant pentecontarchi, & qui illos sequebantur, quod eius, qui misisset, scopum sibi quoque proposuissent. Tertius enim aequitate, & fide adductus, quum ipsa experientia prophetae virtutem, & potentiam didicisset, servatur incolumis. Quidam autem dicunt, quod, magna insultatione ad eum accedentes, vocarint iustum, & ad se descendere iusserint. Quapropter pro illo ignis descendens, impios illos adsumsit in exemplum, & doctrinam, ne iustos conviciis persequamur, neve illudamus eis.

Προσόχθισμα.] Προσοχθίσματα, ϗ βδελύγματα, τὰ εἴδωλά φησιν ἡ γραφή. βδελυρὰ γάρ, ϗ μίσους ἄξια, ὃ δηλοῖ τὸ προσόχθισμα. ὡς ἡ Ῥεβέκκα φησί· προσώχθισα τῇ ψυχῇ μου, διὰ τὰς θυγατέρας τῶν Χαναναίων, τουτέστι. μεμίσηκα. ϗ ὁ Δαβίδ. κακίᾳ δὲ οὐ προσώχθισα. τουτέστιν, οὐκ ἐμίσησεν, αὐτήν. θρηνεῖν δὲ ἄξιον τὴν τῶν δυσσεβῶν ἀλογίαν. οὐ γὰρ μόνον τὰ μέγιστα τῶν ζώων ἐθεοποίησαν, ἀλλὰ ϗ τὰ σμικρότατα, καὶ μίσους μεστά. τί γὰρ μυσαρώτερον μυίας; ἀλλ' ὅμως, τὸν τῶν ὅλων καταλιπόντες θεόν, τὸ ταύτης ἴνδαλμα περὶ ζωῆς ἐπηρώτων. πλὴν ἔστι μαθεῖν ἐξ ὧν Εὐσέβιος ἐν ἀρχῇ τῆς Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς ἐκ τῶν Φίλωνος παρατίθεται, ὡς δαίμων ἦν, οὕτω λεγόμενος· μᾶλλον δὲ γυνὴ παλαιά τις, ἣν ἐθεοποίησαν.

Καταβήσεται πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.] Οἱ τὸν προφήτην ἐπὶ τοῖς πεντηκοντάρχοις ὠμότητος αἰτιώμενοι, κατὰ θεὸν λανθάνουσι βλασφημοῦντες, τοῦ τὸ πῦρ ἀποστείλαντος. χρὴ γὰρ εἰδέναι τῆς θείας οἰκονομίας τὸ δίκαιον, ϗ ὡς ἐν δίκῃ κολάζει τε, καὶ πάλιν εὐεργετεῖ. δῆλοι δὲ ἦσαν οἱ πεντηκόνταρχοι μετὰ τῶν ἑπομένων τῷ σκοπῷ πεπομφότος συμβαίνοντες. ὁ γὰρ τρίτος ἐπιεικείᾳ ϗ πίστει προσενεχθείς, τῇ πείρᾳ τὴν δύναμιν τοῦ προφήτου μαθών, διασώζεται. τινὲς δέ φασιν, ὡς μετὰ πολλῆς εἰρωνείας προσελθόντες ἐκάλουν τὸν δίκαιον, ϗ καταβαίνειν ἐκέλευον πρὸς αὐτούς. ὅθεν ἀντ' ἐκείνου πῦρ κατελθόν, τοὺς ἀσεβοῦντας κατέφλεξεν, εἰς παιδείαν τοῦ μὴ δεῖν διασύρειν, ϗ παίζειν, δικαίους.

CAP. II.

Quia filium non habebat.) Semper enim filius iuxta legem patri in administratione regni succedebat, mortuo vero, nullos post se liberos relinquenti, fratrum maximus natu. Vnde Davidis regnum usque ad captivitatem per filios descendit. Iechonia vero capto, antequam filios procreasset Mathanias, qui & Sedechias, imperium tenuit; avunculus enim erat ex patre.

Et quinquaginta viri ex filiis prophetarum.) Filios prophetarum, & filios hominum, homines, & prophetas adpellare, idioma est Ebraicum, & Syriacum. Quemadmodum illud: Filii hominum, quousque gravi corde estis? Et iuxta altitudinem tuam multiplicasti filios hominum, eorumque curam habuisti. Multi autem erant prophetae, ut hic locus ostendit.

Rem duram, & difficilem petivisti.) Non quod discipulo gratiam, & dona invideat, haec loquitur; sed aliorum hominum curam gerens. Nam, quum ipse tribus annis, & sex mensibus homines castigarit, & adflixerit, necesse fuit illum, qui duplicem portionem de gratia Spiritus accepisset, duplicia etiam opera edere ex quibus unum erat poena famis. Misericordia igitur motus rem dicit magnam, & duram petivisti. Id quod ex historia perspectum habemus; fames enim septem annorum super homines adducta est.

Currus Israel, & eques eius.] Reges aliarum gentium equis, & curribus instructi in acie pugna-

ΚΕΦ. Β'.

Ὅτι οὐκ ἦν αὐτῷ υἱός.] Παῖς γὰρ ἀεὶ μετὰ πατέρα κατὰ νόμον τὴν βασιλείαν ἐδέχετο. ἄπαιδος δὲ ὄντος τοῦ τελευτήσαντος, τῶν ἀδελφῶν ὁ πρεσβύτατος. ὅθεν ἡ τοῦ Δαβὶδ βασιλεία, μέχρι τῆς αἰχμαλωσίας, διὰ παίδων κατῆλθε. τοῦ δὲ Ἰεχονίου πρὸ τῆς παιδοποιΐας, ἁλόντος, Ματθανίας, ὁ ϗ Σεδεκίας, κατεῖχε τὴν βασιλείαν, θεῖος ὢν αὐτοῦ πρὸς πατρός.

Καὶ πεντήκοντα ἄνδρες ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν προφητῶν.] Ἰδίωμα τῆς Ἑβραΐδος, ἅμα δὲ καὶ Σύρων, υἱοὺς προφητῶν, ϗ υἱοὺς ἀνθρώπων, προφήτας, καὶ ἀνθρώπους, λέγειν. ὡς τό. υἱοὶ ἀνθρώπων ἕως πότε βαρυκάρδιοι; ϗ, κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολυώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. πολλοὶ δὲ ἦσαν προφῆται, ὡς ὁ λόγος ἐδήλωσεν.

Ἐσκλήρυνας τοῦ αἰτῆσαι.) Οὐ φθονῶν τῆς χάριτος τῷ μαθητῇ τοῦτό φησιν, ἀλλὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κηδόμενος. ἐπεὶ γὰρ τρισὶν ἔτεσι, ϗ μησὶν ἕξ, δυσσεβοῦντας τοὺς ἀνθρώπους ἐπαίδευσεν· ἀνάγκη δὲ ἦν, τὸν διπλῆς κληρονομοῦντα τῆς χάριτος διπλάσια ἐργάσασθαι πράγματα. ἓν δὲ τούτων, ἡ διὰ τοῦ λιμοῦ τιμωρία. φειδοῖ κεχρημένος εἶπεν, ἐσκλήρυνας τοῦ αἰτῆσαι. τοῦτο δὲ ϗ ἐκ τῆς ἱστορίας μανθάνομεν. ἑπτὰ γὰρ ἔτεσιν ἐπηνέχθη τοῖς ἀνθρώποις ἡ τοῦ λιμοῦ τιμωρία.

Ἅρμα Ἰσραήλ, ϗ ἱππεὺς αὐτοῦ.] Οἱ τῶν ἄλλων ἐθνῶν βασιλεῖς ἵπποις κεχρημένοι, ϗ ἅρμασι, πα-

σι, παρετάττοντο. τούτου χάριν τὸν μέγαν Ἡλίαν ἅρμα, καὶ ἱππέα, τοῦ Ἰσραὴλ προσηγόρευσεν ὡς ἀποχρῶντα, καὶ μόνον τοὺς πολεμίους καταγωνίσασθαι, καὶ παρασχεῖν τοῖς ὁμοφύλοις τὴν χάριν.

Ποῦ δή ἐστιν ὁ Θεὸς Ἡλίου ἀμφώ.] Μιμούμενος τὸν διδάσκαλον, τῇ μηλωτῇ τοῦ Ἰορδάνου τὸ ὕδωρ ἐπάταξεν, οὐδὲν εἰρηκώς. ἱκανὴν δὲ νομίσας εἰς θαυματουργίας τὴν μηλωτὴν, τοῦ δὲ ὕδατος οὐχ ὑπείξαντος, τὸν τοῦ διδασκάλου Θεὸν καλεῖ, τὸν τοῖς ἀνθρώποις ἀόρατον, καὶ ἀνέφικτον. ἀμφὼ γὰρ ὁ κρύφιος ἑρμηνεύεται παρὰ τοῖς ἄλλοις ἑρμηνευταῖς.

Υἱοὶ δυνάμεως.] Δυνατοὶ, εὔζωνοι.

Καὶ κατηράσατο αὐτὰ ἐν ὀνόματι κυρίου.] Εὐεργέτης αὐτῶν τε καὶ τῶν τεκόντων διὰ τῆς τιμωρίας ἐγένετο. τῶν μὲν, παύσας αὐξανομένην τῷ χρόνῳ τὴν πονηρίαν· τοὺς δὲ, παιδεύσας, μὴ οὕτω τοὺς παῖδας ἀνάγειν, ἐν φόβῳ δὲ Θεοῦ, καὶ τῇ τῶν δικαίων αἰδοῖ. καὶ τοὺς ἄνδρας μειζόνως ἐπαίδευσεν, ὁ μηδὲ παίδων φεισάμενος. τοῦ δὲ Θεοῦ πάντως ἡ κρίσις ἐκείνους ἀνεῖλεν ἐκ τῶν παίδων, οὓς ἔγνω χείρους ἐσομένους, τῇ τούτων ἀναιρέσει τοὺς μὴ τοιούτους παιδεύσασα. ὅτι δὲ τοὺς ἁγίους ὁ Θεὸς ἐκδικεῖ, δεδήλωκεν, ἐπ' Ἀβραὰμ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπ' Ἰσαὰκ δὲ ἐν Γεράροις. ἵνα σιωπήσω τὸν Ἀβέλ. καὶ Δαβὶδ δὲ περὶ τοῦ δικαίου φησὶν, οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν, κληρονομήσουσι γῆν. καὶ οἱ καταρώμενοι αὐτὸν, ἐξολοθρευθήσονται. κἂν γὰρ πρὸς τὸ παρὸν ἐκφύγοιεν, ἀλλ' οὐ τὴν μέλλουσαν δίκην.

ΚΕΦ. Γʹ.

Ὃς ἐπέχεεν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας Ἡλιοῦ.] Ἀντ' ἐγκωμίου τοῦτό φασιν. τοσοῦτον εἶχον θαῦμα τοῦ μεγάλου προφήτου.

Μὴ ὅτι κέκληκε κύριος τοὺς τρεῖς βασιλεῖς τούτους.] Ἡ ἀνάγκη καὶ τοὺς θρασεῖς ἐπιεικεῖς ἀπεργάζεται.

Λάβετέ μοι ψάλλοντα.] Δαβὶδ, ὁ προφητικῆς ἅμα καὶ βασιλικῆς ἠξιωμένος χάριτος, καὶ τὴν ἱερατικὴν σοφῶς ἔταξε λειτουργίαν. καὶ τοὺς μὲν ἱερέας, κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ταῖς σάλπιγξι κεχρῆσθαι προσέταξε· τοὺς δὲ Λευΐτας, κινύραις, καὶ νάβλαις, καὶ κυμβάλοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ὀργάνοις. ἐχρῶντο δὲ τῇ πνευματικῇ τοῦ Δαβὶδ μελῳδίᾳ. τούτων ἕνα μετακληθῆναι προσέταξεν ὁ προφήτης. ἐκείνου δὲ ψάλλοντος, ἡ τοῦ πνεύματος χάρις, ἣν χεῖρα κυρίου καλεῖ, τὸ πρακτέον ἐσήμαινεν.

ΚΕΦ. Δʹ.

Καί συ οἶδας, ὅτι δοῦλος ἐν κυρίου.] Τινὲς τὸν Ἀβδιοῦ τοῦτον εἶναί φασι, τὸν οἰκονόμον τοῦ Ἀχαάβ. ὃς ἑκατὸν ἄνδρας ἔνδοθεν κατακρύψας, διέτρεφεν αὐτοὺς ἐν ἄρτῳ, καὶ ὕδατι· δι' οὓς καὶ δανειστῇ προσωμίλησεν.

Εἰ ἐστί σοι λόγος λαλῆσαι πρὸς τὸν βασιλέα.] Δυνάμενος αὐτῇ παρασχεῖν τὴν θείαν ἐπικουρίαν, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτὴν ἀξιῶσαι βούλεται προμηθείας.

Οὐκ ἐστὶν, ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ μου ἐγὼ κατοικῶ.) Ἀπραγμοσύνῃ, φησὶ, χαίρω, καὶ εἰρηνικῶς

gnabant. Hanc ob caussam magnum illum Heliam currum, & equitem Israelis adpellavit, ut qui solus hostes superare, & suis contribulibus pacem, & gratiam posset praestare.

Vbi est Deus Heliae ampho.) Ad imitationem sui praeceptoris nihil dicens, pallio aquam Iordanis percussit, pallium ad edendum miraculum sufficere existimans, aqua vero non cedente, Deum praeceptoris sui invocat. Deum, inquam, hominibus inconspicuum, & inaccessum. ἀμφὼ enim ὁ κρύφιος, hoc est, occultus, redditur ab aliis interpretibus.

Filii roboris.) δυνατοὶ, εὔζωνοι, robusti, & expediti.

Et devovit eos in nomine Domini.) Hac poena magnum cum ipsis pueris, tum etiam parentibus ipsorum beneficium contulit. Illis quidem quod crescentem progressu temporis malitiam eorum inhibuit; his vero docendo, ne liberos hoc modo educarent, sed in timore Domini, & bonorum reverentia. Adultos etiam instituit, quando neque tenerae aetati pepercit. Omnino autem Dei iudicium, dum pueri adhuc essent, eos e medio substulit, quos deteriores fore providebat. Ipsorum interitu illos etiam, qui tales non erant erudiens. Ceterum Deum iniuriam sanctis illatam ulcisci declaravit in Abrahamo in Aegypto, in Isaaco in Geraris, ut omittam hic dicere de Abele. David etiam de iusto dicit: benedicentes ei, hereditatem terrae accipient, & exsecrantes eum exterminabuntur. Et tametsi in praesenti non puniantur, futurum tamen iudicium non effugient.

CAP. III.

Qui fudit aquam super manus Heliae.] Haec in laudem dicunt. Tantae apud eos auctoritatis, & existimationis erat magnus ille propheta Helias.

Numquid vocavit Deus tres reges istos.) Necessitas etiam audaces, & confidentes, equos, & mansuetos reddit.

Accipite mihi canentem.) David, qui prophetico simul, & regio munere ornatus fuit, sacrum ministerium prudenter instituit, utque sacerdotes iuxta legem tubis, Levitae autem nablis, cymbalis, & aliis instrumentis musicis uterentur ordinavit. Vtebantur autem Davidis spirituali melodia. Vnum ex illorum numero propheta iussit accersiri, illo autem psallente, gratia Spiritus Sancti, quam manum Domini vocat, quidnam agendum esset, significabat.

CAP. IV.

Et tu nosti, quod servus erat Domini.) Quidam adnotant hunc fuisse Abdiam, dispensatorem Achabi, qui centum viros in speluncis occultans, aqua, & pane substentavit, propter quos ei cum creditore negotium fuit.

Si est tibi verbum, quod loquar ad regem.) Quum divinum auxilium hospitae praestare posset, etiam humana cura, & providentia vult eam dignari.

Non est, in medio populi mei ego habito.) Tranquillitate vitae laetor, inquit, & pacifice dego;

go; nec possum disceptare cum aliquo. Sic omnem quoque animam, si mundanas adfectiones absciderit, sterilem iam existentem Spiritus Sanctus foecundam reddit.

In tempus, ut hora haec.) Idem dixit Deus conditor Vniversi ad patriarcham, iuxta hoc tempus veniam, & Sarae filius erit. His igitur verbis, quae propheta dixit, declarat, ipsum conditorem universi per os ipsius loquutum esse. Hancque ob causam certam promissionem fecit.

Et collocavit eum super lectum viri Dei.) Perspecta virtute, & potentia prophetae, puerum etiam vita defunctum speravit resurrecturum esse.

Ipsa autem dixit, pax.) Ipsum volo adloqui.

Pax tibi.) Pro *καλῶς διάγετε, ὑγιαίνετε*; id est, bene agite, valete.

Dominus abscondit a me.) Non enim omnia noverunt prophetae, sed ea dumtaxat, quae divina gratia ipsis revelavit.

Si inveneris aliquem, non benedicas ei.) Sciebat, quam laudis cupidus esset. Vanae vero gloriae adfectatio impedit facultatem edendi miracula.

Posuit faciem suam super faciem eius.) Vt mortuus vitae viventis particeps redderetur; spirituali nempe gratia vitam dante.

Eidad.) Exposuerunt ἐνεφύσησε, inflavit.

Inspiravit in eum. Reliqui reddunt *συνεκάλυψε*, contexit.

Arioth. Reliqui reddunt *ἀγριολάχανα*, olera silvestria.

Accipite farinam, & mittite in lebete.) Non farinae vis, & natura, sed gratia, qua propheta praeditus fuit, herbae mortiferae vim, & effectum hebetavit. Quemadmodum fontis etiam sterilitatem sal non mutavit.

CAP. V.

Lavare Iordane septies.) Ipsum quidem, ut leprosum videre substinuit; ut qui legibus subiectus esset. Imperat autem ei rem propositam. Corporis enim lepra erat, quod corpus ex quatuor elementis constat. Septem vero diebus praesens vita revolvitur. Porro animae purgatio iuxta numerum Sanctae Trinitatis perficitur.

Et iratus est Naeman.) Non intelligens Ioannem nostrum illum esse, qui lepra infectos abluit, & sanat. Prophetae vero officium est, & munus remittere ad illum, qui sanat. Manum vero imponere, & mundare, solius Domini Nostri Iesu Christi erat, qui credenti hoc solum dixit: Volo sis mundus. Et ad hunc sermonem eum attigit, & a sua lepra mundatus est.

Et noluit accipere.) Propheta enim paupertatem summopere expetendam omnibus divitiis anteposuit, sequutus evangelicum praeceptum: Gratis accepistis, gratis date.

Et propter rem istam propitius sit mihi Dominus.] Veniam peto, inquit, si mandati regii necessitate impulsus, ad falsum Deum ingrediar.

κῶς διάγω· καὶ πρός τινα ἔχειν ἀμφισβήτησιν οὐκ ἀνέχομαι. οὕτω καὶ ψυχὴν πᾶσαν, ἐπειδὰν τὰς κοσμικὰς ἀποκόψειε σχέσεις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, στεῖραν οὖσαν, ἀπεργάζεται γόνιμον.

Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ὡς ὥρα ταύτη.) Τοῦτο πρὸς τὸν πατριάρχην ὁ τῶν ὅλων ἔφη Θεός· κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάῤῥα υἱός. δηλοῖ τοίνυν δι' ὧν εἴρηκεν ὁ προφήτης, ὡς αὐτὸς ἐφθέγγετο δι' αὐτοῦ ὁ τῶν ὅλων κύριος. οὗ δὴ χάριν καὶ ἀποφαντικῶς δέδωκε τὴν ὑπόσχεσιν.

Καὶ ἐκοίμισεν αὐτὸν ἐπὶ κλίνην τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.) Μαθοῦσα γὰρ τοῦ προφήτου τὴν δύναμιν, καὶ τελευτήσαντι παιδίον ἤλπιζεν ἀναστήσεσθαι.

Ἡ δὲ εἶπεν, εἰρήνη.) Προσειπεῖν αὐτὸν βούλομαι.

Εἰρήνη σοι.] Ἀντὶ τοῦ, καλῶς διάγετε, ὑγιαίνετε.

Καὶ κύριος ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ.) Οὐ γὰρ πάντα ᾔδησαν οἱ προφῆται, ἀλλ' ἅπερ ἡ θεία χάρις αὐτοῖς ἀπεκάλυπτεν.

Ὅτι ἂν εὑρήσῃς τινὰ, μὴ εὐλογήσῃς αὐτόν.) Ἤδει αὐτοῦ τὸ φιλότιμον. ἡ δὲ κενοδοξία, τὴν θαυματουργίαν κωλύει.

Καὶ ἐπέθηκε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.) Ἵνα τῆς τοῦ ζῶντος ὁ τεθνεὼς μεταλάβῃ ζωῆς· τῆς πνευματικῆς δῆλον ὅτι χάριτος τὴν ζωὴν χορηγούσης.

Εἰδάδ.) Ἐνεφύσησεν ἑρμήνευσαν.

Καὶ ἐνέπνευσεν ἐπ' αὐτόν.) Οἱ λοιποὶ, συνεκάλυψεν.

Ἀριώθ.] Οἱ λοιποὶ, ἀγριολάχανα.

Λάβετε ἄλευρον, καὶ ἐμβάλλετε εἰς τὸν λέβητα.] Τοῦ δηλητηρίου τὴν ἐνέργειαν ἤμβλυνεν οὐχ ἡ τοῦ ἀλεύρου φύσις, ἀλλ' ἡ τοῦ προφήτου χάρις. ὡς καὶ τῆς πηγῆς ἄγονον οὐχ ἅλες μετέβαλεν.

ΚΕΦ. Ε'.

Λοῦσαι ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἕβδομον.] Ἰδεῖν μὲν αὐτὸν, ὡς λεπρὸν, ἠνέσχετο· ὡς ὑπὸ τῶν νόμων πολιτευόμενος. προσάττει δὲ τὸ προκείμενον. σώματος γὰρ ἦν ἡ λέπρα, ὅπερ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συνέστηκεν. ἑπτὰ δὲ ἡμέραις ὁ παρὼν βίος ἀνακυκλεῖται. τῆς δὲ ψυχῆς ἡ κάθαρσις κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῆς ἁγίας ἀποτελεῖται τριάδος.

Καὶ ἐθυμώθη Νεεμμάν.] Οὐ νοῶν, ὅτι Ἰωάννης ἡμῶν ἐστιν ὁ ἀπολούων τοὺς διὰ τὴν λέπραν ἀκαθάρτους, καὶ ἰώμενος. προφήτου δὲ ἔργον, πέμψαι ἐπὶ τὸν θεραπεύοντα. τὸ δὲ ἐπιθεῖναι τὴν χεῖρα, καὶ καθαρίσαι, μόνου τοῦ κυρίου μου Ἰησοῦ ἔργον ἦν. τοῦτο μόνον εἰπόντος τῷ πιστεύσαντι, θέλω καθαρίσθητι. πρὸς γὰρ τῷ λόγῳ καὶ ἥψατο αὐτοῦ, καὶ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τῆς λέπρας αὐτοῦ.

Καὶ οὐκ ἠθέλησε λαβεῖν.] Οἱ γὰρ προφήτης τὴν πολυπόθητον πενίαν παντὸς προτετίμηκε πλούτου, τὴν Εὐαγγελικὴν προλαβὼν νομοθεσίαν. δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.

Καὶ περὶ τοῦ λόγου ἱλάσεταί μοι κύριος.] Συγγνώμην αἰτῶ, φησι, διὰ τὴν βασιλικὴν ἀνάγκην ἀναγκαζόμενος πρὸς τὸν ψευδώνυμον θεὸν ἀπελθεῖν.

ΚΕΦ. ϛʹ.

Ὦ δὴ κύριε καὶ αὐτὸ κεχρημένον.) Ἐπικλήσεως, οὐ βλασφημίας, ὁ λόγος. ὡς καὶ παρὰ τῷ Δαβὶδ τό. ὦ κύριε, σῶσον δή· ὦ κύριε, εὐόδωσον δή. διὰ δὲ τῶν ἔργων ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος ἀπέδειξεν, ὅτι τὸν στερεὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὃν ἀμελῶς ἀποβαλόντες οὐχ εὑρίσκομεν, ἀποληψόμεθα πάλιν διὰ τῆς τοῦ ξύλου οἰκονομίας. ὅτι γὰρ ἀξίνῃ παρέοικεν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής φησι περὶ αὐτοῦ. ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. καὶ Ἱερεμίας φησίν. ὁ λόγος κυρίου ὡς πέλυξ κόπτων πέτραν. τοῦτον οὖν κεκρυμμένον ἀφ' ἡμῶν ἡ τοῦ ξύλου πεφανέρωκεν οἰκονομία. ἐπεὶ γὰρ διὰ ξύλου ἀπεβάλομεν αὐτὸν, διὰ ξύλου πάλιν ἀνελήφαμεν, ἐπιδεικνύντος τὸ ὕψος, καὶ μῆκος, καὶ πλάτος, καὶ βάθος, ἐν αὐτῷ. τῇ γὰρ θείᾳ τῶν χειρῶν ἐκτάσει τοὺς δύο λαοὺς εἰς μίαν συνήγαγε κεφαλὴν τὸν πατέρα. ὅτι εἷς θεὸς, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν.

Τὸ Φελμωνί.) Ὡς ἂν εἴποι τις, εἰς τόνδε τὸν τόπον.

Καὶ ἀποσταλήτωσαν εἰς τὸν κύριον αὐτῶν.] Εἰ σφαγήσονται, φησιν, οὐ γνωσθήσεται τῆς θαυματουργίας τὸ μέγεθος· εἰ δὲ πάλιν ἐπανέλθοιεν πρὸς τὸν πέμψαντα, μαθήσεται κἀκεῖνος τοῦ θεοῦ τοῦ ἡμετέρου τὴν δύναμιν.

Κόπρου περιστερῶν.] Ἡ γὰρ τῆς πολιορκίας ἀνάγκη παρεσκεύαζεν αὐτοὺς ἀντὶ ἁλῶν κεχρῆσθαι τῇ κόπρῳ.

Εἰ στήσεται ἡ κεφαλὴ Ἐλισσαιέ.) Δέον ἱκετεῦσαι τὸν προφήτην, ὥστε τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ πρεσβείαν προσενεγκεῖν τῷ θεῷ. ἠπείλησεν ἀναιρεῖν ὡς ἐπίτηδες παρορῶντα τῆς συμφορᾶς τὴν ὑπερβολὴν, ἀλλ' εὐθὺς μεταμεληθεὶς, ἔδραμε τὸν φόνον ἐπισχεῖν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό· οὐκ ἰδοὺ φωνὴ τῶν ποδῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ;

ΚΕΦ. Ζʹ.

Καὶ παρῴκει ἐν γῇ ἀλλοφύλων.) Οὐκ ἄρα πάσης ἦν τῆς γῆς ὁ λιμὸς, Ἰσραὴλ δὲ μόνος θεηλάτοις πληγαῖς ἐπαιδεύετο μετὰ τοσαύτην ἐπιμέλειαν δυσσεβῶν. τὸ δὲ τοῦ προφήτου χάριτος τὸ διπλοῦν, ὁ τοῦ λιμοῦ διπλάσιος χρόνος δηλοῖ.

Καὶ ἦλθεν Ἐλισσαιὲ εἰς Δαμασκόν.) Ὃ γὰρ οὐκ ἔφθασεν ἀναληφθεὶς Ἠλίας ποιῆσαι, προστάξαντος τοῦ θεοῦ, τόν τε Ἀζαὴλ χρίσαι ἐπὶ Συρίας, καὶ τὸν Ἰηοῦ ἐπὶ Ἰσραὴλ, τοῦτο νῦν Ἐλισσαῖος ἥκει ποιήσων, ἐθέλων πρῶτον χρίσαι τὸν Ἀζαήλ.

Καὶ εἶπε αὐτῷ, ζῶν ζώσῃ.) Μὴ μηνύσῃς αὐτῷ τὸν θάνατόν φησιν, ἵνα μὴ μετ' ἀθυμίας ὑπεξέλθοι τὸν βίον.

Καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν.] Ἦν γάρ, φησιν Ἰώσηππος, ἀσεβής τε καὶ μιαιφόνος. αὐτὸς γὰρ εἰρήκει, θεὸς ὀρέων ὁ θεὸς Ἰσραήλ. καὶ σωθεὶς ὑπὸ Ἀχαὰβ, ἀχάριστος περὶ τὸν εὐεργέτην ἐγένετο. ὅρα δὲ τῆς κακῆς συγγενείας τὸ τέλος. υἱὸς γὰρ ὢν Ἰωσαφὰτ ἀνδρὸς εὐσεβοῦς Ἰωρὰμ, ὑπὸ τῆς ὁμοζύγου, θυγατρὸς Ἀχαὰβ, πρὸς ἀσέβειαν ἔκλινεν.

Καὶ

CAP. VI.

Heu, Domine, & ipsum mutuo acceptum.) Invocantis, non blasphemantis vox est; quemadmodum illud quoque apud Davidem: Salva, Domine, bene prosperare. Helisaeus autem propheta rebus ipsis declaravit, firmum Dei sermonem; quoniam contemtim reiectum non invenimus, nos denuo per crucis dispensationem recepturos esse. Nam quod verbum Dei simile sit securi, Ioannes Baptista innuit, dicens: iam securis ad arborum radicem posita est. Sic Ieremias quoque dicit: sermo Domini est instar securis, scindentis petram. Hoc igitur nobis absconditum ligni dispensatio manifestavit. Quum enim per lignum verbum amiserimus, denuo recipimus per lignum, altitudinem, longitudinem, latitudinem, & profunditatem in eo ostendens. Divina enim manuum extensione duos populos sub unum caput, videlicet patrem, congregavit. Vnus enim est Deus, qui est super omnia, per omnia, & in omnibus.

Phelmoni.) Ac si quis dicat, in, vel ad hunc locum.

Et remittentur ad Dominum suum.) Quod, si occidantur, inquit, ingens hoc miraculum non innotescet; sin vero denuo ad illum revertantur, qui misit eos, cognoscet, & discet ipse quoque Dei nostri potentiam, & virtutem.

Stercoris columbarum.) Obsidionis enim necessitas, loco salis stercore eos uti docuit.

Si stabit caput Helisaei.) Supplicare prophetae eum decebat, ut pro ipso apud Deum intercederet. Minatur autem se eum interfecturum, ut qui industria maximam illam calamitatem negligat, & adspernetur. Sed statim ductus poenitentia sequutus est, ut caedem prohiberet; id declarat, quod scriptura dicit: ecce nonne strepitus pedum Domini ipsius?

CAP. VII.

Habitavit in terra Palaestinorum.) Non utique universam terram fames premebat, sed Israel tantum plagis divinitus immissis castigatus est, post tantam impiorum diligentiam, & curam. Ceterum famis duplex tempus, duplicem portionem donorum, quae Helisaeo concessa fuerunt, significat.

Et venit Helisaeus in Damascum.) Helias translatione in caelos praeventus facere non potuit, quae a Deo in mandatis habebat; nempe, ut Asahelem, regem Syriae, & Iehu regem Israelis inungeret. Idipsum nunc Helisaeus facturus venit, volens primum Asahelem inungere.

Et dic ei vivendo vives.) Ne significes eum moriturum, inquit, ne cum moerore e vita decedat.

Posuit faciem eius, & mortuus est.) Erat enim, ut Iosephus dicit, impius, & homicida. Ipse enim dixerat, Deus montium est Deus Israelis. Et, ab Achabo servatus, ingratus fuit in benefactorem. Vide autem, qualem exitum adfinitas cum malis contracta sortiatur. Nam, licet Ioram, pii, & religiosi viri, Iosaphat filius esset, tamen propter uxorem suam filiam Achabi in impietatem declinavit.

Et

Et irruit in Edom.) Rex tribus Iuda Idumaeis imperavit. Isaac vero de Edom praedixerat; tempus veniet, ut iugum ipsius conteras, & excutias de collo tuo. Nunc enim obtinentes victoriam, deinceps imperium pati recusarunt.

CAP. VIII.

Cape lenticulam olei.] Per alium prophetam unxit Iehu. Vtile enim erat, ut hoc clam perficeretur, ut Ioram etiam brevi interficeretur. Nam, si praesciviffet, instructa acie multos cadere fuisset necesse.

Et fugies, & non manebis.) Ne comprehensus periculum incurras. Vult enim Deus, ut humano ordine, & mediis utamur. Illos enim, quos ratione Deus ornavit, quantum necesse est, uti ratione convenit.

Quare ingressus est insanus iste ad te?] Servos Dei, tamquam impios, contumelia adficiebant; & libertatem loquendi, qua utebantur, insaniam adpellabant. Iehu vero nugatorem, & garrulum vocavit prophetam; non quod contumeliosus in eum esset, sed ut occulte lateret.

Arameim.) Syros hoc modo adpellavit. Arama enim Syri; sic etiam alii exposuerunt.

Incessus Iehu.) Speculator enim conspicatus, quod emissi non reverterentur, quumque dux turbae, Iehu similis esse videretur (habitus enim id declarabat) significavit quidnam vidisset. Quaedam enim exemplaria habent: Deus dux duxit ipsum Iehu.

CAP. IX.

Ecce ego conversus sum.) Ego, inquit, ut regnum occupem, substuli Ioram; fratres vero ipsius numero septuaginta, quis substulit, nonne voluntaria ira, quae domesticis ad hoc ministris usa est? Non igitur vana sunt prophetarum vaticinia.

Omnes scientia, & cognitione praeditos.) Per γνώςας intelligit augures, & aruspices, qui futura providere putabantur. Nam quemadmodum prophetas videntes (ὁρῶντας ϰ̀ βλέποντας) adpellabant; sic illos quoque, ut qui futura, & arcana cognoscerent.

Et invenit Ionadab.) Non ipse tantum vir pius, & religiosus erat; sed ex pio etiam genere: in tentoriis enim perpetuo degebant, & ab vini usu abstinebant. Hieremias propheta illorum cum laude mentionem fecit. Hoc vero, benedixit eum, idem est, quod adloquutus est eum.

Ego serviam ei multum.) Consilium, & scopum observare oportet; fecit enim hoc, ne quispiam per fugam elaberetur; sacerdotes vero Dei, tamquam indignos abegit; cavens nimirum, ne quid adversi paterentur.

A sinistris Baalim. ἐξ ἀριςερῶν τοῦ βααλίμ.) Templum Baal hoc modo adpellavit.

CAP. X.

Et Ochozias ad Asahelem profectus est.) Achabi enim gener erat.

Delevit omne semen regium.) Impia enim quum es-

Καὶ ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν Ἐδώμ.) Ἦρχε τ̃ Ἰδεμαίων ὁ τῆς Ἰέδα φυλῆς βασιλεύς. ἀλλ' Ἰσαὰκ προειρήκει περὶ Ἐδώμ. ἔςαι καιρὸς ἡνίκα ἂν καθέλης, ϰ̀ ἐκλύσης, τ̃ ζυγὸν αὐτȣ̃ ἀπὸ τȣ̃ τραχήλȣ σȣ. νυνὶ γὰρ ϰ̀ νικεθέντες, ἄρχεσθ͂ λοιπὸν ȣ̓κ ἠνέχοντο.

ΚΕΦ. Η'.

Καὶ λάβε τὸν φακὸν τȣ̃ ἐλαίȣ.) Δι' ἄλλȣ προφήτȣ κέχρικε τὸν Ἰηȣ́. λάθρα γὰρ τȣ̃το γίνεσθ͂ συνέφερεν. ὥςε ϰ̀ συντόμως ἀναιρεθῆναι τὸν Ἰωράμ. εἰ γὰρ προῄσθετο, διὰ παρατάξεως πολλȣ̀ς ἦν ἀνάγκη πεσεῖν.

Καὶ φεύξῃ, ϰ̀ ȣ̓χ ὑπομενεῖς.) Ἵνα μὴ συλληφθεὶς κινδυνεύσῃ. βȣ́λεται γὰρ ἡμᾶς ὁ θεὸς ϰ̀ ἀνθρωπίναις οἰκονομίαις κεχρῆσθ͂. τȣ̀ς γὰρ λόγῳ τιμηθέντας, εἰς δέον προσήκει κεχρῆσθαι τῷ λόγῳ.

Τί ὅτι εἰσῆλθεν ὁ ἐπίληπτος ȣ̓̃τος πρός σε;) Ὡς δυσσεβεῖς ὕβριζον τȣ̃ θεȣ̃ τȣ̀ς θεράποντας, ϰ̀ τὴν αὐτῶν παῤῥησίαν μανίαν ἐκάλουν. Ἰηοῦ δὲ οὐχ ὡς παροινῶν ἀδολέσχην ἐκάλεσεν, λανθάνειν δὲ πειραθείς.

Ἀραμεὶν.) Τȣ̀ς Σύρȣς ȣ̓́τως ἐκάλεσεν. Ἀραμὰ γὰρ, οἱ Σύροι. ȣ̓́τω δὲ ϰ̀ οἱ ἄλλοι ἑρμήνευσαν.

Καὶ ἡ ἀγωγὴ, ἀγωγὴ Ἰηȣ̃.) Πόῤῥωθεν ὁ σκοπὸς, θεασάμενος ὡς οἱ μὲν ἀποςαλέντες ȣ̓κ ἀνέςρεψαν, ὁ δὲ τȣ̃ πλήθȣς ἡγȣ́μενος ἔοικεν εἶναι Ἰηȣ̃. τȣ̃το γὰρ τὸ σχῆμα ἐδήλȣ. ἐμήνυσεν, ὅπερ ἑώρακεν. ἔνια μέν τοι τ̃ ἀντιγράφων ἔχει. ϰ̀ ὁ ἄγων ἦγε τ̃ Ἰηȣ̃ ὁ θεός.

ΚΕΦ. Θ'.

Ἰδȣ̀ ἐγὼ συνεςράφην.) Ἐγώ, φησιν, ὡς τυραννῆσαι βȣλόμενος, ἀνεῖλον τὸν Ἰωράμ. τȣ̀ς δὲ ἀδελφȣ̀ς αὐτȣ̃, ἑβδομήκοντα ὄντας τὸν ἀριθμὸν, τίς ἀνεῖλεν; ȣ̓χ ἡ θελήματος ὀργὴ, τοῖς οἰκειοτάτοις ὑπȣργοῖς χρησαμένη; ἀψευδεῖς ἄρα τ̃ προφητῶν αἱ προῤῥήσεις.

Καὶ πάντας τȣ̀ς γνωςȣ̀ς αὐτȣ̃.) Τȣ̀ς μάντεις, τȣ̀ς οἰομένȣς εἰδέναι τὰ μέλλοντα. ὥσπερ γὰρ ὁρῶντας, ϰ̀ βλέποντας, τȣ̀ς προφήτας ἐκάλȣν, ȣ̓́τω ϰ̀ τȣ́τȣς, ὡς τὰ μέλλοντα δῆθεν, ϰ̀ τὰ κεκρυμμένα, γινώσκοντας.

Καὶ εὗρε τὸν Ἰωναδάβ.) Εὐσεβὴς ἀνὴρ ϰ̀ αὐτὸς, ϰ̀ τὸ γένος. ἐν σκηναῖς γὰρ διετέλεσαν κατοικȣ̃ντες, ϰ̀ τῆς τȣ̃ οἴνȣ πόσεως ἀπεχόμενοι. τȣ́των ϰ̀ ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἐν ἐπαίνοις ἐμνήσθη. τὸ δὲ, ϰ̀ εὐλόγησεν αὐτόν. ἀντὶ τȣ̃, προσεῖπεν αὐτόν.

Καὶ ἐγὼ δȣλεύσω αὐτῷ πολλά.) Τὸν σκοπὸν ὁρατέον, εἰ ϰ̀ οἱ λόγοι ψεκτοί. τȣ̃το γὰρ πρὸς τὸ μηδένα διαφυγεῖν. τȣ̀ς δὲ θείȣς ἱερέας, ὡς ἀναξίȣς δῆθεν, ἀπήλασε, τὸ μὴ παθεῖν φυλαττόμενος.

Ἐξ ἀριςερῶν τȣ̃ Βααλίμ.) Τὸν τοῦ Βαὰλ σηκὸν ȣ̓́τως ἐκάλεσεν.

ΚΕΦ. Ι'.

Καὶ ἐπορεύθη Ὀχοζίας ἐπὶ Ἀζαήλ.) Ὅτι γαμβρὸς ἦν τȣ̃ Ἀχάβ.

Καὶ ἀπώλεσε πᾶν τὸ σπέρμα τῆς βασιλείας.)

λείας.] Ὡς ἀσεβὴς, καὶ κρατῦναι θέλουσα τοῖς ὑπηκόοις τὴν ἀσέβειαν, ὡς εὐσεβὲς. τὸ βασιλικὸν ἄρδην ἀφανίσαι γένος ἠθέλησεν. ἀλλ᾽ ὁ πάντα σοφῶς ἰθύνων Θεὸς παρεσκεύασεν αὖθις τῇ βασιλικῇ τὴν ἱερατικὴν μιγῆναι φυλὴν, καὶ τὸν Ἰωδαὲ, τὸν σοφώτατον ἱερέα, γῆμαι τὴν Ἰωσαβεαὶ τοῦ Ἰωρὰμ θυγατέρα. ἵνα φυλαχθῇ τοῦ βασιλικοῦ γένους ὁ σπινθήρ. ἔκλεψε γὰρ αὕτη τὸν ἀδελφιδοῦν Ἰωὰς, ὃν ὁ σοφὸς ἱερεὺς τῇ βασιλείᾳ μεθ᾽ ἕκτον ἔτος ἀπέδωκεν.

Τὸν Χοῤῥὶ, καὶ τὸν Ῥασίμ.] Τοὺς δρομεῖς, καὶ τοὺς δορυφόρους. τινὲς δὲ, ἀσπιδηφόρους, καὶ δορυφόρους. παρατρέχοντας δὲ λέγει, τοὺς ἡγουμένους τοῦ βασιλέως, τούτους τριχῇ διελών. τοὺς μὲν, ἐκέλευσε φυλάττειν τοῦ βασιλέως τὸν οἶκον· τοὺς δὲ, τὴν εἴσοδον τοῦ νεώ· τοὺς δὲ, τὴν πύλην τὴν ἑτέραν.

Μεσταέ.] Τὸ Μεσταὲ οἱ λοιποὶ ἀπὸ διαφθορᾶς ἑρμήνευσαν. δηλοῖ δὲ, ὥστε μηδεμίαν γενέσθαι βλάβην ἐν τῷ οἴκῳ τῷ θείῳ. τὸ δὲ, δύο χεῖρες ἐν ὑμῖν, ἀντὶ τοῦ, ἄρτιοι ἐστε, καὶ ὑγιεῖς, καὶ ἱκανοὶ φυλάξαι, καὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως.

Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὰ Σιδηρὼθ, καὶ ἀποθανεῖται.] Οὕτως ἐν Παραλειπομέναις φησίν. καὶ ὁ εἰσπορευόμενος εἰς τὸν οἶκον ἀποθανεῖται. καὶ Ἰώσηπος ὁμοίως.

Ἀπὸ τῆς ὠμίας τοῦ οἴκου τῆς δεξιᾶς.) Δηλοῖ ὡς μηνοειδὲς οἱ Λευῖται σχῆμα ποιήσαντες τὰ κέρατα εἶχον συνημμένα τῷ οἴκῳ. ἐν μέσῳ δὲ ὄντα τὸν βασιλέα ἐφρούρουν. ὁ δὲ στρατὸς ὁπλοφορῶν ἔξω εἱστήκει, τοὺς εἰσιέναι πειρωμένους ἐπέχων.

Καὶ ἔδωκεν ἐπ᾽ αὐτὸν τὸ ἁγίασμα, καὶ τὸ μαρτύριον.) Ἐν Παραλειπομέναις ἔχει τὸ βασίλειον, καὶ τὸ μαρτύριον. δηλοῖ δὲ τὸ μὲν ἁγίασμα, τὸ χρίσμα μαρτύριον δὲ, τὸν βασιλικὸν στέφανον. σύνδεσμον δὲ τὴν τυραννίδα, καθὰ προεῖπον, ὠνόμαζον. ἔξωθεν δέ, φησι τῶν Σιδηρὼθ ἀναιρεθῆναι τὴν Γοθολίαν προσέταξεν. ἐν δὲ ταῖς Παραλειπομέναις, ἐκτὸς τοῦ οἴκου φησίν.

Διαθήκην ἀνὰ μέσον κυρίου.] Συνθήκην, ὡς οἱ λοιποὶ τῶν Ἑρμηνευτῶν ἐξέδωκαν ἀλλαχοῦ. ὅρους γὰρ αὐτοῖς, καὶ νόμους, παρέδωκε δουλεύειν κυρίῳ. φῶς δὲ, ὡς ἀληθῶς, διδάσκαλος ἀγαθός. οὗ ζῶντος, ἐλάτρευον τῷ θεῷ. πλὴν καὶ οὕτως ἦσαν ἀτελεῖς, θύοντες ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τῷ θεῷ, καὶ οὐκ ἐν νόμῳ τῷ θεῷ, καθὰ διέταξεν ὁ νόμος.

ΚΕΦ. ΙΑ΄.

Ἀργύριον συντιμήσεως ἀνδρός.) Ἔφη γὰρ ἐν Δευτερονομίῳ, τοὺς ὑπὲρ ἑαυτῶν παρέχοντας τιμὴν τῷ Θεῷ, πόσους σίκλους προσήκει διδόναι. ὅπερ νῦν ἀργύριον Ἰωὰς προσέταξε τοὺς ἱερέας κομίσασθαι, καὶ θεραπεύειν τὰ πάσχοντα τοῦ ναοῦ, φθειρομένων ξύλων, ἢ λίθων. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ δὲ Βὲκ, ὅπερ ἐν Παραλειπομέναις ἐπισκευάσαι τὸν οἶκον κυρίου λέγει. καὶ πάλιν, τοῦ θεραπεῦσαι τὸν οἶκον κυρίου.

ΚΕΦ. ΙΒ΄.

Καὶ μετεμελήθη κύριος, καὶ οἴκτειρεν αὐτούς.) Μεταμέλειαν καλεῖ τὴν ἀπὸ τῆς δυσκληρίας εἰς εὐκληρίαν μεταβολήν.

esset, & subditis impietatem obtrudere, & imperare decrevisset; genus regale, quippe religiosum, funditus delere, & exstirpare voluit. Deus autem, qui omnia sapienter gubernat, & dirigit, ordinavit iterum, ut regia familia sacerdotali misceretur; utque Ioiada pontifex sapientissimus Iosabeae filiam Ioram uxorem duceret, ut scintillula regii generis conservaretur. Ipsa enim clam subtraxit nepotem ex fratre Ioam, quem prudens ille sacerdos post sextum tamdem annum regno restituit.

Chorri, & Rasim.) Cursores, & satellites; alii scutiferos, & satellites exponunt. Iuxta currentes vero vocat praecedentes, & deducentes regem. Illos in tres ordines distribuit; alios enim regiam custodire iussit; alios templi vestibulum; alios portam alteram.

Messae.) Hoc vocabulum reliqui ἀπὸ διαφθορᾶς; id est, ab interitu exposuerunt. Significat autem, nullum damnum domui Dei illatum esse. Hoc vero, duae manus in vobis, pro eo, quod est, integri estis. & sani, & idonei ad custodiendam domum Dei, & domum regis.

Ingrediens in Sideroth morietur.) In libro Paralipomenon sic dicitur; ingrediens in domum morietur. Similiter etiam Iosephus habet,

Ab humero domus dextero.) Significat, quod Levitae lunae in speciem figuram constituentes, cornua domui coniuncta habuerunt, & regem, qui in medio erat, custodiebant. Exercitus vero armatus foris stabat, exspectans, & cohibens illos, qui ingredi tentabant.

Posuit super eum sanctificationem, & testimonium.) Liber Paralipomenon habet, τὸ βασίλειον, signum regale, & testimonium. ἁγίασμα quidem unctionem significat; μαρτύριον vero coronam regiam; σύνδεσμον autem tyrannidem, quemadmodum ante dixit, nominabant. Dicit autem extra Sideroth Attaliam interfici imperasse. In libro Paralipomenon extra domum inquit.

Foedus (διαθήκην) *inter Dominum.*) συνθήκην, hoc est foedus, & pactum, ut reliqui interpretes ubique reddiderunt. Regulam enim, & leges praescripsit, ut Deo servirent. Vere autem bonus magister lux est; quo vivente Dominum coluerunt. Adeo tamen erant imperfecti, ut in excelsis Deo sacrificarent, & non in templo, sicut in lege erat praescriptum.

CAP. XI.

Argentum aestimationis viri.) Dicit enim in Deuteronomio de illis, qui sua sponte Domino munus conferunt, quot siclos eos dare conveniat; quam pecuniam Ioas nunc sacerdotes colligere praecepit, & reficere ligna, & lapides in templo. Hoc enim significat illud Bek, quod in Paralip. dicit praeparare templum Domini, & iterum curare domum Domini.

CAP. XII.

Et poenitentia ductus est Dominus, & misertus est eorum.) Poenitentiam vocat mutationem infelicitatis in felicitatem.

Accipe arcum, & sagittas.) Non enim tantum credebant nudis sermonibus, quantum praedictionibus, quae per opera edebantur. Existimans autem sua sponte complures sagittas emissurum, primo emisso, dixit, sagitta salutis, &c. Postquam vero tres solum emisit, dolore adfectus est, eo quod tertio prospero quidem successu destituendus, non tamen omnino exscindendus esset.

CAP. XIII.

Carduus in Libano.) Amesias, lege belli in Iudaeos imperium tenens, speravit se decem quoque tribus domiturum, & regem Israelis ad pugnam provocabat. Ille vero parabolam ei proposuit, sejpsum cedro comparans, illum vero carduo.

Et filios commixtionum abominationum.] Hoc est, falsorum Deorum sacerdotes, promiscuam ipsorum multitudinem significans.

Aelom.) Quae hodie Aila nominatur, sita iuxta hostium sinus Arabici, quem mare rubrum adpellant.

CAP. XIV.

Et tetigit Dominus regem.) Planius de rebus huius regis loquitur lib. Paralip.

In domo Appbusoth.) Reliqui κρυφαίως, latenter exposuerunt.

CAP XV.

Et filios suos traduxit per ignem.) Videtur significare speciem erroris, qui ad nostra usque tempora pervenit. In quibusdam enim urbibus semel in anno accensas pyras per plateas quidam inspexerunt, & per illas transilientes, & saltantes, non pueros modo, sed etiam viros; infantes autem a matribus gestatos per flammam, nimirum propter depulsionem malorum, & lustrationem. Iosephus autem dicit, Achas unum ex filiis totum ipsi Baal combussisse.

Et vidit altare.) Non Deo, Vniversi conditori videtur constructum fuisse, sed idolo cuidam. Hoc enim in libro Paralipomenon innuitur, inquiens; & addidit Achaz, ut a Deo deficeret, & dixit, quaeram Deos Damasci percutientes me, &c.

Aeneum altare.) Quod aedificavit Solomon.

Cathedrae sabbathorum.) Ante templum locum habebat, ubi ante tempus sacrificiorum, aut his etiam peractis sedebat, illum in templo collocavit, & regum ostium transtulit, introitum per sacerdotum ambitum faciens, idipsum etiam impium erat. Idcirco autem hoc fecit, ut, si quando regia obsidione cingeretur, posset absque metu, & periculo templum ingredi, adiunctum habens introitum. Hoc enim illud significat, quod dicit, a facie regis Assyriorum.

CAP. XVI.

Statuas, & lucos.) Reliqui ubique lucum Astaroth interpretantur. Hoc vero Astarthen significat, scilicet Venerem. Dicit autem in omni

loco

Λάβε τόξον, καὶ βολίδας.] Οὐχ οὕτω γὰρ ἐπίστευον τοῖς λόγοις, ὡς τοῖς δι' ἔργων προῤῥήσεσιν. ὑπολαβὼν δὲ, ὡς αὐτόματος ἀφήσει βέλη πολλὰ, τοῦ πρώτου πεμφθέντος, ἔφη, βέλος σωτηρίας, καὶ τὰ ἑξῆς. ὡς δὲ τρία μόνα ἐξέπεμψεν, ἠχθέσθη, ὡς τῆς Συρίας τρίτον ἡττημένης, ἀλλ' οὐ πανωλεθρίαν δεχομένης.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Ὁ ἀκχὰν ὁ ἐν τῷ Λιβάνῳ.] Ἀμεσσίας, τῶν Ἰουδαίων νόμῳ πολέμου κρατήσας, ἤλπισε καὶ τὰς δέκα νικήσειν φυλάς. καὶ προεκαλεῖτο πρὸς μάχην τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ. ὁ δὲ τὴν παροιμίαν ἐδήλωσεν αὐτὸν ἀπεικάσας τῇ κέδρῳ, ἐκεῖνον δὲ τῷ ἀκχάν.

Καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν συμμίξεων τῶν βδελυγμάτων.] Τουτέστι, τοὺς τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἱερέας, τὸ ἄτακτον αὐτῶν πλῆθος δηλῶν.

Τὴν Αἰλώμ.] Τὴν νῦν ὀνομαζομένην Ἀΐλαν, ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου κειμένην, ὃν ἐρυθρὰν προσαγορεύουσι θάλατταν.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Καὶ ἥψατο κύριος τοῦ βασιλέως.] Σαφέστερον τὸ κατὰ τοῦτον ἐν Παραλειπομέναις φησίν.

Ἐν οἴκῳ Ἀπφουσώθ.] Οἱ λοιποὶ κρυφαίως ἐξέδωκαν.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ διῆγεν ἐν πυρί.] Ἔοικε δηλοῦν τὸ μέχρις ἡμῶν φθάσαν τῆς πλάνης εἶδος. ἔν τισι γὰρ πόλεσιν ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐν ταῖς πλατείαις ἁπτομένας πυρὰς ἐθεάσαντό τινες, καὶ ταύτας ὑπεραλλομένους τινὰς, καὶ πηδῶντας, οὐ μόνον παῖδας, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας. τὰ δὲ βρέφη παρὰ τῶν μητέρων παραφερόμενα διὰ τῆς φλογὸς, πρὸς ἀποτροπιασμὸν δῆθεν, καὶ κάθαρσιν. Ἰώσηππος δὲ καὶ τὸν ἕνα τῶν υἱῶν ὁλοκαυτῶσαί, φησι, τὸν Ἀχὰζ τῷ Βαάλ.

Καὶ εἶδε τὸ θυσιαστήριον.] Ἔοικεν οὐ τῷ τῶν ὅλων θεῷ τοῦτο πεποιηκέναι, ἀλλ' εἰδώλῳ τινί. τοῦτο γὰρ ἐν Παραλειπομέναις αἰνίττεται, λέγων· καὶ προσέθηκεν Ἀχὰζ τοῦ ἀποστῆναι κυρίου. καὶ εἶπεν. ζητήσω τοὺς θεοὺς Δαμασκοῦ, τοὺς τύπτοντάς με. καὶ τὰ ἑξῆς.

Τὸ δὲ χαλκοῦν θυσιαστήριον.] Ὃ κατεσκεύασε Σολομῶν.

Τῆς καθέδρας τῶν σαββάτων.] Πρὸ τοῦ νεὼ τόπον εἶχεν, ἔνθα πρὸ τοῦ καιροῦ τῶν θυσιῶν, ἢ καὶ μετὰ ταύτας, ἐκαθέζετο. τοῦτον νῦν ἔνδον ἐποίησεν τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν βασιλείων τὴν θύραν μετέστησε, τὴν δίοδον διὰ τῶν ἱερῶν περιβόλων ποιούμενος· ὅπερ ἦν καὶ αὐτὸ ἀσεβές. τοῦτο δὲ πεποίηκε δῆθεν, ἵν', εἰ πολιορκοῖτο τὰ βασίλεια, δύναιτο ἐπ' ἀδείας εἰς τὸν νεὼν εἰσιέναι, συνημμένην ἔχων τὴν εἴσοδον· ὃ δηλοῖ τό. ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων.

ΚΕΦ. Ις'.

Στήλας, καὶ ἄλση.] Πανταχοῦ τὸ ἄλσος οἱ λοιποὶ Ἀσταρὼθ ἑρμηνεύουσιν. δηλοῖ δὲ τοῦτο τὴν Ἀστάρτην, ἤγουν Ἀφροδίτην· ἐν παν-

τὶ

τὶ δὲ τόπῳ, φησὶ, βωμοὺς οἰκοδομῆσθαι τοῖς δαίμοσι, καὶ οὐ μόνον ἐν πόλεσι, καὶ κώμαις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν πύργοις, ἐν οἷς ὀλίγοι τινὲς εἰώθεσαν φρυκτωρεῖν. ἐνταῦθα δὲ ὑψηλὰ τὰ τεμένη τῶν δαιμόνων ἐκάλεσεν.

Καὶ ἐποίησαν κοινωνούς.] Δοκεῖ τὴν πρὸς τὰ ἔθνη συμφωνίαν οὕτω καλεῖν, καὶ τοὺς ὅσοι τούτους ἐδίδαξαν ἀσεβεῖν, ὡς ἑξῆς ὑπαινίττεται. καὶ ἐποίησαν Ἐφοὺδ, τὸ ταῖς μαντικαῖς ἁρμόττον προῤῥήσεσιν. καί γε καὶ Ἰούδας αὐτός. οὐκ ἄρα διὰ τὴν τῆς βασιλείας, ὡς ἂν τις εἴποι, διαίρεσιν, καὶ τὸ πόῤῥω γενέσθαι τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἠσέβησεν Ἰσραὴλ, ὅπου καὶ Ἰούδας αὐτός.

Καὶ ἀπῳκίσθη Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς αὐτοῦ εἰς Ἀσσυρίους ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.] Δηλοῖ δὲ τοῦτο, τὸν συγγραφέα μεταγενέστερον ἐκ τῶν προφητῶν, τῶν συγγραψάντων τὰ καθ᾽ ἕκαστον καιρὸν, μεταλαβόντα τὴν ἱστορίαν. σαφῶς δὲ καὶ τὰ κατὰ τοὺς νῦν Σαμαρείτας ἐδήλωσεν, ὅθεν εἰσὶ, καὶ πῶς τὸν νόμον τὸν Μωϋσέως ἐξ ἀνάγκης ἐφύλαξαν.

Οὐκ ἔγνωσαν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς.] Ἐτόπαζον γὰρ, μερικὸν εἶναι τῶν ὅλων τὸν ποιητήν.

loco altaria daemonibus erecta esse, non modo in urbibus, & vicis; sed in turribus etiam iuxta viam positis; in quibus pauci quidam custodiam nocturnam agere, & facibus elevatis signum dare consueverant. Hoc autem loco lucos daemonum excelsa adpellavit.

Et fecerunt participes.) Consensionem cum gentibus hoc modo videtur adpellare, & omnes illos, quotquot eos impietatem docuerunt, ut in sequentibus latenter innuitur. Et fecerunt Ephod aptum praedictionibus augurum, etiam ipse Iudas; non quidem propter regni divisionem, quemadmodum dicere aliquis posset; &, quod Ierusalem procul abesset, impius fuit Israel, quum ipse etiam Iudas talis fuerit.

Et translatus est Israel de terra sua in Assyrios usque ad hunc diem.) Hoc etiam significat scriptorem posteriorem ex prophetis, qui conscripserunt, quae suis temporibus acciderunt, historiam transscripsisse. Evidenter autem res Samaritanorum, qui nunc sunt, descripsit, unde sint, & quomodo ex necessitate legem Moysi custodiverint.

Non cognoverunt legem Dei terrae.) Subspicabantur enim Vniversi conditorem μερικὸν, particularem; id est, certo loco adfixum esse.

ΚΕΦ. ΙΖ.

Τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν, ὃν ἐποίησε Μωϋσῆς.] Οὐχ ἵνα προσκυνεῖται, ἀλλ᾽ ἵνα προτυπώσῃ τὸ σωτήριον πάθος. τούτῳ, φησὶν, ὁ λαὸς θυμιῶν διετέλεσεν.

Καὶ ἔκλασεν αὐτὸν Ἐσθάν.] Ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν Ἑβραϊκῶν ὀνομάτων κεῖται χαλκός. ἐντεῦθεν οἶμαι τοὺς ὀφίτας, (αἵρεσις δὲ αὕτη δυσσεβεστάτη) Ἐσθηνοὺς ὀνομάζεσθαι.

Εἰς τέλος τριῶν ἐτῶν.] Ἔτη τρία τέλεια τῆς Σαμαρείας ἡ πολιορκία κατέσχεν.

Ἡμάρτηκα, ἀποστράφηθι ἀπ᾽ ἐμοῦ.] Ἀχὰζ, ὁ πατὴρ Ἐζεχίου, τὸν Θαλλαφαλσὰρ εἰς συμμαχίαν κατὰ τῶν Σύρων καλέσας, φόρον τελέσειν ὑπέσχετο, καὶ τοῦτον ἐκεῖνος διετέλεσε παρέχων, ὁ δὲ Ἐζεχίας, τὸν ἐπικείμενον δασμὸν οὐκ ἐξέτισε· τὴν δὲ στρατιὰν ἰδὼν, δώσειν ὑπέσχετο.

Τὰς θύρας τοῦ ναοῦ κυρίου.] Οὐ γὰρ ἤρκουν οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ, ὅθεν ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς κατά τι ἔθος δι᾽ ἀνάγκην ἐτράπετο, ἵνα μὴ καὶ τὸν ναὸν, καὶ τὴν πόλιν, ἐμπρήσωσιν οἱ πολέμιοι. μετὰ δὲ τὴν χρείαν, ἀναπληροῦν αὐτοὺς ἐκ τῶν πολέμων εἰώθεσαν. νυνὶ δὲ καὶ τὰς θύρας ἐχώνευσε τὰς χρυσᾶς, ἃς ἐποίησε, καὶ τοὺς τούτων σταθμούς.

Οὐκ ἀπέστησεν τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ.] Δηλοῖ πάλιν ὁ συγγραφεὺς, ὅτι οὐ μόνον τὰ τεμένη τῶν δαιμόνων ὀνομάζουσιν ὑψηλὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῷ θεῷ τῶν ὅλων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τόποις δεδηλωμένα θυσιαστήρια.

Καὶ εἶπε τῷ Ἰούδᾳ, καὶ τῇ Ἱερουσαλήμ.] Ταῦτα ἔλεγεν ὁ Ῥαψάκης, Ἑβραῖος ὢν, ὡς εἰκὸς, καὶ πρὸς ἐκείνους αὐτομολήσας, ἤτοι ἐξανδραποδισθεὶς, καὶ, ὡς εὔνοιαν δείξας τοῖς Ἀσσυρίοις, τὴν στρατιὰν θαῤῥηθεὶς. τῇ γὰρ Ἑβραΐδι χρώμενος, ἐποιεῖτο τοὺς λόγους.

CAP. XVII.

Serpentem aeneum, quem fecit Moyses.) Non ut adoraretur; sed, ut salutis negotium adumbraret; huic, inquit, populus perpetuo odores incendit.

Et confregit eum Esthan.) In interpretatione nominum Ebraicorum ponitur aes. Hinc puto Ophitas (est autem impiissima haec haeresis) Esthenos vocari.

Ad finem trium annorum.) Tres continuos annos obsidio Samariae duravit.

Peccavi, avertere a me.) Achaz pater Ezechiae, Theladphalasar in auxilium contra Syros vocans, se illi tributum daturum promisit, & perpetuo dedit. Ezechias autem impositum tributum non persolvit; quum autem adparatum bellicum videret, se persoluturum promisit.

Ianuas templi Domini.) Non enim sufficiebant thesauri regii, quare pro more aliquo impellente necessitate, ad res sacras convertebatur, ne hostes urbem, & templum incenderent. Postquam vero usi essent, postea restituere ex bellis solebant. Nunc etiam ianuas aureas, quas fecit, & cardines illarum conflavit.

Nonne destruxit excelsa eius.) Historicus iterum significat, quod non solum lucos daemonum excelsa adpellet, sed etiam altaria in excelsis locis Deo, Vniversi conditori, consecrata.

Dixit ad Iuda, & Ierusalem.) Haec Rapsaces dixit, quem verisimile est Ebraeum fuisse, &, vel sponte ad Assyrios profugisse, vel bello captum esse; &, ut Assyriis suam benevolentiam ostenderet, exercitum confirmasse. Ebraica enim lingua usus, orationem habuit.

CAP. XVIII.

Venerunt filii usque ad dolores partus.) Vrimur, inquit, animo audientes nefandas illas blasphemias; ceterum poenas exigere ab impiis illis hominibus non possumus. Quare Deum, qui audivit blasphemias illas, oramus, ut prophanos illos doceat, ne unicum quidem esse illorum, quos Deos adpellant.

Ecce ego do spiritum in eo.] Significans, puto, timorem. Divus enim Apostolus inquit: non dedit nobis spiritum timoris.

Et Sennacherib discessit.) Sennacherib tunc quidem mortem effugit, ut omnibus notum faceret quanta virtus esset, & potentia Dei Iudaeorum. Mox vero a filiis iugulatus, iustas poenas dedit.

Ararat.) Armeniam.

CAP. XIX.

Capientur omnia, quae sunt in domo tua.] Quia Dei potentiam, & curam docere oportebat, ostendit opes, quas consequutus erat, nihil firmum habere, & stabile.

CAP. XX.

Et fecit Manasses malum.) Manasses testatur naturam in animatis non vincere, sed voluntatem, & iudicium. Nam institutum, & rationem vitae, itemque administrandi rempublicam, qua pater usus erat, relinquens, contrariam sequutus est.

Omni exercitui caeli.] Soli, lunae, & stellis.

Vt sonent ambae aures.] Intellige famam, quae terrorem, & horrorem adferat.

Mensuram Samariae, & pondus domus Achabi.] Iisdem illos etiam malis circumveniam. Vt illorum alios fames, alios bellum adsumsit; reliqui vero in captivitatem abducti sunt. Et, quemadmodum domum Achab, funditus eos delevi.

Sanguinem enim innocentem effundit Manasses.] Illos enim maxime e medio tollebat, qui sese impietati opponerent, & iram divinam ei denunciarent. Hunc aiunt, Esaiam quoque prophetam serra secuisse. Manassem vero dicit liber Paralipomenon, quum poenitentiam ageret, restitutum esse.

CAP. XXI.

Librum inveni.] Deuteronomion.

CAP. XXII.

Masouroth.] Stellae nomen est, nimirum luciferi.

Domum Cadesim.] Aequivoce daemonas sanctos adpellavit. Cadesch enim sanctum significat; lucum vero, ut dictum est, reliqui Aseroth, vel Astaroth exponunt, quod Astarthen significat. Veneris autem statuam intus in Dei templo constituerunt. Illud vero, in quo mulieres texebant, Aquila sic interpretatus est; ubi

ΚΕΦ. ΙΗ'.

Ὅτι ἦλθον οἱ υἱοὶ ἕως ὠδίνων.) Φλεγόμεθά, φησι, τῷ θυμῷ, τῶν ἀῤῥήτων ἐκείνων βλασφημιῶν ἐπακούσαντες. κολάσαι δὲ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, τοὺς δυσσεβεῖς, οὐ δυνάμεθα. ὅθεν ἱκετεύομεν τὸν τῶν βλασφημιῶν ἐκείνων ἀκηκοότα θεὸν, διδάξαι τοὺς ἀνοσίους, ὡς οὐκ ἐστὶν, εἷς τῶν καλουμένων θεῶν.

Ἰδοὺ, ἐγὼ δίδωμι πνεῦμα ἐν αὐτῷ.) Δειλίαν οἶμαι δηλοῦν. καὶ γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος οὕτως ἔφη, οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν πνεῦμα δειλίας.

Καὶ ἀπῆρε Σενναχειρίμ. Ὁ Σενναχειρὶμ τὸν θάνατον τηνικαῦτα διέφυγεν, ἵνα πᾶσι μηνύσῃ, ὅση τοῦ θεοῦ Ἰουδαίων ἡ δύναμις. εὐθὺς δὲ παρὰ τῶν παίδων ἐδέξατο τὴν δικαίαν σφαγήν.

Τὴν Ἀραράτ.] Τὴν Ἀρμενίαν.

ΚΕΦ. ΙΘ'.

Καὶ ἀρθήσονται πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου.) Ὅτι δέον τοῦ θεοῦ διδάξαι τὴν δύναμιν, καὶ τὴν κηδημονίαν, ἧς ἔτυχε, τὸν πλοῦτον ὑπέδειξε, τὸν οὐδὲν ἔχοντα μόνιμον.

ΚΕΦ. Κ'.

Καὶ ἐποίησε Μανασσῆς τὸ πονηρόν.) Ὅτι οὐ φύσις ἐν τοῖς ψυχικοῖς, ἀλλὰ γνώμη κρατεῖ, μαρτυρεῖ Μανασσῆς, τὴν εὐσεβῆ τοῦ πατέρος πολιτείαν καταλιπὼν, καὶ τὴν ἐναντίαν ὁδεύσας.

Πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ.] Ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ ἀστράσιν.

Ἠχῆσαι ἀμφότερα τὰ ὦτα.) Ἐκπληκτικὴν ἡγοῦ τὴν ἀκοὴν,

Τὸ μέτρον Σαμαρείας, καὶ τὸν σταθμὸν οἴκου Ἀχαάβ.) Ταῖς αὐταῖς καὶ τούτους περιβαλῶ συμφοραῖς, ὡς ἐκείνων τοὺς μὲν λιμὸς, τοὺς δὲ πόλεμος ἐδαπάνησεν· οἱ δὲ, ληφθέντες ἀπήχθησαν. καὶ, ὡς τὸν οἶκον Ἀχαὰβ, πανωλεθρίᾳ παρέδωκα.

Καί γε αἷμα ἀθῷον ἐξέχεε Μανασσῆς.) Διαφερόντως γὰρ ἀνῄρει τοὺς τῆς εὐσεβείας ἀντεχομένους, καὶ τοὺς τὴν θείαν ὀργὴν αὐτῷ προμηνύοντας. τοῦτόν φασι, καὶ τὸν προφήτην Ἠσαΐαν πρίονι διελεῖν. τοῦτον δέ φησιν ἐν Παραλειπομέναις, μεταμελείᾳ χρησάμενον, τυχεῖν τῆς ἀνακλήσεως.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

Βιβλίον εὗρον.) Τοῦ Δευτερονομίου.

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Καὶ τοῖς Μαζουρώθ.] Ἀστέρος ὄνομα, ὡς εἰκὸς, τοῦ ἑωσφόρου.

Τὸν οἶκον τὸν Καδησίν.) Ὁμωνύμως ἐκάλεσεν ἁγίους τοὺς δαίμονας. κάδης γὰρ, τὸ ἅγιον. τὸ δὲ ἄλσος, ὡς εἴρηται, οἱ λοιποὶ Ἀστηρὼθ ἢ Ἀσταρὼθ ἑρμηνεύουσιν, ὃ τὴν Ἀστάρτην δηλοῖ. τῆς δὲ Ἀφροδίτης τὸ ξόανον ἔνδον ἔστησαν ἐν τῷ θείῳ νεῷ. τὸ δὲ, ἐν ᾧ αἱ γυναῖκες ὕφαινον, Ἀκύλας οὕτως ἑρμήνευσεν,

σεν, οὓ ἐποίουν ἐνδύματα τοῖς ἐκπορνεύουσιν ἀπὸ κυρίου.

Πλὴν οὐκ ἀνέβησαν οἱ ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ κυρίου.] Ὑψηλὰ πάλιν οὐ τὰ τῶν εἰδώλων, ἀλλὰ τὰ τοῦ θεοῦ θυσιαστήρια κέκληκε, τὰ ἐν τοῖς ὑψηλοῖς. τοὺς ἐξ ἱερατικοῦ δὲ γένους οὐκ ἀφῆκεν εἰς τὸ θυσιαστήριον ἀπελθεῖν τοῦ κυρίου, τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ, εἰ μὴ ἔφαγον ἄζυμα. εἰ δὲ τοῖς εἰδώλοις ἐλάτρευσαν, οὐκ ἂν αὐτοὺς ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς συγγνώμης ἠξίωσεν.

Καὶ ἐμίανε τὸ Ἀφέθ'.] Κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν ἑρμηνείαν, πτῶσιν σημαίνει. τόπος δὲ ἦν, ἐν ᾧ διῆγον ἐν τῷ πυρὶ τὰ παιδία τῷ Μελχὸλ, Ἀμανιτῶν εἰδώλῳ. τὸ δὲ Φαρουρὶ, τοῦ φρουροῦ παρέδωκαν οἱ περὶ Σύμμαχον.

Ἀμεσσοάθ.) Ἀφανισμοῦ.

Καὶ διεσώθη τὰ ὀστᾶ τοῦ προφήτου τοῦ πρεσβυτέρου.] Οὐκ ἄρα ψευδοπροφήτης ὑπῆρχεν. οὐ γὰρ ἂν αὐτοῦ τὰ ὀστᾶ διεσώθη.

Ὅμοιος αὐτῷ οὐκ ἐγένετο βασιλεύς.] Ταῦτα καὶ περὶ Ἐζεκίου προεῖπεν, καὶ ὅτι μετ' αὐτὸν οὐκ ἀνέστη τοιοῦτος. εἰ δὲ νῦν πρὸ αὐτοῦ προτάττει τὸν Ἰωσίαν, δῆλον ὅτι καὶ Ἐζεκίου, καὶ τοῦ Δαβὶδ, ἀμφοτέρους. νῦν οὖν οὐκ ἀλλήλοις τούτους συνέκρινεν, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις, τοῖς δόξασιν εὐσεβεῖν, τῷ Ἀσὰ, καὶ τῷ Ἰωσαφὰτ, καὶ τῷ Ἰωαθάμ.

Ἀχὰζ, τὸν υἱὸν Ἰωσίου.] Τὰ κατὰ τὸν Ἀχὰζ, καὶ τὸν Ἰωακὶμ, καὶ τὸν Ἰεχονίαν, καὶ Σεδεκίαν, πλατύτερον Ἱερεμίας συνέγραψεν. τὸν δὲ Ἰωακὶμ, τὸν τοῦ Ἰωακὶμ υἱὸν, Ἰεχονίαν καλεῖ. ἡ δὲ τῶν Παραλειπομένων βίβλος Ἰωακίμ. τοῦτον ὁ Ἀσσύριος, τῆς εἱρκτῆς ἀπαλλάξας, ὁμοδίαιτον εἶχεν, τοῦ πλήξαντος αὐτὸν ἰασαμένου θεοῦ.

bi indumenta faciebant illis, qui a Domino fornicati essent.

Sed Sacerdotes excelsorum ad altare Dei non adscenderunt.) Excelsa iterum non adpellavit altaria idolorum, sed Dei, quae in excelsis erant constructa. Illos vero, qui ex prosapia sacerdotali erant, ad altare Domini, quod Hierosolymis erat, adscendere non permisit, nisi azyma comedissent. Quod si idolis sacrificassent, non utique pius Rex ignovisset ipsis.

Et contaminavit Apheth.) Secundum Ebraicam interpretationem casum significat. Locus vero erat, ubi pueros per ignem traducebant Melchol idolo Ammonitarum. Pharuri vero custodis (τοῦ φρουροῦ) reddidit Symmachus.

Amessaoth.) Interitus.

Et servata sunt ossa Prophetae senioris.) Non utique pseudopropheta fuit, neque enim alias ossa ipsius conservata essent.

Similis ei Rex non fuit.) Haec etiam de Ezechia supra dixit, quod post ipsum talis non surrexit. Quum vero nunc Iosiam illi praeferat, & anteponat, manifestum est, eum utique & Ezechiae, & Davidi praeponi. Non igitur illos inter se nunc contulit, sed cum aliis, qui pro piis habiti sunt, veluti cum Asa, Iosaphat, & Ionatan.

Achas filium Iosiae.] Res Achas, Ioachim, Iechoniae, & Sedechiae uberius Ieremias descripsit. Ioachim vero Ioachimi filium, Iechoniam adpellat, liber vero Paralipomen. Ioachim. Hunc Assyrius e carcere liberatum, commensalem habuit Domino, a quo percussus erat, eum restituente in integrum.

A

CAP. IV. lin. 16. μωρά.) In codice Lavateri fuit, ὥρα. Recte: nam ita habent quoque LXX.

Lin. 25. τελευτήσαντι.) Scrib. τελευτήσαν τό.

CAP. V. lin. 10. Ἰωάννης.) Ita etiam in Lavateri codice fuit. Sed legendum tamen, Ἰορδάνης. Nam de Iordane fluvio agitur hoc loco.

CAP. X. lin. 44. Γοθολίαν.) In Lavateri codice videtur fuisse, Ἀθαλίαν.

CAP. XVII. lin. 12. Θαλλαφαλσάρ.] In codice Lavateri, Θελαδφαλασάρ.

B

Quum pagina ex parte vacua esset adrisit heic, quae de *Procopio* Gazaeo *Io. Alb. Fabricius* in sua Graeca Bibliotheca habet, adiungere. Sunt autem, quae sequuntur:

Procopius Gazaeus Sophista Christianus sub Iustino Thrace clarus, Praeceptor Choricii Sophistae, qui ei etiam successit, & defunctum diserta Oratione laudavit, quam una cum eximiis Procopii huius Commentariis in *Octateuchum*, & *Canticum Canticorum* ex Bibl. Augustanae (1) Codice Graeco descriptis, & versione ac notis a se praeclare, ut solet illustratis edet amicus noster Rev. D. Godfridus Olearius, Theologus Lipsiensis. Ἐξηγητικὰς illas σχολὰς in Octateuchum Photio pridem laudatas Cod. 206. habemus hactenus Latine tantum ex versione minus accurata Conradi Clauseri, qui scholia in Genesin, Exodum, & Leviticum vertit, & in quibusdam exemplaribus venit nomine Claudii Thrasybuli, cetera ex versione Hartmanni Hambergeri Tigurini, Tiguri 1555. fol. Scholia *in quatuor libros Regum, & duos Chronicorum*, quae itidem Photio lecta sunt interpretatus est Ludov. Lavaterus, cum cuius versione Graece ea e Codice suo vulgavit, castigationesque addidit *Io. Meursius* Lugd. Bat. 1620. 4. Eiusdem Ἐξηγητικῶν ἐκλογῶν ἐπιτομὴ *in Proverbia* exstat Graece MS. in Codice Regis Christianissimi 2436. de quo Montfauconus in Palaeographia Graeca pag. 278. seq. Idemque videtur cum commentario Procopii in Proverbia, quem laudat Turrianus in defensione Epistolarum Pontificum IV. 4. 6. 17. Praeclarum eiusdem Procopii Commentarium *in Esaiam*, Photio similiter laudatum cum versione sua Graece vulgavit Io. Curterius Paris. 1580. fol. Quos vero idem Photius Cod. 160. laudat Procopii λόγους, sive *Orationes* varii generis, & *locorum Homericorum Metaphrases Oratoriae* in varias ideas efformatae, haud exstant, quod sciam; licet Nic. Alemannus praef. ad alterius Procopii Caesariensis anecdota, *declamationes* Procopii Gazaei ineditas memorare videatur. De *Epistolis* eius dixi lib. 2. cap. 10. §. 27. Hunc Procopium respicit AEneas Gazaeus eius aequalis Epistola 19. ὁ ἐμὸς Προκόπιος. Isaacum vero Vossium, qui responso ad tertias Rich. Simonis obiectiones pag. 118. ex Epistola 26. Procopii ad Hieronymum nescio quem in AEgypto commorantem concludere voluit Procopium Epistolarum scriptorem aequalem fuisse Hieronymi Stridoniensis, refellit Io. Marcianaeus Tom. IV. Hieronymi sui pagina ult. & Io. Clericus Bibl. selectae Tom. 17. pag. 143. seq.

(1) Laudat illum Codicem Georg. Hieron. Welschius de Vena Medinensi pag. 66. vocatque perantiquum atque perelegantem, qui olim Papae Nicandri Archidiaconi fuerit, eumque ipsum, quo usus Claudius Thrasybulus. Et Graeca praeclari Scriptoris edi merito optat Rich. Simon T. 4. Bibliothecae Criticae pag. 143.

F I N I S.

PRO-

PROCOPII GAZAEI SOPHISTAE

In primum Librum Paralipomenon Scholia.

Ludovico Lavatero Tigurino Interp.

PROOEMIVM.

Vthor, qui praesens argumentum tractandum suscepit, ea, quae a Scriptore historiae Regum praetermissa sunt, his libris persequitur. Id quod titulus libri etiam ostendit. Ceterum haec ex multis Prophetarum scriptis collegit. Multa quoque, quae in libris Regum leguntur, his coniunxit. Dedit enim operam, ut continuam, & perpetuam historiae seriem conservaret. Porro supra repetens genealogiam, ex uno homine totum genus humanum deducit. Et, quum regni Iuda tantum mentionem faciat, docet, quos pagos, & quas urbes habeat, & unde nomen acceperint. Discimus hinc Nathan, ex quo Lucas genealogiam Christi deducit, fuisse germanum fratrem Salomonis, ex Davide, & Bethsabea. Et Rechab, quem Scriptura passim celebrat, ex tribu Iuda fuisse ostendit. Ad haec Ruben, eo quod patris lectum incestu contaminasset, ius primogeniturae amisisse; Ioseph vero ipsius loco accepisse docetur. Item Iudae honorem principatus, propter excellentem suam virtutem habitum esse. Maxime vero propter Servatorem, qui ex eo secundum carnem descendit. Id his verbis declaratur, *in ducem ex ipso*. Reliqui enim temporarii fuerunt; hic vero ex ipso descendit, qui solus seculorum rex est. Docet etiam, quomodo tribus, quae ultra Iordanem sunt, in solo Deo spei praesidio posito, alienigenas vicerint. Catalogum recenset generis Sacerdotum, & Levitarum. Sadocum, qui regnante Davide summum pontificatum gessit, ostendit undecimum ab Aarone fuisse, & Sadoci nepotem Azariam primum sacerdotis munus obivisse, postquam Templum a Salomone fuisset exstructum; ex quibus etiam Iosedek erat, qui capta urbe, Babylonem abductus est. Huius filius fuit Iesus, summus pontifex, qui captivos una cum Zorobabele reduxit. Hinc colligimus, seditiosum Core patruelem Moysis fuisse, filium Isaari, filii Caath, fratris vero Amram, patris Moysis. Item filios ipsius, paternae poenae non fuisse participes. Magnus enim ille Propheta Samuel ab hoc genus ducit, & Hemam psaltes nepos fuit Samuelis, filius Ioelis, filii Samuelis. Asaph vero cantor ex Gerson filio Levi, fratre Caath, genus duxit. Etham etiam unus ex cantoribus, ex Merari Levi filio, descendit. Ponit etiam Sacerdotum, & Levitarum discrimen. Praeterea historicus captivitatis causas describit, nam post captivitatem floruit. In historiis enim rerum futurarum narratio non reperitur. Docet etiam, quomodo illi, qui cum ipsis versabantur, Palaestinorum captivi fuerint.

Do-

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΓΑΖΑΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ

Εἰς τὴν πρώτην τῶν Παραλειπομένων Σχόλια.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΌΣΑ παρέλειπεν ὁ τὰς Βασιλείας συγγεγραφὼς, ταῦτα συντέθεικεν ὁ τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ἐνστησάμενος. ὡς καὶ τοὔνομα τοῦ βιβλίου δηλοῖ, ἅπερ ἐκ πλείστων προφητικῶν συνελέξατο. πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς Βασιλείαις τούτοις συνήρμοσε, μίαν συνέχειαν φυλάττειν ἐσπουδακώς. ἄνωθεν δὲ γενεαλογεῖ τὴν πᾶσαν ἐξ ἑνὸς δεικνὺς ἀνθροπότητα. ἐπειδὴ δὲ μόνης τῆς Ἰούδα βασιλείας ποιεῖται τὴν μνήμην, διδάσκει, τίνες τούτων αἱ κῶμαι, καὶ πόλεις, καὶ πόθεν ἐκλήθησαν. ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὡς Ναθάν, ἐξ οὗ τὸν Χριστὸν Λουκᾶς γενεαλογεῖ, γνήσιος ἦν ἀδελφὸς Σολομῶντος, ἐκ Δαβὶδ καὶ Βηρσαβαιέ. καὶ τὸν Ῥηχὰβ δὲ, τὸν πολλαχοῦ τῆς γραφῆς ἐπαινούμενον, ὧδε δείκνυσιν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς. λέγει δὲ καὶ Ῥουβὴν τῶν πρωτοτοκείων ἐκπεπτωκέναι, τοῦ πατρὸς τὴν κοίτην μιάναντα· ταῦτα δὲ τὸν Ἰωσὴφ εἰληφέναι, τὸν δὲ Ἰούδαν εἰς ἡγεμονίαν προτιμηθῆναι, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ δύναμιν. μάλιστα δὲ, διὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα βλαστήσαντα κύριον. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς ἡγούμενον ἐξ αὐτοῦ. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, πρόσκαιροι· οὗτος δὲ, μόνος ἐξ αὐτοῦ προῆλθεν, αἰώνιος ὢν βασιλεύς. διδάσκει δὲ καὶ ὡς αἱ πέραν Ἰορδάνου φυλαὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἐνίκησαν, εἰς θεὸν καὶ μόνον ἐλπίσασαι. γενεαλογεῖ δὲ καὶ τοὺς ἱερέας, καὶ τοὺς Λευίτας· καὶ Σαδδοὺκ, τὸν ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ ἀρχιερατεύσαντα, δείκνυσιν ἑνδέκατον ἀπὸ Ἀαρών· καὶ τὸν Σαδδοὺκ ἔκγονον Ἀζαρίαν πρῶτον ἱερατεῦσαι, μετὰ τὴν ὑπὸ Σολομῶντος κατασκευὴν τοῦ ναοῦ. ἐξ ὧν ἦν Ἰωσεδὲκ, ὁ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀπαχθεὶς εἰς Βαβυλῶνα. οὗπερ ἦν υἱὸς Ἰησοῦς, ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, ὁ τοὺς αἰχμαλώτους σὺν τῷ Ζοροβάβελ ἀναγαγών. ἐντεῦθεν μανθάνομεν. ὡς ὁ ἐπαναστὰς Κορὲ τῷ Μωϋσεῖ ἀνεψιαδοῦς ὑπῆρχεν αὐτῷ, τοῦ Ἰσαὰρ ἔκγονος, υἱοῦ μὲν Καὰθ. ἀδελφοῦ δὲ Ἀμρὰμ, τοῦ Μωϋσέως πατρός. καὶ ὡς οἱ τούτου παῖδες τῆς τοῦ πατρὸς οὐ μετεσχήκασι δίκης. Σαμουὴλ γοῦν ὁ μέγας ἐξ αὐτῷ κατάγει τὸ γένος, καὶ Αἱμὰν ὁ ψαλτῳδὸς ἔκγονος ἦν Σαμουήλ. υἱὸς γὰρ ἦν Ἰωὴλ τοῦ υἱοῦ Σαμουήλ. Ἀσὰφ δὲ ὁ ψαλτῳδὸς ἐκ τοῦ Γεδσὼμ 1 κατῆγε τὸ γένος, υἱοῦ Λευὶ, ἀδελφοῦ Καάθ. καὶ Ἐθὰμ δὲ, τῶν ᾀδόντων εἷς, ἐκ τοῦ Μεραρὶ, τοῦ Λευὶ, κατῆγε τὸ γένος. λέγει δὲ καὶ ἱερέων, καὶ Λευιτῶν, τὸ διάφορον. λέγει δὲ καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τὴν αἰτίαν ὁ συγγραφεὺς, ὡς ἂν μετ' ἐκείνην γενόμενος. ἐν ἱστορίαις γὰρ οὐκ ἔστιν εὑρεῖν τῶν μελλόντων ἀφήγησιν. διδάσκει δὲ καὶ, ὡς οἱ συνοικήσαντες αὐτοῖς τῶν ἀλλοφύλων γεγόνασι δορυάλωτοι. ὁμοίως δὲ καὶ ἱερεῖς, Λευῖται,

καὶ

1 Γεδρώμ. Lavateri Codex habuit, Γερσώμ.

καὶ Ναθιναῖοι, οὓς εἰκὸς ἱεροδούλους ὑπάρχειν. πολλοὶ γὰρ αὑτοὺς καὶ τῶν ἄλλων φυλῶν ἀφιέρουν εἰς τὰς ἱερέων, καὶ Λευιτῶν, ὑπουργίας· ὑδροφόροι, καὶ ξυλοκόποι, γινόμενοι. εἰ γὰρ οἱ Γαβαωνῖται, πόσῳ μᾶλλον αὐτοί; τὸ Ναθιναῖοι δὲ, παρ' Ἑβραίοις θεοῦ δόσις ἑρμηνεύεται. λέγει δὲ καὶ τοὺς οἰκήτορας Ἱερουσαλὴμ ἐξ Ἰούδα, καὶ Βενιαμὶν, καὶ Ἐφραῒμ, καὶ Μανασσῆ, καὶ Λευί. Κορηνοὺς δὲ, τοῦ Κορὲ τοὺς ἀπογόνους καλεῖ. ἐξ ὧν φησι πυλωροὺς ὑπὸ Δαβὶδ γεγονέναι, καὶ τοῦ Σαμουήλ. ἐν τοῖς δὲ ἐμνήσθη τῆς σκηνῆς. οὔπω γὰρ ἦν οἰκοδομηθεὶς ὁ νεώς. δηλοῖ δὲ καὶ τὰς ἐφημερίας, δι' ἑβδομάδος ἡμερῶν γινομένας. τὰ δὲ σκεύη τῆς λειτουργίας ἄλλοι, φησιν, ἐπιστεύοντο· καὶ ὅσα τῶν ἀψύχων τῷ βωμῷ προσεφέρετο. καὶ ὡς ἱερεῖς κατεσκεύαζον τὸ θυμίαμα. καὶ τὰ περὶ τοῦ τάφου Σαοὺλ σαφέστερον ἐνταῦθα συγγέγραπται. ὡς ἐτέθη ὑπὸ τὴν δρῦν Ἰαβείς. ὑπὸ τὴν ἄρουραν γὰρ Ἰαβὲις, ἐν Βασιλείαις φησίν. καὶ τὰ τῆς ἐγγαστριμύθου. ἀπεκρίνατο γὰρ αὐτῷ, φησὶ, Σαμουὴλ ὁ προφήτης. τοῦ θεοῦ γενομένου δῆλον ὅτι ποιήσαντος, ὃ κατὰ γοητείαν ἐκεῖνος ἐζήτησεν. τὴν οὖν τοιαύτην ὄψιν, Σαμουὴλ ἐκάλεσεν ἡ γραφή· παρ' οὗ καὶ μαθεῖν ἐζήτησεν ὁ Σαοὺλ, εἴ τέ τινος ἀγγέλου δεικνύντος τὸ σχῆμα, εἴ τε τῆς τοῦ προφήτου ψυχῆς· τοῦ θεοῦ τῇ ἐγγαστριμύθῳ τὸ μέλλον δηλώσαντος. ὡς τῷ Φαραὼ τὴν εὐθηνίαν, καὶ τὸν λιμόν· καὶ τῷ Ναβουχοδονόσορ, τὰς γενικὰς βασιλείας τῆς γῆς.

Docet, quomodo alienigenae, Israeliticis cohabitantes, armis eorum oppressi sint. Pariter autem Sacerdotes, Levitas, & Nathinaeos, ut par erat, Deo ministrasse scribit. Multi enim ex aliis etiam tribubus seipsos Sacerdotum, & Levitarum ministerio addixerunt, gestantes aquam, & caedentes ligna. Si enim Gabaonitae, quanto magis ipsi? Vox autem illa Nathinaei apud Ebraeos Dei donum exponitur. Dicit autem incolas etiam fuisse Hierosol. ex Iuda, Beniamin, Ephraim, Manasse, & Levi. Corenos vero, Corae filios, & nepotes adpellat; ex quibus a Davide, & Samuele, ianitores dicit esse constitutos. In quarto tabernaculi mentio facta est, eo quod templum nondum esset constructum. Ostendit etiam per hebdomadas dierum vices factas esse. Vasa autem ministerii aliis concredita erant, item omnia inanimata, quaecumque adferebantur ad altare. Vtque Sacerdotes praepararint suffitum. Sepultura quoque Saulis planius hic descripta est, ut positus sit sub quercu Iabes. Nam sub arvo in Iabes, legitur in libris Regum. Item de ventriloqua. Respondit enim ei, inquit, Samuel Propheta: manifestum est Deo ita procurante id factum esse, quod Saul per praestigia quaesivit. Talem igitur visionem, Samuelem adpellavit Scriptura; ex quo cognoscere futura cupivit Saul; sive quidam Angelus formam illam ostenderit, sive Deus per animam Prophetae ventriloquae res futuras aperuerit quemadmodum Pharaoni fertilitatem, & famem; & Nabuchodonosori, successionem imperiorum mundi.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Καὶ κύριος παντοκράτωρ μετ' αὐτοῦ.] Θεὸν παντοκράτορα τὸ πανάγιον ἐκάλεσε πνεῦμα.

Πενταπήχη.] Ὑπερμεγέθεις ἀρά τινες γεγόνασιν ἄνθρωποι.

CAP. XI.

Dominus omnipotens erat cum eo.) Sanctum Spiritum adpellavit Deum omnipotentem.

Quinque cubitorum.) Quidam homines ingenti certe corporis magnitudine fuerunt.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Τὰ Ἀδοὺρ τῶν Ἀμαληκιτῶν.] Τὸ σύστημα, ὅπερ ἐν Βασιλείαις εἴρηται σύστρεμμα.

Γινώσκοντες σύνεσιν εἰς τοὺς καιροὺς αὐτῶν.] Ἐπὶ σοφίᾳ τούτους ἐθαύμασε, καὶ τῷ προβλέπειν, οὐ προφητικῶς, ἀλλὰ συνετῶς.

CAP. XII.

Adur Amelechitarum.) Vbi in libris Regum posuit σύστρεμμα, nunc ponit σύστημα, idest, turma.

Qui cognoscunt prudentiam.] Propter sapientiam illos admiratus est, & eo quod futura, non quidem per prophetiam, sed prudentiam, & usum rerum intelligerent.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ κύριος ἐπὶ Ὀζά.) Λευίτῃ γὰρ οὐκ ἐξῆν ἅψασθαι τῆς κιβωτοῦ. ὃ δείσας ὁ Δαβὶδ, εἰς τὸν βασίλειον αὐτὴν οὐκ εἰσήγαγεν οἶκον, ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ Ἀβεδδαδά. θεὸς δὲ, δεικνὺς, ὡς οὐκ οἶδε διαφορὰν Ἰσραηλιτῶν καὶ ἀλλοφύλου, ζητεῖ δὲ μόνην εὐσέβειαν, ἐπέκλυσεν αὐτὸν παντοδαπαῖς δωρεαῖς. ὃ θεασάμενος ὁ Δαβὶδ, εἰς τὰ βασίλεια ταύτην εἰσήγαγεν, οὐ δι' ἁμάξης· ἀλλὰ, κατὰ τὸν νόμον, διὰ τῶν ἱερέων.

CAP. XIII.

Et Dominus ira commotus est.) Levitae enim non licebat arcam attingere, id metuens David, non in regiam domum, sed in domum Obededom, introduxit. Dominus vero, ostendens se nescire discrimen inter alienigenam, & Israelitam, sed solam animi pietatem quaerere, variis eum praemiis adfecit. Quod quum vidisset David, arcam in regiam, non plaustro, sed iuxta legis praescriptum, sacerdotum opera transtulit.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Καὶ ἐπὶ Δαβὶδ ἐφοὺδ μόνον.] Καὶ μὴν οὐκ ἦν ἱερεύς. ὁ μὲν οὖν Ἀκύλας ἡρμήνευσεν, ἐπένδυμα. Σύμμαχος δὲ, ἐπωμίδα. ἀλλὰ ταῦτα καὶ ἱερατικὰ ἦν, καὶ κοινά. θεοσεβὴς οὖν ὢν ὁ Δα-

CAP. XIV.

David solo ephod indutus erat.) Atqui sacerdos non erat. Aquila ἐπένδυμα interpretatus est; Symmachus vero ἐπωμίδα. Ceterum haec, & sacerdotalia, & communia erant. David itaque, ut,

ut qui religiosus erat, saltavit ante arcam, regio habitu deposito, solam epomidem communem gestavit, quam nunc Arcadicam adpellant. Cur enim pius quum fuerit, legem transgressus esset?

Δαβὶδ, ἐχόρευε πρὸ τῆς κιβωτοῦ. τὸ δὲ βασιλικὸν ἀποθέμενος σχῆμα, μόνην δὲ φορῶν ἐπωμίδα κοινὴν, ἣν νῦν καλοῦσιν Ἀρκαδικήν. πῶς γὰρ ἂν, θεοσεβὴς ὑπάρχων, παρέβη τὸν νόμον;

C A P. XVI.

Chelchal, tortam, panis.) In libro Regum κολλυρίδα dicit.

Tunc instituit David in principio laudandi Dominum in manu Asaph, & fratrum eius.] Hoc est, illis praeeuntibus. Innuit autem, ut omnes Psalmos Davidis adgressi sint; id enim declarat, quod dicit, in manu. Psalmos autem perpetuo tractabant successione labores levantes. In Gabaon autem erat tabernaculum, quapropter Zadok ibidem sacrificia obtulit. Quomodo igitur David in area Ornam altare construxit, quum arca illic non esset? Verumtamen propter poenam populi ad placandum Deum impulsus est. Hinc habet historia, & non potuit David ire ante eum ad consulendum Deum, quia festinavit a facie gladii Angeli Domini. Quamobrem etiam locum sacrificii templum designavit. Quod ei gratum, acceptumque esse, ignis e caelo sacrificium absumens, & devorans, ostendit.

K E Φ. Ις′.

Χελχὰλ ἄρτου.] Ἐν ταῖς Βασιλείαις κολλυρίδα φησί.

Τότε ἔταξε Δαβὶδ ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰνεῖν τὸν κύριον ἐν χειρὶ Ἀζὰφ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.] Τουτέστι, τούτων ἡγουμένων. αἰνίττεται δὲ, ὡς πάντες τοῦ Δαβὶδ οἱ ψαλμοί. καὶ τούτοις αὐτοὺς ἐνεχείρησεν, ὡς δηλοῖ τὸ, ἐν χειρί: τὴν ψαλμοδίαν δὲ διὰ παντὸς ἐπετέλουν, τῇ διαδοχῇ τοὺς πόνους ἐπικουφίζοντες. ἐν Γαβαὼν δὲ ἦν ἡ σκηνή. διὸ Σαδδοὺκ ἐκεῖ τὰς θυσίας προσέφερεν, πῶς οὖν θυσιαστήριον ὁ Δαβὶδ ἐν τῇ ἅλῳ πεποίηκε τοῦ Ὀρνᾶ, τῆς κιβωτοῦ μὴ οὔσης ἐκεῖ; ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ λαοῦ τιμωρίαν ἐπείχθη τὸν θεὸν ἱλεώσασθαι. δι' ὃ φησὶν ἡ ἱστορία, καὶ οὐκ ἠδυνήθη Δαβὶδ πορευθῆναι ἔμπροσθεν αὐτοῦ τοῦ, ἐκζετῆσαι τὸν κύριον, ὅτι κατέσπευσεν ἀπὸ προσώπου τῆς ῥομφαίας ἀγγέλου κυρίου. διὸ καὶ τὸν τόπον τῆς θυσίας εἰς νεὼν ἀφιέρωσεν. τὸ δὲ ταύτης εὐπρόσδεκτον ἔδειξε τὸ ἐξ οὐρανοῦ πῦρ, ὃ τὴν θυσίαν κατέκαυσε.

C A P. XXII.

Quia multum sanguinis effudisti.) Deterret nos a caede. Non autem iustam caedem ille reprehendit, qui factam a Phinee sacrificium adpellat. De quo David ita loquitur: & stabat Phinees, & placavit Deum. Moyses etiam, & Levitae, quum Israelitae vitulum erexissent, 3000. interfecerunt. Samuel interfecit Agag. Helias 450. Sacerdotes Baal. Oportebat igitur Solomonem pacificum typum gerere Christi, qui omnes per universum terrarum orbem Ecclesias, & Templum Iudaicum aedificaturus erat. Nam, secundum Paulum, ipse est pax nostra, ex utroque unum faciens.

K E Φ. KB′.

Ὅτι αἵματα πολλὰ ἐξέχεας.] Ἀποτρεπτικὸν μιαιφονίας. οὐ γὰρ ἂν φόνον ἐμέμψατο δίκαιον, ὃς ἐπὶ τοῦ Φινεὲς θυσίαν τοῦτον ἐκάλεσεν. περὶ οὗ φησιν ὁ Δαβίδ· καὶ ἔστη Φινεὲς, καὶ ἐξιλάσατο. καὶ Μωϋσῆς δὲ, καὶ οἱ Λευῖται, μετὰ τὴν μοσχοποιΐαν τρισχιλίους ἀπέκτεινον. καὶ Σαμουὴλ ἀπέκτεινε τὸν Ἀγάγ. καὶ Ἡλίας ὢν τοῦ Βαὰλ τοὺς προφήτας. ἔδει οὖν τὸν εἰρηνικὸν Σολομῶντα τύπον φέροντα τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἤμελλε τὰς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας οἰκοδομεῖν, καὶ τὸν Ἰουδαϊκὸν οἰκοδομῆσαι ναόν. κατὰ γὰρ Παῦλον αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν.

C A P. XXIII.

Et numerati sunt Levitae.) Levitarum numerum ponit, utque varia munera a Davide eis fuerint adsignata. Quomodo posteri Moysis ad haec delecti fuerint, quomodo item Sadocus Summus Pontifex, Eleazari nepos fuerit, Abimelech vero Ithamari. Quomodo illis, qui ex hoc descendunt, ut, quorum plures erant, duas vices adsignarit; Ithamari autem posteris unam dumtaxat. Huius ordinis meminit etiam Lucas in Evangelio, Zachariam adpellans de vice Abia, quem Abiam septimam accepisse sortem praesens liber ostendit.

K E Φ. KΓ′.

Καὶ ἠριθμήθησαν οἱ Λευῖται.) Δηλοῖ τούτων τὸν ἀριθμὸν, καὶ πῶς αὐτοὺς εἰς διαφόρους λειτουργίας κατέταξεν ὁ Δαβίδ. καὶ ὡς οἱ τοῦ Μωϋσέως ἀπόγονοι τούτοις ἐγκατελέγησαν· καὶ ὡς Σαδδοὺκ, ὁ ἀρχιερεὺς, τοῦ Ἐλεάζαρ ἀπόγονος ἦν· ὁ δὲ Ἀβιμέλεχ, τοῦ Ἰθάμαρ. καὶ ὅτι τοῖς ἀπὸ τούτου, πλείοσιν οὖσιν, δύο μοίρας ἐν ταῖς ἐφημερίαις ἀπένειμε· τοῖς δὲ τοῦ Ἰθάμαρ, μίαν. τῶν δὲ ἐφημεριῶν μέμνηται καὶ Λουκᾶς ἐν εὐαγγελίῳ, τὸν Ζαχαρίαν λέγον ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά. τοῦτον δὲ τὸν Ἀβιὰ ἕβδομον εἰληφέναι κλῆρον ἡ προκειμένη βίβλος δηλοῖ.

C A P. XXV.

Asaph, Aeman, & Idithum, cantorum praefectos.] Quidam dicunt, non Dei, sed Davidis, Prophetas adpellatos esse, a quo accipientes hymnos, instrumentis musicis ludebant. Quod vero ipsi quoque propheticae gratiae participes fuerint, Scriptura significavit, dicens: prophe-

K E Φ. KE′.

Τὸν Ἀσὰφ, καὶ Αἰμὰν, καὶ Ἰδιθοὺμ, τῶν ψαλτῳδῶν τοὺς ἄρχοντας.) Τινὲς μὲν ἔφασαν, οὐ τοῦ θεοῦ κεκλῆσθαι προφήτας, ἀλλὰ τοῦ Δαβὶδ, παρ' οὗ τοὺς ὕμνους λαμβάνοντες ᾖδον ἐν τοῖς ὀργανοῖς. ὅτι δὲ προφητικῆς καὶ αὐτοὶ μετειλήφεσαν χάριτος, ἐδήλωσεν ἡ γραφὴ, λέγουσα.

γουσα. τοὺς προφετεύοντας ἐν κινύραις, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πάλιν υἱοὶ Ἀσάφ, ἐχόμενοι Ἀσάφ τοῦ προφήτου. καὶ πάλιν, περὶ Ἰδιθοὺμ φησὶ τοῦ προφητεύοντος ἐξομολόγησιν. περὶ δὲ τοῦ Αἰμὰν λέγει, τοῦ ὁρῶντος τῷ βασιλεῖ ἐν λόγοις θεοῦ. Μωϋσοῦς δὲ τοὺς ἀπογόνους τῶν ἱερῶν θησαυρῶν ἀπέφηνε φύλακας, ἐν οἷς ἀπέκειτο τὰ τῶν πολέμων ἀκροθίνια, καὶ τὰ δῶρα τὰ προσφερόμενα τῷ θεῷ.

phetantes inſtrumentis muſicis, &c. Iterum, Filii Aſaph propinqui Aſaph Prophetae. Rurſum de Idithum loquitur, prophetante confeſſionem; de Aeman autem dicit: videntis Regis in ſermonibus Dei. Moyſis autem poſteros cuſtodiendis ſacris theſauris praefecit, in quibus ſpolia hoſtium, & munera Deo oblata repoſita erant.

ΚΕΦ. Κϛ'.

Τοῦ γραμματεύειν, καὶ διακρίνειν.] Σύμμαχος, εἰς παιδευτὰς, καὶ κριτάς.

CAP. XXVI.

Vt ſcriberent, & iudicarent.) Symmachus, εἰς παιδευτὰς, καὶ κριτάς. In Doctores, & Iudices.

ΚΕΦ. ΚΖ'.

Καὶ Βαναίαν.) Ἱερεὺς οὗτος, ὁμώνυμος τοῦ ἐν ταῖς Βασιλείαις αὐλάρχου, καὶ ἀδελφιδοῦ βασιλέως, ῥηθέντος ἐκ τῆς βασιλικῆς δηλονότι φυλῆς.

CAP. XXVII.

Et Benaan.) Hic Sacerdos, eiusdem nominis eſt cum Praefecto aulae, & nepote Regis, qui dictus eſt ex regia proſapia fuiſſe.

ΚΕΦ. ΚΗ'.

Καὶ ψυχῇ θελούσῃ.) Τὴν ἀναγκαστὴν, φησὶ, δουλείαν οὐκ ἀποδέχεται.

Ἐὰν ζητήσῃς αὐτὸν, εὑρεθήσεταί σοι.] Εὐαγγελικὸν τὸ παράγγελμα. ζητεῖτε γάρ, φησι, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.

Καὶ τὸ παράδειγμα πάντων, ὧν ἐν πνεύματι μετ' αὐτοῦ.) Διδάσκει, ὡς οὐ λογισμὸς ἀνθρώπινος ταῦτα διέγραψεν, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ πνεύματος.

Κάπφωρε.] Σκεύη τινὰ χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ, ἐν οἷς ἔφυρον τὴν σεμίδαλιν ἐλαίῳ.

Πάντα ἐν γραφῇ ἐκ χειρὸς κυρίου.) Ὅπερ ἄνω εἶπεν, ἐν πνεύματι νῦν, ἐκ χειρὸς κυρίου, φησί. κύριος ἄρα, τὸ πανάγιον πνεῦμα.

Ἕως τοῦ συντελέσαι πᾶσαν τὴν λειτουργίαν ἐργασίας κυρίου.] Μετὰ διορισμοῦ τὴν θείαν αὐτῷ κηδεμονίαν ὑπέσχετο. οἰκοδομῶν γὰρ, εὐσεβεῖ· πληρώσας δὲ, πρὸς ἀσέβειαν ἔκλινεν.

CAP. XXVIII.

Animo ſpontaneo.) Coactum, dicit, obſequium non acceptat.

Si quaeſieris, invenietur a te.) Adhortatio eſt Evangelica: quaerite enim, dicit, & invenietis; pulſate, & aperietur vobis.

Et exemplar omnium, quae erant in ſpiritu cum eo.) Docet, haec non humana ratione, ſed gratia Sancti Spiritus eſſe deſcripta.

Cappore.) Vaſa quaedam aurea, & argentea, in quibus ſimilam oleo miſcebant.

Omnia in Scriptura de manu Domini.) Quod ſupra dixit, in ſpiritu; nunc dicit: ex manu Domini; Dominus enim eſt Spiritus Sanctus.

Donec perficiatur omne miniſterium operis domus Domini.) Poſt diſtinctam rerum explicationem, divinam ei procurationem promittebat. Dum enim aedificat, pius eſt, & religioſus; exſtructo autem aedificio, ad impietatem declinavit.

ΚΕΦ. ΚΘ'.

Καὶ τίς ἑκουσιάζεται πληρῶσαι τὰς χεῖρας αὐτοῦ σήμερον;] Μετὰ πλῆθος ἄπειρον χρημάτων, προτρέπει τοὺς ἄρχοντας ἑκόντας προσενέγκαι δῶρα θεῷ. καὶ, τοῦ λαοῦ τὴν προθυμίαν ἰδὼν, χαριστήριον ὕμνον προσάγει θεῷ.

Ἐπὶ θρόνου κυρίου εἰς βασιλέα ἀντὶ Δαβίδ.] Ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸν ὑπὸ θεοῦ δοθέντα θρόνον ἐκάθισε. δηλοῖ δὲ τῆς προτέρας ἱστορίας τὸ τέλος. ὡς καὶ Σαμουὴλ, καὶ Ναθὰν, καὶ Γάδ, οἱ προφῆται, βίβλους εἶχον συγγεγραμμένας.

CAP. XXIX.

Quis ſponte hodie ſuas manus implebit?) Poſt ingentem pecuniarum multitudinem, adhortatur principes, ut ſua ſponte munera Deo adferant; & quum populi promtitudinem vidiſſet, per hymnum Deo gratias agit.

In throno Domini, ut regnaret pro Davide patre ſuo.) Pro eo quod eſt, in thronum datum a Deo conſedit. Finis autem praecedentis hiſtoriae oſtendit, quomodo Samuel, Nathan, & Gath Prophetae libros conſcriptos habuerint.

CAP. XXII. lin. 8. ὤν.) In Lavateri Codice fuiſſe videtur, ὑν. Vide Hiſtor. Reg. lib. III. cap. XVII.

CAP. XXIII. lin. 11. ἕβδομον.) Ita etiam in Lavateri Codice fuit; ſed omnino ſcribendum, ὄγδοον.

PROCOPII

GAZAEI SOPHISTAE

In secundum Librum Paralipomenon Scholia,

Hartmanno Hambergero Interp.

CAP. II.

Vis vero tanta praeditus virtute, ut ille domum aedificet?) Suam de Deo notitiam ipsi Hiram patefacit; Quis enim, inquit, condignam aedem exstrueret Deo, quem extremus caeli circuitus non potest comprehendere? Verumtamen pro mea virili reverentiam, & honorem illi deferre conor. Ceterum quantum utilitatis ex piorum hominum consuetudine redeat, clarum his verbis fecit, quum inquit: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit caelum, & terram. Vnde enim huic haec Dei notitia, nisi quod ipso Davide usus est familiariter? Porro numerus, ac proportio dimensionum templi huius nihil discrepat ab eius, de quo in Regum libris memoriae proditum est; si quis quadraginta quidem cubitis longitudinis, viginti cubitos sancti sanctorum addat; viginti vero quinque altitudinis cubitis mensuras fastigiorum.

Ex civitate David.) Sion innuit, quam munitiorem fecit, & regia nobilitavit.

In festo.) Nimirum Tabernaculorum; id enim sibi vult mensis septimus.

CAP. III.

Dabir.) Adytum, hoc vocat nomine quod sanctum sanctorum scriptura divina consuevit adpellare.

CAP. VII.

Laudum Domini quas carmine celebravit David.) Hoc aliud testimonium est, Psalmos David habere auctorem. Ceterum Solomon, pietatis adhuc studiosus, filiae Pharaonis nullum locum in domo Davidis reliquit; sacrosancta enim, inquit, Dei arca in eam est ingressa. Porro ligna, quae advecta sunt, abiegna vocavit Iosephus, ex quibus quidem pavimenta domus Domini, atque regiae facta sunt; ut est in libris Regum. Denique hominem, qui illic a leone devoratus dicitur, Iochel hic vocat.

CAP. X.

Nec audivit rex populum, quoniam erat revolutio a Deo.) Quorum enim curam Deus agit, eosdem etiam de rebus gerendis instruit; quibus vero eamdem subtrahit, suo relinquit genio. Statuit vero Deus regnum dirimere propter delicta Solomonis. Ceterum quum populum iam ad defectionem Dei Ieroboam commovisset, sacerdotes quoque, & Levitas eius amovit, aliosque eorum loco ipse instituit. Vnde sane manifestum fit, quod Dei ministri non sua sponte, verum coacti abscesserunt.

ΚΕΦ.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

ΓΑΖΑΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ

Εἰς τὴν δευτέραν τῶν Παραλειπομένων Σχόλια.

ΚΕΦ. Β'.

Αἴ τις ἰσχύει οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἶκον;] Δηλοῖ τῷ Χιρὰμ τὴν οἰκείαν θεογνωσίαν. τίς γάρ, φησιν, ἄξιον οἶκον ἀνεγερεῖ τῷ θεῷ, ὃν οὐκ ἔχει χωρεῖν ὁ οὐρανὸς ὁ ὑπέρτερος; πλὴν κατὰ δύναμιν αὐτῷ προσάγω σέβας, καὶ τιμήν. ὅσον δὲ τῶν εὐσεβῶν ὀνίνησιν ἡ φιλία, δεδήλωκεν ὁ Χιρὰμ, λέγων. εὐλογητὸς κύριος, ὁ θεὸς Ἰσραὴλ, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν. ὡς δὴ προγνοὺς ἐκ Δαβὶδ, ὡς ὁ θεὸς Ἰσραήλ ἐστι ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. ὁ δὲ τῶν μέτρων ἀριθμὸς τοῦ ναοῦ διαφωνίαν οὐκ ἔχει πρὸς τὸν ἐν ταῖς Βασιλείαις· ἐάν τις τοῖς μὲν τεσσαράκοντα πήχεσιν τοῦ μήκους, προσθῇ τοὺς εἴκοσι τοῦ Δαβείρ· τοῖς δὲ πέντε καὶ εἴκοσι ὕψους, τῶν διωρόφων, καὶ τριωρόφων τὰ μέτρα.

Ἐκ πόλεως Δαβίδ.] Τὴν Σιὼν οὕτω καλεῖ, ἣν ὠχύρωσε, τειχίσας ἐν αὐτῇ τὰ βασίλεια.

Ἐν τῇ ἑορτῇ.] Δῆλον ὅτι τῶν σκηνοπηγιῶν. ὁ μὴν γάρ, φησιν, ἕβδομος.

ΚΕΦ. Γ'.

Δαβείρ.] Τὸ ἄδυτον καὶ ἄψαυστον οὕτω καλεῖ, ὅπερ ἅγια ἁγίων ἔθος ὀνομάζειν τῇ θείᾳ γραφῇ.

ΚΕΦ. Ζ'.

Ὠδῶν κυρίου, ὧν ἐποίησεν ὁ Δαβίδ.] Πάλιν ἐδίδαξεν, ὡς Δαβίδ εἰσιν οἱ ψαλμοί. εὐσεβῶν δὲ Σαλομὼν, οὐκ ἀφῆκεν οἰκεῖν ἐν οἴκῳ Δαβὶδ τὴν θυγατέρα τοῦ Φαραώ. ἁγία γὰρ, οὗτος φησὶ, θεοῦ εἰσῆλθεν ἐκεῖ ἡ κίβωτος κυρίου. τὰ δὲ ἀγώγιμα ξύλα πεύκινα κέκληκεν ὁ Ἰώσηπος, ἅπερ ἐν Βασιλείαις ὑποστηρίγματα τοῦ οἴκου κυρίου φησὶν, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως. καὶ ὃν ἄνθρωπον ἐκεῖ φησὶ τοῦ θεοῦ βρωθέντα ὑπὸ τοῦ λέοντος, Ἰωὴλ ἐνταῦθα.

ΚΕΦ.

Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τοῦ λαοῦ, ὅτι ἦν μεταστροφὴ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.] Ὧν γὰρ κήδεται θεὸς, τούτους τὰ πρακτέα σοφίζει. τούτου δέ τις στερηθεὶς, ὡς ἔτυχεν, φέρεται. ἔδοξε δὲ τῷ θεῷ διελεῖν τὴν βασιλείαν, ἀνθ' ὧν Σολομὼν ἐπλημμέλησε. τοῦ δὲ θεοῦ τὸν λαὸν ἀποστήσας Ἱεροβοὰμ, καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ, καὶ Λευίτας, ἀπήλασεν, ἰδίους αὐτὸς προβαλλόμενος. ἐνταῦθα οὖν δηλοῖ, ὡς οὐχ ἑκόντες ἀπῆλθον οἱ τοῦ θεοῦ λειτουργοὶ, ἔνθα ἦν ὁ νεώς.

CAP.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Σουχιεὶμ, καὶ Χουσιείμ.] Τρωγλοδύται, καὶ Αἰθίοπες.

Καὶ ἐνετράπησαν ἄρχοντες.] Σύμμαχος, ἐγνωσιμάχησαν. διὸ καὶ θεὸς μετέβαλε τὴν ὀργὴν, τοῦ μὴ πανωλεθρίαν ἐπενεγκεῖν αὐτοῖς. δώσω δὲ αὐτοὺς, φησιν, ὡς σμικρὸν εἰς σωτηρίαν. ἀντὶ τοῦ, τὸν σπινθῆρα τῆς εὐλογίας τῆς οἰκουμένης ἐν αὐτοῖς διαφυλάξω. οὐ γὰρ μὴ στάξῃ ὁ θυμός μου ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἐν χειρὶ Σουσακίν. ὅ ἐστιν, εἰς ὕστερον φυλάξω τὴν τιμωρίαν, ἐπὶ τοῦ παρόντος ζυγὸν μόνον δουλείας αὐτοῖς ἐπιθεὶς, ὡς ἂν γνῶσιν ἀπὸ συγκρίσεως, ὅπως χρηστὸς ὁ ἐμὸς ζυγὸς, καὶ ὡς βαρὺς ὁ τῶν ἀνθρώπων.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Οὐχ ὑμῖν γνῶναι;] Ἐχρῆν ὑμᾶς, φησι, γνῶναι, ὡς θεόσδοτος, ἡ τοῦ Δαβὶδ βασιλεία, καὶ τέλος οὐκ ἔχουσα, κατὰ τὴν θείαν ὑπόσχεσιν. πῶς οὖν ἀποστάντες ὑπὸ τυράννῳ γεγένησθε;

Διαθήκην δὲ ἁλὸς αἰωνίαν τὸ βέβαιον τῆς βασιλείας ἐκάλεσε. καὶ βάρβαροι γὰρ περὶ συνθήκας βέβαιοι, ἁλῶν τραπέζης 1 μεταλαμβάνοντες.

Καθὼς οἱ λαοὶ τῶν γαιῶν.] Ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη. τοὺς γὰρ οὐκ ὄντας χειροτονοῦσιν ἱερέας τοῖς οὐκ οὖσι θεοῖς.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Καὶ τὰ ὑψηλά.] Τὰ παρανόμως τῷ θεῷ ἐν τοῖς βουνοῖς ἀνακείμενα.

Καὶ ἐξέκοψαν τὰς κώμας αὐτῶν κύκλῳ Γεράρων.] Πόλις Παλαιστίνης τὰ Γέραρα, διὸ καὶ σάλτον ὠνόμασαι Γεραριτικὸν περὶ τὴν Ἐλευθερόπολιν, ἐνθ * * ἀποίκους 2 Αἰθιόπων οἰκεῖν, καὶ ἄλλους τινὰς, Ἀμαζονεὶμ καλουμένους· οὓς προϊὼν ὀνομάσει Λίβυας, ἐν τοῖς Ἀνανίου τοῦ προφήτου λόγοις.

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οὐκ ἔσται εἰρήνη τῷ ἐκπορευομένῳ.] Προλέγει τῶν Ἀσυρίων τὴν ἔφοδον.

Πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρεν.) Πάλιν τὰ παρανόμως ἀνακείμενα τῷ θεῷ.

ΚΕΦ. ΙϚ'.

Διὰ τοῦτο διεσώθη δύναμις βασιλέως Ἰσραήλ.) Εἰ γὰρ ἐπίστευσας, φησιν, ἄρδην ἂν πάντας ἀπέκτεινας.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Ὅτι ἐπορεύθη ἐν ὁδοῖς Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ταῖς πρώταις.) Τουτέστι, κατ' ἀρχὰς τοῦ Δαβὶδ ἐζήλου τὴν ἀρετήν.

Καὶ ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ.) Ἐν ἐπαίνῳ τοῦτο φησίν. ἐπήγαγεν γὰρ ἐν ὁδοῖς κυρίου. Ἐκου-

CAP. XII.

Suchiim, & Chusiim.) Trogloditae sunt, & AEthiopes.

Et conversi sunt principes.) Symmachus, in se descenderunt. Quocirca Deus quoque suam mutavit sententiam, quo minus funditus exscinderet. Verum utcumque eos servabo, inquit, quasi diceret, aliquam saltem scintillam eius felicitatis, quam adhuc obtinent, fovebo; ne furor meus stillet super Ierusalem per manum Susakim, hoc est, supplicium posteris temporibus reservabo; ac in praesenti iugum servitutis illis dumtaxat imponam, ut ab ipso tamquam exemplo discant, quam leve, & bonum sit meum iugum, ac contra, quam durum, ac grave sit hominum.

CAP. XIII.

An non vestrum erat scire.) Quasi diceret: Vos haud nescire oportebat, quod regnum David divinis auspiciis esset constitutum, ac iuxta divinam promissionem finem non esset habiturum. Quae igitur est vesania, ab illo ad tyrannidem desciscere?

Porro nomine SALIS regni eius aeternitatem, nec non soliditatem denotat, quemadmodum barbarorum, qui salis convivio foedera communiunt, consuetudine patet.

Quemadmodum populi nationum.) Hoc est, quemadmodum reliquae gentes. Nam falsis Diis falsos sacerdotes decernere aequum est.

CAP. XIV.

Et excelsa, &c.) Ea, inquam, quae contra Dei legem in montium collibus sunt excitata.

Et everterunt omnes civitates circum Gerar.) Civitas est Palaestinae, unde saltus Gerariticus circa Eleutheropolim nomen habet, ubi advenae AEthiopum habitant, & alii quidam Amazonim dicti, quos infra in sermonibus Ananiae prophetae Libyas nominabit.

CAP. XV.

Et in tempore illo non erit pax egredienti.) Assyriorum adventum praedicit.

Verumtamen excelsa non abstulit.) Ea, inquam, de quibus antea, quae contra Dei legem excitata fuerant.

CAP. XVI.

Quocirca incolumis evasit exercitus regis Israel.) At, si in Deo confidisses, inquit, omnes occidisses.

CAP. XVII.

Quoniam incessit in vestigiis David patris sui prioribus.) Hoc est, in primis virtutem Davidis est aemulatus.

Et exaltatum est cor eius.) Laudi hoc illi tribuit, subiunxit enim in viis Domini. Por-

1 Ἀλῶν τραπέζης) Scribendum censeo, ἁλῶν καὶ τραπέζης. Festinans librarius voculam copulativam amisit. Olim autem, quod hic ait, sale, & mensa, foedera, & amicitiae, sanciri solebant. Plutarchus Ἑλληνικοῖς. Μεταδοὺς ἁλῶν τε καὶ τραπέζης, ἀπέμπεμπεν οἴκαδε. Vide quae plura hac de re notavimus pene pueri ad Lycophronem.

2 Ἐνθ. * * ἀποίκους.) Scribendum putem, ἔνθα φασιν ἀποίκους.

Porro quum sponte sua munera obtulisse Deo dicuntur homines, non sacrificium pro peccatis, verum munera spontanea Deo obtulisse intelligendum est.

CAP. XIX.

Verumtamen res bonae inventae sunt in te.) Indicat hic locus, quod virtutes anteactae peccatorum meritas etiam poenas diminuunt; eas enim sibi opponit invicem. Praeterea docet, omne impiorum consortium, & adfinitates procul refugiendas esse. Ceterum, postquam esset reprehensus, ac de errore satis redargutus rex, sedulam operam navavit, & in pietate promovenda, & in rebus omnibus in ordinem suum redigendis. Constituit itaque in omnibus urbibus iudices, quibus etiam officii crebras monitiones adhibuit, eisque Amariam sacerdotem praefecit, per quem in rebus dubiis, ac incertis, de suffragio Domini erudirentur; nec non Sebadiam, qui eorum suffragia ad regem referret: denique etiam Levitas, ne legis disciplina carerent, ac doctores eius scribas nuncupavit.

Eritque Dominus cum eo, qui bene egerit.] Non simpliciter, Vobiscum, inquit.

CAP. XX.

Dedistique eam semini Abrahae amici tui perpetuo.) Mentionem maiorum facit, ut propter promissionem illis factam auxilium impetret.

Deus noster, an non iudicabis eos?] Hac interrogandi forma suam infirmitatem confitetur.

Audite omnis Iuda, & habitatores Ierusalem, & tu rex Iosaphat.] Honoris gratia regem seorsum nominat. Per habitatores vero intelligit eos, qui ex aliis tribubus erant.

[1] *Collocavit Psalmistas.*] Levitis, ac iis, qui laudarent, non armatis, primos ordines concedit.

In Gezion Guber.) Contingit ad mare Indicum, & vocatur Beronice.

Eo quod societatem iniisti cum Ochosia.) En vero improbae illius adfinitatis eventum. Ioram enim huius filius, soceri sui Achab impietatem est sectatus, & fratres suos necavit, aliaque huiusmodi admisit, ut testis est scriptura.

CAP. XXI.

Propter foedus, quod inierat cum Davide.) Tantopere conducit pietas maiorum.

Venit autem ad eum scriptum ab Helia.) Non enim ad ipsum venit, sed per Epistolam significavit.

Eo quod non incessisti in vestigiis Iosaphat patris tui, & Asae regis Iuda.) Non itaque omnino reprobi fuerunt.

Et confines AEthiopum.] Paulo post Amazonim vocat.

CAP. XXIV.

Videat Dominus, & iudicet.) Nec falsus est petitione, anno enim exacto Syris traditi sunt.

In sanguine Iodae sacerdotis.] Inquit enim ad Noe Deus: Qui effundit sanguinem hominis, eius san-

Ἑκουσιαζόμενον δὲ λέγει τῷ κυρίῳ, τὸ οὐχ ὑπὲρ ἁμαρτημάτων προσφέροντα, δῶρα δὲ προσκομίζοντα τῷ Θεῷ.

ΚΕΦ. ΙΘʹ.

Ἀλλ' ἢ λόγοι ἀγαθοὶ εὑρέθησαν ἔν σοι.) Διδάσκει, ὡς ἐλαττοῖ τὰς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τιμωρίας τὰ φθάσαντα κατορθώματα. ταῦτα γὰρ ἐκείνοις ἀντιμετρεῖ. καὶ ὡς δεῖ φεύγειν πᾶσαν ἀσεβῶν φιλίαν τε καὶ συγγένειαν. δεξάμενος δὲ τὸν ἔλεγχον ὁ βασιλεὺς, οὐ μόνον εὐσεβείας, ἀλλὰ καὶ πάσης εὐνομίας ἐφρόντισε, καταστήσας κριτὰς ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι, καὶ παραινέσεις αὐτοῖς δικαστικὰς ὑποθέμενος, καὶ ἐπιστήσας αὐτοῖς Ἀμαρίαν τὸν ἱερέα, δι' οὗ τῶν ἀγνοουμένων γνώσονται τὴν ψῆφον παρὰ Θεοῦ· καὶ Ζαβαδίαν, εἰς τὸ περὶ τῶν δοκούντων αὐτοῖς ἐπαναφέρειν τῷ βασιλεῖ· καὶ τοὺς Λευΐτας, εἰς διδασκαλίαν τοῦ νόμου. τοὺς γὰρ διδάσκοντας, γραμματέας ἐκάλεσαν.

Καὶ ἔσται κύριος μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ.) Οὐχ ἁπλῶς ἔφη, μεθ' ὑμῶν.

ΚΕΦ. Κʹ.

Καὶ ἔδωκας αὐτὴν τῷ σπέρματι Ἀβραὰμ τοῦ φίλου σου.) ἀνέμνησε τοῦ προπάτορος, ἵνα διὰ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἐπαγγελίας τύχῃ τῆς βοηθείας.

Οὐ κρινεῖς ἐν αὐτοῖς;) Ἐρωτηματικῶς. ὁμολογεῖ δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν.

Ἀκούσατε, πᾶς Ἰούδα, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὁ βασιλεὺς, Ἰωσαφάτ.) Τιμῶν διεῖλεν ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐξαίρετον ὀνομάζων αὐτόν. κατοικοῦντας δὲ λέγει, τοὺς ἀπὸ τῶν ἄλλων φυλῶν.

Ἔστησε ψαλτῳδούς.) Λευΐτας ὑμνοῦντας, οὐχ ὁπλοφόρους, προτάττει τῆς στρατιᾶς.

Ἐν Γεσιὼν Γαβέρ.] Τῷ Ἰνδικῷ πελάγει παράκειται, Βερονίκη καλουμένη.

Ὡς ἐφιλίασας τῷ Ὀχοζίᾳ.] Ὅρα γὰρ τῆς κακῆς συγγενείας τὸ τέλος. Ἰωρὰμ γὰρ, ὁ τούτου παῖς, τοῦ κηδεστοῦ Ἀχαὰβ ἐζήλωσε τὴν ἀσέβειαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἀπέκτεινε· καὶ τὰ λοιπά φησιν ἡ γραφή.

ΚΕΦ. ΚΑʹ.

Διὰ τὴν διαθήκην, ἣν διέθετο τῷ Δαβίδ. οὕτως ὀφελεῖ προγόνων εὐσέβεια.

Ἐν γραφῇ παρὰ Ἡλιοῦ.) Οὐ γὰρ ἦλθε πρὸς αὐτὸν, ἐδήλωσε δὲ δι' ἐπιστολῆς.

Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπορεύθης ἐν ὁδῷ Ἰωσαφὰτ τοῦ πατρός σου, καὶ ἐν ὁδοῖς Ἀσὰ βασιλέως Ἰούδα.) Οὐκ ἄρα παντελῶς ἦσαν ἀδόκιμοι.

Καὶ τοὺς ὁμόρους τῶν Αἰθιόπων.] Προϊὼν τούτους Ἀμαζονεὶμ καλεῖ.

ΚΕΦ. ΚΔʹ.

Ἴδοι κύριος, καὶ κρίναι.) Καὶ οὐ διήμαρτε τῆς αἰτήσεως. Σύροις γὰρ μετ' ἐνιαυτὸν παρεδόθησαν.

Ἐν αἵμασιν υἱῶν Ἰωδαὲ τοῦ ἱερέως.) Ἔφη γὰρ πρὸς Νῶε Θεός. ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ

---

1 Ἔστησε ψαλτῳδοὺς) Confundit hic Procopii verba cum textu codex Lavateri. Noster recte distinguit.

ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον. πλὴν οὐ ζήλῳ θείῳ τοῦτον, ἀλλ' ὡς μιαιφόνοι ἀπέκτειναν, δι' ὅπερ αὐτοὺς Α'μασίας ἀνεῖλεν.

sanguis vicissim effundetur. Nam secundum imaginem Dei hominem feci. Verumtamen non divino zelo perciti, verum ut insani homicidae eum trucidarunt, ac proinde Amazias ipsos quoque interfecit.

ΚΕΦ. ΚΕ'.

Μὴ πορευέσθω μετά σου δύναμις Ι'σραήλ.) Διὰ τὴν αὐτῶν ἀσέβειαν.

CAP. XXV.

Ne proficiscatur tecum potentia Israelis.) Propter ipsorum impietatem.

ΚΕΦ. Κϛ'.

Ε'ν ταῖς ἡμέραις Ζαχαρίου, τοῦ συνιόντος ἐν ὁράσει θεοῦ.) Δῆλον, ὡς πολλοὶ Ζαχαρίαι γεγένηνται· οὗτός τε, καὶ ὁ τοῦ Ι'ωδαὲ, ὃν Ι'ωὰς κατέλευσεν. περὶ δὲ τοῦ νῦν ἐπὶ Ο'ζίου ἔοικεν Η'σαίας ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέγειν. ποίησόν μοι μάρτυρας πιστοὺς ἀνθρώπους. τὸν Οὐρίαν, τὸν Ι'ερέα, καὶ Ζαχαρίαν, υἱὸν Βαραχίου. ἡ γὰρ ὅρασις ἐπὶ Ο'ζίου γεγονέναι προγέγραπται. καὶ τότε ἦν Η'σαίας.

Α'ραβας τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς Πέτρας.) Πέτραν τὴν οὕτω καλουμένην πόλιν φησίν.

Υ'ψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ.) Διὸ τὸ τῶν ἱερέων ὑφήρπασε πλεονέκτημα, δέον ἀκοῦσαι τοῦ προγόνου Δαβὶδ, εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς διὸ καὶ λεπροῦται, καὶ ταυτὸν πέπονθε τῷ Α'δάμ. ὃς, θεὸς εἶναι βουληθεὶς, καὶ τὸ εἰκὼν εἶναι θεοῦ προσαπώλεσεν. καθῆστο γὰρ οἴκοι, μηδὲ ὡς βασιλεὺς χρηματίσαι δυνάμενος.

CAP. XXVI.

In diebus Zachariae, sacerdotis Dei.) Adparet plures fuisse Zacharias; nempe hunc, & alium, Iodae filium, quem Ioas necavit. Ceterum de praesente qui vixit sub Ozia, videtur Esaias verbis Domini dicere: Constitue mihi testes, homines fideles, Vriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiae. Hanc enim visionem sub Ozia esse factam, ante scriptum exstat, quo tempore etiam Esaias vixit.

Arabes habitantes in Petra.) Petram urbem eius nominis vocat.

Elatum est cor eius, &c.) Eo quod sacerdotibus suam praerogativam subripuit, dignus erat audire patrem suum David, qui inquit, non in aeternum perdes. Nam ipse lepra percussus, prior periit. Idem & Adamo usuvenit; qui, quum Deus esse vellet, imaginem quoque Dei sibi impressam perdidit. Ita rex ille domi suae conclusus, ut ne rex quidem esse, ac ius dicere amplius posset, qui sacris operari voluit.

ΚΕΦ. ΚΗ'.

Α'νθ' ὧν ἀπεκάλυψεν ἐν τῷ Ι'ούδα.) Α'ντὶ τοῦ, ἐδίδαξεν αὐτὸν ἅπερ οὐκ ᾔδει, τὴν τῶν ξένων ἐθνῶν διδάξας ἀσέβειαν.

CAP. XXVIII.

Quod denudaverat Iudam.] Hoc est, docuerat quae minime conveniebat; nempe, peregrinarum nationum peregrinam religionem, & impietatem.

ΚΕΦ. ΚΘ'.

Καὶ ἐξιλάσαντο περὶ παντὸς Ι'σραήλ.) Οὐ περὶ μόνων τῶν δύο φυλῶν.

Ε'ν χειρὶ τῶν προφητῶν.) Καὶ Δαβὶδ ἄρα προφήτης. εἰπὼν γὰρ Δαβὶδ, καὶ Γὰδ, καὶ Ναθὰν, κοινῶς ἐπήγαγε, τῶν προφητῶν.

Ε'ν λόγοις Δαβὶδ, καὶ Α'σὰφ τοῦ προφήτου.) Οὐκοῦν ὑμνοποιὸς καὶ Α'σάφ.

Καὶ ἀντελάβοντο αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ Λευῖται.) Ο'λίγοι ἦσαν τῶν ἱερέων ἁγνοὶ, καὶ οὐκ ἀντεῖχον πρὸς τὴν ἱερατικὴν λειτουργίαν. ὅθεν οἱ Λευῖται, προηγνίσθησαν γὰρ, ἀντελάβοντο τῶν ἱερῶν. τοῦτο δὲ καὶ νῦν φασὶ γιγνόμενόν ἐστιν ἰδεῖν. πρεσβυτέρου γὰρ οὐ παρόντος, καὶ τῆς χρείας κατεπειγούσης, ἀναγκάζεται καὶ διάκονος προσφέρειν τῷ δεομένῳ τὸ βάπτισμα.

Καὶ προϊὼν δὲ λέξει πῶς, πολλοῦ συνελθόντος πλήθους, θύειν ἀναγκάσθησαν οἱ Λευῖται, μηδαμῶς ἀρκούντων τῶν ἱερέων. διὰ δὲ τὸ ἐξαπίνης κληθῆναι τοὺς ἐξ Ι'σραὴλ, οἱ πλείους τῶν συνελθόντων, ἁγνισθῆναι μὴ φθάσαντες, ἔφαγον τὸ πάσχα, καὶ συγγνώμης ἔτυχον, διὰ τὴν τοῦ βασιλέως εὐσέβειαν, καίπερ παρανομήσαντες.

CAP. XXIX.

Toti Israeli offendiculo fuerunt.] Non solum duabus tribubus.

Per manum Prophetarum.) Quare & David utique propheta; quum enim seorsim nominasset David, Gath, & Nathan, omnibus universale prophetarum nomen subiunxit.

Iuxta verba David, & Asaph prophetae.] Igitur & Asaph pars psalmorum est.

At fratres eorum Levitae opem tulerunt illis.] Sacerdotes pauciores erant consecrati, quam ut ministerio sacerdotali sufficere possent. Vnde Levitae, prius sanctificati, sacerdotibus suppetias tulerunt, quod etiamnum fieri videmus. Quum enim presbyter non praesto est, ac usus postulat, diaconus baptismum administrare cogitur.

Porro vero inquit, quum frequens concio convenisset, Levitae sacrificare coacti sunt, cum inopia verorum sacrificorum esset. Quoniam vero multitudine Israeliticae concionis citius essent obruti, quam ut se ad sacra possent accingere, pascha comedere non sunt veriti, ac delicti veniam meruerunt, propter regis spectatam pietatem.

ΚΕΦ. ΛΒ'.

Μετὰ δὲ τοὺς λόγους τούτους, καὶ τὴν ἀλήθειαν ταύ-

CAP. XXXII.

Post illa gesta, & fidem illam, venit Senacha-

charib.) Docet nunc quam variis malis circumventos ſuos cultores Deus probet, ac probatos demum adſerat. Item quomodo omnibus rebus poſthabitis, fiducia ſolida in Deo collocanda, ac interim tamen omnes conatus, atque vires adſerendae. Quemadmodum Ezechias bellum adornavit, rebuſque omnibus rite obitis, inquit, carnea illis adſunt brachia, nobis vero Dominus Deus noſter. Quibus verbis indicat, quod Dei vires infractae ſint, hominum vero fluxae, ac inſtabiles. Porro quum ex victoria efferretur, humiliatus eſt, iuxta illud, qui ſeſe effert, humiliabitur. Quamvis interim praemium ſuae pietatis illud tulit, ut miſeriarum, quae conſequutae ſunt, non fuerit oculatus ſpeculator; verum morte hoſtium graſſationem anteverterit. Indicat vero Scriptura, quod diligenti ſolis recognitione habita, Rex Babyloniorum legatos ad eum miſerit, ac de portento edito conſuluerit.

Gihon.] Sic vocat Siloam.

CAP. XXXIII.

Dereliquit eum Deus, ut tentaret eum.) Docemur hoc exemplo, tutiſſimum eſſe in Domino gloriari. Decebat enim ipſum, divinae maieſtatis gloriam potius, quam opes fluxas, & incertas commemorare.

Notumque fieret, quidquid eſſet in corde ipſius.] Hoc eſt, aliis revelare voluit cogitationes ipſius. Ipſe enim ſolus corda hominum cognita habet.

Tum cognovit Manaſſes, quod Dominus eſſet Deus.) Tam frugifera eſt diſciplina, ſeſe illi adcommodantibus; nihilque adeo ferum eſt, quod non miteſcere poſſit, ſi modo cultura patientem commodet aurem.

Verumtamen populos adhuc in excelſis adolebat.) Deo adoleviſſe, ſequens indicat oratio: fruſtra tamen Domino Deo ſuo.

CAP. XXXIV.

In Moſana.) Symmachus, in traditione maiorum.

CAP. XXXV.

Vt ponerent Arcam ſanctam in Domo Dei.) Nimirum iamdiu exſulaverat, vel ab Aſſyrio capta urbe ſub Manaſſe exſtracta, vel ab impio aliquo Rege.

Chereſim.) Quoniam quum ventriloquis Sciolis, ac Theraphim coniunctum ſtat, genus quoddam divinationis eſſe videtur.

Compoſuit autem Ieremias lugubre carmen de Ioſia]) Tanta vero hominis virtus erat, ut cantoribus, & cantatricibus lamentandi ipſum perſona ſit impoſita, ac ſingulis annis ipſius memoria ſit celebrata. Porro reliquorum rerum geſta Ieremias Propheta pluribus recenſuit. Hanc vero praeſentem hiſtoriam, longis poſt temporibus ex propheticis ſcriptis eſſe collectam, hinc patet, quod Cyri, & reditus captivorum, qui longis retro ſaeculis fuerunt, mentionem facit.

ταύτην, ἦλθε Σενναχερείμ.] Διδάσκει νῦν, ὅτι ϗ τοὺς θεοσεβεῖς ἄνδρας δοκιμάζων ὁ θεὸς συμφοραῖς περιπεσεῖν συγχωρεῖ, ϗ διαλύει τὰ δυσχερῆ. ϗ ὅτι δεῖ θεῷ θαῤῥοῦντας μὴ καθῆσθαι διακενῆς, συνεισφέρειν δὲ καὶ τὰ παρ᾽ ἑαυτῶν. ὥσπερ Ἑζεκίας πρὸς τὸν πόλεμον ἠυτρεπίσατο, καὶ μετὰ τὸ πάντα ποιῆσαι φησὶ, μετ᾽ αὐτοῦ, βραχίονες σάρκινοι· μεθ᾽ ἡμῶν δὲ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. τὸ ἄμαχον δεικνὺς τοῦ θεοῦ, ϗ τῶν ἀνθρώπων τὸ σαθρόν τε ϗ πρόσκαιρον. νικήσας δὲ, ϗ ὑψωθεὶς, ἐταπεινώθη. κατὰ τὸ, ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. ὅμως, διὰ τὴν εὐσέβειαν, αὐτόπτης οὐκ ἐγένετο τῶν λυπηρῶν, τελευτήσας πρὶν τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν. διδάσκει δὲ ἡ γραφὴ, ὡς διὰ τὸν ἀναποδισμὸν τοῦ ἡλίου ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τῶν Βαβυλωνίων ὁ βασιλεὺς, τοῦ πυθέσθαι παρ᾽ αὐτοῦ τὸ τέρας, ὃ ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς.

Γιών.] Τὸν Σιλωὰμ οὕτω καλεῖ.

ΚΕΦ. ΛΓ.

Καὶ ἐγκατέλειπεν αὐτόν ὁ κύριος τοῦ πειράσαι αὐτόν.] Δηλοῖ ὁ λόγος, ὅτι ἄμεινον ἐν κυρίῳ καυχᾶσθαι. δέον γὰρ αὐτὸν περὶ τῆς θείας δυνάμεως διηγήσασθαι, τὸν πλοῦτον ὑποδεικνύει τὸ πρόσκαιρον.

Τὸ δὲ, πειράσαι αὐτὸν εἰδέναι τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. ἀντὶ τοῦ, ἠθέλησε γυμνῶσαι τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ τοῖς ἄλλοις. αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων μονώτατος.

Καὶ ἔγνω Μανασσῆς, ὅτι κύριος αὐτός ἐστιν ὁ θεός.) Οὕτως ἡ παιδεία τοὺς βουλομένους ὀνίνησιν.

Πλὴν ἔτι ὁ λαὸς ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ἐθυσίαζεν.) Ὅτι περὶ τῶν θυόντων ἐν ὑψηλοῖς τῷ κυρίῳ φησὶν, δῆλον. ἐπήγαγε γὰρ, πλὴν εἰς κενὸν τῷ θεῷ αὐτῶν.

ΚΕΦ. ΛΔ΄.

Ἐν Μοσανά.) Σύμμαχος, ἐν τῇ δευτερώσει,

ΚΕΦ. ΛΕ΄.

Τοῦ δοῦναι τὴν κιβωτὸν τὴν ἁγίαν ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου.) Καὶ μὴν ἐκ πλείονος ἐκεῖ προαπέκειτο. ἔοικεν οὖν ἢ ὁ Ἀσσύριος, τὴν πόλιν ἑλὼν ἐπὶ Μανασσῆ, τὴν κιβωτὸν ἐξαγαγεῖν ἔνδοθεν, ἤ τις τῶν δυσσεβῶν βασιλέων.

Χερεσίμ.) Εἶδος ἔοικεν εἶναι μαντείας. συνῆπται γὰρ τοῖς ἐγγαστριμύθοις, ϗ τοῖς γνώσταις, ϗ τοῖς Θεραφείν.

Καὶ ἐθρήνησεν Ἱερεμίας ἐπὶ Ἰωσίαν.) Τοσαύτη ἦν ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετή, ὅτι ϗ τὸν θρῆνον τοῖς ᾠδοῖς δέδωκε, ϗ ταῖς ᾀδούσαις, ὥστε τοῦτον ᾄδειν καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτόν, ἐπιτελοῦντας τὴν μνήμην. τὰ δὲ κατὰ τοὺς λοιποὺς βασιλέας ὁ προφήτης Ἱερεμίας διὰ πλειόνων ἐδίδαξεν. ὅτι δὲ ἡ παροῦσα συγγραφὴ μετὰ πλεῖστον χρόνον ἐκ τῶν προφητικῶν βίβλων συνείλεκται, δῆλον ἐξ ὧν μέμνηται Κύρου, ϗ τῆς ἐπανόδου τῶν αἰχμαλώτων, μετὰ χρόνον γεγενημένων.

FINIS.

EVSEBII POLYCHRONII PSELLI

IN CANTICVM CANTICORVM EXPOSITIONES.

SERENISSIMO PRINCIPI

FRIDERICO V.

COMITI PALATINO AD RHENVM, BAVARIAE DVCI, S. ROMANI IMPERII ELECTORI.

Seren issime Princeps,

Cce Tibi trium Auctorum in Canticum Canticorum Collectanea, & Commentaria, quae hactenus lucem non adspexerunt, mea nunc opera e tenebris protracta. Dicare ea Cels. Tuae visum, quia debere me putavi. Nam cum e Bibliotheca tua, ut instructissima, ita multo celeberrima, quum ante decennium Heidelbergae commorarer, Auctores aliquot describendi potestatem impetraverim, singulari beneficio Serenissimi Parentis Tui, inclitae memoriae, committendum nullo modo existimavi, quin ut mea vicissim aliquid C. T. redderem, ne diutius ingratus viverem. Quippe sic apud me statuebam, exemto e rebus humanis Patre, Filio me obstrictum teneri, ad quem una cum Principatu beneficia etiam Paterna devoluta intelligebam. Itaque dum in eum finem censum meum litterarium dispicere instituo, obtulere sese mihi hi Triumviri; quos e Cels. T. non indignos arbitrarer, effecit studium Religionis, & Pietatis, adeo insigne, ut Te merito inter Christi, & Ecclesiae, cuius utriusque colloquium in hoc Cantico repraesentatur, defensores nutritiosque praedicemus. Iam Virtutes Tuas reliquas praeteribo, tam illustres, ut eum dignitatis istius excelso fastigio concertare videantur. Et hae quidem effecerunt, ut tam valde Virtutum omnium parens Deus Cels. T. & subiecto Palatinatui benedixerit. Ad quas omnes eximia Litterarum gloria etiam accedit, quam in maximis quibusque Principibus omnis aetas admirata est, & in Cels. T. supra ceteros fere Principes huius saeculi praesens subspicit. Hinc in Aula Tua Viri tot illustres ut prudentia ita doctrina, partim etiamnum superstites, partim non ita pridem mortui, quorum fama Europam totam pervagatur; Ioannes Grunaeus, Cancellarius, Volradus a Plessen, Hippolytus a Collibus, Ioannes Loeffenius, Georgius Michael Lingelshemius, Carolus Paulus, Marquardus Freherus, aliique, consiliarii; variis passim legationibus, & consiliis praestantissimis, iuxta clari; deque Palatinatu Tuo optime meriti. In Academia vero Tua celeberrima quid commemorem clarissima nomina, Davidem Paraeum, Dionysium Gothofredum, & Ianum Gruterum, insignia seculi ornamenta? quorum ut humanitatem eximiam in me coram sum expertus, ita memoriam libens colo. Certe Heidelbergam Tuam Virtutis, Prudentiae, ac Doctrinae domicilium, & Germaniae universae etiam ocellum, merito adpellare possimus. Atque in his omnibus Virtus se & Fortuna Tua pariter ostendunt, qua utraque Cels. T. excellere cunctis certum est. Nam ut huius beneficium est, tantosque viros simul Principi alicui obvenire; sic illa effecit, ut insigni felicitate oblatos ad Te admitteres, rebusque Tuis admoveres, ad illustrem gloriam Tuam; quam ego Deum Opt. Max. supplex veneror,

Serenissime Princeps,

Vt Cels. T. stabilem ac perpetuam eam donet, subditorum Tuorum bono. Lugduni Batavorum ad diem XXI. *Martii* CIↃ. IↃ. C. XVII.

Cels. Tuae.

Devotissimus

IOANNES MEVRSIVS.

LECTORI.

HAbe tibi, benigne Lector, hos Triumviros ad Canticum Canticorum. Priorem utrumque e mea Bibliotheca depromsi, tertium vero liberalissime suppeditavit, qui Latine prius versum abs se edidit ante biennium hoc, Andreas Schottus, Vir Clarissimus, & doctrina atque humanitate pariter egregius. Habe illi mihique gratiam, quam debere te putabis. Ita pronos nos deinceps etiam habebis ad promovenda Reipublicae Litterariae commoda. Mendae alibi, & lacunae etiam in Psello; quarum partem correxi, ac supplevi; quatenus ingenio, aut coniectura, utendum fuit. Cetera iis relinquere malui, qui manuscriptis melioribus adiuti erunt. Mihi enim satis fuit, Auctores hosce, hactenus tenebris damnatos vel sic tamdem in luce publica constituere. Vale, &, quisquis es,

AETERNITATEM COGITA.

ΕΥΣΕΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Εἰς τὸ Ἆσμα τῶν Ἀσμάτων Ἐξήγησις.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἆσμα ἀσμάτων διὰ τοῦτο καλεῖται, ἐπειδὴ τὰ μὲν τἆλλα ἄσματα τοῦτο, μετὰ δὲ τοῦτο οὐκέτι ἄλλο προσδοκᾶν ἐστιν. ἄλλο δὲ λέγω, οὐ βιβλίον. ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ βιβλίου σημαινόμενον. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι. πᾶσα θεία γραφὴ περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς τοῦ λόγου καθόδου, καὶ τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας, προφητεύει. τοῦτο γὰρ τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ ἐστιν, τοῖς τε προφήταις καὶ πάσῃ τῇ θείᾳ γραφῇ τοῦτο προηγούμενόν ἐστιν ἀπαγγέλλειν. παρακολούθημα δὲ τῷ θείῳ διηγήματι τοῦτο ποιοῦνται, λόγους περὶ τῶν ἔθνων, τῆς Βαβυλῶνος, τῆς Δαμασκοῦ, τῆς Μωὰβ, καὶ τῶν ἄλλων. καὶ δι' ἑκάστης γραφῆς τοῖς μὲν ἁμαρτάνουσιν ἐπιτιμῶσι. τοὺς δὲ προληφθέντας προτρέπονται μετανοεῖν. ἀπειλοῦντες τὴν μέλλουσαν τοῦ πυρὸς κρίσιν. αἱ „ μὲν οὖν ἄλλαι γραφαὶ προλέγουσιν, οἷον Μωϋ„ σῆς μὲν, προφήτην ἡμῖν ἀναστήσει, λέγων, „ κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὡς ἐμέ.

EVSEBI

PAMPHILI

In Canticum Canticorum expositio.

PROOEMIVM.

Canticum canticorum hac de causa vocatur, quia hoc super omnia quidem cantica est. Non amplius autem post hoc aliud est exspectandum. Nec alium libellum dico, sed quod per hunc libellum significatur. Quod autem dicit tale est: Omnis divina Scriptura Verbum descendens ad nos, eiusque in carne adventum, vaticinatur. Haec enim voluntas Dei est, & Prophetis, & omni divinae Scripturae hoc propositum est adnunciare; consectarium vero divinae enarrationis hoc faciunt sermones de gentibus, de Babylone, de Damasco, de Moab, & aliis. Vniversa itaque Scriptura peccatores increpat, & resipiscentes hortatur ad poenitentiam, minitans futurum ignis iudicium. Aliae igitur Scripturae praedicunt, veluti Moyses: *Prophetam nobis excitabit*, dicens, *Dominus ex fratribus nostris, tamquam me*. Isaias interim de aliis quibusdam: *Virgo concipiet, & pariet filium*.

1 De Eusebio, eiusque scriptis, ita Suidas: Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, προσκείμενος τῇ Ἀρειανικῇ αἱρέσει ἐπίσκοπος Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, σπουδαῖος ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς, καὶ τῆς θείας βιβλιοθήκης ἅμα Παμφίλῳ τῷ μάρτυρι ἐπιμελέστατος ἀνιχνευτής. ἐξέδωκε πολλὰ τεύχη, ὧν εἰσι τάδε εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως, λόγοι κ'. καὶ εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς, λόγοι ιε'. θεοφανείας, λόγοι ε'. ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, λόγοι ι'. χρονικῶν κανόνων παντοδαπῆς ἱστορίας. καὶ τούτων ἐπιτομή. καὶ περὶ τῆς τῶν εὐαγγελίων διαφωνίας. εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, λόγοι ι'. κατὰ Πορφυρίου τοῦ τότε συγ- (B) γράφοντος ἐν Σικελίᾳ ὥς τινες οἴονται, λόγοι λ'. τοπικῶν λόγος α'. ἀπολογίας ὑπὲρ Ὠριγένους, λόγοι ς'. περὶ τοῦ βίου τοῦ Παμφίλου, λόγοι γ'. περὶ μαρτύρων ἕτερα συγγράμματα. καὶ εἰς τοὺς ρν'. ψαλμοὺς δεδοκιμασμένα ὑπομνήματα, καὶ ἕτερα πολλά. ἤνθησε μάλιστα ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως καὶ Κωνσταντίου, καὶ διὰ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς Πάμφιλον τὸν μάρτυρα τῆς ἐπωνυμίας αὐτοῦ ἠξιώθη. Haec omnia verbo pene tenus Sophronius in interpretatione libri Hieronymi De Script. Eccles. Apologiae pro Origene meminit ipse (C) Histor. Ecclesiast. lib. VI. cap. XXXIII. Ὅσα δὲ ἀναγκαῖα τῶν περὶ αὐτὸν (τὸν Ὠριγένην) διαγνῶναι ἦν, ταῦτα καὶ ἐκ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ πεπονημένης ἡμῖν τῇ καὶ τῷ καθ' ἡμᾶς ἱερῷ μάρτυρι Παμφίλῳ ἀπολογίας πάρεστιν ἀναλέξασθαι, ἣν τῶν φιλαιτίων ἕνεκα συμφωνήσαντες ἀλλήλοις διὰ σπουδῆς πεποιήμεθα. Meminit quoque Photius in Bibliotheca. Exstat id opus Latine versum a Rufino, qui proprium in eam librum scripsit, & negavit Pamphili esse; quum tamen Pamphilum ante Eusebium scripsisse testetur Hieronymus libro De Script, Eccles. Opus

A Περὶ μαρτύρων laudat Ecclesiast. Hist. lib. IV. cap. XV. lib. V. cap. I. & Nicephorus Callistus lib. VII. cap. XV. Gregorius Magnus lib. VIII. epist. XXIX. Περὶ τῆς τῶν εὐαγγελίων διαφωνίας, commemorat idem Nicephorus lib. VI. cap. XXXVII. Περὶ τοῦ βίου Παμφίλου, laudat Hieronymus ad Marcellam epist. CXLI. Quaedam ex his operibus exstant, sed paucissima. His nunc a nobis additur, in hoc Catalogo non numeratus, Commentarius in Canticum canticorum. Alius B fuit Eusebius Arabius Sophista, Vlpiani aemulus, de quo Suidas. Εὐσέβιος Ἀράβιος σοφιστὴς, ἀντισοφιστεύσας καὶ αὐτὸς Οὐλπιανῷ. Hunc ipsum esse puto, de quo Photius alibi ait. Ἀνεγνώσθησαν Παλλαδίου σοφιστοῦ μελέται διάφοροι, καὶ Ἀφθονίου, καὶ Εὐσεβίου σοφιστοῦ, καὶ Μαξίμου σοφιστοῦ Ἀλεξανδρέως. Alius ab hoc est, cuius sententias pluribus locis repraesentat in Eclogis Stobaeus. Alius apud Gennadium in Catalogo Virorum Illustrium, qui scripsit, De Crucis Domini mysterio. Alius, C Monachus Cremonensis, Hieronymi discipulus, qui scripsit, De transitu S. Hieronymi. Meminit eius ipse Hieronymus Apologia adversus Rufinum lib. II. & ad Pammachium epist. CI. Alius, Phoenix, qui contra Manetem scripsit, ut testatur Nicephorus libro VI. capit. XXXII. Alius, Scholasticus, Troili Sophistae discipulus, qui contra Gainam scripsit, teste Nicephoro lib. XIII. capit. VI. & Socrate lib. VI. capit. VI. Plures occurrunt in Historia tam Ecclesiastica, quam Romana. Vide utriusque Scriptores, & Photii Bibliothecam.

filium. Michaeas vero: *Et erit in novissimis diebus adparens mons Domini*. Et alius aliter praedicit secundum Spiritus gratiam, & his dicentibus, exspectabatur promissus Dominus; propterea & multi adnunciaverunt, & ubi venit, cessarunt Prophetae. Et haec sunt omnia cantica canentia de Salvatoris adventu. Canticum vero canticorum non est tamquam vaticinans, neque tamquam praesignificans; sed quem alii praenunciaverunt, hunc tamquam eum, qui quidem advenerit, ostendit, & tamquam eum, qui adsumserit carnem iuste in coniugio Verbi; & carnis nuptiale carmen canit. Ceterae quidem Scripturae de Salvatore dicentes, interim de aliis quibusdam loquuntur. Liber autem hic solam Verbi cum corpore coniunctionem vaticinatur. Aliae quidem Scripturae per ea, quae interim perficiuntur, sunt etiam & indignationis sermones, & timorum minae. Liber vero hic, quoniam nihil aliud quam solum Verbi significat adventum, voluptatis, & laetitiae, & gaudii, sola habet colloquia. Sponso enim praesente omnes gaudere decet, & neminem lugere, ut ipse Dominus dixit. Languores enim nostros ipse tulit, & dolores convertit in gaudium. Sicut igitur post Salvatoris dispensationem, non amplius Prophetam exspectamus; sic post ea, quae in Cantico canticorum significantur, nihil aliud est recentius meditandum, vel exspectandum significatum. Omnia enim, quae in Cantico canticorum indicantur, etiam in Prophetis, & in aliis Scripturis ex intervallo dicta reperiuntur. Et pariter sicuti ostendente Ioanne agnum, usque ad Ioannem lex, & Prophetae sunt; ita, quae in Cantico canticorum indicantur, finem imponunt omnibus, quae in divina Scriptura significata sunt. Quid enim aliud post Salvatorem exspectare oportet, quam resurrectionem, & iudicium? Propterea Cataphryges, adducentes Prophetas post Dominum, errant, & tamquam haeretici iudicati sunt. Canticum canticorum igitur, propterea quod post illud nihil aliud exspectetur. Et sicuti secundum Legem sancta erant, & post sancta Sancta sanctorum, nullus autem interior erat locus; sic post cantica, Canticum canticorum. Interiorem autem, recentioremque promissionem non amplius exspectare est, Verbum enim factum est caro, & opus perfecit. Totus hic libellus colloquiis est refertus veteris populi, & generaliter humani generis, ad Verbum; & gentilis Ecclesiae ad idem, & Verbi ad Ecclesiam, iterumque ad humanum genus; deinde gentilis Ecclesiae ad Ierusalem, & Ierusalem de gentili, & de seipsa est dialogus; postea vero ministrantium Angelorum ad vocatos homines per praedicationem. Verba haec, quae sequuntur, veteris populi sunt, dignum existimantis ipsum Verbum descendere, & carni adhaerere: *osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera tua vino*. Similiter per haec, nova hortatur ad vetera. *Nepos mi, conservavi tibi*. Et communiter omnium ad Verbum, ut nostrum corpus adsumat. *Quis dabit, te, Nepos mi, sugentem ubera matris meae; quum invenero te foras osculabor te, neque tu despicies me. Adsumam te, & introducam te in domum matris meae*,

„ ἔμε. Ἡσαΐας δέ. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ „ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν. ὁ δὲ Μιχαίας. ἐν „ ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος κυ„ ρίου. καὶ ἄλλος ἄλλως προλέγει, κατὰ μὲν τὴν τοῦ πνεύματος χάριν. καὶ τούτων λεγόντων. προσεδοκάτω ὁ ἐπαγγελλόμενος κύριος. διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ ἀπήγγελλον. καὶ ὡς ἦλθεν, ἐπαύσαντο οἱ προφητεύοντες. καὶ ἐστὶ ταῦτα πάντα ᾄσματα ᾄδοντα περὶ τοῦ ἐρχομένου σωτῆρος. τὸ δὲ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων οὐχ ὡς προφητεῦόν ἐστιν, οὐδ' ὡς προσημαῖνον, ἀλλ' ὃν οἱ ἄλλοι προαπήγγελλον, τοῦτον ὡς ἤδη ἐλθόντα δείκνυσι, καὶ ἤδη λαβόντα τὴν σάρκα δικαίως ἐπὶ συζυγίᾳ τοῦ λόγου, καὶ τῆς σαρκὸς ἐπιθαλάμιον ᾄδει. καὶ αἱ μὲν ἄλλαι γραφαὶ λέγουσαι περὶ τοῦ σωτῆρος, μεταξὺ καὶ περὶ ἄλλων τινῶν ἀπαγγέλλουσιν. τὸ δὲ βιβλίον τοῦτο μόνην τὴν τοῦ λόγου συζυγίαν πρὸς τὸ σῶμα ᾄδει. καὶ αἱ μὲν ἄλλαι γραφαὶ διὰ τὰ μεταξὺ τελούμενά εἰσι καὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ λόγοι, καὶ φόβων ἀπειλή. τὸ δὲ βιβλίον τοῦτο ἐπειδὴ οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν παρουσίαν μόνην τοῦ λόγου σημαίνει, θυμηδίας, καὶ χαρᾶς, καὶ εὐφροσύνης μόνους ἔχει λόγους. νυμφίου γὰρ παρόντος, πάντας χαίρειν προσήκει, καὶ μηδένα πενθεῖν, ὡς αὐτὸς ὁ κύριος εἴρηκε. αὐτὸς γὰρ παρὼν, τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἐβάστασε. καὶ τὰς λύπας ἐπέστρεψεν εἰς χαράν. ὥσπερ οὖν μετὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ σωτῆρος οὐκέτι προφήτην προσδοκῶμεν, οὕτω μετὰ τὰ ἐν τῷ ᾄσματι τῶν ᾀσμάτων σημαινόμενα, οὐκ ἔστιν ἄλλο τι καινότερον μελετᾷν ἢ προσδοκᾷν σημαινόμενον. καὶ γὰρ τὰ ἐν τῷ ᾄσματι σημαινόμενα, ταῦτα καὶ ἐν τοῖς προφήταις, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις γραφαῖς, ἐκ διαστήματος λεγόμενα εὑρίσκεται. πάλιν τε ὥσπερ δεικνύντος τοῦ Ἰωάννου τὸν ἀμνὸν, ἕως Ἰωάννου ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται εἰσὶν, οὕτω τὰ ἐν τῷ ᾄσματι τῶν ᾀσμάτων σημαινόμενα, τέλος ἐστὶ πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ σημαινομένων. τί γὰρ ἄλλο μετὰ τὸν σωτῆρα προσδοκᾷν δεῖ, ἢ ἀνάστασιν, καὶ κρίσιν; διὰ τοῦτο οἱ Καταφρύγες προσάγοντες προφήτας μετὰ τὸν κύριον σφάλλονται, καὶ αἱρετικοὶ κατεκρίθησαν. ᾆσμα ᾀσμάτων οὖν, διὰ τὸ μετὰ τὸ ἐκ τοῦ οὐδὲν ἕτερον προσδοκᾷν. καὶ ὥσπερ κατὰ νόμον ἅγια ἦν, καὶ μετὰ τὰ ἅγια τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, μετὰ δὲ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων οὐκέτι ἦν ἐσώτερος τόπος, οὕτω μετὰ μὲν τὰ ᾄσματα, τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων. οὐκέτι δὲ προσδοκᾷν ἐστιν ἐσωτερικὴν καὶ καινοτέραν ἐπαγγελίαν ἅπαξ γὰρ ὁ λόγος ἐγένετο σὰρξ, καὶ τετελείωκε τὸ ἔργον. ἐστὶ δὲ ὅλον τὸ βιβλίον διαλόγων πλῆρες τούτων τοῦ παλαιοῦ λαοῦ πρὸς τὸν λόγον, καὶ καθόλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πρὸς τὸν λόγον, καὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας πρὸς αὐτὸν, καὶ τοῦ λόγου πρὸς αὐτὴν, καὶ πάλιν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, εἶτα τῆς ἐξ ἐθνῶν πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ περὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν, καὶ περὶ ἑαυτῆς διάλογος [1], εἶτα καὶ τῶν διακονούντων ἀγγέλων πρὸς τοὺς κληθέντας ἀνθρώπους εἰς τὸ κήρυγμα. τοῦ μὲν οὖν παλαιοῦ λαοῦ ἀξιοῦντος αὐτὸν κατελθεῖν, καὶ ἑνωθῆναι τῇ σαρκὶ „ ταῦτα. Φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στό„ ματος αὐτοῦ, ὅτι ἀγαθοὶ μαστοί σου ὑπὲρ „ οἶνον. καὶ πάλιν διὰ τούτων προτρέπεται νέα „ πρὸς παλαιά. Ἀδελφιδέ μου συνετήρησά σοι. καὶ

1 Διὰ λόγων.] Scrib. διαλόγων.

καὶ κοινὴ δὲ πάντων πρὸς τὸν λόγον, ἵνα τὸ
ἡμῶν ἀναλάβῃ σῶμα. τίς δώῃ σε ἀδελφιδέ μοι
θηλάζοντα μαςοὺς μητρός μου; εὑροῦσά σε ἔξω
φιλήσω σε· καὶ γὰρ οὐκ ἐξουδενώσεις με. παρα-
λήψομαί σε. εἰσάξω σε εἰς οἶκον μητρός μου,
,, καὶ εἰς ταμεῖον τῆς συλλαβούσης με. οὐ γὰρ
ἔξωθεν, ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ἧς ἐγεννήθη μὲν μήτρας ἀ-
ναλαβεῖν αὐτὸν ἠξίου τὸ σῶμα, εἰ καὶ μὴ, ὡς
ἡμεῖς, ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. ἐκ γὰρ μόνης
παρθένου ὡς πλάςης ἑαυτῷ ἔλαβε τὸ σῶμα,
πλὴν ὅτι ἐξ οὐρανοῦ. ἄνθρωπος γὰρ ἡ θεοτό-
κος Μαρία. καὶ τοῦ λόγου δὲ πρὸς τοὺς ἀξιώσαν-
τας ἀναλαμβάνοντος ἤδη τὴν σάρκα ἐκ τῆς παρ-
,, θένου, ταῦτα. εἰσῆλθον εἰς κῆπόν μου ἀδελ-
,, φή μου νύμφη. ἐτρύγησα σμύρναν μου μετὰ
,, ἀρωμάτων μου. ἔφαγον ἄρτον μου μετὰ με-
,, λιτός μου. ἔπιον οἶνον μου μετὰ γάλακτός
,, μου. εἰς γὰρ τὸν ἴδιον κῆπον εἰσελθὼν, ἔλα-
βεν ἑαυτῷ ἀπὸ τῆς παρθένου τὸ σῶμα, καὶ
γέγονεν ἄνθρωπος. θνητὸν μὲν οὖν ἦν τὸ σῶ-
μα, ἀλλὰ μετὰ εὐωδίας, τῷ γὰρ παναγίῳ
καθ᾽ ὑπόςασιν ἥνωται λόγῳ. καὶ εἰ γάλα ὡς
ἄνθρωπος ἠφίει τὸ σῶμα φαγεῖν, ἀλλ᾽ ἐπλή-
ρου αὐτὸ καὶ ὡς οἴνου τῆς ἑαυτοῦ τελειότητος. καὶ
γὰρ ὥσπερ ἤσθιε γάλα, οὕτως καὶ αὐτῷ καὶ
ἅπαν τὸ ἴδιον ἐνειργάζετο. εἶτα ὁ λόγος
λιπὸν 1 τὸ σῶμα λαβὼν, προσκαλεῖται τὸν πα-
λαιὸν λαὸν πρῶτον, ὡς πρῶτον πιςευθέντα τὰ
,, λόγια, διὰ τούτων. ἀνάςα, ἐλθὲ ἡ πλησίον
,, μου καλή μου. περιςερά μου. ὅτι ἰδοὺ ὁ χει-
,, μὼν παρῆλθε. ἐπορεύθη ἑαυτῷ. τὰ ἄνθη
,, ὤφθη ἐν τῇ γῇ καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθακε.
,, φωνὴ τοῦ τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.
,, ἡ συκὴ ἐξήνεγκεν ὀλύνθους αὐτῆς. αἱ ἄμπε-
λοι ἡμῶν κυπρίζουσι. ὡς λαβόντος τοῦ πρώτου
λαοῦ ἕως καιροῦ τὴν σκιὰν, τὴν ἐν τῷ νόμῳ
διδάσκει. καὶ ὡς εἰδότα τὴν φωνὴν τοῦ τρυγό-
νος ὑπομιμνήσκει. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ λό-
γος τὴν Ἱερουσαλὴμ, προσκαλεῖται λοιπὸν καὶ
,, τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν διὰ τούτων. εἷς ἐςι κύ-
,, ριος καὶ Ἰουδαίων καὶ ἐθνῶν, δεῦρο ἀπὸ Λιβά-
,, νου νύμφη, δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου. ἐλεύσῃ καὶ διε-
,, λεύσῃ ἀπ᾽ ἀρχῆς πίςεως. ἀπὸ κεφαλῆς Σα-
,, νεὶρ καὶ Ἀερμών 2. ἀπὸ μανδρῶν λεόντων. ἀπὸ
,, ὀρέων παρδαλέων ἀπὸ γὰρ εἰδωλολατρίας καὶ
θηριώδους τρόπου προσκαλεῖται αὐτὴν εἰς πίςιν
κληθεῖσα τοίνυν ἡ ἐξ ἐθνῶν, καὶ ἤδη κατανυγεῖ-
σα, λέγει πρὸς τὸν λόγον ταῦτα. ἀπάγγειλόν
,, μοι ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ποῦ ποιμαί-
,, νεις; ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ; μήποτε
,, γένομαι ὡς περιβαλλομένη ἐπ᾽ ἀγέλαις ἑτέ-
,, ρων 3 σου. πεῖραν γὰρ ἔχουσα τῆς εἰς πολλὰ
μεταβολῆς, ἠξίου ςηριχθῆναι λοιπὸν καὶ βεβαιω-
θῆναι, μήποτε πάλιν πάθῃ τὸ αὐτό. παρα-
κληθεὶς ὁ λόγος διδάσκει λοιπὸν αὐτὴν διὰ τού-
των. ἐὰν μὴ γνῷς σεαυτὴν ἡ καλὴ ἐν γυναιξὶν,
,, ἔξελθέ συ ἐν πτέρναις τῶν ποιμνίων. καὶ ποίμαινε
τὰς ἐρίφους σου ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμένων. οὐ
δύναται γάρ τις γνῶναι θεὸν, μὴ πρότερον γνοὺς
ἑαυτόν. εὐσέβεια γὰρ εἰς θεὸν, ἀρχὴ αἰσθήσεως.

meae, & in cubiculum eius, quae concepit me. Non enim extrinsecus, sed ex eodem utero, ex quo genitus est, decorum existimavit sibi corpus adsumere, neque, ut nos, ex homine, & muliere. Ex sola enim virgine, veluti figulus, sibi corpus accepit potius, quam de caelo. Homo enim erat Deipara Maria. Haec sunt verba Verbi ex virgine carnem adsumentis, ad eos, qui digni habiti fuerant: *Veni in hortum meum, soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis; comedi favum cum melle meo; bibi vinum meum cum lacte meo.* Ipse autem quum in proximum hortum intrasset, sibi adsumsit ex virgine corpus, & factus est homo. Mortale quidem corpus erat, sed cum bona fragrantia. Sanctissimo enim Verbo, secundum hypostasin, coniunctum est. Et lac, tamquam homo, comedere corpus cupiebat, at replevit eum vino suae perfectionis; etenim ut lac comedit, ita ipsi etiam omne, quod proprium est, effecit. Ceterum quum deinde adsumsisset Verbum caducum corpus, primum veterem per haec populum, ut primum de divinis oraculis persuasum, invitat: *Surge propera, amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Iam enim hiems transiit, imber abiit, & recessit. Flores adparuerunt in terra nostra; tempus putationis advenit, vox turturis audita est in terra nostra. Ficus protulit grossos suos. Vineae florentes dederunt odorem suum.* Quum cepisset enim primus populus ad tempus umbram, quam in lege docet, tamquam noscenti turturis vocem revocat in memoriam. Quum advocasset Verbum Ierusalem, reliquas omnes gentes vocat per haec: *Vnus est Dominus Iudaeorum, & gentium. Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano.* Venies, & pervenies ab initio fidei; *De vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.* Ab idololatria enim, & ferinis moribus eam invitat ad fidem; quumque quaelibet gens vocata esset, & compuncta iam, haec dicit Verbo: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.* Periculum enim quum fecisset mutationis frequentis, dignum censuit de reliquo confirmari, & stabiliri, ne forte idem rursus subiret. Ceterum consolans eam Verbum per haec docet: *Si ignoras te, o pulcerrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce baedos tuos iuxta tabernacula pastorum.* Non poterit enim quis Deum cognoscere, nisi prius seipse cognoscat. Pietas autem adversus Deum est principium sensus. Sensus vero non aliquid extrinsecum est, sed ipsa mentis cogitatio secundum fidem. Quum vidisset Ierusalem, & admirata esset gentium vocationem in praeputio fidei factam, dixit: *Quid videtis in Sulamitide adventante, nisi choros castrorum?* Non enim ab uno, sed ab omnibus populis ve-

αἴσθησις δὲ οὐχ ἡ ἔξωθεν, ἀλλ᾽ ἡ ψυχῆς διάνοια μετὰ πίςεως. ἡ Ἱερουσαλὴμ ὁρῶσα τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν,
,, γενομένην ἐν ἀκροβυςίᾳ πίςεως, θαυμάζουσα λέγει. τί ὄψεσθε λέγει ἐν τῇ Σουλανίτιδι, ἡ ἐρχομένη
,, ὡς χοροὶ παρεμβολῶν. οὐ γὰρ ἐξ ἑνὸς, ἀλλ᾽ ἐκ παντὸς ἔθνους ἤρχοντο, ἀφέντες τὰς ἰδίας παρεμ-
βολὰς, καὶ συντρίψαντες τὰς μαχαίρας, καὶ λοιπὸν εἰρηνικὰ φρονοῦντες. ἡ ἐξ ἐθνῶν ὁρῶσα τὴν Ἱερουσαλὴμ
,, ὡς παραμεμφομένην, ἀπολογεῖται περὶ ἑαυτῆς. ὅτι μὴ ἀρχή 4 ἐςιν αὐτῆς ἡ κλῆσις. μέλαινά εἰμι καὶ κα-
,, λή,

1 Λιπόν. Scrib. λοιπόν.
2 Ἀερμών.] Scrib. Ἑρμών.
3 Ἑτέρων.) Scrib. ἑταίρων.
4 Ἀρχή.] Scrib. ἀρχή.

niebant, relinquentes propria castra, ac conterentes gladios suos, & de reliquo pacifici. Ecclesia gentilium videns Ierusalem tamquam querentem, respondet seipsam defendens, quod non est principium eius vocatio. *Nigra sum, sed formosa, filiae Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite considerare, quod fusca sim, quia decoloravit me Sol: filii matris meae pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis; vineam meam non custodivi.* Si enim dicit: Nigra sum tamen propter ipsum solem. Et si praeputium habeo, longe tamen ab idolis sum constitutus, & exivi de domo matris meae, sicut & Abraham; illius enim sum fidei. Et propterea dignum censeo: *Introducite me in cellam vinariam, & ordinate in me caritatem; fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Ne ad praeputium attendatis, sed in caritate adsumite me, o Lex, & Prophetae; & si grave olens sum propter rusticitatem, tu me corrige, & bona fragrantia tua me confirma. Vulnerata enim sum dilectione. Et propterea adiuravi vos filiae Ierusalem per potentias, virtutesque agri: *Ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, quoad usque ipsa velit.* Adiuro vos, o Patres, non contra potestates, non enim licet, sed per potestates Paradisi, ut in illum respicientes tamquam in Adam, ita me excipiatis. Nam & ibi non in circumcisione; nuper vero cum Adam renovatur. Verbum, videns gentium fidem; & quum acceptum esset dixit: Pulcra est proxima mea, ut bona voluntas; speciosa ut Ierusalem; terribilis tamquam acies ordinata. Non enim aliter, quam ut Ierusalem, oportebat esse reliquas gentes, ut unus populus fieret. Hoc autem fit si honorando legem, credimus Christo. Vnus enim Deus est Legis, & Evangeliorum. Et qui non est tamquam Ierusalem, non est proximus Verbo. Quum autem vidisset Ierusalem fidem gentium, & Verbi humanitatem, dixit: *Descendi in hortum meum, ut viderem poma convallium, & inspicerem, si floruisset vinea, & germinassent mala punica. Ibi dabo tibi ubera mea. Nescivi, anima mea.* Adtulit me currus Aminadab in hortum nucis, hoc est in Scripturas, quae ut nuces extrinsecus durae, intrinsecus vero spiritales sunt. Et vidi, quod me oportebat coniunctam esse, tamquam currui, vocationi ex gentibus. Coniunctis igitur ambobus populis, deinde quocumque praedicatio missa est. Et huius ministri facti sunt Angeli, dicentes: *Egredimini, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die laetitiae cordis eius.* Ille enim ex malitia egrediens videbit & Verbi adventum ad nos per adsumtionem corporis, propterea & contra mortem victoriam accinit, per quam omnia laetitia adimplevit. Ista sunt colloquia, quae continentur in Cantico canticorum; ex quibus occasionem quis capiens potest eo ipso libel-

„ λὴ, θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ, ὡς σκηνώματα
„ Κηδὰρ, ὡς δέῤῥεις Σαλομῶν. μὴ βλέψετέ με
„ ὅτι ἐγώ εἰμι μεμελανωμένη. ὅτι παρέβλεψέ
„ με ὁ ἥλιος· υἱοὶ μητρός μου ἐμαχήσαντο ἐν
„ ἐμοὶ ἔθεντό με φυλάκιοσαν ἐν ἀμπελῶσι.
„ ἀμπελῶνα ἐμὸν οὐκ ἐφύλαξα, εἰ γάρ φησι
„ μέλαινά εἰμι, ἀλλ' ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἥλιόν
„ εἰμι. καὶ εἰ ἀκρόβυστός εἰμι, ἀλλ' ἀπεταξάμην εἰδώλοις, καὶ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ οἴκου τῆς
„ μητρός μου, ὥσπερ καὶ ὁ Ἀβραάμ. ἐκείνης γάρ
„ εἰμι τῆς πίστεως. καὶ διὰ τοῦτο ἀξιῶ. εἰσα-
„ γάγετό με εἰς τὸν οἶκον τοῦ οἴνου. τάξατε
„ ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην, στερίξατέ με ἐν μύροις.
„ στοιβάζητέ με ἐν μήλοις, ὅτι τετρωμένη ἀγά-
„ πης ἐγώ. μὴ τῆς ἀκρωβυστίας προσέχητε.
„ ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ προσλάβητε με. ὦ νόμε καὶ
„ προφῆται. καὶ εἰ δυσώδης εἰμὶ τῇ ἀγριότη-
„ τι, ἀλλὰ σύ με παίδευε, καὶ τῇ εὐωδίᾳ σου
„ στήριξον. τέτρωμαι γὰρ τῇ ἀγάπῃ. καὶ διὰ
„ τοῦτο ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ ἐν
„ ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ.
„ ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην, ἕως
„ οὗ θελήσῃ, ὁρκίζω ὑμᾶς ὦ πατέρες, οὐ κατὰ
„ τῶν δυνάμεων, οὐκ ἔξεστι γάρ, ἀλλ' ἐν ταῖς
„ δυνάμεσι τοῦ παραδείσου. ἵνα εἰς ἐκεῖνον βλέ-
„ ποντες ὡς τὸν Ἀδὰμ, οὕτω με προσδέξητε.
καὶ γὰρ κἀκεῖ οὐκ ἐν περιτομῇ. ἄρτι δὲ μετὰ τοῦ Ἀδὰμ ἀνακαινίζεται. ὁ λόγος ὁρῶν τὴν
„ πίστιν τὴν ἐξ ἐθνῶν, καὶ ἀποδεχόμενος λέγει.
„ καλὴ ἡ πλησίον μου ὡς εὐδοκία, ὡραία ὡς
„ Ἰερουσαλὴμ. θάμβος ὡς τεταγμένη. οὐ γὰρ
ἄλλως ἢ ὡς τὴν Ἰερουσαλὴμ δεῖ εἶναι τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν 1, ἵνα εἷς λαὸς γένηται. τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν μετὰ τοῦ τιμᾶν τὸν νόμον, πιστεύομεν τῷ Χριστῷ. εἷς γὰρ ὁ θεὸς τοῦ νόμου καὶ τῶν εὐαγγελίων. καὶ ὁ μὴ ὡς Ἰερουσαλὴμ γενόμενος, οὐ γίνεται πλησίον τοῦ λόγου. Ἰερουσαλὴμ ὁρῶσα τήν τε ἐθνων τὴν πίστιν, καὶ τὴν τοῦ λόγου φιλαν-
„ θρωπίαν, λέγει. εἰς κῆπον καρύας κατέβην
„ ἰδεῖν ἐν γεννήματι τοῦ χειμάῤῥου, εἰ ἤνθη-
„ σεν ἡ ἄμπελος, εἰ ἤνθησαν αἱ ῥοαί. ἐκεῖ
„ δώσω τοὺς μαστούς μου σοί. οὐκ ἔγνω ἡ ψυχή
„ μου. ἔθετό με τὸ ἅρμα τὸ ἀμμιναδὰρ εἰς
κῆπον τῆς καρύας, τουτέστιν εἰς τὰς γραφὰς ἐγενόμεν, αἵ τινες ὡς καρυαί εἰσιν, ἔξωθεν μὲν σκληραὶ, ἔσωθεν δὲ πνευματικαί. καὶ εἶδον ὅτε ζευχθῆναι με δεῖ, ὡς ἐν ἅρματι τῇ ἐξ ἐθνῶν κλήσει. ζευχθέντων τοίνυν ἀμφοτέρων τῶν λαῶν, λοιπὸν πανταχοῦ τὸ κήρυγμα ἀπεστάλη. καὶ τούτου γίνονται διάκονοι οἱ ἄγγελοι, λέγοντες, ἐξέλθετε καὶ ἴδετε ἐν τῷ βασιλεῖ Σαλομὼν, ἐν τῷ στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μητὴρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ νυμφεύσεως αὐτοῦ. καὶ ἐν ἡμέρᾳ νυμφεύσεως αὐτοῦ· καὶ ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύνης καρδίας αὐτοῦ 2· ὁ γὰρ ἐξερχόμενος ἀπὸ τῆς κακίας, ὄψεται καὶ τὴν τοῦ λόγου πρὸς ἡμᾶς διὰ τῆς τοῦ σώματος προσλήψεως 3, διότε καὶ τὴν κατὰ τοῦ θανάτου νίκην πεποίηται. δι' ἣν εὐφροσύνην τὰ πάντα πεπλήρωκε. τοιαῦτα τὰ ἐν τῷ ᾄσματι τῶν ᾀσμάτων τὰ τῶν διαλόγων ἐστίν. ἐξ ὧν ἀφορμήν τις λαβὼν δύναται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ βι-

1 Τῶν ἐθνῶν.) Has duas voces festinans librarius omiserat. Ego reposui, sensu flagitante.

2 Καὶ ἐν ἡμέρᾳ νυμφεύσεως αὐτοῦ.) Censeo male repetita haec verba ab oscitante librario, itaque delenda.

3 Ὄψεται καὶ τὴν τοῦ λόγου πρὸς ἡμᾶς διὰ τῆς τοῦ σώματος προσλήψεως.) Deest hic verbum aliquod a librario festinante omissum.

βιβλίου τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις συνάπτειν κατὰ νοῦν. ἔχει δὲ τὸ βιβλίον στίχους σ' π' ϛ'.

libello similia similibus secundum intelligentiam coniungere. Habet vero libellus versus CCLXXXVI.

Ὑπόθεσις εἰς τὸ ἆσμα τῶν ἀσμάτων συμμιγής.

Ἀφιερώσας τις τῷ θεῷ τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα, καὶ τὴν ἔννοιαν ἀπαλλάξας τῶν γηΐνων ἐνθυμημάτων, καὶ τῇ τῆς σωφροσύνης ἀρετῇ τὴν ψυχὴν κεκορημένος, οὕτως 1 ἐφαπτέσθω τῆς ἁγίας τῶν πνευματικῶν ἀσμάτων γραφῆς. καὶ αὕτη γὰρ ἡ προγραφὴ τοὺς τὸν λογισμὸν ἔχοντας εὐθὺν σαρκικῶν ἐννοιῶν εὐθὺς ἀπαλλάττει. οὐ γὰρ ἁπλῶς ᾆσμα προγέγραπται, ἀλλ' ᾆσμα ἀσμάτων. ὥσπερ γὰρ τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων ὑπερῆρται τῇ ἁγιότητι, οὕτως ὑπεραίρει τὰ θεῖα ᾄσματα, τά τε τοῦ Δαβὶδ, καὶ Μωϋσέως, καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν, ἐν ἐπιθαλαμίου δὲ τρόπῳ τὴν πρὸς τὸ θεῖον ἀκρόασιν τῆς ἀνθρωπίνης ὑφηγεῖται ψυχῆς. δύο ταῦτα ἐμφαίνων ὁ Σαλομὼν διὰ τῶν γαμηλίων ῥημάτων, τήν τε ἄφατον ἐπιθυμίαν ὀφειλομένην θεῷ, πάσης γὰρ μείζονος ὀρέξεως ἡ γαμικὴ, καὶ τὴν εἰς ἄκρον ἀπάθειαν. τοσοῦτον δεῖ καθαρεύειν τὸ καλούμενον θεῷ, ὡς τὰς ἐμπαθεῖς ἀφορμὰς ἀπαθείας ὑποτίθεσθαι. τάξει δὲ προῆλθεν ἡ Σολομονικὴ παίδευσις. τῇ γὰρ ἔτι νεαζούσῃ ψυχῇ τὰς παροιμίας ἐγγεγραφὼς, ὑποτίθεται καὶ κελεύει τῆς σοφίας ἐρᾷν. διὸ υἱέ μου πυκνῶς λέγει, καὶ μανιάκην καὶ στέφανον ἀπαγγέλλεται ὡς νέῳ. καὶ τὴν ἀνδρείαν ταύτην γυναῖκα ἐπὶ τέλος ἐπενεῖ 2. εἶτα προκαρτίσας 3 ταῖς παροιμιώδεσι διδαχαῖς, καθαίρει ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ πάντα τὰ ῥευστὰ, ματαιότητα λέγων, καὶ πρὸς τὰ μένοντα τὴν ψυχὴν πτερῶν. τρίτον, κεκαθαρμένην αὐτῷ συνάπτει τῷ μόνῳ καὶ ὄντως ἀγαθῷ τοῦ ᾄσματος. θέλει δὲ αὐτὴν, οὔτε φόβῳ κολάζων 4, οὔτε μισθαποδοσιῶν ἐλπίδι, δουλοπρεπῆ γὰρ ἀμφότερα, ἀλλὰ φίλτρῳ ἀγάπης προστρέχειν θεῷ. διὸ καὶ νύμφην καλεῖ, καὶ ἀπαρακαλύπτως προστρέχειν φησίν. ἀκροῶντες δὲ αὐτῆς συνήλικες πρὸς πλείω πόθον ἐξάπτουσι. καὶ ὁ νυμφίος, φίλων χορὸν ἐπαγόμενος, ἁγίων πατέρων ἢ προφητῶν, οἳ χαίρουσι τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου ἀκούοντες. διαλογικὸν γὰρ τὸ βιβλίον. ὁ νυμφίος ὁ κύριος, νύμφη δὲ ἡ ἐκκλησία. καὶ Σαλομὼν μὲν ᾄδει τὸν ἐπιθαλάμιον. Ἰωάννης δὲ παρανυμφεύει, ὁ φίλος τοῦ νυμφίου. Ἠσαΐας προικογραφεῖ, λαβὼν τόμου καινοῦ. κάλαμος δὲ ἡ γλῶσσα τοῦ Δαβίδ. ἄκουσον γάρ φησι θύγατερ. δίδωσιν ὁ νυμφίος δούλους. Παῦλος, Τιμόθεος, Σιλουανὸς, δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἡ νύμφη δούλας. ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι. Παῦλος ἐγκωμιάζει. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος.

In Canticum canticorum mistum Argumentum.

Quicumque animam suam Deo dicaverit, mentemque, & sensum a terrenis liberaverit cogitationibus, & spiritum sobrietatis virtute saturaverit, ipse sanctas spiritalium Canticorum Scripturas attingat. Ipse enim titulus habentes rectam ratiocinationem a carnalibus cogitationibus liberat. Non enim simpliciter Canticum scriptum est, sed Canticum canticorum. Sicut enim Sanctum Sanctorum praestat sanctitate, ita hoc excellit divina Cantica Davidis, Moysis, & aliorum Prophetarum. In carminis nuptialis forma ad divinam auditionem, humanam dirigit animam. Duo haec manifestavit Salomon per nuptialia verba, & inexplicabilem concupiscentiam Deo debitam (omni enim adpetitu maior est coniugalis) & summam adfectuum, & passionum privationem. Oportet autem mundare omne, quod Deo dicatur, adeoque probabiles causas ad auferendas passiones suadet. Hucusque processit Salomonica eruditio. Quum enim proverbia animae adhuc iuvenescenti scripsisset, hortatur, iubetque eam amare sapientiam. Propterea, Fili mi, saepe dicit, & praemium, atque coronam, ut iuveni promittit, & ad virilitatem mulierem ipsam tamdem hortatur. Deinde quum perfecisset in proverbialibus doctrinis, destruit in Ecclesiaste omnia fluxa, vanitatem dicens, ac ad aeterna alis instruens animam. Tertio eam mundatam adiungit soli, & reipsa bono, quo de in Cantico agitur. Vult autem iam, neque timore multari, neque spe mercedis, quae solvenda erit; ambo enim servo convenientia; sed philtro dilectionis accurrere ad Deum. Propterea sponsam vocat, & clanculum, ut accurrat dicit. Coaevi autem eam audientes, maiori incenduntur cupiditate. Quumque sponsus Sanctorum Patrum, & Prophetarum amicum chorum adduxisset, gavisi sunt, dum vocem sponsi audierunt. Dialogicus enim est hic libellus. Sponsus est Dominus, sponsa vero Ecclesia. Salomon nuptiale carmen canit. Ioannes autem, qui est amicus sponsi, auspex est. Isaias dotale instrumentum scribit, adsumens novum tomum. Calamus vero, est lingua Davidis. Audi, inquit, filia. Sponsus servos dat. Paulus, Timotheus, Silvanus, servi Iesu Christi. Sponsa, ancillas. Adducentur Regi virgines. Paulus laudat. Pretiosae nuptiae in thalamo impolluto.

Ἐκ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης σύντομος ὑπόθεσις.

Ὅσοι λευχημονεῖται 5 τοῖς καθαροῖς καὶ ἀμιάντοις νοήμασιν, ὑμεῖς ἀκούσατε τῶν μυστηρίων τοῦ ᾄσματος τῶν ἀσμάτων. ὑμεῖς ἐντὸς γένεσθε τοῦ ἀκηράτου νυμφῶνος. μή τις ἐμπαθὴς, καὶ σαρκώδη

Gregorii Nysseni compendiarium Argumentum.

Quicumque dealbati estis puris, & impollutis cogitationibus, arcana Cantici canticorum audite: Vos intra purum sponsalem thalamum estote. Minime vero ille, qui adfectibus obnoxius

1 Οὔτως.) Scrib. οὕτος.
2 Ἐπενεῖ. Scrib. ἐπαινεῖ.
3 Προκαρτίσας.) Scrib. προσαρτίσας.

A

4 Κολάζων.) Scrib. κολάσεων.
5 Λευσχημονεῖται.) Scrib. λευχειμονεῖτε.

noxius est. Per ea enim, quae heic scripta sunt, sponsae ritu induitur quodammodo anima ad incorporeum, spiritale, atque immateriale Dei coniugium. In multis autem Rex Salomon in figuram veri Regis adsumitur. Pacificus enim loquitur, ac populum aedificat, immensamque habet sapientiam. Regnat enim super Israel, populumque iudicat in iustitia; & ex semine Davidis est. Sed ad eum Aethiopum Regina proficiscitur. Haec quidem omnia, & talia de eo in figura dicit. Virtutem autem Evangelii per haec in antecessum describit.

κώδη λογισμὸν ἐπαγόμενος. διὰ γὰρ τῶν ἐνταῦθα γεγραμμένων νυμφοστολεῖται τρόπον τινὰ ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ἀσώματόν τε, καὶ πνευματικὴν, καὶ ἄϋλον τοῦ θεοῦ συζυγίαν. ἐν πολλοῖς δὲ ὁ βασιλεὺς Σολομὼν εἰς τύπον τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως παραλαμβάνεται. εἰρηνικός τε γὰρ λέγεται, καὶ λαὸν οἰκοδομεῖ, καὶ σοφίαν ἀμέτρητον ἔχει. βασιλεύει τε γὰρ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ κρίνει τὸν λαὸν ἐν δικαιοσύνῃ. καὶ ἐκ τοῦ σπέρματός ἐστι τοῦ Δαβίδ. ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν Αἰθιόπων βασίλισσα πρὸς αὐτὸν φοιτᾷ. ταῦτα μὲν οὖν πάντα, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ αὐτοῦ λέγεται τυπικῶς. προδιαγράφει δὲ τοῦ εὐαγγελίου τὴν δύναμιν.

Dictiones in parte Ebraicae, quarum declaratio, ut in promtu sit, scripta est.

Ῥήσεις κατὰ μέρος Ἑβραϊκαὶ, ὧν ἡ δήλωσις γέγραπται πρόχειρος.

Ierusalem, visio pacis. Israel, mens videns Deum. Cedar, tenebrae. Salomon, pacificus. Gedde, oculus tentationis. Bethel, domus Dei. Sion, scopuli, vel navigii. Galaad, advenae testimonii, vel specula excelsa. David, idoneus manu. Libanus, candor. Sanir, via lucernae. Hermon, exsecratio. Aminadab, bona populi voluntas, vel populi ductoris, vel vexati. Sulamitis, pacem habens. Nadab, bona voluntas. Esebon, ratiocinationes. Damascus, sanguinis osculum. Carmelus, circumcisionis cognitio. Beilamse, aliquod imminens multitudini, vel turbae detentio. Thalpioth, exaltationes, vel excelsae.

Ἱερουσαλὴμ, ὅρασις εἰρήνης. Ἰσραὴλ, νοῦς ὁρῶν θεόν. Κηδὰρ, σκοτασμός. Σαλομὼν, εἰρηνικός. Γεδδὴ, ὀφθαλμὸς πειρατηρίου. Βαιθὴλ, οἶκος θεοῦ. Σιὼν, σκοπέλου, ἢ ἀκάτου. Γαλαὰδ, μέτοικοι μαρτυρίας, ἢ σκοπευτήριον ὑψηλόν. Δαβὶδ, ἱκανὸς χειρί. Λίβανος, λευκασμός. Σανὴρ, ὁδὸς λύχνου. Ἑρμὼν, ἀναθεματισμοῦ. Ἀμιναδὰβ, λαοῦ εὐδοκία, ἢ λαοῦ ἡγουμένου, ἢ ἐσκυλμένου. Συλαμίτις, εἰρηνεύουσα. Ναδὰβ, εὐδοκία. Ἐσεβὼν, λογισμοί. Δαμασκὸς, αἵματος φίλημα. Κάρμηλος, ἐπίγνωσις περιτομῆς. Βεελάμσε, ἐνέχον τι πλήθει, ἢ κατοχὴ ὄχλου. Θαλπιὼθ, ἐπάλξεις, ἢ ὑψηλαί.

Initium Cantici canticorum.

Ἀρχὴ τοῦ ᾄσματος τῶν ᾀσμάτων.

Canticum canticorum, quod est Salomoni, fons vitae est sponsus, qui clamat: si quis sitit, veniat ad me, & bibet. Ex ore enim illius effluunt sermones vitae, a quo studet, inhaerens proprio corpori, anima trahere spiritum, secundum Prophetam. Osculum enim hoc, purgatio est omnis maculae; propterea mihi videtur Dominus Simoni leproso hoc exprobrare: Quia osculum non dedisti mihi; si enim mundatus es ab adfectibus, ori tribuisti omnem puritatem.

Ἆσμα ᾀσμάτων ὅ ἐστι τῷ Σαλομὼν, πηγὴ ζωῆς ἐστιν ὁ νυμφίος βοῶν. εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. ἐκ τοῦ στόματος γὰρ αὐτοῦ ἀνομβροῦσιν οἱ λόγοι τῆς ζωῆς. ᾧ σπουδάζει προσερείσασα τὸ ἴδιον σῶμα ἡ ψυχὴ, ἑλκύσαι πνεῦμα κατὰ τὸν προφήτην. καθάρσιον γάρ ἐστι ῥύπου παντὸς τοῦτο τὸ φίλημα. διό μοι δοκεῖ τῷ λεπρῷ Σίμωνι τὸ τοιοῦτον ὀνειδιστικῶς προσφέρειν ὁ κύριος. ὅτι φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας. ἢ γὰρ ἂν ἐκαθάρθης τοῦ πάθους τῷ στόματι πᾶσαν τὴν καθαρότητα.

Aliter.

Ἄλλως.

Ne per Prophetas, inquit, procetur me, sed per se ipse colloquatur mecum. Alius vero quam carnalis, spiritalis sensus, propter quem Ioannes dicit: Et manus nostrae contrectaverunt de Verbo vitae; & sponsa osculari cupit. Spiritus Sanctus, Canticum canticorum, ait. Ad omnes pacem ab adfectibus habentes cantabit canticum hoc.

Μὴ διὰ προφητῶν μνηστευσάσθω μέ φησι, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ ὁμιλησάτω με. ἄλλη δὲ παρὰ τὴν σαρκικὴν ἡ πνευματικὴ αἴσθησις. δι' ἧς ὅ, τε Ἰωάννης φησίν. καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς. καὶ ἡ νύμφη φιλῆσαι ποθεῖ. ᾆσμα ᾀσμάτων τὸ ἅγιον πνεῦμά φησι. πρὸς πάντα εἰρηνεύοντα ἀπὸ τῶν παθῶν ᾄσεται τὸ ᾆσμα τοῦτο.

Sponsa.

Ἡ νύμφη.

Osculetur me osculo oris sui.

Φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ.

Sicuti in picturis non ad quamlibet colorum superficiem, sed ad corpus totum picturae intendimus; ita & hic colores putandi sunt, os, & osculum, & unguentum. Corpus autem, quod continet, beatitudo, & adfectuum privatio, atque cum Deo coniunctio.

Ὥσπερ ἐν ταῖς εἰκονογραφίαις οὐ πρὸς ἑκάστην χροιὰν τῶν βαμμάτων, ἀλλὰ πρὸς τὸ πᾶν σῶμα τοῦ γεγραμμένου γινόμεθα. οὕτω κἀνθάδε χρώματα μὲν νομιστέον, στόμα, καὶ φίλημα, καὶ μύρον. σῶμα δὲ περιεκτικὸν, μακαριότητα, καὶ ἀπάθειαν, καὶ τὴν πρὸς τὸ θεῖον συνάφειαν.

Aliud. Ἀλ-

Α'λλως.

Τῶν ἑδνοφέρων προφητῶν ἀγόντων τῇ νύμφῃ ἀμνηςίαν κακῶν, ἁμαρτίας ἀναίρεσιν, μεταςοιχέωσιν φύσεως, παραδείσε τρυφῆς τὴν ἄνω βασιλέαν. ἐξανθεῖ τῇ χαρᾷ, κατεπιςπεύδει τὴν δόσιν, καὶ πρὸς τὴν ἀνάκρασιν ἐπάγεται. ὕτω γὰρ καὶ Μούσῆς πολλάκις τύτυ γε τῦ φιλήματος ἀξιωθεὶς, καὶ ςόμα πρὸς ςόμα πληροφορηθεὶς θεὸν, ὡς μὴ ἑωρακὼς αὐτὸν ἔλεγεν. ἐμφάνισόν μοι σεαυτόν. ὡς τῶν προφητῶν λεγόντων, ἐπεθύμησεν ὁ βασιλεὺς τῦ κάλλυς συ. καὶ ἀλλαχῦ. ὃν τρόπον εὐφρανθήσεται νυμφίος ἐπὶ νύμφῃ, ὕτω εὐφρανθήσεται ὁ κύριος ἐπὶ σοί.

Aliter.

Adducentibus, & dotem ferentibus Prophetis ſponſae, malorum oblivionem, peccati excidium, naturae mutationem, & Paradiſi deliciarum ſupernum regnum, floret gaudio, ad donum feſtinans, & ad continentiam inducitur. Ita ipſe Moyſes ſaepe hoc oſculo dignus habitus eſt, & facie ad faciem Deo omnimode plenus quaſi ipſum non vidiſſet, dicebat: oſtende mihi te ipſum. Similiter dicentibus Prophetis, concupivit Rex pulcritudinem tuam. Et alibi: Quemadmodum laetabitur ſponſus de ſponſa, ita Dominus laetabitur de te.

Ο'τι ἀγαθοὶ μαςοί συ ὑπὲρ οἶνον.

Τὸ νηπιῶδες δίδαγμα θεῦ, ὑπὲρ τὸ εὔτονον καὶ θερμότατον τῦ κόσμυ σόφισμα.

Quia meliora ſunt ubera tua vino.

Dei doctrina robuſtum, ferventiſsimumque mundi commentum excedit, & anteit.

Φίλωνος.

Οἱ μαζοί, αἱ δύο διαθῆκαι. αἱ ὑπὲρ τὸν ἐπίγειον λόγον.

Καὶ ὀσμὴ μύρων συ ὑπὲρ πάντα ἀρώματα.

Philonis.

Duo ubera, duo foedera, quae praeſtant terreno ſermoni.

Et odor unguentorum tuorum ſupra omnia aromata.

Φίλωνος.

Ο'σμὴ μύρων συ, τῆς βασιλέας συ, καὶ τῆς ἀρχιερατέας. μύρῳ γὰρ οἱ βασιλεῖς ἐχρίοντο. ἡ σὴ ὖν βασιλέα, καὶ ἱερατέα, ὑπερῆρεν τὰ ἐπὶ γῆς.

Philonis.

Odor unguentorum tuorum, regni tui, & ſacerdotii tui. Vnguento enim reges ungebantur. Regnum itaque, & ſacerdotium tuum, terrenis omnibus praeſtiterunt.

Γρηγορίυ Νύσσης.

Η'τοι αἱ ἀρεταί συ ὑπὲρ τὰς παρ' ἡμῖν ἀρετάς. κατὰ τὸ, ἐκάλυψεν ὐρανὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ. ἣ μὲν γὰρ αὐτοσοφία τυχὼν καὶ δικαιοσύνη τυγχάνει. ἡμεῖς δὲ τοῖς τοιύτοις προχωννύμενοι κατὰ τὴν ἑαυτῦ δύναμιν καὶ προαίρεσιν ἕκαςος, ἄλλος ἄλλως ἐν εὐωδίᾳ γινόμεθα.

Μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου.

Η' ὅτι ἐκβὰς εὐωδίασε τὸν γῆν. ἤτι οὐκ ἔςι σημασία περιληφθῆναι τὴν ἀόριςον φύσιν.

Gregorii Nyſſeni.

Virtutes profecto tuae ſunt ſupra noſtras virtutes. Iuxta illud: Virtus eius coelum operuit, quae quidem eius ex ſeipſa ſapientia forte, & iuſtitia eſt. Nos vero huiuſmodi unguentis perfuſi ſecundum eius virtutem, & electionem quilibet, alius aliter in odore ſumus.

Vnguentum evacuatum nomen tuum.

Vel quia deſcendens odore terram replevit, vel quia infinita natura ſignificatione comprehendi non poteſt.

E'λαιον ἐπιχεόμενον ὄνομά συ.

Διὰ τῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε, εἵλκυσάν σε. ὀπίσω συ εἰς ὀσμὴν μύρων συ δραμῦμαι. Τίς γὰρ τοιύτυ κάλλυς ἀνέραςος γίνεται, εἰ μόνος τὸν ὀφθαλμὸν ἐνατενίσαι τῇ ὥρᾳ δυνάμενος. νεάνιδες ὖν αἱ ἡβῶσαι ψυχαί. καὶ μήτε νηπιώδη ἄνοιαν, μήτε ῥυτίδα ἔχυσαι. εἵλκουσάν σε εἰς ἀγάπησιν, φησὶν ἡ σοφία. ἐγὼ τὺς ἐμὲ φιλῦντας ἀγαπῶ.

Oleum effuſum nomen tuum.

Propterea adoleſcentulae dilexerunt te, traxerunt te, in odorem unguentorum tuorum poſt te currentes. Quis enim huiuſmodi pulcritudinis non fiat amans, ſi in oculum tantum inſpicere in hora poſſit. Adoleſcentulae igitur ſunt animae, quae iuveneſcunt, & neque infantilem amentiam, neque rugam habent. Traxerunt te in dilectionem, inquit Sapientia. Ego diligentes me diligo.

Η' νύμφη.

Εἰσήνεγκέ με ὁ βασιλεὺς εἰς ταμιεῖον αὐτῦ.

Αἱ μὲν ἔτι νηπιάζυσαι προςτρέχυσι τῇ εὐωδίᾳ, ἡ δὲ προκόψασα μετὰ τὸ φίλημα εἰς τὰ ἄδυτα, ὡς ὁ Παῦλος, εἰσάγεται. τὺς συγκληρονόμυς γὰρ εἰς τὴν βασιλέαν εἰσάγει, εἰς τὺς ἔνδον μυχύς.

Sponſa.

Introduxit me Rex in cubiculum ſuum.

Illae quidem adhuc infantes ad odorem accurrunt; haec vero quum proceſſiſſet, poſt oſculum in adyta, ut Paulus, ingreditur. Cohaeredes enim in regnum, atque intima penetralia introducit.

Adolescentulae.

Laetamur, & exsultamus in te.

Sed & nos participes fac intelligentiae, sicuti particeps fuit ille, qui in pectore Christi recubuit, & amatus ex ipso Theologiam ad nos transtulit.

Diliximus ubera tua super vinum. Rectitudo dilexit.

Ideo, inquit, tua documenta dileximus, quoniam rectitudo, hoc est Christus, dilexit te, & omne obliquum in rectitudine dirigit. Vbera tua supra vinum, ut tu supra sermones. Vera est sapientia tua.

Nigra sum, sed formosa, filiae Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.

Ne miremini, inquit, quod rectitudo dilexit me, sed quod me splendidam effecit, quum ob peccatum nigra essem. Et vos igitur, filiae Ierusalem, etsi tabernacula Cedar eratis, quod nuper in vobis tenebrae habitarent. Hanc enim Cedar interpretationem habet. Et pelles Salomonis estis in adscensionibus, hoc est templum pacifici Regis, & lucis domicilium. Animae vero discipulae sunt Christi. Ierusalem enim visio pacis.

Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decoloravit me Sol.

Ne cogitetis, quod fusca creata sim, sed quod tentatio obfuscavit me. Invenio enim refrigeratum Solem iuxta illud, Sol diei non uret te.

Filii matris meae pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis; vineam meam non custodivi.

Filios matris dicit inimicos intelligibiles. Rationem enim habent, & omnes pariter proveniunt ab eadem divina natura. Inimici igitur, inquit, qui sub intelligentiam cadunt, quum me e pulcra vinea, hoc est e Paradiso, eiecissent, posuerunt me custodem in vineis suis. In illis botrus amarulentiae, & uva fellis, thimusque draconum germinat. In vineis autem dixit, propter multiplicem malitiae divisionem. Deinde postquam veteris lapsus recordata est, quum sermonem de adolescentulis reliquisset, iterum oratione, ac precibus sponsum revocat.

Philonis.

Filii matris sunt Apostoli. Propterea quod non venerunt pacem mittere in terram, sed gladium. Posuerunt me custodem in vineis, fructui fidei multas uvas habenti, Vineam meam non custodivi. Hoc ex Iudaeis populus poenitens ac resipiscens dicit,

Nuntia mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Ne forte vagari incipiam cum gregibus sodalium tuorum.

Nomen enim tuum ignorans ex dilectione te voco,

Αἱ νεανίδες.

Ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν σοί.

Ἀλλὰ καὶ ἡμῖν μετάδος τῆς ἐπιγνώσεως. οἷα ὁ προσαναπαυόμενος τῷ στήθει Χριστοῦ, καὶ φιληθεὶς ἐξ αὐτοῦ μεταδέδωκε τῆς θεολογίας ἡμῖν.

Ἀγαπήσωμεν μαστούς σου ὑπὲρ οἶνον. εὐθύτης ἠγάπησε.

Ἵνα σύ φησι τὰ διδάγματα ἀγαπήσωμεν, ἐπειδὴ ἡ εὐθύτης, τουτέστιν ὁ Χριστὸς, ἠγάπησέ σε ᾧ πᾶν τὸ σκολιὸν εἰς τὸ εὐθὺ ἀπορθοῦται. μαστούς σου ὑπὲρ οἶνον, ὡς σὺ τοὺς λόγους, ἀληθινὴ ἡ σοφία σου.

Μέλαινά εἰμι, καὶ καλὴ, θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, Ὡς σκηνώματα Κηδὰρ, ὡς δέῤῥεις Σαλομών.

Μὴ θαυμάζετε, φησὶ, ὅτι ἠγάπησέ με ἡ εὐθύτης. ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ἐξ ἁμαρτίας μέλαιναν οὖσαν λαμπρὰν ἀπέδειξε. καὶ ὑμεῖς τοίνυν, ὦ θυγατέρες Ἱερουσαλήμ. κἂν σκηνώματα τοῦ Κηδὰρ ἦτε, διὰ τὸ ἐνοικῆσαι πρώην ἐν ὑμῖν σκότος. τοῦτο γὰρ ἡ τοῦ Κηδὰρ γνῶσις διερμηνεύεται. καὶ δέῤῥεις τοῦ Σαλομὼν γένεσθε ταῖς ἀναβάσεσι. τουτέστι ναὸς τοῦ εἰρηνικοῦ βασιλέως, καὶ φωτὸς οἰκητήριον. μαθητευόμεναι Χριστῷ ψυχαί. Ἱερουσαλὴμ γὰρ ὅρασις εἰρήνης.

Μὴ βλέψητέ με ὅτι ἐγώ εἰμι μεμελανωμένη, ὅτι παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος, καθήψατο ἔφρυξε.

Μὴ νομίζητε ὅτι μέλαινα ἐκτίσθην, ἀλλ᾽ ὅτι ὁ πειρασμὸς ἐμελάνισέ με. εὑρίσκομαι γὰρ ἐπίψυκτον ἥλιον. ὡς ἐπὶ τοῦ, ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε.

Υἱοὶ μητρός μου ἐμαχέσαντο ἐν ἐμοί. ἔθεντό με φυλάκισσαν ἐν ἀμπελῶσιν· ἀμπελῶνα ἐμοῦ οὐκ ἐφύλαξα.

Υἱοὺς μητρὸς λέγει τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς. λογικοί τε γὰρ ὁμοίως καὶ ἐκ μιᾶς ἅπαντες αἰτίας τῆς θείας φύσεως, οἱ νοητοὶ οὖν φησὶν, ἐχθροὶ, ἐκβάλλοντές με τοῦ καλοῦ ἀμπελῶνος, ὅ ἐστι τοῦ παραδείσου, ἔθεντό με φυλάττειν τοὺς ἑαυτῶν ἀμπελῶνας. ἐν οἷς βότρυς πικρίας, καὶ σταφυλὴ χολῆς, καὶ θιμὸς δρακόντων γεωργεῖται. ἐν ἀμπελῶσι δὲ εἶπε, διὰ τὸ πολυσχιδὲς τῆς κακίας. εἶτα ἐπείπερ ἐμνήσθη τοῦ πάλαι πτώματος, καταλιποῦσα τὸν περὶ τὰς νεανίδας, λόγον, δι᾽ εὐχῆς πάλιν ἀνακαλεῖται τὸν νυμφίον.

Φίλωνος.

Υἱοὶ μητρὸς οἱ ἀπόστολοι. κατὰ τὸ, οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ μάχαιραν. ἔθεντό με φυλάκισσαν ἐν ἀμπελῶσι. τῷ τῆς πίστεως πολυβότρυϊ καρπῷ. ἀμπελῶνα ἐμὸν οὐκ ἐφύλαξα. ὁ ἐξ Ἰουδαίων λαὸς τοῦτο μετανοῶν φησί.

Ἀπάγγειλόν μοι ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου, ποῦ ποιμαίνεις. ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ. μήποτε γένωμαι ὡς περιβαλλομένη ἐπ᾽ ἀγέλαις ἑταίρων σου.

Τὸ γὰρ ὄνομά σου ἀγνοοῦσα, ἐκ τῆς ἀγάπης σε κα-

σε καλῶ, ἧς ἀγάπησάς με. πῶς γάρ σε μη ἀγαπήσω, τὸν οὕτω με ἀγαπήσαντα. δίδαξον οὖν μέ, φησι, ποῦ ποιμαίνεις, ἵνα εὑροῦσα τὴν σωτήριον νομὴν ἐμφορηθῶ τῆς οὐρανίου τροφῆς. ἧς ὁ μὴ φαγὼν, οὐ δύναται εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν. ἐὰν γὰρ ἐν ταύτῃ με ποιμαίνῃς, κοιτάσῃς με πάντως ἐν μεσημβρίᾳ. ἀντὶ τοῦ ἀναπαύσῃς ἐν τῷ ἀσκίῳ φωτὶ τῆς ἀναστάσεως. γνώρισόν μοι τοίνυν πῶς χρὴ ποιμαίνεσθαι, καὶ τίς ἡ ὁδὸς τῆς μεσημβρινῆς ἀναπαύσεως. μήποτέ με τῆς ἀγαθῆς χειραγωγίας ἀποσφαλεῖσαν ταῖς ἀλλοτρίαις τῶν σῶν ποιμνίων ἀγέλαις ἡ τῆς ἀληθείας ἄγνοια συνελάσῃ. ταῦτα δὲ εἶπε περὶ τοῦ γινομένου κάλλους αὐτῇ ἀγωνιῶσα. καὶ ὅπως ἂν εἰς τὸ διηνεκὲς παραμένοι ἡ εὐμορφία μαθεῖν ἀξιοῦσα. τέως οὖν ἀναβάλλεται τὴν ἀπόκρισιν ὁ νυμφίος ἐξάπτων τὸν πόθον. ἀποκρίνονται δὲ οἱ φίλοι. παρακαλῶ σε, ὦ λόγε, ἐμφάνισον σεαυτόν. τὸ μεσημβρινὸν δὲ τῆς πόλεως τῆς ἑαυτῆς ἐδείλωσεν 1 εἰποῦσα. ποῦ ποιμαίνεις, ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ.

voco, qua tu dilexisti me. Quomodo enim te non diligam, qui ita me dilexisti? Doce igitur me, inquit, ubi pascas, ut quum invenero salutaria pascua caelesti alimento replear, quod qui non manducaverit, in vitam ingredi nequaquam poterit. Si enim in his me pascis, facies me cubare omnino in meridie, pro, requie in serena luce resurrectionis. Ostende igitur mihi, ubi pascere oporteat, & quaenam sit via meridianae quietis. Ne forte ignorantia veritatis abducat me aberrantem a recta manuductione, una cum alienis gregibus ovilium suorum. Haec autem anxia de addita ei pulcritudine; & discere quaerens an perpetuum ei forma permansura sit. Hactenus sponsus responsionem differt excitans desiderium. Respondent autem amici: Precor te, o Verbum, manifesta teipsum. Meridiem autem suae civitatis manifestavit, quum dixit: ubi pascas, ubi cubes in meridie.

Φίλωνος.

Philonis.

Κατὰ τὴν τοῦ πάθους ὥραν. ὅτε ἀπὸ ὥρας ἕκτης ἕως ὥρας ἐννάτης σκότος ἐγένετο ἐν ᾗ καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ καύσωνος τῶν πειρασμῶν. ποῦ οὖν κρυπτάζει, φησὶ, τοὺς σοὺς ἐάσασα πειράζεσθαι.

Secundum tempus passionis. Quando ab hora sexta, usque ad horam nonam tenebrae factae sunt, in quo summus aestus tentationum. Ubi igitur absconderis, inquit, sinens, ut tui tententur.

> Ἐπ' ἀγέλαις ἑτέρων σου ὡς ῥεμβομένη. ἐὰν μὴ γνῷς σεαυτὴν ἡ καλὴ ἐν γυναιξίν. ἔξελθέ συ ἐν πτέρναις τῶν ποιμνίων. καὶ ποίμαινε τὰς ἐρίφους σου ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμένων σου.

> *Si ignoras te, o pulcerrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce haedos tuos iuxta tabernacula pastorum.*

Ἀσφαλέστατόν ἐστιν ἡμῶν φυλακτήριον, τὸ ἑαυτὸν μὴ ἀγνοῆσαι. ὁ γὰρ ἑαυτὸν ἐπιγνοὺς, καὶ ἑαυτοῦ γινόμενος, οὐ δὲ τῶν περὶ ἑαυτὸν οὐχ ἁμαρτήσεται, οὐδὲ τοῖς τῶν προοδευσάντων πεπλανημένοις ἴχνεσιν ἀκολουθήσας ἀγνοίᾳ τῆς ἀληθείας ἀντὶ προβάτου λήσει μεταβαλὼν εἰς ἔριφον. οὐκοῦν τοῦτο συμβουλευόντων ἐστὶν ἀκούειν τῶν φίλων τοῦ νυμφίου. ὅτι συ, ὦ ψυχὴ, ἐκ μελαίνης γινομένη καλὴ, εἴ σοι μέλλει 2 τοῦ συνδιαιωνίζειν σοι τῆς εὐμορφίας τὴν χάριν, μὴ τοῖς ἴχνεσιν ἐπιπλανῶ τῶν προοδευκότων, μήποτε προσεθῇς τῇ τῶν ἐρίφων ἀγέλῃ, ὧν ἡ στάσις ἐπὶ τὸ σκαιὸν ἀπεώσθη, νοεῖς δὲ πάντως τὸν λόγον ἐκ τῆς τοῦ εὐαγγελίου φωνῆς. τοῦτο δὲ τὸ νόημα καὶ δι' ἑτέρου ἀντιγράφου σαφέστερόν ἐστι κατανοῆσαι. ὡς μηδὲ τὴν σύνταξιν τῶν ῥημάτων δοκεῖν ἀσυναρτήτως ἔχειν. φησὶ γὰρ. ὅτι ἐὰν μὴ γνῷς σεαυτὴν ἡ καλὴ ἐν γυναιξὶν, ἔξελθε ἐκ τῶν πτερνῶν τοῦ νυμφίου. καὶ ποιμανεῖς ἐρίφους ἀντὶ σκηνωμάτων ποιμνίων. τὸ οὖν ἔξελθε, ἀντὶ τοῦ ἐξελεῦσαι. καλὴ δὲ παρὰ πάσας φυλὰς ἡ νυμφὴ Χριστοῦ.

Tutissima est nostra custodia seipsum non ignorare. Qui enim seipsum cognoscit, & sui ipsius est, neque in iis, quae ad se attinent, peccat, neque praecedentium vestigiis errantibus insistens, inscius ignorantia veritatis, pro ove mutabitur in haedum. Igitur eorum, qui in his consilium dant, est audire amicos Sponsi. Quoniam tu, o anima, ex nigra pulcra facta, si tibi curae est, ut pulcritudinis gratia tibi perpetuum inhaereat, ne erres vestigiis insistens eorum, qui praecesserunt, ne forte haedorum gregi addaris, quorum statio in sinistram reiecta est. Intelligis vero omnino sermonem ex voce Evangelii. Hanc vero intelligentiam etiam per alterum exemplar dilucidius est comprehendere, adeo ut neque constructio verborum inarticulata esse videatur. Inquit enim: Nisi te ipsam noveris, o pulcra in mulieribus, exi ex calcaneis sponsi, & pasces haedos pro tabernaculis pastorum. Igitur, exi, est pro, egredere. Pulcra vero prae cunctis tribubus Sponsa Christi.

Φίλωνος.

Philonis.

Ὡς ἀπὸ τοῦ νυμφίου καλὴν ἐν γυναιξὶ λέγει, ἐπείπερ ἐν πάσαις ταῖς συναγογαῖς αὕτη μόνη καλή. ἐὰν οὖν, φησὶ, μὴ γνῷς ποῦ ἦς καὶ ποῦ εἶ· ἐὰν μὴ γνῷς σου τὸ κάλλος, ὅτι παρ' ἐμοῦ αὐτὸ κέκτησαι ἔξελθε ἐν πτέρναις τῶν ποιμνίων, καὶ ποί-

Tamquam ex parte sponsi pulcram in mulieribus dicit, quoniam in omnibus coetibus haec sola pulcra. Si igitur, inquit, non nosti ubi eras, & ubi es; si minus nosti pulcritudinem tuam, & quod a me ipsam possedisti, exi in calcibus gre-

1 ἐδείλωσεν) Scrib. ἐδήλωσεν.

2 μέλλει) Scrib. μέλει.

gregum, & pasce haedos tuos, comminatorius sermo. Si enim indignam teipsam, inquit, constituis mea gloria, pasce haedos tuos, hoc est, peccatorum animas in tabernaculis Regum Israel.

καὶ ποίμαινε τὰς ἐρίφους σου. ἀπειλητικὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ ἀναξίαν σεαυτὴν, φησὶ, καθίστης τῆς ἐμῆς δόξης, ποίμαινε τὰς ἐρίφους σου. τουτέστι τὰς τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχὰς ἐν τοῖς σκηνώμασι τῶν τοῦ Ἰσραὴλ βασιλέων.

Athanasii.

Ἀθανασίου.

Ipse ad ipsam. Nosce teipsam primum, ut & me cognoscere valeas. Si minus nosti teipsam, si non adgnovisti, si nescivisti, exi tu in calcibus secundum vestigia, & pasce haedos tuos, & nutrieris peccata pro virtutibus; in tabernaculis pastorum, in concupiscentiis contrariarum potestatum pascentium te.

Αὐτὸς πρὸς αὐτήν. γνῶθι σεαυτὴν πρῶτον, ἵνα καὶ ἐμὲ γνῶναι δυνηθῇς. ἐὰν μὴ γνῷς σεαυτήν. εἰ οὐκ ἔγνως, εἰ μὴ οἶδας. ἔξελθέ συ ἐν πτέρναις κατ' ἴχνη. καὶ ποίμαινε τὰς ἐρίφους σου. καὶ θρέψῃς ἁμαρτίας ἀντὶ ἀρετῶν. ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμαίνων 1. ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν ποιμαινόντων σε.

Equitatui in curribus Pharaonis adsimilavi te, amica mea.

Τῇ ἵππῳ τοῦ ἐν ἅρμασι Φαραὼ ὁμοίωσά σε πλησίον μου.

Equitatus Dei ordinatus contra currus Pharaonis, potestas quaedam Angelica, & invisibilis submergens Aegyptium. Huic figurate adsimilatur mundata lavacro anima omnem Aegyptissantem cogitationem, & omnem alienigenam malitiam aquis diluens. Videlicet, te quondam in curribus Pharaonis, pro eo, quod est, subiugatam malo. Nunc equitatui meo adsimilavi. Adsimilavi te, proxima mea, amica mea.

Ἵππος θεοῦ ἀντιτασσομένη τοῖς ἅρμασι Φαραὼ, δύναμίς τις ἀγγελικὴ καὶ ἀόρατος, καταποντίζουσα τὸν Αἰγύπτιον. ταύτῃ τροπικῶς ἀπεικάζεται ἡ κεκαθαρμένη τῷ λουτρῷ ψυχὴ, πᾶν Αἰγυπτιάζον νόημα, καὶ πᾶσαν ἀλλόφυλον κακίαν τοῖς ὕδασι κατακλύζουσα. ἤτοι σὲ τὴν ποτὲ ἐν εἵρμασι Φαραὼ, ἀντὶ τοῦ, τὴν ὑπεζευγμένην τῷ πονηρῷ νῦν τῇ ἵππῳ μου ὡμοίωσα. ὡμοίωσά σε ἡ πλησίον μου ἡ ἑτέρα 2 μου.

Cur speciosae factae sunt maxillae tuae, ut turturis?

Τί ὡραιώθεσαν αἱ σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος;

Sed non tamquam equae indigentes camo, & fraeno ad laqueum, sed sobrietate decoratae. Decet igitur te, inquit, munda vita. Tamquam ad intemperantiam aequae continentia turturis adsumta est.

Ἀλλ' οὐχ ὡς ἵππου δεόμεναι κημοῦ καὶ χαλινοῦ πρὸς ἀγχόνην. ἀλλὰ σωφροσύνῃ καλλωπιζόμεναι. ἐμπρέπει οὖν σοί, φησιν, ἡ καθαρὰ ζωή. ὡς πρὸς τὸ ἀκόλαστον τῆς ἵππου τὸ σῶφρον τῆς τρυγόνος παρείληπται.

Collum tuum tamquam monilia.

Τράχηλός σου ὡς ὁρμίσκοι.

Circulare, ut equae, & incurvum; substinens quidem terram, considerans vero Baptismate. Plurale autem, propter virtutum multitudinem.

Κυκλοτερὴς ὡς ἵππου. καὶ ἐπικαμπής. ἀνέχων μὲν τῆς γῆς, κατανοῶν δὲ τῷ βαπτίσματι, τὸ δὲ πληθυντικὸν, διὰ τὸ πολὺ τῶν ἀρετῶν.

Didymi.

Διδύμου.

Non solum dicens: collum tuum monilibus non circumdatur, sed hoc ipsum monile est, ornatus exsistens, sed non ornatu circumplicatum. Collum vero intelligitur subiectio animae.

Μονονουχὶ λέγων. ὁ τράχηλός σου οὐχ ὁρμίσκοις περίκειται, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ὁρμίσκος ἐστὶν, κόσμος ὢν, ἀλλ' οὐ κόσμιον περικείμενος. τράχηλος δὲ νοεῖται τὸ ὑποτακτικὸν τῆς ψυχῆς.

Amici.

Οἱ φίλοι.

Similitudines auri faciemus tibi, cum punctis argenti, donec Rex in accubitu suo.

Ὁμοιώματα χρυσίου ποιήσομέν σοι, μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου, ἕως ὁ βασιλεὺς ἐν ἀνακλήσει 3 αὐτοῦ.

Circumponemus tibi, inquit, phaleras aureas, equae faciem exornantes, de Deo opiniones; Aurum enim Deus; argentum vero de eo sermo, ut sis cathedra Regis.

Περιθήσωμέν σοι, φησὶν, ἀφάλαρα 4 χρυσόπλαστα, τὰ τῆς ἵππου τὴν μορφὴν ὡραΐζοντα. τὰς περὶ θεοῦ δόξας. χρυσίον γὰρ ὁ θεός, ἄργυρος δὲ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος, ὡς ἂν εἴης καθήδρα τοῦ βασιλέως.

Philonis.

Φίλωνος.

Similitudines auri, martyres igne probati sicut

Ὁμοιώματα χρυσίου, οἱ ὁμοίως χρυσίῳ ἐν πυρὶ

1 ποιμαίνων) Scrib. ποιμένων.
2 ἑτέρα) Scrib. ἑταίρα.

3 ἀνακλήσει] Scrib. ἀνακλίσει.
4 ἀφάλαρα) Scrib. φάλαρα.

πυρὶ δοκιμασθέντες μάρτυρες. οἱ καὶ φέρουσι τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν. οὐ μόνον ἐν καιρῷ διωγμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης. διὰ τοῦ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν τρέχειν. ἕως ὅτε ὁ βασιλεὺς μέλλει ἔρχεσθαι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ. ὁμοιώματα χρυσίου ποιήσωμέν σοι. τουτέστιν ἰνδάλματα τῆς ἀληθείας. ἀκατάληπτον γὰρ τὸ θεῖον. περιβλήματα χρυσᾶ, μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου. μετὰ ποικιλμάτων, ἐν ᾀσμάτων ἀργυροειδῶν. ἐν κέγχροις ἀργυροῖς.

sicut aurum. Hi vero ferunt stigmata Christi in corpore suo. Non solum tempore persequutionum, sed etiam tempore pacis. Eo quod currat angustam, & tritam viam; donec Rex venturus sit in regeneratione. Similitudines auri faciemus tibi, hoc est, imagines veritatis. Incomprehensibilis enim Deus. Monilia aurea cum punctis argenti, cum varietatibus in canticis argenteis, in millis argenteis,

Ἡ Νύμφη πρὸς τοὺς φίλους.

Sponsa ad amicos.

Νάρδος μου ἔδωκεν ὀσμὴν αὐτοῦ.

Nardus mea dedit odorem suum.

Ἡ ἐκ τῶν ποικίλων ἀνθέων τῆς ἀρετῆς συναγομένη εὔπνοια ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ τοῦ νυμφίου τὴν αἴσθησιν. ἐν ἑαυτῇ γὰρ ὀσφραίνεται τῆς Χριστοῦ εὐωδίας. ἢ ὅτι ἡ ἑαυτοῦ βρωστικὴ εὐωδία, καὶ τὸ πάθος, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ ἀλάβαστρον τοῦ μύρου, δέδωκε πανταχοῦ τὴν ὀσμήν.

Ex variis floribus virtutis collecta bona adspiratio ingenerat animae sponsi sensum. In seipsa enim redolet Christi bonum odorem, vel quia firmus sui ipsius odor, & passio, quare & alabastrum unguenti dedit ubique odorem.

Ἀπόδεσμος τῆς στακτῆς, ἀδελφιδός μου ἐμοὶ, ἀνὰ μέσον τῶν μαστῶν μου αὐλισθήσεται.

Fasciculus stactes, nepos meus mihi, in medio uberum meorum commorabitur.

Ὁ εὐωδιάζων τὴν ψυχὴν λόγος ἐγκάρδιός μοι κεῖσεται, ζωπυρῶν τὸ πᾶν τοῦ σώματος. ὄνομα δὲ τῷ κυρίῳ ἡ φιλανθρωπία πεποίηκεν. ἀδελφὸς γὰρ ἡμῶν ἐχρημάτισεν. ἤτοι καὶ ἡ ἐξ ἐθνῶν ἀδελφιδοῦν καλεῖ, ἅτε υἱὸν τῆς ἀδελφῆς. ὅ ἐστι τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς.

Sermo, qui bono odore replet animam, in corde mihi haeret, vivificans totum corpus. Nomen vero Domino humanitas, & erga homines clementia, fecit. Frater enim noster vocari voluit; videlicet, quae ex gentibus est nepotem vocat, utpote, filium sororis, hoc est synagogae Iudaeorum.

Φίλωνος.

Philonis.

Ἀπόδεσμος τῆς στακτῆς, τὸ ἀποστάξαν τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ αἷμα, καὶ ὕδωρ, καὶ πνεῦμα. ἀνὰ μέσον δὲ τῶν μαστῶν, τουτέστι τῶν δύο διαθηκῶν κεῖται τοῦ Χριστοῦ μυστήριον. ἀπόδεσμος τῆς στακτῆς. σμύρνης.

Fasciculus stactes, est sanguis, & aqua, & spiritus, quae stillant ex latere Christi: in medio vero uberum, hoc est duorum testamentorum situm est Christi mysterium. Fasciculus stactes, myrrhae.

Βότρυς τῆς κύπρου ἀδελφιδοῦς μου ἐμοί.

Botrus Cypri nepos meus mihi.

Τέως μὲν κυπρίζων βότρυς, καὶ τὴν εὐοσμίαν παρεχόμενος. ἐσόμενος δὲ οἶνος εἰς εὐφροσύνην ἐμοί.

Hactenus botrus e Cypro, & suavem odorem effundens; futurum vero vinum in laetitiam mihi.

Ἐν ἀμπελῶσιν Ἐγγαδδί.

In vineis Engaddi.

Ἀμπελοφόρος ὁ κλῆρος τοῦ Γάδ. ἑρμηνεύεται δὲ ἐπίτευγμα. ἐπέτυχον δὲ τὰ ἔθνη.

Vitifera sors Engaddi. Interpretatur vero lucrum accedens. Adsequutae autem sunt gentes.

Ἰδοὺ καλὴ εἶ ἡ πλησίον μου. ἰδοὺ εἶ καλή.

Ecce pulcra es amica mea, ecce pulcra es.

Ἐπειδὴ πλησίον μου γέγονας, καλὴ εἶ. δὶς δὲ εἶπε καλὴ, ἵνα εἴπῃ ἔσωθεν τε καὶ ἔξωθεν, ἐν πράξει καὶ θεωρίᾳ.

Quoniam amica mea fuisti, pulcra es. Bis autem dixit, pulcra, quasi dixerit, intus, & extra, in actu, & speculatione.

Ὀφθαλμοί σου ὡς περιστερῶν.

Oculi tui tamquam columbarum.

Οἷα πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀτενίζοντες ζωήν. τοῖς γὰρ ἐπιτηδεύμασιν ὁμοιοῦται ἡ ψυχή. καὶ πρὸς ἃ πράττει τυποῦται, καὶ κατ' αὐτὰ σχηματίζεται. ὀφθαλμοὶ δὲ καὶ οἱ ἄκακοι καὶ ὀξυδερκεῖς τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι.

Veluti respicientes ad spiritalem vitam; studiis enim adsimilatur anima, & secundum ea, quae agit, formatur, atque figuratur. Oculi vero & innocentes, & acuti, Ecclesiae magistri.

Ἰδοὺ εἶ καλὸς ὁ ἀδελφιδός μου, καί γε ὡραῖος. προσκλίνη ἡμῶν σύσκιος.

Ecce pulcer es nepos meus, & speciosus, accubitus noster umbrosus.

Ὅτε ἔσχε καλοὺς ὀφθαλμοὺς, τότε εἶδε τοῦ νυμφίου τὸ κάλλος. καὶ φησί. ἡ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἐπανάπαυσις σου συνεσκίασε τῇ σαρκὶ τὴν θεότητα. τίς γὰρ ὑπέστη σου τὴν ἐμφάνειαν,

Quum habuit pulcros oculos, tunc vidit sponsi pulcritudinem, & dicit: tua in humanitate requies carne Divinitatem adumbravit. Quis enim adparitionem tuam substineat? Cubare

bare vero nominat, tamquam sponsa, figurata significatione, mistionem humanae naturae cum divinitate significans.

Philonis.

Pulcer in Lege, speciosus in Evangeliis. Pulcer in Prophetis, speciosus in Apostolis. Pulcer in bonis praesentis seculi, speciosus in futuris. Accubitus vero noster umbrosus. Tu enim nos & in morte protegis. Si enim ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.

Trabes domorum nostrarum cedri; laquearia nostra cyparissi. Rosae quaedam.

Trabes domorum nostrarum cedri. Virtutes prohibentes imbrem tentationum. Incorrupta enim cedrus. Laquearia vero cyparissi, odora officiorum manifestatio. Hoc igitur arbitror, per ea, quae dicuntur, nos erudire. Non solum in anima virtutes in habitu dirigere in obscuro, sed neque incuriose habere quoad venustatem in eo quoad adparet, ut videntes iuventur. Trabes enim laquearibus occultantur, & exornantur.

Philonis.

Trabes, Prophetae; laquearia, praelucentes Apostoli. Laquearia, tigilli. Laquearia sunt concinna quaedam, & celata tabularum compages, pavimenti pulcritudinem varians.

Ego flos campi. Lilium convallium. Sicut lilium in medio spinarum, ita proxima mea in medio filiarum.

Ego, inquit, postquam fuit in lecto sponsus, qui aedificavit sibi me domum, fui ex campo flos, qui est ex ampla nostra natura, & genitali, hoc est capace omnigenarum rerum. Nomen vero floris, lilium; cui naturaliter insitus splendor laetitiae fulgorem indicat. Campus vero hic, comparatione caelestis apsidis, convallis nominatur.

Philonis.

Quum audiisset ab Esaia, exsultet desertum, & floreat, ut lilium; & a Domino, Considerate lilia agri.

Aliter tamquam a Sponso.

Fui, inquit, in terra, ut floreant fideles, & in Inferno; hoc enim convalles. Lilium, hoc est, mortuus. Lilium convallium, locorum infernorum, vel animarum. Lilium sobria, & munda anima, ut lilium in medio spinarum, ut calyx rosae, ut rosa.

Vt malum in lignis silvae; ita nepos meus in medio filiorum.

Silvam nominat de more divina Scriptura silve-

νειαν. κλίνειν [1] δὲ ὀνομάζει ὡς νύμφη τῇ τροπικῇ σημασίᾳ τὸν πρὸς τὸ θεῖον ἀνάκρασιν τῆς ἀνθρωπίνου οὐσίας σημαίνουσα.

Φίλωνος.

Καλὸς ἐν νόμῳ, ὡραῖος ἐν εὐαγγελίοις. καλὸς ἐν προφήταις. ὡραῖος ἐν ἀποστόλοις. καλὸς ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὡραῖος ἐν τοῖς μέλλουσι. προσκλίνη δὲ ἡμῶν σύσκιος. σὺ γὰρ ἡμᾶς καὶ ἐν θανάτῳ σκέπεις· ἐὰν γὰρ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ.

Δοκοὶ οἴκων ἡμῶν κέδροι. Φατνώματα ἡμῶν κυπάρισσοι· ῥόδα τινά.

Δοκοὶ οἴκων ἡμῶν κέδροι, αἱ ἀπείργουσαι τὴν ἐπομβρίαν τῶν πειρασμῶν ἀρεταί. ἄσηπτος γὰρ ἡ κέδρος. φατνώματα δὲ κυπάρισσοι. ἡ εὐώδης τῶν κατορθωμάτων διαφάνεια. τοῦτο οὖν οἶμαι διὰ τῶν λεγομένων ἡμᾶς παιδεύεσθαι. μὴ μόνον ἐν τῇ ψυχῇ τὰς ἀρετὰς ἐν ἕξει κατορθοῦν διὰ τὸ ἄδηλον, ἀλλὰ μηδὲ τῆς κατὰ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνης ἀμελῶς ἔχειν, ἐφ' ᾧ τοὺς ὁρῶντας ὠφελεῖν. αἱ γὰρ δοκοὶ τοῖς φατνώμασι καλύπτονταί τε καὶ ἐξωραΐζονται.

Φίλωνος.

Δοκοὶ οἱ προφῆται. φατνώματα, οἱ προλάμποντες ἀπόστολοι. φατνώματα, στρωτῆρες. φατνώματά ἐστιν εὔρυθμός τις καὶ γλυφώδης σανίδων πῆξις, τὸ τῆς ὀροφῆς κάλλος διαποικίλλουσα.

Ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου. κρίνον τῶν κοιλάδων. ὡς κρίνον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν, οὕτως ἡ πλησίον μου ἀνὰ μέσον τῶν θυγατέρων.

Ἐγώ, φησι, μετὰ τὸ γενέσθαι ἐν τῇ κλίνῃ τὸν νυμφίον, ὃς ᾠκοδόμησεν ἑαυτῷ τὸν οἶκον ἐμὲ, γέγονα ἐκ τοῦ πεδίου ἄνθος. ὅ ἐστιν ἐκ τῆς πλατείας ἡμῶν φύσεως, καὶ γεννητικῆς, ἤτοι δεκτικῆς παντοίων πραγμάτων. ὄνομα δὲ τῷ ἄνθει κρίνον. ᾧ ἡ φυσικῶς ἐνθεωρουμένη λαμπρότης τὴν τῆς εὐφροσύνης μαρμαρυγὴν ὑπαινίσσεται. τὸ δὲ πεδίον τοῦτο, συγκρίσει τῆς οὐρανίου ἀψῖδος, κοινὰς [2] ὀνομάζεται.

Φίλωνος.

Ἀκούσασα παρὰ Ἡσαΐου, ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον. καὶ παρὰ τοῦ κυρίου, καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ.

Ἄλλος ὡς ἀπὸ τοῦ νυμφίου.

Γέγονά, φησιν, ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα ἀνθήσωσιν οἱ πιστοὶ καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ. τοῦτο γὰρ αἱ κοιλάδες. κρίνον, ὅ ἐστι νεκρός. κρίνον τῶν κοιλάδων, τῶν ἐν ᾅδου τόπων, ἢ ψυχῶν. κρίνον, ἡ σώφρων καὶ καθαρὰ ψυχὴ, ὡς κρίνον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν. ὡς κάλυξ. ὡς ῥόδον.

Ὡς μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, οὕτως ἀδελφιδός μου ἀνὰ μέσον τῶν υἱῶν.

Δρυμὸν ὀνομάζει συνήθως ἡ θεία γραφὴ τὸν ὑλώ-

---

1 κλίνειν] Scrib. κλίνην.

2 κοινὰς) Scrib. κοιλάς.

ὑλώδη τῶν ἀνθρώπων βίον, ἐν ᾧ τὰ φθαρτικὰ θηρία φωλεύει καὶ κατακρύπτεται. ἡ μὲν οὖν τελειουμένη ψυχὴ κρίνον γίνεται, ἑαυτὴν μόνον εὐωδιάζουσα, τὸν δὲ γεωργὸν οὐ τρέφουσα. ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρείαν ἔχει. ὁ δὲ κύριος ὡς μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ γέγονεν, ὅτι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἐνεκέντρισε πρὸς τὸ ὡραῖον τε καὶ εὐῶδες καὶ βρώσιμον. ἡμεῖς γὰρ τῶν ἐκείνου δεόμεθα. ἔχει γὰρ καὶ τὸ μῆλον βρῶσιν, καὶ πόσιν, καὶ εὐωδίαν: ὅ ἐστι σῶμα, καὶ αἷμα, καὶ πνεῦμα. οὕτως ἀδελφιδός μου ἀνὰ μέσον τῶν υἱῶν, τῶν Ἰουδαίων. κατὰ τὸ υἱοὺς ἐγέννησα, καὶ ὕψωσα. αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν.

Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπεθύμησα, καὶ ἐκάθησα. καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν λάρυγγί μου.

Τῆς γὰρ ἐπιθυμίας ἀπούσης, καὶ οὐ πρὶν ὑπὸ τὸν σκιὰν τοῦ μήλου ἐπανεπαυόμεθα, καῦσον ἀποστρέφοντος, καὶ θέαν ἡδύνοντος, καὶ ὄσφρησιν καὶ σῶμα τρέφοντος, καὶ στόμα γλυκαίνοντος.

Φίλωνος.

Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ, τουτέστι τοῦ νόμου, λέγοντος, οὐ φονεύσῃς, καὶ τὰ ἑξῆς. σκιὰν γὰρ ἔξων ὁ νόμος, καρπὸς δὲ αὐτοῦ ὁ εὐαγγελικός.

Πρὸς τοὺς φίλους.

Εἰσαγάγετέ με εἰς τὸν οἶκον τοῦ οἴνου.

Ὦ πῶς τρέξει τὸν θεῖον δρόμον ἡ καλῶς τῇ ἵππῳ παρακεισθεῖσα 1 ψυχή. ὡς πυκνῶς τοῖς ἅλμασι τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεται. οὐ γὰρ κεῖται τῷ τῆς σοφίας κρατῆρι. ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὸν ληνὼ 2 τοῦ μυστικοῦ οἴνου γενέσθαι ποθεῖ. συγκεράσατέ με ἐν σώματι Χριστοῦ.

Τάξατέ με ἀγάπην.

Ποιήσατέ με τεταγμένην γενέσθαι ἐν τῇ ἀγάπῃ, μή ποτε πάλιν ἐκπέσω αὐτῆς ἐπειδὴ γὰρ ἀγαπηθεῖσα 3 παρὰ τὴν πρώτην διὰ τῆς παρακοῆς ἐν τοῖς ἐχθροῖς ἐλογίσθην, νῦν δὲ αὖθις εἰς τὴν αὐτὴν ἐπανῆλθον χάριν, δι' ἀγάπης τῷ δεσπότῃ συναρμοσθεῖσα. κυρώσατέ μοι τὸ τῆς χάριτος τεταγμένον καὶ ἀμετάστατον δι' ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς ἐν τῷ παγίῳ, συντεροῦντες μοι τὸν πρὸς τὸ κρεῖττον ῥοπήν. τάξατε ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην. ἐπισωρεύσατε. πῶς μὲν ἀγαπᾶν χρὴ τὸν θεὸν, πῶς δὲ τὸν πλησίον.

Στηρίξατέ με ἐν μύροις.

Μύροις, ταῖς ἀρεταῖς. δυσώδης γὰρ ἡ ἁμαρτία. ὁ τοίνυν στηριχθῆναι βουλόμενος ἐν μύροις. τὸ βέβαιον ἐν ταῖς ἀρεταῖς αὐτῷ προσγενέσθαι ζητεῖ. ἐπανακλίνατέ με οἰνάνθῃ.

Στοιβάσατέ με ἐν μήλοις.

Στοιβάσατέ με ἐν μήλοις, τοῖς κατὰ Χριστὸν πλεονεκτήμασιν, ἃ κατὰ τάξιν ἐπισυναπτόμενα χαριεστάτην θέαν ἐργάζεται, πρὸς ὕψος

silvestrem, & materialem hominum vitam, in qua ferae corruptioni obnoxiae stabulantur, & absconduntur. Perfecta igitur anima lilium est, seipsam tantum odore perfundens, agricolam vero non nutriens, quia bonorum meorum non eges. Dominus autem, ut malum in lignis silvae fuit, quia humanam naturam inseruit, ut speciosa, & odora, & esculenta esset. Nos enim illius bonorum indigemus. Habet enim malum & cibum, & potum, & odorem, hoc est, corpus, & sanguinem, & spiritum. Ita nepos meus in medio filiorum, Iudaeorum. Iuxta illud: Filios generavi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.

In umbra eius concupivi, & sedi. Fructus eius dulcis in gutture meo.

Concupiscentia enim absente, & non ante, sub mali umbra requievimus, aestum avertentis, & spectaculum iucundantis, & olfactum, & corpus nutrientis, & os dulcificantis.

Philonis.

In umbra eius, hoc est, legis, dicentis, non occides, & cetera. Vmbra enim habens lex, fructus vero eius Evangelicus.

Ad amicos.

Introducite me in domum vini.

O quomodo curret divinum cursum anima pulcre equitatui imposita! ut saepe saltibus progredientibus extenditur! non enim ponitur in cratere sapientiae. Sed in ipso torculari mystici vini esse desiderat. Miscete me in corpore Christi.

Ordinate me dilectionem.

Facite me esse ordinatam in dilectione, ne forte iterum ea excidam. Quoniam decepta praeter primam ob inobedientiam in inimicis reputata sum, nunc autem iterum in eamdem gratiam redii per dilectionem hero adglutinata. Ordinate mihi gratiam ordinatam, & constantem cura, & adtentione in soliditate, conservantes mihi ad id, quod melius est, propensionem. Ordinate in me caritatem. accumulate. Quomodo quidem diligere oportet Deum, quomodo proximum.

Firmate me in unguentis.

Vnguentis, virtutibus. Male olens enim peccatum. Itaque firmari volens in unguentis, quaerit addi sibi stabilitatem in virtutibus. Reclinate me in flore labruscae.

Stipate me malis.

Stipate me malis, melioribus secundum Christum conditionibus, quae ordine simul aptatae iucundissimum spectaculum faciunt, in altum adducen-

1 παρακεισθεῖσα) Scrib. παρεικασθεῖσα.
2 αὐτὴν τὴν ληνώ) Scrib. αὐτὸν τὸν ληνόν.
3 ἀγαπηθεῖσα) Scrib. ἀπατηθεῖσα.

ducentes. Malum enim Christus, ob carnis candorem, & ruborem sanguinis, & odorem praedicationis. Circumdate me malis. Mala enim, caelestia dona.

ὕψος ἐπανάγουσαν μῆλον γὰρ ὁ Χριστὸς, διὰ τὸ λευκὸς τῆς σαρκὸς, καὶ ἐρυθρὸν τοῦ αἵματος, καὶ τὴν εὐωδίαν τοῦ κηρύγματος. περικυκλώσατέ με ἐν μήλοις. μῆλα γάρ αἱ ἐπουράνιαι δωρεαί.

Quia vulnerata dilectione ego.

Ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ.

Dilectio, Deus sagitta electa, filius missus in corda fidelium. O beatam plagam, per quam vita ad interna dissolvitur. Amore enim vulnerata sum.

Ἀγάπη, ὁ θεὸς βέλος ἐκλεκτὸν, ὁ υἱὸς, πεμπόμενος εἰς καρδίας πιστῶν. ὦ μακαρίας πληγῆς, δι' ἧς ἡ ζωὴ πρὸς τὰ ἐντὸς διαλύεται. τέτρωμαι γὰρ φίλτρου.

Sinistra eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me.

Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλήν μου, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεταί με.

Scopus paulo ante facta sagittae, nunc seipsam pro sagitta in manibus sagittarii videt. Ipsa vero anima sagitta est, & sponsa. Vt sagitta ambabus manibus ad bonum scopum directa; ut sponsa ad communionem adsumta. Propterea, inquit, sinistra sub capite meo, per quam dirigitur ad scopum sagitta; dextera vero eius ad seipsam capiens, & trahens, levem ad subvectionem efficit. Et illuc missa, & ab arcu non separata.

Ἡ πρὸ ὀλίγου σκοπὸς γινομένη τοῦ βέλους, νῦν ἑαυτὴν ἀντὶ τοῦ βέλους ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ τοξότου βλέπει. ἡ αὐτὴ δὲ ψυχὴ βέλος ἐστὶ καὶ νύμφη. ὡς φέλος [1] ἀμφοτέραις χερσὶ πρὸς τὸν ἀγαθὸν ἰθυνομένη σκοπόν. ὡς νύμφη πρὸς κοινωνίαν ἀναλαμβανομένη. διὰ τοῦτό φησι· εὐώνυμος ὑπὸ τὴν κεφαλήν μου, δι' ἧς εὐθύνεται πρὸς τὸν σκοπὸν τὸ βέλος. ἡ δεξιὰ δὲ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὴν διαλαβοῦσα, καὶ ἐφελκυσαμένη, κούφην τε πρὸς τὴν ἄνω φορὰν ἀπεργάζεται. κἀκεῖ πεμπομένη, καὶ τοῦ τόξου μὴ χωριζομένη.

Philonis.

Φίλωνος.

Adiuravi vos, filiae Ierusalem. Sinistra, praesens vita; dextera, futura. Quando me adsumet? Quando Christus iis, qui a dextris positi sunt, dicit: Venite benedicti Patris mei. Sinistra, lex; dextera vero, Evangelium.

Ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Γερουσαλήμ. εὐώνυμος, ὁ παρὼν βίος. δεξιὰ, ὁ μέλλον. εἶτί με παραλήψεται. ὅταν τοῖς ἐκ δεξιῶν λέγει Χριστός. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου. ἡ εὐώνυμος, ὁ νόμος. δεξιὰ δὲ, τὸ εὐαγγέλιον.

Aliter.

Ἄλλως.

Et alibi de sapientia: Longitudo vitae in dextera eius; in sinistra vero eius, divitiae, & gloria. Dextera igitur eius, divinorum scientia, ex qua vita aeterna. Sinistra vero, rerum humanarum cognitio, ex quibus divitiae, & gloria. Ita etiam sponsa ait: Sinistra eius super caput meum, hoc est: Mens mea super res humanas se effert, & dextera eius amplexabitur me. Divina cognitio operiet me. Etenim dictum est iterum: Honora ipsam, evidenter scilicet, sapientiam, ut te complectatur.

Καὶ ἠτέρωθι περὶ τῆς σοφίας μῆκος βίου ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς. ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς, πλοῦτος καὶ δόξα δεξιὰ οὖν αὐτοῦ, ἡ τῶν θείων ἐπιστήμη, ἐξ ἧς ἡ αἰώνιος ζωή. ἀριστερὰ δὲ, ἡ τῶν ἀνθρωπίνων γνῶσις. ἐξ ὧν πλοῦτος καὶ δόξα. οὕτω καὶ ἡ νύμφη φησί. εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὲρ τὴν κεφαλήν μου. τουτέστιν, ὑπερέχει ὁ νοῦς μου ὑπὲρ τὰ ἀνθρώπινα. καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεταί με. ἡ θεία γνῶσις καλύψει με. καὶ γὰρ εἴρηται πάλιν. τίμησον αὐτήν. δῆλον δὲ ὅτι τὴν σοφίαν, ἵνα σε περιλάβῃ.

Adiuravi vos, filiae Ierusalem in virtutibus, & in fortitudinibus agri, ne evigiletis, & excitetis dilectionem, donec ipsa velit.

Ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Γερουσαλὴμ ἐν ταῖς δυνάμεσι, καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ. ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐγείρητε τὴν ἀγάπην, ἕως οὗ θελήσῃ.

Si edoctae a Christo animae proficiant dilectione usque ad voluntatem eius, ita ut in carne viventes secundum carnem minime vivant, confido vos Angelicam constitutionem accepturas in regeneratione. Virtutes enim, & fortitudines mundi Angelicae Potestates.

Ἐὰν αἱ μαθητευόμεναι Χριστῷ ψυχαὶ προκόπτωνται τῇ ἀγάπῃ ἕως θελήματος αὐτοῦ, ὥστε ἐν σαρκὶ ζώσας μὴ κατὰ σάρκα ζῆν, πιστεύομαι ὑμᾶς ἀγγελικὴν ἀπολήψεσθαι κατάστασιν ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ. δυνάμεις γάρ. καὶ ἰσχύες τοῦ κόσμου αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις.

Philonis.

Φίλωνος.

Sanctorum animas adiurat per divina signa, quae ostendit in vita Christus legatorum coetibus, ad excitandum desiderium eius ad eam. Isidorus vero illud ἐάν, non copulam, sed verbum accipit.

Τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς ὁρκίζει κατὰ τῶν θεοσημειῶν. ἃς ἔδειξεν ἐν βίῳ Χριστὸς πρεσβείαις ἐξεγείρειν τὸν πόθον αὐτοῦ πρὸς αὐτήν. Ἰσίδωρος δὲ τὸ ἐὰν, οὐ σύνδεσμον, ἀλλὰ ῥῆμα δέχεται.

1 φέλος) Scrib. βέλος.

χεται. καὶ οὕτω φησί. παρακαλῶ ὑμᾶς ἐάσαι τὴν ἀγάπην εἰς ὕψος ὅσον ἂν βουληθείη ἐξεγείρεσθαι ἀπαρεμφάτως.

Ἄλλως.

Ἀντὶ τοῦ, ὁρκίζω. ὅρκος δέ ἐστι λόγος πιστευόμενος δι' ἑαυτοῦ τὴν ἀλήθειαν. διπλῆ δὲ ἡ κατὰ τὸν ὅρκον εὐγένεια. καὶ γὰρ αὐτός τις πιστοῦται τῷ ἀκούοντι τὴν ἀλήθειαν, ἢ ἄλλῳ διὰ τοῦ ὁρκισμοῦ τὴν ἀνάγκην ἐπάγει τοῦ μηδὲν παραψεύσασθαι. ἢ, τὸ ὥρκισα. συνῆψα συνεβεβαίωσα. ὡς τὸ, ἐνορκίζοντες τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ. δυνάμεις καὶ ἰσχύες τοῦ ἀγροῦ, σῖτος καὶ οἶνος. ὁ οὖν ὅρκος κατὰ τῶν μυστηρίων. ἐὰν ἐγείρητε. καὶ ἐὰν, ἀντὶ τοῦ, εἴ πως.

Φωνὴ τοῦ ἀδελφιδοῦ μου. ἰδοὺ οὗτος ἥκει πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη, διαλλόμενος ἐπὶ τοὺς βουνούς.

Προλαλήσας γὰρ ἐν προφήταις, ὕστερον ἥκει κατεπεμβαίνων τῶν πονηρῶν δυνάμεων.

Φίλωνος.

Ἐφαλλόμενος προφήταις καὶ ἀποστόλοις, κατὰ γενεὰν γάρ, φησιν, ἡ σοφία εἰς ψυχὰς ὁσίας διαβαίνει. ὄρη δὲ, οἱ προφῆται, ἐπειδὴ ἀνίσχοντος ἡλίου πρῶτον καταλάμπονται. ὡς ἐπὶ δορκὰς καὶ ἐλάφου διαλλόμενος ἐπὶ τοὺς βουνοὺς διήλλετο γὰρ ἀπὸ τῶν προφητικῶν εἰς τὰ εὐαγγέλια. καὶ ἐφ' ἕκαστον τῶν ἁγίων ἥλλατο. καὶ δι' αὐτῶν ἐλάλει.

Ὅμοιός ἐστιν ἀδελφιδός μου τῇ δορκάδι, ἢ νεβρῷ ἐλάφων ἐπὶ τὰ ὄρη Βεθήλ.

Τὸ ἀεὶ καταλαμβανόμενον, ἄλλοτε ἄλλος ἐστὶ χαρακτήρ. ἡ οὖν δορκὰς σημαίνει τὴν ὀξυδέρκειαν τοῦ τὸ πᾶν ἐπιβλέποντος. φερωνύμως γὰρ κέκληται τὸ ζῶον ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι. καὶ νεβρῷ ἐλάφου παρεικάζεται, ὡς πατῶν τε καὶ ἀναλίσκων τὴν ἐναντίαν ἐνέργειαν. ὃς καὶ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν τῶν ἐλάφων καταρτίζεται φύσιν. ἡ γὰρ ἔλαφος ἀναιρετικὴ τῶν ὄφεων. ὄρη δὲ Βεθήλ, οἱ δίκαιοι, ἐν οἷς οἰκεῖ ὁ θεός. ἀπὸ κοινοῦ, τὸ ἥκει. ἥκει ἐπὶ τὰ ὄρη Βεθήλ. Βεθὴλ γὰρ οἶκος θεοῦ.

Ἰδοὺ οὗτος ἕστηκεν ὀπίσω τοῦ τοίχου ὑμῶν.

Ἀντὶ τοῦ προσαρκώσεως. τοῦ μεσοτοίχου. τοῦ φραγμοῦ. ὅ ἐστι τοῦ νόμου, τοῦ τὴν σκιὰν ποιοῦντος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων δεικνύντος. οὗ ὀπίσω στᾶσα ἡ ἀλήθεια ὕστερον ἐπιλάμπει.

Παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων. ἐκκύπτον διὰ τῶν δικτύων. ἀποκρίνεται ἀδελφιδός μου, καὶ λέγει μοι.

Θυρίδες, οἱ προφῆται, δι' ὧν προδιέλαμψε τὸ φῶς, δίκτυα δὲ, τὰ εὐαγγέλια, τὰ νομικὰ ποικίλματα. ἢ ὅτι μᾶλλον ὅτι διὰ τῶν ἁλιέων ὅλος ἐξέκυψεν. ἀκούσωμεν δὲ οἷα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν λαλεῖ, ὁ μήπως ἐντὸς τοῦ τοίχου γενόμενος. ἀλλ' ἔτι διὰ τῶν φωταγωγῶν θυρίδων αὐτῇ προσφθεγγόμενος.

Ἀνά-

cipit. Hortor vos finere dilectionem in altum, donec velit excitari, indefinite.

Aliter.

Pro, adiuro. Iuramentum autem est verbum, quod creditur, propter suam veritatem. Duplex enim iuris iurandi nobilitas. Etenim ipse aliquis apud audientem veritatis fidem invenit; & apud alium per iuramentum necessitatem inducit nihil mentiendi. Vel illud, Adiuravi, compegi, confirmavi; ut illud, Exorcizantes aquam hanc. In virtutibus, & fortitudinibus agri. Virtutes, & fortitudines agri, frumentum, & vinum. Iuramentum igitur per sacramenta. Ne excitetis. Et ne, pro, ne forte.

Vox nepotis mei. Ecce hic venit vadens per montes; saliens in collibus.

Quum praeloquutus enim esset in Prophetis, posterius venit invadens malas potestates.

Philonis.

Insiliens in Prophetas, & Apostolos. Secundum generationem enim, inquit, sapientia in animas sanctas pervadit. Montes vero, Prophetae; quoniam oriente sole primum illustrantur. Tamquam caprea, & cervus exsiliens in colles. Exsiliebat enim a propheticis ad Evangelia, & in quemlibet sanctorum insiliebat, & per ipsos loquebatur.

Similis est nepos meus capreae, vel binnulo cervorum in montibus Bethel.

Quod semper comprehenditur, alibi alius character est. Caprea igitur significat acutum visum eius, qui omnia videt. Nomen enim habet animal a visu, & hinnulo cervorum adsimilatur, ut calcans, & consumens contrariam efficaciam; qui & discipulos in cervorum naturam perficit. Cervus enim serpentes interficit. Montes vero Bethel, iusti, in quibus habitat Deus. A communi, illud, venit. Venit in montes Bethel. Bethel enim domus Dei.

Ecce hic stetit post murum vestrum.

Pro Incarnatione. Muro intermedio. Sepe. Quae est legis umbram facientis futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum ostendentis, postquam stans veritas tamdem illucescit.

Respiciens per fenestras, intuens per retia; respondet nepos meus, & dicit mihi.

Terrestrae, Prophetae, per quos praeluxit lumen; retia vero, Evangelia, legales varietates, vel potius quia per piscatores totus respexit. Audiamus vero qualia ad Ecclesiam loquitur, qui nondum intra murum est, sed per fenestras lucem introducentes ipsam adloquitur.

Sur-

Surge, veni proxima mea, pulcra mea, columba mea.

Primum surge de casu; deinde progredere in virtutem, & ita accedens mihi pulcra sis columba, hoc est, Spiritum Sanctum participans. Secundum illud enim, ad quod quis spectat, etiam figuratur. Columba mea, quae simplex.

Quando ecce hiems transiit, imber abiit, & recessit sibi. Flores adparuerunt in terra; tempus putationis advenit.

Hiems, peccatum, quod mortificat, & frigefacit animam. Ipse vero imber iuxta quamlibet cogitationem alicuius significatae tentationis. Veniente igitur illo, qui in nobis animarum ver facit, omnia in serenitatem, & tranquillitatem versa sunt, & iterum germinare incipit, & propriis floribus natura nostra exornatur.

Philonis.

Flores autem vitae nostrae virtutes, nunc quidem florentes; fructum vero suum proprio tempore praebentes, tentationes contingentes Apostolis propter crucem. Retia imbrium transierunt, imber abiit, & recessit sibi. Hoc tamquam de animato, & electionem habente. Flores adparuerunt in terra. Odor Apostolicorum documentorum. Tempus putationis advenit; se mundandi putatione peccatorum.

Vox turturis audita est in terra nostra.

Philonis.

Hoc est, Baptistae, propter continentiam, & solitudinem, & splendidi veris post hiemem principium.

Eiusdem.

In Ecclesia, iuxta illud, Placita terra vos estis.

Ficus protulit grossos suos.

Ficus, Synagoga; grossi, Apostoli, praecursores ficuum. Ficus vero, Apostoli, qui post ipsos fuerunt, hoc est, Doctores. Itaque, quae prius terrena, & humida humanae naturae vita fuit, ostendit exordia esculentorum fructuum.

Vineae florent, dederunt odorem.

Pro Evangelicae doctrinae, per quas tamquam ex vino hominibus ad diviniora ex materialibus excessus fit. Videlicet, Ecclesiae florent, & bene ad maturitatem procedunt.

Surge, veni, proxima mea, pulcra mea, columba mea.

Repetitiones gradationes significant, pulcram ex pulcra fieri, & eamdem imaginem transformari de gloria in gloriam iubentes.

Et

Ἀνάστα, ἐλθὲ ἡ πλησίον μου, καλή μου περιστερά μου.

Πρῶτον ἀνάστα τοῦ πτώματος. εἶτα πρόελθε εἰς ἀρετήν. καὶ οὕτω πλησιάσασά μοι καλὴ γενήσῃ περιστερὰ, τουτέστι, πνεύματος ἁγίου μετέχουσα. πρὸς ὃ γάρ τις βλέπει, κατ᾽ ἐκεῖνο καὶ σχηματίζεται. περιστερά μου ἡ ἀκέραιος.

Ὅτε ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρῆλθεν. ὁ ὑετὸς ἀπῆλθε, ἐπορεύθη ἑαυτῷ. τὰ ἄνθη ὤφθη ἐν τῇ γῇ. καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθασε.

Χειμὼν, ἡ ἀπονεκροῦσα καὶ ψύχουσα τὴν ψυχὴν ἁμαρτία: ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ὑετὸς καθ᾽ ἕκαστον τῶν νοημάτων πειρασμοῦ τινος σημαινομένου. ἐλθόντος οὖν τοῦ τὸ ἔαρ ἡμῖν τῶν ψυχῶν ἐμποιήσαντος, πάντα εἰς γαλήνην καὶ νηνεμίαν μετεσκευάσθη, καὶ πάλιν ἀνατέλλειν ἄρχεται. καὶ τοῖς ἰδίοις ἄνθεσιν ἡ φύσις ἡμῶν ὡραΐζεται.

Φίλωνος.

Ἄνθη δὲ τοῦ βίου ἡμῶν αἱ ἀρεταί, νῦν μὲν ἀνθοῦσαι. τὸν δὲ καρπὸν αὐτὸν τῷ ἰδίῳ καιρῷ παρεχόμεναι. τοὺς ἐπὶ τῷ σταυρῷ πειρασμοὺς τοῖς ἀποστόλοις συμβάντας. καὶ τὰ πάγη τῶν ὑετῶν παρῆλθεν. ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν. ἐπορεύθη ἑαυτῷ. τοῦτο ὡς ἐπὶ ἐμψύχου καὶ προαιρετικοῦ. τὰ ἄνθη ὤφθη ἐν τῇ γῇ. ἡ εὐωδία τῶν ἀποστολικῶν διδαγμάτων. καιρὸς τῆς νομῆς ἔφθακεν. τοῦ καθαίρεσθαι ἀπὸ ἁμαρτημάτων κλαδεύσεως.

Φωνὴ τοῦ τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.

Φίλωνος.

Τουτέστι, τοῦ βαπτιστοῦ. διὰ τὸ σῶφρον, καὶ ἐρημικόν. καὶ τοῦ φαιδροῦ ἔαρος μετὰ τὸν χειμῶνα προοίμιον.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὸ, θελητὴ γῆ ὑμεῖς ἐστε.

Ἡ συκὴ ἐξήνεγκεν ὀλύνθους αὐτῆς.

Συκὴ, ἡ συναγωγή. ὄλυνθοι, οἱ ἀπόστολοι. πρόδρομοι σύκων. σύκα δὲ, οἱ μετ᾽ αὐτοὺς ἀπόστολοι, ἤτοι διδάσκαλοι. ἤγουν, ἡ πρώην γεώδης καὶ ὑγρότης [1] τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ζωὴ ἔδειξε προοίμια βρωσίμων καρπῶν.

Αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσιν ἔδωκαν ὀσμήν.

Ἀντὶ τοῦ, αἱ εὐαγγελικαὶ διδασκαλίαι, δι᾽ ὧν ὥσπερ ἐξ οἴνου τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τὸ θειότερον ἐκ τῶν ὑλικῶν ἡ ἔκστασις γίνεται. ἤτοι αἱ ἐκκλησίαι ἀνθοῦσι καὶ εὐωριάζουσι.

Ἀνάστα, ἐλθὲ ἡ πλησίον μου, καλή μου, περιστερά μου.

Αἱ ἐπαναλήψεις τὰς ἐπαναβάσεις σημαίνουσιν, καλὴν ἐκ καλῆς γίνεσθαι καὶ τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν κελεύουσαι.

Καὶ

---

1 ὑγρότης) Scrib. ὑγρώδης.

Καὶ ἐλθὲ σου περιστερά μου ἐν σκέπῃ τῆς πέτρας, ἐχόμενα τοῦ προτειχίσματος.

Ἐντὸς ἐξοχῆς πέτρας. πέτρα, ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία, τὸ πᾶν στερρὰ τυγχάνουσα, καὶ μηδὲν πηλῶδες ἢ χοϊκὸν ἔχουσα κατὰ τὸν νόμον. ὃς προτείχισμα καλεῖται, διὰ τὸ προοικονομεῖν τῇ πέτρᾳ. τοὺς τύπους γὰρ ἀναπληροῖ τοῦ νόμου τὸ εὐαγγέλιον. καὶ ἔχεται ἀλλήλων τὰ δόγματα γειτνιῶντα κατὰ τὴν δύναμιν. ταῦτα τοῦ λόγου διὰ τῶν θυρίδων τῇ νύμφῃ ἐμβοήσαντος, καλῶς ἀποκρίνεται ἡ περιστερὰ περιληφθεῖσα διὰ τῆς τῶν νοημάτων αὐγῆς. λέγει γὰρ, στῆθι ἐν σκέπῃ τῆς πέτρας, καὶ μὴ μετακινηθῇς, μή σε αἱρετικὸς εὑρὼν ἀπατήσῃ.

Δεῖξόν με τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν με τὴν φωνήν σου.

Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ εὐαγγέλισον τὴν ζωήν. εἰ γάρ φησιν ἡ διὰ τῶν θυρίδων φωνὴ, τουτέστι τῶν προφητῶν, τοσοῦτόν ἐστιν ἡδεῖα, πόσῳ μᾶλλον ἡ κατὰ πρόσωπόν σου ἐμφάνεια. ῥήματα γὰρ ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. καὶ ἡ ὄψις σου ὡραῖα, ὅτε μετεμορφώθης.

Πιάσατε ἡμῖν ἀλώπηκας μικροὺς, ἀφανίζοντας ἀμπελῶνας. καὶ αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν.

Ὁ νυμφίος πρὸς τοὺς φίλους.

Μικροὺς, ἢ ὅτι εὐτελεῖς οἱ δαίμονες, καταπατούμενοι ὑπὸ τῶν δικαίων. ἢ ὅτι τὰς ἀσθενεῖς ψυχὰς ἀφανίζουσιν. ἀλώπηκες δὲ, καὶ οἱ δόλιοι ἐργάται, καὶ αἱρετικοὶ, οἱ τοὺς νηπίους ἐν Χριστῷ σκανδαλίζοντες, καὶ αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν, ἐὰν ἐκεῖνοι πιασθῶσιν.

Ἀδελφιδός μου ἐμοὶ, κἀγὼ αὐτῷ.

Ἐκοινώνησε γὰρ ἡμῖν αἵματος καὶ σαρκὸς, καὶ ἡμεῖς αὐτῷ τῆς ἀφθαρσίας. ὅτι θεὸς ἐν τῇ ψυχῇ γίνεται, καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς θεὸν μετοικίζεται.

Ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις, ἕως οὗ διαπνεύσει ἡ ἡμέρα, καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαί.

Μὴ χόρτῳ σαρκικῶς ἡμᾶς ἐκτρέφων, ἀλλα καθαρότητι καὶ εὐωδίᾳ πνεύματος πνευματικοὺς ἡμᾶς ἐκτελῶν, ἕως οὗ λαμψάσης τῆς ἡμέρας, περὶ ἧς φησιν. αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος. ἀναχωρήσουσιν αἱ σκιώδεις τοῦ βίου φαντασίαι ἀφ' ἡμῶν ἕως οὗ διαπνεύσῃ. ἕως οὗ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀξιωθεῖσα τοὺς τύπους ἀποβάλληται.

Ἀπόστρεψον, ὁμοιώθητι σὺ, ἀδελφιδέ μου τῷ δόρκωνι ἢ νεβρῷ ἐλάφων ἐπὶ ὄρη κοιλωμάτων.

Ἰδού. φησιν, ὡς δορκάς. ὁ τὰς ἐνθυμήσεις τῶν ἀνθρώπων βλέπων. ἀφάνισον τὴν γονὴν τῆς κακίας, ὡς νεβρὸς ἐλάφων, ἐξαναλίσκων τὸ γένος τοῦ ὄφεως, ὁρᾷς γὰρ τὰ κοιλὰ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. πᾶν γὰρ τὸ κατὰ τῆς ἀληθείας ὑψούμενον, βάραθρόν ἐστι, καὶ οὐκ ὄρος. κοίλωμα, καὶ οὐκ ἀνάστημα. ἐὰν οὖν ἐπιδράμῃς ἐπὶ ταῦτα, φησὶ. πᾶσα ἡ τοιαύτη φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον ὄρος ταπεινωθήσεται. ἀπόστρεψον ἀπὸ Ἰουδαίων τὰ ἔθνη ἐπὶ ὄρη κοιλωμάτων. αἱ τῶν δικαίων ψυχαὶ ὄρη, διὰ τὸ ὑψηλόν. κοιλώματα δὲ, διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ διὰ τὸ δέχεσθαι καὶ κατέχειν τὸν λόγον. κοιλωμάτων. θυμιαμάτων. διχοτομημάτων.

Et veni tu, columba mea, in tegmine petrae, contigua antemurali.

Intra eminentiam petrae. Petra Evangelica doctrina, omnino firma exsistens, & nihil lutulentum, vel pulvereum, habens secundum legem, quae antemurale vocatur, eo quod aedificata fuerit ante petram. Figuras enim legis adimplet Evangelium, & connectuntur invicem inter se placita adpropinquantia secundum virtutem. Haec Verbi per fenestras Sponsae inclamantis; belle respondet columba circumdata cogitationum fulgore. Dicit enim: Sta in tegmine petrae, & ne inde movearis, ne haereticus, quum te invenerit, seducat.

Ostende mihi adspectum tuum, & audire fac mihi vocem tuam.

Exhibe faciem tuam, & adnuncia vitam. Si enim, inquit, vox per fenestras, hoc est, Prophetas, adeo suavis est, quanto magis faciei tuae praesentia. Verba enim vitae aeternae habes. Et adspectus tuus speciosus, quando transfiguratus es.

Capite nobis vulpes parvulas, quae demoliuntur vineas, & vineae nostrae florent.

Sponsus ad amicos.

Parvulas, vel quia principes daemones, qui conculcantur ab iustis, vel quia infirmas animas demoliuntur. Vulpes vero etiam dolosi operarii, & haeretici, qui parvulos in Christo scandalizant. Et vineae nostrae florent, si illi adfligantur.

Nepos meus mihi, & ego illi.

Communicavit enim nobiscum sanguinem, & carnem, & nos cum illo corruptionem; quia Deus in anima est, & anima ad Deum migrat.

Qui pascit inter lilia, donec adspiret dies, & moveantur umbrae.

Non foeno carnaliter nos nutriens, sed puritate, & odore spiritus spiritales nos efficiens, donec splendeat dies, de qua ait: Haec dies, quam fecit Dominus. Recedent umbrae vitae imagines a nobis, donec perspiret, donec Spiritu Sancto dignata figuras abiiciat.

Convertere, & adsimilare tu, nepos meus, capreae, vel hinnulo cervorum in montibus convallium.

Ecce, inquit, ut caprea, qui cogitationes hominum videt. Aufer semen malitiae, ut hinnulus cervorum, delens genus serpentis; vides enim valles humanae vitae. Omne enim, quod contra veritatem elevatur, barathrum est, & non mons; vallis, & non eminentia. Si igitur accurras ad haec, inquit, omnis huiusmodi vallis implebitur, & omnis huiusmodi mons humiliabitur. Converte a Iudaeis gentes ad montes convallium. Convalles autem propter humilitatem, & a capiendo, & continendo sermonem. Convallium, thymiamatum, dissectionum.

In cubili meo in noctibus quaesivi quem dilexit anima mea; quaesivi eum, & non inveni.

In requie, inquit, cogitationum quum essem, tamquam iam invenissem, quod quaerebam in caligine comprehensionis, iterum pariter ab eo inveniendo abstinui; & est mihi omnis comprehensio, inquisitionis alterius principium, de virtute in virtutem progrediens.

Philonis.

Qui enim in tenebris, inquit, & cubilibus peccatorum vitam transigunt, etsi Deum quaerere videantur, non inveniunt eum.

Vocavi eum, & non audivit me. Surgam, circuibo civitatem, in foris, & in plateis, & quaeram quem dilexit anima mea: quaesivi eum, & non inveni, & non audivit me.

Iterum igitur excitat seipsam, & circuit mente supernam Ierusalem, in qua Principatus, & Potestates, & Caelicolarum conventus, quem Forum nominat; & incomprehensibiles numero multitudo, quam plateae significat nomine; si forte in his inveniatur, quod diligitur.

Philonis.

Qui enim a peccatis resurrexere, adhuc vero in vitae negociis sunt, non iuvenescunt eum.

Athanasii.

Legam Legem, legam Prophetas, scrutabor Evangelia. Haec vero divino desiderio compuncta ait: In cubili meo in noctibus. Cubile vocat perfectiorem boni communionem, & noctem dicit accubitus tempus. Per nomen vero noctis ostenditur in visibilium contemplationem, ad similitudinem Moysis, qui in caligine fuit, in qua erat Deus.

Eiusdem.

Non videram enim, quis me vulneraffet. Dormienti mihi Dei cognitionem inseruit Verbum. Et cito consurgens quaero eum, qui vulneravit, & rogo eum, ut adpareat mihi, & circumeo quaerens nepotem meum.

Aliter.

Etsi enim quis nominaret eum non adtingeret naturam eius.

Interrogaverunt me servantes, & circumeuntes in civitate: numquid vidistis quem dilexit anima mea? Custodes circumeuntes.

Circuit igitur scrutans omnem Angelicum adparatum. Et ubi non vidit in inventis bonis, quod quaerit, in seipsa reputabat; num ab illis capiendum est, quod a me diligitur? Et ait ad eos: numquid & vos, quem dilexit ani-

Ἐπὶ κοίτης μου ἐν νυξὶν ἐζήτησα ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν.

Ἐν ἀναπαύσει, φησὶ, λογισμῶν γενομένη, ὡς ἤδη εὑροῦσα τὸ ζητούμενον ἐν τῷ γνόφῳ τῆς καταλήψεως πάλιν ὁμοίως ἀπέσχον τοῦ εὑρεῖν αὐτόν. καὶ γίνεταί μοι πᾶσα κατάληψις ζητήσεως ἑτέρας ἀρχὴ, ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευομένη.

Φίλωνος.

Οἱ γὰρ ἐν σκότῳ, φησὶ, καὶ κοίταις ἁμαρτωλῶν βιωτεύοντες, κἂν δοκῶσι ζητεῖν θεὸν, οὐχ εὑρίσκουσιν αὐτόν.

Ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου. ἀναστήσομαι δὲ καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει. ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις, καὶ ζητήσω ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρον αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου.

Πάλιν οὖν ἀνίστησιν ἑαυτὴν, καὶ περιπολεῖ τῇ διανοίᾳ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. ἐν ᾗ ἀρχαί τε καὶ ἐξουσίαι, καὶ ἡ τῶν ἐπουρανίων πανήγυρις, ἣν ἀγορὰν ὀνομάζει. καὶ τὸ ἀπερίληπτον ἀριθμῷ πλῆθος, ὃ τῷ τῆς πλατείας διασημαίνει ὀνόματι. εἰ ἄρα ἐν τούτοις εὑρεθείη τὸ ἀγαπώμενον.

Φίλωνος.

Καὶ οἱ διανιστάμενοι γὰρ τῶν ἁμαρτιῶν, ἔτι δὲ ἐν ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις ὄντες, οὐχ εὗρον αὐτόν.

Ἀθανασίου.

Ἀναγνώσομαι τὸν νόμον, ἀναγνώσομαι τοὺς προφήτας, ἐρευνήσω τὰ εὐαγγέλια. ταῦτα δὲ κατανυγεῖσα τῷ θείῳ πόθῳ φησί. ἐπὶ κοίτης μου ἐν νυξίν. κοίτην ὀνομάζει τὴν τελειοτέραν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν. καὶ νύκτα λέγει τὸν τῆς κοίτης καιρόν. διὰ δὲ τοῦ ὀνόματος τῆς νυκτὸς ἐνδείκνυται τῶν ἀοράτων τὴν θεωρίαν, καθ' ὁμοιότητα Μωϋσέως τοῦ ἐν τῷ γνόφῳ γεγονότος ἐν ᾧ ἦν ὁ θεός.

Τοῦ αὐτοῦ.

Οὐ γὰρ ᾔδειν, τίς ἦν ὁ τρώσας με. θεογνωσίαν μοι κοιμωμένῃ ἐνέσπειρεν ὁ λόγος. καὶ ταχέως διαναστᾶσα ζητῶ τὸν τρώσαντα. καὶ παρακαλῶ αὐτὸν ὀφθῆναί μοι. καὶ περιέρχομαι ζητοῦσα τὸν ἀδελφιδοῦν μου.

Ἄλλως.

Ὅτι γὰρ ἂν τις ὀνομάσειεν αὐτὸν οὐ καθικνεῖται τῆς φύσεως αὐτοῦ.

Εὕροσάν με οἱ τηροῦντες. οἱ κυκλοῦντες ἐν τῇ πόλει. μὴ ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου ἴδετε, οἱ φύλακες. οἱ περιοδεύοντες.

Ἡ μὲν οὖν περιήει διερευνωμένη πᾶσαν ἀγγελικὴν διακόσμησιν. καὶ ὡς οὐκ εἶδεν ἐν τοῖς εὑρεθεῖσιν ἀγαθοῖς τὸ ζητούμενον, ἐν ἑαυτῇ διελογίσατο. ἆρα γὰρ ἐκείνοις ληπτέον ἐστὶ τὸ παρ' ἐμοῦ ἀγαπώμενον; καί φησι πρὸς αὐτούς. μὴ

μὴ καὶ ὑμεῖς ὃν ἀγάπησεν ἡ ψυχή μου ἴδετε; διὰ δὲ τοίνυν τῆς σιωπῆς ἐνδειξαμένων τὸ, κἀκείνοις ἄληπτον εἶναι, τότε καταλιποῦσα πᾶν τὸ εὑρισκόμενον οὕτως ἐγνώρισε τὸ ζητούμενον. λέγει γάρ. οἱ δοκοῦντες εἶναι νομομαθεῖς Ἰουδαῖοι. οἱ δοκοῦντες προσδοκᾷν τὸν λόγον, τὸν αὐτοῖς διὰ τῶν προφητῶν κηρυττόμενον. ἐλθόντος δὲ αὐτοῦ, μὴ πιστεύσαντες, καὶ τούτους ἠρώτων. νομίζουσα ἐν αὐτοῖς εἶναι τὴν ἀλήθειαν.

anima mea vidistis? Silentio vero ostendentibus illis, & sibi esse incomprehensibilem, tunc relinquens omne, quod invenerat, ita indicavit, quod quaerebat. Ait enim: qui videbantur esse Legis discipuli Iudaei, qui videbantur exspectare Verbum iis per Prophetas praedicatum, quum eo veniente non credidissent, & hos interrogavi putans in iis esse veritatem.

Ὡς μικρὸν ὅτε παρῆλθον ἀπ' αὐτῶν, ἕως οὗ εὗρον ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου.

Ita paullulum praeterii ab iis, donec inveni quem dilexit anima mea.

Ὅτε ἔσω ἐμαυτὴν πάσης κατέστησα κτήσεως, τότε τῇ πίστει ἐν τῷ ἀκαταλήπτῳ κατέλαβον τὸ ποθούμενον.

Quando intra meipsam omnem possessionem constitui, tunc fide in incomprehensibili comprehendi, quod desiderabam.

Φίλωνος.

Philonis.

Ὡς μικρὸν παρῆλθον ἀπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει, τουτέστι τῶν ματαίων, εὗρον αὐτόν. βραχὺ παρελθοῦσα αὐτοὺς εὗρον.

Vt paullulum recessi ab eis, qui in civitate erant, hoc est a vanis, inveni ipsum. Tantisper praetergressa eos, inveni.

Ἐκράτησα αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀφήσω αὐτὸν. ἕως οὗ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς οἶκον μητρός μου, καὶ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς συλλαβούσης με.

Tenui eum, nec dimittam eum, donec introducam eum in domum matris meae, & in penum genitricis meae.

Οὐκ ἀφήσω αὐτὸν, φησὶ, τῇ τῆς πίστεως λαβῇ, τοῦ εὑρεθέντος ἀντεχομένη ἕως ἂν ἐντὸς γένηται τοῦ ἐμοῦ ταμείου. τουτέστι τῆς ἐμῆς καρδίας. ἣ τότε γίνεται δεκτικὴ τῆς θείας αὐτοῦ ἐνοικήσεως, ὅταν ἐπανέλθῃ πρὸς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν. μητέρα δὲ πάντως τὴν πρώτην τῆς συστάσεως ἡμῶν νοῶν τὶς αἰτίαν, οὐχ ἁμαρτήσεται, ἐκράτησα αὐτόν. ταῖς δικαιοπραγίαις. ἕως οὗ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρός μου. εἰς τὸν χοῦν τῆς γῆς ἐξῆς 1 σεσάρκωται. καὶ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς συλλαβούσης με. οἶκος ψυχῆς, τὸ λογιστικόν. ἐν ᾧ κεῖνται αἱ ἀρεταί. εἰς τὸν ᾅδην ὅθεν ἀνέστη.

Non dimittam eum, inquit, ansa fidei inventum retinens, donec intra penum meum sit, hoc est, intra cor meum. Tunc fit capax divinae eius inhabitationis, quando redierit ad antiquam constitutionem. Matrem vero, si omnino primam caussam nostri conditus quis intellexerit, non errabit. Tenui eum. Iustis operibus. Donec introduxi eum in domum matris meae, in pulverem terrae, ex qua caro eius sumta est. Et in penum genitricis meae Domus animae, Ratiocinium: in eo positae sunt virtutes. In infernum, unde resurrexit.

Ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ. ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην ἕως οὗ θελήσῃ.

Adiuravi vos, filiae Ierusalem, in fortitudinibus agri: ne excitetis, neque evigilare faciatis dilectionem, donec velit.

Ἐπὶ τούτοις πάλιν ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλαλληλίας καὶ ταῖς μαθητευομέναις ψυχαῖς διαλέγεται. καὶ διὰ τοῦ ὅρκου τῶν ἐν τῷ κόσμῳ δυνάμεων πρὸς τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης διανίστησι μέτρον. ὥστε τὸ θέλημα τοῦ νυμφίου καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐνεργὸν γενέσθαι.

In his iterum ob vehementem mutuum amorem etiam cum eruditis animis disserit, & per iusiurandum mundanam virtutem ad aequalem dilectionis mensuram adsurgit; ita ut voluntas Sponsi etiam in ipsis operetur.

Ἡ νύμφη.

Sponsa.

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα ἀπὸ τῆς ἐρήμου;

Quae est ista, quae adscendit de deserto?

Οἱ φίλοι.

Amici.

Τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον τῆς νύμφης ξενιζόμενοι, διερωτῶσιν ἀλλήλοις τοῦ νυμφίου. παρὰ τὴν πρώτην αὐτὴν γενομένην βλέποντες. τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ἀντὶ τοῦ, διὰ τῆς ἐπιπόνου ἐγκρατείας. κατὰ τὸ, ἐν γῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀβάτῳ, καὶ ἀνύδρῳ. ἀφ' ἧς καὶ ἡ σὰρξ τοῦ προφήτου ἐδίψα τὴν θείαν ἀγάπην, ἤτοι ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας.

Qui Sponsam ad melius hospitio susceperant, interrogant ad invicem de Sponso, preter primam ipsam factam videntes. De deserto vero, pro, per laboriosam continentiam. Iuxta illud: in terra deserta, & invia, & inaquosa. Ex qua, & caro Prophetae sitiebat divinam dilectionem, hoc est ad Idololatria.

Ὡς στελέχη καπνοῦ τεθυμιαμένη. σμύρναν καὶ λίβανον ἀπὸ πάντων κονιορτῶν μυρεψοῦ.

Vt virga fumi exhalans myrrham, & tus, ex omnibus pulveribus pigmentariis.

1 ἐξῆς) Scrib. ἐξ ἧς.

De Deserto igitur adscendere ipsam, testimonium habet, eo quod sursum currat per attentionem, & continentiam in tantam altitudinem, ut & amicis Sponsi miraculum fuerit, qui per multa exempla pulcritudinem eius interpretantur, & edisserunt. Per multitudinem enim arborum ducitur mirabilium, quae in haec sunt, similitudo; ut varietas, & generositas virtutum inde ostendatur. Deinde fumum thymiamatum in imaginem pulcritudinis adsumitur, & neque simplex, sed myrrae, & turis commixtorum. Nisi enim mortificet, quis seipsum, haud tus fuerit, hoc est, thymiama Deo; thymiama vero ex omnibus vaporibus, qui Deum voluptate perfundunt, hoc est, praeceptorum Dei. Haec quum dixerint convetunt ad ipsam sermonem, & vide quid dicant, in maius desiderium excitati. Fumo evaporata, hoc est, evaporatio. Myrrham, & tus ex omnibus: ex omni pulvere mercatoris.

Ecce lectum Salomonis. Sexaginta potentes circa ipsum ex potentibus Israel, omnes tenentes gladium, & belli periti. Vir gladium suum super latus suum? a stupore in noctibus.

Vnum enim lectum pacati Regis est omne, quod servatur per intelligentiam in unum collectum. Proprium vero videntis Deum. Hoc enim est Israel, nullo sensuum ad peccatum respicere. Quoniam igitur Israel in duodecim tribus dividitur, bene plenitudo eorum, qui servantur numero sexaginta comprehenditur. Vno enim a qualibet parte sumto, in quinque armatos iuxta numerum sensuum uno hoc partito. Itaque omnes, qui divinam induti sunt armaturam, quinque sensus intelligibilibus gladiis, hoc est secundum spiritus ratiociniis circumsepientes unum circuunt regis lutum, hoc est, suum cor, ut armati custodientes in adspectuum vacuitate, & puritate; ita ut obstupefaciant, & terreant in nocte, & tenebris versantes daemones. Ecce lutum Salomonis. Ecclesia. Monumentum Christi. Cognitio Dei, per quam requies datur adpropinquantibus. Sexaginta potentes in circuitu eius, ii qui servant sepulcrum; plenitudo perfectionis, omnes tenentes gladios. Duos gladios habent, qui Christi sunt: una quidem, arcem seminalia; altera, mendacia placita. Et gladii quidem ancipites in manibus eorum. Vir, gladius eius super latus eius: quoad sobrietatem continentia a stupore in noctibus. Gladius vero ipsis ne timeant tenebras ob metum nocturnum.

Lecticam fecit sibi Rex Salomon ex Cedris Libani.

Qui Deum in seipso fert, lectica est sedentis in eo, qui iuxta Paullum amplius ipse non vivit, sed habet viventem in seipso Christum. Saepe vero in Scriptura mons Libanus in demonstrationem oppositae potestatis memoratur, ut quando dicit: conteret Dominus cedros Libani, ut vitulum illum videlicet, qui in Deserto

Τὸ μὲν οὖν ἐκ τῆς ἐρήμου ἀναβαίνειν αὐτὴν, μαρτυρίαν ἔχει, τοῦ διὰ προσοχῆς τε καὶ ἐγκρατείας εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀναδραμεῖν, ὡς καὶ τοῖς φίλοις τοῦ νυμφίου θαῦμα γενέσθαι. οἱ διὰ πολλῶν ὑποδειγμάτων τὸ κάλλος αὐτῆς ἑρμηνεύουσιν. εἰς τε γὰρ πλῆθος δένδρον ἄγεται τῶν ἐν ταύτῃ θαυμάτων ἡ εἰκασία. ὡς ἂν τὸ ποικίλον, καὶ γενναῖον τῶν ἀρετῶν ἐντεῦθεν διαδεικνύοιτο. ἔπειτα καπνὸς ἐκ θυμιαμάτων εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ κάλλους παραλαμβάνεται. καὶ οὐδὲ ἁπλοῦς, ἀλλὰ σμύρνης καὶ λιβάνου συγκεκραμένων, εἰ μὴ γὰρ νεκρώσῃ τις ἑαυτὸν, οὐκ ἂν γένοιτο λίβανος. ὅ ἐστι, θυμίαμα δὲ ἀπὸ πάντων τῶν ἀτμῶν, τῶν ἡδυνόντων τὸν θεόν. τουτέστι τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ. ταῦτα εἰπόντες στρέφουσι πρὸς αὐτὴν τὸν λόγον. καὶ ὅρα τί φασιν, εἰς πλέονα πόθον ἐγείροντες. καπνοῦ τεθυμιαμένη, ἤτοι ἀναθυμίασις. σμύρναν καὶ λίβανον ἀπὸ πάντων. ἐκ παντὸς χοὸς ἐμπορικοῦ.

Ἰδοὺ ἡ κλίνη Σαλομών. ἑξήκοντα δυνατοὶ κύκλῳ αὐτῆς ἀπὸ δυνατῶν Ἰσραήλ. πάντες κατέχοντες ῥομφαίαν, δεδιδαγμένοι πόλεμον. ἀνὴρ ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐπὶ μηρὸν αὐτοῦ; ἀπὸ θάμβους ἐν νυξίν.

Μία μὲν ἡ κλίνη τοῦ εἰρηνικοῦ βασιλέως γίνεται πᾶν τὸ σοζόμενον δι' ἐπιγνώσεως εἰς ἓν συλλεγόμενον, ἴδιον δὲ τοῦ ὁρῶντος θεόν. τοῦτο γὰρ ὁ Ἰσραὴλ τὸ μηδενὶ τῶν αἰσθητηρίων πρὸς ἁμαρτίαν βλέπειν. ἐπεὶ οὖν εἰς δώδεκα διαιρεῖται φυλὰς ὁ Ἰσραὴλ καλῶς τὸ πλήρωμα τῶν σωζομένων τῷ ἀριθμῷ τῶν ἑξήκοντα κοφαλαιοῦται. ἑνὸς μὲν ἀφ' ἑκάστου μέρους λαμβανομένου, εἰς πέντε ὁπλίτας κατὰ τῶν ἀριθμῶν 1 τῶν αἰσθήσεων τοῦ ἑνὸς τούτου μεριζομένου. οὐκοῦν πάντες οἱ τὴν θείαν ἐνδυσάμενοι πανοπλίαν, οἱ τὰς πέντε αἰσθήσεις νοηταῖς ῥομφαίαις τοῖς κατὰ τὸ πνεῦμα λογισμοῖς περιφράξαντες μίαν κυκλοῦσι τὴν τοῦ βασιλέως κλίνην. τουτέστι τὴν ἑαυτῶν καρδίαν ὡς ὁπλῖται φυλάσσοντες ἐν ἀπαθείᾳ καὶ καθαρότητι. ὡς θαμβεῖν καὶ ἐκδειματεῖν τοὺς ἐν νυξὶ καὶ σκότῳ ἐπερεάζοντας δαίμονας. ἰδοὺ ἡ κλίνη τοῦ Σαλομών. ἡ ἐκκλησία. τὸ μνῆμα τοῦ Χριστοῦ. ἐπίγνωσις τοῦ θεοῦ. δι' ἧς ἐπαναπαύεται τοῖς ἐγγίζουσιν. ἑξήκοντα δυνατοί κύκλῳ αὐτῆς, οἱ τηροῦντες τὸν τάφον. τὸ πλήρωμα τῆς τελειώσεως. πάντες κατέχοντες ῥομφαίας. δύο ῥομφαίας ἔχουσιν οἱ Χριστοῦ. τὴν μὲν, εἴργουσαν τὰ σπερματικά. τὴν δὲ, τὰ ψευδῆ δόγματα. καὶ ῥομφαῖαι γὰρ δίστομοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. ἀνὴρ ῥομφαία αὐτοῦ, ἐπὶ μηρὸν αὐτοῦ. ἡ περὶ σωφροσύνην ἐγκράτεια ἀπὸ θάμβους ἐν νυξὶν ἡ δὲ ῥομφαία αὐτοῖς πρὸς τὸ μὴ φοβεῖσθαι τὸ σκότος διὰ φόβου νυκτερινοῦ.

Φορεῖον ἐποίησεν ἑαυτῷ ὁ βασιλεὺς Σαλομὼν ἀπὸ ξύλων Λιβάνου.

Ὁ τὸν θεὸν φέρων ἐν ἑαυτῷ, φορεῖον ἐστι τοῦ αὐτῷ καθιδρυμένου. ὁ κατὰ τὸν Παῦλον μηκέτι αὐτὸς ζῶν, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστόν. πολλαχοῦ δὲ τῆς γραφῆς τὸ ὄρος ὁ Λίβανος εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως μνημονεύεται. ὡς ὅταν λέγῃ. συντρίψει ὁ κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, ὡς τὸν μόσχον ἐκεῖ-

1 τῶν ἀριθμῶν) Scrib. τὸν ἀριθμόν.

ἐκεῖνον δηλαδὴ τ ἐν τῇ ἐρήμῳ καταλειφθέντα ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως. οὐκοῦν ἡμεῖς ἡ μὲν ἐῤῥιζωμένοι διά τε τοῦ πονηροῦ βίου, καὶ τῆς τῶν εἰδώλων ἀπάτης. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖθεν ὑπὸ τῆς λογικῆς ἀξίνης ἐτμήθημεν, κ ἐν ταῖς τοῦ τεχνίτου χερσὶν ἐγενόμεθα, φορεῖον ἑαυτοῦ ἡμᾶς κατεσκεύασεν.

ferto a Mose confractus est. Itaque nos radicati sumus per malam vitam, & per idolorum seductionem, sed quoniam inde rationali securi caesi sumus, & in artificis manibus fuimus, Lecticam suam nos construxit.

Θεοφίλου.

Ἐξ ἐθνῶν τὸ κατὰ σάρκα ὁ κύριος. σωζομένου κ τοῦ ἐξ Ἰούδα. τίς οὖν ἐστὶ τὸ ξύλον τοῦ Λιβάνου. Ῥοὺθ ἡ Μοαβῖτις αὕτη γὰρ τέτεκε τ Ἰωβὴδ ἐξ οὗ Ἰεσσαί. φορεῖον τοίνυν ἐστὶ τὸ σῶμά μου. φορεῖον ἐποίησεν. ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἐποίησεν. ὡσανεὶ ἔλεγεν, ὅσον δὲ τὸ φορεῖον ἀγάπη ἐστί. κατὰ τό, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη. φορεῖον, τὰς θεοφόρους ψυχάς. ἀπὸ ξύλων τοῦ Λιβάνου. ποτὲ γὰρ ξύλον τοῦ ἀντικειμένου ἦμεν.

Theophili.

Ex gentibus illud, secundum carnem Dominus, servata, & quae est ex Iuda. Quis igitur est lignum Libani? Ruth Moabitis. Haec enim peperit Iubed, ex quo Iesse. Lectica igitur est corpus meum. Lecticam fecit. A communi, illud fecit, quasi diceret: quanta vero lectica dilectio est; iuxta illud: maior vero horum est dilectio. Lecticam, animas Deiferas. Ex lignis Libani. Aliquando enim lignum adversarii eramus.

Στύλους αὐτοῦ ἐποίησεν ἀργύριον. κ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρυσίον. ἐπίβασις αὐτοῦ πορφύραν. ἐντὸς αὐτοῦ λιθόστρωτον. ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἱερουσαλήμ.

Columnas eius fecit argentum, & recubitum eius aureum; adscensiones eius, purpuram, intra eam stratis lapides, dilectionem a filiis Ierusalem.

Στύλους μὲν νοητέον τοὺς στύλους τῆς ἐκκλησίας. οἷς ἀληθῶς ἀργύριόν τε καθαρὸν κ πεπυρωμένον ὁ λόγος ἐστίν. οἱ τῆς βασιλείας ἐν τῷ ὑψηλῷ τῆς βασιλείας ἐπιβεβήκασιν. ἐξαίρετον γὰρ γνώρισμα τῆς βασιλείας ἡ πορφύρα νομίζεται. τὸ δὲ ἡγεμονικὸν αὐτῶν, ἐν ᾧ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κλίνει ὁ βασιλεύς. τὸ τ καθαρῶν δογμάτων χρυσίον ἐστὶν ὅσα δὲ ἀφανῆ τε κ κρύφια, τῇ καθαρᾷ συνειδήσει τῶν τιμίων λίθων ἐνωραΐζεται, δι' ὧν ἁπάντων ἀπὸ τῶν θυγατέρων ἡ ἀγάπη συνίσταται.

Columnas eius intelligendum columnas Ecclesiae, quibus vere argentum purum, & igne probatum, Verbum est. Qui ad regnum adscenderunt in fastigio regni. Eximium enim indicium regni purpura reputatur. Principale autem ipsorum, in quo caput suum reclinat Rex, mundorum dogmatum aurum est. Quaecumque vero, inadspicua, & occulta, pura intelligentia pretiosorum lapidum exornantur Per quae omnia a filiabus dilectio constituitur.

Ἄλλως.

Ἔστι δὲ καὶ ἑκάστῳ τάγματι τῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν τεταγμένων ἐφαρμόσαι τοῦ φορείου τὰ μέλη καθά φησιν ὁ ἀπόστολος, ὅτι ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀπόστολος, δεύτερον προφήτας. τρίτον διδασκάλους. ἔπειτα καθ' ἕκαστον πάντα πρὸς τ καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, στύλους αὐτοῦ ἐποίησεν ἀργύρους, τὰ καθαρὰ διδάγματα οἷς στηριζόμεθα. κ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρύσεον. ἀνάκλιτον, οἱ διαπυρωθέντες ἅγιοι μάρτυρες. οὓς λαβὼν οὐκ ἔτι φησί. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει που τ κεφαλὴν κλίναι. ἐπίβασις αὐτοῦ πορφύραν. τὸ καθ' ἡμᾶς δόγμα τῆς θεολογίας. ἐφ' ᾧ τὸ ἡγεμονικὸν ἀναπαύεται· ἐντὸς αὐτοῦ λιθόστρωτον. τὸ μέσον αὐτοῦ ἐψοφολόγησεν. ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἱερουσαλήμ φιλίαν τ θυγατέρων Ἱερουσαλήμ.

Aliter.

Est vero etiam cuilibet ordini eorum, quae in Ecclesia ordinata sunt aptare lecticae partes, ut ait Apostolus, quod posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores. Deinde secundum unumquemque ad coagmentationem Sanctorum. Columnas eius fecit argenteas, quibus pura documenta firmantur, & recubitum eius aureum: recubitus, igne probati Sancti Martyres, quos quum sumserit, non amplius dicit: filius hominis non habet ubi reclinet caput suum. Adscensiones eius purpuram. Dogma nostrae Theologiae, in quo principale requiescit; intra eum lithostroton; medium eius ἐψοφολόγησεν: dilectionem a filiabus Ierusalem. Amicitiam filiarum Ierusalem.

Ἐξέλθετε κ ἴδετε θυγατέρες Σιὼν, ἐν τῷ βασιλεῖ Σαλομὼν, ἐν τῷ στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ νυμφεύσεως αὐτοῦ, κ ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύνης καρδίας αὐτοῦ.

Egredimini, & videte filiae Sion, in Rege Salomone, in corona, qua coronavit eum mater eius, in die desponsationis eius, & in die laetitiae cordis eius.

Ἐξέλθετε τ σαρκικῶν, φησὶν ἡ νύμφη πρὸς τὰς νεάνιδας. κ γίνεσθε θυγατέρες Σιὼν, ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς ὑψηλῆς. τοῦτο γὰρ ἡ Σιὼν ἑρμηνεύεται. ὥστε δυνηθῆναι τὸ θαυμαστὸν ἰδεῖν θέαμα, στεφανηφοροῦντα τ νυμφίον. στέφανος δὲ αὐτῷ ἡ ἐκκλησία γίνεται, διὰ τ ἐμψύχων λίθων τὴν κεφαλὴν ἐν κύκλῳ διαλαμβάνουσα. στεφά-

Egredimini e carnalibus, inquit Sponsa ad adolescentulas: & estote filiae Sion, tamquam ex alta specula. Hoc enim Sion interpretatur; ut possitis videre mirabile spectaculum, Sponsum corona redimitum. Corona vero ipsi Ecclesia est, per animatos lapides caput in circuitu percipiens. Stephanephorus vero coronae huius-

huiusmodi dilectio est, quam seu matrem, seu patrem, quis dixerit, non errabit. Etenim neque mas, neque femina, Deus. Dilectio vero Deus, iuxta Ioannis vocem. Et Paullus ait: filii dilectionis eius. Hoc vero sponsali ornatu exsultare dicit eum Sponsa. Gratia enim revera cum sibi Ecclesiam desponsaverit lactatur in iis, qui servantur.

Philonis.

Egredimini ex malitia Legis. Videte Christum, & coronam de spinis, quam imposuit ei Synagoga. Ex ipsa enim quoad carnem Christus. Desponsatio vero trium dierum mors. In die vero laetitiae Paschatis, quando dicebat, desiderio desideravi manducare.

Athanasii.

Iudaeos hortatur, dicens: egredimini, pro eo, quod est, usquequo adsidetis in umbra? Ecce enim ex Iuda exortus est Dominus. Dilectionem a filiabus Ierusalem Firmitas cogitationum, vel sancti lapides interiores. In corona, qua coronavit eum mater sua. Posuisti enim, inquit, super caput eius coronam de lapide pretioso.

Ecce pulcra es proxima mea: ecce pulcra es.

Pulcra es, inquit, imitans me, & omnes servari volens. Ait enim: egredimini, & videte. Redassumtio vero laudis, testimonii firmitas demonstratur.

Oculi tui columbae.

Hoc est, spiritales, ad nihil materiatum, aut corporeum respicientes. Quoniam enim visibilium imagines, in munditiem pupillae incidentes, visivam absolvunt efficaciam, necesse omnino est eius, quod quis spectat, formam per oculum recipere, instar speculi visibilis speciem maginantis.

Praeter silentium tuum.

Adiecit laudi, & aliam hyperbolen dicens; extra silentium tuum. Bonae enim vitae pars manifesta, pars occulta, & soli Deo nota. Testatur igitur de laudata persona, plus esse spectatae personae, quod tacetur.

Coma tua, ut greges caprarum, quae revelatae sunt de Galaad.

Coma, pro palla, quae mulieribus obligatur, secundum Apostolum, verecundia, & temperantia intelligitur cum mortificatione in hoc mundo. Insensilis enim pilus; ut igitur ligna Libani in aurum, & argentum, & purpuram convertens, lecticam sibi rex construxit; ita vidit pastor bonus, caprarum greges adsumens, in greges transmutat captilia Galaad montis. Alienigenae vero montis hoc nomen, talem gratiam occul-

στεφάνη πλόκος [1] δὲ τοῦ τοιούτου στεφάνου ἡ ἀγάπη ἐστίν. ἣν εἴτε μητέρα, εἴτε πατέρα τὶς λέγοι, οὐχ ἁμαρτήσεται. καὶ γὰρ οὔτε ἄῤῥεν, οὔτε θῆλυ τὸ θεῖον. ἀγάπη δὲ ὁ θεὸς, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν. καὶ ὁ Παῦλος φησὶ, τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. τούτῳ δὲ τῷ νυμφικῷ κόσμῳ ἐναγαλλιᾶσθαι λέγει αὐτὸν ἡ νύμφη. χάριτι γὰρ ὡς ἀληθῶς σύνοικον ἑαυτῷ τὴν ἐκκλησίαν ποιησάμενος ἐνευφραίνεται τοῖς σοζομένοις.

Φίλωνος.

Ἐξέλθετε τῆς κακίας τοῦ νόμου. ἴδετε τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν ἐξ ἀκανθῶν στέφανον, ὃν ἐπέθηκεν αὐτῷ ἡ συναγωγή. ἐξ αὐτῆς γὰρ τὸ κατὰ σάρκα Χριστός. νύμφευσις δὲ ὁ τριήμερος θάνατος. ἐν ἡμέρᾳ δὲ εὐφροσύνης τοῦ πάσχα. ὅτε ἔλεγεν, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦ φαγεῖν.

Ἀθανασίου.

Ἰουδαίους ἐντρέπει λέγουσα; ἐξέλθετε. ἀντὶ τοῦ. ἕως πότε τῇ σκιᾷ παρακάθησθε; ἰδοὺ γὰρ ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος. ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἱερουσαλήμ. τὸ στερεὸν τῶν λογισμῶν, ἢ οἱ ἐσωτέρω λίθοι ἅγιοι. ἐν τῷ στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ. ἔθηκας γάρ φησι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου.

Ἰδοὺ, εἶ καλὴ ἡ πλησίον μου. ἰδοὺ εἶ καλή.

Καλὴ εἶ, φησὶ, μιμησαμένη με, καὶ πάντας θέλουσα σωθῆναι. εἶπε γάρ· ἐξέλθετε, καὶ ἴδετε. ἡ δὲ ἐπανάληψις τοῦ ἐπαίνου τὸ βέβαιον τῆς μαρτυρίας ἐνδείκνυται.

Ὀφθαλμοί σου περιστεραί.

Τουτέστι, πνευματικαί. πρὸς μηδὲν ὑλῶδες ἢ σωματικὸν βλέποντες. ἐπειδὴ γὰρ τῶν ὁρατῶν αἱ εἰκόνες, τῷ καθαρῷ τῆς κόρης ἐκπίπτουσαι, τὴν ὀπτικὴν ἀποτελοῦσιν ἐνέργειαν, ἀνάγκη πᾶσαι πρὸς ὅ τις ὁρᾶ, τούτου τὴν μορφὴν ἀναλαμβάνειν διὰ τὸ ὀφθαλμοῦ, κατόπτρου δίκην, τοῦ ὁρατοῦ τὸ εἶδος ἀναμασσομένου.

Ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου.

Προσέθηκε τῷ ἐπαίνῳ καὶ ἄλλην ὑπερβολὴν, εἰπών. ἐκτὸς τῆς σιωπήσεως σου. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ βίου τὸ μὲν πρόδηλον, τὸ δὲ κρουπτὸν, καὶ μόνῳ θεῷ γνωριζόμενον. μαρτυρεῖ οὖν ἐπὶ τοῦ ἐπαινουμένου προσώπου, πλεῖον εἶναι τοῦ ὁρωμένου προσώπου τὸ σιωπώμενον.

Τρίχωμά σου ὡς ἀγέλαι τῶν αἰγῶν, αἳ ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ τοῦ Γαλαάδ.

Τρίχωμα, τὸ ἀντὶ περιβολαίου δεδομένον ταῖς γυναιξὶν κατὰ τὸν ἀπόστολον, αἰδώς τε καὶ σωφροσύνη νοεῖται, μετὰ τῆς ἐν κόσμῳ νεκρώσεως. ἀναίσθητον γὰρ ἡ θρίξ. ὥσπερ οὖν τὰ ξύλα τοῦ Λιβάνου εἰς χρυσόν τε καὶ ἄργυρον καὶ πορφύραν μεταποιήσας, φορεῖον ὁ βασιλεὺς κατεσκεύασεν ἑαυτῷ, οὕτως εἶδεν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ἀργῶν ἀγέλας παραλαβών. εἰς ποίμνια μεταβάλλει τὰ αἰπολεῖα τοῦ Γαλαὰδ ὄρους, ἀλλοφύλου

1 στεφάνη πλόκος] Scrib. στεφανηπλόκος.

φύλου δὲ ὄρους ὄνομα τοῦτο, τοῦ τὴν τοιαύτην χάριν ἀνακαλύπτοντος, ὥστε τοὺς ἐξ ἐθνῶν τῷ καλῷ ποιμένι ἀκολουθήσαντας εἰς τὸ τρίχωμα. συντελέσαι τοῦ τῆς νύμφης κάλλους. δι' ὧν σωφροσύνη τε, καὶ αἰδὼς, καὶ ἐγκράτεια, καὶ ἡ τῆς σώματος νέκρωσις, κατὰ τὸν προῤῥηθέντα λόγον διασημαίνεται. ἢ καὶ ὅτι τούτῳ τῷ ὄρει προσδιέτριψεν ὁ Ἠλίας. ὃς μάλιστα τοῦ κατ' ἐγκράτειαν καθηγήσαντος βίου, αὐχμηρὸς τὴν ὄψιν, δασὺς τὸν τρίχα, δέρμα αἰγὸς ἠμφιεσμένος. πάντες οὖν οἱ κατὰ τὸν προφήτην ἐκεῖνον τὸν ἑαυτῶν καταπορθοῦντες βίον, κόσμος γίνονται τῆς ἐκκλησίας, ἀγεληδὸν, μετ' ἀλλήλων τὴν ἀρετὴν ἐκπονοῦντες. τρίχωμά σου ὡς ἀγέλαι τῶν αἰγῶν. τρίχωμα ἐκκλησίας τὰ πλήθη. Γαλαὰδ δὲ ἑρμηνεύεται κατοικία μαρτυρίας. τοῖς μαρτυρίοις γὰρ Χριστοῦ κατοικεῖται ἡ ἐκκλησία. πρότασιν ὄρους, αἱ ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ τοῦ Γαλαάδ, ὄρος τῶν ἀλλοφύλων ἐξ ὧν ἡ ἐκκλησία.

occultantis, ut qui ex gentibus bonum pastorem sequuntur perficiant Sponsae pulcritudinem in coma. Per quae sobrietas & verecundia, & continentia, & corporis mortificatio secundum praedictum sermonem significantur. Vel quia in hoc monte commoratus est Elias, qui in primis continentis vitae exemplar fuit, adspectu squallidus, crine hispidus, caprina pelle vestitus. Omnes igitur, qui secundum Prophetam illum suam vitam disponunt, ac regunt, ornatus sunt Ecclesiae, gregatim cum aliis invicem virtutem operantes. Coma tua, ut greges caprarum. Coma Ecclesiae, multitudines. Galaad vero interpretatur, habitatio testimonii. Martyriis enim Christi habitatur Ecclesia. Extensionem montis. Quae revelatae sunt de Galaad. Mons alienigenarum, ex quibus Ecclesia.

Ὀδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ. αἱ πᾶσαι δυθημεύουσαι 1, *καὶ ἀτεκνοῦσαι* 2, *οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.*

Dentes tui, ut greges tonsarum, quae adscenderunt de lavacro: omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in ea.

Ὥσπερ τὴν σωματικὴν τροφὴν τοῖς ὀδοῦσι καταλεάναντες, κατάλληλον αὐτὴν γενέσθαι τοῖς σπλάγχνοις κατασκευάζομεν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐστί τις λεπτοποιητικὴ τῶν διδαγμάτων δύναμις ἐν τῇ ψυχῇ, δι' ἧς ὠφέλιμον γίνεται τῷ δεχομένῳ τὸ μάθημα. οἱ τοίνυν κριτικοί τε καὶ διαιρετικοὶ τῶν διδαγμάτων καθηγηταὶ οὗτοί εἰσιν οἱ τῆς ἐκκλησίας ὀδόντες, οὓς βούλεται ὁ λόγος πρῶτον κεκαρμένους εἶναι, τουτέστι πάσης ὑλικῆς ἀχθηδόνος λελυτρωμένους. εἶτα τῷ λουτρῷ τῆς συνειδήσεως παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καθαρεύοντας. πρὸς τούτοις ἀεὶ διὰ προκοπῆς καὶ μηδέποτε πρὸς τὸ ἔμπαλιν κατασυρομένους. ἐπὶ πᾶσι δὲ δυδημοτόκους εἶναι τοὺς ὀδόντας. τῇ μὲν ψυχῇ τὴν ἀπάθειαν. τῷ δὲ σωματικῷ βίῳ, τὴν εὐσχημοσύνην γεννόντας. καὶ ἐν μηδενὶ τῶν καλῶν ἀγονεῖν. ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, ἤτοι τῶν ὁλοκλήρων, αἱ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ. ὅτι μόναι κατελθοῦσαι εἰς τὸ μυστικὸν ὕδωρ σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἀνεύησαν 3.

Vt corporale alimentum dentibus conterentes, aptum illud visceribus efficimus; eodem modo est quaedam in anima virtus, quae documenta triturat, & adtenuat, per quam doctrina ei, qui excepit, utilis evadit. Itaque Praeceptores, qui iudicant, & discernunt, sunt Ecclesiae dentes, quos vult Verbum primum tonsos esse, hoc est ab omni materiali dolore ablutos; deinde lavacro conscientiae ab omni macula carnis, & spiritus mundantes. Insuper semper per progressum, & numquam retrorsum abstractos. Super omnia vero gemellis foetibus esse dentes, in anima quidem passionum vacuitatem, in corporali vita venustatem, existentes. Et in nullo bonorum esse sterilem, ut greges tonsarum, hoc est perfectarum, quae adscenderunt de lavacro: quia solae descendentes in mysticam aquam cum Sancto Spiritu adscendunt.

Ὡς σπαρτίον κόκκινον χείλη σου, καὶ ἡ λαλιά σου ὡραῖα.

Sicut funiculus coccineus labia tua, & loquela tua speciosa.

Κοκκίνον σπαρτίον ἐστὶ, πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐπαινεῖ οὖν τῆς ἐκκλησίας τὸν σύνδεσμον ἅμα καὶ τὸν ὁμολογίαν, δι' ἧς ἀεὶ ὁμολογεῖ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς σταυρωθέντα. ἐνδιάπυρος, φησὶν, ἡ λόγου παρασκευὴ, καὶ δῆσαι τὸν ἀκρατῆ δυναμένη. ἡ λαλιά σου ὡραῖα, οἱονεὶ, καθ' ὥραν καὶ ἐν καιρῷ προϊοῦσα. κατὰ τὸ, κύριος δίδωσί μοι γλῶσσαν παιδείας, τοῦ γνῶναι ἐν καιρῷ ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον. καὶ, ἡ λαλιά σου ὡραῖα. ὡς τὸ ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Coccineus funiculus est, fides per dilectionem intus operans. Laudat igitur Ecclesiae vinculum simul, ut confessionem, qua semper confitetur pro ea crucifixum. Ignita, inquit, sermonis praeparatio, & ligare incontinentem potens. Loquela tua speciosa, vel tempestiva, veluti opportune, & in tempore procedens, iuxta illud: Dominus dat mihi linguam eruditionis, ad cognoscendum in tempore, quando oporteat dicere verbum. Et loquela tua speciosa, veluti dicat, si ore tuo confessus fueris, quod Dominus est Iesus Christus.

Ὡς λέπυρον τῆς ῥοᾶς μῆλον σου, ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου.

Tamquam cortex mali punici, quod circa oculos tuos exuberat, praeter silentium tuum.

Διὰ τοῦ ἐρυθήματος τοῦ ταῖς παρειαῖς ἐπανθίζον-

Per ruborem, qui floret in genis exserte laudat

1 δυδημεύουσαι) Scrib. διδυμεύουσαι.
2 δυδημοτόκους) Scrib. διδυμοτόκους.
3 ἀνεύησαν) Scrib. ἀνέβησαν.

dat temperantiam, verecundia exornans in mali punici aenigmate. Fructus vero hic coronata, & incorrupta specie circumdatur: haec aspera, & continens, & dura vita custos est bonorum temperantiae. Duplex vero & heic laus, & per adparentem, & per occultam castitatem. Vt cortex mali punici gena tua, quasi dicat malae tuae, praeter silentium tuum. Aliter laudem addit, silentium eius, ut sciens tempus opportunae loquutionis, & loquelae laudabilis. Reprobandum vero est silentium in eo, qui scienter occultat, & odit divina, & maiorem virtute incontinentium.

θίζοντος προσφόρως ἐπαινεῖ τὴν σωφροσύνην, αἰδοῖ κατακοσμήσας ἐν τῷ τῆς ῥοᾶς αἰνίγματι. ὁ δὲ δὴ καρπὸς οὗτος στέφει τε καὶ ἀβρώτῳ τῇ ἐπιφανείᾳ ἐμπεριέχεται. οὗτος ὁ στυφός τε καὶ ἐγκρατὴς καὶ κατάσκληρος βίος φύλαξ γίνεται τῶν τῆς σωφροσύνης καλῶν. διπλοῦς δὲ καὶ ἐνταῦθα ὁ ἔπαινος, διά τε τοῦ προφαινομένου καὶ τῆς ἐν τῷ κρυπτῷ ἁγνείας. ὡς λέπορον τοῦ ῥοᾶς μῆλον σου, οἷον αἱ παρειαί σου, ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου, ἄλλως ἔπαινον προστίθησι, τὴν σιωπὴν αὐτῆς, ὡς ἐπισταμένην τοὺς καιροὺς τῆς ὡραίας λαλίας, καὶ τῆς ἐπαινετοῦς λαλιᾶς. ἀποδεκτικὴ δέ ἐστιν σιωπὴ, ἐν τῷ ἐπιστημόνως κρύπτοντι, καὶ τῷ μισουμένῳ τὰ θειότερα, καὶ μάζω τῆς τῶν ἀκρατῶν δυνάμεως.

Vt turris David collum tuum, quae aedificata est in Thalpioth. Mille clypei pendent ex ea: omnia missilia fortium.

Ὡς πύργος Δαβὶδ τράχηλός σου, ὁ ᾠκοδομημένος ἐν Θαλπιώθ. χίλιοι θυρεοὶ κρέμανται ἐπ' αὐτὸν, πᾶσαι αἱ βολίδες τῶν δυνατῶν.

Omne quod a Sanctis factum est, figura quaedam erat eorum, qui ad virtutem se formant, & dirigunt; veluti bella, aedificiorum constructiones; propterea mihi videtur & excelsa turris illa, cui spolia, & exsuvias detractas imposuit David, ad profectum Ecclesiae respiciens virtuti aliquomodo studentes praefigurasse hoc opere. Collum igitur est Ecclesiae ille secundum. Paullum magister, qui portabat caput Christum, habebat vero etiam sonoram arteriam, praedicantem magna voce Evangelium. Sed & guttur ad nutritivam operationem, rationalem dico, per vincula pacis, quasi per vertebras, omne corpus convolvit, inclinans quidem collum dum in humilibus convertatur; ad latera se convertens facili volubilitate, varias vitae ratione, viasque declinando, & non errando. Humeros vero intelligimus, quibus ingenuit efficientia studia in actionibus. Pendentes vero clipei aerii, qui circa eam videntur, & cum clipeis potentium missilia, timorem incutientia hostibus, Angelicum, puto, praesidium in circuitu ordinatum significant. Illud vero mille, ad demonstrationem multitudinis heic adsumtum est, iuxta illud: super millia auri, & argenti. Haec vere turris illustris, terribilis adversariis, ut civitas supra montem posita. Aedificata in Thalpioth: in elevationibus, in excelsis; omnia missilia fortium, omnigena armatura, acies instructae.

Πᾶν τὸ παρὰ τῶν ἁγίων γινόμενον τύπος τίς ἦν τῶν ὡς ἀρετὴν κατερθουμένων. οἷον οἱ πόλεμοι, αἱ τῶν οἰκοδομημάτων κατασκευαί. διό μοι δοκεῖ καὶ τὸν ὑπερηφανῆ πύργον ἐκεῖνον, ᾧ τὰ ἀκροθίνια τῶν λαφύρων ἀνέθηκεν ὁ Δαβὶδ, πρὸς τὴν προκοπὴν τῆς ἐκκλησίας βλέπων, τῶν τί κατ' ἀρετὴν σπουδαζομένων προτυποῦσαι τούτῳ τῷ ἔργῳ. τράχηλος οὖν ἐστὶ τῆς ἐκκλησίας ὁ κατὰ Παῦλον διδάσκαλος. ὅς ἐβάσταζε μὲν τὴν κεφαλὴν Χριστὸν, εἶχε δὲ καὶ εὔηχον ἀρτυρίαν 1, κηρύττουσαν γεγωνότως τὸ εὐαγγέλιον. ἀλλὰ μὲν καὶ λάρυγγα πρὸς τὴν θρεπτικὴν ἐνέργειαν, τὴν λογικήν φημι, διά τε τοὺς συνδέσμους τῆς εἰρήνης, ὡς διὰ σπονδύλων τὸ πᾶν σῶμα συνέσφιγγε. κλίνων μὲν τὸν τράχηλον, ἐν τῷ τοῖς ταπεινοῖς συμπεριφέρεσθαι. καὶ ἀνορθῶν πάλιν, ἐν τῷ τὰ ἄνω φρονεῖν. πρὸς δὲ πλάγια περιστρέφων εὐστρόφως. ἐν τῷ τὰς ποικίλας μεθόδους τοῦ βίου ἐκκλίνειν καὶ ἀσφαλίζεσθαι. ὤμους δὲ νοοῦμεν, οἷς ἐπιπέφυκε τὰς ἐν πράξεσί τε καὶ ἐνεργητικὰς σπουδάς 2. οἱ δὲ κρεμάμενοι θυρεοὶ διαέριοι, περὶ αὐτὸν θεωρούμενοι, καὶ μετὰ τῶν θυρεῶν αἱ τῶν δυνατῶν βολίδες, φόβον ἐμποιοῦσαι τοῖς πολεμίοις, τὴν ἀγγελικὴν οἶμαι φρουρὰν ἐν κύκλῳ περιστοιχισμένην δηλοῦσιν. τὸ δὲ χίλιοι, εἰς πλήθους ἔνδειξιν ἐνταῦθα παρελήφθη. κατὰ τὸ, ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου καὶ ἀργυρίου. οὗτος ὄντως πύργος περίβλεπτος, φοβερὸς τοῖς ὑπεναντίοις, ὡς πόλις ἐπάνω ὄρους κειμένη. ᾠκοδομημένοι ἐν Θαλπιώθ. εἰς ἐπάλξεις. εἰς ὕψη. πᾶσαι αἱ βολίδες τῶν δυνατῶν. πανοπλίαι. παρατάξεις.

Duo ubera tua, ut gemini hinnuli duo capreae, qui pascuntur inter lilia, donec adspiret dies, & moveantur umbrae.

Δύο μαστοί σου ὡς δίδυμοι νεβροὶ δύο δορκάδες 3, οἱ νεμόμενοι ἐν κρίνοις, ἕως διαπνεύσῃ ἡ ἡμέρα, καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαί.

Tamquam in Sponsa, animi principatus, uber nominatur. Est vero perspicientissimus huius principatus. Propterea adsimilatur duobus hinnulis capreae pascentibus inter lilia, flores speciososque, & odoratos. Duos vero eos dixit, ut intelligibilia, & sensibilia significet. Hinnulos vero, quia num

Ὡς ἐπὶ νύμφης τὸ ἡγεμονικὸν μαστὸν 4 ὀνομάζεται. ἐστὶ δὲ ὀξυδερκέστατον τὸ ταύτης ἡγεμονικόν. διὸ καὶ ὁμοίως δύο νεβροῖς δορκάδος νεμομένοις ἐν κρίνοις, ἄνθεσιν ὡραίοις τε καὶ εὐώδεσι. δύο δὲ αὐτοὺς εἶπεν, ἵνα σημαίνῃ τὰ νοητὰ καὶ τὰ αἰσθητά. νεβροὺς δὲ, ἐπειδὴ νῦν ἐκ μέρους γινώ-

---

1 ἀρτυρίαν] Scrib. ἀρτηρίαν.

2 ἐν πράξεσί τε καὶ ἐνεργητικὰς σπουδάς) Locus mutilus. Puto restitui oportere, ἐν πράξεσί τε καὶ λόγοις ἐνεργητικὰς σ.

3 κρεκροί δύο δορκάδες) Scrib. νεβροὶ δύο δορκάδος.

4 μαστόν) Scrib. μαστοί.

γινώσκομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, καταργουμένην τὴν νηπιότητα. τοιοῦτον γάρ ἐστιν καὶ τὸ, ἕως οὗ διαπνεύσῃ ἡ ἡμέρα. ἀντὶ τοῦ, ἕως ὁ κάσων 1 παρέλθῃ τῆς ἡμέρας τοῦ δὲ τοῦ βίου, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναψύξεως ἐπιστῇ, καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαί. σκιὰ γὰρ ἡμῶν ἐστιν ὁ βίος ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπ' ἂν οὖν καὶ αἱ σκιαὶ κινηθῶσιν ὁδεύουσαι εἰς ἀφανισμὸν, οὐκέτι ὡς νεβροὶ, ἀλλ' ὡς τέλειοι νεμηθησόμεθα.

Φίλωνος.

Δύο μαστοί σου, αἱ δύο διαθῆκαι, αἱ τὴν λογικὴν προϊσχόμεναι θυλὴν 2, κατὰ γράμμα καὶ πνεῦμα ἑρμηνευόμεναι. νέμονται δὲ οἱ τοιοῦτοι μαστοὶ καθάπερ ἐν κρίνοις τοῦ θεοῦ ἀνθρώποις, ἕως οὗ διαπνεύσῃ ἡ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρα, καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαὶ τοῦ βίου τούτου. οἱ νεμόμενοι ἐν κρίνοις, οἱ ποιμαίνοντες τὰ ἄνθη. καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαὶ, ἤτοι ὑποχωρήσωσιν.

Πορεύσομαι ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄρος τῆς σμύρνης, καὶ πρὸς τὸν βουνὸν τοῦ λιβάνου. ὅλη καλὴ εἶ ἡ πλησίον μου, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί.
Οὗτοι οἱ δύο στίχοι ἐκ τοῦ Ἀκύλα προσετέθησαν.

Ἡ σμύρνη σύμβολόν 3 ἐστι θανάτου, ὁ λίβανος, θεότητος. πορεύσομαι οὖν, φησὶ, ἐμαυτῷ, ὅ ἐστιν ἑκουσίως, πρὸς τὸν μέγαν καὶ σωτήριον τῷ κόσμῳ θάνατόν μου. διὰ γὰρ τοῦ ὄρους τὸ μέγα μυστήριον σημαίνει. μετὰ δὲ τοῦτο πορεύεται εἰς τὸν βουνὸν τοῦ λιβάνου, τουτέστι τὴν δόξαν τὴν θεοπρεπῆ, ἣν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς. μεταξὺ οὖν τῶν ἐγκωμίων τοῦ κάλλους τῆς νύμφης τοῦτο λέγει. ὑπὲρ τηλικούτου κάλλους ἀναδέξομαι θάνατον ἵνα αὐτὴν καθαίρω. ὁ τοίνυν συμμετασχὼν αὐτῷ τῆς σμύρνης, συμμεθέξει πάντως καὶ τοῦ λιβάνου. ὁ γὰρ συμπαθὼν, καὶ συνδοξάζεται πάντως. ὁ δὲ ἅπαξ ἐν τῇ θείᾳ δόξῃ γενόμενος, ὅλως γίνεται καλὸς, ἔξω τοῦ ἀντικειμένου μώμου γενόμενος πρὸς τὸ ὄρος τῆς σμύρνης. ὄρος φησὶ, τὴν σάρκα. καὶ πρὸς τὸν βουνὸν τοῦ λιβάνου. καὶ ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσι.

Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου νύμφη, δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου. ἐλεύσῃ καὶ διελεύσῃ ἀπ' ἀρχῆς πίστεως. ἀπὸ κεφαλῆς Σανὲιρ καὶ Ἀερμών. ἀπὸ μανδρῶν λεόντων, ἀπὸ ὀρέων παρδαλέων.

Μὴ στῇς ἀνιοῦσα, φησί. ἀρχὴ γάρ σοι πίστεως ὁ Λίβανος οὗτος γέγονεν, οὗ μετέσχες διὰ τῆς ἀναστάσεως. ἀρχὴ δὲ τῆς ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα πορείας. ἀπὸ τοίνυν τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἥ τίς ἐστι πίστις, ἐλεύσῃ καὶ διελεύσῃ. τουτέστι καὶ νῦν ἥξῃς, καὶ εἰς ἀεὶ διερχομένη διὰ τοιούτων ἀνόδων οὐκ ἀπολήξῃς. ἀπὸ κεφαλῆς Σανὲιρ, καὶ Ἀερμών. διὰ τούτων δὲ τὸ τῆς ἄνωθεν γεννήσεως ἀποφαίνει μυστήριον. ἐντεῦθεν προχεῖσθαι φασὶ τὰς τοῦ Ἰορδάνου πηγάς. ὧν ὑπέρκειται τοῦτο τὸ ὄρος, δύο λοφιαῖς μεριζόμενον, αἷς ταῦτα ἐπίκειται τὰ ὀνόματα, Σανὲιρ καὶ Ἀερμών, τὸ δὲ, ἀπὸ λέοντος καὶ παρδαλέων. ἀντὶ τοῦ, ἀπὸ διαβολικῶν ἄρκτων, καὶ ποικίλων ἁμαρ-

num ex parte cognoſcimus, quum autem venerit perfectio, evacuatam infantiam. Huiuſmodi enim eſt, & illud; Donec adſpiret dies, pro, Donec aeſtus diei vitae huius tranſeat, & tempus refrigerii adſtet, & moveantur umbrae. Vmbra enim eſt noſtra vita in terra. Vſquequo igitur umbrae moveantur progredientes in deſtructionem, non amplius, ut hinnuli, ſed ut perfecti paſcemur.

Philonis.

Duo ubera tua, duo Teſtamenta, quae rationalem praebent mammam, ſecundum litteram, & ſpiritum interpretata. Paſcuntur vero huiuſmodi ubera, veluti in liliis Dei hominibus. Donec adſpiret reſurrectionis dies, & moveantur umbrae huius vitae. Qui paſcuntur inter lilia, paſcentes flores. Et moveantur umbrae, ſcilicet recedant.

Ibo ex me ipſo ad montem myrrhae, & ad collem turis. Tota pulcra es proxima mea, & macula non eſt in te.

Hi duo verſus ex Aquila adiecti ſunt.

Myrrha ſymbolum eſt mortis, tus divinitatis. Ibo igitur, inquit, ex me ipſo, hoc eſt, voluntarie, ad magnam & mundo ſalutarem mortem meam. Per mortem enim magnum myſterium ſignificat. Cum hoc vero vadit in collem turis, hoc eſt ad gloriam divinam, quam habuit a principio. Inter encomia igitur pulcritudinis ſponſae, hoc dicit: Pro tali pulcritudine recipiam mortem, ut eam mundem. Itaque qui participat cum eo myrrham, participabit omnino cum eo etiam tus. Qui enim compatitur, & omnino conglorificatur. Qui autem divinae gloriae conſors evadit, fit pulcer omnino, extra contrariam obtrectationem conſtitutus. Ad montem myrrhae. Montem dicit carnem; & ad collem turis. Et exaltabor in gentibus.

Veni de Libano, ſponſa, veni de Libano. Venias & pertranſeas ab initio Fidei, a vertice Sanir, & Aermon, a ſpelaeis Leonum, a montibus Pardorum.

Ne ſtes revertens, inquit. Initium enim tibi fidei Libanus hic fuit, cuius particeps facta es per reſurrectionem. Initium enim itineris ad altiora. Itaque ab hoc principio eſt fides. Venias & pertranſeas. Hoc eſt & nunc venias, & perpetuo pervadens per huiuſmodi regreſſus non quieſcas. A vertice Sanir, & Aermon. Per haec vero ſupernae generationis myſterium manifeſtat. Inde effundi aiunt Iordanis fontes, quibus imminet hic mons, duobus verticibus diviſus, quibus haec imponuntur nomina, Sanir & Aermon. Illud vero a Leone & Pardis, pro, A diabolicis urſis, & variis peccatis, quae pungunt, & maculant ani-

1 κάσων) Scrib. καύσων.
2 θυλὴν) Scrib. θηλὴν.
3 ἀσύμβυλον) Scrib. σύμβολον.

animam. Bene igitur hoc addit, ut per tristium cogitationem, gaudentium fructum proprium faciat. Et huc vocat propter eos, qui sunt ex Iudaeis, & Gentibus. Libani enim instar a balneo candidi efficiuntur. Libanus autem dealbatio interpretatur. Venias igitur, inquit, Gentium Ecclesia, pervenias vero o Israel a fide legis. Veni de Libano. Fuge ab Idolatria. A vertice Sanir. Sanir, rubus. Aermon, lux sublimis. Ait igitur, initium fidei, qui in rubo Moysi loquutus est, & fecit lumen sublime Israel in columna nubis.

Vulnerasti cor nostrum, soror mea sponsa, vulnerasti cor nostrum uno oculorum tuorum, una positura colli tui.

Quum duplex insit animae visiva efficacia, & una quidem veritatem intueatur, altera vero circa vana vagetur; quoniam circa solam boni naturam apertus est sponsae mundus oculus, otiatur vero alter, propterea uni oculorum adducunt amici laudem, & sororem quidem suam vocant ob apathiae cognationem; sponsam vero propter coniunctionem cum Verbo. Quoniam igitur, inquiunt, oculus tuus unus in respiciendo ad illud, quod est unum, & anima una, & status, eo quod dispositiones adventitias non participet. Et positura colli tui, eo quod habeat perfectionem divinum iugum supra se tollens. Propterea confitemur te tuis posituris vulnerasse cor nostrum. Vulnerasti cor nostrum, soror mea sponsa. Cor nostrum vulnerasti. Vno oculorum tuorum, uno monilium colli tui.

Quid pulcra facta sunt ubera tua, soror mea sponsa; quid pulcra facta sunt ubera tua supra vinum; a vino.

Sponsus.

Sigillat sponsae encomium ab amicis factum sponsus, & ait: ut valde pulcra facta es in fontibus bonorum documentorum. Hoc enim ubera, quae lac producere cessarunt, & vinum, non amplius lac, effundunt; per quod perfectioribus cordibus laetitia gignitur.

Et odor vestimentorum tuorum super omnia aromata.

Corporalium aromatum legis addit auram suam, & mundam fragrantiam per virtutes unguentatam Evangelicis documentis. Et odor vestimentorum tuorum, scilicet unguentorum.

Favis distillant labia tua, sponsa.

Labia, magistri; favi enim mellis sermones boni, dulcedines.

Mel,

μαρτιῶν, τῶν στιγματιζουσῶν τὴν ψυχήν. καλῶς δὲ τοῦτο προστίθησιν, ἵνα διὰ τῆς τῶν λυπηρῶν γνώμης ἰδιοποιήσῃ τὴν τῶν εὐφραινόντων ἀπόλαυσιν. δεῦρό τε καλεῖ, διὰ τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων τε καὶ ἐθνῶν. Λιβάνου γὰρ δίκην ἀπὸ τοῦ λουτροῦ λευκοὶ ἀποτελοῦνται. Λίβανος δὲ λευκασμὸς ἑρμηνεύεται. ἐλεύσῃ οὖν, φησίν, ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, διελεύσῃ δὲ ὁ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς πίστεως τοῦ νόμου. δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου. φεῦγε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας. ἀπὸ κεφαλῆς Σανείρ. Σανὲιρ, βάτος. Ἀερμὼν, φῶς μετέωρον 1. φησὶν οὖν, ἀρχὴ πίστεως ὁ λαλήσας τῷ Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ, καὶ ποιήσας φῶς μετέωρον τῷ Ἰσραὴλ ἐν στύλῳ νεφέλης.

Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἀδελφή μου νύμφη. ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἑνὶ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ἐν μιᾷ ἐν θέματι τραχήλου σου.

Διπλῆς οὔσης τῇ ψυχῇ ὀπτικῆς ἐνεργείας, καὶ τῆς μὲν τὴν ἀλήθειαν ὁρώσης, τῆς δὲ ἑτέρας περὶ τὰ μάταια πλανωμένης. ἐπειδὴ περὶ μόνην τοῦ ἀγαθοῦ τὴν φύσιν ἀνέωκται τῆς νύμφης ὁ καθαρὸς ὀφθαλμὸς, ἀργεῖ δὲ ὁ ἕτερος, τούτου χάριν τῷ ἑνὶ τῶν ὀφθαλμῶν προσάγουσιν οἱ φίλοι τὸν ἔπαινον. καὶ ἀδελφὴν μὲν ἑαυτῶν καλοῦσιν, διὰ τὴν τῆς ἀπαθείας συγγένειαν· νύμφην δὲ, διὰ τὴν πρὸς τὸν λόγον συνάφειαν. ἐπεὶ οὖν, φασὶν, ὁ ὀφθαλμός σου εἷς ἐν τῷ πρὸς τὸ ἓν βλέπειν, καὶ ψυχὴ μία, καὶ κατάστασις, διὰ τὸ μὴ προσφόρους διαθέσεις μερίζεσθαι. καὶ ἡ θέσις τοῦ τραχήλου σου, τὸ τέλειον ἔχειν τὸν θεῖον ζυγὸν ἐφ' ἑαυτῆς ἀραμένη. διὰ τοῦτο ὁμολογοῦμεν, ὅτι τοῖς σοῖς ἡμᾶς θέμασιν ἐκαρδίωσας. ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἀδελφή μου νύμφη. τὴν καρδίαν ἡμῶν ἔτρωσας. ἑνὶ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. δι' ἑνὸς τῶν ὀφθαλμῶν σου. ἐν μιᾷ θέματι τραχήλου σου. δι' ἑνὸς τῶν ὁρμίσκων τοῦ τραχήλου σου.

Τί ἐκαλλιώθησαν οἱ μαστοί σου ἀδελφή μου νύμφη. τί ἐκαλλιώθησαν μαστοί σου ὑπὲρ οἶνον· ἀπὸ οἴνου.

Ὁ νυμφίος.

Ἐπισφραγίζει τῆς νύμφης ὁ νυμφίος τὸ παρὰ τῶν φίλων ἐγκώμιον, καὶ φησίν. ὡς λίαν ἐκαλλιώθης ἐν ταῖς τῶν ἀγαθῶν διδαγμάτων πηγαῖς. τοῦτο γὰρ οἱ μαζοὶ, οἱ τοῦ γαλακτοφορεῖν παυσάμενοι, οἶνον δὲ οὐχὶ γάλα προχέουσι. δι' οὗ ταῖς τελειοτέραις καρδίαις ἡ εὐφροσύνη γίνεται.

Καὶ ὀσμὴ ἱματίων σου ὑπὲρ πάντα ἀρώματα.

Τῶν σωματικῶν ἀρωμάτων τοῦ νόμου προστίθησι τὴν αὔλην αὐτῆς, καὶ καθαρὰν τὴν διὰ τῶν ἀρετῶν μυρεψουμένην εὐωδίαν τοῖς εὐαγγελικοῖς ἐπιτάγμασιν. καὶ ὀσμὴ ἱματίων σου. ἤτοι μύρων.

Κηρίων ἀποστάζουσι χείλη σου νύμφη.

Χείλη, οἱ διδάσκαλοι. κηρία γὰρ μέλιτος λόγοι καλοὶ, γλυκασμοί.

Μέλι,

1 ἀπὸ κεφαλῆς Σανείρ. Σανὲιρ, βάτος Ἀερμὼν, φῶς μετέωρον. Locus corruptus, & mutilus. Arbitror restituendum: ἀπὸ κεφαλῆς Σανὲιρ, καὶ Ἑρμών. Σανὲιρ, βάτος. Ἑρμὼν φῶς μ.

Μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τὴν γλῶσσαν σου.

Καὶ παρασκεύασθαι σοι φησὶν ὁ λόγος καταλλήλως πρὸς τὴν τῶν δεχομένων δύναμιν, ὡς καὶ τοῖς τελειοτέροις καὶ τοῖς νηπιάζουσιν οἰκείως ἔχων. ἢ μέλι, τὸ εὐαγγέλιον. γάλα δὲ, ὁ νόμος. μέλι καὶ γάλα, ἤτοι γλυκύτης.

Καὶ ὀσμὴ ἱματίων σου ὡς ὀσμὴ Λιβάνου. κῆπος κεκλεισμένος ἀδελφή μου νύμφη.

Ἡ τῶν ἀρετῶν σου περιβολὴ, τὴν θείαν μιμεῖται μακαριότητα. ὁ γὰρ Λίβανος ἀνάκειται εἰς τὴν τοῦ θείου τιμήν.

Κῆπος κεκλεισμένος. πηγὴ ἐσφραγισμένη.

Κῆπος, διὰ τὸ πάντα φέρειν καρπὸν τοῦ πνεύματος. κεκλεισμένος τῷ ἐχθρῷ τῷ τῶν ἐντολῶν περιφράγματι. ἀλλὰ τῷ κήπῳ τούτῳ καὶ πηγῆς ἐστὶ χρεία, ὥσαν εὐθαλὲς διαμένοι τὸ ἄλσος. διὰ τοῦτο συνέζευξεν ἐν τοῖς ἐπαίνοις τὴν πηγὴν τῷ κήπῳ. τὸν δὲ περὶ τῆς πηγῆς λόγον ἡ παροιμία διδάσκει ἡμᾶς δι' αἰνίγματος. ἐν οἷς φησιν ὅτι ἡ πηγή σου τοῦ ὕδατος ἔστω σοι ἰδία, καὶ μηδεὶς ἀλλότριος μετασχέτω σοι. τὸ γὰρ εἰπεῖν ἐσφραγισμένη, ἴσόν ἐστι τῷ εἰπεῖν πεφυλαγμένη τὸ δὲ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν, πηγὴ, ἡ διανοητικὴ τῆς ψυχῆς ἡμῶν δύναμις, ἡ παντοίους λογισμοὺς ἐν ἡμῖν βρύουσα. ἀλλὰ τότε ἡμέτερον γίνεται τῆς διανοίας τὸ κήρυγμα, ὅταν πρὸς τὰ συμφέροντα ἡμῖν κινεῖται, πᾶσαν συνέργειαν ἡμῖν πρὸς τὴν κτίσιν τῶν ἀγαθῶν παρεχόμενον. ὅταν δέ τις στρέψη τοῦ λογισμοῦ τὴν ἐνέργειαν πρὸς κακίας ἐπίνοιαν, τότε τοῖς ἀλλοτρίοις ἀφυλάκτως ἐκδαπανᾶται τὸ ῥεῖθρον. ὡς εὐτροφεῖν μὲν τὸν ἀκανθώδη βίον, ἀποξηραίνεσθαι δὲ καὶ μαραίνεσθαι τὴν κρείττω φυτείαν, μηδεμιᾶς τῆς ἐξ ἀγαθῶν λογισμῶν ἰκμάδος ὑποτρεφούσης τὴν ῥίζαν. πηγὴ ἐσφραγισμένη, τῇ ἐπὶ τοῦ λυτροῦ σφραγῖδι.

Ἀποστολαί σου παράδεισος ῥοῶν, μετὰ καρποῦ ἀκροδρύων. κύπροι μετὰ νάρδων. νάρδος καὶ κρόκος. κάλαμος καὶ κιννάμωμον. μετὰ πάντων ξύλων τοῦ Λιβάνου. Σμύρνη, ἀλόη, μετὰ πάντων, πρώτων μύρων. πηγὴ κήπων. φρέαρ ὕδατος ζῶντος, καὶ ῥιζοῦντος ἀπὸ Λιβάνου.

Ἔοικεν ἅπας ὁ τῶν ἐγκωμίων κατάλογος, ὅ τε πρὸ τούτων εἰρημένος, καὶ ὁ νῦν περὶ αὐτῆς, μὴ πρὸς εὐφημίαν ψιλὴν κατὰ τὸ προηγούμενον βλέπειν. ἀλλὰ δύναμιν ἐντιθέναι, διὰ τῶν λεγομένων, πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ μείζω τε καὶ ὑψηλότερα τῆς καρδίας ἀναβαίνων. νῦν οὖν τὰς ἀποστολὰς τῆς νύμφης καταλέγει. οἱονεὶ, τὴν προῖκα, ἤτοι τὰς δωρεὰς ἃς προσύνεκας 1. καὶ ταύτας τὰς ἀποστολικὰς 2 ὁμολογεῖ ὁ νύμφιος παρειληφέναι, διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι χρὴ προσφέρειν αὐτῷ πλοῦτον εὐωδίας, ὡς τὸν παράδεισον τῆς ψυχῆς ἡμῶν πεπληρῶσθαι καλῶν. διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Παῦλος ἔλεγε, Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν. ἐπειδὴ δὲ ὁ δίκαιος ἐν ταῖς πικραῖς περιστάσεσι τοῦ βίου μάλιστα καρποφορεῖ, καί ἐστιν αὐτῷ ἐν ταύταις τὸ γλυκὺ καὶ τρόφιμον, ὥσπερ ἡ ῥοὰ ἔνδον ἔχουσα τὸ ἐδώδιμον, διὰ τοῦτο ὁ παράδεισος αὐτῆς πλήρης λέγεται εἶναι ῥοῶν.

Mel, & lac sub lingua tua.

Et praeparari tibi inquit Verbum modo hoc, modo illud pro excipientium virtute, ut & perfectioribus, & parvulis domestice se habens. Vel mel, Evangelium; lac vero, Lex. Mel & lac, scilicet dulcedo.

Et odor vestimentorum tuorum, ut odor turis. Hortus conclusus soror mea sponsa.

Virtutum tuarum vallum divinam imitatur beatitatem, tus enim adoletur in honorem Dei.

Hortus conclusus, fons signatus.

Hortus, quia omnem fert spiritus fructum; conclusus inimico, mandatorum tuorum maceria. Sed huic horto & fonte opus est, ut virens, vegetusque lucus permaneat. Propterea coniunxit in laudibus fontem cum horto. Sermonem vero de fonte proverbium docet nos per aenigma, ubi ait: quod fons tuus aquae sit tibi proprius, & nemo alienus participet tecum. Dicere enim, signatus, est idem, ac dicere, custoditus: quod vero dicitur tale est; fons, est potentia nostrae animae intellectivae, quae concipit in nobis omnigenas cogitationes. Sed tunc fit nostra mentis praedicatio, quando movetur ad ea, quae nobis conducunt, praebens omnem cooperationem nobis ad possessionem bonorum; quando vero quis convertit rationis efficientiam ad malitiae intelligentiam, tunc alienis incustoditum impenditur fluentum, ita ut bene enutriat quidem spinosam vitam; siccetur vero, & marcescat plantatio melior, nullo ex bonis cogitationibus humore subnutriente radicem. Fons signatus sigillo redemtionis.

Emissiones tuae Paradisus malorum Punicorum, cum pomorum fructibus. Cypri cum Nardo, Nardus, & Crocus, Fistula, & Cinnamomum cum universis lignis. Myrrha, & Aloe cum omnibus primis unguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quae fluunt impetu de Libano.

Videtur omnis encomiorum catalogus, qui ante haec dictus est, & qui nunc de ipsa dicitur, non ad nudam commendationem respiciendo, quod praecedit; sed virtutem imponendo per ea, quae dicuntur, ad eam, quae est supra maiora, & sublimiora cordis, adscendens. Nunc igitur emissiones Sponsae recenset, veluti dotem, scilicet munera, quae adtulit; & has emissiones confitetur Sponsus a se acceptas fuisse, docens nos oportere offerre ipsi divitias fragrantiae, ut Paradisus animae nostrae bonis repleatur. Propterea enim Paullus dicebat: Christi bonus odor sumus. Quoniam vero iustus in amaris casibus vitae maxime fructificat; & habet in hisce dulcedinem, & alimentum, tamquam malum Punicum, quod intus habet esculentum; propterea Paradisus eius dicitur esse plenus malorum punicorum. Quando igitur

1 προσύνεκας) Scrib. προσήνεγκας.

2 ἀποστολικάς) Scrib. ἀποστολάς.

tur tempus institerit fructibus fruendi, malum punicum fit quaedam deliciosa fructuum adfluentia ex omni plantarum genere. Fons autem paratus ad potum omni verbum petenti. Puteus vero denotat divitiarum profunditatem. Hic vero fons, & vitalis puteus a Libano, hoc est a Deo, in ipsam rapide derivat fluentum. Emissiones tuae Paradisus malorum punicorum ab ore tuo. Emissiones tuae Paradisus fructifera cum fructu pomorum. Species plantae autumnalis. Cypri cum Nardis. Illud quidem calidum, hoc vero odorum. Testimonium enim perhibeat oportet una cum caliditate mundities per bonum halitum, ut fiat quis Sancto Spiritu fervens. Nardus, & Crocus, Fides cum exercitatione ob subpallidum Croci colorem. Crocus virtutem habet dolorum consolatoriam. Fistula, & Cinnamomum. Species aromatum; Fistula vero secundum legem adsumitur etiam ad subfumigationem sacerdotalem. Myrrha, & Aloe. Per hoc ostendit Christi communionem carnis.

ῥοῶν. ὅταν οὖν ὁ καιρὸς ἐπιστῇ τῆς τῶν καρπῶν ἀπολαύσεως, παγκαρπία τις τρυφῆς 1 ἐκ παντὸς γένους τῶν φυτῶν ἡ ῥοὰ γίνεται. ἡ δὲ πηγή. ἕτοιμος πρὸς πόσιν παντὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον. τὸ δὲ φρέαρ δηλοῖ τὸ βάθος τοῦ πλούτου. αὕτη δὲ ἡ πηγὴ καὶ τὸ ζωτικὸν φρέαρ ἀπὸ τοῦ Λιβάνου, τουτέστι θεόθεν εἰς αὐτὴν ὀξὺ καθέλκει τὸ ῥεῖθρον. ἀποστολάι σου παράδεισος ῥοῶν ἀπὸ στόματός σου. αἱ ἀποστολαί σου παράδεισος ἔγκαρπος, μετὰ καρποῦ ἀκροδρύων. εἶδος φυτοῦ ὀπωρῶν. κύπροι μετὰ νάρδων. τὸ μὲν θερμὸν, τὸ δὲ εὐῶδες. συμμαρτυρεῖσθαι γὰρ χρὴ τῷ θερμῷ διὰ τῆς εὐπνοίας τὴν καθαρότητα, ἵνα γένηταί τις τῷ ἁγίῳ πνεύματι ζέων. νάρδος καὶ κρόκος, πίστις μετὰ ἀσκήσεως, διὰ τὸ ὕπωχρον τοῦ κρόκου. ὁ κρόκος παρηγορητικὴν ἔχει τῶν ὀδυνῶν τὴν δύναμιν. κάλαμος καὶ κιννάμωμον. εἴδη ἀρωμάτων, ὁ δὲ κάλαμος καὶ πρὸς τὸ ἱερατικὸν θυμίαμα ὑπὸ τοῦ νόμου παραλαμβάνεται. σμύρνα, ἀλόη. διὰ τοῦτο τὴν τῆς σαρκὸς κοινωνίαν ἐνδείκνυται τοῦ Χριστοῦ.

Sponsa.

Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

Fugat potentia proprii principatus Aquilonem, frigidum, & caliginosum, & hibernum spiritum malitiae, induta potentiam contra passiones; invocat vero meridionalem spiritum, calidum, & semper lucidum, quem nominat Austrum, propter quem torrens voluptatis fluit, tamquam flatu violento; sicut in coenaculo factum esse Discipulis audimus, ubi animatis plantis incidit ad movendam Dei plantationem, quo aromata ferret; & ad parandum, ut fluat per os bene olens prophetia, & salutaria fidei dogmata. Vel ita. Aquilo quidem fervidae dilectionis meatus claudens non sinit transpirare aromata, hoc est virtutes; Auster vero aperiens venas animae perfert aromata. Propterea dicit Aquiloni, abi; Austro vero, ne prohibe venientem ad nos; ut omnes per australem ignem purgationis in Orientem Christum transgrediantur. Surge Aquilo, & veni Auster. Quia expulso Diabolo ex anima ingreditur in eam Christus, de quo dictum est: Deus ex Theman veniet, hoc est ab Austro.

Ἡ νύμφη.

Ἐξεγέρθητι βοῤῥᾶ, καὶ ἔρχου νότε. διάπνευσον κῆπόν μου, καὶ ῥευσάτωσαν ἀρώματα.

Φυγαδεύει κατ' ἐξουσίαν τῆς ἰδίας ἀρχῆς τὸν βοῤῥᾶν, ψυχρόν τε καὶ ζοφῶδες καὶ χειμέριον πνεῦμα τῆς πονηρίας, ἡ κατὰ τῶν παθῶν ἀναδυσαμένη τὸ κράτος. προσκαλεῖται δὲ τὸ μεσημβρινὸν πνεῦμα, τὸ θερμόν τε καὶ ἀειφεγγὲς, ὅπερ ὀνομάζει νότον. δι' οὗ ὁ χείμαῤῥος τῆς τρυφῆς ῥεῖ, ὥστε τῇ βιαίᾳ πνοῇ, καθὼς ἐν τῷ ὑπερώῳ γεγενῆσθαι τοῖς μαθηταῖς ἀκούομεν, τοῖς ἐμψύχοις φυτοῖς ἐπιπεσόντα κινῆσαι τὴν τοῦ θεοῦ φυτείαν πρὸς τὴν τῶν ἀρωμάτων φορὰν, καὶ ῥεῖν παρασκευάσαι διὰ τοῦ στόματος τὴν εὐώδη προφητείαν, καὶ τὰ σωτήρια τῆς πίστεως δόγματα. ἢ οὕτως. ὁ μὲν βοῤῥᾶς τῆς διαθέρμου ἀγάπης τοὺς πόρους ἀποκλείων, οὐκ ἐᾷ διαπνεῖν τὰ ἀρώματα. τουτέστι τὰς ἀρετάς. ὁ δὲ νότος ἀναστομῶν τὰς φλέβας τῆς ψυχῆς, διαφορεῖ τὰ ἀρώματα. διὸ ἐρεῖ τῷ βοῤῥᾷ, ἄγε, καὶ τῷ λίβει, μὴ κώλυε τοῦ αὐτομολήσαντος πρὸς ἡμᾶς. ἵνα πάντες διὰ τοῦ νοτίου πυρὸς τῆς καθάρσεως εἰς τὴν ἀνατολὴν τὸν Χριστὸν παραγένωνται. ἐξεγέρθητι βοῤῥᾶ, καὶ ἔρχου νότε. ὅτι ἐξωθουμένου τοῦ διαβόλου ἀπὸ τῆς ψυχῆς εἰσοικίζεται ὁ Χριστὸς, περὶ οὗ εἴρηται. ὁ θεὸς ἐκ θεμὰν ἥξει. ὅ ἐστιν, ἀπὸ νότου.

Descendat meus patruelis in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.

O vocem magna cum libertate prolatam! Quem excipit ad convivium propriis fructibus illius, qui effundit omnibus, quicumque sunt, escam ex proprio fonte? Hoc Sponsa adponit, mensam. Hortus vero est mensa, animatis arboribus consitus. Nos vero arbores. Siquidem etiam nos proponentes ei escam animarum nostrarum salutem; ita dicente eo, qui nostram vitam convivio excipit, quia meus cibus est, ut faciam voluntatem patris mei coelestis. Haec igi-

Καταβήτω ἀδελφιδός μου εἰς κῆπον αὐτοῦ. καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ.

Ὢ πεπαῤῥησιασμένης φωνῆς. τίνα δεξιοῦται πρὸς εὐωχίαν τοῖς ἰδίοις καρποῖς τοῦ πᾶσι τοῖς οὖσι τὴν τροφὴν ἐκ τῆς ἰδίας πηγῆς ἐπιρρέοντα, τοῦτο ἡ νύμφη προστίθησι, τράπεζαν, κῆπος δέ ἐστιν ἡ τράπεζα, ὁ διὰ τῶν ἐμψύχων δένδρων πεφυτευμένος. ἡμεῖς δὲ τὰ δένδρα. εἴπερ δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ τροφὴν αὐτῷ προτιθέντες τὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρίαν. οὕτω εἰπόντος τοῦ τὴν ἡμετέραν εὐωχουμένου ζωὴν ὅτι ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

1 τρυφῆς) Scrib. τροφῆς.

νεῖς. αὕτη οὖν ἡ ἑτοιμασθεῖσα βρῶσις αὐτῷ, τὸ σωθῆναι ἡμᾶς. καρπὸς δὲ ἡμῶν ἡ προαίρεσις γίνεται τῷ δρεπομένῳ ἡμᾶς Θεῷ δι' ἑαυτῆς, ὡς διά τινος ἀκρεμόνος τὴν ψυχὴν ἐγχειρίζουσα. τὸ δὲ καταβήτω, εὐκτικῶς εἴρηται.

Ἀθανασίου.

Πνεῦσόν μοι, ὦ λόγε. καὶ δίδαξόν με τὰ λόγιά σου. καὶ τὰ προστάγματά σου κατάγραψον ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς καρδίας μου, ἑτοίμη γέγονα λοιπόν. δύναμαι τῇ σῇ χάριτι βοηθουμένη καὶ κυβερνωμένη τῇ ἀοράτῳ σου καὶ παντοδυνάμῳ χειρὶ, καὶ λόγων ἀκοῦσαι θείων, καὶ μυστηρίων μέτοχος γενέσθαι.

Εἰσῆλθον εἰς κῆπον ἀδελφή μου νύμφη. ἐτρύγησα σμύρναν μου μετὰ ἀρωμάτων μου. ἔφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου. ἔπιον οἶνόν μου μετὰ γάλακτος ἐμοῦ.

Ὁ νυμφίος.

Ὁ εἰπὼν διὰ τοῦ προφήτου ἔτι σου λαλοῦντος ἐρεῖ. ἰδοὺ πάρειμι. πρὶν ἐξελθεῖν τῆς εὐχῆς τὴν νύμφην, ἤκουσεν ὧν ἐδεήθη, καὶ ἐν τῷ κήπῳ παρεγένετο, καὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἀκροδρύων ἐνεφορήθη, καὶ διήγημα τὴν εὐωχίαν πεποίεται. παρ' αὐτοῦ δὲ εἴ τι καλὸν, ὁ προφητικὸς ὕμνησε λόγος. ὦ μακαρίων κήπων ἐκείνων, ὧν τὰ φυτὰ τοιούτοις βρύειν καρποῖς μεμαρτύρηνται. πάντως δὲ οὐκ ἀγνοοῦμεν τὰ τῶν λεγομένων αἰνίγματα. πῶς δένδρον ἦν σμυρνηφόρον ὁ Παῦλος, ὁ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων τῇ τῶν μελῶν νεκρώσει. καὶ διὰ καθαρότητός τε καὶ ἀπαθείας ἀρωματίζων, καὶ ὀσμὴ ζωῆς τοῖς σωζομένοις γινόμενος. πῶς σιτοποιεῖ τῷ Θεῷ τὰ ἔμψυχα τοῦ κήπου φυτά. οἷς μαρτυρεῖ ὁ ἐπὶ θρόνου καθήμενος, ἐπείνασα, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἄρτος γὰρ εὐφροσύνης ἐστὶν εὐποιΐα, τῷ μέλιτι τῆς ἐντολῆς γλυκαινόμενος. πῶς δὲ πάλιν οἰνοχοεῖ τῷ νυμφίῳ τὰ εὐερνῆ τοῦ κήπου φυτά. πρὸς οὓς τοῦτο φησί. ὅτι ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με, γάλακτι τὸν οἶνον κεράσαντες, οὐχὶ ὕδατι, κατὰ τὴν τῶν καπήλων συνήθειαν. τὸ δὲ γάλα ἡ, πρώτη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς ἐστι τροφὴ, ἡ καθαρά τε καὶ ἁπλᾶ, καὶ ὄντως νηπίδης καὶ ἄδολος.

Οἱ φίλοι.

Φάγετε οἱ πλησίον μου, καὶ πίετε, μεθύσθητε ἀδελφοί.

Ταῦτα εἰπὼν πρὸς τὴν νυμφὴν ὁ λόγος παρατίθεται τοῖς πλησίον διὰ τῶν ἄρτων γεγονόσι τὰ τοῦ εὐαγγελίου μυστήρια, λέγων. φάγετε οἱ πλησίον, καὶ πίετε, καὶ μεθύσθητε, ἐκ τῆς τοιαύτης βρώσεώς τε καὶ πόσεως. θεία δὲ αὕτη καὶ νηφάλιος ἡ μέθη, δι' ἧς ἐξίσταταί τις ἑαυτοῦ πρὸς τὰ θειότερα. καλῶς δὲ τοὺς ἀξίους τῆς βρώσεως ἀδελφοὺς προσηγόρευσεν. ὁ γὰρ ποιῶν τὰ θελήματα αὐτοῦ, ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μήτηρ κατονομάζεται.

Ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία, μου ἀγρυπνεῖ.

Φίλωνος.

Ἐν τῷ τάφῳ σκυλεύουσα τὸν ᾅδην.

igitur est parata esca ipsi, salvari nos. Fructus vero noster voluntas est Deo, qui metit nos per seipsam, tamquam per virgultum animam dedens. Illud vero descendat, optative dictum est.

Athanasii.

Spira mihi, o Verbum, & doce me eloquia tua, & mandata tua scribe in latitudine cordis mei. Parata fui de cetero. Possum tua gratia adiuta, & gubernata invisibili tua, & omnipotenti manu, & verba divina audire, & sacramentorum particeps fieri.

Veni in hortum, Soror mea Sponsa, messui Myrrham meam cum aromatibus meis; comedi panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.

Sponsus.

Qui dixit per Prophetam adhuc te loquente dicit: ecce adsum. Priusquam exiret ab oratione Sponsa, audivit ea, quae petebat, & in hortum ivit, & pomis virtutis repleta est, & enarrationem convivium fecit. Ab eo vero si quid pulcrum fuit, propheticus sermo celebravit: o beatos hortos illos quorum plantae huiusmodi fructu germinare traduntur; omnino vero non ignoramus aenigmata eorum, quae dicuntur. Quomodo arbor erat Myrrham ferens Paullus, quotidie moriens membrorum mortificatione, & per munditiem, & adfectuum vacuitatem aromatizans, & odor vitae his, qui salvantur, factus; quomodo alimenta praestant Deo animatae horti plantae, quibus testatur is, qui supra thronum sedet, esurivi, & dedistis mihi manducare. Panis enim laetitiae est iustitia, melle praecepti dulcorata. Quomodo & iterum vinum fundunt Sponso ramosae horti plantae. Ad quos hoc dicit: quia sitivi, & potastis me lacte vinum miscentes, non aqua, iuxta tabernarum consuetudinem. Lac vero primum est humanae naturae alimentum, purum, & simplex, & revera infantis, & innocens.

Amici.

Edite proximi mei, & bibite, inebriamini fratres.

Haec quum dixisset Sponsae Verbum adponit proximis per panes factis Evangelii arcana, dicens: edite proximi, & bibite, & inebriamini, huiusmodi cibo, & potu. Divina vero haec, & sobria ebrietas, per quam excedit quis e seipso ad diviniora. Bene vero dignos cibo fratres adpellavit. Faciens enim voluntates eius, frater eius, & soror, & mater cognominatur.

Ego dormio, & cor meum vigilat.

Philonis.

In sepulcro praedans Infernum.

Ἐφ' Quia

Quia mens in seipsa vivit, sola contemplatione eius, qui vere est, laetans, nulloque sensilium turbata, vel distracta, tamquam somno quodam languida fit corporis, natura omni carnali motu composito. Quum enim duplex sit natura humanae virtutis, una quidem voluptatis in anima per adfectuum privationem operans, altera vero per passionem in corpore; quam quidem ex utrisque voluntas elegerit, haec imperium habet contra aliam. Consequenter igitur excipit ebrietatem Sponsae somnus.

Vox patruelis mei pulsat ad ostium.

Philonis.

Quum surrexisset enim adstitit discipulis portis clausis.

Quae ad tantam sublimitatem adscendit, cui testimonium perhibuit iam Verbum perfecte, haec modo ita disponitur, ut primum exceptura Dei praesentiam. Cognovit enim ipsum in praecedentibus anima tantum, quantum comprehendit. At quoniam id, quod nondum comprehensum est, infinite maius est eo, quod comprehensum fuit; propterea & adparuit saepius animae Sponsus, & veluti nondum ob oculos positus, conspectum iri per vocem adnunciat. Cuius rei gratia, & modo, veluti adhuc ostium pulsans Verbum sentiat, & ad obedientiam adsurgat, dicit: vox patruelis mei pulsat ad ostium; deinde quietem auribus dans audit Verbum, quod per vocem adsonuit:

Aperi mihi, soror mea, proxima mea, columba mea, perfecta mea, quia caput meum plenum est rore; & cincinni mei guttis noctis.

A rubo magno Mosi per lucem incepit Dei praesentia in terra; deinde per nubem eidem adnunciat, & disserit. Mox sublimior iam factus in caligine Deum videt. Ita profecto Sponsa. Erat enim iam nigra tenebricosis placitis, ut per arcanum illud osculum fonti lucis adplicare os desideraverit. Tunc pulcra fit luce veritatis circumlustrata, & nigredinem castimoniae abluta aqua. Deinde nigredo ipsi tamquam nubes quaedam evadit, id quod adparet omne obumbrans, & deducens, atque adsuefaciens animam ad videndum id, quod occultum est. Nunc vero iam divina nocte circumdatur, per quam Sponsus transit quidem, sed non adparet; sed sensum quemdam dat animae praesentiae suae. Tangit igitur portam Verbum, portam vero intelligimus mentem, quae arcana coniectat, per quam ingreditur id, quod quaeritur. Extra igitur stans naturam nostram veritas per cognitionem ex parte, ut ait Apostolus, in suspicionibus quibusdam, & aenigmatis pulsat mentis ostium, Aperi, dicens. Aperi vero, inquit, soror facta, & proxima exacte, & columba, & perfecta. Hoc vero est, & sine defectu, & reple-

Ἐφ᾽ ὧν γὰρ ὁ νοῦς ἐφ᾽ ἑαυτῷ βιωτεύει μόνῃ τῇ θεωρίᾳ τοῦ ὄντως ἐνδιφραινόμενος 1. οὐδενί τε τῶν αἰσθητηρίων παρενοχλούμενος ἢ καθελκόμενος ὡς ὕμνῳ τινὶ παρετὸς ἡ τοῦ σώματος γίνεται φύσις, πάσης σαρκικῆς κατακοσμηθείσης κινήσεως. διπλῆς γὰρ οὔσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῆς ἀρετῆς, τῆς μὲν ἡδονῆς ἐν ψυχῇ δι᾽ ἀπαθείας ἐνεργουμένη, τῆς δὲ διὰ πάθους ἐν σώματι. ἥνπερ ἂν ἐξ ἀμφοτέρων ἡ προαίρεσις ἕληται, αὕτη κατὰ τῆς ἑτέρας τὸ κράτος ἔχει. ἀκολούθως τοίνυν διαδέχεται τὴν μέθην τῆς νύμφης ὁ ὕπνος.

Φωνὴ τοῦ ἀδελφιδοῦ μου κρούει ἐπὶ ἡ θύραν.

Φίλωνος.

Ἀναστὰς γὰρ ἐπέστη τοῖς μαθηταῖς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων.

Ἡ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἐλάσασα, ᾗ ἐμαρτύρησεν ἤδη οἱ λόγος τὸ τέλειον, αὕτη νῦν οὕτω διάκειται. ὡς πρώτως μέλλουσα δέχεσθαι τοῦ θεοῦ τὴν ἐμφάνειαν. ἔγνω μὲν γὰρ αὐτὸν ἐν τοῖς φθάσασιν ἡ ψυχὴ τοσοῦτον ὅσον κατέλαβεν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ μήπω κατειλημμένον ἀπειροπλάσιον τοῦ καταληφθέντος ἐστὶ, διὰ τοῦτο καὶ ὤφθη πολλάκις τῇ ψυχῇ ὁ νυμφίος, καὶ ὡς μηδέποτε ἐν ὀφθαλμοῖς γενόμενος ὀφθήσεσθαι διὰ τῆς φονῆς ἀπαγγέλλεται. οὗ χάριν καὶ νῦν, ὡς ἔτι θυροκρουστοῦντος τοῦ λόγου αἰσθάνεται, καὶ πρὸς τὴν ὑπακοὴν διανίσταται, φησὶν, φωνὴ τοῦ ἀδελφιδοῦ μου κρούει ἐπὶ τὴν θύραν. εἶτα ἡσυχίαν ταῖς ἀκοαῖς ἐνδοῦσα ἀκούει τοῦ διὰ τῆς φωνῆς προσηχήσαντος λόγου.

Ἄνοιξόν μοι ἀδελφή μου ἡ πλησίον μου, περιστερά μου, τελειά μου. ὅτι ἡ κεφαλή μου ἐπλήθη δρόσου καὶ οἱ βόστρυχοί μου φεκάδων νυκτός.

Ἀπὸ τῆς βάτου τῷ μεγάλῳ Μωϋσεῖ διὰ φωτὸς ἤρξατο ἡ τοῦ Θεοῦ ἐμφάνεια ἐπὶ τῆς γῆς. μετὰ ταῦτα διὰ νεφέλης αὐτῷ ἐπαγγέλλεται καὶ διαλέγεται. εἶτα ὑψηλότερος ἤδη γενόμενος ἐν γνόφῳ τὸν Θεὸν βλέπει. οὕτω δήπως ἡ νύμφη. ἦν μὲν γάρ ποτε μέλαινα τοῖς ἀφωτίστοις δόγματιν, ὡς διὰ τοῦ μυστικοῦ ἐκείνου φιλήματος τῇ πηγῇ τοῦ φωτὸς προσαγαγεῖν τὸ στόμα ἐπόθησε. τότε καλὴ γίνεται τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας περιλαμφθεῖσα, καὶ τὸ μέλαν τῆς ἀγνείας ἀποκλυσαμένη τῷ ὕδατι. εἶτα τὸ μῆλον αὐτῇ οἷά τις νεφέλη γίνεται, τὸ φαινόμενον μὲν ἅπαν ἐπισκιάζουσα, πρὸς δὲ τὸ κρύφιον βλέπειν τὴν ψυχὴν χειραγωγοῦσα καὶ συνεθίζουσα. νῦν δὲ ἤδη ὑπὸ τῆς θείας νυκτὸς περιέχεται, καθ᾽ ἣν ὁ νυμφίος παραγίνεται μὲν, οὐ φαίνεται δὲ, ἀλλ᾽ αἴσθησίν τινα δίδωσι τῇ ψυχῇ τῆς παρουσίας. ἅπτεται οὖν τῆς θύρας ὁ λόγος. θύραν δὲ νοοῦν μὲν 2 τὴν στοχαστικὴν τῶν ἀῤῥήτων διάνοιαν, δι᾽ ἧς εἰσοικίζεται τὸ ζητούμενον. ἔξω τοίνυν οὖσα τῆς φύσεως ἡμῶν ἡ ἀλήθεια διὰ τῆς ἐκ μέρους γνώσεως, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος, ἐν ὑπονοίαις τισὶ καὶ αἰνίγμασι θυροκρουστεῖ τὴν διά-

1 τοῦ ὄντως ἐνευφραινόμενος) Locus mutilus. Excidit vox post ὄντως, incuria librarii.

2 θύραν δὲ νοοῦν μέν) Scrib. θύραν δὲ νοοῦμεν.

διάνοιαν, ἄνοιξον λέγουσα. ἄνοιξον δέ, φησιν, ἀδελφὴ γενομένη καὶ πλησίον ἀκριβῶς, καὶ περιστερὰ, καὶ τελεία. τοῦτο δέ ἐστι καὶ ἀνελλιπῆ τε [1] καὶ πεπληρωμένη πάσης ἀκακίας καὶ καθαρότητος. ἔσται δέ σοι τὸ κέρδος ἐκ τοῦ ἐνδέξεσθαί με. ἡ ἐκ τῆς κεφαλῆς μου δρόσος. ὅ ἐστιν ἴασις κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον. αἱ δὲ τῆς νυκτὸς ψεκάδες, τῆς προθεωρηθείσης ἔχονται διανοίας. οὐ γάρ ἐστι δυνατὸν ἐν τοῖς τῶν ἀδύτων γενόμενον ὄμβρῳ περὶ τῆς γνώσεως ἐντυχεῖν, ἀλλὰ λεπταῖς τισὶ καὶ ἀμυδραῖς διανοίαις ἐπιψεκάζεσθαι. βοστρύχους δὲ οἶμαι τῆς κεφαλῆς ἐξηρτημένους, προφήτας, καὶ εὐαγγελιστὰς, καὶ ἀποστόλους. οἵ τινες ἡμῖν μὲν ποταμοὶ γένωνται πλήρεις ὑδάτων. ὡς δὲ πρὸς τὴν ὄντως ἀλήθειαν δροσώδεις εἰσὶ ψεκάδες. ἄνοιξόν μοι ἀδελφή μου. ἡ ψυχὴ τοῦ Θωμᾶ δέξαι τῆς πληροφορίας τὸν λόγον. περιστερά μου. τελεία μου. ἡ ἀκεραία μου. περιστερὰ, διὰ τὴν ἀκακίαν. τελεία, διὰ τὴν ἐπίγνωσιν. ὅτε φησὶν ὅτε κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου. ὅτι ἡ κεφαλή μου ἐπλήσθη δρόσου. περὶ τὸν ὄρθρον γὰρ ἀνέστη. καὶ οἱ βόστρυχοι μου ψεκάδων νυκτός. ἐνταῦθα ὑποφαίνει τοὺς πειρασμοὺς, οὓς ὑπέμεινεν ὑπὸ τῆς συναγωγῆς ὁ λόγος, πρὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν νύμφην τὴν ἐκκλησίαν. ὥσπερ γάρ ἐστιν ὑετὸς λαβρὸς καὶ ἀνωφελὴς, κατὰ τὸν παροιμιαστὴν, καὶ δρόσος ψεκτὴ, μάλιστα προσκειμένης τῆς νυκτός. ἀναπαύει οὖν ἡ ἐκκλησία τὸν λόγον.

pleta omni innocentia, & puritate. Erit vero tibi lucrum ex eo, quod me exceperis, ex capite meo ros, qui est medicina iuxta propheticum sermonem. Noctis vero guttae habent intelligentiam, quam ante speculati sumus. Fieri enim non potest, ut is, qui in adytis est, in imbrem quoad cognitionem incurrat, sed tenuibus quibusdam, & obscuris intelligentiis irroratur. Cincinnos vero arbitror de capite pendentes, Prophetas & Evangelistas, & Apostolos, qui nobis quidem fluvii fiant pleni aquis; respectu autem veritatis, quae vere est, roridae sunt guttulae. Aperi mihi, soror mea. Anima Thomae accipe verbum in certitudine. Columba mea, perfecta mea, intemerata mea. Columba, propter innocentiam; perfecta; propter cognitionem; quando ait: *Dominus meus, & Deus meus*. Quia caput meum plenum est rore. Diluculo enim surrexit. Et cincinni mei guttis noctis. Heic subindicat tentationes, quas substinuit a synagoga Verbum, priusquam introiret in sponsam Ecclesiam. Sicuti enim est pluvia adundans & inutilis, iuxta Paroemiasten, & ros adspersus, maxime instante nocte. Ecclesia igitur Verbum quiescere facit.

Ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτὸν; ἐνιψάμην τοὺς πόδας μου, πῶς πολυνῶ αὐτούς;

Exsui tunicam meam, quomodo induam eam? lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos?

Ὁ τὸν παλαιὸν ἐκδυσάμενος ἄνθρωπον, ὅ ἐστιν ἡ ἁμαρτία, καὶ ὁ θάνατος. καὶ περιελὼν τῆς καρδίας τὸ κάλυμμα διὰ τοῦ βαπτίσματος, τόν τε ῥύπον τῶν βάσεων τῆς ψυχῆς ἀποκλυσάμενος, ἤνοιξε τῷ λόγῳ τὴν εἴσοδον. ὃν ἐντὸς γενόμενον, ἔνδυμα ποιῆται ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου ὑφήγησιν. οὕτως οὖν ἡ θύρα τῷ λόγῳ παρὰ τῆς νύμφης ἀνοίγεται. ἡ γὰρ ὁμολογία τοῦ μηκέτι ἀναλαβεῖν τὸν ἀποβληθέντα χιτῶνα, μηδὲ τῇ πορείᾳ τοῦ βίου πάλιν τὸν γεώδη μολυσμὸν παραδέξασθαι, εἴσοδος γίνεται τοῦ ἁγιασμοῦ, ἐπὶ τὴν οὕτω παρασκευασμένην ψυχήν.

Qui exsutus est antiquum hominem, quod est peccatum & mors; & qui abstulit a corde velum per lavacrum, & sordes plantarum animae lavit, aperuit Verbo ingressum, quod intus iam exsistens, indumentum suiipsius facit anima, iuxta Apostoli enarrationem. Ita igitur porta Verbo a sponsa aperitur. Confessio enim quod non resumet depositam tunicam, neque in via vitae iterum terrenum inquinamentum accipiet, aditus est sanctificationis in ita praeparata anima.

Ἀδελφιδός μου ἀπέστειλε χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀπῆς· καὶ ἡ κοιλία μου ἐθροήθη ἐπ' αὐτόν.

Patruelis meus misit manum suam a foramine; & venter meus intremuit propter eum.

Ἡ νύμφη διηγεῖται ταῖς νεάνισι.

Sponsa loquitur adolescentulis.

Πάλιν τῆς ὑπερκειμένης ἀναβάσεως ἅπτεται ἡ καθαρὰ ψυχὴ, καὶ οὐκέτι τοῦ γηΐνου τε καὶ ὑλικοῦ βίου ἐπιβατεύουσα, μηκέτι φωνῆς τὴν καρδίαν θυροκρουστούσης, ἀλλ' αὐτῆς τῆς θείας χειρὸς. διὰ τῆς ὀπῆς ἐπὶ τὰ ἐντὸς παραδυείσης. ἤνοιγε τοίνυν τῆς ψυχῆς ἡ πύλη, ἵνα εἰσέλθῃ ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. ἀλλ' ἡ τῆς πύλης εὐρυχωρία μικρά τις ἀνεδείχθη τριμαλιά [2]. δι' αὐτῆς οὐκ αὐτὸς ὁ νυμφίος, ἀλλ' ἡ χεὶρ αὐτοῦ μόγις ἐχώρησεν. εἰ δὲ τοσοῦτον ἐκέρδαινε μόνον ὅσον γνῶναι, ὅτι ἡ χεὶρ ἐκείνη τοῦ ποθουμένου ἐστί. χεὶρ δὲ νοεῖται ἡ ἐνεργητικὴ αὐτοῦ δύναμις. ἡ οὖν τὰ θεῖα διερευ-

Iterum superiorem adscensionem attingit munda anima, nec amplius terrestrem & materialem vitam adgreditur, non amplius voce cordis ostium pulsante, sed ipsa divina manu per foramen penetralia subeunte. Aperire igitur animae porta, ut intret Rex gloriae. Sed portae amplitudo, parvum quoddam ostensum est foramen. Per eam non ipse sponsus, sed manus eius vix intravit. Si vero tantum lucrabatur solum, quantum est cognoscere, manum illam eius, qui concupiscitur, esse. Manus vero intelligitur efficax eius potentia. Igitur divina scrutans anima, postquam ex inferioribus ad su-

1 ἀνελλιπῆ τε) Scrib. ἀνελλιπής τε.
2 τριμαλία) Scrib. τρυμαλία. Idem mendum est inferius.

superiorum cognitionem seipsam intendit, quum efficientiae ipsius miracula comprehenderit, ulterius progreditur per curiositatem usque quo vult, sed miratur & veneratur eum, qui solus est, per ea quae operari cognoscitur. Et venter meus, inquit, contremuit propter eum. Omnis enim eius intellectiva potentia commota est ad miraculum eorum, quae per manum efficiebantur. Vel etiam ita. Evangelicam gratiam resonat per hos sermones sponsa, tremitum inferens & turbationem animabus. Quomodo Deus in carne manifestatur? Quomodo in virginitate partio? Quomodo potest brevis vitae foramen manum, quae continet omnia quaecumque sunt, in seipsum accipere? manum a foramine. Hic dicebat Thomae: Mitte digitum tuum in locum clavorum.

Surrexi ego ad aperiendum patrueli meo; manus meae stillaverunt myrrham; digiti mei myrrha pleni.

Minutae divisiones actionum. Cepi, inquit, potestatem resurrectionis, mortificando membra mea, quae in terra sunt, voluntarie mihi huiusmodi membrorum effecta mortificatione. Non enim ab alio manibus imposita myrrha, sed ex mea electione stillante. Ita ut etiam in omnibus secundum virtutem speciebus, quas digitos nominavit, plenam huiusmodi contemplari sit dispositionem. Est enim in iis, qui imperfecte ad virtutem accedunt, videre, in uno quidem ipsos mortuos passioni, in aliis vero viventes; quemadmodum videmus quosdam mortificantes quidem incontinentiam in seipsis, si ita contigerit; nutrientes vero superbiam, vel aliquam aliam passionem, animam corrumpentem. Vt igitur moriendo verae vitae homo in mortuam hanc incidit vitam; ita quando moriatur mortuae huic & brutae vitae, ad eam, quae semper vivit, transmittitur.

Pessulum ostii mei, aperui ego patrueli meo.

Philonis.

Cognovi sepultum corpus ipsum resurrexisse. in ipsum per declarationem Dei mei incredulis omnibus manifesta fuit Domini resurrectio; plena facta symbolo myrrhae anima tangit manibus suis pessulum, hoc est, opera eius adpropinquant angustae & tritae viae: quibus pessulum tradit Petro Verbum. Itaque aperit per alterutra sibi ipsi regni portam, perque manus, per quas opera significantur; & per pessulum fidei. Per utraque enim haec clavis regni in nobis a Verbo conficitur.

Patruelis meus transiit. Anima mea exivit in verbo eius.

Ex inferno per mundum in caelos.

Philonis.

Quia speravit, ut iam Mosi, manifeste adpa-

ρθνωμένη ψυχὴ, ἐπειδὰν ἐκ τῶν κάτωθεν πρὸς τὴν τῶν ὑπερκειμένων γνῶσιν ἑαυτὴν ἀνατείνῃ, τὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ θαύματα καταλαβοῦσα, περαιτέρω προελθεῖν διὰ τῆς πολυπραγμοσύνης τέως οὐ βούλεται, ἀλλὰ θαυμάζει καὶ σέβεται τὸν ὅτι ἐστὶ μόνον, δι' ὧν ἐνεργεῖν γινωσκόμενον. καὶ ἡ κοιλία μου, φησὶν, ἐθροήθη. ἐπ' αὐτόν. πᾶσα γὰρ αὐτῆς ἡ διανοητικὴ δύναμις συνεκινήθη πρὸς τὸ θαῦμα τῶν διὰ τῆς χειρὸς ἐνεργουμένων. ἢ καὶ οὕτως. τὴν εὐαγγελικὴν χάριν ἀναφωνεῖ διὰ τῶν λόγων τούτων ἡ νύμφη, θρόησιν ἐμποιοῦσα καὶ θροησμὸν ταῖς ψυχαῖς. πῶς ὁ Θεὸς ἐν σαρκὶ φανεροῦται; πῶς ἐν παρθενίᾳ τόκος. πῶς χωρεῖ ἡ βραχεῖα τοῦ βίου τρυμαλιὰ τὴν περιεκτικὴν πάντων τῶν ὄντων χεῖρα ἐν ἑαυτῇ δέξασθαι; χεῖρα ἀπὸ τῆς ὀπῆς. οὗτος ἔλεγε τῷ Θωμᾷ. βάλλε τὸν δάκτυλόν σου εἰς τὸν τόπον τῶν ἥλων.

Ἀνέστην ἐγὼ ἀνοῖξαι τῷ ἀδελφιδῷ μου. χεῖρες μου ἔσταξαν σμύρναν. δάκτυλοί μου σμύρνας πλήρεις.

Οἱ κατακερματισμοὶ τῶν πράξεων. ἔλαβον, φησὶ, δύναμιν ἀναστάσεως, διὰ τὸ νεκρῶσαι μου τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἑκουσίως μοι τῆς τοιούτων μελῶν ἐνεργηθείσης νεκρώσεως. οὐ γὰρ ὑπ' ἄλλου ταῖς χερσὶν ἐντεθείσης τῆς σμύρνης, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἐμῆς προαιρέσεως ἀποῤῥεούσης. ὡς καὶ πᾶσι τοῖς κατ' ἀρετὴν εἴδεσιν, ἅπερ δακτύλους ὠνόμασεν, ἀνελλιπῆ τὴν τοιαύτην ὁρᾶσθαι διάθεσιν. ἐστὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀτελῶς τὴν ἀρετὴν μετιόντων ἰδεῖν, ἐν ἑνὶ μὲν αὐτοὺς τεθνεῶτας πάθει, ἐν ἑτέροις δὲ ζῶντας καθάπερ ὁρῶμεν τινὰς, νεκροῦντας μὲν τὸ ἀκόλαστον ἐν ἑαυτοῖς, ἂν οὕτω τύχοι, τρέφοντας δὲ τὸν τύφον, ἢ ἕτερόν τι πάθος, τὸ τὴν ψυχὴν λυμαινόμενον. ὥσπερ οὖν τὸ ἀποθανεῖν τῇ ἀληθινῇ ζωῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν νεκρὸν τοῦτον μετέπεσε βίον, οὕτως ὅταν ἀποθάνῃ τῇ νεκρᾷ ταύτῃ καὶ κτηνώδει ζωῇ, πρὸς τὴν ἀεὶ ζῶσαν ἀντιμεθίσταται.

Ἐπὶ θύρας τοῦ κλεῖθρου, ἤνοιξα ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου.

Φίλωνος.

Ἔγνων ὅτι τὸ ταφὲν σῶμα αὐτὸ ἀνέστη. εἰς αὐτὸ διὰ προφάσεως τῆς τοῦ Θεοῦ μου ἀπιστίας πᾶσι πρόδηλος γέγονεν ἡ τοῦ κυρίου ἀνάστασις, ἡ πλήρης γενομένη τοῦ συμβόλου τῆς σμύρνης ψυχὴ, ἅψασθαι τὰς χεῖρας ἑαυτῆς τοῦ κλεῖθρου, τουτέστι τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐγγίσαι τῇ στενῇ καὶ τεθλιμμένῃ ὁδῷ. οἷς τὸ κλεῖθρον ἐγχειρίζει τοῖς κατὰ Πέτρον ὁ λόγος. ἀνοίγει τοίνυν δι' ἑκατέρων ἑαυτῇ τῆς βασιλείας τὴν θύραν. διά τε τῶν χειρῶν, δι' ὧν τὰ ἔργα δηλοῦται. καὶ διὰ τοῦ κλεῖθρου τῆς πίστεως. δι' ἀμφοτέρων γὰρ τούτων ἡ κλεὶς τῆς βασιλείας ἐν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ λόγου κατασκευάζεται.

Ἀδελφιδός μου παρῆλθεν. ψυχή μου ἐξῆλθεν ἐν λόγῳ αὐτοῦ.

Ἐκ τοῦ ᾅδου διὰ τοῦ κόσμου εἰς οὐρανούς.

Φίλωνος.

Ὅτι ἤλπισε κατὰ τὸν Μωϋσέα γνωστῶς ἐμφα-

φανίσεσθαι αὐτῇ τοῦ ποθουμένου τὸ πρόσωπον, τότε παρῆλθεν τὴν κατάληψιν ὁ ζητούμενος. φησὶ γὰρ ὅτι ἀδελφιδός μου παρῆλθεν, οὐ καταλιπὼν τὴν ἑπομένην αὐτῷ ψυχήν. ἀλλὰ πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκόμενος. ἡ ψυχή μου, γάρ φησιν, ἐξῆλθεν ἐν λόγῳ αὐτοῦ. ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ ἐσμὲν ἔξοδος, τῶν ὑπερκειμένων ἀγαθῶν εἴσοδος γίνεται.

Ἐξεζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν. ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐκ ὑπήκουσέ με.

Φίλωνος.

Ἐξέρχεται γὰρ ἡ ψυχὴ, καὶ οἷον ἐκδημεῖ ἐκ τοῦ σώματος, διὰ τὸν τοῦ νυμφίου λόγον, ἔχουσα τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανῷ. πῶς γὰρ ἂν εὑρεθείη, ὃν μηνύει τῶν εὑρεθέντων οὐδέν. οὐκ εἶδος, οὐ χρῶμα, οὐ περιγραφὴ, οὐκ ἄλλό τι τῶν πάντων. ἐγὼ οὖν, φησὶν, ἐκάρην, ὡς ἠδυνάμην, ἐπινοοῦσα φωνὰς τῆς ἀφράστου μακαριότητος. ὁ δὲ κρείττων οὖν τῆς τῶν σημαινομένων ἐνδείξεως.

Εὗρωσάν με οἱ φύλακες οἱ κυκλοῦντες ἐν τῇ πόλει. ἐπάταξάν με. ἐτραυμάτισάν με. ἦραν τὸ θέριστρον ἀπ' ἐμοῦ φύλακες τῶν τειχέων.

Φίλωνος.

Προφῆται καὶ ἀπόστολοι. καὶ ἐπὶ τῶν τειχέων σου Ἱερουσαλὴμ κατέστησα φύλακας. ἐπάταξάν με. ἐτραυμάτισάν με. ἦραν τὸ θέριστρον ἀπ' ἐμοῦ φύλακες τῶν τειχέων, οἱ ἐκ προγόνων τὰ εἴδωλα φυλάσσειν παρειληφότες. ὅταν γὰρ ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖ τὸ κάλυμμα τῆς ἀγνωσίας. ὡς λοιπὸν ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ θεωρεῖσθαι τὸν Θεόν. ἡ ὑπὸ τῶν φυλάκων εὑρεθεῖσα ψυχὴ ὑπὸ λῃστῶν κλαπῆναι οὐ δύναται. τίνες οὖν οἱ φύλακες; τὰ λειτουργικὰ πνεύματα, οἱ φρουροῦντες τὴν πόλιν. πόλις δὲ ἡ ψυχὴ, τὸ τοῦ Θεοῦ οἰκητήριον. ἡ δὲ εἰποῦσα, ὅτι οἱ φύλακές με ἐτραυμάτισαν, προσθήκην τινὰ γεγενῆσθαι αὐτῇ τῆς ἐπὶ τὸ ἄνω προκοπῆς ἐκαυχήσατο. ἡ γὰρ θεία ῥαβδὸς 1, ἡ διὰ τοῦ πατάσσειν ἐνεργοῦσα τὴν ἴασιν. τὸ πνεῦμα ἐστὶν, οὗ ὁ καρπὸς, τά τε ἄλλα τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἡ παιδαγωγὸς τῆς ἐναρέτου πολιτείας ἐγκράτεια. οὕτω γὰρ καὶ Παῦλος, ὁ τῶν τοιούτων πληγῶν στιγματίας, τοῖς τραύμασι τούτοις ἐπαγαλλόμενος ἔλεγεν. ὅτι τὰ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου περιφέρω. δεικνὺς τὴν ἐν παντὶ κακῷ ἀσθένειαν, δι' ἧς ἡ κατὰ Χριστὸν δύναμις ἐν ἀρετῇ τελειοῦται. καλὸν οὖν καὶ τὸ τραῦμα δι' οὗ γέγονεν αὐτῇ ἡ τοῦ θεριστρου περιαίρεσις. ὥστε ἀνακαλυφθῆναι τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος. μηκέτι ἐπισκοτοῦντος τοῦ ἐπιβλήματος. πῶς δὲ ἡ ἀπεκδυσαμένη τὸν παλαιὸν χιτῶνα, καὶ πάσης περιβολῆς καθαρεύσασα, ἐπὶ τὸ θέριστρον τρέχει. ὅπερ οὖν αὐτῆς ἀφαιροῦνται οἱ τειχοφύλακες, οἱ ἐπιτηροῦντες τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς διόδους ἀπὸ τοῦ κόσμου. ἢ δῆλον ὅτι τοσοῦτον ἑαυτῆς γίνεται καθαρωτέρα, ὡς συγκρίσει τῆς νῦν καθαρότητος μὴ δοκεῖν πρώην ἀποδεδύσθαι τὸ περιβόλαιον, ἀλλ' εὑρεῖν τι πάλιν μετὰ τὴν

parituram fibi eius, quem defiderabat, perfonam, tunc tranfivit comprehenfionem is, qui quaerebatur. Ait enim quia patruelis meus tranfivit, quum non reliquiffet inhaerentem ei animam, fed ad feipfum attraxiffet. Anima mea, dicit enim, exivit in verbo eius. Exitus enim ab eo, in quo fumus, fupernorum bonorum ingreffus eft.

Exquifivi eum, & non inveni eum; vocavi eum, & non audivit me.

Philonis.

Exit enim anima, & veluti peregrinatur ex corpore, per fponfi fermonem, habens habitationem in caelo. Quomodo enim inveniatur, quem nihil inventorum indicat? Non fpecies, non color, non circumfcriptio, non aliud quidquam univerforum. Ego igitur, inquit, tonfa fum, tamquam non valui, intelligens voces inenarrabilis beatitatis. Praeftantior vero erat demonftratione rerum, quae fignificantur.

Invenerunt me cuftodes, qui circumeunt civitatem; percufferunt me & vulneraverunt me; tulerunt pallium meum a me cuftodes murorum.

Philonis.

Prophetae & Apoftoli & fuper muros tuos Ierufalem conftitui cuftodes: percufferunt me: vulneraverunt me: tulerunt pallium a me cuftodes murorum, qui a maioribus fuis fimulacra cuftodire didicerunt. Quando enim revertitur ad Dominum, aufert tegumentum ignorantiae, ut de reliquo revelata facie contempletur Deum. Anima, quae a cuftodibus inventa eft, non poteft a latronibus fpoliari. Qui funt igitur cuftodes? Miniftratorii fpiritus, qui cuftodiunt civitatem. Civitas vero anima, Dei habitaculum. Illa autem quae dixit, quia cuftodes me vulneraverunt, incrementum quoddam factum fibi effe progreffionis ad fuperiora gloriata eft. Dei enim virga, quae percutiendo operatur medicinam, & Paedagogus converfationis ad virtutem exactae, continentia. Ita enim etiam Paullus, qui huiufmodi plagis lividus, de hifce vulneribus exfultans dicebat; quia ftigmata Iefu in corpore meo circumfero, oftendens in omni malo infirmitatem, per quam potentia, quae fecundum Chriftum eft, in virtute perficitur. Bonum igitur etiam vulnus, per quod facta eft ipfa pallii ablatio, ita ut revelata fuerit animae pulcritudo, non amplius obtenebrante eam pallio. Quomodo vero ea, quae exfuit antiquam tunicam, & omni amictu mundata eft, ad pallium currit? Hoc igitur ab ea tollunt murorum cuftodes, qui fervant humanae animae meatus a mundo; vel patet tanto feipfa fieri mundiorem, ut comparatione praefentis puritatis non videatur antea exfuiffe pallium, fed inveniffe aliquid iterum poft nuditatem illam circa feipfam, quod deponat. Ita ad

1 ῥαβδὸς) Scrib. ῥάβδος.

Deum adscensus eius, quod semper reperitur, crassius quid, quod circa se habet, ostendit.

Adiuravi vos, Filiae Ierusalem, in potentiis & fortitudinibus agri; si inveneritis patruelem meum, quid nuntietis ei? quia vulnerata dilectione sum ego.

Ad declarationem praedictorum necessarium est adponere & aliam editionem, quae ita habet: Adiuravi vos, Filiae Ierusalem per Cervos & Damas agri. Discimus igitur ex his nominibus, in quo sit mundi huius fortitudo & potentia, quas ad confirmationem veritatis per iusiurandum adsumit. Duo igitur sunt, quae Deo familiarem hominem reddunt, stabilitas fidei, & vitae modus, quando mundata est ab omni malitiae macula. Huius igitur duplicis bonorum habitus, Damarum & Cervorum commemoratio per symbola manifestat potentiam eorum, quae ille stabiliter contemplatur, hic vero voracem & consumentem bestiarum potentiam habet. Hoc igitur addit adolescentibus sponsa, pie oportere ad Deum respicere, & munde in adfectuum privatione percurrere vitam: quibus quidem bene dispositis stabile negotium in nobis confirmatur. Illud, nae. Hoc enim est, quod veritatem credibilem facit, iuramentum, quod omnis qui iurat in seipso, accedit, ut ait Propheta. Si igitur sumus & nos supernae Ierusalem filii, audiamus magistram sponsam, quomodo est videre quod desideratur. Quid igitur inquit? Si iuramentum nobis hoc faciamus in potentiis & fortitudinibus invisibilium malitiae cervorum, licet per haec videre mundum sponsum, dilectionis sagittarium, & dicere ad eum cuiuslibet animam, quia vulnerata sum dilectione.

γύμνωσιν ἐκείνην περὶ ἑαυτὴν, ὃ ἀπόθηται. οὕτως ἡ πρὸς τὸ θεῖον ἄνοδος τοῦ ἀεὶ εὑρισκομένου τὸ περὶ ἑαυτὴν παχύτερον δείκνυσιν.

Ὤρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ. ἐὰν εὕρητε τὸν ἀδελφιδόν μου, τί ἀπαγγείλητε αὐτῷ; ὅτι τετρωμένη ἀγάπης εἰμὶ ἐγώ.

Πρὸς σαφήνειαν τῶν προκειμένων ἀναγκαῖόν ἐστι παραθέσθαι καὶ ἑτέραν ἔκδοσιν, ἔχουσαν οὕτως. Ὤρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ κατὰ τῶν ἐλάφων καὶ τῶν δορκάδων τοῦ ἀγροῦ. διδασκόμεθα οὖν διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων, ἐν τίνι ἐστὶν ἡ τοῦ κόσμου τούτου ἰσχύς τε καὶ δύναμις. ἃ πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας δι' ὅρκου παραλαμβάνεται. δύο τοίνυν ἐστὶ τὰ τῷ Θεῷ προσοικειοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τό τε ἀπλανὲς τῆς πίστεως, καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς ὅταν παντὸς καθαρεύῃ τοῦ ἐκ πονηρίας μολύσματος. τῆς οὖν διπλῆς ταύτης τῶν ἀγαθῶν ἕξεως ἡ τῶν δορκάδων τε καὶ ἐλάφων μνήμη διὰ συμβόλων γνωρίζει τὴν δύναμιν. ὧν ἡ μὲν ἀπλανῶς ὁρᾷ, ἡ δὲ βρωτικήν τε καὶ ἀναλωτικὴν τῶν θηρίων δύναμιν ἔχει. τοῦτο τοίνυν προστίθησι ταῖς νεάνισιν ἡ νύμφη, τὸ εὐσεβῶς δεῖν πρὸς τὸ θεῖον βλέπειν, καὶ τὸ καθαρῶς ἐν ἀπαθείᾳ παρατρέχειν τὸν βίον ὧν κατορθουμένων, τὸ ἀμετάθετον πρᾶγμα ἐν ἡμῖν βεβαιοῦται. τὸ ναί. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ τὴν ἀλήθειαν πιστούμενος ὅρκος. ὃν πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν ἑαυτῷ ἐπηνεῖται, καθά φησιν ὁ προφήτης. εἰ τοίνυν ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς τῆς ἄνω Ἰερουσαλὴμ τέκνα, ἀκούσωμεν τῆς διδασκάλου νύμφης, πῶς ἐστὶν ἰδεῖν τὸν ποθούμενον. τί οὖν φησίν; ἐὰν ὅρκιον ἑαυτοῖς τοῦτον ποιήσωμεν τὸν ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἰσχύσεσι τῶν ἀφανιστικῶν τῆς κακίας ἐλάφων, ἐστὶ διὰ τούτων ἰδεῖν τὸν καθαρὸν νυμφίον, τὸν τῆς ἀγάπης τοξότην. καὶ εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν ἑκάστου ψυχὴν, ὅτι τετρωμένη ἀγάπης εἰμί.

Philonis.

Adiuravi vos, filiae Ierusalem. Libere loquitur sancta Ecclesia in suis filiis martyribus, per quos vulnerata est, & ait Apostolis, & Prophetis: Adnuntiate me dilectione vulneratam esse.

Qualis est dilectus tuus ex dilecto, pulcerrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Dilectus meus rubicundus & candidus.

' Adiuratae filiae Ierusalem dicunt: Dic nobis signa patruelis tui, ut cognoscamus eum. Doce nos per quae indicia invenitur, qui non videtur. Pulcra enim in custodiis, quae non meretricata est in illis. Illud vero, Qualis dilectus tuus ex dilecto, ut dicat quia sponsus praecedens in carne a genealogia patruelis tui populi Israel. Dilectus meus rubicundus, & candidus. Candidus, propter impeccantiam; rubicundus, propter sanguinem, vel spiritum. Candidus, lux enim vera est; rubicundus, propter carnem. Humana enim cutis rubore colorata est.

Φίλωνος.

Ὤρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ παῤῥησιάζεται ἡ ἁγία ἐκκλησία ἐν τοῖς ἰδίοις τέκνοις τοῖς μάρτυσιν, δι' ὧν ἐτρώθη. καί φησι τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς προφήταις. ἀπαγγείλατε, ὅτι τέτρωμένη ἀγάπης εἰμί.

Τί ἀδελφιδός σου ἀπὸ ἀδελφιδοῦ ἡ καλὴ ἐν γυναιξίν; τί ἀδελφιδός σου ἐπὶ ἀδελφιδοῦ. ὅτι οὕτως ὥρκισα ὑμᾶς. ἀδελφιδός μου πυῤῥὸς, καὶ λευκός.

Ὁρκωθεῖσαι αἱ θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ λέγουσιν. εἰπὲ ἡμῖν τὰ σημεῖα τοῦ ἀδελφιδοῦ σου, ἵνα ἐπιγνῶμεν αὐτόν. δίδαξον ἡμᾶς, δι' ὧν εὑρίσκεται γνωρισμάτων ὁ μὴ ὁρώμενος. καλὴ γὰρ ἐν ταῖς φυλακαῖς οὐκ ἐκπορνεύσασα κατ' ἐκείνας. τὸ δὲ, τί ἀδελφιδός σου ἀπὸ ἀδελφιδοῦ, ἵνα εἴπῃ, ὅτι ὁ νυμφίος ὁ προϊὼν ἐν σαρκὶ ἀπὸ τῆς γενεαλογίας τοῦ ἀδελφιδοῦ σου λαοῦ τοῦ Ἰσραήλ. ἀδελφιδός μου πυῤῥὸς καὶ λευκός. λευκὸς, διὰ τὸ ἀναμάρτητον. πυῤῥὸς, διὰ τὸ αἷμα, ἢ τὸ πνεῦμα. λευκὸς, φῶς γὰρ ἀληθινὸν τυγχάνει. πυῤῥὸς, διὰ τὴν σάρκα. ἡ γὰρ ἀνθρωπίνη χροία κέχρωσται πυῤῥότητι.

Ele- Ἐκ-

Ἐκλελοχισμένος ἀπὸ μυριάδων, τῶν ἀφ' οὗ γεγόνασιν οἱ ἄνθρωποι.

Ἐπειδὴ ταύτην προσάγουσι τὸ πρὸς τὸ τέλειον ἀναδραμούσῃ ψυχῇ τὴν αἴσθησιν αἱ παρθένοι ψυχαὶ, τὸ γνωρισθῆναι αὐταῖς τὸν ποθούμενον διὰ τῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ φανερωθέντων ἡμῖν, ὑπογράφει ταῖς παρθένοις τὰ τοῦ ζητουμένου γνωρίσματα, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν ἓν σῶμα ποιήσασα τοῦ νυμφίου, ἴδιόν τι νόημα δι' ἑκάστου τῶν μελῶν ἐν τῇ ὑπογραφῇ τοῦ κάλλους ἐνδείκνυται. δι' ὧν ἐκ τῶν κατὰ μέρος θεωρουμένων τὸ τοῦ σώματος κάλλος συμπαρεικάζεται. ἀρχὴν τοίνυν ποιεῖται τῆς διδασκαλίας τὴν προσεχῆ καὶ οἰκεῖαν ἡμῖν, ἐκ γὰρ τοῦ σώματος τῆς κατηχήσεως ἄρχεται. καὶ ὡς ἂν μή τις σαρκὸς γένεσιν περὶ τὸ μυστήριον τῆς εὐσεβείας παραδεξάμενος, πρὸς τὰ τῆς φύσεως ἔργα καὶ πάθη τῇ διανοίᾳ κατολισθήσειε, τούτου χάριν τὸν κοινωνήσαντα ἡμῖν σαρκὸς καὶ αἵματος λευκὸν μὲν εἶναι καὶ πυῤῥὸν ὡμολόγησε, διὰ τῆς τῶν δύο χρωμάτων μίξεως τὴν τοῦ σώματος φύσιν αἰνιττομένη. οὐ μὴν ὁμοιότροπον αὐτοῦ τὴν λοχείαν ἐν τῷ κοινῷ τόκῳ γεγενῆσθαι. τὸ γὰρ ἐκλελοχισμένος τὸ μὴ ἐκ λέχους αὐτὸν εἶναι σημαίνει, διὰ τὴν ἄφθαρτόν τε καὶ ἀπαθῆ τοῦ τόκου παρὰ τοῖς λιποῖς 1 ἰδιότητα.

Electus ex decem millibus, quae fuerunt a tempore, quo facti sunt homines.

Quoniam hunc sensum adducunt ad animam, quae ad perfectionem accurrit, virgines animae, ut manifestus fiat ipsis desideratus per ea, quae in salute & redemtione nobis manifestata sunt, describit virginibus eius, qui quaeritur, indicia, & cunctam Ecclesiam unum corpus faciens sponsi, proprium quemdam intellectum per unumquodque membrorum in descriptione pulcritudinis demonstrat; per quae ex iis, quae secundum partem spectantur, corporis pulcritudo coniectatur. Initium igitur facit institutionis inhaerens & familiare nobis. A corpore enim institutionem incipit. Et nequis carnis generationem circa mysterium pietatis excipiens, ad naturae opera & passiones mente dilabatur, propterea eum, qui communem habuit nobiscum carnem & sanguinem, candidum esse & rubicundum confessa est, per duorum colorum mistionem corporis naturam innuens. non igitur simili modo eius puerperium in communi partu fieri, illud enim Electus, non esse eum ex lecto significat, propter incorruptibilem & impassibilem partus apud reliquos proprietatem.

Κεφαλὴ αὐτοῦ χρυσίον κεφάζ. βόστρυχοι αὐτοῦ ἐλάται, μέλανες ὡς κόραξ.

Caput eius aurum optimum, comae eius sicut elatae palmarum, nigrae quasi corvus.

Φίλωνος.

Οἱ προσελθόντες ἐκ τῶν πατριαρχῶν ἀπόστολοι, οἱ ἀεὶ ἐλαυνόμενοι, καὶ μὴ ἐγκαταλιμπανόμενοι. ἡ μὲν οὖν κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ἡ πάσης τῆς φύσεως ἡμῶν ἀπαρχὴ Χριστὸς, τὸ καθαρόν τε καὶ πάσης κακίας ἀμιγὲς καὶ ἀπαράδεκτον χρυσίον ἐστίν. βόστρυχοι δὲ, οἱ ποτὲ ζοφώδεις, καὶ μέλανες, καὶ τοῖς κόραξιν ὁμοιωμένοις 2 τῷ εἴδει. ἐκείνοις δὲ λέγω τοῖς κόραξιν, οἷς ἔργον ἐστὶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόπτειν, κατὰ τὸν παροιμιώδη λόγον. οὗτοι ἐλάται. τὰ ὑψηλά τε καὶ οὐρανομήκη δένδρα γενόμενοι. διὰ τὸ ἀναδραμεῖν ἐκ γῆς ἐπὶ τὸ οὐράνιον ὕψος, προσθήκη τοῦ κάλλους γίνονται τοῦ νυμφίου, τῆς θείας κεφαλῆς ἑαυτοὺς ἐξαρτήσαντες, καὶ τῇ τοῦ πνεύματος αὔρᾳ περισοβούμενοι. ἀποστόλους δὲ οἶμαι τροπικῶς τοὺς βοστρύχους ὑπὸ τοῦ λόγου σημαίνεσθαι, ὧν τινες ἦσαν ζοφώδεις πρότερον τοῖς τοῦ βίου ἐπιτηδεύμασιν. ὁ τελώνης. ὁ διώκτης. καὶ εἴ τις ἄλλος τοιοῦτος, κατὰ τὸν μέλανά τε καὶ σαρκοβόρον καὶ ὀφθαλμῶν ἀφανιστικὸν κόρακα. φημὶ δὲ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους. κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός. ἀρχὴ γὰρ αὐτοῦ. οἱ αἴτιος φυσικῶς ὁ πατήρ. βόστρυχοι αὐτοῦ, οἱ πατριάρχαι, ὡς καθαροὶ καὶ στεῤῥοὶ τῇ πίστει.

Philonis.

Accedentes ex Patriarchis Apostoli, qui semper aguntur & numquam derelinquuntur. Caput igitur corporis Ecclesiae, universae naturae nostrae primitiae Christus, mundum, & omnis malitiae mistione liberum, & sine exceptione aurum est. Comae vero, quae iam caliginosae & nigrae, & corvis specie similes. Illis vero dico corvis, quorum opus est oculos eruere, iuxta proverbium. Hi elatae. Sublimes & caelum usque protentae arbores facti, eo quod adsurgant a terra ad caelestem verticem, incrementum pulcritudinis fiunt sponsi, a divino capite seipsos suspendentes, & spiritus aura concussi & agitati. Apostolos vero puto figurate comas hoc sermone significari, quorum quidem erant obscuri prius vitae studiis, hic publicanus, ille persequutor, & si quis alius huiusmodi, secundum nigrum, & carnivorum, & oculorum destructorem corvum. Dico vero principem potestatis tenebrarum. Caput Christi Deus. Principium enim eius, ut causa naturaliter Pater. Comae eius Patriarchae, tamquam mundi & firmi fide.

Ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς περιστεραὶ, ἐπὶ πληρώματα ὑδάτων λελουμέναι ἐν γάλακτι, καθημέναι ἐπὶ πληρώματα ὑδάτων.

Oculi eius ut columbae, super rivulos aquarum, quae lacte sunt lotae, & resident iuxta fluenta plenissima.

Τὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ τῷ σώματι τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένον, εἰ μέλλει καθαρῶς ἐπισκοπεῖν καὶ ἐφορᾷν, πᾶσαν τὴν ἐκ

Eum, qui pro oculo corpori ecclesiae a Deo ordinatus est, si munde superintendere & inspicere vult, omnem, quam ex malitia contraxit, ma-

1 λιποῖς) Scrib. λοιποῖς.

2 ὁμοιωμένοις) Scrib. ὁμοιωμένοι.

maculam aqua abluere decet. Est vero non aqua purgans oculos, sed multas huiusmodi aquarum esse ait plenitudines. Quot enim sunt virtutes, tot mundantium aquarum fontes intelligere oportet, per quas oculi fiunt semper seipsis mundiores. Tamquam fontes mundantis aquae sunt, continentia, humilitas, & alia id genus. Sed sunt quidem super plenitudines aquarum oculi, propter puritatem & innocentiam columbis adsimilati. Lavacrum vero ipsorum esse lac inquit, quia solum inter humores hoc huiusmodi habet proprietatem, non inferri in illud alicuius imaginem & simulacrum. Propterea talis ecclesiae oculorum perfectissima laus, nihil insubsistens, & erraticum, & vanum praeter exsistentium veritatem describere in seipsis per fraudem, sed eum qui vere est videre. Illud vero, residentes super aquas plenissimas, adsiduam assessionem attentionis circa divinas disciplinas significat.

ἐκ κακίας λύμην ἀποκλύζεσθαι προσήκει τῷ ὕδατι. ἐςὶ δὲ οὐχ ὕδωρ ῥυπτικὸν τῶν ὀμμάτων, ἀλλὰ πολλὰ τῶν τοιούτων ὑδάτων εἶναί φησι τὰ πληρώματα. ὅσαι γάρ εἰσιν αἱ ἀρεταὶ, τοσαύτας χρὴ τὰς τῶν καθαρσίων ὑδάτων ἐννοῆσαι πηγὰς, δι' ὧν οἱ ὀφθαλμοὶ γίνονται ἀεὶ ἑαυτῶν καθαρώτεροι. οἷον πηγαὶ τοῦ καθαρσίου ὕδατος ἐςὶν, ἡ σωφροσύνη, ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλ' εἰσὶ μὲν ἐπὶ τὰ πληρώματα τῶν ὑδάτων οἱ ὀφθαλμοὶ, διὰ τῆς ἀκεραιότητός τε καὶ ἀκακίας ταῖς περιςεραῖς ὁμοιωμένοι. λυτρὸν δὲ αὐτῶν εἶναι τὸ γάλα φησὶ, ὅτι μόνων τῶν ὑγρῶν τοῦτο τοιαύτην ἔχει τὴν ἰδιότητα, τὸ μὴ ἐμφέρεσθαί τινος ἐν αὐτῷ εἴδωλον καὶ ὁμοίωμα. οὗ χάριν τοιοῦτος τῶν τῆς ἐκκλησίας ὀφθαλμῶν ὁ τελειότατος ἔπαινος, τὸ μηδὲν ἀνυπόςατόν τε καὶ πεπλανημένον καὶ μάταιον παρὰ τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν σκιαγραφεῖν ἐν ἑαυτοῖς δι' ἀπάτης, ἀλλὰ τὸ ὄντως ὂν βλέπειν. τὸ δὲ, καθημέναι ἐπὶ πληρώματα ὑδάτων. τὴν διηνεκῆ προσεδρίαν τῆς περὶ τὰ θεῖα μαθήματα προσοχῆς ὑποφαίνει.

Philonis.

In tribulatione nutriti a Deo. Septem oculos habens Sancti Spiritus potentia inspiciens ecclesiam. Plenitudines aquarum, remissiones; plenitudo legis, dilectio.

Genae eius tamquam phialae aromatis, producentes unguenta.

Consequenter post oculos genae laudantur, quarum opus est comminuere escam, per quam corporis ecclesiae conservatur potentia; ita ut nihil profundius & subputridum in iis, quae dicuntur, videatur, sed sint omnino splendida & simplicia, ita ut etiam infantibus sint convenientia. Hoc enim Phiala indicat. Tale erat Paullus, ad vinum sermonis fundendum Phiala factus. Et varii aromatum flores unguentariorum audientibus. Genae eius ut Phialae, scilicet areolae.

Labia eius stillantia myrrham plenam.

Laudantur vero post genas labia, per quae sermo aromatizans procedit. Duo autem secundum ipsum testificatur sermone: unum quidem, est veritas splendida & lucida, quae in iis, quae dicuntur, spectatur. Huiusmodi enim lilii species. Alterum est, solam intelligibilem & immaterialem vitam a doctrina praemonstrari, mortificata vita inferiore. Ex ore enim defluens myrrha, & plenam seipsa faciens excipientis animam, corporis mortificationis indicium est. Itaque perfectus & mundus oculus, qui genam phialam facit, unguenta producentem & manantem, hic floret liliis sermonum per os, a quo est myrrhae gutta. Stillans myrrham plenam. Munda eloquia de regeneratione loquentia; plenam, electam, primariam.

Manus eius tornatiles, aureae, plenae Tharsis.

Manus eius, qui nimis actuosi sunt, & omnem

Φίλωνος.

Ἐν κακοπαθείᾳ τρεφόμενοι ὑπὸ θεοῦ, ἡ ἑπταόφθαλμος τοῦ ἁγίου πνεύματος δύναμις ἐφορῶσα τὴν ἐκκλησίαν. πληρώματα ὑδάτων, ἀφέσεις. πλήρωμα νόμου, ἡ ἀγάπη.

Σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι τοῦ ἀρώματος, φύουσαι μυρεψικά.

Ἀκολούθως μετὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπαινοῦνται αἱ σιαγόνες, ὧν ἔργον ἐςὶ, τὸ λεπτοποιεῖν τὴν τροφὴν, δι' ἧς ἡ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας συντηρεῖται δύναμις. ὡς μηδὲν βαθύτερον καὶ ὕπουλον ἐν τοῖς λεγομένοις ὁρᾶσθαι, ἀλλ' εἶναι πάντων τηλαυγῆ τε καὶ διηπλωμένα. ὡς καὶ νηπίοις εἶναι κατάλληλα. τοῦτο γὰρ ἡ φιάλη αἰνίττεται. τοιοῦτον ἦν ὁ Παῦλος, πρὸς τὴν οἰνοχοΐαν τοῦ λόγου φιάλη γενόμενος. καὶ τὰ ποικίλα τῶν ἀρωμάτων ἄνθη μυρεψῶν τοῖς ἀκούουσιν. σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι, ἤγουν πρασιαί.

Χείλη αὐτοῦ ςάζοντα σμύρναν πλήρη.

Ἐπαινεῖται δὲ μετὰ τὰς σιαγόνας τὰ χείλη, δι' ὧν ὁ ἀρωματίζων λόγος προέρχεται. δύο δὲ κατ' αὐτὸν μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ. ἓν μὲν ἐςιν ἡ ἀλήθεια λαμπρά τε καὶ φωτοειδὴς, ἐν τοῖς λεγομένοις θεωρουμένη. τοιοῦτον γὰρ τοῦ κρίνου τὸ εἶδος. ἕτερον δὲ, τὸ μόνην τὴν νοητήν τε καὶ ἄϋλον ζωὴν ὑπὸ τῆς διδασκαλίας προδείκνυσθαι, ἀπονεκρουμένης τῆς κάτω ζωῆς. ἡ γὰρ ἀποῤῥέουσα τοῦ ςόματος σμύρνα, καὶ πλήρη ποιοῦσα ἑαυτῆς τὴν τοῦ δεχομένου ψυχὴν, τῆς τοῦ σώματος νεκρώσεως ἔμφασις γίνεται. ὁ τοίνυν τέλειος καὶ καθαρὸς ὀφθαλμὸς, ὁ τὴν σιαγόνα φιάλην ποιῶν τὴν τὰ μύρα φύουσάν τε καὶ πηγάζουσαν, οὗτος ἀνθεῖ τὰ κρίνα τῶν λόγων διὰ τοῦ ςόματος. ἀφ' οὗ γίνεται ἡ τῆς σμύρνης ςαγών. ςάζον σμύρναν πλήρη. τὰ καθαρὰ λόγια περὶ παλιγγενεσίας λαλοῦντα. πλήρη, ἐκλεκτὴν πρωτείαν.

Χεῖρες αὐτοῦ τορευταὶ, χρυσαῖ, πεπληρωμέναι Θαρσεῖς.

Χεῖρες αὐτοῦ, οἱ πρακτικώτατοι καὶ πᾶσαν ὑλι-

ὑλικὴν προσπάθειαν περιξυσάμενον τῇ τῶν λογισμῶν τορείᾳ, αἱ δὲ τοιαῦται χεῖρες πεπληρωμέναι εἰσὶ λίθων καὶ ἀρωμάτων, καὶ πάντων ὧν φέρει ἡ Θαρσεῖς. αὕτη δὲ ἀνατολική τις χώρα ἔοικεν εἶναι. ἑρμηνεύεται δὲ κατασκοπὴ χαρᾶς. πεπλήρωνται οὖν οἱ πρακτικώτατοι τῶν ὁρώντων αὐτοὺς, ἐπὶ τὸ κατασκοπεῖν τὰ χαρτά.

mnem materialem adfectum circumraſerunt ratiocinationum torno. Huiuſmodi vero manus plenae ſunt lapidibus, & aromatis, & omnibus, quae fert Tharſis. Haec vero Orientalis quaedam regio videtur eſſe. Interpretatur vero, ſpecula gaudii. Implentur igitur actuoſiſſimi contemplantium eos, ſpeculando chartas.

Φίλωνος.

Διατρηθεῖσαι τοῖς ἥλοις. χρυσὸν, διὰ τὸ καθαρὸν καὶ ἀναμάρτητον. πεπληρωμέναι Θαρσεῖς, τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐθνῶν. Θαρσεῖς γὰρ, ἐπιστροφὴ χαρᾶς. πεπληρωμέναι Θαρσεῖς. πλήρεις ὑακίνθων.

Philonis.

Perforatae clavis. Aurum, propter munditiem & impeccantiam. Plenae Tharſis, converſione gentium. Tharſis enim, converſio gaudii. Plenae Tharſis: plenae hyacinthis.

Κοιλία αὐτοῦ πηξίον 1 ἐλεφάντινον ἐπὶ λίθου σαπφείρου. κνῆμαι αὐτοῦ στύλοι μαρμάρινοι, τεθεμελιωμέναι ἐπὶ βάσεις χρυσάς.

Venter eius vas eburneum ſuper lapidem ſapphirum, crura eius columnae marmoreae, fundatae ſuper baſes aureas.

Φίλωνος.

Ἡ τῶν ἁγίων συναγωγὴ, μὴ ἔχουσα σπίλον ἢ ῥυτίδα, κοιλία τὸ διανοητικὸν τῆς ψυχῆς. ᾧ καὶ ἐναπέθετο καθαρώτερον καὶ τελείῳ καὶ στίλβοντι τὰ θεῖα μαθήματα. ὁ τὴν κεφαλίδα τοῦ βιβλίου τῷ στόματι τοῦ Ἰεζεκιὴλ ἐνθείς. φησὶ γάρ. τὸ στόμα σου φάγεται, καὶ ἡ κοιλία σου πλησθήσεται. οὐρανοειδὴς δὲ ἡ τοῦ σαπφείρου αὐγή. τὸ οὖν τοιοῦτον αἴνιγμα σύμβολον γίνεται τοῦ τὴν καρδίαν ἡμῶν τὰ ἄνω φρονεῖν τε καὶ βλέπειν, ὅπου τὸν θησαυρὸν ἀποτίθεται. κἀκεῖ τὰς ὄψεις τῇ ἐλπίδι προσαναπαύειν, ὥστε μὴ κάμνειν ἐν τῇ προσοχῇ τῶν θείων παραγγελμάτων. κοιλία ἐστὶ τοῦ λόγου ἡ χωρητικὴ τῶν μυστηρίων. τουτέστιν οἱ κοῖλοι πρὸς ὑποδοχήν. πηξίον δὲ, οἱ πρὸς διατήρησιν ἐπιτήδειοι. κατὰ δὲ τὸ λαμπρὸν καὶ σαφὲς ἐλεφάντινον εἶναι λέγεται. ἐπιβέβηκε δὲ ἡ τοιαύτη κοιλία, ἐλεφάντινον οὖσα πυξίον, λίθῳ τιμίῳ τῷ σαπφείρῳ. οὗτος δὲ ὁ λίθος ἐστὶν ὁ Χριστός. ὁπόσοι οὖν εἰσὶν κοιλία τοῦ λόγου, οὗτοι ὑπὸ τοῦ φόβου κυρίου ἐν γαστρὶ λαμβάνουσιν. ὠδίνουσι καὶ τίκτουσι πνεῦμα σωτηρίας. διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἐγκοιλία τῆς θυσίας ἐν τῷ λευιτικῷ πλύνεται, ὡς μηδὲν ἔχειν κοπρῶδες. τεθεμελιωμέναι ἐπιβάσεις χρυσάς. ἐπικείμεναι ἐπὶ τὰς θείας ἐντολάς.

Philonis.

Sanctorum congregatio, non habens maculam vel rugam, venter, vis cogitans animae, in qua depoſitae ſunt purius quod perfecta & ſplendenti, divinae doctrinae; qui capitulum libri ori Ezechielis impoſuit. Ait enim: os tuum comedit, & venter tuus implebitur. Caeleſtis vero eſt ſapphiri ſplendor. Huiuſmodi igitur aenigma ſymbolum eſt, quod cor noſtrum ſuperna ſapiat & reſpiciat, ubi theſaurum deponit, & ibi adſpectus ſpe defigat, ita ut non laboret in attentione divinorum mandatorum. Venter eſt, ſermonis vis myſteriorum capax, hoc eſt concavi ad excipiendum. Vas vero, idonei ad conſervationem. Secundum vero ſplendorem & manifeſtationem, eburneus eſſe dicitur. inſcendit vero huiuſmodi venter, vas eburneum exſiſtens, lapidem pretioſum ſapphirum. Hic vero lapis eſt Chriſtus. Quotquot igitur ſunt ventres ſermonis, hi a timore Domini concipiunt, parturiunt, & pariunt ſpiritum ſalutis. Propterea etiam inteſtina victimae in Levitico lavantur, ut nihil habeant ſtercoreum. fundatae ſuper baſes aureas. Impoſiti ſuper divina praecepta.

Εἶδος αὐτοῦ ὡς Λίβανος ἐκλεκτός. ὡς κέδροι, φάρυγξ αὐτοῦ γλυκασμοὶ, καὶ ὅλος ἐπιθυμία. οὗτος δὲ ἀδελφιδός μου, καὶ οὗτος πλησίον μου, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ.

Species eius ut Libanus electus, ut cedri. Guttur eius dulcedines, & totus concupiſcentia. Hic eſt patruelis meus, & hic proximus meus, filiae Ieruſalem.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸ αἰσθητὸν περιφανές ἐστι θέαμα τὸ ὄρος ὁ Λίβανος, πανταχοῦ ταῖς ὑψηλαῖς κέδροις συνηρεφές τε καὶ λάσιον, τούτου χάριν ἐστὶ παρὰ τοῖς αὐτοῖς προφήταις ἰδεῖν τὸ αὐτὸ ὄνομα κατὰ τὴν τῶν δηλουμένων διαφορὰν ἐπαινούμενόν τε καὶ κακιζόμενον. ὅλως οὖν τὸ τοῦ νυμφίου κάλλος ἐκλεκτὸν ὠνόμασε Λίβανον. τὴν πρὸς τὸν ἀπόβλητον Λίβανον διαφορὰν τῶν ἐκλεκτῶν διαστείλασα. τὸ γὰρ σῶμα Χριστοῦ διὰ τῶν καθ' ἑκα-

Quoniam ſecundum ſenſum conſpicuum eſt ſpectaculum mons Libanus, undique proceris cedris conſitus & denſus, propterea eſt apud ipſos Prophetas videre idem nomen iuxta differentiam eorum, quae manifeſtantur, laudatum & vituperatum. Omnino igitur ſponſi pulcritudinem electum nominavit Libanum. Differentiam electorum diſtinguens ab improbato & abiecto Libano. Corpus enim Chriſti per ſingulorum membra completur. Et multa membra unum cor-

1 πηξίον) Scrib. πυξίον. Idemque mendum pagina ſequente.

corpus est, ut ait Apostolus. Guttur eius dulcedines, & omnia eius concupiscibilia. Hic patruelis meus, & hic proximus meus. Patruelis, eo quod ex Iuda sit; Proximus, eo quod ad nos descenderit.

ἕκαστον ἐκπληροῦται μελῶν. καὶ τὰ πολλὰ μέλη ἓν σῶμα γίνεται, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος. φάρυγξ αὐτοῦ γλυκασμοὶ, καὶ πάντα αὐτοῦ ἐπιθυμητά. οὗτος ἀδελφιδός μου, καὶ οὗτος πλησίον μου. ἀδελφιδός. διὰ τὸ ἐξ Ἰούδα, πλησίον, διὰ τὸ καταβεβηκέναι πρὸς ἡμᾶς.

Adolescentulae.

Quo abiit patruelis tuus, pulcra in mulieribus? quo declinavit patruelis tuus, & quaeremus eum tecum.

Scifcitantur a sponsa adolescentulae, quo abiit patruelis tuus, vel quo declinavit, ut omnino ubi est discentes adorent in loco, ubi steterunt pedes eius. Quo vero spectat edoctae, ita sistent seipsas, ut etiam ipsis adpareat gloria eius. Quo declinavit patruelis tuus, secessit. Quaerite Dominum omnes sancti eius.

Αἱ νεανίδες.

Ποῦ ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφιδός σου ἡ καλὴ ἐν γυναιξίν. ποῦ ἀπέβλεψεν ὁ ἀδελφιδός σου, καὶ ζητήσωμεν αὐτὸν μετά σου.

Πυνθάνονται τῆς νύμφης αἱ νεανίδες, ποῦ ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφιδός σου, ἢ ποῦ ἀπέβλεψεν, ἵνα πάντως ὅπου μέν ἐστι μαθοῦσαι προσκυνήσωσιν εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. ὅπου δὲ βλέπει διδαχθεῖσαι, οὕτω στήσουσιν ἑαυτὰς, ὥστε καὶ αὐταῖς ἀποφθῆναι τὴν δόξαν αὐτοῦ. ποῦ ἀπέβλεψεν ὁ ἀδελφιδός σου. ἀνακεχώρηκε. ζητήσατε τὸν κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ.

Patruelis meus descendit in hortum suum, in areolas aromatis, ad pascendum in hortis, & colligenda lilia.

Illud, descendit, significat, per viam ex Ierosolymis in Hierichuntem descendentem, & a latronibus inventum. Propterea & ipse in descensu eius, qui in hostes incidit, simul progreditur. Descendit igitur ab inenarrabili maiestate in carne manifestatus Deus verbum, ad iterum ornandum hortum, qui desertus erat, virtutum plantatione. Nam per horti aenigma hoc discimus, iterum plantari suum rus a vero Agricola, nos homines. Aromatis vero areolae heic locus esse sponsi & habitatio, a verbo indicantur, hoc discentibus nobis, quod in deserta ac viduata virtutibus anima sponsus moratur. Et si quis iuxta praecedentem sermonem areola aromatis sit producens unguentaria, talis crater sapientiae factus excipit in seipso divinum & merum vinum, per quod gignitur excipienti laetitia. Sermo vero qui deinceps sequitur docet nos, quibus pascuis greges boni Pastoris pinguescunt. Non enim in desertos locos quosdam & spinosos agit oves, ut foeneam herbam metant, sed esca proponitur ipsis hortorum aromata & lilia. Haec vero sunt, quaecumque gravia & veneranda, ut virtus quaedam, & quaedam laus, quae ait a Pastore ad ovium alimentum colligi. Descendit in hortum suum. Ad animas sanctorum, quae in inferno sunt, ad pascendum in hortis, & colligenda lilia.

Ἀδελφιδός μου κατέβη εἰς κῆπον αὐτοῦ, εἰς φιάλας τοῦ ἀρώματος, ποιμαίνειν ἐν κήποις, καὶ συλλέγειν τὰ κρίνα.

Τὸ κατέβη δηλοῖ, ὅτι διὰ τῶν 1 ἀπὸ Ἱεροσολύμων εἰς Ἱεριχὼ καταβάντα, καὶ ἐν τοῖς λῃσταῖς γενόμενον. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τῇ καθόδῳ τοῦ ἐμπεσόντος τοῖς πολεμίοις συγκατέρχεται. κατέβη οὖν ἐκ τῆς ἀφράστου μεγαλότητος ἐν σαρκὶ φανερωθεὶς ὁ Θεὸς λόγος, τοῦ πάλιν ποιῆσαι κῆπον τὴν ἔρημον, τῇ τῶν ἀρετῶν φυτείᾳ καλλωπιζόμενον. διὰ γὰρ τοῦ κατὰ τὸν κῆπον αἰνίγματος τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι ἀναφυτεύει τὸ ἑαυτοῦ γεώργιον ὁ ἀληθινὸς γεωργὸς τοὺς ἀνθρώπους ἡμᾶς. αἱ δὲ τοῦ ἀρώματος φιάλαι ἐνταῦθα τόπος εἶναι τοῦ νυμφίου καὶ ἐνδιαίτημα, παρὰ τοῦ λόγου μηνύοντα 2. τοῦτο μανθανόντων ἡμῶν, ὅτι ἐν ἐρήμῳ τῶν ἀρετῶν ψυχῇ ὁ νυμφίος αὐλίζεται. καὶ εἴ τις κατὰ τὸν προαποδεθέντα λόγον φιάλη ἀρώματος γίνοιτο φύουσα μυρεψικὰ, ὁ τοιοῦτος κρατὴρ τῆς σοφίας γενόμενος δέχεται ἐν ἑαυτῷ τὸν θεῖον καὶ ἀκήρατον οἶνον, δι' οὗ γίνεται τῷ δεξαμένῳ εὐφροσύνη. ὁ δὲ ἐφεξῆς λόγος διδάσκει ἡμᾶς ποίαις νομαῖς τὰ ποίμνια τοῦ καλοῦ ποιμένος πιαίνεται. οὐ γὰρ εἰς ἐρήμους τόπους τινὰς καὶ ἀκανθοφόρους ἐλαύνει τὰ πρόβατα ὡς τὴν χορτώδη δρέψασθαι πόαν, ἀλλὰ τροφὴ πρόκειται αὐτοῖς τὰ ἐκ τῶν κήπων ἀρώματά τε καὶ κρίνα. τὰ δέ ἐστιν ὅσα σεμνὰ, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος. ἅπερ φησὶ παρὰ τοῦ ποιμένος ἐπὶ τὴν διατροφὴν τῶν προβάτων συλλέγεσθαι. κατέβη εἰς κῆπον αὐτοῦ. πρὸς τὰς ἐν ᾅδου τῶν ἁγίων ψυχάς. ποιμαίνειν ἐν κήποις, καὶ συλλέγειν κρίνα.

Philonis.

Post resurrectionem enim, ecclesias, quae in loco erant, regebat. Colligere vero lilia, eloquia Prophetarum, vel mundos homines.

Φίλωνος.

Μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν τὰς κατὰ τὸν τόπον ἐκκλησίας ἐποίμαινε. συλλέγειν δὲ κρίνα, τὰ λόγια τῶν προφητῶν. ἢ τοὺς καθαροὺς ἄνδρας.

Ego

Ἐγὼ

1 διὰ τῶν) Scrib. διὰ τόν. Sed mutilus praeterea locus.

2 μηνύοντα) Scrib. μηνύονται.

Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδός μου ἐμοί. ὁ ποιμένων 1 ἐν τοῖς κρίνοις.

Ταύτας ἄντικρυς μιμεῖται τὰς φωνὰς ὁ Παῦλος, λέγων, ὅτι τῷ Θεῷ ζῇ, νεκρὸς τῷ κόσμῳ γενόμενος. καὶ ὅτι ζῇ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός, οὐδὲ γὰρ κοινωνεῖ ἀτίμῳ ψυχῇ ὁ νυμφίος. μόνῃ δὲ τῇ αὐτῷ ἀνακειμένῃ.

Ego patrueli meo, & patruelis meus mihi; qui pascitur inter lilia.

Has manifeste imitatur voces Paullus dicens, quod Deo vivit, mortuus mundo factus, & quod vivit in ipso Christus. Neque vim communicat cum despicabili anima sponsus, sed cum sola, quae ei reposita est.

Φίλωνος.

Ἐγὼ τὰ ἔργα. αὐτὸς τὸν μισθόν. ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις. ἐν τῇ καθαρότητι τῶν γραφῶν.

Καλὴ εἶ ἡ πλησίον μου, ὡς εὐδοκία ὡραία, ὡς Ἱερουσαλήμ. θάμβος, ὡς τεταγμέναι 2.

Εἰ ὁ ἐν ὑψίστοις Θεός, ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρός, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας ἐν ἀνθρώποις αἵματι καὶ σαρκὶ κατοικίζεται, ἵνα γένηται ἐπὶ γῆς εἰρήνη δηλονότι. ἡ πρὸς ταύτην τὴν εὐδοκίαν τὸ ἑαυτῆς ὁμοιώσασα κάλλος, τὸν Χριστὸν μιμεῖται τοῖς κατορθώμασιν, ἐκεῖνο γινομένη τοῖς ἄλλοις, ὅπερ ὁ Χριστὸς τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο. τὸ δὲ αὐτὸ μέγεθος, καὶ ἡ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁμοιότης ἐνδείκνυται. ἣν πόλιν τοῦ μεγάλου βασιλέως εἶναι μανθάνομεν. ἡ γὰρ χωρήσασα ἐν ἑαυτῇ τὸν ἀχώρητον, ὥστε ἐνοικεῖν αὐτῇ καὶ ἐμπεριπατεῖν τὸν Θεόν, τῇ ὡραιότητι τοῦ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντος καλλωπισθεῖσα, Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος γίνεται, τὸ ἐκείνης κάλλος ἐφ' ἑαυτῆς δεξαμένη. ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ τάξις τῶν νοητῶν καὶ ὑπερκοσμίων δυνάμεως ἀσύγχυτος εἰς τὸ διηνεκὲς μένει, μηδεμιᾶς κακίας ἀνατρεπούσης τὴν εὐταξίαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρὸς μίμησιν ἐκείνων ψυχή, πάντα κατὰ τάξιν καὶ εὐσχημόνως ποιοῦσα, τοιοῦτον ἐφ' ἑαυτὴν κινεῖ τὸ θαῦμα. ὡραία ὡς Ἱερουσαλήμ.

Philonis.

Ego, opera; ipse, mercedem. Qui pascitur inter lilia, in puritate Scripturarum.

Pulcra es, proxima mea, ut bona voluntas; speciosa, ut Ierusalem; stupor, ut acies ordinata.

Si altissimus Deus, qui est in sinu Patris propter bonam voluntatem, inter homines sanguini & carni commiscetur, ut fiat pax in terra videlicet, quae huic bonae voluntati suam pulcritudinem adsimilet, Christum imitatur officiis, illud facta aliis, quod Christus naturae hominum factus est. Ipsa vero magnitudo, & Ierusalem similitudo demonstratur, quam civitatem magni Regis esse discimus. Quae enim cepit in seipsa quod capi non potest, ita ut inhabitaret in ea, & inambularet Deus, specie inhabitantis in ea ornata, Ierusalem caelestis est, quae illius pulcritudinem in se ipsa excepit. Quoniam vero & ordo intelligibilium & supermundanarum virtutum inconfusus perpetuo manet, nulla malitia evertente bonum ordinem; propterea & anima ad illorum imitationem, omnia ordinate, & concinne faciens, huiusmodi de se movet admirationem. Speciosa ut Ierusalem.

Φίλωνος.

Διὰ τὴν εὐπάθειαν τῆς ὑπακοῆς. διὰ τὸ καθαρὸν τῆς σαρκός.

Ἀπόστρεψον ὀφθαλμούς σου ἀπεναντίον μου. ὅτι ἀνεπτέρωσάν με.

Ὡς ἐλθούσης αὐτῆς ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς τελειώσεως λέγει. τῇ σῇ συνέβην προκοπῇ. καὶ ἀνεπτερώθη χωρισάσης τοῦ ἐνορᾶν, καὶ μὴ περαιτέρω τῆς οἰκονομίας ζήτει. ἀπόστρεψον ὀφθαλμούς σου ἀπ' ἐναντίον μου.

Philonis.

Per iucunditatem obedientiae; per carnis munditiem.

Averte oculos tuos a conspectu meo; quia volucrem fecerunt me.

Tamquam veniente ipsa ad summum perfectionis, ait: simul ivi tecum in progressu, & alas sumsit, refugiente spectari, & ne quaere ultra oeconomiam. Averte oculos tuos a conspectu meo.

Φίλωνος.

Οἱ ὀφθαλμοί σου τὰς ἐμὰς ὁδοὺς τηρείτωσαν. τοῦτο γὰρ ἐφεξελτέ με 3 εἰς πόθον σου θάμβος ὡς τεταγμέναι. θάμβος. θαμβοῦνται γὰρ αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις ὡς τάγμασι παραβάλλεσθαι. τὸ ἐπίφοβον αὐτῆς. τεταγμέναι ὡς ἀγγελικαὶ δυνάμεις, παρ' αἷς οὐδὲν ἄτακτον.

Philonis.

Oculi tui vias meas servent; hoc enim, attrahe me in desiderium tuum. Stupor, ut acies ordinata. stupor. stupent enim adversae potestates, ita ut aciebus comparetur terribilitas eius. Ordinatae sicut Angelicae potestates, apud quas nihil inordinatum.

Τρί- Co-

1 ποιμένων) Scrib. ποιμαίνων.
2 τεταγμέναι) Scrib. τεταγμένη.
3 ἐφεξελτέ με) Scrib. ἐφείλκυσέ με.

Coma tua, ut greges caprarum, quae adparuerunt de Galaad; dentes tui, ut groges tonsorum, quae adscenderunt de lavacro; omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in eis.

Totius corporis sensitiva potentia gubernari solos capillos vidimus, partem quidem exsistentes corporis, sensus vero expertes. Quoniam igitur secundum Paulli vocem, gloria mulieris coma est, per cincinnos caput venustum faciens, id per laudem capillorum sponsae docemur, quod oportet eos, qui circa caput sponsae spectantur, per quos Ecclesia glorificatur, praestantiores esse sensibus, abscondentes sensum per sapientiam; quibus non visio, boni diiudicatio est, non gustu bonum probatur, nec ullo alio sensuum, sed omni sensu mortificato per solam animam bona intelligibilia adtingunt, & adpetunt. Haec vero, &, iam dudum enarrata, singillatim iterum, exiliterque exponere, supervacaneum.

Philonis.

Coma tua sicut greges. Multitudo anterioris populi, qui mortuus erat. Vt greges tonsarum, scilicet, ovium, quae adscenderunt de lavacro; eorum, qui veterem hominem exsuerunt. Omnes gemellis foetibus, fide, & actione.

Vt funiculus coccineus, labia tua, & loquela tua speciosa. Vt cortex mali punici mala tua, extra silentium tuum.

Funiculus super labrum positus, aenigmate significat ministerium mensuratum a Verbo; quem Propheta custodiam, & ostium continentiae nominavit. Mensurae vero nomen esse funiculum etiam a Prophetia Zachariae didicimus, quia funiculum geometricum habebat in manibus, qui in ipso loquebatur, Angelus. Tunc vero maxime est mensurae ratio, quando circumsignatus est fluento, quod sanguinis eius, qui redemit nos, signum est. Si quis igitur secundum Paullum habet loquentem in seipso Christum, qui proprio sanguine nos redemit, hic habet geometricum funiculum super os, tinctura sanguinea decoratum. Tamquam funiculus coccineus labia tua: sumtione poculi. Et loquela tua speciosa. Confessio; extra silentium tuum, in tempore prolata, neque intempestiva, neque importuna.

Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, & adolescentulae, quarum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea; una est matri suae. Electa est genitrici suae. Reginae, & concubinae laudabunt eam.

Hoc per praecedentia dicta philosophari verbum subspicamur, differentiam animarum, quae ad sponsum respiciunt; has quidem enim nominat adolescentulas, quae vicerunt numeri naturam per multitudinem; alias vero concubinas, & alias reginas esse ait.

Phi-

Τρίχωμά σου ὡς ἀγέλαι τῶν αἰγῶν, αἳ ἀνεφανησαν ἀπὸ τοῦ Γαλαὰδ ὀδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, αἳ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ. αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι. καὶ ἀτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.

Παντὸς τοῦ σώματος αἰσθητικῇ δυνάμει διοικουμένας μόνας ὁρῶμεν τὰς τρίχας, μέρος μὲν οὔσας τοῦ σώματος, ἀμοιρούσας δὲ αἰσθέσεως. ἐπειδὴ τοίνυν κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν δόξα τῆς γυναικός ἐστιν ἡ κόμη, διὰ τῶν πλοκάμων τὴν κεφαλὴν ὡραΐζουσα, τοῦτο διὰ τοῦ ἐπαίνου τῶν τῆς νύμφης τριχῶν διδασκόμεθα, ὅτι χρὴ τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς νύμφης θεωρουμένους, δι᾽ ὧν ἡ ἐκκλησία δοξάζεται, κρείττους τῶν αἰσθήσεων εἶναι, κρύπτοντας διὰ τῆς σοφίας τὴν αἴσθησιν. οἷς οὐχ ὅρασις τοῦ καλοῦ κριτήριον γίνεται οὐ τῇ γεύσει τῶν ἀγαθῶν δοκιμάζεται, οὐκ ἄλλῳ τινὶ τῶν αἰσθητηρίων. ἀλλὰ πάσης νεκρωθείσης τῆς αἰσθήσεως διὰ μόνης τῆς ψυχῆς τῶν κατ᾽ ἐπινοίαν φαινομένων ἀγαθῶν ἐφάπτονται καὶ ἐπορέγονται. ταῦτα δὲ καὶ πρώην ἑρμηνευθέντα, τὸ καθ᾽ ἓν αὖθις λεπτύνειν περίεργον.

Φίλωνος.

Τρίχωμά σου ὡς ἀγέλαι. τὸ πλῆθος τοῦ πρώην λαοῦ νεκροῦ ὄντος. ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων. ἤτοι προβάτων, αἳ ἀνέβεσαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ. τῶν ἀποδυσαμένων τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. αἱ πᾶσαι διδυμεύουσα, πίστει καὶ πράξει.

Ὡς σπαρτίον κόκκινον χεῖλη σου. καὶ ἡ λαλία σου ὡραῖα. ὡς λέπυρον τῆς ῥοᾶς μῆλον σου, ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου.

Τὸ ἐπὶ τοῦ χείλους σπαρτίον τιθέμενον, τὴν μεμετρημένην παρὰ τοῦ λόγου διακονίαν παραδηλοῖ τῷ αἰνίγματι. ὅπερ ὁ προφήτης φυλακήν τε καὶ θύραν περιοχῆς κατωνόμασε. μέτρου δὲ ὄνομα τὸ σπαρτίον εἶναι, καὶ παρὰ καὶ προφητείας Ζαχαρίου μεμαθήκαμεν. ὅτι σπαρτίον γεωμετρικὸν εἶχεν ἐν χερσὶν ὁ ἐν αὐτῷ λαλῶν ἄγγελος. τότε δὲ μάλιστα τυγχάνει τοῦ μέτρου ὁ λόγος, ὅτε περικεχρωσμένος τυγχάνει τῷ ῥεύματι, ὅπερ τοῦ αἵματος τοῦ λυτρωσαμένου ἡμᾶς αἴνιγμα γίνεται. ἐὰν οὖν τις κατὰ τὸν Παῦλον ἔχει λαλοῦντα ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστὸν, τὸν τῷ ἰδίῳ αἵματι ἡμᾶς λυτρωσάμενον, οὗτος ἔχει τὸ γεωμετρικὸν σχοινίον ἐπὶ τοῦ στόματος τῇ βαφῇ τῇ αἱματώδει. καλλωπιζόμενον. ὡς σπαρτίον κόκκινον χείλη σου. τῇ μεταλήψει τοῦ ποτηρίου καὶ ἡ λαλιά σου ὡραῖα. ἡ ἐξομολόγησις, ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου, ἐπὶ καιροῦ προσφερομένη, οὔτε ἄωρος, οὔτε ἔξωρος.

Ἑξήκοντά εἰσι βασίλισσαι, καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαὶ, καὶ νεανίδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. μία ἐστὶ περιστερά μου, τελεία μου. μία ἐστὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς. ἐκλεκτή ἐστι τῇ τεκούσῃ αὐτήν. βασίλισσαι καὶ παλλακαὶ αἰνέσουσιν αὐτήν.

Τοῦτο διὰ τῶν προκειμένων ῥητῶν φιλοσοφεῖν τὸν λόγον ὑπονοοῦμεν τὴν διαφορὰν τῶν ψυχῶν, αἳ πρὸς τὸν νυμφίον ὁρῶσι. τὰς μὲν γὰρ ὀνομάζει νεανίδας. τὴν τοῦ ἀριθμοῦ φύσιν διὰ τοῦ πλήθους νικώσας, ἄλλας δὲ παλλακίδας, καὶ ἄλλας βασιλίσσας εἶναί φησι.

Φί-

Φίλωνος.

Ὀκτὼ δεκάδας τὸν ἀριθμὸν εἶναι ἐπιγράψας, τὰς δὲ βασιλίσσας συντελεῖν λιπὸν [1] εἰς ἑξήκοντα ὑπερτίθησι δὲ πασῶν τὴν ἐν τῇ μονάδι θεωρουμένην τελείαν περιστεράν. ἣν καὶ μόνην τῇ μητρὶ, καὶ ἐκλεκτὴν εἶναι τῇ τεκούσῃ αὐτὴν ἀποφαίνεται. ταῦτα οὖν διὰ τῶν θείων λογίων τούτων νοεῖν ἐναγόμεθα ὅτι οἱ μὲν ἄρτι καθάπερ νηδύος τινὸς τῆς ἐν βάθει κειμένης ἀπάτης ἔξω γενόμενοι, ἀρτιγενεῖς τινὲς, ὄντες, καὶ οὔπω διηρθρωμέναι ἐν ἑαυτοῖς τὸν λόγον χωρήσαντες, τῇ ἀλογωτέρᾳ πως συγκαταθέσει τῆς πίστεως ἐν ἀπείρῳ θεωροῦνται πλήθει. αὗται οὖν εἰσὶν αἱ ὀνομασθεῖσαι νεάνιδες, διὰ τὸ ἔτι νέαν ἄγειν τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν, καὶ μηδέπω φθάσαι εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον γαμικῆς ἡλικίας. ὥστε τὰ τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου δύνασθαι κυοφορῆσαι, καὶ πνεῦμα σωτηρίας παιδοποιήσασθαι. τῶν δὲ διὰ τῆς καθηκούσης ἐπιμελείας αὐξηθέντων τῇ διανοίᾳ, καὶ καταλιπόντων ἤδη τὴν νηπιότητα, διπλῆν ὑπὸ τοῦ λόγου τὴν διαφορὰν διδασκόμεθα αἱ μὲν οὖν διὰ τῆς τελειοτέρας διαθέσεως πόθῳ τῆς ἀφθαρσίας ἀνακραθεῖσαι τῇ τοῦ θεοῦ καθαρότητι, βασίλισσαι διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς καθαρότητος κατονομάζονται. τὰς δὲ τῷ τῆς ἀπειλῆς δουλικῷ φόβῳ τὴν ἀρετὴν ἐκπονούσας παλλακίδας ὀνομάζει ὁ λόγος. ταύτην δέ μοι δοκεῖ τὴν διαστολὴν τῶν δύο ταγμάτων ἡ κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς διαφορὰ παραδηλοῦν δι' αἰνίγματος. πῶς τοῦτό φησι. ἕξ εἰσὶν ἐντολαὶ, δι' ἧς ἡ βασιλεία τοῖς δεξιοῖς ἑτοιμάζεται. λογισώμεθα τούτων ἑκάστην τὸ δεσποτικὸν εἶναι τάλαντον, ὃ προσήκει περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πιστοῦ οἰκέτου δεκαπλασιασθῆναι διὰ τῆς ἐργασίας. εἰ τοίνυν διὰ τῶν ἓξ τούτων ἐντολῶν ἡ τῆς βασιλείας γίνεται κοινωνία τῇ ψυχῇ, τὸ δὲ τέλειον τῆς ἐργασίας ἐφ' ἑκάστης ἐστὶ, τὸ δεκαπλασιάσαι τὴν ἐντολήν. εὑρίσκομεν ἐκ τοῦ ἀκολούθου τὴν μίαν βασίλισσαν εἰς ἑξήκοντα πλατυνομένην. ἀκολούθως καὶ διὰ τῶν ὀγδοήκοντα τὸ τῆς ὀγδόης μυστήριον παραδηλοῦται. ὅ ἐστιν ὁ μέλλων ἐών [2]. πρὸς ὃν βλέποντες οἱ τῷ λόγῳ παιδαγωγούμενοι τῆς τῶν κακῶν κοινονίας ἐπέργονται. οἷόν τινα μνᾶν ἢ τάλαντον κατὰ τὸ ἐν εὐαγγελίοις δεκαπλασιάσαντες διὰ τῆς ἐργασίας τὸ χρῆμα τοῦ φόβου πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀγδοήκοντα. καὶ οὕτω τῇ δευτερευούσῃ μετὰ τὴν βασιλίδα ψυχῇ φόβῳ καὶ οὐκ ἀγάπῃ τὸ καλὸν κατεργάζεται. πλὴν εἰ ἔξω βάλλει τελείως κατὰ τὸ γεγραμμένον ἡ ἀγάπη τὸν φόβον, καὶ μεταποιηθεὶς ὁ φόβος ἀγάπη γένοιτο, τὸ εὑρίσκεται [3] μονὰς τὸ σωζόμενον, ἐν τῇ πρὸς τὸν μόνον ἀγαθὸν συμφυΐᾳ πάντων ἀλλήλοις ἑνωθέντων, διὰ τῆς κατὰ τὴν περιστερὰν τελειότητος. καὶ ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα γενόμενοι ἁπάντων διὰ τῆς μιᾶς ἐλπίδος, εἰς ἣν ἐκλήθημεν. ὁ τοίνυν ἐκ μὲν νηπίου εἰς ἄνδρα τέλειον ἀναδραμὼν διὰ τῆς αὐξήσεως, καὶ φθάσας εἰς τὸ μέτρον τῆς νοητῆς ἡλικίας. ἐκ

Philonis.

Octo decades numero esse quum inscripserit, Reginas restat ut perficiat in sexaginta; superimponit vero omnibus perfectam columbam, quae in unitate consideratur, quam etiam solam matri, & electam esse genitrici suae declarat. Haec igitur per divina haec eloquia intelligere inducimur, quia illi, qui recens, tamquam ex utero quodam in profundo posito, ex seductione exierunt, recens geniti quidam sunt; & nondum articulatum in seipsis sermonem capientes irrationabili quodammodo approbatione fidei in infinita multitudine spectantur. Hae igitur sunt, quae adolescentulae nominantur, quia adhuc novam agunt spiritalem aetatem, & nondum evaserunt in hominem perfectum, in mensuram nubilis aetatis, ita, ut possint concipere ea, quae a timore Domini procedunt, & parere spiritum salutis. Quum vero per convenientem curam creverint mente, & infantiam iam dereliquerint, duplicem a Sermone differentiam discimus. Hae igitur per perfectiorem dispositionem desiderio incorruptionis puritati Dei immixtae, Reginae per communionem puritatis nominantur: illas vero servili minarum metu virtutem laborantes, concubinas vocat Verbum. Hanc mihi videtur distinctionem duorum ordinum differentia secundum numeros per aenigma significare. Quomodo hoc, inquit. Sex sunt praecepta, per quae regnum dextris praeparatur; cogitemus horum quodlibet Dominicum esse talentum, quod convenit a bono, & fideli servo decies multiplicari per operationem. Itaque si per sex haec praecepta regnum cum anima communicatur, perfectio vero operationis in quolibet est decies multiplicare praeceptum, invenimus consequenter unam reginam in sexaginta extensam. Consequenter etiam per illas octoginta octavae mysterium manifestatur; quod est futurum saeculum, ad quod respicientes, qui a Verbo instituti. & recti sunt, a malorum communione prohibentur, veluti mnam quamdam, vel talentum, iuxta illud in Evangelio, decies multiplicantes per operationem negocium timoris ad numerum illarum octoginta. Atque ita animae, quae post reginam venit, timore, & non dilectione bonum operatur, praeterquam si extra eiiciat perfecte, iuxta illud quod scriptum est, Dilectio timorem; & transformatus timor dilectio fiat; & hoc reperitur monas, quod salvatur, in cognatione cum unico bono, omnibus invicem unitis per perfectionem secundum columbam. Et unum corpus, & unus spiritus facti omnium per unam spem, in quam vocati sumus. Qui igitur ex infante in virum perfectum recurrit per augmentum, & pervenit in mensuram intelligibilis aetatis. Ex ancilla autem, & concubina regni dignitatem adsumens, capax spiritus gloriae factus per apathiam, & puritatem, hic

1 λιπόν) Scribe, λοιπόν. Sed mutilus iste locus est, & rescribendum arbitror. Ὀκτὼ δεκάδας τὸν ἀριθμὸν εἶναι τὰς παλλακὰς ἐπιγράψας, τὰς δὲ βασιλίσσας λοιπὸν συντελεῖν εἰς ἑξήκοντα.

2 ἐών) Scrib. αἰών.

3 τὸ εὑρίσκεται) Scrib. τό τε ε.

est perfecta columba. Quoniam igitur & quod generatur ex spiritu spiritus est, columba omnino, & filii mater est, quam super Iordanem de caelo devolantem, sicut Ioannes testatur, hanc beatam dicunt adolescentulae. Hanc ignorant concubinae, & reginae. Communiter enim ex omni re proponitur cunctis animabus cursus ad huiusmodi beatitatem. Et natura est omnibus ad sectionem opportunam, & laudatam concupiscentiae contendere; ita ut, si beatam dicunt columbam filiae, laudantque concubinae, & reginae, concupiscunt omnino fieri columbae etiam hae. Donec omnibus unum factis ad eumdem concupiscentiae scopum respicientibus, & nulla in aliquo malitia relicta, fiat Deus omnia in omnibus. Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, quae ex duodecim tribubus purgatae quinque sensibus animae; ut & superius sexaginta potentes in circuitu eius. Vna est & innocens Ecclesia Christi. Vna est matri . . . .

ἡ τῆς δούλης τε καὶ παλλακίδος τὴν τῆς βασιλείας ἀξίαν μεταλαβὼν, δεκτικὸς τῆς τοῦ πνεύματος δόξης γενόμενος δι' ἀπαθείας καὶ καθαρότητος, οὗτός ἐστιν ἡ τελεία περιστερά. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ γεγενημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστι, περιστερὰ πάντως καὶ ἡ τοῦ τέκνου μητήρ ἐστιν, ἡ ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην ἐξ οὐρανοῦ καταπτάσασα, καθάπερ Ἰωάννης μαρτύρεται. ταύτην μακαρίζουσιν αἱ νεανίδες. ταύτην ἀγνοοῦσι παλλακαὶ καὶ βασίλισσαι. κοινῶς γὰρ ἐκ παντὸς πράγματος πρόκειται πάσαις ταῖς ψυχαῖς ὁ δρόμος πρὸς τὴν τοιαύτην μακαριότητα. καὶ φύσις ἐστὶ πᾶσι πρὸς τόμα καίριόν τε καὶ αἰνούμενον τῆς ἐπιθυμίας συντάνεσθαι, ὥστε εἰ μακαρίζουσι τὴν περιστερὰν αἱ θυγατέρες. αἰνοῦσι τε παλλακαὶ καὶ βασιλίδες, ἐπιθυμοῦσι πάντως γενέσθαι περιστεραὶ καὶ αὗται. ἕως ἂν πάντων ἓν γενομένων τῶν πρὸς τὸν αὐτὸν τῆς ἐπιθυμίας βλεπόντων σκοπὸν, καὶ μηδεμιᾶς ἐν μηδενὶ κακίας ὑπολειφθείσης, γένηται ὁ θεὸς πάντα ἐν πᾶσι. ἑξήκοντά εἰσι βασίλισσαι, καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαὶ, αἱ ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν καθαρεύουσαι ταῖς πέντε αἰσθήσεσι ψυχαί. ὡς καὶ ἀνωτέρω ἑξήκοντα δυνατοὶ κύκλῳ αὐτῆς. μία ἐστὶν ἡ ἄκακος ἐκκλησία Χριστοῦ. μία ἐστὶν τῇ μητρί . . . .

ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ

Ὑπὸ Πολυχρονίου Διακόνου συναχθεῖσα.

Τὰ πρόσωπα τοῦ βιβλίου τοῦ ᾄσματος.

Νυμφίος, ὁ κύριος ἡμῶν. νύμφη, ἡ ἐκκλησία. φίλοι τοῦ νυμφίου, ἄγγελοι καὶ ἅγιοι. νεανίδες, αἱ τῆς ἐκκλησίας ἀκόλουθοι. Τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων τὸν τρόπον ὑποδείκνυσι τῆς τῶν ψυχῶν τελειότητος, ἐν σχήματι νυμφίου καὶ νύμφης πρὸς τὸν Θεὸν λόγον τῆς ψυχῆς περιέχον οἰκείωσιν.

Ἆσμα τῶν ᾀσμάτων, ὅ ἐστι Σαλομών.

Ἆσμα ᾀσμάτων καλεῖται, ἐπειδὴ πᾶσα ἡ θεία γραφὴ περὶ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας προφητεύει τοῦ λόγου προηγουμένως. οἱ δὲ περὶ τῶν ἐθνῶν λόγοι καὶ τῶν ἁμαρτανόντων, παρακολούθημα. καὶ αἱ μὲν ἄλλαι γραφαὶ τὸ προηγούμενον τοῦτο λέγουσιν. οἷον Μωϋσῆς μέν.
„ προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ Θεὸς ἐκ
„ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ. Ἠσαΐας δέ.
„ ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξε-
„ ται υἱόν. καὶ ἐστὶ ταῦτα πάντα καὶ τὰ λοιπὰ ᾄσματα, περὶ τοῦ ἐρχομένου σωτῆρος ᾄδοντα. τὸ δὲ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων, ὡς ἐλθόντα τοῦτον ὑποδείκνυσιν. καὶ ὡς ἐπὶ συζυγίᾳ τοῦ λόγου, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐπιθαλάμιον ᾄδει· καὶ οὐκ ἔχει τί ἀπειλῆς ἢ θυμοῦ, ἀλλ' εὐφροσύνης οἱ λόγοι. παρόντος γὰρ τοῦ νυμφίου, πάντα γέμει χαρᾶς. αὐτὸς γὰρ ἡμῶν τὰς λύπας ἔστρεψεν εἰς χαράν. ὥσπερ οὖν μετὰ τὴν ἔνσαρκον αὐτοῦ παρουσίαν οὐκ ἔτι προσδοκᾶται προφήτης, οὕτως οὐκ ἔστιν τοῦ παρόντος ᾄσματος ᾆσμα καινότερον. τί γάρ ἐστι μετ' αὐτὸν προσδοκᾷν, ἢ ἀνάστασίν τε καὶ κρίσιν. διὰ λόγων δὲ πεπλήρωται τὸ βιβλίον τοῦ παλαιοῦ λαοῦ, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς τὸν λόγον καὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας, καὶ τοῦ λόγου πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. καὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ περί τε ταύτης καὶ ἑαυτῆς, καὶ τῶν διακονούντων ἀγγέλων, πρὸς τοὺς κληθέντας τὸ κήρυγμα. ἀκρο-

POLYCHRONII DIACONI

ENARRATIO

IN CANTICVM CANTICORVM. 1

ENARRATIO DIVERSORVM

IN CANTICVM CANTICORVM

A Polychronio Diacono collecta.

Personae libri Cantici.

Sponsus, Dominus noster. Sponsa, Ecclesia. Amici sponsi, Angeli & Sancti. Adolescentulae, Ecclesiae sequaces.

Canticum Canticorum modum subindicat animarum perfectionis; in figura sponsi & sponsae continens animae familiaritatem cum Deo Verbo.

Canticum Canticorum, quod est Salomon.

Canticum Canticorum vocatur, quoniam omnis divina Scriptura de carnali adventu Verbi in antecessum vaticinatur. Sermones vero de gentibus & peccatoribus, consectarium. Et aliae quidem Scripturae praecedens hoc dicunt, veluti Moses quidem: *Prophetam vobis suscitabit Dominus, & fratribus vestris, tamquam me.* Esaias vero: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* Et sunt haec omnia & reliqua cantica de venturo Servatore canentia. Canticum vero Canticorum, hunc tamquam qui venerit ostendit. Et velut in coniugio Verbi, & humanae naturae, epithalamium canit; & non habet aliquid minarum vel irae, sed laetitiae sermones sunt. Praesente enim sponso, omnia plena gaudii. Hic enim tristitiam nostram convertit in gaudium. Vt igitur post carnalem eius praesentiam haud amplius exspectatur Propheta, ita nullum est praesente Cantico Canticorum recentius. Quid enim est post ipsum exspectandum, nisi resurrectio & iudicium. Per sermones vero expletus est liber antiqui populi, & humanae naturae; ad Verbum Ecclesiae, quae ex gentibus collecta est, & Verbi ad ipsam & naturam humanam; & Ecclesiae Gentium ad Ierusalem, & Ierusalem de hac & seipsa; & ministrantium Angelorum, ad vocatos praedicatio. Au-

1 De Polychronio. Exstat ad Polychronium quemdam Isidori Pelusiotae epistola LIX. lib. IV Meminit quoque Polychronii Ariani Nicephorus Hist. Eccles. lib. XIV. cap. X. Denique Episcopi Apameensis, eodem libro, cap. XXX. Alius, monachus Monotheleta, condemnatus a sexta Synodo, apud Photium. Huius nostri puto esse Periochas in Prophetas minores, una cum Hesychii Presbyteri Ierosolymitani, & Theodoreti in eosdem Periochis, quae exstant in Bibliotheca Augustana. A Exstat Commentarius eiusdem in Ecclesiasten, & Iobum in Bavarica. Item in Proverbia Salomonis in Bibliotheca Regis Catholici ad D. Laurentium in Scoriaco. Argumentum in Ezechielem huius ipsius cum Isagoge Hadriani edidit, vir de litteris Graecis egregie meritus, David Hoeschelius anno CIↃ. IↃ. CII. Haec Collectanea in Canticum Canticorum, adservantur item in Bibliotheca Serenissimi Bavariae Ducis.

diuntur enim sponsae coaetaneae ad maius desiderium redaccensae. Et sponsus amicorum chorum, vel Spirituum sanctorum, vel Prophetarum, adducit. Hi vero gaudent audientes vocem sponsi. Sponsa vero Ecclesia. Et Salomon quidem epithalamium canit. Ioannes autem Auspex est, amicus sponsi. Esaias vero instrumentum dotale scribit sumens Tomum novum. Et David sponsam ornat, Audi, dicens, filia. Dat sponsus servos Paullum, & Timotheum. Sponsa, Ancillas. Adducentur regi. Ordinem vero optimum substituit Salomon. Quum enim animae adhuc iuvenescenti proverbia supposuisset, iussit amare sapientiam. In Ecclesiaste autem quum docuisset contemnere visibilia fluxa & vana, & elevasset ad perpetuo manentia; nunc ita mundatam & perfectam coniungit ipsi soli & vero bono, persuadens non poenarum timore, neque mercedis spe; servilia enim utraque, dilectionis vero philtro accurrere ad Deum. In multis vero Salomon in figuram veri Regis adsumitur; pacificus enim dicitur, & templum aedificat, & sapientiam immensam habet, & regnat Israelis, & iudicat populum in iustitia, & ex semine David est, & AEthiopum Regina ad eum accedit, quae figurate in antecessum describunt Evangelii potentiam.

ῶνται γὰρ τῆς νύμφης ὁμήλικες πρὸς μείζω πόθον ἐξάπτουσαι. καὶ ὁ νυμφίος φίλων χορὸν ἢ πνευμάτων ἁγίων, ἢ προφητῶν συνεπάγεται. οἱ καὶ χαίρονται τῆς φωνῆς ἀκούοντες τοῦ νυμφίου. νύμφη δὲ ἡ ἐκκλησία. καὶ Σαλομὼν μὲν ᾄδει τὴν ἐπιθαλάμιον. Ἰωάννης δὲ παρανυμφεύει, ὁ φίλος τοῦ νυμφίου. Ἡσαΐας δὲ προικογραφεῖ λαβὼν τόμον καινόν. καὶ Δαβὶδ νυμφοστολεῖ, ἄκουσον λέγων θυγάτηρ δίδωσιν ὁ νυμφίος δούλους Παῦλον καὶ Τιμόθεον. ἡ νύμφη δούλας. ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ. τάξιν δὲ ἀρίστην ὑπεστήσατο Σαλομών. τῇ γὰρ ἔτι νεαζούσῃ ψυχῇ παροιμίας ὑποθέμενος, ἐκέλευσε τῆς σοφίας ἐρᾶν. ἐν δὲ τῷ ἐκκλησιαστῇ τῶν ὁρωμένων ῥευστῶν καὶ ματαίων καταφρονεῖν διδάξας, καὶ πρὸς τὰ μένοντα ἀναπτερώσας, νῦν τὴν οὕτω κεκαθαρμένην καὶ τετελειωμένην αὐτῶν 1 συνάπτει τῷ μόνῳ καὶ ὄντως ἀγαθῶν 2. πείθων μὴ κολάσεων φόβων, μηδὲ μισθῶν ἐλπίδι, δουλοπρεπῆ γὰρ ἀμφότερα. ἀγάπης δὲ φίλτρῳ προσδραμεῖν τῷ Θεῷ. ἐν πολλοῖς δὲ ὁ Σαλομὼν εἰς τύπον τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως παραλαμβάνεται. εἰρηνικὸς γὰρ λέγεται, καὶ ναὸν οἰκοδομεῖ, καὶ σοφίαν ἀμέτρητον ἔχει, βασιλεύει τε τὸν Ἰσραὴλ, καὶ κρίνει τὸν λαὸν ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἐκ τοῦ σπέρματός ἐστι Δαβὶδ, καὶ ἡ τῶν Αἰθιόπων βασίλισσα φοιτᾷ πρὸς αὐτὸν, ἅπερ τυπικῶς προδιαγράφει τοῦ εὐαγγελίου τὴν δύναμιν.

Textus.

Osculetur me osculis oris sui; quia bona ubera tua super vinum; & odor unguentorum tuorum super omnia aromata.

Κείμενον.

Φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ. ὅτι ἀγαθοὶ μαστοί σου ὑπὲρ οἶνον. καὶ ὀσμὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Interpretatio.

Fons vitae est sponsus. Ex eius autem ore vitae pullulant sermones; a quo studet proprium os fulciens anima attrahere spiritum. Prophetis enim dicentibus, Concupivit Rex pulcritudinem tuam. Et quemadmodum laetabitur sponsus de sponsa, ita laetabitur Dominus de te. Et peccati interitum, & Regnum caelorum, pro dote adducentibus ei, accensa amore dationem accelerat, & ipsi permisceri desiderat, & exclamat: Osculetur me. Hoc est, non per Prophetas procetur me, at per seipsum colloquatur, & per sensum spiritalem. Os vero sponsi accensa potentia radiantis animae principatus, & tamquam conloquens & tradens proprias cogitationes, animae sanctae & capaci ipsarum.

Ἑρμηνεία.

Πηγὴ ζωῆς ἐστὶν ὁ νυμφίος. ἐκ τοῦ στόματος δὲ αὐτοῦ ζωῆς ἀναβρύουσι λόγοι. ᾧ σπουδάρει τὸ ἴδιον ἡ ψυχὴ προσερείσασα στόμα ἑλκύσαι πνεῦμα. τῶν προφητῶν γὰρ εἰπόντων, ἐπεθύμησεν βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου καὶ, ὃν τρόπον εὐφρανθήσεται νυμφίος ἐπὶ νύμφῃ, οὕτως εὐφρανθήσεται κύριος ἐπί σοι. καὶ ἁμαρτίας ἀναίρεσιν, καὶ βασιλείαν οὐρανῶν, ἀντ' ἕδνων ἀγόντων αὐτῇ, ἐξαφθεῖσα τῷ φίλτρῳ κατασπεύδει τὴν δόσιν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνακραθῆναι ποθεῖ, καὶ βοᾷ φιλησάτω με. τουτέστι, μὴ διὰ προφητῶν μνηστευσάτω με, δι' ἑαυτοῦ δέ. ὁμιλησάτω καὶ δι' αἴσθησιν πνευματικήν. στόμα δὲ τοῦ νυμφίου ἡ ἁπτομένη δύναμις τοῦ ἐλλαμπομένου ἡγεμονικοῦ. καὶ ὡς προσομιλοῦσα, καὶ μεταδιδοῦσα τῶν ἰδίων νοημάτων τῇ χωρητικῇ αὐτῶν καὶ ἁγίᾳ ψυχῇ.

Textus.

Vnguentum effusum nomen tuum; propterea adolescentulae dilexerunt te; traxerunt te; post te in odorem unguenti tui currimus.

Κείμενον.

Μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου. διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε. εἵλκυσάν σε. ὀπίσω σου εἰς ὀσμὴν μύρου σου δραμοῦμεν.

Interpretatio.

Multis & diversis vinis, & unguentis, quae in

Ἑρμηνεία.

Πολλοῖς καὶ διαφόροις οἴνοις καὶ μύροις τοῖς ἐν νό-

1 αὐτῶν) Scrib. αὐτῷ.

1 1 2 ἀγαθῶν) Scrib. ἀγαθῷ.

νόμῳ τε καὶ προφήταις εὐφρανθεῖσα καὶ ἀξίαν ἑαυτὴν παρασκευάσασα, εἶτα αἰσθομένη τῆς ἀσυγκρίτου ὑπεροχῆς τοῦ μύρου τοῦ νυμφίου, φησίν. ὀσμὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα, αἱ ὁμιλίαι σου, φησὶ, τὸν προσδεξάμεν εὐωδίαν πληροῦσι τῶν διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου καρπῶν, ἢ ὅτι αἱ ἀρεταί σου, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἱερατεία. ταῦτα γὰρ διὰ τοῦ μύρου παρίστησιν ὑπὲρ πάσας τὰς ἐπὶ γῆς. τὸ δὲ, ἀγαθοὶ μαστοί σου ὑπὲρ οἶνον. τὸ νηπιῶδες τοῦ Θεοῦ δίδαγμα, ὑπὲρ τὸ εὔτονον καὶ θερμότατον τοῦ κόσμου σόφισμα. ἐκ δὲ τῆς τοπικῆς θέσεως διὰ τῶν μαστῶν τὴν καρδίαν δηλοῖ, ἥπέρ ἐστι ταμιεῖον τῶν τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀποκρύφων θησαυρῶν. δι᾽ ἧς τιθηνεῖται τὴν ἑκάστου ζωὴν ὁ Θεὸς, κατάλληλον ἑκάστῳ τὴν τροφὴν χαριζόμενος. ἢ μαστοὶ, αἱ δύο διαθῆκαι, ὑπὲρ τὸν ἐπίγειον λόγον. στόμα δὲ, καὶ φίλημα, καὶ μῦρον, ἀπάθειαν δηλοῖ, καὶ μακαριότητα, καὶ τὴν πρὸς τὸ Θεῖον συνάφειαν. τὴν τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ τὸν κόσμον πληρώσασα[1] προφητεύει δύναμιν. οὗ ἡ εὐωδία παντὶ τόπῳ, οἷς μὲν ὀσμὴ, ἐκ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ζωῆς εἰς ζωήν. διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, πάντες ἠγάπησαν, ἀλλ᾽ αἱ νεανίδες, αἱ ὁσημέραι ἀνανεούμεναι, καὶ μὴ ἔχουσαι ῥυτίδα ἢ σπῖλον. ἐξεκενώθη δὲ, ὡς μηκέτι σιωπᾶσθαι, κατακεκλεισμένον ἐν ἀποῤῥήτοις· εἵλκυσαν δὲ, εἰς ἀνταγάπησιν. φησὶ γὰρ ἡ σοφία. ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ. αὐτὸ μὲν οὖν τὸ τῆς θείας φύσεως μῦρον ὑπὲρ πᾶν ἐστὶ νόημα καὶ ὄνομα. ἐξ ὧν δὲ ἐνεργεῖ, ὕλην τοῖς θείοις ὀνόμασι χορηγεῖ. ποιότητα τινὰ βραχεῖαν τοῦ θείου μύρου σημαίνουσιν.

in lege & prophetis sunt, laetata, & dignam seipsam praeparans; deinde sentiens sinceram praestantiam unguenti sponsi, ait: Odor unguentorum tuorum super omnia aromata; colloquia tua, inquit, quorum odorem accepimus, implent fructibus per Spiritum Sanctum. Vel quia virtutes tuae, & regnum, & sacerdotium. Haec enim per unguentum exhibet, super omnes terrestres. Illud vero, bona ubera tua super vinum, infantilis est Dei doctrina, quae robustum & ferventissimum mundi sophisma superat. Ex locali vero positura per ubera cor denotat, quod est penus thesaurorum occultorum sapientiae & scientiae, per quam lactat uniuscuiusque vitam Deus, successivum cuilibet nutrimentum largiens. Vel ubera, duo foedera, quae super terrenum sermonem eminent. Os vero & osculum, & unguentum, apathiam significat, & beatitudinem, & cum Deo coniunctionem. Potentiam nominis Iesu mundum implens prophetat, cuius fragrantia in omni loco, his quidem odor mortis in mortem; illis, vitae in vitam. Propterea non dixit, omnes dilexerunt, sed adolescentulae, quae quotidie renovantur, & non habent rugam vel maculam. Effusum vero, ne amplius taceat conclusus in arcanis. Traxerunt vero in mutuam dilectionem. Ait enim Sapientia: Ego amantes me diligo. Ipsum igitur divinae naturae unguentum est super omnem cogitationem & nomen. Ex his vero, quae operatur, materiam divinis nominibus sufficit. Qualitatem quamdam brevem divini unguenti significat.

Κείμενον.

Εἰσήνεγκέ με ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμιεῖον αὐτοῦ. ἀγαλλιασώμεθα, καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν σοί.

Textus.

Introduxit me Rex in penum suum. Exsultemus & laetemur in te.

Ἑρμηνεία.

Αἱ μὲν ἔτι νεάζουσαι προστρέχουσι τῇ εὐωδίᾳ. ἡ δὲ τελειωθεῖσα νύμφη εἰς τὰ ἄδυτα, ὡς ὁ Παῦλος, εἰσάγεται, καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Interpretatio.

Iuvenculae accurrunt ad odorem. Perfecta vero sponsa in penetralia, ut Paullus, inducitur, & in regnum caelorum.

Κείμενον.

Ἀγαπήσωμεν μαστούς σου ὑπὲρ οἶνον. εὐθύτης ἠγάπησέ σε.

Textus.

Dilexerimus ubera tua super vinum; aequitas dilexit te.

Ἑρμηνεία.

Διὰ τοῦτο τὴν τῶν σῶν λόγων ἀγαπῶμεν ἐπιῤῥοὴν, ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην, ὅτί σε ἠγάπησεν ἡ εὐθύτης ἴσα, δι᾽ οὗ τὸ σκολιὸν εἰς ὀρθὸν ἀπευθύνεται.

Interpretatio.

Propterea sermonum tuorum diligimus adfluentiam, super humanam, quia te dilexit iustitia aequaliter, per quod obliquum in rectum dirigitur.

Κείμενον.

Μέλαινα εἰμὶ ἐγὼ, καὶ καλὴ, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ. ὡς σκηνώματα Κηδὰρ, ὡς δέῤῥεις Σαλομών.

Ἑρ-

Textus.

Nigra sum ego, & pulcra, Filiae Ierusalem, ut tabernacula Cedar, ut pelles Salomonis.

In-

1 πληρώσασα) Scrib. πληρώσασαν.

Interpretatio.

Ne miremini quod aequitas dilexerit me, sed quod nigra quum essem splendidam fecit per poenitentiam de iis, per quae nigra evaseram. Et vos igitur, si etiam vobis dudum tenebrae inhaeserunt, hoc enim Cedar, efficiamini pelles Christi pacifici regis, & lucis habitaculum. Pelles vero, a parte, regium dixit tentorium.

Textus.

Ne spectaveritis me, quod ego fuscata sum; quia adspexit me sol.

Interpretatio.

Ne putate me nigram conditam fuisse, sed talem malus sol exhibuit, de quo illud: Diei sol non comburet te. Et intelligibilis sol, iustis quidem lux est, peccatoribus vero tenebrae & ignis.

Textus.

Filii matris meae pugnaverunt in me: posuerunt me custodes in vineis. Vineam meam non custodivi.

Interpretatio.

Filios matris, intelligibiles dixit inimicos. Rationales enim, & ex una divina natura. Qui quum eiecti fuissent de bona vinea Paradisi, posuerunt me ad custodiendas vineas suas, in quibus racemus amaritudinis, & uva fellis, & ira draconum, colitur. In vineis vero dixit, eo quod multifaria malitia sit.

Textus.

Adnuntia mihi quem dilexit anima mea; ubi pascis, ubi cubas in meridie; ne forte sim tamquam circumdata in gregibus amicorum tuorum.

Interpretatio.

Nomen tuum ignoro, ex dilectione vero voco. Diligo enim congruenter eum, qui dilexit me, & qui animam pro me posuit. Et volo, tua pascua quum invenerim, repleri aeterno cibo, quem qui non edit, non potest in vitam ingredi. Heic quidem requies in fine umbra luce resurrectionis. Sed me doce quomodo liceat haec consequi; ne forte sodalibus tuis pascentibus Ecclesias, ego in corde maneam velamen habens; sponsus vero maius desiderium redaccendens, differt responsionem. Amici autem respondent.

Tex-

Ἑρμηνεία.

Μὴ θαυμάζετε ὅτι εὐθύτης ἠγάπησέ με, ἀλλ' ὅτι μέλαιναν οὖσαν ἐλάμπρυνε διὰ τὴν ἐφ' οἷς ἐμελάνθην μετάνοιαν. καὶ ὑμεῖς τοίνυν, εἰ καὶ πρώην ὑμῖν τὸ σκότος ἐνῴκησε, τοῦτο γὰρ τὸ Κηδὰρ, γένεσθε δέῤῥεις Χριστοῦ τοῦ εἰρηνικοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ φωτὸς οἰκητήριον. δέῤῥεις δὲ ἀπὸ μέρους τὴν βασιλικὴν ἔφη σκηνήν.

Κείμενον.

Μὴ βλέψητέ με, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ μεμελανωμένη. ὅτι παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος.

Ἑρμηνεία.

Μὴ νομίσατε ὅτι μέλαινα ὅτι ἐκτίσθην, ἀλλ' ὅτι τοιαύτην ὁ πονηρὸς ἀπέδειξεν ἥλιος. περὶ οὗ τὸ, ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε. καὶ ὁ νοητὸς δὲ ἥλιος τοῖς μὲν δικαίοις φῶς ἐστὶ, τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς σκότος καὶ πῦρ.

Κείμενον.

Υἱοὶ μητρός μου ἐμαχήσαντο ἐν ἐμοί. ἔθεντό με φυλάκισσαν ἐν ἀμπελῶσι. ἀμπελῶνα ἐμὸν οὐκ ἐφύλαξα.

Ἑρμηνεία.

Υἱοὺς μητρὸς, τοὺς νοητοὺς εἶπεν ἐχθρούς. λογικοὶ γὰρ καὶ ἐκ μιᾶς τῆς θείας φύσεως. οἵτινες ἐκβαλόντες τοῦ καλοῦ ἀμπελῶνος τοῦ παραδείσου, ἔθεντό με φυλάσσειν τοὺς αὐτῶν, ἐν οἷς βότρυς πικρίας, καὶ σταφυλὴ χολῆς, καὶ θυμὸς δρακόντων γεωργεῖται, ἐν ἀμπελῶσι δὲ, εἶπε, διὰ τὸ πολυσχιδὲς τῆς κακίας.

Κείμενον.

Ἀπάγγειλόν μοι ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ποῦ ποιμαίνεις, ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ. μήποτε γένωμαι ὡσεὶ περιβαλλομένη ἐπ' ἀγέλαις ἑταίρων σου.

Ἑρμηνεία.

Τὸ ὄνομα σου ἀγνοῶ, ἐκ δὲ τῆς ἀγάπης καλῶ. ἀγαπῶ γὰρ εἰκότως τὸν ἀγαπήσαντά με, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ἐμοῦ θέντα. καὶ βούλομαί σου τὴν νομὴν εὑροῦσα ἐμφορηθῆναι τῆς αἰωνίου τρυφῆς 1. ἧς ὁ μὴ φαγὼν, οὐ δύναται εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν. ἔνθα μὲν ἀναπαύσεις ἐν ἀσκίῳ φωτὶ τῆς ἀναστάσεως. ἀλλά με δίδαξον πῶς ἔστι τούτων τυχεῖν. μήπως τῶν ἑταίρων σου ποιμαινόντων τὰς ἐκκλησίας, ἐγὼ ἐπὶ τὴν καρδίαν μείνω τὸ κάλυμμα ἔχουσα. ὁ δὲ νυμφίος μείζω τὸν πόθον ἐξάπτων, ἀναβάλλεται τὴν ἀπόκρισιν. οἱ φίλοι δὲ ἀποκρίνονται.

Κεί-

1 τρυφῆς) Scrib. τροφῆς.

Κείμενον.

Ἐὰν μὴ γνῷς σεαυτήν, ἡ καλὴ ἐν γυναιξίν, ἔξελθέ συ ἐν πτέρναις τῶν ποιμνίων, καὶ ποίμαινε τὰς ἐρίφους συ ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμένων.

Ἑρμηνεία.

Εἰ μὴ τὸ δοθέν σοι κατ' εἰκόνα φυλάξεις κάλλος, τὴν ἔνδοθεν ἐμβολὴν ὑποστήσῃ, καὶ τῶν ἐν ἐσχάτοις τετάχθαι, τοὺς σκαιοὺς ἐρίφους ποιμαίνοντα, ἐν τοῖς τῶν ποιμένων σκηνώμασι. ποτὲ μὲν τοῦδε, ποτὲ δὲ ἐκείνου. οἷα δή τις ἀλῆτις. μέχρι παιδευθεῖσα τῇ πείρᾳ πρὸς τὴν σεαυτῆς ἐπιστρέψῃς γνῶσιν. δεῖ δὲ καὶ ἕκαστον ἐφιστάναι ἑκάστῃ οἰκείᾳ πράξει λογισμῷ παντὶ λόγῳ. ἀμελῶν γὰρ γένοιτο ἂν κλυδωνιζόμενος καὶ περιφερόμενος ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐ παρὰ τῷ καλῷ ποιμένι.

Κείμενον.

Τῇ ἵππῳ μου ἐν ἅρμασι Φαραὼ ὡμοίωσά σε ἡ πλησίον μου. τί ὡραιώθησαν σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος.

Ἑρμηνεία.

Ἵππος Θεοῦ ἀντιτασσόμενος τοῖς ἅρμασι Φαραώ, δύναμίς τις ἀγγελικὴ καὶ ἀόρατος, καταποντίζουσα τὸν Αἰγύπτιον, ᾗ παρεικάζεται ἡ τῷ λουτρῷ κεκαθαρμένη ψυχή, πᾶν Αἰγύπτιον νόημα, καὶ πᾶσαν κακίαν ἀλλόφυλον, τοῖς ὕδασι κατακλύζουσα. τήν ποτε οὖν γινομένην ἐν ἅρμασι Φαραὼ τῇ ἵππῳ μου νῦν παρωμοίωσα. ἄλλως. ἐπειδή περ ἡ ἵππος ἀκόλαστος τῇ τῆς τρυγόνος αὐτὴν ἐκόσμησε σωφροσύνην 1, τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς αὐτῶν διὰ τῶν σιαγόνων παραστήσας. ἐρυθραὶ γὰρ τῆς τρυγόνος αἱ σιαγόνες. καὶ διὰ τὸ ἕνα μόνον γινώσκειν Θεόν. καὶ ἡ τρυγὼν γὰρ ἑνὶ μόνῳ συνέρχεται.

Κείμενον.

Τράχηλός σου ὡς ὁρμίσκοι.

Ἑρμηνεία.

Κυκλοτερὴς ὡς ἵππος καὶ ἐπικαμπής. ἀνέχων μὲν τῆς γῆς, κατανοῶν δὲ τὸ βάδισμα, ἤγουν αὐτόχρημα κόσμος ἐστίν, ἀλλ' οὐ κόσμιον περικείμενος. πληθυντικῶς δέ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν, λέγει δὲ τράχηλον, τὸ ὑποτακτικὸν τῆς ψυχῆς τὸ φέρον τοῦ κυρίου ζυγόν.

Κείμενον.

Ὁμοιώματα χρυσίου ποιήσομέν σοι μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου. ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς ἐν ἀνακλίσει αὐτοῦ.

Κεί-

Textus.

Nisi noveris teipsam, pulcra in mulieribus, egredere in calcibus gregum, & pasce hoedos tuos in tabernaculis pastorum.

Interpretatio.

Nisi datam tibi secundum imaginem custodieris pulcritudinem, internum impetum substituas, & in ultimis statui sinistros haedos pascentem, in pastorum tabernaculis; modo quidem huius, modo vero illius, veluti profecto errabundam quamdam; donec erudita experientia ad tui ipsius cognitionem conversa fueris. Oportet vero etiam quemlibet incumbere domesticae actioni ratiocinio, omni ratione. Negligens enim fluctuaverit, & circumferetur in nequitia hominum, & non apud bonum pastorem.

Textus.

Equitatui meo in curribus Pharaonis adsimilavi te, proxima mea. Quare pulcrae factae sunt maxillae tuae sicut turturis?

Interpretatio.

Equitatus Dei ordinatus contra currus Pharaonis, exercitus quidam Angelicus & invisibilis, qui submergit AEgyptium, cui adsimilitur lavacro mundata anima, omnem AEgyptiam cogitationem, & omnem malitiam alienigenam aquis abluens. Hanc aliquando igitur exsistentem in curribus Pharaonis equitatui meo nunc adsimilavi. Aliter. Quoniam equitatus incontinens, sobrietate turturis eum compescuit, verecundiam erga ipsum per maxillas exhibens. Rubrae enim turturis maxillae. Et eo quod unum tantum Deum cognoscit; turtur enim etiam cum uno solo coit.

Textus.

Collum tuum ut monilia.

Interpretatio.

Circularis ut equitatus, & incurvus. Substinens quidem terram, considerans vero ingressum, scilicet est ornamentum per se ipsum, & non quod ornatum aliquod circum habeat. Pluraliter vero, propter multitudinem virtutum. Dicit autem collum subiectionem animae, quae fert Domini iugum.

Textus.

Similitudines auri faciemus tibi cum punctis argenti, donec rex in accubitu suo.

Tex-

---

1 σωφροσύνην) Scrib. σωφροσύνῃ.

Interpretatio.

Aurum Deus. Sermo vero de eo, argentum. Phaleras autem facere promittunt sponsi amici, ornantes sponsae speciem, ut sedes regi sit. Omnis enim doctrina de Deo, etsi sublimis videatur, similitudines, sed non aurum est. Deus enim inaccessus; & omnis sermo huiusmodi cogitationes significans, puncti cuiusdam obscuri potentiam habet. Haec vero quum acceperis, eris ad requiem inhabitanti, & insidenti tibi regi.

Textus.

Nardus mea dedit odorem suum.

Interpretatio.

Nardum dicit, qui ex variis virtutibus, & ex floribus sponsae congestis prodit, odorem. Nardo enim pedes Iesu quum unxisset, & abstersisset capillis, transmutatam ex odore sponsi hanc recepit, & dicit: Nardus mea dedit mihi sponsi odorem; propterea quod tamquam a membris Iesu domum universam implevit discipulae unguentum. Aliter. Haec per ea quae dicta sunt docemur. quod illud quod secundum substantiam est super omnia entia positum, inaccessum est & incomprehensibile. Fragrantia vero unguentaria in nobis pro illo fit per virtutum puritatem, imitans sua puritate naturae purum; & divinae virtutis radii mundatae vitae per effluentem ipsorum apathiam adfulgentes, visibile faciunt nobis quod est invisibile. Propterea ait sponsa, quod odorem suum mea nardus mihi dedit.

Textus.

Fasciculus stactes, patruelis meus mihi; in medio uberum meorum commorabitur.

Interpretatio.

Adhuc florenti racemo sponsa fruiscitur, Cyprum labruscam nominans. Factus enim nobis puer Iesus in iis, qui eum exceperunt, differenter proficit ad mensuram eius, in quo est, infans, vel adolescens, vel perfectus, secundum racemi naturam. Qui promovebit cum tempore formam, florens, racemos ferens, perfectus, maturescens, vinum evadens. Odoratum itaque racemus laetificat, etsi nondum gustum. Illud autem En gaddi, pinguem significat regionem, in qua radices agens vinea, bene nutrientem & suavem fructum producit. Ita etiam sponsa in profunda mente, & divinis decretis inrigata, bene florentem, & luxu-

Ἑρμηνεία.

Χρυσίον ὁ Θεός. ὁ δὲ περὶ αὐτοῦ λόγος, ἄργυρος. φάλαρα δὲ ποιεῖν ἐπαγγέλλονται. τοῦ νυμφίου οἱ φίλοι, καλλωπίζοντες τῆς νύμφης τὴν ὥραν, ἵνα γένηται καθέδρα τῷ βασιλεῖ. πᾶσα δὲ ἡ περὶ Θεοῦ διδασκαλία, κἂν ὑψηλὴ δοκεῖ, ὁμοιώματα, ἀλλ᾽ οὐ χρυσίον ἐστίν. τὸ γὰρ θεῖον ἀνέφικτον. καὶ πᾶς δὲ λόγος τῶν τοιούτων νοημάτων σημαντικὸς στιγμῆς τινὸς ἀμυδρᾶς δύναμιν ἔχει, ταῦτα δὲ δεξαμένη, γενήσῃ πρὸς ἀνάπαυσιν τῷ ἐνοικοῦντι καὶ ἐπικαθεζομένῳ σοι βασιλεῖ.

Κείμενον.

Νάρδος μου ἔδωκεν ὀσμὴν αὐτοῦ.

Ἑρμηνεία.

Νάρδον φησὶ, τὴν ἐκ ποικίλων ἀρετῶν καὶ ἐξ ἀνθέων συναγομένων τῇ νύμφῃ εὐωδίαν, νάρδῳ γὰρ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἀλείψασα, καὶ ταῖς θριξὶν ἀπομάξασα, μεταπεποιημένην ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ νυμφίου ταύτην ἀνέλαβε, καὶ φησίν. ἡ ἐμὴ νάρδος ἔδωκέ μοι τὴν τοῦ νυμφίου ὀσμήν. διόπερ ὡς ἀπὸ τῶν χρωτῶν Ἰησοῦ τὴν οἰκίαν ὅλην ἐπλήρωσε τῆς μαθητρίας τὸ μῦρον. ἄλλως. ταῦτα διὰ τῶν εἰρημένων παιδευόμεθα, ὅτι ἐκεῖνο μὲν ὅτι ποτε κατ᾽ οὐσίαν ἐστὶ τὸ πάντων τῶν ὄντων ὑπερκείμενον, ἀπρόσιτόν ἐστι καὶ ἄληπτον. ἡ δὲ ἐν ἡμῖν διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν καθαρότητος μυρεψουμένη εὐωδία ἀντ᾽ ἐκείνου γίνεται, μιμουμένη τῇ καθ᾽ ἑαυτὴν καθαρότητι τῆς φύσεως καθαρόν. καὶ αἱ τῆς θείας ἀρετῆς ἀκτῖνες τῷ κεκαθαρμένῳ βίῳ διὰ τῆς ἀποῤῥεύσης αὐτῶν ἀπαθείας ἐκλάμπουσαι, ὁρατὸν ποιοῦσιν ἡμῖν τὸ ἀόρατον. διό φησιν ἡ νύμφη, ὅτι τὴν ὀσμὴν αὐτοῦ ἡ ἐμὴ νάρδος ἐμοὶ δίδωσιν.

Κείμενον.

Ἀπόδεσμος τῆς στακτῆς ἀδελφιδός μου ἐμοί. ἀνὰ μέσον τῶν μαστῶν μου αὐλισθήσεται.

Ἑρμηνεία.

Ἔτι τὸν ἀνθοῦντα βότρυν [1] ἡ νύμφη καρποφορεῖ, κύπρον τὴν οἰνάνθην κατονομάζουσα. τὸ γὰρ γεννηθὲν ἡμῖν παιδίον Ἰησοῦς ἐν τοῖς δεξαμένοις αὐτὸν διαφόρως προκόπτει, πρὸς τὸ μέτρον τοῦ ἐν ᾧ γίνεται, νηπιάζων, ἢ προκόπτων, ἢ τελειούμενος, κατὰ τὴν τοῦ βότρυος φύσιν. ὃς συνεξελλάσει [2] τῷ χρόνῳ τὸ εἶδος, ἀνθῶν, κυπρίζων, τελειούμενος, πεπαινόμενος, οἶνος γιγνόμενος. τῇ ὀσφρήσει τοίνυν ὁ βότρυς εὐφραίνει, κἂν μήπω τῇ γεύσει, τὸ δὲ ἐν Γαδδὶ, τὸν πίονα σημαίνει χῶρον, ᾧ ἐνριζωθεῖσα ἡ ἄμπελος, εὔτροφον καὶ ἡδὺν τὸν καρπὸν ἀπεργάζεται, οὕτω καὶ ἡ νύμφη ἐν βαθείᾳ διανοίᾳ, καὶ διὰ τῶν θείων δογμάτον καταρδομένη, τὸν εὐανθῆ καὶ κυπρίζοντα βό-

1 ἔτι τὸν ἀνθοῦντα βότρυν) Haec est interpretatio sequentis textus, cuius initium, βότρυς τῆς κύπρου. Itaque reponenda suo loco. Temere transposuit librarius.

2 συνεξελλάσει) Scrib. συνεξελλάττει.

βότρυν καρποφορεῖ, πρὸς τὴν τοῦ νυμφίου μορφὴν ὁμοιούμενον. εἰ γὰρ ἄμπελος ὁ κύριος, ἡμεῖς δὲ τὰ κλήματα, ἐν αὐτῷ δῆλον ὅτι καρποφοροῦμεν.

Κείμενον.

Βότρυς τῆς κύπρου ἀδελφιδός μου ἐμοὶ, ἐν ἀμπελῶνι ἐν Γαδδί.

Ἑρμηνεία.

Ὁ ἐξημμένος τοῦ ἐμοῦ αὐχένος [1] ἀπόδεσμος. καὶ κατὰ τοῦ στήθους εὐωδιάζων τὸ σῶμα, αὐτός ἐστιν ὁ κύριος. στακτὴ γὰρ γενόμενος τῷ ἀποδέσμῳ τῆς συνειδήσεως, αὐτῇ μου τῇ καρδίᾳ αὐλίζεται ζωπυρῶν τὸ πᾶν σῶμα, μηδεμιᾶς ἀνομίας τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην ἀποψυχούσης. στακτὴ δὲ γέγονεν, ἅτε καταβὰς ὡσεὶ σταγὼν ἐπὶ τὴν γῆν. σύμβολον ἡ δὲ στακτὴ τοῦ θανάτου, ἣν ἐν τῇ αὐτῆς καρδίᾳ περιφέρει ἡ νύμφη. ἀδελφὸν δὲ τὸν πάλαι λαὸν ἐσχηκυῖα ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, ἐπεὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ὁ Χριστὸς υἱὸν κέκληκεν ἀδελφοῦ τοῦ νυμφίου.

Κείμενον.

Ἰδοὺ, εἶ καλὴ ἡ πλησίον μου. ἰδοὺ, εἶ καλή. ὀφθαλμοί σου περιστεραί.

Ἑρμηνεία.

Διπλασιάζει τῆς νύμφης ὁ νυμφίος τὸν ἔπαινον. τότε θεωρητικὸν αὐτῆς καὶ τὸ πρακτικὸν ἐπαινῶν. ὀφθαλμοὺς δὲ, τοὺς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν φησί. καὶ περιστερὰν, τὸ διορατικόν. λέγει οὖν ὡς ἐδέξατο νῦν ἡ νύμφη μόνον ὁρῶντα Θεόν. καλὴν δὲ αὐτήν φησι, οὐχ ὡς πρότερον ἐν γυναιξὶ μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ ὡς πλησίον αὐτοῦ.

Κείμενον.

Ἰδοὺ, εἶ καλὸς ἀδελφιδός μου καί γε ὡραῖος. κλίνη ἡμῶν σύσκιος.

Ἑρμηνεία.

Νῦν ἔοικε πρότερον ἐνεωρακέναι τρανότερον τῷ τοῦ νυμφίου κάλλει ἡ νύμφη, καὶ διὰ τῶν περιστερῶν αὐτῆς ὀφθαλμῶν αἴσθεσθαι τῆς ἐν τῷ κάλλει τοῦ λόγου ὑπεροχῆς. οὐδεὶς γὰρ δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. κλίνην δὲ κοινὴν ἑαυτῆς καὶ τοῦ νυμφίου τὸ σῶμα αἰνίττεται, ἐν ᾧ ἔτι οὖσα ἡ ψυχὴ ἀξιοῦται τῆς τοῦ λόγου κοινωνίας. λέγει οὖν ὁ Παῦλος, τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστι. διὰ δὲ τοῦ ὑμῶν, τῆς νύμφης εἶναι λέγει τὸ σῶμα. διὰ δὲ τοῦ μέλη Χριστοῦ, τοῦ νυμφίου. σύσκιον δέ φησι τὸν νυμφίον, διὰ τὴν πυκνότητα τῶν ἐν τῷ λόγῳ καὶ τῇ σοφίᾳ θεωρημάτων. ἐὰν δὲ ἡ κοινὴ κλίνη εὐθαλὴς ᾖ, οὐδὲν θαυμαστὸν, θείας δυνάμεως διϊκνουμένης ἐπὶ τὸ

luxuriantem racemum fructificat, Sponſi faciei adſimilatum. Si enim vinea Dominus, nos vero palmites; conſtat nos in eo fructificare.

Textus.

Botrus Cypri patruelis meus mihi, in vinea Engaddi.

Interpretatio.

Pendens de mea cervice corolla, & ante pectus corpus odore replens, hic eſt Dominus. Stacte enim factus faſciculo conſcientiae, in ipſo meo corde moratur, vivificans totum corpus, nulla iniquitate ſecundum Deum dilectionem interimente. Stacte autem fuit, quum deſcendiſſet quaſi gutta in terram. Symbolum autem mortis ſtacte, quam in ſuo corde Sponſa circumfert. Quum vero habuerit fratrem antiquum populum Eccleſia, quae ex Gentibus collecta eſt, & ex ipſo Chriſtus humanam naturam, filium fratris Sponſi vocavit.

Textus.

Ecce, pulcra es, proxima mea; ecce, pulcra es. Oculi tui Columbae.

Interpretatio.

Duplicat laudem Sponſae Sponſus, & contemplationem eius, & actionem laudans. Oculos vero, mentis, & cordis dicit. Et Columbam perſpicientiam. Dicit igitur, ut recepit mentem Sponſa tantum ſpectantem Deum. Pulcram vero ipſam dicit, non, ut prius, in mulieribus tantum, ſed iam etiam, ut proximam ſuam.

Textus.

Ecce pulcer es patruelis mi, & ſpecioſus. Lectus noſter umbroſus.

Interpretatio.

Nunc viſa eſt intuita eſſe clarius Sponſi pulcritudinem Sponſa, & per columbas oculos ſuos ſenſiſſe praeſtantiam pulcritudinis Verbi. Nemo enim poteſt dicere Dominum Ieſum, niſi in Spiritu Sancto. Lectum vero communem ſui, & Sponſi corpus indicet, in quo adhuc exſiſtens anima dignatur communione Verbi. Dicit igitur Paullus: Corpora veſtra membra Chriſti ſunt. Per illud vero, veſtra, Sponſae eſſe ait corpus. Per illud autem, membra Chriſti, Sponſi. Vmbroſum vero dicit Sponſum, propter denſitatem contemplationum, quae ſunt in Verbo, & Sapientia. Si vero communis lectus vegetus ſit, mirari non ſubit, divina potentia pervadente corpus, ut manifeſtat omnem

1 ὁ ἐξημμένος τοῦ ἐμοῦ αὐχένος) Haec eſt interpretatio textus ſuperioris, cuius initium: ἀπόδεσμος τῆς στακτῆς. Ergo illic reſtituenda.

omnem bonam actionem per corpus. Aliter, Lectus noster umbrosus. Si enim non obumbravit divinitatem sepimento corporis, quomodo potuit mortalis natura immortali coniungi? Lectus vero figurate, humanitatis cum divinitate mistionem, tamquam enim solium requiem labori adtulit.

Textus.

Trabes nostrae cedri.

Interpretatio.

Virtutes, quae imbrem nostrarum tentationum arcent. Non enim putrescit cedrus. Caelantur vero laquearibus trabes. Oportet enim non tantum habitu virtutes excolere, sed etiam eorum, quae videntur, odore occurrentes iuvare.

Textus.

Laquearia nostra cypressi.

Interpretatio.

Concinna quaedam, & dupliciter sculpta tabularum compactio, pavimenti pulcritudinem varians, quod dicitur Hypochartes.

Textus.

Ego flos campi, lilium convallium.

Interpretatio.

Flos dicitur, quod ad fructum evadendum progreditur. In terrestri igitur loco flos est Sponsus, tamquam ad futura, quando enim advenerit perfectio, convertitur flos in fructum. Quia non amplius capiunt sermonem, ut florem, qui in terra sunt. Sublimioribus igitur, & planis, qui campus nominantur, flos est; iis vero, qui magis cavi sunt, lilium.

Textus.

Vt lilium in medio spinarum, ita proxima mea in medio filiarum.

Interpretatio.

Proxima mea, inquit, ut lilium temperantiae fulgurans splendore, in medio spinarum, & filiarum, mundanarum, & voluptates amantium animarum, & malarum potestatum, quas filias diaboli indicavit.

Textus.

Sicut malum in lignis silvae, ita patruelis meus in medio filiorum; in umbra eius concupivi, & sedi; & fructus eius dulcis in gutture meo.

In-

τὸ σῶμα, ὡς πᾶσαν τὴν διὰ τοῦ σώματος πρᾶξιν ἀγαθὴν δηλοῦσθαι. ἄλλως, κλίνη ἡμῶν σύσκιος. εἰ γὰρ μὴ συνεσκίασε τὴν θεότητα τῇ περιβολῇ τοῦ σώματος, πῶς ἂν ἐχώρησεν ἡ θνητὴ φύσις τῇ ἀκηράτῳ συναρμοσθῆναι. κλίνη δὲ τροπικῶς, τὴν πρὸς τὸ θεῖον ἀνάκρασιν τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς γὰρ θρόνος ἀναπαύει τὸν κόπον.

Κείμενον.

Δοκοὶ ἡμῶν κέδροι.

Ἑρμηνεία.

Αἱ ἀπείργουσαι τὴν ἐπομβρίαν τῶν πειρασμῶν ἡμῶν ἀρεταί. ἄσηπτος γὰρ ἡ κέδρος. καλύπτονται δὲ τοῖς φατνώμασιν αἱ δοκοί. δεῖ γὰρ μὴ μόνον ἕξει τὰς ἀρετὰς κατορθοῦν, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν δρωμένων 1 εὐωδίᾳ τοὺς ἐντυγχάνοντας ὠφελεῖν.

Κείμενον.

Φατνώματα ἡμῶν κυπάρισσοι.

Ἑρμηνεία.

Εὔρυθμος τις καὶ δίγλυφος σανίδων πῆξις, τὸ τῆς ὀροφῆς κάλλος διαποικίλλουσα, ὃ λέγεται ὑποχάρτης.

Κείμενον.

Ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων.

Ἑρμηνεία.

Ἄνθος λέγεται, τὸ ὁδεῦον ἐπὶ τὸ γενέσθαι καρπόν. ἐν οὖν τῷ περιγείῳ τόπῳ ἄνθος ἐστὶν ὁ νυμφίος ὡς πρὸς τὰ μέλλοντα. ὅταν γὰρ ἔλθῃ τὸ τέλειον, μεταβαλεῖ τὸ ἄνθος λόγου οἱ ἐπὶ γῆς. τοῖς μὲν οὖν ὑψηλοτέροις καὶ ὁμαλοῖς πεδίον ὀνομαζομένοις, ἄνθος ἐστί· τοῖς δὲ κοιλοτέροις κρίνον.

Κείμενον.

Ὡς κρίνον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν, οὕτως ἡ πλησίον μου ἀνὰ μέσον τῶν θυγατέρων.

Ἑρμηνεία.

Ἡ πλησίον μου, φησιν, ὡς κρίνον τῇ τῆς σωφροσύνης ἀπαστράπτουσα μαρμαρυγῇ, ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν καὶ θυγατέρων, κοσμικῶν καὶ φιληδόνων ψυχῶν καὶ πονηρῶν δυνάμεων. ἃς θυγατέρας τοῦ διαβόλου ᾐνίξατο.

Κείμενον.

Ὡς μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ. οὕτως ἀδελφιδός μου ἀνὰ μέσον τῶν υἱῶν. ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπεθύμησα, καὶ ἐκάθησα. καὶ καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν λάρυγγί μου.

Ἑρ-

1 δρωμένων) Scrib. δρώμενον.

Ἑρμηνεία.

Δρυμὸν ὀνομάζει συνήθως ἡ θεία γραφὴ τὴν ὑλώδη τῶν ἀνθρώπων διαγωγὴν, ἐν ᾗ τὰ φθαρτικὰ θηρία φωλεύει, καὶ τοὺς ἀνθρώπους λυμαίνεται. διὰ τοῦτο φύεται ἐν τῷ δρυμῷ τὸ μῆλον. καθὸ μὲν ξύλον, τοῖς λοιποῖς ὁμοούσιον. καθὸ δὲ γλυκαίνει τῷ καρπῷ τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, πλείονα τὴν πρὸς τὸν δρυμὸν ἔχει παραλλαγὴν, ἢ πρὸς τὰς ἀκάνθας τὸ κρῖνον. ὅπερ εὔπνουν ἐστὶ μόνον, καὶ τέρπει τῇ θέᾳ. κρίνον μὲν οὖν ἡ θελαυμένη ψυχὴ, ἑαυτὴν μόνην καλλωπίζουσα. τροφὴν δὲ μὴ χορηγοῦσα τῷ γεωργῷ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου χρείαν οὐκ ἔχει. ὁ δὲ κύριος ὡς μῆλον γέγονεν ἐν δρυμῷ, ὅτι τὴν ἀνθρωπείαν ἐνεκέντρισε φύσιν πρὸς τὸ ὡραῖόν τε, καὶ εὐῶδες, καὶ βρώσιμον, διό φησιν ἡ νύμφη, ὁ καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν τῷ λάρυγγί μου, τουτέστιν ἡ διδασκαλία. ὡς γλυκέα γάρ, φησι, τὰ λόγιά σου τῷ λάρυγγί μου.

Κείμενον.

Εἰσαγάγετέ με εἰς οἶκον τοῦ οἴνου.

Ἑρμηνεία.

Οὐκ ἀρκεῖται τῷ τῆς σοφίας κρατῆρι, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν ληνὸν τοῦ μυστικοῦ οἴνου γεύεσθαι ποθεῖ. ταῦτα λέγει πρὸς ἀγγέλους, ἢ ἀποστόλους, καὶ προφήτας. ἀντὶ τοῦ, συγκεράσατέ μοι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Κείμενον.

Τάξατε ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην.

Ἑρμηνεία.

Ἐν τῇ ἀγάπῃ τεταγμένην ποιήσατε, μὴ πάλιν ἐκπέσω. δι' ἐπιμελείας μου συντηρεῖτε τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ῥοπήν.

Κείμενον.

Στηρίσατέ με ἐν μύροις. στοιβάσατε ἐν μήλοις. ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ.

Ἑρμηνεία.

Ταῖς ἀρεταῖς. ἡ γὰρ ἁμαρτία δυσώδης. καὶ στοιβάσατε ἐν μήλοις, τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασι. μῆλον γὰρ ὁ Χριστὸς, διὰ τὸ λευκὸν τῆς σαρκὸς, καὶ ἐρυθρὸν τοῦ αἵματος, καὶ τὴν τοῦ κηρύγματος εὐωδίαν. τέτρωμαι γὰρ φίλτρῳ, ἀπὸ τοῦ ἐκλεκτοῦ βέλους, κατὰ τὸν Ἠσαΐαν.

Κείμενον.

Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλήν μου. καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεταί με.

Ἑρμηνεία.

Ἀριστερὰ, ἡ τῶν ἀνθρώπων γνῶσις, ἐξ ὧν πλοῦτος καὶ δόξα. δεξιὰ δὲ, ἡ τῶν θείων ἐπιστήμη, ἐξ ἧς ἡ αἰώνιος ζωή. λέγει τοίνυν, ὅτι

Interpretatio.

Silvam nominat de more divina Scriptura materialem hominum vitam, in qua exitiales ferae cubant, & homines perdunt. Propterea nascitur in silva malum. Vt enim lignum, reliquis consubstantiale; ut vero dulcificat fructu animae sensus, maiorem habet a silva diversitatem, quam a spinis lilium. Hoc suaveolens tantum est, & spectaculo oblectat. Lilium igitur anima perfecta, seipsam solam exornans; cibum vero non suppeditans agricolae, quia bonorum meorum non eget. Dominus autem tamquam malum fuit in silva, quia humanam naturam exstimulavit ad id, quod tam speciosum est, & odorum, & esculentum. Propterea, inquit Sponsa; fructus eius dulcis in gutture meo. Hoc est doctrina. Vt dulcia enim, inquit, eloquia tua gutturi meo.

Textus.

Introducite me in domum vini.

Interpretatio.

Haud contenta est Sapientiae cratere, sed in ipso lacu mysticum vinum gustare desiderat. Haec dicit ad Angelos, vel Apostolos, & Prophetas. Pro eo quod est, commiscete mihi corpus Christi.

Textus.

Ordinate in me dilectionem.

Interpretatio.

In dilectione ordinatam facite, ne iterum excidam. Per curam meam conservate ad melius propensionem.

Textus.

Fulcite me unguentis; stipate malis; quia vulnerata dilectione ego.

Interpretatio.

Virtutibus. Peccatum enim male olet. Et stipate malis, spiritalibus charismatis. Malum enim Christus, propter candorem carnis, & ruborem sanguinis, & praedicationis fragrantiam. Vulneror enim amore, electo iaculo, secundum Esaiam.

Textus.

Sinistra eius sub capite meo; & dextera eius circumdabit me.

Interpretatio.

Sinistra, hominum cognitiones, ex quibus divitiae, & gloria. Dextera vero, divinorum scientia, ex qua aeterna vita. Dicit itaque, men-

mentem meam humana excellere, & divinam cognitionem me esse occultaturam. Vel, sinistra quidem manu per primum adventum firmavisse Ecclesiam; & dextera circumdabit, per futuram divinam adparitionem.

Textus.

Adiuravi vos, filiae Ierusalem in potentiis, & fortitudinibus agri, ne excitetis, & vigilare faciatis dilectionem, donec velit.

Interpretatio.

Si, animae, quae erudimini, proficiatis dilectione donec velit, & ad finem veniat, quod bonum est, ut in carne viventes secundum carnem non vivatis, adsevero vos angelicam habituras in regeneratione conditionem. Potentiae enim, & fortitudines mundi, Angelicae potestates.

Textus.

Vox fratris mei. Ecce hic venit vadens per montes; saliens per colles. Similis est patruelis meus capreae, vel hinnulo cervorum in montibus Baethel.

Interpretatio.

Sponsa Verbi anima vocem, antequam hanc intelligat, ut divinam accipit. Hoc patimur fideles; antequam intelligamus Propheticas voces, ut divina gratia plenas, percellimur. Huiusmodi est illud, vox fratris mei, praeordinata ex longo tempore adparitione Verbi, quod videns magnas contemplationes adtingens, cum neque breviora contemnat, ait: Ecce, hic venit, vadens in montibus, saliens in collibus. Per totum autem sermonem quaedam dicuntur Sponso tamquam pascenti, quaedam vero etiam ut ei, qui quaeritur a Sponsa. Quoniam & propositionum aliquando quasdam quaerimus de solutione dubitantes, aliquando vero solutione fruiscimur.

Textus.

Ecce, hic stetit post murum meum, respiciens per fenestras, inspectans per cancellos. Respondet patruelis meus, & dicit mihi.

Interpretatio.

Intus inhabitanti per fenestras amator loquitur: Dux enim consequutio coniungit Deo humanam naturam Verbum. Per Prophetas quidem, tamquam per fenestras, ipsam illuminans; per legalium vero praeceptorum complexum, tamquam per cancellos. Post autem murum meum, hoc est, septi legis umbram facientis futurorum bonorum. Post quod stans veritas posterius aliter adfulget. Dicantur fenestrae etiam sensus, per quos in peccatores mors, iuxta Ieremiam, ingreditur. Ad amantem vero Verbum animam respicit Verbum, ad necessaria sensibus usum, reticulatas habentibus structuras; per quas inspiciens vocat ipsam

ὅτι ὑπερέχει ὁ νοῦς μου τὰ ἀνθρώπινα. καὶ ἡ θεία γνῶσις καλύψει με. ἤ, ὅτι εὐωνύμῳ μὲν χειρὶ διὰ τῆς πρώτης παρουσίας ὑπεστήριξε τὴν ἐκκλησίαν. δεξιὰ περιλήψεται, διὰ τῆς μελλούσης θεϊκῆς ἐπιφανείας.

Κείμενον.

Ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ. ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην ἕως οὗ θελήσῃ.

Ἑρμηνεία.

Ἐὰν αἱ μαθητευόμεναι ψυχαὶ προκόπτητε τῇ ἀγάπῃ ἕως θέλῃ καὶ εἰς πέρας ἔλθῃ τὸ ἀγαθὸν, ὥστε ἐν σαρκὶ ζώσας μηκέτι κατὰ σάρκα ζῆν, πιστοῦμαι ὑμᾶς ἀγγελικὴν ἕξειν ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ κατάστασιν. δυνάμεις γὰρ καὶ ἰσχύες τοῦ κόσμου, ἀγγελικαὶ δυνάμεις.

Κείμενον.

Φωνὴ τοῦ ἀδελφοῦ μου. ἰδοὺ, οὗτος ἥκει πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη. διαλλόμενος ἐπὶ τοὺς βουνούς. ὅμοιός ἐστιν ἀδελφιδός μου τῇ δορκάδι, ἢ νεβρῷ ἐλάφων ἐπὶ τὰ ὄρη Βαιθήλ.

Ἑρμηνεία.

Ἡ νύμφη τοῦ λόγου ψυχὴ φωνῆς πρὶν νοῆσαι ταύτην ὡς θείας ἀντιλαμβάνεται. ὅπερ πάσχομεν οἱ πιστοὶ, πρὶν νοῆσαι τὰς προφητικὰς φωνὰς, ὡς θείας χάριτος πλήρεις καταπληττόμεθα. τοιοῦτόν ἐστι τὸ, φωνὴ τοῦ ἀδελφοῦ μου, προτεταγμένης τῆς μακρόθεν ἐπιφανείας τοῦ λόγου, ὃν ἰδοῦσα μεγάλων θεωρημάτων ἀπτομένην μετὰ τοῦ μηδὲ τῶν βραχυτέρων καταφρονεῖν φησί. ἰδοὺ, οὗτος ἥκει πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη, διαλλόμενος ἐπὶ τοὺς βουνούς. δι' ὅλου δὲ τοῦ λόγου τινὰ μὲν ὡς παρόντι λέγεται τῷ νυμφίῳ, τινὰ δὲ καὶ ὡς περιζητουμένῳ παρὰ τῆς νύμφης. ἐπεὶ καὶ τῶν προβλημάτων ποτὲ μὲν τινὰ ζητοῦμεν τῆς λύσεως ἀποροῦντες, ποτὲ δὲ τῆς λύσεως ἀπολαύομεν.

Κείμενον.

Ἰδοὺ οὗτος ἕστηκεν ὀπίσω τοῦ τοίχου μου, παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων, ἐγκύπτων διὰ τῶν δικτύων, ἀποκρίνεται ἀδελφιδός μου, καὶ λέγει μοι.

Ἑρμηνεία.

Ἔνδον οἰκουρούσῃ τῇ νύμφῃ διὰ τῶν θυρίδων ὁ ἐραστὴς διαλέγεται. ὁδηγῶν γὰρ καὶ ἀκολουθία προσοικειοῖ τῷ θεῷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὁ λόγος. διὰ μὲν τῶν προφητῶν ὡς διὰ θυρίδων αὐτὸν καταυγάζων. διὰ δὲ τῆς τῶν νομικῶν παραγγελμάτων πλοκῆς, ὡς διὰ δικτύων. ὀπίσω δὲ τοῦ τοίχου, τουτέστι τοῦ φραγμοῦ τοῦ νόμου, τοῦ τὴν σκιὰν ποιοῦντος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. οὗ ὀπίσω στᾶσα ἡ ἀλήθεια ὕστερον ἐπιλάμπει ἄλλως. λέγοιντο θυρίδες καὶ τὰ αἰσθητήρια. δι' ὧν ἐπὶ μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν θάνατος κατὰ τὸν Ἱερεμίαν ἀναβαίνει. ἐπὶ δὲ τῆς ἐρωτικῶς πρὸς τὸν λόγον ἐχούσης ψυχῆς, παρακύπτει ὁ λόγος, εἰς τὰ δέοντα ταῖς αἰσθήσεσι κεχρημένος, δικτύωτα

κλύωτὰ ἐχούσαις κατασκευάσματα. δι' ὧν ἐκκύπτων καλεῖ αὐτὴν ἐπὶ τὰ ἔξω τῶν αἰσθήσεων νοητὰ καὶ ἀσώματα.

Κείμενον.

Ἀνάστα, ἐλθὲ ἡ πλησίον μου, καλή μου, περιστερά μου. ὅτι ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρῆλθεν. ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν. ἐπορεύθη ἑαυτῷ. τὰ ἄνθε ὤφθη ἐν τῇ γῇ. καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθακε. φωνὴ τῆς τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν. ἡ συκὴ ἐξήνεγκεν ὀλύνθους αὐτῆς. αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσιν. ἔδωκαν ὀσμήν. ἀνάστα, ἐλθὲ ἡ πλησίον μου, καλή μου, περιστερά μου.

Ἑρμηνεία.

Ἀνάστα ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὰ νοητά. ἢ ἀνάστα ἐκ τοῦ πτώματος, ἵνα συνεῖς μοι δι' ὧν αὐτὰ θεωρεῖς. χειμῶνα δὲ λέγει, τὸν τῆς εἰδωλολατρείας. ὑετὸν δὲ, τὸν νομικὸν καὶ προφητικὸν λόγον. ὁ νόμος γὰρ, καὶ οἱ προφῆται, ἕως Ἰωάννου. ἔαρ δὲ, τὴν τοῦ κυρίου ἐπιδημίαν, καθ' ἣν γέγονε γαλήνης πάντα μεστά. καὶ ἡ φύσις ἡμῶν τοῖς ἰδίοις ἀνέθαλεν ἀνθοῦσα ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν, ἃ τῷ ἰδίῳ καιρῷ παρέξεται τὸν καρπόν. καιρὸν δὲ τομῆς λέγει, τῆς τῶν περιττῶν ἀποθέσεως, ἢ τῆς τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκοπῆς καὶ ἀφέσεως. ἢ τὸν τοῦ νοητοῦ θερισμόν. φωνὴ δὲ τρυγόνος, ἡ τοῦ προδρόμου τοῦ σωτῆρος τοῖς κατεγνωσμένοις ἐν κακίᾳ ἀκούεται. τούτους γῆν ὀνομάζει. οὓς πόρνας καὶ τελώνας λέγει τὸ εὐαγγέλιον. τὴν τομὴν μαρτυροτένη ἡ φωνὴ ἀκούεται τῆς ἀποῤῥήτου σοφίας, τοῖς ἔτι γήϊνον σῶμα περικειμένοις. ἀνάστα, ἐλθέ. τῆς τοιαύτης ἀναστάσεως, καὶ τοῦ δρόμου, πέρας οὐκ ἔστιν. ἀεὶ ἀνίστασθαι χρὴ, καὶ μηδέποτε τῷ θεῷ προσεγγίζοντας παύεσθαι. εἰ ἐνεγυμνάσθης, φησὶ, τῷ νόμῳ. εἰ τὰς διὰ τῶν προφητικῶν θυρίδων αὐγὰς τῇ διανοίᾳ τεθέασαι, μηκέτι ὑπὸ τὴν τοῦ νομικοῦ τοίχου σκιὰν μένε. χοϊκὸς γὰρ ὁ τοῖχος. ἐπὶ δὲ τὴν πνευματικὴν πέτραν ἀπὸ τούτου μετάβηθι. ἔχεται δὲ ἡ πέτρα τοῦ προτειχίσματος, ἐπειδὴ τῆς εὐαγγελικῆς πέτρας ὁ νόμος προτείχισμα γέγονε. καὶ ἔχεται ἀλλήλων τὰ δόγματα. ταῦτα τοῦ λόγου διὰ τῶν θυρίδων ἐμβοήσαντος, ἀποκρίνεται ἡ περιστερά. περιλαμφθεῖσα διὰ τῆς τῶν νοημάτων αὐγῆς, καὶ τὴν πέτραν νοήσασα τὸν Χριστὸν, δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, μηκέτι διὰ τῶν παλαιῶν αἰνιγμάτων διαλεγόμενος. ὡς ἰδεῖν δὲ [1] δύναμαι, ὡς ἂν ἐντός σου γένομαι τῆς πέτρας, καταλιποῦσα τὸ τοῦ νόμου προτείχισμα.

Κείμενον.

Δεῦρο σεαυτῇ περιστερά μου ἐν σκέπῃ τῆς πέτρας ἐχόμενα τοῦ προτειχίσματος. δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου. ὅτε ἡ φωνή σου ἡδεῖα, καὶ ἡ ὄψις σου ὡραία.

Ἑρμηνεία.

Δεῦρο σεαυτῇ. μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ σεαυτῇ, τοῖς ἰδίοις λογισμοῖς τὴν προθυ-

ipsam ad ea, quae extra sensus sunt, intelligibilia, & incorporea.

Textus.

Surge, veni, proxima mea, pulcra mea, columba mea; quia ecce hiems transiit, imber abiit, & recessit. Flores adparuerunt in terra; tempus putationis advenit: vox turturis audita est in terra nostra. Ficus protulit grossos suos. Vineae florent; dederunt odorem. Surge, veni, proxima mea, pulcra mea, columba mea.

Interpretatio.

Surge a sensilibus ad intelligibilia; vel, surge a casu, ut sis meum per ea, quae ipsa contemplaris. Hiemem vero dicit idololatriae; imbrem vero, legalem, & propheticum sermonem. Lex enim, & Prophetae usque ad Ioannem. Ver autem, Domini adventum, per quem omnia serenitatis plena facta sunt. Et natura nostra propriis viguit florens virtutibus, & spiritalibus donis, quae proprio tempore praestabunt fructum. Tempus vero putationis dicit, superfluorum depositionis, & peccatorum praecisionis, & remissionis; vel intelligibilis messem. Vox vero turturis, Praecursoris Salvatoris a condemnatis in malitia auditur. Hos terram nominat: quos meretrices, & publicanos dicit Evangelium. Putationem testificans vox auditur arcanae sapientiae ab iis, qui adhuc corpore terreno circumdati sunt. Surge, veni. Talis resurrectionis, & cursus, terminus non est. Semper resurgere oportet, & numquam Deo adpropinquare desinere. Si exercitata es, inquit, lege; si per propheticas fenestras splendores mente speculata es, ne amplius sub umbra legalis muri mane. Luteus enim murus; ad spiritalem vero petram ab hoc transgredere. Contigua vero petra propugnaculo, quoniam Evangelicae petrae lex propugnaculum fuit. Et connectuntur invicem dogmata. Haec Verbi per fenestras clamantis; respondet columba splendore cogitationum illustrata, & petram intelligens Christum Ostende mihi adspectum tuum, haud amplius per antiqua aenigmata differens, ut videre possim, ut intra petram tuam sim, quum reliquero legis propugnaculum.

Textus.

Cedo huc per te ipsa, columba mea. in protectione petrae contiguae propugnaculo; ostende mihi adspectum tuum. Quoniam vox tua suavis, & adspectus tuus speciosus.

Interpretatio.

Cedo huc per te ipsa. Non ex tristitia, vel necessitate, sed per te ipsa, propriis ratiocininiis

1 δὲ) Scrib. σέ.

niis alacritatem ad bonum confortans. Sine domino enim virtus, & voluntarium, & ab omni necessitate liberum.

Textus.

Capite nobis vulpes parvulas demolientes vinea, & vineae nostrae florent.

Interpretatio.

Haec Angelis, vel Magistris, Sponsus, pro salute vinearum, ut callidis comprehensis potestatibus, quae initium productionis fructuum corrumpunt, vineae possint progredi a flore usque ad perfectionem fructus a Deo cultae.

Textus.

Patruelis meus mihi, & ego illi.

Interpretatio.

Haec Sponsa ad amicos Sponsi, ut nullam habens cum vulpibus participationem; communem enim habuit nobiscum sanguinem, & carnem, & nos cum eo incorruptionem. Et corpus Domino, & Dominus corpori, vel quando Deus in anima est, & anima in Deum migrat.

Textus.

Qui pascitur inter lilia, quae sunt in medio spinarum, *quibus ante animas fidelium adsimilavit. Propterea enim venit Pastor bonus, ne spinis ea, quae pascebat, implicarentur.* Donec adspiret dies. *In Textu enim praesentis vitae Pastoris maxime indigemus, propter meridiana daemonia.* Moveantur vero umbrae. *Pro, transeat terrena vita. Vmbra enim humana sunt.*

Textus.

Convertere, similis es, patruelis mi, capreae, vel hinnulo cervorum, in montibus convallium.

Ἑρ-

προθυμίαν πρὸς τὸ καλὸν ἐπιῤῥώσασα. ἀδέσποτον γάρ ἡ ἀρετή, καὶ ἑκούσιον, καὶ ἀνάγκης πάσης ἐλεύθερον.

Κείμενον.

Πιάσατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικροὺς ἀφανίζοντας ἀμπελῶνας καὶ αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν.

Ἑρμηνεία.

Ταῦτα τοῖς ἀγγέλοις, ἢ διδασκάλοις, νυμφίος. ὑπὲρ σωτηρίας τῶν ἀμπελώνων. ἵνα τῶν πανούργων συλλαμβανομένων δυνάμεων, αἳ τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ καρποῦ ἐκφύσεως διαφθείρουσιν ἄμπελοι δυνηθῶσι προκόψαι ἀπὸ τοῦ κυπρίζειν μέχρι τῆς τοῦ καρποῦ τελειώσεως ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεωργούμεναι.

Κείμενον.

Ἀδελφιδός μου ἐμοί, κἀγὼ αὐτῷ.

Ἑρμηνεία.

Ταῦτα ἡ νύμφη πρὸς τοὺς ἑταίρους τοῦ νυμφίου, ὡς οὐδεμίαν ἔχουσα πρὸς τὰς ἀλώπεκας μετουσίαν ἐκοινώνησε γὰρ ἡμῖν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ ἡμεῖς αὐτῷ τῆς ἀφθαρσίας. καὶ τὸ σῶμα τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι, ἢ ὅτε θεὸς ἐν τῇ ψυχῇ γίνεται, καὶ ἡ ψυχὴ εἰς θεὸν μετοικίζεται.

Κείμενον.

Ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις 1 τοῖς ἐν μέσῳ ἀκανθῶν. οἷς ἔμπροσθεν τὰς τῶν πιστῶν ὡμοίωσε ψυχάς. διὰ τοῦτο γὰρ ἦλθεν ὁ ποιμὴν ὁ καλός, εἰς τὸ μὴ ταῖς ἀκάνθαις τὰ ποιμαινόμενα ἐμπαγῆναι. ἕως οὗ διαπνεύσῃ ἡ ἡμέρα. ἐν γὰρ τῷ τοῦ παρόντος βίου μάλιστα καύματι τοῦ ποιμαίνοντος δεόμεθα, διὰ τὰ μεσημβρινὰ δαιμόνια. κινηθῶσι δὲ αἱ σκιαί. ἀντὶ τοῦ, παρέλθοι ὁ ἐπὶ γῆς βίος. σκιὰ γὰρ τὰ ἀνθρώπινα.

Κείμενον.

Ἀπόστρεψον, ὁμοιώθητί σου ἀδελφιδέ μου τῷ δόρκωνι, ἢ νεβρῷ ἐλάφων, ἐπὶ τὰ ὄρη κυκλωμάτων 2.

In-

---

1 ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις) Hic confusa Textus, & Interpretationis verba a librario. Ita restituendum locum totum arbitror.

Κείμενον.

Ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις.

Ἑρμηνεία.

Τοῖς ἐν μέσῳ ἀκανθῶν. οἷς ἔμπροσθεν τὰς τῶν πιστῶν ὡμοίωσε ψυχάς. διὰ τοῦτο γὰρ ἦλθεν ὁ ποιμὴν ὁ καλός, εἰς τὸ μὴ ταῖς ἀκάνθαις τὰ ποιμαινόμενα ἐμπαγῆναι.

Κείμενον.

Ἕως οὗ διαπνεύσῃ ἡ ἡμέρα.

Ἑρμηνεία.

Ἐν γὰρ τῷ τοῦ παρόντος βίου μάλιστα τοῦ ποιμαίνοντος δεόμεθα, διὰ τὰ μεσημβρινὰ δαιμόνια.

Κείμενον.

Κινηθῶσι δὲ αἱ σκιαί.

Ἑρμηνεία.

Ἀντὶ τοῦ, παρέλθῃ ὁ ἐπὶ γῆς βίος, σκιαὶ γὰρ τὰ ἀνθρώπινα.

2 κυκλωμάτων) Scrib. κοιλωμάτων.

Ἑρμηνεία.

Δόρκονι, διὰ τὸ διορατικόν. νεβρῷ ἐλάφων, διὰ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ τῶν ὄφεων γένους. τὸ δὲ ἢ, οὐκ ἐστὶ διαζευκτικὸν, ἀλλὰ παραδιαζευκτικὸν, ἀντὶ τοῦ, καί. ὄρη καὶ κοιλωμάτων 1, οἱ τῶν κακῶν ὑπερανέχοντες δίκαι 2. ἀποστρέφει οὖν ὁ λόγος ἐκ τοῦ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν. ὁμοιοῦται ἐν μὲν τοῖς ἀνακειμένοις τῇ θεωρίᾳ δόρκωνι. ἐν δὲ τοῖς πρακτικωτέροις καὶ καθαιρετικοῖς τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐλάφῳ νεβρῷ.

Interpretatio.

Capreae, propter perſpicacitatem. Hinnuli cervorum, eo quod anguium genus deleant. Illud vero, vel, non eſt ſeparativum, ſed copulativum pro, Et. Montes convallium, qui mala ſuſtinent iuſti. Convertitur igitur Verbum ab eſſe in forma Dei. Adſimilatur inter iacentes in contemplatione, capreae; inter actuoſiores, & deſtructores contrariarum poteſtatum, hinnulo cervo.

Κείμενον.

Ἐπὶ κοίτην μου ἐν νυξὶν ἐζήτησα ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν. ἐπεκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου. ἀναστήσομαι δὲ, καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει. ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις. ζητήσω ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. εἴδετε, ὡς μικρὸν ὅτε παρῆλθον ἀπ' αὐτῶν. ἕως οὗ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς οἶκον μητρός μου, καὶ εἰς ταμεῖον τῆς συλλαβούσης με.

Textus.

In accubitu meo in noctibus quaeſivi, quem dilexit anima mea. Quaeſivi eum, & non inveni eum. Invocavi eum, & non audivit me. Surgam autem, & circuibo civitatem, & fora, & plateas, & quaeram quem dilexit anima mea. Videte, quantiſper eſt ex quo tranſiit ab ipſis; donec introducam illum in domum matris meae, & in penum genitricis meae.

Ἑρμηνεία.

Ἐπὶ τὴν κοίτην αὐτὸν καλεῖ, τῶν ἀποῤῥήτων ἐθέλησα 3 κοινωνεῖν ἐν ἡσυχίᾳ. καὶ τῆς τελειοτέρας μετασχεῖν ἀναπαύσεως. ἀνάγνωσις δὲ, ἡ τῶν ἐγνωσμένων κατάληψις, εἰποῦσα δὲ τὸ, ἐζήτησα, καὶ οὐχ εὗρον, ἐπάγει τὸ, ἀναστήσομαι δὴ, καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει. ὅλος δὲ ὁ κόσμος ἡ πόλις, ὃν ἐκπεριελθεῖν δεῖ τῇ περὶ αὐτοῦ θεωρίᾳ, γινόμενον ἐν ταῖς τῶν σοφῶν διδασκαλίαις. αὗται γὰρ ἀγοραὶ, ὅθεν τι χρήσιμόν ἐστι λαβεῖν μείζονα δὲ ζητοῦσα ἢ κατὰ ταῦτα, μὴ εὑρίσκουσα, εὑρίσκεται ὑπὸ τῶν κυκλούντων τὴν πόλιν λειτουργικῶν πνευμάτων. ὧν δὲ πυνθανομένη, καὶ μηδὲν ἀκούουσα, ὀλίγον τι παρέρχεται. ἀγαπητὸν γὰρ βραχύ τι τοὺς τοιούτους παρενεγκεῖν, ἵνα εὑρεθῇ τὸ ποθούμενον, καὶ εὑρεθὲν κρατηθῇ, καὶ νοηθῇ. διό φησιν. οὐκ ἀφῆκα αὐτὸν, ἕως οὗ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον μητρός μου. ἵνα καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἔξοδον εἰσέλθοι σὺν αὐτῷ εἰς τὸν οἶκον τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ. ἔνθεν εἰσάγει τὰ κοινότερα τῶν τοῦ λόγου θεωρημάτων. τὰ δὲ περιῤῥητότερα, εἰς τὰ ταμεῖα τῆς συλλαβούσης. τότε γὰρ γίνεται δεκτικὴ ἡ καρδία, ἣν ἐκάλεσε ταμεῖον τῆς θείας ἐνοικήσεως.

Interpretatio.

Ad accubitum ipſum vocat, arcanorum volens eſſe particeps in tranquillitate, & perfectioris quietis. Lectio autem, comprehenſio eorum quae cognita ſunt. Quum dixiſſet vero illud: Quaeſivi & non inveni, addit illud, ſurgam profecto, & circuibo civitatem. Vniverſus vero mundus civitas, quem circumire oportet contemplatione animum admovendo ſapientum doctrinis. Haec enim fora, ex quibus utile aliquid accipere licet. Maiora vero quaerens, quam huiuſmodi; non inveniens, invenitur ab his, qui circumeunt civitatem, miniſtratoriis ſpiritibus, quos quidem ſciſcitans, & nihil audiens, parumper praetergreditur. Dilectum enim brevi ſpatio tales tranſire, ut inveniatur, quod deſideratur, & inventum teneatur, atque intelligatur. Propterea dicit: Non dimiſi eum, donec introducebam ipſum in domum matris meae; ut etiam poſt exinde exitum ingrediatur cum eo in domum ſupernae Ieruſalem. Inde inducit communiores ex Verbi ſpeculationibus; magis arcanas vero in penum genitricis. Tunc enim fit capax cor, quod vocavit penu divinae inhabitationis.

Κείμενον.

Ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην ἕως ἂν θελήσῃ.

Textus.

Adiuravi vos filiae Ieruſalem in potentiis, & fortitudinibus agri, ne excitetis, & evigilare faciatis dilectionem, donec velit.

Ἑρμηνεία.

Ἀπὸ φιλανθρωπίας καὶ ταῖς θυγατράσιν Ἱερουσαλὴμ διαλέγεται ἃς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν συγκρίνει 4 τοῦ τῆς νύμφης κάλλους τοῦ παρεικασθέντος κρίνου 5 ἀκάνθας ὁ λόγος ὠνόμασε, καὶ διὰ τοῦ

Interpretatio.

Ob clementiam etiam cum filiabus Ieruſalem diſſerit, quas in antecedentibus comparat cum Sponſae pulcritudine, Lilio adſimilata. Spinas Verbum nominavit, &, per iuramento potentium

---

1 καὶ κοιλωμάτων) Scrib. δὲ κ.
2 δίκαι) Scrib. δίκαιοι.
3 ἐθέλησα) Scrib. ἐθελήσασα.
4 συγκρίνει) Scrib. συγκρίσει.
5 κρίνου) Scrib. κρίνῳ.

tium mundanarum ad aequam dilectionis mensuram adsurgit, ita ut voluntas Sponsi super ipsum efficax sit.

Textus.

Quae haec, quae adscendit ex deserto?

Interpretatio.

Amici Sponsi videntes illam diversam ab eo, quod erat, se invicem interrogabant. Illud autem, A deserto, a laboriosa continentia, ob quam caro Prophetae sitivit divinum fontem. Quoniam ipsi caro deserta, & invia, & inaquosa fuerat. Vel deserto, ab idololatria significat, per studium, & continentiam in tantum accurrere, ut pulcritudo eius per multa exempla significetur; & per multitudinem arborum significantem varietatem, & generositatem virtutum. Perque evaporationes fumi myrrhae, & turis commistas; nisi enim mortificet quis seipsum, non est tus, hoc est, suffumigatio ex omnibus vaporibus, qui Deum oblectent, ex praeceptis Dei videlicet. Haec quum dixissent, convertunt sermonem ad ipsam.

Textus.

Vt virgula fumi exhalans myrrham, & tus, ex omnibus pulveribus pigmentarii.

Interpretatio.

Nemori arborum comparatur in altitudinem adsurgentium. Illud vero, subnutriens ramos, non pinguis terra inrigata, sed arida, & sitibunda, & deserta. Cuius itaque radices agunt virgulta, & augentur? Radix quidem ipsis aromatum pulvis. Ros, & pluvia, thymiamatum vapor.

Textus.

Ecce lectus Salomonis. Sexaginta potentes in circuitu eius ex potentibus Israel, omnes tenentes rhomphaeas, periti belli. Vir, rhomphaea eius super latus eius, a stupore in noctibus.

Interpretatio.

Vnus est lectus pacifici regis omne quod salvatur, per intelligentiam in unum coactum. Proprium vero videntis Deum Israel, nullo quinque sensuum peccare. Quinquies igitur duodecim tribus Israel faciunt sexaginta; totidem igitur hi, qui divinam panopliam in sensibus induti, lectum regis, suum cor, custodiunt in apathia, & puritate, ita ut stupeant in tenebris, & noctibus nocentes daemones. Duos vero gladios habent, qui sunt Christi; unum quidem super latus per temperantiae continentiam; alium vero caedentem falsa decreta. Lectus vero aliter, cognitio Dei, per quam requiescit adpropinquantibus.

Tex-

τοῦ ὅρκου τῶν ἐν τῷ κόσμῳ δυνάμεων πρὸς τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης διανίστησι μέτρον. ὥστε τὸ θέλημα τοῦ νυμφίου ἐπ' αὐτὸν ἐνεργὸν γενέσθαι.

Κείμενον.

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα ἐκ τῆς ἐρήμου.

Ἑρμηνεία.

Οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου παρ' ὃ ἦν αὐτὴν ὁρῶντες ἀλλήλων πυνθάνονται. τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἐρήμου, ἀπὸ τῆς ἐπιπόνου ἐγκρατείας, ἀφ' ἧς ἡ σὰρξ τοῦ προφήτου ἐδίψησε τὴν θείαν πηγήν. ἐπειδὴ αὐτῷ ἡ σὰρξ ἔρημός τε καὶ ἄβατος καὶ ἄνυδρος ἐγεγόνει. ἢ ἐρήμου, τῆς εἰδωλολατρείας δηλοῖ, τὸ διὰ προσοχῆς τε καὶ ἐγκρατείας εἰς τοσοῦτον ἀναδραμεῖν, ὡς τὸ κάλλος αὐτῆς διὰ πολλῶν ὑποδειγμάτων δηλοῦσθαι. διά τε πλῆθους δένδρων τὸ ποικίλον καὶ τὸ γενναῖον δηλοῦντος τῶν ἀρετῶν. διά τε θυμιαμάτων καπνοῦ σμύρνης καὶ λιβάνου συγκεκραμμένων. εἰ μὴ γὰρ νεκρώσει τις ἑαυτὸν, οὐ γίνεται λίβανος. ὅ ἐστι θυμίαμα ἀπὸ πάντων τῶν ἀτμῶν. ἅπερ 1 ἡδύνει θεὸν δηλαδὴ τῶν ἐντολῶν θεοῦ. ταῦτα φήσαντες, στρέφουσι τὸν λόγον πρὸς αὐτήν.

Κείμενον.

Ὡς στελέχη καπνοῦ τεθυμιαμένη σμύρναν καὶ λίβανον, ἀπὸ πάντων κονιορτῶν μυρεψοῦ.

Ἑρμηνεία,

Ἄλσει δένδρων παραβάλλεται εἰς ὕψος ἀνατρεχόντων. τὸ δὲ, ὑποτρέφων τὰ στελέχη, οὐ πίων γῆ κατάρρυτος, ἀλλὰ αὐχμηρὰ, καὶ διψώδης, καὶ ἔρημος. τίνος τοίνυν ἐρριζοῦται τὰ στελέχη, καὶ αὔξεται. ῥίζα μὲν αὐτοῖς, ἡ τῶν ἀρωμάτων κόνις. δρόσος, ἀρδεία, ὁ τῶν θυμιαμάτων ἀτμός.

Κείμενον.

Ἰδοὺ ἡ κλίνη τοῦ Σαλομών. ἑξήκοντα δυνατοὶ κύκλῳ αὐτῆς ἀπὸ δυνατῶν Ἰσραὴλ, πάντες κατέχοντες ῥομφαίας, δεδιδαγμένοι πόλεμον. ἀνὴρ ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐπὶ μηρὸν αὐτοῦ, ἀπὸ θάμβους ἐν νυξίν.

Ἑρμηνεία.

Μιά μὲν κλίνη τοῦ εἰρηνικοῦ βασιλέως γίνεται πᾶν τὸ σωζόμενον, δι' ἐπιγνώσεως εἰς ἓν ἀθροισθὲν, ἴδιον δὲ τοῦ ὁρῶντος θεὸν Ἰσραὴλ, τὸ μηδεμιᾷ τῶν πέντε αἰσθήσεων ἁμαρτεῖν. πεντάκις οὖν αἱ δώδεκα τοῦ Ἰσραὴλ φυλαὶ ποιοῦσι ξʹ, τοσοῦτοι τοίνυν οἱ τὴν θείαν ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν ἐνδυσάμενοι πανοπλίαν τοῦ βασιλέως τὴν κλίνην, τὴν ἰδίαν καρδίαν, φυλάττουσιν ἐν ἀπαθείᾳ καὶ καθαρότητι, ὡς ἐκθαμβεῖν τοὺς ἐν σκότῳ καὶ νυξὶν ἐπηρεάζοντας δαίμονας. δύο δὲ ῥομφαίας ἔχουσιν οἱ Χριστοῦ, τὴν μὲν ἐπὶ τὸν μηρὸν, διὰ τὴν τῆς σωφροσύνης ἐγκράτειαν. τὴν δὲ τὰ ψευδῆ διακόπτουσα 2 δόγματα κλίνη δὲ ἄλλως, ἐπίγνωσις θεοῦ, δι' ἧς ἐπαναπαύεται τοῖς ἐγγίζουσιν.

Κεί-

1 ἅπερ) Scrib. ὅπερ.

2 διακόπτουσα) Scrib. διακόπτουσαν.

Κείμενον.

Φορεῖον ἐποίησεν ἑαυτῷ ὁ βασιλεὺς Σαλομὼν ἀπὸ ξύλων τοῦ Λιβάνου. στύλους αὐτοῦ ἐποίησεν ἀργύριον, ϗ ἀνάκλητον 1 αὐτοῦ χρυσίον. ἐπάβασις αὐτοῦ πορφύρα. ἐντὸς αὐτοῦ λιθόστρωτον.

Textus.

Lectum fecit sibi Rex Salomon ex lignis Libani. Columnas eius fecit argentum, & recubitum eius aurum. Adscensio eius purpura; intra ipsum lapilli strati.

Ἑρμηνεία.

Φορεῖον Σαλομὼν, οἱ ἅγιοι. πάντες ἧς οἷς Χριστὸς ἀναπαύεται. ξύλα δὲ Λιβάνου τροπικῶς, οἱ ἐξ ἐθνῶν, καὶ τῆς εἰδωλολατρείας, οἱ τμηθέντες ἐκεῖθεν ὑπὸ τῆς λογικῆς ἀξίνης τῷ κατασκευάσαντι φορεῖον γεγέννηται. ὧν οἱ λόγῳ ἐγκοσμημένοι, στῦλοι λέγονται ἀργυροί. ἀπόστολοι δὲ, ϗ οἱ τούτων παραπλήσιοι, ἀνάκλιτον χρυσοῦν, οἱ νοῦν ἔχοντες Χριστοῦ. χρυσίον γὰρ τροπικῶς ὁ νοῦς. ἐπίβασις δὲ πορφύρα, ἡ ἀπὸ τῶν θλίψεων καὶ τῶν περιστάσεων ὑπομονὴ, ἣ ἐπιβαίνειν ὁ λόγος. τὸ δὲ ἐντὸς τοῦ φορείου λιθόστρωτον ἔστρωται. ἐξ ὧν ἕκαστος ἑαυτῷ συνάγει λίθον τίμιον, ἐποικοδομῶν χρυσὸν, ἄργυρον, ϗ τὰ ἑξῆς.

Interpretatio.

Lectum Salomonis, Sancti omnes, in quibus Christus requiescit. Ligna vero Libani figurate, qui ex gentibus, & idololatria, qui inde caesi sunt rationali securi ab eo, qui lectum construxit. Quorum qui ratione ornati sunt, columnae dicuntur argenteae. Apostoli vero,& horum proximi, recubitus aureus, qui mentem habent Christi. Aurum enim figurate mens. Adscensio eius purpura, patientia in tribulationibus, & aerumnis, quam inscendit Verbum. Illud autem lithostroton, quod intra lectum sternitur, ex quibus unusquisque colligit lapidem pretiosum, superaedificans aurum, argentum, & cetera.

Κείμενον.

Ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἱερουσαλήμ.

Textus.

Dilectionem a filiabus Ierusalem.

Κείμενον.

Ἁπάντων ἡ ἀγάπη τῶν πιστῶν ἐνεργῶς δείκνυται, οὐ πάντων δέ ἐστι τὸ χωρῆσαι τὴν τῆς ἀγάπης ἐνέργειαν. ἀλλ' εἴ τις θυγάτηρ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ τῆς ἐλευθέρας διὰ τοῦ βίου γνωρίζοιτο.

Interpretatio.

Omnium dilectio fidelium efficaciter demonstratur. Non omnium vero est capere dilectionis efficientiam, at si quae filia supernae Ierusalem liberae, in vita cognoscet.

Ἑρμηνεία.

Θυγατέρες Σιὼν, ἐξέλθετε καὶ ἴδετε ἐν τῷ βασιλεῖ Σαλομὼν, ἐν τῷ στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ νυμφεύσεως αὐτοῦ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύνης καρδίας αὐτοῦ.

Textus.

Filiae Sion, exite, & videte in Rege Salomone, in corona, qua coronavit eum mater sua in die desponsationis eius, & in die laetitiae cordis eius.

Κείμενον.

Ἐκ τῶν σαρκικῶν ἐξελθεῖν ἡ νύμφη κελεύει ταῖς νεάνισι, ϗ γίνεσθαι ὡς ἀπὸ σκιᾶς. τοῦτο γὰρ ἡ Σιών. ὥστε ἰδεῖν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ νυμφίου τὸν στέφανον ἐν λίθων ζώντων κύκλῳ κεκοσμημένον τῆς κεφάλης, ὃν ἔπλεξεν ἡ ἀγάπη. εἴτε μήτηρ, εἴτε πατήρ. οὐκ ἂν ἀτόπως ῥηθεῖσα. οὔτε γὰρ ἄῤῥεν, οὔτε θῆλυ, τὸ θεῖον. ἀγάπη, ϗ ὁ θεὸς κατὰ τὸν Ἰωάννην, καὶ κατὰ Παῦλον εἰπόντα, τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης θεοῦ. χάριτι δὲ τὴν ἐκκλησίαν ἁρμοσάμενος εὐφραίνεται τοῖς σωζομένοις. ἡμέραν δὲ νυμφεύσεως, τὴν ἡμέραν τοῦ πάθους καλεῖ.

Interpretatio.

Ex carnalibus exire Sponsa iubet adolescentulas, & esse, velut ab umbra. Hoc enim Sion, ut videant Ecclesiam Sponsi coronam lapidibus viventibus in circuitu ornatam capitis, quam complicavit dilectio, sive mater, sive pater, non utique absurde dicta. Neque enim mas, aut femina, Deus. Dilectio etiam Deus secundum Ioannem, & Paullum dicentem, Filii dilectionis Dei. Quum vero gratiae Ecclesiam aptasset, laetatur inter eos, qui salvantur. Diem vero desponsationis, diem passionis vocat.

Ἑρμηνεία,

Ἰδοὺ, εἶ καλὴ, ἡ πλησίος μου. ἰδοὺ, εἶ καλή.

Textus.

Ecce, pulcra es, proxima mea; ecce pulcra es.

1 ἀνάκλητον] Scrib. ἀνάκλιτον.

Interpretatio.

Excipit eam, quae odio habuit volentem omnes salvari, & totum honestans adhuc ex parte miratur pulcritudinem, & laudem repetitione confirmat.

Textus.

Oculi tui columbae.

Interpretatio.

Mentem per haec significat, ut innocentem, & intemeratam, & totam spiritalem, & ad nihil materiale respicientem. Aliter. Par oculorum laudat, ut totus homo laudetur. Duplex enim, & qui adparet, & qui intelligitur. Propterea enim addidit, extra silentium tuum.

Textus.

Extra silentium tuum.

Interpretatio.

Bonae vitae pars hominibus manifesta, pars soli Deo. Testatur itaque, qui occulta respicit plus esse eo, quod videtur, id, quod latet.

Textus.

Capilli tui sicut greges caprarum, quae revelatae sunt de Galaad.

Interpretatio.

Capilli dati sunt pro amictu mulieribus, secundum Apostolum, pudorque, & temperantia intelliguntur, cum mortificatione in mundo. Sensu enim caret capillus. In Galaad vero Elias habitavit, qui continentis vitae exemplum dedit; quem & aemulantes, qui ex gentibus veniunt, bonum pastorem sequentes, ornamentum sunt Ecclesiae, gregatim secum invicem virtutem elaborantes.

Textus.

Dentes tui, ut greges tonsarum, quae adscenderunt de lavacro.

Interpretatio.

Criticos, & discernentes disciplinarum Praeceptores, dentes dixit, quos Verbum vult omne pondus materiale deponere, & lavacro conscientiae ab omni macula mundari & animae, & corporis. Adscendere vero per profectum, sed non detrahi; & geminos parere, animae quidem apathian, corporali vero vitae compositam speciem generantes.

Ἑρμηνεία.

Ἀποδέχεται τὴν μιμησαμένην τὸν θέλοντα πάντας σωθῆναι, καὶ ὅλον ἀποσεμνύνας ἔτι κατὰ μέρος ἀποθαυμάζει τὸ κάλλος, καὶ βεβαιοῖ τῇ ἐπαναλήψει τὸν ἔπαινον.

Κείμενον.

Ὀφθαλμοί σου περιστεραί.

Ἑρμηνεία.

Τὸν νοῦν διὰ τούτων σημαίνει, ὡς ἄκακον, καὶ ἀκέραιον, καὶ ὅλον πνευματικὸν καὶ πρὸς οὐδὲν ὑλικὸν βλέποντα. ἄλλως. δυὰς τῶν ὀφθαλμῶν ἐπαινεῖται, ὡς ἂν ὅλος ὁ ἄνθρωπος ἐπαινηθείη. διπλοῦς γὰρ ὅτε φαινόμενος, καὶ ὁ νούμενος. διὰ τοῦτο γὰρ προσέθηκεν ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου.

Κείμενον.

Ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου.

Ἑρμηνεία.

Τοῦ ἀγαθοῦ βίου τὸ μὲν ἀνθρώποις πρόδηλον, τὸ δὲ μόνῳ Θεῷ. μαρτυρεῖ τοίνυν ὁ τὰ κρυπτὰ βλέπων, πλέον εἶναι τοῦ ὁρωμένου τὸ κρυπτόμενον.

Κείμενον.

Τρίχωμά σου ὡς ἀγέλαι τῶν αἰγῶν, αἳ ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ τοῦ Γαλαάδ.

Ἑρμηνεία.

Τρίχωμα, τὸ ἀντὶ περιβολαίου διδόμενον ταῖς γυναιξὶ, κατὰ τὸν ἀπόστολον, αἰδώς τε καὶ σωφροσύνη νοεῖται, μετὰ τῆς ἐν κόσμῳ νεκρώσεως· ἀναίσθητον γὰρ ἡ θρίξ. ἐν τῷ Γαλαὰδ δὲ ὁ Ἠλίας διέτριβεν, ὃς τοῦ κατ' ἐγκράτειαν ἡγήσατο τοῦ βίου. ὃν καὶ ζηλοῦντες οἱ ἐξ ἐθνῶν, τῷ καλῷ ποιμένι ἀκολουθήσαντες, κόσμος εἰσὶ τῆς ἐκκλησίας, ἀγεληδὸν μετ' ἀλλήλων τὴν ἀρετὴν ἐκπονοῦντες.

Κείμενον.

Ὀδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, αἳ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ.

Ἑρμηνεία.

Τοὺς κριτικοὺς καὶ διαιρετικοὺς τῶν μαθημάτων καθηγητὰς, ὀδόντας ἔφη. οὓς ὁ λόγος βούλεται πᾶν ἄχθος ὑλικὸν ἀποκείρασθαι, καὶ τῷ λουτρῷ τῆς συνειδήσεως παντὸς μολυσμοῦ καθαρεύειν ψυχῆς τε καὶ σώματος. ἀναβαίνειν δὲ διὰ προκοπῆς, ἀλλ' οὐ κατασύρεσθαι, καὶ διδυμεύειν. τῇ μὲν ψυχῇ τὴν ἀπάθειαν, τῷ δὲ σωματικῷ βίῳ τὴν εὐσχημοσύνην γεννῶντας.

Tex-

Κέ-

Κείμενον.

Αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι, καὶ ἀτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.

Ἑρμηνεία.

Διδυμεύουσαι λέγονται καὶ ἄλλως, ὅτε μόναι κατελθοῦσαι εἰς τὸ ὕδωρ τὸ μυστικὸν σὺν τῷ ἁγίῳ ἀνέβησαν πνεύματι.

Κάμπυον.

Ὡς σπαρτίον κόκκινον χείλη σου, καὶ ἡ λαλιά σου ὡραία.

Ἑρμηνεία.

Κόκκινον σπαρτίον ἐστὶ πίστις δι' ἀγάπης ἐπιτελουμένη. ἐπαινεῖ τοίνυν τῆς ἐκκλησίας τὸν σύνδεσμὸν, ἅμα καὶ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ὑπὲρ αὐτῆς σταυρωθέντος. καθ' ἣν συμφωνοῦσα ἓν γίνεται χεῖλος, καὶ μία φωνὴ, ἐκ διαφόρου τοῦ ἀγαθοῦ νήματος συγκεκλωσμένη. καὶ οὕτως ἡ λαλιὰ γίνεται ὡραία διὰ τοῦ ῥήματος τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἀληθινῆς πόσεως τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

Κείμενον.

Ὡς λέπαρον τῆς ῥοᾶς μῆλον σου, ἐκτὸς τῆς σιωπήσεως σου.

Ἑρμηνεία.

Αἰδοῖ γὰρ ἐρυθραίνεται σώφρονι. ὡς δὲ τῆς ῥοᾶς ὁ καρπὸς ὑπὸ στρυφνῆς τε καὶ ἀβρώτου τῆς ἐπιφανείας φυλάττεται, οὕτω καὶ ὁ κατεσκληκὼς βίος φύλαξ γίνεται τῶν τῆς σωφροσύνης καλῶν. προστίθησι τῷ ἀπὸ τῆς νύμφης τραχήλῳ 1. ἀλλὰ καὶ τὸ διανοητικὸν αὐτῆς πεπληρῶσθαι φησιν ἐσεβῶν, τουτέστι λογισμῶν. ἐσεβὼν γὰρ ἡρμήνευται λογισμοί. βούλεται δὲ ἡμᾶς καὶ φιλομαθεῖς ὄντας πολλῶν ἔχειν τὴν ψυχὴν θυγατέρα σοφῶν. καὶ ἐν εἰσαγωγαῖς γενέσθαι μαθημάτων πολλῶν, ἃς ἐκάλεσε πύλας.

Κείμενον.

Κεφαλή σου ἐπὶ σὲ ὡς κάρμηλος, καὶ πλόκιον κεφαλῆς σου, ὡς πορφύρα.

Ἑρμηνεία.

Ὁ κάρμηλος, ἐπίγνωσις περιτομῆς ἑρμηνεύεται. γινώσκει δὲ περιτομὴν ὁ δυνάμενος λέγειν. ἡμεῖς ἐσμὲν ἡ περιτομή. ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς, τουτέστι Χριστοῦ, ἐπίγνωσις τῆς πνευματικῆς ἐγεννήθη περιτομῆς. πᾶν δὲ τὸ πλέγμα τῆς τῷ αἵματι Χριστοῦ κεχρωμένης βασιλικῆς διαθήκης ὁμοιοῦται πορφύρᾳ, ἣν ὁ βασιλεὺς Χριστὸς περιδέδεται ἐν παραδρομαῖς ταῖς κατὰ τὸ πάντα ἐπισκοπεῖν, καὶ πανταχοῦ παρεῖναι ἐνεργου-

Textus.

Omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in iis.

Interpretatio.

Gemellis foetibus dicuntur & aliter, quando solae descendentes in aquam mysticam cum Spiritu Sancto adscenderunt.

Textus.

Vt funiculus coccineus labia tua, & loquela tua speciosa.

Interpretatio.

Funiculus coccineus est fides per dilectionem perfecta. Laudat itaque Ecclesiae nexum, simulque confessionem eius, qui pro ipsa crucifixus fuit. Iuxta quam consonans unum fit labium, & ecce vox ex differenti Boni filo conglomerata; & ita loquela fit speciosa per verbum fidei, & verum potum sanguinis Christi.

Textus.

Vt fragmen mali punici, gena tua, extra silentium tuum.

Interpretatio.

Pudore enim erubescit temperanti; ut vero mali punici fructus ab austera, & ad edendum minime idonea adparentia custoditur; ita etiam vita, siccitate contabescens, custos est bonorum temperantiae. Addit Sponsae collo. Sed etiam eius intellectivam potentiam plenam esse ait essebon, hoc est cogitationibus. Essebon enim interpretatum est cogitationes. Vult vero nos, quum multiiugis disciplinae amantes simus, habere animam filiam sapientum, & in introductionibus esse multarum disciplinarum, quas portas vocavit.

Textus.

Caput tuum super te, ut Carmelus; & monile capitis tui, ut purpura.

Interpretatio.

Carmelus, cognitio circumcisionis interpretatur. Cognoscit vero circumcisionem, qui dicere potest: nos sumus circumcisio. A capite vero, hoc est Christo, cognitio spiritalis circumcisionis genita est. Omnis vero complexus regii foederis sanguine Christi colorati adsimilatur purpurae; qua Rex Christus accingitur in excursionibus, quae ab eo fiunt, ut omnia inspiciat, & ubique adsit iis, in quibus operatur. Aliqui

1 προστίθησι τῷ ἀπὸ τῆς νύμφης τραχήλῳ. Haec omnia, usque ad finem interpretationis istius, sunt explicatio alterius textus, cuius verba omisit librarius, & diversa in unum confudit.

illud monile capitis populosam multitudinem Ecclesiae dilectione implicatam in Sponsae ornatum.

Textus.

Quid speciosa facta es, & quid iucundata es dilectione in epulis tuis? Haec magnitudo tua. Adsimilata es palmis, & ubera tua racemis.

Interpretatio.

Haec dicit Sponsus mirans eius in melius conversionem. Amara enim quum esset, suavissima facta est, & dulcis, delicians plus quam aliae in fructibus spiritus dilectione, ita ut per eam omnia aversetur. Proficiens igitur semper virtutibus, nunc propter magnitudinem adsimilatur Palmae. Iuxta quod: & Iustus, ut Palma florebit, non in terra radicatum cor habens; non enim in terra thesaurizat. Adponitur vero magnitudo huius capax; quoniam non omne accipit magnitudinem in hac vita, sed quando venerit perfectio, & facies ad faciem. Racemis vero ubera adsimilantur, qui habent spiritalem laetitiam, hoc est cogitationes tuae esculentae, & potabiles, & nullo modo in acerbum vergentes.

Textus.

Adscendam in Palmam, tenebo altitudines eius, & erunt ubera tua, ut racemi vitis, & odor naris tuae, ut mala; & guttur tuum, ut vinum bonum. Vadens ad patruelem meum in directionibus, idoneus factus labiis meis, & dentibus.

Interpretatio.

Adsimilatus Palmae, Palmam Sponsum vocat; altitudinem, & magnitudinem sermonis considerans. Quare speravit etiam adscendere ad finem canticorum, quando perfectio est; quando suscipiet Sponsi ubera, significantia prudentes cogitationes. Propterea & verae vitis racemis adsimilantur. Hanc vero bonum vinum hoc capientem, ea quae ex occultis Verbi procedunt, in tantum laetificant, & dirigunt, ut dicat quando oportet, & quibus oportet, & quantum oportet. Labia enim Verbum, dentes vero silentium indicant. Talium autem, non tantum cogitationes tutae, sed etiam labia sensu ligantur. Vinum autem bonum, quod ex bono thesauro cordis profertur.

Textus.

Ego patrueli meo, & ad me conversio eius.

Interpretatio.

Perficieris, Verbum, quando nullo modo omni-

μέναις ὑπ' αὐτοῦ. τινὲς δὲ τὸ πλόκιον κεφαλῆς, τὸ πολυάνθρωπον πλῆθος τῆς ἐκκλησίας τῇ ἀγάπῃ πεπλεγμένον εἰς κόσμον τῆς νύμφης.

Κείμενον.

Τί ὡραιώθης, καὶ τί ἡδύνθης ἀγάπη ἐν τροφαῖς σου 1; τοῦτο μέγεθός σου. ὡμοιώθης τῷ φοίνικι, καὶ οἱ μαστοί σου τοῖς βότρυσιν.

Ἑρμηνεία.

Ταῦτά φησιν ὁ νύμφιος θαυμάζων αὐτῆς τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολήν. πικρὰ γὰρ οὖσα ἡδίστη γέγονε καὶ γλυκεῖα, ἐντρυφῶσα πλέων τῶν ἄλλων τῶν τοῦ πνεύματος καρπῶν τῇ ἀγάπῃ, ὡς δι' αὐτὴν πάντα στέγειν. προκόπτουσα οὖν ἀεὶ ταῖς ἀρεταῖς, νῦν διὰ μεγέθους ὡμοιώθη τῷ φοίνικι. καθὸ καὶ δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει, μὴ περὶ γῆν ἔχων τὴν καρδίαν ἐῤῥιζωμένην. οὐ γὰρ ἐπὶ γῆς θησαυρίζει. πρόσκειται δὲ τὸ μέγεθος τὸ τούτου δεκτικόν. ἐπεὶ μὴ πᾶν ἀπολαμβάνει τὸ μέγεθος ἐν τούτῳ τῷ βίῳ. ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλειον, καὶ τὸ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. τοῖς δὲ βότρυσιν οἱ μαστοὶ ἀπεικάζονται, τοῖς ἔχουσι τὴν πνευματικὴν εὐφροσύνην, ἤγουν τὰ νοήματά σου τρόφιμά τε καὶ πότιμα, καὶ οὐδαμῶς ὀμφακίζοντα.

Κείμενον.

Ἐπαναβήσομαι ἐν τῷ φοίνικι. κρατήσω τῶν ὕψεων αὐτοῦ. καὶ ἔσονται δὲ μαστοί σου ὡς βότρυες τῆς ἀμπέλου, καὶ ὀσμὴ ῥινός σου ὡς μῆλα, καὶ ὁ λάρυγξ σου ὡς οἶνος ἀγαθός. πορευόμενος τῷ ἀδελφιδῷ μου εἰς εὐθύτητας, ἱκανούμενος χείλεσί μου καὶ ὀδοῦσιν.

Ἑρμηνεία.

Ἀπεικασθεῖσα φοίνικι, φοίνικα τὸν νυμφίον καλεῖ τὸ ὕψος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ λόγου κατανοήσασα. ἐφ' ᾧ καὶ ἤλπισεν ἀνελθεῖν ἐπὶ τέλει τῶν ᾀσμάτων ὅτε τελεία ἐστίν. ὅτε ἀντιλήψεται τῶν τοῦ νυμφίου μαστῶν, δηλούντων τὰ πεπυκνωμένα νοήματα, διὸ καὶ ἀμπέλου βότρυσιν ἀπεικάζονται τῆς ἀληθεινῆς. τὴν δὲ τὸν ἀγαθόν οἶνον τοῦτον χωροῦσαν, τὰ ἐκ τῶν τοῦ λόγου κρυπτῶν ἐκπορευόμενα, ἐπὶ τοσοῦτον εὐφραίνει τε καὶ ἰθύνει, ὡς λέγειν ὅτε δεῖ, καὶ οἷς δεῖ, καὶ ὅσον δεῖ. τὰ μὲν γὰρ χείλη τὸν λόγον, οἱ δὲ ὀδόντες τὴν ἐχεμυθίαν ἀνεμφαίνουσι. τῶν δὲ τοιούτων οὐ μόνον ἀσφαλῆ τὰ νοήματα, ἀλλὰ καὶ τὰ χείλη αἰσθήσει δέδεται. οἶνος δὲ ἀγαθὸς, ὁ ἐξ ἀγαθοῦ θησαυροῦ καρδίας προφερόμενος 2.

Κείμενον.

Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ ἐπ' ἐμὲ ἡ ἐπιστροφὴ αὐτοῦ.

Ἑρμηνεία.

Τελειωθέσης, ὁ λόγος, ὅτε μηδαμοῦ παντοδαπὴν

1 τροφαῖς) Scrib. τρυφαῖς.

2 ὁ ἐξ ἀγαθοῦ θησαυροῦ καρδίας προφερόμενος) Puto excidisse in fine vocem λόγος.

δαπὴν ἀνάπαυσιν εὑρήσει ὅπου ἑαυτὸν ἐπιςρέψει ὡς παρ' ἐμοί.

Κείμενον.

Ἐλθὲ ἀδελφιδέ μου, ἐξέλθωμεν εἰς ἀγρόν. αὐλισθῶμεν ἐν κώμαις. ὀρθρίσωμεν εἰς ἀμπελῶνας. ἴδωμεν εἰ ἤνθησεν ἡ ἄμπελος, ἤνθησεν ὁ κυπρισμὸς, ἤνθησαν αἱ ῥοιαί.

Ἑρμηνεία.

Περὶ τῶν ὑποδεεςέρων ἡ νύμφη παρακαλεῖ ὡς ἐκ τῶν ἐνδοτάτων καὶ μακαρίων διατριβῶν εἰς τὴν τούτων ἐπισκοπὴν ἐξελθεῖν. οὗτοι γὰρ ἀγρὸς, καὶ κῶμαι, καὶ ἀμπελῶνες, καὶ ῥοιαί. τὸ δὲ ὀρθρίσωμεν, τὴν ἄγνοιαν ἀπελάσωμεν. κυπρισμὸς δέ ἐςι τῶν βαπτισθέντων ἡ κάθαρσις.

Κείμενον.

Ἐκεῖ δώσω τοὺς μαςούς μου σοι.

Ἑρμηνεία.

Μαςοὺς τὰς δύο λέγει διαθήκας. ἐπαγγέλλεται τοίνυν τὰ ἐν ταύταις νοήματα τῷ νυμφίῳ ἀνατιθέναι.

Κείμενον.

Οἱ μανδραγόραι ἔδωκαν ὀσμήν.

Ἑρμηνεία.

Οἱ μανδραγόραι ὑπὸ γῆν ἀνθρωπομόρφους ἔχουσι ῥίζας. οἱ νεκρώσαντες οὖν ἑαυτοὺς διὰ Χριςοῦ ἔδωκαν εὐωδίαν ἔργων ἀγαθῶν.

Κείμενον.

Καὶ ἐπὶ θύραις ἡμῶν πάντα ἀκρόδρυα νέα πρὸς παλαιὰ, ἀδελφιδέ μου, ἐτήρησά σοι.

Ἑρμηνεία.

Τὰ ἤδη καρποφοροῦντα πρὸς ταῖς θύραις φησὶ καὶ οὓς μὲν ἄρχεσθαι καρποφορεῖν. τοὺς δὲ πρὸ πολλοῦ. εἰ μὴ ἄρα δηλοῖ τοὺς κατὰ τὴν παλαιὰν καὶ νέαν ἀνθοῦντας.

Κείμενον,

Τίς δώη σε ἀδελφιδέ μου θηλάζοντα μαςοὺς μητρός σου.

Ἑρμηνεία.

Ἀφ' ἑκάςου τῶν εὖ βιούντων τρέφεσθαι λέγεται ὁ Χριςὸς κατὰ τὸ, ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν. γάλα δὲ λέγει τὴν ἄδολον [1]. ἁγιάζεται τοίνυν ἡ τροφὴ τῆς νύμφης συνδιωχουμένου Χριςοῦ. ἤγουν εὔχεται τὴν ἐπιδημίαν τοῦ σωτῆρος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἡ ἐκκλησία γενέσθαι κατὰ πρόνοιαν

omnimodam requiem inveniet; quando seipsum convertet tamquam apud me.

Textus.

Veni, Patruelis mi, exeamus in agrum; commoremur in vicis; surgamus diluculo in vineas; videamus an vinea floruerit, floruerit cyprismus, floruerint mali punicae.

Interpretatio.

De inferioribus Sponsa invitat tamquam ex penitissimis, & beatis mansionibus in horum inspectionem exire. Hi enim ager, & vici, & vineae, & mali punicae. Illud vero, surgamus diluculo, ignorantiam fugemus. Cyprismus vero est, baptizatorum purgatio.

Textus.

Ibi dabo ubera mea tibi.

Interpretatio.

Vbera duo dicit testamenta. Promittit igitur in his cogitationes Sponso consecrare.

Textus.

Mandragorae dederunt odorem.

Interpretatio.

Mandragorae sub terra humana forma habent radices. Qui mortificaverunt igitur seipsos per Christum dederunt fragrantiam bonorum operum.

Textus.

Et in portis nostris omnia poma nova ultra vetera, patruelis mi, servavi tibi.

Interpretatio.

Ea, quae iam fructum ferunt apud portas dicit; hos quidem incipere fructificare; illos vero multo ante. Nisi profecto significet eos, qui in vetere, & novo Testamento floruerunt.

Textus.

Quis det te, patruelis mi, sugentem ubera matris tuae.

Interpretatio.

Ab unoquoque eorum, qui bene vivunt, nutriri dicitur Christus iuxta illud: ego cibum habeo manducare. Lac enim dicit innocuum cibum. Sanctificatur igitur alimentum Sponsae, Christo una convivante. Itaque orat adventum Salvatoris in Iudeam Ecclesia fieri secundum

1 γάλα δὲ λέγει τὴν ἄδολον) Locus mutilus, videtur legendum, γ. δ. λ. τ. ἄδολον γνώμην.

dum providentiam dantis eum hominibus Patris.

Textus.

Inveniens te foris, osculabor te; & non nullificabunt me. Adsumam te; introducam te in domum matris meae, & in penu genitricis meae. Docebis me. Potabo te vino unguentarii; in lavacro malorum punicorum mearum.

Interpretatio.

Inveni ipsum excedentem ex superno ambitu, fide complectar eum. Illud autem, non nullificabunt me, spiritalem amicitiam damnabilem non esse demonstrat. In domum vero matris meae supernae Ierusalem. Penus autem genitricis, sermonum valde arcana. Vinum vero unguentatum dicit, sermonem spiritalis laetitiae, perfectum ex iis omnifariis, quae in divinis Scripturis habentur. Lavacrum vero malorum punicorum, actiones ordinatas, & in tempore opportuno perfectas.

Textus.

Sinistra eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Adiuravi vos filiae Ierusalem in virtutibus, & fortitudinibus agri, ne excitetis, & surgere faciatis dilectionem, donec velit.

Interpretatio.

Lex confirmat animae principatum; Evangelium vero universum comprehendit. Sinistra, primus adventus; dextera, secundus.

Textus.

Quae est ista, quae adscendit dealbata, firmata super patruelem tuum?

Interpretatio.

Superiores virtutes mirantur Sponsae adscensum ad beatas mansiones, quum deposuerit omnino malitiam, & nigredinem tenebrarum, & virtutis candorem adsumserit, sequens Verbum, & ab ipso fulta.

Textus.

Sub malo excitavi te. Ibi parturivit te mater tua; ibi parturivit te genitrix tua.

Interpretatio.

Malum, olfactu, & visu, & gustu, & tactu, laeve est, & pulcrum. Qui a sensoriis igitur bene nutritus est, malus dicatur. Apud hanc arborem malum parturit spiritus filios libertatis, & parit.

Tex-

νοιαν τοῦ δόντος αὐτὸν τοῖς ἀνθρώποις πατρός

Κείμενον.

Εὑροῦσα σε ἔξω φιλήσω σε. καί γε οὐκ ἐξουδενούσουσί με. παραλήψομαί σε, εἰσάξω σε εἰς οἶκον μητρός μου, καὶ εἰς ταμεῖον τῆς συλλαβούσης με διδάξεις με. ποτιῶ σε ἀπὸ οἴνου τοῦ μυρεψικοῦ, ἐπὶ νάματος ῥοῶν μου.

Ἑρμηνεία.

Εὑροῦσα αὐτὸν ἐκβάντα τῆς ἀνωτάτω περιοπῆς, τῇ πίστει περιπλέξομαι αὐτόν. τὸ δὲ οὐκ ἐξουδενώσουσί με, τῆς πνευματικῆς φιλίας τὸ ἀκατάγνωστον δείκνυσιν. εἰς οἶκον δὲ μητρὸς τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ. ταμεῖον δὲ συλλαβούσης, τὰ τῶν λόγων ἀποῤῥητότερα. οἶνον δὲ μυρεψικὸν λέγει, εὐφροσύνης λόγον πνευματικῆς, ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς παντοδαπῶν ἠρτημένον. νάμα δὲ ῥοῶν, τὰς τεταγμένας, καὶ ἐν οἰκείῳ καίρῳ τελουμένας πράξεις.

Κείμενον.

Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλήν μου. καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεταί με. ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ. μὴ ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην, ἕως ἂν θελήσῃ.

Ἑρμηνεία.

Ὁ νόμος ὑποστερίζει τὸ ἡγεμονικόν. τὸ δὲ εὐαγγέλιον, τοῦ παντός ἐστι περιληπτικόν. ἡ εὐώνυμος, ἡ πρώτη ἐπιδημία. δεξιὰ, ἡ δευτέρα.

Κείμενον.

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα λελευκανθισμένη, ἐπιστηριζομένη ἐπὶ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς.

Ἑρμηνεία.

Αἱ ἄνω δυνάμεις θαυμάζουσι τὴν τῆς νύμφης ἄνοδον ἐπὶ τὰς μακαρίας μονὰς, ἀποθεμένης παντελῶς τοῦ σκότους τὴν κακίαν καὶ μελανότητα, καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ἀναλαβούσης λαμπρότητα, ἑπομένης τε τῷ λόγῳ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ στηριζομένης.

Κείμενον.

Ὑπὸ μῆλον ἐξήγειρά σε. ἐκεῖ ὠδίνησέ σε ἡ μήτηρ σου· ἐκεῖ ὠδίνησέ σε ἡ τεκοῦσα σε.

Ἑρμηνεία.

Τὸ μῆλον, ὀσμῇ, καὶ θέᾳ, καὶ βρώσει, καὶ ἀφῇ, λεῖόν ἐστι καὶ καλόν. ὁ ἀπὸ τῶν αἰσθητηρίων οὖν εὐτρεφὴς λέγοιτο μῆλον, παρὰ ταύτῃ τῇ μηλέᾳ ὠδίνει τὸ πνεῦμα τὰ τέκνα τῆς ἐλευθερίας, καὶ τίκτει.

Κέ-

Κείμενον.

Θές με ὡς σφραγῖδα ἐπὶ τὴν καρδίαν σου. ὡς σφραγῖδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου. ὅτι κραταιὰ ὡς θάνατος ἀγάπη, σκληρὸς ὡς ᾅδης ζῆλος. περίπτερα αὐτῆς, περίπτερα πυρός.

Textus.

Pone me ut sigillum super cor tuum; ut sigillum super brachium tuum; quia fortis ut mors dilectio, dura sicut infernus aemulatio. Murus eius, murus ignis.

Ἑρμηνεία.

Προτρέπεται ταύτην ὁ νύμφιος πᾶν νόημα καὶ πρᾶξιν μορφῶσαι τῷ ἑαυτοῦ χαρακτῆρι. ποιεῖν δὲ ταῦτά φησι τὴν ὡς θάνατον κραταιὰν ἀγάπην. πάντα γὰρ στέγει καὶ ὑπομένει. κραταιὰ δὲ κατὰ θάνατον, καὶ νεκροῦσα τὴν ἁμαρτίαν. ἢ ὅτι πάντων ἐκράτησεν ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ὁμοίως. τοιοῦτος οὖν φησι καὶ ὁ ζῆλος σκληρὸς κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων ὑπάρχων, ὡς ὁ τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ Φινεὲς, ὃν δεῖ ζηλοῦν τῷ θεῷ.

Interpretatio.

Hortatur hanc Sponsus, ut omnem cogitationem, & actionem formet sua figura; facere vero haec dicit dilectionem, quae fortis est, ut mors. Omnia enim tolerat, & sustinet; fortis vero secundum mortem, & mortificans peccatum; vel quia omnia vicit mors, & infernus similiter. Talis igitur, dicit, etiam zelus est, durus contra peccantes, sicuti fuit illo Eliae & Phinees, quem aemulari oportet pro Deo.

Κείμενον.

Ἄνθρακες πυρὸς φλόγες αὐτῆς. ὕδωρ πολὺ οὐ δυνήσεται σβέσαι τὴν ἀγάπην, καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσιν αὐτήν.

Textus.

Carbones ignis, faces eius; aqua multa non poterit extinguere dilectionem, & flumina non conluent eam.

Ἑρμηνεία.

Ἐπείπερ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν. ἐστὶ δὲ καὶ κατὰ τὸν Ἰωάννην ἀγάπη, πῦρ καταναλίσκον, ἐστὶ καὶ ἡ ἀγάπη, ἧς τὰς ὁρμὰς ἔφη πυρὸς φλόγας. οὗ τῆς δυνάμεως αἴσθονται οἱ τῷ πνεύματι ζέοντες. ὕδωρ δὲ νῦν, αἱ ἀντικειμέναι τοῖς αὐτὴν ἀναληφόσιν ἐνέργειαι, καὶ σβέσαι ταύτην βουλόμεναι. ἀλλ᾽ εὑρίσκουσι ταύτην ἰσχυροτέραν. πάντα γὰρ ὑπομένει, καὶ οὐδέποτε πίπτει. περὶ τῶν μὴ συγκλυζόντων αὐτὴν εἴρηται ποταμῶν. πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάλασσα.

Interpretatio.

Quoniam Deus noster ignis consumens est; est autem etiam secundum Ioannem dilectio; ignis consumens, est etiam dilectio: cuius impetus dixit flammas ignis, cuius virtutem sentiunt spiritu ferventes. Aqua vero nunc, adversae eam suscipientibus efficientiae, & extinguere hanc volentes. Sed inveniunt hanc fortiorem. Omnia enim substinet, & numquam cadit. Dictum est de fluminibus, qui eam non conluunt; credo enim neque ipsum mare.

Κείμενον.

Ἐὰν δῷ ἀνὴρ πάντα τὸν βίον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐξουδενώσας, ἐξουδενώσουσιν αὐτόν.

Textus.

Si dederit vir omnem vitam suam in dilectione quum despexerit, despicient eum.

Ἑρμηνεία.

Ἐξουδενώσουσιν αὐτὸν οἱ τῆς ἀγάπης ἀλλότριοι. ὁ γοῦν ἑαυτὸν ἐπιδοὺς τῇ ἀγάπῃ Παῦλός φησι λοιδωρούμενοι εὐλογοῦμεν, καὶ τὰ ἑξῆς. πᾶς δὲ βίος ἁπλούστερον μὲν ὅσα τις καταλέλοιπεν ἵνα Χριστὸν κερδήσῃ. βαθύτερον δὲ ἡ λογικὴ πᾶσα ζωὴ ἣν ὁ καταργήσας τὰ τοῦ νηπίου πάντα πράττων ἐν ἀγάπῃ, ἀνατίθησι τὸν βίον αὐτῇ. ἐπεὶ δὲ μηδὲν ἀνθρώποις τῆς ἀγάπης ἄξιον πράττεται. οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν, κἂν πάντα τις ἐν ἀγάπῃ διατελέσῃ τὸν βίον, ὡς μηδενὸς ἄξιον δράσας ἐξουδενώσεται.

Interpretatio.

Despicient ipsum, qui a dilectione alieni sunt. Qui igitur se tradidit dilectioni Paullus ait, maledicti benedicimus, & reliqua; Omnis enim vita simplicius quidem, quaecumque quis reliquit, ut Christum lucretur; profundius vero, omnis rationalis vita; quam, qui evacuavit omnia, quae sunt infantis, agens in dilectione, dedicat ipsi vitam. Quoniam vero nihil ab hominibus dilectione dignum agitur, non enim dignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, etsi omnem quis in dilectione transfegerit vitam, tamquam is, qui nihilo dignum patraverit, despicietur.

Κείμενον.

Ἀδελφὴ ἡμῶν μικρὰ, καὶ μαστοὺς οὐκ ἔχει.

Textus.

Soror nostra parvula, & ubera non habet.

Ἑρ-

Interpretatio.

Adhuc parva hominis anima, & quae in terra adumbratur Ecclesia, & cogitationes. Hoc enim ubera, quae nondum habet. Tradetur vero in magnitudinem vitae, & cogitationum, quum inspexerit legitima, & prophetica dogmata; vel capiet conspirationem, & cooperationem sanctarum virtutum. Et haec dicit plena Prophetis & iustis spiritibus.

Textus.

Quid faciamus sorori nostrae in die, quando vocata sit in ipsa; si murus est propugnacula aedificemus super eam argentea; & si porta est, describamus super ipsam asserem cedrinum.

Interpretatio.

Quando firmati sunt desponsationis sermones, volunt facere sorori, quae ei desunt ad perfectionem. Si enim murus est Ecclesia, sicuti est columna, & sedes veritatis, supplebimus ei rationales perfectiones, quas propugnacula dicimus. Porta vero, firmitas, quae describitur, non atramento, sed spiritu Dei viventis. Tamquam ad portas vero, & asserem, dicunt, figuratam ad portas perfectionem. Tabula vero cedrina, incorruptum significat spiritus claustrum. Hoc enim cingit humanam infirmitatem.

Textus.

Ego murus, & umbra mea, ut turris. Ego eram in oculis Sponsi inveniens pacem.

Interpretatio.

Vos quidem, filiae Ierusalem, putatis me ubera habere, ego vero multam erga me gratiam Verbi, & meae desponsationis sentiens, ad magnitudinem dedi, fovens & aliam securitatem, & in multitudinem speculationum, ut duplici turri adsimilentur, significanti sensilium, & intelligibilium scientiam. Et quoniam quaesivi pacem, & persequuta sum eam, talis eram in oculis Sponsi; quum didicissem, & hoc a spiritu, quod qui recte quaesierunt ipsum, invenerunt pacem, quae est Christus, qui dixit: Ego sum pax.

Textus.

Vinea fuit Salomoni in Rebaeelamon; dedit vineam suam custodientibus. Vir feret in fructu eius mille argenteos. Vinea mea in conspectu meo, mille Salomoni, & ducenti custodientibus fructum eius.

In-

Ἑρμηνεία.

Ἔτι μικρὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ, καὶ ἡ ἐπὶ γῆς ἐπισκιαζομένη ἐκκλησία, καὶ νοήματα. τοῦτο γὰρ οἱ μαστοὶ, μήπω ἔχουσα. ἐπιδιδώσῃ δὲ εἰς μέγεθος βίου καὶ νοημάτων, ἐπὰν τρανώσῃ τὰ νομικὰ καὶ προφητικὰ δόγματα. ἢ τὴν σύμπνοιάν τε καὶ συνεργίαν τῶν ἁγίων χωρήσῃ δυνάμεων. καὶ ταῦτά φησι μεστά τε προφητῶν καὶ δικαίων πνευμάτων.

Κείμενον.

Τί ποιήσωμεν τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ, ἐὰν κληθῇ ἐν αὐτῇ; εἰ τεῖχός ἐστιν, οἰκοδομήσωμεν ἐπ' αὐτὴν ἐπάλξεις ἀργυρᾶς. καὶ εἰ θύρα ἐστὶ, διαγράψωμεν ἐπ' αὐτὴν σανίδα κεδρίνην.

Ἑρμηνεία.

Ὅταν κυρωθῶσι τῆς μνηστείας οἱ λόγοι, βούλονται ποιῆσαι τῇ ἀδελφῇ τὰ λείποντα ταύτῃ πρὸς τελειότητα. εἰ γὰρ τεῖχός ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ὥσπερ ἐστὶ στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, ἐπαναπληρώσομεν αὐτῇ τὰς λογικὰς τελειότητας, ἃς ἐπάλξεις εἰρήκαμεν. θύρα δὲ, βεβαιότης. διαγραφομένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος. ὡς ἐπὶ θύρας δὲ καὶ σανίδα φασὶν ἐσχηματισμένην πρὸς θύρας τελείωσιν. ἡ δὲ κεδρίνη, τὴν ἄφθαρτον δηλοῖ τοῦ πνεύματος περιβολήν. αὕτη γὰρ σφίγγει τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν.

Κείμενον.

Ἐγὼ τεῖχος, καὶ οἱ μαστοί μου ὡς πύργος. ἐγὼ ἤμην ἐν ὀφθαλμῷ εὑρίσκουσα εἰρήνην 1.

Ἑρμηνεία.

Ὑμεῖς μὲν, θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, νομίζεταί 2 με μαστοὺς ἔχειν. ἐγὼ δὲ τῆς πολλῆς εἰς ἐμοῦ χάριτος, τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐμῆς μνηστείας αἰσθανομένη, πρὸς μέγεθος ἐπέδωκα, περιποιοῦσα καὶ τὴν ἄλλην ἀσφάλειαν, καὶ εἰς πλῆθος θεωρημάτων, ὡς διττῷ εἰκάζεται πύργῳ, δηλοῦντι τὸν περὶ τῶν αἰσθητῶν λόγον, καὶ τὴν περὶ τῶν νοητῶν ἐπιστήμην, καὶ ἐπεὶ ἐζήτησα τὴν εἰρήνην, καὶ ἐδίωξα αὐτὴν, τοιαύτη τις ἤμην ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ νυμφίου. μαθοῦσα καὶ τοῦτο ἀπὸ πνεύματος, ὅτι οἱ ὀρθῶς ζητήσαντες αὐτὸν, εὗραν εἰρήνην, ἥ τις ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ὁ εἰπών. ἐγώ εἰμι ἡ εἰρήνη.

Κείμενον.

Ἀμπελὼν ἐγενήθη τῷ Σαλομὼν ἐν Ῥεβαιελαμών. ἔδωκε τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ τοῖς τηροῦσιν. ἀνὴρ οἴσει ἐν καρπῷ αὐτοῦ χιλίους ἀργυρίους. ἀμπελών μου ἐμὸς ἐνώπιόν μου, οἱ χίλιοι τῷ Σαλομὼν, καὶ οἱ διακόσιοι τοῖς τηροῦσι τὸν καρπὸν αὐτοῦ.

Ἑρ-

1 ἐν ὀφθαλμῷ εὑρίσκουσα εἰρήνην) Fraudem insignem fecit hic nobis librarii oscitantia, aut festinatio. Scribendum enim, ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ νυμφίου εὑρίσκουσα εἰ.

2 νομίζεται) Scrib. νομίζετε.

Ἑρμηνεία.

Χριςὸς ἐςιν ὁ εἰρηνικὸς Σαλομὼν, ὁ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, λοιπὸν εἰρήνην, μηδεὶς οὖν ζητείτω ἔξω τοῦ ἐν βεβαιελαμὼν, τυτέςι τῦ ἔχοντ☉ πλῆθ☉ ἀθροίσματ☉, ἐν ὀνόματι Ἰησῦ Χριςῦ συναγομένυ. τὸν καρποφόρον ἀμπελῶνα τῦ λόγυ, ὃν παραδέδωκε φύλαξιν ἁγίοις ἀγγέλοις, ἵνα μὴ λυμαίνηται αὐτὸν ὗς ἐκ δρυμοῦ, μηδὲ τρυγήσωσιν αὐτὸν οἱ παραπορευόμενοι. καὶ τοιοῦτ☉ ὁ ἀμπελὼν, ὡς τὸν καρπὸν αὐτοῦ φέρεσθαι, ὑπὸ κατηργηκότ☉ τὰ τῦ νηπίυ ἀνδρός. καὶ εἶναι ἄξιον ἀργυρίυ. ὁ δὲ τῶν χιλίων ἀριθμὸς, ἔχει μονάδα πρὸς τὴν συγγένειαν. διὸ καὶ παρείληπται. ἄλλως ταῦτα εἴτε τῆς ἐκκλησίας εἴτε τῆς νύμφης τῦ λόγυ ψυχῆς, ἐφ' ἑκατέρας ἀμπελὼν καρποφόρ☉ νοεῖται, καὶ οἶν☉ εὐφραίνων καρδίαν ἀνθρώπυ, ἤδη δὲ καὶ τοῦ σωτῆρ☉ τοῦ ἀληθινοῦ εἰρηνικοῦ. ἀκόλυθον οὖν καὶ τὸν Χριςὸν ἀπὸ καρποῦ τῆς ἀμπέλυ λαμβάνειν. ὅπερ δηλοῖ τὸ, οἱ χίλιοι τῷ Σαλομὼν, καὶ τὺς φύλακας ἀγγέλυς μεταλαμβάνειν, ὅπερ παρίςαται διὰ τοῦ, καὶ οἱ διακόσιοι τοῖς τηρῦσι τὸν καρπὸν αὐτοῦ. τὰ περὶ θεοῦ τοίνυν δόγματα οἱ χίλιοί εἰσι συγγενῶς ἔχοντες τῇ μονάδι, τῷ Σαλομὼν ἀνακείμενοι. τὰ δὲ περὶ τῶν κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὰ αἰσθητὰ τοῖς διακονυμένοις ἐν τῇ ὕλῃ διακόσιοι πρὸς τὴν δυάδα συγγένειαν ἔχυσιν. οἱ δὲ καρποὶ τῦ ἀμπελῶν☉ ἐκπιεζόμενοι, τὸν εὐφραίνοντα θεὸν καὶ ἀνθρώπυς καὶ τὺς τηρῦντας οἶνον ποιήσουσιν. ἄλλως. ἐνώπιόν μυ. ὀφθαλμοὶ γὰρ κυρίυ ἐπὶ δικαίυς οἱ χίλιοι Σαλομὼν, ἡ τελεία κρίσις τῷ υἱῷ. ἡ δὲ μερικὴ, τοῖς ἀποςόλοις, τοῖς τηρήσασι τὰς δύο τῶν διαθηκῶν ἑκατοντάδας. ἄλλως. ἐν ἀρχῇ ἔλεγεν, οἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζυσιν, ἐν δὲ τὸ τῷ τέλει τοῦ βίυ τέλειον εἰσήγαγε τὸν καρπόν. καὶ τότε βασιλεῖ πολλὴν τὴν ἐκ τῦ οἴνυ τιμὴν καὶ τὴν φύλαξιν, ὅτε δοξάζεται ἐπιδημῶν ὁ δεσπότης καὶ οἱ ἅγιοι. κατὰ τὸ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. καὶ ὁ πιςὸς οἰκονόμ☉ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχυσι καθίςαται. ἐμὸς οὖν φησιν ὁ ἐφορώμεν☉ ἀμπελὼν, καὶ ἡ τούτυ καρποφορία, μεριζομένη τοῖς τελείοις ἐξ ἴσυ, ἀποςόλοις, προφήταις, δικαίοις, καὶ μάρτυσι. καὶ διδασκάλοις. τὰ χίλια γὰρ τῦ κυρίυ εἰς τὺς ὑπηρέτας διανέμεται ἀνὰ διακόσια πενταχῇ εἰς τὰ πέντε τάγματα διαιρούμενα. καὶ κλήματα δὲ, καὶ γεωργοὶ, καὶ ἐπιςάται, πολυτρόπως οἱ αὐτοὶ δηλῦνται. καὶ ἡ νύμφη τῦ ἀμπελῶν☉ ὐ διενήνοχε.

Interpretatio.

Christus est pacificus Salomon, qui, quum medium murum septi solverit, facit pacem. Nemo igitur quaerat extra illum, qui est in Bebaelamon, hoc est, habentem multitudinem collectionis, in nomine Iesu Christi congregatae; fructiferam vineam Verbi, quam tradidit custodibus Sanctis Angelis, ne demoliatur eam sus e silva, neque vindemient eam praetereuntes. Et talis vinea, ut fructum suum ferat a viro, qui ea, quae sunt infantis, evacuaverit; & digna sit argento. Numerus autem mille habet cum unitate cognationem. Propterea & adsumtus est. Aliter. Haec sive Ecclesiae, sive Sponsae Verbi animae, de utraque vinea fructifera intelligitur, & vinum laetificans cor hominis, ecce vero etiam Servatoris veri pacifici. Consectarium igitur, etiam Christum de fructu vineae accipere, quod significat illud: Mille Salomoni; & custodes Angelos participare, quod exhibetur per illud: Et ducenti custodientibus fructum eius. De Deo igitur consulta, mille sunt cognati cum unitate, Salomoni repositi. Decreta vero de materiatis, & sensilibus iis, qui administrantur in materia, ducenti habentes cognationem cum dualitate. Fructus vero vineae expressi laetantem Deum, & homines, & servantes vinum, facient. Aliter. In conspectu meo. Oculi enim Domini super iustos; mille Salomoni, perfectum iudicium filio; particulare vero Apostolis, qui servaverunt duorum Testamentorum centurias. Aliter. In principio dicebat, vineae nostrae florent; in fine vero vitae perfectum attulit fructum, & tunc regi multum ex vino pretium, & custodibus, quando glorificatur adveniens Dominus, & Sancti, iuxta illud: Quando venerit glorificari in Sanctis suis. Et, Fidelis dispensator super omnes substantias constitutus est. Mea igitur, inquit, quae inspicitur vinea, & huius fructificatio, partita perfectis aequaliter, Apostolis, Prophetis, Iustis, & Martyribus, & Magistris. Millia enim Domini in ministros distribuuntur per ducenta, quintupliciter in quinque ordines divisa. Et palmites vero, & agricolae, & praesides, multipliciter ipsi significantur. Et Sponsa vineae non differens est.

Κείμενον.

Ὁ καθήμεν☉ ἐν κήποις, ἑταῖροι προσέχοντες, τῆς φωνῆς συ ἀκύτισόν με. φύγε ἀδελφιδέ μυ, καὶ ὁμοιώθητι τῇ δορκάδι, ἢ νεβρῷ τῶν ἐλάφων, ἐπὶ τὰ ὄρη ἀρωμάτων.

Textus.

Qui sedet in hortis. Amici attendentes. Fac ut audiam vocem tuam. Fuge, patruelis mi, & adsimilare capreae, vel hinnulo cervorum, in montibus aromatum.

Ἑρμηνεία.

Εἶδεν ἡ νύμφη τὸν νυμφίον ἀναπαυόμενον ἐν τοῖς κήποις, ὅ ἐςιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, τοὺς ἑταίρυς προσέχοντας αὐτοῦ τῇ φωνῇ. ἧς ὕπω ἤκυσεν αὐτή. καὶ βύλεται αὐτὸν ὀξέως καὶ διορατικῶς ὁρῶντα ἀπὸ τῶν τῇδε πραγμάτων ἐκκλίναι, τάχει μὲν καὶ ὀξυδερκείᾳ ὁμοιωμένον δορκάδι. νεβρῷ δὲ, τῷ τῶν πολεμίων, ὡς ὄφεων καὶ

Interpretatio.

Vidit Sponsa Sponsum requiescentem in hortis, hoc est in Ecclesiis; amicos adtendentes ad vocem eius, quam nondum audivit ipsa: & vult ipsum acute, & perspicaciter videntem ab actionibus praesentibus declinare, velocitate, & perspicientia factum similem capreae; hinnulo vero, hostium, ut serpentum, & scor-

& ſcorpionum deſpicienti; & reverti ad eos, qui ſurrexerunt, tamquam montes, qui omnem fragrantiam ſpirant, de quibus illud: Fundamenta eius in montibus ſanctis. Aquila vero: Haec ſedens in hortis, dedit. Et Symmachus: Haec habitans; ita ut dicatur primum ad Sponſam ſedentem iuxta fructus proprios; & amicos eius audire gaudentes vocem: & ipſum eam incitantem praeparare digna auditu ſuo. Poſtremum vero de Sponſa illud: Fuge, in quantum ſequi & ea propter perfectionem valet.

καὶ σκορπίων. καταφρονητικῶν 1. καὶ ἀνελθεῖν πρὸς τοὺς ἀνεστηκότας ὡς ὄρη, καὶ πάσης πνέοντα εὐωδίας. περὶ ὧν τὸ, οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις. Ἀκύλας δὲ, καθημένη ἐν κήποις, ἔδωκεν. καὶ Σύμμαχος, κατοικοῦσα. ὡς λέγεσθαι τὰ πρῶτα πρὸς τὴν νύμφην, καθημένην παρὰ τοῖς ἰδίοις καρποῖς. καὶ τοὺς ἑταίρους αὐτῆς ἀκροᾶσθαι, χαίροντας τῇ φωνῇ καὶ αὐτὸν αὐτὴν παρορμῶντα παρασκευάσαι τὰ τῆς ἀκοῆς ἄξια τῆς αὐτοῦ. τὰ δὲ τελευταῖα περὶ τῆς νύμφης τὸ φύγε, ὡσὰν ἕπεσθαι καὶ αὐτῆς διὰ τὸ τέλειον δυναμένης.

1 καταφρονητικῶν) Scrib. καταφρονητικῷ.

F I N I S.

AD- ΤΩΙ

ΤΩΙ ΤΙΜΙΩΤΑΤΩΙ ΜΟΝΑΧΩΙ

ΚΥΡΩΙ

ΓΡΗΓΟΡΙΩΙ

ΤΩΙ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΗΙ

Περὶ τοῦ εἴ τε σφαιροειδής ἐστι καὶ ἀκίνητος ὁ οὐρανὸς· εἴ τε καὶ μὴ κατὰ τὸν Θεῖον Χρυσόστομον.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ.

ΟΤι μὲν οὖν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς καὶ θεῖος Ἰωάννης τὰς ἀφορμὰς δῆθεν λαβὼν ἔκ τε τοῦ Προφήτου Ἠσαΐου λέγοντος, ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν, καὶ ἐξ αὐτοῦ ὡσαύτως τοῦ μεγάλου Παύλου, σκηνὴν καλοῦντος τὸν οὐρανὸν, εἶτα καὶ λέγοντος, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ἀκίνητον λέγει πάντα τὸν οὐρανὸν· καὶ τοῦτο μόνον εἶναι τὸ φαινόμενον ἄνωθεν ἡμισφαίριον, οὐ μὴν αὐτὸν εἶναι σφαιροειδῆ, οὐδὲ κυκλικῶς τὴν αὐτοῦ περίοδον διὰ νυχθημέρου ποιούμενον ἐξ ἀνατολῶν ἄρχεσθαι, καὶ εἰς ἀνατολὰς καταλήγειν· ὡς ἐντεῦθεν τῇ ὀξείᾳ τούτου φορᾷ καὶ αὐτὸν συγκινεῖσθαι τὸν ἥλιον· οὐδενὶ πάντως τῶν ταῖς ἱεραῖς αὐτοῦ βίβλοις ἐνσχολουμένων ἠγνόηται. Πλὴν οἰκονομικῶς ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, τὰ περὶ τούτου τῷ Χρυσορρήμονι ἐσχεδίασται· καὶ τούτου χάριν μὴ θαύμαζε· Εἰ γὰρ ὁ παμμέγης Παῦλος ποῦ μὲν ἔλεγε· ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφέλησεν· ποῦ δὲ περιτέμνων τὸν Τιμόθεον φαίνεται· καὶ ποτὲ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος· ποτὲ δὲ τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος γίνεται· καὶ ἀλλαχοῦ Ῥωμαῖον ἑαυτὸν ἐπωνόμαζεν· ἐκ γένους καὶ ταῦτα Ἰουδαϊκοῦ καταγόμενος· τί καινὸν εἰ καὶ τινὰς ὁ θειότατος Ἰωάννης ἐπανορθούμενος, τῇ τῶν οὐρανῶν κινήσει προσέχοντας, καὶ ἀντιλογιζομένους τὸ πᾶν, ἀκίνητον λέγει τὸν οὐρανὸν καὶ ἡμίτομον; οἰκονομικῶς οὖν οὗτος ὁ λόγος ὡς ἔφημεν τῷ διαληφθέντι περιεσχεδίασται· διδασκαλικῷ γὰρ τρόπῳ, καὶ οὗτος κατὰ τὸν Ἀπόστολον Χρυσόστομος καθέλων ἅπαντας πρὸς θείαν ἐπίγνωσιν ὁδηγεῖν· οὐ τοσοῦτό ἐστιν ὅτε τῆς ἀκριβείας ἐφρόντιζεν· ὁποῖον δὴ καὶ ἐπὶ τῇ παραγωγῇ τοῦ μεγάλου φωστῆρος πεποίηκεν· Ἐπὶ τῇ ποιήσει τε, καὶ πλάσει τοῦ Ἀδάμ· καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἀχράντοις τοῦ Χριστοῦ μυστηρίοις αὐτίκα καὶ γὰρ λέγει τὸν φωστῆρα τοῦτον παραχθῆναι· ἵνα τὴν ἡμέραν λαμπροτέραν ἐργάζεται· λέγει τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου πρεσβύτερον εἶναι τῆς ψυχῆς· τὴν δὲ τῶν ἁγιασμάτων μυστικὴν τελετὴν δι' οἴνου καὶ μόνου φαίνεται παραδιδοὺς τοῖς πιστοῖς ὡς ἐντεῦθεν τοὺς δυσσεβεῖς Ἀρμενίους ἐπίπλεον κρατῆναι τὴν ἑαυτῶν ὥς φασιν αἵρεσιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἰκονομικῶς λέγομεν εἰρῆσθαι τῷ Χρυσορρήμονι· τίνος ἕνεκεν; ὅτι ἄλλων τῶν ἁγίων πατέρων ὁ σύλλογος οὐ μὴν οὖν εὕρηται ταῦτα καταδεχόμενος· ἀλλὰ παμμέγης Ἰωάννης εὐμεθόδως τὰ πάντα μετεχειρίζετο· πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἀεὶ ἐνιστάμενος· ἄλλως τε εἰ μὴ τοιαύτῃ συγκαταβάσει τὸν μακάριον Ἰωάννην ἐπὶ τούτοις χρήσασθαι εἴπωμεν· ποῦ θήσομεν τὰς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τῶν

ADMODVM HONORANDO PATRI

DOMINO

GREGORIO

ACROPOLITAE

Vtrum coelum rotundum sit, & immobile, necne, iuxta D. Chrysostomum.

DISPVTATIO XIII.

LIngua aureum igitur, divinumque Ioannem, occasione quasi sumta, & a Propheta *Isaia* dicente: *Qui suspendit coelum quasi fornicem*; & ab ipso quoque magno *Paullo*, qui tabernaculum prius adpellat coelum, & deinde dicit: *Quod fixit Dominus, & non homo*: immobile omne coelum dicere, & hoc solum esse, quod desuper adparet, hemisphaerium, neque ipsum sphaericum esse, neque, dum suum diei, noctisque, iter peragit, circulatim ex oriente ingredi, & in occidentem quiescere, ita ut exinde celeri huius latione Sol ipse commoveatur; a nullo prorsus, qui sacris ipsius libris operam navarit, ignoratum est. Verumtamen non sine consilio, ut mihi videtur, ab aurea Fundente verba haec de coelo exarata sunt; quamobrem ne mireris. Si enim maximus *Paullus* hic ait: *Si circumcidamini, Christus nihil vobis profuit*: illic vero *Timotheum* circumcidens cernitur: & aliquando quidem inter Iudaeos, ut Iudaeus; aliquando inter legis expertes, ut legis fit expers; & alibi se Romanum cognominabat, quum ex Iudaico genere vere derivaretur; quid novi, si divinissimus *Ioannes* quosdam coelorum motui adtendentes, & ex adverso de universitate ratiocinantes, corrigens, coelum semifectum dicat, & immobile? Non sine consilio igitur sermo hic, uti diximus, a laudato Patre habitus fuit; doctoris enim more, etiam hic ad Apostoli exemplum omnes ad divinam cognitionem perducere enitens *Chrysostomus*, talem non habuit exactae orationis, & sententiae, curam, qualem sane & in productione magni luminaris adhibuit; & in factura, & fictione Adami; atque in ipsis intemeratis Christi mysteriis. Illico enim dicit, luminare hoc productum esse, ut diem lucidiorem efficiat; dicit, hominis corpus esse anima antiquius; sanctificationum autem mysticum sacrificium per vinum tantum fidelibus tradens videtur, ut exinde impii Armenii in sua ipsorum, ut aiunt, haeresi validius confirmentur. Sed haec quidem non sine consilio ab aureis verbis Fluente dicta esse confirmamus. Cur? Quia ceterorum Sanctorum Patrum concilium haec admittere nequaquam compertum est. Sed maximus *Ioannes* omnia haec, festinationi semper insistens, optima ratione adgressus est. Aliter enim, nisi huiusmodi indulgentia in his beatum *Ioannem* usum esse dicamus; ubi de hoc ipso ceterorum Sanctorum Patrum dicta locabimus

mus, vel quonam modo ipsa accipiemus? Vtique ergo, qui in uno, eodemque spiritu loquuti, sunt, sibi invicem adversari dicamus? Nequaquam omnino. Magno *Basilio* in primis, si tibi lubeat, aures praebe, qui *Mosis* dictum exponens: *Et factum est vespere, & mane dies unus*, hisce iisdem verbis edisserit. *Viginti quatuor horarum mensura unius diei est intervallum. Coeli igitur ex eodem in idem punctum una tantum die fit iterum restitutio*. Nullus ergo suae indulgens opinioni haec secundum Philosophos magnum *Basilium* disseruisse, & exinde Spiritus doctrinam in capturam circumferre, adfirmet. Ipse enim vir divinus suspicionem praeoccupando expulit. Etenim in sexta in Hexaëmeron Homilia haec infit: *Quoniam proponitur nobis in mundi constitutionem inquisitio, & contemplatio universitatis, non ex mundi sapientia initia habens, sed ex iis, quae Deus non per aenigmata, sed in specie loquutus, famulum suum edocuit; necesse omnino est ad illorum, quae nobis proponuntur, cognitionem non inexercitatam habere*. Quid plura? Si Theologia excellens magnus *Gregorius* tunc cognoscere creationis rationes, & simul cum Creatore intelligere, quum huiusmodi sex dies adgrederetur, adserebat, & in ore hoc ferebat; quis tantum sibi ipsi confidat, ut aliquid amplius quam laudatus vir sentire simul, & exponere speret? Ne igitur dissentiamus, quum perspicue, unde & quomodo magni huius viri opera comparata sint, intelligamus. Insuper vero divinissimum quoque *Gregorium Nyssenum* dicentem audi: *Continere* scilicet *omnia in orbe coeleste corpus, mediam vero universi regionem gravia, & deorsum tendentia corpora tenuisse; terram autem, & aquam a se invicem contineri, & hanc, quae in orbem circumfertur, substantiam ob motus velocitatem, terrae discum circulatim ambire, & neque de sua basi dimoveri terram, neque coelum unquam vehementiam motus remittere, & coercere*. Haec autem ita sese habere, mediamque universi regionem terram occupasse divinissimus *Ioannes* Damascenus in Capite de terra ita loquens manifestissime significavit. *Inferior omnino, & minor coelo terra est, & veluti punctum quoddam in huius medio suspensum*; qua in re ambiguum se traducere alienum est. Vides enim & ea, quae magnus *Basilius* habet ex hac intelligentia pendere; in laudata enim Homilia ita ait: *Nullus est proximior, & nullus est remotior a Sole, sed aequaliter hic omnibus, qui singulas terrarum orbis partes habitant, occurrit*. Hinc ergo manifestissimum est, quod si terra in universi medio non suspenderetur, neque profecto Sol a nobis, ut laudatus Pater inquit, aequaliter undecumque distaret. Haec igitur quidem & rotundum, & immobile, coelum perspicue ostendunt, & nulla de his responsio est. Si autem mihi Prophetae dictum obiicias, scilicet, *Qui suspendit coelum quasi fornicem*, & heinc in medio sectum, & immobile coelum esse, deducas; exinde tibi, & ego supersubstantialem omnino Deum figura humana, & corporeum esse probo; pugillum enim & palmum Propheta ipsi adtribuit. Sed sicuti per huiusmodi verba, pugillum inquam, & palmum, parvam universae Dei potentiae partem propheticus sermo figurate demonstravit; ita dicendo-

τῶν λοιπῶν πατέρων ἐκφωνηθείσας φωνὰς, ἢ πῶς αὐτὰς ἐκδεξόμεθα; ἆρ' οὖν ἐναντιοῦσθαι πρὸς ἀλλήλους εἴπωμεν τοὺς ἐν ἑνὶ, καὶ τῷ αὐτῷ, λαλήσαντας πνεύματι; οὐ μὲν οὖν πάντως, οὐ μὲν οὖν· καὶ εἰ βούλει, τοῦ μεγάλου Βασιλείου πρὸ τῶν ἄλλων ἄκουε. ἐπεξηγούμενος γὰρ τὸ Μωσαϊκὸν ῥητὸν τὸ λέγον, Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ πρωῒ, ἡμέρα μία, καὶ τὰ δὲ κατὰ ῥῆμα διέξεισι· τὸ τῶν εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν μέτρον μιᾶς ἡμέρας ἐστὶ διάστημα· ἤγουν ἡ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀποκατάστασις, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ γίνεται· μηδεὶς οὖν τῷ ἰδίῳ χαριζόμενος λογισμῷ, κατὰ φιλοσόφους ταῦτα τὸν μέγαν λεγέτω διεξιέναι Βασίλειον, καὶ ἐντεῦθεν οὐκ ἐν ἀργῇ περιφέρειν τὴν διδασκαλίαν τοῦ πνεύματος· ὁ γὰρ θεῖος οὗτος ἀνὴρ καὶ ταύτην ἔλυσε προλαβὼν τὴν ὑπόνοιαν· ἐν γὰρ τῇ εἰς τὴν ἑξαήμερον ἕκτῃ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ, καὶ τάδε φησίν· Ἐπειδὴ πρόκειται ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ κόσμου σύστασιν ἐξέτασις καὶ θεωρία τοῦ παντὸς· οὐκ ἐκ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας τὰς ἀρχὰς ἔχουσα· ἀλλ' ἐξ ὧν τὸν ἑαυτὸν θεράποντα ὁ Θεὸς ἐξεπαίδευσεν ἐν εἴδει λαλήσας αὐτῷ, καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων. ἀνάγκη πάντως μὴ ἀγύμναστον ἔχειν τὸν νοῦν πρὸς τὴν τῶν ὑποκειμένων ἡμῖν κατανόησιν. καὶ τί χρὴ παλλὰ λέγειν; εἰ ὁ ἐν θεολογίᾳ διαπρέψας μέγας Γρηγόριος τό τε γινώσκειν κτίσεως λόγους ἔλεγε, καὶ μετὰ τοῦ κτίστου συνεῖναι, ἡνίκα τὴν τοιαύτην ἑξαήμερον μετεχειρίζετο. καὶ διὰ γλώττης ταύτην ἔφερε, τίς ἐπὶ τοσοῦτον ἑαυτὸν τεθάρρηκεν, ὥς τε καὶ πλεῖόν τι τοῦ διαληφθέντος ἀνδρὸς, καὶ φρονεῖν ἅμα καὶ ἀποφαίνεσθαι· μὴ οὖν ἀντιπίπτωμεν ἀκριβῶς εἰδότες, ὅθεν καὶ ὅπως τὰ τοῦ μεγάλου πονήματα συγκέκριται· πρὸς τούτοις δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ θειοτάτου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ἄκουε λέγοντος. ὅτι περιέσχεν ἐν κύκλῳ τὰ πάντα τὸ οὐράνιον σῶμα, τὴν δὲ μέσην τοῦ παντὸς ἀπέλαβε χώραν τὰ βαρέα καὶ καταφερῆ τῶν σωμάτων· γῆ τε καὶ ὕδωρ ἀλλήλοις διακρατούμενα, καὶ ἡ μὲν κυκλοφορουμένη οὐσία διὰ τῆς ὀξείας κινήσεως τὸν ἀστὸν τῆς γῆς ἐν κύκλῳ περισφίγγει· καὶ οὔτε ἡ γῆ τῆς ἰδίας βάσεως μετατίθεται· οὔτε οὐρανὸς ποτὲ τὸ σφοδρὸν ἐνδίδωσι καὶ ὑποχαλᾷ τῆς κινήσεως. ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι τὴν μέσην ἀπέλαβε χώραν τοῦ παντὸς ἡ γῆ, καὶ ὁ θειότατος Ἰωάννης Δαμασκηνὸς ἐν τῷ περὶ γῆς κεφαλαίῳ σαφέστατα ἔδειξεν οὕτως εἰπών· ἥττων δὲ ἡ γῆ, καὶ πάνη σμικροτέρα ἐστὶ τοῦ οὐρανοῦ· ὥσπερ τις στιγμὴ ἐν μέσῳ τούτου κρεμαμένη· καὶ τούτου χάριν ἀμφιβάλλειν οὐκ εὔλογον. ὅρα γὰρ ὅτι καὶ τὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐξήρτηται· ἐν γὰρ τῇ διαληφθείσῃ ὁμιλίᾳ καὶ τάδε περὶ τούτου φησίν. τῷ δὲ ἡλίῳ οὐδεὶς ἐστιν ἐγγυτέρω, καὶ οὐδεὶς ἐστι πορρωτέρω, ἀλλ' ἐξίσου τοῦ δύματος τοῖς κατὰ πᾶν μέρος τῆς γῆς ᾠκισμένης προσβάλλει. Εὔδηλον οὖν ἐντεῦθεν ὡς εἴπερ ἡ γῆ μὴ κατὰ μέσον τοῦ παντὸς ἀπαιώρητο, οὐκ ἂν ὁ ἥλιος ἀφ' ἡμῶν, ὡς ὁ διαληφθεὶς ἔφη Πατὴρ, ἁπανταχόθεν ἐξίσου διήστατο· ταῦτα μὲν οὖν ἀριδήλως παρίστησι τὸν οὐρανὸν κυκλοτερῆ τε καὶ ἀκίνητον ὄντα, καὶ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τούτοις ἀντίκρισις· εἰ δὲ τὸ προφητικόν μοι παράγεις ῥητὸν τὸ λέγον· ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν· κἀντεῦθεν ἡμικύκλιον εἶναι δισχυρίζῃ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀκίνητον· ἐκεῖθεν σοι κἀγὼ τὸν ὑπερούσιον πάντως θεὸν ἀνθρωπόμορφον εἶναι διαμαρτύρομαι, καὶ ἐνσώματον· δράκα γὰρ ὁ προφήτης αὐτῷ καὶ σπιθα-

θαμὴν περιτίθησιν· ἀλλὰ καθάπερ δι' αὐτῶν τοιούτων ῥημάτων, δρακος τὲ λέγω ϗ σπιθαμῆς, μικρὸν μέρος τῆς ὅλης τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τροπικῶς ὁ προφήτικος λόγος ἐνέφηνεν, οὕτω διὰ τὸ εἰπεῖν, ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὥσει καμάραν, τὴν εὐκολίαν τῆς τέχνης ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα παρήγαγε πανσόφως ὑπεσημείνατο· ϗ οὐκ ἐμὰ ταῦτα τὰ ῥήματα· ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης οὕτω με πείθει περὶ τούτου φρονῶν ἐν τῷ περὶ οὐρανοῦ κεφαλαίῳ ϛ τάδε διεξιών· τινὲς μὲν ἡμισφαίριον τὸν οὐρανὸν ἐφανθάσθησαν ἐκ τοῦ τὸν Δαβὶδ λέγειν, ὁ ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν. ϗ τὸν Ἡσαίαν ὡσάυτως· ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν, ϗ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον· ὅτι δὲ περιφερόμενος ὁ οὐρανὸς, ϗ αὐτὸν συμπεριφέρει τὸν ἥλιον, ἐδήλωσε μὲν ὁ νυσσαῖος θεῖος Γρηγόριος τὴν θείαν ὑπερεκπληττόμενος δημιουργίαν, ϗ λέγων· τίς περιάγει τὸν οὐρανὸν ὥστε ὑπὲρ γῆς τὸν φωστῆρα γενέσθαι; οὐχ ἧττον δὲ τὰ περὶ τούτου, ϗ αὐτὸς ὁ μέγας ἐνέφηνε Μάξιμος ἐπεξηγούμενος τὸ τῆς παλαιᾶς ῥητὸν τὸ λέγον· στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαὼν ϛ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγας Αἰλὼμ· ϗ οἷον θαυμάζων τὴν ἀρρήτου τοῦ Θεοῦ ϗ σοφίαν ϗ δύναμιν ϗ τάδε κατὰ ῥῆμα διέξεισιν· ἡλίου τε ϛ σελήνης δρόμον ἔπεσχεν ἀκόλυτον ὁ Θεὸς παραδόξως τὴν ἀεικίνητον τοῦ παντὸς φύσιν στήσας ἀκίνητον. Τί τούτου παραδοξότερον; τί τῆς κυκλικῆς τοῦ παντὸς φύσεως ἐκφαντικώτερον; ϗ ταῦτα τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὴν τῶν οὐρανῶν κυκλικὴν περιδίνησιν ὑπεμφαίνοντος· μὴ οὖν ἄναρχα φαντάζου, ὦ ἄνθρωπε, τὰ ὁρώμενα, μήδ' ἐπειδὴ κύκλῳ σε περιτρέχει τὰ κατ' οὐρανὸν κινούμενα. ἡ δὲ τοῦ κύκλου ἀρχὴ τῇ προχείρῳ ἡμῶν αἰστήσει οὐκ εὐληπτος, ἄναρχον ἡγοῦ τῶν κυκλοφορικῶν σωμάτων τὴν φύσιν. Ἀλλὰ ϗ ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος οὐ περὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων, περὶ δὲ τῶν φωτῶν τὸν λόγον ποιούμενος, ϛ τάδε φησίν· οἶδα ϗ ἕτερον φῶς τὴν κυκλικὴν τῶν ἀστέρων περίοδον, εἰ μὲν οὖν ἡμίτομος ὁ οὐρανὸς, ϛ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ φαινόμενον ἄνωθεν, εἰ οὐκ ὑποστρέφει τὴν γῆν ὁ ἥλιος κάτωθεν πόθεν, λοιπὸν οἱ ἀστέρες, ϗ τινὶ τρόπῳ κυκλικὴν ποιοῦνται περίοδον; εὔδηλον οὖν ἐντεῦθεν ὡς οὐκ ἐναντιούμενος τοῖς λοιποῖς πατράσιν ὁ θειότατος Ἰωάννης· ἀλλὰ τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενος, ϛ πείθων τοὺς ἁπλουστέρους μὴ τοῖς εἱμαρμένην, ϗ τύχην δοξάζουσι συναρπάζεσθαι· μήδε τὴν ζωὴν αὐτῶν ταῖς τῶν ἄστρων κινήσεσιν ἀναρτᾷν, ϗ ἐντεῦθεν ἀπάγεσθαι τοῦ θεοῦ, ϗ τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος παρασύρεσθαι, τοιαῦτα γράφειν ὁ παμμέγας εὐμεθόδως οὐ παρητήσατο· ϗ τί χρὴ πόλλα λέγειν; ὁ θεοφάντωρ ϛ μέγας Διονύσιος ἐν τῷ τετάρτῳ αὐτοῦ κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ περὶ ἀγαθοῦ διδάσκει φωτὸς, ϗ τάδε περὶ τούτων ἀριδήλως διείληφε· τήντε τοῦ οὐρανοῦ φημὶ παράδοξον κίνησιν, τὴν κυκλικὴν τῶν ἀστέρων περίοδον, τὴν μεταβατικὴν αὐτῶν δίοδον, ϛ τὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν μεγάλων φωστήρων ἀποκατάστασιν, καθ' ἣν ἐνιαυτοί τε ϗ μῆνες ἐκμετρῆσθαι εἰώθασι. Τοῦτο οἶμαι ϗ τὸν σοφὸν Σολομῶντα αἰνίττεσθαι λέγοντα. Ὅτι ὁ ἥλιος ἀπάρχεται πρὸς νότον, ϗ κυκλοῖ πρὸς βοῤῥᾶν ὥστε, τῷ μὲν οὐρανῷ, ϗ ἄκων συμπεριφερόμενος ὁ ἥλιος, ποιεῖ τὸ νυχθήμερον· ἔθετο γάρ φησι ταῦτα εἰς σημεῖα, ϗ εἰς καιροὺς, ϗ εἰς ἡμέρας, ϗ εἰς ἐνιαυτούς· τὴν αὐτοῦ δὲ πορείαν ἠρέμα ποιούμενος τὴν ἀπὸ δυσμῶν δηλονότι πρὸς ἀνατολάς· ϗ ἀπὸ τοῦ ζωδίου μεταβαίνων εἰς ζώδιον,

do, *qui subspendit coelum quasi fornicem*, facilitatem artis, qua ex non existentibus omnia produxit, sapientissime subindicavit. Et haec verba non sunt mea. Damascenus *Ioannes* in Capite de coelo, de hoc opinans me edocet, dum ita differit: *Quidam sane hemisphaerium esse coelum opinati sunt, propterea quod David dicat: Qui extendit coelum tamquam pellem; & Isaias quoque: Qui subspendit coelum quasi fornicem*. Et haec quidem hactenus. Coelum autem circumferri & cum eo simul circumferri ipsum Solem, manifestavit quidem *D. Gregorius Nyssenus* divinum admirans opificium, & ita loquens: *Quis circumducit Coelum, ut sit luminare super terram?* Non minus vero, quae ad hoc attinent, magnus ipse *Maximus* edidit, dum exponit Veteris Testamenti huiusmodi dictum: *Stet Sol contra Gabaon, & Luna supra valles Elom*; & veluti ineffabilem Dei sapientiam, & potentiam admirans, hisce iisdem verbis dicit. *Solis, & Lunae cursum inoffensum Deus continuit mirabiliter, semper mobilem Vniversi naturam efficiens immobilem*. Quid hoc admirabilius? Quid sphaerica Vniversi natura evidentius? Haec quoque magni *Basilii* coelorum orbicularem vertiginem ostendentis, *Ne igitur, o homo, sine principio, quae cernuntur, opinare; neque coelestia corpora, quae moventur, quoniam circulo te circumcurrunt, & circuli initium expedito nostro sensui captu facile non est, sine principio corporum se in orbem moventium naturam existima*. Sed excellens Theologia *Gregorius* non de gentilibus Philosophis, sed de Luminibus verba faciens, haec inquit: *Novi & alterum lumen, circularem astrorum viam*. Si igitur semisectum est coelum, & hoc est, quod desuper adparet hemisphaerium; & si infra terram Sol minime circumit, unde tandem, & quomodo circularem cursum stellae peragant? Hinc ergo manifestissimum est, non ut ceteris Patribus adversantem, sed opportune, divinissimum *Ioannem* loquutum esse, simpliciores persuadere conantem, ne ab iis, qui fortunam, fatumque credunt, seduci se sinerent, neque suam ipsorum vitam astrorum motibus adscriberent; adeoque ne abducerentur a Deo, & a recta sententia divellerentur, haec Magnus scribere non dedignatus est. Quid plura? Theologus ille magnus *Dionysius* in quarto suo capite, in quo de bono lumine differit, haec pariter de his manifeste edocet: *Coeli dico mirabilem motum, & circularem astrorum cursum, & ipsorum transgredientem transitum, & ex hoc in idem magnorum luminarium restitutionem, secundum quam annos, mensesque metiri consuevimus*. Hoc quoque sapientem Salomonem clam innuisse existimo, ubi dicit: *Sol ab Austro surgit, & rotatur ad Aquilonem*, ita ut cum coelo, & invitus circumactus diem, noctemque efficiat; *Posuit enim*, inquit, *haec in signa, & tempora, & dies & annos*; suum enim transitum clam ab Occidente faciens, adparens in Oriente, & a signo in signum transiens, annum perficit. Annus enim nihil aliud est, quam ab eodem in idem signum iterum restitutio. Et si minus his, quae dicuntur, saltem ipsi magno *Basilio*, fidem adhibeas; in septima enim Homilia haec eadem edisserit. Ex-

plicans quippe hoc laudatum dictum: *Et erunt in signa, in tempora, & in annos*, & exinde quomodo annum Sol absolvat ostendens, haec quoque subiicit: *Solaris autem annus est ab eodem in idem signum iuxta Solis motum restitutio*. Haec autem ita sese habere, & ad Orientem ab Occidente, Solem, & Lunam suum cursum peragere Damascenus *Ioannes* perspicue demonstravit, hisce iisdem verbis enarrans: *Solem, & Lunam, Martem, & Saturnum planetas adpellarunt, quia adversus coelum motum faciunt; nam coelo, & ceteris astris, ex Oriente in Occidentem se moventibus, ipsi ab Occidente in Orientem motum habent. Hoc ex Luna ad vesperam paulisper retrocedente cognoverimus*. Si haec ita se habent, ex Lunae reversionibus, & reliqui Planetae, unde & quomodo moveantur, manifeste demonstravit. Manifestissimum omnino cum semper mobili coelo Solem circumactum diei, noctisque spatium perficere. Nam, nisi ex Oriente in Occidentem Sol moveretur, si per diei, noctisque spatium suam faceret restitutionem, ubi nam tandem Solis circulus ille, qui annum complet? Ah haec quaeso respondeant; neque enim ad dies tantum perficiendos Sol constitutus est; sed & ad tempora, & annos, ut praecedens sermo iam demonstravit. Talia ergo, tantaque testimonia habens, ne amplius adversere, neque huius Beatissimi insistens operibus ceteros Sanctos despicias. Etenim si anathemati subiicere videtur eos, qui Coelum non esse fixum, & semisectum adfirmant; non tamen reliquis sanctis Patribus obsistens, sed his adhaerens, quum sententiam hanc Manichaicam, & impiam reddere conatus esset, haec inquit. Etenim hi, qui Manetis placitis inhaerentes aegrotant, Dominum ad animarum nostrarum salutem duodecim vasa fabricasse existimarunt, quae per sphaeras conversa morientium animas adtollerent, & in Luna collocarent, in fidem suae ipsorum vaniloquentiae huius incrementum, & diminutionem adducentes. Fabulam hanc igitur, uti diximus, stirpitus evellere nitens, severioribus quoque rationibus uti contendit in illos, qui coelum rotundum, & semper mobile adserunt. Et haec sunt quae *Chrysostomus* ait, & hac ratione se habent. Solem vero infra terram subterlabi, non quidem transverse, ut quidam putant, & obscurum aerem efficere (nam si transverse Sol excurreret, adeo aer non obtenebraretur) manifestatum quidem hoc fuit ab ipso Theologo *Gregorio* in libro suo de Theologia ita dicente: *Diei conditor Sol est supra terram, sub terra vero noctis est conditor*. Non minus hoc & ab ipso Damasceno *Ioanne* pertractatum fuit, in capite enim de luce, igne, & luminaribus, haec ait: *Quarta die fecit Deus Luminare maius, videlicet Solem ad principatus, & potestates diei; per ipsum enim dies efficitur: siquidem dies est, dum Sol supra terram, nox vero dum infra terram lucet; & noctis intercapedo est Solis ab Occidente usque in Orientem sub terra cursus*. Eadem vero verbis hisce magnus *Basilius* explanat. Ad dictum enim habens: *Et vocavit Deus lucem, diem, & tenebras noctem*, haec dicit: *Et nunc quidem post Solis productionem dies est, quum a Sole in hemisphaerio supra terram lucente aer illumi-*

τὸν ἐνιαυτὸν ἐκπληροῖ· Ἐνιαυτὸς γὰρ ȣ̓δὲν ἄλλο ἐςὶ, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τȣ̃ ἀυτȣ̃ σημείȣ ἐπὶ τὸ ἀυτο πάλιν ἀποκατάςασις. ϗ ἐι μὴ πέιθει τοῖς λεγομένοις, ἀυτῷ τῷ μεγάλῳ Βασιλέιῳ πείσθιλι. ἐν γὰρ τῇ ἕκτῃ ὁμιλίᾳ ἀυτȣ̃, ϗ τάδε περὶ τȣ́τȣ διέξεισιν ἐπεξηγȣ́μενος, ϗ γὰρ τὸ διαλῆφθεν ῥητὸν τὸ λέγον· ϗ ἔςωσαν ἐις σημέια, ϗ ἐις καιρȣ̀ς ϗ ἐις ἐνιαυτȣ̀ς· ϗ δεικνύων ἐντεῦθεν ὅπως ὁ ἥλιος ἀποτελεῖ τὸν ἐνιαυτὸν, ϗ τάδε φησίν. Ἡλιακὸς δέ ἐςιν ἐνιαυτὸς, ϗ ἀπὸ τȣ̃ ἀυτȣ̃ σημέιȣ ἐπὶ τὸ ἀυτὸ σημεῖον κατὰ τὴν κείνησιν τȣ̃ ἡλίȣ ἀποκατάςασις· ὅτι δὲ ταῦτα ȣ̔́τως ἔχει· ϗ ὅτι πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ δυσμῶν, ὁ, τε ἥλιος, ϗ ἡ σελήνη, τὴν ἰδίαν ποιȣ̃νται πορείαν, ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἀριδηλότερον ἔδειξε κατὰ λέξιν ȣ̔́τω διεξιών· ἥλιον, ϗ σελήνην ἄρεάτε ϗ κρονὸν πλανήτας ἐκάλεσαν. ὅτιπερ ἐναντίως τȣ̃ ȣ̓ρανȣ̃ ποιȣ̃νται τὴν κίνησιν. τȣ̃ γὰρ ȣ̓ρανȣ̃ ϗ τῶν λοιπῶν ἀςέρων ἐξ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς κινȣμένων· ἀυτοὶ δὲ ὁι ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολὰς τὴν κίνησιν ἔχȣσι· ϗ τοῦτο γνωσόμεθα ἐκ τῆς σελήνης καθ' ἑσπέραν μικρὸν ἀναποδιζȣ́σης· ἐι δὲ ταῦτα ȣ̔́τως ἔχει, ἀπὸ τῆς σελήνης ἀναποδυσμῶν ϗ τȣ̀ς λοιπȣ̀ς πλανήτας, ὅθεν ϗ ὅπως ποιȣ̃νται τὴν κίνησιν ἀριδήλως ἐνέφηνε· πρόδηλον πάντως ὅτι ϗ ἀεικινητῷ ȣ̓ρανῷ συμπεριφερόμενος ὁ ἥλιος ἀποτελεῖ τὸ νυχθήμερον· ἐι γὰρ ἐξ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς ἐκινεῖτο ὁ ἥλιος. ἐι διὰ νυχθημέρȣ τὴν ὀικέιαν ἐποιεῖτο ἀποκατάςασιν, τὸ λοιπὸν ὁ τȣ̃ ἡλίȣ κύκλος ἐκεῖνος ὁ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκπληρῶν, δώτοσαν ἐπὶ τȣ́τοις ἀπόκρισιν· ȣ̓ δὲ γὰρ ἡμέρας ἐτάχθη μόνον ὁ ἥλιος ἐκτελεῖν, ἀλλὰ ϗ καιρȣ̀ς, ϗ ἐνιαυτȣ̀ς, ὡς ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐγνώρισε· τοιαύτας μὲν ȣ̃ν ϗ τοσάυτας ἔχων τὰς μαρτυρίας μὴ ἐπὶ πλέον ἀντίπιπτε· μηδὲ τȣ̀ς λοιπȣ̀ς ἁγίȣς ἀθετεῖ, τοῖς τȣ̃ παμμάκαρος ἐντυγχάνων πονήμασιν. ἐι γὰρ ϗ ἀναθήματι καθυποβάλλειν δοκεῖ τȣ̀ς μὴ τὸν ȣ̓ρανὸν πεπηγμένον ἔιναι ϗ ἡμίτομον λέγοντας· ἀλλ' ȣ̓κ ἐναντιȣ́μενος τοῖς λοιποῖς ἁγίοις πατράσιν. ἀλλ' ἐμμένων πρὸς τοῖς ἄλλοις, ποιῆσαι ϗ ἀυτὸ τὸ Μανιχαϊκὸν ϗ ἄθεον πειρόμενος φρόνημα φησί· ϗ γὰρ ὁι νενοσηκότες τὰ Μάνεντος, ὅτι Κύριος διὰ τὴν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρίαν κάδδȣς δώδεκα ἐμηχανήσατο, ὃι διὰ τῆς σφαίρας ςρεφόμενοι, τὰς τῶν θνησκόντων ἀνεμῶνται ψυχὰς, ϗ τῇ σελήνῃ ταῦτας ἐναποτιθέασιν. Εἰς πίςιν τῆς ἀυτῶν ματαιολογίας ϗ τὰς αὐξομειώσεις τάυτης παράγοντες· πρόριζον ȣ̃ν ὡς ἔφημεν τὴν μυθολογίαν τάυτην ἀνάσπασαι μαχόμενος, ϗ λόγοις ἀυςηροτέροις κεχρῆσθαι παρεβιάζετο κατὰ τῶν σφαιροειδῆ λεγόντων εἶναι τὸν ȣ̓ρανὸν ϗ ἀεικίνητον· ϗ τὰ μὲν τȣ̃ Χρυσοςόμȣ τοιαῦτα, ϗ τȣ̃τον ἔχει τὸν τρόπον. Ὅτι δὲ τὴν γῆν ὑποτρέχων ὁ ἥλιος οὐ μὴν ἐκπλαγίȣ, καθά τινες οἴονται ἀφεγγῆ τὸν ἄερα καθίστησιν. Εἰ γὰρ ἐκ πλαγίȣ διοδέυων ὁ ἥλιος ȣ̓κ ἐπὶ τοσȣ̃τον ὁ ἀὴρ ἐσκοτίζετο· δεδήλωται μὲν ϗ ἀυτῷ τῷ θεολόγῳ Γρηγορίῳ ἐν τῷ περὶ θεολογίας ἀυτȣ̃ λέγοντι· ἡμέρας μὲν δημιουργὸς ὁ ἥλιος ὑπὲρ γῆς ὢν, ὑπὸ δὲ γῆν ὢν δημιȣργὸς τῆς νυκτὸς. Οὐχ ἧττον δὲ περὶ τȣ́τȣ, ϗ ἀυτῷ τῷ Δαμασκηνῷ Ἰωάννῃ διάληπται· ἐν γὰρ τῷ περὶ πυρὸς φωτὸς ϗ φωστήρων κεφαλαίῳ ϗ τάδε φησί. τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν φωςῆρα τὸν μέγαν ἤτοι τὸν ἥλιον ἐις ἀρχὰς ϗ ἐξȣσίας τῆς ἡμέρας· δι' ἀυτȣ̃ γὰρ ἡ ἡμέρα συνίςαται· ἡμέρα

ρα γὰρ ἐςὶν ἐν τῷ τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆς εἶναι, νὺξ δὲ ἐςὶ ἐν τῷ τὸν ἥλιον ὑπὸ γῆν εἶναι· καὶ διάςημα νυκτός ἐστιν ὁ ἀπὸ δύσεως ἕως ἀνατολῆς ὑπὸ γῆν ἡλίου δρόμος· τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις καὶ ὁ μέγας διέξεισι Βασίλειος· ἐν γὰρ τῷ ῥητῷ τῷ λέγοντι, καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν, καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσεν νύκτα, καὶ τάδε φησί. καὶ νῦν μὲν μετὰ τὴν τοῦ ἡλίου γένεσιν ἡμέρα ἐςὶν ὁ ὑπὸ ἡλίου πεφωτισμένος ἀὴρ ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίῳ λάμποντος· καὶ νὺξ σκίασμα γῆς ἀποκρυπτομένου ἡλίου γινόμενον· ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι μὴ τοῦ ἡλίου τὴν γῆν ὑποτρέχοντος οὐκ ἂν ἐπὶ τοσοῦτον ἀφεγγὴς ὁ ἀὴρ, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τοῦτο γνωσόμεθα· ἐν Βρετανίᾳ μὲν τῇ νήσῳ ὀκτὼ καὶ δεκάωρος μὲν ἡ ἡμέρα ἐςὶν, ἑξάωρος δὲ ἡ νὺξ, καὶ οὐ μόνον ἑξάωρος, ἀλλὰ καὶ τὸ σκότος αὐτῆς οὐ πάνυ βαθύ. τοιοῦτον δὲ εἰπεῖν ὁποῖόν ἐςι τὸ παρὰ ἡμῖν λεγόμενον λυκόφωτον, ἐμπίπτουσι γὰρ αὐτοῖς αὐγαὶ τοῦ ἡλίου· τίνος ἕνεκεν; ὅτι κἂν ταῖς νυξὶν αὐταῖς ὁ ἥλιος ἔγγιστα περιςρέφεται, διὰ τὸ βραχύτατον αὐτοῦ μέρος ὑπὸ γῆν καταδύεται, καὶ οἵγε τῶν Βρετανῶν ὀξυδερκέςατοι σαφῶς ὁρῶσι κατὰ τὴν νύκτα, καὶ μικροῦ πάντα τοῖς ὀφθαλμοῖς περιλαμβάνουσι· μάνθανε οὖν ἐντεῦθεν ὡς εἴγε καὶ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς κλίματι· οὐχ ὑπὸ γῆν ὁ ἥλιος διοδεύων ἦν, ἀλλ' ἐγγυςά που κἀνταῦθα περιεςρέφετο, ἡ νὺξ ἀληθῶς οὐχ' ἡ νὺξ ἦν, οὐδὲ πάνυ βαθὺ τὸ σκότος αὐτῆς, ἀλλὰ τοιοῦτον ὁποῖον ἤδη φθάσας ἐγνώρισεν· ἅτε τῆς γῆς οὐμενοῦν ἀντιφραττούσης ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτίσι παντάπασιν. ἡ γὰρ νὺξ οὐδὲν, ἄλλο ἐςὶν ἢ σκίασμα γῆς, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος· τοῦ γοῦν ἡλίου μὴ τὴν γῆν ὑποτρέχοντος· ἀλλ' ἔγγιστα περιςρεφομένου ὡς ἄνωθεν εἴρηται, βαθεῖαν γίνεσθαι νύκτα πάντως ἀμήχανον. Ὅτι δὲ οὐκ ἔςιν ἡμίτομος ὁ οὐρανὸς, καὶ τοῦτο μόνον τὸ φαινόμενον ἄνωθεν κατὰ τὸ προφητικὸν δῆθεν ῥητὸν τὸ λέγον· ὁ ςήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν, δηλοῦσι μὲν, καὶ τὰ διαληφθέντα σαφῶς. οὐχ ἧττον δὲ τὰ περὶ τούτου καταμαθεῖν καὶ ἐκ τῶν διαληφθησομένων ῥᾴδιον τοῖς προσέχουσιν· ἐν γὰρ τῷ διαληφθέντι κεφαλαίῳ, καὶ τάδε κατὰ λέξιν ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης διέξεισιν. ἔχει ὁ οὐρανὸς μοίρας τριακοσίους ἑξήκοντα, τὸ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριον ἑκατὸν ὀγδοήκοντα, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὡσαύτως μοίρας ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· ὅτι δὲ σφαιροειδὴς ὁ οὐρανὸς, καὶ αὐτὸς ὁ Συναΐτης θεῖος Ἀναςάσιος σαφέςατα ἔδειξεν· ἐν δὲ τῷ εἰς τὸν ἑξαήμερον λόγῳ αὐτοῦ, ἐν ᾧ τὰ κατὰ Θεὸν ὑπὲρ φύσιν καὶ τέχνης ἀκολουθίαν δείκνυσι, καὶ τάδε φησιν. ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν, δηλονότι τὴν σφαῖραν, εἶτα τὴν γῆν, τουτεςὶ τὸ κέντρον· ἢ γὰρ ἔδει τ' ἀνάπαλιν εἰπεῖν· ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν ἤτοι τὸ κέντρον καὶ τότε τὴν σφαῖραν· εἰ μὴ γὰρ τὸ κέντρον πηχθῇ, οὐκ ἂν ὁ ἐνιαυτοῦ περιγράφηται κύκλος· τὰ αὐτὰ δὲ περὶ οὐρανοῦ, καὶ ὁ τὰ θεῖα πρότερον σοφὸς Ὠριγένης δίδωσι σαφῶς ἡμῖν ἐννοεῖν· ἐντρέπων γὰρ τοὺς παχυμερῶς ἐπερχομένους τὰ τῆς γραφῆς κἀντεῦθεν τὸ Θεῖον δοξάζοντας ἀνθρωπόμορφον, καὶ τάδε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔλεγε· πῶς δὲ ὁ σφαιρικὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ἀεικινούμενος θρόνος δύναται εἶναι τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει καθὰ καὶ δὴ φθάσας ὁ λόγος ἀπέδειξε, μὴ ἐπὶ πλέον ἀντίπιπτε, μηδὲ γραφικὰς τοιαύτας μαρτυρίας παρείσαγε, ἀπὸ τοῦ διαληφθέντος γὰρ ἄνωθεν ἀπο-

ςο-

minatur, *nox vero est terrae umbra*, *quae ab Sole abscondito fit*. Haec autem ita sese habere, & quod minime subter terram Sol non currat, aerem non omnino obscurum esse, vel ex ipsis rebus cognoverimus. In Insula Britannia decem, & octo, horarum dies est, sex horarum vero nox; & non solum sex horarum, sed ipsius tenebrae non omnino profundae, scilicet quale est, quod a nobis dicitur crepusculum: Solis enim fulgores in eos cadunt. Cur? quia ipsa quoque nocte Sol proxime circumfertur; propterea quod pars ipsius brevissima sub terra occulitur, & Britannorum perspicacissimi noctu clare vident, & fere omnia oculis discernunt. Hinc ergo edisces, si in nostro tantum climate, & non sub terra Sol transiret, sed prope hinc, & illinc circumferretur, nox profecto nox non esset, neque omnino profundae ipsius tenebrae, sed eiusmodi, quales praecedens sermo demonstravit, siquidem terra universis solaribus radiis nequaquam opponeretur. Nox enim nihil aliud est, quam terrae umbra, ut ait magnus *Basilius*. Sole siquidem minime infra terram circumeunte, ut superius dictum est, profundam fieri noctem omnino impossibile. Coelum autem semisectum non esse, nec hoc solum, quod desuper adparet, iuxta videlicet Prophetae dictum, *Qui subspendit coelum quasi fornicem*, dilucide, quae dicta sunt, manifestant. Non minus vero ea, quae ad hoc spectant, ex adducendis animum intendentibus perdiscere facile est. In laudato namque capite haec hisce iisdem verbis Damascenus *Ioannes* disserit. *Tercentum & sexaginta partes habet Coelum, centum octoginta hemisphaerium supra terram, & quod sub terra est pariter centum octoginta*. Divinus quoque *Anastasius* Synaita Coelum in similitudinem sphaerae esse manifestissime ostendit in suo Sermone in Hexaemeron, in quo, quae a Deo sunt, supra naturam, & artis rationem esse demonstrat, & ita infit: *Creavit Deus coelum*, *hoc est sphaeram*, *primum*, *deinde terram*, *centrum scilicet*. Vel enim iterum dixisse oportebat: *Fecit Deus terram*, *& coelum*, *centrum videlicet*: *& tunc sphaeram*. Nisi enim centrum fixum esset, non utique anni circulus circumscriberetur. Eadem autem de Coelo, & divina antea sapiens *Origenes* nobis dat aperte intelligere; evertens enim, qui illotis manibus accedunt ad enarrandam Scripturam, & exinde humana forma praeditum Deum putant, & haec ceteris addidit. *Quomodo rotundum*, *semperque mobile*, *coelum sedes Dei esse potest?* Si autem haec ita se habent, ut praecedens sermo demonstravit, ne amplius repugnes, neque huiusmodi divinae Scripturae testimonia adferas; a supra laudato enim Apostoli dicto: *Quod fixit Dominus*, *& non homo*, nihil aliud significatum existima, quam certam coeli productionem, & constitutionem, & perpetuam illius coniunctionem, & concentum; nam si immobile esset coelum propter firmitatem, quae a Deo fixum fuisse dicitur, Lunam quoque in eodem loco manere, non semper mobilem esse, oportebat: siquidem fundamenta aedificaverant firmis, *Lunam enim*, dicit, *& Stellas*, *quae tu fundasti*. Ex his ergo omnibus edisce, o sacrum caput, non sine consilio ab aurea verba

ba fundente, divinoque *Ioanne*, de his ita disputatum esse. Nisi enim hoc esset, nonne laudatis Patribus adversans crederetur? Impossibile quippe est ad invicem aliter unquam sentire, prout mihi videtur, qui in uno, eodemque spiritu loquuti sunt.

ϛολικȣ̃ ῥητȣ̃ τȣ̃ λέγοντος· ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, ϗ οὐκ ἄνθρωπος, μηδέν τι ἕτερον αἰνίττεσθαι νόμιζε, ἢ τὴν ἀσφαλῆ τȣ̃ ὀυρανȣ̃ παραγωγήν τε ϗ σύϛασιν, ϗ τὴν εἰς αἰῶνας αὐτȣ̃ συνοχὴν ϗ συγκρότησιν· εἰ γὰρ ἀκίνητος ἦν ὁ ὀυρανὸς διάγε τὴν πῆξιν ἣν λέγεται πηχθῆναι παρὰ Κυρίȣ, ἔδει πάντως ϗ τὴν σελήνην ἐπὶ τȣ̃ αὐτȣ̃ μένειν, οὐ μὴν ἀκίνητον εἶναι, ἅτε θεμελίοις ἐπῳκοδόμησεν στεῤῥοῖς. σελήνην γὰρ φησιν ϗ ἀϛέρας ἃ, σὺ ἐθεμελίωσας. ἐκ τούτων ȣ̃ν πάντων μάνθανε, ὦ ἱερὰ κεφαλὴ, ὅτι κατ᾽ οἰκονομίαν τῷ χρυσοῤῥήμονι ϗ θείῳ Ἰωάννῃ τὰ περὶ τȣ́των ἐκτέθειται· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν τοῖς διαληφθεῖσιν ἁγίοις πατράσιν ἀντιπίπτων ἐφαίνετο· ἀμήχανον γὰρ πρὸς ἀλλήλȣς ἄλλως πῶς ἐναντιȣ̃σθαι καθάγε τε ὡς τὸ δοκȣ̃ν ἐμοὶ τοὺς ἐν ἑνὶ, ϗ τῷ αὐτῷ λαλήσαντας πνεύματι.

FINIS.

Ἑρμηνεία

Τῦ σοφωτάτυ ϗ ὑπερτίμυ

ΨΕΛΛΟΥ

ΕΙΣ ΤΟ

ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ

Διὰ ϛίχων πολιτικῶν, πρὸς τὸν βασιλέα κύριον Νικηφόρον τὸν Βοτανιάτlω.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἐπείπερ τὸ φιλομαθὲς τὸ σὸν, ὦ ϛεφηφόρε,
Ἑρμlωδυθῆναι γλίχεται τὴν ξένην ϗ ποιϰίλlω
Τὴν τῶν ἀσμάτων ἄσματος ἐξήγησιν ϗ γνῶσιν.
Ἰδὺ συ τῷ θεσπίσματι πεισθέντες αὐτοκράτωρ,
Καὶ τὰς ἐλπίδας θέμϩνοι πρὸς ͳ δεσπότlω πάντων,

Meursii Tom. VIII. Δη-

MICHAELIS PSELLI

IN CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS PARAPHRASIS

Politicis versibus, e Gregorio Nysseno: ad Nicephorum Botoniatem Imp. CP.

Interpretibus AND. SCHOTTO S. I. *Antuerp.* *&* FRANCISCO ZINO, *Veronensi*.

PROOEMIVM.

QVandoquidem ingens discendi tuum studium, Imperator, explicari a me exoptat, atque enarrari, reconditum illud, mireque varium *Cantici Canticorum* opusculum en tibi dicto audiens, Imperator, ac spe fretus summi omnium Conditoris, morem gero. Sed & integram poene *Canticorum* enarra-

S

1 De Psello. Vixit Michael Psellus ante 10 amplius annos, sub pluribus Imperatoribus, ut doctrina praestantissimus, ita fama clarissimus. Audiamus quae de eo Anna Comnena Alexiad. lib. v. Καὶ Μιχαὴλ ἐκείνῳ τῷ Ψελλῷ ἐν ὑςέρῳ προσωμίλησεν, ὃς ϗ πάνυ τοι παρὰ διδασκάλοις σοφοῖς ἐφοίτησε. διὰ φύσεως ϳ δεξιότητα, ϗ νοὸς εὐθύτητα, τυχὼν μέν τι καὶ θεῦ ἀρωγῦ. πρὸς τύτοις διὰ ͳ θερμοτάτlω ἱκεσίαν ͳ μητρὸς αὐτῦ ἐπαγρυπνύσης συχνῶς, τῷ ἐν τῷ ναῷ τῦ κύρυ ͳ θεοτόκυ σεπlῷ ἀκονίσμαlι, ϗ θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ὑπὲρ τῦ παιδὸς ἐκκαλυμένης, ὡς ἄκρον σοφίας ἁπάσης ἐλαληκὼς, ϗ τὰ Ἑλλήνων ϗ Χαλδαίων ἀκριβωσάμϩνος, γέγονε τοῖς τότε χρόνοις περιβόητ☉ ἐν σοφίᾳ. Et occurrit eius mentio pluries ibidem. Legatus missus est a Michaele Stratiotico ad Isaacium Comnenum. Cedrenus. ἐκεῖ ϳ αὐτῷ γϩομένῳ, φθάνυσι ϗ πρεσβύlαὶ βασιλέως· ὁ πρόεδρ☉ Κωνςαντῖν☉ ὁ Λειχύδης, ὁ πρόεδρ☉ Θεόδωρ☉ ὁ Ἀλωπὸς, Κωνςαντῖν☉ ὁ Ψελλὸς ὁ ͳ φιλοσόφων ὕπατ☉. Sed non recte confundit nomina; & Constantium pro Michaele, quemadmodum Theodorum pro Leone posuit. Zonaras Annal. III. in Michaele Stratioco. ϛέλλονται τοίνυν πρὸς τὸν Κομνlωὸν πρεσβεύσοντες, ἄνδρες τῶν ἐκκρίτων ͳ συγκλήτυ βυλῆς, οἱ δ' ἦσαν ὁ πρόεδρ☉ Κωνςαντῖν☉ ὁ Λειχύδης, ὁ πρόεδρ☉ Λέων ὁ Ἀλωπὸς, ϗ Μιχαὴλ ὁ σοφώτατ☉ Ψελλὸς, τῶν φιλοσόφων ὢν ὕπατος. Postea praefectus pueritiae Michaelis Ducae iunioris. Idem Zonaras in eius vita. Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐχόλαζε πράξεσι, τῦ ὑπάτυ ͳ φιλοσόφων ϗ ὑπερτίμυ, Μιχαὴλ τῦ Ψελλῦ, λόγοις τὸ δοκεῖν αὐτὸν ἐμβιβάζοντ☉, ϗ διδάσκοντ☉. νῦν μὲν τὴν γραμματικὴν τέχνlω, ϗ μέτρα, ȣ διαλέκτυς, νῦν δ' ἵνα κατὰ ῥήτορας διαλέγοιτο, νῦν δ' ἱςορίαις αὐτὸν προσεθίζοντ☉, ἄλλοτε ϳ φιλοσόφων θεωρημάτων ἀκροᾶσθ παρασκευάζοντ☉. Alius ab hoc est, cuius meminit Georgius Logothetes, vir militaris, sub Theodoro Lascare. Ὁ ϳ βασιλεὺς Θεόδωρ☉, ἐπεὶ περὶ τῶν γεγϩημένων ἐπύθετο, ἐπέσδσε πρὸς τὴν ἕω παλινοςῆ-

A σαι. ϗ ἀφεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ϗ τοῖς κατὰ δυσμὴν μέρεσιν εἰς φύλαξιν, τὸν πατρόπαππον θεῖον αὐτῦ Λάσκαριν, ϗ Μιχαὴλ τὸν Ψελλὸν, μϛ' μικρῦ ϛρατεύματ☉. Scripta eius plurima exstant; & adservantur alia quoque adhuc inedita in Italiae Bibliothecis, aliisque. Vide de eo Conradi Gesneri Bibliothecam, ad quae omnia ego addo *Historiarum Opus*, laudatum Zonarae lib. III. in Isaacio Comneno. ὁ μὲν γὰρ πολὺς τὴν γλῶτταν ὁ σοφώτατ☉ Ψελλὸς, ἐν θέραις ἐκεῖνον λέγει τὸν βασιλέα σχολάζοντα, ϗ συχνάκις B τὴν δεξιὰν λογχοφόρον ἐπ' ἄρκτυς ϗ σύας ἐπανατείνοντα, βληθῆναι πνεύματι ψυχρῷ ͳ πλευράν. Iterum in Romano Diogene. τύτυ ϳ τῦ βουλεύματ☉ εἰσηγητὴς ὁ Ψελλὸς γέγονεν, ὡς ϗ αὐτὸς ἐν τῇ περὶ τύτυ φησὶ συγγραφῇ. Et Theodorus Metochites Hist. Sacrae lib. II. ϗ τῦτο μὲν τὸ Ῥαφαὴλ ὄνομα, ἔμαθες ἤδη ἐκ τῦ Τωβὴτ. τὸ ϳ Οὐριὴλ, καθά φησιν ὁ σοφὸς τῷ ὄντι Ψελλὸς, ὔτε τὰ ͳ παλαιᾶς ὔτε τὰ ͳ νέας ἡμῖν ἐγνώρισεν. Et iterum alibi. ἀλλ' ὁ Ἑζεκίας τὺς πλείυς τῶν ψαλμῶν ἀθετετήσας, ὡς μὴ τῦ Δαβὶδ εἶναι C ὡμολογημένυς, τὺς ἑκατὸν πεντήκοντα ϗ μόνυς ἐπέκρινεν. ὡς ὁ σοφώτατ☉ Ψελλὸς ἱςορεῖ. Nec multo post. ὧν ϳ ἱςόρησεν ὁ Ψελλὸς, ϗ ὁ Γώσηπ☉ μάρτυς ἐςι. Item Cedrenus in ipso Historiae suae initio; ubi Historiographos quosdam commemorat. μϛ' ϳ τῦτον ϗ ἄλλοι ἐπεχείρησαν. οἷον ὁ Σικελιώτης, ϗ ὁ ὑπέρτιμος Ψελλὸς, ϗ ἕτεροι σὺν τύτοις. Laudat quoque semel atque iterum Michael Glycas in Annalibus. Fuit & Ioannes Psellus, cuius Iambos εἰς τὺς ἁγίυς τρεῖς ἱεράρχας. item, εἰς τὰς ἁγίας D ἑπτὰ συνόδυς, habemus inter Theodori Prodromi Epigrammata. Atque huius ipsius puto Iambos, εἰς ἀρετὰς ϗ κακίας, quos cum Heraclide Pontico vulgavit olim Vir Clarissimus Conradus Gesnerus; & errare eum, cum Michaeli nostro tribuit. Eumdem etiam esse existimo, quem in ἡγήτορες laudat Suidas. Λέγει ϳ ϗ ὁ Ψελλὸς,

Ἡγητερία πέφυκε τῶν σύκων ἡ παλάθη.

rationem damus ſimplicioribus tamen verbis, ac protritis. Sapientiſſimus enim propheta Salomon, David filius, ex ea, quae fuit Vriae, tria haec vivus conſcripſit opuſcula. Primum omnibus generale conſilium Proverbia ſcripſit, quae morum continent doctrinam, vitiorumque caſtigationem, officii denique perpetua, divinaque praecepta. Deinde *Eccleſiaſtes* nominatur, vitae hominis vanitatem mortales docens. Tertium vero opus, quod continenter ſubiicitur, hoc ipſum eſt *Canticum Canticorum*, valde varie formam oſtendens perfectionis animae, alias ſub ſpecie venuſta ſponſi, & ſponſae. Clare enim proponit Chriſtum uti ſponſum: Animam viciſſim ut ſponſam, ſponſi ſui captam amore, ac veluti alis amoris ſubvolantem, & gratiis illius ſubnixam. Continet etiam dicta quaedam congruentia Eccleſiae. Sed, cum Deo, interpretationem nunc adgrediar. Adloquitur enim ſic ſponſa Angelos, quos hic *Sionis filias* adpellavit.

Δηλοῦμεν τὴν ἐξήγησιν πᾶσαν τὴν τῶν ᾀσμάτων
Ἐν ἁπλουστέραις λέξεσι καὶ κατημαξευμέναις.
Ὁ γὰρ προφήτης Σολομὼν, ὁ πάνσοφος ἐκεῖνος,
Ὁ παῖς τυγχάνων τοῦ Δαβὶδ, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου,
Τρεῖς συνεγράψατό τινας ἐν βίῳ πραγματείας.
Ἡ μὲν καλεῖται νουνεχῶς τοῖς πᾶσι Παροιμία,
Ἔχουσα παίδευσιν ἠθῶν, παθῶν ἐπανορθώσεις,
Καὶ τῶν πρακτέων συνεχεῖς καὶ θείας ἀποθήκας.
Ἡ δέ πως Ἐκκλησιαστὴς κέκληται τοῖς ἀνθρώποις,
Τὸ μάταιον διδάσκουσα τὸ τοῦ παρόντος βίου.
Ἡ δέ γε τρίτη νουνεχῶς ἐκείνου πραγματεία
Αὕτη τυγχάνει, δέσποτα, τὸ Ἆσμα τῶν Ἀσμάτων,
Τὸν τρόπον παραγγέλλουσα ποικιλοτρόπον ἄγαν
Τῆς τελειώσεως αὐτῆς ψυχῆς τῆς ἀνθρωπίνης,
Ἄλλως ἐνασχήματι 1 τινὶ σεμνονυμφοστολίας·
Σαφῶς γὰρ ὑποτίθεσι τὸν μὲν Χριστὸν νυμφίον,
Νύμφην δὲ πάλιν τὴν ψυχὴν ἐρῶσαν τοῦ νυμφίου,
Καὶ πρὸς ἐκεῖνον 2 χάριτας ἀνηπταμένην 3 τάχα,
Ἔχει δ' ἐμφάσεις καί τινας περὶ τῆς ἐκκλησίας.
Ἀλλ' ἐπαρξώμεθα λοιπὸν σύν γε Θεῷ τῶν λόγων.
Φησὶν ἡ νύμφη παρελθοῦσα πρὸς τοὺς ἀγγέλους τάδε,
Οὓς θυγατέρας τῆς Σιὼν ἐκάλεσεν ὁ λόγος.

Verſ. 4. Ex Hom. II. Gregor. Nyſſen. in Cantic.

Nigra ſum, ſed formoſa, filiae Ieruſalem: ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis.

ANgelos his verbis ſponſa adfatur, quae ipſis erant verbis adponenda, non carminis legibus adſtringenda. Audite, ait, verba mea filiae coeleſtis Ieruſalem (ſic triumphantis:) Et quidem ſimul & *pulcra* exiſto, & *nigra*. *Nigra* quidem, ut tentorium *Cedar* adpaream, quia tranſilivi inquam eius mandatum. *Cedar* enim Ebraeis ſonat obſcurum, & denſas tenebras: *Pulcra* vero ſum viciſſim, poenitens facti: commortua Chriſto Ieſu vere pacifico. Salomon enim merito audit pacificus. Tu vero, ne ſtupore percellaris dicente ſponſa, ſe & nigram eſſe, & pulcram. Omnis enim anima ad virtutem proceſſum faciens, ad lucem accedit, fugitque tenebras; ſic lucida ſimul, & munda evadit. Siquidem quantum ad virtutem laborando accedit, tantum a fraudulentis diſcedit tenebris, clariorque fit, ac ſplendidior.

Μέλαινά εἰμι, καὶ καλὴ, θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, ὡς σκηνώματα Κηδὰρ, δέῤῥεις Σολομῶντος.

ΤΑῦθ' ὁμιλεῖ τοπρώτιστον ἡ νύμφη τοῖς ἀγγέλοις.
Κρὴ γὰρ αὐτὰ τὰ ῥήματα τῆς νύμφης προτιθέναι,
Καὶ μηδαμῶς στιχοπλοκεῖν ταῦτα καὶ μεταλλάττειν.
Ἀκούσατέ μου τῆς φωνῆς, φησὶν, ὦ θυγατέρες
Τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ σῆς σεβασμιωτάτης.
Ὁμοῦ γὰρ ἔγωγε καλὴ καὶ μέλαινα τυγχάνω.
Μέλαινα μὲν ὡς τοῦ Κηδὰρ σκήνωμα προφανεῖσα,
Φημὶ δὲ παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τῆς πρώην.
Ὁ γὰρ Κηδὰρ ὁ ζοφερὸς λέγεται καὶ σκοτώδης.
Καλὴ δὲ πάλιν πέφυκα νυνὶ τῇ μετανοίᾳ,
Συννεκρωθεῖσα τῷ Χριστῷ τῷ εἰρηνικωτάτῳ.
Εἰρηνικὸς γὰρ λέγεται πᾶς Σολομὼν ἀξίως.
Σὺ δὲ μηδόλως ἐκπλαγῇς ἅπερ ἡ νύμφη λέγῃ,
Ὡς ἐν αὐτῷ καὶ μέλαινα 4 καὶ καλὴ νῦν τυγχάνω.
Πᾶσα γὰρ μέλαινα ψυχὴ πρὸς ἀρετὰς προκόπτει,
Καὶ πρὸς τὸ φῶς ἀνάγεται, καὶ φεύγει ἐκ τοῦ σκότους,
Οὐ παρελθοῦς ** φῶ * καὶ 5 καθαρὰ τυγχάνει.
Ἀλλ' ὅσον πρὸς τὴν ἀρετὴν προκόπτει μετὰ πόνου,
Τοσοῦτο ἀπαλλάττεται τοῦ σκότους τῆς ἀπάτης,
Καὶ λαμπροτέρα γίνεται πάντα καὶ φαιδροτέρα.

Nolite me conſiderare quod fuſca ſim, quia decoloravit me ſol.

Cave igitur putes me ita conditam, obſcuram, fuſcam, ac tenebroſam. Tota enim lucida ſum facta ab opifice Deo; verum tentationum ſol aeſtuans exſiccando uſſit me, & valde adſpectu ſuo me coloravit. Deinde quomodo a Iuſtitiae Sole deſpecta ſit, explicat.

Μὴ βλέψητέ με ὅτι ἐγώ εἰμι μεμελανωμένη, ὅτι παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος.

Μὴ γοῦν νομίσητέ, φησιν, οὕτως ἐμὲ πλασθῆναι,
Καὶ ζοφερὰν, καὶ σκοτεινὴν, καὶ μεμελανωμένην.
Ἐπλάσθην γὰρ ὁλόφωτος παρὰ τοῦ πλαστουργοῦ μου.
Ἀλλ' ὁ φλογώδης ἥλιος τῶν πειρασμῶν ἠζέσι 6
Δεινῶς με παρεβλέψατο, καὶ μεμελάνακέ με.

Filii matris meae pugnarunt contra me.

Me, inquit, ſponſa, oppugnarunt, ac tranſgredi demum coegerunt ſpiritus illi praevarica-

Υἱοὶ μητρός μου ἐμαχέσαντο ἐν ἐμοί.

Ἐμὲ γὰρ ἐπολέμησάν, φησιν ἡ νύμφη πάλιν,
Καὶ παραβάτιν ἔδειξαν δαίμονες ἀποστάται.

Τοῦ-

1 ἄλλως ἐνασχήματι) Scrib. ἀλλ' ὡς ἐν σχήματι.
2 ἐκεῖνον) Scrib. ἐκείνου.
3 ἀνηπταμένην) Scrib. ἀνιπταμένην.
4 μέλαινα) Scribendum exiſtimo, μέλλουσα.
5 οὐ παρελθοῦς ** φῶ * καὶ.) Puto reſtituendum. οὐ παρελθοῦς ὁλόφωτος καὶ. Sic ſtatim infra dicit.
Ἐπλάσθην γὰρ ὁλόφωτος παρὰ τοῦ πλαστουργοῦ μου.
6 ἠζέσι) Puto ſcrib. τῇ ζέσει.

Τούτους γὰρ εἴρηκεν υἱοὺς μητρὸς αὐτῆς τυγχάνειν.
Ὡς δὴ καὶ τούτους ἐκ Θεοῦ κτισθέντων 1 μετὰ πάντων.
Ἐπείπερ ὅσα κτίσματα τυγχάνομεν ἐν βίῳ,
Κἂν ἄγγελοι, κἂν ἄνθρωποι, κἂν δαίμονες, κἂν λίθοι,
Ὡς ἀδελφοὶ τυγχάνομεν εἰς λόγου πλαστουργίαν.
Σύμπαντες γὰρ ἐπλάσθημεν ἐκ Θεοῦ παντεργάτου.
Εἶτα καὶ λέγει πρὸς αὐτὴν τὸν τρόπον τοῦ πολέμου.

Ἔθεντό με φυλάκισσαν ἀμπελῶσιν. ἀμπελῶνα ἐμοῦ οὐκ ἐφύλαξα.

Ἐν Παραδείσῳ γάρ, φησι, πλασθεῖσα καὶ τεθεῖσα,
Ὥστε φυλάττειν ἐντολὴν τοῦ μὴ φαγεῖν ἀκαίρως,
Τὸν νόμον οὐκ ἐφύλαξα, τὴν ἐντολὴν παρέβην.
Καὶ ταῦτα μὲν ὠδύρετο πρὸς τοὺς ἀγγέλους δῆθεν.
Ἀλλὰ προκύψασα λοιπὸν ὥσπερ ἐν μετανοίᾳ,
Φωνῇ μεγάλῃ ἐκζητεῖ τὸν φίλον καὶ νυμφίον.

Ἀπαγγέλλου μοι ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου, καὶ ποῦ ποιμαίνεις, ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ.

Φησὶν ἐν τάχει λέγε μοι ποῦ μένεις, ποῦ κοιτάζεις,
Ὁ λόγος ὃν ἠγάπησα ψυχῆς αὐτῆς ἐκ μέσης.
Ἐν μεσημβρίᾳ μήποτε κοιτάζεις, ὦ νυμφίε.
Πέμπεις με γάρ σε καθαρῶς ἐν μεσημβρίᾳ μένειν.
Ἤγουν εἰς φῶς ἀπρόσιτον, μηδόλως σκιὰν ἔχων,
Ἔνθα τὰ πρόβατα τὰ σὰ ποιμαίνεις Θεοῦ λόγε,
Καὶ καταλάττεις 2 ἀληθῶς φωτὶ τοῦ σοῦ προσώπου,
Ἂν ἐν ἐκείνῳ φθάσω σε ταὐτά σοι καθυπνῶσαι,
Εἶτα τὴν πλάνην τρέμουσα τὴν πρὸς ἐκεῖνον τρίβου
Φησὶ καὶ τοῦτο πρὸς αὐτόν, τουτέστι τὸν νυμφίον.

Μήποτε γένωμαι ὥσπερ παραβαλλομένη, πλανωμένη ἀπ᾽ ἀγέλης ἑτέρων 3 σου.

Τὴν τῶν προβάτων σου νομήν, φησιν, ἀπόστειλόν μοι.
Δέδοικα γὰρ μὴ πλανηθῶ δραμοῦσα παρ᾽ ἐλπίδα
Πρὸς τὰς ἀγέλας καὶ νομὰς ἴσων τὰς τῶν ἐρίφων,
Κἀντεῦθεν ἐλαθήσωμαι μακρὰν τῶν σῶν προβάτων,
Καὶ τῶν ἐρίφων κερδανῶ τὰς εὐωνύμους μοίρας,
Ὅταν καθίσῃς ὡς κριτὴς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.
Ταῦτα μὲν οὖν ἐφθέγξατο πάντως πρὸς τὸν νυμφίον
Ἡ παρθενεύουσα ψυχή, καὶ νυμφοστολισθεῖσα,
Καὶ βουλομένη τῷ Χριστῷ τάχα συννεκρωθῆναι.
Σὺ δέ μοι νύμφη νόησον ὥσπερ ἐν ὑποθέσει
Τὴν παρθενεύουσαν ψυχὴν τὴν τοῦ μεγάλου Παύλου,
Τοῦ πρὸς τοὺς τρίτους οὐρανοὺς ἀρθέντος ἀπορρήτως
Τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, τουτέστι τοὺς ἀγγέλους.
Ἀλλ᾽ ἴδωμεν καὶ τί φασιν οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου,
Καὶ πῶς διδάσκουσιν αὐτὴν τὴν κοίτην τοῦ νυμφίου,
Οὓς καταρχὰς εἰρήκαμεν τοῦ λόγου θυγατέρας.
Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν τὴν καθαρὰν παρθένον.

Ἐὰν μὴ γνῶθ᾽ ἑαυτὴν ἡ καλὴ ἐν γυναιξίν, ἔξελθέ σου ἐν πτέρναις τῶν ποιμνίων. καὶ ποίμαινε τὰς ἐρίφους σου ἐπὶ σκηνώμασι τῶν ποιμνίων.

Ὦ παρθενεύουσα ψυχή φησι καὶ σεβασμία,
Εἴπερ ποθεῖς καταλαβεῖν ἀγέλας τῶν προβάτων,
Γνῶθι σαυτὴν τίς πέφυκας τὸ πρὶν οὐδ᾽ ὅλως οὖσα,
Καὶ πῶς εἰκὼν τετίμηται τυγχάνειν τοῦ δεσπότου,
Καὶ πάσης μετανάστευσον τῆς κοσμικῆς ἀπάτης,
Καὶ δεῦρο κατασκόπευσον ἴχνη τὰ τῶν ποιμένων,
Καὶ τὰ μὲν ὄντα πρὸς ὁδὸν μεγάλην καὶ πλατεῖαν.

cationis. Hos enim *filios* quoque *matris suae* nominat, quandoquidem & Angeli a Deo conditi sunt. Itaque quaecumque vitae usibus fecit Deus, puta Angeli, homines, daemones, imo & lapides, fratrum sunt loco Dei respectu habendi. Deus enim condidit universa. Iam vero belli formam explicabit.

Posuerunt me custodem in vineis: Vineam meam non custodivi.

In Paradiso, ait, formata, & collocata, ut praeceptum illius servarem religiose, nec per nefas comederem ex arbore vetita: at, heu, lege non servata transilivi. Eum nunc casum apud Angelos deplorat. Progressa vero ulterius, tamquam respiciens, ingenti clamore conquirit undique dilectum, ac sponsum.

Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.

Dic statim, age, dic mihi ubi moreris, ubi dormias, o Verbum Patris, quem mediis gestans praecordiis adamo. *In meridie*, care sponse, nec cubes umquam, quando me iubes caste in meridie te expectare, te inquam, lucem inaccessibilem, omni carentem umbra: ubi pascis oves tuas, o Dei Verbum, & vere lumine vultus tui oblectas. Si in illo te loco praevertero, ibi consopita suaviter tecum obdormiscam. Metuens dehinc ne a semita aberret quae recta ad illum ducit, sponsum denuo sic compellat:

Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.

Ad ovium tuarum pascua admitte me. Vereor enim ne praeter opinionem aberrans, declinem potius ad gregem pastumque hoedorum, indeque discedam longius a pascuis ovium tuarum, & sinistrum sortiar locum, quum iudex humani generis sedebis. Haec quidem ad sponsum inclamat virginitatem caste servans, ut nova nupta, quae Christo citius commori exoptet. Tu quoque sponsa, o anima, tecum ipsa velut argumentum revolve virgineam ter magni Pauli animam ineffabili modo in tertium caelum rapiti supernae Ierusalem, hoc est, Angelorum chori. Sed quid amici sponsi respondeant nunc videamus. Sponsi enim torum indicant Angeli, quos initio diximus *filias Ierusalem* nominari. Sic enim castam adloquuntur virginem.

Si ignoras, o pulcerrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasces hoedos tuos iuxta tabernacula pastorum.

O casta, inquiunt, anima, ac veneranda, si ad ovium greges cupis pervenire, nosce te ipsam, qualis facta sis, quum antea nihil omnino fueris, quomodo Domini imagine sis decorata. Omnem mundi fraudem declina, & vestigia gregum sic explora, ut quae ad viam amplam latamque ducunt, despicias, atque

1 κτισθέντων) Scrib. κτισθέντας.
2 καταλάττεις) Schottus coniiciebat, καταλάττεις. Mallem, καταλλάττεις.
3 ἑτέρων) Recte Schottus. ἑταίρων.

oderis: sunt enim hoedorum: Quae vero ad callem angustum, atque adsperum tendunt, diligas, & complectaris: ovium enim sunt. Proinde cave, ne hoedorum vestigiis decipiare.

Ex Homil. III. Gregor. Nyssen. in Cant.

Eaque meae in curribus Pharaonis adsimilavi te, amica mea.

Ipsam amoris vi stare loco more generosi equi nesciam, & ad se properare festinantem, ut conquiescat, sponsus animadvertens: equae comparat aeripedi, id est, celerrimo per aerem cursu velut volanti. Adeo enim in virginem ait percelli hostes ac disrumpi, ut olim distraxit, ac fregit Pharaonitas equitatus mei robur in acie dispositi, hoc est, Angelorum invictus exercitus, Quod si quaeras, qua de causa Angelorum ordinem equitatui simpliciter comparet Verbum, idemque sponsus. Omnis certe sagitta pugnans cum adversario iaculum capit, nervos intendit, & hastam sumit. Pedestris quidem lancea pugnat hastatus. Quia vero aciei instructio apud Aegyptios, robur omne in equitibus posuit, idcirco *equitatui* comparat eam sermo Angelorum: robur hosti resistens. Et ne sponsam contumelia adfici vel iniuria credas, quod *equitatui* adsimiletur, audi quid deinceps sponsus de illa praedicet.

Pulcrae sunt genae tuae sicut turturis, collum tuum sicut monilia.

Etsi celerrimo te equitatui adaequavi, freno tamen ori imposito minime indiges: pro quo freno insita tibi est pudicitia, quae tuas valde pulcras exornat malas, in morem turris pudicae: turturis, inquam solivagae. Cervix tua, & collum mirae est pulcritudinis auream gestans torquem. Hoc monile, iuxta Proverbium, quidnam hic *torquem* nominet, animo repete. Quum sponsae ad sponsum scintillam, tum huius vicissim ad illam inflexionem denotat, ut hinc negotii exitus cognoscantur: quomodo vero ad eam se sponsus demittet Advocationi regiae hic sponsam instruunt vestibus aureis, ut quum sponsus in publicum cum ea prodibit, reperiat iam maxime paratam. Sponsi itaque amici sic sponsam compellant.

Similitudines auri faciemus tibi cum punctulis argenteis, dum Rex est in accubitu suo. (Vulg.) *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.*

Quandoquidem futurum est, ut Rex in te adeo amore ipsius incensa ac studiose querente sedem figat, permitte, aiunt Angeli, te a nobis diligenter adornari: & tametsi non fulges

Βδελύχθητι καὶ μίσησον· εἰσὶ γὰρ τῶν ἐρίφων.
Τὰ δὲ πρὸς τρίβον κείμενα στενὴν καὶ τεθλιμμένην,
Ἀγάπησον, καὶ κράτησον· εἰσὶ γὰρ τῶν προβάτων.
Πρόσεχε οὖν μὴ πλανηθῇς ἐν πτέρναις τῶν ἐρίφων.

Τῇ ἵππῳ μου ἐν ἅρμασι Φαραὼ ὡμοίωσά σε ἡ πλησίον μου.

Βλέπων αὐτὴν σφαδάζουσιν ἐξ ἐρωτοληψίας,
Καὶ πρὸς ἐκεῖνον σπεύδουσαν δραμεῖν, καὶ καταπαῦσαι,
Ἵππῳ παρείκασεν αὐτὴν αἰθεροπτηνοδρόμῳ.
Οὕτως γὰρ θραύσειν τοὺς ἐχθρούς φησι πρὸς τὴν παρθένον,
Ὥσπερ κατέθραυσέ ποτε καὶ τοὺς Φαραωνίτας
Ἡ δύναμις τῆς ἵππου μου τῆς ἀνατεταγμένης.
Τουτέστι τῆς ἀγγελικῆς ταγματοστρατραρχίας.
Τίνος γὰρ χάριν ἐρωτᾷς, τὴν τῶν ἀγγέλων τάξιν
Ἵππῳ παρείκασεν ἁπλῶς ὁ λόγος καὶ νυμφίος.
Πᾶς τις τοξότης πόλεμον συνάπτων ἀντιπάλῳ,
Τόξον λαμβάνει, καὶ νευρὰν, καὶ κράνος τε καὶ δόρυ
Πεζὸς γὰρ πολεμεῖ 1, ῥαβδοῦχός τε ῥαβδούχῳ,
Ἐπεὶ γὰρ ἡ παράταξις τότε τῶν Αἰγυπτίων
Τὸ κράτιστον ἐκέκτητο τῆς μάχης ἐκ τῶν ἵππων,
Τούτου δὲ χάριν εἴρηκεν ἵππον ἐξ ἴσου λόγος
Τὴν ἀντιστᾶσαν δύναμιν ἀγγελικὴν ἐκείνοις.
Ἵνα μὴ δόξῃς δὲ λοιπὸν ὑβρίζεσθαι τὴν νύμφην,
Ἐξηγουμένην ἐμφανῶς ἵππῳ παρὰ τοῦ λόγου,
Ἄκουσον τί φησιν ἑξῆς πρὸς ταύτην ὁ νυμφίος.

Τί ὡραιώθησαν αἱ σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος τράχηλος, ὡς ὁρμίσκοι;

Κἂν ἵππῳ σε παρείκασα, φησι, δρομικοτάτῳ,
Ἀλλ' οὐκ οὖν χρῄζεις χαλινοὺς ἐν σιαγόνι φέρειν.
Αἱ σαὶ γὰρ ὡραιώθησαν ἐξόχως σιαγόναι 2,
Τὴν ἔμφυτον ὡς χαλινὸν ἔχουσαι σωφροσύνην,
Δίκην τρυγόνος σώφρονος, τρυγόνος φιλερήμου.
Καὶ τράχηλοί σου θαυμαστοὶ, καὶ κεκαλλωπισμένοι,
Τὸν χρύσεον βαστάζοντες κλοιὸν τῆς παροιμίας.
Ὃν μῖσκον 3 γάρ μοι νόησον ὃν ἔφεν κλοιὸν ὧδε.
Οἱ μέντοι φίλοι βλέποντες τούτων τὰς ὁμιλίας,
Καὶ τὸ τῆς νύμφης ζώπυρον πρὸς τὸν νυμφίον πάλιν,
Πρὸς δὲ τὴν συγκατάβασιν ἐκείνου πρὸς τὴν νύμφην,
Ἐκ τούτου ἐπιγνώσεται τοῦ πράγματος τὸ τέλος.
Ὡς ἄρα καταβήσεται πρὸς ταύτην ὁ νυμφίος,
Ἐπανακληθησόμενος 4 βασιλικῶς ἐν ταύτῃ,
Τὴν νύμφην εὐτρεπίζουσι, δῆθεν καταχρυσοῦνται.
Ἵν' ἐπειδὰν ὁ βασιλεὺς ἐπιδημήσῃ ταύτῃ,
Εὑρήσῃ πρὸς ἀνάκλησιν 5 αὐτὴν ἑτοιμοτάτην.
Φασὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου.

Ὁμοιώματα χρυσίου ποιήσομέν σοι μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου, ἕως τοῦ ὁ βασιλεὺς ἐν ἀνακλίσει αὐτοῦ.

Ἐπεὶ, φασιν, ὁ βασιλεὺς ἀνακλινθῆναι μέλλει
Ἐν σοὶ τῇ τοῦτον καθαρῶς φιλούσῃ καὶ ζητούσῃ.
Δεῦρο λοιπὸν καὶ παρ' ἡμῶν καλῶς ἑτοιμασθεῖσα.
Κἂν γὰρ οὐ λάμπῃς ὡς χρυσὸς ταῖς ἀρεταῖς ὡς νύμφη 6.
Ἀκ-

1 Πεζὸς γὰρ πολεμεῖ) Excidit vox, quam restituo, ut constet metrum.
Πεζὸς γὰρ πολεμεῖ πεζῷ, ῥαβδοῦχος τε ῥαβδούχῳ.

2 σιαγόναι) Mixobarbarum est, pro σιαγόνες. Graeci enim recentiores σιαγόνα dicebant pro σιαγών.

3 Ὃν μῖσκον) Scrib. ὁρμίσκον.

4 Ἐπανακληθησόμενος) Scrib. Ἐπανακλινθησόμενος.

5 ἀνάκλησιν) Scrib. ἀνάκλισιν.

6 ὡς νύμφη) Scrib. ὦ νύμφη.

Ἀκμὴν γὰρ ἀργυρολαμπὰς ἀπὸ τῆς σκοτομένης.
Ἀλλ' ὅμως χρυσαυγήσομεν, καὶ παρεικάσομέν σε
Χερουβικῷ καὶ φλογερῷ καὶ σεβασμίῳ θρόνῳ.
Ὁ βασιλεὺς γὰρ κατελθὼν ἀνακλινθήσεταί σοι.
Τὴν οὖν ῥηθεῖσαν ἅπασαν ὧδε δραματουργίαν,
Τὴν θαυμαστὴν ἀλλοίωσιν τῆς νύμφης καὶ παρθένου,
Τὴν ἐξ ἀργύρου πρὸς χρυσὸν, φημὶ, γεγενημένην,
Παρὰ τοῦ φίλου δηλαδὴ τοῦ λόγου καὶ νυμφίου,
Ὡς ἀρωγήν μοι νόησον καὶ χάριν πρὸς τὴν νύμφην,
Ἐκ τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν ἐπαξίως.
Τοῦτο γὰρ ἔθος πέφυκε τοῖς φίλοι τοῦ δεσπότου.
Ἵν' ἐπειδὰν ἀθρήσωσι ψυχήν τινα παρθένου
Ἐπειγομένην πρὸς Χριστὸν καλῶς ἐπαναλύσαι,
Κύκλωθεν παρεμβάλλουσιν ὡς φύλακες ἐκείνου,
Ἀρήγοντες, ἐγείροντες πρὸς ἐναρέτους πράξεις,
Μέχρις ἂν δείξωσιν αὐτῇ δεξιὰν τοῦ δεσπότου.
Ἀλλ' ἤδη προχωρήσαντες τῷ θρόνῳ περαιτέρῳ,
Καὶ τὴν προκόψασαν ψυχὴν ταῖς χάρισι τῶν φίλων,
Ἴδωμεν τί φησιν εὐθὺς ὡς δῆθεν πρὸς τοὺς φίλους.
Φησὶ δ' αὐταῖς ταῖς λέξεσιν οὕτω πρὸς τοὺς ἀγγέλους.

Νάρδος μου ἔδωκεν ὀσμὴν αὐτοῦ.

Βλέπε καρπὸν τῆς προκοπῆς ψυχῆς τῆς ἐναρέτου.
Ἰδοὺ γὰρ δὴ προκόψασα πρὸς ἀρετὰς παρθένος.
Ὥσπερ καὶ προσεγγίσασα τῷ ποθουμένῳ λόγῳ,
Ἐπεγνωκέναι μὲν ἐρεῖ τῷ κάλλει τοῦ νυμφίου.
Πλὴν δι' αἰσθήσεώς τινος ὀσφραντικῆς καὶ μόνης.
Τίνος δὲ χάριν, ἐρωτᾷς, οὐ λέγει μῦρον ἄλλο,
Ἀλλὰ τοῦ νάρδου μέμνηται μυρίζειν τὸν δεσπότην.
Τὸ μὲν ὅτι πρώτιστόν 1 ἐστι τῶν ἄλλων μύρων,
Τὸ δ' αὖ ὅτι πέφυκεν ἐμοῦ γὰρ φθάσεις θείας.
Ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἄνθρωπος ἐκ τοῦ παρόντος βίου
Καὶ πάσας φέρων κατορθοῖ τὰς ἀρετὰς ἐμπόνως,
Ἂν μὴ Χριστὸν ἐνδέδυται βαπτίσματι τῷ θείῳ,
Οὐδὲν οὗτος ὀνίνησι ταῖς ἀρεταῖς ἁπάσαις·
Τοῦτον τὸν τρόπον ἴδοι τις ἀρρήτως ἐν τῷ νάρδῳ
Παρά τινος τῶν μυρεψῶν κατασκευαζομένου.
Οἱ γὰρ βουλόμενοι ποτὲ κατασκευάσαι νάρδον,
Κἂν εἴδη βάλλωσι πολλὰ μυρεψικὴ πρὸς τοῦτον,
Εἰ μὴ καὶ νάρδον βάλλωσιν ἥτις ἐστὶ βοτάνη,
Εἰς μάτην πεπονήκασιν ὄντως οἱ ναρδεργάται.
Ἄλλως τε δὲ καὶ προκληθεὶς Χριστὸς ὁ καὶ νύμφιος
Εἰς δεῖπνον Σίμωνος Λεπροῦ καταπεπονημένου,
Τοῦτο τὸ μῦρον εἴρηται παρὰ τῆς μοιχαλίδος.
Ὁ λόγος τοίνυν μέμνηται τοῦ νάρδου προσηκόντως.
Ἀλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν καὶ τῶν ἑξῆς λογίων.
Ἡ νύμφη γὰρ ταῖς προκοπαῖς ὡς ἔνθα γινομένη
Ἔτι συνήρψεν 2 ἀγαπᾷ τὸν λόγον πρὸς τοὺς φίλους.
Φησὶ γὰρ τάδε πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὸν νάρδου λόγον.

Ἀπόδεσμος τῆς στάκτης μου ἀδελφιδός μου, ἀνὰ μέσον τῶν μαστῶν μου αὐλισθήσεται.

Ἔθος ἐστὶν, ὡς λέγουσι κόραις ταῖς φιλοκόσμοις,
Μὴ μόνον ἔξωθεν αὐτὰς ἐξόχως καλλωπίζειν,
Ὡς ἐφελκύσουσαι αὐτῶν τῶν ἐραστὴν ἐν τάχει,
Ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἔσωθεν αὐτῶν τῶν ἱματίων
Κατασκευὰς τιθέασιν ἀπὸ τῶν μυριπνόων.
Ἐπεὶ οὖν γεγυναικίσαι τῷ λόγῳ τῶν ἀσμάτων
Ἡ παρθενεύουσα ψυχὴ, καὶ τρόποις ἀρρενόφρων,
Καὶ νυμφικῶς συνέσταλται πρὸς γάμους ἐπηγμένη,
Λόγους τινὰς συναιστικοὺς 3 εἰκός ἐστι καὶ λέγειν,
Κἂν

ges adhuc auro virtutum, sponsa, sed pridem prae nigredine argento tantum resplendens, inaurabimus tamen te similemque reddemus Cherubico & flammeo, ac venerando throno, cui descendens Rex se inclinet, ac discumbat. Quare expende hoc negotium, puta mirandam mutationem Virginis ac sponsae, quae inquam ex argentea aurea fit futura, ope Verbi ac sponsi, ut sponsae suae auxilium laturi, gratiamque per Dei Angelos digne infusuri. Hoc enim Deo familiaribus consuetum, ut virgineam ad Christum festinantem Animam, ad illum identidem revocatam, circumstent, veluti custodes, Angeli illius auxiliantes, atque excitantes ad virtutis actionem, dum a Dominum sistant latus. Verum enimvero progressi ulterius a throno, ac proficientem gratia Dei animam, quid ad illam sponsi familiares respondeant, nunc audiamus. His enim vocibus ad Angelos, atque internuntiis utitur.

Nardus mea dedit odorem eius.

En animae piae in virtutis studio progressionem? Ad desideratum veluti accedens sponsum, eius se pulcritudinem adgnoscere testatur sed sensu dumtaxat, puta odoratui. Verum cur aliud, inquiens, nullum nominat extra *nardum* unguentum? Nardo solum, ait, redolere sponsum. An quia *Nardus* inter unguenta primum obtinet locum? An quia, ut equidem sentio, divinis quiddam designat? Vt si quis in caduca hac vita magnos subeat agendo labores, nisi Christum in baptismate induerit, nihil hisce virtutibus vitae aeternae consequatur. Vel hac etiam ratione *nardi* factam mentionem existimes. Vnguentarius enim dum adparat unguentum, si nardinum studet efficere, etsi multa alia commisceat, nisi & nardum demum adiiciat, frustra operam consumat, perdatque oleum. Ad haec Christus sponsus ad Simonis leprosi coenam invitatus Luc. 7.
cum esset, adhibitum hoc legitur unguentum a peccatrice, & e nardo fuisse decenter narrat historia, sed quod sequitur audiamus. Sponsa etenim proficiendo praesens pergit divini Verbi familiares sic compellare. Subiicit enim post *nardi mentionem*.

Fasciculus stactes [myrrhae] filius sororis meae: in medio uberum meorum commorabitur.

Mos hic virginum est cultui plus satis deditarum, non foris modo studere ornatui, ut amatores ad se celeriter adliciant, verum etiam intus potius in vestimentis odorifera circumferre. (Vt pastillos.) Quandoquidem etiam haec Cantica feminis usui sunt. Animam, inquit, & pudicam virginem, & masculo prudentem animo, sponsaeque ritu nuptiis aptam, muliebri more ex decoro loqui condecet

1 Τὸ μὲν ὅτι πρώτιστον) Et hic versus, & qui sequitur, una syllaba mutilus est.

2 συνήρψεν) Scrib. συναίρειν.
3 συναιστικοὺς) Scrib. εὐναστικούς.

cet, licet arcanum sensum sermo in nucleo contineat. Hoc itaque ait aperte, quasi delicias faciens, ac pudibunda: Tametsi, inquit, odoris unguenta quaedam gestent feminae in vestibus, amori iuvenum conciliando; equidem pro odoriferis sponsum meas delicias intimis circumferam praecordiis, veluti fasciculum suavissimum fragrantium odorum de collo subspensum tenebo. Vel id potius obscure significat: Etsi aliae in hac vita animae impeditae & inquinatae curis huius seculi ac negotiis exsistant: ego tamen medullis ac visceribus infigam meis, ac veluti tabulis insculpam, Cordis enim sedes in medio est uberum. E verbis autem sponsae explicanda adhuc nonnulla, quae pro virili conabor explanare. Ita enim Angelos eadem adfatur sponsa.

Botrus Cypri sororis meae filius mihi in vineis Engaddi.

O pulcram commutationem, & progressum sponsae! Quae enim paullo ante clare equae seu equitatui comparata nunc aperte cum officiis erga amicos valde profecisset, frugiferae viti adaequatur. Pura enim quaevis anima capta Domini Dei amore ac desiderio operum bonorum progressu, fit omnia omnibus. Femina quidem solum Cherubin, & thronus Regius, iam etiam fructibus vitis in atriis Domini foecunda. Sic itaque pure loquitur sponsa: Talem adgnosco sororis meae filium, hoc est sponsum, quasi unam, quae nobis distillabit mustum immortalitatis. Non est quidem botrus maturus omnibus, virtuti deditis animalibus, verum identidem pro virtutis modulo ac mensura iucunditatis speciem subinde mutat. In aliis enim mentibus floret, in aliis nigrescit, in aliis vero maturus fit: in aliis denique maturitate dulcescit. Sponsa itaque florentem ferens uvam, ostendit se summam nondum perfectionem veluti maturitatem esse adsequutam. Deinde veluti exadgerans maturitatis venustatem: Ita mihi, inquit Christus est & sponsus, qualis botrus maturus est in vico Gaddi, uvis abundante: hodieque inter ceteras ea regio omnibus uvae fertilitate antecellit, & dulcedine vitium superat. Haec anima casta atque integra sic proloquuta cum esset, sic sponsus excipit.

Ex Homil. IV. Gregor. Nyssen. in Cant.

En pulcra & propinqua mea, en formosa es: Oculi tui columbae.

Vt qui aurum tractant, quos aurifabros nominant, cum rude aurum, aut adulterinum purgare ac longe purius splendidiusque reddere satagunt, in fornaces saepenumero coniiciunt: ad eumdem nunc modum sponsam hic Dei verbum, ut denigratam mundat, quam equae vel equitatui prius adsimilarat, ostendens eam humi adhuc serpere, ad hanc virtutum sublimitatem incitavit. Illi enim officiis erga amicos exhibitis vere progressum faciens, igneus fit thronus Regis universorum. Dehinc vir-

Κἂν ἔχωσιν ἀπόῤῥητον τὸν λογισμὸν ἐν βάθει.
Τοῦτο γοῦν λέγει προφανῶς ὥσπερ κακιζομένη,
Ὅτι κἂν φέρωσί τινες γυναῖκες ἄλλα μύρα
Πρὸς ἔρωτα θερμότερον ἔνδον τῶν ἱματίων,
Ἀλλ' ἔγωγε μυρίσματος ἀντὶ παντὸς εὐώδους
Αὐτὸν ἐκεῖνον κτήσομαι τὸν κάλλιστον νυμφίον,
Ὥσπερ ἀπόδεσμόν τινα μύρων εὐωδεστάτων,
Καλῶς ἐπ' αἰρωρήσασα 1 περὶ τὸν τράχηλόν σου,
Μᾶλλον δὲ τούτῳ καθαρῶς αἰνίττεται τῷ λόγῳ,
Ὅτι κἂν ἄλλαι τῶν ψυχῶν ἐν βίῳ πεφυρμέναι
Ἄλλας φροντίδας ἔχουσι τῶν κοσμικῶν πραγμάτων,
Ἐγὼ δ' ἀλλὰ τὴν ἡδονὴν γνοῦσά μου τοῦ νυμφίου,
Αὐτὸν χαράξω τῇ πλακὶ τῆς ἐμῆς καρδίας.
Μαστῶν γὰρ μέσον πέφυκεν ὁ τόπος τῆς καρδίας.
Ἔχομεν δέ τι λείψανον τῶν ἐκ τῆς νύμφης λόγων.
Ὥσπερ ὡς ἐστὶν ἐφικτὸν τανῦν ἑρμηνευτέον.
Λέγει γὰρ οὕτω πρὸς αὐτοὺς ἡ νύμφη τοὺς ἀγγέλους.

Βότρυς τῆς Κύπρου δὲ ἀδελφιδός μου ἐμοὶ, ἐν ἀμπελῶσιν ἐν Γαδδεῖ.

Ὢ τῆς καλῆς ἐναλλαγῆς καὶ προκοπῆς τῆς νύμφης.
Ἡ πρὸ μικροῦ γάρ γε φανῶς 2 ἵππῳ παρεικασθεῖσα,
Ἄρτι λαμπρῶς προκόψασα ταῖς χάρισι τῶν φίλων,
Ὡς βοτρυφόρον ἄμπελον αὐτὴν ἐπιγινώσκει
Ψυχὴ γὰρ πᾶσα καθαρὰ ποθοῦσα τὸν δεσπότην,
Παντοίων πάντα γίνεται τῇ προκοπῇ τῶν ἔργων.
Γυνὴ μὲν θρόνος Χερουβὶμ, καὶ θρόνος βασιλέως,
Νῦν δ' ἄμπελος κατάκαρπος ἐν ταῖς αὐλαῖς κυρίου.
Ὅπερ οὖν λέγει καθαρῶς ἡ νύμφη τοῦτο λέγει,
Ὡς ἔγνω τὸν ἀδελφιδοῦν, τουτέστι τὸν νυμφίον,
Ὅστις ἀπέσταξεν ἡμῖν γλεῦκος ἀθανασίας,
Οὐκ ἔστι πάσαις ὥριμος ψυχαῖς ταῖς ἐναρέτοις,
Ἀλλ' ἐξαλλάττει τὸ τερπνὸν εἶδον 3 αὐτοῦ πολλάκις,
Κατὰ τὸ μέτρον δηλαδὴ τῶν ἀρετῶν ἑκάστου.
Ἀνθεῖ γὰρ ἄλλαις ταῖς ψυχαῖς, ἐν ἄλλαις δὲ κυπρίζει.
Ἐν ἄλλαις δοκιμός 4 ἐστιν, ἐν ἄλλαις δὲ περκάζει.
Ἡ νύμφη τοίνυν φέρουσα κυπρίζοντα τὸν βότρυν,
Δείκνυσιν ὅτι προκοπὴν οὐκ ἔφθακεν τελείαν.
Εἶθ' ὥσπερ ἐπαυξάνουσα τοῦ κυπρισμοῦ τὸ κάλλος,
Οὕτως, φησὶ, κυπρίζει μοι Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος,
Ὥσπερ κυπρίζουσι τερπνῶς ἐν τόπῳ τούτῳ Γαδδὶ
Οἱ τῶν ἀμπέλων βότρυες εὐώδεις πεφυκότες.
Ἡ γῆ γὰρ, ὥς φησι, Γαδδὶ ἀμπελοτρόφος οὖσα,
Γῆν πᾶσαν ὑπερήλασεν εἰς τὴν ἡδυβοτρίαν.
Τῆς γοῦν ἁγνῆς καὶ καθαρᾶς ψυχῆς εἰπούσης τάδε.
Ὁ λόγος ἀποκρίνεται λέγων τὴν νύμφην τάδε.

Ἰδοὺ εἶ καλὴ ἡ πλησίον μου. ἰδοὺ εἶ καλή. ὀφθαλμοί σου περιστεραί.

Ὥσπερ οἱ χρυσογνώμονες, οὓς φασι χρυσοχόους,
Ἂν τὸν χρυσὸν θελήσωσι τὸν κεκιβδηλομένον
Λαμπρότερον ἐργάσασθαι καὶ καθαρὸν ἐξόχως,
Πολλάκις βάλλουσιν αὐτὸν ἐν τοῖς χωνευτηρίοις.
Τοῦτον τὸν τρόπον δείκνυσι τὴν νύμφην νῦν ὁ λόγος,
Ὁ τῶν ψυχῶν θεραπευτὴς τῶν μεμελανωμένων.
Ἵππῳ γὰρ ταύτην πρότερον ὁ λόγος παρεικάσας,
Καὶ δείξας ὅτι χαμερπῆ τυγχάνει τὴν παρθένον,
Πρὸς ἀρετὴν ἠρέθισε ταύτην ὑψελοτέραν.
Ἡ δὲ προκόψασα τρανῶς ταῖς χάρισι τῶν φίλων,
Γίνεται θρόνος πύρινος τοῦ πάντων βασιλέως.
Ἀλλ'

1 ἐπ' αἰρωρήσασα) Scrib. ἐπαιωρήσασα.
2 γε φανῶς) Scrib. προφανῶς.
3 εἶδον) Scrib. εἶδος.
4 δοκιμὸς) Scrib. δ' ὥριμος.

Α'λλ' ἔτι πάλιν φθάνουσα τ ἀρεταῖς εἰς ὕψος,
Καὶ πάλιν προσεγγίσασα τῷ θαρῷ 1 νυμφίῳ,
Λαμπρῶς ἐγκωμιάζεται καὶ παρὰ τοῦ νυμφίου.
Ι'δοὺ γάρ, φησιν, εἶ καλὴ καὶ πλήρης μου πλησίον.
Εἶτα διπλοῦν τὸν ἔπαινον τοῦ κάλλους ἐπιφέρων,
Πάλιν ἰδού, φησι, καλὴ τυγχάνεις ὦ παρθένε,
Ε'χεις γὰρ ὄμματα τερπνὰ περιστερᾶς παρθένε,
Ο'πόταν σου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπέστρεψας ἐκ πλάνης,
Καὶ πρὸς ἐμὲ τὸν πλαστουργὸν τὸν σὸν ἐνατενίζεις.
Περιστερᾶς δὲ μέμνηται νῦν ὀφθαλμοὺς ὁ λόγος,
Τὸ καθαρὸν τοῦ βλέμματος σημαίνων τ παρθένου.
Καὶ γὰρ τοσοῦτο καθαρὸν ἔχει ἐκείνη βλέμμα,
Ω'στε κατεῖδε καθαρῶς τὸν κάλλιστον νυμφίον.
Αὐτὴν γὰρ ἐπαινέσαντος τοῦ καθαροῦ νυμφίου,
Α'νταποκρίνεται λοιπὸν κἀκείνη τῷ νυμφίῳ.

Ι'δοὺ καλῶς ὁ ἀδελφιδός μου, καὶ φύσει ὡραῖος.

Ι'δού, φησι, καὶ σὺ καλὸς τυγχάνεις ὦ νυμφίε.
Ω'σπερ ἐκεῖνος εἴρηκε διπλοῦς αὐτὴν ἐπαίνους,
Οὕτω διπλοῦς ἀντείρηκεν ἐκείνη τοὺς ἐπαίνους,
Καλός, εἰποῦσα, πέφυκας νυμφίε, καὶ ὡραῖος.
Α'δελφιδοῦν δ' ὠνόμασεν ἡ νύμφη τὸν δεσπότην,
Τὴν ἀπὸ τῆς σαρκώσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους
Αἰνιττομένης προφανῶς συγγενικὴν μερίδα,
Η'ν μάλιστα πλατύτερον κάτωθεν διδαχθείη.
Α'ντεπαινέσασα καὶ γὰρ ἡ νύμφη τὸν νυμφίον,
Φησὶ καὶ ταῦτα παρευθὺς πρὸς τὸν αὐτὸν νυμφίον.

Πρὸς κλίνην ἡμῶν σύσκιος.

Η'λθες, φησι, πρὸς τὴν ἡμῶν ἀσθενεστάτην κλίνην,
Τὴν ἀστραπὴν τὴν θεϊκὴν ἐντέχνως συσκιάσας.
Εἰ μὴ γὰρ ἔκρυψας αὐτὴν οἷς οἶδας τρόποις μόνοις,
Τάχ' ἂν κατηθαλώθη μὲν ἐξ ἀστραπῆς τ θείας.
Ο'λον δὲ τοῦτο πέφυκε τοῦ λόγου τὸ κρυψίνουν.
Ε'πεὶ γὰρ οἱ νυμφαγωγοὶ καὶ φίλοι τοῦ νυμφίου,
Ω'ς ἄνωθεν εἰρήκαμεν τὸν λόγον περὶ τούτου,
Υ'παργυρίζουσαν αὐτὴν ἐχρύσωσαν τοῖς τρόποις,
Καὶ κλίνην ἀπειργάσαντο βασιλικὴν πορφύραν,
Ε'πανεκλίνθη τοιγαροῦν ὁ βασιλεὺς ἐν ταύτῃ.
Λοιπὸν ἡ νύμφη πρὸς αὐτὸν ἐκθαμβουμένη λέγει.
Πρὸς κλίνην ἦλθε σύσκιος ἡμῶν ὡς ἐβουλήθη.
Α'λλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν καὶ τῶν ἑξῆς ἀσμάτων.
Φησὶ γὰρ ἔτι πρὸς αὐτὸν ἡ νύμφη τὸν νυμφίον.

Δοκοὶ ἡμῶν, κέδροι. φατνώματα ἡμῶν κυπάρισσοι.

Ε'πεί, φησιν, ἐλήλυθας ὡς πρὸς ἡμᾶς νυμφίε,
Οὐκέτι δεδιττόμεθα βροχάς τινας ῥαγδαίας,
Οὐκ ἐπικλύσεις ποταμῶν τῶν πονηρῶν ῥευμάτων,
Α'λλ' οὐδὲ πνεύσεις τοῦ βορᾶν 2 πνεύματος ἐναντίου,
Ε'μὲ γὰρ ἣν εὐδόκησας εἶναί σου κατοικίαν,
Καλῶς ἐπῳκοδόμησας ἐν σεαυτῷ νυμφίε.
Ο' λίθος ὄντως ὁ τερπνὸς καὶ τ ζωῆς ἡ πέτρα.
Ο'θεν δοκοῦμεν τοὺς δοκοὺς ἡμῶν κεδρίνους εἶναι,
Καὶ πάλιν τὰ φατνώματα δένδρων ἐκ κυπαρίττων.
Ε'πεὶ γὰρ ἐμνημόνευσεν ἐνθάδε κατοικίαν,
Καὶ φατνωμάτων καὶ δοκῶν οὐκ εἴασε μνησθῆναι.
Σὺ δέ μοι τὰ φατνώματα καὶ τοὺς δοκοὺς ἀκούων,
Τὰς ἀρετὰς ἐννόησον τυγχάνειν ταῦτα πάντα,
Ε'ν αἷς ἐλθὼν ἐστέγασεν αὐτὴν ὁ θεῖος λόγος,
Καὶ πειρασμῶν ἀνένδεκτον εἰργάσατο τελείως.
Α'νέμους τοίνυν καὶ βροχὰς καὶ ποταμοὺς ἀκούων,
Δαι-

virtutibus altius evecta, atque iterum puro adpropinquans sponso, valde ab eo hoc nomine laudatur: *Ecce*, ait, *pulcra es propinqua mea, & venusta*. Pulcritudinis nempe ingeminans laudem, repetit identidem: *Ecce tu pulcra es, virgo*. Iucundis es etenim oculis columbae praedita virgineis: quandoquidem, ab evagationibus avertisti, & in me unum conditorem tuum coniiciendo transtulisti. Columbae autem oculos commemorat, ut purum virginis obtutum significet. Tam iucundos enim oculos habet, ut puriter adspiciat pulcerrimum sponsum. Laudata autem ipsa a sponso, ipsum vicissim ita praedicat.

Ecce pulcer es mi patruelis, & natura decorus.

Ut geminata iam laude illam laudarat sponsus, sic & ipsa mutuo praedicando repetit: *Pulcer es sponse mi, & formosus*. *Propinquum* autem adpellat Dominum, seu sponsum, quod homo factus quum sit, hominibus adfinem se, propinquumque redditum obscure significet, ut planius infra demonstrabit. Sponsa vero sic laudata subiicit sponso haec verba.

Lectus noster umbrosus. (Vulg. *Lectulus noster floridus est*.

Accessisti, ait, ad infirmum, & imbecillem lectulum meum, tegens artificio quodam & obumbrans tremendum divinitatis splendorem. Nisi enim texisset iis, quos solus tu nosti, modis, divini forte luminis iubare praestricti extincti essemus. Quod ita plane evenit, dum Verbum celat divinitatem. Quum enim sponsi amici, ac paranymphi sponsam, ut supra dictum est, ex argentea auream reddidissent; regalem quoque lectum purpureum effecissent, Rex in eo accubuit. Quo nomine sponsa veluti stupefacta in haec verba erumpit: *Venisti ad lectum nostrum umbrosus*, ut tibi placitum est. Sed reliquum Cantici persequamur; sic enim sponsum adfari sponsa pergit.

Trabes nostrae cedri, & laquearia nostra Cupressi. (Vulg. *Tigna domorum nostrarum Cedrina, laquearia nostra Cupressina*.)

Quandoquidem nunc ad nos sponse ultro venisti, non est cur amplius formidemus, aut validos coeli imbres, aut extra alveum ferentium virtutes, ac ne ferventis quidem Boreae violentos, adversosque impetus. Me enim, quam domicilium esse tuum voluisti, in te, sponse mi, egregie exaedificasti, qui es ipse lapis angularis, & vitae petra. Quo fit, ut inducar ad credendum, tigna domus huius esse cedrina; & laquearia quoque nostra e cupressi arbore. Quoniam vero *domus* facta mentio est, de *tignis* fuit, & *laquearibus* aliquid subiiciendum, in quibus Virtutes intellige, quibuscum Verbum divinum adveniens illam communiit adversum ventos, imbres, & flumina, id est, contra daemonum tentationes. Tempus nunc est reliqua co-

1 τῷ θαρῷ) Scrib. τῷ καθαρῷ.

2 βορᾶν) Scrib. βοῤῥᾶ.

cognoſcere. Sic itaque denuo ad ſponſam velut igni ſuccenſa, loquitur.

FRANC. ZINO *Interprete.*

Verſ. 1. *Ego autem flos campi; Lilium convallium.*

O Praeclaram purae virginis progreſſionem! Ecce enim te ipſam cum eximium totius campi, naturae humanae florem, tum divinum convallium lilium adgnoviſti. Omnis enim profecto anima vitae probitate, ac virtutibus florens, atque excellens, nec mundi ſollicitudinibus ullo modo ſuffocata redolet. Cuius quidem rei teſtis eſt Chriſtus ac ſponſus, qui ſponſae ſermonem, ut ordine invenies, ita confirmat.

Sicut lilium in medio ſpinarum, ſic propinqua mea in medio filiorum.

Recte, inquit, de te loquuta es ſponſa. Sic enim inter animas, quae curarum, & ſollicitudinum ſpinis ſuffocantur, ut odorifera roſa floruiſti. Hanc autem *ſororem* Verbum ac ſponſus vocat, quoniam divinae obtemperat
Matth. 12. 49. voluntati. Eos enim in Evangeliis fratres, & propinquos, & amicos adpellat, qui patris ſui voluntati parent.

Sicut pomum inter ligna ſylvae, ita nepos meus inter filios. In umbra illius, &c.

Has laudes ſponſa quum audiviſſet, quibusdam ipſa quoque ſponſum laudibus extollit. Dominum enim hiſce verbis adloquitur: *Sicut pomum inter ligna ſylvae; ſic nepos meus inter filios.* Quemadmodum, inquit, inter omnes hominum animas, quas, o Verbum, ac ſponſe, filias adpellaſti, ego ſola ſum tamquam lilium in germine; ſic etiam tu arcana ratione coelos inclinans, & deſcendens ſuper terram in hanc vitam mortalem, & carnem noſtram adſumens, in hac ſylva, te inter filios hominum conſpicuum praebuiſti: tamquam pomum ſuaviſſimum, & guſtu iucundiſſimum. Cur autem Verbum adpellat *pomum*? Quia multiplici gratia hic fructus eſt praeditus. Etenim ſi forte a quopiam comprimatur, liquorem ſanguineum, & aqueum emittit, & proinde innuit fontes illos ſalutares, qui ex latere Verbi, & Salvatoris emanarunt. O purae Virginis prudentiam admirabilem. Sapienter enim ipſum vere pomum dixit eſſe. Nam omnis profecto anima humana, licet virtutum praeſtantia ad Angelos accedat, flos tantummodo, & lilium convallium iudicatur, non alens agricolam (neque enim herba alit) ſed ſeipſam ſpeciei pulcritudine exornans. Etenim lucrum ex nobis non quaerit agricola, ut quodam in loco ſponſum ſuum adloquens, oſtendit David: *Deus*, inquit, *meus es tu, quia bonorum*
Pſ. 15. 1. *meorum non eges* At Chriſtus agricola, ſponſuſque noſter, quum carnem noſtram induens, vere pomum evaſerit, tres noſtros, eoſque praecipuos ſenſus oblectat, viſum, odoratum, atque in primis, guſtum. Adſpectu enim ſane quam decorus eſt: quippe quum ſit omnium, qui in terra nati ſunt,

Δαιμόνων ταῦτα πειρασμοὺς γίνωσκε πεφυκέναι.
Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὸν ὥσπερ ἐγκαυχωμένη.

Ἐγὼ δὲ ἄνθος τῶν πεδίων. κρίνον τῶν κοιλάδων.

Ὑπέρευγε τῆς προκοπῆς τῆς καθαρᾶς παρθένου.
Ἰδοὺ γὰρ ἔγνων ἑαυτὴν τοῦ σύμπαντος πεδίου
Τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἄνθος ἐκλελεγμένον.
Εἶτα καὶ κρίνον καθεξῆς ἐκ τῶν κοιλάδων θείων.
Μυρίζει γὰρ ὡς ἀληθῶς πᾶσα ψυχὴ τοῖς τρόποις
Τῶν ἀρετῶν ἀνθήσασα καὶ καθωραϊσθεῖσα,
Καὶ μὴ μερίμναις κοσμικαῖς ὅλως ἀποπνιγεῖσα,
Καὶ μάρτυς τούτου πέφυκε Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος,
Προσμαρτυρῶν ὡς ἀληθῶς τῷ λόγῳ τῷ τῆς νύμφης.
Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὸν ὡς καθ' εἱρμὸν εὑρήσεις.

Ὡς κρίνον ἀνὰ μέσον ἀκανθῶν, οὕτως ἀδελφή μου ἀνὰ μέσον τῶν θυγατέρων.

Ὀρθῶς, φησιν, ἐλάληκας περὶ σεαυτῆς ὦ νύμφη.
Οὕτως γὰρ μέσον τῶν ψυχῶν τῶν δῆθεν θυγατέρων,
Τῶν ἐν μερίμναις πάντοθεν συγκαταπνιγομένων.
Σὺ μόνη νῦν ἐξήνθησας ὥσπερ ἡδύπνουν ῥόδον.
Καλεῖ δὲ ταύτην ἀδελφὴν ὁ λόγος καὶ νυμφίος,
Ὡς ἐκπληρώσασαν καλῶς τὸ θέλημα τὸ θεῖον.
Ὁ λέγων γὰρ αὐτός ἐστιν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις.
Ἐκείνους ἔχει ἀδελφοὺς, καὶ συγγενεῖς, καὶ φίλους,
Τοὺς πληρωτὰς τῶν πατρικῶν ἐκείνου κελευσμάτων.
Τούτων ὡς ἤκουσε λοιπὸν ἡ νύμφη τῶν ἐπαίνων,
Ἀντιτεχνάζεται λοιπὸν ἐπαίνους τῷ νυμφίῳ.
Λέγει γὰρ λέξεσιν αὐταῖς τάδε πρὸς τὸν δεσπότην.

Ὡς μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, οὕτως ἀδελφιδός μου ἀνὰ μέσον τῶν υἱῶν.

Ὥσπερ, φησιν, ἐν ταῖς ψυχαῖς ἁπάσαις τῶν ἀνθρώπων,
Ἃς θυγατέρας εἴρηκας ὦ λόγε καὶ νυμφίε,
Ἔγωγε μόνη πέφυκα κρίνον ὥσπερ ἐν φύσει,
Οὕτω καί σu τοὺς οὐρανοὺς ἀῤῥητοτρόπους κλίνας,
Καὶ κατελθὼν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸν ὑλώδη βίον,
Καὶ σαρκωθεὶς τῷ καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ δὲ τῷ δραμόντι
Ὤφθης ἐν μέσῳ τῶν υἱῶν τουτὶ τῶν ἀνθρώπων,
Ὡς μῆλον εὐωδέστατον καὶ γεῦσιν καθηδύνον.
Τίνος δὲ χάριν ἐρωτᾷς τὸν λόγον λέγειν μῆλον.
Ὅτι καὶ χάριτας πολλὰς ἔχει καρπὸς τὸ μῆλον.
Καὶ γὰρ ἀποθλιβόμενον παρά τινος, ὡς θέμις
Τὴν ῥεῦσιν αἱματόμικτον τὴν ὑδαρώδη πέμπει.
Κἀντεῦθεν ὑπαινίττεται κρουνοὺς τοὺς σωτηρίους,
Τοὺς πρὶν πλευρόθεν βλύσαντας τοῦ λόγου καὶ σωτῆρος.
Ὡς ἄγαμαι τὴν φρόνησιν τῆς καθαρᾶς παρθένου.
Σοφῶς γὰρ εἴρηκεν αὐτὸν τυγχάνειν ὄντως μῆλον.
Πᾶσα μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς ψυχή τις ἀνθρωπίνη.
Κἂν ἀρεταῖς ὑπερορθῇ, κἂν εἰς ἀγγέλους φθάσῃ,
Ἄνθος καὶ μόνον γίνεται καὶ κρίνον ἐκ κοιλάδων.
Τὸν γεωργὸν οὐ τρέφουσα βοτάνη γὰρ οὐ τρέφει,
Ἀλλ' ἑαυτὴν λαμπρύνουσα τῷ κάλλει τῆς ἰδέας.
Οὐδὲ γὰρ χρήζει παρ' ἡμῶν ὁ γεοργὸς κερδαίνειν,
Ὥς πού φησιν ὁ ψαλμῳδὸς πρὸς τὸν αὐτὸν νυμφίον,
Ὁ μῆλον ὄντως γεγωνὼς ἀπὸ τοῦ σαρκωθῆναι
Τὰς τρεῖς καὶ πρώτας ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις ἐπευφραίνει,
Τὴν ὅρασιν, τὴν ὄσφρησιν, καὶ μάλιστα τὴν γεῦσιν,
Ὡραῖος γὰρ εἰς ὅρασιν ὡς ἀληθῶς τυγχάνει,
Ὁ πάντων ὡραιότατος τῶν γηγενῶν δεσπότης,
Καὶ τοὺς ὁρῶντας εἰς αὐτὸν ἐργάζεται φωστῆρας,
Ἡδύς τε πρὸς τὴν ὄσφρησιν ὑπάρχων μύρου πλέον,

Τὸ

Τὸ μέχρι καὶ τοῦ πώγωνος πρὶν καταβαῖνον μῦρον.
Τοῦ Ἀβραὰμ αὐτός ἐστιν ὁ καθαρὸς νυμφίος.
Γλυκύτατος γὰρ πέφυκε καὶ μάλιστα πρὸς γεῦσιν,
Ὡς τὴν ζωὴν τὴν ἄληκτον διδοὺς τοῖς γευομένοις.
Ὁ τρώγων γάρ, φησιν αὐτός, σῶμα τοὐμὸν ἀξίως,
Αὐτὸς κερδήσει τὴν ζωὴν ὄντως τὴν αἰωνίαν.
Ἀρκοῦσι ταῦτα τῷ σκοπῷ καὶ λόγῳ τῷ τοῦ μήλου.

> Ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ ἐπεθύμησα, καὶ ἐκάθισα,
> καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν τῷ λάρυγγί μου.

Τούτου, φησί, τοῦ θαυμαστοῦ καὶ ζωοφόρου μύρου
Πολλάκις ἐπεθύμησά που τὴν σκιὰν προσβλέψαι,
Ὅταν ἡ φλὸξ τῶν πειρασμῶν σφόδρα κατέφλεγέ με.
Ἀλλ' ἰδοὺ νῦν ἐκάθισα, καὶ τέρπομαι, καὶ χαίρω,
Καὶ τὸν φλογμὸν ἐξέφυγον τὸν τῶν πειρατηρίων,
Καὶ μελετῶ τὰς ἐντολὰς ἁπάσας τοῦ κυρίου,
Ὁπόταν ὁ γλυκύτατος ὁ λόγος καὶ νυμφίος
Κατασκιάσει μὲν αὐτὴν ταῖς πτέρυξι ταῖς θείαις,
Ἀποτειχίσει δὲ μακρὸν τοῦ πειρασμοῦ τὴν φλόγα.
Ταῦτα μὲν εἴρηκεν αὐτὴ οὕτως ἐγκαυχωμένη.
Παρακαλῶ δὲ καθεξῆν τοὺς φίλους τοῦ νυμφίου
Ἔτι προκύψαι καὶ δραμεῖν πρὸς τὸν καλὸν νυμφίον.
Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτούς, ἀλλά μοι σκοπητέον.

> Εἰσαγάγετέ με εἰς οἶκον τοῦ οἴνου τάξατε ἀγάπην.

Φησί, διψῶ τὴν προκοπὴν τὴν ὡς πρὸς τὸν νυμφίον,
Τὸν βότρυν λέγω τῆς ζωῆς τὸν πέπειρον τὸν θεῖον,
Τὸν γλεῦκος ἀποστάζοντα τῷ σταυρικῷ θανάτῳ.
Καὶ τοίνυν εἰσαγάγετε κἀμὲ πρὸς οἶκον τούτου,
Ὡς ἂν ἰδοῦσα καθαρῶς τὸ κάλλος τοῦ νυμφίου,
Τὸ ζώπυρον αὐξήσομαι τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης.
Ἔτι δὲ πάλιν δυσωπῶ τυχεῖν τῶν μειζοτέρων.
Τάδε γὰρ λέγω πρὸς αὐτούς, τουτέστι τοὺς ἀγγέλους.

> Στηρίξατέ με ἐν μύροις. τιμήσατέ με ἐν μήλοις.

Ἐπεί, φησιν, ἠγάπησεν ἐμὲ τὴν ἀπωσμένην
Ὁ θαυμαστός, ὁ φοβερός, ὁ κάλλιστος νυμφίος,
Στηρίξατέ με τὸ λοιπὸν ὑμεῖς οἱ τούτου φίλοι
Πρὸς τὴν ἀγάπην τὴν αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ νυμφίου,
Ὥσπερ μοι πρότερον χρυσὸν ἄρτι διδόντες μύρα,
Τὰ πάσης ἀποτρεπτικὰ δυσώδους ἁμαρτίας,
Ὡς ἂν μηκέτι πλανηθῶ καὶ παρεκκλίνω πάλιν.
Σὺ δ' ἀρετὰς ἐννόησον καὶ μύρα τὰ τῶν φίλων,
Ἀλλ' ἔτι πάλιν λιπαρεῖ τοῖς μήλοις στοιβασθῆναι.
Ποτὲ μὲν γὰρ προσομιλεῖ τὰς φίλας ὥσπερ νύμφη
Ἡ παρθενεύουσα ψυχὴ καὶ νυμφοστολουμένη.
Ποτὲ δ' ὡς κλίνη χρυσαυγής, ποταὶ [1] δ' ὡς θεῖος θρόνος.
Καὶ γὰρ ὡς οὕτως ἐν ψυχῇ μιᾷ καθαρωτάτῃ
Νυνὶ μὲν ἀνακλίνεται Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος,
Νυνὶ δὲ καὶ περιπατεῖ, καὶ κάθηται πολλάκις.
Ἅπαν δὲ τούτων πέφυκεν ὁ στοιβασμὸς τῶν μήλων.
Ποθεῖ καὶ φλέγεται καλῶς ἡ νύμφη τῷ νυμφίῳ,
Ὅστις καὶ μῆλον λέγεται φανὲν ἐκ τοῦ δρυμῶνος,
Καὶ θέλει τοῦτον γίνεσθαι παντάπασι τὰ πάντα,
Ὥσπερ κἀκείνη γίνεται ξύμπαντα πρὸς ἐκεῖνον,
Νύμφη, καὶ θρόνος, καὶ στρωμνή, καὶ πάλιν κατοικία.
Εἶτά φησι πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀγγέλους τὴν αἰτίαν
Τῆς παρακλήσεως αὐτῆς τῆς συνεχοῦς πρὸς τοῦτον.

> Ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ.

Ἐγώ, φησιν ἐκδυσωπῶ τὴν ὑμετέραν χάριν,
Τὴν στέγην ὅλην μου καλῶς ἐν μήλοις στοιβασθῆναι,

sunt, speciosissimus, respicientesque se clarissimos reddat. Olfactu autem periucundus; est enim unguento plenus; imo unguentum ipsum, quod descendit in barbam Aaron. Gustatu vero quam suavissimus; gustantibus enim se vitam tribuit immortalem. Nam qui digne manducat corpus eius, ut ipse ait, vitam vere aeternam possidebit. Ac de proposito huius carminis hactenus. Ad reliqua Canticorum explicanda pergamus. Sponsa de verbo divino: *In umbra*, inquit, *eius desideravi*, *& sedi*, *& fructus eius dulcis gutturi meo*. Huius, inquit, admirabilis, vitalisque pomi saepenumero umbram adspicere concupivi, quum ardor tentationum me vehementer exureret. At ecce in ea iam considens oblector, & gaudeo, atque ardorem tentationum declino. Quandoquidem me in omnibus mandatis Domini meditantem verbum, ac sponsus meus dulcissimus divinis suis obumbrans alis, procul avertit tentationum faces. Haec quum veluti laetabunda protulisset, ad amicos sponsi convertit sermonem suum, hortaturque illos, ut progrediantur, & ad formosum sponsum accurrant. Sed verba ipsius mihi sunt expendenda.

Psal. 132. 2.
Ioan. 6. 52.

> *Introducite me in cellam vinariam: ordinate in me caritatem. Fulcite me unguentis: stipate me in pomis, quia amore sum vulnerata.*

Siti urgeor, inquit, ad sponsum meum, ad vitae botrum illum maturum, atque divinum, per crucis mortem dulcedine fluentem. Quamobrem in eius cellam me quoque introducite, ut pure sponsi pulcritudinem conspicata, amoris ignem erga illum adaugeam. Adhuc autem ad maiora contendo. Haec ad Angelos loquitur. *Fulcite me unguentis: stipate me in pomis*. Quando, inquit, dilexit me abiectam admirandus ille, & metuendus, atque pulcerrimus sponsus, ad eius me caritatem, vos qui Verbi, & sponsi amici estis, incitate: qui prius mihi adhibuistis aurum, nunc autem adhibete unguenta, quae omnem arceant foetorem peccati, ne amplius aberrem, aut rursus e via declinem. Tu vero per amicorum unguenta, Virtutes intellige. Sed pomis praeterea flagitat ut constipetur. Amicos enim adloquitur Anima, modo ut sponsa, & virgo nuptialibus vestimentis exornata: modo ut lectus auro splendidus, modo ut divinum solium. In una enim profecto, eademque anima purissima Christus, & sponsus nunc quiescit; nunc ambulat, & sedet saepissime. Quae quidem omnia indicat pomorum constipatio. Prorsus autem flagrat sponsa, ac plane ardet desiderio sponsi, qui dicitur *pomum e silva*, cupitque illum semper haec sibi esse omnia, cibum, deliciasque, & umbram, & stipationem, & tectum: quemadmodum & ipsa erga illum haec est universa: Sponsa *nimirum*, & sedes, & cubile, & domus. Tum adsiduae flagitationis suae caussam Angelis explicans; *Ego enim*, inquit, *amore sum sauciata*. Ego vestram opem imploro. Totam domum meam pomis constipari cupio. Quoniam sagitta amoris istius confixa sum. Per amorem intellige Patrem, qui nullum habet principium: Per sagit-

[1] ποταὶ) Scrib. ποτέ.

gittam vere electam Verbum, ac sponsum. Hanc enim in eos, qui salvantur, coniire consuevit. Hic rursus sponsa subiicit quaedam verba, quemadmodum ordine reperies. Sunt autem haec.

Leva eius sub capite meo; & dextera illius amplexabitur me.

Varietas haec in res incorporeas cadit. Ecce enim, quae paullo ante mirabili sagitta saucia erat, nunc sagitta fit in manibus iaculantis. Id quod animae contigit Pauli vulneratae. Siquidem & ille ex infideli factus fidelis a Christo verbo, & Salvatore, confestim veluti sagitta missus est a divino spiritu in gentes remotas, atque in errore demersas, ut praedicationis, & doctrinae verbo animas aberrantes in viam vitae reduceret. Haec mea quidem sententia, Stephephore Imperator ita se habet. Te vero minime moveat, quod cuius sinistra sub capite sponsae sit, ut ipsa ait, eius dextera illam amplectatur. Quandoquidem ad similitudinem volantis sagittae emissa fuisse dicta est. Verum tempus est, ut quae sequuntur in Canticis audiamus. Rursus enim Angelos obsecrat, & obtestatur.

Adiuravi vos, filiae Ierusalem per potentias, & fortitudines agri ut suscitetis, & excitetis caritatem, donec voluerit.

Ager tibi sit mundus: Huius fortitudo potestas Domini, Verbi, ac sponsi. Vos inquit, qui sponsi nuptiarum ministri estis, atque amici, adsiduis flagitationibus omissis, iureiurando precor ex animo, atque obtestor, ne prius me decorare desistatis, quam partibus, ac numeris omnibus ornatam, atque expolitam moribus reddideritis, & sponsi voluntas expleta fuerit, cuius quidem haec est voluntas unica, ut homines pervelit omnes salvos fieri, meque plane mundam, ac divino splendore illustrem esse. Sed orationis seriem contemplari pergamus.

Ex Hom. V. Gregor. Nyssen. in Cantic.

Vox nepotis mei.

Tantum abest, ut divinitas comprehendi queat: ut licet virtutibus sit quispiam omnibus exornatus, rectisque vivendi rationibus sublimis tollatur in caelum, ac propter ea se proxime ad Deum putet accedere, ab eius tamen natura is distare se sciat quam longissime. Ecce enim sponsa, quae proficiendo, ad eam sublimitatem progressa est, ut proxime ad sponsum videretur accessisse, divinitatis essentiam haud percepit omnino: Tu per *vocem sponsi* oracula Prophetarum accipe, quae arcanam Verbi Incarnationem prodiderunt. Quid autem deinceps dicat, est attendendum.

Ecce hic venit saliens in montibus, transiliens colles.

Quum antea sponsi vocem audire se dixisset, iam, inquit, *hic venit saliens super montes*. Scite pura virgo philosophatur. Nam verbum Dei antequam descenderet in terram, praemisit Prophe-

Ὅτι τῷ βέλει τέτρωμαι τῷ τῆς ἀγάπης τούτου.
Ἀγάπην τοίνυν νόησον τὸν ἄναρχον πατέρα,
Καὶ βέλος ὄντος ἔκλεκτον τὸν λόγον καὶ νυμφίον.
Τοῦτο γὰρ πέμπειν εἴωθεν ἐπὶ τοὺς σωζομένους.
Ἀλλὰ προστίθησί τινας ἡ νύμφη πάλιν λόγους,
Λέγουσα τάδε πρὸς αὐτοὺς, ὡς καθ' εἱρμὸν εὑρήσεις.

Εὐώνυμος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κεφαλήν μου. καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεταί με.

Ἡ τῶν ἀσμάτων δύναμις τούτου καταθαμβεῖ με,
Ἰδοὺ γὰρ βέλος γίνεται χερσὶ τῇ τοῦ τοξότου,
Ἡ πρὸ μικροῦ τῷ θαυμαστῷ κατατρωθεῖσα βέλει,
Ὡς ἡ τοῦ Παύλου πέπονθε ψυχὴ καλῶς τρωθεῖσα.
Κἀκεῖνος γὰρ γενόμενος πιστὸς ἐξ ἀπιστίας,
Καὶ ζωγρηθεὶς παρὰ Χριστοῦ τοῦ λόγου καὶ σωτῆρος,
Εὐθὺς πρὸς ἔθνη τὰ μακρὰν καὶ πλάνῃ βεβυσμένα
Παρὰ τοῦ θείου πνεύματος οὗτος ἐξαπεστάλη
Εἰς τὸ ζωγρεύειν τὰς ψυχὰς τὰς ἐκπεπλανημένας
Τῷ λόγῳ τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς διδασκαλίας.
Ταῦτα μὲν οὕτως ἔχουσιν, ὡς οἶμαι, στεφηφόρε.
Σὺ δὲ μηδόλως ἐκπλαγῇς ἅπερ ἡ νύμφη λέγει.
Ὡς ἄρα χεὶρ εὐώνυμος αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ μου,
Ἡ τούτου δ' αὖθις δεξιὰ καὶ περιλήψεταί με.
Τρόπους γὰρ βέλους κοσμικοῦ καὶ πετομένου λέγω
Ὁ λόγος ἐσχημάτισεν αὐτὴν ἐξαποστεῖλαι.
Ἀλλὰ καιρὸς καὶ τῶν ἑξῆς ἀσμάτων ἐπακοῦσαι.
Ἀντιβολῶ γὰρ καθεξῆς καὶ πάλιν τοὺς ἀγγέλους.

Ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ. ἐὰν ἐγείρητε, ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην, ἕως οὗ θελήσῃ.

Ἀγρὸν τὸν κόσμον νόησον, ἰσχὺν δὲ τούτου πάλιν
Τὴν τοῦ δεσπότου δύναμιν τοῦ λόγου καὶ νυμφίου.
Φησὶ γὰρ ὁ νυμφαγωγὸς καὶ φίλος τοῦ νυμφίου,
Ἐκείνας καταλείψασα τὰς συνεχεῖς αἰτήσεις,
Μεθ' ὅρκου φέρω δέησιν ἡμῖν ἀπὸ καρδίας,
Μηδέποτε παυθήσεσθε, λαμπρύνατέ με πλέον,
Καὶ τὴν ἐμὴν αὐξάνοντες ἀγάπην πρὸς τὸν λόγον,
Μέχρις ἂν ὅλην με καλὴν ἐργάσασθε τοῖς τρόποις,
Καὶ μέχρις ἂν ἐκπληρωθῇ θέλημα τοῦ νυμφίου.
Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ θέλημα καὶ μόνου τοῦ νυμφίου,
Τοῦ θέλοντος τοῦ σώζεσθαι πάντας ἀνθρώπους ὄντως,
Τὸ καθαράν με παντελῶς καὶ θεαυγῆ φανῆναι.
Ἀλλ' αὖθις θεωρήσωμεν τὰ καθ' εἱρμὸν τοῦ λόγου.

Φωνὴ τοῦ ἀδελφιδοῦ μου.

Τοσοῦτον ἀκατάληπτον ὄντως ἐστὶ τὸ θεῖον.
Ὅτι κἂν πάσας ἀρετάς τις κατορθώσει μόνος.
Κἂν ὑψωθῇ πρὸς οὐρανοὺς τοῖς ἐναρέτοις τρόποις,
Κἀντεῦθεν σύνεγγυς θεοῦ νομίσῃ καθεστάναι,
Ἔξω τυγχάνειν πόρρωθεν τῆς θεϊκῆς οὐσίας.
Ἰδοὺ γὰρ ἡ προκόψασα, καὶ φθάσασα πρὸς ὕψος,
Καὶ προσδοκοῦσα 1 σύνεγγυς ἑστάναι τοῦ νυμφίου.
Φωνὴν δὲ τούτου νόησον τῶν προφητῶν τὰς ῥήσεις.
Τὰς τὴν τοῦ λόγου σάρκωσιν ἀῤῥήτως προδηλούσας.
Εἶτα δὲ τί φησιν ἑξῆς ἐκεῖνος σκοπητέον.

Ἰδοὺ οὗτος ἥκει πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη. διαλλόμενος ἐπὶ τοὺς βουνούς.

Εἰποῦσα πρῶτον τῆς φωνῆς ἀκοῦσαι τοῦ νυμφίου,
Οὗτός, φησι, νῦν ἔρχεται πηδῶν ἐπὶ τὰ ὄρη.
Καλῶς ἐφιλοσόφησεν ἡ καθαρὰ παρθένος.
Καὶ γάρ τοι λόγος τοῦ θεοῦ πρὸς 2 τῆς εἰς γῆν καθόδου
Προ-

1 καὶ προσδοκοῦσα) Locus mutilus est, & deest versus.

2 πρὸς) Scrib. πρό.

Προφήτας ἐξαπέστελλε προλέγοντας ἐκείνου
Τὴν πρὸς ἀνθρώπους κάθοδον καὶ σάρκωσιν τὴν θείαν.
Μετὰ δὲ τούτους ἔφθασε κἀκεῖνος οὐρανόθεν.
Ὁ δὲ παρὼν αἰνίττεται λόγος ὁ τῶν ᾀσμάτων
Τὰ τῆς ἐνανθρωπίσεως τοῦ θεανθρώπου λόγου,
Δι' ἧς εἱλκύσατο ψυχὰς ἐν σκότει καθημένας.
Δαίμονας ὅλως καθελὼν καὶ μόνως τῇ κελεύσει.
Τούτους γὰρ ὄρη κέκληκε, καὶ πάλιν βουνοὺς λέγει.
Θαυματουργῶν γὰρ ὁ Χριστὸς, καὶ δαίμονας ἐλαύνων,
Τῷ λόγῳ μόνῳ ξύμπαντας ἐπίσης ἐταρτάρου,
Ἐλάττονας καὶ μείζονας, καὶ μᾶλλον λεγεῶνας.
Ἔπειτα τί φησιν ἑξῆς ἡ νύμφη σκοπητέον.

> Ὅμοιός ἐστιν ἀδελφιδός μου τῇ δορκάδι, ἢ νεβρῷ ἐλάφου, ἐπὶ τὰ ὄρη Βαιθήλ.

Σχεδὸν ταυτό τι πέφυκε τοῦτο τοῖς προῤῥηθεῖσι.
Κἀνταῦθα γὰρ δεδήλωκε τὸν λόγον καὶ νυμφίον,
Τοὺς δαίμονας ἐλαύνοντα καὶ καταταρταροῦντα.
Νεβρῷ δ' αὐτὸν παρείκασεν ἐλάφων ἡ παρθένος,
Ὡς δῆθεν ἀναλίσκοντα τὴν φύσιν τῶν δαιμόνων,
Ὥσπερ τοὺς ὄφεις ἡ νεβρὸς, ἀλλ' ἡ νεβρὸς ἐκείνη,
Ἥτις ἐπ' ὄρους τοῦ Βαιθὴλ ἔχει τὴν κατοικίαν.
Ἡ δὲ δορκάς σοι τροπικῶς τὸν βλέποντα σημαίνει.
Οὕτω γὰρ βλέπειν πέφυκεν ἁπάντων τὰς καρδίας.
Ἀλλ' ἴδωμεν καὶ τί φησι τοῦ λόγου περαιτέρω.

> Ἰδοὺ οὗτος ἕστηκεν ὀπίσω τοῦ τοίχου ἡμῶν, παρακύπτων διὰ τῶν θυρίδων, ἐκκύπτων διὰ τῶν δικτύων.

Ἰδοὺ, φησιν, ἐλήλυθεν ὁ λόγος καὶ νυμφίος,
Ὁ κατοικῶν ἀπὸ Βαιθὴλ τῆς ἄνω κατοικίας,
Οὐδέπω δ' εἰσελήλυθεν ἐντὸς τοῦ περιβόλου,
Ἀλλ' ἔξωθεν ἱστάμενος ἐξόπισθεν τοῦ τοίχου,
Διὰ θυρίδων ἔσωθεν καὶ θέλων παρακύπτειν.
Σὺ δέ μοι τοῖχον γίνωσκε τὸν νόμον τὸν ἀρχαῖον,
Τὸν ἐμποιοῦντα τὴν σκιὰν καὶ πλάνην τῶν ἀνθρώπων.
Θυρίδας δὲ, καὶ δίκτυα, τῶν προφητῶν τοὺς λόγους.
Καὶ γὰρ πρὸ τῆς σαρκώσεως τοῦ θεανθρώπου λόγου
Πολυμερῶς ἐλάλησε καὶ πάνυ πολυτρόπως.
Ἀλλ' ὅπερ λέγει καθ' εἱρμὸν ἡ νύμφη σκοπητέον.

> Ἀποκρίνεται ὁ ἀδελφιδός μου, καὶ λέγει μοι. ἀνάστα, ἐλθὲ ἡ πλησίον μου. καλή μου. περιστερά μου.

Ἐπεὶ, φησιν, ἐλήλυθεν ὁ λόγος καὶ νυμφίος,
Ὁ τοῖς προφήταις χρώμενος ὥσπερ τισὶ θυρίσι,
Τοῦτο μοι πρῶτον εἴρηκεν ἔσωθεν παρακύπτων.
Ἀνάστηθι τοῦ πτώματος, τῆς πλάνης, καὶ τοῦ σκότους.
Καὶ προσελθέ μοι καθαρῶς, καὶ γίνου μοι πλησίον.
Εἶτά φησιν, ἐξεῖπέ μοι καὶ τάδε πρὸς τοῖς ἄλλοις.

> Ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρῆλθεν. ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἐν αὐτῷ. τὰ ἄνθη ὤφθη ἐν τῇ γῇ. καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθασεν.

Ὅτι, φησι, κατέργησε τὴν φύσιν τῶν δαιμόνων,
Τὴν ἀποκρυσταλλώσασαν τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων,
Καὶ δείξασαν ἀναίσθητον πρὸς τὸ κα * τελείως [1].
Ἐντεῦθεν ἀπελήλατο χειμὼν ὁ τῆς ἀπάτης,
Καὶ πᾶς δεινός τις ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἀπεῤῥύη,
Καὶ τὸ τερπνὸν ἀνέτειλε τῆς ἀληθείας ἔαρ,
Ἡ γῆ δ' αὖ * ἀπήλξατο φύσις ἡ τῶν ἀνθρώπων,
Καιρὸς δὲ πέφθακε λοιπὸν τομῆς τῆς τῶν ἀνθέων.
Εἰ βούλει, κατασκεύασον στεφάνους ἐξ ἀνθέων.
Ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις γὰρ, ἣν γῆν ὁ λόγος εἶπεν,
Εἰδώλοις ὑποκλίνασα καὶ πλάνῃ τὸν αὐχένα,
Εἶδος οὐκ εἶχεν ἀρετῶν, τοῦτο γὰρ ἄνθος νόει.

phetas, qui adventum suum, & divinam Incarnationem praenuntiarent. Mox & ipse de caelo profectus est. Haec igitur verba Canticorum innuunt divini Verbi Incarnationem, per quam animas in tenebris considentes liberavit, iussu solo fugatis daemonibus universis, quos *montes* adpellat, ac deinde *colles* vocat. Christus enim edens miracula, atque integras daemonum legiones eiiciens verbo solo, cunctos simul tum maiores, tum minores in tartarum detrusit. Quid statim sponsa dicere pergat, expendamus.

> *Similis est nepos meus capreae, hinnulove cervorum in montibus Bethel.*

Haec prope simile quiddam significant iis, quae dicta sunt. Declarant enim Verbum, ac sponsum expulisse daemones, atque in tartarum detrusisse. Sponsum autem hinnulo cervorum comparat Virgo, ita daemones profligantem, ut hinnulus serpentes destruit. Hinnulus hic in montibus foveas habet. Mons enim *Bethel* caeleste indicat domicilium. *Caprea* vero allegorice *videntem* significat, nam ipse omnium corda intuetur.

> *Ecce hic stetit post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per retia.*

Ecce, inquit, Verbum, & sponsus venit demigrans ex Bethel e superna domo. Nondum autem sub tectum introivit; sed foris stans post parietem, per fenestras vult introspicere. Tu autem mihi per *parietem* legem antiquam intellige, umbram, & errores hominibus iniicientem; per *fenestras vero, & retia*, oracula Prophetarum. (Heb. 1. 1.) Nam ante divini Verbi Incarnationem multifariam, multisque modis loquutus est. Sed quid sponsa deinde dicat, consideremus.

> *Respondet nepos meus, & dicit mihi: Surge, veni, propinqua mea, formosa mea, columba mea.*

Quoniam, inquit, venit Verbum, & sponsus, qui Prophetis tamquam fenestris quibusdam, usus est, hoc primum dixit introspiciens: Surge de lapsu erroris, & tenebris, & ad me puriter accede, & mihi propinqua efficere. Haec, inquit, praeter alia mihi dixit.

> *Ecce hyems transiit, imber abiit, recessit sibi: Flores adparuerunt in terra: Tempus putationis advenit.*

Quoniam, inquit, naturam daemonum, a quibus humana natura congelatur, & pigra, atque iners prorsus ad recte agendum redditur, profligavit: atque ideo hyems charitatis abscessit, & gravis imber omnis abiit, & defluxit; & iucundum veritatis exortum est ver: florere coepit tellus, natura nempe humana. *Tempus putationis iam venit*. Legendi sunt flores, si vis corollas ex floribus contexere. Hominum enim naturam, quam *terram* adpellavit, idolis, & fraudi cervicem inclinans, nullam virtutum speciem praebuit: (id enim *flos* significat) acerbissima, ac vehementissima

1 τὸ κα * τελέως) Puto scriptum fuisse. τὸ καλὸν τελέως.

ma hyeme deceptionis in glaciem redacta, ac propemodum perdita. Quis enim se in tantis errorum tenebris pietatis professionem tueri, modestiam servare, temperantiam amplecti, osculari iustitiam unquam sperasset? At iam flores adparuerunt in terra nostra. Surge igitur, & coronas tibi ex virtutibus texe. Ac florum testis minime
Matth. 3. 2. reiiciendus est ille praecursor gratiae, *Poenitentiam*, inquiens, *agite:* qui multos ex Ebraeis baptizavit quum videret eos florentes in confessione. Huc enim spectant ea verba Canticorum: *Vox turturis audita est in terra nostra.* Vox enim clamantis fuit praecursor iste, qui passeri, turturi, dexterae comparatur.

Ficus protulit grossos suos, vineae florent: dederunt odorem.

Eumdem haec forte sensum habent cum superioribus. *Ficum* enim rursus intellige naturam humanam: *grossos*, inferiores virtutes: *vites florentes*, animas, quae in recta vivendi ratione, ac via progredi iam coeperunt.

Surge, veni, propinqua mea, formosa mea, columba mea.

Huiusce sermonis significationes saepe diximus: verba, quae deinceps sequuntur, interpretemur. O virgo, inquit, anima purissima, surge de lapsu, & huc veni, alacriter tamen, & nulla coacta necessitate, sed volens, ac lubens. Non invita, inquam, sed ultro veni. Sic enim omnino ad me accedes, petram
1. Cor. 10. 4. utique Christum vitae sempiternae. A propugnaculo, a veteri lege, quae petra coniuncta est, transcendens. Venit enim vere, hoc est adpropinquat ad petrae propugnaculum. Et disce etiam modum. Propugnaculum autem sane dicitur antiqua lex; petra vero solida novum testamentum. Ac quamvis videantur inter se distare lex Mosaica, & Evangelium, virtute tamen consonant, atque inter se congruunt. Quid enim his praeceptis potest esse coniunctius? Antiqua lex ve-
Matth. 5. vers. 18. tat adulterium: Evangelium amputat cupiditatem. Illa ut a caede abstineas, iubet; hoc prohibet ne prorsus irascaris. Quod si quaeris, & oves, & Sabbatha, & pascha; quae illic secundum carnem; hic secundum spiritum, si attenderis, invenies. Lapis enim spiritalis, non autem terrenus, est paries. Sed quae sequuntur verba iam audiamus. Sponsa enim respondet sponso.

Ostende mihi faciem tuam; sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

Ne mecum amplius, o sponse formose, per libros

Τῷ δριμυτάτῳ καὶ σφοδρῷ χειμῶνι τῷ τῆς πλάνης
Κρυσταλλωθέσης 1, καὶ σχεδὸν ἐναπολιθωθείσης 2,
Τίς γὰρ ὑπέστατό ποτε τῆς πλάνης σκοτιζούσης
Τηρεῖν ἐξομολόγησιν, φυλάττειν σωφροσύνην,
Ἐγκρατείαν ἀσπάζεσθαι, φίλειν δικαιοσύνην.
Ἀλλ' ἤδη πάντως ἤνθησεν ἡ γῆ, λοιπὸν ἀνάστα.
Καὶ σπούδασον ἐξ ἀρετῶν στεφάνους σοι πλακέναι.
Μάρτυς γὰρ ἀπαράγραπτος ὑπάρχων τῶν ἀνθέων
Ὁ πρόδρομος τῆς χάριτος λέγων μετανοεῖτε,
Ὅστις πολλοὺς ἐβάπτισε τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων,
Ἰδὼν αὐτοὺς ἀνθήσαντας ἐν ἐξομολογήσει,
Τοῦτο γὰρ εἴρηκε σαφῶς ὁ λόγος τῶν ᾀσμάτων.

Φωνὴ τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.

Πρόδρομος οὗτος πέφυκε φωνὴ ἡ τοῦ βοῶντος,
Στρουθῷ τρυγόνι δεξιῶν παρεικασθεὶς τῷ λόγῳ.
Ἀλλὰ προβέβηκε μικρὸν τοῖς προσωτέρω λόγοις.

Ἡ συκῆ ἐξήνεγκε τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς. αἱ ἄμπελοι κυπρίζουσιν ἔδωκαν ὀσμήν.

Τοῦτο ταυτόν τι πέφυκε τάχα τοῖς προῤῥηθεῖσι.
Συκῆν γὰρ αὖθις νόησον τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων,
Ὀλύνθους δὲ, τῶν ἀρετῶν τὰς ὑποδεεστέρας.
Ἀμπέλους πάλιν, δέσποτα, γίνωσκε κυπριζούσας,
Ψυχὰς προκόπτειν εἰς καλὸν ἐναρξαμένας ἤδη.

Ἀνάστα. ἐλθὲ ἡ πλησίον μου, ἡ καλή μου περιστερά μου.

Τούτου πολλάκις εἴπομεν τοῦ λόγου τὰς ἐμφάσεις.
Λόγους λοιπὸν τοὺς ἐφεξῆς προσερμηνευτέον.

Ἐν σκέπῃ τῆς πέτρας ἐχόμενα τοῦ προτειχίσματος,

Ὦ παρθενεύουσα ψυχὴ, ψυχὴ καθαρωτάτη,
Ἀνάστηθι τοῦ πτώματος, καὶ δεῦρο πλὴν προθύμως,
Οὐκ ἐξ ἀνάγκης δέ τινος, ἀλλ' ἑκουσίᾳ γνώμῃ.
Φημὶ γὰρ δεῦρο σε αὐτὴ, τουτέστιν ἑκουσίως.
Οὕτω δὲ πάντως πρὸς ἐμὲ τὴν φύσιν φθάσας τέλει,
Ἤγουν τὴν πέτραν τὸν Χριστὸν, ζωῆς τῆς αἰωνίου,
Ἀπὸ τοῦ προτειχίσματος τοῦ παλαιτάτου νόμου,
Τοῦ σύνεγγυς τυγχάνοντος τῆς πέτρας μεταβᾶσα.
Ἔρχεται γὰρ ὡς ἀληθῶς, τουτέστι προσεγγίζει,
Τῆς πέτρας τὸ προτείχισμα, καὶ μάθη καὶ τὸν τρόπον.
Προτείχισμα δὲ λέγεται δῆθεν ὁ πάλαι νόμος.
Πέτρα δὲ πάλιν ἀῤῥαγὴς ἡ νέα διαθήκη.
Καὶ γοῦν δοκῶσιν ἔξωθεν ἀλλήλων ἐφεστάναι,
Ὁ νόμος ὁ Μωσαϊκὸς, καὶ τῶν εὐαγγελίων,
Ἀλλ' ὅμως κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις συνενοῦνται.
Τί γάρ ἐστιν ἐγγύτερον τῶνδε τῶν κελευσμάτων;
Ὁ παλαιὸς νομοθετεῖ νόμος τοῦ μὴ μοιχεύειν.
Ἀλλ' ὁ παρὼν, καὶ καθ' ἡμᾶς, ὁ τῶν εὐαγγελίων,
Καὶ πάλιν ἐγκελεύεται τέμνειν ἐπιθυμίαν.
Ἐκεῖνος δ' αὖ ἀπέχειν σε νομοθετεῖ τοῦ φόνου.
Ὁ δὲ μηδόλως πρὸς ὀργὴν κινεῖσθαι δογματίζει.
Ἂν δὲ ζητεῖς καὶ πρόβατον, καὶ σάββατον, καὶ πάσχα,
Τὰς φανερὰς καὶ σαρκικὰς ἐκείνου διατάξεις,
Κἀνταῦθ' εὑρίσκεις ἐν αὐτῇ πνευματικῶς ἐγκύπτων.
Ἡ πέτρα γὰρ πνευματικὴ, καὶ χοϊκὸς ὁ τοῖχος,
Ἀλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν τῶν ἐφεξῆς ῥημάτων,
Ἀπόκρισιν γὰρ δίδωσιν ἡ νύμφη τῷ νυμφίῳ.

Δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν με τῆς φωνῆς ὅτι ἡδεῖα, καὶ ἡ ὄψις σου ὡραία.

Μηκέτι μοι προσομίλει, φησὶ, καλὲ νυμφίε,
Διά

1 κρυσταλλωθέσης) Scrib. κρυσταλλωθεῖσα. 2 ἐναπολιθωθέσης) Scrib. ἐναπολιθωθεῖσα.

Διὰ τινων προφητικῶν, ϗ νομικῶν βιβλίων,
Ἀλλ' ὡς ἐξὸν τοῦ βλέψαι σε, ϗ τῆς φωνῆς ἀκοῦσαι,
Ἀκούτισόν μοι τὴν φωνὴν, ϗ δεῖξόν μοι τὴν θέαν,
Ἡ γὰρ ἡδεῖα πέφυκεν οὕτω, ϗ γλυκυτάτη,
Ἡ σὴ φωνὴ προφητικὴ, ἡμῖν ἐνηχουμένη.
Κἀντεῦθεν νῦν σου βλέπομεν ὄψιν ὡς ἐν κατόπτρῳ.
Ὡραιότατος πέφυκας ϗ πανδεδέστατος.
Ὁποδαπὸν καθέστηκε τὸ κάλλος τῆς σῆς θέας,
Καὶ τῆς φωνῆς ὁ γλυκασμὸς ἀμέσως δεδειγμένος.
Ἤκουσε τὴν παράκλησιν τῆς νύμφης ὁ νυμφίος,
Ὡς μέλλων ὑπὲρ ἑαυτὸν εἰς τοὐμφανὲς δεικνύειν,
Πρῶτον εἰς ἄγραν παρορμᾷ τοὺς θηρευτὰς, ϗ λέγει.

Πιάσατε ἡμῖν ἀλώπεκας μικροὺς ἀφανίζοντας ἀμπελῶνας, ϗ αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν.

Ὢ τῆς φρικτῆς ϗ φοβερᾶς τῆς λόγου δυναστείας!
Ὢ παναλκοῦς δυνάμεως! ὢ κράτους ἀποῤῥήτου!
Τελεύει 1 γὰρ τοῖς θηρευταῖς, τουτέστι τοῖς ἀγγέλοις,
Ὥσπερ ἀλώπεκας μικράς τινας δυσηνοτάτας
Θηρεῦσαι ϗ συναγαγεῖν, δεσμῆσαι, ϗ κρατῆσαι
Τὴν πᾶσαν ἀποστατικὴν δύναμιν τῶν δαιμόνων,
Τὸν δράκοντα τὸν μέγιστον, τὴν ἀποστάτου φύσιν,
Ὃς ἐνεδρεύει καθ' ἡμῶν ὡς λέων ἐν τῇ μάδρᾳ 2.
Τὸν κοσμοκράτορα Σατὰν, τοὺς σκότους τὸν προστάτην;
Τὸν ᾅδην τὸν πλατύναντα τὸ στόμα τὸ ζοφῶδες.
Τὸν ἔχοντα ϗ φέροντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου,
Τὸν ἐγκαυχώμενον λαβεῖν ὡς νοσσιὰν στρουθίου
Τὴν οἰκουμένην ξύμπασαν, ϗ ταύτην ἀφαρπάσαι,
Ὥσπερ ὠὰ σαθρώτατα καταπεφρονημένα.
Τὸν ἐξαλείφειν φάσκοντα γῆς ὄρους ϗ θαλάσσης.
Τὸν ἐν νεφέλαις λέγοντα τὸν θρόνον καθιδρύσαι.
Οὗπερ χαλκαῖ μὲν αἱ πλευραὶ, ϗ σιδηρὰ δ' ἡ ῥάχις.
Ἔγκατα δ' ὥς φασιν αὐτοῦ σμυρίτης ἄλλος λίθος.
Αὐτὸν τὸν ὄφιν τὸν δεινὸν, τὸν γέροντα, τὸν μέγαν,
Καὶ πᾶσαν ἄλλην δύναμιν αὐτοῦ τὴν ἐναντίαν,
Ἡ δύναμις ὠνόμασε τῆς ὄντως δυναστείας
Ὡς ἀλωπέκια μικρὰ, ϗ δολερὰ τῇ φύσει.
Τὰς γοῦν μικρὰς ἀλώπεκάς φησι κρατήσας τέμε,
Ὡς βλαπτικὰς τυγχανούσας φύσεως ἀνθρωπίνης,
Ἀμπέλους γὰρ ὡς ἀληθῶς ταύτας ἐννόει μόνας.
Ἀλλ' ἴδωμεν ϗ τί φησιν ἡ νύμφη ϗ παρθένος.

Ἀδελφιδός μου ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.

Ἰδού, φησιν, ἐβλέψαμεν ἀλλήλους οἱ ποθοῦντες.
Ἀλλ' ἐφεξῆς ἐκδυσωπῶ λέγουσα τῷ νυμφίῳ.

Ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις, ἕως οὗ διαπνεύσῃ ἡ ἡμέρα, ϗ κινηθῶσιν αἱ σκιαί. ἀπόστρεψον. ὡμοιώθητι ἀδελφιδέ μου τῇ δόρκωνι, ἢ νεβρῷ ἐλάφων, ἐπ' ὄρη κοιλωμάτων.

Ὢ καλλιστότατε ποιμὴν τῶν λογικῶν προβάτων,
Φησὶν ἡ νύμφη πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον ϗ νυμφίον,
Ὡς τρέφεις σου τὰ πρόβατα ταῖς ἀρεταῖς ὡς κρίνοις.
Καὶ πάλιν φάνηθι δορκὰς ἢ ϗ νεβρὸς ἐλάφων,
Καὶ πάλιν ἀναζήτησον ὥσπερ ἀνθυποστρέψας,
Ἅπερ ἐπήδας πρὸ μικροῦ τῶν κοιλωμάτων ὄρη,
Καὶ πᾶσαν ἐξαφάνισον δύναμιν ἐναντίαν,
Καὶ καθομάλισον βουνοὺς τῶν ἄγαν ἐπηρμένους.
Οὕτω γὰρ πληρωθήσεται σοῖς δρόμοις πᾶσα φάραγξ,
Καὶ πᾶς ταπεινωθήσεται βουνὸς ὁ τῆς κακίας,
Καὶ πᾶσαι κινηθήσονται σκιαὶ τῆς ἀθείας,
Καὶ διαπνεύσει βροτοῖς ἡμέρα σωτηρίας.

Ἐπὶ

bros quosdam propheticos, & legales colloquare: sed tamquam mihi videre te liceat, & vocem tuam audire; *sonet vox tua in auribus meis; ostende mihi faciem tuam.* Nam si vox tua nobis iucundissima fuit, atque dulcissima, si vultus tuus pulcerrimus visus est, & maxime decorus, quum vox tua per Prophetas insonaret; & formam tuam tamquam in speculo cerneremus: quanta nam erit praesentiae tuae pulcritudo? quanta vocis ipsius dulcedo, quae sine ullo medio exaudietur? Sponsae preces audivit sponsus, qui ut seipsum coram magis conspicuum praebeat, venatores ad praedam excitat, dicens:

Capite nobis vulpes parvulas, quae demoliuntur vineas; & vineae nostrae florent.

O imperium verbi terribile, ac formidandum! o virtutem omnipotentem! o robur incredibile! Venatoribus enim praecepit, ut vulpeculas quasdam parvulas captu difficillimas pervestigent, comprehendant, superent, vinciant. Totam nimirum desertricem daemonum potestatem; draconem illum maximum; illum rebellem natura, qui non aliter in nos, quam leo in greges desaevit, mundi principem sathanam, principem tenebrarum, infernum, tenebrosas fauces suas aperientem, habentem, ac ferentem mortis imperium, qui se passeris nidum, orbem scilicet universum, tamquam ova putrida, atque abiecta cepisse, & diripuisse gloriatur, qui terrae montes, & mare eversurum, & in nubibus sedem collocaturum & iactitat: cuius quidem latera sunt aenea, se dorsum ferreum, viscera autem, smyrites lapis: serpentem ipsum gravem, illum senem, ingentem illum, & totam eius hostilem manum, virus vero potentiae tamquam *vulpeculas parvas*, & natura fraudulentas adpellat. Comprehendite, inquit, mihi *parvas vulpes*, quae animas humanas demoliuntur. Has enim solas *vineas* vocat. Sed videamus quid etiam dicat sponsa, & virgo.

Nepos meus mihi, & ego illi.

Verum amorose deinceps sponso loquitur.

Qui pasceris inter lilia. Donec adspiret dies, & inclinentur umbrae. Revertere. Similis esto tu nepos mi, capreae, hinnulove cervorum super montes convallium.

O pulcerrime pastor ovium, quae mente sunt praeditae; inquit sponsa ad ipsum Verbum, ac sponsum; qui oves tuas virtutibus, ut liliis, pascis, rursus te capreae, aut cervorum hinnulo similem praebe, ut paullo ante super vallium montes saliebas; atque omnem potentiam adversantem everte, & colles nimis elatos exaequa. Sic enim cursibus tuis omnis vallis implebitur; & omnis malitiae collis humiliabitur, & omnes impietatis umbrae discutientur; & dies salutis mortalibus adspirabit.

In

1 τελεύει) Scrib. κελεύει.

2 μάδρᾳ) Scrib. μάνδρᾳ.

Vers. 1. Ex Hom. VI. Gregor. Nyssen. in Cantic.

In lectulo meo quaesivi per noctem, quem diligit anima mea: Quaesivi, & non inveni. Vocavi eum, & non audivit me.

TVA profecto natura, Christe, comprehendi nequit. Ego in lectulo progressionis meae, qua valde profeceram, me conquieturam speraram, utpote quae iam ad perfectionis fastigium pervenissem. sed posteaquam ad divinorum mysteriorum noctem accessi, ardenti studio Verbum, & sponsum quaerens, illic eum nullo modo conspicuum inveni. Quumque rursus illum vocassem, non respondit mihi. Quam vere sponsa sollicitudinem exadgerat suam. Nulla enim anima licet ad angelorum perfectionem accedat, & ad rerum penitus arcanarum cognitionem perveniat, se divinam essentiam inspecturam speret. Quando igitur sponsum, quem quaesiverat, non invenit, audiamus, quid ipsa velit. Sic enim ait.

Surgam iam, & circuibo in civitate, in foris, & plateis, & quaeram quem diligit anima mea. Quaesivi eum, & non inveni; vocavi eum, & non audivit me.

Exsurgam, inquit, & perquiram illum. Naturam, quae mundo continetur, universam pervestigabo. Hanc civitatem adpellat, hoc loco, quemadmodum & per plateas intelligit coetus Angelorum. Ad illius igitur, inquit, investigationem me contuli. Atque hoc proposito, & consilio naturas Angelorum omnes magno labore exploravi, sperans me illum in Angelis adsequuturam. Verum quum ipsum inter Angelos perscrutarer, ut quis, qualisque esset, unde principium haberet, & quo fine concluderetur, intelligerem, custodes supernae civitatis Sion me pervagantem, atque inquirentem conspexerunt. Sic enim narrationem persequitur suam.

Invenerunt me custodes, qui obeunt civitatem.

Tum, inquit, percontata sum illos.

Num, quem diligit anima mea, vidistis?

Sperabam enim profecto Verbum, & sponsum meum in Angelis saltem intelligi, & comprehendi posse Verum quum & hos animadverterem nihil scire, ab eis haesitans, inquit, recessi. Ab angelis autem haud ita procul concesseram. *Eum inveni quem diligit anima mea.* Vt paululum, inquit, ab Angelis pertransii, per fidem intelligens, Christum omnipotentem, & Verbum, Deum, atque hominem nulla ratione comprehendi posse, inveni ipsum in iis, quae ingenii, rationisque vim, atque intelligentiam omnem superant. Divina enim Verbi, ac sponsi natura eo tantum, quo non posse comprehendi cognoscitur, fit comprehensibilis.

Tenui eum, nec dimittam, donec introducam eum in domum matris meae, & in cubiculum illius, quae me concepit.

Quoniam incomprehensum, inquit, illum inveni, intus eum tenui, & in medio cordis, Patrique coaeternum esse cognovi. Nos enim domus, & templa, & cubicula sumus Spiritus Sancti, ut Paulus ait, qui & genuit nos, & nutrit, quemadmodum ipse novit. Sed praestantio-

Ἐπὶ τὴν κοίτην μου ἐν νυξὶν ἐζήτησεν ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ἐζήτησεν αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρον αὐτὸν ἐκάλεσα αὐτὸν, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μοι.

ΩΣ ὄντως ἀκατάληπτος ἡ σὴ Χριστέ μου φύσις,
Ἐπὶ τὴν κοίτην μου, φησὶ, τὴν ἄγαν προκοπήν μου,
Ἐν ᾗ καὶ φθάσασα λοιπὸν ἤλπισα καταπαύσαι,
Ὡς ἤδη τὴν ἀκροτάτην πάντων καταλαβοῦσα,
Ὅτι πρὸς νύκτα πέφυκα τῶν θείων μυστηρίων
Θερμῶς ἀναζητήσασα τὸν λόγον καὶ νυμφίον,
Οὐχ εὗρον τοῦτον οὐδαμῶς ἐκεῖσε πεφηνότα,
Καὶ πάλιν τοῦτον κέκληκα πλὴν οὐχ ὑπήκουσέ μοι.
Ὡς ἀληθῶς ἐκτραγῳδεῖ τοὺς λόγους ἡ παρθένος.
Ψυχὴ γὰρ πᾶσα καθαρὰ κἂν πρὸς ἀγγέλους φθάσῃ,
Καὶ τῶν ἀδύτων ἔσωθεν εἰσέλθῃ τῶν ἀρρήτων,
Μὴ νομιζέτω κατιδεῖν τὴν θεϊκὴν οὐσίαν.
Ἐπεὶ οὖν ὡς ἐζήτησεν οὐχ εὗρε τὸν νυμφίον,
Ἀκούσωμεν τί βούλεται, φησι γὰρ οὕτω πάλιν.

Ἀναστήσομαι δὴ, καὶ κυκλώσω ἐν τῇ πόλει, καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις. ζητήσω ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν.

Ἐξαναστήσομαί, φησι, καὶ ψηλαφήσω τοῦτον,
Καὶ πᾶσαν ὑπερκόσμιον περικυκλώσω φύσιν,
Ἣν πόλιν ἐπωνόμασεν ὁ λόγος τῶν ᾀσμάτων,
Καθώσπερ εἶπεν ἀγορὰν τὰς ἄνω πανηγύρεις.
Ὡς οὖν ἀνέστη δέ, φησι, πρὸς ζήτησιν ἐκείνου,
Καὶ τῷ σκοπῷ καὶ λογισμῷ τὰς τῶν ἀγγέλων φύσεις
Ἁπάσας ἐξηρεύνησα μετὰ πολλοῦ τοῦ πόθου,
Ἐλπίζουσα καταλαβεῖν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀγγέλοις,
Ὅπως ἂν μάθω τίς ἐστι, καὶ ποδαπὸς τυγχάνει,
Καὶ πόθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν, καὶ τίνι καταλήγει,
Οἱ φύλακες τῆς πόλεως Σιὼν τῆς ἀνωτάτης
Περινοστοῦσαν εἶδον με τὴν πόλιν, καὶ ζητοῦσαν.
Φησὶ γὰρ οὕτως καθεξῆς ὥσπερ ἀφηγουμένη.

Εὕρωσαν με οἱ τηροῦντες, οἱ κυκλοῦντες ἐν τῇ πόλει.

Εἶτά, φησιν, ἠρώτησα πρὸς τοὺς ἀγγέλους τάδε.

Μὴ ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου ἴδετε;

Ἤλπιζον γὰρ ὡς ἀληθῶς κἂν τοῖς ἀγγέλοις εἶναι
Κατάληπτον καὶ προσιτὸν τὸν λόγον καὶ νυμφίον.
Ἐπεὶ δὲ τούτους ἔγνωκα μηδὲν ἐπισταμένους,
Παρῆλθον αὖθις ἀπ' αὐτῶν, φησὶν, ἐξαποροῦσα.

Ὡς μικρὸν ὅτε παρῆλθον ἀπ' αὐτῶν ἕως οὗ δὲ εὗρον ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου.

Ὡς οὖν παρῆλθον γάρ φησι μικρὸν ἐκ τῶν ἀγγέλων,
Πιστεύσασα τῷ λογισμῷ τὴν ἀκαταληψίαν
Τοῦ παντοκράτορος Χριστοῦ καὶ θεανθρώπου λόγου,
Εὗρον αὐτὸν ὡς ἀληθῶς ἐν τοῖς ἀκαταλήπτοις.
Ἡ φύσις γὰρ ἡ θεϊκὴ τοῦ λόγου καὶ νυμφίου
Τὸ μὴ καταλαμβάνεσθαι καταληπτὸς τυγχάνει.

Ἐκράτησα αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀφῆκον αὐτὸν, ἕως οὗ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρός μου, καὶ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς συλλαβούσης με.

Ἐπείπερ ἀκατάληπτον αὐτόν, φησιν, ἐφεῦρον,
Ἔνδον αὐτὸν ἐκράτησα καὶ μέσον τῆς καρδίας,
Καὶ τῷ πατρὶ συνάναρχον ἐγνώρισα τυγχάνειν.
Ἡμεῖς γὰρ οἶκοι καὶ ναοὶ καὶ μάλιστα ταμεῖα
Τοῦ πνεύματος τυγχάνομεν κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον,
Τοῦ καὶ γεννήσαντος ἡμᾶς καὶ τρέφοντος ὡς οἶδεν.
Ἀλλὰ

Ἀλλὰ τὴν κρείττω προκοπὴν ἡ νύμφη ψηλαφῶσα
Πάλιν τοὺς φίλους δυσωπεῖ καὶ τούτοις τάδε λέγει.

Ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ. ἐὰν ἐγείρητε καὶ ἐξεγείρητε τὴν ἀγάπην ἕως οὗ θελήσῃ.

Τοῦ λόγου τούτου φθάσαντος εἴπωμεν τὰς ἐμφάσεις.
Λόγους λοιπὸν τοὺς ἐφεξῆς, ὡς δυνατὸν, σκεπτέον.

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὡς στελέχη καπνοῦ, τεθυμιασμένη σμύρναν καὶ λίβανον ἀπὸ πάντων κονιορτῶν μυρεψοῦ.

Ταῦτα τοιγάρτοι λέγουσιν οἱ φίλοι πρὸς ἀλλήλους,
Ὁ τῶν ῥημάτων δὲ σκοπὸς οὗτος ἐστὶν, ὡς οἶμαι.
Ἡ νύμφη γὰρ καὶ πρότερον ταῖς ἀρεταῖς ὑψώθη,
Τῇ πίστει τῇ πραότητι, καὶ τῇ δικαιοσύνῃ.
Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς ἀρετῆς ἄλλο μετέβη σχῆμα
Νηστείας ἀγρυπνίας τε καὶ προσευχῆς παννύχου,
Καὶ τὴν μορφὴν ἠλλάξατο ταῖς ἄγαν χαμευνίαις,
Οἱ φίλοι κατεπλάγησαν τῆς προκοπῆς τῆς νύμφης.
Καὶ πῶς ὑποκρινόμενοι δῆθεν τὸν ἀγνοοῦντα
Περὶ τῆς νύμφης θέλουσιν ἐπερωτᾷν ἀλλήλους,
Τίς αὕτη λέγοντές, ἐστιν ἥ τις ἐκ τῆς ἐρήμου
Πρὸς οὐρανοὺς ἀνέδραμεν ὥσπερ καπνοῦ στελέχη,
Σμύρνας ὀσμὴν ἐκπέμπουσα καὶ θαυμαστοῦ λιβάνου.
Πᾶσα ψυχὴ γὰρ θέλουσα λίβανον τελεσθῆναι,
Ἤγουν τερπνὸν θυμίαμα τῷ βασιλεῖ τῶν ὅλων,
Ἂν μὴ νεκρώσῃ πρότερον πάντα τὰ μέλη ταύτης,
Καὶ σμύρνα δῆθεν γένηται Χριστῷ συννεκρωθεῖσα,
Οὐκ ἄλλων 1 γίνεταί ποτε λίβανος τῷ κυρίῳ.

Ἰδοὺ κλίνη τοῦ Σολομῶντος. ἑξήκοντα δυνατοὶ κύκλῳ αὐτῆς ἀπὸ δυνατῶν Ἰσραὴλ, πάντες κατέχοντες ῥομφαίαν, δεδιδαγμένοι πόλεμον. ἀνὴρ ῥομφαία αὐτοῦ ἐπὶ μηρὸν αὐτοῦ. ἀπὸ θάμβους ἐν νυξίν.

Οἱ φίλοι ταῦτα λέγουσι δῆθεν πρὸς τὴν παρθένον,
Τὸ κάλλος ἀφηγούμενοι τῆς κλίνης τοῦ νυμφίου.
Ὡς μᾶλλον ὑπανάψωσι τὸν πόθον τὸν τῆς νύμφης.
Σὺ δέ μοι σφόδρα πρόσεχε τῇ τούτων ἐξηγήσει.
Κλίνη τυγχάνει Σολομὼν ὁ τῶν σωμάτων τόπος,
Ἑξήκοντα δὲ δυνατοὶ περικυκλοῦντες ταύτην,
Οὕτως αὐτοὶ πεφύκασιν οἱ πάνυ σεσωσμένοι.
Ἑξήκοντα δὲ λέγονται τῷ λόγῳ τῶν ᾀσμάτων,
Οἵ τινες ὄντες δυνατοὶ τῇ χάριτι τῇ θείᾳ
Βαθμοὺς ἐνέπλησαν πολλοὺς τὰ πλήθη τῶν δαιμόνων,
Τῶν ἐν νυξὶ τὸν πόλεμον ἐχόντων κατ᾿ ἀνθρώπων,
Ὥσπερ ἐκπλήττῃ τις ἀνὴρ ῥομφαίαν μορὸν 2 φέρων,
Τοὺς μὴ πρὸς πόλεμον καλῶς ἐκδεδοκιμασμένους.
Ἐκεῖνος γὰρ σπασάμενος τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον,
Ὥσπερ ῥομφαίαν δίστομον ἠκονημένον λίαν,
Πρὸς τὰς ἀρχὰς ἀντέστησεν καὶ πρὸς τὰς ἐξουσίας
Τοῦ κοσμοκράτορος Σατᾶν τοῦ σκότους τὴν προστάτην.
Ταῦτα μὲν ὄντα παρ᾿ ἡμῖν ὡς δυνατὸν ἠλέγχθη.
Εἰ δ᾿ ἴσως κατὰ σύνταξιν ὁ λόγος οὐ προβαίνει.
Μὴ τὸ θαυμάσῃς, δέσποτα, μὴ τὸ δυσαρεστήσῃς.
Οὕτω γὰρ ἔχει τὰ πολλὰ τῶν προφητικωτέρων.
Φέρε λοιπὸν ὀψώμεθα τῶν ἐφεξῆς ᾀσμάτων.

Φορεῖον ἐποίησεν ἑαυτῷ ὁ βασιλεὺς Σαλομὼν ἀπὸ ξύλων τοῦ Λιβάνου. στύλους αὐτοῦ ἐποίησεν ἀργυροῦν, καὶ τὸ ἀνάκλιτον αὐτοῦ χρυσοῦν. ἐπίβασις αὐτοῦ πορφύραν, ἐντὸς αὐτοῦ λιθόστρωτον. ἀγάπην ἀπὸ θυγατέρων Ἰερουσαλὴμ θυγατέρες Σιών.

Ὁ λόγος ὁ προκείμενος τοῦ μέλους τῶν ᾀσμάτων
Τὴν

tiorem ſponſa progreſſionem adſequuta, rurſus amicos urget hiſce verbis.

Adiuravi vos filiae Ieruſalem per virtutes, & fortitudines agri, ut ſuſcitetis, & excitetis charitatem, donec voluerit.

Haec iam explanavimus: quare pergamus ad reliqua.

Quae eſt iſta, quae adſcendit de deſerto, quaſi virgula fumi redolens myrrham, & thus ex univerſis pulveribus unguentariis.

Haec amici inter ſe colloquuntur; quae quidem eo ſpectant, quod quum antea ſponſa virtutibus his, nempe Fide, Manſuetudine, Iuſtitia, decorata fuerit; mox autem ad alios virtutum habitus adſcenderit, Ieiunii nimirum, Vigiliae, Orationis perpetuae, atque adſperae humi dormitionis: ſponſae profectu ſtupentes, & tamquam ignari, de illa inter ſe conquirentes; *Quaenam eſt*, inquiunt, *iſta, quae de ſolitudine in caelos adſcendit, veluti virgula fumi, odorem redolens myrrhae, & thuris eximii?* Omnis enim anima, quae ſtudet eſſe thus, & iucundus odor Regi univerſorum, neceſſe eſt, ut prius mortificet omnia membra ſua, atque ita myrrha fiat cum Chriſto commortua; alioqui thus Domino fieri numquam poterit.

En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi. Vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuum a timore in noctibus.

Haec amici ad virginem dicunt, lectuli ſponſi pulcritudinem explicantes, quo magis ſuccendant ſponſae deſiderium. Tu vero mihi ad horum expoſitionem diligenter attende. *Lectulus Salomonis* eſt eorum, qui ſalvantur locus: ſexaginta autem fortes, qui illum ambiunt, ſunt illi ipſi profecto, qui ſalvati ſunt. *Sexaginta* vero dicuntur quicumque divina gratia vere praeſtantes, daemonum, qui per noctes homines oppugnant, agmina formidine repleverunt. Quemadmodum gladio vir accinctus, imbelles homines, & in praeliis minus exercitatos perterrefacit. Illi enim ſigno Crucis, tamquam gladio ancipiti armati, adverſus principatus, & contra mundi, & tenebrarum principem ſatanam conſtiterunt. Haec quidem a nobis pro viribus dicta ſunt. Quod ſi orationis ſeries haud ita continua videatur, ne admireris, o Princeps, neve commovearis. Sic enim pleraque ſunt ſcripta Prophetica.

Ferculum fecit ſibi Rex Salomon, &c. Ex Gregor. Nyſſen. Homil. VII. in Cantic.

Sermo propoſitus Cantici Canticorum ſapientiſſi-

1 ἄλλων) Scrib. ἄλλως.

2 μορὸν) Scrib. μηρῶν.

tissime Ecclesiam ex Gentibus collectam innuit. Rex enim Salomon, id est, sponsus, qui est gentium olim reiectarum. Libanus etiam est, venerandus, & sanctus, de quo Psalmorum conditor David meminit, *Iustus*, inquiens, *ut palma florebit; sicut cedrus Libani multiplicabitur*. Psal. 51. Est autem rursum Libanus repudiatus in omnibus, cuius quidem optat David cedros confringi. Per columnas, & bases tu mihi Apostolos, & Prophetas intellige, qui Christi Ecclesiam substinuerunt, & charitatem auxerunt, humanarumque animarum, quae reiectae erant, salutis fuerunt studiosissimi. Haec igitur sponsa de se ipsa loquuta est. Deinde omnes hominum animas adhortatur, ut a mundi scandalis, & perturbationibus discedant, & sponsum cum ipsis coniunctum spectent. Sic enim sponsa prae laetitia illas adloquitur.

Τὴν ἐξ ἐθνῶν αἰνίττεται πανσόφως ἐκκλησίαν.
Ὁ βασιλεὺς γὰρ Σαλομὼν, τουτέστιν ὁ νυμφίος,
Ὅς ἐστιν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τῶν ἀτιμισμένων πάλιν.
Ἔστι μὲν γὰρ καὶ Λίβανος σεπτὸς ἡγιασμένος,
Οὗ τινος μέμνηται Δαβὶδ ὁ ψαλμογράφος, λέγων.
Ὡς φοίνιξ ἐξανθήσεται δίκαιος ἐν κυρίῳ,
Καὶ πληθυνθήσεται καλῶς ὡς δέδρος 1 τοῦ Λιβάνου.
Ἔστι δὲ πάλιν Λίβανος ἀπόβλητος ἐν πᾶσι,
Ὅπερ ἐπεύχεται Δαβὶδ τὰς κέδρους συντριβῆναι.
Στύλους δὲ σύ μοι νόησον καὶ βάσεις τοῦ φορείου,
Τοὺς ἀποστόλους ἀληθῶς καὶ τοὺς προφήτας ὅλως,
Οἵ τινες ὑπεστήριξαν Χριστοῦ τὴν ἐκκλησίαν,
Καὶ τὴν ἀγάπην ηὔξησαν, ἤγουν τὴν σωτηρίαν
Τῶν ἀνθρωπίνων δηλαδὴ ψυχῶν τῶν ἀπωσμένων.
Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν ὑπὲρ αὐτῆς ἡ νύμφη.
Εἶτα προτρέπεται ψυχαῖς ἁπάσαις τῶν ἀνθρώπων
Ὑπεξελθεῖν τῶν κοσμικῶν σκανδάλων καὶ θορύβων.
Καὶ τὸν νυμφίον κατιδεῖν αὐταῖς συνηνωμένων.
Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὰς ὑφ᾽ ἡδονῆς ἡ νύμφη.

Egredimini, & videte, o filiae Sion.

Ἐξέλθετε, καὶ ἴδετε θυγατέρες Σιὼν ἐν τῷ βασιλεῖ Σολομών. ἐν τῷ στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ νυμφεύσεως αὐτοῦ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύνης καρδίας αὐτοῦ.

Inquit sponsa, quoniam ego, quae prius invisa fueram, nunc facta sum iucundissimum sponsi ferculum, cupio vos item universas ex hac vita fugere, & puris oculis sponsum diademate ex puris lapidibus contexto redimitum contemplari, qui a matre sua ita coronatus me hodie sibi desponsavit: mater vero illius, patris charitas fuit.

Ὦ θυγατέρες τῆς Σιὼν φησὶν ἡ νύμφη πάλιν,
Ἐπείπερ ἔγωγε τὸ πρὶν οὖσα μεμισημένη
Γέγονα νῦν τερπνότατον φορεῖον τοῦ νυμφίου,
Θέλω καὶ πάσας ἐκφυγεῖν ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ βίου,
Καὶ καθαροῖς ἐν ὄμμασιν προσβλέ[illegible]ν τὸν νυμφίον,
Περικείμενον στέφανον ἐκ λίθων σεβασμίων,
Ἐν ᾧπερ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ τούτου,
Σήμερον μνηστευόμενον ἐμὲ τὴν ἐκκλησίαν.
Μήτηρ δὲ τούτου πέφυκεν ἡ τοῦ πατρὸς ἀγάπη.
Τούτων ὡς ἤκουσεν αὐτῆς τῶν λόγων ὁ νυμφίος,
Πρὸς ἔπαινον ἐγείρεται τοῦ κάλλους αὐτῆς, λέγων.

Ecce pulcra es propinqua mea; Ecce pulcra es. Oculi tuae columbae praeter silentium tuum.

Ἰδοὺ, εἶ καλὴ ἡ πλησίον μου. ἰδοὺ, εἶ καλή.

HIS sponsae verbis auditis sponsus in eius pulcritudinis laudes excitatur. *Ecce*, inquiens, *pulcra es propinqua mea*. Pulcra profecto es, inquit, propinqua mea, quum hominum cunctorum animas salutem adsequi cupias. Deinde quum vellet singulas eius partes laudare, ad ipsam Ecclesiam nimirum loquens. *Oculi*, inquit, *tui columbae*. Quemadmodum in hominis corpore multae sunt partes, ut pedes, & manus, & ubera, & pectus, & venter; sic etiam sunt in sancto divinae Ecclesiae corpore, cuius caput est Christus, qui & sponsae ab oculis coepit coronam contexere. Tu *Ecclesiae sanctae oculos* intellige scripta Prophetarum acutissime intuentium. Quum autem vellet interiores eius oculos collaudare, haec etiam protulit verba, ut in ipsa serie reperies.

ΚΑλὴ γὰρ ὄντως πέφυκας, φησι, κἀμοῦ πλησίον,
Πάσας σωθῆναι θέλουσα ψυχὰς τὰς τῶν ἀνθρώπων.
Εἶτ᾽ ἐπαινέσαι βουληθεὶς αὐτὴν καὶ κατὰ μέρος.
Φησί πως οὕτως πρὸς αὐτὴν, ἤγουν τὴν ἐκκλησίαν.

Οἱ ὀφθαλμοί σου περιστεραί.

Ὥσπερ ἐν σώματι βροτῶν πολλὰ τυγχάνει μέρη,
Πόδες, καὶ χεῖρες, καὶ μαστοὶ, καὶ στήθη, καὶ κοιλία.
Οὕτω καὶ σῶμα σου σεπτὸν τῆς θείας ἐκκλησίας,
Οὗπερ τυγχάνει κεφαλὴ Χριστὸς, ὁ καὶ νυμφίος,
Καὶ χεῖρας ἔχει τροπικὰς, καὶ πόδας, καὶ κοιλίαν,
Ὄμματά τε, καὶ τράχηλον, ὀδόντας τε, καὶ τρίχας.
Τούτων γὰρ πάντων τῶν μερῶν καὶ τῶν μελῶν τὸ κάλλος
Θέλων τῆς νύμφης ἐπαινεῖν Χριστὸς, ὁ καὶ νυμφίος,
Ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπήρξατο τὸν ἔπαινον συμπλέκειν.
Σὺ δ᾽ ὀφθαλμοὺς ἐννόησον τοὺς θείας ἐκκλησίας
Τὸ σύνταγμα τῶν προφητῶν τῶν ὀξυδερκεστάτων.
Θέλων δὲ ταύτης ἐπαινεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς ἔνδον,
Φησὶ καὶ ταῦτα πρὸς αὐτὴν ὡς καθ᾽ εἱρμὸν εὑρήσεις.

Praeter silentium tuum.

Oculos, inquit, tuos exteriores commendavi; interiorum enim laudes nulla adsequi potest oratio.

Ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου.

Τοὺς ὀφθαλμούς σου γάρ, φησιν, ἐπῄνεσα τοὺς ἔξω.
Οἱ γὰρ ἐντὸς ὑπέρτεροι τυγχάνουσιν ἐπαίνου.

Ca- Τρι-

1 δέδρος) Scrib. δένδρος.

Τριχώματά σου ὡς ἀγέλη τῶν αἰγῶν, αἱ ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ Γαλαάδ.

Ταῦτα γοῦν ὡς γυναικὶ καὶ προσομιλεῖ τῇ νύμφῃ.
Εἰ δ' ἀναγωγὴν πρότερον ἐξερευνῆσαι θέλῃς,
Ὡς χώματα πεφύκασι τῆς νύμφης καὶ παρθένου,
Ἤγουν ἐγκαλλωπίσματα τῆς θείας ἐκκλησίας,
Τὸ πλῆθος ὄντος τοῦ λαοῦ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἀγέλης.

Capilli tui sunt sicut greges caprorum, quae relevatae sunt de Galaad.

Haec tamquam cum muliere cum sponsa loquitur. Quod si vis altius rem indagare, *Comae sponsae* Virginis, hoc est divinae Ecclesiae ornamenta ex Gentium grege est multitudo.

Ὀδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, αἱ ἀναβαίνουσαι ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι, καὶ ἀτεκνοῦσαι οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς.

Ὀδόντας δέ μοι γίνωσκε τοὺς θείους διδασκάλους,
Τοὺς σαφηνίσαντας ἡμῖν γραφὴν τὴν σεβασμίαν,
Τοὺς τὰς φροντίδας τῆς σαρκὸς ἐναποκειραμένους.
Διδυμοτόκους τούτους δὲ πάλιν ὁ λόγος εἶπεν,
Ὡς καὶ ψυχῆς καὶ σώματος καλῶς καθηγνισμένους.

Dentes tui sicut greges tonsarum, quae adscenderunt ex lavacro, omnes gemellis foetibus, & sterilis non est inter eas.

Dentes mihi intelligito divinos Doctores sacrosanctam nobis Scripturam interpretantes, qui detonsis reiectisque carnis sollicitudinibus, & conscientiae lavacro mundati, tum animae, tum corporis puritatem, quasi gemellos foetus habere dicuntur.

Ὡς σπαρτίον κόκκινον χείλη σου, καὶ ἡ λαλιά σου ὡραία.

Ἐν τούτοις πάλιν ἐπαινεῖ τὰ χείλη μὲν τῆς νύμφης.
Σὺ, δὲ σπαρτίον γίνωσκε τῆς σιωπῆς τὸ μέρος.
Τὴν δ' αὖ ὡραίαν λαλιὰν τὸ κήρυγμα τὸ θεῖον.
Φησὶ γὰρ σὺ κατόρθωσας τῆς σιωπῆς τὴν χάριν,
Μηδὲν λαλοῦσα περιττὸν μηδὲ πεπλανημένον.
Εἰ γὰρ θελήσειας πώποτε λαλῆσαι, καὶ φωνῆσαι,
Τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως κηρύττεις καὶ διδάσκεις.

Sicut funiculus coccineus labia tua, & eloquium tuum decorum.

Sponsae labia rursus commendat. Tu vero per *funiculum* silentii dotem accipe: per *eloquium* vero *decorum*, divinam praedicationem. Tum gratia taciturnitatis sic, inquit, excellis, ut nihil superfluum, nihil absurdum excidat e labiis tuis. Si quid enim aliquando vis loqui, quae ad fidei promulgationem doctrinamque pertinent, loqueris.

Ἰδοὺ, εἶ καλὴ ἡ πλησίον μου. ἰδοὺ, εἶ καλὴ ὡς λέπυρον ῥοᾶς. μῆλόν σου ἐκτὸς τῆς σιωπήσεως.

Διπλοῦν κἀνταῦθα δέδωκε τὸν ἔπαινον τοῦ κάλλους,
Τὸ τοῦ προσώπου γὰρ αὐτοῦ νῦν ἐπαινέσας μῆλον,
Ὡς πλῆρες ἐρυθήματος, καὶ σωφροσύνης γέμον.
Ἐπῄνησε καὶ τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος λέγων οὕτως.
Ἐκτὸς τῆς σιωπήσεως τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς σου.
Ταῦτα μὲν οὖν ἐρωτικὴν ἔξωθεν ἔχει θείαν 1
Ἀλλ' ἔνδον μεγαλοπρεπεῖς τὰς ἀναβάσεις ἔχει.

Ecce pulcra es propinqua mea, ecce pulcra es. Geminam hic quoque protulit laudem pulcritudinis. Genis enim vultus eius a purpureo modestiae decore collaudatis, animae quoque commendat pulcritudinem, ut taceam, inquiens, silentii decus animae tuae. Haec enim extrinsecus quidem iucundum spectaculum praebent, intus autem praestantiam continent singularem.

Ὡς πύργος Δαβὶδ τράχηλός σου ᾠκοδομημένος ἐν Θαλπιώθ. χίλιοι θυρεοὶ κρέμανται ἐπ' αὐτόν. πᾶσαι βολίδες τῶν δυνατῶν.

Καὶ ταῦτα γυναικοπρεπῶς προσομιλεῖ τῇ νύμφῃ
Θέλων γὰρ * * * νεῖν 2 τὸν τράχηλον ἐξόχως,
Πύργῳ παρείκασεν αὐτὴν 3 ὑψηλοτάτῳ πάνυ,
Τῷ δομηθέντι πρότερον παρὰ Δαβὶδ τοῦ θείου
Ἐν Θαλπιὼθ πρὸς τήρησιν ἁπάντων τῶν ἁρμάτων,
Τῶν τροπουμένων παρ' αὐτοῦ πολλάκις ἀλλοφύλων.
Σὺ δέ μοι τράχηλον αὐτῆς τῆς θείας ἐκκλησίας
Τὸν μέγαν Παῦλον γίνωσκε, δέσποτα στεφηφόρε,
Τὸν Χριστὸν βαστάσαντα τὴν κεφαλὴν τῶν ὅλων.
Καὶ κατ' ἐκεῖνον αἵ τινες ἑτέρους διδαχθῶσι
Τοῦτον καὶ νῦν ἐξήρτηνται τάξεις τῶν ἀσωμάτων,
Ἅσπερ ὁ λόγος θηραιοὺς 4 ἐκάλεσε χιλίους,
Μὴ μέντοι λόγον ἀπ' αὐτῆς, δέσποτα τῶν χιλίων.
Ἔθος γάρ ἐστι τῆς γραφῆς τοῦτο πολλάκις λέγειν,
Ὥσπερ φησὶν, ὁ νόμος σου τοῦ στόματος τυγχάνει
Ὑπὲρ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, δέσποτα, χιλιάδας.
Καὶ χιλιάδας ἀλλαχοῦ τῶν εὐθυνόντων λέγει.

Sicut turris David collum tuum, quae aedificata est in Thalphioth.

Et haec muliebri more cum sponsa loquitur. Quum enim vellet collum eius vehementer laudare, turri illud celsissimae comparavit, quae a divino Davide in Thalphioth fuerat exaedificata ad curruum omnium defensionem, quum externis bellis finem imposuisset. Tu vero mihi, Imperator, sanctae Ecclesiae collum, magnum Paulum intellige, qui caput omnium Christum gestavit, & si quos alios illi similes didicisti. Ex his enim subspensi sunt ordines corporis expertium, quos hic *mille clipeos* vocat. Neque vero cur *mille* dixerit, quaeras. Solet enim Scriptura eo vocabulo frequenter uti. Sicut, *lex oris tui super millia auri, & argenti.* Et alibi: Psal. 118.
millia, inquit, *laetantium.* Psal. 67.

Δύο μαστοὶ ὡς δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος, οἱ νεμόμενοι ἐν τοῖς κρίνοις.

Καὶ τοῦτο γυναικοπρεπῶς ἔξωθεν λελεγμένον,

Duo ubera tua, sunt duo hinnuli capreae gemelli, qui pascuntur inter lilia.

Et hoc convenienter ad mulieris decorem ex-

1 θείαν) Scrib. θέαν.
2 θέλων γὰρ * * * νεῖν) Puto supplendum. θέλων γὰρ αὐτῆς ἐπαινεῖν.
3 αὐτὴν) Scrib. αὐτόν.
4 θηραιοὺς) Scrib. θυρεούς.

trinsecus dictum est. Intrinsecus venerabilem continet expositionem, & gratiam. Gemina enim divina Ecclesiae ubera intellige sanguinem, & aquam illam sanctam Verbi, & Salvatoris, ex quibus animae fidelium salutem hauriunt.

Donec adspiret dies, & moveantur umbrae, vadam mihi ipsi ad montem myrrhae, & ad collem turis.

In his innuit cruciatus, & mortem Salvatoris. Hos enim tu per *myrrhae montem* intellige. At per collem turis intellige gloriam ipsius, qua pater desuper eum, & solum illustravit. Totum hoc igitur, quod loquitur Virgini, factum est. Age tu mecum, qui cruci adfixus sum, crucifigere, ut magna item a Patre gloria mecum adficiare. Sponte enim volo ego sane mortem oppetere, ut fidelibus diem salutis adspirem, & umbras discutiam impietatis. *Mihi*, inquam, *ipsi vadam*, hoc est, volens, & libens. Verum quia scit ipsam secum esse crucifixam, & omnibus praeceptis suis obtemperasse, rursus eam commendat his verbis,

Ex Hom. VIII. Gregor. Nyssen. in Cantic.

Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano. Venies, & transibis a principio fidei, & a capite Sanir, & Hermon.

Tum ad maiorem hanc gloriam invitat. *Veni de Libano sponsa*. Age, de Libano venies. Quando, inquit, venisti ad myrrhae montem, & ad collem thuris mecum conscendisti: hoc est, mecum passa es, & simul gloriam accepisti, age, de Libano ad sublimiora quaedam perfectionis loca celeriter adscende. Nec mecum desinas progredi longius, declinatis pardorum leonumque cubilibus. Hoc autem re ipsa, & factis cum esset expletum; & sponsa cum Christo puro sponso simul exaltata esset, amici progressione Virginis obstupefacti, sic eam canentes sunt adloquuti.

Vulnerasti cor nostrum soror nostra sponsa,

De Deo nos quiddam amplius docuisti, dum oculum animae tuae, o sponsa, ardenter in Verbo, & sponso defixum, dumque animae collum leni Christi iugo subditum contuemur. Vere cor nostrum, inquiunt, excitasti posteaquam ex te didicimus Verbi Incarnationem. Atque ad hunc quidem modum amici virginem collaudarunt.

Ἔσωθεν ἔχει φοβερῆς ἐξήγησιν καὶ χάριν.
Μαθοὺς γὰρ γίνωσκε διττοὺς τῆς θείας ἐκκλησίας
Αἷμα καὶ ὕδωρ τὸ σεπτὸν τοῦ λόγου καὶ σωτῆρος.
Δι' ὧν ἀρδεύονται ψυχαὶ πιστῶν τὴν σωτηρίαν.

Ἕως δια ** ἡμέρα 1 καὶ κινηθῶσιν αἱ σκιαί. πορεύσομαι ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄρος τῆς σμύρνης, καὶ πρὸς τὸν βουνὸν τοῦ Λιβάνου.

Ἐν τούτοις ὑπαινίττεται τὸ πάθος τοῦ σωτῆρος,
Σμύρνης γὰρ ὄρος γίνωσκε τὸ πάθος τοῦ κυρίου.
Βουνὸν Λιβάνου πάλιν δὲ γνῶθι τὴν τούτου δόξαν,
Ἣν ἄνωθεν ἐδόξασε πατὴρ αὐτὸν καὶ μόνον.
Τοῦτο γοῦν ὅλον πέφυκεν ὃ λέγει τῇ παρθένῳ,
Δεῦρό μοι συσταυρώθητι πρὸς πάθος ἐπηγμένῳ,
Ἵνα μεγάλως σὺν ἐμοὶ πατρόθεν δοξασθήσῃ.
Αὐτομολεῖν γὰρ ἔγωγε βούλομαι πρὸς τὸ πάθος,
Ὅπως αὐγάσω τοῖς πιστοῖς ἡμέραν σωτηρίας
Καὶ κι * χθωσιν 2 αἱ σκιαὶ πᾶσαι τῆς ἀθεΐας.
Πλὴν ἐμαυτῷ πορεύσομαι τουτέστι * * *
Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν ὁ κάλλιστος νυμφίος.
Ἐπεὶ δὲ ταύτην ἔγνωκεν αὐτῷ συσταυρωθεῖσαν,
Καὶ πᾶσαν ἐκπληρώσασαν τὴν ἐντολὴν ἐκείνου,
Πάλιν ἐπήνεσας 3 αὐτήν φησι γὰρ οὕτω τάδε,

Ἰδοὺ, καλὴ εἶ πλησίον μου, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί.

Εἶτα πρὸς μείζονα καλεῖ ταύτην ἀρθῆναι δόξαν.

Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου νύμφη. δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου. ἐλεύσῃ καὶ διελεύσῃ ἀπ' ἀρχῆς πίστεως, ἀπὸ κεφαλῆς * νὲιρ 4 καὶ Ἀερμὼν, ἀπὸ μανδρῶν λεόντων, ἀπὸ ὀρνέων 5 παρδαλέων.

Ἐπεὶ, φησιν, ἐλήλυθας εἰς τὸ τῆς σμύρνης ὄρος,
Καὶ συνανέβες μοι βουνὸν αὐτὸν τὸν τοῦ Λιβάνου,
Ἤγουν ἐμοὶ συνέπαθες. ἤτοι συνεδοξάσθης,
Δεῦρο λοιπὸν ἀνάβηθι τάχος ἐκ τοῦ Λιβάνου
Πρὸς ὑψηλότερά τινα τῆς προκοπῆς χωρία,
Καὶ μὴ παυθέσῃ πώποτε συναναβαίνουσά μου,
Καὶ φεύγουσα παρδάλεων μάνδρας καὶ τῶν λεόντων.
Ἐπεὶ δ' ὁ λόγος γέγονεν ἔργον ἐκ τῶν πραγμάτων,
Καὶ συνυψώθη τῷ Χριστῷ τῷ καθαρῷ νυμφίῳ,
Οἱ φίλοι κατεπλάγησαν τὴν προκοπὴν τῆς νύμφης,
Καὶ πρὸς αὐτὴν θαυμαστικῶς ἔξειπον τὴν παρθένον.

Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἀδελφὴ ἡμῶν νύμφη. ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἑνὶ * ὀφθαλμῶν σου 6. ἐν μιᾷ ἐν θέματι τραχήλου σου ἐδίδαξας ἡμᾶς περὶ θεοῦ τί πλέον.

Ὁρῶντα σου τὸν ὀφθαλμὸν τὸν τῆς ψυχῆς ὦ νύμφη
Θερμῶς ἐνατενίζοντα τῷ λόγῳ καὶ νυμφίῳ,
Καὶ τῆς ψυχῆς τὸν τράχηλον τὸν σὸν ὑποκλιθέντα,
Καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸν ἐλαφρὸν ἀναλαβόντα,
Ὡς ὄντως ἐκαρδίωσας ἡμᾶς * * * ὦ νύμφη,
Ὡς ἀπό σου γὰρ ἔγνωμεν τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου.
Οὕτω μὲν οὖν ἐπήνε * * * τὴν παρθένον 7.
Ἀλλ' ἀκουσώμεθα λοιπὸν καὶ πάλιν τοῦ νυμφίου.

Quam Τί

1 ἕως δια * * ἡμέρα) Puto supplendum. ἕως διαπλεύσῃ ἡ ἡμέρα.
2 καὶ κι * χθῶσιν) Scrib. καὶ κινηθῶσιν.
3 ἐπήνεσας) Scrib. ἐπαινέσας.
4 Ἀπὸ κεφαλῆς * νὲιρ) Scrib. ἀπὸ κεφαλῆς Σανέιρ.
5 ὀρνέων) Scrib. ὀρέων.
6 ἑνὶ * ὀφθαλμῶν σου) Restit. ἑνὶ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου.
7 ἐπῄνε * * * * τὴν παρθένον) Supplendum existimo. ἐπήνεσε τὴν νύμφην τὴν παρθένον. Non semel coniungit noster Psellus νύμφην, & παρθένον, quemadmodum λόγον, & νυμφίον; ut est observare attento Lectori.

Τί ἐκαλλιώθησαν μαστοί σου ἀδελφή μου. τί ἐκαλλιώθησαν μαστοί σου ἀπὸ οἴνου;

Ἐνταῦθα πάλιν ἐπαινεῖ τὴν θείαν ἐκκλησίαν,
Τὴν τῶν μαστῶν ἐπίγνωσιν ἤδη τῶν διδαγμάτων.
Αὐξήσασα τὰ τέκνα γὰρ ὥσπερ γυνὴ φιλόπαις,
Τὸν ἐξ ἐθνῶν φημὶ λαὸν, καὶ τοῦτο καθορῶσα
Πρὸς μέτρον φθάσαντα στεῤῥὸν τῆς θείας ἡλικίας,
Καὶ μὴ ψελλίζοντα ποσῶς εἰς τὴν ἁγίαν πίστιν,
Οἶνον ἀντὶ τοῦ γάλακτος προχέει καθ' ἡμέραν.
Τουτέστιν ὑψηλότερα δόγματα τούτοις νέμει.
Τὸ πρὶν μὲν γὰρ ἐδίδασκε τούτους ὡς νεωτέρους
Πατέρα σέβειν, καὶ υἱὸν, καὶ πνεῦμα, θεὸν ἕνα.
Ὅπερ ὡς γάλα πέφυκε δῆθεν διδασκαλίας.
Καὶ νῦν διδάσκει σωφρονεῖν, φυλάττειν παρθενίαν,
Ἐγκράτειαν ἀσπάζεσθαι, φιλεῖν δικαιοσύνην,
Ὅπερ ὡς οἶνος λέγεται διδασκαλίας εἶναι.

Καὶ ὀσμὴ ἱματίων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα.

Ἣν δ' ἀπό σου περιβολὴν τῶν ἱματίων φέρω
Ἐκ τῶν προσαγομένων μοί φησι θυμιαμάτων,
Κρείττονα πάντων ἥγημαι τῶν ἀρωμάτων μόνην.

Κηρίον ἀποστάζουσι χείλη σου, νυμφίε. μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τὴν γλῶσσαν σου.

Κηρίον ἀποστάζουσι τὰ χείλη σου νυμφίε.
Ἣν γάρ, φησι, τοῖς τέκνοις σου νέμεις διδασκαλίαν,
Ὑπὲρ κηρίον πέφυκε γλυκάζουσα καὶ μέλι.
Οὐ γάρ, φησι, μονοειδῆ τὸν λόγον νέμεις πᾶσιν,
Ἀλλὰ κατάλληλον παντὶ καὶ πᾶσι κατ' ἀξίαν.
Τοὺς μὲν γὰρ γαλακτοτροφεῖς νηπιεστέρους ὄντας,
Τοὺς δ' αὖ γε μελιτοτροφεῖς, τουτέστι τοὺς τελείους.

Καὶ ὀσμὴ ἱματίον σου ὡς ὀσμὴ λιβάνου.

Κἂν ὑπερτέραν ἄνωθεν πάντων τῶν ἀρωμάτων
Τῶν ἱματίων τὴν ὀσμὴν εἶπε τὴν ἐκκλησίαν.
Ἀλλ' ἴσην ἀπεφήνατο νῦν ἤδη τῷ λιβάνῳ,
Ἤγουν ἁπάντων κρείττονα τῶν ἀρωμάτων οὕτως.

Κῆπος κεκλεισμένος ἀδελφή μου. κῆπος κεκλεισμένος. πηγὴ ἐσφραγισμένη.

Ποικιλοτρόπως ἐπαινεῖ τὴν νύμφην ὁ νυμφίος.
Κῆπος γὰρ πέφυκας, φησιν, ὦ νύμφη κεκλεισμένος,
Ἔχουσα πάντων τῶν καλῶν ἐν σεαυτῷ τὴν ὥραν,
Ἐλαίαν τὴν κατάκαρπον, συκήν τε τὴν γλυκεῖαν.
Πηγὴ δὲ πάλιν πέφυκας, φησιν. ἐσφραγισμένη,
Καθόσον μάτην οὐδαμῶς τὸ νᾶμα σου προχέεις,
Ἀλλ' ποτίζεις τοὺς πιστοὺς διψῶντας σωτηρίαν.

Ἀποστολαί σου παράδεισος ῥοῶν μετὰ καρποῦ ἀκροδρύων. κάλαμος καὶ κιννάμωμον μετὰ πάντων πρώτων μύρων.

Ἐν τούτοις ὑπαινίττεται ξύμπασιν ὁ νυμφίος
Τοῦ δόγματος τῆς πίστεως ἡμῶν τῆς ἀμωμήτου
Τὸ φοβερὸν καὶ κάλλιστον εὐῶδές τε καὶ θεῖον,
Ἥνπερ πρεσβεύει πάντοθε στόμα τῆς ἐκκλησίας.
Ἀποστολαί σου γάρ φησιν, ἤγουν αἱ διδαχαί σου,
Παράδεισος πεφύκασιν ῥοῶν ἀγλαϊσμένος,
Καὶ πάσης χάριτος μεσταὶ τυγχάνουσιν, ὦ νύμφη.
Οὐ γὰρ εἰς μάτην σύ, φησι, τὰ νάματα προχέεις,
Ἀλλὰ ποτίζεις τοὺς πιστοὺς, ἤγουν φυτὰ τὰ θεῖα.

Quam pulcrae factae sunt mammae tuae, soror mea, sponsa. Quam pulcra facta sunt ubera tua a vino. Ex Gregor. Nyssen. Homil. XI. in Cantic.

Hic rursum laudat divinae Ecclesiae uberum, hoc est disciplinarum incrementum. Quum enim, ut mater liberorum amantissima, eos, populum scilicet ex Gentibus enutritum, ad divinae aetatis mensuram videat pervenisse, nec amplius in sancta fide balbutire, aut haesitare, pro lacte vinum effundit quotidie, altiora illis suggerens instituta. Prius enim ut rudiores docebat eos, & Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum Deum unum adorarent. Quod quidem erat veluti doctrinae lac. Nunc autem monet, ut Modestiam, Castitatem, Temperantiam amplectantur, ut Iustitiam diligant. Quae quidem sunt veluti doctrinae vinum.

Et odor vestimentorum tuorum super omnia aromata.

Quem enim ex te vestimentorum amictum gero, ex iis, inquam sacrificiis, quae mihi ex te offeruntur, illud arbitror omnis aromatibus praestare.

Favum distillant labia tua, sponsa.

Doctrina enim, qua nutrit filios tuos, favo, & melle dulcior est.

Mel & lac sub lingua tua.

Neque enim eadem omnes ratione alis, sed pro sua quemque natura, atque aetate. Nam imbecilliores lacte pascis, melle autem perfectiores.

Odor vestimentorum tuorum, sicut odor turis.

Cum Ecclesiae vestimentorum odorem superius cunctis aromatibus anteposuerit, nunc thuri similem, & parem esse pronuntiat. Thus autem est omnium aromatum praestantissimum.

Hortus conclusus soror mea, sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

Variis sponsam laudibus sponsus extollit. *Hortus enim es*, inquit, *o sponsa, conclusus*. Arborum omnium in te ipsa continens decus, & oleam fructiferam, & dulcem ficum. *Fons* item, inquit, *es signatus*. Neque enim aquas temere profundis tuas, sed fideles salutis sitientes, potas.

Emissiones tuae paradisus malorum punicorum cum fructibus nucum.

His verbis ea sponsus complectitur omnia, quae ad fidei nostrae integerrimae doctrinam spectant, cuius timorem, decorem, fragrantiam, divinitatem os Ecclesiae numquam non praedicat. *Emissiones* enim, inquit, *tuae paradisus exsistunt malorum punicorum;* & omni gratia sunt plenae. *Fons hortorum:* nam latices tuos haud frustra spargis, sed divinas plantas, fideles nimirum, rigas.

Puteus aquae viventis, quae fluit impetu de Libano.

Adeo, inquit, virtutibus insignis effecta es, ut idem quod ego cognomen sis consequuta.
Ioan. 4. 14. Psal. 71. Ego enim omnino *viventis aquae sum puteus*, qui de caelo *sicut pluvia in vellus*, tamquam ex alto, & mirabili monte Libano descendi.

Ex Hom. X. Gregor. Nyssen. in Cantic.

Surge Aquilo, & veni Auster, & persla hortum meum.

Posteaquam Ecclesia potestatem accepit omnino, ut hortus illius nominata, plantarum omnium decus in se continens, & pessimum Aquilonis flatum, glacie florum pulcritudinem extinguentem expelleret: Austrum autem saluberrimum acciret, qui spirans in Sion Apostolis olim verborum fluxus instillavit: sanctissimum illum Spiritum vocat, qui in hortum suum salutis auras infundat, ut omnes filii sui fructum ferant, & Christum Verbum, ac sponsum laetitia adficiant. Quum igitur, quod iusserat, re ipsa perfectum esset, Aquilonemque silentem Virgo perspiceret posuisse, pulcerrimumque omnino, & divinum Austrum perflares, filios omnes suos fructiferos ostendentem: admirabilem sponsum suum obsecrat, ut in hortum suum fertilem celeriter descendat, arborumque suarum fructus carpat: hoc est, ut bonis filiorum suorum operibus oblectetur. Nisi enim ad nos humiles, & abie-
Psal. 146. 6. ctos ita descendat, *mansuetos suscipiens*, ut inquit David, fieri nullo modo potest, ut nos in caelum conscendamus. His sponsa precibus sponsum advocavit. At ille, qui implet universa, quique adest ubique, & dicit; *Ecce adsum*, invocantibus, antequam sponsa supplicationem expleret illam exaudiens, descendit in hortum eius, ut ipsa voluit, & fructus arborum ipsius decerpsit. Sic enim sponsam adloquitur.

Vers. 1. *Veni in hortum meum, soror mea, sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi panem meum cum melle meo; bibi vinum meum cum lacte meo.*

DEscendi ego quidem, inquit, in hortum tuum, virgo, & pulcris fructibus tuis cupiditatem meam prorsus explevi, atque ex ardenti filiorum tuorum fide, ac poenitentia magnam laetitiam percepi. Totum autem hoc factum est, messis myrrhae, esus mellis, & lactis potus. Haec cum dixisset Christus, & sponsus, ut pro mellito convivio, quasi gratiam aliquam referret, ipsis Virginis filiis dat corpus suum. Sic enim illos, sed dignos tantum, quos & propinquos suos ita esse dixit, adloquitur.

Co-

Φρέαρ ὕδατος ζῶντος καὶ ῥοιζοῦντος ἀπὸ τοῦ Λιβάνου,

Τοσοῦτον γάρ φησι καλῶς πρὸς ἀρετὰς ὑψώθης,
Ὡς καὶ τῆς κλήσεως αὐτῆς ἐμοίγε συμμετέχειν.
Ἐγὼ γὰρ ζῶντος ὕδατος ὄντως τυγχάνω φρέαρ,
Ὁ κατελθὼν ἐξ οὐρανοῦ ὡς ὑετὸς εἰς πόκον
Ὥσπερ ἐξ ὄρους ὑψηλοῦ τοῦ θαυμαστοῦ Λιβάνου.

Ἐξεγέρθητι Βοῤῥᾶ, καὶ ἔρχου Νότε. διάπνευσον εἰς τὸν κῆπον μου, καὶ ῥευσάτωσαν ἀρώματά μου. καταβήτω ἀδελφιδός μου εἰς κῆπον αὐτοῦ. καὶ φαγέτω καρπὸν ἀκροδρύων αὐτοῦ.

Ἐπείπερ ἐπελάβετο πάντων τῆς ἐξουσίας
Ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ κῆπος ὠνομασθῆναι,
Ἔχων ἁπάντων τῶν φυτῶν ἐν ἑαυτῷ τὴν ὥραν,
Τοῦ μὲν Βοῤῥᾶ τὴν κάκιστον ἔμπνευσιν ἀφο * σας,
Τὴν ἀποκρυσαλλώσασαν τὸ κάλλος τῶν ἀνθέων.
Τὸν Νότον δὲ τὸν κάλλιστον καλῶς προσεπνεῦσαι,
Ὃς ἐπιπνεύσας ἐν Σιὼν τοῖς ἀποστόλοις πάλιν,
Ῥεύματα λόγου δέδωκε τοῖς ἀποστόλοις χέειν.
Ἐκεῖνο τὸ πανάγιον τοίνυν ἡ νύμφη πνεῦμα
Καλεῖ πρὸς κῆπον τὸν αὐτὸν πνεῦμα τὴν σωτηρίαν.
Ὡς ἂν καρποφορήσωσι πάντα τὰ τέκνα ταύτης,
Καὶ τὸν Χριστὸν εὐφράνωσι τὸν λογικὸν νυμφίον.
Ἐπεὶ γοῦν ὃ κεκέλευκεν εἰς ἔργον ἐγεγόνει,
Καὶ τὸν Βοῤῥᾶν σιγήσαντα κατεῖδεν ἡ παρθένος,
Καὶ πνεύσαντα τὸν κάλλιστον ὄντως καὶ θεῖον Νότον,
Καὶ καρποφόρα δείξαντα πάντα τὰ τέκνα ταύτης,
Ἐπεύχεται τοῦ κατιδεῖν τὸν θαυμαστὸν νυμφίον
Εἰς τὸν καρποφορήσαντα κῆπον αὐτῆς ἐν τάχει,
Ὡς ἂν τρυγήσῃ τὸν καρπὸν αὐτῆς τῶν ἀκροτάτων,
Τουτέστιν ὅπως εὐφρανθῇ τοῖς καρποφόροις τέκνοις.
Εἰ μὴ γὰρ οὕτω πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς κατέλθῃ,
Ἀναλαβὼν καὶ τοὺς πραεῖς κατὰ τὸν ψαλμογράφον,
Οὐκ ἔστιν ἄλλως πῶς ἡμᾶς εἰς οὐρανοὺς ἀρθῆναι,
Ταῦτα μὲν λελιπάρηκεν ἡ νύμφη τῷ νυμφίῳ.
Ὁ δὲ πληρῶν τὰ σύμπαντα, καὶ πανταχοῦ τυγχάνων,
Ὁ λέγων, ἰδού, πάρειμι τοῖς ἐπικαλουμένοις,
Πρὶν πληρωθῆναι τὴν εὐχὴν τῆς νύμφης ἐπακούσας,
Εἰς κῆπον εἰσελήλυθεν αὐτῆς ὡς ἠβουλήθη,
Καὶ τοὺς καρποὺς ἐτρύγησε ταύτης τῶν ἀκροδρύων.
Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὴν ὡς καθ' ἁρμὸν βοήσας.

Εἰσῆλθον εἰς τὸν κῆπον μου ἀδελφή μου νύμφη. ἐτρύγησα σμύρναν μου μετὰ **** 1 ἔφαγον ἄρτον μετὰ μέλιτός μου. ἔπιον οἶνον μετὰ γάλακτός μου.

ΚΑτῆλθον ἔγωγέ, φησι, πρὸς κῆπον σου παρθένε,
Καὶ τῶν καρπῶν ἀπόλαυσα τῶν σῶν καλῶν εἰς κόρον.
Καὶ τῇ θερμῇ τῶν τέκνων σου πίστει καὶ μετανοίᾳ
Μεγάλην ἔσχηκα χαρὰν, μεγάλην εὐφροσύνην.
Ὅλον δὲ τοῦτο πέφυκεν ὁ τρυγητὴς τῆς σμύρνης.
Ἡ βρῶσις τὸ τοῦ γάλακτος ***** 2
Ταῦτα σῇ νύμφῃ προειπὼν Χριστὸς ὁ καὶ νυμφίος
Ὥσπερ ἀντίχαρίν τινα τοῦ μέλιτος **** 3
Τὸ σῶμα δίδωσιν αὐτοῖς τοῖς τέκνοις τῆς παρθένου.
Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτοὺς πλὴν μόνοις τοῖς ἀξίοις,
Οὓς καὶ πλησίον εἴρηκεν ὄντως αὐτῆς τυγχάνειν.

Φά-

1 μετὰ ****) Supple. μετὰ ἀρωμάτων μου.
2 γάλακτος *****) Suppleo in partem. γάλακτος καὶ οἴνου ****. Reliqua a libro meliore sunt petenda.
3 μέλιτος ****) Suppleo. μέλιτος καὶ ἄρτου.

Φάγετε οἱ πλησίον μου. πίετε καὶ μεθύσθητε ἀδελφιδοί μου.

Ὅσοι πεφύκατε, φησι, τοῖς ἔργοις ἀδελφοί μου,
Τὸ σῶμα μέν μου φάγετε, τὸ δ' αἷμα πίετέ μου,
Εἶτα μεθύσθητε, φησιν, ἀπὸ τῆς εὐφροσύνης,
Καὶ πάντων μέθην λάβετε τῶν κοσμικῶν φροντίδων,
Ὡς ἐν ἐκστάσει δήπουθεν γινόμενοι τῇ μέθῃ.
Εἶτα δεικνὺς ὁ καθαρὸς δεσπότης καὶ νυμφίος,
Ὃς ἑκουσίως θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστη,
Ἡ σάρξ τε πέπονθεν αὐτὴ πάντως οὐχ ἡ θεότης.
Φησὶ καὶ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς οὓς εἴρηκε πλησίον.

Comedite propinqui mei, & bibite, & inebriamini fratres mei.

Quicumque estis, inquit, operibus fratres mei, corpus meum comedite, & sanguinem bibite meum. Deinde inebriamini, inquit, prae laetitia, & propter ebrietatem stupore perculsi, omnino mundi sollicitudinem oblivifcimini.

Ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ.

Ἐγώ, φησι, κἀντέθηκα σαρκὶ τῇ προσληφθείσῃ,
Ἀλλ' ἡ θεότης ἀπαθὴς ὅλως μεμένηκέ μου,
Ἀλλ' αὖθις ἀκουσώμεθα τῆς νύμφης τῶν ᾀσμάτων.

Ego dormio, & cor meum vigilat.

Cum purus Dominus, & sponsus se sponte morti pro nobis obiecisse demonstrasset, carnemque non autem divinitatem omnia perpessam esse, haec etiam ad illos, quos propinquos vocavit, loquitur: *Ego dormio, & cor meum vigilat*. Licet, inquit, carne, quam assumsi, mortem pertulerim, nihil tamen omnino Divinitas passa est.

Φωνὴ τοῦ ἀδελφοῦ μου κρούει ἐπὶ τὴν θύραν μου. ἄνοιξόν μοι ἀδελφή μου, ἡ πλησίον μου, περιστερά μου, τελεία μου. ὅτι ἡ κεφαλή μου ἐπλήσθη δρόσου, καὶ οἱ βόστρυχοί μου ψεκάδων νυκτός.

Aperi mihi, inquit, *soror mea, propinqua mea, columba mea, perfecta mea. Quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctis.*

Φησὶν ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς ὡς ἦλθεν ὁ νυμφίος,
Τὰς θύρας ἀναπέτασον εἶπε μοι τῆς καρδίας,
Ὡς ἂν ἐν σοὶ ποιήσω μὲν μονὴν σὺν τῷ πατρί μου.
Ταῖς ἀρεταῖς γὰρ πέφυκας ὄντως ἡ μου πλησίον.
Εἰ οὖν ἀνοίξεις μοί φησι **** δῶρον 1 μέγα,
Τὴν δρόσον μου τῆς κεφαλῆς, ψεκάδας τὰς βοστρύχων,
Ἤγουν ἰάσεις ἐκτελεῖν δώσω σοι πρὸς ἀνθρώπους.
Ταῦτα μὲν οὖν θυροκροτῶν, φησιν, ἐκεῖνος εἶπεν.
Ἐγὼ δ' ἐξεῖπον πρὸς αὐτόν, τουτέστι τὸν νυμφίον.

Per *noctem* quidem significat Iudaeorum impetum, quo illum nocte adorti sunt: per rorem autem, & guttas trium dierum mortem, quam *cincinni capitis*, & non ipse suscepit. Quoniam igitur, inquit, pro te mortem substinui, & propter te haec incommoda passus sum, *aperi mihi, & suscipe me*. Diligo enim pulcritudinem tuam, & in virtute perfectionem. Quamobrem & sororem meam, & propinquam meam, & columbam meam, & perfectam meam te nomino. *Perfectam* quidem quoniam lege perscriptam tibi a me perfectionem praestas. Ego enim dixi: *Perfecti estote, sicut & Pater vester caelestis perfectus est*. Et rursum. *Si vis perfectus esse, vende quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelis, & tollens crucem tuam sequere me*. *Columbam* voco, quia spiritalis effecta es, & veterem hominem exuisti cum vitiis, & cupiditatibus, & spiritaliter potes intueri. *Propinquam* meam adpello, quia per vestigia mea incedis, & ad me adpropinquare concupiscit. Ego enim dixi: *Adpropinquate mihi, & adpropinquabo vobis*. *Sororem* denique dico, non solum propter naturae, quam suscepi, necessitudinem, verum etiam propter pietatis coniunctionem. Sed sponsae Cantica rursus audiamus.

Matth. 5.
Matth. 19.
Iac. 4. 8.

Vox nepotis meis pulsat ad ostium: Aperi mihi soror mea.

Ex Gregor. Nyssen. Homil. XI. in Cantic.

Inquit sponsus meus media de nocte veniens. Cordis ostium mihi, inquit, patefacito, ut in te mansionem faciam cum Patre meo. Virtutibus enim mihi profecto propinqua facta es Quod si aperueris mihi, dabo tibi munus magnum rorem capitis mei, & cincinnorum guttas: hoc est, largiar tibi curandorum hominum facultatem. Res enim meus est hominum medicina.

Ioan. 14. 23.

Ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτόν; ἐνιψάμην τοὺς πόδας μου, πῶς μολυνῶ αὐτούς;

Exspoliavi me tunica mea, quomodo induam illam?

Ἐγώ, φησι, καὶ πρόπαλαι τὰς θύρας ἤνοιξά σοι.
Τὸ γὰρ τῆς παραβάσεως ἐξεδυσάμην πάχος,
Ὅπερ οὐκ ἐπενδύσομαι πώποτε μεταγνοῦσα.
Καὶ μολυσμὸν ἀπόῤῥιψα τῆς γῆς ἐκ τῶν ποδῶν μου,
Καὶ τούτους παρεκάλεσα πρὸς τρίβους σωτηρίας,
Οὕπερ οὐκ ἔτι μολινῶ στραφεῖσα πρὸς τοὐπίσω.
Τούτων αὐτῆς ὡς ἤκουσε τῶν λόγων ὁ νυμφίος,
Ἔνδον ἐθέλησεν αὐτῆς ὥσπερ κατασκηνῶσαι.
Ἀλλ' οὐκοῦν τὸν ἀχώρητον ἦν ὅλως χωρηθῆναι.
Ταῦ-

Ego, inquit, iam pridem fores aperui tibi. Transgressionis enim crassitudinem exui, nec sententiam unquam mutabo, ut eam iterum induam. Terrenas absterfi sordes pedibus meis, eosque in salutis semitas direxi, ne ullo unquam tempore me retro convertam, ut inquinem illos. Haec sponsae verba sponsus eum audisset interiore veluti eius tabernaculo voluit habitare, sed illum, ut qui comprehendi non potest, mi-

1 Φησι **** δῶρον) Puto supplendum, Φησὶ παρέξω δῶρον.

minime capiebat. Hoc enim manu sponsi, eaque sola replebatur, ut ex ipsius sponsae cantu possumus intelligere.

Nepos meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius.

Etsi, inquit, totum ostium aperui, ut Christum Verbum, & sponsum meum susciperem, tamen vix manus eius, eaque sola immissa est. Itaque magnitudinem ipsius maxime sum admirata. Praeclare pura virgo philosophatur. Hominum enim natura minor est, quam ut divinam admirandi Verbi naturam opinione, aut scientia, queat universam comprehendere.

Ex Hom. XII. Gregor. Nyssen. in Cantic.

Surrexi, ut aperirem nepoti meo. Manus meae stillaverunt myrrham: digiti mei myrrham plenam in manus pessuli.

Ego, ut sponsum, inquit, exciperem, aperui. At ille penetralibus meis capi non poterat. Surrexi ad laboriosum, & magis divinum ordinem, ut quem antea capere non potueram, laboribus multis, & carnis mortificatione, latiorem cogitationis portam patefaciens, sponsum comprehenderem. Vnde manus meae, inquit, cum digitis connitentes myrrham distillarunt usque ad pessulum. Quinetiam pessulis omnibus reductis fores aperui; id est, carnis meae membris mortificatis, animae sensus omnes patefeci.

Pandi fores nepoti meo. At ille declinaverat, atque transierat.

Quamvis fores meas patefecerim universas, non tamen Verbum, & sponsum potui comprehendere.

Anima mea egressa est, ut nepos loquutus est meus.

Sustuli mentem meam, inquit, ad caelum, ut de dilecto meo, aliquid intelligerem. At ille caelo erat sublimior multo. Sic enim deinceps loquitur sponsa, & virgo.

Quaesivi & non inveni illum, vocavi & non respondit mihi.

Ecquonam modo inveniri, comprehendique poterit is, qui nihil est eorum, quae cognitione percipiuntur, non species, non figura, non locus, non quantitas.

Invenerunt me custodes, qui circumeunt civitatem: percusserunt me, vulneraverunt me.

O pulcerrimam virginis progressionem! Ecce enim ad Angelos usque progressa est. Hi namque sunt caelestis civitatis custodes. Invenerunt enim me Verbum inquirentem, & verbis deterruerunt, ac vulnerarunt. Dixerunt enim, id nulla ratione fieri posse, ut incomprehensi comprehensio reperiatur.

Ταῦτα ϗ γὰρ ἐπλήρωσεν ἡ χὲιρ αὐτȣ̃ ϗ μόνη.
Ὡς ἀπ' αὐτῆς ἐςι μαθεῖν τῆς νύμφης τῶν ἀσμάτων.
Φησὶ γὰρ ȣ̃τω καθεξῆς ἡ νύμφη ϗ παρθένος.

Ἀδελφιδός μȣ ἀπέςειλε χεῖρα αὐτȣ̃ ἀπὸ τῆς ὀπῶς 1 ϗ ἡ κοιλία μȣ ἐθροήθη ἐπ' αὐτόν.

Ἐγώ, φησι, κἂν ἤνοιξα πᾶσαν ὁμȣ̃ τὴν θύραν,
Ὥσθ' ὑποδέξασθαι Χριςὸν τὸν λόγον ϗ νυμφίον.
Πλὴν μόλις εἰσελήλυθεν ἡ χὲιρ αὐτȣ̃ ϗ μόνη.
Ὅθεν τὸ μέγεθος αὐτȣ̃ μεγάλως κατεπλάγην,
Καλῶς ἐφιλοσόφησεν ἡ καθαρὰ παρθένος.
Ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις γὰρ ἡ πάνυ βραχυτάτη,
Ὅσον πρὸς φύσιν θεϊκὴν τȣ̃ θαυμαςοῦ νυμφίȣ
Ἔχειν ȣ̓ δύναταί, φησι, τὴν θειοτάτην φύσιν,
Ὅσην ἐν ὑπολήψεσι ϗ τῶν θεολογίαις.

Ἀνέςην ἐγὼ ἀνοῖξαι τῷ ἀδελφιδῷ μȣ. χέρές μȣ ἔςαξαν σμύρναν. οἱ δάκτυλοί μου σμύρναν πλήρη 2 ἐπὶ χεῖρας τοῦ κλέιθρȣ.

Ἐγώ, φησιν, ὡς ἤνοιξα δέξασθαι τὸν νυμφίον,
Κἀκεῖνος ἦν ἀχώρητος ἐν τοῖς ἐμοῖς ἐγκάτοις,
Ἀνέςη πρὸς ἐπίπονον ϗ σκληροτέραν τάσιν,
Ὅπως τοῖς πόνοις τοῖς πολλοῖς σαρκὸς ἐν τῇ νεκρώσει
Πλατύτερον ἀνοίξω μȣ τοῦ λογισμοῦ τὴν θύραν,
Καὶ τὸν ἀχώρητον τὸ πρὶν εἰσδέξασθαι νυμφίον.
Ὅθεν αἱ χεῖρες μȣ, φησιν, μετὰ ϗ τῶν δακτύλων
Τοῖς πόρνοις σμύρναν ἔςαξαν μέχρις αὐτοῦ τȣ̃ κλέιθρȣ.
Τȣτέςιν ἀπενέκρωσα τὰ μέλη τῆς σαρκός μȣ.
Μέχρι τὰ κλεῖθρα ξύμπαντα τῆς θύρας ἤνοιξά μȣ,
Καὶ πάσας ἀνεπέτασα τὰς τῆς ψυχῆς αἰσθήσεις.

Ἤνοιξα ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μȣ. ἀδελφιδός μȣ παρῆλθε.

Ἀλλὰ ϗ ἤνοιξά, φησιν, ἁπάσας μȣ τὰς θύρας.
Οὐδ' ȣ̃τως ἦν μοι χωρητὸς ὁ λόγος ϗ νυμφίος,

Ἡ ψυχή μȣ ἐξῆλθεν ἐν λόγῳ αὐτοῦ.

Εἶτα, φησιν, ἀνύψωσα τὸν νȣ̃ν μȣ πρὸς αἰθέρα,
Ποθȣ̃σα δήπȣθεν μαθεῖν σαφές τι περὶ τȣ́τȣ.
Ἀλλ' ὅμως ὑψηλότερα ϗ τῶν νεφῶν ὑπῆρχε.
Φησὶ γὰρ ȣ̃τω καθεξῆς ἡ νύμφη ϗ παρθένος:

Ἐζήτησα αὐτὸν, ϗ ȣ̓χ εὗρον αὐτόν. ἐκάλεσα αὐτὸν, ϗ ȣ̓χ ὑπήκȣσέ μȣ.

Καὶ πῶς γὰρ εὑρεθήσεται ϗ κρατηθήσεταί πȣ,
Ὅςις ȣ̓δέν τι πέφυκεν ἐκ τῶν γινωσκομένων,
Οὐκ εἶδος, ȣ̓ χρωματισμὸς, ȣ̓ τόπος, ϗ ποσότης.

Εὕρωσάν με οἱ φύλακες οἱ κυκλοῦντες ἐν τῇ πόλει, ἐπάταξάν με, ἐτραυμάτεσάν με.

Ὢ τῆς καλλίςης προκοπῆς τῆς νύμφης ϗ παρθένȣ.
Ἰδȣ̀ γὰρ ἀνελήλυθε μέχρι ϗ τῶν ἀγγέλων
Οὗτοι γὰρ φύλακές εἰσι τῆς πόλεως τῆς ἄνω.
Εὕρωσαν τοίνυν μέ, φησι, τὸν λόγον ψηλαφῶσαν
Καὶ * * μάτησαν 3 ϗ κατεπλήγωσάν με.
Τοῦτο ϗ γὰρ ἐξεῖπον μοι τῶν ἄγαν ἀδυνάτων
Τὸν τὴν κατάληψιν * * τῆς ἀκαταληψίας.

Ab- Ἦραν

1 ὀπῶς) Scrib. ὀπῆς.
2 σμύρναν πλήρη) Scrib. σμύρνας πλήρεις.
3 ϗ * * μάτησαν) Suppleo in partem. ϗ * * ἐτραυμάτισαν.

Ἦραν τὸ θέριστρόν μου ἀπ᾽ ἐμοῦ οἱ φύλακες τῶν τειχέων.

Abstulerunt pallium mihi custodes murorum.

Ἦραν τὸ περικάλυμμά, φησι, τῶν ὀφθαλμῶν μου,
Ὥστε με καθαρότερον γνωρίσαι τὸν νυμφίον,
Τοῖς πᾶσιν ἀκατάληπτον ὄντα καὶ τοῖς ἀγγέλοις
Ὅθεν ἐπαπορήσασα πάντοθεν ἡ παρθένος
Τοὺς φύλακας ἐνδυσωπεῖ, τουτέστι τοὺς ἀγγέλους,
Τὸν πόθον ταύτης τὸν πολὺν μειῶσαι τῷ νυμφίῳ.
Φησὶ γὰρ οὕτω πρὸς αὐτοὺς ἐξ ὅλης τῆς καρδίας.

Velum, inquit, abstulerunt ab oculis meis, ut clarius sponsum intuerer, qui ne ab Angelis quidem potest omnibus comprehendi. Quamobrem incertior discedens omnino, custodes, id est, Angelos etiam aversatur, quod ne ab illis quidem ingens sponsi desiderium queat imminui.

Ὥρκισα ὑμᾶς θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ ἐν ταῖς ἰσχύσεσι τοῦ ἀγροῦ, ἐὰν εὕρητε τὸν ἀδελφιδόν μου. ἀπαγγείλητε, ὅτι τετρωμένη ἀγάπης εἰμὶ ἐγώ.

Adiuro vos filiae Ierusalem per potentias, & fortitudines agri: Si inveniritis nepotem meum, nuntiate illi me charitate esse vulneratam. Ex Gregor. Nyssen. Homil. XIII. in Cantic.

Ὁρκίζω δέ, φησιν, ὑμᾶς τῇ τοῦ ἀγροῦ δυνάμει,
Τουτέστιν ἐν τῇ χάριτι τῆς θείας δυναστείας,
Ἵνα τὸν πόθον τὸν ἐμὸν εἴποιτε τῷ νυμφίῳ.
Ταῦτα μὲν λελιπάρηκεν ἡ νύμφη τοὺς ἀγγέλους.
Ἀμηχανοῦσα δὲ λοιπὸν τὴν εὕρησιν ἐκείνου,
Καὶ τῶν ἀγγέλων οἱ χοροί φασι πρὸς τὴν παρθένον.

Adiuro, inquit, *vos per agri potentiam*, id est, per divinae charitatis vim, ut sponso desiderium meum indicetis. His quidem verbis sponsa Angelos obtestatur. At de sponsi inventione desperant etiam Angelorum chori.

Τί ἀδελφιδός σου ἀπὸ ἀδελφιδοῦ ἡ καλὴ ἐν γυναιξί; τί ἀδελφιδός σου ἀπὸ ἀδελφιδοῦ, ὅτι οὕτως ὥρκισας ἡμᾶς.

Cuiusmodi est, inquiunt, *nepos tuus?*

Ὁ ποδαπός τις πέφυκε, φησιν, ἀδελφιδός σου.
Ἐν τίσι γὰρ σχηματισμοῖς χαρακτηρίζεταί σοι.
Δίδαξον ἅπαντα καλῶς ἡμῖν ὡς ἀγνοοῦσιν.

Quibus tibi insignitur notis. Vt ignaros doce nos omnia diligenter.

Ἀδελφιδός μου λευκός, καὶ πυῤῥὸς ἐκλελοχισμένος ἀπὸ μυριάδων.

Candidus, & rubicundus, electus ex decem millibus.

Ἐκεῖνος τοίνυν πέφυκεν οὕτως ἀδελφιδοῦς μου,
Ὃς ἐν σταυρῷ τὴν ἄχραντον πλευρὰν λελογχευμένος
Αἷμα καὶ ὕδωρ ἔβλυσεν ἀνθρώποις παραδόξως,
Ὡς ἀπὸ πάντων τῶν βροτῶν μόνος ἐ * * παρθένου 1
Ἄνευ λογχέας 2 προελθὼν ἀνθρώποις ἐλογίσθη,
Ὅστις τυγχάνει καθαρός, φησιν, ἐξ ἁμαρτίας.

Ille est, inquit, vere nepos meus, qui in cruce ex immaculato latere hasta vulnerato hominibus sanguinem, & aquam mirabiliter effudit. Qui solus inter omnes ex virgine sine dolore natus est homo.

Κεφαλὴ αὐτοῦ χρυσίον κεφ* 3 βόστρυχοι αὐτοῦ ἐλάται, μέλανες ὡσεὶ κόραξ.

Caput eius sicut aurum Cephatz.

Οὗ τινος πέφυκε, φησι, κόσμος βοστρύχων δίκην,
Παῦλος καὶ Πέτρος οἱ τὸ πρὶν ὄντες σεζοφωμένοι,
Καὶ πᾶς ἐξ ἔθνους βαπτισθεὶς, καὶ προσελθὼν ἐκείνῳ.

Qui ab omni, inquit, integer, ac purus est peccati labe. *Comae eius sicut elatae, nigrae quasi corvi.* Ornatus, inquit, comarum eius, sunt *Petrus & Paulus*, qui antea nigri, tenebrosique fuerant, & quisquis ex Gentibus baptizatus est, & ad illum accessit.

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ περιστεραί. ὡς ἐπὶ πληρώματι ὑδάτων λελουμέναι ἐν γάλακτι. καθημέναι ἐπὶ πληρώματι ὑδάτων.

Oculi eius sicut columbae super plenitudines aquarum lotae.

Οὗ τινος πάλιν ὀφθαλμοὶ τυγχάνουσι προφῆται,
Ἀκέραιοι τὴν φρόνησιν, καὶ θαυμαστοὶ τοῖς τρόποις,
Ἐπὶ πληρώματός, φησιν, ὑδάτων λελουμένοι,
Ἤγουν ἐν πάσαις ἀρεταῖς ὄντες ἠγλαϊσμένοι,
Ἐν γάλακτι καθήμενοι πληρώματος ὑδάτων.
Οὐκ ἐπιδεικτῶς γάρ, φησι, τὴν ἀρετὴν ἀργοῦντες,
Ἀλλὰ καὶ πάλιν γαληνῶς αὐτὴν ἐπιτελοῦσι.

Illius oculi sunt Prophetae prudentia simplices, & moribus admirandi. Super plenitudines, inquit, aquarum lotae, id est, omnibus virtutibus exornati.

In lacte considentes super plenitudines aquarum.

Non gloriose virtutem ostentantes, sed admodum tranquille eam excolentes.

Σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι τοῦ ἀρώματος φύουσαι μυρεψικά. χείλη αὐτοῦ κρίνα στάζοντα σμύρναν.

Genae illius, sicut phialae aromatis ferentes pigmentaria. Labia eius lilia distillantia myrrham plenam. Ex Homil. XIV. Greg. Nysseni in Cantic. Doctores Ecclesiae.

Τὸν πάγχρυσον αἰνίττεται Χρυσόστομον ὁ λόγος,
Καὶ τοὺς αὐτοῦ τυγχάνοντας ἴσως καὶ διδασκάλους,
Τὸν

Totum aureum indicant haec verba Chrysostomum, & reliquos Doctores illius aequales, Ma-

1 μόνος ἐ * * παρθένου) Puto supplendum. μόνος ἐκ τῆς παρθένου.

2 λογχέας) Scrib. λοχέας.

3 κεφ*) Scrib. Κεφάζ.

Maximum, Basilium, eximium Gregorium, quorum e labris doctrinae sermones melle dulciores emanarunt, quos qui degustant multa implentur myrrha, id est, laboribus mortificant membra simul terram, & simul cum Christo crucifiguntur, atque exaltantur.

> *Manus illius tornatiles, plenae tharsis. Venter eius pixis exigua, eburnea, super lapide sapphiro. Crura illius columnae marmoreae, fundatae super bases aureas.*

Haec virgo pura, & sponsa custodibus, hoc est, Angelis sponsi sui pulcritudinem significans, enarravit. Tu autem mihi omnia dicta per Translationem intellige. Quoniam enim Christus solus caput est omnium: corpus autem ipsius divina est Ecclesia: membra autem corporis Sanctos esse dicimus, alium quidem collum, alium autem pedes, per *manus* eius tornatiles venerandos Apostolos accipe: divinos sacerdotum principes, fideles divinae gratiae dispensatores, qui seipsos omnem malitiam amputantes expoliverunt. Quamobrem spe bonorum repleti sunt. Eius iam *ventrem ac pyxidem* adgnosce omnium virtute praestantium animas, & corda, in quibus Dei Verbum insculptum est, qui mentes sensusque suos ad caelorum Regem erectos habent. Id enim *sapphirus* significat, qui solus lapis caeli speciem, ac colorem obtinet. Per huius crura *Petrum* intellige Apostolorum Principem. In hoc enim Dominus in Evangeliis se Ecclesiam suam aedificaturum promisit.

Matth. 16. 18.

> *Species eius ut Libanus, electus ut Cedrus.*

Sponsi speciem vere maximam, & terribilem, admirandamque, ac divinam ex pulcra Libani altitudine coniicito.

> *Guttur illius dulcedo, & totus desiderabilis.*

Guttur eius divus ille Praecursor fuit, qui Verbi, & sponsi vox dicitur. Haec custodibus sponsa cum respondisset, illi rursus eam interrogant accuratius.

Ex Hom. XV Gregor. Nyssen. in Cantic.

> *Quo abiit nepos tuus, o pulcra inter mulieres? Quo respexit nepos tuus, & quaeremus eum tecum.*

Qualis iste sit, iam intelleximus. Nunc avemus illud etiam scire, quo descenderit. Nondum enim cognitam habent Verbi incarnationem, quam ineffabili ratione in terram descendens induit. Cuius quidem Incarnationis mysterium ne Angelis quidem ante Verbi adscensionem ad Patrem, fuisse exploratum, ex summo Prophetarum Davide cognosces. Quum enim Angelorum Christo ministrantium Ordines quando adsumtus est, valde supplicarent, ac dicerent: *Tollite portas principes vestras, & introibit Christus rex gloriae:* illi dispensationis, inquit, arcanum non intelligentes, ut haesitantes responderunt. *Quis est iste rex gloriae?* Ac sponsae quidem cu-

Psal. 23.

Τὸν μέγιστον Βασίλειον, Γρηγόριον τὸν πάνυ
Τοὺς ἐκ χειλέων στάζοντας λόγους διδασκαλίας,
Καὶ μέλιτος ἡδύτερον οὓς περ οἱ γευσάμενοι
Σμύρναν ἐμπίμπλανται πολλῇ τοῦ λόγου τῇ δυνάμει,
Ἤγουν νεκροῦσι τὰ τῆς γῆς αὐτῶν ἐμπόνως μέλη,
Καὶ συσταυροῦνται τῷ Χριστῷ, καὶ συνυψοῦνται τούτῳ.

> Χεῖρες αὐτοῦ τορνευταὶ, χρυσαὶ, πεπληρωμέναι θαρσεῖς. κοιλία αὐτοῦ πυξίον ἐλεφάντινον ἐπὶ λίθου σαπφείρου. κνῆμαι αὐτοῦ στῦλοι μαρμάρινοι, τεθεμελιωμένοι ἐπὶ βάσεις χρυσᾶς.

Ταῦτα μὲν οὖν ἡ καθαρὰ παρθένος τε καὶ νύμφη
Τοῖς φύλαξιν ὡμίλησε, τουτέστι τοῖς ἀγγέλοις.
Τὸ κάλλος ὑπεμφαίνουσα δῆθεν τὸ τοῦ νυμφίου.
Σὺ δέ μοι πάντων τροπικῶς τὰς ἐξηγήσεις δέχου.
Ἐπεὶ γὰρ πάντων κεφαλὴ Χριστὸς τυγχάνει μόνος,
Σῶμα δὲ τούτου πέφυκεν ἡ θεία ἐκκλησία,
Καὶ μέλη τούτου λέγομεν καὶ μέρη τοὺς ἁγίους,
Τὸν μὲν ἐκείνου τράχηλον, τὸν δ' αὖ ἐκείνου πόδα,
Λοιπὸν καὶ χεῖρας γίνωσκε τούτου τετορνωμένας,
Τοὺς ἀποστόλους τοὺς σεπτοὺς, καὶ θείους ἱεράρχας,
Τοὺς οἰκονόμους τοὺς πιστοὺς τῆς χάριτος ἐν θέου,
Οἵ τινες κατετόρνευσαν αὐτοὺς εὐεπηβόλως,
Ἅπασαν ἀποξύσαντες ἀφ' ἑαυτῶν κακίαν,
Ὅθεν ἐλπίδος ἀγαθῶν εἰσὶν ἐμπεπλησμένοι.
Τούτου δὲ πάλιν γίνωσκε κοιλίαν ὡς πυξίον,
Τῶν ἐναρέτων τὰς ψυχὰς πάντων καὶ τὰς καρδίας,
Ἐν αἷς ὁ νόμος τοῦ θεοῦ ἐστιν ἐγγεγραμμένος.
Οἵ τινες ἔχουσιν αὐτῶν τὸν νοῦν, καὶ τὰς αἰσθήσεις,
Τῷ βασιλεῖ τῶν οὐρανῶν ἐπαναπαυομένας,
Ὁ λίθος γὰρ ὁ σάπφειρος τοῦτο σημαίνειν θέλει.
Ἔστι γὰρ οὐρανοειδὴς οὗτος ὁ λίθος μόνος,
Κνήμας δὲ τούτου γίνωσκε πάντως τῶν κορυφαῖον.
Ἐν τούτῳ γὰρ ὁ κύριος αὐτοῦ τὴν ἐκκλησίαν
Οἰκοδομεῖν ὑπέσχετο, κἂν τοῖς εὐαγγελίοις.

> Εἶδος αὐτοῦ ὡς λίβανος ἐκλεκτὸς, ὡς κέδρος.

Εἶδος αὐτοῦ δὲ γίνωσκε, τουτέστι τοῦ νυμφίου,
Μέγιστον ὄντως, καὶ φρικτὸν, καὶ θαυμαστὸν, καὶ θεῖον.
Ταῦτα γὰρ εἶδος ἐκλεκτὸν σημαίνει τοῦ νυμφίου.

> Φάρυγξ αὐτοῦ γλυκασμὸς, καὶ ὅλως αὐτοῦ ἐπιθυμία. οὗτος ἀδελφιδός μου, καὶ οὗτος πλησίον μου, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ.

Φάρυγξ δὲ τούτου πέφυκεν ὁ πρόδρομος ὁ θεῖος.
Φωνὴ γὰρ ὄντως λέγεται τοῦ λόγου καὶ νυμφίου.
Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν τοῦ φύλακος ἡ νύμφη,
Ἐκείνη δ' ἀκριβέστερον αὖθις ἐπερωτῶσα.

> Ποῦ ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφιδός σου, ἡ καλὴ ἐν γυναιξί; ποῦ ἀπέβλεψεν ὁ ἀδελφιδός σου; καὶ ζητήσωμεν αὐτὸν μετά σου.

Ὁ ποδαπὸν ἦν πρότερον οὕτως μεμαθηκότες
Νῦν ἐκζητοῦσι καὶ μαθεῖν καὶ ποῦ ποτὲ μετέβη.
Οὐδέπω γοῦν ἐπέγνωσαν τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου,
Ἣν κατελθὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἀῤῥήτως ἐσαρκώθη.
Ὅτι δ' οὐ πᾶσιν ἔγνωστο, δέσποτα, τοῖς ἀγγέλοις
Τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον τοῦ λόγου,
Μέχρι τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα,
Ἄκουσον τί φησι Δαβὶδ ὁ προφητῶν ἀκρότης.
Τῶν λειτουργούντων τότε γὰρ ταγμάτων τῷ σωτῆρι,
Πρὸς τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ μεγάλως κεκραγότων,
Ἄρατε πύλας ἄρατε ταγμάτων ἀρχηγέται,
Ὡς εἰσελεύσηται Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
Οἱ μὴ γινώσκοντές, φησι, τὰ τῆς οἰκονομίας,
Ἀντικεκράγασιν αὐτοῖς ὥσπερ ἐπαποροῦντες.
Τίς ἐστιν οὗτος, λέγοντες, ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης,
Ἀλλ'

Α'λλ' οὕτω μὲν εἰρήκασιν οἱ φύλακες τῇ νύμφῃ.
Η' δ' ἀπεκρίθη πρὸς αὐτοὺς λέγουσα τοὺς ἀγγέλους.

cuſtodes ita dixerunt? Illa vero reſpondet Angelis ipſis.

Α'δελφιδός μου κατέβη εἰς κῆπον αὐτοῦ, εἰς τὰς πρασιὰς τοῦ ἀρώματος, ποιμαίνειν ἐν κήποις, καὶ συλλέγειν κρίνα.

Nepos meus deſcendit in hortum ſuum ad phialas aromatis, ut paſcat in hortis, & colligat lilia.

Ε'Κεῖνος κατελήλυθέν, φησιν, ἀῤῥητοτρόπως,
Ω'ς ἐπὶ πόκον ὑετὸς, ὡς ἐπὶ χλόην δρόσος,
Ε'ν τῇ γαστρὶ τῆς καθαρᾶς καὶ παναμώμου κόρης,
Ω'ς εἰς φιάλην καθαρὰν τῶν θείων ἀρωμάτων,
Ε'ξ ἧς ἀπο * * ἐλθὼν μόνος αὐτὸς, ὡς οἶδε,
Εἰς τὰς ψυχὰς τῶν καθαρῶν ἀνθρώπων μετεῤῥύη.
Ταύτας γὰρ ἴσθι, δέσποτα, φιάλας ἀρωμάτων,
Ω'ʹσπερ καὶ κῆπον γίνωσκε τοῦτον τὸν κόσμον, ἄναξ,
Ε'ν ᾧ κατῆλθεν ὁ Χριστὸς, καὶ τοὺς πεπιστευκότας
Ε'ποίμαινεν ὡς ἀληθῶς τοῖς σεβασμίοις λόγοις.
Κρῖνα γὰρ ταῦτα λέγεται τὰ λόγια τὰ θεῖα.

ARcana, inquit, ille ratione deſcendat, ſicut imber ſuper lanam, ſicut ros in vellus, in uterum purae, atque immaculatae Virginis, ut in aromatum divinorum phialam mundam. Vnde ſine ſemine progrediens, eo quidem modo, qui illi ſoli eſt cognitus, in animas hominum puras influxit. Has enim tu, Rex, *phialas aromatum* intellige. *Hortum* autem hunc mundum, in quem deſcendit Chriſtus, ut fideles ſanctis paſceret eloquiis. divina enim eloquia vocantur *lilia*.

Ε'γὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδός μου ἐμοὶ, ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις.

Ego nepoti meo, & nepos meus mihi.

Α'λλ' ἵνα τι σαφέστερόν, φησιν, ὑμᾶς διδάξω,
Ε'κεῖνος ὅμοιος ἐμοὶ τυγχάνει κατὰ πάντα.
Ε'ʹπλασε γάρ με πρότερον ἐκείνου κατ' εἰκόνα,
Καὶ πάλιν ἀνεκαίνισε δεινῶς με συντριβεῖσαν,
Ω'ς τὴν ἐμὴν ἀνειληφὼς μορφὴν ἐκ τῆς παρθένου.
Ταῦτα μὲν οὖν λελάληκεν ἡ νύμφη τοῖς ἀγγέλοις.
Α'λλ' ὁ φιλανθρωπότατος δεσπότης, καὶ νυμφίος,
Ι'δών τε βάζουσαν αὐτὴν, καὶ κατατριχωμένην 1,
Καὶ μεριμνῶσαν περιττὰ, καὶ ψηλαφῶσαν τοῦτον,
Πάλιν ἐπῄνεσεν αὐτὴν φωνήσας ἀοράτως.

Verum, quo planius, inquit, vos doceam, ille mihi prorſus eſt ſimilis. Ad ſimilitudinem enim ſuam me prius ipſe firmavit. Poſt autem graviter colliſam renovavit, formam meam ex Virgine ſuſcipiens. Sic igitur Angelos ſponſa eſt adloquuta. Haec cum Angelis ſponſa loquebatur, quum humaniſſimus Dominus, & ſponſus, eam clamantem, & anxiam, ac vehementius ſollicitam in ſe indagando conſpicatus, rurſus ad laudes eius ſe convertit inviſibiliter.

Καλὴ εἶ πλησίον μου ὡς εὐδοκία, ὡραία ὡς Ι'ερουσαλήμ. θάμβος ὡς τεταγμένη. ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπέναντί μου, ὅτι αὐτοὶ ἀνεπτέρωσάν με.

Pulcra es, inquiens, *propinqua mea ſicut bona voluntas; decora ſicut Ieruſalem, terror ſicut acies ordinatae.*

Καλῶς, φησι, γεγένησαι, καὶ μῶμον οὐκ ἔχεις,
Τῇ εὐδοκίᾳ τῇ ἐμῇ, καλὴ, ἀλλοιωθεῖσα.
Καί συ γὰρ θέλεις ἅπαντας σωθῆναι τοὺς ἀνθρώπους,
Καὶ πάλιν Ι'ερουσαλὴμ καλῶς ἐξωμοιώθης,
Ε'ν ἧπερ ἀναπέπαυμαι μετὰ καὶ τοῦ πατρός μου,
Ο'ʹθεν καὶ θάμβος κέκτησαι, καὶ φοβερὰ τυγχάνεις,
Ω'ʹσπερ αἱ τεταγμέναι μου δυνάμεις τῶν ἀγγέλων,
Ε'μοί, φησι, λελάληκεν ἐμαὶ σεπτὸς νυμφίος.
Λοιπὸν καὶ πρόσχες ἐπ' ἐμοὶ τοὺς ὀφθαλμούς σου στέψαι 2.
Τὸ φῶς γὰρ ἀνεπτέρωσεν ἐμὲ τῶν ὀφθαλμῶν σου,
Καὶ πάντων καταφρόνησα τῶν κοσμικῶν πραγμάτων.
Α'λλ' ὁ πληρῶν τὸ θέλημα τῶν ἀγαπώντων τούτων 3,
Εὐθὺς ἐπέβαλεν εὐθὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς * θείη 4.
Ι'δὼν γὰρ ταύτην ἀρεταῖς κατακεκοσμημένην,
Η'ʹρξατο ταύτην ἐπαινεῖν. Φησὶ γὰρ οὕτω ταῦτα.

Pulcra, inquit, facta es, & macula non eſt in te merito bonae voluntati meae comparata. Nam tu quoque vis omnes homines ſalvos fieri. Praeclare etiam adſimilata es ipſi Ieruſalem, in qua cum patre meo requievi. Quamobrem, & terrorem obtines, & formidabilis es, ut Angelorum meorum acies ordinatae. Mihi, inquit, loquutus eſt venerandus ſponſus meus.

Averte oculos tuos a me. Pſal. 144. verſ. 19.

Iam coniice in me oculos tuos. Lux enim oculorum tuorum avolare me fecit, & omnia mundi negotia deſpexit. Sed qui voluntatem diligentium ſe facit, confeſtim divinos oculos ſuos in ſponſam coniecit, videnſque eam virtutibus exornatam, coepit illam his verbis collaudare.

1 κατατριχωμένην) Scribe κατατρυχωμένην.
2 στέψαι) Scrib. στρέψαι.
3 τούτων) Scrib. τοῦτον.
4 ὀφθαλμοὺς * θείη) Puto ſupplendum. ὀφθαλμοὺς τῇ θείῃ.

Capilli tui sicut greges caprarum, quae adparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut greges tonsarum, quae adscenderunt de lavacro, omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in eis. Sicut funiculus coccineus labia tua, & eloquium tuum decorum. Sicut cortex mali punici genae tuae, praeter silentium tuum.

His sponsam laudibus ad mulierum mores, & nuptiarum amores aptissimis sponsus extulit. Sed harum tu omnium explanationem, Stephephore Imperator, superius a nobis accepisti. Quare iam Canticorum finem audiamus.

Imo restant adhuc duo capita cum dimidio, sed illa Psellus non explicuit.

Sexaginta sunt reginae, & octoginta concubinae, & adolescentulae, quarum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suae, electa est genitrici suae. Viderunt illam filiae, & beatissimam praedicabunt eam, reginae, & concubinae laudabunt eam.

Sapientissimus ille Salomon, mirabilis ille Propheta, tamquam in speculo Propheticis oculis, animarum, quae salutem adsequuntur, mores, & virtutes, imo ut vere dicam, ordines, ac gradus adspexit. Tres enim, ut mihi persuasi, sunt ordines, qui salvantur. Aut enim sunt filii, aut mercenarii, aut servi. Qui enim a teneris unguiculis ex toto corde Deum rerum omnium auctorem optimum diligunt, & amore ipsius mundum, & quae in mundo sunt, contemnentes, Christo Verbo, & sponso coniunguntur, divina gratia filiorum ordinem obtinent. Qui autem regni caelestis cupiditate adducti, ut eo potiantur, Christo diligenter inserviunt, in Mercenariorum loco constituuntur. At qui peccatis omnibus obruti, ut ego infelix, cruciatuum, & suppliciorum formidine resipiscunt, & poenitentiam agunt (quorum in numero utinam ipse quoque sim per gratiam tuam, o Christe, Verbum, Salvator) in servorum, qui tamen salvi sunt, ordine collocantur. Has classes, atque hos ordines Salomon ille prospiciens, & divino adflatus spiritu, tanto ante cernens, Verbi sponsi purissimi Incarnationem, & quae ipsum sine semine genuit sanctissimam Dei genitricem Mariam, illam immaculatissimam, quam omnibus, omnes omnium hominum generationes, vocibus nunquam cessantibus beatissimam praedicant, quae totius mundi peperit Salvatorem. Tu vero Princeps Stephehore, quum *sexaginta Reginas* audis, eos intellige, qui sexagenarium traditum numerum talentorum decem sexies bonis operibus multiplicantes divina gratia filiorum locum sunt adsequuti. *Concubinas* autem eos esse cogita, qui talentum sibi a Domino adsignatum, laboribus salutiferis octies multiplicantes, Verbi, & sponsi facti sunt merce-

Τριχώματά σου ὡς ἀγέλαι τῶν αἰγῶν, αἳ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ Γαλαάδ. ὀδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων, αἳ ἀνέβησαν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι, καὶ ἀτεκνοῦσα οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς. ὡς σπαρτίον κόκκινον χείλη σου, καὶ ἡ λαλιά σου ὡραία ὡς λέπυρον τὰς ῥομῆλον 1 σου ἐκτὸς τῆς σιωπήσεώς σου.

Οὕτως μὲν οὖν ἐπῄνεσε τὴν νύμφην ὁ νυμφίος
Γυναικικῶς, ἐρωτικῶς, καὶ νυμφοπρεπεστάτως.
Σὺ δ᾽ ἀλλὰ τούτους ξύμπαντας τῆς νύμφης τοὺς ἐπαίνους
Ὡς ἡρμηνεύθησαν ἄνωθε γίνωσκε στεφηφόρε.
Ταύτην τὴν ῥῆσιν γὰρ ἡμεῖς ἄνωθεν εὑρηκότες,
Ἄνωθεν ἡρμηνεύσαμεν, ὡς δυνατὸν ἦν ὅλως.
Ἀλλ᾽ ἀκουσώμεθα λοιπὸν τοῦ τέλους τῶν ᾀσμάτων.

Ἑξήκοντά εἰσι βασίλισσαι, καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαὶ νεανίδες, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. μία ἐστὶ περιστερά μου, τελεία μου. μία ἐστὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς. ἐκλεκτή ἐστι τεκούσῃ 2 ἣ ἰδοῦσαν αὐτὴν θυγατέρες. καὶ μακαριοῦσιν αὐτὴν βασίλισσαι, καὶ παλλακαὶ, καὶ αἰνήσουσιν αὐτήν.

Ὁ Σολομὼν ὁ πάνσοφος, ὁ θαυμαστὸς προφήτης
Προφητικοῖς ἐν ὄμμασιν εἶδε ὡς ἐν κατόπτρῳ
Τοὺς τρόπους καὶ τὰς ἀφορμὰς ψυχῶν τῶν σεσωσμένων,
Μᾶλλον δ᾽ εἰπεῖν ὡς ἀληθῶς τὰς τάξεις καὶ τὰς βάσεις.
Τρεῖς γάρ εἰσιν, ὡς πέπεισμαι, τάξεις τῶν σοζομένων,
Υἱότης, μισθαρνότης τε, καὶ μετ᾽ αὐτὴν δουλότης.
Οἱ μὲν γὰρ ἀγαπήσαντες ἐξ ὅλης τῆς καρδίας
Τὸν εὐεργέτην τοῦ παντὸς ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων,
Καὶ τῆς ἀγάπης ἕνεκα τούτου καὶ τῆς φιλίας
Τὸν κόσμον βδελυξάμενοι καὶ τὰ περὶ τοῦ κόσμου,
Προσκολληθέντες τῷ Χριστῷ τῷ λόγῳ καὶ νυμφίῳ,
Εἰς τάξιν ἔφθασαν υἱοῦ τῇ χάριτι τῇ θείᾳ.
Οἱ δὲ γλιχόμενοι τυχεῖν τῆς ἄνω βασιλείας,
Καὶ ταύτης χάριν ἔσπευσαν Χριστῷ δεδουλευκότες,
Εἰς τάξιν ἔφθασαν αὐτοὶ καὶ τόπων τῶν μισθίων.
Οἱ δέ γε πλημμελήσαντες, ὥσπερ ἐγὼ ὁ τάλας,
Καὶ πᾶσαν ἐκτελέσαντες ἄτοπον ἁμαρτίαν,
Καὶ φοβηθέντες τὰς πικρὰς βασάνους καὶ κολάσεις,
Καὶ τούτου χάριν φθάσαντες εἰς τόπον μετανοίας,
(Ὡς εἴθε φθάσαιμι κἀγὼ Χριστός μοι λέγε τοῦτον)
Εἰς τάξιν ἐληλύθασι δούλων πλὴν σεσωσμένων.
Ταύτας τὰς τάξεις κατιδὼν ὁ Σολομὼν ἐκεῖνος
Προκατιδὼν δὲ μάλιστα τῷ πνεύματι τῷ θείῳ,
Καὶ τὴν τοῦ λόγου σάρκωσιν τοῦ καθαροῦ νυμφίου,
Καὶ τὴν γεννήσασαν αὐτὴν ἀπόρως θεοτόκον,
Τὴν ὄντως παναμώμητον καὶ καθαρὰν Μαρίαν,
Ἥν τινα μακαρίζουσι φωναῖς ἀκαταπαύστοις
Αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων,
Ὅτι πατέρα τέτοκε τῆς ὅλης οἰκουμένης,
Ταύτην ἐξεῖπε τὴν ᾠδὴν προσώπου τοῦ νυμφίου.
Σὺ δέ μοι τὰς ἑξήκοντα βασιλίσσας ἀκούων,
Ἐκείνους εἶναι γίνωσκε, δέσποτα στεφηφόρε,
Τοὺς δεκαπλασιάντας ἐν ἀγαθοεργίαις
Τὴν δεδομένην πρὸς αὐτοὺς ἐξ ὕλης τῶν ταλάντων,
Καὶ τόπον φθάσαντας υἱῶν τῇ χάριτι τῇ θείᾳ.
Καὶ παλλακὰς ὡς ἀληθῶς ἐκείνους εἶναι νόει,
Τοὺς ὀκταπλασιάσαντας ἐν κόποις σωτηρίας
Τὸ δεδομένον τάλαντον αὐτοῖς ἐκ τοῦ δεσπότου,
Καὶ γεγονότας μισθωτοὺς τοῦ λόγου καὶ νυμφίου.
Ἀκούω

1 ὡς λέπυρον τὰς ῥομῆλον) Restituo, ὡς λέπυρον τῆς ῥοᾶς. μῆλον.

2 ἐκλεκτή ἐστι τεκούσῃ) Locus vehementer luxatus. Restituo. ἐκλεκτή ἐστι τῇ τεκούσῃ αὐτήν. ἣν ἰδοῦσαι μακαριοῦσιν αὐτήν. καὶ βασίλισσαι, καὶ παλλακαὶ, ἐπαινέσουσιν αὐτήν.

Ἀκούω [1] δὲ νεανίδας πολλὰς ἀναριθμήτους,
Γίνωσκε ταύτας ἀληθῶς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους,
Οἵτινες μὲν τάλαντον λαβόντες τοῦ δεσπότου
Εἰς γοῦν [2] αὐτὸ κατέχωσαν ἐξ ἄκρας ῥαθυμίας,
Καὶ δοῦλοι μὲν γεγόνασιν, ἀλλ᾽ ὅμως σεσωσμένοι.
Τῶν σεσωσμένων οὖν ψυχῶν τοσούτων πεφυκότων,
Ἁπάντων ὑπερέχουσα τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων,
Ὡς ἐκλετὴ [3] περιστερὰ τυγχάνει μία μόνη
Ἡ τὸν Χριστὸν γεννήσασα παρθενομήτωρ κόρη,
Ἡ Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ ὄντως καθαρωτέρα,

cenarii. Innumerabiles vero *adolescentulas* agnosce peccatores illos, qui prae nimia inertia talentum a Domino acceptum in terra defoderunt illi quidem, sed tamen salutem obtinuerunt. Inter tot animas omnium hominum, qui salvantur, ut electa columba est una illa sola, quae Christum genuit, virgo mater puella Maria, quae puritate perfecta Cherubin, & Seraphin antecellit.

PERORATIO.

Ἔχεις τὸ σὸν ἐπίταγμα πεπληρωμένον, ἄναξ.
Ἰδοὺ γὰρ τέλος εἴληφε τὸ τῶν ᾀσμάτων ᾆσμα.
Ἀλλ᾽ ἐρωτᾷς, ὦ κράτιστε, καὶ πλέον φιλολόγε,
Καί τι τὸ συναγόμενον ἐν καθαρῷ τυγχάνει
Ἐκ ταύτης τῆς πνευματικῆς ᾀσματογράφου βίβλου.
Ἅπαν τὸ συναγόμενον τοῦτο τυγχάνει μόνον,
Ὅτι τὴν φύσιν τῶν βροτῶν τὴν ἐκπεσοῦσαν πάλαι
Ὁ λόγος ἀναζήτησεν ὁ ταύτην πλαστουργήσας.
Εὑρὼν δὲ ταύτην καὶ λαβὼν ἐπ᾽ ὤμων ὁ δεσπότης,
Εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγε, καὶ τῷ πατρὶ παρέσχε,
Καὶ τῶν ἀγγέλων ἔδειξε ταύτην ὑψηλοτέραν.
Ὅπερ πρὸς γοῦς [4] ὁ Σολομὼν πνεύματι προφητεύσας,
Ποικίλως συνεγράψατο καὶ πολυπλόκως τάδε.
Ἡμεῖς μὲν οὖν τοὐπίταγμα τὸ σὸν, ὦ στεφηφόρε,
Ἀποπληρῶσαι θέλοντες ὡς δοῦλοι τοῦ σου κράτους,
Πολιτικοῖς ἐφράσαμεν, ὡς δυνατὸν, ἐν στίχοις
Τὴν τῶν ᾀσμάτων δύναμιν, ἐξήγησιν, καὶ γνῶσιν.
Εἰ δ᾽ ἴσως παρεσφάλομεν καὶ τὸ τῆς ἀληθείας,
Οὐ ξένον, οὐδὲ θαυμαστὸν, οὐδὲ καινὸν τυγχάνει.
Ἐχρῆν καὶ γὰρ μηδοποσοῦν ἐπιχειρῆσαι τοῦτο,
Τὴν βίβλον τὴν πνευματικὴν ὅλως ἑρμηνεῦσαι.
Τοῦτο γὰρ τοῖς πνευματικοῖς εἰκός ἐστι καὶ μόνοις,
Τὸ τὰ τοῦ πνεύματος λαβεῖν, καὶ φράζειν, καὶ διδάσκειν.
Ἐπεὶ δὲ τοῦτο γέγονε καὶ παρ᾽ ἡμῶν ἐκ τόλμης,
Ὁ παντοκράτωρ μου Χριστὸς ἵλεως γένοιτό μοι. (a)

Mandata tua, rex, explicavimus, Ecce enim Canticorum Canticum ad umbilicum pervenit. Quod si Princeps optime idemque sapientissime, quaeras, quidnam in summa ex huius Prophetici voluminis puritate colligatur, mortalium naturam olim prolapsam, & errabundam, Verbum, a quo fuerant condita, perquisivit, inventamque, atque humeris suis impositam Dominus in caelum sustulit, Patrique obtulit, atque Angelis sublimiorem declaravit. Quod spiritu Prophetico prospiciens Salomon, rem vario, & multiplici carmine est prosequutus. Nos vero iussa tua, Stephephore, capessere cupientes, ut imperio subiecti tuo, idem argumentum pro virili nostra *civilibus versibus* exposuimus. Quod si forte a veritatis tramite alicubi deflexerimus, id mirum aut novum nemini videri debet. Nostrum enim erat provinciam hanc non attingere. Quum enim hic liber spiritu totus refertus sit, non debet, nisi ab iis, qui eodem pleni sunt spiritu, tractari, verum quando id ausi sumus, Deus omnipotens Christus mihi det veniam.

1 Ἀκούω) Scrib. Ἀκούων.
2 γοῦν) Scrib. γῆν.
3 ἐκλετὴ) Scrib. ἐκλεκτή.
4 πρὸς γοῦς) Scrib. προγονούς.

(a) Quum vacua pagella hoic hiaret, Typographi precibus obsequentes ex *Guil. Caveo* de Scriptoribus Ecclesiasticis commentante huc, quae sequuntur, transtulimus.

MICHAEL PSELLVS, patria erat Constantinopolitanus, vetusta & nobili, consulari utpote ac patricia prosapia oriundus. Quinquennis praeceptori traditus adeo in omni litterarum genere profecit, ut summum seculi sui decus evaderet, σοφώτατος καὶ τῶν φιλοσόφων ὕπατος, uti ipsum vocant Zonaras, & Cedrenus, ut recentiorum encomia iam taceam. Claruit anno 1050. & deinceps, summisque in republica honoribus, & officiis functus est. Erat enim Senator CP. a Michaele Stratiotico una cum aliis principibus viris ad Isaacium Comnenum legatus missus: eiusque praecipue opera in deponendo Michaele Cerulario usus est idem Comnenus. Praecipue curae eius commissus est Michael Ducas, bonis litteris, bonisque moribus imbuendus, quem proinde ad omne disciplinarum genus accurate formavit; immo ope eius, & consilio ipse Ducas anno 1071. in Imperatorem evectus est. At post sexennium exauctorato Michaele Duca ipse quoque Psellus dignitatibus exutus, abrasa coma, habitum Monachalem induit; & relicta urbe regia, non diu postea vitam cum morte commutasse videtur. Vir plane admirandus, & qui omnes fere saeculi sui eruditos dicendi copia, ingenii acumine, doctrinae profunditate, longo post se intervallo reliquit. Eum veluti in Ecclesiam Latinam iniquiorem, schismaticis, quos vocat, adnumerat Iosephus Episcopus Methonensis, ipsumque in expositione fidei ad Michaelem Ducam adfirmasse Spiritum S. ex solo Patre procedere non uno in loco fatetur ipse Allatius. Scripsit pene infinita, Philosophica, Mathematica, Medica, Historica, Theologica. Hic ergo Psellus, ut doctrina praestantissimus, ita omnium πολυγραφώτατος fuit. *Ausim dicere, neminem ea, vel subsequente aetate, Graece vel invenisse acrius, vel ordinasse aptius, vel loquutum eloquentius, vel profundius res pertractasse. Nulla fuit scientia, quam ipse vel notis non illustraverit, vel compendio non tentaverit, vel optima methodo non expedierit*, inquit Leo Allatius *Diatriba* quam edidit *de Psellis eorumque scriptis* pag. 42. quamque in recensendis Pselli operibus, praecipue τοῖς ἀνεκδότοις, non exiguam mihi lucem praetulisse lubens profiteor.

OPERA typis excusa.

Carmina, seu Paraphrasis metrica in Cantica Canticorum, ad Nicephorum Botoniatem Imp. prodiit Lat. *Venet.* 1573. 4 *Antuerp.* 1615. 8. Graece cura Io. Meursii, *Lugd. Bat.* 1617. 4.

Commentarius in Cantica Canticorum ex tribus Patribus, Gregorio Nysseno, Nilo, & Maximo, a Psello, uti creditur, collectus. Prodiit saepius Lat. inter Theodoreti opera, Gr.-Lat. vero in *Auctario Duceano* Tom. II. pag. 681.

Capita quaedam de Trinitate, & Persona Christi ad Michaelem Imp. Gr.-Lat. cum Notis Woegelini *Augustae* 1608. 8.

Iambi in vitia, & virtutes, & Anagogae in Tantalum & Circen, & Allegoria de Sphinge. Gr.-Lat. *Basil.* 1544. 8.

De operatione Daemonum Dialogus, Lat. *Paris.* 1577. Gr.-Lat. cum notis Giberti Gaulmini. *Paris.* 1615. 8. Excerpta eius a Marsilio Ficino collecta, & Latina facta, pluries prodierunt.

Expositio, seu Scholia in Oracula Chaldaica, quae a nonnullis Proclo Lycio adscribitur. Prodiit Gr.-Lat. a Fr. Patricio in *nova Philosophia* edita *Venet.* 1593. & una cum Oraculis Sibyllinis *Paris.* 1599. 8.

Brevis dogmatum Chaldaicorum declaratio, Gr.-Lat. a Patricio edita *Venet.* 1593.

De facultatibus animae liber, Gr.-Lat. cum Origenis Philocalia *Paris.* 1624. 4

Adnotationes in aliquot Gregorii Nazianzeni loca, Lat. a Iac. Billio editae cum Gregorii Nazianzeni operibus.

Ora-

Oratio Panegyrica in Simeonem Metaphrastem, Lat. apud Surium XXII. Novembr. Gr.-Lat. apud L. Allatium *de Scriptis Simeon.* p. 223.
Officium pro eius commemoratione a Psello compositum, Gr.-Lat. ibid. p. 236.
Synopsis Legum versibus Iambicis, & Politicis.
Carmina politica de Dogmate,
Carmina de Nomocanone.
Libellus de VII. sacris Synodis Oecumenicis. Opuscula ista quatuor Gr.-Lat. cum notis edidit Fr. Bosquetus *Paris.* 1632. 8.
De cibariorum facultate, utilitate, & noxa Syntagma, ex medicis libris collectum, cui pauca quaedam addidit Simeon Sethus Magister Antiochenus. Opus a Setho interpolatum sub istius nomine, Gr.-Lat. prodiit, *Basil.* 1538. 8.
De Podagra liber, ab Anonymo quodam tempore Michaelis Palaeologi conscriptus, & sub Pselli nomine erronee editus Graece, *Paris.* 1558. 8. Latine saepius.
De Lapidum virtutibus libellus, Tolosae 1558. 8.
Commentarii in octo libros Aristotelis de Physica auscultatione. Lat. *Venet.* 1554. fol.
Περὶ Χρυσοποιΐας, seu *De auri conficiendi ratione*, ad Michaelem Cerularium Patriarcham, Lat. una cum aliis eiusdem argumenti Scriptoribus, *Patavii* 1572. 8.
Liber de quatuor Mathematicis scientiis, Arithmetica, Musica, Geometria, & Astronomia, Gr.-Lat. *Wittembergae* 1560. & cum Xylandri adnotationibus, *Basil.* 1556. Graece, *Paris.* 1545. Lat. ibid. 1557. *Turnoni* 1592.
Introductio in sex Philosophiae modos, Gr. *Parif.* 1540. Lat. ibid. 1541.
De victus ratione, deque facultatibus, & succi qualitate elementorum libri II. ad Constantinum Imperatorem, Latine *Basil.* 1529. 8.
Paraphrasis in Aristotelis librum περὶ Ἑρμηνείας, Graece *Venet.* 1503. fol. Lat. *Basil.* 1542.
Compendium in quinque voces Porphyrii, & *Aristotelis Praedicamenta*, Gr. *Parif.* 1540. Lat. *Basil.* 1542.

OPERA INEDITA.

Liber contra Eunomium, in Bibliotheca Vaticana.
Epitome librorum Moysis, in Bibl. Caesarea Viennensi.
Quaestiones Theologicae cum Responsionibus ad Michaelem Ducam in Bibl. Augustana.
Opuscula quaedam in Passionem, Natalem, & Sepulturam Christi, Paradisum, & Antichristum, in Bibl Viennensi.
Explicatio in Psalterium Davidis. Exstat apud Ioannem Surium.
Encomiasticae Orationes, in Nepotem suum, in Nicolaum Monachum, in Ioannem Crustulam Monachum, atque aliae quamplurimae, in Bibl. Vaticana.
Epistolae XXXIII. in Bibl. Bavarica.
De Theologico charactere ad Pothum Vestarcham Oratio, in Bibl Vaticana.
Quae de daemonibus Graeci opinentur, ibid.
Doctrina omnifaria Capitibus XCIV. *comprehensa ad Michaelem Ducam*, ibid.
Expositio in illud, quod in solenni Christi Adscensionis die dicitur; Hodie sancta Cundura, & eras Adscensio, ibid.
Expositio in illud, Domine Iesu Christe, Deus noster, miserere nostri. Amen, ibid.
In loca difficiliora Basilii, & Nazianzeni Expositio, ibid.
De fine seculi, ibid.
In Inscriptione Psalmorum, tam prosa, quam carmine, ibid.
Carmina varia, ibid.
Paraphrasis Carmine Iambico in Canonem S. Cosmae Maiumae Episcopi, sancta, & magna feria quinta canendum.

Multa alia Theologici, Philosophici, Rhetorici, & Mathematici commatis Opuscula Pselliana, in Bibliothecarum forulis adhuc delitescentia, enumerat Leo Allatius Diatriba dicta. Nos brevitati consulentes, Theologicos Tractatus summatim attingere satis duximus.

F I N I S.

PAL-

PALLADII
EPISCOPI HELENOPOLEOS
HISTORIA LAVSIACA.

VIRO AMPLISSIMO

EISONI TIARDAE I. C.

SENATVS BELGII FOEDERATI ADSESSORI

IOANNES MEVRSIVS S. D.

EN Tibi Palladium nostrum, V. A. promissum Tibi ante biennium. Et habuisses iam illo tempore, si fidem servare per Typographos licuisset, quos tu homines legem dicere viris doctis non ignoras; itaque causam non ulterius dicendam existimo. Certe ne nunc quidem haberes, nisi moram ipse rupissem. Ac profecto differri me diutius nolui, amicitiae nostrae caussa, quam tantam vere dicere possum, ut non sciam an inter alios ulla maior. Libet in mentem revocare ante viginti hosce annos in hac Academia nostra actum tempus. Fidem ego tuam testor; an sincerius inter se fratres amarent? Negabis mecum. Itaque abitum in regiones exteras parans, invitabas perbenigne, ut itineris tui comes esse vellem; fortuna tua, & fortunis, tecum usurus. Hoc cum studiorum meorum ratio mihi non permitteret, & abnuerem; bibliothecam valde instructam fidei meae commisisti, propriam eam habituro, si quid forte humanitus tibi apud exteros eveniret: itaque annos totos novem apud me fuit. Cogita mihi illum diem, quo te in Galliam abeuntem Roterodamum prosequebar. Cogita quid utrique nostrum animi fuerit, quum supremum illud Vale dicendum esset. Deinde, quum sexennio elapso in Britannia insperato alter alteri redderemur, quis congressus ille noster? quae animorum constitutio? Scilicet experiebamur, in animum humanum idem summam laetitiam posse, quod tristitiam. Postea quum te in patriam restituit benignus Deus, eumdem adfectum reduxisti, quem extuleras; quemque ego optima fide tibi servabam: ne quid in constantia nostra desiderare quisquam posset. Mox honoribus etiam auctus, quales in Rep. nostra inter summos censeri solent; quibus te virtutis, & doctrinae ergo patria tua beatum voluit; eumdem animum retinuisti; nec Fortunae quidquam in te iuris esse ostendisti. Macte igitur virtute ista; &, qui hactenus fuisti, porro esto: ego vicissim, quod ad me, adfectum istum numquam mutabo. In praesens autem hunc Palladium tibi dico, cupioque testimonium apud posteritatem esse, neque amare me quemquam magis; neque exsistere, a quo me amari magis plane confidam. In hoc desino, & salvere te ex animo plurimum iubeo. Lugduni Batavorum, Nonis Februar. cIↃ. IↃC. XVI.

LECTORI.

EN tibi Palladium nostrum, benigne Lector, ante hos quinque annos promissum. Sed in mora primum meae occupationes, deinde Typographi quoque dilatio. At bonum factum, quod vel nunc habeas; & sic etiam me inter bona nomina cense. Auctor est non contemnendae antiquitatis, & qui ante annos mille ducentos vixit. Scripsit De vitis sanctorum, quae vel oculatus testis ipse vidit, vel a fide dignis accepit; idque Opus dedicavit Lauso, praeposito sacri cubiculi Theodosii iunioris Imp. Descripsi Heidelbergae, quum ante octennium illic agerem, ex bibliothecae Palatinae codice pervetusto membranaceo. Primus ego Graece profero; quum Latinam versionem ante annos sexaginta vir eruditus, Gentianus Hervetus, dederit. Verum certe, aut nimium ille sibi indulsit, aut diversus multum codex a Palatino, quo is usus. Nam quid versio ipsius differat a Palladii textu Graeco, facile cuique animadvertere, si conferre modo libebit. Est in bibliotheca mea eiusdem Auctoris, Διήγησις περὶ τῶν καθ' Αἴγυπτον διαλαμψάντων ἁγίων πατέρων. Id quoque Opus, si placere hanc *Historiae Lausiacae* editionem intellexero, communicabo. Vale, & me amare perge; ac, quisquis es,

AETERNITATEM COGITA.

ΠΑ-

ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ PALLADII

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΛΕΝΟΥΠΟΛΕΩΣ 1

Η' πρὸς Λαύσωνα τ̃ πραιπόσιτον 2 ἱσορία, περιέχυσα βίυς ὁσίων πατέρων.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΕΝ ταύτῃ τῇ βίϐλῳ 3 ἀναγέγραπται ἐνάρετ☉ ἄσκησις, κ̀ θαυμαςὴ βίυ διαγωγὴ, τῶν μακαρίων καὶ ἁγίων πατέρων μοναχῶν καὶ ἀναχωρητῶν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τῶν τὴν ὑράνιον πολιτέιαν ἐθελόντων κατορθῦν, κ̀ τὴν εἴσϐασιν λάαν ὑρανῶν 4 ἄγυσαν βυλομέ-

EPISCOPI HELENOPOLEOS

Ad Lauſum Praepoſitum Hiſtoria Sanctorum Patrum vitas complectens.

PROOEMIVM.

IN hoc libro ſcripta eſt qua in virtute utebantur exercitatio, & admirabilis vitae agendae ratio, beatorum, & ſanctorum Patrum, qui degebant in ſolitudine: ut eos aemulentur, ac imitentur, qui caeleſtem volunt vitam agere, & quae ad regnum caelorum deducit, viam ingredi: annuumque mu-

---

1 Παλλαδίυ ἐπισκόπυ Ἑλενυπόλεως) Vixit floruitque hic Palladius paullo poſt Valentis tempora, id eſt, ſub Honorio, & Theodoſio iuniore, ante cIↄ. cc. annos, praeceptore uſus Evagrio. Primum monachus, inde epiſcopus. Laudat ut monachum Socrates Eccleſ. Hiſtor. lib. IV. cap. XXII. εἰ δέ τις βύλοιτο τὰ περὶ αὐτῶν μανθάνειν ὧν τε ἐποίησαν, ὧν τε ἔπραξαν, κ̀ ὧν πρὸς ὠφέλειαν τ̃ ἀκυσάντων ἐφθέγξαντο, ὅπως τε αὐτοῖς τὰ θηρία ὑπήκυον, πεπόνηται Παλλαδίῳ τῷ μοναχῷ ἴδιον μονόβιϐλον, ὃς Εὐαγρίυ μὲν ἦν μαθητής. πάντα δ̀ ἀκριϐῶς περὶ αὐτῶν διεξῆλθεν, ἐν ᾧ κ̀ γυναικῶν ἐφάμιλλον τοῖς προειρημένοις ἀνδράσιν ἐπανελομένων βίον μνήμην πεποίηται. Εὐάγρι☉ μὲν ὖν κ̀ Παλλάδι☉ μικρὸν ὕςερον μετ̀ τὴν Οὐάλεντ☉ τελευτὴν ἤνθησαν. Poſtea, ut dixi, factus eſt epiſcopus; ac primo quidem Helenopoleos, deinde Aſpunae. Nicephorus Calliſtus Hiſt. Eccleſ. lib. XXIV. cap. XXXIX. *Palladius ab Helenopoli Bithyniae Aſpunam tranſiit.* Meminit eius, ut epiſcopi, Cedrenus in Honorio; & Chryſoſtomi diſcipulum commemorat. εἶχε δ̀ μαθητὰς (ὁ Χρυσόςομ☉) ἐπισκόπυς μὲν, Πρόκλον, κ̀ Παλλάδιον, ϗ Βρίσωνα, κ̀ Θεοδώρητον. ἀσκητὰς δ̀, Μάρκον, κ̀ Νεῖλον. Ipſe autem, in vita Valentis monachi, Evagrium praeceptorem ſuum nominat; ut & Socrates loco citato. Scripſit vero Opus hoc anno monachatus XXXIII. epiſcopatus XX aetatis vero LIII. Ipſe de ſe teſtatur initio, his verbis. τριακοςὸν κ̀ τρίτον ἔτ☉ ἄγοντί μοι ἐν τῇ τῶν ἀδελφῶν πολιτείᾳ δῆθεν κ̀ τῷ μονήρει βίῳ, εἴκοσι δ̀ τῆς ἐπισκοπῆς, πεντήκοντα δ̀ κ̀ τρία τ̃ ζωῆς μυ, ἀναγκαῖον ἡγησάμην, &c. Laudat illud Ioannes Damaſcenus, περὶ τῶν ἐν πίςει κεκοιμημένων; iſtis verbis. λέγω δ̀ τὴν Παλλαδίυ πρὸς Λαῦσον ἱςορικὴν βίϐλον, ἐν ᾗ τὰ κατὰ τὸν μέγαν ϗ θαυματυργὸν Μακάριον παναληθῶς ἀναγέγραπται θαύματα. πρὸς τὸ ξηρὸν γὰρ κρανίον πυθόμεν☉ περὶ τῶν κεκοιμημένων, μεμάθηκεν ἅπαντα. Sed illam hiſtoriam, quam ibi adlegat, in tota hoc Palladii libro non eſt invenire; itaque cenſeo memoria lapſum Damaſcenum; qui, quod alibi legerat, hic ſe legiſſe exiſtimavit. Meminit quoque Nicephorus Calliſtus Hiſt. Eccleſ. lib. XI. cap. XLVI. *Quod ſi quis ea accurate cognoſcere cupiat, quid illi ſcilicet & fecerint, & dixerint, ad auditorum*

A *utilitatem, atque etiam ut ferae eis ſubiectae fuerint, Palladius, Evagrii diſcipulus, qui res eorum in unum collegit librum, optime expoſuit: quem, qui volunt, legere poſſunt. Nam in eo non virorum tantum, ſed & mulierum, quae cum iis, quos diximus, divinis viris morum ſanctitate certarunt, vitas pie deſcripſit.* A poſterioribus Graecis Λαυσαϊκὸν dicebatur; tantique fiebat, ut in eccleſia legeretur. Obſervo, ecce in Triodio. εἶτα ἀνάγνωσιν εἰς τὸ Λαυσαϊκόν. Et poſtea. ἀπὸ δ̀ τρίτης ᾠδῆς, κάθισμα τῦ μηναίυ, κ̀ ἀνάγνωσις εἰς τὸ Λαυσαϊκόν. B

2 πρὸς Λαύσωνα τ̃ πραιπόσιτον) Scribendum, πρὸς Λαῦσον τ̃ π. Nam ita apud Ioannem Damaſcenum, Cedrenum, Nicephorum, & in hoc ipſo Opere pluries nominatur. Lauſus dicebatur hic, non Lauſon: fuit autem praepoſitus ſacri cubiculi Theodoſii iunioris Imper. Hoc ſibi vult illud cognomentum, τὸν πραιπόσιτον, notum dignitatis indicium. Et clare noſter hic infra in epilogo Operis; ubi iterum eum compellat. κ̀ οἷόν σε πάλιν εὗρον τοῖς τρόποις (C) χρηςότερον, χειροτονηθέντα πραιπόσιτον τοῦ εὐσεϐεςάτυ κοιτῶν☉. In quibus verbis quum inquit, propter virtutem, morumque praeſtantiam, electum praepoſitum piiſſimi cubiculi; intelligit ſacrum cubiculum eius Imperatoris, quem dixi. Meminit quoque eius Cedrenus in Theodoſio iuniore. τῦ πατρὸς ἐκπεσὼν, παρὰ Ἰσδιγέρδυ Ἀντιόχυ ςαλέντ☉ ὡς κηδεςῦ ἐθετόθεν, εἶτα Εὐτρόπιον ἡγήσατο κύριον. μετ' αὐτὸν Λαῦσον, ϗ Καλαπόδιον. Vides ſimul viri egregii auctoritatem, qua apud Imperatorem (D) valuerit plurimum. Quin hic ipſe quoque *De vitis ſanctorum* ſcripſit. Diſerte Nicephorus tradit lib. VIII. cap. XLI. *Qui autem talia ſcrutari volet, multos inveniet libros, in quibus plurimi, qui ea aetate, atque deinceps, integritate vitae enituere, commemorantur. Potiſſimum vero, quae de iis Lauſus praepoſitus conſcripſit.*

3 Ἐν ταύτῃ τῇ βίϐλῳ) Haec omnia in codice Palatino decrant, uſque ad προτετιμημένυ. Supplevi vero e codice bibliothecae Chriſtianiſſimi Galliarum regis, quum Lutetiae agerem.

4 εἴσβασιν λείαν ὑρανῶν) Lege, εἰς βασιλείαν ὑρανῶν.

mulierum memoria, & inclitarum matrum a Deo inspiratarum, quae magno, & forti animo virtutis exercitationis peregere certamina, ut exemplar proponatur, & amor excitetur iis quae continentiae, ac castitatis volunt coronam redimire: ex sententia, & voluntate viri qui est varia, ac multiplici doctrina praeditus, moribus pacificus, & corde pius, menteque religiosus, & in iis quae sunt opus egentibus communicandis liberalis, & propter morem bonitatem multis viris eximiis est in summis honoribus praepositus, & omnino custoditur virtute divini spiritus. Qui quidem nobis iussit, vel si verum potius dicere oporteat, ad eorum quae sunt meliora contemplationem, hebes nostrum, & obtusum excitavit ingenium, ut ad proponendam ad imitandum virtutum exercitationis decertationem sanctorum, & immortalium, & spiritalium Patrum nostrorum, qui ut Deo placerent, in dura, & adspera tractatione corporis vitam egerunt, praeclarorum athletarum vitam a nobis descriptam ad eum mitteremus, uniuscuiusque ex magnis evidentes praedicando virtutes. Divini autem huius, & spiritalis desiderii amator est Lausus, cui post divinum auxilium, mandata est custodia divinitus adflati, & religiosi imperii. Ego igitur qui & lingua sum ineruditus, & spiritalem cognitionem summis quodam modo labris attigi, & indignus sum qui recenseam spiritalem vitam sanctorum patrum, etsi reformidem praecepti magnitudinem, quod meas vires superat, & iussum aegre feram, qui & magnam externam sapientiam, & spiritalem requirit intelligentiam, reveritus tamen primum, & eius qui ad hoc exequendum nos excitavit, virtutem, & reputans eorum qui haec legent utilitatem, & extimescens periculum quod essem aditurus etsi iure parere recusarem, quum egregium primum iussum divinae adscripsissem providentiae, magnaque usus essem diligentia, sanctorum Patrum intercessione erectus, ad ea sum adgressus, veluti quodam compendio praeclarorum athletarum, & magnorum virorum summa sola certamina, & signa describens. Nec solummodo clarorum virorum, qui optimam, ac praestantissimam ex virtute vitam egere: sed etiam beatarum mulierum, quae in excellentissimae vitae genere se honeste exercuere. Et aliquorum quidem ex iis sacros vultus, ut ipse coram viderem sum dignatus, qui iam ante sunt consummati in certamine pietatis: aliquorum autem caelestem vitae institutionem didici a divinis athletis. Multas autem urbes, & multos vicos, & omnem speluncam, & omnia tabernacula deserti monachorum pedestri itinere obiens, diligentissime consideravi eorum pietatem, ac religionem. Atque quum quae partim quidem ipse vidi scripsissem, partim autem quae a sanctis Patribus audivi, magnorum virorum certamina, & mulierum, quae propter spem in Christum erant fortiores quam earum ferebat natura, huius libri scriptis mandassem, misi ad tuas aures amicas divinorum eloquiorum, optimorum virorum, & religiosorum decus, fidelissimique, & religiosi imperii splendor, germane, & Christi amice serve Dei Lause, pro ea quae mihi inest exiguitate, uniuscuiusque ex Christi athletis tam masculis quam

μένων ὁδεύειν ὁδόν. καὶ γυναικῶν πρεσβυτίδων καὶ ἀοιδίμων θεοπνεύστων μητέρων μνῆμαι, τῶν ἀνδρείῳ καὶ τελείῳ φρονήματι τοὺς τῆς ἐναρέτου ἀσκήσεως ἄθλους ἐξανυσασῶν, πρὸς ὑπογραμμὸν καὶ ἔρωτα θεῖον τῶν ἐθελουσῶν τὸν τῆς ἐγκρατείας καὶ ἁγνείας ἀναδύσασθαι στέφανον. διὰ τὸ ὑπὸ ἀνδρός τινος παγκρατίστου, καὶ τῇ γνώμῃ πολυμαθοῦς, καὶ τῷ ἤθει εἰρηνικοῦ, καὶ τῇ καρδίᾳ εὐσεβοῦς, καὶ τῇ διανοίᾳ θεοφιλοῦς, καὶ τοῦ πρὸς δεομένους τῶν χρειῶν κοινωνικοῦ, καὶ αὐτῇ κορυφῇ τῶν ἀξιωμάτων διὰ χρηστότητα τρόπων πολλῶν λογάδων ἀνδρῶν προτετιμημένου, καὶ τὸ ὅλον τῇ δυνάμει τοῦ θείου πνεύματος φρουρουμένου, ἐπιτάξαντος ἡμῖν, μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων θεωρίαν τὸν νωθρὸν ἡμῶν νοῦν διεγείραντος πρὸς μίμησιν καὶ ἅμιλλαν τῶν ἀρετῶν τῆς ἀσκήσεως τῶν ὁσίων καὶ ἀθανάτων πνευματικῶν ἡμῶν πατέρων τῶν ἐν ἀρεσκείᾳ θεοῦ ἐν σκληραγωγίᾳ πολλῇ τοῦ σώματος βεβιωκότων. ὡς ἀναγραψαμένους ἡμᾶς τοὺς τῶν ἀνικήτων ἀθλητῶν βίους διαπέμψασθαι τούτῳ, ἀνακηρύττοντα ἑνὸς ἑκάστου τῶν μεγάλων τὰς ἐνεργεῖς ἀρετάς. ἔστι δὲ ὁ τοῦ θείου τούτου καὶ πνευματικοῦ πόθου ἐραστὴς ὁ ἄριστος τῶν ἀνδρῶν Λαῦσος ὁ μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ ῥοπὴν φύλαξ τεταγμένος τῆς ἐνθέου καὶ εὐσεβοῦς βασιλείας. ἐγὼ τοίνυν ὁ καὶ τῇ γλώττῃ ἀπαίδευτος, καὶ πνευματικῆς γνώσεως ἀκροθιγῶς πῶς γευσάμενος, καὶ τοῦ καταλόγου τῶν ἁγίων πατέρων πνευματικοῦ βίου ἀνάξιος, δεδοικὼς τὸ ὑπὲρ ἐμὲ ἄμετρον τῆς ἐπιταγῆς μέγεθος, δυσανασχετοῦν ἐγχειρίῳ τούτῳ τῷ ἐπιτάγματι πολλῆς δεομένῳ καὶ σοφίας τῆς ἔξωθεν, καὶ πνευματικῆς συνέσεως. ὅμως καταιδεσθεὶς πρῶτον τὸ σπουδαῖον τῆς ἀρετῆς τοῦ εἰς ταύτην τὴν σπουδὴν ἡμᾶς διεγείραντος, ἀναλογισάμενος δὲ καὶ τῶν ἐντυγχανόντων τὴν ὠφέλειαν, δεδιὼς δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τῇ εὐλόγῳ παρακοῇ κίνδυνον, θεοῦ προνοίᾳ πρῶτον ἀνατεθεικὼς τὸ γενναῖον ἐπίταγμα, καὶ πολλῇ προσεχείᾳ χρησάμενος τῇ τῶν ἁγίων πατέρων πρεσβείᾳ πτερούμενος ἀνέβην εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ σκάμματος, καὶ ὡς ἐν ἐπιτομῇ τῶν γενναίων ἀθλητῶν καὶ μεγάλων ἀνδρῶν τὰ ἔπακρα μόνον καὶ σημεῖα ἀναγραψάμενος. οὐ μόνον ἀνδρῶν ἀοιδίμων κατορθωκότων πολιτείαν ἀρίστην, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν μακαρίων καὶ εὐσχημόνων ἄκραν πολιτείαν ἐξασκησασῶν. καὶ τῶν μὲν τὰ ἱεροπρεπῆ πρόσωπα αὐτοπροσώπῳ θέᾳ ἰδεῖν κατηξιώθην, τῶν δὲ τελειωθέντων ἐν τῷ σκάμματι τῆς εὐσεβείας παρὰ θεοφόρων ἀθλητῶν τοῦ Χριστοῦ τὴν οὐράνιον τούτων ζωὴν ἐκμεμάθηκα. πολλὰς δὲ πόλεις, καὶ πλείστας κώμας, σπήλαιά τε ἅμα καὶ πάσας σκηνὰς τῆς ἐρήμου τῶν μοναχῶν πολλῇ τῇ πορείᾳ περινοστήσας θεοσεβείας σκοπῷ, μετὰ πάσης ἀκριβείας, ἃ μὲν αὐτὸς ἱστορήσας ἀνεγραψάμην, ἃ δὲ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἀκήκοα, ἄθλους μεγάλων ἀνδρῶν καὶ ἀνδρειοτέρων τῆς φύσεως γυναικῶν διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα ἐνσημήνας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀπέσταλκα τῇ τῶν θείων λογίων φίλῃ ἀκοῇ σου ἀνδρῶν ἀρίστων καὶ θεοφιλῶν ἐγκαλλώπισμα, καὶ τῆς πιστοτάτης καὶ θεοφιλοῦς βασιλείας ἀγλάϊσμα, γνήσιε καὶ φιλόχριστε δοῦλε θεοῦ Λαῦσε, ἐγχαράξας κατὰ τὴν προσοῦσαν ἐμοὶ βραχύτητα ἑκάστου τῶν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῶν ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν τὸ ἀοίδιμον

μον ὄνομα ἐξηγησάμενός τε ἀπὸ πολλῶν καὶ πάνυ μεγάλων ἄθλων ἑκάστου ὀλίγους καὶ σφόδρα βραχεῖς, προστεθεικὼς τῶν πλείστων καὶ τὸ γένος, καὶ τὴν πόλιν, καὶ τὸν τόπον τῆς μονῆς. ἐμνημονεύσαμεν δὲ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κατορθωκότων μὲν εἰς ἄκρον τὴν ἀρετὴν, διὰ δὲ τὴν μητέρα τῆς ὑπερηφανίας τὴν καλουμένην κενοδοξίαν, εἰς ἔσχατον βάραθρον καὶ πυθμένα ᾅδου 1 κατωσχθέντων, καὶ τὰ ἐκ μακρῶν χρόνων καὶ πολλῶν κόπων κτηθέντα αὐτοῖς ἐπέραστα καὶ περιμάχητα τῆς ἀσκήσεως κατορθώματα, ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ ὑπὸ τοῦ τύφου τῆς οἰήσεως διαρρυέντα χάριτι δὲ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ προνοίᾳ τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ συμπαθείᾳ σπλάγχνων πνευματικῶν, ἐξαρπασθέντων τῶν τοῦ διαβόλου δικτύων, καὶ ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁγίων τὸν πρότερον ἀνακτησαμένων ἐνάρετον βίον.

quam feminis insigne nomen exprimens, & ex multis, & magnis uniuscuiusque certaminibus pauca breviter exponens. Plurimorum quoque genus etiam adiiciens, & urbem, & locum mansionis. Meminimus autem virorum, & mulierum, qui ex virtute quidem vitam perfecte instituerunt, propter adrogantiae autem matrem inanem quae vocatur gloriam, in infimum inferorum barathrum, & fundum praecipitati fuerant, & quae longo tempore, & plurimo labore sibi pepererant, amplectenda, & acerrimo studio comparanda exercitationis benefacta, uno temporis momento adrogantia, & vana de se persuasione amiserant: gratia autem nostri Servatoris, & sanctorum Patrum providentia, & viscerum miseratione, erepti sunt a spiritalibus diaboli laqueis, & sanctorum precibus recuperaverunt priorem vitam quam agebant ex virtute.

Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς γραφείσης Λαύσῳ Πραιποσίτῳ παρὰ Παλλαδίου ἐπισκόπου.

Exemplar Epistolae scriptae ad Lausum Praepositum a Palladio Episcopo.

ΜΑκαρίζω σου τὴν προαίρεσιν· ἄξιον γὰρ ἀπὸ μακαρισμοῦ ἄρξασθαι τῆς ἐπιστολῆς. ὅτι πάντων εἰς τὰ μάταια κεχηνότων, ἐξ ὧν οὐκ ὠφεληθήσονται, αὐτὸς λόγους οἰκοδομεῖς, καὶ διδάσκεσθαι θέλεις. ἀδίδακτος γὰρ μόνος ἐστὶν ὁ τῶν ὅλων Θεός. ἐπειδὴ καὶ αὐτοφυὴς, καὶ πρὸ αὐτοῦ ἄλλον οὐκ ἔχων· τὰ δ᾽ ἄλλα πάντα ἐστὶν διδακτά· ἐπειδὴ ποιητὰ καὶ κτιστά. καὶ τὰ μὲν πρῶτα τάγματα διδάσκαλον ἔχει τὴν ἀνωτάτω τριάδα· τὰ δὲ δεύτερα, παρὰ τῶν πρώτων μανθάνει· τὰ δὲ τρίτα, παρὰ τῶν δευτέρων· καὶ οὕτω καθ᾽ ἑξῆς κατὰ τάξιν, μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων. οἱ γὰρ κρείττους ἐν γνώμῃ καὶ ἀρετῇ τοὺς ἐλαττωμένους ἐν γνώσει διδάσκουσιν· οἱ τοίνυν οἰόμενοι, διδασκάλων μὴ χρῄζειν, ἄγνοιαν νοσοῦσιν, τὴν μητέρα τῆς ὑπερεφανίας· οἱ μὴ πειθόμενοι τοῖς ἐν ἀγάπῃ διδάσκουσιν. ὧν προτεύουσιν εἰς ἀπώλειαν, οἱ τῷ αὐτῷ πάθει τῆς οὐρανίου διαγωγῆς ἐκπεσόντες, οἱ ἐν ἀέρι πετόμενοι δαίμονες, τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποδράσαντες διδασκάλων. οὐ γὰρ αἱ λέξεις ἢ αἱ συλλαβαί εἰσι διδασκαλίαι, ἃς ἔχουσιν ἐνίοτε καὶ οἱ ἐπὶ πλεῖστον φαῦλοι. ἀλλὰ τοῦ ἔθους τὰ κατορθώματα. ἥτε ἀλυπία, καὶ ἡ ἀποτησία, καὶ ἡ ἀδειλία, καὶ τὸ ἀόργητον, καὶ ἡ ἐπὶ πάντων παῤῥησία, καὶ τοὺς λόγους ὡς πυρὸς φλόγα γεννῶσα. εἰ γὰρ μὴ ἐν τοῦτο, οὐκ ἂν ἔλεγεν ὁ μέγας διδάσκαλος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς. μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· οὐ τῇ εὐλεξίᾳ ῥυθμίζων τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ τῇ εὐσεβείᾳ τοῦ ἤθους, μηδένα λυπῶν πλὴν τῶν μισολόγων καὶ διδασκάλων μισούντων· δεῖ τοίνυν τὴν κατὰ Χριστὸν ἀσκουμένην ψυχὴν, ἢ μανθάνειν πιστῶς ἃ οὐκ οἶδεν· ἢ διδάσκειν σαφῶς ἃ ἐπέγνω. εἰ γὰρ ὁπότερον μὴ βούληται, μανίαν νοσεῖ· ἀρχὴ γὰρ ἀποστασίας, διδασκαλίας κόρος καὶ ἀνορεξία λόγου, οὗ ἀεὶ πεινᾷ ἡ ψυχὴ τοῦ φιλοθέου. ἴσχυε οὖν, καὶ ὑγίαινε, καὶ τὸ μέγα χαρίσηταί σοι ὁ Θεὸς, τὴν γνῶσιν τοῦ Χριστοῦ.

LAudo magnopere tuum institutum. Par est enim ut incipiat epistola a laudatione: quod quum omnes vanis rebus inhient, ex quibus nullam capient utilitatem, libros aedifices & velis doceri. Solus enim est universorum Deus qui nequit doceri: quandoquidem & ipse per se, est, & ante se non habet alium. Alia autem omnia doceri possunt quoniam sunt & facta, & creata. Atque primi quidem ordines magistram habent summam Trinitatem. Secundi autem discunt a primis. Tertii autem a secundis. Et sic deinceps, & per ordinem usque ad extremos. Qui enim sunt praestantiores honore, & virtute, docent eos qui sunt inferiores cognitione. Qui ergo existimant se non egere magistris, aut non parent iis qui docent in caritate, laborant morbo ignorationis, quae est mater adrogantiae. Inter quos primas partes tenent ad interitum, qui eodem vitio exciderunt a celesti habitatione in aere volantes daemones, ut qui aufugerint ab iis qui erant caelo, magistris. Non enim dictiones aut syllabae sunt doctrinae, quas nonnunquam habent etiam qui sunt pessimi: sed mores recte compositi, & molestiae, & terroris, metus & irae vacuitas, & in rebus omnibus fiducia ac dicendi libertas: quae sermones non secus gignit quam ignis flammam. Nam si ita non esset, non diceret magnus magister suis discipulis: Discite a me, quoniam mitis sum, & humilis corde: non verborum ornatu instituens & dirigens apostolos, sed morum bonitate neminem molestia adficiens praeter eos, qui verbum habent odio, & oderunt magistros. Oportet enim animam, quae Christo convenienter exerceatur, vel fideliter discere ea quae non novit, vel aperte docere ea quae scit. Si enim alterutrum horum nolit, laborat insania. Defectionis enim principium est doctrinae satietas, & verbi fastidium, quod semper esurit anima eius qui Deum diligit. Vale ergo, & sis sanus, & fortis, &, quod magnum est, tibi concedat Deus, cognitionem Christi.

Forte dicendum, vel ubi aedificium, ut sit Graece λόγων οἰκοδομήν.

Matth. 11. 29.

1 καὶ ποιμένα ᾅδου) Scrib. καὶ πυθμένα ᾅδου.

Vitae Sanctorum Patrum enarratio.

QVum multi multa, & varia diversis temporibus scripta huic seculo reliquerint, quorum alia quidem, ex Dei supernae gratiae inspiratione, sunt ad aedificationem, & securitatem eorum, qui fideli proposito sequuntur dogmata Servatoris: alia autem, ex corrupto, & quod hominibus placere cupit proposito, luxuriant ad eorum consolationem, qui inanis gloriae morbo laborant: alia autem ex importuna quadam insania, & daemonis, qui quae sunt honesta habet odio, impulsione, ad levium hominum perniciem, & intemeratae catholicae ecclesiae labem, ira, & arrogantia irruperunt in mentes stultorum, ut vitam honestam, & puram obscurarent: visum & mihi quoque humili propter spem in Christum, magnificentiae tuae iussum reverenti, vir studiosissime, primum omnium narrare ea omnia quae ad me pertinent, & aetatem, & mentis meae ad virtutem in Deum profectum, incipiendo a iuvenili aetate. Quum tricesimum quidem, & tertium annum agerem in conversatione cum fratribus, & vita solitaria, vicesimum autem episcopatus, totius autem vitae meae quinquagesimum tertium: necessarium existimavi, spiritalis utilitatis gratia, tibi cupienti in scriptis narrare, quae a sanctis patribus recte, & ex virtute gesta sunt, tam masculis quam feminis, quos & ipse vidi, & de quibus audivi ab animis fidelissimis, cum quibus versatus sum in Aegypti solitudine, & in Libya, & Thebaide, & Syene, sub qua sunt etiam qui dicuntur Tabennesiotae: deinde in Mesopotamia, Palaestina, & Syria, & in partibus Occidentis, & Romae, & in Campania, & in iis, quae sunt circa eas, partibus: ut tibi ab initio accuratissime in hoc libro exponam instar narrationis. Vt quum habeas honestum, & animae utile monumentum, perpetuum, & non intermittendum pietatis, & religionis medicamentum, omnem quidem oblivionis dormitationem, quae ex cupiditate rationis experte in anima ingeneratur, omnem autem in fide dubitationem, omnesque in rerum usu sordes, & parcitatem, omnemque dubitationem pusillique, & abiecti animi vitium, & nimiam ad iram propensionem, perturbationemque, & aegritudinem rationis expertem, & intempestivum timorem per id expellas: & ne a corrupti mundi vana spe pendeas, effugias: perpetuo autem desiderio in spe ad Deum proficias, & in proposito pietatis, sis & in via dux tuus, & eorum qui tecum sunt, & eorum qui tibi subiiciuntur, & maxime piorum Imperatorum. Per quae quidem benefacta omnes qui Christum diligunt, Deo uniri properant, exspectantes scilicet quotidie resolutionem animae a corpore, prout scriptum est.
Philip. 1. *Coarctor cupiens dissolvi, & esse cum Christo.* Est enim multo melius. Et illud, *Para in exitum opera tua, &*
Proverb. 24. *praepara te in agrum.* Qui enim semper mortis meminit, quia necessario omnino veniet, & non tardabit, in magnis non offendet, sicut scriptum
Eccl. 7. est. *In omnibus operibus tuis, memento novissima, & in*

Διήγησις τοῦ βίου τῶν ἁγίων πατέρων.

ΠΟλλῶν πολλὰ καὶ ποικίλα κατὰ διαφόρους καιροὺς συγγράμματα τῷ βίῳ καταλελοιπότων, τῶν μὲν ἐξ ἐπιπνοίας τῆς ἄνωθεν καὶ χάριτος θεοσδότου εἰς οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν τῶν πιστῇ προθέσει ἑπομένων τοῖς δόγμασι τοῦ σωτῆρος, τῶν δὲ ἐξ ἀνθρωπαρέσκου καὶ διεφθαρμένου προθέσεως ὑπομανησάντων εἰς παραμυθίαν τῶν κενοδοξίαν νοσούντων. ἑτέρων δὲ ἔκ τινος μανίας ἀκαίρου καὶ ἐνεργείας τοῦ μισοκάλου δαίμονος τύφῳ καὶ μήνιδι ἐπιλύμῃ 1 τῶν εὐεξαπατήτων ἀνθρώπων, καὶ σπίλῳ τῆς ἀχράντου καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐπεισφρησάντων ταῖς διανοίαις τῶν ἀνοήτων ἐπὶ ἐγκότῳ τῆς σεμνῆς καὶ καθαρᾶς πολιτείας. ἔδοξε κἀμοὶ τῷ ταπεινῷ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα αἰδεσθέντα με τὴν ἐπιταγὴν τῆς μεγαλονοίας, φιλομαθέστατε τῶν ἀνδρῶν, πρῶτον πάντα τὰ κατ᾽ ἐμαυτὸν διηγήσασθαι, τάτε τῆς ἡλικίας, καὶ τὰ ἐπὶ τῇ προκοπῇ τῆς διανοίας τῆς εἰς θεὸν ἀρετῆς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀρξάμενον. τριακοστὸν καὶ τρίτον ἔτος ἄγοντι μοι ἐν τῇ τῶν ἀδελφῶν πολιτείᾳ δῆθεν καὶ τῷ μονήρει βίῳ. εἴκοσι δὲ τῆς ἐπισκοπῆς, πεντήκοντα δὲ καὶ τρία τῆς πάσης ζωῆς μου, ἀναγκαῖον ἡγησάμην ποθοῦντί σοι τὰ τῶν ἁγίων πατέρων κατορθώματα ὠφελείας χάριν πνευματικῆς ἐν γραφῇ διηγήσασθαί σοι ἀῤῥένων τε καὶ θηλειῶν, ὧν τε αὐτὸς ἑώρακα, καὶ περὶ ὧν ἀκήκοα παρὰ πιστοτάτων ψυχῶν. οἷς τε συνεστράφην ἐν τῇ κατ᾽ Αἴγυπτον ἐρήμῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Θηβαΐδι, καὶ Συίνῃ, ὑφ᾽ ᾧ καὶ οἱ λεγόμενοι Ταβεννησιῶται. ἔπειτα Μεσοποταμίᾳ, Παλαιστίνῃ τε, καὶ Συρίᾳ, καὶ τοῖς μέρεσι τῆς δύσεως, Ῥώμῃ τε, καὶ Καμπανίᾳ, καὶ τοῖς περὶ ταύτας μέρεσιν, ἀκριβέστατα ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐκθέσθαι σοι ἐν διηγήματος εἴδει ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ὅπως σεμνὸν καὶ ψυχωφελὲς ὑπομνηστικὸν ἔχων ἀδιάλειπτον φάρμακον ἀληθείας, πάντα μὲν νυσταγμὸν λήθης τὸν ἐξ ἀλόγου ἐπιθυμίας ἐγγινόμενον τῇ ψυχῇ, πᾶσαν δὲ διψυχίαν τὴν ἐν πίστει, καὶ κιμβικίαν τὴν ἐν ταῖς χρείαις, πάντα τε ὄκνον καὶ μικροψυχίαν τὴν ἐν τῷ ἤθει, ὀξυθυμίαν τε καὶ τάραχον ἄλογον, καὶ φόβον ἄκαιρον διὰ τούτου ἀποσκεδαζόμενος, καὶ τὸν μάταιον μετεωρισμὸν τοῦ διεφθαρμένου κόσμου ἀποφεύγων, ἀδιαλείπτῳ πόθῳ προκόπτοις ἐν τῇ πρὸς τὸν θεὸν ἐλπίδι, τῇ προθήσει τῆς εὐσεβείας ὁδηγὸς καὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν μετά σου, καὶ τῶν ὑπό σε, καὶ τῶν εὐσεβεστάτων γινόμενος βασιλέων. δι᾽ ὧν κατορθωμάτων πάντες οἱ φιλόχριστοι ἑνωθῆναι θεῷ ἐπείγονται, συνεκδεχόμενοι καὶ τὴν ἀνάλυσιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος. δηλονότι τὸ καθ᾽ ἡμέραν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. συνέχομαι ἀγαθὴν ἐπιθυμίαν ἔχων τοῦ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. καὶ τὸ, ἑτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα, καὶ παρασκεύαζου εἰς τὸν ἀγρόν. ὁ γὰρ μνημονεύων ἀεὶ τοῦ θανάτου ὡς ἐξ ἀνάγκης ἥξει πάντως, καὶ οὐ μελλήσει, οὐ πταίσει με-

1 ἐπιλύμῃ) Scrib. ἐπὶ λύμῃ.

μεγάλα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις σου μιμνήσκου τὰ ἔσχατα, καὶ ἐς τὸν αἰῶνα οὐχ ἁμαρτήσεις. καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις πᾶσι, μὴ παραλογιζόμενος ἡμῖν τὴν βραχεῖαν ταύτην ὑπόθεσιν τῶν ἐξηγήσεων μήτε διαπτύων τὴν ἰδιωτίαν καὶ τὸ ἀκαλλὲς τῶν λέξεων. οὐ γὰρ τοῦτ' ἔργον ἐστὶ θεϊκῆς διδασκαλίας τὸ σεσοφισμένως φράζειν, ἀλλὰ πείθειν τὴν γνώμην νοήμασιν ἀληθείας κατὰ τὸ εἰρημένον. ἄνοιγε σὸν στόμα λόγῳ θεοῦ, καὶ κρῖναι πάντα ὑγιῶς. καὶ πάλιν. μὴ ἀστόχει διηγήματος γερόντων. καὶ γὰρ αὐτοὶ ἔμαθον παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν. ἐγὼ τοίνυν φιλομαθέστατε θεοῦ ἄνθρωπε ἐκ μέρους ἑπόμενος ταύτῃ τῇ ῥήσει πολλοῖς τῶν ἁγίων συντετύχηκα, οὐ παρέργῳ χρησάμενος λογισμῷ. ἀλλὰ καὶ τριάκοντα ἡμερῶν ὁδὸν καὶ δὶς τοσοῦτον ὁδὸν ἐξανύσας ὡς ἐπὶ θεοῦ πεζῇ τῇ πορίᾳ πατήσας πᾶσαν τὴν γῆν Ῥωμαίων, ἠσμένισα τὴν κακουχίαν τῆς ὁδοιπορίας ἐπὶ συντυχίᾳ ἀνδρὸς φιλοθέου, ἵνα τι κερδήσω ὅπερ οὐκ εἶχον. εἰ γὰρ ὁ πολλῷ κρείττων ἐμοῦ, τάχα δὲ καὶ παντὸς κόσμου, ὁ πολλοὺς ὑπερβεβηκὼς πολιτείας γνώσει καὶ συνέσει πνευματικῇ καὶ πίστει τῇ εἰς Χριστὸν, ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, τὴν ἀπὸ Ταρσοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίων ἐστείλατο ἀποδημίαν ἐπὶ συντυχίᾳ Πέτρου καὶ Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου. διὸ καὶ εἴδει καυχήματος αὐτὸ διηγεῖται στηλιτεύων αὐτοῦ τοὺς πόνους εἰς παροξυσμὸν τῶν ὄκνῳ καὶ ἀργίᾳ ἀρετῆς βίᾳ συζώντων, ἐν τῷ εἰπεῖν, ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον, οὐκ ἀρκούμενος τῇ φήμῃ μόνον τῆς ἀρετῆς τῆς ἐκείνου, ἀλλ' ἐπιποθῶν καὶ αὐτὴν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν συντυχίαν. πόσῳ δὲ πλέον ἐγὼ ὁ τῶν μυρίων ταλάντων χρεωφειλέτης ὤφειλεν τοῦτο ποιῆσαι, οὐκ ἐκείνους τοὺς ἁγίους εὐεργετῶν, ἀλλ' ἐμαυτὸν τὸν ἁμαρτωλὸν ὠφελῶν. καὶ γὰρ οἱ τοὺς πατέρων ἀναγραψάμενοι βίους, Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, Μωσέως τε, Ἠλίου, καὶ τῶν καθεξῆς, οὐχ ἵνα ἐκείνους δοξάζωσιν ἐξηγήσαντο, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἐντυγχάνοντας ὠφελήσωσιν. τοῦτο οὖν εἰδὼς πιστότατε καὶ σεμνότατε δοῦλε τοῦ Χριστοῦ Λαῦσε, τὰ πολλὰ σεαυτὸν νουθετῶν, ἀνάσχου καὶ τῆς φλυαρίας ἡμετέρας ἐπὶ φυλακῇ τῆς εὐσεβοῦς σου γνώμης, ἥ τις διαφόροις κακίαις ὁραταῖς τε καὶ ἀοράτοις κυμαίνεσθαι πέφυκεν, ἡμῶν δὲ ἡ συνεχὴς προσευχὴ καὶ ἰδιοπραγμοσύνη δύναται ἠρεμεῖν. πολλοὶ γὰρ τῶν εὐλαβεστέρων ἀδελφῶν, καὶ πόνοις ἀσκήσεως καὶ ἐλεημοσύναις κομώντων, καὶ ἐπὶ ἀγαμίᾳ καὶ παντελεῖ παρθενείᾳ μεγαλαυχοῦντες, καὶ μελέτῃ θείων λογίων ἑαυτοὺς κατατείνοντες, καὶ σπουδασμάτων μαθήσει θαῤῥοῦντες, ἠστόχησαν ἀπαθείας ἀδιακρίτῳ γνώμῃ δουλεύοντες. προσχήματι δῆθεν εὐσεβείας τινὸς φιλοπραγμοσύνην νοσήσαντες, ἐξ ὧν τίκτονται καὶ φιλοπραγμοσύναι, τὴν μητέρα τῆς ἰδιοπραγμοσύνης ἐκριζοῦσαι. ἀνδρίζου τοίνυν ἐν πάσῃ συνέσει παρακαλῶ, μὴ πιαίνων τὸν πλοῦτον. ὃ δὴ καὶ πεποίηκας αὐτάρκως αὐτὸν σμικρύνας τῇ διαδόσει τῶν χρείαν ἐχόντων. διὸ τὴν ἐκ τούτου ὑπηρεσίαν εἰς ἀρετῆς ἔργον γινομένην μή τε ὁρμῇ τινὶ καὶ προλήψει ἀλόγῳ γίνεσθαι, ἢ προσχήματι ἀνθρωπαρεσκείας

& in aeternum non peccabis. Neque vero praeter alia omnia haec te fallat brevis admonitio narrationem: neque respuas rudem, & inordinatam dictionem. Non est enim divinae doctrinae, ornata, & ad ostendendam sapientiam composita uti oratione, sed verbis persuadere veritatis, ut scriptum est: *Aperi os tuum verbo Dei, & iudica omnia sane*. Et rursus: *Ne declines a narratione senum*. Ipsi enim didicerunt a patribus eorum. Ego itaque, vir cognitionis Dei studiosissime, aliqua ex parte sequens hoc dictum, multos conveni Sanctos. Neque vero ea cogitatio mihi aliud agenti in mentem venit; sed quum triginta, atque adeo bis totidem dierum viam confecissem, & Dei gratia pedestri itinere, omnem Romanorum regionem pervasissem, viae molestiam nihili feci si convenire possem virum pium, ac Dei amicum, ut lucrifacerem quod non habebam. Si enim qui me est longe praestantior, atque adeo forte etiam universo mundo, multosque superavit, & vitae agendae ratione, & cognitione, & spiritali intelligentia, & fide in Christum, beatus Apostolus Paulus, Tarso in Iudaeam profectus est, ut conveniret Petrum, & Ioannem, & Iacobum: & ideo veluti glorians id narrant, referens suos labores, ad eos incitandos, qui in socordia, & ocio vitam transigunt, dicendo: *Adscendi Ierusalem, ut viderem Petrum*, non contentus sola fama illius virtutis, sed desiderans eius quoque intueri faciem: quanto magis ego qui sum innumerabilium talentorum debitor, debui hoc facere, non illos sanctos beneficio adficiens, sed mihi peccatori utilitatem adferens. Nam ii quoque qui patrum vitas conscripserunt, Abrahae, & Isaac, & Iacob, & Mosis, & Heliae, & Ioannis, & eorum qui deinceps consequuntur, non narrarunt, ut eorum illustraretur gloria, sed ut prodessent iis, qui eas legerent. Haec ergo quum scias fidelissime, & in primis venerande Christi serve Lause, teipsum saepe admonens, feras patienter nostras ineptias, ut piam tuam mentem custodias, cui natura est insitum, ut diversis vitiis, quae sub adspectum cadunt, & quae non cadunt, tamquam undis agitetur, potest autem sedari sola perpetua oratione, & propria tui ipsius cura. Multi enim etiam ex fratribus paullo religiosioribus, qui, & de exercitationis, & eleemosynae laboribus sibi placebant, & de coelibatu perfectaque, & absoluta virginitate se iactabat, & in divinorum eloquiorum meditatione animum vehementer intendebant, & rerum bonarum disciplina freti erant, aberrarunt ab impatibilitate temerariae suae sententiae, servientes: ut qui alicuius scilicet pietatis praetextu negocii gerendi cupiditate laborarent: ex qua oriuntur, & gerendi negocii nimiae solicitudines, & ad mala negocia animi adplicationes: quas consequuntur curae alienorum negociorum, quae honestorum negociorum curam evellunt radicitus, quae est mater propriae suiipsius curae. Esto ergo rogo te fortis in omni intelligentia, non pingues, & nitidas efficiens divitias: quod quidem certe fecisti, eas satis minuens, impertiendo iis qui indigent: eaeque ad exercendam virtutem tibi fuere ministerio, quum nec impetu aliquo, nec ulla quae ratione careret anticipatione, neque ullo praetextu, quo placeres hominibus, iureiurando obligasses tuam liberam eligendi voluntatem, sicut multis evenit hominibus, qui quum non comedendi, vel bibendi con-

Proverb. 31.
Eccl. 5.
Galat. 2.

tentiosae vanae gloriae servire fecissent liberum
arbitrium, necessitate iurisiurandi, ei rursus mi-
serabiliter succubuerunt, vel vitae amore, &
ignavia, vel imbecillitate corporis, vel cupidita-
te alicuius voluptatis periurium parientes. Si
ergo, & ratione participes, & ratione abstineas,
numquam peccabis. Divina est enim in nobis
ratio, quae ab iis, quae sunt in nobis, motioni-
bus exterminat quidem ea quae sunt noxia, ad-
sumit autem ea, quae sunt utilia. *Iusto enim*,
inquit, *lex non est posita*. *Melius est ergo vinum*
bibere cum ratione, *quam aquam cum fastu*, *&*
1. Tim. 1. *superbia*. Atque mihi quidem adspice, eos qui
cum ratione pietatis, ac religionis vinum bi-
bunt, esse viros sanctos: eos autem, qui inconsi-
derate, & citra rationem cum adrogantia aquam
biberunt, esse homines profanos, & corru-
ptos: & nec amplius vituperes, aut laudes mate-
riam cibi aut potus: sed beatam vel miseram iu-
dices mentem eorum, qui recte, vel male utun-
tur materia. Bibit aliquando Ioseph vinum apud
Aegyptios: sed non fuit mente laesus: erat enim
animo munitus. Aquam autem biberunt Pytha-
goras, & Diogenes, & Plato, inter quos etiam
Manichaei, & reliquus coetus Theologorum Phi-
losophorum, & eo vanae eos perduxit opinio-
nes intemperantia, ut ipsum Deum universorum
effectorem ignorarent, & inanima simulacra ado-
rarent. Usum vini tetigerunt ii quoque, qui cum
beato Petro Apostolo erant discipuli, adeo ut ipsi
Domino, & eorum magistro, omnium autem Ser-
Cassian. l. 5. vatori, id probro daretur, ob participationem
Inst. increpantibus Iudaeis, & dicentibus: *Quare di-*
Matth. 11. Matth. 6. *scipuli tui non ieiunant*, *sicut Ioannis discipuli?*
Marc 2. Et rursus insultabant discipulis, & exprobrantes
Luc. 5. dicebant increduli. *Magister vester cum publica-*
nis, *& peccatoribus comedit*, *& bibit*. De pane
autem, & aqua non reprehendissent, nisi de ob-
sonio, & vino scilicet, ii qui vini quidem po-
tionem vituperant, aquae vero laudant, & ad-
mirantur. Respondent autem Servator pulcre
dicens: *Venit Ioannes in via Iustitiae*, *neque co-*
Matth. 11. *medens*, *nec bibens*: *carnem scilicet*, *& vinum*:
Nam absque aliis non potuisset vivere: & dicunt,
daemonium habet. *Venit filius hominis comedens*,
& bibens. Et dicunt: *Ecce homo vorax*, *& vini*
potor, *amicus publicanorum*, *& peccatorum*, *pro-*
pterea, *quod comedat*, *& bibat*. Quid nos ergo
faciemus? Nec eos, qui vituperant sequamur:
nec eos qui laudant. Sed vel cum Ioanne ra-
tione ieiunemus, etiamsi nobis dicant Iudaei,
Daemonium habetis, vel cum sapientia Iesu vi-
num bibamus, si corpus indigeat, etiamsi nobis
dixerint: *Ecce homines voraces*, *& vini potores*.
Neque enim re vera esca est aliquid, nec po-
tus, sed fides, quae per caritatem extenditur
operibus. Quum enim omnem actionem fides
fuerit consequuta, condemnari non potest qui
Rom. 16. comedit, & bibit, propter fidem. *Quidquid enim*
non est ex fide, *peccatum est*. Sed quando aliquis
ex voluptariis, vel ex iis, qui quodlibet aliud
peccant, dixit, Fide participo, vel aliquid aliud
ago, a ratione aliena cupiditate, vel corrupta
con-

τινὸς κρίσεως, ὁρκωπεδήσας τὴν προαίρεσιν, καθὼς πεπόνθασι πολλοὶ, οἵ τινες φιλονείκῳ κενοδοξίᾳ τὸ μὴ πιεῖν ἢ φαγεῖν δουλώσαντες τὸ αὐτεξούσιον τῇ ἀνάγκῃ τοῦ ὅρκου, καὶ τούτῳ πάλιν ὑποπεσόντες οἰκτρῶς ἢ φιλοζωΐᾳ καὶ ἀκηδίᾳ, ἢ ἀσθενείᾳ σώματος, καὶ ἐπιθυμίᾳ ἡδονῆς τινὸς τὴν ἐπιορκίαν ὠδίναντες. λόγῳ τοίνυν μεταλαμβάνων, καὶ λόγῳ ἀπεχόμενος, οὐχ ἁμαρτήσεις πότε. θεὸς γὰρ ὁ λόγος 1 τῶν ἐν ἡμῖν κινημάτων ἐξορίζων τὰ βλαβερὰ, προσλαμβανόμενος δὲ τὰ ἐπωφελῆ. δικαίῳ γὰρ νόμος, φησιν, οὐ κεῖται. ἄμεινον γὰρ ἡ μετὰ λόγου οἰνοποσία τῆς μετὰ τῦφον ὑδροποσίας. καὶ βλέπε μοι τοὺς μετὰ λόγου θεοσεβείας τὸν οἶνον πιόντας ἄνδρας ἁγίους ὑπάρχοντας, καὶ τοὺς ἀμογίστους 2 μετὰ ἀπονοίας ὑδροποτήσαντας ἀνθρώπους βεβήλους καὶ διεφθαρμένους. μηκέτι ψέξῃς ἢ ἐπαινέσῃς τὴν ὕλην τῶν βρωμάτων, ἀλλὰ μακαρίσῃς ἢ ταλανίσῃς τὴν γνώμην τῶν κακῶς ἢ καλῶς χρωμένων τῇ ὕλῃ. ἔπιεν ποτε Ἰωσὴφ παρ' Αἰγυπτίοις οἶνον, ἀλλ' οὐκ ἐβλάβη τὴν φρένα. ἠσφάλιστο γὰρ τὴν γνώμην. ὑδροπότισεν δὲ Πυθαγόρας, καὶ Διογένης, καὶ Πλάτων. ἐν οἷς καὶ Μανιχαῖοι, καὶ τὸ λοιπὸν σύστημα τῶν ἐθελοφιλοσόφων 3. καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἤλασαν κουφοδοξίαν ἀκολασίᾳ, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν τὸν τῶν ἁπάντων ποιητὴν ἀγνοῆσαι, καὶ προσκυνῆσαι ἀψύχοις εἰδώλοις. ἥψαντο δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν μακάριον ἀπόστολον Πέτρον τῆς χρήσεως τοῦ οἴνου, ὡς καὶ αὐτὸν ὀνειδίζεσθαι τὸν κύριον καὶ διδάσκαλον τούτων σωτῆρα δὲ τῶν ἁπάντων, ἐπὶ μεταλήψει ἐγκαλούντων Ἰουδαίων, διατὶ οἱ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν ὡς καὶ Ἰωάννου. καὶ πάλιν τοῖς μαθηταῖς ἐπέβαινον, καὶ ὀνειδίζοντες ἔλεγον οἱ ἄπιστοι. ὁ διδάσκαλος ὑμῶν μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει. οὐκ ἂν δὲ ἐπὶ ἄρτου καὶ ὕδατος ἐπελαμβάνοντο, εἰ μὴ ἐπὶ ὄψου καὶ οἴνου δηλονότι. ἐν οἷς τοῖς παντάπασιν ἀλόγως ψέγουσι μὲν οἰνοποσίαν, θαυμάζουσι δὲ ὑδροποσίαν, ἀποκρίνεται ὁ σωτήρ. ἦλθεν ὁ Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, μήτε ἐσθίων, μήτε πίνων, δηλαδὴ κρέα καὶ οἶνον. ἄνευ γὰρ τῶν ἄλλων ζῆν οὐκ ἠδύνατο. καὶ λέγουσι, δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσι. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, διὰ τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν. τί οὖν ἡμεῖς ποιήσομεν; μήτε τοῖς ψέγουσι, μήτε τοῖς ἐπαινοῦσιν ἀκολουθήσομεν. ἀλλ' ἢ μετ' Ἰωάννου λόγῳ νηστεύσωμεν, κἂν εἴπωσιν ἡμῖν, δαιμόνιον ἔχετε. ἢ μετ' Ἰησοῦ σοφίᾳ οἰνοποτήσωμεν, εἰ χρήζοι τὸ σῶμα, κἂν εἴπωσιν ἡμῖν, ἰδοὺ ἄνθρωπον φάγοι καὶ οἰνοπόται. οὔτε γὰρ ἡ βρῶσίς ἐστί τι κατὰ ἀλήθειαν, οὔτε ἡ ἀποχὴ, ἀλλ' ἡ πίστις δι' ἀγάπης τοῖς ἔργοις παρεκτεινομένη. ὅτ' ἂν γὰρ πάσῃ πράξει ἀκολουθήσῃ ἡ πίστις, ἀκατάκριτος ἐστὶν ὁ ἐσθίων καὶ πίνων διὰ τὴν πίστιν, πᾶν γὰρ, ὃ οὐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν. ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶς τίς τῶν φιληδόνων. ἢ ὅτι οὖν πλημμελούντων, ἐρεῖ ὅτι πίστει μεταλαμβάνω. ἢ ὃ ἕτερόν τι πράττων ἀλόγῳ ἐπιθυμίᾳ, ἢ διεφθαρ-

1 θεὸς γὰρ ὁ λόγος) In codice Herveti videtur fuisse, θεῖος γὰρ ὁ λ.

2 ἀμογίστους) Scrib. ἀλογίστους.

3 ἐθελοφιλοσόφων) In Codice Herveti videtur fuisse, θεολογοφιλοσοφῶν. Vertit enim, *Theologorum Philosophorum*.

θαρραλέῳ τῷ συνειδότι, τῇ πίστει ἐπερειδόμενος, ἐσθίεται. ὁ γὰρ σωτὴρ διεστείλατο λέγων. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. ὅτι δὲ ὁ καρπὸς τῶν θείῳ λόγῳ πολιτευομένων καὶ πνευματικῇ συνέσει, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, ἀγάπη ἐστὶ, καὶ χαρὰ, καὶ εἰρήνη, καὶ μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια, ἁγνεία, ὁμολόγηται. αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν ὁ μακάριος Παῦλος. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστι ταῦτα καὶ ταῦτα. ὅτι δὲ ὁ σπουδάζων τοιούτους ἔχειν καρποὺς ἀλόγως, ἢ ἀκαίρως, ἢ ἀσκέπτως οὐ βρώσεται κρέα, οὐδὲ πίεται οἶνον, οὐδὲ συνοικήσει τινὶ πονηρῷ συνειδότι. πάλιν ἔλεγεν ὁ αὐτὸς μακάριος ἀπόστολος Παῦλος. ὅτι πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ὑγιαινούσης μὲν τῆς σαρκὸς, ἀπεχόμενος τῶν πιαινόντων. ἀῤῥωστούσης δὲ, ἢ ὀδυνωμένης, ἢ καὶ λύπαις, ἢ περιστάσεσι κοπτούσης, χρήσεται μὲν τότε ἢ βρώμασιν, ἢ πόμασιν, ὡς φαρμάκοις ἀλεξιτηρίοις εἰς ἴασιν τῶν 1. ἀφέξεται δὲ τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν βλαβερῶν, ὀργῆς, καὶ φθόνου, κενοδοξίας καὶ ἀκηδίας, καὶ καταλαλιᾶς, καὶ ὑπονοίας ἀλόγου, εὐχαριστῶν τῷ κυρίῳ. αὐτάρκως τοίνυν ὑπὲρ τούτων διαλαβὼν πάλιν ἄλλην παράκλησιν προσάγω σου τῇ φιλομαθείᾳ. φεῦγε, ὅση σοι δύναμις, συντυχίας ἀνδρῶν οὐδὲν ὄφελος ἐχόντων, καὶ κοσμούντων μὲν τὸ δέρμα ἀκαταλλήλως κἂν ὀρθόδοξοι εἶεν, μή τι γε δὴ αἱρετικοὶ, βλάπτοντες τῇ ὑποκρίσει. κἂν δόξωσι πολιαῖς κεφαλῆς, ἢ ῥυτίσι προσώπου ἐπισύρεσθαι μῆκος χρόνου. κἂν γὰρ μηδὲν βλαβῇς παρ' αὐτῶν δι' εὐγένειαν τρόπων. τὸ γοῦν ἐλάχιστον δοκοῦντα τρώσει σε. καὶ χαυνωθεὶς κατ' αὐτῶν τὴν διάνοιαν ἐπαρθήσῃ καταγελῶν τούτων, ὅπερ ἐστί σοι βλάβη εἰς ὑπερηφανίαν ἐμπεπτωκότι. ὑπὲρ δὲ θυρίδα φωτεινὴν μεταδίωκε ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὁσίας συντυχίας, ἵνα διὰ τούτων καθάπερ λεπτογράφου βιβλίου δυνηθῇς ἰδεῖν σαφῶς καὶ τὴν σὴν καρδίαν, διὰ τῆς ἀντιπαραθέσεως, τὴν ῥαθυμίαν, ἢ ἐμμέλειαν δυνάμενος τὴν σὴν δοκιμάζειν. πολλὰ γάρ ἐστι τὰ τῇ χρηστότητι μαρτυροῦντα. ἤτε χροιὰ τῶν προσώπων ἡ ἐπανθοῦσα τῇ πολιτείᾳ, καὶ ὁ στολισμὸς τῆς ἐσθῆτος, καὶ τὸ ἀπέριττον ἦθος, καὶ ἡ ἀτυφία τῶν λόγων, καὶ εὐλάβεια τῶν τρόπων, καὶ τὸ ἀπερίεργον τῶν λέξεων, καὶ τὸ χαρίεν τῆς γνώμης, καὶ τὸ συνετὸν τῶν νοημάτων. ἐνδυναμώσει καὶ τὴν σὴν κοσμιότητα ὁ κύριος, καὶ πάντας τοὺς ἑπομένους τῷ τῆς θεοσεβείας σκοπῷ. κἂν ἐν ἀκηδίᾳ ἢ ἑτέρᾳ τινὶ περιστάσει τυγχάνοιτε. στολισμὸς γάρ, φησιν, ἀνδρὸς, καὶ βῆμα ποδὸς, καὶ γέλως ὀδόντων, ἀναγγελεῖ τὰ περὶ αὐτοῦ, καθὼς ἡ παροιμία λέγει. Ἀρξάμενος τοίνυν ἐγώ σοι τῆς ἐξηγήσεως τοῦ βίου τῶν ἁγίων πατέρων, οὔτε τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ κώμαις ἢ σπηλαίοις ἢ ἐρημίαις ἀγνῶστους σοι καταλείψω τῷ λόγῳ, προσθεὶς καὶ τοὺς ἐν τοῖς 2 κοινοβίοις. οὐ γὰρ ὁ τόπος ἐστὶν ὁ ζητούμενος ἔνθα κατοικοῦντες οὗτοι κατώρθωσαν τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ὀρθῆς προαιρέσεως, δι' ἧς τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν τῇ τοῦ Χριστοῦ συμμαχίᾳ ἐξήσκησαν.

conscientia, innitens fidei, bibitur. Servator enim distinxit, dicens: *A fructibus ipsorum cognoscetis eos.* Matth. 7. Quod autem fructus eorum qui divina ratione vitam instituunt, & spiritali intelligentia, fit ex divini Apostoli sententia, caritas, & gaudium, & pax, & longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas, est extra controversiam. Ipse enim dixit beatus Paulus: *Fructus autem spiritus est hoc & hoc.* Galat. 5. Quod autem qui studet tales habere fructus, citra rationem, aut inconsiderate, aut intempestive non comedet carnes, nec bibet vinum, neque cum ulla mala cohabitabit conscientia, rursus dixit idem beatus Paullus: *Omnis qui certat, ab omnibus abstinet, quum sana quidem est caro, abstinens ab iis quae pinguefaciunt.* 1. Cor. 9. Quod si sit aegra, vel moerore confecta, vel aliquo casu adflicta, tunc utetur quidem vel cibo, vel potione tamquam medicamento, ad ea curanda quae molestiam adferunt: abstinebit autem ab iis, quae sunt animo noxia, ira, & invidia, vana gloria, tristitia, & detractione, superbia, & elatione, Deo agens gratias. Quum de his itaque satis disseruerim, tuae rursus pietati aliam adfero adhortationem. Fuge pro viribus eorum virorum congressiones, qui nullam habent utilitatem, & pellem exornant aliter quam conveniat: etiamsi sint orthodoxi, non solum haeretici: & laedunt hypocrisi, etiamsi cano capite, & corrugata fronte prae se ferant longitudinem temporis. Nam ut propter mores generosos ab eis nihil laedaris: id certe quod videtur esse minimum, te sauciabit. Insolens enim redditus, animo effereris eos irridens. Quod quidem tibi detrimentum adferet, ut qui in superbiam incideris. Super lucidam autem fenestram persequere, & virorum, & mulierum sanctas congressiones: ut per eorum veluti subtiliter scriptum librum, possis tuum cor aperte videre, & per collationem probare socordiam tuam vel diligentiam. Multa enim sunt quae probitati ferunt testimonium: color vultus, qui in ea vita quae degitur efflorescit, & vestium ornatus, & mores compositi, & modestia orationis, & verba non exquisita, & adfectata, elegans sententia, cogitata sensaque sapientia. Dominus autem vires dabit tuae mansuetudini, & omnibus qui sequuntur scopum pietatis, etiamsi vel desidia, vel casus aliquis acciderit. Amictus enim, & Eccl. 10. gressus pedis, & risus dentium adnunciabit de ipso, ut ait Proverbium. Incipiens itaque tibi narrare vitam sanctorum Patrum, neque eos, qui sunt in urbibus, vel vicis, vel speluncis, vel solitudinibus tibi ignoti, praetermittam oratione: adiiciens eos etiam qui sunt in coenobiis. Neque enim locus quaeritur in quo se recte, & ex virtute gesserunt, sed modus rectae eorum institutionis, per quam Christi auxilio vitam egerunt angelicam.

Vita

1 εἰς ἴασιν τῶν) τῶν pro τούτων. Sic apud Hesychium Milesium τοῦ pro αὐτοῦ. τὸ δὲ μαθητῶν τοῦ πυνθανομένων. Iterum in Xantho ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Λυδιακῶν τοῦ ἱστοριῶν. Est μιξοβάρβαρον: neque aliter dicunt, aut scribunt Graeci hodierni, ut etiam nuper adnotare me illic memini.

2 οὔτε τοῖς) Scrib. οὔτε τούς.

Vita Iſidori Hoſpitum Exceptoris.

CAP. I.

Iſidorus Socrat. lib. 4. c. 18. Sozo. l. 6. c. 29. Niceph. lib. 11. c. 34. & poſt ſect. 102.

QVum ergo primum veniſſem in Alexandrinam civitatem, ſecundo conſulatu Theodoſii magni imperatoris, qui propter ſuam rectam in Chriſtum fidem nunc eſt cum angelis: in ipſa civitate incidi in quemdam virum admirandum, & omni ex parte ornatum, ſermone, moribus, & ſcientia, nempe Iſidorum, qui erat & presbyter, & Xenodochus Alexandrinae eccleſiae. Is dicebatur prima quidem iuventute verſans in ſolitudine peregiſſe certamina exercitationis. Cuius etiam cellam vidi ego in monte Nitriae. Offendi autem eum ſenem ſeptuaginta annos natum: qui quum vixiſſet alios quindecim annos, in pace obiit. Hic ſanctus uſque ad horam obitus nihil lineum geſtavit extra vittam, non balneo eſt uſus, non tetigit carnes; numquam a menſa receſſit repletus ad ſatietatem. Erat autem corpore a Dei gratia tam bene contemperato, ut omnes qui ignorabant eius victus rationem, perſuaſum haberent eum laute vivere, & opipare. Huius virtutes animae ſi velim ſigillatim narrare, narrantem me tempus deficiet; qui erat adeo mitis benignus, & pacificus, ut etiam infideles eius inimici, propter rectam in Chriſtum fidem, vel eius umbram revererentur ob inſignem viri bonitatem. Tantam autem habuit ſpiritalem gratiam, & cognitionem ſanctarum ſcripturarum, & comprehenſionem divinorum dogmatum, ut etiam in ipſo convivio hora ſolita refectionis fratrum, ſancti huius fieret mentis exceſſus, mutuſque evaderet ipſe, & obſtupeſceret, & quum rogaretur, ut quae in exceſſu evenerant narraret, diceret. Mente ſum peregrinatus ab aliqua raptus contemplatione. Scio ego eum ſaepe in menſa fuiſſe lacrimatum; & quum rogaretur cauſam cur eſſet lacrimatus, audivi eum dicentem. Pudet me veſci cibo a ratione alieno, quum ſim ratione praeditus: & verſari deberem in paradiſo deliciarum, & replendus ambroſiae nutrimento, propter eam quae nobis a Domino data eſt poteſtatem. Is erat Romae notus cuncto ſenatui, & procerum uxoribus, quo tempore cum beato Athanaſio epiſcopo prius receſſerat, deinde cum ſancto Demetrio epiſcopo. Is quum abundaret opibus, & iis quae ſunt ad uſum neceſſaria, non ſcripſit teſtamentum decedens, non pecuniam reliquit, non rem ullam ſuis ſororibus, quae erant

Περὶ Ἰσιδώρου Ξενοδόχου.

ΚΕΦ. α.

ΠΡώτον τοίνυν πατήσας ἐγὼ τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑπατίᾳ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου 1 βασιλέως, ὃς νῦν ἐν ἀγγέλοις ὑπάρχει διὰ τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ πίστιν τὴν εἰς Χριστὸν, περιέτυχον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἀνδρὶ θαυμασίῳ τὸν τρόπον πανταχόθεν κεκοσμημένῳ, ἔν τε λόγῳ, καὶ ἤθει, καὶ γνώσει, Ἰσιδώρῳ πρεσβυτέρῳ ὄντι Ξενοδόχῳ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας 2. ὃς τὰ μὲν πρῶτα τῆς νεότητος ἐλέγετο ἐν τῇ ἐρήμῳ διατρίψας ἠνυκέναι τὰ τῆς ἀσκήσεως ἆθλα, οὗ καὶ τὴν κέλλαν ἐθεασάμην ἐγὼ ἐν τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας. κατέλαβον δὲ τοῦτον ἐγὼ ἐτῶν ἑβδομήκοντα γέροντα. ὃς ἐπιζήσας πεντεκαίδεκα ἄλλα ἔτη τελευτᾷ ἐν εἰρήνῃ· οὗτος ὁ ἅγιος μέχρις αὐτῆς τῆς τελευτῆς οὐκ ὀθόνην ἐφόρεσεν ἐκτὸς φακιαλίου 3, οὐ λουτρῷ ἐχρήσατο, οὐ κρεῶν ἥψατο, οὐ τραπέζης ποτὲ πρὸς κόρον ἐνεφορήθη. ὃς τοιοῦτον εἶχεν τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ συγκροτούμενον, ὡς πεπληροφορῆσθαι πάντας τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτοῦ τὴν δίαιταν, ὅτι ἐν μεγάλῃ τρυφῇ διάγει. τούτου τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς ἐὰν θέλω διηγήσασθαι κατὰ μέρος, ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος. ὃς τοσοῦτον ἦν πρᾶος καὶ φιλάνθρωπος, καὶ εἰρηνικὸς, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους ἐχθροὺς αὐτοῦ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὀρθὴν αὐτοῦ πίστιν αἰδεῖσθαι καὶ τὴν σκιὰν δι' ὑπερβολὴν τῆς τοῦ ἀνδρὸς χρηστότητος. τοσαύτην δὲ ἔσχεν χάριν πνευματικὴν, καὶ γνῶσιν τῶν ἁγίων γραφῶν, καὶ τῶν θείων δογμάτων κατάληψιν, ὡς καὶ παρ' αὐτὰ τὰ συμπόσια τῆς εἰωθυίας ὥρας τῆς μεταλήψεως τῶν ἀδελφῶν ἐξίστασθαι τὴν διάνοιαν τοῦ ἁγίου, καὶ ἐνεάζειν αὐτὸν, καὶ παρακαλούμενον διηγεῖσθαι τὰ τῆς ἐκστάσεως, καὶ λέγειν ὅτι ἀπεδήμησα τῇ διανοίᾳ ἁρπαγεὶς ὑπὸ θεωρίας τινός. ἔγνων κἀγὼ τοῦτον πολλάκις δακρύσαντα ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ τῶν δακρύων τὴν αἰτίαν πυθόμενος, ἤκουσα αὐτοῦ λέγοντος. ὅτι αἰδοῦμαι ἀλόγου μεταλαμβάνων τροφῆς λογικὸς ὑπάρχων, καὶ ὀφείλων ἐν παραδείσῳ τρυφαῖς ὑπάρχειν, καὶ ἐμφορεῖσθαι ἀμβροσίας τροφῆς διὰ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παρὰ Χριστοῦ ἐξουσίαν. οὗτος γνώριμος ἐν πάσῃ τῇ κατὰ Ῥώμην συγκλήτῳ, ταῖς τε γυναιξὶ τῶν μεγιστάνων. ὁπηνίκα σὺν τῷ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ ἀπεληλύθει τὸ πρότερον, ἔπειτα σὺν τῷ ἁγίῳ Δημητρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ 4. οὗτος περιττεύων πλούτῳ καὶ ἀφθονίᾳ χρειῶν, οὐ δια-

1 ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑπατείᾳ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου) Geſſit ſecundum conſulatum Theodoſius Magnus collega Fl. Cynegio, anno Vrbis cIↄ.c.xl. Chriſti vero, ccclxxxviii. Vide Faſtos Siculos, & Capitolinos.

2 Ἰσιδώρῳ, πρεσβυτέρῳ ὄντι, καὶ Ξενοδόχῳ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας) Meminit huius Iſidori Ioannes Scholaſticus Clim. cap. iv. Freculphus Chron. Tom. ii. lib. iv. cap. xviii. *Iſidorus in Scythiis, Pampus in Cellulis.* Sed reſcribendum cenſeo. *Iſidorus in Scithi.*

3 ἐκτὸς φακιαλίου) An φακιάλιος eſt Latinum, *Facialis?* De eo eſt in Gloſſis Latino-A graecis *Da facialem?* δὸς προσωπίδιον. Item in Homil. Schol. ξύστραν, προσόψιον ποδεκμάγιον, λήκυθον. *Strigilem, facialem, pedalem, ampullam.* Non recte eruditiſſimus Hervetus interpretatur, *Vittam.*

4 σὺν τῷ ἁγίῳ Δημητρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ) Demetrios duos Nicephorus laudat; unum epiſcopum Alexandrinum, lib. v. cap. xviii. Alterum Peſſinuntium, lib. xiii. cap. xv. Alexandrini meminit etiam Euſebius Hiſt. Eccleſ. lib. vi. cap xxvi. & Hieronymus in Catalogo Script. Eccl. Et de eo loqui hoc loco Palladium cenſeo.

οὐ διαθήκην ἔγραψε τελευτῶν, οὐ νόμισμα καταλέλοιπεν, οὐ πρᾶγμα ταῖς ἑαυτοῦ ἀδελφαῖς παρθένοις οὔσαις. ἀλλὰ παρέθετο αὐτὰς τῷ Χριστῷ, λέγων. ὁ κτίσας ὑμᾶς θεὸς αὐτὸς οἰκονομήσει ὑμῶν καὶ τὰ πρὸς τὴν ζωὴν, ὡς καί με. ἦν δὲ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ σύστημα παρθένων ἑβδομήκοντα.

rant virgines: sed eas Christo commendavit, dicens. Deus qui nos creavit, vobis quoque victum providebit sicut & mihi. Erat autem conventus virginum, quae erant cum sororibus eius, septuaginta.

Περὶ Δωροθέου.

ΚΕΦ. β'.

Οὗτος φοιτήσαντί μοι νέῳ ὄντι πρὸς αὐτὸν, καὶ παρακαλοῦντι στοιχειωθῆναι ἐν τῷ μονήρει βίῳ, σφριγώσης μοι ἔτι τῆς ἡλικίας, καὶ λόγων μὴ δεομένης, ἀλλὰ πόνων τῶν κατὰ σάρκα, καὶ σκληραγωγίας τῆς κατὰ σῶμα. οὗτος ὡς καλὸς πωλοδάμνης ἐξάγει με ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὰ λεγόμενα ἐρημικὰ 1 ἀπὸ πέντε σημείων, καὶ παραδίδωσί με Δωροθέῳ τινὶ ἀσκητῇ Θηβαίῳ 2 ἑξηκοστὸν ἄγοντι ἔτος ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ κελεύει με πληρῶσαι παρ' αὐτοῦ τρία ἔτη πρὸς δαμασμὸν τῶν παθῶν. ἠπίστατο γὰρ τὸν γέροντα μεγάλῃ σκληραγωγίᾳ συζῶντα. καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι με τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν. πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐπανακάμπτειν με ἐντειλάμενος λοιπῆς διδασκαλίας ἕνεκεν πνευματικῆς. καὶ μὴ δυνηθεὶς τῶν τριῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν παρ' αὐτῷ ἐκπληρῶσαι, διὰ τὸ κραταιᾷ ἀῤῥωστίᾳ περιπεσεῖν με, οὕτως ἦρθην ἀπ' αὐτοῦ πρὸ τοῦ χρόνου τῆς προθεσμίας. ἦν γὰρ αὐτοῦ ἡ δίαιτα πάνυ σκληροτάτη, αὐχμώδης λίαν, καὶ ξηροτάτη. διὰ πάσης μὲν γὰρ τῆς ἡμέρας, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καύματι τῆς μεσημβρίας, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ κατὰ θάλασσαν συνῆγεν λίθος. καὶ τούτους ἀεὶ οἰκοδομῶν, καὶ κέλλας ποιῶν, παρεχώρει τοῖς μὴ δυναμένοις οἰκοδομῆσαι. κατ' ἔτος κέλλαν τελίσκων. ἐμοῦ δέ ποτε τῷ ἁγίῳ τούτῳ εἰρηκότος, τί ποιεῖς πάτερ ἐν γήρει τοιούτῳ ἀποκτείνων σου τὸ σωμάτιον ἐν τῷ καύματι τοῖς χαλεποῖς; ἀπεκρίνατό μοι, λέγων. ἐκεῖνο ἀποκτείνει με, ἀποκτενῶ αὐτὸ κἀγώ. ἤσθιεν μὲν γὰρ οὐγκίας ἓξ ἄρτου καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ λεπτολαχάνων δέμα 3. ἔπινεν δὲ ὕδατος τὸ ὅσον. ἐπὶ θεοῦ μάρτυρος, οὐκ ἔγνων τοῦτον ἁπλώσαντα πόδας, οὐ καθευδήσαντα ἐξεπίτηδες ἢ ἐπὶ ψιαθίου ἢ ἐπὶ κλίνης. ἀλλὰ διὰ πάσης νυκτὸς καθήμενος ἔπλεκεν σειρὰν τὴν ἐκ θάλλων φοινίκων εἰς λόγον τροφῆς 4. ὑπονοήσας δὲ ὅτι ἐπὶ ἐμοῦ μόνου τοσαύτῃ ἀκρότητι ἀσκήσεως κέχρηται, ἐφιλοπεύστησα παρὰ πλειόνων αὐτοῦ μαθητῶν ἀκριβῶς, εἰ ταύτην ἔχοι διὰ παντὸς τοῦ βίου τὴν ἄσκησιν. οἵτινες λοιπὸν ἔμενον κατ' ἰδίαν. καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν λοιπὸν κατορθοῦντες αὐτοί μοι ἔλεγον, ὅτι ἐκ νεα-

Vita Dorothei.

CAP. II.

Is, quum ad eum venissem adolescens, & rogarem ut ad vitam cooptarer monasticam, mea adhuc aetate lasciviente, & non opus habente sermonibus, sed laboribus qui carnem subigerent, duraque, & adspera vivendi ratione quae corpus compesceret: is, inquam, tamquam bonus domitor pullorum, duxit me extra civitatem ad eas quae dicuntur cellae eremiticae circiter quinto ab urbe lapide, & me tradit cuidam Dorotheo exercitatori Thebano sexagesimum annum agenti in spelunca, & iubet me implere apud ipsum tres annos ad domandas animi perturbationes. Sciebat enim senem agere vitam admodum duram, & asperam; & postquam annorum numerum implessem, rursus ad eum reverterer mandavit ob reliquiam doctrinam spiritalem. Quum autem non potuissem apud eum implere numerum trium annorum, eo quod in morbum incidissem vehementem, ab eo recessi ante tempus praestitutum. Erat enim eius vitae ratio longe adsperrima, squallida, & plane arida. Toto enim die, atque adeo in ipso aestu meridiei, in solitudine quae est propter mare, colligebat lapides, & ex eis semper aedificans, & cellas faciens, eas cedebat iis qui non poterant aedificare, singulis annis cellam faciens. Quum autem ego aliquando huic sancto dixissem, Quid agis pater, in tanta senectute corpusculum tuum occidens caloribus intolerabilibus, respondit mihi, dicens. Illud me occidit, ego quoque ipsum occidam. Comedebat autem singulis diebus sex uncias panis, & minutorum olerum fasciculum. Aquae autem bibebat modicum quid. Deum autem testor me numquam eum cognovisse pedes extendisse: non dedita opera dormiisse in toro, aut super lectum; sed per totam noctem sedens, contexebat funem ex ramis palmarum, ut ex eo sibi victum pararet. Quum autem subspicarer, eum, quum adessem solummodo, tam extrema usum esse exercitatione, sciscitatus sum ut scirem a compluribus eius discipulis, an perpetuo uteretur tam accurata exactaque exercitatione; qui quidem manebant ipsi quoque deinceps seorsum, se recte, & ex virtute gerentes. Hi mihi dixerunt, quod a iu-

Niceph. lib. 11. c. 35.

Cassiod. l. 8. c. 11.

1 εἰς τὰ λεγόμενα ἐρημικὰ) Sozomenus lib. VI. cap. XXVIII. ἐν τοῖς καλουμένοις ἐρημικοῖς οἴκοις. Nicephorus lib. XI. cap. XXXIV. *In solis, sicut dicitur, locis.*

2 Δωροθέῳ τινὶ ἀσκητῇ Θηβαίῳ) De hoc videndi Sozomenus, & Nicephorus, locis proxime citatis.

3 λεπτολαχάνων δέμα) In Herveti codice videtur fuisse, λ. δέκα. Male.

4 ἔπλεκεν σειρὰν τὴν ἐκ θάλλων φοινίκων εἰς λόγον τροφῆς) Huc pertinet elegans admodum locus, qui est apud Synesium in Dione, de vita monachorum AEgyptiorum, bene prolixus: ubi ita inter cetera: ἤ τι αὐτοῖς οἱ κάλαθοι βούλονται, καὶ τὰ πλεγμάτια ἄττα μεταχειρίζονται, εἰ μὴ πρῶτον μὲν ἐν τότε ἦσαν ἄνθρωποι, τοῦτ' ἐστὶν ἐπιστροφὴν πρὸς τὰ τῇδε ποιούμενοι. οὐ γὰρ δὴ θεωροῦσι τε ἅμα καὶ σοφίζονται περὶ τὰ πλέγματα.

A

a iuventute vitam suam ita instituit, numquam dedita opera dormiens, nisi quod inter operandum, vel comedendum aliquando connivebat oculis deiectis; adeo ut saepe panem quoque ex eius ore excideret esus tempore propter nimiam dormitationem. Quum autem ego aliquando cogerem hunc sanctum paullulum iacere super stoream, aegre ferens mihi dixit. Si quando persuaseris angelis, ut dormiant, tum virtutis studioso quoque persuaseris. Quodam autem die, ad puteum suum me misit circa horam nonam, ut implerem cadum, quo eo in refectione uteretur cum instaret hora cibi capiendi. Accidit autem ut quum accessissem, infra in puteo viderem aspidem, & prae metu aquam minime haurirem, sed currendo reversus ei nunciarem, dicens. Periimus Abba, vidi enim aspidem inferius in puteo. Ille autem honeste subridens, quoniam mei magnam habebat rationem, & caput quatiens, dixit. Si visum fuerit diabolo in omnem puteum iniicere serpentes, & aspides, vel testudines, aut alia venenata animalia, in omnes fontes aquarum: tu manebis numquam bibens. Ipse autem e cella egressus, quum per se hausisset, bibit ieiunus, quum prius signaculo crucis muniisset, & dixisset: ubi crux adest, illic viribus caret diaboli improbitas.

νεαρᾶς ἡλικίας ταύτην ἔσχεν τὴν πολιτείαν, μηδέποτε κοιμηθεὶς ἐξεπίτηδες; εἰ μή τι ἐν τῷ ἐργάζεσθαι ἢ ἐσθίειν ἐκάμμυσεν που τὸν ὀφθαλμὸν κατενεχθεὶς, ὥστε πολλάκις καὶ τὸν ψωμὸν ἐκπίπτειν τοῦ στόματος αὐτοῦ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ φαγεῖν ὑπερβολῇ νυσταγμοῦ. ἀναγκάζοντος δέ μου ποτὲ τοῦτον τὸν ἅγιον μικρὸν ἐπὶ τῆς ψιάθου πεσεῖν, ὑπολυπούμενος οὗτος ἔλεγέν μοι. ἐὰν πείσῃς τοὺς ἀγγέλους κοιμηθῆναι ποτὲ, πείσεις ἐν τούτῳ καὶ τὸν σπουδαῖον. μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἀπέστειλέν με ἐν τῷ φρέατι αὐτοῦ περὶ ὥραν ἐννάτην πληρῶσαι τὸν κάδον εἰς λόγον τῆς μεταλήψεως, ἐνστάσης τῆς τοῦ φαγεῖν ὥρας, ἔτυχεν δέ με ἀπελθόντα ἀσπίδα θεάσασθαι ἐν τῷ φρέατι κάτω, καὶ μηκέτι φόβῳ ἀντλῆσαι τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ ἀπελθόντα δρομαῖον ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ ὅτι ἀπεθάνομεν ἀββᾶ. ἀσπίδα γὰρ εἶδον ἐν τῷ φρέατι κάτω. ὑπομειδιάσας δὲ ἐκεῖνος σεμνὸν, ἐπὶ πολύ μοι προσέχων, καὶ σείων κεφαλὴν, ἔλεγεν. ἐὰν δόξῃ τῷ διαβόλῳ κατὰ πᾶν φρέαρ ἀσπίδας ἐμβαλεῖν, ἢ ὄφεις, ἢ ἕτερα ἰοβόλα θηρία εἰς πάσας τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, σὺ μένεις μηδέποτε πίνων; καὶ ἐξελθὼν τῆς κέλλης αὐτοῦ, καὶ δι' ἑαυτοῦ γεμίσας τὸν κάδον, νῆστις πρῶτος αὐτὸς τοῦ ὕδατος ἀπεῤῥόφησεν, ἐπισφραγίσας τὸ ὕδωρ, εἰπὼν, ὅπου σταυρὸς ἐπιφοιτᾷ, οὐκ ἰσχύει κακία τοῦ σατανᾶ.

Acta, & Temperantia Potamiaenae.

Περὶ Ποταμιαίνης.

CAP. III.

ΚΕΦ. γʹ.

Euseb. l. 6. c. 4. Niceph. lib. 5. c. 7.

BEatus ergo Isidorus Xenodochus, qui beatum Antonium convenerat, narravit mihi se ab eo audivisse rem dignam quae mandetur litteris. Potamiaena quaedam puella formosissima, tempore Maximini persequutoris, fuit ancilla cuiusdam intemperantis, & libidinosi. Quam cum multum rogasset, & ei varia promisisset eius Dominus, eam non potuit decipere. Quo factum est ut is tamdem furore percitus, eam traderet praefecto Alexandrino qui erat eo tempore, tamquam Christianam, & quae tempora, & Imperatores insectaretur maledictis propter persequutiones; pollicitus se ei magnam pecuniae vim daturum ob eius calamitatem, dicens: Si ei persuaseris ut meo desiderio adsentiatur, eam custodi nullo adfectam supplicio. Quod si mansisset in ea quam ab initio ostenderat austeritate, rogavit ut ea supplicio adfecta moreretur: ne, dicens, viva meam irrideat intemperantiam. Producta autem ante tribunal virgo fortis, diversis ad poenas sumendas comparatis instrumentis corpore fuit excruciato: & adversus multas, ac varias rationes mente tamquam turris firma ac stabilis resistebat. Inter instrumenta autem suppliciorum, crudelius quoddam ceteris tormentum ab eo, qui tunc erat iudex, inventum est. Iubet enim magnum lebetem pice repletum vehementissimo igne accendi. Quum bulliret ergo pix, & valde arderet, conversus ad illam beatam saevus praeses, dixit. Abi, pare voluntati Do-

Ο Μακάριος Ἰσίδωρος ὁ Ξενοδόχος συντετυχηκὼς Ἀντωνίῳ τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ, γραφῆς ἄξιον διηγήσατο πρᾶγμα ἀκηκοὼς παρ' αὐτοῦ. ὅτι Ποταμιαίνα τις ὡραιοτάτη κόρη 1 κατὰ τὸν καιρὸν Μαξιμίνου τοῦ διώκτου παιδίσκη τινὸς ἀκολάστου ὑπῆρχεν. ἣν πολλὰ λιπαρήσας ὁ ταύτης δεσπότης ὑποσχέσεσι διαφόροις ἀπατῆσαι ταύτην οὐκ ἴσχυσεν. ἐν οἷς τὸ τελευταῖον μανεὶς παραδίδωσι ταύτην τῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπάρχῳ τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔκδοτον αὐτὴν δεδωκὼς ὡς Χριστιανὴν, καὶ βλασφημοῦσαν καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς βασιλεῖς ἐπὶ τοῖς διωγμοῖς. ὑποσχόμενος αὐτῷ χρήματα ἱκανὰ ἐπὶ τῇ ταύτης συμφορᾷ. ἐὰν πείσῃς ταύτην, φήσας, συνθέσθαι μου τῷ σκοπῷ, φύλαξον αὐτὴν ἀτιμώρητον. ἐὰν δὲ ἐμμείνῃ τῇ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς αὐστηρίᾳ, παρεκάλεσεν τιμωρουμένην αὐτὴν ἀποθανεῖν. ἵνα μὴ ζῶσα λέγων καταγελάσῃ μου τῆς ἀσωτίας. προαχθεῖσα δὲ πρὸ τοῦ βήματος ἡ ἀνδρεία διαφόροις ὀργάνοις τιμωρητικοῖς τὸ σῶμα ἐβασανίζετο, καὶ πρὸς πολλοὺς λογισμοὺς καὶ διαφόρους ἐπυργομάχει 2 τῇ γνώμῃ. ἐν οἷς ὀργάνοις τῶν τιμωριῶν ὠμότερός τις κολαστηρίων βάσανος παρὰ τοῦ τότε δικάζοντος εὕρεται, κελεύει λέβητα μέγαν πίσσης πλησθέντα ὑποκαίεσθαι τοῦτον λαμπροτάτῳ πυρί 3. βραζούσης οὖν τῆς πίσσης, καὶ σφόδρα ἐκκαιομένης, προέτεινεν ὁ ἀνήμερος ἄρχων τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ, λέγων. ὅτι ἢ ἄπελθε ὑποτάγηθι τοῖς θελήμασι τοῦ δεσπότου σου. ἢ, ἵνα εἰδέναι ἔχοις, τῷ λέβητι σε ἐν καταγγισθῆναι κελεύω. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο λέγουσα. μὴ

1 Ποταμίαινά τις ὡραιοτάτη κόρη) De Potamiaena videndi Nicephorus lib. v. cap. VII. & Eusebius Hist. Eccles. lib. VI. cap. V.

2 ἐπυῤῥομάχει) Scrib. ἐπυργομάχει.

3 λαμπροτάτῳ πυρὶ) Graeci recentiores λαμπρὸν simpliciter pro igne usurpabant. Vide Glossarium nostrum Graecobarbarum.

μὴ γένοιτο τοιοῦτος πώποτε ἄδικος δικαστὴς, ὁ κελεύων ὑποτάττεσθαι με ἀσωτίᾳ. ἀπομανεὶς οὖν ἐκεῖνος, κελεύει αὐτὴν ἐκδυθεῖσαν ἐμβληθῆναι τῷ λέβητι, ἡ δὲ ἀφίησι φωνὴν, εἰποῦσα. τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως σου, ὄν συ φοβῆ, εἰ κέκριταί σοι τὸ οὕτως με τιμωρήσασθαι, μὴ κελεύσῃς μὴ ἐκδυθῆναι 1. ἀλλὰ κατ' ὀλίγων με πρόσταξον ἐν τῇ βραζούσῃ πίσσῃ καταχαλᾶσθαι, ἵνα ἴδῃς πόσην ὑπομονήν μοι ἐχαρίσατο ὁ κύριος ὃν συ ἀγνοεῖς. καὶ χαλασθεῖσα κατὰ μικρὸν, ὡς ἐπὶ παρατάσει ὡρῶν τριῶν, οὕτως ἐξέψυχεν φθασάσης τῆς πίσσης περὶ τὸν τράχηλον.

Domini tui; alioqui, ut intelligas, iubeo te devolvi in lebetem. Illa vero respondit, dicens. Absit ut sit iudex adeo iniquus, qui me iubeat parere libidini, & intemperantiae. Ille itaque furore percitus, iubet eam exui, & in lebetem iniici. Illa vero vocem emittit, dicens: Per caput imperatoris quem tu times, si statuisti sic me supplicio adficere, ne iusseris me exui; sed iube me paullatim in picem ferventem demitti; ut videas quantam mihi largitus est patientiam Christus quem tu ignoras. Quae sic paullatim demissa, spacio trium horarum, emisit spiritum, quum pix pervenisset ad eius collum.

Vita Didymi caeci. (a)

CAP. IV.

ΠΛεῖστον μὲν οὖν σύστημα χοροῦ ἁγίου ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐτελειώθησαν τότε ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ ἄξιοι εὑρεθέντες τῆς γῆς τῶν πραέων 2. ἐν οἷς τελευτᾶται καὶ ὁ μακάριος Δίδυμος ὁ συγγραφεὺς, ὁ ἀπὸ ὀμμάτων γενόμενος, οὗ καὶ συντυχίας ἔσχηκα τέσσαρας, ἐκ διαλημμάτων ἀπερχόμενος πρὸς αὐτὸν, ἐπὶ δέκα ἔτη. τελευτᾶται δὲ οὗτος, ἐτῶν ὀγδοήκοντα πέντε. οὗτος ἀπ' ὀμμάτων ὑπῆρχεν, ὡς αὐτός μοι διηγήσατο, τετραέτης τὰς ὄψεις ἀποβαλὼν, μήτε γραμμάτων μεμαθηκὼς, μήτε παρὰ διδασκάλοις φοιτήσας· εἶχε γὰρ τὸν κατὰ φύσιν διδάσκαλον ἐῤῥωμένον τὸ ἴδιον συνειδός· ὃς τοσαύτῃ χάριτι ἐκεκόσμητο γνώσεως πνευματικῆς, ὡς καθ' ἱστορίαν πληροῦσθαι τὸ γεγραμμένον, Κύριος σοφοῖ τυφλούς· παλαιὰν μὲν γὰρ καὶ καινὴν γραφὴν ἡρμήνευσε κατὰ λέξιν. τῶν δὲ δογμάτων οὕτως ἐπεμελήθη, λεπτῶς καὶ πάνυ ἰσχυρῶς ἐκθέμενος τὸν περὶ αὐτῶν λόγον, ὡς πάντας ὑπερβεβηκέναι τοὺς ἀρχαίους ἐν γνώσει. τούτου ποτὲ ἀναγκάζοντός με ποιῆσαι εὐχὴν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ μὴ βουλομένου μου, ἔλεγέν μοι διηγούμενος. ὅτι εἰς τὴν κέλλαν ταύτην τρίτον εἰσῆλθεν ὁ μακάριος Ἀντώνιος ἐπισκεψόμενός με, καὶ παρακληθεὶς παρ' ἐμοῦ ποιῆσαι εὐχὴν, εὐθὺς ἔκλινεν γόνυ ἐν τούτῳ τῷ κελλίῳ, καὶ οὐ παρεσκεύασέ με δευτερῶσαι τὸν λόγον, ἔργῳ με παιδεύσας ἐν τῇ ὑπακοῇ, ὥς τε οὖν εἰ κατ' ἴχνος βαίνεις καί συ τῆς ἐκείνου πολιτείας, ὅσα τε μονάζων, καὶ δι' ἀρετὴν ξενιτεύων, ἀπόθου πᾶσαν φιλονεικίαν. ὁ αὐτὸς διηγήσατό μοι καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν φροντίζοντός μου περὶ τῆς ζωῆς Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀθλίου βασιλέως, ὡς διώκτου· καὶ ἀδημονοῦντός μου, ἔτυχέ ποτε ἄχρις ἑσπέρας βαθείας μηδενὸς γεύσασθαί με ἕνεκεν ταύτης τῆς φροντίδος· καὶ καθεζομένου μου ἐν τῷ θρόνῳ κατανεχθῆναι ὕπνῳ, καὶ ἰδεῖν ἐν ἐκστάσει ἵππους λευκοὺς διατρέχοντας μετὰ τῶν ἐπιβατῶν, καὶ κηρύττοντας, εἴπατε Διδύμῳ, σήμερον ἑβδόμην ὥραν ἐτελεύτησεν Ἰουλιανός. ἀναστὰς οὖν φάγε σὺ, καὶ γνῶσιν ἀπόστειλον τῷ ἐπισκόπῳ Ἀθανασίῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἵνα κἀκεῖνος γνῷ

PLurimus ergo coetus sanctorum virorum, & mulierum, tunc fuit consummatus in ecclesia Alexandrina, qui sunt inventi digni terra mitium. Inter quos consummatur etiam beatus scriptor Didymus, qui fuit orbus. Cum quo fuit mihi quater congressio, quum decem annorum interiecto intervallo ad eum proficiscerer. Is autem consummatur natus annos octoginta quinque. Fuit autem is orbus, ut qui cum esset quatuor annos natus, oculos amiserit, ut ipse mihi narravit: & neque litteras didicit, neque ventitavit ad praeceptores. Habebat enim secundum naturam magistram, firmam ac validam propriam conscientiam. Tanta autem spiritalis cognitionis fuit exornatus gratia, ut re vera impleretur in eo quod scriptum est: *Dominus illuminat caecos*. Vetus enim & novum testamentum interpretabatur ad verbum. Dogmata autem subtiliter & tam strenue exponebat, ut omnes veteres scientia superarit. Is quum aliquando me cogeret in cella facere orationem, ego autem nollem, mihi dixit narrans: Ter in hanc cellam ingressus est beatus Antonius ut me viseret: qui a me rogatus faceret orationem, statim genu flexit in hac cella, neque commisit ut quod dixeram iterum repeterem, re ipsa quidem docens in obedientia. Quare si tu quoque eius vitae vestigia sequeris, ut qui sis monachus & hospes ob virtutem, omnem depone contentionem. Hic ipse hoc quoque mihi narravit. Quum quodam die, aiebat, de vita miseri Iuliani Imperatoris, utpote persequutoris, essem solicitus, & animo angerer: accidit ut propter hanc solicitudinem, ad vesperam usque feram nihil comederem; & quum in sedili sederem, me somnus opprimeret, & viderem in ecstasi equos albos cum insessoribus percurrentes, & adnuntiantes: Dicite Didymo: Hodie hora septima mortuus est Iulianus. Surge ergo & comede: & quod tu scis, domum mitte ad Episcopum Athanasium, ut ille quoque hoc sciat. Notavi au-

Hieron. in catal. Niceph. lib. 9. c. 17. Cassiodor. l. 8. c. 8.

Psal. 145.

Niceph. lib. 10. c. 35. Sozom. l. 6. c. 2.

1 μὴ ἐκδυθῆναι) Scrib. με ἐ.

2 τῆς γῆς τῶν πραέων) Adludit ad dictum Servatoris nostri apud Matthaeum cap. v. μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν.

(a) Hic Didymus tametsi & sanctitate & doctrina vir magnus ab initio fuerit, ut plura de eo Patrum elogia testantur, est tamdem in Origenis errores praecipitatus, & praecipuus Origenista habitus, tamquam haereticus condemnatus est una cum Origene & Evagrio Pontico in quinta Synodo generali, ut auctores sunt S. Tharasius Episcopus Constantinopolitanus in confessione fidei, quae habetur in septima Synodo actione 3. *Nicephorus lib. 17. hist. cap. 27. Cedrenus in Annal.* Eumdem cum eisdem damnavit quoque S. Martinus Papa, & Martyr in Concilio Lateranensi, *secr. 5. can. 18.*

autem, inquit, & horam & diem & hebdomadam & mensem: & sic inveni. (a)

Alexandrae vita.

CAP. V.

NArravit autem mihi quoque hic beatus de quadam ancilla nomine Alexandra, quae relicta civitate in monumento se inclusit, per foramen accipiens quae erant necessaria, neque in virorum neque in mulierum conspectum veniens, spatio decem annorum. Decimo autem anno aiunt, beatam, quum dormiisset, seipsam composuisse: adeo ut quae solita erat ad eam venire, quum illi non respondisset, nobis renuntiaverit. Quum nos ergo accessissemus, & monumenti ostium amovissemus: ingressi sumus, & invenimus eam obdormisse. De ea autem dicebat etiam beatissima Melania Romana (cuius vitam narrabo tempore & loco convenienti.) Huius, inquit, beatae faciem non potui intueri: stans autem ego circa foramen, eam rogavi ut mihi diceret causam propter quam secessit quidem a civitate, seipsam autem inclusit monumento. Illa autem, inquit, per foramen est adloquuta, dicens: Quidam, inquit, insano mei amore tenebatur: & ne eum viderer molestia adficere, vel in invidiam vocare, malui me vivam in hoc monumentum inferre, quam offendere animam quae facta est ad Dei imaginem. Quum autem ego ei dixissem: Quomodo ferre potes serva Christi Dei, cum nullo omnino colloqui, sed sola pugnare cum desidia & cogitationibus? mihi respondit, dicens: A mane usque ad horam nonam oro, per horam nens linum. Reliquis autem horis mente revolvo vitam sanctorum Patrum, & Patriarcharum, & certamina beatorum Apostolorum, & Prophetarum, & Martyrum. Postquam autem adventarit vespera, quum Dominum meum glorificavero, cibum panis capio, plurimas horas noctis perseverans in oratione, & finem exspectans quando hinc dissolvar cum spe bona, & adparebo ante faciem Christi Dei. Non praetermittam autem in narratione eos quoque qui ita vixerunt, ut speciem quidem prae se ferrent pietatis ac religionis, sed eam contemnerent: ad laudem quidem eorum qui recte & ex virtute se gerunt, & ut cauti sint & attenti ii qui legunt.

De quadam Virgine quae laborabat amore divitiarum.

CAP. VI.

ERat quaedam Alexandriae virgo solum nomine, habitu quidem humilis, animi autem instituto parca, superba, & insolens & laborans avaritia, auri potius quam Christi amans: ex rebus

γνῶ περὶ τύτυ. κ̀ ἐσημειωσάμην, φησὶ, κ̀ τ̀ ὥραν ϗ τὴν ἡμέραν, ϗ τὴν ἑϐδομάδα, κ̀ τὸν μῆνα· κ̀ εὕρηται ὕτως.

Περὶ Ἀλεξάνδρας.

ΚΕΦ. ε.

ΔΙηγήσατό μοι Δίδυμ☉ ὁ συγγραφεὺς περὶ παιδίσκης τινὸς ὀνόματι Ἀλεξάνδρας. ἥτις καταλείψασα τὴν πόλιν ἐν μνήματι ἑαυτὴν ἐγκαθεῖρξεν, δι᾽ ὀπῆς λαμβάνυσα τὰ τ̀ χρείας, μήτε ἀνδράσι μήτε γυναιξὶ κατ᾽ ὄψιν συντυγχάνυσά ποτε ἐπὶ ἔτη δέκα. τῷ ϗ δεκάτῳ ἔτει 1 κοιμηθεῖσά, φασιν, ἐσχημάτισεν ἑαυτὴν ἡ μακαρίτις, ὡς τὴν ἐν συνηθείᾳ ἀπελθῦσαν καὶ μὴ τυχῦσαν ἀποκρίσεως ἀναγγεῖλαι ἡμῖν, ἀπελθόντες τοίνυν ἡμεῖς, κ̀ ἀποχρίσαντες τ̀ θύραν τῦ μνήματ☉, κ̀ εἰσελθόντες, εὕρομϗ αὐτὴν κοιμηθεῖσαν. ἔλεγϗ ϗ περὶ ταύτης καὶ ἡ τρισμακαρία Μελάνη ἡ Ῥωμαία (περὶ ἧς εἰς τὸν καθήκοντα καιρὸν κ̀ τόπον τὰ περὶ αὐτῆς διηγήσομαι.) ὅτι κατ᾽ ὄψιν μέν, φησι, τ̀ μακαρίαν ταύτην ὐκ ἠδυνήθην θεάσαθαι. περὶ ϗ τὴν ὀπὴν στᾶσα ἐγὼ παρεκάλεσα αὐτὴν εἰπεῖν μοι τὴν αἰτίαν δι᾽ ἣν ἀνεχώρησεν μὲν τῆς πόλεως, ἐγκατέκλεισεν δ᾽ ἑαυτὴν ἐν τῷ μνήματι. ἡ ϗ διὰ τῆς ὀπῆς μοι ἐφθέγγετο λέγυσα, ὅτι ἐβλάϐη τις τὸν νοῦν εἰς ἐμέ. καὶ ἵνα μὴ δόξω λυπεῖν αὐτὸν, ἢ διαβάλλειν, ᾑρησάμην ζῶσαν ἐμαυτὴν εἰς τὸ μνῆμα τῦτο εἰσαγαγεῖν, ἢ σκανδαλίσαι ψυχὴν κατ᾽ εἰκόνα Θεῦ ποιηθεῖσαν. ἐμῦ ϗ εἰρηκυίας αὐτῇ. πῶς διακαρτερεῖς δύλη Χριςῦ τὸ παράπαν μηδενὶ συντυχῦσα, ἀλλὰ μόνον πυκτεύυσα τῇ ἀκηδίᾳ κ̀ τοῖς λογισμοῖς. ἡ ϗ ἀπεκρίνατο ἀπὸ πρωῒ ἕως ὥρας ἐννάτης εὔχομαι, καθ᾽ ὥραν νήθυσα λίνον. τὰς δὲ ὑπολοίπυς ὥρας περιέρχομαι τῷ νῷ τὴν πίςιν τῶν ἁγίων πατέρων ϗ πατριαρχῶν, κ̀ τὺς ἄθλυς τῶν μακαρίων ἀποςόλων, κ̀ προφητῶν, κ̀ μαρτύρων. τ̀ ϗ ἑσπέρας καταλαβύσης, δοξολογήσασά μυ τὸν δεσπότην, ἐσθίω μυ τὸν ψωμὸν, τὰς πάσας ὥρας τ̀ νυκτὸς προσκαρτερῦσά μυ τῇ δεήσει. κ̀ τὸ τέλ☉ ἐκδεχομένη μυ ποτὲ ἀναλύσω ἐντεῦθεν μετ᾽ ἐλπίδων χρηςῶν, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τῦ Χριςοῦ. οὐ παραλείψω δὲ ἐν τῷ διηγήματι κ̀ τὺς ἐν προσχήματι θεοσεβείας ἐν καταφρονήσει βεβιωκότας, εἰς ἔπαινον τῶν κατωρθοκότων τὴν ἀρετὴν, ἀσφάλειαν δὲ καὶ παραφυλακὴν τῶν ἐντυγχανόντων.

Περὶ τῆς φιλαργύρυ παρθένου.

ΚΕΦ. ϛ´.

ΠΑρθέν☉ τίς γέγονεν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ὀνόματι μόνον. τῷ μὲν σχήματι δῆθεν ταπεινὴ, τῇ δὲ προαιρέσει φειδωλὸς, σοϐαρὴ, κ̀ φιλόπλυτ☉ εἰς ἄγαν ἐν χρήμασιν. φιλόχρυσ☉

1 τῷ δὲ δεκάτῳ ἔτει) In Gentiani codice videtur fuisse. τῷ δωδεκάτῳ ἔτει.

(a) Idem Alexandrinum decus, oraculum sui temporis theologorum Didymus, a pueritia caecus, quum elementa prima ei discenda essent, tantum auditione profecit celeritate ingenii, ut poeticam, oratoriam, philosophica, & quod pene incredibile, Mathematicarum artium obscura, & theorematum speculationumque arcana exactissime addisceret. Et quum caecus esset litterarum notitiam manuum contrectatione adsecutus esse dicitur. Nam earum formas in tabella altius exsculptas, saepius tangendo adgnovit. *Nicephorus lib. 9. cap. 17.*

σος μᾶλλον ἢ φιλόχριστος. μηδέποτε προϊεμένη τῶν ἑαυτῆς τι, μὴ ξένῳ, μὴ πενομένῳ, μὴ ἀγχομένῳ, μὴ μοναχῷ, μὴ παρθένῳ, μὴ ἐκκλησίᾳ ὀβολὸν ἕνα. αὕτη πολλαῖς νουθεσίαις τῶν ἁγίων πατέρων οὐκ ἀπεσκευάζετο τὴν ὕλην τοῦ πλούτου. ὑπῆρχε δὲ ταύτῃ καὶ γένος, ἐν οἷς τεκνοποιεῖται θυγατέρα ἀδελφῆς ἰδίας, ᾗ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπηγγέλλετο ταύτῃ τοῦ οὐρανίου πόθου 1 αὕτη ἐκπεσοῦσα. εἶδος γάρ ἐστι καὶ τοῦτο ἓν τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου, ἐν προσχήματι φιλοσυγγενείας τὴν πλεονεξίαν ὠδίνειν παρασκευάζοντος. ὅτι γὰρ αὐτῷ οὐ μέλλει γένους 2, δῆλον ἐντεῦθεν. ἀδελφοκτονεῖν γάρ, καὶ μητροκτονεῖν, καὶ πατροκτονεῖν αὐτὸς ἐξεδίδαξεν. καὶ τοῦτο ταῖς θείαις γραφαῖς ὡμολόγηται. ἀλλὰ κἂν δόξῃ συγγενῶν κηδεμονίαν ἐντιθέναι τισίν, οὐκ εἰς εὔνοιαν ἐκείνων τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ τὴν ψυχὴν ἄδικον ἐξασκῆσαι τινῶν, σαφῶς αὐτὸς εἰδὼς τὴν ἀπόφασιν, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν, δύναται δέ τις συνέσει πνευματικῇ καὶ θείῳ πόθῳ κινούμενος, μήτε τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἀμελεῖν, καὶ τοῖς συγγένεσιν ἐπικουρεῖν, εἰ ἄρα λίποιντο, καὶ διαφόρους παρέχειν παραμυθίας. ὅταν δέ τις ὅλην τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ καταπατήσῃ κηδεμονίᾳ συγγενῶν, ὑποπίπτει νόμῳ, ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λογιζόμενος. ᾄδει δὲ καὶ ὁ ἱεροψάλτης Δαβὶδ περὶ τῶν τῆς ψυχῆς φροντιζόντων ἐν φόβῳ Θεοῦ λέγων. ὅτι τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ κυρίου; ἀντὶ τοῦ σπανίως 3. ἢ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ; ἀθῷος χερσὶ, καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ ὃς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. ἐκεῖνοι γὰρ ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν λαμβάνουσιν, οἱ νομίζοντες αὐτὴν τῷ σαρκίῳ τούτῳ συνδιαλύεσθαι, οἱ τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν ἀμελοῦντες.

Περὶ Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου.

ΚΕΦ. ζ.

Ταύτην τὴν παρθένον τὴν τῷ ὀνόματι μόνῳ τὴν ἐπωνυμίαν κεκτημένην, τοῖς δὲ τρόποις τῆς ἀσκήσεως ἀπεξενωμένην, τὸ δὴ λεγόμενον, θελήσας φλεβοτομῆσαι εἰς κουφισμὸν τῆς πλεονεξίας ὁ ἁγιώτατος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος, καὶ ἀφηγούμενος τοῦ πτωχείου τῶν λελωβημένων, σοφίζεται δρᾶμα τοιοῦτον. ἦν γὰρ ἐν νεότητι αὐτοῦ λιθουργὸς, ὃν λέγουσι καβιδάριον 4. καὶ ἀπελθὼν λέγει αὐτῇ. λίθοι ἀναγκαῖοι σμάραγδοι καὶ ὑάκινθοι ἐμπεπτώκασί μοι. καὶ εἴτε κλεψιμαῖοι ἢ ἐμπορικοὶ εἰπεῖν οὐκ ἔχω. τιμῇ οὐχ ὑποβάλλονται, ὑπὲρ διατίμησιν ὄντες. πιπράσκει δὲ αὐτοὺς πεντακοσίων νομισμάτων ὁ ἔχων. ἐὰν οὖν δόξῃ σοι αὐτοὺς λαβεῖν, δὸς τὰ πεντακόσια νομίσματα. τοῖς δὲ λοιποῖς χρήσασθαι εἰς κατασκευὴν κόσμου ποικίλην τῆς ἀδελφιδῆς σου. ἐκκρεμαμένη δὲ ἡ λεγομένη παρθένος πάσῃ ψήφῳ τῇ κόρῃ, δελεάζεται τῇ φιλοκοσμίᾳ ταύτης, καὶ πίπτει αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας. καὶ λέγει αὐτῷ. δέομαί σου, μή τις αὐτοὺς λάβῃ. προτρέπεται οὖν ταύτην ὁ ἅγιος, λέγων· ὅτι παραγενοῦ ἕως τῆς οἰκίας μου, καὶ βλέπε αὐτούς. ἡ δὲ οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ προσρίπτει αὐτῷ τὰ πεντακόσια νομίσματα λέγουσα. δέομαί σου.

bus suis nulli unquam exhibens, non hospiti, non pauperi aut adflicto, non monacho, non virgini, non Ecclesiae vel obolum unum. Ea multis sanctorum Patrum admonitionibus incitata, non repellebat grave pondus divitiarum. Erat autem ei quoque genus, ex quo sororis suae filiam in filiam adoptaverat: cui noctu & diu sua pollicebatur: quum ipsa excidisset ab opibus caelestibus. Nam haec quoque est una species fraudis diaboli, qui praetextu amoris in cognatos, efficit ut nascatur avaritia. Nam quod ei nulla sit cura generis hinc patet. Ipse enim docuit, & fratrem, & matrem, & patrem occidere. Idque est ex Scripturis extra controversiam. Sed *Deuteron. cap. 12.* etsi videatur nonnullis curam cognatorum inserere, non hoc facit quod illis bene velit, sed ut eorum qui ei parent, animam aperte exerceat ad iniustitiam, quum ipse sciat latam sententiam, quae dicit: *Iniusti regnum Dei non possidebunt.* *1. Cor. 6.* Potest autem aliquis & spiritali motus intelligentia, & divino desiderio, neque suam negligere animam, & cognatis opem ferre, si quid eis defuerit. Quando autem quis ita totam suam instituit animam, ut ea despiciatur & obruatur prae cura cognatorum, is incidit in legem, ut qui suam pro vano aestimet animam. Canit autem David quoque sacer psalmographus de iis, qui animae curam gerunt in timore Dei, dicens. *Quis adscendet in montem Domini?* Pro eo quod est, Rarus: *Aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam.* *Psal. 23.* Illi enim animam suam in vano accipiunt, qui existimant eam dissolvi una cum hac caruncula: qui virtutes spiritales negligunt.

De Macario Presbytero.

CAP. VII.

Hvic virgini, quae solo nomine sibi paraverat adpellationem, moribus autem erat aliena ab exercitatione, quum venam, ut dicitur, vellet incidere ad levandam avaritiam, sanctissimus Macarius Presbyter & praefectus Ptochotrophii eorum qui sunt corpore mutilati, talem actum excogitat. Erat enim a iuventute lapidarius. Ad eam autem accedens dicit: In me inciderunt pulcrae gemmae, smaragdi, & hyacinthi: nec scio an sint furtivi, an alicuius mercatoris. Non constituitur enim eis pretium, quum aestimationem superent. Qui habet autem, vendit eas quingentis solidis. Si ergo tibi visum fuerit eas accipere, da quingentos solidos, potes ex una gemma accipere quingentos, reliquis autem uti ad variandum mundum filiae tuae sororis. Quum autem, quae dicebatur virgo, tota penderet a puella; inescatur eius ornandae cupiditate: & procidit ad eius pedes, & dixit: Rogo te ne quis alius eas accipiat. Eam ergo adhortatur Sanctus dicens: Veni usque ad domum meam, & eas adspice. Illa autem noluit, sed ei praebet quingentos solidos,

1 τοῦ οὐρανίου πόθου) In Gentiani codice videtur fuisse, τοῦ οὐρανίου πλούτου.
2 οὐ μέλλει γένους) Scrib. οὐ μέλει γ.
3 ἀντὶ τοῦ σπανίως) Scrib. ἀ. τ. σπάνιος.
4 ὃν λέγουσι καβιδάριον) Vide Glossarium nostrum.

lidos, dicens: Rogo te, ipse eas, ut vis cape. Nolo enim videre hominem qui eas vendit. Quum autem quingentos solidos ab ea accepisset S. Macarius, dat eos solidos ad usum Ptochotrophii. Quum autem multum tempus praeteriisset; quoniam magna erat existimatione apud Alexandrinos vir ille, utpote summe pius ac misericors (vixit autem ad centum usque annos, cuius tempore nos quoque fuimus) verebatur eum admonere. Tamdem quum eum invenisset in Ecclesia, dicit ei: Rogo te quid iubes de lapidibus pro quibus dedimus solidos quingentos. Ille ei respondit dicens: A quo die mihi dedisti aurum, eos impendi in pretium gemmarum, & si velis eas videre, veni in hospitium meum. Illic enim sitae sunt gemmae, & vide. Quod si tibi non placeant, tolle aurum tuum. Venit autem illa lubentissime. Habebat autem Ptochotrophium, in superiori quidem parte mulieres, in inferiori autem viros. Quum ea autem accessisset, introducit eam in vestibulum, & dicit ei sanctus Macarius: Quid vis primum videre, hyacinthos an smaragdos? Ea vero illi dicit: Quod tibi videtur. Ille vero eam ducit in partem superiorem, & ostendit ei mulieres mancas, ac mutilatas, & orbatas oculis, & dicit ei: Ecce hyacinthi. Deinde deducit eam in partem inferiorem, & ostendit ei viros, dicens: Ecce smaragdi, & existimo non inveniri his pretiosiores. Quod si tibi non placeant, accipe aurum tuum. His ergo sic gestis, pudore adfecta virgo exiit, & domum reversa magnum accepit dolorem, quod hanc rem ex Deo non fecisset, sed adducta necessitate. Postea autem gratias egit Presbytero, quum puella, cuius curam gerebat, post nuptias mortua esset sine liberis: ipsaque deinceps facultates suas in rectos usus expendit.

De iis qui in monte Nitriae.

CAP. VIII.

Niceph. lib. 11. c. 37. Sozom. l. 6. c. 29. Niceph. lib 11. c. 38.

QVum ego cum multis Sanctis essem congressus, & versatus tres annos in monasteriis quae sunt circa Alexandriam, & mansissem cum magnis studiosissimisque & optimis viris circiter bis mille, omni virtute ornatis: illinc recedens veni in monte Nitriae. Inter hunc montem autem & Alexandriam positus est lacus, qui dicitur Maria. Is autem continet ad millia septuaginta. Quem quum transmisissem, per diem unum & dimidium, veni in montem ad partem meridionalem. In quo monte sita est ingens solitudo, quae pertinet usque ad AEthiopiam & Mazicas & Mauritaniam. In eo autem habitant ad

ὡς θέλεις λάβε αὐτούς. ἐγὼ γὰρ οὐ θέλω ἰδεῖν τὸν ἄνθρωπον τὸν πιπράσκοντα αὐτούς. λαβὼν οὖν τὰ πεντακόσια νομίσματα παρ' αὐτῆς ὁ ἅγιος Μακάριος, δίδωσι ταῦτα εἰς τὰς χρείας τοῦ πτωχείου. χρόνου δὲ παρελθόντος, ἐπειδὴ μεγάλην ὑπόληψιν εἶχεν ὁ ἀνὴρ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ εἰς ἄκρον φιλόθεος ὢν καὶ ἐλεήμων πρεσβύτης. ἤκμασεν γὰρ μέχρι τῶν ἑκατὸν ἐτῶν, ᾧ συνεχρονίσαμεν καὶ ἡμεῖς, ηὐλαβεῖτο αὐτὸν ὑπομνῆσαι. τέλος εὑροῦσα αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. λέγει αὐτῷ. δέομαί σου. τί λέγεις περὶ τῶν λίθων ἐκείνων, ὧν δεδώκαμεν τὰ πεντακόσια νομίσματα; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο λέγων αὐτῇ. ἀφ' ἧς ἡμέρας δέδωκάς μοι τὸν χρυσὸν, κατέβαλον αὐτὸν εἰς τὴν τιμὴν τῶν λίθων. καὶ εἰ βούλει ἰδεῖν αὐτοὺς, ἐλθὲ ἐν τῷ ὁσπιτίῳ μου. ἐκεῖ γὰρ κεῖνται οἱ λίθοι, καὶ βλέπε ἐὰν σοι ἀρέσωσιν, ἐπεὶ αἶρης σου τὸν χρυσόν. ἦλθεν δὲ ἐκείνη ἀσμενεστάτη. ἦν δὲ τὸ πτωχεῖον, εἰς μὲν τὰ ἀνάγκαια ἔχον τὰς γυναῖκας. εἰς δὲ τὰ κατάγαια τοὺς ἄνδρας. παραγενομένης δὲ αὐτῆς, εἰσάγει αὐτὴν εἰς τὸν πυλῶνα, καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἅγιος. τί θέλεις πρῶτον ἰδεῖν, τοὺς ὑακίνθους, ἢ τοὺς σμαράγδους; λέγει αὐτῷ, ὃ δοκεῖ σοι. ὡς δὲ ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὰ ἀνάγαια, καὶ δείκνυσιν αὐτῇ ἠκρωτηριασμένας γυναῖκας λελωβημένας ὄψεις ἐχούσας, καὶ λέγει αὐτῇ. ἰδοὺ οἱ ὑάκινθοι. εἶτα κατάγει αὐτὴν εἰς τὰ κατάγαια, καὶ δείκνυσιν αὐτῇ τοὺς ἄνδρας, εἰπών. ἰδοὺ οἱ σμάραγδοι. καὶ νομίζω τούτων τιμιωτέρους μὴ εὑρεθῆναι. ἐὰν οὖν σοι ἀρέσκωσιν, ἐπεὶ λάβε σου τὸν χρυσόν. τούτων τοίνυν οὕτως γεγονότων διατραπεῖσα ἡ παρθένος ἐξῆλθεν, καὶ ἀπελθοῦσα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἑαυτῆς ἀπὸ πολλῆς λύπης ἐνόσησεν. ὅτι οὐ κατὰ θεὸν τοῦτο ἐποίησεν τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναγκαστῶς. εἰς ὕστερον δὲ ηὐχαρίστησεν τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς κόρης ἧς ἐφρόντιζεν μετὰ γάμον ἀτέκνου τελευτησάσης. καὶ λοιπὸν ταύτης εἰς δέον καταχρησαμένης τῷ βίῳ.

Περὶ τῶν ἐν τῇ Νιτρίᾳ.

ΚΕΦ. η.

ΣΥντετυχηκὼς οὖν πολλοῖς τῶν ἁγίων ἐγὼ, καὶ ἐνδιατρίψας τοῖς περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν μοναστηρίοις ἐπὶ ἔτη τρία, καὶ συνδιατρίψας καλλίστοις καὶ σπουδαιοτάτοις μεγάλοις ἀνδράσιν ὡς δισχιλίοις 1, πάσῃ ἀρετῇ κεκοσμημένοις. ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν ἦλθον ἐπὶ τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας 2. μεταξὺ δὲ τοῦ ὄρους τούτου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας λίμνη κεῖται, ἡ καλουμένη Μαρία 3. κατέχει δὲ αὕτη ἐπὶ μίλια ἑβδομήκοντα. ἣν διαπλεύσας διὰ μιᾶς καὶ ἡμισίας ἡμέρας ἦλθον εἰς τὸ ὄρος ἐπὶ τὸ μέρος τῆς μεσημβρίας. ᾧ ὄρει παράκειται ἡ πανέρημος παρατείνουσα ἕως Αἰθιοπίας καὶ τῶν Μαζίκων 4 καὶ τῆς Μαυριτανίας. ἐν ᾧ ὄρει οἰκοῦσιν

---

1 *ἀνδράσιν ὡς δισχιλίοις*) Virorum sanctorum illic cIↄ. cIↄ. Videatur Nicephorus lib. xi. cap. xxxv.

2 *τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας*) Nitria dicta a nitro. Sozomenus lib. vi. cap. xxx. *καλοῦσι δὲ τὸν χῶρον τοῦτον Νιτρίαν, καθότι κώμη τίς ἐστιν ὅμορος, ἐν ᾗ τὸ νίτρον συλλέγουσιν*. Vide Nicephorus lib. xi. cap. xxxviii. Corrigendus Freculphus Chron. Tom. ii. lib. iv. cap. xviii. *Moses & Beniamin in Nitria*. Hodie perperam editur: *in Nuria*.

3 *λίμνη κεῖται ἡ καλουμένη Μαρία*) Huius lacus meminit quoque Nicephorus lib. xi. cap. xliii. *Insula quaedam est circa Alexandriam, septentrionem versus, ultra lacum qui Maria dicitur sita*. Meminit etiam lib. viii. cap. xli.

4 *καὶ τῶν μαζίκων*) De his populis, eorumque feritate, videndus Cassianus Collat. ii. cap. vi. Meminit eorum etiam Evagrius lib. i. cap. vii. & Ammianus xxix.

σιν ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι, οἵ τινες διαφόρους ἔχουσι πολιτείας, ἕκαστος ὡς δύναται καὶ ὡς βούλεται. ὡς ἐξεῖναι καὶ μόνον μένειν, καὶ δεύτερον, καὶ πολλοστόν. ἐν τούτῳ τῷ ὄρει ἀρτοκοπεῖά ἐστιν ἑπτὰ, ὑπηρετοῦντα κἀκείνοις, καὶ τοῖς εἰς τὴν πανέρημον ἀναχωρηταῖς, ἀνδράσιν οὖσιν ἑξακοσίοις. παροικήσας οὖν ἐγὼ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ ἐνιαυτὸν ὅλον, καὶ πολλὰ ὠφεληθεὶς ἀπὸ τῶν μακαρίων καὶ ὁσίων πατέρων, Ἀρσαισίου τοῦ μεγάλου 1, καὶ Πουτουβαστοῦ 2, καὶ Ἁγίωνος 3, καὶ Χρονίου 4, καὶ Σεραπίωνος. καὶ πολλοῖς διηγήμασιν ἀρχαιοτέρων πνευματικῶν πατέρων παρ' αὐτῶν κεντρωθεὶς, ἦλθον εἰς τὴν ἔρημον τὴν ἐνδοτάτω. ἐν τῷ ὄρει τούτῳ τῆς Νιτρίας ἐκκλησία μία ἐστὶ μεγίστη. ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ τρεῖς φοίνικες ἑστᾶσιν, ἕκαστος ἔχων μάστιγα ἐφ' ἑαυτοῦ κρεμαμένην. καὶ ὁ μέν ἐστιν εἰς ἐπιστροφὴν τῶν μοναχῶν τῶν πταιόντων. ὁ δὲ, εἰς τιμωρίαν λῃστῶν, ἐάν γε ἐμπέσωσι ποτέ. ὁ δὲ, εἰς διόρθωσιν τῶν περιτυγχανόντων καὶ ἐμπεπτωκότων οἵοις δή ποτε σφάλμασιν. ὡς πάντας τοὺς πταίοντας, καὶ διελεγχομένους, καὶ ὑπευθύνους πληγῶν καθεστῶτας, περιλαμβάνειν τὸν φοίνικα, καὶ λαμβάνοντα 5 κατὰ νώτου ῥητὰς οὕτως ἀπολύεσθαι. πρόσκειται δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ξενοδοχεῖον εἰς ὃ τὸν ἀπελθόντα ξένον δεξιοῦνται πάντα τὸν χρόνον, κἂν ἐπὶ διετίαν ἢ τριετίαν μεῖναι θελήσῃ, μέχρις οὗ αὐθαίρετος ἀναχωρῆσαι θελήσῃ. συγχωρήσαντες αὐτῷ ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἐν ἀργίᾳ διάξαι, τὰς λοιπὰς ἡμέρας περισπῶσιν αὐτὸν λοιπὸν ἐν ἔργοις, ἢ ἐν κήπῳ, ἢ ἐν ἀρτοκοπείῳ, ἢ ἐν μαγειρείῳ. εἰ δὲ ἀξιόλογός τις εἴη, διδόασιν αὐτῷ βιβλίον ἀναγινώσκειν. μὴ συγχωρήσαντες αὐτῷ ἕως ἕκτης ὥρας μηδενὶ συντυχεῖν. ἐν ταύτῳ τῷ ὄρει καὶ ἰατροὶ διάγουσι, καὶ πλακουντάριοι. κέχρηνται δὲ καὶ οἴνῳ, καὶ πιπράσκεται οἶνος. πάντες δὲ οὗτοι ὀθόνην ἐργάζονται ταῖς χερσὶν ἑαυτῶν, ὡς εἶναι τοὺς πάντας ἀνενδεεῖς. καὶ τῆς ἑσπέρας καταλαβούσης ἐστὶν ἑστᾶναι καὶ ἀκούειν ἀφ' ἑκάστης μονῆς ὕμνους καὶ ψαλμοὺς τῷ Χριστῷ ᾀδομένους, καὶ προσευχὰς εἰς οὐρανοὺς ἀναπεμπομένας. ὡς νομίσαι τινα μετάρσιον ἐν τῷ τῆς τρυφῆς παραδείσῳ μετοικισθῆναι. τὴν δὲ ἐκκλησίαν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ καταλαμβάνουσι μόνον. ὀκτὼ δέ εἰσιν πρεσβύτεροι ἀφηγούμενος ταύτης τῆς ἐκκλησίας. ἐν ᾗ, μέχρις οὗ ζῇ ὁ πρῶτος πρεσβύτερος, οὐδὲ εἷς τῶν ἄλλων οὐ προσφέρει, οὐ δικάζει, οὐχ

ad quinque millia virorum, qui utuntur vario vitae genere, unusquisque ut potest & vult: adeo ut liceat & solum manere, & cum duobus, & tribus, & cum quo velit numero. In hoc monte sunt septem pistrinae, quae & illis serviunt, & Anachoretis qui sunt in vasta solitudine, viris perfectis, numero sexcentis. Quum ergo toto anno in monte habitassem, apud beatos & sanctos Patres, magnum Arsacium, & Putubastum, & Hagionem & Chronium, & Serapionem; & multis antiquiorum Patrum spiritualibus narrationibus, ab ipsis essem stimulatus: veni in intimam solitudinem. In hoc monte Nitriae una est maxima Ecclesia, & in ipsa Ecclesia, sunt tres palmae, ex quibus unaquaeque habet flagellum subspensum. Et est unum quidem ad castigandos monachos qui delinquunt; alterum vero ad puniendos latrones, si quando inciderint: tertium vero ad corrigendos eos qui forte veniunt, & in aliqua delicta incidunt. Adeo ut quicumque delinquunt, & convincuntur meruisse ut dent poenas, palmam amplectantur, & tergo plagas praefinitas accipiant: & sic dimittantur. Prope Ecclesiam autem positum est Xenodochium, in quo venientem hospitem toto tempore accipiunt, etiam si biennium aut triennium voluerit manere: donec velit sua sponte recedere: permittentes ei una hebdomada manere in otio. Aliis autem diebus deinceps occupant eum in operibus aut in horto, aut in pistrino, aut in coquina. Quod si fuerit quispiam cuius sit habenda ratio, dant ei librum legendum, non permittentes ei ut cum ullo colloquatur usque ad horam sextam. In hoc monte degunt etiam medici & placentarii. Utuntur etiam vino, & vinum illic venditur. Hi autem omnes suis manibus faciunt vestem lineam, adeo ut sint omnes minime egentes. Circa horam autem nonam licet stare & audire in unoquoque monasterio Hymnos & Psalmos Christo canentes, & preces ad Hymnos emittentes, adeo ut existimet quispiam se sublime elatum transmigrasse in Paradisum deliciarum; veniunt autem ad Ecclesiam sabbato solum & dominico. Sunt autem octo Presbyteri, qui praesunt huic Ecclesiae: in qua quamdiu vivit primus Presbyter huius Ecclesiae, nullus alius offert, nec iudicat, nec

Matth. 5.

1 Ἀρσισίου τοῦ μεγάλου) Arsisii mentio est etiam apud Nicephor. lib. XI. cap. XXXVII. *Arsesius autem iuvenibus lapsis delicti gratiam faciebat, aetate autem & virtute provectiores excommunicabat*. Corrigendus est Socrates lib. IV. cap. XXII. Ἀρσήσιος ἀλλ' ὅς τοὺς νέους πταίσαντας οὐκ ἀφώριζεν, ἀλλὰ τοὺς προκόψαντας. Hodie editur, Ἀρσένιος. Meminit quoque eius Sozomenus lib. VI. cap. XXIX. Alius ab hoc fuit Arsenius, qui Arcadio & Honorio praefectus mox Scetin se conferens vitam illic solitariam est amplexus. De quo Cedrenus, Zonaras Annal. III. Michael Glycas IV. & Ioannes Geometra in Paradiso, Epigramm. IX. X. XI. & Ioannes Scholasticus Clim. cap XXVII. Corrigendus vero Hieronymus in Praefatione ad Pachomii Regulam. *Qui ignorarent AEgyptiacum Graecumque sermonem, quo Pachomii, & Theodori, & Arsesii praecepta conscripta sunt*. Hodie editur: & *Orsiesii*.

2 καὶ Πουτουβαστοῦ) Ita Nicephoro quoque nominatur, & Sozomeno. In codice Herveti videtur fuisse, Πουτουφάστου.

3 καὶ Ἁγίωνος) Scrib. καὶ Ἀρσίωνος. Arsion dicebatur hic monachus. Vide Nicephorus lib. XI. cap. XXXVIII. Sozom. lib. VI. cap. XXIX. Ioanni Geometrae Ἀσίων dicitur, Epigramm. LXXVIII.

4 καὶ Χρονίου) Scrib. καὶ Κρονίου. Mentio eius frequens infra capp. περὶ Εὐλογίου, &, περὶ Παύλου τοῦ ἁπλοῦ. Dicitur Κρονίων Nicephoro, & Sozomeno locis citatis. Corrigendus Ioannes Geometra Epigr. LI.

Διατὶ παρὰ ξενίῃ κληθεὶς κατέβαινε Κρονίων. Hodie editur, κατέβαινε Καρίων. transpositis leviter litteris, & mutato ο in α.

5 καὶ λαμβάνοντα) Scrib. καὶ λαμβάνοντας.

nec habet sermonem: sed tacite solum cum eo sedent.

οὐχ ὁμιλεῖ, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ αὐτῷ συγκαθέζονται μόνον.

De Arsisio.

CAP. IX.

HIC magnus Arsisius, & alii multi cum eo senes quos nos vidimus, fuerunt aequales tempore, magno Antonio. Atque mihi quidem narravit hic magnus Arsisius, se Amon quoque vidisse Nitriotem, cuius animam vidit adsumi Antonius ab Angelis, & in caelum deduci. Is dicebat se etiam Pachomium vidisse Tabennesiotem, virum Prophetam, ter mille virorum Archimandritam: cuius narrabo postea virtutes.

Περὶ Ἀρσισίου.

ΚΕΦ. θ'.

ΟὙΤΟΣ ὁ μέγας Ἀρσίσιος 1. καὶ ἄλλοι πολλοὶ γέροντες τῶν ἁγίων, οἱ σὺν αὐτῷ, οὓς ἡμεῖς ἑωράκαμεν, σύγχρονοι ἦσαν τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου. ἐν οἷς διηγεῖτο οὗτος αὐτὸς ὁ μέγας Ἀρσίσιος καὶ τὸν Ἀμοῦν εἰδέναι τὸν Νιτριώτην, οὗ τὴν ψυχὴν 2 εἶδεν ἀναλαμβανομένην ὑπὸ ἀγγέλων ὁ μέγας Ἀντώνιος. καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναγομένην, ἔλεγεν δὲ οὗτος καὶ Παχώμιον εἰδέναι τὸν Ταβεννησιώτην, ἄνδρα προφητικὸν χάρισμα ἐσχηκότα, ἀρχιμανδρίτην γεγονότα ἀνδρῶν τρισχιλίων, περὶ οὗ εἰς ὕστερον τὰς ἀρετὰς διηγήσομαι.

De Amon.

CAP. X.

Cassiodor. l. 1. c. 11.

DIcebatur autem Amon hoc modo vixisse. Quum esset, inquit, parentibus orbatus, adolescens circiter viginti duos annos natus, vi a suo patruo mulieri iunctus est matrimonio: & quum non posset resistere necessitati quam ei adferebat patruus, visum est ei & corona redimiri, & sedere in thalamo, & omnia substinere quae fiunt in matrimonio. Postquam autem omnes essent egressi, qui in thalamo & lecto dormituros collocaverant, surgit beatus Amon, & claudit fores: & sedens vocat beatam & germanam suam coniugem, & ei dicit: Adesdum domina & soror; deinde rem tibi narrabo. Hoc quo coniuncti sumus matrimonium, nihil habet eximium. Recte ergo faciemus si ab hinc unusquisque nostrum seorsum dormierit, ut Christo placeamus, intactam nostram reddentes virginitatem. Et cum e sinu suo parvum libellum protulisset, tamquam ex persona Apostoli & Servatoris, legebat puellae, quae erat ignara litterarum, plurimam lectionis partem, adiiciens ex sua divinitus inspirata doctrina; & in vita, in virginitate & castitate degenda eam instituens. Quo factum est ut illa Christi gratia repleta, diceret: Ego quoque, Domine mi, persuasum habeo fore ut castam vitam libenter agam: & si quid iubes hoc deinceps faciam. Ille vero: Ego, inquit, iubeo, & rogo ut unusquisque nostrum seorsum maneat. Ea vero hoc non tulit, dicens: Maneamus in ca-

Περὶ Ἀμοῦν.

ΚΕΦ. ι.

ΟὙΤΟΣ ἔλεγεν καὶ τὸν Ἀμοῦν τοιούτῳ τρόπῳ βεβιωκέναι 3. ὀρφανὸς φησιν ὑπάρχων 4 νεανίσκος ὡς ἐτῶν εἴκοσι δύο, βίᾳ παρὰ τοῦ ἰδίου θείου γυναικὶ συνεζεύχθη. καὶ μὴ δυνηθεὶς ἀντιστῆναι τῇ τοῦ θείου ἀνάγκῃ, ἔδοξεν καὶ στεφανοῦσθαι, καὶ ἐν παστῷ καθέζεσθαι, καὶ πάντα μεμηνηκέναι κατὰ τὸν γάμον. μετὰ δὲ τὸ ἐξελθεῖν πάντας κοιμήσαντας αὐτοὺς ἐν τῷ παστῷ καὶ τῇ κλίνῃ, ἀναστὰς ὁ μακάριος Ἀμοῦν ἀποκλείει τὴν θύραν, καὶ καθίσας προσκαλεῖται τὴν μακαρίαν αὐτοῦ καὶ γνησίαν σύζυγον, καὶ λέγει αὐτῇ. δεῦρο δὴ κυρία καὶ ἀδελφή, λοιπὸν διηγήσομαί σοι τὸ πρᾶγμα, ὁ γάμος ὃν ἐγαμήσαμεν οὗτός ἐστιν περισσὸν ἔχων οὐδέν. καλῶς οὖν ποιήσωμεν ἡμεῖς, ἐὰν ἀπὸ τοῦ νῦν ἕκαστος ἡμῶν κατ' ἰδίαν καθευδήσῃ, ἵνα καὶ τῷ Χριστῷ λοιπὸν ἀρέσωμεν, ἐκτελέσαντες ἄθικτον ἡμῶν τὴν παρθενείαν. καὶ ἐξενεγκὼν ἐκ τοῦ κόλπου βιβλίον γεγραμμένον ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἀποστόλου καὶ τοῦ σωτῆρος ἀνεγίνωσκεν τῇ κόρῃ ἀπείρῳ οὔσῃ γραφῶν. τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἀναγνώσεως προστιθεὶς ἀπὸ τῆς ἰδίας θεοπνεύστου διανοίας, τὸν περὶ παρθενείας καὶ ἁγνείας εἰσηγούμενος αὐτῇ βίον, ὡς τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ πληροφορηθεῖσαν ἐκείνην εἰπεῖν. κἀγὼ πέπεισμαι κύριέ μου τὸν ἁγνὸν βίον ἡδέως βιοῦσα. καὶ εἴ τι κελεύεις τοῦτο ποιήσω λοιπόν. ὁ δέ, τοῦτο κελεύω, φησί, καὶ παρακαλῶ, ἵνα ἕκαστος ἡμῶν ἀπὸ τοῦ νῦν κατ' ἰδίαν μένῃ. ἡ δὲ οὐκ

---

1 ὁ μέγας Ἀρσίσιος) De hoc paullo ante adnotavimus.

2 οὗ τὴν ψυχὴν) Animam huius viri ab angelis adsumtam vidit Antonius. Athanasius etiam commemorat in eius vita. Καὶ ἔγνωσαν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῇ ὥρᾳ κεκοιμῆσθαι τὸν Ἀμοῦν, ἐν ᾗ τὴν ψυχὴν εἶδεν ἀναφερομένην ὁ γέρων αὐτοῦ. Et paullo ante. Εἶδεν ἐν τῷ ὄρει ἀναγόμενόν τινα, πολλήν τε τῶν ἀπαντώντων γενομένην τὴν χαράν. εἶτα θαυμάζων καὶ μακαρίζων τὸν τοιοῦτον χορὸν, εὔχετο μαθεῖν τί ἂν εἴη τοῦτο. καὶ εὐθὺς ἦλθεν αὐτῷ φωνή. ταύτην εἶναι τοῦ Ἀμοῦν τὴν ψυχήν. Socrates lib. IV. cap. XXII. Τούτου τοῦ Ἀμοῦν τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἀναλαμβανο- A μένην ὑπὸ ἀγγέλων ὁ κατ' αὐτὸν βιώσας Ἀντώνιος ἐθεάσατο. Eadem narrat Suidas quoque in Ἀμοῦς.

3 ἔλεγεν καὶ τὸν Ἀμοῦν τοιούτῳ τρόπῳ βεβιωκέναι) Huius meminit etiam Synesius in Dione. ὁποῖος Ἀμοῦς ὁ Αἰγύπτιος οὐκ ἐξεῦρεν, ἀλλ' ἔκρινε χρείαν γραμμάτων. Et exstat ad eumdem epistola Athanasii. Ruffino *Ammon* dicitur, lib. de Vitis Patrum cap. VIII. ut & Sidonio Carm. XVI.

4 ὀρφανός φησιν ὑπάρχων) Eadem a Suida referuntur in Ἀμοῦς, & Nicephoro lib. VIII. cap. XLI. item Socrate lib. IV. cap. XXII.

οὐκ ἠνέσχετο εἰποῦσα. ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ μένωμεν, ἐν διαφόροις δὲ κλίναις. ζήσας οὖν μετ' αὐτῆς ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ ἔτη δέκα ὀκτὼ, διὰ πάσης ἡμέρας ἐσχόλαζεν ἐν τῷ κήπῳ, καὶ τῷ βαλσαμῶνι, βαλσαμουργὸς γὰρ ἦν. ἥτις βάλσαμος ἀμπέλου δίκην φυτεύεται, γεωργουμένη καὶ κλαδευομένη, πολὺν ἔχουσα πόνον. ἑσπέρας οὖν εἰσερχόμενος εἰς τὸν οἶκον, καὶ ποιῶν εὐχὰς, ἤσθιεν μετ' αὐτῆς. καὶ πάλιν νυκτερινὰς ποιῶν εὐχὰς, καὶ συνάξεις, ὑπὸ βαθὺν ὄρθρον ἀπίει εἰς τὸν κῆπον. τούτων οὕτως ἐπιτελουμένων, καὶ ἀμφοτέρων εἰς ἀπάθειαν ἐληλακότων, ἐνήργησαν αἱ εὐχαὶ τοῦ ἁγίου Α'μοῦν, καὶ λέγει αὐτῷ τὰ τελευταῖα ἡ μακαρῖτις ἐκείνη. ἔχω σοι τὶ εἰπεῖν κύριέ μου. ἵνα ἄν μου ἀκούσης, πληροφορηθῶ ὅτι ὄντως κατὰ θεὸν ἀγαπᾷς με. λέγει αὐτῇ. εἰπὲ ὃ βούλει. λέγει αὐτῷ. δίκαιόν ἐστι πρᾶγμα ἄνδρα σε ὄντα θεοσεβῆ καὶ δικαιοσύνην ἀσκοῦντα, ὁμοίως δὲ καὶ ἐμὲ ἐζηλωκυῖαν τὴν αὐτήν σοι ὁδὸν κατ' ἰδίαν μένειν, καὶ πολλοὺς ὠφελεῖσθαι. ἄτοπον γάρ ἐστι δι' ἐμὲ κρύπτεσθαί σου τὴν τοσαύτην καὶ τοιαύτην ἀρετὴν τῆς φιλοσοφίας, συνοικοῦντα μοι διὰ τὸν κύριον ἐν ἁγνείᾳ. ὁ δὲ εὐχαριστήσας αὐτῇ, καὶ δεδωκὼς δόξαν τῷ θεῷ, λέγει αὐτῇ. καλῶς σοι ἔδοξεν κυρία καὶ ἀδελφή. καὶ εἰ τοῦτό σοι ἀρέσκει, ἔχε σὺ τοῦτον τὸν οἶκον, ἐγὼ δὲ ἀπελθὼν ποιήσω μοι ἕτερον οἶκον. καὶ ἐξελθὼν ἀπ' αὐτῆς εἰσῆλθεν ἐνδότερον τοῦ τῆς Νιτρίας ὄρους. οὔπω γὰρ ἦν ἐκεῖ τότε συνεχῆ μοναστήρια. οἰκοδομεῖ ἑαυτῷ δύο θόλους κελλίων, καὶ βιώσας ἄλλα εἴκοσι καὶ δύο ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κατορθώσας εἰς ἄκρον τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετὴν ἐν τῷ μονήρει βίῳ ἐτελεύτησεν. μᾶλλον δὲ ἐκοιμήθη ὁ ἅγιος Α'μοῦν ἐτῶν ἑξήκοντα δύο. δὶς τοῦ ἔτους ὁρῶν τὴν μακαρίαν σύμβιον αὐτοῦ * * *

eadem domo, sed in diversis lectis. Vivens ergo cum ea decem & octo annos in iisdem aedibus, toto die vacabat horto & balsameto. Operabatur enim balsamum: quae balsamus instar vitis plantatur, ut in qua colenda & amputanda multum laboris ponatur. Vespere ergo domum ingrediens, & faciens orationes, cum ea comedebat. Et rursus nocturnas preces fundens & synaxin peragens, summo mane ibat in hortum. Quum haec si fierent, & pervenisset uterque ad impatibilitatem, vim & efficaciam habuere preces Amonis. Postremo autem ei dicit illa beata: Est aliquid quod tibi dicam, Domine mi, ut, si me audieris, mihi plane constabit, quod vere ex Deo me diligas. Is vero ei dicit: Dic quod velis. Ea vero dicit illi: AEquum est ut tu qui es vir pius & religiosus, & exerces iustitiam, & similiter ego quae eamdem viam instituti sunt sequuta, seorsum maneamus, & multi ex eo capiant utilitatem. Non par est enim ut propter me tanta & talis occultetur tua virtus philosophiae, qui mecum propter Christum cohabitas in castitate. Is vero quum ei gratias egisset, & gloriam Deo dedisset, ei dicit: Recte tibi visum est domina & soror, & si hoc tibi placet, tu habeto hanc domum: ego vero abibo, & aliam mihi domum faciam. Qui quum ab ea esset egressus, ingressus est in interiora montis Nitriae. Nondum enim tunc illic erant frequentia monasteria: & sibi fecit duos cellarum tholos. Et quum vixisset alios viginti duos annos, & recte summam exercitationis virtutem exercuisset, in vita obiit monastica, vel potius translatus est sanctus Amon, natus sexaginta duos annos: bis in anno videns beatam vitae suae consortem. Quum iis ergo solus esset in Nitriis, ferunt ad eum puerum rabie exagitatum, vinctum catenis. Canis enim rabiosus mordendo illi rabiem dederat. Seipsum ergo totum laniabat, ut qui intolerabilem morbum ferre non posset. Postquam ergo vidit eius parentes ad supplicandum procedentes: Quid mihi, inquit, labores exhibetis o homines, ea petentes quae mea merita superant, quum in vestris manibus praesto sit auxilium? Reddite enim viduae bovem quem clanculum occidistis: & sanus reddetur vobis puer. Illi vero quum convicti essent, laeti fecerunt quae iussa fuerant: & eo orante puer sanus evasit. Accesserunt autem alii eius visendi gratia. Ad quos dixit vir sanctus, tentandi eorum animam gratia: Adferte ad me dolium unum, ut habeam satis aquae ad eos qui veniunt excipiendos. Ii autem promiserunt seipsos adlaturos Quum autem alterum poenituisset, ubi in vicum venisset, dicit alteri: Nolo occidere camelum, neque ei dolium imponere, ne moriatur. His auditis, alius, suis iunctis asinis, magno labore dolium sursum portavit. Praeveniens autem Amon ei dixit: Quid quod socii tui camelus est mortuus, interim dum huc venisti? Is autem reversus invenit eum a lupis devoratum. Multa quoque alia hic vir fecit. Hoc autem miraculum narravit B. Athanasius Alexandriae Episcopus, scribens in vita Antonii, quod quum aliquando monachi ad ipsum missi essent ab Antonio, erat enim in interiori solitudine Antonius, quum ad ipsum venissent, surrexit senex, & ambulabat cum eis: & quum esset transiturus Lycum fluvium, cum eius discipulo Theodoro, verebatur exsui, ne seipsum videret aliquando nudum: & interea dum de ea re dissereret, inventus est trans fluvium, ut qui absque cymba in ecstasi traiecisset, translatus ab Angelo. Fratres autem naratu transmiserunt. Postquam autem accessit ad Antonium, pri-

Niceph. lib. 13. c. 34.

* * * * * * * τούτου θαῦμα διηγήσατο ὁ μακάριος Α'θανάσιος 1 ὁ ἐπίσκοπος Α'λεξανδρείας, γράψας εἰς τὸν περὶ Α'ντωνίου βίον. ὅτι παρέρχεσθαί ποτε μέλλων τὸν Λύκον ποταμὸν ἅμα Θεοδώρῳ μαθητῇ αὐτοῦ, εὐλαβεῖτο ἀποδύσασθαι, ἵνα μὴ γυμνὸν ἑαυτὸν ἴδῃ ποτέ. καὶ ἐν τῷ διαπορεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν εὑρέθη τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἐν ἐκστάσει περάσας δίχα πορθμοῦ ὑπὸ ἀγγέλων μετενεχθείς. οὗτός ἐστιν ὁ Α'μοῦν ὁ οὕτως βιώσας, καὶ οὕτως τελευτήσας. ὡς τὸν μακάριον Α'ντώνιον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἰδεῖν ὑπὸ ἀγγέλων ἀναγομένην εἰς τὸν οὐρανόν.

τοῦ-

---

1 ὁ μακάριος Α'θανάσιος) Scripsit Athanasius librum singularem de vita Antonii, quem hic laudat Palladius; item Niceph. lib VIII. cap. XL. Socrates lib. IV. cap. XXII. & Hieronymus in Catalogo Script. Eccles. Eum librum Graece ad id tempus numquam editum nuper vulgavit V. Cl. David Hoeschelius, & bene de rep. litteraria meritus.

primus ei dixit Antonius: Quum Deus mihi multa de te revelaſſet, & tuam translationem mihi ſignificaſſet, te ad me accerſivi neceſſario, ut quum nobis invicem frui licuiſſet, pro nobis invicem intercederemus. Quum autem eum collocaſſet in quodam loco longe ſeparato, hortatus eſt ne recederet ante translationem. Quum autem ipſe ſeorſum fuiſſet conſummatus, vi-
Niceph. l. 8. c. 41. dit Antonius eius animam in caelum adſumtam ab Angelis. Hic eſt ergo Amon qui ſic vixit & ſic obiit. Hunc Lycum fluvium ego cum metu pontone aliquando tranſmiſi: eſt enim foſſa & derivatio magni Nili.

τοῦτον τὸν Λύκον ποταμὸν 1 μετὰ δαλίας ἐγὼ πόθμῳ παρῆλθον ποτέ. διώρυξ γάρ ἐστι τοῦ μεγάλου Νείλου.

Supplementum ex Tomo III. Monum. Eccleſ. Io. Bapt. Cotelerii.

Vita ſancti Amun, & eius coniugis.

QVum is igitur ſolus in Nitriis eſſet, ad eum ferunt puerum rabie exagitatum, vinctum catenis: canis enim rabioſus morſu rabiem illi communicaverat. Seipſum ergo totum laniabat, ut qui morbum ferre non poſſet. Poſtquam igitur vidit eius parentes ad ſupplicandum procedentes: Quid mihi, inquit, laborem exhibetis, o homines, ea requirendo quae mea merita ſuperant; quum porro in manibus praeſto ſit auxilium? Reddite enim viduae bovem, quem clanculum occidiſtis, & ſanus reddetur vobis puer. Illi vero ut convicti fuerunt, laeti fecerunt quae iuſſa fuerant, puerque eius precibus ſanus evaſit. Alii autem acceſſerunt ad eum viſendi gratia; ad quos vir, ut qui tentare vellet animum eorum, dixit: Adferte ad me dolium unum, ut habeam ſatis aquae ad eos qui veniunt excipiendos. Ii autem promiſerunt ſe ipſos adlaturos. Verum alter ex ipſis poenitentia ductus, ubi in vicum veniſſet, dicit alteri: Non occidam camelum meam, neque ei impono dolium, ne moriatur. His auditis alius, ſuis iunctis aſinis, dolium magno labore adſportavit. Praeveniens autem eum Amun dixit: Quid quod ſocii tui camelus interiit, interim dum tu huc veniſti? Is vero reverſus, invenit eam a lupis devoratam. Multa quoque alia hic vir fecit.

Quod quum aliquando Monachi ad ipſum miſſi eſſent ab Antonio, & vocabant eum: erat enim in ſolitudine interiori Antonius. Vt autem ad ipſum perrexerunt, ſurgens ſenex ambulabat cum eis.

Fratres autem natatu traiecerunt. Poſtquam vero acceſſit ad Antonium, primus ei dixit Antonius: quum Deus mihi multa de te revelaſſet, & translationem tuam mihi ſignificaſſet, te ad me arceſſivi neceſſario, ut alter altero fruiti, pro nobis invicem intercederemus. Quum autem eum collocaſſet in quodam loco longe ſeparato, hortatus eſt ne illinc recederet ad mortem uſque. Eo igitur ſeorſum conſummato, vidit Antonius ipſius animam in caelum adſumtam ab Angelis. Hic eſt Amun, qui ſic vixit, & ſic obiit.

Βίος τοῦ ἁγίου Ἀμοῦν καὶ τῆς τούτου συζύγου.

ΜΟ'νου οὖν αὐτοῦ ἐν ταῖς Νιτρίαις ὑπάρχοντος, φέρουσιν παῖδα λυσσῶντα πρὸς αὐτὸν, ἁλύσεσι δεδεμένον. λυσσῶν γὰρ δήξας κύων, ἐκείνῳ τὴν λύσσαν μετέδωκεν. ἐσπάρασσεν οὖν ἑαυτὸν ὅλον, ἀφορήτως ἔχων τὸ πάθος. ὡς γοῦν ἴδεν αὐτοῦ τοὺς γονεῖς πρὸς τὴν ἱκεσίαν χωροῦντας, τί μοι κόπους παρέχετέ φησιν ὦ ἄνθρωποι, τὰ ὑπὲρ τὴν ἐμὴν ἀξίας ἐπιζητοῦντες· ἔχοντες οὖν ἐν χερσὶ τὸ βοήθημα; ἀπόδοτε γὰρ τῇ χήρᾳ τὸν βοῦν ὃν λαθραίως ἀποκτείνατε, καὶ ὑγιὴς ὑμῖν ὁ παῖς ἀποδοθήσεται. οἱ δὲ ὡς ἠλέγχθησαν, χαίροντες ἐποίουν τὰ προσταχθέντα, τοῦ παιδὸς ὑγιάναντος εὐξαμένου αὐτοῦ. ἄλλοι δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν ἐπισκέψεως ἕνεκα· πρὸς οὓς δοκιμάζων τὴν γνώμην αὐτῶν ὁ ἀνὴρ ἔλεγεν· πίθον μοι ἕνα κομίσατε, ἵνα ἔχω ὕδωρ ἱκανὸν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐρχωμένων. οἱ δὲ ὑπέσχοντο δι' αὐτὸν ἐνεγκεῖν. μεταμεληθεὶς δὲ ὁ ἕτερος παραγενόμενος εἰς τὴν κώμην, λέγει τῷ ἑτέρῳ· οὐκ ἀποκτενῶ μου τὴν κάμηλον, οὐδὲ ἐπιτίθημι τὸν πίθον ἐπ' αὐτὴν, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἄλλος, τὰς οἰκείας ὑποζεύξας ὄνους, πολλῷ καμάτῳ τὸν πίθον ἀπήνεγκεν. προλαβὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἀμοῦν εἶπεν· τί ὅτι ἡ κάμηλος τοῦ ἑτέρου σου τέθνηκεν, ἕως ὅτου σὺ ἐνταῦθα παραγέγονας; ὁ δὲ ὑποστρέψας, εὗρεν αὐτὴν ἀπὸ λύκων βεβρωμένην. πολλά τε καὶ ἄλλα ὁ ἀνὴρ διεπράξατο.

Ὅτι πέρ ποτε μοναχῶν ἀποσταλέντων παρὰ Ἀντωνίου πρὸς αὐτὸν, καὶ φωνοῦντες αὐτόν. ἦν γὰρ ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ ἐρήμῳ ὁ Ἀντώνιος. ὡς δὲ ἀπίεσαν πρὸς αὐτὸν, ἀναστὰς ὁ γέρων συνεπορεύετο αὐτοῖς.

Οἱ δὲ ἀδελφοὶ κολύμβῳ διεπόρθμευσαν. ὡς δὲ παρεγένετο πρὸς Ἀντώνιον, πρῶτος ὁ Ἀντώνιος εἶπεν πρὸς αὐτόν. τοῦ θεοῦ ἀποκαλύψαντός μοι πολλὰ περί σου, καὶ τὴν μετάθεσίν σου δηλώσαντός μοι, ἀναγκαίως σε πρὸς ἐμαυτὸν προσεκαλεσάμην, ἵνα ἀλλήλων ἀπολαύσαντες, ὑπὲρ ἀλλήλων πρεσβεύσωμεν. τάξας δι' αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ κεχωρισμένῳ μακρὰν, μὴ ἀναχωρεῖν ἐκεῖθεν μέχρι τῆς μεταθέσεως προετρέψατο. τελειωθέντος δὲ αὐτοῦ κατὰ μόνας, ἴδεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὁ Ἀντώνιος ἀναλαμβανομένην εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ ἀγγέλων. οὗτός ἐστιν ὁ Ἀμοῦν, ὁ οὕτως βιώσας, οὕτως τελευτήσας.

Περὶ

---

1 τοῦτον τὸν Λύκον ποταμὸν) Videndi Athanaſius in vita Antonii, & Nicephorus lib. VIII. cap. XLI.

Περὶ Ὤρ.

ΚΕΦ. ιά.

ΕΝ τῷ ὄρει τούτῳ τῆς Νιτρίας γέγονεν ἀνήρ τις θαυμάσιος ἀσκητὴς, ὀνόματι Ὤρ 1 * * * * * * * * * * * * * *

De Or.

CAP. XI. (a)

IN hoc monte Nitriae fuit vir admirabilis, Abbas, Or nomine habens monasteria mille fratrum, habitu Angelico praeditus: ut qui cum esset nonaginta annos natus, nihil amisisset de corpore: erat enim vultu nitido & alacri: adeo ut cum vel solum videretur, vir esset reverendus. Is quum longe ante se in ulteriore exercuisset solitudine, postea in propriori solitudine congregavit monasteria, palude propriis plantata manibus, cum ligna non essent in eo loco, adeo ut esset densa silva in solitudine. Dixerunt enim nobis qui cum eo erant patres, quod ne germen quidem illic erat, quando vir ille venit ex solitudine. Ipsam autem plantavit, ne propter res necessarias, qui ad ipsum conveniebant fratres, cogerentur circuire; sed eorum omnem gerebat curam Deum orans, & pro eorum salute decertans, ut nihil eis deesset necessarium: nec esset eis ullus socordiae praetextus. Is primum quidem degens in solitudine, vescebatur herbis & dulcibus radicibus: aquam quoque bibebat quando inveniebat: in precibus & hymnis toto tempore perseverans. Postquam autem pervenit ad perfectam aetatem senectutis, Angelus ei adparuit in somnis, dicens in solitudine: Eris in gentem magnam, & magnus tuae fidei credetur populus. Qui per te autem salvi fient, erunt decies mille: quos si hic lucrifeceris, totidem tibi parebunt in futuro saeculo. Neque quidquam dubitaveris, ait ei Angelus: Nihil enim tibi deficiet eorum quae sunt ad usum necessaria usque ad mortem tuam, quoties Deum invocaveris. Haec quum audisset, venit ad propinquam solitudinem, seorsum primum degens, sibi quodam parvo constructo tuguriolo, solum compositis contentus oleribus; saepe enim semel solum vescens in hebdomada. Atque erat quidem primum illitteratus. Postquam autem venit ex solitudine in terram habitatam, ei gratia fuit data divinitus, & scripturas expromebat memoriter. Ei enim libro dato a fratribus, ita deinceps legebat tamquam peritus litterarum. Aliam quoque acceperat gratiam, nempe daemonum expellendorum, adeo ut multi ex iis qui laborabant, etiam eo nolente, clamantes eius vitam ostenderent. Alias quoque curationes non cessabat peragere. Quo factum est ut ad eum convenirent tria millia monachorum. Quum eos autem vir ille vidisset, laetitia adfectus eos salutavit & complexus est. Quum pedes eorum propriis lavasset manibus, conversus est ad doctrinam: erat enim valde peritus litterarum, ut qui hanc gratiam accepisset divinitus. Quum autem scripturarum multa soluisset capita, & fidem tradidisset orthodoxam, adhortatus est ad preces. Viris enim magnis mos est, nihil carnis admittere, priusquam spiritale alimentum animae tradiderint. Haec autem est Christi communio. Quum eius ergo fuissent participes, & egissent gratias, hortatus est ad mensam, ipse semper inter sedendum eos admonens eorum quae sunt bona & honesta, & dicens eis ea quae pertinent ad salutem. Fuit ergo hic vir clarus in multas partes, adeo ut cum multi ad eum venirent monachi, omnes praesentes fratres convocans, in uno die eis cellas faceret: uno quidem subministrante lutum, altero vero laterem, alio autem hauriente aquam. Perfectis autem cellis, ipse praebebat venientibus quae erant necessaria. Is falsum fratrem qui ad eum aliquando venerat, & vestes suas occultaverat, cum coram omnibus arguisset, in medium produxit. Quo factum est ut nemo auderet deinceps apud eum mentiri cum tantam haberet gratiam, quam per honestam suam vitam sibi collegerat. Licebat autem videre multitudinem eorum qui cum ipso erant monachorum in Ecclesia, tamquam Angelorum choros Deum laudantium. Magnam huic Sancto, suo testimonio tribuit virtutem universa fraternitas: praecipue autem ancilla Dei Melania, quae hunc montem ante me est ingressa. Ego enim eum non offendi vivum. Haec autem praeclara de hoc viro narrabat, quod nec unquam sit mentitus, neque iuraverit, neque ulli male sit precatus: neque loquutus sit nisi opus esset.

Niceph. lib. 11. c. 34.

* * * ᾧ πολλὴν προτεμαρτύρει ἀρετὴν πᾶσα μὲν ἡ ἀδελφότης, ἐξαιρέτως δὲ ἡ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Μελάνη, πρὸ ἐμοῦ εἰσελθοῦσα εἰς τοῦτο τὸ ὄρος. ἐγὼ γὰρ αὐτὸν οὐ κατείληφα ζῶντα. ταῦτα δὲ ἔλεγχεν ἐν τοῖς διηγήμασιν ἀνδραγαθήματα τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι οὔτε ἐψεύσατο ποτὲ, οὔτε ὤμοσεν, οὔτε κατηράσατό τινα, οὔτε ἐκτὸς χρείας ἐλάλησέν τι ποτέ.

1 ἀνήρ τις θαυμάσιος ὀνόματι Ὤρ) De eo Nicephorus lib. XI. cap. XXXIV. & Sozomenus lib. VI. cap. XXVII. Meminit quoque Hieronymus in Epist. ad Ctesiphontem, quae est adversus Pelagium: & Sidonius Carm. XVI. Vide Ruffinum de Vitis Patrum, cap. II.

(a) Hic est ille Or haereticus Origenista, quem Evagrius Ponticus inter Sanctos alios suo de vitis Patrum libro immerito inseruit, ut auctor est S. Hieronymus epistola ad Ctesiphontem. En quales Sanctos nobis obtrudit Palladius. Vide scholium nostrum Tomo V. ad initium operis Evagrii, ubi quoque observavimus, ex decreto S Gelasii I. idem esse iudicium Romanae Ecclesiae de huiusmodi hominibus, & S. Hieronymi.

Supplementum ex Tomo III. Monum. Eccles. Io. Bapt. Cotelerii.

Vita Abbatis Or.

IN hoc monte Nitriae fuit vir admirabilis; cui nomen Abbas Or, pater monasteria habens mille fratrum, habitu Angelico praeditorum; qui quum nonaginta circiter annos natus esset, nihil amiserat e plenitudine corporis, facie admodum splendida & alacri, adeo ut vel solum conspectus, reverendus vir esset. Is ubi multum se antea exercuisset in ulteriore solitudine, postea in propiori eremo monasteria instituit, palude propriis plantata manibus, quum ligna non essent in eo loco, adeo ut esset densa silva in solitudine. Dicebant enim nobis qui cum eo erant patres, ne germen quidem omnino illic exstitisse, antequam vir ex solitudine advenisset. Ipsam autem plantavit, ne ob necessitatem, qui ad ipsum conveniebant fratres, cogerentur circuire; sed eorum omnem gerebat curam, orans Deum, ac pro salute eorum decertans, ut nihil eis deesset necessarium, nec esset ullus socordiae praetextus. Is in eremo primum degens, vescebatur quidem herbis & dulcibus quibusdam radicibus; aquam vero bibebat, quando invenerat, in precibus & hymnis toto tempore perseverans. Postquam porro attigit plenam aetatem senectutis, Angelus ei in somnis adparuit in deserto, dixitque: Eris in gentem magnam, ingensque populus tuae fidei committetur; erunt autem qui per te salvi fient, decies mille; quos utique si hic lucrifeceris, totidem imperaturus es in futuro saeculo. Neque quidquam dubitaveris, ait ei Angelus: Nihil enim tibi deficiet eorum quae sunt ad usum necessaria usque ad mortem tuam, quoties Deum invocaveris. Haec ubi audivit ad propinquam solitudinem profectus est, seorsum primum degens, sibi parvo constructo tuguriolo, dumtaxat compositis contentus oleribus, saepe etiam per hebdomada semel tantum comedens. Atque erat quidem initio illitteratus: postquam vero ex solitudine venit in terram habitatam, ipsi gratia divinitus data fuit, & Scripturas expromebat memoriter. Ei enim tradito libro a fratribus, quasi peritus litterarum, ita deinceps legebat. Aliam quoque acceperat gratiam, vim nempe expellendi daemones; adeo ut multi ex iis qui vexabantur, etiam inviti seipsos exhiberent, clamarentque eius vivendi normam. Alias quoque curationes non cessabat peragere; qua de caussa ad eum convenerunt monachorum tria millia. Videns autem nos vir ille, ac laetitia adfectus salutavit & complexus est; quumque pedes nostros propriis lavasset manibus, ad doctrinam conversus est. Erat enim valde peritus Scripturarum, divinitus hanc gratiam consequutus. Et postquam nobis multa solvisset Scripturarum capitula, fidemque orthodoxam tradidisset, adhortatus est ad preces. Viris quippe magnis mos est, nihil carnis elargiri aut admittere, priusquam spiritale alimentum animae tradiderint: hoc autem est Christi communio. Participes ergo eius factos, quumque gratias egissemus, ad mensam nos postea hortatus est; ipse semper de bonis & honestis

Βίος τοῦ Ἀββᾶ Ὤρ.

ΕΝ τῷ ὄρει τούτῳ τῆς Νιτρίας γέγονεν ἀνὴρ θαυμάσιος, Ἀββᾶ Ὢρ ὄνομα αὐτῷ, πατὴρ μονὰς ἔχων ἀδελφῶν χιλίων, σχῆμα ἐχόντας ἀγγελικὸν, ἐνενήκοντα ἔτη που ὑπάρχων, οὐκ ἀπεβάλετο ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ σώματος, λαμπρὸς ἄγαν καὶ φαιδρὸς τῷ προσώπῳ, ὡς καὶ ὁρώμενον μόνον, δυσωπήσιμον εἶναι τὸν ἄνδρα. οὗτος πολλὰ πρότερον καθ᾽ ἑαυτὸν ἀσκήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ ποῤῥωτέρᾳ, ὕστερον ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ τὰ μοναστήρια συνεκρότησεν, ἕλος φυτεύσας χερσὶν οἰκείαις, ξύλων οὐκ ὄντων ἐν τῷ τόπῳ, ὡς ὕλην εἶναί τινα ἐν τῇ ἐρήμῳ πυκνήν. ἔλεγον γὰρ ἡμῖν οἱ περὶ αὐτὸν πατέρες, ὅτι οὐδὲ βλαστὸς ἦν ὧδέ ποτε, ὅτε πρὶν ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς ἐρήμου παρεγένετο. ἐφύτευσεν δὲ αὐτὸ, ἵνα μὴ διά τινα χρείαν οἱ συνερχόμενοι πρὸς αὐτὸν ἀδελφοὶ ἀναγκασθῶσιν περιάγειν· ἀλλὰ πᾶσαν πρόνοιαν αὐτῶν ἐποιεῖτο, εὐχόμενος τῷ θεῷ, καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἀγωνιζόμενος, ἵνα ἐν μηδενὶ λείπωνται τῶν ἀναγκαίων, καὶ μὴ πρόφασις αὐτοῖς ῥαθυμίας γένηταί τις. οὗτος ἐν τῇ ἐρήμῳ πρῶτον διάγων, ἤσθιεν μὲν βοτάνας καὶ ῥίζας γλυκείας· ἔπινεν δὲ καὶ ὕδωρ ὅτε ηὕρισκεν, ἐν εὐχαῖς καὶ ὕμνοις διατελῶν πάντα τὸν χρόνον. ὡς δὲ λοιπὸν τὴν τελείαν τοῦ γήρως ἔφθασεν ἡλικίαν, ἄγγελος αὐτῷ φαίνεται κατ᾽ ὄναρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, λέγων, ὅτι ἔσῃ εἰς ἔθνος μέγα, καὶ πολὺν λαὸν πιστευθήσῃ, ἔσονται δὲ οἱ σωζόμενοι διά σου, χιλιάδες [a] δέκα· οὕσπερ ἐὰν ἐνταῦθα κερδήσῃς, τοσούτων ἄρξῃς ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. καὶ μηδὲν διστάσεις, φησὶν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν· οὐδέποτε γάρ σοι λείψει τῶν [b] πρὸς τὴν χρείαν, ἄχρι τῆς τελευτῆς σου, ὁσάκις ἂν ἐπικαλέσῃ τὸν θεόν. ταῦτα ἀκούσας, ἐπὶ τὴν πλησίον ἔρημον ὥρμησεν, καταμόνας πρῶτον διάγων· καλύβιον γὰρ μικρόν τι ἑαυτῷ κατασκευάσας, λαχάνοις συνθέτοις μόνον ἀρκούμενος, πολλάκις δὲ καὶ δι᾽ ἑβδομάδος μόνης μεταλαμβάνων· ἀγράμματος μὲν ὢν τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὴν οἰκουμένην ἤρχετο, χάρις αὐτῷ θεόθεν δίδοται, καὶ τὰς γραφὰς ἔξωθεν ἀπεστήθιζεν. ἐπιδοθέντος γὰρ αὐτῷ βιβλίου παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἔμπειρος τῶν γραμμάτων, οὕτως λοιπὸν ἀνεγίνωσκεν. εἰλήφει δὲ καὶ ἑτέραν χάριν, τὴν κατὰ δαιμόνων ἐλασίαν· ὡς πολλοὺς τῶν πασχόντων καὶ μὴ βουλομένους αὐτοὺς [c] παριστᾶν βοῶντας αὐτοῦ τὴν πολιτείαν· ἰάσεις τε τὰς ἄλλας ἐπιτελῶν οὐκ ἐπαύετο· ὡς συναχθῆναι πρὸς αὐτὸν μοναχοὺς τρεῖς χιλιάδας. ἰδὼν δὲ ἡμᾶς ὁ ἀνὴρ, καὶ περιχαρὴς γενόμενος, ἠσπάσατο καὶ περιεπτύξατο· νίψας δὲ τοὺς πόδας ἡμῶν χερσὶν οἰκείαις, πρὸς διδασκαλίαν ἐτρέπετο. ἔμπειρος γὰρ ἦν λίαν τῶν γραφῶν, θεόθεν τὴν χάριν ταύτην δεξάμενος [d]. πολλὰ δὲ τῶν γραφῶν λύσας ἡμῖν κεφάλαια, καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν παραδοὺς, ἐπὶ τὰς εὐχὰς προετρέπετο. ἔθος γὰρ τοῖς μεγάλοις, μὴ προΐεσθαί [e] τι τῆς σαρκὸς, πρὶν τὴν πνευματικὴν τροφὴν τῇ ψυχῇ παραδοῦναι· αὕτη δέ ἐστιν τοῦ Χριστοῦ κοινωνία. μεταλαβόντες [f] οὖν ταύτης καὶ εὐχαριστήσαντες [g], ἐπὶ τὴν τράπεζαν προετρέπετο αὖθις ἡμᾶς, αὐτὸς ἀεὶ τῶν σπουδαίων ὑπο-

a Parad. MS. μυριάδες

b Ib. τὰ

c Int. βουλομένους αὐτοῦ

d κτησάμενος.

e Al. προσίεσθαι

f Parad. μεταλαβόντας

g Ib. εὐχαριστήσαντος.

ὑπομιμνήσκων, καθήμενος καὶ λέγων ἡμῖν τὰ πρὸς σωτηρίαν. ἦν οὖν τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ ἐπίδοξος ἐν πολλοῖς πατράσιν· ὡς πολλῶν μοναχῶν πρὸς αὐτὸν ἐρχομένων, πάντας τοὺς παρόντας ἀδελφοὺς συγκαλούμενον, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ κελλία αὐτοῖς ποιεῖν, τοῦ μὲν πηλὸν ἐπιδιδόντος, τοῦ δὲ πλίνθον, ἄλλου δὲ ὕδωρ ἀντλοῦντος, ἄλλου δὲ ξύλα κόπτοντος· καὶ ἀποτελεσθέντων αὐτοῖς τῶν κελλίων, αὐτὸς τὰς χρείας ἐπήρκει τοῖς ἐρχομένοις. οὗτος ψευδάδελφόν ποτε ἐλθόντα πρὸς αὐτὸν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀποκρυψάμενον, ἐλέγξας αὐτὸν ἐπὶ πάντων, εἰς μέσον τὰ εἴδη προσήνεγκεν· ὥστε μηκέτι τολμᾷν τινα ἐπὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι, τοσαύτην χάριν ἀρετῆς ἔχοντος, ἣν διὰ τῆς πολλῆς καὶ καλῆς πολιτείας αὐτῷ συνελέξατο. ἦν δὲ ἰδεῖν τὸ πλῆθος τῶν σὺν αὐτῷ μοναχῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀγγέλων χοροὺς ὑμνούντων τὸν θεόν.

stis admonens, sedens ac ea nobis dicens, quae pertinent ad salutem. Fuit ergo hic clarus inter multos patres; adeo ut quoties multi ad eum venirent monachi, cunctos praesentes fratres convocans, in uno die eis cellas faceret: uno quidem subministrante lutum, altero vero laterem, alio autem hauriente aquam, & alio ligna caedente; quumque fuissent illis cellae constructae, ipse iis qui venerant suppeditabat quae erant necessaria. Idem falsum fratrem qui ad eum aliquando accesserat, & vestes suas occultaverat, coram omnibus redarguit, ac in medium species *occultatas* protulit; quo factum est ut non auderet amplius quispiam apud eum mentiri, quod tanta virtutis gratia praeditus esset, quam per multa bona opera sibi collegerat. Licebat autem videre multitudinem ipsius monachorum in Ecclesia, veluti Angelorum choros Deum laudantium.

Περὶ Παμβῶ.

ΚΕΦ. ιβ΄.

Τούτου τοῦ ὄρους ἐγένετο πάροικος ὁ μακάριος Παμβὼ 1, διδάσκαλος Διοσκόρου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ Ἀμμωνίου, καὶ Εὐσεβίου, καὶ Εὐθυμίου 2 τῶν ἀδελφῶν. καὶ Ὠριγένους 3 τοῦ ἀδελφιδοῦς Δρακοντίου 4 ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ θαυμαστοῦ. οὗτος ὁ Παμβὼ πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα εἶχεν ἀνδραγαθήματα καὶ προτερήματα πλεῖστα καὶ διάφορα. ἐν οἷς καὶ τοῦτο αὐτοῦ ἦν πλεονέκτημα ἐν τοῖς μεγάλοις αὐτοῦ κατορθώμασιν. τοσοῦτον ἦν ὑπερόπτης χρυσίου καὶ ἀργυρίου, ὅσον ἀπῄτει ὁ δεσποτικὸς λόγος. ἐν οἷς διηγεῖτό μοι ἡ μακαρία Μελάνη, ὅτι ἐν ἀρχαῖς παραγινομένη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, καὶ ἀκούσασα περὶ τῆς τούτου ἀρετῆς, τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ξενοδόχου περὶ αὐτοῦ μοι διηγησαμένου, καὶ ὁδηγήσαντος πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. ὅτι προσήνεγκα αὐτῷ ἀργυλαρίαν τριακοσίων λιτρῶν ἀργύρου, παρακαλέσασα αὐτὸν ἐκ τῶν πραγμάτων μου μεταχεῖν. ὁ δέ φησι καθεζόμενος, καὶ πλέκων θάλλους, ηὐλόγησέν με φωνῇ μόνῃ εἰπών. ὁ θεὸς δώσει σοι τὸν μισθόν. καὶ λέγει τῷ οἰκονόμῳ αὐτοῦ Ὠριγένῃ 5. δέξαι καὶ οἰκονόμησον αὐτὰ πᾶσι τοῖς κατὰ Λιβύην, καὶ τοῖς ἐν ταῖς νήσοις ἀδελφοῖς. ταῦτα γὰρ τὰ μοναστήρια πένεται πλέον, παρὰ τὰ ἄλλα. παραγγείλας αὐτῷ μηδενὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ δοῦναι ἀπ᾽ ἐκείνου τοῦ χρήματος, διὰ τὸ εὐπορωτέραν εἶναι τὴν χώραν. ἐγὼ δέ φησιν, ἑστῶσα ἐξεδεχόμην παρ᾽ αὐτοῦ εὐλογίας τιμηθῆναι ἢ κἂν λόγῳ δοξασθῆναι ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ δόσει. καὶ μηδὲν ὅλως παρ᾽ αὐτοῦ ἀκούσασα εἶπον αὐτῷ. ὅτι κύριε ἵνα ἴδῃς πόσον ἐστίν. τριακόσιοι λίτραι ἀργύρου εἰσίν. ὁ δὲ πάλιν καὶ ἐπὶ τούτῳ μηδ᾽ ὅλως ἀνανεύσας, ἢ κἂν προσχὼν τῷ σκεύει τῆς θήκης ἀπεκρίνατό μοι.

De Pambo.

CAP. XII.

HVius montis accola fuit etiam Abbas Pambo, qui fuit magister Dioscuri Episcopi, Ammonii & Euthymii fratrum, & Origenis fratris Dracontii viri illustris & admirabilis. Hic Pambo multa quidem habebat & varia privilegia. Inter cetera autem quae recte & ex virtute ab eo gerebantur, hoc habebat quo erat reliquis superior, quod scilicet aurum & argentum despiciebat quantum postulat oratio Dominica. Vnde mihi narravit beata Melania, quod quum ab initio Roma venisset Alexandriam, & de eius virtute audiisset a beato Isidoro Presbytero & Xenodocho, qui de eo mihi narravit, & ad ipsum deduxit in solitudinem: Ad eum, aiebat, attuli vasa argenti, rogans eum ut rerum mearum esset particeps. Ille autem, inquit, operans, & ramos texens, mihi benedixit, voce magna dicens: Deus det tibi mercedem; & dixit suo oeconomo Origeni: Accipe, & ea dispensa universae fraternitati quae est in Libya & in insulis; haec enim monasteria magis indigent: ei praecipiens ut ex eo nihil daret iis, qui erant in AEgypto, propterea quod sit regio ditior & abundantior. Ego autem, inquit, stans exspectabam, ut vel benedictionibus ab eo honorarer, vel verbo saltem laudarer ob tantum donum. Quum vero nihil omnino ab eo audiissem, ei dixi: Domine, ut scias quantum sit. Sunt trecentae librae argenti. Is autem rursus quum ad hoc ne omnino quidem adnuisset, & nec ad vasis quidem thecam attendisset, respondit: Is cui haec at-

Niceph. lib. 9. c. 14.

1 ὁ μακάριος Παμβὼ) Nicephorus lib. XI. cap. XXXIV. & Socrates lib. IV. cap. XXII. Freculpho *Pampus* dicitur Chron. Tom. II. lib. IV. cap. XVIII.

2 Εὐσεβίου καὶ Εὐθυμίου) Codex Herveti non videtur hos cognovisse. Sed recte adduntur. Erant autem fratres, & a staturae proceritate μακροὶ cognomento dicebantur. Vid. Sozom. lib. VI. cap. XXIX. & Nicephor. lib. XIII. cap. X.

3 καὶ Ὠριγένους) In codice Herveti videtur fuisse, καὶ Ἰωάννους. Sed Origenem hic adgnoscunt Nicephorus & Sozomenus, locis citatis.

4 Δρακοντίου) Cuius meminit Nicephorus lib. IX. cap. XLV. XLVI.

5 τῷ οἰκονόμῳ αὐτοῦ Ὠριγένῃ) In Codice Gentiani Θεόδωρος dicitur, non Ὠριγένης. Sed nostri codicis lectio recta. Ecce iterum paullo post. παρεστῶσιν Ὠριγένει τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ οἰκονόμῳ, καὶ Ἀμμωνίῳ, ἀνδράσι περιβοήτοις.

attulisti, o filia, non opus habet ut a te discat quantitatem ponderis. Qui enim montes adpendit & saltus statera, multo magis scit quantitatem tui argenti. Si enim haec mihi dares, recte mihi pondus dixisses; Sed si Deo ea obtulisti, qui ne duos quidem obolos despexit, sed eos plus quam omnia aestimavit, tace. Sic ergo, inquit, dispensavit gratia Domini, dum ingressa sum in hunc montem. Brevi autem post tempore dormiit homo Dei, nec aegrotans, nec in ulla parte corporis dolorem sentiens, sed sportam contexens me accersit: & quum adesset iam extremus stimulus, dicit mihi: Cape hanc sportam a meis manibus, ut mei memineris; nihil enim habeo aliud quod tibi relinquam. Et quum hoc dixisset, excedit sine febre, quum esset annorum septuaginta, Domino commendans spiritum. Quem quum ego sepeliissem, & linteis sancti corpus involvissem & deposuissem, recessi a solitudine, usque ad diem mortis, mecum habens illam sportam. Hic Pambo quum esset moriturus, in ipsa hora excessus, eum circumstantibus Origene presbytero & Ammonio, viris inclitis, & reliquis fratribus, dicitur hoc dixisse: Ex quo veni in hunc locum solitudinis, & meam aedificavi cellam, & hic habitavi, nullus fuit dies, quo non aliquid operis fecerim meis manibus; nec memini me ab aliquo panem gratis datum comedisse; nec me in hanc horam poenitet alicuius sermonis quem dixerim: & sic ad Deum recedo, ut qui nec pius quidem ac religiosus esse coeperim. Hoc quoque de eo ferebant testimonium Christi servi, Origenes & Ammonius, quod nunquam de re aliqua interrogatus, quae vel ad scripturam, vel ad actionem negotiumve aliquod pertineret, statim responderit, sed dixerit: Nondum inveni quod respondeam, saepe autem praeterierant tres menses, & non dabat responsum; dicens: Nondum comprehendi. Tam considerate quidem ex Deo dabat responsa, ut a Deo cum omni metu omnes acciperent. Dicebatur enim hanc virtutem etiam supra magnum Antonium, & super omnes sanctos exercuisse, nempe ut esset in loquendo accuratus & perfectus.

μοι. ὧν ἐνήνοχας αὐτὸ, τέκνον, παρὰ σοῦ μαθεῖν τὴν ποσότητα τοῦ σταθμοῦ χρείαν οὐκ ἔχει. ὁ γὰρ τὰ ὄρη σταθμίσας, καὶ τὰς νάπας στήσας ζυγῷ, πολλῷ πλέον ἐπίσταται τὴν ποσότητα τοῦ ἀργύρου. εἰ μὲν γὰρ ἐμοὶ αὐτὸν ἐδίδως, καλῶς ἄν μοι καὶ τὸν σταθμὸν ἔλεγες· εἰ δὲ τῷ Θεῷ αὐτὰ προσήνεγκας, τῷ καὶ τοὺς δύο ὀβολοὺς μὴ παριδόντι, ἀλλὰ πλέον πάντων τούτους τιμήσαντι, σιώπα, ἡσύχαζε. οὕτως οὖν ᾠκονόμησέν φησιν ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἐν τῷ εἰσελθεῖν με εἰς τὸ ὄρος. μετ' ὀλίγον χρόνον κεκοίμηται ὁ ἄνθρωπος Θεοῦ μὴ νοσήσας, μὴ ἀλγήσας τι τῶν τοῦ σώματος μελῶν, ἀλλὰ τὴν σπυρίδα καταράπτων μετεστείλατό με, καὶ τοῦ τελευταίου κεντήματος πρὸς ἀπαρτισμὸν ὄντος, λέγει μοι δέξαι ταύτην τὴν σπυρίδα ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν, ἵνα μέμνησαί μου, ἄλλο γάρ σοι οὐκ ἔχω τι καταλείψω. ἐκλιμπάνει ἀπύρεκτος ἐτῶν ἑβδομήκοντα, παραθέμενος τῷ κυρίῳ τὸ πνεῦμα. ὃν ἐνταφιάσασα ἐγὼ, καὶ ὀθόναις τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου ἑλίξασα, καὶ ἀποθεμένη, οὕτως ἀνεχώρησα τῆς ἐρήμου, ἕως ἡμέρας θανάτου τὴν σπυρίδα ἐκείνην μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσα. οὗτος ὁ Παμβὼ τελευτᾷν μέλλων κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ ἐκλιμπάνειν αὐτὸν, παρεστῶσιν Ὠριγένει τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ οἰκονόμῳ, καὶ Ἀμμωνίῳ, ἀνδράσι περιβοήτοις, τοῦτο λέγεται εἰρηκέναι. ὅτι ἀφ' οὗ ἦλθον εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς ἐρήμου, καὶ ᾠκοδόμησά μου τὴν κέλλαν, καὶ ᾤκησα ἐνθάδε, οὐκ ἐκτὸς ἔργου τῶν ἐμῶν χειρῶν πεποίηκα ἡμέραν μίαν. οὐδὲ μέμνηναι δωρεὰν ἄρτον φαγὼν ἀπό τινος. οὐ μεταμέλομαι ἕως τῆς ἄρτι ὥρας ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ ἐλάλησα. καὶ οὕτως ἀπέρχομαι πρὸς τὸν Θεὸν, ὡς μηδὲ ἀρξάμενος τοῦ θεοσεβεῖν. προσεμαρτύρουν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ Ὠριγένης καὶ Ἀμμώνιος ἀφηγούμενοι ἡμῖν. ὅτι οὐδέποτε ἐρωτηθεὶς λόγον παρά τινος ἢ γραφικὸν ἢ ἄλλον τινα πραγματικὸν, εὐθὺς ἢ παραυτὰ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἔλεγεν μηδέπω τὴν ἀπόκρισιν εὑρηκέναι 1. πολλάκις δὲ παρῆλθεν καὶ τρίμηνον, καὶ οὐκ ἐδίδου ἀπόκρισιν, λέγων μήπω κατειληφέναι. οὕτω μέν τοι τὰς ἀποφάσεις ἐδίδου περιεσκεμμένως κατὰ Θεὸν, ὡς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μετὰ παντὸς φόβου τοὺς πάντας δέχεσθαι ταύτας. ταύτην γὰρ τὴν ἀρετὴν ἐλέγεφετο καὶ ὑπὲρ τὸν μέγαν Ἀντώνιον, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἁγίους ἐσχηκέναι τὴν εἰς τοὺς λόγους ἀκρίβειαν.

De Pior.

CAP. XIII.

Niceph. lib. 11. c. 37.

FErtur autem praeter alia haec quoque actio sancti Pambon, quod Pior qui se in vita exercebat monastica, ad eius cellam aliquando accedens, proprium panem detulit. Quum eum autem Pambon reprehendisset, dicens: Cur hoc fecisti? Respondit Pior: Ne te gravarem. Itaque tacitus eum dimisit. Post aliquantum autem temporis accedens magnus Pambon ad cellam Pior, panem suum secum madefactum attulit. Ab eo autem rogatus quanam de causa panem attulisset madefactum, respondit

Περὶ Πίωρ.

ΚΕΦ. ιγʹ.

ΦΕρεται δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ αὕτη ἡ πρᾶξις τοῦ ἁγίου Παμβώ. ὅτι ὁ μακάριος Πίωρ 2 ὁ ἀσκητὴς παραβαλὼν αὐτοῦ τῇ κέλλῃ ποτὲ, ἴδιον βαστάσας ἀπήνεγκεν ἄρτον, ἐγκλιθεὶς δὲ 3 παρ' αὐτοῦ, τίνος ἕνεκεν τοῦτο πεποίηκας, ἀπεκρίνατο ὁ Πίωρ, ἵνα μὴ σε βαρήσω. ὃν σιωπήσας οὕτως ἀπέλυσεν. μετά τινα χρόνον παραβάλλει ὁ μέγας Παμβὼ τῇ κέλλῃ τοῦ Πίωρ. καὶ βρέξας τὸν ἄρτον αὐτοῦ, οὕτως ἀπήνεγκεν. ἐρωτηθεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ δι' ἣν αἰτίαν βεβρεγμένον

1 τὴν ἀπόκρισιν εἰρηκέναι) Scrib. τ. ἀ. εὑρηκέναι.

2 ὁ μακάριος Πίωρ) Videndi de eo Suidas, Nicephorus lib. XI. cap. XXXVII. Sozomenus lib. VI. cap. XXVII. Ioannes Geometra Epigramm. XLI. L. LXVI.

3 ἐγκλιθεὶς δὲ) Scrib. ἐγκληθεὶς δὲ.

νον ἀπήνεγκεν, ἀπεκρίνετο ὁ Παμβὼ. Ἵνα μὴ κἀγώ σε βαρήσω, ἔβρεξα.

Περὶ Ἀμμωνίου.

ΚΕΦ. ιδʹ.

Ὁ Ἀμμώνιος οὗτος μαθητὴς γεγονὼς τοῦ μεγάλου Παμβὼ ἅμα τρισὶν ἀδελφοῖς ἑτέροις, καὶ δυσὶν ἀδελφαῖς, εἰς ἄκρον φιλοθείας ἐλάσαντες 1, κατειλήφασι τὴν ἔρημον, καὶ ἀμφοτέρας τὰς μονὰς κατ' ἰδίαν ποιήσαντες τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, ὡς ἱκανὸν ἀπέχειν ἀπ' ἀλλήλων διάστημα. ἐπεὶ δὲ καθ' ὑπερβολὴν φιλόλογος ἦν ὁ ἄριστος τῶν ἀνδρῶν Ἀμμώνιος, πόλις τις τούτου ἠράσθη εἰς λόγον ἐπισκοπῆς. καὶ προσελθόντες Τιμοθέῳ τῷ μακαρίῳ ἐπισκόπῳ 2, παρεκάλουν αὐτὸν χειροτονῆσαι αὐτοῖς ἐπίσκοπον τὸν Ἀμμώνιον. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· φέρετέ μοι αὐτὸν, καὶ χειροτονῶ ὑμῖν τοῦτον ἀπελθόντων οὖν αὐτῶν μετὰ βοηθείας πολλῆς εἰς τὸ συλλαβέσθαι αὐτὸν, εἰς φυγὴν οὗτος ἐτράπη. ἰδὼν δὲ ὅτι λοιπὸν κατελήφθη, στὰς παρεκάλει αὐτούς· μὴ πειθομένων δὲ αὐτῶν, καὶ διώμνυτο μὴ καταδέχεσθαι τὸ πρᾶγμα, μηδὲ δύνασθαι ἐξελθεῖν τῆς ἐρήμου. ὡς δὲ οὐ συνεχώρουν αὐτῷ, βλεπόντων πάντων ἀφαρπάσας ψαλίδα, τὸ ἀριστερὸν οὖς ἑαυτοῦ 3 ἕως τοῦ πυθμένος ἐψάλισεν· λέγων αὐτοῖς, κἂν ἀπὸ τοῦ νῦν πεπληροφόρησθε, ὅτι ἀδύνατόν με γενέσθαι λοιπὸν ὅπερ αὐτοὶ ἀναγκάζετε, τοῦ νόμου ἀπαγορεύοντος, ὠτότμητον εἰς ἱερωσύνην μὴ προάγεσθαι οὗτος οὖν ἀφέντες αὐτὸν ἀνεχώρησαν, καὶ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν ταῦτα τῷ ἐπισκόπῳ. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, οὗτος ὁ νόμος παρὰ Ἰουδαίοις πολιτευέσθω· ἐμοὶ δὲ καὶ ῥινότμητον, ἐὰν ἐνέγκητε μόνον ἄξιον τοῖς τρόποις ὄντα, χειροτονῶ. ἀπελθόντες οὖν πάλιν παρεκάλουν αὐτόν. μὴ πειθομένου δὲ τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς, ἐπεχείρουν καὶ βίαν προσάγειν αὐτῷ. ὁ δὲ διωμόσατο αὐτοῖς εἰπών· ὅτι ἐὰν ἀναγκάσητέ με, καὶ τὴν γλῶσσάν μου ἀποτέμνω. ἐπὶ τούτοις ἀφέντες αὐτὸν ἀνεχώρησαν. τούτου τοῦ ἁγίου Ἀμμωνίου φέρεται τοῦτο τὸ θαῦμα. οὐδέποτέ φησι τῷ σωματίῳ αὐτοῦ ἡδονῆς ἐπαναστάσης ἀτόπου γεγονυίας, τοῦ σαρκίου αὐτοῦ ἐφείσατο, ἀλλὰ σίδηρον ἐκπυρακτώσας προσετίθει τοῖς μέλεσιν ἑαυτοῦ, ὡς πάντοτε αὐτὸν ἡλκωμένον εἶναι. ἡ μέν τοι τράπεζα αὐτοῦ τοιαύτη γέγονεν ἐκ νεότητος ἕως θανάτου ὠμοφαγία. οὐδὲν γὰρ ὁ διὰ πυρὸς διῆκεν ἔφαγέν ποτε ἐκτὸς ἄρτου. παλαιὰν δὲ καὶ καινὴν γραφὴν ἀπεστήθισεν, καὶ ἐν συγγράμμασιν ἀνδρῶν λογάδων Ὠριγένους τε, καὶ Διδύμου 4 καὶ Πιερίου 5, καὶ Στεφάνου 6. διῆλθεν μυριάδας ἑξακοσίας. ταῦτα δὲ μαρ-

dit Pambon: Ideo madefeci ne ego quoque te gravarem.

De Ammonio.

CAP. XIV.

Ammonius, qui fuit magni Pambo discipulus, simul cum tribus fratribus & duabus sororibus, quum pervenissent ad summum pietatis ac religionis, venerunt in solitudinem, & seorsum fecerunt utrumque monasterium virorum scilicet, & mulierum; ita ut satis magnum intercederet spatium. Quoniam autem insigniter doctus erat virorum optimus Ammonius, quaedam civitas desideravit eum habere Episcopum. Qui quum accessissent ad beatum Timotheum Episcopum, rogarunt eum ut eis Episcopum ordinaret Ammonium. Ille autem dicit: adducite eum ad me, & ego eum vobis ordinabo. Quum ergo cum magno auxilio venissent ad eum comprehendendum, is conversus est in fugam. Quum vidisset autem se iam esse comprehensum, stans eos rogabat. Quum ii autem non parerent, iuravit senex se rem non suscipere, neque posse egredi e solitudine. Vbi autem non credebant, ipsis videntibus, adrepto forfice sinistram aurem sibi abscidit ad imum usque, eis dicens: Nunc intelligite fieri non posse ut ego fiam quod me cogitis, quum lex prohibeat ne ad sacerdotium provehatur is, cui sunt aures amputatae. Quum sic ergo eum dimisissent, recesserunt, & ad Episcopum venientes haec ei renunciarunt. Is autem eis dicit: Haec lex in usu sit apud Iudaeos: Mihi autem si vel truncatum naribus abduxeritis qui sit bonis moribus, ego eum ordinabo. Euntes ergo eum rursus rogabant: Quum ipse autem non pareret, adgressi sunt eum vel vi abducere. Is autem eis iuravit, dicens: Si me coegeritis, etiam linguam meam exscindam. Eo itaque post haec dimisso, recesserunt. Huius Ammonii fertur hoc miraculum. Numquam, inquiunt, si quando turpis voluptatis carunculae insurrectio eius corpus invasit, corpori suo pepercit, sed ferrum candens suis membris admovebat, adeo ut esset totus ulceratus. Eius autem mensa talis fuit a iuventute usque ad mortem, ut crudis scilicet vesceretur. Nihil enim unquam comedebat quod igni fuisset admotum praeter panem. Vetus autem & novum testamentum dicebat memoriter: & in doctorum virorum Origenis & Didymi, & Pierii, & Stephani scriptis ita erat versatus, ut sexagies centena millia versuum profer-

Cassiodor. l. 8. c. 1. Niceph. lib. 11. c. 37.

1 εἰς ἄκρον τῆς φιλοθείας ἐλάσαντες) Locus mutilus, & plenior fuit in Gentiani codice.

2 Τιμοθέῳ τῷ μακαρίῳ ἐπισκόπῳ) Theophilum adpellant, non Timotheum, Nicephorus lib. XI. cap. XXXVII. & Socrates lib. IV. cap. XXII.

3 τὸ ἀριστερὸν οὖς ἑαυτοῦ) Dextram auriculam dicunt Nicephorus lib. XI. cap. XXXVII. Socrates lib. IV. cap. XXII. Sozomenus lib. VI. cap. XXIX Et hac de causa Ammonius iste παρώτης dictus fuit. Rem narrant Auctores illi, quos laudavi.

4 Ὠριγένους τε καὶ Διδύμου) Origenis scripta sunt notissima. De Didymo supra a nobis est notatum.

5 καὶ Πιερίου). De Pierio vide Eusebium Hist. Eccles. lib. VII. cap. XXXII. Nicephorum lib. VI. cap. XXXV. Vixit sub Caro & Diocletiano, tanta eruditionis laude, & scriptorum multitudine clarus, ut Origenes iunior diceretur. Videndus, Hieronymus in Catalogo Script. Illustr.

6 καὶ Στεφάνου) Eius meminere Eusebius Hist. Eccles. lib. VII. cap. XXXII. & Nicephorus lib. VI. cap. XXXVI.

ferret: ut de eo ferunt testimonium magni quoque patres in solitudine. Huius autem feruntur etiam prophetiae. Tantum autem valebat in consolandis fratribus qui erant in solitudine, quantum ullus alius. Hoc ei suo suffragio tribuebat Evagrius, qui erat vir discernendi vi praeditus, se nullum hominem vidisse qui esset magis impatibilis, & alienus ab omnibus animi perturbationibus,

δὲ μαρτυροῦσιν αὐτῷ καὶ οἱ μεγάλοι τῆς ἐρήμου πατέρες. τούτου καὶ προφητεῖαι φέρονται. παρακλητικὸς δὲ ἦν τοσοῦτον τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀδελφοῖς, εἰ καί τις ἄλλος. τούτῳ ψῆφους ἐδίδου ὁ μακάριος Εὐάγριος ἀνὴρ πνεύματος φόρος καὶ διακριτικὸς, λέγων, ὅτι οὐδέ ποτε αὐτοῦ ἀπαθέστερον ἑώρακα ἄνθρωπον. οὗτος ὁ μακάριος πολλαῖς ἱκεσίαις καταδυσωπηθεὶς παρὰ Ῥουφίνου τοῦ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων 1, εἰς τοὺς καιροὺς ἐκείνους ἐλθόντος τοῦ μεγάλου Ἀμμωνίου ἐν Κωνσταντίνου πόλει διὰ χρείας τῶν τῆς ἐρήμου πολιτῶν, ἱκανῶς παρακληθεὶς, καὶ παρὰ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, τῶν ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐρήμου συνεληλυθότων, εἰς τὰ καταθέσια τῶν ἁγίων 2 ὅπερ αὐτὸς ἔκτισεν μαρτυρίου 3. ἐν αὐτοῖς τοῖς καταθεσίοις ἀποδέχεται τὸν Ῥουφῖνον ὁ ἅγιος ἀπὸ τοῦ ἀχράντου βαπτίσματος παρὰ τῶν ἐπισκόπων, ὃν εὐσεβάσθη ἀξίως τῆς αὐτοῦ πολιτείας, εἰς πάντα ὑπακούσας τῷ ὁσίῳ ἀνδρὶ Ἀμμωνίῳ. ὃς μετ' ὀλίγον χρόνον κοιμᾶται, καὶ θάπτεται ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ λεγομένῳ Ῥουφινιαναῖς 4, οὗ τὸ μνῆμα λέγεται θεραπεύειν πάντας τοὺς ῥιγιαζομένους.

De Beniamin.

CAP. XV.

Niceph. lib. 11. c. 35.

IN hoc monte Nitriae fuit vir admirabilis, qui vocabatur Beniamin, qui recte & ex virtute vitam egit annis octoginta. Qui cum summe virtutem exercuisset, dignatus fuit gratia curationum; adeo ut cuicumque manus imposuisset, aut quod benedixerat, oleum dedisset, qui laborabat, liberaretur ab omni aegritudine: Hic qui tanta gratia dignus fuerat habitus, octo mensibus ante obitum fuit hydropicus: & eius corpus usque adeo intumuit, ut propter dolores inveniretur alius Iob nostri temporis. Quum nos autem adsumsisset Dioscorus Episcopus, qui tunc erat presbyter montis Nitriae, me, inquam, & beatum Evagrium, dicit nobis: Adeste, videte novum Iob, qui in tanto corporis morbo, & tanto tumore, immensam habet patientiam cum gratiarum actione. Accedentes ergo vidimus tantam molem eius corporis, ut parvum eius digitum non possemus complecti digitis duarum manuum. Quum autem morbi gravitatem non possemus fixis oculis intueri, nostros oculos avertebamus. Tunc dicit nobis beatus ille Beniamin: Orate filii ne meus internus homo fit hydropicus. Hoc enim corpus neque cum bene se haberet, mihi quidquam profuit, neque cum male, me laesit. Illis ergo octo mensibus facta est illi sella latissima, in qua sedebat adsidue: ut qui non posset in lecto accumbere, propter ea quae sunt corpori necessaria. Quum autem laboraret hoc morbo immedicabili, medebatur aliis qui tenebantur quibusvis aegritudinibus. Necessarium itaque duxi morbum huius sancti exponere, ne me-

Περὶ Βενιαμέν.

ΚΕΦ. ιέ.

ΕΝ τούτῳ τῷ ὄρει τῆς Νιτρίας γέγονεν ἀνήρ τις θαυμαστὸς, ὀνόματι Βενιαμὲν 5 καλούμενος, ζωὴν βιώσας ἐνάρετον ἔτεσιν ὀγδοήκοντα. καὶ εἰς ἄκρον ἀσκήσας τὴν ἀρετὴν κατηξιώθη χαρίσματος ἰαμάτων, ὡς παντὶ, ᾧ ἂν χεῖρας ἐπετίθει, ἢ ἔλαιον εὐλογήσας ἐδίδου, πάσης ἀπελλάττετο ἀῤῥωστίας ὁ ἐνοχλούμενος. οὗτος ὁ τοῦ τηλικούτου χαρίσματος καταξιωθεὶς πρὸ ὀκτὼ μηνῶν τῆς κοιμήσεως ὑδρωπίασε. καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὤγκωσεν τὸ σῶμα αὐτοῦ τῇ οἰδήσει, ὡς ἄλλον Ἰὼβ ταῖς ἀλγηδόσιν εὑρεθῆναι ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς. παραλαβὼν οὖν ἡμᾶς Διόσκορος ἐπίσκοπος, τότε δὲ πρεσβύτερος ὢν τοῦ ὄρους τῆς Νιτρίας, ἐμέ τε καὶ τὸν μακάριον Εὐάγριον, λέγει ἡμῖν· δεῦτε, βλέπετε νέον Ἰὼβ, ἐν τοιούτῳ ὄγκῳ σώματος πάθει ἀνιάτῳ, ἄμετρον κεκτημένον εὐχαριστίαν. ἀπελθόντες οὖν ἐθεασάμεθα τοσοῦτον ὄγκον τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς μὴ δύνασθαι τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς χειρὸς αὐτοῦ περιλαμβάνειν ταῖς δύο χερσὶ τῶν δακτύλων. μὴ δυνάμενοι δὲ ἡμεῖς ἐνατενίζειν τῇ τοῦ πάθους δεινότητι, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἀπ' αὐτῶν ἀπεστρέφομεν. τότε λέγει ἡμῖν ὁ μακάριος ἐκεῖνος Βενιαμέν. εὔξασθε τέκνα, ἵνα μή μου ὁ ἔσωθεν ἄνθρωπος ὑδροπιάσῃ. τοῦτο γὰρ τὸ σῶμα οὔτε με εὐπαθοῦντα ὤνησεν, οὔτε δυσπαθοῦντα παρέβλαψεν. τοὺς ὀκτὼ οὖν μῆνας ἐκείνους δίφρος αὐτοῦ πλατύτατος γέγονεν, ἐν ᾧ ἀδιαλείπτως ἐκαθέζετο, μηκέτι ἐν κλίνῃ ἀναπεσεῖν δυνάμενος, διὰ τὰς λοιπὰς χρείας τοῦ σώματος. καὶ ἐν τούτῳ ὢν τῷ ἀνιάτῳ πάθει ἄλλους ἰᾶτο τοὺς οἱοισδήποτε οὖν νοσήμασι κατεχομένους. ἀναγκαῖον τοίνυν ἡγησάμην ἐξηγήσασθαι τούτου τοῦ ἁγίου τὸ πάθος, ἵνα μὴ

---

1 Ῥουφίνου τοῦ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων) Hic est ille Rufinus, qui post mortem Theodosii senioris Imperii adfectati poenas dedit. Vide Sozomenum lib. VIII. cap. I. Nicephorum lib. XIII. cap. I. Id autem Theodosium ipsum moriturum imperasse narrat Cedrenus. Mentio eius exstat in pluribus Rescriptis Codicis tam Theodosiani quam Iustinianei.

2 εἰς τὰ καταθέσια τῶν ἁγίων) Quid καταθέσια sint, vide Glossarium nostrum in hac voce.

3 ὅπερ αὐτὸς ἔκτισεν μαρτυρίου) Graeci Christiani μαρτύρια vocabant templa Martyribus sacra. Vide Glossarium nostrum.

4 ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ λεγομένῳ Ῥουφινιαναῖς) Nomen loco a Rufino magistro conditore. Chronicon Constantinop. ὁ δ' αὐτὸς Ῥουφῖνος ἔσχατον ἐγένετο παρὰ Θεοδοσίου μάγιστρος, ὃς ἔκτισε τὰς Ῥουφινιανάς. Antea Δρῦς dicebatur. Cedrenus. ὃς παραγενόμενος ἐν τῇ Δρυΐ, τῇ νῦν Ῥουφινιαναῖς, τὴν κατὰ Ἰωάννου ἐπιβουλὴν κατεργάσατο.

5 ἀνήρ τις θαυμαστὸς ὀνόματι Βενιαμὲν) De eo vide Sozomenum lib. VI. cap. XXVIII. & Nicephorum lib. XI. cap. XXXV.

μὴ ξενιζώμεθα ὅταν τι περιστατικὸν δικαίοις ἀνδράσι συμβαίνῃ. τελευτήσαντος δὲ τοῦ γενναίου ἐκείνου τὰ φλία τῆς θύρας ἐπήρθη καὶ αἱ παραστάδες, ἵνα δυνηθῇ τὸ σῶμα ἐξενεχθῆναι τῆς κέλλης. τοσοῦτος ἦν ὁ ὄγκος τοῦ σώματος τοῦ μακαρίου καὶ ἀοιδίμου πατρὸς Βενιαμίν.

nobis alienum videatur si viris iustis aliquis casus accidat. Egregio ergo illo viro mortuo, sublatum est limen ostii & postes, ut posset corpus efferri ex cella. Tanta erat moles corporis beati & incliti patris Beniamin.

Περὶ Ἀπολλωνίου.

ΚΕΦ. ις'.

Ἀπολλώνιός τις 1 ὀνόματι ἀπὸ πραγματευτῶν ἀποταξάμενος καὶ οἰκήσας τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας, μήτε τέχνην τὸ λοιπὸν μαθεῖν δυνάμενος, μήτε ἐπὶ ἄσκησιν γραφικὴν τῷ παρηβηκέναι τὴν ἡλικίαν, ζήσας ἐν τῷ ὄρει εἴκοσι ἔτη, ταύτην ἔσχεν τὴν ἄσκησιν. ἐκ τῶν ἰδίων χρημάτων καὶ τῶν οἰκείων πόνων παντοῖα ἰατρικὰ καὶ κελλαρικὰ 2 ἀγοράζων ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι εἰς τὰς νόσους ἐπήρκει. καὶ ἦν ἰδεῖν αὐτὸν ὄρθριον μέχρι τῆς ἐννάτης ὥρας κυκλεύοντα τὰ ἀσκητήρια, καὶ μοναστήρια, καὶ πάσας σκηνὰς τὰς ἐκεῖ, κατὰ θύραν εἰσερχόμενον, καὶ ἐπισκοποῦντα, μήτις ἀνάκειται. ἐβάσταζεν δὲ σταφίδας, ῥοάς, ὠά, σιλίγνια 3, ὧν ἐπιδέονται οἱ ἀῤῥωστοῦντες. ταύτην ἑαυτῷ λυσιτελοῦσαν εὑρὼν πολιτείαν εἰς τὸ γῆρας τοῦ Χριστοῦ δοῦλος. ὅστις τελευτᾶν μέλλων. ὁμοίῳ ἑαυτοῦ καταλιμπάνει τὰ γρυτάρια, παρακαλέσας αὐτὸν ταύτην ἐκτελεῖν τὴν διακονίαν. πεντακισχιλίων γὰρ οἰκούντων μοναζόντων τὸ ὄρος ἐκεῖνο, χρεία καὶ τῆς τοιαύτης ἐπισκέψεως διὰ τοῦ ἔρημον εἶναι τὸν τόπον.

De Apollonio.

CAP. XVI.

Quidam Apollonius nomine ἀπὸ πραγματευτῶν, id est, ex negotiatoribus, quum mundo renuntiasset, & montem Nitriae habitasset, & nec artem discere posset nec litteras, quod aetate esset provectus: viginti annis quibus vixit in monte, hanc habuit exercitationem. Suis pecuniis & suis laboribus emens Alexandriae vasa medica omne genus, universae fraternitati ea suppeditabat ad morbos: & licebat eum videre a prima luce usque ad horam nonam discurrentem obeundo monasteria, & ostium ingredientem, & visentem num quis decumberet. Portabat autem uvam passam, mala punica, ova, panem siligineum, & ea quibus opus habent aegroti. Hanc sibi conferentem invenit vitae rationem usque ad senium Christi servus. Qui quum esset moriturus, alteri sibi simili sua reliquit frivola, rogans eum ut idem obiret ministerium. Nam quum quinque millia monachorum illum montem habitent, tali quoque opus est curatione, quod sit locus desertus.

Cassiodor. l. 8. c. 1. Niceph. lib. 9. c. 14. l. 11. c. 35.

Περὶ Παησίου καὶ Ἠσαΐου.

ΚΕΦ. ιζ'.

Ἕτερός τις Παήσιος 4 καὶ Ἠσαΐας 5 οὕτω καλούμενοι ἀδελφοὶ ὑπῆρχον πατρὸς ἐμπόρου Σπανοδρόμου 6. οἵ τινες τοῦ πατρὸς αὐτῶν τελευτήσαντος ἐμερίσαντο τὰ ὑπάρχοντα ἐν κινητοῖς, ἃ εἶχον ἐν μὲν νομίσμασι πεντακισχιλίοις, ἐν ἱματίοις δὲ καὶ οἰκέταις τὰ εὑρεθέντα. οὗτοι μετ' ἀλλήλων ἐσκέψαντο, καὶ συμβουλεύοντες ἑαυτοῖς ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. ἐπὶ ποίαν μέθοδον ἔλθωμεν βίου ἀδελφέ; ἐὰν ἔλθωμεν ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν, ἣν μετῆλθεν ὁ πατὴρ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ἑτέροις ἔχομεν καταλεῖψαι τοὺς πόνους ἡμῶν. ἴσως δὲ καὶ κινδύνοις περιπεσούμεθα πάντως ἢ λῃστρικοῖς ἢ θαλαττίοις. δεῦρο οὖν ἀδελφὲ ἐπὶ τὸν μονήρη βίον ἔλθωμεν, ἵνα καὶ τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν κερδήσωμεν, καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν μὴ ἀπολέσωμεν. ἤρεσεν οὖν ἀμφοτέροις ὁ σκοπὸς τοῦ μονήρους βίου. εὑρέθησαν οὖν ἄλλος κατ' ἄλλο διαφωνοῦντες. μερισάμενοι δὲ τὰ χρήματα, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, τοῦ μὲν σκοποῦ εἴχοντο ἕκαστος τοῦ ἀρέσαι Θεῷ, ἐνηλ-

Vita Paesii & Esaiae.

CAP. XVII.

Alii Paesius & Esaias nomine, fuerunt fratres patre mercatore, Hispanico: qui quidem quum pater eorum esset mortuus, diviserunt facultates quas habebat in mobilibus: in nummis quidem quinque millia, in vestibus autem & servis, quae inventa fuerant. Ii inter se deliberarunt, & sibi consulentes, dicebant: Quodnam vitae iter ingrediemur, o frater: Si exerceamus mercaturam quam pater noster exercuit, nos relinquemus aliis nostros labores: & forte incidemus in pericula, vel latronum vel maris. Age ergo, frater, vitam adgrediamur monasticam, ut & patri nostri lucremur facultates, & nostras animas non perdamus. Placuit ergo utrisque scopus vitae solitariae: sed inventi sunt in alio discrepantes. Quum itaque pecunias divisissent, & reliqua omnia; hunc quidem sibi scopum exposuerunt ut Deo pla-

Niceph. l. 9. c. 14 Sozom. l. 3. c. 14.

---

1 Ἀπολλώνιός τις) Vide Sozomen. lib. VI. cap. XXVIII. Rufinum de Vitis Patrum, cap. VII. & Niceph. lib. XI. cap XXXV.

2 κελλαρικὰ) Vide de hac voce Glossarium nostrum.

3 σιλίγνια) Vide Glossarium nostrum.

4 ἕτερός τις Παήσιος) Eius meminit Nicephorus lib. IX. cap. XIV. Et Cassianus lib. V. cap. XXVII. Sed legendum illic, *Ad senem Paesium*. Perperam editur: *A. s. Pesium*.

A

5 καὶ Ἠσαΐας) Mentio huius est apud Ioannem Geometram in Paradiso, Epigr. LXIV.

Δεῦτ' ἄγετ', ἴδετε ἔργα τάδ' ἄχετα, εἶπεν Ἀχιλλᾶς,
Ψωμὸν ἰδὼν βάπτα εἰς ἅλας Ἠσαΐας.
Εἰ σὺ ζῶια ταῦτα παραρτύειν ἐθέλοισθα,
Δεῦρ' ἴθ' ἐν Αἰγύπτῳ οὔρεα δ' ἐγκρατέων.

6 Σπανοδρόμου) Hanc vocem, ut non intellectam, omisit Gentianus. Nos eam explicamus in Glossario nostro.

placerent, sed diverso vitae instituto. Vnus enim omnia dispergens, dedit monasteriis, & ecclesiis, & custodiis: & quum artem didicisset ex qua sibi panem pararet, exercitationi operam dabat & orationi. Alter autem eius nihil dispersit, sed facto sibi monasterio, & paucis adsumtis fratribus, quemlibet excipiebat hospitem, quemlibet curabat aegrotum, quemvis senem retinebat, cuivis pauperi dabat. Sabbato & Dominica, tres aut quatuor mensas statuens, eos qui erant egeni, excipiebat. Hoc modo facultates suas consumsit. Ambobus autem mortuis, diversae beatitudines utrisque dabantur a fratribus, utpote quod essent inventi ambo virtute perfecti; & aliis quidem placebat vita eius qui renunciaverat; aliis vero ea, quae communicabat omnibus egentibus. Quum ergo inter fratres incidisset contentio, propter horum beatorum diversum vitae institutum, & maxime propter laudes diversas, vadunt ad beatum Pambo, & ad eum referunt ut de hac re respondeat; volentes scire utranam sit melior vitae ratio. Is autem eis dicit: utrique sunt perfecti apud Deum. Alter quidem functus est munere Abrahae, qui omnes excipiebat; alter suscepit firmissimum & constantissimum zelum Eliae Prophetae, ut Deo placeret. Et cum alii quidem ei dicerent: Quomodo fieri potest, dic quaesumus nobis pedes tuos attingentibus, ut hi sint aequales? quumque alii exercitatorem praeferrent, & dicerent: Praeceptum implevit Evangelicum, ut qui omnia vendiderit & dederit pauperibus, noctu & diu perseverans in orationibus, crucem ferens & sequens Servatorem: contra autem alii de altero contenderent, dicentes: Hic, obsecramus te, tot & talia viscera ostendit in omnes egentes, ut exiret & sederet in viis regiis, & qui erant adflicti, colligeret, & opem ferret; neque solum
Matth. 10. suam recreavit animam, sed etiam aliorum, aegrotos curans, & eis dans auxilium, eis dicit beatus Pambo: Rursus vobis dicam: Ambo sunt pares apud Dominum. unicuique autem vestrum de iis satis faciam. Hic si non usque adeo se exercuisset, non fuisset dignus ut illum bonitati illius compararem. Ille rursus qui recreabat ac reficiebat hospites, & egenis ministrabat, ostensus est Domino pro viribus aequalis. Ipse enim dixit: Ego non veni ministrari, sed ministrare. Hic ergo minister etsi videbatur habere onus ex labore; attamen ex ipso quoque habuit recreationem. Exspectate autem paullulum ut a Deo quoque de his habeam revelationem, & postea scietis quum veneritis. Intermissis ergo aliquot diebus redierunt, de his magnum illum rogantes. Senex autem respondit illis dicens: Apud Deum vidi utrosque simul stantes in paradiso.

ἐνηλλαγμένῃ δὲ τῇ πολιτείᾳ, ὁ μὲν γὰρ πάντα διασκορπίσας ἔδωκεν ἀσκητηρίοις, καὶ ἐκκλησίαις, καὶ φυλακαῖς, καὶ τεχνύδριον ἔμαθεν ὅθεν τὸν ἄρτον πορίσεται, καὶ τῇ ἀσκήσει προσέχεν, καὶ τῇ προσευχῇ. ὁ δὲ ἕτερος τούτου μηδὲν διασκορπίσας, ἀλλὰ ποιήσας ἑαυτῷ μοναστήριον, καὶ προσλαβόμενος ἀδελφοὺς ὀλίγους, πάντα ξένον ἐδεξιοῦτο, πάντα ἄρρωστον ἐθεράπευεν, πάντα γέροντα περιεκράτει, παντὶ πένητι παρεῖχεν κατὰ σάββατον καὶ κυριακὴν τρεῖς ἢ τέσσαρας τράπεζας ἱστῶν, τοὺς λιπομένους ἐδεξιοῦτο. τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν ἑαυτοῦ βίον κατανάλωσεν. τούτων οὖν ἀμφοτέρων τελευτησάντων, διάφοροι μακαρισμοὶ 1 ἑκατέρων ἐγένοντο παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἀμφοτέρων τελείων ἐν ἀρετῇ εὑρεθέντων. καὶ τοῖς μὲν ἤρεσκεν ὁ τοῦ ἅπαξ ἀποταξαμένου βίος, τοῖς δὲ ὁ κοινωνικὸς πρὸς πάντας τοὺς δεομένους. φιλονεικίας οὖν ἐμπεσούσης ἐπὶ τῇ διαφόρῳ πολιτείᾳ τούτων τῶν μακαρίων τῇ ἀδελφότητι, μάλιστα ἐπὶ τοῖς διαφόροις ἐπαίνοις, ἀπέρχονται πρὸς τὸν μακάριον καὶ ἅγιον Παμβῶ, καὶ ἀνατίθενται αὐτῷ τὴν περὶ τούτων ἐπίκρισιν, ἀξιοῦντες μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τὴν ἀμείνω πολιτείαν, ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. ἀμφότεροι τέλειοι εἰσὶ πρὸς τὸν κύριον. ὁ μὲν γὰρ Ἀβραμιαῖον ἐξετέλεσεν ἔργον δεξιούμενος πάντας, ὁ δὲ τοῦ προφήτου Ἡλίου τὸ ἀκαμπὲς τοῦ ζήλου τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως ἐνεδέξατο. καὶ τῶν μὲν λεγόντων, τῶν ποδῶν σου ἀπτόμεθα, πῶς δυνατὸν εἶναι τούτους ἴσους, προτιμώντων τινῶν τὸν ἀσκητὴν, καὶ λεγόντων. ὅτι οὗτος τὸ εὐαγγελικὸν πεπλήρωκεν πρόσταγμα, τὰ πάντα πωλήσας, καὶ διαδεδωκὼς πτωχοῖς, καὶ προσκαρτερῶν ταῖς εὐχαῖς, καὶ πᾶσαν ἡμέραν καὶ ὥραν καὶ νύκτα τὸν σταυρὸν βαστάζων, καὶ ἀκολουθῶν τῷ σωτῆρι. τῶν δὲ περὶ τοῦ ἑτέρου ἀντιφιλονεικούντων. ὅτι καὶ οὗτος, δεόμεθά σου, τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα σπλάγχνα ἐπεδείξατο εἰς πάντας τοὺς δεομένους, ὡς καὶ εἰς αὐτὰς τὰς λεωφόρους ἐξερχόμενον καθῆσθαι, καὶ τοὺς θλιβομένους συνάγειν καὶ ἐπαρκεῖν. καὶ οὐ μόνον τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀνέπαυεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν, νοσοκομῶν, καὶ ἐπικουρῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ μακάριος Παμβῶ. πάλιν ὑμῖν ἐρῶ. ἀμφότεροί εἰσιν ἴσοι πρὸς τὸν Κύριον. ἕκαστον δὲ ὑμῶν πληροφορήσω περὶ αὐτῶν. οὗτος εἰ μὴ ἤσκει τοσαύτῃ ἀκρότητι, οὐκ ἂν ἐγένετο ἄξιος τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀγαθότητι συγκριθῆναι. ἐκεῖνος πάλιν ἀναπαύων τοὺς ξένους καὶ τοῖς δεομένοις διακονῶν, ἰσόρροπος κατὰ δύναμιν τοῦ Κυρίου ἀναδέδεικται. αὐτὸς γὰρ λέγει. ἐγὼ οὐκ ἦλθον διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. διάκονος ὢν καὶ οὗτος, εἰ καὶ δοκεῖ τὸ ἐκ τοῦ κόπου ἔχειν φορτίον, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' αὐτὰ εἶχεν ἀνάπαυσιν. ἐκδέξασθε δὲ μικρὸν, ἵνα καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ δέξωμαι τὴν περὶ αὐτῶν ἀποκάλυψιν· καὶ μετὰ ταῦτα ἐλθόντες ματήσεσθε. διαλιπόντες οὖν ὀλίγας ἡμέρας ἦλθον πάλιν περὶ τούτων τὸν μέγαν παρακαλοῦντες. ὁ δὲ μακάριος ἀπεκρίνατο λέγων αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ θεοῦ ἀμφοτέρους εἶδον ἅμα ἑστῶτας ἐν τῷ παραδείσῳ.

Περὶ

1 μακαρισμοὶ) Vide Glossarium nostrum.

Περὶ Μακαρίου τοῦ ἀκούσιον φόνον ποιήσαντος.

ΚΕΦ. ιη΄.

ΝΕώτερός τις τῇ ἡλικίᾳ ὀνόματι Μακάριος ὡς ἐτῶν δεκαοκτὼ, ἐν τῷ παίζειν αὐτὸν μετὰ τῶν συνηλίκων παρὰ τὴν λίμνην τὴν λεγομένην Μαρίαν 1 τετράποδα νέμων ἀκούσιον εἰργάσατο φόνον 2. οὗτος μηδενὶ μηδὲν εἰρηκὼς καταλαμβάνει τὴν ἔρημον, καὶ εἰς τοσοῦτον ἔλασεν φόβον θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον, ὡς ἀναισθητῆσαι αὐτὸν τριετίαν ἄστεγον μείναντα ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἄβροχος δὲ ἡ γῆ ἐκείνη ὑπάρχει, καὶ τοῦτο ἴασι 3 πάντες, καὶ οἱ διὰ λόγων γινόμενοι, καὶ οἱ διὰ τῆς πείρας αὐτῆς. ὁ αὐτὸς οὗτος Μακάριος ὕστερον ᾠκοδόμησεν ἑαυτῷ κελλίον. καὶ ζήσας ἐν αὐτῷ ἄλλα εἰκοσιπέντε ἔτη, τοιούτου χαρίσματος ἠξιώθη, ὡς καταπτύειν δαιμόνων ἐντρυφῶν τῇ μονότητι. τούτῳ πολλὰ συγχρονίσας ἐγὼ ἐμάνθανον παρ' αὐτοῦ πῶς αὐτοῦ ὁ διαλογισμὸς διάκειται ἐπὶ τῇ τοῦ φόνου ἁμαρτίᾳ. ὃς τοσοῦτον ἔλεγεν ἀπέχειν λύπης, ὡς καὶ προσευχαριστεῖν τῇ τοῦ φόνου αἰτίᾳ. γεγένηται γάρ μοι φησὶν ὑπόθεσις σωτηρίας ὁ ἀκούσιος φόνος. ἔλεγεν δὲ ἀπογραφῶν 4 φέρων τὴν μαρτυρίαν τοῦ κατὰ τὸν μέγαν θεράποντα τοῦ θεοῦ Μωύσεως τοῦ κατὰ τὴν Αἴγυπτον φόνου. ὅτι εἰ μὴ διὰ τὸν φόβον τοῦ φόνου, οὐκ ἂν Μωϋσῆς ἠξιώθη τῆς δεσποτικῆς θεοπτίας, καὶ τῆς τοσαύτης δωρεᾶς, καὶ τῆς συγγραφῆς τῶν ἁγίων λόγων τοῦ πνεύματος, εἰ μὴ τῷ δέει τοῦ Φαραὼ, διὸ ἔδρασεν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ κατείληφεν τὸ ὄρος Σινᾶ. ταῦτα δὲ λέγω ἐγὼ οὐχ ὁδοποιῶν εἰς φόνον τινὰ, ἀλλὰ μᾶλλον ὑποδεικνύων, ὅτι εἰσὶ καὶ περιστατικαὶ ἀρεταὶ, ὅταν μὴ ἑκουσίᾳ γνώμῃ τῷ ἀγαθῷ τις προσελθεῖν βουληθῇ. τῶν γὰρ ἀρετῶν, αἱ μὲν εἰσι προαιρετικαὶ, αἱ δὲ περιστατικαί.

De Macario Iuniore.

CAP. XVIII.

QVidam aetate iunior, nomine Macarius, decem & octo annos natus, quum luderet cum ſuis aequalibus ad lacum qui dicitur Maria, paſcens pecora caedem fecit involuntariam. Is quum nemini hoc dixiſſet, venit in ſolitudinem, & eo proceſſit metu & Dei & hominum, ut non ſenſerit ſe tribus annis manſiſſe ſine tecto in ſolitudine. Eſt autem illa terra arida, idque ſciunt omnes, tam qui auditione acceperunt, quam qui ex ipſa norunt experientia. Hic ipſe Macarius ſibi poſtea aedificavit cellulam: & quum in ea vixiſſet alios viginti & quinque annos, tanta gratia dignus eſt habitus, ut ſolitudine delectatus deſpiceret daemones. Ego cum eo verſatus longo tempore, ab eo didici quomodo adfecta eſſet eius ratio ob peccatum caedis. Dicebat autem tantum abeſſe ut doleret, ut etiam gratias ageret de crimine caedis. Fuit enim caedes involuntaria mihi cauſa ſalutis. Dicebat autem, ex ſcripturis adferens teſtimonium caedis, quae a magno Dei ſervo Moſe facta fuit in AEgypto: quod niſi propter caedem & metum Pharaonis, non dignus habitus fuiſſet Moſes viſione Domini, & tanto dono, & conſcriptione ſanctorum eloquiorum ſpiritus. Nam quum effugiſſet ex AEgypto, pervenit in montem Sina. Haec autem dico non muniens viam ad caedem aliquam; ſed potius oſtendens eſſe etiam virtutes quae oriuntur ex caſu, quando non vult quis ſua ſponte ad bonum accedere. Ex virtutibus enim aliae quidem ſunt quae ex voluntate, & ex noſtro animi inſtituto proficiſcuntur: aliae vero quae ex caſu naſcuntur.

Caſſiod. ex Sozom. l. 8. cap. 1. Niceph. lib. 11. c. 35.

Sozomen. l. 6. c. 29.

Περὶ Ναθαναήλ.

ΚΕΦ. ιθ΄.

ΕΤερός τις τῶν ἁγίων γέγονεν τῶν παλαιῶν ἄριστος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὀνόματι Ναθαναήλ. τοῦτον ἐγὼ ἐν σαρκὶ οὐ κατείληφα. κεκοίμητο γὰρ πρὸ τῆς ἐμῆς εἰσόδου ἐν τῷ ὄρει πρὸ ἐτῶν δεκαπέντε. τοῖς δὲ συνασκήσασι τῷ ἁγίῳ τούτῳ καὶ συγχρονίσασι περιτυχὼν, φιλοφρόνως ἠρώτουν περὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς. ἔδειξαν δέ μοι αὐτοὶ καὶ τὴν κέλλαν, εἰς ἣν ᾤκει μὲν οὐκέτι οὐδεὶς διὰ τὸ ἐγγυτέρω εἶναι τῆς οἰκουμένης. ἐκεῖνος γὰρ ὁ μακάριος τότε αὐτὴν ἔκτισεν ὅτε σπάνιοι ἦσαν οἱ ἀναχωρηταί. διηγοῦντο δέ μοι τοῦτο περὶ αὐτοῦ ἐξαίρετον τῆς ἀσκήσεως. ὅτι τοσαύτην ἔσχεν ὑπομονὴν ἐν τῷ κελλίῳ, ὡς μὴ σαλευθῆναι ποτὲ τοῦτον ἀπὸ τῆς προθέσεως. ἐν οἷς ἐμπαιχθεὶς κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῦ πᾶσιν ἐμπαίζοντος καὶ ἀπατῶντος δαίμονος, τοῦ καὶ τοῦτον τῇ ἀκηδίᾳ περιβαλόντος, καὶ τῆς κέλλης αὐτὸν ἐξελάσαντος. ἔδοξεν γὰρ ἀκηδίαν 5 εἰς

De Nathanael.

CAP. XIX.

EX veteribus Sanctis fuit quidam alius, optimus Chriſti athleta, nomine Nathanael: Eum ego non offendi in carne. Dormierat enim quindecim annis ante meum adventum in montem. Quum autem in eos incidiſſem qui cum hoc ſancto ſe exercuerant, & fuerant in tempore aequales: de viri virtute libenter ſum eos ſciſcitatus. Mihi autem eius quoque cellam oſtenderunt: in qua nullus adhuc habitat, quod ſit terrae habitatae propinquior. Ille enim beatus tunc eam condidit quando rari fuerant anachoretae. Narrarunt autem mihi egregiam eius exercitationem: nempe quod tantam habuerit in cellam tolerantiam, ut numquam dimotus ſit a propoſito: quum ab initio fuiſſet illuſus a daemone, qui omnes illudit: qui cum labi fecerat in ſocordiam & animi moerorem, & eum e cella exegerat; viſus eſt enim eſſe triſtis & animo angi

1 παρὰ τὴν λίμνην τὴν λεγομένην Μαρίαν) De Maria ſupra diximus.
2 ἀκούσιον εἰργάσατο φόνον) Videndus Nicephor. lib. XI. cap. XXXV.
3 καὶ τοῦτο ἴασι) Scrib. καὶ τοῦτο ἴσασι.
4 ἀπογραφῶν) Scrib. ἀπὸ γραφῶν.
5 ἔδοξεν γὰρ ἀκηδίαν) Scrib. ἔ. γ. ἀκηδιᾶν.

angi in prima cella. Illinc itaque recedens, aedificavit aliam propinquiorem pago. Postquam ergo perfecit cellam, & in ea habitavit tres vel quatuor menses, accedit noctu daemon tauream tenens sicut lictores, prae se ferens speciem militis pannis induti, & taurea edens strepitus. Cui succensens, dixit beatus Nathanael: Quis tu es qui haec facis in meo hospitio? Daemon autem respondit: Ego sum qui te ex tua prima cella exegi, & nunc veni ut te ex hac quoque fugem. Quum ergo cognovisset beatus Nathanael se fuisse illusum, reversus est ad primam cellam: & spatio triginta septem annorum non est egressus extra fores, contendens cum daemone, qui tot & tanta ei fecerat, ut eum cogeret e cella egredi, ut ne ea narrare quidem liceat. Atque inter cetera quidem hoc machinatus est bonorum inimicus, nempe ut eum probro ac dedecore adficeret ad eius abrumpendum institutum. Quum septem sancti Episcopi sanctum invisissent, aut ex Dei providentia, aut ex suggestione illius tentationis, eum propemodum deturbavit a proposito. Quum enim episcopi postquam eum invisissent, orassent, & post orationem exirent, ne gressum quidem unum pedis eos comitatus est vir egregius, ne daret locum inimico bonorum. Ei ergo dicunt diaconi episcoporum: Superbe te geris, o Abbas, qui non deducis episcopos. Is vero dicit eis: Ego & dominos meos episcopos colo, & omnem clerum honoro: sumque ego peccator omnium hominum peripsema: his autem omnibus & toti vitae, quod in me est proposito, sum mortuus. Ego enim habeo scopum occultum, quem scit Dominus, qui novit occulta mei cordis, cur eos non sum comitatus. Quum ergo hic quoque actus non successisset daemoni, rursus talem subscipit figuram. Novem mensibus ante dormitionem athletae, transformatus est in puerum duodecim annos natum, tamquam agentem asinum, panem in sporta ferentem. Qui puer quum sero vespere esset prope cellam, simulabat cecidisse asinum, & se clamare: Abba Nathanael, miserere mei, & porrige mihi manum. Ille autem audivit utique vocem pueri: & aperto ostio cellae, stans intus ei dicebat: Quis es, & quid vis tibi faciam? Respondet Daemon: Ego sum huius monachi minister: & fero panes. Quoniam est agape tui noti fratris: & cras illucescente sabbato opus est oblationibus. Rogo ergo te ne me despicias, ne devorer ab hyaenis. Sunt enim hyaenae in his locis. Stans ergo mutus beatus Nathanael, prae ingenti eius misericordia caligabat conturbatus visceribus, & reputabat apud se quid faceret, dicens: Aut futurum est ut transgrediar mandatum, aut a proposito excidam. Postea pia apud se reputans cogitatione, dixit: Melius est ne labefactem tot annorum propositum, ad ignominia adficiendum

εἰς τὴν πρώτην κέλλαν. ἀναχωρήσας ἐκείνης ἀπελθὼν ἄλλην ἔκτισεν πλησιέστερον κώμης. μετὰ οὖν τὸ τελέσαι τὴν κέλλαν, καὶ ἐν αὐτῇ οἰκῆσαι, μετὰ τρεῖς μῆνας ἢ τέσσαρας, παραγίνεται ὁ δαίμων ἐν νυκτὶ, ταυρέαν κατέχων [1] ὥσπερ οἱ δήμιοι, σχῆμα ἔχων στρατιώτου ῥακκοδυτοῦντος, ψόφους ἐργαζόμενος τῇ ταυρέᾳ. πρὸς ὃν ἀχθόμενος ἔλεγεν ὁ μακάριος Ναθαναὴλ λέγων αὐτῷ. τίς εἶ σὺ, ὅτι ταῦτα δρᾷς ἐν τῇ ἐμῇ ξενίᾳ. ὁ δὲ δαίμων ἀπεκρίνετο. ἐγώ εἰμι, ὁ καὶ ἐκ τῆς πρώτης κέλλης ἐλάσας σε. καὶ νῦν ἦλθον καὶ ἐκ ταύτης φυγαδεῦσαι σε. ἐγνωκὼς οὖν ὁ μακάριος Ναθαναὴλ ὅτι ἐνεπαίχθη, ὑποστρέφει αὖθις εἰς τὴν πρώτην σκέπην, καὶ πληρώσας τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη οὐχ ὑπερέβη τὸν οὐδὸν φιλονεικήσας τῷ δαίμονι. ὃς τοσαῦτα αὐτῷ ἐνεδείξατο, ἵνα αὐτὸν ἀναγκάσῃ ἐξελθεῖν ἐκ τῆς κέλλης, ὅσα οὔτε ἔστι διηγήσασθαι. ἐν οἷς καὶ τοῦτο. ἐπιτηρήσας ὁ μισόκαλος, ἐπηρεάσαι τοῦτον ἐσπούδασεν εἰς ἐγκοπὴν τῆς προθέσεως. ἑπτὰ ἐπισκόπων ἁγίων ἐπισκεψαμένων τὸν ἅγιον, ἢ ἐκ Θεοῦ προνοίας, ἢ ἐξ ὑποθέσεως τοῦ πειρασμοῦ, ἐξ ἐκείνου παρ' ὀλίγον αὐτὸν ἐξώκειλεν τῆς προθέσεως. τῶν γὰρ ἐπισκόπων μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν εὐξαμένων, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐξιόντων, προέπεμψεν αὐτοὺς ὁ γενναῖος οὐδὲ βῆμα ποδὸς, ἵνα μὴ δῷ χώραν τῷ μισοκάλῳ. λέγουσιν αὐτῷ οἱ διάκονοι τῶν ἐπισκόπων. ὑπερήφανον πρᾶγμα ἐργάζῃ ἀββᾶ, μὴ προπέμπων τοὺς ἐπισκόπους. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. ἐγὼ καὶ τοὺς Κυρίους μου τοὺς ἐπισκόπους σέβω, καὶ πάντα τὸν κλῆρον τιμῶ καὶ πάντων ἀνθρώπων ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς περίψημα. πᾶσι δὲ τούτοις καὶ ὅλῳ τῷ βίῳ ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοὶ τῇ προθέσει ἀπέθανον. ἔχω γὰρ κεκρυμμένον σκοπὸν, ὃν οἶδεν ὁ Κύριος, ὁ καὶ τὰ κρυπτὰ τῆς ἐμῆς καρδίας εἰδὼς, διά τι οὐ προέπεμψα. ἀστοχήσας δὲ ὁ δαίμων καὶ ἐν τούτῳ τῷ δράματι, σχῆμα πάλιν τοιοῦτον ὑπέρχεται. πρὸ ἐννέα μηνῶν τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀθλητοῦ μεταμορφοῦται εἰς παιδάριον δεκαετὲς, ὡς ἐλαύνον ὄνον ἄρτους ἐν σαργάνῃ βαστάζοντα. καὶ γενόμενος ἑσπέρας βαθείας πλησίον τῆς τούτου κέλλης ἐσχηματίσατο ὡς πεπτωκέναι τὸν ὄνον, καὶ κράζον τὸ παιδίον, ἀββα Ναθαναὴλ ἐλέησόν με, καὶ δός μοι χεῖρα. ἤκουσεν δὲ ἐκεῖνος τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου δῆθεν, καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν τῆς κέλλης, ἔσω ἑστὼς ἐλάλει αὐτῷ. τίς εἶ, καὶ τί θέλεις ποιήσω σοι; ἀποκρίνεται ὁ δαίμων. ἐγὼ δέ εἰμι τοῦ δὲ τοῦ μοναχοῦ τὸ μελλάκιον [2], καὶ ἄρτους ἀποφέρω. ἐπεὶ δὴ ἀγάπη ἐστὶν τοῦ σου γνωρίμου τοῦ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ αὔριον σαββάτου διαφαύοντος χρεία τῶν προσφορῶν. δέομαι οὖν σου μή με παρίδῃς. μή ποτε καὶ ὑπὸ ὑαίνων βρωθῶ. πολλαὶ γὰρ ὕαιναί εἰσιν ἐν τοῖς τόποις. ἐνεὸς οὖν ἑστηκὼς ὁ μακάριος Ναθαναὴλ, ὑπὸ πολλῆς συμπαθείας σφόδρα ἠλιγγία ταραττόμενος τοῖς σπλάγχνοις, καὶ ἐλογίζετο τί ποιήσει, λέγων. ἢ τῆς ἐντολῆς ἔχω ἐκπεσεῖν, ἢ τῆς προθέσεως ἐξωλισθῆσαι. ὕστερον ἐπιλογισάμενος τῷ εὐσεβεῖ λογισμῷ, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. ἄμεινόν ἐστι τὸ μὴ σαλεῦσαι τοσούτων ἐτῶν πρόθεσιν εἰς αἰσχύνην

---

1 ταυρέαν κατέχων) Hallucinatur vehementer Hervetus in interpretatione. Nam ταυρέα nihil aliud est hoc loco, quam scutica e nervo taurino; quae Graecis recentioribus βούνδρος dicitur.

2 τὸ μελλάκιον) De hac voce vide Glossarium nostrum.

νίκην καὶ ἧτταν τοῦ διαβόλου. προσδεξάμενος τοίνυν τῷ κυρίῳ, λέγει πρὸς τῷ λαλοῦντι δῆθεν παιδίῳ. ἄκουσαν παιδίον. ἢ ὅστις δή ποτε εἶ, πιστεύω εἰς τὸν ἐν ᾧ λατρεύω τῷ δεσπόζοντι πάσης πνοῆς. ὅτι εἰ χρήζεις ὄντως βοηθείας πέμπει σοι ὁ Θεός μου βοήθειαν. καὶ οὔτε σε ὕαιναι, οὔτε τι ἄλλο ἀδικήσει. εἰ δὲ πειρασμὸς τις εἶ, καὶ τοῦτο ὁ Θεός μου ἐντεῦθεν ἤδη τὸ δεῖμα ἀποκαλύψει μοι. καὶ κλείσας τὴν θύραν τῆς κέλλης ἐνδοτέρω ἀπῆλθεν. αἰσχυνθεὶς δὲ ὁ δαίμων καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἥττῃ αὐτοῦ, εἰς λαίλαπα ἀνελύθη, καὶ εἰς ὀνάγρους σκιρτῶντας καὶ φεύγοντας, καὶ ψόφους ἀφ' ἑαυτῶν ἀπολύοντας ἐξομοιωθεὶς, οὕτως ἄφαντος ἐγένετο, τοῦτο τὸ ἆθλον τοῦ μακαρίου Ναθαναὴλ, καὶ αὗται αὐτοῦ ἀρεταὶ τῆς ἀσκήσεως. καὶ ἡ ἀήττητος μάχη πρὸς τὸν ἀντίπαλον. καὶ αὕτη αὐτοῦ ἡ διαγωγὴ, καὶ τὸ περὶ αὐτὸν τοῦ ἀοιδίμου βίου τέλος.

dum & vincendum diabolum. Quum itaque Dominum rogasset, dicit puero qui cum eo loquebatur: Audi puer, aut quicumque sis: Credo in Deum quem colo, qui dominatur cuivis spiritui, quod si auxilio re vera egeas, Deus tibi mittet auxilium, & neque hyaenae, neque aliquid aliud tibi male faciet. Sin autem es tentatio, hoc quoque Deus mihi exhinc iam revelabit: & clauso cellae ostio est ingressus. Pudore autem adfectus daemon quod sic quoque esset victus, resolutus est in turbinem, onagrisque exsultantibus ac fugientibus & strepitum edentibus adsimilatus, sic evanuit. Hoc fuit certamen beati Nathanael, & haec sunt virtutes eius exercitationis, & pugna invicta adversus adversarium, & hic eius celebris vitae finis.

Περὶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ περὶ Μακαρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως.

ΚΕΦ. κʹ.

ΤΑ κατὰ τοὺς ἁγίους καὶ ἀθανάτους πατέρας Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον; καὶ Μακάριον τὸν Ἀλεξανδρέα 1, τοὺς γενναίους ἄνδρας καὶ ἀκαταγωνίστους ἀθλητὰς τοῦ ἐναρέτου βίου ἆθλα πολλὰ ὄντα καὶ μεγάλα, καὶ μικροῦ δεῖν δύσπιστα τοῖς ἀπίστοις, ὀκνῶ διηγήσασθαι καὶ γραφῇ παραδοῦναι, μή ποτε καὶ ψεύστου δόξαν ἀπενέγκωμαι. ὅτι δὲ ἀπολλύει κύριος πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος, σαφῶς ἐστιν ἰδεῖν ἀποφθεγξάμενον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐμοῦ τοίνυν μὴ ψευδομένου διὰ τὴν χάριν τοῦ κυρίου, πιστότατε τῶν ἀνδρῶν Λαῦσε, καὶ αὐτὸς μὴ ἀπίστει τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ἄθλοις, ἀλλὰ μᾶλλον ἐγκαλλωπίζου τούτων τῶν ἀοιδίμων καὶ ὄντως Μακαρίων, τῶν κατ' ἀξίαν τῶν ὁσίων ἄθλων αὐτῶν τῆς ἀσκήσεως καὶ τὰ ὀνόματα κεκτημένων. ὁ μὲν πρῶτος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ, Μακάριος ὀνόματι, Αἰγύπτιος τῷ γένει ὑπῆρχεν. ὁ δὲ δεύτερος τῇ ἡλικίᾳ, πρῶτος δὲ τοῖς προτερήμασι τῶν μοναχῶν, καὶ αὐτὸς Μακάριος καλούμενος τῷ ὀνόματι, Ἀλεξανδρέων πολίτης γέγονεν τραγήματα πιπράσκων 2. καὶ τὰ μὲν πρῶτα διηγήσομαι τοῦ Αἰγυπτίου Μακαρίου τὰς ἀρετὰς, ὃς ἔζησεν τὰ σύμπαντα ἔτη ἐνενήκοντα. ἀπὸ τούτων ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποίηκεν ἑξήκοντα ἔτη. τριακονταετὴς ἀνελθὼν νεώτερος τῇ ἡλικίᾳ σφρίγγων 3 τοσαύτῃ οὗτος ἐχρήσατο καρτερίᾳ πόνων ἀσκητικῶν ἐν ὅλοις δέκα ἔτεσιν, ὡς πολλῆς καὶ μεγάλης τοῦτον ἀξιωθῆναι διακρίσεως, ὥστε καλεῖσθαι αὐτὸν παιδιογέροντα, ἐπειδὴ θᾶττον τῆς ἡλικίας προέκοψεν ταῖς ἀρεταῖς. τεσσαρακονταετὴς γὰρ γενόμενος κατὰ πνευμάτων ἔλαβεν ἐξουσιαστικὴν δύναμιν, καὶ χάρισμα ἰαμάτων, καὶ πνεῦμα προῤῥήσεων. κατηξιώθη δὲ καὶ τῆς ἐνθέου ἱερωσύνης. τούτῳ συνῆσαν δύο μα-

De Macario AEgyptio, & de Macario Alexandrino.

CAP. XX.

SAnctorum & immortalium patrum, Macarii AEgyptii & Macarii Alexandrini, egregiorum & invictorum athletarum, honestae vitae certamina, quae sunt multa & magna, incredulis prope incredibilia, & narrare vereor, & scriptis mandare, ne forte mei tamquam mendacis fiat mentio. Quod autem Deus perdat omnes, qui loquuntur mendacium, licet aperte videre, sancto Spiritu pronuntiante. Quum ego ergo per Dei gratiam non mentiar, hominum fidelissime Lause, ne sis quoque ipse incredulus de patrum certaminibus, sed gloriare potius in aemulatione exercitationis eorum qui vere sunt Macarii, hoc est, beati. Atque primus quidem Christi athleta, nomine Macarius, erat genere AEgyptius: Secundus autem aetate, sed in iis quae sunt monachorum praecipua, primas partes obtinens, qui ipse quoque vocabatur Macarius, erat Alexandrinus: qui vendebat bellaria. Et primum quidem narrabo virtutes Macarii AEgyptii, qui vixit nonaginta annos integros: ex his in solitudine annos sexaginta. Quum triginta annos natus adscendisset, essetque aetate iunior, tam toleranter tulit labores exercitationis totum decennium, ut magna quadam & insigni dignus haberetur discretione, adeo ut vocaretur παιδαριογέρων, id est, in puerili aetate senex; quoniam citius quam pro aetate profecerat virtutibus. Quum enim esset quadraginta annos natus, & potestatem accepit contra spiritus, & gratiam curationum, & spirituum futurorum praedictionis. Dignus quoque est habitus honorando sacerdotio. Quum eo ha-

Niceph. l. 9. c. 14 l. 11. c. 42. & 43. Cassiodor. l. 8. c. 7. Sozom. l. 6. c. 35.

1 Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον, καὶ Μακάριον τὸν Ἀλεξανδρέα) De utroque Macario hoc videndi Suidas, Socrates lib. IV. cap. XXII. Sozomenus lib. III. cap. XIII. Nicephorus lib. IX. cap. XIV. Meminit quoque Sidonius Carm. XVI.

Nunc duo Macarii, nunc & Paphnutius heros.

2 Ἀλεξανδρέων πολίτης γέγονεν, τραγήματα πιπράσκων) Vir Clarissimus, Petrus Scriverius, putat τραγήματα hoc loco non bellaria, sed quamdam palmae speciem, peculiari nomine ita vocatam, designari. Plinius lib. XIII. cap. IV. ubi de palmae generibus agit. *Ex reliquo genere plebeiae videntur. Syri, & Iuba, tragemata adpellant.*

3 τῇ ἡλικίᾳ σφριγγῶν) Scrib. τ. ἡ. σφριγῶν.

bitarunt duo discipuli in intima solitudine, quae vocatur Scetae. Ex quibus unus quidem erat ei minister, qui semper prope ipsum inveniebatur, propter eos qui veniebant ut curarentur; alter autem seorsum sedebat in cella. Procedente autem tempore, quum sanctus perspicaci oculo praevidisset, dicit suo ministro Ioanni nomine, qui postea factus est presbyter in loco sancti Macarii (Presbyteratu enim dignus fuerat habitus magnus Macarius) Audi me, frater Ioannes, & fer aequo animo meam admonitionem, eaque tibi proderit. Tentaris enim, inquit, & te tentat spiritus avaritiae; sic enim vidi: & scio quod si meam aequo animo tuleris adhortationem, in Dei timore consummaberis, & in eius opere, & in loco isto, & laudaberis, & ad tuum tabernaculum non adpropinquabit flagellum. Quod si non audieris, in te veniet finis Giezi, cuius vitio laboras. Contigit autem ut sancto quidem non obedierit post eius mortem: sed obedierit ei qui Iudae adligavit laqueum propter avaritiam: & post alios quindecim aut viginti annos, quum bona pauperum sibi usurpasset, ita elaboravit elephantia, ut non inveniretur integer locus in eius corpore, in quo quis posset figere digitum. Haec est prophetia sancti Macarii. Ac de cibo quidem & potione supervacaneum est dicere, quum nec apud, iis socordiores, monachos qui sunt extra, inveniri possit ingluvies, aut ulla citra delectum & discrimen vivendi ratio alia ab iis qui sunt in illis locis, quum propter inopiam rerum necessariarum, tum etiam propter zelum qui est in Deum, unoquoque contendente vincere proximum diversis vitae institutis. De alia autem exercitatione caelestis huius viri, Macarii, inquam; dicebatur hic sanctus esse adsidue in ecstasi, & maiori tempore cum Deo versari, quam huius mundi rebus occupari; cuius etiam feruntur diversa miracula. AEgyptius quidam libidinosus, captus amore cuiusdam mulieris ingenuae, quae viro nupserat, quum non posset eam inescare propter pudicitiam & castitatem erga coniugem virginitatis, convenit improbus praestigiatorem; dicens: Aut eam incita ut me amet; aut arte tua effice ut eius maritus eam dimittat. Quum ergo praestigiator satis ab eo accepisset, usus est suis praestigiis & incantationibus: & quum non posset eius animum movere ut ei adsentiretur, efficit ut videretur equa iis, qui eam intuebantur. Quum ergo foris venisset eius maritus, adspexit uxorem suam in forma equae: quumque in suo lecto cubuisset, alienum ei videbatur quod in suo cubili equa iaceret. Flet ergo eius maritus, & lamentatur quod rem non inveniat: & quod existimans se adloqui bestiam, responsum non adsequatur: praeterquam quod solummodo eam videbat irasci: unde magis angebatur animo: quum intelligeret eam esse suam uxorem, curiosis autem hominum artibus esse mutatam in equam. His de causis accersit vici presbyteros, & domum adducit, & eas eam ostendit. Sed nec ii cognoverunt calamitatem quae ei acciderat. Tribus ergo diebus neque foenum, comedit ut equa; neque panem, ut ho-

4. Reg. 5. [margin, beside "nis Giezi, cuius vitio laboras."]

Cassian. coll. 19. cap. 14. [margin, beside "dicebatur hic sanctus esse adsidue in ecstasi,"]

μαθηταὶ εἰς τὴν ἔρημον τὴν ἐνδοτάτω, τὴν καλουμένην Σκήτην, ὧν ὁ μὲν εἷς αὐτῶν ἦν αὐτῷ ὑπηρέτης, πλησίον αὐτοῦ διὰ παντὸς εὑρισκόμενος διὰ τὸ τοὺς εἰσερχομένους θεραπεύεσθαι. ὁ δὲ εἷς ἀνεχώρει κατ' ἰδίαν εἰς κέλλαν. χρόνου δὲ προκόψαντος, διορατικῷ ὄμματι προβλέψας ὁ ἅγιος λέγει τῷ ὑπηρετοῦντι αὐτῷ ὀνόματι Ἰωάννῃ, εἰς ὕστερον δὲ γενομένῳ πρεσβυτέρῳ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἁγίου Μακαρίου. πρεσβυτερίου γὰρ ἠξιώθη ὁ μέγας Μακάριος. ὅτι ἄκουσόν μου ἀδελφὲ Ἰωάννη, καὶ ἀνάσχου μου τῆς νουθεσίας, καὶ συνενέγκαι σοι ἔχει. πειράζῃ γάρ, φησι, καὶ πειράζει σε τὸ πνεῦμα τῆς φιλαργυρίας. οὕτω γὰρ ἐγὼ ἑώρακα. καὶ οἶδα, ὅτι ἐάν μου ἀνάσχῃς τῆς παρακλήσεως, τελειωθήσῃ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ δοξασθήσῃ, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγίει τῷ σκηνώμασί σου. ἐὰν δέ μου παρακούσῃς, τοῦ Γιεζῆ ἥξει ἐπί σε τὰ τέλη, οὗ καὶ τὴν νόσον νοσεῖς. συνέβη δὲ αὐτὸν τοῦ μὲν ἁγίου τούτου παρακοῦσαι μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀθανάτου Μακαρίου, ὑπακοῦσαι δὲ αὐτὸν τῷ τὸν Ἰούδαν τῇ φιλαργυρίᾳ τῇ ἀγχόνῃ προσάψαντι· καὶ μετὰ ἄλλα δεκαπέντε ἔτη, ἤγουν εἴκοσι, οὕτως αὐτὸν ἐλεφαντιάσαι νοσφισάμενον τὰ τῶν πτωχῶν, ὡς μὴ εὑρεθῆναι ἐν τῷ σώματι ἀκέραιον τόπον ἐν ᾧ τις δάκτυλον πήξοι. καὶ αὕτη τοίνυν ἐστὶν ἡ προφητεία τοῦ ἁγίου Μακαρίου, περὶ μὲν οὖν βρώσεως καὶ πόσεως περιττὸν ἐστι καὶ τὸ διηγήσασθαι περὶ τούτων, ὁπότε οὐδὲ παρὰ τοῖς ῥαθυμοτέροις τῶν ἔξω μοναχῶν ἐστὶν εὑρεθῆναι ἀδηφαγίαν, ἢ παρὰ τοῖς οὖσιν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν χρειῶν, καὶ διὰ τὸν κατὰ Θεὸν ζῆλον τῶν κατοικούντων ἐκεῖ, ἀεὶ πρὸς ἀλλήλους ἑκάστων φιλονεικούντων ὑπερβαίνειν τὸν πλησίον ταῖς διαφόροις πολιτείαις. περὶ δὲ τῆς ἄλλης ἀσκήσεως τούτου τοῦ οὐρανίου ἀνδρὸς, Μακαρίου λέγω, ἐλέγετο οὗτος ὁ ἅγιος ἀδιαλείπτως ἐξίστασθαι, καὶ μᾶλλον τῷ πλείονι χρόνῳ προσδιατρίβειν Θεῷ, ἢ τοῖς ὑπ' οὐρανὸν πράγμασιν, οὗ καὶ διάφορα φέρονται θαύματα. ἀνήρ τις Αἰγύπτιος ἄσωτος ἐρασθεὶς γυναικὸς ἐλευθέρας ὑπάνδρου, καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὴν δελεάσαι, διὰ τὴν σωφροσύνην ταύτης πρὸς τὸν παρθενικὸν αὐτῆς ἄνδρα, προσωμίλησεν γόητι ὁ κακόσχολος, λέγων αὐτῷ. ἢ εἶλον ταύτην εἰς τὸ ἀγαπῆσαι με, ἢ ἐργάσαι τι τῇ τέχνῃ σου, ἵνα ῥίψῃ αὐτὴν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. λαβὼν οὖν ὁ γόης τὸ ἱκανὸν παρ' αὐτοῦ, ἐχρήσατο ταῖς ἑαυτοῦ γοητείαις καὶ μαγγανείαις. καὶ μὴ δυνηθεὶς αὐτῆς ἐκστῆσαι τὸν νοῦν εἰς τὸ τούτῳ συνθέσθαι, παρασκευάζει αὐτὴν ὡς φοράδα φανῆναι τοῖς αὐτὴν θεωμένοις. ἔξωθεν τοίνυν ἐλθὼν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐν σχήματι φοράδος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔβλεπεν, καὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κοίτης κατακλιθεὶς ἐξενίζετο ὅτι εἰς τὸν κράβατον αὐτοῦ φορὰς ἀνέκειτο. κλαίει οὖν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ ὀδύρεται μὴ εὑρίσκων τὸ πρᾶγμα. καὶ ὡς νομίζων ζώῳ προσομιλεῖν ἀποκρίσεως οὐκ ἐτύγχανεν ὀργιζομένης τῆς γυναικός. ἐπὶ τούτοις παρακέσας τοὺς πρεσβυτέρους τῆς κώμης, εἰς τὸν οἶκον εἰσάγει, καὶ δείκνυσι ταύτην αὐτοῖς. οἱ δὲ οὐδ' αὐτοὶ συνῆκαν τὴν συμφορὰν τὴν καταλαβοῦσαν αὐτούς. ἐπὶ τρεῖς τοίνυν ἡμέρας οὔτε χόρτου μεταλάμβανεν ὡς φορὰς, οὔτε ἄρτου ὡς ἀν-

ἄνθρωπος, ἀμφοτέρων ἐστερημένη τῶν τροφῶν. τέλος, ἵνα δοξασθῇ ὁ Θεὸς, καὶ φανῇ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὴν ἔρημον πρὸς τὸν ὅσιον ἄνδρα· καὶ φορτιάσας αὐτὴν ὡς ἵππον, οὕτως αὐτὴν ἤγαγεν εἰς τὴν ἔρημον ἔνθα ᾤκει ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος. ἐν δὲ τῷ ἐγγίσαι αὐτοὺς, εἱστήκεισαν οἱ ἀδελφοὶ πλησίον τῆς κέλλης τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ἀπομαχόμενοι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ λέγοντες, τί ἤγαγες ὧδε τὴν φοράδα ταύτην; ἀποκρίνεται λέγων αὐτοῖς ἐκεῖνος, ἵνα ἐλεηθῇ τῇ προσευχῇ τοῦ δικαίου. οἱ δὲ πρὸς αὐτόν. τί γὰρ ἔχει κακόν; λέγει αὐτοῖς ἐκεῖνος, ἣν ὁρᾶτε φοράδα ταύτην, γυνή μου ἦν ἀθλία, καὶ οὐκ οἶδα πῶς μετεβλήθη εἰς ἵππον· καὶ σήμερον ἔχει τρεῖς ἡμέρας μηδενὸς γευσαμένη· οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα ἀναφέρουσι τῷ θεράποντι τοῦ Χριστοῦ Μακαρίῳ, περὶ αὐτῆς ἔνδον προσευχομένῳ· ἀπεκαλύφθη γὰρ αὐτῷ ἀπὸ Θεοῦ, ἀπερχομένων αὐτῶν πρὸς αὐτόν· καὶ διὰ τοῦτο προσηύχετο φανερωθῆναι αὐτῷ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τοῦτο ἐγένετο, ἅπερ καὶ ἤκουσεν ἐν τῇ προσευχῇ πάντα ὡς καὶ ἐγένετο. ἀπεκρίνατο δὲ ὁ ἅγιος Μακάριος τοῖς ἀπαγγείλασιν αὐτῷ ἀδελφοῖς, ὅτι φοράδα τίς ποτε ἐνταῦθα ἤγαγεν, λέγων αὐτοῖς· ὑμεῖς ἵπποι ἐστὲ οἱ τῶν ἵππων ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμούς. ἐκείνη δὲ γυνή ἐστιν, ὡς καὶ ἐκτίσθη, μὴ μετασχηματισθεῖσα, ἀλλὰ μόνον τοῦτο φαινομένη τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἠπατημένων. καὶ προσαχθείσης αὐτῷ ταύτης εὐλογήσας ὕδωρ, καὶ ἀπὸ κορυφῆς ἐκχέας αὐτῇ γυμνῇ, ἐπηύξατο τῇ ταύτης κεφαλῇ. καὶ παραχρῆμα ἐποίησεν αὐτὴν πᾶσι τοῖς ὁρῶσι γυναῖκα φανῆναι. κελεύσας δὲ αὐτῇ προσενεχθῆναι τροφὰς, ἐποίησεν αὐτὴν φαγεῖν. καὶ οὕτως ἰασάμενος αὐτὴν ἀπέλυσεν μετὰ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς, εὐχαριστοῦντας τῷ Θεῷ. ὑπέθετο δὲ αὐτῇ ὁ τοῦ Χριστοῦ ἄνθρωπος, εἰπὼν αὐτῇ· μηδέποτε ἀπολειφθῇς τῆς ἐκκλησίας, μηδέποτε ἀποσχῇς τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ. ταῦτα γάρ σοι συνέβη, τὸ ἐπὶ πέντε ἑβδομάδας μὴ προσεληλυθέναι σε τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. ἄλλη πάλιν πρᾶξις τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀσκήσεως. ἐν τῷ μακρῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ ὑπὸ τὴν γῆν ποιήσας σύριγγα ὀρύγματος ἀπὸ τῆς κέλλης ἑαυτοῦ μέχρις ἡμισταδίου εἰς τὸ ἄκρον σπήλαιον ἀπετέλεσεν. καὶ εἴ ποτε πλείονες αὐτῷ ὤχλουν, κρυπτῶς ἐκ τῆς κέλλης αὐτοῦ ἐξιὼν ἀπῄει εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ηὕρισκεν. διηγεῖτο οὖν ἡμῖν τις τῶν σπουδαίων αὐτοῦ μαθητῶν λέγων· ὅτι ἀπιὼν ἕως τοῦ σπηλαίου διὰ τῆς σύριγγος εἰκοσιτέσσαρας ἐποίει προσευχὰς, καὶ ἐρχόμενος πάλιν τὰς αὐτάς. περὶ τούτου ἐξῆλθεν φήμη, ὅτι καὶ νεκρὸν ἤγειρεν, ἵνα αἱρετικὸν πείσῃ τὸν μὴ ὁμολογοῦντα ἀνάστασιν εἶναι σωμάτων. καὶ αὕτη ἡ φήμη ἐκράτει περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ. τούτῳ τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ προσηνέχθη τίς ποτε νεανίσκος δαιμονιῶν, παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς ὀλοφυρομένης περὶ αὐτὸν, δυσὶ νεανίσκοις συνδεδεμένος ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν. ὃς ταύτην τὴν ἐνέργειαν εἶχεν ὁ δαίμων, μετὰ τὸ φαγεῖν τριῶν μοδίων ἄρτους, καὶ πιεῖν ἀμφορέα κιλικίσιον ὕδατος, ἅπερ ἐρευγόμενος εἰς ἀτμὸν ἀνέλυεν τὰ βρώματα. οὕτως γὰρ ἀνηλίσκοντο τὰ βρωθέντα παρ' αὐτοῦ καὶ ποθέντα, ὡς ὑπὸ πυρὸς. ἔστι γὰρ καὶ τάγμα δαιμονίων τὸ λεγόμενον πύρινον. διαφοραὶ γάρ εἰσι τῶν δαιμονίων, ὥσπερ καὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ οὐσίας ἀλλασσομένης, ἀλλὰ τῆς γνώμης ἀλλοιουμένης. οὗτος τοίνυν ὁ νεανίσκος μὴ ἐπαρκούμενος παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς πολλάκις τὴν ἰδίαν ἤσθιεν κόπρον, καὶ τὸ ἑαυτοῦ ἔπινεν οὖρον. κλαιούσης οὖν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ σφόδρα αἰκιωμένης ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ἀπορρήτῳ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ πολλὰ παρακαλούσης τὸν ἅγιον, καὶ δεο-

homo; utroque alimento privata. Tandem ut Deus glorificaretur, & videretur virtus sancti Macarii, adscendit in cor mariti eius ducere eam in solitudinem ad sanctum virum: & cum eam capistro ligasset, ut equam duxit in solitudinem. Dum autem adpropinquassent, steterunt fratres prope cellam sancti Macarii, cum eius marito contendentes & dicentes: Cur huc adduxisti hanc equam? Is autem dicit: Vt misericordiam consequatur sancti oratione. Illi vero dicunt ad eum: Quid mali habet? Ille eis dicit: Quam videtis equam, ea misera erat uxor mea: neque scio quemadmodum mutata sit in equam: & iam sunt tres dies ex quo nihil comedit. Ii autem, quum haec audiissent, referunt ad servum Dei Macarium, eo iam intus pro illa orante. Ei enim Deus revelaverat, ipsis ad eum venientibus, & ideo orabat ut sibi declararetur causa propter quam hoc evenerat. Respondit autem sanctus Macarius fratribus qui ei renuntiaverunt, quemdam illuc equam adduxisse, dicens: Equi vos estis, qui habetis equorum oculos. Illa enim est femina, ita ut est creata, non transformata, sed sic solum adparens oculis eorum qui sunt decepti. Quae cum esset adducta, aquamque benedixisset, & in eius nudae caput infudisset, super caput eius est precatus: statimque effecit ut omnibus videntibus videretur femina. Quum autem iussisset ei cibum adferri, effecit ut comederet: & eam sic curatam dimisit cum suo marito, Deo agentes gratias. Eam autem admonuit vir Dei, sic dicens: Numquam ecclesiam deseras: numquam abstineas a communione Christi sacramentorum. Haec enim tibi acciderunt, quod iam quinque hebdomadis non accessisti ad intemerata nostri Servatoris sacramenta. Alia est actio magnae eius exercitationis. Magno vitae suae tempore a cella sua in dimidium usque stadium fodiens cuniculum, summam effecit speluncam; etsi quando complures ei essent molesti, occulte e sua cella egrediens, ibat in speluncam: neque quisquam eum inveniebat. Narravit autem nobis quidam ex studiosis eius discipulis, quod recedens usque ad speluncam per cuniculum, dicebat viginti quatuor orationes: & rediens, totidem. De eo exiit fama quod mortuum suscitavit: ut persuaderet haeretico, qui non confitebatur esse resurrectionem corporum. Et fuit constans haec fama in solitudine: Ad hunc sanctum adductus est aliquando a matre propria lamentante adolescens qui vexabatur a daemone, a duobus adolescentibus ex utraque parte constrictus. Hunc autem ita vexabat daemon: Trium modiorum panes postquam comedisset, & amphorae unius cilicensis aquam bibisset, utraque eructans; cibos resolvebat in vaporem. Ab eo enim non secus ac igne consumebantur quae comederat & biberat. Est enim ordo quoque daemonum qui dicitur igneus. Sunt enim daemonum quoque sicut hominum differentiae, non mutata essentia, verum voluntate distincta. Hic ergo adolescens cum ei mater non suppeditaret, saepe sua comedebat excrementa, & lotium bibebat. Flente ergo eius matre, & alienum sui filii moerente calamitatem, & sanctum valde

Niceph. l. 9. c. 14.
Cassian. coll. 15. cap. 3.

de obſtante & rogante, illum accipiens invictus Chriſti athleta Macarius, ſupplex pro eo Deum oravit. Poſt unum autem aut alterum diem, remiſit daemon vexationem. Tunc ergo dicit matri adoleſcentis ſanctus: Quantum vis ut filius tuus comedat? Illa autem reſpondit, dicens: Rogo te iube eum ſolum comedere decem libras panis. Eam autem increpans ut quae nimium dixerat, dixit: O mulier, cur hoc dixiſti? Quumque ſeptem dies oraſſet cum ieiunio, expulſo ab eo pernicioſo daemone ingluviei, conſtituit ei veſcendi rationem ad tres uſque libras panis, quas deberet ipſe comedere ſi operaretur. Quum hoc modo Dei gratia puerum emundaſſet, eum matri reddidit. Has res admirabiles & praeter opinionem fecit Deus per ſanctum Macarium, cuius immortalis anima nunc eſt cum angelis. Eum ego non conveni: obierat enim anno ante quam ego ingrederer in ſolitudinem.

ϗ δεομένης, λαβὼν ἐκεῖνον ὁ ἀήττητος ἀθλητὴς τοῦ Χριςοῦ Μακάριος, ἐπηύξατο αὐτῷ τὸν Θεὸν ἱκετεύων. ϗ μετὰ μίαν ϗ δευτέραν ἡμέραν ὑπελόφησεν τοῦ δεινοῦ πάθους ὁ δαίμων. λέγει οὖν τότε τῇ τοῦ νεανίσκου μητέρι ὁ Κύριος Μακάριος. πόσον. ἐθέλεις ἐσθίειν σου τὸν υἱόν; ἡ δὲ ἀπεκρίνατο λέγουσα. δέομαι σου, δεκάλιτρον κέλευσον ἄρτου. ἐπιτιμήσας δὲ αὐτῇ σφοδρῶς ὡς πολὺ εἰρηκυίας, εἶπεν. ὦ γύναι, τί τοῦτο ἐλάλησας; ϗ ἐπιδεξάμενος τῷ νεανίσκῳ ἑπτὰ ἡμέραις μετὰ νηςείας, ϗ ἐξελάσας ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἀλάςορα δαίμονα τῆς πολυφαγίας ἔςησεν αὐτῷ τὴν δίαιταν τῆς τροφῆς εἰς τρίλιτρον ἄρτου, ὡς ὀφείλειν αὐτὸν ἐργαζόμενον τοῦτο ἐσθίειν. ϗ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι ϗ τῇ θεοφορήτῳ αὐτοῦ πολιτείᾳ ἀποθεραπεύσας τὸν παῖδα ἀπέδωκεν τῇ μητέρι ὁ πάσης δαιμονικῆς ἐνεργείας ἀνανταγώνιςος τοῦ Χριςοῦ ἀθλητὴς Μακάριος. ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα πεποίηκεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἑαυτοῦ γνησίου φίλου Μακαρίου, οὗ ἡ ἀθάνατος ψυχὴ νῦν μετ' ἀγγέλων ἐςί. τῷ ἁγίῳ τούτῳ ἐγὼ οὐ συντετύχηκα. πρὸ ἐνιαυτοῦ γὰρ τῆς εἰς ἔρημον ἀσόδου ἐμῆς οὗτος ὁ πολεμιςὴς τῶν ἀλόγων παθῶν ἐκεκοίμητο.

De Macario Alexandrino.

CAP. XXI.

COnveni autem eum qui erat eius ſocius in fidei operibus, & idem venerabile nomen quod ipſe habebat: Dico autem ſanctum Macarium Alexandrinum, qui erat presbyter earum, quae dicuntur cellarum. In quibus cellis ego novem annos habitans, ex quibus tres annos mecum vixit ille Macarius, in quiete ſedens, eius quidem optimae vivendi rationis alia quidem vidi opera & ſigna; alia vero didici ab iis qui cum eo vixerunt. Is cum apud magnum virum & patrem Antonium electos palmae ramos vidiſſet, quos ipſe laboraverat, petiit ab eo unum manipulum ramorum palmae. Dixit autem ei Antonius: Scriptum eſt: *Deut. 7.* Non concupiſces rex proximi tui. Et quum id ſolum dixiſſet, rami omnes ſtatim tamquam ab igne torrefacti ſunt. Quod quidem quum vidiſſet Antonius, dixit Macario: Ecce Spiritus Sanctus requievit ſuper te: eriſque mihi deinceps heres mearum virtutum. Hinc rurſus eum invenit diabolus in ſolitudine, corpore valde defatigato, & dicit ad eum: Ecce accepiſti gratiam Antonii: cur non uteris auctoritate, & a Deo petis cibum, & vires ad iter ingrediendum? Is autem dicit ad eum: Virtus mea, & laus mea Dominus. Tu autem ne tentaveris ſervum Dei. Facit ergo diabo-

Περὶ Μακαρίου τοῦ Α'λεξανδρέως.

ΚΕΦ. κά.

ΤΩι δὲ ὁμοζύγῳ τούτου τοῖς ἔργοις τῆς πίςεως, καὶ τῷ ὁμωνύμῳ τοῦ σεβασμίου ὀνόματος, λέγω δὲ τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ Α'λεξανδρεῖ, συντετύχηκα πρεσβυτέρῳ ὄντι τῶν λεγομένων κελλίων. εἰς ἃ κελλία παρῴκησα ἐγὼ ἐνναετίαν· ἐν οἷς τρία ἔτη μοι ἐπέζησεν ὁ μακάριος οὗτος καθεζόμενος ἐν ἡσυχίᾳ. ϗ τὰ μὲν εἶδον ἐγὼ παρ' αὐτοῦ τῆς ἀρίςης αὐτοῦ πολιτείας ἔργα ϗ σημεῖα, τὰ δὲ παρὰ τῶν τούτῳ συμβιωσάντων μεμάθηκα, τὰ δὲ ϗ παρ' ἑτέρων πλειόνων ἀκήκοα. οὗτος θεασάμενός ποτε παρὰ τῷ μεγάλῳ πατρὶ Α'ντωνίῳ βάϊα ἐκλεκτὰ αὐτὸν ἐργαζόμενον, ᾔτησε παρ' αὐτοῦ μίαν δέσμην τῶν βαΐων. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Α'ντώνιος. γέγραπται οὐκ ἐπιθυμήσεις τὰ τοῦ πλησίον σου· καὶ μόνον εἰπόντος, εὐθέως τὰ βάϊα πάντα, ὡς ὑπὸ πυρὸς ἐφρύγη. ὅπερ ἰδὼν ὁ Α'ντώνιος, ἔφη τῷ Μακαρίῳ, ἰδοὺ ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα ἐπί σε, ϗ ἔσῃ μοι λοιπὸν τῶν ἡμῶν ἀρετῶν κληρονόμος. ἐκεῖθεν πάλιν αὐτὸν ὁ διάβολος εὗρεν ἐν τῇ ἐρήμῳ λίαν κεκμηκότα τῷ σώματι, καί φησι πρὸς αὐτόν· ἰδοὺ τὴν χάριν εἴληφας Α'ντωνίου. τί δῆτα μὴ κέχρηκας τῷ ἀξιώματι; καὶ αἰτεῖς παρὰ Θεοῦ βρώματα καὶ ἰσχὺν πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν; ὁ δέ φησι πρὸς αὐτόν. ἰσχύς μου καὶ ὕμνησίς μου ὁ Κύριός ἐςιν. σὺ δὴ οὐκ ἐκπειράσεις τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ. ποιεῖ οὖν φαντα-

1 πρεσβυτέρῳ ὄντι τῶν λεγομένων Κελλίων) Diſtabat hic locus a Sceti ſtadia fere LXX. Sozomenus lib. VI. cap. XXX. ἐνταῦθα δὲ ὡς ἐπὶ τὴν ἔνδον ἔρημον ἡκόντων, ἕτερός ἐςι τόπος σχεδὸν ἑβδομήκοντα ςαδίοις διεςὼς, ὄνομα Κελλία. ἐν τούτῳ δὲ σποράδην ἐςὶ μοναχικὰ οἰκήματα πολλὰ, καθὸ ϗ τοιαύτης ἔλαχε προσηγορίας. Vbi vides etiam nominis rationem. Sed corrigendus eſt ille ipſe eodem libro cap. XXVIII. ὡς ἰσχυρίζεσθαι Μακάριον τὸν αὐτὸν πρεσβύτερον τῶν Κελλίων. Perperam editur, τῶν κελλίνων. Caſſianus tradit a Sceti diſtare millia paſſuum LXXX. a Nitria V. Locus eſt Collat. VI. cap. I. *Morabatur in Cellis, qui locus inter Nitriam ac Scithin ſitus, & a monaſteriis quidem Nitriae quinque millibus diſtans, octoginta millium ſolitudine ab eremo Scithi.* Meminit etiam Ioannes Moſcus Limonarii cap. CLXXVII. *Ad monaſterium Cellularum frater ex longinqua regione pervenit.* Freculphus Chron. Tom. II. lib. IV. cap. XVIII. *Pampus in Cellulis.* Videatur etiam Rufinus de Vitis Patrum cap. XXII.

τασίᾳ ὁ διάβολος κάμηλον ἀχθοφόρον διὰ τῆς ἐρήμου πλαζομένην, ἔχουσαν πάντα τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐπιτήδεια· ἥτις ἰδοῦσα τὸν Μακάριον ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐκάθησεν. ὁ δὲ ὑπολαβὼν αὐτὸ φάντασμα εἶναι, ὅπερ καὶ ἦν, ἔστη εἰς προσευχήν· ἡ δὲ εὐθὺς εἰς τὴν γῆν κατεπόθη. οὗτος ἀνὴρ Μακάριος πολιτικὸς ὑπάρχων συνήφθη ποτὲ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ, καὶ ὡς ἔμελλον διαποθμεύειν τὸν Νεῖλον, συνέβη εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς πορθμεῖον μέγιστον, ἐν ᾧ τριβοῦνοί τινες μετὰ πολλοῦ κόμπου εἰσεληλύθεισαν, ῥέδιον ἔχοντες ὁλόχαλκον, καὶ χρυσοχαλίνους ἵππους, καὶ δορυφόρους τινὰς στρατιώτας, καὶ κλοιοφόρους παῖδας χρυσοζώνους τινάς· ὡς οὖν ἴδον τοὺς μοναχοὺς οἱ τριβοῦνοι ῥάκη παλαιὰ ἐνδεδυμένους, καὶ καθημένους εἰς τὴν γωνίαν, ἐμακάριζον αὐτῶν τὴν εὐτέλειαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν τριβούνων ἔφη πρὸς αὐτούς. μακάριοι ἐστὲ ὑμεῖς οἱ τῷ κόσμῳ ἐμπαίξαντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πολιτικὸς Μακάριος, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἡμεῖς μὲν τῷ κόσμῳ ἐνεπαίξαμεν, ὑμῖν δὲ ὁ κόσμος ἐνέπαιξεν. γίνωσκε δὲ ὅτι οὐχ ἑκὼν, ἀλλὰ προφητεύων τοῦτο εἴρηκας. ἀμφότεροι γὰρ μακάριοι καλούμεθα. ὁ δὲ κατανυχθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπελθὼν οἴκοι ἀπεδύσατο τὰ ἱμάτια, καὶ μονάζειν ᾑρήσατο, ποιήσας πολλὰς ἐλεημοσύνας. ἄλλοτε δὲ σταφυλῆς πεμφθείσης αὐτῷ νεαρᾶς ἐπιθυμήσαντι μεταλαβεῖν, ἐνδεικνύμενος τὴν ἐγκράτειαν, ἀπέστειλεν αὐτὴν πρὸς ἀδελφόν τινα κάμνοντα, καὶ αὐτὸν σταφυλὴν ἐπιθυμοῦντα· ὃς δεξάμενος καὶ λίαν περιχαρὴς γενόμενος, κρύπτειν ἑαυτοῦ τὴν ἐγκράτειαν βουλόμενος, πρὸς ἄλλον αὐτὴν ἀδελφὸν ἐξαπέστειλεν, ὃς αὐτὸς ἀνορέκτως ἔχων περὶ τὸ βρῶμα. δεξάμενος δὲ πάλιν κἀκεῖνος τὸ αὐτὸ πεποίηκε, λίαν ποθῶν καὶ αὐτὸς μεταλαβεῖν. ὡς δὲ λοιπὸν εἰς πολλοὺς ἀδελφοὺς ἦλθον αἱ σταφυλαὶ μηδενὸς βουληθέντος αὐτῶν μεταλαβεῖν, ὁ τελευταῖος λαβὼν, πρὸς Μακάριον πάλιν ἀπέστειλεν, ὡς μέγα δῶρον αὐτῷ χαριζόμενος. ἐπιγνοὺς δὲ αὐτὰς ὁ Μακάριος καὶ πολυπραγμονήσας, ἐθαύμασεν εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αὐτῶν ἐγκρατείᾳ, καὶ οὐδὲ αὐτὸς αὐτῶν τέως μετείληφεν. ἡ μὲν οὖν ἄσκησις τοῦ μεγάλου Μακαρίου, ἣν ἐγὼ καὶ πολλοὶ παρ' αὐτῷ ἠκριβώσαμεν, ἦν αὕτη. εἴτι ἀκήκοεν πώποτέ τινα πεποιηκότα ἔργον ἀσκήσεως, διαπύρως πάντως τοῦτο κατώρθωσεν. ἀκούσας οὖν παρά τινων 1 ὅτι οἱ Ταβεννησιῶται διὰ πάσης τῆς τεσσαρακοστῆς ἐσθίουσιν ἄπυρον, ἔκρινεν οὗτος ὁ ἅγιος ἐπὶ ἑπταετίαν διὰ πυρὸς διερχόμενον μὴ φαγεῖν, πλὴν λαχάνων ὠμῶν. εἴποτε δὲ καὶ παρεῦρεν, ἢ ὀσπριδίων βρεκτῶν, μηδενὸς ἄλλου γευσάμενος ἐν ἐκείνοις τοῖς ἑπτὰ ἔτεσιν. κατορθώσας οὖν τοῦτο κατέπτυσεν ταύτης τῆς πολιτείας. ἤκουσεν δὲ περί τινος ἄλλου οὗτος ὁ ἄριστος τῶν μοναχῶν, ὅτι ἄρτου λίτραν ἐσθίει, καὶ τοῦτον ζηλώσας, κλάσας τὸ βουκελλάτον 2, ὃ εἶχεν, κατήγαγεν εἰς κεράμια, κρίνας τοσοῦτον μόνον ἐσθίειν ὅσον ἂν ἡ χεὶρ ἀνενέγκῃ. μεγάλη δὲ καὶ αὕτη σω-

bolus ut ei phantasma adpareat, camelus onera baiulans & errans per solitudinem habens omnia ad usum necessaria. Qui quum vidisset Macarium, prope eum adsedit. Is autem subspicatus esse phantasma, sicut erat, constituit ad orandum. Is vero protinus a terra fuit absortus. Aliquando rursus venit hic Macarius Alexandrinus ad magnum Macarium qui erat in Scete: & quum ambo essent Nilum transmissuri, accidit ut ipsi maximum pontonem ingrederentur: in quem ingressi sunt duo tribuni cum magno fastu & adparatu, ut qui intus haberent rhedam totam aeneam, & equos frenis aureis, & quosdam eos stipantes milites satellites, & pueros torquibus & aureis zonis ornatos. Postquam ergo Tribuni viderunt ipsos veteribus pannis indutos, & sedentes in angulo: humilem illam & tenuem vivendi rationem beatam iudicabant: unus autem ex ipsis Tribunis, dixit ad ipsos: Beati estis vos qui mundum illuditis. Respondens autem Macarius, qui erat urbanus, dixit eis: Nos quidem mundum illusimus, vos autem illusit mundus Scias autem te non tua sponte hoc dixisse, sed prophetice: Ambo enim vocamur Macarii, hoc est, beati. Is autem eius sermone compunctus quum domum venisset, vestes exuens, delegit vitam agere solitariam, multas faciens eleemosynas. Rursus cum aliquando cupiisset vesci uvis recentibus perbellisque ad se missis, ostendens continentiam, eas misit ad alium fratrem laborantem, qui ipse quoque uvas desiderabat. Qui cum eas accepisset, & magna adfectus esset laetitia, suam celare volens continentiam, eas misit ad alium fratrem laborantem, qui ipse quoque eum cibum adpeteret. Quum ille quoque accepisset, rursus hoc ipsum fecit, etsi ipse valde vesci cuperet. Postquam autem ad multos fratres deinde venerunt uvae, cum nullus eis vesci voluisset, postremus qui eas acceperat, eas rursus misit ad Macarium, tamquam magnum ei donum largiens. Qui quum rem curiose inquisiisset, admiratus, & Deo actis gratiis ob tantam eorum continentiam, ne ipse quidem ex iis tamdem comedit. Atque haec quidem est magni Macarii exercitatio, quam ego & multi accurate apud ipsum didicimus. Si quod opus exercitationis aliquem umquam fecisse audiit, omnino id ardenter effecit. Quum ab aliquibus audiisset Tabennesiotas per totam quadragesimam nulla re vesci quae igni esset admota, statuit hic sanctus septem annis nihil comedere quod per ignem transisset: & toto illo septennio nihil gustavit praeter cruda olera: vel si quae forte invenisset legumina humectata. Quum hoc ergo recte gessisset, adspernatus est hanc vivendi rationem. Audiit autem ab aliquo alio hic monachorum optimus, quod quidam monachus comedebat libram panis. Quem aemulatus, fregit quod habebat buccellatum, & immisit in lagenam, statuens solummodo tantum comedere, quantum manus eius sursum ferret. Magna est autem haec in tra-

Mundus illuditur.

1 ἀκύσας ὖ παρά τινων) Scrib. ἀκύσας ὖν π. τινων.

2 κλάσας τὸ βυκελλάτον) De hac voce vide Glossarium nostrum.

tractando corpore adsperitas. Festive enim nobis narrabat: Plura quidem frusta adprehendebam: sed non sinebat efferre ob angustiam foraminis. Publicanus enim meus mihi non permittebat omnino vesci. Totos ergo tres annos hanc exercuit continentiam, quatuor vel quinque uncias comedens, & aquam quae eis responderet. Olei autem sextarium toto anno consumebat in alimentum. Alia athletae exercitatio. Statuit indomitus hic vir somnum superare. Etenim utilitatis gratia hoc ipse narravit. Totis viginti diebus & noctibus non sum tectum ingressus, ut somnum vincerem, quum interdiu quidem aestu arderem, noctu vero algore rigerem. Quod nisi, inquiebat, tectum citius essem ingressus, & somno usus essem, ita mihi erat arefactum cerebrum, ut deinceps ageret in ecstasim: & quod ad me quidem attinet, vici somnum, quod autem ad naturam opus habentem, ei cessi. Quum matutino tempore sanctus in cella sederet, culex insidens pedi eius ipsum pupugit, quem dolore tactus manu elisit postquam fuerat sanguine saturatus. Reprehendens ergo seipsum ut qui seipsum ultus esset, condemnavit seipsum sedere nudum sex menses, in palude Scetes, quae est in vasta solitudine, in qua possunt culices vel sauciare pelles aprorum, ut qui sint aeque magni ut vespae, adeo ut in toto eius corpore infixerint aculeos: ut nonnulli existimaverint eum esse leprosum. Reversus ergo in suam cellulam post sex menses, ex voce cognitum est eum esse dominum Macarium. Is cupiit aliquando, ut ipse nobis narravit, quod in hortis erat, ingredi monumentum, quod dicitur κηποτάφιον Ianne & Mambre, magorum qui erant tempore Pharaonis, ut id videret, vel etiam ut conveniret eos, qui illic sunt daemones. Dicebatur enim plurimos, eosque ferocissimos, in eo loco ab illis collocatos esse daemones per infamis artis eorum excellentiam. Hoc autem monumentum factum est a Ianne & Mambre fratribus, qui propter Magicae artis excellentiam primas partes habebant illo tempore apud Pharaonem. Vt qui ergo illo vitae suae tempore maximam in AEgypto haberent potestatem, construxerunt illud opus ex lapidibus quadratis: & suum illic fecerunt monumentum: & quum multum illic auri deposuissent, & omne genus arbores plantassent, maximum quoque puteum aquae foderunt: est enim locus humidus. Haec autem omnia fecerunt, sperantes post suum hinc discessum, frui deliciis in illo paradiso. Tamdem ergo quoniam nesciebat viam quae ad eum ducit hortum, Dei servus Macarius, coniectura quadam sequebatur astra: & sic Nautae qui transmittunt maria, totam pervasit sanctus solitudinem: & quum aliquot etiam accepisset arundines, unam statuit in unoquoque miliari, ut per ea signa remearet. Quum ergo intra novem dies totam illam pervasisset solitudinem, & esset prope illum hortum, succedente nocte parum dormiit. Immanis vero daemon qui semper adversatur Christi athletis, quum collegisset

Fulg. lib. 8. c. 1.

1 ὕπιγμος γάρ ἐςιν ὁ τόπος) Lege. ὕπικμος γ. ἐ.

των, συναγαγὼν ὅλους τοὺς καλάμους ἐκείνους τοῦ Μακαρίου καθεύδοντος ὡς ἀπὸ σημείου ἑνὸς τοῦ κηποταφίου πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τεθεικὼς ἀπελλάγη. ἀναστὰς οὖν εὗρεν τοὺς καλάμους συνδεδεμένους, οὓς αὐτὸς χάριν σημείου κατέπηξεν. τάχα δὲ καὶ τοῦτο τοῦ συγχωρήσαντος εἰς μείζονα τούτου γυμνασίαν, ἵνα μὴ καλάμοις ἐπελπίζῃ ὁδηγοῦσι τοῦτον, ἀλλὰ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τοῦ διὰ στύλου νεφέλης ὁδηγήσαντος τὸν Ἰσραὴλ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ φοβερᾷ ἐρήμῳ ἐκείνῃ. ἔλεγεν δὲ ὁ ἅγιος, ὅτι ἐγγίσαντός μου μόνον τῷ κηποταφίῳ ἀπ' αὐτοῦ ἐξῆλθον εἰς συνάντησίν μου ἑβδομήκοντα δαίμονες παντοίῳ τῷ σχήματι, οἱ μὲν βοῶντες, οἱ δὲ πηδῶντες, οἱ δὲ μετὰ μεγάλου βρυγμοῦ τρίζοντες κατ' ἐμοῦ τοὺς ὀδόντας, ἕτεροι δὲ ὡς κόρακες πτερυσσόμενοι ἐτόλμων κατὰ τῆς ὄψεώς μου λέγοντες. τί θέλεις Μακάριε πειρασμὲ τῶν μοναχῶν; τί πρὸς ἡμᾶς παρεγένου; μὴ καὶ ἡμεῖς εἴς τινας τῶν μοναχῶν ἐνεργήσαμεν; τὰ ἡμέτερα ἔχεις ἐκεῖ μετὰ τῶν σοὶ ὁμοίων τὴν ἔρημον, κἀκεῖθεν τοὺς συγγενεῖς ἡμῶν ἐξεδιώξατε. οὐδὲν κοινὸν ἡμεῖς ἔχομεν μετὰ σοῦ. τί ἐπιβαίνεις ἡμῶν τοῖς τόποις; ὡς ἀναχωρητὴς ἀρκέσθητι τῇ ἐρήμῳ. ἡμῖν τοῦτον τὸν τόπον οἱ κτίσαντες ἀπεκλήρωσαν. οὐ δύνασαι αὐτὸς μεῖναι ἐνθάδε. τί ζητεῖς εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τὸ κτῆμα, εἰς ὃ οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων τῶν ζώντων εἰσῆλθεν ἀφ' οὗπερ οἱ τοῦτο κτίσαντες ἀδελφοὶ ὑφ' ἡμῶν ἐνθάδε κατεκηδεύθησαν; καὶ ἔτι πολλὰ ταραττομένων τῶν δαιμόνων καὶ ὀλοφυρομένων εἶπον αὐτοῖς φησὶν ὁ Μακάριος. ὅτι εἰσέλθω μόνον, καὶ ἱστορήσω, καὶ ἀπέρχομαι ἐντεῦθεν. οἱ δὲ δαίμονες. τοῦτο ἡμῖν ὁμολόγησον ἐπὶ τῆς συνειδήσεώς σου. ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος, τοῦτο ποιήσω. οἱ δὲ δαίμονες ἄφαντοι γεγόνασι. * * * εἰσελθὼν οὖν, φησίν, ἐθεασάμην τὰ πάντα, ἐν οἷς εὗρον καὶ κάδον χαλκοῦν ἁλύσει σιδηρᾷ κρεμάμενον κατὰ τοῦ φρέατος λοιπὸν τῷ χρόνῳ ἀναλωθέντα, καὶ καρπὸν ῥοῶν οὐκ ἐχουσῶν ἔνδον οὐδέν, ἐξήραντο γὰρ ὑπὸ τοῦ Ἡλίου. ἀταράχως οὖν ἐκεῖθεν ἀναχωρήσας ὁ ἅγιος διὰ εἴκοσι ἡμερῶν ὑπέστρεψεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ κέλλαν. ἐκλελοιπότων δὲ τῶν ἄρτων καὶ τοῦ ὕδατος οὗ ἐπεφέρετο, ἐν πολλῇ περιστάσει ἐγένετο. ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὁδεύων τὴν ἔρημον, σχεδὸν οὐδ' ὅλως ἐγεύσατο. ὡς δὲ τὸ πρᾶγμα ἔδειξεν, τάχα καὶ εἰς ὑπομονὴν ἐπειράζετο. καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγένετο τοῦ ὀκλάσαι, ὤφθη αὐτῷ τις ἐν σχήματι κόρης, ὡς αὐτὸς διηγήσατο, καθαρὰν ὀθόνην φέρουσα, καὶ κατέχουσα καυκάλιον ὕδατος στάζον. ἣν ἔλεγεν ὁ Μακάριος μακρόθεν αὐτοῦ εἶναι, ὡς ἀπὸ σταδίου. καὶ ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς ὥδευεν βλέπων αὐτὴν μετὰ τοῦ καυκαλίου ὡς ἑστῶσαν, καὶ τοῦτον προσκαλουμένην. καταλαβεῖν δὲ τοῦτον ταύτην μὴ δυνάμενον, ὡς ἐπὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν μυστηρίων ἐστὶν ἰδεῖν. τῇ δὲ ἐλπίδι τοῦ πιεῖν τὸν κάματον τῶν τριῶν ἡμερῶν ὑπομείναντος τῇ εὐτονίᾳ. μεθ' ἣν ἀνεφάνη πλῆθος βουβάλων. ἐξ ὧν μία ἔχουσα μόσχον ἔστη κατέναντι τοῦ μοναχοῦ. εἰσὶ γὰρ πολλαὶ ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. καὶ ὡς ἔλεγεν ὁ Μακάριος, ὅτι ἔρρει αὐτῆς τὸ οὖθαρ τοῦ γάλακτος * * *

* * * * * * * * * * * * * *

set omnes illas arundines, dormiente Macario, & circiter ad unum lapidem a monimento ad eius caput posuisset, recessit. Postquam ergo surrexit, invenit colligatas arundines quas ipse fixerat signi causa. Fortasse autem hoc quoque fuit Dei permissu ad maiorem eius exercitationem, ut non speraret in arundinibus, sed in Dei gratia, quae per columnam nubis deduxit Israel quadraginta annis in terribili illa solitudine. Dicebat autem Macarius: Quum propius accessi ad illud monimentum, ex eo egressi mihi occurrerunt ad septuaginta daemones variis formis praediti, alii quidem clamantes, alii vero exsilientes, alii vero cum magno fremitu in me stridentes dentibus. Alii vero tamquam corvi volantes, audebant meo vultui insultare, dicentes: Quid vis Macari, tentatio monachorum? Quid ad nos accessisti? An non nos quoque aliquem ex monachis vexavimus? Quae nostra sunt, tu cum tuis similibus illic habes, nempe solitudinem, & illinc nostros cognatos fugavistis. Nihil est nobis tecum commune. Quid loca nostra invadis? Tamquam Anachoreta, contentus esto solitudine. Qui hunc locum aedificarunt, eum nobis adsignarunt, non potes hic manere. Quid quaeris ingredi in hanc possessionem, in quam nullus ex vivis hominibus est ingressus, ex quo fratribus qui hoc condiderunt sunt a nobis hic factae exsequiae? Et cum multa adhuc turbarent & insultarent daemones, dixit eis sanctus Macarius: Ingrediar tantum, & videbo, & hinc recedam. Dixerunt autem daemones: Hoc nobis promitte in tua conscientia. Dicit autem Christi servus: Hoc faciam. Daemones autem evanuerunt. Ingrediente autem eo in paradisum, ei occurrit diabolus cum stricta romphaea, ei minitans: Ad quem hanc vocem respondit sanctus Macarius: Tu venis ad me in stricta romphaea: & ego contra te ingrediar in nomine Domini Sabaoth, in acie Dei Israel. Ingressus autem contemplatus sum omnia: in quibus inveni etiam cadum aeneum, catena ferrea pendentem ex puteo, iam tempore consumtum, & fructum malorum punicorum quae nihil intus habebant; fuerant enim arefacta a sole, & plurima aurea donaria. Cum sanctus ergo illinc recessisset absque tumultu & citra ullam perturbationem, reversus est per viginti dies in suam cellam. Quum autem defecissent panes & aqua quam portabat, in magna erat adflictione. Viginti enim diebus ingrediens per solitudinem, ut existimo. nihil omnino gustavit, ut etiam res ostendit. Fortasse autem tentabatur quoque intolerantia. Et quum iam parum abesset quin collaberetur, visa est ei quaedam puellae speciem prae se ferens, ut ipse narrabat, munda linea veste induta, & tenens urnam aqua stillantem; quam dicebat Macarius absuisse ab eo circiter unum stadium. Qui tres dies ingressus est eam videns cum urna tamquam stantem, & eum provocantem, non valentem eam adsequi; spe autem bibendi, trium dierum laborem fortiter substinuit. Postquam adparuit multitudo bubalarum, ex quibus una stetit ex adverso eius habens vitulum. (sunt enim multae in illis locis.) & ut dicebat nobis Macarius, uber eius lacte fluebat: & desuper sonuit vox ei dicens: Macari accede ad

bufalam, & lactare. Quum ergo, inquit, ad eam accessissem & lactatus essem, non suffecit. Vt autem maiorem gratiam ostenderet Dominus, docens meam parvitatem, iubet bubulam me sequi usque ad cellam. Illa vero parens iussui sequuta est, me quidem lactans, suum autem non admittens vitulum. Aliquando rursus quum puteum foderet hic virtute praeditus, ad recreandos Monachos (is autem erat prope folia & sarmenta illic posita) morsus est ab aspide: est autem venenatum & exitiosum animal: ambas fauces aspidis adprehendens sanctus ambabus manibus, eam discerpsit, dicens: Quum te non misisset Dominus meus, quomodo ad me ausa es accedere? Quum ipse rursus magnus audiisset Macarius, quod haberent praeclarum vitae institutum Tabennesiotae, veste mutata, & adsumto mundano habitu operarii, spatio quindecim dierum pervenit Thebaidem, ingressus per solitudinem. Et quum venisset in monasterium Tabennesiotarum, quaesiit eorum Archimandritam, nomine Pachomium, virum probatissimum qui & gratiam habebat propheticam. Cui quidem sancto tunc revelatus non fuerat magnus Macarius. Quum ergo eum convenisset, dicit ei Macarius: Oro te, suscipe me quaeso in tuum monasterium, ut fiam monachus. Dicit ei magnus Pachomius: Non potes deinceps fieri monachus, qui sis tam provectus aetate; non potes te exercere. Sunt fratres qui se exercent a iuventute & laborem tolerant. Tu autem in hac aetate non potes ferre tentationes exercitationis: offenderis, & exibis, & nobis maledices. Neque eum accepit, nec primo die, nec secundo usque ad septem dies. Ille vero fuit constans, manens ieiunus. Postea autem dixit ei senex Macarius: Suscipe me Abba, & nisi ieiunavero, & fecero ea quae ipsi opera, iube me eiici ex monasterio. Persuadet fratribus magnus Pachomius ut eum admittant. Est autem unius monasterii conventus, mille quadringenti viri usque in hodiernum diem. Ingressus est ergo. Quum autem praeteriisset aliquantum temporis, advenit quadragesima, & vidit senex Macarius unumquemque subscepisse diversas vivendi rationes: alium quidem comedere vespere, alium vero post duos dies: alium post quinque: alium stare per totam noctem, interdiu vero sedere ad opus. Ipse autem quum aliquot palmae ramos sibi madefecisset, stetit in uno angulo: & donec quadraginta dies impleti essent, & advenisset Pascha, non sumsit panem, non aquam, non genu flexit, non sedit, non accubuit: nihil aliud gustavit praeter pauca cruda crambes folia, quae sumebat die Dominico, ut videretur comedere, & non incideret in arrogantem de se persuasionem; & si quando egrediebatur ad aliquid necessarium, cito rursus ingrediens, stabat ad opus, os non aperiens, sed stans silentio, nihil aliud faciens praeterquam silentium in corde exercens, & faciens orationem, & ramos palmae operans quos habebat in manibus. Quum autem haec vidissent omnes exercitatores illius Monasterii, seditionem excitarunt adversus suum praefectum. Vndenam nobis adduxisti hunc hominem sine carne ad nostri condemnationem? Aut eum hinc eiice,

Pachomius postea sect. 36.

σαρκον ἄνθρωπον εἰς ἡμετέραν κατάκρισιν; ἢ ἔκβαλλε

ἡμᾶς ἀναχωροῦμεν σου σήμερον. ἀκούσας δὲ ταῦτα παρὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ μέγας Παχώμιος, ἠρώτησεν τὰ κατ' αὐτόν. καὶ μαθὼν τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας, προσηύξατο τῷ Θεῷ ἵνα αὐτῷ ἀποκαλύψῃ τὸ τίς ἐστιν οὗτος. ἀποκαλύφθη δὲ αὐτῷ ὅτι οὗτός ἐστι Μακάριος ὁ μόναχος. τότε κρατεῖ αὐτοῦ τὴν χεῖρα ὁ κύριος Παχώμιος, καὶ ἐξάγει αὐτὸν ἔξω. καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον, ἔνθα ἀνέκειτο αὐτῶν τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν λέγει αὐτῷ. δεῦρο καλόγηρε. σὺ εἶ Μακάριος, καὶ ἀπέκρυψας ἀπ' ἐμοῦ. ἐκ πολλῶν σε ἐτῶν ἐπεπόθουν ἰδεῖν ἀκούων τὰ περί σου. χάριν σοι ἔχω ὅτι ἐκονδύλισας τὰ παιδία μου, ἵνα μὴ μέγα φρονῶσιν ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ἀσκήσει. παρακαλῶ σε, ἄπελθε εἰς τὸν τόπον σου. αὐτάρκως γὰρ ᾠκοδόμησας ἡμᾶς, καὶ εὔχου ὑπὲρ ἡμῶν. τότε ἀξιωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, δεηθέντων αὐτοῦ πάντων τῶν ἀδελφῶν, ἀνεχώρησεν οὕτως. ἄλλοτε πάλιν διηγεῖτο ἡμῖν οὗτος ὁ ἀπαθής. ὅτε πᾶσαν πολιτείαν ἀσκητικὴν ἣν ἐπεθύμησα κατορθῶσας 1, τότε εἰς ἄλλην ἦλθον ἐπιθυμίαν πνευματικήν. ἐν οἷς ἔκρινά ποτε εἰς ταύτην τῶν ἔργων ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν καὶ ἠθέλησά, φησι, πέντε ἡμερῶν μόνον τὸν νοῦν μου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπερίσπαστον ποιῆσαι, καὶ μηδὲν ὅλως ἐννοῆσαι, ἀλλ' ἐκείνῳ μόνῳ προσαναχεῖν. καὶ τοῦτο κρίνας ἐν ἐμαυτῷ ἀπέκλεισά μου τὴν κέλλαν καὶ ἔξωθεν τὴν αὐλὴν, ὥστε μὴ δοῦναι ἀνθρώπῳ ἐλθόντι ἀπόκρισιν. καὶ ἔστην ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς δευτέρας, παραγγείλας μου τῷ νῷ εἰπὼν αὐτῷ, βλέπε μὴ κατέλθῃς ἐκ τῶν οὐρανῶν. ἔχεις ἐκεῖ ἀγγέλους, ἀρχαγγέλους, τὰς ἄνω πάσας δυνάμεις, τὰ Χερουβὶμ, τὰ Σεραφὶμ, τὸν Θεὸν τῶν πάντων ποιητήν. ἐκεῖ διάτριψον. μὴ κατέλθῃς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ. μὴ ἐμπέσῃς εἰς λογισμοὺς ψυχικούς. καὶ διαρκήσάς, φησιν, ἡμέρας δύο καὶ δύο νύκτας, οὕτως παρώξυνα τὸν δαίμονα, ὡς φλόγα πυρὸς γενέσθαι τοῦτον, καὶ κατακαῦσαι μου πάντα τὰ ἐν τῷ κελλίῳ. ὡς καὶ τὸν ψίαθον ἐφ' ὃν εἱστήκειν πυρὶ καταφλεγῆναι. καὶ οὕτως νομίσαι με ὅτι ἐγὼ ὅλως ἐμπίπραμαι, τέλος, πληγεὶς ἐγὼ φόβῳ ἀπέστην τῆς προθέσεως ταύτης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, μὴ δυνηθεὶς λοιπὸν ἀπερίσπαστον μου ποιῆσαι τὸν νοῦν. ἀλλὰ κατῆλθον εἰς θεωρίαν τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα μὴ εἴη μοι τοῦτο λογισθῆναι εἰς τύφον. τούτῳ τῷ πνευματικῷ λοιπὸν μοναχῷ τῷ μεγάλῳ Μακαρίῳ παρέβαλον ἐγὼ, καὶ εὗρον ἔξω τῆς κέλλης αὐτοῦ πρεσβύτερον κώμης τινὰ κατακείμενον, οὗ ἡ κεφαλὴ πᾶσα ἐβέβρωτο ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ λεγομένου καρκίνου, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὀστοῦν ἀπὸ τῆς κορυφῆς φαίνεσθαι ἅπαν. οὗτος παρεγένετο πρὸς αὐτὸν ἰαθῆναι. καὶ οὐκ ἐδέχετο τοῦτον ἐν συντυχίᾳ. παρακαλέσας τοίνυν αὐτὸν, λέγω. δέομαί σου, κατοίκτειρον τοῦτον τὸν ἄθλιον, καὶ δὸς αὐτῷ κἂν ἀπόκρισιν. καὶ αὐτὸς ἀποκρίνεται, λέγων μοι. ὅτι ἀνάξιός ἐστι τοῦ ἰαθῆναι. παιδεία γὰρ Κυρίου αὐτῷ αὕτη ἀπεστάλη. εἰ δὲ θέλεις αὐτὸν ἰαθῆναι, πεῖσον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀποστῆναι τῆς λειτουργίας τῶν μυστηρίων. ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ. διά τι δέομαί σου. λέγει μοι. πορνεύων ἐλειτούργει, καὶ διὰ τοῦτο παιδεύεται νῦν. ἐὰν οὖν ἀποστῇ φόβῳ ὧν καταφρονῶν κατετόλμησεν, ὁ Θεὸς αὐτὸν ἰᾶται. εἶπον οὖν ἐγὼ ταῦτα τῷ κακουμένῳ. ὁ δὲ συνέθετο ὀμόσας ἐπὶ Θεοῦ μηκέτι ἱερατεῦσαι. καὶ τότε τοῦτον ἐδέξατο.

aut, ut scias, nos omnes hinc recedimus. Quum haec autem a fratribus audiisset magnus Pachomius, de eo est sciscitatus. Et quum didicisset eius vitae agendae rationem, Deum rogavit, ut ei revelaretur quisnam esset. Revelatum est autem ei, eum esse Macarium monachum. Tunc eius manum prehendit magnus Pachomius, & eum foras educit: & quum deduxisset in domum oratorii, ubi est ara, & esset amplexus, ei dicit: Adesdum venerande senex: Tu es Macarius, & me id celasti. Multis ab hinc annis cupii te videre quum de te audirem: Ago tibi gratias, quod filios meos subegeris, ne se iactent, & magnifice circumspiciant propter suam exercitationem. Rogo ergo, te, recede in locum tuum: Nos enim satis aedificasti, & ora pro nobis. Tunc ab ipso rogatus, & eum omnibus fratribus orantibus, sic recessit. Aliquando rursus narravit nobis hic vir impatibilis: Quando recte gessissem omnem vitae monasticae agendae rationem, tunc veni ad aliud spiritale desiderium. Statui enim quinque dies solam mentem meam ita componere, ut a Deo avelli non posset, & nihil aliud omnino cogitaret; & quum id apud me statuissem, clausi meam cellam, & aulam extrinsecus, ut nulli darem responsum. Et steti incipiens a secunda, & menti meae praecipiens, & ei dicens: Vide ne descendas de caelis: Habes Angelos, Archangelos, omnes supernas potestates, Cherubim & Seraphim, Deum horum omnium effectorem: Illic versare, ne sub caelos descenderis, ne incideris in mundanas cogitationes. Quum duos autem, inquit, dies, & duas noctes perseverassem, ita irritavi daemonem, ut ipse fieret flamma ignis, & combureret omnia, quae habebam in cella, adeo ut etiam storea supra quam stabam, igne arderet, & sic me quoque existimarem totum conflagrare. Tamdem timore adfectus tertio die destiti ab hoc proposito: quum non possem amplius mentem meam tenere indivulsam: sed descendi ad huius mundi contemplationem, Deo fortasse permittente, ne hoc mihi reputaretur in superbiam. Ego ad eum accessi aliquando; & inveni extra eius cellam iacentem cuiusdam vici presbyterum, cuius caput ita erat exesum a morbo, qui dicitur cancer, ut etiam ipsum os totum adpareret in vertice. Is accessit ad ipsum ut curaretur: nec eum admittebat ad colloquium. Rogavi autem eum, dicens: Miserere huius miseri; & saltem da ei responsum. Is vero mihi respondit, dicens: Est indignus qui curetur: missa est enim ad eum haec a Domino disciplina. Quod si velis eum curari, persuade ei, ut deinceps abstineat a ministerio sanctorum sacramentorum. Ego autem ei dico: Quamobrem, quaeso; is vero dicit: Fornicans sacrum peregit ministerium, & ideo castigatur. Nunc ergo si metu desistat ab eo, quod ausus est facere per contemtum, Deus ipsum curabit. Postquam ergo dixi ei qui adfligebatur, iureiurando est pollicitus se non amplius sacerdotis partes obi-

1 ἐν ἐπεθύμησα κατορθῶσαι) Scrib. ἣν ἐπεθύμησα, κατώρθωσα.

turum. Tunc eum accepit, & dixit ei: Credisne esse Deum, quem nihil latet? Respondet ille: Maxime: rogo te. Deinde ei dicit Macarius: Non potuisti Deo illudere. Dicit ille: Non potui, domine mi. Dicit Macarius: Si adgnoscis tuum peccatum, & Dei disciplinam, propter quam haec subiisti, corrigitor in posterum. Qui confessus est peccatum, & spopondit se non amplius peccaturum, neque altari ministraturum, sed sortem laicam amplexurum. Deinde sic sanctus ei manus imposuit, & paucis diebus fuit curatus: capillique ei creverunt; & sanus domum rediit Deum glorificans; egit autem magno quoque Macario gratias. Hic sanctus habebat diversas cellas: unam quidem in Sceti, quae est interior in solitudine: & unam in Libya: & unam in Cellis: & unam in monte Nitriae. Et aliae quidem carebant ostio, in quibus dicebatur sedere in quadragesima in tenebris: alia autem erat angustior, in qua non poterat pedem extendere; alia autem latior, in quam conveniebat eos, qui ad ipsum ventitabant. Hic vir pius curavit tantam multitudinem eorum, qui vexabantur a daemonibus, ut ea non cadat in numerum. Quum nos autem hic essemus, virgo nobilis, & dives deducta est ad eum e Thessalonica in finibus Achaiae, quae multis annis laborabat paralysi. Hanc, ante cellam suam proiectam, misericordia commotus, viginti diebus ungens oleo sancto suis manibus, & orans, sanam remisit in suam civitatem. Quae cum pedibus suis recessisset, ad sanctos copiosam misit oblationem. Me autem praesente, adductus est ad eum puer, qui vexabatur a spiritu. Ei autem manum imponens in capite, & sinistram supra cor, tamdiu oravit donec fecisset ipsum pendere in aere. Tamquam uter ergo puer inflatus, adeo intumuit, ut esset maximi ponderis: & quum repente exclamasset, per omnes sensus aquam emisit: & quum rursus desiisset, rediit ad eam, in qua prius erat mensuram: & tradidit eum patri, quum unxisset oleo sancto: & quum aquam infudisset, praecepit ne quadraginta diebus carnes gustaret, nec vinum; & sic eum curavit. Eum aliquando subierunt cogitationes vanae gloriae, quae eum e cella eiiciebant, & suggerebant ut honesto consilio, & iusta de causa Romam pergeret pro beneficio eorum, qui aegrotabant: valde enim in eum operabatur gratia adversus spiritus. Postquam autem longo tempore non obediit, valde agitabatur. Cadens vero in limine cellae, foras pedes emisit, & dicit: Trahite, & vellite o daemones, si potestis; Ego enim non abibo meis pedibus, iurans fore ut iaceat usque ad vesperam, & nisi eum excutiant, non esse auditurum. Quum autem diu procubuisset, surrexit. Quum

ἐξήλαυνον. πεσὼν οὖν ἐπὶ τῆς φλιᾶς τῆς ἑαυτοῦ κέλλης ὁ ἅγιος τοὺς π
τοῖς τῆς κενοδοξίας δαίμοσιν, ἕλκετέ με σύροντες δαίμονες ἐὰν δ
χοῦ οὐκ ἀπέρχομαι. εἰ οὖν δύνασθέ με οὕτως ἀπενεγκεῖν, ὅπου λέ
καὶ λέγων· ὅτι οὕτως ἔσομαι κείμενος ἕως ἑσπέρας, ἐὰν μὴ σαλεύσ
οὖν πεσὼν, καὶ μείνας ἀσάλευτος, ἀνέστη λοιπὸν ἑσπέρας οὔσης βα

1 εἰ γνωρίζεις οὐ τὴν ἁμαρτίαν) Scrib. εἰ γνωρίζεις οὖν τὴν ἁ

λιν τούτῳ διὰ πυρὸς ἐνώχλησαν. ἀναστὰς οὖν ὁ ἅγιος λαβὼν σπυρίδα ὡς δύο μοδίων ψάμμου ταύτην ἐπλήρωσεν, καὶ τεθεικὼς αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ὤμων διεκίνει ἀνὰ τὴν ἔρημον οὕτως. τούτῳ συνήντησεν Θεοσέβιος ὁ Κοσμήτωρ. Ἀντιοχεὺς τῷ γένει, καὶ λέγει αὐτῷ· τί βαστάζεις ἀββᾶ; παραχώρησον ἐμοὶ τὸ φορτίον, καὶ μὴ σκύλλου αὐτός· ὁ δὲ λέγει· σκύλλω τὸν σκύλλοντά με. ἄνετος γὰρ ὢν ἀποδημίας μοι ὑποβάλλει. καὶ ἐπὶ πολὺ διακινήσας οὕτως εἰς τὴν κέλλαν εἰσῆλθεν συντρίψας τὸ σῶμα. διηγεῖτο δὲ ἡμῖν καὶ ὁ δοῦλος τοῦ Χριστοῦ Παφνούτιος, ὁ τοῦ γενναίου τούτου τοῦ ἀθλητοῦ μαθητής. ὅτι μιᾷ τῶν ἡμερῶν καθεζομένου τοῦ μακαρίου καὶ ἀθανάτου Μακάριος ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ τῷ Θεῷ προσομιλοῦντος, ὕαινα λαβοῦσα αὐτῆς τὸν σκύμνον τυφλὸν ὄντα 1 ἤνεγκεν· καὶ τῇ κεφαλῇ κρούσασα τὸ θυρίδιον τῆς αὐλῆς, εἰσῆλθεν ἔτι αὐτοῦ ἐκεῖ καθεζομένου· καὶ ῥίπτει αὐτὸν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. τοῦτον τὸν σκύμνον λαβὼν ὁ ἅγιος Μακάριος, καὶ ἐπιπτύσας τοῖς ὀφταλμοῖς αὐτοῦ ἐπηύξατο. καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν. καὶ θηλάσαντα αὐτὸν λαβοῦσα ἡ μήτηρ οὕτως ἀπῆλθεν. καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ κώδιον προβάτου μεγάλου ἤνεγκεν τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ Μακαρίῳ. * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * * * * * *
* * * * * * * * * ὅπερ κώδιον οὗτος ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος καταλέλοιπεν τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ τῷ μεγάλῳ. ὡς δὲ καὶ ἡ μακαρία δούλη τοῦ Χριστοῦ Μελάνη μοι εἶπεν· ὅτι παρὰ τοῦ ἁγίου καὶ θαυμασίου ἀνδρὸς Μακαρίου ἐγὼ ἔλαβον τὸ κώδιον ἐκεῖνο, ξένιον τῆς ὑαίνης ἐπιλεγόμενον. καὶ τί τοῦτο θαυμαστὸν παρὰ ἀνδράσι τῷ κόσμῳ ἐσταυρωμένοις ὕαιναν εὐεργετηθεῖσαν, εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τιμὴν τῶν δούλων αὐτοῦ εὐαισθητήσασαν ξένια τούτοις κομίσαι; ὁ γὰρ τοὺς λέοντας ἐπὶ τοῦ προφήτου Δανιὴλ ἡμερώσας, καὶ ταύτῃ τῇ ὑαίνῃ σύνεσιν ἐχαρίσατο, ἐλέγετο δὲ περὶ τούτου τοῦ ἁγίου Μακαρίου, ὅτι ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη, οὐκ ἔπτυσεν χαμαί· ἑξηκοστὸν ἔτος ἔχων ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη τεσσαράκοντα γὰρ ἐτῶν ἐτύγχανεν, ὅτε ἐβαπτίσθη ὁ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ δοῦλος, καὶ ἀθάνατος Μακάριος. ἦν δὲ τὸ εἶδος ἀηττήτου ἀθλητοῦ τοῦ Χριστοῦ Μακαρίου τοιοῦτον τῆς ἡλικίας. δεῖ με γὰρ καὶ περὶ τούτου σημᾶναι σοι δοῦλε τοῦ Χριστοῦ, ἀκριβῶς ἐμοῦ τοῦτον γινώσκοντος, ὡς ἅτε καὶ μετ' αὐτοῦ τὴν ἐμὴν βραχύτητα συγχρονίσασαν. ἦν οὖν τὸ εἶδος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὑποκολοβὸν, σπανὸν, ἐπὶ τοῦ χείλους μόνον ἔχον τρίχας· καὶ εἰς τὸ ἄκρον δὲ τοῦ γενείου εἶχεν ὀλίγας. ὑπερβολῇ γὰρ πόνων ἀσκήσεως οὐδὲ αἱ τρίχες τῆς γενειάδος αὐτοῦ ἐξέφυσαν. τούτῳ τῷ ἁγίῳ ἐγὼ προσῆλθον μιᾷ τῶν ἡμερῶν, λέγων αὐτῷ, ἐν ἀκηδίᾳ μου σφόδρα διάγοντος· ἀββᾶ Μακάριε, τί ποιήσω, ὅτι θλίβουσί με οἱ λογισμοὶ λέγοντές μοι, ὅτι οὐδὲν ποιεῖς, ἄπελθε ἐντεῦθεν; ἀποκρίνεταί μοι λέγων ὁ ἅγιος πατὴρ Μακάριος. εἰπόν σου τοῖς λογισμοῖς, ὅτι διὰ τὸν Χριστὸν τοὺς τοίχους τηρῶ· ταῦτά σοι φιλόχριστε καὶ φιλομαθὴς δοῦλε Θεοῦ ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων σημείων καὶ ἄθλων τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἐναρέτου ἀνδρὸς Μακαρίου ἐσήμανα. τοῦτο τὸ παράδοξον 2 ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ Μακά-

nox autem adventasset, ei rursus exhibuere negotium: & quum duorum modiorum sportam implesset arena, & imposuisset humeris, pervadebat totam solitudinem. Huic occurrit Theosebius Cosmetor genere Antiochenus, & ei dicit: Quid portas Abba? Cede mihi onus, & ne vexeris: Ille autem dixit: Vexo eum, qui me vexat: nam quum sit remissus, & ignavus, suggerit mihi peregrinationes. Quum autem diu promovisset, ingressus est cellam contrito corpore. Narravit autem nobis Dei quoque servus Paphnutius, praeclari huius sancti discipulus, quod quum quodam die sederet in aula sanctus Macarius, & Deum adloqueretur, hyaena acceptum suum catulum, qui erat caecus, attulit ad sanctum Macarium: & cum capite pulsasset ostium aulae, ingressa est, eo adhuc sedente, & proiecit catulum ad eius pedes. Quum autem accepisset catulum sanctus Macarius, & spuisset in eius oculos, oravit, & statim vidit, & quum mater eum lactasset, & accepisset, ita exiit. Die autem sequenti pellem magnae ovis attulit ad sanctum Macarium: & quum sanctus vidisset pellem, haec dixit hyaenae: Vndenam hanc habuisses, nisi ovem alicuius devorasses? Quod ergo proficiscitur ab iniuria, ego a te non accipio. Hyaena autem humi inclinato capite, genu flectebat ad pedes sancti, & ponebat pellem. Ipse autem ei dicebat: Dixi me non accepturum, nisi iuraveris te non amplius offensuram pauperes comedendo eorum oves. Illa vero ad hoc quoque capite suo adnuit, ut quae sancto adtentiretur Macario. Tunc accepit pellem ab hyaena. Beata autem Christi ancilla Melana dixit mihi, se illam pellem accepisse a Macario illo, quod adpellabatur munus hyaenae. Quid vero mirum est apud viros mundo crucifixos, si hyaena beneficio adfecta, ad Dei gloriam, & honorem servorum eius, id sentiens ad eum munera attulerit? Nam qui in Daniele Propheta mansuefecit leones, huic quoque hyenae largitus est intelligentiam. De eo autem dictum est, quod ex quo fuit baptizatus, humi non spuerit, quum essent sexaginta anni, ex quo fuerat baptizatus. Annos enim natus quadraginta baptismum susceperat. Forma autem eius erat huiusmodi. Oportet enim me quoque tibi hoc significare, Christi serve, ut qui hoc sciam optime, quum mea parvitas ei fuerit tempore aequalis. Erat autem eius forma satis minuta, ac mutila, & rara, pilos solum habens in labro; quinetiam in suprema parte habebat paucos: Nam propter ingentes laboris exercitationes, ne pili quidem menti barbae ei enati sunt. Ad hunc sanctum Macarium quum quodam die venissem, & essem animo valde anxius, dico illi: Abba Macari, quid faciam, quoniam me adfligunt cogitationes, mihi dicentes: Nihil facis, recede hinc? Respondet mihi dicens sanctus pater Macarius: Dic tu tuis cogitationibus: Propter Christum custodio pa- Niceph. lib. 11. c. 35.

1 ὕαινα λαβοῦσα αὐτῆς τὸν σκύμνον τυφλὸν ὄντα) Hanc rem tradit quoque Theod. Metochites Hist. Rom. lib. 11. τοιαῦτα ὁ μέγας Μακάριος σκύλακας ὑαίνης τυφλοὺς ἐθεράπευσεν. ἡ γοῦν μήτηρ αὐτῶν δέρμα προβάτου ἤνεγκε τῷ ἁγίῳ δῶρον ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων ἰάσεως.

2 τοῦτο τὸ παράδοξον) Narrat Niceph. lib. XI. cap. XXXV. Sozomenus lib. VI. cap. XXVIII.

parietes. Haec, o studiose, & amantissime Christi serve, ex multis, & magnis signis, & certaminibus incliti, & virtute praediti Macarii significavi. Hic Macarius nobis narravit (erat enim presbyter) se observasse tempore communionis Christi sacramentorum, se Marco exercitatori numquam dedisse oblationem, sed ei Angelum dedisse ex ara; solum autem se vidisse digitum manus eius, qui dabat.

Supplementum ex Tomo III. Monum. Ec

Vita Abbatis Macarii urbici.

DIE autem sequenti pellem magnae ovis attulit ad sanctum Macarium: & quum sanctus vidisset pellem, sic dixit hyaenae; Vndenam haec tibi esset, nisi ovem alicuius devorasses? Quod ergo proficiscitur ab iniuria, ego a te non accipio. Hyaena autem humi inclinato capite, genu flectebat ad pedes sancti, & ponebat pellem. Ipse vero ei infit; Dixi tibi me non accepturum, nisi iuraveris te non amplius offensuram pauperes, comedendo eorum oves. Illa vero ad hoc etiam capite suo adnuit, ut quae sancto Macario adsentiretur. Tunc accepit pellem ab hyaena. Vt autem beata, &c.

De Marco.

CAP. XXII.

Niceph. lib. 11. c. 35. Cassiod. l 8. cap. 1.

QVum esset autem hic Marcus iunior, discebat memoriter vetus, & novum testamentum, eratque insigniter mitis, & summe temperans. Quodam ergo die quum satis otii haberem in cella mea, in extrema iam eius senectute ad eum venio, & ostio eius cellae adsideo. Quem ego, utpote qui essem adhuc rudis, existimabam esse supra hominem, sicut erat; & auscultabam quidnam diceret, vel faceret. Is autem intus solus, quum iam centum annos transcegisset, & dentes amisisset, secum pugnabat, & cum diabolo, & dicebat: Quid vis deinceps κακόγηρε, id est, male senex? Ecce iam & vinum bibisti, & oleum tetigisti. Quid vis deinceps πολιοφάγε, id est, vorax in canitie, & κοιλιόδουλε, id est, ventri serviens, probro, & contumelia te ipsum adficiens? Et diabolo dicens: Recede a me diabole, consenuisti mecum in dissensionibus. Fecisti me bibere vinum, & sumere oleum, me reddens voluptarium. Adhucne tibi aliquid debeo? Apud me nihil invenis, quod velis diripere. Recede a me deinceps inimice hominum. Ac veluti se provocans, & irritans, secum loquebatur, dicendo: Adesdum o nugator, in canitie vorator, & helluo in senectute: Quamdiu ero tecum?

Sozomen. l. 6. c. 29.

De

1 ἀπεςέθισεν) Vide Glossarium nostrum in hac voc

Περὶ Μωΰσέως τοῦ Αἰθίοπος.

ΚΕΦ. κγʹ.

ΜΩΰσῆς οὕτω καλούμενός τις 1, Αἰθίοψ τῷ γένει, μέλας, οἰκέτης ὑπῆρχεν πολιτευομένου τινός. ὃν διὰ πολλὴν δυστροπίαν καὶ λῃστρικὴν αἰτίαν ἔῤῥιψεν ὁ ἴδιος δεσπότης, ἐλέγετο γὰρ καὶ μέχρι φόνων φθάνειν αὐτόν. ἀναγκάζομαι γὰρ λέγειν αὐτοῦ τὰ ἔργα τῆς πονηρίας, ἵνα δείξω αὐτοῦ τὴν μετὰ ταῦτα ἀρετὴν ἐκ μετανοίας. διηγοῦντο γοῦν τίνες ὅτι καὶ ἀφηγούμενος ἦν λῃστηρίου μεγίστου, οὗ καὶ τοῦτο φέρεται ἐν τοῖς ἔργοις λῃστρικοῖς. ὅτι ποιμένι τινὶ ἐμνησικάκησεν παρεμποδίσαντι αὐτὸν εἰς πρᾶγμά τι ἀπιόντα μετὰ τῶν τῆς ποίμνης κυνῶν ἐν νυκτί. ὃν ἀποκτεῖναι θελήσας περιεόσει τὸν τόπον ἔνθα τὴν στάσιν εἶχεν τὴν τῶν προβάτων. ἐμηνύθη οὖν αὐτῷ ὅτι πέραν τοῦ Νείλου ἐστίν. καὶ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον πλημμυροῦντος τοῦ ποταμοῦ, καὶ κρατοῦντος ἐπὶ ἓν σημεῖον τῷ πλάτει, δακὼν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ ἐν τῷ στόματι, καὶ τὸν χιτωνίσκον, ὃν ἐνεδέδυτο, ἐπιθεὶς τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ, διεπέρασεν οὕτως κολυμβήσας τὸν ποταμόν. ἐν τῷ τοῦτον ἐν διακολυμβᾷν ἠδυνήθη λαθεῖν ὁ ποιμὴν εἰς κρύφιον ἑαυτὸν καταχώσας. ἀποτυχὼν οὕτως Μωΰσῆς τοῦ ἐγχειρήματος, τοὺς ἐξ ἐπιλογῆς τέσσαρας κριοὺς σφάξας, καὶ δήσας σειράδι, ἐκολύμβησεν αὖθις τὸν Νεῖλον. καὶ ἐλθὼν εἰς μικρὸν ἐναύλιον, ἀπέδειρε τοὺς κριούς. καὶ φαγὼν τὰ κάλλιστα τῶν κρεῶν, καὶ εἰς οἶνον διαπωλήσας τὰ κώδια, σαΐτην πιὼν ὡς Ἰταλικῶν δεκαοκτὼ, πεντήκοντα σημεῖα ἀπῆλθεν, ὅπου τὸ κολλήγιον 2 εἶχεν. οὗτος ὀψέ ποτε τοῦ καιροῦ ὁ τοιοῦτος λῄσταρχος κατανυχθεὶς ἐκ περιστάσεως τινὸς ἐπιδέδωκεν ἑαυτὸν μοναστηρίῳ. καὶ οὕτω προσῆλθεν τῷ πράγματι τῆς μετανοίας, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν συμπράκτην αὐτοῦ 3, καὶ ὑποβολέα τῶν κακῶν ἐκ νεότητος δαίμονα, τὸν εἰς πάντα αὐτοῦ συναμαρτῶντα, ἄντικρυς εἰς ἐπίγνωσιν ἀγαγεῖν τοῦ Χριστοῦ ἐν οἷς λέγεται, ὅτι ποτὲ τούτῳ ἐπέῤῥιψαν λῃσταὶ τέσσαρες καθεζομένῳ ἐν τῷ κελλίῳ, ἀγνοήσαντες ὅτι Μωΰσῆς ἦν οὗτος. οὓς δήσας ὁ μακάριος ἅπαντας, καθάπερ σάκκον πλήρη ἀχύρων, τοῖς ὤμοις ἑαυτοῦ ἐπιθεὶς, ἤνεγκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἀδελφῶν, εἰπών. ὅτι ἐπειδὴ οὐκέτι ἔξεστί μοι ἀδικεῖν οὐδένα, εὗρον δὲ αὐτοὺς ἐπελθόντας μοι. τί κελεύετε περὶ τούτων; συλληφθέντες οὖν οὗτοι τούτῳ τῷ τρόπῳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μωΰσέως ἐξομολογήσαντο τῷ Θεῷ. καὶ γνωρίσαντες τοῦτον ὅτι Μωΰσῆς ἐστὶν ὁ ποτὲ ὀνομαστὸς καὶ περιβόητος λῄσταρχος. δοξάσαντες ἐπ' αὐτῷ τὸν Χριστὸν κἀκεῖνοι ἀπετάξαντο διὰ τὴν τούτου μεταβολὴν, καὶ γεγόνασι μοναχοὶ δοκιμώτατοι, λογισάμενοι τοῦτο. ὅτε εἰ οὗτος ὁ ἱκανὸς ἐν δυνάμει, καὶ κατ' ἄκραν πεποιημένος τῷ ἔργῳ τῷ λῃστρικῷ, οὕτως κομψῶς πεφόβηται τὸν Θεὸν, τί ἡμεῖς ἀναβαλλόμεθα τὴν σωτηρίαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. τούτῳ τῷ Μακαρίῳ Μωΰσεῖ (δεῖ γὰρ αὐτὸν λοιπὸν οὕτω προσαγορεύεσθαι) ἐπεθέντο οἱ τῆς ἀσελγείας δαίμονες, εἰς τὴν ἀρχαίαν

Vita Abbatis Mosis, qui fuit ex latronibus.

CAP. XXIII.

FVit quidam Moses nomine AEthiops genere, niger, servus cuiusdam qui regebat rempublicam: quem propter morum improbitatem & latrocinii crimen proiecit eius dominus. Dicebatur enim etiam usque ad caedes progredi: cogor enim dicere facta eius improbitatis, ut postea ostendam virtutem eius poenitentiae. Narrarunt ergo aliqui eum fuisse praefectum magnae catervae latronum. Cuius inter cetera latrocinandi opera, hoc quoque fertur, quod infesto & vindictae cupido animo erat in pastorem, qui ad rem aliquam patrandam eunti sibi fuerat cum canibus suis impedimento. Quem cum vellet occidere, obibat locum, in quo eius oves habebant stationem. Ei autem significatum est ipsum esse trans Nilum: & quum fluvius illo tempore inundaret, & ad mille passus pateret latitudine, ensem tenens mordicus, & tunicam qua erat indutus imponens suo capiti, natando sic transmisit fluvium. Dum autem tranaret, potuit pastor se abscondere alicubi infodiens. Cum ergo Mosi coeptum non successisset, occisis quatuor egregiis arietibus, & fune colligans, Nil m rursus tranavit; & cum in parvam quamdam villam venisset, excoriavit arietes; & cum quae erant carnis optima comedisset, & pelles pro vino vendidisset; cum saitem Italicorum circiter octodecim ebibisset, illinc ad quadraginta milliaria est profectus, ubi habebat collegium. Hic princeps latronum sero tamdem casu aliquo qui ei acciderat, compunctus, tradidit seipsum monasterio: & ad tantam processit poenitentiam, quantam res ipsae indicarunt. Inter cetera autem dicitur, quod quum quatuor latrones in eum in cella sedentem irruissent, ignorantes eum esse Mosem, beatus Moses eos tamquam saccum paleae ligatos, & humeris imposuit, & ad fratrum portavit ecclesiam, dicens: Quoniam non licet mihi alicui facere iniuriam, inveni autem eos me adgressos, quid de iis iubetis fieri? Hoc modo autem comprehensi a sancto Mose, Deo confessi sunt: Et quum cognovissent eum esse Mosem, qui fuit aliquando insignis princeps latronum, Christum eo nomine glorificantes, illi quoque mundo renunciarunt, propter eius poenitentiam, & evaserunt monachi probatissimi: sic cogitantes: si hic qui tantum valebat viribus, latrocinia parvi faciens, sic Deum timet: quid nos adhuc nostram salutem differimus? Beatum autem Mosem (sic enim oportet eum vocare) deinceps adorti sunt daemones, ad fornicatoriae intem-

Cassiod. l. 8. cap. 1. Cassian. coll. 1. & 2. Niceph. lib. 15. c. 36.

Sozom. l. 9. cap. 29.

---

1 Μωΰσῆς οὕτω καλούμενός τις) Narrat Niceph. lib. XI. cap. XXXVI. Sozom. lib. VI. cap. XXVIII. Videatur Synaxarium quoque eius in Menologio, ad diem XXVIII. Augusti.

2 τὸ κολλήγιον) De hac voce in Glossario nostro dicimus.

καὶ αὐτὸν τὸν συμπρώκτην αὐτοῦ) Quid sit, συμπρώκτης, adhuc quaero. Gentianus totam hanc periodum omisit. Scrib. τὸν συμπαίκτην αὐτοῦ.

intemperantiae impellentes eum consuetudinem: qui usque adeo ab ipsis fuit tentatus, sicut ipse narravit, ut parum abfuerit quin eum ab instituto dimoverent. Quum autem accessisset ad magnum Isidorum, qui sedebat in Sceti, tertio ad eum retulit de bello fornicationis. Cui respondit sanctus: Ne conturberis o frater: sunt principia; & ideo te vehementius invaserunt, priorem requirentes consuetudinem. Sicut enim canis quum adsueverit in macello pernas edere, non recedit a consuetudine: sed si fuerit clausum macellum, & nemo ei dederit, fame enectus non amplius accedet: Sic tu quoque, si permanseris in tuae continentiae exercitatione, mortificans membra tua, quae sunt supra terram, & excludens ab ingressu ingluviem quae parit intemperantiam, aegre ferens daemon, ut qui cibos non ha-
Col. 3. beat qui eum accendant, a te recedet. Quum ergo secessisset Christi servus Moses, & ab illa hora seipsum inclusisset in cella, maxima in omnibus exercebatur tolerantia, maxime autem in abstinentia a cibis: ut qui nihil aliud sumeret praeter panis sicci uncias XII. plurimum operans, & quinquaginta orationes quotidie peragens. Porro autem quamvis suum macerasset corpusculum, permansit tamen inflammatus, & praecipue in somnis. Quum autem surrexisset, convenit quemdam alium monachum, sanctum probatissimum, & ei dicit: Quid faciam Abba? Rationi meae tenebras offundunt somnia animi, ut qui eis ex veteri consuetudine delecter. Dicit ei ille sanctus: Non cohibuisti mentem tuam a visis quae in eis versantur: ea de causa haec sustines. Fac ergo quod dico: Dede te paullatim vigiliae, & ora sobrius, & ab his cito liberaberis. Quum hoc autem monitum audiisset vir praeclarus, tamquam ab eo qui erat artifex experientia; in cellam reversus, dixit ei: quod quidem sua sciat conscientia, tota nocte non dormiisse: non orationis praetextu genu flexisse, ut somni fugeret tyrannidem. Quum annis ergo sex mansisset in cella, totas noctes stans in medio cellae, & Deum orans adsidue, & non claudens oculos, non potuit intemperantem vincere cupiditatem. Revera enim non potest vere castigari cupiditas. Quum enim seipsum tabefecisset laboribus, turpem illam adfectionem non potuit subigere. Posthaec aliam sibi suggessit rationem asperae vitae agendae. Egrediens hic pugil Satanae (varie enim cum eo decertavit) noctibus abibat ad cellas monachorum, qui se exercendo consenuerant in laboribus, & per se aquam non poterant amplius importare: & accipiens hydrias eis nescientibus, illas aqua implebat. Habent enim in illis locis aquam certa distantem longinquitate: alii quidem ad duos lapides: alii vero ad quinque: alii vero ad dimidium. Vna ergo nocte qua hoc faciebat, daemon qui eum observaverat, non amplius ferens athletae fortitudinem, quum ipse se inclinasset in puteum, ut

μων, καὶ μηκέτι φέρων τοῦ ἀθλητοῦ τὴν καρτερίαν,

1 ἐν μακέλλῳ) De hac voce, ut & sequenti μακελλεῖον, vide Glossarium nostrum.

2

πληρῶσαι τινὸς μοναχοῦ, δέδωκεν αὐτῷ κατὰ τῆς ψοῶν ῥοπάλῳ τινὶ, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν τῷ τόπῳ κεῖσθαι νεκρὸν, μηδ᾽ ὅλως αἰσθανόμενον μήτη ὃ πέπονθεν, μήτε παρά τινος τοῦτο ὑπέστη. τὴν οὖν ἄλλην ἡμέραν ἐλθών τις τῶν μοναχῶν ἀντλῆσαι, εὗρεν αὐτὸν ἐκεῖ κείμενον καὶ ψυχοῤῥαγοῦντα. καὶ ἐλθὼν ἀνήγγειλεν τῷ μεγάλῳ Ἰσιδώρῳ τῷ πρεσβυτέρῳ τῆς Σκήτεως. ἀπελθὼν δὲ μετά τινων λαβὼν αὐτὸν ἤνεγκεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπὶ ἐνιαυτὸν πλήρη οὕτως ἐνόσησεν, ὡς μόλις γενέσθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ τὴν ψυχὴν ἐν ἰσχύϊ. τότε λέγει αὐτῷ ὁ μέγας ἱερεὺς τοῦ Χριστοῦ Ἰσίδωρος. παῦσαι λοιπὸν τοῖς δαίμοσι φιλονεικῶν ἀδελφὲ, καὶ μὴ αὐτοὺς ἐπέμβαινε. μέτρα γάρ εἰσι καὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς πρὸς τοὺς δαίμονας ἐν τῇ ἀσκήσει. ὁ δὲ ἀδάμαστος τοῦ Χριστοῦ Μωϋσῆς λέγει τῷ μεγάλῳ. οὐ μὴ παύσομαι τοῦ μάχεσθαι μετ᾽ αὐτῶν, ἕως ἂν παύσηταί μου ἡ φαντασία τῶν ἐνυπνίων. τότε λέγει αὐτῷ ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Ἰσίδωρος ὁ πρεσβύτερος. ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν πέπαυταί σου τὰ ἀπρεπῆ ἐνύπνια. λοιπὸν μετὰ παῤῥησίας τοῖς μυστηρίοις κοινώνησον. ἵνα γὰρ μὴ καυχήσῃς ὡς τῇ σῇ ἀσκήσει περιγενόμενος τούτου τοῦ πάθους, διὰ τοῦτο σφοδρῶς ὑπ᾽ αὐτοῦ κατεδυνασθεύθης πρὸς τὸ σοι συμφέρον, ἵνα μὴ ὑπὸ ἐπάρσεως καταπέσῃς. ταῦτα ἀκούσας ἀπῆλθεν πάλιν εἰς τὴν κέλλαν, λοιπὸν προσέχων μεθ᾽ ἡσυχίας τῇ τῆς ἀσκήσεως πολιτείᾳ ἐν μέτρῳ. μετὰ δὲ μῆνας δύο ἢ τρεῖς ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ μακαρίου Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου ὁ ἀσκητὴς Μωϋσῆς μὴ ἔτι αὐτῷ ἠνώχλησεν ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα, εἶπεν. ὅτι ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ὥρας, ἧς ἐπηύξω μοι ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος, οὐκ ἔτι οὐδέν μοι τοιοῦτον συμβέβηκεν. κατηξιώθη δὲ οὗτος ὁ ἅγιος χαρίσματος κατὰ δαιμόνων. οὕτως, ὡς ἡμεῖς τῶν μυιῶν ἐν τῷ χειμῶνι καταφρονοῦμεν, τοσοῦτον καὶ μᾶλλον οὗτος ὁ μέγας Μωϋσῆς παλαιστὴς τῶν δαιμόνων. αὕτη ἡ ἔνθεος τῆς ἀσκήσεως πολιτεία τοῦ ἀκαταγωνίστου ἀθλητοῦ Μωϋσέως τοῦ τῷ γένει Αἰθίοπος, τὴν δὲ ψυχὴν ἐθίσαντος θείᾳ χάριτι. ὃς καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τοῖς μεγάλοις τῶν πατέρων κατορθώμασιν ἀριθμούμενος. τελευτᾷ δὲ οὗτος ἐτῶν ἑβδομήκοντα πέντε ἐν τῇ Σκήτει, γενόμενος πρεσβύτερος, καταλιπὼν μαθητὰς ἑβδομήκοντα.

Περὶ Παύλου τοῦ ἐν τῇ Φέρμῃ.

ΚΕΦ. κδ΄.

ΟΡος ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐστὶν 1 ἀπάγον ἐπὶ τὴν Σκήτην τὴν ἔρημον, ὃ καλεῖται Φέρμη 2. ἐν τούτῳ τῷ ὄρει καθέζονται ὡς πεντακόσιοι ἄνδρες ἀσκούμενοι. ἐν οἷς καὶ Παῦλος τίς μοναχὸς 3 οὕτω καλούμενος ἄριστος, ὃς ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ αὐτοῦ ταύτην εἶχεν τὴν πολιτείαν. οὐκ ἔργου ἥψατό ποτε, οὐ πραγματείας τινὸς, οὐκ ἔλαβέν τι παρά τινος παρεκτὸς οὗ ἔμελλεν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐσθίειν. ἔργον δὲ αὐτῷ τῆς ἀσκήσεως γέγονεν, τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι. οὗτος τετυπωμένας εἶχεν τὰς εὐχὰς τριακοσίας, τοσαύ-

unius monachi impleret hydriam, clavam quamdam ei impegit in lumbos: & cum in eo loco reliquit iacentem mortuum, nihil omnino sentientem, neque quid, neque a quo id passus sit. Quum ergo alio die venisset quidam monachus ad aquam hauriendam, cum illic invenit iacentem, linqui animo. Is autem id renuntiavit magno Isidoro presbytero Scetis: Qui abiens cum aliquot aliis eum accepit, & tulit in ecclesiam. Ille vero anno toto aegrotavit, ut vix corpus eius & anima convaluerit. Tunc dicit illi magnus Christi Sacerdos Isidorus: Cessa deinceps frater Moses, contendere cum daemonibus, & ne sic eis insultaveris. Est enim modus quoque fortitudinis in exercitatione. Is autem illi dicit: Non cessabo cum eis pugnare, donec mihi cessaverit phantasia somniorum. Tunc ei dicit Christi servus Isidorus presbyter: In nomine Domini nostri Iesu Christi ab hoc temporis articulo cessarunt turpia tua somnia. Bono deinceps, & fidenti animo communica sacramentis. Ne enim gloriareris, ut qui tua exercitatione vicisses adfectionem, ideo vehementer in te suam exercuit potestatem, ad tuam utilitatem, ne incideres in animi elationem. His auditis reversus est in cellam, quiete deinceps attendens moderato instituto exercitationis. Post duos autem vel tres menses rogatus a beato Isidoro presbytero exercitator Moses; numquid amplius ei molestiam exhibuisset spiritus; respondit: Ab illa hora qua mihi precatus es Christi servus, nihil mihi accidit eiusmodi. Dignatus est autem hic sanctus gratia adversus daemones: adeo ut sicut nos muscas hyeme contemnimus: ita, atque adeo amplius, hic magnus Moses contemneret daemones. Haec est religiosa & sancta vita quam egit invictus athleta Moses AEthiops, & qui ipse quoque numerabatur inter magnos. Obiit ante septuaginta quinque annos natus in Scete, quum factus esset presbyter, relictis septuaginta quinque discipulis.

Vita Abbatis Paoli.

CAP. XXIV.

MOns est in AEgypto, abducens in vastam Scete solitudinem, qui adpellatur Pherme. In hoc monte sedent circiter quingenti homines qui exercentur. Inter quos fuit etiam quidam nomine Paulus, monachus optimus, qui toto suo tempore hanc egit vitam. Numquam opus attigit, nec ullum suscepit negotium: nil umquam accepit ab aliquo, praeterquam quod posset ab ipso die comedere. Fuit autem eius opus, & exercitatio orare perpetuo. Hic habebat trecentas preces expressas, & praestitutas, toti- *Niceph. lib. 11. c. 23.*

1 ὄρος ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐστὶν) Videndi Sozomenus lib. VI. cap. XXXVIII. & Nicephorus lib. XI. cap. XXXVI.

2 ὃ καλεῖται Φέρμη) Ita Sozomenus, & Nicephorus, locis citatis.

3 ἐν οἷς Παῦλός τις μοναχὸς) Hic ipse est, quem Αἰγύπτιον vocat Basilius de Mirac. S. Theclae cap. XXX.

totidem habens in ſinu calculos, & in unaquaque oratione iaciens unum calculum. Is quum acceſſiſſet ad ſanctum Macarium, qui dicitur Politicus, eius conveniendi gratia, & propter ſpiritalem utilitatem, ei dicit: Abba Macari, valde adfligor, coegit eum Chriſti ſervus dicere cauſam propter quam moleſtia adficiebatur. Is vero ei dicit.

De Virgine, quae faciebat ſepting

CAP. XX

IN quodam vico habitat quaedam virgo, quae triceſimum annum iam exercetur. De qua multi mihi narrarunt, quod praeter ſabbatum & dominicam nullo alio die veſcitur, ſed toto tempore trahens hebdomadas, & poſt quinque dies comedens facit ſeptingentas orationes. Hoc quum didiciſſem, meipſum reprobavi, quod vir creatus his viribus corporis, non potuerim facere plus quam trecentas orationes. Ei reſpondet ſanctus Macarius dicens: Sexageſimus annus agitur ex quo centum conſtitutas facias orationes, & laborans manibus ea, quae ſunt ad alimentum neceſſaria, & fratribus debitum reddens congreſſionis: nec mea me iudicat ratio, quod fuerim negligens. Si tu autem quum trecentas facias orationes, iudicaris a conſcientia: aperte oſtendis te non pure orare, vel poſſe plures orationes facere quam facias.

De Cronio Presbytero.

CAP. XXVI.

Niceph. lib. 11. c. 23.

CRonius quidam mihi narravit, presbyter Nitriae: Quum eſſem, inquit, iunior ab initio, & propter animi angorem, & triſtitiam fugerem ex monaſterio mei Archimandritae, errans perveni ad montem ſancti Antonii. Sedebat autem beatus Antonius inter Babylonem, & Heracleam in vaſta ſolitudine quae fert ad mare rubrum, circiter triginta milliaribus a fluvio. Quum ergo veniſſem ad eius monaſterium quod eſt prope fluvium, in quo ſedebant eius diſcipuli Macarius, & Amatas, qui eum etiam quum dormiiſſet, ſepelierunt, exſpectavi quinque dies, ut convenirem ſanctum Antonium. Dicebatur autem accedere ad hoc monaſterium, aliquando quidem poſt decem dies, aliquando vero poſt viginti, aliquando vero poſt quinque, prout expediebat pro beneficio eorum qui veniebant ad monaſterium. Conveneramus ergo diverſi fratres, diverſis de cauſis. Inter quos fuit etiam Eulo-

1 Κρόνιός μοι διηγήσατο) Hic eſt, qui ſupra Κρονίων dicitur.

2 εἰς τὸ λεγόμενον Πίσπιρ) Ita dicebatur mons Antonii, de quo agit. Gentianus hanc vocem omiſit. Freculphus Chron. Tom. 11. lib. IV. cap. XVIII. *Poemen & Ioſeph in Piſpiri, qui adpellatur mons Antonii.* Totidem verbis Ruſinus Hiſt. Eccleſ. lib. 11. cap. VIII.

Εὐλόγιός τις Ἀλεξανδρεὺς 1 μονάζων, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλος λελωβημένος. οἵ τινες παρεγένοντο δι' αἰτίαν τοιάνδε.

Eulogius Alexandrinus monachus, & cum eo alius membris mancus: qui quidem propter talem causam accesserunt.

Περὶ Εὐλογίου, καὶ τοῦ λελωβημένου.

De Eulogio Alexandrino, & eo qui erat membris mancus.

ΚΕΦ. κζ.

CAP. XXVII.

ΟΥ'τος ὁ Εὐλόγιος σχολαστικὸς ὑπῆρχεν ἐκ τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων, ὃς ἔρωτι θείῳ πληγεὶς ἐπιθυμίᾳ ἀθανασίας ἀπηλλάξατο τῶν θορύβων. καὶ πάντα διασκορπίσας τὰ ὑπάρχοντα κατέλιπεν ἑαυτῷ βραχέα νομίσματα ἐργάζεσθαι μὴ δυνάμενος. ἀκηδιῶν οὖν καθ' ἑαυτὸν, καὶ μήτε εἰς συνοδίαν βουλόμενος εἰσελθεῖν, μήτε δὲ μόνος πληροφορούμενος, εὗρεν τινὰ ἀνὰ τὴν ἀγορὰν ἐῤῥιμμένον λελωβημένον, ὃς οὔτε χεῖρας εἶχεν, οὔτε πόδας. τούτῳ μόνη ἡ γλῶττα ὑπῆρχεν ἀκατάτριπτος πρὸς συμφορὰν τῶν παρατυγχανόντων. ὁ δὲ Εὐλόγιος στὰς ἐνατενίζει αὐτῷ, καὶ προσεύχεται τῷ Θεῷ, καὶ τίθεται διαθήκην μετὰ τοῦ Θεοῦ, εἰπών. ὅτι κύριε ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματι λαμβάνω τοῦτον τὸν λελωβημένον, καὶ διαναπαύω αὐτὸν ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ, ἵνα κἀγὼ διὰ τούτου σωθῶ. χάρισαί μοι οὖν Χριστὲ τὴν ὑπομονὴν τῆς εἰς αὐτὸν ὑπηρεσίας. καὶ προσελθὼν τῷ λελωβημένῳ, λέγει αὐτῷ. θέλεις ὁ μέγας λαμβάνω σε εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἀναπαύω. λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. εἴθε κατηξίοις, ἀλλ' ἐγὼ ἀνάξιός εἰμι. λέγει ὁ Εὐλόγιος. οὐκοῦν ἀπέρχομαι, φέρω ὄνον, καὶ λαμβάνω σε ἔνθεν. συνέθετο ὁ λελωβημένος μετὰ πολλῆς χαρᾶς. ἐνεγκὼν οὖν ὄνον ἐκεῖνος, ἐπῆρεν αὐτὸν, καὶ ἀπήνεγκεν εἰς τὸ ἴδιον ξενίδιον. καὶ ἦν αὐτοῦ ἐπιμελούμενος κατὰ πᾶσαν αὐτοῦ χρείαν. διαρκέσας οὖν ὁ λελωβημένος ἐπὶ ἔτη δεκαπέντε, ἐνοσοκομεῖτο παρ' αὐτοῦ ὡς πατὴρ φιλοφρόνως, λουόμενος, ἀλειφόμενος, ἐν πᾶσι θεραπευόμενος, καὶ διαβασταζόμενος ταῖς χερσὶ τοῦ Εὐλογίου, καὶ ὑπὲρ ἀξίαν μὲν ἐκείνου δορυφορούμενος, καταλλήλως δὲ τῇ νόσῳ ἀναπαυόμενος. μετὰ δὲ πεντεκαίδεκα ἔτη ὁ δαίμων ἐνέσκηψεν τῷ λελωβημένῳ, θέλων τάχα καὶ τὸν Εὐλόγιον τῆς ἐντολῆς καὶ τῆς προθέσεως στερῆσαι, καὶ τὸν λελωβημένον τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς εὐχαριστίας Κυρίου. καὶ ἀποστασιάζει οὗτος πρὸς τὸν Εὐλόγιον, καὶ ἤρξατο λέγειν κατ' αὐτοῦ δύσφημα, ὡς καὶ λοιδορίαις λοιπὸν πλύνειν τὸν ἄνδρα, ἐπιλέγων αὐτῷ. σχάτα, γλύττων 2 φυγοκύριε, ἀλλότρια χρήματα ἔκλεψας. καὶ τάχα δοῦλος ὑπάρχων τὸν ἴδιον δεσπότην ἐσύλησας. καὶ τῇ ἐμῇ προφάσει βούλει λαθεῖν ὡς ἐπὶ προφάσει δῆθεν εὐποιΐας εἰς τὸ ξενίδιόν σου λαβών με, καὶ δι' ἐμοῦ βούλει σωθῆναι. ὁ δὲ Εὐλόγιος παρεκάλει αὐτὸν, θεραπεύων αὐτοῦ τὴν καρδίαν, λέγων. μὴ κύριε, μὴ λέγε τοιαῦτα. ἀλλ' εἰπὲ τί σε ἐλύπησα, καὶ διορθοῦμαι, ὁ δὲ ὅλος λελωβημένος ἔλεγεν ἐμβριθῶς. οὐ θέλω σου ταύτας τὰς κολακείας. ἀπένεγκε, ῥίψον με ἐν τῇ ἀγορᾷ παρὰ τὴν ἐμὴν πρώτην ἀνάπαυσιν. ὁ δὲ Εὐλόγιος. παρακαλῶ σε, θεραπεύθητι εἴ τι λυπῇ κύρι ὁ μέγας. ὁ δὲ λελωβημένος ἀγριαίνων θυμῷ πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν. οὐκέτι ἀνέχομαι τῆς ὑπούλου σου καὶ εἰρονικῆς

HIC Eulogius fuit disciplinarum liberalium scholasticus, qui divino amore sauciatus, propter desiderium immortalitatis, renuntiavit tumultibus: & quum omnes suas dispersisset facultates, sibi reliquit paucos nummos, quum non posset operari. Quum ergo per se angeretur animo, & esset tristis, & neque vellet cum aliis congredi, neque ut solus esset, satis sibi persuaderet, invenit quemdam mancum ac mutilatum in foro proiectum, qui nec manus habebat nec pedes. Ei solum lingua remanserat integra ad adloquendum eos qui incidebant. Eulogius autem stans, cum fixis intuetur oculis, & Deum rogat: & cum Deo hoc modo paciscitur, dicens: Domine propter nomen tuum accipio hunc mutilatum, & eum me recreaturum ac refecturum spondeo usque ad horam mortis eius: ut ego quoque per eum salvus fiam. Largire ergo mihi Christe patientiam ut ei inserviam. Et ad eum accedens, dicit ei: Vis ergo te domo accipiam, & te recreem ac reficiam? Ille ei dicit: Vtinam dignareris, sed ego sum indignus. Vado ergo, inquit, & abducam asinum, & te hinc auferam. Quum magno autem gaudio est adsensus is qui erat mutilatus. Eum ergo substulit, & portavit in suum hospitiolum: eiusque curam gessit in omnibus quibus opus habuit. Perpetuis ergo quindecim annis, is qui erat mutilatus, benevole ab eo curabatur tamquam pater, ut qui lavaretur, ungeretur, foveretur, & portaretur manibus Eulogii, & supra suam dignitatem quidem custodiretur, morbo autem convenienter reficeretur. Post quindecim autem annos invasit daemon eum qui erat mutilatus, volens privare Eulogium mandato & proposito, & mutilatum a refectione, & Dei gratiarum actione, seditionemque excitat in Eulogium, multisque cum probris coepit insequi, adeo ut eum etiam adpeteret maledictis, dicens deinceps: Abi hinc scelerate fugitive: Suffuratus es alienas pecunias, & dominum spoliasti: & meo praetextu vis latere, ut qui praetextu bene faciendi me acceperis in hospitiolum, & propter me vis esse salvus. Eulogius autem cor eius leniebat, dicens: Ne domine, ne haec dixeris: sed dicas quanam in re tibi fuerim molestus, & eam corrigam. Mancus autem dicebat adroganter: Non fero has adsentationes: aufer me hinc, & proiice in foro: recuso tuam curationem. Dicebat autem Eulogius: Rogo te, patere tui curam geri. & dic si quid sit tibi grave domine mi. Mutilatus autem magis incensus ei dicebat: Non possum amplius ferre tuam subdolam, & ironicam

Niceph. lib. 11. c. 23.

1 Εὐλόγιός τις Ἀλεξανδρεὺς) De eo vide Sozomenum lib. VI. cap. XXVII. & Nicephorum lib. XI. cap. XXXIV.

2 σχάτα γλύττων) Scrib. σκατογλύττον. Vide Glossarium nostrum in σχάτης.

cam adulationem; Non placet mihi haec vita parca & sordida, ego volo vesci carnibus. Patiens autem Eulogius carnes ad eum attulit. Quum eas autem vidisset impatiens, Non satis est mihi tecum esse solum, turbas volo cernere. Ei autem dicit Eulogius; Ego ad te iam adducam monachorum multitudinem. Ille autem rursus aegre ferens, dixit: Vae mihi misero: Tuum adspectum ferre non possum; & tu ad me adducis tui similes, qui quum sint otiosi, comedunt. Et insolenti voce seipsum lanians, vociferabatur, dicens: Nolo, nolo, in forum deduci volo. O violentia abiice me ubi invenisti. Dico quod si habuisset manus, in animum induxisset, vel se suffocare, vel sibi ense manus inferre. Quum daemon sic eum efferasset, postea se confert Eulogius ad propinquos monachos, & dixit eis: Quid faciam? Ad desperationem me deduxit mutilatus. Dicunt ei; Quamobrem? Ille autem; Me, inquit, graviter adficit, nec scio quid faciam. Abiiciam ipsum; sed Deo dedi dexteram, & timeo. Non abiiciam; sed me dies noctesque male habet. Nescio quid faciam. Ei dicunt illi absolute; Adhuc vivit magnus ille (sic enim vocabant sanctum Antonium) Adscende ad ipsum, mutilatum imponens in navigium: & defer eum in monasterium: & exspecta donec magnus venerit a spelunca, & ad eum refer iudicium: quod tibi dixerit, sta illius sententiae. Deus enim tibi dicit per ipsum. Verbis eorum morem gessit Eulogius: & mutilato blandiens, quum eum immisisset in cymbam pastoralem, noctu egressus est ex urbe, & tulit eum in monasterium discipulorum magni Antonii. Accidit autem ut alio die veniret magnus sero vespere, ut narravit Cronius, amictus clamyde pellicea. Ingressus est ergo in suum monasterium. Erat autem haec eius consuetudo ut adloqueretur Macarium, & eum interrogaret; Frater Macari, venerunt ne huc aliqui? Respondebat Macarius; Venerunt. Dicebat autem magnus: Sunt ne AEgyptii an Ierosolymitani? Dederat autem magnus ei signum, dicens: Quum videris venisse aliquos quibus est minus negotii, dic; Adsunt AEgyptii. Quando autem videris venisse aliquos religiosiores, & paullo consideratiores, dic: Sunt Ierosolymitani. Rogabat ergo magnus pro more, dicens fratri Macario; Sunt AEgyptii fratres, an Ierosolymitani? Respondit Macarius, dicens: Est mixtura. Quando ergo dicebat Macarius: Sunt AEgyptii, dicebat ei magnus: Para eis lentem, & da eis quod comedant, & faciebat eis unam orationem, & dimittebat eos. Quando autem dicebat: Sunt Ierosolymitani, sedebat per totam noctem, & eis dicebat ea, quae pertinent ad salutem. Sedens ergo illo vespere, omnes accersit magnus; quumque nullus ei dixisset, quod nomen haberet scholasticus, cum serus esset vesper, vocat eum dicens; Eulogi, Eulogi, Eulogi; & cum ter proclamasset, & scholasticus Eulo-

Chlamys pellicea sancti Antonii.

1 ἐμπεφιβλωμένον χλαμύδα δερματίνην) De hac voce vide Glossarium nostrum in Φιβλῶν. Porro χλαμύδα δερματίνην vocat τὴν μηλωτὴν, quam Antonius gestabat ab Athanasio acce-

Εὐλόγιος οὐκ ἀπεκρίνατο, οἰόμενος ἄλλόν τινα καλεῖσθαι τῷ ὀνόματι τούτῳ. λέγει αὐτῷ ἐκ δευτέρου πάλιν. σοὶ λέγω Εὐλόγιε τῷ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐλθόντι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Εὐλόγιος. τί κελεύεις δέομαί σου. λέγει αὐτῷ ὁ μέγας. τί ἦλθες ἐνθάδε; ἀπεκρίνατο ὁ Εὐλόγιος λέγων αὐτῷ. ὁ ἀποκαλύψας σοι τὸ ὄνομά μου, καὶ τὸ πρᾶγμά σοι ἀποκαλύψει διὸ ἦλθον. λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Ἀντώνιος. ἔμαθον διὸ ἦλθες. ἀλλ' ἐπὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν εἶπε ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀκούσωσιν. κελευσθεὶς οὖν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Εὐλόγιος εἶπεν ἐπὶ πάντων. τοῦτον τὸν λελωβημένον εὗρον ἐγὼ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐῤῥιμμένον καὶ ἀμελούμενον. κατελεήσας δὲ αὐτὸν καὶ τῷ Θεῷ προσευξάμενος δοθῆναι μοι χάριν ὑπομονῆς εἰς αὐτὸν ἀνέλαβον αὐτόν. ἐδεδώκειν δὲ καὶ δεξιὰς τῷ Χριστῷ ἵνα αὐτὸν νοσοκομήσω, ὅπως κἀγὼ σωθῶ δι' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἀναπαυθῇ δι' ἐμοῦ. ἐξ οὗ δὲ ἐσμὲν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔτη εἰσὶ δεκαπέντε, ὥσπερ καὶ τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ ἀπεκαλύφθη πάντα. ἀλλ' οὐκ οἶδά τι δεινὸν πεπονθὼς παρ' ἐμοῦ μετὰ τοσαῦτα ἔτη εἰς ἄκρον με νῦν χειμάζει. ἐνεθυμήθην αὐτὸν ῥίψαι αὐτοῦ τούτου εἰς τοῦτο με καταναγκάζοντος. τούτου χάριν ἦλθον πρὸς τὴν σὴν ἁγιωσύνην, ἵνα μοι συμβουλεύσῃς τί ὀφείλω ποιῆσαι, καὶ προσεύξῃ περὶ ἐμοῦ. δεινῶς γὰρ χειμάζει με. λέγει αὐτῷ ὁ μέγας Ἀντώνιος ἐμβριθεστάτῃ καὶ αὐστηρᾷ τῇ φωνῇ. ῥίπτεις αὐτὸν, Εὐλόγιε; ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὸν οὐ ῥίπτει αὐτόν. σὺ αὐτὸν ἀποῤῥίπτεις. ἐγείρει ὁ Θεὸς τὸν καλλίω σου, καὶ συνάγει αὐτόν. καὶ ἀφησυχάσας ὁ Εὐλόγιος κατέπτηξεν ταῦτα ἀκούσας. καταλείψας δὲ τὸν Εὐλόγιον ὁ μέγας Ἀντώνιος, ἄρχεται τῇ γλώσσῃ μαστίζειν τὸν λελωβημένον, καὶ ἀποβοᾶν πρὸς αὐτόν, λελωβημένε, πεπηλωμένε, ἀνάξιε καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ, οὐ παύῃ θεομαχῶν παροργίζων τὸν ἀδελφόν. οὐκ οἶδας ὅτι ὁ Χριστός ἐστιν ὁ ὑπηρετῶν σοι; πῶς τολμᾷς κατὰ τοῦ Χριστοῦ τοιαῦτα φθέγγεσθαι. οὐ διὰ τὸν Χριστὸν ἑαυτὸν ἐδούλωσεν εἰς τὴν σὴν ὑπηρεσίαν; στύψας οὖν καὶ τοῦτον τοῖς ἐπιπλήκτοις λόγοις ἀφίησι τούτους, καὶ διαλεχθεὶς τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσι τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἑκάστῳ ἀπολαμβάνεται πάλιν τὸν Εὐλόγιον καὶ τὸν λελωβημένον. ὁ ἅγιος οὗτος, καὶ λέγει αὐτοῖς. μὴ περισπασθῆτε τέκνα μηδαμόθεν, ἀλλ' ἀπέλθετε μετ' εἰρήνης, καὶ μὴ χωρισθῆτε ἀλλήλων, ἀποθέμενοι πᾶσαν λύπην ἣν ὁ δαίμων ὑμῖν ἐνέβαλεν, καὶ μετὰ καθαρᾶς ἀγάπης ὑποστρέψατε εἰς τὴν κέλλαν εἰς ἣν καὶ ἐχρονίσατε. ἤδη γὰρ ἀποστέλλει ὁ Θεὸς ἐφ' ὑμᾶς. ὁ πειρασμὸς γὰρ οὗτος ἐπεσείσθη ὑμῖν ἀπὸ τοῦ Σατανᾶ, ἐπειδὴ ἴδεν ὅτι ἀμφότεροι πρὸς τὸ τέλος ἔχετε, καὶ στεφάνου μέλλετε ἀξιοῦσθαι παρὰ τοῦ Χριστοῦ. καὶ αὐτὸς διά σου. καὶ συ δι' αὐτοῦ. μὴ οὖν ἄλλό τι φρονήσητε. καὶ ἐλθὼν ὁ ἄγγελος μὴ εὕρῃ ὑμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, καὶ μέλλετε τοῦ στέφανον στερεῖσθαι. σπεύσαντες οὖν θᾶττον ὥδευσαν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν κέλλαν ἑαυτῶν ἐν τελείᾳ ἀγάπῃ [a]. καὶ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν τελευτᾷ ὁ μακάριος Εὐλόγιος ἀναλύσας πρὸς τὸν κύριον. καὶ ἐντὸς ἄλλων τριῶν ἡμερῶν τελευτᾷ ὁ τὸ σῶμα λελωβημένος, τὴν δὲ ψυχὴν ἐῤῥωμένος, καὶ αὐτὸς παραθέμενος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. χρονοτριβήσας τοίνυν ὁ Κρόνιος εἰς τοὺς περὶ Θηβαΐδα τόπους κατῆλθεν εἰς τὰ μοναστήρια Ἀλεξανδρείας, καὶ

Eulogius non respondisset, putans aliquem alium vocari hoc nomine, dicit ei magnus: Tibi dico Eulogi, qui venisti ab Alexandria. Tunc ei dicit Eulogius: Quid iubes, quaeso? Dicit ei magnus: Quid huc venisti? Respondit ei Eulogius, dicens: Qui tibi revelavit nomen meum, rem quoque propter quam veni revelabit. Dicit ei sanctus Antonius: Didici quare venisti. Sed dic coram fratribus, ut ipsi quoque audiant. Iussus autem a magno Eulogius: dixit coram omnibus: Hunc mutilatum inveni ego in foro proiectum, & neglectui habitum: Eius autem misertus, Deum sum precatus ut daret mihi gratiam in ipsum tolerantiae, & illum adsumsi. Dexteram quoque dedi Deo, quod in morbo eius curam geram, ut & ego per ipsum salvus fiam, & ipse a me recreetur. Sunt autem quindecim anni ex quo simul versamur, sicut etiam tuae sanctitati revelata sunt omnia. Sed nescio quidnam mali a me passus, post tot annos ne summe vexat, & in animo habui ipsum eiicere, ipso me ad hoc cogente. Ea de causa veni ad tuam sanctitatem, ut mihi consulas quidnam debeam facere, & ores pro me: me enim vexat graviter. Dicit ei magnus Antonius, gravi & austera voce: Abiicias tu eum Eulogi: at qui eum creavit, non abiicit: Si tu eum abiicis, Deus ei excitabit te meliorem, qui eum colligat. Conticuit Eulogius, & extimuit quum haec audisset. Relicto autem Eulogio magnus Antonius, incipit lingua flagellare mutilatum, & ad eum exclamare: Mutilate, maculate, terra & caelo indigne: Non cessas cum Deo pugnare, & tuum fratrem irritare? Nescis esse Christum qui tibi ministrat? Quomodo audes haec loqui adversus Christum? Non propter Christum se tuo mancipavit servitio. Quum ergo eum quoque verbis coercuisset increpantibus, eos dimittit: & quum disseruisset cum fratribus de iis, quae erant unicuique necessaria, rursus accedit ad Eulogium, & mutilatum, & dicit eis: Ne usquam immoremini o fratres, sed abite in pace, & ne invicem separemini, deposita omni molestia quam vobis iniecit daemon: & cum bona dilectione revertimini in cellam, in qua longo tempore versati estis. Iam enim mittet Deus ad vos. Haec enim tentatio in vos excitata est a Satana, quoniam scit vos iam ad finem pervenisse, & futurum esse ut coronas a Christo accipiatis, ipsum per te, & te per eum: Nihil ergo aliud cogitaveritis. Quod si veniens Angelus non invenerit vos in eodem loco, futurum est ut coronis privemini. Cito ergo festinantes ingressi sunt, & venerunt in suam cellam caritate perfecta: & intra viginti quatuor dies obiit beatus Eulogius migrans ad Dominum, & intra tres alios obiit is qui erat corpore mutilatus, sed anima firmus, ac robustus: qui ipse quoque in manus Dei suum commendavit spiritum. Quum ergo aliquanto tempore versatus esset Cronius circa loca Thebaidis, descendit in monasteria Alexandriae, &

a Agapae convivium ad quod conveniebant pauperes Christiani.

acci-

accidit ut beati quidem Eulogii obitus a fraternitate celebraretur quadragesimus dies, manci autem tertius. Quum hoc ergo didicisset Cronius, obstupuit: & acceptum Evangelium, ut fidem haberent audientes posuit in medio fratrum; & eis iuravit, narrans magni Antonii de his praescientiam, & de omnibus quae acciderunt, & dicens: Horum ego verborum fui interpres, quum beatus Antonius Graece nesciret: ego vero sciebam utramque linguam, & eis sum interpretatus: beatis quidem deinceps per Christi gratiam: Eulogio & corpore mutilato, Graecae, quae a magno dicta sunt; ipsi autem undequaque sancto & beato magnoque Antonio, AEgyptiace, quae dicta sunt ab utroque.

De contemplatione quam vidit Abbas Antonius.

CAP. XXVIII.

HOC quoque narravit Cronius illa nocte magnum eis narrasse Antonium: Ego, aiebat, anno integro oraveram, ut revelaretur mihi locus iustorum & peccatorum: Vidi autem Gigantem nigrum altissimum, qui ad nubes usque pertingebat, habebat autem manus ad caelum usque extensas, infra autem erat lacus, qui mare aequabat magnitudine Vidi quoque animas tamquam aves sursum volantes. Et quaecumque quidem eius manus & caput supervolabant, servabantur ab Angelis. Quae autem a manibus eius verberabantur, incidebant in lacum. Ad me itaque vox pervenit quae dicebat: Quas vides animas supervolasse caput Gigantis, & eius manus, eae sunt animae iustorum, quae quidem ab Angelis servantur in paradiso. Quae autem a manibus nigri percutiuntur, eae in inferno demerguntur: quae quidem attractae fuerunt a voluntate carnis, & odium sequutae sunt, & referendae iniuriae cupiditatem.

Visio B. Antonii.

Vita

1 καὶ συνέβη τοῦ μὲν μακαρίου Εὐλογίου τὰ τεσσαρακοστὰ ἐπιτελεῖσθαι) Solebant dies quadragesimi a morte celebrari. Vide Glossarium nostrum in Τεσσαρακοστά.

2 τὰ τρίτα) Celebrabantur etiam memoriae mortuorum tertio die. Vide Glossarium in Τριτεννάται.

3 καὶ λαβὼν Εὐαγγέλιον εἰς πίστιν τῶν ἀκουόντων τέθεικεν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν, καὶ διωμόσατο αὐτοῖς) Observandus mos antiquus per proposita Evangelia iurandi. Occurrit Basilic. lib. VII. καὶ κατ' αὐτὴν ἢ τῆς ἀποφάσεως τὴν ἀνάγνωσιν προκειμένων τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων δικαζέτωσαν, τῶν ἑκατέρου μέρους συνηγόρων ἐν αὐτῇ τῇ προκατάρξει ὀμνυόντων κατὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, &c. Iterum lib. XXIX. ὥστε ἐκείνους τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων προκειμένων, ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων καταθέσθαι, εἰ ταῖς ἀληθείαις ὁ ταύτης πατὴρ τετελεύτηκε. Menander in Eclogis de Legat. παραχρῆμα οὖν ὁ τῆς Σιγγηδόνος πόλεως

Περὶ Παύλου τοῦ ἁπλοῦ.

ΚΕΦ. κθʹ.

Διηγεῖτο δὲ ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Ἱέραξ 1 καὶ Κρόνιος δὲ οὗτος, καὶ ἕτεροι πλείονες τῶν ἀδελφῶν, περὶ ὧν μέλλω λέγειν. ὅτι Παῦλός τις ἄγροικος γεωργὸς 2 καθ' ὑπερβολὴν ἄκακος καὶ ἁπλοῦς τὸν τρόπον, ὡραιοτάτῃ συνεζεύχθη γυναικὶ κακοτρόπῳ, τὴν γνώμην. ἥτις τοῦτον διελάνθανεν ἁμαρτάνουσα ἐπὶ μήκιστον χρόνον. ἐξελθὼν οὖν ἐξ ἀγροῦ αἰφνίδιον εἰς τὸν οἶκον εὗρεν αὐτοὺς αἰσχροπραγοῦντας τῆς προνοίας εἰς τὸ συμφέρον ὁδηγούσης τὸν Παῦλον. καὶ θεασάμενος ταύτην μετὰ τοῦ συνήθους αὐτῇ, γελάσας σεμνὸν, ἐπιφωνεῖ αὐτοῖς λέγων. καλῶς, καλῶς. ἀληθῶς οὐ μέλλει μοι 3 μὰ τὸν Ἰησοῦν, ἐγὼ αὐτὴν οὐκέτι αἴρω. ὕπαγε, ἔχεις αὐτὴν καὶ τὰ παιδία αὐτῆς, ἐγὼ γὰρ ὑπάγω, καὶ γίνομαι μοναχός. καὶ μηδενὶ μηδὲν εἰρηκὼς ἀνατρέχει τὰς ὀκτὼ μονὰς, καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸν μακάριον Ἀντώνιον, καὶ κρούει τὴν θύραν. ἐξελθὼν οὖν ὁ μακάριος Ἀντώνιος ἐρωτᾷ αὐτόν. τί θέλεις; λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος. μοναχὸς θέλω γενέσθαι. ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος, καὶ λέγει, ἐτῶν ἑξήκοντα γέρων ἄνθρωπος ὧδε μοναχὸς γενέσθαι οὐ δύνασαι· ἀλλὰ μᾶλλον ἄπελθε εἰς κώμην, καὶ ἐργάζου, καὶ ζῆθι ἐργατικὸν βίον εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. ὑπομεῖναι γάρ σου τὰς θλίψεις τῆς ἐρήμου οὐ δύνασαι. ἀποκρίνεται πάλιν ὁ γέρων, καὶ λέγει. εἴ τι ἄν με διδάξῃς, ἐκεῖνο ποιήσω λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος. εἴρηκά σοι ὅτι γέρων εἶ, καὶ οὐ δύνασαι μονάσαι. ἄπελθε, εἰ ἄρα θέλεις μοναχὸς εἶναι, εἴσελθε εἰς κοινόβιον, πλειόνων ἀδελφῶν 4, οἵτινες δύνανταί σου τῆς ἀσθενείας ἀνέχεσθαι. ἐγὼ γὰρ μόνος κάθημαι ὧδε διὰ πέντε ἡμερῶν ἐσθίων, καὶ τοῦτο λιμώττων. τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ῥήμασιν ἀπεσόβει τὸν Παῦλον. καὶ ὡς οὐκ ἠνέσχετο αὐτοῦ, κλείσας τὴν θύραν ὁ Ἀντώνιος οὐκ ἐξῆλθεν ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς δι' αὐτὸν οὐδὲ πρὸς τὴν ἰδίαν χρείαν. ὁ δὲ γέρων παρέμενεν οὐκ ἀναχωρῶν. τῇ οὖν τετάρτῃ ἡμέρᾳ χρείας αὐτὸν ἀναγκαζούσης ἀνοίξας ἐξῆλθεν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πάλιν λέγει τῷ Παύλῳ. ἄπελθε ἔνθεν γέρον, τί με ὑποπιάζεις; οὐ δύνασαι ὧδε μεῖναι. λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος. ἀμήχανόν ἐστιν ἀλλαχοῦ με ἀποθανεῖν ἢ ὧδε. περιβλεψάμενος οὖν ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἰδὼν ὅτι τὰ πρὸς τροφὴν οὐ βαστάζει, οὐκ ἄρτον, οὐχ ὕδωρ, οὐχ ἕτερόν τι, καὶ τετάρτην ἔχει καρτερήσας νηστείας, ἐλογίσατο ὁ μέγας Ἀντώνιος, ὅτι μή ποτε καὶ ἀποθάνῃ ἄπειρος ὢν τοῦ νηστεύειν, καὶ κηλιδώσῃ μου τὴν ψυχήν. εἰσδέχεται οὖν αὐτὸν τότε. ἔφη πρὸς αὐτὸν Ἀντώνιος δυνῇ σωθῆναι ἐὰν ἔχῃς ὑπακοὴν, καὶ ὅπερ ἐὰν παρ' ἐμοῦ ἀκούσῃς τοῦτο ποιήσῃς; ὁ δὲ Παῦλος ἀποκριθεὶς, εἶπε πάντα ποιήσω ὅσαπερ ἂν προστάξῃς. καὶ τοιαύτην ἀνέλαβεν ὁ Ἀντώνιος

Vita Abbatis Pauli simplicis.

CAP. XXIX.

Narravit autem sanctus Christi servus Hierax, & Chronius iste, & plures alii ex fratribus ea quae sum dicturus, quod quidam Paulus agrestis agricola, insigniter innocens, & moribus simplex, uxorem duxerat mulierem formosissimam, sed moribus improbam, quae longissimo tempore peccans eum latuit. Aliquando autem de improviso; reversus ex agro, & ingressus domum suam, invenit eos turpia perpetrantes, deducente Paulum providentia ad id quod erat sibi conducibile: eamque quum vidisset cum eo, cum quo habebat stupri consuetudinem, honeste ac decore risit, & eis exclamavit, dicens: Bene est, bene est: revera non est mihi curae: Per Iesum, ego eam non accipiam amplius, abi, eam tibi habe, & eius filios: ego enim recedo, & efficior monachus. Quum nulli autem dixisset aliquid, pertransit octo mansiones, & abit ad sanctum Antonium, & pulsat ostium. Egressus autem sanctus Antonius, eum interrogat: Quid vis? Ei dicit Paulus: Volo fieri monachus. Respondet ei Antonius: Senex sexagenarius non potes hic fieri monachus, sed potius abi in vicum, & operare, & vitam dege operariam, Deo agens gratias: non potes enim sustinere adflictiones solitudinis. Respondet senex, & dicit: Si quid me docueris, illud faciam. Dicit ei Antonius: Dixi tibi te esse senem, & non posse esse monachum, abi: Si enim vis esse monachus, ingredere coenobium ubi sunt complures fratres, qui possunt tuam ferre imbecillitatem. Ego enim solus hic sedeo, quinque dierum spatio interiecto comedens, idque esuriens. His ergo verbis Paulum abigebat. Postquam autem eum non admisit, clauso ostio Antonius tribus diebus foras non est egressus, propter ipsum, ne quidem ad necessitates suas. Senex autem permansit non recedens. Quarto vero die quum eum premeret necessitas, aperto ostio egressus est, & quum rursus vidisset Paulum, ei dicit: Abi hinc senex, Quid mihi es molestus? non potes hic manere. Dicit ei Paulus: Fieri non potest ut ego alibi quam hic moriar. Quum adspexisset autem Antonius, & vidisset eum non ferre ea quae sunt ad victum necessaria, non panem, non aquam, non aliquid aliud, & iam quartum diem perseverasse ieiunum, cogitavit apud se, ne forte moriatur, ut qui non sit adsuetus ieiunare, & meam maculet animam. Eum ergo admittit. Tunc ei dicit Antonius: Potes esse salvus si habeas obedientiam, & quod a me audieris hoc feceris. Paulus autem respondens dixit: Faciam quaecumque iusseris. Talemque vitae asperae agendae rationem, & illis diebus suscepit Antonius,

Niceph l. 8. cap. 40.

Cassiod. l. 1. cap. 11.

---

1 ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Ἱέραξ) Meminit Hieracis cuiusdam Nicephorus lib. XIV. cap. XIV.

2 Παῦλός τις ἄγροικος γεωργὸς) Videndi de hoc Sozomenus Histor. lib. I. cap. XIII. & Nicephorus lib. VIII. cap. XL. Meminit item Ioannes Scholasticus Clim. cap. XXIV.

3 οὐ μέλλει μοι) Leg. οὐ μέλει μοι.

4 εἴσελθε εἰς κοινόβιον πλειόνων ἀδελφῶν) Vide Glossarium nostrum in Κοινόβιον.

Cassian. l. 4. inst. & coll. 18. & 19.

tonius, qualem quando erat in principio iuventutis. Eius ergo mentem probans Antonius, ei dixit: Sta, & ora in hoc loco, donec ingrediar, & adferam tibi quod opereris. Ingressus autem speluncam, per fenestram animadvertit eum in eo loco totam hebdomadam manere immobilem, quum ab aestu torreretur. Egressus autem post hebdomadam, quum ex palmis ramos madefecisset, ei dicit: Accipe, & contexe funem, ut me vides. Texit senex ad horam usque nonam quindecim ulnas magno labore. Quum autem vidisset Antonius id, quod contexuerat, id minime ei placuit, & ipsi dicit: Male contexuisti; retexe, & denuo contexe, quum iam septimo die ieiunus ageret, idque quum esset grandis aetate. Tantum autem eum hac de causa adflixit, ut aegre ferens senex fugeret Antonium, & vitam monachorum. Is autem eosdem ramos & retexuit, & iterum contexuit cum magno labore, quod ex contextura prima fuissent corrugati. Quum ergo vidisset magnus Antonius eum nec murmurasse, neque animum abiecisse, neque vultum suum omnino avertisse, & neque vel tantillum succensuisse; propter eum est compunctus, & sole occidente ei dicit: Patercule, vis comedamus fragmentum panis? Dicit ei Paulus: Vt tibi videtur, Abba. Hoc quoque rursus inflexit Antonium, quod non ad cibi nuntium protinus accurrerit, sed ei potestatem permiserit. Para ergo, inquit, mensam: & obediit. Fert panes Antonius, & imponit mensae quatuor paxamates, sex unciarum: & sibi quidem unum madefecit; erant enim sicci; illi autem tres. Psalmum psallit Antonius, quem noverat: quum eum duodecies cecinisset, duodecies oravit, ut in hoc quoque Paulum probaret. Senex autem simul precatus est, ipso magno Antonio promtius, & alacrius. Malebat enim, ut arbitror, pascere scorpios, quam una vivere cum adultera. Post duodecim autem orationes, Paulo dicit magnus Antonius: Sede, inquit, & ne comedas usque ad vesperam, sed solum attende esculentis. Quum autem fuisset vespera, & Paulus non comedisset, dixit ei Antonius: Surge, ora, & dormi. Ille autem mensa relicta sic fecit. Media autem nocte excitavit eum ad orationem, & usque ad horam nonam produxit orationes. Mensa autem rursus adposita, quum & rursus cecinisset, & orasset, sero vespere sederunt ad comedendum. Quum ergo comedisset magnus Antonius unum paxamatem, aliud non tetigit. Senex autem comedens tardius, adhuc tenebat paxamidium, quod coeperat. Exspectabat ergo Antonius donec perfecisset, & ei dicit: Comede Patercule, etiam unum aliud paxamidium. Dicit ei Paulus: Si tu comedas, ego quoque comedam; te autem non comedente, nec ego comedam. Dicit ei Antonius: Mihi sufficit: Sum enim monachus. Respondet ei Paulus: & mihi sufficit; nam ego quoque volo fieri monachus. Surgit rursus, & facit duodecim orationes, & psal-

1 Πατία θέλεις φάγωμεν) Vide Glossarium in hac voce.

2 … hac …

δώδεκα ψάλλει ψαλμοὺς. καὶ μετὰ τὰς προσευχὰς καθεύδουσι μικρὸν τοῦ πρώτου ὑπνίου· καὶ πάλιν ἐγείρονται ψάλλειν ἀπὸ μεσονυκτίου ἕως ἡμέρας. εἶτα ἔπεμπεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον περιάγειν, λέγων αὐτῷ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἧκε ἐνταῦθα. τούτου δὲ γενομένου καὶ ἀδελφῶν τινῶν πρὸς αὐτὸν ἐληλυθότων, προσεῖχεν ὁ Παῦλος τῷ Ἀντωνίῳ, τί κελεύοι αὐτὸν ἐργάσασθαι. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος, σιωπῶν διακόνησον τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ μηδενὸς γεύσῃ ἄχρις ἂν οἱ ἀδελφοὶ ὁδεύσωσιν. ὡς δὲ λοιπὸν τρίτη ἑβδομὰς ἐπληρώθη μὴ βεβρωκότως τοῦ Παύλου, οἱ ἀδελφοὶ ἠρώτων αὐτὸν, τίνος ἕνεκεν σιωπᾷς. τοῦ δὲ μὴ ἀποκρινομένου λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος, τί σιωπᾷς; ὁμίλησον τοῖς ἀδελφοῖς. ὁ δὲ ὡμίλησεν. ἄλλοτε δὲ στάμνου μέλιτος αὐτῷ ἐνεχθέντος, εἶπεν Ἀντώνιος πρὸς αὐτὸν, κλάσον τὸ ἀγγεῖον, καὶ ἐκχυθήτω τὸ μέλι· ἐποίησε δὲ οὕτω· καὶ λέγει αὐτῷ, συνάξον πάλιν τὸ μέλι μυακίῳ ἄνωθεν, ἵνα μὴ ῥυπαρίαν τινὰ εἰσενέγκῃς. καὶ πάλιν ἀντλεῖν ὕδωρ προσέταξε, πᾶσαν ἡμέραν· καὶ παραλύσας αὐτοῦ τὸ ἱμάτιον ἐκέλευσε ῥάπτειν, καὶ πάλιν ἐκεῖνος ἔῤῥαπτε. καὶ τοσαύτην ὁ ἀνὴρ ἐκτήσατο ὑπακοὴν, ὥστε καὶ χάριν αὐτῷ δεδόσθαι θεόθεν τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων ἐλασίαν. ὡς οὖν ἴδε τὸν γέροντα ὁ μέγας Ἀντώνιος εἰς πάντα προθύμως αὐτῷ ἐπακολουθήσαντα εἰς τὴν τῆς ἀσκήσεως πολιτείαν· πάλιν λέγει αὐτῷ. ἴδε, ἀδελφὲ, ἐὰν δύνασαι καθ᾽ ἡμέραν οὕτως, μεῖνον μετ᾽ ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· ἐὰν μὲν πλέον τί ποτε ἔχῃς μοι δεῖξαι, οὐκ οἶδα, ἐπεὶ ταῦτα ἃ εἶδον ποιοῦντά σε, ποιῶ κἀγὼ εὐχερῶς. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος τὴν ἄλλην ἡμέραν· ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ἰδοὺ γέγονας μοναχός. πληροφορηθεὶς οὖν καθ᾽ ὑπερβολὴν ἐν πᾶσιν εἰς αὐτὸν ὁ μακάριος καὶ μέγας Ἀντώνιος, ὅτι τέλειός ἐστι πάνυ ψυχῆς ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Παῦλος ὁ ἁπλαστος λίαν ἁπλοῦς ὢν, μετὰ μῆνας ῥητοὺς τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος συνεργούσης Ἀντωνίῳ τῷ μακαρίῳ ποιεῖ αὐτῷ κέλλαν λοιπὸν ὡς ἀπὸ σημείων τριῶν ἢ τεσσάρων τῆς ἑαυτοῦ κέλλης. καὶ λέγει αὐτῷ, ἰδοὺ, τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ συνεργούσης σοι γέγονας μοναχός. μένε κατ᾽ ἰδίαν λοιπὸν, ἵνα καὶ πεῖραν λάβῃς δαιμόνων. οἰκήσας οὖν καθ᾽ ἑαυτὸν Παῦλος ὁ ἁπλοῦς ἔτος ἓν, χαρίσματος ἠξιώθη κατὰ δαιμόνων καὶ νοσημάτων παντοδαπῶν, κατορθώσας εἰς ἄκρον τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετήν. μιᾷ τοίνυν τῶν ἡμερῶν καθ᾽ ὑπερβολὴν δεινοτάτως δαιμονιῶν ἤχθη νεανίσκος Ἀντωνίῳ τῷ μακαρίῳ ἀρχικὸν ἔχων χαλεπώτατον δαίμονα, ὃς καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἐδυσφήμει. προσεσχηκὼς οὖν ὁ μέγας Ἀντώνιος τῷ νεανίσκῳ, λέγει τοῖς ἄγουσιν αὐτὸν, οὐκ ἔστι τοῦτο ἐμὸν τὸ ἔργον. κατὰ γὰρ τούτου τοῦ τάγματος τῶν δαιμόνων τοῦ ἀρχικοῦ οὔπω ἠξιώθην χαρίσματος, ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ χάρισμα Παύλου τοῦ ἁπλοῦ. ἀπελθὼν οὖν ὁ μακάριος Ἀντώνιος πρὸς τὸν δόκιμον Παῦλον ἀπήγαγεν καὶ αὐτοὺς, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀββᾶ Παῦλε, ἔκβαλλε τὸν δαίμονα τοῦτον ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα ὑγιαίνων ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, καὶ δοξάζῃ τὸν Κύριον. λέγει αὐτῷ ὁ Παῦλος· σὺ γὰρ τί; λέγει αὐτῷ ὁ Ἀντώνιος· οὐ σχολάζω ἐγὼ, ἄλλο ἔχω ἔργον. καὶ καταλείψας ἐκεῖ τὸν παῖδα ὁ μέγας Ἀντώνιος, ὑπέστρεψεν πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν κέλλαν. ἀναστὰς οὖν ὁ ἄκακος γέρων, καὶ προσευξάμενος ἐνεργῆ προσευχὴν, προσκαλεσάμενος τὸν δαι-

psallit duodecim psalmos. Et post orationes primi somni parum dormiunt, & rursus expergiscuntur ad psallendum a media nocte ad diem usque. Deinde misit eum ad obeundam solitudinem: dicens ei: Veni huc post tres dies. Quum hoc autem factum esset, & quidam fratres ad eum venissent, observabat Paulus Antonium quidnam vellet eum facere. Is autem dixit ei: Tacens ministra fratribus, neque aliquid gustaveris donec fratres fuerint iter ingressi. Postquam autem tertia iam impleta esset hebdomada ex quo non comederat Paulus, fratres eum rogabant, Qua de causa taces? Quumque ille non responderet, dicit ei Antonius: Quid taces? colloquere cum fratribus: ille vero est colloquutus. Quum aliquando ei fuisset adlata urna mellis: dixit ei Antonius: Frange vas, & mel effundatur: Sic autem fecit, & ei rursus dicit: Collige rursus mel concha, ne sordes aliquas inferas. Et rursus iussit eum aquam haurire toto die. Et rursus quum vestem eius dissolvisset, iussit consuere. Tantam denique hic vir possedit obedientiam, ut ei etiam data sit gratia divinitus, nempe ut eiiceret daemones. Postquam ergo vidit senem magnus Antonius, promte cum esse ad omnia sequutum in vitae exercendae ratione, dicit ei: Vide frater, si sic in dies potes, mane mecum. Dicit ei Paulus: An quid mihi possis amplius ostendere, nescio. Nam ea quae vidi a te fieri, ego quoque facio facile & citra laborem, Deo mihi opem ferente. Tunc ei dicit Antonius alio die; In nomine Iesu, ecce factus es monachus. Quum autem satis superque compertum haberet in omnibus magnus & beatus Antonius esse admodum perfectam animam Christi servum, ut qui esset admodum simplex, post certos menses, Dei gratia opem ferente beato Antonio, facit ei deinceps cellam ad tres vel quatuor lapides a sua cella. Et dicit ei: Ecce Christi virtute opem ferente tu factus es monachus: mane deinceps seorsum, ut etiam facias periculum daemonum. Quum ergo anno uno apud se habitasset Paulus simplicissimus, & gratia dignatus est adversus daemones, & adversus omne genus morbos, se perfecte gerens in virtute exercitationis. Quodam ergo die adolescentulus, qui supra modum graviter vexabatur a daemone, adlatus est ad beatum Antonium: habens principalem saevissimum daemonem, qui etiam ipsum caelum maledictis, & probris insequebatur. Quum igitur adolescentem observasset magnus Antonius, dicit iis, qui eum ducebant: Non est hoc meum opus: nam contra hunc ordinem daemonum, nempe principalem, nondum sum donatus gratia, sed haec est Pauli gratia simplicis. Abiens ergo magnus Antonius ad probatissimum Paulum, ipsos quoque deduxit, & dicit ei: Abbas Paule. Eiice hunc daemonem ab hoc homine, ut sanus ad sua redeat, & Dominum glorificet. Dicit ei Paulus: Tu vero quid? Dicit ei Antonius: Non est mihi otium, est aliud quod agam: & relicto illic puero, reversus est magnus Antonius in suam cellam. Quum ergo surrexisset innocens senex, & efficacem fudisset orationem, dicit provocans dae-

Mira obedientia.

daemoniacum, dicit Abbas Antonius: Egredere ab homine. Daemon autem cum probris, ac maledictis exclamabat, dicens: Non egrediar helluo senex, nugator. Accepta itaque pelle sua ovilla, verberabat eum in tergo, dicens: Egredere, dixit Abbas Antonius. Daemon autem maledictis insequebatur Paulum & Antonium: Helluones isti in senectute, veternosi, insatiabiles, qui propriis numquam sunt contenti: quid est vobis commune nobiscum? Quid in nos exercetis tyrannidem? Tamdem dicit ei Paulus: Aut exibis, aut abeo ut id dicam Christo, isque faciet ut sit tibi vae. At Iesum quoque probris, & maledictis insectabatur immitis ille daemon, clamans: Non exibo. Ea de causa indignatus Paulus adversus daemonem, egressus est e suo hospitio in ipso puncto meridiei. Aestui autem AEgyptiorum intercedit cognatio cum fornace Babylonia. Stans ergo sanctus senex tamquam columna super petram, sic orat Christum dicens: Tu vides, Iesu Christe, qui fuisti crucifixus sub Pontio Pilato, me non descensurum ex hac petra, neque esurum, nec bibiturum donec moriar, nisi me nunc audieris, & hunc daemonem ab homine eieceris, & a spiritu immundo ipsum liberaveris. Adhuc cum Iesu loquente simplici & humili Paulo, priusquam ipse preces perfecisset, exclamavit daemon dicens: Recedo, recedo, vi egredior, & per tyrannidem expellor, discedo ab homine, non amplius ad eum accedo; Pauli simplicitas & humilitas me expellit; neque scio quo abeam. Protinusque exiit daemon, & mutatus est in maximum draconem circiter septuaginta cubitorum, receditque reptans in mare rubrum, ut impleretur quod dictum est per sanctum spiritum; *Proverb. 12.* Fidem quae demonstratur, iustus adnuntiabit. Et rursus alibi; *Esaiae 66.* Super quem respiciam, inquit Dominus, nisi super mansuetum, & humilem, & trementem verba mea? Solent enim humiliores daemones eiici ab hominibus fide principalibus: principales rursus daemones fugari ab humilibus. Haec sunt miracula sancti Pauli simplicis & humilis, aliaque plura & his maiora. Hic vocatus est Simplex a tota fraternitate.

ἐν τῇ πίστει ἐκβάλλεσθαι. τοὺς δὲ ἀρχικοὺς πάλιν δαίμον... τά ἐστι θαύματα τοῦ ἁπλοῦ, καὶ ταπεινόφρονος, καὶ ἄλ... κλήθη ἁπλοῦς παρὰ πάσης τῆς ἀδελφότητος.

Vita Abbatis Pachon.

CAP. XXX.

QVidam Pachon nomine quum pervenisset ad annum septuagesimum, sedebat in Scete. Accidit autem ut ego vexatus ab adfectione femineae cupiditatis, cogitationibusque & visis nocturnis, ferrem difficiliter. Quumque parum abesset quin propter hanc tentationem exirem e solitudine, quod me haec animi perturbatio ageret vehementissime, vicinis quidem meis rem non

1 Παχών τις ὀνόματι) De eo vide Sozomenum lib. VI. cap. XXXVI.

τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' οὔτε τῷ διδασκάλῳ μου Εὐαγρίῳ 1 λεληθότως δὲ παραλαβὼν εἰς τὴν πανέρημον συνετύγχανον ἐπὶ ἡμέρας δεκαπέντε τοῖς κατὰ τὴν Σκήτην πατράσιν γηράσασιν ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἐν οἷς καὶ περιέτυχον καὶ τῷ Παχών. εὑρὼν οὖν αὐτὸν ἀκεραιότερον καὶ ἀσκητικώτερον, ἐθάρσησα αὐτῷ ἀναθέσθαι μου τὰ τῆς διανοίας. καὶ λέγει μοι ὁ ἅγιος οὗτος. μὴ ξενίσῃ σε τὸ πρᾶγμα, οὐ γὰρ αὐτὸ πάσχεις ἀπὸ ῥαθυμίας. μαρτυρεῖ γάρ σοι καὶ ὁ τόπος καὶ ἡ σπάνις τῶν χρειῶν, καὶ τὸ μὴ εἶναι συντυχίας θηλειῶν ἐνθάδε. ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ σπουδῆς τῆς κατ' ἀρετὴν συμβαίνει σοι τοῦτο παρὰ τοῦ ἐναντίου. τριπλοῦς γάρ ἐστιν ὁ πόλεμος ὁ πορνικός. ποτὲ μὲν γὰρ ἡ σάρξ ἡμῖν ἐπιτίθεται εὐπαθοῦσα, ποτὲ δὲ τὰ πάθη ἡμῖν ἐπανίστανται διὰ τῶν λογισμῶν. ποτὲ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ δαίμων τυραννεῖ ἡμᾶς διὰ τῆς βασκανίας. ἐγὼ γὰρ πολλὰ παρατηρήσας εὕρηκα τοῦτο. ἰδοὺ ὡς ὁρᾷς με γέροντα ἄνθρωπον. τεσσαρακοστὸν ἔτος ἔχω ἐν τῇ κέλλῃ ταύτῃ φροντίζων τῆς ἐμαυτοῦ σωτηρίας, καὶ ταύτην ἄγων τὴν ἡλικίαν μέχρις ἄρτι πειράζομαι. καὶ ὤμνυτο λέγων. ὅτι δώδεκα ἔτη, μετὰ τὸ πεντηκοστόν με ἔτος ἄγειν, οὐ νύκτα μοι συνεχώρησεν οὐχ ἡμέραν ἐπιτιθέμενός μοι. ὑπονοήσας οὖν ὅτι ἀπέστη μου ὁ Θεὸς διὸ καὶ καταδυναστεύομαι οὕτως. ᾑρησάμην ἀποθανεῖν μᾶλλον ἀλόγως, ἢ πάθει σώματος ἀσχημονῆσαι αἰσχρῶς. καὶ ἐξελθών μου τῆς κέλλης, καὶ περιιὼν τὴν ἔρημον, σπήλαιον εὗρον ὑαίνης. εἰς δὲ σπήλαιον ἔθηκα ἐμαυτὸν ἐν ἡμέρᾳ γυμνὸν, ἵνα ἐξελθόντα με φάγῃ τὰ θηρία, ὡς οὖν ἐγένετο ἑσπέρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ. ἔθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ. ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ. οἱ σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἁρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς. ἐξελθόντες οὖν οἱ θῆρες ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ὅτε ἄρσην καὶ ἡ θήλεια ὠσφράντησάν με ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς περιλείξαντές με. καὶ ὡς ἐδόκουν βρωθῆναι, ἀνεχώρησαν ἀπ' ἐμοῦ. πεσὼν οὖν ἐκεῖ διὰ πάσης νυκτὸς οὐκ ἐβρώθην, λογισάμενος ὅτι πάντως ἐφείσατό μου ὁ Θεός. αὖθις οὖν ὑπέστρεψα εἰς τὴν κέλλαν. καρτερήσας οὖν ὁ δαίμων ὀλίγας ἡμέρας πάλιν μοι ἐπέθετο τοῦ προτέρου σφοδρότερον, ὡς παρὰ μικρόν με καὶ βλασφημῆσαι. μετασχηματισθεὶς γὰρ εἰς Αἰθιόπισσαν κόρην ἣν ἑωράκειν ποτὲ ἐν νεότητί μου ἐν τῷ θέρει καλαμωμένην. ταύτην ἔδοξα ἐπικαθεσθῆναι μου τοῖς γόνασιν. καὶ ἐπὶ τοσοῦτον με κεκίνηκεν, ὡς νομίσαι με συγγένεσθαι αὐτῇ. ἀπομανεὶς οὖν ἐγὼ, ἔδωκα κόσσον, καὶ οὕτως γέγονεν ἄφαντος. καὶ πίστευέ μοι λέγοντι, ὅτι τῆς δυσωδίας τῆς χειρός μου ἐπὶ διετίαν ἀνασχέσθαι οὐκ ἠδυνάμην. μικροψυχήσας οὖν καὶ ἐπὶ τούτῳ μειζόνως, καὶ ἀπελπίσας ἐμαυτοῦ εἰς τέλος, ἐξῆλθον εἰς τὴν πανέρημον ἀλώμενος, εὗρον ἀσπίδα μικρὰν, καὶ λαβὼν αὐτὴν προσφέρω τοῖς γεννητικοῖς μου μορίοις, ἵνα κἂν οὕτω δηχθεὶς ὑπ' αὐτῆς ἀποθάνω. καὶ προσρίψας τὴν κεφαλὴν τοῦ θηρίου τοῖς

non exposui, sed neque meo magistro Evagrio: sed latenter veniens in solitudinem, quindecim diebus versatus sum cum patribus senescentibus in solitudine, qui erant in Scete. Inter quos incidi etiam in sanctum virum Pachonem. Quum ergo invenissem eum sinceriorem & magis versatum in exercitatione, ausus sum ei meum animum aperire. Dixit autem mihi ille sanctus: Ne tibi videatur res mira & aliena. Hoc enim non tibi accidit ob delicias otiumque & negligentiam. Nam & mores tibi ferunt testimonium, & penuria eorum quae sunt necessaria, & quod nulla sit hic tibi consuetudo cum feminis, sed potius hoc tibi accidit ab adversario ob studium virtutis. Est enim triplex hostis qui impellit ad fornicationem. Aliquando enim nos caro invadit luxurians, & quae nimis laute & delicate est curata. Aliquando autem in nos insurgunt motus animi propter cogitationes. Aliquando autem ipse quoque daemon in nos exercet tyrannidem propter invidiam. Nam ego quoque multa observans, hoc inveni. Ecce me, ut vides, hominem senem: Quum iam quadragesimum annum degam in hac cella, curam gerens meae salutis, & ad hanc aetatem pervenerim, tentor usque in hodierum diem, & iuravit dicens: Iam duodecim annis postquam transegi annum quinquagesimum, nullam diem nec noctem intermisit qua me non invaserit. Quum itaque subspicatus essem Deum a me recessisse, quandoquidem tanta in me daemon uteretur potestate, potius delegi mori absque tentatione, quam vitio adfectioneque corporis me turpiter gerere. Egressusque a cella mea, & obiens solitudinem, inveni speluncam hyaenae. In quam speluncam me nudum immisi toto die, ut ferae egressae me devorarent. Postquam autem fuit vespera, prout scriptum est: Sol cognovit occasum suum. Posuisti tenebras, & facta est nox. In ipsa transibunt omnes bestiae sylvae. Catuli *Psal.* 103.
leonum rugientes ut rapiant & quaerant a Deo escam sibi. Egressae ergo ferae in illa hora, & masculus & femina, me a pedibus caput usque odorati sunt, circumlingentes. Quumque exspectarem fore ut devorarer, a me recesserunt. Quum ergo illic tota nocte iacuissem, non fui devoratus. Existimans ergo Deum omnino mihi parsisse, surrexi. Rursus vero in cellam redii. Quum autem se paucis diebus continuisset daemon, me est adortus vehementius quam antea, ut parum abfuerit, quin blasphemarem. Transformatus enim quum esset in puellam Aethiopissam, quam in mea iuventute videram aestate spicas legentem, ea mihi visa est meis insidere genibus, meque usque adeo commovit, ut putarem me cum ea coivisse. Furore ergo percitus impegi ei colaphum, eaque sic evanuit. Hoc autem mihi crede dicenti: Biennio non poteram ferre manus meae foetorem. Quum ergo hac de causa pusilli, & abiecti animi evasissem, & de me omnem spem abiecissem, egressus sum pererrans vastam solitudinem, & inveni parvam aspidem. Quam quum accepissem, eam admoveo meis genitalibus, ut vel sic morsus morerer: & quum eius caput virilibus adplicuis-

1 τῷ διδασκάλῳ μου Εὐαγρίῳ) In codice Herveti videtur fuisse fuisse, Εὐλογίῳ pro Εὐαγρίῳ. Sed recta est lectio Palatini: nam Palladii nostri praeceptor fuit Evagrius. Videndus Socrates lib. IV. cap. XXII. & noster hic iterum infra in Valente.

cuissem, ut quae mihi fuissent causa tentationis, ne sic quidem morsus sum, gratiae providentia. Post haec autem audivi vocem dicentem mihi in mea cogitatione: Abi Pachon, decerta. Ideo enim permisi in te tantam exerceri potestatem, ne tibi esset elatior, & adrogantior spiritus, perinde ac ipse posses hanc superare adfectionem: sed tuam adgnosceres imbecillitatem, & in tuae vitae instituto numquam haberes fiduciam, sed recurreres ad Dei auxilium. Sic autem admonitus, & confirmatus; ad cellam sum reversus, & deinceps sedens cum fiducia, & nullam belli curam gerens, reliquos dies egi in pace. Daemon autem quum cognovisset meam eius despicientiam, pudore deinceps adfectus, ad me non accessit amplius. His verbis cum ad luctam adversus Satanam me confirmasset, & ad bellum instruxisset, & adversum daemonem fornicationis me parasset, ac docuisset, dimisit, iubens, ut forti animo me gererem in omnibus.

Vita Abbatis Stephani.

CAP. XXXI.

Sozom. l. 6. Niceph. lib. 12. c. 36.

STephanus quidam Libs genere, sedit sexaginta annos ex transverso Marmaricae & Mareotae. Is quum fuisset summe versatus in exercitatione, & esset discernendi potestate praeditus: hanc gratiam est consequutus, ut quicumque eum conveniret, quacumque cruciaretur molestia, is molestia vacuus ab eo recederet. Fuit autem is quoque notus beato Antonio. Pervenit autem etiam ad nostra usque tempora. Atque ego quidem cum eo non sum versatus propter viae longitudinem. Sanctus autem Ammonius & Evagrius qui eum convenerunt, narraverunt se eum invenisse in talem prolapsum aegritudinem in ipsis locis testiculorum, & penis summum ulcerasse cancrum, qui φαγέδαινα dicitur. Eum, aiebant, invenimus dum a quodam medico curaretur, & manibus quidem operabatur, & palmae ramos contexebat, & nobiscum etiam loquebatur: reliquo autem corpori manum adhibebat chirurgus. Erat autem Dei gratia, ea praeditus patientia, ut perinde adfectus videretur, ac si corpus alterius secaretur: & quum eius membra rescinderentur, non secus atque essent pili insensiles, ita mansit immutabilis: tam insigniter, & admirabiliter erat a Deo instructus. Quum nos autem, inquit, partim angeremur, partim vero terreremur, quod tanti viri talis vita in tantum morbum incidisset, & tales medicorum exectiones: nostras autem cogitationes sensisset beatus Stephanus, dicebat nobis: Ne ex hac re offendamini o filii. Nihil enim quod Deus facit, ad malum unquam facit, sed ad bonum finem. Fortasse enim membra merebantur supplicium: & melius est ea hic dare poenas, quam post excessum ex hoc stadio. Quum nos ergo sic est hortatus, & verbis confirmavit ad to-

Cassiod. l. 8. cap. 1. Niceph. lib. 11. c. 36.

1 Στέφανός τις Λίβυς τῷ γένει) Vide Sozomenum lib. VI. cap. XXVIII. & Nicephorum lib. XI. cap. XXXVI. Meminit quoque Ste-

στηρίξας, ᾠκοδόμησεν ἐγκαρτερεῖν τοῖς θλιβεροῖς. ταῦτα δὲ διηγησάμην, ἵνα μὴ ξενιζώμεθα, ὅταν ἁγίους τινὰς ἴδωμεν τοιούτοις περιπεσόντας δεινοῖς πάθεσιν.

tolerantiam, aedificavit ad fortiter ferendas adflictiones. Haec autem narravit, ne videatur nobis alienum, quando viderimus aliquos sanctos incidisse in tales calamitates.

Περὶ Οὐάλεντος.

ΚΕΦ. λβ'.

ΟΥάλης τίς γέγονεν τῷ γένει Παλαιστινὸς, τῇ γνώμῃ Κορίνθιος πεφυσιωμένος τὸ φρόνημα. ὁ γὰρ μακάριος Παῦλος ὁ ἀπόστολος Κορινθίοις γράφων τούτοις τὸ πάθος περιῆψεν τῆς φυσιώσεως, εἰπών. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ. οὗτος αὐτὸς ὁ Οὐάλης τὴν ἔρημον καταλαβὼν, ᾤκησεν μεθ' ἡμῶν ἐπὶ πλείονα ἔτη. ὅστις μεγάλῃ βιοὺς σκληραγωγίᾳ τὸν ἄκρον βίον τῆς ἀσκήσεως κατορθώσας, ὑπὸ τοῦ τῆς οἰήσεως καὶ τοῦ τύφου δαίμονος δελεασθεὶς, εἰς ἄκρον κορυφῆς ἐξεπήδησεν ὑπερηφανίας, ὡς ὑπὸ δαιμόνων τοῦτον ἀπατηθῆναι. ἐκ γὰρ τοῦ ὀλεθρίου πάθους τῆς οἰήσεως ἐπαρθεὶς κατὰ μικρὸν ἑαυτὸν ἀπατῶν τὴν διάνοιαν ἑαυτοῦ παρεσκεύασεν μεγαφρονῆσαι ὡς ἀγγέλων αὐτῷ συντυγχανόντων, καὶ τὰ πρὸς ἑκάστην διακονίαν αὐτῷ εὐτρεπιζόντων. μιᾷ γοῦν τῶν ἡμερῶν ὡς διηγοῦντο οἱ τούτῳ συνήθεις, ὅτι ἐργαζόμενος τὰς σπυρίδας ἐν ἑσπέρᾳ βαθείᾳ οὔσης σκοτίας τὴν βελόνην ἀφῆκεν, ῥίψας ἐν τῷ ἐδάφει ἐν ᾧ κατέρραπτεν τὰς σπυρίδας. καὶ μὴ εὑρίσκοντος ταύτην αὐτοῦ, λαμπάδα φανῆναι ὁ δαίμων τούτῳ ἐποίησεν. καὶ οὕτως ἣν ἀπώλεσεν εὗρεν βελόνην. καὶ πάλιν φυσηθεὶς ὄγκῳ κενῷ, καὶ ἐπὶ τούτῳ μειζόνως πρισθεὶς τῷ τύφῳ μέγα φρονεῖ 1 καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐφυσιώθη ὁ ἄθλιος, ὡς καὶ αὐτῶν καταφρονῆσαι τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ. συνέβη δὲ ἐλθόντας τινὰς ξένους τραγήματα ἐνεγκεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀδελφότητι. λαβὼν οὖν ὁ κύριος Μακάριος ὁ πρεσβύτερος ἡμῶν ἀπήγγειλεν ἑκάστῳ εἰς τὴν κέλλαν πρὸς δράκα, ἐν οἷς καὶ τούτῳ τῷ Οὐάλεντι ἀπέστειλεν. λαβὼν οὖν ὁ Οὐάλης τὸν ἀπενέγκαντα καὶ ὕβρισεν καὶ ἐτύπτησεν, καὶ λέγει αὐτῷ. ἄπελθε, καὶ εἰπὲ Μακαρίῳ. οὐκ εἰμὶ σοῦ χείρων ἵνα σύ μοι εὐλογίας πέμψεις. ἐγνωκὼς οὖν ὁ ἅγιος Μακάριος ὅτι ἐπλανήθη μετὰ μίαν ἡμέραν ἀπῆλθεν αὐτὸν παρακαλέσαι, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀδελφὲ Οὐάλη, ἐνεπαίχθης. παῦσαι, καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ Οὐάλης οὐ πρόσεσχε τῇ παραινέσει τοῦ πατρὸς Μακαρίου. ὡς δὲ οὐκ ἤκουσεν αὐτοῦ τῆς παρακλήσεως, ἀνεχώρησεν τούτου σφόδρα θλιβόμενος ἐπὶ τῇ τοῦ Οὐάλεντος ἥττῃ. πληροφορηθεὶς οὖν ὁ δαίμων ὅτι ἐπ' ἄκρον αὐτοῦ ἐπείσθη τῇ πλάνῃ, ἀπέρχεται, καὶ σχηματίζει ἑαυτὸν εἰς τὸν σωτῆρα ὁ διάβολος, καὶ παραγίνεται ἐν νυκτὶ πρὸς αὐτὸν μετὰ τῶν ἑαυτοῦ δαιμόνων ἐν φαντασίᾳ ὡς ἀγγέλων χιλίων λαμπαδηφορούντων. καὶ δείκνυσιν αὐτῷ δῆθεν τροχὸν πύρινον, ἐν ᾧ ἔδοξεν μέσον τὸν σωτῆρα σχηματίζειν. καὶ ἕνα προλαμβάνοντα τῶν δαιμόνων ὡς ἄγγελον λέγοντα αὐτῷ. ἠρέσθη σοι ὁ Χριστὸς τῇ πολιτείᾳ, καὶ τῇ παῤῥησίᾳ τοῦ βίου, καὶ παρεγένετο πρός σε τοῦ ἰδεῖν σε, ἔξελθε οὖν τῆς κέλλης σου, καὶ μηδὲν ἄλλο ποιήσῃς, ἀλλὰ πόῤῥωθεν ἑστὼς, καὶ τοῦτον ἰδὼν, τὸν ἐν μέσῳ πάντων ἐστῶτα κύψας προσκύνησον, καὶ εἴσελθέ σου εἰς τὴν κέλλαν. ἐξελθὼν οὖν ὁ Οὐάλης, καὶ θεασάμενος τὴν παράταξιν τῶν λαμπαδηφόρων, ὡς ἀπὸ σταδίου δὲ τὸν Ἀντίχριστον πεσὼν προσεκύνησεν. ἐπὶ τοσοῦτον οὖν ἐφρενοβλάβησεν ὁ ἠπατημένος, ὡς πάλιν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ συνηγμένης πάσης τῆς ἀδελφότητος εἰπεῖν. ἐγὼ κοινωνίας χρείαν οὐκ ἔχω. τὸν Χριστὸν ἑώρακα

De Valente qui excidit.

CAP. XXXII.

FVit quidam Valens, genere quidem Palaestinus, mente autem Corinthius. Corinthiis enim vitium inflationis tribuit S. Paulus, dicens: Et vos inflati estis? 1. Cor. 4. Qui quum venisset in solitudinem, ipse quoque plures annos habitavit nobiscum. Eo autem processit superbiae ut deceptus sit a daemonibus. Ex eo enim quod ipse paullatim deciperetur, fecit ut ipse de se magnifice, ac praeclare sentiret, tamquam cum eo versarentur angeli, eique in singulis ministeriis inservirent. Quodam certe die, ut narrabant, quum operaretur in tenebris, acum dimisit qua consuebat sportam. Quam quum ipse non invenisset, daemon ei fecit lampadem, & invenit acum. Hoc nomine rursus inflatus; magnificam de se induit opinionem, & usque adeo elatus est, ut etiam contemneret ipsam sacramentorum communionem. Quum autem Christus Dominus eius esset misertus, sic providit, ut eius detrimentum cito fieret manifestum universae fraternitati. Accidit ut quidam venientes hospites adferrent ad fraternitatem bellaria in Ecclesiam. Porro autem quum ea accepisset sanctus Macarius presbyter noster, misit ad unumquemque in cellam circa manipulum: inter quos etiam ad Valentem. Quum autem accepisset Valens, eum qui attulerat, contumelia adfecit, & verberavit, & ei dicit: Abi & dic Macario: Non sum te deterior, ut tu ad me mittas benedictiones. Quum cognovisset ergo sanctus Macarius eum esse seductum, accessit uno die postea ad eum exhortandum, & ei dicit: Valens, illusus es, desine, Deumque deprecare: Postquam autem non audivit eius admonitiones, recessit admodum adflictus, & moerens ob Valentis ruinam. Quum ergo certo sibi persuasisset daemon, eum eius deceptioni maxime fidem habuisse, abit, & figuram Servatoris induit, & noctu accedit in phantasmate, mille angelis lampadas tenentibus, & rotam igneam, in qua visus est figuram exprimere Servatoris: unusque eum praecedit, & dicit: Christus dilexit tuum institutum, tuamque vivendi libertatem & confidentiam, & venit ut te videat. Egredere ergo e cella, & nihil aliud feceris, nisi quum procul eum videris, procumbens eum adora, & ingredere in tuam cellam. Egressus ergo quum vidisset adparatum lampadum, circiter a stadio procul Antichristum adoravit. Alio itaque die adeo fuit emotae mentis, ut ingrederetur ecclesiam, & fraternitate congregata diceret! Ego non habeo opus communione: Christum enim vidi

1 τῷ τύφῳ μέγα φρονεῖ) Scrib. τ. τ. μέγα φρονεῖ.

vidi hodie. Tunc patres eum anno uno vinxerunt, & in ferreos compedes coniecerunt, & curarunt, precibus, eiusque contemtione, vitaque austeriore detrahentes eius persuasionem: nam, ut dicitur, contraria contrariis medicamentis curantur. Necesse est autem eorum quoque qui sunt tales, vitam in hoc libro inserere, ad securitatem eorum qui legunt: sicut etiam sanctis plantis accessit lignum paradisi, nempe cognitio boni, & mali: ut si quando contigerit eos in aliqua re se recte gerere, non se efferant, & se iactent de virtute. Nam saepe quoque virtus efficitur occasio prolapsionis, quando non recto scopo facta fuerit. Scriptum est enim: Vidi iustum pereuntem in sua iustitia; id quoque est vanitas.

Genes. 2.

σήμερον
σιδήροις
κ τοιχ
οίημα
ἐναντία
σὶν κ
βιβλίδι
χανόντ
δάσῳ φ
σκαν κ
συμβαί
τῇ ἀρ
θέσεις
ματικῆς
εὐσεβεί
δίκαιον
τῦτο μ

De Erone.

CAP. XXXIII.

FVit quidam Ero nomine, mihi vicinus, Alexandrinus genere, urbanus adolescens, bono ingenio, vita mundus. Qui ipse quoque post magnos labores, & praeclaros sudores, ab adrogantia adreptus, & elatione, praeceps ruit: & adversus patres superbus evasit, & insolens: & cum illis beatum etiam Evagrium adfecit contumelia, dicens: Qui tuae doctrinae parent, decipiuntur. Non oportet enim alios magistros attendere praeter Christum: abusus est autem testimonio quoque ad perversum scopum suae stultitiae, dicens: Ne vocaveritis magistrum super terram. Qui ipse quoque mentem adeo habuit obtenebratam vana persuasione suae opinionis, ut fuerit etiam ferro vinctus quum nollet convenire ad sacramenta. Amica autem veritas. Fuit is vitae instituto admodum subtili, & accurato, adeo ut multi dicant, quibus cum eo intercessit consuetudo, quod saepe nonnisi post tres menses comedebat, contentus communione sacramentorum, & sicubi ei adparuisset olus agreste. Accepi autem ego quoque eius experientiam cum beato Albino, quum irem in Scetim. Aberat autem Scetis a nobis quadraginta miliaribus. In his quadraginta miliaribus nos bis comedimus, & ter aquam bibimus. Ille vero quum nihil gustasset, pedes ingrediens, pronunciavit memoriter XV. Psalmos. Deinde magnum Psalmum. Deinde epistolam ad Ebraeos: Deinde Esaiam, & partem Propheticorum Hieremiae. Deinde Lucam Evangelistam. Deinde Proverbia. Eum autem ambulantem non poteramus consequi. Is postremo adreptus a mali daemonis operatione, ut qui ageretur ab igne vehementissimo, in sua quidem cella sedere non poterat: profectus autem Alexandriam divino quodam consilio, clavum clavo extrusit. Sua sponte enim incidit in promiscuum & indifferentem rerum usum, inventa postea salu-

Ἥρ
φυῆς τ
αὐτὸς
κ βίον
νοίας
νὸν πᾶ
κ κατὰ
νόμῳ
κ μετ'
ὅτι οἱ
ὐ γὰρ
ρεκτὸς
ρίαν π
μωρίας
καλέσητ
κ αὐτὸ
τῆς οἰή
ςερον
τοῖς μυ
λῆθ᾽ α.
ὡς πολ
ἄκραν
τινῶν.
χόμῳ
ἂν παρ
εἴληφα
πὶ ψ Σ
ράκοντα
κ τρίτο
γδοάμ
δεκαπέν
Ἑβραίυ
ρεμίυ
γελιςὴν
ἰχύντων
βαδίζον
μονῳ
πυρὸς
θεαθῆναι οὐκ ἠδυνήθη ἀπελθὼν ἢ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τάχα κ
λεγόμενον, ἥλῳ τὸν ἧλον ἐξέκρυσεν. περιέπεσεν γὰρ ἑκουσίως τῇ

1 Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει) Nicephorus lib. x. cap. XXIX. de alio quodam Herone narrat, qui Thebis AEgyptiis oriundus. Eius meminit quoqu

2 ἔπειτ pellat CXV

μθμ@ σωτηρίαν. παρέβαλεν γὰρ ϗ θεάτροις, καὶ ἱπποδρομίαις, ϗ τὰς διατριβὰς εἶχεν ἐν καπηλείοις. ὕτως ῇ γαςριμαργῶν ϗ οἰνοφλυγῶν ἐνέπεσεν καὶ εἰς τὸν βόρβορον τ̃ γυναικείας ἐπιθυμίας. καὶ ὡς ἐσκέπτετο ἁμαρτῆσαι μιμάδι τινὶ προσομιλῶν συνεχῶς τὰ πρὸς τὸ ἕλκ@ ἑαυτῦ διελέγετο. τύτων ὕτως ὑπ' αὐτῦ διαπραττομένων γέγονεν αὐτῷ κατά τινα οἰκονομίαν ἄνθραξ κατὰ τῆς βαλάνυ. καὶ ἐπὶ τοσῦτον ἐνόσησεν ἑξαμηνιαῖον χρόνον, ὡς καταςαπῆναι αὐτῦ τὰ μόρια, καὶ αὐτομάτως ἀποπεσεῖν. ὕςερον ῇ ὑγιάνας καὶ ἐπανελθὼν ἄνδ τύτων τῶν μελῶν, καὶ εἰς φρόνημα θεῖκὸν ἐλθὼν, καὶ εἰς μνήμην τῆς ὐρανίυ πολιτέιας, καὶ ἐξομολογησάμθμ@ πάντα τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ τοῖς ἁγίοις πατράσιν, ἐνεργῆσαι μὴ φθάσας ἐκοιμήθη μετὰ ὀλίγας ἡμέρας.

te involuntaria. Acceſſit enim ad theatra, & equeſtria certamina, & verſabatur in cauponis. Is autem quum gulae eſſet deditus, & ebrietati, incidit in coenum femineae cupiditatis: & quum peccare conſtituiſſet, cum quadam Mima adſidue colloquutus, ulcus ſum aperuit. Quum haec ſic fierent, divino quodam conſilio enatus eſt ei anthrax in glande: & tempore ſemeſtri uſque adeo aegrotavit, ut eius virilia membra computruerint, & ſua ſponte ceciderint. Quum poſtea autem convaluiſſet, reverſus eſt ad hoc ut ea ſentiret quae Dei ſunt: & venit in ſolitudinem, haec omnia confitens patribus: & quum non perveniſſet ad operationem, paucis poſt diebus obdormiit. Caſſian. coll. 2. cap. 5.

Περὶ Πτολεμαίυ.

ΚΕΦ. λδ'.

Ἄλλ@ τις πάλιν Πτολεμαῖ@ ὀνόματι 1 δυσδιήγητον μᾶλλον δὲ ἀνεκδιήγητον ἀρετῆς βίον ζήσας, τοκατάρχὰς ᾤκησεν ἐπέκεινα τῆς Σκήτεως εἰς τὴν καλυμένην Κλίμακα. τόπ@ δέ ἐςιν ὕτω καλόμθμ@, εἰς ὃν ὐδεὶς ἠ δυνήθη οἰκῆσαί ποτε τῶν μοναχῶν, τὸ ἀπὸ δεκαοκτὼ σημείων εἶναι τὸ φρέαρ τῦ ὕδατ@. βαςάσας ὖν ἐκεῖν@ κεράμια κιλικίσια 2 πλέονα ἐκεῖσε ἀπήνεγκεν. καὶ τῷ Δεκεμβρίῳ καὶ Ἰανυαρίῳ μηνὶ συναγαγὼν τ̃ δρόσον ἐκ τῶν πετρῶν. (δροσίζει γὰρ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τότε πολλὰ) καὶ τὰ κεράμια πληρώσας τῆς δρόσυ διήρκησεν ἑαυτῷ ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη οἰκήσας ἐκεῖ. πλέονα χρόνον μηδενὶ συντυγχάνων. ὃς ἀποξενωθεὶς διδασκαλίαν πνδυματικῆς, καὶ συντυχίας ἀνδρῶν ὁσίων, καὶ ὠφελείας ἁγίων πατέρων, ϗ συνεχῦς κοινωνίας τῶν μυςηρίων τῦ Χριςοῦ, ἐπὶ τοσῦτον ἐμάνη, ἐκτραπεὶς τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ὡς τὸ παρά τισι τῶν ἀσεβῶν λεγόμθμον αὐτοματισμὸν καὶ τοῦτον τὸν ἄθλιον ὁμολογεῖν, τῦ τῆς πλάνης δαίμον@ αὐτὸν ςρατηγῦντ@ λοιπόν. ὗτ@ γὰρ ὁ δυσμθμὴς τὸ καινὸν τῦτο ὑπέθετο λέγειν, μηδεμίαν ὐσίαν ἔχειν τὰ πράγματα, ἀλλ' ἁπλῶς εἶναι τὰ πάντα ἐκ τῦ τὸν κόσμον αὐτομάτως φέρεσθαι. ὑπέβαλεν ὖν αὐτῷ ὁ πολέμι@ τῆς πάντων ζωῆς, ἐνσκήψας ὅλ@ εἰς τὴν τύτυ ψυχὴν, λέγων. τούτων οὕτως ἐχόντων τί μάτην ὕτως σαυτὸν καταδαμάζεις; ἵνα εἰς τί σοι ὀνήσῃ, Πτολεμαῖε, μὴ ὔσης ἀντιμισθίας; ποῖ@ δέ σοι μισθὸς ἂν ἐξήρκησεν τύτων πόνων εἰ καὶ τίς ἦν ἀποδιδύς σοι. ποῖα δὲ καὶ κρίσις ἐςὶν ἣν ἀπειλῦσιν αἱ γραφαὶ ἀπρονοήτων ὑπαρχόντων ἁπάντων; τύτοις τοῖς σατανικοῖς λόγοις κατακλασθεὶς ὁ πανάθλι@ Πτολεμαῖ@ λέγεται φέρεσθ μετέωρος ἐξεςηκὼς τ̃ κατὰ φύσιν φρενῶν μέχρι τ̃ δεῦρο ἀλώμθμ@ ἐν Αἰγύπτῳ. ἔκδοτον ἑαυτὸν δεδωκὼς γαςριμαργίᾳ, καὶ οἰνοφλυγίᾳ, μηδενὶ μηδὲν ὁμιλῶν, ἀλλὰ ἐνὸς ἀνακάπτων τὴν ἀγορὰν, ἐλεεινὸν θέαμα ϗ πλῆρες δακρύων προκείμθμ@ Χριςιανῶν ὀφθαλμοῖς, παίγνιον ῇ ϗ χλεύη τοῖς ἀγνοῦσι τὸν ἡμέτερον βίον. ϗ αὐτη ῇ ἀνίατας

De Ptolemaeo qui excidit.

CAP. XXXIV.

Alius quidam rurſus nomine Ptolemaeus: quum narratu difficilem, vel potius quae narrari non poteſt, vitam tranſegiſſet: habitavit initio ultra Scetim in ea, quae dicitur κλίμαξ, id eſt, ſcala. Eſt autem locus, qui ſic dicitur, in quo nemo poteſt habitare, propterea quod puteus aquarum diſtet decem & octo miliaribus. Quum is ergo multa vaſa fictilia portaſſet, & Decembri & Ianuario menſe rorem collegiſſet: (eſt enim permultum roris in illis partibus) & ſpongia ex lapidibus expreſſiſſet, perſtitit illic habitans annos quindecim. Qui abalienatus a doctrina & congreſſione virorum ſanctorum, & utilitate, & continua ſacramentorum communione, a recta via uſque adeo receſſit, ut quod nonnulli dicunt impii caſu omnia fieri, is quoque infelix id fateretur, daemone erroris deinceps in eum obtinente imperium. Hic enim inimicus vano huic homini ſuggeſſit, ut diceret res nullam habere eſſentiam: ſed omnino eſſe omnia ex eo quod mundus ferretur ſua ſponte. In huius ergo animam haec immiſit omnium vitae hoſtis, dicendo. Quum res ita ſe habeant, quid fruſtra teipſum foris domas? Quidnam te adiuvabit Ptolemaee, ſi non ſit remuneratio? Quaenam autem tibi ſufficeret merces tot & tantorum laborum, etiamſi eſſet qui redderet? Quodnam autem eſt iudicium quod minantur ſcripturae, ſi nulla ſit providentia? His Satanicis circumſeptus cogitationibus miſerrimus Ptolemaeus, dicitur eſſe emotae mentis, & hucuſque errare in AEgypto, & ſeipſum dediſſe gulae, & ebrietati, cum nemine converſans, ſed mutus forum obiens, miſerabile, & lacrimabile ſpectaculum Chriſtianorum oculis, ludibrium autem iis qui vitam noſtram neſciunt. Haec autem calami-

---

1 Ἄλλος τις πάλιν Πτολεμαῖος ὀνόμαλι) Huius meminit etiam infra in vita Paphnutii.

2 κεράμια κιλικίσια) Sic ſupra dixit, ἀμφορέα κιλικίσιον, in Macario AEgyptio.

tas immedicabilis miserum invasit Ptolemaeum, ex rationis experte quadam adrogantia; quod e seductore daemone illusus, existimaret se scientia pollere super omnes sanctos Patres: Per quam inflatus, suiipsius hostis, praeceps datus est in profundum interitus: quum nullum umquam convenisset ex Sanctis Patribus qui sapienter gubernaverant, nec eorum fuerit fundatus spiritali doctrina, sed inventus absque gubernatore, in extremum mortis profundum cecidit, & sicut arbor viridibus foliis comata, & fructibus ornata, quae uno temporis momento omnibus simul est nudata, redProverb. 11. dita est arida. Nam ut scriptum est: Quibus non est gubernatio, ii cadunt ut folia.

τῷ συ... μαῖον ἐ... τὸν ἐμ... ἔχει ὑπ... φυσιωθε... τῦτον κ... δενὶ συ... κυβερνη... δασκαλ... θεὶς, κ... εἰς ἔσχα... δένδρον... κ τοῖς... θρόον γ... γραμμέ... κυβέρνη...

De Virgine lapsa.

CAP. XXXV.

NOvi rursus quamdam virginem Ierosolymis quae saccum gestavit sexennio, & fuit inclusa: nec aliquid accepit ex iis quae tendunt ad voluptatem, sed summam continentiam exercuit inter feminas. Postea autem a divino deserta auxilio propter summam superbiam lapsa est, & aperta fenestra admisit eum qui ei inserviebat, & cum eo fuit commixta: eo quod non divino proposito, & ex caritate se exercuerat, sed ut humanae scenae serviret, quod quidem est vanae gloriae & pravi instituti. Nam quum eius piae cogitationes occupatae essent in damnandis aliis, incitaretur autem furore a daemone superbiae, eoque valde delectaretur: ab ea recessit sanctus angelus custos temperantiae. Ideo autem scripsimus, o virorum fidelissime, & vitam eorum qui se recte & ex virtute gesserunt, & eorum qui post multos labores per otium, & socordiam a summo & perfectissimo vitae instituto exciderunt, capti a diabolo omne genus laqueis: ut unusquisque ex suae vitae instituto intelligens occulta retia hostis bonorum, fugiat eius laqueos. Quum sint ergo multi, iique magni viri & mulieres, qui ab initio se recte gesserunt in honesto instituto exercitationis, tamdem autem fuerunt eversi radicitus ab omnium hominum adversario: ex multis facta mentione paucorum, plurimos praeteribo silentio: ut qui neque ipsos erigam, neque mihi prosim, dum iis multum immoror, & eximios Christi athletas negligo, non narrans virtutes divinae eorum exercitationis.

Π... ἐγκεκλ... συντεινό... ἐγκρατ... στερον ... θείας ... θλωῦ τ... μέπεσεν... εἰσεδέξ... συνεφύρ... τὰ πνε... ἐσχηκένα... θρωπίνη... σεως εὐ... τῆς ἀπ... κενοδοξί... νώσκειν... της ὑπ... τύτῳ μ... αὐτῆς ... φροσύνη... τῶν ἀν... τὸν βίο... λιτείας... τῦ διαβ... ἵν' ἕκα... κάλου... φεύγῃ... των κα... κατ' ἀ... τείαν κ... ἀντιπά... τῶν πολλῶν μνημονεύσας ὀλίγων ἀποσιωπήσω τῦς πλείςυς, μ... λῶν ἐπὶ πολὺ τύτοις προσδιατρίβων, καὶ τῶν ἐξόχων τῦ Χρ... με μᾶλλον τὰς τύτων ἀρετὰς τῆς ἐνθέυ αὐτῶν ἀσκήσεως.

Vita Abbatis Eliae.

CAP. XXXVI.

ELias quidam optimus exercitator, fuit virginum amantissimus, curam gerens partis imbecillioris. Sunt enim tales animae, quibus fert

Η'λ... ποιύμεν...

1 Η'λίας τίς τῷ ὀνόματι) Vide Rufinum de Vitis Patrum ca

μαρτυρεῖ τὸ τέλος ὅτι κατ' ἀρετὴν τοῦτο ποιοῦσιν. οὗτος κατοικτειρήσας τὸ πρᾶγμα τῶν ἀσκητριῶν, ἐν Ἀθρίβῃ τῇ πόλει 1 ἔχων ἀναλώματα ᾠκοδόμησεν μεγάλην μονὴν, καὶ συνήγαγεν πάσας τὰς ἀλωμένας ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀκολούθως αὐτῶν φροντίζων εἰς πάντα, ποιήσας αὐταῖς πᾶσαν ἀνάπαυσιν τῶν εἰς τὴν χρεῖαν. κήπους, καὶ τὰ τούτων χρηστήρια. καὶ ἅπαξαπλῶς ἅπαντα ὅσα ἀπαιτεῖ ὁ τῆς ἀσκήσεως βίος. αὗται δὲ ἐκ διαφόρων βίων καὶ συνηθείας ἰδίας ἠγμέναι συνεχεῖς μάχας ἐποίουν μετ' ἀλλήλων ἐχρῆν δὲ τοῦτον τὸν ἅγιον καὶ διακούειν τούτων καὶ εἰρηνεύειν αὐτάς. συνήγαγεν γὰρ ὡς τριακοσίας, καὶ ἀνάγκην ἔσχεν μεσιτεύειν αὐταῖς ἐπὶ δύο ἔτη νέαν ἄγων τὴν ἡλικίαν. ἦν γὰρ ὡς τριάκοντα ἐτῶν, ἢ τεσσαράκοντα. οὗτος ἐπειράσθη κατ' ἡδονὴν, καὶ ἀναχωρήσας τοῦ μοναστηρίου, νήστης ἐπλανᾶτο ἀνὰ τὴν ἔρημον ἐπὶ ἡμέρας δύο, τοῦτο δεόμενος, καὶ λέγων. ὅτι κύριε ἀπόκτεινόν με, ἵνα μὴ ἴδω αὐτὰς θλιβομένας, ἢ τὸ πάθος μου λάβε, ἵνα αὐτῶν φροντίζω κατὰ λόγον. ἑσπέρας τοίνυν γενομένης ὕπνωσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἐλθόντες δὲ πρὸς αὐτὸν ἄγγελοι τρεῖς ὡς αὐτὸς διηγεῖτο λοιπὸν κατέχον αὐτὸν, καὶ λέγουσι τούτῳ. τί ἐξῆλθες ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τῶν γυναικῶν. διηγήσατο δὲ τούτοις τὸ πρᾶγμα εἰπών. ὅτι ἐφοβήθην μήποτε κἀκείνας βλάψω καὶ ἐμαυτόν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι. ἐὰν τοίνυν σε τοῦ πάθους τούτου ἀπαλλάξωμεν ἀπέρχῃ καὶ φροντίζεις αὐτῶν; ἐπὶ τούτοις συνέθετο. εἰσπράττονται αὐτὸν ὅρκον. τὸν δὲ ὅρκον διηγεῖτο εἶναι τοιοῦτον. ὄμοσον ἡμῖν φησίν. ὅτι μὰ τὸν φροντίζοντά μου φροντίζω αὐτῶν. ἐπὶ τούτῳ ὤμοσεν αὐτοῖς. τότε οἱ ἄγγελοι κατέχον αὐτὸν, ὁ εἷς τοὺς πόδας, καὶ ὁ ἕτερος τὰς χεῖρας. ὁ δὲ τρίτος λαβὼν ξυρὸν ἐξέτεμεν αὐτοῦ τοὺς διδύμους ὡς ἐν ἐκστάσει, ἀλλ' οὐ κατὰ ἀλήθειαν, κατὰ δὲ φαντασίαν τινά. ἔδοξεν οὖν ἐν τῇ ἐκστάσει ἐκείνῃ ὡς ἂν εἴποι τις καὶ ἀποτμηθῆναι καὶ ἀποθεραπεύεσθαι. μετὰ τοῦτο ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ ἄγγελοι λέγοντες. ἠσθήθης ὠφελείας τινός; λέγει αὐτοῖς ἐκεῖνος σφόδρα ὠφέλημαι. ἐκουφίσθην γὰρ πάνυ, καὶ πέπεισμαι ἀπηλλάχθαι καὶ τοῦ πόνου καὶ τοῦ πάθους. τότε οἱ ἄγγελοι λέγουσιν αὐτῷ. ἄπελθε οὖν εἰς τὸ ἀσκητήριόν σου. ὑπέστρεψεν δὲ οὗτος μετὰ πέντε ἡμέρας. πενθοῦντος οὖν περὶ αὐτοῦ παντὸς τοῦ μοναστηρίου εἰσέρχεται ἔνδον, καὶ ἔκτοτε ἔμεινεν ἐν κελλίῳ ἐκ πλαγίων τοῦ μοναστηρίου. ἐξ οὗ ἐγγύτερος ὢν συνεχῶς αὐτὰς διορθοῦτο, ὅσον ἐπ' ἐκείνῳ ἐπιζήσας αὐταῖς ἄλλα τεσσαράκοντα ἔτη, διαβεβαιούμενος τοῖς πατράσιν, ὅτι οὐκέτι ἀνέβη εἰς τὴν καρδίαν μου πάθος γυναικὸς ἐπιθυμίας. τοῦτο τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς Ἠλία, καὶ αὕτη ἡ ἄσκησις. καὶ οὕτως ἐφρόντισεν τοῦ μοναστηρίου ὁ μακάριος οὗτος.

fert finis testimonium, quod id faciant ex virtute. Is cum misertus esset ordinis feminarum quae se exercent, haberet autem facultates in Athribe civitate, aedificavit magnum monasterium: & illic congregavit omnes quae errabant virgines, consequenter eorum in omnibus curam gerens: suppeditans eis omnia quae ad usum pertinent necessarium, hortos, & ad eorum culturam instrumenta, atque ut semel dicam, omnia quae postulat vita exercitationis. Eae autem ex diversis vitae institutis, & privata deductae consuetudine, inter se depugnabant adsidue. Quum ergo oporteret hunc sanctum & eas audire, & efficere ut pacem inter se servarent; collegerat enim ad trecentas: & necesse ei fuerat esse earum intercessor biennio: licet aetate iuveni: erat enim circiter triginta aut quadraginta annos natus: is tentatus fuit a voluptate. A monasterio autem recedens ieiunus, errabat per solitudinem duos dies, hoc rogans, & dicens: Aut occide me, ne ipsas videam adflictas, aut meam aufer adfectionem, ut earum curam geram ut postulat ratio. Quum fuisset ergo vespera, eum somnus oppressit in solitudine. Venientes autem ad eum tres angeli ut ipse mihi narravit, cum retinentes, ei dicunt: Cur exiisti ex monasterio feminarum? Rem itaque eis narravit, dicens: Timui ne & illas laederem & meipsum. Dicunt ei angeli: Si te ergo liberaverimus ab hac adfectione, redibis, & earum curam geres? His adsensus est. Ab eo autem iusiurandum exigunt. Narrabat autem iusiurandum: Iura nobis tale iusiurandum: Per eum qui mei curam gerit, earum curam geram. Hoc eis iuravit. Tunc angeli eum tenuerunt: unus manus; & alter pedes; tertius autem accepta novacula, excidit eius testiculos, tamquam in ecstasi, non vere, sed quadam visione. Visus est ergo in illa ecstasi veluti excisus fuisse, & curatus. Post hoc interrogant ipsum angeli dicentes: Sensisti utilitatem aliquam? Eis dicit ille: Valde magnam accepi utilitatem: valde enim levatus sum, & persuasum habeo me esse liberatum a labore, & adfectione. Tunc angeli ei dicunt: Abi ergo ad tuum monasterium. Reversus est autem post quinque dies, eum lugente toto monasterio, & intus ingressus est, atque ex eo tempore mansit in cella ad latus monasterii: quandoquidem quum esset prope, eas corrigebat adsidue quantum in illo erat. Quum autem postea vixisset alios quadraginta annos, adfirmabat Patribus, quod ab eo tempore non adscenderat in cor eius adfectio cupiditatis feminae. Haec est gratia sancti viri Eliae, & haec exercitatio, & quemadmodum curam gessit monasterii virginum. *Cuspinian.*

1 ἐν Ἀθριβεῖ τῇ πόλει) Athribis, urbs Aegypti. Aliis Ἄθριβος dicitur. Zonaras Annal. III. in vita Heraclii. οὗτος οὖν ἐκ τῆς Αἰθρίβου προϊὼν, προσῆλθεν τῷ βασιλεῖ, χώραν αἰτῶν εἰς κατοίκησιν. Anonymus in Saracenicis. ἀπὸ δὲ τῆς Αἰθρίβου προῆλθεν ὁ λόγος τῆς πλάνης ταύτης. Et mox semel iterumque occurrit. Constantinus de Administr. Imper. cap. XVII. ἐκράτησεν ἡ αἵρεσις αὐτοῦ τὰ μέρη τῆς Αἰθρίβου. Et iterum mox pluries meminit, cap. XXI. Videndus etiam Paulus Diaconus Hist. Misc. lib. XVIII. Nec aliter adpellat Cedrenus. Stephano Ἄθλιβις vocatur.

Vita Abbatis Dorothei.

C A P. XXXVII.

CVI successit Dorotheus vir probatissimus, qui in bona vita, & quae in agendo versatur, consenuit. Qui quum non posset quidem sic curam gerere monasterii ut hic beatus, neque mansisset in illa cella; in ipso monasterio in superiori coenaculo seipsum inclusit; & fecit fenestram quae spectabat ad monasterium feminarum, quam claudebat & aperiebat. Perpetuo ergo adsidebat fenestrae procurans ut inter eas pugnae cessarent. Sicque in superiori coenaculo consenuit, quum nec ullus sursum adscendere, neque ille posset descendere: Non enim stabant scalae. Haec est beati Dorothei religiosa & virtutibus ornata vita, hic eiusdem vitae finit.

Περὶ Δωροθέου.

Κ Ε Φ. λζ'.

ΟΝ διεδέξατο Δωρόθεός τις 1, ἀνὴρ δοκιμώτατος, γηράσας ἐν βίῳ χρηστῷ καὶ ἐμπράκτῳ, μὴ δυνηθεὶς μὲν οὕτω φροντίσαι ὡς ὁ μακάριος οὗτος τοῦ μοναστηρίου, μήτε μένειν ἐν τῇ κέλλῃ ἐκείνῃ. ἐν ἀναγαίῳ δὲ κελλίῳ ἀποκλειόμενος θυρίδα ἐποίησεν ἀφορῶσαν ἐπὶ τὸ τῶν γυναικῶν μοναστήριον, καὶ ταύτην ἔκλειεν καὶ ἤνοιγεν. ἀδιαλείπτως δὲ παρακαθεζόμενος τῇ θυρίδι, τὴν ἀμαχίαν ταύταις ἐπραγματεύσατο. οὕτως ἀπροσκόπως ἐπιγηράσας ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀναγαίῳ, μηδ' ὅλως ποτέ τινος ἀνελθόντος ἐκεῖ, οὔτε δὲ ἐκείνου κάτω ποτὲ κατελθεῖν δυναμένου, διὰ τὸ κλίμακα μὴ ἑστάναι. αὕτη ἡ ἀρετὴ τῆς ἀσκήσεως τοῦ μακαρίου Δωροθέου, καὶ ἐν ταύτῃ τὸ τέλος.

De Ama Piamun.

C A P. XXXVIII.

Niceph. lib. 11. c. 35.

FVit quaedam virgo Piamun, quae annos vitae suae vixit cum matre propria, sola cum sola vespere semper comedens; & linum nens. Haec dignata est gratia praedictionis futurorum inter homines. Accidit aliquando in AEgypto quum Nilus adscenderet, ut vicus vicum invaderet: Pugnant enim pro aquarum divisione, adeo ut sequantur caedes & sauciationes. Potentior ergo vicus eius vicum invasit, & venit virorum multitudo cum lanceis & clavis, ut eius vicum exscinderet. Adstitit autem huic beatae angelus revelans eorum invasionem: & accersitis vici presbyteris, eis dicit: Exite, & ex hoc vico occurrite eis qui veniunt contra vos, ne vos quoque una cum vico pereatis, & rogate eos ut desistant ab insidiis adversum vos paratis. Territi autem presbyteri ei ad pedes procumbunt, eam rogantes & dicentes: Nos non audemus eis ire obviam; scimus enim eorum temulentiam & petulantiam. Sed si facis misericordiam in nos & in totum vicum, & in domum tuam, ipsa eis egredere obviam, illosque pacatos averte. Illa autem quum non adsensa esset, veniens in suam domunculam, stetit tota nocte orans & genu minime flectens, sed rogans, dicendo: Domine qui iudicas terram, cui nihil placet quod est iniustum: quum haec ad te venerit oratio, virtus tua eos sistat immobiles tamquam columnam, ubicumque eos deprehenderit. Quum haec sancta virgo sic orasset, tale quid accidit: hostes circa horam primam, a tribus miliaribus, in loco fixi tamquam columna labefactari non poterant. Illis quoque revelatum est quod servae

Περὶ Πιαμοῦν παρθένου.

Κ Ε Φ. λη'.

ΠΙαμοῦν τὸ ὄνομα γέγονεν παρθένος 2, ἥτις πάντα τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς ἔζησεν μετὰ τῆς μητρὸς ἑαυτῆς μία παρὰ μίαν ἐσθίουσα ἀεὶ ἐν ἑσπέρᾳ, καὶ νήθουσα λίνον. αὕτη κατηξιώθη χαρίσματος προρρήσεως. ἐν οἷς συνέβη ἐν Αἰγύπτῳ ποτὲ τῆς ἀναβάσεως οὔσης τοῦ Νείλου κώμην κώμῃ ἐπιθέσθαι· μάχονται γὰρ εἰς τὰς ὑδρημερίας, ὡς καὶ φόνους παρακολουθεῖν πολλάκις, καὶ κατακοπάς. δυνατωτέρα οὖν κώμη ἐπέθετο τῇ αὐτῆς κώμῃ. καὶ ἤρχοντο ἐπ' αὐτὴν ἄνδρες ἐν πλήθει μετὰ δοράτων καὶ ῥοπάλων, ὥστε συγκόψαι τὴν κώμην αὐτῆς. παρέστη δὲ ταύτῃ τῇ μακαρίᾳ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτων αὐτῇ τὴν ἐπίθεσιν τούτων. μεταστειλαμένη δὲ αὕτη τοὺς πρεσβυτέρους τῆς κώμης αὐτῆς, λέγει αὐτοῖς. ἐξέλθετε εἰς συνάντησιν τοῖς ἐρχομένοις ἐφ' ὑμᾶς ἐκ τῆς δὲ τῆς κώμης, ἵνα μὴ πάντες ὑφ' ἓν συναπολώμεθα οἱ ταύτης τῆς κώμης. καὶ παρακαλέσατε αὐτοὺς λοφῆσαι τῆς καθ' ὑμῶν ἐπιβουλῆς. φοβηθέντες δὲ οἱ πρεσβύτεροι σφόδρα πίπτουσιν αὐτῆς εἰς τοὺς πόδας, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες αὐτὴν, καὶ λέγοντες. ὅτι ἡμεῖς οὐ τολμῶμεν αὐτοῖς συναντῆσαι. οἴδαμεν γὰρ αὐτῶν τὴν μέθην, καὶ τὴν ἀπόνοιαν. ἀλλ' εἰ ποιεῖς ἔλεος καὶ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν κώμην, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τὸν σὸν, ἐξελθοῦσα αὐτὴ αὐτοῖς συνάντησον, καὶ ἐρηνεύσασα τούτους ἀπόστρεψον. ἡ δὲ ἁγία ἐκείνη τοῦτο μὲν οὐ συνέθετο, ἀνελθοῦσα δὲ εἰς τὸ δωμάτιον τὸ ἑαυτῆς ἔστη δι' ὅλης νυκτὸς εὐχομένη, καὶ μὴ κλίνασα γόνυ, ἀλλὰ δεομένη τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγουσα· ὅτι κύριε ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, ᾧ οὐδὲν τῶν ἀδίκων ἀρέσκει ποτὲ, τῆς προσευχῆς ταύτης ἐλθούσης πρός σε, ἡ ἁγία δύναμις στηλωσάτω αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον ὅπου ἂν αὐτοὺς καταλάβῃ. προσδεξαμένης δὲ ταύτης τῆς ἁγίας παρθένου γίνεταί τι τοιοῦτον. περὶ ὥραν πρώτην εὑρέθησαν οἱ πολέμιοι ἀπὸ τριῶν σημείων τῆς κώμης, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἐστηλώθησαν καθὼς ἠτήσατο ἡ ἁγία, μηδ' ὅλως δυνάμενοι σαλευθῆναι. ἀπεκαλύφθη δὲ κἀκείνοις τοῖς μαχίμοις, ὅτι πρεσβεία τῆς δούλης Χρι-

1 Ὃν διεδέξατο Δωρόθεός τις) An hic est, quem *Abbatem Theodorum* vocat Cassianus lib. v. capp. xxxii. xxxv.

2 Πιαμοῦν τὸ ὄνομα γέγονεν παρθένος) Videatur Sozomenus lib. vi. cap. xxviii. & Nicephorus lib. xi. cap. xxxv. Sed uterque presbyterum faciunt, non virginem.

Χριστοῦ Πιαμοῦν τοῦτο τούτοις συμβέβηκεν, ἀποστείλαντες οὖν εἰς τὴν κώμην αὐτῆς ἠτήσαντο εἰς εἰρήνην, δηλώσαντες τοῖς κατοίκοις, ὅτι εὐχαριστήσατε τῷ Θεῷ καὶ ταῖς καθαραῖς προσευχαῖς Πιαμοῦν τῆς δικαίας, αἵ τινες καὶ ὑμᾶς διεφύλαξαν, καὶ ἡμᾶς συνεπόδισαν εἰς ἀνατροπὴν μεγάλου κακοῦ.

Περὶ τῶν Ταβεννησιωτῶν.

ΚΕΦ. κθ'.

ΤΑβέννησίς ἐστι τόπος ἐν τῇ Θηβαΐδι οὕτω καλούμενος 1. ἐν ᾧ Παχώμιος γέγονέ τις μοναχὸς 2, ἀνὴρ τῶν εἰς ἄκραν εὐθεῖαν βεβιωκότων, ὡς καταξιωθῆναι τοῦτον καὶ προῤῥήσεων, καὶ ὀπτασιῶν ἀγγελικῶν. οὗτος εἰς ἄγαν ἐγένετο φιλόπτωχος, καὶ φιλάνθρωπος. καθεζομένῳ οὖν αὐτῷ ἐν τῷ σπηλαίῳ ὤφθη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, καὶ λέγει αὐτῷ. Παχώμιε, τὰ κατὰ σαυτὸν κατόρθωσας. περιττῶς οὖν καθέζῃ ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ. δεῦρο τοίνυν ἐξελθὼν συνάγαγε πάντας τοὺς νεωτέρους μονάζοντας, καὶ οἴκησον μετ' αὐτῶν, καὶ κατὰ τὸν τύπον ὃν δίδωμί σοι οὕτως αὐτοῖς νομοθέτησον. καὶ ἐπιδέδωκεν αὐτῷ δέλτον χαλκῆν ᾗ ἐγέγραπτο ταῦτα. συγχωρήσεις ἑκάστῳ κατὰ τὴν δύναμιν φαγεῖν καὶ πιεῖν. καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν ἐσθιόντων ἀνάλογα καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ἐγχείρησον, καὶ μήτε νηστεῦσαι κωλύσῃς. μήτε φαγεῖν. οὕτω μέν τοι τὰ ἰσχυρὰ τοῖς ἰσχυροτέροις καὶ ἐσθίουσιν ἐγχείριζε ἔργα, τὰ ἄτονα δὲ καὶ ἐλαφρὰ τοῖς ἀνασκητικωτέροις καὶ ἀσθενεστέροις. ποίησον δὲ κέλλας διαφόρους ἐν τῇ αὐτῇ. καὶ τρεῖς κατὰ κέλλαν μενέτωσαν. ἡ δὲ τροφὴ πάντων ὑπὸ ἕνα οἶκον ἐξεταζέσθω. καθευδέτωσαν δὲ μὴ ἀνακλινόμενοι, ἀλλὰ θρόνους οἰκοδομητοὺς ὑπτιωτέρους πεποιηκότες, καὶ ἐνθέντες ἐκεῖ τὰ στρώματα ἑαυτῶν καθευδέτωσαν καθήμενοι. φορέτωσαν δὲ ἐν ταῖς νυξὶ λεβιτῶνας λινοῦς ἐζωσμένοι 3. ἕκαστος αὐτῶν ἐχέτω μηλωτὴν αἰγίαν εἰργασμένην λευκήν. ἧς ἄνευ ταύτης μήτε ἐσθιέτωσαν, μήτε καθευδέτωσαν. εἰσιόντες δὲ εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ κατὰ σάββατον καὶ κυριακὴν τὰς ζώνας λυέτωσαν, καὶ τὴν μηλωτὴν ἀποτιθέσθωσαν, καὶ μετὰ κουκουλλίου μόνου εἰσίτωσαν 4. κουκούλλια δὲ αὐτοῖς ἐτύπωσεν ἄμαλλα ὡς παιδίοις. ἐν οἷς καὶ καυστῆρας τινὰς σταυροῦ διαπορφυρίου ἐκέλευσε τούτοις ἐντίθεσθαι. ἐκέλευσεν δὲ εἰκοσιτέσσαρα τάγματα εἶναι τῶν ἀδελφῶν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκοσιτεσσάρων γραμμάτων. καὶ προσέταξεν ἑκάστῳ τάγματι τὸ ὄνομα τεθεῖναι στοιχεῖον ἑλληνικὸν, ἀπὸ τοῦ ἄλφα καὶ βῆτα καὶ τῶν καθεξῆς ἕως τοῦ ω. μεγάλου. ἵνα ἐν τῷ ἐρωτᾶν καὶ φιλοπραγμονεῖν τὸν ἀρχι-

Christi Piamun intercessionibus factum est eis impedimentum. Iique ad vicum mittentes pacem petierunt, dicentes: Agite Deo gratias, & precibus Piamun quae vos servarunt, & nos impedierunt, ne magnum vobis malum inferremus.

Vita Abbatis Pachomii, & eorum qui cum ipso erant.

CAP. XXXIX.

TAbennensis est locus sic adpellatus in Thebaide: in quo fuit Pachomius monachus, vir ex iis qui vixerunt in summo & perfecto vitae instituto: adeo ut is fuerit dignatus & futurorum praedictionibus, & angelicis visionibus. Is fuit valde amans pauperum, & magna caritate in homines. Eo ergo sedente in hac spelunca visus est ei angelus Domini, qui ei dicit: Pachomi, ea quidem quae ad te pertinent recte & ex virtute gessisti: supervacanee ergo sedes in hoc loco. Age ergo, egredere, & congrega omnes iuniores monachos, & habita cum eis, & sequens formam quam dabo tibi, eis leges constitue. Eique dedit tabulam aeneam, in qua haec scripta fuerant: Concede unicuique ut comedat & bibat pro viribus comedentium: eis quoque manda opera quae proportione conveniant, ac respondeant, & neque ieiunare prohibe nec comedere. Sic quidem fortibus fortia manda opera, imbecilla autem & levia iis, qui se minus exercent, & sunt imbecilliores. Fac autem diversas cellas in eadem aula, & tres in cella maneant. Omnibus autem cibus in una domo paretur. Dormiant autem, non recumbentes, sed exstructis sibi sedibus paullo supinioribus, & illic suis impositis stragulis dormiant sedentes. Noctu autem gestent lebitones lineos, succincti. Habeat unusquisque ex his pellem ovillam albam laboratam. Absque ea neque comedant, neque dormiant. Ingredientes autem ad Christi communionem, sabbato, & dominica zonas solvant: & pellem ovillam deponant, & cum sola cuculla ingrediantur. Fecit autem eis cucullas sine villis tamquam pueris: in quibus etiam iussit imponi figuram crucis purpureae. Iussit autem esse viginti quatuor ordines fratrum, ex numero viginti quatuor litterarum; praecepitque unicuique ordini imponere nomen elementum Graecum ab α. β. & quae deinceps sequuntur. usque ad ω mega: ut dum interrogat Archimandrita de aliquo in tanta mul-

Niceph. lib. 9. c. 14. Sozomen. l. 3. c. 13. Cassian. lib. 5. inst. & coll. 2.

Cassian. l. 1. de hab. monach. Niceph. lib. 6. c. 14.

1 Ταβέννησίς ἐστι τόπος ἐν τῇ Θηβαΐδι οὕτω καλούμενος) Scrib. Ταβέννη τίς ἐστι τ. Nam Ταβέννη, non Ταβέννησις, dicebatur hic locus, a quo monachi inhabitantes Ταβεννησιῶται. Sozomenus lib. III. cap. XIII. διέτριβε δὲ ἐν Ταβέννῃ νήσῳ τῆς Θηβαΐδος, ὅθεν Ταβεννησιῶται εἰσέτι νῦν ὀνομάζονται. Nicephorus lib. IX cap. XIV. *In Thebaide autem Philosophiae suae officinam habuit, in quadam insula quae Taberna nominata est: a qua huc usque Tabennesiotae dicuntur.*

A

2 ἐν ᾧ Παχώμιος γέγονεν μοναχὸς) Videndi Sozomenus & Nicephorus, locis proxime citatis; & Menologium ad diem XV. Maii. Meminit eius quoque Hieronymus in Epitaphio Marcellae.

3 λεβιτῶνας λινοῦς ἐζωσμένοι) De hac voce diximus in Glossario nostro.

4 καὶ μετὰ κουκουλλίου μόνου εἰσίτωσαν) De hac monachorum veste videndus Cassianus de Hab. Mon. lib. I. cap. IV. & Glossarium nostrum.

multitudine, ſciſcitetur eum qui eſt ab eo ſecundus, quomodo ſe habet ordo α. aut quomodo ſe habet ordo β. Rurſus ſaluta ρ. ſequendo quoddam proprium nomen litterarum; & ſimplicioribus quidem & ſincerioribus impones nomen ι. ª difficilioribus autem ξ. & ſic convenienter inſtitutis eorum & vitae & moribus, unicuique ordini elementum litterae accommodabis: Solis ſpiritalibus intelligentibus ea quae ſignificantur. Scriptum autem erat in tabula: Si venerit hoſpes alterius monaſterii quod habet aliam formam, cum eis nec comedat nec bibat, & nec ingrediatur in monaſterium, niſi fuerit inventus in via. Porro eum qui ſemel ingreditur, nec poteſt cum eis ad triennium ſuſtinere certamen, non admittes. Sed quum opera fecerit difficiliora, ſic prodeat in ſtadium poſt triennium. Comedentes autem velent capita cucullis: ne frater fratrem videat mandentem. Comedenti non licet loqui, nec extra quadram & menſam uſquam alio oculos convertere. Conſtituit autem ut per totum diem facerent duodecim orationes, & cum ad veſpertinum lumen venirent, & in nocturnis vigiliis duodecim, & hora nona tres. Quando autem videretur comedendum eſſe multitudini, conſtituit ut unuſquiſque ordo in unaquaque oratione pſalmum prius caneret. Quum autem magnus Pachomius contra angelum diceret, eſſe paucas orationes, ei dicit angelus: Has conſtitui, ut parvi quoque poſſint procedere ad perficiendam regulam; nec eis ſit moleſtum. Qui autem ſunt perfecti, non opus habent ut leges eis ferantur. Nam quum per ſe ſunt in cellis, totam ſuam vitam attribuunt contemplationi. His autem legem tuli, qui mentem minime habent intelligentem, ut ſicut ſervi contumaces, metu domini, totum vitae inſtitutum implentes, ſecure & libere degant. Quum haec ordinaſſet angelus, & impleſſet miniſterium, receſſit a magno Pachomio. Sunt autem haec monaſteria quae formam hanc obtinuerunt, habentia virorum circiter ſeptem millia. Eſt autem primum & magnum monaſterium, in quo ipſe habitat beatus Pachomius, quod alia peperit monaſteria, continens numerum circiter mille quadringentorum virorum.

ª *Huius loci explicationem petes ex 14. cap. 9. ex Niceph.*

Niceph. lib. 9. c. 14.

ἀρχιμανδρίτην περί τινος εἰς τοσοῦτον πλῆθος, ἐρωτᾷ τὸν δεύτερον ἑαυτοῦ πῶς ἔχει τοῦ ἄλφα τὸ τάγμα, ἢ πῶς ἔχει τὸ βῆτα, πάλιν ἀσπάσαι τὸ ῥῶ, ἰδίῳ τινὶ σημείῳ ὀνόματος γραμμάτων ἀκολουθοῦντες. καὶ τοῖς μὲν ἁπλουστέροις καὶ ἀκεραιοτέροις ἐποθήσεις τὸ ἰῶτα. τοῖς δὲ δυσχερεστέροις καὶ σκολιωτέροις προτάξας τὸ ξ. καὶ οὕτως κατ' ἀναλογίαν τῆς καταστάσεως τῶν προαιρέσεων καὶ τῶν τρόπων καὶ τῶν βίων ἑκάστῳ τάγματι τὸ στοιχεῖον τοῦ γράμματος ἐφαρμόσας, μόνων τῶν πνευματικῶν εἰδότων τὰ σημαινόμενα ἐγέγραπτο δὲ ἐν τῇ δέλτῳ ὅτι ξένος ἄλλου μοναστηρίου ἐὰν ἔλθῃ ἄλλον ἔχοντος τύπον, τούτοις μὴ συμφάγῃ, μὴ συμπίῃ, μὴ συνεισέλθῃ εἰς τὴν μονὴν, ἐκτὸς ἂν εἰ μὴ εἰς ὁδὸν εὑρεθῇ. τὸν μέν τοι εἰσελθόντα εἰς ἅπαξ συμμεῖναι αὐτοῖς. ἐπὶ τριετίαν εἰς ἀγῶνα ἀδύτων αὐτὸν οὐ δέξῃ ἀλλ' ἐργατικώτερα ἔργα ποιήσας, οὕτως εἰς τὸ στάδιον ἐμβαινέτο μετὰ τὴν τριετίαν. ἐσθίοντες τὰς κεφαλὰς καλυπτέσθωσαν τοῖς κουκουλλίοις. ἵνα μὴ ἀδελφὸς ἀδελφὸν μασσώμενον ἴδῃ. οὐκ ἔστι λαλῆσαι ἐσθίοντα, οὐδὲ ἐκτὸς τοῦ πίνακος ἢ τῆς τραπέζης ἀλλαχοῦ προσέχειν τῷ ὀφθαλμῷ. ἐτύπωσεν δὲ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ποιεῖν αὐτοὺς εὐχὰς δώδεκα, καὶ ἐν τῷ λυχνικῷ δώδεκα 1, καὶ ἐν ταῖς παννυχίσι δώδεκα, καὶ ἐννάτην ὥραν τρεῖς. ὅτε δὲ δοκεῖ τὸ πλῆθος ἐσθίειν, ἑκάστῳ τάγματι κατὰ ἑκάστην εὐχὴν ψαλμὸν προᾴδεσθαι ἐτύπωσεν. προσαντιλέγοντος δὲ τοῦ μεγάλου Παχωμίου τῷ ἀγγέλῳ ὅτι ὀλίγαι εἰσὶν αἱ εὐχαὶ, λέγει αὐτῷ ὁ ἄγγελος. ὅτι ταύτας διετύπωσα, ὡς ὀφείλειν φθάνειν καὶ τοὺς μικροὺς ἐπιτελεῖν τὸν κανόνα, καὶ μὴ λυπεῖσθαι. οἱ δὲ τέλειοι νομοθεσίας χρείαν οὐκ ἔχουσιν. καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἐν ταῖς κέλλαις ὄντες ὅλον τὸ ζῆν αὐτῶν τῇ τοῦ Θεοῦ θεωρίᾳ παρεχώρησαν. τούτοις δὲ ἐνομοθέτησα ὅσον οὐκ ἔχουσι νοῦν ἐπιγνώμονα. ἵνα κἂν ὡς οἰκέται καταφρονηταὶ τῷ φόβῳ τοῦ δεσπότου τὴν σύνταξιν πληροῦντες τῆς πολιτείας διατεθῶσιν ἐν παῤῥησίᾳ. ταῦτα διαταξάμενος ὁ ἄγγελος, καὶ πληρώσας τὴν διακονίαν, ἀνῆλθεν ἀπὸ τοῦ μεγάλου Παχωμίου. ἔστιν οὖν ταῦτα τὰ μοναστήρια πλεῖονα κρατήσαντα τοῦτον τὸν τύπον, συντείνοντα εἰς ἑπτακισχιλίους ἄνδρας. ἔστι δὲ τὸ πρῶτον καὶ μέγα μοναστήριον ἔνθα αὐτὸς ὁ μακάριος Παχώμιος ᾤκει, τὸ καὶ τὰ ἄλλα ἀποκυῆσαν ἀσκητήρια, ἔχον ἀνδρῶν ἀριθμὸν χιλίων τριακοσίων.

Vita Abbatis Aphthonii.

CAP. XL.

INter quos etiam ſervus Dei qui vocatur Aphthonius, qui eſt mihi germanus ac ſincerus amicus, qui nunc obtinet ſecundum locum in illo monaſterio. Quem ut qui ſit potens in Chriſto firmuſque ac ſtabilis, nec facile offendi poſſit, mittunt ad ſuos uſus Alexandriam: ut vendat quidem eorum opera, emat autem quae ſunt eis neceſſaria. Sunt autem alia quoque monaſteria quae conſtant ex ducentis & trecentis animabus. Atque in Panis quidem ingreſſus ſum civi-

EN οἷς καὶ δοῦλος τοῦ Θεοῦ καλούμενος Ἀφθόνιος, φίλος μου γενόμενος γνήσιος. νῦν δευτερεύων ἐστὶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκείνῳ 2. ὃν ὡς ἀσκανδάλιστον ἀποστέλλουσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τὰς χρείας, διαπωλῆσαι μὲν αὐτῶν τὰ ἔργα, συνωνήσασθαι δὲ τὰς χρείας. ἐστὶ καὶ ἄλλα μοναστήρια ἀπὸ διακοσίων καὶ τριακοσίων ψυχῶν. ἐν οἷς καὶ εἰς Πάνος τὴν πόλιν, εἰς ὃ εἰσῆλθον ἀνδρῶν τριακοσίων σύστημα. ἐν τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ ἑώρακα ῥάπτας

1 καὶ ἐν τῷ λυχνικῷ δώδεκα) Quid ſit λυχνικὸν, vide Gloſſarium noſtrum.

2 νῦν δευτερεύων ἐστὶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκείνῳ). Hic δευτεριάριος dicitur a Gregorio de Vit. Sanct. lib. 1. ἐν τοῖς χρόνοις Τωτίλα τοῦ ῥηγὸς ἦν δευτεριάριος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φουνδεσίνου.

πτας δεκαπέντε, χαλκεῖς ἑπτὰ, τέκτονας τέσσαρας, καμηλαρίους δώδεκα 1, κναφεῖς δεκαπέντε. ἐργάζονται δὲ πᾶσαν τέχνην, ἐκ τῶν περισσευμάτων οἰκονομοῦντες καὶ τὰ τῶν γυναικῶν μοναστήρια, καὶ φυλακάς. τρέφουσι δὲ καὶ χοίρους. ἐμοῦ δὲ ψέγοντος τὸ πρᾶγμα, λέγουσί μοι. ἐν τῇ παραδόσει παρειλήφαμεν ὅτι τρεφέσθωσαν μὲν διὰ τὰ σινιάσματα, διὰ τὰ ἀποκαθαρίσματα τῶν λαχάνων, διὰ τὰ ῥιπτόμενα ἀφ᾽ ἑκάστου περιττώματα, ἵνα μὴ ζημιοῦνται. καὶ θυέσθωσαν οἱ χοῖροι, καὶ τὸ κρέας μὲν πιπρασκέσθω, τὰ δὲ ἄκρα τοῖς νοσοῦσιν 2 καὶ τοῖς γέρουσιν ἀναλισκέσθωσαν, τὸ εἶναι μετρίαν τὴν χώραν καὶ πολυάνθρωπον. τὸ γὰρ ἔθνος τῶν Βλεμμύων αὐτοῖς παροικεῖ. ἀναστάντες οὖν οἱ ἐφημερεύοντες ὄρθριοι. οἱ μὲν περὶ τὸ μαγειρεῖον ἀσχολοῦνται. οἱ δὲ περὶ τὰς τραπέζας γίνονται. ἱστῶσιν οὖν αὐτὰς μέχρι τρίτης ὥρας ἀπαρτήσαντες. ἐπιθέντες κατὰ τράπεζαν ἄρτους, λαψάνας, συνθετὰς ἐλαίας, τυρὸν βοῶν, τὰ ἄκρα τῶν κρεῶν, καὶ λεπτολάχανα. εἰσὶν οὖν οἱ εἰσερχόμενοι ἄτονοι ἕκτην ὥραν, καὶ ἐσθίοντες. οἱ ἀσθενέστεροι εἰσέρχονται ὥραν ἑβδόμην. ἄλλοι ὀγδόην. ἄλλοι ἐννάτην. ἕτεροι δεκάτην. ἄλλοι ἑσπέραν βαθεῖαν. ἄλλοι διὰ δύο. ἕτεροι διὰ τριῶν. ἄλλοι διὰ πέντε. ὡς ἕκαστον στοιχεῖον τὴν ἰδίαν ὥραν γνωρίζει. οὕτως ἐν αὐτῶν καὶ τὰ ἔργα. ὁ μὲν ἐργάζεται γῆν γεωργῶν. ἄλλος κῆπον. ἄλλος χαλκεῖον. ἄλλος ἀρτοκοπεῖον. ἄλλος τεκτονεῖον. ἄλλος γραφεῖον. ἄλλος βυρσεῖον. ἄλλος πλέκων σπυρίδας τὰς μεγάλας. ἄλλος τὰ λεγόμενα μαλάκια 3. τὰ σπυριδάλια τὰ μικρά. ἀποστηθίζουσι δὲ πάσας τὰς γραφάς. τούτων ἐστὶ καὶ μοναστήριον γυναικῶν ὡς τετρακοσίων, τὴν αὐτὴν ἔχον διατύπωσιν, τὴν αὐτὴν πολιτείαν ἐκτὸς τῆς μηλωτῆς. καὶ αἱ μὲν γυναῖκες εἰσὶ πέραν τοῦ Νείλου ποταμοῦ, οἱ δὲ ἄνδρες ἀντίπερα τούτων. ἐὰν τελευτήσῃ παρθένος. ἐνταφιάσασαι αὐτὴν αἱ λοιπαὶ παρθένοι φέρουσι καὶ τιθέασιν αὐτὴν εἰς τὴν ὄχθαν τοῦ ποταμοῦ. περάσαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ μετὰ πορθμοῦ, μετὰ βαΐων κλάδων ἐλαιῶν, μετὰ ψαλμωδίας, διαφέρουσι ταύτην εἰς τὸ πέραν, καὶ θάπτουσιν εἰς τὰ μνήματα ἑαυτῶν. παρεκτὸς μέν τοι τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ διακόνου οὐδεὶς περᾷ σοι τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν. καὶ τοῦτο κατὰ κυριακήν.

civitatem, in qua monasterium constat ex viris trecentis. In hoc monasterio vidi sartores quindecim, fabros ferrarios septem, fabros lignarios quatuor, camelarios duodecim, fullones quindecim. Exercent autem omnem artem, & ex iis quae supersunt, aedificant etiam mulierum monasteria, & custodias, & sues etiam alunt: quod cum ego reprehenderem, hoc ex traditione maiorum se subscepisse dicebant. Alantur sues ne cribratarum frugum excrementa pereant, & purgatorum olerum folia & cetera quae proiiciuntur purgamenta, ne iactura eorum fiat. Et mactentur sues ut carnes vendantur, ungulae tamen & extremae partes in aegrorum & senum epulas reserventur, quod in ea regione mediocris sit rerum copia & ingens hominum frequentia: Blemmyas enim vicinos suis finibus habent. Mane ergo surgentes ii quibus sua vice hoc munus obtingit, alii quidem sunt occupati in culina; alii vero versantur in mensis parandis, mensae imponentes panes & olera agrestia, olivas, caseos, & extremas carnium partes, & comminuta olera. Atque ingrediuntur quidem qui minus sunt robusti, hora septima, & comedunt, ut qui sint imbecilliores: Alii nona: Alii decima: Alii sero vespere: Alii post biduum: Alii post triduum: Alii post quatriduum: Alii post quinque dies, adeo ut unum quodque elementum horam propriam significet. Sic autem erant eorum quoque opera: Alius quidem laborat in agro colendo, Alius in horto, Alius in pistrino, Alius in aeris officina, Alius in fabricando, Alius in arte fullonia, Alius in parandis coriis, Alius contexebat magnas sportas, Alius canistros & sportulas. Memoriter autem omnes expromunt scripturas. Horum est mulierum quoque monasterium circiter quadringentarum, quod habet eamdem vivendi formam & idem institutum, praeter pellem ovilem. Et sunt quidem mulieres trans fluvium Nilum: Viri autem ex adverso earum. Si virgo autem obierit, reliquae virgines quum eam ad sepulturam concinnaverint, efferunt, & eam ponunt ad ripam fluvii. Traiicientes autem fratres cum palmis & ramis olivae & psalmodia, eam transmittunt, & in suis monumentis sepeliunt. Praeter presbyterum autem, & diaconum, nullus transit ad monasterium feminarum: idque die dominico.

Cassian. lib. de spe. accid. c. 23.

De Virgine de qua fuerat dictum falsum testimonium.

CAP. XLI.

ΕΝ τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ τῶν γυναικῶν συνέβη πρᾶγμα τοιοῦτον. ῥάπτης κοσμικὸς περάσας κατ᾽ ἄγνοιαν ἐζήτει ἔργον 4. ἐξελθοῦσα δὲ μία νεωτέρα τῶν παρθένων λόγῳ ἑαυτῆς. ἐρημος

IN hoc monasterio feminarum haec res accidit. Sutor saecularis quum traiecisset per ignorantiam, quaerebat opus. Egressa autem una iunior quam eius postularet ratio (est enim locus

1 Καμηλαρίους δώδεκα) Καμηλάριος medio aevo dictus Graecis, qui priscis Καμηλίτης. Vtitur etiam Ioannes Moscus Limonarii cap. CVII. *Ecce camelarius ex Arabia veniens inventum asinum accepit & secum abduxit.* Et mox. *Camelarius ille, qui asinum abstulerat, veniebat ferens triticum.* Victor Vticensis de Persecut. Vandal. lib. I. *Distractis omnibus mancipiis, ac filiis, uxor eius ipso praesente* A *camelario in coniugium traderetur.* Occurrit quoque apud Dorotheum Doctr. XI.

2 τὰ δὲ ἄκροις τοῖς νοσοῦσιν) Scrib. τὰ δὲ ἄκρα τοῖς ν.

3 ἄλλος τὰ λεγόμενα μαλάκια) Hesychius. μαλάκιον, γυναικεῖον κοσμάριον. Iul. Pollux lib. V. cap. XVI. inter mundi muliebris nomina enumerat etiam, πλόκια, στόμια, μαλάκια.

4 ἐζήτει ἐρίον) Scrib. ἐζήτει ἔργον.

eus desertus) invita eum convenit, deditque ei responsum: Nos habemus nostros sutores. Alia autem quae eius viderat colloquium, quum processu temporis inter eas exorta esset contentio, ex diaboli suggestione, prae summa malitia & animi excandescentia, eam calumniata est apud fraternitatem propter id colloquium. Cum qua concurrerunt paucae quae non adeo magna ferebantur malitia. Illa autem dolore confecta, ut quae talem subiisset calumniam, quae ne in eius quidem mentem venerat, nec rem potuisset tolerare, se clam iecit in fluvium, & sic obiit. Quum autem id sensisset ea, quae ipsam fuerat calumniata, & vidisset se malitiose eam fuisse calumniatam, & hoc scelus a se commissum, & ipsa quoque se clam suffocavit, quum factum aegre ferret. Quum autem venisset presbyter, reliquae virgines ei rem renuntiaverunt. Iussit itaque pro nulla harum fieri oblationem. Eas autem, quae non pacem agebant, ut quae calumniantem non compescuerant, & quae dicta sunt, crediderant, septennium segregavit, eas excommunicans.

Cassian. coll. 1. cap. 5.

De Virgine, quae simulabat stultitiam.

CAP. XLII.

IN hoc monasterio fuit alia virgo quae propter Christum simulabat stultitiam, & se emotae esse mentis praeseferens, praeter haec virtutem optime exercuit, se in ea praeclare gerens, seque reddens abiectam, & humilem. Hanc usque adeo reliquae sunt adspernatae, ut nec cum ea quidem vescerentur, id illa excipiente cum laetitia. Discurrens itaque in culinam, exhibebat aliis omne genus ministerii, adeo ut nec horam quidem unam intermitteret, sed tamquam ancilla serviret; eratque haec beata, ut dicitur, spongia monasterii, re vera implens id, quod scriptum est in Evangelio: Qui vult inter vos esse magnus, sit omnium servus, & omnium minister. Et rursus alibi: Si quis videtur esse inter vos sapiens in hoc saeculo, sit stultus, ut fiat sapiens. Atque aliarum quidem virginum erat huiusmodi habitus, ut essent tonsae, & haberent cucullos in capite: Ipsa vero panno caput obvoluta, obibat earum omnium ministerium. Eam nulla ex quadringentis vidit mandentem omnibus annis vitae suae. In mensa numquam sedit, neque unquam fragmentum panis comedit: sed micarum mensas spongia colligens, & ollas lavans, his erat contenta. Neque vero ea unquam induit calceos, neque aliquem adfecit contumelia, non murmuravit, non parvum, vel magnum verbum est loquuta, etsi contumelia adficeretur, & pugnis tunderetur, & maledictis adpeteretur, & plurimi eam abominarentur.

μος γάρ ἐστιν ὁ τόπος. συνέτυχεν αὐτῷ ἀκουσίως, καὶ δέδωκεν αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν. ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν ῥάπτας ἡμετέρους. ἄλλη ἑωρακυῖα τὴν συντυχίαν ταύτην, χρόνου παρελθόντος γινομένης μάχης, ἐξ ὑποβολῆς τοῦ διαβόλου, ἀπὸ πολλῆς πονηρίας, καὶ ζέσεως θυμοῦ ἐσυκοφάντησεν ταύτην ἐπὶ τῆς ἀδελφότητος διὰ τὴν συντυχίαν. ᾗ συνέδραμον ὀλίγαι οὐ πολλῇ κακίᾳ φερόμεναι. ἀπολυπηθεῖσα δὲ ἐκείνη ὡς τοιαύτην ὑποστᾶσα συκοφαντίαν τὴν μηδὲ εἰς ἔννοιαν αὐτῆς ἀνελθοῦσαν. καὶ μὴ ἐνεγκοῦσα τὸ πρᾶγμα, ἔβαλεν ἑαυτὴν εἰς τὸν ποταμὸν λάθρα, καὶ ἐτελεύτησεν οὕτως. εἰς συναίσθησιν δὲ ἐλθοῦσα ἡ συκοφαντήσασα, καὶ ἑωρακυῖα ὅτι ἀπὸ πονηρίας ἐσυκοφάντησεν, καὶ τοῦτο εἰργάσατο τὸ ἄγος τῆς ἀδελφότητος, λαβοῦσα ἑαυτὴν ἀπήγξατο καὶ αὕτη μὴ ἐνεγκοῦσα τὸ πρᾶγμα. ἐξελθόντος δὴ τοῦ πρεσβυτέρου, ἀνήγγειλαν ταῦτα αἱ λοιπαὶ παρθένοι. ἐκέλευσεν οὖν τούτων μηδεμιᾷ προσφορὰν ἐπιτελεσθῆναι. τὰς δὲ λοιπὰς ὡς συνειδυίας καὶ μὴ εἰρηνευσάσας τὴν συκοφαντοῦσαν, ἀλλὰ μᾶλλον πιστευσάσας τὰ εἰρημένα, ἑπταετίαν ἀφώρισεν ἀκοινωνήτους ποιήσας.

Περὶ τῆς ὑποκρινομένης μωρίαν.

ΚΕΦ. μβ΄.

ΕΝ τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος τις ἦν μία Ἰσιδῶρα καλουμένη, διὰ τὸν Χριστὸν ὑποκρινομένη μωρίαν καὶ δαιμονᾷν, προθεμένη δι' αὐτῶν κατορθῶσαι τὴν ἀρετὴν εἰς ἄκρον ἑαυτὴν ταπεινοῦσα καὶ κατευτελίζουσα ταύτην ἐπὶ τοσοῦτον ἐβδελύξαντο αἱ λοιπαὶ, ὥστε μηδὲ συνεσθίειν αὐτῇ, καὶ τοῦτο ἐκείνης μετὰ χαρᾶς καταδεξαμένης. ἀλωμένη οὖν περὶ τὸ μαγειρεῖον ἐκείνη πᾶσαν ἐποίει ὑπηρεσίαν πάσαις αὐταῖς, ὡς δούλη ὑπακούουσα εἰς πᾶσαν ὑπακοήν. καὶ ἦν αὕτη ἡ μακαρῖτις τὸ δὴ λεγόμενον σπόγγος τῆς συνοδίας, ἔργῳ πληροῦσα τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελίῳ. τὸ, ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι μέγας, ἔστω πάντων δοῦλος καὶ πάντων διάκονος. καὶ εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. τῶν οὖν ἄλλων παρθένων τὸ σχῆμα ἦν κεκαρμένων ἐχουσῶν κουκούλια ἐπὶ τῶν κεφαλῶν. αὕτη δὲ ῥάκος ἀναδήσασα τὴν κεφαλὴν, οὕτως ἐποίει πᾶσαν αὐτῶν τὴν ὑπηρεσίαν. ταύτην μασσομένην οὐκ ἴδεν οὐ μία τῶν τετρακοσίων τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς. ἐπὶ τραπέζης οὐδέποτε ἐκαθέσθη, οὐδὲ κλάσματος ἄρτου μετέλαβέν ποτε, ἀλλὰ τὰς ψύχας σπογγολογοῦσα τῶν τραπεζῶν, καὶ τὰς χύτρας περιπλύνουσα τούτοις ἠρκεῖτο, μὴ ὑποδησαμένη ποτὲ, μὴ ὑβρίσασά τινα, μὴ γογγύσασα, μικρὸν ἢ μέγα ῥῆμα, καί περ ὑβριζομένη, καὶ κονδυλιζομένη, καὶ καταρωμένη, καὶ ὑπὸ τῶν πλειόνων μυσαττομένη.

Περὶ τοῦ Πιτηροῦμ.

ΚΕΦ. μγ'.

ΠΕρὶ ταύτης τῆς ὁσίας τῷ ἁγίῳ Πιτηροῦμ [1] παρέστη ὁ ἄγγελος ἐν τῷ Πορφυρίτῃ [2] καθεζομένῳ ἀναχορετῇ ἀνδρὶ δοκιμωτάτῳ εἰς τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετήν. καὶ λέγει αὐτῷ· διά τι μεγαφρονεῖς ἐπὶ τοῖς σαυτοῦ κατορθώμασιν ὡς εὐλαβὴς, καὶ ἐν τοιούτῳ καθεζόμενος τόπῳ; θέλεις ἰδεῖν σου εὐλαβεστέραν γυναῖκα; ἄπελθε εἰς τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν τῶν Ταβεννησιωτῶν, καὶ εὑρήσεις ἐκεῖ μίαν διάδημα ἔχουσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, ἐκείνη σου ἀμείνων ἐστί. τοσούτῳ γὰρ ὄχλῳ πυκτεύουσα, καὶ διαφόρως πάσαις δουλεύουσα, τὴν ἑαυτῆς καρδίαν οὐδέποτε ἀπέστησεν τοῦ Θεοῦ. καίπερ παρὰ πασῶν καταφρονουμένη. σὺ δὲ καθεζόμενος ὧδε ἀνὰ τὰς πόλεις πλανᾶσαι τῇ διανοίᾳ ὁ μηδέποτε οἰκουμένην πατήσας. ἀναστὰς δὲ ἐκ τούτου τοῦ τόπου ὁ μέγας Πιτηροῦμ, ἦλθεν ἕως τοῦ μοναστηρίου τῶν Ταβεννησιωτῶν, καὶ παρακαλεῖ τοὺς διδασκάλους διαβῆναι εἰς τὸ μοναστήριον τῶν γυναικῶν. ὡς οὖν ἐπίδοξον τῶν πατέρων καὶ ἐν τῇ ἀσκήσει γεγηρακότα θαῤῥοῦντες εἰσήγαγον αὐτὸν διαπεράσαντες τὸν ποταμὸν, καὶ μετὰ τὸ εὔξασθαι αὐτοὺς, ἐπεζήτησεν ὁ μέγας πάσας τὰς παρθένους ἰδεῖν κατὰ πρόσωπον. πασῶν οὖν ἐλθουσῶν ἐν τῷ μέσῳ ἐκείνη οὐ παρεφαίνετο. τέλος. λέγει αὐταῖς ὁ ἅγιος Πιτηροῦμ, φέρετέ μοι πάσας, τῶν δὲ λεγουσῶν, πάρεσμεν πᾶσαι. λέγει αὐταῖς, λείπει μία, ἣν ἔδειξέν μοι ὁ ἄγγελος. λέγουσιν αὐτῷ. μίαν ἔχομεν Σαλήν. ἐν τῷ μαγειρίῳ ἐστίν. οὕτω γὰρ ἐκεῖ καλοῦσι τὰς παχούσας. λέγει ὁ μέγας. ἀγάγετε κἀκείνην. ἄφετε ἴδω αὐτήν. ἀπῆλθον οὖν φωνῆσαι αὐτήν. ἡ δὲ οὐκ ὑπήκουσεν τότε αἰσθομένη τοῦ πράγματος. ἴσως γὰρ καὶ ἀπεκαλύφθη αὐτῇ. σύρουσιν οὖν αὐτὴν μετὰ βίας ἄγουσαι, καὶ λέγουσαι αὐτῇ. ὁ ἅγιος Πιτηροῦμ ἰδεῖν σε θέλει. ἦν γὰρ οὗτος ὀνομαστός. ἀχθείσης οὖν αὐτῆς, ἐθεάσατο ὁ μέγας τὸ πρόσωπον αὐτῆς, καὶ τὸ ῥάκος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς καὶ τοῦ μετώπου. καὶ πεσὼν αὐτῆς εἰς τοὺς πόδας. λέγει αὐτῇ. εὐλόγησόν με ἀμμᾶ [3]. πεσοῦσα δὲ καὶ αὐτὴ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔλεγεν· σύ με εὐλόγησον κύριέ μου. ἰδοῦσαι δὲ τοῦτο πᾶσαι ἐξέστησαν λέγουσαι αὐτῷ. ἀββᾶ μὴ πάσχῃ ὕβριν, Σαλὴ γάρ ἐστιν. λέγει αὐταῖς πάσαις ὁ ἅγιος Πιτηροῦμ. ὑμεῖς ἐστὲ Σαλαί. αὕτη γὰρ καὶ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ ἀμείνον οὖσα ἀμμᾶς ἐστιν. (οὕτω γὰρ κα-

De Sancto Pitirum.

CAP. XLIII.

DE hac sancta, sancto Pitirum Anachoretae, qui sedebat in Porphyrite, viro probatissimo in virtute exercitationis, adstitit revelans angelus, qui ei dixit: Cur tibi places, & te magnifice circumspicis ob ea, quae a te recte, & ex virtute geruntur, ut qui sis pius, & religiosus, & sedeas in hoc loco? Vis videre mulierem te magis piam, ac religiosam? Abi in monasterium feminarum Tabennesiotarum, & invenies illic unam, quae habet redimiculum in capite: ea est te melior, quae cum tanta turba decertans, & omnibus indiscriminatim serviens, cor numquam abduxit a Deo, etsi ab omnibus superbe contemnatur. Tu autem etiamsi hic sedeas, per urbes tamen vagaris cogitatione, qui orbem habitabilem numquam calcasti pedibus. Surgens autem magnus Pitirum, venit usque ad monasterium Tabennesiotarum; & rogat magistros ut liceat ei transire usque ad monasterium feminarum. Vt qui esset ergo inter patres magnae existimationis, & consenuisset in exercitatione, bono ac fidenti animo transmisso fluvio eum introduxerunt. Quum autem orassent, petiit magnus Pitirum ut virgines omnes coram ex facie videret. Quum omnes ergo in medium accessissent, illa non adparuit. Tamdem dicit eis sanctus Pitirum: Cunctas ad me adducite. Quum autem dicerent: Adsumus omnes: Dicit eis: Deest una, quam ostendit mihi angelus: eae vero dicunt: Vnam habemus Salem, quae est in culina: Sic enim vocant illic eas, quae non sunt sanae mentis. Dicit ei magnus: Illam quoque abducite, sinite ut eam videam. Iverunt itaque ad eam vocandam. Illa vero nequaquam obediit, ut quae rem sentiret; nam forte ipsi quoque fuerat revelatum. Eam ergo vi trahunt, ipsi dicentes: Sanctus Pitirum vult te videre (erat enim is magni nominis.) Ea ergo abducta, vidit magnus eius faciem, & pannum in capite & fronte eius, & cadens ad pedes eius, dicit ei: Benedic Amma. Cadens autem ad pedes eius ipsa quoque dicebat: Tu mihi benedic domine mi. Quum hoc autem cunctae vidissent, obstupuerunt, & ei dixerunt: Ne tibi fiat probrum, ac vituperium: est enim Sale: eis dicit sanctus Pitirum: Vos estis Salae. Haec enim & me, & vobis est melior: est Amma (sic enim vo-

Socr. lib 4. cap. 22.

1 τῷ ἁγίῳ Πιτηροῦμ) Meminit huius quoque Socrates lib. IV. cap. XXII. Et apud Suidam legitur, Πιληροῦμ, ὄνομα κύριον. Rufino *Pithyrion* dicitur, de Vitis Patrum cap. XIII.

2 ἐν τῷ Πορφυρίτῃ) Meminit Porphyrites quoque Ioannes Moscus Limon. cap. CXXIV. *Ante annos viginti duos adscendi in Porphyriten, volens illic morari.* Corrigendus Cassianus lib. X. cap. XXIV. *Paulus probatissimus patrum, cum in eremo vastiore consistens, quae Porphyrite nuncupatur,* &c. Hodie editur: *quae Porphyrio nuncupatur.* Occurrit mox iterum apud Palladium nostrum in Posidonio. Nominis originem tradit Eusebius Hist. Ecclesi. lib. VIII. cap. XVIII. εἶχε μὲν πρὸ τούτου τὸ καλούμενον ἐν Θηβαΐδι φερωνύμως οὗ γεννᾶται πορφυρίτου λίθου μέταλλον, πλείστην ὅσην πληθὺν τῶν τῆς θεοσεβείας ὁμολογητῶν. Stephanus Arabiae urbem facit, iuxta AEgyptum. Πορφυρίτη, πόλις Ἀῤῥαβίας, κατ' Αἴγυπτον. Ptolemaeo lib. IV. Πορφυρίτης est mons Arab. AEgyptiorum.

3 εὐλόγησον με ἀββᾶ) Scrib. ε. με ἀμμᾶ. Nam ἀμμᾶς de femina dicebatur, ut ἀββᾶς de viro. Ipse Palladius paullo post: αὕτη γὰρ καὶ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ ἀμμᾶς ἐστιν. οὕτω γὰρ καλοῦσι τὰς πνευματικὰς μητέρας.

vocant matres spiritales) & quaeso ut ea dignus inveniar in hora iudicii. Eae autem quum audiissent, ceciderunt ad pedes eius flentes, & confitentes omnes, quod beatam diversis modis adficerent contumelia; alia quidem, dicens: Ego hanc semper subsannabam; alia: Ego eius humilem habitum irridebam; & alia: Ego eam tacentem adficiebam contumelia; & rursus alia: Ego quadrae eluviem saepe in eam effudi; alia; Ego ei plagas inflixi; alia rursus: Ego ea sum, quae ei pugnos incussi; alia rursus: Ego sinapio eius nares adspersi; & ut semel dicam, significabant omnes, se eam variis adfecisse contumeliis. Quum harum ergo confessionem accepisset sanctus Pitirum, & pro eis simul cum ipsa orasset, & diu esset consolatus venerandam Christi servam, sic exiit. Paucis autem post diebus quum ab omnibus valde honoraretur, & ab omnibus observaretur, non ferens beata gloriam, & honorem, quo adficiebatur ab omni fraternitate, & excusationes onus esse arbitrans, clam exiit ex monasterio: & quonam iverit, aut quem locum subierit, aut ubi obierit, nemo cognovit in hodiernum diem. Haec sunt generosae, & humilis virginis huius, ac beatae recte facta, & opera.

καλοῦσι τὰς πνευματικὰς μητέρας.) καὶ εὔχομαι ἄξιος αὐτῆς εὑρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. ἀκούσασαι δὲ τούτων ἔπεσαν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας κλαίουσαι, καὶ ἐξομολογούμεναι πᾶσαι, πῶς διαφόρως τὴν ἁγίαν ταύτην ἐλύπουν· ἡ μὲν λέγουσα. ἐγὼ αὐτὴν ἀεὶ ἐχλεύαζον· καὶ ἄλλη. ἐγὼ δὲ τὸ σχῆμα αὐτῆς ταπεινὸν κατεγέλων· καὶ ἡτέρα. ἐγὼ αὐτὴν ὕβριζον σιωπῶσαν· καὶ πάλιν ἄλλη. ἐγὼ τοῦ πίνακος τὸ ἀπόπλυμα πολλάκις αὐτῇ κατέχεα· ἄλλη. πληγὰς αὐτῇ ἐγὼ ἔδωκα· καὶ ἑτέρα πάλιν. ἐγὼ ἤμην κονδύλους αὐτῇ ἐντριψαμένη· ἄλλη πάλιν. ἐγὼ πολλάκις τὴν ῥῖνα αὐτῆς ἐσινάπησα· καὶ ἁπαξαπλῶς, πᾶσαι διαφόροις ὕβρεις ἀπήγγειλον, πεποιηκυῖαι εἰς αὐτήν. δεξάμενος οὖν αὐτῶν τὴν ἐξομολόγησιν ὁ ἅγιος Πιτηροὺμ, καὶ εὐξάμενος ὑπὲρ αὐτῶν ἅμα αὐτῇ, καὶ ἐπὶ πολὺ παρακαλήσας τὴν τιμίαν τοῦ Χριστοῦ δούλην, οὕτως ἐξῆλθεν. μετὰ δὲ ὀλίγας ἡμέρας ὑπὸ πασῶν τιμωμένη μεγάλως καὶ παρὰ πασῶν θεραπευομένη, μὴ ἐνεγκοῦσα ἐκείνη ἡ μακαρῖτις τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τὴν παρὰ πάσης τῆς ἀδελφότητος, καὶ τὰς ἀπολογίας, ἄχθος τοῦτο ἡγησαμένη, λάθρα ἐξῆλθεν τοῦ μοναστηρίου· καὶ ὅπου ἀπῆλθεν, ἢ ποῦ κατέδυ, ἢ ποῦ ἐτελεύτησεν, ἔγνω οὐδεὶς ἄχρι τῆς δεῦρο. ταῦτά ἐστι τὰ ἐνάρετα ἔργα τῆς γενναίας παρθένου τῆς ταπεινόφρονος ταύτης καὶ μακαρίας.

De Abbate Ioanne urbis Lyco.

CAP. XLIV.

Ioannes Lycus floruit an. Dom. 374.

FVit quidam Ioannes in urbe Lyco, qui a puero quidem didicit artem fabrilem; cui fuit frater tinctor. Postea autem quum esset circiter viginti quinque annos natus, seculo renuntiavit: & quum quinque annos versatus esset in monasterio, secessit solus in montem Lyco, & in cacumine montis factis sibi tribus tholis, ingressus, seipsum inaedificavit. Atque erat quidem unus tholus ad corporis necessitates; unus autem ubi operabatur; alius vero ubi orabat. Is quum complesset triginta annos, inclusus, & ab eo, qui ei ministrabat, per fenestram accipiens, quae erant ad usum necessaria, dignus est habitus gratia futurorum praedictionis: quem donum habere prophetiae planum factum est ex operibus. Etenim cuncta, quae a Deo in mundum veniebant, in primis pio imperatori Theodosio prius significavit, & quae rursus eventura erant prius adnunciavit,

Περὶ Ἰωάννου τοῦ Λυκοπολίτου.

ΚΕΦ. μδʹ.

ΓΕγονὲν τις Ἰωάννης ὀνόματι ἐν Λυκῷ τῇ πόλει 1, ὃς ἐκ παιδίου ἔμαθεν τὴν τεκτονικήν. οὗ ἀδελφὸς ὑπῆρχεν βαφεύς. ὃς ὕστερον γενόμενος ἐτῶν εἰκοσιπέντε, ἀπετάξατο· καὶ διατρίψας ἐν διαφόροις μοναστηρίοις πέντε ἔτη, ἀνεχώρησε μόνος εἰς τὸ ὄρος τὸ Λυκῶ 2, εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρωρείαν ποιήσας ἑαυτῷ τρεῖς θόλους. καὶ εἰσελθὼν εἰς αὐτοὺς ἐνῳκοδόμησεν αὐτόν. ἦν οὖν ὁ εἷς θόλος, ἔνθα προσηύχετο· ὁ δὲ ἕτερος, ἐν ᾧ εἰργάζετο, καὶ ἤσθιεν· ὁ ἄλλος, εἰς τὰς χρείας, τὰς τῆς σαρκός. οὗτος τριάκοντα πληρώσας ἔτη ἐγκεκλεισμένος, καὶ διὰ θυρίδος λαμβάνων διὰ τοῦ διακονοῦντος τὰ πρὸς τὰς χρείας, κατηξιώθη χαρίσματος προῤῥήσεως. ἐν οἷς καὶ τῷ μακαρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ διαφόρους ἀπέστελλεν προῤῥήσεις 3,

(περί

---

1 Γέγονεν τις Ἰωάννης ὀνόματι ἐν Λυκῷ τῇ πόλει) Huius praeter ceteros meminit quoque Eusebius Chronicorum libro posteriore, ad annum MM. CD. X. Sidonius Carm. XVI. Cassianus Collat. I. cap. XXI. Videndus de eo Rufinus de Vitis Patrum, cap. I.

2 ἀνεχώρησε μόνος εἰς τὸ ὄρος τῶν Λυκῶν) Mons hic Lyco distabat sex millibus passuum. Docet Ioannes Moscus Limon. cap. CLXI. *Lycos Thebaidis civitas est. Ab hac mons quidam sex millibus passuum distat, habitantque in eo monachi, alii quidem in speluncis, alii autem in cellis.*

3 ἐν οἷς καὶ τῷ μακαρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ διαφόρους ἀπέστελλεν προῤῥήσεις) Varia Ioannes hic Theodosio Imp. praedixit. Theodoretus Hist. Eccles. lib. V. cap. XXIV. κατ' ἐκεῖνον δὲ

A τὸν χρόνον ἦν τίς Ἰωάννης ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ἀσκητικὴν ἀσπαζόμενος πολιτείαν. οὗτος πνευματικῆς μεταλαχὼν χάριτος πολλὰ τοῖς πυνθανομένοις προὔλεγε τῶν ἐσομένων. πρὸς τοῦτον ὁ φιλόχριστος ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς, εἰ πολεμητέον τοῖς τυράννοις μαθεῖν ἐφιέμενος. Et quae sequuntur. Cassianus lib. IV. cap. XXIII. *Ponemus primum abbatem Ioannem, qui commoratus est iuxta Lycon, quod est oppidum Thebaidis, quique propter obedientiae virtutem ad prophetiae gratiam sublimatus, sic universo orbi claruit, ut etiam regibus mundi huius merito suo*
B *redderetur illustris. Nam quum in extremis, ut diximus, partibus Thebaidis commaneret, non ante praesumebat Theodosius Imperator ad praepotentium tyrannorum bella procedere, quam oraculis illius animaretur, atque responsis. Quibus con-*

(περί τε Μαξίμου τοῦ τυράννου, ὅτι νικήσας αὐτὸν ὑποστρέψει τῆς Γαλλίων. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ Εὐγενίου τοῦ τυράννου εὐηγγελίσατο τοῦτο αὐτῷ, ὅτι νικήσει μὲν τοῦτον, αὐτὸς δὲ τὸ πέρας τοῦ βίου ἐκεῖσε πληρώσει· καὶ τὴν ἐκεῖ βασιλείαν τῷ υἱῷ αὐτοῦ καταλείψει. τούτου φήμη ἐξῆλθεν πολλή, καὶ μεγάλη ὡς ἐναρέτου ἀνδρός. διὸ καὶ ἐν ἀγγέλοις ἀριθμούμενος ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος προφητικῇ τιμῇ τοῦτον ἐσέβετο.) ὃς ἐκ τῶν ἔργων ἔκδηλος γέγονε πᾶσι προφητείας χάρισμα κεκτημένος. καὶ γὰρ πάντα τὰ ἐκ Θεοῦ ἐρχόμενα τῷ κόσμῳ, τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ προεμήνυεν Θεοδοσίῳ, καὶ τὰ ἐκεῖνῳ συμβησόμενα πάλιν προαπήγγελλεν· τήν τε τῶν τυράννων αὐτῷ ἐπανάστασιν καὶ τὴν ταχεῖαν αὐτῶν πάλιν ἀναίρεσιν, καὶ τὴν ἐπιρρεόντων αὐτῷ ἀφανισμόν. καὶ στρατηλάτου δέ τινος πρὸς αὐτὸν ἐλθόντος πυθέσθαι εἰ περιγενήσεται τῶν Αἰθιόπων τῶν κατὰ τὴν Συήνην. ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ τῆς Θηβαΐδος, τότε συνεισπεσόντων καὶ τὴν περίχωρον αὐτῆς ἐρημωσάντων, φήσαντος πρὸς αὐτὸν τοῦ πατέρος, ὅτι ἀνελθὼν αὐτὸς καταλήψῃ καὶ χειρώσῃ καὶ ὑποτάξῃς, καὶ παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν εὐδόκιμος ἔσῃ, γέγονέ τε οὕτως, καὶ τὰ συμβάντα τὴν πρόρρησιν ἐβεβαίωσεν. ἔλεγε δὲ ὅτι καὶ οἰκείῳ θανάτῳ ὁ Χριστιανικώτατος Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς τελευτήσει. εἶχε δὲ καί τινα ὑπερβολὴν ὁ ἀνὴρ προφητείας, ὡς ἐκ τῶν παραμενόντων αὐτῷ πατέρων ἀκηκόαμεν· ὧν ὁ βίος δόκιμος παρὰ τοῖς ἐκεῖ πᾶσι πεφήμισται· καὶ ὅτι οὐδὲν κεχαρισμένον, ἀλλ' ἔλαττόν τι περὶ τοῦ ἀνδρὸς ὑφηγήσαντο. τριβούνου γάρ τινος εἰσελθόντος εἰς αὐτὸν, καὶ ἱκετεύοντος συγχωρεῖν ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν πολλὰ παθοῦσαν, καὶ θέλουσαν αὐτὸν θεάσασθαι, ἐπὶ τὴν Συήνην μέλλουσαν ἀνιέναι, ἵνα δὴ πρότερον περὶ αὐτῆς εὔξηται. καὶ εὐλογήσας αὐτὴν ἀπολύσῃ. ὅ, τε μὴ ἑωρακὼς τεσσαρακοστὸν ἔτη ἤτοι ἔχων ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐνενηκονταέτης τοῦ ὑπάρχων, καὶ μήτε αὐτὸς ἐξελθών ποτε, μήτε γυναῖκα ὀφθῆναι αὐτῷ συγχωρῶν, παρῃτεῖτο θεάσασθαι τὴν ἐλευθέραν· ἀλλ' οὐδὲ ἀνήρ τις εἰσῆλθέ ποτε πρὸς αὐτόν. εὐλόγει γὰρ μόνον διὰ θυρίδος, καὶ ἠσπάζετο τοὺς προσιόντας, ἑκάστῳ ὑπὲρ τῆς ἰδίας σπουδῆς διαλεγόμενος. ὡς οὖν ἐπέμενε δεόμενος ὁ τριβοῦνος ἐὰν κελεύοι ἥξειν αὐτοῦ τὴν ἐλευθέραν (ἦν γὰρ ὡς ἀπὸ διαστήματος πέντε σημείων τῆς πόλεως ὁ ἀνὴρ εἰς τὴν ἔρημον ἐν τῷ ὄρει διάγων.) οὐκ ἐπένευσεν. ἀλλὰ ἀδύνατον λέγων καλὸν εἶναι τὸν ἄνδρα ἀπέπεμπεν. ἡ δὲ ἐλευθέρα οὐκ ἐπαύετο ἡμέριον ὀχλοῦσα καὶ ἐνομότως λέγουσα μηδαμοῦ ἀπιέναι, εἰ μὴ τὸν προφήτην θεάσοιτο. ὡς δὲ ἀπαγγέλλει τῷ μακαρίῳ Ἰωάννῃ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὁ τῆς γυναικὸς ὅρκος, κατανοήσας τὴν πίστιν αὐτῆς ἔφη πρὸς τὸν τριβοῦνον, ὀφθήσομαι αὐτῇ τῇ νυκτὶ ταύτῃ κατ' ὄναρ· καὶ μὴ προσθῇ ἰδεῖν ἔτι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί. ἀπάγγελλε δὲ τοὺς λόγους τοῦ πατέρος τῇ γυναικὶ ὁ ἀνήρ. καὶ δὲ καθ' ὕπνον ὁρᾷ ἡ γυνὴ τὸν προ-

(quum de Maximo tyranno futurum ut eo victo rediret ex Galliis, tum hoc illi de Eugenio nuntiavit tyranno futurum, ut illum quidem vinceret, sed ipse illic vitam finiret, ac filium suum in imperio successorem relinqueret. Huius ingens, & celebris fama, tamquam virtute praediti viri divulgata est: quam ob caussam inter angelos numerandus Imperator Theodosius, prophetali cum honore venerari consueverat) nempe, & tyrannorum in eum insurrectionem, & rursus velocem eorum interitum, & quae in eum irruebant gentium deletionem: adeo ut quum quidam dux exercitus ad eum venisset sciscitatum, an Aethiopes, qui sunt in Syene, esset superaturus; quae quidem est principium Thebaidis: ii autem tunc irruperant, & eorum finitimam regionem vastaverant: ei autem dixit Ioannes: Si adscenderis, eos comprehendes, vinces, & subiugabis, & clarus eris apud imperatores: id etiam factum est: & quae acciderunt, confirmarunt eius praedictionem. Dicebat autem, Christianissimum imperatorem Theodosium esse morte sua moriturum. Habuit autem hic vir admirabilem quoque, & quae modum superabat, prophetiam, ut audivimus ex patribus, qui cum eo versabantur, quorum vita fuit probata apud omnes, qui illic erant. Quod autem de eo nihil narrarint ad gratiam, sed minus quam mereretur, hinc facile sciri potest. Nam quum ad eum venisset quidam Tribunus, & supplex peteret, ut permitteret uxorem suam ad eum venire, quae multa passa fuerat, & volebat eum videre, ventura Syenem, ut pro ipsa prius oraret, & eam data benedictione dimitteret. Is autem, qui iam quadraginta annis non viderat mulierem in spelunca, quum esset nonagenarius, & nec ipse unquam esset egressus, nec sibi permitteret videre mulierem, recusabat videre eius uxorem. Sed nec vir ullus ad eum unquam est ingressus: solum enim benedicebat per fenestram, & salutabat eos, qui accedebant, cum unoquoque disserens de eo, quod volebat. Quum ergo instaret Tribunus, rogans an iuberet suam venire coniugem (degebat enim in solitudine quinto ab urbe lapide) is autem non adnuisset, dicens id non posse fieri, tristem dimisit hominem. Vxor autem non cessabat die, & nocte marito exhibere molestiam, & iureiurando adfirmare se nusquam abituram nisi videret prophetam. Post quam autem beato Ioanni a marito renuntiatum est iusiurandum uxoris, eius fide intellecta, dicit ad ipsum: Hac nocte ab ea videbor in somnis: nec amplius pergat in carne videre meam faciem. Vxori autem renuntiavit maritus ea, quae pater dixerat. Videbat autem mulier in somnis pro-

Cassiod. l. 8. cap. 1. Niceph. lib. 11. c. 34.

confidens veluti caelitus sibi delatis, trophaea de bellis desperatis, atque hostibus reportabat. Videndus quoque Niceph. Callistus lib. XII. cap. XXXIX. Cedrenus auctor est baculo eius hastae vice, & cuculla pro galea usum esse. ἐξιὼν δὲ (ὁ Θεοδόσιος) κατὰ τοῦ τυράννου Εὐγενίου, οὐκ ἰδίᾳ ἰσχύϊ ἐθάῤῥησεν Ἰωάννου δέ τινος Αἰγυπτίου μοναχοῦ μεγάλου τὴν ῥάβδον ἀντὶ δόρατος, τὴν ἐπωμίδα δὲ ἀντὶ κράνους ὁπλισάμενος, κατὰ κράτος τὸν ἀλιτήριον χειροῦται ζῶντα, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀνεῖλε. Eadem memorat Theodor. Metochites Hist. Rom. lib. 11. sed Senuphium nominat, non Ioannem. ἔθνη ποτὲ ἄπειρα κατὰ τοῦ μεγάλου ἐγένοντο Θεοδοσίου τί τὸ ἐπὶ τούτοις; γράφει τηλικαῦτα ὁ βασιλεὺς τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας προέδρῳ, ἵνα τὸν κατ' Αἴγυπτον μέγαν Σενούφιον ποιήσῃ πρὸς συμμαχίαν τοῦ βασιλέως ἐλθεῖν. ὁ δ' οὐ πείθεται. στέλλει δὲ τῷ βασιλεῖ ῥάβδον, καὶ μικρὸν αὐτοῦ τριβώνιον. οἷς δὴ καὶ χρησάμενος ὁ βασιλεὺς ἀντὶ κράνους καὶ δόρατος κατὰ τῶν πολεμίων ὁρμᾷ, καὶ διὰ χειρῶν αὐτοὺς καταστρέφεται.

prophetam ad ipsam venientem; cui dicit: Quid tibi mecum rei est mulier? Quid meam cupiisti videre faciem? Numquid enim propheta ego sum? aut iusti locum obtineo? Homo sum peccator, & similiter atque vos patibilis; oravi tamen pro te, & domo mariti tui, ut fiat vobis secundum fidem vestram: Ite ergo in pace. Et quum haec dixisset, recessit. Quum autem excitata fuisset mulier, renuntiavit marito verba prophetae; & narravit figuram, & habitum, & per maritum ei misit agendas gratias. Quum eum autem vidisset beatus Ioannes, occupans ei dixit: Ecce implevi, quod postulaveras; Eam enim videns, monui ne me videret amplius, sed iret in pace. Alterius autem praepositi uxor absente marito ferebat uterum. Quum autem peperisset, eo ipso die, quo eius maritus convenit patrem Ioannem, animi deliquio venit in periculum. Ei autem sanctus adnunciavit, dicens: Si scires donum Dei, & quod tibi natus sit hodie filius, Deum glorificares, sed mater eius propemodum venit in periculum; quum veneris igitur, invenies infantem septem dies natum, & impone nomen Ioannes; quumque eum recte educaveris, & ad annum septimum venerit, mitte eum ad monachos, qui sunt in solitudine. Et haec quidem ostendebat miracula iis, qui veniebant ab exteris. Suis autem civibus propter suum usum adsidue ad ipsum venientibus, & praesciebat, & praedicebat futura; & quae ab unoquoque occulte facta fuerant, & de Nilo, & de futura anni fertilitate eis significabat. Similiter autem Dei quoque minas ad eos venientes prius adnuntiabat, & eius auctores arguebat. Atque ipse quidem beatus Ioannes non peragebat aperte curationes. *Oleo Ioannes curabat.* Dans autem oleum curavit multos ex iis, qui laborabant. Senatorii enim cuiusdam viri uxor, quae oculos amiserat, & habebat pupillas obductas albugine, rogavit maritum suum, ut ad ipsum deduceretur. Quum is autem diceret eum numquam convenisse mulierem, ea autem rogaret, ut ipsi solum significaretur, & pro ipsa id efficeret, ille sic fecit, & misit oleum. Quum tres autem dies solum inunxisset oculos, respexit, & Deo aperte egit gratias. Et quid opus est dicere de aliis eius operibus, quae ipsis oculis accepimus? Eramus enim septem fratres, peregrini omnes in solitudine Nitriae, ego, & beatus Evagrius, & Albinus, & Ammonius. Quaerebamus autem scire accurate, quaenam esset huius viri virtus. Dixit autem magnus Evagrius, lubenter scirem ab aliquo, qui norit examinare, & mentem & orationem, cuiusnam modi sit vir. Si enim ego eum non potuero videre, eius autem vitae institutum accurate audire potuero alio narrante, discam, ut eum conveniam. Quod si non didicero, non ibo usque ad montem. Quum hoc autem audiissem, & nemini quidquam dixissem, quievi unum diem, alio autem occlusi cellam; & quum me, & ipsam Deo commendassem, profectus sum usque ad Thebaidem. Quum eo autem decem & octo dierum spatio pervenissem, partim quidem pedibus, partim vero navigando in flumine (erat autem tempus adscensus, in quo multi aegrotabant, quod mihi quoque accidit.) quum venissem autem, inveni clausum eius vestibulum. Fratres enim posterius aedificarunt maximum vestibulum, quod capiebat viros circiter centum. Quod

προφήτην πρὸς αὐτὴν ἐρχόμενον, καί φησι, τί μοι καί σοι γύναι, τί τῶν ἐμῶν ὄψεων ἐπεθύμησας; μὴ γὰρ προφήτης εἰμὶ ἐγὼ, ἢ δικαίου τάξιν ἐπέχω; ἄνθρωπός εἰμι ἁμαρτωλὸς καὶ ὁμοιοπαθὴς ὑμῖν. ὅμως ηὐξάμην ὑπέρ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ ἀνδρός σου, ἵνα κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθῇ ὑμῖν. πορεύεσθε οὖν ἐν εἰρήνῃ. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπηλλάγη. ἔξυπνος δὲ ἡ γυνὴ γενομένη, ἀπήγγειλε τῷ ἀνδρὶ τὰ τοῦ προφήτου ῥήματα, καὶ τὸ σχῆμα διηγεῖτο. καὶ εὐχαριστερίους αὐτῷ φωνὰς διὰ τοῦ ἀνδρὸς προσεπελύετο. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ μακάριος Ἰωάννης προλαβὼν εἶπεν αὐτῷ, ἰδοὺ, τὴν ἀξίωσίν σου ἐπλήρωσα. ἰδὼν γὰρ αὐτὴν ἐπληροφόρησα τοῦ μηκέτι ἰδεῖν με, ἀλλὰ πορεύεσθαι ἐν εἰρήνῃ. ἄλλου δὲ πραιποσίτου γυνὴ ἀπόντος ἐκυοφόρει καὶ δὴ γεννήσασα κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τῷ πατρὶ Ἰωάννῃ συνέτυχεν, ἔμελλε κινδυνεύειν λειποψυχήσασα. ὁ δὲ ἅγιος εὐαγγελίζεται αὐτῷ, λέγων, εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι υἱός σοι σήμερον γεγέννηται, ἐδόξαζες ἂν τὸν Θεόν· ἀλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ μικροῦ δεῖν ἐκινδύνευσεν. ἀπελθὼν οὖν εὑρήσεις τὸν παῖδα ἑπτὰ ἡμέρας ἔχοντα, καὶ ἐπιθήσεις αὐτῷ τὸ τοῦ Ἰωάννου ὄνομα. καὶ κατ' ἐπιστήμην αὐτὸν ἀναθρέψας εἰς ἕβδομον ἔτος ἐλθόντα, πρὸς τοὺς μοναχοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀπόστειλον. καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς ἔξωθεν ἐρχομένους ἀπεδείκνυε τὰ θαυμάσια· τοῖς δὲ ἑαυτοῦ πολίταις συνεχῶς διὰ τὰς αὐτῶν χρείας πρὸς αὐτὸν ἀπιοῦσι προεδήλουτε καὶ προεγίνωσκε τὰ ἐσόμενα, καὶ τὰ κρυφίως ἑκάστῳ πεπραγμένα, καὶ περὶ τοῦ Νείλου, καὶ περὶ τῆς εὐφορίας αὐτῆς προηγόρευεν. ὁμοίως δὲ καὶ ἀπειλήν τινα τοῦ Θεοῦ ἐρχομένην ἐπ' αὐτοὺς προαπήγγελλεν, καὶ τοὺς αἰτίους διήλεγχεν καὶ αὐτὸς μὲν ὁ μακάριος Ἰωάννης, προφανῶς τὰς ἰάσεις οὐκ ἐπετέλει, ἔλαιον δὲ διδοὺς, πλείστους τῶν καμνόντων ἐθεράπευεν. συγκλητικοῦ γάρ τινος γυνὴ τὰς ὁράσεις ἀποβαλλοῦσα, καὶ λευκώματα κατὰ τῶν κορῶν ποιήσασα, ἠξίου πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, πρὸς αὐτὸν ἀπαχθῆναι. ὁ δὲ ὡς ἔλεγεν γυναικὶ αὐτὸν μηδ' ὅλως συντετυχηκέναι· ἡ δὲ παρεκάλει μόνον αὐτῷ δηλωθῆναι, καὶ εὐχὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἐκτελέσαι· ὁ δὲ ὡς ἐποίησε, καὶ ἔλαιον ἀπέστειλε, χρισαμένη τοὺς ὀφθαλμοὺς, τρίτον μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβλεψεν, καὶ τῷ Θεῷ φανερῶς ηὐχαρίστησε. ἑπτὰ γὰρ ἦμεν ἀδελφοὶ ξένοι πάντες· ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Νιτρίας ἐγώ τε, καὶ οἱ περὶ τὸν μακάριον Εὐάγριον, Ἀλβῖνον, καὶ Ἀμμώνιον. ἐξητοῦμεν μαθεῖν τὴν ἀκρίβειαν τίς ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός. λέγει οὖν Εὐάγριος, ἡδέως ἐμάνθανον παρὰ τοῦ εἰδότως δοκιμάζειν νοῦν καὶ λόγον, ποταπὸς εἴη ὁ ἀνήρ. ἐὰν γὰρ μάθω, ἵνα αὐτῷ συντύχω· ἐὰν δὲ μὴ μάθω αὐτοῦ τὴν πολιτείαν, οὐκ ἀπέρχομαι ἕως τοῦ ὄρους. ἀκούσας οὖν ἐγὼ μηδενὶ μηδὲν εἰρηκὼς, ἡσυχάσας μίαν ἡμέραν, τὴν ἄλλην ἀποκλείω μου τὸ κελλίον, καὶ τῷ Θεῷ παραθέμενος ἐμαυτὸν, καὶ αὐτὸς ἐσκύλην ἕως Θηβαΐδος. καὶ ἔφθασα δι' ἡμερῶν δεκαοκτὼ, τὰ μὲν πεζεύσας, τὰ δὲ καὶ πλεύσας ἐν τῷ ποταμῷ. (ὁ καιρὸς δὲ ἦν τῆς ἀναβάσεως, ἐν ᾧ νοσοῦσι πολλοί· ὃ δὲ καὶ ὑπέστην.) ἀπελθὼν οὖν εὗρον αὐτοῦ κεκλεισμένον τὸ προεισοδικόν. ὕστερον γὰρ προσῳκοδόμησαν οἱ ἀδελφοὶ προεισοδικὸν μέγιστον, ἐν ᾧ ἐχώρουν ἄνδρες ὡς ἑκατόν. καὶ

καὶ κλείθρῳ ἀποκλείοντες, μετὰ σάββατον καὶ κυριακὴν μόνον ἀνοίγοντες. μαθὼν οὖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐκέκλειστο, ἡσυχάσας ἕως τοῦ σαββάτου, καὶ παραγενόμενος ὥραν δευτέραν ἐπὶ συντυχίᾳ τοῦ δικαίου ἀνδρὸς, εὗρον αὐτὸν τῇ θυρίδι παρακαθεζόμενον. δι' ἧς ἐδόκει παρακαλεῖν τοὺς παρατυγχάνοντας· ἀσπασάμενος οὖν ἐμὲ, ἔλεγεν δι' ἑρμηνέως· πόθεν εἶ, καὶ τί παραγέγονας; στοχάζομαι γάρ σε τῆς συνοδίας εἶναι τοῦ Εὐαγρίου. καὶ ἐν τῷ μεταξὺ λαλούντων ἡμῶν εἰσῆλθεν ὁ ἄρχων τῆς χώρας, Ἀλύπιος ὀνόματι 1. οὗ προσδραμόντος ἀφῆκεν τὴν πρὸς ἐμὲ ὁμιλίαν ὁ μέγας. ἀναχωρήσας οὖν ὀλίγον ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τόπον εἰς τὸ πόῤῥωθεν. ἐπὶ πολὺ δὲ συνομιλούντων αὐτῶν ἠκηδίασα, καὶ ἀκηδιάσας κατεγόγγυσα τοῦ καλογήρου, ὡς ἐμὲ μὲν καταφρονήσαντος, τιμήσαντος δὲ ἐκεῖνον. καὶ ἐπὶ τούτῳ σιχανθεὶς τὴν διάνοιαν 2 ἐσκεπτόμην ἀναχωρῆσαι καταφρονήσας αὐτοῦ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος τὸν ἑρμηνέα Θεόδωρον ὀνόματι, λέγει αὐτῷ, ἄπελθε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ ἐκείνῳ, μὴ μικροψύχει, ἄρτι ἀπολύω τὸν ἡγεμόνα. καὶ λαλῶ σοι. ἔγνων οὖν ἀκριβῶς πνευματικὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ προγινώσκειν πάντα. καὶ τούτῳ προσχὼν μᾶλλον προσεκαρτέρουν. ἐξελθόντος οὖν τοῦ ἡγεμόνος, προσκαλεῖταί με, καὶ λέγει μοι. διά τι ἐβλάβης κατ' ἐμοῦ; τί ἄξιον βλάβης εὗρες ἐν ἐμοί; ὅτι ἐκεῖνα ἐλογίσω ἅπερ οὔτε ἐμοὶ πρόσεστιν, οὔτε σοι ἔπρεπεν ἐκεῖνα λογίσασθαι; ἢ οὐκ οἶδας ὅτι γέγραπται; οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες; σὲ ὅτε θέλω, εὑρίσκω, καί σύ ἐμέ. κἂν ἐγώ σε μὴ παρακαλέσω, ἄλλοι σε ἀδελφοὶ παρακαλοῦσιν καὶ ἄλλοι πατέρες. οὗτος δὲ ἔκδοτος ἐκδεδομένος τῷ διαβόλῳ διὰ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ ἐὰν βραχεῖαν ἀναπνεύσας ὥραν ὥσπέρ τις αὐστηρὸν δραπετεύσας δεσπότην οἰκέτης· οὕτως καὶ οὗτος βραχεῖαν ὥραν εὑρὼν παρεγένετο πρὸς ἡμᾶς τοῦ ὠφεληθῆναι. ἄτοπον οὖν ἡμᾶς ἦν καταλείψαντας ἐκεινόν σοι προσδιατρίψαι, σου ἀδιαλείπτως τῇ σωτηρίᾳ σχολάζοντος. παρακαλέσας οὖν αὐτὸν ἐγὼ εὔξασθαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ἐπληροφορήθην τελείως ὅτι ὄντως ἀνήρ ἐστι πνευματικός. τότε χαριεντιζόμενός μοι τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ εἰς τὴν ἀριστεράν μου σιαγόνα ἠρέμα ἐκόπισεν, καὶ λέγει μοι, πολλαί σε μένουσι θλίψεις, καὶ πολλὰ ἐπολεμήθης ἐξελθεῖν τῆς ἐρήμου, καὶ ἐδειλάνθης, καὶ ὑπερέθου. εὐσεβεῖς δέ σοι προφάσεις καὶ εὐλόγους δῆθεν φέρων ὁ δαίμων ἀναῤῥιπίζει. ὑπέθετο γάρ σοι καὶ τὴν τοῦ πατέρος σου ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν κατήχησιν τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ ἀδελφῆς σου εἰς τὸν μονήρη βίον. ἴδε οὖν σοι εὐαγγελίζομαι ἀμφότεροι ἐσώθησαν. ἀπετάξαντο γάρ· καὶ ὁ πατήρ σου ζῆσαι ἔχει ἀκμὴν ἄλλα ἔτη ἑπτά. ἐγκαρτέρει οὖν σὺ τῇ ἐρήμῳ καὶ μὴ τούτων χάριν θελήσῃς ἀπελθεῖν ἐν τῇ πατρίδι σου. γέγραπται γάρ· οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. ὠφεληθεὶς οὖν ἐγὼ ἐκ τῶν ῥημάτων τοῦ θεοπνεύστου ἀνδρὸς, καὶ στυφθεὶς ἱκανῶς, εὐχαρίστησα τῷ Θεῷ, τὰς ἐλαυνούσας με προφάσεις ἠνυσμένας μαθὼν τῇ προγνώσει τοῦ ἁγίου ἀνδρός. εἶτα πάλιν λέγει μοι χαριεντιζόμενος, θέλεις ἐπίσκοπος γενέσθαι; ἐγὼ δὲ λέγω αὐτῷ ὅτι εἰμί. ὁ δὲ λέγει μοι, ποίας πόλεως; λέγω αὐτῷ, εἰς τὰ μαγειρεῖα, εἰς τὰ καπηλεῖα,

Quod clave claudentes, aperiebant tantum sabbato, & dominica. Quum ergo didicissem caussam, propter quam erat clausum, silentium egi usque ad sabbatum. Et quum venissem hora secunda, in congressione eum inveni adsidentem in fenestra, per quam videbatur consolari eos, qui accedebant. Quum me autem salutasset, dixit per interpretem. Cuiusnam es regionis, & cur venisti? conicio enim te esse ex conventu Evagrii. Dixi autem me esse hospitem ex Galatia, & confessus sum me esse ex sodalitate Evagrii. Interim autem dum loqueremur, ingressus est Praeses regionis, Alypius nomine. Quo accurrente, desiit vir Domini mecum colloqui. Quum ergo parum secessissem, dedi eis locum eminus. Quum essent autem colloquuti diutius, tristitia sum adfectus, & murmuravi adversus venerabilem senem, quod me quidem contemsisset, illum autem honorasset, & ob id animo conturbatus, in animo habebam, eo contemto, recedere. Vocato autem interprete, Theodoro nomine, dicit ei: Vade, dic illi fratri, ut ne aegre ferat. Iam dimitto praesidem, & eum adloquar. Visum est ergo mihi toleranter ferre, ut qui animadvertissem eum esse spiritalem. Quum exiisset autem praeses, me accersito, dicit mihi: Cur contra me fuisti indignatus? Quid invenisti, quod te iure offenderet, quod illa animo reputasti, quae neque mihi adsunt, neque te decent? An nescis scriptum esse: Non opus habent sani medico, sed male habentes: Te, quando volo, invenio, & tu me, & si te non fuero consolatus, alii te consolantur fratres, & alii patres. Hic autem, qui per mundana negotia erat deditus diabolo, & quum brevi temporis spatio respirasset, ut servus, qui aufugit ab austero domino, accessit ut aliquam caperet utilitatem. Absurdum ergo fuisset, ut eo relicto tecum versarer, quum tu adsidue vaces saluti. Quum eum ergo rogassem, ut pro me oraret, exploratum habui, eum esse virum spiritalem. Tunc urbane mecum iocans, quum sinistram maxillam mihi sensim pulsasset, dicit: Multae te manent adflictiones: & gravia bella passus es, & distulisti: pios autem praetextus, & rationi consentaneos adferens daemon te exagitat. Tibi enim suggessit, & patris tui desiderium, & fratris tui, & sororis tuae in vita monastica institutionem. Ecce ergo bonum tibi adfero nuntium: Ambo salvi sunt, mundo enim renuntiarunt, & pater tuus est adhuc victurus septem annos. Esto ergo forti, & constanti animo in solitudine; nec eorum caussa velis abire in patriam. Scriptum est enim: Nemo, qui manum admovit aratro, & est conversus, est aptus regno Dei. Ex his ergo verbis adiutus, & satis roboratus, Deo egi gratias, quum intellexi eos, qui me urgebant praetextus esse peractos. Deinde rursus mihi dicit, urbane mecum iocans: Vis fieri episcopus? Dixit autem: Nequaquam. Sum enim. Is autem mihi dicit: Vbi? Dixi ego: In coquinis, in penu, in

Matth. 9. Marc. 10. Luc. 5.

Luc. 9. 62.

1 εἰσῆλθεν ὁ ἄρχων τῆς χώρας, Ἀλύπιος ὀνόματι) Hic est ille ipse Alypius, ad quem, praefectum tunc Vrbis, exstat Rescriptum Valentiniani, Theodosii, & Arcadii, Impp. Cod. De privil. corp. Vrbis Romae.

2 σιχανθεὶς τὴν διάνοιαν) Scrib. στυγνωθεὶς τὴν δ.

in mensis, in doliis; Ea diligenter inspicio, etsi vinum acuerit, id segrego, bonum autem bibo. Similiter ollam quoque diligenter inspicio, etsi sal defuerit, vel condimenti aliud, eam condio, & sic eam comedo. Hic est meus episcopatus, mea, inquam, inspectio; me enim ad eum delegit gula. Is vero dixit subridens: Mitte ridicula; futurum est, ut eligaris episcopus, & multum labores, & adfligaris. Si ergo fugis adflictiones, ne exeas e solitudine. In solitudine enim nemo te potest ordinare episcopum. Ego autem eius verborum sum oblitus. Tribus enim post annis & splene, & stomaco laboravi. Illinc autem a fratribus missus sum Alexandriam; morbus enim ad hydropisin vergebat. Ab Alexandria autem consuluerunt medici, ut aeris gratia irem in Palaestinam: habet enim, quod ad meam attinet temperaturam, subtiliorem aerem: A Palaestina autem veni in Bithyniam, & in ea nescio, quomodo an humano studio, an divina voluntate, Deus scit, dignus habitus sum ordinatione, quae meas vires superat, in eum casum incidens, quem Ioannes praedixerat. Et undecim mensibus latens in cella tenebrosa, recordatus sum illius beati, qui mihi praedixit ea, quae passus sum. Porro autem hoc quoque mihi narrabat, tamquam profuturus ad hoc, ut per narrationem me deduceret ad patienter ferendam solitudinem. Quadraginta octo annos versor in hac cella. Non vidi faciem feminae, non ullum nummum, non vidi aliquem mandentem, non comedentem, nec bibentem me vidit aliquis. Quum ergo ab eo recessissem, veni in solitudinem in loco consueto, haec omnia narrans beatis patribus; qui post duos menses venerunt, & sunt cum eo colloquuti, iique haec nobis narrarunt. Quum ad eum venissemus, laeto vultu nos excepit, & salutavit, se hilarem unicuique ostendens. Rogamus autem eum, ut statim pro nobis perageret orationem (est enim hic mos patribus, qui sunt in AEgypto.) Is autem nos interrogavit, num inter nos esset clericus aliquis. Postquam autem omnes non esse diximus, nos omnes circumspiciens, adgnovit eum, qui erat occultus: erat autem unus ex nobis, qui dignus fuerat habitus diaconatu; quum esset unus frater eius rei conscius; cui etiam praecepit, ut nemini diceret: Qui causa humilitatis, & in talium patrum comparatione, vix se dignum censebat Christiani adpellatione, tantum abest, ut alicuius dignitatis. Manu ergo eum ostendens, dicebat omnibus: Hic est diaconus. Quum is autem adsidue negaret, & latere conaretur, e fenestra eius manum adprehensam osculatus est, & admonens eum hortatus est, dicens: Ne irritam facias gratiam Dei, fili, ne mentiaris donum Dei inficians.
Ioan. 8. Mendacium enim alienum est a Christianis, & sive sit in re magna, sive in parva, non est tamen laudabile, quum dicat Servator: Mendacium est a malo. Is vero convictus tacuit, accipiens paternam eius reprehensionem. Quum

εἰς τὰς τραπέζας, εἰς τὰ κεράμια, ἐπισκοπῶ αὐτά. καὶ ἐὰν ᾖ οἶνος ὄξινος, ἀφορίζω αὐτόν. τὸν δὲ χρηστὸν πίνω. ὁμοίως ἐπισκοπῶ καὶ τὴν χύτραν· καὶ ἐὰν λείπῃ ἅλας, ἤ τι τῶν ἀρτυμέτων, ἐκβάλλω εἰς αὐτὴν, καὶ ἀρτύω αὐτὴν, καὶ οὕτως αὐτὴν ἐσθίω. αὕτη μου ἐστὶν ἡ ἐπισκοπή. ἐχειροτόνησεν γάρ με ἡ γαστριμαργία. λέγει μοι ὁ μακάριος μειδιάσας, ἄφες τὰ παίγνια. ἐπίσκοπος ἔχεις χειροτονηθῆναι, καὶ πολλὰ καμεῖν, καὶ θλιβῆναι. εἰ τοίνυν φεύγεις θλίψεις, μὴ ἐξέλθῃς τῆς ἐρήμου. ἐν γὰρ τῇ ἐρήμῳ σε ἐπίσκοπον χειροτονῆσαι οὐδεὶς δύναται. ἀναχωρήσας οὖν αὐτοῦ, ἦλθον εἰς τὴν ἔρημον εἰς τόπον μου τὸν συνήθη, αὐτὰ ταῦτα διηγησάμενος τοῖς ἁγίοις πατράσιν τὰ περὶ τοῦ θεσπεσίου καὶ πνευματοφόρου ἀνδρὸς οἵ τινες μετὰ δύο μῆνας διαπλεύσαντες ἦλθον καὶ συνέτυχον τούτῳ τῷ μακαρίῳ· ἐγὼ δὲ ὁ ἄθλιος τῶν ῥημάτων αὐτοῦ ἐπελαθόμην, καὶ μετὰ τρία ἔτη ἠῤῥώστησα ἀῤῥωστίαν τὴν ἀπὸ σπληνὸς καὶ στομάχου, κἀκεῖθεν ἀπεστάλην εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρὰ τῶν ἀδελφῶν. εἰς ὕδρωπα γὰρ λοιπὸν ἐμελέτα τὸ πάθος. ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων πάλιν συνεβούλευσάν μοι οἱ ἰατροὶ τῶν ἀέρων ἕνεκεν καταλαμβάνειν με τὴν Παλαιστίνην. ἔχει γὰρ λεπτοτέρους ἀέρας ὡς πρὸς τὴν κρᾶσιν τὴν ἡμετέραν. ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης πάλιν κατέλαβον τὴν Βιθυνίαν· καὶ ἐν ταύτῃ, οὐκ οἶδα πῶς εἴπω, εἴτε ἐξ ἀνθρωπίνης σπουδῆς, εἴτε καὶ ἐξ εὐδοκίας τοῦ κρείττονος, μόνος ὁ Θεὸς ἂν εἰδείη, κατηξιώθην τῆς ὑπὲρ ἐμὲ χειροτονίας, κοινωνήσας τῇ περιστάσει τῇ κατὰ τὸν μακάριον Ἰωάννην. καὶ ἐπὶ ἕνδεκα μῆνας ἐν ζοφερῷ κελλίῳ κρυπτόμενος ἐμνήσθην τοῦ μακαρίου καὶ θαυμασίου ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅτι ταῦτά μοι προείρηκεν ἅπερ νῦν ὑπέστην. διηγήσατό μοι δὲ καὶ τοῦτο ὁ μέγας ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὀφείλων με διὰ τοῦ διηγήματος εἰς τὴν ὑπομονὴν ἀγαγεῖν τῆς ἐρήμου πρὸς τὸ μηδέποτε αὐτῆς χωρισθῆναι· λέγων μοι τοῦτο· ὅτι τεσσαρακονταοκτὼ ἔτη ἔχω ἐν τῇ κέλλῃ ταύτῃ· οὐ γυναικὸς πρόσωπον ἴδον, οὐ νομίσματος· οὐ μασσώμενόν με τις ἴδεν, οὐκ ἐσθίοντα, οὐ πίνοντά με ἴδεν τίς πώποτε. ἀναχωρήσας οὖν αὐτοῦ ἦλθον εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον μου τὸν συνήθη, αὐτὰ ταῦτα διηγησάμενος τοῖς ἁγίοις πατράσι τὰ περὶ τοῦ θεσπεσίου ἀνδρός. οἵ τινες μετὰ δύο μῆνας μεταπλεύσαντες ἦλθον, καὶ συνέτυχον αὐτῷ, καὶ αὐτοὶ ἡμῖν διηγήσαντο. πρὸς αὐτὸν δὲ ἀπελθόντας ἠσπάσατο ἡμᾶς, φαιδρῷ τῷ προσώπῳ ἑκάστῳ προσιλαρευόμενος· καὶ ἠξιοῦμεν αὐτὸν εὐθὺς εὐχὴν τελέσαι πρῶτον ὑπὲρ ἡμῶν (τοῦτο γὰρ ἔθος τοῖς πατράσιν ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ.) ὁ δὲ ἐπύθετο μὴ ἄρά τις κληρικὸς ἐν ἡμῖν εἴη. ὡς δὲ ἔφημεν πάντες μὴ εἶναι, περιβλεψάμενος ἅπαντας ἐπέγνω τὸν κεκρυμμένον (ἦν δὲ ἄρα εἷς ἐξ ἡμῶν τῆς διακονίας ἠξιωμένος, ἑνὸς ἀδελφοῦ αὐτὸ τοῦτο ξυνειδότος μόνου, ᾧ καὶ παρήγγειλε μηδενὶ φράζειν, ταπεινοφροσύνης ἕνεκα, καὶ ὅτι ἐν συγκρίσει τοιούτων ἁγίων καὶ τῆς προσηγορίας τῶν Χριστιανῶν μόλις ἑαυτὸν ἄξιον ἡγεῖτο, μήτιγε τοῦ ἀξιώματος.) τῇ χειρὶ οὖν ἐπιδεικνὺς αὐτὸν, πᾶσιν ἔλεγεν, οὗτος διάκονός ἐστι· τοῦ δὲ συνεχῶς ἀρνουμένου, καὶ λαθεῖν πειρωμένου, λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἐκ τῆς θυρίδος ἐφίλει, καὶ νουθετῶν, παρεκάλει, λέγων, μὴ ἀθέτει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τέκνον· μηδὲ ψεύσῃ ἀρνούμενος τὴν δωρεὰν αὐτοῦ Χριστοῦ. τὸ γὰρ ψεῦδος ἐστιν ἀλλότριον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν Χριστιανῶν, κἂν ἐπὶ μικρῷ κἂν ἐπὶ μεγάλῳ γένηται πράγματι· κἂν διὰ τόδε χρήσιμον γένηται, ὅμως οὐδὲ ἐστιν ἐπαινετὸν, τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος, ὅτι τὸ ψεῦδος αὐτοῦ πονηροῦ ἐστιν. ὁ δὲ ἐλεγχθεὶς ἡσύχασεν, καταδεξάμενος αὐτοῦ τὴν πρᾳεῖαν ἐπιτίμησιν. εὐξαμένων

δὲ ἡμῶν

δὲ ἡμῶν τὴν εὐχὴν πληρωσάντων, εἷς ἐξ ἡμῶν ἀδελφὸς τριταίῳ ἤδη πυρετῷ δεινῶς συνεχόμενος, ἠξίου θεραπευθῆναι· εἰπόντος δὲ τοῦ πατέρος πρὸς αὐτὸν συμφέρειν αὐτῷ τέως τὴν κάκωσιν δι' ὀλιγοπιστίαν αὐτῷ προσγενομένην, ὅμως ἐπιδοὺς ἔλαιον, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀλείφεσθαι. ἀλειψαμένου δὲ αὐτοῦ πᾶν ὅ, τι καὶ εἶχεν ἔνδοθεν διὰ τοῦ στόματος ἤνεγκεν, καθόλου τοῦ πυρετοῦ ἀπαλλαγεὶς, καὶ οἰκείοις ποσὶν ἐπὶ τὴν ξενίαν ἀνεχώρησεν. ἦν δὲ ἰδεῖν αὐτὸν ἐνενηκοστὸν ἔτος ἤδη ἄγοντα τετεγμένον ὅλῳ τῷ σώματι ὡς ὑπὸ ἀσκήσεως μηδὲ τὸν πώγωνα φῦναι εἰς τὸ πρόσωπον. ἤσθιε γὰρ οὐδὲν ἕτερον πλὴν ὀπώρας, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἡλίου δύσιν, ἐν τοιούτῳ γήρᾳ πολλὰ προασκήσας πρότερον, καὶ μήτε ἄρτου μετειληφὼς, μήτε ὅσα διὰ πυρὸς ἔχει τὴν χρείαν. κελεύσαντος δὲ αὐτοῦ καθεσθῆναι, εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ συντυχίας. ὁ δὲ ὡς ἅτε γνήσια ἑαυτοῦ ὑποδεξάμενος, μειδιῶντι προσώπῳ πρὸς ἡμᾶς τοιούτους ἀπεφθέγγετο λόγους· πόθεν ὦ τέκνα, καὶ ἐκ ποίας χώρας πρὸς ἄνθρωπον ταπεινὸν παραγένεσθε; ὡς δὲ εἴπαμεν τὴν πατρίδα, καὶ ὅτι ὠφελείας ψυχῶν ἕνεκα ἀπὸ Ἱεροσολύμων παραγενόμεθα πρός σε, ἵν' ἅπερ δι' ἀκοῆς παρειλήφαμεν, ταῦτα ὄψεσι παραλάβωμεν (ὦτα γὰρ πέφυκεν ἀπιστότερα εἶναι ὀφθαλμῶν, καὶ ὅτι τῇ ἀκοῇ πολλάκις λήθη τις ἕπεται, τῆς δὲ ὁράσεως ἡ μνήμη οὐκ ἀπαλείφεται· ἀλλ' ἡ ἱστορία τῇ διανοίᾳ οἱονεὶ ἐντετύπωται.) εἶπε δὴ πρὸς ἡμᾶς ἀποκριθεὶς ὁ μακάριος, καί τι θαυμαστὸν ὀψόμενοι ὦ προσφιλέστατοι παῖδες. τοσαύτην ὁδὸν καὶ κάματον ὑπήλθατε; ἀνθρώπους ταπεινοὺς καὶ εὐτελεῖς ὁρᾶν ἐπεθυμήσατε, οὐδὲν ἄξιον θεωρίας, οὐδὲ θαύματος ἔχοντας. πανταχοῦ δέ εἰσιν ἄξιοι θαύματος καὶ ἐπαίνου, ὅπου Θεοῦ προφῆταί τε καὶ ἀπόστολοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναγινώσκονται, οὓς δεῖ μιμεῖσθαι. θαυμάζω δέ, φησιν, λίαν ὑμᾶς, καὶ τὴν ὑμῶν σπουδὴν, πῶς τοιούτους ὑπεριδόντες κινδύνους, δι' ὠφέλειαν πρὸς ἡμᾶς ἐληλύθατε δι' ἡμῶν ὑπὸ ὀκνηρίας μηδὲ αὐτοῦ τοῦ σπηλαίου προελθεῖν βουλομένων. ἀλλά γε νῦν, φησὶν, εἰ καὶ ἔπαινον ὑμῶν ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς καλὸν κατορθώσαντες ἱκανῶς ἔχειν δόξητε, ἀλλὰ μιμεῖσθε τὰς ἀρετὰς ἃς οἱ πατέρες ὑμῶν μετέρχονται. εἰ δὲ καὶ πάσας κτήσεσθε, ὥσπερ σπάνιον, μηδὲ οὕτως ἑαυτοῖς καταπιστεύσητε τινὲς γὰρ οὕτω θαῤῥήσαντες, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν γεγονότες, τέλος ἀφ' ὑψηλοῦ ἐκπεπτώκασιν. ἀλλ' ὁρᾶτε εἰ εὖ ἔχει ὑμῖν ἐν ταῖς προσευχαῖς· εἰ μὴ τὸ καθαρὸν τῆς διανοίας ὑμῶν τεθόλωται· εἰ μὴ ὁ νοῦς ὑμῶν ῥεμβασμοὺς πάσχει τινὰς εἰς εὐχὴν τῷ Θεῷ παριστάμενος· μὴ ἕτερός τις παρεισελθὼν λογισμὸς τὸν νοῦν ἐπ' ἄλλο τι στρέφει· μὴ μνήμη τις τῶν ἀτόπων ἐνθυμημάτων παρενοχλεῖ τῇ διανοίᾳ. ὁρᾶτε εἰ κατὰ ἀλήθειαν τῷ κόσμῳ ἀπετάξασθε· εἰ μὴ ὡς κατασκοπήσοντες τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν προσεληλύθατε· εἰ μὴ πρὸς κενοδοξίαν τὰς ὑμετέρας ἀρετὰς θηρᾶτε, ἵνα δὴ ὡς ἐπιδεικνύοντες φανήσεσθε τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἡμῶν ἔργα μιμούμενοι· ὁρᾶτε μὴ πάθος ὑμῖν ἐνοχλήσει, μὴ τιμὴ καὶ δόξα, καὶ ἔπαινος ἀνθρώπινος, μὴ ἱερατείας ὑπόκρισις καὶ φιλαυτίας. μὴ νομίζοντες εἶναι δικαίους, ἐπὶ δικαιοσύνῃ καυχήσεσθε. μὴ μνή-

preces autem compleviſſemus, unus frater ex nobis, quem iam tertiana febris vehemens tenebat, rogabat, ut curaretur. Quum autem dixiſſet pater, ei conferre adflictionem propter exiguam, quae ei ineſt fidem, tradens tamen oleum iuſſit eum inungi. Quum is autem ſe unxiſſet, quidquid intus habebat, per os emiſit, & a febre omnino liberatus, propriis pedibus receſſit ad hoſpitium. Licebat autem videre hominem nonagenarium toto corpore ita adflictum, ut prae exercitatione ne barba quidem nata eſſet in facie. Nihil enim aliud comedebat, quam arborum fructus, idque poſt ſolis occaſum, in ſumma ſenectute, quum ſe prius multum exercuiſſet, & neque panem ſumſiſſet, neque aliquid ex iis, quae igni admota veniunt in uſum. Quum ipſe autem nos iuſſiſſet ſedere, Deo egimus gratias, quod eius frueremur congreſſione. Is autem quum tamquam dilectos ſuos filios longo tempore accepiſſet, ridenti vultu haec nobis eſt loquutus: Vndenam, o filii, & ex quanam regione ad hominem abiectum, & humilem acceſſiſtis? Poſtquam autem diximus patriam, & adiecimus: pro utilitate animarum noſtrarum ad te venimus ab Ieruſalem, ut quod auditione acceperamus, id cerneremus oculis. (Sunt enim aures minus fideles oculis, & auditionem quidem ſaepe conſequitur oblivio: rei autem viſae non deletur memoria, ſed menti quodammodo imprimitur hiſtoria.) Ad nos ergo dixit beatus Ioannes: Et quid mirandum viſuri, o filii cariſſimi, tantum itineris, & laboris tolerantes huc veniſtis, homines abiectos, & humiles videre cupientes, qui nihil habent ſpectatu dignum, nec admiratu? Vbique autem ſunt admirandi, & laude digni Dei prophetae, & Apoſtoli, qui leguntur in Eccleſiis, quos oportet imitari. Valde autem miror, inquit, veſtrum ſtudium, quemadmodum tot contemtis periculis, ad nos veniſtis propter utilitatem, quum nos prae ſocordia ne ex ipſa quidem ſpelunca velimus progredi. Sed age nunc, inquit, etiamſi res veſtra ſit laude digna, ne tamquam re aliqua praeclare geſta, vobis ſufficere putetis; ſed imitemini virtutes, quas patres veſtri perſequuntur. Quod ſi etiam omnes poſſederitis, quod quidem eſt rarum, ne ſic quidem vobis ipſis credideritis. Quidam enim, qui ſic confiderunt, & ad ipſum virtutum faſtigium pervenerunt, tandem ex alto ceciderunt. Sed videte num preces veſtrae ſe recte habeant: num conturbata ſit cordis veſtri puritas: num mens veſtra inter orandum ſit occupata aliis negotiis: num aliqua alia mentem ſubiens cogitatio, avertat ad aliquid aliud: num aliqua cogitatorum memoria animo exhibeat moleſtiam. Videte num mundo vere renuntiaſtis: num ingreſſi eſtis tamquam noſtram ſpeculantes libertatem: num ad vanam gloriam veſtras virtutes venamini, ut ad oſtentationem videamini hominibus noſtra opera imitantes. Videte ne vobis faceſſat negotium animi perturbatio, ne honor, & gloria, & laus humana: ne rerum ſacrarum curae ſimulatio, aut amor proprius. Ne putetis vos eſſe iuſtos: neque de iuſtitia gloriemini, ne propter virtutes efferamini. Ne oran-

Exhortationes Ioannis.

orantibus cognationis memoria animo insideat. Ne memoria commiserationis, aut alicuius alterius rei, neque ipsius universi mundi vobis succurrat. Sin minus, res efficitur vanitas, quando quis Dominum adloquens, deorsum impellitur ab iis, quae ex adverso trahunt cogitationibus. Haec autem mentis prolapsio unicuique accidit, qui hunc mundum non omnino abnegavit, sed venatur, ut ei placeat. Ob multa enim, quae adgreditur, eius mentem dividunt curae corporeae, & terrestres: & dum deinceps disputat cum animi perturbationibus, non potest Deum videre. Sed neque ipsam cognitionem debet accurate, & exacte contemplari; ne si forte fuerit indignus tali possessione, & eius aliquam partem fuerit consequutus, existimet se totum comprehendisse, & omnino labatur in interitum. Sed oportet semper moderate, & pie ad Deum accedere, quantum potest unusquisque mente progredi, & quantum possunt homines consequi. Oportet ergo mentem eorum, qui Deum quaerunt, o-
Psal. 45. tium agere ab aliis omnibus. Vacate enim, & cognoscite, inquit, quod ego sum Deus. Qui ergo Dei cognitionem ex parte est consequutus (universam enim nemo potest accipere) consequitur quoque aliorum omnium cognitionem: & videt mysteria Dei illa ei ostendentis, & praevidet futura: & contemplatur revelationes, quales sancti: & efficit virtutes, & obtinet a Deo omnem petitionem. Alia quoque multa dixit de exercitatione, & quod oportet exspectare mortem tamquam vitam bonae translationis, & non imbecillitatem intueri corpoream; & nec vel quibuslibet obviis implere ventrem. Nam qui, inquit, fuerit satiatus, eadem capit consilia, quae ii, qui vivunt in deliciis; sed tentare oportet per exercitationem etiam adpetitionum parare impatibilitatem. Nec quaerat aliquis ea, quae sunt parata, & animi relaxationem; sed nunc sit imbecillus, adflictusque, & oppressus, ut regni Dei latitudinis possideat hereditatem. O-
Act. 14. portet enim nos per multas adflictiones intrare in regnum Dei. Est enim, inquit, angusta porta, & arcta via, quae ducit ad vitam; &
Matth. 7. pauci sunt, qui eam inveniant; &, lata est via, quae ducit ad perditionem: & multi sunt, qui ingrediuntur per eam. Et oportet, inquit, nos hic contemnere, cum paullo post eamus ad vitam aeternam: nec oportet aliquem efferri ob ea, quae recte a se gesta sunt, sed semper esse humilem, & longiores persequi solitudines, quando senserit se efferri. Habitatio enim propinqua vicis, eos etiam, qui erant perfecti saepe offendit. Quod etiam psallit David, cui tale quid acciderat. Ecce elongavi fugiens, & habitavi in solitudine. Exspectabam eum, qui salvum me facit a pusillanimitate, & tempestate. Hoc autem accidit multis quoque ex nostris fratribus; & propter adrogantiam exciderunt a scopo.

μνήμη συγγενειῶν ἐπὶ τῇ διανοίᾳ προσδεχομένων· μὴ μνήμη εὐπαθείας, ἢ ἄλλης τινὸς διαβάσεως, μηδὲ αὐτοῦ ὅλου τοῦ κόσμου. εἰ δὲ μὴ, ματαιότης τὸ πρᾶγμα γίνεται· ὅταν τὶς ὁμιλῶν τῷ δεσπότῃ ὑπὸ τῶν ἀντιπόντων λογισμῶν καταφέρηται. πάσχει δὲ τὸν ὄλισθον τοῦτον τῆς διανοίας ἕκαστος μὴ παντελῶς τὸν κόσμον ἀπαρνησάμενος, ἀλλὰ θηρώμενος αὐτοῦ τὴν ἀρέσκειαν. διὰ γὰρ τὰς πολλὰς ἐγχειρήσεις μερίζονται αὐτοῦ τὴν διάνοιαν αἱ φροντίδες σωματικαὶ οὖσαι καὶ γήϊναι· καὶ λοιπὸν πρὸς τὰ πάθη διαμαχόμενος, οὐ δύναται ὁρᾷν τὸν Θεὸν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς αὐτὴν τὴν γνῶσιν ὀφείλει τις ἀκριβῶς καταγίνεσθαι, μήπως ἀνάξιος ὢν τοῦ τοιούτου κτήματος καὶ μικροῦ τινος καταξιωθεὶς νομίσῃ τὸ πᾶν κατειληφέναι, καὶ παντελῶς ἐκπέσῃ πρὸς τὴν φθοράν. ἀλλὰ χρὴ μετρίως ἀεὶ καὶ εὐλαβῶς τῷ Θεῷ προσιέναι ὅσον ἕκαστος δύναται τῷ νοῒ προσοδεύων, καὶ ὅσον ἀνθρώπῳ ἐστὶν ἐφικτόν. δεῖ οὖν τῶν ἄλλων ἁπάντων σχολάσαι τὴν γνώμην τῶν τὸν Θεὸν ἐπιζητούντων· σχολάσατε γάρ φησι, καὶ γνῶτε, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός. ὁ οὖν γνώσεως Θεοῦ ἐκ μέρους καταξιωθεὶς (τὴν πᾶσαν γὰρ οὐδενὶ δυνατόν ἐστιν ὑποδέξασθαι) τυγχάνει καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἁπάντων γνώσεως, καὶ ὁρᾷ μυστήρια Θεοῦ δεικνύντος αὐτῷ, καὶ προβλέπει τὰ μέλλοντα, καὶ θεωρεῖ ἀποκαλύψεις ὡς οἱ ἅγιοι· καὶ δυνάμεις ἐπιτελεῖ, καὶ φίλος γίνεται Θεοῦ, καὶ πᾶν αἴτημα παρὰ Θεοῦ κομίζεται. εἶπέ τε ἄλλα πολλὰ καὶ περὶ ἀσκήσεως, καὶ ὅτι δεῖ τὸν θάνατον ὥσπερ ἀγαθῆς ζωῆς μετάθεσιν περιμένειν, καὶ μὴ προορᾷν ἀσθένειαν σωματικὴν, καὶ μὴ ἐμπιπλᾷν κᾂν τῶν τυχόντων γοῦν τὴν γαστέρα. κορεσάμενος γάρ τις, φησὶν, τὰ αὐτὰ τοῖς τρυφῶσι πάσχει βουλεύματα· ἀλλὰ πειρᾶσθαι δεῖ ἀσκήσεως, καὶ τὴν τῶν ὀρέξεων ἀπάθειαν κτήσασθαι. καὶ μηδεὶς τὰ ἕτοιμα καὶ τὴν ἄνεσιν ἐπιζητείτω, ἀλλὰ στενούσθω νῦν καὶ θλιβέσθω, ἵνα τὴν εὐρυχωρίαν τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας κληρονομήσῃ· δεῖ γὰρ ἡμᾶς, φησὶ, διὰ πολλῶν θλίψεων εἰς τὴν βασιλείαν εἰσελθεῖν. τί; στενὴ γάρ φησιν ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν· καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. τί; πλατεῖα ἡ πύλη, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν· καὶ πολλοί εἰσιν οἱ πορευόμενοι δι' αὐτῆς. καὶ τί δεῖ, φησιν, ὀλιγωρεῖν ἐνταῦθα ὀλίγον ὕστερον εἰς αἰωνίαν ἀνάπαυσιν ἀπιόντας. καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἐπαίρεσθαί τινα ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ κατορθώμασιν, ἀλλὰ ταπεινοῦσθαι πάντοτε, καὶ τὰς μακροτέρας ἐρήμους μεταδιώκειν, ἡνίκα τις αἰσθάνηται ἑαυτὸν ὑπεραιρόμενον. ἡ γὰρ πλησίον τῶν χωρῶν διαγωγὴ πολλάκις καὶ τοὺς τελείους ἔβλαψε. διόπερ καὶ ὁ Δαβὶδ ψάλλει τοιοῦτόν τι πεπονθώς· ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ· προσεδεχόμην τὸν Θεὸν τὸν σώζοντά με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ καταιγίδος. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν πεπόνθασι τοῦτο, καὶ δι' ἀλαζονείαν, τοῦ σκοποῦ ἐκπεπτώκασιν.

Nar-

Narratio Abbatis Ioannis, de eo qui lapsus est.

CAP. XLV.

ΗΝ γάρ τις τῶν μοναχῶν, φησιν, ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ, ἐν τῷ σπηλαίῳ διάγων, πᾶσαν ἄσκησιν ἐνδειξάμενος, καὶ χερσὶν οἰκείαις τὸν ἑαυτοῦ ἄρτον πορίζόμενος. ὡς δὲ προσέμενε ταῖς δεήσεσι, καὶ προσέκοπτε ταῖς ἀρεταῖς, ἐφ' ἑαυτῷ λοιπὸν ἐπεποίθει θαρσῶν ἐπὶ τῇ καλῇ πολιτείᾳ. ὁ δὲ πειράζων αὐτὸν, ὡς τὸν Ἰὼβ ἐξῃτήσατο. καὶ δὴ φαντασίαν αὐτῷ παρέσχε πρὸς ἑσπέραν γυναικὸς εὐμόρφου πλανωμένης κατὰ τὴν ἔρημον, ἥτις εὑροῦσα τὴν θύραν ἀνεῳγμένην εἰσεπήδησεν εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ προσπεσοῦσα τοῖς γόνασι τοῦ ἀνδρὸς ᾔτει παρ' αὐτοῦ τὴν ἀνάπαυσιν, ὡς ἑσπέρας αὐτὴν καταλαβούσης. ὁ δὲ ὡς ἐλέησεν αὐτὴν, ὅπερ οὐκ ὤφειλεν, καὶ ἐδέξατο αὐτὴν ἐν τῷ σπηλαίῳ, καί τοι ἐπυνθάνετο αὐτῆς τὴν πλάνην· ἡ δὲ ὡς ἀπήγγειλε, καὶ λόγοις αὐτῷ κολακείας καὶ ἀπάτης ὑπέσπειρε, καὶ παρέτεινεν ἐπὶ πολὺ αὐτῶν τὴν ὁμιλίαν, ἠρέμα δέ πως αὐτὸν καὶ ἐπὶ ἔρωτα προεκαλεῖτο· καὶ λόγοι πλείους λοιπὸν πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς γίνονται, καὶ γέλως, καὶ μειδίαμα· ἀπεπλάνησε δὲ αὐτὸν πολλῇ ὁμιλίᾳ, καὶ τὸ ἐντεῦθεν λοιπὸν, ἁφῇ χειρὸς καὶ γενείου, καὶ αὐχένος, καὶ ᾐχμαλώτευσε τέως τὸν ἀσκητήν. ὡς δὲ ἐστρέφετο μὲν ἐκεῖνος ἔνδοθεν τοῖς λογισμοῖς, ἅτε δὴ ἐν χερσὶν ἔχων τὸ πρᾶγμα, τὴν εὐκαιρίαν, καὶ τὴν ἄδειαν τοῦ ἐκτελεῖν, τὴν ἡδονὴν λογιζόμενος, συγκατέθετο λοιπὸν τῇ διανοίᾳ, καὶ συνελθεῖν αὐτῇ ἐπειρᾶτο, ἄφρων ἤδη καὶ θηλυμανὴς καὶ ἵππος γενόμενος. ἡ δὲ ἐξαίφνης μέγα ἀναβοήσασα, ἄφαντος ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γέγονεν, ὥσπερ σκιά τις ἀποδραμοῦσα. γέλως δὲ αὐτῷ ἀέρι πολλῶν ἀκούεται δαιμόνων ἐλεγχόντων αὐτὸν, καὶ τῇ ἀπάτῃ παραγόντων καὶ μεγάλῃ φωνῇ πρὸς αὐτὸν βοώντων. πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. σὺ γὰρ ὑψώθης ἕως τῶν οὐρανῶν, ἐταπεινώθης δὲ ἕως τῶν ἀβύσσων. ἐντεῦθεν ἀνίσταται τὸ πρωῒ τὸ νυκτερινὸν πένθος ἐπισυρόμενος, καὶ διημερεύσας ἐν τοῖς θρήνοις ἀπογνοὺς ἑαυτοῦ τῆς σωτηρίας, ὅπερ οὐκ ὤφειλεν, εἰς τὸν κόσμον πάλιν ὑπέστρεψεν· τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ πονηροῦ τὸ ἐπιτήδευμα ὅταν τινα καταπαλαίσῃ, εἰς ἀφροσύνην αὐτὸν καθίστησιν, ἵνα τοῦ λοιποῦ μηκέτι δύνηται ἀναστῆναι. ὅθεν ὦ τέκνα οὐ συμβάλλεται ἡμῖν ἡ πλησίον τῶν χωρῶν οἴκησις, οὐδὲ τῶν γυναικῶν συντυχία ἀνεξάλειπτον ὀχλοῦσα μνήμην, ἣν ἐκ τῆς ὄψεως καὶ ὁμιλίας ἐπισπώμεθα. οὔτε δὲ ὀφείλομεν ἑαυτῶν ἀπογνῶναι, καὶ εἰς ἀνελπιστίαν ἑαυτοὺς καταγαγεῖν. ἤδη γὰρ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ ἀπογνόντων παρὰ τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ φιλανθρωπίας οὐκ ἐστερήθησαν.

Erat enim, inquit, quidam monachus, qui in propinqua solitudine degebat in spelunca, & omnem ostenderat exercitationem, & propriis manibus panem sibi quaerebat. Postquam autem permansit in orationibus, & profecit virtutibus, in seipso deinceps habuit fiduciam, fretus pulcrae suae vitae instituto. (Cassian. l. 2. inst.) Qui autem tentat, cum quoque, sicut Iob, expetiit ad tentandum; & ei vespere praebet phantasiam formosae mulieris errantis per solitudinem. Quae quum ostium invenisset apertum, ingressa est speluncam, & procumbens ad viri genua, petiit, ut sibi illic liceret quiescere, utpote quod nox eam adprehendisset. Ille autem quum eius esset misertus, quod quidem non debuit, eam admisit in speluncam; & de errore illam est percontatus. Illa vero & narravit; & blanda, ac fallacia verba inspersit; & sermonem diu cum eo protraxit. Eum autem sensim, nescio quomodo, pelliciebat ad amorem, pluraque deinceps verba inter se conferunt, ridentque, ac subrident, eumque ipsa multo sermone seduxit, & deinde contrectatione manus, & barbae, & cervicis; & tamdem exercitatorem redegit in servitutem. Quum autem ille internis versaretur cogitationibus, deinde, ut qui iam rem haberet in manibus reputans opportunitatem, & voluptatis explendae securitatem, cogitationi adsentitur, & tentat cum ea habere consuetudinem, ut qui iam evasisset insipiens, & equus insaniens in feminas. Illa vero quum repente magna voce exclamasset, evasit evanescens ex eius manibus non secus, ac umbra aliqua. Risus autem in aere auditur multorum daemonum, qui ipsum increpabant, & in fraudem induxerant, & magna voce ad ipsum clamabant: Qui se exaltat humiliabitur. (Luc. 14.) Tu autem usque ad caelos quidem exaltatus, humiliatus vero es usque ad abyssos. Exinde surgit mane nocturnum luctum attrahens: & quum totum diem transegisset in lamentatione, sua desperata salute, quod non debuit, in mundum reversus est. Hoc est enim maligni studium, ut quando quempiam irriserit, cum redigat ad insipientiam, ut non possit deinceps surgere. Vnde, o filii, non est nobis conducibilis propinqua vicis habitatio: neque mulierum colloquutio: ut ex quibus oriatur memoria, quae non potest deleri, quam ex visu attrahimus, & colloquutione. Sed neque debemus animum despondere, & nos ipsos detrudere ad desperationem. Iam enim quoque, qui non spem abiecerunt, non fuerunt privati Dei misericordis clementia.

De fratre, qui ductus fuit poenitentia, eiusdem Abbatis Ioannis narratio.

CAP. XLVI.

ΗΝ γάρ τις ἕτερος, φησι, νεανίας ἐν τῇ πόλει πάνυ πάμπολλα ἐργασάμενος, καὶ χαλεπῶς ἡμαρτηκὼς, ὃς νεύματι τοῦ Θεοῦ κατα-

Erat enim, inquit, alius adolescens in civitate, qui multa mala fecerat, & graviter peccaverat. Qui Dei nutu, propter multa peccata

cata compunctus, veniens ad ſepulcra priorem ſuam vitam deflevit, pronus cadens in faciem, & non audens vocem emittere, nec Deum nominare, neque ſupplicare: ipſa quoque vita ſeipſum indignum exiſtimans. Et quum ante mortem ſe incluſiſſet in ſepulcris mortuorum, & ſuae vitae valedixiſſet, gemebat ex profundo cordis. Quum iam autem ab eo tempore praeteriiſſet hebdomada, noctu ei adſiſtunt daemones, qui eius vitae prius damnum attulerant, clamantes, & dicentes: Vbi eſt ille ſceleſtus, & profanus, qui libidinibus, & laſciviis exſatiatus, nunc nobis intempeſtivus temperans, & honeſtus repente adparuit; & quando non poteſt amplius, tunc vult eſſe Chriſtianus, & probris, compoſitiſque moribus? Ecce quidnam tibi boni amplius futurum exſpectas, quum ſis noſtris malis impletus? Non hinc cito exſurges? Non venies ad ea, quae ſunt nobiſcum conſueta? Te manent ſcorta, & caupones. Non venies, & frueris cupidinibus, quum ſit cuncta alia tibi ſpes extincta? Velox ad te omnino veniet iudicium, qui ſic teipſum perimis: & cur miſer feſtinas ad ſupplicium? Cur autem contendis tibi poenas citius infligere? multaque alia dicentes: Noſter es, in noſtrum ordinem es relatus, exercuiſti omnem iniquitatem; Tu es nobis omnibus obnoxius, & audes fugere? Non adſentieris? non reſpondebis? Non ſimul egredieris? Poſtquam autem ille conſtans in fletibus, ne aures quidem eis praebebat, & nec verbum eis reſpondebat, eum diu urgentibus daemonibus; poſtquam, inquam, nihil effecerunt, eadem ſaepe illi dicentes, acceperunt eum mali, & turpes daemones, & totum eius corpus male mulctarunt, eum graviter flagris caedentes; & quum eum graviter torſiſſent, abierunt eo relicto ſemimortuo. Ille autem nihilo ſecius immobilis iacebat ubi eum reliquerunt, rurſus gemens poſtquam animum collegerat. Quum autem eius neceſſarii eum inveſtigaſſent, & inveniſſent, & cauſam eius, quod ipſius corpori acciderat, didiciſſent, rogabant eum, ut domum rediret. Is autem quum vim ei ſaepe attuliſſent, reſtitit. Rurſus autem ſequenti nocte eum iiſdem de cauſis peius, quam prius adfecerunt daemones: & ne ſic quidem eius conſanguinei ei perſuadent, ut emigret, dicens ſatius eſſe mori, quam vivere in talibus vitae maculis. Tertia nox propemodum fecit, ut excederet ab hominibus, quum crudelibus tormentis in eum invaſiſſent daemones, & eum vexaſſent uſque ad extremum. Poſtquam autem viderunt eum non conceſſiſſe, receſſerunt homine relicto exanimi. Recedentes i-
Luc. 14. taque exclamarunt, dicentes: Viciſti, viciſti, viciſti: Neque ei amplius aliquid mali occurrit; ſed in puriſſimo ſepulcro pure habitavit dum vixit, puram exercens virtutem. Et Deo quoque fuit pretioſus, & virtutibus, & miraculorum effectionibus, ut & multos in admirationem induxerit, & ad zelum abduxerit, & aemulationem honeſtorum inſtitutorum. Hinc factum eſt, ut multi quoque ex iis, qui de ſe valde deſperaverant, bonas actiones adgreſſi ſint, & ſe recte geſſerint: eiſque factum eſt id, quod dicit ſcriptura: Omnis qui ſeipſum humiliat, exaltabi-
Caſſian. coll. 15. cap. 7. tur. Praecipue ergo, o filii, exerceamus humilitatem, quae eſt fundamentum primum omnium virtutum. Nobis autem multum quoque confert ſolitudo longior, & remotior.

κατανυγεὶς ἐπὶ ταῖς πολλαῖς ἁμαρτίαις, καὶ τοὺς τάφους καταλαβὼν, τὴν προτέραν ἑαυτοῦ ζωὴν ἀπωδύρετο, ἐπὶ πρόσωπον ἑαυτὸν καταβαλὼν, καὶ μὴ τολμῶν ἀφιέναι φωνὴν, μηδὲ ὀνομάζειν Θεὸν μηδὲ ἱκετεύειν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγούμενος καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς, καὶ πρὸ θανάτου ἐν τοῖς νεκροτάφοις ἑαυτὸν κατακλείσας· καὶ ἀπειπὼν ἑαυτοῦ τὴν ζωὴν, ἔστενε μόνον κάτωθεν ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας. ἑβδομάδος δὲ ἐπ᾽ αὐτῷ παρελθούσης, νύκτωρ αὐτῷ ἐφίστανται οἱ δαίμονες οἱ τὸ πρὶν αὐτοῦ τὴν ζωὴν καταβλάψαντες· κεκραγότες καὶ λέγοντες ποῦ ὁ μιαρός ἐστιν ἐκεῖνος, ὁ ταῖς λαγνείαις ἱκανῶς κορεσθεὶς, νῦν ἡμῖν ἄκαιρος σώφρων καὶ καλὸς ἀνεφάνη, καὶ ὅτε οὐκέτι δύναται, τότε Χριστιανὸς, καὶ εὔτακτος εἶναι βούλεται; καὶ τί καλὸν ἔτι ἔσεσθαι σεαυτῷ προσδοκᾷς ἐμφορηθεὶς τῶν ἡμετέρων κακῶν; οὐκ ἀναστήσῃ ταχὺ ἐκεῖθεν, οὐκ ἐπὶ τὰ συνήθη μεθ᾽ ἡμῶν ἥξεις· μένουσί σε πόρναι καὶ κάπηλος, οὐκ ἐλεύσῃ καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀπολαύσεις, πάσης σου τῆς ἄλλης ἐλπίδος κατασβεσθείσης; ἥξει σοι πάντως ταχεῖα ἡ κρίσις οὕτως ἑαυτὸν ἀναιροῦντι. καί τι σπεύδεις πρὸς τὴν τιμωρίαν ὦ ἄθλιε; τί δὲ φιλονεικεῖς θᾶττον ἐπελθεῖν σοι τὴν δίκην; ἄλλά τε πολλὰ λέγοντες, ἡμέτερος εἶ, ἡμῖν συνετάξω· ἀνομίαν ἤσκησας πᾶσαν, πάντων ἡμῖν ὑπεύθυνος γέγονας, καὶ δραπετεύειν τολμᾷς; οὐκ ἀποκρίνῃ; οὐ συντάσσῃ; οὐ συνεξελεύσῃ; ὡς δὲ ἐκεῖνος πρὸς ταῖς οἰμωγαῖς καρτερῶν οὐδὲ τὴν ἀκοὴν ὑπεῖχεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λόγον, ἐπὶ πολὺ ἐπιμενόντων αὐτῷ τῶν δαιμόνων· ὡς δὲ οὐδὲν ἤνυσαν πολλάκις ταῦτα λέγοντες, διαλαβόντες αὐτὸν οἱ πονηροὶ καὶ αἰσχροὶ δαίμονες, ᾔκιζον χαλεπῶς ἄγαν, ἅπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ καταξαίνοντες, καὶ βασανίσαντες αὐτὸν χαλεπῶς, ἡμιθανῆ καταλιπόντες ᾤχοντο. ὁ δὲ οὐδὲν ἧττον ἀκίνητος ἔνθαπερ αὐτὸν κατέλιπον, ἔκειτο στένον αὖθις, ἐπειδὴ τῇ ψυχῇ συνελέξατο. τῶν δὲ οἰκείων αὐτοῦ κατ᾽ ἴχνος ἀναζητούντων αὐτὸν, καὶ εὑρόντων, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ σώματος συμφορᾶς μαθόντων, ἠξίουν αὐτὸν ἀγαγεῖν οἴκ[illegible] πολλάκις βιασαμένων ἀντέχε. καὶ πάλιν αὐτὸν τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα χείρω τῆς ἔμπροσθεν οἱ δαίμονες ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς διατίθενται. καὶ οὐδὲ οὕτως πάλιν αὐτὸν οἱ προσήκοντες πείθουσι μεταστῆναι τοῦ τόπου, κρεῖττον εἶναι τεθνάναι λέγοντα ἢ ἐν τοιαύταις τοῦ βίου κηλῖσι ζῆν. ἡ τρίτη νὺξ τῶν δαιμόνων μικροῦ πάντῃ τὸν ἄνθρωπον τῆς ζωῆς ἀπήλλαξεν ἀνηλεῶς ἐπιπεσόντων αὐτῷ ταῖς βασάνοις. ὡς δὲ οὐκ εἶδον ἐνδόντα, ᾤχοντο, ἄπνουν μὲν καταλιπόντες τὸν ἄνθρωπον. ἀπερχόμενοι γοῦν ἐκεκράγασι λέγοντες, ἐνίκησας, ἐνίκησας. καὶ οὐκέτι αὐτῷ συνήντησεν οὐδὲν δεινὸν, ἀλλ᾽ ἀφόβως τὸν τάφον ᾤκησεν ἕως ἔζη, ἀσκήσας καθαρὰν τὴν ἀρετήν· οὕτως καὶ Θεῷ τίμιος γενόμενος ἐν δυνάμεσι καὶ θαυμάτων ἐπιδείξεσιν, ὥστε πολλοῖς καὶ θαῦμα καὶ ζῆλον καλῶν ἐπιτηδευμάτων παρασχεῖν. ἐν τούτοις πλεῖστοι καὶ τῶν σφόδρα ἀπεγνωκότων ἑαυτῶν μετῆλθον τὰς καλὰς πράξεις καὶ κατορθώσεις. καὶ γέγονεν αὐτοῖς τὸ τῆς γραφῆς λεγούσης, πᾶς ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. προηγουμένως οὖν τέκνα ταπεινοφροσύνην ἀσκήσωμεν, κρηπῖδα πασῶν οὖσαν τῶν ἀρετῶν. πάνυ δὲ συμβάλλεται ἡμῖν καὶ ἡ μακροτέρα ἔρημος πρὸς τὴν ἄσκησιν.

Alia

Alia narratio Abbatis Ioannis, de eo qui lapsus, ductus est poenitentia.

CAP. XLVII.

ΓΕ'γονε γάρ τις καὶ ἕτερος μοναχὸς τὴν πόῤῥω ἔρημον κατειληφὼς, καὶ ἐν πολλοῖς ἔτεσι τὰς ἀρετὰς κατορθώσας. ἐν γήρει λοιπὸν τυγχάνων τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐπειρᾶτο. ἦν γὰρ πάνυ ἀσκητὴς τὴν ἡσυχίαν ἀσπαζόμενος, καὶ ἐν εὐχαῖς, καὶ ἐν ὕμνοις, καὶ θεωρίαις πολλαῖς διημερεύων, καὶ ὁράσεις θειοτέρας τινὰς ἐναργεῖς ἐθεώρει. τοῦτο μὲν ἐγρηγόρως, τοῦτο δὲ καθ' ὕπνους, καὶ σχεδὸν ἴχνος ἐπάλεπτο τῆς ἀσωμάτου ζωῆς, οὐ γῆν φυτεύων, οὐδὲ φροντίζων διαίτης, οὐδὲ ἐν τοῖς φυτοῖς ζητῶν, ὅ, τι παρέχοι τῷ σώματι δεομένῳ, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τῆς χλόης, οὐδὲ ἄγραν ὀρνίθων οὐδὲ ἄλλου τινὸς μετήρχετο ζώου. ἀλλὰ πεποιθήσεως γέμων εἰς Θεὸν ἐξότου ἐκ τῆς οἰκουμένης μετῆλθεν ἐκεῖ, καὶ λόγον οὐδενὸς εἶχεν ὅπως αὐτῷ τρεφόμενον διαμένοι τὸ σῶμα. ἀλλ' ἐν λήθῃ πάντων ἑκὼν ἀνεῖχεν ἑαυτὸν τελείῳ πόθῳ πρὸς Θεὸν παραμένων, καὶ περιμένων τὴν κλῆσιν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου μετάθεσιν, καὶ τῷ πλείστῳ γε, τῇ τέρψει τῶν φαινομένων, καὶ ἐλπιζομένων ἐτρέφετο, καὶ οὔτε τὸ σῶμα κατελήκατο αὐτῷ τῇ παρατάσει, οὔτε ἄθυμος ἦν ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ἐν σεμνῇ τινι καταστάσει τὴν καλὴν ἕξιν ἔσχε· πλὴν ἀλλὰ τιμῶν αὐτὸν ὁ Θεὸς διά τινος τεταγμένου χρόνου, δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ἄρτον ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐδίδου, φαίνεσθαί τε καὶ εἶναι, καὶ χρῆσθαι· καὶ εἰσιὼν ἐν τῷ σπηλαίῳ ἡνίκα ᾐσθάνετο δεομένου τοῦ σώματος, εὕρισκέ τε τὴν τροφήν· καὶ προσκυνήσας, καὶ εὐωχηθεὶς πάλιν, τῶν ὕμνων ἀπήλαυεν, ἐπιμόνως τῆς εὐχῆς, καὶ τῆς θεορίας ἐχόμενος, θάλλων ὁσημέραι, καὶ ἐπιδιδοὺς τῷ παρόντι, καὶ τῷ μέλλοντι τῆς ἐλπίδος ἐπὶ τὸ μεῖζον προβαίνων ἀεὶ, καὶ σχεδὸν ἐθάρσει περὶ τῆς ἀμείνονος αὐτοῦ λήξεως, ὡς ἔχων αὐτὴν ἐν χερσὶν ἤδη, ὃ καὶ γέγονεν αὐτῷ· μικροῦ δεῖν ἀποπεσόντος ἐκ τοῦ μετὰ ταῦτα αὐτῷ πειρασμοῦ. τί γὰρ οὐ λέγομεν αὐτοῦ τὴν παρ' ὀλίγα πτῶσιν; ὡς γὰρ εἰς τὸ φρόνημα τοῦτο προῆλθεν, ἔλαθεν ἑαυτὸν οἰόμενος πλέον εἶναί τι τῶν πολλῶν, καὶ ὡς ἤδει τι παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, μεῖζόν τι κεκτημένος· καὶ τοιοῦτος ὢν λοιπὸν ἑαυτῷ ἐπεποίθει. γίνεται οὖν οὐκ εἰς μακρὰν αὐτῷ πρῶτον τις μικρὰ ῥαθυμία, ὅσον μηδὲ εἶναι ῥαθυμίαν δοκεῖν· εἶτα φύεται μείζων ἀμέλεια, εἶτα ὅσον καὶ αἴσθησιν εἶναι. καὶ γὰρ καὶ ἐκ τῶν ὕπνων ὀκνηρότερον διανίστατο πρὸς τοὺς ὕμνους, καὶ τὸ τῶν εὐχῶν ἤδη ἀργότερον, καὶ ὁ ὕμνος οὐχ οὕτως ἐκτεταμένος· καὶ ἡ ψυχὴ βουλομένη, φησὶν, ἀναπαύεσθαι, καὶ ὁ νοῦς ἔπεσε κάτω, καὶ οἱ λογισμοὶ ῥεμβασμούς τινας ἔπασχον· καί που τίς ἐν τοῖς κρυφίοις καὶ ἀμέλεια ἐμελετᾶτο, πλὴν ἀλλ' ὁ ἐθισμὸς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἀπῆγέν πως ἐπὶ τὸν ἀσκητὴν, ὥσπερ ῥύμη τίς ἐκ τῆς ὁρμῆς ἐκείνης· καὶ διέσωζε τέως. καί ποτε εἰσῆλθὼν μετὰ τὰς συνήθεις εὐχὰς πρὸς ἑσπέραν εὗρεν τὸν ἄρτον ἐπὶ τῆς τραπέζης θεόθεν αὐτῷ χορηγούμενον, καὶ ἀνεκτήσατο· ἐν νῷ δὲ τὰς μειώσεις ἐκείνας οὐκ ἀπεβάλετο· οὐδὲ ἐλογίσατο ὅτι τὰ παροράματα τὴν σπουδὴν βλάπτει, οὐδὲ ἐπὶ τὴν ἴασιν

FVit enim alius quoque monachus, qui ulteriorem occuparat solitudinem, & multis annis se recte, & ex virtute gesserat. Qui quum esset deinceps senio confectus, tentabatur a daemonum insidiis. Silentium enim valde amplectebatur exercitator; & in orationibus, & hymnis, & multis contemplationibus diem transigebat; & visiones quasdam divinas clare videbat, partim quidem vigilans, partim vero etiam in somnis; & somni propemodum expers tenebatur a vita incorporea: non terram plantans, neque victus ullam curam gerens; neque in plantis quaerens, quod egenti praeberet corpori. Sed neque avium aucupium, neque ullum animal persequebatur; sed fiducia plenus, ex quo ex regione habitabili migrarat, nullam habebat rationem, ut ei permaneret corpus nutritum, sed omnium oblitus, se perfecto sustinebat in Deum desiderio; exspectans vocationem, & ex hoc mundo migrationem: & ut plurimum quidem alebatur delectatione eorum, quae non cernuntur, & sperantur, & neque diuturnitate ei corpus macerabatur; neque moerebat, tristisque erat anima; sed in quodam honesto, ac venerando statu bonum habebat habitum. Verumenimvero Deus eum honorans, post praefinitum temporis intervallum, dabat ei super mensam panem duorum, vel trium dierum, ut, & videretur, & esset, & eo uteretur: & ingrediens in speluncam, quando sentiebat corpus indigere, inveniebat nutrimentum; & quum adorasset, & cibum sumsisset, hymnis rursus fruebatur, perseverans in precibus, & contemplatione, in dies germinans, & se tradens praesenti virtuti, & futurae spei, semper magis magisque progrediens: & fere iam de meliori sua sorte confidebat, tamquam iam eam haberet in manibus: quod etiam fuit ei causa lapsus, quum propemodum exciderit per eam, quae ipsum postea invasit tentationem. Quid enim non dicimus eius eum, qui prope fuit casum? Postquam enim ad hanc processit cogitationem, paullatim imprudens eo devenit, ut existimaret se esse pluris, quam alios, & iam maius quid possidere, quam alii homines; & quum talis esset, iam deinceps in seipso habuit fiduciam. Ei ergo gignitur haud ita diu post primum parva quaedam animi remissio, ut ne videretur quidem esse remissio: Deinde oritur maior negligentia, quae deinde eousque progressa est, ut sentiretur. Nam, & ex somno tardius surgebat ad hymnos: & erant preces paullo otiosiores, nec hymnus adeo prolixus: & dicit ei anima se velle requiescere; & mens ei adnuit: & fluctuabant, & vagabantur ei cogitationes: & iam occulte aliquid absurdi meditabatur: sed prior adsuefactio adhuc exercitatorem quodammodo abducebat, veluti quidam motus ex priori illa incitatione; & eum interim conservabat. Et aliquando post solitas preces ingressus vespere, invenit panem super mensam, qui ei suppeditabatur divinitus; & se refecit: quo tempore nec illas exsecrabiles abiecit cogitationes, neque reputavit animam laedi a contemtione: neque con-

Cass. lib. 1. inst.

versus est ad quaerendam mali curationem; sed
parum duxit parum abesse, quominus excide-
ret ab iis, quae decet facere. Amor itaque
cupiditatis eum raptum cogitatione in regionem
abduxit habitabilem. Quum se tamen interim
cohibuisset in diem sequentem, ad consuetam
conversus exercitationem, quum orasset, & hy-
mnos dixisset, ingressus speluncam, invenit qui-
dem panem sibi adpositum, sed non tam dili-
genter confectum, nec tam purum, sed sordi-
dum, & inquinatum. Qui etsi esset id admira-
tus, & tristitia adfectus, sumsit tamen, & se re-
fecit. Successit tertia nox, & triplex malum
addidit. Etenim mens eius cito irrupit in co-
gitationes. Ita autem erat ei adfecta memoria,
ut videretur una cum eo adesse femina, & simul
accumbere; & eam rem habebat in oculis, &
eam veluti facere perseverabat. Egressus tamen
est tertio quoque die ad opus, & preces, & hy-
mnos: sed non habens amplius mundas cogita-
tiones, sed frequenter conversus in altum tol-
lebat oculos, eos huc, & illuc torquens; eius
enim pulcrum opus interrumpebant memoriae
cogitationum. Vespere ergo reversus pane indi-
gens, illum quidem invenit in mensa, veluti cor-
rosum a muribus, aut canibus, & foris siccas
quasdam reliquias. Tunc ingemiscit quidem, &
lacrimatur; sed non quantum satis esset ad coer-
cendam nequitiam. Nutritusque, non quantum
volebat, se parabat ad quietem. Eum autem a-
cervatim invaserunt cogitationes, eum undique
circumdantes; & eius mentem oppugnant, & ca-
ptivum statim in mundum abducunt. Surgens
autem ivit versus regionem, quae habitatur, in-
grediens noctu per solitudinem. Quum autem
dies eum adprehendisset, & quae habitatur regio
adhuc procul abesset, & eum aestus adfligeret,
defatigatus est. Vndequaque autem in orbem
considerans circumspicit, an alicubi adpareret
monasterium, in quod ingressus requiesceret:
quod etiam accidit; eum excipientibus quibus-
dam piis, & fidelibus fratribus, qui quum eum
tamquam dilectum adspexissent, vultum eius, &
pedes laverunt, & quum orassent, mensam ad-
posuerunt; & rogarunt, ut, quae erant adposi-
ta sumeret cum caritate. Postquam autem se
refecit, postularunt fratres, ut verbum salutis
ab eo acciperent, & quanam ratione possent ser-
vari a laqueis diaboli, & quemadmodum supe-
rarent turpes cogitationes. Is autem ipsos tam-
quam pater filios admonens, hortabatur, ut es-
sent fortes, & constantes in laboribus, ut qui
essent paullo post in summa quiete collocandi.
Multa quoque alia cum eis differens de exer-
citatione, eos valde iuvit. Quum autem cessas-
set ab admonitione, & se parum recollegisset,
considerabat quemadmodum alios admonens, se
non movebat, nec corrigebat, & se esse victum
intelligens, cursu rursus rediit in solitudinem,
Psal. 93. seipsum deflens, & dicens: Nisi quia Dominus
mihi opem tulisset, propemodum in inferno ha-
bitasset anima mea. Propemodum in omne ma-
lum sum reductus. Propemodum me in terra
confecerunt. Et in eo factum est, quod dictum
Proverb. 18. est: Frater, qui a fratre adiuvatur, est tamquam
urbs munita, & excelsa, & tamquam murus, qui
non potest corruere. Quamquam abhinc toto
vitae tempore luxit perpetuo, privatus mensa,
quae

σιν ἐτρέπετο τοῦ κακοῦ. ἀλλὰ μικρὸν ᾠήθη τὸ παρ' ὀλίγον, τῶν δεόντων ἀποπεσεῖν. τοιγαροῦν ἔρως ἐπιθυμίας ἁρπάσας εἰς τὸν κόσμον ἀπήγαγεν τοῖς λογισμοῖς· ὅμως ἐπισχὼν ἑαυτὸν τέως τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἐπὶ τὴν συνήθη τρεπόμενος ἄσκησιν, καὶ εὐξάμενος, καὶ ὑμνήσας εἰσελθὼν ἐν τῷ σπηλαίῳ, τὸν μὲν ἄρτον εὗρεν αὐτῷ παρακείμενον· οὐχ οὕτω δὲ ἐπιμελῆ, καὶ καθαρὸν, ἀλλὰ ῥερυπωμένον πως ἤδη· καὶ θαυμάσας, καὶ κατηφής πως γενόμενος, ὅμως μετέσχε, καὶ ἀνεκτήσατο. τρίτη νὺξ γέγονε, καὶ τριπλάσιον τὸ κακὸν προσετίθετο. καὶ γὰρ θᾶττον ὁ νοῦς αὐτῷ τοῖς λογισμοῖς ἐγκατέσκηψεν. ἡ μνήμη δὲ αὐτῷ ὡς ἂν παρούσης γυναικὸς καὶ συνανακειμένης συνδιετίθετο. καὶ τὸ πρᾶγμα ἐν ὀφθαλμοῖς εἶχεν, καὶ ὡς πράττων αὐτὸ διετέλει. ἐξῆλθε δὲ ὅμως καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ τὴν εὐχὴν καὶ τοὺς ὕμνους, οὐκέτι καθαρὰς ἔχων τὰς ἐνθυμήσεις· ἀλλὰ πυκνὰ μεταστρεφόμενος μετεωρίζετο τοὺς ὀφθαλμοὺς ὧδε κἀκεῖ ἀκοντίζων. διέτεμνον γὰρ αὐτοῦ τὸ καλὸν ἔργον αἱ μνῆμαι τῶν ἐνθυμημάτων. ἑσπέρας οὖν ἐπανῆλθεν ἄρτου δεόμενος, τὸν δὲ εὗρε μὲν ἐν τῇ τραπέζῃ οἷς ὑπὸ μυιῶν ἢ κυνῶν βεβρωμένον, καὶ λείψανόν τι τῶν ξηρῶν ἔξωθεν. τότε στένει μὲν καὶ δακρύει, ἀλλ' οὐχ ὅσον ἱκανὸν, οὐδὲ ὅσον ἐπιστεῖλαι τὴν ἀτοπίαν, καὶ τραφεὶς οὐχ ὅσον ἤθελεν, ἕτοιμος ἦν ἀναπαύσασθαι. ἐπῆλθον δὲ αὐτῷ οἱ λογισμοὶ ἀθρόως πάντοθεν αὐτὸν περιέχοντες, καὶ πολεμοῦσιν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, καὶ εὐθὺς αἰχμάλωτον αἴρουσιν εἰς τὸν κόσμον. ἀναστὰς δὲ ᾤχετο ἐπὶ τὴν οἰκουμένην διὰ τῆς ἐρήμου νυκτοπορῶν. καταλαβούσης δὲ αὐτὸν τῆς ἡμέρας, καὶ τῆς οἰκουμένης ἔτι μακρὰν ἀπεχούσης, καὶ τοῦ καύματος αὐτὸν θλιβόντος ἐκοπίασε· κατενόει δὲ πάντοθεν ἑαυτοῦ κύκλῳ περισκοπῶν εἴπου μοναστήριον ἀναφανείη, καὶ εἰσελθὼν ἀναπαύσεται· ὅπερ καὶ γέγονεν· ὑποδεξαμένων αὐτόν τινων εὐλαβῶν καὶ πιστῶν ἀδελφῶν· οἳ ὡς πατέρα γνήσιον θεασάμενοι ἔνιψαν τὴν ὄψιν αὐτοῦ, καὶ τοὺς πόδας, καὶ εὐξάμενοι τράπεζαν παραθέντες, τῶν εὑρεθέντων ἠξίουν μετὰ ἀγάπης μεταλαβεῖν. ὡς δὲ ἀνεκτήσατο, ᾔτουν σωτηρίας λόγον παρ' αὐτοῦ οἱ ἀδελφοὶ λέγεσθαι, καὶ οἵαις μεθοδίαις δύναιτο σωθῆναι ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, καὶ πῶς τῶν αἰσχρῶν λογισμῶν περιγένωνται. ὁ δὲ αὐτοῖς ὡς πατὴρ τέκνα νουθετῶν παρῄνει προσκαρτερεῖν ἐν τοῖς πόνοις ὀλίγον ὕστερον εἰς ἀνάπαυσιν πολλὴν μεθισταμένοις· καὶ πολλὰ ἕτερα περὶ ἀσκήσεως αὐτοῖς διαλεγόμενος λίαν ὠφέλησε. παυσάμενος δὲ τῆς νουθεσίας, καὶ μικρὸν ἐν ἑαυτῷ γινόμενος, διελογίζετο πῶς ἄλλους νουθετῶν αὐτὸς ἀνουθέτητος ἔμεινεν. καὶ συνιδὼν ἑαυτοῦ τὴν ἧτταν, δρομαῖος πάλιν ἐπὶ τὴν ἔρημον ἐχώρει, ἀποδυρόμενος ἑαυτὸν, καὶ λέγων, εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι, παρὰ βραχὺ παρῴκησε τῷ ᾅδῃ ἡ ψυχή μου· καὶ, παρ' ὀλίγον ἐγενόμην ἐν παντὶ κακῷ· παρὰ μικρὸν συνετέλεσάν με ἐν τῇ γῇ· καὶ γέγονεν ἐπ' αὐτῷ τὸ εἰρημένον, ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ἰσχυρὰ, καὶ ὡς τεῖχος ἄπτωτον. καὶ τότε ἐκεῖθε λοιπὸν πενθῶν διετέλει πάντα τὸν βίον,
τὴν

τὴν θεόθεν τράπεζαν ζημιωθεὶς, καὶ μετὰ καμάτου τὸν ἄρτον αὐτοῦ ποριζόμενος. καθείρξας γὰρ ἑαυτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσας, οὐ πρότερον ἀνέστη χαμόθεν, οὐδὲ ἐπαύσατο ἀποδυρόμενος, ἕως φωνῆς ἀκοῦσαι ἀγγέλου λέγοντος πρὸς αὐτὸν κατ' ὄναρ ἐδέξατο ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιάν σου, καὶ ἐλέησέ σου, καὶ τοῦ λοιποῦ, ὅρα μὴ ἀπατηθῇς. ἐλεύσονται δὲ οἱ ἀδελφοὶ πρός σε, παρακαλοῦντές σε, οὓς σὺ ἐνουθέτησας, καὶ κομιοῦσί σοι εὐλογίας, ἃς ὑποδεξάμενος μεταλήψῃ σὺν αὐτοῖς, καὶ τῷ Θεῷ διαπαντὸς εὐχαριστήσεις· ταῦτα οὖν ὦ τέκνα ὑμῖν ὑφηγησάμην, ἵνα τὴν ταπεινοφροσύνην πρώτην ἀσκήσητε, κἂν ἐν μεγάλοις δόξῃ τε εἶναι αὕτη γάρ ἐστιν ἡ πρώτη τοῦ Σωτῆρος ἐντολὴ, λέγοντος, μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· καὶ ἵνα μὴ ἀπατηθῆτε ὑπὸ τῶν δαιμόνων, τὰς φαντασίας ὑμῖν ἐγειρόντων· ἀλλ' ἐάν τις ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς ἀδελφὸς, ἢ φίλος, ἢ γυνὴ, ἢ πατὴρ, ἢ μήτηρ, ἢ ἀδελφὸς, ἢ διδάσκαλος, ἢ παῖς, ἢ οἰκέτης, πρῶτον εἰς προσευχὴν τὰς χεῖρας ἐκτείνατε, καὶ ἐὰν φάντασμα, φεύξεται ἀφ' ὑμῶν· κἂν ἀπατῶσιν ὑμᾶς οἱ δαίμονες ἢ ἄνθρωποι κολακεύοντες ὑμᾶς καὶ ἐπαινοῦντες μὴ πείθεσθε αὐτοῖς μηδὲ ἐπαίρεσθε τῇ διανοίᾳ. κἀμὲ γὰρ οὕτως πολλάκις ἠπάτησαν οἱ δαίμονες ἐν νυκτὶ, καὶ οὔτε εὔξασθαί με, οὔτε ἀναπαύσασθαι συνεχωροῦν, φαντασίας μοι τινὰς παρέχοντες ὅλην τὴν νύκτα. καὶ πρωῒ ἐμπαίζοντες προσέπεσάν μοι λέγοντες· συγχώρησον ἡμῖν ἀββᾶ ὅτι κόπους σοι παρέσχομεν ὅλην τὴν νύκτα. ἐγὼ δὲ εἶπον πρὸς αὐτούς. ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. οὐ γὰρ μὴ ἐκπειράσητε δοῦλον Κυρίου. ὥστε οὖν καὶ ὑμεῖς τὴν ἡσυχίαν μεταδιώξατε πρὸς τὴν θεωρίαν ἀεὶ γυμναζόμενοι, ἵνα καθαρὸν νοῦν κτήσησθε τῷ Θεῷ προσευχόμενοι. καλῶς μὲν γὰρ κἀκεῖνος ὁ ἀσκητὴς ὁ συνεχῶς ἐν τῷ κόσμῳ γυμναζόμενος, καὶ περὶ τὰς καλὰς πράξεις ἐπασχολούμενος, ὁ τὴν φιλαδελφίαν ἐπιδεικνύμενος, καὶ τὴν φιλοξενίαν, καὶ ἀγάπην, καὶ ἐλεημοσύνας διαπραττόμενος, καὶ εὐεργετῶν τοὺς παρόντας, καὶ τοῖς κάμνουσι βοηθῶν, καὶ ἀσκανδάλιστος διαμένων. καλὸς μὲν οὗτος καὶ πάνυ καλός· πρακτικὸς γὰρ ὢν καὶ ἐργάτης ἐστὶ τῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ περὶ τὰ γήϊνα ἀσχολεῖται. κρείττων γε μὴν τούτου, καὶ μείζων ὁ θεωρητικὸς ἐκεῖνος ὁ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν ἐπὶ τὴν νόησιν ἀναδραμὼν, παρεὶς ἑτέροις ταῦτα φροντίζειν, αὐτὸς δὲ καὶ ἑαυτὸν ἀπαρνησάμενος, καὶ ἑαυτοῦ λήθην ἔχων πολυπραγμονεῖ τὰ οὐράνια, εὔλυτος πάντων τῷ Θεῷ παριστάμενος, ὑπ' οὐδεμιᾶς φροντίδος ἑτέρας ὄπισθεν κατασπώμενος. ὁ τοιοῦτος γὰρ, Θεῷ συνάγει, Θεῷ συμπολιτεύεται, ἀπαύστοις ὕμνοις ἀεὶ ὑμνῶν τὸν Θεόν. * * * * * * *

quae ei dabatur divinitus, & panem suum quaerens cum labore. Nam quum se in spelunca inclusisset, & sibi saccum, & cinerem substravisset, non prius e terra surrexit, nec cessavit flere, quam vocem Angeli audiisset, ei dicentem in somnis: Accepit Dominus tuam poenitentiam, & tui est misertus; deinceps autem vide ne decipiaris. Ad te autem venient fratres, quos admonuisti, & adferent ad te eulogias, quas quum acceperis, vesceris cum ipsis, & perpetuo Deo ages gratias. Haec ergo vobis narravi, o filii, ut humilitatem exerceatis, seu in parvis, seu in magnis esse videamini. Hoc est enim primum *Matth. 6.*
praeceptum Servatoris, qui dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum: & ne decipiamini a daemonibus, qui vobis visa, & phantasias excitant. Sed si quis ad vos venerit, aut frater, aut amicus, aut uxor, aut pater, aut mater, aut magister, aut filius, aut servus, primum extendite manus ad orationem: & si sit phantasma, fugiet a vobis. Et, si vos decipiant daemones, aut homines vobis adsentantes, & laudantes, ne eis pareatis, nec mente efferamini. Nam me quoque saepe nocte sic deceperunt daemones, & neque me sinebant orare, nec quiescere, quasdam mihi phantasias praebentes tota nocte: & mane illudentes humi procumbebant, dicentes: Condona nobis Abba, quod tibi labores praebuimus tota nocte. Ego autem dicebam illis: Discedite a me omnes, *Psal. 6.*
qui operamini iniquitatem: ne tentetis servum Domini. Quare vos quoque, o filii, quietem persequamini, vos semper exercentes ad contemplationem; ut puram possideatis mentem, Deum rogantes. Nam ille quoque est bonus exercitator, qui adsidue in mundum exercetur, & in honestis occupatur actionibus, qui humanitatem ostendit, & clementiam, hospitalitatemque, & caritatem, & facit eleemosynas, & benefacit advenientibus, & opem fert laborantibus, & permanet citra ullam offensionem. Est quidem hic quoque valde bonus. Versatur enim in actione, & praecepta exsequitur; sed in rebus terrenis occupatur. His quidem certe praestantior est, & maior, qui versatur in contemplatione, qui a rebus agendis se transfert ad intelligentiam, eas res aliis relinquens providendas. Ipse autem, & seipso abnegato, & sui oblitus, scrutatur coelestia, Deo omnium solutus, & expeditus adsistens, a nulla autem alia cura retro avulsus. Qui est enim huiusmodi, una cum Deo degit; una cum Deo versatur, adsiduis hymnis Deum semper celebrans. Novi enim ego hominem in solitudine, qui decem annos cibi terreni nihil gustavit; sed & angelus tertio quoque die caelestem cibum ad eum adferebat, & ei in os iniiciebat, isque erat ei instar cibi, & potus. Scio quoque ad hunc hominem in phantasia venisse daemones, ostendentes angelicos exercitus, & currus ignis, & multos satellites tamquam alicuius regis venientis, & ei dicentes: In omnibus te recte, & ex virtute gessisti, o homo. De cetero me adora; & tamquam Eliam te adsumam. Dicebat autem apud se monachus: Adoro quotidie regem meum, & Servatorem: & si hic esset ille, non hoc a me peteret. Postquam autem ei dixit, quod habebat in animo; Dominum meum, & regem habeo, Deum, quem semper adoro; tu autem non es rex meus, ille protinus evanuit. Haec autem tamquam de alio disserens, instituta vitae suae, & res gestas volebat celare. Qui autem una cum eo erant patres, eum dicebant haec vidisse. Haec & alia multa nobis narrans

beatus Ioannes, & tres dies ad nonam usque differens, nostras curavit animas. Quum autem dedisset nobis benedictiones, iussit ire in pace, nobis quoque dicta quadam prophetia. Hodie, aiebat, nuntiata est Alexandriae victoria maxime pii Theodosii, propter de medio sublatum tyrannum Eugenium: & oportet imperatorem mori morte propria: quod quidem re vera ita fieri contigit. Licebat autem cernere multitudinem eorum, qui cum ipso erant monachorum, in ecclesia, veluti quosdam iustorum choros, lucidis vestibus indutos, & hymnis adsiduis Deum glorificantes. Postquam autem multos quoque alios patres vidimus, venerunt fratres nobis adnuntiantes, consummatum esse beatum Ioannem modo quodam admirabili. Nam quum iussisset ut tres dies neminem sinerent ad se venire, genibus flexis ad orationem, consummatus est, ad Deum veniens. Cui gloria in saecula, Amen.

ταῦτα καὶ ἄλλα πάμπολλα ἡμῖν διηγούμενος ὁ μακάριος Ἰωάννης ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἕως ἐννάτης ὥρας διαλεγόμενος, τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐθεράπευε, δοὺς δὲ ἡμῖν εὐλογίας ἐν εἰρήνῃ πορευθῆναι προσέταξεν· εἰπὼν ἡμῖν καὶ προφητέιαν τινά· ὅτι σήμερον τὰ ἐπινίκια τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Θεοδοσίου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰσεληλύθασιν, κατὰ τῆς τοῦ τυράννου Εὐγενίου ἀναιρήσεως· καὶ ὅτι δεῖ τὸν βασιλέα οἰκείῳ θανάτῳ τελευτῆσαι· ἅπερ συνέβη κατὰ ἀλήθειαν οὕτως γενέσθαι. * * * * * * * * * ὡς δὲ πολλοὺς, καὶ ἄλλους πατέρας ἐθεασάμεθα· ἥκασιν ἀδελφοὶ ἀπαγγέλλοντες ἡμῖν τετελειῶσθαι τὸν μακάριον Ἰωάννην θαυμαστόν τινα τρόπον, ἐντειλάμενος γὰρ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μηδένα συγχωρεῖν πρὸς αὐτὸν ἀνιέναι, κλίνας τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν ἐτελειώθη, ἀπελθὼν πρὸς Θεόν. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Supplementum ex Tomo III. Monum. Eccles. Io. Bapt. Cotelerii.

Narratio Abbatis Ioannis, de eo, qui post lapsum ductus est poenitentia.

NOvi enim ego hominem in solitudine, qui decem annos cibi terreni nihil gustavit; sed ei Angelus tertio quoque die caelestem cibum adferebat, & in os eius iniiciebat; isque erat ei instar cibi, & potus. Scio quoque de illo homine, quod venerint ad eum in phantasia daemones, ostenderintque Angelicos exercitus, & currus ignis cum satellitio multo, tamquam alicuius regis advenientis, ac ei dicentis: Omnia, quae praeclara sunt, peregisti, o homo, de cetero me adora, & tamquam Eliam te adsumam. Dicebat autem monachus intra se: Quotidie adoro regem meum Servatorem, & si hic esset ille, non istud a me peteret. Vbi vero solum apud se dixit, quae habebat in animo, nempe: Ego habeo meum regem Deum, quem semper adoro, tu autem non es rex meus, ille protinus evanuit. Haec porro tamquam de alio disserens, praeclare a se gesta celare volebat; qui autem una cum eo erant patres ipsum aiebant haec vidisse.

a *Al.* δορυφορίαν πολλήν
b *Al.* λέγοντος
c *Al.* ὡς
d *Al. inser.* ἐκεῖνος

Διήγησις τοῦ Ἀββᾶ Ἰωάννου, περὶ ἐκπεσόντος καὶ μετανοήσαντος.

ΟἾδα γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπον ἐν τῇ ἐρήμῳ, μηδὲν γήϊνον βρῶμα ἐπὶ δέκα ἔτη γευσάμενον· ἀλλ᾽ ἄγγελος αὐτῷ κατὰ τρεῖς ἡμέρας οὐράνιον βρῶμα ἐκόμιζεν, καὶ ἔβαλλεν αὐτοῦ εἰς τὸ στόμα, καὶ τοῦτο αὐτῷ ἀντὶ τροφῆς, καὶ πότου ἐγίνετο. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτὸν ἐν φαντασίαις οἱ δαίμονες, ἀγγελικὰς στρατιὰς ἐπιδεικνῦντες, καὶ ἅρματα πυρὸς, καὶ δορυφορία πολλὴ [a], οἷά τε βασιλέως τινὸς ἐπιδημοῦντος, καὶ λέγοντες [b] αὐτῷ· κατόρθωσας πάντα ἄνθρωπε, λοιπὸν προσκύνησόν με, καὶ ὡς Ἠλίαν σε ἀναλήψομαι. ἔλεγε δὲ ὁ μοναχὸς ἐν τῇ αὐτοῦ διανοίᾳ· καθημέραν προσκυνῶ τῷ ἐμῷ βασιλεῖ τῷ σωτῆρι, καὶ εἰ ἦν οὗτος ἐκεῖνος, οὐκ ἂν παρ᾽ ἐμοῦ τοῦτο ᾔτει. ὡς δὲ μόνον εἶπεν ἐν ἑαυτῷ τὰ τῆς διανοίας, ὅτι ἔχω ἐγὼ τὸν ἐμὸν βασιλέα τὸν [c] Θεὸν, ὃν ἀεὶ προσκυνῶ, σὺ δὲ οὐκ εἶ ἐμὸς βασιλεὺς, εὐθὺς [d] ἄφαντος γέγονεν. ταῦτα δὲ ὡς περὶ ἄλλου διαλεγόμενος, τὰς ἑαυτοῦ πολιτείας κρύπτειν ἠβούλετο· οἱ δὲ συνόντες αὐτῷ πατέρες, αὐτὸν ἔλεγον ταῦτα ἑωρακέναι.

Ceterum licebat cernere multitudinem eorum, qui cum ipso erant monachorum, in ecclesia, veluti quosdam choros iustorum, lucidis vestibus indutos, ac hymnis adsiduis Deum glorificantes.

Ἦν δὲ ἰδεῖν τὸ πλῆθος τῶν συνόντων αὐτῷ μοναχῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱονεὶ χορούς τινας δικαίων λαμπροφοροῦντας, καὶ ἀπαύστοις ὕμνοις τὸν Θεὸν δοξάζοντας.

De Poemenia.

CAP. XLVIII.

IS quoque cum Christi ancilla Poemenia, quae ad eum videndum accesserat, non est quidem colloquutus: significavit autem ei quoque quaedam arcana. Ei autem praecepit, dicens: Descendens a Thebaide, ne deflectas Alexandriam, quandoquidem futurum est, ut cadas in tentationes. Ea autem magni Ioannis praedictionem,

ΟὟτος καὶ τῇ δούλῃ τοῦ Χριστοῦ Ποιμενίῃ 1 παραβαλούσῃ αὐτῷ ἱστορίας χάριν, οὐ συντετύχηκε μὲν αὐτῇ κατὰ πρόσωπον, ἐδήλωσεν δὲ αὐτῇ τινα καὶ τῶν ἀπορρήτων, παρήγγειλεν δὲ αὐτῇ κατερχομένῃ ἀπὸ Θηβαΐδος μὴ ἐκνεῦσαι ἐπὶ Ἀλεξάνδρειαν, ἐπεὶ πειρασμοῖς ἔχει περιπεσεῖν. ἡ δὲ, ἡ παραλογισαμένη τοῦ μεγάλου τὴν πρόρρησιν

1 καὶ τῇ δούλῃ τοῦ Χριστοῦ Ποιμένι) In Gentiani Herveti codice videtur fuisse, Ποιμανίᾳ, pro Ποιμένι.

σιν, ἢ ἐπιλαθομένη, ἐξένδισεν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἱςορίας χάριν, τάχα θέλυσα ἰδεῖν τὴν πόλιν. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν πλησίον Νικιῦς τῆς πόλεως 1 παρέλαβεν αὐτῆς τὰ πλοῖα ἀναπαύσεως χάριν. ἐξελθόντες ὖν οἱ παῖδες ἐξ ἀταξίας τινὸς συνέβαλον μάχlω μετὰ τῶν ἐπιχωρίων ἀνδρῶν ἀπονενοημένων· οἵ τινες ἑνὸς μὲν εὐνύχυ δάκτυλον ἀπέκοψαν, ἄλλον δὲ ἐφόνδσαν· Διονύσιον δὲ τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον, καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἔβαψαν ὅμως ἀγνοήσαντες· κἀκείνlω αὐτὴν ἔπλυναν λοιδορίαις, καὶ ἐφόβησαν ἀπειλαῖς, τὺς λοιπὺς παῖδας πάντας τραυματίσαντες.

nem, vel nihil ducens, vel eius oblita, deflexit Alexandriam, ut videret civitatem. In itinere autem prope urbem Niciae, ad eam acceſſerunt naves eius quieſcendi gratia. Egreſſi autem famuli, ex quadam inſolentia cum illius loci habitatoribus, amentibus, & profligatis hominibus, manus conſeruerunt. Qui quidem unius quidem eunuchi digitum ſecuerunt; alium autem occiderunt: Dionyſium autem ſanctiſſimum Epiſcopum, in fluvium, ignorantes proiecerunt; & illam ipſam conviciis, & maledictis; & reliquos omnes ſervos ſauciarunt.

Περὶ Ἀββᾶ Ἀμμῶνα.

ΚΕΦ. μθʹ.

Ἐθεασάμεθα ἐν Θηβαΐδι καὶ ἕτερον ἄνδρα ὀνόματι Ἀμμονᾶν, πατέρα μοναχῶν ὡσεὶ τρεῖς χιλιάδας· ὓς καὶ Ταβεννησιώτας ὠνόμαζον, μεγάλlω ἔχοντας πολιτείαν, καὶ μελωτὰς φορῦντας, καὶ κεκαλυμμένῳ προσώπῳ ἐσθίοντας, κάτω νεύοντας, μήτις τὸν πλησίον θεάσηται ἐσθίοντα, καὶ σιωπὴν ἀσκῦντας πολλὴν, ὡς δοκεῖν ἐν ἐρημίαις εἶναι, ἑκάςυ τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν κρύφα ἐκτελῦντος. μόνον δὲ σχήματι καθημένυς ἐπὶ τὴν τράπεζαν, καὶ δοκεῖν ἐσθίειν πειρωμένυς δὲ λανθάνειν ἀλλήλυς. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἅπαξ ἢ δεύτερον τῷ ςόματι τὴν χεῖρα προσήγαγον, ἄρτου ἢ ἐλαίων, ἢ τινος τῶν παρακειμένων ἁψάμενοι, καὶ ἑκάςου προσφαγίου ἅπαξ γευόμενοι, ἠρκῦντο τῇ τροφῇ ταύτῃ. ἄλλοι δὲ τὸν ἄρτον ἠρέμα μασσώμενοι ἀπροσποιήτως τε τῶν ἄλλων ἔχοντες, οὕτως ἐνεκαρτέρυν. ἄλλοι δὲ τῦ ζωμῦ μόνυ τρίτον ἐγεύοντο, ἐνεκρατεύοντο δὲ τῶν ἄλλων. ἅπερ πάντα κατὰ λόγον θαυμάσας ὐ παρῆκα τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν.

Vita Abbatis Ammona, & eorum, qui cum ipſo erant.

CAP. XLIX.

Vidimus autem alium quoque virum in Thebaide, nomine Ammonam, patrem ter mille monachorum, quos etiam nominabat Tabenneſiotas; qui habebant magnum vitae agendae inſtitutum: ut qui, & ovillas pelles ferrent; & vultu tecto comederent; & ſe deorſum inclinantes, ne quis proximum comedentem adſpiceret; & tantum exercerent ſilentium, ut viderentur eſſe in ſolitudine, unoquoque occulte peragente ſuum vitae inſtitutum: ſolum autem ſpecie quadam in menſa ſederent, conantes ſe invicem latere. Aliqui enim ex his ſemel, vel bis manum ori admovebant, tangentes panem, vel oleum, vel aliquid ex iis, quae erant adpoſita: & quum de unoquoque obſonio ſemel guſtaſſent, contenti erant hoc alimento. Alii autem panem ſenſim mandentes, alia autem accipientes citra ſimulationem, ſic perſeverabant. Alii autem iuſculum ter tantum deguſtabant: a reliquis autem abſtinebant; quae quum, ut erat conſentaneum, eſſem admiratus, non praetermiſi eam, quae ex eis capitur, utilitatem. Caſſiod. l. 8. cap. 1. Niceph. lib. 6. c. 14. Caſſiod. l. 4. Inſt.

Περὶ τῦ Ἀββᾶ Βῆ.

ΚΕΦ. νʹ.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον πρεσβύτlω πρᾳότητι πάντας ἀνθρώπους ὑπερβαλλόμενον, ἀββᾶ Βῆ ὀνόματι. ὃν διεβεβαιῦντο οἱ περὶ αὐτὸν ἀδελφοὶ, μηδέ ποτε ὀμόσαι, μηδὲ ψεύσασθαι, μηδὲ ὀργισθῆναι κατά τινος, μηδὲ ἐπιπλῆξαι λόγῳ τινὶ πώποτε. ἦν γὰρ ὁ βίος αὐτοῦ λίαν ἡσύχιος, καὶ ὁ τρόπος ἐπιεικὴς, ἀγγελικὴν κατάςασιν ἔχοντος, ἦν δὲ ταπεινόφρων ἄγαν, καὶ ἑαυτὸν εὐτελίζων. πολλὰ γὰρ αὐτὸν ἡμῶν παρακαλύντων εἰπεῖν πρὸς ἡμᾶς προτρεπτικόν τινα λόγον, μόλις ἠνέσχετο περὶ πρᾳότητος ἡμῖν μόνον ὀλίγα διαλεχθῆναι. ὗτος Ἱπποποτάμυ ποτὲ λυμηναμένυ τὴν γείτονα χώραν, ἐπιςὰς τῷ τόπῳ ὑπὸ τῶν γεωργῶν παρακληθεὶς, καὶ ἰδὼν τὸ θηρίον ἐξαίσιον μέγεθος ἔχον, πρᾳείᾳ φωνῇ ἐνετέλλετο αὐτῷ λέγων· παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι τῦ Χριςῦ μηκέτι

De Abbate Be.

CAP. L.

Vidimus autem alium quoque ſenem, qui lenitate ſuperabat omnes homines, nomine Abbatem Be, de quo adfirmabant fratres, qui apud ipſum verſabantur, eum numquam iuraſſe, numquam de aliquo mentitum eſſe; neque aliquem verbo increpaſſe, neque iratum fuiſſe; erat enim eius vita valde quieta, & mores manſueti, ut qui ſtatum haberet angelicum. Erat autem valde quoque humilis, & ſeipſum vilipendens. Quum nos autem multum rogaremus, ut adhortatorium nobis ſermonem diceret, vix in animum induxit, ut nobis pauca diſſereret de manſuetudine. Is quum Hippopotamus aliquando vaſtaret vicinam regionem, ſtans prope efſluvium, rogatus ab agricolis, viſa bellua ingentis magnitudinis, ei praecepit, dicens: Denuntio tibi in nomine Ieſu Chriſti, ne amplius vaſtes hanc Niceph. lib. 11. c. 34.

1 πλησίον Νικιῦς τῆς πόλεως) Vrbs AEgypti Νικίυ. Proſopitidis praefecturae metropolis Ptolemaeus Geograph. lib. IV. ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς τῷ μεγάλῳ ποταμῷ, Προσωπίτις νομὸς, καὶ μητρόπολις Νικίυ. Stephanus vicum facit. Νικίυ, κώμη Αἰγύπτυ. Ἀριςαγόρας Αἰγυπτιακῶν δευτέρῳ. ὁ οἰκήτηρ, Νικιώτης. Hodie is locus laborat ab interpunctione.

hanc regionem. Illa autem tamquam ab Angelo loco pulsa, omnino evanuit. Sic etiam aliquando abegit crocodilum.

τι λυμήνασθαι τὴν χώραν. ὁ δὲ ὡς ὑπὸ ἀγγέλου ἀπελασθεὶς τοῦ τόπου παντάπασιν ἀφανὴς γέγονεν, οὕτω καὶ κροκόδειλον ἀπεδίωξεν ἄλλοτε.

De Abbate Theona.

CAP. LI.

Niceph. lib. 11. c. 34.

VIdimus etiam alium non procul a civitate, in solitudine, nomine Theona, virum sanctum, in domuncula seorsum inclusum, qui tempore xxx. annorum silentium exercuerat. Is quum plurimas virtutes perageret, habebatur ab eis pro propheta. Exibat enim ad ipsum per dies singulos multitudo aegrotantium, quibus manus imponens per fenestram, dimittebat eos abire salvos. Licebat enim videre ipsum habentem vultum Angeli, laetis oculis, & totum plenum maxima gratia. Is, quum non multo ante tempore latrones eum noctu invasissent, existimantes se multum auri apud eum inventuros, & vellent eum occidere, precatus est; & manserunt immobiles ad portas eius usque ad matutinum. Quum turbae autem mane ad eum accessissent, & eos igni mandare in animo haberent, unum tantum verbum ad eos est loquutus. Sinite eos abire sanos; sin minus, a me fugiet gratia curationum. Ii vero ipsum audierunt; non audebant enim contra eum dicere: & protinus abiere latrones ad ea, quae erant circumcirca monasteria, mutati moribus, & de iis, quae fecerant ducti poenitentia. Erat autem vir eruditus in triplici gratia sermonum; in scriptis Romanis, Graecis, & AEgyptiacis, sicut a multis, & ab illo ipso audivimus. Quum enim nos adgnovisset esse hospites, scribens in tabella, Deo propter nos egit gratias. Comedebat autem semina non cocta. Noctu autem, ut aiunt, egrediebatur e cella, & congregabatur cum feris: & eas potabat ex ea, quam habebat aqua. Erat enim videre vestigia bubalorum, & onagrorum, & quarumdam caprearum, circa eius monasterium, quibus semper delectabatur.

Cassiod. l. 8. cap. 1.

Math. 10.

Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Θέωνος.

ΚΕΦ. να.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἄλλον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν ἔρημον, ὀνόματι Θεωνᾶν, ἄνδρα ἅγιον, ἐν οἰκίσκῳ κατὰ μόνας ἐγκεκλεισμένον, ἐπὶ τριακονταετῆ χρόνον, σιωπὴν ἀσκήσαντα· ὃς πλείστας δυνάμεις ἐπιτελῶν, ὡς προφήτης παρ' αὐτοῖς ἐνομίζετο. ἐξήρχετο γὰρ πρὸς αὐτὸν ἡμέριον τὸ πλῆθος τῶν ἀσθενούντων. καὶ διὰ θυρίδος ἐπιτιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας ὑγιεῖς ἀπέπεμπεν. ἦν δὲ ἰδεῖν αὐτὸν πρόσωπον ἀγγέλου ἔχοντα, χαροποιὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ πολλῆς χάριτος ὅλον μεστόν. ὅς οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου λῃστῶν αὐτῷ ἐπελθόντων νυκτὸς μακρόθεν, οἰηθέντων χρυσίον παρ' αὐτῷ εὑρήσειν, καὶ βουλομένων αὐτὸν ἀναιρεῖν, ηὔξατο, καὶ ἀκίνητοι παρὰ τὰς θύρας ἄχρι πρωῒ ἔμειναν. παραγινομένων δὲ πρὸς αὐτὸν τῶν ὄχλων, καὶ πυρὶ παραδοῦναι νοουμένων, ἀναγκασθεὶς ἕνα πρὸς αὐτοὺς ἀπεφθέγξατο λόγον· ἄφετε τούτους ὑγιεῖς ἀπελθεῖν· εἰ δὲ μή, ἡ χάρις τῶν ἰαμάτων ἀπ' ἐμοῦ φεύξεται. οἱ δὲ ἤκουσαν αὐτοῦ. οὐδὲ γὰρ ἀντειπεῖν ἐτόλμων. καὶ ἦσαν εὐθὺς οἱ λῃσταὶ ἐν τοῖς πέριξ μοναστηρίοις σὺν τοῖς μοναχοῖς μεταβαλόντες τὸν τρόπον, καὶ ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις μετανοοῦντες. πεπαίδευτο δὲ ὁ ἀνὴρ τριπλῇ τῶν λέξεων χάριτι, ἔν τε Ἑλληνικοῖς, καὶ Ῥωμαϊκοῖς, καὶ Αἰγυπτιακοῖς ἀναγνώσμασι. καθὼς παρὰ πολλῶν καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκείνου ἐμάθομεν. ἐπιγνοὺς γὰρ ἡμᾶς ξένους ὄντας, γράψας ἐν πινακιδίῳ τῷ Θεῷ ἐφ' ἡμῖν εὐχαρίστησεν. ἤσθιεν δὲ τῶν σπερμάτων τὰ ἄνεφθα. ἐξῄει δέ, ὥς φασι, νύκτωρ τοῦ κελλίου, καὶ ἀγρίοις θηρίοις συνηγελάζετο, καὶ ἐξ οὗ εἶχεν ὕδατος αὐτὰ ἐπότιζεν· ἦν γὰρ ἰδεῖν ἴχνη βουβάλων καὶ ὀνάγρων καὶ δορκάδων τινῶν περὶ τὴν μονὴν αὐτοῦ, οἷς ἀεὶ προσετέρπετο.

De Abbate Elia.

CAP. LII.

Niceph. lib. 11. c. 34.

VIdimus autem alium quoque senem in solitudine Antinoi, quae est metropolis Thebaidis, Eliam nomine, qui natus erat centum, & decem annos. Super eum dicebant spiritum Eliae prophetae requievisse. Erat enim valde celebratus, ut qui in terribili illa solitudine egisset septuaginta annos. Non potest autem oratio pro dignitate narrare adsperam illam solitudinem, quae est in monte, in quo ille sedebat, numquam descendens in eam, quae habitatur regionem. Est enim quaedam semita eorum, qui ad ipsum accedunt, eiusmodi, ut vix possint insistere vestigiis ii, qui accedunt, hinc, & inde lapidibus asperis obvallata. Erat autem sedens sub quadam petra in spelunca, adeo ut ipsum quoque videre esset formidabile. Tremebat autem iam totus, ut quem senectus opprimeret. Multa autem signa quotidie peragebat, nec cessabat mederi aegrotantibus. Dicebant autem, qui apud ipsum erant patres, neminem me-

Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἠλία.

ΚΕΦ. νβ'.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἕτερον πρεσβύτερον τῆς Ἀντινόου μητροπόλεως τῆς Θηβαΐδος ἑκατὸν δέκα ἐτῶν λοιπὸν ὄντα· ἐφ' ὃν ἐλέγετο τοῦ προφήτου Ἠλίου πνεῦμα ἀναπεπαῦσθαι. διαβόητος γὰρ ἦν οὗτος ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ ἐρήμῳ ἑβδομήκοντα ἔτη ποιήσας. οὐ δύναται δὲ λόγος ἐπάξιος τὴν τραχεῖαν ἐκείνην ἔρημον διηγήσασθαι τῆς ἐν τῷ ὄρει, ἐν ᾧ ἐκεῖνος ἐκαθέζετο, μηδέποτε κατελθὼν εἰς τὴν οἰκουμένην. ἀτραπὸς δὲ στενή τις ἦν τῶν πρὸς αὐτὸν ἀπιόντων, ὡς μόλις ἐπιβαίνειν τοῖς ἴχνεσι τοὺς ἀφικνουμένους, ἔνθεν κἀκεῖθεν λίθων ἀγρίων παρακειμένων. ἦν δὲ καθήμενος ὑπὸ πέτραν τινὰ εἰς σπήλαιον, ὥστε καὶ τὸ ἰδεῖν αὐτὸν λίαν ἦν φοβερόν. ἔτρεμε δὲ λοιπὸν ὅλως ὑπὸ τοῦ γήρως συνεχόμενος. πολλὰ δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν σημεῖα ἐπιτελῶν, καὶ ἰώμενος τοὺς κάμνοντας οὐκ ἐπαύετο. ἔλεγον δὲ περὶ αὐτοῦ οἱ πατέρες, ὅτι οὐδεὶς με-

μέμνηται τὴν αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει γεγενημένην ἄνοδον. ἤσθιεν δὲ ἐν τῷ γήρει τρεῖς οὐγκίας ἄρτου εἰς ἑσπέραν, καὶ τρεῖς ἐλαίας. ἐν νεότητι δὲ ἀεὶ δι' ἑβδομάδος ἐσθίων ἅπαξ διετέλει.

Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἀπολλῶ.

ΚΕΦ. νγ'.

Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα ἅγιον ὀνόματι Ἀπολλῶ, ἐν Θηβαΐδι, ἐν ὁρίοις Ἑρμουπόλεως· ἐν ᾗ ὁ Σωτὴρ μετὰ τῆς παρθένου Μαρίας, καὶ τοῦ δικαίου Ἰωσὴφ παρεγένετο, Ἡσαΐου τὴν προφητείαν ἀναπληρῶν, λέγοντος· ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης, καὶ ἥξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σεισθήσονται χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ πεσοῦνται ἐπὶ τὴν γῆν. ἴδομεν ἐκεῖ καὶ τὸν ναὸν ἔνθα εἰσελθόντος τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ πόλει, τὰ εἴδωλα πάντα κατέπεσεν ἐπὶ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν. ἴδομεν οὖν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπὸ τὸ ὄρος ἔχοντα μοναστήριον, πατέρα ὡς πεντακοσίων μοναχῶν· ὃς διαβόητος ἐν Θηβαΐδι· καὶ ἔργα μεγάλα ἐν αὐτῷ, καὶ δυνάμεις μεγάλας ἐποίει δι' αὐτοῦ ὁ Κύριος. σημεῖα δὲ πάνυ πολλὰ δι' αὐτοῦ ἀτετελοῦντο. οὗτος γὰρ ἐκ παιδόθεν πολλὴν ἄσκησιν ἐνδειξάμενος ἐν τῷ τέλει τῆς ἡλικίας τοσαύτης ἔτυχε χάριτος. ὀγδοηκοστοῦ γὰρ ὢν ἔτους μέγα μοναστήριον ἑαυτῷ συνεκρότησεν, τελείων ἀνδρῶν πεντακοσίων δυναμένων σχεδὸν πάντων σημεῖα ἐπιτελεῖν. οὗτος δεκαπέντε ἐτῶν ἀναχωρήσας τοῦ κόσμου, καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ διατελέσας, πᾶσαν ἀρετὴν ἀκριβῶς ἐξασκήσας, ὕστερον φωνῆς ἀκούειν ἔδοξε τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν λέγοντος· Ἀπολλῶ, Ἀπολλῶ, διά σου τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἐθνῶν ἀθετήσω. ἀπολεῖς δέ μοι σὺν αὐτοῖς, καὶ τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος, καὶ πᾶσαν τὴν δαιμονικὴν λατρείαν ἐξαφανίσεις. καὶ νῦν πορεύου εἰς τὴν οἰκουμένην. γεννήσεις γάρ μοι λαὸν περιούσιον ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἄφελε ἀπ' ἐμοῦ δέσποτα τὴν ἀλαζονίαν, μήπως ὑπεραρθεὶς ὑπὲρ τὴν ἀδελφότητα, τὸ πᾶν ἀγαθῶν ζημιωθῶ. εἶπε δὲ πάλιν ἡ θεία φωνὴ πρὸς αὐτὸν, ἐπίβαλον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸν αὐχένα σου· καὶ καθέξεις, καὶ κατορύξεις αὐτὴν ἐν τῇ ἄμμῳ. ὁ δὲ ταχέως τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν αὐχένα ἐπιβαλὼν, ἐδράξατο Αἰθίοπος μικροῦ· καὶ κατέχωσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ, βοῶντα καὶ λέγοντα· ἐγώ εἰμι ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων. καὶ πάλιν φωνὴ ἐγένετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα· πορεύου, ὅτι πᾶν ὃ ἐὰν αἰτήσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ λήψῃ. ὁ δὲ εὐθὺς ἀκούσας εἰς τὴν οἰκουμένην ἐξώρμησε, κατὰ τὸν καιρὸν Ἰουλιανοῦ τοῦ τυράννου, καὶ παραβάλλει τέως ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ. σπήλαιον δέ τι μικρὸν καταλαβὼν, ἐκεῖ κατέμενεν ὑπὸ τὸ ὄρος. τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἦν τὸ πᾶν, ἡμερίους εὐχὰς ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ, ἑκατοντάκις μὲν ἐν νυκτὶ, τοσαυτάκις δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, κάμπτοντος τὰ γόνατα. ἡ τροφὴ δὲ αὐτοῦ τέως καθάπερ πρῶτον, παρὰ Θεοῦ ἐξ ἀμηχανίας ἐχορηγεῖτο. ἐν τῇ ἐρήμῳ γὰρ αὐτῷ ἡ τροφὴ παρ' ἀγγέλου ἐκομίζετο. τὸ δὲ ἔνδυμα ἦν αὐτῷ ὁ λεβιτὼν, ὅνπερ τινὲς κολόβιον προσαγορεύουσι, καὶ λέντιον μικρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ταῦτα γὰρ αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔμειναν

μὴ

meminiſſe eius adſcenſus in montem. Comedebat autem in ſenectute tres uncias panis, & tres oleas veſpere. In iuventute autem ſemper ſemel comedebat in hebdomada.

Vita Abbatis Apollo.

CAP. LIII.

Vidimus autem alium quoque virum ſanctum in Thebaide, in finibus Hermopolis; in quam Servator venit cum Sancta Maria, & Ioſeph, implens prophetiam Eſaiae, quae dicit: Ecce Dominus ſedet ſuper nubem levem, & veniet in AEgyptum, & quatientur manufacta AEgypti a facie eius, & cadent in terram. Vidimus illic quoque templum, in quo, ingreſſo urbem Servatore, ceciderunt omnia ſimulacra in faciem ſuper terram. Vidimus autem illic in ſolitudine virum Apollo nomine, qui monaſteria habebat ſuper montem. Erat enim pater monachorum circiter quingentorum, qui erat valde clarus, & celebratus in Thebaide, erantque eius magna opera; & magnas virtutes per eum faciebat Dominus, & plurima ſigna, & admirabilia per eum efficiebantur. Hic enim quum a pueritia multam oſtendiſſet exercitationem, in perfecta aetate talem eſt conſequutus gratiam. Quum enim eſſet octogenarius, ſibi magnum congregavit monaſterium virorum perfectorum, qui poterant omnes fere ſigna efficere. Is quum quindecim annos natus a mundo ſeceſſiſſet, & quadraginta annos in ſolitudine tranſegiſſet, & in ea omnem virtutem exercuiſſet, viſus eſt poſtea audire Dei vocem, dicentis ei: Apollo, Apollo, per te ſapientiam ſapientum in AEgypto, & prudentiam gentium prudentium abolebo. Perdes autem mihi cum eis etiam ſapientes Babylonis, & de medio tolles omnem cultum daemoniacum, & nunc vade in eam, quae habitatur regionem: Generabis enim mihi populum peculiarem, aemulatorem bonorum operum. Is autem reſpondens, dixit: Aufer a me, Domine, adrogantiam: ne forte elatus ſupra fraternitatem, priver omni bono opere. Ei autem rurſus dixit vox divina: Mitte manum tuam ſuper collum tuum; & deinde comprehendes, & infodies arena. Is autem quum ſtatim manum miſiſſet ſuper collum, adprehendit parvum AEthiopem; & eum infodit in arena clamantem, & dicentem: Ego ſum daemon ſuperbiae. Et rurſus facta eſt vox ad eum, dicens: Vade, quoniam quod a Deo petieris, accipies. Is autem quum primum hoc audiiſſet, profectus eſt in eam, quae habitatur regionem, tempore Iuliani tyranni; & tunc venit in propinquam ſolitudinem. Quum quamdam autem parvam occupaſſet ſpeluncam, manebat ſubter montem. Eius autem opus erat toto diurno ſpatio preces edere; noctu quidem centies; interdiu autem toties, flexis genibus. Eius autem alimentum tunc quoque ſicut prius, admirabili, & praeter opinionem ratione a Deo ſuppeditabatur. Ei enim in ſolitudine per Angelum adferebatur nutrimentum: Eius autem indumentum erat lebiton, quod nonnulli colobium adpellant, & parvum linteum in eius capite. Haec enim ei manebant in ſolitudine, nec

vete-

Niceph. lib. 11. c. 34. Caſſian. coll. 14. cap. 11.

Eſaiae 19.

Sozomen. l. 5. c. 20. Caſſian. lib. 6. cap. 42. Niceph. lib. 10. c. 31.

veterascebant. Erat autem in solitudine propinqua terrae, quae habitabatur, faciens signa, & virtutes admirabiles in virtute spiritus, quas propter miraculi insignem magnitudinem nemo potest omnes dicere, sicut audivimus a senibus, qui cum eo versabantur, qui ipsi quoque erant viri perfecti, & praeerant multis fratribus. Fuit itaque protinus clarus, ac celebratus, tamquam novus aliquis Propheta, vel Apostolus, qui venisset nostro seculo; & quum magna fama de eo sparsa esset, omnes, qui circumcirca dispersi habitabant monachi, semper ad eum veniebant, & tamquam patri germano suas offerebant animas. Is autem alios quidem hortabatur ad contemplationem, alios vero instituebat, ut persequerentur virtutem, quae versatur in actione; primum ostendens opere ea, quae ipsos facere admonebat sermone. Saepe enim eis ostendens exercitationem, dominica solum cum eis vescebatur; ipse quidem non amplius sumens, quam olera, quae sua sponte nascuntur in terra, non panem interim, vel legumen, non ex fructibus arborum aliquid comedens, nec quaecumque igni admota veniunt in usus hominum. Quum autem tempore Iuliani aliquando audiisset, fratrem in exercitu captum vinctum teneri in custodia, accessit ad eum cum fraternitate, rogans eum, & admonens, ut esset fortis, & constans in laboribus, & despiceret pericula sibi imminentia. Dicit enim esse sibi tempus certaminum, ut tunc quoque mens eius probetur insultu tentationum; postquam autem his verbis eius animum confirmavit, adveniens Tribunus, qui quodam sceleris ferebatur impetu, quum quidam ei de ipsis significasset, clausis portis custodiae, & ipsum, & omnes, qui cum eo erant monachos inclusit, tamquam futuros aptos ad militiam, & cum eis quot satis essent custodes constituisset, domum rediit, nec auditione quidem ab eis rogari sustinens. Media autem nocte lampadem ferens Angelus adparet custodibus, lumine illustrans omnes, qui erant in carcere, adeo ut prae stupore hiantes starent custodes; qui quum surrexissent, eos rogarunt, ut omnes abirent, eis apertis ianuis. Fatebantur enim esse satius pro iis mori, quam quae ad eos divinitus venisset libertatem, qui citra rationem detinebantur, despicere. Tribunus itaque cum magistratibus, mane veniens in custodiam, contendebat ut viri egrederentur e civitate: dicebat enim domum suam cecidisse terrae motu, & e suis servis optimos oppressos fuisse. Ii autem haec audientes, Deo gratias agentes, abierunt in solitudinem, erantque omnes simul, ut dicit Apostolus: habentes cor unum, & unam animam. Docebat autem quotidie ornari virtutibus, & machinas diaboli in cogitationibus in principio protinus propulsare. Contrito enim capite serpentis, totum corpus est mortuum. Iubet enim Dominus, ut observemus caput serpentis: id autem est, ne in principio admittamus malas, & turpes cogitationes, non solum, ut obscenas animi nostri phantasias deleamus: conari autem nos invicem superare virtutibus; & ne quis in his laudibus altero videatur inferior. Hoc autem, inquit, sit vobis argumentum profectus virtutum, quando fueritis vacui adfectionibus, & adpetitionibus; haec enim sunt Christi donorum principium.

Niceph. lib. 11. c. 27.

Act. 4.

μὴ παλαιούμενα. ἦν γοῦν ἐν τῇ πλησίον τῆς οἰκουμένης ἐρήμῳ ἐν τῇ δυνάμει διάγων τοῦ πνεύματος, σημεῖα δὲ καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶν θαυμαστὰς, ἃς οὐκ ἄν τις δι' ὑπερβολὴν θαύματος πάσας ἐξειπεῖν δύναιτο, καθὼς παρὰ τῶν συνόντων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἠκούσαμεν, καὶ αὐτῶν τελείων ὄντων, καὶ ἡγουμένων πολλῆς ἀδελφότητος. γέγονεν οὖν εὐθὺς διαβόητος ὁ ἀνὴρ, ὡς ἂν νέος τις προφήτης καὶ ἀπόστολος τῇ ἡμετέρᾳ γενεᾷ ἐπιφοιτήσας. φήμης δὲ πολλῆς περὶ αὐτοῦ διαδραμούσης πάντες οἱ πέριξ σποράδην μένοντες μοναχοὶ, πρὸς αὐτὸν ἀεὶ ἔφθανον, ὡς πατρὶ γνησίῳ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς δῶρα προσφέροντες. ὁ δὲ οὓς μὲν πρὸς θεωρίαν προσεκαλεῖτο· οὓς δὲ τὴν πρακτικὴν συνεβίβαζε μετελθεῖν ἀρετήν· πρῶτον δεικνὺς ἔργῳ, ἅπερ λόγῳ ποιεῖν ἄλλους ἐνουθέτει. πολλάκις γὰρ ἐπιδεικνύων αὐτοῖς τὴν ἄσκησιν κατὰ κυριακὴν μόνον μετ' αὐτῶν μετελάμβανεν αὐτὸς μὲν, ἢ ὅσον περ τῶν λαχάνων αὐτομάτως ἐκ τῆς γῆς ἀνεφύετο, οὐκ ἄρτον, οὐκ ὄσπριον, οὐ τῶν ἐν τοῖς φυτοῖς ὀπώρων τί διαιτώμενος, οὐδ' ὅσα διὰ τοῦ πυρὸς ἔχει τὴν χρῆσιν. ἀκούσας δέ ποτε ἐν τοῖς Ἰουλιανοῦ καιροῖς, ὅτι ἀδελφὸς εἰς στρατείαν κρατηθεὶς ἐν φυλακῇ δεσμώτης κάθηται, παρεγένετο πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς ἀδελφότητος, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ νουθετῶν καρτερεῖν ἐν τοῖς πόνοις, καὶ τοὺς ἐπερχομένους αὐτῷ κινδύνους ὑπερορᾷν· καιρὸν γάρ φησιν εἶναι ἀγώνων αὐτῷ, τότε καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ τῇ τῶν πειρασμῶν προσβολῇ δοκιμάζεσθαι. ὡς δὲ ἐπεστήριξεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν τοῖς λόγοις τούτοις, ἐπιστὰς ὁ χιλίαρχος ὁρμῇ τῆς κακίας φερόμενος, ἐπαγγείλαντος αὐτῷ τινος περὶ αὐτῶν, ἐπιθεὶς κλεῖθρα ταῖς θύραις τῆς φυλακῆς, αὐτόν τε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ μοναχοὺς πάντας κατέκλεισεν, ὡς ἐπιτηδείους ἐσομένους πρὸς τὴν στρατείαν, καὶ φύλακας ἱκανοὺς αὐτοῖς καταστήσας, ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν ἀνεχώρησε, μηδὲ ἄχρι ἀκοῆς παρακληθῆναι ὑπ' αὐτῶν ἀνεχόμενος. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον λαμπαδηφόρος ἄγγελος φαίνεται τοῖς φυλάττουσι, φωτὶ καταστράπτων πάντας ἐν τῷ οἰκήματι· ὡς ὑπ' ἐκπλήξεως ἀχανεῖς γενέσθαι τοὺς φύλακας· οἳ καὶ ἀναστάντες ἠξίουν αὐτοὺς ἀπελθεῖν ἅπαντας, τῶν θυρῶν αὐτοῖς ἀνοιχθεισῶν, ἄμεινον γὰρ εἶναι αὐτοῖς τεθνάναι ὑπὲρ αὐτῶν ὡμολόγουν, ἢ τὴν θεόθεν ἐλθοῦσαν τοῖς ἀλόγως κατεχομένοις ἐλευθερίαν παριδεῖν. ὁ τοίνυν χιλίαρχος, σὺν τοῖς ἄρχουσιν ἕωθεν τῇ φυλακῇ ἐπιστὰς, ἐσπούδαζεν τῆς πόλεως τοὺς ἄνδρας ἐξελθεῖν· σεισμῷ γὰρ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἔφασκε πεπτωκέναι, καὶ τοὺς βελτίστους τῶν θεραπόντων αὐτοῦ κατειληφέναι. οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν, φωνὰς εὐχαριστηρίους ᾄδοντες τῷ Θεῷ, ἀπήεσαν ἐπὶ τὴν ἔρημον, καὶ ἦσαν λοιπὸν ὁμοῦ πάντες κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον ἔχοντες καρδίαν καὶ ψυχὴν μίαν. ἐδίδασκέ τε αὐτοὺς καθ' ἡμέραν διαπρέπειν ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τὰς μηχανὰς τοῦ διαβόλου τὰς ἐν τοῖς λογισμοῖς παρὰ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς ἀποκρούεσθαι· θραυσθείσης γάρ φησι τῆς κεφαλῆς τοῦ ὄφεως, ἅπαν τὸ σῶμα νεκρόν ἐστι. τηρεῖν γὰρ ἡμῖν φησιν ὁ Κύριος ἐντέλλεται τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως. τοῦτο δέ ἐστιν ἵνα μηδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν τοὺς φαύλους καὶ ἀπρεπεῖς λογισμοὺς διανοεῖσθαι καταδεξώμεθα, μήτε δὲ τὴν αἰσχρὰν φαντασίαν τοῦ νοὸς ἡμῶν ἀπαλεῖψαι. πειρᾶσθαι δὲ ἀλλήλους ὑπερβάλλειν ταῖς ἀρεταῖς, μήτις ἐλάττων ἐν ταῖς εὐδοκιμήσεσι ταύταις φανείη τοῦ ἑτέρου. τεκμήριον δέ φησιν ὑμῶν ἔστω ἡ τῶν ἀρετῶν προκοπὴ, ὅταν τὴν ἀπάθειαν καὶ τὴν ἀνορεξίαν κτήσησθε.

στῆθι. ἀρχὴ γὰρ τῶν τοῦ Θεοῦ χαρισμάτων ἐστὶ ταῦτα. ὅταν δὲ καὶ τῶν θαυμάτων ἐπίδειξιν παρὰ Θεοῦ κτήσεταί τις, μηδὲ ὡς ἱκανῶς ἔχων φυσιούσθω, μηδὲ ὑπεραρθέτω τῷ λογισμῷ, ὡς ἤδη τί πλέον παρὰ τοὺς ἄλλους τετιμημένος, μηδὲ ὡς ἐπιδεικνύμενος πᾶσιν ὅτι τοιαύτης ἔλαχεν χάριτος. εἰ δὲ μὴ, φρεναπατᾷ ἑαυτὸν, συληθεὶς τὰς φρένας, καὶ τῆς χάριτος ζημιωθείς. εἶχεν οὖν μεγάλα ταῦτα ἐν τοῖς λογισμοῖς διδάγματα· ὧν καὶ ἡμεῖς πολλάκις παρ' αὐτοῦ ὕστερον ἀκηκόαμεν. ἐν δὲ τοῖς ἔργοις μείζονα ἐπετέλει. πᾶν γὰρ αἴτημα αὐτῷ εὐθὺς ἐδίδοτο παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτουμένῳ· καὶ ἀποκαλύψεις δὲ ἑώρα τινάς. εἶδε γὰρ τὸν ἑαυτοῦ πρεσβύτατον ἀδελφὸν καὶ αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τελειωθέντα, καὶ μείζονα πολιτείαν ἢ αὐτὸς ἐνδειξάμενος, ᾧ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ πολὺν χρόνον συνέζησε. καθ' ὕπνον οὖν ἐφαντάζετο σύνθρονον αὐτὸν τῶν ἀποστόλων γινόμενον, καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν ἀρετῶν αὐτῷ καταλείψαντα, καὶ ὡς ἐπρέσβευεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἱκετεύων ταχεῖαν αὐτοῦ τὴν μετάθεσιν ποιεῖσθαι, καὶ σὺν αὐτῷ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναπαύεσθαι. εἰπόντος δὲ πρὸς αὐτὸν τοῦ Σωτῆρος, ὅτι μικρὸν αὐτὸν χρεωστεῖν αὐτῷ χρόνον ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς τὴν τελείωσιν, ἄχρις ἂν τῆς πολιτείας αὐτοῦ πολλοὶ ζηλωταὶ ἔσονται. λαὸς γὰρ αὐτῷ μέγας τῶν μοναχῶν αὐτῷ ἐμπιστευθήσεσθαι μέλλει, καὶ στρατεία τις εὐσεβὴς, ἵνα ἀξίαν τῶν καμάτων τὴν εὐδοκίμησιν οὕτω σχοίη παρὰ τῷ κρείττονι. ταῦτα ἑώρα ἅπερ καὶ γέγονε. συνελθόντων γὰρ πολλῶν πάντοθεν ἐξ ἀκοῆς μοναχῶν, καὶ διὰ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ καὶ ἀναστροφῆς πλείστων παντελῶς ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ, ἐγένετο συνοικία τῶν ἀδελφῶν ὁμοῦ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει ἄχρι πεντακοσίων, κοινὸν τὸν βίον ἐχόντων καὶ τράπεζαν μίαν διαιτωμένων. καὶ ἦν ἰδεῖν αὐτοὺς ἀγγελικήν τινα στρατείαν κεκοσμημένων, κόσμῳ παντὶ λευκοφορούντων, καὶ τὸ τῆς γραφῆς ἐπὶ τούτοις πεπληρῶσθαι, λεγούσης, εὐφράνθητι ἔρημος διψῶσα, ῥῆξον, καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. πεπλήρωτο μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας τὸ προφητικὸν τοῦτο λόγιον· τετελείωται δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐρήμου, πλείονα τέκνα τῷ Θεῷ παριστώσης ὑπὲρ τὴν οἰκουμένην γῆν. ποῦ γὰρ τοσαῦται ἐν ταῖς πόλεσι τῶν σωζομένων ἀγέλαι μοναχῶν, ὥσπερ ὅσαι αἱ κατ' Αἰγυπτιακὴν ἔρημον τῷ Θεῷ παριστῶσιν; ὅσοι γὰρ ἐνταῦθα λαοὶ, τοσοῦτοι ἐν ταῖς ἐρήμοις ἐκεῖ μοναχοί. κἀμοὶ δοκεῖ τὸ τοῦ ἀποστόλου ῥητὸν καὶ ἐπ' αὐτοῖς πληροῦσθαι, λέγοντος, ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ἐκεῖ ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. ἐπλεόνασε γάρ ποτε ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πολλή τις καὶ ἀσεμνος εἰδωλολατρεία, ὡς ἐν οὐδενὶ ἔθνει. κύνας γὰρ καὶ πιθήκους, καὶ ἄλλα τινὰ ἐθεράπευον· καὶ σκόροδα, καὶ κρόμμυα καὶ πολλὰ τῶν εὐτελῶν λαχάνων, Θεοὺς ἐνόμιζον· ὡς αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Ἀπολλῶς ἤκουσα διηγουμένου περὶ αὐτῶν, καὶ τῆς προτέρας πολυθείας τὴν αἰτίαν ἀπαγγέλλοντος. τὸν μὲν γὰρ βοῦν φησιν ἐθεοποιοῦντο οἱ τὸ πρὶν παροικοῦντες ἡμῖν Ἕλληνες, ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ τὴν γεωργίαν ἐπιτελοῦντες, τὴν τροφὴν ἐκομίζοντο· τὸ δὲ ὕδωρ τοῦ Νείλου, ὃς τὰς χώρας πάσας ἤρδευεν. ἐσέβοντο δὲ καὶ τὴν γῆν ὡς εὐφορωτάτην οὖσαν παρὰ τὰς ἄλλας χώρας· τά τε λοιπὰ βδελύγματα, κύνας τε καὶ πιθήκους καὶ πᾶσαν τὴν λοιπὴν ἀπρέπειαν τῶν ζώων τε καὶ λαχάνων ἐθεράπευον καθ' ὅτι πρόφασις αὐτοῖς ἡ περὶ ταῦτα γέγονε σωτηρίας ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Φαραὼ τοὺς ἀνθρώπους ἀπασχολῆσαι,

cipium. Quando autem a Deo habuerit aliquis ostensionem miraculorum, ne nimium intumescat, quasi sufficienter profecerit, nec efferatur cogitatione, tamquam sit iam magis honoratus, quam alii; neque ut ostentans, quod talem gratiam acceperit: sin minus, seipsum decipit mente captus, & gratia mulctabitur. Habuit ergo hanc magnam doctrinam in sermonibus, quam nos quoque saepe postea ab ipso audivimus; in operibus autem efficiebat maiora. Omnis enim petitio ei statim dabatur a Deo. Quinetiam videbat quasdam revelationes. Vidit enim suum fratrem natu maximum, qui cum ipso quoque fuerat consummatus in solitudine, & ipso pulcro vitae instituto eum superaverat, cum quo ipse quoque longo tempore vixit in solitudine. Videbatur ergo eum videre sedentem in eodem throno cum Apostolis, quum ei reliquisset suarum virtutum hereditatem, & sic pro seipso supplicabat, Deum rogans, ut esset velox eius translatio, & cum ipso sibi requiem praestaret in caelis: Visus est autem ei dixisse Servator, oportere eum adhuc parvo tempore esse in terra ad multorum perfectionem, donec multi fiant eius virtutis aemulatores. Magnus enim monachorum populus credetur eius fidei; & pius exercitus, ut gloriam dignam laboribus consequatur apud Deum. Haec vidit, quae etiam evenerunt. Nam quum multi undique ex auditione ad eum convenissent monachi, & per eius doctrinam, & conversationem plurimi omnino mundo renuntiassent, facta est fratrum cohabitatio, quum ad quingentos fratres simul apud ipsum communem vitam haberent, & unam mensam, tota veste candidati: & in eis impleta est scriptura, quae dicit: Laetare, desertum sitiens, erumpe, & clama, quae [Esaiae 54.]
non parturis: quoniam multi sunt filii desertae magis, quam virum habentis. Nam impletum quidem est hoc eloquium propheticum ex ecclesia, quae congregata est ex gentibus: Perfectum est autem in hac etiam AEgyptiaca solitudine, quae plures filios Deo exhibet, quam terra, quae est habitata. Vbi enim sunt in urbibus tot greges eorum, qui salvi fiunt, quot Deo exhibent, quae sunt in AEgypto solitudines? Quot sunt enim hic populi, tot sunt illic in desertis monachi. Ac mihi videtur dictum Apostoli etiam in ipsis esse impletum: Vbi enim abundavit peccatum, superabundavit & gratia. [Rom. 5.] Abundavit enim quondam in AEgypto multus, & impius idolorum cultus, adeo ut in nulla gente magis: [Cassiod. eccl. 5. Niceph. lib. 11. c. 41.] Canes enim, & simias quidam colebant: alii, allia, & caepe: & ex vilibus oleribus multa deos existimabant; ut ipsum sanctum patrem haec narrantem audivimus, & reddentem caussam prioris ignorationis. Nam bovem quidem, aiebat, in deos referebant Gentiles, qui prius apud nos habitabant; quoniam per ipsum exercentes agriculturam, victum sibi parabant: aquam autem Nili, quoniam irrigabat omnes agros; Terram quoque colebant, ut quae esset aliis omnibus regionibus fertilior. Reliquas autem abominationes, canes, & simias, & reliquam omnem animantium, & olerum colebant turpitudinem, quatenus eorum usus fuit eis occasio salutis: qui tempore Pharaonis homines occupatos tenuit,

quan-

quando ille Israelem persequens, submersus est. Vnusquisque enim id, in quo fuit occupatus, quum Pharaonem non esset sequutus, hoc in Deos retulit, dicens: Hoc fuit mihi Deus hodie, per quod effectum est, ut non perirem una cum Pharaone. Haec quidem in sermonibus habuit sanctus Apollo. Ante sermones autem scribendum est, quae possedit in operibus. Fuerunt enim aliquando Gentiles prope accolentes in locis omnibus: & decem pagi, & qui erant ei propinquiores, magis colebant daemones. Erat autem templum maximum in uno vico, & simulacrum maxime insigne: Lignea autem erat haec statua. Pompam autem ducebant, eam per vicos circumferentes nefarii sacerdotes, qui bacchabantur cum multitudine, veluti pro aqua fluviatili celebrantes mysteria. Accidit autem, ut illo tempore illic adesset Apollo cum paucis quibusdam fratribus. Postquam autem vidit multitudinem repente daemoniace furentem per regionem, flexis Servatori genibus, fecit omnes Gentiles repente immobiles. Quum autem non possent ex illo loco progredi, alius alium trudentes, & aestu toto die torrerentur, ignorantes unde hoc eis evenisset, sacerdotes eorum dixerunt esse quemdam Christianum habitantem in eorum finibus sub solitudine, qui haec faceret, dicentes de Apollo; & oportere ei supplicare; sin minus, fore ut veniant in periculum. Postquam autem, qui procul habitabant, auditis clamoribus, & lamentationibus, accesserunt, & eos rogarunt; quidnam est, dicentes, quod vobis repente accidit: quo pacto hoc factum est? Illi autem dixerunt se nescire, nisi quod virum habebant subspectum, dicentes oportere illum placare: alii vero testabantur se eum vidisse praetereuntem: & sic rogarunt eos, ut eis cito daretur auxilium, abductis bobus conati sunt movere simulacrum: Id autem manebat tamquam immobile cum ipsis sacerdotibus. Quum nullam ergo evadendi rationem invenissent, miserunt per accolas legationem ad Apollo, ut illinc liberati ab errore recederent. His autem Apollini significatis, celerrime descendit homo Dei; & quum orasset, omnes solvit a vinculo. Hi autem omnes uno animo ad ipsum processerunt, universorum servatori credentes, & Deo, qui facit admirabilia, idolo protinus igni mandato. Quos omnes catechesi institutos adiecit ecclesiis. Multi autem ex his in hodiernum usque diem degunt in monasteriis. Huius autem rei fama pervasit in omnes partes; & multi crediderunt in Dominum; adeo ut nullus amplius gentilis nominetur in eius finibus. Non multo post autem tempore duo pagi inter se bellum incipiunt committere, pro agris decertantes. Postquam autem est Apollo renuntiatum, statim ad eos descendit, inter eos pacem conciliaturus. Qui erant autem ex parte adversa non parebant, sed contra dicebant, freti uno latronum principe, ut viro ad bellum praestantissimo. Quum eum ergo Apollo vidisset contradicentem, dixit ei: Si parueris, o amice, rogabo Dominum meum, ut tua peccata remittantur. Is autem ubi hoc audivit, non cunctatus, abiectis armis, eius genibus advolutus supplicavit: & pace facta eius intercessione, suos remisit ad propria. Quum ii autem pacem egis-

Imbecillitas idolorum.

ἡνίκα ἐκεῖνος Ἰσραὴλ διώκων κατεποντίσθη. ἕκαστος γὰρ περὶ οὗ ἠσχολήθη μὴ ἐξακολουθήσας τῷ Φαραὼ, τοῦτο ἐθεοποίησε, λέγων, τοῦτό μοι Θεὸς γέγονε σήμερον, διὸ οὐ συναπωλόμην τῷ Φαραώ. ταῦτα μὲν ἐν λόγοις εἶχεν ὁ ἅγιος Ἀπολλῶς. πρὸ δὲ τῶν λόγων, ἅπερ ἐν τοῖς ἔργοις ἐκέκτητο χρὴ γράψαι. ἦσαν γάρ αὐτῷ ποτε Ἕλληνες παροικοῦντες κατὰ πάντας τοὺς τόπους, καὶ κῶμαι δὲ μᾶλλον αἱ πλησίον αὐτοῦ τὴν δαιμονικὴν πλάνην ἐσέβοντο. ναὸς δὲ ἦν μέγιστος ἐν μιᾷ τῶν κωμῶν, καὶ εἴδωλον ἐν αὐτῷ ἐπιφανέστατον. ξύλινον δὲ ἄρα τὸ ξόανον τοῦτο ἦν. ἐπόμπευον δὲ περιφέροντες αὐτὸ κατὰ τὰς κώμας οἱ μιαροὶ ἱερεῖς, βακχεύοντες μετὰ τοῦ πλήθους· ὡς δὲ ὑπὲρ τοῦ ποταμίου ὕδατος τὴν τελετὴν ἀποδόντες. συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐκεῖθεν παριέναι τὸν ἅγιον Ἀπολλῶ, ἅμα τισὶν ὀλίγοις ἀδελφοῖς. ὡς δὲ ἴδε τὸ πλῆθος ἐξαίφνης δαιμονιωδῶς κατὰ τὴν χώραν μαινόμενον, κάμψας τὰ γόνατα τῷ Σωτῆρι πάντας ἐξαίφνης τοὺς Ἕλληνας ἀκινήτους ἐποίησεν. ὡς δὲ προελθεῖν ἐκείνου τοῦ τόπου οὐκ ἠδύναντο, ἄλλος τὸν ἄλλον ὠθοῦντες, ἐφρύγοντο τῷ καύματι πανημέριοι, τὸ συμβὰν αὐτοῖς ἀποροῦντες πόθεν γεγένηται. τότε οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἔφασκον, Χριστιανόν τινα εἶναι ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν καταμένοντα εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ταῦτα αὐτοῖς ἐνεργοῦντα. τὸν Ἀπολλῶ ἔφασκον, καὶ δεῖν αὐτὸν ἱκετεύειν, ἵνα μὴ κινδυνεύσωσιν· ὡς δὲ οἱ πόῤῥωθεν προσοικοῦντες τὰς φωνὰς καὶ τὸν θρύλλον ἀκούσαντες παρεγένοντο· καὶ τί φασι τὸ συμβὰν ὑμῖν ἐξαπίνης, ἢ πόθεν γέγονεν; οἱ δὲ οὐκ εἰδέναι ἔφασκον, πλὴν ἐν ὑποψίαις εἶναι περὶ τοῦ ἀνδρὸς λέγοντες ὡς δεῖ ἐξιλεῶσαι ἐκεῖνον. οἱ δὲ καὶ ἐμαρτύρουν, ὡς θεασάμενοι αὐτὸν παριόντα· καὶ ὡς ἠξίουν αὐτοῖς ταχεῖαν γενέσθαι τὴν βοήθειαν, βόας ἀγαγόντες μετακινεῖν τὸ εἴδωλον ἐπειρῶντο· τὸ δὲ ἀκίνητον σὺν αὐτοῖς τοῖς ἱερεῦσι διέμενεν. καὶ μηδεμίαν ἑτέραν μηχανῆς ἐφευρόντες πρεσβείαν διὰ τῶν παροικούντων, πρὸς τὸν Ἀπολλῶ ἔπεμπον, ὥστε ἀπαλλαγέντας ἐκεῖθεν ἀποστῆναι τῆς πλάνης. τούτων δὲ τῷ ἀνδρὶ δηλωθέντων κατῆλθεν ὡς τάχιστα ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος πρὸς αὐτοὺς, καὶ προσευξάμενος πάντας ἔλυσε τοῦ δεσμοῦ. οἱ δὲ ὁμοθυμαδὸν, πάντες πρὸς αὐτὸν ὥρμησαν, τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων καὶ παραδοξοποιῷ Θεῷ πιστεύσαντες, τὸ εἴδωλον εὐθὺς τῷ πυρὶ παρέδωκαν, οὓς ἅπαντας κατηχήσας, ταῖς ἐκκλησίαις προσέθηκε. πολλοὶ δὲ αὐτῶν μέχρι νῦν ἐν τοῖς μοναστηρίοις διάγουσιν. διέδραμε δὲ πανταχῇ ἡ φήμη περὶ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον, ὡς μηκέτι ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτοῦ Ἕλληνας ὀνομάζεσθαι. μετ' οὐ πολὺ δὲ τοῦ χρόνου, δύο κῶμαι πρὸς ἀλλήλας ἐμβάλλουσιν εἰς πόλεμον ὑπὲρ ἀρουρῶν διαμαχόμεναι. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ ἀνδρὶ, εὐθὺς κατῄει πρὸς αὐτοὺς, διαλλάσσων αὐτοὺς πρὸς εἰρήνην. οἱ δὲ ἐξ ἐναντίας οὐκ ἐπείθοντο, ἀλλ' ἦσαν αὐτῷ ἀντιλέγοντες ἐφ' ἑνί τινι ἀρχιληστῇ πεποιθότες, ὡς γενναιοτάτῳ πρὸς πόλεμον. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἀπολλῶς ἀντιλέγοντα, εἶπε πρὸς αὐτόν· εἰ πείσθῃς μοι, ὦ φίλος, ἐρωτήσω μου τὸν δεσπότην ἀφεθῆναί σοι τὰς ἁμαρτίας. ὁ δὲ ὡς ἤκουσεν, οὐκ ἐμέλλησεν. ἀλλὰ ῥίψας τὰ ὅπλα τοῖς γόνασιν αὐτοῦ προσικέτευσεν, καὶ μεσίτης εἰρήνης γενόμενος τοὺς ἰδίους εἰς τὰ ἴδια ἀπέστρεψε. τούτων εἰρηνευσάντων, καὶ ἀπελ-

ἀπελθόντων, τότε ὁ διαβόητος αὐτῶν πρόμαχος, εἵπετο λοιπὸν τῷ ἀνδρὶ, τὴν ὑπόσχεσιν φανερῶς ἀπαιτῶν. ὃν προσλαβόμενος ὁ μακάριος Ἀπολλὰς ἐν τῇ πλησίον ἐρήμῳ ἐνουθέτει καὶ παρεκάλει μακροθυμεῖν. δυνατὸν γὰρ εἶναι τοῦτο λέγων τὸν Θεὸν παρασχεῖν. ὡς δὲ ἡ νὺξ ἐπέστη, καὶ δὴ ἄμφω κατ' ὄναρ ἦσαν, ἐν οὐρανῷ τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ παρεστῶτες, ἐθεώρουν ἀμφότεροι τοὺς ἀγγέλους σὺν τοῖς δικαίοις τῷ Θεῷ προσκυνοῦντας. ὡς δὲ καὶ οὗτοι πεσόντες ὁμοῦ προσεκύνησαι τῷ Σωτῆρι, φωνὴ πρὸς αὐτοὺς γέγονε, τοῦ Θεοῦ λέγοντος· τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τί δὲ καὶ ὁ ἀνδροφόνος σὺν τῷ δικαίῳ παρέστηκεν, ἀνάξιος ὢν τῆς τοιαύτης θεωρίας; ἀλλὰ ἄπελθε σὺ ὦ ἄνθρωπε, κεχάρισαί σοι γὰρ ὁ ὀψίγονος οὗτος πρόσφυξ. ἄλλα τε πάμπολλα θαύματα ἰδόντες τε καὶ ἀκούσαντες, ἃ οὔτε λόγος τολμᾷ φράσαι, οὔτε οὖς ἀκοῦσαι, ἔξυπνοι γίνονται καὶ τοῖς συνοῦσιν ἀπήγγελον. θαῦμα δὲ πάντας εἶχεν ἐξαίσιον τὸ ὅραμα ἀμφοτέρων διηγουμένων. διέμενε γοῦν σὺν τοῖς ἀσκηταῖς ὁ οὐκ ἔτι ἀνδροφόνος, ἄχρι τῆς τελευτῆς τὸν ἑαυτοῦ τρόπον διορθωσάμενος, ὡς ἀρνίον τι ἄκακον ἐκ λύκου μεταβληθείς. ἐπληροῦτο δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ προφητεία Ἡσαΐου λέγοντος· λύκοι καὶ ἄρνες ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ λέων, καὶ βοῦς ἅμα φάγονται ἄχυρα. ἦν γὰρ ἰδεῖν ἐκεῖ καὶ Αἰθίοπας σὺν τοῖς μοναχοῖς ἀσκοῦντας, καὶ πολλοὺς ὑπερβάλλοντας ἐν ταῖς ἀρεταῖς· καὶ πεπληρωμένην ἐπ' αὐτοῖς τὴν γραφὴν, λέγουσαν, Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ. ἄλλοτε δὲ ἦσαν Ἕλληνες πρὸς Χριστιανοὺς κωμήτας διαμαχόμενοι ὑπὲρ ὁρίων αὐτῶν. πλῆθος δὲ ἦν ἑκατέρων ἐνόπλων, οἷς ἐπέστη ὁ Ἀπολλὼς εἰρηνεύων· ἀντέστατο δὲ αὐτῷ ὁ τῶν Ἑλλήνων πρόμαχος, δεινός τις καὶ ἄγριος ὢν, διαβεβαιούμενος καὶ λέγων, μὴ δώσω εἰρήνην ἄχρι θανάτου. ὁ δέ φησι πρὸς αὐτόν· καὶ δὴ γενέσθω ὅπερ εἵλω, οὐδεὶς γὰρ ἕτερος ἀναιρεθήσεται πλὴν σύ· ἔσται δέ σοι θανόντι οὐχ ἡ γῆ τάφος ἀλλὰ γαστῆρες θηρίων, καὶ γυπῶν πλησθήσονται ἀπὸ σοῦ. καὶ δὴ ὁ λόγος εὐθὺς εἰς ἔργον γέγονεν· οὐδενὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀναιρεθέντος πλὴν τοῦ προμάχου· ὃν καὶ χώσαντες ἐν τῇ ἄμμῳ, πρωῒ εὗρον εἰς μέλη ἐσπαραγμένον ὑπὸ γυπῶν, καὶ ὑαινῶν. οἱ δὲ ὡς ἴδον τὸ θαῦμα καὶ τὴν τοῦ λόγου ἔκβασιν, πάντες τῷ Σωτῆρι πιστεύσαντες, προφήτην αὐτὸν ἀνεκήρυττον. ἦν δὲ ἔτι πρὸ τούτου ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ὄρους ὁ ἅγιος Ἀπολλὼς σὺν πέντε τισὶν ἀδελφοῖς, οἱ πρῶτοι πρὸς αὐτὸν ἐμαθητεύοντο, νεωστὶ τῆς ἐρήμου ἐληλυθότος. ἐπῆλθε δὲ ἡ ἑορτὴ τοῦ πάσχα, καὶ τὴν λατρείαν τῷ Θεῷ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀποπληρώσαντες, ἔμελλον τὰ εὑρισκόμενα διαιτᾶσθαι. ἦσαν δὲ καὶ ἄρτοι ὀλίγοι ξηροὶ, καὶ σύνθετά τινα λάχανα· καὶ δὴ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἀπολλὼς ἔφη· εἰ πιστοὶ ἐσμὲν, ὦ τέκνα, καὶ γνήσιοι τοῦ Χριστοῦ παῖδες, αἰτήσασθε ἕκαστος ὑμῶν παρὰ Θεοῦ ὁ καταθύμιον ἔχει πρὸς τὴν μετάληψιν· οἱ δὲ αὐτῷ τὸ πᾶν ἐπέτρεψαν, ἀναξίους ἑαυτοὺς ἡγούμενοι ταύτης τῆς χάριτος. φαιδρῷ δὲ τῷ προσώπῳ προσδεξαμένου αὐτοῦ καὶ πάντων τὸ ἀμὴν εἰρηκότων, εὐθὺς ἐπέστησαν τῷ σπηλαίῳ τινὲς ἄνδρες ἄγνωστοι, παντελῶς πόρρωθεν καὶ αὐτοὺς ἥκειν φάσκοντες, πάντα φέροντες ὅσα οὐδὲ εἰς ἀκοὴν αὐτῶν ἐληλύθει, καὶ

egissent, & abiissent, insignis eorum propugnator Apollo de cetero sequebatur, promissum aperte exigens. Quem quum adsumsisset beatus Apollo in propinqua solitudine, admonuit, & hortatus est, ut patienti, & constanti esset animo; posse enim Deum ei condonare. Vbi autem nox advenit, ambo viderunt in somnis se stare ante tribunal Christi. Vtrique autem contemplabantur Angelos, Deum una cum iustis adorantes. Quumque ipsi una cum eis procubuissent, patrem adoraverunt; & vox ad eos facta est Dei dicentis: Quae est societas luci cum tenebris? aut quae pars est fideli cum infideli? quid vero stat cum iusto homicida, quum sit indignus tali contemplatione? Tu autem abi, o homo; tibi enim est concessus hic tarde natus perfuga. Qui quum alia multa vidissent, & audissent admirabilia, quae neque audet oratio dicere, neque auris audire, excitati adnuntiarunt iis, qui cum eis conversabantur. Omnes autem maxima invasit admiratio, utrisque unam narrantibus visionem. Permansit autem cum exercitatoribus is, qui non erat amplius homicida, usque ad mortem vitam suam corrigens, ex lupo in simplicem, & innocentem agnum mutatus. In eo quoque impleta est Esaiae prophetia, dicentis: Lupi, & agni simul pascentur; *Esaiae 5.*
& leo, & bos simul comedent paleas; licebat enim illic quoque videre AEthiopes cum monachis se exercentes; & multos virtutibus superantes, & scripturam in eis impletam, quae dicit: AEthiopia praeveniet manum eius Deo. *Psal. 67.32.*
Aliquando autem decertabant Gentiles adversus Christianos rusticos pro suis finibus; erat autem multitudo utrorumque armatorum, quibus adstitit Apollo pacem inter eos concilians. Ei autem restitit Gentilium in pugna antesignanus, qui erat vir gravis, & saevus; adfirmabat autem, & dicebat, se non esse daturum pacem usque ad mortem. Is autem ei dicit: Atque adeo tibi fiat, quod elegisti; nullus enim praeter te occidetur. Tibi autem mortuo non erit terra sepulcrum, sed ventres ferarum, & vulturum te implebuntur. Atque adeo oratio effectum protinus est sortita, quum ex utraque parte nullus sit interfectus praeter antesignanum. Quem etiam quum arena tumulassent, mane invenerunt membra laniata ab hyaenis, & vulturibus. Illi autem quum vidissent miraculum, & eventum eius, quod dixerat, omnes Servatori credentes, eum praedicabant prophetam. Erat autem adhuc antea in montis spelunca sanctus Apollo cum quinque aliis fratribus, qui primi fuerunt eius discipuli, quum recenter venisset e solitudine. Quum autem adventasset dies festus Paschae, & Dei cultum implessent, erant esuri ea, quae inveniebantur (erant autem aliquot sicci panes, & quaedam olera reposita.) Eis autem dixit Apollo: Si sumus fideles, o filii, & germani Christi filii, petat unusquisque vestrum a Deo id, quod eius animo gratum est ad vescendum. Illi vero ei universum permiserunt, existimantes se esse indignos tali gratia. Quum laeto autem vultu orasset, & omnes dixissent Amen, protinus noctu venerunt in speluncam quidem viri penitus incogniti, qui dicebant se venire a longinqua regione; & omnia ferebant, ea etiam, de quibus ne auditione quidem acceperant, &

quae non nascuntur in AEgypto, horti fructus omnis generis, uvas, & mala punica, & ficus, & nuces, omnia intempestiva: quin etiam quosdam inventos mellis favos, & urnam recentis lactis, & Nicolaos panes maximos, & mundos, & calidos e regione externa. Ii autem, qui ea attulerant, quum solummodo tradidissent, tamquam missi a viro magno, & divite, protinus propere recesserunt. Quum autem, quae erant esculenta, percepissent, ea illis suffecerunt usque ad Pentecosten; adeo ut ipsi quoque mirarentur, & dicerent, fuisse ea vere a Deo missa. Quidam autem ex monachis rogabat patrem, ut statim Deum pro ipso oraret, ut gratiam aliquam consequeretur; quum ipse autem orasset, ei dabatur gratia humilitatis, & mansuetudinis, adeo ut mirarentur omnes, eum esse tam mansuetum. Has autem eius virtutes narrarunt nobis, qui cum ipso erant fratres, haec multis quoque attestantibus fratribus. Etenim quum non multo ante tempore fuisset aliquando fames in Thebaide, qui autem ea loca accolebant populi audiissent, quod qui erant apud eum monachi, praeter spem omnem, & opinionem quotidie alerentur; uno animo apud ipsum accesserunt cum uxoribus, & liberis simul benedictionem petentes, & alimentum. Is autem nihil veritus, ne cibus eis aliquando deesset, dabat omnibus venientibus unicuique, quod in diem sufficeret. Relictis autem tribus solis magnis sportis cum panibus, & fame invalescente iubet sportas adferri in medium, quas ipso die erant esuri monachi; & audientibus omnibus fratribus, & populi multitudine, dixit magna voce: Non potens est manus Domini haec implere? Haec autem dicit Spiritus Sanctus: Non deficiet panis ex his sportis donec novo frumento fuerint satiati. Et adfirmarunt omnes, qui tunc aderant, eis panes suffecisse quatuor menses. Similiter autem & in oleo, & frumento, adeo ut veniret Satanas, & ei diceret: Num tu es Elias, aut alius ex Prophetis, & Apostolis, quod haec facias? Is autem dixit ipsi: Quid enim? Non homines sancti fuerunt Apostoli, & Prophetae, qui haec nobis tradiderunt? An tunc quidem aderat Deus, nunc autem peregre est profectus? Potest autem Deus haec semper facere, & nihil erit, quod ipse non possit. Si ergo Deus est bonus, cur tu malus? Quid vero? non oportet nos quoque dicere ea, quae vidimus? nempe quod fratres ingrediebantur cum sportis, ad mensas panes adferentes, & quum comederent quingenti fratres ad satietatem, eas rursus plenas accipiebant? Aliud quoque miraculum, quod videntes obstupuimus, par est dicere. Quum enim ad eum venissemus spatio trium dierum cogniti sumus, procul visi a fratribus, qui ex eo audierant de nostro ad eum adventu; qui quidem propere accurrentes nobis venerunt obviam, psallentes; (est enim hic mos apud omnes monachos) & quum prono in terram vultu adorassent, nos deosculati sunt, nos sibi invicem ostendentes, & dicentes: Ecce venerunt fratres, de quibus pater noster dixit tribus ante diebus, dicendo: Post tres dies venient ad nos tres fratres, venientes Ierosolymis. Et alii quidem nos deducebant; alii vero nos retro sequebantur, psallentes, donec prope ipsum venimus.

Bibliotheca Photii.

Quum

ὅσα ἐν Αἰγύπτῳ οὐ γίνονται, καρποὺς παντοδαποὺς παραδείσου, σταφυλὰς, καὶ ῥοὰς, καὶ σῦκα, καὶ κάρυα παρὰ καιρὸν ἅπαντα εὑρημένα, καὶ μέλι, καὶ κηρία τινὰ, καὶ γάλακτος νεαροῦ στάμνον, καὶ Νικολάους παμμεγέθεις ἄρτους δέκα καθαροὺς καὶ θερμοὺς ξένης τε χώρας αὐτοῖς κομιζομένης. οἱ δὲ κομίσαντες αὐτὰ ἄνδρες ἐπιδόντες μόνον ὡς παρά τινος μεγάλου ἀνδρὸς, καὶ πλουσίου ἀποσταλέντα, εὐθὺς μετὰ σπουδῆς ἀνεχώρησαν. μεταλαβόντες δὲ τῶν ἐδωδίμων ἄχρι πεντεκοστῆς ἐξ αὐτῶν ἐπηρκέσθησαν ὥστε θαυμάζειν αὐτοὺς καὶ λέγειν, ὅτι ἀληθῶς ταῦτα παρὰ Θεοῦ ἀπεστάλησαν. εἷς δέ τις τῶν μοναχῶν ἠξίου παραχρῆμα τὸν πατέρα δεηθῆναι ὑπὲρ αὐτοῦ, χάριτός τινος ἀξιοῦσθαι. προσδεξαμένου δὲ αὐτοῦ, ἡ τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτῷ δίδοται χάρις, καὶ τῆς πραότητος· ὡς θαυμάζειν πάντας ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπερβολὴν πραότητος κτησαμένου. ἐξηγοῦντο δὲ ἡμῖν οἱ περὶ αὐτὸν πατέρες ταύτας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, μαρτυρούντων αὐτῷ ταῦτα καὶ πολλῶν ἀδελφῶν. καὶ γὰρ λιμοῦ ποτε οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου κατὰ τὴν Θηβαΐδα γενομένου, ἀκούσαντες οἱ προσοικοῦντες τὰς πόλεις λαοὶ ὅτι περ οἱ περὶ αὐτὸν μοναχοὶ πολλάκις ἐξ ἀμηχάνων ἐτρέφοντο παρῆσαν ὁμοθυμαδὸν πρὸς αὐτὸν σὺν γυναιξὶ, καὶ τέκνοις, εὐλογίας ἅμα καὶ τροφὴν αἰτοῦντες. ὁ δὲ μηδὲν δεδιὼς μή ποτε λήψῃ τῶν βρωμάτων, ἐδίδου πᾶσιν τοῖς ἐρχομένοις ἑκάστῳ τὸ αὔταρκες ἡμέριον. ὑπολειφθέντων δὲ τριῶν σπυρίδων μεγάλων μόνον μετὰ τῶν ἄρτων, καὶ τοῦ λιμοῦ ἐπικρατοῦντος προστάσσει εἰς μέσον φέρεσθαι τὰς σπυρίδας, ἃς οἱ μοναχοὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐσθίειν ἔμελλον, καὶ εἰς ὑπήκοον πάντων τῶν ἀδελφῶν, καὶ τῶν ὄχλων, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ· μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ Κυρίου πληθῦναι ταῦτα; καὶ τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὐ μὴ ἐκλείψει ἄρτος ἐκ τῶν σπυρίδων τούτων ἄχρις ἂν κορεσθῶσιν ἅπαντες τοῦ νέου σίτου. καὶ διεβεβαιώσαντο πάντες οἱ παραγενόμενοι τότε τετράμηνον πᾶσιν ἐπαρκέσαι τοὺς ἄρτους. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ἐλαίου, καὶ σίτου πεποίηκεν· ὡς παρεῖναι τὸν σατανᾶν, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ, μὴ Ἠλίας εἶ συ, ἢ ἕτερός τις τῶν προφητῶν, καὶ ἀποστόλων; ὅτι ταῦτα τολμᾷς; ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· τί γάρ; οὐκ ἄνθρωποι ἦσαν οἱ ἅγιοι προφῆται, καὶ ἀπόστολοι οἱ ταῦτα ἡμῖν ποιεῖν παραδώσαντες; ἢ τότε παρῆν μὲν ὁ Θεὸς, νῦν δὲ ἀπεδήμησεν; δυνάται ὁ Θεὸς ἀεὶ ποιεῖν ταῦτα, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει αὐτῷ. εἰ οὖν ὁ Θεὸς ἀγαθός συ, διά τι πονηρός; τί γάρ; οὐ δεῖ λέγειν, καὶ ἃ ἡμεῖς ἑωράκαμεν, ὅτι μεστὰς σπυρίδας εἰσῆγον εἰς τὰς τραπέζας τῶν ἀδελφῶν οἱ τοὺς ἄρτους εἰσφέροντες. καὶ ἐσθιόντων πεντακοσίων ἀδελφῶν ἄχρι καιροῦ μεστὰς πάλιν αὐτὰς ἀπελάμβανον. ὡς δὲ καὶ ἕτερον θαῦμα ἰδόντες ἐξεπλαγημένοι, δίκαιόν ἐστιν εἰπεῖν. ἐλθόντες γὰρ πρὸς αὐτὸν τρεῖς ἡμεῖς ἀδελφοὶ ἐγνωρίσθημεν πόρρωθεν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ὁραθέντες, τῶν προακουσάντων παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἡμῶν πρὸς αὐτὸν ἀφίξεως· οἳ μετὰ σπουδῆς προσδραμόντες ὑπήντησαν ἡμῖν ψάλλοντες· (τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἔθος ἐστὶν πρὸς πάντας τοὺς μοναχοὺς) καὶ προσκυνήσαντες ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν. ἐφίλουν ἡμᾶς, ἀλλήλοις ἐπιδεικνύοντες· ἰδοὺ ἥκασιν οἱ ἀδελφοὶ περὶ ὧν ὁ πατὴρ πρὸ τριῶν ἡμερῶν προείρηκεν ἡμῖν, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἥξουσι πρὸς ἡμᾶς τρεῖς ἀδελφοὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἐρχόμενοι. καὶ οἱ μὲν προῆγον ἡμᾶς, οἱ δὲ ἠκολούθουν ὄπισθεν ἡμῶν ψάλλοντες, ἄχρις οὗ πλησίον αὐτῶν ἐφθάσαμεν.

ἀκού-

ἀκούσας δὲ ὁ πατὴρ Ἀπολλῶς τῆς φωνῆς τῶν ψαλλόντων, ὑπήντησεν ἡμῖν κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ τὸ πρὸς πάντας τοὺς ἀδελφούς. καὶ ἰδὼν ἡμᾶς προσεκύνησε πρῶτος ἐπὶ τὴν γῆν ἑαυτὸν ἐναπλώσας· καὶ ἀναστὰς ἐφίλησε. καὶ εἰσαγαγὼν ὑπερηύξατο. καὶ τοὺς πόδας ἡμῶν νίψας χερσὶν οἰκείαις πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν προετρέψατο. τοῦτο δὲ πᾶσιν ἐποίει τοῖς ἐρχομένοις πρὸς αὐτὸν ἀδελφοῖς, οἱ γὰρ σὺν αὐτῷ ἀδελφοὶ, οὐ πρότερον τῆς τροφῆς μετελάμβανον πρινὴ τῆς εὐχαριστίας τοῦ Χριστοῦ κοινωνήσωσι. τοῦτο δὲ ἐποίουν κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν ἡμέριον· εἶθ' οὕτως διαιτηθέντες ἐκάθηντο ἀκούοντες αὐτοῦ διδάσκοντος πάσας τὰς ἐντολὰς ἄχρι τοῦ πρωθυπνίου. ἐκεῖθεν δὴ οἱ μὲν ἐπὶ τὴν ἔρημον ἐξ αὐτῶν ἀνεχώρουν ἀποστηθίζοντες τὰς γραφὰς ὅλην τὴν νύκτα· οἱ δὲ ἐκεῖ προσεκαρτέρουν ἀπαύστοις ὕμνοις τὸν Θεὸν εὐφημοῦντες ἄχρις ἡμέρας, οὓς ἐγὼ αὐτὸς αὐτοψεὶ ἐθεασάμην, ἑσπέρας ἀρξαμένους τῶν ὕμνων, καὶ μέχρι πρωῒ οὐ παυσαμένους τῆς ᾠδῆς. πολλοὶ οὖν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν μόνον κατήρχοντο ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ τῆς εὐχαριστίας μετελάμβανον, καὶ πάλιν ἀνήεσαν ἀρκούμενοι τῇ πνευματικῇ μόνῃ τροφῇ ἄχρις ἄλλης ἐννάτης. τοῦτο δὲ ἐποίουν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. ἦν δὲ ἰδεῖν αὐτοὺς ἀγαλλιωμένους κατὰ τὴν ἔρημον. οὐκ ἄν τις εἴποι ἐπὶ τὴν γῆν ταύτην, τοιαύτην ἀγαλλίασιν, οὐδὲ εὐφροσύνην σωματικήν. οὐδὲ στυγνὸς ἢ κατηφής τις ἦν ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' εἴ τις που καὶ στυγνάζων ἐφάνη, εὐθὺς ἐπύθετο παρ' αὐτοῦ ὁ πατὴρ Ἀπολλὼ τὴν αἰτίαν, καὶ τὰ ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἑκάστου ἀπήγγελλεν. ἔλεγε δὲ οὐ χρὴ στυγνάζειν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ μέλλοντας βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομεῖν. στυγνάζουσι μέν, φησιν, Ἕλληνες, κλαύσουσι δὲ Ἰουδαῖοι, πενθήσουσι δὲ ἁμαρτωλοὶ, οἱ δὲ δίκαιοι εὐφρανθήσονται, καὶ οἱ τὰ γήϊνα μὲν φρονοῦντες ἐπὶ τοῖς γηΐνοις εὐφραίνονται, ἡμεῖς δὲ οἱ τηλικαύτης ἐλπίδος καταξιωθέντες, πῶς οὐχὶ διαπαντὸς εὐφραινόμεθα, τοῦ ἀποστόλου ἡμᾶς παρορμῶντος πάντοτε χαίρειν, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν; τί δ' ἄν τις εἴποι τὴν ἐν λόγοις αὐτοῦ χάριν, καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ ἀρετάς, ἃς δι' ὑπερβολὴν θαύματος ἐσιωπήσαμεν ἑκάστοτε, παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀκούοντες; πολλὰ δὲ περὶ ἀσκήσεως καὶ πολιτείας ἡμῖν διαλεχθεὶς κατὰ μόνας πολλάκις, καὶ περὶ τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἀδελφῶν, ἔλεγεν, ὅτι δεῖ ἐρχομένους τοὺς ἀδελφοὺς προσκυνεῖν· οὐ γὰρ αὐτοὺς ἀλλὰ τὸν Θεὸν προσεκύνησας· ἴδες γάρ φησι, τὸν ἀδελφόν σου, ἴδες Κύριον τὸν Θεόν σου· παρὰ τοῦ Ἀβραὰμ παρειλήφαμεν, εἰ καὶ ὅτι δεῖ ἔσθ' ὅτε τοὺς ἀδελφοὺς πρὸς ἀνάπαυσιν παραβιάζεσθαι παρὰ τοῦ Λὼτ μεμαθήκαμεν, παραβιασαμένου τοὺς ἀγγέλους, καὶ ὅτι δεῖ εἰ δυνατὸν τοὺς μοναχοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῶν μυστηρίων κοινωνεῖν. ὁ γὰρ μακρύνων ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, μακρύνεται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν, τὸν Σωτῆρα συνεχῶς ὑποδέχεται. ἡ γὰρ σωτήριος φωνή φησιν, ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, μένει ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. τοῦτο οὖν συμφέρει τοῖς μοναχοῖς, ὑπόμνησιν τοῦ σωτηρίου πάθους συνεχῶς ποιουμένοις, καὶ μεθ' ἡμέραν ἑτοίμους εἶναι παρασκευάζειν ἑαυτοὺς τοιούτους ὡς ἀξίους εἶναι πάντοτε πρὸς τὴν τῶν ἁγίων καὶ οὐρανίων μυστηρίων ὑποδοχὴν, ἐπεὶ καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν οὕτω καταξιούμεθα. τὰς δὲ καθολικὰς νηστείας, φησι, μὴ ἔξον λύειν ἄνευ πάσης ἀνάγκης. ἐν γὰρ τετρά-

δι

Quum autem audiisset pater Apollo vocem psallentium, venit nobis obviam, ut mos ei erat erga omnes fratres, & quum nos vidisset, adoravit primus se in terra extendens, & quum surrexisset, est osculatus; & postquam introduxisset, oravit, & pedes nostros manibus lavit propriis, & hortatus est ad refectionem. Hoc autem faciebat omnibus fratribus, qui ad ipsum veniebant. Qui enim cum ipso erant fratres, alimentum non prius accipiebant, quam Eucharistiae Christi communicassent. Hoc autem faciebant hora nona diei. Deinde quum sic comedissent, sedebant audientes eum docentem omnia praecepta, usque ad primum somnum. Illinc alii quidem ex ipsis secedebant in solitudinem, scripturas tota nocte memoriter exprimentes. Alii vero illic perseverabant adsiduis hymnis Deum laudantes ad diem usque: quos ego vidi his oculis, quum vespere hymnos coepissent, usque ad matutinum non cessasse a cantu. Multi certe ex iis hora nona solum descendebant de monte, & Eucharistiam sumentes, rursus adscendebant, contenti spiritali nutrimento, usque ad aliam nonam. Hoc autem multi ex iis faciebant multos dies. Licebat autem eos videre exultantes in solitudine; adeo ut nullam eiusmodi aliam exultationem in terra videre liceat, nec laetitiam corporalem; neque enim erat inter eos aliquis moestus, aut tristis: sed si quis videbatur praeseferre tristitiam, statim pater Apollo ex eo rogabat causam, & quae erant in occulto uniuscuiusque cordis, renuntiabat. Dicebat autem: Non oportet esse tristes propter salutem, quum futuri simus heredes regni caelorum. Tristes autem, inquit, erunt Gentiles, *Cass. lib. 9. Inst. c. 13.* flebunt Iudaei, lugebunt peccatores, iusti autem laetabuntur. Et qui terrena quidem animo agitant, laetantur in rebus terrenis; nos autem, qui tanta spe digni sumus habiti, quomodo non laetamur perpetuo? quum nobis Apostolus suadeat, ut semper laetemur, & in omnibus gratias agamus? *1. Thess. 5. 18.* Quis autem dixerit eius in sermone gratiam, & reliquas eius virtutes, quas propter summum miraculum siluimus, auditas utique ex ipso, & ex aliis? Quum autem de exercitatione, & vitae instituto nobiscum saepe seorsum disseruisset, saepe etiam dixit de suscipiendis monachis, quod oportet adorare fratres advenientes: Non enim ipsos, aiebat, sed Deum adorasti: Vidisti enim, inquit, fratrem tuum, vidisti Dominum Deum tuum; & hoc, inquit, ab Abraham accepimus; & quod oporteat, inquit, nonnumquam cogere fratres ad refectionem, a Lot accepimus, qui coegit Angelos; *Gen. 18. Gen. 19.* & quod oportet, si fieri potest, monachos quotidie communicare sacramentis. Qui enim se ab eis procul amovet, Deus quoque procul ab eo recedit; qui autem hoc facit adsidue, adsidue suscipit Servatorem; etenim, inquit vox Salvatoris: Qui comedit carnem meam, & bibit meum sanguinem, manet in me, & ego in eo; hoc confert monachis, salutaris passionis commemorationem continenter facientibus, quotidie etiam se praeparare, ut omni tempore digni sint, qui suscipiant caelestia sacramenta; quandoquidem sic quoque consequimur remissionem peccatorum. *Cassian. col. 21. & 7. cap. 30.* Catholica autem, & generalia ieiunia non licet solvere sine ingenti necessitate. In quar-

ta

Cass. lib. 5. Inst. c. 24. ta enim feria traditur Servator, & in parasceve crucifigitur. Qui ea ergo solvit, Servatorem una tradit, & una crucifigit. Sed si ad vos veniat frater, qui opus habet, ut reficiatur, quum sit ieiunium, ipsi soli mensam adpones: sin autem nolit, ne cogas; habemus enim communem traditionem. Multum autem reprehendebat eos, qui ferrum gestabant, & comam nutriebant; hi enim, inquit, se ostentant, & quaerunt placere hominibus, quum oporteat ipsos potius corpus solvere ieiuniis, & quod bonum est facere in occulto; ii vero non sic, sed se propalant omnibus. Et quid opus pluribus? omnis enim eius doctrina est eius vitae instituto similis, quam nec quis scribere potuerit, nec dicere. Plurima ergo nobiscum, seorsum tota saepe hebdomada disserendo, tamdem dimittens dixit: Habete pacem inter vos, neque separemini in via. Quum autem dixisset iis, qui cum ipso erant fratribus, quisnam ex ipsis vellet nos deducere ad visitandos alios Patres, sanctus Apollo tribus viris delectis, qui valerent, & sermone, & vitae instituto, erantque periti linguae Graecae, & Romanae, & AEgyptiacae, cum eis nos dimittens, iussit eis ne nos prius relinquerent, quam satisfactum esset nostro videndorum patrum desiderio; quos si quis vellet omnes videre, ad eos adspiciendos tota vita non sufficeret. Quum nobis ergo benedixisset, amandavit, dicens: Benedicat vos Dominus ex Sion: & videatis bona Ierusalem omnibus diebus vitae vestrae. Nobis autem ambulantibus meridie per solitudinem, vidimus tractum magni draconis, qui tamquam trabs erat protractus per arenam. Quem quum vidissemus, nos magnus timor invasit: Qui autem nos ducebant fratres, hortati sunt ne timeremus, sed essemus bono animo, & sequeremur draconis vestigium. Videbitis enim fidem nostram, quum ipsi simus eum manu nostra superaturi. Multos enim, inquit, & dracones, & cerastas manu interfecimus, sicut scriptum est. In eis enim im-
Luc. 10. plebatur illud: Dedi vobis potestatem ambulandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem potestatem inimici. Nos autem, qui ferebamur incredulitate, & qui maiori eramus adfecti formidine, rogabamus eos, ne iremus per vestigia draconis, sed recta via. Vnus autem frater ex ipsis magna animi alacritate, quum nos eo in loco dimisisset, profectus est in solitudinem, quaerens belluam. Quam quum invenisset non procul ab antro, magna voce exclamabat draconem esse in spelunca; & vocabat ipsos, ut ad se venirent visuri, quid esset eventurum; & hortantibus nos aliis fratribus ne timeremus, cum magno metu abiimus visuri belluam. Nobis autem repente occurrens frater unus, manu nos traxit in suum monasterium, dicens, nos non posse ferre impetum belluae, & maxime, quod nondum vidissemus talem; se vero saepe vidisse ipsam belluam tam vasta magnitudine, ut quae sit plus, quam quindecim cubitorum. Quum nos ergo iussisset manere in loco, abiit ad fratrem, dicens ei, ut recederet a caverna; conabatur enim ille a loco non recedere, priusquam interfecisset draconem. Cui quum persuasisset, eum ducit ad nos, increpantem modicam nostram fidem. Quiescentes autem

apud

δι' ὁ Σωτὴρ παραδίδοται, ἐν δὲ τῇ παρασκευῇ σαυροῦται. ὁ οὖν ταύτας λύων, συμπαραδίδωσι τὸν Σωτῆρα καὶ συσαυροῖ. ἐὰν δὲ ἥκει πρὸς ἡμᾶς ἀδελφὸς, ἀναπαύσεως δεόμενος, νησείας οὔσης, παραθήσεις αὐτῷ μόνῳ τὴν τράπεζαν· εἰ δὲ μὴ βούλεται, μὴ ἀναγκάσῃς. κοινὴν γὰρ ἔχομεν πάντες τὴν παράδοσιν. ἐμέμφετο δὲ πολλὰ τοὺς τὰ σιδηρᾶ φέροντας, καὶ τοὺς κομῶντας· οὗτοι γὰρ ἐνδεικνύουσι, φησὶ, καὶ τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν θηρῶσι· δέον αὐτοὺς μᾶλλον νησείαις ἐκλύειν τὸ σῶμα, καὶ ἐν κρυπτῷ τὸ καλὸν πράττειν. οἱ δὲ οὐ τοῦτο, ἀλλὰ πᾶσιν ἑαυτοὺς φανεροὺς καθιςῶσι. καί τι ἂν τις εἴποι τὰς διδαχὰς αὐτοῦ πάσας παραπλησίως οὔσας αὐτοῦ τῇ πολιτείᾳ, ἃς οὐδὲ φράσαι τίς οὐδὲ γράψαι κατ' ἀξίαν δυνήσεται. πλεῖςα οὖν πολλάκις ἡμῖν καταμόνας ὅλην τὴν ἑβδομάδα διαλεγόμενος, καὶ προπέμπων ἡμᾶς, ἔλεγεν· εἰρήνην ἔχετε μετ' ἀλλήλων, καὶ μὴ ἀπ' ἀλλήλων εἰς ὁδὸν χωρίζεσθε. εἰπόντος δὲ τοῖς σὺν αὐτῷ ἀδελφοῖς, τίς ἂν ἑκὼν βούλοιτο ἐξ αὐτῶν συμπροπέμψαι ἡμᾶς ἄχρι τῶν ἄλλων πατέρων, σχεδὸν ἅπαντες παρεκάλουν προθύμως συμπροπέμψαι ἡμᾶς. ὁ δὲ ἅγιος Ἀπολλὼς τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐπιλεξάμενος, ἄνδρας ἱκανοὺς ἐν λόγῳ καὶ πολιτείᾳ, καὶ ἐμπείρους τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς καὶ Αἰγυπτιακῆς διαλέκτου, συμπροπέμπων ἡμᾶς αὐτοῖς ἐνετέλλετο μὴ πρότερον ἀφιέναι ἡμᾶς πρὶν ἂν ἱκανῶς ἔχοιμεν τοὺς πατέρας ὅλους θεωρήσαντες οὓς ἐὰν βούληταί τις ἰδεῖν ἅπαντας, οὐκ ἂν φθάνοι διὰ παντὸς τοῦ βίου θεάσασθαι. εὐλογήσας οὖν ἡμᾶς ἐξαπέστειλε, λέγων, εὐλογήσαι ὑμᾶς Κύριος ἐκ Σιὼν, καὶ ἴδοιτε τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν. πορευομένων δὲ ἡμῶν κατὰ τὴν ἔρημον ἐν μεσημβρίᾳ, ἐξαίφνης ὁρῶμεν σύρμα μεγάλου δράκοντος οἷά τε δοκοῦ διὰ τῆς ψάμμου ἑλκυσθείσης, καὶ ἰδόντες φόβῳ πολλῷ συνεχέθημεν. οἱ δὲ ὁδηγοῦντες ἡμᾶς ἀδελφοὶ παρεκάλουν ἡμᾶς μὴ δεδιέναι. ἀλλὰ μᾶλλον θαῤῥεῖν καὶ ἐπέχεσθαι τῷ ἴχνει τοῦ δράκοντος· ὄψεσθε γάρ, φησι, τὴν πίςιν ἡμῶν, μελλόντων αὐτῶν χειροῦσθαι. πολλοὺς γάρ, φησι, καὶ δράκοντας, καὶ ἀσπίδας, καὶ κεραςὰς ἐκ χειρὸς ἀνῃρήκαμεν. καὶ τὸ γεγραμμένον ἐπ' αὐτοῖς ἐπληροῦτο. δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. ἡμεῖς οὖν ἀπιςίᾳ φερόμενοι, καὶ ἔτι μᾶλλον ἔμφοβοι γενόμενοι, μὴ κατ' ἴχνος τοῦ δράκοντος, ἀλλὰ τὴν εὐθεῖαν βαδίζειν ἠξιοῦμεν αὐτούς. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀδελφὸς ἀπὸ πολλῆς προθυμίας καταλιπὼν ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ τόπου, ἐπὶ τὴν ἔρημον ὥρμησεν ἀνιχνεύων τὸ θηρίον, καὶ εὑρὼν οὐκ εἰς μακρὰν τὸν φωλεὸν, φωνῇ ἐβόα ἡμῖν, ἐν τῷ σπηλαίῳ εἶναι τὸν δράκοντα, καὶ ἐκάλει πρὸς αὐτὸν ὄψεσθαι τὸ ἐκβησόμενον, προτρεπομένων ἡμᾶς ἄλλων καὶ μὴ δεδιέναι. ὡς δὲ ἡμεῖς μετὰ πολλοῦ φόβου ἀπῄειμεν ὀψόμενοι τὸ θηρίον, συνήντησεν ἡμῖν ἐξαίφνης εἷς ἀδελφὸς ἐκ χειρὸς αὐτοῦ ἕλκων εἰς τὸ ἑαυτοῦ μοναςήριον, φάσκων μὴ δυνατοὺς ἡμᾶς εἶναι ὑπενεγκεῖν τὴν ὁρμὴν τοῦ θηρίου, καὶ μάλιςα ὅτι οὐδέποτε ἦμεν τοιοῦτόν τι ἑωρακότες. πολλάκις γὰρ αὐτὸν ἔλεγεν ἑωρακέναι τὸ ζῶον, ὑπερμέγεθες ὑπάρχον καὶ ὑπερδεκαπέντε πήχεις ἔχον. μένειν οὖν ἡμᾶς κελεύσας ἀπῄει ἐπὶ τοῦ τόπου πρὸς τὸν ἀδελφὸν, πείθων μεταςῆναι τοῦ φωλεοῦ. ἐπειρᾶτο γὰρ ἐκεῖνος μὴ μεταςῆναι τοῦ τόπου πρὶν ἀνελεῖν τὸν δράκοντα. καὶ δὴ πείσας αὐτὸν ἄγει πρὸς ἡμᾶς, τὴν ὀλιγοπιςίαν ἡμῶν μεμψάμενον. ἀναπαυσάμενοι δὲ

παρ'

παρ' ἐκείνῳ τῷ ἀδελφῷ ὡς ἀπὸ ἑνὸς μιλίου τὸ μοναστήριον ἔχοντι, ἱκανῶς ἀνεκτησάμεθα.

Περὶ τῦ Ἀββᾶ Ἀμμῦν.

ΚΕΦ. νδ'.

Διηγεῖτο δὲ ἡμῖν ἐκεῖνος γεγενῆσθαι κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἔνθαπερ αὐτὸς ἐκαθέζετο, ἄνδρα ἅγιον ᾧ αὐτὸς ἐμαθήτευσε, Ἀμμῦν ὀνόματι, πλείστας δυνάμεις ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ποιήσαντι. πρὸς ὃν πολλάκις ἐλθόντες οἱ λωποδύται τὺς ἄρτυς, καὶ τὰς τροφὰς αὐτῦ ἐλάμβανον. ἐξελθὼν δὲ μιᾶς τῶν ἡμερῶν δύο δράκοντας μεγάλυς ἐκ τῆς ἐρήμυ πρὸς αὐτὸν συνηγάγετο, κελεύσας αὐτοῖς παραμένειν, καὶ φυλάσσειν τὴν θύραν. οἱ δὲ ἀνδροφόνοι ἐπελθόντες κατὰ τὸ ἔθος, καὶ θεασάμενοι τὸ θαῦμα, ἀχανεῖς γενόμενοι ὑπ' ἐκπλήξεως ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον. ἐξελθὼν δὲ ἴδεν αὐτὺς ἐνεὺς γενομένυς, καὶ σχεδὸν ἡμιθανεῖς· καὶ ἀναστήσας αὐτὺς ὠνείδιζε λέγων· ὁρᾶτε πόσον ὑμεῖς ἀγριώτεροι τῶν θηρίων· οἱ μὲν γὰρ ἡμῶν διὰ Θεὸν τοῖς βυλήμασι πείθονται, ὑμεῖς δὲ ὐδὲ τὸν Θεὸν ἐφοβήθητε· ὐδὲ τὴν τῶν Χριστιανῶν εὐλάβειαν ἐδυσωπήθητε. εἰσαγαγὼν δὲ αὐτὺς αὐτῷ κελλίῳ παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἐνυθέτει μεταβαλεῖν τῦ τρόπυ. οἱ δὲ παρ' αὐτῶν μεταναστάντες κρείττυς πολλῶν ἀνεφάνησαν· μετ' ὐ πολὺ δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ σημεῖα ἐπιτελῦντες ὤφθησαν. ἄλλοτε δέ, φησί, μεγάλυ δρακοντος τὴν πλησίον χώραν λυμαινομένυ, καὶ τὰ πολλὰ τῶν ζώων ἀναιρῦντος, ἦλθον οἱ προσοικῦντες τὴν ἔρημον πάντες ὁμῦ πρὸς τὸν πατέρα, δεόμενοι ἀφανισθῆναι ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τὸ θηρίον. ὁ δὲ ὡς μηδὲν δυνάμενος αὐτὺς ὠφελεῖν, λυπυμένυς τὺς ἄνδρας ἀπέλυσεν. ἕωθεν δὲ ἀναστὰς ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῦ θηρίυ ἀπήρχετο. ὡς δὲ ἔκλινε τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν ἐπὶ τρίτον, ἤρχετο πρὸς αὐτὸν τὸ θηρίον ῥοιζήματι μεγάλῳ ἆσθμα δεινὸν προπέμπον, καὶ φυσῶν, καὶ συρίζον, καὶ πνοὴν πονηρὰν ἀποπέμπον. ὁ δὲ ὐδὲν φοβηθεὶς ἐπιστραφεὶς τὸν δράκοντα, εἶπεν, χειρώσεταί σε ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τῦ Θεῦ τῦ ζῶντος, ὁ μέλλων τὸ μέγα κῆτος διαχειρώσασθαι. καὶ τῦτο εἰπόντος εὐθὺς ὁ δράκων ἐῤῥάγη, πάντα τὸν ἰὸν μετὰ τῦ αἵματος διὰ τῦ στόματος ἐξεμέσας. ἐλθόντες δὲ οἱ ἀγροικοι μεθ' ἡμέρας, καὶ τὸ μέγα θαῦμα ἐκεῖνο θεασάμενοι, καὶ τὴν πνοὴν μὴ φέροντες, ἄμμον πολλὴν ἐπὶ τὸ ζῶον ἐσώρευσαν, παρεστῶτος αὐτοῖς ἐκεῖ τῦ πατρός. ὐ γὰρ ἐτόλμων προσιέναι, καίτοι νεκρῦ ὄντος τῦ δράκοντος. παῖς, φησίν, ἄλλοτε ποιμαίνων, ἀθρόως ἔτι ζῶντα τὸν δράκοντα θεασάμενος, ἐν ἐκστάσει γενόμενος ἐλειποψύχησεν. ἔκειτο ὖν ἄπνυς ὁ παῖς ἐν τῷ χωρίῳ παρὰ τὴν ἔρημον πᾶσαν ἡμέραν. εὑρόντες δὲ αὐτὸν πρὸς ἑσπέραν οἱ ἴδιοι μικρὸν ἐμπνέοντα, πεφυσημένον ὅλον ἐκ τῆς ἐκστάσεως, ἄγυσι πρὸς τὸν πατέρα, ἀγνοῦντες τὴν αἰτίαν τῦ συμβάντος αὐτῷ. εὐξαμένυ δὲ αὐτῦ καὶ ἐλαίῳ αὐτὸν χρίσαντος, ἀνέστη ὁ παῖς διηγύμενος τὸ ὁραθὲν ὅθεν μάλιστα κινηθεὶς ὁ ἀνήρ, πρὸς τὴν ἀναίρεσιν ἐτράπη τῦ δράκοντος.

Περὶ Ἀββᾶ Κόπρη πρεσβυτέρυ.

ΚΕΦ. νε'.

Ἦν δέ τις πρεσβύτερος ἔχων πλησίον ἐκεῖ μοναστήριον ἐν τῇ ἐρήμῳ, Κόπρης λεγόμενος,

apud illum fratrem, qui circiter unum milliare remotum habebat monasterium, satis refecti sumus.

Vita Abbatis Ammon.

CAP. LIV.

Ille autem nobis narrabat, in illo loco, in quo ipse sedebat, fuisse virum sanctum, cuius ipse fuit discipulus, nomine Ammun, qui in illo loco plurimas fecit virtutes; ad quem saepe latrones venientes, accipiebant eius panem, & alimenta. Haec ergo aegre ferens, quum uno die egressus esset in solitudinem, abduxit secum duos magnos dracones, & iussit eis, ut in eo loco manerent, & portam custodirent. Homicidae autem quum pro more venissent, & vidissent miraculum, prae stupore hiantes ceciderunt in faciem. Egressus autem invenit eos mutos, & fere semimortuos, & quum eos excitasset, probris eos adfecit, dicens: Videte quantum estis bestiis agrestiores; nam isti quidem propter Deum nostrae parent voluntati; vos autem neque Deum timuistis, neque Christianorum estis reveriti religionem. Introductis autem eis in cellam mensam adposuit, & monuit, ut mores mutarent. Illi autem surgentes, protinus multis visi sunt meliores; non multo post autem ipsi quoque visi sunt eadem signa facere. Aliquando autem, inquit, quum unus magnus draco propinquam vastaret regionem, & multa occideret animalia, quicumque habitabant iuxta solitudinem, omnes simul venerunt ad patrem, rogantes, ut deleretur bellua ex eorum regione. Is autem eos ita dimisit, ut qui eis tristitia adfectis nihil prodesse posset. Mane autem surgens, venit in eum locum, quo transitura erat bellua. Postquam autem ter flexit genua ad orationem, in ipsum veniebat bellua, magno cum stridore gravem emittens anhelitum, & intumescens, ac sibilans, tetrumque edens spiritum. Is autem nihil territus, ad draconem conversus, dixit: Vincet te Iesus Christus, filius Dei vivi, qui est magnum cetum victurus. Idque quum dixisset, protinus disruptus est draco, per os omne virus evomens cum sanguine. Quum autem venissent rustici postridie, & illud magnum vidissent miraculum, & non ferrent spiritum, in animal multam arenam congesserunt, patre illic eis adstante; ad draconem enim, licet mortuum, non audebant accedere. Puer autem, inquit, pascens quum repente vidisset adhuc vivum draconem, statim emota mente fuit exanimatus. Iacuit itaque puer nihil spirans in loco tota die in solitudine. Quum eum autem sui in vespere invenissent parum spirantem, totum inflatum ex ecstasi, deducunt ad patrem, ignorantes causam eius, quod acciderat. Quum is autem orasset, & eum unxisset oleo, surrexit puer, narrans id, quod fuerat deprehensum. Quare vir maxime motus, ad interimendum draconem est conversus.

Vita Abbatis Copre Presbyteri.

CAP. LV.

Erat autem illic quidam presbyter, qui monasterium prope habebat in solitudine. Copres nomine, Sozomen. l. 6. c. 28.

Cassiod. l. 8. cap. 1. Niceph. lib. 11. c. 34.

nomine, vir sanctus, prope nonagenarius, praepositus fratrum quinquaginta; qui ipse quoque plures faciebat virtutes, morbis medens, & multas faciens curationes, & daemones expellens; & res multas efficiens, atque adeo quasdam in nostris oculis. Is ergo postquam nos vidit, salutavit, & pro nobis oravit, & postquam pedes nostros lavisset, sciscitatus est a nobis, quaenam in mundo fierent; nos autem rogavimus, ut ipse nobis potius exponeret sui vitae instituti virtutes, & quomodo Deus esset ei dona largitus, & quanam ratione fuisset particeps eius gratiae. Is autem nulla eo nomine elatus superbia, nobis suam vitam narravit, & maiorum suorum, qui ipsum superarunt, quorum ipse vitae institutum est imitatus. Non est, inquit, o filii, quod a me fit, admirabile, si conferatur cum iis, quae in vita gesta sunt a patribus nostris. Et quum narraret nobis Copres presbyter, quae recte, & ex virtute gesta fuerant a patribus, unus ex fratribus nostris dormitans, ut qui iis, quae dicebantur, fidem nequaquam haberet, videt in eius manibus librum admirabilem scriptum litteris aureis, & canum virum adstantem, & minaciter ei dicentem: Non audis attente lecturam, sed dormitas? Is autem conturbatus, nobis eum audientibus statim, quod audierat, & viderat, Romane exposuit. Eo autem haec nobis adhuc dicente, venit quidam rusticus habens calathum arenae, qui exspectabat donec implesset narrationem; rogavimus autem nos presbyterum; quid sibi vult rusticus cum arena? nobis respondit pater, dicens: Filioli mei, non oportebat me gloriari apud vos, neque ea nuntiare, quae gesta sunt a patribus, ne mente elati amittamus mercedem; propter studium autem vestrum, & utilitatem, quod tam procul ad nos venistis, non fraudabo vos utilitate, sed quae per nos Servator gessit, narrabo praesentibus fratribus. Sterilis erat ager, qui est prope nos; & rustici, qui ipsum possidebant, seminantes, vix semen duplicatum metebant: Vermis enim nascens in spica, totam messem corrumpebat. Agricolae autem catechismo a nobis instituti, & effecti Christiani, rogarunt nos, ut oraremus pro messe. Dixi autem eis: Si habetis fidem in Deum, vel arena deserti fructum vobis adferet. Ii autem nihil cunctati, quum hac arena, quae a nobis calcatur, sinus implessent, attulerunt, rogantes, ut benediceremus. Postquam autem sum precatus, ut illis fieret secundum ipsorum fidem, ipsi eam cum frumento seminarunt in arvis suis, & repente eorum ager ita multiplicavit fructum, ut omnem superaret AEgyptum. Hoc ergo facere soliti, nobis quotannis exhibent molestiam. Vnum autem, inquit, magnum miraculum praebuit mihi Deus multis praesentibus. Quum enim in civitatem aliquando descendissem, inveni quemdam virum Manichaeum, qui populos seduxerat. Quum autem non possem ei publice persuadere, dixi conversus ad multitudinem: Magnum rogum in platea accendite; & ingrediamur in flamma, & qui ex nobis illaesus a flamma manserit, is habet bonam fidem. Postquam autem hoc factum est, & turbae rogum cito accenderunt, ipsum mecum

μενος, ἀνὴρ ἅγιος, ἐτῶν σχεδὸν ἐνενήκοντα, ἡγούμενος ἀδελφῶν πεντήκοντα· ὃς καὶ αὐτὸς πλείστας δυνάμεις ἐποίει, θεραπεύων τὰς νόσους, καὶ ἰάσεις πολλὰς ἐπιτελῶν, καὶ δαίμονας ἀπελαύνων, καὶ πολλὰ θαύματα ἀποπραττόμενος, τινὰ μὲν καὶ ἐν ὄψεσιν ἡμετέραις. ὡς γοῦν ἡμᾶς ἐθεάσατο, καὶ ὑπερεύξατο, καὶ τοὺς πόδας ἡμῶν νίψας, ἠρώτα ἡμᾶς τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πραττόμενα· ἡμεῖς δὲ ἠξιοῦμεν αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν τῆς οἰκείας αὐτοῦ πολιτείας τὰς ἀρετὰς ὑφηγήσασθαι· καὶ πῶς αὐτῷ τὰ χαρίσματα ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο, καὶ ἐκ ποίας μεθόδου ταύτης εἰλήφει τῆς χάριτος. ὁ δὲ μηδὲν ὑπερήφανον λογισάμενος, ὑφηγεῖτο ἡμῖν τὸν ἑαυτοῦ βίον, καὶ τῶν αὐτοῦ προγενεστέρων καὶ μεγάλων καὶ πολλῶν μειζόνων αὐτοῦ γεγονότων, ὧν τὴν πολιτείαν αὐτὸς ἐμιμεῖτο· οὐδὲν γάρ, φησιν, θαυμαστὸν τὸ ἐμὸν ἔργον, ὦ τέκνα, πρὸς τὸ τῶν πατέρων ἡμῶν πολίτευμα. καὶ ὡς ἦν ἔτι ταῦτα διηγούμενος Κόπρης ὁ πρεσβύτερος ἀπονυστάξας, εἷς ἐξ ἡμῶν ἀδελφὸς ἀπιστίᾳ περὶ τῶν λεγομένων φερόμενος, ὁρᾷ βίβλον θαυμαστὴν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐπικειμένην χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένην, καὶ ἐφεστῶτα ἄνδρα τινὰ πολιὸν μετὰ ἀπειλῆς αὐτῷ λέγοντα, οὐκ ἀκούεις προσεχῶς τοῦ ἀναγνώσματος, ἀλλὰ νυστάζεις; ὁ δὲ ταραχθεὶς εὐθὺς ἡμῖν τὸ ἀκροώμενον καὶ ὀφθὲν Ῥωμαϊστὶ ἐξέφηνεν. ἔτι δὲ τούτου λαλοῦντος πρὸς ἡμᾶς ταῦτα, ἐπῆλθέ τις ἀγροῖκος κάλαθον ἔχων μεστὴν ψάμμου· καὶ παρειστήκει ἐκδεχόμενος πληρῶσαι αὐτὸν τὴν διήγησιν. ἐπυνθανόμεθα δὲ ἡμεῖς αὐτοῦ τοῦ πρεσβυτέρου τί ἄρα θέλει ὁ ἀγροῖκος μετὰ τῆς ψάμμου. ἀπεκρίνατο δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁ πατὴρ λέγων, τέκνα, οὐκ ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς καυχᾶσθαι πρὸς ὑμᾶς, οὐδὲ ἐξειπεῖν τὰ τῶν πατέρων κατορθώματα, ἵνα μὴ ἐπαρθέντες κατὰ διάνοιαν, τὸν μισθὸν ἀπολέσωμεν. διὰ δὲ τὴν ὑμῶν σπουδὴν καὶ ὠφέλειαν, ὅτι ἐκ τοσούτου μήκους, πρὸς ὑμᾶς ἐληλύθατε, οὐ ζημιώσω ὑμᾶς τῆς ὠφελείας, ἀλλ' ἅπερ δι' ἡμῶν ὁ Θεὸς ᾠκονόμησε, παρόντων τῶν ἀδελφῶν διηγήσομαι. ἄκαρπος ἦν ἡ πλησίον ἡμῶν χώρα, καὶ οἱ κεκτημένοι αὐτὴν ἀγροῖκοι σπείραντες σῖτον μόλις ἐν διπλῷ τὸ σπέρμα ἐθέριζον. σκώληξ γὰρ γενόμενος ἐν τῷ στάχυϊ ὅλον τὸν ἀμητὸν διέφθειρεν. οἱ δὲ κατηχηθέντες γεωργοὶ παρ' ἡμῶν καὶ Χριστιανοὶ γεγονότες, ἠξίουν ἡμᾶς εὔχεσθαι ὑπὲρ τοῦ θερισμοῦ· εἶπον οὖν πρὸς αὐτούς· εἰ ἔχετε πίστιν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἡ ἐρημικὴ αὕτη ψάμμος ὑμῖν καρποφορήσει· οἱ δὲ οὐδὲν ἀναβαλλόμενοι, τῆς ψάμμου ταύτης τῆς παρ' ἡμῶν πατουμένης τοὺς ἑαυτῶν κόλπους πληρώσαντες, εὐλογεῖν προσέφερον ἀξιοῦντες· ἐγὼ δὲ ὡς ηὐξάμην αὐτοῖς κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν γενέσθαι, ἔσπειραν αὐτὴν σὺν τῷ σίτῳ ἐν ταῖς χώραις· καὶ ἐξαίφνης πολύκαρπος αὐτῶν ἡ χώρα γεγένηται παρὰ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου. τοῦτο οὖν ποιεῖν ἔθος ἔχοντες, κατ' ἐνιαυτὸν ἡμῖν ἐνοχλοῦσιν. ἓν δέ μοι μέγα, φησὶν, ὁ Θεὸς πολλῶν παρόντων θαῦμα παρέσχεν. κατελθὼν γὰρ ἐγώ ποτε ἐν τῇ πόλει, εὗρον ἄνδρα τινὰ Μανιχαῖον, τοὺς δήμους ἀποπλανήσαντα· ὡς δὲ πείθειν αὐτὸν δημοσίᾳ οὐκ ἠδυνάμην, στραφεὶς πρὸς τὸ πλῆθος, εἶπον, πυρὰν μεγάλην εἰς τὴν πλατεῖαν ἀνάψατε, καὶ εἰσερχόμεθα ἄμφω ἐν τῇ φλογί. καὶ εἴ τις ἡμῶν ἀφλόγιστος διαμένῃ, οὗτος ἔχει τὴν καλὴν πίστιν. ὡς δὲ γέγονε τοῦτο καὶ οἱ ὄχλοι ἐν σπουδῇ τὴν πυρὰν ἀνῆψαν, εἷλκον αὐτὸν μετ' ἐμοῦ

εἰς τὸ

εἰς τὸ πῦρ. ὁ δέ φησιν. ἕκαστος ἡμῶν κατὰ μόνας εἰσελθέτω, καὶ πρῶτος εἰσελθεῖν ὀφείλεις αὐτὸς ὁ προστάξας. ὡς δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ κατασφραγισάμενος εἰσελήλυθα, ἡ φλὸξ ὧδε κἀκεῖ διαμερισθεῖσα οὐ παρηνώχλησέ μοι, ἡμιώριον ἐν αὐτῇ διατρίψαντι. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι τὸ θαῦμα, ἀνεβόησαν, καὶ ἠνάγκαζον πάλιν κἀκεῖνον εἰς τὴν πυρὰν εἰσελθεῖν. ὁ δὲ ὡς οὐκ ἤθελε δεδιὼς, λαβόντες αὐτὸν οἱ δῆμοι εἰς μέσον ὤθησαν, καὶ περιφλογισθεὶς ὅλως, ἀτίμως τῆς πόλεως ἐξεῤῥίφη, τῶν δήμων κραζόντων, τὸν πλάνον ζῶντα καύσατε· ἐμὲ δὲ ἀναλαβόντες ὁ ὄχλος, καὶ εὐφημοῦντες, εἰς τὴν ἐκκλησίαν προέπεμψαν. ἄλλοτε δέ μου παριόντος διὰ ναοῦ τινος, τινὲς τῶν ἐθνῶν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν ἐθυσίαζον· εἶπον δὲ αὐτοῖς, οἱ λογικοὶ ὄντες, ἀλόγοις τί θύετε; καὶ ὑμεῖς αὐτῶν ἐστε λοιπὸν ἀλογώτεροι. οἱ δὲ ὡς καλῶς εἰπόντι εὐθέως μοι ἠκολούθησαν, τῷ Σωτῆρι πιστεύσαντες. κήπου δέ μοι ποτὲ ἐν τῇ πλησίον χώρᾳ ὑπάρχοντος διὰ τὴν ἐρχομένην πρὸς ἡμᾶς ἀδελφότητα, καὶ ἑνός τινος αὐτὸν πένητος ἐργαζομένου, εἰσῆλθέ τις τῶν Ἑλλήνων συλῆσαι τὰ λάχανα. ὡς δὲ συλήσας ἀπῆλθεν ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας ἑψεῖν αὐτὰ οὐκ ἐδύνατο, ἀλλ' ἔμειναν ἐν τῷ λέβητι οἷάπερ καὶ ἐλέφθησαν, μὴ θερμαινομένου ὅλως τοῦ ὕδατος. ἐν ἑαυτῷ δὲ γενόμενος ὁ ἀνὴρ, ἀναλαβὼν τὰ λάχανα, πρὸς ἡμᾶς διεκόμισεν, παρακαλῶν συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ πλημμέλημα, καὶ γενέσθαι Χριστιανός. ὅπερ καὶ γέγονεν. ἦσαν γὰρ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ξένοι πρὸς ἡμᾶς ἐλθόντες ἀδελφοὶ, δι' οὓς μάλιστα ἐπιτηδείως ἡμῖν τὰ λάχανα προσηνέχθη. μεταλαβόντες οὖν ἐξ αὐτῶν, εὐχαριστήσαμεν τῷ Θεῷ διπλῆν εὐφροσύνην ποιησάμενοι, τήν τε τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίαν, καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἀνάπαυσιν.

Περὶ Ἀββᾶ Σύρου.

ΚΕΦ. νϛʹ.

Ἀββᾶ Σύρος δέ ποτε, καὶ Ἀββᾶ Ἠσαΐας, καὶ Ἀββᾶ Παῦλος συνέτυχον ἀλλήλοις, ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἀσκηταὶ, τὸν μέγαν ὁμολογητὴν Ἀββᾶ Ἀνοὺβ ἐπισκεψόμενοι. ἀπεῖχεν δὲ αὐτῶν τρεῖς μονὰς τὸ διάστημα. καί φασι πρὸς ἀλλήλους· ἐπιδειξάτω ἕκαστος ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν, καὶ ὅπως παρὰ Θεοῦ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τετίμηται. Ἀββᾶ Σύρος δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, αἰτοῦμαι παρὰ τοῦ Θεοῦ δῶρον, ἀκαμάτους ἡμᾶς φθάσαι ἐπὶ τοῦ τόπου ἐν δυνάμει τοῦ πνεύματος· καὶ μόνον εὐξαμένου αὐτοῦ πλοῖον ἕτοιμον εὑρέθη παραχρῆμα, καὶ ἄνεμος ἐπιτήδειος, καὶ ἐν ῥοπῇ εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ τόπου ἀνελθόντες κατὰ τοῦ ῥεύματος.

Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἠσαΐου.

ΚΕΦ. νζʹ.

Ἠσαΐας δέ φησι πρὸς αὐτοὺς, καί τι θαυμαστὸν, ὦ φίλοι, ἐὰν συναντήσῃ ἡμῖν ὁ ἀνὴρ ἑκάστου τὰς πολιτείας διαγορεύων;

trahebam in ignem. Is autem dicit: Vnusquisque seorsum ingrediatur; debesque primus ingredi, qui iussisti. Qum autem in nomine Christi signatus, essem ingressus, flamma in hanc, & illam partem divisa, me nulla adfecit molestia, quum semihoram in ea essem moratus. Turbae autem, viso miraculo, exclamarunt, & cogebant illum pyram pervadere; is autem nolebat, timore adfectus. Quum cum autem accepissent populi, in medium protruserunt, & totus flamma ambustus, deiectus est e civitate, clamantibus populis: Seductorem viventem exurite. Me autem turbae accipientes, & laudibus prosequentes, deduxerunt in ecclesiam. Quum autem ego aliquando per quoddam templum transirem, quidam ex gentibus suis idolis sacrificabant: Dixi autem eis: Cur quum sitis participes rationis, sacrificatis iis, quae carent ratione; vosque estis de cetero iis magis expertes rationis? Illi autem, ut qui recte dixissem, me statim sunt sequuti, credentes Servatori. Quum autem esset mihi aliquando hortus in agro propinquo, propter eam, quae ad nos veniebat fraternitatem, & quidam pauper eum operaretur, ingressus est quidam gentilis, ut furaretur olera. Vbi vero ea suffuratus recessisset, eaque tribus horis non potuisset coquere, sed mansissent in lebete qualia acceperat, utpote, quod aqua minime calefieret, vir se colligens, accepta olera ad nos detulit, rogans, ut sibi condonaretur erratum, & ut fieret Christianus; quod etiam factum est. Erant autem hac ipsa hora hospites fratres, qui ad nos venerant; propter quos tempestive admodum ad nos adlata sunt olera. Quae quum comedissemus, egimus Domino gratias, duplici accepta laetitia, & ex salute hominis, & ex refectione fratrum.

Crucis signum servat ab incendio.

De Abbate Suro.

CAP. LVI.

Abbas autem Surus, inquit, & Esaias, & Paulus, sibi invicem repente occurrerunt ad fluvium, viri pii, & egregii exercitatores, invisuri magnum Abbatem Anuph. Distabat autem eorum intervallum tribus mansionibus; & dicunt ad se invicem: Ostendat unusquisque nostrum suum vitae institutum, & quemadmodum fuit in hac vita a Deo honoratus. Abbas autem Surus dixit eis: Peto a Deo donum, ut nos virtute spiritus indefessi ad locum perveniamus; & quum ipse solum orasset, inventum est protinus paratum navigium, & ventus secundus, & momento temporis inventi sunt in loco, quum adverso flumine navigassent.

De Abbate Esaia.

CAP. LVII.

Esaias autem dicit eis: Et quid mirum, o amici, si vir nobis occurrerit, qui vitam narret uniuscuiusque?

Vita Abbatis Pauli.

CAP. LVIII.

Cassian. coll. 19.

PAulus autem dicit eis: Si Deus nobis revelaverit, quod post tres dies adsumit hominem? Quum autem paullo ulterius processissent, vir eis obviam factus eos salutat. Paulus autem ei dicit: Dic nobis, quae recte gessisti; nam post crastinum diem abibis ad Deum.

Περὶ κ̀ Ἀββᾶ Παύλου.

ΚΕΦ. νή.

ΠΑῦλος δέ φησι πρὸς αὐτούς. εἰ ἀπεκάλυψε καὶ ἡμῖν ὁ Θεὸς, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον; ὡς δὲ προῆλθον ἔμπροσθεν τοῦ τόπου, ὁ ἀνὴρ αὐτοῖς ἀπαντήσας ἠσπάζετο. ὁ δὲ Παῦλός φησι πρὸς αὐτόν. φράσον ἡμῖν τὰ σεαυτοῦ κατορθώματα. μεθαύριον γὰρ πρὸς Θεὸν ἀπελεύσῃ.

Vita Abbatis Anuph.

CAP. LIX.

Niceph. lib. 8. c. 14.

DIxit autem eis Anuph: Benedictus Deus, qui mihi haec quoque significavit, & vestrum vitae institutum, & adventum. Quum autem dixisset, quae unusquisque eorum recte gesserat, exposuit deinceps, quae ipse fecerat, dicens: Ex quo Servatoris nomen professus sum in terra, ex ore meo non est egressum mendacium, humani cibi nihil sumsi, me caelesti alimento alente quotidie angelo; nullius alterius rei cupiditas in cor meum adscendit, praeterquam Dei. Nihil ex rebus terrenis occultavit mihi Deus, quod non significarit, & ostenderit mihi: non interdiu somnum cepi, non noctu requievi, Deum quaerens; una mihi semper adfuit Angelus mundi, ostendens potestates; lumen cogitationis meae numquam fuit extinctum, omnem petitionem accepi a Deo protinus. Vidi saepenumero Deo adsistentes myriades angelorum; vidi choros iustorum; vidi martyrum congeriem: vidi monachorum vitae institutionem: vidi opus omnium Deum laudantium: vidi Satanam igni traditum: vidi Angelos eius punitos: vidi iustos laetantes in aeternum. Haec, & multa alia narrans, tertio die tradit animam; eamque statim suscipientes Angeli, & chori martyrum in caelos substulerunt, ipsis videntibus, & hymnos audientibus.

Περὶ κ̀ Ἀββᾶ Ἀνοὺβ.

ΚΕΦ. νθ'.

ΕἾπε δὲ Ἀββᾶ Ἀνοὺβ πρὸς αὐτούς· εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ κἀμοὶ ταῦτα γνωρίσας, καὶ τὴν ὑμῶν παρουσίαν, καὶ πολιτείαν· εἰπὼν δὲ ἑκάστου τὰ κατορθώματα, καὶ τὰ ἑαυτοῦ λοιπὸν ἐξηγεῖτο λέγων· ἐξ οὗ τὸ Σωτῆρος ὄνομα ἐπὶ τῆς γῆς ὡμολόγησα, οὐ προῆλθε ψεῦδος ἐκ τοῦ στόματός μου, γήϊνον οὐδὲν διηθήθην, τοῦ ἀγγέλου με ἡμέριον τρέφοντος τὴν οὐράνιον τροφήν· οὐδὲ ἑτέρου τινὸς ἐπιθυμία ἀνῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν μου, πλὴν ἢ τοῦ Θεοῦ. οὐδὲ ἀπέκρυψεν ὁ Θεός τι τῶν ἐπιγείων, ὃ οὐκ ἐγνώρισέ μοι. οὐκ ἔληξε φῶς τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ ὕπνωσα, οὐκ ἐν νυκτὶ ἀνεπαυσάμην, τὸν Θεὸν ἐκζητῶν, ἀλλὰ ἄγγελός μοι παρῆν ἀεὶ τὰς τοῦ κόσμου δυνάμεις ἐπιδεικνύων· τὸ φῶς τῆς διανοίας μου οὐκ ἐσβέσθη· πᾶν αἴτημα παρὰ Θεοῦ μου εὐθὺς ἐλάμβανον· ἴδον πολλάκις μυριάδας ἀγγέλων τῷ Θεῷ παρεστώσας· ἴδον χοροὺς δικαίων· ἴδον μαρτύρων ἀθροίσματα· ἴδον πάντων τὸ ἔργον τῶν τὸν Θεὸν εὐφημούντων. ἴδον τὸν σατανᾶ πυρὶ παραδιδόμενον· ἴδον τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ κολαζομένους· ἴδον τοὺς δικαίους αἰωνίως εὐφραινομένους· ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα πολλάκις ἡγούμενος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας παραδίδωσι τὴν ψυχήν. τὴν δὲ εὐθὺς ἄγγελοι ὑποδεξάμενοι, καὶ χοροὶ μαρτύρων, εἰς οὐρανοὺς ἀνῆγον, αὐτῶν ὁρώντων, καὶ ἀκουόντων τοὺς ὕμνους.

Vita Abbatis Hellenis.

CAP. LX.

Sozom. l. 6. cap. 28. Niceph. lib. 11. Cass. lib. 8. cap. 31.

QVidam autem alius pater, qui vocabatur Abbas Hellen, quum ab ineunte aetate se fortiter exercuisset, saepenumero ignem gestabat in sinu, incitans eos, qui prope erant fratres, ad ostendenda signa, dicens eis: Si vos vere exercetis, virtutis signa de cetero ostendite. Aliquando autem quum per se esset in solitudine, incessit eum mellis desiderium; quum vero illico favos invenisset sub petra, dixit: Recede a me intemperans cupiditas; scriptum est enim: Spiritu ambulate, & desiderium carnis non perficietis; eisque relictis abiit. Quum autem iam tres hebdomadas ieiunasset in solitudine, inventis, qui disiecti erant, fructibus, dixit: Non comedam, neque attingam aliquid ex iis, ne fratrem meum scandalizem, nempe meam animam. Scriptum est enim,

Περὶ Ἀββᾶ Ἑλλῆν.

ΚΕΦ. ξ'.

ἌΛλος δέ τις πατὴρ, Ἀββᾶ Ἑλλῆν καλούμενος, παιδόθεν τὴν ἀρετὴν ἐξασκήσας, τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἀδελφοῖς πολλάκις πῦρ ἐν κόλπῳ ἐβάσταζεν, ἐρεθίζων αὐτοὺς προβαίνειν εἰς ἐπίδειξιν τῶν σημείων· λέγων αὐτοῖς, εἰ κατὰ ἀλήθειαν ἀσκεῖτε, τὰ σημεῖα λοιπὸν τῆς ἀρετῆς ἐπιδείξασθε. ἄλλοτε δὲ αὐτῷ καθ' ἑαυτὸν γενομένῳ, ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν ἐπιθυμίᾳ μέλιτος, εὐθὺς δὲ ὑπὸ πέτραν κηρία εὑράμενός, φησιν, ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ ἡ ἀκόλαστος ἐπιθυμία· γέγραπται γὰρ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς, οὐ μὴ τελέσητε, καὶ καταλιπὼν αὐτὰ ἀπηλλάγη. ἤδη δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τρεῖς ἑβδομάδας νηστεύοντος, ὀπώρας εὑρὼν ἐῤῥιμμένας, εἶπεν, οὐ μὴ φάγω, οὐδὲ ἅψωμαί τινος ἐξ αὐτῶν, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω, τοῦτ' ἔστι τὴν ψυχήν. γέγραπται γὰρ,

γὰρ, οὐκ ἐπὶ τροφῇ μονῇ ζήσεται ἄνθρωπος. νηστεύσας δὲ καὶ ἄλλην ἑβδομάδα ὕστερον ἀπενύσταξε· καὶ εὑρὼν ὁ ἄγγελος κατ' ὄναρ, φησὶ πρὸς αὐτὸν, ἀναστὰς τὰ εὑρισκόμενα φάγε. ὁ δὲ ἐξανέστη, καὶ κύκλῳ περιβλεπόμενος ὁρᾷ πηγὴν βοτάνας τρυφερὰς κύκλῳ βλαστήσασαν. μετειληφὼς δὲ τοῦ πότου καὶ τῆς τροφῆς τῶν λαχάνων, διεβεβαιοῦτο μηδὲν ἡδύτερον αὐτῶν πώποτε γεύσασθαι. σπήλαιον δὲ εὑρὼν μικρὸν ἐν τῷ τόπῳ, ἔμεινεν ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας ἄσιτος. ὡς δὲ λοιπὸν τροφῆς ἐδέετο, κλίνας τὰ γόνατα ηὔχετο. εὐθὺς δὲ αὐτῷ πάντα τὰ τῶν βρωσίμων παρέκειντο, καὶ ἄρτοι θερμοὶ, καὶ ἐλαῖαι, καὶ ὀπώρα τις διάφορος, ἐπεσκέψατο δέ ποτε τοὺς ἑαυτοῦ ἀδελφοὺς, οὓς καὶ πολλὰ νουθετήσας ἐπὶ τὴν ἔρημον ἔσπευδεν, ἐπικομιζόμενός τινα τῶν εἰς τὰς χρείας ἐπιτηδείων. ἰδὼν δὲ ὀνάγρους τινὰς βοσκομένας, φησὶ πρὸς αὐτάς· ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἡκέτω μία ἐξ ὑμῶν ὑποδεξαμένη μου τὸ βάρος. ἡ δὲ εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν ὥρμησεν. ἐπιθεὶς δὲ αὐτῇ τὰ σκεύη, καὶ ἐπικαθίσας, ἐν μονημέρῳ ἐπὶ τὸ σπήλαιον ἔφθασε. διαθέντος δὲ αὐτοῦ τοὺς ἄρτους καὶ τὰς ὀπώρας ἐν τῷ ἡλίῳ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὰ, ὡς ἔθος ἦν, τὰ θηρία ἐπὶ τὴν πηγὴν, καὶ ἀψάμενα μόνον τῶν ἄρτων ἀπέψυξαν. παραβαλὼν δὲ πρός τινας μοναχοὺς Κυριακῆς οὔσης, ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς, τί δὴ σήμερον τὴν σύναξιν οὐκ ἐπετελέσατε; τῶν δὲ φασκόντων μὴ ἐληλυθέναι πέρηθεν τὸν πρεσβύτερον· ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς, ἀπελθὼν καλέσω αὐτόν. οἱ δὲ ἔφασκον μὴ δύνασθαί τινα διαβαίνειν τὸν πόρον διὰ τὸ βάθος. ἀλλὰ γὰρ καὶ θηρίον μέγιστον ἔλεγον εἶναι ἐν τῷ τόπῳ Κροκόδειλόν τινα, πολλοὺς ἀνθρώπους καταναλώσαντα. ὁ δὲ μὴ μελλήσας, εὐθὺς ἀναστὰς ὥρμησεν ἐπὶ τὸν πόρον, καὶ εὐθὺς αὐτὸν τὸ θηρίον ἐπὶ τοῦ νώτου ὑποδεξάμενον εἰς τὸ πέραν ἀποκατέστησεν. εὑρὼν δὲ τὸν πρεσβύτερον ἐν τῷ χωρίῳ, παρεκάλει μὴ περιιδεῖν τὴν ἀδελφότητα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἐκεῖνος ῥάκος ἐνδεδυμένον πολύρραφον, παρ' αὐτοῦ ἐπυνθάνετο, πόθεν ἄρα τὸ ῥάκος ἐκέκτητο· ἐπειπὼν, κάλλιστον ἔχεις ἱμάτιον τῆς ψυχῆς, ἀδελφέ· τὴν δὲ ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ θαυμάσας καὶ εὐτέλειαν, εἵπετο αὐτῷ ἀπιόντι εἰς τὸν ποταμόν. ὡς δὲ πόρθμιον οὐχ εὗρεν, φωνὴν ἀφίησιν ὁ Ἀββᾶς Ἑλλῆν, προσκαλούμενος τὸν Κροκόδειλον. ὁ δὲ εὐθὺς ὑπακούσας αὐτοῦ, παρῆν τὸν νῶτον ὑποστρωσάμενος, ἠξίου δὲ τὸν πρεσβύτερον συνεπιβῆναι αὐτῷ. ἔμφοβος δὲ γενόμενος ἐκεῖνος συνεωρακὼς τὸ θηρίον, ἐπὶ τὰ ὄπισθεν ὑπεχώρει. ὡς δὲ θάμβος ἔσχεν αὐτὸν, καὶ τοὺς ἀντιπέραν οἰκοῦντας ἀδελφοὺς, θεασαμένους αὐτοὺς σὺν τῷ θηρίῳ τὸν πόρον διαπορθμεύσαντα, ἀνελθὼν εἰς τὴν ξηρὰν συνεπεσπάσατο τὸ θηρίον· τεθνάναι λέγων αὐτῷ ἄμεινον, καὶ κερδάναι τῶν ἀναιρεθεισῶν ψυχῶν τὴν δίκην. τὸ δὲ παραχρῆμα πεσὸν ἐξέψυξε. προσκαρτερήσας δὲ ἡμέρας τρεῖς τοῖς ἀδελφοῖς ἐκάθητο διδάσκων αὐτοὺς τὰς ἐντολὰς, καὶ τὰ ἑκάστου ἐν κρυπτῷ βουλεύματα φανερῶς ἐξαγγέλλων. τὸν μὲν ὑπὸ πορνείας ἐνοχλεῖσθαι λέγων, τὸν δὲ ὑπὸ κενοδοξίας, ἄλλον ὑπὸ τρυφῆς, ἕτερον δὲ ὑπὸ ὀργῆς, καὶ ὃν μὲν πρᾶον, ὃν δὲ εἰρηνικὸν ἀπεφήνατο, καὶ τοῦ μὲν τὴν κακίαν, τοῦ δὲ τὰς ἀρετὰς ἐξελέγχων. ἀκούοντες δὲ ταῦτα ἐθαύμαζον λέγοντες ἀληθῶς οὕτως εἶναι. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· ἑτοιμάσατε ἡμῖν λάχανα· ἐλεύσονται

enim: Non in alimento ſolum vivet homo. *Matth. 4.*
Quum autem adhuc aliam ieiunaſſet hebdomadam, poſtea dormitavit, & veniens Angelus in *Luc. 4.*
ſomnis, ei dixit: Surge, & tolle ea, quae inveniuntur, & comede. Is autem ſurrexit, & circumquaque adſpiciens, vidit fontem in orbem herbas delicatas germinaſſe. Quum autem & potum ſumſiſſet, & comediſſet olera, adfirmabat nihil ſibi umquam fuiſſe iucundius. Quum parvam autem ſpeluncam in loco inveniſſet, manſit illic paucos dies ieiunus. Vbi autem egebat alimento, orabat flexis genibus; ei autem protinus adponebantur eſculenta omnia, & panis calidus, & olivae, & varii fructus. Aliquando autem inviſit fratres ſuos; & quum eos multum monuiſſet, contendebat in deſertum, adferens quaedam ad uſum neceſſaria. Quum autem vidiſſet quaſdam onagros paſcentes, ait ipſis: In nomine Ieſu Chriſti veniat una ex vobis, & ſuſcipiat onus meum. Ea vero ſtatim ad ipſum acceſſit. Quum autem ſupellectilem ei impoſuiſſet, & ei inſediſſet, uno die pervenit ad ſpeluncam. In ſole vero ab eo poſitis panibus, & fructibus, quum ad ea veniſſent ferae, ut ſolent, ad fontem, & panes ſolum tetigiſſent, mortuae ſunt. Acceſſit autem aliquando ad quoſdam monachos quum eſſet dies Dominicus, & dixit eis: Cur hodie non egiſtis ſynaxim? Quum ii autem aperte dicerent: eo quod non venerit presbyter; dixit autem eis: Ego ibo, & eum vocabo. Ii autem dixerunt non poſſe aliquem tranſmittere alveum propter altitudinem; quinetiam dicebant eo in loco eſſe belluam maximam, nempe crocodilum, qui multos homines conſumſerat. Is autem non cunctatus, ſtatim ſurgens profectus eſt ad vadum. Quem cum bellua ſtatim tergo excepiſſet, ad partem ripae ulterioris tranſvexit. Quum autem in agro inveniſſet presbyterum, rogavit ne deſpiceret fraternitatem. Ille autem eum videns multis conſutis pannis obſitum, rogavit undenam pannum habuiſſet, dicens: Habes veſtem animae pulcerrimam, o frater; eiuſque humilitatem, & frugalitatem admiratus, eum ſequutus eſt abeuntem ad fluvium. Quum autem qua tranſveherentur cymbam non inveniſſent, vocem emiſit Abbas Hellen, advocans crocodilum. Is autem ei ſtatim obediens aderat, tergum ſubſternens. Rogavit autem presbyterum, ut cum eo adſcenderet. Is vero timore adfectus quum vidiſſet belluam, retroceſſit. Quum autem eum teneret admiratio, & eos, qui trans fluvium habitabant fratres, videntes eum cum bellua tranſmittentem alveum, ille adſcendens in terram, una ſecum attraxit belluam, dicens melius eſſe ei, ut moreretur, quam interemtarum animarum adquireret ſupplicium. Ea autem cadens protinus eſt mortua. Tres autem dies permanens apud fratres, ſedebat docens eos praecepta, & quae erant occulta uniuſcuiuſque conſilia, aperte enuncians; hunc quidem dicens vexari a fornicatione, illum vero a vana gloria: alium a delicijs; alium ab ira; & alium quidem pronuntiabat eſſe mitem; alium vero pacificum, illorum quidem vitia, horum vero virtutes arguens. Haec autem audientes, mirabantur dicendo re vera ita eſſe. Eis autem dixit: Para-

te nobis olera. Hodie enim ad nos venient plures fratres. Quum illi autem adhuc pararent, supervenientes fratres se invicem salutarunt. Rogavit autem eum quidam ex fratribus, volens una cum eo degere in deserto. Eo autem dicente non posse illum substinere tentationes daemonum, is contentiosius se omnia toleraturum adseveravit. Quum eum autem excepisset, iussit habitare in alia spelunca. Ad eum autem noctu adventantes daemones, eum suffocare adgrediebantur, quum eum primum turpibus perturbassent cogitationibus. Ille autem excurrens renuntiavit abbati Helleni, quae evenerant. Ipse autem quum loco figuram impressisset, iussit eum deinde manere secure. Quum autem aliquando panes eum defecissent in spelunca, adventans Angelus in figura fratris, ei attulit nutrimentum. Rursus autem ipsum aliquando quaerentes fratres decem numero, errabant per solitudinem, septimo iam die ieiuni permanentes. Quum vero eum invenissent, iussit eos in spelunca refici. Ille qui nihil habebat, quod eis adponeret, dixit eis: Potens est Deus mensam parare in deserto. Statim autem quidam adolescens de Pontone ipsis orantibus pulsavit fores. Quum autem aperuissent, viderunt adolescentem habentem magnam sportam panis, & olivarum. Iis autem susceptis, comederunt, Deo agentes gratias, quum adolescens statim evanuisset. Haec, & alia multa miracula quum nobis narrasset pater Copres, nosque benigne, & humaniter tractasset, induxit in suum hortum, ostendens nobis palmas, & alias arbores frugiferas, quas ipse plantavit in solitudine, admonitus a fide rusticorum; quibus dixit: Potest desertum fructus producere iis, qui fidem habent in Deum. Postquam enim vidi, aiebat, eos, qui arenam seminaverant, & eorum agrum fructum tulisse, ipse quoque idem adgressus, idem sum consequutus.

γὰρ σήμερον πλείονες ἀδελφοὶ πρὸς ἡμᾶς. οἱ δὲ ὡς ἔτι ηὐτρέπιζον ἐπιστάντων τῶν ἀδελφῶν, ἀλλήλους ἠσπάζοντο. ἠξίου δέ τις αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν συνδιάγειν αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ βουλόμενος. λέγοντος δὲ αὐτοῦ μὴ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν τοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων, φιλονεικότερον ἐκεῖνος διατεθεὶς, πάντα ὑπενεγκεῖν ἐπηγγέλλετο. καὶ δὴ ὑποδεξάμενος αὐτὸν εἰς ἕτερον σπήλαιον οἰκεῖν παρεκελεύετο. ἐπιστάντες δὲ νύκτωρ οἱ δαίμονες πνίγειν αὐτὸν ἐπεχείρουν, τὸ πρῶτον αἰσχροῖς λογισμοῖς ἱκανῶς διαταράξαντες· ἐκδραμὼν δὲ ἐκεῖνος τὰ συμβάντα ἐπήγγελλε τῷ Ἀββᾶ Ἕλληι. περιχαράξας δὲ ἐκεῖνος τὸν τόπον ἐκέλευσε τὸ λοιπὸν μετὰ ἀδείας μένειν αὐτόν. ἄρτων δὲ αὐτοὺς ποτε ἐπιλιπόντων ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐπιστὰς ἄγγελος ἐν ἀδελφοῦ σχήματι ἐκόμιζεν αὐτοῖς τὴν τροφήν. ἄλλοτε δὲ ἐπιζητοῦντες αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν, ἐπλάζοντο κατὰ τὴν ἔρημον ἑβδόμην ἡμέραν ἄσιτοι διατελοῦντες. εὑρὼν δὲ αὐτοὺς ἐκέλευεν ἀναπαύεσθαι ἐν τῷ σπηλαίῳ. οἱ δὲ ὡς ὑπέμνησαν περὶ διαίτης, ἐκεῖνος μηδὲν ἔχων παραθεῖναι, ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς, δυνατός ἐστιν ὁ Θεὸς ἑτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ. εὐθὺς δὲ πρὸ θυρῶν παῖς τις καλὸς νεανίας ἐπέμενε, κρούων εὐχομένων αὐτῶν. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον τὸν νεανίαν, σπυρίδα μεγάλην· μεστὴν ἄρτων τε καὶ ἐλαιῶν ἔχοντα· ὑποδεξάμενοι δὲ αὐτὰ μετελάμβανον, εὐχαριστοῦντες τῷ Κυρίῳ, τοῦ παιδὸς εὐθὺς ἀφανοῦς γενομένου. ταῦτά τε καὶ ἄλλα πλείονα θαυμαστὰ ὁ πατὴρ Κοπρῆς ἡμῖν ὑφηγησάμενος καὶ φιλοφρονησάμενος ἡμᾶς κατὰ τρόπον, εἰς τὸν ἑαυτοῦ κῆπον εἰσήγαγε, δεικνύων ἡμῖν φοίνικας, καὶ ἄλλα ὀπωρικὰ, ἅπερ αὐτὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐφύτευσεν ὑπὸ τῆς τῶν ἀγροίκων πίστεως ὑπομνησθείς. πρὸς οὓς εἶπεν, ὅτι δύναται, καὶ ἡ ἔρημος καρποφορῆσαι τοῖς ἔχουσι πίστιν εἰς τὸν Θεόν. ὡς γὰρ εἶδον, φησιν, αὐτοὺς τὴν ψάμμον σπείραντας, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν καρποφοροῦσαν, κἀγὼ τὸ αὐτὸ ἐπιχειρήσας ἐπέτυχον.

Vita Abbatis Apellis.

CAP. LXI.

Cass. lib. 8. cap. 1. Niceph. lib. 11. c. 34.

VIdimus autem alium quoque presbyterum in partibus superioris regionis, Apellem nomine, virum iustum, qui fabricae aerariae artem primum tractavit, & exinde conversus est ad exercitationem. Is quum ad eum venisset diabolus in figura muliebri, quo tempore ad usum monachorum quaedam tractabat fabrilia, ferrea lamina ex igne rapta, idque manu propter festinationem, totum eius vultum, & corpus combussit, eumque audierunt fratres ululantem in cella. Ab eo tempore vir ille semper manu tenebat ferrum ignitum, nec laedebatur; is quum nos benigne, & humaniter accepisset, narravit nobis de viris praeclaris, & Deo dignis, qui cum eo fuerant, & erant adhuc superstites.

Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἀπέλλη τοῦ πρεσβυτέρου.

ΚΕΦ. ξά.

Ἴδομεν δὲ καὶ ἕτερον πρεσβύτερον ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς ἀνωτέροις, ὀνόματι Ἀπέλλην, ἄνδρα δίκαιον, τὴν χαλκευτικὴν τέχνην πρῶτον μετελθόντα, καὶ ἐκεῖθεν εἰς ἄσκησιν τραπέντα. ὃς ἐλθόντος ποτὲ τοῦ διαβόλου πρὸς αὐτὸν ἐν γυναικείῳ σχήματι, ὡς τὰς χρείας τῶν μοναχῶν χαλκεύων ἐτύγχανεν, ἁρπάσας ἐκ τοῦ πυρὸς πεπυρωμένον τὸ σιδήριον τῇ χειρὶ, διὰ σπουδῆς τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὅλον καὶ τὸ σῶμα κατέκαυσεν. καὶ ἤκουον ταύτης οἱ ἀδελφοὶ ὀλολυζούσης ἐν τῷ κελλίῳ· ἐξ ἐκείνου λοιπὸν ὁ ἀνὴρ πάντοτε τὸ σιδήριον τῇ χειρὶ κρατεῖ πεπυρακτωμένον, καὶ μὴ βλαπτόμενος· ὃς ἡμᾶς φιλοφρόνως ὑποδεξάμενος, περὶ τῶν σὺν αὐτῷ γενομένων ἀξιοθέων ἀνδρῶν ὑφηγεῖτο, ἔτι νῦν περιόντων.

Vita alterius Ioannis.

CAP. LXII.

EST, inquit, in hac solitudine frater noster nomine Ioannes, alterius quidem iam aeta-

Περὶ Ἀββᾶ Ἰωάννου.

ΚΕΦ. ξβ´.

Ἔστι, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἀδελφὸς ἡμέτερος Ἰωάννης, ἄλλης μὲν λοιπὸν ἡλικίας πάν-

πάντας μὲν τοὺς νῦν μοναχοὺς τῇ ἀρεταῖς ὑπερβάλλων, ὃν οὐδεὶς ταχέως εὑρεῖν δύναται, διὰ τὸ ἀεὶ μεταβαίνειν αὐτὸν τόπον ἐκ τόπου ἐν τῇ ἐρήμῳ. οὗτος τὸ πρῶτον ἑστὼς ἐπὶ τρισὶν ἔτεσιν ὑπὸ πέτραν τινὰ πάντοτε προσευχόμενος διετέλεσε μὴ καθίσας ὅλως, μὴ κοιμηθεὶς, ἀλλ᾽ ὅσον ἑστὼς τοῦ ὕπνου, μόνον ἀφήρπαζε, τῇ Κυριακῇ μόνον τῆς Εὐχαριστίας μεταλαμβάνων, τοῦ πρεσβυτέρου αὐτῷ ἀποφέροντος, ἄλλο οὐδὲν διῃτᾶτο. καὶ δὴ μιᾶς τῶν ἡμερῶν μετασχηματισάμενος ἑαυτὸν ὁ σατανᾶς εἰς τὸν πρεσβύτερον ταχυτέρω πρὸς αὐτὸν ἄπεισι, προσποιούμενος αὐτῷ τὴν κοινωνίαν ἐπιδιδόναι. ἐπιγνοὺς δὲ αὐτὸν ὁ μακάριος Ἰωάννης εἶπε πρὸς αὐτὸν, ὦ παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας πατὴρ, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύῃ ἀπατῶν τὰς τῶν Χριστιανῶν ψυχάς; ἀλλὰ τολμᾷς καὶ αὐτοῖς ἐπιβῆναι τοῖς ἀχράντοις μυστηρίοις. ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· παρὰ μικρὸν ἐκέρδησα ἄν σε καταλαβών. οὕτω γὰρ καί τινα τῶν σῶν ἀδελφῶν ἀπεπλάνησα, καὶ ἔκφρονα γενόμενον εἰς μανίαν ἐπήγαγον. ὑπὲρ οὗ πολλοὶ δίκαιοι πολλὰ προσευξάμενοι μόλις ἴσχυσαν αὐτὸν εἰς φρόνησιν ἀγαγεῖν. καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ δαίμων ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀπηλλάγη. διαῤῥαγέντων δὲ αὐτοῦ τῶν ποδῶν ἐκ τῆς ἀκινησίας τοῦ πολλοῦ χρόνου καὶ τῶν ἰχώρων προερχομένων, ἐπιστὰς ἄγγελος ἥψατο τοῦ στόματος, αὐτῷ λέγων, ὁ Κύριος ἔσται σοι ἀληθὴς βρῶσις, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀληθὲς πόμα. καὶ ἀρκεῖ σοι τέως ἡ πνευματικὴ πόσις καὶ τροφὴ, ἵνα μὴ πλησθεὶς ἐξεμέσῃς· καὶ θεραπεύσας αὐτὸν μετέστησεν ἐκ τοῦ τόπου. διῆγε δὲ κατὰ τὴν ἔρημον λοιπὸν περιάγων, καὶ ἐσθίων βοτάνας. τῇ κυριακῇ δὲ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ηὑρίσκετο τῆς κοινωνίας μεταλαμβάνων. βαΐα δὲ ὀλίγα παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου αἰτησάμενος, ζώνας τοῖς ζώοις εἰργάζετο. βουληθέντος δὲ ἀπελθεῖν πρὸς αὐτὸν χωλοῦ τινος θεραπείας ἕνεκα, καὶ ἐπιβάντος μόνον τῷ ὄνῳ, ὡς οἱ πόδες αὐτοῦ μόνον τῆς ζώνης ἥψαντο τῆς παρὰ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς γενομένης, παραχρῆμα ἐθεραπεύθη· ἄλλοτε εὐλογίας τοῖς ἀῤῥώστοις ἀπέστειλε, καὶ ἀπηλλάγησαν εὐθέως τῆς νόσου. ἀποκαλύπτεται δὲ αὐτῷ περὶ τῶν αὐτοῦ μοναστηρίων, ὅτι τινὲς αὐτῶν οὐκ ὀρθὴν ἔχουσι πολιτείαν· καὶ γράφει πᾶσιν ἐπιστολὴν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου, ὅτι οἱ μὲν τινὲς ῥαθυμοῦσιν, οἱ δὲ σπεύδουσι πρὸς ἀρετήν. καὶ εὑρέθη ἀλήθεια οὕτως ἔχουσα. γράφει δὲ καὶ τοῖς πατράσιν, ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν ὀλιγωροῦσι περὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν σωτηρίας· ἄλλοι δὲ ἱκανῶς παρακαλοῦσι· καὶ ἑκατέρων τὰς τιμὰς, καὶ τὰς κολάσεις ἀπήγγειλεν. καὶ πάλιν ἄλλους πρὸς τὴν τελειοτέραν κατάστασιν προσκαλούμενος, ὑπεμίμνησκεν, ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὴν νόησιν ἀναχωρεῖν. καιρὸς γὰρ λοιπὸν τὴν τοιαύτην ἐνδείξασθαι πολιτείαν. οὐ γὰρ παῖδες, φησὶ, καὶ νήπιοι τὸν πάντα χρόνον ὀφείλομεν διαμένειν, ἀλλ᾽ ἤδη τοῖς τελειοτέροις ἐπιβαίνειν νοήμασι, καὶ τῆς ἀνδρείας ἐφάψασθαι, καὶ ταῖς μεγίσταις ἀρεταῖς ἐπιβῆναι. ταῦτα καὶ τούτων πλείονα ὁ πατὴρ περὶ τοῦ ἀνδρὸς διηγεῖτο· ἅπερ δι᾽ ὑπερβολὴν θαύματος ἅπαντα οὐκ ἐγράψαμεν· οὐχ ὅτι οὐκ ἦν ἀληθῆ, ἀλλὰ διὰ τὴν τινῶν ἀπιστίαν. ἡμεῖς δὲ ἱκανῶς πεπληροφορήμεθα πολλῶν καὶ μεγάλων τὰ αὐτὰ ἡμῖν διηγουμένων, καὶ αὐταῖς ὄψεσιν ἑωρακότων.

Περὶ

aetatis, omnes autem monachos ſuperans virtutibus; quem nemo poteſt cito invenire, quod ſemper in ſolitudinibus locum loco commutet. Is primum ſtans tres annos ſub quadam rupe, oravit perpetuo, non ſedens omnino, non dormiens, niſi quantum ſomni ſtans ſuffurabatur; & dominica ſolum ſumens Euchariſtiam, adferente ei presbytero, nihil aliud comedebat. Atque adeo quum quodam die ſe Satanas transfiguraſſet in presbyterum, ad eum abibat celerius, praeſeferens ſe ei velle dare Euchariſtiam. Quum eum autem adgnoviſſet beatus Ioannes, dixit ei: O omnis fraudis, & malitiae pater, inimice omnis iuſtitiae, non ceſſabis decipere animas Chriſtianorum, ſed audes ſanctis inſultare ſacramentis? Is autem ipſi reſpondit: Parum abfuit, quin te deiectum lucrifecerim; nam ſic quoque ſeduxi quemdam ex tuis fratribus, & mente motum deduxi ad inſaniam. Pro quo quum multi iuſti multum rogaſſent, vix potuerunt efficere, ut eſſet ſanae mentis. Haecque quum dixiſſet daemon, ab eo receſſit. Quum autem eſſent dirupti eius pedes ex eo, quod tanto tempore ſtetiſſent immobiles, & exiret ſanies, adveniens Angelus tetigit eius corpus, dicens: Chriſtus erit tibi verus cibus, & Sanctus Spiritus verus potus. Interim autem tibi ſufficit ſpiritale nutrimentum, ne repletus evomas; & quum eum curaſſet, dimovit a loco. Deinceps autem vitam egit in ſolitudine, circumhiens, & herbis veſcens. Dominica autem inveniebatur in *Niceph. lib. 11. c. 30.* eodem loco ſumens communionem. Quum paucos autem palmae ramos petiiſſet a presbytero, efficiebat cingula animalibus. Quum vero vellet quidam claudus ad eum venire, ut curaretur, & aſinum ſolummodo inſcendiſſet; ubi primum eius pedes tetigere cingulum, quod fuerat a ſancto viro factum, fuit illico curatus. Alias autem aegrotis mittebat eulogias, & a morbis liberabantur protinus. Porro autem revelabatur de eius monaſteriis, quod quidam ex iis, qui ſunt in ipſis, vitam non recte inſtituunt; & per presbyterum ad cunctos ſcribit epiſtolas; quod illi quidem ſunt otio dediti; hi vero contendunt ad virtutem; & inventa eſt ſic ſe habere veritas. Scribit autem ad eorum quoque patres, quod quidam ex his ſunt de fratrum ſalute minus ſolliciti; alii vero eos quantum ſatis eſt exhortantur; adnuntiavitque utrorumque honores, & ſupplicia. Et rurſus alios quoque provocans ad ſtatum perfectiorem, admonebat ut a ſenſilibus ſe transferrent ad ea, quae percipiuntur intelligentia. Tempus eſt enim, inquit, deinceps tale vitae oſtendere inſtitutum. Non debemus enim, inquit, omni tempore permanere pueri, & infantes, ſed iam nos perfectioribus adplicare cogitationibus, & magni, & excelſi animi virtutem attingere, & ceteras maximas virtutes adgredi. Haec, & complura alia nobis pater de patre narrabat, quae quidem, propterea quod excedant miraculi modum, omnia non ſcripſimus; non quod non ſint vera, ſed propter incredulitatem aliquorum. Nos autem ſatis de his certiores facti ſumus, quum multi, & magni viri ea nobis narraverint, qui ſuis viderunt oculis.

De Abbate Paphnutio.

CAP. LXIII.

Niceph. lib. 9. c. 14.

VIdimus autem locum quoque Paphnutii Anachoretae, viri magni, & virtute praediti, qui haud ita multo abhinc tempore conſummatus eſt in regione, quae eſt circa Heracleotas Thebaidis; de quo multi multa narrarunt.

Περὶ Ἀββᾶ Παφνουτίου.

ΚΕΦ. ξγ´.

Ἐθεασάμεθα δὲ καὶ ἕτερον τόπον Παφνουτίου τοῦ Ἀναχωρητοῦ, ἀνδρὸς μεγάλου καὶ ἐναρέτου· ὃς οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου ἐτελειώθη ἐν τῇ περιχώρῳ Ἡρακλέως τῆς Θηβαΐδος· περὶ οὗ πολλοὶ πολλὰ διηγήσαντο.

De Tibicine.

CAP. LXIV.

IS enim poſt multam exercitationem Deum rogavit, ut ei ſignificaretur, cuinam ex eis ſanctis, qui ſe recte geſſerunt, eſſet ſimilis. Angelus autem adparens ei dixit: Es ſimilis Tibicini, qui degit in hac civitate. Is autem ſtudioſe ad eum profectus, eius vitae inſtitutum ab eo eſt ſciſcitatus, & omnia eius vitae facta eſt perſcrutatus. Is autem ei dixit id quod etiam erat verum, ſe eſſe peccatorem, & ebrioſum, & ſcortatorem, haud ita longo autem abhinc tempore ſe ex arte latrocinandi eo contuliſſe. Quum autem accurate examinaretur, quidnam umquam recte ab eo geſtum eſſet, dixit ſe nullius rei honeſtae ſibi eſſe conſcium, niſi quod quum aliquando latronis vitam ageret, Chriſti virginem, cui erat a latronibus vitium adferendum, liberavit, & noctu ad vicum uſque reduxit. Rurſus autem, inquit, inveni aliquando formoſam mulierem errantem, in ſolitudine fugatam ab adparitoribus, & curialibus praeſidis, & Senatorum, propter publicum mariti debitum, & errorem ſuum deflentem. Sciſcitatus ſum autem ex ea cauſam fletus. Illa autem dixit: Ne me roges, Domine, nec miſeram examines, ſed tamquam ancillam tuam abducas quo velis; nam quum maritus tempore biennii ob debitum publicum trecentorum aureorum ſaepe fuerit flagellatus, & in carcere incluſus, & tres mihi cariſſimi filii venditi fuerint, ego recedo fugitiva locum loco commutans, nunc autem etiam errans per ſolitudinem, ſaepe inventa, & adſidue flagellata, iam tres dies permanſi ieiuna in ſolitudine. Ego autem eius ſum miſertus, inquit latro; & quum eam deduxiſſem in ſpeluncam, dedi ei trecentos aureos, & deduxi eam uſque ad civitatem, & eius maritum liberavi cum liberis citra ullum probrum, & contumeliam. Cui reſpondit Paphnutius: Ego quidem nullius rei talis mihi ſum conſcius; in exercitatione autem omnino audiſti me eſſe celebrem. Non enim vitam traduxi in otio. Mihi ergo Deus de te revelavit, te rebus geſtis nihilo me eſſe inferiorem. Si ergo, o frater, non parva a Deitate tui habetur ratio, ne tuam animam temere neglexeris. Is autem ſtatim proiectis, quas habuit in manibus, tibiis, & lyrae muſicae harmonia in ſpiritalem traducta melodiam, virum ſequutus eſt in deſertum. Quum autem tribus annis ſe pro viribus exercuiſſet, & in hymnis, & orationibus vitae ſuae tempus peregiſſet, in caelum iter direxit, & cum choris Angelorum, & iuſtorum ordinibus connumeratus requievit.

ΟΥ̓͂τος μετὰ πολλὴν ἄσκησιν δέεται τοῦ Θεοῦ τίνι τῶν κατορθωσάντων ἁγίων ἄρα εἴη ὅμοιος· ἄγγελος δὲ ὀφθεὶς εἶπεν αὐτῷ· ὅμοιος εἶ τῷ δὲ τῷ αὐλητῇ τῷ ἐν τῇ δε τῇ πόλει διάγοντι. ὁ δὲ μετὰ σπουδῆς ὁρμήσας πρὸς αὐτὸν ἐπύθετο παρ᾽ αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ πολιτείαν, καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ διηρευνᾶτο· ὁ δέ φησι πρὸς αὐτὸν, ὅπερ καὶ ἦν ἀληθὲς, ἁμαρτωλὸν ἑαυτὸν εἶναι καὶ μέθυσον, καὶ πόρνον, οὐ πρὸ πολλοῦ τινος χρόνου ἐκ τῆς λῃστρικῆς εἰς τοῦτο μεταβληθείς. ὡς δὲ ἠκριβεύετο παρ᾽ αὐτοῦ τί τῶν καλῶν αὐτῷ κατώρθωτο πώποτε, ἔφησε πρὸς αὐτὸν μηδὲν ἕτερον ἑαυτῷ καλὸν συνειδέναι, πλὴν ὅτι ποτὲ ἐν τῷ λῃστρικῷ τόπῳ ὑπάρχων παρθένον Χριστοῦ μέλλουσαν ὑπὸ λῃστῶν διαφθαρῆναι, ἐξείλατο νυκτὸς, καὶ ἄχρι τῆς κώμης ἀποκατέστησεν. ἄλλοτε δὲ πάλιν γυναῖκα εὔμορφαν εὑρὼν πλανωμένην κατὰ τὴν ἔρημον φυγαδευθεῖσαν ὑπὸ τῶν ταξεωτῶν τοῦ ἄρχοντος, καὶ τῶν βουλευτῶν διὰ χρέος δημόσιον ἀνδρικὸν, καὶ ἀποδυρομένην τὴν πλάνην, ἐπυθόμην παρ᾽ αὐτῆς τοῦ ὀδυρμοῦ τὴν αἰτίαν. ἡ δὲ εἶπε, μηδέν με ἐρώτα, δέσποτα, μηδὲ ἐξέταζε τὴν ἀθλίαν, ἀλλ᾽ ὡς θεραπαινίδα σὴν, ὅπου βούλει, ἀπάγαγε. τοῦ γὰρ ἀνδρός μου πολλάκις μαστιχθέντος ἐπὶ διετῆ χρόνον ὑπὲρ χρέους δημοσίου χρυσίνων τριακοσίων, καὶ ἐν φυλακῇ καθειργμένου, καὶ τῶν φιλτάτων μου παίδων τριῶν διαπραθέντων, ἐγὼ φυγὰς οἴχομαι, τόπον ἐκ τόπου περιερχομένη. νῦν δὲ καὶ κατὰ τὴν ἔρημον πλανῶμαι πολλάκις εὑρεθεῖσα, καὶ συνεχῶς μαστιγωθεῖσα· καὶ τρίτην ἔχω ἐν τῇ ἐρήμῳ ἄσιτος διαμείνασα. ἐγὼ δὲ ἐλεήσας αὐτὴν, καὶ ἀπαγαγὼν εἰς τὸ σπήλαιον, δοὺς τε αὐτῇ τοὺς τριακοσίους χρυσίνους, ἄχρι τῆς πόλεως ὡδήγησα· ἐλευθερώσας αὐτὴν μετὰ τῶν τέκνων, καὶ τὸν ἄνδρα. πρὸς ὃν ἀπεκρίνατο ὁ Παφνούτιος, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα τῶν τοιούτων κατωρθωκότι· ἐν δὲ τῇ ἀσκήσει πάντως ἀκήκοάς με εἶναι διαβόητον. οὐ γὰρ ῥαθύμως τὴν ἐμαυτοῦ ζωὴν διελήλυθα. ἐμοὶ οὖν ὁ Θεὸς περὶ σοῦ ἀπεκάλυψεν, ὅτι οὐδὲν ἔλαττον ἐμοὶ ἔχεις ἐν τοῖς κατορθώμασιν. εἰ οὖν οὐκ ὀλίγος λόγος, ἀδελφὲ, περὶ σοῦ τῇ θεότητι γίνεται, μὴ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ὡς ἔτυχεν, καταφρονήσῃς. ὁ δὲ ῥίψας εὐθὺς ὡς εἶχεν ἐν ταῖς χερσὶ τοὺς αὐλοὺς, καὶ τὴν ἐναρμόνιον τῆς μουσικῆς ᾠδῆς εἰς πνευματικὴν μεταβαλὼν μελῳδίαν, τῷ ἀνδρὶ εἰς τὴν ἔρημον ἠκολούθησεν. ἐν τρισὶ δὲ ἔτεσιν ὅλοις κατὰ κράτος ἀσκήσας, καὶ ἐν ὕμνοις καὶ ἐν προσευχαῖς τὸν ἑαυτοῦ χρόνον τῆς ζωῆς διαλελέσας, πρὸς τὴν οὐράνιον πορείαν ἐξέλλετο, σὺν χοροῖς ἁγίων, καὶ τάγμασι δικαίων ἀριθμηθεὶς ἀνεπαύσατο.

De Protocomite.

CAP. LXV.

ΩΣ οὖν ἐκεῖνον ἐνασκήσαντα καλῶς ταῖς ἀρεταῖς πρὸς Θεὸν ἀπέσταλεν, ἐπιθεὶς ἑαυτῷ μείζονα πολιτείαν τῆς ἔμπροσθεν, ἠρώτα τὸν Θεὸν πάλιν δηλωθῆναι αὐτῷ τίνι τῶν ἁγίων ἄρα εἴη ὅμοιος, καὶ πάλιν φωνή τις γέγονε θεία, πρὸς αὐτὸν λέγουσα, ἔοικας τῷ τῆς πλησίον κώμης πρωτοκωμήτῃ. ὁ δὲ ὡς τάχιστα πρὸς αὐτὸν ἧκε. καὶ δὴ κρούσαντος αὐτοῦ τὸν πυλῶνα προσῆλθεν ἐκεῖνος, κατὰ τὸ ἔθος τὸν ξένον ὑποδεξάμενος. νίψας δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παραθεὶς τράπεζαν, προετρέπετο μεταλαβεῖν τῶν ἐδωδίμων. πυθομένου δὲ τὰς πράξεις αὐτοῦ, καὶ λέγοντος, ὦ ἄνθρωπε, τὰς σαυτοῦ πολιτείας φράσον· πολλοὺς γὰρ μοναχοὺς, ὥς μοι ὁ Θεὸς ἐδήλωσεν, ὑπερβέβηκας. ὁ δὲ ἔλεγχων ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν εἶναι, καὶ ἀνάξιον τοῦ ὀνόματος τῶν μοναχῶν, ὡς δὲ ἐπέμενεν ἐρωτῶν, ἀπεκρίνατο ὁ ἄνθρωπος, λέγων, ἐγὼ μὲν οὐκ εἶχον ἀνάγκην τὰ ἐμαυτοῦ δράματα ἐξαγορεῦσαι. ἐπειδὲ δὲ παρὰ Θεοῦ λέγεις ἐληλυθέναι, τὰ προσόντα μοι ἀπαγγέλλω σοι· ἐμοὶ τριακοστὸν ἤδη τοῦτ' ἔστιν ἔτος, ἐξ οὗ ἐμαυτὸν τῆς γαμετῆς μου ἐχώρισα· τρία αὐτῇ μόνον προσομιλήσας ἔτη, καὶ τρεῖς υἱοὺς ἐξ αὐτῆς ποιήσας, οἳ δὴ καὶ ταῖς χρείαις μου ὑπηρετοῦσιν· οὐκ ἐπαυσάμην τῆς φιλοξενίας μέχρι τῆς σήμερον. οὐ καυχᾶται τις τῶν κωμητῶν πρὸ ἐμοῦ τὸν ξένον ὑποδεξάμενος. οὐκ ἐξῆλθε πένης ἢ ξένος κεναῖς χερσὶ τὴν ἐμὴν αὐλὴν, μὴ πρότερον ἐφοδιασθεὶς κατὰ λόγον· οὐ παρεῖδον πένητα δυστυχήσαντα, μὴ ἱκανὴν παραμυθίαν αὐτῷ χορηγήσας· οὐκ ἔλαβον πρόσωπον τέκνου ἐν κρίσει· οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκόν μου καρποὶ ἀλλότριοι· οὐκ ἐγένετο μάχη, ἣν μὴ εἰρήνευσα· οὐκ ἐμέμψατό τις ἐπ' ἀτοπίᾳ τοὺς ἐμοὺς παῖδας· οὐχ ἥψαντο τῶν ἀλλοτρίων καρπῶν αἱ ἀγέλαι μου· οὐκ ἔσπειρα πρῶτος τὰς ἐμὰς χώρας, ἀλλὰ πᾶσιν αὐτὰς κοινὰς προθέμενος, τὰς ὑπολειφθείσας ἐκαρπωσάμην· οὐ συνεχώρησα καταδυναστευθῆναι πένητα ὑπὸ πλουσίου· οὐ παρελύπησά τινα ἐν τῷ βίῳ μου· κρίσιν πονηρὰν κατ' οὐδενός ποτε οὐκ ἐξενήνοχα· ταῦτα Θεοῦ θέλοντος σύνοιδα ἐμαυτῷ πεπραγμένα. ἀκούσας δὲ ὁ Παφνούτιος τὰς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὰς, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐφίλει, λέγων· εὐλογήσει σε Κύριος ἐκ Σιὼν, καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ. λείπεται δέ σοι τῶν ἀρετῶν τὸ κεφάλαιον, ἡ πάνσοφος περὶ Θεοῦ γνῶσις, ἣν οὐκ ἂν δύνῃ ἀπόνως κτήσασθαι, εἰ μὴ σαυτὸν τῷ κόσμῳ ἀπαρνησάμενος, καὶ λαβὼν τὸν σταυρὸν τῷ Σωτῆρι ἀκολουθήσῃς. ὁ δὲ ὡς ἤκουσε ταῦτα, μηδὲ τοῖς ἑαυτοῦ ἀποταξάμενος εὐθὺς εἵπετο τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τὸ ὄρος. καὶ δὴ ἐλθόντων ἐπὶ τὸν ποταμὸν, μηδαμοῦ σκάφους παραφανέντος, προσέταττεν ὁ Παφνούτιος πεζεύειν τὸν ποταμὸν, ὃν οὐδεὶς πώποτε κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐπέζευσεν διὰ τὸ βάθος. παρελθόντων δὲ αὐτῶν καὶ τοῦ ὕδατος αὐτοῖς ἕως τῆς ζώνης γενομένου, κατέστησεν αὐτὸν ἔν τινι τόπῳ. αὐτὸς δὲ αὐτὸν διαχωρίσας, ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ κρείττων φανῆναι τῶν τοιούτων. μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον

VBI ergo illum, qui se exercuerat virtutibus, prius ad Deum misit, maiori, & accuratiori vitae instituto, quam prius esset sibi imposito, rogavit Deum, ut sibi significaretur cuinam ex sanctis esset similis, & rursus vox divina ad eum facta est, dicens: Es similis vicini pagi Protocomiti. Is autem ad eum abiit celerrime; & quum ipse pulsasset ostium, processit ille, ut ei mos erat, ad accipiendum hospitem, & quum pedes eius lavisset, & mensam adposuisset, hortatus est ut vesceretur. Quum autem facta eius scitaretur, & ei diceret: Narra mihi, o homo, institutum vitae tuae; multis enim monachis, ut mihi Deus ostendit, evasisti superior; ille dixit se esse peccatorem, & indignum nomine monachorum. Quum autem instaret percunctari, homo respondit, dicens: Non habeo quidem necesse narrare ea, quae a me facta sunt; sed quoniam dicis te a Deo venisse, quae mihi adsunt referam. Iam agitur tricesimus annus, ex quo me a mea uxore separavi, quum tribus annis solum cum ea habuissem consuetudinem, & tres ex ea filios suscepissem, qui etiam mihi ad meos usus inserviunt. Hospitalitatem autem numquam intermisi usque in hodiernum diem. Non gloriatur aliquis ex Comitibus se hospitem ante me excepisse; non egressus est pauper, nec hospes ex mea aula vacuis manibus, qui non prius rationi convenienter esset viatico substentatus; non adspexi praeteriens pauperem infortunio adfectum, cui non suppeditarim, quod satis fuit solatii; non accepi personam filii mei in iudicio; non ingressi sunt in domum meam fructus alieni; non fuit lis aliqua, quam non composuerim, & pacificaverim; non increpavit aliquis meos filios, quod se inhoneste gererent; non tetigerunt fructus alienos mei greges; non seminavi primus agros meos, sed quum eos omnibus propofuissem communes, colligebam ea, quae erant reliqua; non concessi, ut pauper opprimeretur a potentia divitis; non adfeci aliquem molestia in vita mea; numquam malum iudicium protuli in aliquem. Haec a me esse facta, Deo volente, mihi sum conscius. Quum autem viri virtutes audisset Paphnutius, eius caput osculatus est, dicens: Benedicat te Dominus ex Sion; & videas bona Ierusalem omnibus diebus vitae tuae. In iis enim te recte gessisti: unum autem tibi restat, quod est caput virtutum, nempe Dei omni ex parte sapiens cognitio, quam non poteris sine labore consequi, nisi quum teipsum a mundo abnegaris, crucem accipias, & sequaris Servatorem. Is autem ubi haec audiit, statim nec suis quidem valere iussis, virum sequutus est in montem. Et quum venissent ad fluvium, scapha non inventa, iussit Paphnutius eum flumen traiicere pedibus, quod propter altitudinem nemo illo tempore pedibus traiecerat. Quum autem transiissent, & eis pervenisset aqua usque ad cingulum, constituit eum in quodam loco. Quum se autem separasset, Deum rogavit, ut eiusmodi hominibus videretur praestantior. Non multo autem interiecto tempore,

pore, vidit viri animam adsumi ab angelis, Deum laudantibus, & dicentibus:
Psal. 64. Beatus, quem elegisti, & adsumsisti, habitabit in atriis tuis; & rursus iustis respondentibus, & dicentibus:
Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est eis scandalum; & tunc cognovit virum esse mortuum.

νον ἴδε τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ ἀγγέλων ἀναλαμβανομένην, ὑμνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων· μακάριος ὃν ἐξελέξω καὶ προσελάβου, κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐλαῖς σου· καὶ πάλιν τῶν δικαίων ἀποκρινομένων, καὶ λεγόντων, εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομά σου· καὶ ἔγνω ὅτι ὁ ἀνὴρ τετελείωται,

De Mercatore.

CAP. LXVI.

QVum autem perseveraret Abbas Paphnutius Deum venerari precibus, & multiplicare ieiunia, rursus oravit, ut sibi ostenderetur cuinam esset similis. Dicit ei rursus vox divina: Similis es mercatori quaerenti bonas margaritas; sed surge deinceps, & ne cunctare. Tibi enim occurret vir, cui es adsimilatus. Quum ille autem descendisset, vidit virum quemdam mercatorem Alexandrinum, pium, & Christi amantem, vicies mille aureis negotiantem, cum centum navibus descendentem ex superiore Thebaide, qui omnes suas facultates, & merces distribuerat pauperibus. Is cum suis filiis decem saccos leguminum ad eum adferebat. Et quid haec, o amice, ei dixit Paphnutius; is autem dixit ipsi: Sunt fructus meae mercaturae, qui Deo offeruntur ad iustorum refectionem. Quid autem haec, inquit ipsi Paphnutius, & tu nostro nomine non frueris? Is autem confessus est ad id se studiose tendere. Ei respondit Paphnutius: Quousque ergo tu terrenam exerces negotiationem, nec caelestia attingis mer-
Sozom. l. 6. cap. 31. Niceph. lib. 11. cap. 38. cimonia? Sed haec quidem ex aliis dimissurus, tu vero iis te adiungens, quae sunt maxime opportuna, sequere Servatorem, ad eum venturus paullo post. Is vero nihil differens, iussit filios suos reliqua dividere pauperibus. Ipse autem quum in montem adscendisset, & seipsum in eo loco inclusisset, ubi duo priores consummati fuerant, perseverabat in orationibus. Parvo autem elapso tempore, relicto corpore, factus est civis caelestis. Postquam autem eum quoque praemisit in caelos, ipse etiam despondit animum, ut qui se non posset amplius exercere. Adsistens autem Angelus ei dixit: Huc deinceps accede, veni tu quoque, o beate, in aeterna Dei tabernacula; venerunt enim prophetae te in suos choros accepturi. Hoc autem non tibi prius declaravi, ne si fuisses elatus, de tuis detraheretur meritis. Quum ergo uno solo die supervixisset, & per revelationem venissent quidam Presbyteri, omnibus illis narratis, tradidit animam. Aperte autem videntes Presbyteri, eum adsumi in choris iustorum, & Angelorum, Deum laudabant.

ὩΣ δὲ ἐπέμενεν ὁ Παφνούτιος δυσωπῶν ταῖς εὐχαῖς τὸν Θεὸν, καὶ τὴν νηστείαν παρατείνων, πάλιν ἠξίου δηλωθῆναι αὐτῷ, τίνι ἂν εἴη ὅμοιος. ἔφη δὲ πάλιν ἡ θεία φωνὴ, ἐμπόρῳ ἔοικας ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· ἀλλὰ ἀνάστηθι λοιπὸν, καὶ μὴ μέλλε. προαπαντήσει γάρ σοι ὁ ἀνὴρ ᾧ ἀπεικάσθης· κατελθὼν δὲ ἐκεῖνος ἴδεν ἄνδρα τινὰ ἔμπορον, Ἀλεξανδρέα ἄνδρα εὐλαβῆ καὶ φιλόχριστον, δύο μυριάδας χρυσίνων πραγματευόμενον μετὰ ἑκατὸν πλοίων, ἐκ τῆς ἀνωτέρας Θεβαΐδος κατιόντα, πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ ἐμπορίαν τοῖς πτωχοῖς καὶ μοναχοῖς διανείμαντα ὃς μετὰ τῶν αὐτοῦ παίδων δέκα σάκκους ὀσπρίων ἀνέφερεν πρὸς αὐτόν. καὶ τί ταῦτα, ὦ φίλε; ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Παφνούτιος. ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· οἵδε οἱ καρποὶ τῆς ἐμπορίας εἰσὶν εἰς δικαίων ἀνάπαυσιν τῷ Θεῷ προσφερόμενοι. τί δέ, φησιν πρὸς αὐτὸν ὁ Παφνούτιος. καὶ σὺ τοῦ ὀνόματος οὐκ ἀπολαύεις τοῦ ἡμετέρου; ὁ δὲ ὡς ἐπὶ τοῦτο σπεύδειν πρὸς αὐτὸν ὡμολόγει, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν· μέχρι τίνος οὖν τὰ γήϊνα πραγματεύῃ; τῶν οὐρανίων ἐμπορευμάτων μὴ ἁπτόμενος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἑτέροις μέλλων ἀφεῖναι, σὺ δὲ τῶν καιριωτάτων ἐχόμενος ἀκολούθησον τῷ Σωτῆρι ὀλίγον ὕστερον πρὸς αὐτὸν ἀφιξόμενος. ὁ δὲ μηδὲν ὑπερθέμενος, τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν ἀνετέλλετο τὰ λοιπὰ τοῖς πτωχοῖς διανεῖμαι. αὐτὸς δὲ ἀνελθὼν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ καθείρξας ἔνθα οἱ πρὸ αὐτοῦ δύο ἐτελειώθησαν, προσεκαρτέρει τῷ Θεῷ προσευχόμενος. ὀλίγου δὲ διιππεύσαντος χρόνου, καταλιπὼν τὸ σῶμα οὐρανοπολίτης ἐγένετο. ὡς δὲ καὶ τοῦτον προπέμψας εἰς οὐρανοὺς, λοιπὸν καὶ αὐτὸς τὴν ψυχὴν ἀπελείπετο, μηκέτι πλέον ἀσκῆσαι δυνάμενος. ἄγγελος δὲ παραστὰς εἶπεν αὐτῷ· δεῦρο δὴ λοιπὸν, ὦ μακάριε, καὶ σὺ εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ἥκασι γὰρ οἱ προφῆται εἰς τοὺς ἑαυτῶν χοροὺς σε ὑποδεξάμενοι. τοῦτο δὲ ἐν σοὶ τὸ πρὶν οὐκ ἐξεφάνη, ἵνα μὴ ἐπαρθεὶς ζημιωθῇς τῆς ἀξίας. ἐπιζήσας δὲ μίαν ἡμέραν μόνον, πρεσβυτέρων τινῶν κατὰ ἀποκάλυψιν πρὸς αὐτὸν ἐληλυθότων, πάντα αὐτοῖς ὑφηγησάμενος, παρέδωκε τὴν ψυχήν. ἐμφανῶς δὲ αὐτὸν οἱ πρεσβύτεροι ἐθεάσαντο σὺν χοροῖς δικαίων καὶ ἀγγέλων ἀναλαμβανόμενον, καὶ ὑμνούντων τὸν Θεόν.

Vita Abbatis Apollonii.

CAP. LXVII.

Sozom. l. 6. cap. 29. Cassiod. l. 8. cap. 3. Niceph. lib. 9. c. 14. FVit in Thebaide quidam monachus, nomine Apollonius. Is plurimas ostendit virtutes, & facta egregia; dignus quoque fuit habitus dono doctrinae supra multos, qui tunc fuere insignes vir-

Περὶ Ἀπολλωνίου μάρτυρος.

ΚΕΦ. ξζ'.

ΓΕ'γονε δέ τις κατὰ τὴν Θηβαΐδα μοναχὸς, ὀνόματι Ἀπολλώνιος. οὗτος πλείστας δυνάμεις τῆς πολιτείας αὐτοῦ ἐπεδείξατο· ἦν δὲ καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς διακονίας ἠξιω-

ἠξιωμένος. ὑπερβάλλων δὲ πάσαις ἀρεταῖς τοὺς πώποτε εὐδοκιμήσαντας ἐν τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ, παραθαρσύνων τοὺς Χριστοῦ ὁμολογητὰς, πολλοὺς μάρτυρας ἀπετέλεσε. καὶ αὐτὸς δὲ συλληφθεὶς, ἐν τῇ εἱρκτῇ ἐφυλάττετο. πρὸς ὃν ἤρχοντο τῶν Ἑλλήνων οἱ φαυλότεροι, καὶ λόγους αὐτῷ παροξυσμοῦ καὶ βλασφημίας προσεπῆγον.

virtutibus. Is in tempore persequutionis addens animum Christi confessoribus, multos effecit martyres. Porro autem ipse quoque comprehensus custodiebatur in carcere; ad quem veniebant, qui ex gentibus erant nequiores, & cum eo disputabant, incessebantque maledictis, & irridebant.

De Philemone Martyre, & iis, qui cum ipso fuere, martyribus.

CAP. LXVIII.

ΗΝ δέ τις ἐξ αὐτῶν Χοραύλης ἀνὴρ διαβόητος ἐν τοῖς ἀτοπήμασιν, ὃς προσελθὼν αὐτὸν ὕβριζεν, ἀνόσιον λέγων, καὶ ἐπιθέτην, καὶ πλάνον, καὶ παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους μισούμενον, καὶ ὀφείλοντα θᾶττον ἀποθανεῖν. πρὸς ὅν φησιν ὁ Ἀπολλώνιος. ἐλεήσαι σε Κύριος ἄνθρωπε, καὶ μηδέν σοι τῶν παρὰ σοῦ εἰρημένων εἰς ἁμαρτίαν λογίσεται. ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Χοραύλης ἐκεῖνος, Φιλήμων ὀνόματι, ἐδάκνετο τὰς φρένας ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ ἀνδρὸς κατανυγείς. ὁρμήσας δὲ εὐθὺς ἐπὶ τὸ βῆμα, τῷ δικαστῇ παρέστηκε, καί φησιν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ δήμου· ἄδικα πράττεις ὦ δικαστὰ, θεοφιλεῖς καὶ ἀναιτίους ἄνδρας κολάζων. οὐδὲν γὰρ φαῦλον οἱ Χριστιανοὶ ποιοῦσιν, οὐδὲ λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν εὐλογοῦσιν. ὁ δὲ ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος, τὰ πρῶτα μὲν ᾤετο αὐτὸν εἰρωνεύεσθαι καὶ γελοιάζειν. ὡς δὲ ἐπιμένοντα εἶδεν, μέμηνας, φησιν, ὦ ἄνθρωπε, πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐκ φρενῶν γέγονας ἐξάπινα. ὁ δὲ οὐ μαίνομαί, φησιν, ἀδικώτατε δικαστά· Χριστιανὸς γάρ εἰμι. ὁ δὲ πολλαῖς κολακείαις ἅμα τῷ ὄχλῳ πείθειν αὐτὸν ἐπειρᾶτο. ὡς δὲ ἀμετάθετον εἶδε, παντοίας βασάνους αὐτῷ προσῆγεν. τὸν δὲ Ἀπολλώνιον ἀνάρπαστον ποιησάμενος, καὶ πολλαῖς αἰκίαις περιβαλὼν, ὡς πλάνον αὐτὸν ἐβασάνιζεν. ὁ δὲ Ἀπολλώνιος πρὸς αὐτὸν ἔφη· ηὐξάμην ἄν καί σε δικαστὰ καὶ πάντας τοὺς συμπαρόντας μοι ταύτῃ τῇ πλάνῃ μου ἐξακολουθῆσαι. ὁ δὲ τοῦ ταῦτα λέγοντος ἀμφοτέρους πυρὶ παραδοθῆναι προστάττει ἐν ὄψεσι παντὸς τοῦ πλήθους. ὡς δὲ ἐν τῇ φλογὶ ἦσαν παρόντος τοῦ δικαστοῦ, φωνὴν ἀφίεσι πρὸς τὸν Θεὸν ὁ μακάριος Ἀπολλώνιος εἰς ὑπήκοον παντὸς τοῦ δήμου καὶ τοῦ δικαστοῦ· μὴ παραδῷς δέσποτα τοῖς θηρίοις ψυχὰς ἐξομολογουμένας σοι, ἀλλὰ σαυτὸν ἐμφανῶς ἡμῖν ἐπίδειξον. καὶ δὴ νεφέλη δροσώδης καὶ φωτεινὴ ἐπελθοῦσα ἐκάλυψε τοὺς ἄνδρας, τὸ πῦρ ἀποσβέσασα· θαυμάσαντες δὲ οἱ δῆμοι καὶ ὁ δικαστὴς, ἐβόων, εἷς ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν. ἀναγγέλλει δέ τις ταῦτα τῶν κακούργων τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπάρχῳ. ὃς ὠμούς τινας καὶ ἀγρίους προτέκτωρας καὶ ταξεώτας ἐπιλεξάμενος ἐξαπέστειλε πρὸς τὸ δεσμίους πάντας ἀχθῆναι τοὺς περὶ τὸν δικαστὴν καὶ Φιλήμονα. ἤγετο οὖν σὺν αὐτοῖς ὁ Ἀπολλώνιος καὶ ἄλλοι τινὲς ὁμολογησάμενοι. πορευομένων δὲ πάντων, κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπῆλθε χάρις ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἤρξατο διδάσκειν τοὺς στρατιώτας. ὡς δὲ καὶ αὐτοὶ κατανυγέντες ἐπίστευσαν τῷ Σωτῆρι, πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ βῆμα δέσμιοι ἦσαν. οὓς ἅπαντας ὁ ἔπαρχος θεασάμενος, ὡς ἴδεν ἀμετατρέπτους τῆς πίστεως, τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης κελεύει παραδοθῆναι. τοῦτο δὲ σύμβολον αὐτοῖς ἐγένετο τοῦ βαπτίσματος· εὑρόντες δὲ αὐτοὺς οἱ οἰκεῖοι πρὸς τὰς ὄχθας ἐῤῥιμμένους, πᾶσιν ὁμοῦ τέμενος κατεσκεύασαν· ἔνθα δυνάμεις πολλαί τε ἐπιτελοῦνται. τοσαύτη γάρ τις χάρις γέγονε τοῦ ἀνδρὸς ὥστε καὶ ὑπὲρ ὧν ηὔξατο εὐθὺς εἰσακουσθῆναι, τοῦ Σωτῆρος αὐτὸν οὕτω τιμήσαντος.

ERat autem quidam ex ipsis Choraules, vir nequitiis famosus, qui accedens eum adpetebat contumeliis, dicens eum impium, & impostorem, & planum, & qui ab omnibus habebatur odio, & qui debebat mori citius. Cui dicit Apollonius: Misereatur tui Dominus, o homo; & eorum, quae dicta sunt, nihil tibi reputetur ad peccatum. Haec autem quum audiisset ille Choraules, Philemon nomine, mordebatur animo, a verbis eius compunctus. Statim autem ad tribunal profectus, coram iudice se sistit, & ei dicit, populo praesente: Iniuste facis, o iudex, qui viros pios, & nulli culpae adfines punis; nihil enim mali faciunt, nec dicunt Christiani. Ille autem, quum ipse haec diceret, in principio quidem aestimabat eum loqui ironice, & ludificari; postquam autem eum vidit persistere: Insanis, inquit, o homo, mens tibi repente est emota; ille autem non insanio, inquit, o iudex iniustissime; sum enim Christianus. Is autem multis blanditiis una cum turba ei conabatur persuadere. Postquam autem vidit immobilem, ei omne genus tormenta adhibuit. Quum autem rapuisset Apollonium, & multis eum adfecisset contumeliis, ipsum torquebat tamquam impostorem. Apollonius autem ei dixit: Optarem, o Iudex, ut tu, & omnes praesentes hunc meum errorem sequeremini. Is autem eo haec dicente, iussit ambos igni tradere toto inspiciente populo. Quum autem in flamma essent praesente iudice, vocem ad Deum emittit beatus Apollonius, toto populo audiente, & iudice: Ne tradas, Domine, bestiis ani- Psal. 73. mam confitentem tibi; sed teipsum nobis aperte ostende; nubes autem roscida, & lucida adveniens, viros texit igne extincto. Admiratae autem turbae, & ipse iudex, clamabant: Vnus est Deus Christianorum. Maleficus vero quispiam haec renuntiat Praefecto Alexandriae. Qui quum crudeles quosdam, & immanes elegisset protectores, & adparitores, eos misit, ut vinctos abducerent Iudicem, & Philemonem. Ducebatur ergo una cum eis Apollonius, & quidam alii confessores. Quum omnes autem iter ingrederentur, invasit gratia, & coepit docere milites. Vbi autem ipsi quoque compuncti crediderunt Servatori, erant omnes uno animo vincti. Quos omnes quum vidisset Praefectus a fide non posse dimoveri, iussit proiici in profundum maris. Hoc autem fuit eis signum baptismatis. Quum eos autem sui invenissent disiectos in littore, fecerunt omnibus aedem unam, ubi nunc multae virtutes peraguntur. Tanta autem fuit viri gratia, ut de iis, quae esset precatus, statim exaudiretur, eum sic honorante Servatore.

Quem etiam nos in martyrio precati, vidimus, cum iis, qui cum ipso fuerunt martyrio adfecti, & Deum adorantes, eorum corpora salutavimus in Thebaide.

ὃν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ μαρτυρίῳ εὐξάμενοι ἐθεασάμεθα ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ μαρτυρήσασιν. καὶ προσκυνήσαντες τῷ Θεῷ ἠσπασάμεθα αὐτῶν τὰ σκηνώματα ἐν τῇ Θηβαΐδι.

Vita Abbatis Dioscori Presbyteri.

CAP. LXIX.

Niceph. lib. 11. cap. 34.

VIdimus autem alium quoque Presbyterum in Thebaide, nomine Dioscorum, patrem centum monachorum; qui quum ad Dei gratiam essent accessuri, dicebat eis: Videte ne qui noctu phantasiam habuit mulieris, audeat accedere ad sancta sacramenta. Ne quis ex vobis visis, & phantasiis pulsus somniaverit; nam qui absque phantasiis fiunt, fluxus seminis casu fiunt; nec ex uniuscuiusque libero animi arbitrio insunt, sed absque voluntate. Procedunt enim ex natura, & ex redundanti materia excernuntur; quocirca nec sunt peccato obnoxii. Visa autem, ac phantasiae procedunt ex libera eligendi voluntate, & sunt argumentum mali animi. Oportet autem, inquit, monachum transilire etiam legem naturae; corpus autem liquare, nec inveniri in ullo inquinamento carnis; sed carnem macerare, & non concedere, ut in ipsa redundet materia. Conamini ergo illam exhaurire frequentibus, & prolixis ieiuniis; sin minus autem, ad adpetitiones, & desideria incitant. Non oportet autem monachum attingere adpetitiones animi. In quo enim differet a mundanis, quos saepe videmus abstinere a voluptatibus propter sanitatem corporis, aut propter aliquas alias causas a ratione minime alienas? Quanto autem magis, inquit, monacho curanda est animae sanitas, & spiritus?

Περὶ Ἀββᾶ Διοσκόρου πρεσβυτέρου.

ΚΕΦ. ξθʹ.

ΑἌλλον δὲ πρεσβύτερον ἴδομεν ἐν Θηβαΐδι Διόσκορον ὀνόματι, πατέρα μοναχῶν ἑκατὸν, ὃς μέλλοντας αὐτοὺς προσελθεῖν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. ὁρᾶτε μήτις ἐν φαντασίᾳ γυναικὸς γενόμενος ἐν νυκτὶ τολμήσειε προσελθεῖν τοῖς ἁγίοις μυστηρίοις, μήτις ἐξ ὑμῶν φανταζόμενος ἐνυπνιασθῇ. αἱ γὰρ ἄνευ τῶν φαντασιῶν γονοῤῥυΐαι αὐτομάτως γενόμεναι, οὐκ ἐκ προαιρέσεως ἑκάστου, ἀλλ' ἀβουλήτως γενόμεναί εἰσιν. ἐκ φύσεως γὰρ προέρχονται, καὶ ἐκ περιουσίας ὕλης ἐκκρίνονται· διὸ οὐδὲ ὑπεύθυνοί εἰσι τῇ ἁμαρτίᾳ. αἱ δὲ φαντασίαι ἐκ προαιρέσεως ἔρχονται, καὶ τῆς κακῆς γνώμης ἐστὶ τεκμήριον. δεῖ οὖν τὸν μοναχὸν καὶ τῆς φύσεως ὑπερβαίνειν τὸν νόμον, καὶ μηδὲ εἴς τινα μικρὸν μολυσμὸν σαρκὸς εὑρεθῆναι· ἀλλὰ τήκειν τὴν σάρκα, καὶ μὴ συγχωρεῖν ἐν αὐτῇ περιοσεύειν τὴν ὕλην. πειρᾶσθε οὖν κενῶσαι τὴν ὕλην τῇ τῆς νηστείας ἱκανῇ παρατάσει· εἰ δὲ μὴ, καὶ πρὸς τὰς ὀρέξεις ἡμᾶς ἐρεθίζει. οὐ δεῖ δὲ τὸν μοναχὸν τῶν ὀρέξεων ὅλως ἐφάπτεσθαι· ἐπεὶ ἐν τίνι διοίσει τῶν κοσμικῶν; οὓς πολλάκις ὁρῶμεν καὶ τῶν τέρψεων ἀπεχομένους δι' ὑγείαν σώματος, ἢ δι' ἄλλας τινὰς οὐκ ἀλόγους αἰτίας; [illegible]ῳ δὴ οὖν μᾶλλον ἐπιμελητέον τῷ μοναχῷ τῆς ψυχῆς τὴν αἰτίαν καὶ ὑγείαν, καὶ τοῦ νοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος;

De monachis Nitriae.

CAP. LXX.

DEvenimus quoque ad Nitrienses, ubi multos, & magnos vidimus Anachoretas; partim quidem indigenas, partim vero etiam hospites, qui se invicem superabant virtutibus, & magno studio se exercebant, & in vita se invicem contendebant superare; & alii quidem ex ipsis versabantur in contemplatione, alii vero in actione. Quum vidissent autem aliqui ex ipsis nos procul venientes, aliqui quidem nobis cum aqua occurrerunt, & alii pedes nostros lavabant; alii vero vestes mundabant; alii vero ad cibum invitabant, & ad virtutum disciplinam; alii autem ad contemplationem, & Dei cognitionem; & quod unusquisque ex iis poterat, in eo studebat nos iuvare. Et quid dixerit quispiam omnes eorum virtutes, quum nihil possit dicere pro dignitate? Habitant itaque locum desertum, & habent cellas magno inter se intervallo disiunctas, ut nullus possit procul adgnosci ab altero, neque cito videri, nec vox audiri; sed degunt in multa quiete, unusquisque per se inclusus. Solum autem sabbato, & Dominico congregantur in ecclesiis, & se invicem excipiunt. Multi autem ex iis saepe etiam quatuor dies inveniuntur in cellis eo quod se invicem non videant, praeterquam in collecta; & alii quidem ex his ve-

Περὶ τῶν ἐν τῇ Νιτρίᾳ μοναχῶν.

ΚΕΦ. ο.

ΚΑτήχθημεν δὲ καὶ εἰς Νιτρίαν, ἔνθα πολλοὺς καὶ μεγάλους Ἀναχωρητὰς ἑωράκαμεν· τοῦτο μὲν ἐγχωρίους, τοῦτο δὲ καὶ ξένους, ἀλλήλους ταῖς ἀρεταῖς ὑπερβάλλοντας, καὶ φιλονεικότερον πρὸς τὴν ἄσκησιν διακειμένους, πᾶσάν τε ἀρετὴν ἐνδεικνυμένους, καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀλλήλους ὑπερβάλλειν· καὶ οἱ μὲν αὐτῶν περὶ τὴν θεωρίαν, οἱ δὲ περὶ τὴν πρακτικὴν ἠσχολοῦντο. ἰδόντες γὰρ ἡμᾶς τινὲς ἐξ αὐτῶν πόῤῥωθεν ἐρχομένους διὰ τῆς ἐρήμου· οἱ μὲν μετὰ ὕδατος ἡμῖν προϋπήντησαν, οἱ δὲ τοὺς πόδας ἡμῶν ἔνιπτον, οἱ δὲ τὰ ἱμάτια ἔπλυνον, οἱ δὲ ἐπὶ τροφὴν παρεκάλουν· ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὴν ἀρετῶν μάθησιν, ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν· καὶ ὅπερ ἕκαστος αὐτῶν ἠδύνατο, τοῦτο ἔσπευδεν ἡμᾶς ὠφελεῖν. καὶ τί ἄν τις εἴποι πάσας αὐτῶν τὰς ἀρετὰς, μηδὲν ἐπαξίως λέγειν δυνάμενος; ἔρημον οὖν οἰκοῦσι τὸν τόπον· καὶ τὰ κελλία ἐκ διαστήματος ἔχουσιν· ὡς καὶ μὴ διαγνωρίζεσθαι πόῤῥωθεν ὑφ' ἑτέρου, μηδὲ ὁρᾶσθαι ταχέως, μηδὲ φωνῆς ἐπακούειν, ἑκάστου καθ' ἑαυτὸν καθειργμένου. μόνον δὲ ἐν σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις συνάγονται, καὶ ἀλλήλους ἀπολαμβάνουσιν. πολλοὶ δὲ αὐτῶν πολλάκις καὶ τεταρταῖοι ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν εὑρίσκονται, ἐκ τοῦ μὴ ὁρᾷν ἀλλήλους πλὴν ἐν ταῖς συνάξεσι. καὶ οἱ μὲν αὐ-

αὐτῶν ἀπὸ τριῶν σημείων, καὶ τεσσάρων εἰς τὴν σύναξιν ἔρχονται, τοσοῦτον μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων διεστήκασιν. ἀγάπην δὲ τοσαύτην ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, καὶ περὶ τὴν λοιπὴν ἀδελφότητα, ὡς πολλοῖς συμβουλεύειν αὐτοῖς συσωθῆναι, ἕκαστον τὸ ἑαυτοῦ κελλίον σπεύδειν αὐτοῖς εἰς ἀνάπαυσιν δοῦναι.

veniebant ad collectam a tertio, & quarto lapide; tam longe sunt remoti a se invicem. Tantam autem habent inter se charitatem, etiam supra reliquam fraternitatem, ut multis, qui cum ipsis salvi esse voluerint, unusquisque studeat suam cellam eis dare ad se reficiendum.

Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἀμμωνίου.

ΚΕΦ. οα΄.

Ἴδομεν δὲ καὶ πατέρα τινὰ τῶν ἐκεῖ, Ἀμμώνιον ὀνόματι, ἐξαίρετα κέλλια ἔχοντα καὶ αὐλὴν καὶ φρέαρ καὶ τὰς λοιπὰς χρείας. ἐλθόντος δὲ πρὸς αὐτόν τινος ἀδελφοῦ, σωθῆναι σπεύδοντος, καὶ λέγοντος αὐτῷ ἐπινοεῖν αὐτῷ κελλίον πρὸς οἴκησιν. ὃς ἐπὶ τούτῳ ἐξελθὼν, παρήγγειλεν αὐτῷ μὴ ἀναχωρεῖν αὐτὸν ἐκ τῶν κελλίων, ἄχρις ἂν εὕρῃ αὐτῷ ἐπιτήδειον καταγώγιον· καὶ καταλιπὼν αὐτῷ πάντα ὅσα εἶχε σὺν αὐτοῖς τοῖς κελλίοις, ἑαυτὸν εἰς μικρόν τι κελλίον μακρὰν ἐκεῖθεν ἀπέκλεισεν. εἰ δὲ καὶ πλέονες ἦσαν οἱ συνερχόμενοι σωθῆναι θέλοντες, συνῆγε πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα· καὶ τοῦ μὲν πλίνθους ἐπιδιδόντος, τοῦ δὲ ὕδωρ, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τὰ κελλία ἀπεπληροῦντο. τοὺς δὲ μέλλοντας οἰκεῖν τὰ κελλία ἐκάλουν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἰς εὐωχίαν· καὶ ὡς ἔτι ἐκεῖνοι ηὐφραίνοντο, ἕκαστος ἐκ τοῦ οἰκείου κελλίου γεμίσας ἑαυτοῦ τὴν μηλωτὴν ἢ τὴν σπυρίδα, ἄρτων, ἢ τῶν λοιπῶν ἐπιτηδείων, εἰς τὰ νέα κελλία ἀπέφερεν, ἵνα μηδενὶ φανερὸν γένηται ἡ ἑκάστου καρποφορία. ἐρχόμενοι δὲ εἰς ἑσπέραν οἱ μέλλοντες οἰκεῖν τὰ κελλία, ηὕρισκον ἐξαίφνης πάντα τὰ ἐπιτήδεια.

De Abbate Ammonio, & iis, qui erant cum ipso.

C A P. LXXI.

Vidimus autem patrem quoque eorum, qui illic erant, nomine Ammonium, habentem eximias cellas, & atrium, & puteum, & reliqua necessaria. Quum autem ad eum venisset quidam frater, qui volebat salvus fieri, & ei diceret, ut ipsi inveniret cellam ad habitandum, illico egressus, praecepit ei ne egrederetur e cellis, donec ipsi invenisset aptum habitaculum; & quum ipsi reliquisset omnia, quae habebat cum ipsis cellis, seipsum inclusit in parvam cellam. Quod si plures erant, qui conveniebant, volentes salvi fieri, congregabat universam fraternitatem; & illo quidem tradente lateres, hoc vero aquam, perficiebantur cellae in una die. Eos autem, qui erant habitaturi in cellis, in Ecclesiam vocabant ad convivia. Dumque illi se recreant, & exhilarant, unusquisque quum e sua cella ovillam suam pellem, aut sportam pane, vel ceteris implesset necessariis, deferebant ad novas cellas, ut nulli nota esset uniuscuiusque oblatio. Noctu autem venientes habitaturi suas cellas, repente inveniebant omnia necessaria. Multi autem ex ipsis neque panem comedebant, nec fructus, sed solum intyba agrestia. Quidam autem ex ipsis tota nocte non dormiebant; sed sedentes, vel stantes usque ad mane perseverabant in oratione.

Supplementum ex Tomo III. Monum. Eccles. Io. Bapt. Cotelerii.

Περὶ τοῦ Ἀββᾶ Ἀμμωνίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Πολλοί τε αὐτῶν [a] οὔτε ἄρτον ἤσθιον, οὔτε ὀπώρας, ἀλλὰ πικρίδας μόνον· τινὲς δὲ αὐτῶν οὐδὲ ἐκάθευδον ὅλην τὴν νύκτα, ἀλλὰ καθήμενοι ἢ ἑστῶτες ἄχρι πρωῒ ἐκαρτέρουν προσευχόμενοι.

De Abbate Ammonio, & iis, qui erant cum ipso.

Et multi ex ipsis neque panem comedebant, nec fructus, sed solum intyba silvestria; quidam autem eorum tota nocte nequaquam dormiebant, sed sedentes, vel stantes usque ad mane perseverabant in oratione.

[a] Al. οἱ δὲ ἐκεῖνοι πάνυ μόνον

Περὶ Ἀββᾶ Ἰσιδώρου.

ΚΕΦ. οβ΄.

Ἴδομεν καὶ κατὰ τὴν Θηβαΐδα μονήν τινα Ἰσιδώρου τινὸς μεγάλου τείχει πλινθίνων ὠχυρωμένην, χιλίους μοναχοὺς ἔνδον ἔχουσαν· εἶχε δὲ ἔνδον καὶ φρέατα, καὶ παραδείσους, καὶ ὅσα ἐστὶν ἀναγκαῖα, μηδενὸς ἔξω ποτὲ τῶν μοναχῶν ἐξιόντων. ἀλλὰ πρεσβύτερος ἦν ὁ θυρωρὸς, μηδένα συγχωρῶν ἐξιέναι, μηδὲ εἰσιέναι ἄλλον, πλὴν εἴπω τίς ἐβούλετο ἄχρι τελευτῆς ἐκεῖ παραμένειν, μηδαμοῦ προερχόμενος· ὃς δὴ καὶ πρὸς τῶν πυλῶνα εἰς μικρὸν καταγώγιον τοὺς ἐρχομένους ἐξένιζε. καὶ διδοὺς εὐλογίας πρωῒ ἐν εἰρήνῃ προέπεμπε. δύο δὲ ἐξ

Vita Abbatis Isidori, & eorum, qui erant cum ipso.

C A P. LXXII.

Vidimus autem in Thebaide monasterium cuiusdam magni Isidori, quod intus habebat mille monachos. Habebat autem intus puteos, & hortos, & quaecumque sunt ad usum necessaria, nemine egrediente extra monasterium. Sed erat Presbyter ianitor, qui nullum permittebat egredi, neque alium ingredi, praeterquam si quis vellet usque ad mortem illic permanere nusquam progrediens. Porro autem eos, qui portam ingrediebantur, in parvo habitaculo excipiebat hospitio, & quum mane dedisset eulogias, in pace dimittebat. Duo au-

Niceph. lib. 14. c. 35.

Niceph. lib. 11. cap. 34.

autem ex ipsis Presbyteri solum exibant, opera fratrum administrantes, & referebant ea, quae erant ipsis ad usum necessaria. Dixit autem mihi is, qui portam custodiebat presbyter, eos, qui intus sunt, sanctos esse tales, ut possint omnes signa efficere; & neminem ante decessum in morbum incidere; sed quando uniuscuiusque venisset translatio, id omnibus prius significantem, & se reclinantem dormire.

Vita Abbatis Ammona Presbyteri.

CAP. LXXIII.

Cassiod. l. 8. cap. 1. Niceph. lib. 11. cap. 35.

EST autem alia quoque solitudo in Aegypto, maritima quidem, sed difficillima; in qua multi, & magni habitant Anachoretae; quae est prope urbem Diolcon. Vidimus autem illic presbyterum virum sanctum, & valde umilem, & adsidue videntem visiones, nomine Ammonam. Is aliquando offerens Deo sacrificium, videt Angelum stantem a dextris altaris, & notantem fratres accedentes ad gratiam, & scribentem in libro eorum nomina. Quum autem non adfuissent aliqui in synaxi, vidit deleri eorum nomina, qui post tres dies sunt mortui. Eum saepe torquentes daemones in tantam abduxerunt imbecillitatem, ut non posset ipse stare ad aram, nec offerre. Angelus autem veniens, eius manu adprehensa, protinus eum confirmavit, & sanum ad aram statuit. Cuius tormenta quum vidissent fratres, obstupuerunt.

De Abbate Ioanne.

CAP. LXXIV.

Niceph. lib. 11. c. 35. Cassian. coll. 19.

VIdimus autem alium quoque in Diolco, Ioannem nomine, patrem monasteriorum, qui ipse quoque multam habebat gratiam, & Abrahae habitum, & barbam Aaron; efficiebat autem virtutes, atque curationes; & qui multos curavit paralyticos, & podagra laborantes.

Vita Abbatis Pityrionis, & eorum, qui cum ipso erant.

CAP. LXXV.

Cass. lib. 8. Niceph. lib. 9. c. 14.

VIdimus autem in Thebaide altum montem fluvio imminentem, valde terribilem, & praecipitem, & monachos illic viventes in speluncis. Eorum autem pater erat nomine Pityrion, qui fuit unus ex discipulis Antonii, & tertius, qui illum locum excepit; qui quidem multas virtutes efficiebat, & efficaciter spiritus expellebat. Quum enim successisset Antonio, & eius discipulo Ammonae, merito etiam successit hereditati donorum; qui multos quidem alios quoque apud nos habuit sermones, quinetiam de discretione spirituum accurate disseruit, dicens esse aliquos daemones, qui sequuntur animi motus, & nostras adfectiones ad malum saepe convertunt. Quisquis ergo, o filii, dicebat is nobis, vult exigere daemones, prius in servitutem redigat adfectiones

δὲ ἐξ αὐτῶν πρεσβύτεροι μόνον τὰ ἔργα τῶν ἀδελφῶν διοικοῦντες ἐξίεσαν, καὶ τὰς ἀναγκαίας αὐτοῖς χρείας ἀπεκόμιζον. ἔλεγεν δὲ ἡμῖν ὁ τῷ πυλῶνι προσκαρτερῶν πρεσβύτερος, τούτους εἶναι τοὺς ἔνδον ἁγίους, ὡς δύνασθαι πάντας σημεῖα ἐπιτελεῖν, καὶ μηδένα ἐξ αὐτῶν προεμπεσεῖν εἰς νόσον πρὸ τῆς τελευτῆς· ἀλλ' ὅταν ἑκάστῳ ἡ μετάθεσις ἤρχετο, προμηνύων ἅπασι κατακλιθεὶς ἐκοιμᾶτο.

Περὶ Ἀμμωνᾶ.

ΚΕΦ. ογ'.

ΕΣτι καὶ ἄλλη ἔρημος ἐν Αἰγύπτῳ, παράλιος μὲν οὖσα, ἀλλὰ χαλεπωτάτη· ἐν ᾗ πολλοὶ καὶ μεγάλοι ἀναχωρηταὶ κατοικοῦσι· πλησίον ὑπάρχουσα τῆς Διόλκῳ πόλεως. ἴδομεν δὲ ἐκεῖ πρεσβύτερον πατέρα ἅγιον, καὶ λίαν μέγαν ταπεινόφρονα καὶ ὀπτασίας συνεχεῖς ὁρῶντα, ὀνόματι Ἀμμωνᾶν. οὗτος προσφέρων τῷ Θεῷ ἅπαξ τὰς λατρείας, ὁρᾷ ἄγγελον ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ τοὺς προσερχομένους τῇ χάριτι ἀδελφοὺς σημειούμενον, καὶ γράφοντα αὐτῶν τὰ ὀνόματα ἐν βιβλίῳ. μὴ παραγινομένων δὲ τινῶν ἐν συνάξει, ἴδε τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀπαλειφόμενα, οἳ δὲ μετὰ δεκατρεῖς ἡμέρας ἐτελεύτησαν. τοῦτον πολλάκις οἱ δαίμονες βασανίσαντες τοσαύτῃ ἀσθενείᾳ περιέβαλλον, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸν στῆναι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, μηδὲ προσφέρειν. ἄγγελος δὲ ἐλθὼν καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἐνεδυνάμωσεν αὐτὸν παραχρῆμα, καὶ ὑγιῆ τῷ θυσιαστηρίῳ παρέστησεν, οὗ τὰς βασάνους θεασάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἐξεπλάγησαν.

Περὶ Ἀββᾶ Ἰωάννου.

ΚΕΦ. οδ'.

ΙΔομεν δὲ καὶ ἄλλον Ἰωάννην ἐν Διόλκῳ πατέρα μοναστηρίων, καὶ αὐτὸν πολλὴν χάριν ἔχοντα, τό, τε Ἀβραμιαῖον σχῆμα, καὶ τὸν πώγωνα Ἀαρὼν, δυνάμεις τε, καὶ ἰάσεις ἐπιτελέσαντα, καὶ πολλοὺς παραλυτικοὺς, καὶ ποδαγροὺς θεραπεύσαντα.

Περὶ Ἀββᾶ Πιτυρίωνος.

ΚΕΦ. οε'.

ΙΔομεν δὲ κατὰ τὴν Θηβαΐδα, ὄρος ὑψηλὸν, τῷ ποταμῷ ἐπικείμενον, φοβερὸν ἄγαν καὶ κρημνῶδες, καὶ μοναχοὺς ἐκεῖ βιοῦντας ἐν τοῖς σπηλαίοις· πατὴρ δὲ ἦν τις αὐτῶν ὀνόματι Πιτυρίων, εἷς τῶν μαθητῶν Ἀντωνίου γενόμενος· καὶ τρίτος τὸν τόπον ἐκεῖνον διαδεξάμενος, ὃς πολλάκις καὶ ἄλλας δυνάμεις ἐπιτελῶν, τὴν τῶν πνευμάτων ἐλασίαν ἐνεργῶς ἐποιεῖτο. διαδεξάμενος γὰρ Ἀντώνιον καὶ τὸν τούτου μαθητὴν Ἀμμωνᾶν, εἰκότως καὶ τὴν κληρονομίαν τῶν χαρισμάτων ὑπεδέξατο, ὃς πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους πρὸς ἡμᾶς ἐποιήσατο λόγους. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τῶν πνευμάτων διακρίσεως ἰσχυρῶς διελέξατο δαίμονας εἶναι τινὰς τοὺς τοῖς πάθεσιν ἀκολουθοῦντας, καὶ τὰ πάθη ἡμῶν πολλάκις ἐπὶ τὸ κακὸν διατρέποντας. ὅστις οὖν, ὦ τέκνα, φησὶ πρὸς ἡμᾶς, βούλεται τοὺς δαίμονας ἀπελαύνειν, πρότερον τὰ πάθη

θη δυλώσῃ. ὗ γὰρ ἂν πάθυς τίς περιγένηται, τύτυ κ) τὸν δαίμονα ἀπελαύνει· κ) δεῖ κατὰ μικρὸν ὑμᾶς δυλῶσαι τὰ πάθη, ἵνα τύτων τοὺς δαίμονας ἀπελάσητε ἕπεται δαίμων τῇ γαςριμαργίᾳ. ἐὰν ὖν τῆς γαςριμαργίας κρατήσητε, ἀπελαύνετε ταύτης τ̃ δαίμονα. ἤσθιεν ᵹ ὁ ἀνὴρ τῆς ἑβδομάδ⊙ δεύτερον, ἔν τε τῇ Κυριακῇ, καὶ τῇ πέμπτῃ, ζωμὸν ἀλεύρυ, μηδενὸς ἑτέρυ μεταλαμβάνειν δυνάμεν⊙, διὰ τὸ τὴν ἕξιν αὐτῦ ὕτω τετυπωκέναι.

nes animi. Qualem enim quis ſuperavit adfectionem, eius quoque expellit daemonem. Oportet autem vos paullatim vincere adfectiones, ut earum expellatis daemones. Sequitur gulam daemon. Si quis ergo gulam ſuperavit, expellit eius daemonem. Is autem comedebat bis in hebdomada, Dominica, & quinta feria, parvam pultem ex farina; nec poterat aliquid aliud ſumere, propterea quod ſuum habitum ita formaſſet.

Περὶ Α'ββᾶ Εὐλογίυ πρεσβυτέρυ.

ΚΕΦ. οϛ'.

Ι''Δομεν δὲ καὶ ἄλλον πρεσβύτερον, Εὐλόγιον ὀνόματι, ὃς ἐν τῷ προσφέρειν τῷ Θεῷ τὰ δῶρα, τοσαύτην χάριν ἐλάμβανεν γνώσεως, ὡς ἑκάςυ τῶν προσερχομένων μοναχῶν τὰς γνώμας εἰδέναι. ὗτ⊙ ἰδὼν πολλάκις μέλλοντας μοναχύς τινας προσιέναι τῷ θυσιαςηρίῳ, ἐπιϛχὼν αὐτὺς, ἔλεγε· πῶς κατατολμᾶτε τοῖς ἁγίοις προσελθεῖν μυςηρίοις, πονηρὰς τὰς διανοίας ἔχοντες; καὶ σὺ μὲν ἐλογίσω ταύτῃ τ̃ ἀπρεπῆ τῆς πορνείας ἐνθύμησιν· ὁ ᵹ ἕτερος, φησὶν, ἐλογίσατο ἐν τῇ ἑαυτῦ διανοίᾳ οὐδὲν διαφέρειν κἂν ἁμαρτωλὸν κἂν δίκαιον προσελθεῖν τῇ τῦ Θεοῦ χάριτι. ὁ ᵹ ἄλλ⊙ διεκρίθη πρὸς τὸ δῶρον· ἄρα ἁγιάσει με προσελθόντα· ὑποχωρήσατε ὖν μικρὸν τῶν ἁγίων μυςηρίων, κ) μετανοήσατε ἐκ ψυχῆς, ἵνα ἄφεσις ὑμῖν γένηται τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ἄξιοι γένησθε τῆς τῦ Χριςῦ κοινωνίας. ἐὰν δὲ μὴ πρῶτον τὰς ἐνθυμήσεις καθάρητε, ὐ μὴ δυνήσεσθε προσελθεῖν τῇ χάριτι τῦ Χριςῦ.

Vita Eulogii Presbyteri.

CAP. LXXVI.

VIdimus autem alium quoque presbyterum, nomine Eulogium, qui in offerendis Deo donis, tantam accepit gratiam cognitionis, ut uniuſcuiuſque ex iis, qui accedebant monachis, mentem cognoſceret. Is quum ſaepe vidiſſet aliquos monachos ad aram acceſſuros, eos retinuit, dicens: Quomodo audetis ad ſancta accedere ſacramenta, quum habeatis malas cogitationes? Et tu quidem hac nocte animo verſaſti turpem fornicationis cogitationem. Alius autem in animo ſuo reputavit, dicens nihil referre an peccator, an iuſtus accedat ad Dei gratiam. Alius autem de dono dubitavit, dicens: Numquid me accedentem ſanctificabit? Parum ergo ſecedite a ſanctis ſacramentis, & ex animo agite poenitentiam, ut ſit vobis remiſſio peccatorum, & ſitis digni Chriſti communione. Niſi enim primum mundaveritis cogitationes, non poteritis ad Chriſti gratiam accedere.

Caſſiod. l. 8. cap. 1. Niceph. lib. 11. cap. 35

Περὶ Α'ββᾶ Σεραπίων⊙ τῦ πρεσβυτέρυ.

ΚΕΦ. οζ'.

Ι''Δομεν δὲ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Α'ρσενοίτου πρεσβύτερόν τινα, ὀνόματι Σεραπίωνα, πατέρα πολλῶν μοναςηρίων, καὶ ἡγύμενον πολλῆς ἀδελφότητ⊙, ὡς μιᾶς μυριάδ⊙ ὄντων τ̃ ἀριθμόν· πολλήν τε διὰ τῆς ἀδελφότητ⊙ ἐκτελῦντα οἰκονομίαν, πάντων ὁμῦ ἐν καιρῷ θερισμῦ συγκομιζόντων τὺς ἑαυτῶν καρπὺς πρὸς αὐτὸν, ὓς ἐπὶ μισθῦ θέρυς ἐκομίζοντο. ἕκαςος ἐνιαυσίαις σίτου ἀρτάβας δεκαδύο, ὡς τεσσαράκοντα τοὺς παρ' ἡμῖν μοδίους λεγομένους· καὶ ταῦτα εἰς διακονίαν πτωχῶν δι' ἑαυτοῦ χορηγῦντα, ὡς μηδένα πένεσθαι λοιπὸν ἐν τῇ περιχώρῳ. ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς Α'λεξάνδρειαν πτωχοῖς διαπέμπεσθαι. ὐ μὴν ὐδὲ οἱ προῤῥηθέντες πατέρες, κατὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον ἠμέλησάν ποτε ταύτης τ̃ διοικήσεως, ἀλλ' ἐκ τῶν καμάτων τῆς ἀδελφότητ⊙ μεςὰ πλοῖα σίτυ, καὶ ἀμφιάσεως εἰς Α'λεξάνδρειαν τοῖς πτωχοῖς ἀποςέλλυσι, διὰ τὸ σπανίους εἶναι παρ' αὐτοῖς τὺς χρείαν ἔχοντας.

Vita Serapionis Presbyteri.

CAP. LXXVII.

VIdimus vero etiam in partibus Arſenoitae presbyterum quemdam, nomine Serapionem, patrem multorum monaſteriorum, & qui praeeſt multae fraternitati, ut qui ſint decies mille numero; magnamque per fratres exſequitur diſpenſationem, quum omnes ſimul tempore meſſis omnes ſuos fructus ad ipſum adferant, quos pro meſſis mercede acceperunt, unuſquiſque frumenti annuas duodecim artabas, qui ſunt veluti quadraginta, qui apud nos dicuntur modii, & ea ad miniſterium pauperum per ſe diſpenſat, adeo ut deinceps in ea, quae eſt circumcirca regione nullus ſit pauper, ſed etiam mittat ad eos, qui ſunt Alexandriae pauperes; ſed neque praedicti patres per totam AEgyptum umquam neglexerunt hanc adminiſtrationem, ſed ex laboribus fraternitatis, navigia plena frumento, & veſtimentis, pauperibus miſerunt Alexandriam; propterea quod rari eſſent apud ipſos, qui egerent.

Caſſiod. l. 8. cap. 1. Caſſian. lib. 10. ecl. cap. 21.

Περὶ Ποσειδωνίυ.

ΚΕΦ. οή.

ΤΑ κατὰ Ποσειδώνιον τ̃ Θηβαῖον ἄνδρα δοκιμώτατον, κ) καρτερικώτατον, πολλὰ μὲν κ) ἀδιήγητα, πῶς τε ἦν πρᾶος, κ) ὅπως ἀσκητικώτατος, κ) πέσιω

Vita Abbatis Poſidonii.

CAP. LXXVIII.

POſidonii Thebani multa quidem ſunt, eaque narratu difficilia; quemadmodum autem erat mitis, & in ſe exercendo acerrimus, & quan-

quanta fuerit in eo innocentia, nescio an ullum talem convenerim. Vixi enim cum eo anno uno in Bethleem, quando sedit ultra Poemenium, & multas vidi eius virtutes. Atque inter cetera ipse mihi quodam die narravit: Quum habitarem, inquit, in loco Porphyrite, anno uno, toto anno nullum hominem conveni, non audivi sermocinationem, non panem gustavi, nisi si quando paucis uterer dactylis, & sicubi herbas invenirem agrestes. Quo quidem tempore quum mei panes aliquando defecissent, egressus sum e spelunca, ut devenirem in orbem terrae habitabilem; & quum toto die ambulassem, vix aberam a spelunca duo miliaria. Quum ergo circumspexissem, video equitem militis habitum praeseferentem, habentem in capite galeam tiariferam, & quum coniectassem eum esse militem, profectus sum usque ad speluncam; & inveni canistrum uvarum, & ficuum nuper decertarum. Quem quum accepissem, laetus veni ad speluncam, habens duobus mensibus cibos illos ad meam refectionem. Hoc autem miraculum fecit beatus Posidonius in Bethleem. Quaedam mulier gravida habebat spiritum immundum, & in ipso tempore, quo erat paritura, laborabat in partu, ipsam conterente spiritu. Quum ergo a daemone vexaretur mulier, advenit eius maritus, & rogavit sanctum illum, ut adesset, & nobis ingressis ad orandum, quum stetisset, & precatus esset, post secundam genuflexionem eiecit spiritum. Surgens autem dixit nobis, orate: modo enim expellitur immundus spiritus. Oportet autem esse aliquod signum, ut de eo fiamus certiores. Egrediens autem daemon, diruit a fundamento totum aulae parietem. Mulier autem sexennio non fuerat loquuta. Postquam autem egressus est daemon, & peperit, & loquuta est.

πόσην τινὰ ἐν ἑαυτῷ εἶχεν τὴν ἀκακίαν, οὐκ οἶδα εἰ συντετύχηκά τινι πώποτε. συνέζησα γὰρ ἐγὼ τούτῳ ἐπὶ ἔτος ἓν ἐν Βεθλεὲμ, ὁπηνίκα ἐκαθέζετο ἀπέκεινα τοῦ Ποιμενίου 1. καὶ πολλὰς τούτου κατίδον ἀρετὰς, ἐν οἷς μοι ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν αὐτὸς διηγεῖτο. ὅτιπερ εἰς τὸν Πορφυρίτην τόπον οἰκήσας ἔτος ἓν, ἀνθρώπῳ οὐ συντετύχηκα ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει, οὐχ ὁμιλίας ἀκήκοα, οὐκ ἄρτου ἡψάμην, ἀλλ' ἢ βραχέσι φοινικίοις διεγινόμην, καὶ εἴπου βοτάνας ηὗρον ἀγρίας· ἐν οἷς ποτε ἐκλειπόντων μου τῶν βρωμάτων, ἐξῆλθον τοῦ σπηλαίου ἐλθεῖν εἰς τὴν οἰκουμένην. καὶ περιπατήσας διὰ πάσης τῆς ἡμέρας, μόλις ἀπέσχον τοῦ σπηλαίου μιλία δύο. περιβλεψάμενος δὲ ὁρῶ ἱππέα στρατιώτου ἔχοντα σχῆμα, τιαροφόρον κράνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχοντα. καὶ προσδοκήσας αὐτὸν εἶναι στρατιώτην, ὥρμησα πάλιν ἕως τοῦ σπηλαίου. καὶ εἰσελθὼν, εὗρον κάρταλλον σταφυλῶν. καὶ σύκων νεοτμήτων· ἃ λαβὼν, καὶ περιχαρὴς γενόμενος, εἰσελθὼν ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐνῴκησα ἐπὶ μῆνας δύο, ἔχων τὰ βρώματα ἐκεῖνα παραμύθημα. τοῦτο δὲ πεποίηκεν θαῦμα ἐν Βεθλεὲμ ὁ θαυμάσιος Ποσειδώνιος. γυνή τις ἐγκύμων εἶχεν πνεῦμα ἀκάθαρτον. καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μέλλειν τίκτειν αὐτὴν ἐδυστόκει, τοῦ πνεύματος αὐτὴν συντρίβοντος. δαιμονιζομένης οὖν τῆς γυναικὸς, ὁ ἀνὴρ ταύτης ἐπέστη, καὶ παρεκάλει τὸν ἅγιον Ποσειδώνιον τοῦ παραγενέσθαι. εἰσελθόντων οὖν ἡμῶν ἅμα εὔξασθαι, στὰς καὶ προσευξάμενος μετὰ δευτέραν γονυκλισίαν ἐξέβαλεν τὸ πνεῦμα. τότε ἀναστὰς λέγει ἡμῖν, εὔξασθε παρακαλῶ ἄρτι. ὡς γὰρ ἐλαύνεται τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, σημεῖον ἡμῖν ἔχει τί ὑπάρξαι, ἵνα πληροφορηθῶμεν ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει. καὶ εὐθὺς ἐξερχόμενος ὁ δαίμων ἀπὸ θεμελίων ὅλον τὸν τοῖχον τῆς αὐλῆς ἔβαλεν κάτω. ἦν δὲ τοῦτο τὸ γύναιον ἑξαετίαν μὴ λαλῆσαν. μετὰ δὲ τὸ ἐξελθεῖν τὸν δαίμονα, ἔτεκεν τὸ γύναιον, καὶ ἐλάλησε.

De Hieronymo. (a)

CAP. LXXIX.

HVius sancti novi hanc quoque prophetiam: Hieronymus enim quidam presbyter habitabat in illis locis, qui in sermone Romano magna erat virtute ornatus, & praeclaro ingenio; sed tanta fuit eius invidia, ut ab ea obrueretur virtus doctrinae. Quum ergo multis diebus cum eo versatus esset sanctus Posidonius (b), dicit mi-
LXXX. hi in aurem: Ingenua quidem Paula, quae eius curam gerit, praemorietur liberata ab eius invidia. Vt autem arbitror, propter hunc virum

σα αὐτοῦ, προτελευτήσει, ἀπαλλαγεῖσα αὐτοῦ τῆς

ΤΟύτου τοῦ ἀνδρὸς, λέγω δὴ Ποσειδωνίου τοῦ ἀοιδίμου, καὶ προφητείαν ἔγνων ἐγώ. Ἱερώνυμος γάρ τις πρεσβύτερος 2 ᾤκει εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ἀρετῇ λόγων Ῥωμαϊκῶν πολλῇ κεκοσμημένος, καὶ ἱκανῇ εὐφυΐᾳ. τοσαύτην δὲ ἔσχεν βασκανίαν, ὡς ὑπὸ ταύτης καλύπτεσθαι τῶν λόγων τὴν ἀρετήν. συγχρονίσας οὖν τούτῳ ὁ ἅγιος Ποσειδώνιος ἡμέρας πλείους, λέγει μοι πρὸς τὸ οὖς· ὅτι ἡ μὲν ἐλευθέρα Παῦλα 3, ἡ φροντίζουσα αὐτοῦ, προτελευτήσει, ἀπαλλαγεῖσα αὐτοῦ τῆς βασκανίας, ὡς οἶμαι. χάριν δὲ τούτου τοῦ ἀνδρὸς οὐ μὴ

1 ἐπέκεινα τοῦ Ποιμενίου) Intelligit monasterium Abbatis Poemenis, cuius meminit Ioannes Moscus Lim. cap. CLXVII.

2 Ἱερώνυμος γάρ τις πρεσβύτερος) Loquitur de B. Hieronymo.

3 ἡ μὲν ἐλευθέρα Παῦλα) Haec est illa, cuius Epitaphium scribit B. Hieronymus in Epistola ad Eustochium.

(a) Hieronymo, cui tantum tribuit Cassianus ad extremum libri de Incarnatione, ut eum Catholicorum magistrum nominet; cuius scripta per universum mundum, quasi divinae lampades rutilant; cui etiam tantum concessit D. Augustinus ut dicat: Nemo scivit, quod Hieronymus ignoravit.

(b) Vel Possidonius iste vaticinans adversus S. Hieronymum; fuit impostor, vel Palladius odio in S. Hieronymum (quod est propensius) aperte mentitur, & rabie in eumdem furit: sed haud crede lector impudenti Origenistae, & Pelagiano Palladio, dum maledicentiae frena effundit in sanctissimum virum Angelis venerandum.
Propter Rufinum amicum videtur Palladius fuisse iniquior.

ὐ μὴ ἅγιος ἀνὴρ εἰς τὺς τόπυς οἰκήσαι, ἀλλὰ φθάσαι αὐτῦ ὁ φθόνος ϗ μέχρι τῦ ἰδίυ ἀδελφῦ. ἐν οἷς καὶ συνέβη τὸ πρᾶγμα· καὶ γὰρ ϗ Ο'ξυπερέντιον 1 τὸν μακάριον ἤλασεν ὗτος ἔνθεν τὸν Ι'ταλὸν, ϗ Πέτρον ἄλλον τινὰ Αἰγύπτιον, ϗ Συμεῶνα, θαυμασίυς ἄνδρας, οὓς τέως ἐγὼ ἐπεσημηνάμλυ. ὗτός μοι διηγεῖτο ἐγκρατικώτατος τῆς ἀρετῆς ἀσκητὴς Ποσιδώνιος, ὡς ἄρτυ πεῖραν μὴ ἔχων ἀπὸ τεσσαρακοςῦ ἔτυς· μήτε μὲν μνησικακήσας τινὰ ἕως ἡμέρας ἡμισείας. ταῦτα τὰ ἆθλα ϗ τὰ σημεῖα τῦ γθυναίυ τῦ Χριςῦ ἀθλητοῦ Ποσειδωνίυ, ἃ προμηθεία τ πασῶν τῶν δυνάμεων μείζονος εἰργάσατο ταῦτα. ϗ ἐν τύτοις τὸ ἀοίδιμον τῦ μακαρίυ πέρας τῦ βίυ.

non habitavit vir ſanctus in his locis, ſed eius pervadet invidia vel uſque ad proprium fratrem; resque ita accidit. Etenim beatum Oxyperen- LXXXI.
tium Italum is hinc expulit; & Petrum alium LXXXII.
quemdam AEgyptium; & Symeonem, viros LXXXIII.
admirabiles, quos ego adnotavi. Narravit mihi hic Poſſidonius continentiſſimus, & virtutis obſervantiſſimus, quod quadraginta abhinc annis panem non guſtaſſet, neque acceptae iniuriae ſit recordatus uſque ad diei dimidium. Haec ſunt certamina, & ſigna praeclari Chriſti athletae Poſidonii, quae fecit providentia eius, quae eſt omnium virtutum maxima; & in his eſt inſignis finis vitae huius beati.

Περὶ Σεραπίωνος.

ΚΕΦ. πδ'.

ΣΕραπίων τις ὀνόματι 2 γέγονεν, τῷ γένῃ Αἰγύπτιος, ἐπίκλητος Σινδόνιος. παρεκτὸς γὰρ σινδονίυ ὐδέ ποτε ὐδὲ ἄλλο περιεβάλετο· ὃς πολλὴν ἐξήσκησεν ἀκτημοσύνλυ. διὸ ϗ ἀπαθὴς ἐπελέγετο. εὐγράμματος δὲ ὢν ἀπεςήθιζεν πάσας τὰς θείας γραφάς. ὃς ἀπὸ πολλῆς ἀκτημοσύνης ϗ μελέτης θείων λογίων τῦ πνεύματος ὐδὲ ἠρεμῆσαι ἴσχυσεν ἐν κελλίῳ, ἵν' ἐν ὕλῃ μὴ περισπᾶται. ἀλλ' ἀποςολικὸν ἡδέως μετήει βίον, περιερχόμενος τ οἰκυμένλυ, τ ἄκρας ἀκτημοσύνης κατώρθωσεν ἀρετήν. ὡς παντελῆ ἀπάθειαν τῦτον κεκλῆσθαι. ταύτης γὰρ ἐγεγόνει, ϗ τ ἕξεως. διαφοραὶ γάρ εἰσιν ἕξεων, ὐκ ὐσιῶν. διηγῦντο δὲ οἱ πατέρες, ὅτι λαβών τινα συμπαίκτlυ ἀσκητὴν, πέπρακεν ἑαυτὸν ἔν τινι πόλει μίμοις, Ε'λλησιν ὖσιν, εἴκοσι νομισμάτων. ϗ σφραγισάμενος τὰ νομίσματα, ἐφύλαττεν παρ' ἑαυτῷ. ἐπὶ τοσῦτον δὲ παρέμεινεν, μέχρις ὖ ϗ Χριςιανὺς αὐτὺς ποιήσῃ, ϗ τῦ θεάτρυ αὐτὺς ἀποςήσῃ, παρεκτὸς ἄρτυ, ϗ ὕδατος μηδενὸς ἄλλυ λαμβάνων, μηδὲ ἡσυχάζων τῷ ςόματι ἀπὸ μελέτης θείων γραφῶν. ὗτως δὲ τύτοις ὁ μακάριος παραμείνας τῷ μακρῷ χρόνῳ, πρῶτον κατένυξεν τὸν μῖμον, εἶτα τ μιμάδα, εἶτα τὸν σύμπαντα οἶκον αὐτῶν. ἐλέγετο δὲ ἐν ὅσῳ ἠγνόυν αὐτὸν ἀμφοτέρων νίπτειν τὺς πόδας. ἑκάτεροι ὖν βαπτισθέντες ἀπέςησαν καὶ τῦ θεατρίζειν λοιπὸν, καὶ ἐπὶ τὸν σεμνὸν ϗ θεοφιλῆ ἐλάσαντες βίον σφόδρα ᾐδῦντο τὸν ἄνδρα, ϗ λέγυσιν αὐτῷ, δεῦρο ἀδελφὲ ἐλευθερώσομέν σε λοιπὸν, ἐπειδὴ ἀπὸ αἰσχρᾶς ἡμᾶς δυλείας αὐτὸς ἐλευθέρωσας. τότε λέγει αὐτοῖς ὁ μέγας Σεραπίων· ἐπειδὴ ἐνήργεσεν ὁ Θεός μυ, καὶ ὑμεῖς συνηργήσατε, καὶ ἐσώθη δι' ἐμῦ ἡ ψυχὴ ὑμῶν· λοιπὸν εἴπω ὑμῖν ἅπαν τὸ μυςήριον τοῦ δράματος. ἐγὼ κατοικτειρήσας τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἐν πολλῇ πλάνῃ διάγουσαν, ἐλεύθερος ὢν ἀσκητὴς, τῷ γένει Αἰγύπτιος, χάριν τοῦ σωθῆναι ὑμᾶς, πέπρακα ἐμαυτὸν, ἵνα ὑμεῖς ἐλευθερωθῆτε ἀπὸ μεγάλων ἁμαρτιῶν. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο πεποίηκεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως, χαίρω. λάβετε οὖν ὑμῶν τὸ χρυσίον, ἵνα καὶ

Vita Serapionis Sindonitae.

CAP. LXXXIV.

FVit alius quidam Serapion Sindonites (nam praeter ſindonem nihil umquam induebat) qui exercuit magnam poſſeſſionum, & facultatum vacuitatem; quam ob cauſam & impaſſibilis vocabatur. Quum eſſet autem peritiſſimus litterarum, memoriter dicebat omnes Scripturas. Et neque ob poſſeſſionum egeſtatem, & ſcripturarum meditationem potuit in cella quieſcere, ne traheretur a terrena materia; ſed apoſtolicam vitam ſectabatur; orbem terrae obiens, exactiſſimam paupertatis virtutem praeſeferebat; ſic ut perfectam impaſſibilitatem iſte ſit adſequutus. Natus enim erat hac natura; ſunt enim naturarum non ſubſtantiarum differentiae. Narrabant itaque patres, quod quum quemdam accepiſſet exercitatorem, qui cum eo luderet, ſe in quadam urbe gentilibus vendidit hiſtrionibus viginti ſolidis, & quum recondidiſſet ſolidos ſub ſigillo, eos apud ſe ſervabat. Tamdiu autem permanſit, & ſerviit mimis, qui eum emerant, donec eos fecit Chriſtianos, & eos avulſit a theatro, praeter panem, & aquam nihil ſumens, neque prae meditatione Scripturarum ore ſilens; longo autem tempore primus compunctus eſt mimus, deinde mima, deinde univerſa eorum familia. Dictum eſt autem, quod quo tempore eum ignorabant, lavabat pedes amborum. Ambo ergo baptizati, a theatro receſſerunt; & quum ad vitam honeſtam, & piam proceſſiſſent, virum valde reverebantur. Ei itaque dicunt: Adeſdum, frater, nos te liberabimus, quandoquidem ipſe nos liberaſti a turpi ſervitute. Dicit ergo eis: Quandoquidem Deus meus eſt operatus, & vos cooperati eſtis, & ſalva facta eſt veſtra anima, reſtat ut vobis dicam myſterium actus. Ego veſtrae animae miſertus, quae in multo errore verſabatur, quum eſſem liber exercitator, genere AEgyptius, ea de cauſa meipſum vendidi, ut vos ſervarem. Quoniam autem hoc fecit Deus, & per meam humilitatem ſalva evaſit anima veſtra,

Caſſian coll. 1. cap 11. & coll. 5.

1 καὶ Ο'ξυπερέντιον) Scrib. καὶ Ε'ξυπεράντιον. Hic enim eſt ille ipſe, ad quem exſtat Epiſtola B. Hieronymi.

2 Σεραπίων τις ὀνόματι) Videndi de eo Sozomenus lib. VI. cap. XXVII. Rufinus de Vitis Patrum cap. XVIII. & Nicephorus lib. XI. cap. XXXIV. Meminit quoque Caſſianus Collat. II. cap. X. & V. cap. I.

stra, accipite aurum vestrum, ut etiam aliis opem feram. Illi autem quum multum rogassent, & adfirmassent, dicendo, te tamquam patrem, & dominum habebimus, solum mane nobiscum, non potuerunt ei persuadere. Tunc dicunt ei: Da tu aurum pauperibus; nam id nobis fuit caussa salutis. Ait illis: Date vos illud, quia vestrum est; ego enim alienas pecunias non do pauperibus. Tum illi cohortantur eum, dicentes: Sed saltem post annum nos invise; & sic ab iis abiit. Is frequentibus peregrinationibus pervenit in Graeciam; & quum tribus diebus moratus esset Athenis, non fuit qui ei panem praeberet. Nam neque aes ferebat, neque peram, non pellem ovillam, non virgam, nihil horum, sed sola sindone amictus erat. Quum autem venisset quartus dies, valde esuriit; nihil enim illo tempore gustaverat. Res est enim gravis fames involuntaria, quae adiutricem habet incredulitatem; & stans super tumulum civitatis, in quo congregabantur, qui erant in dignitate constituti in civitate, coepit vehementer, & cum planctu lamentari, & clamare: Viri Athenienses, ferte opem. Ad quem accurrentes omnes, qui pallium gestabant, & qui byrrum, dicunt ei: Quid habes, undenam es, & quid pateris? Is vero dicit ipsis: Genere quidem sum AEgyptius, monachus professione; ex quo autem absum a vera mea patria, incidi in tres foeneratores. Et duo quidem a me recesserunt ex soluto eis debito; quum non haberent, de quo me accerserent. Vnus autem a me non discedit. Illi ergo studiose quaerentes de foeneratoribus, ut eis satisfacerent, ipsum rogabant: Vbi sunt? Quis est, qui tibi exhibet molestiam? Ostende nobis eum, ut tibi feramus auxilium. Tunc eis dicit: Molestiam mihi exhibuit avaritia, & gula, & fornicatio. Et a duobus quidem sum liberatus, avaritia scilicet, & fornicatione; neque enim aurum habeo, neque aliquid aliud possideo, non fruor deliciis, quae sunt alumnae huius morbi; quocirca nihil mihi exhibent amplius molestiae. A gula autem non possum recedere; iam enim quatuor diebus nihil comedi, & mihi pergit venter molestiam exhibere, quaerens consuetum debitum, sine quo non possum vivere. Tunc quidam philosophi subspicati eum composita quaedam, & ficta narrare, dant ei solidum. Quem acceptum posuit in officina panaria, & accepto pane recessit, statim profectus a civitate, & in eam non reversus amplius. Tunc cognoverunt philosophi eum vere fuisse virtute praeditum; & quum pistori dedissent pretium panis, acceperunt solidum.

Famei gravis.

De quodam Manichaeo.

CAP. LXXXV.

QVum autem venisset in loca Lacedaemonis proxima, audivit, quemdam ex primis civitatis esse Manichaeum simul cum tota domo, alio-

καὶ ἄλλοις ἀπελθὼν βοηθήσω. οἱ δὲ παρεκάλουν αὐτὸν δεόμενοι, καὶ διαβεβαιούμενοι, ὅτι ὡς πατέρα σε ἕξομεν τοῦ λοιποῦ, καὶ δεσπότην τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. μόνον μεῖνον μεθ' ἡμῶν. οὐκ ἰσχύσαντες δὲ αὐτὸν πεῖσαι, λέγουσιν αὐτῷ· δός σὺ τὸ χρυσίον πτωχοῖς, ἐπεὶ ἀῤῥαβὼν ἡμῖν ἐγένετο σωτηρίας· λέγει αὐτοῖς· δότε τοῦτο ὑμεῖς, ὑμέτερον γάρ ἐστιν, ἐγὼ γὰρ ἀλλότρια χρήματα οὐ χαρίζομαι πένησιν. ἐπὶ τούτοις παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες, κἂν διὰ ἐνιαυτοῦ ἡμᾶς ὅρα. οὗτος ὁ ὅσιος δοῦλος Χριστοῦ ταῖς συνεχέσιν ἀποδημίαις κατήντησέν ποτε, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διατρίψας τρεῖς ἡμέρας ἐν Ἀθήναις, οὐκ ἠξιώθη παρά τινος ἄρτου, οὐδὲ κέρμα ἐβάσταζεν· οὐδὲ γὰρ εἶχεν ὁ ἄβιος οὗτος οὐ πήραν, οὐ μηλωτὴν, οὐ ῥάβδον, οὐδ' ὅλως τί τῶν τοιούτων, ἢ μόνον τὸ σινδόνιον, ὃ περιεβέβλητο. τετάρτης οὖν ἐπιλαμβανομένης τούτῳ ἡμέρας, σφόδρα ἐπείνασεν, μηδενὸς ἐν ταύταις γευσάμενος. δεινὴ γάρ ἐστιν ἀκούσιος νηστεία, σύμμαχον ἔχουσα τὴν ἀπιστίαν. καὶ στὰς ἐπί τινος γεωλόφου τῆς πόλεως, ἔνθα οἱ ἐν τέλει τῶν ἐκεῖ ἦσαν συναθροιζόμενοι, ἤρξατο κράζειν καὶ ἀποδύρεσθαι λίαν μετὰ κρότου χειρῶν, λέγων, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, βοηθεῖτε. συνδραμόντες δὲ πάντες ὑφ' ἓν τριβωνοφόροι τε καὶ βυῤῥοφόροι 1, λέγουσιν αὐτῷ, τί ἔχεις ἄνθρωπε; ἢ, πόθεν εἶ, ἢ τί πάσχεις; λέγει αὐτοῖς· ἐγὼ μέν εἰμι τῷ γένει Αἰγύπτιος, μοναχὸς δὲ τῇ πολιτείᾳ. ἀφ' οὗ δὲ τῆς σαρκικῆς μου πατρίδος ἀπέστην, τρισὶ δανεισταῖς περιέπεσα· καὶ οἱ μὲν δύο ὁμοῦ ἀπηλλάγησαν, πληρωθέντος τοῦ χρέους, οὐκ ἔχοντες ὃ ἐγκαλέσωσί με. ὁ δὲ τρίτος μου οὐκ ἀπαλλάττεται, καὶ οὐκ ἔχω ὅθεν τοῦτον πληροφορήσαιμι. φιλοπραγμονοῦντες δὲ ἐκεῖνοι τοὺς δανειστὰς, ἵνα αὐτοὺς πληροφορήσωσιν, ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες· ποῦ εἰσι καὶ τίνες οἱ διοχλοῦντές σε; δεῖξον ἡμῖν αὐτοὺς, ἵνα σοι βοηθήσωμεν. τότε λέγει αὐτοῖς· ὤχλησέν μοι ἐκ νεότητος φιλαργυρία, καὶ πορνεία, καὶ γαστριμαργία· τῶν οὖν δύο ἀπηλλάγην, φιλαργυρίας καὶ πορνείας. οὔτε γὰρ χρυσὸν ἔχω· οὔτε ἄλλό τι κέκτημαι· οὐ τρυφῆς ἀπολαύω, τῆς τροφίμου ταύτης τῆς νόσου. διὸ οὐκέτι με ὀχλοῦσιν. γαστριμαργίας δὲ ἀπαλλαγῆναι οὐ δυνάμαι. τετάρτην γὰρ ἡμέραν ἔχω σήμερον μὴ φαγὼν, καὶ παραμένει μοι ὡς αὐστηρὸς δανειστὴς ἡ γαστὴρ, ἄγχουσα, καὶ ἀπαιτοῦσα τὸ συνήθες χρέος, ὅπερ ἐὰν μὴ ἀποδῷ, ζῆσαι οὐ συγχωρεῖ μοι. τότε τινὲς τῶν φιλοσόφων ἐνόμισαν σκηνὴν εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὅμως διδόασιν αὐτῷ νόμισμα ἕν. ὁ δὲ τοῦτο δεξάμενος ἔθηκεν ἐν ἀρτοπωλείῳ, καὶ λαβὼν ἕνα ἄρτον ἀνεχώρησεν παραχρῆμα ὁδεύσας τῆς πόλεως, καὶ μηκέτι εἰς αὐτὴν ὑποστρέψας. τότε ἔγνωσαν οἱ φιλόσοφοι ὅτι ἀληθῶς ἐνάρετον βίον κέκτηται ὁ ἄνθρωπος οὗτος. καὶ δεδωκότες ἐκεῖνοι τοῦ ἄρτου τὸ τίμημα, ἔλαβον τὸ νόμισμα.

Περὶ Μανιχαίου τινός.

ΚΕΦ. πέ.

ἘΛθὼν οὖν ὁ μακάριος ἐκεῖθεν εἰς τοὺς περὶ Λακεδαίμονα τόπους, ἤκουσέν τινα τῶν πρώτων τῆς πόλεως Μανιχαῖον εἶναι τῷ δόγματι, ἅμα

1 τριβωνοφόροι τε καὶ κιῤῥοφόροι) Scrib. τ. τ. καὶ σκιῤῥοφόροι.

ἅμα παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, εὐάρεστον ἄνδρα τὰ ἄλλα. οὗτος ὁ ἄριστος τῶν μοναχῶν τούτῳ πάλιν πέπρακεν ἑαυτὸν κατὰ τὸ πρῶτον δρᾶμα, καὶ ἐντὸς δύο ἐτῶν ἀποστήσας αὐτὸν τῆς αἱρέσεως, καὶ τὴν τούτου ἐλευθέραν ἅμα πάσῃ τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, προσήγαγεν τούτους τῇ ἐκκλησίᾳ. οἵτινες τοῦτον ἠγάπησαν οὐκέτι ὡς οἰκέτην, ἀλλ' ὑπὲρ γνήσιον ἀδελφὸν καὶ πατέρα, ἔχοντες αὐτὸν ἐν μεγάλῃ τιμῇ, καὶ δοξάζοντες μετ' αὐτοῦ τὸν Θεόν. μετ' ὀλίγον πάλιν χρόνον παρακαλέσας πολλὰ τούτους, καὶ ἀναχωρήσας ὁ πνευματικὸς ἀδάμας Σεραπίων, ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς πλοῖον, ἀπεμπολήσας καὶ τούτοις ὁμοίως τοῖς δεσπόταις τὸ τίμημα, μηδ' ὅλως τί ἐπικομιζόμενος, ὡς ὀφείλων ἐπὶ τὴν Ῥώμην πλεῦσαι. οἱ οὖν ναυτικοὶ τοῦτον ἰδόντες ὑπενόουν αὐτὸν ἔχειν δαπάνας, καὶ ἐν τῷ πλοίῳ εἰσενηνοχέναι, ἢ καὶ ἐν χρυσῷ κεκτῆσθαι πολλὰ ἀναλώματα τοῦτον. διὸ καὶ περιέργως αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἄλλος ἄλλον νομίσας εἰληφέναι αὐτοῦ τὰ σκεύη. ἐν τῷ οὖν ἀποπλεῦσαι αὐτοὺς, καὶ γενέσθαι ὡς ἀπὸ σταδίων πεντακοσίων τῆς Ἀλεξανδρείας, λοιπὸν ἤρξαντο οἱ ἐπιβάται περὶ δυσμὰς ἡλίου ἐσθίειν ἕκαστος, τῶν ναυτικῶν προφαγόντων. ἰδόντες δὲ αὐτὸν ὅτι οὐκ ἤσθιεν τὴν πρώτην ἡμέραν, προσεδόκησαν ἀηδίαν τινὰ ἐκ τοῦ πλόος αὐτῷ προσγεγενῆσθαι· ὁμοίως καὶ τὴν δευτέραν· καὶ πάλιν τὴν τρίτην, εἶτα καὶ τὴν τετάρτην. τῇ οὖν πέμπτῃ ἡμέρᾳ πάντων ἐσθιόντων βλέπουσι πάλιν τοῦτον καθεζόμενον ἡσυχῇ· καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διά τι οὐκ ἐσθίεις ἄνθρωπε; λέγει αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἔχω. ἀκούσαντες δὲ τοῦτο οἱ ναυτικοί; περιεργάζοντο ἀλλήλους, τίς αὐτοῦ ἄρα ἔλαβεν ἐν τῷ πλοίῳ τὰ ἀναλώματα. ὡς δὲ εὗρον ὅτι οὐδείς (οὐδὲ γὰρ εἶχέν τι) ἤρξαντο αὐτοῦ διαμάχεσθαι λέγοντες, σὺ πῶς εἰσῆλθες ἐνθάδε ἄνευ ἀναλωμάτων; τοσοῦτον δὲ πλεῖν πόθεν ἔχεις οἰκονομηθῆναι; καὶ ἄλλως· ἡμῖν τὸ ναῦλον πόθεν ἔχεις πληρῶσαι; ὁ δὲ μακρόθυμος λέγει αὐτοῖς. ἐγὼ πρᾶγμα οὐκ ἔχω. ἀπενέγκατέ με, καὶ ῥίψατε ὅπου με εὕρετε. οἱ δὲ ναυτικοὶ τούτῳ λέγουσι· χολᾷς τί ποτε, οὔτε εἰ ἑκατὸν ἐδίδως χρύσινα, τοῦτο ἐποιοῦμεν ἡδέως, τοσαύτης ἡμῖν διὰ τοῦ Θεοῦ οὔσης εὐπλοίας. ἐχώμεθα οὖν τοῦ σκοποῦ, τὰ προκείμενα ἡμῖν ἐξανύοντες. οὕτως οὖν ἦν ἐν τῷ πλοίῳ ἀμέριμνος, καὶ οἱ ναυτικοὶ εὑρέθησαν ἕως Ῥώμης τρέφοντες. εἰσελθὼν οὖν ὁ ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ ἐν Ῥώμῃ περιεργάζετο ἐν αὐτῇ, τίς ἄρα ἐστὶν ἄριστος τῶν ἀσκητῶν μέγας ἢ καὶ ἀσκήτρια ἐν τῇ πόλει.

alioqui virum bonum. Hic optimus monachus huic rursus seipsum vendidit sicut in primo actu. Et quum intra duos annos ipsum abduxisset ab haeresi, & eius uxorem, abduxit in ecclesiam. Tunc eum amantes, non amplius habebant tamquam servum, sed plusquam germanum fratrem, & patrem, & magno honore adficiebant, & cum eo Deum laudabant. Paullo post ubi eos pluribus cohortatus esset, illis relictis, spiritualis hic adamas Serapion, quum heris istis pretium suum persolvisset, seipsum coniecit in navem tamquam Romam navigaturum. Nautae autem coniicientes eum, vel intulisse sumtus, vel in auro habere quod expenderet, nihil aliud percontati eum exceperunt, alius alium existimans accepisse eius utensilia. Quum autem ipsi enavigassent, & abessent quingentis stadiis ab Alexandria, coeperunt vectores vesci circa occasum solis, quum nautae prius comedissent. Viderunt autem eum primo die non comedere, & putaverunt causam esse navigationem. Similiter & secundo, & tertio, & quarto die. Quinto autem die vident ipsum sedentem quietum, dum omnes comederent, & dicunt ei: Homo cur non comedis? Is vero dicit eis; Quoniam non habeo quod edam. Quum ergo inter se quaesivissent, quis eius accepisset utensilia, vel impensas, vidissent autem neminem accepisse, neque enim habebat aliquid, coeperunt cum eo contendere. Quomodo sic ingressus es absque impensis? Quomodo dabis nobis naulum? Quonam autem aleris? Is vero eis dicit: Ego nihil habeo; auferte me, & abiicite ubi invenistis. Illi vero: Cur irasceris? ne si centum quidem aureos nobis dares, lubenter hoc faceremus, quum sit nobis ventus adeo secundus. Scopum ergo urgeamus, peragentes quae sunt nobis proposita. Sic fuit in navi, & eum aluerunt Romam usque. Quum autem Romam venisset, curiose indagavit, quis esset in civitate magnus exercitator, aut exercitatrix.

Serapion ieiunat.

Περὶ Δομνίνου.

ΚΕΦ. πς'.

ΕΝ οἷς Δομνίνῳ τινὶ γενναίῳ ἐν τῇ ἀσκήσει ἀνδρὶ, μαθητῇ Ὠριγένους περιέτυχε, μεγάλῃ ἀσκήσει πεπονημένῳ· περὶ οὗ φήμη διέτρεχε πολλὰ θαύματα πεποιηκέναι. οὗ ἡ κλίνη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐλέγετο νόσους ἰᾶσθαι. περιτυχὼν ἐν αὐτῷ, καὶ οἰκοδομηθεὶς παρ' αὐτοῦ (ἀνὴρ γὰρ ἦν τετορνευμένος ἔν τε ἤθει καὶ γνώσει, καὶ λόγῳ, καὶ βίῳ) ἐρωτῶν τε μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τίς ἄρα εἴη ἐκεῖ ἄλλος ἀσκητὴς ἢ ἀσκήτρια, ἔγνω παρ' αὐτοῦ περὶ ἡσυχαζούσης τινὸς παρθένου, ὡς εἴη αὐτὴ εἰκοστὸν πέμπτον ἄγουσα ἔτος ἐγκατακεκλεισμένη ἐν κέλλῃ μηδέποτε μηδενὶ συντυγχάνουσα.

Vita Abbatis Donnini.

CAP. LXXXVI.

INter quos incidit in quemdam Domnionem, fortissimum, atque abstinentissimum, Origenis discipulum, quem rumor erat multa miracula edidisse, & cuius lectus curavit aegrotos post mortem. Quum ergo in eum incidisset, & ex eo utilitatem accepisset (erat enim vir & moribus ornatus, & eruditione, & sermone, & vita) & ab eo didicisset quisnam esset illic alius exercitator, aut exercitatrix, cognovit esse quamdam virginem silentium agentem, & quiescentem, quae iam vigintiquinque annis in cella erat inclusa, & cum nemine unquam colloquebatur.

CAP. LXXXVII.

QVum autem eius domum didiciſſet, venit, & dicit vetulae, quae ei inſerviebat; dic virgini me neceſſe habere eam convenire. Anus vero reſponſum reddidit, illam ex multis annis neminem conveniſſe. Tum ait illi: Dic ei, ut conveniam illam; Deus enim me miſit. At illa ne ſic quidem adquievit. Quum autem duos, vel tres dies intermiſiſſet, eam convenit poſtea, & ei dixit: Quid ſedes? Ea vero dicit ipſi: Non ſedeo, ſed ambulo. Is vero dicit: Quo ambulas? Illa vero dicit: Ad Deum. Is autem dicit: Vivis ne, an es mortua? Illa vero ei dicit: Credo in Deum me eſſe mortuam mundo; qui enim carne vivit, non poteſt ad Deum ambulare. Is autem dicit ei: Vt me ergo certiorem reddas, te eſſe mortuam mundo, fac quod facio. Ea illi dicit: Impera mihi, quae poſſunt fieri, & faciam. Is autem dicit ei: Nihil eſt, quod non poſſit mortuus, abſque eo quod non poteſt eſſe impius. Tunc dicit ei: Deſcende, & progredere. Ea vero reſpondit: Iam agitur viceſimus quintus annus, ex quo non ſum progreſſa, & cur progrediar? Ei autem dicit: Vah, nonne, tu dixiſti; mortua ſum huic mundo? Vnde & manifeſtum eſt, & mundum tibi mortuum eſſe. Si hoc quidem verum eſt, & mortuus nihil ſentit; idem eſt tibi progredi, & non progredi. Ergo progredere; illa vero progreſſa eſt, & poſtquam progreſſa fuit uſque ad quamdam eccleſiam, ei dicit in eccleſia; ſi vis ergo me certiorem reddere, quod vere ſis mortua, & non amplius vivis placens hominibus; fac quod facio, & ſciam te eſſe mortuam. Ei itaque dicit: Exſuens ſicut ego omnia veſtimenta, ea impone humeris, & tranſi mediam civitatem, me in hoc habitu praeeunte. Illa vero ei dicit: Hac re minime honeſta multos offendam; & poterunt dicere me eſſe emotae mentis, & daemoniacam? Is autem dicit ei: Et quid tibi eſt curae, ſi dixerint te eſſe emotae mentis, & daemoniacam? tu enim es eis mortua. Mortuo vero non eſt cura, ſi quis ei vel detraxerit, vel eum irriſerit; nihil enim poteſt ſentire. Tunc illa ei dicit: Dic ſi quid aliud velis, neque enim ad hunc uſque modum me veniſſe glorior. Tunc ei dicit Serapion impaſſibilis: Ecce ergo, ne amplius te iactes, & tibi placeas, tamquam omnibus magis pia, & mundo mortua; ego enim ſum te magis mortuus, & re ipſa oſtendo me eſſe mortuum mundo; nam citra ullam animi per-

Περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ παρθένου.

ΚΕΦ. πζ′.

ΜΑθὼν οὖν αὐτῆς ὁ ἀοίδιμος οὗτος τὸν οἶκον, ἀπῆλθεν ἐκεῖ, καὶ λέγει τῇ ὑπηρετουμένῃ αὐτῇ γραΐδι· εἰπὸν τῇ παρθένῳ, ὅτι μονάζων τίς ἀναγκαίως σοι θέλει συντυχεῖν. δεδώκει δὲ αὐτῷ ἀπόκρισιν ἡ γραῦς 1, ὅτι ἐκ πολλῶν ἐτῶν οὐδενὶ συντετύχηκεν. λέγει αὐτῇ, εἰπὼν αὐτῇ, ὅτι ἵνα σοι συντύχω. ὁ Θεὸς γάρ με ἀπέστειλεν πρός σε. ἡ δὲ οὐδὲ οὕτως ἠνέσχετο. παραμείνας δὲ τρεῖς ἡμέρας τῇ εὐτονίᾳ, ὕστερον αὐτῇ συνέτυχεν, καὶ ἰδὼν αὐτήν· λέγει τί καθέζῃ ἐνταῦθα; ἀποκρίνεται αὐτῷ ἐκείνη λέγουσα· οὐ καθέζομαι, ἀλλὰ ὁδεύω. λέγει αὐτῇ ἐκεῖνος, ποῦ ὁδεύεις; λέγει αὐτῷ ἡ παρθένος· πρὸς τὸν Θεόν μου. λέγει αὐτῇ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. ζῇς, ἢ ἀπέθανες; λέγει αὐτῷ ἐκείνη· πιστεύω εἰς τὸν Θεόν μου ὅτι ἀπέθανον τῷ κόσμῳ. ζῶν γὰρ τῇ σαρκὶ οὐ μὴ ὁδεύσῃ πρὸς τὸν Θεόν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ μακάριος Σεραπίων, λέγει αὐτῇ. οὐκ οὖν, ἵνα με πληροφορήσῃς ὅτι ἀπέθανες τῷ κόσμῳ, ποίησον ὃ ἐγὼ ποιῶ· λέγει αὐτῷ ἐκείνη· δυνατά μοι μόνον ἐπίταξον; καὶ ποιῶ. ἀπεκρίνατο αὐτῇ ἐκεῖνος, νεκρῷ δυνατά ἐστι πάντα τῷ κατά σε, παρεκτὸς τοῦ ἀσεβῆσαι. εἶτα λέγει αὐτῇ. κάτελθε καὶ πρόελθε. ἀπεκρίνατο αὐτῷ ἐκείνη· εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος ἔχω μηδέποτε προελθοῦσα, καὶ ἵνα τί σήμερον προέλθω; λέγει αὐτῇ ἐκεῖνος· οὐαί, οὐκ εἶπες ὅτι ἐγὼ τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀπέθανον; δῆλον πάντως ὅτι καί σοι ὁ κόσμος οὐκ ἐστίν. εἰ οὖν τοῦτο ἐστίν· νεκρὸς οὐδενὸς ἐπαισθάνεται· ταυτόν σοι οὖν ἐστιν καὶ προελθεῖν, καὶ μὴ προελθεῖν. ἀκούσασα δὲ ταῦτα ἡ παρθένος, προῆλθεν· μετὰ δὲ τὸ προελθεῖν αὐτὴν ἔξω, καὶ ἐλθεῖν ἕως ἐκκλησίας τινὸς, ἐλθὼν ὁ μακάριος εὗρεν αὐτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ λέγει αὐτῇ. εἰ ὄντως θέλεις τελείως πληροφορῆσαί με ὅτι ἀπέθανες, καὶ οὐκέτι ζῇς ἀνθρώποις ἀρέσκουσα, ποίησον ὃ ἐγὼ δύναμαι ποιῆσαι; καὶ τότε πληροφορήσεις με ὅτι ἀληθῶς τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀπέθανες. καὶ ἡ παρθένος λοιπὸν, τί θέλεις ποιήσω; λέγει αὐτῇ ἐκεῖνος· ἐκδυσαμένη πάντα τὰ ἱμάτιά σου, ὡς ἐγὼ, ἐπὶ τῶν ὤμων σου θὲς, καὶ περίελθε μέσην τὴν πόλιν, ἐμοῦ δυναμένου ἀναισχύντως προλαμβάνειν σε τῷ σχήματι τούτῳ. λέγει αὐτῷ ἐκείνη. ἀλλ᾽ ἐγὼ ἂν τούτῳ ποιήσω σκανδαλίζω πολλοὺς ἐπὶ τῷ ἀσχήμῳ τοῦ πράγματος. καὶ ἔχουσι λέγειν τινὲς, ὅτι ἐξέστη καὶ δαιμονιῶσά ἐστιν. ἀποκρίνεται ὁ μακάριος Σεραπίων, καὶ λέγει αὐτῇ. καί σοι τί μέλλει 2 ἐὰν τοῦτο εἴπωσιν; σὺ γὰρ αὐτοῖς, ὡς λέγεις, ἀπέθανες. νεκρῷ δὲ οὐδέποτε μέλλει εἴ τις τοῦτον λοιδορεῖ ἢ καταγελᾷ. ἀναίσθητος γὰρ τοῖς πᾶσιν ἐστίν. τότε λέγει αὐτῷ ἡ παρθένος ἐκείνη. δέομαί σου, εἴ τι ἄλλο θέλεις ἐν τῇ ἀσκήσει κέλευσον, καὶ ποιῶ. εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μέτρον οὐκ ἦλθον ἀκμήν. εὔχομαι δὲ ἐλθεῖν. τότε λέγει αὐτῇ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Σεραπίων ὁ ἀπροσπαθής. βλέπε οὖν ἀδελφὴ, μηκέτι μεγαλοφρόνει ἐπὶ σεαυτῇ ὡς πάντων οὖσα ἁγιωτέρα, καὶ καυχωμένη ὡς τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀποθανοῦσα. ἔμαθες γὰρ ὅτι ζῇς, καὶ ἀκμὴν ἀνθρώποις ἀρέσκεις. ἐγὼ γάρ σου δύναμαι νεκρότερος εἶναι, ἔργῳ δυνάμενος δεῖξαι ὅτι τῷ κόσμῳ ἀπέθανον, ἀπροσπαθῶς ἔχων τὰ πρὸς αὐτόν. ἀνεπαισχύντως γὰρ δύναμαι καὶ ἀσκανδαλίστως τοῦτο ποιῆσαι ὅπερ ἐπέταξά σοι. ἀπὸ τούτων τῶν λόγων παιδεύσας αὐτὴν ἐν ταπεινοφροσύνῃ, τότε κατέλιπεν ταύτην τελείαν, καὶ κλάσας αὐτῆς τὸ φύσημα τοῦ τύφου, οὕτως αὐτῆς ὁ μακάριος

---

1 δεδώκει δὲ αὐτῷ ἀπόκρισιν ἡνόνις) Scrib. δ. δ. ἀπόκρισιν ἡ νονίς. Vide Gloſſarium noſtrum in hac voce.

2 καί σοι τί μέλλει) Scrib. καί σοι τί μέλει. Et mox iterum: νεκρῷ δὲ οὐδέποτε μέλει.

. κάρι☉ ἀνεχώρησεν. οὗτ☉ ὁ βί☉ Σεραπίων☉ τῦ ἀπαθῦς, ϗ ἀκροτάτυ ἀκτήμον☉. πολλὰ ϑ καὶ μεγάλα καὶ ἄλλα ἃ πεποίηκεν θαυμάσια πράγματα ὁ ἐνάρετ☉ τῦ Χρισῦ σοφιςὴς τὰ συντείνοντα εἰς ἀπάθειαν, ὧ τινα ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα γεγράφαμῳ, τὸ καθαρὸν τῦ βίυ τύτου δηλόσαντες. οὗτ☉ ὁ ἀθάνατ☉ τελδτᾷ ἄγων τ ἡλικίας ἔτ☉ ἑξηκοςὸν ἐν αὐτῇ τῇ ἐρήμῳ ταφεὶς 1.

turbationem, & pudorem hoc facio. Tunc quum eam ad humilitatem instituisset, & eius fregisset adrogantiam, recessit. Sunt autem multa quoque alia magna, & illustria facta istius Christi doctoris, virtute praediti, quae pertinent ad impatibilitatem; quae ex multis pauca selecta perscripsimus, ut ex iis puritas eius vitae patefieret. Is decessit agens annum aetatis sexagesimum, & in locis desertis sepultus est.

De Evagrio celebri Diacono. (a)

CAP. LXXXVIII.

ΤΑ κατὰ Εὐάγριον τὸν ἀοίδιμον διάκονον τῦ Χριςῦ, ἄνδρα βεβιωκότα κατὰ τὺς ἀποςόλυς, ὐ δίκαιον ἡσυχάσαι, ἀλλὰ ταῦτα γραφῇ παραδῦναι ἐν οἰκοδομὴν τῶν ἐντυγχανόντων, καὶ δόξαν τῆς ἀγαθότητ☉ τῦ Σωτῆρ☉ ἡμῶν, δίκαιον ἡγησάμῳ☉, ἄνωθεν ἐκτίθεμαι· πῶς τε ἦλθεν ἐπὶ τὸν μονήρη σκοπὸν, ϗ ὅπως ἀξίως τῦ ἐπαγγέλματ☉ αὐτὸν ἐξασκήσας τελδτᾷ ἐτῶν πεντήκοντα τεσσάρων, ἐν τῇ ἐρήμῳ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· τελειωθεὶς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνυς μακρύς. ἀρεςὴ γὰρ ὄντως γέγονεν ἡ ψυχὴ αὐτῦ τῷ Κυρίῳ. οὗτος τῷ μὴ γένει γέγονε Ποντικὸς, πόλεως Ἰβήρων, υἱὸς πρεσβυτέρυ. ἀναγνώςης προαχθεὶς παρὰ τοῦ ἁγίου Βασιλείυ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐκκλησίας Καισαρείας τ πρὸς τὸ Ἄργει. μετὰ δὲ τ κοίμησιν τῦ ἁγίυ ἐπισκόπυ Βασιλείυ προσέχων αὐτοῦ τῇ ἐπιτηδειότητι ὁ σοφώτατ☉, ϗ ἀπαθέςατ☉, ϗ πάσῃ παιδείᾳ λάμπων ὁ ἅγι☉ Γρηγόρι☉ ὁ Νυσσαεὺς ἐπίσκοπ☉ ἀδελφὸς τῦ ἐν τιμῇ τῶν ἀποςόλων Βασιλείυ τῦ ἐπισκόπυ, προχειρίζεται τῦτον διάκονον. ἐκεῖθεν ἐλθὼν ὁ ἅγι☉ Γρηγόρι☉ ὁ ἐπίσκοπ☉, ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ τῇ κατὰ Κωνςαντινύπολιν, καταλιμπάνει αὐτὸν Νεκταρίῳ τῷ μακαρίῳ ἐπισκόπῳ, διαλεκτικώτατον ὄντα κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων. ἤνθει ὖν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει, λόγοις νεανιδὅμῳ☉ κατὰ πάσης αἱρέσεως. συνέβη ὖν τῦτον ὑπερβολῇ τρόπων χρηςότητ☉ τιμώμῳον παρὰ πάσης τ πόλεως περιπαγῆναι εἰδώλῳ γυναικικῆς ἐπιθυμίας, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγεῖτο ὕςερον ἐλδθερωθεὶς τὸ φρονῦν. ἀντεράσθη δὲ τύτυ πάλιν τὸ γύναιον. ἦν δὲ ἓν τῦτο τῶν μεγιςάνων. ὁ δὲ Εὐάγριος ϗ τὸν Θεὸν φοβύμῳ☉, ϗ τὸ ἑαυτῦ συνειδὸς αἰδύμῳ☉, ϗ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ὄνειδ☉ τ ἀσχημοσύνης θέμῳ☉, ϗ τὸ χαιρέκακον τ αἱρέσεων, ηὔξατο τὸν Θεὸν ἱκετεύσας ἐμποδισθῆναι παρ' αὐτῦ, τῦ προκειμένυ σκόπυ, τ γυναικὸς ἐπικειμένης αὐτῷ συμπράτιαν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ϗ λυττώσης τῷ πάθει. θέλων τε αὐτῆς ὑποχωρῆσαι ὐκ ἴσχυεν, δεσμοῖς τῆς θεραπείας αὐτῆς κατεχόμῳ☉. μετ' οὐ πολὺ δὲ τῆς προσδυχῆς αὐτοῦ προκοφάσης πρὸ τῆς τοῦ πράγματος πείρας, ἐπέςη αὐτῷ ἀγγελικὴ ὀπτασία ἐν σχήματι ςρατιώτυ τῦ ἐπάρχυ· ϗ ἁρπάζει αὐτὸν, ϗ ἄγει ὡς ἐν δικαςηρίῳ, ϗ βάλλει αὐτὸν εἰς τ

DE Evagrio claro Christi diacono, qui vixit instar apostolorum, non est aequum tacere, sed ea litteris mandare ad aedificationem eorum, qui sunt lecturi, & ad bonitatis Servatoris nostri gloriam, aequum arbitratus, ab alto expono, & quemadmodum venerit ad institutum monasticum, & quomodo quum se digne exercuisset, moritur quinquaginta quatuor annos natus, in solitudine. Qui, ut scriptum est: In brevi consummatus, implevit longa tempora. Fuit enim re vera eius anima grata Domino. Is genere quidem fuit Ponticus, civitatis Iberorum, filius Presbyteri, lector promotus a sancto Basilio Episcopo Ecclesiae Caesareae ad Argeum. Post decessum autem sancti Basilii Episcopi, attendens eius aptitudinem, sapientissimus, & a perturbationibus animi alienus, & omni doctrina clarus Gregorius Episcopus Nyssenus, frater Episcopi, cui datur honor inter apostolos, eum ordinat diaconum. Illinc quum venisset sanctus Gregorius Episcopus in magnam synodum Constantinopolitanam, relinquit eum beato Nectario Episcopo, quum esset omnium disserendi artis peritissimus. Floruit ergo in magna civitate, in disputationibus, iuveniliter exsultans adversus omnem haeresim. Accidit autem ut is, qui propter morum insignem bonitatem honorabatur a tota civitate, configeretur a simulacro muliebris concupiscentiae, ut ipse nobis narravit postea quum esset mens eius libera. Eum autem vicissim amavit muliercula; erat autem ea una ex primis. Evagrius autem, & Deum timens, & suam veritus conscientiam, & habens ante oculos dedecus turpitudinis, & quam haereses de alienis malis concipiunt laetitiam, Deum supplex rogavit, ut ab ipso impediretur scopus, quem sibi proposuerat mulier, quae eum urgebat cupiditate, & eius insano tenebatur desiderio. Quumque vellet ab ea recedere, non poterat, ut qui eius obsequii blandis detineretur vinculis. Haud multo post autem eam, quae praecessit orationem, antequam rem esset expertus, adstitit ei visio angelica praeseferens speciem militum praefecti, quae eum rapit, & ducit tamquam in iudicium, & coniicit eum in

Socr. lib. 4. hist. cap. 18. Sozom. l. 6. cap. 30. Niceph. lib. 11. cap. 42.

1 ἐν αὐτῇ τῇ ἐρήμῳ ταφεὶς) Scrib. ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ. Nam haec Romae acciderunt, ut patet ex antecedentibus.

(a) Dignum patella operculum Palladius Origenista celebrat suum praeceptorem Evagrium haereticum, pariter Origenistam, ab Ecclesia saepius condemnatum. Sed qualis fuerit Evagrius habes in nota nostra ad librum Evagrii tomo v. bibliothecae Patrum, ut hinc cernas, haeretico de haeretico, & eiusdem haeresis mysteria prodenti, quaenam sit deferenda fides.

in eam, quae dicitur custodiam, collari ferreo eius collo iniecto, & catena ferrea adligatis manibus, iis videlicet, qui ad ipsum venerant, ei causam minime dicentibus. Ipse autem, qui pungebatur conscientia, existimabat, se ea subire eius gratia, arbitrans maritum mulieris de hac re iudicem convenisse. Animi itaque admodum anxius constitit Evagrius, dum de alia causa ageretur, & de aliis propter tale crimen haberetur quaestio. Post magnum ergo illum metum, & summum animi angorem, angelus, qui ab initio praebuerat visionem, ita transformatur, ut videretur adesse germanus, & sincerus amicus Evagrii, valde obstupefactus, & tristitia adfectus ob tantam vinculorum infamiam; & dicens ei vincto inter catenas quadraginta reorum; cur cum tanta ignominia detineris cum reis, domine diacone? Ille ei dicit: Re vera quidem nescio; subspicor autem N. qui est ex praefectis, me detulisse, motum zelotypia citra ullam rationem; & vereor ne magistratus fuerit ab eo corruptus pecunia, & ne maximo adficiar supplicio. Dicit ei is, qui amici figuram susceperat: Si audias amicum, tibi consulo; non tibi expedit degere in hac civitate; dicit ei Evagrius: Si Deus me liberaverit ab hac calamitate, & me videris Constantinopolis, scias me iure subire hoc supplicium, & esse dignum alio maiore. Dicit ei amicus: Si ita habet, fero ad te sanctum evangelium, iura mihi in eo, quod recedes ab hac civitate, & tuae animae curam geres; & te liberabo ab hac necessitate. Evagrius autem: Rogo te, inquit, iurabo, ut volueris; me solummodo libera ab hac nube tenebrosa. Interim autem ei adfert sanctum evangelium, & exigit iusiurandum. Evagrius autem ei iurat per evangelium; verbis sic conceptis; Non manebo hic praeter unum diem, idque ut meas vestes in navem immittam. Quum autem processisset iusiurandum, ad se rediit ab ecstasi, quae ei noctu evenerat. Quumque surrexisset, cogitavit; etsi mihi fuit datum iusiurandum in ecstasi, iuravi tamen. Omnibus ergo, quae habebat in navem coniectis, venit Ierosolyma, & illic excipitur a beata Melania Romana. Rursus quum diabolus eius cor tamquam Pharaonis indurasset, utpote adolescentis, & aetate luxuriantis, eum rursus incessit dubitatio, & animi fuit ancipitis, quum tamen nemini quidquam dixisset. Quo factum est, ut & vestes rursus mutaret, & in differendo ei veternum adferret vana gloria. Sed Deus, qui impedit omnium nostrum interitum, ei rursus attulit calamitatem, rursus in febrem coniiciens; & deinde in longum morbum tempore semestri eius carnem macerans, quae ei adferebat impedimentum ad virtutem, medicis dubitantibus, & non invenientibus modum curationis. Dicit ergo ei beata Melania: Non placet mihi, fili, morbus tuus diuturnus; dic ergo mihi, quae habes in animo? non est enim verus hic tuus morbus. Confessus est ergo ei rem, quae sibi evenerat Constantinopoli. Dicit ei beata: Promitte mihi, teste Domino, te vitae monasticae scopum esse sequuturum; & ego licet peccatrix, orabo Deum,

ut

εἰς τὴν λεγομένην κουστωδίαν κλοιοὺς σιδηροῦς κατ' αὐχένα βαλὼν, καὶ ἁλύσει σιδηρᾷ καταδησάντων τὰς χεῖρας, τῶν ἐπ' αὐτὸν δῆθεν ἐλθόντων, τὴν αἰτίαν αὐτῷ οὐ λεγόντων· αὐτὸς δὲ τῇ συνειδήσει κεντούμενος ἐνόμιζε ταῦτα χάριν τῆς προφάσεως ἐκείνης ὑφίστασθαι, προσδοκήσας τὸν τῆς γυναικὸς ἄνδρα ἐντετυχηκέναι περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης τῷ δικαστῇ. ἐν δὲ τῷ ἑστάναι αὐτὸν λίαν ἀγωνιῶντα, ἄλλης δίκης δῆθεν πραττομένης, καὶ βασανιζομένων ἑτέρων ἐπὶ τοιούτῳ ἐγκλήματι, ἔμενεν ὁ Εὐάγριος σφόδρα ἀγωνιῶν. μετὰ δὲ τὸν πολὺν φόβον ἐκεῖνον καὶ τὴν ἄμετρον ἀγωνίαν μετασχηματίζεται ὁ ἄγγελος ὁ τὸν πολὺν αὐτῷ φόβον ἐν τῇ ὀπτασίᾳ παρασχὼν, εἰς παρουσίαν γνησίου φίλου πρὸς ἐπίσκεψιν ἥκοντος πρὸς αὐτόν. ὃς καὶ σφόδρα δῆθεν ἐκπλαγεὶς, καὶ γενόμενος κατηφὴς τῇ τοσαύτῃ ἀτιμίᾳ τῶν δεσμῶν τοῦ γνησίου φίλου, λέγει αὐτῷ δεδεμένῳ μεταξὺ σειρᾶς τεσσαράκοντα καταδίκων, τί οὕτως ἀτίμως μετὰ τῶν καταδίκων κατέχῃ κύριε διάκονε; λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. μετὰ μὲν ἀλήθειαν οὐκ ἐπίσταμαι. ὑπόνοια δέ με ἔχει ὅτι ὁ δεῖνα ὁ ἀπὸ ἐπάρχων ἐνέτυχε κατ' ἐμοῦ ἀλόγῳ ζηλοτυπίᾳ πληγεὶς, καὶ δέδοικα μήποτε ὁ ἄρχων χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ διαφθαρῇ, καὶ τιμωρίᾳ με περιβάλῃ μεγίστῃ. λέγει αὐτῷ ὁ φίλος τὸ σχήματι· εἰ ἀκούεις τοῦ φίλου σου; συμβουλεύσω σοι· οὐ συμφέρει σοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διάγειν. λέγει αὐτῷ ὁ Εὐάγριος· ἐὰν ὁ Θεός με ταύτης τῆς συμφορᾶς ἀπαλλάξῃ, καὶ ἴδῃς με ἐν Κωνσταντινουπόλει, γνῶθι ὅτι εὐλόγως ὑφίσταμαι ταύτην τὴν τιμωρίαν, καὶ ἑτέρας μείζονος ἄξιος ὤν. λέγει αὐτῷ ὁ φίλος· εἰ οὕτως ἔχει, φέρω τὸ εὐαγγέλιον· καὶ ὄμοσόν μοι ἐν αὐτῷ ὅτι ἀναχωρεῖς τῆς πόλεως ταύτης, καὶ φροντίζῃς σου τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπαλλάσσω σε ἐγὼ ταύτης τῆς ἀνάγκης. ὁ δὲ Εὐάγριος, δέομαί σου, ὄμνυμί σοι ὡς θέλεις, μόνον με ἀπάλλαξον τούτου τοῦ σκοτεινοῦ νέφους· καὶ ἐν τούτοις κομίζει αὐτῷ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἀπαιτεῖ τὸν ὅρκον. ὁ δὲ Εὐάγριος ὄμνυσιν αὐτῷ κατὰ τοῦ εὐαγγελίου ὅτι παρεκτὸς μιᾶς ἡμέρας οὐ μὴ μείνω ἐνθάδε, καὶ ταύτης, ἵνα φθάσω ἐμβαλεῖν μου τὰ ἱμάτια ἐν τῷ πλοίῳ. τοῦ ὅρκου οὖν προχωρήσαντος, ἐναγώνιος ὢν ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐκστάσεως τῆς γενομένης αὐτῷ ἐν τῇ νυκτί. καὶ ἀναστὰς ἐλογίσατο ὅτι εἰ καὶ ἐκστάσει γέγονεν ὁ ὅρκος, ἀλλ' ὅμως ὤμοσα. βαλὼν οὖν πάντα ἃ εἶχεν, εἰς πλοῖον ἔρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐκεῖ δεξιοῦται παρὰ τῆς μακαρίας Μελάνης τῆς Ῥωμαίας. πάλιν τοῦ διαβόλου σκληρύναντος αὐτοῦ τὴν καρδίαν, καθάπερ τοῦ Φαραὼ, ὡς νέῳ καὶ σφριγῶντι τὴν ἡλικίαν, γέγονε πάλιν ἐνδοιασμὸς, καὶ ἐδυσψύχησε μηδενὶ μηδὲν εἰρηκώς· κἀκεῖσε πάλιν ἐξαλλάσσων τοῖς ἱματίοις, καὶ ἐν τῇ διαλέκτῳ καρούμενος ὑπὸ τῆς κενοδοξίας. ἀλλ' ὁ ἐμποδιστὴς τῆς πάντων ἡμῶν ἀπωλείας Θεὸς, ἐνέβαλεν αὐτὸν καὶ ἐνταῦθα εἰς ἑτέραν περίστασιν, ἐπιβαλὼν αὐτῷ πυρετόν, κἀκεῖθεν εἰς νόσον μακρὰν ἐν ἑξαμηνιαίῳ χρόνῳ ταριχεύσας αὐτοῦ τὸ σαρκίον, δι' οὗ ἐνεποδίζετο εἰς ἀρετήν. τῶν οὖν ἰατρῶν ἀπορούντων, καὶ τρόπον θεραπείας μὴ εὑρισκόντων λέγει, ἡ μακαρία Μελάνιον· οὐκ ἀρέσκει μοι υἱὲ ἡ σὴ μακρονοσία· εἰπὲ οὖν μοι τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ σου, οὐκ ἔστι γὰρ ἀληθείᾳ αὕτη ἡ νόσος. ὡμολόγησεν οὖν αὐτῇ τὸ κατὰ Κωνσταντινούπολιν αὐτῷ συμβάν. λέγει αὐτῷ ἡ μακαρῖτις· δός μοι λόγον ἐπὶ Κυρίου ὅτι ἔχῃ τοῦ σκοποῦ τούτου εἰς τὸν μονήρη βίον, καὶ, εἰ καὶ ἁμαρτωλός εἰμι, προσεύξομαι πρὸς τὸν Κύριον

ἵνα

ἵνα σοι δοθῇ καιρὸς κομιάτου, καὶ προθεσμία ζωῆς. ὁ δὲ συνέθετο. εὐξαμένης δὲ αὐτῆς, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὑγίανεν. καὶ ἀναστὰς, παρ' αὐτῆς ἐκείνης μετημφιάσθη, καὶ ἐξέρχεται ἐκδημήσας εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν ᾧ οἰκήσας δεύτερον ἔτος, τῷ τρίτῳ εἰσβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. ζήσας οὖν δεκατέσσαρα ἔτη ἐν τοῖς λεγομένοις κελλίοις, ἤσθιε μὲν ἄρτου λίτραν τὴν ἡμέραν· ἐν τριμηνιαίῳ δὲ χρόνῳ ξέστην ἐλαίου· ἀνὴρ ἀπὸ ἁβροδιαίτου καὶ τρυφηλοῦ βίου, καὶ ὑγροτάτου ἡγμένος. ἐποίει δὲ εὐχὰς ἑκατόν· γράφων τοῦ ἔτους τὴν τιμὴν μόνον ὧν ἤσθιεν. εὐφυῶς γὰρ ἔγραφεν τὸν ὀξύρυγχον χαρακτῆρα. ἐντὸς οὖν πεντεκαίδεκα ἐτῶν καθαρεύσας τὸν νοῦν, κατηξιώθη χαρίσματος γνώσεως, καὶ σοφίας καὶ διακρίσεως πνευμάτων. συντάττει οὖν οὗτος τρία βιβλία· ἱερὰ, μοναχὸν, ἀντιῤῥητικὸν, οὕτω καλούμενα· τὰς πρὸς τοὺς δαίμονας ὑποθέμενος τέχνας. τούτῳ ὤχλησέ ποτε εἰς βάρος ὁ τῆς πορνείας δαίμων, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγεῖτο, καὶ διὰ πάσης νυκτὸς γυμνὸς ἔστη ἐν τῷ φρέατι, χειμῶνος ὄντος, ὡς παγῆναι αὐτοῦ τὰς σάρκας. ἄλλοτε πάλιν ὤχλησεν αὐτῷ πνεῦμα βλασφημίας, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις ὑπὸ στέγην οὐκ εἰσῆλθεν, ὡς καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ καθάπερ τῶν ἀγρίων ζώων, κρότωνας ἐκβράσαι. τούτῳ τρεῖς ἐπέστησαν ἐν ἡμέρᾳ δαίμονες, ἐν σχήματι κληρικῶν, περὶ πίστεως συζητοῦντες αὐτῷ· καὶ ὁ μὲν ἔλεγεν ἑαυτὸν Ἀρειανὸν, ὁ δὲ Εὐνομιανὸν, ὁ δὲ Ἀπολλιναριστήν. καὶ τούτων περιεγένετο διὰ βραχέων τῇ πνευματικῇ σοφίᾳ. πάλιν μιᾶς τῶν ἡμερῶν τῆς κλειδὸς ἀπολομένης τῆς ἐκκλησίας, σφραγίσας τὸ πρόσωπον τοῦ κλωστρίου, καὶ τῇ χειρὶ ὤσας, ἤνοιξεν, ἐπικαλεσάμενος τὸν Χριστόν. τοσαῦτα ἐμαστιγώθη οὗτος ὑπὸ δαιμόνων καὶ τοσοῦτον ἔλαβε πεῖραν δαιμόνων ποικίλων ὡς μὴ ῥᾳδίως τούτους ἀριθμηθῆναι. ἑνὶ δὲ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν τὰ μετὰ δέκα ὀκτὼ ἔτη συμβησόμενα τούτῳ προεῖπε πάντα, κατ' εἶδος προφητεύσας αὐτῷ. ἔλεγεν δὲ ὁ μακάριος οὗτος. ὅτι ἀφ' οὗ κατέλαβον τὴν ἔρημον, οὐ θριδακίου ἡψάμην, οὐ λεπτολαχάνου, οὐ χλωροῦ τινος, οὐκ ὀπώρας, οὐ σταφυλῆς, οὐ λουτροῦ, οὐ κρεῶν, οὐκ ἄρτου, οὐκ οἴνου, οὐδ' ὅλως τινὸς τῶν διὰ πυρὸς διερχομένων, πλὴν ῥητῶν λαχάνων ὠμῶν, καὶ ἐμμέτρου ὕδατος. εἰς ὕστερον δὲ τῷ ἑκκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς πολιτείας, τῆς ἄνευ πυρὸς ἐψήματος, λοιπὸν χρείαν ἐχούσης αὐτοῦ τῆς σαρκὸς διὰ τὴν ἀσθένειαν, καὶ τὴν τοῦ στομάχου ἀνωμαλίαν, τοῦ μεταλαμβάνειν διὰ πυρὸς, ἄρτου μὲν ἥψατο, οὐκέτι δὲ λαχάνων μετελάμβανεν ἐψημένων· ἀλλ' ἢ πτισάνης ἢ ὀσπρίων ἐπὶ δύο ἔτη. ἐν τούτοις τελευτᾷ τὸ σῶμα ὁ μακάριος, τὴν ψυχὴν ζωοποιήσας τῷ ἁγίῳ πνεύματι· κοινωνήσας τῇ ἑορτῇ τῶν ἐπιφανίων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. ἀφηγεῖτο οὖν ἡμῖν ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴς περὶ τὸν θάνατον, ὅτι τρίτον ἔτος ἔχω ἀφ' οὗ οὐκέτι ὠχλήθην ὑπὸ ἐπιθυμίας σαρκικῆς. εἰ μετὰ τοσοῦτον ἀρετῆς βίον, καὶ ἀσκήσεως πόνον ἄμετρον, καὶ κόπον ἀκαμπέστατον, καὶ προσευχὴν νήφουσαν ἀδιάλειπτον, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὁ μισόκαλος καὶ διεφθαρμένος δαίμων τούτῳ τῷ ὁσίῳ ἐπέθετο, τί τοίνυν πάσχειν τοὺς ῥαθυμοτέρους οἰόμεθα ὑπὸ τοῦ μυσαροῦ δαίμονος, ἢ ὑπὸ τῆς

ut detur tibi tempus commeatus, & vitae terminus. Is autem est adsensus. Quum ea autem orasset, intra paucos dies convaluit; quumque is surrexisset, ab illa ipsa est amictu monastico indutus; & peregre proficiscitur in montem Nitriae, qui est in AEgypto. In quo quum habitasset biennio, tertio ingreditur solitudinem. Quum itaque vixisset quatuordecim annis in iis, quae dicuntur cellis, comedebat quidem panis libram in die; trimestri autem tempore olei sextarium; vir, qui in molli, delicata, & lauta vita fuerat educatus. Faciebat autem centum orationes; scribens annuatim pretium solum eorum, quae comedebat: eleganter enim scribebat celerem characterem. Quum ergo intra quindecim annorum spatium mentem expiasset, dignus est habitus dono cognitionis, & sapientiae, & discretionis spirituum. Is composuit tres sacros libros monachorum, qui dicuntur Ἀντιῤῥητικὰ, hoc est, Contradictoria, suppeditans artes, quibus sit utendum adversus daemones. Ei aliquando gravem exhibuit molestiam daemon fornicationis, ut ipse nobis narravit, & tota nocte stetit in puteo quum esset hyems, adeo ut eius carnes concrescerent. Aliquando autem rursus ei molestiam exhibuit spiritus blasphemiae; & quadraginta diebus non est tectum ingressus, ut ipse nobis narravit, adeo ut corpus eius, non secus, ac corpus ferarum animantium scateret muscis. Ei tres adparuerunt daemones in habitu clericorum, de fide cum eo inquirentes. Et unus quidem dicebat, se esse Arrianum, alter vero Eunomianum, tertius autem Apollinaristam; & eos paucis superavit spiritu sapientiae. Rursus quum quodam die periisset clavis ecclesiae, serra cruce signata, manu trudens eam aperuit, Christo invocato. Is a daemonibus adeo fuit flagellatus, & variorum daemonum tantam fecit experientiam, ut ii non possint facile enumerari. Vni ex discipulis suis, quae post decem, & octo annos erant eventura ei, dixit, omnia ei praedicens in specie. Dicebat autem hic beatus: Ex quo veni in solitudinem, non tetigi lactucam, non minutum olus, non aliquid viride, non fructum, non uvam, non lavacrum, non carnem, non panem, non vinum, neque omnino aliquid ex iis, quae per ignem transeunt, praeter quaedam olera cruda, & modicum aquae. Postea autem sextodecimo anno instituti vitae suae actae absque decoctione ignis, quum caro, propter imbecillitatem corporis, & stomachi, opus haberet, ut aliquid sumeret, quod per ignem transiisset, panem quidem tetigit, nequaquam autem sumsit cocta olera, sed vel ptisanam, vel legumina, duos annos. In his corpus consumebat hic beatus, vivificans animam sancto spiritu, in epiphaniis in ecclesia communicans. Nobis autem narrabat hic generosus Christi athleta circa tempus mortis; iam sunt tres anni, ex quo non sum amplius vexatus a cupiditate carnis. Si autem post vitam ita ex virtute actam, & immensum laborem exercitationis, eumque, vel maxime inflexibilem, & sobriam perpetuo orationem, hunc immortalem adeo invasit bonis infestus, & exitiosus daemon; quid ab exsecrabili daemone pati

Niceph. lib. 11 cap. 42 Cassiod. l. 8. cap. 1.

pati putamus eos, qui sunt socordiores, propter suam negligentiam? Huic sancto significata est aliquando mors patris sui, & dicit ei, qui renuntiavit: desine blasphemare; meus enim pater est immortalis; Deum autem dicebat. Hucusque est autem exactissimum, & perfectissimum vitae institutum insignis Evagrii.

τῆς ἑαυτοῦ ἀμελείας; ἐμηνύθη τῷ ἁγίῳ τούτῳ ποτὲ ἡ τελευτὴ τοῦ ἑαυτοῦ πατέρος. καὶ λέγει τῷ ἀγαγγείλαντι, παῦσαι βλασφημῶν. ὁ γὰρ ἐμὸς πατὴρ ἀθάνατός ἐστιν. ἕως ἐνταῦθα ὁ ἄκρος βίος τῆς ἐναρέτου πολιτείας τοῦ ἀοιδίμου Εὐαγρίου.

Supplementum ex Tomo III. Monum. Eccles. Io. Bapt. Cotelerii.

Ex Vita Evagrii, conscripta a Palladio.

HVic tres daemones adstiterunt in habitu clericorum, meridie ipso, adeo dextere compositi; ut vix adgnoverit daemones esse. Etenim porta aulae ipsius plane pessulo obdita erat. Vnde idipsum compererunt, quod nempe cognovisset daemones esse, qui adventaverant. Vnusquisque ergo propriam quaestionem ei proposuit, dixeruntque: Quia audivimus recte de fide te disserere, venimus ut persuaderes nos. Tum ille ad eos: Dicite quidquid libuerit. Ait primus: Ego Eunomianus sum; accessi autem, ut ad id mihi respondeas: Pater ingenitus ne est, an genitus? Evagrius illi: Tibi non respondeo; quia male interrogasti. Nam de eo, qui gigni non habet, nemo dicit genitum, vel ingenitum. Is itaque ad angustias redactus, trahit secundum; qui veniens, priorem repellit, quasi qui male interrogasset. Petit igitur ab eo Evagrius: Tu quis es? Ego, inquit, Arianus sum. Et quid cupis? Excepit: De Spiritu Sancto audire, & de corpore Christi, num revera ex Maria sumtum sit. Respondit Abbas Evagrius: Equidem Spiritus Sanctus, neque est proles, seu filius, neque creatura. Omnis enim creatura loco concluditur, mutationem substinet, per participationem sanctitatem accipit; at Spiritus Sanctus a Patre procedit, cuncta vero replet; caelestia, inquam, & terrestria; nec ab ullo sanctificatur. Proinde qui incircumscriptus est, immutabilis, & substantialiter sanctus, non potest creatura aut esse, aut dici. Quod spectat autem ad corpus Christi, Manichaeorum est interrogatio, & Valentinianorum, & Marcionistarum; num enim Arianorum quoque? Respondet daemon: Sane nos dubitamus, sed non audemus publicare propter plebem. Ad haec Abbas Evagrius infit: Attamen pluribus rebus, & dictis constat corpus ex Maria esse; nam accrementum, circumcisio, novem menses in utero transacti, lactatio, cibi, potusque sumtio, fatigatio, & somnus, ad corpus pertinent corruptioni obnoxium; sed praecipue in cruce, quando lancea percussus est, & emisit sanguinem, & aquam. Hoc ergo quoque nesciente quo se verteret, tertius advenit plenus fiduciae, duos priores abigens tamquam, qui nihil profecissent; & ait: Concedatur a te illos devictos, quia veritas patrocinatur; quid mihi potes dicere: Tum Evagrius illi: Tu, inquit, qua de re ambigis. Respondet: Nullatenus dubito, sed certus plane sum, Christum non praeditum fuisse mente humana, sed pro mente Deum ipsum habuisse; propterea quod humana mens principem daemonum vincere nequit. Ille

a Al. εὗρον

Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Εὐαγρίου, συγγραφέντος ὑπὸ Παλλαδίου.

ΕΠέστησαν τούτῳ τρεῖς δαίμονες ἐν σχήματι κληρικῶν, ἐν αὐτῇ τῇ μεσεμβρίᾳ, τοσοῦτον δὲ εὐφυεῖς ὄντες, ὡς μόλις αὐτὸν γνῶναι ὅτι δαίμονές εἰσι. καὶ γὰρ ἡ θύρα αὐτοῦ τῆς αὐλῆς πάντοτε κλεῖθρον εἶχε. ὅθεν εὑρὼν a αὐτὸ, ὡς αὐτὸς ἔγνω ὅτι δαίμονες οἱ παραγενόμενοι. ἕκαστος οὖν ἴδιον πρόβλημα ἠρώτησεν, εἰπόντες αὐτῷ· ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι καλῶς περὶ πίστεως διαλέγῃ, ἤλθομεν ἵνα πείσῃς ἡμᾶς. ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· εἴπατε ὃ βούλεσθε. λέγει ὁ πρῶτος· ἐγώ εἰμι Εὐνομιανός· τοῦτο δὲ ἦλθον ἵνα μοι εἴπῃς· ὁ πατὴρ ἀγέννητος ἢ γεννητός; ὁ δὲ πρὸς αὐτόν. οὐκ ἀποκρίνομαί σοι· κακῶς γὰρ ἠρώτησας. ἐπὶ γὰρ τοῦ μὴ πεφυκότος γεννᾶσθαι, οὐδεὶς λέγει γεννητὸν ἢ ἀγέννητον. ἀπορηθεὶς οὖν ἕλκεται τὸν ἄλλον. ὁ δὲ ἐλθὼν, ἀποθεῖται τὸν πρὸ αὐτοῦ ὡς κακῶς ἐρωτήσαντα. ἐρωτᾷ οὖν αὐτὸν ὁ Ἀββᾶς Εὐάγριος. σὺ τίς εἶ; ἐγώ, φησιν, Ἀρειανός. καὶ τί βούλει; περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματός φησι, καὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰ ἀληθῶς τοῦτο ἐκ τῆς Μαρίας. ἀποκρίνεται ὁ Ἀββᾶς Εὐάγριος. τὸ μὲν πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτε γέννημα οὔτε κτίσμα. πᾶν γὰρ κτίσμα, τόπῳ περιορίζεται, καὶ τροπὴν ὑφίσταται, καὶ ἐν μετοχῇ ἁγιάζεται· τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, ἐκ μὲν τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, τὰ δὲ πάντα πληροῖ· λέγω δὴ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· τοῦτο παρ' οὐδενὸς ἁγιαζόμενον. τὸ ἀπερίγραπτον οὖν καὶ ἄτρεπτον καὶ κατ' οὐσίαν ἅγιον, οὐ δύναται οὔτε κτίσμα εἶναι ἢ λέγεσθαι. περὶ δὲ τοῦ σώματος, Μανιχαίων ἐστὶ τὸ ἐρώτημα καὶ Οὐαλεντίνων, καὶ Μαρκιωνιστῶν· ἢ γὰρ Ἀρειανῶν; ἀποκρίνεται ὁ δαίμων· ναὶ ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν, ἀλλὰ δημοσιεύειν οὐ τολμῶμεν, διὰ τοὺς ὄχλους. ἀποκρίνεται ὁ Ἀββᾶς Εὐάγριος· πολλὰ μὲν οὖν ἐστὶ καὶ λέγεται, ὅτι ἐκ Μαρίας ἐστὶ τὸ σῶμα, ἥτε αὔξησις, καὶ ἡ περιτομὴ, καὶ ὁ ἐν τῇ γαστρὶ ἐννεαμηνιαῖος χρόνος, καὶ ἡ γαλούχησις, ἥτε βρῶσις καὶ ἡ πόσις, καὶ ὁ κόπος, καὶ ὁ ὕπνος, φθαρτοῦ ἐστὶ σώματος· ἔτι δὲ ἐξαίρετον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἡνίκα ἐνύχθη τῇ λόγχῃ, καὶ ἔρρευσεν αἷμα καὶ ὕδωρ. ἀπορηθέντος οὖν καὶ τοῦ ἄλλου, προσέρχεται ὁ τρίτος μετὰ πολλῆς θρασύτητος, ὤσας τοὺς δύο ὡς ἀπροκόπους, καὶ λέγει αὐτῷ· δεδόσθω ὅτι ἐκείνων περιεγένου· καὶ γὰρ ἀλήθεια συνηγορεῖ· τί ἔχεις εἰπεῖν ἐμοί; λέγει αὐτῷ ὁ Εὐάγριος· σὺ τί ἀμφιβάλλεις; ὁ δὲ ἀποκρίνεται· ἀμφιβάλλω μὲν οὐδὲν, πληροφορίαν δὴ ἔχω, ὅτι ὁ Χριστὸς νοῦν ἀνθρώπινον οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ νοῦ, αὐτὸν τὸν Θεὸν, τὸ μὴ δύνασθαι ἀνθρώπινον νοῦν, ἄρχοντα δαιμόνων νικῆσαι. ὁ δὲ

ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· εἰ μὴ νοῦν εἶχεν ἀνθρώπινον, ὐδὲ σῶμα, ἐξὸν δύνασθαι μηδὲ Χριςὸν αὐτὸν λέγειν. τὸν τῦ ἀτρέπτυ μὲν ὖν λόγον· καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τε καὶ σώματ☉, διδάσκει Παῦλ☉ ἐν μονάδι ἀνακεφαλαιῶν τὴν πίςιν καὶ λέγων· εἷς γὰρ Θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ, ϗ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριςὸς Ἰησῦς. ὡς ὁρῶ δὲ ὅτι ὑμῶν τῶν τριῶν ἡ συμφωνία, ὅλον τὸ τῆς ἁγίας τριάδ☉ μυςήριον ἀθετεῖ. εἰ γὰρ ὁ μὲν ὑμῶν τὸν λόγον κτίσμα λέγει, ὁ δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ϗ τὸ σῶμα τοῦ Χριςοῦ ἀρνεῖται καὶ ª τὴν ψυχὴν, ἐκ τούτοις δῆλοι εὑρήσκεσθε Ἰυδαίοις συντρέχοντες τοῖς τὸν Χριςὸν ςαυρώσασιν. ἐκεῖνοι μὲν ἴσως καὶ συγγνωςοὶ, κατὰ σάρκα ἀνελόντες· ὑμεῖς δὲ τὸ ὅσον ἐν τῇ ἀσεβείᾳ ὑμῶν, τὸ κατὰ πνεῦμα. καὶ ταραχθέντες σφόδρα ϗ ἀπειλήσαντες αὐτὸν παραδειγματισμὸν, ἠφαντώθησαν. ὁ δὲ ὡς ἀπὸ ὕπνυ τινὸς ἀνανεύσας περίφοβ☉ γίνεται. πέμψας ὖν πρὸς Ἀλβῖνον τὸν γείτονα πραΰτατον ὄντα, ᾧ πάνυ προσέκειτο, ἀπήγγειλεν αὐτῷ τῷ δρᾶμα. ὁ δὲ συμβουλεύσας αὐτῷ μὴ μένειν μόνῳ, τὸ πολὺ νήφειν τὴν διάνοιαν, ϗ βαρεῖσθαι ὑπὸ τῆς μονότητ☉.

Ille ad eum: Si neque mentem humanam habuit, neque corpus, liceat, deturque ne Christum quidem illum vocare. Verum doctrinam de immutabilitate, & humana anima, atque corpore tradit Paulus, in unitate recolligens fidem, his verbis: *Vnus enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus.* *1. Tim. II. 5.* Vt autem intelligo, trium vestrum concordia, totum abnegat mysterium Trinitatis. Si enim alter Verbum creaturam adfirmat, alter Spiritum Sanctum, simulque negat corpus Christi, & alter animam, ex his manifeste invenimini Iudaeis Christi crucifixoribus concurrere. *a f. inser. ὁ* Illis tamen aliquatenus venia forsan concedi possit, quod iuxta carnem interfecerint; at vos quantum potest impietas vestra, iuxta spiritum interimitis. Tunc illi turbati valde, ac ignominiosam poenam comminati, disparuerunt. Et Evagrius velut a somno excitatus, tremore correptus est. Mittens ergo ad Albinum vicinum, mitissimum hominem, cui prorsus adhaerebat, & confidebat, actum ei renunciavit. Qui consilium dedit, ne solus maneret, quod multum mente vigilaret, atque gravaretur a vita solitaria.

Περὶ Πίωρ.

ΚΕΦ. πθ'.

Πίωρ τις ὀνόματι 1 τὸ γέν☉ Αἰγύπτιος, νέος τῇ ἡλικίᾳ, ἀποταξάμενος ἐξῆλθεν τῦ οἴκυ τῦ πατρικῦ, ϗ δι' ὑπερβολὴν ἔρωτος πνευματικῦ λόγον ἔδωκεν τῷ Θεῷ μηκέτι ἰδεῖν τινα τῶν ἰδίων. μετὰ ὖν πεντήκοντα ἔτη τύτυ ἀδελφὴ γηράσασα, ϗ μαθῦσα παρά τινος ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ζῇ, εἰς ἐκςάσεις ἤλαυνεν ἐὰν μὴ ἴδῃ αὐτόν. ἐλθεῖν δὲ μὴ δυναμένης ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἱκέτευσεν τὸν κατὰ τὸν τόπον ἐπίσκοπον γράψαι τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἵνα αὐτὸν ἀποςείλωσι, ϗ ἴδῃ αὐτόν. βίας ὖν αὐτῷ πολλῆς περιτεθείσης ὑπακῦσαι τῶν πατέρων, ἔδοξεν ἄλλον ἕνα παραλαβόντα ἀπελθεῖν. ϗ ἐσήμανεν τῷ οἴκῳ τῆς ἀδελφῆς, ὅτι Πίωρ ἀδελφός συ παρεγένετο, ϗ ἔξω ἕςηκεν. αἰσθόμενος δὲ τῦ ψόφυ τῆς θύρας ὅτι εἰς συνάντησιν αὐτῦ ἐξέρχεται ἡ ἀδελφὴ, καμμύσας ὁ Πίωρ τὺς ὀφθαλμὺς, ἐβόησεν πρὸς αὐτήν· ἀδελφὴ ἡ δεῖνα, ἐγώ εἰμι Πίωρ ὁ ἀδελφός συ, ἐγώ εἰμι, ἴδε, βλέπε με ὅσον θέλεις, πληροφορηθεῖσα. ὖν ἐκείνη ἐδόξασεν τὸν Θεὸν, καὶ πολλὰ ποιήσασα ὐκ ἔπεισεν αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον· ἀλλὰ εὐχὴν ποιήσας ἐπὶ τῆς φλιᾶς 2 ἀπεδήμησεν πάλιν εἰς τὴν ἔρημον, τὴν ἰδίαν πατρίδα, ἐκεῖ κατορθῶν τὴν τῆς ἀσκήσεως ἀρετήν. τύτυ δὲ τῦ ἁγίυ τῦτο φέρεται τῆς ὑπομονῆς τὸ θαῦμα 3, εἰς τὸν τόπον ὃν ᾤκησεν ὀρύξας φρέαρ, εὗρεν ὕδωρ πικρότατον, ϗ μέχρις ὅτυ ἐτελεύτησεν ἐκεῖσε παρέμεινεν, ςοιχήσας ἐκείνῳ μόνῳ τῷ πικροτάτῳ ὕδατι, ἵνα δειχθῇ τοῦ γενναίου τύτυ ἀθλητῦ τῦ Χριςῦ ἡ ὑπο-

Vita Abbatis Pior.

CAP. LXXXIX.

Qvidam Pior nomine, AEgyptius genere, aetate iuvenis, quum mundo renunciasset, exiit e domo paterna, & propter insignem amorem spiritalem, Deo est professus, *Niceph. lib. 11 cap. 37. Cassiod. l. 8. cap 1.* se nullum ex suis visurum amplius; quinquaginta ergo post annis soror eius quae consenuerat, & ab aliquo resciverat, fratrem suum vivere, veniebat in mentis emotae periculum, nisi ipsum videret. Quum autem non posset venire in vastum desertum, rogavit illius loci episcopum, ut scriberet ad sanctos Patres, qui erant in solitudine, ut ipsum mitterent, & eum videret. Quum ergo ei vis magna adferretur, patribus obediens, statuit una alio adsumto abire; & significavit domui sororis fratrem suum Pior advenire, & foris stare. Quum autem sensisset strepitum ostii, & quod eius soror ei veniret obviam, Pior clausis oculis, clamavit ad ipsam: O soror N. ego sum Pior frater tuus, ego sum: ecce, vide, adspice quantum velis; illa ergo facta certior, Deum glorificavit; & quum multa fecisset, non potuit ei persuadere, ut domum ingrederetur; sed oratione facta in limine, reversus est in solitudinem, propriam patriam illic sibi virtute comparans. Hoc eius fertur miraculum, quod quum fodisset in loco, quae aedificavit, invenit aquam amarissimam, & donec decessit illic permansit, se aquae concludens amaritudine, ut generosi Christi athletae huius toleran-

1 Πίωρ τις ὀνόματι) Videndus Sozomenus lib. VI. cap. XXVIII. & Nicephorus lib. XI. cap. XXXVII. Meminit etiam eius Socrates lib. IV. cap. XXII. & Ioannes Geometra Paradisi Epigramm. XLI. L. LXVI.

2 ἐπὶ τῆς φλιᾶσας) Scrib. ἐ. τ. φλιᾶς.

3 τύτυ δὲ τῦ ἁγίυ τῦτο φέρεται τῆς ὑπομονῆς τὸ θαῦμα) Tolerantiam eius commendat etiam Ioannes Geometra Paradisi Epigramm. XLI.

Ῥήϊτερον βασιλεὺς πέρθει πόλιν, ἢ δεδύνηται
Τὰ προσιόντα τεμεῖν εἴδατα, ϗ τὸ ὕδωρ.
Οὕτω ϗ σύ γ', ἔφησε Πίωρ, πάθε' ἐξαλαπάξεις,
Ἄχρι δὲ ταῦτα μένει, δύσκολον ἐξερύης.

lerantia innotesceret. Multi autem monachi post eius mortem quum in cella manere contendissent, non potuerunt unum annum id efficere. Est enim locus terribilis, & alienus ab omni consolatione.

ἡ ὑπομονή. πολλοὶ γῦν τῶν μοναχῶν δοκιμώτατοι ἄνδρες μετὰ τὸν θάνατον τῦ ἀθανάτυ φιλονεικήσαντες μεῖναι ἐν τῇ κέλλῃ ἐκείνῃ, ἐνιαυτὸν ὅλον ὐκ ἴσχυσαν ἐκτελέσαι. ἔςι γὰρ καθ' ὑπερβολὴν κ) τὸ ὕδωρ πικρὸν, κ) σφόδρα φοβερὸς ὁ τόπος, κ) παντάπασιν ἀπαράκλητος.

Vita Abbatis Moysis Libyci.

CAP. XC.

Sozom. l. 6. cap. 29.

MOyses Libycus fuit vir mitissimus, & maxima caritate praeditus. Is dignus est habitus dono curationum. Is hoc narravit: In monasterio, inquit, eram valde iuvenis, & fodiebam maximum puteum, latum viginti pedes. In eo quum tres dies fodissemus viri octoginta, & venam consuetam, & quae adspiciebatur transiissemus circa cubitum, aquam non invenimus. Magna ergo adfecti molestia, deliberabamus de desistendo ab opere. Dumque de eo deliberaremus, ad nos adveniens Pior, ex vasta solitudine, in ipsa sexta hora aestus, quum esset senex, indutus sua pelle ovilla, & quum nos salutasset, dicit nobis post salutationem: quid animum abiecistis homines modicae fidei? Vidi enim vos iam ab hesterno die abiecisse animum. Quod quum dixisset, in putei fossam statim demisit scalas, & cum eis facit orationem; & accepto ligone, & tertio ictu incusso, dixit: Deus sanctorum Patriarcharum, ne irritum, & inutilem feceris laborem servorum tuorum, sed mitte ad eos usum aquae; & statim aqua exiit, ut nos omnes ea adspergeremur. Et quum rursus orasset, abiit. Quum autem illi vim facerent, ut illic comederet, non potuit in animum inducere, dicens: Id propter quod missus sum, hoc factum est; propter illud autem non sum missus. Hae sunt res admirabiles Pior praeclarae columnae tolerantiae; & hic est finis illius virtutis, qui pro amaro fonte fruitur perpetuo dulcedinis fluento cum magno spiritali gaudio.

Niceph. lib. 11. cap. 37.

Περὶ Μωϋσέως τῦ Λίβυος.

ΚΕΦ. Ϟ.

ΜΩϋσῆς ὁ Λίβυς, ἀνὴρ πραότατος λίαν κ) ἀγαπητικώτατος. ὗτος κατηξιώθη χαρίσματος ἰαμάτων 1. αὐτὸς μοι ἀφηγήσατο, ὅτι ἐν τῷ μοναςηρίῳ ἤμην νέος ἀκμὴν, κ) φρέαρ ὠρύξαμεν μέγιςον, εἴκοσι ποδῶν πλάτυς, ἐν τύτῳ τρεῖς ἡμέρας ἐκχοΐσαντες ἄνδρες ὀγδοήκοντα, κ) τὴν συνήθη κ) ὕποπτον φλέβα παρελθόντες ὡς πῆχυν, ὐχ εὕρομεν ὕδωρ πάνυ γοῦν ἀπολυπηθέντες ἐσκεπτόμεθα ἀναχωρῆσαι τῦ ἔργυ· κ) ἐν τῷ σκέπτεσθαι ἡμᾶς τῦτο ἐπιςὰς ἡμῖν ὁ μακάριος Πίωρ ἐκ τῆς πανερήμυ ἐν αὐτῇ τῇ ἕκτῃ τῦ καύματος, γέρων περιβεβλημένος τὴν μηλωτὴν, καὶ ἀσπασάμενος ἡμᾶς, λέγει μετὰ τὸν ἀσπασμὸν πρὸς ἡμᾶς· τί ἐμικροψυχήσατε ὀλιγόπιςοι; ἑώρακα γὰρ ὑμᾶς ἀπὸ ἐχθὲς μικροψυχῦντας. κ) τῦτο εἰπὼν καθίησιν τὴν κλίμακα εἰς τὸ ὄρυγμα τῦ φρέατος, κ) ποιεῖ εὐχὴν σὺν αὐτοῖς. κ) λαβὼν τὸν ὄρυγα, κ) κατενεγκὼν τρίτην πληγὴν, εἶπεν· ὁ Θεὸς τῶν ἁγίων πατριαρχῶν, μὴ ἀχρειώσῃς τὸν πόνον τῶν δύλων συ, ἀλλὰ ἀπόςειλον αὐτοῖς τὴν τῶν ὑδάτων χρείαν. καὶ παραχρῆμα ἐξεπήδησεν ὕδωρ, ὡς ῥανθῆναι πάντας ἡμᾶς. πάλιν οὖν προσευξάμενος ᾤχετο. ἀναγκαζόντων οὖν αὐτὸν ἵνα φάγῃ ἐκεῖ, οὐκ ἠνέσχετο, εἰπών· δι' ὃ ἀπεςάλην, ἠνύσθη· δι' ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἀπεςάλην. ταῦτα τὰ παράδοξα θαύματα Πίωρ τῦ γενναίυ ςύλου τῆς ὑπομονῆς, κ) τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐκείνου ἀρετῆς, ἀντὶ τῆς πικρᾶς πηγῆς αἰώνιον νᾶμα γλυκύτητος μετὰ μεγάλης πνευματικῆς χαρᾶς ἀπολαύων διὰ παντός.

Vita Abbatis Chronii.

CAP. XCI.

QVidam, qui dicebatur Chronius, ex vico, qui dicitur Phoenix, quum a suo vico, qui est prope solitudinem, mensus esset quindecim millia passuum, dextero pede numeratorum, illic precatus fodit puteum, & quum aquam invenisset optimam, quae in profundo aberat septem ulnis, illic quoque sibi aedificavit parvum hospitiolum, & ex quo die seipsum collocavit in monasterio, Deum rogavit, ne reverteretur in locum, qui habitatur. Quum pauci autem anni praeteriissent, dignus fuit habitus presbytera-

Περὶ Χρονίυ.

ΚΕΦ. ϞΑ.

ΧΡόνιός τις ὀνόματι 2 ὁρμώμενος ἐκ τῆς κώμης τῆς λεγομένης Φοίνικος, ἀπομετρήσας ἀπὸ τῆς ἰδίας κώμης πλησίον ὔσης τῆς ἐρήμυ μύρια πεντακισχίλια βήματα, τῷ δεξιῷ ποδὶ ἀριθμύμενα, ἐκεῖσε προσευξάμενος ὤρυξεν φρέαρ, καὶ εὗρεν κάλλιςον ὕδωρ ἀπέχον εἰς βάθος ὀργυιὰς ἑπτά. κ) ᾠκοδόμησεν ἑαυτῷ ἐκεῖ ξενίαν μικράν. καὶ ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐνεθρόνισεν ἑαυτὸν τῇ μονῇ, ηὔξατο τῷ Θεῷ μὴ ἀνακάμψαι οὐκέτι εἰς οἰκούμενον τόπον. παρελθόντων δὲ ὀλίγων ἐτῶν, ἠξιώθη πρεσβυτερίυ,

1 ὗτος κατηξιώθη χαρίσματος ἰαμάτων) Nicephorus lib. x cap. xxxvi. *Mosen autem gloriam ingentem mansuetudine, & caritate consequutum esse accepimus; qui etiam aegritudines plurimas, atque eas incurabiles, precatione sola sanavit.* Sozomenus lib. vi. cap. xxiii. μωσῆς δὲ πραότητι κ) ἀγάπῃ ὑπερφυῶς εὐδοκιμηκέναι παραδέδοται, κ) ἰάσεσι παθῶν εὐχῇ κατορθυμέναις.

2 Χρόνιός τις ὀνόματι) Scripserim, Κρόνιός τις. De eo supra a nobis dictum est, cap. περὶ τῶν ἐν τῇ Νιτρίᾳ.

τερίῳ, ἀδελφότητος περὶ αὐτὸν συναχθείσης ὡς ἀνδρῶν διακοσίων. αὕτη οὖν αὐτοῦ φέρεται τῆς ἀσκήσεως ἀρετή, ὅτι ἑξήκοντα ἔτη παρεδρεύσας τῷ θυσιαστηρίῳ ἱερατεύων, οὐ τῆς ἐρήμου ἐξῆλθεν, οὐκ ἐκτὸς ἔργου ἰδίων χειρῶν βέβρωκεν ἄρτον.

Περὶ Ἰακώβ.

ΚΕΦ. ϟβ΄.

Τούτῳ συνῴκει Ἰακώβ τις ἐκ γειτόνων, ὁ ἐπίκλην Χωλὸς, γνωστικώτατος εἰς ἄκρον. ἀμφότεροι γνώριμοι τῷ μακαρίῳ Ἀντωνίῳ ὑπῆρχον.

Περὶ Παφνουτίου.

ΚΕΦ. ϟγ΄.

Μιᾷ τῶν ἡμερῶν συνδραμόντος καὶ Παφνουτίου 1 τοῦ ἐπιλεγομένου Κεφαλᾶ, ἀνδρὸς θαυμαστοῦ. (οὗτος χάρισμα γνώσεως εἶχεν τῶν θείων γραφῶν, παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης, πᾶσαν αὐτὴν ἡρμήνευσε, μὴ ἀνεγνωκὼς γραφάς· πρᾶος δὲ ἦν τοσοῦτον, ὡς καλύπτεσθαι ἐπ' αὐτοῦ τὴν προφητικὴν ἀρετήν. οὗ φέρεται ἐγκώμιον ἀρετῆς, ὅτι ὀγδοήκοντα ἔτη οὗτος ὑφ' ἓν δύο χιτῶνας οὐκ ἔσχεν.) τούτοις συντυχόντες ἐγώ τε καὶ οἱ μακάριοι διάκονοι Εὐάγριος καὶ Ἀλβίνιος, ἐζητοῦμεν μαθεῖν παρ' αὐτῶν τὰς αἰτίας τῶν παραπιπτόντων ἢ ἐπιπιπτόντων ἀδελφῶν, ἢ σφαλλομένων ἐν τῷ καθήκοντι βίῳ.

Περὶ Χαιρήμονος.

ΚΕΦ. ϟδ΄.

Συνέβη γὰρ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ Χαιρήμονα τὸν ἀσκητὴν καθεζόμενον τελευτῆσαι καὶ εὑρεθῆναι νεκρὸν ἐν τῇ καθέδρᾳ, κατέχοντα τὸ ἔργον ἐν ταῖς χερσίν. συνέβη καὶ ἄλλον ἀδελφὸν ὀρύσσοντα φρέαρ καταχωσθῆναι ὑπ' αὐτοῦ· καὶ ἄλλον ἐκ τῆς Σκήτεως ἐρχόμενον ἀποθανεῖν ἀπὸ δίψης ὕδατος.

Περὶ Στεφάνου τοῦ ἐκπεσόντος.

ΚΕΦ. ϟε΄.

Ἐμνήσθημεν δὲ καὶ τὰ κατὰ Στέφανον τὸν ἐκπεσόντα 2 εἰς αἰσχρὰν ἀσωτίαν· καὶ Εὐκάρπιον 3, καὶ τὰ κατὰ Ἥρωνα τὸν Ἀλεξανδρέα, καὶ τὰ κατὰ Οὐάλην τὸν Παλαιστῖνον 4, καὶ τὰ κατὰ Πτολεμαῖον τὸν ἐν τῇ Σκήτει 5 Αἰγύπτιον. συνε-

teratu, circiter ducentorum virorum circa ipsum congregata fraternitate. Haec ergo fertur eius virtus exercitationis, quod quum sexaginta annis arae adsedisset fungens sacerdotio, non egressus est e deserto; non extra laborem manuum comedit panem.

Vita Abbatis Iacobi.

CAP. XCII.

CVm eo habitavit quidam Iacob e vicinis, qui cognominatus est Claudus, vir summa cognitione praeditus. Erant autem ambo noti beato Antonio.

Vita Abbatis Paphnutii Cephala.

CAP. XCIII.

QVum ergo quodam die convenisset etiam Paphnutius vir mirabilis, qui dicebatur Cephala; qui quidem habuit donum cognitionis divinarum Scripturarum, veteris, & novi testamenti, omnes eas interpretans, quum non legisset Scripturas; erat autem adeo modestus, ut celaret virtutem propheticam; de quo dicitur, quod octoginta annis non habuit simul duas tunicas; quum una hos convenissemus, ego, & beati diaconi Evagrius, & Albinus, quaerebamus scire causas fratrum, qui decidebant, vel labebantur in honesta vita.

Niceph. lib. 9. cap. 14.

De Chaeremone.

CAP. XCIV.

ACcidit enim illis diebus, ut Chaeremon exercitator sedens decederet, & inveniretur mortuus sedens in cathedra, & tenens opus in manibus. Accidit etiam, ut alius frater fodiens puteum, obrueretur a puteo. Accidit etiam, ut alius veniens a Scete, siti aquae moreretur.

De Stephano lapso.

CAP. XCV.

INter quos commemoravimus etiam Stephanum, qui in turpem lapsus est intemperantiam; & Eucarpium, & Heronem Alexandrinum, & Valentem Palaestinum, & Ptolemaeum AEgyptium, qui erat in Sceti. Si-

1 συνδραμόντος καὶ Παφνουτίου) Videndus de eo Cassianus Collat. Rufinus de Vitis Patrum, cap. XVI. & XXV. Meminit eius quoque Sidonius Carm. XVI. Nicephorus lib. IX. cap. XIV.

2 καὶ τὰ κατὰ Στέφανον τὸν ἐκπεσόντα) Intelligit Stephanum Antiochiae episcopum, qui ob flagitium episcopatu motus fuit. Vide Theodoret. Histor. Eccles. lib. II. capp. IX. X. & Niceph. lib. IX. cap. XXIII.

3 καὶ Εὐκάρπιον) Huius meminit Nicephorus lib. XI. cap. VIII.

4 καὶ τὰ κατὰ Οὐάλην τὸν Παλαιστῖνον) Hic est ille Valens, qui cum Ursacio in Concilio Ariminensi episcopatu motus est. Videndus Sozomenus lib. IV. cap. XVI. & Nicephor. lib. IX. cap. XI.

5 καὶ τὰ κατὰ Πτολεμαῖον τὸν ἐν Σκήτῃ) De hoc ipo Palladius supra fuse narrat.

mul ergo rogavimus quaenam esset causa, quod qui sic vivunt in solitudine, ex iis alii quidem mente decipiuntur, alii vero erumpunt in intemperantiam. Hoc ergo responsum nobis dederunt, & cum illis sanctus Paphnutius vir maxima cognitione praeditus; quaecumque fiunt, in duo dividuntur, in Dei placitum, & Dei permissionem; atque quaecumque quidem fiunt ex virtute ad Dei gloriam, ea fiunt Dei placito; quae vero damnosa, periculosa, & quae infortunia, & casus important, ea fiunt Dei permissione. Permissio autem ex egestate rationis, vel infidelitate eorum, qui deseruntur. Fieri enim non potest, ut qui pie vivit, & recte cogitat, incidat in ignominiae lapsum, vel imposturam daemonum. Quicumque ergo pravo scopo, ac instituto, nempe ut hominibus placeant, & adroganti cogitatione virtutem videntur adgredi, ii in casus incidunt, Deo eos deserente ad eorum utilitatem; ut, quum per derelictionem, mutationem senserint, aut propositum, aut actionem corrigant. Nam aliquando quidem peccat propositum, quando fit malo scopo, ut saepe accidit, intemperantem pravo scopo facere eleemosynam in adolescentulas propter turpem finem, & actionem esse rationi consentaneam, ut orphanae, & quae exercetur monachae, dare auxilium. Accidit autem recto quoque scopo facere eleemosynam, in aegrotos, vel eos, qui eversi sunt bonis, vel eos, qui consenuerunt, sed parce, & cum murmuratione, & esse scopum quidem rectum, actionem autem scopo indignam. Oportet enim misericordem misereri in hilaritate, & largitate. Hoc quoque dicebat: In multis animis sunt dotes quaedam praecipuae, in aliis quidem, bonitas ingenii, in aliis vero aptitudo ad exercitationem; sed quando non fit propter ipsum bonum, & ex divino scopo, neque actio, neque ingenii bonitas, neque ii, qui dotes habent praecipuas, non bonorum datori Deo adscribentes, sed suo libero arbitrio, ingenio, & sufficientiae; qui tales sunt, relicti a providentia, incidunt in facta turpia, turpes perpessiones, probraque, & dedecora. Derelicti ergo, per advenientem illis humilitatem, & pudorem, sensim nescio quomodo expellunt adrogantiam, quam susceperant ex ea, quae virtus reputabatur; non in seipsis confisi amplius, sed Deo, qui cuncta largitur, beneficium sua confessione tribuunt. Qui enim est inflatus, qui de bonitate inquam ingenii effertur, & Deo non adscribit bonitatem ingenii, neque eam, quae sibi suppeditatur cognitionem, sed vel suae exercitationi, vel naturae, abducit ab eo Deus angelum providentiae huic gratiae praefectum. Quo averso, superatus a viribus adversariis, qui effertur ob bonitatem ingenii, incidit in intemperantiam propter insolentiam; ut ablato teste temperantiae, non videantur credibilia, quae dicuntur ab ipsis, fugientibus piis doctrinam, quae ex tali ore procedit, tamquam fontem, qui scatet hirudinibus, ut impleatur quod scriptum est; Peccatori autem dixit Deus: Cur tu enarras iustificationes meas, & adsumis testamentum meum per os tuum? Eorum enim animae, qui

vitiis

Niceph. lib. 14 cap. 32.

ρωτώντων ἡμῶν τίς ἡ αἰτία τοῦ οὕτως ζῶντας ἐν ἀρετῇ βίου ἐν ἐρημίᾳ τοσαύτῃ τοὺς μὲν ἀπατηθῆναι βλαβέντας τὰς φρένας, τοὺς δὲ ἁλῶναι γαστριμαργίᾳ, τοὺς δὲ περιῤῥαγῆναι ἀκολασίᾳ. ταύτην οὖν ἡμῖν οἱ ἅγιοι τὴν ἀπόκρισιν πεποιήκασιν, Παφνούτιός τε ὁ γνωστικώτατος· ὅτιπερ πάντα τὰ γινόμενα διαιρεῖται εἰς δύο, εἴς τε εὐδοκίαν Θεοῦ, καὶ συγχώρησιν. ὅσα τοίνυν γίνεται κατ' ἀρετὴν εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, ταῦτα γίνεται εὐδοκίᾳ Θεοῦ· ὅσα δ' αὖ πάλιν ἐπιζήμια, καὶ ἐπικίνδυνα, καὶ περιστατικὰ, ταῦτα γίνεται κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ. ἡ δὲ συγχώρησις ἐξ ἀλογίας ἢ ἀπιστίας τῶν ἐγκαταλιμπανομένων. ἀδύνατον γὰρ τὸν ὀρθῶς φρονοῦντα, καὶ εὐσεβῶς βιοῦντα, ἐγκαταλειφθῆναι, καὶ περιπεσεῖν πταίσματι αἰσχύνης, ἢ πλάνῃ δαιμόνων. ὅσοι τοίνυν διεφθαρμένῳ σκοπῷ, ἢ νόσῳ ἀνθρωπαρεσκίας, καὶ αὐθαδείᾳ λογισμῶν μετέρχεσθαι δοκοῦσι τὴν ἀρετὴν, οὗτοι καὶ σφάλματι περιπίπτουσιν, τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἐκείνων κατεστραμμένον σκοπὸν ἐγκαταλιμπάνοντος αὐτοὺς, ἵνα διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως αἰσθόμενοι τὴν ἐκ τῆς μεταβολῆς ἀλλοίωσιν, διορθώσωνται ἢ τὴν πρόθεσιν ἢ τὴν πρᾶξιν· ποτὲ μὲν γὰρ ἡ πρόθεσις ἐξαμαρτάνει, ποτὲ δὲ ἡ πρᾶξις· ὅταν διεφθαρμένῳ σκοπῷ, ἢ καθ' ὃν δεῖ τρόπον μὴ γένηται. ὅπερ συμβάνει πολλάκις καὶ τὸν ἀκόλαστον διεφθαρμένῳ σκοπῷ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἐπὶ νεωτέραις διὰ τέλος αἰσχρόν. πρᾶξιν δὲ εὔλογον, τὸ ὡς ὀρφανῇ καὶ μόνῃ καὶ ἀσκουμένῃ διδόναι ἐπικουρίαν. συμβαίνει δὲ καὶ σκοπῷ ὀρθῷ ποιεῖν μὲν ἐλεημοσύνην εἰς νοσοῦντας, ἢ γεγηρακότας, ἢ ἐκπεπτωκότας ἀπὸ πλούτου, φειδωλῶς δὲ, καὶ μετὰ γογγυσμοῦ· καὶ εἶναι τὸν μὲν σκοπὸν ὀρθὸν, τὴν δὲ πρᾶξιν τοῦ σκοποῦ ἀναξίαν. δεῖ γὰρ τὸν ἐλεήμονα ἐν ἱλαρότητι ἐλεεῖν, καὶ ἀφειδίᾳ. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο οἱ ἅγιοι, ὅτι προτερήματά εἰσιν ἐν πολλαῖς ψυχαῖς· ἐν ταῖς μὲν, εὐφυΐα διανοίας· ἐν ταῖς δὲ ἐπιτηδειότης τῆς ἀσκήσεως. ἀλλ' ὅταν μὴ γένηται δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, μηδὲ κατὰ θεῖον σκοπὸν, μήτε ἐκ τοῦ προτερήματος πρᾶξις, μήτε ἡ εὐφυΐα, μήτε οἱ τὴν εὔκλειαν λόγων κεκτημένοι, οὐκ ἐπιγράφουσι τὴν χάριν τῷ δωτῆρι τῶν ἀγαθῶν Θεῷ, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ προαιρέσει, καὶ εὐπαθείᾳ, καὶ ἱκανότητι· καὶ οὗτοι ἐγκαταλειφθέντες ὑπὸ τῆς προνοίας ἐμπίπτουσιν εἰς αἰσχρουργίαν, ἢ αἰσχροπάθειαν, καὶ αἰσχύνην. καταλειφθέντες οὖν διὰ τῆς ἐπιγινομένης αὐτοῖς ταπεινώσεως, καὶ ἀτιμίας, ἠρέμα πως καὶ κατὰ μικρὸν τὸν ἐπὶ τῇ νομιζομένῃ ἀρετῇ ἑαυτῶν ἀποτρίβονται τύφον, μηκέτι ἐφ' ἑαυτοῖς πεποιθότες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ χαριζομένῳ τὰ πάντα ὁμολογοῦντες τὴν χάριν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ πεφυσιωμένος εὐροίᾳ λόγων ἐπαιρόμενος, οὐκέτι ἐπιγράφει τῷ Θεῷ τὴν δωρεὰν τῆς εὐφυΐας, οὐδὲ τὴν χορηγίαν τῆς γνώσεως, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ ἀσκήσει, ἢ φύσει, ἀφιστᾷ ὁ Θεὸς τὸν ἄγγελον τῆς προνοίας τὸν ἐπὶ ταύτῃ τῇ χάριτι τεταγμένον· οὗ ἀποστάντος καταδυναστευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου ὁ ἐπαιρόμενος τῇ εὐφυΐᾳ. περιπίπτει ἀκολασίᾳ, ἵνα κτηνώδης, ἢ ἡ κυνώδης ἀκολασία ἐξελάσῃ τὴν δαιμονιώδη φυσίωσιν, ὅπερ ἐστὶν ὑπερηφανία· ἵνα τοῦ μάρτυρος τῆς σωφροσύνης ἀφαιρεθέντος, οὐκ ἀξιόπιστα γένηται τὰ λεγόμενα παρ' αὐτῶν. φευγόντων τῶν εὐλαβῶν τὴν ἐκ τοῦ τοιούτου στόματος διδασκαλίαν, καθάπερ πηγὴν βδέλλας ἔχουσαν. ὡς πληροῦσθαι τὸ γεγραμμένον· τὸ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός. ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀ-

ναλαμ-

νελαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; ἐοίκασι γὰρ ἀληθῶς αἱ τῶν ἐμπαθῶν ψυχαὶ διαφόροις πηγαῖς. αἱ μὲν γαστριμάργοι καὶ οἰνόφιλοι πηγαῖς βορβορώδεσιν, αἱ δὲ φιλάργυροι καὶ πλεονεκτικαὶ πηγαῖς βατράχους ἐχούσαις. αἱ δὲ βάσκανοι, καὶ ὑπερήφανοι, ἐπιτηδειότητα δὲ γνώσεως ἔχουσαι, ὅμοιαί εἰσι πηγαῖς ὄφεις τρεφούσαις, αἷς ἀεὶ ἐυλιμνάζει ὁ λόγος, καθάπερ ὕδωρ ὄζον ἐκ λίμνης, τῷ μηδένα ἐκεῖθεν ἡδέως ἀρύεσθαι, διὰ τὴν πικρίαν τοῦ ἤθους, καὶ διὰ τὴν ὀσμὴν τῶν ἀκαθάρτων πράξεων. ὅθεν ὁ Δαβὶδ παρεκάλει τρία αἰτῶν χαρίσματα παρὰ τοῦ Θεοῦ διδαχθῆναι, χρηστότητα, καὶ παιδείαν, καὶ γνῶσιν. ἄνευ γὰρ χρηστότητος γνῶσις ἄχρηστος. καὶ ἐὰν μὲν διορθώσηται ὁ τοιοῦτος, τὴν αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως ἀποθέμενος, τουτέστι τὸν τύφον, καὶ ἀναλάβῃ ταπεινοφροσύνην, καὶ ἐπιγνῷ ἑαυτοῦ τὰ μέτρα, μήτε κατά τινος ἐπαιρόμενος, ἀλλὰ καὶ Θεῷ εὐχαριστῶν, ἐπανέρχεται πάλιν εἰς αὐτὸν ἐμμάρτυρος γνῶσις. λόγοι γὰρ πνευματικοὶ βίον σεμνὸν καὶ σώφρονα μὴ ἔχοντες συνιππάζοντα, στάχυές εἰσιν ἀνεμόφθοροι, τὸ μὲν σχῆμα σταχύων ἔχοντες, τὸ δὲ τρόφιμον τῆς Δημήτρας ὑποκλαπέντες. πᾶσα οὖν πτῶσις, εἴτε ἡ διὰ γλώσσης, εἴτε ἡ δι' ὁράσεως, ἢ ἀκοῆς, ἢ ὀσφρήσεως, ἢ πράξεως, εἴτε ἡ δι' ὅλου τοῦ σώματος, πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῆς ὑπερηφανίας, ἢ τῆς οἰήσεως, κατ' ἐγκατάλειψιν γίνεται Θεοῦ φειδομένου τῶν ἐγκαταλιμπανομένων. εἰ γὰρ μετὰ τῆς ἀκολασίας καὶ τῇ εὐφυΐᾳ αὐτῶν μαρτυρήσῃ τῇ χορηγίᾳ τῶν λόγων ὁ Κύριος, δαίμονας αὐτοὺς ἂν ἀπεργάσαιτο ἐπαιρομένους τῷ τύφῳ μετὰ ἀκαθαρσίας. καὶ ταῦτα δὲ ἔλεγον ἡμῖν οἱ ὅσιοι ἄνδρες οὗτοι καὶ ἄριστοι τῶν πατέρων. ὅταν ἴδητε, φασὶ, τινὰ βίῳ μὲν χαλεπὸν, λόγοις δὲ πιθανὸν, μνημονεύσατε τοῦ δαίμονος τοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τῷ Κυρίῳ προσομιλοῦντος, καὶ τῆς λεγούσης τῶν γραφῶν μαρτυρίας· ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. ᾧ ἡ φρόνησις μᾶλλον εἰς βλάβην τούτῳ γεγένηται, ἄλλης ἀρετῆς τούτῳ μὴ συνδραμούσης. δεῖ γὰρ τὸν πιστὸν καὶ ἀγαθὸν φρονεῖν μὲν ἃ δίδωσιν ὁ Θεὸς, λαλεῖν δὲ ἃ φρονεῖ, ποιεῖν δὲ ἃ λαλεῖ. ἐὰν γὰρ μὴ τῇ ἀληθείᾳ τῶν λόγων ἡ ἀρετὴ τοῦ βίου συντρέχῃ, καὶ ἡ λοιπὴ τῶν χρηστῶν τρόπων εὐγένεια, ἄρτος ἐστὶν ἄνευ ἁλὸς, κατὰ τὸν μακάριον Ἰώβ. ὁ δὲ τοιοῦτος βρωθήσεται οὐδαμῶς· ὃς κἂν βρωθῇ, εἰς πολλὴν καχεξίαν ἐμβάλλει τὸν ἐσθίοντα. εἰ βρωθήσεται γάρ, φησιν, ἄρτος ἄνευ ἁλός. εἰ δὲ καὶ ἔστι γεῦμα ἐν ῥήμασι κενοῖς, τουτ' ἔστιν εἰς ὠφέλειαν μὴ πεπληρωμένοις τῇ μαρτυρίᾳ τῶν καλῶν ἔργων. τῶν οὖν ἐγκαταλείψεων διάφοροί εἰσιν αἱ αἰτίαι. ἡ μὲν γὰρ γίνεται διὰ κεκρυμμένην ἀρετὴν, ἵνα φανερωθῇ, ὡς ἡ τοῦ μεγάλου τῆς ὑπομονῆς ἀθλητοῦ Ἰὼβ, τοῦ Θεοῦ χρηματίζοντος τούτῳ, καὶ λέγοντος, μὴ ἀποποιοῦ μου τὸ κρίμα· μηδὲ οἴῃ με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι, ἀλλ' ἵνα ἀναφανῇς δίκαιος. ἐμοὶ μὲν γὰρ γνωστὸς ἧς ἐξ ἀρχῆς τῷ βλέποντι τὰ κρυπτὰ, καὶ ὁρῶντι εἰς βάθη λογισμῶν ἀνθρωπίνων. ἐπειδὴ δὲ ἠγνόητό σου τοσαῦτα κατορθώματα τοῖς ἀνθρώποις ὑπονοοῦντων τῶν κακοσχόλων διὰ τὸν πλοῦτόν σε θεραπεύειν ἐμὲ, ἐπαγαγὼν τὴν τοσαύτην περίστασιν, ἀπεθέρισα τὸν πλοῦτον, ἵνα δείξω αὐταῖς εὐχάριστον φιλοσοφίαν. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρως ἐγκαταλειφθῆναι δι' ἀποτροπὴν ὑπερηφανίας καὶ ἀποφυγὴν οἰήσεως ἢ ἀλαζονείας· ὡς ἐπὶ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου ἐστὶν ἰδεῖν. ἐγκατελείφθη γὰρ καὶ αὐτὸς περιστάσεσιν ἐναφεθεὶς, καὶ κολαφισμοῖς, καὶ διαφόροις ἐνδεί-

vitiis laborant, sunt re vera diversis fontibus adsimiles; nam qui sunt gulae, & vino dediti, lutulentis fontibus; qui vero tenentur avaritia, & plura habendi cupiditate, fontibus ranas habentibus; invidi autem, qui habent aptitudinem cognitionis, fontibus serpentes alentibus, in quibus semper fluctuat ratio, propterea quod nemo haurit ex ipsis propter morum acerbitatem, vel propter iniustarum actionum odorem. Quocirca tria rogat David a Deo doceri, bonitatem, & disciplinam, & cognitionem. Nam absque bonitate cognitio est inutilis; &, si correctus quidem fuerit is, qui est huiusmodi, deposita causa derelictionis, nempe adrogantia, & adsumserit humilitatem, & sui modum cognoverit, neque adversus aliquem se efferens, & Deo agens gratias, ad eum rursus revertitur, quae testimonio fulcitur cognitio. Orationes enim spiritales, quae non habent vitam honestam, & temperantem simul equitantem, sunt spicae, quae a vento intereunt; quae habent quidem spicarum figuram, sed ab eis ereptum est alimentum. Omnis ergo lapsus, sive fiat per linguam, sive per sensum, sive per actiones, sive per totum corpus, convenienter proportioni adrogantiae, fit per Dei derelictionem parcentis iis, qui derelinquuntur. Si enim cum intemperantia eorum quoque bonitati ingenii Dominus tulerit testimonium, suppeditando eloquentiam, daemones ipsos facit superbia se extollentes cum immunditia. Haec quoque dicebant nobis hi sancti viri, & optimi patres; quum videritis aliquem vita quidem perversum, oratione autem aptum ad persuadendum; recordemini daemonis, qui in sacra Scriptura cum Christo loquitur, & testimonii quod dicit: Serpens autem erat prudentissimus omnium bestiarum, quae erant super terram; cui prudentia potius detrimentum attulit, quum alia virtus non concurreret. Oportet enim eum, qui est fidelis, Genes. 3.
& bonus, ea quidem animo sentire, quae dat Deus; loqui autem quae sentit, facere autem quae loquitur. Si enim cum veritate verborum non concurrat vitae cognatio, panis est sine sale, ut dicit Iob: Qui est autem talis, Iob. 40.
minime comedetur. Quod si etiam comedatur, coniicit eum, qui comedit, in malam habitudinem. Si comedetur enim, inquit, panis sine sale; & si est gustus in verbis inanibus, hoc est non ad utilitatem impletis bonorum operum testimonio. Derelictionum ergo plures sunt caussae: una quidem est, ut virtus occultata manifestetur, ut virtus Iob, Deo respondente, & dicente: Ne reiicias iudicium meum, ne- 1. Cor. 11.
que putes me tibi aliter respondisse; sed ut iustus adpareas; es enim mihi notus, qui novi occulta, & profunda cogitationum intueor humanarum. Sed quoniam ignoraris ab hominibus; subspicantur enim nonnumquam me a te coli propter divitias, ideo feci ut in eiusmodi casum incideres. Demessui divitias, ut ostendam eis tuam gratiarum actionem, & philosophiam. Alia autem propter avertendam superbiam, ut in Paullo. Relictus est enim Paullus casibus, & colaphorum incussionibus, & diversis iactatus adflictionibus, & dixit: Datus est mihi stimulus carnis, ut me colaphizet, ne forte

forte extollat, ne forte cum miraculis quies, & rerum successus, & honor ei accedens, eum in adrogantiam iniiceret diabolicam, superbia elatum. Relictus quoque est paralyticus propter peccatum. Cui dixit Dominus: Ecce sa-
Joan. 5. nus factus es, noli amplius peccare. Dereli-
Act. 1. ctus quoque est Iudas, qui pluris fecerat pecuniam, quam verbum vitae; quocirca fuit et-
Gen. 27. iam suffocatus. Derelictus quoque est Esau, & incidit in intemperantiam, ut qui stercus intestinorum praeposuerit benedictioni paternae; adeo ut quum haec omnia sensisset beatus Apostolus Paulus, dixerit de aliquibus; quoniam enim non probaverunt Deum habere in cognitione, tradidit eos in reprobum sensum, ut faciant quae non conveniunt. De aliis autem, qui videbantur habere Dei cognitionem cum
Rom. 1. mente corrupta, & inani tumore, dicit; Quoniam enim quum Deum cognovissent, non ut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, tradidit eos Deus in passiones ignominiae; adeo ut nos ex eo cognoscamus fieri non posse ut cadat aliquis in intemperantiam, qui non fuerit derelictus a Dei providentia; propter negligentiam, & socordiam eorum, qui derelinquuntur, & deseruntur, ad hoc, ut haec eis eveniant.

ἐλλείψεσιν βαλλόμενος. διὸ καὶ ἔλεγεν· ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἵνα μή ποτε διὰ τῶν τοσούτων θαυμάτων, καὶ ἡ ἄνεσις, καὶ ἡ εὐθηνία, καὶ ἡ τιμὴ τούτῳ προσγινομένη εἰς τύφον αὐτὸν ἐμβάλλῃ διαβολικὸν ὑπὸ τῆς ἀδείας χαυνωθέντα. ἐγκατελείφθη καὶ ὁ παραλυτικὸς διὰ ἁμαρτίας· ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε 1, ἵνα μὴ χεῖρον τί σοι γένηται. ἐγκατελείφθη καὶ ὁ Ἰούδας, προτιμήσας ἀργύριον τοῦ τῆς ζωῆς λόγου, διὸ καὶ ἀπήγξατο· ἐγκατελείφθη καὶ ὁ Ἠσαῦ, διὸ καὶ ἀκολασίᾳ περιέπεσεν, προτιμήσας κόπρον ἐντέρων εὐλογίας πατρικῆς, ταῦτα οὖν πάντα συναισθόμενος τῷ ἁγίῳ πνεύματι ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγεν περὶ τῶν τοιούτῳ τρόπῳ ἐγκαταλελειμμένων· καθὼς οὖν οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα. περὶ ἑτέρων τῶν δοκούντων· γνῶσιν ἔχειν Θεοῦ μετὰ διεφθαρμένης γνώμης, καὶ κενοῦ φυσήματος, λέγει· διότι γνόντες τὸν Θεὸν οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν, ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. Φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν οἱ τῷ τῆς οἰήσεως καὶ ἀπονοίας δαίμονι προσραγέντες· διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν, ὥστε ἐκ τούτου γινώσκειν ἡμᾶς χρὴ, ὅτι ἀμήχανόν ἐστι πεσεῖν τινα εἰς ἀκολασίαν, μὴ ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, ὑπὸ ἀμελείας, καὶ ῥαθυμίας οἰκείας τῶν ἐγκαταλιμπανομένων, καὶ διαδιδομένων εἰς τὸ ταῦτα συμβαίνειν αὐτοῖς.

Vita Abbatis Solomonis.

CAP. XCVI.

IN Antinoi civitate regionis Thebaidis quadraginta annos versatus, eo tempore accepi etiam cognitionem omnium, quae sunt illic monasteriorum. Nam circa civitatem sedent viri circiter bis mille, manibus viventes, & se summe exercentes. In his sunt etiam Anachoretae, qui seipsos incluserunt in speluncis rupium; inter quos est Solomon vir mansuetissimus, & temperantissimus, & qui donum habet tolerantiae. Is quinquaginta annos degit in spelunca, sibi victum suppeditans opere manuum, & didicit totam sacram Scripturam.

Περὶ Σολομῶντος.

ΚΕΦ. ϞϚʹ.

ΕΝ Ἀντινόου τῆς Θηβαΐδος διατρίψας ἐγὼ τέσσαρα ἔτη, ἐν τοσούτῳ χρόνῳ γνῶσιν εἴληφα πάντων τῶν ἐκεῖσε μοναστηρίων. καθέζονται μὲν γὰρ ἀμφὶ τὴν πόλιν ἄνδρες ὡς χίλιοι διακόσιοι, ταῖς χερσὶν ἀποζῶντες, εἰς ἄκρον ἀσκούμενοι τῇ ἀρετῇ. ἐν τούτοις εἰσὶ καὶ ἀναχωρηταὶ ἐν τοῖς σπηλαίοις τῶν πετρῶν ἑαυτοὺς ἐγκαθείρξαντες. ἐν οἷς ἐστι Σολομών τις Ἀναχωρητὴς, ἀνὴρ πραΰτατος, καὶ σώφρων, χάρισμα ἔχων ὑπομονῆς· ὃς ἔλεγεν ἔχειν πεντηκοστὸν ἔτος ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐπαρκέσας ἑαυτῷ ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν, καὶ ἐκμαθὼν πᾶσαν ἁγίαν γραφήν.

Vita Abbatis Dorothei.

CAP. XCVII.

FVit etiam quidam Dorotheus presbyter, in alia spelunca habitans, qui in summa bonitate ipse quoque vitam vixit inculpatam, dignusque est habitus presbyteratu, & ministrabat fratribus, qui sunt in speluncis. Huic aliquando Melania iunior, magnae Melaniae neptis, de qua dicam postea, misit quingentos solidos, rogans eum, ut ministraret

Περὶ Δωροθέου.

ΚΕΦ. ϞΖʹ.

ΔΩρόθεος, ἐν ἄλλῳ σπηλαίῳ οἰκῶν πρεσβύτερος, εἰς ὑπερβολὴν ἀγαθώτατος, καὶ αὐτὸς ζήσας τὸν ἀνεπίληπτον βίον, πρεσβυτερίου ἠξιωμένος, καὶ λειτουργῶν τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν τοῖς σπηλαίοις. τούτῳ ποτὲ τῷ ἀφιλαργύρῳ τὸν τρόπον Μελανίη ἡ νεωτέρα τῆς μεγάλης Μελανίας ἐκγόνη, περὶ ἧς ὕστερον λέξω, ἀπέστειλεν νομίσματα πεντακόσια, παρακαλέσασα αὐτὸν ἐκεῖνα διακονῆσαι τοῖς

---

1 ἐγκαταλέφθη καὶ ὁ παραλυτικὸς διὰ ἁμαρτίας ὡς εἶπεν οἷς ἴδη καὶ ὑγιὴς γέγονας μηκέτι ἁμάρτανε) Locus corruptissimus; nam quid est illud? ὡς εἶπεν οἷς. Interpungo, & restituo. ἐ. κ. ὁ π. δ. ἁμαρτίας, ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. ἴδε, ὑγιὴς γέγονας, μ. ἁ. Scripserat librarius per compendium, ὁ ῖς, pro ὁ Ἰησοῦς. Inde factum est, οἷς. Atque hanc veram loci huius lectionem esse nemo dubitaverit.

τοῖς ἐκεῖσε ἀδελφοῖς. ὁ δὲ τρία νομίσματα λαβὼν, παρέπεμψεν τὰ λοιπὰ Διοκλεῖ τῷ ἀναχωρητῇ, ἀνδρὶ γνωστικωτάτῳ, λέγων· ὅτι σοφώτερός μου ἐστὶν ὁ ἀδελφὸς Διοκλῆς, καὶ δύναται αὐτὰ ἀβλαβῶς διοικῆσαι, ἐπιστάμενος μᾶλλον ἐμοῦ τοὺς εὐλόγως ὀφείλοντας ἐπικουρηθῆναι. ἐγὼ γὰρ τούτοις ἀρκοῦμαι.

ret fratribus. Is autem quum tres solos accepisset, misit reliquos ad Dioclem Anachoretam, virum summa cognitione praeditum, dicens: Est me sapientior frater Diocles, & potest eos integre, & innocenter dispensare, ut qui me melius sciat eos, quibus sit merito ferendum auxilium; nam hi mihi sufficiunt.

Περὶ Διοκλοῦ.

ΚΕΦ. ϟη΄.

ΟΥ῏τος δὲ ὁ Διοκλῆς ἀπὸ γραμματικῆς μὲν ἀχθεὶς τὰ πρῶτα, εἰς ὕστερον δὲ δοὺς ἑαυτὸν εἰς φιλοσοφούμενα, τῷ χρόνῳ τῆς χάριτος αὐτὸν ἑλκυσάσης εἰς τὴν οὐράνιον φιλοσοφίαν· εἰκοστὸν τοίνυν ὄγδοον ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας, ἀπετάξατο μὲν τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων, συνετάξατο δὲ τοῖς οὐρανίοις τοῦ Χριστοῦ μαθήμασι. καὶ αὐτὸς ἔχων τριακοστὸν πέμπτον ἔτος ἐν τοῖς σπηλαίοις. οὗτος ἔλεγεν ἡμῖν· ὁ νοῦς ἀποστὰς τῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας κατ' ἔννοιαν, ἢ δαίμων γίνεται, ἢ κτῆνος· ἡμῶν δὲ φιλοπευσάντων τὸν τρόπον ὃν εἶπεν, ἔλεγεν οὕτως, ὅτι νοῦς ἀνθρώπου Θεοῦ θεωρίας ἀναχωρήσας ἐξ ἀνάγκης ἢ τῷ τῆς ἐπιθυμίας δαίμονι περιπίπτει τῷ ἄγοντι εἰς ἀκολασίαν, ἢ τῷ θυμικῷ πνεύματι περιπίπτει τῷ πονηρῷ, ὅθεν αἱ ἄλογοι τίκτονται ὁρμαί. καὶ τὴν μὲν ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν ἔλεγεν εἶναι κτηνώδη, τὸν δὲ θυμὸν κίνησιν δαιμονιώδη. ἐμοῦ δὲ ἀντιλέγοντος, ὅτι πῶς δυνατόν ἐστιν εἶναι νοῦν ἀνθρώπινον ἀδιαλείπτως μετὰ Θεοῦ, ἔλεγεν οὗτος, ὅτι ἐν ᾧ δ' ἂν νοήματι ἢ πράγματι τυγχάνει ἡ ψυχὴ οὖσα, μόνον ἐν εὐσεβεῖ λογισμῷ καὶ θείῳ, μετὰ Θεοῦ ἐστιν.

Vita Abbatis Dioclis.

CAP. XCVIII.

HIC Diocles in grammatica quidem primum edoctus, quum se postea dedisset philosophiae, tamdem trahente eum gratia ad caelestem philosophiam, aetatis annum agens vicesimum octavum, renuntiavit quidem disciplinis liberalibus, se Christo vero coniunxit, & iam tricesimum quintum annum agit in spelunca. Is dicebat nobis, quod mens, quae cogitatione recessit a Dei contemplatione, fit vel daemon, vel bestia. Nobis autem rogantibus quonam modo? sic dixit: Mens, quae recessit *Cassian coll. 9. cap 6 & 9. coll. 31.*
a Dei contemplatione, necessario incidit vel in daemonem cupiditatis, vel in spiritum irae. Et cupiditatem quidem dicebat belluinam, iram vero daemoniacam commotionem. Quum ego autem contradicerem: quomodo fieri potest, ut mens humana sit cum Deo sine intermissione? ipse dicebat, quod in quacumque cogitatione, vel re pia, & divina, fuerit anima, ea est cum Deo.

Περὶ Καπίτωνος.

ΚΕΦ. ϟθ΄.

ΤΟύτου τοῦ γενναιοτάτου ἀθλητοῦ πλησίον κατῴκει Καπίτων τις ἀπὸ λῃστῶν γεγονὼς μοναχὸς δοκιμώτατος. οὗτος πεντήκοντα ἔτη πληρώσας ἐν τοῖς σπηλαίοις, ἀπὸ τεσσάρων μιλίων τῆς πόλεως Ἀντινόου, οὐ κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ σπηλαίου ἑαυτοῦ, οὐδὲ μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ Νείλου, λέγων· μήπω δύνασθαι αὐτὸν συντυγχάνειν τοῖς ὄχλοις, τῷ ἀκμὴν ἀντιπράττειν αὐτῷ τὸν ὑπεναντίον.

Vita Abbatis Capitonis.

CAP. XCIX.

PRope eum manebat quidam Capito, qui fuerat latro; qui quum quinquaginta annos implesset in speluncis, quatuor millibus longe ab urbe Antinoi, non abiit a spelunca usque ad fluvium Nilum, dicens se non posse turbas convenire, eo quod communis adversarius ei adhuc resisteret.

Περὶ τοῦ κενοδόξου Ἀναχωρητοῦ.

ΚΕΦ. ρ΄.

ΕΓγὺς τούτων ἑωράκαμεν καὶ ἕτερον Ἀναχωρητὴν, ὁμοίως καὶ αὐτὸν ἐνοικοῦντα σπηλαίοις, οὗτος οἴστρῳ κενοδοξίας ἐμπαιζόμενος ὑπὸ ὀνειράτων ἀντενέπαιζεν τοῖς πρὸς αὐτὸν παραγινομένοις καὶ ἀπατωμένοις. ἄφρων γεγονὼς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τοῖς ἐνυπνίοις ἀναπτερούμενος, ἀνέμους ποιμαίνων, καὶ διώκων σκιάς. καὶ τὴν μὲν κατὰ τὸ σῶμα σωφροσύνην ἐκέκτητο· καὶ διὰ τὸ γῆρας λοιπὸν, καὶ διὰ τὸν χρόνον, τάχα δὲ καὶ διὰ τὴν κενοδοξίαν, τὴν δὲ κατ' ἀρετὴν φρένα ἀπώλεσεν, διαφθαρεὶς ὑπὸ τῆς ἀκαθάρτου κενοδοξίας, καὶ ἐξωκείλας δι' αὐτῆς τῆς ἐνθέσμου πολιτείας.

Vita Anachoretae, qui illudebatur.

CAP. C.

CVm his vidimus etiam alterum Anachoretam, qui ipse quoque erat similiter in spelunca. Is in somnis illusus oestro vanae gloriae, vicissim illudebat eos, qui eum adibant, & decipiebantur, amens factus, ut scriptum est, somniis elatus, ventos pascens, & umbras persequens, & habebat quidem in corpore temperantiam; & propter senectutem, & propter tempus, & forte etiam propter vanam gloriam; vanae autem gloriae intemperantia corruptus erat eius animus, & a religiosa conversatione fuerat alienatus.

Vita Abbatis Ephraim.

CAP. CI.

Sozom. l. 3. cap. 15. l. 6. cap. 34. Niceph. lib. 9. cap. 16.

AVdiisti omnino de Ephraim diacono Ecclesiae Edessenorum. Fuit enim unus ex iis, qui digni sunt, de quibus fiat mentio a sanctis Christi servis. Is quum spiritus viam digne peregisset, & a recta non declinasset, dignus est habitus gratia naturalis cognitionis, quam consequitur Theologia, & postremo beatitudo. Quum ergo vitam exercuisset quietam, & multis iam annis aedificaret eos, qui ventitabant, postea e cella progressus est hac de causa, quum magna fames invasisset civitatem Edessenorum, misertus omnium, qui peribant agrestium, processit ad eos, qui erant divites in civitate, & dicit eis; Cur non miseremini humanae naturae, quae interit? sed opes vestras sinitis putrescere ad condemnationem animarum vestrarum? Se autem honeste excusantes, dicunt: Non habemus cui credamus, ad hoc ut panem subministret esurientibus; omnes enim res cauponantur. Dicit eis vir insignis virtutis; Quid ego vobis videor? (erat autem apud omnes in magna existimatione, non falso, sed re vera.) Ei itaque dicunt: Novimus te hominem Dei. Si eam de me opinionem concepistis, ait Christi servus, mihi de cetero credite. Ecce, me propter vos eligo hospitum egenorum exceptorem Quumque pecuniam accepisset, & in fixis vallis septum construxisset, & lectos ad trecentos statuisset, curabat eos, qui infirmiores erant, suppeditabat iis, qui fame conficiebantur; eos quidem, qui deficiebant, sepeliens, eorum vero, qui spem vitae habebant, curam gerens; & ut semel dicam, hospitium, & ministerium propter famem quotidie exhibens ex iis, quae suppeditabantur. Impleto ergo anno, quum successisset fertilitas, & omnia recte succederent, quum nihil haberet amplius quod ageret, ingressus est in suam cellam, & post mensem est mortuus, quum Deus ei hanc occasionem praebuisset adipiscendae coronae in extremis diebus. Reliquit autem scripta quoque studio digna, quae magnam viri virtutem testantur.

Περὶ Ἐφραΐμ.

ΚΕΦ. ρα.

ΤΑ κατὰ Ἐφραΐμ τὸν διάκονον τῆς Ἐδεσσηνῶν ἐκκλησίας πάντως ἀκήκοας. γέγονεν γὰρ οὗτος ἐς τὸ μνημονεύεσθαι ἄξιος παρὰ τῶν ὁσίων δούλων τοῦ Χριστοῦ· οὗτος ὁ ἀξίως τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξανύσας τὴν ὁδὸν, καὶ μηδ' ὅλως ἐκτραπεὶς τῆς εὐθείας ὁδοῦ, κατηξιώθη χαρίσματος γνώσεως φυσικῆς, ἣν διαδέχεται θεολογία καὶ ἐσχάτη μακαριότης. τὸν ἥσυχον οὖν ἀεὶ ἐξασκήσας βίον ἐς ἄκρον, καὶ τοὺς παρατυγχάνοντας δι' αὐτοῦ ἀεὶ οἰκοδομῶν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη, εἰς ὕστερον προῆλθεν τῆς κέλλης ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε· λιμοῦ καταλαβόντος μεγάλου τὴν Ἐδεσσηνῶν πόλιν 1, καὶ κατοικτειρήσας πᾶσαν τὴν ἀγροικίαν διαφθειρομένην ὁ ἔνθεος οὗτος, προσῆλθεν τοῖς ἁδροῖς ἐν ὕλῃ, καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐλεεῖτε διαφθειρομένην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον ὑμῶν σήπετε εἰς κατάκριμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν; ἐκεῖνοι σκηψάμενοι δῆθεν εὔλογον σκῆψιν, λέγουσι τῷ ἁγίῳ. ὅτι οὐκ ἔχομεν τίνι πιστεύσωμεν πρὸς τὸ διακονῆσαι τοῖς λιμώττουσιν ἄρτους. πάντες γὰρ καπηλεύουσι τὰ πράγματα. λέγει αὐτοῖς ὁ ἐνάρετος οὗτος· τὰ περὶ ἐμοῦ πως ἔχετε; τί ὑμῖν δοκῶ ἐγώ; ἄνθρωπόν σε οἴδαμεν τοῦ Θεοῦ· φίλη δὲ ἀλήθεια· μεγάλην ὑπόληψιν εἶχεν παρὰ πᾶσιν οὐ ψευδῶς, ἀλλ' ἀληθῶς. λέγει αὐτοῖς ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος· εἰ οὕτως οἴεσθε τὰ κατ' ἐμὲ, ἐμοὶ ἐμπιστεύσατε τὴν τῶν λιμωττόντων ἐπιμέλειαν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ σοβαροί· εἴθε καταξιοῖς. ἀποκρίνεται αὐτοῖς Ἐφραΐμ ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ· ἰδοὺ ἀπὸ σήμερον δι' ὑμᾶς χειροτονῶ ἐμαυτὸν ξενοδόχον τῶν δεομένων· καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν ἀργύρια, καὶ διαφρίξας τοὺς ἐμβόλους, καὶ στήσας κλίνας ὡς τριακοσίας, ἐνοσοκόμει ἀσθενεστέρους, ἐπήρκει δὲ τοῖς λιμώττουσι. καὶ τοὺς μὲν ἐκλιμπάνοντας θάπτων, τοὺς δὲ ἐλπίδα ζωῆς ἔχοντας διατρέφων καὶ νοσοκομῶν. καὶ ἁπαξαπλῶς πᾶσι τοῖς ἐπιχωριάζουσιν αὐτῷ τοῦ λιμοῦ ἕνεκεν ξενοδοχίαν καὶ ὑπηρεσίαν παρεῖχεν καθ' ἡμέραν ἐκ τῶν παρεχομένων αὐτῷ. πληρωθέντος δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ διαδεξαμένης τῆς εὐθηνίας, καὶ πάντων οἴκοι πορθουμένων, ὁ ἀοίδιμος οὗτος μηκέτι ἔχων ὃ πράξῃ, αὖθις ὑποστρέψας εἰς τὴν ἑαυτοῦ κέλλαν πάλιν εἰσῆλθεν, καὶ κοιμᾶται μετὰ μῆνα, κληρονομήσας τὴν μακαρίαν γῆν τῶν πραέων, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ κατορθώμασι. καὶ ταύτην τὴν διακονίαν παρασχόντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ ἐς τὰ ἔσχατα πρὸς ὑπόθεσιν λαμπροτέρων στεφάνων διὰ τρόπων πραότητα. καταλέλοιπεν δὲ καὶ συντάγματα 2 οὗτος ὁ δοκιμώτατος, ὧν τὰ πλεῖστα σπουδῆς ἐστιν ἄξια, πολλὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς μαρτυροῦντα.

Περὶ

1 Λιμοῦ καταλαβόντος μεγάλου τὴν Αἰδεσινῶν πόλιν) Videatur Sozomenus lib. III. cap. XV. & Nicephorus lib. IX. cap. XVI.

2 καταλέλοιπεν δὲ καὶ συντάγματα) De scriptis eius videndi Sozomenus, & Nicephorus locis citatis; Hieronymus in Catalogo Script. Eccles. & Menologium ad diem XXVIII. Ianuarii.

Περὶ Ἰουλιανοῦ.

ΚΕΦ. ρβʹ.

Ἀκήκοα περὶ Ἰουλιανοῦ τινος 1 ἐν τοῖς μέρεσι τῶν Ἐδεσσηνῶν, ἀνδρὸς ἀσκητικωτάτου· ὃς καθ' ὑπερβολὴν ἑαυτοῦ κατατήξας τὸ σαρκίον, ὀστέα καὶ δέρμα περιέφερεν μόνον. οὗτος εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ τέλους κατηξιώθη τιμῆς ἕνεκεν χαρίσματος ἰαμάτων.

Περὶ Ἰννοκεντίου.

ΚΕΦ. ργʹ.

Τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἰννοκέντιον τὸν πρεσβύτερον τοῦ Ἐλαιῶνος παρὰ πολλῶν μὲν καὶ μεγάλων ἀκήκοας· οὐδὲν δὲ ἧττον ἂν παρ' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν μάθοις τὰ περὶ αὐτοῦ τῶν συζησάντων αὐτῷ τριετῆ χρόνον. ἃ γὰρ ἐκείνους πολλάκις ἔλαθεν τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρὸς, ἡμῖν πεφανέρωται. οὐ γὰρ ῥᾴδιον τοιούτου ἀνδρὸς ἀρετὰς ἐξεργάσασθαι, ἕνα καὶ δεύτερον, ἀλλ' οὔτε δέκατον. οὗτος τοίνυν ὁ ἄριστος τῶν ἀσκητῶν ἁπλούστατος ἦν καθ' ὑπερβολήν. γενόμενος τῶν ἐπιδόξων τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ἐν ταῖς ἀρχαῖς Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, ἀπετάξατο ὁρμώμενος ἀπὸ γάμου. ἐν οἷς καὶ εἶχεν καὶ υἱὸν, Παῦλον ὀνόματι, δομέστικον στρατευόμενον 2. τοῦτον ἁμαρτήσαντα πρὸς θυγατέρα πρεσβυτέρου ἐπηράσατο ὁ ἅγιος Ἰννοκέντιος τῷ ἰδίῳ υἱῷ παρακαλέσας τὸν Θεὸν, καὶ εἰπὼν αὐτῷ, ὅτι Κύριε δὸς αὐτῷ τοιοῦτον πνεῦμα, ἵνα μηκέτι εὕροι καιρὸν τοῦ ἐξαμαρτῆσαι τῷ σαρκίῳ. ἄμεινόν ἐστιν, εἰπὼν, δαίμονι τοῦτον πυκτεύειν, ἢ ἀκολασίᾳ δουλεύειν. ὃ δὴ καὶ γεγένηται. ὃς ἔτι καὶ νῦν ἐστιν εἰς ὄρος τῶν Ἐλαιῶν σιδηροφορῶν, καὶ παιδευόμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος. καὶ τὸ θαυμαστὸν ὁ τούτου πατὴρ ἑτέρους ἰώμενος, τοῦτον οὐκ ἐλέησε τοσοῦτον χρόνον τιμωρούμενον ὑπὸ τοῦ δαίμονος. οὗτος ὁ ἀοίδιμος Ἰννοκέντιος οἷος μὲν γέγονεν ἐλεήμων, οἷος δὲ πάλιν ἁπλοῦς (λῆρος ὀφθήσομαι τ' ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ διηγούμενος) οὗτος πολλάκις κλέπτων παρὰ τῶν ἀδελφῶν, εἴ τι αὐτῷ ἐνέπεσεν, ἐδίδου τοῖς δεομένοις. καθ' ὑπερβολὴν δὲ γεγονὼς ἄκακος, καὶ τὸν τρόπον ἁπλοῦς, κατηξιώθη χαρίσματος κατὰ δαιμόνων. ἐν οἷς ποτε ἠνέχθη αὐτῷ νεανίσκος ὁρώντων ἡμετέρων ὑπὸ τοῦ πνεύματος ληφθεὶς καὶ παρέσεως 3· ὡς ἐμὲ θεασάμενον ἄντικρυς ἀποδοκῆσαι τῆς αὐτοῦ θεραπείας, καὶ θελῆσαι διῶξαι ἐκεῖθεν τὴν μητέρα τοῦ δαιμονιῶντος σὺν τοῖς αὐτὸν ἐνεγκοῦσιν. συνέβη οὖν ἐν τῷ μεταξὺ θεωρούντων ἡμῶν τὸ ἀφόρητον ἄλγος, ἐλθεῖν τὸν τῷ πνεύματι νεανιευόμενον γέροντα· καὶ θεασάμενον τὸν δαιμονιῶντα, καὶ περιεστῶσαν τὴν τούτου μητέρα κλαίουσαν, καὶ ὀδυρομένην ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ συμφορᾷ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. δακρύσας οὖν ὁ καλόγηρος 4, καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐπ' αὐτοὺς, λαβὼν τὸν νεανίσκον εἰσῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον ἑαυτοῦ, ὃ ᾠκοδομήκει αὐτός. ἐν ᾧ κατέκειτο λείψανα τοῦ θείου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Vita Abbatis Iuliani.

CAP. CII.

Audivi a quodam in partibus Edessenorum fuisse Iulianum virum maximae exercitationis, qui quum carnem suam supra modum adflixisset, ossa solum, & pellem circumferebat. Is in extremis finis sui diebus dignus est habitus gratia curationum. Sozom. l. 3. cap. 13.

Vita Abbatis Innocentii.

CAP. CIII.

De beato Innocentio presbytero Oliveti, a multis quidem, & magnis audisti; nihilo secius autem a nobis quoque audies, qui tres annos cum eo viximus; nam quae saepe illos latuerunt, nobis innotuerunt. Neque vero unus, vel alter, sed neque decem poterunt huius viri enarrare virtutes. Is fuit longe simplicissimus. Quum autem is fuisset illustris in palatio inter magistratus Imperatoris, mundo renuntiavit, profectus a matrimonio, in quo etiam habuit filium, Paullum nomine, qui inter domesticos militabat. Is quum peccasset in filiam presbyteri, imprecatus est proprio filio Innocentius, Deum rogans, & dicens: Domine, da ei spiritum, ne amplius inveniat eius caro tempus peccandi; melius arbitratus eum pugnare cum daemone, quam cum intemperantia. Quod etiam factum est. Nam nunc quoque adhuc est in monte Olivarum, ferrum gestans, & castigatus a spiritu; & quod mirabile est, huius pater, qui alios sanat, eius misertus non est, qui tanto tempore a daemone torquetur. Hic Innocentius adeo fuit misericors, (fortasse autem videbor etiam nugari dum vera narro) ut saepe suffuraretur a fratribus, & daret egentibus. Fuit autem summe simplex, & innocens; is dignus est habitus dono adversus daemones, & ad eum aliquando adductus est, nobis videntibus, adolescens, quem invaserat spiritus, & paralysis; ut ego quum vidissem, voluerim aperte matrem expellere cum iis, a quibus fuerat adductus, desperans eum posse curari. Accidit autem ut interim veniens senex hanc videret adstantem, deflentemque, & eiulantem, propter inenarrabilem calamitatem filii. Lacrimatus ergo praeclarus senex, & commotus visceribus, accepto adolescente ingressus est in suum martyrium, quod ipse aedificarat, in quo sitae sunt reliquiae sancti Ioannis Baptistae;

---

1 ἀκήκοα περὶ Ἰουλιανοῦ τινος) Vide de eo Sozomenum lib. III. cap. XIII. & Nicephorum lib. II. cap. XV. Vitam eius descripsit quoque Ephraim Syrus, ut testantur illi ipsi, quos citavi.

2 δομέστικον στρατευόμενον) De hac voce vide quae in Glossario.

3 ὑπὸ τοῦ πνεύματος ληφθεὶς, καὶ παρέσεως) Leg. ὑ. τ. π. λ. καὶ παραλύσεως.

4 δακρύσας οὖν ὁ καλόγηρος) Explicamus vocem hanc in nostro Glossario.

ſtae; & quum pro eo oraſſet uſque ad horam nonam ab hora tertia, ſanum reddidit adoleſcentem matri, & eodem die & paralyſim expulit, & daemonem. Erat autem talis eius paralyſis, ut ſpuens puer tergum ſuum conſpueret, ita erat inverſus. Aliud rurſus fuit eius ſignum; quaedam anus, quae oves paſcebat in locis Lazario vicinis, & ovem amiſerat, acceſſit ad eum flens; quam ſequutus dicit ei; Oſtende mihi locum ubi amiſeris, Ea vero ducit eum ad loca, quae ſunt circa Lazarium, Stans ergo oravit, Qui ſuffurati autem erant adoleſcentes, ipſam prius occiderant. Dum ergo ipſe oraret, nemine confitente, carne occultata in vinea, alicunde veniens corvus ſtetit ſupra furtum, & fruſtum ex illo rapuit, & rurſus evolavit. Quum beatus autem animadvertiſſet, vidit mactatam victimam. Et ſic iuvenes ad pedes eius accedentes confeſſi ſunt ſe occidiſſe; & iuſtum pretium fuit ab eis exactum, atque ita caſtigati ſunt, ut ne quid tale amplius auderent.

στου, καὶ ἐπευξάμενος αὐτῷ ἀπὸ τρίτης ὥρας μέχρις ἐννάτης, ὑγιῆ ἀπέδωκεν τὸν νεανίσκον τῇ αὐτῇ μητρί· καὶ τὸν δαίμονα ἐξελάσας ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τὴν πάρεσιν ἰασάμενος 1. τοιαύτη δὴ ἦν ἡ πάρεσις 2, ὡς πτύοντα τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νῶτον ἑαυτοῦ πτύειν. οὕτως ἦν ἐκστραφείς· καὶ ὁ οὕτως ἐλεεινὸς τῇ εὐχῇ τοῦ δικαίου παραχρῆμα ἰάθη. εἰς τοὺς περὶ τὸ Λαζάριον τόπους νέμουσα πρόβατα γραῦς ἀπώλεσεν ἓν, νεωτέρων τῶν κατὰ τὸν τόπον τοῦτο κλεψάντων, κλαίουσα οὖν ἡ γραῦς προσῆλθεν τούτῳ τῷ ἐνθέῳ ἀνδρί. ὁ δὲ λέγει αὐτῇ· δεῖξόν μοι τὸν τόπον ἔνθα τοῦτο ἀπώλεσας ἀπιούσης οὖν αὐτῆς ἐπὶ τὸ Λαζάριον, ἠκολούθει ὁ μέγας, καὶ γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, στὰς προσηύξατο, οἱ οὖν κλέψαντες τοῦτο πρόβατον, ἔσφαξαν, καὶ τὰ κρέα ἐν τῇ ἀμπέλῳ κατέκρυψαν. ἐν τῷ οὖν τὸν ὅσιον ἄνδρα προσεύχεσθαι μηδενὸς τῶν αἰτίων ὁμολογούντων, τῆς χάριτος ἐνεργούσης, κόραξ ποθὲν ἐλθὼν, καὶ ἐπιστὰς τῇ κλοπῇ, λαβὼν κοπάδιον ἀπ' αὐτοῦ πάλιν ἀπέπτη, προσεσχηκὼς οὖν τοῦτο ὁ μακάριος οὗτος, μικρὸν προελθὼν εὗρεν τὸ θῦμα· καὶ τοὺς κλέψαντας τοῦτο, εἶθ' οὕτως προσπεσόντες αὐτῷ οἱ κλέψαντες τοῦτο νεώτεροι, καὶ τὴν αἰτίαν ὁμολογήσαντες, ἀπῃτήθησαν τὸ ἄξιον τίμημα, καὶ οὕτως ἐσωφρονίσθησαν, τοῦ μηκέτι τὰ τοιαῦτα τολμᾷν.

Vita Abbatis Adolii.

CAP. CIV.

RVrſus novi Ieroſolymis quemdam nomine Adolium, genere Tarſenſem, qui quum veniſſet Ieroſolyma, ingreſſus eſt viam minime tritam; non quam multi ingreſſi ſunt, ſed ſelecto ſibi quodam novo vitae inſtituto. Se enim ſuper hominem exercuit; ut etiam ipſi pravi daemones horrentes eius auſteritatem, ne ad eum quidem auderent accedere. Propter ſummam autem exercitationem, & vigiliam, exiſtimatus eſt eſſe ſpectrum. In quadrageſima enim comedebat poſt quinque dies; toto autem alio tempore, uno die interiecto. Hoc autem fuit eius virtutis magnum facinus. A veſpera uſque ad illud tempus, quo congregabatur fraternitas in oratoriis, in oliveto, in colle adſumtionis, unde adſcendit Ieſus, perpetuo ſtabat pſallens, & orans, & ieiunabat; & ſive ningebat, ſive pluebat, ſive grandinabat, manebat immobilis. Impleto autem tempore conſueto, excitatorio malleo pulſabat cellas omnium, eos congregans ad oratoria, & in unaquaque cella una cum eis pſallens unam, aut duas antiphonas, & una cum eis orans; & ſic die adpropinquante ibat in cellulam; & re vera fratribus eum exſuentibus, & veſtes exprimentibus, perinde quaſi lotae fuiſſent, ita diſtillantes, eum aliis induebant. Et quum quie-

Περὶ Ἀδολίου.

ΚΕΦ. ρδ'.

ΕΓνων πάλιν τινὰ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὀνόματι Ἀδόλιον, Ταρσέα τὸ γένος. οὗτος παραγενόμενος ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις λίαν τὴν ἄτριπτον τῆς ἀρετῆς ὥδευσεν ὁδόν· οὐχ ἣν ἡμεῖς οἱ πολλοὶ ὡδεύσαμεν, ἀλλὰ ξένην τινὰ καὶ καινὴν ἑαυτῷ ἀνατεμὼν ὑπὲρ ἄνθρωπον πολιτείαν ἤσκησεν ἐν αὐτῇ· ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς δαίμονας πονηροὺς φρίξαντας αὐτοῦ τὸ αὐστηρὸν τῆς ἀρίστης πολιτείας μὴ τολμᾷν αὐτῷ προσεγγίσαι. δι' ὑπερβολὴν γὰρ ἐγκρατείας καὶ ἀγρυπνίας φάντασμα εἶναι ὑπενοήθη. ἐν μὲν γὰρ πάσῃ τῇ τεσσαρακοστῇ ἤσθιεν διὰ πέντε, καὶ τοῦτο ἐν μέτρῳ. τὸν δὲ ἄλλον χρόνον ἤσθιεν τρίτον. τὸ δὲ μέγα καὶ παράδοξον τοῦτο ἦν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς· οὗτος τρεφόμενος ἀφ' ἑσπέρας μέχρις ὅτε τῇ ἑωθινῇ ὥρᾳ πάλιν ἡ ἀδελφότης ἐν τοῖς εὐκτηρίοις συνήγετο. οὗτος ὁ ἀθλητὴς ἑστὼς ἐν τῷ ἐλαιῶνι εἰς τὸν τῆς ἀναλήψεως βουνὸν, ὅθεν ἀνελήφθη ὁ Ἰησοῦς, ἑστὼς, καὶ ψάλλων, καὶ προσευχόμενος διετέλει. καὶ τοῦτο ἐποίει ἐν παντὶ καιρῷ· εἴτε ἔνιφεν, εἴτε ἔβρεχεν, εἴτε ἐπάχνιζεν, ἀσάλευτος ἔμενεν. καὶ πληρώσας τὸν συνήθη τῶν εὐχῶν κανόνα, τὸ τηνικαῦτα τῷ ἐξυπνιαστικῷ σφυρίῳ τὰς πάντων ἔκρουεν κέλλας, συνάγων αὐτοὺς εἰς τοὺς εὐκτηρίους οἴκους πρὸς ὀρθρινὴν δοξολογίαν καθ' ἑκάστην κέλλαν συμψάλλων αὐτοῖς ἓν ἢ δεύτερον ἀντίφωνον 3, καὶ συνευχόμενος οὕτως ἀπῄει πρὸ ἡμέρας εἰς τὸ κελλίον ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς ἀληθείας ἐπίσταμαι αὐτὸς, πολλάκις τῶν ἀδελφῶν αὐτὸν ἀποδυόντων ἐν καιρῷ θέρους καὶ ἀποπιεζόντων τῶν ἱματίων αὐτοῦ τὸν ἱδρῶτα, ὡς ἀπὸ λουτροῦ οὕτως ἀπέσταζον, ἄλλα δὲ περιβαλλόμενοι ἕως οὗ ταῦτα ἐψύχοντο. καὶ μέχρι

---

1 καὶ τὴν πάρεσιν ἰασάμενος) Scrib. καὶ τὴν παράλυσιν l.

2 τοιαύτη δὴ ἦν ἡ πάρεσις) Iterum ſcrib. τ. δ. ἦν ἡ παράλυσις.

3 ἓν ἢ δεύτερον ἀντίφωνον) De antiphonis vide Gloſſarium noſtrum in ea voce.

χρι τρίτης ὥρας διαναπαυσάμενος, ὕτω πάλιν τὰς λοιπὰς ὥρας ἕως ἑσπέρας τῇ ψαλμῳδίᾳ καὶ ταῖς προσευχαῖς προσέχειν. αὕτη τοίνυν ἡ ἀρετὴ τῆς ἄκρας ὑπομονῆς Α᾽δολίου τῆς πέτρας τῆς στερεᾶς, ὃς ἐγένετο τὸ γένος Ταρσεύς. ἐντελειωθεὶς δὲ μέχρι τέλους τοῖς ἄθλοις τῆς καρτερίας τὸν αἰώνιον ὕπνον κοιμᾶται ἐν τοῖς Ι᾽εροσολύμοις, καὶ θάπτεται.

visset usque ad horam tertiam, psalmodia excitatus, erat ei intentus usque ad vesperam. Haec est ergo virtus Adolii Tarsensis, qui fuit consummatus Ierosolymis, & ibi aeternum somnum dormiit.

Περὶ Α᾽βρααμίου.

ΚΕΦ. ρε.

Α᾽Βράαμιός τις γέγονεν μοναχὸς 1 ἀκριβὴς τῷ γένει Αἰγύπτιος, τραχύτατον καὶ ἀγριώτατον βίον ζήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ. ὗτος ἐπλήγη τὴν φρένα ὑπὸ ἄκρας οἰήσεως· καὶ ἐλθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διεμάχετο τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, ὅτι καὶ ἐγὼ πρεσβύτερος ἐχειροτονήθην ταύτῃ τῇ νυκτὶ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὀφέλετε δέξασθαί με ὡς πρεσβύτερον ἱερατεύειν μέλλοντα. τοῦτον οἱ ἅγιοι πατέρες διαχωρίσαντες τῆς ἐρήμου, καὶ ἐπὶ τὸν παχύτερον, καὶ ἀδιαφορώτερον ἀγαγόντες βίον, ἀπεθεράπευσαν τῆς ὑπερηφανίας, καὶ εἰς γνῶσιν αὐτὸν ἀγαγόντες τῆς οἰκείας ἀσθενείας, ἔδειξαν τοῦτον παιχθέντα ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας, καὶ ταῖς ἁγίαις αὐτῶν εὐχαῖς εἰς τὴν ἀρχαίαν βίου ἀρετὴν ἀποκατέστησαν.

De Abraamio.

CAP. CV.

FVit quidam Abramius genere AEgyptius, qui vitam asperrimam, & maxime agrestem egit in solitudine. Is animo sauciatus ab intempestiva persuasione, veniens in Ecclesiam, contendit cum presbyteris, dicens: Noctu a Christo ordinatus sum presbyter: Suscipite me ut sacerdotem. Patres quum abduxissent eum a solitudine, & ad vitam deduxissent crassiorem, & magis indifferentem, curarunt eum a superbia, deducentes eum ad cognitionem suae imbecillitatis, illusum a daemonibus, & sanctis precibus suis in pristinam vitae sanctitatem restituerunt. Cassian. coll. 15 cap. 4 & 5.

Περὶ Ε᾽λπιδίου.

ΚΕΦ. ρϛ.

Ι῎Δον δὲ καὶ ἕτερον ἄνδρα ἀξιομνημόνευτον ἐν τοῖς κατὰ Ι᾽εριχὼ σπηλαίοις, τῶν κατ᾽ ἀρχὰς τῶν Α᾽μορραίων γεγονότων, ἅπερ λελαξεύκασαν φυγόντες ἡνίκα ὑπὸ Ι᾽ησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐξεπορθοῦντο, πρὸς τὸ ἐγκρυβῆναι ἐν αὐτοῖς εἰς τὸ ὄρος τοῦ Λουκᾶ. Ε᾽λπίδιον τοὔνομα. Καππαδόκην τῷ γένει 2, εἰς ὕστερον πρεσβυτερίου ἠξιωμένον τοῦ μοναστηρίου ἐκεῖσε, γενόμενον ὑπὸ τοῦ χωρεπισκόπου Τιμοθέου 3 τῆς Καππαδοκίας, ἀνδρὸς ἱκανωτάτου. οὗτος ἐλθὼν παρῴκησεν ἐν ἑνὶ τῶν σπηλαίων, ὃς τοσαύτην ἐγκράτειαν ἀσκήσεως ἐνεδείξατο, ὡς καλύψαι τοὺς πάντας. ζήσας γὰρ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη, τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακὰς μετελάμβανε μόνον. τὰς δὲ νύκτας πάσας ἑστὼς ἔψαλλε. καθάπερ βασιλεὺς τῶν μελισσῶν, ἐν μέσῳ τῆς ἀδελφότητος οἰκήσας, τὸ ὄρος ἐκεῖνο ἐπόλισε· καὶ ἦν ἰδεῖν ἐκεῖ λοιπὸν παρ᾽ ἑκάστῳ διαφόρους τῆς ἀσκήσεως πολιτείας. τοῦτόν ποτε τὸν Ε᾽λπίδιον τὸν ὄντως τῇ ἐλπίδι χαίροντα, καὶ διὰ τὸν Χριστὸν τῇ θλίψει ὑπομένοντα, ψάλλοντα ἐν νυκτὶ, συμψαλλόντων ἡμῶν αὐτῷ, σκορπίος ἔπληξεν· ὃς πατήσας αὐτὸν, οὐδὲ μετέστη τῆς τοῦ σχήματος στάσεως, τοσοῦτον τῇ ὑπομονῇ ἀλογήσας τῆς κατὰ τὸν σκορπίον ὀδύνης. μιᾷ δὲ πάλιν τῶν ἡμερῶν ἀδελφοῦ τινὸς κόμμα κατέχοντος κλήματος, τοῦτο λαβὼν ὁ μακάριος ἐν τῷ καθῆσθαι παρὰ τὴν ὄχθαν τοῦ ὄρους, ἔχωσεν ὡς φυτεύων, καίπερ ἐν οὐ καιρῷ ὄντος. τοσοῦτον δὲ ηὐξήθη καὶ γέγονεν ἄμπελος, ὥστε σκεπάζειν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν.

Vita Abbatis Elpidii.

CAP. CVI.

IN Amorrhaeorum speluncis, quae sunt in Hiericho, quas olim construxerant fugientes Iesum Nave, qui tunc populabatur alienigenas, in monte Luca fuit quidam Elpidius, Cappadox genere, postea autem dignatus presbyteratu monasterii, quod illic est. factus a Timotheo Chorepiscopo Cappadociae, viro sufficientissimo. Is habitavit in quadam spelunca, & tantam in exercitatione ostendit continentiam, ut omnes obscuraret. Vixit enim vigintiquinque annos, vescens solum sabbatis, & dominicis. Stans autem totas noctes cantabat. Is tamquam rex apum, in medio fraternitatis cohabitans, illum montem aedificavit; licebatque illic videre apud unumquemque diversos modos exercitationis vitae. Hinc aliquando Elpidium, & vere Elpidium, qui re vera spe gaudebat, & propter Christum substinebat adflictionem, noctu psallentem, nobis una cum eo psallentibus, pupugit scorpius. Quem quum calcasset stans, non mutavit habitum corporis; tanta tolerantia nullam duxit rationem doloris, quem inussit scorpius. Porro autem quum quodam die quidam frater teneret frustum sarmenti, id accepit sanctus dum sederet in margine montis, & infodit tamquam plantans, etsi non esset tempus. Vsque adeo autem crevit, & tam ampla vitis evasit, ut tegeret totam Ecclesiam.

1 Α᾽βράμιος τις γέγονε μοναχὸς) Meminit abbatis Abramii Ioannes Moscus Limon. cap. xcvii. & Nicephorus lib. xi. cap. xli.

2 Ε᾽λπίδιός τις, Καππαδόκης τῷ γένει) Huius meminit Basilius Magnus Epist. viii. Πεντηκοστὴν γὰρ ταύτην ἡμέραν ἦγον ἐν τῇ ἀῤῥωστίᾳ, καθ᾽ ἣν ἐπέστη ἡμῖν ὁ ἀγαπητὸς καὶ σπουδαιότατος ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ συνδιάκονος Ε᾽λπίδιος.

3 τοῦ χωρεπισκόπου Τιμοθέου) De Chorepiscopis vide Glossarium nostrum.

Vita Abbatis AEnesii.

CAP. CVII.

CVm hoc sancto Dei athleta una etiam fuit consummatus inclitus Dei servus AEnesius, vir magnae existimationis, & qui fuit insignis in exercitatione.

ΤΟύτῳ τῷ ἁγίῳ ἀθλητῇ τοῦ Χριστοῦ συνετελειώθη καὶ ὁ ἀοίδιμος δοῦλος τοῦ Θεοῦ Αἰνέσιος, ἀνήρ τις ἀξιόλογος, καὶ τῇ ἀσκήσει διαπρέψας.

Vita Abbatis Eustathii.

CAP. CVIII.

Sozom. l. 3, cap. 13.

ET eius frater Eustathius ei honore aequalis, promtoque, & alacri animo, exercens vitae certamina. Eo autem processit beatus Elpidius impatibilitatis, corpus macerans, ut tota eius ossium structura perspicue pateret. Fertur autem hoc quoque in eius virtutis narrationibus a studiosis eius discipulis, quod totis viginti quinque annis non fuit conversus ad occidentem, etsi speluncae ostium esset positum in montis cacumine. Neque post horam sextam solem, qui imminebat capiti, vidit unquam inclinantem ad occidentem; neque stellas, qui in occasu oriuntur, vidit viginti annis. Hic magnus athleta patientiae, ex quo ingressus est speluncam, non descendit de monte donec fuit sepultus. Haec sunt caelestia facinora coronati, & invicti athletae Elpidii, qui nunc cum suis similibus degit in paradiso.

ΚΑὶ Εὐστάθιος ἀδελφὸς τούτου ὁμότιμος, καὶ τοὺς ἄθλους τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας ἐξανύσας προθύμως. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ὁ μακάριος Ἐλπίδιος ἤλασεν ἀπαθείας, ταριχεύσας τὸ σῶμα, ὡς ὅλων διαφαίνεσθαι αὐτοῦ τῶν ὀστέων τὸ πῆγμα. φέρεται δὲ καὶ τοῦτο ἐν τοῖς τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ διηγήμασιν παρὰ τῶν σπουδαίων αὐτοῦ μαθητῶν, ὅτι ἐν ὅλοις εἴκοσι πέντε ἔτεσιν οὐδέ ποτε ἐπὶ δύσιν ἐστράφη. καίτοι γε τοῦ σπηλαίου τῆς θύρας εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὄρους ἐπικειμένης, οὐδὲ μετὰ ἐξαωρίαν τὸν ἥλιον ὑπὲρ κεφαλῆς τούτου γινόμενον ἴδεν ποτὲ κατὰ δύσιν κλίναντα, οὐδὲ τοὺς κατὰ δυσμὰς ἀνατέλλοντας ἀστέρας ποτὲ ἐθεάσατο ἐν τοῖς εἰκοσιπέντε ἔτεσιν. οὗτος ὁ μέγας ἀθλητὴς τῆς ὑπομονῆς ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον, οὐ κατῆλθεν ἐκ τοῦ ὄρους μέχρις ὅτου ἐτάφη. ταῦτα τὰ οὐράνια ἐγχειρήματα τοῦ στεφανίτου καὶ ἀηττήτου παλαιστοῦ Ἐλπιδίου τοῦ νῦν ἐν παραδείσῳ διαιτωμένου μετὰ τῶν αὐτοῦ ὁμοίων.

Vita Abbatis Sisinnii.

CAP. CIX.

Περὶ Σισιννίου.

ΚΕΦ. ρθʹ.

HVius discipulus Sisinnius nomine, qui prodiit quidem ex servili fortuna, fide autem liber, genere Cappadox. Oportet enim genera quoque significare ad gloriam Christi, qui nos reddit claros genere, nosque deducit ad beatam, & veram nobilitatem, nempe regnum caelorum. Hic quum fuisset longo tempore apud beatum Elpidium, ardens amator virtutum exercitationis, ut qui sex, vel septem annis didicisset viri virtutes, & fortitudinem laborum in exercitatione, is postea seipsum inclusit monumento. In eo autem constitutus tres annos, perseveravit in orationibus, non noctu, non interdiu sedens, non accumbens, non foras egrediens. Is adsequutus est gratiam adversus daemones. Nunc autem reversus in patriam, dignus est habitus presbyteratu, ab eo collecta fraternitate virorum, & mulierum, dato testimonio impatibilitatis per honestam vitae institutionem, & mascula expulsa sua cupiditate, & feminarum mollitie constricta continentia, adeo ut impleatur quod scriptum est; In Christo Iesu non est masculus, & femina; non est servus, nec liber. Est autem etiam insigniter hospitalis, etsi careat possessionibus, in vituperium divitum, qui minime impertiuntur.

ΤΟύτου τοῦ ἀθανάτου Ἐλπιδίου μαθητὴς γέγονεν Σισίννιος ὀνόματι, ἐξ οἰκετικῆς μὲν ὁρμώμενος τύχης, ἐλεύθερος δὲ κατὰ τὴν πίστιν, τῷ γένει Καππαδόκης. δεῖ γὰρ καὶ τὰ γένη σημαίνειν πρὸς δόξαν τοῦ ἐξευγενίζοντος ἡμᾶς Χριστοῦ, καὶ εἰς τὴν μακαρίαν καὶ ἀληθινὴν ἀπάγοντος ἡμᾶς εὐγένειαν εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. χρονίσας τοίνυν παρὰ τῷ μακαρίῳ Ἐλπιδίῳ ὁ διάπυρος ἐραστὴς τῶν τῆς ἀσκήσεως ἀρετῶν Σισίννιος ἕκτον ἢ καὶ ἕβδομον ἔτος, καὶ ἐκμεμαθηκὼς τοῦ ἀνδρὸς τὰς ἀρετὰς, καὶ τὸ καρτερὸν τῶν τῆς ἀσκήσεως πόνων, εἰς ὕστερον οὗτος μνήματι ἑαυτὸν ἐγκαθεῖρξεν. ἐπὶ τρία ἔτη σταθεὶς ἐν τῷ μνήματι, ἐν προσευχαῖς διετέλει, μὴ νύκτωρ, μὴ μεθ' ἡμέραν, μὴ καθίσας, μὴ ἀναπεσὼν, μὴ βαδίσας ἔξω. οὗτος κατηξιώθη χαρίσματος κατὰ δαιμόνων. νυνὶ δὲ ἐπανελθὼν ἐπὶ τὴν πατρίδα ἠξιώθη πρεσβυτερίου, συναγαγὼν ἀδελφότητα ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ἀπαθείας, διὰ τῆς σεμνῆς πολιτείας, καὶ τὸ ἑαυτοῦ ἄῤῥεν τῆς ἐπιθυμίας ἐλάσας, καὶ τὸ τῶν γυναικῶν θῆλυ τῇ ἐγκρατείᾳ φιμώσας, ὡς πληρωθῆναι τὸ γεγραμμένον· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν ἄρσεν καὶ θῆλυ. ἔστιν δὲ καὶ φιλόξενος καθ' ὑπερβολὴν, καίπερ ὢν ἀκτήμων, εἰς ἔλεγχον τῶν ἀμεταδότων πλουσίων.

Περὶ Γαδδανᾶ.

ΚΕΦ. ρί.

Ἔγνων ἐγὼ γέροντά τινα Παλαιστῖνον Γαδδανᾶ ὀνόματι. ὃς τὸν ἄστεγον ἔζησε βίον τὸν πάντα τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἰορδάνην τόπους. τούτῳ ποτὲ τῷ μακαρίῳ ἐρημίτῃ Ἰουδαῖοι κατὰ ζῆλον ἐπιθέμενοι ἐν τοῖς περὶ τὴν νεκρὰν θάλασσαν τόποις, ξίφος γυμνώσαντες κατ' αὐτοῦ ἐπῆλθον αὐτῷ. συνέβη δὲ θαῦμα τοιοῦτον γενέσθαι· ἐν τῷ τὸ ξίφος ἐπᾶραι, καὶ βουληθῆναι πᾶσαι κατὰ τοῦ Γαδδανᾶ τὸν ὄλεθρον, ἀπεξηράνθη ἡ χεὶρ τοῦ τὸ ξίφος κατέχοντος· καὶ τοῦτο ἀπ' αὐτοῦ ἀναισθήτως κατέπεσεν. αὕτη ἡ παρὰ Θεοῦ βοήθεια σύμμαχος γέγονεν τοῦ ἁγίου Γαδδανᾶ, καὶ αὕτη ἡ ἀρετὴ τοῦ μακαρίου ἀνδρὸς ἕως ἔξω τοῦ βίου.

Περὶ Ἠλία.

ΚΕΦ. ριά.

Ἠλίας πάλιν ὀνόματι μονάζων εὐδοκιμώτατος ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις ἐν σπηλαίῳ κατῴκει, σεμνοτάτου καὶ ἐνθέσμου βίου ὑπάρχων, τῇ ἐγκρατείᾳ καὶ τῇ εὐχῇ προσανέχεν, φιλοφρόνως πάντας ξενοδοχῶν τοὺς παραγινομένους. μιᾶς οὖν τῶν ἡμερῶν ἀδελφῶν αὐτῷ ἐπεληλυθότων πλειόνων (ἦν γὰρ πάροδος δι' αὐτοῦ) ἐλείφθη ἄρτων. καὶ διομνύμενος ἔπεισεν ἡμᾶς, ὅτι παρ' ὀλίγον ἐλιποθύμησα ἐπὶ τῇ σπάνει τῶν τροφῶν. εἰσελθὼν οὖν ἐν τῷ κελλίῳ πάνυ περίλυπος τὸ πῶς εἰς τοὺς παραγενομένους πρὸς με τὸ τῆς ἀγάπης μέτρον ἀποπληρώσω, εὗρον τρεῖς ἄρτους μεγάλους νεαροὺς κειμένους, οὓς λαβὼν χαίρων παρέθηκα. καὶ φαγόντων εἰς κόρον εἴκοσι ἀνδρῶν, ἐπερίσσευσεν ὁ εἷς ἄρτος. ἄρας οὖν τοῦτον ἐγὼ ἐχρησάμην ἐπὶ ἡμέρας εἴκοσι πέντε. αὕτη ἡ χάρις μετὰ τοῦ φιλοξένου γέγονεν Ἠλία, οὗ αἱ ἀμοιβαὶ τῶν πόνων παρὰ τῷ φιλανθρώπῳ δεσπότῃ εὐτρεπιζόμεναι ὑπάρχουσι.

Περὶ Σαββατίου.

ΚΕΦ. ριβ'.

Σαββάτιος ὀνόματι κοσμικὸς, τῷ γένει Ἱεριχούντιος, γυναῖκα ἔχων, διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον τοσοῦτον ἐγένετο φιλομονάζων, ὡς κυκλεύειν τοῦτον ἀνὰ τὰς κέλλας, καὶ τὴν ἔρημον πᾶσαν ἐν ταῖς νυξίν. καὶ καθ' ἑκάστην μονὴν λάθρα ἔξω τιθέναι φοινίκων μόδιον ἕνα, καὶ λαχάνων τὸ αὔταρχες, διὰ τὸ μὴ ἐσθίειν ἄρτον τοὺς ἀσκητὰς κατὰ τὸν Ἰορδάνην. τούτῳ δὲ τῷ δεξιωτῇ τῶν μοναχῶν, καὶ εὐτραπέζῳ τῶν ἐγκρατῶν, μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀποκομίσαντι τοῖς ἁγίοις τὰ τῆς ἀσκήσεως ἐπιτήδεια, ζήλῳ τοῦ πονηροῦ τούτῳ λέων ὑπήντησεν, τοῦ ἐχθροῦ τῶν μοναχῶν τὸν ἀνήμερον θῆρα κατὰ τοῦ διακόνου αὐτῶν ἐξεγείραντος, στερῆσαι σπουδάζοντος κἀκείνους τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ τοῦτον τῆς προθέσεως. καὶ καταλαβὼν αὐτὸν ὁ θὴρ ἀπὸ σημείου ἑνὸς τῶν μοναχῶν, τῇ ἰδίᾳ δρακὶ ὦσεν αὐτὸν, καὶ κατέστρεψεν. ἀλλ' ὁ ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ διδάξας νηστεύειν τοὺς λέον-

Vita Abbatis Gaddana.

CAP. CX.

Novi ego senem quemdam Palaestinum genere, Gaddanam nomine, qui toto vitae suae tempore vixit absque tecto, vixit autem circa Iordanem. Hunc beatum eremitam, quum Iudaei moti aemulatione, in locis, quae sunt circa mare mortuum, adorti, stricto gladio invasissent, accidit, ut tale fieret miraculum: Dum ensem extolleret, & vellet Gaddanae adferre interitum, exsiccata est manus eius, qui ensem tenebat; idque illi ita cecidit, ut non sentiret. Hoc auxilium a Deo latum est sancto Gaddana, & haec virtus beati viri usque ad finem vitae. *Sozom. l. 6. cap. 34.*

Vita Abbatis Eliae.

CAP. CXI.

Rursus quidam Elias monachus probatissimus, in iisdem locis habitabat in spelunca, & quum esset vitae honestissimae, & in primis religiosae, vacabat continentiae, & orationi, omnes advenientes benigne excipiens. Quodam ergo die quum complures fratres ad eum accessissent (erat enim illac eis transeundum) ei panes defecerunt, iuransque nobis adfirmabat, dicens: Propemodum sum exanimatus ob cibi penuriam. Ingressus ergo cellam moerore animi confectus, quod nescirem quemadmodum in eos, qui advenerant, implerem pro viribus mensuram caritatis, inveni tres recentes panes illic positos, quos laetus accepi, & adposui. Quum autem viginti viri comedissent ad satietatem, superfuit unus panis. Eum autem quum sustulissem, usus sum eo viginti quinque diebus. Haec Domini gratia facta est cum hospitali Elia, cuius laborum remunerationes paratae sunt apud benignum Dominum.

De Sabbatio.

CAP. CXII.

Quidam saecularis, Sabbatius nomine, Hierichuntinus genere, quum haberet uxorem, propter Dei timorem adeo amavit monachos, ut ipse obiret cellas, & omnem solitudinem noctibus, & in unoquoque monasterio foris poneret unum modium dactylorum, & olerum, quod satis esset, propterea quod pane non vescantur, qui in Iordane sunt exercitatores. Huic continentium monachorum mensae structori, quum is quodam die tulisset sanctis, quae exercitationi erant necessaria, maligni aemulatione leo occurrit, inimico monachorum excitante immanem feram adversus ministrum monachorum, studente, & illos privare refectione, & hunc suo proposito. Et quum fera eum comprehendisset a lapide unius ex monachis, suis unguibus eum protrusit, & evertit. Sed qui docuit in Daniele leones ieiunare, prohibuit ne eum, qui ser-

servabat praecepta, devoraret leo, etsi valde esuriret. Quo factum est, ut accepto senis asino recederet. Qui enim ei vitam donaverat, ferae quoque famem sedavit.

De Philoromo Presbytero.

CAP. CXIII.

Religiosissimum Presbyterum, Deique amantissimum, Philoromum in Galatia convenimus, & cum eo longo tempore versati sumus, qui fuit vir exercitatissimus. Is ortus quidem est ex matre serva, patre vero libero. Tantam autem virtutum nobilitatem ostendit in vitae Christianae institutione, ut etiam ipsi, qui sunt in genere insuperabiles, eius vitam angelis aequalem revererentur, & efficacem virtutem exercitationis. Is mundo renuntiavit in diebus Iuliani exsecrandi Imperatoris, & libere cum hoc impio est loquutus generosus Christi athleta Philoromus; quem iussit radi, & a pueris validissime verberari. Is vero rem fortiter, & toleranter tulit, & ei egit gratias, ut ipse nobis narravit. Hunc praeclarum virum in principio adortum est bellum fornicationis, & gulae, ut dicebat, quod tyrannidem exercens exagitat multitudinem. At is veluti immensum incendium multa aqua extinxit, summa cura continentiae, ferrum gestando, & se concludendo, & abstinendo a cibis, & pane triticeo, & ut semel dicam, ab omnibus coctis, & in his se fortiter gerendo, ac tolerando annis octodecim. Qui quum id vicerit, potuit hymnum victoriae
Psal. 29. canere, sic dicens: Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me, non laetificasti inimicos meos supra me. Hic a spiritibus nequitiae varie oppugnatus, perseveravit quadraginta annos in monasterio. Is autem narrabat, dicens: Triginta, & duos annos nullum fructum tetigi. Quum autem, inquit, timiditas me summa oppugnasset, adeo ut vel interdiu pertimescerem, me inclusi sex annos in monimento, & ea ratione evasi superior, ex impatibilitate bellum gerens cum spiritu, qui mihi hanc imponebat servitutem. Huius viri insignis magnam curam gerebat beatus Basilius Episcopus, qui delectabatur eius austeritate, constantia, & in opere diligentia; qui adhuc in hodiernum diem a calamo, & charta non recessit, quum sit natus annum octogesimum. Dixit hic beatus: Ex quo sum initiatus, & regeneratus ex spiritu, & aqua, usque in hodiernum diem, alienum panem gratis non comedi, sed eum, qui ex propriis laboribus paratur; & coram Deo loquens, nobis persuadebat se ducentos quinquaginta numos ex opere manuum suarum dedisse iis, qui erant manci, ac mutili, neque ulli unquam fecisse iniuriam. Is pedestri itinere venit Romam usque, ad orandum in martyrio sanctorum Petri, & Pauli. Pervenit autem etiam usque ad Alexan-

λέοντας, καὶ τοῦτον τῆς τοῦ φιλεντόλου θοίνης 1 ἐκώλυσεν σφοδρῶς πεινῶντα τὸν λέοντα. ἐξ ὧν τὸν ὄνον τοῦ γέροντος λαβὼν ἀνεχώρησεν. ὁ γὰρ τούτῳ τὴν ζωὴν χαρισάμενος, καὶ τοῦ θηρὸς τὴν πεῖναν παρεμυθήσατο.

Περὶ Φιλορώμου.

ΚΕΦ. ριγ΄.

Περιετύχομεν ἐν Γαλατίᾳ καὶ συνεχρονίσαμεν μακρῷ χρόνῳ τῷ θεοφιλεστάτῳ πρεσβυτέρῳ Φιλορώμῳ 2, ἀνδρὶ ἀσκητικωτάτῳ, καὶ καρτερικωτάτῳ· ὃς ὥρμητο μὲν ἐξ οἰκέτιδος μητρὸς, ἐλευθέρου δὲ πατρός. τοσαύτην δὲ εὐγένειαν ἐνάρετον εἰς τὴν κατὰ τὸν Χριστὸν ἐνεδείξατο πολιτείαν, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνικήτους ἐν γένει αἰδεῖσθαι αὐτοῦ τὴν ἰσάγγελον ζωὴν, καὶ τὴν τῆς ἀσκήσεως ἔνεργον ἀρετήν. οὗτος ἀπετάξατο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰουλιανοῦ τοῦ δυσωνύμου βασιλέως, καὶ μετὰ παῤῥησίας διελέχθη τούτῳ τῷ δυσσεβεῖ ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴς ὁ Φιλόρωμος· ὃν ξυρηθῆναι ἐκέλευσεν, καὶ ὑπὸ παιδαρίων ἐντονώτατα κοσσισθῆναι. ὃς ἐγκαρτερήσας τῷ πράγματι, καὶ χάριτας αὐτῷ ὡμολόγησεν, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγήσατο. τούτῳ ἐπέθετο τῷ γενναίῳ ἐν προοιμίοις ὁ τῆς πορνείας πόλεμος καὶ τῆς γαστριμαργίας, ὡς ἔλεγεν· ὃς τυραννῆσαν τὸ πάθος ἐξήλασεν· καθάπερ πυρκαϊὰν ἄμετρον ὕδατι λαβρῷ κατασβήσας ἄκρας ἐγκρατείας ὅρῳ, σιδηροφορίᾳ τε, καὶ ἐγκλεισμῷ, καὶ ἀποχῇ βρωμάτων καὶ σιτίνου ἄρτου, καὶ ἁπαξαπλῶς πάντων τῶν ἑψομένων διὰ πυρὸς, διακαρτερήσας ἐν τούτοις ἐπὶ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτεσιν. ὅστις ταῦτα ὑπερνικήσας τὰ ἄτακτα πάθη, ᾖσεν τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῷ Χριστῷ· ὑψώσω σε Κύριε ὅτι ὑπέλαβές με, καὶ οὐκ εὔφρανας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμέ. οὗτος ὑπὸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας διαφόρως πολεμηθεὶς ἐνεκαρτέρησεν ἐν ἑνὶ μοναστηρίῳ τεσσαράκοντα ἔτη· ἀφηγεῖτο δὲ οὗτος, ὅτι ἐπὶ τριάκοντα καὶ δύο ἔτη οὐδεμιᾶς ὀπώρας ἥψατο. δειλίας δὲ ποτέ με, φησι, πολεμησάσης εἰς ἄκρον, ὡς καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἔκφοβον γίνεσθαι, πρὸς τὸ ταύτης περιγενέσθαι, μνήματι ἑαυτὸν καθεῖρξεν ἐπὶ ἔτη ἕξ. καὶ ταύτης περιεγένετο τὸν ἐξ ἐπαφῆς πόλεμον πολεμήσας μετὰ τοῦ πνεύματος τοῦ τὴν δουλίαν τούτῳ ἐπάγοντος. τούτου τοῦ ἀοιδίμου πάνυ ἐκήδετο ὁ μακάριος Βασίλειος ἐπίσκοπος, ἡδόμενος αὐτοῦ τῇ αὐστηρίᾳ, καὶ τῇ στεῤῥότητι, καὶ προσεχείᾳ τοῦ ἔργου· ὃς εἰσέτι καὶ νῦν τοῦ καλάμου καὶ τῆς τετράδος τοῦ γράφειν οὐκ ἀνεχώρησεν, ὀγδοηκοστόν που ἄγων ἔτος τῆς ἡλικίας. οὗτος ἔφησεν ὁ μακάριος, ὅτι ἀφ' οὗ ἐμυσταγωγήθη καὶ ἀνεγεννήθη ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας, ἄρτον ἀλλότριον δωρεὰν οὐκ ἔβρωκεν παρά τινι, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων πόνων· καὶ ἐπὶ Θεοῦ ἡμᾶς ἔπεισεν, ὅτι διακόσια πεντήκοντα νομίσματα ἐκ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ λελωβημένοις δέδωκεν, ἀδικήσας οὐδένα οὐδέποτε. ὃς πεζῇ τῇ πορείᾳ καὶ μέχρις αὐτῆς Ῥώμης ἀπῆλθεν, εὐξόμενος εἰς τὸ ἁγιώτατον μαρτύριον τῶν μακάρων καὶ ἱερῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ Πέτρου καὶ Παύλου. ἔφθασε δὲ καὶ μέχρις Ἀλεξανδρείας,

1 τῆς τοῦ φιλεντόλου θυνῆς) Scrib. τ. τ. φ. θοίνης.

2 θεοφιλεστάτῳ πρεσβυτέρῳ Φιλορώμῳ) Meminit Philoromi martyris Nicephorus lib. VII. cap. IX.

δρείας, εὐξάμενος εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ τιμίου ἀθλητοῦ Μάρκου. κατηξιώθη δὲ, ἔφη, χάριν εὐχῆς καὶ δεύτερον ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς τιμὴν τῶν ἁγίων τόπων ἰδίοις ἀπελθὼν ποσὶν, καὶ ἀναλώμασιν ἑαυτῷ ἐπαρκέσας 1. ἔλεγεν δὲ ἡμῖν οὗτος αὐτὸς χάριν τοῦ ἡμᾶς ὠφεληθῆναι, ὅτι οὐ μέμνημαί ποτε ἀποστὰς κατὰ νοῦν τοῦ Θεοῦ μου. ταῦτα ἆθλα τοῦ μακαρίου Φιλορώμου, καὶ ἐν τούτοις ἡ ἀήττητος νίκη. καὶ αὐτῷ ἀποδέδοται τῶν μακαρίων πόνων τὸ πέρας, ὁ ἀμαράντινος τῆς δόξης στέφανος.

driam, quum voviſſet, in martyrium venerandi athletae Marci. Dignus autem, inquit, ſum habitus, qui voti gratia, bis propriis pedibus venirem Ieroſolyma ad honoranda loca ſancta, & ipſe mihi ſuppeditavi impenſas Dicebat autem nobis, ut utilitatem ex eo caperemus: Non memini me unquam animo a Deo meo receſſiſſe. Huius beati Philoromi talia ſunt certamina, & in his eſt invicta victoria, & beatorum laborum ei redditur finis, corona gloriae immarceſcibilis. Niceph. lib. 7. cap. 9.

Περὶ Σεβηριανοῦ.

ΚΕΦ. ριγʹ.

ΕΝ Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας ἐν αὐτῇ τῇ πόλει περιέτυχον Σεβηριανῷ τινι λαμπροτάτῳ ἀπὸ κομήτων ἅμα τῇ τούτου ἐλευθέρᾳ Βοσπορίᾳ, ὧν καὶ μικρὰν πεῖραν ἔσχον· οἵ τινες ἐπὶ τοσοῦτον ἐλπίδων χρηστῶν ἐπληρώθησαν, ὡς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν παραλογίσασθαι, ἔργῳ τὰ μέλλοντα βλέποντες. τὰς γὰρ προσόδους τῶν χωρίων ἀναλίσκουσιν εἰς τοὺς δεομένους, ἔχοντες τέσσαρας υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας, οἷς οὐδὲ κλῆμα ἐδίδοσαν, παρεκτὸς τῶν γαμηθεισῶν. λέγοντες τοῖς λοιποῖς τῶν τέκνων, ὅτι μετὰ μὲν ἡμετέραν ἀποβίωσιν πάντα ἐστὶν ὑμέτερα· ὡς δὲ περιέσμεν, τοὺς καρποὺς τῶν κτημάτων ἡμεῖς κομισόμεθα διανέμοντες ἐκκλησίαις, καὶ μοναστηρίοις, καὶ ξενοδοχείοις, καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις· ὧν αἱ εὐχαὶ καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν ὦ τέκνα τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀντὶ τῆς προσκαίρου ταύτης καὶ ἐπιπόνου παρέξουσι. καὶ τοῦτο δὲ αὐτοῖς ἐνάρετον ὑπῆρξεν· λιμοῦ γενομένου μεγάλου, καὶ κατὰ σπλάγχνων χωροῦντος πάντων ἀνθρώπων, τότε ἐκεῖνοι τὰς αἱρέσεις τὰς ἐκεῖσε εἰς ὀρθοδοξίαν μετήνεγκαν. ἐν πολλοῖς γὰρ χωρίοις τοὺς σιτοβολῶνας ἑαυτῶν ἀνοίξαντες παρέθηκαν εἰς διατροφὴν τοῖς πενῶσιν. ὡς ἐκ τῆς τούτων ἀφάτου φιλανθρωπίας εἰς μίαν συμφωνίαν τῆς ὀρθῆς πίστεως συνελθεῖν τὰς αἱρέσεις, δοξάζοντας τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ τούτων ἁπλῇ πίστει καὶ ἀμέτρῳ εὐποιίᾳ. ἡ δὲ ἄλλη ἄσκησις τούτων θαυμασία. σχῆμα σεμνότατον καθ᾽ ὑπερβολὴν, λιτότης ἐσθῆτος καὶ εὐτέλεια παρ᾽ αὐτοῖς πολλὴ, καὶ ἀνέκφραστος. ὀλιγοδάπανοι σφόδρα, λιτότητι τροφῆς ἀποχρώμενοι ὅσον τὸ ζῆν ἀπαιτεῖ· ἐξασκοῦντες τὴν εἰς Θεὸν σωφροσύνην ὑπερφυῶς. τὸ πλεῖστον τῶν χρόνων ἐν ἀγροῖς διαιτώμενοι, ἥδιστα μᾶλλον τῇ ἡσυχίᾳ προσομιλοῦντες· φεύγοντες ἀεὶ τὰς πόλεις καὶ τὰς ἐκ τούτων τικτομένας κακίας· μήποτε τῷ συναστιμενισμῷ τῶν ὄχλων σπάσωσί τι τῶν θορύβων τῶν πολιτικῶν, ἐκπίπτοντες τῆς ἐνθέου προθέσεως. διά τοι ταῦτα πάντα τὰ κατορθώματα τῆς ἐναρέτου πολιτείας τούτων τῶν μακαρίων ἐντεῦθεν ἤδη βλέπουσι τοῖς νοητοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ ἡτοιμασμένα αὐτοῖς παρὰ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ τὰ αἰώνια ἀγαθά.

Vita Beati Severiani, & eius uxoris.

CAP. CXIII.

IN Ancyra Galatiae, in ipſo loco contigit mihi adloqui quemdam Severianum una cum eius coniuge Boſporia, nec eorum magnam habui experientiam; ii quidem multa ſpe bona repleti ſunt, & ſuos fruſtrantur filios, re vera in futura intuentes. Suorum enim praediorum reditus conſumunt in egenos, habentes quatuor filios, & duas filias, quibus nullam poſſeſſionem dederunt, praeterquam iis, quae nupſerant. Dicebant autem reliquis ſuis filiis: Poſt noſtrum deceſſum omnia ſunt veſtra; quamdiu autem ſumus ſuperſtites, nos poſſeſſionum noſtrarum fructus colligemus, eos diſtribuentes Eccleſiis, & monaſteriis, & xenodochiis, & omnibus egentibus; quorum preces & vobis, & nobis, filio, pro hac temporaria, & laborioſa vitam aeternam comparabunt. In quibus hoc quoque eſt eorum virtutis egregiae. Quum eſſet magna fames, & quae omnium hominum pervadebat viſcera, quae tunc erant haereſes traduxerunt ad rectam opinionem. Nam quum in multis praediis horrea ſua aperuiſſent, ea praebebant in alimentum pauperum; adeo ut ex hac inexplicabili eorum benignitate in unam rectae fidei conſonantiam convenerint, qui erant haereticae opinionis; Deo gratias agentes ob ſimplicem eorum fidem, & immenſam beneficentiam. Alia autem exercitatio eorum erat admirabilis. Veſtis eorum habitus erat maxime venerandus, & parcus, eratque in eis magna, & quae dici nequit victus tenuitas; erant valde modici ſumtus, alimentorum frugalitate contenti, quantam vita requirebat, pietatem in Deum mirandum in modum exercentes; in agris degentes plurimo tempore; ſemper fugientes civitates, & vitia, quae ex eis oriuntur; ne ex iucunda cum turba converſatione tumultus civiles attraherent, & exciderent a Dei propoſito. Propter haec omnia horum beatorum rectae vitae facinora, hinc iam intelligentibus oculis adſpiciunt aeterna bona, quae parata ſunt a Dei gloria.

Vita

Περὶ

1 ἑαυτὸν ἐπαρκήσας) Scrib. ἐμαυτόν.

Vita Eleemonis Monachi.

CAP. CXIV.

VIdimus in hac civitate monachum, qui ordinem presbyteratus ſuſcipere recuſavit: Venerat autem ad tale propoſitum poſt militiam exigui temporis. Is viceſimum annum agens in exercitatione, hoc habuit vitae inſtitutum, ut permaneret apud civitatis Epiſcopum virum ſanctiſſimum. Eſt autem adeo benignus, & miſericors, ut etiam urbes circumeat, & miſereatur eorum, qui indigent. Is non negligit cuſtodiam; non noſocomium; non ptochium, non divitem, non pauperem, ſed fert opem omnibus; apud divites quidem, ut immites, & immiſericordes, verba faciens de miſericordia; unicuique autem exindigentibus providens quae ſunt neceſſaria; eos, qui pugnant, pacificans, nudis ſuppeditans indumenta, aegrotis medicamenta adferens ad curationem. Quod autem ſolet fieri in omnibus magnis civitatibus, in ea quoque fiunt. In porticu enim Eccleſiae iacet multitudo monachorum, ac mutilatorum quotidianum victum emendicantium, qui partim quidem uxores non duxerunt, partim vero etiam duxerunt. Quodam ergo die accidit, ut unius horum uxor pareret in porticu, & in ipſa hieme. Ea ergo clamante, quum ab illo intolerabili dolore pungeretur, audivit hic beatus ululatum orans in Eccleſia, & relictis ſibi conſuetis precibus, egreſſus reſpexit; & quum neminem inveniſſet, qui illi adeſſet in hac neceſſitate, ipſe functus eſt vice obſtetricis; non abhorrens faſtidium, quod conſequitur mulieres parientes, inſenſibilitatem ei largiente hac profundiſſima eleemoſyna. Atque veſtium quidem, quibus eſt indutus, pretium non eſt unius oboli. Cibus autem contendit cum veſtibus; libello autem non ſubſtinet incumbere, a lectionibus eum abducente clementia. Si quis ex fratribus ei librum donaverit, cum ſtatim vendit, & pretium diſtribuit pauperibus. Iis autem, qui ſciſcitabantur, cur haec vendis? dicebat: Qui poſſum meo perſuadere magiſtro me eius artem accurate didiciſſe, niſi illo ipſo uſus fuero ad artem recte exercendam? Hic immortalis quum in hac actione hucuſque permanſiſſet, perpetuo germinans memoriae nomen reliquit illi, quae eſt circumcirca, regioni. Ipſe fruens aeterno gaudio in regno caelorum, recipiens digna praemia beatis laboribus, & qui eſurientes hic nutriit, & nudis dedit veſtimenta, nunc apud bonorum operum remuneratorem fruitur omne genus deliciis.

Περὶ τοῦ Ἐλεήμονος μοναχοῦ.

ΚΕΦ. ριδʹ.

ΟΜοίως ἐν ταύτῃ τῇ πόλει εὑρήκαμεν μονάζοντα χειροτονίαν μὲν πρεσβυτερίου μὴ καταδεξάμενον δέξασθαι, ἀπὸ στρατείας ἡγμένον ὀλίγου χρόνου. ὃς εἰκοστὸν ἔτος ἄγων ἐν ἀσκήσει ταύτην εἶχε τὴν πολιτείαν· παραμένει μὲν τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως ἀνδρὶ ἁγιωτάτῳ. τοσοῦτον δέ ἐστι φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων, ὡς καὶ τὰς πόλεις περιιέναι, καὶ ἐλεεῖν τοὺς δεομένους. οὗτος οὐκ ἀμελεῖ οὐ φυλακῆς, οὐ νοσοκομείου, οὐ πτωχείου, οὐ πλουσίου, οὐ πένητος· ἀλλὰ πᾶσιν ἐπικουρεῖ· τοῖς μὲν πλουσίοις λόγους εὐσπλαγχνίας παρέχων καὶ ἐλέους, ὡς ἀσπλάγχνοις καὶ ἀνελεήμοσιν· τῶν ἐνδεῶν φροντίζων ἑκάστου τὰ πρὸς τὰς χρείας. τοὺς μαχομένους εἰρηνεύων, τοῖς γυμνοῖς χορηγῶν ἐνδύματα, τοῖς ἀσθενοῦσι τὰ ἀλεξιτήρια πρὸς θεραπείαν. οἷα δὲ φιλεῖ γίνεσθαι ἐν πάσαις πόλεσι ταῖς μεγάλαις, ἐστὶ καὶ ἐν αὐτῇ. ἐν γὰρ τῇ στοᾷ τῆς ἐκκλησίας πλῆθος τῶν λωβῶν ἐστι κατακείμενον, ἐρανιζόμενον τὴν τροφὴν τὴν ἐφήμερον, τῶν μὲν ἀγάμων, τῶν δὲ γεγαμηκότων. συνέβη οὖν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν νυκτὶ τίκτειν ἑνὸς τούτων τὴν γυναῖκα ἐν τῇ στοᾷ, καὶ τοῦτο ἐν χειμῶνι. βοώσης οὖν αὐτῆς, καὶ κεντουμένης ὑπὸ τῆς ἀφορήτου ἐκείνης ὀδύνης, ἐπήκουσεν τῆς ὀλολυγῆς ὁ μακάριος οὗτος προσευχόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ καταλείψας τὰς συνήθεις αὐτοῦ προσευχὰς, ἐξελθὼν ἐπίδε, καὶ μηδένα εὑρὼν τὸν ταύτῃ παραστησόμενον ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἐκείνῃ, αὐτὸς ἰατρίνης[1] τόπον ἐπέσχεν, οὐ βδελυξάμενος τὸ μῦσος τὸ παρακολουθοῦν ταῖς τικτούσαις τῶν γυναικῶν, ἀναισθησίαν αὐτῷ χαρισαμένης τῆς βαθυτάτης ταύτης ἐλεημοσύνης τῆς παρ' αὐτοῦ γεγενημένης. τούτου μὲν τοῦ φιλοχρίστου τὸ εἶδος τῶν ἱματίων, ὧν περιβέβληται, οὐκ ἔστιν ἄξιον ὀβολοῦ. τὸ δὲ βρῶμα τῶν ἱματίων ἀμφήριστον. πυκτίῳ ἐγκύψαι οὐ καρτερεῖ, τῆς φιλανθρωπίας αὐτὸν ἀπελαυνούσης τῶν ἀναγνωσμάτων. βιβλίον ἐάν τις αὐτῷ χαρίσηται τῶν ἀδελφῶν, παραχρῆμα τοῦτο πιπράσκει, τοῖς ἐνδεομένοις δὲ τὸ τίμημα διανέμων· ἐπιλέγων τοῦτο τοῖς ἐπισκέπτουσι· διά τι ταῦτα πωλεῖ, ὅτι πόθεν ἔχω μου πεῖσαι τὸν διδάσκαλον, ὅτι τὴν τέχνην αὐτοῦ μεμάθηκα ἀκριβῶς, ἐὰν μὴ αὐτῷ ἐκείνῳ καταχρήσομαι εἰς τὸ τῆς τέχνης κατόρθωμα; ὁ ἀθάνατος οὗτος ἐν ταύτῃ παραμείνας τῇ πράξει ἄχρι τῆς δεῦρο ἀειθαλὲς μνήμης ὄνομα πάσῃ τῇ περιοίκῳ ἐκείνῃ κατέλιπεν, αὐτὸς τὴν αἰώνιον χαρὰν ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ καρπούμενος· ἀπολαμβάνων τῶν μακαρίων πόνων τὰ ἄξια ἔπαθλα· πεινῶντας θρέψας ἐνθάδε, καὶ γυμνοῖς περιβόλαια χαρισάμενος, νυνὶ παρὰ τῷ μισθαποδότῃ τῶν καλῶν ἔργων παντοδαπῆς τρυφῆς ἀπολαύων.

Vita

1 αὐτὸς ἰατρίνης τόπον ἐπέσχεν) Diſputat de hac voce Euſtathius ad Iliad. λ. ἡ δὲ ἰατρίνη οὐχ Ἑλληνικόν φησι. παρὰ δὲ τοῖς τεχνικοῖς κεῖται. καὶ ὅτι ὁ μὲν Ὧρος οὐχ Ἑλληνικὴν λέξιν τὴν ἰατρίνην εἶναί φησιν. Ἀλέξανδρος δὲ Κοτυαεὺς, πρὸς ἀκρίβειαν λαλῶν, μὴ Ἀττικὴν εἶναι λέγει αὐτήν. Pro obſtetrice ponitur hoc loco, & in Pandectis. Rationem accipimus ex iſtis Vlpiani verbis in L. 1. D. de Extraord. Cognit. *Sed & obſtetricem audiant, quae utique medicinam exhibere videtur.*

Vita Abbatis Bisarionis.

CAP. CXV.

FVit quidam senex, possessionibus carens, & misericors, nomine Bisarion. Is quum venisset in quemdam vicum, vidit mendicum nudum in foro mortuum; unam quidem ferens tunicam convenienter evangelicae traditioni, & parvum superhumerale. Nihil enim possidebat praeter hoc necessarium tegumentum. Habebat autem semper quoque parvum evangelium sub axilla, aut ad sui faciendum periculum num perpetuo voci Domini obediret; aut potius gestans sermonem, quem erat opere exsequutus. Tam admirabili enim vita usus est hic vir, & citra ullum dedecus, ut perinde, ac terrestris angelus caeleste iter legitime peregerit. Hic ergo, quum vidisset reliquias, se protinus exsuens superhumerali, eo induit mortuum. Et rursus quum parum processisset, nudo egenti occurrit; & stetit apud se disceptans, & sic ratiocinans: Quomodo ego quidem, qui mundo renuntiavi, veste induor, frater autem meus algore concrescit? Si ergo ego eum sivero exanimari, ero omnino causa mortis proximo. Quid ergo? exsuens ne scindam, & partem distribuam, an totum dabo ei, qui est factus ad Dei imaginem? Sed quid mihi, & illi erit utilis pars, quae scinditur? Et quum apud se disceptasset, dixit: Damni ne aliquid patiemur, si plus quam sit praeceptum faciamus? Generosus itaque hic athleta, prompto, & alacri animo vocat pauperem in vestibulum, & quum eum dimisisset indutum, stetit nudus, se operiens manibus, genua flectens, & subsidens, solum habens sub axilla verbum, quod facit divites. Eius autem consilio, & providentia transiens quidem Irenarcha (a), adgnovit senem, & dixit proximo suo socio: Respice illuc: Non est hic senex abbas Bisarion? Quum is autem dixisset, maxime; de equo descendens rogavit sanctum, dicens: Quis te exsuit? Ille vero dextera protendens evangelium: Hoc, inquit, me exsuit. Statim autem se sua veste exsuens Irenarcha: Perfectum militem, inquit, & protinus gestans veluti quamdam parvam vestem monachorum, a mundo latens recessit; declinans laudem eius, qui suum vidisset vitae institutum, eum qui est ab occulto honorem celando exspectans. Hic ipse postquam omne praeceptum evangelicum recte esset exsequutus, quum nihil huius mundi amplius haberet in animo, ad divinorum dictorum perfectiorem exsequutionem, quum in transitu vidisset pauperem, cursu in forum contendit, ubi quum paullisper constitisset, vendidit evangelium. Paucis igitur post diebus, qui cum eo erat abbatis discipulus, Dulas nomine, rogavit senem, dicens: Quid parvo libello factum est, o abba? Cui senex placide; verbum pulcrum admodum, & valde scitum es loquutus, se dicens: Ne tristitia adficiaris, o frater: Nam ut illi habeamus fiduciam, propter obedientiam, vendidi ipsum sermonem, qui mihi semper dicebat: Vende quae habes, & da pauperibus. Sunt *Marc. 10.*
autem aliae quoque res plurimae ex virtute gestae huius magni patris; cum quo nos quo- *Luc. 18.*
que digni habeamur habere partem, gratia Christi: Amen.

Supplementum ex Tomo III. Monum. Eccles. Io. Bapt. Cotelerii.

Βίος τοῦ Ἀββᾶ Βησαρίωνος.

ΕΓένετό τις γέρων ἀκτήμων καὶ ἐλεήμων, Ἀββᾶ [a] Βησαρίων ὀνόματι. οὗτος κατελθὼν εἰς κώμην τινὰ, ἴδεν γυμνὸν πτωχὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ τεθνηκότα. αὐτὸς δὲ ἕνα χιτῶνα φορῶν, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν παράδοσιν, καὶ μικρὸν μαφόριον· οὐδὲν γὰρ ἐκέκτητο πλὴν τούτου τοῦ ἀναγκαίου σκεπάσματος· εἶχεν δὲ καὶ μικρὸν εὐαγγέλιον ὑπὸ τὴν μάλην ἀεὶ, πρὸς ἔλεγχον ἑαυτοῦ τοῦ διαπαντὸς ὑπακούειν τῇ δεσποτικῇ φωνῇ, ἢ μᾶλλον ἔργῳ κατορθωθέντα τὸν λόγον ἐπιφερόμενος. τοιαύτῃ γὰρ ὁ ἀνὴρ ὑπερβολῇ βίου χρησάμενος, ἀνεπαισχύντως ὡς ἐπίγειος ἄγγελος τὴν ἐπουράνιον ἐν νόμῳ [b] διήνυσεν πορείαν. οὗτος οὖν ἑωρακὼς τὸ λείψανον, εὐφυῶς τὸ μαφόριον ἀποφορτησάμενος, ἐναπέθετο τῷ τεθνηκότι· καὶ πάλιν ὀλίγον βαδίσας, δεομένῳ γυμνῷ συνήντησεν· καὶ διακρινόμενος ἔστη καθ' ἑαυτὸν λογιζόμενος οὕτως· πῶς ἐγὼ μὲν, ὁ δῆθεν ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ, ἱμάτιον περίκειμαι, ὁ δὲ ἐμὸς ἀδελφὸς ψύχει καταπήγνυται; εἰ τοίνυν ἐάσω τοῦτον λειποψυχῆσαι, θανάτου πάντως αἴτιος τῷ πλησίον γενήσο-

Vita Abbatis Besarionis.

FVit quidam senex possessionibus carens, & misericors, Abbas Besario nomine. Is quum venisset in quemdam vicum, vidit mendicum nudum in foro, & mortuum; ipse quidem unam ferens tunicam, convenienter evangelicae traditioni, & parvum maphorium, sive superhumerale; nihil enim possidebat praeter hoc necessarium tegumentum; habebat autem semper quoque parvum Evangelium sub axilla, ad sui faciendum periculum, num perpetuo Dominicae voci obediret; aut potius gestans sermonem, quem erat opere exsequutus. Adeo enim eximia vivendi ratione hic vir usus, citra ullum dedecus, ut Angelus terrestris caeleste iter legitime peregit. Hic ergo intuitus cadaver, protinus praeclare superhumerali deposito, illud mortuo iniecit; rursusque postquam parum processisset, nudo egenti occurrit; ac stetit apud se disceptans, & ratiocinans in hunc modum; quo pacto ego quidem, qui mundo utique renunciavi, veste amicior, frater autem meus algore concrescit? Si ergo eum sivero exanimari, dens,

a Deest in al.

Matth. 10.

b Al. νομίμως.

(a) εἰρηνάρχης, tranquillitatis publicae, & securitatis studiosus latrunculator. l. Munerum. ff. de muneri. & hon. tales in principum aulis curiosi. cod. de Curiosis, & stationariis.

ero plane caussa mortis proximo. Quid ergo? exuensne partiar, tunicam scindendo, aut totum dabo ei, qui ad imaginem Dei factus est? Sed quid mihi, & illi utilis erit pars scissa? Tum, disceptatione facta, dixit: Damni ne aliquid patiemur, si plus quam sit praeceptum faciamus? Itaque generosus hic athleta promto, & alacri animo vocat pauperem in vestibulum; quumque eum dimisisset indutum, stetit nudus, se operiens manibus, procumbens, ac subsidens, solum habens sub axilla verbum, quod facit divites. Eius autem consilio, & providentia transiit quidem Irenarcha, adgnovit senem, & dixit proximo suo socio: Respice illuc: Non est hic senex Abbas Besarion? Quum is autem respondisset: Maxime; descendens de equo velociter, interrogavit sanctum: Quis te exuit? Ille vero dextera protendendo evangelium: Hoc, inquit, me exsuit. Statim autem se sua veste exsuens pacis praepositus, perfectum militem induit; qui sedato animo gestans veluti parvam vestem monachorum, a mundo latenter recessit, ut declinaret hominis illius laudem, qui suum vidisset vitae institutum, honorem, qui est ab occulto occultus exspectans. Hic ipse postquam omne praeceptum evangelicum recte peregisset, quum nihil huius mundi amplius haberet in animo, ad divinae sententiae perfectiorem exsequutionem, ubi pauperem in transitu vidit, cursu in forum contendit; illic quum paullisper constitisset, tomum evangelii vendidit. Paucis ergo post diebus, qui cum eo erat discipulus, Abbas Dulas vocatus, rogavit senem, dicendo: Quid parvo libello factum est, o Abba? Cui senex placide praeclarum verbum, & valde scitum est loquutus, ita: Ne tristitia adficiaris, frater; nam ut illic habeamus fiduciam, propter obedientiam vendidi librum ipsum, qui mihi semper dicebat: *Vende quae habes, & da pauperibus*. Sunt autem aliae pariter plurimae res ex virtute gestae huius magni patris; cum quo nos quoque digni habeamur partem consequi, gratia Christi, Amen.

a Al. διακριθείς. b Al. παριόντ. Int. παριόντος τις. c Al. ὁ Ἀϐϐᾶς. d Al. τοῦ. e Al. infer. αὐτοῦ. f Al. δρομαῖ@. g Al. ὁ Ἀϐϐᾶς. h Abest ab al. Matth. 19. 21. i Al. ἔχειν ἀξιωθείημεν.

νήσομαι. τί οὖν; ἀποδυσάμενος μερίσω, τὸν χιτῶνα κόψας, ἢ τὸ πᾶν τῷ κατ' εἰκόνα Θεοῦ δώσω; ἀλλὰ τί χρήσιμον ἐμοί τε κἀκείνῳ τὸ σχιζόμενον μέρ@; κ διακριθεὶς [a] ἔφη μὴ βλάβη τις ἡμῖν, εἰ πλέον ποιήσωμεν τῆς ἐντολῆς; τοιγαροῦν ὁ γενναῖ@ οὗτ@ ἀθλήσας, προθύμως καλεῖ τὸν πτωχὸν εἰς τὸν πυλῶνα, καὶ τοῦτον ἐνδεδυμένον ἀπολύσας, ἔστη γυμνὸς ἑαυτὸν ταῖς χερσὶ περισκέπων, ὀκλάσας καὶ ὑποκαθήμεν@, μόνον ἔχων τὸν πλουσιοποιὸν λόγον ὑπὸ τὴν μάλην. κατ' οἰκονομίαν δὲ τούτου παριόντ@ [b] ὁ ἐπὶ τῆς εἰρήνης, ἐπέγνω τὸν γέροντα, καὶ πρὸς τὸν ἐχόμενον σύμμαχον εἶπε· βλέπε ἐκεῖ, οὐκ ἔστιν ὁ γέρων Ἀϐϐᾶ [c] Βησαρίων; τοῦ δὲ φήσαντ@. ναί· καταβὰς ἐκ τοῦ ζώου ταχέως, ἠρώτησεν τὸν ἅγιον, ὅτι τίς σε ἐξέδυσεν; ὁ δὲ τῇ δεξιᾷ προσενέγκων τὸ εὐαγγέλιον, τοῦτο, φησὶν, ἐξέδυσέν με. παραχρῆμα δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἱμάτιον ὁ ἐπὶ τῆς εἰρήνης ἀποδυσάμεν@, τὸν τέλειον στρατιώτην ἐνέδυσεν· κ ἀπαθῶς φορέσας τὴν ὡς μικρὴν ἐσθῆτα τῶν μοναχῶν, τοῦ κόσμου ἀνεχώρησεν ἀφανὴς, τούτου [d] τὴν πολιτείαν [e] ἑωρακότ@, ἐκκλίνων τὸν ἔπαινον, τὴν παρὰ τοῦ κρυπτοῦ τιμὴν ὁ κρυπτόμεν@ ἀναμένων. ὁ αὐτὸς οὗτ@ μετὰ τὸ κατορθωκέναι πᾶσαν εὐαγγελικὴν ἐντολὴν, μηδὲν ἔχων τοῦ κόσμου τούτου ἔτι κατὰ διάνοιαν, πρὸς ἐντελεστέραν τῆς θείας ἀποφάσεως ἐργασίαν, ἐν παρόδῳ πτωχὸν ἑωρακὸς, δρομαίως [f] εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπῆλθεν, ἔνθα στὰς ὀλίγον, τόμον εὐαγγελίου διαπέπρακεν. μεθ' ἡμέρας οὖν ὁ σὺν αὐτῷ μαθητὴς, Ἀϐϐᾶ [g] Δοῦλας λεγόμεν@, ἠρώτησεν τὸν γέροντα, λέγων· ὅτι τί γέγονεν τὸ μικρὸν βιβλίον, Ἀββᾶ; πρὸς ὃν ἡσύχως ὁ γέρων σεμνὸν καὶ χαριέστατον ῥῆμα λίαν [h] ἐφθέγξατο, φάσκων οὕτως· μὴ λυποῦ ἀδελφέ· ἵνα γὰρ ἐκεῖ παῤῥησίαν ἔχωμεν, αὐτὸν τὸν λόγον ἐπώλησα διὰ τὴν ὑπακοὴν τὸν ἀεὶ λέγοντά μοι· πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, εἰσὶν δὲ καὶ ἄλλαι πράξεις πάμπολλαι ἐνάρεται τοῦ μεγάλου τούτου πατρός· μεθ' οὗ καὶ ἡμεῖς μέρ@ ἔξειν καταξιωθῶμεν [i] χάριτι τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

Vita Beatae Paulae.

CAP. CXVI.

NEcessarium autem existimavi virilium quoque, & honestarum mulierum meminisse in hoc libro, quibus Deus aequalia donavit praemia viris, qui ex virtute vitam egere; & ipsis reddidit coronam eorum, qui ipsi placuerunt, ne molles, teneraeque reddantur, quae sunt socordiores; & praetextum quaerant, & excusationem, tamquam quae sint imbecilliores ad certamina virtutis, & ad honestam vitam agendam. Atque multas quidem vidi pias, ac religiosas, & plurimas virtutis ergo conveni & virgines, & viduas.

Περὶ Παύλης.

ΚΕΦ. ργ'.

Ἀ'Ναγκαῖον δὲ ἡγησάμην καὶ γυναικῶν ἀνδρείων καὶ εὐσχημόνων μνημονεῦσαι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, αἷς ὁ Θεὸς τὰ ἴσα τῶν ἐν ἀρετῇ βεβιωκότων ἀνδρῶν ἐχαρίσατο ἆθλα, καὶ αὐταῖς τὸν τῶν εὐαρεστησάντων αὐτῷ στέφανον ἀποδέδωκεν, ὑπὲρ τοῦ μὴ καταμαλακίζεσθαι τὰς ῥαθυμοτέρας, καὶ ἀναχαιτίζειν ὡς ἀσθενεστέρας πρὸς τοὺς ἄθλους τῆς ἀρετῆς καὶ σεμνοῦ βίου κατόρθωσιν. πολλὰς μὲν ἑώρακα τῶν εὐσεβῶν, πλείσταις δὲ ὁσίαις εἰς ἀρετὴν συντετύχηκα παρθένοις τε καὶ χήραις.

Περὶ Μελάνης.

ΚΕΦ. ριζ.

Η' Τρισμακαρία Μελάνη 1 Σπάνη ἦν τὸ γένος, εἶτεν Ῥωμαίη. θυγάτηρ μὲν γέγονεν Μαρκελλίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων 2, ἀνδρὸς δέ τινος ἀπὸ ἀξιωμάτων γυνή· οὗ καλῶς τὸ ὄνομα οὐ μέμνημαι 3· ταύτης χηρευσάσης εἰκοστὸν δεύτερον ἀγούσης ἔτος, ἥ τις μετὰ τὴν ἐκείνου ἀποβίωσιν ἔρωτος θείου καταξιωθεῖσα τῷ αἰωνίῳ νυμφίῳ συνήφθη εἰς τέλος ἀγαπήσασα τοῦτον· καὶ μηδενὶ μηδὲν εἰρηκυῖα· ἐκωλύετο γὰρ ἐν τοῖς καιροῖς. Οὐάλεντος τοῦ βασιλέως ἀρχὴν ἔχοντος ἐν τῇ βασιλείᾳ, ποιήσασα ἐπίτροπον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ὀνομασθῆναι, τὰ κινητὰ πάντα ἑαυτῆς λαβοῦσα, καὶ εἰς πλοῖον ἐμβαλλομένη μετὰ φανερῶν παίδων καὶ ῥητῶν παιδισκῶν δρομαία κατέπλευσεν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. καὶ ταύτην καταλαβοῦσα, ἐκεῖ διαπωλήσασα τὰς ὕλας, καὶ εἰς χρυσὸν καλακερματίσασα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας, τοῖς ἁγίοις πατράσιν περιτυγχάνουσα τοῖς περὶ τὸν μακάριον Παμβῶ, καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ δοῦλον Ἀρσίσιον, καὶ τὸν μέγαν Σεραπίωνα, καὶ τὸν ἅγιον Παφνούτιον, καὶ τὸν ἀοίδιμον Ἰσίδωρον τὸν ὁμολογητὴν, ἐπίσκοπον δὲ Ἑρμουπόλεως, καὶ τὸν δοκιμώτατον Διόσκορον· καὶ χρονίσασα παρ' αὐτοῖς ὡς ἥμισυ ἔτους, κυκλεύουσα ἀνὰ τὴν ἔρημον. καὶ πᾶσι συντυγχάνουσα τοῖς ἁγίοις. μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ Αὐγουσταλίου ἐξορίσαντος τοὺς ἁγίους πατέρας, Ἰσίδωρον, καὶ Πισίμιον, καὶ Ἀδέλφιον 4, καὶ Παφνούτιον, καὶ Παμβῶ, καὶ Ἀμμώνιον τὸν παρώτιον, καὶ ἑτέρους τινὰς, τοὺς πάντας δώδεκα ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, καὶ λοιποὺς κληρικούς τε καὶ ἀναχωρητὰς, ὡς γίνεσθαι τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν εἴκοσι ἕξ, τοὺς πάντας δεκαδύο ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους εἰς τὴν Παλαιστίνην, περὶ τὴν Διοκαισάρειαν· ἐν οἷς καὶ αὐτὴ συνελθοῦσα ἡ μακαρῖτις ἐκ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων διακονοῦσα αὐτοῖς. κωλυομένων δὲ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς, ὡς διηγοῦντο· (συνέτυχον γὰρ ἐγὼ τῷ ἁγίῳ Πισιμίῳ, καὶ Παφνουτίῳ, καὶ Ἰσιδώρῳ, καὶ Ἀμμωνίῳ·) αὕτη ἡ ἀνδρεία παιδαρίου καρακάλλιον λαμβάνουσα 5 καθ' ἑσπέραν εἰσέφερεν αὐτοῖς τὰ πρὸς τὰς χρείας. ἐγνωκὼς οὖν ὁ ὑπατικὸς τῆς Παλαιστίνης 6, θελήσας ἀπ' αὐτῆς τὸν κόλπον πληρῶσαι, καὶ προσεδόκησεν ταύτην καπνίσαι. καὶ κατασχὼν ἔβαλεν ταύτην εἰς φυλακὴν, ἀγνοῶν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς συγκλεισθεῖσα δὲ ἡ θεοφιλὴς, δηλοῖ τῷ ὑπατικῷ, λέγουσα· ἐγὼ τοῦ δὲ μὲν γεγένημαι θυγάτηρ, τοῦ δὲ γυνὴ τοῦ ἐπιδόξου γένους, τὰ δὲ νῦν εἰμὶ δούλη Χριστοῦ. καὶ μὴ τῇ εὐτελείᾳ τοῦ σχήματός μου προσέχων καταπτύσῃς. δύναμαι γὰρ, ἐὰν θέλω, ἐμαυτὴν καὶ ὑψῶσαι καὶ ἐκδικῆσαι, καὶ οὐκ ἔχεις με ἐν τούτῳ καπνίσαι, οὐδὲ τῶν ἐμῶν τι λαβεῖν. ὥστε οὖν ἵνα ἀγνοήσας μὴ μέλλῃς ἐγκλή-

Vita Beatae Melaniae Romanae.

CAP. CXVII.

INter quas erat etiam beatissima Melania Romana, quae fuit quidem filia Marcellini Exconsulis, uxor cuiusdam viri, qui erat in magna auctoritate, cuius nominis non recte memini. Haec quum esset vidua agens annum vicesimum secundum, divino amore digna fuit habita, & nemini quidquam dicens; prohibebatur enim iis temporibus. Valente tenente imperium, quum curasset ut filii sui nominaretur tutor; ipsa acceptis suis mobilibus, & in navem iniectis cum aliquot famulis, & ancillis, cursu navigavit Alexandriam; & quum illic res suas vendidisset, & in aurum minutum convertisset, ingressa est in montem Nitriae, sanctos patres conveniens, Pambo, & Christi servum Arsisium, & Serapionem magnum, & Paphnutium Scetiotem, & Isidorum confessorem Episcopum Hermipolis, & Dioscorum, & versata est apud eos circiter annum dimidium, obiens solitudinem, & videns omnes sanctos. Post haec autem quum Augustalis Alexandriae relegasset Isidorum, & Pisimium, & Adelphium, & Paphnutium, & Pambo, & inter eos etiam Ammonium unam habentem auriculam, & duodecim Episcopos, & Presbyteros, & Clericos, & Anachoretas, ut essent omnes numero centum viginti sex, in Palaestinam circa Diocaesaream, ipsa eos est sequuta, eis ex suis propriis pecuniis subministrans. Quum autem prohiberentur ministri, ut narrabant, (conveneram enim sanctum Pisimium, Isidorum, & Paphnutium, & Ammonium:) haec fortis mulier induta servuli caracalla, vespere eis ferebat, quae erant ad usum necessaria. Quum autem id cognovisset Consularis Palaestinae, & vellet sinum suum implere, speravit fore ut eam terreret; eamque retentam coniecit in carcerem, ignorans eius libertatem. Haec autem significat ei dicens: Ego illius quidem fui filia, huius vero uxor, qui in terra fuit genere clarus; nunc autem sum Christi ancilla. Neque meum vilem habitum despexeris, possum enim me si velim extollere, nec potes me terrere, neque ex rebus meis aliquid accipere. Ne ergo forte ignorans in aliquod cri- Niceph. lib. 14. c. 52.

1 ἡ τρισμακαρία Μελάνη) De Melania, eiusque marito Piniano, vide Augustini Epist. CCXXIV. CCXXV. CCXXVII. Meminit quoque Hieronymus in Epistola ad Paulam, de obitu Bresillae; & Nicephorus lib. XIV. cap. LII. Videatur quoque eius Synaxarium in Menologio Graecorum ad diem XXXI. Decembris.

2 Μαρκελλίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων) Fortassis hic est Marcellinus, quem Fasti consulem statuunt cum Probino, Impp. Constantino, Constantio, & Constante; anno Christi CCCXLI.

3 οὐ καλῶς τὸ ὄνομα ἐπίμνημαι) Scrib. οὗ οὐ καλῶς τ. ὄ. ἐ.

4 καὶ Ἀδέλφιον) De Adelphio vide Ioannem Moscum Limon. cap. CXXVIII. & Nicephorum lib. XIII. cap. XXVI.

5 καρακάλλιον λαμβάνουσα) Quid sit καρακάλλιον, vide Glossarium nostrum.

6 ὁ ὑπατικὸς τῆς Παλαιστίνης) Consulares per Orientem quinque erant; Palaestinae, Phaenices, Syriae, Ciliciae, Cypri. Vide universim de iis, quae in Glossario nostro dicimus, in voce Κονσιλάριος.

men incidas, quaenam ſim tibi declaravi. Oportet enim adverſus ſtolidos, tamquam cane, & accipitre uti animi elatione, & in tempore eorum ſuperbiae in ipſos immittere. Tunc certe iudex quum haec accepiſſet, ſe excuſavit, & eam oravit; & iuſſit eam abſque ullo impedimento cum ſanctis viris verſari.

μασι περιπίπτειν, ἐδήλωκά σοι. δεῖ γάρ φησι κατὰ τῶν ἀναισθήτων καθάπερ κυνὶ ἢ ἱέρακι τῷ τύφῳ κεχρῆσθαι, καὶ ἐν καιρῷ ὑπερηφανίας αὐτῶν τούτους ἐπαφιέναι. τότε ἀκούσας ταῦτα ὁ δικαστὴς εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν, καὶ ἀπελογήσατο, καὶ ἐδεήθη αὐτῆς, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὴν ἀκωλύτως συντυγχάνειν τοῖς ἁγίοις ἀνδράσιν.

Vita Rufini Presbyteri (a).

CAP. CXVIII.

HAEc poſtquam hi fuerunt revocati, monaſterio aedificato Ieroſolymis, viginti ſeptem annos verſata eſt in Ieruſalem, habens conventum virginum quinquaginta.

ΑΥ'τη μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἐνθέων ἀνδρῶν μοναστήριον κτίσασα ἐν Ἱεροσολύμοις, εἴκοσι ἑπτὰ ἔτεσιν ἐχρόνισεν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, ἔχουσα συνοδίαν παρθένων πεντήκοντα.

De Rufino.

Περὶ Ῥουφίνου.

CAP. CXIX.

ΚΕΦ. ριθʹ.

CVm qua vixit etiam nobiliſſimus, & moribus ſimillimus, & fortiſſimus Rufinus (b), ex Aquileia civitate Italiae; qui poſtea dignus eſt habitus Presbyteratu; quo non eſt inventus inter homines nec doctior, nec mitior; viginti autem & ſeptem annis excipiebant eos, qui veniebant Ieroſolyma voti cauſa, & epiſcopos, & monachos, & virgines, & matrimonio iunctos, & illuſtres, & privatae conditionis, & omnes, qui adventabant, ſuis fovebant expenſis. Iuverunt quoque ſchiſma, quod Paulinum ſectabatur, circiter quadringentorum virorum vitam monaſticam agentium, & omnem haereticum ex Pneumatomachis (c), hoc eſt ex iis, qui bellum gerunt adverſus ſanctum Spiritum, perſuaſum introduxerunt in Eccleſiam; & clerum, qui erat in eo loco, & donis, & alimentis honorantes, ſic vitam transegerunt, neminem offendentes, ſed omnem propemodum orbem terrae iuvantes.

ΗῚ Συνέζη καὶ ὁ εὐγενέστατος καὶ μονότροπος καὶ στιβαρώτατος Ῥουφῖνος 1, ὁ ἀπὸ Ἰταλίας ἐξ Ἀκυληΐας τῆς πόλεως πρεσβυτερίου εἰς ὕστερον καταξιωθείς· οὗ γνωστικώτερον καὶ ἐπιεικέστερον ἐν ἀνδράσιν οὐχ ηὑρίσκετο· δεξιούμενοι ἀμφότεροι ἐν τοῖς εἴκοσι ἑπτὰ ἔτεσιν τοὺς ἐπιχωριάζοντας τοῖς Ἱεροσολύμοις εὐχῆς χάριν, ἐπισκόπους τε καὶ μονάζοντας, παρθένους καὶ τοὺς ἐν συζυγίαις, ἀξιολόγους τε καὶ ἰδιώτας, καὶ ἁπαξαπλῶς ἐπιδεομένους τῆς συντυχίας αὐτῶν καταλλήλως ἀναπαύοντες, οἰκείοις ἀναλώμασιν οἰκοδομοῦντες πάντας τοὺς παρατυγχάνοντας. ἥνωσαν δὲ καὶ τὸ σχίσμα τὸ κατὰ Παυλῖνον 2 ὡς ἀνδρῶν τετρακοσίων μοναζόντων, καὶ πάντα αἱρετικὸν πνευματομάχον συμπείσαντες εἰσήγαγον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τιμῶντες τὸν κατὰ τόπον κλῆρον, δώροις τε καὶ τροφαῖς· καὶ ταῦτα ποιοῦντες οὕτω τὸν βίον ἐν εὐσεβείᾳ διετέλεσαν, μηδένα μὲν σκανδαλίσαντες, σχεδὸν δὲ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὠφελήσαντες.

De Melania.

Περὶ Μελάνης.

CAP. CXX.

ΚΕΦ. ρκʹ.

ATque de admirabili quidem, & ſancta muliere Melania ſuperius quidem narravi attingendo leviter; nihilo ſecius autem reliqua, vel potius ea, quae teneo memoria de eius virtutibus, adtexam orationi, nempe inenarrabilem religioſiſſimae mulieris beneficentiam, per quam quum beatum incorruptionis indumentum ſuis texuiſſet laboribus, & quae non poteſt marceſcere gloriae coronam, ſuis pecuniis, proprio ſuo

ΠΕρὶ τῆς θαυμασίας καὶ ἁγίας Μελανίας ἀκροθιγῶς μὲν ἄνω διηγησαμένη περὶ αὐτῆς, οὐδὲν δὲ ἧττον τὰ λοιπὰ, μᾶλλον δὲ ἃ καταλαμβάνω τῇ μνήμῃ τῶν ταύτης ἀρετῶν καὶ νῦν ἐνυφανῶ, τῷ ποικίλῳ τοῦ λόγου χιτῶνι διηγούμενος τὰς ἀφάτους τῆς θεοφιλεστάτης ταύτης εὐποιΐας, δι' ὧν τὸ μακάριον τῆς ἀφθαρσίας ἔνδυμα οἰκείοις πόνοις ἑαυτῇ ἐξυφάνασα, καὶ τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον τοῖς ἰδίοις χρήμασι τῇ τιμίᾳ αὐ-

1 ὁ εὐγενέστατος καὶ μονότροπος Ῥουφῖνος) Hic eſt Rufinus ille, cui adeo infeſtus B. Hieronymus. Meminit eius Niceph. lib. x. cap. xxviii. & Gennadius in Catalogo Vir. Illuſtr.

2 ἥνωσαν δὲ καὶ τὸ σχίσμα τὸ κατὰ Παυλῖνον) De ſchiſmate hoc videndus Nicephor. lib. xii. cap. iii. Meminit quoque Cedrenus.

(a) Palladius Origeniſta, & Gennadius, & Caſſianus Pelagianus faventes multis laudibus Rufinum extulerunt; at S. Hieronymus Rufinum tamquam haereticum perpetuo inſectatus eſt, cuius iudicium cum ipſa Romana Eccleſia nos etiam probare par eſt; ſic enim inquit S. Gelaſius Primus, in Romano Concilio 70. Epiſcoporum. Sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus Rufinum de arbitrii libertate notavit, illa ſentimus, quae beatum Hieronymum ſentire cognoſcimus. Et non ſolum de Rufino, ſed etiam de univerſis, quos vir ſaepius memoratus zelo Dei, & fidei religione reprehendit. Haec S. Gelaſius. Rufini res ſinceriſſime ex probatis auctoribus exceptas exhibent tibi Tomus 4. & 5. Annal. Eccleſ.

(b) Rufinus, cuius meminit Auguſt. paſſim, & Socr. c. 1. l. 2. Niceph. l. 10. c. 28. & Caſſian. de Incar. 7. ubi eum adpellat Chriſtianae Philoſophiae virum haud contemnendum, de quo qui plura deſiderabit, legat praefationem noſtram in eius opera, quae nuper edidimus.

(c) Sabellianos notat Macedonianos, & Marathonios, qui πνευματομάχοι dicti ſunt. Socr. l. 2. c. 45.

αὐτῆς κεφαλῇ καλῶς ἐνχαλκεύσασα, ϗ μεταμφιασαμένη μετὰ πολλῆς παῤῥησίας, πρὸς τὸν Θεὸν ἀπεδήμησεν. ἀρξάμενόν με τοίνυν διηγήσασθαι ταύτης τῆς μακαρίας κατορθώματα, ἐὰν ἐὰν θέλω ἅπερ ἐπίσαμαι, λέγειν, ἐπιλείψει καὶ ὁ χρόνος. ὅσην μὲν ὕλην αὕτη εἰς δεομένους ἠνάλωσεν ληφθεῖσα τῷ οὐρανίῳ ζήλῳ. οὐκ οἶμαι πυρὸς φλόγα ἐμπεσοῦσαν εἰς ἀφθονίαν ὕλης τοσαύτης δυνηθῆναι ἐμπρῆσαι τοῦτο δὲ οὐκ ἐμόν ἐστι διηγήσασθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν τὴν Περσίδα, καὶ Βρεττανίας, καὶ τὰς πάσας νήσους οἰκούντων. τῶν γὰρ εὐποιιῶν καὶ ἐπιδόσεων τῆς ἀθανάτου ταύτης, οὐ δύσις, οὐκ ἀνατολὴ, οὐκ ἄρκτος, οὔτε μεσημβρία ἠστόχησε. τριακοστὸν γὰρ καὶ ἕβδομον ξενιτεύσασα ἔτος, ἰδίοις ἀναλώμασιν ἐπήρκησε, ϗ ἐκκλησίαις, ϗ μοναστηρίοις, ϗ ξένοις, ϗ φυλακαῖς· ϗ ἁπαξαπλῶς, οὐδεὶς τῶν παρατυγχανόντων ἄμοιρος αὐτῆς ἀνεχώρησεν, χορηγούντων αὐτῇ τῶν πρὸς γένος, ϗ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, ϗ τῶν αὐτῆς ἐπιτρόπων κατ' ἔτος τὰ χρήματα, ὥσπερ λύχνῳ φαιδρῷ χορηγοῦντες τὸ ἔλαιον· ἥτις λαμπρῷ τῷ φωτὶ τῆς ἐλεημοσύνης τὴν φλόγα ἀνάπτουσα ἱλαρᾷ τῇ δόσει πάντας ἐφώτισεν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τῇ ξενιτείᾳ ἐγκαρτερήσασα, οὐδὲ σπιθάμην ἐκτήσατο γῆς· οὐκ ἐξελκύσθη τοῦ πόθου τῆς ἐρημίας ὑπὸ τῆς τοῦ υἱοῦ ἐπιθυμίας· οὐκ ἐμέρισεν αὐτὴν τῆς πρὸς Χριστὸν ἀγάπης ὁ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτῆς πόθος. ἀλλὰ ταῖς προσευχαῖς ταῖς ὁσίαις ταύτης ϗ ὁ νεώτερος εἰς ἄκρον παιδείας ἤλασεν, καὶ εἰς τρόπων χρηστότητα ἔφθασεν δὲ ϗ εἰς γάμον κατὰ τὸν κόσμον τοῦτον ἐπίδοξον, ϗ ἐντὸς τῶν κοσμικῶν ἀξιωμάτων ἐγένετο. ἔσχεν δὲ ϗ τέκνων δυάδα 1. μετὰ πολλοὺς οὖν τοὺς χρόνους ἀκούσασα αὕτη ἡ σεμνοτάτη περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐκγόνης, ὅτι ἔγημεν, ϗ προῄρηται ἀποτάξασθαι, φοβηθεῖσα μή ποτε περιῤῥαγῶσι κακοδιδασκαλίᾳ, ἢ αἱρέσει, ἢ κακοζωΐᾳ, ἑξήκοντα ἐτῶν πρεσβῦτις οὖσα ἐνέβαλεν ἑαυτὴν εἰς πλοῖον. ϗ ἀπὸ τῆς Καισαρέων ἀποπλεύσασα δι' εἴκοσι ἡμερῶν παρεγένετο εἰς Ῥώμην, ϗ τοῖς ἐκεῖ συντυχοῦσα, τὸν μὲν μακαριώτατον ἄνδρα ϗ ἀξιολογώτατον, λαμπρότατον Ἀπρονιανὸν Ἕλληνα ὄντα κατηχήσασα, Χριστιανὸν ἐποίησεν· πείσασα αὐτὸν ϗ ἐγκρατεύεσθαι μετὰ τῆς γυναικὸς ἑαυτοῦ, ἀδελφιδῆς δὲ ταύτης τῆς μακαρίας καλουμένης Ἀβίτας· στηρίξασα δὲ ϗ τὴν ἰδίαν ἐκγόνην Μελανίαν τὴν νεωτέραν σὺν τῷ αὐτῆς ἀνδρὶ Πινιανῷ, κατήχησεν δὲ ϗ Ἀλβίναν τὴν ἑαυτῆς νύμφην, γυναῖκα δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· ϗ παρασκευάσασα πάντας τούτους διαπωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα, τῆς Ῥώμης ἐξήγαγεν, ϗ ἐπὶ τὸν σεμνὸν ϗ γαληνιῶντα λιμένα τοῦ βίου ἤγαγεν. ϗ οὕτως πρὸς πάντας τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ συγκλητικοὺς ἐθηριομάχησεν, ϗ πρὸς τὰς τούτων ἐλευθέρας, κωλυόντων αὐτὴν ἐπὶ τῇ ἀποταγῇ τῶν λοιπῶν οἰκείων. ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ δούλη ἔλεγεν αὐτοῖς· παιδία, πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν ἐγράφη ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν· τί οὖν ἐμφιλοχωρεῖτε τῇ ματαιότητι τοῦ βίου, μή ποτε φθάσωσιν αἱ ἡμέραι τοῦ ἀντιχρίστου, ϗ μὴ δυνηθῆτε ἀπολαῦσαι ὑμῶν τοῦ πλούτου ϗ τῶν προγονικῶν ὑμῶν πραγμάτων· ϗ διὰ τούτων τῶν λόγων πάντας ἐλευθερώσασα ἤγαγεν ἐπὶ τὸν μονήρη βίον. ϗ τὸν Ποπλίκολα δὲ υἱὸν κατηχήσασα τὸν νεώτερον, ἤγαγεν ἐπὶ τὴν Σι-

suo capiti fabricata esset, & induisset, cum multa fiducia hinc excessit ad Dominum. Me ergo incipientem narrare praeclara huius beatae facinora, si volo dicere, quae scio, tempus deficiet; quantam quidem opum materiam ea consumsit in egentes, caelesti correpta desiderio, non arbitror flammam ignis, si in copiosam inciderit materiam, tantam posse exurere. Hoc autem non est meum solum narrare, sed etiam eorum, qui Persidem, & Britanniam, & omnes habitant insulas. Beneficiorum enim, & largitionum huius immortalis feminae non Occidens, non Oriens, non Septentrio fuit expers, nec Meridies. Triginta enim & septem annos hospites excipiens, illis ea, quae erant usui, suis praebuit sumtibus, ecclesiisque, & monasteriis, & hospitibus, & carceribus, &, ut semel dicam, nullus ex iis, qui eam convenit, non est aliquam partem eius opum consequutus, suppeditantibus consanguineis, & ipso filio, & procuratoribus quotannis pecunias, & tamquam luculentae lucernae oleum ministrantibus, ut fulgido lumine flammam accendens eleemosynae largitione cunctos illuminaret. Ea autem, quum in hospitalitate adeo perseveraverit, ne palmum quidem terrae possedit. Non abstracta est cupiditate filii ab amore solitudinis, non eam divisit a caritate in Christi unigeniti filii desiderium; sed eius precibus adolescens, & ad summam pervenit doctrinam, moribusque fuit ornatissimus, claroque, & illustri fuit matrimonio coniunctus, & mundanos est honores consequutus; qui duos quoque habuit filios, qui testarentur iustum matrimonium. Multis itaque post annis, quum de neptis statu audisset, & eam nupsisse, & velle seculo renuntiare; verita ne forte in aliquam malam abriperetur doctrinam, vel haeresim, vel malam vitam, anus sexaginta annos nata navem adscendit, & Caesarea navigans viginti dierum spatio Romam venit. Atque illic quidem quum esset, beatissimum virum maximae existimationis clarissimum Apronianum, qui erat gentilis, catechesi instituit, & Christianum fecit, persuasitque, ut contineret etiam cum sua uxore, eius autem sororis filia, Avita nomine. Quum autem suam quoque neptem confirmasset Melaniam, una cum eius marito Piniano, & catechesi instituisset Albinam nurum suam, uxorem autem sui filii, & persuasisset his omnibus vendere quae habebant, Roma eos eduxit; & ad honestum, ac tranquillum vitae portum deduxit. Et sic depugnavit adversus bestias, nempe eos, qui erant ordinis senatorii, & eorum uxores prohibentes eam renuntiare reliquis suis aedibus. Christi autem ancilla eis dicebat: Filii, plusquam quadringentis ab hinc annis scriptum est: Vltima hora est. 1. Ioan. 2. Quid ergo lubentes, ac volentes immoramini in vanitate vitae? ne forte veniant dies Antichristi; & non possitis frui vestris opibus, & rebus maiorum vestrorum? Quumque omnes his verbis liberasset, ad monasticam vitam traduxit, & filium iuniorem Publicolam quum instruxisset, duxit in Si-

1 ϗ τέκνων δύο δικαίωμα) Scrib. ϗ τέκνων τριῶν δ. Notum est in re Romana ius trium liberorum. Origo mendi e confusione β'. & γ'.

Siciliam; quumque reliqua omnia sua vendidisset, & pretium accepisset, duxit Ierosolyma, & quum facultates divisisset, intra quadraginta dies dormiit in bona senectute, & summa mansuetudine, & veneranda memoria, eleemosynis redundans; relicto etiam monasterio Ierosolymis, & sumtibus monasterii. Postquam autem hi omnes Roma abscessissent, qui catechesi instituti fuerant a beata Melania, barbarica quaedam procella, quae etiam in prophetiis iam olim posita fuerat, in Romam irruit; & nec aeneas quidem statuas reliquit in foro, sed omnia barbarica diripiens insolentia corrupit; adeo ut Roma, quae mille & ducentis annis pulcerrima fuerat, & frequentissima, dirueretur, fieretque deserta, & ut ait Sibylla, ῥύμη, hoc est vicus, non Roma. Tunc qui catechesi fuerant instituti, & ei minime adversati, Deum laudaverunt, qui rerum mutatione persuasisset incredulis, quod aliis omnibus redactis in servitutem, eae solae salvae fuerint familiae, quae Domino fuerunt holocausta studio beatae Melaniae, quum ceteri, qui eorum saluti adversabantur, tamdem inutili poenitentia detinerentur.

ῥύμη, iuxta Sibyllam diruta fit vicus.

Σικελίαν, τὰ ἑαυτῆς ὑπολειφθέντα πάντα διαπωλήσασα· καὶ τὰς τιμὰς ὑποδεξαμένη ἦλθεν πάλιν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ διανέιμασα τὰς ὕλας ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐκοιμήθη ἐν γήρει καλῷ καὶ τιμίᾳ μνήμῃ καὶ βαθυτάτῃ πραΰτητι κομῶσα ταῖς ἐλεημοσύναις, καὶ τῷ καρπῷ τῶν ἀγαθῶν ἔργων βριθομένη· καταλείψασα καὶ μοναστήριον ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ τὰ τῆς μονῆς ἀναλώματα. ὡς δὲ πάντες οὗτοι οἱ ὑπὸ τῆς μακαρίας Μελάνης κατηχηθέντες τῆς Ῥώμης ἀνεχώρησαν, θύελλά τις βαρβαρικὴ 1, ἡ καὶ ἐν προφητείαις πάλαι κειμένη, ἐπέστη τῇ Ῥώμῃ, καὶ οὐκ εἴασεν οὐδὲ τοὺς ἐπ' ἀγορᾷ ἀνδριάντας χαλκοῦς, ἀλλὰ πάντα πορθήσασα βαρβαρικῇ ἀπονοίᾳ, παρέδωκεν ἀπωλείᾳ, ὡς γενέσθαι τὴν Ῥώμην, τὴν ἐν χιλίοις διακοσίοις ἔτεσιν φιλοκαληθεῖσαν 2, κατὰ τὴν τῆς Σιβύλλης ῥύμην. τότε οἱ κατηχηθέντες ἔχαιρον μὴ συμπαραπεσόντες τοῖς ἀνηκεστάτοις κακοῖς τῆς πορθήσεως, δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ἀρίστῃ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων, καὶ τῇ παραδόξῳ αὐτῶν σωτηρίᾳ, τὸν αὐτοῖς ἔργοις πείσαντα τοὺς ἀπίστους, ὅτι τῶν ἄλλων πάντων αἰχμαλωτισθέντων οὗτοι μόνοι διεσώθησαν οἱ οἶκοι ὁλοκαύτωμα γενόμενοι τῷ Κυρίῳ σπουδῇ Μελάνης τῆς ἀοιδίμου καὶ ἀθανάτου, τῶν ἐναντιουμένων σωτηρίᾳ ἄπρακτα μετανοούντων ὀψὲ τοῦ καιροῦ.

Vita iunioris Melaniae.

CAP. CXXI.

QVoniam autem relaturum me de filia Melaniae spopondi, necessarium est, ut nunc debitum reddam. Non enim iustum est, ut iunioris quoque in carne Melaniae vitam despiciamus, & neptis magnae Melaniae tantam virtutem tacitam praetereamus, quae longe forte praestat prudentibus, & studiosis vetulis. Hanc ergo aetate iuvenem, pietatis autem sententia vetulam, parentes invitam nuptum dedere, eam iungentes matrimonio viro urbis Romae primario. Haec semper stimulata aviae suae narrationibus, tantum fuit sauciata, ut matrimonio non posset inservire. Quum autem ei nati essent duo filii masculi; iique decessissent, tantum eam cepit odium matrimonii, ut dixerit marito suo Piniano, filio Severi, qui erat ex Praefectis; si volueris quidem mecum cohabitare, ut ratio dictat temperantiae, & te dominum adgnosco; & profiteor meam vitam esse in tua potestate. Sin autem hoc tibi grave videtur, utpote iuveni; res omnes meas tibi habe, & solum sine me corpore esse liberam, ut satisfaciam meo, quod est ex Deo, desiderio, facta heres eius, quae est ex Deo virtutis meae aviae, cuius etiam nomen gero; si enim vellet nos Deus degere in hoc mundo, & frui rebus mundanis, non filios

Περὶ Μελάνης τῆς νεωτέρας.

ΚΕΦ. ρκά.

ΕΠειδὴ δὲ προϋπεσχόμην ἀνωτέρω διηγήσασθαι περὶ τοῦ παιδίου Μελάνης, ἀναγκαῖον τὸ χρέος ἀποδοῦναί με νῦν. οὐ γὰρ δίκαιον ὑπεριδόντας ἡμᾶς τὸ ταύτης νεώτερον, ἐν σαρκὶ, τοσαύτην ἀρετὴν ἀστηλίτευτον καταλεῖψαι, γραϊδίων τάχα πολλῶν συνετῶν καὶ σπουδαίων ταύτην πολὺ μᾶλλον διαφέρουσαν. τὴν νέαν τοίνυν τῇ ἡλικίᾳ, πρεσβῦτιν δὲ τῇ γνώμῃ τῆς εὐσεβείας· ταύτην μὲν βίᾳ οἱ γεννήσαντες ἤγαγον πρὸς γάμον, ζεύξαντες αὐτὴν τῷ πρώτῳ τῆς Ῥώμης. ἥτις ἀεὶ τοῖς διηγήμασι τῆς ἑαυτῆς μάμμης νυττομένη ἐπὶ τοσοῦτον ἐκεντρώθη, ὡς μηδὲ δυνηθῆναι ἐξυπηρετήσασθαι τῷ γάμῳ. γενομένων γὰρ αὐτῇ δύο παιδίων ἀῤῥένων, καὶ τῶν δύο τελευτησάντων, εἰς τοσοῦτον μῖσος τοῦ γάμου ἤλασεν, ὡς εἰπεῖν τῷ ἑαυτῆς ἀνδρὶ Πινιανῷ 3, τῷ υἱῷ Σευήρου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων, ὅτι εἰ μὲν αἱρήσαις συνοικῆσαί μοι κατὰ τὸν τῆς σωφροσύνης λόγον, καὶ δεσπότην σε οἶδα, καὶ κύριον τῆς ἐμῆς ζωῆς ὁμολογήσω σε· εἰ δὲ βάρος σοι τοῦτο ὡς νεωτέρῳ φαίνεται. πάντα μου λάβε τὰ πράγματα, καὶ μόνον τὸ σῶμά μου ἐλευθέρωσον, ἵνα πληροφορήσω μου κατὰ Θεὸν ἐπιθυμίαν, κληρονόμος γενομένη τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς τῆς ἐμῆς μάμμης, ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἔχω. εἰ γὰρ ἐβούλετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διάγειν, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπολαύειν, οὐκ ἂν

1 θύελλά τις βαρβαρικὴ) Intelligit irruptionem Gothorum.

2 τὴν ἐν χιλίοις διακοσίοις ἔτεσι φιλοκαληθεῖσαν) Non toti erant anni cIↃ. cc. Orosius lib. VII. cap. XL. & Diaconus Hist. Misc. lib. XIII tradunt annum ab V. C. cIↃ. c. LXIV. Cedrenus, & Ado, cIↃ. c. LX. Corrigendi numeri apud Gotfridum Viterbiensem Chron. Parte XVI. *Facta est haec secunda ab Alarico Romanae urbis captivitas, per violentiam Vandalorum, anno ab urbe condita* M. C. LXIV. Hodie editur, M. CC IV. Cassiodorus in Chronico ait factum Coss. Fl. Varari, & Tertullo, quos Fasti collocant anno cIↃ. C. LXII.

3 τῷ ἑαυτῆς ἀνδρὶ Πινιανῷ) In Herveti codice videtur fuisse, Πιτιανῷ; sed male. Maritus Melaniae iunioris erat Pinianus, quod notum etiam ex Epistolis Augustini.

ἂν μου ἔλαβεν ἄωρα τὰ τεχθέντα παιδία. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ζυγομαχησάντων αὐτῶν εἰς ὕστερον ὁ Θεὸς κατοικτειρήσας τὸν νέον, ἐνέθηκεν καὶ τούτῳ ζῆλον θεοσεβείας, ὡς ἀποτάξασθαι πάσῃ τῇ ὕλῃ τοῦ κόσμου, ὡς πληρωθῆναι τὸ γεγραμμένον τοῦ ἀποστόλου ῥητόν. τί γὰρ οἶδας γύναι εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις· ἢ τί οἶδας ἄνερ εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; γημαμένη οὖν δεκατριῶν ἐτῶν, καὶ συζήσασα τῷ ἀνδρὶ ἑπτὰ ἔτη, τῷ εἰκοστῷ ἔτει ἀπετάξατο. καὶ πρῶτον μὲν πάντα αὐτῆς τὰ σηρικὰ ἡμιφόρια 1 καλύμματα τοῖς θυσιαστηρίοις ἐδωρήσατο. τοῦτο δὲ πεποίηκεν καὶ ἡ σεβασμιωτάτη Ὀλυμπιάς. τὰ δὲ λοιπὰ σηρικὰ ἐνδύματα συγκόψασα, διάφορα ἐποίησεν ἐκκλησιαστικὰ ἔπιπλα. τὸν δὲ ἄργυρον καὶ τὸν χρυσὸν ἐμπιστεύσασα Παύλῳ τινὶ πρεσβυτέρῳ, μοναχῷ Δαλματησίῳ, διὰ θαλάσσης ἀπέστειλεν ἐν τῇ ἀνατολῇ, Αἰγύπτῳ, καὶ Θηβαΐδι νομίσματα μύρια. Ἀντιοχείᾳ καὶ τοῖς μέρεσιν αὐτῆς νομίσματα μύρια. Παλαιστίνῃ νομίσματα μύρια πεντακισχίλια, ταῖς ἐν ταῖς νήσοις ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς ἐν ταῖς ἐξορίαις, νομίσματα μύρια, ταῖς κατὰ τὴν δύσιν ἐκκλησίαις, καὶ μοναστηρίοις, καὶ ξενοδοχείοις, καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις, δι᾽ ἑαυτῆς χορηγήσασα καὶ χορηγοῦσα τούτων τετραπλασίονα· ὡς ἐπὶ Θεοῦ ἐξαρπάσασα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος Ἀλαρίχου τῇ ἑαυτῆς πίστει. ἠλευθέρωσεν δὲ τὰ βουληθέντα ἀνδράποδα, ἀλλ᾽ ᾐρήσαντο μᾶλλον δουλεῦσαι τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς, ᾧ παρεχώρησεν. ἀλλ᾽ ἡ ἀπὸ τριῶν νομισμάτων, πάντα τὰ κτήματα τὰ ἐν ταῖς Σπανίαις, καὶ Ἀκυϊτανίᾳ, καὶ Ταρακωνησίᾳ, καὶ Γαλλίαις διαπωλήσασα, τὰ ἐν Σικελίᾳ, καὶ Καμπανίᾳ, καὶ Ἀφρικῇ, ἑαυτῇ καταλέλοιπεν εἰς χορηγίαν μοναστηρίων, καὶ πάντων τῶν δεομένων. αὕτη ἡ σοφία τῆς θεοφιλεστάτης, καὶ πρεσβυτικὸν νοῦν ἔνθεον ἀνειληφυίας, περὶ τῆς ὕλης τοῦ φορτίου τῶν χρημάτων, Μελανίης τῆς νέας. ἡ δὲ ἄσκησις αὐτῆς ἐστι τοιαύτη· ἐσθίειν μίαν παρὰ μίαν. ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς καὶ ὑπὲρ πέντε εἰς ἐφημερίαν ἑαυτὴν τάξασα τῶν ἑαυτῆς δουλίδων, ἃς συνασκητρίας εἰργάσατο.

lios mihi natos accepiſſet immaturos. Quum autem longo tempore inter ſe contenderent, Deus poſtea miſertus adoleſcentis, ei quoque zelum immiſit religionis, ut ipſe quoque mundi univerſae renuntiaret, terrenae materiae, adeo ut impletum fuerit quod ſcriptum eſt ab Apoſtolo: Quid enim ſcis mulier an virum ſervabis? 1. Cor. 7. Quum ergo nupſiſſet viro tredecim annos nata: ſeptem vero cum eo vixiſſet, viceſimo ſuae aetatis anno mundo renuntiat. Et primum quidem omnia ſua ſerica ſuperhumeralia tegumenta dedit altaribus; quod & veneranda fecit Olympias; reliqua autem ſerica indumenta quum conſcidiſſet, diverſam ſupellectilem fecit eccleſiaſticam. Argentum autem, & aurum quum crediſiſſet cuidam Paullo presbytero, monacho Dalmatae, id per mare miſit ad Orientem. Atque AEgypto quidem, & Thebaidi decies mille ſolidos; Antiochiae autem, & eius partibus ſolidos decies mille; Palaeſtinae nummos quindecies mille diſtribuit. Eccleſiis autem, quae ſunt in Occidente, & monaſteriis, & xenodochiis, & omnibus egentibus per ſe ipſam ſuppeditavit, & ſuppeditat his quadruplo plura; ut Deus novit, ex ore leonis Alarici eripiens fide ſua. Liberavit autem ſervorum, qui voluerunt, octo millia. Reliqui enim noluerunt, ſed maluerunt manere cum fratre eius. Omnes autem poſſeſſiones, quas habuit in Hiſpaniis, in Aquitania, & Tarraconenſi, & Galliis, & in aliis civitatibus quum vendidiſſet, eas ad tres uſque nummos diſtribuit. Quae autem habebat in Sicilia, Campania, & Aphrica ſibi reliquit ut ſuppeditare poſſet monaſteriis, & egenis. Haec eſt ſapientia in primis religioſae, & quae mentem ſenilem ſuſceperat de pecuniae materia, Melaniae iunioris. Haec autem erat eius exercitatio; poſt diem unum comedebat. In principio autem poſt quinque, varie ancillis ſuis ſerviens; quas etiam ſecum una reddidit exercitatrices. Iam vero ipſa quoque multos ex ſuis cognatis ducens ad zelum divinum, fecit ut ſimiliter atque ipſa religioſe Deum colerent. Haec eſt vita iuvenis Melaniae per Dominum Noſtrum Ieſum Chriſtum.

Supplementum ex Tomo III. Monum. Eccleſ. Io. Bapt. Cotelerii.

ΚΑὶ αὕτη δὲ πολλοὺς τῶν ἑαυτῆς συγγενῶν, εἰς ζῆλον θεῖον ὁδηγοῦσα, θεοσεβεῖν ἴσως αὐτοὺς ἐποίησεν. οὗτος ὁ βίος τῆς νέας Μελανίης [a] διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

IAM vero ipſa quoque multos ex ſuis cognatis ad zelum divinum deduxit, effecitque, ut ſimili modo pietatem erga Deum amplecterentur. Haec eſt vita iuvenis Melaniae, [a] Al. Melanias. per Dominum Noſtrum Ieſum Chriſtum.

Περὶ Ἀλβίνας.

ΚΕΦ. ρκβ΄.

De Albina [(a)].

CAP. CXXII.

ΕἾχε δὲ μεθ᾽ ἑαυτῆς καὶ τὴν μητέρα Ἀλβίναν 1 ἀσκουμένην ὁμοίως καὶ διασκορπίζουσαν κατ᾽ ἰδίαν πάλιν τὰ ἴδια χρήματα. εἰσὶν οὖν οἰ-

HAbebat autem ſecum quoque matrem Albinam, quae ſimiliter exercetur, & ſimiliter rurſus ſeorſum diſpergit ſuas pecunias. Habitant ita-

1 ἡμιφόρια) Vide Gloſſarium noſtrum in hac voce.

2 καὶ τὴν μητέρα Ἀλβίναν) Haec nupſerat filio Melaniae maioris. Ita ſupra noſter Palladius. κατήχησε δὲ καὶ Ἀλβίναν, τὴν ἑαυτῆς νύμφην, γυναῖκα δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς.

(a) De hac, & multis ſequentibus vide tom. 1. & 11. Epiſt. D. Hieron.

itaque in agris, aliquando quidem Siciliae, aliquando vero Campaniae, cum eunuchis quindecim, & virginibus, & ancillis,

ȣ̃ν οἰκȣ̃σαι ἐν ἀγροῖς· ποτὲ ἐν τοῖς Σικελίας, ποτὲ ἐν τοῖς Καμπανίας, μετὰ εὐνȣ́χων δεκαπέντε, ϗ παρθένων, ϗ δȣλίδων.

De Piniano.

CAP. CXXIII.

Περὶ Πινιανȣ̃.

ΚΕΦ. ρκγ΄.

SImiliter autem Pinianus quoque eius quondam maritus, nunc autem in opere virtutis adiutor unanimis, qui exercetur cum triginta monachis, & legit divinas Scripturas, hortoque colendo est intentus, & congressionibus. Non parvo autem nos honore affecerunt quum Romam venissemus, propter beatum Ioannem Episcopum, nos reficientes, & abundantissimis viaticis excipientes, accersentes aeternam vitam Domini nostri Iesu Christi, & optimae vitae institutionis.

ὉΜοίως ϗ ὁ Πινιανὸς 1 ὁ ποτὲ ἀνὴρ αὐτῆς, νῦν δὲ, ἀδελφὸς, διὰ τὸν Χριστὸν τῆς ἀρετῆς σύνεργος ὁμόφρων, συνασκȣ́μενος μετὰ μοναζόντων τριάκοντα, ϗ ἀναγινώσκων τὰς θέιας γραφάς. καὶ περὶ κῆπον μετεωριζόμενος ϗ συντυχίας. οὐ μικρῶς δὲ καὶ ἡμᾶς πλέιονας ὄντας ἐτίμησαν ἀπελθόντας ἐν Ῥώμῃ, διὰ τὸν μακάριον Ἰωάννην τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ ἀνέπαυσαν ἡμᾶς καὶ ξενοδοχέιῳ, καὶ ἐφοδίοις δαψιλεστάτοις, μετὰ πολλῆς χαρᾶς καρπȣ́μενοι τὴν αἰώνιον ζωὴν ταῖς θεοδωρήτοις ἔργοις τῆς ἀρίστης πολιτέιας.

De Pammachio.

CAP. CXXIV.

Περὶ Παμμαχίȣ.

ΚΕΦ. ρκδ΄.

HOrum cognatus fuit vir proconsularis, nomine Pammachius, qui quum mundo renuntiasset, vitam egit optimam, & suas opes partim vivus dispersit, partim autem moriens reliquit pauperibus.

ΤΟύτων συγγενὴς ὀνόματι Παμμάχιος ἀπὸ ἀνθυπάτων ὁμοίως ἀποταξάμενος ἔζησε τὸν ἄριστον βίον, πάντα τὸν πλȣ̃τον αὐτȣ̃, τὸν μὲν ζῶν διασκορπίσας, τὸν δὲ τελευτῶν τοῖς πτωχοῖς καταλέιψας, πρὸς τὸν Κύριον ἀπεδήμησεν.

De Macario.

CAP. CXXV.

Περὶ Μακαρίȣ, ϗ Κωνσταντίνȣ.

ΚΕΦ. ρκε΄.

SImiliter etiam quidam nomine Macarius ex Vicaria; Constantius quoque adsessor Praefectorum Italiae, insignes viri, & eruditissimi, qui pervenerunt ad summum pietatis, & religionis, quos existimo adhuc nunc quoque esse in carne, optimam instituendae vitae rationem exercentes, beatamque vitam, & nulli exitio obnoxiam exspectantes.

ὉΜοίως δὲ Μακάριος τις ὀνόματι ἀπὸ Βικαρίας 2, ϗ Κωνσταντῖνος, συγκάθεδρος γενόμενος τῶν κατὰ Ἰταλίαν ἐπάρχων, ἄνδρες ἐπίσημοι ϗ ἐλλογιμώτατοι, ϗ εἰς ἄκρον φιλοθέιας ἐλάσαντες· ȣ̃ς ἔτι νομίζω ϗ νῦν ἐν σαρκὶ ὑπάρχειν, τὸν ἄριστον τῆς πολιτέιας θεσμὸν 3 ἐξασκȣ̃ντας, τὴν μακαρίαν καὶ ἀκήρατον ζωὴν ἀναμένοντας.

De Paula Romana. (a)

CAP. CXXVI.

Περὶ Παύλης.

ΚΕΦ. ρκϛ΄.

INter quos fuit etiam Paula Romana mater Toxotii, uxor N. ad spiritalem vitae institutionem accommodatissima. Cui impedimento fuit

ἘΝ αἷς καὶ Παύλῃ τῇ Ῥωμαίῃ 4 τῇ μητρὶ 5 Τοξοτίȣ γυναικὶ 6, εἰς τὴν πνευματικὴν πολιτέιαν ἀστειοτάτῃ, ἧς ἐμπόδιον γέγονεν

1 ὁμοίως ϗ Ὀπινιανὸς) Scrib. ὁ. ϗ ὁ Πινιανὸς. Et in Indice capitis scribendum, περὶ Πινιανȣ̃. In codice Herveti videtur fuisse, περὶ Ὀπιανȣ̃. Item, ὁμοίως ϗ Ὀπιανὸς. Vtrumque perperam.

2 ἀπὸ βικκρίας) βικαρία est, *Vicariatus*. Vide Glossarium nostrum.

3 τὸν ἀδριστον τῆς πολιτέιας θεσμὸν) Scrib. τὸν ἄριστον τ. π. θ.

4 Ἐν αἷς καὶ Παύλῃ τῇ Ῥωμαίῃ) Intelligit Paulam illam, de qua supra in vita Posidonii.

(a) Quid furens odio Origenista Palladius in S. Hieronymum, & S. Paulam ineptissime garriat: Quorum sanctitas tanto clarior, quanto Palladii nequitia detestabilior.

A

5 τῇ μητρὶ) Hoc addit, ut distinguat a filia; quae tamen non Paula quidem, sed Paulina dicebatur. Vide Hieronymum in Epitaphio eius.

6 Τοξοτίȣ γυναικὶ) Paulae huius maritus Toxotius fuit. Testatur etiam Hieronymus loco citato. *Tali igitur stirpe generata, iuncta est viro Toxotio, qui AEneae, & Iuliorum altissimum sanguinem trahit.* Et filium habuit, quinque liberorum minimum, patri cognominem; ut ibidem tradit Hieronymus. Doctissimus Hervetus hic erravit, quum ita acciperet, quasi Paula Toxotii mater, & incerti cuiusdam uxor fuisset.

νεν Γερώνυμός τις ἀπὸ Δαλματίας 1. δυναμένην γὰρ αὐτὴν ὑπερπτῆναι πολλῶν, ἵνα μὴ εἴπω πασῶν, εὐφυεστάτη οὖσα, εἰς τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, προσενεπόδισεν τῇ ἑαυτοῦ βασκανίᾳ ἑλκύσας αὐτὴν πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ σκοπόν.

fuit Hieronymus quidam Dalmata. Nam quum posset superare multas, ne dicam cunctas, ut quae ad vitam ex virtute gerendam esset optimo ingenio praedita, eam sua invidia impediit, ipsam trahens ad scopum proprium.

Περὶ Εὐστοχίας.

ΚΕΦ. ρκζ'.

ΗΣ θυγάτηρ ἐστὶν, καὶ νῦν ἀσκεῖται, Εὐστόχιον ὀνόματι 2 ἐν Βεθλεέμ. ᾗς ἐγὼ ἐν συντυχίᾳ οὐκ ἐγεγόνειν. λέγεται δὲ σφόδρα εἶναι σωφρονεστάτη, συνοδίαν ἔχουσα πεντήκοντα παρθένων.

De Eustochio.

CAP. CXXVII.

CUius filia nunc quoque exercetur in Bethleem, nomine Eustochium; quam ego non conveni. Dicitur autem esse castissima, habens conventum quinquaginta virginum.

Περὶ Βενερίας.

ΚΕΦ. ρκη'.

ΕΓνων δὲ καὶ Βενερίαν τὴν Καλλοδίκου τοῦ κόμητος καλῶς διασκορπίσασαν τὸ τῆς καμήλου φορτίον, καὶ ἀπαλλαγεῖσαν τῶν ἐκ τῆς ὕλης τραυμάτων.

De Veneria.

CAP. CXXVIII.

INveni autem Veneriam Callodici Comitis filiam, quae onus cameli recte dispersit, & liberata est a vulneribus, quae oriuntur ex materia.

Περὶ Θεοδώρας.

ΚΕΦ. ρκθ'.

ΚΑὶ τὴν μακαρίαν Θεοδώραν 3 τὴν τοῦ Τριβούνου, τὴν ἐπὶ τοσοῦτον ἀκτημοσύνης ἐλάσασαν, ὡς ἐλεημοσύνην ταύτην λαβοῦσαν οὕτω τελευτῆσαι.

De Theodora.

CAP. CXXIX.

ET beatam Theodoram Tribuni filiam, quae ad tantam processit egestatem possessionum, ut ipsa eleemosynam accipiens sit mortua.

Περὶ Οὐσίας.

ΚΕΦ. ρλ'.

ΕΝ τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἡσυχᾶ 4 παρὰ θάλασσαν ἔγνων Οὐσίαν ὀνόματι, τὰ ὅλα καὶ σεμνοτάτην γυναῖκα.

De Vsia.

CAP. CXXX.

IN monasterio Hesycha propter mare, novi mulierem, Vsiam, longe in omnibus honestissimam. Niceph. lib. 9. c. 15.

Περὶ Ἀδολίας.

ΚΕΦ. ρλα'.

ΚΑὶ τὴν ταύτης ἀδελφὴν Ἀδολίαν, καὶ ταύτην βεβιωκυῖαν ἐν ἀρετῇ, οὐκ ἀξίως μὲν ταύτης, ἐπαξίως δὲ τῆς δυνάμεως ἑαυτῆς ζήσασαν ζήλῳ Θεοῦ 5.

De Adolia.

CAP. CXXXI.

ET eius sororem Adoliam, quae ipsa quoque vixit in virtute, & non pro eius quidem dignitate, sed pro suarum virium facultate vixit in zelo Dei.

Περὶ De

1 ᾗς ἐμπόδιον γέγονεν Γερώνυμός τις ἀπὸ Δαλματίας) Iniquior palam fuit B. Hieronymo noster Palladius; ut & supra adparet in vita Posidonii.

2 ᾗς θυγάτηρ ἐστὶ, καὶ νῦν ἀσκεῖται, Εὐστοχία ὀνόματι) Hieronymo loco citato *Eustochium* dicitur, & *Iulia* alio nomine adpellata, quia pater a Iulio Caesare genus trahebat. Verba eius ista sunt. *Iuncta est viro Toxotio, qui AEneae, & Iuliorum altissimum sanguinem trahit. Vnde etiam filia eius, Christi virgo, Eustochium Iulia nuncupatur.*

3 καὶ τὴν μακαρίαν Θεοδώραν) Narrat de Theodora quadam Nicephorus lib. XVII. cap. V. In Menologio Graecorum ad diem XI. Sept. legitur συναξάριον Theodorae cuiusdam, quae temporibus Zenonis vixit.

4 ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἡσυχᾶ) Hesychas hic Hilarionis erat discipulus. Meminit eius, & monasterii ipsius, Sozomenus lib. III. cap. XIII. & lib. VI. cap. XXXI. Item Nicephorus lib. IX. cap. XV. & lib. XI. cap. XXXIX. Hieronymo in Vita S. Hilarionis *Hesychius* dicitur.

5 ζήσασα ζήλῳ θεοῦ) Scrib. ζέσασαν ζ. θ.

De Basianilla.

CAP. CXXXII.

NOvi autem etiam Basianillam Candiani ducis exercitus filiam, quae ipsa pio, & alacri animo virtutem exercuit, & in hodiernum usque diem certamina acriter exsequitur.

De Photina.

CAP. CXXXIII.

ET Photinam virginem summe honestam; filiam Theoctisti presbyteri in Laodicea.

De Sabiniana.

CAP. CXXXIV.

COnveni vero Antiochiae gravissimam & religiosissimam ultra modum mulierem, & Deo adhaerentem Diaconissam, Sabinianam Amitam Ioanni Episcopi Constantinopolis.

De Asella.

CAP. CXXXV.

Hieronym. Epist. 99. VIdi autem Romae quoque Asellam, honestam Dei virginem, quae honeste consenuit in monasterio, mulier longe mitissima, & quae retinebat conventus; in quibus vidi & viros, & mulieres in catechesi recenter institutos.

De Avita.

CAP. CXXXVI.

VIdi etiam beatam Avitam Deo digna cum eius marito Apriniano, & eorum filia Eunomia, in omnibus Deo bene placentes, ut aperte facile traducti fuerint a dissoluta, & voluptaria vita ad honestam, & continentem vitae institutionem; in his quoque digni habiti, ut in Christo dormirent, ab omni quidem peccato liberi, perfecte in honesto certamine decertantes, in bona memoria vitam suam relinquentes.

De Ancyra.

CAP. CXXXVII.

IN civitate Ancyra, sunt multae quidem aliae virgines, nempe ad duo millia, vel plura, quae

Περὶ Βασιανίλλας.

ΚΕΦ. ρλβ'.

ΕʼΓνων ἐγὼ ϗ Βασιανίλλαν 1, τὴν Κανδιανοῦ τοῦ στρατηλάτου, προθύμως ϗ εὐλαβῶς τὴν ἀρετὴν ἐξασκήσασαν, ϗ ἐχομένην ἀσέτι ϗ νῦν τῶν ἀγώνων σφοδρῶς.

Περὶ Φωτεινῆς.

ΚΕΦ. ρλγ'.

ΚΑὶ Φωτεινὴν 2 παρθένον σεμνοτάτην εἰς ἄκρον, θυγατέρα δὲ Θεοκτίστου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατὰ Λαοδίκειαν.

Περὶ Σαβινιανῆς.

ΚΕΦ. ρλδ'.

ΣΥνέτυχον δὲ ϗ ἐν Αʼντιοχέιᾳ σεμνοτάτῃ ϗ εὐλαβεστάτῃ εἰς ὑπερβολὴν γυναικὶ, ϗ τῷ Θεῷ προσομιλούσῃ, τῇ διακονίσσῃ, Σαβινιανῇ, θείᾳ Ιʼωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως 3.

Περὶ Αʼσέλλας.

ΚΕΦ. ρκέ.

ΙʼΔον δὲ καὶ ἐν Ρʽώμῃ τὴν καλὴν Αʼσέλλαν 4 τὴν παρθένον Χριστοῦ καλῶς γεγηρακυῖαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, σφόδρα πραϋτάτην γυναῖκα ϗ ἀνεχομένην συνοδίας. ἐν οἷς ἐθεασάμην ἄνδρας τε ϗ γυναῖκας νεοκατηχήτους.

Περὶ Αʼβίττας.

ΚΕΦ. ρλς'.

ΕʼΘεασάμην ϗ τὴν μακαρίαν Αʼβίτταν τὴν τοῦ Θεοῦ ἀξίαν, σὺν τῷ ταύτης ἀνδρὶ Αʼπριανῷ, ϗ τῇ τούτων θυγατρὶ Εὐνομίῃ, ἐν πᾶσιν εὐαρεστοῦντας τῷ Θεῷ· ὡς ἄντικρυς μετατεθῆναι ῥᾳδίως ἀπὸ τοῦ ἀνειμένου ϗ τρυφηλοῦ βίου ἐπὶ τὴν ἐνάρετον ϗ ἐγκρατῆ πολιτείαν· καταξιωθέντες ἐν τούτοις ϗ τῆς ἐν Χριστῷ κοιμήσεως, ἐλευθερωθέντες μὲν πάσης ἁμαρτίας τελείως· ἐντὸς δὲ ϗ γνώσεως γενόμενοι ἐν μνήμῃ ἀγαθῇ τὸν βίον ἑαυτῶν καταλείψαντες.

Περὶ Αʼγκύρας.

ΚΕΦ. ρλζ'.

ΕʼΝ ταύτῃ τῇ πόλει Αʼγκύρᾳ πολλαὶ μέν εἰσι ϗ ἄλλαι παρθένοι ὡς χιλιάδες δύο ἢ πλείω, ἀσκού-

1 ϗ Βασιανίλλαν) Fortasse scrib. ϗ Βασίλισσαν. Vel, ϗ Βασίλλαν. Vtriusque mentio est in Martyrologio. Sed temere mutatum nihil velim.

2 ϗ Φοτεινὴν) De Photina est in Martyrologio.

3 θείᾳ Ιʼωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως) Intelligit Ioannem Chrysostomum.

4 τὴν καλὴν Αʼσέλλαν) Haec est illa, cuius laudes tractat Hieronymus in Epist. ad Marcellam; exstatque ad eam eiusdem Hieronymi Epistola xcix. Rursum in Prologo Vitae S. Hilarionis. *In sanctis orationibus tuis memento mei, decus, ac dignitas virginum nonna Asella.*

ἀσκούμεναι τὴν ἔνθεον πολιτείαν τῆς ἀρετῆς, ἐγκρατευόμεναι καὶ πολλῇ ταπεινοφροσύνῃ τρόπῳ ἠπίων συζῶσαι. εἰσὶ δὲ καὶ ἐπίσημοι γυναῖκες διαπρέπουσαι, καὶ τὸν θεῖον ἀγῶνα μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐξανύουσαι.

Περὶ Μάγνας.

ΚΕΦ. ρλή.

ἘΝ αἷς ἐπικρατεῖ κατ' εὐσέβειαν Μάγνα, σεμνοτάτη γυνὴ καὶ δοκιμωτάτη. ἣν οὐκ οἶδα τί ὀνομάσω, ἄρα παρθένον, ἢ χήραν. βίᾳ γὰρ συναφθεῖσα ἀνδρὶ παρὰ τῆς μητρὸς, ὅμως δελεάσασα τοῦτον διαφόροις ὑπερθέσεσιν, σκηπτομένη νόσους σωματικὰς, τοῦ μύσους ἄψαυστος καὶ ἀμύητος ἔμεινεν, ὥς φασιν οἱ ταύτης οἰκεῖοι· ἐν οἷς μετ' ὀλιγώτατον χρόνον τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς, πάντων ὁμοῦ μονοκληρονόμος γενομένη, καὶ διὰ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια ἀλλαξαμένη, λοιπὸν ὅλην ἑαυτὴν προσενήνοχε τῷ Θεῷ, εἰς ἄκρον φροντίσασα τῆς ἀεὶ μενούσης ζωῆς, προϊσταμένη σεμνῶς τῶν ἰδίων οἰκητῶν· ζήσασα ἀσκητικώτατον βίον καὶ σωφροσύνης γέμοντα· τοιαύτην ἔχουσα ἀκριβῆ συντυχίαν, ὡς αἰδεῖσθαι αὐτῆς τὴν αὐτοψίαν καὶ τοὺς ἐν ἐξοχῇ ἐπισκόπους, ὑπερβολῇ εὐλαβείας· αὕτη τὴν μὲν πολλὴν καὶ περιττὴν ὕλην τῷ τῆς ἀκτημοσύνης πυρὶ κατηνάλωσεν· τὰς δὲ περιττευσάσας χρείας κατέταξεν εἰς διακονίαν μοναστηρίοις, πτωχοῖς, ξενοδοχείοις, καὶ ἐκκλησίαις, πένησι, διοδεύουσιν, ἐπισκόποις, ὀρφανοῖς, χήραις· καὶ πᾶσι τοῖς χρήζουσιν ἐπικουρίας χορηγοῦσα οὐκ ἐπαύετο ἱλαρῶς ἐργαζομένη τὴν εὐσέβειαν κατὰ τὸ λεληθὸς, καὶ δι' ἑαυτῆς καὶ διὰ οἰκετῶν πιστοτάτων· μὴ ἀπολιμπανομένη τῆς ἐκκλησίας μάλιστα ἐν ταῖς νυξίν· ἐν πᾶσιν ἐξεργαζομένη τῆς ἀσκήσεως ἀρετὴν, ἐπ' ἐλπίδι τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Περὶ παρθένου τῆς ὑποδεξαμένης τὸν μακάριον Ἀθανάσιον.

ΚΕΦ. ρλθ'.

ΠΑρθένον οἶδα τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1, ἣν κατείληφα ὡς ἐτῶν ἑβδομήκοντα· ταύτῃ ὁ κλῆρος ἅπας 2 προσεμαρτύρει, ὅτι νέα οὖσα τῇ ἡλικίᾳ, ὡς ἐτῶν εἴκοσι σφόδρα ὡραιοτάτη ὑπάρχουσα, φευκτὴ ἦν τοῖς ἐναρέτοις, διὰ τὸ κάλλος, ἵνα μή τινα μῶμον δῷ ἐξ ὑπονοίας. ὅτε οὖν συνέβη τοὺς Ἀρειανοὺς συσκευάσασθαι τὸν μακάριον Ἀθανάσιον, τὸν ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, δι' Εὐσεβίου τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν πραιποσίτου ἐπὶ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως 3, ἀθέμιτα τούτου κατηγοροῦντες ἐσυκοφάντουν. φεύγων

quae exercentur, & in omni virtutis institutione militant, omnesque temperantiae legibus clarae, & insignes feminae, & divinum certamen studio exsequentes.

De Magna.

CAP. CXXXVIII.

INter quas principatum obtinet in pietate, Magna, honestissima femina, & probissima; quam nescio quid sim nominaturus, virginem ne, an viduam. A matre enim vi viro coniuncta, cum tamen variis inescans dilationibus, & corporis morbos praetexens, a corruptionis vitio, & integra, & intacta permansit, ut dicunt eius necessarii. Quumque paullo post decessisset eius maritus, omnium simul facta est haeres unica, & temporalibus deinceps commutans aeterna, totam seipsam Deo obtulit, summe curam gerens vitae, quae semper manet, suis famulis honeste imperans, agens vitam laboriosissimam, & plenam temperantia, in congressu tam severa, ut ipsum eius adspectum revererentur etiam excellentissimi episcopi propter insignem pietatem, & religionem. Atque ipsa quidem supervacaneam, & nimiam opum materiam paupertatis igne consumsit; quae autem supererant, ea constituit ad subministrationem monasteriis, ptochotrophiis, xenodochiis, pauperibus transeuntibus, episcopis, orphanis, viduis; & omnibus egentibus suppeditans auxilium, non cessabat hilariter operari pietatem latenter, & per se, & per servos fidelissimos; ab Ecclesia non recedens, noctu maxime; in omnibus in virtute se exercens propter spem eius, quae vere est vita.

De Virgine quae excepit Athanasium Episcopum (a).

CAP. CXXXIX.

NOvi ego Alexandriae virginem, quam offendi natam circiter septuaginta annos. Ei clerus universus dabat testimonium, quod quum esset iuvenis nata annos circiter viginti, & longe formosissima, fugiebatur ab iis, qui erant studiosi virtutis, propter pulcritudinem, ne inureret eis aliquam labem ex suspicione. Quando ergo accidit, ut Arriani struerent insidias beato Athanasio Alexandrino Episcopo per Eusebium, qui erat eo tempore praepositus sub Constantio Imperatore, nefariorum criminum eum accusan-

1 παρθένον οἶδα τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ) De hac virgine videndi Simeon Metaphrastes, & Anonymus quidam, in Vita Athanasii. Sozomenus lib. v. cap. vi. & Nicephorus lib. x. cap. vi.

2 ὁ κλῆρος ἅπας) Vide Glossarium nostrum in hac voce.

3 δι' Εὐσεβίου τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν πραιποσίτου ἐπὶ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως) Hic est Eusebius eunuchus, cuius meminit ipse Athanasius in Epist. Ad solit. vitam agentes. Nominat eum Ammianus lib. xiv. *Verum navata est opera diligens, hocque delato, Eusebius praepositus cubiculi missus est Cabillona* Postea interfectus est a Iuliano. Nicephorus lib. x. cap. v. *Eunuchos quoque Imperiali aula exegit. Eusebium autem, qui primum in ea locum tenuerat, mor-*

(a) Totam hanc narrationem de virgine S. Athanasium sex annos occultante, fide nutare magnis ostenditur argumentis Tomo iii. Annal. Eccles. anno Christi 356. cap. 85. & seqq.

tes, & calumniantes; vitans iudicari a corrupto iudicio, apud neminem ausus est delitescere, non apud cognatum, non amicum, non clericum, non apud aliquem alium familiarem, sed repente episcopatum ingressis Praefecti ministris, & eum quaerentibus, accepta sua tunica, & birrho media nocte confugit ad hanc virginem. Illa autem fuit rei novitate obstupefacta, & timore correpta. Dicit ei episcopus: Quandoquidem quaeror ab Arrianis nefariorum criminum ab eis accusatus; ne ergo & ego veniam in malam existimatiooem, & in peccatum coniiciam eos, qui me volunt adficere supplicio, ea de causa fugere constitui; mihi ergo Deus revelavit hac nocte me apud nullum alium posse esse salvum, nisi apud te. Illa ergo prae magno gaudio omni eiecta dubitatione, quum tota esset Domini, promto, & alacri animo occultavit sanctissimum episcopum sex annos, quamdiu vixit Imperator Constantius, ipsa & eius pedes lavans, & excrementa expurgans, & in aliis, quae erant ei usui, inserviens, librosque ei commodans, & praebens, neque ullus sex annos novit Alexandriae, ubinam ageret beatus Athanasius Episcopus. Postquam ergo fuit adnuntiata mors Imperatoris Constantii, & pervenit ad eius aures, honesto, & venerabili habitu indutus rursus noctu fuit inventus in ecclesia. Quem videntes, omnes magna sunt adfecti admiratione, ut qui ipsum vivum accepissent ex mortuis, simul etiam postulantes eius amici de latebris, quae ab eorum ignoratione inveniri non potuerant. Respondit itaque beatus Athanasius germanis suis amicis; ea de causa ad vos non confugi, ut vere iurare possetis, & alioqui etiam propter investigationem ad illam confugi, de qua nemo suspicari poterat, utpote formosam, & iuniorem; duo bona procurans, & illius salutem; illi enim profui, & meae existimationi, & securitati.

οὖν ὁ μακάριος τὸ παρὰ διεφθαρμένου κριτηρίου κριθῆναι, οὐκ ἐθάῤῥησεν οὐδενὶ, οὐ συγγενεῖ, οὐ φίλῳ, οὐ κληρικῷ οὐκ ἄλλῳ τινὶ τῶν συνήθων· ἀλλ' εἰσελθόντων τῶν ἐπαρχικῶν αἰφνίδιον εἰς τὸ ἐπισκοπεῖον, καὶ ζητούντων αὐτὸν, λαβὼν ἑαυτοῦ τὸ στιχάριον 1, καὶ τὸ βιῤῥίον 2, ἐν μεσοτάτῃ νυκτὶ πρὸς ταύτην κατέφυγεν τὴν παρθένον. ἡ δὲ ξενισθεῖσα ἐπὶ τῷ πράγματι διεπτοήθη. λέγει οὖν αὐτῇ ὁ ἐπίσκοπος· ὅτι ἐπειδὴ ζητοῦμαι παρὰ τῶν Ἀρειανῶν ἀθέμιτα συκοφαντούμενος παρ' αὐτῶν· ἵνα μὴ οὖν κἀγὼ ἄλογον ἀπενέγκωμαι δόξαν, καὶ εἰς ἁμαρτίαν ἐμβάλλω τοὺς τιμωρήσασθαί με βουλομένους, τούτου χάριν ἐνεθυμήθην φυγεῖν. ἀπεκάλυψεν οὖν μοι ὁ Θεὸς ταύτῃ τῇ νυκτὶ, ὅτι παρ' οὐδενὶ ἑτέρῳ δύνασαι σωθῆναι, εἰ μὴ παρ' ἐκείνῃ. ἀπὸ πολλῆς οὖν χαρᾶς ἐκείνη ῥίψασα πάντα λογισμὸν, ὅλη γεγένηται τοῦ Κυρίου· καὶ προθύμως κατέκρυψεν τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον ἐπὶ ἔτη ἓξ, μέχρι τῆς ζωῆς Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως· αὕτη δὲ περινίπτουσα τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ τὰ περιττώματα διακονοῦσα, καὶ τὰς ἄλλας αὐτῷ χρείας πάσας οἰκονομοῦσα, καὶ βιβλία κιχρωμένη δὲ παρέχουσα αὐτῷ. καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων ὅλης Ἀλεξανδρείας ἔγνω που διάγει ὁ μακάριος Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος. ὡς οὖν ἠγγέλθη ὁ θάνατος Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, καὶ ἦλθεν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς, σεμνῶς καὶ κοσμίως ἐνδυσάμενος πάλιν ἐν τῇ νυκτὶ εὑρέθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν πάντες ἐξέστησαν ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντα τοῦτον ἀπειληφότες· ἅμα καὶ ἐγκαλοῦντες οἱ φίλοι τὴν ἀνεύρετον τούτου καταδυσιν τῇ ἐκείνων ἀγνοίᾳ. ἀπελογεῖτο οὖν ὁ μακάριος τοῖς γνησίοις αὐτοῦ φίλοις καὶ συνήθεσιν, ὅτι τούτου χάριν πρὸς ὑμᾶς οὐ κατέφυγον, ἵνα εὔορκον ὑμῖν ὑπάρχῃ, ἄλλως δὲ καὶ διὰ τὴν ἔρευναν. κατέφυγον δὲ πρὸς ἐκείνην, πρὸς ἣν ὑποψίαν οὐδεὶς ἐδύνατο ἔχειν, ὡς πρὸς ὡραίαν, καὶ νεωτέραν· δύο μνηστευσάμενος τὰ καλὰ, καὶ τὴν σωτηρίαν ἐκείνης. ὠφέλησα γὰρ αὐτὴν, καὶ τὴν ἐμὴν δόξαν καὶ ἀσφάλειαν.

Vita Ammae Talidae.

CAP. CXL.

IN civitate Antinoi sunt feminarum monasteria duodecim; in quibus convenit etiam Amma Talida, quae octoginta annos fuerat in exercitatione, ut narrabat ipsa, & eius vicinae. Vna cum ea habitabant sexaginta adolescentulae. Eam autem adeo diligebant, ut ne esset quidem clavis aulae monasterii, ut in aliis; sed ipsae ab eius amore omnes

Περὶ Ἀματαλίδος.

ΚΕΦ. ρμ'.

ΕΝ ταύτῃ τῇ πόλει Ἀντινόου μοναστήριά ἐστι γυναικῶν δώδεκα κατορθουσῶν πολιτείαν ἀρίστην. ἐν ᾗ συντετύχηκα τῇ δούλῃ τοῦ Θεοῦ ὀνόματι Ἀματαλίδι 3 γραΐδι ὀγδοήκοντα ἔτη ἐχούσῃ ἐν τῇ ἀσκήσει, ὡς καὶ αὐτὴ καὶ αἱ γειτνιῶσαι αὐτῇ διηγοῦντο, ᾗ συνῴκουν ἑξήκοντα νεάνιδες παρθένοι τὸν τῆς ἀσκήσεως καθαρῶς ἐξανύουσαι δρόμον τῇ ταύτης τῆς καλογήρου 4 διδασκαλίᾳ. αἵ τινες τοσοῦτον αὐτὴν ἠγάπων πᾶσαι, ὡς μηδὲ κλεῖδα ἐφεστᾶναι ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκείνῳ ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις· ἀλλὰ κρατεῖσθαι πάσας ὑπὸ τῆς ἀμέτρου ταύτης ἀγά-

---

te etiam mulctavit. Sozomenus lib. v. cap. v. Εὐσέβιον δὲ, τὸν μείζονα τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, θανάτῳ ἐζημίωσε. Ammianus lib. XXII. *Eusebium super his, cui erat Constantiani thalami cura commissa, alte spirantem, & dirum, addixere poenae letali.* Videatur quoque Paulus Diaconus lib. XI. Zonaras Annal. III. & Cedrenus in Iuliano. Fuit & alius quidam Eusebius, itidem praepositus cubiculi, sub Honorio, & Theodosio; de quo Zosimus lib. v.

1 λαβὼν ἑαυτοῦ τὸ στιχάριον) Quid sit στιχάριον, vide Glossarium nostrum.

A

2 καὶ τὸ βιῤῥίον) Vide iterum de hac voce Glossarium nostrum.

3 ὀνόματι Ἀματαλίδι) Scrib. ὀ. Ἀμμᾶ Ταλίδι. Nam Ἀμμᾶς erat nomen dignitatis inter mulieres μοναζούσας; ut supra tradit ipse hic Palladius in vita Pitirum; neque immerito Ἀμμᾶς honoris ergo dicebatur, quae sexaginta sub se virgines habebat, disciplinae suae subiectas; ut adparet ex sequentibus Palladii verbis.

4 ταύτης τῆς καλογήρου) De hac voce vide quae nos in Glossario nostro.

ἀγάπης, ϗ τῆς εὐθείας διδασκαλίας, εἰς ἀφθαρσίαν μετασχηματιζόμενοι. εἰς τοσοῦτον δὲ ἤλασεν ἀπαθείας ἡ γραῦς, ὡς εἰσελθόντι μοι ϗ καθεσθέντι ἐλθοῦσα συγκαθεσθῆναί μοι, ϗ τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐπιθεῖναι τοῖς ὤμοις μου, ὑπερβολῇ παῤῥησίας τῆς εἰς Χριστόν.

Περὶ Ταὼρ παρθένου.

ΚΕΦ. ρμά.

ΕΝ τούτῳ τῷ μοναστηρίῳ παρθένος μαθήτρια ταύτης, Ταὼρ ὀνόματι, ἔχουσα τριάκοντα ἔτη ἐν τῷ μοναστηρίῳ. ἱμάτιον καινὸν, ἢ ὠμοφόριον [1], ἢ ὑπόδημα οὐδέποτε λαβεῖν ἠθέλησεν, λέγουσα, ὅτι οὐ χρείαν ἔχω, ἵνα μὴ ϗ προελθεῖν ἀναγκασθῶ. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι πᾶσαι κατὰ κυριακὴν προέρχονται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χάριν τῆς κοινωνίας· ἐκείνη δὲ ῥακοδυτοῦσα ἀδιαλείπτως ἐν τῇ μονῇ ἐν τῷ ἔργῳ καθεζομένη· οὕτω δὲ εὐφυεστάτην εἶχεν τὴν ὄψιν, ὡς ἐγγὺς γίνεσθαι ϗ τὸν πάνυ στεῤῥὸν ἀπατᾶσθαι τῷ ταύτης κάλλει, εἰ μὴ φρουρὸν εἶχεν ὑπερβάλλοντα τὴν σωφροσύνην, εἰς αἰδῶ ϗ φόβον ἄγουσα τῇ κοσμιότητι τοῦ ἤθους ϗ τὸν εἰς ἄγαν ἀκόλαστον ὀφθαλμόν.

Περὶ παρθένου τινὸς ϗ Κολλούθου.

ΚΕΦ. ρμβ'.

ΑΛλη τὶς αὐτῇ ἀληθείᾳ παρθένος τῷ τῆς ἀσκήσεως ἔργῳ νηφόντως προσέχουσα ἐμοὶ γειτνιῶσα. ἧς τὴν ὄψιν μὲν οὐχ ἑώρακα, προῆλθε γὰρ αὕτη ὡς ἔλεγον οἱ εἰδότες, οὐδέποτε ἀφ' οὗ ἀπετάξατο, πληρώσασα ἑξήκοντα ἔτη ἐν τῇ ἀσκήσει μετὰ τῆς ἰδίας μητρός. εἰς ὕστερον δὲ μελλούσης αὐτῆς μεταβαίνειν τὸν βίον πρὸς τὴν ζωὴν τὴν ἀκήρατον, παραστὰς τῇ ἀνδρείᾳ ὁ κατὰ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἅγιος μάρτυς Κόλλουθος [2] λέγει αὐτῇ. σήμερον μέλλεις ὁδεύειν πρὸς τὸν δεσπότην σου, ϗ ὁρᾷν ἅπαντας τοὺς ἁγίους. ἐλθοῦσα οὖν ἀρίστησον μεθ' ἡμῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ [3]. ἀναστᾶσα οὖν ὄρθρου ἡ μακαρία, ϗ ἐνδυσαμένη, ϗ λαβοῦσα ἄρτον, ϗ ἐλαίας, καὶ λεπτολάχανα ἐν τῇ ἑαυτοῦ σπυρίδι, ἐξελθοῦσα ἀπῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον ἡ τοσαῦτα ἔτη μὴ προελθοῦσα. καὶ προσδεξαμένη, καὶ καθεσθεῖσα, καιρὸν ἐπιτήδειον πρὸς τὸ γεύσασθαι ἐπετήρει διὰ πάσης ἡμέρας. παραγενομένης δὲ τῆς ἐννάτης, ϗ τῆς τοῦ φαγεῖν ὥρας ἐνστάσης, μηδενὸς ἔνδον ὑπάρχοντος, τεθεικυῖα τὰ βρώματα προσκαλεῖται τὸν μάρτυρα, λέγουσα, εὐλόγησόν μου τὰ βρώματα ἅγιε Κόλλουθε, καὶ συνοδευσάτωσαν μοι αἱ πρεσβεῖαι σου. καὶ καθεῖσα ἔφαγεν. καὶ πάλιν προσδεξαμένη ἦλθεν περὶ ἡλίου δυσμὰς εἰς τὸν οἶκον. καὶ δίδωσι τῇ ἑαυτῆς μητρὶ σύγγραμμα Κλήμεντος

detinerentur. Eo autem impatibilitatis processit anus, ut quum ego essem ingressus, & consedissem, ipsa quoque ingressa sit, & una mecum sederit, & magna libertate, ac fiducia in Christo meis humeris manum imposuerit.

De Virgine Taor.

CAP. CXLI.

IN hoc monasterio erat virgo huius discipula, nomine Taor, quae triginta annos versata erat in monasterio, ut narrabant qui noverant. Ea vestem novam, aut mavortem, aut calceum noluit accipere, dicens: Non est mihi opus, ne etiam cogar progredi. Aliae enim omnes die dominico progrediuntur in Ecclesiam gratia communionis. Illa autem in monasterio manebat pannis obsita, operi adsidue adsidens. Ea autem fuit tam eleganti vultu, ut parum abesset quinetiam valde constantes deciperentur eius pulcritudine, nisi insigne praesidium habuisset temperantiam, quae ad metum, & verecundiam deducebat honestate impudicos oculos.

De Virgine, quae renuntiaverat.

CAP. CXLII.

ERat quaedam alia virgo religiosae vitae operibus viriliter insistens, cuius vultum quidem non vidi. Numquam enim, ut aiunt, qui sciunt, est progressa, ex quo renunciavit. Quum autem implesset sexaginta annos in exercitatione cum matre sua propria, erat postea vita excessura. Ad eam autem accedens martyr [a], qui erat in eo loco, nomine Colluthus, ei dicit: Hodie es itura ad Dominum, & visura sanctos omnes. Veni ergo, & prande nobiscum in martyrio [b]. Quum ergo mane surrexisset, & se induisset, & in sporta panem accepisset, & olivas, & minuta olera, post tot annos est egressa; & quum venisset in martyrium, oravit, & quum toto die observasset tempus, in quo nullus erat intus, & nona iam advenisset hora, & sedisset, rogavit martyrem, dicens: Benedic cibos meos, Colluthe sancte, & me in via comitare tuis precibus. Quum ergo comedisset, & rursus orasset, domum venit circa occasum solis. Et quum dedisset matri suae opus Clemen-

1 ἢ ὠμοφόριον) Recte esse haec lectio non potest; nam ὠμοφόριον erat patriarcharum, & episcoporum; ut docemus nos in Glossario. Scrib ἢ μαφόριον; quemadmodum videtur fuisse in codice Herveti. Erat autem μαφόριον vestis muliebris tegendo capiti. Philo Carpathius in Cant. Cantic. *Theristrium, quod & theristrum, & maphorium adpellant, muliebre capitis, & fidei est velamentum, & operculum; quo feminae aestate praecipue utuntur.* Vide plura in nostro Glossario.

2 ὁ κατὰ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἅγιος μάρτυς Κόλλουθος) Errat Hervetus, qui putat hic τὸν μάρτυρα esse, *Praepositum martyrio.* Est revera ipse martyr.

3 ἐν τῷ μοναστηρίῳ) In Herveti codice videtur fuisse ἐν τῷ μαρτυρίῳ. Recte; nam postea ait. ἐξελθοῦσα ἀπῆλθεν εἰς τὸ μαρτύριον. Iam quid sit μαρτύριον, vide Glossarium nostrum.

(a) Martyr hic dicitur, qui brevi subiturus erat martyrium, uti alias ex Tertull. & Cyp. adnotavimus.

(b) Martyrium autem est oratorium dedicatum in honorem martyris.

Niceph. lib. 4. c. 32. tis Stromatei in prophetam Amos, dixit ei: Da id episcopo relegato. Et dixit ei: Ora pro me: Vado enim ad Dominum meum, & decessit ipsa nocte. Quumque nec febri laborasset, nec ei caput doluisset, sed seipsam ad sepulturam composuisset, in manus Dei spiritum suum commendavit.

τος τοῦ Στρωματέως εἰς τὸν προφήτην Ἀμώς 1. ϗ λέγει αὐτῇ. δὸς τοῦτο τῷ ἐπισκόπῳ τῷ ἐξορισμένῳ. ϗ εἶπε αὐτῷ. εὖξαι περὶ ἐμοῦ. ὁδεύω γὰρ πρὸς τὸν κύριόν μου. ϗ ἐτελεύτησεν ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ, μὴ πυρέξασα, μὴ κεφαλαλγήσασα, ἀλλ' ἑαυτὴν ἐνταφιάσασα εἰς χεῖρας Θεοῦ τὸ πνεῦμα παρέθετο.

De Virgine, quae lapsa est, & egit poenitentiam.

CAP. CXLIII.

QVaedam virgo exercitatrix manens cum duabus aliis virginibus, se exercuit novem, vel decem annis. A quodam autem cantore inescata cum eo habuit stupri consuetudinem, & quum utero concepisset, peperit. Quum autem in summum odium prorupit eius, qui ipsam deceperat, & in profundo compuncta est animo, & ad eam pervenit mensuram poenitentiae, ut in ea perseverans se fame vellet occidere, hoc cum lacrimis orans, Deumque rogans, & dicens: Deus magne, qui omnium nostrum peccata portas, & immensum totius mundi vitium, qui non vis mortem peccatorum, & eorum, qui labuntur, interitum, sed misereris universae creaturae; est enim voluntas tua, ut omnes serventur; si ergo me quoque, quae pereo, vis esse salvam, in hoc mihi tuam ostende bonitatem, & nunc tua ad me perveniant mirabilia, & iube hinc abduci fructum meae iniquitatis, qui conceptus est in lascivia, & genitus in peccato; nam nisi hoc fiat, ego hac de causa, vel me laqueo suffocabo, vel meipsam in preceps deiiciam. Quum sic oraret fuit exaudita; nam qui natus fuerat infans non multo post decessit. Ab illo ergo die non amplius convenit eum, qui ipsam redegerat in servitutem; sed se totam insigniter dedens continentiae, aegrotis mancisque, ac mutilatis serviens triginta annos, ita Deum placavit, propitiumque reddidit; ut cuidam sancto presbytero revelaretur illam Deo magis placuisse in poenitentia, quam in virginitate. Haec autem scribo,

Περὶ τῆς ἀπατηθείσης παρθένου, ϗ μεταγνούσης.

ΚΕΦ. ρμγ'.

ΑΣκήτριά τις παρθένος συνοικοῦσα ἄλλαις δυσὶ παρθένοις ἠσκήθη ἐπὶ ἔτη ἐννέα ἢ δέκα αὕτη δελεασθεῖσα παρὰ ψάλτου τινὸς τούτῳ συνεφθάρη, ϗ λαβοῦσα κατὰ γαστρὸς ἔτεκεν. εἰς ἄκρον δὲ μῖσος ἐλθοῦσα τοῦ ταύτην ἀπατήσαντος κατενύγη τὴν ψυχὴν εἰς βάθος, ϗ εἰς τοσοῦτον ἔφθασεν μέτρον μετανοίας, ὡς ἂν ἀποκαρτερήσασαν ταύτην τῇ ἐγκρατείᾳ, ϗ λιμῷ θέλειν ἑαυτὴν ἀποκτεῖναι· τοῦτο προσευχομένη μετὰ δακρύων, ϗ τοῦ Θεοῦ δεομένη· ϗ λέγουσα, ὅτι ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ βαστάζων πάντων ἡμῶν τὰ ἁμαρτήματα, ϗ παντὸς τοῦ κόσμου τὴν ἄμετρον κακίαν, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τῶν ἁμαρτωλῶν, ϗ τὴν ἀπώλειαν τῶν πεσόντων, ἀλλ' ἐλεῶν πᾶσαν τὴν κτίσιν· σὸν γάρ ἐστι θέλημα τὸ σώζεσθαι πάντας· εἰ οὖν ϗ ἐμὲ τὴν ἀπολομένην σωθῆναι θέλεις, ἐν τούτῳ μοι δεῖξον τὴν σὴν ἀγαθοσύνην, ϗ νῦν δὸς φθάσαι ἐπ' ἐμοὶ τὰ θαυμάσιά σου, ϗ κέλευσον συναχθῆναι τὸν καρπὸν τῆς ἐμῆς ἀνομίας· τὸ συλληφθὲν ἐν ἀσελγείᾳ, ϗ γεννηθὲν ἐν ἁμαρτίᾳ τῆς ἐμῆς ἀπολείας. ἐὰν γὰρ τοῦτο μὴ γένηται, ἢ ἀγχόνῃ ἔχω χρήσασθαι, ἢ ἑαυτὴν διισκεῦσαι 2. ἕνεκεν τούτου δεομένη εἰσηκούσθη· τὸ γὰρ τεχθὲν οὐ μετὰ πολὺ ἐτελεύτησεν. ἀπὸ οὖν τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῷ μὲν ταύτην αἰχμαλωτίσαντι οὐκέτι συνέτυχεν, ἔκδοτον δὲ ἑαυτὴν εἰς ἄκραν ἐγκράτειαν δέδωκεν· νοσούσαις ϗ λελωβημέναις ἐξυπηρετήσατο ἐπὶ τριάκοντα ἔτη. οὕτως τὸν Θεὸν δυσωπήσασα, ϗ ἵλεων ἑαυτῇ καταστήσασα, ὡς ἀποκαλυφθῆναί τινι τῶν ἁγίων πρεσβυτέρων, ὅτι ἡ δεινά μοι μᾶλλον εὐηρέστησεν ἐν τῇ μετανοίᾳ, ἢ ἐν τῇ παρθενίᾳ. ταῦτα δὲ γράφω,

1 *σύγγραμμα Κλήμεντος τοῦ Στρωματέως εἰς τὸν προφήτην Ἀμὼς*) Clemens a recentioribus Στρωματεὺς cognominatur. Sic apud Niceph. lib. IV. cap. XXXIII. *Eodem temporum curriculo & Clemens presbyter, qui Στρωματεὺς cognominatus est, Alexandriae eidem studio cum Pantaeno incubuit.* Theodor. Metochites Hist. lib. I. μετὰ δὲ τοῦτον Σεβῆρος ἔτη ιζ'. ἐφ' οὗ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς, ϗ Σύμμαχος, ϗ Ὠριγένης. Hunc Alexandrinum alii faciunt, alii Atheniensem. Testis Epiphanius κατὰ Σεκουνδιανῶν. Haer. XXXII. εἶτα οἱ καλῶς συγγραψάμενοι, καὶ ἀλήθειαν τούτων ἐν τοῖς σφῶν αὐτῶν συγγράμμασιν ἤλεγξαν, Κλήμης τε, ὅν φασί τινες Ἀλεξανδρέα, ἕτεροι δὲ Ἀθηναῖον. ἀλλὰ ϗ ὁ ἱερὸς Εἰρηναῖος. Vt sententiam dicam; ego Atheniensem autumo. Alexandrinum vero nuncupari coepisse, quia ecclesiae Alexandrinae presbyter inclarescere illic scriptis incoepit. Eusebius Hist. Eccles. lib. V. cap. XI. κατὰ τοῦτον ταῖς θείαις γραφαῖς συνασκούμενος ἐπ' Ἀλεξανδρείας ἐγνωρίζετο Κλήμης. Cedrenus. ἐπὶ τούτου A δὲ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐγνωρίζετο. Et Hieronymus in Catalogo Script. Eccles. non Alexandrinum, sed ecclesiae Alexandrinae presbyterum adpellat. Idem facit Ado in Chronico. Ergo puto satis manifestum errorem. Praenomen illi, nomenque: *Titus Flavius.* Eusebius mihi certus testis Hist: Eccles. lib. VI. cap. XIII. τοῦ δὲ Κλήμεντος στρωματεῖς οἱ πάντες ὀκτὼ παρ' ἡμῖν σώζονται, οὓς ϗ τοιαύτης ἠξίωσεν ἐπιγραφῆς. Τίτου Φλαβίου Κλήμεντος τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν B ὑπομνημάτων στρωματεῖς. Opera eius recensent Eusebius, Hieronymus, & Nicephorus locis citatis; nemo tamen meminit Commentariorum in Amos, quae hic laudat Palladius noster. Ad στρωματέων libros quod attinet; eos scripsit ad Alexandrum, ut auctor Ioannes Damascenus de Ador. Imag. lib. III. τοῦ ἀρχαιοτάτου Κλήμεντος πρὸς Ἀλέξανδρον ἐκ τοῦ ἑβδόμου βιβλίου τῶν Στρωματέων.

2 *ἢ ἑαυτὴν διισκεῦσαι*) Scrib. ἢ ἐμαυτὴν διισκεῦσαι.

φω, ἵνα μὴ καταφρονῶμεν τῶν πολλὰ ἁμαρτανόντων, καὶ ἐκ καρδίας. μετανοούντων· καθὼς καὶ ἡ μακαρία αὕτη τὴν ἑαυτῆς καρδίαν συντρίψασα, καὶ ἐν ταπεινοφροσύνῃ τὴν ἑαυτῆς ζωὴν καθυποτάξασα, οὐκ ἐξουδενώθη παρὰ τοῦ δεσπότου τῶν μετανοούντων.

bo, ne eos, qui multa peccant, & ex animo, ac sincere agunt poenitentiam, contemnamus; sicut haec beata, quae cor suum contrivit, & in humilitate vitam suam liquefecit, non despecta fuit a domino eorum, qui ducuntur poenitentia.

Περὶ τῆς συκοφαντησάσης ἀναγνώστην τινά.

ΚΕΦ. ρμδʹ.

Πρεσβυτέρου τινὸς θυγάτηρ παρθένος ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, ἐκπεσοῦσα παρὰ τοῦ ταύτην φθείραντος ἐδιδάχθη ἀναγνώστην τινὰ τῆς πόλεως συκοφαντῆσαι, κἀκείνῳ περιθεῖναι τὴν διεφθαρμένην αἰτίαν, καὶ γενομένη πρὸς γαστρὸς, ἐταζομένη παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, κατεῖπε τοῦ ἀναγνώστου. ἀκούσας δὲ τοῦτο ὁ πρεσβύτερος, καὶ ταραχθεὶς, ἀνήνεγκεν τῷ ἐπισκόπῳ· μαθὼν τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος, συνεκρότησεν τὸ ἱερατεῖον· καὶ ποιήσαντες κληθῆναι τὸν ἀναγνώστην, ἐβασάνιζεν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πράγματος. ἐρωτώμενος τοίνυν ὁ ἀναγνώστης παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, οὐχ ὡμολόγει· τὸ γὰρ μὴ πραχθὲν παρ' αὐτοῦ πῶς ἐνὶ καὶ ῥηθῆναι; ἀγανακτῶν οὖν ὁ ἐπίσκοπος, μετὰ ἐμβριθεστάτης φωνῆς ἔλεγεν τούτῳ· οὐχ ὁμολογεῖς σου τὸ πταῖσμα, ἵνα μετανοήσῃς ἄθλιε, καὶ ταλαίπωρε, καὶ ἀκαθαρσίας μεμεστωμένε; ἀπεκρίνατο ὁ ἀναγνώστης· ἐγὼ δέομαί σου, τὸ ὂν εἶπον, ὅτι ἐν τούτῳ πρᾶγμα οὐκ ἔχω. ἀναίτιος γάρ εἰμι, καὶ τῆς ἐννοίας τῆς πρὸς ἐκείνην. εἰ δὲ θέλετε ἀκοῦσαι τὸ μὴ ὂν ἵνα εἴπω, πέπραχα. τοῦτο αὐτοῦ εἰρηκότος, καθεῖλεν τοῦτον τοῦ ἀναγνώστου. μετὰ τοῦτο προσπεσὼν παρεκάλει τὸν ἐπίσκοπον, λέγων· εἰ τοῦτό σοι ἔδοξεν κύριε ἐπίσκοπε, ἐπειδὴ εἶπον, ναὶ, ἔπταισα, εἶναί με χωρὶς τοῦ τιμίου βήματος, καὶ μὴ εἶναί με ἄξιον τοῦ εἶναι κληρικὸν τῆς σῆς ἁγιωσύνης, κέλευσόν μοι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν δοθῆναι εἰς γυναῖκα. οὔτε γὰρ λοιπὸν ἐγὼ κληρικὸς, οὔτε δὲ ἐκείνη παρθένος. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ πρεσβύτερος ὁ πατὴρ αὐτῆς, ἔκδοτον αὐτὴν δεδώκασι τῷ ἀναγνώστῃ, προσδοκήσαντες διακεῖσθαι τὸν νεώτερον περὶ αὐτὴν, καὶ ἄλλως μὴ δύνασθαι ἀποκοπῆναι τῆς συνηθείας. λαβὼν δὲ αὐτὴν ὁ νεώτερος εἰς τὰς χεῖρας, καὶ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, παρακαλέσας δὲ αὐτὴν, ἀπαγαγὼν ταύτην παρέθετο μοναστηρίῳ γυναικῶν, παρακαλέσας τὴν αὐθότι διάκονον τῆς ἀδελφότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς ἀνασχέσθαι ταύτης. καὶ καταλιπὼν αὐτὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὁ ἀναγνώστης, ἀπελθὼν ἑαυτὸν ἐγκαθεῖρξεν εἰς κελλίον αὐχμηρὸν, ἀναλαβὼν πολιτείαν σκληραγωγίας ἀκροτάτην, προσελθὼν τῷ Χριστῷ ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ, μετὰ πολλῶν δακρύων καὶ στεναγμῶν· λέγων, σὺ οἶδας Κύριε τὰς ἐμὰς πράξεις, ὁ ἐπιστάμενος πάντα, ὃν οὐδὲν λεληθεν. οὐδέ ἐστι τίς τόπος ἀπόκρυφος ἐν ᾧ τις ἀποκρυβήσεται τῆς σῆς πανεφόρου δυνάμεως ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσθαι· σὺ μόνος βλέπεις βάθη λογισμῶν, καὶ πᾶσα ἔννοια παρὰ σοῦ ὁρᾶται ὀφθαλμοφανῶς· σὺ ὢν ἐταστὴς ἐνθυμήσεως ὀξὺς δικάζεις ἀκριβῶς· σὺ ἀδικουμένων βοηθός· αὐτὸς εἶ συκοφαντουμένων ἔκδικος ἀπαραλόγιστος, ᾧ οὐδὲν ἀρέσκει τῶν ἀδίκων. πᾶσα δὲ ῥοπὴ ζυγοῦ δικαιοσύνης παρά σοι. πάρεστι γὰρ πάντοτέ σοι φῶς ἀπρόσιτον,

De Filia Presbyteri, quae Lectorem calumniata erat.

CAP. CXLIV.

Cuiusdam Presbyteri filia virgo in Caesarea Palaestinae lapsa, ab eo, qui ei vitium attulerat, docta fuerat, ut quemdam civitatis Lectorem calumniaretur; & quod corrupta esset, in eum culpam conferret. Quumque ferret ventrem, a patre suo examinata, nominavit Lectorem. Hoc quum audiisset Presbyter, conturbatus retulit ad Episcopum. Hoc quum audiisset Episcopus, convocavit concilium sacerdotum, fecitque vocari Lectorem, deque eo habuit quaestionem, rem examinans. Rogatus autem ab Episcopo rem non fatebatur Lector; nam quod factum ab ipso non fuerat, quomodo dici poterat? AEgre ergo ferens Episcopus, gravissima voce ei dicebat: Non fateberis lapsum tuum, ut agas poenitentiam, o infelix, & plene immunditia? Respondebit Lector: Rogo te: Dixi id quod res est, hanc rem ad me nihil pertinere; plane enim culpa careo, ut qui de ea ne cogitaverim quidem; si autem vultis audire id, quod non est, dicam: Feci. Hoc quum ipse dixisset, deposuit eum Episcopus ab officio Lectoris. Post hoc cadens ad pedes Episcopi, rogavit dicens: Si hoc tibi visum est, domine Episcope, ut quoniam dixi, Nae, lapsus sum, sim de gradu ecclesiastico deiectus, & non sim dignus esse clericus tuae sanctitatis, iube ut mihi ab hoc tempore ea detur in uxorem; neque enim ego sum deinceps clericus, neque illa virgo. Quum haec audiisset Episcopus, & Presbyter, eam tradidit pater eius Lectori; sperans fore, ut iuvenis bene esset in eam adfectus, & alioqui credens non posse eum abstrahi a consuetudine. Quum eam autem adolescens accepisset in manus ab Episcopo, & eius patre, eamque esset consolatus, abduxit, & deposuit in monasterio mulierum, rogans eam, quae illic erat prima ministra fraternitatis, ut eam illic tolerarent usque ad partum eius. Illa vero relicta in monasterio, Lector abiens seipsum inclusit in cella sordida, vitae summam suscipiens asperitatem, ad Christum accedens in corde contrito cum multis lacrimis, & gemitibus. Tu Domine meas actiones nosti, qui scis omnia, quem nihil latet, neque est ullus locus occultus, in quo quis se abscondat a tua, quae omnia adspicit, potestate, qui vides omnia priusquam fiant; tu solus vides profunda cogitationum, & omnis mentis conceptio a te cernitur, perinde ac si adspiciatur oculis: Tu quum cogitatorum sis acer examinator, perfecte iudicas: Tu qui eis, qui adficiuntur iniuria, fers auxilium, qui falli non potes, dum eos vindicas, qui adpetuntur calumniis, cui nihil placet iniustum: Omne autem momentum staterae iustitiae est a te semper: Adstat enim tibi perpetuo lux, ad quam non patet aditus,

Oratio iniuste laesi.

tus, & omne opus hominis est coram te: Est ergo tui iusti, & immutabilis iudicii, ius quoque meum pronuntiare. Efficaciter autem orante adolescente, & in ieiunio diligenter perseverante, intra breve tempus adfuerunt dolores Niceph. lib. 17. c. 23. eius partus. Quumque advenisset hora, adfuit etiam iustum Dei iudicium, adferens vehementem, & intolerabilem dolorem ei, quae fuerat calumniata; gemituum immensa multitudo, labores partus inenarrabiles, inferni suppliciorum visiones terribiles hanc miseram fortiter obsidentes; & infans propter magnitudinem non prodibat ex utero. Praeteriit dies primus, & secundus, & dolores erant intolerabiliores. Adventavit tertius, & quartus, & sequutus est dolor multis partubus gravior; quintus, & sextus, & septimus tenebrosus; & infelix mulier ex multo dolore versabatur in inferis. In omnibus his diebus mansit neque omnino cibum sumens, nec tantillum somnum videns, sed luctibus, & gravissimis dolorum tormentis succedentibus; post haec omnia, vitiatae, & falsae accusatricis cor inflexibile, victum a Dei potestate, quae non cadit sub adspectum, intolerabilibus doloribus addidit etiam confessionem, lugubri voce exsclamans: Hei mihi misera, venio in periculum ne peream, ut quae in duo mala inciderim, nempe in calumniam, & fornicationem; & amissa virginitate sum tradita detractioni; & quum mihi sit ab alio adlatum vitium, accusavi Lectorem. Quum haec autem audiissent virgines monasterii, patri eius omnia renuntiarunt. Pater autem veritus, ne condemnaretur ut calumniator, quum non adhiberet fidem dictis, silet duos dies; rursus autem misera, se invicem excipientibus acerbis adflictabatur doloribus, quum non posset deinceps vel vivere, vel mori; quumque id effugit, oritur dies octavus, & rursus nonus, gravissimis perpetuarum vertiginum tenebris eam offuscantes; quum ergo eius magnos eiulatus non ferret conventus, hae cursum festinantes renuntiant Episcopo, iam esse nonum diem ex quo illa confitetur se accusasse Lectorem, nec posse parere, quod ipsum sit calumniata. Episcopus autem quum haec audiisset a virginibus, ad Lectorem mittit duos diaconos, ei omnia significans, & ut pro ipsa oraret, ut misera mulier liberaretur ab iis necessitatibus. Egregius autem adolescens, neque eis dedit responsum, nec aperuit ostium, sed a quo die ingressus est in cellam, non exiit, implens consuetam regulam ieiunii, & Deo preces fundens. Flexus autem pater, & filiae suae misertus veniens ad Episcopum, eum valde rogavit, ut pro ea orationes fierent in Ecclesia. Et quum pro ea preces fusae essent ab omnibus ad Dominum, ne sic quidem misera liberata est a necessitate. Eius enim, qui per calumniam fuerat accusatus, orationes Dominum moventes, arcebant, ne eorum preces admitterentur. His sic gestis, surgens Episcopus ivit ad cellam, in qua erat Lector, & quum pulsasset ostium, nolebat is aperire. Quum diu autem foris fuisset Episcopus, ille autem intus, iubet Episcopus tolli ostium, & ingressi invenerunt adolescentem in oratione perseverantem, & humi procumbentem. Quem multum rogans Episcopus, ei dicit: Frater Eustathi Lector, in apertum prolata calumnia, Dei providen-

τον, καὶ πᾶν ἔργον ἀνθρώπων ἐνώπιόν σου ἐστίν· τῆς οὖν σῆς ἐστι δικαίας καὶ ἀπαραλλάκτου κρίσεως ἀποφῆναι καὶ τὴν δίκην τὴν ἐμήν. προσευχομένου τοῦ νεανίσκου ἐκτενῶς, καὶ τῇ νηστείᾳ προσκαρτεροῦντος ἐμμελῶς, ἐντὸς ὀλίγου χρόνου παρεγένοντο αἱ ἡμέραι τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς· καὶ ἐνστάσης τῆς ὥρας, παρεγένετο καὶ ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ φέρουσα ἀπότομον ὀδύνην καὶ ἀφόρητον τῇ συκοφαντησάσῃ· καὶ στεναγμῶν πλῆθος ἀμέτρητον, ὠδῖνες πόνων ἀνεκδιήγητοι, καταχθονίων κολαστηρίων ὁράσεις φοβεραί, ταύτην τὴν ἀθλίαν πολιορκοῦσαι ἰσχυρῶς· καὶ τὸ βρέφος τῆς γαστρὸς τῷ ὄγκῳ οὐ προέκυπτεν. παρῆλθεν ἡμέρα πρώτη, καὶ δευτέρα, καὶ ὠδῖνες ἀφορητότεροι· ἐπέστη τρίτη, καὶ τετάρτη, καὶ τὸ ἄλγος πολλαπλασίως χαλεπώτερον· διεδέξατο πέμπτη καὶ ἕκτη σὺν ἑβδόμῃ σκοτεινῇ, καὶ ἡ ταλαίπωρος γυνὴ ἀπὸ πολλῆς ἀνίας τῷ ᾅδῃ προσωμίλει· ἐν ταύταις ὅλαις ταῖς ἡμέραις μήθ' ὅλως τροφῆς προσλαβομένη, μηδὲ τὸ τυχὸν ὕπνου μεταχοῦσα· ἀλλ' οἰμωγαῖς βασάνων πόνους ἀντεχέστους διαδεχομένων, μετὰ ταῦτα πάντα ταῖς προσευχαῖς τοῦ νεανίσκου. ἡ τῆς διεφθαρμένης καὶ ψευδηγόρου ἀμείλικτος καρδία τοῖς ἀνυποίστοις πόνοις, καὶ ἡ ἐξομολόγησις συνεξῆλθεν γοεραῖς φωναῖς βοῶσα· οἴμοι τῇ ἀθλίᾳ, κινδυνεύω ἀπολέσθαι δυσὶ κακοῖς περιπεσοῦσα, συκοφαντίᾳ καὶ πορνείᾳ· ἀπώλεσά μου τὴν παρθενίαν, διχοστασίᾳ παρεδόθην· ὑπὸ ἑτέρου καταφθαρεῖσα, τοῦ ἀναγνώστου κατηγόρησα. ἀκούσασαι δὲ ταῦτα αἱ παρθένοι τοῦ μοναστηρίου τῷ πατρὶ αὐτῆς ἀπήγγειλαν τὰ πάντα· ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς αἰδούμενος τοὺς πάντας ὡς μὴ καταγνωσθῆναι ἐπὶ τῇ συκοφαντίᾳ, τοῖς εἰρημένοις οὐ πιστεύσας, ἡσύχασεν τὰ ὅλα. ὡς δὲ ἡ δικαία κρίσις ἐφεστῶσα ἡ δικάζουσα τὰ πάντα, πάλιν ἐπαλλήλους τῇ ἀθλίᾳ ταύτῃ ἔτικτεν ὠδῖνας· λοιπὸν μὴ δυναμένης ἢ ζῆσαι ἢ ἀποθανεῖν· καὶ τοῦ τοκετοῦ μὴ ἐκφυγούσης, ἐπιφαίνει ἡ ἡμέρα ἡ ὀγδόη, καὶ πάλιν ἡ ἐννάτη, βαθυτάτῳ σκότῳ τῶν ἀλήκτων στρόφων ταύτην ἀμαυροῦσαι· ὡς οὖν οὐκ ἔφερεν ἡ συνοδία τὰς μεγάλας ταύτης οἰμωγάς, δρομαῖαι ἀπελθοῦσαι ἀναγγέλλουσι τῷ ἐπισκόπῳ. ὅτι ἐστὶν ἐννάτη σήμερον ἡμέρα ὅτι ἡ δεῖνα ἐξομολογεῖται ὅτι τοῦδε τοῦ ἀναγνώστου κατεστάθην, καὶ ἀποκυῆσαι οὐκ ἰσχύω· ἐσυκοφάντησα γὰρ τοῦτον. ὁ δὲ ἐπίσκοπος ἀκούσας παρὰ τῶν παρθένων πάντα τὰ ῥηθέντα, πέμπει πρὸς τὸν ἀναγνώστην δύο διακόνους, δηλῶν αὐτῷ πάντα, καὶ ἵνα εὔξηται ἐκεῖνος ῥυσθῆναι τῆς ἀνάγκης τὴν ταλαίπωρον γυναῖκα. ὁ δὲ γενναῖος οὗτος νεανίσκος οὐδὲ ἀπόκρισιν αὐτοῖς δέδωκεν, μηδὲ τὴν θύραν ἀνοίξας· ἀλλ' ἀφ' ἧς ἡμέρας εἰς τὴν κέλλαν εἰσῆλθεν, τὸν συνήθη κανόνα τῆς νηστείας ἐκπληρῶν, καὶ ταῖς δεήσεσιν ἱκετεύων τὸν Θεόν. κατακαμφθεὶς δὲ ὁ πατὴρ πρὸς οἶκτον τῆς ἰδίας θυγατρός, ἐλθὼν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ἐδεήθη αὐτοῦ σφόδρα εὐχὴν ταύτης γενέσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ γινομένης ὑπὸ πάντων προσευχῆς πρὸς τὸν Δεσπότην, οὐδ' οὕτως ἡ ἀθλία τῆς ἀνάγκης ἐλυτρώθη. αἱ γὰρ εὐχαὶ τοῦ συκοφαντηθέντος δυσωποῦσαι τὸν Δεσπότην, ἀπετείχισαν τὰς τούτων μὴ παραδεχθῆναι. τούτων οὕτω γεγονότων ἀναστὰς ὁ ἐπίσκοπος ἐπορεύθη εἰς τὴν κέλλαν ἐν ᾗ ἦν ὁ ἀναγνώστης· καὶ κρούσαντος τὴν θύραν οὐκ ἤθελεν ἀνοῖξαι. ἐπὶ πολὺ δὲ τοῦ ἐπισκόπου ἔξω παρεστῶτος, κἀκείνου ἔνδον ὄντος κελεύει ὁ ἐπίσκοπος τὴν θύραν ἐπαρθῆναι, καὶ εἰσελθόντες εὗρον τὸν νεανίσκον τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντα, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐφαπλωμένον· καὶ πολὺ παρακαλέσας τοῦτον ἤγειρεν,

ρεν, λέγων, ἀδελφὲ Εὐςάθιε ἀναγνῶςα, φανερωθείσης τῆς συκοφαντίας, Θεῷ οἰκονομίᾳ, τῶν σῶν εὐχῶν ἀσακευθεισῶν, κατοικτειρήσας τὴν εἰς σὲ ἡμαρτηκυῖαν πολὺ καταικισθεῖσαν ταῖς μάςιξι τῶν βασάνων, λῦσον τὰς ἁμαρτίας· τῇ γὰρ σαῖς εὐχαῖς τοιαῦτα πάσχει καὶ εἰπὲ πρὸ τῷ Δεσπότῃ, ἵνα αὐτὴν ἐλευθερώσῃ τῷ τοκετῷ τῆς κοιλίας. τῷ δὲ ἀοιδίμῳ ἀναγνώςῃ ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ ἐκτενῶς προσδεξαμένῳ, παραχρῆμα ἡ ἀθλία ἠλευθερώθη τῆς ἀνάγκης. ἀποκυήσασα παιδίον, ἱκετεύουσα τοὺς πάντας ἀφεθῆναι αὐτῇ τὴν ἀνομίαν τῇ πρεσβείαις τῷ δικαίῳ· ὃν λοιπὸν οἱ πάντες εἶχον τὸν γενναῖον ἐν τάξει τῶν μαρτύρων. πάσης γὰρ μερίμνης ἑαυτὸν ἐλευθερώσας εἰς ἄκραν πολιτείαν τῆς ἀρετῆς ἀνῆλθεν, ὡς καὶ χαρίσματος πνευματικοῦ τοῦτον ἀξιωθῆναι. ταῦτα δὲ ἐγράψαμεν, ἵνα μηδεὶς συκοφαντήσας περιπαγῇ τοῖς δικτύοις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐμπέσῃ εἰς ὀδύνας ἀφορήτους τέως τῆς σαρκὸς, καθὰ καὶ ἡ προγραφεῖσα ψευδοτόκος· μετὰ δὲ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν παραδοθεὶς κολαςηρίοις αἰωνίοις καὶ ἀτελευτήτοις. ὁ γὰρ συκοφαντῶν παροργίζει τὸν Θεόν. ὁ δὲ συκοφαντούμενος καὶ ὑποφέρων εὐλαβῶς καὶ εὐχαῖς ἐπιτρέπων τὴν φανέρωσιν, ἀναμένων τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ὁ ςεφανίτης τοῦ Χριςοῦ ὁ καὶ ἐνταῦθα, κατὰ κράτος δοξασθεὶς, καὶ τῶν αἰωνίων ςεφάνων καταξιωθεὶς. μάθωμεν οὖν ἀκριβῶς τὴν ἀήττητον δύναμιν τῆς εὐχῆς τῆς καὶ τοὺς ἐν πίςει ςηρίζούσης, καὶ τοὺς ἐν ἁμαρτίαις ἐλεούσης, καὶ τοῖς τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσι βοηθούσης, καὶ τὴν κτίσιν πᾶσαν κρατούσης, καὶ τὸν κτίςην πάντων δυσωπούσης, καὶ τοὺς κατορθοῦντας τὴν ἀρίςην πολιτείαν ςεφανούσης, καὶ τοὺς συκοφάντας φανερούσης, καὶ τοῖς ταύτῃ προσκαρτεροῦσιν οὐρανῶν βασιλείαν δωρουμένης.

dentia, & exauditis tuis orationibus, miserere eius, quae in te peccavit, quae tormentorum flagellis fuit excruciata. Miserere deinceps miserae, & surgens solve quod ligasti; precibus enim tuis haec patitur, & dic Domino, ut eam liberet a partu ventris. Quum autem inclitus Lector intense oraret simul cum Episcopo, statim misera liberata est a necessitate, enixa infantem, rogans omnes, ut ei remitteretur iniquitas, ipsius iusti intercessione; & illum egregium virum habuerunt omnes deinceps loco martyris. Nam quum se deinceps liberasset ab omni solicitudine, pervenit ad summum vitae, quae ex virtute agitur; adeo ut is sit dignus habitus spiritali gratia. Haec autem scripsimus, ne quis calumniatus illaquecetur his inimici retibus, & incidat in dolores intolerabiles, sicut haec, quae prius scripta est falsa accusatrix; postquam autem a corpore fuerit liberatus, tradatur aeternis intolerabilibus tormentis, & quae numquam desinent; Deum enim ad iram provocat is, qui calumniatur. Qui autem per calumniam accusatur, idque fert pio. & aequo animo, & eius in apertum prolationem permittit precibus, exspectans iustum Dei iudicium, sicut hic a Christo coronatus; is & quoad eius fieri potest, laudatur, & in honore habetur, & aeternam coronam consequitur. Discamus ergo diligenter quam sint insuperabiles vires orationis, quae & fideles confirmat, & peccatorum miseretur, & flectit, ac movet omnium creatorem, & eos coronat, qui se ex virtute recte gerunt, & eis, qui in ea perseverant, largitur regnum caelorum.

Περὶ Σαλβίας.

ΚΕΦ. ρμέ.

ΚΑτ' ἐκεῖνο καιροῦ συνέβη ἅμα ὁδεύειν ἡμᾶς ἀπὸ Αἰλίας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, προπέμποντας τὴν μακαρίαν Σαλβίαν 1, τὴν παρθένον γυναῖκα, ἀδελφὴν δὲ Ρ'ουφίνου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων 2. ἐν οἷς ἦν σὺν ἡμῖν καὶ Γυβῖνος, τότε μὲν διάκονος, νυνὶ δὲ Ἐπίσκοπος γεγονὼς τῆς Ἀσκάλωνος ἐκκλησίας, ἀνὴρ εὐλαβὴς καὶ φιλόλογος. σφοδροτάτου οὖν καύματος καταλαβόντος ἡμᾶς, καταντήσαντας εἰς τὸ Πελούσιον, ἔτυχε τὸν Ιουβῖνον νιπτῆρα λαβόντα νίψασθαι τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας πυγμῇ ψυχροτάτου ὄντος τοῦ ὕδατος, καὶ μετὰ τὸ νίψασθαι δερμοτύλῳ ἐπαναπαύσασθαι 3 ῥιφέντι κατὰ τοῦ ἐδάφους. ἐπιςᾶσα δὲ τούτῳ ἡ μακαρῖτις Σαλβία, ὡς μήτηρ σοφὴ υἱοῦ κηδομένη γνησίου ἐπέσκηπτεν αὐτοῦ τῇ ἁπαλότητι τοῦ σώματος, λέγουσα αὐτῷ· πῶς θαρσεῖς σοῦ τῷ σώματι, τοιαύτην ἄγων τὴν ἡλικίαν, καὶ ἔτι ζέοντός σου τοῦ αἵματος; οὕτως σου φιλοκαλεῖς τὸ σαρκίον, ὡς μὴ αἰσθόμενος τῶν ἐξ αὐτοῦ σοι τικτομένων βλαβερῶν; θάρσει, λέγουσα, τέκνον, ὅτι ἑξηκοςὸν νῦν ἄγουσα ἔτος τῆς ἡλικίας ἐκτὸς τῶν ἄκρων χειρῶν, καὶ αὐτὸ διὰ κοινωνίαν, οὐκ ὄψις μου ἥψατο ὕδατος, οὐ πούς, οὐδ' ἄλλό τι τῶν μελῶν, καίπερ διαφόροις ληφ-

Vita Sanctae Silvaniae.

CAP. CXLV.

ILlo tempore contigit, ut nos simul navigaremus ab AElia in AEgyptum, deducentes beatam Silvaniam virginem, sororem autem Rufini, qui fuit ex Praefectis. Inter quos erat etiam nobiscum Iubinus, tunc quidem Diaconus, nunc autem Episcopus Ecclesiae Ascalonis, vir pius, & eruditus. Quum autem vehementissimus nos aestus invasisset, & pervenissemus Pelusium, accidit, ut Iubinus accepta pelui, pedes & manus palmis lavaret aqua frigidissima, & postquam lavisset, super pelliculam humi stratam requiesceret. Quum autem illa id advertisset, ut mater sapiens germani filii, eius increpavit mollitiem, dicens: Quomodo in animum inducis, illam agens aetatem, fervente adhuc tuo sanguine, usque adeo tuam fovere carunculam, non sentiens damna, quae ex eo oriuntur? Confide, confide, ecce ago annum aetatis sexagesimum; praeter extrema manuum mearum, & hoc propter communionem, non pes meus aquam tetigit, non vultus, neque ullum ex membris meis, etiamsi me variae invaserint aegritudines; & quum a medicis cogerer uti balneo, *Silvaniae austeritas.*

---

1 τὴν μακαρίαν Σαλβίαν) Ita vocat quoque Cod. MS. qui est in Bibliotheca Regis Galliarum. In Cod. Herveti videtur fuisse, Σιλβανίαν.

2 ἀδελφὴν δὲ Ρ'ουφίνου τοῦ ἀπὸ ὑπάρχων) De eo supra adnotamus in vita Ammonii.

3 δερμοτύλῳ ἐπαναπαῆναι) In Cod. Regio, quem nominavi est, μερμοτύλῳ ἐ.

neo, non induxi in animum carni reddere debitum, non in lecto quieſcens, non lectica uſquam geſtata ingrediens. Haec quum eſſet doctiſſima, doctrinam amore complexa, noctes uberi oleo a ſe illuminatas, mutabat in dies, omnia antiquorum, qui commentarios ediderunt, ſcripta percurrens; Origenis tricies centena millia verſuum; Gregorii, & Stephani, & Pierii, & Baſilii, & quorumdam aliorum praeſtantis virtutis virorum millia ducenta, & quinquaginta; non leviter, nec temere haec percurrens, ſed elaborate ſepties vel octies unumquemque librum perlegens, ut horum verborum gratia in altum erigeretur; ſpe bona ſeipſam avem efficiens ſpiritalem, & ad Chriſtum evolans, immortales ab ipſo acceptura remunerationes.

ληφθείσης ἀῤῥωστίαις, καὶ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἀναγκαζομένης λουτρῷ χρήσασθαι, οὐκ ἠνεσχόμην ἀποδοῦναι τῇ σαρκὶ τὸ ἔθος· οὐκ ἐπὶ κλίνης ἐκαθεύδησα, οὐ λεκτικίῳ ὥδευσά που 1. αὕτη λογιωτάτη γέγονεν, ἣ καὶ τὸν θεῖον λόγον φιλήσασα τὰς νύκτας εἰς ἡμέρας ἀνέστρεψεν δαψιλῶς ἐλαίῳ ταύτας καταλάμπουσα, πᾶν σύγγραμμα τῶν ἀρχαίων ὑπομνηματιστῶν διελθοῦσα. ἐν οἷς Ὠριγένους μυριάδας τριακοσίας, Γρηγορίου, καὶ Πιερίου, καὶ Στεφάνου, καὶ Βασιλείου, καὶ ἑτέρων τινῶν σπουδαιοτάτων μυριάδας εἴκοσι πέντε· οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχε παρελθοῦσα ταῦτα, ἀλλὰ πεπονημένως, ἕκαστον βιβλίων ἕβδομον ἢ ὄγδοον διελθοῦσα. διὸ καὶ ἠδυνήθη ψευδωνύμου γνώσεως ἐλευθερωθεῖσα πτερωθῆναι πρῶτον τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, εἶτα καὶ τῇ δυνάμει τῶν λογίων τοῦ πνεύματος, ἐλπίσι χρησταῖς ἑαυτὴν ὄρνιν ἐργασαμένη πνευματικὴν, καὶ διαπράσασα τὸν τούτου τοῦ βίου ζόφον ἀνέπτη πρὸς τὸν Χριστὸν, τὰς ἀθανάτους ἀμοιβὰς παρ' αὐτοῦ ἀποληψομένη.

De Olympiade.

CAP. CXLVI.

Sozom. l. 8. cap. 24. Niceph. lib. 13. c. 24

EIus veſtigia eſt ſequuta, & omnem virtutem divinae vitae ſpiritalis, in primis veneranda, & honeſta Olympias, & quae viae, quae ferret in caelum, ſummo zelo tenebatur, divinarum ſcripturarum ſententiam ſequuta in omnibus. Fuit autem ſecundum carnem filia Seleuci ex comitibus, vera autem Dei filia ſecundum ſpiritum; neptis autem Ablavii, qui erat ex praefectis; aliquot autem dies ſponſa Nebridii, qui fuit ex Praefectis Vrbis Conſtantinopolis. Ipſa autem revera fuit uxor nullius; dicitur autem dormiſſe virgo incorrupta, effecta divini verbi convictrix, coniunx autem totius verae humilitatis, communicans, & miniſtrans omnibus egentibus. Ipſa quum omnes illas infinitas, & immenſas diſperſiſſet divitias, abſolute indiſcriminatim opem ferebat omnibus. Non enim urbs, non rus, non ſolitudo manſit expers largitionum huius inclytae virginis; ſed & Eccleſiis ſuppeditavit ad donaria deputata ſacrificia; & monaſteriis, & coenobiis, & xenotrophiis, & cuſtodiis, & relegatis; &, ut ſemel dicam, in omnem orbem terrae diſperſit eleemoſynas. Haec beata proceſſit uſque ad extremum terminum humilitatis; ultra quem nihil poſſit inveniri amplius; vita ſine ulla inani gloria; ſpecies nequaquam ficta; ſynceri mores, facies non fucata, corpus florens, mens non glorioſa, animus ab adrogantia alienus, cor minime turbulentum, ſomni expers vigilia, ſpiritus non

Περὶ Ὀλυμπιάδος.

ΚΕΦ. ρμϛ'.

ΤΑύτης κατ' ἴχνος βαίνουσα καὶ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν τῆς ἐνθέου πνευματικῆς πολιτείας ἡ σεμνοπρεπεστάτη Ὀλυμπιὰς 2, καὶ ζηλωτικωτάτη τῆς εἰς οὐρανὸν φερούσης ὁδοῦ, ἐν πᾶσιν ἀκολουθήσασα τῇ γνώμῃ τῶν θείων γραφῶν, θυγάτηρ γεγονυῖα τὸ κατὰ σάρκα Σελεύκου τοῦ ἀπὸ Κομήτων 3, ἀληθινὸν δὲ τέκνον Θεοῦ κατὰ πνεῦμα, ἐκγόνη δὲ Ἀβλαβίου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων 4, νύμφη δὲ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας Νεβριδίου 5 τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων πόλεως Κωνσταντίνου· αὕτη δὲ τῇ ἀληθείᾳ γυνὴ οὐδενός. λέγεται γὰρ ἀμίαντος κεκοιμῆσθαι παρθένος, σύμβιος γεγονυῖα τοῦ θείου λόγου, σύνευνος δὲ πάσης ἀληθοῦς ταπεινοφροσύνης· κοινωνὸς δὲ καὶ διάκονος πάντων τῶν δεομένων. αὕτη πάντα τὸν ἄπειρον ἐκεῖνον καὶ ἀμέτρητον πλοῦτον διασκορπίσασα, πᾶσιν ἁπλῶς καὶ ἀδιακρίτως ἐπήρκεσεν. οὔτε γὰρ πόλις, οὐ χώρα, οὐκ ἔρημος, οὐ νῆσος, οὐκ ἐσχατιὰ ἄμοιρος ἔμεινεν τῶν ταύτης ἐπιδόσεων τῆς ἀοιδίμου. ἀλλ' ἐπήρκεσε καὶ ἐκκλησίαις εἰς ἀναθέματα ἱερουργικὰ, καὶ μοναστηρίοις, καὶ κοινοβίοις, καὶ πτωχοτροφίοις, καὶ φυλακαῖς, καὶ τοῖς ἐν ἐξορίαις, καὶ πᾶσαν ἁπλῶς τὴν οἰκουμένην κατασπείρασα ταῖς ἐλεημοσύναις. αὕτη ἡ μακαρία εἰς τὸν ἀκρότατον ὅρον ἐξεπήδησεν τῆς ταπεινοφροσύνης, εἰς ὃν οὐκ ἦν ἐφευρεθῆναί τι πλέον. ἀκενόδοξος βίος, ἀσχημάτιστον εἶδος· ἄπλαστον ἦθος· ἀκαλλώπιστος ὄψις· ἄϋλον σῶμα· ἀπέρπερος νοῦς· ἄτυφος γνώμη· ἀτάρακτος καρδία. ἄϋπνος

---

1 οὐ λεκτικίῳ ὥδευσά που) De voce λεκτίκιον videatur Gloſſarium noſtrum.

2 ἡ σεμνοπρεπεστάτη Ὀλυμπιὰς) Vide de ea Nicephorum lib. XIII. cap. XXIV. & Sozomenum lib. VIII. capp. IX. XXIV. Exſtant ad illam Epiſtolae aliquot Ioannis Chryſoſtomi. Et de eadem ſcribit Gregorius Nazianzenus in epiſt. ad Anyſium.

3 θυγάτηρ γέγονε τὸ κατὰ σάρκα Σελεύκου τοῦ ἀπὸ κόμητος) Menologium Graecorum ad VIII. Kal. Auguſti filiam tradit Anyſii Secundi comitis.

4 ἐκγόνη δὲ Ἀβλαβίου τοῦ ἀπὸ ἐπάρχων) Ammianus lib. XX. non neptem Ablabii commemorat, ſed filiam, & Arſaci Armeniae regi a Conſtantio elocatam. *Olympiada, Ablabii filiam, praefecti quondam praetorio, ei (Arſaci) copulaverat coniugem, ſponſam fratris ſui Conſtantis.*

5 νύμφη δὲ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας Νεβριδίου) Conſentit Menologium. Sed aliter Ammianus, cuius verba iam citavimus. Apud eumdem non ſemel fit mentio huius Nebridii.

νος ἀγρυπνία. ἀπερίεργον πνεῦμα. ἀμέτρητος ἀγάπη. ἀκατάληπτος κοινωνία. εὐκαταφρόνητος ἐσθής. ἐγκράτεια ἄμετρος. εὐθύτης διανοίας εἰς θεόν. ἐλπίδες ἀέναοι. ἐλεημοσύναι ἀνεκδιήγητοι. πάντων ταπεινῶν ἐγκαλλώπισμα. πολλοὺς πειρασμοὺς ἐξαντλήσασα ἐξ ἐνεργείας τοῦ ἐθελοκάκου καὶ ἀπειροκάλου. οὐ μικροὺς ἀγῶνας ἀγωνισαμένη ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ. ἀμέτροις δακρύοις νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν ἀνενδεῶς συμβιώσασα. ὑποταττομένη πάσῃ φύσει ἀνθρωπίνῃ διὰ τὸν κύριον. μετὰ πάσης εὐλαβείας ὑποκλινομένη τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἁγίοις. σέβουσα τὸ πρεσβυτέριον. τιμῶσα τὸν κλῆρον. αἰδουμένη τὴν ἄσκησιν. ἀποδεχομένη παρθενίαν. χηρείᾳ ἐπαρκοῦσα. ὀρφανίαν ἀνατρεφομένη. γήρως ὑπερασπίζουσα. ἀσθενοῦντας ἐπισκεπτομένη. ἁμαρτωλοῖς συμπενθοῦσα. πεπλανημένους ὁδηγοῦσα. τοὺς πάντας ἐλεοῦσα, τοὺς πενομένους ἀφειδῶς οἰκτείρουσα. πολλάς τε τῶν ἀπίστων κατηχήσασα γυναῖκας, καὶ τὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἐπικουρήσασα, ἀείμνηστον χρηστότητος ὄνομα διὰ παντὸς τοῦ βίου κατηλέησεν. ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν τῶν οἰκετῶν μυρίων ἑσμὸν ἀνακαλεσαμένη, ἰσοτίμους τῆς ἰδίας εὐγενείας ἀπέφηνεν. μᾶλλον δὲ εἰ χρὴ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν. καὶ εὐγενέστεροι τῷ σχήματι τῆς ἁγίας ταύτης ἐδείκνυντο. οὐδὲ γὰρ εὐτελέστερόν τι τῶν ἐνδυμάτων ταύτης εὑρεθῆναι ἐδύνατο. τὸν γὰρ πάνυ ῥακοδυτούντων ἀνάξια ἦν τὰ τῆς ὁσίας ταύτης σκεπάσματα. τοσαύτη δὲ παρ' αὐτῆς ἠπιότης ἐτρέφετο, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν παιδίων ὑπερακοντίσαι τὸ ἀφελές. ψόγος οὐδεὶς οὐδέποτε οὐδὲ τῶν πέλας παρὰ τῇ Χριστοφόρῳ ταύτῃ ηὑρίσκετο. ἀλλὰ πᾶς ὁ ταύτης ἀβίωτος βίος ἐν κατανύξει καὶ συχνῇ δακρύων ὑπῆρχεν ῥοῇ. καὶ ἦν ἰδεῖν μᾶλλον πηγὴν τὰ ἑαυτῆς νάματα ἐπιλιποῦσαν ἐν τοῖς καύμασιν, ἢ τοὺς ἀμετεωρίστους ταύτης καὶ ἀεὶ τὸν Χριστὸν ὁρῶντας ὀφθαλμοὺς διαλιμπάνειν δακρύων ποτέ. καί τι μέλλω; ὅσον γὰρ ἂν παρέξω τῇ ἐμῇ διανοίᾳ σχολὴν τοὺς ταύτης ἄθλους τῆς πεπετρωμένης ψυχῆς καὶ ἀρετὰς διηγούμενος, πολὺ κατόπιν οἱ λόγοι τῶν ἔργων εὑρεθήσονται. καὶ μή τις νομίσῃ με κεκομψευμένως λέγειν τὰ περὶ τῆς ἀπαθεστάτης ταύτης, καὶ λοιπὸν ὅλης τοῦ ἁγίου πνεύματος τιμίου σκεύους Ὀλυμπιάδος τῆς σεμνοτάτης. ἀλλ' αὐτόπτην γεγενημένον καὶ θεωροῦντα τὸν τῆς μακαρίας ταύτης βίον καὶ ἀγγελικὴν πολιτείαν. ὡς ἅτε πνευματικὸν γνήσιον φίλον καὶ συγγενῶν οἰκειότατον ὡς καὶ πολλὰ κατὰ γνώμην τῶν ταύτης διανεμηθῆναι χρημάτων. αὕτη τοίνυν ἡ μηκέτι λοιπὸν τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσα. ὑποταττομένη ἀρχαῖς. ὑπείκουσα ἐξουσίαις. ὑποκατακλινομένη ἐπισκόποις. σεμνολογοῦσα τὸ πρεσβυτέριον. τιμῶσα τὸν κλῆρον ἅπαντα. καὶ ὁμολογίας κατηξιώθη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. πολλὰς δεξαμένη νιφάδας ἀκαίρων κατηγοριῶν. ἧς τὸν βίον ἐν ὁμολογητρίαις κρίνουσιν, ὅσοι τῶν εὐσεβῶν τὴν Κωνσταντινούπολιν οἰκοῦσιν. ἥ τις τὰ θανάτου ἐκινδύνευσεν τοῖς κατὰ Θεὸν ἀγῶσιν. καὶ ἐν τούτοις τελευτήσασα τὸ μακάριον ἤρατο κλέος ἐν τῷ ἀπεράντῳ αἰῶνι στεφανηφοροῦσα καὶ χορεύουσα, τὰς ἀκηράτους μονὰς μετὰ θείων ψυχῶν καὶ ὁμοίων ἑαυτῇ εἰς ἀεὶ κατοικοῦσα, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἔργων παρὰ τοῦ δεσπότου Θεοῦ μετὰ παῤῥησίας τὰς ἀμοιβὰς ἀπαιτοῦσα.

non curiosus, caritas immensa, quae comprehendi non potest communicatio, vilis, & contemta vestis, infinita continentia, recta cogitatio, in Deum spes aeterna, cum eleemosyna, quae non potest narrari; ornamentum omnium humilium, cui multae sunt accensae tentationes ex operatione eius, qui est sua sponte malus, & omnis boni expers, nempe daemonis; quae pro veritate non parva adiit certamina; quae noctu, & diu adfatim vixit in immensis lacrimis; omni humanae naturae subiecta propter Dominum; cum omni pietate sanctis subdita Episcopis, venerans Presbyteratum, honorans clerum, reverens exercitationem, suscipiens virginitatem, opem ferens viduitati, curam gerens orbitatis, protegens senectutem, aegrotos invisens, peccatorum miserens, errantes in viam deducens, in omnes utens misericordia, profuse autem in pauperes, multisque infidelium in catechesi institutis uxoribus, etiam ad victum eis ferens auxilium, semper memorabile nomen benignitatis reliquit per totam vitam. A servitute in libertatem innumerabilium servorum restituens examina, reddidit eos honore aequales suae nobilitati, vel potius, si vera dicere oporteat, facti sunt huius sanctae habitu nobiliores. Neque enim eius indumentis inveniri potuit quidquam vilius. Nam iis etiam, qui sunt pannis valde obsiti, indigna erant huius sanctae tegumenta. Tanta autem erat eius mansuetudo, ut etiam longe superaret simplicitatem ipsorum puerorum. Nulla vituperatio ne a vicino quidem umquam inventa est apud hanc, quae Christum gestabat, sed omnis eius vita non vitalis erat in compunctione, & frequenti profluvio lacrimarum, & potius videre licebat fonti aestate sua deficere fluenta, quam huius non sublimibus, & Christum semper videntibus oculis lacrimas deficere. Et quid in his immoror? Quo enim magis meus versabitur animus in durae instar saxi animae narrandis certaminibus, & virtutibus, eo magis invenientur verba a factis remotiora. Nec me existimet aliquis haec splendide, & magnifice colligere de hac vel maxime impatibili, & perquirere reliquias castissimae Olympiadis, quae tota fuit pretiosum vas sancti Spiritus; sed qui his oculis viderim huius beatae vitam, & angelicam institutionem, ut qui fuerim spiritalis huius germanus amicus, & eius cognatis familiarissimus; adeo ut multae eius pecuniae sint a me ex eius sententia distributae. Haec ergo non amplius de cetero quae sunt carnis sapiens, subiecta principatibus, obediens potestatibus, venerans presbyteratum, honorans universum clerum, confessione quoque digna est habita pro veritate, importunarum accusationum multis acceptis procellis. Cuius vitam inter confessores referunt quicumque pii habitant Constantinopolim; ut quae proxime matrem periclitata sit in iis, quae sunt ex Deo certaminibus; & in his mortua beatam accepit gloriam, & in infinito seculo coronata pompam agit, nulli interitui obnoxiam, cum sanctis, & sibi similibus in sempiternum mansiones habitans, & bonorum operum a Christo Domino cum fiducia accipiens remunerationes.

Niceph. c. 20. l. 13. & c. 24.

De Candida.

CAP. CXLVII.

POst hanc aequali quoque modo in Domino vivens, beata Candida, Traiani uxor Magistri militum, quum & ad summam pervenisset castitatem, & rationi convenienter ornasset Ecclesias, & venerata esset Episcopos pro dignitate Christi sacramentorum, & omnem Christi clerum aperte honorasset, & suam filiam instituisset in sorte virginitatis, eam praemisit ad Christum donum suorum viscerum; postea autem ipsa quoque temperantia, & castitate, & pecuniae dispersionibus, filiam suam est consequuta. Hanc ego vidi egregiam mulierem tota nocte laborantem, & molentem, & propriis manibus facientem panem oblationis ad vires corporis deprimendas, & dicentem: Quum non sufficiat ieiunium, hanc ei do sociam laboriosam vigiliam, ut Esau dissolvam, enervemque lasciviam. Ea ab iis, quae sunt sanguine praedita, & animata omnino abstinuit, nisi quod sumebat pisces, & oleum, & olera; idque solum in die festo. Omni autem alio tempore contenta erat oxycrato, & pane arido. In hac vitae adsperitate quum beata requie obdormiisset haec mulier inclita, nunc fruitur bonis aeternis, quae sunt parata iis, qui dilexerunt vitam, quae ex virtute agitur.

Περὶ Κανδίδας.

ΚΕΦ. ρμζ'.

ΤΑύτης κατόπιν καὶ ἰσοτρόπως καὶ ἀξίως τοῦ κυρίου βιώσασα ἡ μακαρία Κανδίδα 1, ἡ Τραϊανοῦ θυγάτηρ τοῦ στρατηλάτου, καὶ εἰς ἄκρον σεμνότητος ἐλάσασα, ἐκκλησίας τε κατὰ λόγον κοσμήσασα, καὶ ἐπισκόπους ἀξίως τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων σεβασθεῖσα, καὶ πάντα τὸν τοῦ Χριστοῦ κλῆρον καταλλήλως τιμήσασα, καὶ τὴν ἰδίαν θυγατέρα κατηχήσασα, εἰς τὸν τῆς παρθενείας κλῆρον προέπεμψε ταύτην πρὸς τὸν Χριστὸν δῶρον, τῶν αὐτῆς λαγόνων εἰς ὕστερον δὲ καὶ αὕτη σωφροσύνῃ τε, καὶ ἀγνείᾳ, καὶ τοῖς τῶν χρημάτων σκορπισμοῖς ἐπακολουθήσασα τῇ ἑαυτῆς θυγατρί. ταύτην τὴν γενναίαν οἶδα ἐγὼ διὰ πάσης τῆς νυκτὸς κοπιῶσαν, καὶ ἀλήθουσαν ταῖς ἰδίαις χερσὶν, ποιοῦσαν τὸν ἄρτον τῆς προσκομιδῆς ἐπὶ καθαιρέσει τῆς τοῦ σώματος δυναστείας, διηγουμένην ὅτι τῆς νηστείας μὴ ἐπαρκούσης, σύμμαχον δίδωμι ταύτῃ καὶ τὴν ἐπίμοχθον ἀγρυπνίαν, ἵνα καταλύσω τὸ φρύαγμα τοῦ Ἡσαοῦ. αὕτη ἐναίμων μὲν καὶ ἐμψύχων εἰς ἄκρον ἀπέσχετο. πλὴν ἰχθύος καὶ ἐλαίου καὶ λαχάνων ἐλάμβανεν. καὶ ταῦτα ἐν ἑορτῇ μόνον. τὸν δὲ ἄλλον ἅπαντα χρόνον διατελοῦσα ὀξυκράματι καὶ ἄρτῳ ξηρῷ ἀρκουμένη ἐν ἑαυτῇ τὴν μακαρίαν ἀνάπαυσιν, ἡ ἀοίδιμος κοιμηθεῖσα τῇ σκληραγωγίᾳ νῦν ἀπολαύει τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τῶν ἡτοιμασμένων τοῖς τὸν ἐνάρετον βίον ἠγαπηκόσιν.

De Gelasia.

CAP. CXLVIII.

COnsequenter zelo huius bonae feminae veritatis viam ingressa est, pie trahens iugum virginitatis, in primis veneranda Gelasia, cuiusdam Tribuni filia. Huius optimae haec fertur virtus, quod sol numquam occidit super eius dolorem, non adversus servum, non adversus ancillam, non adversus aliquem alium. Haec beata quum effugisset viam eorum, qui sunt acceptae iniuriae memores, quae fert ad mortem aeternam, ingressa est eam, quae ad vitam perducit aeternam.

Περὶ Γελασίας.

ΚΕΦ. ρμη'.

ΤΑύτης τῆς ἐναρέτου κατὰ ζῆλον ὥδευσεν τὴν τῆς ἀθανασίας ὁδὸν εὐσεβῶς ἑλκύσασα τὸν τῆς παρθηνείας ζυγὸν ἡ σεμνοτάτη Γελασία, θυγάτηρ Τριβούνου τινός. ταύτης τῆς ἀρίστης ἀρετὴ αὕτη φέρεται. ὅτι ἥλιος οὐδέποτε ἐπέδυ ἐπὶ λύπῃ ταύτης, οὐ κατὰ οἰκέτου, οὐ κατὰ θεραπαίνης, οὐ κατά τινος ἑτέρου, ἀποφυγοῦσα γοῦν αὕτη ἡ μακαρία τὴν τῶν μνησικάκων ὁδὸν, τὴν εἰς θάνατον αἰώνιον φέρουσαν.

De Iuliana.

CAP. CXLIX.

Eusеb. l. 6. & Niceph. c. 14. & 18. lib. 5.

QVaedam nomine Iuliana, virgo in Caesarea Cappadociae, dicta est esse & doctissima, & fidelissima; quae Origenem scriptorem, fugientem gentilium insurrectionem, excepit, eum duos annos occultans suis sumtibus, & suo ministerio virum alens. Inveni autem haec in antiquissimo libro scripto versibus, qui quidem scriptus erat manu Origenis. Hunc librum inveni ego apud Iulianam virginem in Caesarea; qui & ipse apud eam occultatus eram. Dicebat autem se accepisse a Symmacho interprete Iu-

Περὶ Ἰουλιάνης.

ΚΕΦ. ρμθ'.

ἸΟυλιάνη τις πάλιν ὀνόματι παρθένος ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας λογιωτάτη καὶ πιστοτάτη ἐλέγετο εἶναι. ἥτις Ὠριγένην τὸν συγγραφέα φεύγοντα τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων ἐδέξατο ἐπὶ δύο ἔτη κατακρύπτουσα οἰκείοις ἀναλώμασιν, καὶ τῇ δι' ἑαυτῆς ὑπηρεσίᾳ ἀναπαύουσα τὸν ἄνδρα. εὗρον δὲ ταῦτα ἐγὼ γεγραμμένα ἐν παλαιοτάτῳ βιβλίῳ στιχηρῷ, ὅπερ ἐγέγραπτο χειρὶ Ὠριγένους. τοῦτο τὸ βιβλίων εὗρον ἐγὼ παρὰ Ἰουλιάνῃ παρθένῳ ἐν Καισαρείᾳ κρυπτόμενος κἀγὼ παρ' αὐτῇ. ἥ τις ἔλεγεν παρ' αὐτοῦ Συμμάχου τοῦ ἑρμηνέως τὴν Ἰου-

1 ἡ μακαρία Κανδίδα) Puto hanc illam esse, cuius meminit Paulinus in vita Ambrosii.

Ἰουδαίων αὐτὸ εἰληφέναι 1. οὐ παρέργως δὲ τέθεικα καὶ ταύτας τὰς ἀρετὰς τούτων τῶν ἀοιδίμων γυναικῶν. ἀλλ' ἵνα μάθωμεν ὅτι πολυτρόπως ἔστι κερδαίνειν ἐὰν θέλωμεν ἐκ διαφόρων προφάσεων.

Διήγησις Ἱππολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων.

ΚΕΦ. ρν'.

ΕΝ ἄλλῳ βιβλιδαρίῳ ἐπιγεγραμμένῳ Ἱππολύτου τοῦ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων εὗρον διήγημα τοιοῦτον. εὐγενεστάτη τις καὶ ὡραιοτάτη παρθένος ὑπῆρχεν ἐν τῇ Κορίνθῳ πόλει ἀσκουμένη εἰς τὸν ἐνάρετον βίον. ταύτην κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διέβαλεν τῷ τότε δικάζοντι Ἕλληνι ὄντι ἐπὶ τοῦ καιροῦ τῶν διωκτῶν ὡς βλασφημοῦσαν καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ τοὺς βασιλεῖς, καὶ τὰ εἴδωλα. προεπαίνων δὲ τὸ ταύτης κάλλος, οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα κάπηλοι γυναικομανοῦντι τῷ ἀθέῳ τῶν δικαστῶν. ὁ δὲ ἡδέως ἐδέξατο τὴν διαβολὴν τοῖς ἱππικοῖς ὠτίοις, καὶ τοῖς θηλυμανέσι λογισμοῖς. προσαχθείσης δὲ ταύτης τῷ μιαιφόνῳ, πολὺ πλέον τῇ ἀσωτίᾳ ἐκμέμηνεν. ὡς δὲ πᾶσαν μηχανὴν κατ' αὐτῆς κινήσας ὁ βέβηλος τὴν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον πεῖσαι οὐκ ἠδυνήθη, διαφόροις αἰκίαις ταύτην τὴν γενναίαν ὑπέβαλεν. ὡς δὲ καὶ ἐν τούτοις ἀπέτυχεν, μὴ ἰσχύσας αὐτὴν ἀποστῆσαι τῆς ὁμολογίας τῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀπομανεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ ἀνήμερος, τότε τιμωρίᾳ τοιαύτῃ αὐτὴν παρέδωκεν. στήσας τὴν σώφρονα εἰς πορνεῖον, ἐνετείλατο τῷ ταύτας νέμοντι, λέγων. δέξαι ταύτην, καὶ ἡμερήσιά μοι ἐξ αὐτῆς τρία νομίσματα ἀποκόμιζε. ὁ δὲ εἰσπραττόμενος τὸν ἐκ τῆς αἰσχροπραγίας χρυσὸν, ἔκδοτον αὐτὴν ἔστησεν τοῖς βουλομένοις, ἐν τῷ τοῦ μύσους ἐργαστηρίῳ. ὡς οὖν ἔγνωσαν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα γυναικοϊέρακες, παρήδρευον τῷ παρανόμῳ ἐργαστηρίῳ, διδόντες τὸν τῆς ἀτίμου ἐργασίας μισθὸν, καὶ βουλόμενοι ταύτῃ πρὸς φθορὰν ὁμιλεῖν. ἡ δὲ σεμνοτάτη αὕτη, καὶ τοὺς λόγους πρὸς ἀπάτην ἐκκλίνουσα, ἐκλιπαροῦσα αὐτοὺς παρεκάλει, λέγουσα. ὅτι ἕλκος ἔχω τι εἰς κεκρυμμένον τόπον, ὅπερ ἐσχάτως ὄζει, καὶ δέδοικα μὴ εἰς μῖσος μου ἔλθητε τῷ ἀποτροπαίῳ τοῦ ἕλκους. ἔνδοτε οὖν μοι ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ἐξουσίαν μου ἔχετε καὶ δωρεάν με ἔχειν. τούτοις δὲ τοῖς λόγοις ἡ μακαρία πείσασα τοὺς ἀσώτους τέως ἀπέπεμψεν. ἐμμελεστάταις δὲ δεήσεσι τὸν Θεὸν δυσωπήσασα, κατανενυγμέναις ἱκεσίαις τοῦτον εἰς εὐσπλαγχνίαν κατέκαμψεν. προσεσχηκὼς τοίνυν ὁ Θεὸς ὁ τὰς ἐννοίας εἰδὼς, πῶς ἐκ καρδίας ἡ σώφρων τῆς ἁγνείας ἐκήδετο, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ᾠκονόμησεν ὁ φύλαξ τῆς πάντων ἀνθρώπων σωτηρίας τοῖον δέ τι.

Iudaeorum. Non fuit autem alienum ab instituto opere, posuisse virtutes harum feminarum, sed ut sciamus, quod ex diversis occasionibus licet lucrari, si velimus.

Narratio Hippolyti, qui fuit familiaris Apostolorum.

De femina nobilissima, quae fuit semper virgo.

CAP. CL.

IN alio libro antiquissimo, scripto ab Hippolyto, qui fuit familiaris Apostolorum, inveni talem narrationem: Fuit quaedam nobilissima virgo, & formosissima, quae in vita ex virtute agenda exercebatur Corinthi. Hanc illo tempore detulerunt ad iudicem, qui erat gentilis in tempore persequutorum; ut quae maledictis incesseret & tempora, & imperatores, & simulacra. Proponebant autem eius pulcritudinem harum rerum cauponatores impio iudici feminas insano amore depereunti. Is vero equinis auribus, & feminas insane amantibus cogitationibus, accepit calumniam. Ea autem producta ad hominem sceleratum, multo magis insana captus est intemperantia. Postquam autem omnibus adversus eam adhibitis machinis, huic Dei homini persuadere non potuit, variis tormentis subiecit fortem feminam. Postquam autem ne in his quidem id, quod volebat est adsequutus, ut qui non posset eam abducere a Christi confessione, in eam insaniens crudelis, non tradit eam tormentorum cruciatibus, sed castam, & temperantem feminam ponens in prostibulo, iussit ei, qui eas possidebat, dicens: Hanc mihi cape, & tres nummos ex ea ad me defer quotidie. Is autem aurum exigens ex turpi actione eam tradidit volentibus in officina abominandi flagitii. Quum haec ergo novissent qui tenebantur insano amore mulierum, adsidebant sceleratae exitii officinae, mercedem dantes inhonestae operationis. Illa autem virgo honestissima, & in primis veneranda, & verba ad deceptionem deflectens, suppliciter eis dicebat, rogans: Habeo ulcus in loco occulto, quod mirandum in modum male olet, & timeo ne vos mei odium capiat propter ulcus aversandum. Concedite ergo mihi paucos dies, & tunc licebit vobis vel me habere gratis. His verbis persuasos intemperantes amandabat beata. Adsiduis autem precibus Deum placans, & compunctis supplicationibus eum inflexit ad misericordiam. Attendens ergo Deus, qui novit cogitationes, quomodo casta pudicitiae curam gerebat ex animo, in illis diebus pro salute omnium tale quid struxit.

Niceph. l. 7. c. 13.

Tertull. apol. c. 9.

1 ἤ τις ἔλεγχον παρ' αὐτοῦ Συμμάχου τοῦ ἑρμηνέως τῶν Ἰουδαίων αὐτὸ εἰληφέναι) Intelligit Symmachum Bibliorum interpretem. De quo quae hic dicuntur, ea tradit quoque Eusebius Hist. Eccles. lib. VI. cap. XVII. καὶ ὑπομνήματα δὲ τοῦ Συμμάχου εἰσέτι νῦν φέρεται, ἐν οἷς δοκεῖ πρὸς τὸ κατὰ Ματθαῖον ἀποτεινόμενος Εὐαγγέλιον τὴν δεδηλωμένην αἵρεσιν κρατύνειν. ταῦτα δὲ ὁ Ὠριγένης μετὰ καὶ ἄλλων εἰς τὰς γραφὰς τῶν ἑρμηνειῶν τοῦ Συμμάχου σημαίνει παρὰ Ἰουλιανῆς. ἥν καί φησι παρ' αὐτοῦ Συμμάχου τὰς βίβλους διαδέξασθαι. Videndus etiam Euthymius Zygabenus in Praefat. in Psalmos. Nicephorus lib. V. cap. XII.

De Magistriano.

CAP. CLI.

QVidam adolescens Magistrianus, specie formosus, mente pius, cui Deus zelum immisit spiritalem adeo ardentem, ut etiam mortem contemneret; is quum praetextu intemperantiae eo accessisset, profundo vespere ingreditur ad eum, qui illas alebat, & dat ei quinque solidos, & dicit ei: Concede mihi manere hac nocte cum hac puella. In locum ergo occultum cum ea ingressus, dicit ei: Surge, serva te ipsam; & quum eam suis vestibus induisset, tunica, camisia, & chlamyde, & omnibus virilibus, dicit ei: Egredere, te summa chlamydis parte contegens. Quae quum sic fecisset, & se totam signo crucis muniisset, egressa ex illo loco omnino incorrupta, & impolluta, servata est Christi gratia, & causa adolescentis, qui eam suo sanguine liberavit a turpi vitio. Sequenti autem die res fuit cognita; & productus est Magistrianus ad saevissimum iudicem. Quum autem strenuum Christi athletam examinasset impius, & omnia didicisset, iussit eum obiici bestiis, ut etiam bonis infestus daemon in eo adficeretur ignominia. Nam quum existimasset virum fortem in nefarium iniicere supplicium, eum effecit duplicem Christi martyrem, ut qui & pro sua anima praeclare decertaverit, & pro illa beata in laboribus strenue perseveraverit. Quocirca duplici honore, & duabus insignibus coronis dignus est habitus a Christi benignitate.

Περὶ Μαγιστριανοῦ τινὸς

ΚΕΦ. ρνά.

ΝΕανίσκος τὶς Μαγιστριανὸς 1, ὡραῖος τῷ εἴδει, εὐσεβὴς τῇ γνώμῃ, ᾧ ἐντέθεικεν ὁ Θεὸς ζῆλον πνευματικὸν πυριφλεγῆ, ὡς καὶ θανάτου καταφρονῆσαι. καὶ ἀπελθὼν τῷ σχήματι τῆς ἀκολασίας εἰσέρχεται βαθεῖαν ἑσπέραν πρὸς τὸν τρέφοντα ταύτας, καὶ δίδωσιν αὐτῷ πέντε νομίσματα, καὶ λέγει αὐτῷ. συγχώρησόν μοι μεῖναι ταύτην τὴν νύκτα μετὰ ταύτης τῆς κόρης. εἰσελθὼν οὖν μετ' αὐτῆς εἰς τὸν ἀπόκρυφον οἶκον, λέγει αὐτῇ. ἀνάστα, σῶσον σεαυτήν. καὶ ἐνδύσας αὐτὴν τὰ ἱμάτια, καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἐσθῆτι μεταμφιάσας αὐτὴν, τοῖς τε καμισίοις 2, καὶ τῇ χλαμύδι, καὶ τοῖς ἀνδρείοις πᾶσιν, λέγει αὐτῇ. τῷ ἄκρῳ τῆς χλαμύδος περικαλυψαμένη ἔξελθε. καὶ οὕτως ποιήσασα, καὶ ὅλην ἑαυτὴν σφραγίσασα τῷ μυστηρίῳ τοῦ σταυροῦ ἐξελθοῦσα ἄφθορος τοῦ τόπου ἐκείνου καὶ ἀμίαντος παντελῶς διασέσωσται τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ τοῦ νεανίσκου αἰτίᾳ, τοῦ τῷ ἰδίῳ αἵματι ταύτην τῆς ἀτίμου φθορᾶς ἀπαλλάξαντος. τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἐγνώσθη τὸ δρᾶμα. καὶ προσηνέχθη ὁ Μαγιστριανὸς, τῷ θηριωδεστάτῳ δικαστῇ. ἀνακρίνας δὲ τὸν γενναῖον ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ ὁ ἀνήμερος, καὶ πάντα μαθὼν, θηρίοις τοῦτον παραβληθῆναι ἐκέλευσεν. ἵνα καὶ ἐν τούτῳ ὁ μισόκαλος δαίμων καταισχυνθῇ. νομίσας γὰρ τὸν ἀνδρεῖον τῇ ἀθεμίτῳ τιμωρίᾳ περιβαλεῖν, διπλοῦν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ τοῦτον ἀπέφηνεν, καὶ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀθανάτου ψυχῆς ἀθλήσαντα γενναίως, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀοιδίμου ἐκείνης καὶ μακαρίας ἀθλητικῶς τοῖς πόνοις ἐγκαρτερήσαντα. διὸ καὶ διπλῆς τιμῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀοιδίμων καὶ μακαρίων στεφάνων παρὰ τῆς τούτου φιλανθρωπίας ἠξιώθη.

Supplementum ex Tomo III. Monum. Eccles. Io. Bapt. Cotelerii.

De Magnentino, & uxore viri Senatorii.

CAP. CLII.

MEmini autem alterius quoque historiae; & bonum est rem non praeterire. Dicitur de Magnentino tyranno, quod habuerat stupri consuetudinem cum multis mulieribus Gentilibus, & animum adiecerat ad Christianas, volens cum eis rem habere; illae autem malebant mori, quam prodere pudicitiam. Quum ergo venisset in certam urbem, amavit quamdam uxorem viri senatorii ex praefectis, & timore correptus eius maritus, dixit ei: Mitte, tolle eam. Quumque ad ipsam venissent milites, ait illis mulier: Exspectate parumper donec mundo meo exorner, cui sum adsueta. Tum ingressa suum cubile, acceptum ensem suis infixit visceribus. Audiant virgines, ac erubescant, quae profitentur se Christum habere sponsum, & parva eum produnt libidine. Vobis autem det Deus singulis membris servare virginitatem, ac per exsultationem clamare cum sacro Psalte: *Confige ex*

a *f.* ὑμῖν

b *Int.* ἀγαλλομένας

Περὶ Μαγνεντίνου, καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ συγκλητικοῦ.

ΚΕΦ. ρνβ'.

ἘΜνήσθην δὲ καὶ ἄλλης ἱστορίας, καὶ καλὸν τοῦτο μὴ παρελθεῖν. λέγεται περὶ Μαγνεντίνου τοῦ ἀντάρτου, ὅτι πολλαῖς γυναιξὶν ἐπεμίγνυτο Ἑλληνίσιν· καὶ εἰς Χριστιανὰς ἐπέρριψεν, θέλων ἐπιμίγνυσθαι· καὶ ἤρων αὗται ἀποθανεῖν, ἢ σωφροσύνην προδοῦναι. ἐλθὼν οὖν ἐν μιᾷ πόλει, ἠράσθη τινὸς γυναικὸς συγκλητικοῦ ἀπὸ ἐπάρχων· καὶ φοβηθεὶς ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, εἶπεν αὐτῷ· πέμψον, ἆρον αὐτήν. καὶ ἐλθόντες οἱ στρατιῶται ἐπ' αὐτὴν, εἶπεν αὐτοῖς ἡ γυνή· ἐκδέξασθε μικρὸν ἕως κοσμήσωμαι τὸν κόσμον ἐν ᾧ ἠθίσθην. καὶ εἰσελθοῦσα εἰς τὸν κοιτῶνα ἑαυτῆς, λαβοῦσα ξίφος, κατὰ τῶν σπλάγχνων ἑαυτῆς ἐνέπηξεν. ἀκουσάτωσαν αἱ παρθένοι, καὶ αἰσχυνέσθωσαν, αἱ Χριστὸν ἐπαγγελλόμεναι ἔχειν τὸν νυμφίον, καὶ ἐκ μικρᾶς φιληδονίας τοῦτον προδόσασαι. ἡμῖν a δὲ δῴη ὁ Θεὸς ἑκάστῳ μέλει σῶσαι τὴν παρθενίαν· καὶ ἀγαλλόμεναι μετὰ τοῦ ἱεροψάλτου b βοᾶν· καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς

1 νεανίσκος τὶς Μαγιστριανὸς) Vide de hac voce Glossarium nostrum.

2 τοῖς τε καμισίοις) Etiam de hac voce videatur Glossarium nostrum.

τὰς σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθην. καί· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. γένοιτο δὲ ἡμᾶς [a] καὶ τοῦτο νηφούσας λέγειν· ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδός μου ἐμοί. ὅτε μὲν νυμφίος, ὅτε δὲ ἀδελφὸς, ἵνα μηδὲν σαρκικὸν νοῆται. ἐὰν γὰρ ἀκούσῃς νύμφην καὶ νυμφίον, τὴν πνευματικὴν ἕνωσιν τὴν πρὸς τὸν πατέρα σημαίνει. εἴδομεν δὲ καὶ ἄλλους πατέρας καὶ μοναχοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον, πολλὰς δυνάμεις καὶ σημεῖα ἐπιτελοῦντας· ὧν διὰ τὸ πλῆθος οὐκ ἐμνημονεύσαμεν· ἀλλὰ ὀλίγα ἀντὶ πολλῶν διηγησάμεθα. τί γὰρ ἄν τις εἴποι περὶ τῆς ἀνωτέρας Θηβαΐδος τῆς κατὰ Συήνην, ἐν ᾗ θαυμασιώτατοι ἄνδρες τυγχάνουσιν, καὶ πλῆθος μοναχῶν ἄπειρον· ὧν οὐκ ἄν τις πιστεύσειεν ταῖς πολιτείαις, ὑπὲρ ἀνθρωπίνην ζωὴν ὑπαρχούσαις· οἱ καὶ νεκροὺς μέχρι τῆς σήμερον ἀνιστῶσιν, καὶ τῶν ὑδάτων ἐπιβαίνουσιν, ὥσπερ ὁ Πέτρος, καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ὁ σωτὴρ διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐπετέλεσεν, ταῦτα καὶ νῦν διατελεῖ ἀλλ᾽ ἐπειδὴ κίνδυνος ἦν ἐν ἡμῖν μέγιστος, περαιτέρω τῆς Λυκοῦ ἀνελθεῖν, διὰ τὴν τῶν λῃστῶν ἔφοδον, οὐκ ἐτολμήσαμεν τοὺς ἁγίους ἐκείνους ἰδεῖν. οὐδὲ γὰρ τοὺς προῤῥηθέντας πατέρας ἀκινδύνως ἴδομεν, οὐδ᾽ ἀπόνως, οὐδὲ ἀκμητὶ τὰς ἱερὰς [b] ταύτας ἑωράκαμεν· ἀλλὰ πολλὰ προπαθόντες, καὶ μικροῦ δεῖν κινδυνεύσαντες, μόγις κατηξιώθημεν ταῦτα θεάσασθαι. ἕβδομον γὰρ θανάτῳ περιεπέσαμεν, ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ οὐχ ἥψατο ἡμῶν κακὸν, τοῦ Θεοῦ πάντοτε ἡμᾶς διασώσαντος. ἅπαξ μὲν γὰρ λιμῷ καὶ δίψει πέντε νυχθήμερα διὰ τῆς ἐρήμου περιπατήσαντες, μικροῦ δεῖν ἐλειποψυχήσαμεν. ἄλλοτε δὲ ὀξέσι καὶ παχέσιν ἕλεσιν ἐμπεσόντες, καὶ τοὺς πόδας ἑαυτῶν διατρήσαντες, ὡς ἀνυποίστους γίνεσθαι τὰς ἀλγηδόνας, μικροῦ δεῖν ἀπεψύξαμεν. τρίτον δὲ, βορβόροις ἐνεπάγημεν ἄχρις ὀσφύος, καὶ οὐκ ἦν ὁ ῥυόμενος· καὶ τὰς τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἀνεβοῶμεν φωνάς· Σῶσόν με ὁ Θεὸς, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου ἐνεπάγην εἰς ἰλὺν βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπόστασις. καί. Σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαγῶ. τέταρτον ἦν τὸ τῶν ὑδάτων πλῆθος ἐπιῤῥυὲν ἐκ τῆς τοῦ Νείλου αὐξήσεως, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας δι᾽ ὑδάτων πορευόμενοι [c], καὶ ἐν τοῖς στομίοις μικροῦ δεῖν κατακλυσθεῖσιν. τότε ἐβοῶμεν λέγοντες· μή με καταποντισάτω καταιγὶς ὕδατος, μηδὲ καταπιέτω με βυθός· πέμπτον δὲ, λῃσταῖς περιεπέσαμεν κατὰ τὴν θαλασσίαν ὄχθαν ἐπὶ τὴν Δίολκον ἀφικόμενοι· οἱ ἄχρι τοσούτου ἡμᾶς κατεδίωξαν καταλαβεῖν βουλόμενοι, ἄχρις ἂν τὴν πνοὴν ἡμῶν μικρὰν ὑπολειφθῆναι, ὡς ἐπὶ δέκα μίλια ἡμῶν διωχθέντων. ἕκτον δὲ, τὸν Νεῖλον πλέοντες, μικρὸν κατεποντίσθημεν καταστραφέντες. ἕβδομον ἦν, ὅτε κατὰ τὴν Μαρεῶτιδα λίμνην, ἔνθα ὁ χάρτης γίνεται, εἰς νῆσόν τινα μικρὰν ἀπεῤῥίφημεν ἔρημον, καὶ τρία νυχθήμερα ὑπαίθριοι ἐμείναμεν, κρύους μεγάλου καὶ ὄμβρων ἡμῖν ἐπικειμένων· ἦν γὰρ ὁ καιρὸς τῶν Ἐπιφανίων. ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ, περισσὸν μέν ἐστι τὸ διήγημα, ὅμως ὠφέλιμον. παριόντων γὰρ ἡμῶν διά τινος τόπου εἰς τὰς Νιτρίας, κοιλάς τις ἦν κατὰ τὴν χώραν μεγάλη ὕδατος γέμουσα, ἐν ᾗ ἐναπομείναντες κροκόδειλοι ἦσαν πολλοὶ, τοῦ ὕδατος ἐκ τῶν χωρῶν ὑποχωρήσαντος. τριῶν οὖν κροκοδείλων ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ βόθρου ἐκτεταμένων, προσίημεν ἡμεῖς ὀψόμενοι τὰ θηρία, νομίσαντες αὐτὰ τεθνηκέναι· τὰ δὲ εὐθὺς

ex timore tuo carnes meas; a iudiciis enim tuis timui. Et: *Vivo autem iam non ego; vivit vero in me Christus*. Concedatur vero, ut vos quoque hoc dicatis sobriae: *Ego fraterno meo, & fraternus meus mibi*. Aliquando quidem sponsus, aliquando vero frater; ut nihil cogitetur carnale. Si enim audieris sponsam, & sponsum, significat spiritalem unionem cum patre. Vidimus praeterea alios Patres, & Monachos per totam AEgyptum, multorum miraculorum signorumque editores; quorum non meminimus propter multitudinem; sed pauca pro multis narravimus. Quid enim dixerit quispiam de superiori Thebaide, quae est ad Syenen? in qua sunt viri maxime admirabiles, & multitudo Monachorum infinita; quorum non crediderit quis vitae instituta, quod humanam vitam excedant; qui etiam mortuos in hodiernum usque diem suscitant, & super aquas ambulant, sicut Petrus; tum quidquid Servator per sanctos effecit Apostolos, ea nunc quoque perficit. Sed quia maximum nobis imminebat periculum, si ultra Lyco transiremus, propter latronum irruptionem, non ausi sumus invisere illos sanctos Neque enim praedictos patres vidimus sine periculo, ac labore, nec sine difficultate adspeximus sacras has feminas; verum multa prius passi, & propemodum periclitati, vix adsequuti sumus, ut ea spectaremus. Septies enim in mortem incidimus; in octavo autem malum nos non attigit, quia Deus nos omnino servavit. Semel siquidem dum spatio quinque dierum, & noctium ambulamus per solitudinem, fame, & siti prope fuimus exanimati. Alias vero in acutas, & adsperas paludes delapsi, pedibus perforatis, adeo ut dolores essent intolerabiles, propemodum obriguimus, & enecti sumus. Tertio autem coeno ad lumbum usque inhaesimus, & non erat qui eriperet: tum has beati Davidis exclamavimus voces: *Salvum me fac Deus; quoniam intraverunt aquae usque ad animam meam: infixus sum in limo profundi, & non est substantia*. Item: *Eripe me de luto, ut non infigar*. Quartum vero fuit aquae multitudo, quae adfluxerat ex Nili incremento, quum tres dies per aquas incederemus, & in ostiis tantum non submersi sumus. Tunc clamavimus dicentes: *Non me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me profundum*. Quinto autem incidimus in latrones ad littus maris, veniendo in Diolcon; qui nos etiam eo usque sunt persequuti, cupidi comprehendere, donec nobis parvus relinqueretur spiritus, quasi decies mille passus insectatis. Sexto vero Nilum navigantes, paene submersi sumus, ac eversi. Septimum fuit, quando in palude Mareotide, ubi charta nascitur, abiecti sumus in parvam insulam desertam, tresque noctes, ac dies sub dio mansimus, magno frigore, & imbribus in nos imminentibus: erat enim tempus Epiphaniorum. At de octavo supervacanea est narratio, utilis tamen. Nam quum per quemdam locum veniremus Nitrias, erat in ea regione magnum concavum aqua plenum, in quo multi remanserant crocodili, postquam aqua recessisset ex agris. Quoniam ergo tres crocodili in margine fossae extensi erant, accessimus visuri belluas, mortuas

ἐφ᾽

Psal. 118. 120.
Gal. 11. 20.
a Int. ὑμᾶς
Cant. 6. 2.
b Parad. MS. ἱστορίας
Ps. 68. 2. 3. 15. 16.
c Ib. πορευόμεναι

rati, quae statim in nos irruerunt. Nobis autem magna voce Dominum nominantibus, Christe adiuva, statim belluae tamquam ab Angelo aversae, seipsas in aquam iaculatae sunt; at nos Nitrias adsiduo cursu contendimus, Iobi vocem meditantes, ubi ait: *Septies de necessitatibus eruet te; in octavo autem non tanget te*
Iob. 5. 19. *malum*. Deo igitur agimus gratias, qui nos ex tot liberavit periculis, nobisque magna ostendit spectacula.

Vita Fratris, qui cum eo versabatur.

QVum ergo pauca dixero de fratre, qui mecum versatur a iuventute usque in hodiernum diem, hic deinceps finem imponam orationi. Eum ego cognovi longo tempore quum comederet, omni gulae adfectione caruisse, & itidem quum ieiunaret, adfectum non fuisse, ut qui, ut arbitror, vicisset adfectionem; longe remotum ab avaritia contentum semper praesentibus; non se ornantem vestibus; contemtum gratias agentem; pro germanis amicis pericula adeuntem. Daemones expertum plus quam millies; adeo ut quodam die cum eo daemon pactus sit, & dixerit: Paciscere mecum te vel semel peccaturum; & quam mihi in hac vita dixeris, vel nobilem, vel divitem eam ad te adducam. Et rursus quum aliquando quatuordecim noctes cum eo depugnasset, ut mihi narravit, & noctu pede traxisset, ipsum est adloquutus, dicens: Noli adorare Christum, & ad te non accedam, is respondens dixit: Propterea eum adorabo, & innumerabilibus amplius partibus glorificabo, & saepius orabo, quoniam eius cultus te male habet. In centum, & sex venit civitates, & in plurimis est etiam aliquo tempore versatus. Mulieris nullam habuit experientiam ne in somnis quidem, nisi si se somniaret a daemone fornicationis oppugnari. Ter eum novi cibis indigentem esculenta accepisse ab angelo. Quodam die quum in extrema solitudine ne micam quidem haberet, invenit in pelle ovina tres panes calidos paxamidios (a); aliquando rursus vinum, & panem. Aliquando rursus venit ad eum vox, dicens: Novi tibi deesse cibos: vade, & accipe ab illo homine frumentum, & oleum. Quum ergo venisset ad illum, ad quem missus fuerat, is ipsi dixit: Tu es ille monachus? tum ille, ita sum is, quem dicis. Subiecit alter: Pater familias iussit quidam te accipere triginta modios frumenti, & duodecim sextarios olei. De eo potero gloriari, ac praedicare qualis esset; quem novi saepe esse lacrimatum propter eos, qui ex necessitate laborabant inopia. Praebebat ergo si quid habebat, carne excepta. Novi etiam eum esse lacrimatum propter eum, qui ceciderat in peccata, & eum, qui ceciderat, adduxisse lacrimis ad poenitentiam. Is mihi aliquando hoc narravit. Deum rogavi, ut neminem compungeret, maxime ex divitibus, & improbis, ut mihi aliquid darent quod esset ad usum necessarium. Mihi autem

ἐφ' ἡμᾶς ὥρμησαν. ἡμῶν δὲ μεγάλῃ τῇ φωνῇ τὸν κύριον ὀνομασάντων, Χριστὲ βοήθει, εὐθὺς οἱ θῆρες ὥσπερ ὑπὸ ἀγγέλου ἀποστραφέντες, ἑαυτοὺς εἰς τὸ ὕδωρ ἠκόντισαν· ἡμεῖς δὲ δρόμῳ συχνῷ ἐπὶ τὰς Νιτρίας ἀπεληλύθαμεν, τὴν τοῦ Ἰὼβ φωνὴν μελετῶντες, ἔνθα φησίν. ἑπτάκις ἐξ ἀναγκῶν ἐξελεῖταί σε, ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ οὐ μὴ ἅψηταί σου κακόν. εὐχαριστοῦμεν οὖν τῷ Θεῷ τῷ ἐκ τοσούτων ἡμᾶς κινδύνων ῥυσαμένῳ, καὶ μεγάλας θεωρίας ἡμῖν ἐπιδείξαντι.

Περὶ τοῦ συνόντος μοι ἀδελφοῦ.

ὈΛίγα τοίνυν τοῦ συνόντος μοι ἀδελφοῦ ἀπὸ νεότητος ἕως τῆς σήμερον εἰρηκὼς ἐνταῦθα λοιπὸν καταπαύσω τὸν λόγον. τοῦτον ἐγὼ ἔγνων ἀκριβῶς ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων τὴν ἀρίστην πολιτείαν κατορθώσαντα, καὶ παθῶν κατακρατοῦντα. καὶ οἶδα ἐγὼ τοῦτον ἀκριβῶς, μὴ φαγόντα πάθει, μὴ προσπαθῶς νηστεύσαντα, νικήσαντα ὡς νομίζω πάθος φιλαργυρίας, τὸ πλεῖστον κενοδοξίας ἐκφυγόντα, ἀρκούμενον ἀεὶ τοῖς παροῦσιν, μὴ καλλωπιζόμενον ἐν ἱματίοις, καταφρονούμενον ὑπό τινων ἢ κατευτελιζόμενον εὐχαριστεῖν, ὑπερκινδυνεύοντα γνησίων φίλων, πεῖραν λαβόντα δαιμόνων ἕως χιλιάκις, καὶ ἐπάνω. ὡς καὶ μιᾷ τῶν ἡμερῶν δαίμονα αὐτῷ συντετυχηκέναι, καὶ εἰπεῖν. μόνον σύνθου μοι τοῦ κἂν ἅπαξ ἁμαρτῆσαι, καὶ ἣν ἂν δόξῃ σοι εἰπεῖν εὐγενίδα, καὶ πλουσίαν, ἐγώ σοι ἄξω εὐχερῶς. καὶ πάλιν ἄλλο τε πυκτεύσας ὁ τῆς βλασφημίας δαίμων ἐν νυχθημέροις δεκατέσσαρσιν, ὡς αὐτὸς μοι διηγεῖτο, καὶ ἐν νυκτὶ σύρας τοῦτον ἐκ ποδὸς φωνῇ ἐπάνδρῳ προσομίλει λέγων, μὴ προσκύνει τὸν Χριστόν. καὶ οὐ μή σοι προσεγγίσω τὴν δὲ ἀποκρινάμενον εἰπεῖν αὐτῷ. διὰ τοῦτο δὲ αὐτὸ, ἐπειδή σοι τοῦτο ἀηδίζῃ, ἐγὼ αὐτὸν προσκυνήσω καὶ δοξάσω. καὶ πάλιν, καὶ πολλάκις πολυπλασίως δεηθήσομαι, καὶ ἕως ἔνεστί μοι πνεῦμα τοῦτον ἱκετεύσω, διὰ τό σε ἐναντιοῦσθαι τῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ. ἑκατὸν ἓξ πόλεις πατήσας, ἐν δὲ ταῖς πλείσταις καὶ χρονίσας, γυναικὸς πεῖραν οὐκ ἔσχεν ἐλέει τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὸ κατ' ὄναρ, πλὴν τοῦ πολέμου τοῦ κατὰ τὴν πορνείαν δαίμονος. τρίτον τοῦτον ἔγνων ἔχοντα χρείαν βρωμάτων, ἐκ χειρὸς ἁγίων ἀγγέλων λαβόντα. ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὑρεθεὶς ἐν ἀκροτάτῃ ἐρημίᾳ, καὶ μηδ' ὅλως βρῶμά τι βαστάζων, τρεῖς ἄρτους εὗρεν θερμοὺς ἐν τῇ μηλωτῇ. ἄλλοτε πάλιν παξαμάδας. καὶ εἰς τὸ τρίτον οἶνον μετὰ ἄρτον. ἔγνων πάλιν τοῦτον λειπόμενον ἀναλωμάτων ἀκοῦσαι παρ' ἀγγέλου ὅτι ἀπελθὼν λάβε παρὰ τοῦ δὲ ἔλαιον καὶ σῖτον. ὁ δὲ μηδὲν διακρίνας ἀπῆλθε πρὸς τὸν μηνυθέντα αὐτῷ. ὁ δὲ ἰδὼν αὐτὸν, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ δεῖνα ὁ μονάζων; ἀποκρίνεται, καὶ λέγει. ναί. ἐγώ εἰμι ὃν λέγεις. ὁ δέ. ὁ οἰκοδεσπότης ἐκέλευσέν σοι δοθῆναι τριάκοντα μοδίους σίτου, καὶ δώδεκα ξέστας ἐλαίου. ὑπὲρ τοῦ τούτου καυχήσομαι, οἷος ἦν οὗτος ὃν ἐγὼ ἔγνων τοῦτον οἶδα ἐγὼ δακρύσαντα ἐπὶ ἀνδρῶν ἐν ἀνάγκῃ ὄντων, καὶ ἀπορουμένων ἐν πενίαις, παρεσχηκότα εἴτε εἶχεν πλὴν τῆς ἑαυτοῦ σαρκός. οἶδα τοῦτον ἐγὼ κλαύσαντα καὶ ἐπὶ ἐκπεσόντος ἐν ἁμαρτίαις. ὃς τοῖς δάκρυσιν εἰς μετάνοιαν ἤγαγεν τὸν ἐκπεσόντα. οὗτος μοί ποτε διωμόσατο, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἐδεήθην μηδένα νύξαι μάλιστα τῶν φαύλων πλουσίων ἐπὶ τὸ δοῦναι μοί τι τῶν χρειῶν λειπομένων. ἐμοὶ δὲ τοῦτο ἀρκεῖ τὸ μνήμην πεποιῆσθαι

(a) Hos Paxamidios panes adpellat paximacia Cassianus coll. 2. cap. 19. erant vix unius librae & bis cocti; nam παξιμάδιον, sive παξαμὰς, bis coctum significat.

ποιῆσθαι καταξιωθῆναι παρὰ τῆς θείας χάριτος τούτων ἁπάντων. καὶ δυνηθῆναι ταῦτα γραφῇ παραδεδωκέναι. οὐκέτι γάρ, ὡς οἶμαι, τὸ κινηθῆναί σου τὴν ἀγαθὴν διάνοιαν ἄνευ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας εἰς τὸ ἐπιτάξαι τῇ ἐμῇ οὐθενείᾳ τὴν σύνταξιν τοῦ βιβλίου τούτου ποιῆσαι, καὶ γραφῇ παραδοῦναι τοὺς βίους τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων πατέρων. σὺ δέ γε πιστότατε δοῦλε τοῦ Χριστοῦ τίμιε Λαῦσε, καὶ πασῶν ἐμοὶ φίλη καὶ γνησιωτάτη κεφαλή, ἡδέως ἐντυγχάνων ταύτῃ τῇ βίβλῳ, ἱκανὴν ὠφέλειαν ἐπὶ τῇ τῶν δικαίων ἀναστάσει παρέξεις σου τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ. τῶν ἀοιδίμων ἀθλητῶν τὰς ἐναρέτους πολιτείας, καὶ τοὺς βίους, καὶ τοὺς πόνους, καὶ τὴν τοσαύτην ὑπομονήν, καὶ καρτερίαν σκληραγωγίας λαμβάνων ἐν νῷ, ἕπου τούτοις προθύμως. χρηστῇ καὶ ἀκηράτῳ τρεφόμενος ἐλπίδι βραχυτέρας ἀεὶ τὰς ἔμπροσθεν τῶν ὄπισθεν ὁρῶν ἡμέρας. καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ προσεύχου σεαυτὸν διατηρῶν ἀνεπίληπτον. καὶ φυλάττων ἀκέραιον οἷον σε οἶδα, καὶ εἶχον ἀπὸ τῆς ὑπατείας Τατιανοῦ μέχρι τῆς σήμερον 1. καὶ οἷόν σε πάλιν εὗρον τοῖς τρόποις χρηστότερον χειροτονηθέντα πραιπόσιτον τοῦ εὐσεβεστάτου κοιτῶνος. ὃν γὰρ ἀξία τοιαύτη μετὰ χρημάτων τοσούτων, καὶ ἐξουσίας τηλικαύτης, τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐποίησεν χεῖρον, οὗτος ἀνάκειται τῷ Χριστῷ, τῷ ἀκούσαντι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. ἀλλὰ τοῦτον κατῄσχυνεν ὁ Κύριος, εἰπών, ὕπαγε ὀπίσω μου. ὃν δὴ καὶ αὐτὸς μιμούμενος, τὸν ῥέοντα πλοῦτον παρωσάμενος, καὶ τὴν σκιώδη δόξαν τοῦ παρόντος βίου, τὴν οὐράνιον ἐπιποθεῖς ἀκήρατον ζωήν, καὶ ἀΐδιον βασιλείαν, καὶ μένουσαν δόξαν καὶ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον, καὶ τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθά. ἃ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη. ὧν ἡμᾶς ὁ Κύριος κληρονόμους ἀναδείξειε σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις πατριάρχαις τε καὶ προφήταις, ἀποστόλοις καὶ μάρτυσι, καὶ ὧν τὴν μνήμην, ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ πεποιήμεθα· χάριτι αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Η ΚΑΤ᾽

hoc sufficit, quod dignus sum habitus, qui horum omnium meminissem, quae scriptis mandavi. Non enim sine Dei numine hoc factum est, ut mens tua moveretur, ut iuberes me hunc librum scribere, scriptis, inquam, tradere vitam horum sanctorum, & beatorum Patrum. Tu autem fidelissime Christi serve, ac venerande Lause, & caput mihi amicissimum, & maxime carum, hunc librum lubenter legens, magnam tuae immortali animae praebebis utilitatem in iustorum resurrectione, inclitorum rectae vitae athletarum instituta, labores, & tantam tolerantiam, vitaeque duriter actae patientiam mente complectens. Quamobrem ea promto, & alacri animo sequere, bona, & incorrupta spe nutritus, semper retro videns dies, qui ante sunt breviores, & ora pro me; teipsum conservans alienum a reprehensione, & custodiens integrum; qualem te novi, & habui, a consulatu Tatiani usque in hodiernum diem; & qualem te rursus novi meliorem moribus, & electum praepositum in conservando maxime pio cubili. Nam quum sis in tanta dignitate, in tot, & tantis pecuniis, & tanta potestate, non fecisti peius, quam Dei postularet metus. Is est Christo dedicatus, qui audiit a diabolo. Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. Sed eum Dominus pudore adfecit, dicens: Vade post me. Quem quidem tu quoque imitans, fluentibus expulsis divitiis, & umbratili gloria vitae praesentis, caelestem desiderasti, & immortalem vitam, regnumque aeternum, & manentem gloriam, & bona arcana, quae neque oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscenderunt. Quorum nos Dominus efficiat heredes cum sanctis eius patriarchis, & prophetis, & apostolis, & martyribus, & iis, quorum mentionem fecimus in hoc libro, gratia ipsius Servatoris nostri Iesu Christi. Cum quo Patri gloria cum Sancto Spiritu. In secula seculorum. Amen.

Matth. 4.

AEGY-

1 ἀπὸ τῆς ὑπατείας Τατιανοῦ μέχρι τῆς σήμερον) Fuit Tatianus hic Consul cum Symmacho, ut testantur Fasti Siculi, & Capitolini, anno Vrbis Conditae cIↄ. c XLIII. qui erat Christi CCCXCI. Exstatque Rescriptum non unum in Cod. Theodosii, & Iustiniani, his Coss. datum. Sed corrigendi Fasti Capitolini; in quibus editur: *Ti. Fabius Titianus. Q. Aur. Avianus Symmachus*. Rescrib. *T. Fab. Tatianus* Idem mendum est in Chronico Cassiodori. Apud Diaconum lib. x. legitur Consul Tatianus cum Feliciano. *In villa publica morbo consumtus est, facto testamento tribus filiis, consulatu Feliciani, & Tatiani.* An hic ille ipse? Non arbitror: nam intervallum est annorum LIV Sed scribendum hic, *F. & Titiani*. Ita scribitur quoque in Rescriptis aliquot Imperatorum, in Fastis, & Chronico

A Cassiodori. His autem Coss. mortuus est Constantinus Magnus, testibus Fastis, & Diacono, loco citato. Itaque errare existimo Cassiodorum, qui biennio post factum id tradit, Coss. Constantio, & Constante. Sed, quia occasio est, pergam in Fastis illis Capitolinis alterum locum emendare, corruptum nominis vicinitate. Annis XXII. post Felicianum & Titianum Consules leguntur: *Titius Fabius Titianus, &, Neratius Cerealis.* Nec aliter in Chronico Cassiodori: *Titianus, & Cerealis.*

B Sed utrobique pro *Titianus*, rescribendum *Datianus*. Recte enim Fasti Siculi. Δατιανοῦ καὶ Κερεαλίου. Ammianus lib. XVII. *Datiano, & Cereali Coss. cum universa per Gallias studio cautiore disponerentur*, &c. Et in Codice utroque Rescripta occurrunt, quae diserte cum *Cereali* nominant *Datianum*.

Vita Patrum lib. 2. init.

AEGYPTIORUM MONACHORUM HISTORIA SIVE PARADISUS.

Η ΚΑΤ' ΑΙΓΥΠΤΟΝ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΗΤΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ.

Ex Tomo III. Monum. Eccles. Io. Bapt. Cotelerii.

1. Tim. 11. 4.

BEnedictus Deus, *qui vult omnes homines salvos fieri, & ad adgnitionem veritatis venire;* qui etiam nos deduxit in AEgyptum, ostenditque nobis magna, & mirabilia, memoratu, ac scriptu digna; qui nobis dedit occasionem salutis, & cognitionem salutem cupientibus consequi, bonae vitae exemplum[a], nec non praeclaram narrationem, quae animam ad pietatem excitare valeat; denique vitae, & conversationis virtutibus ornatae monumentum. Ego vero indignus, qui huiusmodi narrationem adgrediar; quia non decet, ut parvi magna attingant argumenta, quum non possint[b] condigne veritatem edisserere, maximeque rem scriptis consignare, per mediocrem sermonem effatu difficilia effari audendo; id quod valde nimiumque audax est, ac periculosum, nobis, qui viliores sumus, primo ad hanc celsissimam materiam per scripta accedere. Verumtamen quoniam saepe saepius rogatus fui a religiosa fraternitate, quae in monte sancto Oliveti commoratur, ut iis describerem AEgyptiorum Monachorum vivendi rationes, quas conspexi, magnam eorum caritatem, & multam exercitationem pietatis, illorum precibus confidens, hanc relationem suscipere ausus sum; quo & mihi nonnihil lucri accedat ex eo emolumento, dum ipsorum imitatus fuero vitam, atque absolutam[c] a mundo secessionem, itemque quietem, per tolerantiam virtutum, quam ad finem usque retinent. Vere enim intuitus sum Dei thesaurum, multorum utilitatem. Verum in usum communem lucrum produxi, ratus praeclaram mihi fore huiusmodi negotiationem, si commodi fratres participes facerem, ut pro mea precentur salute. Primo itaque hanc conscriptionem instituam, adsistente Servatore nostro Iesu Christo; quandoquidem iuxta ipsius doctrinam, hoc pacto vitam suam AEgyptii Monachi moderantur. Vidi quippe illic multos patres, Angelicam vitam agentes, ac in Servatoris nostri Iesu imitatione incedentes, novos quosdam, aliosque prophetas, ex ista divina, & admirabili vitae conversatione, virtutibus referta, vim, & efficaciam adeptos plane divinam; re vera Dei famulos, qui nihil terrenum saperent, nihil ex istis temporalibus aestimarent. Qui profecto dum sic in terra vivunt, in caelis conversantur. Scilicet eorum nonnulli ne quidem quod sit in terra mundus alius norunt, neque quod malitia in urbibus versetur, ac exerceatur; sed vere *Pax multa diligentibus legem*, dicit Dominus omnipotens. Multi autem ex eorum numero etiam stupent, quum res saeculi audiunt, prorsus obliti terrestrium curarum. Cernere licet eos, in desertis dispersos, tamquam

a *Al.* ἱκανὴν

b *Abest ab al.*

c *Al. infer.* ἕως.

ΕΥλογητὸς ὁ Θεὸς, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὁ καὶ ἡμᾶς καθοδηγήσας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ δείξας ἡμῖν μεγάλα καὶ θαυμαστὰ, καὶ μνήμης, καὶ γραφῆς ἄξια· ὁ δοὺς ὑπόθεσιν ἡμῖν σωτηρίας, καὶ γνῶσιν τοῖς ἐθέλουσι σωθῆναι, ὑπόδειγμα ζωῆς ἀγαθῆς, καὶ ὑφήγησιν ἀγαθὴν[a], διεγεῖραι ψυχὴν πρὸς εὐσέβειαν δυναμένην, καὶ ἐναρέτου πολιτείας καλὸν ὑπόμνημα. κἀγὼ μὲν ἀνάξιος ὢν τῆς τοιαύτης ὑφηγήσεως κατάρξασθαι, διὰ τὸ μὴ ἱκανὸν εἶναι, τοὺς μικροὺς, τῶν μεγάλων ἐφάπτεσθαι ὑποθέσεων, μὴ[b] ἐπαξίως δυναμένους τὰ ἀληθῆ ἐξειπεῖν, καὶ μάλιστα γραφῇ παραδοῦναι τὸ πρᾶγμα, καὶ μετρίῳ λόγῳ τὰ δύσφραστα φράζειν κατατολμῶντας. ὅπερ καὶ τολμηρότερον ἄγαν καὶ ἐπικίνδυνον, εὐτελεστέροις οὖσιν ἡμῖν, πρώτως ἐπὶ τὴν ὑψηλοτάτην ταύτην ὑπόθεσιν, διὰ γραμμάτων χωρεῖν. ὅμως παρακληθεὶς συνεχῶς ὑπὸ τῆς εὐλαβοῦς ἀδελφότητος, τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τῶν ἐλαιῶν πολιτευομένης, γράψαι αὐτοῖς τὰς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μοναχῶν πολιτείας, ἃς ἐθεασάμην, τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτῶν, καὶ πολλὴν ἄσκησιν· ταῖς αὐτῶν εὐχαῖς καταπιστεύσας, ἐτόλμησα πρὸς τὴν διήγησιν ταύτην τραπῆναι· ἵνα κἀμοί τι κέρδος γένηται τῆς αὐτῆς ὠφελείας μιμησαμένῳ αὐτῶν τὴν πολιτείαν, καὶ τὴν παντελῆ τοῦ κόσμου ἀναχώρησιν καὶ ἡσυχίαν, διὰ τῆς ὑπομονῆς τῶν ἀρετῶν, [c] μέχρι τέλους κατέχουσιν. ἴδον γὰρ ἀληθῶς τὸν τοῦ Θεοῦ θησαυρὸν, τὴν τῶν πολλῶν ὠφέλειαν. ἀλλ' εἰς κοινὸν τὸ κέρδος ἤγαγον, ἡγησάμενος ἔσεσθαί μοι καλὴν ταύτην ἐμπορίαν, τὸ μεταδοῦναι τοῖς ἀδελφοῖς τῆς ὠφελείας, ἵνα εὔξονται ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας. πρῶτον μὲν ποιήσομαι τὴν γραφὴν ταύτην, τῇ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ· καὶ ὅτι κατὰ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν οἱ ἐν Αἰγύπτῳ μοναχοὶ ἄγουσιν αὐτὴν ἑαυτῶν πολιτείαν. ἴδον γὰρ ἐκεῖ πολλοὺς πατέρας, ἀγγελικὸν βίον βιοῦντας, καὶ κατὰ μίμησιν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ ἐρχομένους, καὶ νέους τινὰς καὶ ἄλλους προφήτας, κατὰ τὴν πολιτείαν ἔνθεον αὐτὴν καὶ θαυμαστὴν καὶ ἐνάρετον ἔχοντας ἐνέργειαν θεοειδῆ· ὡς ἀληθῶς Θεοῦ θεράποντας, οὐδὲν γήϊνον φρονοῦντας, οὐδέ τι τῶν προσκαίρων τούτων λογιζομένους. ἀλλ' ὄντως οὗτως ἐπὶ γῆν ζῶντες, ἐν οὐρανοῖς πολιτεύονται. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν οὐδ' ὅτι κόσμος ἐστὶν ἕτερος ἐπὶ γῆς ἐπίστανται, οὐδ' ὅτι κακία ἐν πόλεσιν ἐμπολιτεύεται· ἀλλ' ὄντως εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον, λέγει κύριος παντοκράτωρ. πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ξενίζονται, τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἀκούοντες, λήθην παντελῶς τῶν γηΐνων φροντίδων ἔχοντες. ἔστι γὰρ αὐτοὺς ἰδεῖν ἐν ταῖς ἐρήμοις σποράδην. οἷά τε υἱοὺς γνησίους, τὸν ἑαυτῶν πα-

πατέρα, τὸν Χριστὸν περιμένοντας· ἢ στρατιάν τινα, τὸν ἑαυτῶν βασιλέα· ἢ οἰκετίαν σεμνὴν, τὸν ἑαυτῶν δεσπότην καὶ ἐλευθερωτὴν ἀναμένοντας. οὐ φροντὶς ὑπάρχει παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐσθῆτος, οὐ βρωμάτων μέριμνα, ἀλλὰ προσδοκία μόνη ἐν ὕμνοις τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας. τοίγαρουν ὅταν τις αὐτῶν ἐν ταῖς ἀναγκαίαις χρείαις ἐλλείπηται, οὐ πόλιν ἐπιζητεῖ, οὐ κώμην, οὐκ ἀδελφὸν, οὐ φίλον, οὐ συγγενῆ, οὐ γονεῖς, οὐ τέκνα, οὐκ οἰκετίαν, ἵνα ἐκεῖθεν τὰς χρείας πορίσεται· ἀλλ' ἡ βούλησις ἤρκεσε μόνη, πρὸς ἱκεσίαν τὰς χεῖρας ἐκτείνασα, καὶ λόγους εὐχαριστίας Θεῷ ἐκ χειλέων προφέρουσα, ταῦτα ἐξ ἀμηχάνων αὐτῷ πάντα παραστῆσαι καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν περὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν αὐτῶν πίστεως, δυναμένης καὶ ὄρη μεθιστάναι; πολλοὶ γὰρ αὐτῶν καὶ ποταμῶν ῥεύματα ἔστησαν, καὶ τὸν Νεῖλον ἐπέζευσαν, καὶ θῆρας ἀπέκτειναν, καὶ ἰάσεις, καὶ θαύματα, καὶ δυνάμεις, ὅσας οἱ ἅγιοι ἐποίουν, προφῆται καὶ ἀπόστολοι, ἐπετέλεσαν. καὶ ὡσαύτως δι' αὐτῶν θαυματουργεῖ ὁ σωτήρ. καὶ πᾶσιν εὔδηλόν ἐστι τοῖς ἐκεῖ, ὡς δι' αὐτῶν ἕστηκεν ὁ κόσμος, καὶ δι' αὐτοὺς παρὰ Θεῷ ἕστηκε καὶ τετίμηται ἡ ἀνθρωπίνη ζωή. ἴδον δὲ καὶ ἕτερον πλῆθος ἄπειρον μοναχῶν, καὶ μὴ δυνάμενον ἀριθμῷ ὑποβάλλεσθαι, πᾶσαν ἡλικίαν ἔχον ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ ἐν ταῖς χώραις, ὅσον οὐ δύναται βασιλεὺς γήϊνος ἑαυτῷ στράτευμα συναθροῖσαι. οὐ γάρ ἐστι κώμη, οὔτε πόλις ἐν Αἰγύπτῳ τε καὶ Θηβαΐδι. ἣ οὐχὶ τοῖς μοναστηρίοις, καθάπερ τείχεσι περιβέβληται· καὶ ταῖς αὐτῶν εὐχαῖς οἱ λαοὶ, ὥσπερ ἐπὶ τῷ Θεῷ ἐπερείδονται. καὶ οἱ μὲν ἐν τοῖς σπηλαίοις, ἐν ἐρήμοις, οἱ δὲ ἐν τοῖς ἀποτάτροις [a], πάντες πανταχοῦ φιλονεικότατον ἀλλήλων, τὴν ἑαυτῶν ἄσκησιν θαυμαστὴν ἐπιδείκνυνται. οἱ μὲν πόῤῥωθεν σπουδάζοντες, μή τις ἕτερος ἐν τοῖς κατορθώμασι αὐτοὺς ὑπερβάλλοι· οἱ δὲ ἐγγύθεν, μὴ τῆς κακίας αὐτοῖς πανταχόθεν ὀφλούσης, ἧττον τῶν ποῤῥωτάτω εὐδοκιμήσουσιν. ὅθεν πολλὴν ὠφέλειαν ἐξ αὐτῶν πορισάμενος, ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν ταύτην ἐχώρησα· πρὸς ζῆλον μὲν καὶ ὑπόμνησιν τῶν τελείων, πρὸς οἰκοδομὴν δὲ καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀρχομένων ἀσκεῖν.

Παράδεισος.

Πρώτην οὖν Θεοῦ θέλοντος ἀρχὴν ποιήσωμαι [b] ὑφηγήσεως, τὴν τῶν ἁγίων καὶ μεγάλων πατέρων πολιτείαν ἐκδιηγούμενος, ὡς ὅτι καὶ νῦν τὰ αὐτὰ [c] ὁ σωτὴρ δι' αὐτῶν ἐνεργεῖ, ἅπερ διὰ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων ἐνήργησεν. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριός ἐστι, καὶ τότε καὶ νῦν καὶ εἰς ἔπειτα, ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἐθεασάμην οὖν ἐγὼ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Λύκων τῆς Θηβαΐδος, τὸν μέγαν καὶ μακάριον Ἰωάννην, &c.

Περὶ τῆς Ὀξυρύγχου πόλεως.

Παραγενόμεθα δὲ καὶ εἰς Ὀξύρυγχόν τινα πόλιν τῆς Θηβαΐδος, ἧς οὐκ ἔστιν εἰπεῖν κατ' ἀξίαν τὰ θαύματα. γέμει γὰρ ἔνδοθεν οὕτως μοναστηρίων, ὡς τὰ τείχη ὑπ' αὐτῶν ἐξωθεῖσθαι [d] τῶν μοναχῶν· περιέχεται δὲ ἔξωθεν ἑτέροις μοναστηρίοις, ὡς ἄλλην εἶναι παρὰ ταύτην τὴν ἔξω πόλιν. ἔγεμον δὲ τῆς πόλεως οἱ ναοὶ καὶ τὰ

quam germanos liberos patrem suum Christum praestolantes; aut instar exercitus, regem, vel familiae rectae compositae, dominum suum, & liberatorem, exspectantes. Nulla apud eos solicitudo, non vestimenti, non de cibis cura, sed unica inter hymnos exspectatio adventus Christi. Quocirca quoties aliquis ex ipsi rebus ad usum necessariis indiguerit, non civitatem requirit, non vicum, non fratrem, amicum, cognatum, parentes, liberos, famulos, ut inde ea comparet quibus opus habet; sed sola sufficit voluntas, quae extendens manus ad supplicationem, & labia ad gratias Deo agendas aperiens, cuncta haec ei stupendo modo exhibeat. Et vero quid plura dicamus de fide illorum erga Christum, quae possit etiam montes transfere? Matth. 17. 19. Nam ipsorum complures fluviorum irrumpentes undas retinuerunt, Nilum pedibus transierunt, feras premerunt, atque morborum curationes, miracula, maximae potentiae opera ediderunt, qualia sancti faciebant Prophetae atque Apostoli; consimili modo per ipsos mirabilia operatur Servator; cunctisque illius regionis hominibus clarum est, per eos mundum consistere, per eos stare apud Deum, & honore adfici vitam humanam. Vidi quoque aliam immensam multitudinem Monachorum, quaeque sub numerum cadere nequit, constantem omni aetate, in desertis, in regionibus, tantam, ut non possit terrenus imperator adeo ingentem sibi exercitum cogere. Non est enim villa neque urbs in AEgypto, ac Thebaide, quae non Monasteriis, sicut muris cincta sit; eorumque precibus populi, tamquam in Deo innituntur. Atque alii in speluncis, per eremos, alii in locis remotissimis, omnes ubique, inter se maxime contendendo, mirabilem suam ostendunt exercitationem; qui sunt de longinquo connituntur ne quis alius ipsos in recte factis superet, ceteri de proximo, ne malitia eos undique premente, minus quam remotissimi comprobentur. Vnde plurimum emolumenti quum ex ipsis cepissem, in hanc deveni enarrationem, ad aemulationem, & commonitionem perfectorum, aedificationem vero ac utilitatem eorum, qui in sanctitate exercere se incipiunt.

a Al. ἀποτακτικοῖς

Paradisus.

Initium itaque narrationis, Deo volente, faciam, sanctorum magnorumque Patrum vitam, & gesta enarraturus; quod nunc etiam Servator eadem per illos operetur, quae per Prophetas, & Apostolos edidit. Idem quippe est Dominus, & tunc, & nunc, & in posterum, cuncta in cunctis efficiens. Vidi ergo ego in finibus Lyco, quae urbs Thebaidis est, magnum beatumque Ioannem.

b Al. ποιήσω

c Al. ἱκανῶ

De Oxyryncho civitate.

Venimus autem & ad Oxyrynchum civitatem quamdam Thebaidis, cuius mirabilia pro dignitate narrare non licet. Adeo enim repleta est intus Monasteriis, ut muri ex ipsis personent Monachis; circumdatur autem extrinsecus aliis Monasteriis, instar alterius exterioris civitatis. Referta quoque erant urbis templa, & ca-

d Al. λικῶ

& capitolia Monachis, perque omnes urbis regiones habitabant Monachi. Nam duodecim in ea sunt Ecclesiae, utpote maxima civitate, in quibus plebs congregatur. Etenim Monasteriorum oratoria, per unumquodque Monasterium sunt; denique fere Monachi numero superant cives saeculares, ad omnes introitus urbis, & in portarum turribus positi. Certe intro dicebantur esse Monachi quinquies mille, totidemque extra per ambitum; neque hora erat diurna vel nocturna, in qua Deo sacrum cultum non exhiberent. Sed nec ullus erat incola Haereticus aut Paganus, imo omnes pariter cives, fideles, & Catechumeni; ita ut possit Episcopus in platea pacem dare populo. Porro magistratus eorum, ac principes viri, qui munera populis erogant, ad portas, & ad ingressus speculatores collocant, ut sicubi peregrinus aliquis pauper adparuerit, ad eos ducatur, accepturus in solatium sumtus necessarios. Iam quo modo retulerit quispiam pietatem populorum, quum nos hospites viderunt, per forum transeuntes, atque ad nos velut ad Angelos accesserunt? Quo modo enarraverit multitudinem Monachorum, & virginum, numerum excedentium? Attamen quod a sancto loci Episcopo compertum habuimus, indicabimus, habuisse illum sub sua potestate decem millia Monachorum, viginti millia virginum. Ceterum hospitalitatem eorum, & caritatis magnitudinem edicere non valeo. Discindebantur enim pallia nostra, dum singuli nos ad se pertraherent. Atque illic vidimus multos magnosque patres, diversis charismatum donis ornatos, alios in sermone, alios in vitae institutis, alios in prodigiis, virtutibus, & signis.

a Al. αὐτὸν
b Al. ἔχοντος.
c Al. inser. τε
d Al. ἐκκατείρων

De Abbate Evagrio.

Vidimus pariter Evagrium virum sapientem, & doctum, qui cogitationum discernendarum vi valde praeditus fuit, per experientiam id rei consequutus, qui saepe in Alexandriam descendens, Graecorum Ethnicorumque Philosophis os obturabat. Is admonuit fratres, qui nobiscum erant, ne aquam ad satietatem biberent. Daemones enim, inquiebat, loca, quae aquas fundunt, adsidue incursant. Sed & multos alios de sancta exercitatione nobis protulit sermones, quibus animas nostras confirmabat.

e Al τοῖς ὑδροκέλλοις τόποις
Al τοὺς ὑδροτελεῖς

De Abbate Patermuthio.

Erat enim ante nos quidam pater, nomine Patermutius, qui primus illius loci Monachorum exstitit, & Monachicam hanc vestem primus ipsis adinvenit. Is quum principio esset princeps latronum, ac vespillo Gentilium, famosusque in nequitia, hanc nactus est occasionem salutis. Advenit nocte aliquando ad virginem aliquam, ipsius Monasterium depraedari animo meditatus; quumque nonnulla machina in tecta conscendisset, nec inveniret, qua in conclave ingrederetur, & qua rursus recederet, remansit in tecto cogitabundus usque ad ortum diei; parumque obdormiens, videt quasi regem quemdam, qui dicebat ipsi in somnis, ne amplius circa sepulcra, homicidia, parvaque haec furta vaca-

f Al. Πατερμούθιος
Al. Μούθιος
g Al. πρῶτος
h Al. πῶς
i Al. πῶς
k Al. βασιλέα τινὰ λέγοντα
l Al. τάφους

καὶ τὰ καπετώλια τῶν μοναχῶν, καὶ κατὰ πᾶν μέρος τῆς πόλεως ᾤκουν οἱ μοναχοί. δεκαδύο γάρ εἰσιν ἐν αὐτῇ ἐκκλησίαι, μεγίστης οὔσης τῆς πόλεως, ἐν αἷς οἱ ὄχλοι συνάγονται. τὰ γὰρ τῶν μοναχῶν εὐκτήρια, καθ᾽ ἕκαστον ἦν μοναστήριον καὶ σχεδὸν πλείους ἦσαν οἱ μοναχοί, ὑπὲρ τοὺς κοσμικοὺς πολίτας, κατὰ πάσας τὰς εἰσόδους τῆς πόλεως, καὶ ἐν τοῖς πύργοις τῶν πυλῶν καταμένοντες. πεντακισχίλιοι μὲν γὰρ μοναχοὶ ἐλέγοντο εἶναι ἔνδοθεν, τοσοῦτοι δὲ αὐτὴν ἔξωθεν περιέχοντες· καὶ οὐκ ἦν ὥρα ἡ μερικὴ οὐδὲ νυκτερινή, ἐν ᾗ τὰς λατρείας οὐκ ἐπετέλουν τῷ Θεῷ. ἀλλ᾽ οὐδὲ εἷς ἦν οἰκήτωρ αἱρετικὸς οὐδὲ ἐθνικὸς ἐν τῇ πόλει. ἀλλὰ πάντες ὁμοῦ οἱ πολῖται πιστοὶ καὶ κατηχούμενοι· ὡς δύνασθαι δοῦναι τὸν ἐπίσκοπον ἐν τῇ πλατείᾳ εἰρήνην τῷ λαῷ. οἱ δὲ στρατηγοὶ αὐτῶν καὶ οἱ ἄρχοντες, οἱ τὰς φιλοτιμίας τοῖς δήμοις παρέχοντες, κατὰ τὰς εἰσόδους σκοποὺς ἔστησαν, πρὸς τὸ εἰ ξένος τις πενόμενος που φανείη, ἀχθῆναι πρὸς αὐτοὺς, ληψόμενον πρὸς παραμυθίαν ἀναλώματα. καὶ τί ἄν τις εἴποι τὴν εὐλάβειαν τῶν δήμων ὁρώντων ἡμᾶς τοὺς ξένους, διὰ τῆς ἀγορᾶς παριόντας, καὶ ὥσπερ ἀγγέλοις ἡμῖν προσιόντων; τί δὲ τὸ πλῆθος ἐξείποι τις τῶν μοναχῶν καὶ παρθένων, ἀναριθμήτων ὄντων; πλὴν ὅσον παρὰ τοῦ ἐκεῖ ἁγίου ἐπισκόπου ἠκριβωσάμεθα, δηλώσωμεν, μυρίους μὲν μοναχοὺς ὑπ᾽ αὐτῶν [a], δισμυρίας καὶ παρθένους ἔχοντες [b], τὴν δὲ φιλοξενίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀγάπην οἵαν εἶχον, ἐμὲ οὐχ οἷον ἐξειπεῖν [c]. διεσπᾶτο γὰρ ἡμῶν τὰ παλλία, ἐκ τῶν [d] ἡμᾶς πρὸς ἑαυτοὺς ἐνθελκόντων. καὶ ἴδομεν ἐκεῖ πολλοὺς καὶ μεγάλους πατέρας, διάφορα χαρίσματα ἔχοντας, τοὺς μὲν ἐν λόγῳ, τοὺς δὲ ἐν πολιτείᾳ, τοὺς δὲ ἐν δυνάμεσι καὶ σημείοις.

Περὶ Ἀββᾶ Εὐαγρίου.

Ἴδομεν δὲ καὶ Εὐάγριον ἄνδρα σοφὸν καὶ λόγιον, ὃς τῶν λογισμῶν ἱκανὴν εἶχεν διάκρισιν, ἐκ πείρας τὸ πρᾶγμα παρειληφώς. ὃς πολλάκις κατελθὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, τοὺς τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφους ἀπεστόμιζεν. οὗτος παρήγγειλε τοῖς μεθ᾽ ἡμῶν ἀδελφοῖς, ὕδατος μὴ κορέννυσθαι. οἱ γὰρ δαίμονες ἔφη, τοὺς ὑδροχορεῖς τόπους [e] συνεχῶς ἐπιβαίνουσιν. ἄλλους τε πολλοὺς πρὸς ἡμᾶς περὶ ἀσκήσεως ἐποιήσατο λόγους, ἐπιστηρίξας ἡμῶν τὰς ψυχάς.

Περὶ Ἀββᾶ Πατερμουθίου.

Ἦν γάρ τις πατὴρ πρὸ ἡμῶν ὀνόματι Πατερμούτιος [f], πρῶτος τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ μοναχῶν αὐτὸς γενόμενος, ὁ καὶ τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα τοῦτο πρῶτος αὐτοῖς ἐφευρών· αὐτὸς ἀρχιληστὴς πρῶτος [g] καὶ νεκροτάφος Ἑλλήνων ὑπάρχων, καὶ διαβόητος ἐπὶ κακίᾳ γενόμενος, πρόφασιν ηὕρατο σωτηρίας τοιαύτην. ἐπέστη ποτὲ νυκτός τινι παρθενευούσῃ, συλῆσαι τὸ μοναστήριον αὐτῆς προθυμηθείς· ηὑρέθη δὲ μηχανῇ τινὶ ἐπὶ τὰ δώματα· μὴ εὑρὼν δὲ ποίας [h] εἰσέλθῃ εἰς τὸ ταμεῖον, ἢ πάλιν ποίας [i] ὑποχωρήσῃ, ἔμεινεν λογιζόμενος ἐπὶ τοῦ δώματος ἄχρις ἡμέρας· καὶ μικρὸν ἀφυπνώσας, ὁρᾷ ὡς βασιλέως τινὸς, λέγοντος [k] αὐτῷ κατὰ τοὺς ὕπνους, μὴ περὶ τοὺς φόνους [l] ἔτι, καὶ τῶν μικρῶν

κρῶν τούτων κλεμμάτων [a] τὴν σπουδὴν ἔχειν, ἐπαγρυπνοῦντα, ἀλλὰ εἰ βούλοιτο μεταβάλλειν τὸν τρόπον ἐπ' ἀρετὴν, καὶ στρατηγίαν ἀγγελικὴν στρατηγεῖν, λαβεῖν παρ' αὐτοῦ ταύτην τὴν ἐξουσίαν. ὁ δὲ ὡς ἀσμένως ὑπεδέξατο, καὶ δὴ τάγμα μοναχῶν ἀγήρων [b] ὑποδείκνυσιν, καὶ ἄρχειν αὐτῶν παρεκελεύετο. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ ἀνὴρ ὁρᾷ τὴν παρθένον αὐτῷ παρεστῶσαν, καὶ λέγουσαν· πόθεν σὺ παραγέγονας ὧδε, ὦ ἄνθρωπε, ἢ τίς ὑπάρχεις τὴν τύχην [c]; ὁ δὲ, μηδὲν εἰδέναι [d] φήσας αὐτῇ τὴν ἐκκλησίαν ὑποδείκνυσθαι αὐτῷ παρεκάλει. καὶ δὴ ὡς ἐπέδειξεν, προσπεσὼν τοῖς τῶν πρεσβυτέρων γόνασιν [e], ἠξίου Χριστιανὸς γενέσθαι, καὶ μετανοίας χώραν εὑρεῖν. ἐπιγνόντες δὲ αὐτὸν οἱ πρεσβύτεροι, καὶ θαυμάσαντες, ἐνουθέτουν λοιπὸν καὶ ἐδίδασκον τοῦ μηκέτι εἶναι ἀνδροφόρον. ἠξίου δὲ αὐτοὺς, τῶν ψαλμῶν ἐπακούειν. καὶ τριῶν στίχων ἐπακούσας μόνον τοῦ πρώτου ψαλμοῦ, ἀρκεῖν ἑαυτῷ τέως ἔφη, ταῦτα πρὸς μάθησιν. καὶ ἐπιμείνας πρὸς αὐτοὺς τρεῖς ἡμέρας, ἐξελθὼν εὐθὺς, ἐπὶ τὴν ἔρημον ὥρμησεν, καὶ τριέτη διάγων χρόνον κατὰ τὴν ἔρημον. ἐν εὐχαῖς καὶ δάκρυσιν διημερεύων, πρὸς τροφὴν ταῖς ἀγρίαις βοτάναις ἠρκεῖτο, καὶ ταύταις ἐνέμετο. ἐπανῆλθεν δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔμπρακτον ἀπαγγέλλων τὸ μάθημα· χάριν δὲ αὐτῷ δεδόσθαι θεόθεν ἔλεγεν, ἀποστηθίζειν ἔξωθεν τὰς γραφάς. [f] ἐθαύμαζον δὲ αὐτὸν πάλιν οἱ πρεσβύτεροι, ἀκροτάτην μετελθόντα τὴν ἄσκησιν. καὶ φωτίσαντες αὐτὸν, παρεκάλουν συνδιατρίβειν. ὁ δὲ ἐπιμείνας πρὸς αὐτοὺς ἑπτὰ ἡμέρας ἐπὶ τὴν ἔρημον πάλιν ἐξῄει. καὶ δὴ ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἄλλοις, ἐν τῇ πανερήμῳ διατελέσας, πολλῆς χάριτος ὁ ἀνὴρ ἠξιώθη. ἄρτος μὲν γὰρ αὐτῷ τῇ κυριακῇ μόνῃ, πρὸς κεφαλὴν ηὑρίσκετο εὐξαμένῳ, οὗ μεταλαμβάνων, ἕως τῆς ἄλλης κυριακῆς ἠρκεῖτο. ἐπανῆλθεν δὲ πάλιν ἐκ τῆς ἐρήμου, τὴν ἄσκησιν ἐνδεικνύμενος, καί τινας πρὸς τὴν αὐτοῦ πολιτείαν ἐλθεῖν ἐρεθίζων. προσῆλθεν δὲ αὐτῷ τις νεανίας, μαθητευθῆναι βουλόμενος. ὁ δὲ εὐθὺς ἐνδύσας αὐτὸν λεβιτῶνα [g], καὶ κουκούλλιον τῇ κεφαλῇ περιθεὶς, ἐπὶ τὴν ἄσκησιν προσεβίβαζεν [h], τὴν μηλωτὴν περὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ περιθέμενος, καὶ λέντιον αὐτὸν περιζωσάμενος. καὶ δὴ εἴπου τις τῶν Χριστιανῶν ἐτελεύτα, προσκαρτερῶν αὐτοῦ ταῖς ἀγρυπνίαις, καθαρίως ἐκήδευεν. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ μαθητὴς, θαυμασίως τοὺς τεθνεῶτας κηδεύοντα, εἶπεν πρὸς αὐτόν. εἰ κἀμὲ θανόντα, οὕτως κηδεύσεις, διδάσκαλε; ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· οὕτω κηδεύσω σε, ἄχρις ἂν εἴπῃς, ἀρκεῖ. μετ' οὐ πολὺ δὲ χρόνου τέθνηκεν ὁ νεανίας, καὶ ὁ λόγος [i] ἔργον ἐγίνετο. κηδεύσας γὰρ αὐτὸν εὐσεβῶς, λέγει πρὸς αὐτὸν ἐπὶ πάντων· καλῶς ἐκηδεύθης ὦ τέκνον, ἢ ἔτι μικρὸν λείπεται; φωνὴν δὲ ἀφῆκεν ὁ τεθνηκὼς νεανίας, εἰς ἐπήκοον τῶν πολλῶν [k]· ἔχει καλῶς, ὦ πάτερ· τὴν γὰρ ἐπαγγελίαν ἐπλήρωσας. θαῦμα δὲ τοὺς παρόντας ἔσχεν ἐξαίσιον, καὶ ἐθαύμαζον [l] ἐπ' αὐτῷ τὸν Θεόν. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν ἔρημον εὐθὺς ἀνεχώρει, τὴν εὐδοξίαν ἐκκλίνων. καὶ δήποτε ἐκ τῆς ἐρήμου κατίει [m] εἰς ἐπίσκεψιν ἀδελφῶν, τῶν παρ' αὐτοῦ μαθητευθέντων, νόσῳ κατειλημμένων· καὶ μέλλοντος τοῦ ἑνὸς αὐτῶν τελευτᾷν, τοῦτο τοῦ Θεοῦ αὐτῷ ἀποκαλύψαντος. ἑσπέρα δὲ ἤδη προσῆγεν [n], καὶ ἡ κώμη πόῤῥω ἐτύγχανεν· μὴ βουλόμενος δὲ αὐτοῦ νυκτὸς εἰσελθεῖν, τὴν ἀκαιρίαν ἐκκλίνοντος, καὶ τὸ σωτήριον παράγγελμα

vacaret; invigilando; sed si vellet mores mutare ad virtutem, & Angelicam militiam suscipere, accepturum ab ipso eiusmodi potestatem. Vbi autem libenter conditionem admisisset, ostendit ei immortale Monachorum agmen, quibus iussus est imperare. Igitur expergefactus vir cernit virginem ipsi adstare, ac dicere; unde tu huc advenisti, o homo; aut cuius conditionis es? Ille vero nihil scire aut esse respondens, Ecclesiam sibi ostendi poposcit. Vtque illa monstravit; ad genua pedesque Presbyterorum procumbens, postulabat ut Christianus fieret, ac poenitentiae locum nancisceretur. Presbyteri autem, qui cognoscerent eum, admirati, commonebant deinceps, atque edocebant, ne amplius esset homicida. Rogavit porro eos, ut Psalmos audiret. Quumque tres solummodo versus audiisset primi Psalmi, sibi interim eos sufficere dixit ad disciplinam. Tum apud illos tribus diebus transactis, egressus statim, ad eremum properat. Vbi per tres annos commoratus, in precibus, & lacrimis perseverans, pro cibo agrestibus herbis contentus erat, quibus pascebatur. Postea regressus est in Ecclesiam, doctrinam referens operibus firmatam; dicebatque sibi divinitus datam fuisse gratiam, expectorandi memoriterque recitandi sacras Scripturas. Iterum autem demirabantur illum Presbyteri, quod ad summam pervenisset exercitationem. Et Baptismo postquam ipsum illuminassent, hortabantur ut cum illis maneret. Qui apud eos demoratus septem dies, iterum in solitudinem secessit. Atque aliis septem annis in vasta eremo peractis, ingenti gratia donatus est. Ac panis quidem ab ipso post orationem inveniebatur iuxta caput, die Dominico solo; qui sumtus, usque ad aliam Dominicam sufficiebat. Iterum autem rediit ex solitudine, virtutis exercitationem prae se ferens, & nonnullos ad idem vivendi institutum amplectendum excitavit. Accessit igitur quidam adolescens, desiderans eius esse discipulus; quem ille statim lebitone indutum, cuculla capiti circumposita, ac melote ad humeros, cinctumque linteo, ad Monachale institutum exercitumque promovit. Ad haec, sicubi e Christianis quis obiisset, perseverabat in ipsius vigiliis, & nitide sepeliebat. Quem cernens discipulus, admirabiliter defunctos curare, dixit ei: Mene mortuum ita funerabis, magister? Respondit: Sic parentabo, donec dixeris, Satis est. Non multo post tempore, migravit e vita adolescens, ac sermo effectum sortitus est. Quum enim pie eum accurasset ad sepulturam, ait ipsi coram omnibus; o fili, num bene curatus es, an adhuc deest quidpiam? Tunc vocem emisit adolescens, quamplurimis audientibus: Bene habet, pater; implesti quod promiseras; obstupueruntque qui praesentes aderant, atque super ea re Deum demirati sunt, & glorificaverunt. Ille statim in desertum secessit, gloriam laudesque vitans. Postea descendit quodam tempore de eremo ad visitandos fratres, quos instituerat, morbo correptos; quumque unus ex eis mox moriturus esset, ac Deus ei hoc revelasset, vespera autem adpropinquaret, tum vicus procul loco esset; nolens noctu ingredi, vitansque intempestivitatem, necnon meditatus Servatoris salutarem

a Al. τὰ κλήματα
b Al. ἄγρων Deest in al.
c Al. ψυχήν
d Al. ὤν
e Al. ποσίν
f Al. add. τὰς ἁγίας
g Al. λεβιτωνάριον
h Al. προσεβίβαζε
i Al. inser. αὐτοῦ
k Al. πάντων
l Al. ἐδόξαζον
m Al. κατῄει
n Al. προσεπέγγιζε & προσήγγισε

Ioh. 12. 35. rem admonitionem: *Ambulate dum lucem in vobis habetis*. Et: *Qui ambulat in luce, non offendet*. Sole iam occidente, hanc ad eum vocem emisit: In nomine Domini Iesu Christi, mihi paullisper sta in hoc itineris tui puncto, donec ad vicum perveniam. Sol vero media circuli parte, iam conditus restitit, nec prius occubuit, quam ille ad locum venisset; adeo ut hoc hominibus regionis illius innotuerit, qui ad solem spectandum facto concursu mirabantur quod pluribus horis cernerent eum non mergi. Tum intuiti Patermutium de solitudine venientem, ab eo sciscitabantur, quid hoc esset signi in sole. Respondit vero eis: Non recordamini Servatoris vocem illam; *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, & maiora horum signa facietis?* At illos confestim subiit timor; atque manserunt cum eo nonnulli ex ipsis in discipulos. Porro ingressus domum unius ex fratribus aegrotantibus, nactusque illum iam mortuum, accessit ad lectum, fusisque precibus, quum osculum dedisset, interrogavit, malletne migrare ad Deum, vel adhuc degere in carne. Qui postquam resedit ait illi: Melius est dissolvi, & esse cum Christo; vivere autem in carne, mihi necessarium non est. Itaque, excepit, dormi in pace, fili, ac intercede pro me apud Deum. Ille statim post hunc sermonem accubuit, atque obdormivit; qui adstabant vero cuncti obstupuerunt, dixeruntque: Vere Dei homo est hic. Tunc munditer sepelivit eum, totamque noctem in hymnis transegit. Alium quoque fratrem laborantem visitavit, utque vidit de morte anxium esse, ut qui graviter conscientiae stimulis premeretur, dixit ei: Tamquam imparatus vadis ad Deum, instar accusatorum deferens rationes segnis vitae. Ille autem orabat eum, & obsecrabat, ut pro ipso apud Deum intercederet, quo vitam ipsi tantillum prorogaret, qui aliquantulum se esset emendaturus. Tunc ait ad eum: Nunc tempus poenitentiae quaeris, quando vita tua complementum accepit. Quid faciebas omni vitae tempore? Nonne poteras vulnera tua curare? quinimo addebas alia. Quumque perseveraret in supplicatione, ait senex: Si alia additurus non es vitae tuae mala, sed vere poenitentiam acturus, Deum pro te orabimus: bonus est, patiens, aequanimis, ac indulget tibi adhuc parum vitae, ut cuncta retribuas. Et oratione facta dixit ei: Ecce tres annos vitae huius tibi concedit Deus; tantum ex animo poenitentiam age. Tum manu eius adprehensa, illico erexit, dein abduxit in solitudinem: completisque tribus annis, iterum reduxit ad locum, non hominem, sed Angelum Deo exhibens, adeo ut omnes admiratio caperet de ipsius vita, & conversatione. Congregatis ergo circa ipsum fratribus, collocat hominem in medio sanum, ac per totam noctem sermonem doctrinae ipsis tradidit. Tum frater e sopore in somnum incidens, omnino obdormivit. Inde oratione super eum facta, pro more funus curavit, praemisitque ad sepulturam. Aiunt etiam quod saepe fluviales aquas supergressus Nilum pertransierit, ad genua dumtaxat pertingentem; quodque alio tempore per aerem vectus, inter fratres in solario inventus sit, ianuis clausis: frequenter quoque ubicumque vellet, confestim ade-

Margin notes: a Abest ab al. — Ioh. 11. 9. — b Deest in al. — c Abest ab al. — d Al. Πατερμύθιον & πατέρα. Πατερμούθιον — Matt. 17. 19. — Ioh. 14. 12. — e Al. ποιήσετε. — Philipp. 1. 23. — f Al. εἶχ' & ἤκουσεν — g Al. καλῶς — h Al. πῶς — i Al. ὅπως διορθώσῃ — k Al. πᾶν ἐπανορθώσῃ — l Al. σου τ βίου — m Deest in al. — n Al. εἰ μὴ — o Al. ἀλλὰ — p Al. κεχάρισται — q Al. ἐν τῇ — r Al. αὐτὸν — s Al. inser. μεθ' ἑαυτοῦ — t Al. ἐξουσίᾳ — u Al. ἵστησιν — x Al. τραπείς — y Al. τόπον ἐν λόγον — z Al. ποταμίων

μα μελετῶντος· περιπατεῖτε, ἕως τὸ φῶς ἐν ὑμῖν [a] ἔχετε. καὶ, ὁ πορευόμενος ἐν τῷ φωτὶ, οὐ μὴ προσκόψῃ. δυομένου οὖν λοιπὸν τοῦ ἡλίου, φωνὴν [b] ἐφθέγξατο πρὸς αὐτὸν λέγων· ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, στῆθί μοι μικρὸν ἐπ' αὐτῷ [c] τῆς ὁδοῦ σου, ἄχρις ἂν εἰς τὴν κώμην ἀφίκωμαι. ὁ δὲ, ὡς ἡμικύκλιον δυόμενος περιέστη, καὶ οὐ πρὶν ἔδυ ἄχρις ἂν ἐκεῖνος ἥκεν πρὸς τὸ χωρίον· ὡς φανερὸν τοῦτο τοῖς ἐγχωρίοις γενέσθαι, οἱ πρὸς τὴν τοῦ ἡλίου θέαν συνδρομὴν ποιησάμενοι, ἐθαύμαζον ἐπὶ πολλαῖς ὥραις θεωροῦντες αὐτὸν μὴ δυόμενον. ἰδόντες δὲ τὸν Πατερμούτιον [d] ἐκ τῆς ἐρήμου ἐρχόμενον, ἐπυνθάνοντο παρ' αὐτοῦ, τί τὸ σημεῖον τοῦτο ἄρα εἴη τὸ τοῦ ἡλίου. ὁ δὲ φησὶν πρὸς αὐτούς· οὐ μέμνησθε τὴν τοῦ σωτῆρος φωνὴν λέγουσαν. ἐὰν ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, καὶ μείζονα τούτων σημεῖα ποιήσητε [e]; τοὺς δὲ εὐθὺς εἰσῆλθεν φόβος, παρέμειναν τε αὐτῷ τινὲς ἐξ αὐτῶν μαθητεύοντες. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν τῶν νοσούντων, καὶ εὑρὼν αὐτὸν ἤδη θανόντα, προσελθὼν τῇ κλίνῃ καὶ προσευξάμενος, καὶ καταφιλήσας αὐτὸν, ἠρώτα εἰ πρὸς Θεὸν βούλοιτο ἀπιέναι μᾶλλον, ἢ ἔτι ζῆν, ἐν σαρκί. ὁ δὲ ἀνακαθίσας εἶπεν αὐτῷ· κρεῖσσον τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· τὸ δὲ ζῆν ἐν σαρκὶ, οὐκ ἀναγκαῖον ἐμοί. οὐκοῦν κάθευδε φησιν ἐν εἰρήνῃ, ὦ τέκνον, πρεσβεύων ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεόν. ὁ δὲ ὡς εἶπεν [f], εὐθὺς ἀναπεσὼν, ἐκοιμήθη. οἱ δὲ παρόντες πάντες ἐξεπλάγησαν, λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ ἄνθρωπός ἐστιν οὗτος. κηδεύσας δὲ αὐτὸν καθαρίως [g], ἐν ὕμνοις πᾶσαν τὴν νύκτα διετέλεσεν. τὸν ἕτερον δὲ ἀδελφὸν κάμνοντα ἐπισκεψάμενος, ὡς ἴδεν αὐτὸν δυσφοροῦντα πρὸς τὴν τελευτὴν, δεινῶς ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενον, ἔλεγεν πρὸς αὐτόν· ὡς [h] ἀνέτοιμος ὑπάγεις πρὸς τὸν Θεὸν, κατηγόρους ἀποφέρων τοὺς λογισμοὺς τῆς ῥαθύμου πολιτείας. ὁ δὲ ἐδέετο αὐτοῦ καὶ ἱκέτευεν πρεσβεῦσαι ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν, χρόνον ἐνδοῦναι αὐτῷ μικρὸν τῇ ζωῇ, μέλλοντί [i] τι διορθοῦσθαι [k]. ὁ δὲ φησὶν πρὸς αὐτόν. νῦν καιρὸν μετανοίας ζητεῖς, ὅτε ἡ ζωή σου πεπλήρωται. τί ἐποίει πάντα τὸν χρόνον [l]; οὐκ ἐδύνου τὰ σὰ τραύματα θεραπεῦσαι; ἀλλὰ καὶ ἕτερα προσετίθεις. ὁ δὲ ὡς ἐπέμενεν πρὸς αὐτὸν [m] ἱκετεύων, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτὸν ὁ γέρων· μὴ [n] ἕτερα τῇ ζωῇ σου προσθήσεις κακά· εἰ [o] κατὰ ἀλήθειαν μετανοεῖς, δεόμεθα ὑπὲρ σοῦ τοῦ Θεοῦ· ἀγαθὸς γάρ ἐστιν καὶ μακρόθυμος, καὶ χαρίζεταί σοι ἔτι μικρὰν ζωὴν, ἵνα τὸ πᾶν ἀποδώσῃς. καὶ εὐξάμενος εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ τρία ἔτη σοι χαρίζεται [p] ὁ Θεὸς τῇ [q] ζωῇ ταύτῃ· μόνον ἐν ψυχῆς μετανόησον. καὶ λαβόμενος αὐτοῦ [r] τῆς χειρὸς, ἀνέστησεν παραχρῆμα, καὶ [s] ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τριῶν, πάλιν ἤγαγεν ἐπὶ τὸν τόπον, οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλ' ἄγγελον τῷ Θεῷ παριστῶν, ὡς θαυμάσαι πάντας ἐπὶ τῇ αὐτοῦ πολιτείᾳ [t]. καὶ συνελθόντων πρὸς αὐτὸν τῶν ἀδελφῶν, τίθησιν [u] αὐτὸν ἐν μέσῳ ὑγιῆ, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς λόγον διδασκαλίας αὐτοῖς παρεδίδου. ὡς δὲ ἀπενύσταξεν ὁ ἀδελφὸς, καὶ δὴ εἰς ὕπνον γενόμενος [x], παντελῶς ἐκοιμήθη. ἐπευξάμενος δὲ αὐτῷ, ἐκήδευσεν κατὰ τρόπον [y], προπέμψας πρὸς τὴν ταφήν. πολλάκις δὲ αὐτὸν φασιν καὶ τῶν ποταμιαίων [z] ὑδάτων ἐπιβάντα, τὸν Νεῖλον, ἄχρι γονάτων διαπορθμεῦσαι· ἄλλοτε δὲ δι' ἀέρος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, ἐπὶ τοῦ δώματος

τος ηὕρηθαι, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων. πολλά-
κις δὲ ὅτου περ ἤνθελε, παραχρῆμα ηὑρίσκετο.
διηγεῖτο δέ ποτε τοῖς ἀδελφοῖς, ἐκ τῆς ἐρήμου ἐ-
πανελθὼν, ἀνειληφέναι [a] αὐτὸν ἐν ὁράματι εἰς
οὐρανὸν, καὶ τεθεᾶσθαι ὅσα μένει ἀγαθὰ τοὺς κατὰ
ἀλήθειαν μοναχοὺς, ἅπερ οὐδεὶς ἐξειπεῖν λόγος δύ-
ναται· καὶ ἀπῆχθαι δὲ αὐτὸν ἐν σαρκὶ ἔφη, εἰς
τὸν παράδεισον, καὶ ἑωρακέναι πλῆθος ἁγίων·
μετειληφέναι δὲ αὐτὸν ἔλεγεν, ἐκ τῶν καρπῶν
τοῦ παραδείσου. καὶ μάρτυρα τὸ πρᾶγμα [b] ἐδείκ-
νυεν. σῦκον γὰρ καὶ μέγα καὶ ἐξαίρετον [c], καὶ
εὐωδίας πολλῆς μεστὸν, πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς
ἐπεκόμισεν, ἐπιδεικνύων αὐτοῖς ὅτι ἀληθῆ εἰσιν
τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα. ὅπερ σῦκον, ὁ διηγού-
μενος ἡμῖν ταῦτα Κόπρης πρεσβύτερος, νεα-
νίας τότε ὑπάρχων, ἐν ταῖς χερσὶν τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ ἐθεάσατο, καὶ κατεφίλησεν, καὶ τὴν
πνοὴν ἐθαύμασεν. πολλοῖς γὰρ ἔτεσιν, φησὶν,
ἔμεινεν παρὰ τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, εἰς ἐπίδειξιν
φυλαττόμενον. ἦν γὰρ παμμεγεθές. μόνον γὰρ
ὀσφρήσατο αὐτοῦ τις τῶν νοσούντων [d], εὐθέως τῆς
νόσου ἀπηλλάττετο. κατὰ δὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν τῇ
ἐρήμῳ αὐτοῦ ἀναχωρήσεως, ἐπὶ πέντε ἑβδομάδας
αὐτὸν μὴ βεβρωκέναι [e]· ἄνθρωπόν φασιν αὐτὸν
εὑρηκέναι κατὰ τὴν ἔρημον, ἄρτον ἐπιφερόμενον
καὶ ὕδωρ· ὃς πείσας αὐτὸν μεταλαβεῖν, ἀπηλλά-
γη· ἄλλοτε δὲ τὸν δαίμονα θησαυροὺς αὐτῷ ἐ-
πιδεῖξαι τοῦ Φαραὼ, χρυσίου καθαροῦ γέμοντας·
πρὸς ὃν φησὶν ὁ ἀνήρ· τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ
εἴη εἰς ἀπώλειαν. ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα πλείονα καὶ
μεγάλα, φησὶν, κατώρθωσεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Πα-
τερμούτιος [f], ποιῶν σημεῖα καὶ τέρατα. καὶ ἄλλοι
τοιοῦτοί τινες πρὸ ἡμῶν γεγόνασιν, ὧν οὐκ ἦν ἄ-
ξιος ὁ κόσμος. τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ ἡμεῖς οἱ
μικροὶ, τὰ μικρὰ ταῦτα πράττομεν, χωλοὺς καὶ
τυφλοὺς [g] θεραπεύοντες, ἅπερ καὶ ἐκ τέχνης οἱ
ἰατροὶ ἐνεργοῦσιν [h];

aderat. Porro fratribus narravit aliquando, ex
solitudine rediens, adsumtum se fuisse in visio-
ne ad caelum, ac vidisse quae bona veros Mo-
nachos manent, quae nullus sermo adsequi po-
test; dixitque se in carne abductum fuisse in
Paradisum, atque spectasse sanctorum multitudi-
nem; ad haec participasse de fructibus Paradi-
si. Atque in testimonium rem ipsam exhibe-
bat. Nam ficum praegrandem ac eximiam,
plurimaeque fragrantiae, ad fratres suos detu-
lit, ad demonstrandum illis vera esse quae di-
ceret. Quam ficum, qui haec nobis retulit Co-
pres Presbyter, tunc iuvenis, in manibus disci-
pulorum eius conspexit, & deosculatus est, o-
doremque suspexit. Per multos enim annos, in-
quit, perseveravit inter discipulos eius, quae
servaretur ad ostentum; eratque crassissima;
& ubi dumtaxat odoratus fuerat eam aegro-
torum quis, morbo statim liberabatur. Re-
ferunt praeter haec, initio secessionis ipsius in
solitudinem, postquam per quinque hebdoma-
das non comedit, occurrisse ei hominem in de-
serto, qui panem, & aquam adferebat, persua-
sitque sumere, atque ita abiit; alio tempore a
daemone ostensos ipsi Pharaonis thesauros, pu-
ro auro redundantes, ad quem dixit vir: *Pe-
cunia tua tecum sit in perditionem*. Haec, in-
quit, & alia plura magnaque praeclare perpe-
travit pater noster Patermutius, faciens signa,
& prodigia. Alii quoque nonnulli consimiles
exstiterunt ante nos, *quibus dignus non erat
mundus*. Quid porro mirum, si nos parvi haec
parva faciamus, claudis, *caecis*, leprosis cura-
tionem conferentes, quae ex arte etiam medici
operantur.

Περὶ Ἀββᾶ Διδύμου.

Ἴδομεν δὲ ἐκεῖ ἄνδρα ὀνόματι Δίδυμον, πρεσ-
βύτην τῇ ἡλικίᾳ, ἀστεῖον τῇ ὁράσει, ὃς τοὺς
σκορπίους καὶ κεράστας καὶ τὰς ἀσπίδας ποσὶν οἰ-
κείοις [i] ἀπέκτεινεν, μηδενὸς ἑτέρου τολμῶντος
τοῦτο ποιεῖν· ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἕτεροι τῶν δοκούν-
των, ὑπ' αὐτῶν ἀνῃρέθησαν, τῶν θηρίων μόνον
ἁψάμενοι.

De Abbate Didymo.

Vidimus illic virum nomine Didymum, aeta-
te senem, adspectu honestum, qui scorpios, &
cerastas aspidesque pedibus suis interimebat,
quum alius nullus id adgredi auderet, imo com-
plures alii ex conspicuis, per eos serpentes in-
terfecti fuissent, ubi dumtaxat tetigissent.

Περὶ Κορνηλίου [k].

Ἴδομεν δὲ καὶ ἕτερον πατέρα μοναχῶν, ὀνόμα-
τι Κορνήλιον [l], ἐν γήρει καλῷ προοδεύσαντα,
ἕνα τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν, σὺν Ἀντωνίῳ γενό-
μενον [m], ἑκατὸν δέκα ἐτῶν ὑπάρχοντα· ὡς πολ-
λὰ παρακαλέσας ἡμᾶς καὶ νουθετήσας [n] ἑαυτὸν
ἐξηυτέλιζεν· τοσαύτην ταπεινοφροσύνην μέχρι
γήρους ἦν κεκτημένος. ἴδομεν δὲ καί τινας τρεῖς
ἀδελφοὺς, λογίους πάνυ καὶ ἐναρέτους, οἳ διὰ τὴν
ἐνάρετον αὐτῶν πολιτείαν, εἰς ἐπισκοπὴν κρα-
τηθέντες, διὰ πολλὴν εὐλάβειαν, τὰ ἑαυτῶν ὦ-
τα ἀπέτεμον· τολμηρῶς μὲν ἄγαν ποιήσαντες,
ὅμως κατὰ εὔλογόν τινα σκοπὸν, ἵνα τοῦ λοιποῦ
μηδεὶς αὐτοῖς ἐνοχλῇ.

De Cronidio.

Sed & vidimus alium patrem Monachorum,
nomine Cronidium, in senectute bona prove-
ctum, unum ex viris antiquis, qui cum Anto-
nio vixerat, centum & decem annos natum.
Is pluribus nos adhortatus, admonens, interro-
gans, seipsum floccifaciebat; tantam humilita-
tem ad senectutem usque fuerat adeptus. Vidi-
mus pariter tres fratres, eruditione summa, &
virtute praeditos, qui propter vitae sanctitatem,
ad Episcopatum adrepti, prae multa pietate,
aures sibi praeciderunt; re audaci quidem susce-
pta, ex proposito tamen rationi consentaneo,
ne quis in posterum eis molestiam pareret. (a)

a Al. ἀναληφθῆναι
b Al. τοῦ πράγματος
c Al. ἐξαίσιον
d Al. κακουμένων & ἀσθενούντων
e Al. βεβρωκότα
Act. 8. 20.
f Al. Πατερμουθίους.
Hebr. 11. 38.
g Al. λεπροὺς
h Al. δύνανται ἐνεργῆσαι.
Vit. P. 11. 24.
i Abest ab al.
k Al. Κρονίδιου
Ib. 25.
l Al. Κρονίδιον
m Al. inser. τῷ μεγάλῳ
n Al. ἐρωτήσας.

(a) Ne hiarent pagellae quaedam vacuae haec de *Palladio* subnectere lubuit.

Gentiani Herveti Praefatio.

DE monachorum vita, moribus, & institutis, quum multi multa sparsim scripserint, Lausus Praepositus utilem Historiam; Cassianus Collationes, Sophronius Ierosolymitanus Pratum, & novum Paradisum titulo ediderit: Hieronymus aliquorum vitas, Basilius in Ascetico regulas, Damianus, & Odo res gestas: duo tamen celeberrimi, & magni nominis auctores, Palladius, & Theodoretus, ea litterarum monimentis mandaverunt, quae (quum ii, de quibus scribunt, Sytiotae, & Taben-

bennesiotae videlicet; vel illorum temporibus, vel paullo ante eorum tempora vixerint) aut a viris fide dignis, qui ea viderant accepere, aut ipsi suis oculis praesentes perspexere. Quorum alter quidem, nempe Palladius, antea Latine versus, sub Heraclidis nomine in lucem exiit, sed non integer, quum in eo plus quam triginta vitae desiderentur. Itaque non satis habui id quod ei deerat supplere, nisi eum denuo a capite verterem. Hoc autem esse opus Palladii, nemo dubitaverit qui legerit Caput 44. lib. 11. ecclesiasticae historiae Nicephori: *Palladius*, inquit, *Evagrii discipulus, vitas sanctorum optime exposuit*. Non dubitabit etiam qui legerit, cap. libri 8. Hist. Trip. Cass. & 23. Socratis Scholastici, qui loquens de Sanctis de quibus paullo ante scripserat, haec dicit: *Si quis autem velit scire ea, quae ipsi egerint, & fecerint, & quae ad eorum, qui audierunt, loquuti sint utilitatem, & quemadmodum eis obedirent bestiae; a Palladio Monacho scriptus est liber unus, qui Evagrii quidem erat discipulus, de iis autem omnia accurate pertractavit; in quo etiam meminit mulierum quae par vitae institutum cum viris prius dictis susceperunt*. Quod autem hic liber scriptus sit ad Lausum, probatur testimonio Ioannis Damasceni in libro qui inscribitur, *De iis qui in Fide dormierunt*. Quod si quis dixerit, id quod Macario ab eo adscribitur, non inveniri in hoc nostro opere: duorum, alterum necesse est; vel id fuisse in hoc opere tempore Damasceni, & fuisse postea ab haeretico aliquo malitiose sublatum; vel eum librum qui inscribitur, *De doctrina Patrum*, fuisse etiam Palladio conscriptum, quem constat fuisse e Graeco conversum; quum, de capite mortui miraculum, quod Macario adscribit Damascenus, iisdem verbis in eo opere referatur, libro quarto, capite de exemplis, & doctrinis vitae spiritualis. Non est autem quod a Palladio nostro Ciceroniana exspectetur eloquentia. Nam, quum ipse nullo adhibito orationis ornamento, humilique ac plane plebeio stilo visus sum mihi fidelis interpretis non functurus officio, si aliter vertissem quam scripsisset. Leges ergo non ut ex eius lectione sis eloquentior, sed ut melior, & in iis quae ad pietatem, & pulcerrimae historiae cognitionem pertinent, eruditior, imitatus videlicet vitam angelicam eorum virorum, qui in carne minus carnalem vitam, sed angelicam degerunt. Iuxta exemplum quod & tibi proposuit Theodosius princeps optimus, qui quarto cuiusvis hebdomadis die ieiunabat, hymnos Deo cum sororibus alternis canebat, & ne ab asceterio Monachorum aula sua differret, spiritus verba semper in ore habuit, cum episcopis, & sacerdotibus congressus, obscuros locos, τρίφα, & nodos scripturarum, haud aliter quam si sacris ipse initiatus esset, explicuit, noctu libris legendis αὐτόματον lucernam excogitavit, ἀοργησίαν id est iniuriarum remissionem invexit. Sacerdotes adeo dilexit, ut Episcopi Chebronensis defuncti sagulum sub imperiali chlamyde gestaverit: tanti fecit Monachos, ut a quodam excommunicatus cui quidpiam denegaverat, non prius cibum sumserit quam ab eodem diu multumque quaesito, vinculis solutus esset. Vixit autem Palladius imperante Theodosio. Vale.

Ex Gulielm. Caveo De Scriptor. Ecclesiast.

PALLADIUS, Gente Galata, natus anno CCCLXVIII. Viginti annos natus in exteras regiones peregrinari coepit. Ad Alexandriam delatus Isidori Presbyteri curae se commisit, vitae Monasticae Disciplina instituendum. Isidorus id officii delegavit Dorotheo Ascetae celeberrimo Thebano; sub cuius regimine triennium exegit Palladius. Anno CCCXCI. in Nitriam montem secessit; ibique apud Archimandritas, Arsacium, Putabastum, &c. integrum annum asceticis exercitiis, & Monachis illustrioribus invisendis dedit; & Evagrium Ponticum Praeceptorem nactus est, a quo Origenismi amorem hausit, eo nomine ab Epiphanio, & Hieronymo acriter non uno in loco correptus. Tamdem tentationibus quibusdam lascivis divexatus, clam Evagrio magistro in Scetes solitudinem se subduxit; & apud S. Pachonem aliquamdiu delituit. Mox in Thebaidis deserta profectus est, Ioannem Abbatem invisurus, qui Episcopatum, & adflictiones multas ei olim adfuturas praedixit. Huiusmodi fere itinera crebro conficiens Palladius, totam AEgypti regionem peragravit; donec splenis, & stomachi morbis laborans, Alexandriam a sodalibus mitteretur. Ab Alexandria valetudinis redintegrandae ergo Palaestinam profectus est; ubi plurimos exegit annos, exempli gratia apud Innocentium Abbatem Oliveti Presbyterum integrum triennium, anno CD. vel CDI. a Palaestina Bithyniam veniens, Episcopus cuiusdam Urbis ordinatus est. Haec de seipso Historiae Lausiacae Auctor. Quae sequuntur, haud ita certum est, an eidem Palladio sint tribuenda. Anno CD. circiter Palladius, Helenopolitanus Episcopus, una cum duobus aliis Episcopis missus est a Chrysostomo Ephesum ad Antonini Episcopi causam cognoscendam. Anno CDIV. Chrysostomo (cuius ille partibus constanter adhaesit) in exsilium expulso, magistratuum furorem fugiens Romam contendit; & Innocentio Papae, ac Episcopis Occidentalibus Arcadii Imp. & Ioannis inimicorum iniusta odia coram exposuit. Mox cum Latinis Episcopis Honorii Imp litteras ad Arcadium deferentibus remissus; in exsilium longinquum ab Arcadio ablegatus est, in oppido Syene, in vicinia Blemmyum sito, custodiendus: quo militari satellitio abductus est, gravissimis in via iniuriis divexatus, ablato famulo, & excussis tabellis. Relicta tamdem Sede Helenopolitana, Asponae Episcopum factum esse tradit Socrates (L. VII. cap. XXVI.) Denique Historiae Lausiacae Auctor opus id conscripsit circa an. CCCCXXI. annos natus LIII. Vitae autem Chrysostomi Scriptor Dialogum suum statim post Chrysostomi mortem litteris mandavit. Iam vero ad scripta, quae sub Palladii nomine circumferuntur, perveniamus.

Scripta, quae exstant.

Historia Lausiaca, seu de SS. Patrum vitis ad Lausum cubiculi Praefectum; inde *Lausiaca* dicta. De ea vide plura in Heraclide. Post varias editiones Latinas ex antiqua Rufini versione Graece primus extulit cum notis Ioannes Meursius, *Lugd. Bat.* 1616. 4 Graeco-Lat. cum notis Fronto Ducaeus in *Auctuario* 1624. Tom. II. pag. 893. Supplementum, cuius ope Graeci Textus lacunae impleri possint, exhibet Cl. Cotelerius Monument. Eccles. Graec. Tom. II. p. 341. qui Fragmenta etiam XI. satis ampla in editis exemplaribus desiderata, quibus aut augeatur Historia, aut suppleatur Graecus Textus, Gr Lat. cum notis dedit Monument. Tom. III p. 117. 158. Historiae huius Codicem MSS. editi duplo auctiorem in instructissima sua Bibliotheca habet Cl. Vossius, quem in lucem aliquando proditurum sperare licet.

Dialogus de Vita S. Ioannis Chrysostomi inter Palladium Episcopum Helenopolitanum, & Theodorum Ecclesiae Romanae Diaconum. De Dialogi huius Auctoris multa inter Eruditos lis est. Palladium fuisse Historiae Lausiacae auctorem communis est Scriptorum sententia; quod tamen alii in dubium vocant, alii plane negant. Palmarium negantium argumentum est, quod in Dialogo Palladius se tunc primum Romam vidisse fateatur; Palladium vero Helenopolitanum ibi aliquot ante annis commoratum fuisse diserte adfirmet. Cui tamen responderi potest, Dialogi auctorem data opera nomen ac personam suam (quod aliunde etiam patet) dissimulantem, locum priorem operi suo eo fine intexuisse, ut eo melius lateret. Aut hoc dicendum erit, aut necesse est, ut cum Cl. Bigotio statuamus alium fuisse Palladium, qui priori Aspunam translato in Sede Helenopolitana successerit; istumque demum esse, qui cum Theodoro Dialogum Romae habuerit. Interim notatu non indignum est Historiae Lausiacae scriptorem Olympiadi, Chrysostomi Diaconissae, perquam familiarem, ac Chrysostomi calamitatum participem fuisse; & ob eiusdem causam Romam demum profectum esse: ut ipse testatur (Hist. Laus. c. 144. 43. 121.) Quid quod non modo Georgius Alexandrinus, & ex eo Photius Dialogi conditorem Palladium vocat, non modo Dialogi Codicis Graeci titulus, & Indiculus Savilianus hunc Episcopum fuisse Helenopolitanum testantur (ut recte notat idem Bigotius, sed & Theodorus Trimithuntis in Cypro Episcopus Historiae Lausiacae, & Dialogi Scriptorem unum eumdemque Palladium diserte facit. Verum omnia doctorum iudicio lubens submitto. Primus hunc Dialogum Latine transtulit Ambrosius Camaldulensis: cuius versio Eugenio IV. nuncupata seorsim prodiit *Venet.* 1533. 8. postea cum Chrysostomi Operibus *Parisiis*, alibique saepius recusa Graece a Frontone Ducaeo, & Savilio diu quaesitum, Florentiae tamdem invenit Emericus Bigotius, & ex vetusto Bibliothecae Mediceae codice eodem, ut videtur, quo usus est olim Monachus Camaldulensis, descriptum cum versione nova a se adornata in lucem emisit, *Paris.* 1680. 4. Ex eo iam liquido constat Ambrosium interpretem non modo Praefationem breviusculam contra codicis MS. fidem versioni suae adsuisse, sed & in Dialogi decursu quaedam passim de suo adiecisse.

De gentibus Indiae, & Brachmanibus liber: quem e tenebris eruit, & cum versione sua edidit nobilis Anglus Edoardus Bissaeus, *Londini* 1665. 4. AEgre mihi persuadeo, hunc libellum Palladium nostrum Auctorem habere. Ex ipso opere nil certi peti potest; nisi quod a Christiano, & florente adhuc Romano Imperio, scriptus fuerit. Meminit quidem Mosis cuiusdam, Adulenorum Episcopi, itineris sui ad Indiae ingressum comitis: quem suspicari forsan quis possit eumdem esse cum Mose, Saracenorum Episcopo; qui ab anno CCCLXX. claruit: & de quo multa habent Socrates (lib. 4. c. 36.) & Sozomenus (lib. 6. cap. 38.) Adule enim in confinio AEgypti, & AEthiopiae sita est: ubi loci tunc temporis habitasse Saracenos testatur Sozomenus loc. cit. Verum de hac re nihil statuo: iudicent eruditi.

Tractatum Anonymum Scriptoris cuiusdam Latini *de Brachmanis*, hactenus ineditum, ad calcem dicti libelli dedit idem Bissaeus.

PALLADIUS, Galata, Episcopus Helenopolitanus, claruit anno CDI. De eo illud solummodo hoc tempore monere visum est, exstare apud Galeum nostrum Palladium *de gentibus Indiae, & Brachmanibus*, hoc titulo: Τοῦ αὐτοῦ Παλλαδίου περὶ τῶν τῆς Ἰνδίας ἐθνῶν καὶ τῶν Βραχμάνων. Hic titulus indicat opus hoc in Codice unde descriptus fuerat hic libellus, sequutum fuisse aliud eiusdem Palladii opus. His adde, in Epistola Brachmanum, & Indorum ad Alexandrum haec haberi verba p. 15. ἀδικεῖ γὰρ ὁ ψευδόμενος ὃν πείθει, ἀδικεῖ δὲ καὶ ὁ πειθόμενος ψευδομένῳ προσέχων πρὶν ἢ τ' ἀληθὲς μάθῃ. Quae totidem fere apicibus in Dialogo Palladii *de Vita Chrysostomi* reperiuntur, cap. IV. pag. 37. Unde facilis oritur coniectura; unum & eumdem fuisse utriusque operis conditorem. Quod perpendant Eruditi. Hinc in Cod. Colberteo 973. Post Palladii Historiam Lausiacam proxime sequitur Historia Bragmanum, teste Dufresnio in Indice Auct. Gr. p. 31.

Ex

Ex Casimiro Oudino De Script. Eccles. §

PALLADIVS Helenopolitanus Episcopus, Gente Galata, anno aetatis XX. Christi Domino CCCLXXXVIII. Theodosio iterum Consule, in AEgyptum porrexit, ut asceticam vitam ab insignibus huius temporis Monachis hauriret. Alexandriam delatus, ad Isidorum se contulit, cuius consilia atque vitae instituta sequeretur, de quo Sozomenus Lib. VI. *Historiae Ecclesiasticae* cap. XXVIII. Hic Palladium commisit Dorotheo Asceta celeberrimo Thebano, qui in specu quodam non longe ab Alexandria vivebat, cuius austeritatem quum ferre Palladius non posset, alio migrare coactus est. In hac eremo Evagrii Pontici quoque discipulus exstitit, ut habet Socrates *Historiae* lib. VI. cap. XXIII. qui Rufini quoque Aquileiensis & Presbyteri aequalis atque intimus fuit, in Origenis, & Pelagianorum errores propensior, quos in hac solitudine ab his Monachis hauserat. Pelagianam igitur cum Monachis AEgypti, & Palaestinae, alias probitate morum praestantibus, doctrinam Palladius didicit, etiam antequam ipse Pelagius in vulgus erumperet: quam usque ad mortem mordicus tenuit. Vnde Hieronymus Prooemio in Dialogos *adversus Pelagianos* inquit. *Palladius servilis nequitiae, eamdem haeresim instaurare conatus est, & novam translationis Ebraicae mihi calumniam struere. Num & illius ingenio nobilitatique invidemus? nunc quoque mysterium iniquitatis operatur, & garrit unusquisque quod scribit: ego solus sum, qui cunctorum gloria mordear: & tam miser, ut his quoque invideam, qui non merentur invidiam.* Quum vero ex vitae Asceticae studio, & exercitatione aegritudinem non spernendam contraxisset, atque Alexandriam rediisset, reparandae valetudinis causa Palaestinam ex Medicorum consilio accessit: quum diu mansisset, atque sub cura, & regimine Innocentii Abbatis per triennium integrum, anno tamdem CD. vel CDI. a Palaestina Bithyniam veniens: Episcopus Helenopolitanus electus est. Hic anno Christi CDXXI. aetatis LIII. Episcopatus viginti, vitae solitariae XXXIII. post lustratam, & pedibus calcatam eremum, scripsit Graece *Historiam Lausiacam* (sic autem dicta, quod ad Lausum virum illustrem, & sacro Cubiculo Praefectum, scripta sit) quam habes Latine ex veteri interpretatione Rufini editam, cum Notis Heriberti Rosweidi in *Vitis Patrum*, Antuerpiae in fol. annis 1615. & 1628. Itemque Graece primum cum Notis Ioannis Meursii anno 1616. Lugduni Batavorum in 4. Denique Graece & Latine cum Notis Frontonis Ducaei in *Auctario Graecolatino* Bibliothecae Veterum Patrum, editionis Parisiensis 1624. Tom. II. pag. 893. Quia vero in illa Meursii atque Ducaei editione Graeca, multae lacunae in Graeco textu, ex defectu manuscripti Codicis unde prodierat, occurrebant: emplastrum hic vulneri adponens Ioannes Baptista Cotelier, in *Veteribus Graeciae Ecclesiae Monumentis*, lacunas has complevit Tomo II. pag. 341. qui fragmenta etiam XI satis ampla in editis exemplaribus desiderata, quibus vel historia augeatur, vel Graecus textus suppleatur, Graece & Latine cum Notis edidit Tomo III. pag. 117. & 158. Suppletus autem Graecus textus ex MSS. Codd. Graecis variis, Bibliothecae Regiae Parisiensis, & Colbertinae: unde primigenius textus, iam integer prodire potest. Opus istud Lausiacum Palladii habetur etiam Graece MS. inter Manuscriptos Codices Historicos Graecos *Bibliothecae Caesareae Vindobonensis* num. XXIX. ut habet Petrus Lambecius libro VIII. eiusdem Bibliothecae pag. 312. ubi nostrum Palladium his graviter perstringit. „ Primus hanc Historiam ex Graeco in Latinum Sermonem „ translatam, edidit Gentianus Hervetus Aurelianensis, Parisiis „ anno 1555. in 4. Graece autem Ioannes Meursius ex Co„ dice MS. Bibliothecae Palatinae Heidelbergensis, Lugduni „ Batavorum typis Elzevirianis anno 1616 itidem in 4. Con„ iunctim vero Graece simul & Latine exstat eadem Historia „ in Magna Bibliotheca Veterum Patrum Parisina anni 1654 „ in fol. & quidem Tomi XIII. pag. 893. atque deinceps „ usque ad pag. 1055. Nec solum in duabus supra memora„ tis editionibus impressis, verum etiam in duobus Codicibus „ manuscriptis Graecis Bibliothecae Regiae Parisinae adornata, „ & eruditis Frontonis Ducaei Notis illustrata: sed & ab ista „ tertia editione, Exemplar praesens MS. Caesareum valde di„ screpat: ut ex sola supra exhibiti principii, & finis colla„ tione, & adiunctis meis marginalibus adnotationibus, lucu„ lenter adparet. Ceterum qualis iste fuerit Palladius, & quod „ Scripta eius caute legenda sint, solicite ac recte monet „ Fronto Ducaeus Soc. Iesu in Prolegomenis supra memora„ tae Graecolatinae editionis *Historiae Lausiacae* in Magna Bi„ bliotheca Veterum Patrum Tomo XIII. pag. 893. & 894. „ his verbis. *Vt probe noscas Lector, quisnam Palladius fue„ rit, accipe iudicia Patrum de ipso. S. Hieronymus cuius hac „ in re iudicium probat S. Gelasius I. Praefatione in libros „ adversus Pelagianos ait:* Palladius servilis nequitiae, haeresim „ Pelagianam restaurare conatus est. *S. Epiphanius in Episto„ la ad Ioannem Ierosolymitanum sic inquit:* Palladium vero „ Galatam, qui quondam nobis charus fuit, & nunc miseri„ cordia Dei indiget, cave: quia Origenis haeresim praedi„ cat & docet, ne forte aliquos de populo tibi credito, ad „ perversitatem sui inducat erroris. *Haec Sanctus Epiphanius. „ At res Palladii gestas, vafritiem, & odium in S. Hierony„ mum pluribus exponunt Annales Ecclesiastici Card. Baronii, „ Tomo V. Ex quibus omnibus disces, quae fides adhibenda sit „ haeretico homini Origenistae & Pelagiano, in his praesertim, „ quae de quibusdam sui similibus Monachis, eadem fuligine „ tinctis, in hoc opere prodit: ac maxime verendum, ne ali„ quos pro Sanctis venditet, qui fuerunt Origenistae, & Pe„ lagiani. Sagaci coniectura suis locis in opere, quosdam istius „ furfuris indicabimus. Vt magis autem faciem, & intima „ Palladii introspicias, scito ipsum fuisse discipulum Evagrii „ Pontici, Origenistae haeretici, toties ab Ecclesia damnati, de „ quo plura adnotavimus, initio Libri Evagrii. Hoc de se „ testatur Palladius in hac Lausiaca, cum ait:* Respondi me „ esse peregrinum, & de Galatiae partibus venire, & unum „ ex Evagrii fratribus esse confessus sum. *Idem adfirmarunt „ Socrates Lib.* IV. *cap.* XVIII. *& Nicephorus Callistus Lib.* II. „ *cap.* XLIV. *ut nihil mirum sit, si eodem luto errorum quo „ Magister, tinctus Palladius fuerit. Quocirca, etsi hoc Opus „ laudarunt Socrates, & Nicephorus, ut non imus inficias „ multa illi inesse utilia, & recta: ita certum est, illos, „ qualis Palladius fuit, non penitus perspectum habuisse.* „ Haec Fronto Ducaeus in prolegomenis, quae Palladii laudibus parum conducunt.

Exstant praeclari, & multi MSS. Codices huius *Historiae Lausiacae* in Anglicanis bibliothecis. Inter MSS. Codices Bodleianae Oxonii in Anglia bibliothecae, Codice 277. in MSS. Codicibus Oliverii Cromwelli Codice 98. num. 24 *Vita, & res gestae Patrum quorumdam*, seu *Historia Palladii Lausiaca* a pag. 325. ad 385. Inter Manuscriptos Codices Ecclesiarum Cathedralium Angliae, & aliarum celebrium bibliothecarum Codice 3426. in MSS. Codicibus bibliothecae Norfolcianae Codice 527. num. 1. *Palladii historia ad Lausum*. Et ibidem Codice 3452. in MSS. Codicibus iisdem Norfolkianis Codice 553. num. 2. *Palladii historia ad Lausum*. Et ibidem Codice 5951. in MSS. Codicibus Thomae Galei Codice 117. *Palladii liber de gentibus Indiae, & de Brachmanibus*, collatus cum Manuscriptis aliis. In nostra denique Lugdunobatava celebri bibliotheca, inter MSS. Codices ab heredibus Isaaci Vossii emtos, Codice Graeco 24 *Palladii Historia Lausiaca*, triplo fere amplior editione Meursii, cum aliis multis de Eremitarum vita in AEgypto.

Idem scripsisse dicitur Tractatum *de Gentibus Indiae, & Brachmanibus* quem anno 1665. Graece & Latine Londini in 4. edidit Eduardus Bissaeus, nobilis Anglus. At vix mihi persuadere possum, hunc Tractatum auctorem habere Palladium nostrum. Ex ipso opere nihil certi peti potest, nisi quod a Christiano, & florente adhuc Romano Imperio scriptus fuerit. Meminit quidem Mosis cuiusdam Aduliorum Episcopi, itineris sui ad Indiae ingressum comitis: quem suspicari aliquis possit eumdem esse cum Mose Saracenorum Episcopo, qui circa annum CCCLXX. floruit, cuius splendide mentionem faciunt Socrates lib IV. *Historiae* cap. XXXVI. & Sozomenus lib. VI. cap. XXXVIII. sed hoc ipsum quod de Mose itineris ad *Indiam* socio legitur, Palladium Helenopolitanum Episcopum ab huius opusculi productione removet, nam quo tempore florebat ille Moses anno nimirum circiter CCCLXX. vix triennis erat Palladius noster, qui anno aetatis XX Christi CCCLXXXVIII. (ut ipse inquit) ad Monachos AEgypti, & Palaestinae se contulit. Ab hoc autem tempore usque ad annum aetatis LIII. Christi CDXXI. neque vel minimum indicium adparet, Palladium Galatam in *Indiam* perrexisse: multo minus ibidem per annos plures commoratum esse, ut Gentis illius ac *Brachmanum* mores singulari opusculo describeret. Quisquis igitur attente considerabit vitam Palladii nostri usque ad annum aetatis LIII. quam in Praefatione *Historiae Lausiacae* refert, atque sub initium eiusdem Historiae, nullo negotio fatebitur, auctorem *Historiae Lausiacae* atque Tractatus *de Gentibus Indiae, & Brachmanibus*, unum, & eumdem esse non posse. Opus autem Palladii inscriptum *Historia Lausiaca*, olim Romae MS. in Bibliotheca Stortiana, in classe *Historicorum* num. 93. & Tractatus *de Gentibus Indiae & Bracmanibus*, ibidem in classe *Theologorum* num 106. Eadem autem *Historia Lausiaca* MS. in Bibliotheca Galliarum Regia Cod. MS. 2466. & tribus aliis Colbertinis, ut habet Cotelerius, loco citato. Eadem *Historia Lausiaca Palladii cum Historia Brachmanum* MS. Graece in Codice 973. Bibliothecae Colbertinae exstat. Adscribunt quoque nonnulli Palladio Helenopolitano Episcopo *Vitam Sancti Ioannis Chrysostomi*, quam habes Latine tantum inter eius Opera Graecolatina sub secundi voluminis initium, per modum Dialogi inter Episcopum, & Theodorum scriptam, unde quidam Theodoro illam attribuerant. Verum eamdem Graece, & Latine ex MS. Codice Bibliothecae Florentinae, quo olim in interpretatione sua Ambrosius Camaldulensis usus fuerat, edidit Emericus Bigot Rothomagensis, vir eruditus, Parisiis 1680. in 4. apud viduam Edmundi Martini. Nullam vero praefationem omisit, ut perperam in *Supplemento* Bellarmini pag. 67. scripseram; sed quam Ambrosius Camaldulensis proprio marte Opusculo adiunxerat, Bigotius fidem Manuscripti Codicis sequutus, rescidit. Ideoque si quod malae fidei crimen; illud Bigotio imputandum non est, sed Ambrosio Camaldulensi Monacho, qui & prologum adiecisse, & vitae interdum aliqua addidisse accusatur: cuius versio Eugenio IV. nuncupata Venetiis seorsim prodiit anno 1533. in 8. posteaque cum Chrysostomi operibus, Parisiis & alibi saepius recusa est. Omisit quidem

Bi-

Bigotius in Editione sua, vel potius suadentibus Sorbonicis quibusdam Doctoribus, suppressit ad calcem Palladii impressam, *Epistolam Sancti Ioannis Chrysostomi ad Caesarium Monachum*: sed quae ad vitae Chrysostomi integritatem nihil conferat, prorsusque aliena sit ab illo Palladii Dialogo. De Suppressione huius *Epistolae S. Chrysostomi ad Caesarium Monachum* conqueruntur Ballietus in *Iudiciis Sapientum* Tomo III. pag. 553. Auctor Reipublicae Litterariae ad annum 1685. pag. 594 quos videas. Plura docebit hac de re, *S. Anastasii Sinaitae Anagogicarum Contemplationum in Hexaemeron Liber XI. hactenus desideratus*: quem edidit Petrus Allix Londini Graece & Latine in 4. 1682. cui praemissa est Expostulatio *De S. Ioannis Chrysostomi Epistola ad Caesarium Monachum adversus Apollinarii haeresim, a Parisiensibus aliquot Theologis non ita pridem suppressa*. De Dialogi huius auctore (inquit Cavus in *Historia Litteraria* seculo V, pag. 287.) multa inter Eruditos lis est. „ Palladium fuisse Historiae Lausiacae auctorem, com„ munis est Scriptorum sententia: quod tamen alii in dubium „ vocant, alii plane negant. Palmarium negantium argumen„ tum est, quod in Dialogo Palladius se tunc primum Ro„ mam vidisse fateatur: Palladium vero Helenopolitanum ibi „ aliquot ante annis commoratum fuisse adfirmet. Cui ta„ men responderi potest, Dialogi auctorem data opera nomen „ ac personam suam (quod aliunde etiam patet) dissimulan„ tem: Locum priorem Operi suo eo fine intexuisse, ut eo „ melius lateret. Aut hoc dicendum erit, aut necesse est, ut „ cum Cl. Bigotio alium fuisse Palladium statuamus, qui „ priori Aspunam translato in sede Helenopolitana successerit: „ istumque demum esse, qui cum Theodoro Dialogum Ro„ mae habuerit. Interim notatu non indignum, Historiae „ Lausiacae Scriptorem, Olympiadi Chrysostomi Diaconissae „ perquam familiarem, ac Chrysostomi calamitatum partici„ pem fuisse: & ob eius causam Romam demum profectum „ esse, ut ipse testatur *Historiae Lausiacae* capp. 144. 43. & „ 121. Quid quod non modo Georgius Alexandrinus, & ex „ eo Photius Dialogi conditorem Palladius vocat: non modo „ Dialogi Codicis Graeci titulus, & indiculus Savillianus, „ hunc Episcopum fuisse Helenopolitanum testantur, ut recte „ notat idem Bigotius: Sed & Theodorus Trimithuntis in „ Cypro Episcopus, unum eumdemque *Historiae Lausiacae*, „ *&* *Dialogi* Scriptorem, Palladium diserte facit. Verum o„ mnia doctiorum placitis lubens submitto. „ Haec Cavus in quam se verteret partem incertus, quas quoque rationes non dissimulat Ellias du Pin in *Nova Bibliotheca Ecclesiastica* Seculo V. Tomo III. pag. 92. in Palladio. Verum his tribus coniecturis in gratiam Palladii Helenopolitani adlatis a Cavo, & aliis: alias tres coniecturas adfert, quae adlatis graviores esse videntur, atque Helenopolitanum hunc Palladium ab huius Dialogi partu excludere, cum Emerico Bigotio. Nam 1. Auctor Vitae Sancti Chrysostomi loquitur de itinere Palladii Helenopolitani Romam, quasi longe praecesserit propriam profectionem suam. 2. Supponit se scribere huius Vitae Dialogum, eo tempore quo Palladius Helenopolitanus Episcopus, in Oriente captivus tenebatur. 3. Tamdem Palladius Helenopolitanus tempore mortis Chrysostomi annos tantum XXXIX. natus erat, a sexennio tantum Episcopus: quum tamen auctor huius Dialogi Theodorum introducat, de se tamquam de veteri Episcopo loquentem. Hae sunt rationes quibus motus Bigotius, auctorem *Dialogi vitae Chrysostomi*, alium a Palladio Helenopolitano Episcopo opinatus est: quas coniecturis in contrarium adlatis validiores arbitror. Opinatus est olim Ioannes Sambucus *Dialogum de Vita Chrysostomi a Palladio* conscriptum, exstare Graece MS. in Bibliotheca Caesarea Vindobonensi: quo Sambuci errore Antonius Possevinus deceptus in Catalogo MSS. Codicum Theologicorum huius Bibliothecae, qui *Adparatui sacro* eius subiunctus est. Hoc notat egregie Lambecius lib. VIII. seu Tomo *Bibliothecae Caesareae* pag. 297. dum Codicem MS. Historicum Graecum XXVI. examinat. In hoc enim Codice Vita quidem S. Ioannis Chrysostomi continetur, sed ab Anonymo scripta, non a Palladio. Huius mentionem faciunt ex Veteribus, Epiphanius Epistola ad *Ioannem Ierosolymitanum*, quae est LX. inter Epistolas D. Hieronymi. Hieronymus in Prooemio Libri *adversus Pelagianos*, ad Ctesiphontem. Gelasius I. Papa, Praefatione in librum *Adversus Pelagianos*. Socrates lib. IV. *Historiae Ecclesiasticae* cap. XXIII. ubi huius *Historiae Lausiacae* meminit. Sozomenus lib. VII. *Historiae* cap. XXXVI. cum aliis qui ab una sede Episcopali ad aliam migrarunt, Palladii Helenopoli Aspunam translatum enumerans. Cassiodorus lib. VIII. *Historiae Tripartitae* cap 1. Ioannes Damascenus, vel Auctor quivis anonymus, *de iis qui in fide dormierunt*. Ex recentioribus post Labbeum, Gerardus Ioannes Vossius in Opere *de Historicis Graecis*. Heribertus Rosweidus in Prolegomenis, & Notis ad Vitas Patrum. Emericus Bigotius, in editionis *Vitae Chrysostomi* sub Palladii nomine, Praeludiis, ut supra monuimus.

Ex Baron. Annal. ad ann. CCCLXXXVIII.

Hoc eodem anno, sub Consulatu videlicet Theodosii secundo, Palladius Galata, ut ipse testatur (*Pallad. Vit. SS. Pat. c. 1.*) Alexandriam petiit: qui tum ex iis, quae ibi eremum AEgypti peragratus vidit, tum ab aliis audivit, scripsit postea commentarium ad Lausum Praefectum; quam ob causam eumdem librum interdum *Lausiaca* adpellarunt, cui & titulus ille praefixus alicubi reperitur, ut *Paradisus Heraclidis* nominetur. Mansit hic in eremo cum Evagrio Pontico aliquot annis (de triennio ibi confecto ipse (*Pallad. eod. c.* XII.) meminit.) Porro Evagrii Pontici consuetudine, Origenis erroribus imbutus est. Fuit Evagrius, ut dictum est, origine Iberus citra pontum Euxinum, quem ob id Hyperboritam adpellat S. Hieronymus; qui a S. Basilio lector ordinatus, a Gregorio vero Nazianzeno Constantinopoli factus diaconus, Nectario relictus: inde quum divino impulsu coactus esset recedere, Ierosolymam ad Melaniam se contulit; ubi corporis mala valetudine diu adfectus, poenitentia anteactae vitae ductus, ex clerico monachus redditus, in AEgyptum profectus, in Nitriae monte monasticam vitam exercuit ad decimumsextum usque annum, prout idem qui illi inhaesit Palladius (*eod. l. c.* XXV.) tradit. Mirati sumus aliquem dubitare, num hic Palladius idem sit cum illo, quem fuisse natione Galatam, & professione Origenistam S. Hieronymus tradit; quum idem ipse Palladius eo commentario id profiteatur his verbis: (*cap.* XXII.) *Respondi me esse peregrinum, & de Galatiae partibus venire, & unum ex Evagrii fratribus esse confessus sum.* Haec ipse. Porro ambos, Palladium scilicet & Evagrium, Origenis erroribus fuisse corruptos, non obscure tum Hieronymus, tum etiam Epiphanius adfirmarunt.

Sed & Palladius ei inhaerens, eiusdem quoque morbi contagione contabuit; de quo Hieronymus adversus Pelagianos agens haec habet: *Palladius, servilis nequitiae, eamdem haeresim instaurare conatus est, & novam translationis Ebraicae mihi calumniam struere: num & illius ingenio nobilitatique invidimus? nunc quoque mysterium iniquitatis operatur. &c.* Ob quam etiam causam S. Epiphanius eumdem in Palaestina ista docentem deplorans ait: *Palladium vero Galatam, qui quondam nobis carus fuit, & nunc misericordia Dei indiget, cave; quia Origenis haeresim praedicat, & docet; ne forte aliquos de populo tibi credito ad perversitatem sui inducat erroris.* Haec ipse scribens ad Ioannem Ierosolymitanum Episcopum, quum idem Palladius iam deseruisset eremum Nitriae, & morbi causa (ut ipse testatur) abiisset in Palaestinam; ubi aliquamdiu moratus haereses docebat Origenis: quem cavendum Epiphanius Ioannem eius loci Episcopum quam primum admonuit. Quum vero Origenistarum nullum alium nominet, nisi Palladium; certe, etsi alii essent eadem labe conspersi, tamen non alium quam ipsum id muneris subiisse, ut Origenis deliramenta doceret, satis adparet. Quamobrem Origenistam illum, quem S. Paulam tentasse Hieronymus scribit, neminem certe praeter Palladium tunc in Palaestina morantem fuisse conspicio, de quo ista in eiusdem Paulae epitaphio habet: *Tangam ergo breviter quomodo haereticorum coenosos devitaverit lacus, & eos instar habuerit Ethnicorum. Quidam veterator callidus. atque ut sibi videbatur, doctus & sciolus, me nesciente, coepit ei proponere quaestiones, & dicere: Quid peccavit infans, ut a daemone corripiatur? In qua aetate resurructuri sumus? si in ipsa qua morimur, ergo nutricibus post resurrectionem opus erit; si in altera, nequaquam erit resurrectio mortuorum, sed transformatio in alios. Diversitas quoque sexus maris & feminae erit, aut non erit? Si erit, sequentur & nuptiae, & concubitus, sed & generatio; si non erit, sublata diversitate sexus, eadem corpora non resurgent: adgravat enim terrena inhabitatio sensum multa cogitantem; sed tenuia erunt, & spiritualia, dicente Apostolo: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Ex quibus omnibus probare cupiebat, rationales creaturas ob quaedam vitia & antiqua peccata in corpora esse delapsas, & pro diversitate & meritis peccatorum, tali vel tali conditione generari, ut vel corporum sanitate gauderent, & parentum divitiis ac nobilitate, vel in morbidas carnes & domos inopum venientes, poenas pristinorum luerent delictorum, & praesenti saeculo atque corporibus quasi carcere clauderentur.*

Quod quum audisset, & ad me retulisset indicans hominem; mihique incubuisset necessitas nequissimae viperae ac mortiferae bestiae resistendi, de quibus Psalmista commemorat, dicens: Ne tradas bestiis animas confitentium tibi; &: Increpa Domine bestias calami, quae scribentes iniquitatem, loquuntur contra Dominum mendacium, & elevant in excelsum os suum: conveni hominem, & orationibus eius, quam decipere nitebatur, brevi interrogationi conclusi, dicens, &c. Refert disputationem tunc cum eo habitam, atque ad postremum addit: *Ex quo die ita coepit Paula hominem detestari, & omnes qui eiusdem dogmatis erant, ut eos voce publica hostes Domini proclamaret.* Haec Hieronymus. Sic igitur a S. Hieronymo confutatus Palladius, in ipsum stylum convertit, atque primum haec de Paula adversus eumdem Sanctum Hieronymum in suo commentario ad Lausum effutiit: *Multas feminas vidi, plurimasque tam viduas, quam virgines novi, inter quas Paulam Romanam, matrem Toxotii, feminam ad genus vitae, quod est secundum spiritum dexterrimo ingenio: cui quidem, quo minus ei se daret, impedimento fuit Hieronymus quidam genere Dalmata, qui mulierem optima indole ad genus vitae perfectum, cum in eo multos, ne dicas omnes, longissimo post se intervallo videretur posse relinquere, ipse invidia motus ad suum peculiare vivendi institutum pertraxit. Eius filia nomine Eustochium in Bethlehem vitam adhuc monachalem exercet; quam quidem ego numquam adloquutus sum: ceterum fertur insigni*

esse

esse pudicitia, & regere societatem virginum quinquaginta. Haec Palladius: mansisse autem ipsum in Palaestina saltem usque ad annum trecentesimum nonagesimumsecundum inferius dicemus ex epistola Epiphanii ad Ioannem.

At quid postea de Palladio? Accidit quidem, ut recedens e Palaestina in Bithyniam, Catholici hominis personam induerit, & inter Catholicos consuescens, postea in Ioannis Chrysostomi Episcopi Constantinopolitani se amicitiam insinuarit. Et unde hoc, inquies, de consuetudine cum Ioanne accepisti; ex eo potissimum, quod favit eidem Ioanni Chrysostomo; cui quidem non communione Catholica tantummodo coniunctus, sed & eidem fuit tolerantia malorum propinquus: nam quae ob eiusdem Ioannis defensionem passus est, his verbis ipse declarat: *De Palaestina autem ad provinciam Bithyniam veni; in qua nescio quo modo, utrum studio hominum, an voluntate divina (hoc Deus novit) Episcopus ultra meritum meum factus sum. In quo tempestatis illius, quae sub S. Ioanne commota est, interfui malis, & per decem menses in obscurissima cellula occultatus, coepi illius sancti dicta reminisci, &c.* Quo etiam tempore, cum vigeret vehementior in eumdem Chrysostomum persequutio, ex Oriente recedens; Romam se contulit ad Innocentium, a quo una cum aliis exceptus est. Et unde haec? dices. Testatur id ipse cum de Piniano atque eius coniuge Melania iuniore, a quibus exceptus in Vrbe fuit, sermonem habens, haec ait: *Ne nobis quidem certe. cum plurimi simul essemus, qui Romam propter beatum Episcopum Ioannem perrexeramus, exigua praestiterunt: sed dum in illis partibus degeremus, officiosissimo nos susceperunt hospitio, largissimisque sumtibus, cum inde proficisceremur, honoraverunt.* Haec ipse.

Quando autem id acciderit, expressum habes in dialogo de rebus eiusdem S. Ioannis his verbis: *Vix mensis effluxerat, cum Palladius quoque Episcopus Helenopoleos (est enim Helenopolis Civitas in Bithynia, de qua superius) absque litteris venit, qui & ipse fugisse dicebat vesaniam Principum; expressius autem atque signantius enarravit omnia, ipsumque exemplar edicti protulit, &c.* licet hunc, de quo agimus, Palladium diversum ab illo esse oporteat, qui in eo dialogo interloquitur: etenim tunc primum Romam se venisse dicit, cum sub Zosimo Papa pro pace Ecclesiarum ea functus est legatione. Sed quid tamdem? ipsum foris pro tempore mutasse personam potius, quam animum impietate refertum, non leve argumentum est, quod eo libro, quem post eas turbas conscriptum ab eo constat (nam in eo meminit de Melaniae obitu, qui contigit post Vrbis Romae excidium) Origenistas complures laudavit, ipsumque Evagrium Origenis erroribus infamatum ad caelum evexit. Intelligis ex his, lector, satis periculosas hoc tempore haereses excitari, quarum studiosos eadem Origenis haurire atque aliis propinare venena eo magis perniciosa, quo iidem viri magnae doctrinae, & sanctitatis nomine celeberrimi haberentur. Quis doctrina aequalis Didymo, qui primus Origenem suum nondum expiatum sordibus Alexandriae tamquam idolum erexit? cui thus incauti adolevere Melania senior atque Rufinus, Evagrius atque Palladius, necnon nominati superius anachoretae: quibus postea inhaerens Pelagius & ipse monachus, maiore accessione impietatis novae haeresis auctor factus, non amplius inter gregales militavit Origenistas, sed ipse sibi nomen conciliavit haeresiarchae, de quo suo loco pluribus atque saepius agendum erit. Vide, quam periculosum sit extra lineam Catholicae puritatis efferre pedem, licet, quis magnorum virorum tuta se putet sequi vestigia: sed illud tutum, antiquum Ecclesiae servare depositum, traditionibus inhaerere, novantiumque omnes voces tamquam serpentum sibilos, & terrificos luporum ululatus horrescere. *Erant enim* (inquit Vincentius Lirin. cont. haeres. c. 14.) *horum omnium verba illa fastu, & adrogantia plena. Nobis auctoribus, nobis principibus, nobis expositoribus, damnate quae tenebatis, tenete quae damnabatis, reiicite antiquam fidem, paterna instituta, maiorum deposita; & recipite,* nostra videlicet: *quaenam illa tandem? horreo dicere: sunt enim tam superba, ut mihi non modo adfirmari, sed ne refelli quidem sine aliquo piaculo posse videantur.* Sed de his suo loco dicendum.

Idem ad ann. CD.

Vides, inquam, historiam ab ipsis Origenistis confictam, dum commenti sunt remotissimas causas indignationis Theophili; a quo non vocatos illos Alexandriam ad pacem, sed quaesitos in eremo fugatos ab eo fuisse, nec ab AEgypto tantum, sed e Palaestina, epistolaris historia omnium fidelissima superius recitata declarat. Sed subdit Sozomenus:

Ammonius autem ac Dioscorus, intellectis insidiis, Ierosolymam secesserunt, & inde Scythopolim venerunt, quod eam habitationem sibi accommodatam esse ducerent ob frequentiam palmarum, quarum foliis utebantur ad consueta monachorum opera. Sectabantur enim ipsos viri plus minus octoginta. Interea temporis Theophilus quosdam Constantinopolim emisit, tum ut iam antea in tempore calumnias quasdam sererent adversus illos, tum ut obsisterent, si qua in re illi Imperatoris opem implorarent. Ea re cognita, Ammonius Constantinopolim traiecit, & cum eo Isidorus, qui communi studio id agebant, ut coram Imperatore iudice & Ioanne Episcopo detegerentur insidiae, quae ipsis erant intentatae. Arbitrabantur enim, illum legitimae libertatis in loquendo studiosum, sibi opem legitime posse ferre. Haec dicta a Sozomeno pluribus vides conserta esse mendaciis: ante enim monachos hos expulsos a Palaestina, Constantinopolim profectos esse, sed nec cum eis Isidorum fuisse, litterae ipsius Theophili ad Epiphanium datae declarant: quibus & significatur, ab Epiphanio ipso, non autem a Theophilo Constantinopolim tunc missum esse legatum, qui hos iam esse in Synodo condemnatos, Ecclesiam illam redderet certiorem. Ipse autem Theophilus in alias regiones misit legatos ex monachis Nitriae cum litteris, quibus alias Ecclesias de iisdem cavendis commonefaceret, ut suo loco superius dictum est. Sed a quo Sozomenus eiusmodi est mutuatus historiam? Invenies plane eadem ferme & alia a Palladio, & ipso iamdudum Origenista, esse conscripta: quantum autem ipse eiusdem sectae hominibus faverit, consule ipsius Lausiaca, ubi totus versatur in laude Isidori ac consodalium monachorum: sed de ipso revoca in memoriam dicta superius Tomo quarto. Vidisti igitur ipsum obvolvere diversis praetextibus veritatem, aliasque adducere causas, cur hi a Theophilo ex AEgypto & Palaestina expulsi traiecerint Constantinopolim: cum tamen non recitatae tantum superius ea de re epistolae ultro citroque datae id adseverent; sed & Posthumiani testificatione, quem tunc contigit adesse Alexandriae, atque cuncta spectare oculis, nonnisi occasione librorum Origenis hos omnes fugatus esse, certum adpareat.

Porro eiusmodi historia ab Origenistis primum descripta, eorumdem stylo (ut vidimus) lancinata potius quam exarata cognoscitur: ut de illis illud Ezechielis iure dici possit: *Delinierunt parietem absque temperatura:* dum cautim obortam occasione Origenis errorum, in criminationes Theophili converterunt; cum nulla ferme apud eos sit mentio de damnatis in Concilio Alexandrino iisdem haereticus Origenis, neque de iudicio Episcoporum in eamdem sententiam conspirantium, duce S. Epiphanio in Cypri insula: aut (quod dissimulandum non erat) de sententia Anastasii Romani Pontificis, eiusdemque litteris datis ad diversarum provinciarum Episcopos, vel Synodis ea de causa diversis in locis in Occidente habitis, ut a Venerio Episcopo Mediolanensi, a Chromatio Episcopo Aquileiensi, & aliis. Sed rebus tantis silentio sepultis, de obiectis ab excommunicatis illis in Theophilum criminibus, hi quos diximus, historiam texuere, atque in primis Palladius, cum haec ait: *Ingenti illi necessitate, loca in dies mutare compulsi, tamdem regiam ad urbem pervenerunt, in qua erat divina manu ad curam indigentium Ioannes ordinatus Episcopus, procumbentesque ad eius genua, orabant ut opem ferret animabus calumniam passis, atque vastatis horum studio, qui hoc potius quam benefacere consuevissent.* Haec ipse: adeo namque fuit horum monachorum, ad commiserationem inducendam, cum verbis ipse quoque corporis habitus accommodatus, ut quantumlibet Ioannes sciret hos ab Epiphanio Synodicis Theophili litteris praedamnatos, audire tamen eos minime denegarit. Vnde item subdit Palladius:

Stetit Ioannes, & vidit quinquaginta electorum hominum caniciem venerandam, sacris sudoribus infectam: compunctusque iuxta Ioseph, pro fraternitatis studio in lacrimas solvitur; percunctatus ab eis, quisnam aper de silva, aut singularis fera huic foecundissimae & laetissimae viti invidisset. Ad haec illi: Sede (inquiunt) Pater, nosque utcumque vulneratos Theophili Papae vesania, curare stude, si tamen nolueris nostrorum tumoribus vulnerum obducere cicatrices. Nam si ipse quoque nos despicis, aut reverentia, aut metu Theophili, iuxta Episcopos reliquos; nihil iam superest nobis, nisi ut profecti ad Imperatorem, ipsius opera pessima ad iniuriam Ecclesiae publicemus. Itaque si opinionis Ecclesiasticae tibi cura est, persuade illi, ut nobis permittat in AEgypto remorari. Nihil enim peccavimus, neque in Dei leges, neque in illum ipsum. Vides haereticos non solum Catholicorum, sed sanctissimorum quoque virorum ad decipiendum compositam formam, mentita larva, sibi superinducere? At quid tunc Ioannes Chrysostomus ad haec verba? subdit Palladius:

His Ioannes auditis, ratus facile Theophili adversus illos iram in gratiam transferri posse, libenter hoc negotium sumit: admonensque viros, ut adventus sui causam silentio tegerent, donec ipse ad Theophilum scriberet: & mansiones illis in ecclesia, quae Anastasia dicitur, ad requiem tribuens; ipse quidem necessaria victui non suppeditabat; sed eis religiosae mulieres ministrabant, ipsis quoque ex opere manuum necessitates suas ex parte supplentibus. Haec cum de piis mulieribus dicat Palladius; inferius eodem dialogo ipse habet eosdem monachos fuisse susceptos ab Olympiade vidua, olim Nebridii sponsa, nunc vero diaconissa Ecclesiae Constantinopolitanae, de qua nos plura superius: cuius rei causa tradit Theophilum eam maledictis incessisse. Sed quam frigide eamdem ipse excuset, quam ea de causa reprehendendam existimaverit. Theodorus: accipe quae tum ab ipso Palladio per dialogismum in medium adferuntur; nam PALLADIVS: *constat* (inquit) *Theophilum iracundiae nimis obsequutum, illos abiecisse. Quicumque illi fuerint, sive haeretici, sive Catholici, non tamen eos Olympias recipere debuit. THEODORVS. Bene illa, an male fecisse videtur? THEOD. Male, ut dixi. PALLAD. Vmquam ne beneficentia culpatur? THEOD. Et saepe, cum scilicet in malos & non merentes emanarit. PALLAD. Quinam igitur erant illi quinque millia, quos ex quinque hordeaceis panibus Salvator pavit, boni, an mali? THEOD. Boni scilicet: quippe qui a*

Salvatore pasci meruerunt. PALLAD. *Cur ergo ordeaceis pasti sunt, si boni fuerint?* THEOD. *Forte quia triticei non aderant, fame dominante.* A Vides rem ineptam: sed illud bene paullo post, cum Palladius subdit Olympiadem eos suscepisse, existimans bonos, ubi ait: *Rite tu quidem sentis: hoc itaque modo monachi etiam boni & mali erant: at fidelissima mulier suscepit eos ut bonos?* & inferius: *Quid ergo mali fecit Olympias imitata Dominum suum, qui pluit super bonos & malos, & super iustos & iniustos Solem suum oriri facit?*

Peregrina quidem tantum communione eos a Ioanne Chrysostomo dignatos esse, qua sacrarum precum communicatio impartitur, non autem usus sacramentorum, Sozomenus tradit his verbis: *Ille vero* (nempe Chrysostomus) *ipsos viros postquam venissent, comiter excepit, & in honore habuit, & in ecclesia preces fundere non prohibuit: ad mysteriorum vero communionem admittendos non censuit; quod id ante causam cognitam fieri, non fas esset.* B Haec ipse. Vigebat namque illa vetus in Ecclesia consuetudo, de qua superius actum est; ut peregrini advenientes, seque Christianos esse profitentes, ad communes tantum Ecclesiae preces admitterentur; tunc vero & sacramenta illis impertirentur, quum se esse Catholicos, fide certa docuissent. Porro praestitit his ipsis monachis Ioannes Chrysostomus, ut communicatione illa peregrina dignos efficeret, plena nequaquam; quod Formatas litteras ab Episcopo, unde discesserant, minime attulissent. Ceterum nec peregrina quidem hi communione dignandi fuissent, si litterae scriptae in Concilio Alexandrino de eorumdem damnatione Constantinopolim pervenissent: quas illuc perferendas & ad alias Orientis Ecclesias, sollicite Theophilus per S. Epiphanium, datis ad eum litteris saepius ante citatis, curaverat. At quomodo persuasione ministrorum Theophili, Ioannes abstinuit cum illis communicare, Palladius narrat his verbis; C

Contigit etiam per idem tempus, quo dicti monachi Constantinopolim ad Ioannem venere, *Theophili clericos in ea urbe esse; magistratuum, qui ad AEgypti provinciam mittendi erant; benevolentiam Theophilo comparantes, in eorum perniciem, qui illic versati essent.* Haec cum dicat ipse Palladius, vide quam calumniose id adfirmet: nam missos a se Constantinopolim sanctissimos ad hoc viros, qui Origenistarum monachorum conatum anteverterent, ipse Theophilus litteris ad Epiphanium scriptis declarat his verbis: *Et tu* (inquit) *ut celerius nostra Constantinopolim scripta perveniat, mitte industrium virum & aliquem de clericis; sicut & nos de ipsis Nitriae monasterii patres monachorum cum aliis sanctis & continentissimis viris misimus, qui possint cunctos in praesenti docere quae gesta sunt.* Haec Theophilus. Sed pergit item calumniose Palladius: *His itaque Ioannes evocatis, interrogat, an praesentes monachos nossent.* D *Illi verum testimonium perhibuere viris, dicentes, se & viros nosse, & magnam illos iniuriam perpessos esse. Si placet* (inquiunt) *domine, spiritualis communionis nondum illis consortium trade, ac Papam* (Theophilum scilicet) *contristes: ceterum in aliis omnia in eos officia humanitatis exerce: id enim tibi Episcopo convenit. Ita illos Ioannes ad communionem minime admisit.* Haec Palladius: quae si vera sunt, dicendum erit legatos huiusmodi a Theophilo ad hoc missos, ut excommunicati Origenistae undique pellerentur, praevaricatores exstitisse mandati.

Pergamus autem reliqua recensere, quae hoc anno ab eodem Ioanne Chrysostomo gesta sunt in causa Asianorum episcoporum. Atque primum quod ad tempus pertinet: hoc quidem anno sex ab eo damnatos esse in Asia Episcopos, ex his quae de eis Palladius narrat intelligere possumus. E Dum enim ait, depositos a Ioanne Asiae Episcopos, moxque post ipsius Ioannis exilium in pristinas esse restitutos Ecclesias, a quibus ante quadriennium ob ipsorum crimina eiecti erant: quumque Ioannis exilium postremum, quando hi receperunt Ecclesias, contigisse constet (ut suo loco patebit) anno Domini quadringentesimo quarto: depositionem eorum in hunc ipsum annum quadringentesimum conicere cogimur. Sed & quod idem Palladius dicat, ad biennii temporis spatium eiusmodi causam Asianorum Episcoporum ventilatam esse; constetque adhuc ingruente Gainae tyrannide coeptam fuisse: utique ab anno superiori deducendum est eius causae principium, quo & decimatertia currit Indictio, sub qua Palladius tradit venisse Constantinopolim Asianos Episcopos ad Synodum convocatos, praesenti autem anno eos esse damnatos. Nos vero describemus haec omnia ex ipso Palladio, F qui omnibus praesens fuit. Rogatus enim sic a Theodoro: *Ipse interfuisti, an ab aliis ea didicisti? Ad haec Palladius: Atqui ne punctum quidem temporis in omni hac causae prosequutione illum deserui.* Ipse igitur sic rem exorditur;

Tertiadecima distributione (hoc quoque nomine Indictio dicta reperitur) *venerunt Constantinopolim Asiae Episcopi necessitatum Ecclesiasticarum gratia: nobiscum remorati sunt, praesentibus & aliis Episcopis, ex Scythia quidem Theotimo* (*celebris est hic inter sanctos*) *ex Thracia vero Ammone AEgyptio, & ex Galatia Arabiano, Metropolitis omnibus ac senibus, qui vigintiduorum implebant numerum. Convenientibus autem omnibus & communicantibus: observato Eusebius quidam Valentiniopolitanus Episcopus congregato Concilio, una sabbati adstitit, libellosque tradidit Synodo praeposito* (*ut decuit*) *Ioannis nomine, contra Antoninum Episcopum Ephesi septem capitula continentes: Unum quidem, quod fusis sacris vasis, argentum in nomine filii deposuerat: Secundum, quod sumtum de ingressu Baptisterii marmor in suo balneo posuit: Deinde columnas ecclesiae plures annos iacentes intra suum erexit triclinium: Quartum, quod puer eius homicidium perpetravit, quem habet in ministerio irreprehensum: Quintum, quod praedia relicta Ecclesiae a Basilissa Imperatoris Iuliani matre vendidit, sibique detinuit pretium: Sextum, quod cum uxori propriae abrenunciasset, rursus illi congressus est, filiosque ex ea procreavit.* Vides, lector, dari crimini Episcopo, qui uxore dimissa eadem iterum adsumta suscepisset ex ea filios: ut certior fias eorum quae superius inculcata sunt, etiam in Orientali Ecclesia coniugatos electos Episcopos, nonnisi uxore dimissa, ordinari solitos, nec amplius ea uti. Sed addit idem Palladius: *Septimum vero accusationis caput quod pro lege atque decreto habet, ordinationes Episcoporum vendere pro modo redditum: adsuntque & qui dederunt, & ordinati sunt, & ipse qui accepit. Eorumque omnium probationes se habere adserebat.* Quidnam ad haec Ioannes Chrysostomus tunc praefectus Synodo dixerit, ita subdit;

Ioannes interim zelo mitigato, dixit Eusebio: Frater Eusebi, quoniam saepe fit, ut accusationes quae fiunt perturbato animo, probationibus idoneis careant: desine, quaeso, Antoninum fratrem accusare. Nobis curae erit, tristitiae causas amovere. Ad haec ille exasperatus, durioribus utebatur verbis adversus Antoninum totus effervens, atque in accusatione persistens. Hortatur itaque Ioannes Paulum Heracliae Episcopum, qui Antonino studere videbatur, ut eos in amicitiam copulare contenderet. Surgensque ecclesiam ingressus est una cum Episcopis: erat enim sacrificii tempus. Pacem vero populo ex more imprecatus, sedit cum Episcopis reliquis. Clam autem introgressus accusator Eusebius coram populo omni & Episcopis, libellum alium porrigit eadem continentem, adiurans Ioannem sacramentis horrendis, quibus salutem quoque Principum addidit, tanto cum tumultu, ut putarent populi, eius impudentia territi, eum a Ioanne petere ut vitam sibi a Rege impetraret. Ioannes ubi viri advertit instantiam, ne in populo perturbatio ulla oriretur, libellum sumsit: lectisque divinis eloquiis, Pansophium orat Pisidiae Episcopum, divina offerret ut munera: ipse cum Episcopis reliquis exiit: cavebat enim, animo turbido, iuxta Evangelium, sacrificia offerre: Si obtuleris (inquit) *munus tuum ad altare: & reliqua.*

Ubi vero admissus est populus, sedens in Baptisterio cum Episcopis reliquis accusatorem coram omnibus advocat, dicens ei: Rursus tibi eadem dico: plurimi tristitia vel ira compulsi, multa & dicunt & scribunt, quae probare non possunt. Si igitur aperte nosti de quibus illum accusare vis (*neque enim valentem repellimus, neque trahimus non valentem*) *antequam legatur libellus, elige quod expedit tibi. Postquam enim fuerit lectus & in aures omnium venerit, confectis commentariis, non iam licebit tibi, cum sis Episcopus, absolutionem flagitare. Ad haec ille in proposito durat. Iubens itaque libellum recitari, lectaque sunt memorata capitula. Postea dicunt Ioanni seniores Episcopi: Etsi unumquodque capitulum per se impium est, & undique sacris legibus interdictum: ne tamen videamur in his quae suggesta sunt nobis omne studium ponere; ab eo quod est horribilius, fiet inquisitionis initium. Si enim illud inventum fuerit verum, nulla de capitulis reliquis erit controversia: cum capitulis illius radix omnem praeseferat speciem iniquitatis, iuxta illud: Radix omnium malorum est cupiditas. Qui enim super innocentem accipit munera, & sancti Spiritus largitione pecunia se vendere putat: quo pacto iam parcet ornamentis, aut lapidibus aut fundis Ecclesiae?*

Tunc Ioannes examen inchoans, Antonino ait: Quid ad haec dicis, Antonine frater? Negavit ille necessario: quando enim ab his ipsis initiis confusionem confiteretur suam? Interrogati qui dederant, negarunt & ipsi. Cum hoc examen ad horam usque octavam diligentius agitur, ex argumentis quibus iudicium formabatur: Postremo venitur ad testes, quibus adstantibus & illi dederant, & iste susceperat. Non aderant testes, qui necessario citandi erant. Difficultatem rei intuens Ioannes, pro Ecclesiae purgatione, & ut testes facilius adhiberentur, per se in Asiam ire consentit perficiendi examinis gratia. Antoninus ubi vidit Ioannem impigre exequi paratum quod instituerat, neque corrumpi posse iudicium; mali sibi conscius, adiit quemdam ex Principibus, cuius praedia, quae habebat in Asia, sibi curae erant: orans ut Ioanni impedimento esset ne abiret in Asiam, promittens se adhibiturum testes. Protinus ex Palatio mandatur Ioanni in haec verba: Indignum est, te, cum sis Episcopus & nostrarum animarum pater, in tanta tumultus exspectatione, dimissa civitate, peregrinationem in Asiam subire velle, cum facile testes adhibere possint. Erat autem tumultus causa Gainas barbarus. Quid multis immoror. Manere illi persuasum est: ita tamen, ut iudicii non committeret curam, testesque mature adesse mandaret.

Optata fuit accusato ipsa dilatio vel modica testium, quot aut pecunia, aut potentia fugare posse confideret. Praevidit ista Ioannes, consilioque Synodi praesentis habito, quosdam ex praesentibus Episcopis in Asiam mittit ad testes interrogandos. Tres enim ex omnibus electi sunt, Syncletius Metropolitanus, Hesychius Opariensis, & Palladius Helenopolitanus. His dederat Synodus in mandatis, ut qui intra duos menses non occurrisset Hypaepis Asiae civitati ad sua tuenda iura, quod vicini essent & qui arguebantur, & Episcopi reliqui a Syncletio sociisque iudicandi, excommunicatus esset. Descenderunt igitur Smyrnam praenominati Episcopi Syncletius & Palladius: Hesychius enim, quod faveret Antonino, finxit se valetudinarium.

Si-

Significaruntque continuo per litteras utriusque partibus adventum suum, ut concurrentes in memoratam civitatem, implerent quae polliciti fuerant.

Illi ante Iudicum adventum amicitias inierant, partim persuasi auro, partim iureiurando constricti. Congregati igitur in ipsa civitate, Iudices ludere se posse putabant dilatione testium, quasi peregre profecti essent ob varias causas. Ad haec Iudices accusatorem rogant, intra quos dies adducturus esset testes; se expectaturos pollicentes. Ratus ille eos aeris inclementiam ferre graviter, ac per id velle discedere (erat enim fervor aestivi solis) intra quadraginta dies producturum promittit testes; alias poenae canonum sua se sponte subiicit. Expectavere Iudices quadraginta dies: quum ille ad inquirendum dimissus testes, omisit hoc interim, & Constantinopolim venit, illicque delituit. Ubi vero nusquam comparuit: scripsere Iudices omnibus Asiae Episcopis, denunciantes excommunicatum, sive ut desertorem, sive ut detractorem. Post haec alios quadraginta dies persistentes, cum illo minime adpareret, Constantinopolim rediere. Illic invento Eusebio, ei, quae gesserat, exprobrant. Rursus ille infirmitatem corporis adlegans, pollicetur testes exhibiturum.

Per hanc temporis moram Antoninus moritur, cum quo erat Eusebio controversia. Continuo ex Asia partim a clero civitatis Ephesinae, partim ab Episcopis decretum ad Ioannem venit, omnibus pavendo cum iuramento orantibus, ut periclitanti Ecclesiae opem ferret. Erat autem hic textus:

Quoniam priori tempore confuse & contra iura & statuta Patrum gubernati sumus: oramus venerationem tuam, ut descendas, & formam aliquam Ephesinae imponas Ecclesiae diutissime adflictatae: hinc Arianis instantibus, inde nostris cupiditati avaritiaeque studentibus. Permulti enim insidiantur ut lupi graves, sacerdotalem sedem rapere pecuniis festinantes. Haec illi; sed pergit Palladius:

Itaque Ioannes, licet corporis mala valetudine teneretur, & inclementia obstaret aeris, erat enim hiems; nihil huiuscemodi incommodis territus, ut negotia Ecclesiae Asianae componeret, rebusque nutantibus vel absentia, vel imperitia pastoris opem ferret; instituit pergere spirituque roboratus ingressus navim, urbe decessit. Irruentibus autem saevis Aquilonibus, metuentes nautae ne in Proconessum eiicerentur, positis velis, Triconis montem praetervehuntur, ibique iactis anchoris, manserunt, Austrum exspectantes, ut Apameae adplicarent. Cum igitur biduum ieiuni in navi perstitissent, lacessiti fluctibus, tertia demum die memoratae urbi adpulerunt. Illic enim exspectabant adventum eius Palladius, Cyrinus & Paulus Episcopi Ioannis socii. Pedibus itaque iter agentes, Ephesum veniunt.

Congregatis Lydiae & Asiae & Cariae Episcopis, ad septuaginta viros pertingentibus, ordinationem faciunt. Complures sua sponte concurrerunt, maxime ex Phrygia, ut oris illius facundia & sapientiae suavitate fruerentur: & paullo post: *Dum haec aguntur, accessit ille, qui nobis prolixae huius narrationis auctor est Eusebius, ad omnes Episcopos, reliquorum sex Episcoporum accusator,* qui scilicet per pecuniam ab Antonino Ephesino Episcopo fuerant ordinati; *orans ut ad communionem admitteretur. Obstant ex ipsis quidam: non oportere admitti, quippe calumniae reum adserentes. Adiecit ille preces, & ait: Quoniam causa biennium iam magna ex parte ventilata est, solaque dilatio testium obstitit: obsecro pietatem vestram, ut testes (nam modo praesto sunt) examinare dignemini. Etsi enim Antoninus diem obiit, qui accepto auro ordinavit; vivunt tamen, qui dato pretio sunt ordinati. Placuit Synodo, rem diligentius discuti. Recitantur omnia quae prius gesta fuerant, ex commentariis.*

Ingressi sunt testes: ingressi & qui dato auro fuerant ordinati. Negare primum. Persistentibus tamen testibus partim laicis, partim presbyteris, quibus antea confidere videbantur, mulieribusque quibusdam, & munerum species & loca & tempora qualitatemque recensentibus; cum eos conscientia quoque criminis urgeret, sua sponte, non usque adeo coacti confitentur. Dedimus (aiebant) hanc esse consuetudinem existimantes, ut videremur a curia liberari. At nunc, si quidem honestum est, oramus ut in ministerio Ecclesiae simus; sin autem, vel aurum quod dedimus, recipiamus. Quidam enim ex nobis uxorum nostrarum aurum & variam supellectilem dedimus. Ad haec Ioannes Synodo pollicitus est: Ego, inquiens, instabo apud Regem, ut absolvamini: vos autem mandate, illos ab Antonini heredibus recipere quod dederunt. Praecepit itaque Synodus ab Antonini heredibus eis aurum restitui, eos vero intra altare communicantes a sacerdotibus fieri; ne si ista passim permitterentur, consuetudo Iudaica vel AEgyptia fieret, vendendi sacerdotium, & emendi: & inferius: *In eorum autem locum substituti sunt alii virtute clari, & vita simul & gratia divini sermonis armati:* addit autem post haec, hos ipsos, damnato iam S. Ioanne Chrysostomo in exilium, post quadriennium fuisse ab eius adversarii eiectos, & depositos illos in priorem statum restitutos: sed de his suo tempore inferius. In locum autem Antonini defuncti Episcopi, ex consulta Synodo, communi consensu subrogatus fuit eiusdem Episcopi diaconus Heraclides nomine: testantur id Socrates & Sozomenus.

Quod autem Palladius indigne fert scriptum postea a Theophilo in libro adversus Ioannem conscripto, sexdecim Episcopos hoc tempore ab eo fuisse depositos, cum nonnisi sex fuerint; tamen Sozomenus tredecim numerat ab eodem tunc temporis exauctoratos. Sed & ipsum Ioannem in ordinem redegisse Nicomediensem Episcopum Gerontium nomine, idem adfirmat; quem antea clericum Mediolanensis Ecclesiae a S. Ambrosio magiae convictum, & eiectum, suo loco dictum est.

Idem ad ann. CDIII.

At cum de his agit Palladius, tantum tribuit suis Origenistis, ut sanctitatis culmen eos attigisse, atque etiam miracula edidisse falso testetur: Testis domesticus, satis est, sed pergit Sozomenus: *Theophilus tamdem, ubi id intellexisset, illacrimasse fertur, ac dixisse, quod inter universos monachos suos talis non esset, qualis fuisset Ammonius, etiam si ipse turbarum exstitisset auctor. Processerat interim illi & hoc ex sententia.* Hactenus ipse. Sed in his nihil prorsus apud Acta a Photio summatim collecta, quorum tamen primo loco fuerat mentio habenda: nulla praeterea memoria de his quae sunt ab eadem Synodo acta adversus Episcopos a Ioanne missos suae defensionis causa, de quibus ista Palladius: *Ad haec illis Episcopis captis, alium ceciderunt, alium consciderunt, alii ferrum collo imposuerunt, quod sancto viro praeparaverant; ut ita iniectus in navim, in loca mitteretur ignota; daemone illos, leonum instar in ferociam excitante.* Haec de his quae spectant ad Synodum.

Subdit vero Palladius: *Comperta illorum immani impudentia, sanctus se ipsum cohibuit. Fortissimi autem illi viri, contextis commentariolis, quae aranearum telis infirmiora ad probationem erant, contra sanctum sententiam proferunt, cuius neque faciem viderant, neque audierant vocem, die una conficientes nequitiam, quam longe ante texuerant. Neque enim cohiberi potest diabolicus impetus, consilii semper & morarum impatiens. Missaque relatio est ad Imperatorem ita exordiens:*

Quoniam accusatus Ioannes quorumdam criminum, consciusque ad ea diluenda occurrere noluit: huiusmodi vero deponunt leges; id quod & passus est. Continent autem libelli & laesae maiestatis crimen. Iubeat hunc pietas vestra expelli, vel invitum daturum tanti criminis poenas: nobis enim ista non licet inquirere. Hactenus relatio; sed exclamat Palladius: *O infelicissimi, quae sentitis, & facitis, ea erubescitis facere: non Deum plane, sed homines reveremini, sive metuitis. Erat autem id crimen maledictum in Reginam, quam (ut illi detulerunt) Iezabel adpellaverat. At boni viri illi, ferro caedi sanctum videre cupientes, ita detulere. Deus autem & eorum penitus insitam nequitiam patefecit, & Principum corda mollivit, sicut Danieli dudum in Babylone contigerat. Illic enim leones in mansuetudinem conversi, homines vero efferati sunt, non parentes Prophetae; corripuitque Deus eos qui praeter naturam efferati erant, his contra naturam in mansuetudinem versis. In hunc modum Ioannes Ecclesia pellitur, misso ad id Comite cum auxilio militum, non secus quam ad barbaricum praelium. Pulsus autem, agelios ad Bithyniae Prenetum occupat.* Ista de Ioannis expulsione Palladius.

Idem ad ann. CDIV.

Quidnam est, rogo, quod Ioannis adversarii post ipsum damnatum legationem mittunt ad Romanum Pontificem: nisi ut ab eis in ipsum lata sententia, rata ab Ecclesiae Romanae Praesule habeatur, cuius esse arbitrii optime scirent, eamdem irritam cassamque reddere? Et quid contraria legatione a parte Ioannis missa actitatum est; nisi ut sententia inique lata, ab eodem Apostolicae sedis Antistite revocaretur? Sed secundae addidere Ioannis amici tertiam legationem, de qua mox idem Theodorus dicturus haec praemittit de Cyriaco Episcopo fuga lapso Romam adveniente.

Paucis post diebus advenit Episcopus Cyriacus nullas quidem habens litteras, sed his plane, cui fides merito habenda videbatur, eadem prosequens, quae ab Episcopis de Synodo Ioannis fuerant scripta. Aiebat enim se fugisse propter comminationem regalis edicti (quod haud pridem a nobis est recitatum) *cavebatur enim eo, ut Episcopus non communicans cum Arsacio, ab Episcopatu arceretur. Post Cyriacum venit Eulisius Apameae Bithyniae Episcopus, adferens litteras a quindecim Episcopis de Ioannis Concilio, & a praeclaro sene Anysio Thessalonicensi Episcopo: in quibus illi quidem & praecedentem, & quae tum erat, Constantinopoleos totius depraedationem vastitatemque signabant: Anysius vero Romanae Ecclesiae iudicium sequi fatebatur. Porro Eulisius ipse consona Cyriaco per omnia dixit.*

Vix mensis effluxerat, cum Palladius quoque Episcopus Helenopoleos absque litteris venit, qui & ipse dicebat se fugisse vesaniam Principum, expressius autem ac signantius enarravit omnia, ipsumque edictum protulit in hanc sententiam: Quicumque occultasset Episcopum ac clericum, sive in sua domo susciperet, qui Ioanni communicaret, eius domum publicandam. At quid, rogo, extorres Episcopi & fuga lapsi non ad aliam se conferunt Ecclesiam, quam ad Romanam sedem? utique (si verum fateri licebat) tamquam ad matrem omnium Ecclesiarum, maiorum exemplis admoniti, cum regnante persequutore Constantio (ut antiquiora tempora praetermittamus) Catholici Episcopi ab Oriente fugati, omnes ad Iulium Romanum Pontificem (ut vidimus late superius) se contulerunt. Veniens Romam Palladius una cum pluribus aliis, susceptum fuisse hospitio a Piniano marito sanctae Melaniae Iunioris, genero autem Melaniae Senioris, testatur ipse scribens ad Lausum de iisdem his verbis: *Nec nobis quidem & certe cum pluri-*

mi essemus, qui Romam propter beatum Episcopum Ioannem perrexeramus, exigua praestiterunt, sed cum in illis partibus degeremus, officiosissime nos susceperunt hospitio, largissimisque sumtibus, cum exinde proficisceremur, honoraverunt. Haec ipse Palladius.

Idem ad ann. CDVI.

Ac primum omnium, quod ad tempus spectat, decretam in Synodo Romae habita anno superiori legationem, hoc vero anno missam, non pervenisse Constantinopolim, nisi postquam Atticus suffectus Arsacio, hoc anno (ut dictum est) sedere coepit: ipsae res gestae declarant. Contigit itaque legatos talia tantaque pati, quae neque perpeti contigisset apud feros barbaros, & quasvis agrestes ac rationis penitus expertes immanes gentes: siquidem non Christianae pietatis tantum leges sunt ignominiosissimae proculcatae, sed ipsum ius gentium sceleftissime violatum. At quaenam fuerint ista, iidem ipsi legati cum re infecta reversi sunt, palam fecere. Accepit ab ipsis rem cunctis notissimam ipse qui refert Theodorus Ecclesiae Romanae diaconus, qui apud Palladium singula verbis ipsorum legatorum recenset, atque ait:

Profecti igitur legati Constantinopolim, post quatuor menses redierunt, narrantes nobis Babylonias res. Cum autem (aiebant ipsi) praeternavigaremus Graecias, detenti sumus Athenis ab infesto quodam Tribuno militum; qui idem nobis Centurionem adiecit unum, qui Thessalonicae adpropinquare minime permitteret. Illic enim intendebamus primum Anysio Episcopo Thessalonicae litteras reddere: iungebatur hic una cum aliis Macedoniae Episcopis religionis foedere cum Occidentalibus pro Ioanne, ut superius dictum est. Vetuit ergo Tribunus ne ii simul adversus Ioannis impugnatores unirentur. Sed pergit Theodorus relationem reddere legatorum: *Iniectos igitur nos Tribunus in duo navigia misit. Irruente autem Austro vehementi, tribus diebus absque cibo AEgeum pelagus, & Angustia traiecimus. Tertia tamdem die, hora duodecima, ante urbem adplicuimus prope Victoris suburbana. Quo in loco detenti ab his qui observabant portus, retro repulsi sumus; cuius id iussione pateremur, ignorantes. Conclusique intra castellum Thraciae maritimum, quod Athyram vocant; illicque cruciati, atque ab invicem divisi, Romani quidem in cellula una, Cyriacus vero, & qui cum illo erant, in pluribus morabantur, ne uno quidem puero nobis in ministerio relicto.*

Quumque ut litteras daremus, exigeretur a nobis; non adquievimus, dicentes minime esse conveniens; sed ut qui feues eramus, ipsi Imperatori Imperatoris itidem litteras Episcoporumque redderemus. Quum igitur obstinate recusaremus, neque advenienti ad nos Patricio Notario, neque aliis quibusdam, qui ad hoc venerant, eas dare vellemus: postremo accessit ex Cappadocia quidam Tribunus militum, Valerianus nomine; perfractoque Episcopi Mariani pollice, per vim abstulit signatam Regis epistolam cum litteris reliquis. Postridie vero miserunt ad nos sive Regis aulici, sive Atticus, nescimus (ipse enim ferebatur Ecclesiae invasisse thronum) qui tria millia numismatum darent, orantes, ut communicaremus cum Attico, & de Ioannis iudicio omnino taceremus; quibus minime obtemperare voluimus. Permansimus igitur orantes, ut quandoquidem nihil pacificum peragere possemus, tuto saltem redire ad Ecclesias nostras permitteremur. Movebat enim nos nimia immanitas hominum.

Hoc & Salvator noster variis revelationibus nobis ante monstraverat: adeo ut & diacono S. Emmelii Paulo viro mitissimo, & pudicissimo in navi adparuerit Apostolus Paulus, dicens illi: Videte quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, quoniam dies mali sunt. Significante somnio multiplicem fallaciam, quae ad eversionem veritatis nobis insidiaretur donis atque blanditiis. Adsistens igitur idem ipse Tribunus Valerianus iniecit nos in navim vetustam & putrem: datoque (ut ferebatur) pretio nauclero, ut perderet navigantes, & simul adiectis militibus viginti ex ordinibus variis, continuo Athyris expulit. Emensis igitur stadiis plurimis, cum iam perituri videremur, adplicuimus Lampsaco. Inde mutata navi, vigesima tamdem die ad Calabriae Hydruntem pervenimus. Neque nobis ultra dicere potuerunt de beato Ioanne aliquid certius, neque ubi modo sint Demetrius, Cyriacus, Eulisius, & Palladius, qui cum nostris epistolis legati fuerant missi, & Athyris (ut ante iam diximus) detenti. Hactenus ex relatione legatorum Theodorus. Quae eadem omnia, qui res Ioannis Chrysostomi prosequuti sunt, cum dicant facta esse ante Eudoxiae Augustae obitum, diversam sequuti sunt sententiam ab iis, qui dixerunt eam anno superiori defunctam.

Ad ipsos autem legatos hac legatione perfunctos S. Ioannes Chrysostomus has litteras dedit:

Amplissimas vobis ob tantam animi firmitatem, ac studium, & curam, laboresque & sudores, ac denique ob longam hanc peregrinationem, quam utilitatis Ecclesiarum causa suscepistis, gratias agimus. Etenim quanto gravius eos, qui omnia perturbant, iudicium manet, tanto quoque maius uberiusque vobis praemium expectandum est, qui ad ea quae ab aliis scelerate ac nefarie admissa sunt corrigenda, tantum patientiae studiique adhibuistis. Atque utinam coram quoque vobiscum congredi possemus. Quod quoniam nobis exilii necessitas ademit: tamdem aliquando atque aegre ornatissimum ac religiosissimum dominum meum presbyterum ad vos proficiscentem nacti, has litteras misimus, quibus debitum vobis salutationis munus pendimus; ac tum pro praesentibus vestris officiis, tum pro eo, quo flagratis, sarciendorum incommodorum zelo gratias agimus. Nam etsi nihilo meliore statu res est; tamen ipsi, quod muneris vestri erat, praestitistis: eoque nomine plena, numerisque omnibus absoluta merces a benigno Deo vobis constituta est; ut qui ad medicinam admissis sceleribus adferendam tanto studio, tantaque animi alacritate perpetuo usi sitis. Haec ad legatos Chrysostomus.

At quid post haec actum sit de Episcopis Orientalibus, quos primum legatos Romam missos diximus, deinde e Concilio Roma in Orientem cum eodem munere redditos, quos & sequutos legatos in Athyra castello seorsum singulos inclusos reliquimus; iam dicendum est. Palladius enim, quid de illis atque aliis factum sit, ita describit: *Episcopi (ut initio quidem fama vulgavit) in mare praecipitati; ut autem veritas continet, in exilium ad remotiora, & barbara loca ducti sunt; ibique a satellitibus nunc usque servantur. Reversus enim diaconus quidam, itineris ipsorum comes, retulit, Cyriacum quidem Emisenum Episcopum octingentis millibus passuum Palmyram Persarum oppidum adductum esse; Eulisium vero Bostrae Arabum, in castellum quod Nupsas adpellatur, Saracenis adiacens, relegatum; Palladium Blemmiorum, sive AEthiopum Episcopum servari prope locum, qui Syene vocatur, in AEgypti regione; Demetrium intus in Oasim Mazicis proximam: sunt enim & aliae Oases.* Hi sunt quatuor illi legati ab Oriente Romam Episcopi, reversique cum legatis Roma missis in Orientem, & Athyrae in carcere custoditi.

Ad hos autem quatuor Episcopos Cyriacum, Demetrium, Palladium, & Eulisium exules exstat S. Ioannis Chrysostomi epistola scripta tunc quidem, cum exilio eos esse damnatos acceptisset: digna sane quae istiusmodi Actis interseratur; est vero huiusmodi:

Beati vos, ac ter beati, saepiusque beati ob praeclaros hos sudores, & certamina, & aerumnas, ac labores, & pericula, quae pro omnibus orbis terrae Ecclesiis subiistis. Hincque tum in terra, tum in mari, tum in Caelis gloriam, & splendorem consequuti estis. Siquidem homines omnes, qui quidem mentis compotes sunt, vos praedicant, ac coronis cingunt, animi vestri robur, fortitudinem, tolerantiam, atque constantiam ad stuporem usque mirantes. Benignus autem Deus, qui laboribus longe ampliora praemia semper constituit, tot tantaque bona vobis rependet, quot quantaque iis a Deo rependi par est, qui pro universi Orbis pace tam strenue ac fortiter dimicant. Ac propterea nos quoque beatos vos praedicare non desinimus, incredibilem quamdam voluptatem ex vestri recordatione perpetuo capientes, vosque etiamsi alioqui longo itineris intervallo a vobis disiuncti simus, animo circumferentes. Ac quidem Cerecus carissimus diaconus nunc navigare minime potuit, propterea quod multo labore confectus erat. At vero domini mei, religiosissimus presbyter Ioannes, & carissimus diaconus Paulus, cum undique exagitarentur ac vexarentur, nec usquam consistendi ac delitescendi potestas esset, hoc sibi necessario faciendum existimarunt, ut ad caritatem vestram sese conferrent, istique vobiscum essent. Quamobrem ipsos cum caritate excipite; eamque quam par est, benevolentiam ipsis exhibete. Hucusque epistola. Sed quae de aliis exsulibus & extorribus Palladius subdit, hic reddamus:

Serapionem autem post innumeras absque ulla probatione calumnias; cum atrocitate iudicium violassent, in patriam (ut fama est) propriam relegarunt. Hilarius vir sanctus & senex, post plagas non a Iudicibus sibi, sed Acro impositas, in interiorem Pontum missus est: qui decem & octo annis panem non gustavit, solaque olera vel legumina ad cibum habuit. Antonius intra Palaestinae speluncas se inclusit: Timotheus Maroniae & Ioannes Lydiae Episcopi in Macedonia esse memorantur: Rhodon Asiaticus Mitylenem profectus est: Gregorius Lydius esse in Phrygia dicitur: Brisso Palladii frater, Ecclesia sua sponte derelicta, in agello suo degit, terram propriis manibus fodiens: Lampetius vero (ut aiunt) in agro Lydiae a quodam fovetur Eleutherio, lectionibus vacans: Eugenius in patria est: Elpidius magnus ille Laodiceae Syriae Episcopus una cum Pappo, tres anni sunt, ex quo gradus domus numquam descenderunt, orationibus insistentes: Heraclidas Ephesius quadriennium iam Nicomediae carceri inclusus est.

Reliqui de communione Ioannis partim quidem Attico communicarunt necessitate compulsi, & in alias regiones Thraciae translati, partim nescimus ubi sint. Aiunt Anatolium in Gallias concessisse. Presbyteri vero in Arabiam & Palaestinam exularunt: Tigrius in Mesopotamiam relegatus est: Philippus fugiens in Ponto diem obiit: Theophilus in Paphlagonia versatur: Ioannes AEthrius Caesareae construxit monasterium: Stephanum in Arabiam relegatum, a carnificibus Isauri abstractum, in Taurum dimisere: Sallustium Cretae immorari fama est: Philippum monachum atque presbyterum Scholarum audivi infirmari in Campania: Sophronius diaconus Thebaidae servatur in custodia: Paulus diaconus Dispensatoris adiutor in Africam profectus memoratur: alius Paulus Ierosolymis est: Elladius Palatii presbyter Bithyniae in agello proprio degit. Plurimi Constantinopoli delitescunt: alii vero in sua quisque discessere. Silvanus autem sanctus Episcopus Troade piscatu sibi victum quaerit: pergit dicere de Stephano monacho, Eutropio, & aliis, de quibus superius mentio facta est. Sed quid ipsis Episcopis contigerit, cum in exilium deportarentur, Palladius ista subdit:

Re-

Retulit autem is qui ab Episcopis redierat diaconus, eos a ductoribus suis, immissione quorumdam, in tantum vexatos, ut taederet etiam vivere, mortemque sibi imprecarentur omnes. Nam pecunias in sumtus necessarias eis auferentes, inter se partiti sunt; nudisque imponentes iumentis, bidui iter una conficiebant die, profunda iam nocte divertentes, & nocturnis item tenebris ad iter exsurgentes, ut neque infelices escas continere stomachus posset. Turpibus praeterea obscenisque sermonibus impetere illos non desistebant. Palladio autem etiam servum tulerunt, cogentes ipsum litteras quoque dare quas habebat. Demetrium unus ex militibus adeo adflixit, ut profunda iam vespera illum etiam percuteret vomere: qui continuo corruens exspiravit, multis doloribus maceratus. Praedixerat enim Palladius (ut ex commilitone veniente didicimus) Aliud iter non conficies, sed miserabiliter morieris. Ecclesiae namque omnino adpropinquare non sinebant, hospitantes aut in stabulis, ubi scortorum erat multitudo, aut Samaritanorum vel Iudaeorum synagogis: quibus illi angustiis pressi, nova semper animo versare cogebantur. Dixit autem unus ex Episcopis: Quid de diversoriis querimur? Num enim in nobis est, morari uspiam, ut voluntate propria & electione lascivientes poenas expendamus? An ignoratis haec omnia & contigisse prius, & futura etiam postmodum, per quae omnia glorificatur Deus? Quam multae istiusmodi meretrices, quae vel oblivionem Dei coeperant, vel illum semper ignoraverant, conspectis nobis, in timorem Dei cognitionemque venerunt, fortassis in melius convertendae, sive certe ad deteriora non prolapsurae. Non parum autem est rationali animae, quae a perturbatione vexatur, respirare vel modicum, quod est pudoris fomentum: adeo ut dixerit, qui haec sustinuit magister gentium Paulus: Christi bonus odor sumus his qui salvantur, & his qui pereunt: eo quod spectaculum facti sumus Angelis & hominibus.

In tantam vero acerbitatis insaniam Episcopi omnes de communicatione Theophili per totum Orientem (sicuti monachus rediens retulit) devenerunt, ut ex his plerique non modo debitam humanitatem non exhiberent; verum milites, datis muneribus, inducerent, ut eos ocyus e civitatibus expellerent. Sunt autem qui ista gessere, Tarsensis, & Antiochenus, & Caesariensis, atque ante omnes Ancyranus, & Pelusiensis Episcopi, partim donis, partim etiam minis militum animos contra eos ita efferantes, ut ne laicos quidem eos excipere hospitio cupientes permitterent, sicut in epistolis canonicis Caio contra Episcopum quemdam scribit beatus Ioannes: & post aliqua: *Laudabat autem idem monachus, atque admirabatur Secundae Cappadociae Episcopos, ut qui actis in exsilium Episcopis magnum ostendissent miserationis adfectum; & in primis Theodorum Tyanaeum mitissimum virum, Bosphoriumque Coloniae, qui quadragesimum in Episcopatu agebat annum, & Serapionem Ostracinae quadragesimum & quintum annum in Episcopali officio supergressum.* Haec Palladius de exsulibus Episcopis, & eorum peregrinatione. Quod ad Bosphorium spectat; hic sane ille (ut suo loco dictum est) qui ante annos quadraginta, nempe a Christo nato trecentesimo sexagesimosexto, S. Gregorio Nazianzeno suasit, ac pene coegit suscipere, munus Ecclesiae Nazianzenae.

Ex Bibliotheca Graeca Io. Alb. Fabricii.

PALLADIVS Galata (1) frater Brissonis Episcopi, natus est An. C. CCCLXVII. (2) & monasticam vitam amplexus anno vigesimo (Christi CCCLXXXVIII.) (3) secundo Theodosii Magni Consulatu: (4) Alexandriae primum, deinde in *Scetensi* Nitriae Monasterio & hinc in eremi solitudine, ex qua Alexandriam deinde post novennium iterum est reversus. Praeter Dorotheum aliosque, *Evagrium* Ponticum (5) An. CCCXCIX. defunctum, Magistrum habuit, unde ipse etiam visus est Origenis (6) erroribus favere, licet eius rei vestigia (7) in scriptis Palladii, quae exstant, expressa nulla adpareant, nisi quod Evagrium & alios quosdam amicos suos laudat. Annos natus tres & triginta, a Ioanne Chrysostomo, quem & ipsum Magistrum habuit (8) & cuius amicissimus fuit (A. C. CD.) ordinatus in Bithynia (9) Episcopus Helenopolitanus, (10) atque inde in eadem Bithynia sive potius vicina Galatia Asponitanus (11) diem obiit ante habitum A. C. CDXXXI. Concilium Ephesinum, quippe cui successor Palladii Eusebius Asponitanus (12) interfuit.

Hic Palladius circa A. C. CDXX. aetatis LIII. Episcopatus XX. scripsit stilo simplici & inaffectato librum de vita Monachorum illius aetatis & sanctimoniae studiosarum mulierum (13) ad

(1) Palladius ipse in Hist. Lausiaca cap. XLIII. edit. Hervet. quaerenti Ioanni Lycopolitano: *cuius nam es & cur venisti? coniicio enim te esse ex conventu Evagrii*, respondet *se esse hospitem ex Galatia, ex Evagrii sodalitate*. Haec in Graeca editione Meursii p. 98. uti alia plura, non leguntur. In alterius Palladii dialogo de vita Chrysostomi, p. 195. Βρίσσων δὲ ὁ ἀδελφὸς Παλλαδίου ἀποστὰς ἑκουσίως τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας ἐν τῷ ἀγριδίῳ αὐτοῦ διάγει ταῖς χερσὶν ἑαυτοῦ τὴν γῆν μεταλλεύων. Huius Brissonis cum Palladio inter S. Chrysostomi discipulos Episcopos Cedrenus meminit.

(2) Vide Vsserium Antiquitatt. Britannic. cap. XVI. Tillemontium T. XI. memor. Hist. Eccles. p. 500. seq. Antonium Pagi ad ann. CCCLXXXVIII. Rosweidum in vitis Patrum pag. 523. seq.

(3) Palladius ipse in praefat. p. 4. edit. Meursii: τριακοστὸν καὶ τρίτον ἔτος ἄγοντί μοι ἐν τῇ τῶν ἀδελφῶν πολιτείᾳ δῆθεν καὶ τῷ μονήρει βίῳ, εἰκοστὸν δὲ τῆς ἐπισκοπῆς, πεντηκοστὸν δὲ καὶ τρίτον τῆς πάσης ζωῆς μου &c.

(3) Palladius cap 1. p. 10. edit. Meursii: πρῶτον τοίνυν πατήσας ἐγὼ τὴν Ἀλεξάνδρειαν πόλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑπατείᾳ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως. De vita Palladii Monastica prolixe Tillemontius Tom. XI. p. 501. seq.

(5) Palladius cap. XLIII. *confessus sum me esse ex sodalitate Evagrii*. Socrates de Palladio IV. 22. Εὐαγρίου μὲν ἦν μαθητής. Sic & Nicephorus XI. 46. De Evagrio hoc, qui cum Origene in quinta Synodo condemnatus est An. DLIII. dixi Volumine octavo superiore cap. XXIV. p. 364. seq.

(6) Epiphanius in extremo Epistolae ad Io. Ierosolymitanum (inter Hieronymianas 60. novae edit. 110. p. 829. T. IV.) *Palladium vero Galatam, qui quondam nobis carus fuit, & nunc misericordia DEI indiget, cave, quia Origenis haeresin praedicat & docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad perversitatem sui inducat erroris.* Hieron. prologo Dialogi adversus Pelagianos: *Palladius servilis nequitiae, eamdem* (Origenis) *haeresin instaurare conatus est, & novam translationis Hebraicae mihi calumniam struere.* Non adsentior Tillemontio, qui de alio Palladio Epiphanium & Hieronymum loqui sibi persuasit. Nam Palladium Helenopolitanum cum Heraclide fuisse Origenianismi subspectos, confirmat etiam Photius Cod. 59. Et acriter perstringit Allatius p. 131. diss. 2. de libris Eccles. Graecorum. Vide & Baron. ad A. C. CCCLXXXVIII. n. VII. Dulcinum in Historia Origenismi, Gallice edita, libro IV. Eumdem Palladium sub Calphurnii nomine perstringi ab eod. Hieron. contra Rufin. non satis certum esse opinor. Paulam Romanam ab Hieronymo a vitae monasticae instituto detractam scribit Palladius c. CXXV.

(7) Confer Rosweidum prolegom. XV. ad Vitas Patrum.

(8) Ita Cedrenus & alii. De amicitia Chrysostomi cum Palladio, Palladius ipse cap. XLIII. Lausiacae auctor & dialogi de vita Chrysostomi, & Chrysostomus Epist. ad Palladium dubitare lectorem non sinent.

(9) Palladius cap. XLIII. Hist. Laus. p. 101. edit. Meursii. ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης πάλιν κατέλαβον τὴν Βιθυνίαν. καὶ ἐν ταύτῃ οὐκ οἶδα πῶς εἴπω, εἴτε ἐξ ἀνθρωπίνης σπουδῆς, εἴτε καὶ ἐξ εὐδοκίας τοῦ κρείττονος, μόνος ὁ Θεὸς ἂν εἰδείη, κατηξιώθην τῆς ὑπὲρ ἐμὲ χειροτονίας.

(10) Helenopolis ab Helena Constantini M. matre nomen tulit, civitas Bithyniae, antea dictum Drepanum teste Nicephoro VII. XLIX. in qua Episcopus ordinatus Palladius. Vnde Παλλάδιος ὁ Ἑλενουπόλεως vocatur in Codicibus MSS. Historiae Lausiacae, & Dialogi de vita S. Chrysostomi, nec non in Dialogo ipso CXXXI. & apud Photium Cod. 59. atque passim alibi.

(11) Socrates VII. XXXVI. ubi exempla praesulum ab uno Episcopatu in alterum translatorum congerit: Παλλάδιος ἀπὸ Ἑλενουπόλεως μετηνέχθη εἰς Ἀσπουνα. Idem ex Socrate legas in Hist. tripartita XII. 8. & apud Nicephorum XIV. 39. Etiam in quibusdam MSS. Codicibus dialogi de vita Chrysostomi Palladium vocari Ἐπίσκοπον Ἀσπώνων testatur nota Codicis Florentini, sexcentorum annorum, quam Bigotius inspexit, ἐν ἄλλοις γράφεται Ἀσπώνων. Qui Cappadociae Episcopum vocant Palladium, pro Asponensi Atunensem ei possunt videri tribuisse Episcopatum in Cappadocia secunda. Vide Tillemont. Tom. XI. p. 523. Sed verius est Palladium pariter & Heraclidem in quibusdam Codicibus, ut in Rosweidi Vitis p. 536. Cappadociae Episcopos adpellari per confusionem atque errorem, cum Palladius ex Helenopolitano Asponensis, Heraclides vero Ephesi episcopus fuerit.

(12) Labbei Concil. T. III. p. 481. 540. 692.

(13) Palladius ipse praefat. ad Lausum: *Quum tricesimum & tertium annum agerem in conversatione cum fratribus & vita solitaria, vigesimum autem Episcopatus, totius autem vitae meae quinquagesimum tertium*, ἀναγκαῖον ἡγησάμην ποθοῦντί σοι τὰ τῶν ἁγίων πατέρων κατορθώματα ὠφελείας χάριν πνευματικῆς ἐν γραφῇ διηγήσασθαί σοι ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, *necessarium existimavi spiritalis utilitatis gratia tibi cupienti in scriptis narrare quae a sanctis Patribus recte & ex virtute gesta sunt, tam masculis quam feminis*, ὧν τε αὐτὸς ἑώρακα καὶ περὶ ὧν ἀκήκοα παρὰ πιστοτάτων ψυχῶν, οἷς συνεγράφην ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον ἐρήμῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Θηβαΐδι καὶ Συήνῃ, ὑφ' ὧν καὶ οἱ λεγόμενοι Ταβεννησιῶται, ἔπειτα Μεσοποταμίᾳ, Παλαιστίνῃ τε Συρίᾳ καὶ τοῖς μέρεσι τῆς δύσεως, Ῥώμῃ τε καὶ Καμπανίᾳ καὶ τοῖς περὶ ταύτας μέρεσιν, ἀκριβέστατα ἀπ' ἀρχῆς ἐκθέσθαι σοι ἐν διηγήματος εἴδει ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ὅπως σεμνὸν καὶ ψυχωφελὲς ὑπομνηστικὸν ἔχων ἀδιάλειπτον φάρμακον ἀληθείας, *quos & ipse vidi & de quibus audivi ab animis fidelissimis cum quibus versatus sum in Aegypti solitudine & in Libya & Thebaide & Syene, sub quibus sunt etiam qui dicuntur Tabennesiotae; deinde in Mesopotamia, Palaestina, & Syria & in partibus Occidentis & Romae & in Campania & in iis, quae sunt circa eas partibus: ut tibi ab initio accuratissime in hoc libro exponam instar narrationis, ut habeas honestum & animae utile monimentum,*

ad Lausum Praefectum, (1) unde Historia Lausiaca, & *Λαυσαϊκὸν* (2) adpellari consuevit, opus quod nemo leget sine summa admiratione studii incredibilis quo viri illi & feminae tam enixe conati sunt austeritate vitae coelibis ac solitariae, cultu durissimo, inedia ac ieiuniis vix humanis, & abstinentia ab omnibus commodis vitae, adsequi sanctimoniam. Quamquam hanc in longe aliis rebus consistere, aliis peti alique, neque in solitudines esse relegandam, & cum coniugio & societate hominum atque sobrio usu rerum humanarum neutiquam pugnare, tum sacrae litterae tum ratio sana & sanctorum hominum non solitariorum coniugumque exempla & Monachorum atque Eremitarum peccata testantur. Non modo Palladius ipse post illud tempus capita nonnulla videtur addidisse, (3) sed etiam ab aliorum manibus varia sive addita ex Heraclide aliisque & interpolata, sive detracta credibile est: unde tanta in Codicibus MSS. varietas, etiam in editionibus, quas auctiores alias aliis, diversoque capitum ordine & numero mox memorabo. Idque tanto minus mirabitur, qui cogitaverit frequentissime tritam descriptamque olim hanc historiam, atque in Graecis Ecclesiis etiam publice lectitatam, pridem ut ex Triodio notarunt Meursius, Cangiusque.

Editiones Historiae Lausiacae, & Codices MSS.

Latine ex quadruplici versione, valdeque inter se differentes editiones exstant complures.

Prima, veteri incerto interprete, librum secundum occupat inter *Vitas Patrum* ab *Heriberto Rosvveydo* vulgatas, illustratasque, ac *capitibus XXXIII.* absolvitur. Rufinum esse interpretem contendit Rosweydus in prolegomeno IV. cap. X. p. 14 seq. Sed Palladii certe librum scriptum A. CDXX. vetere Rufinus A. CDX. defunctus non potuit, licet is transtulit vitas Patrum, quarum aliquae sunt Palladianis deinceps permixtae tum in Graecis tum in latinis Codicibus. Idem Rosweydus editiones viginti versionis istius enumerat prolegomeno XVII. p. 31. quae ipsius ἐκδόσιν a tempore natae typographiae variis in locis antecessere. Rosweydi vitae Patrum viderunt lucem Antwerpiae apud Plantin. A. MDCXV. fol. & Lugd. MDCXVII. atque iterum Antwerpiae MDCXXVIII. fol. apud Plantinum.

Secunda, incerto veteri interprete, *capitibus XX.* Haec in vitis Patrum, quae triplici vice sine typographi, loci & anni nota in folio prodierunt tempore nascentis typographiae, primum edita, deinde recusa est in *Theodorici Loher a Stratis* prototypo Veteris Ecclesiae, Colon. MDXLVII. fol. Denique in appendice ad vitas Patrum *Rosvveydi* p. 749. Cuius consulenda prolegomena p. 31. seq.

Tertia, incerto itidem veteri interprete, *capitibus LVIII.* Paris. MDIV. apud Ioannem Parvum, edente *Iacopo Fabro* Stapulensi, sub titulo: *Heraclidis Paradisus*. Hinc in vitis *Aloysii Lipomanni* auspicio editis, tomo tertio, Venet. MDLIV. 4. quae editio per *Franciscum Torres* collata cum MS. Palladii Codice, quem sereniss. Reip. Venetae Cardinalis Bessario donavit. Exstat etiam in appendice vitarum *Rosvveydi* p. 705.

Quarta longe locupletior, *Gentiano Herveto* interprete, *capitibus CLI.* Paris. MDLV. 4. & MDLXX. Eadem recusa cum scholiis *Laurentii Barrensis* in eius Historia Christiana veterum Patrum Paris. MDLXXXIII. fol. pag. 55. b. nec non in Bibliothecis Patrum, Margarino de la Bigne curante Paris. MDLXXXIX. & MDCX. Tomo VII. & in vitis Patrum *Rosvveydi* libro VIII. cum Rosweydi notis. Capita huius editionis cum capitibus Graecae Meursianae si quis conferre velit, uti poterit hac tabula in qua numeri Romani Graecam, minores Latinam exprimunt. I. II. prooem. III. I. IV. 2. V. 3. 4. VI 5. VII VIII. IX. 6. X. 7. XI. 8. XII. 9. XIII. 10. XIV. 11. XV. 12 XVI. 13. XVII. 14. XVIII. 15. 16. XIX. 17. XX. 18. XXI. 19. XXII. 20. XXIII. 21. XXIV. 22. XXV. 23. XXVI. 26. XXVII.

A 27. XXVIII. 28. XXIX. 29. XXX. 30. XXXI. 31. XXXII. 32. XXXIII. 33. XXXIV. 34. XXXV. 35. XXXVI. 36. XXXVII. 37. XXXVIII. 38. XXXIX. 41. XL. 42. XLI. 43. XLII. 77. XLIII. XLIV. 83. XLV. 84. XLVI. 85. XLVII. 87. XLVIII. 88. XLIX. 101. L. 125. LI. 126. LII. 127. LIII. 128. LIV. 129. LV. 130 LVI. 131. LVII. LVIII. 132. LIX. 133. LX. 134. LXI. 102. LXII. 104. LXIII. 103. LXIV. 113. LXV. 117. LXVI. 118. LXVII. 89. LXVIII. 90. LXIX. 91. 92. 93. 94 95. LXX. 106. LXXI. 109. LXXII. 110. LXXIII. 111. LXXIV. 112. LXXV. 105. LXXVI. 135. LXXVII. 142. 143. LXXVIII. 144. LXXIX. 145. LXXX. 146 LXXXI. LXXXII. 96. LXXXIII. 97. LXXXIV. 98. LXXXV. 99. LXXXVI. 100. LXXXVII. 137. LXXXVIII. 138. LXXXIX. 139. XC. 119. XCI. 121. XCII. 122. XCIII. 123. 124. XCIV. 136. XCV. 147. XCVI. 148. XCVII. 149 XCVIII. 114. XCIX. 135. C. 115. CI. 140. CII. 141. CIII. 131.

B Graeca editio exstat unica, ab Herveti versione non parum distans, *capitibus CIII.* quam ex Codice Bibl. Palatinae curavit *Ioannes Meursius*, qui ad libri calcem notas eruditas addidit, testatus etiam se nonnulla supplevisse ex Codice Bibl. Regiae Paris. cum Lutetiae versaretur. Meursii editio vidit lucem Lugd. Bat. MDCXVI. 4.

Graeco-Latinam Graeca Meursiana pleniorem ex MSS. Regiis, cum versione Herveti, capitibus CLI. pimus dedit *Fronto Ducaeus* in auctario Bibliothecae Patrum T. II. pag. 893.-1053. Paris. MDCXXIV. fol. recusam in Bibliotheca Patrum Paris. MDCXLIV. MDCLIV. Tomo XIII. cum eiusdem Ducaei notis ad Voluminis calcem. Nonnulla deinde capita auctiora, vel Herveto etiam, Ducaeoque (4) praeterita, ex duobus Codicibus Colbertinis cum versione sua vulgavit *Io. Baptista Cotelerius* T. III. monument. Ecclesiae Graece pag. 117.-120 &

C p. 158.-170. Paris. MDCLXXXVI. 4. Ac credibile est plura adhuc supplementa posse addi, si quis MStos Codices consulat, ut Caesareos de quibus Lambecius lib. I. p. 144. & lib. VIII. p. 312. seq. 397. vel Vossianum, siquidem Caveus notat in Isaaci Vossii Bibliotheca, quae in publicam Leidensem pervenit, Codicem Lausiacae, *editis duplo auctiorem* exstitisse. Nam & Meursius testatus fuit sibi esse in manibus eiusdem Palladii διήγησιν περὶ τῶν κατ᾽ Αἴγυπτον διαλαμψάντων πατέρων. *Id quoque opus*, inquit, *si placere hanc Historiae Lausiacae editionem intellexero, communicabo*. Numquam hoc fecit Meursius, attamen διήγησιν illam maiore saltim ex parte ex tribus Codicibus Regiis & uno Colbertino habemus luce & versione donatam ab eodem Cotelerio T. III. monument. p. 171.-184. non sub Palladii nomine quidem, sed sine nomine auctoris, hoc titulo: ἡ καθ᾽ Αἴγυπτον τῶν μοναχῶν ἱστορία, ἤτοι παράδεισος. Videntur autem sub Palladii nomine lecta olim plu-

D ra, nam quod idem Cotelerius T. I. monimentor. p. 546. seq. inter Apophthegmata Patrum adfert fabulosum Macarii cum arido defuncti hominis cranio colloquium, illud Palladio teste citato laudat Io Damascenus, sive quisquis auctor Orationis de iis, qui in fide dormierunt T. I. p. 585. λέγω δὲ τὴν Παλλαδίου πρὸς Λαῦσον ἱστορικὴν βίβλον ἐν ᾗ τὰ κατὰ τὸν μέγαν καὶ θαυματουργὸν Μακάριον παναληθῶς γέγραπται θαύματα, πῶς τὸ ξηρὸν κράνιον πυθόμενος &c. Idem colloquium memoratur libro tertio & sexto vitar. Patrum p. 401. & 499. edit. Rosweydi: & in Mich. Glycae Epistola XXVI. & in Synaxario Graecorum 19. Ianuar. nec non a Nicephoro Blemida in diatriba qualem esse deceat Imperatorem, & Ioanne Hagioelita in Encomio Macarii AEgyptii. Vide Allatium diss. 2. de libris Ecclesiasticis Graecorum p. 117.-123.

E Solet a multis (5) longo iam tempore Palladio huic tribui *Dialogus de vita S. Chrysostomi*, qui cum Theodoro Diacono Romano habitus Romae fingitur circa A. C CDVIII. non diu post Chrysostomi mortem Διάλογος ἱστορικὸς περὶ βίου καὶ πολιτείας τοῦ Ἰωάννου Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου. Sed adsentior viris doctis, (6) qui alium esse auctorem & Episcopum cum Theodoro colloquentem a Palladio statuunt. Nam

tum, perpetuum medicamentum veritatis &c. Socrates IV. 23. p. 238. Πεποίηται Παλλαδίῳ τῷ μοναχῷ ἴδιον μονόβιβλον ὃς Εὐαγρίου μὲν ἦν μαθητὴς, πάντα δὲ ἀκριβῶς περὶ αὐτῶν (μοναχῶν) διεξῆλθεν, ἐν ᾧ καὶ γυναικῶν ἐφάμιλλον τοῖς προειρημένοις ἀνδράσιν ἐπανελομένων βίον μνήμην πεποίηται. Idem ex Socrate, habet Tripartita VIII. 1. & Nicephorus XI. 44.

(1) Lausus Praefectus cubiculi (πραιπόσιτος τοῦ κοιτῶνος) Imp. Theodosii iunioris ad quem Palladii Epistola huic operi praefigitur. Itaque apud Nicephorum VIII. 41. ubi inter libros plures de Monachorum vita ab ipso commendatur μάλιστα ἡ Λαύσῳ πραιποσίτῳ ἐγράφη, hoc verti debet *maxime qui ad Lausum praepositus scriptus est*, non ut Io Langus, eruditus interpres, *quae de iis Lausus Praepositus conscripsit*. De hoc Lauso consulendi Cangius in CPoli Christiana libro II. p. 132. & Anselmus Bandurius ad Antiquitates CPolitanas p. 477. 486. Ad hunc ut credibile est Lausum binas Firmi Episcopi Epistolas vulgavit clarissimus Muratorius in Analectis Graecis p. 290. & 301.

(2) Λαυσαϊκὸν vocatur in pluribus Triodii locis, quae vide apud Meursium, Cangiumque in glossar. Lausiacam Historiam vocant editiones, Graeci Codices τὴν πρὸς Λαῦσον ἱστορίαν. Sic Ioannes Antiochenus a Cotelerio editus Tom I. moniment. p 167. ἡ τοῦ ὁσίου Παλλαδίου πρὸς Λαῦσον. Lausaicum solet etiam vocare Salmasius, ut in comment. ad inscriptionem

F Herodis Attici p. 14. 65. &c. Idem in libro de lingua Hellenistica p. 107. plebeia dictione usum Palladium notat.

(3) Vide Tillemontium Tom. XI. memor. p. 523. seq 640. seq.

(4) In Graecis Ducaei desiderantur caput CL. CXVI. & pars capitis XLVI. IX.

(5) Ita Theodorus Trimithuntis in Cypro Episcopus, in Homilia de vita & exsilio S. Chrysostomi, nec non Codices MSS. Dialogi, & Ambrosius Camaldulensis, interpres. Atque auctorem vocatum Palladium, Georgius quoque Alexandrinus in eiusdem Chrysostomi vita, Photio Cod. 96. lecta testatur.

(6) Auctorem Dialogi a Palladio Lausiacae scriptore recte distinguunt Baronius ad A. CCCLXXXVIII. n. 110. Emericus Bigotius in praefat. ad Dialogum, & Tillemontius T. XI. memor. p. 643. seq. qui stylum quoque diversum caussatur; & licet utrumque scriptum non adeo puro Graecismo se commendet, tamen Lausiacam longe simpliciore & nativo sermone exaratam, dialogum adfectato magis & male diserto. *Le dialogue est plus affecté & d' un homme qui avoit quelque teinture d' une mechante rhetorique*. His accedit Ludovicus Dulcinus S. I. in Historia Origenismi Gallice vulgata Paris. MDCC. 12. libro quarto. Etiam Palladium Biographum a Palladio Helenopoleos Episcopo distinguit Nicolaus Comnenus Papadopoli Cretensis in praenotionibus Mystagogicis ex iure Canonico editis Patavii MDCXCVII. fol.

Nam de Palladio Helenopolitano Episcopo, tamquam diverso sermo est p. 26. παραδραμόντος δὲ μηνὸς ἡμερῶν ἐπίσημος Παλλάδιος ὁ Ἐπίσκοπος Ἑλενουπόλεως δίχα γραμμάτων ὡς ἔλεγεν καὶ αὐτὸς πεφευγέναι τὴν τῶν ἀρχόντων μανίαν. Et pag. 192. ἐν τίσιν οἱ Ἐπίσκοποι οἱ μετὰ τῶν ἡμετέρων ἀποσταλέντες Εὐλύσιος καὶ Παλλάδιος &c. Quin imo illo tempore in vicinia Blemmyum AEthiopum in oppido Syene custodiebatur: Παλλάδιον δὲ Βλεμμύων ἢ Αἰθιόπων ἐκ γειτόνων φρουρεῖσθαι Συήνης καλουμένου τὸ χωρίον. p. 194. & p. 198. Παλλαδίῳ δὲ καὶ τὸν παῖδα ἀφείλαντο βιασάμενοι αὐτὸν καὶ γραμματεῖον ἐκδίδοσθαι. Omitto quod Episcopus ille iam senio & canis venerandus in dialogo inducitur p. 36. & 38. & qui tunc demum Romam viderit p. 7. cum Palladius Helenopolitanus iam diu ante profectus Romam fuerit restituendi Chrysostomi caussa circa A. CDV. & A. CDVIII. nondum esset quadragenarius. Nonnulla etiam aliter narrari ab Historiae Lausiacae scriptore, aliter in hoc dialogo, notavit Valesius ad Sozomeni VIII. 12. p. 164.

Editiones Dialogi de Vita S. Chrysostomi.

Latine ex *Ambrosii* Camaldulensis versione, Eugenio IV. dicata, & diu post a Nicolao Erythraeo edita Venet. MDXXXII. 8. & T. II. Vitarum Aloysii Lipomanni ibid. MDLIII. 4. & in Latinis Chrysostomi Operum editionibus.

Graeco-Latina ex Mediceo (eodem quo Ambrosius usus fuit) Codice sexcentorum annorum, cum nova versione doctissimi Viri *Emerici Bigotii*, nec non Homilia S. Chrysostomi in laudem Diodori Tarsensis, ac praeterea Actis Tarachi, Probi & Andronici, Passione Bonifacii Romani, Evagrio de octo Cogitationibus, & Nilo de octo vitiis. Paris. MDCLXXX. 4. Casimirus Oudinus in supplemento de Scriptoribus Eccles. p. 67. *Omisit praefationem huic operi a Palladio praefixam Emericus Bigot ob rationes quas Critici idoneas non censent, ideoque malae fidei apud multos accusatur, quod ingenuo homine litteratoque est indignum*. Temere hoc ab Oudino in virum praestantissimum dicitur, quum praefatio, quam Ambrosius Camaldulensis dialogo Palladii praefixit, Latine in Bigotii editione legatur, Graeca vero negat ille se in Codice MS. reperisse. *Verum quisquis*, inquit, *rem accurate perpenderit, facile mecum existimabit, Ambrosium ista de suo addidisse, ut ad Dialogum qui nimis abrupto exordio procedebat, viam aperiret: idemque praestitisse in serie dialogi, sicubi nimis hiulca videbatur oratio*. En tibi totam praefationem ex Bigotiana, ne quid dubites, editione: *Cum venisset aliquando Romam Palladius Helenopolitanae Ecclesiae venerandus Antistes, Ioannis sanctissimi viri, Constantinopolitani Episcopi, iam vita functi, discipulus, susceptusque fuisset cum honorifice a Pontifice Romanae sedis Zosimo beatissimo, tum a Clero universo devotissime. Inter ceteros quibus familiarius usus est, Theodorus fuit Ecclesiae Romanae Diaconus. Is enim sancti viri doctrina casta & vitae sanctitate delectatus frequens illi aderat, immo quoad licebat, numquam a latere ipsius discedebat. Quadam autem die dum essent ambo simul, otiumque a curis omnibus mortalibus agerent, orta ex more spirituali, hoc sermoni initium dedit Episcopus*. Auctor praefationis huius male Zosimum adpellat, qui ab anno demum CDXVII. Episcopatum Romanum tenuit, at dialogus ille multis annis prius habitus refertur Theophilo adhuc superstite; Innocentius itaque pro Zosimo nominandus erat. Deinde quam de Palladio Helenopolitano res sit minime explorata, ex iis, quae paullo ante dicta sunt, adparet. Hinc auctorem praefationis minime esse Palladium, sed recentiorem Graeculum aliquem notavit Vsserius Antiquitatt. Eccles. Britannic. cap. XVI. p. 806. At Bigotius haud absurde suspicatus est ab ipso interprete Ambrosio versioni suae fuisse praemissam.

In Codicibus pluribus MSS. Palladio etiam tribuitur, & in Colbertino Historiae Lausiacae subiicitur liber *de gentibus Indiae & Brachmanibus*, περὶ τῶν τῆς Ἰνδίας ἐθνῶν καὶ τῶν Βραχμάνων, quem sine nomine auctoris primum Graece edidit & Latinam versionem adiunxit illi vir summus *Ioachimus Camerarius* in libro Gnomologico sine temporis nota edito Lipsiae, 8. Hinc centum circiter annis interiectis *Eduardus Bissaeus* Eques auratus & titulo Clarencii Rex Armorum, eumdem velut ante ineditum Palladii nomine praefixo ex Bibliotheca Regis Angliae vulgavit cum nova sua versione, & S. Ambrosii atque Anonymi veteris Latini scriptis eiusdem argumenti. Lond. MDCLXVIII. 4. Ceterum Camerarii versionem Bissaeanae & elegantia & diligentia praeferendam Rev. noster iudicat Io. Christoph. Wolfius, notis ad Casauboniana p. 219. Lambecius lib. V. de Bibl. Vindob. p. 84. hoc scriptum de Brachmanibus primum probabili coniectura tribuit Palladio Methonaeo Sophistae, quem incertum est fuisse Christi sacris addictum, at scriptorem de Brachmanibus Christianum fuisse adparet.

F I N I S.

INDEX CAPITUM

In editione Graeca Io. Meursii an. 1616.

VARIORVM DIVINORVM

LIBER VNVS

In quo Auctores Theologi Graeci varii, antehac numquam vulgati.

V I R O C L A R I S S I M O

REINERO BONTIO

MEDICINAE DOCTORI ET PROFESSORI

ILLVSTR. PRINC. AVR. MED. ET ACAD. LVGD. BATAV.
PRO TEMP. RECTORI

IOANNES MEVRSIVS

AMICITIAE PIGNVS DO DICO CONS. LIB. MER.
A. H. M. D. M. A.

L E C T O R B E N I G N E.

Scire te in limine volo, quibus debeam, & tu meum. Cyrilli illam Homiliam, quae priore loco adparet, beneficio Geverharti Elmenhorstii, quem tu Virum inter prima Literarum in Germania ornamenta recte pones, sum adeptus. Andreae vero, & Methodii, ac Timothei, quae sequuntur, ab Andrea Schotto habeo, Musis adiuvandis nato. Quae supersunt Anastasii, & Hilarionis Monachi, e mea Bibliotheca promta. Nihil ultra nunc te moror. Vale, & me, si mereor, ama.

S E R I E S A V C T O R V M

Qui hoc Libro continentur.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, εἰς ἁγίαν μεταμόρφωσιν τοῦ κυρίου, ϗ Θεοῦ, ϗ σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰ μὲν εὖ εἰδότες ἀθλεῖν, τῶν θεωμένων ἐφήδονται κρότοις, ϗ ταῖς τῶν βραβείων ἐλπίσιν ἀκονῶνται πρὸς τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν νίκην. οἱ δέ γε τῶν θείων χαρισμάτων ἐπιτυχεῖν γλιχόμενοι, ϗ τῆς τοῖς ἁγίοις εὐτρεπισμένης 1 ἐλπίδος διψῶντες τὴν μέθεξιν, τοὺς ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἀγῶνας προσίενται μὲν ἀσμένως. τὴν εὐδόκιμον δὲ κατορθοῦσι ζωὴν, οὐ τὸν ἄμισθον προτιμῶντες ὄκνον, οὔτε μὴν τὴν ἄνανδρον 2 ἀγαπῶντες δειλίαν· κατανδριζόμενοι δὲ μᾶλλον παντὸς πειρασμοῦ, καὶ τὰς τῶν διωγμῶν ἐφόδους ὀλίγου παντὸς ἀξιοῦντες λόγου, ϗ πλοῦτον ἡγούμενοι τὸ παθεῖν, ὑπὲρ αὐτοῦ. ἀναμέμνηται γὰρ τοῦ μακαρίου γράφοντος Παύλου, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ἄθρει τοιγαροῦν οἰκονομίᾳ παγκάλῃ κεχρημένον καὶ νῦν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, εἰς ὄνησιν, ϗ οἰκοδομὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων. ἔφη μὲν γὰρ πρὸς αὐτοὺς, εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, ϗ ἀράτω τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ θέλει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δὲ ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. ϗ σωτήριον μὲν τὸ παράγγελμα, ϗ πρέπον ἁγίοις, ϗ τῆς ἀνωτάτω πρόξενον δόξης, ϗ τῆς εἰς λῆξιν θυμηδίας ἐμποιητικόν. τὸ γὰρ παθεῖν ἑλέσθαι διὰ Χριστὸν, οὐκ ἄμισθον· μᾶλλον δὲ τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ δόξης περιποιεῖ τὴν μέθεξιν. πλὴν οὔπω τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἐσχηκότας τοὺς μαθητὰς, εἰκὸς ἦν τάχα που καὶ ἀνθρωπίναις περιπεσεῖν ἀσθενείαις, ϗ τοιοῦτόν τι καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐννενοηκότας εἰπεῖν, πῶς ἀρνήσεταί τις ἑαυτόν; ἢ πῶς ἀπολέσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, εὑρήσει πάλιν αὐτήν; τί δὲ τοῖς τοῦτο παθοῦσι τὸ ἰσοστατοῦν ἔσται γέρας; ἢ καὶ ποίων ἔσται χαρισμάτων μέτοχος; ἵνα τοίνυν τῶν τοιούτων αὐτοὺς ἀποστήσῃ τε λογισμῶν, ϗ ῥημάτων, ϗ οἷς μεταχαλκεύσῃ πρὸς εὐανδρίαν τῆς δοθησομένης αὐτοῖς εὐκλείας ἐπιθυμίαν ἐντεκών· λέγω ὑμῖν, φησὶ, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵ τινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἆρά γε εἰς τοσοῦτον αὐτοῖς ἐκταθήσεται, φησὶ, τὸ τῆς ζωῆς μέτρον, ὥστε ϗ εἰς ἐκείνους φθάσαι τοὺς χρόνους, μεθ᾽ οὓς ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἐξ οὐρανῶν κατελθὼν ἀποκαταστῆσαι τοῖς ἁγίοις τὴν ἡτοιμασμένην αὐτοῖς βασιλείαν; ἀλλ᾽ ἦν μὲν καὶ τοῦτο ἐφικτὸν αὐτῷ. πάντα γὰρ δύναται, ϗ οὐδὲν ἀμήχανον, ἢ ἀνήνυτον τοῖς αὐτοῦ πανσθενεστάτοις νεύμασι. βασιλείαν δέ φησιν αὐτὴν τὴν θέαν τῆς δόξης, ἐν ᾗ καὶ αὐτὸς ὀφθήσεται κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ, καθ᾽ ὃν ἂν ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς.

SANCTI PATRIS NOSTRI

CYRILLI

Archiepiscopi Alexandriae, in sanctam Transfigurationem Domini, & Dei, & Servatoris nostri Iesu Christi.

QVI bene quidem sciunt decertare, spectatorum delectantur, plausibus, & spe praemiorum excitantur ad eam, quae eos decet, victoriam. Qui autem divina dona adsequi desiderant, & spei sanctis paratae sitiunt participationem, quae pro pietate in Christum suscipiuntur, certamina quidem libenter admittunt; in vita autem se recte gerunt, non praeferentes otium, quod nullam consequitur mercedem, neque ignavam amantes timiditatem; sed se strenue ac fortiter gerentes adversus omnem tentationem, & persequutionum insultus plurimi facientes, & ipso Domino pati, magnas reputantes divitias. Meminerunt enim beati Pauli,
„ qui scribit, non esse condignas passiones hu- Rom. 8. 18.
„ ius temporis ad futuram gloriam, quae est
„ revelanda in nobis. Vide ergo pulcerrima dispensatione nunc usum Dominum nostrum Iesum Christum ad utilitatem, & aedificationem sanctorum Apostolorum. Nam eis quidem
„ dixit: Si quis vult post me venire, abneget Matth. 16. 24.
„ semetipsum, & tollat crucem suam, & se-
„ quatur me; qui enim vult animam suam sal-
„ vam facere, perdet eam; qui autem perdi-
„ derit animam suam propter me, inveniet
„ eam. Et salutare quidem est praeceptum, & decens sanctos, & quod supernam gloriam conciliat, & alacritatis animi, & gaudii fortem comparat. Eligere enim pati propter Christum, minime caret mercede, imo vero efficit aeternae vitae, & gloriae participes. Sed discipulos, qui virtutem ex alto nondum acceperant, consentaneum erat utique in humanas incidere imbecillitates, & tale quid apud se cogitantes dicere: quomodo negabit quis seipsum? aut quomodo, qui suam perdiderit animam, eam rursus inveniet? Quod autem iis, qui hoc passi fuerint, erit praemium, quod ei respondeat? aut etiam quorumnam erit donorum particeps? Vt tales ergo cogitationes, & verba eis adimat, & eos velut transfundat, & transmutet ad animi magnitudinem, eius, quae ipsis danda est, gloriae ingenerans desiderium: Dico
„ vobis, inquit, sunt quidam ex iis, qui hic
„ stant, qui non gustabunt mortem, donec vi- Matt. 16. 28.
„ derint regnum Dei. Num eis, eousque vitae extendetur mensura, ut ad illa perveniat tempora, post quae in consummatione seculorum descendens de caelis restituet sanctis paratum eis regnum? Sed ipse quidem hoc praestare poterat. Omnia enim potest; nec est aliquid, quod non possint efficere eius potentissimi nutus. Regnum autem dicit ipsum gloriae spectaculum, in qua ipse quoque videbitur illo

1 εὐτρεπισμένοις) Scrib. εὐτρεπισμένης. | 2 πάνανδρον) Scrib. ἄνανδρον.

tempore, in quo resplendebit in terra. Veniet enim in gloria Dei Patris, & non in ea, quae est in nobis humilitate, & abiectione, Quomodo ergo fecit miraculi spectatores eos, qui promissum acceperant? Adscendit in montem habens ex eis tres electos; deinde transmutatur in quemdam excellentem, & divinum splendo-
Matt. 17. 1. rem, adeo ut eius vestis videretur resplendere instar luminis. Deinde Moses, & Helias Iesum circumsistentes, de eius excessu inter se loquebantur, quem erat adimpleturus in Hierusalem, hoc est, eius, quae est cum carne oeconomiae mysterium, & salutarem passionem, quae, inquam, futura erat in cruce. Verum enim est, quod lex Mosis, & sermo sanctorum Prophetarum Christi prius ostenderunt mysterium, illa quidem lex in figuris, & umbris ipsum propemodum describens in tabula; hi autem multifariam, multisque modis praedicentes, quod suo tempore videbitur in nostra forma, & quod pro salute, & vita omnium non recusabit pati mortem in ligno. Quod autem Moses, & Helias aderant, & simul loquebantur, id fiebat hoc consilio, ut ostenderetur legem, & Prophetas esse veluti satellites Domini nostri Iesu Christi, ut qui ab ipsis fuerit ostensus Dominus, per ea, quae significarunt, quae erant inter se convenientia. Non enim dissident a lege ea, quae dicuntur per Prophetas. Et hoc est, ut arbitror, quod inter se colloquebantur Moses sanctissimus, & Prophetarum optimus; is autem erat Helias. Potest autem aliud quoque considerari. Quoniam ex turbis alii quidem dicebant eum esse Heliam, alii Hieremiam, alii vero unum ex Prophetis; ducit eorum principes, ut vel ex hoc videant, quid intersit inter dominum, & servum. Post hanc autem alia quoque potest dici consideratio. Quoniam enim adsidue eum accusabant, quod legem transgrederetur, & existimabant eum esse blasphemum, ut qui sibi vindicaret eam, quae ei non conveniebat, nempe gloriam Patris, & dicebant;
Ioan. 9. 16. „ Hic homo non est ex Deo, quoniam sabba-
Ioan. 10. 33. „ tum non servat. Et rursus: De bono opere „ non lapidamus te, sed de blasphemia, & „ quod homo quum sis, facis teipsum Deum; ut ostenderentur utraque crimina profecta esse ex invidentia, & cum neutri eorum, esse adfinem, & neque id, quod a se fit, esse legis transgressionem, neque vindicationem gloriae non sibi convenientis, quod dicat se esse aequalem Patri, eos, qui in utroque eorum clari fuerunt, producit in medium. Etenim Moses dedit legem, & poterant considerare Iudaei, quod legem non neglexisset conculcatam, ut ipsi existimabant; neque eum, qui ipsam transgrediebatur, & erat inimicus ei, qui ipsam tulerat, honorasset. Porro autem Helias Dei gloriae zelo erat incitatus. Qui si Christus fuisset Dei hostis, & seipsum quidem dixisset aequalem Patri, non fuisset autem id, quod dicebat, si denique non faceret, ut oportebat, non ei adfuisset ipse, & obediisset. Potest vero quum iis, quae dictae sunt, alia quoque causa dici. Quaenam autem ea est: ut sciant eum vitae, & mortis

ἥξει γὰρ ἐν δόξῃ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ οὐκ ἔν γε μᾶλλον σμικροπρεπείᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς. πῶς οἶυν ἄρα θεωροὺς ἐποίει τοῦ θαύματος τοὺς λαβόντας τὴν ὑπόσχεσιν; ἄνεισιν εἰς τὸ ὄρος, τρεῖς ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπιλέκτους ἔχων· εἶτα μεταπλάττεται πρὸς ἐξαίρετόν τινα, καὶ θεοπρεπῆ λαμπρότητα, ὥστε καὶ τὸν ἱματισμὸν αὐτοῦ τῇ τοῦ φωτὸς προσβολῇ διαλάμψαι δοκεῖν. εἶτα Μωσῆς, καὶ Ἡλίας περιεστηκότες τὸν Ἰησοῦν προσελάλουν ἀλλήλοις τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλὴμ, τοῦτ' ἔστι, τὸ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον, καὶ τὸ σωτήριον πάθος, τὸ ἐπὶ τῷ 1 τιμίῳ φημὶ σταυρῷ. καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθὲς, ὅτι ὁ διὰ Μωσέως νόμος, καὶ ὁ τῶν ἁγίων προφητῶν λόγος τὸ Χριστοῦ μυστήριον προανέδειξαν· ὁ μὲν ἐν τύποις καὶ σκιαῖς μονονουχὶ, καθάπερ ἐν πίνακι, καταγράφων αὐτὸ, οἱ δὲ πολυτρόπως προηγορευκότες, ὡς καὶ ὀφθήσεται κατὰ καιροὺς ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς, καὶ ὅτι τῆς ἁπάντων ἕνεκα σωτηρίας, καὶ ζωῆς, οὐ παραιτήσεται τὸ παθεῖν τὸν ἐπὶ ξύλου θάνατον, οὐκοῦν ἡ Μωσέως, καὶ Ἡλία παράστασις, καὶ τὸ προσλαλεῖν ἀλλήλοις αὐτοὺς, οἰκονομία τις ἦν εὖ μάλα καταδεικνύουσα δορυφορούμενον ὑπὸ νόμου, καὶ προφητῶν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὡς καὶ νόμου, καὶ προφητῶν δεσπότην προκαταδειχθέντα παρ' αὐτῶν, δι' ὧν ἀλλήλοις συνῳδὰ προεκήρυξαν. οὐ γὰρ ἀσύμβατα τοῖς διὰ τοῦ νόμου τὰ τῶν προφητῶν. καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστι τὸ ἀλλήλοις προσλαλεῖν Μωσέα τὸν ἱερώτατον, καὶ τὸν τῶν προφητῶν πανάριστον· Ἡλίας δὲ οὗτος ἦν, ἔστι δὲ καὶ ἄλλο τι ἐννοῆσαι ἐπειδὲ οἱ ὄχλοι ἔλεγον, οἱ μὲν Ἡλίαν, οἱ δὲ Ἱερεμίαν, οἱ δὲ ἕνα τῶν προφητῶν, τοὺς κορυφαίους ἄγει. ἵνα κἀντεῦθεν τὸ μέσον ἴδωσι τοῦ δούλου, καὶ τοῦ δεσπότου. μετὰ ταύτην δὲ καὶ ἑτέραν ἔννοιαν ἐστὶν εἰπεῖν. ἐπειδὲ γὰρ συνεχῶς ἐνεκάλουν αὐτῷ τὸ παραβαίνειν τὸν νόμον, καὶ βλάσφημον αὐτὸν εἶναι ἐνόμιζον, ὡς σφετεριζόμενον δόξαν οὐ προσήκουσαν αὐτῷ τὴν τοῦ πατρὸς, καὶ ἔλεγον. οὗτος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. καὶ πάλιν· περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν· ἵνα δειχθῇ ὅτι βασκανίας ἀμφότερα τὰ ἐγκλήματα, καὶ ἑκατέρων τούτων ἐστὶν ἀνεύθυνος, καὶ οὔτε νόμου παράβατίς ἐστι τὸ γινόμενον, οὔτε δόξης σφετερισμὸς τῆς οὐ προσηκούσης, τὸ λέγειν ἑαυτὸν ἴσον τῷ πατρὶ, τοὺς ἐν ἑκατέρῳ λάμψαντας τούτων εἰς μέσον ἄγει. καὶ γὰρ Μωσῆς τὸν νόμον ἔδωκε, καὶ ἠδύναντο λογίσασθαι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι οὐκ ἂν περιεῖδε τὸν νόμον πατούμενον, ὡς ἐνόμιζον· οὐδ' ἂν τὸν παραβαίνοντα αὐτὸν, καὶ τῷ τεθεικότι πολέμιον, ἐθεράπευσεν ἄν. καὶ Ἡλίας δὲ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐζήλωσε. καὶ οὐκ ἂν, εἰ ἀντίθεος ἦν, καὶ Θεὸν ἑαυτὸν ἔλεγεν ἴσον τῷ πατρί· μὴ ὢν ὅπερ ἔλεγε, μηδὲ προσηκόντως τοῦτο ποιῶν, παρέστη καὶ αὐτὸς, καὶ ὑπήκουσεν. ἔστι δὲ καὶ ἑτέραν αἰτίαν εἰπεῖν μετὰ τῶν εἰρημένων. ποίαν δὴ ταύτην; ἵνα μάθωσιν ὅτι καὶ ζωῆς, καὶ θανάτου ἐξουσίαν ἔχει, καὶ τῶν ἄνω, καὶ τῶν κάτω κρατεῖ. διὰ τοῦτο καὶ τὸν ζῶντα, καὶ τὸν τετελευτηκότα εἰς μέσον ἄγει. καὶ γὰρ φαινόμενοι οὐκ

1 ἐπήγε] Scrib. ἐπί γε.

οὐκ ἐσίγων, ἀλλ' ἐλάλουν τὴν δόξαν, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ· τοῦτ' ἔστι, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὸν σταυρὸν, ἐν τούτοις δὲ καὶ τὴν ἀνάστασιν. ἀλλ' οἱ 1 μὲν μακάριοι μαθηταὶ βραχύ πως ἀπονυστάζουσι, ὡς τῇ προσευχῇ σχολάζοντος τοῦ Χριστοῦ. ἐπληροῦτο γὰρ οἰκονομικῶς τὰ ἀνθρώπινα. εἶτα διαγρηγορήσαντες θεωροὶ γίνονται τῆς οὕτω σεπτῆς, καὶ παραδόξου μεταβολῆς. οἰηθεὶς δὲ ἴσως ὁ θεσπέσιος Πέτρος, ὅτι τάχα, καὶ ἐνέστηκεν ὁ καιρὸς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀποδέχεται μὲν τὰς ἐν τῷ ὄρει διατριβάς· σκηνὰς δὲ τρεῖς γενέσθαι φησὶ, οὐκ εἰδὼς ὃ λέγει. οὐ γὰρ ἦν καιρὸς τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, οὔτε μὲν τὸ παρόντος χρόνου τοῦ λαβεῖν τοὺς ἁγίους τῆς ἐπηγγελμένης αὐτοῖς ἐλπίδος τὴν μέθεξιν. ὁ Παῦλός φησιν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ Χριστοῦ δηλονότι. οὔσης οὖν ἐν ἀρχαῖς ἔτι τῆς οἰκονομίας, καὶ οὔποτε πεπερασμένης, πῶς ἦν εἰκὸς καταλῆξαι Χριστὸν τῆς εἰς τὸν κόσμον ἀγάπης ἕνεκα ἀποφοιτήσαντα τὸ παθεῖν ἐθέλειν ὑπὲρ αὐτοῦ. σέσωκε γὰρ τὴν ὑπουράνιον, καὶ αὐτὸν ὑπομείνας τὸν κατὰ σάρκα θάνατον. καὶ διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καταργήσας αὐτόν. οὐκ ᾔδει τοιγαροῦν ὁ Πέτρος, ὅπερ ἔφη· πλὴν πρὸς τῇ παραδόξῳ καὶ ἀποῤῥήτῳ θέᾳ τῆς δόξης Χριστοῦ πέπρακταί τι καὶ ἕτερον χρήσιμόν τε καὶ ἀναγκαῖον, εἰς βεβαίωσιν τῆς ἐπ' αὐτῷ πίστεως, καὶ οὐχὶ μόνοις τοῖς μαθηταῖς, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς. ἐκ νεφέλης γὰρ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς κατεδόθη φωνὴ λέγοντος· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου, ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι, φησὶ, τὴν φωνὴν, εὑρέθη μόνος ὁ Ἰησοῦς. τί πρὸς ταῦτά φησι σκληροτράχηλος Ἰουδαῖος, ὁ δυσάγωγος, καὶ ἀπειθὴς, καὶ ἀνουθέτητον ἔχων τὴν καρδίαν; ἰδοὺ παρόντος Μωσέως ὁ πατὴρ ἐντέλλεται τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, ἀκούειν αὐτοῦ. ἀλλ' εἴπερ θέλῃ ταῖς Μωσέως ἀκολουθεῖν αὐτοὺς ἐντολαῖς, ἔφη ἂν, ὅτι πείθεσθε τῷ Μωσῇ, τηρεῖτε τὸν νόμον. νυνὶ δὲ οὐδὲ τοῦτό φησιν ὁ Θεὸς, καὶ πατήρ. ἀλλ' ἑστῶτος Μωσέως, καὶ τοῦ προφήτου αὐτοῦ Ἠλία, αὐτοῦ μᾶλλον αὐτοὺς ἐπιτάττει ἀκούειν. ἵνα μὴ δὲ συκοφαντῆται παρά τινων ἡ ἀλήθεια λεγόντων, ὅτι Μωσέως μᾶλλον ἀκούειν αὐτοὺς προσέταχεν ὁ πατὴρ, καὶ οὐ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· ἀναγκαίως οὖν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπεσημήνατο λέγων, ὅτι ἐν τῷ γενέσθαι, εὑρέθη Ἰησοῦς μόνος. οὐκοῦν ὅτε τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ, ὡς ἐκ νεφελῶν ἄνωθεν ἐνετέλλετο λέγων, ἀκούετε αὐτοῦ· Μωσῆς μὲν ἀπῆν, Ἠλίας δὲ οὐ παρῆν, μόνος δὲ ἦν ὁ Χριστός. αὐτοῦ τοιγαροῦν ἀκούειν προσέταχε. καὶ γάρ ἐστιν αὐτὸς τέλος νόμου, καὶ προφητῶν. διὰ τοῦτο καὶ τοῖς τῶν Ἰουδαίων δήμοις προσεφώνησε λέγων, εἰ ἐπιστεύετε Μωσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. ἐπειδὴ δὲ τὴν διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως ἀτιμάζοντες ἐντολὴν, καὶ τὸν διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν ἀθετοῦντες λόγον μέχρι παντὸς μεμενήκασι, δικαίως ἀπηλλοτριώθησαν, καὶ τῶν τοῖς πατράσιν αὐτοῖς ἐπηγγελμένων ἐξώσθησαν ἀγαθῶν. ὑπακοὴ γὰρ ὑπὲρ θυσίαν ἀγαθὴ, καὶ ἡ ἐπα-

mortis habere potestatem, & superis, & inferis dominari. Propterea in medium adducit eum, qui vivebat, & eum, qui erat mortuus. Adparentes enim non tacebant, sed loquebantur de gloria, quam ipse erat impleturus in Hierusalem, nempe passionem, & crucem, in his autem etiam resurrectionem. Sed beati quidem discipuli parum dormitant, utpote, quod Christus vacaret orationi. Certo enim consilio, & certa dispensatione humanis necessitatibus serviebant: deinde quum essent experrecti, fiunt spectatores tam venerandae, & tam admirabilis mutationis. Arbitratus autem fortasse beatus Petrus advenisse tempus regni Dei, in monte quidem versari diligit; dicit autem tria esse facienda tabernacula „ nesciens quid dice- *Luc. 9. 33.*
ret. Non erat enim tempus consummationis seculi, neque in praesenti tempore sunt Sancti futuri participes spei eis promissae. Dicit enim
„ Paulus: Qui transformabit corpus humilitatis *Phil. 3. 21.*
„ nostrae, ut sit ipsum conforme corpori glo-
„ riae, Christi scilicet. Quum ergo dispensatio adhuc esset in principio, & nondum esset finita, quomodo erat consentaneum, Christum, qui venerat propter caritatem in mundum, desinere pro eo velle pati? Servavit enim eam naturam, quae est sub caelo, quum subiisset mortem secundum carnem, & eam delevisset per suam a mortuis resurrectionem. Nesciebat ergo Petrus, quid diceret: Ceterum praeter admirabile, & arcanum Christi gloriae spectaculum, aliquid quoque aliud factum est utile, & necessarium ad confirmandam in se fidem, non solis discipulis, sed etiam nobis ipsis. Desuper enim ex alto exstitit vox Dei, & Patris
„ dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo
„ mihi bene complacui, ipsum audite. Et dum facta est, inquit, vox, inventus est solus Iesus. Quid ad haec dicit durae cervicis Iudaeus, qui est contumax, & repugnans, & cor habet, quod nullam suscipit admonitionem? Ecce praesente Mose Pater iubet sanctis Apostolis, ut eum audiant. Quod si eos voluisset sequi praecepta Mosis, dixisset: Quia Mosi creditis, servate legem. Nunc autem ne hoc quidem dicit Deus, & Pater. Sed quum adesset Moses, & eius Propheta Helias, iubet eis ipsum audire potius. Ne autem calumniarentur aliqui veritatem, dicentes, quod Pater eos iusserit audire Mosem, & non omnium nostrum Salvatorem Christum, necessario Evangelista adnotavit, dicens, quod quum vox illa extitit, inventus est Iesus solus. Quando ergo sanctis Apostolis Deus Pater, tamquam ex nubibus desuper praecepit, dicens: ipsum audite; aberat quidem Moses, Helias autem non aderat, solus vero erat Christus. Iussit ergo ipsum audire. Ipse enim est finis legis, & Prophetarum. Propterea Iudaeorum populum adloquutus est, dicens: Si *Ioan. 5. 46.*
crederetis Mosi, crederetis utique mihi; ille enim de me scripsit. Quoniam autem, & per sapientissimum Mosem datum praeceptum contemnere, & quae per sanctos Prophetas dicta sunt nihili ducere perpetuo perseverarunt, iure sunt abalienati, & exturbati a bonis, quae pro-
„ mis-

1 ἄλλοι] Scrib. ἀλλ' οἱ.

1. Reg. 15. 22. „ missa sunt ipsis Patribus. Obedientia enim „ melior est, quam sacrificium, & auscultatio, „ quam adeps agnorum, sicut scriptum est. Et ita quidem se habent res Iudaeorum; nobis autem, qui adventum eius adgnovimus, omnia omnino bona aderunt, per ipsum, & in ipso Christo, per quem, & cum quo Deo, & Patri gloria, & potentia, cum sancto Spiritu in saecula saeculorum. Amen.

ἡ ἐπακρόασις, ὑπὲρ στέαρ ἀρνῶν, καθὼς γέγραπται. καὶ τὰ μὲν τῶν Ἰουδαίων ἐν τούτοις, ἡμῖν δὲ τοῖς ἐπεγνωκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. πάντα πάντως ὑπάρξει ἀγαθὰ, δι᾽ αὐτοῦ τε, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· δι᾽ οὗ, καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δόξα, καὶ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

VIRO NOB. ET AMPLO

IANO RVTGERSIO I. C.

SERENISS. SVECORVM REGIS CONS.

IOANNES MEVRSIVS

AMIC. MONVM.

DO DICO CONS. LIB. MER.

A. H. M. D. M. A.

SANCTI PATRIS NOSTRI

ANASTASII

ARCHIEPISCOPI ANTIOCHIAE

In Annunciationem Intemeratissimae, Deique Genitricis Mariae.

SERMO I.

Obis hodie, optimi fili, verbum sum narraturus, certusque sum fore, ut in medium proferens, Ecclesiam narratione laetificem. Vobis hodie Dei Verbi ad humanam carnem complexionem ac coalitionem retegens, gaudentes vos a concione dimittam, utilem, ac salubrem habentes gaudii materiam. Quid enim Verbo rationis charius? Quidve ad utilitatem com-
1. Petr. 2. 6. modius? Hodie positus est summus lapis angularis in fundamentis Sion, qui ea, quae per naturam inconnexa sunt invicem nectat, ac quae sunt per substantiam diversa uniat. Iure itaque merito, cum ea, quae gaudium suscepit, gaudeamus, Deique nostri Matrem, in haec verba
Luc. 1. 28. cum Gabriele salutemus: *Ave gratiosa, Dominus tecum*; quod facta sis nobis salutis via; adscensusque ad superos, ac locus requietionis, refrigeriique tabernaculum, in quo Dominus habitavit. Quamobrem cum omnibus generationibus, te solam beatam in mulieribus dicemus; quam neque Sol, voluptatis flammam immittens, adussit, neque fluxa vis Lunae noctu laesit,

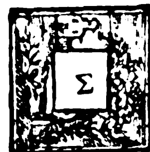
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς παναχράντου καὶ Θεοτόκου Μαρίας.

ΛΟΓΟΣ Α.

Ἤμερον ὑμῖν, ὦ ἄριστοι παῖδες, λόγον ἐρῶ, καὶ ἄγων εἰς μέσον τὴν ἐκκλησίαν εὐφραίνειν πεπίστευκα τῷ διηγήματι· σήμερον ὑμῖν τὴν τοῦ Θεοῦ λόγου πρὸς τὴν ἡμετέραν σάρκα συμπλοκήν τε καὶ σύμπηξιν ἀνακαλύπτων, χαίροντας ὑμᾶς ἐνθένδε ἀπολύσω, ἔχοντας ὕλην ἐπωφελῆ καὶ σωτήριον. τί γὰρ λόγου λόγῳ τιμιώτερον; ἢ πρὸς ὠφέλειαν ἐπιτηδειότερον; σήμερον ἐτέθη ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος εἰς τὰ θεμέλια Σιὼν, ὁ συνδέων ἀλλήλοις ὧν ἐστὶν ἡ φύσις ἀσύνδετος, καὶ ἑνοποιῶν τὰ κατ᾽ οὐσίαν ἀλλότρια. χαίρωμεν οὖν εἰκότως μετὰ τὴν χάριν δεξαμένης, καὶ προσφθεγγώμεθα σὺν τῷ Γαβριὴλ τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μητέρα, λέγοντες. χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ. ὅτι γέγονας ὑμῖν ὁδὸς σωτηρίας, καὶ ἀνάβασις πρὸς οὐρανὸν. ὁ τόπος ἀναπαύσεως, καὶ σκηνὴ ἀναψύξεως, ἐν ᾗ κατεσκήνωσεν ὁ κύριος. διὰ τοῦτο σὺν πάσαις ταῖς γενεαῖς μακαριοῦμεν σε μόνην εὐλογημένην ἐν γυναιξίν. ἣν οὐκ ἐξέκαυσεν ἥλιος ἡδονῆς φλόγα ἐπάγων, οὐδὲ νυκτὸς σελήνης ῥοώδης ἔβλαψε δύναμις. οὐ γὰρ

γὰρ ἔδωκας εἰς σάλον τὸν πόδα τῆς ψυχῆς, ἀλλ᾽ ἔμεινας ἀκλινὴς ἐπὶ τὴν πέτραν τοῦτον ἐρείσασα. καὶ ἐφύλαξέν σε ὁ κύριος μόνος εἰσελθὼν ἐπί σοι, καὶ ἐκ σοῦ προελθὼν, καὶ κεκλεισμένην καὶ ἐσφραγισμένην διατηρήσας σε εἰς τοὺς αἰῶνας. χαίροις τοίνυν, ὦ μῆτερ καὶ παρθένε, καὶ τροφὴ τῆς ζωῆς, καὶ πηγὴ τῆς ἀθανασίας. ἐκ σοῦ γὰρ προῆλθεν ὁ φθορεὺς τῆς φθορᾶς, καὶ ὁ θανατώσας τὸν θάνατον· ἡμεῖς οὖν, ἀδελφοὶ ταῦτα πρὸς τὴν θεομήτορα κατὰ δύναμιν εἰπόντες νεύσωμεν λοιπὸν πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ γνῶμεν τῆς ἡμέρας τὴν δύναμιν, καὶ ἐγκαινίσωμεν σήμερον τὴν ἡμῶν γένησιν, καί ἐστιν ἡμῖν ἡ ἡμέρα αὕτης κλητὴ ἁγία, ἐν ᾗ ἐπλάσθημεν, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ζωὴν ἐπανήλθομεν, παράδοξον δὲ ὑμῖν ἴσως δόξῃ τὸ λεγόμενον. λεχθήσεται δ᾽ ὅμως, θεοῦ δύναμιν διδόντος, καὶ χορηγοῦντος λόγον τῷ λέγοντι, ἀλλὰ πόθεν δὴ δῶμεν ἀρχὴν τῷ διηγήματι; ἢ ἐκ τῶν τοῦ εὐαγγελιστοῦ ῥημάτων; αὐτὸς γὰρ ἡμῖν ἀρχέτω τοῦ λόγου, ὁ καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην γνωρίσας, ἐν τῷ μηνί, φησι, τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ παρὰ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρὲτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. καὶ ἴσως ἀπορήσειέν τις τῶν ἀκριβούντων τὰ τοιαῦτα, τί ἐστιν ἕκτος μὴν, καὶ πόθεν ἀριθμούμενος; ᾧ παριστᾶν βουλόμενοι τὸ σαφὲς, ἀνατρέχωμεν εἰς τὰ μικρῷ πρότερον τῷ εὐαγγελιστῇ εἰρημένα. φησὶ γάρ· μετὰ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν ἡ Ἐλισαβὲτ, ἡ γυνὴ Ζαχαρίου, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτα ἐπάγει· ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ πρὸς τὴν Μαριάμ. οὐδὲν δὲ ἧττον φήσειεν, ὅτι οὕτως ἔμεινεν ἡ ἀσάφεια. ἐν γὰρ τῷ τὸν εὐαγγελιστὴν εἰπεῖν, μετὰ δὲ ταύτας ἡμέρας συνέλαβεν ἡ Ἐλισαβὲτ, οὐκ ἐσήμανεν ποίας ἡμέρας. καὶ δοκεῖ μὲν καλῶς ἀπορεῖν ὁ τοῦτο λέγων. μαθήσεται δὲ ὑπέχων τὸ οὖς πρὸς ἀκρόασιν, καὶ συνετῶς δεχόμενος τὰ λεγόμενα. ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὁ κατὰ νόμον ἱερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἱλασκόμενος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. ὅθεν καὶ ἱλασμὸς, ἤτοι ἡμέρα ἱλασμοῦ, καὶ ἡμέρα ταπεινώσεως, καὶ νηστεία μεγάλη, κέκληται παρ᾽ αὐτοῖς ἡ τοιαύτη ἑορτή. ἐπιτελεῖται δὲ αὕτη τῇ δεκάτῃ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς, ὅς ἐστιν Ὀκτώβριος, Θερσὶ παρ᾽ Ἑβραίοις λεγόμενος. ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἀπριλίου τὴν ἀρχὴν ἄγουσιν τοῦ ἔτους Ἑβραῖοι. τῇ οὖν δεκάτῃ κατὰ σελήνην τοῦ ἑβδόμου μηνὸς ἱερατεύων ὁ Ζαχαρίας τὴν ἀγγελικὴν ὀπτασίαν ἐθεάσατο, καὶ εὐαγγελίσθη τὴν τοῦ βαπτισμοῦ [1] γένησιν. μεθ᾽ ἣν πληρώσας τὴν ἐφημερίαν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. πληροῦται δὲ πλησιφαοῦς τῆς σελήνης γεγενημένης ἐν τῇ λεγομένῃ πανσελήνῳ, τότε συνέλαβεν ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἐλισαβὲτ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν τοὺς πέντε μῆνας, ἴσως ἐρυθριῶσα, διὰ τὴν ἐπανθοῦσαν αὐτῇ πολιὰν, ὅτι τοιαύτην ἄγουσα ἡλικίαν συνῆλθεν ἀνδρὶ πρὸς κοινωνίαν εὐνῆς. περιέκρυβεν δὲ ἑαυτὴν τοὺς πέντε μῆνας, λέγουσα· ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος. τῷ οὖν ἕκτῳ τῆς συλλήψεως τῆς Ἐλισαβὲτ μηνὶ ἀπεστάλη ὁ Γαβριὴλ, ὡς

sit. *Non* enim *dedisti in commotionem pedem* Ps. 120. 3.
animi, sed eo fixo in petra, indeflexa mansisti; teque Dominus custodivit, in te solus ingrediens, ac ex te egrediens, clausamque, ac obsignatam in aeternum servans. Ezech. 40. 4.
Salve sis ergo, Mater pariter, ac Virgo, vitaeque cibus, ac fons immortalitatis; ex te enim is prodiit, qui interemit corruptionem, ac mortem destruxit. Nos itaque, fratres, iis ad Dei Matrem pro nostra facultate dictis, in nos ipsi deinceps spectemus, ac noverimus diei virtutem, nataleque nostrum hodie dedicemus. Ita plane, hic nobis dies vocatus est sanctus, in quo formati ad antiquam vitam postliminio reversi sumus. Porro videatur forte novum, quod dicitur: dicetur tamen Deo vim largiente, ac dicenti sermonem subministrante. Unde vero potius, quam ab Evangelistae verbis ordienda nobis narratio sit? Ipse nimirum sermonem auspicetur, qui & diem hanc notam fecit. *In mense*, inquit, *sexto,* Luc. 1. 28.
missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galileae, cui nomen erat Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph de domo, & familia David, & nomen Virginis Maria. Forte vero quaerat, quis talium studiosus rimator: Quid velit sextus ille mensis, ac unde numerandus sit. Ut vero, quod res habet aperte subgeramus, ad ea recurrendum, quae Evangelista paulo superius retulit: Ait enim: *Post hos dies concepit Elisabeth uxor Zachariae, & occultavit se mensibus quinque, &c.* Tumque subdit: *In mense autem sexto, missus est Angelus Gabriel ad Mariam.* Verum dicet, nihil minus his positis obscura manet narratio. Quod enim Evangelista dixerit: *Post hos autem dies concepit Elisabeth*; haud tamen quos velit dies, significavit. Ac certe videtur recte quaerere, qui sic ait; docebitur autem, dummodo aurem auditioni accommodans, intelligenti animo, quae dicuntur acceperit. Semel in anno Sacerdos legalis intrat in Sancta Sanctorum, expiaturus pro populo; unde etiam solemnitas illa, *propitiatio*, seu *dies propitiationis*, ac humiliationis dies magnumque ieiunium, ab eis adpellatur. Celebratur autem die decima mensis septimi, qui nobis October, Thersi ab Ebraeis vocatur. Ebraei enim, anni exordium ab Aprili ducunt. Decima ergo iuxta Lunam septimi mensis, Zacharias Sacerdotio fungens, Angelicam vidit visionem, faustumque nuncium nasciturі Baptistae accepit; post quem impleta sua vice, domum rediit. Porro impletur ea, facto iam plenilunio, ac Luna summe aucta. Tunc *concepit eius uxor Elisabeth, & se occultavit mensibus quinque*. Forte erubescens, canitie efflorente, ac quod eam agens aetatem in cubilis societatem viro coivisset. *Occultabat* autem *se mensibus quinque, dicens: Quia sic fecit mihi Dominus*. Sexto igitur mense a conceptione Elisabeth, missus est Gabriel, uti scriptum est, ad Mariam: non omnino finito sexto mense, sed intra eius totam latitudinem. Neque enim historia Evangelica impletum habet sextum mensem, quo tempore facta est Virginis salutatio, seu adnunciatio; neque Gabrielis ad

1 βαπτισμοῦ) Scrib. Βαπτιστοῦ.

lis ad eam verba, hoc indicant. Verum, ita quidem historia: *In sexto mense missus est Angelus*; Angelus autem ad Virginem: *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit Filium in senectute sua, & hic mensis sextus est illi, quae vocatur sterilis*. Hinc porro maior nobis emersit difficultas, obiiciatque calentior aliquis, dicens: Siquidem ait iste, accidisse salutationem, seu adnunciationem labente mense, quis ita distribuit, ut hodie debeat celebrari? hoc est die xxv. mensis, non die alia? Ad quem in promtu erat dicere; eamdem illi de quovis alio die futuram quaestionem. Quia tamen videtur non inscita percontatio, respondeamus. Dicimus ergo, non sic revera habere adfirmantes, neque ut nostrum dumtaxat sermonem teneamus; sed ut, quod animum subiit sine invidia aperiamus, vosque ad veriorem solutionem inquirendam exerceamus, quam si inveneritis, maneat haec obscura, nec mereatur conscribi. Quum hic mundus creatus sit, ac tempore mensuretur, plane oportet incepisse ab aliquo motu, omninoque temporale quoddam principium habuit. Non enim nos sempiternum dicere novimus, nec Ecclesiae Dei. Nihil quippe sempiternum est, cuius partes corruptioni, ac mutationi subiacent; omnino autem, cuius corrumpuntur partes, totum quoque ipsum corruptioni obnoxium est. Quod si mundi partes corruptione intereunt, utique interiturum est totum. Non ergo mundus sempiternus est; si autem non est sempiterna, oculis haec subiecta moles, plane habuit sui principium, ut esset, ac principium creationis, ut probatum fuit. Vndenam par erat, ut Dei sapientia, quae universa ordine, ac iustitia creavit, condiditque, creationem inchoaret, seu etiam tempus initiaret; nam & ipsum simul, ac creata ingressum est, quam ab ipsa statim aequalitate, quod ad discriminationem, ac divisionem temporis spectat, atque a summa partium aequabilitate, quam veris initium a prima creatione, habuit, hactenusque habet; media illa frigoris, & aestus, idque fugiente, quod utraque parte excessu molestum est, quaeque postmodum plus luci tribuat, dieique spatio, ac tenebras depraedetur, ad lucis victoriam? Plane enim oportebat, ut prae tenebris, lux potior haberetur; siquidem tenebrae non subsistunt; lux autem, quum prius non esset, prima Dei voce condita est, habuitque testimo-
Gen. 1. 3. nium, *Bonam esse*. Hinc etiam primum Ebraei hunc mensem dicunt; olim puto, ac ex patribus, perque Moysen eius eis sancita religione. *Hinc* enim, inquit, *mensis, sit vobis primus in mensibus anni*; quem etiam quodam alio loco
Exod. 12. 2. Moyses, *mensem novorum* dicit tamquam memoriale principii novae creationis, ac eorum, quae initio facta sunt. Sed & is a patribus accepit, ut mensem istum nosset principium temporis. Sane in diluvii historia perspicue expressum invenimus, adpellatum esse eum mensem
Exod. 13. 14. secundum, qui consequitur Nisan. Sic enim apud eos primus mensis adpellatur, qui apud Romanos dicitur Aprilis; apud autem Macedones

ὡς γέγραπται, πρὸς Μαρίαν, οὐ πάντως πεπερασμένου τοῦ ἕκτου μηνὸς, ἀλλ' ἐν τῷ πλάτει τοῦ παντὸς μηνός. οὔτε γὰρ ἡ Εὐαγγελικὴ ἱστορία πληροῦσθαι λέγει τὸν ἕκτον μῆνα, ὅτε ὁ πρὸς τὴν παρθένον ἀσπασμὸς, ἤτοι εὐαγγελισμὸς, ἐγένετο· οὔτε οἱ λόγοι τοῦ Γαβριὴλ, οἱ πρὸς αὐτὴν, τοῦτο ἐμφαίνουσιν· ἀλλ' ἡ μὲν ἱστορία φησὶν, ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος. ὁ δὲ ἄγγελος πρὸς τὴν παρθένον φησίν. καὶ ἰδοὺ ἡ συγγενής σου καὶ αὐτὴ συνειληφεν υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ. ἐντεῦθεν δὲ ἡμῖν ἂν ἐφύη μείζων ἡ ζήτησις, καὶ ὑπέκρουσέ τις τῶν θερμοτέρων, εἰ ἐν τῷ πλάτει λέγων τοῦ μηνὸς γεγονέναι φησὶν οὗτος τὸν ἀσπασμὸν, ἤτοι τὸν εὐαγγελισμὸν, τίς ἡ ἀποκλήρωσις τῇ σήμερον αὐτὸν ἐπιτελεῖσθαι, τουτέστι τῇ εἰκάδι πέμπτῃ, καὶ μὴ ἐν ἄλλῃ τοῦ μηνὸς ἡμέρᾳ; πρὸς ὃν ἑτοιμότατον ἦν εἰπεῖν, ὅτι καὶ περὶ ἄλλης ἡμέρας τὸ αὐτὸ ἠπόρησας ἄν. ἀπολογησώμεθα δ' ὅμως, ἐπειδὴ οὐκ ἄκομψον δοκεῖ εἶναι τὸ ἐπαπόρημα. λεγόμεν δὲ, οὐ διαβεβαιούμενοι οὕτως ἔχειν τὸ ἀληθὲς, οὐδ' ὡς μόνον τὸν ἡαυτῶν λόγοι κρατοῦντες, ἀλλ' ἀφθόνως τὸ ἐπελθὸν ἡμῖν ἀνακαλύπτοντες, καὶ γυμνάζοντες ὑμᾶς τὴν ἀληθεστέραν ταύτης ζητεῖν ἐπίλυσιν· ἣν ἐπ' ἂν εὕρητε, αἴολες αὐτᾷ 1 μενέτω, καὶ μηδ' ὅλως ἀξιούσθω γραφῆς. γενητὸς ὢν ὁ κόσμος οὗτος, καὶ χρόνῳ μετρούμενος, ἀπό τινος πάντως κινήσεως ἤρξατο· τί δ' ἂν ἦν χρονικὴ πάντως ἀρχή; αἴδιον γὰρ αὐτὸν λέγειν οὐ μεμαθήκαμεν ἡμεῖς, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. οὐδὲν γάρ ἐστιν αἴδιον, οὗ τὰ μέρη φθοραῖς καὶ ἀλλοιώσεσιν ὑπόκεινται. ἀλλὰ πάντως οὗ τὰ μέρη φθείρονται, τοῦτο καὶ τὸ ὅλον φθορᾶς δεκτικόν· εἰ δὲ τὰ μέρη τοῦ κόσμου φθείρονται, δηλονότι καὶ τὸ ὅλον φθαρήσεται. οὐκοῦν οὐκ αἴδιος. εἰ δ' οὐκ αἴδιος, ἀρχὴν ἔσχε τοῦ εἶναι, καὶ ἀρχὴν γενέσεως, ὁ ὁρώμενος κόσμος, ὡς ἀποδέδεικται δήποθεν· εἰκὸς ἦν πάντα ἐν τάξει καὶ δικαιοσύνῃ κτίσασαν καὶ δημιουργήσασαν τοῦ θεοῦ σοφίαν ἄρξασθαι τῆς δημηγορίας 2, ἢ καὶ ἀρχὴν τῷ χρόνῳ διδόναι, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς συνεισῆλθε τοῖς κτίσμασιν· ἢ ἐξ ἰσότητος εὐθὺς καὶ τῆς περὶ τὰ διακρινόμενά δε καὶ διαιρούμενα τοῦ δικαίου καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἰσομοιρίας, ἣν ἡ τοῦ ἔαρος ἀρχὴ ἐκ πρώτης ἔλαβε, καὶ μέχρι νῦν ἔχει, γενέσεως· ψύχει καὶ καύματι μεσιτευούσης καὶ διαφευγούσης τὸ ἐν ἑκατέρῳ λυπηρὸν τῇ συμμετρίᾳ· εἶτα τὸ πλεῖον τῷ φωτὶ καὶ τῷ ἡμερινῷ διαστήματι χαριζομένης, καὶ συλαγωγούσης τὸ σκότος πρὸς φωτὸς ἐπικράτειαν. ἔδει γὰρ, ἔδει τὸ φῶς τοῦ σκότους κριθῆναι τιμιώτερον, ἐπειδὴ τὸ μὲν οὐχ ὑφίσταται, τὸ δὲ πρώτῃ θεοῦ φωνῇ μὴ ὂν πρότερον γέγονε, καὶ ἐμαρτυρήθη περὶ αὐτοῦ ὅτι καλόν. ἐκεῖθεν καὶ πρῶτον μῆνα λέγουσι τοῦτον Ἑβραῖοι, ἄνωθεν ἴσως, καὶ ἐκ πατέρων, καὶ διὰ Μωϋσέως δὲ νομοθετηθέντα αὐτοῖς. ὁ μὴν γὰρ οὗτός φησιν ἔστω ὑμῖν πρῶτος ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὃν καὶ μῆνα νέον ἄλλῃ που ὀνομάζει Μωϋσῆς, νεαρᾶς κτίσεως ἀρχῆς, καὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς γενομένων, ὄντα μνημόσυνον. ὁ δὲ καὶ ἐκ πατέρων παρέλαβεν ἀρχὴν εἰδέναι χρόνου τὸν μῆνα τοῦτον, ἐν τοῖς περὶ κατακλυσμοῦ σαφῶς εὑρίσκομεν δεύτερον μῆνα τὸν μετὰ τὸν Νισὰν λεγό-

1 αἴολες αὐτῇ) Scrib. ἕωλος αὐτη.

2 δημηγορίας) Scrib. δημιουργίας.

λεγόμενον. οὕτω γὰρ παρ' αὐτοῖς ὁ πρῶτος ὀνομάζεται μὴν, ὁ παρὰ μὲν Ῥωμαίοις Ἀπρίλιος, παρὰ δὲ Μακεδόσι Ξανθικός. ἑρμηνεύεται δὲ Νισὰν, ὁ ἀνθῶν. Νίσα γὰρ λέγεται παρ' Ἑβραίοις τὸ ἄνθος. τάχα δὲ καὶ ὁ Ξανθικὸς, ἀνθικὸς λέγεται, τῇ ξ προσθήκῃ προσαγορευθεὶς Ξαντικός. εἴτε δὲ ἀνθικὸς, εἴτε Ξανθικὸς, ἐκ τῆς ἐν τῷ ἀέρι ἐξανθήσεως τοῦτο χρηματίζει. οὐκοῦν πρῶτος μήν ἐστιν ὁ ἀπὸ ἰσημερίας ἐαρινῆς ἀρχόμενος, φύσει πρῶτος ὑπάρχων, ὡς ἀρχὴ χρόνου, τῇ τῶν ὄντων παραγωγῇ συνδημιουργηθείς. ἔστι δὲ ἰσημερία, ὅτε οὐδὲν ἀπομένει προϋπάρχοντος χρόνου μόριον ἐκ τῷ ἡλιακῷ δρόμῳ, τῇ εἰκάδι τοῦ Μαρτίου, ἤτοι Δύστρου μηνός. οὕτω γὰρ καὶ μέχρι σήμερον συμφθάνει, ὅτε ἡ τετραετία τοῦ λεγομένου βισέξτου εἰς τελείαν ἡμέραν ἀπαρτίζει τὴν κίνησιν. ἐν γὰρ τοῖς ἄλλοις τρισὶν ἔτεσιν διὰ τὸ ἐναπομένον τέταρτον οὐκέτι τῇ εἰκάδι πρώτῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἀνομαλῶς καταντᾷν ἡ ἰσημερία. ἑξῆς ἄρχεται τὸ ἔαρ μεταποιοῦν καὶ κινοῦν εὐθέως ἅπαντα πρὸς κάλλος καὶ γένεσιν. εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἀρχὴν τοῦ ὁρωμένου κόσμου τὴν εἰκάδα τοῦ Μαρτίου μηνὸς καταλαμβάνομεν εἶναι. τὸ γὰρ γινώμενων ἐν τῇ καλλίστῃ τῶν ὡρῶν ἔδει γενέσθαι πάντως. καλλίστη δὲ τῶν ὡρῶν ἐστιν ἡ τοῦ ἔαρος, ὡς αὐτὴ μαρτυρεῖ ἡ αἴσθησις, ὁρῶμεν γὰρ πάντα πρὸς πληθυσμὸν καὶ αὔξησιν τότε κινούμενα τὸ πρῶτον, αἰδούμενα πρόσταγμα, τὸ, αὐξάνετε, πληθύνεσθε. εἰ οὖν καλλίστη τῶν ὡρῶν ἐστιν ἡ ἐαρινὴ, ἄρχεται δὲ ἀπὸ ἰσημερίας, ἐν ᾗ τῶν γεγονότων ἔργων ἀπήρξατο ὁ Θεὸς, τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, τὴν τοῦ ἀνθρώπου ποίησιν τῇ εἰκάδι τοῦ Μαρτίου μηνὸς κατειλήφαμεν. ἕκτη γάρ ἐστιν ἀπὸ τῆς εἰκάδος ἡ πέμπτη καὶ εἰκάς. τούτων οὕτως ἐχόντων, ποίαν ἔδει ἡμέραν ὁρίσαι ἑαυτῷ, πρὸς τὸ συμπλακῆναι σαρκὶ τὸν ἐξαρχῆς πεπλακότα τὸν ἄνθρωπον, ἢ αὐτὴν ἐκείνην, ἐν ᾗ ταῖς ἰδίαις χερσὶν λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον; εἰ γὰρ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἑκὼν ἐδούλευσε σαρκὶ, καὶ γεννήσει, καὶ πάθεσι τοῖς ἡμετέροις, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κατεχομένους, ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔπρεπεν ἄρξασθαι τῆς συμπήξεως, ἐν ᾗ καὶ ἡμεῖς τῆς γενέσεως. δεύτερος γὰρ Ἀδὰμ ἐχρημάτισε, πάντα τὰ τοῦ πρώτου, πλὴν ἁμαρτίας μόνης, καταδεξάμενος. εἰ δὲ πάντα, τί τοῦτο παρεώρα τὸν καιρὸν τῆς γεννήσεως, τῆς αὐτοῦ περὶ ἡμῶν σοφῆς οἰκονομίας ἀληθῶς ὄντα ἄξιον; τότε γὰρ ἔδει ἀναπλασθῆναι τὸν ἡμαρτηκότα, ὅτε ἐπλάσθη. δι' ὃ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀπεστάλη ὁ Γαβριὴλ εὐαγγελιζόμενος τῇ παρθένῳ τὴν ἄφθορον γέννησιν, καὶ τὴν ἐσομένην τοῖς ἔθνεσιν δι' αὐτῆς σωτηρίαν προκαταγγέλλων αὐτῇ. ἅμα τε τῷ ἀσπασμῷ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἀναπλάττων τὸ πλάσμα, ὃ ἔφθειρεν ἡ ἁμαρτία, τοῖς τοῦ πονηροῦ ὄφεως λόγοις συνεισελθοῦσα. εἴδει γὰρ, ἔδει τὴν καταφθαρεῖσαν σάρκα τῷ συριγμῷ τοῦ ὄφεως, τῷ ἀσπασμῷ τοῦ ἀγγέλου πρὸς ἀφθαρσίαν ἐπανελθεῖν· καὶ ὥσπερ διὰ γυναικὸς ἐνεργήθη ὁ θάνατος, οὕτως διὰ γυναικὸς οἰκονομηθῆναι ἔδει τὴν σωτηρίαν. δι' ἐκείνην ἡδονὴν κλαπεῖσαν ἀπεθάνομεν πάντες, διὰ ταύτην ἡδονὴν ἀγνοήσασαν πρὸς ζωὴν ἐπανήλθομεν πάντες· οὐκ ἐκεῖνα μόνον λαβόντες ὧν ἐκπεπτώκαμεν, ἀλλὰ πολλῷ μείζονα καὶ πλουσιώτερα, ἃ νοῦς μὲν ἀνθρώπων φαντασθῆναι ἀδυνατεῖ, ὀφθαλμὸς δὲ οὐκ ἐφικνεῖται

dones Xanthicus. Porro Nisan exponitur *florens*. Gen. 7.11.
Quippe Nisa apud Ebraeos, flos, adpellatur. Forte vero etiam Xanthicus, Athicus Graece dicitur, idest floridus, adiectione literae X, ita adpellatus. Sive autem Anthicus, sive Xanthicus, ex aeris, quae tunc est, efflorescentia ita nuncupatur. Itaque primus mensis ab Aequinoctio verno incipit, primus natura exsistens, tamquam principium temporis, una cum rerum productione creatus. Tunc vero est Aequinoctium, quum nihil praeexsistentis temporis remanet in solari cursu, die vigesima Martii, sive Dystris mensis. Sic enim hactenus quoquo occurrit, quum quadriennium Bissexti, quod vocant, in diem perfectum motum absolvit. In aliis enim tribus annis, propter quartam residuam, non iam vigesima, sed vigesima prima, atque adeo quadam inaequalitate Aequinoctium eiusmodi occurrit. Deinceps autem Ver incipit, omnia statim in pulcram quamdam, ac genitalem speciem transmutans, ac movens. Siquidem vero haec ita habent, mundi visibilis primum ortum intelligimus vigesima die mensis Martii. Nam creata omnino pulcerrima anni tempestate creari oportuit. Atqui ver pulcerrima est anni tempestatum, ut ipse abunde sensus fidem facit. Videmus enim per id tempus, moveri omnia, ut numero, ac mole augeantur, primum illud mandatum reverita:
Crescite, & multiplicamini. Siquidem ergo pul- Gen. 1.28.
cerrima anni tempestatum Verna est, incipitque illa ab Aequinoctio, quando Deus incepit res creare, quum hominem die sexta creaverit; plane intelligimus fuisse creatum hominem die vigesima quinta mensis Martii. Quippe sexta a vigesima, vigesima quinta exsistit. Quum haec itaque sic se habeant, quam sibi aliam decuit definire diem, qua carni coniungeretur, qui a principio formarat hominem? Siquidem enim lubens nostrae salutis causa, carni se, ac nativitati, nostrisque illis adfectionibus obnoxium fecit, ut peccato obnoxios libertati adsereret; plane par erat ea ipsa die auspicari compactionem, qua
hominum incepisset creatio. Fuit siquidem se- 1. Cor. 15.
cundus Adam, omnibus susceptis, quae prioris 45.
essent, modo tantum peccatum excipias. Quod si omnibus, quorsum hoc unum negligeret; nimirum generationis tempus, quod plane eius in genus hominum sapienti dispensatione haudquaquam in dignum esset? Sane enim tunc reformari decebat peccati reum, quando formatus fuerat.
Quocirca, ipsa die *Missus est Gabriel*, fauste Luc. 1.26.
Virgini, incorruptam nativitatem adnuncians, eique, futuram eius ope Gentibus salutem, praenuncians; dumque interim ille salutat, *Verbum* Ioan. 1.14.
caro factum est, figmentum reformans, quod peccatum una cum maligni serpentis sermonibus ingressum corruptioni obnoxium fecerat; ac sicut per feminam orta mors, sic opor-
tuit dispensari salutem per feminam. Per il- 1. Cor. 15
lam deceptam, quae decepta libidine fuerat, 22.
omnes mortui eramus; per hanc sumus vivificati; non ea tantum recipiente, a quibus excideramus, sed longe maiora, ac pretiosiora,
quae neque humanus intellectus possit concipe- Esai 64.4.
re, nec eorum oculus adsequi valeat speciem, sed nec auditus eam ferre queat. Haec, quam agimus, celebritas, ac festa dies; sacrae quidem

ac venerandae huius Virginis, adnunciatio est; mundi autem universi natalitius dies; quippe universa, suo quaeque ordini adserta sunt; priorque deformitas decorem accepit. Quia nimirum, nostri causa, similis nobis factus sit, qui nos fecit veteratam ipsius, ac corruptam imaginem renovans, eamque, eximia quadam pulcritudine instaurans; in haec fere verba ad nos clamans: Ex quo hodie ficti, formatique diffluxistis, atque in mortem detracti estis; hodie vestri causa, fictor ego fingor, ut mea hac carne nunc ficta, in vitam vos pristinam reducam, eapropter cum morte congrediens, ipsamque perimens, uti par erat. Vt autem Patrum quoque auctoritate nostra confirmemus, exque illis velut quemdam eis ornatum addamus, quo gratiam habeant, audi, quae Gregorius a Theologia cognomen habens, de verna dicat tempestate. Nos enim ad novam Dominicam excitans, sermone in eam inscripto, sic ait: *Sit tibi caelum novum, & terra nova; nimirum, ut alia, sic horum quoque rationem intelligenti. Vide qualia sunt, quae oculis offeruntur. Princeps anni pars, principi dierum pompam peragit, ac quidquid pulcerrimum, ac suavissimum habet, dono tribuit.* Multisque vernae tempestatis in unum collectis laudibus, ostendit, prae ea, quae ipsam praecedit, auctam esse, ut exordium & principium, ac quidquid dicat aliquis, remissio, inquam, ac temporis compactio sit. Enimvero ne iustas temporis metas dicendo praeteream, iamque ad occasum vergentem Solem excedam, faciam hic dicendi finem, ne longiori de his sermone vobis molestus sim, taedioque efficiar. Eum itaque, qui nostri causa carnem adsumsit, laudibus prosequamur; per ipsum, ac cum ipso, Patri, ac Spiritui Sancto, gloriam, ac honorem submittentes; quippe quem deceat, laus, magnificentia, decor, nunc, & semper, & in saecula saeculorum. Amen.

Orat. 43. paulo ante fin.

ται τῆς ἰδέας, ἀτονεῖ δὲ καὶ ἀκοὴ ὑποδέξασθαι. ταύτην ἄγομεν ἑορτὴν καὶ πανήγυριν, τῆς μὲν ἁγίας καὶ σεμνῆς ταύτης παρθένου εὐαγγελισμὸν, παντὸς δὲ τοῦ κόσμου γενέσιον, ὅτι πάντα εἰς τάξιν μετεποιήθη, καὶ κόσμον ἡ πρὶν ἀκοσμία ἐδέξατο. ὅτι δι' ἡμᾶς γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ πλάσας ἡμᾶς, ἀνακαινίζων τὴν παλαιωθεῖσαν αὐτοῦ καὶ φθαρεῖσαν εἰκόνα, καὶ ἀναμορφῶν αὐτὴν εἰς κάλλους περιουσίαν, μονονουχὶ βοῶν πρὸς ἡμᾶς· ἐπειδὴ σήμερον πλασθέντες ἀπεῤῥύητε, καὶ πρὸς θάνατον κατεσύρητε, σήμερον δι' ὑμᾶς ὁ πλάστης πλάττομαι, ἵνα μου τῇ σαρκὶ ταύτῃ, τῇ νῦν πλαττομένῃ, πρὸς τὴν προτέραν ἐπαναγάγω ζωήν· δι' αὐτὸ συμπλεκόμενος τῷ θανάτῳ, καὶ θανατῶν αὐτὸν, ὥσπερ ἦν ἄξιον. ἵνα δὲ καὶ ἐκ τῶν πατέρων βεβαιώσωμεν τὰ ὑμέτερα 1, καὶ ὥσπερ τινὰ κόσμον αὐτοῖς ἐπιθῶμεν, δι' οὗ τὸ ἐπιχαρὲς ἕξουσιν, ἄκουε οἷα λέγει περὶ τῆς ἐαρινῆς τροπῆς ὁ Γρηγόριος, ὁ τὴν θεολογίαν προσηγορίαν δεξάμενος. κινῶν γὰρ ἡμᾶς πρὸς τὴν νέαν κυρίαν ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ πρὸς αὐτήν φησι λόγῳ. ἔσω 2 σοι ὁ οὐρανὸς καινὸς, καὶ ἡ γῆ καινὴ, τά τε ἄλλα, καὶ τὸν τούτων λόγον καταλαμβάνοντι. ἴδε οἷα τὰ ὁρώμενα. ἡ βασίλισσα τῶν ὡρῶν τῇ βασιλίδι τῶν ἡμερῶν πομπεύει καὶ δωροφορεῖ πᾶν ὅτι κάλλιστον καὶ τερπνότατον. καὶ πολλὰ συνάψας ἐγκώμια τῆς τοῦ ἔαρος ὥρας, ἔδειξεν ὅτι καὶ προοίμιον, καὶ ἀρχὴν, καὶ ὅσα εἴποι τις ἄφεσιν καὶ χρόνου πῆξιν παρὰ τὴν πρὸ αὐτοῦ τοῦτον εἶναι προέλαβεν. ἀλλὰ γὰρ ἐρῶν παρατρέχω τὸν καιρὸν, καὶ τὸν ἥλιον λοιπὸν πρὸς δυσμὰς γεγονότα, ἐνταῦθα που καταπαύσω τὸν λόγον, ἵνα μὴ πολλὰ περὶ τούτων λέγων σκυλῶ ὑμᾶς, καὶ προσκορὴς ὑμῖν γένωμαι. ὑμνήσωμεν οὖν τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα, δι' αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξαν καὶ τιμὴν ἀναπέμποντες, ὅτι αὐτῷ πρέπει αἶνος, καὶ μεγαλωσύνη, καὶ μεγαλοπρέπεια, νῦν καὶ ἀεὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

EIVSDEM

In laudatissimae Dominae nostrae Dei Genitricis adnunciationem.

SERMO II.

QVid nobis iterum in terra magnus vult Gabriel? Ergo ad nos rursum venit? Qualibus Dei mysteriis servit? Non minoribus, sed vere tremendis ministrat mandatis. Magna sunt, quae ei creduntur Nemo alius per ipsum declarata facile percipere possit. Ei soli arcanae Dei sapientiae thesauri concrediti, ac profundum imperscrutabilium eius iudiciorum docetur. Ad nos quandoque venit, ut virum desideriorum sapientia erudiret, doceretque Regum

Dan. 9. 23.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Εἰς τὸν εὐαγγελισμὸν τῆς πανυμνήτου δεσποίνης ἡμῶν τῆς θεοτόκου.

ΛΟΓΟΣ Β´

ΤΙ´ πάλιν ἐπὶ γῆς ὁ μέγας βούλεται Γαβριὴλ ἡμῖν; ἆρα πρὸς ἡμᾶς αὖθις ἀφίκετο; ποίοις ἀποκρύφοις ὑπηρετεῖται μυστηρίοις θεοῦ; οὐκ ἐπὶ μικροῖς φοβεροῖς ὄντως ὁ ἄγγελος διακονεῖται τοῖς προστάγμασιν; μεγάλα ἐστὶν ἅπερ πιστεύεται, ἄλλῳ οὐδενὶ εὔληπτα τὰ δι' αὐτοῦ δηλούμενα. μόνος θαῤῥεῖται τοὺς ἀῤῥήτους τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας θησαυροὺς καὶ τὸ βάθος τῶν ἀνεξιχνιάστων αὐτοῦ κριμάτων φωτίζεται. ἀφίκετό ποτε πρὸς ἡμᾶς, ἵνα τὸν ἄνδρα τῶν ἐπιθυμιῶν συνετί-

---

1 ὑμέτερα) Scrib. ἡμέτερα.

2 ἔσω) Scrib. ἔσται. Ita est apud Gregorium Nazianzenum Homilia Εἰς τὴν καινὴν κυριακὴν, e qua verba ista promit, quae multo tamen illic auctiora exstant, hunc in modum. Ἔσται σοι ὁ οὐρανὸς καινὸς, καὶ ἡ γῆ καινὴ, τά τε ἄλλα, καὶ τὸν τούτων λόγον καταλαμβά- A νοντι. ἀλλ' ἀπίωμεν ἤδη, καὶ τῷ καιρῷ τὰ εἰκότα συνεορτάσοντες. πάντα γὰρ εἰς καλὸν τῇ πανηγύρει συντρέχει, καὶ συναγάλλεται· ἴδε γὰρ οἷα τὰ ὁρώμενα. ἡ βασίλισσα τῶν ὡρῶν τῇ βασιλίδι τῶν ἡμερῶν πομπεύει, καὶ δωροφορεῖ παρ' ἑαυτῆς πᾶν ὅ, τι κάλλιστον, καὶ τερπνότατον.

νετίση Δανιὴλ, καὶ βασιλέων διδάξῃ διαδοχὰς, καὶ κόσμου τέλος, καὶ δηλώσῃ ἀνάστασιν, καὶ κρίσιν προμηνύσῃ κατὰ τὴν τάξιν ἑκάστῳ ἀποδιδομένην, καὶ τῶν μελλόντων φανερώσῃ τὴν ἀποκάλυψιν. ἦλθε πάλιν τὴν παράδοξον τοῦ θείου Βαπτιστοῦ γέννησιν τῷ πατρὶ εὐαγγελιζόμενος, καὶ τὴν δι' αὐτοῦ πρὸς θεὸν τῶν ἀνθρώπων συνάφειαν ὑποφαίνων. καὶ γὰρ ὁ καὶ νῦν πιστευθεὶς παρεγένετο τοῖς γεγραμμένοις, οἱ τοῖς γεγραμμένοις πιστεύειν ἄξιοι κατανοήσατε, ὅτι στεῖραι τεκνογονοῦσι, γηραλέοι παιδοποιοῦσιν, ἔμβρυα σκιρτῶσιν, ἱερεὺς δι' ἀπιστίαν σιωπῇ κατακρίνεται, ἄλλος ἄλλο τι τῶν ἁγίων ἀγγέλων πιστεύεται, μόνος δὲ οὗτος τὸ πάντων θαῤῥεῖται κεφάλαιον, θεὸν ἀσπόρως ἐν παρθενικῇ κυοφορούμενον μήτρᾳ, πνεῦμα ἅγιον τῷ τόκῳ συνεργαζόμενον, τὸν ἐπὶ πάντων πατέρα καὶ θεὸν τῇ παρθένῳ λέγειν κελεύοντα, χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετά σου. ὦ φιλοτίμου καὶ θεϊκῆς φωνῆς, ὦ φιλανθρωπίας ὑπερβολῆς καὶ ἀγαθότητος, ὦ λειτουργίας ὄντως ἀγγελικῆς, ὦ μακαρίας παρθένου τοιούτων καταξιωθείσας ῥημάτων, μᾶλλον δὲ τοιούτοις διακονέσασθαι πράγμασιν. ἀσυνδυάστως ἐκυοφόρησας, ἀνυμφεύτως ἀπέτεκες. μόνη μήτηρ ὁμοῦ καὶ παρθένος ἐγένου. οὐ γὰρ διήκοψε τὴν παρθενίαν ὁ τόκος, οὐδὲ διέλυσε τὴν ἀφθορίαν ἡ σύλληψις. ἄσυλον τὸ τῆς παρθενίας κειμήλιον καὶ μετὰ τόκον ἐφύλαξας. ἐγαλακτοτρόφησας ὡς νήπιον τὸν διδόντα τροφὴν πάσῃ σαρκί. ὑπὸ τὴν σὴν θηλὴν ἤγαγες ὡς βρέφος, τὸν πηγάζοντα γάλα ταῖς τικτούσαις πρὸς διατροφὴν τῶν τικτομένων βρεφῶν. καὶ γὰρ μήτηρ ἐγένου οὐκ ἀνθρώπου ψιλοῦ, ἢ προφήτου τινὸς, ἢ θεὸν ἔνοικον ἔχοντος, ἀλλὰ μήτηρ ἀληθὴς τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ. τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ κυρίου; ποῖον οὖς χωρῆσαι δυνήσεται; ποῖος δὲ λόγος εὑρεθήσεται ἄξιος τῶν νοουμένων ἑρμηνεύς; μέχρις οὗ [1] ἤκουον γυναῖκες, ἐν λύπαις τέξεσθαι τέκνα· καὶ κατὰ πασῶν, ὥσπερ τις κλήρου διδαχὴ [2], τὸ θεϊκὸν ἔτρεχε πρόσταγμα, ἄλυτον καὶ ἀμετάθετον διαμένον. ἀπὸ σοῦ λοιπὸν τὸ θῆλυ γένος ἀκούσει, χαίρετε γυναῖκες, ἀρχὴν τοῦ χαίρειν λαβοῦσαι τὴν μόνην ἐν παρθένοις κεχαριτωμένην, τὴν καλὴν, τὴν ἄσπιλον, τὴν ἁγίαν, τὴν θεομήτορα Μαρίαν. ὁ μὲν οὖν μέγας ἄγγελος τοιαῦτα τῇ παρθένῳ εὐαγγελίζεται, καὶ ὁμοῦ τοῖς λόγοις ὁ τοῦ θεοῦ μονογενὴς υἱὸς τὴν παρθενικὴν ὑπέδυ νηδὺν, καὶ ἐχώρησε γαστὴρ, ὃν οὐρανὸς οὐκ ἐχώρησεν ὅλως. ἔμβρυον δι' ἡμᾶς γέγονεν ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς κατὰ μέρος αὔξων, καὶ σωματικῶς τελειούμενος. ὁ παντελὴς τοῦ θεοῦ λόγος, καὶ πάντα φέρων τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. χρόνων ἀρχὴν λαμβάνων, ὁ χρόνων ποιητὴς, καὶ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων. ἄνθρωπος ἐγένετο ὁ τῶν ἀνθρώπων δημιουργὸς, μητέρα κτησάμενος ἐξ ἡμῶν, ὁ μόνος τοῦ θεοῦ κατὰ φύσιν υἱὸς, σάρκα ἐξ αὐτῆς λαβὼν τὴν ἡμῖν ὁμοούσιον. ἀλλ' ἐπειδήπερ ὁ λόγος οὐ συναναβαίνει τοῖς θαύμασιν, οὐδὲ θνητὴ γλῶττα κατ' ἀξίαν τὰς μεγαλουργίας τοῦ θεοῦ ἐξαγγέλλει, δεῦρο τῶν προφητῶν εὐτονώτατε καὶ μεγαλοφωνότατε Ἡσαΐα, δεῦρο δίδαξον ἡμᾶς τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ, ὑμνη-

gum ſucceſſiones, ac mundi finem, ut item reſurrectionem ſignificaret, ac iudicium cuique ordine reddendum praenunciaret, futuraque revelaret. Venit iterum, ut mirabilem divini Luc. 1. 6.
Baptiſtae nativitatem patri adnunciaret, ac eam ad Deum hominum coniunctionem, quae per eum futura eſſet, indicaret. Nam & modo, qua legatione credita advenerit, exiiſſe, quae ſcripta ſunt, penſate, qui ut ſcripturis credatis digni eſtis; quod nimirum ſteriles ſuſcipiant liberos; ſenes, procreent filios; immaturi in utero foetus exſiliant; Sacerdos ob incredulitatem loquelam amittat. Alii, aliique ſanctorum Angelorum aliud quid negotii creditur; huic uni, quod eſt univerſorum caput, committitur; quod nimirum Deum in Virginis vulva ſine ſemine ſit concipiendus; Spiritus Sanctus eden- Rom. 9. 5.
dae proli cooperaturus, iubeatque ipſe, *qui eſt ſuper omnia* Pater, ac *Deus*, in haec verba iubere Virginem ſalutari: *Ave gratia plena, Dominus tecum*. O magnificam, ac divinam vocem! O excellentem clementiam, ac bonitatem! O Angelicum vere miniſterium! O beatam Virginem, quae talia verba audire meruit! ſeu magis, quae rebus eiuſmodi miniſtrare digna fuit! Concepiſti abſque virili ulla cognitione; innupta peperiſti; ſola Mater ſimul, ac Virgo effecta fuiſti. Neque enim partus virginitatem prohibuit, neque conceptio integritatem ſuſtulit. Inviolatum ſervaſti virginitatis theſaurum etiam poſt partum. Lacte, infantis inſtar, eum paviſti, *qui dat eſcam omni carni*. Pſ. 135. 25.
Sub tuam mammam tamquam parvulum eum collegiſti, qui fontis inſtar lac puerperis ſcaturit, quo illae parvulos alant. Etenim facta es mater, non puri hominis, aut alicuius Prophetae, aut Deum in ſe hoſpitem habentis, ſed vera Mater *magni Dei, ac Salvatoris noſtri* Tit. 2. 13.
IESV CRISTI. *Quis loquetur potentias Domini?* Pſ. 105.
quae auris capere poterit? Quis ſermo ſpiritalium huiuſmodi narrationum dignus interpres occurrerit. Ad uſque te audierunt mulieres: *In triſtitiis parietis filios*; inque omnes, ceu Gen 3. 16.
hereditaria quaedam ſucceſſio divinum currebat mandatum, indiſſolubile manens, atque immotum. A te deinceps audiet femineus ſexus; *Avete* feminae, quae gaudii principium ſuſce- Mat. 28 9.
peritis, ſolam illam inter virgines, gratioſam, pulcram, immaculatam, ſanctam Dei Genitricem Mariam. Magnus quidem Gabriel fauſta eiuſmodi Virgini nunciat, dumque miſcet ſermones, unigenitus Dei Filius virginalem ſubiit uterum; cepitque venter, quem omnino caelum non capit. Noſtri cauſa, factus eſt utero Luc. 2 52.
geſtatus infans, qui nobis ſuperior erat; paulatim creſcens, ac corporaliter ad perfectum provehens, qui ipſe omnibus numeris perfectum eſſet Dei Verbum, ac *omnia verbo virtutis ſuae* Hebr. 1. 3.
portans; annorum initium ſumens, qui conditor eſſet temporum, ac exſiſteret ante ſaecula. Hominum opifex, factus eſt homo. Matrem ſibi ex nobis comparans, ipſe unicus per naturam Dei Filius, carnem ex ea nobis conſubſtantialem adſumens. Quia vero haud ſatis mi-

1 μέχρις οὗ.) Scrib. μέχρι σου.

2 διδαχή.) Scrib. διαδοχή.

raculorum celsa exaequat oratio, nec mortalis lingua, magnifica Dei opera pro dignitate nuntiat, adesdum Prophetarum vocalissime Isaias; adesdum, inquam, doce vox Dei magnalia; lauda, quae per spiritum facta sunt; iube audiri, quae sunt nuntianda; eum glorifica, qui quos vult illuminat; iis, quae maiora fide videntur, qui ipse ea praedixisti, fidem adstruas.
Isai. 7. 14. *Ecce*, inquit, *Virgo habebit in utero, & pariet Filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel*. Dic sodes iterum, Propheta, super istis laudis canticum:
Isai. 5. 1. *Domine Deus meus glorificabo te, laudabo nomen tuum, quoniam fecisti admirabiles res, consilium antiquum verum; Fiat Domine*. Quodnam vero antiquum erat consilium Dei, & Patris? Vtique omnium nostrum salus. Qui enim dedisset, ut essemus, qui non potius daturus erat, ut bene essemus, figmentum suum ad antiquum domicilium revocans, ac mandati observationem, per quam vitae in nobis immortalis promissio est, quam & merito amiseramus, non servantes eiusmodi mandatum. Sed, o divina, ac beata Virgo, extensa ad caelum scala; paradisi porta; ingressus ad incorruptionem; hominum ad Deum unio, ac consertio, tu nobis sermonis esto signaculum; in CHRISTO IESV Domino nostro, per quem, ac cum quo gloria, ac potestas, Patri, cum sancto, ac vivifico Spiritu, & semper, & in saecula saeculorum. Amen.

σον διὰ τοῦ πνεύματος τὰ γεγενημένα, πρόθέσπισον ἵνα ἀκουσθῆ τὰ μηνυόμενα, δοξολόγησον τὸν φωτίζοντα οὓς βούλεται ἅπερ βούλεται· πιστοποιῆσαι τῇ προαγορεύσει τὰ ἄπιστα. ἰδοὺ, φησὶν, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. λέγε πάλιν, προφῆτα, τῆς ἐπὶ τούτοις δοξολογίας τὸν ὕμνον. κύριος ὁ θεός μου, δοξάσω σε, ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστὰ πράγματα, βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινήν. γένοιτο κύριε. τί δε ἦν ἀρχαία βουλὴ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, τὸ σωθῆναι πάντας ἡμᾶς. ὁ γὰρ τὸ εἶναι δοὺς, πῶς οὐκ ἂν μᾶλλον τὸ εὖ εἶναι δέδωκεν, τὸ ἴδιον ἀνακαλούμενος· πλάσμα ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον ἐνδιαίτημα, καὶ τὴν τῆς ἐντολῆς φυλακὴν, δι' ἣν ἀτελεύτητος ἐν ἡμῖν ἡ τῆς ζωῆς ἐπαγγελία, ἣν ἀπολέσαμεν εἰκότως, τὴν ἐντολὴν μὴ φυλάξαντες. ἀλλ' ὦ θεία καὶ μακαρία παρθένε, ἡ πρὸς οὐρανὸν ἐκτεταμένη κλίμαξ, ἡ πύλη τοῦ παραδείσου, ἡ πρὸς ἀφθαρσίαν εἴσοδος, ἡ τῶν ἀνθρώπων πρὸς θεὸν ἕνωσίς τε καὶ συνάφεια, σὺ ἡμῖν ἐπισφράγισον τὸν λόγον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· δι' οὗ, καὶ μεθ' οὗ, τῷ πατρὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

V I R O A M P L O

GEORGIO REMO I. C.

REIP. NORICAE CONSILIARIO

IOANNES MEVRSIVS

AMICITIAE MON.

DO DICO CONS. LIB. MER.

A. H. M. D. M. A.

SANCTI PATRIS NOSTRI

ANDREAE

IEROSOLYMITANI

Archiepiscopi Cretae, Oratio in Vitam humanam, & in Defunctos.

SERMO I.

1. Paral. v. 25. Psal. 143. v. 4. & 108. v. 23. & 36. v. 2.

Nihil plane res humanae stabile, aut firmum habent. Humana siquidem gloria, & vita, umbrae pomeridianae, & foeno marcescenti comparata est. Quid porro vilius umbra? Quidve foeno magis caducum, & fluxum? At res nostrae magis sunt adversis obnoxiae. Pauper-

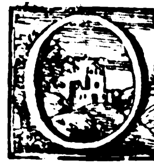
ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΝΔΡΕΟΥ

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ

Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης, εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον, καὶ εἰς κοιμηθέντας.

ΛΟΓΟΣ Α.

Οὐδὲν, ὡς ἀληθῶς, τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει τὸ στάσιμον, ἢ βέβαιον. σκιᾷ γὰρ δειλινῇ, ἢ καὶ χόρτῳ μαραινομένῳ τῶν ἀνθρώπων ἡ δόξα, καὶ ὁ βίος, ἀπείκασται. τί δὲ σκιᾶς εὐτελέστερον, ἢ τί εὐρωστερον χόρτου; τὰ δὲ ἡμέτερα, καὶ τούτων ἐστὶν ἁλωτότερα. πενίαι γὰρ,

γὰρ, καὶ νόσοι, καὶ ἀνωμαλίαι, καὶ τὰ ἐξαίφνης ἡμῖν ἐπερχόμενα πειρατήρια κατὰ γῆν τε, καὶ θάλασσαν, καὶ τὰ ἐξ ἐπιβουλῆς ἔνεδρα· πρὸς ἔτι καὶ ἄωροι θάνατοι, καὶ ὅσα τὸ δύστηνον τοῦτο τῆς ζωῆς περιορίζει διάστημα, τὴν ἄστατον ἡμῶν τοῦ βίου περιφορὰν ὑπογράφεται· ἢ οὐχὶ νόσος πολλάκις συνεισπεσοῦσα διέφθειρε; καὶ λιμὸς παρηνάλωσεν; ἢ οὐχὶ σύμπτωμά τι συνεχθὲν παρ' ἐλπίδα κατέχωσε; καὶ ἄνεμος ἀπεκρήμνισε; καὶ ψὶξ, ἀπροοράτως τῷ λαιμῷ παραδραμοῦσα, θάνατον ἀπειργάσατο; τί γὰρ τοῦ ἀποθανεῖν ἄνθρωπον εὐκολώτερον, κἂν τῇ εἰκόνι φυσώμεθα, καὶ οὔτε θνηξόμενοι ἐπαιρώμεθα· καλῶς οὖν φησιν, ὁ λέγων· πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης. πᾶς ἄνθρωπος ζῶν μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται, πλὴν μάτην ταράσσεται. καὶ ὃ τούτου χεῖρόν ἐστι, θησαυρίζει, φησὶ, καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά. καὶ πῶς ἂν εἴδη, τῶν κατ' αὐτὸν οὐδὲν ἐπιστάμενος; τὰ πρὸ ὀφθαλμῶν οὐκ οἶδε, καὶ περὶ τῶν μελλόντων φαντάζεται, τὰ ἐν χερσὶν ἀγνοεῖ, καὶ τῶν ἀγνώστων καταψηφίζεται. τὰ ἐν ποσὶν οὐκ ἐπίσταται, καὶ τὰ ἐν ὕψει μετεωρολογεῖ. τί μετὰ μικρὸν αὐτῷ συμβήσεται μὴ εἰδὼς, αἰώνια καταστοχάζεται ὁ μικρὸς, ὁ εὐτελὴς, καὶ τῶν ἀνεφίκτων κατατολμῶν ἄνθρωπος, τὸ πολυτροπώτατον, καὶ παμμήχανον ὄργανον, τὸ εὐδαπάνητον φύραμα, τὸ ζωῆς καὶ θανάτου μυθώριον [1], τὸ νοερὸν ἐν ὕλῃ, σύγκριμά τε καὶ σύνθημα, τὸ ἐν αἰσθητοῖς λογικὸν ἀποτέλεσμα, ὁ ἀχειρότευκτος ἀνδριὰς, τὸ ἔμψυχον ἄγαλμα, τὸ περιώνυμον ζῶον, τὸ εὐδιάγραπτον ἴνδαλμα, τὸ θεοειδὲς κάτοπτρον, τὸ τῶν ἄνω καὶ κάτω μεταίχμιον, τὸ ὁρατὸν, καὶ νοούμενον σύστημα, τὸ δεκτικὸν φθορᾶς, καὶ ἀνάλωτον, ἄνθρωπος, τὸ αὐθημερινὸν ἄνθος, τὸ εὐδιάβατον ἀποσκίασμα, ἡ ἀμάραντος [2] χλόη, τὸ εὐάλωτον θήραμα, τὸ εὐδραπέτευτον ἀνδράποδον, τὸ πολυπαθὲς καὶ εὐδιάλυτον ζῶον, ὁ πηλὸς, καὶ τὰ μεγάλα φυσῶν, ὁ χοῦς, καὶ τὰ ἄνω περιαθρῶν. τοῦτο τοίνυν τὸ πολυώνυμον ζῶον ὁ ἄνθρωπος. πολλὰς μὲν ἔχει τὰς ἐπεισάκτους, πῇ μὲν πρὸς τὰ χείρω, πῇ δὲ πρὸς τὰ βελτίω μεταβολὰς, πολλὰς δὲ τὰς ἐλλείψεις πρὸ τούτου [3] ἑκάτερον. τῇ γὰρ ἀφαιρέσει τῶν κρειττόνων, τὰς ἀντεισφορὰς εἰσδεξάμενος τῶν χειρόνων, εἰς πολύπαθη δι' ἐμπαθοῦς μετέπεσεν αὐταίρετον ζωήν. ἐπειδὴ γὰρ χειρὶ θεοῦ, καὶ χέρονι διαπλασθεὶς, μετὰ τὴν κτίσιν ὑπὲρ τὴν κτίσιν τετίμητο, εἶτα τῆς ἀθανασίας ἐν χάριτος μοίρᾳ τὸ δέρος ἀμφιεσάμενος, καὶ τῆς ἀφθαρσίας τὴν στολὴν ἠμπέσχετο· ἔδει δὲ πάντων ὁμοῦ τῶν ὅσα ὑπὸ τὴν αἴσθησιν, καὶ ὅσα ταύτην ὑπερανέστηκε, τῆς θείας ἐν μετουσίᾳ κηδεμονίας γενόμενον, τῶν μὲν ὑπεραρθῆναι, τοῖς δὲ ἁμιλληθῆναι, τῇ κατ' ἀμφότερα λέγω τῶν μερῶν οἰκειότητι· καὶ τούτου τετύχηκε, μεγαλοπρεπῶς τε ἅμα καὶ φιλοτίμως. καὶ ὡς οὐκ ἄν τις εἰκάσαιτο θεοῦ μεγαλοδωρεὰν, τῷ οἰκείῳ τῆς ἑαυτοῦ χειρὸς συμπέπτυσαν πλάσματι, καὶ δὴ καὶ τρυφὴν εἶχε τὸ ζωηρὸν ἐκεῖνο τοῦ παραδείσου χωρίον. καθ' ἣν δι' ἀπαθείας ὡρᾶτο μακαριότης, καὶ ἡ δι' ἀγγέλων διαγωγή. ἀξίωμα δὲ τὸ λογικὸν, καὶ νοερὸν, καὶ ἀθάνατον, καὶ ἀνώλεθρον, ἅτε θείας συμμέτασχὼν ὡραιότητος, τῆς

pertas enim, morbique, ac rerum inaequalitas; terra item, & mari ex improviso adorientes tentationes, structaeque insidiae; ad haec, & immaturae mortes, ac quotquot miserum hoc definiunt vitae spacium, inconstantem vitae nostrae circulationem, velut deformant, ac circumscribunt. Nonne saepius incidens morbus exitio fuit, famesque absumsit? Nonne maceries praeter spem corruens obruit, ventusque praecipites egit, ac mica gutturi intercurrens mortem intulit? Quid morte expeditius, tametsi inflati sumus honore imaginis, ac velut non morituri efferimur? Bene itaque ait, qui dicit: *Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens. Verumtamen in imagine pertransit homo, sed frustra conturbatur.* Quodque eo peius est: *thesaurizat*, inquit, *& ignorat, cui congregabit ea.* Qui vero sciverit, qui nihil de suis ipse rebus sciat? Non novit, quae sunt prae oculis, & futura imaginatur. Ignorat, quae sunt in manibus, & de ignotis decernit. Nescit, quae sunt ad pedes, & de excelsis commentatur. Nescius quid post modicum ipsi eventurum sit, aeterna iudicat, & exquirit: modicus, vilisque, quique nihilominus inconcessa praesumat. Homo per quam multimodum, & ad omnia comparatum organum; facilis consumi massa, vitae, & morti conterminus; spiritalis in materia concretio, compositioque; effectus rationalis in rebus sensui subiectis, statua non manu facta, simulacrum animatum; celebre animal, repraesentatio, speciesque expressu facilis, deiforme speculum; caelestibus, terrestribusque interiecta intercapedo visibilis, & intelligibilis compago, quae & sit corruptioni obnoxia, & a corruptione immunis. Homo, diei unius flos, adumbratio fugax, herba facile marcescens, captu facilis venatus, facile ad fugam mancipium, animal multis obnoxium morbis, & quod facile resolvi possit, lutum, ut nihilominus altum sapiat, pulvis, ut tamen caelestia contempletur. Hoc itaque multis insigne nominibus animal, homo mutationes multas, qua ad deterius, qua ad melius, inductas recipit; multis vero, quod spectat ad utrumque defectibus laborat. Sublatis quippe melioribus, eorum loco inducta peiora admittens, e vita passionum viciis mancipata, in vitam multis passionibus adflictam, sua ipse sponte recidit. Quod enim Dei fictus manu post creata, prae creatis, praerogativa imaginis honorem habuisset, immortalitatis praevie pellem, ceu in beneficii partem indutus, consequenter etiam incorruptionis tunicam, induisset. Par enim erat, ut qui omnium simul, tum quae cadunt sub sensum, tum quae eminent sensui, divinae providentiae, curaeque particeps effectus esset, aliis quidem praecelleret, cum aliis autem certaret partium inquam, ab ulterutra adfinitate; quod utrumque magnifice simul, & ambitiose consequutus est; adeo ut nemo facile Dei magnificentiam, proprio suae ipsius manus figmento congruam, aestimaverit. Habebat siquidem vitalis ille paradisi locus voluptatem; qua beata ab

Ps. 38. 6.

1 μυθώριον) Scrib. μεθόριον.
2 ἀμάραντος] Scrib. εὐμάραντος.

3 πρὸ τούτου) Scrib. πρὸς τοῦτον.

ta ab adfectionibus vacuitas cernebatur; conversatioque cum Angelis dignitas denique rationalis, intellectualisque, & immortalis, nec corruptioni obnoxia, velut divinae pulcritudinis participe homine, accurata primae imaginis expressione. Ad haec vero etiam in animalia omnia donatum imperium; tum ea, quae reptant super terram, tum quae secant aerem, tum quae aquam pernatant. Facta item paradisi arborum facultas, una dumtaxat excepta, in qua divini mandati designatio signaretur; velut in exercitium proposito ligno ad obedientiae fidei consummationem. Sic enim integra divinae imaginis species conservanda erat, expressaque ad antiquam pulcritudinem similitudo, nihil sua decedens stabilitate, eodem modo habens, mansura. Sed heu me! nescio, ut his omnibus, diaboli consulentis fraude, sua illa ad res sensui subiectas propensione, & adfectione, omnino privatus exciderit; non iam paradisi civis celebratus; non regis magnifico nomine in subiecta tumens. Qua enim ratione, qui prior deteriori contabuisset prae adfectionum amentia, quique alienis a ratione voluptatum cupiditatibus succubuisset, tantae umquam maiestatis consortium haberet? Sane, qui semel totum suae mentis liberum adfectum, carnali mancipaverit adfectui; quique, heu me! erro, miserae brutorum cognationis, miserabilis communionem habeat, haudquaquam fuerit rex fama clarus, ac quem plane molestia, angor, & labor, numerosumque adfectionum examen premat; nec enim peccatum aliud quidquam ab iis conciliaverit. Quid enimvero? Nonne res nostrae sic habent, nec quidquam praeterea?
Iob. 5. v. 7. Nam *homo labori nascitur*. Labori autem pa-
Gen 3. v. 16. lam comes est tristitia. *In tristitia enim*, inquit, *paries filios*. Prima est in nos prolata sententia. Tum nutritur, educatur, provehit aetate, crescit. Hinc deinceps, labores, sudores, tristitiae. *In sudore* enim, inquit, *vesceris pane tuo*. Secunda in nos sententia est. *Spinas, & tribulos germinabit tibi terra*. Et haec tertia est sententia. *Maledicta terra in operibus tuis*. Quarta haec sententia. *In tristitia comedes eam omnibus diebus vitae tuae*. Quinta adversus nos sententia. *Et comedes foenum agri*. Sexta haec sententia. *Donec revertaris in terram ex qua sumtus es, quia terra es, & in terram reverteris*. Haec septima est in nos sententia, septenarium aevi praesentis exhibens numerum. O amaram sententiam, cuius nec terminus, nec transgressio sit! O vocem, cuius nemo a saeculo decretis potuit resistere! Haec ligni amarus gustus, vetusque subversio. Haec serpentis consilium, & mandati transgressio. Haec, prima inobedientia, adhaesioque, & necessitudo
Gen. 3. v. 6. ad res subiectas sensui. *Speciosus erat, & bonum ad escam*, qui mortem mihi conscivit fructus, quod & plane est manifestum. Mihi enimvero turpis deformitatis causa factus est dulcis gustus; at mihi turbidam amaritudinis subversionem vicissim invexit, morte vitam commutans, corruptioneque incorruptionem obscurans. Sane vero, statim caducam, laetalemque vitam, pro innoxia, inoffensaque eligere suasit. Docuit, ut quibus terrena, fluxaque conversatione relicta, caelestis illa in spiritu

τῆς πρώτης εἰκόνος ἀποτυπώσης ἐμφέρειαν, πρὸς τούτοις ἔτι, πάντων ὁμοῦ τῶν ζώων τὴν κυρείαν, ὅσα τὴν γῆν ἕρπει, καὶ τὸν ἀέρα τέμνει, καὶ τὴν ὑγρὰν διανήχεται φύσιν· τῶν τε ἐν παραδείσῳ φυτῶν, πλὴν ἑνὸς μόνου, ἐφ' οὗ τὸ τῆς ἐντολῆς ἐνεσημάνθη προχάραγμα, οἱονεὶ γυμνάσιον αὐτῷ προτεθὲν, πρὸς τὴν δι' ἀρετῆς εἰς ὑπακοὴν πίστεως τελειότητα. ταύτῃ γὰρ καὶ τῆς εἰκόνος τὸ θεοειδὲς ἀλώβητον διασώζοιτο ἂν, καὶ τῆς πρὸς τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀποτυπώσεως ἐν αὐτῷ μένοι τὸ ἀφομοίωμα, τῆς οἰκείας οὐκ ἐξιστάμενον μονιμότητος. ἀλλ', οἴμοι τούτων, ὅπως εἰπεῖν οὐκ ἔχω, δελεασθεὶς ὑπὸ συμβούλῳ τῷ δαίμονι, διὰ τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ ῥέψιν τε, καὶ διάθεσιν, ἄρδην ἐστέρηται. παραδείσου μὲν οὐκ ἔτι πολίτης ᾀδόμενος, οὐ βασιλεὺς τῶν ὑπὸ χεῖρα μεγαλαυχούμενος. πῶς γὰρ ὁ τῇ χείρονι προστετηκὼς τῶν παθῶν εὐηθείᾳ, καὶ ταῖς παραλόγοις τῶν ἡδονῶν ὑποκύψας ὁρμαῖς, τῆς τοιαύτης γένοιτ' ἂν διὰ παντὸς ἐν μετουσίᾳ μεγαλειότητος. ὅ γε κατάπαξ ὅλον αὐτοῦ τὸ τῆς ψυχῆς ἀδούλωτον φρόνημα τῷ τῆς σαρκὸς δουλωσάμενος, ἀλίτης δὲ, οἴμοι, καὶ τῆς ἀθλίας τῶν κτηνῶν ὁμογενείας κοινωνὸς οἰκτιζόμενος, οὐ βασιλεὺς εὐφημούμενος, καὶ τὸ ὅλον ἀνίᾳ, καὶ ἀχθηδόνι, καὶ παθῶν ἑσμῷ πιεζόμενος ὅτι μὴ ἄλλων, ἢ τῶν τοιούτων, ἡ ἁμαρτία πρόξενος. τί δὲ, οὐ τοιαῦτα νῦν τὰ ἡμέτερα, καὶ πλέον οὐδέν· ἄνθρωπος γὰρ γεννᾶται κόπῳ· τῷ δὲ κόπῳ, λύπη προδήλως παρέπεται. ἐν λύπῃ γάρ, φησι, τέξῃ τέκνα. ἡ πρώτη καθ' ἡμῶν ἀπόφασις. εἶτα, τιθηνεῖται, ἐκτρέφεται, ἀνάγεται, αὔξει. μόχθοι λοιπὸν ἐντεῦθεν, ἱδρῶτες, καὶ λῦπαι, καὶ ἀθυμίαι. ἐν ἱδρῶτι γάρ, φησι, τοῦ προσώπου σου, φαγῇ τὸν ἄρτον σου. δευτέρα καθ' ἡμῶν ἀπόφασις, ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ. τρίτη αὕτη ἀπόφασις. ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου. τετάρτη αὕτη ἀπόφασις. ἐν λύπαις φαγῇ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. πέμπτη καθ' ἡμῶν ἀπόφασις. καὶ φαγῇ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ· ἕκτη αὕτη ἀπόφασις. ἕως ἀποστρέψαι σε εἰς γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης· ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ· αὕτη ἑβδόμη καθ' ἡμῶν ἀπόφασις, τὸν τοῦ παρόντος αἰῶνος ἑβδοματικὸν ἀριθμὸν ὑπογράφουσα. ὢ ἀποφάσεως πικρᾶς, ἧς οὐκ ἔστιν ὅριον, οὐδὲ ὑπέρβασις· ὢ φωνῆς, ἧς οὐδεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος τοῖς ὅροις ἀντιτάξασθαι δεδύνηται. ταῦτα ἡ πικρὰ γεῦσις τοῦ ξύλου, καὶ ἡ ἀρχαία παρατροπή. ταῦτα ἡ τοῦ ὄφεως συμβουλὴ, καὶ τῆς ἐντολῆς ἡ παράβασις. ταῦτα ἡ πρώτη παρακοὴ, καὶ ἡ πρὸς τὰ αἰσθητὰ σχέσις τε, καὶ οἰκείωσις. ὡραῖος ἦν, καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν, ὁ ἐμὲ θανατώσας καρπός. καὶ προδήλως. ἀλλ' ἐμοὶ τῆς εἰδεχθοῦς ἀμορφίας ἐγένετο πρόξενος γλυκεῖα ἡ γεῦσις· ἀλλ' ἐμοὶ θολερὰν πικρίας ἀνατροπὴν ἀντεισήγαγε, θανάτῳ τὴν ζωὴν ἀνταλλάξασα, καὶ φθορᾷ τὴν ἀφθαρσίαν ἀμβλοῦνασα. Καὶ γοῦν αὐτίκα τὸν ἐπίκηρον, καὶ φθοροποιὸν, ἀντὶ τοῦ ἀνώλεθρον, καὶ ἀπήμονα, βίον ἑλέσθαι παρέπεισεν· ἀντὶ τοῦ τὴν πρόσγειόν τε, καὶ ῥέουσαν ἀφεμένους διαγωγὴν, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀσπάζεσθαι πολιτείαν ἐν πνεύματι, καὶ ταῖς ἀσωμάτοις παρελαύνειν δυνάμεσι, τὴν μετὰ κτηνῶν ἀλόγων θηριώδη, καὶ ἐμπαθῆ, ζωὴν ἡμῖν ὑπεστήσατο. καὶ ἵν' εἴπω τὸ γνωριμότερον, ἀντὶ τῆς ἀπαθοῦς ἐν παραδείσῳ τρυφῆς, τὴν

πολυ-

πολυπαθῆ, καὶ φιλήδονον ζωὴν, καὶ δίαιταν, κατεκρίθημεν. διὰ τοῦτο κράζει ὁ λέγων. ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκε. διὰ τί; παρεσυνεβλήθη 1 τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς. Ἐντεῦθεν λοιπὸν εἰσέῤῥευσεν ὁ μύριος τῶν παθῶν ὅμιλος, ὁ τῶν ἁμαρτιῶν ἑσμὸς, τῶν νόσων αἱ ἀφορμαὶ, οἱ ἄκροι θάνατοι, οἱ πρὸ ὥρας ἁρπαγμοὶ, τὰ φθοροποιὰ τῶν σωμάτων πάθη, ὑφ᾽ ὧν πολλάκις ὁ νοητὸς ἡμῶν κατεμπίπραται ἄνθρωπος. ἐντεῦθεν οἱ αἰφνίδιοι θάνατοι, τὰ παρ᾽ ἐλπίδα συμπτώματα, αἱ ἀπροσδόκητοι συμφοραὶ, οἱ ἀκούσιοι πειρασμοὶ, αἱ παρὰ βούλησιν πενίαι, οἱ δόλοι, οἱ φόνοι, τὰ ἔνεδρα, αἱ διχοστασίαι, τὰ προσεχθίσματα, τὰ ἐν πόλεσι δείματα, τὰ ἐν γῇ, καὶ θαλάσσῃ ποτὲ μὲν ναυάγια, ποτὲ δὲ πειρατήρια, καὶ ὅσα ἁπλῶς τὴν πολυώδυνον τῶν ἀνθρώπων συνέχει ζωήν. ἅπερ οὐκ ἄλλοθεν, ἢ ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐπιφύεται, κἂν μυρία σοφίζεσθαι δοξαίμεθα. τί δὲ οὐκ ἐντεῦθεν ἡμῖν ἡ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, καὶ ἐκ θελήματος σαρκὸς, λέγω δὴ ἐξ αἱμάτων ἀπότευξις 2. τὸ δὲ καὶ δίκην ἀλόγων ζώων γεννᾶσθαι, καὶ ζῆν, καὶ θνήσκειν, καὶ κύεσθαι 3, καὶ τοῦτο λίαν εὐτελῶς, καὶ ἀθλίως, ποῖος 4 ἡμῖν ἐξέφυσεν ἀκανθῶν; πόθεν ἡ ῥοὴ, καὶ ἀποῤῥοὴ τῆς ἡμετέρας συστάσεως; αἱ ἀφορμαὶ, παρ᾽ ὧν, τὸ ἡβάσκειν, καὶ γηρᾷν τῇ φύσει προσγίνεται; προσέτι δὲ, τὸ ἀνιᾶσθαι, καὶ ἥδεσθαι, τὸ σθένειν, καὶ ἀῤῥωστεῖν, τὸ εὐεκτεῖν, πλὴν ὑπὸ σφαλεραῖς κεῖσθαι ταῖς ὑπονοίαις· εἴγε προδήλως παραφθορὰ τὸ πλεονάζον τοῦ λείποντος καὶ τοῦ ἴσου τὸ ἔλαττον· παρατροπὴ, καὶ ὑφαίρεσις; πόθεν, ἡ πηλίκη τῶν καθ᾽ ἑξῆς πραγμάτων περιφορὰ, καὶ παλίῤῥοια, ἢ ἐξ ἧς εἶπον αἰτίας. Ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ τοσαύτοις κακοῖς ὑπόκειται τὰ ἡμέτερα, τί μὴ, τῶν ῥεόντων ἀφέμενοι, τῶν μενόντων ἀντιποιούμεθα; μὴ, τῆς τελευταίας ἀποδράντες αἰσχύνης, πρὸς τὴν ἀρχαίαν δόξαν ἐπαναδραμεῖν ἐπειγόμεθα; οὐκ ἐκνήψωμεν ἀδελφοὶ τὸ λοιπόν; οὐκ ἀναβλέψομεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω, τὴν γῆν ἀφέντες κάτω μετὰ τῶν τῆς γῆς συγχωσμάτων; οὐ τὸ συγγενὲς πρὸς τὸ συγγενὲς ἐπανάγωμεν; οὐ τὴν γεηρὰν ἑστίαν ἀπολιπόντες, τὴν ἄφετόν τε, καὶ εὐδιάλυτον πρὸς τὴν προτέραν ἡμῶν τὴν ἐν παραδείσῳ διαγωγὴν, τῇ μεταθέσει τῆς κατὰ σκοπὸν συμβουλίας ἐπαναδραμούμεθα; οὐ τὴν φαινομένην ἅπασαν ὑπεριδόντες εὐπρέπειαν, πρὸς τὰ κατ᾽ οὐρανὸν ἐπαναζεύγνυμεν κάλλη; οὐκ, εἴτι καὶ δέοι παθεῖν, τοῦ ζῆν ἀλόγως ἀπαγορεύσαντες, λογικοὶ γεγονότες, πρὸς τὴν εἰκόνα χωρῶμεν, καὶ τὴν πρώτην ὁμοίωσιν; τί ποιῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ταπεινοὺς, ὑψηλοὶ γεγονότες; τί τῶν ὁρωμένων περιεχόμενοι, τῶν νοουμένων στερούμεθα; τί μὴ τιμῶμεν τῆς εἰκόνος τὸ κατ᾽ εἰκόνα; τί μὴ τὴν κλῆσιν αἰδούμεθα; τί ἀθετοῦμεν τὴν χάριν; τί δούλους παθῶν ἑαυτοὺς ποιῶμεν, πλασθέντες ἐλεύθεροι; τῇ ἐλευθερίᾳ γὰρ ἡμᾶς Χριστὸς ἐλευθέρωσεν. οὐκ ἔνι ἐν ἡμῖν Ἰουδαῖος, οὐχ Ἕλλην, οὐ Σκύθης, οὐ Βάρβαρος. οὐκ

ritu conversatio amplectenda esset, vixque non superandae incorporeae Virtutes, brutalem cum brutis iumentis, vitiosamque vitam praeferremus. Et ut dicam, quod est notius, pro sancta illa, & innocua in paradiso voluptate, vitiosae vitae, voluptariaeque damnationem incurrimus. Quamobrem clamat, qui ait: *Homo quum in honore esset non intellexit.* Quorsum? *Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Ps. 48. v. 21. Hinc deinceps influxit innumerabilis perturbationum, vitiorumque turba, peccatorum examen, morborum causae, praematurae mortes; quod qui rapiantur ante tempus; letales corporum passiones, quibus non raro noster interior impletur homo. Inde repentinae mortes, insperati casus, calamitates inexpectatae, involuntariae tentationes, paupertates non quaesitae, doli, homicidia, insidiae, seditiones, offendicula, terrores in civitatibus, terra item, & mari, modo naufragia, modo piratarum latrocinia, ac quotquot plane adflictissimam hominum vitam, undique obsident, quae sane non aliunde nobis, quam hinc adnascuntur, quantumcumque nobis sapere videamur. Quid vero? Nonne hinc nobis illa ex voluntate viri, & ex voluntate carnis, ex sanguinibus inquam, nativitas est? Quid autem & instar brutarum animantium gigni, & vivere, & mori, atque resolvi, idque abiecte admodum, & misere? Quis nobis edidit spinas? Vnde substantiae nostrae fluvium, defluviumque, quibus naturae advenit, ut pubescat, atque senescat? Ad haec autem moeror, & gaudium, gemitus item, & aegritudo, bonaque valetudo, nisi fallacibus nos ipsi opinionibus decipimus; siquidem manifeste, quod abundat, defectus corruptio est; quodque est minus, aequalis perversio, ac privatio. Vnde tanta illa deinceps, rerum circumlatio, ac refluxus, praeterquam ex ea, quam dixi, causa? Quum haec itaque sic habeant, ac res nostrae tot malis subiaceant, quidni fluxis illis dimissis, permanentium curam agimus? Quidni fugientes supremam confusionem, festinamus cursu contendere ad antiquam gloriam? Nonne deinceps, fratres, erimus sobrii? Nonne adspiciemus in caelum sursum, terra deorsum relicta, cum terrae obruentis sordibus? Nonne cognatum ad id, quod cognatum est, reducemus? Nonne terrena domo relicta reiectanea illa, & quae facile dissolvatur, ad priorem in paradiso stationem, prudenti mutatione propositi recurremus? Nonne visibili omni decore spreto, caelesti pulcritudini denuo adiungemur? Nonne quamquam aliquid sustinendum sit, desinentes adverse rationi vivere, qui creati simus ratione praediti, ad imaginem tendemus, & primam similitudinem? Quid nos facimus abiectos, qui simus creati sublimes? Vt quid rebus oculis subiectis detinentibus spiritualibus privamur? Vt quid non habemus honori, quod est esse ad imaginem, qui ad imaginem spectemus? Quidni reveremur vocationem? Vt quid despicimus gratiam? Quid nos vitiorum efficimus servos, qui simus acti liberi? *Christus enim nos libertate liberavit.* Non est in nobis Iudaeus, Gal. 5. v. 1. seu 4. v. 31.

---

1 παρεσυνεβλήθη) Scrib. παρ᾽ ὃ συνεβλήθη.
2 ἀπότευξις] Scrib. ἀπότεξις.
3 κύεσθαι] Scrib. λύεσθαι.
4 ποῖος] Scrib. ποίας.

Col. 3. v. 11. daeus, non Graecus, non Scytha, non Barba-
Io. 1. v. 12. rus; non est masculus, & femina. Omnes idem
Gal. 4. v. 6. sumus in Domino. Sumus salvati gratia. Facti sumus filii Dei: *Dedit enim nobis potestatem filios Dei fieri. Misit Deus Spiritum Filii sui in cordibus nostris clamantem: Abba, Pater*. Quamobrem, non sumus amplius servi, sed filii, & Dei heredes per Christum. Ne igitur terrena vilitate ingenuitatem nostram probro adficiamus. Ne caelestis patriae obliti, miserae isti, & deorsum vergenti vitae, cuique nihil sit praeter corruptionem, adtabescamus. Ne res praesentis saeculi, futuri saeculi rebus praeferamus, neve immortalibus, corruptioni obnoxia praeoptemus. Ne igitur caelestis domicilii possessione dimissa, terram nobis domum, cum iis,
Ps. 67. v. 7. *qui habitant in sepulcris* constituamus. Iam fratres, *sobrii simus, & vigilemus*, profundo pigritiae decusso somno, ablataque a cordis oculis lema, noverimus cuius, & unde simus. Quae & quam illustris nostra formatio; quomodo facti quidem simus certum, quid supra vero omnia honore aucti simus; tum, rebus sensui subiectis, spiritali ratione; spiritalibus autem, animo supra spiritalia elevato, incumbamus, atque in primis cogitemus, quis haec omnia posuit? Quis sola voluntate fecit, & condidit? Quis hominem de terra formavit?
Ps. 17. v. 12. Quisve in terram reducit? Quis *posuit tenebras latibulum suum*; abyssumque iudiciorum suorum nube contegit? Tibi, o homo, fidem fa-
Psal. 138. v. 6. ciat David, dicens: *Mirabilis facta est scientia tua ex me; confortata est, & non potero ad eam*. Ac plane merito. Quis enim cognovit
Rom. 11. v. 34. *sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?* Quis dedit vitae terminos, quisve tempora dividit ipsi praecognita antequam conderentur; quis vitae instituta, aetatumque mutationes humano generi adiunxit, atque huius quidem contrahit annorum curricula, illius autem producit? Ante vero omnia haec, quis animal in utero format, venusteque, ac eleganter infantem efficit, ac condit foetum, speciemque exacte describit, pingitque, ad unius pulcritudinis absolutionem? Quis format, caelat, figuratque infantem, & concinnat membra, partesque componit, ac compingit organa, membrorumque compages congrue usibus corporis, cuique adiecta figura sua, distinguit? Ad haec, & ante illa, quis lutum animat, pulveremve spiritui conserit, ac simulacrum animatum facit? Quis sanguinem quidem, in carnem, phlegma autem in ossa, atque alterum quidem condensans, alterum autem coagulans, in mirabilem unam concretionem trahit? Quis pictor imagines in vulva delineat, coloresque animali adhibet, ac pingit qualitates, & profunda adstringit, ac figuram distinguentem constituit. Quis nervos extendit, trahitque musculos, atque arteriis membranas conserit, adnectitque, & venas sanguine implet? Quis ossa ossibus, compagesque iungit compagibus, & carne contegit, externoque tegumento magnifice induit? Quis

ἔνι ἄρσην; καὶ θῆλυ. πάντες ἓν ἐσμὲν ἐν κυρίῳ. χάριτι ἐσμὲν σεσωσμένοι. υἱοὶ γεγόναμεν τοῦ θεοῦ. δέδωκε γὰρ ἡμῖν ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι. ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, κράζον ἀββᾶ ὁ πατὴρ, ὥστε οὐκέτι ἐσμὲν δοῦλοι, ἀλλ' υἱοί· εἰ δὲ υἱοὶ, καὶ κληρονόμοι θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μὴ δὴ τοιγαροῦν τοῖς εὐτελέσι τὴν ἡμετέραν εὐγένειαν καθυβρίσωμεν. μὴ, τῆς ἄνω πατρίδος ἐκλαθόμενοι, προσετηκότες ὦμεν τῇ μοχθηρᾷ ταύτῃ, καὶ κάτω βριθούσῃ ζωῇ, καὶ τῆς φθορᾶς οὐδὲν ἐχούσης πλέον. μὴ παρόντα τῶν μελλόντων προκρίνωμεν· μὴ τὰ δὲ τῶν ἀκηράτων προελώμεθα τὰ ἐπίκηρα. μὴ, τὸν οὐρανὸν ἀφέντες, ἔχειν ἑαυτοῖς ἐνδιαίτημα τὴν γῆν ἑστίαν μετὰ τῶν κατοικούντων ἐν τάφοις ἐποστησώμεθα. ἐκνήψωμεν τὸ λοιπὸν ἀδελφοὶ, καὶ διαγρηγορήσωμεν τὸν βαθὺν τῆς ῥαθυμίας ὕπνον ἀποτιναξάμενοι· καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς τὴν λήμην περιαιρήσαντες, γνῶμεν, τίνος, καὶ πόθεν ἐσμέν. τίς, καὶ ποταπὴ ἡμῶν ἡ διάπλασις; πῶς τῷ μὲν παντὶ συνυπέστημεν, ὑπὲρ δὲ τὸ πᾶν ἐτιμήθημεν. εἶτα τοῖς αἰσθητοῖς νοητῶς, ὑπὲρ νοῦν δὲ τοῖς νοητοῖς ἐπιβάλωμεν, καὶ κατανοῶμεν, ὡς μάλιστα. τίς ἔθετο ταῦτα πάντα; τίς ὁ ποιῶν, καὶ μετασκευάζων μόνῳ τῷ βούλεσθαι; τίς ὁ πλάσας ἐκ γῆς τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς γῆν ἐπανάγων; τίς ὁ θέμενος σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, καὶ συγκαλύπτων νέφει τῶν αὐτοῦ καμάτων τὴν ἄβυσσον; Δαυὶδ πιστούτω σε, ἄνθρωπε. ἐθαυμαστώθη, λέγων, ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύναμαι πρὸς αὐτήν. καὶ μάλα εἰκότως· τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; τίς ὁ διδοὺς μέτρα ζωῆς, καὶ διορίζων χρόνους προεγνωσμένους αὐτῷ πρὸ συμπήξεως; τίς ἀγωγάστε, καὶ μεθ' ἡλικιώσεις 1 τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει παραζευγνὺς, καὶ τοὺς μὲν συντέμνει, τοὺς δὲ μηκύνει τῶν ἐτῶν τοὺς διαύλους. καὶ πρὸ τούτων, τίς ὁ πλάττων ἐν μήτρᾳ ζῶον, καὶ βρεφουργῶν ἀστείως. καὶ συνιστάνων γόνον, καὶ διαγράφων εἶδος εἰς ἑνὸς κάλλους συμπλήρωσιν; τίς γλύφει μορφὰς, καὶ σχηματίζει βρέφος, καὶ συναρμόζει μέλη, καὶ συντιθεῖ μόρια, καὶ πήγνυσιν ὄργανα, καὶ διαρθροῖ τῶν μελῶν τὰς συνθέσεις, καταλλήλως ταῖς χρείαις τοῦ σώματος περιμορφάζων τὰ σχήματα; καὶ πρὸ τούτων ἔτι, τίς ψύχει 2 πηλὸν, καὶ συνάπτει τὸν χοῦν πνεύματι, καὶ ἀνδριάντα παρίστησιν ἔμψυχον; τίς αἷμα μὲν εἰς σάρμα 3, φλήγμα δὲ εἰς ὀστᾶ, καὶ τὸ μὲν πήξας, τὸ δὲ τυρώσας, εἰς ἓν ἄγει; παράδοξον σύγκριμα. ποῖος ἐν μήτρᾳ ζωγράφος εἰκόνα σκιογραφεῖ, καὶ χρωματουργεῖ ζῶον, καὶ χρόας ἐντίθησι, καὶ γράφει ποιότητας, καὶ βάθη 4, καὶ χαρακτῆρα συνίστησι; τίς ὁ τείνων νεῦρα, καὶ μύας ἕλκων, καὶ ἀρτηρίας, καὶ ὑμένας συνάπτων, καὶ φλέβας ἐμπιπλῶν αἵματος; τίς ὀστᾶ πρὸς ὀστᾶ, καὶ ἁρμονίαν ἁρμονίᾳ συνάπτει· καὶ σαρκὶ συγκαλύπτει, καὶ τῇ ἔξωθεν περιβολῇ μεγαλοφυῶς ἀμφιέννυσι; ποῖος ἐν μήτρᾳ βυρσοδέψης δορὰν ἐτεκτήνατο, καὶ τῇ κρυφίᾳ τῆς σαρκὸς ἀδήλως ὑγρότητι τὴν ἐπιφαινομένην τοῦ δέρματος ἐποψίαν ἁπαλῶς οὕτω λειώσας, εἶτα συν-

1 μεθ' ἡλικιώσεις] Scrib. μεθηλικιώσεις.
2 ψύχει] Scrib. ψυχοῖ.
3 σάρμα) Scrib. σάρκα.
4 καὶ βάθη) deest in medio verbum. Puto scribendum, καὶ μετρεῖ βάθη (a).

(a) Ex interpretatione conii- citur aliud verbum, quam μετρεῖ reponendum.

συντείνας, ὁλοσχερῶς ἐσχεδίασε; τίς ὁ πλάσας καρδίας, καὶ νεφροὺς ὑποζεύξας, καὶ σπλάγχνων ἐφόδρων τὰς συνθέσεις; τίς ὁ διδοὺς ζωὴν, καὶ πνοὴν, καὶ τὰ πάντα; καὶ πρὸ τούτων ἔτι τίνος ἔργον οὗτος ὁ μέγας, καὶ παναρμόνιος, κόσμος; πῶς οὐρανὸς ὑπέστη τὸ μέγα, καὶ διαφανὲς, τοῦ παντὸς ἐπικάλυμμα; πόθεν αὐτῷ σφαιρικὸν τὸ σχῆμα περιτιθέασιν ἔνιοι, τροχοῦ τε δίκην ἐγκαρσίως στρεφόμενον, καὶ τῇ τῶν ἄστρων φορᾷ, τὴν ἄλλως ἐπικυλινδούμενον 1 καὶ πρὸ τούτων, τίς τὴν προκόσμιον τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων ταξιαρχίαν ἀγγελοπρεπεῖ συνεστήσατο τάγματι; τίς τούτων τὰς ἀΰλους, καὶ φλογερὰς, οὐσίας, εἰς μυριαρχίας τε, καὶ χιλιαρχίας ἀσχηματίστως διαμορφώσας, εἴδη πολυειδῶς κατεποίκιλε; πόθεν αὐτοῖς τὸ πυρῶδες, καὶ φωτοειδὲς, καὶ ὑπόπτερον; τὸ κοῦφον τε, καὶ ὑπηνέμιον; τί τὸ τομόν τε, καὶ πρὸς διακονίαν εὐσταλὲς, καὶ δραστήριον, καὶ εἰς ἄγαν ὀξυπετὲς, καὶ ὑψίπορον τοῦ κατὰ παντὸς ἀμογητὶ φέρεσθαι, οἷ τὸ θεῖον διακελεύεται πρόσταγμα; τίνος σόφισμα ὁ διάχυτος οὗτος ἀὴρ, καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτὸν αἰθέριον πῦρ; πῶς πῇ μὲν, ψύχει· πῇ δὲ, θερμαίνει· τὸ μὲν, τῇ κατὰ φύσιν ὑγρότητι· τὸ δὲ, τῇ πρὸς τὰ ἄνω ἐγγύτητι; ποῖος ὑφάντης, ἢ ποικιλτὴς, τοιαύτην ὀθόνην ἐξύφηνε, πρὸς τὴν τῶν ἡλιακῶν ὑποδοχὴν ἀκτίνων ἁρμόζουσαν; τίνος τεχνίτου τὸ περικαλλὲς τοῦτο, καὶ περίγειον ἕδρασμα; τίς ταύτην ἀπεριδράκτως ἐμηχανήσατο; ἐπὶ τίνος δὲ τῶν αὐτῆς ἑδρασμάτων, αἱ κρυφιώδεις ἀφέσεις συνδεδένται; πόθεν τὸ μέγα τοῦτο στοιχεῖον ἡ θάλασσα, καὶ τὸ ἄπλετον ὕδωρ ἐκεῖνο, καὶ ἄπειρον εἰς ἓν συνεγήγερται σύγκριμα; πόθεν τὰ ποειδῆ 2 γένη τῶν ζώων, ὅσα τε ὑπὲρ γῆν ἵπταται, καὶ περὶ γῆν ἕρπει, καὶ τοῖς ὕδασιν ὑπονήχεται; πόθεν ἐκπορεύεται φυτὰ, καὶ γένη φυτῶν, καὶ ξύλα ὑψηλὰ, καὶ μετέωρα; πόθεν σπερμάτων γένη, καὶ βοσκημάτων νομαὶ, χῶραι ποάζουσαι, ῥοδωνιαί τε, καὶ παράδεισοι, καὶ ποταμῶν ἐκροαὶ, καὶ σήραγγες; τίς ὁ θέμενος ὄρεσιν ὕψη, καὶ ῥαχίας αὐτοῖς ὑποτέμνων, καὶ λόφοις ὑπορρηγνὺς αὐχένας, καὶ τούτοις ἀμφιλαφῆ χωρία παραζευγνὺς, καὶ νάπας ὑποστρωννὺς, καὶ πεδία, καὶ φάραγγας; τίς δὲ ὑετοῦ πατὴρ, ἢ τίς ὁ τετοκὼς βώλους δρόσου; ἐκ γαστρὸς δὲ τίνος ἐκπορεύεται κρύσταλλος; φησὶν ὁ διὰ λαίλαπος τῷ Ἰὼβ χρηματίσας· θησαυροὺς δὲ χαλάζης τίς ἔγνω; τίς ὁ κτίζων πνεῦμα, καὶ στερεῶν βροντὴν, καὶ χιόνι προστάσσων; ἐκ ποίων δὲ κόλπων ἀνάγονται νεφέλαι; ποῖοι δὲ θεσαυροὶ τοὺς ἀνέμους ἐξάγουσι; τίς ἔθετο ταῦτα πάντα; τίς ὁ κατέχων δρακί; τίς ὁ κινῶν, καὶ ζωογονῶν, καὶ ἡνιοχῶν, καὶ ἄγων μόνῳ τῷ νεύματι; τίς ὁ τιθεὶς θαλάσσῃ ψάμμον ὅριον; φόβῳ δὲ τίνος χαλινουμένη συστέλλεται, καὶ ἡμεροῦται, καὶ τῶν ἰδίων ὅρων ἐντὸς καθελκομένη συνέχεται, καὶ ὑγρὰς οὐ παρεκτρέχει θύρας, ἀλλ' ὡς φορβαίαν κατὰ στόμα τὸ πρόσταγμα φέρουσα, τῆς μὲν γείτονος οὐ κατεξανίσταται γῆς· εἰς ἑαυτὴν δὲ ἀναποδίζουσα ὑπτίως, τὴν μὲν ἀτμὸν ἐξαφρίζει· πρὸς δὲ τὰ χείλη τῷ σάλῳ συμφύρεται, καὶ πρὸς τοὐπίσω χωρεῖ, τὸ δουλικὸν ὑπογράφουσα σχῆμα. πόθεν αὐτῇ τὰ μυρία τῶν ζώων ποικίλως ἐγκατέσπαρται γένη, παρ' οἷς ἅπαν ἑρπυστικῆς ἰδέας ἐνθεωρεῖται γένος, εἰς εἴδη, καὶ γένη, καὶ μεγέθει 3 πολυειδῶς σκεδαννύ-

Quis in vulva coriarius pellem paravit, ac conspicuam cutis superficiem ita molliter laevigans, exindeque omni parte contendens, occulta clanculum carnis humiditate, effecit? Quisnam finxit corda, renesque subiunxit, ac viscerum structuram invenit? *Quis dedit vitam, & inspirationem, & omnia?* Act.17.v.25. Praeterea vero, cuiusnam opus, magnus hic, & concinnissimus mundus? Quomodo caelum conditum est, magnum illud, & pellucidum universi tegumentum? Quomodo ei quidam orbicularem figuram adscripserunt, qua rotae instar obliquae versetur, astrorumque latione temere volutetur? Anteque iterum illa, quis illum mundo antiquiorem, superiorum mundo virtutum, ordinatum principatum, congruo Angelis ordine constituit? Quis eorum a materia secretas, flammeasque substantias, per myriadum, millenorumque principatus, infigurabili specie formans, distinguensque, multiformiter distinxit? Vnde eis natura ignea, luminosaque, & aligera, levisque, ac velut ventitia? Quid ea acuties, atque ad ministerium habilitas, & efficacia, celeritasque immensa, & incessus sublimis, ac demum, ut nullo labore ferantur, quocumque iussio divina iniunxerit? Cuiusnam molitio diffusus hic aer, quique ei aethereus ignis eminet; quomodo idem ipse partim refrigerat, partim calefacit; alterum quidem, nativa humiditate, alterum autem, ex superiorum vicinia? Quis textor, aut plumarius velum eiusmodi suscipiendis solaribus radiis comparatum contexit? Cuius artificis manu prodit, venustissimum hoc, terramque ambiens firmamentum? Quis eam incomprehensa ratione stabilient, fingensque, molitus est? In quonam vero eius fundamentorum colligati sunt iactus occulti? Quomodo magnum hoc elementum mare, illaque innavigabilis, immensaque aqua, in unam congregationem coaluit? Vnde multa illa animalium genera? Tum nimirum, quae volant super terram; tum, quae circa ipsam reptant; tum denique, quae aquis supernatant. Quam magna virtus Creatoris universorum! Vnde egrediuntur plantae, & genera plantarum, arboresque altae, & procerae? Vnde genera seminum, & pecudum pascua, herbosique campi, nec non roseta, & horti, fluminumque cursus, & hiatus terrae? Quisnam montibus altitudinem posuit, eisque praerupta succidens cacumina, cervicem, ceu cristis, tumulisque subrupit; densosque nemoribus amplos eis tractus adiunxit, atque clivos, planitiesque, & depressas convalles, substravit? *Quis* Iob 38.v.28. vero, *est pluviae pater? Et quis est, qui genuit stillas roris? Et de cuius utero procedit glacies?* Inquit, qui Iobo de turbine respondit. Quis autem cognovit thesauros grandinis? Ps.134.v.7. Quis creat spiritum, & adfirmat tonitru, ac

1 φορᾷ, τὴν ἄλλως ἐπικυλινδούμενον) Tolle comma, & scribe, φορᾷ τὴν ἄλλως ἐ.

2 ποειδῆ] Scrib. πολυειδῆ.
3 μεγέθει) Scrib. μεγέθη.

praecipit nivi. Quis fulgura in pluvias (facit,) imbresque immittit ad irrigandam terram, ac iubet, ut flumina exundent? Ex quibusnam vero finibus subvehuntur nubes? Quinam autem thesauri proferunt ventos? Quis universa haec posuit? Quis pugillo continet? Quis solo nutu movet, vivificatque, & moderatur, & agit? Quis arenam mari terminum ponit? Cuiusnam vero fraenante metu contrahitur, & mansuescit, intraque proprios terminos retractum continetur, nec praetergreditur humidas fores, sed velut capistrum, praeceptum Dominicum ore ferret, haud quidem vicinam terram operturum exsurgit, sed in seipsum ceu supine repedans, spumam quidem exhalat, ad labia autem commiscens, servili specie retrocedit. Vnde innumerae illi animalium incredibili varietate inspersae species, in quibus omne reptilium occurrit genus, ac in species, partesque, & magnitudines multiformiter dissipatum, artificis rationi, sensum superanti artis felicitati, sapientiaeque, admirationem conciliat. Vt ne vero singillatim omnia dixerim: quippe alio indiget otio, quam sit praesentis temporis, singulorum a Deo creatorum, ad exactam cognitionem, comprehensionemque prosequenda oratio; qui satis dicta putem, ut velut ob oculos sistantur, manifesta magnificorum Dei operum indicia, quod est continuandae orationi subiungam. Vt ergo paucis, compendioque aliquid dicam: quis universa haec posuit? Cui servit universum? Cui est addictum? Cui cedit? Nonne illi, cuius magna est virtus? Cuius nutu agitur? Nonne eius, cuius imperium immensum est, & potestas aeterna. Cuiusnam praecepto anima a corpore separatur; iam enim tempus est, ut nostra adgrediamur, praeterquam illius, qui olim colligavit? Ne mireris autem, audiendo animae a corpore separationem, qui subiecta sensibus, mutationi subiecta noveris. Hoc enim materiae est, propriaque fluxae naturae adfectio; ex quibus, & corpora sunt, & quibus consistimus, ac in quae, mutationem in melius suscipientes, resolvendi sumus. Posteaquam autem haec ita habent, su-
Ps. 88. v. 49. musque interitioni, & immutationi obnoxii, *nec est homo*, iuxta quod ait Scriptura, *qui vivat, & non sit visurus mortem*; ac universi hesterni, mortalesque, & terreni, in terram revertimur, frustra utique moleste ferimus super mortuo, plangentes, ac moesti, ac vere inani luctu prosequimur resolutos in sepulcris, & in suum reversos pulverem. Atque adeo, nisi in omni pariter natura oculis subiecta, mutationis adumbratio exstaret, forte videri posset ferendum, ut super defunctis lugeremus; velut nimirum non valentes eorum ferre privationem; tamquam, quod in promtu occurrit; cum eis inclusa, sepultaque, quam in melioribus repromissionibus habemus repositam, deiformissimam reformationem, quod tantum apud eos videre sit, qui magnum illud, superansque rationem, communis Resurrectionis sacramentum non exspectant. Ignorant enim fore, ut humana natura, meliori, nobiliorique supra creata reliqua reformatione, tunc temporis donanda sit. Quum ergo resurrectio in spe nobis posita sit, quodque exspectatur, renovatio sit non abolitio, destru-

θαννύμενον, καὶ τὸν τεχνίτην λόγον ἀποθαυμάζοντ ὑπὲρ νοῦν εὐτεχνίας τε, καὶ συνέσεως; ἀλλ' ὥστε ἂν μὴ κατὰ μέρος ἅπαντα λέγοιμι. (καὶ γὰρ ἄλλης, ἢ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν, δεῖται σχολῆς, ὁ περὶ ἕκαστα τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων λόγος, τὴν δι' ἀκριβείας ὑπογραφόμενος γνῶσιν τε, καὶ κατάληψιν) τοῖς εἰρημένοις ἀρκεῖν οἰόμενος, ὅσον ὑπ' ὄψιν ἀγαγεῖν τὰ προφανῆ τῶν τοῦ Θεοῦ μεγαλουργημάτων γνωρίσματα, τὸ πᾶν ἐν βραχεῖ συντεμὼν, τὸ συνεχὲς ἐπισυνάψω τοῦ λόγου. Ἵν' οὖν εἴπω τί συνελὼν, τίς ἔθετο ταῦτα πάντα; τίνι δουλεύει τὸ πᾶν; τίνι πρόσκειται; τίνι ὑπείκει; οὐχ' ᾧ πολλὴ ἡ ἰσχύς; τίνος ἄγεται νεύματι; οὐχ ᾧ πολλὴ ἡ δυναστεία, καὶ τὸ κράτος ἄπειρον, καὶ ἡ ἐξουσία αἰώνιος; τίνος δὲ προστάγματι ψυχὴ χωρίζεται σώματος. καιρὸς γὰρ ἤδη τῶν ἡμετέρων ἐφάψεσθαι· πλὴν τοῦ πάλαι συνδήσαντος, καὶ λύσαντος, καὶ αὖθις συνδήσοντος ὑψηλότερον; Καὶ μὴ θαυμάσῃς, εἰ χωρισμὸν ἀκούεις ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ὑποτροπὴν ὄντα εἰδὼς τὰ ὑπὸ τὴν αἴσθησιν. τῆς γὰρ ὕλης τοῦτο, καὶ ῥευστῆς φύσεως, ἴδιον· ἐξ ὧν καὶ τὰ σώματα, οἷς συνυπέστημεν, καὶ εἰς ἃ διαλυθήσεσθαι μέλλομεν, τὴν εἰς τὸ κρεῖττον μεταβολὴν εἰσδεξάμενοι. ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὑπὸ λῆξιν πάντες ἐσμὲν, καὶ ἀλλοίωσιν· καὶ οὐκ ἔστι, κατὰ τὸν λέγοντα, ἄνθρωπος ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον, χθιζοί τε ἅπαντες, θνητοί τε, καὶ γήινοι, καὶ εἰς γῆν ἐπανήκοντες, μάτην ἄρα δυσφοροῦμεν ἐπὶ νεκρῷ κοπτόμενοι, καὶ ἀλύοντες. εἰς κενὸν δὲ, καὶ τὸ θρηνεῖν τοὺς ἐντάφους διαλυθέντας 1, καὶ εἰς τὸν χοῦν τὸν ἑαυτῶν ὑποστρέψαντας. ὡς εἰ μὴ κατὰ κοινοῦ πάσης ὁμοῦ προὔκειτο τῆς ὁρατῆς φύσεως, τὸ τῆς τροπῆς ἀποσκίασμα, φορητὸν ἦν τάχα τὸ ἐπὶ τοῖς οἰχομένοις ὀδύρεσθαι. οὔτε μὴ φέρειν τὴν τούτων στέρησιν δυναμένων, συγκεκλεισμένης ὡσανεὶ τούτοις, ὅσος 2 κατὰ τὸ πρόχειρον τῆς ἀποκειμένης 3 ἐναπομένωσιν ἐλπισι 4, θεοειδεστάτης ἀναμορφώσεως· ὃ περὶ μόνους ἐστὶν ὁρᾷν, τοὺς μὴ ἀποκαραδοκοῦντας τὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. μέγα δὲ, καὶ ὑπὲρ λόγον, μυστήριον. οὐκ ἴσασι γὰρ, ὡς κρείττονας 5, καὶ τιμιωτέρας ἢ κατὰ τὴν λοιπὴν κτίσιν, ἡ ἀνθρώπου φύσις ἀξιωθήσεται τηνικάδε ἀναπλάσεως· εἰ οὖν ἐν ἐλπίσιν ἡμῖν ἡ ἀνάστασις, καὶ τὸ προσδοκώμενον καινισμὸς, ἀλλ' οὐκ ἀφανισμὸς, οὐδεὶς 6 τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις, μὴ ἀνιῶμεν 7 ἡμᾶς οἱ μικρῷ που πρὸ ἡμῶν ἐκδημήσαντες, μηδὲ πλέον ἢ καλῶς ἔχει δακρύωμεν, ἐπὶ τοῖς ὁμοίως ἡμῖν τῆσδε μεταλλαχῶσι ζωῆς, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἀπᾶρασι. μέχρι τίνος νεκροὶ νεκροὺς θάπτομεν. καὶ ζῶντες εἶναι ποτὲ θελήσωμεν; ἕως πότε δάκρυα, ἕως τίνος ὀλοφυρμοὶ, θρῆνος, κραυγὴ, τρίχες

1 θρηνεῖν τοὺς ἐντάφους διαλυθέντας] Srib. θρηνεῖν τοὺς ἐν τάφοις δ.
2 ὅσος) Scrib. ὅσοι.
3 τῆς ἀποκειμένης] Scrib. ταῖς ἀποκειμέναις.
4 ἐλπίσι] dele comma.
5 κρείττονας] Scrib. κρείττονος.
6 οὐδείς) Scrib. οὐδ' εἰς.
7 ἀνιῶμεν) Scrib. ἀνιῶσιν.

διασπώμεναι, χεῖρες προσπαιόμεναι, πάταγοι, κρότοι, κωκυτὸς, κλόναι, βοαὶ, ἀχαριστίαι, βλασφημίαι, οἱ μέχρι μνήματος σπαραγμοὶ, οἱ πρὸ τῆς ταφῆς, οἱ μετὰ τὴν ταφὴν, οἱ κατ' ἀγορὰν, οἱ κατ' οἶκον ὀδυρμοί; τί ποιεῖς, ἄνθρωπε· νεκρὸν κοιμώμενον βλέπεις, καὶ σὺ βλασφημεῖς; μυστηρίῳ τοιούτῳ παρέστασαι, καὶ τοῦ θεοῦ κατεξανίστασαι. ἡ παραθήκη ἀνίεται, καὶ τῷ ἀπαιτοῦντι δικάζῃ. Παρακαλεῖς, ἀνάπαυσον δέσποτα λέγων, καὶ τὸν δεσπότην ὑβρίσεις· τὸν υἱὸν θανόντα προπέμπεις, καὶ σὺ ὡς οὐ τεθνηξόμενος κλαίεις. τὸ ἐκείνου τέλος ὁρᾷς, καὶ τὸ σὸν οὐ προσδοκᾷς; ἀνάμνησον σαυτὸν, ἄνθρωπε, ὅστις εἶ· ἐνθυμοῦ, ὅτι, θνητὸς ὢν, θνητὸν πάντως ἐγέννησας, καὶ τεθνήξεσθαι μέλλοντα, ἢ οὐκ [1], ἀρχὴν ἐσχηκὼς, καὶ τέλος ἕξεις προδήλως· ἐπεὶ καὶ πρὸς γένεσιν ἀχθεὶς, εἰς φθορὰν μετελεύσῃ; αἰδέσθητι τὴν φύσιν, ἄνθρωπε, μεθόριον οὖσαν ἀθανασίας ὁμοῦ, καὶ θνητότητος. ἀναλόγισον τοῦ κυρίου τὸ πρόσταγμα· ἐννόησον τὸν ὅρον τῆς δεσποτικῆς, ἀποφάσεως· καὶ μὴ ἀπαναίνου. δι' αὐτῆς ἐλεγχόμενος, οἷς [2] καθ' ἡμέραν ὁρᾷς, τὴν ἄλλως [3] μεταῤῥιπτούμενά τε καὶ μεταβάλλοντα τὰ ἡμέτερα· μὴ δὲ δυσφόρει νεκρὸν ἀπαγόμενον βλέπων, καὶ πρὸς τὴν ἀμείνω μεταχωροῦντα μετάστασιν. οἶδας γὰρ, οἶδας σαφῶς, σαυτὸν ἐκείνῳ μετ' ὀλίγον ἑψόμενον. ὅτι μὴ τοῦτον οὐδεὶς τὸν ὅρον ἐν ἀνθρώποις διαφεύγειν εἰς τέλος δεδύνηται. μὴ οὖν, παρ' ᾧ εὐχαριστεῖν, βλασφημῶμεν τὸν εὐεργέτην, μὴ δὲ καθυβρίζωμεν τὸν προσλαβόμενον τὸν ποθούμενον. οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἐπὶ τὰ χείρονα ἡμῖν ἡ μετάβασις. ἐκ δὲ τῶν φθαρτῶν πρὸς τὰ ἄφθαρτα, καὶ ἀπὸ τῶν βλεπομένων ἐπὶ τὰ μὴ βλεπόμενα, καὶ μόνοις τοῖς ἐν ἀρετῇ βιώσασι προσδοκώμενα. αὐτὸς τοιγαροῦν καὶ τὸν ἡμέτερον προσελάβετο, οὐκ εἰς γῆν κατακρύψας. ἀλλ' εἰς οὐρανοὺς ὑποδεξάμενος, καὶ πρὸς τόπους, οὓς οἶδεν αὐτὸς, φωτοειδεῖς ἀποθέμενος. αὐτὸς τὴν ἑαυτοῦ παραθήκην ζητήσας, ἀπείληφεν. αὐτὸς, ὅπερ ἔθετο. κατ' ἐξουσίαν ἀπήτησε. σὺ τίς εἶ δικαιολογούμενος, ἐφ' οἷς ὁ δεσπότης ἀρέσκεται; τίς εἶ δικάζων, ἢ κρινόμενος πρὸς αὐτόν; θέλει γὰρ ἄρτι τὴν ὀφειλὴν εἰσπράξαι. βούλεται μὴ παρεκτεῖναι τῆς προθεσμίας τὸν χρόνον. ἢ οὐκ ἔχει τοῦ χρόνου ἐξουσίαν ὁ ποιητὴς τῶν χρόνων; πῇ μὲν συστεῖλαι τούτους, πῇ δὲ παρεκτεῖναι; πόθεν γὰρ ἡμῖν τὸ, γνῶναι κρίματα θεοῦ, καὶ μυστηρίων ἄβυσσον, δι' ὧν, οἱ μὲν ὀλιγόβιοι· τινὲς δὲ μακροχρόνιοι· καὶ οἱ μὲν νεάζοντες, οἱ δὲ γεγερακότες. ἄλλοι δὲ, καὶ πρὸ ὥρας, καὶ πρὶν εἰς φῶς προελθεῖν. τὸ τοῦ Ἰὼβ, οἱ οὐκ εἶδον φῶς, προαρπάζονται. ἀλλὰ μὴ θρυλλεῖτο τοῦτο ἡμᾶς. μὴ δ', ὅτι νεκρὸν ἔγκλινον βλέπομεν, σχετλιάζωμεν· ἀλλ' ἐννοῶμεν, ὅτι τὸ δάνειον, ὁ προχειρῶν ἑκάστῳ τὴν πνοὴν, ὁπότε βούλεται

structioque, aut in nihilum cessio, ne nos contristaverint, qui paullo nobis maturius migrarunt, neve supra quam decorum habeat, super illis lugeamus, qui pari nobiscum sorte, vitae huius usuram receperunt, ac ad vitam aliam profecti sunt. Vsquequo nos mortui, mortuos sepelimus? Quandonam vero voluerimus vivere? Quamdiu lacrimae? Quamdiu *Matth. 8. v. 22.* gemitus, luctus, clamor, distractae comae, manus adlisae, percussiones, plausus, ululatus, quassationes, vociferationes, fletus, ingrati animi significationes, blasphemiae, ad usque sepulcrum discerptiones, lamentationes ante, & post mandatum cadaver humo, in foro, ac domi? Quid facis, o homo? Vides defunctum dormientem', & blasphemas? Adsistitis tanto sacramento, & adversus Deum insurgitis? Solvitur depositum, inque eum, qui repetit, iudicio contendis? Obsecrans ais, dona ei requiem, Domine, & Dominum contumelia adficis? Deducis funus filii defuncti, lugesque velut ipse moriturus? Vides illius finem, & tuum non exspectas? Tibi ipse, o homo, reduc in memoriam quisnam sis. Pensa quum esses mortalis, mortalem plane te edidisse. Si habuistis principium, palam est fore, ut habeas finem; quippe, qui deductus ad ortum, sis etiam in interitum reversurus. Reverere, o homo, naturam, quae sit immortalitatis, mortalitatisque contermina. Recogita Dominicam iussionem. Cogita decretum Dominicae sententiae, nec ea coerceri renuas, qui humana quotidie videas temere in diversum iactari, atque mutari; ac ne moleste, mortuo abacto, ac migrante ad statum meliorem, feras. Nosti siquidem, nosti fore, ut brevi post sequaris ipsum. Quippe nemo tamdem decretum hoc effugere potuit. Ne ergo, quum liceat agere gratias, blasphemi simus in beneficum, neve adficiamus iniuria, & lacessamus eum, qui adsumsit desideratum. Non enim migramus a potioribus ad deteriora, sed a corruptibilibus ad incorruptibilia, a visibilibus ad invisibilia, iisque tantum exspectata, qui vixerunt e ratione virtutis. Ipse igitur carum nostrum adsumsit, non occultans in terra, sed suscipiens in caelum, atque in loca, quae novit ipse, luminosa deposuit. Ipse suum ipsius depositum requirens recepit. Ipse, qui deposuisset, per auctoritatem repetiit. Tu quis es, qui minutius supputes, & exquiras, quae Domino placent? Quis es, ut cum eo litiges, & iudicio contendas? Vult enim iam exigere debitum. Non placet mortis terminum prorogare. An non habet potestatem temporum, qui tempora condidit, qua ut sistat, qua ut protrahat? Vnde enim nobis, ut sciamus iudicia Domini, & sacramentorum abyssum; quamobrem alii quidem sint brevis vitae, alii longioris, ac alii quidem iuvenes; alii iam senes; alii ante tempus, aliique antequam ad lucem processerint, iuxta quod Iob ait: *Qui non viderunt lucem*, praemature rapiantur? Verum ne nos id turbet, nec quia videmus iacentem in lecto mortuum, lamen- *Iob 3. v. 16.* temur, sed cogitemus exegisse mutuum quum voluit, qui spiritum prius cuique commodaverat; neque aliquem quocumque is modo migraverit, immodico luctu plangamus, ut ne eum, qui iussit migrare, ad iram provocemus. Ne super illo tunicas dirumpamus, ne ter-

1 ἢ οὐκ) Scrib. εἰ οὖν.
2 οἷς) Scrib. ὅς.
3 τὴν ἄλλως) Scrib. πάλλως.

ram ſpargamus, carnem unguibus laniemus, ne laceremus capillos, ne caput noſtrum probro adficiamus, ne in clamores inconditos erumpamus, ne blaſphemetur ſpes noſtra, ne efficiamur riſui, ludibrioque Gentilibus, ne bonum Reſurrectionis iniurioſe habeamus, ne noſtrae ingenuitatis iura eſſe velimus deſpicatui; in nos ipſos adſpiciamus; intelligamus virtutem Sacramenti; conſideremus, qui & quales ſimus, ac cuius gratia conditi: ubi item, & quomodo, utque omnibus, etſi non modo, at nihilominus omnibus ſit abeundum. Quid relictis gratiarum actionibus, ad luctum currimus? Quidni abiecto luctu, procedimus ad cantica? Paululum quieſcite, fratres, & quae dicuntur, audite. Silete, & conſolamini, nec defuncto moleſti eſtote. Oculos intendite in magnum hoc ſpectaculum. Videte, quod celebratur, videnteſque tacete, ac ne myſterium noſtrum turbate. Tremendum eſt, fratres, quod videtur: horribile, quod peragitur, Angeli ſplendore micantes, ſceptrigeri, terribili adſpectu de caelo venientes, exercituum chori albis induti, luminoſa ſpecie, ignem ſpirantes, flammigeri, miniſterio ſeduli, circumverſantes iacentem, ocyuſque depoſitum exigentes, nec ipſi reverentia tenemur? Quid facis, o homo? Iacens, ſtupore nimio correptus eſt, nec tu confunderis? Iacens, horrore velut ſenſibus exceſſit, & tu ludis? Ille in agonia eſt, & tu daemoniaci inſtar inſanis? Ille turbatur, & tu non horres? Ille rigens animam agit, nec tu terreris? Ille iudicatur, nec tu obſtupeſcis? Ille ad rationes cogitur, nec tu torpes, qui exactionis eiuſdem diſtrictionem expectes? Ille pavet videns hactenus non viſa, nec tu caſtigatior factus times, & contraheris? Ille moritur, & tu ſuperbis? Ille occumbit, & tu velut fanatico ſpiritu corriperis? Subſtine modicum, o homo. Sine, abeat in pace, quo vocatus fuit. Sine incedat viam, quam necdum inceſſit, & ex qua numquam regreſſurus eſt, quamque omnes pariter, quamquam hi ſtatim, illi, brevi poſt, incedere habemus; ad terram tenebroſam, & caliginoſam, terram ſempiternarum tenebrarum, ubi non eſt ſplendor, nec eſt videre vitam mortalium, in qua & nos omnino oportet eſſe, eiuſque periculum facere, ſimili iis ratione qui deſcende-

Dan. 12. v. 2. runt *in terram aggeris*. Sed forſan dicas haec audiens, dilecte; quid vero? Nonne ideo flendum eſt, quod ſit terra tenebroſa, quodque locus caliginoſus ſubſcipiat defunctum? Qui autem non merito lugeam, eum, qui ad terram eiuſmodi abducitur? ſiquidem ſtatus ille, terra cogitandus ſit. Qui non deplorem, lamenterque, audiens tenebrarum domicilium, & requiem? Num enim non debuerim eſſe corde lapideo, ut haec audiens non lugeam? Si enim vel ad lucis regionem audiens abducendum, non poſſumus a triſtitia temperare, quomodo tacere habuerim, qui eum, quem paulo ante habui contubernalem, tenebrarum hoſpitem audiam? Qui non altis clamoribus eum deplorem, quem ultra non ſim viſurus? Atque utinam

εἰσεπράξατο, μηδὲ θρήνοις τοῦ ὅπως ποτὲ μεθιστάμενον 1 πέρα τοῦ μέτρου κοπτώμεθα, ἵνα μὴ τὸν κελεύσαντα παροργίσωμεν, μὴ διαῤῥήξωμεν ἐπ᾽ αὐτῷ τοὺς χιτῶνας, μὴ καταπασώμεθα γῆν, μὴ καταξάνωμεν σάρκας ὄνυξι, μὴ διασπαράξωμεν κόμην, μὴ τὴν κεφαλὴν καταισχύνωμεν, μὴ βοὴν ἀσχήμονα ῥήξωμεν, μὴ βλασφημείσθω ἡμῶν ἡ ἐλπὶς, μὴ γινώμεθα γέλως παισὶν Ἑλλήνων καὶ παίγνιον, μὴ τὸ τῆς ἀναστάσεως καλὸν καθυβρίσωμεν, μὴ τὰ τῆς εὐγενείας ἡμῶν κατευτελίσωμεν πάτρια· εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς βλέπωμεν, γνῶμεν τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν. ἐννοῶμεν τίνες, καὶ ὅθεν, ἐσμέν· καὶ ὅτου χάριν παρήχθημεν, καὶ ποῦ, καὶ ὅπως· καὶ ὅτι πάντες, κἂν μὴ νῦν, ἀλλὰ πάντως ὁδεύσομεν· τί τοῦ εὐχαριστεῖν ἀποκλίναντες, τὸ θρηνεῖν ἐπιτρέχομεν; τί μὴ τοῦ πένθους ἀφέμενοι, πρὸς τοὺς ὕμνους χωρῶμεν; ἡσυχάσετε μικρὸν, ἀδελφοὶ, καὶ τὸν λεγόμενον 2. ἀκούσατε ἠρεμήσατε, καὶ παράκλησιν δέξασθε, καὶ τῷ νεκρῷ μὴ ὀχλήσητε. ἀτενίσατε τῷ μεγάλῳ τούτῳ θεάματι. ἴδετε τὸ τελούμενον, καὶ ἰδόντες σιγήσατε· καὶ μὴ ταράξητε ἡμῶν τὸ μυστήριον. φοβερὸν, ἀδελφοὶ, τὸ δρώμενον, φρικωδέστερον τὸ τελούμενον. ἄγγελοι λαμπροφαεῖς, σκηπτοῦχοι, κατάπληκτον ὁρῶντες· ἄνωθεν ἥκοντες χοροὶ στρατιῶν λευχειμονοῦντες, ἀστράπτοντες, εἶδος φωτὸς μεμορφωμένοι, πῦρ ἀποπνέοντες, φλογοφόροι, σπεύδοντες, περιστροβοῦντες τὸν κείμενον, καὶ τὴν παραθήκην ὀξέως εἰσπράττοντες, καὶ ἡμεῖς οὐκ αἰδούμεθα; τί ποιεῖς, ἄνθρωπε; ὁ κείμενος ἐξέστη, καὶ σὺ οὐκ αἰσχύνῃ; ὁ κείμενος τρέμει, καὶ σὺ παίζεις; ἐκεῖνος ἀγωνιᾷ, καὶ σὺ δαιμονιᾷς; ἐκεῖνος κλονεῖται, καὶ σὺ οὐκ ἐξίστασαι; ἐκεῖνος εἰσπράττεται, καὶ σὺ οὐ ναρκᾷς τὴν ὁμοίαν ἐλπίζων ἀπαίτησιν; ἐκεῖνος θαμβεῖται ὁρῶν, ἃ μήπω ἑώρακε, καὶ σὺ οὐ φοβῇ, καὶ συστέλλῃ σωφρονιζόμενος; ἐκεῖνος θνήσκει, καὶ σὺ φρυάσσῃ; ἐκεῖνος τελευτᾷ, καὶ σὺ ἐνθουσιᾷς; ἐπίσχες μικρὸν, ἄνθρωπε· ἄφες αὐτὸν ἀπελθεῖν ἐν εἰρήνῃ, ἔνθα κέκληται ἔασον αὐτὸν ὁδεῦσαι τρίβον, ἣν οὐδέπω διώδευσε, καὶ ἐξ ἧς οὐκ ἀναστρέψει, καὶ ἣν ὁμοίως πάντες, κἂν ὁ μὲν εὐθὺς, ὁ δὲ μετ᾽ ὀλίγον, ὁδεύσομεν· εἰς γῆν σκοτεινὴν, καὶ γνοφερὰν, εἰς γῆν σκότους αἰωνίου, οὗ οὐκ ἔστι φέγγος, οὐδὲ ὁρᾶν ζωὴν βροτῶν. ἔνθα καὶ ἡμᾶς εἶναι δεῖ πάντως, καὶ ταύτης πεῖραν λαβεῖν, ὁμοίως τοῖς εἰς γῆν χώματος καταβαίνουσιν. ἀλλ᾽ ἐρεῖς μοι τάχα τούτων ἀκούων, ἀγαπητὲ, τί οὖν, διὰ τοῦτο οὐ δεῖ κλαίειν, ὅτι σκοτεινὴ γῆ, καὶ γνοφώδης τὸν προλαβόντα διαδέχεται χῶρος; καὶ πῶς μὴ θρηνήσω δικαίως, τὸν εἰς τοιαύτην ἀπαγόμενον γῆν, εἴπερ γῆν δέον νοεῖν τὴν τοιαύτην κατάστασιν; πῶς οὐκ οἰμώξω, καὶ ὀλολύξομαι, σκότους ἀκούων οἴκησιν, καὶ κατάπαυσιν; μὴ γὰρ λιθίνην ἔχω τὴν καρδίαν, ὡς, τούτων ἀκούων, μὴ θρηνεῖν. εἰ γὰρ καὶ εἰς φῶς ἀκούων ἀπαχθησόμενον ἂν εἶναι, τῆς λύπης οὐ καρτερῶ πῶς ἀνέξομαι σιγᾶν, σκότους ἀκούων οἰκήτορα, τὸν πρὸ μικροῦ συνοικήτορα; πῶς μὴ γοερῶς ἀποδύρωμαι, ὃν οὐκ ἔτι θεάσομαι, καὶ εἴθε τὸ γλυκὺ τοῦτο φῶς καταλείψαντα φωτοειδὴς ὑπεδέξατο χῶρος, ὡς ἄν τις τάχα βραχεῖα παραψυχὴ τοῖς ἀνιωμένοις προκέοιτο. βαβαὶ τῆς

παρα-

1 μεθιστάμενον) Scrib. μεθισταμένου. || 2 τὸν λεγόμενον] Scrib. τὸ λ.

παραλόγου τῶν λόγων ἀντιστροφῆς. φεῦ, τῆς ἀνοίας, καὶ τῆς οὕτω κατεχούσης τὸν νοῦν ἀμβλυωπίας. εἰ δέον τοῦτο εἰπεῖν. μὴ γὰρ οὐκ ἔδει θνητοὺς ὄντας ἡμας ὑπαχθῆναι τῷ θανάτῳ; μὴ μείζους ἔδει τοῦ ἑαυτῶν ἀναφανῆναι δεσπότου; Εἰ οὖν καὶ αὐτὸς εἵλετο, κύριος ὢν τοῦ παντὸς, καὶ δεσπότης, καὶ φῶς τῶν ἐν σκότει, καὶ ζωὴ τῶν ἁπάντων, θανάτου γεύσασθαι, καὶ τὴν εἰς ᾅδου κατάβασιν ἐπιδέξασθαι 1, ὡς ἂν κατὰ πάντα ἡμῖν ὁμοιωθῇ, χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἀμηδῆ 2 τοῦ ᾅδου χῶρον, τὸν ἀφεγγῆ λέγω, καὶ σκοτεινὸν, νυκτοτριήμερον διελήλυθε· τί ξένον, ἁμαρτωλοὺς ὄντας ἡμᾶς, καὶ νεκροὺς ἤδη τοῖς παραπτώμασι, κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον, τοὺς ὑπὸ γένεσιν, καὶ φθορὰν, θανάτῳ μὲν προσομιλῆσαι, καὶ ᾅδου τὰ σκοτεινὰ διὰ μέσης ψυχῆς ἀπελθεῖν καταγώγια, οὗ οὐκ ἔστι φέγγος ἰδεῖν, οὐδὲ ὁρᾷν ζωὴν βροτῶν, ὡς προλέλεκται; μὴ γὰρ ὑπὲρ τὸν δεσπότην ἡμεῖς, ἢ τῶν ἁγίων κρείττους, οἱ τὸν ὅμοιον ἡμῖν ὑπεληλύθασι τρόπον τὰ ἡμέτερα; κἂν ὅτι κρεῖττον, ἢ καθ' ἡμᾶς, ὅσῳ καὶ τὸ περιὸν ἐκείνοις τῆς ἀρετῆς ὑπεράληχεν; Οὐκοῦν οὐ δυσφορεῖν δέον, ἀλλ' εὐχαριστεῖν, προσεύχεσθαι, νήφειν τε διὰ παντὸς, μὴ δυσανασχετεῖν ἀκούοντας τῆς ᾅδου σκοτοδινίας τὴν οἴκησιν· ἀλλ' εἰ τοῦ σκότους ἐκείνου, τοῦ παρὰ τῆς γραφῆς, μεταλάχοιεν ἐξωτέρω κειμένου, κόπτεσθαι δεῖ, καὶ ὀλολύζειν· ἤ τόγε κρεῖττον εἰπεῖν, μὴ κόπτεσθαι, μηδὲ ἀσχάλλειν, ἀλλ' αἰτεῖν; καὶ ποτνιάζεσθαι τὸν δεσπότην, φειδοῦς ἀξιῶσαι τούτους τῶν ἐκεῖ κριτηρίων, εὐχῶν τε πολυτρόποις ἰδέαις ἐξιλεοῦσθαι τὸν κριτὴν, ἄσμενον γίνεσθαι τούτοις ἐταστὴν, καὶ δικαστὴν ἡμερώτατον, οὐ τὴν ἔξωθεν ἀναμένοντα δέησιν, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸν δυσωποῦντα τοῖς κρινομένοις ἵλεω φανῆναι, καὶ προσηνῆ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς διαγνώσεως, ὅταν οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὁ δυσωπῆσαι τολμῶν. Ἐπὶ τῶν τοιούτων χρὴ μᾶλλον τὸν κλαυθμὸν ἐπιτείνειν, καὶ τὴν οἰμωγὴν ἐπαύξειν, καὶ καταῤῥεῖσθαι τοῖς δάκρυσιν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν πιστῶς τελευτώντων ἐθνικῶς ἀνιᾶσθαι, καὶ καλοδύρεσθαι. κἀκεῖνο δὲ οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ εἰς πρόσκαιρον τῆς μεθ' ἡμῶν παροικίας ἐξεληλύθασιν, ἀλλ' εἰ μὴ τῶν ἀγωγίμων τῆς ἐκεῖθεν δόξης μηδὲν ἑαυτοῖς συνειληφότες ἐκδεδημήκασι. μηδὲ εἰ τὸν γλυκὺν τοῦτον καταλελοίπασιν ἥλιον, θρηνητέον αὐτοὺς, ἀλλ' εἰ μὴ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης τῷ φωτὶ κατὰ τὸν τῇδε βίον κἂν ὁπωσοῦν ἐνελάμφθησαν, ἀλύειν χρὴ, καὶ συγκόπτεσθαι. μᾶλλον δὲ κἀνταῦθα προσεύχεσθαι κἀκείνους οἰκτωτυχεῖν 3 τῆς τοῦ κριτοῦ φιλανθρωπίας, καὶ ἡμᾶς βελτίους γίνεσθαι, τῷ φόβῳ στοιχειμένους· μηδὲ εἰ νεκρῶν ὁ ᾅδης σκοτεινόν ἐστιν οἰκητήριον, ἀπογνωστέον τοὺς αὐτόσε καθιεμένους, ἀλλ' εἰ τὰ νυκτὸς ἔργα μὴ φέροιεν, μηδὲ τῷ φόβῳ τῆς ἁμαρτίας ἑάλωσαν, εὐθυμεῖν χρή; μὴ ὅτι τὰ ἐν ᾅδου στυγηρὰ διέφυγον, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀνύκτερον ἐκεῖνο φῶς αὐτοὺς διαδέξηται, ᾧ φανεροῦται, καὶ διαγινώσκεται. Καὶ ὡς ἂν τὸ τῆς γραφῆς εἴποιμι, κλαῦσον ἐπὶ νεκρῷ, διότι ἐξέλιπε φῶς, ἀλλὰ μὴ θνήνει 4 πικρῶς. οὐ γὰρ

nam sane, dulci hac luce relicta, in locum lucidum esset susceptus, quo sic forte levis quaedam consolatio moerentibus suppeteret! Papae, alienam a ratione rationum contrarietatem, & insipientiam, tantaque animum caecitate tantum, si ita loqui licet! Num vero par erat, ut ne mortales, morti subiiceremur? Num par erat, ut Domino nostro maiores videremur? Quum ergo ipse, universi totius Dominus, herusque, eorumque lumen, qui sunt in tenebris, ac vita universorum, mortem gustare voluerit, ac descendere in infernum, ut per omnia nobis similis, sine peccato efficeretur; quum, inquam, tridui spatio, insuavem inferni regionem, locum illum obscurum, ac nocte atra plenum pertransierit; quid mirum, ut nos peccatores, & iam mortui peccatis, iuxta quod ait magnus Apostolus, qui sumus obnoxii ortui, & interitui, mortem oppetamus, mediaque anima adeamus, tenebrosa inferni habitacula, in quibus non sit lucis splendor, nec videri possit mortalium vita, ut praedictum fuit? Numquid enim sumus supra Dominum? vel sumus meliores Sanctis, qui eodem modo, ac nos, dicta subierunt; quamquam eo nobis melius, quo & abundantiori virtute claruerunt. Non ergo est moleste ferendum, sed agendae gratiae, ac precibus incumbendum; sobrietas utique amplectenda, non indignandum, quum audimus inferni caliginosam domum. Sin autem tenebras illas, quas Scriptura exteriores ponit, receperint, tunc plangendum, lugendumque fuerit. Vel ut melius dicam, neque tunc fuerit plangendum, aut molestius ferendum, sed orandum magis, gemitu obtestando Dominum, ut eis loci illius statas poenas temperet, atque leniat, fueritque diversis precum generibus placandus iudex, ut lenis illis exactor, iudexque mitissimus efficiatur; non exspectata oratione, quam alii offerant, sed ita ut ipse seipsum misericordia exoret, ut placatus, blandusque in iudicii die, iudicandis adpareat, quando nemo fuerit, qui audeat exorare. Fuerit in eiusmodi, intendendus luctus, augendaque suspiria, ac fundendae copia lacrimae, non super iis, qui tamquam fideles moriuntur, Gentilium more tristandum, ac deplorandum. Nec id temere, & absque iudicio, neque velut ante tempus humanis exemti sint, sed si nullo viatico emigrarunt, quo illic gloria comparetur. Ac neque lamentari oportet, quod dulcem hunc solem reliquerint, sed quod vita praesenti, Solis iustitiae lumen, ne vel modicum receperint, tristari, & plangere. Quin & hic quoque precandum est, ut & illi divina clementia misericordiam consequantur, utque nos timore eruditi, meliores evadamus. Neque, quia mortuorum infernus, tenebrosum domicilium est, ii desperandi sint, qui illo descendunt, imo pro illis, dum tenebrarum opera non portaverint, neque peccati caligine superati sint, laetandum; non velut inferni tristia effugerint, sed quod lumen illud noctem nesciens, quo innotescunt nostra, & diiudicantur, illos sit suscepturum. Et ut dicam, quod est Scripturae: *Super mortuum*

Eph. 2. v. 5.

Matt. 8. v. 12.

Ioan. 3. v. 21. 22.

1 ἐπιδέξασθαι) Scrib. ἐπιδέξασθαι.
2 ἀμηδῆ) Scrib. ἀμειδῆ.
3 οἰκτωτυχεῖν) Scrib. οἴκτου τυχεῖν. Aut certe οἰκτοτυχεῖν.
4 θνήνει) Scrib. θρήνει.

tuum plora, defecit enim lux; at ne amare la-
menteris; haud ſiquidem lux extincta eſt, ſed
Eccl. 12. 4. 10 tranſiit a tenebris ad lucem, quando luce hac
ſenſibili, ſpiritalis illa immenſum excellentior
eſt; e quibus alteri quidem ſuccedit nox duo-
decim horarum, terrae ei ambitu per circui-
tum facta umbraculum, circumſcribitque diur-
num ſpatium; alteram autem, neque tenebrae,
neque nox, nec obſcura dies, nec ambitus tem-
poris, non annus, non ſaeculum, non motus,
ſpaciumve obſidet, ſed aeternum iis illucet,
qui aeterno eius ſplendore adfatim deliciantur,
Prov. 11. v. 9 ut quodam loco ait Scriptura ſacra: *Lux iu-
ſtis perpetuo, nomen autem impiorum extingui-
tur*; eorum nimirum, qui tenebroſo huius vi-
tae loco, lumine mandatorum Dei, non am-
Iob 26. v. 2. bulaverunt. Eſt id, quod Iob loquitur, di-
cens: *Quis utique me ponat iuxta menſem prio-
rum dierum, quibus me Deus cuſtodiebat invio-
labilem? ſicut cum lucebat lucerna eius ſuper
caput meum*. Lucerna enim eſt lumen Legis:
cum lumine eius ambulabam in tenebris; prae-
ſentis nimirum ſaeculi, iuxta eum, qui ſic
Pſ. 38. v. 11. pſallit: *Nox illuminatio in deliciis meis. Et nox*
1. Ioan. v. 5 *ſicut dies illuminabitur, ſicut tenebrae eius, ita*
Act. 17. v. 28. *& lumen eius*. Itaque ſiquidem Deus lux eſt,
Deut. 33. ut vere eſt: *nec ullae in eo ſunt tenebrae*; in
v. 3. Sap. 3. v. 1. ipſo autem vivimus, & movemur, & ſumus,
adque eum migramus; omnium vero noſtrum animae, quod ſpectat ad rationem in eius ſunt manibus: plane peccat, fallaxque arguitur, adverſariorum aliena a ratione propoſita impugnatio, quod ſpectat ad tenebras, & caliginoſa inferni loca. Curſim autem declarato modo, quo animae velut circuitu, ac ambitu quodam permaneant in inferno. Iam age, o homo, iis, quae dicta ſunt, omiſſis, diſce diſſolutionem humani corporis, non animae ſtatum ſcrutare, ab egreſſu e corpore, quando nec meum eſt, nec tuum iſta quaerere. Quippe alius eſt, qui novit. Nam ſi neque ſubſtantiam animae poſſumus ſcire, qui ſciverimus illius requiem, cuius & ſpeciem ignoramus, & figuram, & magnitudinem? Quam, inquam, illa ingens ſit, & aucta, tametſi adligata eſt naviculae, quibus Deus ſolus, qui aptavit, rationibus perſpectum habet. Sic itaque rebus habentibus, animam, rem illam divina imaginis excellentia nobilem, ac pretioſam, velut incomprehenſam, praetereuntes; circa craſſum hoc, comprehenſuque facile, corpus, quodque multis vitae mutationibus pariter immutetur, verſeturque immoremur, eiuſque parte aliqua conſiderationi, mentem adplicemus, ut noveris, dilecte, vilitatis humanae humilitatem, abiectionemque, qua nihil a vernis floribus differat, quod attinet ad ſui facilem corruptionem, defectionemque, diſſolutione in ea quibus conſtat. Ex quo igitur rei huius ſcientia etiam utile quidpiam habet, quodque eos, qui non lenius audiunt aedificare poſſit; viſne oſtendam, humanorum corporum caducam, atque diſſolutioni comparatam concretionem, ut ſit vilis, nihilque a brutis differat? Progredere pau-

ἐσέσθη 1 τὸ φῶς· ἀπὸ τȣ̃ σκότȣς μετῆλθεν εἰς φῶς. εἴγε τοῦ παρ' ἡμῖν αἰσθητȣ̃ τὸ νοητὸν ἐκεῖνο ὑπερανέστηκε διαφθαρέντος. ὧν τὸ μὲν δωδεκάωρος διαδέχεται νὺξ, κατὰ περίοδον αὐτῷ γινομένη περιτῆς ἀποσκίασμα, κὶ χρονικὸν περιγράφει διάστημα, τὸ δὲ, ȣ̓ σκότος, οὐκ ἀλαμπὴς ἡμέρα, οὐ χρόνȣ περίοδος, οὐκ ἐνιαυτὸς, οὐκ αἰὼν, κίνημα, κὶ διάστημα περιίστησιν, ἀϊδίως ἀπαυγάζον τοῖς τῆς αὐτȣ̃ κατατρυφῶσιν ἀϊδίȣ λαμπρότητος, ὥς που τὸ θεῖον γράμμα φησί· φῶς δικαίοις διὰ παντὸς, ὄνομα δὲ ἀσεβῶν σβέννυται, τῶν μὴ τῷ φωτὶ τῶν τȣ̃ θεȣ̃ προσαγμάτων ἐν τῷ σκοτεινῷ τȣ̃ βίȣ πορευθέντων χωρίῳ. τȣ̃το δὴ τὸ παρὰ τȣ̃ Ἰὼβ εἰρημένον, τίς ἂν μεθείη κατὰ μῆνα ἡμερῶν ἔμπροσθεν, λέγοντος, ὧν με ὁ θεὸς ἐφύλαξεν ἄτρωτον, ὡς, ὅτι ηὔγει λύχνος αὐτοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς μȣ. λύχνος γὰρ τȣ̃ νόμου τὸ φῶς. ὅτε τῷ φοτὶ αὐτȣ̃ ἐπορευόμην· ἐν σκότει τȣ̃ παρόντος δῆλον αἰῶνος, κατὰ τὸν ȣ̃τω ψάλλοντα. νὺξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ, κὶ νὺξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται, καὶ ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, ȣ̃τως κὶ τὸ φῶς αὐτοῦ. οὐκ οὖν εἰ φῶς μέν ἐστιν ὡ θεὸς, ὥσπερ οὖν κὶ ἐστι, κὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν ȣ̓δὲ μία. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν τε, καὶ κινȣ́μεθα, καὶ ἐσμὲν, καὶ πρὸς αὐτὸν μεθιστάμεθα, πάντων γὰρ ἡμῶν αἱ ψυχαὶ, κατὰ τὸ λόγιον, ἐν χειρὶ αὐτοῦ, διημάρτηται ἡ περὶ τȣ̃ σκότȣς, καὶ τῶν σκοτεινῶν τοῦ ᾅδȣ χώρων, προτεθεῖσα παράλογος ἔνστασιν. τῶν δι' ἐναντίας ἀντίθεσις τοῦ τρόπου δειχθέντος κατ' ἐπιδρομὴν τῆς ἐν ᾅδου κατὰ ψυχῶν διελεύσεως. δεῦρο γοῦν τȣ́των ἀφέμενος, ἄνθρωπε, τὴν τȣ̃ ἡμετέρȣ σώματος διδάσκου διάλυσιν, μὴ τὴν τῆς ψυχῆς ἐρεύνα κατάστασιν, μετὰ τὴν ἐκ τȣ̃ σώματος ἔξοδον· ὅτι μὴ πρὸς ἐμοῦ, καὶ σȣ̃, ταῦτα ζητεῖν. ἄλλος γὰρ ὁ ταῦτα εἰδώς. εἰ γὰρ ψυχῆς οὐσίαν οὐκ ἔστιν ἡμῶν εἰδέναι, πῶς ἂν εἰδείημεν τὴν ἐκείνης κατάστασιν, κὶ κατάπαυσιν, ἧς εἶδος, κὶ σχῆμα, κὶ μέγεθος ἀγνοȣ̃μεν, ἡλίκον τε, καὶ ὅσον αὐτοῖς 2 ὑπάρχει τὸ μέγεθος, κἂν τῷ ἐφολκίῳ συνδέδεται λόγοις οἷς οἶδε μόνος ὁ συναρμόσας θεός. Τȣ́των δὲ ȣ̃τως ἐχόντων, φέρετο τίμιον κτῆμα τὴν ψυχὴν τῷ θείῳ τῆς εἰκόνος τετιμημένην αὐχήματι παραδραμόντες, ὡς ἄλυπτον 3, περὶ τὸ παχὺ τȣ̃το, καὶ ληπτὸν, καὶ πολλαῖς τȣ̃ βίȣ μεταβολαῖς συναλλοιȣ́μενόν τε, κὶ περιτρεπόμενον ἐνασχολώμεθα σῶμα, καὶ αὐτῷ ποῦ τὸν νοῦν προσερείσωμεν, ὡς ἂν μάθῃς, ἀγαπητὲ, τῆς ἡμῶν εὐτελείας τὸ ταπεινὸν, καὶ χαμαίζηλον, τῶν ἐαρινῶν ἀνθῶν εἰς μηδὲν διαφέρον, κατὰ τὸ εὔφθαρτον, καὶ εὐμάραντον, τῆς εἰς τὰ ἐξ ὧν συνέστηκε διαλύσεως. Ἐπεὶ ȣ̃ν ἡ περὶ τȣ̃το γνῶσις ἔχει τι κὶ ὠφέλιμον, κὶ πρὸς οἰκοδομὴν ἄγον τȣ̀ς μὴ παρεργῶς τῶν λεγομένων ἀκȣ́οντας, βȣ́λει σοι δείξω τῶν ἡμετέρων σωμάτων τὴν εὐδιάφθαρτον σύμπηξιν, καὶ διάλυσιν, ὅπως ἐστὶν εὐτελὴς, καὶ τῶν κτηνῶν εἰς οὐδὲν διαφέρȣσα; μικρὸν αὐτȣ̃ πρόσελθε, κὶ λήψῃ τῶν ἐμῶν λόγων τὰς ἀποδείξεις σαφεῖς. πρόβηθι βάδην ἐν τοῖς πρὸ τοῦ ἄστεος μνημείοις, καὶ ἀνιστόρει μοι τῶν λεγομένων τὴν ἔκβασιν. ἐπίκυψον ὡς διὰ θυρίδος τοῖς

1 ἐσέσθη) Scrib. ἐσβέσθη.
2 αὐτοῖς) Scrib. αὐτῆς.
3 ἄλυπτον] Scrib. ἄληπτον.

τοῖς μνήμασι, καὶ μὴ ἀποκναισθῇς, μὴ δὲ ἀνανεύσῃς πρὸς τὰ ὁρώμενα, καὶ ὄψει τὴν ἀνιῶσαν, οὐ τὴν τέρπουσαν, θέαν· ἀλλ' ἐπίστηθι τρανῶς, καὶ ἀνατύπωσαί μοι, διὰ τῆς φαινομένης τῶν νεκρῶν σωμάτων εἰδεχθοῦς διαλύσεως, τῆς ἡμετέρων ὀφρυωμάτων τὴν ἀθλιότητα. ἀνάσχου μικρὸν ἀντιλαβέσθαι τῆς δυσωδίας. ἡμέτερα γὰρ, οὐκ ἀλλότρια. φέρε γενναίως τὴν ἀναδιδομένην αὐτόθεν τοῦ σηπεδόνος ὀσμήν τε, καὶ δυσδιάπνευστον ἐκροήν. καρτέρει καὶ τὴν ἐκ τῶν σκωλήκων δυσθεώρητον ὄψιν· μυδῶσάν τε, καὶ ἰχῶρσιν ἐγκεχρωμένην, πρόσχες τι καὶ περιεργότερον, εἰ βούλει, καὶ διάκρινον, εἰ δυνατῶς ἔχεις, καὶ συνάρμοσον ὀστοῦν πρὸς ὀστοῦν· καὶ ὡς ἂν ἐθέλῃς, ἕκαστα τῶν φαινομένων, καὶ λελυμένων μερῶν, ἢ μελῶν, ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ἐπιστοίβασον. κατάμαθε τούτων ἕκαστον, εἰ δυνήσῃ συγκρίναι, καὶ εἰπεῖν, κἂν μετρίως, τίνος ἐκείνου, καὶ ποίου ταῦτα, ἢ τίς οὗτος, ἢ τίς ἐκεῖνος. καὶ ἢ γέρων, ἢ νεανίας ἐκεῖνος, ἢ οὗτος τεθνᾶσιν, ἢ ὁ μὲν εὐημερίαις, ὁ δὲ ἀνίαις ἐζηκὼς καταλελύκει τὸν βίον. καὶ εἰ ὁ μὲν ὀλιγόβιος, ὁ δὲ, μακροβιώτατος. ἢ, ὁ μὲν, ἔνδοξος· ὁ δὲ, ἄδοξος ἐν βίῳ. ταῦτα κατάμαθε, καὶ περισκόπει, καὶ εἰ μὴ πολλῆς γέμει τῆς κατηφείας, καὶ σκυθρωπότητος, ὅσῳ καὶ τῆς ὡραιότητος, κατὰ τὸ δοκοῦν περὶ τὴν σύμπηξιν πρότερον. καὶ τί γὰρ οὐκ εἰδεχθὴς ἡ θέα, καὶ πολλῆς γέμουσα τῆς ἀηδίας; σάρκες διαλελυμέναι, καὶ σπλάγχνα, καὶ μόρια, καὶ τὰ τῆς διαπλάσεως κάλλος ἐνσεσηπόμενά τε, καὶ συνεκρέοντα οἷς, ὁμοίως ἕκαστος ἡμῶν ἐν σοροῖς κατατεθεὶς διαφθείρεται, καὶ τῇ τῶν σκωλήκων βορρᾷ 1 δαπανώμενος λύεται. Σύνες, ἄνθρωπε, τὸ λεγόμενον· περίβλεψαι τοὺς τάφους, ἴδε τὰ ὀστᾶ ἡμῶν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν συστραφεὶς δάκρυσον· στέναξον ἐκ βάθους μέγα, ταλάνισον 2 τὴν ἀνθρωπίνην εὐτέλειαν, ποίου τοῦ τέλους εἴληχε· κατανόησον, καὶ, εἰ δυνατῶς ἔχεις διακρίναι, εἶπε, τίς ὁ βασιλεὺς, καὶ τίς ὁ ἰδιώτης· τίς ὁ πλούσιος, ἢ τίς ὁ πένης· τίς ὁ ἔνδοξος, ἢ τίς ὁ ἄδοξος· τίς ὁ ἐλεύθερος, ἢ τίς ὁ δοῦλος· ποῖος ὁ στρατιώτης, καὶ ποῖος ὁ στρατιάρχης· τίς ὁ δίκαιος, ἢ τίς ὁ κατάκριτος· τίς ὁ φιλόσοφος, ἢ τίς ὁ ἀγροῖκος· τίς ὁ ῥήτωρ ἢ τίς ὁ βάρβαρος· τίς ὁ Ῥωμαῖος, ἢ τίς ὁ Ἰουδαῖος· τίς ὁ πολίτης, ἢ τίς ὁ ἀγρότης· τίς ὁ Χαναναῖος· τίς ὁ Ἰδουμαῖος· τίς ἡ τεχθεῖσα· τίς ἡ τεκοῦσα· τίς ὁ πατὴρ, ἢ τίς ὁ υἱός. ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις, γυμνὰ μόνον ὀστᾶ βλέπων, διακρῖναι τούτων τινὰ κἂν μυριάκις, κἂν ὅλην σεαυτῷ περικυκλοῖς τῶν γνωστικῶν γυμνασμάτων τὴν πολυμάθειαν. οὕτω μοι τάχα κατανοήσεις, καὶ τῶν τῇδε πραγμάτων, τῶν ὅσα ῥεῖ, καὶ παρέρχεται κατὰ τὸν βίον τὴν εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησιν. Ἄν τε γὰρ πλοῦτον εἴπῃς, ἄν τε ἀξίαν, ἄν τε δόξαν τὴν ἀπανθοῦσαν, ἢ κράτος, ἢ δυναστείαν, ἢ κάλλος, ἢ ῥώμην, ἢ μέγεθος, ἢ εὐγένειαν, ἤ τι τῶν ἀρίστων, ἢ χειρίστων παρ' ἡμῖν εἶναι δοκούντων, τὴν ἴσην τοῖς ἡμετέροις ὀστέοις διάλυσιν πείσεται. καὶ χρυσὸς μὲν, ἐκ μετάλλων ἀνειλημμένος, καὶ χωνεί παραδοθεὶς, καὶ πυρὶ δοκιμασθεὶς, ὀβρυζοτέραν ἑαυτοῦ τὴν παροψίδα τοῖς χρυσοτέχναις παρίστησιν. ἄργυρος δὲ πυρωθεὶς

re paulum, perſpicuaſque meorum verborum probationes acceperis. Senſim procede, ac lento gradu ad monumenta in ſuburbis poſita, ſermonumque illic eventum interroga. Velut per feneſtram incumbe tumulis, nec rerum offendaris adſpectu, autve retuleris pedem, & detrectaveris, planeque videbis ſpectaculum, quod moleſtum ſit, non quod recreet. Enimvero clare intellige, exque turpi illa, quam adſpectas reſolutorum cadaverum ſpecie, ſuperbiae noſtrae miſeriam animo exprime. Subſtine parum, ut percipias foetorem. Quippe noſter eſt, non alienus. Subſtine virili animo inde erumpentem putoris olentiam, fluoremque male exhalantem. Feras quoque grave adſpectu vermium ſpectaculum, tabe fluens illud, ac ſanie obrutum. Sed & curioſius, ſi lubet attende, & diſcerne, ſi potes, ac os oſſi compone, atque ut volveris partes ſingulas, ſeu membra, quae diſſoluta vides, tuis ipſe manibus ſtrue, & adglomera. Diſce num vel minimum poſſis dicere, cuiuſnam haec? cuiuſnam illa, ſive quis hic? quiſve ille? Senexne an iuvenis, hic, aut ille mortuus ſit? Vel utrum hic quidem, ubi vixiſſet felix, ille autem, ubi adflicte, moerenſque vita functus ſit? Ac utrum hic quidem vitae fuerit brevi, ille autem longaevae; num hic glorioſe vixerit, ille inglorie; haec diſce, & diligenter conſidera, num res ſit multi plena pudoris, ac triſtitiae, miſerabiliſque, quo prius maiori compactio videbatur plena venuſtate. Quid enimvero? Nonne turpe ſpectaculum illud, multaque plenum inſuavitate? Diſſolutae carnes, viſceraque, & partes, figmentique decor, computrefacta, ac tabo fluentia? Ac quiſque noſtrum, eadem plane ratione depoſitus loculo, corrumpendus eſt, eademque vermium conſumentium eſca, diſſolvendus. Intellige, o homo, quod dicitur. Circumſpice ſepulcra: vide oſſa noſtra, & ad te converſus, luge, altum geme ex imo pectore. Miſeram deplora humanam vilitatem, quae finem eiuſmodi acceperit. Perſpice, ac ſi potes, diſcerne, & edicito quiſnam Rex, quis privatus, quis dives, quiſve pauper, quis glorioſus, quiſve inglorius, quis liber, quiſve ſervus, quis miles, quiſve dux exercitus, quis iuſtus, quiſve reus, quis philoſophus, quiſve ruſticus, quis orator, quiſve barbarus, quis Romanus, quis civis, quis ruricula, quis Chananaeus, quiſve Iudaeus, quaenam filia, quae parens, quis pater, quiſve filius? At non poteris, videns oſſa tantum nuda, quemquam eorum diſcernere, quamquam ſexcenties dicas, quamquam tibi totam gnoſticorum exercitamentorum multiplicem diſciplinam velut orbe adſciveris. Sic utique, & rerum huius ſaeculi, ſi quae per vitam fluunt, praetereuntque, ceſſionem, mutationemque in nihilum, conſideraveris. Sive enim divitias dixeris, ſive dignitatem, ſive deflorentem gloriam, aut imperium, aut magiſtratum, aut pulcritudinem, aut robur, aut magnitudinem, aut nobilitatem, ſive quid aliud, tum quod optimum habeatur humano iudicio, tum quod peſſimum, eadem, atque oſ-

1 βορρᾷ) Scrib. βορᾷ.

2 ταλάνισον) Scrib. ταλάντισον.

que ossa nostra, ratione, dissolvendum est. Ac aurum quidem ex aurifodinis adsumtum, ac fornaci traditum, ignique probatum, obrysammagis ex ipso patinam aurificibus exhibet; argentum autem igni examinatum, proxime auro emundatur, candoremque induit, item conchylii sanguis, purpuram inficit, margaritamque alit marinus zammyx, sed & lapis smaragdus viridi colore e terra nascitur, vermisque altus, producit sericum, ac marinae pinnae, novam molitae tramam, usum duplicem praebent. Echini autem, & caprae, & apes, e quibus, illi quidem dulces nobis aquatilium obsoniorum cupedias condiunt; illae autem lac dulce ab uberibus ubertim stillant, qua novum ceu ex tempore, potum praebentes, qua coagulo parantes solidam escam; sed & oves, eidem usui sunt, ac utraeque detonsam pilis lanam pro ferentes, valde mirabilem vestitum subministrant. Hae demum, sexangularum fistularum loculos melle implentes, interim alvearibus abeunt, vindemiantibusque favos dulcedinem distillantes relinquunt; plane illud sapientiae specimen, pretiosumque vilis volatilis artefactum, ac usus vitae inventum, naturae modulantia argumentosis volatibus corrogatum. Omnium denique, quibus nobis vita constat, utilissima quaeque, quibus nobis vita constat, utilissima quaeque, ac suavissima, ac siquid iis ambitiose ad speciem, decoremque coniunctum est, eidem pro mutabilium rerum ratione, corruptioni obnoxia, parem interitum subeunt, quamquam in nobis Resurrectionis praerogativa, res aliter, atque in aliis habeat, qui Resurrectione instaurante Deo effecti conformes, deitatem recipiamus, quae est gratia. Hinc habes, dilecte, miserae nostrae sortis, exploratiorem obscuritatem. Vin' & hac tibi ignominia, ignominiosiorem vilitatem ostendam? Primam accipe inconstantis nostrae vertiginis imaginem, diurnam, inquam, rerum velut rotationem. Utique enim videbis non eodem statu res nostras, sed quae quotidie, ceu errore ferantur, atque pars quidem, susdeque instabiliter vertantur; pars autem tumultuarie, nulloque delectu permisceantur, nec prorsus firmitatem aliquam constantem habeant, mihique, quae sunt humana vere delineanti, fidem adhibe, exque iis, quae quotidie fiunt, planam probationem accipe. Vide sis enim, qualiter nostra habeant. Qui heri inauratis sedibus sublimis, curru vehebatur, superciliis elatis, frontosusque; turbis quas ciebat intolerabilis, militaribusque circumquaque stipantibus ordinibus, hodie tumulo deponitur, gestatur lecto deploratus; miserabilis ad sepulcrum elatus mortuus circumglomerante multitudine, canticis lugubribus personantibus, cereis praelucentibus, ac brevi post, omnibus relinquentibus. Quippe demortui

ρωθεὶς τῷ χρυσῷ παραπλησίως ἐκκαθαίρεται, καὶ λευκαίνεται. καὶ κογχύλης μὲν αἷμα βάπτει πορφυρ, καὶ μαργαρίτην ἐκτρέφει ζάμυξ θαλάττιος 1, καὶ σμάραγδος ἐκ γῆς χλοάζων φύεται λίθος, καὶ σηρικὸν ἐκφύει σκώληξ τρεφόμενος ὕφασμα, καὶ πίνναι θαλάττιαι ξένην μηχανώμεναι κρόκῳ, διπλῆν τὴν χρέιαν παρέχουσιν. ἐχῖνοι δὲ, καὶ μηκάδες, καὶ μέλισσαι, οἱ μὲν, ἐνύγρων ὄψων νόστιμον ἡμῖν καρυκεύουσι πέμμα· αἱ δὲ, γλυκὺ ἀπὸ μαζῶν καταστάζουσι γάλα· τὸ μὲν πρόσφατον ἡμῖν σχεδιάζουσαι πόμα, τὸ δὲ τυρωθὲν, μόνιμον ἑτοιμάζουσαι βρῶμα. καὶ μέν τοι πρόβατα τὴν ἴσην ἡμῖν ἐμπαρέχουσι χρέιαν, ἄμφω δὲ τὴν ἐκ τριχῶν ἀποκειρομένην ἔριθον προϊσχόμενα, θαυμαστὴν ἄγαν ἡμῖν ἐπιχορηγοῦσιν ἀμφίασιν. αἱ δὲ τῶν ἑξαγώνων 2 συριγγων τὰς θήκας ἀναπιμπλᾶσαι μέλιτος, ἄρτι τῷ σίμβλῳ ἐπαίρουσι, καὶ τὰ κηρία γλυκασμὸν ἀποστάζοντα τοῖς τρυγηταῖς καταλέιπουσι, ἔργον σοφίας γνώρισμα, καὶ πτηνοῦ εὐτελοῦς τίμιον φιλοτέχνημα, καὶ βίου εὕρεμα χρέιας φύσεως μουσουργίᾳ φιλοπόνοις ἐρανιζόμενον πτήσεσι· καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν, ὅσα τὸν βίον ἡμῖν συνιστᾷ χρησιμώτατα, καὶ τερπνότατα, καὶ εἴ τι τούτοις ὡραῖον φιλοτίμως συνέζευκται, τὴν ἴσην διαφθορὰν ὑφιστάμενα, τοῖς ὑπὸ τροπὴν ἐφάμιλλον τὴν διάλυσιν ἴσχουσι, κἂν ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς ἑτεροίως ἔχων παρὰ ταῦτα τῇ ἀναστάσει τετίμηται, καὶ τῇ ἀνακαινώσει τῆς ἀναπλάσεως θεῷ συμμορφούμενον, τὴν ἐν χάριτι θέωσιν ἐπιδέχεται. Ἔχεις ἐντεῦθεν, ἀγαπητὲ, βεβαιοτέραν ἐκ τῶν ἤδη λεχθέντων τῆς ἡμετέρας περιπετέιας τὴν ἀδηλότητα. βούλει σοι καὶ ταύτης ἑτέραν δέιξω τῆς ἀδοξίας ἀτιμωτέραν εὐτέλειαν; λάβε μοι πρώτην εἰκόνα τῆς ἡμῶν ἀναστάτου 3 περιτροπῆς, τὴν καθ' ἡμέραν λέγω τῶν πραγμάτων περιφορὰν, καὶ ἀλλοίωσιν. ὁρᾷς γὰρ ἴσως οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τὰ ἡμετέρα, τὴν ἄλλως 4 δὲ καθ' ἡμέραν περιτρόμενα 5. καὶ τὰ μὲν, ἀστάτως ἄνω καὶ κάτω στρεφόμενα· τὰ δὲ, χύδην, ἢ φύρδην, ἀναμεμιγμένα, καὶ συνόλως τὸ στάσιμον οὐκ ἔχοντα βέβαιον. καί μοι πρὸς ἀλήθειαν τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπογράφοντι πέισθητι, καὶ διὰ τῶν ὁσημέραι τελουμένων δέχου σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν. ἴδε γὰρ, οἷα νῦν τὰ ἡμέτερα. ὁ χθὲς ἐπιδίφριος, χρυσοκολλήτοις θώκοις ἐνθρονιζόμενος, ἄνω τὰς ὀφρῦς ἔχων, καὶ κυκῶν ἀκατέρητα 6, πλήθει ταγμάτων περιστοιχούμενος, σήμερον ἐπιτύμβιος, κλινοφορούμενος, σχέτλιος, ἐλεεινὸς, ἐν τάφῳ νεκρὸς ἀπαγόμενος, πλύθει 7 κυκλούμενος, θρηνῳδούμενος, κηροῖς δᾳδουχούμενος, καὶ μετ' ὀλίγον πρὸς πάντων μόνος αὐτὸς ἀφιέμενος. νεκροῦ γὰρ φίλος ἄχρι μόνου καὶ μνήματος. ὁ χθὲς εὐφημούμενος, σήμερον οἰκτιζόμενος. ὁ χθὲς δυναστέιᾳ φυσώμενος, σήμερον ἀῤῥωστίᾳ σμυχόμενος. ὁ χθὲς ἐν πόλει, σήμερον ἐν κλίνῃ. ὁ πρὸ μικροῦ φοβερὸς, σήμερον ὀδωδώς, ὁ χθὲς ὡραῖος, σήμερον φευκτέος.

1 ζάμυξ θαλάσσιος) Scrib. σάλπιξ θ. ut concham intelligat. Nam conchae quaedam margaritas pariunt. Vocat autem concham σάλπιγγα, quia veteres, nondum reperto tubarum usu, conchis loco earum usi. Vide quae hac de re notata mihi olim ad Lycophronis Alexandram.

2 αἱ δὲ τῶν ἑξαγώνων) Excidit vox, μέλισσαι, A Itaque rescribo, flagitante sensu, αἱ δὲ μέλισσαι τῶν ἑ.

3 ἀναστάτου) Scrib. ἀστάτου.

4 τὴν ἄλλως] Scrib. τἆλλως.

5 περιτρόμενα) Scrib. περιτρεπόμενα.

6 ἀκατέρητα) Scrib. ἀκαρτέρητα.

7 πλύθει) Scrib. πλήθει.

κλέος. ὁ σήμερον μέγας, αὔριον μέλας. ὁ χθὲς ἐν οἴκῳ, σήμερον ἐν τάφῳ. ὁ χθὲς μυριζόμενος, σήμερον ὀζόμενος, καὶ σκωλήκων βρύων, καὶ σαπρίας ἀπόζων, καὶ δυσωδίας πλήρης. εἶδες, εἰς ὅσον ἀδοξίας ἡμῖν ἡ δοκοῦσα κατήντησεν εὔκλεια; εἶδες μεταβολῆς ὑπερβολὴν δόξης, καὶ πραγμάτων παραλλαγὴν, καὶ ἀλλοίωσιν; ἔγνως, ὅποι χωρεῖ τὰ ἡμέτερα; ποῦ γὰρ ὁ πλοῦτος, εἰπέ μοι, ποῦ δὲ ὁ κόμπος, ποῦ οἱ χρυσοχάλινοι ἵπποι, τὰ ἐκ λίθων Ἰνδικῶν καὶ βαρυτίμων διαφανῆ περιθέματα, τὰ ἐκ χρυσοῦ περιδέραια, οἱ περιτρέχοντες, οἱ προάγοντες, οἱ δορυφόροι, οἱ τὸ πᾶν σοβοῦντες, καὶ συνταράττοντες, αἱ δυναστεῖαι, τὰ κράτη, τὰ βουλευτήρια, τὰ προγράμματα, τὰ ἐν πολέμοις ἀνδραγαθήματα; οὐ πάντα κόνις; οὐ πάντα τέφρα; οὐ πάντα γῆ, καὶ σποδὸς, καὶ σκιᾶς εὐτελέστερα; ποῦ ταῦτα οἴχεται; ποῦ ἡ τοσαύτη δόξα; ποῦ δὲ ἡ χρῆσις; ἀπόλωλε. ποῦ δὲ ὁ δεῖνα, καὶ ὁ δεῖνα, οἱ χθὲς μέγα παρὰ πάντας ἀνειλημμένοι γαυρίαμα, καὶ δυναστείας ὄγκῳ τῶν πολλῶν ὑπερέχοντες; τεθνήκασι. ποῦ δὲ ὁ φίλος ὁ δεῖνα; κεκοίμηται. ποῦ δὲ ἡ τοῦδε γυνὴ, καὶ ἡ τῆσδε θυγάτηρ, καὶ ὁ τοῦδε υἱὸς; ἐκλελοίπασιν. ὁ μὲν, πρὸ βραχέως· ὁ δὲ, πρὸ πολλοῦ. ὁ μὲν, ἐπὶ πατρίδος, ὁ δὲ, ὑποβρύχιος, ὁ δὲ, θηριάλωτος. Εἰκότως οὖν ἐφαρμόσει τούτοις τὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ ῥητὸν, φήσαντος, ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης, καὶ προαίρεσις πνεύματος. εἰ γὰρ καὶ ταυτὸν ἐκεῖνον αὖθις εἰπεῖν τὸν θειότατον, τὰ πάντα ἐκ τοῦ χοὸς γέγονε, καὶ τὰ πάντα εἰς τὸν χοῦν ἐπιστρέψει, συνάντημα δὲ τοῦ κτήνους, ὡς συνάντημα ἐν ἀνθρώποις, καὶ ὡς ὁ θάνατος τούτου, οὕτως καὶ ὁ θάνατος τούτου, καὶ οὐδὲν ἐπερίσσευσεν ἄνθρωπος παρὰ τὸ κτῆνος. καὶ τίς εἶδε τὸ πνεῦμα υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ ἀναβαίνει αὐτὸ εἰς ἄνω, καὶ τοῦ κτήνους, εἰ καταβαίνει κάτω εἰς γῆν. μάτην οὖν ἡμῖν ὁ κόπος 1, καὶ ἡ τοῦ πλούτου τρυφὴ, καὶ ἡ ἐπ' ἀδήλῳ κειμένη τῶν ῥεόντων εὐπάθεια. εἰ βούλει μικρὸν αὐτοῦ ποῦ τὸν λόγον ἀναλαβὼν ὑποδείξω τὴν ὅλην τοῦ βίου διαγωγὴν, περιφορᾶς οὐδὲν διαφέρουσαν; ἄκουε γοῦν, ἣ τῷ καθ' αὐτὸν ὑποδείγματι, ὡς ἐν εἰκόνι, τὸ καθ' ἡμᾶς διαγραφόμενος ὁ ἐκκλησιαστὴς ὑποτίθεται.
„ ἐγώ, φησὶν ἐκκλησιαστὴς 2, ἐμεγαλύνθην,
„ καὶ προσέθηκα, ἐγενόμην βασιλεὺς ἐν Ἱερου-
„ σαλὴμ, καὶ ἔδωκα τὴν καρδίαν μου τοῦ ἐκζη-
„ τῆσαι, καὶ τοῦ κατασκέψασθαι ἐν τῇ σοφίᾳ
„ περὶ πάντων τῶν γενομένων ὑπὸ τὸν οὐρανόν.
„ ὅτι περισπασμὸν πονηρὸν ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς
„ υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τοῦ περισπᾶσθαι ἐν αὐ-
„ τῷ. καὶ εἶδον σύμπαντα τὰ ποιήματα, τὰ
„ ποιήματα, τὰ πεποιημένα ὑπὸ τὸν ἥλιον.
„ καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα ματαιότης, καὶ προαίρεσις
„ πνεύματος. καὶ αὖθις. ἰδοὺ ἐμεγαλύνθην, καὶ
„ προσέθηκα σοφίαν ἐπὶ πᾶσιν, οἳ ἐγένοντο
„ τὸ ἔμπροσθε μου ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔδωκα
„ τὴν καρδίαν μου γνῶναι σοφίαν, καὶ γνῶσιν,
„ παραβολὰς, καὶ ἐπιστήμην. ἔγνων ὅτι τοῦτό
„ ἐστι προαίρεσις πνεύματος. ὅτι ἐν πλήθει
„ σοφίας, πλῆθος γνώσεως. καὶ ὁ προσθεὶς
„ γνῶσιν, προσθήσει ἄλγημα. τῷ γέλωτι

tui amicus, ad usque solum sepulcrum. Quem heri faustis prosequebantur ominibus, hodie deplorant. Qui heri magistratu tumebat, hodie adversa tenetur valetudine. Qui heri in civitate erat, hodie versatur in lecto. Qui heri formidabilis. Qui heri speciosus, hodie nauseam movet. Qui heri magnus, hodie niger. Qui heri domi, hodie depositus tumulo. Qui heri perspirabat unguenta, male hodie olet, & vermibus scatet, cariem redolet, & est plenus foetore. Viden' ad quantum dedecus, nostra illa existimata gloria, & nobilitas devenit? Vidistin' exsuperantem mutationem, gloriaeque, & rerum variationem, ac alterationem. Nosti, quo tendant humana? Nam cedo, ubi divitiae? Vbi vero iactantia, & fastus? Vbi equi auratis fraenis? Vbi Indicarum gemmarum ingentis pretii splendida circumposita ornamenta? Vbi monilia aurea? Vbi currentes a latere, praeeuntes satellites, qui submoveant obvios omnes, atque conturbent, magistratus, imperia, concilia edicta, bellica facinora? Nonne omnia cinis? Nonne terra universa, & pulvis, ac viliora umbra? Vbi universa haec? Transierunt. Vbi tanta gloria? Vbi usus? Periit. Vbi hic, aut ille, qui heri prae omnibus gloriabantur, magistratusque amplitudine, plerisque eminebant? Vbi ille talis amicus? Defunctus est. Vbi vero illius uxor, huiusve filia, ac filius istius? Defecerunt. Hic quidem nuper, ille a longo tempore, hic quidem in alieno solo; hic autem in patria, atque hic aquis submersus; ille a bestiis devoratus. Iure igitur merito congruet istis, verbum illud Ecclesiastae dicentis: *Vanitas vanitatum, omnia vanitas, & praesumptio spiritus.* Quum enim, ut iterum cum admirabilissimo illo dicam, *omnia facta sint de pulvere, etiam omnia revertuntur in pulverem, & eventus pecoris, sicut quod hominibus evenit, & sicut mors huius, ita mors illius, & nihil abundavit homo a pecore, & quis novit spiritus filiorum hominis, si adscendat ille sursum? & spiritus pecoris, si descendat ipse deorsum in terra?* Frustra ergo laboramus, & deliciamur divitiis, rerumque fluxarum incerto adficimur. Quod si lubet, resumto parum eius sermone, totam vitae nostrae rationem, nihil a circumlatione adversam ostendam. Audi itaque, qualia suo ipse exemplo, ceu in imagine, nostra depingens Ecclesiastes doceat. *Ego*, inquit Ecclesiastes, *fui Rex super Israel in Ierusalem, & dedi cor meum ad inquirendum, & considerandum in sapientia de omnibus, quae sunt sub caelo, quoniam distensionem malam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea. Et vidi universa opera, quae facta sunt sub Sole, & ecce omnia vanitas, & praesumtio spiritus.* Et iterum: *Ecce ego magnificatus sum, & adieci sapientiam supra sapientiam, plusquam ii, qui fuerunt ante me in Ierusalem. Et dedi cor meum, ut noscerem sapientiam, & scientiam: (& cor meum vidit multa, sapientiam, & scientiam,) parabolas, & scientiam. Cognovi ego, quia & hoc est praesumtio spiritus.*

Eccl. 1. v. 1

Ib. 3. v. 21.

Eccl. 1. v. 12.

1 κόπος) Scrib. κόμπος.
2 ἐγὼ, φησὶν ἐκκλησιαστής] Haec mutila incisa, transposita.

Quia in multitudine sapientiae, multitudo cognitionis, & qui adponit scientiam, adponit dolorem. Risui dixi, circumlationem, & iucundi-
Eccl. 2. v. 2. *tati, quid hoc facis?* Et post pauca: *Magnificavi*, inquit, *opus meum, aedificavi mihi domos, plantavi mihi vineas, feci mihi hortos, & pomaria, & plantavi in illis omne lignum, omnis fructus. Feci mihi piscinas aquarum, ad irrigandum ex eis nemus fruticum, ac arbores. Possedi servos, & ancillas, & vernaculi fuerunt mihi: & quidem possessiones armenti, & ovium multae fuerunt mihi, supra omnes, qui fuerunt ante me in Hierusalem. Congregavi mihi etiam argentum, & aurum, & opes regum, & provinciarum. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, vini fusores, & vini fusitrices. Et omne, quod postulaverunt oculi mei, non abstuli ab eis. Non prohibui cor meum ab omni laetitia, quia cor meum laetatum est in omni labore meo. Et respexi ego ad omnia opera mea, quae fecerunt manus meae, & in laborem meum, quo laboraveram faciendo. Et ecce omnia vanitas, & praesumptio spiritus.* Vides, ad quam vilitatem vita nostra procedat? Vidistin', quonam miseriae, gloria tanta nostrum redigat fastum? Abstine igitur homo, ab eiuscemodi voluptatibus, nec iis diffluere velis, quae sunt hodie, nec in crastinum erunt, ac ne luxeris eum, qui defunctus, rerum omnium vanitatem reliquit, resque manentes, caducis commutavit; rursus enim sermonem ad eum convertam. At misereris iuventae? Enimvero, tui ipsius veterati miserere, qui ad tantam provectus canitiem, fors nihil e virtute gesseris. At, inquit, adhuc iuvenis filius, cum pubertatis annos necdum adtigisset, ac neque dulci hac luce frui licuisset, velut ieiunus adhuc bonorum vitae, ut sic dicam, ita abactus est? Sed ita puer, plenus, barbatusque, ac matura aetate, certansque melioribus cum coaetaneis, quibus conceditur, ut clari virtute fiant, Creatori adstitisset? Enimvero, haud immortalis erat. At futurum erat, ut & coniugii societatem iniret, parensque filiorum efficeretur, & claritas generis, ac gloriosus senex? Enimvero, non erat non morti obnoxius. At sapiens adolescens erat, acrique ingenio, ac multa eruditionis peritia, plerisque praestans, sociosque naturae acumine, bonaque voluntate, & morum compositione, ac vitae institutis superans? Verum non erat aeternus. Debebat iam deinceps adolescens etiam magistratibus augeri, gloriamque, & dignitates, quibus vita praesens honestatur, capessere? At non erat eiusmodi, ut ei alius successurus non esset. Quod si defuncta puella quaedam est, eaque eiusmodi, ut & venustate, & aetatis vigore, & magnitudine corporis, & genarum rubore, floreque adspicientium oculos ceu quadam luce perstringeret, omni reliquo faeminae congruo, pretiosoque mundo muliebri magnifice ornata esset; sed & demus nuptialibus comparatam thalamis, & quae

εἶτα, παραφορά. καὶ τῇ εὐφροσύνῃ, τί τοῦτο ποιεῖς; καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐμεγάλυνα, φησὶ, ποίημά μου, ᾠκοδόμησά μοι οἴκους. ἐφύτευσά μοι ἀμπελῶνας ἐποίησά μοι κήπους, καὶ παραδείσους, καὶ ἐφύτευσα ἐν αὐτοῖς πᾶν ξύλον κάρπιμον 1. ἐποίησά μοι κολυμβήθρας ὑδάτων, τοῦ ποτίσαι ἀπ' αὐτῶν. δρυμῶν βλαστῶν καὶ τὰ 2 ξύλα. ἐκτησάμην δούλους, καὶ παιδίσκας, καὶ οἰκογενεῖς ἐγένοντό μοι, καί γε κτήσεις βουκολίων, καὶ ποιμνίων, πολλαὶ ἐγένοντό μοι, ὑπὲρ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθέ μου ἐν Ἱερουσαλήμ. συνήγαγόν μοι καί γε ἀργύριον, καί γε χρυσίον, καὶ περιουσιασμοὺς βασιλέων, καὶ χωρῶν. ἐποίησά μοι ᾄδοντας, καὶ ᾀδούσας, καὶ ἐντρυφήματα υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου, οἰνοχόον, καὶ οἰνοχόας, καὶ πᾶν, ὃ ᾔτησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, οὐκ ἀφεῖλον ἀπ' αὐτῶν. οὐκ ἀπεκώλυσα τὴν καρδίαν μου ἀπὸ πάσης εὐφροσύνης. ὅτι καρδία μου ηὐφράνθη ἐν παντὶ μόχθῳ μου 3, ὧ ἐμόχθησα τοῦ ποιεῖν. καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα ματαιότης, καὶ προαίρεσις πνεύματος. Ὁρᾷς εἰς ὅσην ἡμῶν εὐτέλειαν ὁ βίος πρόεισιν, εἶδες ὅποι ταλαιπωρίας ἡλίκη δόξα τὸν ἡμέτερον ἵστησι τῦφον; ἀπέχου τοιγαροῦν, ἄνθρωπε, τῆς περὶ ταῦτα ῥᾳστώνης, καὶ μὴ βούλου θρύπτεσθαι τοῖς σήμερον οὖσιν, οὐκ οὖσι δὲ αὔριον. μὴ δὲ θρήνει τὸν τελευτῶντα, καὶ πάντων ἀφέμενον τὴν ματαιότητα, καὶ τὰ μένοντα τῶν ῥεόντων ἀνταλλαξάμενον. πρὸς αὐτὸν γὰρ αὖθις τῷ λόγῳ τετράψομαι. Ἀλλ' ἐλεεῖς αὐτοῦ τὴν νεότητα, ἀλλὰ σαυτὸν ἐλέησον γεγηρακότα, καὶ μέχρι τῆσδε τῆς πολιᾶς τάχα κατωρθωκότα μηδέν. ἀλλὰ νέος φῄς, ὁ παῖς καὶ πρὸς ἥβην οὔπω παρατήλαυσεν. ἄγευστος ἄν τις φαίη τῶν τοῦ βίου καλῶν ἀπηλλαγμένος, ἀλλ' οὔπω παρέστη τῷ κτίσαντι πλήρης γενειάδος, καὶ πρὸς μέγεθος ἡλικίας ὁ παῖς, καὶ τοῖς ἥλιξιν ἐν τοῖς ἀμείνοσιν ἁμιλλώμενος, οἷς ἐνευδοκιμεῖν τοῖς νέοις προσγίνεται. ἀλλ' οὐκ ἦν ἀθάνατος. ἔμελλε δὲ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἐλθεῖν, καὶ παίδων γενέσθαι πατὴρ, καὶ γένους εὐκληρία, καὶ γήρους καύχημα; ἀλλ' οὐκ ἦν ἀτελεύτητος. σοφὸς ὁ νεανίας. ἀγχινοίᾳ, καὶ πολυπειρίᾳ παιδεύσεως τῶν πολλῶν διαφέρων, καὶ τοὺς ἑταίρους τάχει φύσεως, καὶ γνώμης χρηστότητι, καὶ ἠθῶν καταστάσει, καὶ βίου τρόποις ὑπερβαλλόμενος. ἀλλ' οὐκ ἦν αἰώνιος. ἔδει καὶ πρὸς ἀρχὰς ἤδη λοιπὸν τὸν νεανίαν ἀνάγεσθαι, δόξης τε, καὶ ἀξιωμάτων, ὧν τὸν τῇδε βίον καταγεραίρει, δράξασθαι. ἀλλ' οὐκ ἦν ἀδιάδοχος. εἰ δὲ καὶ κόρη τίς ἡ τελευτῶσα καθέστηκεν ὥρᾳ τε, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ μεγέθει σώματος, καὶ τῷ περὶ τὰς παρειὰς ἐρεύθει τὰς τῶν ὁρώντων ὄψεις περιαυγάζουσα, πάσῃ τε τῇ λοιπῇ καὶ γυναικὶ πρεπούσῃ καταστολῇ τιμίῳ ἡ παῖς κεκαλλώπιστο· καὶ γὰρ καὶ δῶμεν αὐτὴν, καὶ γαμικοῖς θαλάμοις ἐμπρέπουσαν, καὶ τεκνῶν ἐσομένην μητέρα, καὶ γένους ἀνόρθωσιν. ἀλλ' ἕτερος ἡτοίμασθαι ταύτῃ νυμφών. ἀλλ' οὕτως ἔδοξε τῇ προνοίᾳ μήτηρ ὑπῆρχε παίδων ἡ μεταστᾶσα, κάλλει τε, καὶ συνέσει, καὶ σωφροσύνῃ

1 κάρπιμον) In textu Septuaginta Interpretum est, καρποῦ.
2 βλαστὸν καὶ τά) Septuaginta, βλαστῶντα.
3 ἐν μόχθῳ μου) Desunt hic ista, Καὶ τοῦτο ἐγένετο μερίς μου, ἀπὸ παντὸς μόχθου μου· καὶ ἐπέβλεψα ἐγὼ ἐν πᾶσι ποιήμασί μου, οἷς ἐποίησαν αἱ χεῖρές μου, καὶ ἐν μόχθῳ.

σύνη πρῦκουσα τῶν πολλῶν, ἔργοις τε, δι' ὧν εἰκονίζεται γυνὴ φίλεργος, καὶ ἀνδρεία. καὶ φίλανδρος, οὐ τὰς χεῖρας πρὸς ἄτρακτον ἡπλωμένας ἔχουσα μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ πρὸς ἅπαν ἀρετῆς εἶδος ἐκτεταμένας. κουροτρόφος τε, καὶ φιλότεκνος, καὶ καλῶς ἄγαν ἐπικουροῦσα τὸν βίον, καὶ χήραις ἐπαρκοῦσα, καὶ ξένοις στέγης μεταδιδοῦσα, καὶ πτωχοῖς ἐπαρκοῦσα, καὶ εἴ τι τῶν καλῶν κατορθοῦσα· ἀλλ' ἔδει θνητὴν πάντως οὖσαν αὐτὴν θανάτου πεῖραν λαβεῖν. τὸ γὰρ αὐτὸ πᾶσι πρόκειται τέλος. Ἄγε δὴ οὖν πεισθέντες ἐμοὶ, (καλῶ γὰρ ἅπαντας τοὺς, ὅσοι τῶν ἡμετέρων φιλοπόνως ἀκηκόατε λόγων. οἶμαι δὲ πάντας ἐχέφρονι λογισμῷ, τῶν αὐτῶν ὑποθηκῶν εἰληφέναι τὴν δι' ἀληθείας ἀπόδειξιν, μίαν ἀναλαβόντες φωνὴν, κοινῇ τὴν θείαν, καὶ μακαρίαν, τῆς ἀπαθοῦς φύσεως τὴν κυριότητα, καὶ θεότητα, καὶ δεσποτείαν, εὐχαριστηρίοις εὐφημήσωμεν ὕμνοις. εὐλογητὸς ᾄδοντες, ὁ μόνος ἀθάνατος, εὐλογητὸς, ὁ μόνος αἰώνιος, ὁ μόνος ἀδιάδοχος, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται. ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος αἰώνιον, εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

quae esset futura prolium mater, familiaeque & generis instauratio. Enimvero, alius ei thalamus paratus est. Enimvero, sic providentiae visum est. Fuit, quae migrat filiorum parens, & quae pulcritudine, prudentiaque, & modestia, nec non operibus, quibus operosa mulier, fortisque, & viri amans, ceu in imagine, & suis coloribus exprimitur, plerasque mulieres praecelleret, quae non solum haberet manus
ad fusum explicatas, sed & ad omne iam vir- Prov. 31. v. 16.
tutis nenus extensas, quae filiorum amans, fi- Tit. 2. 4. 4.
lios nutriret, bene omnino res domesticas custodiret; viduis subministraret, peregrinos tecto exciperet, pauperum necessitatibus subveniret, & siquid est boni operis gereret? Enimvero, erat plane necesse, ut quae mortalis esset, mortis periculum faceret. Idem enim omnibus finis propositus est. Mihi itaque obsequentes agite. Omnes enim quotquot studiose meos sermones audistis, adpello, quos omnes, iis vero probata documenta, praeceptaque prudenti iudicio, sensuque accepisse arbitror; eamdem resumentes communem vocem, divinam, beatamque impatibilis, immortalisque naturae dominationem, divinitatemque, & imperium, comparatis ad gratiarum actionem
canticis fauste prosequamur, cantico depromentes: Benedictus, qui solus est immortalis; 1. Tim. 4. v. 17.
solus aeternus, solus sine successore: *qui solus habet immortalitatem, habitans lucem inaccessi-* 1. Tim. v. 16.
bilem; ipsi gloria, honor, & potestas aeterna, per omnia saeculorum. Amen.

V I R O A M P L O

HIER. ISEBRANDO I. C.

REIP. GRONINGANAE SYNDICO

IOANNES MEVRSIVS

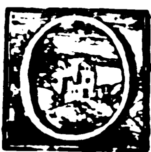
AMICITIAE MON.

DO DICO CONS. LIB. MER.

A. H. M. D. M. A.

ΜΕΘΟΔΙΟΥ METHODII

Περὶ τοῦ αὐτεξουσίου.

Ὁ Μὴν Ἰθακήσιος γέρων, κατὰ τὸν τῶν Ἑλλήνων μῦθον, τῆς Σειρήνων βουλόμενος ἀκοῦσαι ᾠδῆς, διὰ τὴν τῆς φωνῆς ἀκόλαστον ἡδονὴν, δεσμώτης ἔπλει εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ τὰς τῶν ἑταίρων ἐνέφραττεν ἀκοάς· οὐκ ἐκείνοις ἕνεκα τῆς ἀκροάσεως φθονῶν, οὐδὲ ἑαυτὸν δεσμῷ περιβάλλειν ἐπιθυμῶν, ἀλλ' ὅτι τέλος τῆς ἐκείνων ᾠδῆς τοῖς ἀκούουσι θάνατος ἦν. (τοιαῦται γὰρ παρ' Ἕλλησιν ἡδοναὶ Σειρήνων,) ἐγὼ δὲ τοιαύτης μὲν ᾠδῆς ἀκροατὴς οὐ γίνομαι, οὐδὲ ἀκούειν ἐπιθυμῶ Σειρήνων, ἐπιτάφιον ἀνθρώπων ᾀδουσῶν, ὧν ἡ σιγὴ τῆς φωνῆς τοῖς ἀνθρώποις χρησιμωτέρα γίνεται. Θείας δέ τινος ἀπολαύειν φωνῆς

De libero arbitrio liber.

Ithacensis senex, iuxta Graecorum fabulam, Sirenarum volens audire cantionem, propter incontinentem vocis voluptatem, vinctus navigabat in Siciliam, & amicorum aures obturavit; non illis auditionem invidens, neque seipsum vinculo constringere concupiscens, sed quia finis illarum cantionis, audientium mors erat; huiusmodi enim apud Graecos voluptates Sirenarum. Ego vero huiusmodi quidem cantionis auditor non sum, neque Sirenas audire desidero, funebrem orationem hominum canentes, quarum silentium voce hominibus utilius est. Divina vero aliqua voce frui

frui expeto, quam etsi saepius audierim, iterum audire concupisco, non incontinenti vocis voluptate victus, sed divina discens mysteria, & finem non mortem, sed aeternam exspectans salutem. Cantant enim cantionem non letiferae Sirenes Graecorum, sed divinus quidam chorus Prophetarum, propter quos non oportet obturare amicorum aures, neque seipsum ullo vinculo adstringere, timentem ex auditione illa supplicium. Illarum enim cum voce auditor vivere cessat; hos vero audiens amplius vita meliore fruetur, a divino spiritu deductus. Veniat igitur unusquisque, & audiat divinam cantilenam, nihil metuens. Non sunt apud nos Siciliae haerentes Sirenes, neque Vlyssis vincula, non cera liquata in hominum aures, sed vinculorum omnimoda remissio, libertas vero aurium apud accedentium quemlibet. Huiusmodi enim cantionem audire dignum est, huiusmodi cantores habere, expetendum esse mihi videtur. Si quis vero & Apostolorum Chorum audire velit, inveniet eumdem cantionis concentum. Illi enim praecinuerunt arcane divinam oeconomiam, hi vero cantant interpretantes, quae ab illis arcane adnuntiata fuerunt. O harmoniam concordem a divino spiritu concinnatam! O pulcritudinem cantantium mysteria! His & ego concinere aveo. Cantemus igitur & nos similem cantionem, & hymnum transmittamus sancto Patri, spiritu glorificantes Iesum, qui est in sinu eius. Ne refugito, homo, hymnum spiritalem, neque auditionis huius inimicus esto. Mortem non habet. Salutis est expositio, nostra cantilena. Ego igitur iam etiam praestantioribus me frui puto, de rebus huiusmodi disserens. Et maxime quando tale mihi adest florum pratum, hoc est vestra congregatio, quae simul audit, & concinit divina mysteria. Eapropter & dicere audeo, mihi vos ab omni invidia mundos aures praebere, non zelum Caini imitantes, non pariter Esau persequentes fratrem, non Iosephi fratres laudantes, qui fratrem oderant, propter ea, quae dicebat; sed ab hisce omnibus procul absistentes, quia quilibet vestrum, id, quod proximi interest, putat dicere; & propterea zelus malus non est in vobis, quae desunt fratri supplere paratis. O pulcrum auditorium, & convivium venerandum, & epulas spiritales! Iustis huiusmodi interesse desideraverim. VAL. Heri vesperi ambulans, o Amice, secus maris littus, & attente respiciens in illud, videbam excessum quemdam divinae potestatis, & sapientis scientiae artem; si & artem rem huiusmodi vocare oportet. Sicuti enim ille Homericus versus sonat:

Vt vero duo venti pontum excitant piscibus abundantem
Boreas & Zephyrus, qui ex Thracia ingentes
Venere e vestigio, simul vero fluctus niger
Accumulatur, multam autem extra mare algam effuderunt.

Ita mihi & heri res se habuisse videtur. Culminibus nam montium similes spectans fluctus, & (ut ita dicam) ex ipso caelo descendentes; & nihil aliud inde exspectabam, quam cun-

φωνῆς εὔχομαι, ἧς κἂν πολλάκις ἀκούσω, πάλιν ἀκούειν ἐπιθυμῶ, οὐκ ἀκολάστῳ φωνῆς ἡδονῇ νενικημένος, ἀλλὰ θεῖα διδασκόμενος μυστήρια, καὶ τὸ τέλος οὐ θάνατον, ἀλλ' αἰώνιον ἀπεκδεχόμενος σωτηρίαν. ᾄδουσι γὰρ τὴν ᾠδὴν οὐχ αἱ θανατηφόροι Σειρῆνες Ἑλλήνων, ἀλλὰ θεῖός τις χορὸς προφητῶν, ἐφ' ὧν οὐκ ἔστιν ἀποφράττειν τῶν ἑταίρων τὰς ἀκοὰς, οὐδὲ ἑαυτόν τινι δεσμῷ περιβάλλειν, δεδοικότα τὴν ἐκ τῆς ἀκροάσεως τιμωρίαν. Τῶν μὲν γὰρ μετὰ τῆς φωνῆς ὁ ἀκροατὴς τοῦ ζῆν παύεται, τῶν δὲ ἐπὶ πλεῖον ἀκούων τοῦ κρείττονος ἀπολαύσει βίου, ὑπὸ θείου πνεύματος χειραγωγούμενος. ἡκέτω τοίνυν σύμπας, καὶ ἀκουέτω τῆς θείας ᾠδῆς, μηδὲν πεφοβημένος. οὐκ εἰσὶ παρ' ἡμῖν αἱ παρὰ Σικελίαν Σειρῆνες, οὐδὲ τὰ Ὀδυσσέως δεσμὰ, οὐ κηρὸς τηκόμενος εἰς ἀνθρώπων ἀκοὰς, ἀλλὰ δεσμῶν μὲν ἄνεσις πᾶσα, ἐλευθερία δ' ἀκοῆς παρ' ἑκάστῳ τῶν προσιόντων. τοιαύτης γὰρ ᾠδῆς ἀκούειν ἄξιον, τοιούτους τοὺς ᾄδοντας ἔχειν, εὐκτέον εἶναί μοι δοκεῖ. εἰ δέ τις καὶ τοῦ τῶν ἀποστόλων χοροῦ ἀκούειν ἐθέλοι, εὑρήσει τὴν αὐτὴν τῆς ᾠδῆς συμφωνίαν. οἱ μὲν γὰρ προῇδον μυστικῶς τὴν θείαν οἰκονομίαν, οἱ δ' ᾄδουσιν ἑρμηνεύοντες τὰ ὑπ' ἐκείνων μυστικῶς ἀπηγγελμένα. ὢ συμφώνου ἁρμονίας, ὑπὸ θείου πνεύματος συγκειμένης! ὢ καλοῦ τῶν ᾀδόντων τὰ μυστήρια! τούτοις καὶ συνᾴδειν εὔχομαι. ᾄσωμεν τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τὴν ὁμοίαν ᾠδὴν, καὶ τὸν ὕμνον ἀναπέμψωμεν τῷ ἁγίῳ πατρὶ, πνεύματι δοξάζοντες Ἰησοῦν, τὸν ἐν κόλποις αὐτοῦ. μὴ φύγῃς, ἄνθρωπε, ὕμνον πνευματικὸν, μηδὲ ἀπεχθῶς πρὸς τὴν ἀκρόασιν διατεθῇς. θάνατον οὐκ ἔχει· σωτηρίας ἐστὶ διήγημα ἡ παρ' ἡμῖν ᾠδή. ἐγὼ μὲν οὖν ἤδη καὶ τῶν κρειττόνων ἀπολαύειν δοκῶ, περὶ τοιούτων διαλεγόμενος· καὶ μάλιστα ὅτε ὁ τοιοῦτός μοι πάρεστιν ἀνθέων λειμὼν, τουτέστιν ἡ ὑμετέρα σύνοδος, τῶν ἅμα τε καὶ ἀκουόντων καὶ συνᾳδόντων τὰ θεῖα μυστήρια. ἐφ' ὧν καὶ τὸ λέγειν θαῤῥῶ, ὅτι μοι παντὸς φθόνου καθαρὰς παρέχετε τὰς ἀκοὰς, οὐ τὸν ζῆλον τὸν τοῦ Καῒν μιμούμενοι, οὐχ ὁμοίως τοῦ Ἠσαῦ διώκοντες τὸν ἀδελφὸν, οὐ τοὺ Ἰωσὴφ ἐπαινοῦντες ἀδελφοὺς, ὅτι ἐφ' οἷς ἔλεγεν ἐμίσουν τὸν ἀδελφὸν, ἀλλὰ τούτων ἁπάντων μακρὸν ἀφεστῶτες, διόπερ ἕκαστος ὑμῶν τὸ τοῦ πλησίον νομίζει λέγειν. καὶ διὰ τοῦτο ζῆλος πονηρὸς οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν, τὰ λείποντα τῷ ἀδελφῷ ἀναπληροῦν δεδεγμένοις. ὢ ἀκροατηρίου καλοῦ, καὶ συμποσίου σεμνοῦ, καὶ πνευματικῶν ἐδεσμάτων! τοιούτοις ἀεὶ συνεῖναι δικαίοις εὐξαίμην. ΟΥΑΛ. χθὲς τὸ δειλινὸν περιπατῶν, ὦ φίλε, παρὰ τὸν τῆς θαλάσσης αἰγιαλὸν, καὶ ὀξέως πως ἀτενίζων εἰς αὐτὴν, ἑώρων ὑπερβολήν τινα θείας δυνάμεως, καὶ σοφῆς ἐπιστήμης τέχνην· εἴ γε καὶ τέχνην τὸ τοιοῦτο καλεῖν χρή. ὥσπερ γὰρ ὁ Ὁμηρικὸς στίχος φθέγγεται ἐκεῖνος.

Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώ τε Θρήκηθεν ἄητον
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ἄμυδις δέ τε κῦμα κελαινὸν
Κορθύεται, πολλὸν δὲ παρὲξ ἅλα φῦκος ἔχευαν.

οὕτω μοι καὶ χθὲς γεγονέναι δοκεῖ. κορυφαῖς γὰρ ὀρέων παραπλήσιον ἑώρων κύματα, καὶ ὡς (λόγον εἰπεῖν) αὐτοῦ ἐφικνούμενα τοῦ οὐρανοῦ, τὸ δ' ἐντεῦθεν οὐδὲν ἕτερον προσεδόκων, ἢ ἅπασαν

σαν ἐπικλυσθήσεσθαι τὴν γῆν, καί μοι φυγῆς ἐν τῷ νοῒ τόπον, καὶ τὴν τοῦ Νῶε ἀνέπλαττον κιβωτόν. τὸ δ' οὐκ ἦν ὃ ἐνόμιζον, ἀλλὰ γὰρ ἅμα κυρτωθῆναι τὴν θάλασσαν πάλιν ἀνελύετο εἰς ἑαυτὴν, οὐχ ὑπερβαίνουσα τὸν οἰκεῖον τόπον, (ὡς ἔπος εἰπεῖν) θεῖόν τι πρόσταγμα πεφοβημένη. καὶ καθάπερ πολλάκις τῶν οἰκετῶν τις, ἄκων τι πρὸς τοῦ δεσπότου πράττειν ἀναγκαζόμενος τῷ μὲν προστάγματι διὰ τὸν φόβον πάθεται, ὃ δὲ πάσχει πράττειν μὴ θέλων λέγειν τὶ οὐ τολμᾷ, τονθορύζει δὲ ἐν ἑαυτῷ θυμοῦ τινος πληρούμενος· οὕτω μοι πῶς ἐφαίνετο καὶ τὴν θάλασσαν, ὥσπερεὶ θυμουμένην, καὶ ἐν ἑαυτῇ φράττουσαν τὴν ὀργὴν, κρατοῦσάν τε ἑαυτῆς, οὐ βουλομένην τῷ δεσπότῃ φανερὸν ποιῆσαι τὸν θυμόν. ταῦτ' οὕτω γινόμενα σιωπῶν ἀτενίζειν ἠρχόμην, καὶ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸν κύκλον αὐτοῦ, τῷ νοῒ καταμετρεῖν ἤθελον· πόθεν τε ἄρχεται, καὶ ποῦ καταπαύει, ἀνεζήτουν ἐγώ· ποίαν τε κίνησιν ἔχει, πότερον τὴν μεταβατικὴν, τουτέστι τὴν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἢ τὴν κύκλῳ φορὰν, πῶς δὲ καὶ τὴν ἐπίμονον βάσιν ἔχει. ἀλλά μοι καὶ περὶ τοῦ ἡλίου ζητεῖν ἐδόκει, τίς τε ὁ τρόπος αὐτοῦ τῆς ἐν οὐρανῷ θέσεως, τίς δὲ καὶ ἡ περίοδος τοῦ δρόμου, ποῦ δὲ καὶ μετ' ὀλίγον χωρεῖ, ὅτι μηδὲ οὗτος παρέρχεται τὸν οἰκεῖον δρόμον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς, ὡς ἔνεστιν εἰπεῖν, ἐντολήν τινα φυλάττει κρείττονος· καὶ φαίνει μὲν τότε παρ' ἡμῖν ὅτε ἔξεστιν αὐτῷ· ἀπέρχεται δὲ ὡς καλούμενος. καὶ τούτων τοίνυν τὴν ἐξέτασιν ποιούμενος, ἑώρων παυόμενον μὲν τὸ τοῦ ἡλίου φέγγος, ἐπιλεῖπον δὲ καὶ τῆς ἡμέρας τὸ φῶς, εὐθέως δὲ γινόμενον σκότος, καὶ σελήνην διαδεχομένην τὸν ἥλιον, καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἀνιοῦσαν μείονα, μετέπειτα δὲ, προκόψασαν τῷ δρόμῳ, φαντασίαν παρέχουσαν μείζονος. οὐκ ἐπαυόμην δὲ καὶ περὶ ταύτης ζητῶν, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀφαιρέσεως, καὶ τῆς προσθέσεως, ἀνηρευνῶν, ὅτι τε καὶ αὐτὴ τηρεῖ τὸν κύκλον τῶν ἡμερῶν. καί μοι ἐδόκει τὸ ἐντεῦθεν. ὡς θεία τὶς ὑπάρχει οἰκονομία καὶ δύναμις κρειττόνων, ἡ συνέχουσα τὰ ὅλα, ἣν καὶ θεὸν δικαίως ἂν εἴποιμεν, καὶ τὸ λοιπὸν τὸν δημιουργὸν ἐπαινεῖν ἠρχόμην, τήν τε γῆν πεπηγυῖαν ὁρῶν, καὶ ζώων διαφορὰς, καὶ ποικίλα φυτῶν τὰ ἐξανθήματα. οὐχ ἵστατο δέ μοι ἐπὶ τούτοις καὶ μόνοις ὁ νοῦς, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν ὅθεν ταῦτα τὴν σύστασιν ἔχει ζητεῖν ἠρχόμην, πότερον ἔκ τινος συνόντος ἀεὶ τῷ θεῷ, ἢ ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου, συνυπάρχοντος αὐτῷ οὐδενός. τὸ γὰρ ἐξ οὐκ ὄντος πεποιηκέναι, οὐδὲν σκοπεῖν μοι καλῶς ἐδόκει, μὴ τέλεον ἀπιθάνου ὑπάρχοντος τοῦ λόγου. τὰ γὰρ γινόμενα, ἐξ ὄντων πέφυκε τὴν σύστασιν ἔχειν. καὶ ὁμοίως ἀληθῶς ἐδόκει μηδὲν λέγειν ἀεὶ συνεῖναι τῷ θεῷ ἕτερόν τι παρ' αὐτόν. ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τὰ ὄντα γεγονέναι. καὶ γὰρ πῶς ἔπειθέ με τὸ εὔτακτον τῶν στοιχείων; καὶ ἡ περὶ αὐτὰ τῆς φύσεως εὐκοσμία. οὑτωσὶ δὲ πῶς εὖ διατεθεῖσθαι νομίζων, ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐχώρουν τὴν ἐμήν. τῇ δ' ἐπιούσῃ, τουτέστι σήμερον, ἐλθὼν ἑώρων δύο τινὰς ὁμογενεῖς (ἀνθρώπους δὲ λέγω) διαπληκτιζομένους καὶ διαλοιδορουμένους ἀλλήλοις, ἕτερον δ' αὖ πάλιν ἀφιματῶσαι βουλόμενον τὸν πλησίον. ἤδη δέ τινες καὶ ὀξύτερον τολμᾷν ἤρχοντο. ὁ μὲν γὰρ, ἐσκύλευσε νεκρὸν, καὶ τὸ κρυφθὲν ἤδη σῶμα τῇ γῇ πάλιν ἐδείκνυεν ἡλίῳ. καὶ τὴν ὁμοίαν οὕτως ὕβριζεν εἰκόνα, βορὰν κυσὶ καταλείπων τὸν νεκρόν· ὁ δὲ, ξίφος ἐγύ-

cunctam absconsum iri terram, & mihi fugae in mente locum, & Noemi fingebam arcam; sed neque hoc unum, quod putabam: etenim simul restringi mare, & iterum resolvi in seipsum, nec domesticum locum excedere divinum quoddam mandatum (ut ita dicam) timens. Et sicuti saepe domesticorum aliquis, invitus aliquid a Domino agere coactus, praecepto prae timore obedit; quod vero patitur, agere nolens aliquatenus dicere, non audet, sed murmurat in seipso ira quodam plenus; ita mihi quodammodo videbatur se habere etiam mare, veluti iratum, & in seipso continens iram, & seipsum moderans, nolens Domino iram manifestare. Haec ita contingentia tacens intueri coepi, & caelum, & eius circulum, mente dimetiri volebam; & unde incipit, & ubi desinit, quaerebam ego; qualemque motum habeat, utrum transgressivam, hoc est de loco in locum, vel circularem lationem; quomodo vero & stabilem basin habeat. Sed mihi, & de sole quaerere placebat, quique modus eius in caelo positionis, quis vero etiam cursus circuitus, quo autem & paullo post recedit; quia neque hic transgreditur proprium circulum. Sed & ipse, ut ita dicam, mandatum quoddam custodiens praestantioris, adparet quidem tunc nobis, quando ei licet; abit vero tamquam vocatus. Haec itaque perquirens, spectabam quidem cessans Solis lumen, deficientem vero & diei lucem, statim autem ingruentes tenebras, & Lunam Soli succedentem; & primum quidem adscendentem minorem, deinde vero progredientem cursu, speciem maioris praebentem. Non cessabam autem, & de hac quaerere. & caussam diminutionis, & incrementi scrutabar; quia & ipsa servat circulum dierum, & id ex hoc colligebam, quod divina quaedam est dispensatio, & virtus melior continens universa, quam & Deum iure dixerimus; & deinde opificem laudare incepi, terram desertam spectans, & animalium differentias, & varia plantarum germina. Non tamen in his solis mea mens subsistebat, sed & reliquum unde haec exsistentiam habent quaerere adgressus sum, utrum ex aliquo semper Deo coexsistente, vel ex ipso & solo quidem, nihil ei coexsistente. Aliquid enim ex nihilo fieri, bene mihi cognoscere videbar, quum tamdem sermo non esset incredibilis. Quae enim sunt, ut ex exsistentibus essentiam trahant, natura comparatum est. Et similiter vere videbar dicere, nihil aliud, praeter ipsum, Deo umquam coexstitisse, sed ex ipso, quaecumque sunt, esse. Etenim, quomodo persuadebat me ille eximius ordo elementorum, & circa ipsa pulcer naturae ornatus, & dispositio! ita vero quam bene disposita sint reputans, domum meam secedebam. Postridie vero, hoc est, hodie, quum venissem spectans duos quosdam eiusdem generis (homines autem dico) percutientes, & conviciantes sibi invicem, alterum vero pariter exsuere proximum volentem. Iam vero quidam & insolentius audere incipiebant. Vnus enim spoliavit mortuum, & conditum iam terra corpus, iterum Soli exposuit; & similem pariter iniuria adfecit imaginem, escam canibus mortuum relin-

linquens. Hic vero ensem nudabat, & in similem hominem irruebat: & ille quidem fuga salutem quaerere volebat; hic vero persequi non desistebat, neque iram compescere volebat. Et quid oportet plura dicere? Hic inruens in eum statim ense percussit; ille vero proximo supplicabat, & supplices manus tendebat, & vestem dare volebat, modo se vivere fineret. Ille vero nec iram coercuit, neque misertus est proximi, neque seipsum per imaginem in illo videre voluit, sed tamquam fera bestia ense vorare incipiebat, iamque os simili corpori admovebat. Tantus enim in ira; & videre erat, illum quidem iniuria adfectum; hunc vero reliquum praedantem, & neque terra tegentem corpus, quod veste spoliaverat. Praeter hos autem alter aderat, qui proximi uxori illudere volebat, latrocinans alienas nuptias, & ad illegitimum coitum se vertere conans, legitimus pater nuptiis contractis esse nolens. Inde etiam Tragoediis credere coepi, & Thyestea coena vere olim accidisse videbatur. Credere etiam iniquam Oenemai concupiscentiam, & fratrum per gladium contentioni fidem non abrogare. Tantorum igitur, & talium spectator factus ego, unde haec requirere inceperim? Quod vero motus eorum principium; & quis tanta contra homines molitus fuerit? undeque eorum inventio, & quis horum magister? Et Deum quidem horum factorem dicere audere non poteram, sed neque ab eo substantiam habere, neque naturae consistentiam. Quomodo enim fieri poterat, ut haec de Deo cogitaremus? qui quidem est bonus, & bonorum auctor, malorum vero nullum ipsi inest. Neque huiusmodi gaudere potest, prohibet vero & eorum generationem, & his gaudentes abiicit, fugientibus autem ea accedit. Et quomodo non absurdum erat, Deum horum esse opificem dicere, qui ab ipsis abhorret; neque enim nollent ea esse, si primus eorum factor ipse fuisset. Accedentes enim ad ipsum imitatores suos esse dicit. Vnde inrationale esse mihi visum est, haec Deo attribuere, vel tamquam ex ipso facta *reputare*. Si vero haec, maxime concedere oportet ex nihilo possibile esse aliquid fieri, quia & mala ipse fecit. Qui enim ex non exsistentia ad exsistentiam ea traduxit, non certe ab esse ad non amplius esse ea reverti sinet. Iterumque necesse est dicere, fuisse aliquando tempus, quo malis Deus gaudebat, nunc vero non est. Quapropter impossibile esse mihi videtur dicere hoc de Deo. Improprium enim naturae eius hoc aptare ipsi. Quapropter opinatus sum coexsistens aliquid ipsi, cuius nomen materia, ex qua ea, quae sunt condidit, arte sapienti discernens, & pulcre exornans; ex qua & mala esse videntur, sine qualitate & forma exsistente; insuper & inordinate mota, & Dei artis indiga; cui non invidit ipse, neque omnino sivit ipsam ita ferri, sed condere adgressus est, & ab eius pessimis optima separare voluit. Et ita molitus est quaecumque ex ipsa condere Deo conveniebat. Quaecumque vero eius (ut ita dicam) faeculenta erant, haec inepta exsistentia, & minus opificio idonea, reliquit ut se habebant, in nullo ipsi convenien-

ἐγύμνου, καὶ ἐπὶ τὸν ὅμοιον ἄνθρωπον ἔχωρει. καὶ ὁ μὲν, φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίζειν ἤθελεν· ὁ δὲ, διώκων οὐκ ἐπαύετο, οὐδὲ τοῦ θυμοῦ κρατεῖν ἤθελε. καὶ τί δεῖ πλέονα λέγειν; ἀλλ' ὅτι χωρήσας ἐπ' αὐτὸν εὐθέως ἔπαιε τῷ ξίφει. ὁ δ', ἱκέτης τοῦ πλησίον ἐγίνετο, καὶ χεῖρας ἱκεσίας ὤρεγε, καὶ τὴν μὲν ἐσθῆτα διδόναι ἔθελε, μόνον δὲ τὸ ζῆν ἔχειν ἠξίου· ὁ δ', οὐκ ἔθραυε τὸν θυμὸν, οὐδ' ἠλέει τὸν ὁμόφυλον, οὐδὲ ἑαυτὸν διὰ τῆς εἰκόνος ἐν ἐκείνῳ βλέπειν ἤθελεν, ἀλλ' ὡς ἄγριος θὴρ τῷ ξίφει τῆς βορᾶς ἤρχετο, ἤδη δὲ καὶ τὸ στόμα τῷ ὁμοίῳ προσέφερε σώματι. τοσοῦτος γὰρ ἐν τῷ θυμῷ· καὶ ἦν ἰδεῖν, τὸν μὲν, ἠδικημένον· τὸν δὲ, λοιπὸν σκυλεύοντα, καὶ μηδὲ γῇ σκεπάζοντα τὸ σῶμα, ὃ τῆς ἐσθῆτος ἐγύμνωσε. πρὸς δὲ τούτοις ἕτερος προσῆν, ὃς τοῦ πλησίον γυναῖκα παίζειν ἤθελε, λῃστεύων γάμον ἀλλότριον, καὶ ἐπὶ παράνομον κοίτην τραπῆναι παρορμῶν, τὸν γεγαμηκότα γνήσιον πατέρα γίγνεσθαι μὴ θέλων. ἐντεῦθεν καὶ ταῖς τραγῳδίαις πιστεύειν ἠρχόμην. καὶ τὸ Θυέστειον δεῖπνον ἀληθῶς ἐδόκει μοι γεγονέναι· πιστεύειν δὲ καὶ τῇ Οἰνομάου παρανόμῳ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῇ τῶν ἀδελφῶν διὰ ξίφους φιλονεικίᾳ οὐκ ἀπιστεῖν. τοσούτων τοίνυν καὶ τοιούτων θεατὴς γενόμενος ἐγὼ, πόθεν ταῦτα ἀναζητεῖν ἠρχόμην; τίς δὲ καὶ ἡ τῆς κινήσεως αὐτῶν ἀρχὴ, καὶ τίς ὁ τοσαῦτα κατὰ ἀνθρώπων μηχανησάμενος, πόθεν τε ἡ εὕρησις αὐτῶν, καὶ τίς ὁ τούτων διδάσκαλος. καὶ τὸν μὲν θεὸν τούτων ποιητὴν λέγειν τολμᾶν οὐχ οἷόν τε ἦν, ἀλλὰ μὲν οὐδὲ ἐξ αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν ἔχειν, οὐδὲ τὴν τοῦ εἶναι σύστασιν. πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν ταῦτα περὶ θεοῦ ἐννοεῖν; ὃς μὲν γάρ ἐστιν ἀγαθὸς, καὶ τῶν κρειττόνων ποιητὴς, τῶν δὲ φαύλων αὐτῷ πρόσεστιν οὐδέν. ἀλλ' οὐδὲ τοῖς τοιούτοις χαίρειν πέφυκεν, ἀπαγορεύει δὲ καὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν, καὶ τοὺς μὲν χαίροντας τούτοις ἀποβάλλεται, τοὺς δὲ φεύγοντας αὐτὰ προσίεται. καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον ἦν, τὸν θεὸν τούτων λέγειν εἶναι δημιουργὸν, τὸν ταῦτα παραιτούμενον, οὐδὲ γὰρ ἂν ἐβούλετο μὴ εἶναι αὐτὰ, εἰ πρῶτος αὐτῶν ποιητὴς ὑπῆρχεν αὐτός. τοὺς γὰρ προσιόντας αὐτῷ μιμητὰς αὐτοῦ γίνεσθαι λέγει. ὅθεν ἄλογον ἔδοξεν εἶναί μοι ταῦτα προσάπτειν τῷ θεῷ, ἢ ὡς ἐξ αὐτοῦ γεγονότα, * εἰ καὶ τὰ μάλιστα συγχωρῆσαι δεῖ ἐξ οὐκ ὄντων δυνατὸν εἶναί τι γίνεσθαι, ὅτι καὶ τὰ κακὰ ἐποίησεν αὐτός. ὁ γὰρ ἐκ τοῦ οὐκ εἶναι εἰς τὸ εἶναι αὐτὰ ποιήσας, οὐκ ἂν ἐκ τοῦ εἶναι εἰς τὸ μηκέτι εἶναι αὐτά. πάλιν τέ που ἀνάγκη λέγειν, ὡς ἦν ποτε καιρὸς, ὅτε τοῖς κακοῖς ἔχαιρεν ὁ θεός, νῦν δὲ οὐκ ἐστί. διόπερ ἀδύνατον εἶναί μοι δοκεῖ, λέγειν τοῦτο περὶ θεοῦ. ἀνοίκειον γὰρ τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦτο, προσαρμόζειν αὐτῷ. διόπερ ἔδοξέ μοι συνυπάρχειν τι αὐτῷ ᾧ τοὔνομα ὕλη, ἐξ ἧς τὰ ὄντα ἐδημιούργησε, τέχνῃ σοφῇ διακρίνας καὶ διακοσμήσας καλῶς. ἐξ ἧς καὶ τὰ κακὰ εἶναι δοκεῖ. ἀποίου τε γὰρ καὶ ἀσχηματίστου οὔσης αὐτῆς. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἀτάκτως φερομένης, δεομένης τε τῆς τοῦ θεοῦ τέχνης, οὐκ ἐφθόνησεν οὗτος, οὔτε διὰ παντὸς κατέλιπεν αὐτὴν οὕτω φέρεσθαι, ἀλλὰ δημιουργεῖν ἤρχετο. καὶ ἀπὸ τῶν χειρίστων αὐτῆς τὰ κάλλιστα διακρίνειν ἤθελε. καὶ οὕτως ἐδημιούργησεν, ὅσα ἐξ αὐτῆς ἥρμοζε θεῷ δημιουργεῖν. τὰ δ' ὅσα αὐτῆς (ὡς ἔπος εἰπεῖν) τρυγώδη ἐτύγχανε, ταῦτα, ἀνάρμοστα ὄντα πρὸς δημιουργίαν, ὡς εἶχε, κατέ-

κατέλιπε, κατ' οὐδὲν αὐτῷ προσήκοντα. ἐξ ὧν δοκεῖ μοι νῦν παρὰ ἀνθρώποις ἐπαίρειν τὰ κακά. οὕτως ἔδοξέ μοι εὖ ἔχειν φρονεῖν. σὺ δέ, ὦ φίλε, εἴ τινα σοι δοκεῖ μὴ καλῶς εἰρῆσθαι πρὸς ἐμοῦ, ἀναφέρων λέγε. καὶ γὰρ πάνυ περὶ τοιούτων ἀκούειν ποθῶ. ΟΡΘΟΔ. Τὴν μὲν προθυμίαν ἀποδέχομαι τὴν σήν, ὦ φίλε. καὶ σοῦ τὴν περὶ τὸν λόγον σπουδὴν ἐπαινῶ. ὃ δὲ περὶ τῶν ὄντων οὕτω διετέθης, ὡς ἄρα ἐξ ὑποκειμένης τινὸς οὐσίας ταῦτα ἐδημιούργησεν ὁ θεός, οὐ πάνυ τι μέμφομαι. ὡς ἀληθῶς γὰρ ἡ τῶν κακῶν γένεσις οὕτω τοὺς πολλοὺς διατεθῆναι ποιεῖ. καὶ γὰρ πρὸ σοῦ τε καὶ ἐμοῦ πολλοί τινες ἄνδρες ἱκανοὶ περὶ τούτου τὴν μεγίστην ζήτησιν ἐποιήσαντο. καὶ οἱ μὲν ὁμοίως διετέθησαν σοί, οἱ δ' αὖ πάλιν τὸν θεὸν τούτων δημιουργὸν ἀπεφήναντο, σύγχρονον αὐτῷ ὑπόστασιν δοῦναι πεφοβημένοι. κἀκεῖνοι, ἐκ τοῦ φοβηθῆναι τῶν κακῶν ποιητὴν εἰπεῖν τὸν θεόν, σύγχρονον αὐτῷ δοῦναι τὴν ὕλην ἔδοξαν· καὶ συνέβη ἀμφοτέροις, ἐκ τοῦ μὴ κατ' ἐπιστήμην τοῦ ἀληθοῦς φοβηθῆναι τὸν θεόν, τὸ μὴ καλῶς εἰπεῖν. ἕτεροι δὲ τὴν ἀρχὴν καὶ περὶ τοῦ τοιούτου ζητεῖν παρῃτήσαντο, ὡς οὐκ ἔχοντος τέλος τοῦ τοιούτου ζητήματος. ἐμὲ δὲ τὰ κοινὰ τῆς πρὸς σὲ φιλίας παραιτεῖσθαι τὸ ζητούμενον οὐκ ἐᾷ, καὶ μάλιστα ὅτε τὴν προαίρεσιν ἀπαγγέλλεις τὴν σήν, ὡς οὐ προλήψει κρατούμενος, (εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὕτω πως ἐξ ὧν ὑπενόησας ἔδοξας ἔχειν τὰ πράγματα) ἀλλ' ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς τοῦ ἀληθοῦς γνώσεως καθεστάναι λέγεις. ὅθεν προθύμως κἀγὼ ἐπὶ τὸν τῆς ζητήσεως τραπήσομαι λόγον. βούλομαι δὲ καὶ τουτονὶ τὸν ἑταῖρον ἀκροατὴν γενέσθαι τῶν ἡμετέρων λόγων. καὶ γὰρ δοκεῖ πως κατά τι περὶ τούτων ὁμοίως σοι δοξάζειν καὶ αὐτός. διὸ κοινὸν πρὸς ἀμφοτέρους τὸν λόγον ποιεῖσθαι βούλομαι. ἃ γὰρ ἂν εἴποιμι πρός σε οὕτως ἔχοντα, ταῦτα καὶ πρὸς τοῦτον ὁμοίως λέξω. εἴ σοι τοίνυν ἀληθῶς περὶ τοῦ κρείττονος λέγειν εὐγνωμόνως δοκῶ, πρὸς ἕκαστον ἀπόκριναι ὧν ἐρωτῶ. ἐκ γὰρ τούτων γενήσεται, καὶ σὲ μὲν τὸ ἀληθὲς μανθάνειν, κἀμὲ δὲ μὴ μάτην τοὺς λόγους ποιεῖσθαι πρός σε. ΟΥΑΛ. Ταῦθ', ἅπερ εἶπας, πράττειν ἑτοίμως ἔχω, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ πάσης προθυμίας ἐκεῖνα πυνθάνου, ἐξ ὧνπερ νομίζεις δύνασθαί με τὴν ἐπιστήμην τοῦ κρείττονος μαθεῖν. οὐ γάρ μοι τὸ νικῆσαι πρόκειται κακῶς, ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς ἐκμαθεῖν. ὅθεν ἔχου τὸ λοιπὸν τοῦ λόγου. ΟΡΘΟΔ. Ὅτι μὲν ὑπάρχειν ἀδύνατον ἀγένητα δύο ἅμα οὐδὲ σὲ ἀγνοεῖν νομίζω, εἰ καὶ τὰ μάλιστα δοκεῖς προλαβὼν τοῦτο προτεθεικέναι τῷ λόγῳ, ὡς πάντως ἐξ ἀνάγκης τὸ ἕτερον δεῖ λέγειν, ἢ ὅτι κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ θεός, ἢ αὖ πάλιν, ὅτι ἀμέριστος αὐτῆς τυγχάνει. εἰ μὲν οὖν ἡνῶσθαί τις εἰπεῖν αὐτὰ ἐθέλοι, ἓν τὸ ἀγένητον λέξει· (ἕκαστον γὰρ τούτων μέρος ἔσται τοῦ πλησίον) ἀλλήλων δὲ μέρη τυγχάνοντα οὐκ ἔσται ἀγένητα δύο, ἀλλ' ἓν ἐκ διαφόρων συνεστός. οὐδὲ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἔχοντα διάφορα μέλη κατακερματίζομεν εἰς πολλὰ γενητά, ἀλλ' ἤ, ὡς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ἕν τι γενητὸν τὸν ἄνθρωπον πολυμερὲς πρὸς τοῦ θεοῦ γεγονέναι φαμέν. οὕτως ἀνάγκη, εἰ μὲν μὴ κεχώρισται τῆς ὕλης ὁ θεός, ἓν τὸ ἀγένητον εἶναι λέγειν. εἰ δὲ κεχωρίσθαι φησί τις, ἀνάγκη εἶναί τι τὸ ἀναμέσον ἀμφοτέρων, ὅπερ καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν δείκνυσιν. ἀδύνατον γὰρ ἐν δια-

venientia; ex quibus videtur mihi nunc ab hominibus extrahi mala. Ita mihi visus sum bene sentire. Tu vero, Amice, si qua tibi videntur minus recte a me dicta fuisse, referens dicito. Etenim huiusmodi audire omnino desidero. ORTHOD. Desiderium tuum accepto, o Amice; & tuum circa doctrinam studium laudo; quod vero de iis, quae sunt, ita sensisti, tamquam ex subiecta aliqua natura Deus molitus sit, non omnino queror; vere enim malorum generatio ita multos arbitrari facit. Etenim ante te & me multi viri eruditi maximam de hoc quaestionem fecerunt. Et illi quidem similiter ac tu opinati sunt; hi vero pariter Deum horum opificem esse iudicarunt, coaevam ipsi substantiam dare timentes. Et illi, eo quod timerent malorum auctorem dicere Deum, coaevam ipsi dare materiam voluerunt; & contigit utrisque ex eo, quod non secundum veritatis scientiam timerent Deum, illud non bene dicere; alii vero principium, & de tali re disquisitionem facere noluerunt, ut eam, quae finem non haberet; me vero communia amicitiae, quam tecum habeo, declinare hanc quaestionem non sinunt, & maxime quando propositum tuum adnuncias, ut non praesumtione tenens (si & maxime ita, quodammodo ex iis, quae subspicatus es, visus es habere res) sed in desiderio cognitionis veritatis stare dicis. Vnde alacriter ego etiam ad disquisitionis sermonem convertar. Volo autem & hunc amicum auditorem esse nostrorum sermonum. Etenim videtur quodammodo secundum quid de his similiter ac tu etiam ipse opinari. Propterea communem ad ambos sermonem facere volo: quaecumque enim dixero tibi ita habenti, haec & huic pariter dixero. Si tibi igitur vere de bono dicere sapienter videor, sed ad quodlibet eorum, quae interrogo, responde. Ex his enim erit, & te quidem veritatem discere, & me non frustra sermones habere tecum. VAL. Haec quae dixisti, agere promtus sum, & propterea cum omni alacritate illa sciscitare, ex quibus putas posse me scientiam boni discere. Non enim mihi vincere male propositum est, sed veritatem addiscere: unde habe sermonis reliquum. ORTHOD. Quia esse impossibile ingenita duo simul esse neque te ignorare puto, siquidem maxime videris praesumens hoc praeposuisse sermoni, ut omnino necessario alterum oporteat dicere, vel quod a materia Deus separatus est, vel iterum, quod indivisus ab ea est. Si igitur unitum esse quis dicere velit, unum ingenitum dicet: quodlibet enim istorum pars erit proximi. Quum vero sui invicem partes sint, non erunt ingenita duo, sed unum ex diversis constans. Neque enim homini habenti diversa membra exprobrabimus tamquam pluria sit; sed, ut ratio vult, unum quiddam genitum, hominem multis partibus constantem a Deo factum esse dicimus. Ita necesse est, si minus distinctus a materia Deus est, unum quidpiam infectum esse dicere. Si vero separatum esse quis dicat, necesse est aliquid utriusque medium esse, quod & ipsorum divisionem ostendat; impossibile enim in distantia exquirere aliquid ab aliquo non exsistente alio, secundum quod distantia alte-

alterutrius fit, quod non usque ad hoc constiterit solum, sed & ad plura quanta. Quem enim sermonem super duobus infectis dicamus, hunc necesse est similiter procedere, si tria infecta dentur. Etenim de his interrogabimus utique, an invicem separata sint, an potius quodlibet proximo unitum sit. Si enim unitum esse quis dicere velit, sermonem eumdem audiet ac primum. Si vero iterum divisum esse, non vitabit necessariam separantis substantiam. Si vero quis & tertiam esse dixerit rationem coniungentem ea, quae infecta esse dicta sunt, hoc est, neque Deum a materia separatum esse, neque iterum unita esse, ut partes; esse vero in materia, veluti in loco, Deum, & materiam in Deo continenter; audiat, etsi locum Dei materiam dicamus, necessario ipsum & separatum dicere oportere, & a materia circumscriptum. Sed & pariter ipsum, sicut materiam, inordinate ferri oportet, non stare autem, neque manere ipsum a seipso necesse, quum alio, atque aliter feratur id, in quo est. Insuper & in malis esse Deum dicere oportet. Si enim aliquando incomposita erat materia, & ipse eam ornavit, in melius convertere volens, erat tempus, quando in incompositis erat Deus. Iure igitur, & hoc interrogaverimus, utrum impleret materiam Deus, vel esset in eius parte aliqua. Si enim in parte aliqua materiae dicere quis velit Deum, immensum quanto minorem materia dicit. Si vero partem eius, totum separavit Deum. Si vero in omni esse dixerit, & per totam permeare materiam, dicat quomodo hanc laboraverit. Necesse enim est contractionem quamdam Dei dicere, qua exsistente condidit illud, a quo secessio; vel ipsum una cum materia opificem fuisse non habentem locum separationis. Si vero materiam in Deo esse quis dixerit, similiter exquirere oportet, utrum veluti distante ipso a seipso, & ut in aere animal est, in genera diviso & partito ad recipienda in se ea, quae fierent tamquam in loco; hoc est tamquam in terra aqua. Si enim dicamus tamquam in aere: necesse est divisibilem Deum dicere; si vero, tamquam aqua in terra, erat autem materia inordinata, & incomposita, insuper vero . . . . . habens, & Deum dicere oportet locum aliquem esse incompositorum, & malorum, quod non adprobandum mihi esse videtur, erroneum vero potius. Materiam enim esse vis, ne malorum auctorem Deum dicas; & hoc vitare eligens, receptaculum ipsum malorum esse dicis. Si igitur materiam considerans in aliquo subiectorum factorum, ingenitam esse dicebas, multum de hac sermonem habui, ut demonstrarem impossibile illam esse ingenitam. Quoniam vero malorum generationem, caussam dicis esse huiusmodi opinionis, propterea ad horum inquisitionem devenire mihi adsidet. Quum enim evidens ratio sit, quomodo sint mala, & non sit possibile dicere caussam malorum Deum; opinando ita, & supponendo ipsi materiam, tolli mihi videtur, quod qualitates non exsistentes creaverit Deus, & substantias similiter; ideo dicis sine qualitatibus materiam Deo coexsistere, ex qua mundi creationem molitus sit. VAL. Ita mihi
vide-

διαςάσει ἐξετάσθαί τι ἀπὸ τινος οὐκ ὄντος ἑτέρου καθ' ὃ ἡ διάςασις ἑκατέρου γίνεται. ὅπερ οὐ μέχρι τούτου ἵςαται καὶ μόνου, ἀλλὰ καὶ πλειόνων ὅσων. ὃν γὰρ ἐπὶ τῶν δύο ἀγενήτων εἴπαμεν λόγον, τοῦτον ἐξ ἀνάγκης ὁμοίως προχωρεῖν εἰ τὰ ἀγένητα δοθείη τρία. καὶ γὰρ περὶ τούτων ἐροίμεν ἂν εἰ κεχώριςαι ἀπ' ἀλλήλων, ἢ αὖ πάλιν ἕκαςον ἥνωται τῷ πλησίον. εἰ μὲν γὰρ ἡνῶσθαί τις εἰπεῖν θέλοι, τὸν αὐτὸν ἀκούσει τῷ πρώτῳ λόγον· εἰ δ' αὖ πάλιν κεχωρίσθαι, οὐ φεύξεται τὴν ἐξ ἀνάγκης τοῦ χωρίζοντος ὑπόςασιν. ἂν δ' ἄρα τις καὶ τρίτον εἶναι λέξοι λόγον ἁρμόζοντα περὶ τῶν ἀγενήτων λελέχθαι, τουτέςι τὸ μήτε κεχωρίσθαι τὸν θεὸν τῆς ὕλης, μήτ' αὖ πάλιν ὡς μέρη ἡνῶσθαι, εἶναι δὲ καθάπερ ἐν τόπῳ ἐν τῇ ὕλῃ τὸν θεὸν, καὶ τὴν ὕλην ἐν τῷ θεῷ τὸ συνέχον, ἀκουέτω ὅτι, ἐὰν τόπον τοῦ θεοῦ τὴν ὕλην λέγωμεν, ἐξ ἀνάγκης αὐτὸν καὶ χωρητὸν λέγειν δεῖ, καὶ πρὸς τῆς ὕλης περιγραφόμενον· ἀλλὰ μὲν καὶ ὁμοίως αὐτὸν τῇ ὕλῃ ἀτάκτως φέρεσθαι δεῖ, μὴ ἵςασθαι δὲ μηδὲ μένειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ ἀνάγκη, τοῦ ἐν ᾧ ἐςὶν ἄλλοτε ἄλλως φερομένου. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐν χείροσι γεγονέναι τὸν θεὸν εἰπεῖν ἀνάγκη. εἰ γάρ ποτε ἄκοσμος ἦν ἡ ὕλη, ἐκόσμησε δὲ αὐτὴν, εἰς τὸ κρεῖττον τρέψαι προαιρούμενος, ἦν ποτε ὅτ' ἐν ἀκοσμήτοις ἦν ὁ θεός. δικαίως δ' ἂν καὶ τοῦτο ἐροίμην, πότερον ἐπλήρου τὴν ὕλην ὁ θεὸς, ἢ ἐν μέρει τινὶ ὑπῆρχεν αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ ἐν μέρει τινὶ τῆς ὕλης εἰπεῖν τις θέλοι τὸν θεὸν, πλεῖςον ὅσον μικρότερον αὐτὸν τῆς ὕλης λέγει· εἴ γε δὴ μέρος αὐτῆς, ὅλον ἐχώρησε τὸν θεόν. εἰ δὲ ἐν πάσῃ εἶναι λέγοι, καὶ δι' ὅλης κεχωρηκέναι τῆς ὕλης, πῶς ταύτην ἐδημιούργησε φρασάτω. ἀνάγκη γὰρ συςολήν τινα τοῦ θεοῦ λέγειν, ἧς γινομένης ἐδημιούργει ἐκεῖνο ἀφ' οὗ ὑποχώρησις, ἢ καὶ αὐτὸν τῇ ὕλῃ συνδημιουργεῖν, οὐκ ἔχοντα ὑποχωρήσεως τόπον. εἰ δὲ τὴν ὕλην ἐν τῷ θεῷ εἶναί τις λέξοι, ὁμοίως ἐξετάζειν δεῖ, πότερον ὡς διϊςαμένου αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ ὥσπερ ἐν ἀέρι ζῶον ὑπάρχει, εἰς γένη διαιρουμένου καὶ μεριζομένου αὐτοῦ εἰς ὑποδοχὴν τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ, ἢ ὡς ἐν τόπῳ, τουτέςιν ὥσπερ ἐν γῇ ὕδωρ. εἰ μὲν γὰρ εἴποιμεν, ὡς ἐν ἀέρι· μεριςὸν ἀνάγκη τὸν θεὸν εἰπεῖν. εἰ δ', ὥσπερ ἐν γῇ ὕδωρ, ἦν δὲ ἄτακτος ἡ ὕλη, καὶ ἀκόσμητος, πρὸς δὲ τούτοις * ἔχουσα, καὶ τὸν θεὸν λέγειν ἀνάγκη τόπον εἶναι ἀκοσμήτων καὶ τῶν κακῶν. ὅπερ οὐκ εὔφημον εἶναί μοι δοκεῖ, ἐπισφαλὲς δὲ μᾶλλον. ὕλην γὰρ εἶναι θέλεις, ἵνα μὴ τῶν κακῶν ποιητὴν εἴπῃς τὸν θεόν. καὶ τοῦτο φυγεῖν προαιρούμενος, δοχεῖον αὐτὸν τῶν κακῶν εἶναι λέγεις. εἰ μὲν οὖν τὴν ὕλην ἐκ τῶν ὑποςάντων γενητῶν ὑπονοῶν, ἀγένητον ὑπάρχειν ἔλεγες, πολὺν ἂν περὶ ταύτης ἐποιησάμην λόγον, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἀδύνατον ὑπάρχειν αὐτὴν ἀγένητον· ἐπεὶ δὲ τὴν τῶν κακῶν γένεσιν αἰτίαν φῂς εἶναι τῆς τοιαύτης ὑπονοίας, διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τούτων ἔρχεσθαί μοι δοκεῖ. φανεροῦ γὰρ γινομένου τοῦ λόγου, καθ' ὃν τρόπον ἐςὶ τὰ κακὰ, καὶ ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐςὶν αἴτιον τῶν κακῶν εἰπεῖν τὸν θεὸν, ἐκ τοῦ ὕλην αὐτῷ ὑποτιθέναι τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν· ἀναιρεῖσθαί μοι δοκεῖ, ὅτι εἰ τὰς ποιότητας μὴ οὔσας ἐδημιούργησεν ὁ θεὸς, καὶ τὰς οὐσίας ὁμοίως, φῂς τοίνυν ἄποιον ὕλην συνυπάρχειν τῷ θεῷ, ἐξ ἧς
τὴν

τὴν τοῦ κόσμου γένησιν ἐδημιούργησεν. ΟΥΑΛ. Οὕτω μοι δοκεῖ. ΟΡΘΟΔ. Οὐκοῦν εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἡ ὕλη, γέγονε δὲ κόσμος πρὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἱ ποιότητες τῶν ποιοτήτων, γέγονε ποιότης ὁ Θεός. ΟΥΑΛ. Οὕτως ἔχει. ΟΡΘΟΔ. Ἐπεὶ δέ σου καὶ λέγοντος πρόσθεν ἤκουον, ὡς ἀδύνατον ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαί τι, πρὸς ἐρώτησιν ἀπόκριναι τὴν ἐμήν. δοκεῖ σοι τὰς τοῦ κόσμου ποιότητας μὴ ἐξ ὑποκειμένων ποιοτήτων γεγονέναι; ΟΥΑΛ. Δοκεῖ. ΟΡΘΟΔ. Ἕτερον δέ τι παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς; ΟΥΑΛ. Οὕτως ἔχει. ΟΡΘΟΔ. Οὐκοῦν εἰ μήτε ἐξ ὑποκειμένων ποιοτήτων τὰς ποιότητας ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς, μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν ὑπάρχουσι, τῷ μηδὲ οὐσίαν αὐτὰς εἶναι ἐκ μὴ ὄντων, αὐτὰς ὑπὸ Θεοῦ γεγονέναι ἀνάγκη εἰπεῖν. ὅθεν περιττῶς ἐδόκεις μοι λέγειν, ἀδύνατον δοξάζειν ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι τι πρὸς τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὧδε ἐχέτω. καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν ὁρῶμεν ἀνθρώπους ἐξ οὐκ ὄντων ποιοῦντάς τινα, εἰ καὶ τὰ μάλιστα δοκοῦσιν οὗτοι ποιεῖν ἔν τινι. οἷον ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων τὸ παράδειγμα λάβωμεν. καὶ γὰρ οὗτοι ποιοῦσι πόλεις οὐκ ἐκ πόλεων, καὶ ναοὺς ὁμοίως οὐκ ἐκ ναῶν.

videtur. ORTHOD. Igitur si sine qualitatibus erat materia, factus est autem mundus a Deo; in mundo autem qualitates qualitatum, fuit qualitas Deus. VAL. Ita habet. ORTHOD. Quoniam vero te antea dicentem audiebam, impossibile esse ex non existentibus fieri aliquid, ad interrogationem meam responde. Videntur tibi mundi qualitates ex subiectis qualitatibus non esse? VAL. Videntur. ORTHOD. Igitur si neque ex subiectis qualitatibus qualitates creavit Deus, neque ex substantiis sunt, eo quod neque substantiae ipsae sunt ex non existentibus, ipsas a Deo factas fuisse necesse est dicere. Vnde amplius mihi dicere videbaris, impossibile esse reputare ex non existentibus factum fuisse aliquid a Deo. At de hoc sermo heic subsistat. Etenim apud nos videmus homines ex non existentibus aliqua facere, etsi maxime videantur hi facere in aliquo, veluti si ab Architectonibus exemplum sumamus. Etenim hi faciunt urbes non ex urbibus, & templa similiter non ex templis.

VIRO CLARISS.

PHILIPPO CLVVERIO

REIP. GEOGRAPH. VINDICI

IOANNES MEVRSIVS

AMICITIAE MON.

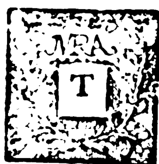
DO DICO CONS. LIB. MER.

A. H. M. D. M. A.

ΤΙΜΟΘΕΟΥ / TIMOTHEI

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ / PRESBYTERI

Τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς Ἰωάννην πρεσβύτερον τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ σκευοφύλακα τῆς ἁγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις, περὶ διαφορᾶς τῶν προσερχομένων τῇ εὐαγεστάτῃ ἡμῶν πίστει.

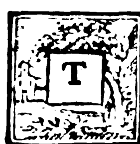
Ρεῖς τάξεις εὑρίσκομεν τῶν προσερχομένων τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ, καὶ καθολικῇ, καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, θεοφιλέστατε συλλειτουργὲ Ἰωάννη, καὶ πάντων ἐμοὶ προσφιλέστατε.

Καὶ πρώτη μὲν τάξις, ἐστὶ τῶν δεομένων τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.

Δευτέρα δὲ, τῶν μὴ βαπτιζομένων, χριομένων δὲ τῷ μύρῳ τῷ ἁγίῳ.

Καὶ τρίτη, τῶν μήτε βαπτιζομένων, μήτε χριο-

Sanctissimae magnae Ecclesiae Constantinopolis, ad Iohannem Presbyterum sanctissimae Dei Catholicae Ecclesiae, & vasorum custodem sanctae Deiparae in Chalcopratiis, de differentia eorum, qui accedunt ad purissimam nostram fidem.

Res invenimus ordines hominum, qui ad sanctam Dei Catholicam, Apostolicamque Ecclesiam accedunt, religiosissime comminister Iohannes, omniumque mihi dilectissime.

Et primus quidem ordo eorum est, qui sacro baptismate indigent.

Secundus vero, eorum qui non baptizantur, sed unguntur unguento sancto.

Et tertius, eorum qui neque baptizantur, neque

neque unguntur; at solummodo anathematizant propriam omnemque aliam haeresim.

Qui porro baptizantur, hi sunt.

Tascodrugi.

Isti Galatiam incolunt: Marcum quemdam praestigiatorem pro magistro habuere, divinam agnitionem repudiant; baptisma derident, eiusque symbola declinant, dicentes non oportere rerum caelestium, & ineffabilium, seu potius invisibilium, figuras in terra visibiliter efformari, neque corporeis adsimilari incorporea. Domini pro nobis Oeconomiam, & Incarnationem inficiantur, & circa rerum creationem, Simonis tenentur errore. Dicuntur Tascodrugi Galatarum lingua, apud quos Tascus adpellatur paxillus: drugos nasus. Haec autem est illorum consuetudo: in precibus suis digitum manus dextrae naso fulciunt, atque ita orant. Ad hunc ergo modum Galatice vocarunt Tascodrugi, quod transfertur, Passalorynthicae, Paxillorostrones.

a Ἀλλ. ἀφανῶν.

Marcionistae, seu Artotyristae.

Marcio Ponticus discipulus fuit Cerdonis. Quatuor ingenitas rerum substantias posuit: iterumque quaternitatem coegit in dualitatem; dixit nempe bonum Deum, ignotumque, & alium creatorem, iustum malumque adpellavit. Dominum vero sola adfirmat opinione hominem factum esse, non iuxta veritatem. Materiam vocat pessimam, mundumque mali opificium. Animam existimavit divinae substantiae portionem, ac bellum perpetuum inter animam, corpusque collocavit, serpentem adservit opifice mundi esse meliorem, quod hic movente invidia gustatum ligni prohibuerit, ille vero adfatim sumendi dederit consilium, quem etiam colunt, effingentes aere; alium, ut dicunt, ob invidiam adorantes. Igitur Artorytae, ex huius Marcionis haeresi descendunt; sed ob additamenta excogitationum, mutant nomen. Nam cum lacte permixtum fermentum tradunt mysteriorum suorum consciis Iidem Legem, Prophetas, Patriarchas reiiciunt; specie tenus admittunt Evangelium secundum Lucam. Corporum autem resurrectionem, ut absurdam irrident. Et ipse Marcio aquam in mysteriis obfert. A quo deinceps sumserunt discipuli eius. Aiunt Marcionem dixisse sancto Polycarpo; adgnosce nos, Polycarpe, ac excepisse Polycarpum, adgnosco te primogenitum Satanae.

Saccophori & Apotactitae, & Eucratitae, seu Hydroparastatae.

b Al. ἀποτακτῖται.

Isti loco vini aquam Deo obferunt, ob quod Hydroparastatae nuncupantur. Nuptias nomine fornicationis donant, a Deo traditos cibos abominantur tamquam malos. Auctorem Haeresis suae habuerunt unum e discipulis Iustini Philosophi, & Martyris. Aiuntque illum post sancti Iustini martyrium abscessisse ab Ecclesia, atque excogitasse hanc Haeresim.

χριομένων, ἀλλὰ μόνον ἀναθεματιζόντων τὴν ἰδίαν, κ) πᾶσαν ἄλλην, αἵρεσιν.

Καὶ οἱ μὲν βαπτιζόμενοί εἰσιν οἵδε.

Τασκοδροῦγοι.

Οὗτοι τὴν Γαλατίαν οἰκοῦσι, Μάρκον τινὰ γόητα ἐσχηκότες διδάσκαλον· τὴν θείαν ἐπιγνῶσιν ἀθετοῦσι, τὸ βάπτισμα διασύρουσι, τὰ τούτου σύμβολα ἐκκλίνουσι· μὴ χρῆναι λέγοντες οὐρανίων, καὶ ἀφατῶν [a], τύπους ἐπὶ γῆς ὁρατῶς εἰκονίζεσθαι, μηδὲ σωματικοῖς εἰκάζεσθαι τὰ ἀσώματα. τὴν ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ κυρίου οἰκονομίαν ἀρνοῦνται, κ) περὶ τὴν κτίσιν τῶν ὄντων, ὡς ὁ Σίμων, πλανῶνται. Τασκοδροῦγοι λέγονται, τῇ γλώσσῃ τῶν Γαλατῶν, ἐπειδὴ τασκὸς παρ' αὐτοῖς ὁ πάσσαλος ἑρμηνεύεται. δροῦγος δὲ, ὁ ῥώθων· ἔστι δὲ αὐτοῖς συνήθεια τοιαύτη. ἐν ταῖς λεγομέναις παρ' αὐτῶν εὐχαῖς ἐπαναπαύειν τὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρὸς τῷ ῥώθωνι, καὶ οὕτως προσεύχονται. κατὰ τοῦτον οὖν τὸν τρόπον λέγονται Γαλατιστὶ Τασκοδροῦγοι, ὅπερ ἑρμηνεύεται, πασσαλορυγχῖται.

Μαρκιωνισταὶ ἤγουν Ἀρτοτυρῖται.

Μαρκίων ὁ Ποντικὸς μαθητὴς γέγονεν Κέρδωνος. τέσσαρας ἀγεννήτους οὐσίας τῶν ὄντων ὑπέθετο· κ) πάλιν τὴν τετράδα εἰς δυάδα συνέστειλεν. ὧν τὸν μὲν ἀγαθὸν εἶπεν κ) ἄγνωστον· τὸν δὲ δημιουργόν τε κ) δίκαιον κ) πονηρὸν προσηγόρευσεν. καὶ τὸν κύριον δοκήσει λέγει γεγονέναι, κ) οὐ κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπον. κ) τὴν ὕλην δὲ κακίστην καλεῖ, καὶ τὸν κόσμον τοῦ πονηροῦ τέκτόνημα. τὴν δὲ ψυχὴν μοῖραν τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας ἐνόμισεν· καὶ μάχην ἄσπονδον ψυχῇ καὶ σώματι τέθεικεν. καὶ τὸν ὄφιν εἶπεν τοῦ δημιουργοῦ ἀγαθώτερον· οἷα τοῦ μὲν φθόνῳ τὴν γεῦσιν τοῦ ξύλου κωλύσαντος, τοῦ δὲ ἀφθόνως ταύτης μεταλαβεῖν συμβουλεύσαντος· ὃν κ) σέβουσι πλάττοντες χαλκῷ· τὸν ὥς λέγουσι φθόνῳ σεβόμενοι. οἱ οὖν Ἀρτοτυρῖται, ἐκ τῆς αἱρέσεως τούτου τοῦ Μαρκίωνος κατάγονται, παραμείβουσι δὲ τὴν κλῆσιν προσθήκαις ἐπινοιῶν. γάλακτι γὰρ φυρῶντες ζύμην, τοῖς οἰκείοις μύσταις ὀρέγουσιν. οὗτοι νόμον κ) προφήτας καὶ πατριάρχας ἀποβάλλονται· δοκήσει μᾶλλον τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον προσιέμενοι. τὴν δὲ ἀνάστασιν τῶν σωμάτων γελῶσιν ὡς ἄτοπον. κ) αὐτὸς ὁ Μαρκίων, ὕδωρ ἐν τοῖς μυστηρίοις προσφέρει. ἐξ αὐτοῦ λοιπὸν παρέλαβον κ) οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. φασὶ τὸν Μαρκίωνα εἰπεῖν τῷ ἁγίῳ Πολυκάρπῳ· Ἐπιγίνωσκε ἡμᾶς Πολύκαρπε· κ) Πολύκαρπον εἰπεῖν· Ἐπιγινώσκω σε τὸν πρωτότοκον τοῦ Σατανᾶ.

Σακκοφόροι κ) Ἀποτακτῆται [b] κ) Ἐγκρατῖται ἤγουν Ὑδροπαραστάται.

Οὗτοι ἀντὶ οἴνου ὕδωρ τῷ θεῷ προσφέρουσι· διὰ τοῦτο κ) Ὑδροπαραστάται καλοῦνται. τὸν γάμον, πορνείαν προσαγορεύουσι. τὰ παρὰ θεοῦ παραχεθέντα, ὡς πονηρὰ μυσαττόμενοι. οὗτοι ἀρχηγὸν τῆς αἱρέσεως ἔσχον ἕνα τῶν μαθητῶν Ἰουστίνου τῶν φιλοσόφου καὶ μάρτυρος. φασὶ δὲ ὅτι μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου ἀποστὰς τῆς ἐκκλησίας, ἐφεῦρε ταύτην τὴν αἵρεσιν.

Βαλεντῖνος καὶ Βασιλείδης, οἱ καὶ Ἑρμαῖοι καλούμενοι.

Ὁ μὲν Βασιλείδης ὁ Αἰγύπτιος ἀσώματον ἐν γῇ φανῆναι τὸν Χριστὸν ἐμυθεύσατο, πάθος οὐδὲν ὑπομένοντα· Σίμωνα δὲ τὸν Κυρηναῖον ὡς αὐτὸν νομισθέντα τῷ σταυρῷ προσπαγῆναι· τὸν Χριστὸν δὲ θεώμενον πόῤῥωθεν, γελᾷν τῶν Ἰουδαίων τὴν ἄνοιαν· χρῆναι φάσκων οὐκ εἰς τὸν σταυρωθέντα πιστεύειν, ἀλλ' εἰς τὸν ἐσταυρῶσθαι δόξαντα. ἠρνεῖτο δὲ τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν· ἀθετῶν τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας. μετέχειν δὲ ἀδεῶς εἰδωλοθύτων ἐπέτρεψε, καὶ πάντα πράττειν ἀδιακρίτως τὰ αἴσχιστα, γοητείας καὶ ἐπῳδὰς καὶ μαγγανείας τελεῖν. ὁ Βαλεντῖνος δὲ βυθὸν, καὶ σιγὴν προϋπάρχειν πάντων ὑπέθετο· ἀσώματον δὲ καὶ αὐτὸς τὸν Χριστὸν τερατεύεται, σῶμα ψυχικὸν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ κομισάμενον. ὅπερ ἄπτον καὶ ὁρατὸν μὴ ὂν πρότερον, γέγονεν ὕστερον. ἐκ τούτων Ἑρμαῖοι προσαγορεύονται, ἀπό τινος οὕτω κληθέντος λαχόντες τὸ ὄνομα. πᾶσαν πρᾶξιν ἀπειρημένην ἐργάζονται, ἑορτὰς ἐκτόπους καλοῦντες, καὶ ἐσθίοντες εἰδωλόθυτα. ἔτι δὲ λέγει τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἄνωθεν κατενηνέχθαι, καὶ ὡς διὰ σωλῆνος ὕδωρ διὰ Μαρίας τῆς παρθένου διεληλυθέναι. καὶ τοῦτο δὲ τερατεύεται, ἄλλο σῶμα ἐγείρεσθαι, ὅπερ προσαγορεύουσι πνευματικὸν, καὶ οὐχὶ τοῦτο· καὶ τῶν γνωστικῶν δὲ λέγει ἑαυτὸν εἶναι. καὶ ὁ Βαρδησάνης τὰ αὐτὰ λέγει Βαλεντίνῳ. οὗτος δὲ ὁ Βαλεντῖνος, ἐπίσκοπος γέγονεν Αἰγύπτου.

Valentinus, & Basilides, & Hermaei adpellati.

Basilides Aegyptius, incorporeum in terra adparuisse Christum fabulatus est, nec quidquam passum esse; sed Simonem Cyrenaeum pro ipso habitum adfixum fuisse cruci; Christum vero eminus quum cerneret, risisse Iudaeorum dementiam. Addit oportere non in crucifixum credere, at in eum quis crucis supplicium pertulisse putatus est. Ad haec negavit carnis resurrectionem, repudiavit Legem, & Prophetas, percipere audacter Idolothyta permisit, omniaque turpissima patrare promiscue, necnon peragere praestigias, incantationes, veneficia. Valentinus vero Bythum & Sigen cunctis praeexsistere censuit. Christum ipse etiam incorporeum prodigiose comminiscitur, quique corpus animale a Demiurgo acceperit, quod quum prius nec tangi, nec videri posset, postea factum sit obnoxium tactui, & visui. Ex his Hermaei nuncupantur, nomen sortiti a quodam sic adpellato Omnem actionem vetitam operantur, festa insolentia vocant, comedunt Idolis immolata. Idem docet corpus Domini superne delatum fuisse, ac per Mariam Virginem pertransiisse, instar aquae per tubum. Id etiam portenti simile fingit, aliud corpus suscitari, quod spirituale nominant, non autem hoc. Se etiam de Gnosticorum, seu scientia praeditorum numero esse gloriatur. Cum Valentino eadem loquitur Bardesanes. Porro Valentinus exstitit Aegypti Episcopus.

Νικολαῖται.

Ἡ τῶν Νικολαϊτῶν αἵρεσις, ἀπὸ Νικολάου ἑνὸς τῶν ἑπτὰ κατάγεται. τοῦ Νικολάου ὡραίαν γυναῖκα ἔχοντος, ταύτην τῷ βουλομένῳ γῆμαι ἐπέτρεψεν. ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων αἱρεσιαρχῶν φαίνεται οὕτως αἴτιος πάσης βδελυκτῆς καὶ μυσαρᾶς καὶ ἀῤῥήτου πράξεως διδάσκαλος. αὐτὸς γὰρ καὶ προήρξατο τοῦ λέγειν, ὅτι ἐὰν μή τις καθ' ἑκάστην ἡμέραν λαγνεύῃ, ζωῆς μὴ δύνασθαι μετέχειν τῆς αἰωνίου. ἐξ αὐτοῦ γὰρ οἱ λεγόμενοι Γνωστικοὶ, οἱ καὶ Βορβορῖται, πάσης ἀῤῥήτου ἀκολασίας ἔλαβον τὰς ἀφορμάς. τοσαύτη δὲ αὐτῶν βδελυρία ἐστὶν, ὡς καὶ τὸν κύριον εἰπεῖν μιᾶς ἐκκλησίας [a] ἤγουν ἐπίσκοπον, ὅτι ἔχεις τι καλὸν, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ.

Nicolaitae.

Haeresis Nicolaitarum, a Nicolao uno e septem Diaconis originem sumsit. Is cum pulcram duxisset uxorem, permisit, ut qui vellet eam sibi matrimonio copularet. Sciendum etiam hoc est, nullum Haeresiarcharum tantopere extitisse auctorem, magistrumque omnis exsecrandae, impurae, ac nefandae actionis. Primus enim ipse pronunciavit, nisi quis quotidie libidini operam dederit, non posse vitam consequi sempiternam. Atque ex ipso, qui Gnostici adpellantur, qui & Borboritae, totius nec nominandae impudicitiae occasionem sumferunt. Tanta vero illorum est in moribus foeditas, ut Dominus quoque unius Ecclesiae Angelo, seu Episcopo dixerit: *Aliquid boni habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quae & ego odi.*

[a] ἀγγέλῳ ἤγουν ἐπισκόπῳ. Apoc. 11. 6.

Μοντανισταὶ, οἱ καὶ Πεπουζιανοί.

Μοντανὸς παράκλητον ἑαυτὸν προσηγόρευσεν δύο πορνικὰς ἐπαγόμενος γυναῖκας, Πρίσκιλλαν καὶ Μαξίμιλλαν, ἃς καὶ προφήτιδας ὠνόμασεν· καὶ Πέπουζαν κωμύδιον Φρυγίας Ἱερουσαλὴμ ὠνόμασεν· καὶ γάμους ἐπέτρεπεν λύεσθαι, καὶ βρωμάτων ἀποχάς· καὶ τὸ πάσχα διέστρεψε· καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ὁμοουσίου θεότητος, εἰς ἓν συναιρεῖ πρόσωπον χεόμενον. οἵ τινες αἷμα συμφύρουσιν ἀλφίτοις εἰς μετάληψιν· οὗ τὴν μέθεξιν ἀρνοῦνται αἰδούμενοι.

Montanistae, seu Pepuziani.

Montanus se Paracletum nuncupavit: duas secum duxit meretrices, Priscillam & Maximillam, quas Prophetides adpellavit; Pepuzam viculum Phrygiae nominavit Ierusalem, matrimoniorum mandavit solutionem, & a quibusdam cibis abstinentiam; Pascha pervertit: tres consubstantialis divinitatis hypostases in unam confert personam confusam. Isti sanguinem miscent cum farina ad communionem; verum huiusmodi perceptionem prae verecundia negant.

Manichaei.

A Manete Persa orti. Hi blaspheme ponunt duas divinitates paris potentiae, sibique mutuo oppositas; alteram luminis; aliam tenebrarum effectricem. Solem & Lunam Deos faciunt. Diabolum principem materiae nuncupant, ac nuptias daemonis legem iniquitatem vocant erogationem in egenos. Adfirmant Dominum per incarnationem nihil humanum accepisse; crucem, mortem, resurrectionem ipsius, tamquam solius opinionis res infamant. Docent animorum commigrationes in feras, aves, pecudes; cuncta adserunt esse animata, ignem, aerem, terram, aquam, virgulta, arbore, semina. Vnde qui inter eos sacratiores sunt, qui & Electi, panem non frangunt, nec secant olus; sed iis, qui haec faciunt, imprecantur. Praestigiis utuntur, & divinationibus, nec abstinent a sceleribus. Ceterum ipsum se Christum vocavit vere Antichristus; discipulosque praemisit, qui ipsum praenunciarent. Hic quum promisisset se filium regis Persarum aegrotantem sanitati restituturum, ac postea morti tradidisset, mercedem facinoris retulit excoriationem. Id quoque aiunt; terram a quodam Sacla portari humero; eum quando labore defecerit, transferre illam in alium humerum, hincque oriri terrae motum. De animabus hoc dixerunt, quod Dominus ad salutem animae molitus fuerit machinam habentem duodecim cados, quae ubi a sphaera vertitur, haurit, ac evehit animas morientium; easque adsumptas luminare magnum radiis purgat, & tradit Lunae; sicque completur Lunae, qui a nobis adpellatur discus.

a Ed. μαγγανίαις.

b Ed. προσλαβόν.

Μανιχαῖοι.

Ἀπὸ Μάνεντος τοῦ Πέρσου τυγχάνοντες. οὗτοι ἰσοσθενῆ καὶ ἀντίθετον δυάδα βλασφημοῦσι θεότητος· τὴν μὲν, φωτός, τὴν δὲ, σκότους παραίτιον. καὶ ἥλιον καὶ σελήνην, θεοποιοῦσι· καὶ τὸν διάβολον ἄρχοντα τῆς ὕλης προσαγορεύουσι. καὶ τὴν γάμου νομοθεσίαν τοῦ δαίμονος, καὶ τὴν εἰς τοὺς δεομένους μετάδοσιν καλοῦσιν ἀνομίαν· τὸν δὲ κύριον οὐδὲν εἰληφέναι σαρκωθέντα ἀνθρώπινον· καὶ τὸν σταυρὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὡς δόκησιν διασύρουσι. ψυχῶν δὲ μέτεν σωματώσιν εἰς θῆρας, καὶ κτήνη, καὶ πτηνὰ, καὶ κτήνη δογματίζουσι· καὶ πάντα λέγοντες ἔμψυχα, τὸ πῦρ, τὸν ἀέρα, τὴν γῆν, τὸ ὕδωρ, καὶ φυτὰ, καὶ δένδρα, καὶ σπέρματα. διὸ οἱ παρ' αὐτοῖς μυστικώτεροι, οἱ καὶ ἐκλεκτοὶ, οὐκ ἄρτον κλῶσιν, οὐ τέμνουσι λάχανον· ἀλλὰ τοῖς ταῦτα ποιοῦσι καταρῶνται, γοητείαις, καὶ μαντείαις [a] κέχρηνται, καὶ ἀμπλακιῶν οὐκ ἀπέχονται. Χριστὸν δὲ ἑαυτὸν ὁ Ἀντίχριστος προσηγόρευσεν· καὶ μαθητὰς προκηρύττοντας αὐτὸν προαπέστειλεν. οὗτος υἱὸν τοῦ βασιλέως Περσῶν ἀσθενοῦντα θεραπεύειν ὑποσχόμενος, εἶτα νεκρὸν ἐργασάμενος, μισθὸν τοῦ δράματος ἐκδορὰν ἀπηνέγκατο. καὶ τοῦτο δὲ λέγουσι· τὴν γῆν ὑπὸ Σακλᾶ τινὸς βαστάζεσθαι ἐπὶ τοῦ ὤμου· καὶ ὅταν ἀτονήσῃ, μεταφέρει ταύτην εἰς τὸν ἄλλον ὦμον· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ γίνεσθαι φασὶ τὸν σεισμόν. καὶ τοῦτο εἰρήκασι περὶ ψυχῶν· ὅτι ὁ κύριος εἰς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν μηχανὴν ἐμηχανεύσατο, ἔχουσαν δώδεκα κάδους, ἥτις ὑπὸ τῆς σφαίρας στρεφομένη ἀνιμᾶται τῶν θνησκόντων τὰς ψυχάς· καὶ ταύτας ὁ μέγας φωστὴρ προσλαβὼν [b], ταῖς ἀκτῖσι καθαρίζει, καὶ μεταδίδωσι τῇ σελήνῃ· καὶ οὕτως πληροῦται, τῆς σελήνης ὁ δίσκος ὁ παρ' ἡμῖν προσαγορευόμενος.

Eunomiani, sive Anomoei.

Eunomius Arii fuit discipulus. Illum Eudoxius Arianus, postquam sedem Constantinopolitanam invasisset, facilitate Constantii abusus, Episcopum Cyzici constituit. Is ergo Eunomius praeceptorem blasphemiis superans, addidit. Filium esse ex non exstantibus, mutabilem, servum, secundum omnia Patri dissimilem. Sed non ferentes Hellespontii, detulerunt eum ad Constantium Imperatorem. Dogma enim Constantii erat, Verbum Deum adpellari debere dumtaxat similem, non vero dissimilem, neque consubstantialem. Hoc igitur modo Eunomius in exsilium mittitur. Porro sectatores eius, in una immersione eos, qui initiantur, baptizant, atque aquam capiti infundentes usque ad umbilicum, ad ventre inferiora omnia pervenire non sinunt aquae effusionem; nefas quippe esse adseverant, ut genitalia membra charismate incorruptionis donentur. Iidem carent Ecclesia, tabernaculo, Synagoga, sed in occultis terrae locis congregantur: quocirca multi eos Troglitas, ac Troglodytas vocant.

Εὐνομιανοὶ ἤτοι Ἀνόμοιοι.

Εὐνόμιος Ἀρείου γέγονεν μαθητής. τοῦτον Εὐδόξιος ὁ Ἀρειανὸς τὸν θρόνον ἁρπάσας Κωνσταντινουπόλεως, τὴν Κωνσταντίου εὑρηκὼς εὐχέρειαν, ἐπίσκοπον Κυζίκου καθίστησιν. οὗτος οὖν ὁ Εὐνόμιος τὸν διδάσκαλον ταῖς βλασφημίαις ὑπερβαλὼν, τὸ ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ τρεπτὸν, καὶ δοῦλον, καὶ κατὰ πάντα ἀνόμοιον τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν προσέθηκεν, ὃν μὴ ἐνεγκόντες οἱ Ἑλλησπόντιοι, διαβάλλουσιν αὐτὸν πρὸς Κωνστάντιον τὸν βασιλέα. ἦν γὰρ δογματίσας ὁ Κωνστάντιος, ὅμοιον καὶ μόνον προσαγορεύεσθαι τὸν θεὸν λόγον, καὶ μήτε ἀνόμοιον, μήτε ὁμοούσιον. τούτῳ οὖν τῷ τρόπῳ ὁ Εὐνόμιος ὑπερόριος γίνεται. οἱ οὖν τούτῳ πειθόμενοι, εἰς μίαν κατάδυσιν τοὺς μυουμένους βαπτίζουσι, καὶ ὕδωρ τῇ κεφαλῇ καταχέοντες μέχρις ὀμφαλοῦ, τοῖς ἀπὸ γαστρὸς καὶ ἕως κάτω ἀνέπαφον ποιοῦσι τοῦ ὕδατος τὴν περίχυσιν· οὐκ εἶναι θεμιτὸν λέγοντες τὰ παιδοποιὰ ὄργανα τυχεῖν ἀφθαρσίας χαρίσματος. οὗτοι οὐκ ἐκκλησίαν, οὐ σκηνὴν, οὐ συναγωγὴν ἔχουσιν, ἀλλ' ἐν κρυπτοῖς τισι τόποις τῆς γῆς συνάγονται· ὅθεν Τρωγλίτας καὶ Τρωγλοδύτας οἱ πολλοὶ τούτους λέγουσι.

Paulianistae.

Qui a Paulo Samosetano. Homilia, & terrae adhaerentia de Christo sentiunt, quasi communis

Παυλιανισταί.

Οἱ ἀπὸ Παύλου τοῦ Σαμωσατέως· ταπεινὰ καὶ χαμαιπετῆ περὶ τοῦ Χριστοῦ φρονήσαντες, ὡς κοινοῦ τὴν

τὴν φύσιν ἀνθρώπου γινομένου, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Μαρίας ἐσχηκότος.

Φωτεινιασταί.

Φωτεινὸς ἐπίσκοπος τοῦ Σερμίου κατὰ τὴν Κωνσταντίου βασιλείαν, τὴν Παύλου τοῦ Σαμωσατέως καὶ Σαβελλίου τοῦ Λίβυος καὶ Μοντανοῦ αἵρεσιν ἀνενεώσατο· οὐκ ἄναρχον, οὐδὲ πάντων τῶν αἰώνων ποιητὴν, οὐ δὲ πάσης τῆς κτίσεως προϋπάρχοντα τὸν θεὸν λόγον ἐδογμάτισεν· ἀλλὰ νέον καὶ πρόσφατον καλῶν, ἀρχὴν λαβόντα ἐκ τῆς κατὰ σάρκα τῆς παρθένου γεννήσεως. ὅν τινα Φωτεινὸν ἡ ἐν Σερμίῳ γινομένη σύνοδος, οὐ μόνον τῆς ἀξίας ἐγύμνωσεν, ἀλλὰ καὶ ξένον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἀπεφήνατο. ὅθεν καὶ οἱ ἐκ ταύτης αἱρέσεως, τοῦ ἁγίου βαπτίσματος χρήζουσιν.

Μαρκελλιανοί.

Οἱ ἀπὸ Μαρκέλλου, ὃς ἐπίσκοπος γέγονεν Ἀγκυρῶν.

Σαβελλιανοί.

Οἱ ἀπὸ Σαβελλίου τοῦ Λίβυος, υἱοπατορίαν διδάσκοντος, καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος εἶναι λέγοντος. παραπλήσια τούτων, καὶ Σαβέλλιος ἕτερος ἐπίσκοπος Πενταπόλεως ἐφρόνησεν. καὶ τοῦτο εἰπεῖν ἐτόλμησεν, λόγον μὲν εἰρῆσθαι τὸν μονογενῆ, κατὰ χρείαν ἐπὶ καιροῦ προελθόντα, πάλιν δὲ εἰς τὸν ὅθεν ἐξελθεῖν ἐπαναστρέψαντα, οὔτε πρὸ τῆς ἐξόδου εἶναι, οὐδὲ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ὑφεστάναι.

Σιμωνιανοί.

Οἱ ἀπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου. αὕτη πρώτη αἵρησις, ὡς φασί τινες, ἀπὸ Χριστοῦ. οὗτος ὁ Σίμων γόης ἦν, ἀπὸ Γετθῶν δὲ ὡρμᾶτο τῆς πόλεως τῆς ἐν Σαμαρείᾳ, Σαμαρείτης ὤν. ἐφάνταζε δὲ τὸ γένος τῶν Σαμαρειτῶν, λέγων ἑαυτὸν εἶναί τινα μεγάλην δύναμιν τοῦ θεοῦ, καὶ ἄνωθεν καταβεβηκέναι. τὸν πατέρα δὲ ἔλεγεν ἑαυτὸν τοῖς Σαμαρείταις. Ἰουδαίοις δὲ ἔλεγεν εἶναι ἑαυτὸν τὸν υἱόν· παθόντα μὲν, μὴ πεπονθέναι δὲ, ἀλλὰ δοκήσει μόνον. γυναῖκα γάρ τινα ἑαυτῷ εὑράμενος ἀπὸ τῆς Τυρίων πόλεως σύζυγον αὐτοῦ πορνάδα, πνεῦμα ἅγιον εἶναι τετόλμηκε λέγειν, καὶ διὰ ταύτην καταληλυθέναι ταύτην. δὲ ἔλεγεν πρόβατον πεπλανημένον εἶναι, καὶ ἐν ἑκάστῳ οὐρανῷ μεταμορφουμένην κατὰ τὴν μορφὴν τοῦ ἑκάστου οὐρανοῦ. ἵνα λάθω τὰς ἀγγελικάς μου δυνάμεις, καὶ κατέλθω ἐπὶ τὴν ἔννοιαν, ἥτις ἐστὶν αὕτη, ἡ καὶ πνεῦμα ἅγιον καλουμένη, δι' ἧς τοὺς ἀγγέλους ἔκτισα. ἔτι λέγει· οἱ ἄγγελοι τὸν κόσμον ἔκτισαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. καὶ τὸν κόσμον δὲ λέγει μὴ εἶναι ἐκ θεοῦ. καὶ τὴν ἀνάστασιν δὲ ἀποβάλλεται.

Περὶ Μενάνδρου.

Μένανδρος μαθητὴς γέγονε Σίμωνος, Σαμαρείτης τυγχάνων, ἀπὸ κώμης Καπερέτας ὁρμώμενος. ὃς οὐ μόνον τὰ αὐτὰ τῷ διδασκάλῳ ἐφρόνησεν, ἀλλὰ καὶ πλέον ἐκείνου ἠσέβησεν, ἑαυτὸν λέγων σωτῆρα ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἄνωθεν πόθεν ἐξ ἀοράτων αἰώνων ἀπεσταλμένον σωτη-

munis secundum naturam sit homo, ac initium sumserit ex Maria.

Photinianistae.

Photinus Episcopus Sirmii imperante Constantio, Pauli Samosatensis, Sabellii Lybici, & Montani Haeresim renovavit; docuitque Deum Verbum non carere initio, non esse conditorem omnium saeculorum, nec exstitisse ante omnes creaturas; imo novum eum, ac recentem vocat, qui initium ducat ex carnali a Virgine nativitate. Photinum istum Sirmiensis Synodus non modo dignitate nudavit, sed etiam pronunciavit a Romanorum Ecclesia extraneum. Vnde, qui ex hac Haeresi veniunt, indigent sacro baptismate.

Marcelliani.

Marcelli sectatores, qui Ancyranus Episcopus exstitit.

Sabelliani.

A Sabellio Libyco, qui docuit filiopaternitatem, unamque Hypostasin admisit in Sancta Trinitate. His similia, & alius sensit Sabellius Episcopus Pentapolis. Hocque adfirmare ausus est, Verbum dictum esse unigenitum, ex usu in tempore prodiisse, rursusque rediisse unde exierat, nec ante exitum exstitisse, neque post reditum subsistere.

Simoniani.

Qui a Simone Mago. Haec est, ut aiunt quidam, prima post Christum Haeresis. Simon iste erat praestigiator, oriundus e Gitthis Samariae urbe, Samaritanus. Fascinavit Samaritarum gentem, dicens se esse magnam virtutem Dei, ac e supernis descendisse. Addidit se Samaritanis esse patrem, Iudaeis vero filium, in passione nequaquam passum, sed solummodo visum pati. Inventam sibi e Tyriorum civitate mulierem meretricem coniugem suam, ausus est dicere Spiritum Sanctum, ob quam descenderit. Eamdem adfirmavit esse ovem errabundam, ac in unoquoque coelo transformatam fuisse iuxta cuiusque caeli formam; ut, inquit, laterem Angelicas meas virtutes, ac devenirem ad Ennoeam, quae est haec, vocata etiam Spiritus Sanctus, per quam creavi Angelos. Ait praeterea, quod Angeli creaverint mundum, & homines. Mundum ex Deo esse negat; reiicit resurrectionem.

De Menandro.

Menander discipulos Simonis, Samarita, e vico Caperetae, non solum eadem sensit cum praeceptore suo, sed & maiori quam ille impietate detentus est. Dixit se esse Servatorem, qui ad hominum salutem caelitus missus fuerit ex invisibilibus saeculis. Docet etiam non alio modo posse quemquam evadere a mundi con-

conditoribus Angeli, niſi prius ductus fuerit per magicam peritiam, quae in ea ſecta traditur, perque Baptiſmum quem ipſe confert; huiuſmodi homines donari immortalitate, nec umquam interire.

De Ebionaeis.

Hi humilia de Chriſto praedicant. Ipſum enim purum, communemque hominem cenſent, qui ex progreſſa virtutis iuſtus effectus ſit, atque per coniunctionem viri, & Mariae genitus. Hoc vero Haereſes cunctae loquuntur. Iſte, Cerinthus, & Carpocrates, idem dicunt, ac ſentiunt. Hinc pauperes nominantur; id quippe apud Ebraeos effertur nomine Ebionaeus. Ad haec docent Dominum putative factum eſſe hominem; & quum electus recognitus fuiſſet, ex electione Filium Dei eſſe vocatum, propter eum Chriſtum, qui e ſummo ad illum venit in ſpecie columbae. Iidem nihil animatum comedunt; quumque interrogantur quare non comedant, reſpondent: ideo non ſumimus, quoniam prodierunt e congreſſu, & commixtione corporum.

De Cerintho, ex quo Cerinthiani. Alii dicunt Ebionaeum eſſe.

Iſte quaſi ex revelationibus magnis per Angelos factis loquitur. Mendaci ſermone introducit poſt reſurrectionem regnum Chriſti terrenum, ac in errorem inducendo adſerit habitandam iterum eſſe huiuſce ſaeculi Ieroſolymam per mille annos, cum cupiditatibus, voluptatibus, nuptiis, & feſtivitatibus. Fertur dixiſſe ſanctus Polycarpus, quod aliquando quum Evangeliſta Iohannes in balneo lavaret, ac didiciſſet Cerinthum etiam lavari, exſilierit e loco, fugerit, monueritque eos, qui cum ipſo erant his verbis: fugiamus, ne balneum concidat, cunctoſque comprehendat, quoniam intus eſt Cerinthus inimicus veritatis. Aiunt etiam ab ipſo tumultum concitatum fuiſſe, quando Iacobus, eiuſque ſocii ſcripſerunt Antiochiam:
Act. xv. 24. *Quidam ex nobis exierunt, turbantes vos.* Idem
a Turr. leg. ὑμῶν. cum Petro diſceptavit ob Cornelium. Alias vi-
b leg. ὑμᾶς. ce exſtitit auctor tumultus contra Paulum con-
Act. xi. 2. citati Ieroſolymis in templo, quando toton-
Act. xxi. 24. 26. 27. dit ſe. Ait quoque Chriſtum quidem cruci adfixum fuiſſe, ſed nondum reſurrexiſſe, reſurrecturum vero tempore reſurrectionis univerſalis.

Saturninus.

Iſte eadem plane ſenſit cum Menandro diſcipulo Simonis Magi.

Carpocrates.

c f. τῶν Γνωστικῶν, & πατήρ. Is Gnoſticorum pater adpellatur. Magiae opera aperte profert, iiſque tamquam magnis rebus gloriatur, necnon ineptias philtrorum publice praedicat, ac docet ſubdole, & ſecure. Omnem turpitudinem, pravamque actionem peragere ſuadet. Hoc etiam dicit impurus Carpocrates; niſi quis voluntatem cunctorum Daemo-

τηρίᾳ. διδάσκων μὴ ἄλλως δύνασθαί τινα, καὶ αὐτῶν τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων περιγενέσθαι, μὴ πρότερον διὰ τῆς πρὸς αὐτῶν παραδεδομένης μαγικῆς ἐμπειρίας ἀχθέντα, καὶ διὰ τοῦ μεταδιδομένου παρ' αὐτοῦ βαπτίσματος· τούτους καταξιουμένους ἀθανασίας, ὡς μηκέτι ἀποθνήσκειν.

Περὶ Ἐβιοναίων.

Οὗτοι ταπεινὰ περὶ Χριστοῦ δοξάζουσι. ψιλὸν γὰρ αὐτὸν καὶ κοινὸν ἡγοῦνται ἄνθρωπον, κατὰ προκοπὴν ἤθους δεδικαιωμένον· ἐξ ἀνδρὸς δὲ κοινωνίας καὶ τῆς Μαρίας γεγενῆσθαι. καὶ πᾶσαι δὲ αἱ αἱρέσεις τοῦτο λέγουσι καὶ οὗτος, ὁ Κήρινθος καὶ Καρποκράτης τὸ αὐτὸ λέγουσι καὶ φρονοῦσιν. ὅθεν καὶ πτωχοὶ ὀνομάζονται. τοῦτο γὰρ καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ὀνομάζεται Ἐβιοναῖος. ἀλλὰ καὶ δοκήσει γενέσθαι ἄνθρωπον τὸν κύριον, καὶ ἐπιλεχθέντα ἐκλεκτὸν, κατ' ἐκλογὴν υἱὸν θεοῦ κληθέντα ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν εἰς αὐτὸν ἥκοντος Χριστοῦ ἐν εἴδει περιστερᾶς. οὗτοι οὐδὲ ἔμψυχον τρώγουσιν. ἐρωτώμενοι δὲ, διατί οὐ τρώγετε· ἐπειδὴ, φασὶν, ἐκ συνουσίας καὶ ἐπιμίξεως σωμάτων εἶναι αὐτὰ, διὰ τοῦτο οὐ μεταλαμβάνομεν αὐτῶν.

Περὶ Κηρίνθου, ἀφ' οὗ καὶ Κηρινθιανοί. ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι Ἐβιοναῖός ἐστι.

Οὗτος λέγει ὡς δι' ἀποκαλύψεων μεγάλων δι' ἀγγέλον δεδειγμένων· ψευδόμενος ἐπεισάγει, λέγον μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπίγειον εἶναι τὸ βασίλειον τοῦ Χριστοῦ· καὶ πάλιν ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν κατὰ σάρκα πολιτευομένην ἀριθμὸν χιλιονταετίας ἐν γάμῳ ἑορτῆς πλανῶν λέγει γενέσθαι. φασὶ δὲ ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Πολύκαρπος εἶπεν· ὅτι ποτὲ λουομένου ἐν βαλανείῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, μαθόντος ὅτι καὶ Κήρινθος λούεται, ἀποπηδῆσαι τοῦ τόπου καὶ φύγειν, παραινοῦντος τοῖς μετ' αὐτοῦ, φύγωμεν, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ, ἔνδον ὄντος Κηρίνθου τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ, καὶ λάβῃ τοὺς πάντας. φασὶ δὲ ὅτι οὗτος τὴν ταραχὴν εἰργάσατο, ὅτε οἱ περὶ Ἰάκωβον γεγράφασιν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅτι ἐξ ἡμῶν [a] ἐξῆλθον ταράσσοντες ἡμᾶς [b]. ὁ αὐτὸς δὲ καὶ τῷ Πέτρῳ διεκρίνετο περὶ τοῦ Κορνηλίου. ἄλλοτε δὲ καὶ κατὰ Παύλου αἴτιος τῆς ταραχῆς τοῦ ἱεροῦ γέγονεν ἐν Ἱεροσολύμοις ὅτε ἐκείρατο. καὶ τὸν Χριστὸν δὲ λέγει σταυρωθῆναι μὲν, μήπω δὲ ἐγηγέρθαι, μέλλειν δὲ ἀνίστασθαι, ὅτε καὶ ἡ καθόλου γίνεται ἀνάστασις.

Σατορνῖνος.

Οὗτος κατὰ πάντα Μενάνδρου τοῦ γενομένου μαθητοῦ Σίμωνος τοῦ μάγου ἐφρόνησεν.

Καρποκράτης.

Οὗτος τὸν Γνωστικὸν [c] ἐπικέκληται πατέρα· καὶ λέγει φανερῶς τὰς μαγείας, ὡς ἐπὶ μεγάλοις σεμνυνόμενος· καὶ τὰς περιεργίας τὰς ἐπὶ φίλτρων γινομένας δημοσίᾳ ἐξαγγέλλει καὶ διδάσκει ὑπούλως καὶ ἀνυποστόλως· καὶ πᾶσαν αἰσχρουργίαν καὶ παράνομον πρᾶξιν συμβουλεύων ἐπιτελεῖν. λέγει δὲ καὶ τοῦτο ὁ ἀνόσιος Καρποκράτης, ὅτι ἐὰν

μή τις

mo-

μή τις ἐκτελέσῃ τὸ θέλημα ἁπάντων τῶν δαιμόνων καὶ τῶν ἀγγέλων, οὐ δύναται ὅλως ὑπερβῆναι εἰς τὸν ἀνώτατον οὐρανόν. οὐδὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας παρελθεῖν. καὶ οὗτος δὲ τὸν κύριον ἐκ συνουσιασμοῦ λέγει γεγενῆσθαι.

monum, Angelorumque ad finem perduxerit, nullatenus potest adscendere in supremum caelum, nec principatus, & potestates praetergredi. Idem quoque Dominum ortum putat e concubitu.

Περὶ Μάρκου τοῦ ἀνοσίου κακόφρονος καὶ αἱρεσιάρχου, καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ.

De Marco impio, dementi, Haeresiarcha, iisque, qui idem cum illo sentiunt.

Οὗτοι νυμφῶνα κατασκευάζουσι, καὶ μυσταγωγίαν ἐπιτελοῦσι, μετ' ἐπιρρήσεών τινων ἐπιτελουμένην, καὶ πνευματικὸν γάμον φάσκουσιν εἶναι τὸ ὑπ' αὐτῶν γινόμενον· καὶ ἄγουσιν ὕδωρ, καὶ βαπτίζοντες, οὕτως ἐπιλέγουσιν· εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀγνώστου πατρὸς τῶν ὅλων, εἰς ἀλήθειαν μητέρα τῶν πάντων, εἰς τὸν κατελθόντα εἰς τὸν Ἰησοῦν. καὶ Ἑβραϊκὰ δὲ ὀνόματα ἐπιλέγουσιν, πρὸς τὸ μᾶλλον καταπλῆξαι τοὺς τελουμένους.

Hi thalamum adparant, & Mystagogiam cum quibusdam invocationibus solemnibus celebrant, quodque faciunt esse aiunt spirituales nuptias, & adferunt aquam, ac intingentes pronunciant sic: in nomine ignoti patris universorum, in veritate cunctorum matre, in eo, qui descendit in Iesum; adiiciunt vero Ebraica nomina, ut eos, qui initiantur in maiorem inducant stuporem.

Περὶ Ἀπελλῆ.

De Apelle.

Ἀπελλῆς μαθητὴς τῶν δογμάτων Μαρκίωνος γέγονεν. οὗτος τὰς προφητείας ἐξ ἀντικειμένου λέγει πνεύματος· πειθόμενος ἀποφθέγμασι παρθένου δαίμονος, ἧς ὄνομα Φιλουμένη· μηδὲν δὲ ὅλως ἀληθὲς εἰρηκέναι· καὶ πολλὰ ἀσεβεῖ κατά τε τοῦ νόμου Μωσέως, καὶ τῶν προφητῶν.

Apelles discipulus dogmatum Marcionis fuit. Is credens sermonibus daemonis, qui in virgine nomine Philumene habitabat, ait Prophetias esse a spiritu contrario, nec quidquam veri pronunciasse, multaque impie profert adversus Legem Mosis, & Prophetas.

Περὶ Θεοδότου τοῦ σκυτέως.

De Theodoto Coriario.

Τοῦτον τὸν Θεόδοτόν φασιν τῆς τοῦ Σαμωσατέως αἱρέσεως ἀρχηγὸν καὶ πατέρα γενέσθαι, πρῶτον εἰπόντα τὸν Χριστὸν ψιλὸν ἄνθρωπον· ὃς καὶ ὑπὸ Βίκτορος ἐπισκόπου Ῥώμης τοῦ μάρτυρος ἀπὸ κοινωνίας ἐγένετο. Παῦλος δὲ ὁ Σαμωσατεὺς μαθητὴς τούτου γενόμενος, ἠθέλησεν ἀνανεῶσαι ταύτην τὴν αἵρεσιν· ὅστις καὶ καθῃρέθη ὑπὸ συνόδου. φασὶ δὲ Ἀνατόλιον τὸν ὁμολογητὴν ἀπατηθῆναι ὑπὸ Ἀσκληπιοδότου, καὶ ἑτέρου τινὸς Θεοδότου τραπεζίτου μαθητῶν ὄντων Θεοδότου τοῦ σκυτέως. ἀνέπεισαν δὲ οὗτοι τὸν ὁμολογητὴν Ἀνατόλιον ἐπίσκοπον γενέσθαι ταύτης τῆς αἱρέσεως, ὥστε λαμβάνειν αὐτὸν παρ' αὐτῶν μηνιαῖα δηνάρια ρν'. γενόμενον οὖν σὺν αὐτοῖς, πολλὰ δι' ὁραμάτων ὁ κύριος ἐνουθέτει. μάλιστα ὅτι καὶ μάρτυς ἦν. ἐπεὶ οὖν ἀδιόρθωτος ἦν, ὑπὸ ἀγγέλων [a] ἐμαστιγώθη νυκτός· ὥστε ἕωθεν ἀναστῆναι· καὶ ἐνδυσάμενον σάκκον, καὶ σποδὸν καταπασάμενον, καὶ πολλὰ δάκρυα προενεγκάμενον, καὶ τῷ κλήρῳ καὶ τοῖς λαϊκοῖς δείξαντα τοὺς μώλωπας, μόλις ἐδέξατο αὐτὸν Ζέφυρος ὁ ἐπίσκοπος.

Hunc Theodotum aiunt Haeresis Samosateni exstitisse auctorem, ac patrem, primumque dixisse, Christum esse merum hominem. Is a Victore Episcopo Romano, & Martyre excommunicatus fuit. Paulus vero Samosatensis discipulus eius, hanc Haeresim voluit renovare, atque a Synodo depositus est. Fertur porro, Anatolium confessorem deceptum fuisse ab Asclepiodoto, & altero quodam Theodoto argentario, qui erant discipuli Theodoti Coriarii. Hi persuaserunt Anatolio confessori, ut Haeresis illius Episcopus fieret, adeo ut ab iis acciperet menstruos CL denarios. Itaque quum inter illos versaretur, valde per visa a Domino corripiebatur, maxime quoniam, & Martyr erat. Quandoquidem vero nequaquam corrigebat se, ab Angelis noctu flagellatus est. [a] Turr. ἀγ-γέλων. Vnde diluculo consurgens, saccum induit, cinere se conspersit, lacrymas multas effudit, Clero, & Laicis ostendit vibices; vix tamen a Zephyrino Episcopo est susceptus.

Περὶ Ἑλκεσαϊτῶν.

De Helcesaitis.

Οὗτοι ἀθετοῦσί τινα ἀπὸ πάσης τῆς θείας γραφῆς. κέχρηνται δὲ ῥητοῖς πάλιν ἀπό τε παλαιᾶς καὶ νέας. τὸν ἀπόστολον τέλεον ἀθετοῦσιν. ἔτι λέγουσι καὶ τὸ ἀρνεῖσθαι ἀδιάφορον εἶναι· καὶ ὁ μὲν νοήσας, τῷ στόματι (ἐν) ἀνάγκαις ἀρνήσεται, τῇ δὲ καρδίᾳ οὐχί. βίβλον δέ τινα προφέρουσιν, ἐξ οὐρανοῦ καταπεπτωκέναι λέγοντες, καὶ τὴν ἀκηκοότα ἐκείνης καὶ πιστεύοντα, ἄφεσιν λήψεσθαι τῶν ἁμαρτημάτων· ἄλλην δὲ ἄφεσίν φασιν εἶναι, παρ' ἣν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ἀφῆκεν.

Hi quaedam ex omni sacra Scriptura repudiant. Vtuntur tamen dictis tum ex veteri, tum ex novo Testamento. Apostolum reiiciunt penitus. Praeterea adserunt, Christum negare, rem esse indifferentem; intelligentem quippe virum ore negaturum in necessitatibus, non autem corde. Librum quemdam proferunt e caelo, inquiunt, delapsum, cuique, qui auscultaverit, & crediderit, remissionem accepturus sit peccatorum, diversa vero remissione donandum esse aiunt, ab illa, quam concessit Iesus Christus Deus noster.

Περὶ De

De Nepote.

Erat his Episcopus Aegypti, Iudaicum in morem, hominibus sanctis prolatas in divinis Scripturis promissiones, retribuendas docet, ac mille annos corporalis victus super hanc terram fore statuit, conaturque ex Iohannis Apocalypsi comprobare cavillum cordis sui.

De Pelagio, & Caelestio.

Isti idem senserunt cum Nestorio vani sensus viro, quandoquidem & in Synodo Ephesina plura de ipsis mala protulerunt, quasi vellet impius Nestorius, Pelagii, & Caelestii dogma renovare. Fertur de illis, quod temporibus Theophili Episcopi Alexandrini, Innocentiique Romani insurrexerint in Ecclesiam, quod praedicti Antistites multa certamina adversus eos susceperint, quodque scripto fuerint condemnati. Porro hi duo Haeretici, Pelagius, & Caelestius, quemadmodum aiunt, nec Episcopi, nec Clerici, nec omnino ex ordine sacro fuerunt, ac velut Monachi vagabantur, conspirantes adversus veritatem, sed & dogmata tenebant impiorum Manichaeorum.

[a] Tilm. αὐτὸν.

Illi ergo omnes, dum ad sanctam Dei Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam accedunt, indigent sancto, & salutari baptismate.

Est autem alia Haeresis Melchisedecitarum.

Melchisedecitae sunt, qui nunc Athingani nuncupantur. Hi Melchisedecem extollunt, a quo & ceperunt nomen. Habitant circa Phrygiam. Nec Ebraei sunt, nec Ethnici. Nam videntur Sabbatum quidem servare, carnem vero non circumcidere. Iidem non sinunt tangi se a quoquam homine, sed licet quis dederit eis panem, vel aquam, vel aliquid aliud, non sustinent e manibus accipere, verum rogant eos, qui tradunt, ut adlata humi deponant; sicque accedentes tollunt ea. Parique modo, quum ipsi aliis largiuntur. Hac ergo ratione Athinganos eos vocant, quod refugiant quemquam adtingere. Vnde etiam illi quando accedunt ad sanctam Dei Ecclesiam, opus habent baptismo salutari.

Qui vero inunguntur sacro unguento sunt hi.

Quartadecimani.

Isti decimaquarta Lunae die. Servatoris nostri Iesu Christi resurrectionem celebrant, quolibet die contingant, sive in secundum, tertium, vel quartum inciderit; adscribunt autem eam traditioni Iohanni Apostolo. Consentiunt cum Novati discipulis, iuxta quos poenitentiam submovent. Vtunturque adulterinis libris, Itineraria quaedam Apostolorum praeferentes, ac legentes Acta diversa ab iis, quae in Canone habentur.

No-

Περὶ Νέπωτος.

Οὗτος ἦν ἐπίσκοπος τῶν κατ' Αἴγυπτον· Ἰουδαϊκώτερον τὰς ἐπηγγελμένας τοῖς ἁγίοις ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς ἐπαγγελίας ἀποδοθήσεσθαι διδάσκων, καί τινα χιλιάδα ἐτῶν τροφῆς σωματικῆς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ταύτης ἔσεσθαι ὑποτιθέμενος· συστῆσαι θέλων τὴν χλεύην τῆς ἑαυτοῦ καρδίας ἐκ τῆς Ἰωάννου ἀποκαλύψεως.

Περὶ Πελαγίου καὶ Κελεστίνου.

Οὗτοι ὁμόφρονες Νεστορίου τοῦ ματαιόφρονος γεγόνασιν· ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ κατὰ Ἔφεσον, πολλὰ περὶ αὐτῶν [a] εἶπον κακὰ, ὡς θέλοντος Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς τὸ τοῦ Πελαγίου καὶ Κελεστίνου ἀνανεῶσαι δόγμα. φέρεται δὲ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἐπὶ Θεοφίλου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ Ἰννοκεντίου Ῥώμης, οὗτοι καὶ ἐπανέστησαν τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ πολλοὺς ἀγῶνας κατ' αὐτῶν ἐκίνησαν οἱ προλεχθέντες πρόεδροι· καὶ ἐγγράφως κατεκρίθησαν. οὗτοι οὖν οἱ δύο αἱρετικοὶ. Πελάγιος καὶ Κελεστῖνος, ὥς φασιν, οὔτε ἐπίσκοποι, οὔτε κληρικοὶ, οὔτε ὅλως ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος ὄντες, ἀλλ' ὡσανεὶ μονάζοντες περιϊόντες, καὶ συμφωνήσαντες κατὰ τῆς ἀληθείας· ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν δυσσεβῶν Μανιχαίων φρονοῦντες.

Οὗτοι οὖν ἅπαντες προσερχόμενοι τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος χρῄζουσιν.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη αἵρεσις τῶν Μελχισεδεκιτῶν.

Μελχισεδεκῖται εἰσὶν, οἱ νῦν προσαγορευόμενοι Ἀθίγγανοι. οὗτοι τὸν Μελχισεδὲκ αὐχοῦσιν, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν εἰλήφασιν εἰσὶ δὲ περὶ τὴν Φρυγίαν. οὔτε δὲ Ἑβραῖοι, οὔτε Ἐθνικοί εἰσι. δοκοῦσι γὰρ τὸ μὲν σάββατον φυλάττειν, τὴν δὲ σάρκα μὴ περιτέμνεσθαι. οὗτοι οὐδένα ἄνθρωπον ἅπτεσθαι αὐτῶν ἀνέχονται· ἀλλὰ κἂν δῷ αὐτοῖς τις ἄρτον, ἢ ὕδωρ, ἢ ἕτερόν τι εἶδος, οὐκ ἀνέχονται ἀπὸ χειρῶν λαβεῖν, ἀλλὰ παρακαλοῦσι τοὺς ἐπιδιδόντας αὐτοῖς θεῖναι χαμαὶ τὰ εἴδη, καὶ οὕτως αὐτοὶ προσερχόμενοι αἴρουσιν αὐτά. ὁμοίως κἂν αὐτοὶ ἑτέροις μεταδιδῶσι. τούτῳ οὖν τῷ τρόπῳ Ἀθιγγάνους αὐτοὺς καλοῦσιν, διὰ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι αὐτοὺς προσψαύειν τινός. ὅθεν καὶ οὗτοι προσερχόμενοι τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, χρείαν ἔχουσι τοῦ σωτηριώδους βαπτίσματος.

Οἱ δὲ χριόμενοι τῷ ἁγίῳ μύρῳ εἰσὶν οὗτοι.

Τεσσαρεσκαιδεκατῖται.

Οὗτοι τῇ ιδʹ. σελήνης ἡμέρᾳ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν ἑορτάζουσιν, ἐν οἵᾳ δ' ἂν ἡμέρᾳ φθάσῃ, δευτέρᾳ ἢ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, ἐμπίπτουσα· ἐπιφημίζουσι δὲ Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου εἶναι τὴν παράδοσιν ταύτην. συμφέρονται δὲ τοῖς Ναυάτου μαθηταῖς. κατ' ἐκείνους γὰρ τὴν μετάνοιαν παραγράφονται. κέχρηνται δὲ καὶ νόθοις βιβλίοις, περιόδους τινὰς ἀποστόλων προφέροντες, καὶ πράξεις ἑτέρας ἀναγινώσκοντες παρὰ τὰς κεκανονισμένας.

Να-

Ναυατιανοὶ, ἤτοι Σαββατιανοί.

Ναυάτος οὗτος πρεσβύτερος γέγονεν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας. ἐπεὶ οὖν ἐν καιρῷ τοῦ διωγμοῦ συμβέβηκέ τινας τῶν πιστῶν, μὴ φέροντας τὰς βασάνους, καταπεσεῖν· εἶτα τοῦ διωγμοῦ ὑπερδόντος, καὶ τῶν παραπεπτωκότων τοὺς ποιμένας τῆς ἐκκλησίας μετὰ δακρύων ἱκετευόντων δοθῆναι αὐτοῖς καιρὸν μετανοίας, καὶ ἰατρείας τυχεῖν· τυφωθεὶς ὁ Ναυάτος οὐ προσεδέξατο, ἀλλ' ἀντέλεγεν ἀναιδῶς, μὴ δεῖν τοῖς πεπτωκόσι δοῦναι χεῖρα λέγων, ἀλλὰ χεῖσθαι μᾶλλον ἐν πτώματι. ὃν ἤλεγχον, ἐν τῷ καιρῷ τῶν κινδύνων καὶ αὐτὸ ἀρνήσασθαι αὐτὸν τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα. οἱ δὲ ἐπίσκοποι τοὺς μὲν παραπεσόντας τοῖς ἁρμοδίοις πόνοις καὶ χρόνοις διὰ τῆς σωτηριώδους μετανοίας ἀνεκτήσαντο· τοῦτον δὲ τὸν Ναυάτον ἐπιμένοντα τῷ τύφῳ τῆς ἐπάρσεως, τῆς ἐκκλησίας ἐξέκοψαν. ὁ δὲ εἰς τινὰ τόπον δυσεύρετον λαθὼν, τρεῖς τῶν ἐπισκόπων γέροντας ἐφέλκεται· καὶ τούτους δελεάσας ἀνάγκῃ ἐπιθεῖναι τὰς χεῖρας αὐτῷ· ἐπέθηκαν, καὶ κάλεσαν τὸν αὐτὸν Ναυάτον ἐπίσκοπον. οἵτινες ἐγκληθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τὴν παρὰ Ναυάτου ἐπιτεθεῖσαν αὐτοῖς βίαν προσήγγελλον. ὁ δὲ τυφωθεὶς ἐπὶ πλεῖον τῷ ἀξιώματι. ὅσους ἠδυνήθη τῶν ὁμοίων αὐτοῦ ἀφρόνων δελεάσαι, Καθαροὺς ὠνόμασεν. οἱ δὲ τούτου ὁμόφρονες, καὶ [a] τὸν γάμον ἐκώλυσαν. ἐκ τούτων ἀνεφύη Σαββάτιός τις, τῆς λέσχης ταύτης πρεσβύτερος· ὃς τὸν πρὸ αὐτοῦ καθηγητὴν, ματαιοτέραις ὑπερηκόντισε κενοφωνίαις· Ἰουδαίοις συνεορτάζων * τὸ * πάσχα * τοῦ * κυρίου, καὶ χάριν ἔχων τοῖς κυριοκτόνοις, ἀφ' ὧν αὐτοῖς τὴν τοῦ φόνου συμπανηγυρίζει συναίνεσιν.

Novatiani, sive Sabbatiani.

Novatus Presbyter fuit Romanae Ecclesiae. Quumque contigisset tempore persequutionis, ut quidam fidelium, quod non valerent ferre tormenta, lapsi fuissent; cessante vero postea persequutione, iidem lapsi ab Ecclesiae pastoribus cum lacrimis postulassent dari sibi locum poenitentiae, & salutis medelam; superbia inflatus Novatus, petitionem non admisit, sed restitit impudenter, contenditque lapsis non esse porrigendam manum, sed relinquendos eos in lapsu peccati. Quem tamen convicerunt, in periculi tempore ipsam quoque abnegasse sacerdotii dignitatem. Igitur Episcopi lapsos quidem, congruis laboribus, temporibusque restituerunt per salutarem poenitentiam; hunc autem Novatum in fastu elationis perseverantem, absciderunt ab Ecclesia. Ille vero clam in quemdam locum inventu difficilem tres Episcopos senes pertrahit, eosque partim blanditiis, partim minis compellit, ut ei manus imponerent, quod fecerunt. Novatumque adpellarunt Episcopum. Vnde reprehensi ab Ecclesia, a Novato sibi illatam vim indicarunt. At ille multo magis elatus ob dignitatem, quotquot potuit secum pariter insanos decipere, nominavit Catharos. Ceterum sectatores eius, etiam nuptias prohibuerunt. Ex his ortus est Sabbatius quidam sectae istius Presbyter, qui praeceptorem suum vanioribus vocum novitatibus superavit; nam quum Iudaeis peragit festum passionis Dominicae, gratiamque habet Dominicidis, una cum iis celebrando caedis illius consensum.

[a] Turr. διγαμον.

Turr. Pascha.

Ἀρειανοὶ οἱ ἀπὸ Ἀρείου.

Οὗτος ὁ Ἄρειος, τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας γέγονε πρεσβύτερος. ὑπόβασιν τοῦ υἱοῦ ἀπὸ πατρὸς ἐδίδασκεν· ἑτέρας φύσεως τὸ πατέρα, καὶ ἑτέρας τὸν υἱὸν ἐπιφημίζων· καὶ χρόνοις διαιρῶν τὴν μίαν τῆς θεότητος οὐσίαν. ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ κυρίου οἰκονομίαν βλασφημεῖ, ἄψυχον λέγων τοῦ κυρίου τὴν σάρκα, καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ταραχὴν τὴν θεότητα ἀντὶ τῆς ψυχῆς ὑπομένειν. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ Ἀέτιος, καὶ Εὐδόξιος, καὶ Αὐξέντιος, καὶ Οὐάλης ἐφρόνησαν, οἵτινες ἦσαν ἐπίσκοποι τῆς δύσεως.

Ariani ab Ario dicti.

Hic Arius Ecclesiae Alexandrinae fuit Presbyter. Docuit Filium Patre esse inferiorem; alterius naturae Patrem, alterius Filium praedicans, ac temporibus dividens unam divinitatis substantiam Sed & Incarnationem Domini pro nobis factam blasphemat, dum dicit carnem Domini anima carere, & divinitatem loco animae pertulisse passionem ac perturbationem. Eadem senserunt Aetius & Eudoxius, necnon Auxentius, & Valens, Episcopi Occidentis.

Μακεδονιανοὶ, ἤτοι Πνευματομάχοι.

Οὗτοι τὸν μακάριον Παῦλον τὸν ὁμολογητὴν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως ἐξωθήσαντες τοῦ βήματος τῆς ἐκκλησίας, ἐξορίζουσιν εἰς Ἀρμενίαν, καὶ καθιστῶσιν ἀντ' αὐτοῦ Μακεδόνιον τὸν Πνευματομάχον, ἕνα τῶν Παύλου πρεσβυτέρων· ὃς κτίσμα καὶ δοῦλον τὸ ἅγιον πνεῦμα τοὺς αὐτῷ πειθομένους ἐδίδασκεν. τούτῳ τῷ τρόπῳ μισηθεὶς, ἐξορίζεται τότε ἐκ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. μάλιστα διὰ τὴν τῶν ὀστῶν τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου τοῦ πιστοῦ μετάθεσιν. οὗτος ὁ Μακεδόνιος, ὑπεξούσιον τοῦ πνεύματος διακονίαν κατηγορεῖ, καὶ ἐλάττονα τοῦ πατρὸς, καὶ τῆς θείας φύσεως ἀλλοτρίωσιν.

Macedoniani, seu Pneumatomachi.

Hi beatum Paullum Confessorem Episcopum Constantinopolis expulsum e tribunali Ecclesiae, relegarunt in Armeniam, & constituerunt pro eo Macedonium Pneumatomachum, unum e Pauli Presbyteri. Qui docuit auditores suos, Spiritum Sanctum creaturam esse, ac servum. Quocirca odio habitus, tunc eiectus est ex Ecclesia Catholica, praesertim propter translationem ossium beati, fidelisque Constantini. Idem Macedonius, Spiritum Sanctum ministrum, subiectumque praedicat, minorem Patre, atque a divina natura alienum.

Apollinaristae.

Apollinaris Syrus, Christum mente carere ausus est adfirmare. Loco enim mentis, inquit, erat in ipso Deus Verbum. Atque ideo, subiungit, oportet unam confiteri Dei Verbi, & carnis naturam. Addit, Patrem paterne esse Filium, & Filium filialiter Patrem, modoque simili de Spiritu Sancto, in quantum unus Deus Trinitas. Neque haec solum; verum etiam ineffabilia bona, quae sanctis reposita sunt, ad magnam deducit humilitatem, nimirum ad Iudaica commenta, ut sacrificia eorum iterum in templo peragenda sint. Ad haec adserit a Deo Verbo abductam fuisse carnem illam, quam habebat in caelis, nempe ante saecula exsistentem, & substantiae consitam; Deum Verbum propria sua divinitate passionem pertulisse; in illa triduana corporis morte, divinitatem una cum corpore fuisse mortuam, sicque postea per Patrem a morte suscitatam. Ista Sanctus Gregorius Episcopus Nazianzi scribit ad Nectarium Episcopum Constantinopolis. *Orat. 46.*

Qui autem nec baptizantur, nec unguntur, sed solummodo anathematizant suam Haeresim, isti sunt:

Meletius Schismaticus, a quo Schismatici Meletiani. Isti in nullo quidem versantur errore, sed anathematizant suum Schisma.

a Ex Turr. Interp. Qui anathemate feriunt Haeresim suam, sunt hi:

Nestoriani.

Eutychianistae, eorumque sodalis Dioscorus, ac deinde Severus, & Iacobus, non ille Batnarum Orthodoxus, sed alius Haereticus, ceterique Achephali; Schismata, & sectae, quas continet Acephalorum Haeresis, qui occasione distinctionis naturarum in Christo concurrentium, ante unionem dividunt eum in duas hypostases, ac personas, post unionem vero unam naturam compositam, factam esse fabulantur; ut ex eorum sententia, non sint amplius in eodem natura divina, & natura humana, sed & consubstantialitas Christi cum Deo Patre, & nobiscum sit post unionem sublata.

Brevis narratio, ut cognoscatur in quot sectas divisa fuerit Acephalorum, seu Theopaschitarum Haeresis.

De Theodosianis.

I. PRimum caput de Theodosianis agat; quorum princeps Damianus Haereticus. De corruptibili, & incorruptibili dumtaxat dissentiunt.

II. Agnoitae, qui Dominum dicunt ratione humanitatis, cum alia quaedam, tum diem consummationis ignorasse.

III. Paulianistae, a Paulo vocati, qui communicavit quidem cum Ecclesia Catholica, sed postea Apostata factus reversus est ad Haeresim Acephalorum. Eum tamen Theodosiani non admiserunt, quod vel brevi tempore communicasset cum Ecclesia.

IV. Niobitae, ii apertius tollunt differentiam car-

Ἀπολιναρισταί.

Ἀπολινάριος ὁ Σύρος, ἄνουν τὸν Χριστὸν εἰπεῖν ἐτόλμησεν. ἀντὶ γὰρ τοῦ νοῦ, φησὶν, ἦν ἐν αὐτῷ ὁ Θεὸς λόγος. καὶ διὰ τοῦτο, φησὶ, δεῖ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ὁμολογεῖν. καὶ πάλιν τὸν πατέρα πατρικῶς υἱὸν εἶναι, τὸν δὲ υἱὸν υἱϊκῶς πατέρα· καὶ ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ πνεύματος, καθὸ δὴ εἷς Θεὸς ἡ τριάς. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἀποκειμένων ἀῤῥήτων ἀγαθῶν τοῖς ἁγίοις, εἰς πολλὴν ταπεινότητα κατάγων, τουτέστιν εἰς τὰ Ἰουδαϊκὰ, θυσίας τοιαύτας πάλιν ἐπιτελεῖν ἐν τῷ ναῷ. ἔτι λέγει τὸν Θεὸν λόγον ἐπαγόμενον σάρκα ἐκείνην ἣν ἔχων ἐν οὐρανοῖς ἐτύγχανε, προαιώνιόν τινα καὶ συνουσιωμένην· καὶ τὸ πάθος δὲ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ θεότητι δέξασθαι· καὶ ἐν τῇ τριημέρῳ ἐκείνῃ νεκρώσει τοῦ σώματος, καὶ τὴν θεότητα συναπονεκρωθῆναι τῷ σώματι καὶ οὕτω παρὰ τοῦ πατρὸς πάλιν ἀπὸ τοῦ θανάτου διαναστῆναι ταῦτα ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ γράφει πρὸς Νεκτάριον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ δὲ μήτε βαπτιζόμενοι, μήτε χριόμενοι, ἀλλὰ μόνον ἀναθεματίζοντες τὴν ἰδίαν αἵρεσιν, εἰσὶν οὗτοι.

Μελέτιος ὁ σχισματικός· ὅθεν καὶ Μελετιανοὶ οἱ σχισματικοί. οὗτοι κακόδοξοι μὲν οὐκ εἰσίν· ἀλλὰ ἀναθεματίζουσιν τὸ ἴδιον σχίσμα.

([a] Οἱ ἀναθεματίζοντες τὴν ἰδίαν αἵρεσιν, εἰσὶν) οὗτοι.

Νεστοριανοί.

Εὐτυχιανισταί· καὶ ὁ τούτων κοινωνὸς Διόσκορος· καὶ λοιπὸν Σεβῆρος, καὶ Ἰάκωβος, οὐχ ὁ Βάτνων ὁ ὀρθόδοξος, ἀλλ' ἕτερος αἱρετικὸς, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀκέφαλοι· σχίσματα καὶ ἀποκοπαὶ, ἃς ἔχει τῶν Ἀκεφάλων ἡ αἵρεσις· τῶν προφάσει μὲν τῆς διαφορᾶς τῶν ἐν Χριστῷ συνελθουσῶν φύσεων χωριζόντων αὐτὸν εἰς ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα δύο πρὸ τῆς ἑνώσεως, μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν μίαν φύσιν σύνθετον γενέσθαι μυθευόντων· ὡς μηκέτι καὶ τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐν τῷ αὐτῷ φύσιν κατ' αὐτοὺς εἶναι· ἀλλὰ καὶ τὸ ὁμοούσιον τοῦ Χριστοῦ πρός τε τὸν πατέρα Θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς, κατ' αὐτοὺς ἀνῃρῆσθαι μετὰ τὴν ἕνωσιν.

Περὶ τοῦ γινώσκειν εἰς πόσα τμήματα γέγονεν ἡ τῶν Ἀκεφάλων ἤτοι Θεοπασχιτῶν αἵρεσις, σύντομος ἔκθεσις.

Περὶ τῶν Θεοδοσιανῶν,

α. ΠΡῶτον κεφάλαιον περὶ τῶν Θεοδοσιανῶν εἰρήσθω· ὧν ἦρξεν Δαμιανὸς ὁ αἱρετικός· περὶ φθαρτοῦ καὶ ἀφθάρτου μόνον διαφερόμενοι.

β'. Ἀγνοῖται· οἱ λέγοντες ἄλλα τέ τινα τὸν κύριον ἀγνοῆσαι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τὴν ἡμέραν δὲ τῆς συντελείας.

γ'. Παυλιανισταί. οἱ ἀπὸ Παύλου, τοῦ κοινωνήσαντος μὲν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀποστάντος δὲ πάλιν καὶ ὑποστρέψαντος πρὸς τὴν τῶν Ἀκεφάλων αἵρεσιν· ὅν τινα οἱ Θεοδοσιανοὶ οὐκ ἐδέξαντο, διὰ τὸ ὅλως πρὸς ὀλίγον κοινωνῆσαι τῇ ἐκκλησίᾳ.

δ'. Νιοβῖται· οἵτινές φανερώτερον τὴν διαφορὰν

φορὰν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητ☉ μετὰ τὴν ἕνωσιν ἀναιρῦσιν· ἃ καλοῦνται [a] Διαφορῖται.

έ. Τριθεῖται· οἱ δεχόμενοι τὸν γραμματικὸν τὸν λεγόμενον Φιλόπονον, μᾶλλον δὲ ματαιόπονον· καὶ ὐσίας καὶ φύσεις ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδ☉ βλασφημῦντες· καὶ Θεοδόσιον δὲ τὸν ἀνόσιον καὶ Σεβῆρον τὸν ματαιόφρονα ἐν τοῖς διπτύχοις ἀναφέροντες· καὶ λέγοντες, ὅτι τὸ σῶμα ὃ νῦν ἔχομεν ὐκ ἐγείρεται ἄφθαρτον, ἀλλ' ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ λαμβάνομεν.

ϛ'. Ἄλλοι Τριθεῖται· οἵτινες τὰ μὲν ἄλλα πάντα συμφωνῦσι τοῖς ἄλλοις Τριθεΐταις, τὸν δὲ κατὰ τῆς ἀναστάσεως ἐκτεθέντα λόγον ὑπὸ τῦ Φιλοπόνυ Ἰωάννυ. δι' ὗ ἐκεῖν☉ ἀναιρεῖ τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, ἀποστρέφονται.

ζ'. Γαϊανῖται, ἤτοι Ἰυλιανισταί· οἵτινες λέγυσιν, ἐξ αὐτῆς τῆς ἑνώσεως τὸ τῦ κυρίυ σῶμα κατὰ πάντα τρόπον ἄφθαρτον εἶναι.

ή. Γαϊανῖται, ἤτοι Ἰυλιανισταὶ ἄλλοι. οἵτινες οὐ κατὰ πάντα τρόπον ἄφθαρτον λέγυσι τὸ σῶμα τῦ κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ· ἀλλὰ δυνάμει μὲν φθαρτὸν, μηδόλως δὲ φθαρῆναι τῇ ἐπικρατείᾳ τῦ λόγυ.

θ' Γαϊανῖται, ἤτοι Ἰυλιανισταὶ ἄλλοι, οἵ τινες καλῦνται καὶ Ἀκτιστῆται [a] λέγυσι γὰρ ὅτι ὐ μόνον ἄφθαρτον ἐξ αὐτῆς τῆς ἑνώσεως, ἀλλὰ καὶ ἄκτιστον γεγονέναι τὸ τῦ κυρίυ σῶμα· καὶ ὐδὲ τὴν διαφορὰν ὁμολογῦσι τῆς θεότητ☉ καὶ τῆς σαρκός.

ί. Διοσκοριανοί· οἵτινες μετὰ τὸν Προτερίου τῦ τῆς ὁσίας μνήμης φόνον, Τιμοθέυ τῦ Αἰλύρυ δεξαμένυ τινὰς τῶν Προτερίυ κληρικῶν, ἅπερ αὐτὸς ἤθελεν πράξαντας, ὅμως ἀγανακτήσαντες αὐτοὶ διὰ τὺς δεχθέντας, ἀπέσχισαν ἑαυτύς· καὶ ὐδενὶ κοινωνῦσιν· ἀλλ' ὐδὲ βαπτίζονται, ὡς οἱ πολλοί φασιν.

ιά. Ἀκέφαλοι· οἵ τινες τῷ ἑνωτικῷ Ζήνων☉ τοῦ βασιλέως μὴ ἀρεσθέντες, ὡς μὴ ἐκβάλλοντι τὴν ἁγίαν τῶν ἐν Καλχηδόνι πατέρων σύνοδον, ἀπέσχισαν ἑαυτὺς ἀπὸ Πέτρυ τοῦ Μογγοῦ τοῦ δεξαμένυ τὸ τοιοῦτον ἑνωτικόν. εἶτα καὶ ἐπιδιῃρέθησαν εἰς ἄλλα τρία σχίσματα, ἅπερ εἰσὶ τὰ ἐφεξῆς ἐνταῦθα κείμενα.

ιβ'. Ἀνθρωπομορφῆται· οἵτινες λέγυσιν ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸ θεῖον.

ιγ'. Βαρσανουφῖται, ἀπὸ Βαρσανουφίου τοῦ ἐπισκόπυ αὐτῶν. πρὸς ὓς οἱ λοιποὶ Ἀκέφαλοι διαφέρονται· ὡς καὶ παρ' αὐτοῖς ἀκανονίστως τῆς Βαρσανυφίυ χειροτονίας γενομένης.

ιδ'. Ἡσαϊανισταί [b]· οἱ διὰ τὴν χειροτονίαν Ἡσαΐυ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἀκεφάλων χωριζόμενοι. ὡς αὐτῶν μὲν διαβεβαιυμένων, ὑπὸ Ἐπιφανίυ [c] τοῦ Παμφύλυ τοῦ χειροτονήσαντ☉ πρεσβύτερον Σεβῆρον, καὶ αὐτὸν κεχειροτονῆσθαι τῶν δὲ λοιπῶν μὴ συντιθεμένων· ἀλλὰ νεκροχειροτόνητον αὐτὸν εἶναι λεγόντων, ὡς νεκρᾶς ἐπιτεθείσης αὐτῷ τῆς Ἐπιφανίυ [d] χειρός.

ιέ. Πετριανοί· οἱ διαβεβαιύμενοι τὴν ὑπόστασιν μόνα εἶναι ἰδιώματα χωρὶς ὐσίας· καὶ διενεχθέντες περὶ τύτυ πρὸς τὸ τῶν Δαμιανιστῶν ἀπόσχισμα· ὡς καὶ ἐγγράφυς ἀγῶνας περὶ τύτυ πολλὺς κεκινῆσθαι μεταξὺ αὐτῶν.

ιϛ'. Οἱ κατὰ Σέργιον τὸν Πέτρυ. ἑξκαιδέκατον ἐπὶ τύτοις γέγονε τμῆμα τὸ κατὰ Σέργιον, ἐκ τῆς Πέτρυ μοίρας ἀποστὰν, καὶ ἰδικὸν σύστη-

carnis, & divinitatis post unionem, atque adpellantur Diaphoritae, quasi dicas differentiales.

v. Tritheitae, qui recipiunt Grammaticum dictum Philoponum, hoc est amicum laboris, dicendum vero potius Mataeoponum, idest, vani laboris hominem; quique blaspheme in sanctam Trinitatem inducunt substantias, & naturas; ad haec impium Theodosium, ac Severum absurda sentientem referunt in Diptychis; denique adserunt corpus, quod nunc habemus non resurrecturum incorruptibile, verum nos loco ipsius aliud recepturos.

vi. Alii Tritheitae, isti in ceteris omnibus consentiunt cum aliis Tritheitis; librum vero a Iohanne Philopono adversus resurrectionem editum, in quo ille tollit resurrectionem corporum, aversantur.

vii. Gaianitae, seu Iulianistae, qui existimant, a momento unionis, corpus Domini omni modo esse incorruptibile.

viii. Gaianitae, seu Iulianistae alii, qui corpus Domini nostri Iesu Christi non omnimodo incorruptibile censent, sed aiunt posse quidem corrumpi, nullatenus vero corruptum fuisse ob Verbi potentiam.

ix. Gaianitae, seu Iulianistae alii, qui & vocantur Actistitae; aiunt enim, non solum statim post unionem corpus Domini exstitisse incorruptibile, sed etiam ἄκτιστον, idest, increatum. Non confitentur quoque distinctionem divinitatis, & carnis.

[a] Turr. Ἀκτιστῖται.

x. Dioscoriani, qui post piae memoriae antistitis Proterii caedem, quum Timotheus Aeulurus quosdam e Proterii Clericis ipsius voluntati obsequutos recepisset, indignati propter receptos, absciderunt se, & cum nemine communicant, imo nec baptizantur, si multis adhibenda fides.

xi. Acephali, hi quod Henoticum Zenonis Imperatoris non adprobarent, quia nempe non reiicit sanctam Calchedonensium patrum Synodum, absciderunt se a Petro Mongo, qui Henoticum receperat. Postea divisi sunt in alia tria Schismata, quae hic subiunximus.

xii. Anthropomorphitae, qui docent Deum esse Anthropomorphum, seu humana forma praeditum.

xiii. Barsanuphitae, a Barsanuphio eorum Episcopo. Adversus quos insurgunt reliqui Acephali, tamquam eos a quibus contra Canones facta fuerit Barsanuphii ordinatio.

xiv. Esaianistae, qui propter Esaiae ordinationem seiuncti sunt ab aliis Acephalis, quod adfirmarent, ab Epiphanio Pamphylo, qui Severum Presbyterum ordinavit, Esaiam fuisse ordinatum; reliquis non adsentientibus, sed a mortuo ordinatum dicentibus, quum mortua videlicet Epiphanii manus ipsi imposita fuisset.

[b] Ed. Ἐσαϊανῖται.
[c] Turr. Εὐσεβίυ.
[d] Turr. Εὐσεβίυ.

xv. Petriani, adfirmant hypostasim esse solas proprietates, absque substantia, eamque ob quaestionem adeo cum secta Damianistarum contenderunt, ut scripta multa utrimque prodierint, quae certamen eorum testantur.

xvi. Qui Sergium Petri sectantur. Praeter has decimasexta fuit secta illa Sergii, quae a Petri factione recessit, propriamque constituit fami-

familiam. Ita habet liber, qui in Patriarchio, seu Patriarchali aede, repositus est. Quis ergo in tot sectas divisos, ac mutuo se anathematizantes non condemnaverit, nisi penitus sit mente vacuus? Aperte enim Scripturae oraculum impletum est in ipsis: *Praecipita Domine, & divide linguas eorum.*

Ps. LIV. 10.

De Marcianistis.

Marcianistae, Messaliani, Euchitae[a], Enthusiastae, Choreutae, Lampetiani, Adelphiani, & Eustathiani; ita nuncupati, propterea quod variis nominibus ea Haeresis effertur. Vocati autem fuerunt Marcianistae, a Marciano trapezita, qui vixit temporibus Iustiniani, & Iustini iunioris. Impugnarunt scriptis suis hanc multinominem Haeresim Cyrillus Archiepiscopus Alexandriae, Flavianus, ac Theodotus Antiocheni Praesules, Letoius Melitenes Episcopus, & Amphilochius Episcopus Iconii, qui etiam Acta confecerunt adversus istam capitum, nominumque multorum Haeresim Marcianisticam. Ceterum ut lectores cognoscant, & caveant, necesse est capita dogmatum eius Haeresis subiungere. En illa:

I. Dicunt, unicuique homini nascenti illico daemonem substantialiter adiungi, quae res sortito contingat ob Adami condemnationem, ab illo autem daemone substantialiter adhaerente, hominem ad turpes actus impelli.

II. Adhuc dicunt, sanctum baptisma conferre nihil ad daemonis illius eiectionem, neque enim sufficere sacrum baptisma ad exscindendas peccatorum radices, quae hominibus a principio substantialiter consitae sint.

III. Aiunt, quod sola fervens, continuaque oratio possit hunc daemonem pellere, qui scilicet fugetur per screatum, & sputum hominis accedentis ad precem; adeo ut in egrediendo adpareat velut fumus, aut tamquam serpens, quodque eo peracto, praesentia deinde Spiritus Sancti super orantem contingat, & sensibiliter Sanctus Spiritus adveniat, ac videatur.

IV. Ait *Haeresi ista infectus*, quod post vocatam ab illis imperturbabilitatem anima eodem modo sentit copulam, quae secum fit a caelesti sponso, quo mulier in viri concubitu.

V. Profitentur, sanctissimam, vivificam, & beatam Trinitatem, quae omni creaturae secundum substantiam invisibilis est, oculis carnis cerni per eos, qui ad imperturbationem ipsis dictam pervenerint; solis eiusmodi hominibus adspectabilem esse, & carnaliter ab illis conspici.

VI. Ita etiam loquuntur: Tres hypostases, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in unam resolvuntur, mutanturque hypostasim. Et divina natura vertitur, atque commutatur in quodlibet voluerit, & placuerit, ut commisceatur cum animabus ipsa dignis.

VII. Adserunt, semen, ac Verbum incidisse in Mariam, & corpus, quod ex ipsa Dominus adsumsit, plenum fuisse daemonibus, quae daemonia ipse eiecerit, sicque induerit illud. VIII. Ad-

a Turr. Εὐχῖται.
b Turr. συνουσιωμένος.
c f. προσευχομένου.

σύστημα ποιησάμενον. οὕτω ἔχει ἡ ἐν τῷ πατριαρχείῳ ἀποκειμένη βίβλος. τίς οὖν οὐκ ἀπογνώσεται τῶν εἰς τοσαῦτα τμήματα διῃρημένων, καὶ ἀλλήλους ἀναθεματιζόντων, εἰ μὴ παντελῶς ἐστὶ φρενῶν ἔρημος; τὸ γραφικὸν γὰρ ἐπ' αὐτοῖς πεπλήρωται λόγιον ἐναργῶς· καταπόντισον κύριε καὶ καταδίελε τὰς γλώσσας αὐτῶν.

Περὶ Μαρκιανιστῶν.

Μαρκιανισταὶ καὶ Μεσσαλιανοὶ καὶ Εὐχῖται[a] καὶ Ἐνθουσιασταὶ καὶ Χορευταὶ καὶ Λαμπετιανοὶ καὶ Ἀδελφιανοὶ καὶ Εὐσταθιανοί· οὕτως προσαγορευόμενοι, διὰ τὸ πολυώνυμον εἶναι τὴν αἵρεσιν ἐκλήθησαν δὲ Μαρκιανισταὶ, ὡς ἀπὸ Μαρκιανοῦ τοῦ τραπεζίτου τοῦ ἐν χρόνοις γενομένου Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἰουστίνου τοῦ νέου. ἠγωνήσαντο δὲ ἐγγράφως κατὰ τῆς πολυωνύμου ταύτης αἱρέσεως, Κύριλλος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος, Φλαβιανὸς καὶ Θεόδοτος τῆς Ἀντιοχέων πρόεδροι, Λιτώϊος Μελιτηνῆς ἐπίσκοπος, Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου ἐπίσκοπος· οἵτινες καὶ πεπραγμένα συνεστήσαντο κατὰ τῆς τοιαύτης πολυκεφάλου τε καὶ πολυωνύμου τῶν Μαρκιανιστῶν αἱρέσεως. πρὸς δὲ εἴδησιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν ἐντυγχανόντων, ἀναγκαῖον καὶ τὰ κεφάλαια τῶν δογμάτων αὐτῆς ὑποτάξαι· ἅπερ εἰσὶ ταῦτα.

α'. Λέγουσιν ὅτι ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ τικτομένῳ παραυτίκα δαίμων οὐσιωδῶς συνάπτεται, ἐκ τῆς καταδίκης τοῦ Ἀδὰμ τούτου κεκληρωμένου· καὶ ὅτι οὗτος ὁ δαίμων εἰς τὰς ἀτόπους πράξεις κινεῖ τὸν ἄνθρωπον, οὐσιωδῶς αὐτῷ συνημμένον [b].

β'. Ἔτι λέγουσιν ὅτι τὸ ἅγιον βάπτισμα οὐδὲν συμβάλλεται εἰς τὴν τοῦ δαίμονος τούτου δίωξιν. οὐδὲ γάρ ἐστιν ἱκανὸν τὸ ἅγιον βάπτισμα, τὰς ῥίζας τῶν ἁμαρτιῶν τὰς συνουσιωμένας ἀρχῆθεν τοῖς ἀνθρώποις ἐκτεμεῖν.

γ'. Λέγουσιν ὅτι μόνη ἡ ἐκτενὴς προσευχὴ διώκειν δύναται τοῦτον τὸν δαίμονα· διὰ χρέμψεως καὶ ἀποπτύσεως τοῦ προσερχομένου [c], φυγαδευομένου τούτου τοῦ δαίμονος ὡς καπνοῦ ὁρωμένου, ἢ ὡς ὄφεως, ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι· καὶ ὅτι τούτου γινομένου, παρουσία λοιπὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπὶ τὸν προσευχόμενον γίνεται, αἰσθητῶς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιφοιτῶντος καὶ ὁρωμένου.

δ'. Λέγει ὅτι μετὰ τὴν λεγομένην παρ' ἐκείνων ἀπαθείαν, τοιαύτης αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ κοινωνίας γινομένης αὐτῇ παρὰ τοῦ οὐρανίου νυμφίου, οἵας αἰσθάνεται ἡ γυνὴ ἐν τῇ συνουσίᾳ τοῦ ἀνδρός.

ε'. Λέγουσιν ὅτι ἡ παναγία καὶ ζωοποιὸς καὶ μακαρία τριὰς, ἥτις ἐστὶ πάσῃ κτίσει κατ' οὐσίαν ἀθέατος, τοῖς τῆς σαρκὸς ὀφθαλμοῖς πέφυκε καθορᾶσθαι ὑπὸ τῶν εἰς τὴν παρ' αὐτοῖς λεγομένην ἐρχομένων ἀπάθειαν· καὶ μόνοις γίνεται θεατὴ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, σαρκικῶς ὑπ' αὐτῶν ὁρωμένη.

ς'. Λέγουσιν ὅτι τρεῖς ὑποστάσεις, πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, εἰς μίαν ὑπόστασιν ἀναλύονται καὶ μεταβάλλονται· καὶ ὅτι ἡ θεία φύσις τρέπεται καὶ μεταβάλλεται εἰς ὅπερ ἂν ἐθέλῃ καὶ βούλεται, ἵνα συγκραθῇ ταῖς ἑαυτῆς ἀξίαις ψυχαῖς.

ζ'. Λέγουσιν ὅτι σπέρμα καὶ λόγος ἐνέπεσεν εἰς τὴν Μαρίαν· καὶ ὅτι τὸ σῶμα ὃ ἀνέλαβεν ἐξ αὐτῆς ὁ κύριος, δαιμόνων ἦν πεπληρωμένον, καὶ ἐξέβαλεν τὰ δαιμόνια, καὶ οὕτως αὐτὸ ἐνεδύσατο. η'. Λέ-

η΄. Λέγουσιν ὅτι τὸν ἄνθρωπον ὃν ἀνέλαβεν ἐκ τῆς Μαρίας ὁ κύριος, ποτὲ μὲν αὐτὸν εἰς πνεῦμα μετέβαλλεν [a], ποτὲ δὲ εἰς σῶμα· διότι [b] αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἀπερίγραπτον ἦν, καθάπερ ἡ θεία φύσις.

θ΄. Λέγουσιν ὅτι μετὰ τὴν τοῦ δαίμονος τούτου τοῦ συνουσιωμένου τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τῆς χρέμψεώς τε καὶ ἀποπτύσεως γινομένης δίωξιν, οὐκέτι δεῖται νηστείας, ἢ ἄλλης ψυχικῆς ἢ σωματικῆς ἐγκρατείας ὁ ἄνθρωπος πρὸς παιδαγωγίαν τοῦ σώματος· ἀλλ' οὐδὲ διδασκαλίας τὴν ψυχὴν ῥυθμιζούσης· ὡς καὶ τοῦ σώματος ἠλευθερωμένου τῆς τῶν παθῶν ἐπικρατείας, καὶ τῆς ψυχῆς μηκέτι δεκτικῆς οὔσης τῆς ἐπὶ τὰ χείρω ῥοπῆς· ὡς τε τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐν ἀπαθείᾳ λοιπὸν γινομένων.

ι΄. Λέγουσιν ὅτι μετὰ τὴν λεγομένην παρ' ἐκείνων ἀπάθειαν, λοιπὸν καὶ τὰ μέλλοντα προορᾶν οἱ ἄνθρωποι δύνανται· καὶ τὰς ἀοράτους δυνάμεις αἰσθητῶς καθορῶσι. διὸ καὶ ἐξαπίνης πηδῶντες, δαίμονας ὑπερβαίνειν φαντάζονται, καὶ τοῖς δακτύλοις τοξεύειν τοὺς δαίμονας σχηματίζονται.

ια΄. Λέγουσιν ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ παρ' αὐτοῖς πνευματικοῦ ἀνθρώπου, μετὰ τὴν λεγομένην παρ' ἐκείνων ἀπάθειαν, μεταβάλλεται εἰς τὴν θείαν καὶ ἀκήρατον φύσιν.

ιβ΄. Λέγουσιν τὴν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἁγίαν μετάληψιν, μηδὲν ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τοὺς ἀξίως ἢ ἀναξίως τούτων μεταλαμβάνοντας· καὶ ὅτι διὰ τοῦτο μόνον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας οὐδέποτε δέον χωρίζεσθαι, ἀδιαφόρου τούτου τυγχάνοντος. καὶ οὐχ ὡς ζωοποιῶν μεταλαμβάνουσι τούτων μετὰ φόβου [c] καὶ πίστεως ὡς Θεοῦ σεσαρκωμένου ὄντων τε καὶ πιστευομένων.

ιγ΄. Λέγουσι τὴν τῶν χειρῶν ἐργασίαν, ὡς βδελυρὰν ἀποστρέφεσθαι. καὶ πνευματικοὺς ἐντεῦθεν ἑαυτοὺς ὀνομάζουσιν, οὐ κρίνοντες δυνατὸν οὐδὲ δίκαιον ἔργου λοιπὸν αἰσθητοῦ τοὺς τοιούτους ἐφάπτεσθαι· ἀθετοῦντες καὶ ἐν τούτῳ τὴν τῶν ἀποστόλων παράδοσιν.

ιδ΄. Λέγουσιν ὅτι μετὰ τὴν λεγομένην παρ' ἐκείνων ἀπάθειαν, ὕπνῳ πολλῷ ἐκδιδόντες ἑαυτούς, τοὺς κατ' ἐπίπνοιαν τοῦ ἐνεργοῦντος αὐτοῖς πονηροῦ δαίμονος γινομένους ὀνείρους, ὡς προφητείας κηρύττουσιν· καὶ ταύτας ὡς ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐμπνευσθείσας διδάσκουσι πιστεύεσθαι· ἐνθουσιασμοὺς τούτους ἁγίους νομίζοντες, καὶ ὀνομάζοντες· ἀπατῶντες καὶ ἀπατώμενοι.

ιε΄. Λέγουσι μὴ διδόναι ἐλεημοσύνην τοῖς προσαιτοῦσι, μήτε μὴν χήραις ἢ ὀρφανοῖς, μήτε τοῖς ἐν διαφόροις περιστάσεσιν ἢ λώβῃ σωμάτων καθεστῶσιν, ἢ λῃστῶν ἢ βαρβάρων ἐπιδρομαῖς ἤ τισι τοιαύταις συμφοραῖς περιπεπτωκόσιν· ἀλλ' αὐτοῖς ἅπαντα μᾶλλον παρέχειν· διότι αὐτοί εἰσιν ὡς ἀληθῶς, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι.

ιϛ΄. Λέγουσιν ὅτι τὸ ἐκδιδόναι τινὰ ἑαυτὸν μετὰ τὴν λεγομένην ἀπάθειαν εἰς τρυφὴν καὶ ἀκολασίαν, ἀνεύθυνόν ἐστι καὶ ἀκίνδυνον· ὡς μηκέτι ὑποκειμένου αὐτοῦ πάθει τινί· ἀλλ' ἄδειαν αὐτοῦ ἔχοντος τοῖς ἀπηγορευμένοις πάθεσιν ἀκολασταίνειν.

ιζ΄. Λέγουσιν εἰδέναι ἐν ποίᾳ καταστάσει αἱ τῶν τελευτησάντων ψυχαὶ καθεστήκασι· καὶ ἑαυτοὺς καρδιογνώστας φαντάζονται· ὥστε εἰδέναι ἀκριβῶς διὰ στοχασμῶν καὶ ἠθῶν τὰς τῶν ἀνθρώπων διαθέσεις.

ιη΄. Οὐ-

VIII. Adfirmant, quod hominem quem de Maria adsumsit Dominus, aliquando in spiritum, aliquando in corpus mutabat, quia ipsum corpus Domini incircumscriptum erat, sicut natura divina.

IX. Hoc proferunt; Post daemonis huius hominibus, ut ita dicam, consubstantiati, per screatum ac sputum factam expulsionem, ieiunio aut alia animae vel corporis abstinentia non amplius indiget homo ad corporis castigationem, sed nec eget doctrina animum formante; quum videlicet & corpus liberatum fuerit ab adfectuum tyrannide, & anima iam capax non sit declinationis in peius: tamquam tum anima tum corpore in motuum omnium vacuitate deinceps constitutis.

X. Istud quoque; Post illam quam vocant imperpessibilitatem, deinde ab hominibus futura praevideri posse; sensibiliter etiam cerni invisibiles virtutes. Quocirca haeretici de quibus dixerimus, derepente saltando, daemones supergredi imaginantur; digitosque componunt quasi daemones sagitta configerent.

XI. Dicunt, animam hominis apud ipsos spiritualis, post dictam iisdem tranquillitatem, mutari in divinam immortalemque naturam.

XII. Item, sacri Corporis, & Sanguinis Christi veri Dei nostri sanctam perceptionem, nihil adiuvare aut laedere eos, qui digne vel indigne communicant; quodque ob id solum nemo umquam separari debeat ab Ecclesiastica communione, quum res sit indifferens. Proinde isti ea non sumunt cum timore ac fide, velut vivifica, & tamquam quae sint ac esse credantur incarnati Dei.

XIII. Eorumdem sermo est, manuum operationem, ut foedam se aversari. Atque hinc se vocant spirituales, nec iudicant fieri posse aut aequum esse, ut deinceps sensibile opus attingant qui tales sunt, & in hoc etiam repudiant Apostolorum traditionem.

XIV. De iis referunt; quod post vocatam inter ipsos adfectuum vacuitatem, multo somno dedentes se, somnia sibi immissa per malum daemonem, qui in iis operatur, praedicant sicut prophetias; quos docent credi debere tamquam a Spiritu Sancto inspiratas: hasque adflationes, sanctas putant & nominant, ipsi decipientes ac decepti.

XV. Praecipiunt non dare Eleemosynam mendicis, nec viduis aut pupillis, nec iis qui in variis aerumnis aut corporum labe constituti sunt, vel in latronum aut Barbarorum incursiones, vel huiusmodi alias calamitates inciderunt: sed potius ipsis sibi cuncta praebere; quoniam ipsi vere sunt pauperes spiritu.

XVI. Arbitrantur, quod cum aliquis post dictam imperpessionem se tradit deliciis ac libidini, id caret culpa & periculo; quod is non amplius subiectus sit ulli perturbationi, sed licentiam habeat vetitis adfectibus lascivire.

XVII. Gloriantur scire se in quonam statu mortuorum animae constitutae sint; & sibi ipsis cordis cognitores videntur; adeo ut per coniecturas ingeniumque certo norint hominum adfectus.

XVIII. Isti

[a] Al. μετέβαλε
[b] Al. καὶ ὅτι
[c] Abest a Turr.

XVIII. Isti mulieres promovent in suae haeresis magistras; nec solum viris simpliciter, sed etiam sacerdotibus eas praeesse permittunt; quumque caput suum mulieres faciunt, vero capiti Christo Deo nostro inferunt dedecus.

XIX. Iidem interrogati de propriis suis dogmatibus, ea abnegant; & intrepide alacriterque anathematizant cunctos qui ita vel sentiunt vel senserunt; iurantque absque timore, quod eiusmodi dogmata oderint atque aversentur; quasi nempe neque periurium neque anathematismus iam laedere valeant eos qui post immunitatem ab adfectibus, uti adfirmant, spirituales facti sunt; quumque ex doctorum suorum traditione liceat ipsis peierare, atque anathematizare se.

De Sectis eorum, qui vocantur Haesitantes.

Petiisti a nobis, dilecte frater, ut tibi paucis indicarem Schismata eorum, qui se Haesitantes nuncupaverunt, quot illa sint, quaeque habeant nomina, & quodnam sectae & Schismatis cuiusque sit dogma. Operae precium igitur duxi, petitionem tuae discendi cupidae caritatis studiosae implere. Atque hinc inchoo sermonem.

Postquam sancta Calchedonensis Synodus congregata fuit, & Dioscorus Alexandriae Episcopus iusta sententia per dictam Synodum depositus est, qui ei patrocinabantur, recesserunt a sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia, ipsosque se nominaverunt Haesitantes, eo quod haesitarent communicare Catholicae Ecclesiae, propter memoratam Synodum. Hanc quippe velut Orthodoxam amplectitur sanctissima Ecclesia, non secus ac tres alias sanctas quae eam praecesserunt: Nicaenam, inquam, patrum CCCXVIII. Constantinopolitanam Episcoporum CL. & Ephesinam CC. Antistitum, cui praefuerunt sanctissimi pastores Caelestinus Romanus, & Cyrillus Alexandrinus. Qui ergo vocantur Diacrinomeni seu Haesitantes, postquam secesserunt a sancta Dei Catholica Ecclesia, divisi sunt in sectas duodecim; quarum ecce nomina. Primi Eutychianistae: secundi, Acephali: tertii, Iulianistae, qui & Gaianitae: quarti, Iulianistae alii, qui etiam Gaianitae: quinti, Severitae, iidem Agnoitae: sexti, alii Severitae, qui Condobauditae: septimi, Severitae alii, seu Theodosiani, ipsique Paulianistae: octavi, alii iterum Severitae, vel Theodosiani, qui pariter Angelitae ac Damianitae: noni, adhuc Severitae ac Theodosiani, necnon Petritae: decimi, Severiani quoque, aut Theodosiani, atque Cononitae: undecimi, similiter Severitae, seu Theodosiani, itemque Philoponiaci: duodecimi denique, alii Severitae, sive Theodosiani, qui etiam Niobitae. Hi omnes uno consensu reiiciunt Sanctam Synodum Calchedonensem, ac in Episcopum recipiunt Dioscorum, qui ab ea iuste anathemati subiectus est ob parem cum Eutyche Haeretico sententiam. Et vero Eutychianistae Dioscorum cum Eutyche suscipiunt, ut liquet ex Actis sancti Concilii Calchedonensis: reliqui autem omnes Dioscorum admittunt, Eutychem non admittunt. Porro ex iis qui solum Dioscorum recipiunt, Acephali quidem non recipiunt

Pe-

ιή. Οὗτοι γυναῖκας διδασκάλους τῶν δογμάτων τῆς ἰδίας αἱρέσεως προβάλλονται· οὐ μόνον ἀνδρῶν, ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἱερέων ταύτας ἐξάρχειν ἐπιτρέποντες· κεφαλὴν ἑαυτῶν τὰς γυναῖκας ποιούμενοι, καὶ τὴν ὄντως κεφαλὴν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ἀτιμάζοντες.

ιθ'. Οὗτοι ἐρωτώμενοι περὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν δογμάτων, ἔξαρνοι γίνονται· καὶ ἀδεῶς καὶ προθύμως ἀναθεματίζουσι πάντας τοὺς οὕτω φρονοῦντας ἢ καὶ φρονήσαντας· καὶ ὀμνύουσιν ἀφόβως, ὡς τὰ τοιαῦτα δόγματα μισοῦσι καὶ ἀποστρέφονται· ὡς μήτε τῆς ἐπιορκίας μήτε τοῦ ἀναθεματισμοῦ βλάπτειν λοιπὸν δυναμένων τοὺς μετὰ τὴν ἀπάθειαν ὡς αὐτοὶ λέγουσι πνευματικοὺς γενομένους· ἐπιορκεῖν τε καὶ ἀναθεματίζειν ἑαυτοὺς ἐπ' ἀδείας ἐχόντων αὐτῶν ἐκ τῆς τῶν διδασκάλων αὐτῶν παραδόσεως.

Περὶ τῶν σχισμάτων τῶν καλουμένων Διακρινομένων.

Ἤτησας ἡμᾶς ἀδελφὲ ἀγαπητὲ, γνωρίσαι σοι διὰ βραχέων τὰ σχίσματα τῶν ἑαυτοὺς Διακρινομένους καλούντων, πόσα τε ταῦτα τυγχάνει, καὶ τίνες τούτων αἱ ὀνομασίαι, καὶ τί τὸ ἑκάστου σχίσματος δόγμα ἐστίν. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην σπουδαίως τὴν αἴτησιν τῆς σῆς φιλομαθοῦς ἀγάπης πληρῶσαι, ἀρχόμενος τοῦ λόγου ἐντεῦθεν.

Τῆς ἁγίας ἐν Καλχηδόνι συνόδου συγκροτηθείσης, καὶ Διοσκόρου τοῦ Ἀλεξάνδρείας γενομένου ἐπισκόπου, ψήφῳ δικαίᾳ ὑπὸ τῆς ῥηθείσης συνόδου καθαιρεθέντος, οἱ τούτου ἀντιλαμβανόμενοι, ἀπέστησαν τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ὠνόμασαν ἑαυτοὺς Διακρινομένους, διὰ τὸ διακρίνεσθαι αὐτοὺς κοινωνεῖν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ χάριν τῆς μνημονευθείσης συνόδου· ταύτην γὰρ ὡς ὀρθόδοξον δέχεται ἡ ἁγιωτάτη ἐκκλησία, ὥσπερ οὖν καὶ τὰς πρὸ αὐτῆς ἁγίας τρεῖς συνόδους· τὴν ἐν Νικαίᾳ φημὶ, τῶν τιή. πατέρων, καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ρν'. καὶ τὴν ἐν Ἐφέσῳ τῶν σ'. ἧς ἡγεμόνες ὑπῆρχον οἱ ὁσιώτατοι ποιμένες Κελεστῖνος ὁ τῆς Ῥωμαίων, καὶ Κύριλλος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας. οἱ οὖν λεγόμενοι Διακρινόμενοι ἀποστάντες τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας, διῃρέθησαν εἰς τμήματα ιβ'. ὧν αἱ ὀνομασίαι εἰσὶν αὗται. πρῶτοι Εὐτυχιανισταί. δεύτεροι Ἀκέφαλοι, τρίτοι Ἰουλιανισταὶ, οἱ καὶ Γαϊανῖται. τέταρτοι Ἰουλιανισταὶ ἕτεροι, ἤγουν Γαϊανῖται. πέμπτοι Σεβηρῖται, οἱ καὶ Ἀγνοῖται. ἕκτοι ἕτεροι Σεβηρῖται, οἱ καὶ Κονδοβαυδῖται. ἕβδομοι ἄλλοι Σεβηρῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ Παυλιανισταί. ὄγδοοι ἄλλοι Σεβηρῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ Ἀγγελῖται καὶ Δαμιανῖται. ἔνατοι ἄλλοι Σεβηρῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ Πετρῖται. δέκατοι ἄλλοι Σεβηρῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ Κονωνῖται. ἑνδέκατοι ἄλλοι Σεβηρῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ Φιλοπονιακοί. δωδέκατοι ἄλλοι Σεβηρῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ Νιοβῖται. οὗτοι πάντες κοινῶς ἀποστρέφονται τὴν ἁγίαν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, καὶ δέχονται εἰς ἐπίσκοπον Διόσκορον τὸν ὑπ' αὐτῆς δικαίως ἀναθεματισθέντα ὡς ὁμόφρονα Εὐτυχοῦς τοῦ αἱρετικοῦ. ἀλλ' οἱ μὲν Εὐτυχιανισταὶ, Διόσκορον ἅμα καὶ Εὐτυχέα δέχονται, ὡς τὰ πεπραγμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Καλχηδόνι δηλοῦσιν· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες Διόσκορον μὲν δέχονται, Εὐτυχέα δὲ οὐ δέχονται. τῶν δὲ δεχομένων Διόσκορον μόνον, οἱ μὲν Ἀκέφαλοι οὐ δέχονται Πέτρον τὸν Μογ-

γὸν

γὸν τὸν γενόμενον τῆς αὐτῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον ἐπὶ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως. οἱ δὲ λοιποὶ Διόσκορον δεχόμενοι, σὺν αὐτῷ δέχονται καὶ τὸν μνημονευθέντα Πέτρον. πάλιν τῶν δεχομένων Πέτρον καὶ Διόσκορον, οἱ μὲν Ἰουλιανισταὶ, ἤγουν Γαϊανῖται, ἅμα Διοσκόρῳ καὶ Πέτρῳ δέχονται Ἰουλιανὸν τὸν Ἁλικαρνασοῦ γενόμενον ἐπίσκοπον, καὶ Γαϊανὸν τὸν Ἀλεξανδρείας· οἱ δὲ λοιποὶ τούτους μὲν, Ἰουλιανόν φημι καὶ Γαϊανὸν οὐ δέχονται· δέχονται δὲ ἅμα Διοσκόρῳ καὶ Πέτρῳ Σεβῆρον τὸν γενόμενον Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον. πάλιν τῶν δεχομένων Σεβῆρον μετὰ Διοσκόρου καὶ Πέτρου, οἱ μὲν Ἀγνοῖται δέχονται ἅμα αὐτοῖς Θεμίστιον τὸν γενόμενον Ἀλεξανδρείας διάκονον, Θεοδόσιον δὲ τὸν γενόμενον πάπαν Ἀλεξανδρείας οὐ δέχονται· οἱ δὲ Κονδοβαυδῖται οὔτε Θεμίστιον, οὔτε τὸν εἰρημένον Θεοδόσιον δέχονται· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες Θεμίστιον μὲν οὐ δέχονται, τὸν δὲ μνημονευθέντα Θεοδόσιον δέχονται. πάλιν τῶν δεχομένων ἅμα Θεοδοσίῳ Σεβῆρον καὶ Πέτρον τὸν Μογγὸν, καὶ Διόσκορον, οἱ μὲν Παυλιανισταὶ Παῦλον δέχονται τὸν ἐπιλεγόμενον τοῦ Μελανοῦ [a], Δαμιανὸν δὲ οὐ δέχονται. Ἀγγελῖται Παῦλον μὲν οὐ δέχονται, τὸν εἰρημένον δὲ Δαμιανὸν δέχονται. οἱ δὲ Πετρῖται οὔτε Παῦλον οὔτε Δαμιανὸν δέχονται, Πέτρον δέ τινα ἐπίσκοπον δέχονται, ἕτερον παρὰ τὸν μνημονευθέντα Πέτρον τὸν Μογγόν· οἱ δὲ Κονωνῖται οὔτε Πέτρον, οὔτε Δαμιανὸν, οὔτε Παῦλον δέχονται, Κόνωνα δὲ δέχονται. πάλιν οἱ Φιλοπονιακοὶ οὔτε Κόνωνα, οὔτε Πέτρον, οὔτε Παῦλον, οὔτε Δαμιανὸν δέχονται, ἀλλὰ τὸν μὲν Φιλόπονον ὡς διδάσκαλον δέχονται, Γεώργιον δέ τινα δέχονται εἰς ἐπίσκοπον. οἱ δὲ Νιοβῖται οὔτε τὸν Φιλόπονον, οὔτε Γεώργιον, οὔτε Κόνωνα, οὔτε τοὺς ἄλλους τοὺς εἰρημένους δέχονται, ἀλλὰ Στέφανον τὸν σοφιστὴν τὸν ἐπίκλην Νίοβον. αἱ μὲν οὖν ὀνομασίαι τῶν ιβʹ. τμημάτων αὗταί εἰσιν. ἑξῆς λοιπὸν δηλώσομεν καὶ τὸ δόγμα ἑκάστου τμήματος.

αʹ. Εὐτυχιανισταί· οἱ λέγοντες τὸν δεσπότην Χριστὸν ὁμοούσιον μὲν τῷ πατρὶ, οὐκέτι δὲ καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον· διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν αὐτοὺς, τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως σώζεσθαι ἐν αὐτῷ. Εὐτυχιανισταὶ δὲ ἐκλήθησαν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ τὸ δόγμα αὐτοῖς παραδεδωκότος, Εὐτυχοῦς καλουμένου.

βʹ. Ἀκέφαλοι· οἱ μὴ δεξάμενοι τὸ ἑνωτικὸν Ζήνωνος, διὰ τὸ μὴ ἀναθεματισθῆναι ἐν αὐτῷ τὴν ἐν Καλχηδόνι ἁγίαν σύνοδον. Ἀκέφαλοι δὲ ἐκλήθησαν διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐπισκόπους· οὗτοι ἐκλειπόντων τῶν παρ' αὐτοῖς ἱερέων, βάπτισμα οὐ ποιοῦσι κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα· ἀλλ' ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων Θεοφανίων, ἤγουν φώτων, ἀρύονται ὕδατα, καὶ ταῦτα φυλάττοντες, ἐν αὐτοῖς βαπτίζουσιν. οὔτε δὲ προσκομιδὴν οὗτοι ποιοῦσιν· ἀλλ' ἔχοντες κοινωνίαν πεφυλαγμένην ἐκ τῶν παλαιοτέρων χρόνων, κατὰ ἑορτὴν τοῦ πάσχα μοῖραν μικροτάτην ἐξ αὐτῆς λαμβάνουσιν.

γʹ. Ἰουλιανισταὶ, ἤγουν Γαϊανῖται. οἵτινες τὸ σῶμα τοῦ δεσπότου Χριστοῦ λέγουσι κτιστὸν μὲν, ἄφθαρτον δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀχράντου συλλήψεως.

δʹ. Ἕτεροι Ἰουλιανισταὶ, ἤγουν Γαϊανῖται· οἱ λέγοντες τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον ἄφθαρτον ἐξ αὐτῆς τῆς ἀχράντου συλλήψεως, ἀλλὰ καὶ ἄκτιστον· ἑκάτεροι δὲ Ἰουλιανισταὶ ἐκλήθησαν ἀπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἁλικαρνασέως καταρξαμένου τοῦ δόγμα-

Petrum Mongum, qui eiusdem urbis Alexandriae Episcopus fuit sub Zenone Imperatore: & reliqui Dioscori susceptores, cum ipso suscipiunt memoratum Petrum: rursus inter eos qui Petrum, & Dioscorum venerantur, Iulianistae seu Gaianitae, una cum Dioscoro, & Petro acceptum habent Iulianum Halicarnassi Episcopum, & Gaianum Alexandriae: ceteri hosce Iulianum Gaianumque reiiciunt, sed cum Dioscoro & Petro admittunt Severum, qui Antiochiae Episcopus exstitit. Iterum eorum, qui Severum cum Dioscoro ac Petro retinent, Agnoitae iungunt iis Themistium Alexandriae Diaconum, Theodosium autem Alexandriae Papam repudiant: Condobauditae vero neque Themistium, neque dictum Theodosium adgnoscunt: at ceteri omnes Themistio non adhaerent, adhaerent commemorato Theodosio. Ad haec ex iis, qui complectuntur cum Theodosio Severum, Petrum Mongum, & Dioscorum, Paulianistae quidem adiiciunt Paullum cognomento Melani seu nigrum, abiiciunt Damianum: Angelitae vero Paulli mentionem haberi nolunt, dictum Damianum praedicant; Petritae autem nec Petro accedunt, nec Damiano, sed Petro cuidam Episcopo diverso a memorato Petro Mongo: at Cononitae neque Petrum, nec Damianum, neque Paullum sectantur, sed Cononem. Praeterea Philoponiaci Cononi, Petro, Paullo, & Damiano renunciant; habentque pro praeceptore Philoponum, pro Episcopo Georgium quemdam. Demum Niobitae nec Philoponi, nec Georgii, nec Cononis, nec aliorum de quibus diximus sectatores sunt, sed Stephani Sophistae cognomento Niobi. Atque haec sunt nomina duodecim sectarum. Iam vero quodnam fuerit uniuscuiusque sectae dogma per sequentia declarabimus.

[a] Ed. τ Μελανίου

I. Eutychianistae. Dicunt Christum Dominum consubstantialem esse Patri, at nobis nequaquam: quia non confitentur veritatem humanae naturae in ipso servari. Vocati autem sunt Eutychianistae ex nomine illius, qui ipsis dogma tradidit. Eutyches enim adpellabatur.

II. Acephali; qui Zenonis Henoticum seu unionis edictum non receperunt, propterea quod in eo non anathematizaretur sancta Calchedonensis Synodus. Dicti sunt Acephali, quia non habebant Episcopos. Isti deficientibus apud eos sacerdotibus, baptismum iuxta Ecclesiasticam regulam non celebrant; sed in festo sanctorum Theophaniorum, seu Luminum, aquam hauriunt, quam servant, ut in ipsa baptizent. Non etiam faciunt oblationem: verum reservatam ab antiquioribus temporibus habent Communionem, ac in festo Paschae minimam particulam ex ea sumunt.

III. Iulianistae, seu Gaianitae; quorum doctrina est; corpus Christi Domini esse quidem creatum, at incorruptibile ex ipsa immaculata conceptione.

IV. Alii Iulianistae, aut Gaianitae; qui profitentur, corpus Christi a momento impolluti conceptus non solum incorruptibile esse, verum etiam increatum. Vtrique autem nuncupati sunt Iulianistae, a Iuliano Halicarnassensi, qui dogma eo-

eorum excogitavit; Gaianitae vero, a Gaiano, qui eorumdem Papa Alexandriae exstitit, quique Iulianum eiusque doctrinam amplexus est. Hos adversarii eorum Phantasiastas vocant, & Manichaeos. Ipsi vero sibi adversantes nominant Phthartolatras, & Christolatras, seu Corrupticolas, & Creaticolas.

v. Severitae, qui & Agnoitae. Adfirmant a Verbo quidem Deo cuncta cognosci; verum ab unita ipsi secundum hypostasim humanitate ignorari multa. Idque ob dogma adversarii eorum nomen Agnoitarum ipsis imposuerunt.

vi. Alii Severitae, Condobauditae dicti; adserentes Deum unum esse numero, non autem omnimoda aequalitate; eumdem Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum dicentes. Ab adversariis nomen Condobauditarum accepere, quia Constantinopoli in loco Condobaudi adpellato habent collectae aedem, illicque congregantur qui primos inter eos ferunt. Porro isti Condobauditae vocati, & qui nuncupantur Agnoitae, primo indigitabantur Theodosiani, ut qui sequerentur Theodosium Alexandriae Papam ipsorum; sed postea ab eo anathesmate percussi sunt; Agnoitae quidem, propter dogma de ignorantia; Condobauditae vero, quod non admitterent doctrinam ab ipso editam de Sancta Trinitate. Hinc non amplius Theodosiani vocantur ab adversariis suis; quandoquidem, ut dictum est, non recipiunt Theodosium; sed primi, ex dogmate, Agnoitae; posteriores, ex loco, dicuntur Condobauditae. Vtrique autem concordant in sermone de Patre, Filio, & Spiritu Sancto, eamdem doctrinam tenentes; dissentiunt vero circa dogma de ignorantia. At Severum Antiochiae Episcopum utrique suscipiunt: unde etiam Severitae nominati fuerunt.

vii. Alii Severitae, iidem Theodosiani, & Paulianistae; hi supra dictos Severum & Theodosium admittunt, atque cum iis Paulum qui a nigredine cognominatus est. In doctrina de Patre, Filio, & Spiritu Sancto consentiunt cum Condobauditis; ab ipsis vero dissentiunt, in eo quod recipiant ut Episcopos Theodosium, & Paulum, cum utrumque reiiciant Condobauditae.

a Ed. τ̃ Με-λαινὸν

viii. Alii Severitae, necnon Theodosiani, Angelitae, Damianitae; qui recipiunt memoratos Severum ac Theodosium, unaque Damianum; quique aiunt alium quidem esse Patrem, alium Filium, alium Paracletum Spiritum Sanctum; non esse autem horum quemque per se Deum natura, sed communem habere Deum, sive divinitatem inexsistentem, per cuius participationem indivisam unusquisque sit Deus. Adpellant vero Patrem, Filium, Sanctum Spiritum, hypostases; commune eorum Deum, substantiam & naturam. Porro Angelitae ab adversariis vocati sunt, ex loco Alexandriae dicto Angelio, in quo collectae aedem habentes qui primi inter eos sunt congregantur. Nuncupant autem eos adversarii Sabellianistas simul & Tetraditas. Iidem Damianitarum nomine insigniti sunt, ex Damiano Episcopo illorum. Initio Paulum, cuius mentionem fecimus, pro Episcopo ducebant; deinde illum reiecerunt, eo quod communicasset sanctae Catholicae & Apostolicae Ecclesiae, sanctamque Calchedonensem Synodum adprobas-

δόγματος αὐτῶν· Γαϊανῖται δὲ ἀπὸ Γαϊανοῦ τοῦ γενομένου αὐτῶν πάπα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, δεξαμένου Ἰουλιανὸν καὶ τὸ δόγμα αὐτοῦ· οὓς οἱ ἐναντίοι αὐτῶν, Φαντασιαστὰς, καὶ Μανιχαίους καλοῦσιν. καὶ οὗτοι δὲ τοὺς ἐναντίους αὐτῶν, Φθαρτολάτρας καὶ Κτιστολάτρας ὀνομάζουσι.

έ. Σεβηρῖται, οἱ καὶ Ἀγνοῖται· οἱ λέγοντες τὸν μὲν Θεὸν λόγον πάντα γινώσκειν· τὴν δὲ ἡνωμένην αὐτῷ καθ᾽ ὑπόστασιν ἀνθρωπότητα πολλὰ ἀγνοεῖν. οἵτινες ἀπὸ τοῦ δόγματος Ἀγνοῖται ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτῶν.

ϛ΄. Ἕτεροι Σεβηρῖται, οἱ καὶ Κονδοβαυδῖται· λέγοντες ἕνα Θεὸν εἶναι τῷ ἀριθμῷ, καὶ οὐχὶ τῇ ἀπαραλλάκτῳ ἰσότητι· τὸν αὐτὸν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον λέγοντες. οἵτινες Κονδοβαυδῖται ὠνομάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτῶν, διὰ τὸ ἐν τοῖς λεγομένοις Κονδοβαύδου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔχειν αὐτοὺς συνακτήριον, κἀκεῖ συνάγεσθαι τοὺς τὰ πρῶτα ἐν αὐτοῖς φέροντας· οὗτοι δὲ οἱ λεγόμενοι Κονδοβαυδῖται, καὶ οἱ καλούμενοι Ἀγνοῖται, πρῶτον μὲν ἐκαλοῦντο Θεοδοσιανοὶ, δεχόμενοι Θεοδόσιον τὸν γενόμενον αὐτῶν πάπαν Ἀλεξανδρείας· ἀναθεματίσθησαν δὲ παρ᾽ αὐτοῦ· οἱ μὲν Ἀγνοῖται διὰ τὸ δόγμα τῆς ἀγνοίας· οἱ δὲ Κονδοβαυδῖται, διὰ τὸ μὴ δέξασθαι αὐτοὺς τὸν περὶ τῆς ἁγίας τριάδος λόγον τὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐκδοθέντα. ὅθεν οὐκέτι Θεοδοσιανοὶ καλοῦνται ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτῶν· ἐπειδὴ οὐ δέχονται, ὡς εἴρηται, Θεοδόσιον· ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἐκ τοῦ δόγματος Ἀγνοῖται· οἱ δὲ ἐκ τοῦ τόπου Κονδοβαυδῖται· συμφωνοῦσι δὲ ἀλλήλοις ἑκάτεροι εἰς τὸν περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος λόγον, ἓν δόγμα ἔχοντες· διαφωνοῦσι δὲ εἰς τὸ περὶ τῆς ἀγνοίας δόγμα. δέχονται δὲ Σεβῆρον ἑκάτεροι τὸν γενόμενον Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον· διὸ καὶ Σεβηρῖται ὠνομάσθησαν.

ζ΄. Ἄλλοι Σεβηρῖται, οἱ καὶ Θεοδοσιανοὶ, καὶ Παυλιανισταί· οἱ δεχόμενοι Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον τοὺς εἰρημένους, καὶ σὺν αὐτοῖς Παῦλον τὸν ἐπίκλην τοῦ Μελανοῦ [a]. οἵτινες ἐν μὲν τῷ περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος δόγματι συμφωνοῦσι τοῖς Κονδοβαυδῖταις· διαφωνοῦσι δὲ πρὸς ἐκείνους ἐν τῷ αὐτοὺς μὲν δέχεσθαι Θεοδόσιον καὶ Παῦλον εἰς ἐπισκόπους· τοὺς δὲ Κονδοβαυδῖτας, ἀμφοτέρους ἀποβάλλεσθαι.

ή. Ἄλλοι Σεβηρῖται, οἱ καὶ Θεοδοσιανοὶ, καὶ Ἀγγελῖται, καὶ Δαμιανῖται· οἱ δεχόμενοι Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον τοὺς μνημονευθέντας, καὶ Δαμιανὸν σὺν αὐτοῖς· οἵτινες λέγουσιν ἄλλον μὲν εἶναι τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον τὸν υἱὸν, καὶ ἄλλον τὸν παράκλητον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· μὴ εἶναι δὲ τούτων ἕκαστον καθ᾽ ἑαυτὸν Θεὸν φύσει, ἀλλ᾽ ἔχειν κοινὸν Θεὸν, ἤγουν θεότητα ἐνύπαρκτον, καὶ ταύτης μετέχοντα ἀδιαιρέτως, εἶναι Θεὸν ἕκαστον. καλοῦσι δὲ τὸν μὲν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὑποστάσεις· τὸ δὲ κοινὸν αὐτῶν Θεὸν, οὐσίαν καὶ φύσιν. Ἀγγελῖται δὲ ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτῶν, ἐκ τοῦ τόπου οὕτω καλουμένου Ἀγγελίου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν ᾧ συνακτήριον ἔχοντες οἱ τὰ πρῶτα ἐν αὐτοῖς φέροντες συνάγονται. καλοῦσι δὲ αὐτοὺς οἱ ἐναντίοι αὐτῶν Σαβελλιανιστὰς ἅμα καὶ Τετραδίτας. οἱ αὐτοὶ δὲ Δαμιανῖται ὠνομάσθησαν ἀπὸ Δαμιανοῦ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν. οὗτοι πρῶτον ἐδέχοντο τὸν μνημονευθέντα Παῦλον εἰς ἐπίσκοπον. ὕστερον δὲ τοῦτο ἀπεβάλοντο, διὰ τὸ κοινωνῆσαι αὐτῶν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ δέξασθαι τὴν ἁγίαν

ἁγίαν ἐν Καλχεδόνι σύνοδον· κἂν εἰ τὰ μάλιστα πάλιν ἀπέστη τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπηρνήσατο τὴν ἁγίαν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον.

θʹ. Ἄλλοι Σεβηρῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ Πετρῖται· οἱ δεχόμενοι τὸν ἔσχατον Πέτρον εἰς ἐπίσκοπον· οἵτινες δεχόμενοι Θεοδόσιον, καὶ Σεβῆρον, καὶ Πέτρον, Δαμιανὸν οὐ προσδέχονται, οὐδὲ Παῦλον. ἐναντιοῦνται δὲ τῷ δόγματι ἑκατέρων. ὁμολογοῦσι γὰρ Θεὸν κατὰ ἀλήθειαν, καὶ οὐσίαν καὶ φύσιν ἕκαστον καθ᾽ ἑαυτόν. τὸν πατέρα φημὶ, καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· τρεῖς ὑποστάσεις καὶ τρία πρόσωπα ὁμολογοῦντες, καὶ ἑκάστην ὑπόστασιν Θεὸν εἶναι κατὰ ἀλήθειαν, καὶ οὐσίαν καὶ φύσιν. ἕνα Θεὸν καὶ μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα λέγουσιν, οὐκ ἀριθμῷ, ἀλλὰ τῇ ἀπαραλλάκτῳ ἰσότητι. οὓς οἱ Ἀγγελῖται καὶ οἱ Παυλιανισταὶ Τριθεΐτας ὀνομάζουσι· καὶ οὗτοι πάλιν ἐκείνους, ποτὲ μὲν Σαβελλιανοὺς, ποτὲ δὲ Τετραδίτας.

ιʹ. Ἄλλοι Σεβηρῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ Κονωνῖται· οἱ δεχόμενοι Θεοδόσιον καὶ Σεβῆρον, καὶ σὺν αὐτοῖς Κόνωνα ἐπίσκοπον· οἵτινες καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι Θεὸν εἶναι κατὰ ἀλήθειαν, καὶ οὐσίαν καὶ φύσιν ἕκαστον· τὸν πατέρα λέγω, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· τρεῖς ὑποστάσεις τὴν ἁγίαν τριάδα καὶ τρία πρόσωπα· ἔτι μὴν καὶ τρεῖς τινὰς τῷ ἀριθμῷ οὐσίας καὶ φύσεις ἴσας ἀπαραλλάκτως κατὰ τὴν θεότητα λέγοντες. μίαν δὲ οὐσίαν, ἤγουν φύσιν, καὶ μίαν θεότητα, ἤγουν Θεὸν τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον τριάδα ὁμολογοῦσιν, οὐκ ἀριθμῷ, ἀλλὰ τῇ ἀπαραλλάκτῳ τῆς θεότητος ταυτότητι. τρεῖς δὲ Θεοὺς ἢ θεότητας λέγειν παραιτοῦνται. καὶ οὗτοι δὲ Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον δεχόμενοι, οὔτε Δαμιανὸν, οὔτε Παῦλον, οὔτε τὸν ἔσχατον Πέτρον δέχονται. καλοῦσι δὲ καὶ τούτους οἱ Δαμιανοῦ καὶ Παύλου, Τριθεΐτας· καὶ οὗτοι δὲ ἐκείνους ὀνομάζουσι, ποτὲ μὲν Σαβελλιανοὺς, καὶ Μοντανιστὰς, καὶ Φωτεινιανοὺς, καὶ Νοητιανοὺς, καὶ Ἀρτεμονιάστας, ποτὲ δὲ Τετραδίτας αὐτοὺς προσαγορεύουσι. διΐστανται δὲ ἀπὸ Πέτρου τοῦ ἐσχάτου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, διότι ἐκεῖνοι μὲν παραιτούμενοι τρεῖς λέγειν Θεοὺς, ἤγουν Θεότητας τρεῖς, τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, παραιτοῦνται καὶ τὸ λέγειν τρεῖς τῷ ἀριθμῷ οὐσίας ἤγουν φύσεις τινὰς ἴσας ἀπαραλλάκτως. οὗτοι δὲ τὸ μὲν λέγειν, τρεῖς Θεοὺς ἤγουν θεότητας παραιτοῦνται· τρεῖς δὲ τῷ ἀριθμῷ οὐσίας ἤγουν φύσεις τινὰς ἴσας ὁμολογοῦσιν. οὗτοι, οἱ ἀπὸ Κόνωνός φημι, πρότερον δεχόμενοι τὰ συγγράμματα Ἰωάννου τοῦ Ἀλεξανδρείας γραμματικοῦ τοῦ ἐπίκλην Φιλοπόνου, τὰ κατὰ Ἑλλήνων αὐτῶν [a] γεγραμμένα, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ συγγραμμάτων, αὐτόν τε τὸν γραμματικὸν ἔσχατον ἀπεβάλοντο, καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. ὁ γὰρ εἰρημένος γραμματικὸς Ἰωάννης ἐν τοῖς πρὸς Ἕλληνας βιβλίοις, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ συγγράμμασιν ἐπήγαγε λέγων, τὰ σώματα τὰ αἰσθητὰ ταῦτα πάντα καὶ ὁρώμενα, κατά τε ὕλην καὶ εἶδος ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραχθῆναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· φθαρτά τε ταῦτα γενέσθαι, καὶ φθείρεσθαι κατά τε ὕλην καὶ εἶδος, καὶ ἀντὶ τούτων ἕτερα σώματα κρείττονα τούτων τῶν ὁρωμένων ἄφθαρτα καὶ αἰώνια ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργεῖσθαι· συντέλειαν λέγων τοῦ ὁρωμένου κόσμου ἤγουν παρέλευσιν, καὶ καινοῦ κόσμου γένεσιν· ἀνάστασίν τε νεκρῶν ὁρίζεται εἶναι, τὴν τῶν λογικῶν ψυχῶν πρὸς σῶμα ἄφθαρτον ἕνωσιν ἀδιάλυτον. Κόνων δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ,

bassset; tametsi quammaxime postea recesserit a sancta Catholica Apostolicaque Ecclesia, atque abnegavit sanctum Calchedonense Concilium.

IX. Alii Severitae, seu Theodosiani, item Petritae. In Episcopum suscipiunt postremum Petrum. Suscipiunt quoque Theodosium, Severum, Petrum; nequaquam Damianum, nec Paullum; quorum doctrinae repugnant. Confitentur enim Deum ex veritate, substantia & natura quemque per se: Patrem, inquam, Filium, atque Spiritum Sanctum. Item profitentur tres hypostases ac tres personas, & unamquamque hypostasim Deum esse vere, substantialiter, naturaliter. Vnum Deum, unamque substantiam ac naturam Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum dicunt, non numero, sed perfecta aequalitate. Hos Angelitae & Paulianistae Tritheitas nominant: ipsi vero vice versa illos, interdum Sabellianos, interdum Tetraditas.

X. Alii Severitae, seu Theodosiani, necnon Cononitae; qui una cum Theodosio & Severo probant Cononem Episcopum; quique confitentur Deum esse secundum veritatem, substantiam & naturam quemque; Patrem dico, Filium, & Spiritum Sanctum: tres hypostases Sanctam Trinitatem, ac tres personas: addunt vero tres esse numero substantias & naturas absque dissimilitudine aequales iuxta divinitatem. Vnam vero substantiam, seu naturam, unamque divinitatem sive Deum sanctam, & consubstantialem Trinitatem confitentur, non numero, sed invariabili divinitatis identitate. At tres Deos aut divinitates dicere recusant. Atque hi Severum ac Theodosium admittentes, nec Damianum, nec Paullum, nec ultimum Petrum suscipiunt. Eosdem Damiani Paullique adseclae Tritheitas vocant. Ipsi illos nuncupant aliquando Sabellianos, Montanistas, Photinianos, Noetianos & Artemoniastas, aliquando Tetraditas. Ceterum a Petro postremo, iisque qui ei adhaerent in eo diffident, quod illi quum nolint tres Deos ponere, seu tres divinitates, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, refugiunt etiam proferre tres numero substantias seu naturas quasdam citra diversitatem aequales. Hi vero deprecantur quidem tres Deos seu divinitates pronunciare, at tres numero substantias vel naturas aequales confitentur. Isti, qui a Conone, inquam, quum prius adprobassent scripta Ioannis Alexandriae Grammatici, cognomento Philoponi, tum quae edidit Graecos seu Gentiles, tum alia, tamdem eumdem Grammaticum eiusque opera abiecerunt. Is quippe Ioannes Grammaticus in libris adversus Gentes, ac in aliis suis voluminibus ista induxit: Omnia corpora haec sensibus, & adspectui exposita, secundum materiam ac formam ex non exstante ad exsistentiam adducta esse per Deum; corruptibilia autem facta fuisse, & corrumpi iuxta materiam & formam; atque in locum eorum alia corpora his, quae cernuntur, praestantiora incorruptibilia aeternaque creari a Deo: consummationem intelligens seu transitum conspicui mundi, novique ortum. Ad haec resurrectionem mortuorum definit esse, animarum rationalium cum corpore incorruptibili unionem indissolubilem. Conon vero quique cum ipso sunt, quemadmodum

a Al. αὐτοῦ

dum diximus, licet prius laudassent commentarios in quibus haec dogmata tradidit, ipsumque Philoponum superstitem ac mortuum per atque extra scripta beatum praedicassent, demum eumdem illum ipsiusque scripta repudiarunt: libris editis, in quibus contendunt, corpora haec adspectabilia, & sensibilia, iuxta materiam quidem non corrumpi, sed manere eadem, & conspecta, semperque incorrupta; secundum vero formam dumtaxat corrumpi. Rursusque reformari eamdem materiam putant, recipiendo praestantiorem formam incorruptibilem ac sempiternam. Adiiciunt, ortum istius oculis propositi orbis contingere secundum materiam & formam, eiusdem autem interitum transitumque secundum solam formam. Vt enim retulimus, materiam semper eamdem manere profitentur. At resurrectionem mortuorum definiunt, corporis huiusce cum anima rationali secundam indissolubilemque unionem.

XI. Alii Severitae, seu Theodosiani, iidem Philoponiaci, qui accedentes Severo, & Theodosio Episcopis, pro doctore adsumunt Iohannem Philoponum, ipsiusque scriptis inhaerent, ac eum sequuntur, non solum in doctrina de Trinitate, sed etiam in opinionibus de consummatione mundi, qui oculis percipitur, deque eiusdem orbis necnon futuri ortu, ac de resurrectione mortuorum. Isti nec Damianum, nec Paullum, nec ultimum Petrum pro suis habent. Quumque prius Cononem reciperent, postea reiecerunt, eo quod repudiasset Iohannem Philoponum, illiusque scripta. Iidem in sermonibus, qui ad Trinitatem pertinent, concinunt cum Cononitis, ac Tritheitae ab Angelitis, & Paulianistis nominantur; quos ipsi modo nominant Sabellianos, modo Tetraditas. Verum in iis, quae spectant ad consummationem visibilis mundi, & ad resurrectionem mortuorum, contraria, ac Cononitae tenentur sententia. Et Cononitae quidem hos Philoponiacos adpellant, Sadducaeos, Simonianos, Gentiles, Valentinianos, Marcionistas, Manichaeos. Rursum vero Philoponiaci iisdem nominibus Haeresum, & Paganorum Cononitas donant; cognominatque eos, Graecos, Manichaeos, Simonianos, Valentinianos, Marcionistas, & Hermogeniastas. Quae quidem nomina Philoponiaci imponunt Cononitis, obiicientes illis similiter materiam sensibilis istius mundi carere interitu. Quaeque eadem nomina Cononitae praedicant de Philoponiacis, quod non confiteantur horumce corporum resurrectionem. Adhaec utrique, Philoponiaci, & Cononitae, se invicem Origenistas vocant. Nam quum invenerint Philoponiaci in libris Origenis, eamdem materiam in futuro saeculo reformari, ideoque eorumdem corporum fore resurrectionem, Cononitas adpellaverunt Origenistas. Contra Cononitae nacti in eodem Origene, aliorum corpornm resurrectionem; est enim in sententiis inconstans vir; Philoponiacis Origenistarum nomen indiderunt. Ceterum Philoponiaci admittunt Episcopum quemdam, nomine Georgium, itemque libros ab illo editos.

XII. Alii Severitae, vel Theodosiani, ac Niobitae, qui Severum, & Theodosium sibi ad-

αὐτῷ, ὡς εἴπομεν, πρότερον δεχόμενοι τὰ συγγράμματα ἐν οἷς ταῦτα ἐδογμάτισε, καὶ αὐτὸν τὸν Φιλόπονον ζῶντά τε καὶ μετὰ τελευτὴν ἐγγράφως καὶ ἀγράφως μακαρίζοντες, τελευταῖον αὐτόν τε ἐκεῖνον καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀπεβάλοντο· λόγους ἐγγράφως ἐκδεδωκότες, ἐν οἷς λέγουσιν, ὅτι τὰ σώματα τὰ αἰσθητὰ ταῦτα καὶ ὁρώμενα, κατὰ μὲν τὴν ὕλην οὐ φθείρεται, ἀλλὰ μένουσι τὰ αὐτὰ καὶ ὁρώμενα εἰς ἀεὶ μὴ φθειρόμενα· κατὰ δὲ τὸ εἶδος μόνον φθείρονται. καὶ πάλιν ἀναμορφοῦσθαι τὴν αὐτὴν ὕλην λέγουσι, κρεῖττον εἶδος δεχομένην ἄφθαρτον καὶ αἰώνιον. γένεσιν μὲν τοῦ ὁρωμένου κόσμου λέγουσι, κατά τε ὕλην καὶ εἶδος, φθορὰν δὲ αὐτοῦ ἤγουν παρέλευσιν κατὰ μόνον τὸ εἶδος. τὴν γὰρ ὕλην, ὡς εἴπομεν, ἀεὶ διαμένειν ὁμολογοῦσι τὴν αὐτήν. ἀνάστασιν δὲ νεκρῶν ὁρίζονται εἶναι, τὴν τοῦ σώματος τούτου πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν δευτέραν ἕνωσιν ἀδιάλυτον.

ιά. Ἄλλοι Σεβερῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ οἱ καὶ Φιλοπονιακοί· οἵτινες δεχόμενοι Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον ἐπισκόπους, δέχονται εἰς διδάσκαλον τὸν Φιλόπονον Ἰωάννην, καὶ τὰ τούτου συγγράμματα, ἀκολουθοῦντες αὐτῷ οὐ μόνον ἐν τῷ περὶ τριάδος λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς περὶ συντελείας τοῦ ὁρωμένου κόσμου, καὶ γενέσεως τοῦτε ὁρωμένου κόσμου καὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ νεκρῶν ἀναστάσεως, οὗτοι δὲ οὔτε Δαμιανὸν, οὔτε Παῦλον, οὔτε τὸν ἔσχατον Πέτρον δέχονται. πρότερον δὲ δεχόμενοι Κόνωνα, ὕστερον αὐτὸν ἀπεβάλοντο, διὰ τὸ ἀποβάλλεσθαι ἐκεῖνον Ἰωάννην τὸν Φιλόπονον καὶ τὰ τούτου συγγράμματα. καὶ ἐν μὲν τοῖς περὶ τριάδος λόγοις, συνᾴδουσι τοῖς Κονωνίταις. καὶ Τριθεῖται ὀνομάζονται καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἀγγελιτῶν καὶ Παυλιανιστῶν ὀνομάζουσι δὲ καὶ αὐτοὶ ἐκείνους, ποτὲ μὲν Σαβελλιανοὺς, ποτὲ δὲ Τετραδίτας. ἐν δὲ τοῖς περὶ συντελείας τοῦ ὁρωμένου κόσμου, καὶ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἐναντιοῦνται αὐτοῖς, τοῖς Κονωνίταις φημί. τούτους οἱ Κονωνῖται, τοὺς Φιλοπονιακοὺς λέγω, καλοῦσι Σαδδουκαίους καὶ Σιμωνιανοὺς καὶ Ἕλληνας καὶ Οὐαλεντινιανοὺς καὶ Μαρκιωνιστὰς καὶ Μανιχαίους. κἀκεῖνοι πάλιν οἱ Φιλοπονιακοὶ, τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι τῶν αἱρέσεων καὶ Ἑλλήνων τοὺς Κονωνίτας προσαγορεύουσιν· Ἕλληνας αὐτοὺς καὶ Μανιχαίους καὶ Σιμωνιανοὺς καὶ Οὐαλεντινιανοὺς καὶ Μαρκιωνιστὰς καὶ Ἑρμογενιαστὰς ἀποκαλοῦντες. καὶ οἱ μὲν Φιλοπονιακοὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῖς Κονωνίταις ἐπιφέρουσι, λέγοντες αὐτοῖς τὴν ὕλην τοῦ αἰσθητοῦ τούτου κόσμου ὁμοίως ἀτελεύτητον. οἱ δὲ Κονωνῖται τὰ αὐτὰ ὀνόματα τῶν Φιλοπονιακῶν κατηγοροῦσι, διὰ τὸ μὴ λέγειν αὐτοὺς τῶν σωμάτων τούτων ἀνάστασιν. πρὸς τούτοις δὲ ἑκάτεροι, οἵτε Φιλοπονιακοὶ, καὶ οἱ Κονωνῖται, Ὠριγενιαστὰς ἀλλήλους ὀνομάζουσιν. εὑρηκότες γὰρ οἱ Φιλοπονιακοὶ τὸν Ὠριγένην λέγοντα ὅτι ἡ αὐτὴ ὕλη ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀναμορφοῦται, καὶ διὰ τοῦτο τῶν αὐτῶν σωμάτων γίνεται ἡ ἀνάστασις, ἐκάλεσαν τοὺς Κονωνίτας Ὠριγενιαστάς. πάλιν οἱ Κονωνῖται εὑρόντες τὸν Ὠριγένην λέγοντα ἄλλων σωμάτων ἀνάστασιν· παλίμβολος γὰρ ὁ ἀνήρ· ὠνόμασαν τοὺς Φιλοπονιακοὺς Ὠριγενιαστάς. δέχονται δὲ οἱ Φιλοπονιακοὶ ἐπίσκοπόν τινα Γεώργιον ὀνόματι, καὶ τοὺς λόγους τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντας.

ιβ'. Ἄλλοι Σεβηρῖται, ἤγουν Θεοδοσιανοὶ, οἱ καὶ Νιοβῖται· οἵτινες Σεβῆρον καὶ Θεοδόσιον δεχόμε-

χόμενοι, δέχονται καὶ Στέφανον τὸν σοφιστὴν, τὸν ἐπίκλην Νιόβην· οὗτοι ἐν μὲν τοῖς περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος λόγοις, συμφωνοῦσι τοῖς Κονδοβαυδίταις καὶ τοῖς Ἀγνοΐταις· ἐν δὲ τοῖς λόγοις τοῖς περὶ τῆς οἰκονομίας διαφωνοῦσιν, οὐ μόνον πρὸς τούτους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους πάντας. πάντες μὲν γὰρ δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου μετὰ τὴν ἕνωσιν οὐδενὶ λόγῳ ἀνέχονται εἰπεῖν, τὴν μέντοι διαφορὰν τῶν φύσεων ὁμολογοῦσι μετὰ τὴν ἕνωσιν· οὗτοι δὲ δύο φύσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν παραιτούμενοι λέγειν, οὐδὲ τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων μετὰ τὴν ἕνωσιν σώζεσθαι ἀνέχονται εἰπεῖν.

Τίνα μὲν οὖν τὰ σχίσματα καὶ πόσα τυγχάνει, τίνες τε τούτων αἱ ὀνομασίαι, καὶ τί τὸ ἑκάστου σχίσματος δόγμα τῶν ἑαυτοὺς καλούντων Διακρινομένους, διὰ τῶν εἰρημένων συντόμως ἐδηλώσαμεν. οἵτινες τὰ ἐπιτηδεύματα Ἀρείου τε καὶ τῶν ἐκείνου μαθητῶν ζηλώσαντες, ὁμοίως ἐκείνοις ἔξω τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιβόλων ἑαυτοὺς ἐποίησαν κἀκεῖνοι γὰρ μυρίας μηχανὰς ἐπεδείξαντο, ἐξωθῆσαι τῆς ἐκκλησίας σπουδάσαντες τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον. καὶ οὗτοι δὲ ὁμοίως πολυτρόπους μαγγανείας καὶ λογομαχίας ἐπετήδευσαν, ἐξελάσαι τῆς ἐκκλησίας προθέμενοι τὴν οἰκουμενικὴν ἁγίαν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον. ἀλλ' ὅπερ κατὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐβουλεύσαντο, εἰς αὐτοὺς ἡ θεία περιέστησε ψῆφος, ἔξω που τῶν ἐκκλησιῶν αὐτοὺς καταστήσασα. ἠκόνησαν γὰρ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως· ἐνέτειναν τόξον πρᾶγμα πικρὸν, τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις ἄμωμον. ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν· διηγήσαντο τοῦ κρύψαι παγίδας· εἶπαν, τίς ὄψεται αὐτούς; ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν· ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις. ἀλλὰ κατὰ τὸν θεῖον λόγον, βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν· καὶ ἐξησθένησαν ἐπ' αὐτοὺς αἱ γλῶσσαι αὐτῶν. διεσχίσθησαν, καὶ οὐ κατενύγησαν. ηὐφράνθη δὲ τοῦ θεοῦ ἡ ἐκκλησία, τὴν τοῦ ἁγίων πατέρων ἐκδίκησιν θεωρήσασα· καὶ ὑψώθη ὁ θεὸς, τῆς ἀληθείας τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων βεβαιωθείσης. φύγωμεν οὖν τὰς λογομαχίας τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ· ἀσπαζόμενοι τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ὥσπερ καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ τῶν τιή. ἁγίων πατέρων· καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ρν'. καὶ τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρῶτον συναθροισθεῖσαν, ἧς ἡγεμόνες ὑπῆρχον οἱ ὁσιώτατοι Κελεστῖνος ὁ τῆς Ῥωμαίων, καὶ Κύριλλος ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων· σὺν αὐταῖς δὲ καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει συναγηγερμένην ἐπὶ τοῦ τῆς θείας λήξεως βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν σύνοδον, τὴν κυρώσασαν καὶ βεβαιώσασαν τὰς πρὸ αὐτῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς δ'. συνόδους, καὶ τὰ τούτων δόγματα. ταύτας γὰρ περιπτυσσόμενοι, καὶ τοὺς τόπους αὐτῶν ἀσαλεύτους φυλάττοντες, τῆς μὲν αἰωνίου κολάσεως ἐκτὸς γενησόμεθα, ἐπιτευξόμεθα δὲ τῶν ἀτελευτήτων ἀγαθῶν· πρεσβείαις τῆς ἁγίας ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν ἀειπαρθένου καὶ κατὰ ἀλήθειαν θεοτόκου Μαρίας· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ, σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι τιμὴ καὶ δόξα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

adscribentes, adsciscunt etiam Stephanum Sophistam, cognomento Niobem. Hi in verbis circa Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum factis, eadem loquuntur, ac Condobauditae, & Agnoitae; in dictis vero circa Incarnationis dispensationem, contraria proferunt, nec solum ab istis discrepant, sed & a ceteris omnibus. Etenim omnes etsi in mysterio de Christo, dicere penitus recusent duas post unionem naturas, attamen distinctionem naturarum post unionem confitentur; isti vero tum duas naturas post unionem ponere refugiunt, tum distinctionem naturarum servari post unionem non substinent dicere.

Itaque quaenam, quotquot sint sectae, quaeque illarum nomina, & quodnam dogma cuiusque Schismatis eorum, qui se Haesitantes nuncupant, in superioribus compendiario declaravimus. Qui aemulati facinora Arii, eiusque discipulorum, pari cum iis ratione, extra Ecclesiastica septa conlocarunt se. Illi quippe mille machinas admoverunt, studio propellendae ab Ecclesia Sanctae, & Oecumenicae Nicaenae Synodi. Isti vero consimili modo multiplicia machinamenta, & verborum certamina excogitarunt, cupientes ab Ecclesia eiicere Oecumenicam Sanctam Synodum Calchedonensem. Verum quod contra sanctos Patres moliti sunt, in ipsos divinum immisit, convertitque iudicium, quod eos extra Ecclesias constituit. *Acuerunt*, enim iuxta Scripturae oraculum, *linguam suam sicut serpentis. Intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum. Firmaverunt sibi sermonem nequam; narraverunt, ut absconderent laqueos, dixerunt: Quis videbit eos? Scrutati sunt iniquitatem; defecerunt scrutantes scrutinia.* Verum, pergit divinus Sermo: *Sagittae parvulorum factae sunt plagae eorum, & infirmatae sunt contra eos linguae eorum. Dissipati sunt, nec compuncti.* Laetata autem est Dei Ecclesia, quae Sanctorum Patrum vindictam intuita sit, & exaltatus est Deus, veritate Ecclesiasticorum dogmatum confirmata. Quapropter fugiamus hostium Ecclesiae Dei argutias, & disceptationes, amplectamurque Sanctam, atque Oecumenicam Synodum Calchedone habitam; quemadmodum & Nicaenam Sanctorum Patrum CCCXVIII. & Constantinopolitanam CL. Patrum, ac Ephesinam primam, cuius Praesides exstiterunt sanctissimi Caelestinus Romanus, & Cyrillus Alexandrinus; praetereaque illam Constantinopoli congregatam sub divinae memoriae Imperatore Iustiniano sanctam, & universalem Synodum, quae robore, ac firmitate auxit sanctas, generalesque quatuor Synodos ipsam praecedentes, earumque dogmata. Siquidem haec Concilia complexi, illorumque decreta inconcussa servando cum aeternum supplicium evitabimus, tum interminata consequemur bona; intercessione sanctae, gloriosaeque Dominae nostrae semper Virginis, ac revera Deiparae Mariae, quae utinam adipiscamur cuncti nos, gratia, atque benignitate magni Dei Servatorisque nostri Iesu Christi, cum quo Patri una cum Sancto, vivificoque Spiritu, honor, & gloria, nunc & semper, & in saecula saeculorum. Amen.

Pſ. CXXXIX. 4.
Pſ. LXIII. 4. 5. 6. 7. 8. 9.
Pſ. XXXIV. 16.
Pſ. LXXVII. 11.

EX NICONIS PANDECTE CAPITE VLTIMO.

TIMOTHEI PRESBYTERI

Sanctissimae magnae Ecclesiae, & vasorum custodis purissimae Deiparae in Chalcopratiis, de differentia eorum, qui accedunt ad sanctissimam nostram Fidem.

I. TRes invenimus ordines eorum, qui ad sanctam Dei Catholicam, Apostolicamque Ecclesiam accedunt, Deo carissime comminister Ioannes, omniumque mihi amicissime. Et primus ordo est eorum, qui sancto baptismate indigent. Secundus autem eorum, qui non baptizantur, sed sancto unguento inunguntur. Tertius vero illorum, qui nec baptizantur, nec unguntur, at solummodo anathematizant suam omnemque Haeresim.

II. Et qui quidem baptizantur sunt hi; Tascodrugi, Marcionistae, seu Artotyritę, Saccophori, qui & Apotactitae, Valentini, qui etiam Basilidae, ac Hermaei vocantur, Nicolaitae, Montanistae, qui & Pepuzeni, Manichaei, Eunomiani, sive Anomoei, Paulianistae, qui a Paullo Samosatensi, Photinistae, a Photino Episcopo Syrmii, Sabelliani, Simoniani, a Simone Mago, Menandriani, Ebionaei, Cerinthiani, qui a Cerintho, Carpocratiani, a Carpocrate, Saturniani, & qui ab impio Marco, quique ab Apelle, qui a Theodoto coriario, Elcesaitae, qui a Nepote, qui ex Pelagio atque Caelestio, Melchisedecitae.

a Balf. Φωτινιασαί,

III. Qui autem unguntur sacro unguento, hi sunt; Tessareskaedecatitae, seu Tetraditae, Novatiani, sive Sabbatiani, Ariani, Macedoniani, Apollinaristae.

IV. Qui vero nec unguntur, nec baptizantur, sed tantummodo propriam Haeresim anathematizant, isti sunt; Meletiani Schismatici, hi quidem nullo errore detinentur; verum anathemate feriunt suum Schisma Nestoriani Eutychianistae, eorumque socius Dioscorus, Severus, Iacobus, & ceteri Acephali, Marcionistae, qui a Marciano trapezita, & Messaliani, Euchitae, Enthusiastae, Choreutae, Lampetiani, Adelphiani, ac Eustatiani.

b Balf. Εὐχῖται.

ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

Τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ σκευοφύλακος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Χαλκοπρατίοις, περὶ διαφορᾶς τῶν προσερχομένων τῇ παναγεστάτῃ ἡμῶν πίστει.

ΤΡεῖς εὑρίσκομεν τάξεις τῶν προσερχομένων τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, θεοφιλέστατε συλλειτουργὲ Ἰωάννη, καὶ πάντων ἐμοὶ προσφιλέστατε. καὶ πρώτη τάξις ἐστὶ τῶν δεομένων τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· δευτέρα δὲ, τῶν μὴ βαπτιζομένων, χριομένων δὲ τῷ μύρῳ τῷ ἁγίῳ· καὶ τρίτη τῶν μήτε βαπτιζομένων, μήτε χριομένων, ἀλλὰ μόνον ἀναθεματιζόντων τὴν ἰδίαν καὶ πᾶσαν αἵρεσιν.

Καὶ οἱ μὲν βαπτιζόμενοι, εἰσὶν οὗτοι, Τασκοδροῦγοι Μαρκιωνισταὶ, ἤγουν Ἀρτοτυρῖται· Σακκοφόροι, οἱ καὶ Ἀποτακτῖται· Βαλεντῖνοι, οἱ καὶ Βασιλεῖδαι καὶ Ἑρμαῖοι καλούμενοι· Νικολαῖται· Μοντανισταὶ, οἱ καὶ Πεπουζηνοί· Μανιχαῖοι. Εὐνομιανοὶ, ἢ τ' Ἀνόμοιοι· Παυλιανισταὶ, οἱ ἀπὸ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως· Φωτεινισταὶ [a], οἱ ἀπὸ Φωτεινοῦ ἐπισκόπου τοῦ Συρμίου Σαβελλιανοί· Σιμωνιανοὶ, ἀπὸ Σίμωνος τοῦ Μάγου· Μενανδριανοί· Ἐβιωναῖοι· Κηρινθιανοὶ, οἱ ἀπὸ Κηρίνθου· Καρποκρατιανοὶ, οἱ ἀπὸ Καρποκράτους· Σατουρνιανοί· καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Μάρκου τοῦ ἀνοσίου· καὶ οἱ ἀπὸ Ἀπελλῆ· οἱ ἀπὸ Θεοδότου τοῦ σκυτέως· Ἐλκεσαῖται οἱ ἀπὸ Νέπωτος· οἱ ἀπὸ Πελαγίου καὶ Κελεστίνου· Μελχισεδεκῖται.

Οἱ δὲ χριόμενοι τῷ ἁγίῳ μύρῳ, εἰσὶν οὗτοι· Τεσσαρεσκαιδεκατῖται, ἤγουν Τετραδῖται· Ναυατιανοὶ, ἤγουν Σαββατιανοί· Ἀρειανοί· Μακεδονιανοί· Ἀπολιναρισταί,

Οἱ δὲ μήτε χριόμενοι, μήτε βαπτιζόμενοι, ἀλλὰ μόνον ἀναθεματίζοντες τὴν ἰδίαν αἵρεσιν, εἰσὶν ἤτοι· Μελετιανοὶ οἱ Σχισματικοί· οὗτοι κακόδοξοι μὲν οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ἀναθεματίζουσι τὸ ἴδιον σχίσμα· Νεστοριανοί· Εὐτυχιανισταὶ, καὶ ὁ τούτων κοινωνὸς Διόσκορος, Σεβῆρος, Ἰάκωβος, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀκέφαλοι· Μαρκιανισταὶ, οἱ ἀπὸ Μαρκιανοῦ τοῦ τραπεζίτου, καὶ Μεσσαλιανοὶ, καὶ Εὐτυχῖται [b], καὶ Ἐνθουσιασταὶ, καὶ Χορευταὶ, καὶ Λαμπετιανοὶ, καὶ Ἀδελφιανοὶ, καὶ Εὐσταθιανοί,

SEXTAE SYNODI CANON XCV.

Eos qui accedunt ad rectam fidem &c.

V. CVM hisce praedictis Constitutionibus concordant Canones, octavus Nicaenus, & decimus nonus, Laodiceni septimus, & octavus, Synodi Constantinopolitanae primae septimus, ac Nicaenae secundae octavus. Et vero Leges civiles ita decernunt; si Iudaeus, ut effugiat accusationem, vel debitum, Christianam amplecti voluerit religionem, admittere illum non oportet, donec innocens visus fuerit, ac debitum solverit. Iterumque vult Lex Gentiles baptizari, & eorum liberos in tenera aetate,

ΤΗΣ ϛ'. ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΑΝΩΝ ϞΕ'.

Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ, &c.

ΤΑύταις ταῖς προειρημέναις διατάξεσι συμφωνοῦσιν. ὅ τε τῆς ἐν Νικαίᾳ κανὼν η'. καὶ ιθ'. καὶ ὁ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ κανὼν ζ'. καὶ η'. καὶ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ πρῶτον κανὼν ζ'. καὶ ὁ τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον κανὼν ὄγδοος. καὶ οἱ πολιτικοὶ δὲ νόμοι διαγορεύουσιν οὕτως· ὅτι ἐὰν Ἰουδαῖος διὰ τὸ φυγεῖν ἔγκλημα ἢ χρέος, θελήσῃ χριστιανῆσαι, οὐ δεῖ αὐτὸν προσδέχεσθαι, ἕως ἂν ἀνεύθυνος φανῇ, καὶ τὸ χρέος καταβάλῃ. καὶ πάλιν θέλει τοὺς Ἕλληνας βαπτίζεσθαι, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν χωρὶς ἀνα-

ἀναβολῆς μικρὰ ὄντα· τὰ δὲ τέλεια προδιδάσκεσθαι κατὰ τὰς κανονικὰς γραφάς. καὶ πάλιν ἐπὶ διετίαν θέλει τοὺς τοιούτους Σαμαρείτας κατηχεῖσθαι· τοὺς δὲ μέλλοντας ἀπὸ αἱρέσεων ἐπιστρέφειν, δέκα ἡμέρας, ἢ δεκαπέντε νηστεύειν, καὶ σχολάζειν ταῖς εὐχαῖς πρωῒ καὶ ἑσπέρας, καὶ μανθάνειν ψαλμοὺς προτρέπονται.

Καὶ ταῦτα μὲν οὗτοι διατάσσονται. ὁρῶμεν δὲ νῦν ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ καθολικαῖς ἐκκλησίαις, ἤγουν ἐν τοῖς πατριαρχείοις καὶ ταῖς μητροπόλεσι καὶ ταῖς λοιπαῖς, ὅτι τοὺς Ἀρμενίους καὶ Ἰακωβίτας καὶ Νεστοριανοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀκεφάλους, καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς, ἐπιστρέφοντας, εἰς τὴν ὀρθόδοξον, πίστιν [a]. καταξιοῦσι, καὶ οὐ βαπτίζουσι· ποιοῦσι δὲ ἀναθεματίζειν τοὺς ἐξάρχους αὐτῶν. καὶ τοῦτο ἐτυπώθη ἄρτι, δι' αἰτίας εὐλόγους ἀναγκαίας.

Τινὲς δὲ τελείως βαπτίζουσι τοὺς Ἀρμμενίους, τὴν ἀφορμὴν λαμβάνοντες οὐκ ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ μητροπολίτου Νικαίας Ἰωάννου, ὃς γράφων πρὸς Ζαχαρίαν τὸν καθολικὸν τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, οὕτως περὶ αὐτῶν φησίν· ὅτι οὐδὲ χειροτονίας [b] ἔχουσιν ἀλλ' ἀλλότριοί εἰσι πάσης [c] χειροτονίας· δῆλον δὲ ἐντεῦθεν· ὁ γὰρ ἅγιος Γρηγόριος ἐπίσκοπος Ἀρμενίας, καὶ Λεόντιος ὁ μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας Καππαδοκίας, ὁ τὸν ἅγιον Γρηγόριον χειροτονήσας ἐπίσκοπον, διαθήκην ἀσφαλείας ἀναμέσον αὐτῶν ποιησάμενος, διωρίσατο τὸν τῆς Ἀρμενίας κατὰ καιρὸν ἐπίσκοπον τὴν χειροτονίαν λαμβάνειν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀρχιερέως Καισαρέων, ἐξ ἧς καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος Γρηγόριος ἐν ἀρχῇ τὴν ἱερωσύνην ἐδέξατο· καθὼς καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ οἴκου [d] καὶ μαρτυρίῳ [e] τοῦ ἁγίου Γρηγορίου περὶ τούτων πάντων ἀκριβῶς διαγορεύει. οὗτοι δὲ εἰς μυρίας αἱρέσεις περιπεσόντες, καὶ ἐκ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀλλοτριωθέντες, καὶ ἐκ τῆς Καισαρέων ἐκκλησίας χειροτονίαν μὴ λαμβάνοντες, πῶς οὐκ εἰσὶ παντελῶς ἀνίεροι καὶ ἀχειροτόνητοι· καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν βαπτιζόμενοι, παντελῶς ἐθνικοὶ καὶ ἀβάπτιστοι;

Καὶ οἱ μὲν τοὺς Ἀρμενίους βαπτίζοντες, ἐντεῦθεν τὴν μαρτυρίαν λαμβάνουσι, καὶ ἑτέρας ὁμοίας εἰσφέρουσιν. οἱ δὲ τοῦ θείου μύρου καταξιοῦντες, ταῖς τῶν συνόδων μαρτυρίαις ἀκολουθοῦσιν. ἡμεῖς δὲ ταῦτα πάντα διασκεψάμενοι, ὀφείλομεν τῷ ἔθει κατακολουθεῖν τῷ νῦν κρατοῦντι ἐν ταῖς μητροπόλεσι καὶ τοῖς πατριαρχείοις.

tate, absque mora; liberos vero adultos, ante doceri iuxta Canonicas Scripturas. Necnon rursus iubet Samaritas huiusmodi, per biennium Catechesi institui: eos vero, qui ab Haeresibus sunt convertendi, decem, aut quindecim dies ieiunare hortantur, & vacare precibus mane, ac vesperi, Psalmosque discere.

VI. Atque haec ab iis statuuntur. Videmus porro nunc in magnis, & universalibus Ecclesiis, scilicet in Patriarchatibus & Metropolibus, ceterisque, quod Armenios, Iacobitas, Nestorianos, reliquos Acephalos, eisque similes, quando convertuntur ad orthodoxam fidem, inungunt, & non baptizant, sed efficiunt, ut ipsorum duces, auctoresque anathematizent. Atque hoc modo definitum est propter iustas, necessariasque caussas.

VII. At nonnulli omnino baptizant Armenios, occasione accepta, non a magnis Ecclesiis, sed ex libro Ioannis Metropolitae Nicaeni, qui scribens ad Zachariam magnae Armeniae Catholicum, ita de illis loquitur: *Quod neque ordinationes habeant, sed ab omni alieni sint ordinatione; id vero hinc liquet. Nam sanctus Gregorius Armeniae Episcopus, & Leontius beatissimus Archiepiscopus Caesareae Cappadociae, qui sanctum Gregorium ordinavit Episcopum, pactum securitatis inter se inierunt, ac definierunt, ut Armeniae pro tempore Episcopus ordinationem acciperet ab Ecclesia, & Pontifice Caesariensium, ex qua ipse sanctus Gregorius quoque a principio subscepisset sacerdotium; quemadmodum etiam in libro de vita, & martyrio sancti Gregorii accurate haec omnia edisseruntur. Illi vero in Haereses innumeras prolapsi, & ab Ecclesia Catholica alienati, neque ex Ecclesia Caesariensi sumentes ordinationem; nonne omnino consecrationis, & ordinationis expertes sunt: quique per ipsos baptizantur, prorsus Ethnici, & baptismo destituti?*

VIII. Equidem, qui Armenios baptizant, hinc sumunt testimonium, aliaque similia proferunt. Qui autem divino unguento donant, Synodorum sequuntur documenta. Nos vero consideratis his omnibus, debemus obsequi consuetudini, quae nunc in Metropolibus, ac Patriarchatibus viget.

[a] Deest μύρον.
[b] Ed. χειροτονίας.
[c] Ed. ἱερωσύνης.
[d] Ed. βίου.
[e] Ed. μαρτυρίου.

VIRO

V I R O C L A R I S S.

GEVERH. ELMENHORSTIO

MVS . ET . GRAT . ALVMNO

IOANNES MEVRSIVS

AMICITIAE MON.

DO DICO CONS. LIB. MER.

A. H. M. D. M. A.

HILARIONIS

MONACHI

ORATIO DIALECTICA

De pane Graecorum mystico, & Latinorum Azymo.

E. Allatio Interprete.

QVum de mystico Graecorum pane, & Latinorum Azymo differerem, Oratio mihi quaedam, sive expositio Nicetae cuiusdam, Patris inter Graecos doctissimi, ostensa est, in qua ille pleraque de Azymis in coena Domini, sed haec adversus Latinos excurrit. *Feria illa quinta non erant Azyma, cum tertia & decima luna mensuraretur: namque in decimaquinta lege praescriptum erat, Azyma fieri, groptereaque divinus Lucas; & reliqui inter Apostolos Evangelistae dicunt: Accipiens panem, & benedicens, fregit,* panem utique communem, & non Azymum; nondum enim erat. Haec Nicetas. Et alio in loco. *Si vero Christus sacrificatus est, & crucifixus quarta & decima luna, die Parasceves: Sabbato vero erat dies festus Azymorum, quando Azyma comedit, & quando ea Apostolis facere, in novo tradidit testamento;* & reliqua. Ipse vero dixero, me ista summopere admirari, a Niceta, viro equidem erudito, & docto prolata. Duo namque adversus Evangelia, Legisque verba aperte enunciat, de agni scilicet esu, & Paschali tempore, quod esset Sabbato, & non Parasceve. Quae omnia facili negotio falsa, & nihil veri in se continere demonstrare possumus. Et primum quidem dicere, Christum edentem agnum, Azyma non comedisse, contradictione involvitur. Numquam enim in lege Deus de agno Paschali, absque eo, quod Azymorum mentionem induceret, praecepit. Namque ad Moysen, & Aaron ita effatur. *Tollat unusquisque ovem per familias, & domos suas, ovem perfectam, masculam, anniculam, ex agnis, & hoedis, immolabitque eam universa multitudo, & edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis*

agre-

ΙΛΑΡΙΩΝΟΣ

ΜΟΝΑΧΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΣ

Περὶ ἄρτου μυστικοῦ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀζύμου τῶν Λατίνων.

ΕΝ τῷ μὲν διαλέγεσθαί με περὶ τοῦ ἄρτου μυστικοῦ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀζύμου τῶν Λατίνων. ἐδείχθη μοι λόγος, ἤτοι Ἐξήγησις τινὸς Νικήτου, πατρὸς ἐν τοῖς Ἕλλησι σοφωτάτου, ἐν ᾧ μὲν πολλὰ περὶ τῶν ἀζύμων ἐν τῷ δείπνῳ τοῦ Χριστοῦ, ταῦτα εἰς τοὺς Λατίνους ἀφήγηται. οὐκ ἦν ἄζυμα κατὰ τὴν πέμπτην ἐκείνην τρισκαιδεκατείας οὔσης τῆς σελήνης. κατὰ γὰρ τὴν πεντεκαιδεκάτην αὐτῆς νενομισμένον ἦν τὰ ἄζυμα γίνεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο φησὶν ὁ θεῖος Λουκᾶς, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἀποστόλων Εὐαγγελισταί. λαβὼν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασεν ἄρτον, λιτὸν καὶ οὐκ ἄζυμον. οὐ γὰρ ἔτι ἦν. ταῦτα ὁ Νικήτας. καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐτύθη, καὶ ἐσταυρώθη, τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς παρασκευῆς, τῷ δὲ σαββάτῳ ἐν ἑορτῇ ἀζύμων, πότε τὰ ἄζυμα ἔφαγε, καὶ πότε ταῦτα τοῖς Ἀποστόλοις ποιεῖν ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ παρέδωκεν; καὶ ἕτερα. ἐγὼ δ' ἂν εἴποιμι θαυμάζειν με ταῦτα τοῦ Νικήτου, ἀνδρὸς πεπαιδευμένου. δύο γὰρ λέγει σαφῶς ἐναντία τοῖς εὐαγγελίοις, καὶ τοῖς τοῦ νόμου ῥήμασι, περὶ τῆς δηλονότι τοῦ ἀμνοῦ βρώσεως, καὶ καιροῦ Πασχικοῦ, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἦν, οὐ τῇ παρασκευῇ. ἔξεστι δὲ ῥᾳδίως ἀποφαίνειν ταῦτα ὅλα εἶναι ψευστά, καὶ οὐδὲν τ' ἀληθές. καὶ τὸ πρῶτον μὲν λέγειν, τὸν Χριστὸν ἐσθίοντα τὸν ἀμνὸν οὐ φαγεῖν τὰ ἄζυμα, ἀντιλογίαν ἔχει. οὐ γάρ ποτε ἐν τῷ νόμῳ ἐνετείλατο Θεὸς περὶ τοῦ ἀμνοῦ Πασχικοῦ χωρὶς τῶν ἀζύμων, πρὸς γὰρ τοὺς Μωσῆ καὶ Ἀαρὼν οὕτως ἔφη. λαβέτωσαν ἑαυτοῖς ἕκαστος πρόβατον κατ' οἰκίαν, πρόβατον τέλειον, ἄρσεν, ἐνιαυσιαῖον, ἀπὸ τῶν ἀμνῶν καὶ τῶν ἐρίφων, καὶ σφάξουσιν αὐτὸ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ φάγονται τὰ κρέα ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ὀπτὰ πυρὶ, καὶ ἄζυμα ἐπὶ πι-

κρί-

κρίδων ἔδονται. καὶ κάτω τούτων ἐστὶ σαφέστερον. τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου ἀφ' ἑσπέρας ἔδεσθε ἄζυμα ἕως ἡμέρας μιᾶς καὶ εἰκάδος τοῦ μηνὸς ἕως ἑσπέρας. ἑπτὰ ἡμέρας ζύμη οὐχ εὑρεθήσεται ἐν ταῖς οἰκίαις ὑμῶν. πᾶς ὃς ἂν φάγῃ τὸ ζυμωτὸν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνου ἐκ συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραήλ. ταῦτα εἰσὶ ῥητὰ νομικὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς νομοθέτας. εἰ δὲ ὁ Χριστὸς τὸν ἀμνὸν ἔφαγε μετὰ τὸν νόμον, πῶς ἂν λέγεται οὐ φαγεῖν τὰ ἄζυμα; καὶ ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστής. τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; καὶ Μάρκος. τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ Πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσομεν, ἵνα φάγῃς τὸ Πάσχα; καὶ ὁ Λουκᾶς. Ἦν δὲ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα, καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν, πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα, ἵνα φάγωμεν. καὶ ταῦτα Θεοφύλακτος, Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, ἐκθέτης Ἑλλην, ἐξηγούμενος φησίν. ὀνομάζει ὁ εὐαγγελιστὴς πρώτην τῶν ἀζύμων. ὡς πρὸ τῆς παρασκευῆς οὖσαν, καθ' ἣν τῇ ἑσπέρᾳ ἤσθιον τὰ ἄζυμα. ἴδετε οὖν, Ἕλληνες ἀγαπητοὶ, σαφέστατα ἔκ τε τοῦ νόμου παλαιοῦ, καὶ καινῆς διαθήκης, πῶς ὁ Χριστὸς, φαγὼν τὸν ἀμνὸν, ἔφαγε καὶ τὰ ἄζυμα. ἔξεστι δὲ προστιθέναι καὶ ἔθος τῶν Ἰουδαίων, ἐσθιόντων ἀεὶ τὰ ἄζυμα τῇ ἑσπέρᾳ τετάρτης καὶ δεκάτης σελήνης. Εἰ δὲ ἐλέγχετε τοὺς Λατίνους ἀπὸ τῆς τοῦ ἄρτου ὀνομασίας, ὅτι δηλονότι λαβὼν ὁ Χριστὸς ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, λέγω πᾶν ἄζυμον καὶ ἄρτον εἶναι. καὶ ὅτε τίς ἄρτον λέγει, ἀμφότερον δηλοῖ, καὶ ἄζυμον καὶ ἔνζυμον. καὶ πῶς τινὲς μωρῶς καὶ ἀλόγως λέγουσι, τὸ ἄζυμον οὐκ εἶναι ἄρτον, συλλογιζόμενοι ἀπὸ τινος καινῆς ἐτυμολογίας τοῦ ἄρτου. ὅτι ἄρτος λέγεται, ἄρσιν ἔχων τῆς ζύμης. ἄζυμον δὲ, τὴν δὲ τὴν ἄρσιν, οὐκ ἔχον, ἄρτον μὴ δύνασθαι λέγεσθαι. κενά ἐστι ταῦτα τὰ ἐτυμολογικά. ἡμεῖς δὲ λέγομεν λογικῶς, καὶ φιλοσόφως αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, δηλονότι ἄρτον γένος εἶναι, καὶ διαιρεῖσθαι εἰς τὰ εἴδη ἄζυμον, καὶ ἔνζυμον, ὥσπερ τὸ ζῶον διαιρεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἵππον, καὶ συνωνύμως τὸ γένος κατηγορεῖσθαι περὶ τῶν ἑαυτοῦ εἰδῶν. καὶ ὥσπερ ἄνθρωπος καὶ ἵππος τὸ ὄνομα καὶ ὁρισμὸν τοῦ ζώου δέχεται, ὄνομα μὲν, ὅτι ἑκάτερα ζῶα. ὁρισμὸν δὲ, ὅτι ἀμφότερα οὐσία ἔμψυχος, καὶ αἰσθητική. ὁμοίως καὶ τὸ ἄζυμον καὶ ἔνζυμον τοῦ ἄρτου. κοινονοῦσι γὰρ τῷ ὀνόματι, καθὸ ἄρτος ἑκάτερον, καὶ τῷ ὁρισμῷ, καθὸ οὐσία τοῦ σίτου καὶ ἄρτου ἀμφότερον λέγεται. ἔτι τίς ὀρθῶς καλέσει τὴν ζύμην τελείωσιν τοῦ ἄρτου, διαφθείρουσαν δηλονότι αὐτὸν τὸν ἄρτον. ὁ Παῦλος γὰρ λέγει. οὐκ οἴδατε, ἀδελφοὶ, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα φθείρει. ἀπὸ δὲ τῆς Μωσαϊκῆς νομοθεσίας, ὅπου γέγραπται, ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ πρώτου μηνὸς ἀνὰ μέσον τῶν ἑσπερινῶν Πάσχα τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς, τοῦτο ἑορτὴ τῶν ἀζύμων τῷ Κυρίῳ. λέγω κατὰ τοὺς φιλοσοφοῦντας, ἀεὶ ἀπὸ τῶν ἀξιωτέρων γίνεσθαι τὴν ἐπίκλησιν. ἀξιώτερον δὲ εἶναι ὑποδήλως τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, μᾶλλον ἢ τῆς ἑσπέρας. καὶ διὰ τοῦτο ἡμέραν τὴν ἑξῆς, ὥσπερ ἀξιωτέραν, ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἐπικαλουμένην. οὐκ ἔστι δὲ λογικὴ, οὐδὲ ἀναγκαία ἀκολουθία αὕτη. σήμερόν ἐστιν ἑορτὴ τῶν ἀζύμων. οὐδεὶς τοίνυν ἐχθὲς ἔφαγε τὰ ἄζυ-

agrestibus. Et infra his multo dilucidius. *Quartadecima die mensis primi ad vesperam comedetis azyma usque ad diem vigesimam primam mensis ad vesperam. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris. Qui comederit fermentatum, peribit anima eius de coetu filiorum Israel*. Haec sunt verba Legis divinae ad legum latores. Si itaque Christus agnum ex praescripto legis comedit, quomodo dicetur azyma non comedisse? Et in novo testamento Matthaeus Evangelista: *Prima autem die Azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes illi; Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?* Et Marcus: *Primo die Azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli illius, quo vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Pascha?* Et Lucas: *Erat autem dies Azymorum, qua immolandum erat Pascha, & misit Petrum, & Ioannem, dicens: euntes parate nobis Pascha, ut manducemus*. Quae Theophylactus Archiepiscopus Bulgariae Graecus interpres hunc in modum exponit: *Nominat Evangelista primum Azymorum, tamquam eum, qui Parasceven praecederet, & qua ad vesperam edebant Azyma*. Videte ergo, Graeci dilectissimi, apertissime colligi tum ex veteri lege, tum ex novo testamento, Christum, quum ederet agnum, comedisse quoque azyma. His addere possumus, & Iudaeorum consuetudinem, qui ad vesperam quartae & decimae lunae azyma comedebant. Quodsi Latinos ex panis adpellatione redarguitis, *Christus* scilicet *panem accipiens, & benedicens, fregit*, dico omne fermentatum panem esse. Et quum quispiam panem pronunciat, utrumque notari, & azymum, & fermentatum. Et quanam ratione quidam stolide atque insipienter adseverant, azymum non esse panem, ex novo quodam panis etymo argumenta sumentes? ἄρτον *panem* nempe dici, quod in se contineat ἄρσιν *elationem* fermenti, azymum vero, quod hanc elationem non habet, panem dici non posse. Nugacia sunt haec etyma. Nos vero non absque ratione, & ut philosophos addecet rem puram enunciamus. Panem genus esse, & in species suas azymum, & fermentatum, quemadmodum animal in hominem & equum, subdividi, & aequivoce genus de suis speciebus praedicari. Et veluti homo & equus nomen, & definitionem animalis admittunt, nomen, quod utraque animalia, definitionem, quod utraque sunt essentia animata, & sensilis; non alia ratione azymum, & fermentatum panis. Namque idem nomen participant, quod utrumque panis est, & definitionem, quod essentia frumenti panisque utrumque dicitur esse. Ad haec; quis recte fermentum panis perfectionem nuncupabit, quod eumdem panem corrumpit? Namque Paulus inquit: *Nonne scitis fratres, modicum fermentum totam massam corrumpere*. Ex Mosaica porro lege, in qua praescriptum est: *Decimo & quarto die primi mensis ad vesperam Pascha Domino, & decimo quinto die mensis, hic erit dies festus Azymorum Domino*. Loquor ex more eorum, qui Philosophiae operam navant, semper nuncupationem a dignioribus desumi: digniusque esse manifesto principium dici, quam vesperae, propetereaque subsequentem diem tamquam digniorem diem festum azymorum nuncupatum. Non

Non est logica sive necessaria haec sequela; hodie est dies festus Azymorum, nemo ergo die praecedenti comedit Azyma; quod & externo vesperi id licebat. Ex dictis plane deprehendimus, Christum Azymorum mysterium Apostolis, & Apostolos nobis tradidisse: quum nos Paullus adhortatur, ut antiquorum fermentum eiiciamus, & Christi Azyma epulemur: *Expurgate fratres, vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicuti estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque solemnitatem celebremus, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae & nequitiae, sed in azymis sinceritatis & veritatis.* Vnde nam ergo nata sunt eorum somnia, qui adseruerunt, in sexta Synodo sub Constantino Imperatore, Agathonem Papam, & Agrigentinum Episcopum Gregorium, adversus Azyma legem tulisse, ne in posterum fierent a quoquam fidelium? Ex quo enim Latini Azymorum sacrificium coepere, numquam ab eo destiterunt. Imo Patres in sexta Synodo comperi, postquam Monothelitarum haeresim reprobassent; octava Paschatis apud Vrbem Constantinopolitanam, in templo sanctae Sophiae Deo gratias reddentes, ex praescripto Latinorum solemnitatem peregisse, Graecis omnibus modum sacrificii Latini collaudantibus. Quapropter e medio vestri absurda haec, nova, & numquam audita eiicite. Namque in postrema Florentina Synodo hoc idem determinatum est, Patribus statuentibus, in pane & azymis Christum adorari, praescribentibusque utrique Ecclesiae tum Occidentali, tum Orientali propriam consuetudinem conservare. Sed iam ad secundam Quaestiunculam de tempore & die Paschatis accedamus. Vester hic Niceta refert: *Sabbatum Pascha factum, idque apertum esse ex iis, quae de Christo acta sunt. Scribit etenim Ioannes, Parasceve non introierunt Iudaei in Praetorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha. Sabbato nempe. Praeterea Parasceve Iosephus & Nicodemus emerunt mixturas & aromata in sepulturam Domini, quod die Sabbati fieri prohibebatur. Rogabant quoque Iudaei Pilatum, ne crucifixorum corpora manerent in crucibus: erat enim magnus ille dies Sabbati, ut Ioannes tradit. Sententia etiam apud nos de morte numquam die Sabbati dicitur.* Haec plano evincunt Pascha die Sabbati factum fuisse. Quod si die Sabbati Pascha erat, quanam ratione discipulis Bethaniae feria quarta dixit: *Scitis quia post biduum fiet Pascha, & filius hominis tradetur ad crucifigendum.* Parasceve dumtaxat. Et feria quinta ante Parascevem, quam omnes Evangelistae primum diem Azymorum adpellant, vespere cum discipulis agnum comedit. Sacrificium vero agni ex lege quarta & decima luna, & quinta & decima Pascha erat, & dies festus Azymorum. Et quid opus est dicere, Christum unum anticipasse propter crucifixionem die Parasceves futuram; quum sanctus Lucas adversetur, ita de feria quinta scribens: *Erat dies Azymorum, quo Pascha debebat immolari?* Dicens enim *oportebat*, necessitatem legis, & non liberum Christi arbitrium manifestat. Concludamus igitur ex opinione, & sententia Doctorum Theologorum Latinorum, Christum ipso die Paschatis cruci adfixum, Parasceve scilicet, quum pati deli-

ἄζυμα, διότι κατὰ χθεσινὴν ἑσπέραν ἐξῆν τοῦτο. ἐκ τῶν προειρημένων ἔχομεν, πῶς ὁ Χριστὸς τὸ μυστήριον τῶν ἀζύμων ἔδωκε τοῖς Ἀποστόλοις. οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἡμῖν παρέδωκαν. ὅτε ἡμᾶς παρακαλεῖ ὁ Παῦλος εἰς ἀποβολὴν τῆς τῶν παλαιῶν ζύμης, καὶ εὐωχίαν τῶν Χριστικῶν ἀζύμων, λέγων. ἐκκαθάρατε, ἀδελφοὶ, τὴν παλαιὰν ζύμην. ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ᾽ ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας, καὶ ἀληθείας. πόθεν δὲ ἐκεῖνα τὰ ἐνύπνια τῶν εἰπόντων, κατὰ τὴν ἕκτην Σύνοδον ἐπὶ Κωνσταντίνου Βασιλέως Ἀγάθωνα τὸν Πάπαν, καὶ Γρηγόριον τὸν Ἀκραγαντίνων ἐπίσκοπον, κατὰ τῶν ἀζύμων νομοθετοῦντας, ταῦτα ὕστερον μὴ γίνεσθαι παρά τινος τῶν πιστῶν. ἀφ᾽ οὗ γὰρ καιροῦ ἤρξαντο οἱ Λατῖνοι τὴν τῶν ἀζύμων θυσίαν, ταύτης πώποτε οὐκ ἀφέστησαν. καὶ μᾶλλον περὶ τῆς ἕκτης Συνόδου ἀνέγνων τοὺς πατέρας, μετὰ τὸ ἀποδοκιμάσαι τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν, τῇ ὀγδοάδι τοῦ Πάσχα ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας, τῷ Θεῷ χάριτας χαριζομένους ἑορτάσαι Λατινικῶς, ἐπαινούντων ὅλων τῶν Ἑλλήνων τρόπον τῆς θυσίας Λατινικῆς. Διότι ἄρατε ἐκ μέσων ταῦτα τὰ ἄδοξα, καὶ παράδοξα. Καὶ γὰρ ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς Φλωρεντίας Συνόδῳ ὡρισμένον ἐστὶ τοῦτο, κρινάντων τῶν Πατέρων ἐν τῷ ἄρτῳ καὶ τοῖς ἀζύμοις Χριστὸν προσκυνεῖσθαι, καὶ ἀμφοτέραν τὴν ἐκκλησίαν δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν τὴν ἑαυτῆς συνήθειαν μέλλειν φυλάξαι. ἐρχώμεθα δὲ ἤδη πρὸς τὸ δεύτερον ζητημάτιον, περὶ καιροῦ καὶ ἡμέρας πασχικῆς. οὗτος ὁ Νικήτης ὑμέτερός φησι. τὸ σάββατον Πάσχα γενέσθαι, καὶ οὕτως φαίνεται ἐκ τῶν περὶ τὸν Χριστὸν γινομένων. γράφει γὰρ ὁ Ἰωάννης, ἐν τῇ παρασκευῇ οὐκ εἰσῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ Πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσι, ἀλλ᾽ ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα, δηλονότι τῷ Σαββάτῳ. ἔτι τῇ παρασκευῇ Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημος ἠγόρασαν τὰ μίγματα καὶ ἀρώματα, εἰς τὸν τάφον τοῦ Χριστοῦ. τοῦτο δὲ οὐκ ἔξεστι τῷ σαββάτῳ. ἠρώτων δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Πιλάτον, τὰ σώματα τῶν σταυρωμένων μὴ ἐμμένειν ἐπὶ σταυρῶν, διὰ τὸ σάββατον. ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, ὡς λέγει Ἰωάννης. κρίσις ἔτι τοῦ θανάτου οὐδέποτε γίνεται οὐδὲ καθ᾽ ἡμᾶς ἐν τῷ σαββάτῳ. ταῦτα δηλοῦσι σαφῶς τὸ Πάσχα γενέσθαι ἐν τῷ σαββάτῳ. εἰ δὲ ἦν τὸ Πάσχα τῷ σαββάτῳ. πῶς ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπε τῇ τετράδι ἐν Βηθανίᾳ ὢν, οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται, εἰς τὸ σταυρωθῆναι δηλονότι τῇ παρασκευῇ. καὶ τῇ πέμπτῃ, πρὸ τῆς παρασκευῆς, ἣν πάντες Εὐαγγελισταὶ ὀνομάζουσι πρώτην ἡμέραν τῶν ἀζύμων, ἐν τῇ ἑσπέρᾳ, τὸν ἀμνὸν ἔφαγε μετὰ τῶν μαθητῶν. θυσία δὲ ἀμνοῦ ἦν κατὰ νόμον τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ σελήνῃ, καὶ τῇ πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ τὸ Πάσχα, καὶ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων. καὶ εἰς τί λέγῃ, ὅτι ὁ Χριστὸς προέφθασε μίαν ἡμέραν, διὰ τὴν σταύρωσιν, μέλλουσαν τῇ παρασκευῇ; ἀντιλέγει ὁ θεῖος Λουκᾶς, γράφων οὕτως περὶ τῆς πέμπτης. ἦν δὲ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα. λέγων γὰρ, ἔδει, δηλοῖ ἀνάγκην τοῦ νόμου, καὶ οὐκ ἐλευθερίαν θελήματος τοῦ Χριστοῦ, Συμπεραίνωμεν οὖν ἐκ τῆς δόξης καὶ γνώμης τῶν παιδευτῶν θεολόγων Λατίνων, τὸν Χριστὸν σταυρωθῆναι τῇ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ

τοῦ Πάσχα, δηλονότι τῇ παρασκευῇ ἠρημένον παθεῖν, καὶ θύεσθαι ἑαυτὸν ἀμνὸν τὸν ἀληθινὸν ἐν τῷ καιρῷ ἀμνοῦ τοῦ τυπικοῦ, καὶ κατὰ τοὺς ἀστρονόμους αὐτῇ τῇ παρασκευῇ γίνεσθαι σελήνην πέμπτην καὶ δεκάτην ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. μεταφορὰν δὲ τοῦ Πάσχα εἰς τὸ σάββατον ἀπὸ τῆς πάλαι τῶν Ἰουδαίων συνηθείας γεγενημένην, οἱ σκοποῦντες δυσχέρειαν ταῖν δυοῖν ἑορταῖν, ἐφ᾽ ᾧ καιρῷ οὐκ ἔνι ἑτοιμάσαι τὰ βρώματα, ἑορτὰς δύο εἰς μίαν τοῦ σαββάτου συνέθηκαν, καὶ διὰ τοῦτο γράψαι τὸν Ἰωάννην, ἦν γὰρ μεγάλη ἐκείνη ἡ ἡμέρα τοῦ σαββάτου, ὡς ἂν ἐρεῖν αὐτὸν διπλῆν ἑορτήν. καὶ τοῦτο μὲν ἐστιν ἐκ τῶν Ἰουδαίων μαθεῖν, οὐχ᾽ ἑορταζόντων ποτὲ τὸ Πάσχα ἐν τῇ παρασκευῇ. καὶ ἅλις περὶ ἀζύμων, καὶ θυσίας Πασχικῆς. ταῦτα δὲ ἔγραψα ὑμῖν, Ἕλληνες φίλτατοι, οὐ διαβάλλων ἄρτον τὸν ὑμέτερον, τοῦτον γὰρ προσκυνῶ, ὥσπερ καὶ τὰ ἡμῶν ἄζυμα, ἀλλὰ λέγων· ἡμᾶς οὐκ εὖ ποιεῖν, οὐδὲ Χριστιανῶς, ὑβρίζοντας, καὶ ἀτιμάζοντας, τὰ τῶν Λατίνων ἄζυμα. ἐν ἀμφοτέροις γὰρ, ὡς εἴρηται, Χριστὸς ἀληθινὸς περιέχεται. Νενουθετημένοι οὖν ἀγαπητῶς ἑξῆς παύσασθε αὐθαδείας, καὶ κακολογίας.

deliberasset, & semetipsum verum agnum tempore agni typici sacrificare, & secundum Astronomos eadem Parasceve ex verno equinoctio quintam & decimam lunam fuisse. Translationem vero Paschatis in Sabbatum ex vetusta Iudaeorum consuetudine factam, qui inter has duas solemnitates difficultatem deprehendunt quo tempore cibi praeparari non poterant, duos dies festos in unum Sabbatum contraxere; ideoque Ioannem scripsisse: *Erat enim magnus ille dies Sabbati*, quasi duplicem diem festum innueret. Et hoc item ex ipsis Iudaeis addiscere possumus, qui numquam celebrant Pascha die Parasceves. Et de Azymis, & sacrificio Paschalis, ista satis sint. Et haec scripsi vobis, Graeci amicissimi, non panem vestrum, quem adorans aeque atque nostra azyma revereor, incusans, sed exponens, neque probe, neque ut Christianum addecet, vos gerere, dum Latinorum azyma dicto factoque laeditis, iniuriaque adficitis. In utrisque siquidem, ut dictum est, verus Christus continetur. Amice itaque admoniti abstinete vos in posterum a temeritate, & maledicentia.

FINIS.

THEOPHYLACTI
ARCHIEPISCOPI
BVLGARIAE
EPISTOLAE.

VIRO NOB. ET AMPL.

GEORGIO MICHAELI
LINGELSHEMIO

SERENISSIMI PRINCIPIS, ELECTORIS PALATINI CONSILIARIO INTERIORI.

IOANNES MEVRSIVS S. D.

Votiescumque apud animum meum reputo, quod saepissime sane facio, Vir Nob. & Ampl. humanitatem illam tuam tam eximiam, cum Virtute, Prudentia, ac Doctrina non minore coniunctam, toties fere tacite mecum erubesco. Quippe adeo me ingratum cogitare tunc incipio, qui non uno beneficio abs te obstrictus nihil dum rependerim tibi. Nam ut taceam, quaenam mihi benevolentiae signa dederis, quum ante annos quatuordecim a Serenissimo Principe tuo, FRIDERICO IV. *ad Illustrissimum* MAVRITIVM NASSOVIVM *legatus venisses; illud certe nullis exprimere verbis possum, quanto adfectu me sis complexus ante annos hosce decem, quum Heidelbergae vestrae agerem, praefectus studiis filiorum viri nostra aetate maximi, neque ullo veterum minoris,* IOANNIS OLDENBARNEVELDII, *Reip. huius Nestoris, cuius nomen boni, & Patriae amantes, cives summo semper cum honore commemorabunt. Nempe, simul advenissem, a tuo illo, quem dixi, Principe statim mihi impetrasti, ut ad Bibliothecam eius locupletissimam aditus mihi concederetur; neque hoc tantum, sed & ut librorum omnium, quotquot illic adservantur, editorum ineditorumve, usus pro arbitrio esset; & describere etiam liceret, si quos vellem. Ac descripsi sane non paucos, quorum partem publici iam iuris feci; & facturus sum item alios, volente Deo. Itaque pro hoc beneficio, quod ego longe maximum duco, quum, quod debeo, solvere non possim; ut saltem nomen profiteri me ingenue voluisse Posteritas sciat, neque omnino ingratus vivam, accipe nunc* THEOPHYLACTI *has Epistolas, mea opera in lucem editas; easque patere animi grati obsides esse, tantisper dum plus solvere liceat. Vale Vir Nob. & Ampl. ac benevolentiam istam tuam prolixissimam porro mihi conservare ne graveris. Lugduni Batavorum* III. *Kal. Maias.* CIↄ. Iↄ. XVII.

LECTOR BENIGNE.

DEdi pridem Tres-viros illos in Canticum Canticorum. Nunc Theophylacti has Epistolas accipe, quas sum nactus beneficio Andreae Schotti, quo viro ad Remp. litterariam nostram adiuvandam nemo hodie pronior vivit. Illi igitur gratiam habe, quam meretur, ac me ama. Vale, &

AETERNITATEM COGITA.

Syllabus eorum, ad quos hae Epistolae scriptae.

THEOPHYLACTI ARCHIEPISCOPI BULGARIAE

Epistolae.

A Vincentio Marinerio, Valentino, de Graecis Latinae nunc primum factae.

EPISTOLA I.

EGO quidem singulares illi gratias ago, qui me deformis ignominia calumniae dilaceravit, Pansebaste mi opitulator, Quoniam ille, ut optatas tuae amplitudinis litteras susciperem, auctor mihi quidem fuit certissimus. Et hoc est, quod illa paroemia fertur, irae scilicet, & bilis suum esse aliquando emolumentum. Quare ut litteras manibus sumsi meis, illud Danielis, in hac ego lata periculorum fossa constitutus, & his quidem saturis, & rabidis leonibus laetus protuli; iam mei quidem Deus meminit. Quocirca divinum me donum esse adeptum existimavi. Et non hoc pacto solum praeclaras laetitiae indui exsuvias, quia mecum tu colloqueris, sed quia, ut ad te respondere possim plenam mihi facultatem obtulisti, osque aperuisti meum, quod antea, quodam veluti vinculo obstrictum immurmurans libere loqui non poterat. Sed enim ego impedimento sum, qui publica quasi manibus contrectant, & administrant. Ego etiam cum populo communi me esse iure facile patior, qui etiam ita istum exhorrui Briareum, ut quidam quum astra aliquid portendunt, & indicant terrificum.

Omnes nam pariter studio praedantur eodem.

Et quod alicubi ipsi Deo, Abraham penitus interdixit, iustum, cum nefario, & impio simul evertit, & corrumpit, fortasse quia quae peragunt, nullo sapientiae, & iudicii spiritu exsequuntur, & illustrant. Si autem etiam aliis adversantem me obiecerim, non ita ego insano Margiten imitabor studio, ut aequalibus omnino obsistam.

Hom. Iliad. vers. 130.

Non etenim sapiens nimium, fortisque Lycurgus
Diu stetit.

Et quae deinceps in ipso carmine sequuntur, Qui enim iuniores sunt, secum cohaereant, & ad robur innectantur. Equidem videtur & hoc ita mihi evenisse, quasi furente dira hiemis procella, crebroque imbre, cuius instar, calumniarum mihi praecipites fluvii dilabuntur. Est enim nobiscum Dominus. Et nos effracta, & ingens aquarum pluvies obruere, & immergere nequaquam poterit; sed noster spiritus innoxius quidem, saevum torrentis gurgitem praetergredietur, & praecipue his aquarum fluctibus abluemur, pureque lavabimur, & inde mundi adparemus, & candidi, unde nos coinquinari speravimus. Inter alia frater meus, ut necesse est, meam solertiam hanc, & subdolam versutiam, quam in paludis iura impendo, adnuntiabit; & quomodo ego magnus quidam hoc pacto sim, & robore potens, & verbo potentiae cuncta perferens, qui omnibus praesertim despicatui sum, & omnium calumniis, & iniuriae obnoxius, qui etiam quasi obturatis auribus

ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ.

Ἐπιστολαί.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ι.

Ἐγὼ δὲ καὶ χάριν ὁμολογῶ τῷ διαβάλλοντί με, πανσέβαστέ μου ἀντιλήπτορ, ὅτι μοι τοῦ δέξασθαι τῆς σῆς μεγαλειότητος γράμμα γέγονε πρόξενος. καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ τῆς παροιμίας ἐκεῖνο, ὡς ἔτι τι καὶ χολῆς ὄφελος. ὡς ἔγωγε τὸ γράμμα ἐπὶ χεῖρας λαβὼν τὸ τοῦ Δανιὴλ εἶπον ἐν τῷ λάκκῳ τούτῳ. καὶ τοῖς οὐ νηστεύουσι λέουσιν ἐμνήσθη μου γὰρ ὁ Θεός. οὕτως θείου δώρου τυχεῖν ἐνόμισα, οὐ ταύτῃ δὲ μόνον εὐφροσύνης ἐνεδύθην ἱμάτιον, ὅτι μοι προσελάλησας, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀντιπροσλαλῆσαι ἐξουσίαν ἔδωκας, καί μοι τὸ στόμα ἀνέῳξας, οἷόν τινι δεσμῷ πρὶν τὸ ἀπαρρησιάστῳ καὶ κλειόμενον καὶ φθεγγόμενον 1. ἀλλὰ γὰρ ἐγὼ τοῖς τὰ τοῦ δημοσίου χειρίζουσιν ἐμποδών. ἐγώ τι κοινὸν ἔχειν πρὸς τὸν δῆμον δέχομαι, ὅς γε οὕτως αὐτὸν πέφρικα τὸν Βριάρεον, ὥστε καὶ ἄστρα σημαίνεσθαι,

Μάρπτει γὰρ ἑξείης ὅς τ' αἴτιος, ὅστε καὶ οὐχί.

Καὶ ὅπερ ἀπαγορεύει τῷ Θεῷ Ἀβραὰμ ἐνιαχοῦ, τῷ ἀσεβεῖ τὸν δίκαιον συναπόλλυσιν, ἐπειδὰν τύχῃ τῶν πραττόντων μὴ φωτιζομένων τῷ τῆς διακρίσεως πνεύματι. εἰ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἦν ἐμποδὼν, οὐχ οὕτω Μαργίτης εἰμὶ, ὥστε τοῖς ἴσοις ἀντιφέρεσθαι. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς καρτερῶς Λυτοῦργος 2 δὴν ἦν. καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ἔπους. οἱ νεώτεροι συνειρέτωσαν, ἀλλ' ἔοικε καὶ τοῦτο τοῦ παρελθόντος εἶναι χειμῶνος, καθ' ὃν οἱ τῆς διαβολῆς μοι ἐπερρύησαν ῥύακες. ἔστι μέντοι κύριος ἐν ἡμῖν. καὶ οὐ καταποντίσει ἡμᾶς τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον, ἀλλ' ἀβλαβὴς ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸν χείμαρρον διελεύσεται, καὶ νιψόμεθα μᾶλλον τῷ ὕδατι τούτῳ καὶ πλυνθησόμεθα, καθαροὶ φανέντες, ἐξ ὧν ῥυπανθῆναι ἠλπίσθημεν. τάτε γὰρ ἄλλα καὶ ὁ συναδελφός μου ὁ δεῖνα ἀπαγγελεῖ τὴν ἐμὴν περὶ τὰ τῆς λίμνης δίκαια κακεντρέχειαν, καὶ ὅπως ἐγὼ μέγας τις ἐνταῦθα καὶ πολὺς τὴν ἰσχὺν, καὶ φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως. ὃς πᾶσιν εἰς ὕβριν καὶ περιφρόνησιν ἔκκειμαι, καὶ ἐκωφώθην, καὶ ἐταπεινώθην,

καὶ ἐσί-

1 καὶ φθεγγόμενον) Malim, καὶ σφιγγόμενον.
2 Λυτοῦργος) Scribe, Λυκοῦργος. In oculis habuit locum illum Homeri Iliad. ζ.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος
Δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν.

καὶ ἐσίγησα, ἔξω παντὸς ἀγαθοῦ παρακαῶντος γινόμενος 1. καὶ τὸν νῶτον μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα. στόμα μὲν οὖν διαβάλλειν πεφυκὸς οὐδεὶς ἂν ἀποκλεῖσαι δύναιτο. τοῦ δέ σου ὕψους ἂν εἴη τοὺς τῶν κολοιῶν κρωγμοὺς, ἢ τῶν ψαρῶν τοὺς ψιθυρισμοὺς ὑπερκείμενον μὴ δέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχειν Θεοῦ, τὸ πάντα ἐν κρίσει διηρευνημένα λέγειν τε καὶ ποιεῖν, ὅς γε πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως, καταβὰς, φησιν, ὄψομαι. αὐτός σε τηροίη ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ δυνατὸν ὁμοιώσει, πάσης κακύνσεως ἀνώτερον καὶ κακώσεως.

torpeo, & penitus humili abiectus sum sede, & quasi obstrictis labris omnino conticesco, factusque sum, quasi qui negligenter audit, & oscitanter obsequitur, omnis boni infeliciter expers. Dorsum vero meum urgentibus flagris obieci, Is. 50. 6. genas meas crebris ictibus obtuli. Et os ad obtrectandum, & calumniandum natum in me claudere ausus est nemo. Tuae etenim erit altitudinis, sublimisque animi, illum, qui his confusis cornicum stridoribus, & variis Pharorum susurris praeest, non suscipere, non audire, imo etiam in hoc, te, Deum imitari, omnia scilicet ut probo, & exacto iudicio & dicas & facias. Qui omnia, antequam fiant cognoscit, & in haec se demittens, *cuncta*, inquit, *excutiam*, *cuncta prospiciam*. Ipse ergo te, sibi, quantum fieri potest, similem, omni turpitudinis crimine seiunctum, omnique infortunii casu semotum conservet, atque tuetur.

Τῷ μαΐστορι, κυρίῳ Ἰωάννῃ.

ΕΠΙΣΤ. β'.

ΟΥ'τ' ἐμοὶ σχολὴ μακρὰ καὶ ἡμᾶς τῶν ἐν οἷς ἦμεν ὅτι συνῆν ἡμῖν, ἴσως ἂν εἶχε λύπην τὸ πρᾶγμα ὡς ἐξὸν γίνεσθαι, μὴ γινόμενον. ἐπεὶ δὲ ἀμφότερον μὴ ἐνδέχεται, ἀνόητον ὄντως, τὸ ζητεῖν τὰ ἀδύνατα. ἀλλὰ θελήσομεν θάτερον. λέγω δὴ τὸ ἐκείνου κοπτομένου ἀπολαύειν αὐτὸν ἀνέσεως. ἀλλ' εἰ τοῦτο ψευδόμενόν ἐστι τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην. καὶ φιλαύτων μᾶλλον, ἢ φιλαδέλφων, καὶ τοσοῦτον ἐχόντων τῆς ἐντολῆς, ἢ τὸν πλησίον ὑπὲρ ἑαυτὸν ἀγαπᾷν διατάττεται. ὥστε μηδὲ τὸ τῆς νομικῆς ἀγάπης μέτρον πληροῦν, ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἰσότητι τοῖς πλησίον ἐπιμετρούμενον. καὶ ταῦτα τοῦ τυνθανομένου ὑπὲρ ἑαυτὸν ἡμᾶς ἀγαπήσαντος. καὶ τοῦτο δεικνύντος, οἷς αὐτὸς ἠνείχετο δαπανώμενος, ἵν' ἡμεῖς ἐν ῥαστώνῃ τὸν βίον διάγοιμεν. ἔπειτα πῶς οὐκ ἄτοπον περιέχεσθαι μὲν ἐκείνου ὅτι πρὸς ἡμᾶς εἶχε πίστιν, δι' ἣν καὶ πρὸς πᾶν δεινὸν παρεβάλλετο, ἡμᾶς δὲ μὴ τῷ κοινῷ δεσπότῃ πιστεύειν, καὶ καταθαῤῥεῖν τοῦ πρὸς τὴν λειπομένην ζωὴν ἡμῖν δρόμου, ὡς κουφοτέρου σὺν Θεῷ ἐσομένου. καὶ οὐδὲν τραχὺ ἢ πρόσαντες ἔξοντος. ὁ αὐτός ἐστιν ἡμῶν κηδεμὼν, ὁ καὶ τότε δι' ἐκείνου κηδόμενος. ὁ αὐτός ἐστι, καὶ οὐκ ἠλλοίωται. αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς, καὶ οὐδὲν ἡμᾶς ὑστερήσει. μὴ, Μωσέως ἀναπαυσαμένου Ἰσραὴλ ἀνεπιτρόπευτος ἔμεινεν, οὐχ ἵνα ἔσχον ὁδηγόντε καὶ στρατηγὸν τὸν τύπον τοῦ μείζονος, καὶ τῶν μειζόνων διάκονον, καὶ τῆς εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν γῆν ἐπαγγελίας ἐκπληρωτὴν, ἧς Μωσῆς οὐκ ἠξίωτο; μὴ ἀναρπασθέντος Ἡλίου παραδόξως οὐκ Ἐλισσαῖος ἀνεφάνη προφήτης ἐν διπλῷ πνεύματι; πιστεύω τοῦ λοιποῦ βέλτιον ἢ πρόσθεν ἡμῖν ἕξειν τὰ πράγματα, ἵνα μάθωμεν ὡς οὐκ ἂν ἀνθρωπίνοις ἐννοήμασι καὶ σπουδάσμασιν, ἀλλὰ θείᾳ χρηστότητι, καὶ ῥήμασι δυνάμεως,

Dom. Magistro Ioanni,

EPIST. II.

NEque mihi alti est otii requies. Etenim in nos illorum, in quibus fuimus negotia, & rerum moles, quoniam illam nobis commiseram, usque in anxiam animi tristitiam irrepsit, quasi solum licuisset fieri, quod factum quidem non est. At equidem quia utrumque iam non est nostrae facultatis certe stultum est, & absurdum, quae iam fieri non possunt indagare, & adgredi. Quare alterum solum nos conari decet. Inquam quidem, ut illo altero iam succusso, & eliso, te voluptati aliquantulum, & remissioni submittas. Sed si hoc, in illud aliud, studium, & amorem frangit, & frustratur, vere illorum potius eris, qui sibi nimis indulgent, quam qui fratres diligunt, & qui ita eam legem sibi praescribunt, quae proximum supra se ipsum amare, & colere constituit. Quasi legitimi amoris mensura nequaquam absolvi, & adimpleri possit, cum illi, ad aequalem, in nos ipsos, amorem, & studium, etiam in proximum aliquid amplius adiicitur. Et haec ille a nobis exposcit, qui supra se ipsum, nos multa prosequitur dilectione, haecque illis manifestat; quibus ille usque ad necem, immanemque interitum obstrictus fuit, & obnoxius, ut nos faciliori vitae modo aevum transigeremus. Deinceps qua ratione absurdum esse non iudicabitur, nos ab illo contineri, & separari, qui ita in nos fidem collocavit suam, ut ob illam in varia se pericula obiecerit: & nos tamen communi, & universorum Domino non fidere, & audacter, quod reliquum est nobis vitae curriculum cum illo non absolvere, quum levior sit, Dei ope, cursus, nihilque asperum secum, & flexuosum, & obliquum contineat. Ipse enim omnium nostri curam habet, qui & tunc propter illum, anxio, & solicito sese obtulit studio. Ipse quidem est, & non alius. Ipse pascit nos, nec ulla in re nos frustrabitur, nobisque deerit. Nonne enim Mose mortuo, Israel sine administratore, & Praefecto remansit? non & illum ut Ducem, & Imperatorem, typo Principis potentis habuerunt, & ut Magnatum ministrum, & comitem, & qui promissionis illius, in optatam & expetitam terram, qua Moses dignus non fuit, illis desiderium adimplevit? Nonne sublato in flammantes caelos Elia, subito Elisaeus duplici spiritu adflatus Propheta exstitit? Credo equidem nobis in posterum, feliciori cuncta, quam antea, esse cessura eventu, ut discamus, non humanis cogitationibus, & conatibus, sed divina ope, & verbis potentiae, vitam, quae vix mente

1 παρακαῶντος γινόμενος) Malim. παρακοῦν τις γ.

te comprehendi possit, nos hic feliciter ducere, & haec te, & alia plura reputantem, & animo volventem tuo, merito quidem supra omnem pusillanimitatem, & formidinem gradi, omnesque abiectionis, & humilitatis rationes superare. Quae omnia mihi, ut ex animi sententia evenerunt, supra omnem etiam, ille, calamitatis casum mihi perferre concessit. Haec ita percipe, perhonorifice frater, neve altam tuae cogitationis turrim, & tutam animae sepem, stultorum tela furentia dirumpant, aut conterant, quibus, seipsos inani saepe deludunt, studio, & nos hostiliter adoriuntur. Tu vero ut prudens, teipsum firmans, & fundans, ad petram confugisti. Haec autem petra Christus est, Spiritus equidem semper spirant, & flumina caelesti aucta imbre effluunt. Ille igitur tibi maneat constans, & immotus, ita ut possis cum *Christo* gloriari, & dicere: *Anima nostra torrentem pertransivit*. Etiam & *anima nostra pertransivit a-*
Psal. 123. 5. *quam intolerabilem*. Deus autem ipse totius consolationis, Paracleti, & cum ipso aequalis spiritus virtute adflante, te absolutissime consoletur.

ἀνεπινοήτως διεξαγόμεθα. ταῦτα καὶ πλέω τούτων λογιζόμενόν σε, εἰκὸς πάσης ὑπερκαθῆσθαι μικροψυχίας, καὶ λογισμῶν χθαμαλότητος. ἃ καί μοι κατὰ νοῦν πεσόντα τῆς ἐπὶ τῷ συμβάντι καταπτώσεως ἀνενεγκεῖν δέδωκεν. οὕτως ἔχε, τιμιώτατε ἀδελφὲ, καὶ μή σου τὸν πύργον τῆς διανοίας κινείτωσαν τῶν νηπίων τὰ βέλη τῶν ἑαυτὺς παιζόντων, ἐν οἷς καθ' ἡμῶν σπυδάζυσιν ἐπὶ τῆς πέτρας γὰρ αὐτὸν ἔφθης θεμελιώσας, ὡς φρόνιμος. ἡ δὲ πέτρα ἐστὶ Χριστός. τὰ μὲν ὖν πνεύματα πνεύσυσι, καὶ οἱ ποταμοὶ ἐπιῤῥεύσυσιν ἐν ἐκ τῆς ἄνωθεν βροχῆς καὶ παραχωρήσεως. ἐκεῖνος δέ σοι μενέτω καὶ βέβαιος καὶ ἀσάλευτος. ὥστε σε λέγειν ἐν Χριστῷ καυχώμενον. χείμαῤῥον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον; ὁ δὲ πάσης παρακλήσεως Θεὸς αὐτός σε παρακαλέσαι τὸ τελεώτερον διὰ τοῦ παρακλήτου καὶ ὁμοδυνάμυ πνεύματος.

Dom. Nicolao Patriarchae,

EPIST. III.

NON magis meritam, debitamque refero gratiam, quam consequor his litteris, quas ad te mitto, sancte Domine. Has equidem efflagitavit a nobis, ad tuam sanctitatem, inclite Frater, egregius Pelagonius Episcopus, quasi quae veluti hospitem illum ducerent in praecipuam tuarum virtutum domum, ad quam etiam ille iam praeire speravit, & ardentibus eius, in tuum consortium, & familiaritatem desideriis, mediocrem tuo ipsius conspectu recreationem tribuere. Qui etiam ut illas suscepit, gratias retulit innumeras, & mirum in modum propemodum delectatus est, atque praesertim ipse nobis, quae maioribus cupimus votis, vel nullo gloriae studio impendit. Quid enim mihi maius contingere potest, quam celerrimis litterarum alis ad te avolare, etsi in hoc, quantum opto, mihi adsequi non conceditur. Ipse equidem felix, qui tuum scandens montem, te facile inspicit, & facie ad faciem divinam tecum pulcritudinem intuetur, & pene celestibus, sacraque mysteria sonantibus aures pascitur vocibus, quibus terrestres bestiae, & ferina corpora, digna nullo modo esse censentur, quae solum infera terrae pabula detondent, & caeco per terras cursu vagantur. Nos equidem decet, hoc veluti in speculo conspicere, & in aenigmate, & quodam dissito intervallo haec audire. Haec enim mihi litterarum tuarum ad me congressus facile impertitur. Nosti itaque quid facturus sis, nisi forte in omnibus tibi infelices, & infortunati sumus; fortasse vero nobis id iam impendantur in me spiritus, & gratiae tecum nude aliquid posse meditari, & consequi. Preces ergo iam effunde, illas, quae Deum flectere, & exorare facile consueverunt. Quae ita modo veluti coercentur, ut parum absint, quin quasi visibili quodam longe distent intervallo, & sepimento includantur, ne his, qui te indigent, adsis. Hae namque solae, fortissimum nostrorum munimen scelerum, errorumque murum expiare possunt, & lustrare. Has itaque nobis large impertire, & nulla adversa formidabimus, sive quae nos improbos facere,

Τῷ πατριάρχῃ, κυρίῳ Νικολάῳ.

ΕΠΙΣΤ. γ'.

ΟΥ' μᾶλλον δίδωμι χάριν ἢ λαμβάνω διὰ τῶν πρός σε τύτων γραμμάτων, ἅγιε δέσποτα. ἠτήσατο μὲν γὰρ παρ' ἡμῶν ταῦτα πρὸς τὴν σὴν ἁγιοσύνην ὁ τὰ πάντα, τιμιώτατε ἀδελφὲ, ὁ Πελαγόνιος ἐπίσκοπος, οἷόν τινας ξεναγωγὺς ἐπὶ τὴν τῶν σῶν ἀρετῶν ἑστίαν ἐλπισθέντος αὐτῷ ἡγήσασθαι, καὶ τοῖς πρὸς τὴν σὴν ὁμιλίαν θερμοῖς ἱμέροις αὐτῷ μετρίαν δώσειν ἀνάψυξιν. καὶ μὴ λαβὼν 1, ἔχει χάριν, καὶ θαυμαστὸν οἷον γέγηθε. λέληθε διδὺς μᾶλλον αὐτὸς τὰ ἡμῖν εὐκταιότατα. τί γὰρ ἐμοὶ μεῖζον τῦ πρός σε τοῖς τῶν γραμμάτων πτεροῖς ἀνασεύεσθαι, κἂν μὴ τοσῦτον ἐφικνῦμαι ὅσον καὶ βούλομαι αὐτὸς μὲν ὖν μακάριος, ὃς ἐπὶ τὸ σὸν ἀναβὰς ὄρος ἐνίδῃ, καὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὰ θεῖα ἐν σοὶ κάλλη ὄψεται, καὶ φωνῶν ἀκύσῃ μυστικωτέρων, καὶ ὧν οἱ κτηνώδεις καὶ θηριώδεις ὐκ ἄξιοι, κάτω βοσκόμενοι, καὶ περιπλανώμενοι. ἡμῖν δὲ ἀπόχρη τὸ δι' ἐσόπτρου βλέπειν, καὶ ἐν αἰνίγματι, καὶ ἀκύειν κατὰ τὸ ἔσχατον γῦν ἀπόχημα. ταῦτα γὰρ ἐμοὶ ἡ διὰ γραμμάτων σὴ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασις, οἶσθα ὖν ὃ ποιήσεις, ὡς ἂν μὴ τὰ πάντα ὦμεν σοι ἀτυχεῖς, ἀλλ' ἔχωμεν καὶ αὐτοὶ γυμνότερόν τι παραπολαύειν τῆς ἐν σοὶ τῦ πνεύματος χάριτος. εὐχὰς δίδυ τὰς εἰθάδας τῦ δυσωπεῖν τὸν θεὸν, αἳ τοσῦτου δέυσιν ὁρατῷ τινὶ διειργεσθαι διαστήματι ἢ διατειχίσματι, πρὸς τὸ μὴ οὐχὶ παρεῖναι τοῖς αὐτὸν χρῄζυσιν, ὥστε καὶ τὸ στεῤῥὸν ἡμῶν διατείχισμα τῆς ἁμαρτίας μόναι καθαίρειν δύνανται, τύτων ἡμῖν ἐπιδαψιλεύυ, καὶ τὰ

1 καὶ μὴ λαβὼν) Scrib. καὶ δὴ λ.

τὰ κακὰ οὐ φοβηθησόμεθα, εἴτε τὰ κακύνοντα, εἴτε τὰ κακοῦντα, ἅγιε πάτερ καὶ δέσποτα.

Τῷ Ταρωνίτῃ προέδρῳ, κυρίῳ Γρηγορίῳ.

ΕΠΙΣΤ. δ'.

ΕΣιώπησα, μὴ ϗ ἀεὶ σιωπήσομαι; ἐσιώπησα μὲν, ὅτι τοῦ τῶν πονηρῶν ἡμερῶν τούτων κρατῆρος εἰς κόρον σπάσας, ϗ χολῆς μεθυσθεὶς, ὅ φησιν ὁ Ἱερεμίας, ἐκείμην κακυρωμένος 1, καὶ πρὸς πᾶν ἀναισθητῶν ϗ λάλημα ϗ προσφώνημα. νῦν δὲ μετρίως τῷ χρόνῳ διαπνευσθείσης τῆς ὑπνοποιοῦ ἀναθυμιάσεως, καὶ τοῦ κάρου διαλυθέντος τῇ τοῦ θείου λόγου θερμότητι, τὴν σιωπὴν ἀποτίθεμαι. ἄλλως τε ϗ τοιούτῳ διακόνῳ τοῦ πρός σε γράμματος χρώμενος ἀλλὰ πῶς ἄν μοι ἔχεις ὁ καὶ τὴν ψυχὴν ἀήττητος, καὶ τὴν ἀνδρείαν ἀσύγκριτος. ϗ τῇ μὲν, δεικνύων σώματος εὐκρασίαν. τῇ δὲ, ψυχικῶν ἁρμονίαν δυνάμεων. ὁ νοῦν μὲν ἔχων οὐδέν τι χειρῶν δεόμενον· χεῖρας δὲ κατορθοῦσας, ἃ ϗ νοῦς ἂν ἀπελπίσειεν. ὁ μόνης τῆς ἀνθρωπίνης ὑπεραπολογησάμενος φύσεως, ὡς οὐ γεγηρακυίας, οὐδὲ σατρωθείσης πρὸς ἀνδρῶν γένεσιν. ἀλλ' ἔτι ζώσης τὴν ἀκμὴν δυνάμεως, ϗ εἰρήνης καιροῖς ὁμοίως ϗ πολέμοις ἀρχῶν, ὃ μήτε τὸ πραγματικὸν μήτε τὸ μαχητικὸν ἐφικτὸν ἔχων λόγῳ καὶ θαύματι. ἢ ἵνα τἀληθέστερον εἴπω, ἑκάτερον δεικνύων ἑκατέρων νικώμενον. ποῦ τ' ἄν μοι εἴης ὁ πανταχοῦ μοὶ ποθούμενος. ἡ παντὸς ἀγαθοῦ δεξαμενὴ ὁ πανδέξιος. ἆρα καθιστᾷς ἔθνη, ϗ γνώμας καταρτύεις ἀνδρῶν, ϗ Προμηθεὺς γίνῃ, πλάττων ἀνθρώπους πλάσιν ἡμερινὴν ϗ φιλάνθρωπον. ἢ λόχους ὑπερκαθίζεις, ϗ λοχαγοὺς ἐφιστᾷς, ϗ φάλαγγας βαθύνεις, καὶ σημαίνεις καιροὺς ἐπελεύσεων. ϗ τοῖς βαρβάροις ἐκφαίνεις μὴ θανὸν ἐν σοὶ τὸ πάλαι Ῥωμαίων φρόνημα. ἔχοις μὲν οὖν ἀξίως αὐτοῦ, ϗ πράττοις τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων καὶ εὐχῶν ἄμεινον. εἰ δὲ καὶ γράμμά τι δηλώσαις, χρυσοῦν ὄντως ἡμῖν ἐπισκευάζεις τὸν ὄροφον. ϗ τηροῖο ὑπὸ κυρίου πάσης κακύνσεως ἀνώτερος καὶ κακώσεως.

sive quae malis, & aerumnis nos semper adficere possint, o sancte Pater, & Domine.

Dom. Gregorio Taronitae Praesidi.

EPIST. IV.

TAcui numne, & semper tacebo? Conticui quidem, & plenum horum calamitosorum dierum oratorem usque ad saturitatem deplevi, & ira ebrius, ut inquit Ieremias, in illa iacui veluti segni crapulae sopore obtorpescens, ita ut ad omne verbum, & ad omnem sermonem nullum admoverim sensum. Nunc autem modico temporis spatio, iam quia caecus vapor, quo squalidus somni torpor increbuit peracto, & soluto spiritu cessavit, & divini sermonis radiis, sacroque eius splendore iam turpis veterni gravitas evanuit, silentium pristinum depono. Quippe & ob aliam caussam, tum quia tali ministro, & tabellario, perferendis ad te literis, utor. Sed iam tamdem numne vales, qui & animo es invictus, & strenuo cordis robore cum nullo comparandus. Hoc quidem optimam corporis temperiem, illo vero spiritualium virium concinnam harmoniam, & compaginem manifestas. Qui etiam mentis ita polles lumine, ut nulla in re, ad opus manibus, tibi opus sit, & ad ea manus admoves, de quibus mens penitus desperat. Tu quidem solus humanae naturae potentia quadam quasi probatione defendis, nulla senescentium virium imbecillitate lassescere, neque ad virorum generationem languido, & effoeto exsistere robore. Sed enim adhuc etiam vegetam, & floridam potentiae vim tecum adferens, & pacis otio, & pariter horridis bellorum incursibus te parem omnino praebes, & quod vix vel in negotiis solertia, vel in praeliis pugnaci pectore adtingi potest, tu famae, & admirationi habes. Aut, ut verius loquar, utrumvis ostendis in utroque victum. Certe autem mihi ubicumque exoptatus ades, quasi omnis boni receptaculum, qui omnibus modis summa ingenii dexteritate fulges. Iam equidem gentes constituis, & construis omnes, & virorum perficis conatus, & statuta, & alius cunctis efficeris Prometheus, benigno naturae adflatu, & pacis, & tranquillitatis luto homines effingis. Aut cohortes constituis, aut earum ductores, & praefectos, edoces, & militum phalangas constituto dirigis ordine, & congressus tempus subiudicas, & facile etiam Barbaris manifestas, inclitam Romanorum in bello disciplinam in te nullo modo exstinctam labefactari. Te quidem ipso dignus es, & supra quod speramus, & petimus, tua gesta peragis. Si autem tuas nobis ostenderis literas aureum vere nobis rerum culmen constitues. Te denique Dominus absque ulla improbitate, & aerumna perpetuo servet.

Τῷ χαρτοφύλακι, κυρίῳ Νικηφόρῳ.

ΕΠΙΣΤ. ε'.

ΟὐΧ οὕτως ἀφιλόκαλος, ἅγιε δέσποτα ϗ πατὲρ, οὐδ' ἀπὸ δρυὸς, ἢ ἀπὸ πεύκης, ὁ σὸς Θεοφύλακτος, ὡς μὴ τῶν ἐν πνεύματι ἁδικῶν χαρίτων ἡττηθῆναι τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, ϗ πρὸ τούτων τῆς περιστελούσης αὐτὸν σεμνότητος ἀλλὰ ϗ ταῖς τοῦ ἀνδρὸς ἕαλω σειρῆσι, ϗ τὸ τοῦ ἔθους κατηρτυσμένον 2 ἐθαύμασα, καὶ ἐπὶ

Dom. Nicephoro Chartophylaci.

EPIST. V.

NON equidem ita parum elegans, aut omnino sordidus est, Sancte Domine, & Pater, neque ex dura quercu, aut ex picea tuus Theophylactus effictus est, & efformatus, ut inclitis sancti Gregorii virtutibus, & spiritus gratiarum radiis non vincatur, non inflammetur, & ante haec omnia, veneratione illa, & seve-

1 κακυρομένος) Scrib. κεκαρωμένος.

2 τὸ τοῦ ἔθους κατερτασμένον) Scr. τὸ τοῦ ἴπους κ

revera gravitate, quae illum vehementer exornat, non capiatur. Equidem & dulcibus huius viri Sirenibus ſum devictus, & iucundum ſermonis candorem, & concinnitatem ſum admiratus, eiuſque cum extrinſecus rerum conatus adgreditur, ſtudium, & cum habitus elegantiae, & corporis ornatui curam habet. Quapropter nulla in re illius tamdiu numquam ſum reluctatus petitionibus, & votis. Et ſemper paratus fui me totum eius ſubdere voluntati. Quid igitur eſt, quod ſum perpeſſus? Tu iam perpende, num magis circumſpectus, & conſultus fuerim, quam ignavus, & miſer. Novit enim tua ſanctitas quali vultu, quali ſpiritus facie Gregorius ſubſiſtat, & quantum in Eccleſiaſticum miniſterium, ſua ipſius ſolertia, & ingenio indigeam, & ut miniſter, & ſocius ſit mihi in ſacris modulationibus, & ut chori magiſter in divina pſallentium concinnitate. Vnum hoc igitur primum mihi munus concedatur, & donum, ſecundum vero quid ſit, tu potiſſimum noſti. Scilicet illos, qui Monaſteria, & alias Eccleſias, abſque Antiſtitum libera licentia, & conſilio deſeruerint, non ſine periculo poſſe ſuſcipi. Quomodo igitur in Eccleſia mea hominem hunc, qui me in admirationem pariter, & dilectionem rapuit, potui continere, qui nec perſonali praeſentia, qua conſtans ibi perſeverare debebat, ſolutus fuit, neque Praefecti ſyngrapham attulit, quae nobis plenam licentiam, & facultatem committeret. Non etenim novi, ſi aliquis ita eſt hominum, ut Epiſcoporum ſpeculatores ſunt, omnia confundentes, & turbantes. Tamdiu quidem regulas, & canonas circumſpiciunt in angulis deliteſcentes, ſqualore, & ſitu cumulate putridos, & detritos, aut quum in medium penitus ſunt proiecti, ſuperbo hos tunc pede, & inſano conculcant, & evertunt. At vero quum Epiſcoporum, ad aliquod opus, potentiam, & munus quaeſiveris, tunc illos libere diſſolventes, & calamiſtratis crinium componentes cincinnis, & veluti deorum illos numero adſcribentes, non aliter, quam ſi ſummi ſpiritus ſoboles eſſent, nobis penitus adverſantur, & tranſgreſſionem, & licentiam amaro quodam inſectantur ſtudio. Ob hanc igitur cauſam, talem virum apud me non continui. Conſilio autem meo illi praeivi, ut quidem ſi opus eſſet, a potentioribus, & praeſtantioribus, aliquod ſuae libertatis, & remiſſionis ſcriptum, praecipue a Praeſide ultimum liberationis decretum impetraret. Etenim poſtquam ipſius ſcripto edidici, etiam ab his, qui ibi conſtanti mora degunt, illum vel cum ſcripto non dimitti, penitus quid faciam non habeo. Cupio autem, neque id quantum mihi fas eſt dicere, hunc noſtra in Eccleſia, cui praeſum, aliqua cura proſequi, illique adiungere. At vero invidiae timeo aculeos, & peſſimas hominum conſuetudines, qui tranquillum, & ſedatum animum, improbo malorum flagello concutiunt, & devaſtant. Niſi tuae ſanctitati operaepretium videtur, ut ego ſententiae literas, quae illum ad nos auferri praecipiant, & ſtatuant, extraham, ut rationi conſentaneum quidem iudicabitur. Hic autem veniat iam, ut hoc ad nos perferat, & libenti animo a nobis ſuſcipietur. Si autem neque hoc aequitati eſſe conſonum arbitraberis, ſed tantum ſuperiorum licentiam, & auctoritatem, ad huius dimiſſionem neceſſariam eſſe, extremo quidem conficiat moerore, dum tali viro privabor. Et quod quidem rarum eſt Eunuchis morigeris, & ſimpliciſſimis, & hoc etiam inter alias contumelias, & iniurias, quaſi additamentum quoddam

ἐπὶ τὰ ἐκτὸς διαβαῖνον, καὶ ἐπιτρέπον τῷ σχήματι. διὰ ταῦτα καὶ πρὸς οὐδὲν τῶν παρ' αὐτοῦ τέως αἰτημάτων ἀνένδοσα. καὶ πρόθυμος ἦν ὅλον ἐμαυτὸν ἐπιδιδόναι τοῖς ἔτι τούτου θελήμασι τί οὖν ἐστιν ὃ πέπονθα; καὶ σκόπει, εἰ μὴ προμηθέστερος μᾶλλον ἐγὼ, ἢ δειλότερος. οἶδεν ἡ ἁγιότης σου πηλίκῳ προσώπῳ ὑπόκειται ὁ Γρηγόριος, καὶ ὡς ἀναγκαίως τῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν δεξιότητος χρήζοντι, καὶ ὡς διακόνου ἐν ἱερῷ μέλει, καὶ ὡς κορυφαίου ἐν ψάλλουσιν. ἓν μὲν οὖν τοῦτο πρῶτον κείσθω μοι λῆμμα δεύτερον δὲ καὶ τοῦτο μάλιστα πάντων οἶδας, ὡς τοὺς ἀπὸ μοναστηρίων ἢ ἐκκλησιῶν ἑτέρων μεθισταμένους ἄνευ τῆς τῶν προεστώτων γνώμης, οὐκ ἀκίνδυνον ὑποδέχεσθαι. πῶς τοίνυν κατέσχον ἂν αὐτὸς παρὰ τῇ ἐμῇ ἐκκλησίᾳ τὸν θαυμαζόμενόν μοι τοῦτον καὶ ἀγαπώμενον ἄνθρωπον, μήτε παρὰ τὴν τοῦ μονὴν κατέχοντος προσώπου λύσιν δεξάμενον, μήτε τοῦ ἡγουμένου γοῦν γραφὴν ἔχοντος, περιποιουμένην ἡμῖν τὸ ἄπραγμον. οὐκ οἶ 1. εἴπερ τις ἀνθρώπων, ὡς οἱ τὰ πάντα συγχέοντες οἱ τῶν ἐπισκόπων κατάσκοποι, τέως μὲν τοὺς κανόνας περιορῶσιν ἐν γωνίᾳ κειμένους, αὐχμοῦ καὶ εὐρῶτος κατάπλεως ἢ ἐν μέσῳ διερριμμένα καταπατοῦσιν ὑπερηφάνως ἐπειδὰν δὲ πρᾶξαι τι δεήσῃ τῶν ἐπισκοπικῶν, ἐνταῦθα λύσαντες τούτους, καὶ βοστρυχίσαντες, καὶ ἐκθειώσαντες, ὡς τοῦ πνεύματος ὄντες γεννήματα, ἀντικαθιστῶσιν ἡμῖν, τὴν παράβασιν πικρῶς ἐλέγχοντες. διὰ ταῦτα μὲν οὖν οὐ κατέσχον τὸν ἄνδρα παρ' ἑαυτῷ 2. εἰσηγησάμην δὲ αὐτῷ, ὡς ἄρα δέον εἴη καὶ παρὰ τῶν κρειττόνων ἀπόλυσιν λαβεῖν ἔγραφον 3, καὶ παρὰ τοῦ ἡγουμένου τὴν οἷον ἀπολυτικὴν παράθεσιν. ἐπεὶ δὲ νῦν, ὡς ἔμαθον διὰ γραφῆς ἑαυτοῦ, παρὰ τῶν τὴν μονὴν ἀγόντων ἐγγράφως οὐκ ἀπολύεται, οὐκ οἶδα τί δράσω. ποθῶν μὲν, οὐδ' ὅσον ἂν εἰπεῖν ἔχει μοι. προσκληρῶσαι τοῦτον τῇ ἐπιστατουμένῃ παρ' ἡμῶν ἐκκλησίᾳ, δεδιὼς δὲ τὸν φθόνον, καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων κακόηθες. οἱ καὶ ἠρεμοῦντα θυμὸν τῶν κακῶν * * * δυναμένων ἀναρριπίσουσι. πλὴν εἰ καὶ τῇ σῇ ἁγιοσύνῃ ἱκανὸν εἶναι δοκεῖ κατακρίσεως ἡμᾶς ἐξελέσθαι τὸ γράμμα ἐν ὑπογραφῇ τοῦ ἡγουμένου μόνου πρὸς ἡμᾶς ἐνεγκεῖν παρατιθέμενον αὐτὸν, ὡς εἰκὸς. ἐλθέτω τοῦτο συνεπαγόμενος, καὶ ἀσμένως ἡμῖν εἰσδεχθήσεται· εἰ δ' οὐδὲ τοῦτο συνορᾷς ἱκανὸν, ἀλλὰ δεῖ πάντως τῆς τῶν ὑπερεχόντων ἀφέσεως, ἀνιάσομαι μὲν, τοῦ τοιούτου στερούμενος, καὶ ὃ σπάνιον εὐνούχοις χρηστοήθοις καὶ ἀπλουστάτοις, καὶ τοῦτο δὴ ταῖς ἄλλαις ἐπηρείαις ὡς ἐπιθήκην προσλογισαμέ--

1 οὐκ οἶ) Scrib. οὐκ οἶδα.
2 παρ' ἑαυτῷ) Scrib. π. ἐμαυτῷ.
3 ἔγραφον) Scrib. ἔγγραφον.

σάμενος, τῷ πάντα λυποῦντα προσενεγκεῖν δυναμένῳ καὶ τὴν τούτου λύσιν, ὡς εἰκὸς, ἀναθήσομαι. ὑφ' οὗ τηρηθείημεν τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου σκανδάλων ὑπέρτεροι ταῖς σαῖς ἁγίαις εὐχαῖς.

Τῷ Καματηρῷ, κυρίῳ Γρηγορίῳ.

ΕΠΙΣΤ. ϛ'.

ΒΑβαὶ φαίης ἂν Ἀχριδόθεν ἡμῖν καὶ γλώσσης ἀρχιεπισκοπικῆς ἐπιστόλιον πάρος γε μὲν οὔτι θάμιζεν. ἦ που μέγα τὸ τοῦ νῦν ἐπιστέλλειν αἴτιον. οὐ γὰρ ἂν ἠγνόησεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῷ ἀνδρὶ, ὃν σμῆνος περιβομβεῖ βασιλικῶν πραγμάτων, καὶ τὰ παρ' ἑτέρων γράμματα παρενόχλημα οὐχ ἧττον, ἢ τὸ αὐτὸ γράφειν ἑτέροις. πόθεν οὖν τὸ καινοφανὲς τόδε χρῆμα, καὶ ἡμῖν ἄκαιρον. πόθεν; ἐκ τῆς σῆς περὶ πᾶν ἀγαθὸν δεξιότητος. ὅστε ἐπιδή σοι θεὸς τῷ παρὰ βασιλεῖ 1 μεγάλα δύνασθαι δέδωκεν, οὐκ ἐπαριστέρως χρᾷ τῷ θείῳ δωρήματι, ἀλλὰ φαίνεις σεαυτὸν καὶ τοῦ μείζω δύνασθαι ἄξιον, οἷς τὸ τέως δοθὲν ἀξίως θεοῦ ᾠκονόμησας, καὶ τοῖς ἐγχειριθεῖσι ταλάντοις τὸ σὸν δραστήριον ἐνεπιδειξάμενος, δεικνύεις ὡς ἄρα καὶ σοὶ προσήκει τὸ ἴσθι ἐπάνω δέκα πόλεων παρὰ τοῦ δικαίου δεσπότου καὶ διανομέως τοῖς ἀξίοις λεγόμενον. τὸ γὰρ ἐν τῇ προσούσῃ νῦν σοι δυνάμει ἄρχοντι δοῦναι τῷ καθ' ἡμᾶς, τοῦτο μέν ἐστι τοσοῦτον τοῦ σιδηρέου γένους τῶν νῦν ἡμερῶν ἀπέχον τε, ὅσον ἐγγίζει τῷ παρ' Ἡσιόδῳ χρυσέῳ. ὃς τὰ τῇ φύσει διεστηκότα παρ' ἑαυτῶν καινῶς ἥνωσεν, ὄγκον ἤθους, καὶ μετριότητα. τὸν μὲν, τοῖς πονηρευομένοις ἀποτηρῶν. τὴν δὲ, τοῖς χρηστοτέροις ἐκχέων ἡδεῖ τῷ χεύματι. καὶ τῷ μὲν, τὰ μέτρα τῶν ἀδίκων κολούων. τῇ δὲ, τοὺς ἀγαθοὺς ὀξύνων πρὸς ἐκδηλωτέραν χρηστότητα. καὶ τὸ συντετριμμένον ἰώμενος, καὶ τὸ ἀπωσμένον ἀνακαλούμενος. δῆλος δὲ τὴν Ἀχρίδα θήσων ἐξελεομένην, ὅσον οὔπω ἐπίφθονον. τὸ δὲ τοιοῦτον ἡμῖν ἐπιστῆσαι τῶν ἁρμοστῶν, πῶς οὐ προκλητικόν ἐστι σοι μείζονος ἐκ θεοῦ παρὰ βασιλεῖ δυνάμεως. ἵνα μείζω καὶ πόλεις εὐεργετοῦντα καὶ ἔθνη διὰ τῆς σῆς τῶν ἀρχόντων ἐπιλογῆς, καὶ παρὰ τῷ κρατοῦντι συστάσεως. τοῦτό μοι τὴν γλῶσσαν ἔλυσέ τε, καὶ μικρόν τι τὴν σὴν ἀκοὴν περιελκύσαι πρὸς τὴν ἡμετέραν λαλιὰν ἔπεισεν. οὐ γὰρ δεῖν ἔγνων τηλικοῦτον ἰδὼν ἀγαθὸν, καὶ οὕτω ξένον, ἐπιδημήσαν ἡμῖν διά σου, μὴ τῇ σῇ μεγαλεπιφανείᾳ δηλῶσαι τὴν τοῦ τὴν δοθέντος συναίσθησιν, μηδὲ λόγῳ γνωρίσαι, οἵου πράγματος τετυχήκαμεν. τάτε γὰρ ἄλλα, καὶ τὴν αὐτὸς αὐτοῦ κρίσιν ἀποδεξάμενος, καὶ οἷόν τι καλὸν γέννημα πατὴρ ἡδέως κατα-

reputans, & perpendens, ad illum, qui cuncta tristia, perniciosa adferre potest, huiusque charam libertatem inducere, ut decens est, deferam. Cuius ope, ab huius saeculi ruina impendente, & casuum laqueis, tuis sanctis precibus custodisti, defendimur.

Domino Gregorio Camatero.

EPIST. VI.

APage quidem diceres, ex urbe Achride nobis, & lingua Archiepiscopi prolatae literae, antea certe non frequentes venerunt. Profecto nunc praeceps literas mittendi causa urget. Non enim Archiepiscopus viro illi ignovit, circum quem varia Imperatoris negotiorum examina alto susurro semper immurmurant, & cui aliorum literae, non minorem molestiam, & interturbationem inducunt, quam ad alios scribendi studium, & obligationem. Vnde igitur hoc novum negotium, & importunum nobis exstitit. Vnde? Ex tua, in omne bonum solertia, & dexteritate. Qui, quia tibi Deus, apud Imperatorem multum posse concessit, non incassum, & absurde, divino hoc uteris munere. Sed teipsum, dignum, qui maiora possis, & perficias manifestas illis, quibus, quod tunc tibi emissum est, ut Deo quidem dignum administrasti, atque talentis, quae tibi caelitus sunt effusa, tuam strenuam industriam, & potentiae facultatem mire te, edoces exercere, ostendisque etiam quantum te deceat illud. Esto Princeps decem urbium. Quod a iusto Domino, & aequo gubernatore, dignis, & praestantibus viris dictum est, & commissum. Nam, quod tuae nunc est potentiae, id totum nostro nunc Principi subdere, hoc quidem tantum est a ferreo hoc hominum genere, nostri temporis alienum, quantum aureo illi seculo adpropinquat, quod Hesiodus decantavit. Qui, quae natura dissita sunt, & longe inter se discrepantia, novo quodam modo coniunxit, superbos scilicet morum fastus, & tenuem mediocritatem. Illos quidem ab improbis, & sceleratis omnino semovit, hanc vero iucundo quodam flumine probioribus effudit. Et illis demum iniustitiae, & iniuriae modum funditus abstulit, atque hoc probos omnes, & aequos in manifestiora commoda concitavit. Et omne, quod adtritum, & disiectum est mire sanavit, & quidquid erat evulsum in se resarciit. Manifeste quidem ipsam urbem Achrida ita explicuit, & evolvit, vel quantum nulli esset invidiae, & reprehensioni obnoxia. At igitur eiusmodi nobis moderatores, & Praesides constitui, qua ratione te ad maiorem, ex Deo, apud Imperatorem non provocabit potentiam, & ut maiorem urbium opitulatorem, & gentium etiam, propter hanc tuam in Principes electionem, & constitutionem summam, qua apud Imperatorem plurimum vales. Hoc quidem mihi linguam penitus dissolvit, & parum has benevolas aures, ad nostros sermones deflectere coegit. Non enim oportere cognovi, tantum conspiciens bonum, atque ita peregrinum, quod propter te ad nos feliciter accedit, nec tuae ingenti praestantiae, & nobilitati, profusi, & concessi muneris manifestare notitiam, neque sermone aliquo educere, quantum opus simus consequuti. Equidem tum etiam alia, tum & ipse tuum ipsius iudicium suscipis, & illud, quasi pulcram sobolem, ut pater, iucunde tibi adiun-

1 ἐπιδή σοι θεὸς τῷ παρὰ βασιλεῖ) Scrib ἐπειδή σοι θεὸς τὸ π. β.

adiungis. Et adhuc etiam maxime literis tuis alas celeres addes, ut ad ea, quae fere eversa sunt velocissimus percurras, & ut illum, qui pulcer est, pulcriorem ostendas, & ut Nireum iam, & Achillem effingas. Si autem plus pudoris, & gravitatis severae, aut Phoenici, aut Nestori, hic Achilles adtribuere, a te fuerit persuasus, nulla quidem in re ille tantum Heroa ementietur. Tu autem iam omnino adsignabis, quam vehementer, & immodice, hi, qui nobis iam noti sunt, in te garriant, ut

—— *in sacros Iovis alitis ungues.*

Dom. Gregorio Pacuriano Magni Drungarii Genero.

EPIST. VII.

IGitur tibi audax ego videor, & nimia libertate effusus, Pansebaste, quoniam quum nondum te viderim, neque a te visus sim, statim me tibi monitorem constituo? Num me ob candidam simplicitatem nimis admiraris, quod opes meas, cum familiaribus meis communes habeam, & illas, quae te magis decent, impertiar? Ego quidem secundum plane esse existimo, etsi quis primum esse aut censeat, aut constituat. Sed quidem ipse vere nullis flecteris exhortationibus, & monitis, & nullum vel rationis, vel colloquii quidem bonum nanciseris. Ego etenim inquam, quia hominum praefecturam nuper adeptus es, etiam animum tuum, bene adfectum quidem oportere ubique ad omnia apte conflari, & conligi, & pluribus oculis te omnia intueri, quam oculatus ille Argus bovem, eius fidei, & custodiae commissam. In his autem haec fabula id praecipue innuit, scilicet ne latenter ullum flagitium, facinusque ullum, suum ipsius typum in tuam ingenuam animam obsignet. Et in illa quidem iuventutis ardor, res quaedam est nimis audax, & operi facilis nimis, & prona. Quando vero Imperii licentia, & potestas subest, tunc, ut dicunt, quasi districto ense obloquitur, & garrit. Sed tu sermonem tuum, rationisque vires absolutas, & perfectas, & tui mensura ingentes, intra teipsum includens, cuncta in maioris gloriae materiam tibi parabis. Et iuventutis ferociam, & ardorem, acri potentiae, & imperii spiritu excutiens, & deprimens, in operum egregios deflectes conatus, ardentem facem, & salutiferam his, qui pauperie immersi sunt, & obruti, erigens. Et te vero beatum iudico, quia nondum fere tui ipsius spectaculum, in huius vitae theatrum obiecisti; ita quidem ipsum, in subditos, commodum, & utilitatem, ut facilem praetextum libertatis in magnum Imperatorem, & Dominatorem semper habes. Etenim probe perpendat tua ingens nobilitatis magnanimitas, nihil ita Deo hominem posse commiscere, ut morum integritatem, atque humanitatis studium. Et hoc quidem mirum est nos nihil magnum, atque difficile poscere, sed aut solum ipsam naturam cognoscere, & adfectus, & vires, quae ab ipsa mire exiguntur, & effluunt, postulare. Tu igitur mihi talem te proba, talique esto praedicatus nomine, & has potius divitias, & thesauros condes, quam ut alii varias talentorum myriadas, lacrimis, atque luctibus immixtas, & quae ipsam obli-

πασάμενος, ἔτι μᾶλλον πτερώσεις διὰ γραμμάτων πρὸς τὸν ἐφ' ἃ εἵλετο δρόμον. ὥστε τὸν καλὸν δειχθῆναι καλλίονα, καὶ τὸν Νιρέα ἤδη καὶ Ἀχιλλέα διαπλασθῆναι. εἰ δέ τι πλέον αἰδοῦς καὶ τῷ Φοίνικι, ἢ τῷ Νέστορι, ὁ Ἀχιλλεὺς οὗτος προσνέμειν ὑπό σου νουθετοῖτο, ἐν οὐδενὶ μὲν ἐκεῖνος τὸν ἥρωα ψεύσαιτο. διὰ πάντων δὲ δείξεις αὐτὸς, ὡς οἱ νῦν ἡμῖν ἐγνωσμένοι πρός σε ἄκρατον γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιθα θεῖον.

Τῷ Πακουριάνῳ, κυρίῳ Γρηγορίῳ, τῷ γαμβρῷ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου.

ΕΠΙΣΤ. ζ'.

ΑΡΑ' σοι θρασὺς ἐγὼ καὶ περιττὸς τὴν παῤῥησίαν, πανσέβαστε. ὅτι μήπω μηδ' ἰδὼν, μηδ' ὀφθεὶς, εὐθὺς νουθετητής σοι καθίσταμαι; ἢ θαυμαστὸς τῆς ἁπλότητος, ὅτι καὶ τοῖς συνήθεσι κοινωνῶ τοὐμοῦ πλούτου, καὶ τῶν ἐνόντων σοι μεταδίδωμαι; ἐγὼ μὲν, οἶμαι, τὸ δεύτερον, εἰ δέ τις τὸ πρῶτον τίθεται. ἀλλ' οὗτός γε, ἀνουθέτητος ὄντως, καὶ μηδὲν ἀγαθὸν ἀπολαύσας λόγου μηδέποτε. φημὶ τοίνυν ἐγὼ ἀνθρώπων ἐπιστασίαν σε δεδεγμένον νέον, καὶ τὴν καρδίαν εὐτύπωτον, πάντοθεν χρῆναι συγκεκροτῆσθαι, καὶ πλείοσιν ὀφθαλμοῖς τὰ πάντα περιαθρεῖν, ἢ ὁ πανόπτης [1] Ἄργος τὴν ἐμπιστευθεῖσαν ἐκείνῳ βοῦν. ὅ τί ποτε ἐν τούτοις ὁ μῦθος βούλεται. ὡς ἂν μὴ λάθοι κακία τοὺς αὐτῆς χαρακτῆρας τῇ σῇ ψυχῇ ἐντυπώσασα. καὶ καθ' αὐτὴν μὲν ἡ νεότης, χρῆμα πάντολμον, καὶ δραστήριον. ὅταν δὲ ἡ τῆς ἀρχῆς ἐξουσία παρῇ, λέγει μετὰ ξίφους, φασίν. ἀλλά συ τὸν λόγον ἔχων μετὰ σαυτοῦ τὸν μέγαν, καὶ καταρτιστὴν, ἕξεις ταῦτα πλείονος ὕλην εὐδοκιμήσεως. καὶ τὸ τῆς νεότητος θερμουργὸν, τῷ τῆς ἐξουσίας ἀναῤῥιπιζόμενος πνεύματι, διὰ τῶν πραγμάτων δραμεῖται, πυρσὸν αἴρων τοῖς πενίᾳ βαπτιζομένοις σωτήριον. καί σε μακάριον ἐγὼ τίθημι, ὅτι μήπω σχεδὸν μηδὲ παραγγείλας εἰς βίου θέατρον οὕτω τοι ῥᾳδίαν ἔχεις πρόφασιν τῆς πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα καὶ βασιλευτὴν παῤῥησίας, τὴν πρὸς τοὺς ἀρχομένους χρηστότητα. οὐ γὰρ ἴσω ἡ τῆς σῆς εὐγενείας μεγαλειότης, ὡς οὐδὲν οὕτως θεῷ τὸν ἄνθρωπον ἀνακίρνησιν, ὡς τὸ χρηστόηθες, καὶ φιλάνθρωπον. καὶ τὸ θαῦμα, ὅτι μηδὲν μέγα καὶ χαλεπὸν ἀπαιτούμεθα, ἀλλ' ἢ μόνον τὴν φύσιν ἐπιγινώσκειν, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἀπαιτουμένην ἀπαιτηθῆναι συμπάθειαν. τοιοῦτός μοι γίνοιο, καὶ κηρύττοιο. καὶ τοῦτον ἀποθησαυρίσαις τὸν πλοῦτον μᾶλλον, ἢ μυριάδας ἄλλοι ταλάντων δακρυομένων καὶ πενθομένων. κἀντεῦθεν ἤδη προφαινόντων

1 πανόπτης] Scrib. πανόπτης.

τὴν λῆσιν εἰς ἣν ἐν τῷ μέλλοντι τάξυσι. καὶ πᾶσι μὲν παρέχων σαυτὸν θεὸν τοῖς δεομένοις φιλανθρωπίας. μάλιςα κ̓ τοῖς ἰδίᾳ θεῷ ἀνατεθειμένοις. ὕτω γὰρ μάλιςα δείξαις, ὡς ἐκεῖνον θεραπεύειν ἐσπύδακα. ἐπεὶ καί σε θεραπεύει μέν τις κ̓ τῶν κυνησῶν κηδόμενος. ἂν δέ τι πλέον τῦ ἰδίᾳ κ̓ οἰκειοτέροις ὑπηρετοῦσι χαρίζεται, μᾶλλον ἐκφαίνει τὴν πρός σε συνδιάθεσιν. τέλος λόγυ τὸ πᾶν ἄκυε. ἐκκόψαις τοῦ φθόνυ τὺς ὀφθαλμύς. ὑ τὴν γλῶτlαν ἀποςρέψαις τῦ μώμυ, εἰ τῦ νόμυ τῶν νῦν ἡμερῶν φανείης παρήκοος, καί σε ὁ τῆς ἀγαθότητος καὶ ὁ δικαιοσύνης θεὸς τηροίη πάσης κακύνσεως ἀνώτερον κ̓ κακώσεως.

oblivionem, quam in futurum tempus ferum construunt, etiam nunc manifeste praeferunt. Etenim te ipsum, quasi Deum, omnibus, qui benignitate, & humanitate indigent, ita praestabis, & maxime his, qui privatim, & proprie sese Deo penitus noverunt. Ita enim maxime ostendes quantum illi inservire studueris. Quoniam & te multo etiam colit conatu, & tibi imminentia pericula praevidet, qui etiam multo magis, quam privatim, propriis famulis se gratum praebet, maxime saltim animi adfectum, & statutum in te praecipue manifestat. Sed iam omnem huius sermonis finem percipe. Invidiam in omnium oculos infiges, nec linguam calumniantium obstreperam avertes, si nostrorum dierum legibus parueris. Iamque te bonitatis, & iustitiae dator Deus, ab omni improbitate, & flagitio seiunctum custodiat.

Τῷ Ὀφεομάχῳ.

ΕΠΙΣΤ. η.

ΤΙ τῦτο καὶ ὁ καλὸς Ἰωάννης παρἐισήχθη Λαιςρυγόσι προσπαλαίσων κ̓ Κύκλωψιν. ὕτω γὰρ τὰ τῶν μακαριζομένων πράξεων τίθεμαι. ἀλλ' ὅπως μὴ φανείης ἐκεῖνος ὁ τοῦ Λαέρτυ πολύμητις, κ̓ τὸν λόγον ἔχοις τῆς κακίας ἀντίμαχον, πάντως Ἑρμῆς σοι τὸ μῶλυ διδὺς ἤδη πάντα καλῶς ἐξηγήσατο. μὴ μέλε οὖν 1, ἀλλὰ χρῶ τῇ τῦτου δυνάμει. κ̓ ἐπανασωθήσῃ τοῖς οἰκείοις φρένας ἐχύσῃ νηῒ μετὰ τιμιωτέρυ πλύτυ τῆς πρὸς θεὸν παῤῥησίας. ἣν πρὸς τὺς ἀρχομένυς ἀρετή σοι χαρίζεται. νῦν γὰρ νόμιζε δοκιμάζεσθαι ὐχ ἧτlον, ἢ οἱ πρὸς τὰ Ὀλύμπια καταβαίνοντες. κ̓ γένοιτό μοι τὸν ἐμὸν ἑταῖρον Ὀλυμπιονίκην ἀκῦσαι. τάχα γὰρ ἄν σοι κ̓ ἐπινικίυς προσάσωμαι, ὐδὲν ἀτιμότερον τῶν Βακχυλίδων κ̓ Σιμωνίδων, ἴσως κ̓ πρὸς τὴν Βοιωτῦ λύραν ἁρμοζομένυς, πάντως δὲ καὶ λαμπροτέραν ἔχοντος τὴν ὑπόθεσιν, κ̓ ἐπὶ σεμνοτέρῳ λεγομένυς ὀκρίβαντι.

Opheomacho.

EPIST. VIII.

QVid hoc est, etiam probus, & pulcer Ioannes in medium adductus est, ut cum Laestrigonibus, & Cyclopibus certamen ineat. Sic enim opera, quibus nominis claritas, immortalisque paratur felicitas, haec esse existimo. Sed iam quomodo alter astutus, & prudens Laertis filius non adparebis, & vivam *Vlysse.* mentis aciem, quibusvis rerum fraudibus, variisque laboribus, non oppones. Equidem Mercurius illud sacrum Moly tibi prorsus contulit, & iam in omnibus se tibi ducem mirifice praebuit. Ne igitur sis sollicitus, sed hac huius potentia, hac forte utere, & cum tuis sociis incolumis omnino evades, puppe illa, mentis gubernaculo vecta, & ingentibus illis, & egregiis, tuae in Deum fiduciae, opibus onusta, quam in tuos subditos, ipsa tibi virtus gratulatur. Nunc etenim exsistima, te non aliter explorari, quam illos, qui in certamina Olympica proficiscuntur. Et utinam mihi contingat, amicum, & familiarem meum, Olympionicem esse audire. Confestim etenim in tuas laudes egregia concinam epinicia, in quibus, nec inclytos Bacchylidas, & Simonidas, superiores mihi esse vix adgnoscerem. Et fortasse ad Boeoti lyram, illa concinnarem, & pangerem, in quae splendidior harmoniae dulcedo, & argumenti elegantia prorsus adfulget, & etiam in gravissimo coetu audacter adsurgens illa tibi decantabo.

Τῷ διδασκάλῳ, κυρίῳ Νικήτᾳ, τῷ τῦ Σεῤῥῶν.

ΕΠΙΣΤ. θ'.

ΚΑΙ ὁ τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἀληθείας ἐξηγητὴς, ἑάλως διαψευδόμενος, ἢ ἄλλό τι. τὸ σὸν καὶ οὐ ψεῦδος θησόμεθα. οἰκονομίαν δηλαδὴ καταρτυθεῖσαν σοφώτερον, καὶ διὰ τῶν ἐπαίνων ὥσπερ χειρῶν τὸ παιδιῶδες ἡμῶν βαςάσασαν, κατὰ γῆς κυλιόμενον διὰ τὸν πρὸς τὰ πράγματα δυσαρέςησιν. καὶ τοῖς τῦ ἀγαπῶντος ςόματος

Nicetae Serrarum Episcopi Doctorum.

EPIST. IX.

ETiam tu, qui Evangelii veritatis interpres fueras, mendacio convictus es, aut aliquid aliud effecisti. Tua enim opera, non autem mendacia proponemus. Scilicet tuam rerum illam dispositionem absolutam quidem, & sapientissimam, quae dulcibus laudibus, non aliter, quam manibus, nostra puerilia pectora, & humi quidem devoluta, & fusa, ut taedio, & moroso tua opera effugiebant animo eduxerat, & suavissimis amabilis oris, osculis, & hilarissimo encomiorum concentu, repentes nobis lacrimas detersit, luctusque adsperos repulit. Ego quidem hac ratione opera enutrio, & alo. Neque enim te ita

1 μὴ μέλε οὖν) Scrib. μὴ μέλλε οὖν.

te ita ementiri constituerim, qui ad ipsam veritatem aliis dux ipse fueris, non magis, quam tenebris te involvi, qui aliis etiam face accensa praeiveras. Neque ita nostra te multo adspernari ludibrio, quasi illa quibus sunt constituta, penitus non videas Tamdem nec te talem exsistimabo, qui aliis auxiliari semper noveris, & ipso tu destituaris auxilio, & ut par est, in his, scilicet, quae ab ipsa rationis potentia effluunt. Quippe quum haec merito reluctatur, & declinato effugit studio, perperam cuncta decerno. Aut in hoc solum improbi nobis nihil possunt, vel iudicium evertere, & a veritatis scopo erroribus propulsare. Si autem aliquid profundius tibi meditaris, & propter hoc, multus in nostra encomia effunderis, uberrimam, & voluntariam dilectionis pluviam ab alto suscipiens, aethere illud, & in nos aliquantulum deriva, & explica, qui etiam altam Dei profunditatem, divino populo, sacro spiritus flatu manifestas. Nisi quod praecipue, ut horum dierum opera sunt, penitus aliena, & peregrina mihi illa videntur, quando, quia iniustitia, & scelera nimis aucto accrescunt cumulo frigente, & pene extincta dilectione, nos mutuo rabido dente commordemus, & funditus devoramus. Atque etiam hoc mihi omnino difficile, & laboriosum videtur non in laudatorem aliquem incidere, sed in maledicum modicum. Et ille nobis probus erit, non qui beneficia in nos contulerit, sed qui aliquid detrimenti, & noxae nullo modo in nos deflexerit. Simpliciter quidem beatus est ille, non qui virtutis est divinus praestantia, sed qui vitiis, & scelere nihil secum daemoniacum contraxit. Tu igitur sic te praesta, & felicitatis sic viam perage, & a malis penitus esto diversus. Hoc etenim decet quidem. Mei autem fratres, atque tui discipuli, hanc tuam mirificam honoris gravitatem amplectuntur, & colunt, & quod quodammodo diceres, te, ut tui legitimi deosculantur; & quidquid illis praeceperis, se perficere, facile tibi annuntiant. Atque hoc tamdem nobis, & his deprecare, ut tentationes, quae nos circumquaque distrahunt, penitus evellantur.

ἱλαρωτέροις φιλήμασι, καὶ ταῖς τῶν ἐγκωμίων καταψήσεσι, κλαυθμυριζόμενον παύουσαν. ἐγὼ μὲν οὕτως τὰ πράγματα διαιτῶ. οὔτε γάρ σε ῥαδίως οὕτω ψεύδεσθαι θέμιν τὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἄλλοις ἡγούμενον, οὐ μᾶλλον ἢ σκοτίζεσθαι τὸν ἑτέρους φωτίζοντα. οὔτε τὸν ἡμετέρων οὕτως ἀλογεῖν, ὥστε μὴ εἰδέναι ἐν οἷς τετάχαται, εἰδότα ϗ βοηθεῖν πάντως, λείπεται, βοηθεῖν ϗ ὡς ἔνεστι. τόδε ἐστι διὰ τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως. ἄρα τί τῆς εἰκότως ἐκνεύσας παραψηφίζομαι, ἢ τοῦτό γε μόνον ἀδυνατοῦσιν οἱ πονηροὶ παρασφαλῆναι ἡμῖν τὸ κριτήριον. εἰ δέ τι βαθύτερον ἄλλό σοι διεσκόπηται, καὶ διὰ τοῦτο πολὺς ἐῤῥύης ἐν τοῖς καθ' ἡμῶν ἐγκωμίοις, τὴν τῆς ἄνωθεν ἀγάπης ἑκούσιον βροχὴν ἀθρόαν δεξάμενος, ἐξήγησαι τοῦτο ϗ ἡμῖν, ὁ καὶ τὰ θεοῦ βάθη τῷ θείῳ λαῷ ἀνακαλύπτων διὰ τοῦ πνεύματος. πλὴν ὅπως ἂν ἔχοι τὸ πρᾶγμα τῶν νῦν ἡμερῶν πάντως ἀλλότριον ἐμοὶ φαίνεται, ὅτε διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, τῆς ἀγάπης ψυγείσης, δάκνομεν ἀλλήλους, καὶ κατεσθίομεν. ϗ παγχάλεπον οὐχ ὅπως ἐπαινέτῃ περιτυχεῖν, ἀλλὰ ϗ λοιδόρῳ μετρίῳ. καὶ ἀγαθὸς ἡμῖν, οὐχ ὁ τῶν κεχαρισμένον ἐπιδιδοὺς, ἀλλ' ὁ τῶν μὴ κακούντων ἐπιδαψιλευόμενος. ἁπλῶς τε μακαριστὸς, οὐχ ὁ τὴν ἀρετὴν θεῖος, ἀλλ' ὁ μὴ τὴν κακίαν δαιμονιώδης. σὺ μὲν οὖν, οὕτως ἔντεινε ϗ κατευοδοῦ, καὶ διάφερε τῶν κακῶν. ἔξεστι γάρ. οἱ δὲ ἐμοὶ μὲν ἀδελφοὶ, σοὶ δὲ μαθηταὶ, προσκυνοῦσι τὴν σὴν τιμιότητα, ϗ πῶς ἂν εἴποις γνησιώτατα κατασπάζονται. ϗ τὸ ἐπίταγμα κατανῦσαί σοι ἐπαγγέλλονται, μόνον ἐπεύχου ϗ τούτοις ϗ ἡμῖν τῶν περιστώντων πειρασμῶν ἔκβασιν.

Io. Ophiomacho,

EPIST. X.

EGO quidem, hoc idem laboris in te sum perpessus, o pulcer Ioannes, quod lepores in ranas, ut fabullae testantur. Nam reliquum omne tempus miserum, mei ipsius timorem, mollesque cordis desidias, semper deflevi, & propter has cava terrae penetralia mihi effodi dignum censui. Nunc quia te timidiorem inveni, cristas erigo, & ad te parum superbe grediens, ut Salaminius ille Heros, cum fastu accedo. Quid igitur, o vir admirabilis, ita, ad harum rerum conspectum exhorruisti, quum nos harum strenui fraudibus, dirisque calamitatibus obnoxii, etiam delectemur, ad quae nos omnino imparati sumus, nulloque conflati, & efficti robore. Nosti quidem nostrae vitae statum, & quo otio, quibusque incommodis nos deterat. Etenim solos libros redolet, & prisci moris statuta, quae cum hoc novo vivendi modo, atque efficaci strenuae solertiae dolo, nihil mutuo inter se commune habent. Verumtamen pertuli, & constans permansi. Tu autem quo pacto effugis, & quasi improbus, & segnis miles in agmine,

Τῷ Ὀφεομαχῷ.

ΕΠΙΣΤ. ι.

ΕΓΩ δὲ τοῦτ' ἐκεῖνο πρός σε, ὦ καλέ Ἰωάννης, πέπονθα, ὅπερ οἱ λαγωοὶ πρὸς τοὺς βατράχους μυθεύονται. τὸν γὰρ ἄλλον ἅπαντα χρόνον τὴν αὐτὸς ἐμαυτοῦ δειλίαν ἀποκλαιόμενος, ϗ διὰ ταύτης ἀξιῶν εἰς μυχὰ γῆς κατορύττεσθαι. νῦν ἐπειδή σε δειλότερον εὗρον, αἴρω τε τὸν αὐχένα, ϗ μακρά σοι βαίνω κατὰ τὸν Σαλαμίνιον ἥρωα. τί γὰρ δήποτε, ὦ θαυμάσιε, οὕτω πρὸς τὴν θέαν τῶν πραγμάτων ἐξέπληξαι, ὧν γε ἡμεῖς τὴν κακίαν ἐνεργὴν ὑφιστάμενοι χαίρομεν, καί τοι γε παντάπασιν ὄντες πρὸς ταύτην ἀπαράσκευοί τε καὶ ἀσυγκρότητοι. οἶσθα τὸν βίον ἡμῶν, ὅπως εἶχεν ἀπραγμόνως ϗ ἀνωφελῶς. ϗ τί γὰρ. ἢ βιβλίων ὄζε ϗ πολιτείας ἀρχαίας, τῷ νέῳ τούτῳ βίῳ ϗ δραστηρίῳ μηδὲν ἐχούσης κατάλληλον. ἀλλ'

haec

ὕτλω, καὶ ἔμανα. σὺ δὲ τῇ φεύγεις μετὰ νῶτα βαλὼν κακὸς ὡς ἐν ὁμίλῳ. τί πρὸς τὸν τῶν ἁρμάτων ἀποδειλίασας κρόταλον. οὐκ ἔχουσιν ἐπιβάτην, οὐ παραιβάτην, οὐ μαχητὴν ἵπποι. φέρονται μόνον κενὰ ὄχεα κροτέοντες, ἀνηνιόχητες καὶ ἄτακτοι. ὑπόστηθι τὴν φοράν, ἀντίστηθι, καὶ αὐτίκα τοῦ δρόμου πεπαύσονται. ἤδη καὶ περιποππύσας ἐπιβήσῃ ἐπὶ τοὺς ἵππους, καὶ ἡ ἱππασία σου 1 σωτηρία; ἆρα μή σοι γρίφους κατέλεξα, καὶ αἰνίγματα, καὶ χρῄζεις τῆς διαλύσεως; ἢ πρὸς τὸν λαβύρινθόν σε κατήγαγον, καὶ δεῖ σου τοῦ μίτου τῆς Ἀριάδνης, πρὸς τὴν ἄνοδόν τε καὶ ἔξοδον; ἐγὼ μὲν, οὐκ οἶμαι, αὐτόθι γὰρ οἶδας τὰ Βουλγάρων εἶναι πράγματα ταῦτα, ἅπερ ὁ τὴν ἀρχὴν θαῤῥήσας εἴδωλα πολέμου κατόψεται. εἶτα καὶ κατακυριεύσει τούτων, καὶ σώσει ταῦτα, καὶ σωθήσεται τὸ μέρος ὡς ἔνεστι. καὶ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ Θεὸν ἔχειν σπουδάσει σύμμαχον, ᾧ τὸ ποιεῖν δίκαια μᾶλλον ἀρεστὸν, ἢ θυσιῶν αἷμα, Σολομῶντος εἰπόντος ἐμάθομεν. δι᾽ οὗ καὶ αὐτὸς τούτῳ ἀρέσειας, ἀνδρῶν ἐμοὶ φίλτατε καὶ χρηστότατε, ὡς ἂν ἀξίως τοῦ παιδευσαμένου σε λόγου καὶ θρεψαμένου πολιτευσάμενος, καὶ τὰς ἐμὰς ἀκοὰς εὐφραίνων. δόξαν οἰκείαν τὴν σὴν ὡς ἀγαπητοῦ υἱοῦ εὔκλειαν, καὶ τὸν δίκαιον θεὸν ἔχοις τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα τῆς σῆς κελεύσεως ὑπερέχοντα, καὶ τηροῦντά σε πάσης ἀνώτερον κακώσεως καὶ κακώσεως.

haec post terga relinquis. Quare ad confusos curruum strepitus timuisti. Equi quidem nullum vectorem habent, nullo acri sessore superbiunt, nullo pugnaci milite horrent, Solum enim rapido cursu illa vehicula trahunt, nullis adstricti habenis, nulloque domiti magistro. Illorum motus tu siste, illis adversare, & statim a cursu cessabunt. Iamque blandienti sibilo in equos scandes, tuusque equitatus sic erit incolumis. Nos equidem tibi Griphos, aut coeca retulimus aenigmata, & harum solutione rerum indiges? Aut te in labyrinthum adduxi, & tibi Ariadnae filo opus est, ut probe ingressum, & exitum viae calleas? Ego vero non id arbitror, nam ibi tu nosti, hos esse Bulgarorum conatus, haec studia, quae, qui Imperii sceptrum audacter ambit, quasi rigidi belli simulacra intuebitur. Deinde & illorum dominabitur, & haec quidem omnia conservabit, & ipse, quantum in ipso erit, ut decet, etiam certum incolumitatis statum adsequetur. Et hoc tanto magis, quanto sibi Deum opitulatorem habere conatus fuerit. Cui iusta opera magis cordi sunt, quam victimarum sanguit, ut Salomone docente didicimus. Quocirca, & ipsi etiam placuisti, o virorum mihi dilectissime, atque utilissime, quasi te, ipse rationis cibus recta vivendi institutione educaverit, & enutriverit, tuque meas aures plena hilaritate perfuderis. Tuam vero propriam gloriam, quasi dilecti filii inclitam, Deumque tibi iustum, semper habebis propitiatorem, & suam potentem manum, ad tuas ipsius preces inclinantem, teque aerumnis, & casibus omnibus eripientem.

Prov. 21. 1. Psal. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus.

Τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, κυρίῳ Θεοδούλῳ.

ΕΠΙΣΤ. ιά.

ΤΟῦτο μόνον ἔχοντες εἰς παράκλησιν, πανίερε ἀδελφὲ καὶ δέσποτα, ἐν ταῖς πονηραῖς ταύταις ἡμέραις, τὸ ἀλλήλοις προσφέγγεσθαι, καὶ τὰς ἀλλήλων ἐπικαλεῖσθαι εὐχὰς κατὰ τῶν λοιπούντων 2 συμμάχους, προσαγορεύομέν τε τὴν ἁγιότητά σου διὰ τοῦ παρόντος γραμματίου ἡμῶν, καὶ ἀξιοῦμεν ἣν ἔχεις βοήθειαν ἐπιπέμπειν τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν, ὥσπερ στρατιώτῃ ἄλλως τε ἀσθενεῖ, καὶ καὶ καμόντι, σθεναρὸν καὶ ἀκμῆτα σύμμαχον. τὰς σάς φημι χεῖρας. αἳ μόνον ἀρθεῖσαι, καταβαλοῦσι τὸν Ἀμαλὴκ, τὸν τοῖς τοῦ Θεοῦ ἐμποδὼν ἱστάμενον, καὶ τὴν εὐθυπορίαν ἀνείργοντα. πάσας γὰρ ὁδοὺς καταλαμβάνων, ταπεινοῦν σπουδάζει τὸν βασίλειον ἱεράτευμα, τὸ κράτιστον τοῦ κυρίου σχοίνισμα. οὐκ ἀγνοεῖς τίς ἐστιν οὗτος ὁ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀποστάτης καὶ τραχηλιαστὴς, ὁ τοῦ κόσμου τύραννος. κατὰ τούτου σε καλοῦμεν, τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε. καὶ γένοιτο καὶ ἡμῖν, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ τυραννουμένοις, διά σου λυπούντων εὑρέσθαι ἄνεσιν. τάχα δὲ καὶ αὐτός τι μέγα τῶν σῶν εὐχῶν ἀπολαύ-

Domino Theodulo Metropolitano Thessalonicensi.

EPIST. XI.

HOC solum nobis consolationis est, Sanctissime Frater, & Domine, his tam improbissimi saeculi diebus, ut scilicet mutuo possimus colloqui, & nostras preces, ut mutuum adflictorum, & moerentium praesidium, in nostrae tristitiae auxilium provocare. His autem praesentibus literis tuam egregiam sanctitatem blande quidem compellamus; petimusque vicissim, ut tuum hoc summum adiumentum, quod tecum habes nostrae infirmitati, quasi cohorti tum debili, tum extremo laboranti periculo, veluti validissimum, & potentissimum opitulatorem emittas. Tuas inquam manus, quae solum compactae, & firmatae, saevum Amalec evertunt, & fundunt. Qui Dei famulis summo robore obsistit, & rectum itineris callem, aequamque virtutis viam dire occludit. Nam omnia comprehendens compita, viarumque meatus, regale sacerdotium, quod potentissimum Domini est praedium, atque portio, deprimere funditus intendit. Non quidem ignoras quis hic sit, qui a principio iam fuit apostata, & excussa cervice superbos extulit fastus, totius scilicet mundi Tyrannus. Contra hunc quidem te vocamus, o Dei homo, & utinam iam eveniat nobis, & omnibus illius tyrannide pressis, & fusis, tua ope, planctuum, & moeroris finem posse aliquem invenire. Statim quidem ipse magnu tuarum precum fun-

1 καὶ ἡ ἱππασία σου) Scr. καὶ ἡ ἱππασία σου. || 2 κατὰ τῶν λοιπούντων) Scr. κατὰ τῶν λυπούντων.

fungeris bono, non hac ratione solum, quia nunc communes nobis calamitatem perferens dolores, rursus etiam nobiscum nostro permisceberis gaudio, sed quia privatim multis tu ipse obiectus, & pervolutus tristitiae spinis, indigebis, & qui te illis eximat, & quum adfuerit, non parum tibi praebeat adminiculi.

σεις οὐ ταύτῃ μόνον, ὅτι νῦν τοῖς ἡμετέροις συναλγῶν συνηθήσῃ καλῶς ἔξουσιν αὖθις, ἀλλ' ὅτι καὶ ἰδίᾳ πολλαῖς ἐμπαρὰς καὶ αὐτὸς τῶν λοιπόντων 1 ἀκάνθαις χρήζεις τε τῆς ἐξαιρέσεως τούτων, καὶ γενομένης οὐ μικρὸν ἀποίσῃ τὸ ὄφελος.

Caesari.

EPIST. XII.

DOmine mi Sancte, tuae litterae, quae laeto consolationis rore perpetuo madent, & stillanti effluunt solatii nimbo, quae praecipue nuper ad me perlatae sunt, omnibus anxietatis, & timoris fluminibus pectus meum inundarunt, atque immerserunt, ut docuerunt, te corpore misere, & male fuisse adfectum, & animam tuam terrificem moeroris, & tristitiae Cetos absorbuisse, lamentabili illo interitu Sebastocratoris, qui citra controversiam, omnes, gestarum gloria conspicuus evincebat. Certe quidem statim illum perspexi utriusque apud Deum medicinae, & salutis modum posse invenire, qui animae pater est, & corporis conditor. Et hanc, ut filiam, suavibus lenociniis, & mellea hilaritate, diris planctibus spoliavit. Et suam sobolem tamdem firmabit, illi virium fulcra immittens potentissima. Vtique in hunc oculos converti, simul anxietudinis, & tristitiae flumen cessavit, retroque compulsum stetit. At ut in te magnanimum, & gravi mentis lumine splendentem conspexi, & congenitam animae vim sum meditatus, protinus in arido mihi puppis constitit. Animo enim reputavi meo, tuae mentis magnitudinem infortunia quaeque meliorum eventuum esse existimasse materiam, & miseros corporis luctus, memoriam quamdam, ut quidem revera est, te merito ducere, atque ita te esse instructum, ut adfirmares non omnia huic obsequi, cuius furentem fluxum non possumus continere, etsi multum sapientiae, & potentiae robur toto conflaverimus conatu, ita ut hoc quidem enixe cogitemus, illa vero quaelibet remorantia obstacula illi sedulo opponamus. Sed solum impensius omne illi obiicere studium, ne totum dicam ministerium eorum, quae nobiscum diviniora sunt, & in nos fortius dominantur, & quod constitutum est dominari prius eorum quae ornatui nobis sunt, deinde eorum, quae ipsum participant rationis usum, & quod nobis solum stabile, & firmum habemus, & quasi ex interitus experte, & nullo modo labili, & caduco constans, & immortale. At adfinis tui Imperatoris mortem (cuius sanctitatis virtutes omnes, & gratias, ego ipse potissimum sum expertus, unde planctu dignus, & perpetuo luctu mihi ille videtur, si alicui alteri etiam) illam inquam modo in expeditam animi promtitudinem accipies Nam prorsus arbitror te, iuxta paroemiae sermonem, quo non minorem sapientiam habes, quam Regnum, opera tua, in vitae exitum, & ipsam tui corporis naturam disponere, atque parare. Et simpliciter quidem omne incostans iudicium, quod solum immobile, & stabile, quod in adsiduo est motu, & lapsu volvit, veluti quosdam indices, & signa praevia futuri te esse existimare. Maxime autem nunc quasi quae proxime praecurrant, & ut proprius loquar veluti iam facem praeferentem videas, illique pareas, quantum vel ipse, te nil tale spe-

Τῷ Καίσαρι.

ΕΠΙΣΤ. ιβ'

ΔΕ'σποτά μου ἅγιε, ἀεί μοι τῶν σῶν γραμμάτων τῶν δρόσον ἐνσταζόντων τῆς παρακλήσεως, τὸ ἔναγχος τοῦτο διακομισθὲν, ποταμοῖς ὅλοις τῆς ἀθυμίας τὴν ἐμὴν καρδίαν ἐπέκλυσε, ἀναδιδάξαν ὅπως τό τε σῶμά σοι πονήρως πέπρακε, καὶ ἡ ψυχὴ τῷ κήτει κατεπόθη τῆς λύπης, διὰ τὸν τοῦ ἐν πᾶσι παραμίλλου τοῦ σεβαστοκράτορος θάνατον, ἀμέλει καὶ πρὸς Θεὸν εὐθὺς εἶδον τὸν ἄμφω δυνάμενον ἐξιάσασθαι. ὃς καὶ ψυχῆς ὢν πατὴρ, καὶ σώματος κτίστης, καὶ ταύτην ὡς τέκνον παύσει κλαυθμυριζόμενον τοῖς ἱλαρωτάτοις μειλίγμασι. καὶ τὸ κτίσμα στηρίξει δοὺς τῆς ἰσχύος ἀντέρεισιν. ἅμα τε οὖν εἶδον πρὸς τοῦτον, καὶ ἡ πλείων τῆς ἀθυμίας ἀνεκόπη ἐπίῤῥοια. ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸ σὸν ἀπέβλαψα 2 μεγαλόγνωμον, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς φυσικὴν ἰσχὺν κατενόησα, ἐκάθισέ μοι ἡ κιβωτὸς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. ἐλογισάμην γὰρ, ὡς τὸ μεγαλεῖον τοῦ σοῦ νοῦ τὰ συμπεσόντα τῶν βελτιόνων ὕλην ποιήσεται. τήν τε τοῦ σώματος ταλαιπωρίαν ὑπόμνημα, ὥσπερ δὴ καὶ ἐστὶν, ἡγήσεται. καὶ παιδευθήσεται, μὴ πάντα τούτου χαρίζεσθαι, οὗ τὴν ἀποῤῥοὴν ἀμηχανοῦμεν στῆσαι, κἂν ἐπὶ μέγιστον ὀρθῶμεν σοφίας τε καὶ δυνάμεως. ὡς τῇ μὲν, περινοεῖν. τῇ δὲ, πορίζειν τὰ στήσοντα. ἀλλ' ἐκείνῳ διδόναι σπουδαιότερον, ἵνα μὴ πᾶσαν λέγω τὴν λειτουργίαν τῶν ἐν ἡμῖν θειοτέρων καὶ δεσποτικωτέρων. καὶ ὃ βασιλεύειν ἐτάχθη τῶν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς κόσμῳ πρώτως, εἶτα καὶ τῶν ἐκτὸς ἀλόγων. καὶ ὃ μόνον βέβαιον ἔχομεν, καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀῤῥεύστου καὶ ἀνωλέθρου, ἄῤῥευστον καὶ ἀνώλεθρον. τόντε τοῦ συγγενοῦς βασιλέως θάνατον, οὗ τῶν τῆς ἀγαθοσύνης χαρίτων μάλιστα πάντων αὐτὸς πεπείραμαι. ὅθεν καὶ πενθητέος ἐμοὶ ἐκεῖνος, εἴπερ ἄλλῳ τινι. καὶ τοῦτον γε δέξῃ ἑτοιμαστήριον. καὶ πάντοτε μὲν γάρ σε πιστεύω κατὰ τὸν τοῦ παροιμιαστοῦ λόγον. ᾧ τὴν σοφίαν οὐχ ἧττον ἢ τὴν βασιλείαν ἔχεις ταυτὸν, ἑτοιμάζειν τὰ ἔργά σου εἰς τὴν ἔξοδον, καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ σώματος φύσιν, καὶ ἁπλῶς, πᾶσαν τὴν ἀστατοῦσαν κρίσιν, καὶ μόνον ἀκίνητον τὸ ἀκίνητον ἔχουσαν, οἷόν τινας προδρόμους τοῦ πάντως ἐλευσομένου ποιούμενον. μάλιστα δὲ νῦν ὥσπερ

1 λοιπόντων) Iterum scrib. λυπόντων. 2 ἀπέβλαψα) Scrib. ἀπέβλεψα.

ἐγγυτέρως προσδεχόμενος, καὶ ἵν' οἰκειότερον εἴπω, λαμπαδηφόρα πειθόμενον, ὅσον οὐκ ἤδη παρεῖναι τὸν προσδοκώμενον, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἑτοιμαζόμενον, ὥστε σαυτοῦ περιποιήσασθαι τὸ ἀτάραχον. οὕτως ἐγὼ παρὰ τῆς βασιλείας σου λογισάμενος, οἷα δὴ αὕτη ἀμήχανος, πάντα διατιθεῖσα καὶ τὰ πικρὰ πρὸς τὸ ἥδιον, καὶ τὰ ἀσχήμονα πρὸς τὸ κάλλιον. ἐκ τοῦ τῶν τῆς ἀθυμίας πολλῶν ὑδάτων κατακλυσμοῦ οὐδὲ πηλὸν ὅλως ἐναπολελειμμένον ὁρῶ τῇ καρδίᾳ μου. πάντα γὰρ ὁ ἥλιος ἀποξηράνας ἐννοηθῆς μοι μόνον ὅπως διατεθήσῃ πρὸς τὰ συμβάντα. τί δὲ οὐ μέλλεις καὶ πᾶν ἀηδὲς ἡδέως διὰ τὸ μεγαλόψυχον δέχεσθαι, ὅς γε καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους τινὸς οὐκ ὄντας ἀηδεστέρους ἡδίους εἶναι πάντων ψηφίζεις. καὶ ὁμολογεῖς ὁ ἀετὸς τοῖς κρωγμοῖς τῆς κορώνης θέλγεσθαι. καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν ἰχθύας πιστεύεις ἐπίσης τοῖς ἐμοῖς λόγοις ἡδεῖς σοι γεγενημένους ἀνεγείρειν πρὸς πᾶν ἄλλο νεκρωθεῖσαν τὴν ὄρεξιν. σὺ μὲν οὖν ἀξίως φθέγγῃ τῆς σῆς χρηστότητος, σαυτὸν μᾶλλον ὑψῶν. οἷς συγκαταβαίνων αἴρεις τὴν ἐμὴν χθαμαλότητα. ἡμεῖς δὲ σύνισμεν ἡμῖν αὐτοῖς οὔτε λόγοις οὔτε ἔργοις οὐδὲν θελκτήριον ἔχουσι. πλὴν ἀλλ' ἐσάλησαν ἰχθύες. οἱ μὲν, ἄρτοι ταρίχευτοι. οἱ δὲ, ἀρτιδίοις ἐνωπτημένοι. καὶ ἡδυνθείη μέν σοι ἡ διαλογή μου, ἣν ποιοῦμαι διὰ τάδε τοῦ γράμματος. ἡδυνθείησαν δὲ μᾶλλον τῇ ὀρέξει σου οἱ ἰχθύες. ὡς καὶ ἀποστολὴ καὶ εὐλογία τῆς τῶν ζωοδότην ἡμῖν ἀποτεκούσης ἐν σώματι. ἀναζωώσαιεν ταύτην, καὶ ἐνίσχυσις τῷ σώματι γένοιντο, πρὸς τὴν τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν εὐστάθειαν ἐπαγάγοντες. ἐπεὶ καὶ ὁ ἀριθμὸς τούτων τῆς κατὰ φύσιν τελειότητος σύμβολον. εἴπερ δεκάδος μὲν τὸ τέλειον. ἡ δὲ φύσις πενταδικὴ διὰ τὴν ὕλην ἐν τῇ τετράδι τῶν στοιχείων θεωρουμένη, καὶ τὸ εἶ ἐξ ὧν πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς φυσικά.

sperantem adesse animadverterit, & ob hoc quidem magis paratum, & expeditum, ita ut nec tibi ipsi terrori, nec perturbationi esse potuerit. Ita & ego imperium tuum ratione certa expendi, & quam sit eius magnitudo, sine ullo fuco, & arte simplex, quae omnia, quae amara sunt, & acerba, suavia sibi & iucunda, & quae deformia pulcerrima esse constituit. Ex illa autem ingenti inundatione, quae multis, & rapidis anxietatis, & tristitiae aquis accrevit, ne lutum quidem in anima mea relictum video. Nam veluti Sol omnia exsiccasti, & hoc solum excogitasti in me quomodo videlicet ad omnes casus, dubiosque rerum eventus me constitueres. Quid enim, nonne omne iniucundum, & durum laeto animo, ut est tui pectoris magnitudo, es suscepturus? Qui etiam sermones meos, etsi nihil habentes molestium, & acre omnium suavissimos esse voves. Atque fateris te, qui elegans aquila es, & sublimis, aspero cornicantis rostri strepitu demulceri, & nostros pisciculos, credis, cum meis sermonibus aeque dulces effectos, adpetitus sensus, qui ad omne aliud omnino demortui sunt, posse excitare. Tu autem quae digna sunt tua sanctitate, & loqueris, & excogitas. Te ipsum maxime extollis, & quibus aliquantulum te demittis, meam humilitatem penitus in sublime effers. Nos vero, neque sermonibus, neque operibus nihil delinimenti, & blanditiarum habentibus, nobis ipsi conscii sumus, nisi iam aliud nobis pisciculi instillaverint. Quorum hi quidem panes conditi sunt, hi vero panibus incocti. Et forte tibi haec dissertatiuncula, & colloquium, quod hac Epistola necto iucundum erit. Vel praecipue tuo adpetitui, & sensui, pisciculi valde fuerunt suaves, quasi munus, & sacrum beneficium Virginis, quae vitae datorem nobis in corpore peperit. Hoc quidem reviviscere facient, & corporis vires, & robur erunt, illud in constantem efficacis operae naturam adducentes. Quoniam & horum numerus, cuiusdam naturae perfectioris symbolum est. Siquidem denarius summa est perfectio. Et ipsa quidem natura, ob obiectam materiam, quam in quatuor elementorum meditamur compagine, pentade constat, & quinaria esse fertur, & omne id est, ex quo, cuncta, quae in nobis naturalia sunt, componuntur.

Τῷ Σεμνῶν.

ΕΠΙΣΤ. ιγ'.

ΚΑίκεν τὸ βουλοίμην, καίκεν πολὺ κέρδιον ἦεν, ἱερωτάτη μοι κεφαλὴ, ἐν θανάτοις ἑτέρων οἱ κακοῦντες πρὸς τὸ ἀνθρωπινώτερον ἡμᾶς συνεστέλλοντο. νῦν δὲ οὕτως εἰσὶν ἄτρυτοι τὴν κακίαν, ὥστε μᾶλλον ταῖς πληγαῖς κατὰ τὸν Αἰγύπτιον ἐκεῖνον κατασκληρύνεσθαι καὶ οὔπω τοῦτο ἂν ἀνδρικὸν, εἰ ταῖς τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἤδη καὶ ταῖς σφῶν αὐτῶν, καὶ ὅ φασι πολλὰ τῶν θηρίων ἐπειδὰν τρωθέντα ποιεῖν, ἀφειδοῦντα μᾶλλον ἑαυτῶν, ἐπιπηδᾶν τοῖς τραύμασι θυμικώτερον, ὡς ἂν ἐπειδὴ παθεῖν μέλλοιεν, καὶ δράσαιέν τι τοὺς πολεμοῦντας. ἐν βούλει δέ μοι, ὃ τὸν Ἀντίπατρον Ἡρώδην ἱστοροῦσι, νεανιεύσασθαι ἐπιθανάτιόν τι κατόρθωμα, καὶ τῆς ἐκείνου θηριωδίας ἄξιον, συναγαγόντα πάντας τοὺς τῶν Ἰουδαίων λογάδας εἰς τὴν τῶν βασιλέων αὐ-

Semnarum Episcopo.

EPIST. XIII.

EQuidem hoc cuperem, & multo quidem utilius esset, Vir sanctissime, si aliorum morte, & caedibus, qui infligendis plagis, & cladibus inhiant, in maiorem in nos humanitatem & mansuetudinem adiguntur. Nunc autem ita flagitiis nefariis, & sceleribus sunt indefessi, & effracti, ut ipsis plagis, quemadmodum ille AEgyptius ad mala saevius recrudescant, & exasperentur. Et nondum hoc illis satis, ad strenuitatem est, si domesticorum, & proximorum caedibus, sed iam si suis ipsorum casibus crescant, & quod dicunt etiam plures feras, postquam vulneribus variis effossae fuerint, maxime nec sibi ipsis, parcentes, ad truculenta vulnera, animosiores insurgere, & ingruere compellunt, ac si quia mortem fuerint passurae, ipsos adversarios pertimescerent. Si vero mihi concedis, quod de Antipatro Herode historiae referunt, facinus fuisse aggressum sevissimae morti obnoxium, & certe illius feritate dignum. Nam cum omnes Iudaeorum lectas cohortes congregas-

set, & in Regiam aulam invexisset, confestim omnes, quasi victimas, & sacrificia mactavit, ut, inquit, nulla Iudaeorum domus, si a luctu quodammodo cessaret, in meam mortem, laetantes ederet plausus. Talia quidem hisce diebus, hos Herodianos, & haec ferina corda reputare, & excogitare arbitror, & excitatos, & compulsos irritari, & saevire, & etiam vel defunctos penitus, & terrae abditos sulcis, vitia, scelera, & immortale flagitium manifestare. Qui & quanto propius praevident divina accedere flagella tanto plures vastare, & diripere conantur. Vt quam primum illa decesserint, neque proprium ipsorum interitum videant, neque hoc modo illudere, & irridere possint, sed & omnino illud confusionis truculentae tempus continere illi, quos perpetuo ingemere, & diro moeroris tabo confici statuerunt. Si quidem quemdam daemonum speras, aut hoc pacto persuasum, aut ipsa divinae bonitatis administratione coactum, & deflexum, quam sibi constituerit cladem immutare, etiam sperare potes, hos nostros acerrimos tortores, severioribus variae sapientiae viribus, asperam posse vindictam mitigare. Si autem illud fieri non potest, quomodo hoc posse effici pernoscam, non habeo. In his etenim omne flagitii genus, vitiique robur, ipso corporis habitu accrescens, iam naturae vires suscipit. Quemadmodum ex eorum operibus intelligimus. Nisi quod nos fas est facere, quod nos decet. Quippe facilem operis exitum, & emendatos mores ab illis semper precari. Etenim postquam Dominus Iudae renes scrutatus fuit, & illum nulli obnoxium correctioni invenit, non tamen cessavit bonitatis suae, & clementiae munera illi emittere. Ne igitur tu etiam cessa in hos aliosque, quos infirmos noveris, orare, cunctosque in compensationis aequale munus, & opus deflectere, si quando supra spem totis manibus lapidem traiiceremus.

λὴν, ἀθρόους κατασφάξαι ὡς ἱερεῖα, ἵνα, φησὶ, μηδεὶς οἶκος Ἰουδαίων πένθους ἄγων σχολὴν τῷ ἐμῷ ἐπικροτοίη θανάτῳ. τοιαῦτα τοίνυν δοκῶ μοι λογιζομένους τοὺς ἐν ταῖς νῦν ἡμέραις θηριώδεις καὶ Ἡροδιανούς. καὶ πληττομένους, προσερεθίζεσθαι. καὶ θανατουμένους, ζῶσαν τὴν κακίαν καὶ ἀθάνατον ἐπιδείκνυσθαι. ὅσῳ μᾶλλον ἐγγίζουσαν προορῶσι τὴν θείαν ἀπώλειαν, τοσούτῳ πλείους προσαπολλύναι σπουδάζοντας. ὡς ἂν προαπελθόντος, μήτ' ἴδωσι τὴν ἑαυτῶν ἀπώλειαν, μήτε ταύτῃ ἐπιγελάσωσι, καὶ σχῶσιν ὅλως τοῦ διαχυθῆναι καιρόν. οὓς ἀεὶ πενθεῖν καὶ σκυθρωπάζειν ἠβούλοντο. εἰ μὲν οὖν τῶν τινα δαιμόνων ἐλπίζεις μεταβαλεῖν τὴν προαίρεσιν πεισθέντα τοῦτ' ἢ βιασθέντα ταῖς οἰκονομίαις τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, ἔλπιζε δὲ τοὺς ἡμετέρους δημίους ἀγαθυνθῆναι ταῖς αὐστηροτέραις τῆς πολυποικίλης σοφίας ἐπεξελεύσεσιν. εἰ δ' οὐ κἀκεῖνο, πῶς τοῦτο συνιδεῖν οὐκ ἔχω. καὶ τούτοις γὰρ εἰς ἕξιν ἡ κακία παγεῖσα, φύσεως δύναμιν ἔλαβε. ὡς, ἐξ ὧν, δρῶσι, συμπέιθομαι. πλὴν ἀλλ' ἡμᾶς τὸ ὀφειλόμενον δεῖ ποιεῖν, ἐπεύχεσθαι τούτοις ἀεὶ τὴν διόρθωσιν. ἐπεὶ καὶ ὁ κύριος ἐτάζων τοὺς νεφροὺς τοῦ Ἰούδα, ᾔδει μὲν αὐτὸν ἀδιόρθωτον. οὐκ ἐπαύετο δὲ τὰ τῆς ἀγαθότητος ἐνδεικνύμενος. μὴ παύσαιο τοίνυν αὐτός τε τούτων ὑπερευχόμενος, καὶ ἄλλους, ὅσους οἶδας εὐσθενεῖς, ἐπὶ τῷ ἴσῳ ἔργῳ παρακαλῶν. εἴ πως ὑπὲρ ἐλπίδας τῇ πολυχειρίᾳ τὸν λίθον μετακινήσαιμεν.

Citri Episcopo.

EPIST. XIV.

VEre quidem hoc spirituali robore, & spiritualia, & terrena, & omnia quae sunt in omnibus Deus occupat. Te quidem ipsum circumspice, Augustissime Domine, haec quidem quae in nostram vilitatem, tenuemque naturam sunt emissa, etsi terrena sint, nescio quid secum spirituale, involucro quodam innuere videntur. Nam unguentum ex odoriferis rosarum guttulis instillatum, in duabus vitreis amphoris emissum, huius me compaginis, & ossium structurae admonuit. Vt si corpus, & animam Diaphana, & perspicua quaedam, ut vitrum, ille effecerit, haec vasa effusi, & evacuati in nos unguenti constitueremus. Nosti autem omnino hanc quasi guttam, super terram stillantem, cuius quae adstricta est, & solida pars, suavi fragrans est odore. Est enim natura conservandi praedita. Et pars bonum spirans odorem, stipata est, & condensa. Non enim dissolvi potest. Nam iugum quidem habet, sed commodum, & utile. Etiam & pondus habet, sed leve, & suave. Et porro in dulcem inducit thalamum, sed per angustum viae callem. Et laetitia nos gestire iubet, sed trepidos nos & pavidos constituit. Ligna vero illa odorifera, frustra ita & abs re, a tua spirituali scientia sunt emissa. Sed nimis nos ipsi etiam desides essemus, & inepti, nisi hoc in loco aliquid spirituale comprehenderemus. Quatuor etenim quum haec ligna sint, quid aliud, quam lignum, in qua-

Gen. 5. 24.

Τῷ Κίτρου.

ΕΠΙΣΤ. ιδ'.

ΟΝτως τῷ πνευματικῷ πνευματικὰ καὶ τὰ κοσμικὰ, καὶ πάντα ἐν πᾶσιν ὁ Θεὸς τούτῳ γίνεται. ἰδοὺ γοῦν σοὶ καὶ αὐτῷ σεβασμιώτατέ μοι δέσποτα, τὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν σταλέντα εὐτέλειαν. εἰ καὶ κοσμικά εἰσι, πνευματικόν τι αἰνίττεται. τὸ μὲν γὰρ ἐκ τῶν τοῦ ῥόδου σταγόνων μῦρον ἐν δυσὶν ἀγγείοις ὑελίνοις ἀπεσταλμένον, ἐνουθέτει τὴν ἐμὴν πώρωσιν, ὡς ἂν σῶμα καὶ ψυχὴ καθαρὰ καὶ διαφανῆ ὡς ὕελον ἐργασάμενος, ἀγγεῖα ταῦτα τοῦ κενωθέντος δι' ἡμᾶς μύρου ποιήσομεν. οἶδας πάντως τὸν ὡσεὶ σταγόνα ἐπὶ γῆς στάζοντα. οὗ καὶ στύφον εὐῶδες, σωτήριον γάρ. καὶ τὸ εὐῶδες στύφον, οὐκ ἄνετον γάρ. ζυγὸν μὲν γὰρ ἔχει, ἀλλὰ χρηστόν. καὶ φορτίον ἔχει, ἀλλ' ἐλαφρόν. καὶ αὖ εἰς νυμφῶνα ἄγει, ἀλλὰ διὰ στενῆς. καὶ ἀγαλλιᾶσθαι κελεύει, ἀλλὰ καὶ ἐντρόμῳ προστίθησι· τὰ δὲ εὐώδη ξύλα ἆρα ματαίως οὕτω καὶ ἀργῶς παρὰ τῆς πνευματικῆς σου σοφίας ἔσταλται. ἀλλὰ λίαν ἂν αὐτοὶ ἀργοὶ εἴημεν, εἰ μὴ κἀνταῦθα τὶ πνευματικὸν ἐννοήσομεν. τέτταρα γὰρ ὄντα τὰ ξύλα, τί ἄλλο, ἢ τε-

τραμερὲς ξύλον ἐδήλουν, ὁ τὴν σωτηρίαν ἡμῖν ἐργάσατο; ᾧ Παῦλος καυχώμενος, καὶ ἡμᾶς τοὺς τοῦ Χριστοῦ σταυροῦν τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι καὶ τοῖς ἐπιθυμήμασι βούλεται. ἐδίδαξας οὖν προδήλως ἡμᾶς, ὅτι δεῖ σταυροῦν ἑαυτοὺς πᾶσι τοῖς κατὰ κόσμον ἡδέσι τε καὶ εὐώδεσι. καὶ εἴποι ἄν τις ἀστείως, ὡς τὰ σταλέντα καθ' ἑαυτῶν ἀπεστάλησαν. διὰ γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ, ὡς εἴρηται, σταυροῦσθαι πρὸς τὰ τοιαῦτα βλαβερὰ διδασκόμεθα. μᾶλλον δὲ προσάγειν πάντα Θεῷ, καὶ διὰ τῶν τοιούτων εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ ἔρχεσθαι τοῦ κἂν τοῖς ἄλλοις ἀτίμοις ξύλοις τοσαύτην τιμὴν διὰ τῆς εὐωδίας φυτεύσαντος. καὶ πλέω δ' ἂν εἶχον γράφειν, ὅσα κατανόησά σε διὰ τῶν σταλέντων τὴν ἐμὴν διδάσκοντα ταπεινότητα, ἀλλὰ τί μοι τὸ ὄφελος. νοεῖν μὲν ταῦτα, μὴ πράττειν δέ. γένοιτο δὲ ταῖς σαῖς εὐχαῖς, καὶ νοεῖν με καὶ πράττειν τὰ δέοντα. καὶ τὸν ἐμαυτοῦ βίον ὀσμὴν ζωῆς ἀλλὰ μὴ θανάτου τῷ πρὸς ἐμὲ βλέποντι ποιμνίῳ παρέχεσθαι. ὃ καὶ μὴ παύσαιο ὑπὲρ ἡμῶν ἐξαιτούμενος.

quatuor dissectum partes manifestant, quod omnium nostrum salutem mire perfecit? In quo Paullus glorians, & nos qui *Christi sumus*, carnem, Gal. 5. 24. cum humanis adfectibus, & cupiditatum illecebris crucifigere suadet. Rom. 6. 6. Insigniter itaque nos edocuisti, decere quidem, cum omnibus, huius mundi voluptatibus, & iucunditatibus nos ipsos crucifigi. Sed forte aliquis urbane diceret. Haec quae missa sunt, in se ipsos vere sunt emissa. Nam iuxta numeri mysterium, ut dictum est, nos in haec mundi pericula, & imminentia damna crucifigi docemur. Maxime autem cuncta summo Deo referre, & talium rerum contemplatione, in ipsius veram cognitionem venire, qui, & si aliis ignobilibus lignis, tamen ob fragrantem odorem, tantum honorem impendit. Et plura quidem quae scribam, habui, scilicet, quaecumque perspexi te, ob ea, quae iam missa sunt, meam humilitatem, & abiectam naturae conditionem edocere. Sed quod mihi emolumentum est, quae utilitas, haec mente evoluere, & nullis tamen exsequi operibus. Tuis autem precibus & intelligere, & quod opus est, absolvere facile consequar, & meam ipsius vitam, vitae odorem habentem, non autem caecae mortis, vago gregi qui meis insistit vestigiis, qui in me oculos figit suos, exhibere. Quod praestare numquam cessabis, qui in nos praecipue ad haec semper es expetitus.

Τῷ Καματηροπούλλῳ.

ΕΠΙΣΤ. ιε.

ΕΙ' καὶ θανόντων περ καταλήθοντ' ἐν ἀΐδαο, ἀλλ' αὐτὸς γε καὶ θανόντα φίλον τὴν ὀφειλομένην χάριν ἐν τοῖς ὑπολειφθεῖσιν αὐτῷ καταθήσομαι. ἀμέλει καὶ τῷ τρισμακαριωτάτῳ ὑπερτίμῳ τῷ Ψελλῷ, καὶ παραμίλλῳ τὴν γλῶτταν, ὀφείλω μὲν, ὡς εἰκὸς, οὐκ εὐαποδότους χάριτας. πολλὰ γὰρ οἶδα τῆς μούσης τοῦ ἀνδρὸς ἀπονάμενος, οὐκ ἔχων δὲ ὅπως ὅλῳ τούτῳ χαρισαίμην τῷ μέλει αὐτοῦ, ὡς ἔξεστι, διὰ τῆς σῆς περὶ ἡμᾶς ἀγάπης, χαρίζομαι. ὁ γάρ τοι τὸ παρὸν ἡμῶν ἐγχειρίζων τῇ σῇ λαμπρότητι γραμματίδιον, θυγατριδοῦς μὲν ἐκείνου, πικρᾶς δὲ πειραθεὶς τῆς τύχης, συμφορᾷ κέχρηται. ὅπως οὖν αὐτῷ καταλλάξῃς τὴν τύραννον. εἰ γὰρ μὴ μόνον συνεύσειας, προσμειδιάσει τε τούτῳ, καὶ περιπλύξεται ἤ που καὶ τὴν αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς εἰσαγαγοῦσα, δώσει τῶν ἀγαθῶν αὐτὸν δράξεσθαι. καὶ μή τί με οἴου ἄλλως ἀφοσιούμενον ταῦτά σοι γράφειν. ἀλλὰ γὰρ μήτε τῶν λόγων ὀναίμην, μήτε τοῦ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῆς ψυχῆς μου θελήματος, εἰ μὴ ἐγὼ ταῦτά σοι ἐκ βαθείας καρδίας γράφω ἐλεῶ γὰρ τὸν νεανίαν, ὡς πάλαι ποτὲ ἐν ὀλβίοις ἰδών. καὶ τὴν τοῦ πάππου τούτου ψυχὴν δέδοικα, μήπως ὀνειδίσῃ ἐμοὶ τὸ σκληρὸν καὶ ἀτέραμνον. ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν τέως τοῖς ταῖς ἀριστεραῖς ἐρίφοις τὸ ἐπάνθρωπον ἐν κρίσει προφέροντα. εἰ γάρ μοι φανείη κατ' ὄναρ, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐπαφήσῃ τὴν δωδεκάκρομον 1, ἄρα

Camateropulo.

EPIST. XV.

DEfunctorum etsi immemorem Plutonis in antro. Verumtamen ego defunctum amicum debita gratia, inter eos, quos ipse reliquit, perpetuo prosequar. Nimirum terque quaterque beatum, & eximium *Psellum*: qui citra controversiam linguae suavitate primas tenuit. Huic equidem ut fas est, quas nemo enarrare posset, neque posset referre, debeo gratias. Multa enim edidici, ex tanti viri Musa utilitatem decerpens non vulgarem. At quia penitus non habeo, quo pacto huius suavitati gratum, & beneficum me praebeam, ut decet, ob tuam tamen in nos dilectionem, & integrum amorem, aliquam grati animi significationem ostendam. Qui enim nostras has praesentes litteras, tuis splendidissimis committit manibus, illius quidem nepos est, & acerbo fati nunc depressus casu, ultimis fere calamitatibus adfligitur. Quomodo itaque cum hoc asperam, & tyrannicam fortunam reconciliabis. Nam nisi solum conspiraveris, & huic quidem illa adridebit, totamque se circumfundet, & alicubi huius sortem in suum ipsa sinum inducens, bona cuncta huic accipere indulgebit. At ne existima, me aliter, quam hac pietate obstrictum, haec ad te scribere. Etenim neque sermonis fructum perciperem, nec illo consilio tuo, quod in animae meae salutem impendisti, fungerer, nisi haec ex intimo cordis sensu ad te scriberem. Huius enim adolescentis misereor, quasi iam pridem inter beatos illos conspicerem. Etiam & huius avi animam timeo, ne forte mei cordis asperitatem, & immitem incuset, dureque increpet mentem. Nequeo etenim dicere, quantum infaustos haedos, benignitate, & humanitate in iudicio superabit. Si etenim mihi per somnium adpareret, & linguam duodecim effluentem scatebris contre-

1 δωδεκάκρομον) Scrib. δωδεκάκρουνον.

ctaverit, etiam num existimas, me tantis timoris spectrum, horridumque simulacrum, & sine stupore, & tumultu substinere? Si vero in alios ipsum Deum insinuaret, & proponeret, juxta Ps. 134. 21. Davidem, & si defunctum, magnae tamen Ierusalem protectorem, & si secus quam eius dignitas postulabat, vel siquidem & sine aliorum caedibus fuerit. Sed ad haec quod de illius Gratiarum venustate, & fulgore credam, & ipsa aequitate, & divino Dei numine, & dulci Pselli lingua constrictus. Sed jam ab his me custodi, & defende fati necessitatibus, & hunc tibi submissum, & subditum, quadam in servitute constitue. Nam cum harum multae tibi delatae, & expositae sint, facilius erit, si hoc non magis decuerit, hunc, tantis compressum cladibus, aliquo subsidio, & emolumento, a te cumulatum nobis restituere. Non enim quae ad viam necessaria sunt, te, in arctum deducere, & in angustam rerum orbitam devoluere poterunt. Deus itaque te, & sceleris purum, & malae fortunae detractum casibus servet.

με οἴη καὶ τὴν τῆς ἐπιπλήξεως φαντασίαν ὑποστῆναι φρίκης ἄτερ καὶ ταραχῆς; εἰ δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸν Θεὸν παρεισάγῃ διὰ Δαβὶδ, καίτοι τεθνηκότα, τῆς Ἱερουσαλὴμ προασπίζοντα, κἂν ἄλλως ἦν ἀνάξια, καὶ χωρὶς αἱμάτων, τί πρὸς ταῦτα, ὃ πρὸς τῶν ἐκείνου χαρίτων πείσομαι, καὶ τῷ δικαίῳ καὶ τῷ Θεῷ καὶ Ψελλοῦ γλώσσῃ θλιβόμενος, ἀλλά με τούτων ῥῦσαι τῶν ἀναγκῶν, ἔν τινι δουλείᾳ τάξας τὸν στελλόμενόν σοι τοῦτον. πάντως γὰρ πολλῶν σοι ἀνατεθεισῶν, ῥᾴδιον εἰ τὸ μὴ μᾶλλον. τὸν γοῦν ὑπὸ τοσούτων συνιστάμενόν σοι ὠφελείας ἀξιωθέντα ἀποκαταστῆσαι ἡμῖν. οὐ γὰρ ἐστενοχώρηταί σοι τὰ τῆς ὁδοῦ, καί σε Θεὸς εἴη πάσης τηρῶν ἀνώτερον κακίας καὶ κακώσεως.

Ancyrae Episcopo.

EPIST. XVI.

NON equidem cum sapiens sit praeses, in hos (o mores!) temporum lapsus, linguam vinculo cohibes, quae etiam podagra linguas devincire, & constringere permittit. Ita quidem omnia in peius ferociunt. Sed non hoc etenim, neque sub hoc tempore innovatum est, neque ipse ita male es adfectus. Verum colloquia quae in nos habes, omni religione solvit, quibus etiam cum fratre nostro familiariter uteris illumque impellis, mireque instruis in hac via, per quam in sacram philosophiam conscenditur. Hoc ita percipio, & omni, quod in nos habes colloquio, iucundius, & suavius censeo. Quodammodo igitur adsiduam cum adolescente familiaritatem, & colloquium conferes si est tibi curae, nos crebrius summo adficere gaudio. Fungatur itaque ille communibus tuae sapientiae crateribus, & lautis sacrificiorum conviviis, cum reliquis, qui secum non absurde laetitia desipiunt, comiter excipiatur. Volo autem hunc modo, & privatim his commissum sapientiae, ab illo saltim hoc consequi, quo aliquod lucri habeat munus, ut vel etiam aliqua sibi gratia referatur. Quoniam & matres, ut aliquem ex filiis seorsim singulari suscipiunt studio, mellitis illum deliciarum blandimentis fovent, dulceque leniunt. Vis forsan, ut huius, quam loquor rei, rationem, & specimen praebeam? Quantum Theophylactus a te, reliquis, in amorem, & amicitiam praelatus est, & antepositus, tantas privatim fratri debes rependere gratias, tantumque supra alios Theophylactum tibi carum habere. Alium & tibi rei ostendam modum. Qualem me volebas esse tuo Paullo, cum illum sapientiae mysteria absoluto studio edocebam; talis tu meo Demetrio exsiste, qui philosophiae studio, te docente, initiatus, & instructus est. Denique utinam laeto salutis spiritu diu vivas, hominum mihi gratissime.

Τῷ Ἀγκυραίῳ.

ΕΠΙΣΤ. ιϛʹ.

ΜΗʹ καὶ τὴν γλῶτταν ἐπεδήθης ὁ σοφὸς πρόεδρος, ὑπὲρ, φεῦ! τῶν νῦν καιρῶν, οἱ τῇ ποδάγρᾳ καὶ γλώττας δεσμεῖν διδόασιν. οὕτως πάντα πρὸς τὸ χεῖρον ἐξαγριαίνουσιν. ἀλλὰ μὴ, τοῦτο μὲν, οὐθ' ὑπὸ τῶν καιρῶν ἀνεωχμώθη, οὔτ' αὐτὸς πέπονθας. ἀφοσιοῖ δὲ τὰς πρὸς ἡμᾶς ὁμιλίας, οἷς τῷ ἀδελφῷ ἡμῶν ὁμιλεῖς, ἐμβιβάζων αὐτὸν καὶ συνετίζων ἐν ὁδῷ ταύτῃ ᾗ πρὸς τὰς φιλοσοφίας πορεύεται· δέχομαι τοῦτο, καὶ πάσης τῆς πρὸς ἡμᾶς ὁμιλίας τίθεμαι ἥδιον. ὅπως οὖν συνεχέστερον ὁμιλοίης τῷ νέῳ, εἴ τί σοι μέλλει 1 τοῦ ἡμᾶς εὐφραίνειν πυκνότερον, ἀπολαυέτω μὲν οὖν καὶ τῶν κοινῶν σου τῆς σοφίας κρατήρων, καὶ τῶν θυμάτων ἑστιάσθω σὺν τοῖς λοιποῖς καλῶς ἄφροσιν. ἐθέλω δέ τι τούτῳ καὶ ἰδίᾳ παρ' αὐτῆς γίνεσθαι, ἵν' ἔχοι κέρδος, ὅτι ἂν αὐτῷ λάθρα χαρίσηται. ἐπεὶ καὶ μητέρες πολλάκις ἓν ἀπολαβοῦσαι τῶν τέκνων ἰδίᾳ, τῶν τι γλυκασμάτων αὐτῷ παρατίθενται. βούλει δώσω κανόνα τοῦ λεγομένου; ὅσον ὁ Θεοφύλακτος ἐξῄρηταί σοι τῶν λοιπῶν εἰς φιλίαν, τοσαύτας ὀφείλεις ἰδίᾳ τῷ ἀδελφῷ χάριτας, τοσοῦτον ἀγαπώμενόν σοι δέξεις ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τὸν Θεοφύλακτον. δείξω καὶ ἕτερον μέτρον. ὁποῖον ἂν ἐβούλου με εἶναι τῷ σῷ Παύλῳ ὑπ' ἐμοὶ τελουμένῳ σοφίας τι μυστήριον, τοιοῦτος γενοῦ τῷ ἐμῷ Δημητρίῳ, τὰ φιλοσοφίας ὑπό σου ὀργιάζοντι. ἐῤῥωμένος διαβιοίης εὔθυμος, ἀνθρώπων ἐμοὶ χαριέστατε.

Τῷ

1 μέλλει) Scrib. μέλει.

Τῷ Κερκύρας.

ΕΠΙΣΤ. ιζ.

ΠΩς ἂν εἴποις ἡδέως ἔδεξαν μήν σου τὴν ἐπισολὴν 1, τιμιώτατε δέσποτα. καὶ πάντα μὲν καλὰ ἐν καιρῷ αὐτῶν. λόγος δὲ μᾶλλον. καὶ λόγος, τοιαύτης μὲν γνώμης γέννημα, τοιαύτης δὲ γλώττης μαίευμα. ἐν ἀθυμίᾳ γὰρ ὄντι μοι, τὸ λαθικηδὲς ἐκεῖνο ἀνέχεας φάρμακον. καὶ διψῶντι, τῷ ἐκ τῆς πέτρας κατεγλύκανας νάματι. καὶ ὡς ὑποφήτης τοῦ παρακλήτου τὴν κατώδυνόν μου ψυχὴν παρεκάλεσας καθ' ὑπερβολὴν γὰρ ἐβαρύνθημεν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. οἵ τε γὰρ ἐχθροὶ κεκραταίωνται. καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ πλησίον, οἱ μὲν, ἀντέστησαν. οἱ δὲ, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν τὸ φιλανθρωπότερον. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, καὶ ἰώμενος συντετριμμένους μὲν καρδίαν, παρεκάλεσεν ἡμᾶς οἷς ὡμίλησεν. καὶ ἡ δρόσος ἡ παρά σου ἴαμα ἡμῖν γέγονε. καὶ χάρις τῷ πατρὶ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ Θεῷ πάσης παρακλήσεως, ὅτι ἐν οὕτως ἡμέραις πονηραῖς, καὶ ἐν καιροῖς ἀφίλοις καὶ θηριώδεσι, τὴν σὴν ἱερότητα δέδωκεν ἡμῖν τῇ φιλαδελφίᾳ φιλόστοργον, σπλάγχνοις Ἰησοῦ δικαιωμένην. μὴ κάμοις οὖν ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ᾗ παρὰ τοῦ κυρίου ἐπλουτίσθης γνώμῃ καὶ σοφίᾳ πρὸς ἡμᾶς χρώμενος. καὶ τὸν θησαυρὸν ὃν ἔχοντες 2 ἐν ὀστρακίνῳ σκεύει, τῷ τῆς ταπεινώσεως σώματι, χορηγῶν ἀφθόνως τοῖς χρήζουσι· ὡς ἐμέ γε οὔτε πρόσοδοι λυποῦσιν, ἐν αἷς ἦν ποτε τὰ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἄλκιμα, οὔτε ἡ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων θαλάσσης διατεταμένη ἐξουσία καὶ ἐπικράτεια. τῆς μὲν γὰρ αὐτάρκως ἔχωμεν. τὸ δὲ περιττὸν ἐκ τίνος ἐστι, μεμαθήκαμεν. τῆς δὲ, ἀῤῥωστότερον ἢ ὥστε ἀντέχεσθαι. ὁ δὲ τῶν φροντίδων περικλυσμὸς, καὶ ὁ πονηρὸς περισπασμὸς, καὶ τὸ μάτην ταράττεσθαι, καὶ μήπω πραῢναι ἀφ' ἡμερῶν πονηρῶν, ταῦτά μοι στῆς ὀστέων. ταῦτά μοι τοὺς μυελοὺς δαπανᾷ οὕτω γὰρ τελείως πεφευγόσι τὸν λέοντα, ἡ ἄρκτος ἡμῖν συναντᾷ. καὶ ταύτην ἀποδρᾶσι, καὶ ἐπὶ τοὺς τοίχους τῆς οἰκίας τὰς χεῖρας ἐρείσασιν, ὄφις ἐκ τῆς ὀπῆς προκύπτει ἐπίβουλος. ὃ καὶ μᾶλλον ἐμοὶ τὰς ὀδύνας δριμυτέρας ἐργάζεται. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, καίτοι μάλα σφόδρα βουλόμενος ἐκπτύσαι, ἵνα μικρόν τι τὴν καρδίαν κουφίσαιμι, ἐν πείσῃ στέγω 3 τετληότι θυμῷ. φυλακήν τε καὶ νῦν τῷ στόματι τίθεμαι, ὡς κἂν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου, ἵνα μὴ καταισχύνω τὸ μέγα τῆς ἀρχιερωσύνης πρᾶγμα ἢ ὄνομα. τὸ γὰρ τῆς ἐπιστολῆς χρῆμα

Cercyrae Episcopo.

EPIST. XVII.

QVodammodo diceres, nos iucunde, & hilari animo tuas litteras suscepisse, inclite Domine. Etenim cuncta, illarum occasione, & opportunitate nobis pulcra, & suavia visa fuerunt, & maxime vero oratio. Oratio inquam, quae tantae est mentis, & sententiae germen, tantaeque linguae soboles, Nam cum in summa animi anxietudine versaret, pharmacum mihi illud, quo profundus oblivionis sopor inducitur, effudisti. Quumque arida arderem siti, dulci ex petra, liquore, in siccas, potius dulcedinem, fauces emisisti. Et quasi divini interpres Paracleti, meam animam doloribus aliquantulum adfectam, & fixam recreasti, & dulci consolatione evexisti. Nos enim supra quam dici potest, gravi conflictamur rerum mole, ita ut penitus nobis horrentia immineant bella, intus vero timores. Hostes etiam in nos superiores evadunt. Et amici, & propinqui ita in nos se habent, ut hi penitus nobis adversentur, & illi quam remotissimam humanitatis, & benignitatis opem nobis obiiciant. Sed enim qui humiles, & abiectos consolatur, quique illis, qui lacero corde, & disrupto pectore atteruntur, medetur, nobis etiam solatio fuit, quibus & familiarem se praebuit. Et ros ille tuus divinitus stillans, medicamentum nobis salubre extitit. Gratia ergo sit misericordiarum Patri, & Deo totius consolationis, quoniam his tam infaustis, & pessimis diebus, & hoc tempore hostium irruptione ferociente, & infesto, tuam sanctitatem nobis paterna dilectione cinctam, & ipsis *Iesu* visceribus quasi incoctam, & probatam indulsit. Ne igitur elassescas, Dei homo, illam qua apud Dominum dives factus es, sapientiam in nos deflectere, & thesaurum illum egregium, quem in fictili, & luteo vase, hoc abiectae humilitatis corpore habes, indigentibus large suppeditare. Vt neque incursus hostiles, in quibus praecipue Archiepiscopi muneris robur totum positum est, neque immensa potestas, furensque vis, a suis incruentis fluminibus usque ad ultimos maris terminos protensa, me turpi deprimant ruina. Hoc enim satis, superque stipati sumus. At excessus huius, & copia, ex quo profluat iam didicimus. Illius vero causa, ea est nobis impotentia, & infirmitas, ut facile cohiberi, & cogi possit. Equidem curarum inundatio, & irruptio, & dura calamitatum invasio, & irrita consternatio animi, & numquam infortunatis dierum malorum casibus mansuescere, haec quidem mihi ossa, ipsasque medullas absumunt. Sic enim praecipitanter fugientibus leonem, ursum nobis occurrit, & in nos, qui hunc vel cursu vitare nitimur, & qui in tutae domus septum manus firmare studemus, lethifer anguis, ex foramine insidians erumpit. Qui maxime in me graviores infert dolores, malaque molitur. Sed haec quidem & toto conatu respuere studeo, ut vel parum, cordis mei pondus levius reddam. 2. Cor. 47.

Sed tamen haec animo tamdem sic [a] persero forti. a Homer frequens. hemistich.

Ori quidem meo custodiam & feras constituo, quasi adversum me peccatorem constarem, ne mihi penitus aut nomen, aut magni sacerdotii opus, vitio, & probro vertatur. Epistolae enim mo- Ps. 38. 1

1 ἡδέως ἔδεξαν μήν σου τὴν ἐπισολὴν) Rescribo, ἡδέως ἐδεξάμην σου τὴν ἐ.
2 ὃν ἔχοντες) Scrib. ὃν ἔχων τ' εἶ.

3 ἐν πείσῃ στέγω) Restituo, ἔμπης τε στέγω. Est hemistichium.

medus, ut nosti, loquax est, nec se silentio ullo potuit continere, quoniam a sodalibus sacerdotibus, & Episcopis, qui populum iudicare, & dirigere videntur, in nostram adflictionem, & interitum, laquei, & inextricabilia retia intenduntur. Tu vero venerabilis pater, & Domine Deum precare, ut nos quidem, quae inter falsos fratres, pericula pertimescimus, fugiamus, & ut illi ipsi, ex caecis diaboli plagis, cui adscripti sunt, dilabantur, & ut omnino illum pudeat in nos adversa quaeque proiicere, & ut Deus prorsus, summis gloriae laudibus celebretur, cuius gratia caelestis tuo in spiritu fulgeat, Sancte; & divine domine.

λάλον, ὡς οἶσθα, καὶ οὐχ ἐχέμυθον. ἐπεὶ παρὰ συνιερέων, καὶ συνεπισκόπων. οἱ δοκοῦσι κρίνειν τὸν λαὸν, ἐκτέτακται τὰ τῆς θλίψεων ἡμῶν δίκτυα. σὺ δὲ εὔχου, τίμιε πατὲρ καὶ δέσποτα, ἡμῖν μὲν, τοὺς ἐν τοῖς ψευδαδέλφοις τούτοις κινδύνους ὑπεκφυγεῖν, αὐτοῖς δὲ ἐκείνοις, ἐκ τῆς παγίδος ἀνανῆψαι τοῦ διαβόλου, ἐν ᾗ ἐζωγράφησαν. πάντως δὲ τὸν ἀπ' ἐναντίας ἡμῶν αἰσχυνθῆναι, καὶ διὰ πάντων τὸν Θεὸν δοξασθῆναι. οὗ ἡ χάρις εἴη μετὰ τοῦ πνεύματός σου, παρίερε καὶ ἅγιε δέσποτα.

Mermentlarum Episcopo,

EPIST. XVIII.

Ad S. Scripturae invitat post profanos Scriptores, lectionem.

SVM *ne immortalis ego, cur me immortalibus aequas?*

Sed tibi quidem vel amicus, & mendacem te esse concedit. Qui interea ipsam veritatem claris Themidis responsis, & decretis, quorum tu es interpres & praeses, semper exerces & doces. Nos autem in acie belli, in qua constituti sumus, decet permanere, aut decuriones adsignati, aut ut tuum est beneficium, & gratia, triginta virorum Praefecti, Militum Tribunatus, & exercitus Praefecturae decus, solum audimus. Tu igitur Longini iudicia ne mihi imponas, neque videaris ipse iuxta Longini sensum, aliquid decernere. Tantum enim nunc, nostra ipsorum potentia, nostrisque viribus inferiores sumus, quibus olim potentes, cunctisque fuimus longo praestantiores intervallo, quantum tunc ipsa priscorum facultate, & opibus vincebamur. Neque enim hae regiones iam me statuunt edocere, &
Harpyiae ipsos libros furentes Harpyae subverterunt. Manus vero exactorum, non minus omnem lectionem detrahunt, quam illae Phinei cibos deturbarunt. Ipsos itaque Peripateticos in Academiam traiice, & in variam Stoam, nobilemque eius pulcritudinem emitte. Tu vero per Ionica viridaria, luxurianti illude pede, & blandos horum Zephyros, emissis suscipe adflatibus. Decer-
Homeri Il. pe etiam fragrantes Iliadis rosas, quaecumque tibi, ob earum dulcem odorem, forte placuerint, Et Tragici quidem Theatri inspector adside. & Comica scurrilitate collude. Neque Bucolicam recusa fistulam, quae strepitantes lapillis fontes, & mutuos frondentis pini susurros, & alia quaecumque diverso concinna cultu effingit. Nisi quidquid in hoc, amoris involvitur lusibus, tuis suavibus Musis respuendum videatur. Tu vero interea etiam & his omnibus, & multo his omnibus praestantiore partu illo, qui sacris tuum animum fulcit stabilimentis, te enutri. Qui olim de caelo descendens illos, qui per malorum, & aerumnarum deser-
Exod. 16. & 17. tum gradiebantur, fovit, vitaque recreavit iucunda, & nunc etiam nutrire & potest, & refertur. At ne ad haec, Mosaicas illas legum tabulas curiosius adpone, sive quod extrinsece ibi referunt usurpans, sive quod intra se innuunt, pervestigans. Hoc denique nitere, ut Propheticas visiones mirabilesque illas imagines, quasi res, quae fieri potuerint, attento mentis contem-

Τῷ Μερμεντλῶν,

ΕΠΙΣΤ. ιή.

ΟΥ' τίς τοι Θεός εἰμι, τί μ' ἀθανάτοισιν εἴσκεις; ἀλλά σοι μὲν ὁ φίλος καὶ ψεύδεσθαι δίδωσι, καὶ ταῦτα τὴν ἀλήθειαν ἐν ταῖς Θέμιδος ἀποτρίσεσιν, ὧν εἶ προστάτης, ἀσκήσαντι. ἡμῖν δὲ ἀπόχρη μένειν ἐφ' ἧς ποτε ἦμεν τάξεως, δεκαδάρχαι τεταγμένοι. ἢ σὴν χάριν, τριακοντάρχαι. χιλιαρχίας δὲ καὶ στρατηγίας κλέος οἷον ἀκούομεν. μή μοι οὖν τὰς Λογγίνου κρίσεις περίαπτε, μὴ καὶ δόξης τισὶν αὐτός γε οὐ κατὰ Λογγῖνον κρίνειν τοσοῦτον γὰρ νῦν τῆς ἡμῶν αὐτῶν ὑστεροῦμεν δυνάμεως, καθ' ἣν ποτ' ἦμεν πάλαι ἄλκιμοι, ὅσον τότε τῆς τῶν ἀρχαίων ἀπελειπόμεθα ἕξεως. οὔτε γὰρ τὰ χωρία ταῦτα ἐθέλει με ειδάσκειν καὶ τὰ βιβλία Ἅρπυιαι ἀνηρείψαντο. χεῖρες πρακτόρων οὐχ ἧττον ἡμῶν πᾶσαν ἀνάγνωσιν ἀφαιρούμεναι, ἢ ἐκεῖναι τοῦ Φινέως τὰ βρώματα. αὐτοὺς μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν μετάβαινε, καὶ πρὸς τὴν Στοὰν, καὶ τὰ ταύτης κάλλη, διάβαινε. ἐντρύφα δέ μοι καὶ τοῖς Ἰωνικοῖς λειμῶσι, καὶ διὰ τούτων Ζεφύρους δέχου ἐνέτῳ τῇ ἐπιπνοῇ. δρέπου δέ μοι καὶ τῶν τῆς Ἰλιάδος ῥόδων, ὅσα σοι καὶ διὰ τούτων καὶ βουλομένῳ ἐστί. κάθου δὲ θεατὴς Τραγικοῦ θεάτρου, καὶ βωμολοχίᾳ Κωμικῇ πρόσπαιζε μηδὲ τὴν βουκολικὴν ἀπανήνῃ σύριγγα, πηγάς τινας καὶ πίτυος ψιθυρίσματα καὶ ἔργ' ἄτλα διάφορα ποιουμένην ἐμμελῆ, κἂν ὅσον ἐρωτικὸν ταύτης ταῖς σαῖς Μούσαις δοκῇ κατάπτυστον. σὺ μὲν οὖν ταῦτα καὶ σὺν τούτοις ἢ καὶ πρὸ τούτων ἄρτῳ τρέφου τῷ ἐν τῇ καρδίᾳ στηρίζοντι. ὃς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς τούς τε πάλαι διὰ τῆς ἐρήμου τῶν κακῶν ἀγωγῆς βαδίσαντας ἔθρεψε, καὶ νῦν τρέφειν ἔτι ἐπαγγέλλεταί τε καὶ δύναται, καὶ μή μοι τοῦτο μὲν, τὰς Μωσαϊκὰς πλάκας περιεργάζου, τό τε ἔξω λαμβάνων αὐτόθε καὶ τὸ ἔσω ἀνερευνώμενος; τοῦτο δὲ, τὰς προφητικὰς ὁράσεις ἢ ὁμοιώσεις ὡς δυνατὸν φανταζόμενος, καὶ τῇ χειραγωγῷ ἱστορίᾳ πρὸς τὴν τῶν παλαιῶν καθοδηγούμενος

μίμησιν. ἔτι βλέπε τὸν τῆς χάριτος ἥλιον, καὶ τῶν τούτου ἀκτίνων κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἐταπόλαυε. συγγίνε δὲ Γρηγορίοις, καὶ Βασιλείοις, καὶ τῷ μακαρίῳ περὶ τούτους χορῷ. καὶ τούτων μὲν ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν αὐτὸς εὐωχοῦ. ἡμῖν δὲ συνεύχου, τὸ μὴ καὶ τὸ ἔπλωα φθόγγον 1 ἀποβαλεῖν. οὕτω πάνυ πονήρως πέπραγε 2. ἀλλ' ἴδοιμί σε τὴν ποθουμένην ὄψιν, καὶ τῆς λαλιᾶς ἐκείνης ἀκούσαιμι, ὦ πάντοτε καὶ πρὸ πάντων ἔχω θαυμάζων, ἣν καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ἐμοὶ παννπέρλαμπρε.

templeris lumine, & rerum cognitione, & historia, quae te, quasi manuducat in rerum antiquarum veram imitationem, vestigia certa in id fige. Etiam adhuc splendentem gratiae solem intuere, & eius micantibus radiis, quoad liceat, fungere. *Gregorios* illos, & *Basilios* imitare, & beatum horum caetum, divinumque chorum insequere, & horum quidem omnium adfluentibus bonis tibi laute oblectantia convivia adpara. Nobiscum vero precare: etenim nolle vocem in me ullam emittere probro verti. Sic penitus pessime id effeci. Tamdem tuam exoptatam faciem videre studeo, & illum tuum dulcem, & mellitum audire sermonem, quem omnino ante omnia admiror, o vir & opere, & ore mihi splendidissime. *Gregor. Nazianzen. & Nyssen.*

Τῷ Ἀνέμῳ.

ΕΠΙΣΤ. ιθ'.

Φίλον λόγου θέλγητρον ἐπίκουρον νόσου, ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε. ταῦτα Ὀρέστῃ ὄντα, ὡς οἶσθα, φιλτάτη μοι κεφαλή, μικρόν τι παρῳδήσας ἐπί σοι λέγω. βούλει σοι προσθήσω καὶ τὸ τοῦ Κωμικοῦ, ὡς ἥδομαι, καὶ τέρπομαι, καὶ βούλομαι χορεύειν. ἀλλὰ τί τῷ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐλαίῳ λιπαίνω μου τὰ γράμματα, ἐξὸν τοι τῆς καλλιελαίου δώροις φαιδρύνεσθαι. μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον, καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ. ὅτι ἐνέδυσέ με ἱμάτιον εὐφροσύνης, καὶ καταστολὴν δόξης, ἀντὶ πνεύματος ἀκηδίας διέρρηξε τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσέ με τῇ εὐφροσύνῃ. ὅτι τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκέ μοι νῶτον, καὶ τοὺς μισοῦντας με ἐξωλόθρευσε καὶ ἀπέσταλεν ἄνθρωπον ἡμῶν ἔμπροσθεν τοὺς συντετριμμένους ἰασόμενον, τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπισκεψόμενον, πᾶσι τὰ πάντα πρὸς σωτηρίαν ἐσόμενον. ἀλλ' εὖ γε ὅτι τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐπιφάνης μέρεσιν ἀλεξίκακος, ὡς ταῦτα γε ἤδη ἀπέγνωσο. καὶ Λυσίας ἂν εἶπεν, ἐξείργασο ἡγεμόνων κακότης. καὶ νῦν μὲν ὁ κασροκτίστης καθῄρει τὰ τῶν ἐλεεινῶν. νῦν δὲ ὁ κατεπάνος, καὶ τὸν χοῦν ἐλικμᾶτο. ἦν τί καὶ τρία αὐτοῖς τῷ Φαραὼ τις προσήκων ἀπὸ τῆς κλήσεως. οὐκ οἶδα εἰ τῶν προλελεχθέντων ὅπως τι ἦν ἀνεκτότερον. ἀλλὰ νῦν ἐπεσκέφθησαν ἐπὶ σκοπῇ ἐξ ὕψους, καὶ ὁ λόγος ἐπιστατήσῃ αὐτῶν, εἰ μήπω ἐγὼ τοῦ ἐμοῦ καὶ τοῦ παντὸς ἡδέος Νικόλαος ἐπιλέλησμαι. καὶ ἀγαλλιάσονται ἀνθ' ὧν ἡμερῶν ἐταπεινώθησαν ἐκ τῶν ὧν εἴδοσαν κακῶν. τοῦτο μέν, αὐτοῖς ἔσαι. καὶ μηνυτὴς ἐγὼ τῶν ἐσομένων εὐάγγελος.

Anemo.

EPIST. XIX.

Morbi medela sermo blandiens sono:

QVam suave munus advenis in tempore! *Eurip. in Orest.*
Haec Orestae cum sint, ut nosti, charissime mihi animе, in te, parum hoc illudens carmine cuncta deflecto. Vis etiam ut & tibi illud Comici referam, scilicet: Quam gaudeo, quam delector, quam gestio laetus exsilire. Sed ad quid hoc pingui peccatorum oleo, meas litteras inungo? Decet quidem illius solum donis nitescere, quae caelesti pulcra oleo pinguescens dixit: *Magnificat anima mea Dominum; & exultavit spiritus meus in Deo*. Quoniam me gaudii veste, & stola gloriae, pro spiritu tristitiae induit me. Etenim *saccum meum disrupit, & me laetitia circumdedit*. Quoniam *inimicos meos terga vertendo in fugam coniecit, & illos, qui me odio persequebantur, internecioni dedit*. Et nostram hanc humanam naturam, palam, illis, quos attrivit, & effregit mundi aerumna medentem emisit, & infirmos, & fragiles undique circumspectantem, & omnibus omnia in salutem obtendentem. Sed eia, euge, quoniam nobis [a] malorum expulsor extitisti, quasi haec cuncta nobis iam deplorata, & desperata fuerint. Etiam Lysias dixit, pessimam Principum conditionem in summum iam pervenisse fastigium. Et nunc quidem Castrorum metator cunctas miserorum opes diruit. Atque vectigalium redemtor nunc etiam nostram ipsam humum cribrat, & eventilat. In quibus tertius est, cui vel alter Pharao ipsa adpellationis adfinitate est simillimus. Nam autem novi, si his iam praedictis, quomodo aliquid esse possit tolerabilius. Sed nunc iam ab alto, vigili sunt requisiti speculatione, & prospecti. Et ipsa ratio ipsis praeibit, duxque erit, si ego mei ipsius, & suavissimi Nicolai nondum oblitus sum, exultabunt quidem, pro his diebus, in quibus abiecti, & depressi fuerunt, impendentibus malis, quae diu noverant. Hoc quidem ipsis eveniet, & ego futurorum illis bonus praenuntiatus ero.

Luc. 1. 46.
Ps. 29. 12.
Ps. 17. 41.
[a] ἀλεξίκακος. averruncus. *Lysias Orator Graec.*

Mer-

1 καὶ τὸ ἔπλωα φθόγγον) Scrib. καὶ τὸν ἔπλωα φ.

2 πέπραγε) Scrib. πέπραγα.

Mermentlarum Epiſcopo.

EPIST. XX.

HOC breve tempus, quo tacuiſti, centum annorum ſpatium, ſcito, mihi videri fuiſſe. Sic enim ego tuum amo ſermonem, o omnium mihi illuſtriſſime, & tuae praeſentes litterae, ut ſplendidi ſolis mihi Phoenix exſiſtunt. Sed, o feliciſſime, ne mihi hunc Phoenicem, quod AEgyptiis rarum ſpectaculum eſt, illas eſſe exiſtima: ſed ſolem ipſum imitans, illum veluti quotidianis radiis, litteris tuis illuſtra. Imo potius diem mihi longiorem emitte. Quippe noctem penitus mihi abſconde. Non enim in diuturnas noctium moras, aliquid mihi cauſae praetexe, aut tuam ipſius veritatem, iniqua cohibe, contumelia, dum & illis mihi ſatisfecere, & litteris, quas ad me mittis, facile potes. Non enim magis illi Homerico Paeoni, in horrentia bella, quam tibi, in dulce eloquium, ingenii dexteritas ineſt. Qui ſuavius & pulcrius inelaborata, & tumultuaria opera promis, & ſpiras, quam qui multam olentes lucernam ſuas producunt lucubrationes, quas veluti calamiſtratis cincinni globulis perpoliunt, & eburneo diſcriminant pectine, & ſplendenti ſapphiro illis inaures adpendunt. Et tunc quidem apud ebrium, & inſanum theatrum admirationi maxime videntur.

Homer. Odyſſ. γ. v. 1. *Phoebus at occiduus pulcram ſubit axe paludem.*

Et neque ipſum Orientem inſpicimus. Si autem ad tuorum ſermonum partus, tibi opus eſt, temporis, & eius circuitus intervallo, verae quidem rarae, & tardae litterae, tibi temporis rationem habent. Quia vero aureas, ſobrii tui oris valvas aperiens, vaticinaris * * * inſpicis quidem quo pacto meum candidum amorem iniuria adficias, qui ipſius ſacrae Themidis es inſpector. Sed iam tu ne in poſterum talis eſto. Tuos vero laetos & flantes Zephyros,

Iliad. ι. v. 698. *Ipſe mihi miſeros ſpiranti corde dolores.*

emitte. Noſti quidem noſtram imbecillitatem, & maxime qua nunc premimur, quando Dominus nobis tam clarius exoritur, qui terribili ſervet flamma, quique vehementem in nos aeſtum emittens, omnem illum humorem, quo vitae halitus peſſime nutriebatur, penitus conſumſit. Sed enim hoc quidem, quod ſolum habui, Iambicis verſibus expuli, multas interim Elegias totum per annum concinere coactus. Tu vero quia mala meditans, illis, qui nos, nequaquam dimittunt, illucebis, neſcio quidem an ob neceſſarium rerum ambitum, quo nunc circumducimur, aut quia peccatorum horror, in ipſum Dei conſpectum adſcendit. Ne tamen deſiſte & alacrem illam promtitudinem, quam in noſtrae animae recreationem, & regimen impendebas, ſemper exſequere Ita autem neque te ipſum blandi praetermittent Zephyri, quam prius bonus odor, vas aromatum multitudine refertum.

Τῷ Μερμέντλων.

ΕΠΙΣΤ. κ΄.

ΤΟ'Ν βραχύν μου τοῦτον χρόνον, ὃν σεσιώπηκας, εἰς ἑκατονταετηρίδας ἴσθι μετρούμενον. οὕτως ἐγὼ τῆς σῆς ἐρῶ λαλιᾶς, ὦ πάντων ἐμοὶ πανυπέρλαμπρε. καί μοι τὸ σὸν γράμμα φανὲν 1, ὁ ἡλίου ποτὲ φοῖνιξ ἐστίν. ἀλλ', ὦ μακάριε, μὴ τοῦτον τὸν φοίνικα, τὸ τοῖς Αἰγυπτίοις σπάνιον θέαμα. τὸν ἥλιον δὲ μιμούμενος καθημέραν ἐπίλαμπέ μοι γράμμασιν. μᾶλλον καὶ ἡμέραν μοι ποίει μακροτέραν, ἄλλως νύκτα κατακρύπτων. οὐ γὰρ δὴ προφίσῃ τὴν περὶ τὰς νύκτας τριβὴν, ἢ ἀδικήσεις γε τὴν σαυτοῦ ἀλήθειαν, κἀκέναις ἀρκεῖν, καὶ τοῖς πρὸς ἡμᾶς δυνάμενος γράμμασιν. οὐ μᾶλλον γὰρ τῷ τοῦ Ὁμήρου Παίονι περὶ πολέμους, ἤ σοι περὶ λόγους τὸ ἀμφιδέξιον. ὅς γε καὶ τοὺς αὐτοσχεδίους ἀναπνεῖς κάλλιόν τε καὶ ἥδιον, ἢ οἱ τοὺς τῶν ἐλλυχνίων ἀπόζοντας ἀποτίκτοντες. οὓς βοστρυχίζουσι, καὶ κτενίζουσι, καὶ περιαρτῶσιν ἐκ σαπφείρου ἐνώτια. καὶ τέως μέν τι δοκοῦσι παρὰ θεάτρῳ μεθύοντι. ἠέλιος δ' ἀνόρουσε λιπὼν περικαλλέα λίμνην, καὶ οὐδὲ τῶν ἑῴων ὁρῶμεν. εἰ μὲν οὖν ἔδει σοι χρόνου καὶ περιόδων ἐπὶ τοὺς τόκους τῶν λόγων, εἶχεν ἂν λόγον σοι τὰ σπάνια καὶ χρόνια γράμματα· ἐπεὶ δὲ διαπετάσας τὰς θύρας τοῦ νήφοντος στόματος θεσπιωδεῖς * * * χρυσηλάτους, ὁρᾷς, ὅπως ἀδικεῖς τοὺς ἐμοὺς ἔρωτας ὁ τῆς Θέμιδος προνοούμενος. ἀλλὰ μὴ σύ γε τοῦ λοιποῦ. ἐπίπεμπε δέ μοι τοὺς σοὺς Ζεφύρους κακῶς κεκαφυῖο θυμῷ 2. οἶσθα τὰ καθ' ἡμῶν ἀῤῥωστήματα, καὶ μᾶλλον τὰ νῦν, ὅτε ὁ κύριος ἡμῖν ἐπιβαλὼν καύσωνα, πᾶσαν ἰκμάδα ζωογόνον ἐξέτηξεν. ἀλλὰ τοῦτον μὲν, ὃ μόνον εἶχον, ἠμυνάμην στίχοις ἰαμβείοις, πολλὰς ἐλεγείας ᾆσαι δι' ὅλου ἐνιαυτοῦ με καταναγκάσαντος.. σὺ δὲ ἐπεὶ κακοποιῶν ἐπιφαύσεις οὔποτε ἡμᾶς ἐπιλείψουσιν, οὐκ οἶδ' εἴτε διὰ τὴν ἀναγκαίαν τοῦ περιέχοντος νῦν περίοδον, εἴτε διὰ τὴν τῶν ἁμαρτιῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἄνοδον, μὴ παύσοιο ψυχαγωγίας ἡμῖν προθυμούμενος. πάντως οὐδ' αὐτόν σε οἱ Ζέφυροι ἐπιλείψουσιν, ἢ πρότερον ἂν τὴν ἀρωματοφόρον ἡ εὐωδία.

Anenio.

EPIST. XXI.

MEum mihi ſomnium enarras, virorum mihi deſideratiſſime, me in media Bulgaria barbaros, & ruſticos mores credens imitari. Inſpi-

Τῷ Ἀνέμῳ.

ΕΠΙΣΤ. κα΄.

ΤΟ ἐμὸν ὄναρ μοι λέγεις, ἀνδρῶν ἐμοὶ ποθεινότατε, ἐκβεβαρβαρῶσθαι λέγων ἐν μέσοις Βουλγάροις. σκόπει γὰρ ὅσον ἐγὼ τοῦ τῆς

1 τὸ σὸν γράμμα φαμὴν) Legendum, τ. σ. γράμμα φανέν.. Atque ita repoſui.
2 κεκαφυῖο θυμῷ) Reſcrib. κεκαφηότι θ. Reſpexit verſum Homeri Iliad. ε.
Ζώγρει ἐπιπνείουσα κακῶς κεκαφηότα θυμόν.

τῆς ἀγροικίας κρατῆρος πέπωκα, τοσούτων ἐτῶν τῶν τῆς σωφίας χωρίων ἀποδημῶν, κ) ὡς ἐμεθύσθην τῆς ἀμουσίας, ἀλλὰ γάρ τις ἡμῖν δώη τὴν ἐναντίαν μεθυσθῆναι μέθην ἐκ τοῦ τῆς σοφίας κρατῆρος, ὃν αὕτη παρὰ τῷ Σολομῶντι κίρνησιν, ἔμφρονας ἀποδεικνύουσα τοὺς τέως ἄφρονας. ποσάκις πρὸς αὐτὴν εἶπον ταῦτα δὴ τὰ καὶ ἄσματος. δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου, καὶ ἀκούτισόν μοι τὴν φωνήν σου. ἡ δέ με ὑποφεύγει, καὶ ὑποκρύπτετε 1, καὶ ὑποκνίζει μᾶλλον τοὺς ἐμοὺς ἔρωτας. ἐγὼ δύσερως, ἀθεράπευτος, κινδυνεύων μῦθος γενέσθαι τῷ βίῳ, καθάπερ ὁ τῆς Ἠχοῦς ἐρῶν, εἴτε δαίμων εἴτε Θεός. ἢ ὁ πολυάλητος Τάνταλος ἀεὶ μὲν διψῶν, ἀεὶ δὲ τὴν πόσιν ἐξαπατώμενος. αὖθις μοι τὸ τοῦ Σολομῶντος ἔπεισι λέγειν, σοφισθήσομαι, κ) αὕτη ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ μακρὰν ὑπὲρ ὃ ἦν. κ) λέγων ταῦτα, οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς ἔοικα πάθεσιν, ἰατρείαν δέ τινα πολλοῦ γε δεῖ μηχανᾶσθαι. ἡμῖν μὲν οὖν, ὡς χρονίοις οὖσιν ἐν γῇ Βουλγάρων, ὁμότροφος ἤδη ἡ ἀγροικία, καὶ ὁμοέστιος. σὺ δὲ μὴ οὕτω θρύπτου πρὸς τοὺς εἰδότας εἰρωνευόμενος. χθὲς γάρ που τὰς βίβλους παρῆκαν ταῖν χεροῖν, ὥστε σοι ἔτι παρεῖναι τὰ τῶν σοφῶν ἐνηχήματα. πλὴν ἀλλὰ καὶ νῦν σοι βίβλον Χρυσοστομικὴν διεπέμψαμεν. ἡ δὲ τῆς σοφίας πηγὴ ἡ σοφία Χριστὸς εἴη σε συνετίζων καὶ συνεμβιβάζων ἐν ὁδῷ ταύτῃ ᾗ πορεύῃ, καὶ διδάσκων τὴν αὐτοῦ γνῶσιν μετὰ τῆς πράξεως.

ſpice enim quantum ego ruſticitatis, & feritatis craterem ebiberim, qui tot etiam annos ab ipſa ſapientiae regione, & ſede diſcedo, & quanta inſipientia veluti ebriam contraxerim crapulam. Sed enim quis nobis concederet ex dulci ſapientiae cratere, e contra divino imbui falerno, & ſacro inſanire liquore, quem illa, apud Salomonem immiſcet, & cordatos, & prudentes illos iudicat, qui illo amentes uſque perſiſtunt. Quoties autem ad hanc & illud canticum dixi: *Oſtende mihi vultum tuum*, tuamque vocem meis iniice auribus. At haec ne quidem effugit, & abſcondit, & maxime meos amores expungit, & vellicat. Ego autem perdite amans tantoque neglectus ſtudio, huic vitae, fabula fieri videor veluti Echus ille amator ſive daemon, ſive Deus fuerit. Aut Tantalus ille dici timeo, qui omnium eſt ſermone notus, ſemper quidem ſitiens, & ſemper ab ipſo potu deceptus. Porro vero illud Salomonis mihi dicere conceditur: *Dixi, ſapientiam requiram, at ipſa longius a me recedit, ſupra quam antea fuit*. Atque haec dicens, nihil aliud quam meis aerumnis imminere ſum viſus. Quare medicamentum quoddam, multum mea intereſt moliri, quaſi nobis quidem in Bulgarorum terra adſiduae illae ſint, & diuturnae. Iam enim ruſticitas fere eodem mecum ubere nutritur, & iiſdem mecum adſidet Laribus. Tu vero ne ita im[m]enſius, ab his, qui te norunt, rogari velis, diſſimulatione quadam ſemper involutus. Heri enim iam libros manibus reliqui, ut tibi adhuc ſapientum dogmata ob oculos ſemper verſentur. Ceterum iam tibi librum Chryſoſtomicum emiſimus. Fons equidem ſapientiae, & ipſa ſapientia *Chriſtus* ſit, qui te erudiat, & te in hanc viam quam peragis, impellat, & ducat, ad & ſuam ipſius cognitionem, cum operibus edoceat.

Ovid. l. 9 Met. Fab. 5.

Eccl. 7. 24.

Τῷ Κερκύρας.

ΕΠΙΣΤ. κβ'.

ΚΑΙ πάλιν ἡμῖν ἐξ ὕψους ἀποσκοπὴ, ὅτι πάλιν ἐκ σου μοὶ γράμματα, τιμιώτατε δέσποτα. ὧν ἡ δύναμις οὕτως ἐπὶ τὴν ἐμὴν κατέβη διάνοιαν, ὡς οὐ νιφετὸς ἐπὶ χλόην, οὐδὲ ὄμβρος ἐπ' ἄγρωστιν. ἡδύνθη γάρ μοι ἡ διαλογή σου, φιλαδελφίας ἠρτυμένη χάριτί τε καὶ ἅλατι. καὶ ὡς παρόντα περιεπλάκην, κ) κατησπασάμην τὸν ἐμὸν δεσπότην καὶ πατέρα ἀγάπης στόματι, ἀλλ', ὦ φθόνε, πῶς ἡμᾶς ἀλλήλων μακροῖς οὕτω τοῖς θριγγίοις διέστησας, ἵνα καταμόνας κεντῇς ἑκάτερον, καὶ ᾖ οὐαὶ τῷ ἑνὶ ἀνὰ μέρος, καὶ αὖθις τῷ ἑνὶ, καὶ μὴ ἄῤῥηκτον γένηται τὸ καθ' ἡμᾶς σπαρτίον τῇ πλοκῇ δυναμούμενον. εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, ὃς καὶ τοὺς μακρὰν ἐγγὺς ποιεῖ τῇ τοῦ λόγου δυνάμει, καὶ τῶν γραμμάτων τῇ χάριτι. καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ τὰ τοῦ φθόνου σοφίσματα. εἰ γὰρ κ) ἀπωρφανίσθημεν ἀπ' ἀλλήλων, προσώπῳ δὲ τοῦτο καὶ οὐ καρδίᾳ, ἀλλ' ὁμιλοῦμεν ἀλλήλοις διὰ τοῦ τῶν ἐπιστολῶν στόματος. καὶ ἀπὸ τοῦ καύσωνος τῶν λυπηρῶν ἅτερος ἅτερον

Cercyrae Epiſcopo.

EPIST. XXII.

ET rurſus nobis alta debet eſſe ſpeculatio, ſublimis ſenſus. quia iterum mihi tuae litterae emittuntur, Illuſtriſſime Domine, quarum vis, & robur, ſic meam invaſit cogitationem, ut non iſta tacita nix herbam, neque tumultuans imber gramen. Tua enim diſſertatio iucunda me adfecit dulcedine, quae fraternitatis amore, & gratus, Veneriiſque ſalibus compacta mihi extitit. Te quidem quaſi praeſentem ſum circumplexus, & veluti meum dominum, & patrem, dilectionis ore ſum deoſculatus. Sed o invide, quo pacto a nobis iam tam longo intervallo diſſides, tamque remotis diſtas ſeptis, ut ſeorſim utrumlibet ſtimules, & aut vae, triſteſque luctus, uni ſint ſigillatim, rurſuſque alteri inſit: & ut ne infringi, & abſcindi poſſit funiculus ille, qui apud nos valido eſt contextus nexu. Benedictus Deus, benedictum Dei verbum, quod, quos longum ſeparat ſpatium, verbo potentiae, & litterarum benevolentia, & caritate inter ſe iungi facit, ſibique mutuo adpropinquare, & callidas invidiae argutias, caeco cogit obtundi mendacio. Si enim ad invicem nos nobis privamur, hoc, vultu ſit, non corde. Verumenim vero nos mutuo litterarum ore colloquamus, & tantum moeroris aeſtum alter alteri extinguat, ſibique recreationi ſit. Non aliter quam

Echus

1 ὑποκρύπτετε) Scrib. προκρύπτει τε.

Echus officium imitantes, & quas ob opprimentes nos, & vexantes conceperimus voces, reciproco emittemus clamore. Nos quidem ipsos pariter attollemus, & communi sublevabimus ope, ut sermonem inter nos, nostro e pectore, gravi, & adflicto spiritu obruto, eructaverimus. Non itaque quandoquidem mihi, tui commemorationum poculum propinasti, & ego tibi vicissim eiusmodi potum propino, quasi iam vitis penitus aruerit, & perierit, ex qua nobis tales potus exprimebantur. Nos autem Sennacherib

4. Reg. 18. & 19. 2. Paral. 32. Assyrius elisit, quam Mesopotamia, adsperum quidem, & durum nobis emisit. Secundus vero tanto intervallo nobis, hoc molestior, & durior, quanto insanior & amentior fuit. Etenim stultitia, tum vero ad alia, tum ad scelera, & flagitia, suos ipsius alumnos crudelitate insignes, & nullo exorandos & emolliendos voto, efficit, ita in nostra ipsorum viscera, & corda ipsi obsistunt. Si quidem illos, qui nobis demum insidiantur, nostra corda & viscera licet nuncupari, & in populum disiectum iam, & disruptum, vel brevi sermone iram effervescere, & excandescere fas est. Me enim devoravit, me membratim dissecuit, me intolerabili imbuit amaritudine, meque vel uno verbo spumanti bile inebriavit. Hic quidem sibi venerationi, & honori est, qui aut dixit aliquid contra Ecclesiam, aut fecit. Hic quidem ignobilis, & quovis non peius exigens, qui aut in nostro versari coetus visus est, aut Ecclesiam, in die quidem festo, est ingressus. Etenim & hunc ipsis Christianis denegavit, ut vel in communi omnium iure, quod ad ipsum pertineret, ipsi occultaretur. Ipse enim nec candidam Dei matrem adoratione dignam existimavit. Et quidem quasi sibi ipsi prospiciens, summam in nos animi elationem, & rigidum, & inexorabile pectus coniicere censuit. Sic enim mente penitus destitutus est. Et ut ego arbitror, hoc solum, quod se ipso dignum est, semper perpetitur, & ibi poenas luit, ubi ea peragit, quibus ut dicunt, vehementer insanivit.

Hom. Il. 9. v. 238. *Namque homines ullo numquam dignetur honore*
Neve Deum.

Sed totus in rabiem, quam subit, convertitur, seseque immergit Ex quo, quomodo censes nos administrari posse, & constitui, qui hic semel omnes convenimus? Quidam vero solum emittuntur, quidam veluti emergunt, & erumpunt, sed in omnes simpliciter aerumnae durumque fati telum praeceps ingruit. Nobis autem solus *Iesus* relictus est ut salus, & incolumitas opere, & nomine Cum quo comprehensi, & coniuncti, omnibus aliis separatis, & effusis, quaecumque patimur, fecimus. Acclamavit autem nobis illud dulcissimum verbum. *Confidite, ego vici mundum.* Post haec etiam, & nunc pascens nos, *in loco pascuae ibi me collocavit, & aqua refectionis, & quietis educavit me.* Quid amplius? Quasi his contentus, qui iam ab initio hostis homicida est, in nos cominus vulneribus, saevisque ictibus directum spiculum exacuit. De quo antea cum tuae sanctitati scriberem, iam dixi. Nam cum quemdam urbis Episcopum, hominem omnium malorum artificem, simulque ipsam officinam excitassem, te quidem fere

ἀπαψύχομεν. ἠχοῦς μὲν ἔργον ποιοῦντες, καὶ ἀντιδιδόντες ἃς περὶ τῶν θλιβόντων φωνὰς λαμβάνομεν. ἀποκουφίζοντες δ᾽ ὅμως ἑαυτοὺς διὰ τῶν ἐρυγῶν τοῦ λόγου τοῦ τῆς καρδίας βαρέος πνεύματος. οὐκοῦν ἐπειδή μοι τὸ τῶν περί σε διηγήσεως ποτήριον πρὔπιες, ἀντιπροπίνων 1 κᾀγώ σοι τοιαύτην πρόποσιν. ὡς ἀπόλοιτο ἡ ἄμπελος ἐξῆς ἡμῖν τοὺς τοιαῦτα πόματα 2 ἐξέθλιψε μὲν ἡμᾶς Σεναχηρὲιμ ὁ Ἀσσύριος, ὃν ἐν μέσῃ τῶν ποταμῶν ἡμῖν ἀμείλικτον ἐπαπέστειλεν. ὁ δεύτερος δὲ πολλῷ τῷ μέτρῳ βαρύτερος ὅσῳ καὶ ἀφρονέστερος. τάτε γὰρ ἄλλα ἡ μωρία καὶ τὴν κακίαν ἀθλάστους ποιεῖ τοὺς αὐτῆς τροφίμους καὶ ἀτεράμονας· οὗτος ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων σπλάγχνων ἀντιστάσιν αὐτῷ, εἴγε δεῖ σπλάγχνα καλεῖν τοὺς ὕστερον ἐπιβούλους, καὶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ κοπτομένου καὶ μελιζομένου βραχέα τινὰ λαλήσασιν ἐγκοτῆσαι, κατέφαγέ με, ἐμελίσατό με, ἐνέπλησέ με πικρίας, ἐμέθυσέ με χολῆς ἑνὶ λόγῳ οὗτος μὲν αὐτῷ τίμιος. ὃς ἂν ἢ εἶπέ τι κατὰ τῆς ἐκκλησίας, ἢ ἔδρασεν. οὗτος δὲ ἄτιμος, καί τινος οὐ κάκιον πράττων, ὃς ἢ ὁμιλήσας ἡμῖν κατεμιάνθη, ἢ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐν ἑορτῇ γοῦν εἰσελθών. καὶ γὰρ καὶ τούτου τοῖς Χριστιανοῖς ἐφθόνησεν. ἵν᾽ ἐν τῷ κοινῷ τὸ κατ᾽ αὐτὸν κρύπτηται. αὐτὸς γὰρ, οὐδὲ τοῦ προσκυνῆσαι τὴν θεομήτορα ἑαυτὴν ἠξίωσεν. ὡς μὲν ᾤετο, ἑαυτῷ προμηθούμενος, τὸ πρὸς ἡμᾶς ἀταπείνωτον, καὶ ἀνένδοτον. οὕτω γὰρ ἀπονενόηται. ὡς δ᾽ ἐγὼ κρίνω τοῦτο μόνον πάσχων ἑαυτοῦ ἄξιον, καὶ αὐτόθι ἔχων τὴν δίκην, ἐξ ὧν ἐπάλως 3 οὔ φασι μαίνεται, οὔτ᾽ ἀνέρας τίσειν εἰδὼς. οὔτε Θεόν. ἀλλ᾽ ὅλος τῆς ὑποδύσης αὐτὸν λύσσης γινόμενος. ἐκ τούτου πῶς δοκεῖς ἡμᾶς διατεθῆναι τοὺς ἐνταυθοῖ ἀπαξάπαντας; οἱ μὲν, ἀπεστάλησαν μόνον. οἱ δὲ, καὶ ἐπανέστησαν. πᾶσι δὲ ἁπλῶς ἡ κακία ἐνεκυβίστησεν. ἡμῖν δὲ Ἰησοῦς ὑπελείφθη τὸ σωτήριον καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, καὶ μετὰ τούτου συλληφθέντες, τῶν ἄλλων σκορπισθέντων, ἠνέγκαμεν ὅσα δὴ καὶ ἐπάσχομεν ὑπεφώνει δὲ ἄρ᾽ ἡμῖν τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην φωνήν. θαῤῥεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. μετὰ ταύτης ἔτι καὶ νῦν βουκολῶν ἡμᾶς εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατασκηνοῖ,. καὶ ἐπὶ ὕδατος ἐκτρέφει με ἀναπαύσεως. τί ἔτι, ὥσπερ οὐκ ἀρκεσθεὶς ὁ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος πολέμιος, ταῖς ἀγχόθι τρώσεσί τε καὶ πλήξεσιν, ἐπισκοπικὸν βέλος καθ᾽ ἡμῶν ὤξυνεν. περὶ οὗ καὶ πρότερον γράψας τῇ ἁγιωσύνῃ σου, ἠνιξάμην. τὸν γάρ μοι τῆς δεῖνα πόλεως ἐπίσκοπον, ἄνθρωπον πάσης κακοτεχνίας ἐργάστην ἅμα καὶ ἐργαστήριον ἐπαναστήσας, ἐμὴ μὲν, μικροῦ μετὰ

τῶν

1 ἀντιπροπίνων) Scrib. ἀντιπροπίνω.

2 ἐξῆς ἡμῖν τοὺς τοιαῦτα πόματα) Restituo. ἧς ἧς ἡμῖν τὰ τοιαῦτα π.

3 ἐπάλως) Restituo. ἐκπάγλως) Respexit illa Vlyssis de Achylle apud Homerum Iliad. ί.
Μαίνεται ἐκπάγλως, πίσυνος Διῒ, οὐδέ τι τίει
Ἀνέρας οὐδὲ Θεούς.

τῶν καταβαινόντων ἐν τάφοις ἔθετο. ἐκεῖνον δὲ, φονέα, φεῦ τῶν ἐμῶν κακῶν, ἀπειργάσατο. ἀλλὰ τὰ κατ᾽ ἐκεῖνον ἐκτραγῳδεῖν μακρότερον μὲν ἢ κατὰ τὴν οὖσαν σχολὴν ἐμοὶ λέγειν. ἀνιαρώτερον δὲ, ἢ κατὰ τὴν ἐνοῦσαν σοι ἀλυπίαν ἀκούειν. ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῇς, διὰ τὸ οὐχ ἧττον εἰς ἐκεῖνον ἢ εἰς ἐμὲ φιλάδελφον. κατὰ γὰρ τὴν σοφὴν νουθεσίαν, ὁ κακῶς δρῶν ἐστιν ὁ πάσχων κακῶς. καὶ διὰ τοῦτό σοι καὶ ἐλεεινότατον. κἀντεῦθεν ὁ περὶ τούτου λόγος σοι λυπηρότερος. παύσομαι γοῦν περὶ τούτου λέγων. ὡς ἂν μὴ διπλῇ τὴν ἀρχιεροσύνην ὑβρίζωμαι. οἷς τε ποιοῦμεν, ἃ μηδὲ λέγειν ἄξιον. καὶ οἷς λέγομεν, ἃ μηδὲ ἐννοεῖν προσῆκον. αὐτοῦ γὰρ δεῖ τὰ τοιαῦτα καταχωννύεσθαι, ἵνα μὴ δῶμεν πλατυτέραν χώραν τοῖς τοῦ λαοῦ πάθεσι. καὶ ἄλλος δὲ σπεισάμενος τῷ ἀδελφῷ, κἂν αὐτὸς ἄσπονδος μένῃ, καὶ κατάστικτος τοῖς ποικίλμασιν. ἀνακόλουθον ἂν δρῴην, ἀναξαίνων τὴν ἀηδίαν. πλὴν ἀλλὰ καὶ τὰ αἴτια τῶν λυπηρῶν τῇ σῇ τιμιότητι δηλοῦν ἀμυδρῶς θέλοντες τοσοῦτον αὐτῶν ἐπεμνήσθημεν. διὰ ταῦτά μοι ἀναγκαῖον, τὴν ἐπὶ τὸν βασιλέα στέλλεσθαι. ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, τὴν ὀλοὴν αὖθις ἀναμετρεῖν Χάρυβδιν, ἢ Αἴγυπτον διιέναι, χαλεπὴν ὁδὸν ἀργαλέην τε. μὴ γὰρ οἴου με, τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε, τὴν ὁδὸν ταύτην ἐλάττω νομίζειν πασῶν ὧν ὑπέστην θλίψεων, ἢ τὴν δοκοῦσαν λύσιν τῶν δυσχερῶν. μὴ δεσμὸν δοκεῖν ἀῤῥηκτότερον. οὐ ταύτῃ μόνον, ὅτι στρατοπέδῳ παραβάλλων ἐπίσκοπος χρῆμα ἐπίφθονον ἢ μισητὸν ταῖς ἁμαρτωλαῖς ταύταις ἡμέραις. οὐδ᾽ ὅτι δεῖ μὲν ἡμῖν τοὺς ἵππους τρὶς τοῦ ἔτους τίκτειν, οἷον τὸ τοῦ μύθου Ἠλύσιον ἐμανθάνομέν τε ἡνίκα ἐν σπαργάνοις τῆς παιδείας ἦμεν, καὶ ἐδιδάσκομεν, ὅτ᾽ ἐσπαργανοῦμεν ἑτέρους, ἵν᾽ ἔχοιμεν πάντας ἐφίππους ποιεῖν, οἷς ἂν ὁμιλήσαιμεν. τὰς δὲ ἀρούρας χρυσὸν θέρος ἡμῖν ἀνιέναι, ἢ καὶ τὰ δένδρα χρυσοῦς προβάλλειν καρποὺς. οἷα τὰ τῶν Ἑσπερίδων μῆλα τῇ ποιήσει κεκαρποφόρηται. ἢ γὰρ οὐ τοιαῦτα παρὰ παντὸς οὗ τινος οὖν ἀπαιτούμεθα. κἂν μὴ περὶ τοὺς πικροὺς τούτους ἐκθεραπεύειν τοῖς ποθουμένοις μειλίγμασιν ὡς κατορύττοντες βλασφημούμεθα. ὡς ὄφελόν γε ἐκείνους τοὺς ταῦτα λέγοντας. οὐκοῦν ταῦτα μόνα τὴν πρὸς τὸ στρατόπεδον ὁδὸν ἀνάντη ποιοῦσιν ἡμῖν ἢ στενήν τε καὶ τεθλιμμένην, καὶ οὐδὲ τὸ τέλος ἀγαθὸν ἔχουσαν. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀραχνῶδες τουτί μοι σῶμα, ὅπερ, ὡς οἶδας, καὶ πρὸς πάντα μὲν πόνον, μάλιστα δὲ καὶ τὸν ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἀσθενές τε καὶ εὐδιάλυτον. εἰ καὶ σύ γε δύσαις ἀλκὴν, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν τῶν εὐχῶν περισώζῃ δύναμιν, πάντα ῥᾷω ἡμῖν γενήσεται, τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιοῦντος Θεοῦ, ὁδοποιοῦντος ἡμῖν διὰ τῶν σῶν ἀγγελικῶν εὐχῶν, καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς ὁδοῦ διαῤῥίπτοντος.

cum defunctis iri ſepulcro conſtituit. Illum autem homicidam (o duram meorum malorum ſortem!) effecit. Sed quae mihi ab illo acciderunt longius quidem quam pro otio fas mihi erat dicere, Tragico decantavi cothurno, & moleſtius, quam ut tua praeſens hilaritas eſt, audire debueras, ut ne macrorem macrori adderes, eo quod non minor erga illum, quam me fraternitatis tibi ineſt dilectio. Nam iuxta ſapientem admonitionem, & conſilium, malorum ille patrator eſt, qui mala tolerat. Quocirca tibi id miſerabilius adparet, & hoc in loco, de hac re ſermo moleſtiſſimus tibi, & maeſtiſſimus videbitur. Iam itaque his ſermonibus penitus ſuperſedeo, ut ne dupliciter ſummum ſacerdotium iniuria adficiam, & his rebus, quas perago, quae nullo quidem ſunt ſermone dignae, & his quas dico, quas etiam neque cogitare decet. Tibi enim opus eſt, haec talia veluti conflare, & cogere, ne populi adfectibus, & paſſionibus liberiorem, & latiorem viam conſternamus. Et alius quidem foedus cum frater percutiet, & ſi ipſe cuiuſvis expers faederis, & amicitiae, & verſicoloribus diſtinctus notis perſiſtat. Stulte quidem agere, ſi moleſtiam tecum, & taedium excuterem niſi iam quae maeroris, & triſtitiae cauſa ſunt, tuae venerationi vel obſcure manifeſtare nolentes, tam importune illorum meminimus. Quamobrem mihi neceſſarium eſt viam ad Imperatorem carpere, & hoc idem illi dicere, perniciosam me rurſus permeare Charybdim, & latam peragrare AEgyptum; iter quidem & difficile, & periculoſum. Cave exiſtimes me (o Dei homo) hanc viam omnibus quas paſſus ſum adflictionibus & anguſtiis victum eſſe arbitrari, aut omnium mearum difficultatum, & laborum, hanc ſolutionem quamdam eſſe, aut refugium nec vinculum indiſſolubile eſſe cenſere. Et non ſolum hac ratione, quia Epiſcopus, his tam ſceleratis diebus exercitui, invidiae laqueos, & odii tela obiecit. Neque quia oportet quidem, nobis equas ter in anno parere (quale illud fabulae Elyſium edidicimus quando in pueritiae cunabulis fuimus quod etiam & luſimus, quoniam alios faſciis involvimus) ut omnes illos, equos adſcendere faceremus, quos noſtro caetui, & familiaritati haberemus adſcriptos. Et pariter quia decet, nobis arva ipſa ſegetem auream emittere, & arbores, aureos fructus proiicere, qualia *Heſperidum mala*, poetarum carminibus eſſe feruntur. At enim non haec vel quilibet a nobis exigit. Et niſi ob tales dirorum hominum incurſus, optatis delinimentis, & commodis illis inſervimus, quaſi ſepulcrorum foſſores maledicimur. Atque utinam in illos, qui talia in nos probra emittunt, recidant. Non aut haec ſola, ſed arduam & acclivem, in illa caſtra, viam nobis parant, aut anguſtam, aut arctam, ſed neque bono finitam termino. Sed enim hoc mihi fragile, & exile corpus, quod ut noſti, etiam ad omnem laborum occurſum, maxime, qui in adſidua viarum moleſtia conficitur, imbecillum eſt, & omnino languidum. Si autem & tu robur indueris, & omnem precum, & votorum, in nos, vim circumdederis, & accinxeris, omnia nobis facillima fient. Praeſertim cum te Deus trepidantium conſilium, & regimen efficiat, & nobis tuis Angelicis precibus, viam ſternat facilem, lapſuſque lapides ab illa longe proiiciat.

Eidem.

EPIST. XXIII.

NIhil mihi molestiae relictum est, quoniam omnium suavissimae linguae, & dulcissimae mentis, vocem, & adloquium suscepi, & non quidem brevi temporis spatio manens, ut est altissimus aeris ictus, qui simul fere ut coit, dissolvitur, sed constanti persistens mihi, & obnixum diuturnitate. Litteris enim hoc ex tua magnanimitate, & celsitudine conflatum, in meam devenit humilitatem, quasi praesens mihi illud insonet, & quasi tuo perstrepat ore, quoties ego quidem velim, & volumen hoc explicuero. Quod quidem facile est posse consequi, illi, qui destinatis hisce rerum molestiis, gravibusque infortuniis agitatus & concussus est. At cum ad lectionem erumperem, & ad tua varia monumenta nihil aliud, quam illud oblivionis pharmacum mihi bibendum esse censui, aut, ut proprius loquar, ut Colchorum terram, qua nunc ipse frueris Colchi Medeae arctedis, senectus mihi penitus detrahitur, viridisque iuventus, flore mihi renovatur vivo. Inspicis quidem quantum hisce communium infelicitatum temporibus ipsi felici laeter fortuna, propter te, & tua prospera gesta casusque penitus felicissimos, qui cunctos priscorum hominum eventus longo superant intervallo: Ego quidem tempus illud, quo tuam iucundam vocem, & adloquutionem mihi suscipere contigit, dexterum, divinumque mihi auspicium esse constituo. Ob hanc fortasse rationem, quoniam Aquila scite & eleganter acclamat, felicique strepit rostro. Nam cum magnum peterem Achillium, quasi cum frequenti caetu festum essem celebraturus, in via mihi tuae litterae traditae fuerunt. Tu vero ibi in illos, qui nos acerbo elidunt ictu amaram induis bilem? in illos inquam, qui insatiabilis cupiditatis ministri sunt, qui & Evangelicae professionis hostes sunt exsecrabiles, & Christiani agminis pernicies, & ipsa internecio. Hoc igitur telum, quod solum habes, in hos diris devotos, & exsecrandos valido emitte lacerto. Hi vero duri inferni latum uterum, qui omnium est receptaculum, & sedes angustum fere, & arctum manifestantes rebus bene gestis, partaque victoria temere superbiunt. Hos quidem magnum illud Cetos *Iesus* subigens, sub proprium suae manus robur submisit. Et plenam ipsorum gulam attingens, ingentes, tumidosque fastus contraxit, & turgidas, & elatas illorum cristas deiecit. Sive ut Zacchaei cupiditates, sive ut aliorum, apud Iudaeos Principum omni fere salute, & cultu carentium compescuit. Ad quos, rigidos, & severos Romanos medicos emisit, qui & abscinderent, & comburerent. At vero tuus animus quasi rectam viam, & omni remotam culpa a dextris te ipsum semper prospicit, ut aut ne pauperum causa, aut aliorum, qui tibi subiacent, concusso pectore agiteris, & maxime ob illos, qui te imagine repraesentat, vel si tamen illos, & legitime, & large suscipis, & operibus amoris illecebras illis ostendis. Ille inquam aereum arcum, tua brachia esse constituet, & te multo circumcinget robore, & tecum gentes, bella horrida moventes disperget, *arcum contundens, &*
Ps. 45. 10. *confringens arma, & scuta comburens igne*, tuae alacritatis efficacia, & studio efferventi. At

Τῷ αὐτῷ.

ΕΠΙΣΤ. κγʹ.

ΟΥ'δὲν ἐμοὶ λοιπὸν δυχερὲς, ὅτι τοῦ πάντων ἡδίονος καὶ γνώμης καὶ γλώττης ἐδεξάμην προσφώνημα, καὶ οὐ πρόσκαιρον, ὡς ὑψηλὴν ἀέρος πληγὴν δεχομένην ἅμα τῇ συστάσει καὶ τὴν διάλυσιν, ἀλλ' ὑφεστὸς καὶ παράμονον. γράμματι γὰρ ἐποχούμενον ἐκ τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας, διέβη πρὸς τὴν ἐμὴν ταπεινότητα, ὥστε παρεῖναι μοι προσφωνεῖσθαι παρά σου ὁσάκις ἂν ἐθελήσαιμι, τὸ εἰλητάριον ἀνελίττοντι. ὅπέρ ἐστι ῥᾷον εὐθὺς ἔχειν ἀποτιναστομένῳ τὰς ἐπικειμένας βαρύτητας. διεξιόντι δέ μοι τῇ ἀναγνώσει καὶ τὰ σὰ τρόπαια, οὐδὲν ἄλλ' ἢ τὸ λαθυμηδὲς ἐκεῖνο πίνεται φάρμακον. ἢ ἵνα τὸ οἰκειότερον εἴπω, διὰ τὴν ἀπολαύουσάν σου νῦν γῆν τῶν Κολχῶν τῇ τῆς Κολχίδος Μηδείας τέχνης τὸ γῆρας μοι ἀποξύεται, καὶ ἡ νεότης ἀνακαινίζεται. ὁρᾷς ὁπόσων ἐν καιροῖς δυστυχιῶν κοινῶν αὐτὸς εὐτυχῶ διά σε καὶ τὰς σὰς εὐτυχίας. αἱ καὶ τὰς ὑμνουμένας τῶν παλαιῶν ὑπερβάλλουσιν. ἐγὼ δὲ καὶ τὸν καιρὸν τῆς ὑποδοχῆς τοῦ προσφωνητικοῦ δεξιὸν οἰωνὸν ἐθέμην. κατὰ λόγον τοῦτο. ἐπεὶ καὶ ἀετὸς ὁ προσφωνῶν ἐπιδέξιος. ἀπιόντι γὰρ πρὸς τὸν μέγαν Ἀχίλλιον, ὡς ἂν τῇ πανηγύρει συνεορτάσαιμι, κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνεχειρίσθη τὸ γράμμα σου. σὺ δὲ καὶ αὐτόθι ἐμπικράνῃ τοῖς ἡμᾶς θλίβουσι, τοῖς τῆς ἀπληστίας θεραπευταῖς, τοῖς πολεμίοις τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐπαγγέλματος, τοῖς ἀλιτηρίοις τοῦ Χριστιανικοῦ τάγματος. ὃ μόνον ἔχεις τοῦτο βέλος ἐπίπεμψον τοῖς καταράτοις, οἱ τὴν γαστέρα τοῦ πανδοχέως ᾅδου στενὴν ἀποδεικνύοντες, ἐπιγαυριῶσι τῷ προτερήματι. τούτους μὲν ὁ κᾀκεῖνο τὸ μέγα κῆτος χειρωσάμενος Ἰησοῦς ὑπὸ τὴν οἰκείαν χεῖρα ποιήσαιτο. καὶ τῆς γαστρὸς αὐτῶν ἀψάμενος, συστεῖλαι τὸν μέγαν ὄγκον, διαφορήσας τὸ οἴδημα. εἴτε ὥσπερ τὴν Ζακχέου γαστέρα διωκονόμησεν. εἴτε ὡς τὰς τῶν παρ' Ἰουδαίοις ἀθεραπεύτων ἄλλως ἀρχόντων. οἷς ἐπαφῆκε τοὺς ἀποτόμους ἰατροὺς Ῥωμαίους, τέμνοντάς τε καὶ καίοντας. σὺ δὲ θέμος [1] ἄμωμον τὴν ὁδὸν προορῶντος αὐτὸν ἀεὶ ἐκ δεξιῶν, ἵνα μὴ σαλευθῇς, καὶ διὰ τῶν πενήτων, καὶ διὰ τῶν ἄλλως αὐτῷ ἀνακειμένων, μᾶλλον δὲ αὐτὸν εἰκονιζόντων, ὑποδεχομένου γνησίως τε καὶ πλουσίως, καὶ τοῖς ἔργοις τὸ φίλτρον δεικνύοντος, θείη τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονας. καὶ περιζωννύων σε δύναμιν, διασκορπίσαιεν ἔν σοι ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα. τόξον συντρίβων, καὶ συνθλῶν ὅπλον, καὶ θυρεοὺς κατακαίων ἐν πυρὶ τῷ τῆς σῆς προθυμίας δραστηριότητος ζέοντι. καὶ ἐν τῷ ἐγγί-

1 θέμος) Scrib. θυμός.

ἐγγίζειν ἐπί σε κακοῦντας, καὶ παρατάξασθαι παρεμβολὴν τῶν τοῦ κυρίου ἐχθρῶν, αὐτοὶ ἀσθενήσαιεν. καὶ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν ἐκπέσοιεν. καὶ καταδιώξοις αὐτοὺς, καὶ καταλάβοις, καὶ ἐκθλίψαις, καὶ ὡς πηλὸν τῶν πλατειῶν λεάναις τοὺς τὴν πλατεῖαν τοῦ ἀθέου Μωάμετ στέρξαντας. καὶ ταῦτά σοι οὐκ ἐπεύχομαι μόνον, ἀλλὰ καὶ πέποιθα ὅτι ἔσονται. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός. ὥστε μὴ καὶ ψυχῆς καθαρότητα καὶ χειρῶν γενναιότητα ἐκ περιουσίας προσκληθέντα δοῦναι τῆς νίκης τὸν στέφανον. ἐγὼ δέ σοι ἤδη καὶ τὸν ἐπινίκιον ἀνακρούσομαι. ἐπάταξε Δαβὶδ ἐν μυριάσιν, ὁ πραότατος τῶν νῦν, καὶ μαχιμότατος. ὁ προτάξας τὴν τῆς ἐπιθυμίας ἄρκτον, καὶ τὸν τοῦ μωμητοῦ θυμοῦ λέοντα. ἀφ᾽ οὗ τὸ ἔλεος μὴ διασκεδάσῃ, ὁ δικαιοσύνας ἀγαπῶν, καὶ ὁρῶν εὐθύτητας κύριος, ἀεὶ τηρῶν καὶ κακύνσεως πάσης ἀνώτερον καὶ κακώσεως.

Τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ, κυρίῳ Ἀδριανῷ.

ΕΠΙΣΤ. κδ.

Ἐγὼ δὲ καὶ νεκρὸς ἤδη γενόμενος, πανσέβαστε μέγιστέ μου ἀντιλήπτορ, καὶ τοῖς κατωτάτω τοῦ ᾅδου τεθεὶς, παρά σου νῦν ἐξεγείρομαι, καὶ ἀποκαθιστῶν τὸ ψυχίδιον, συνάγεις μοι τὰ ὀστᾶ καὶ συναρμολογεῖς τὴν διάλυσιν, καὶ σάρκας ἀνατρέφεις, καὶ δέρμα περιτείνεις, καὶ γίνῃ μοι ζωοπάροχος. βούλει συνελκύσω τῆς ἀσαφείας τὸ παραπέτασμα, καὶ δείξω σοι τοῦ λόγου τὸ βούλημα, ἐμοὶ τοῦ νῦν βίου τὴν σύγχυσιν βλέποντι, καὶ τὴν ὕβριν τῆς πλεονεξίας, καὶ τὴν ἀναίδειαν, οὕτως ἀπηρυθριασμένως ἐκπορνευσάσης, καὶ μιαινομένης τὰ πράγματα. καὶ τοὺς μὲν τὰ δημόσια πράττοντας, πορθητὰς μᾶλλον ἢ φορολόγους. καὶ θείους ὁμοῦ νόμους καὶ βασιλικὰς ἐντολὰς ἀράχνης ἡγουμένους ὑφάσματα, τοῦτο δὴ τοῦ Ἀναχάρσιδος πρὸς τὸν Σόλωνα μυίας μὲν κρατοῦντα, σφηξὶ δὲ ῥηγνύμενα. τὰ δὲ τοῦ λαοῦ τῶν Χριστιανῶν ἀγόμενα καὶ φερόμενα μὴ ὄντος λυτρουμένου μηδὲ σώζοντος. πᾶσα μὲν σωτηρίας ἐλπὶς περιῄρητο. ἣν πνεῦμα ψυχῆς συμφοραῖς ἐμπαγείσης εἰπών τις οὐχ ἁμαρτήσεται. πάντες δὲ λογισμοὶ διελύθησαν, καὶ νεκρωθεὶς ἐκείμην τῇ ἀπογνώσει τῆς τοῦ κακοῦ διορθώσεως. ὡς δὲ ὁ πανενδοξότατός σου γαμβρὸς, τὸ τῆς ἀγαθοθελείας ἔρνος, τὸ ἐν ταῖς κοιλάσι τῆς νῦν τῶν κακῶν συῤῥοίας κρίνον, τὸ ἐν ταῖς πάντας κνιζούσαις ἀκάνθαις ῥόδον, ἡ θεόπνευστος ὄντος ψυχὴ, τοῖς ἐγγὺς ἡμῶν πράγμασιν ἐπιστὰς, ξένον ὡράθη μοι θέαμα, ποταμὸς δι᾽ ἅλμης ῥέων γλυκὺς, καὶ ὁδοιπόρος διὰ βορβόρου ῥέων ἀμόλυντος. ἃ τῶν σῶν πάντως ἐντολῶν ἀποτελέσματα κατενόησα. ἐνταῦθά μοι τό τε ἀπὸ παντὸς πνεῦμα τῆς χρηστοτέρας ἐλπίδος εἰσέπτη πάλιν, καὶ πάντα συνετελέσθη περὶ ἐμὲ, ὅσα τῆς τοῦ Γεζεκιὴλ φρικτῆς

ut ad te, infestantium agmina adpropinquent, & domini hostium castra construant, invalidi penitus ipsi & infirmi erunt. Etenim ipsi consiliis, & temerariis cogitationibus omnino concident suis, & ipsos duro persequeris impetu, & in servitutem rediges, & contundes, *& ut platearum lutum confringes illos* qui impuri, & athei Moameti spurcam plateam studio insectatur. Et haec non solum tibi precor, sed futura esse spero. Non enim Deus iniustus est, quasi animae puritatem, & generosam manuum operam, victoriae corona, iure quidem debita uberrime non insigniat. Ego quidem tibi iam hoc epinicium canam. *David decem millia percussit.* Omnium, qui nunc sunt, & mitissimus, & bellicosissimus. Qui & furentem cupiditatum ursum, & ferocem animi vituperabilis leonem concussit. A quo & misericordiam numquam separavit Dominus, qui iustitiam semper amavit, & aequitatem semper inspexit, semperque illum omni improbitate, omnique scelere seiunctum conservavit.

Ps. 17. 43. — 1. Reg. 18. 7.

Domino Hadriano Magno Domestico.

EPIST. XXIV.

Equidem etiam sum defunctus, Pansebaste mi opitulator, & inter eos fere, qui imo inferorum vagantur antro constitutus, a te nunc excitor, qui & hanc animulam meam mihi restituens, cuncta mea ossa colligis, & dissolutam mei corporis compaginem, congruente proportionum, & concinnitatis ratione construis, carnesque meas enutris, illasque cutis vestitu obtegis, vitaeque mihi dator efficeris. Vis igitur ut huius obscuritatis mysticum integumentum detraham, & verum tibi sensum sermonis manifestem.

Caecam humanae vitae confusionem, animo conspicio aegro, cupiditatem; & iniuriam sordidae avaritiae, & impudentiam, iunctas rerum moles, toto iam deposito pudore coinquinantem, & scorti more dire prostituentem & illos, qui Reipublicae peragunt negotia, vastatores potius, quam collectores tributi esse, & pariter ab illis, divinas leges, & Imperatoria statuta, aranearum propemodum telis paria haberi, & similia, quae exilem, & debilem irretiunt muscam, & a susurranti vespa perrumpuntur, ut ad Solonem Anacharsis olim retulit. Sic etiam, & Christiani populi res ferri, & circumagi, quasi liber non esset, nec vita donatus, manifestissime video. Omnis enim salutis spes penitus fere est detracta, & propulsata. Quam si quis, animae, calamitatibus variis compactae, & obrutae, effusum flatum dixerit, non errabit. Omne quidem consilium evanuit, & ego fere defunctus iaceo, & exanimis, hac solum de causa, quod funditus desperem, malum posse aliquo modo corrigi. At illustrissimus tuus gener, & sacrum optimi consilii germen, & ut lilium in convallibus, ubi nunc malorum colluvio confluit, & ut rosa inter spinas, quae omnes lacerant, & expungunt, vere ut spiritus a Deo adflatus est; qui nostris operibus, & adflictionibus probe adstat. Certe ut peregrinum mihi spectaculum visum est. Scilicet, ut flumen ab ipsa salsugine dulce effluens, & ut viator, per coenosas transiens semitas impollutus. Quae omnia vero, tuarum esse praeceptionum effectus prorsus exploravi. Hic autem utilissimae, & salutiferae spei spiritus ad me rursus evolavit, & cuncta in me absoluta sunt, quaecumque horribilia ab Ezechiele, eaque ter-

terrifica visa fuisse feruntur. Iamque tibi modicas, & precibus, & encomiis mixtas debeo gratias, qui mihi animam restituisti, qui & mihi vitam generasti, aut tot tantasque gratias, si fas est dicere, quot imprecationes, sacrae religionis hostibus, nulla correctione flectendis, animarumque omnino dirissimis corruptoribus, vitamque pernicie caeca infestantibus. Sed enim ut perpetimur, & vexamur, lilium prorsus est adolescentia, & rosa, quae parvo temporis spatio bonum halat odorem: maxime autem Deo, ob beneficia in pauperes, boni odoris est. Sed suavius, ipsius operum exhalatione, & effluxu percipitur, quam illo Noe sacrificio, iam olim peracto. Deinde per vestrum aerem irrepsit, solam nobis memoriam relinquens tristissimam omnisque expertem consolationis. Qui enim in reliquum, miseris, & egenis, ita iam rerum, quae supersunt, facultates colliget, illos certe ipso inopiae poculo, ad uberrimum felicitatis ordinem inducet? Qui & orphanis, & desertis dabit, vel fere ipsi morti gratiam rependere, ob quam, invalidis, & infirmis parentibus privati, potentem ita tunc, & strenuum susceperunt. Cuius imperia ultimam divinae bonitatis conditionem, in orbitatis miserae terminum, & limitem obfirmabunt. Cuius oculi in iniuria adfectos, & misere dilaceratos lacrimas instillantes iniuriae latores potius luctu acerbo prosequentur, quod se maioribus spoliaverint bonis, & imminuerint. Et hic in posterum festinabit, in utrosque damna, & pericula funditus solvere; huic quidem maiora, illi vero minora dimittens. Pauper autem quem in maximis, & effusissimis rapinis iustum inveniet, & dives, in improbis pauperum moribus, & calumniis etiam communi patrocinio defendendum censebit. Et cohors etiam alti Numinis ministrorum, quem ministrum forte inveniet, qui digna per tribus, & ordines non decernat, quod ab impiis maxime in pretio habetur. Qui in ipsum odium, quo Deum prosequuntur, multa in servos Dei ignobilitate, atque abiectione necessario praescriptum, ut excusationem comminiscantur, illos indigne honorari, & coli, qui se ipsos veluti iustos extollunt, & elevant. Sed illum, qui omnes, ut se ipso meliores, & aequiores intuetur, & ab his, ipso sacrae unctionis spiritu sanctificari, & adhuc ipsa divina, & sancta absolvi, & perfici posse sperat. Et omnes, qui hac sententia, & religione non teneantur, profanos quidem, & impuros, & omnis sanctificae gratiae inexpertes arbitretur. Hi enim, qui sanctum esse Sacerdotem existimant, etiam se ipsos ab hoc consecrari, & sanctificari cognoscunt. Impii, & nefarii postea sunt, qui nullo, virum consecratum, & sanctum, honore adficiunt, aut qui talem ipsum non existimant, nullius, Christi sanctificationis, & gratiae participes ostenduntur. Nam qui sanctificatur, & consecratur, hic sanctitatis beneficio vi consecrationis, talis efficitur. Et hos vere decet, in Christianorum caelum intromiti. Quis autem & nedum videre posse privabitur, tacito rerum necessariarum fastigio, impietatem, & infidelitatem ita percipi, & alte radices agere, quasi neque Bulgari obmurmurent, & adversentur. Hac autem re solum Pansebastus, quos sibi legitime submissos habet, animi aegritudine adfecit, quod non solum quaestu, & lucro orbatos dimitteret,
Proverb. sed quae haberent penitus absumere, & amittere cogeret, & ut est in proverbio, thesaurum omnes in carbones resolutum invenire, & ab illis praecipue, qui deliciis, blandoque luxu frangi viderentur exustum. Sed maxime verum dicere decet illum, non hos aegre adfecisse, quod

ἐκείνης ὁράσεως. ἆρά σοι μετρίας ὀφείλω τὰς ἐν εὐχαῖς καὶ ἐπαίνοις χάριτας, τῷ ψυχοδότῃ, τῷ ζωογόνῳ. ἢ τοσαύτας ὅσας, εἰ θέμις εἰπεῖν, κατάρας τοῖς ἀδιορθώτοις ἐχθροῖς τῆς χρηστότητος, τοῖς ψυχοφθόροις. τοῖς ζωολύταις. ἀλλὰ γὰρ οἷα πεπόνθαμεν, κρίνον ἀτεχνῶς ὁ νεανίας, καὶ ῥόδον ἐπ' ὀλίγον εὐωδιάσας, μᾶλλον δὲ τῷ Θεῷ διὰ τῶν πενήτων εὐώδης γενόμενος, ἥδιον ὀσφρανθέντα τῆς ἀποφορᾶς τῶν ἔργων αὐτοῦ. ἢ τῆς τοῦ πάλαι Νῶε θυσίας. εἶτα πρὸς τὸν ὑμέτερον ἀέρα διέβη, μόνην ἡμῖν τὴν μνήμην ἐγκαταλιπὼν ἀπαράκλητον. τίς γὰρ τοῦ λοιποῦ τοῖς μὴ κτηματίταις τὰ περιόντα συνάξει, τοὺς δ' ἐν τῷ πώματι τῆς ἀπορίας πρὸς τὴν τῆς εὐπορίας τάξιν ἀνάξει. τίρ ὀρφανοῖς δώσει μικροῦ καὶ χάριν ὁμολογεῖν τῷ θανάτῳ, δι' ὃν πατέρων ἀσθενῶν στερηθέντες ἀντέλαβον τὸν τηλικαῦτα δυνάμενον. τίνος προστάγματα θείας ἀπηχήματα ἀγαθότητος στηρίσουσι, χήρας ὅριον. τίνος ὀφθαλμοὶ τοῖς ἀδικουμένοις δάκρυον ἀποστάζοντες τοὺς ἀδικοῦντας πλέον θρηνήσουσιν ὥς γε μειουμένους τὰ μείζονα, καὶ σπεύσει λοιπὸν οὗτος λῦσαι τὰς ζημίας ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι. τῷ μὲν τὴν μείζονα, τῷ δὲ τὴν ἐλάττονα. τίνα καὶ πένης εὑρήσει κατὰ τῶν πλουσίων ἁρπάγων ἔκδικον. τίνα καὶ πένης εὑρήσει κατὰ τῶν πλουσίων ἁρπάγων ἔκδικον. καὶ πλεύσιος κατὰ πενήτων κακοήθων καὶ συκοφαντῶν σύνδικον. τίνα θεραπευτὴν εὑρήσει τὸ τάγμα τῶν τοῦ θείου θεραπευτῶν, οὐ φιλοκρινοῦντα τὰς ἀξίας, ὃ τοῖς ἀθέοις σπουδάζεται. οἱ πρὸς τὸ μισόθεον αὐτῶν, τῇ ἀτιμίᾳ τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων ἀναγκαίως συνεκφαινόμενον, ἀπολογίαν πορίζονται τῶν τιμᾶσθαι δικαιουμένων ἀναξιότητα. ἀλλὰ πάντας ὡς αὐτοῦ κρέττονας βλέποντα, καὶ ἁγιασθῆναι διὰ τούτων τῷ τοῦ πνεύματος χρίσματι. καὶ ἔτι τελεῖσθαι τὰ θεῖα, και ἁγιαστικὰ πιστεύοντα. καὶ τοὺς μὴ οὕτω τῆς γνώμης ἔχοντας, ἀμυήτους καὶ ἀτελέστους τιθέμενον, καὶ πάσης ἁγιαστικῆς ἀμετόχους χάριτος. οἱ γὰρ ἁγιαστὴν εἶναι τὸν ἱερέα πιστεύοντες, καὶ ἑαυτοὺς ὑπὸ τούτου ἁγιαζομένους ἐπιγινώσκοντες, ἀνόσιοι λοιπόν εἰσι τὸν ἁγιαστὴν ἀτιμάζοντες, ἢ μὴ τοιοῦτον αὐτὸν νομίζοντες, ἄμοιροι τοῦ κατὰ Χριστὸν ἁγιασμοῦ δεικνύονται. ὁ γὰρ ἁγιαζόμενος ἁγιαστῇ ἁγιάζει. καὶ τί δεῖ τούτοις πρὸς τὰ Χριστιανῶν εἰσωθίζεσθαι. τίς ὁ καὶ ἰδεῖν οὐχ ὅπως ἐνωτίσασθαι ἄπιστον ἐν τηλικούτῳ ὕψει τῶν ἀναγκαίων στερήσεται, ὡς ἂν μηδὲ γογγύσαιεν Βούλγαροι. ἓν μόνον μέρος ἐλύπησεν ὁ πανσέβαστος, τοὺς αὐτῷ γνησίως δουλεύοντας, ὡς οὐ μόνον κερδῶν στερηθέντας, ἀλλὰ καὶ ἃ προεῖχον ἐκδαπανήσαντας, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν ἄνθρακας εὑρόντας τὸν θησαυρὸν, καὶ κατακαέντας ἀπὸ τῶν ἐντρυφῆναι προσδοκησάντων. μᾶλλον δὲ τ' ἀληθέστερον εἰπεῖν, οὐδὲ τούτους λελύπηκε, μεῖζον πάντων κερδῶν ἡγησάμενος, καὶ πλούτου πρόσκτησιν οὐκ ἀπώλειαν, τὴν τῶν τοιούτων ἔργων τοῦ νεανία μεγαλοπρέπειαν. τοῦτο γὰρ

δούλων ἀγαθῶν, πενίαν αἱρεῖσθαι μᾶλλον τὸν δεσπότην ἐν εὐφημίαις πλουτίζουσαν, ἢ πλοῦτον διὰ δυσφημίας πτωχίζοντα. ἀλλὰ τῷ μὲν καλῷ κἀγαθῷ σεβαστῷ φευκτὸς ὁ τῆς ἀρχῆς τόπος, ὡς τῷ ὄντι τόπος κακύνσεως, ἢ σκήνωμα Κηδάρ. ἢ σιδηρᾶ κάμινος. καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἡμετέραν μακαριότητα μονονουχὶ πτηνὸς φέρεται. οἱ δὲ τῆς αὐτῆς χρηστότητος ἀπολαύσαντες, πενθοῦντες ἑαυτοὺς, ὡς βαρυτέρως ἢ πρόσθεν πεπειρασμένους τῶν δυσχερῶν. τὸ γὰρ κακὸν μετὰ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πεῖραν κάκιον. σοὶ, καὶ τοῖς σοῖς, ὡς οὕτω διδάσκοντι, καὶ οὕτω διδασκομένοις, παντὸς ἀγαθοῦ ἐπίρροιαν παρὰ κυρίου ἐπεύξονται. ὧν αὐτὸς τὰ πρῶτα τάττεσθαι οὐκ αἰσχύνομαι. καὶ δοίη Θεὸς ὑμῖν τε αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἡμετέροις, καὶ τοῖς περὶ ἡμᾶς, ἐν τῷ ἀγαθῷ τελείωσιν, εὐξίαν 1, εὔροιαν, πάσης ἁπλῶς τηρῶν ἀνώτερον κακύνσεως καὶ κακώσεως.

quod quid maius omni lucro excogitasset, & divitiarum possessionem, non autem amissionem, & interitum, ipsam horum operum iuvenilis protervae esse praestantiam, & excellentiam. Nam hoc quidem boni servi est, paupertatem potius eligere, quae maxime eius possessorem optimo famae sensu, & divite aestimationis supellectile attollit, quam opes, quae infausto nomine ad paupertatem redigere illum possint. Sed enim candido, optimoque Augusto fugiendus hic est Imperii locus, quasi totius sit improbitatis, & sceleris sedes, aut tabernaculum Cedar, aut ferrea quaedam fornax. Et ob hanc causam ad nostram hanc felicitatem beatitudinem solummodo ut praeceps quaedam volucris percurrit. Hi vero, qui ipsius utilitatis se obvolvunt deliciis, se deinceps luctu, & planctu deprimunt, quasi multo gravius, & molestius quam antea rerum incommodis, & difficultatibus sese implicuerint. Nam malum, post boni experientiam, & sensum peius est. Tibi autem, & his, quasi sic docenti, & quasi ita edoctis, largiorem omnis boni influxum, & copiam illi a Domino deprecantur, quorum, ipse primus haberi non erubesco. Itaque Deus & vobis, & ipsis, & nobis, & his, qui apud nos sunt, puram in bono perfectionem, gloriam, & abundantiam impertiatur, & simpliciter omni nos improbitate, & vitio liberos conservet.

Τῷ Σεβαστῷ, τῷ Πακουριάνῳ.

ΕΠΙΣΤ. κέ.

ΚΑὶ κύριος παρεβίβασε τὸ ἁμάρτημά σου, ἄλλως τε μηδὲ τηλικοῦτον ὄν, ἡλίκον ἀεὶ πρὸ τῶν ἐκείνου ὀφθαλμῶν ἵστασθαι. ἐγὼ δέ σου καὶ τοῦτο ἄγαμαι πανσέβαστέ μου υἱὲ, ὅτι καὶ τοὺς τῶν ἁμαρτημάτων κώνωπας ὡς καμήλους ὁρᾷς, ἐναντίως ἢ παρὰ τῆς θείας γλώττης οἱ Φαρισαῖοι κατωνειδίζοντο. καὶ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ κάρφος ὡς βαρεῖαν δοκὸν λελόγισαι. ὃ μεγάλην κρηπῖδα τῆς ἀρετῆς ὁ καθ' ἡμᾶς λόγος τίθεται. εἴπερ ἀρχὴν εἶναι σωτηρίας τὴν ἑαυτοῦ τινὸς κατάγνωσιν πεπιστεύκαμεν. καὶ βάλλ' οὕτως, αἴ κέν τι φάος μερόπεσσι γίνοιο. καὶ μή σε τῆς ἀγαθοθελείας παρακινήσειέ τι τῶν ἐκ τοῦ κόσμου, οἷς οἱ κουφότεροι πεττόμεθα. τοῦτο πεπεισμένον ἀμεταστάτως. ὡς ἁπλῶς μὲν αἰσχύνη Χριστιανοὺς νομοθετεῖσθαι, παρὰ τοῦ μηδένα λυπεῖν αἱρεῖσθαι. τοῦτο γὰρ καὶ τῆς φύσεως ἔνταλμα. ἣν ὑπερβαίνειν ὁ τοῦ εὐαγγελίου μαθητὴς ἐπιτάττεται. ὁ μὲν γὰρ νόμος, ἀπὸ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὴν φύσιν ἀποκαθίστη τὸν ἄνθρωπον. ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ λόγος, καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν τοὺς αὐτῷ πειθομένους τίθησι. τοῦτο γὰρ δὴ τῆς πρὸς τὴν φύσιν ἑνώσεως αὐτοῦ κατόρθωμα, καὶ ἐκνίκημα. πλὴν ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν θηριωδῶν τοῖς ὁμογενέσιν ἐπιλυττώντων, ἐπαιτεῖσθαι νῦν τοῦτο τοὺς χρηστοτέρους ὡς μεγάλην συντέλειαν παρεσκεύασε. τὸ μηδενὶ λύπην ἐθέλειν λέγω. ἀλλὰ σέ τοι ἀξιοῦμεν καὶ πᾶσι τὰ ἀγαθὰ διαρκῶς συμβουλεύεσθαι, οὕτω τε τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης τηρεῖν. ὡς τόγε δάκνειν ἀλλήλους καὶ κατεσθίειν οὔτε τῆς φύσεως ὅλως, οὔτε πολλοῦ δὴ τῆς πίστεως. οὕτω γὰρ ἐπὶ σεαυτὸν καὶ δαψιλέστερον ἑλκύσας τὰς τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ χάριτας. ὑφ' οὗ τηροῖο πάσης αακύνσεως ἀνώτερος καὶ κακώσεως.

Sebasto Pacuriano.

EPIST. XXV.

DOminus quidem transtulit peccatum tuum. *In Vatican.*
Alioqui enim non tantum fuit, quantum *cod. epist. est*
in oculis eius semper. Ego autem te ob hoc ma- *61. apud*
xime admiror, & laudo Pansebaste fili, quod exi- *Baron. tom. XI. ad ann.*
guos peccatorum culices, quasi ingentes camelos *1073.*
intueris, contra atque a Domino Pharisaei pro- *Matth 7. 3.*
bris, & reprehensionibus incessuntur. Festucam quoque, quae in oculo tuo est, quasi gravissimam trabem reputas, quod magnum virtutis fundamentum caeleste verbum, quod apud nos nasci voluit, esse constituit. Siquidem principium salutis esse ipsam sui ipsius cognitionem credidimus. Atque ita coniice,

Si quod tu lumen mortalibus indere possis.

Neque te ab hoc virtutis statuto, mundana aliqua vis deturbabit, qua nos leviorem quidem sursum, deorsumque devolvimus, atque deludimur. Et hoc constanter persuasum habe simpliciter pudore Christianos, quasi legem statuere, aliquem in hoc praeferri, & anteponi, quod neminem iniuria, aut tristitia adficiat. Hoc enim ipsius naturae est praeceptum. Quam transcendere, & transgredi sedulus Evangelii discipulus praecepit. Nam lex, ab eo, quod iuxta naturam habet, in ipsam naturam, hominem inducit, & collocat. At vero Dei verbum supra ipsam naturae sedem, illos, qui ipso firmati sunt, atque freti, facile evehit. Hoc enim est facinus, haec est victoria, quae ex amore, & communione ipsius cum ipsa natura exoritur. Verumtamen multarum ferarum natura, quae in suum proprium genus rabie, & impetu feruntur, nunc hoc quasi magnam utilitatem, & commodum, ab illis maxime exigi edocet, qui utiliore sunt, & probiore naturae animo. Hoc inquam, nemini molestiam, & tristitiam adpetere. Sed enim hoc a te muneris poscimus, ut omnibus bona effundas, cunctisque adfatim consulas, simulque omnibus persuadeas, communionem, & unitatem fidei, firmo amoris vinculo conservare ut sese mutuo devorare, & immordere, neque a natura, neque a fide cognoscant desumere. Ita enim in te ipsum large optimi Dei gratiam, & beneficia declinabis a quo & sceleri, & miseris subtractus casibus consenueris.

Gre-

1 εὐξίαν) Scrib. εὐεξίαν.

Gregorio Praesidi Taronitae.

EPIST. XXVI.

In Baro. an. epist. est 61. velut Epinicium victoriae de Persis, ac Francis. To. XI. ann. eod. an. 1073. & Nicol. Sebaste Pagur. in scripta, ut superior.

ET unde quidem, & quas tibi rependam gratias, Illustrissime in Domino fili, ac domine. Nam me omnium hominum verissimum ubique manifestas, & in me laudes, quibus te celebrare studeo, magis ornas ipse, & veris, illasque ita decantas, non ut Sophisticas Rhetorum illecebras, sed ut laetantes iucundi spiritus, his, qui vere probi sunt, choreas, & mollia tripudia, & ut carmina, & cantus, qui ab illo profluunt ore, quod virtutem solum attollere didicit. Ecce igitur, quod mihi nuper allatum est, quanti facient honore adfectae aures, veritatis amantes, & ab omni alienae invidia. Vno enim trophaeo, & monumento, duarum nationum fastum, superbaque supercilia detraxisti, & una cum valida Perside vesaniae turri, Franciae amentiae culmen subvertisti. Et novus Phinees nobis adparuisti, dum potenti tuo telo duas gentes, apud Dominum impuras, & impias perfodisti. Quandoquidem enim Nesman, qui tributa colligere consuevit, & ab aliis Graecanicis urbibus, quae circa Pontum sunt, & intra Tanaim flumen, & paludem Maeotidem, & illam, quae Colchis praesidet, & quae Phasidi est contermina, sed ad illamque in minori Armenia, alto subiacet colli, & ipsam totam Armeniam, tributi iure est moderatus, (Maryandynos enim, & Galatas, & his finitimos Cappadocas praetermitto) iamque tributorum collectione, & cumulo pinguis factus, & gravis, duri ensis tui acie legentes tributa manus abscindenda quomodo tributa ipse pendere debeat, postea didicit. Incursus etiam, & certamina cohibuit, quae praedonis mores audacter moveat, & insidiarum invasiones prorsus reiecit, quas ita Taronitis fecerat esse conspicuas, & notas magis, quam est urbs, quae in montis est sita cacumine. At vero in statarias pugnas se ipsum manibus aridis magis, quam paleam, & imbellem commonstraverat, & urbes quidem iam decem millibus refertas, quas ipse vix ceperat, verbo citius ita fortunae alea ipsi obvenit, ut in gravissimas illum clades coniecerit. Maximae autem sacrae Dei lances, gravius tuarum virtutum flagellum in ipsum inclinarunt; non minus, quam illud, quod ante tuum Imperium, in illos, qui cum ipso lascive luxuriabantur, torquebatur. Vnde persuasum illi est, fabulosa non esse illa Romanorum iam olim celebrata trophaea. Imo potius ipsa veritate inferiora esse quaecumque de illis feruntur. In te autem ipsam veritatem conspicit: quin potius dicam, tantum te illis praestare dicit, quantum ab imparibus, & inferioribus pugnis ad magna facinora erumpens cum illis te ipsum aequas. Ita potentissimum virum, ut te ad illum declinasti, in ultimam redegisti miseriam, & omnes illi, ad opera confregisti vires. Itaque ille te nec omnibus superiorem fieri patitur, sed quasi optimum te, & gestis celebrem admiratur: tuumque genus etiam dire exsecratur, sed ab illo genitos, & productos, felices praedicat. Et tibi orbitatem, & solertis industriae inopiam expetit, ita ut in te totum tuum genus penitus deleatur, & pereat. At sibi tantorum filiorum generationes exoptat, & desiderat, atque nunc primum sentit eo infelicitatis se devenisse, tuis feliciter rebus gestis commotum, ut plus doleat, quo se pluribus orba-

Τῷ Ταρωνίτῃ κυρίῳ Γρηγορίῳ.

ΕΠΙΣΤ. κϛʹ.

ΚΑΙ πόθεν ἂν ϗ ποίας ἀποτίσαιμί σοι τὰς χάριτας, μεγαλεπιφανέστατέ μοι ἐν κυρίῳ υἱὲ ϗ αὐθέντα, ὅτι με πάντων ἀνθρώπων ἀληθέστατον δεικνύεις ἑκάστοτε. καί μοι τοὺς ἐπαίνους, οἷς ἀποσεμνύνειν δοκῶ σε, μᾶλλον ἀποσεμνύνεις αὐτὸς, ἀποφαίνων τούτους, οὐ ῥητόρος σοφιστικὰ κολακεύματα. ἀλλὰ ϗ πνεύματος συνηδομένου τοῖς ὄντος καλοῖς σκιρτήματα, ϗ στόματος εὐφημεῖν εἰδότος ἀρετὴν ᾄσματα. ἰδοὺ γὰρ ὅπερ ἠγγέλη μοι πρὸ βραχέων, πόσου τιμήσαιντ' ἂν ἀκοαὶ φιλάληθοί τε ϗ ἄφθονοι ἑνὶ γὰρ τροπαίῳ δυοῖν ἐθνῶν ὀφρύας κατέσπασας, ϗ τῷ τῆς Περσικῆς ἀπονοίας πύργῳ συγκαθεῖλες τὸ τῆς Φραγγικῆς ἀπονοίας ὕψωμα. ϗ Φινεὲς ἐδείχθης νέος ἡμῖν τῷ δυνατῷ σου σειρομάστῃ δύο συνεκκεντήσας ἔθνη παρὰ κυρίῳ ἀκάθαρτα. ὅτε γὰρ τὰ Νεσμᾶν φορολογεῖν εἰωθὼς, τάς τε ἄλλας περὶ τὸν Πόντον Ἑλληνίδος πόλεις ἐντὸς Ταναΐδος ποταμοῦ ϗ λίμνης Μαιώτιδος, ϗ δὴ τὴν τῶν Κόλχων προκαθημένην, ϗ αὐτῷ γε ὁριζομένην τῷ Φάσιδι, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας ὑπερκειμένην ὑφ' ὑψηλοῦ κολωνοῦ, ϗ αὐτὴν γε σύμπασαν Ἀρμενίαν. Μαρυανδηνοὺς γὰρ ϗ Γαλάτας, ϗ τοὺς ὁμόρους τούτοις Καππαδόκας, παρίημι. καὶ παχὺς ἤδη ϗ βαρὺς ταῖς φορολογίαις γινόμενος, ἐξεκόπη τὰς φορολόγους χεῖρας τῇ τοῦ ξίφους ἀκμῇ, ϗ φορολογεῖσθαι μᾶλλον μετέμαθε. τάς τε ἐκδρομὰς συστ
αλεὶς, ἃς λῃστῶν ἀπεθρασύνετο. ϗ τῶν ἐνέδρων ἀπογνοὺς, ἃς ἐκδηλῶν τῷ Τάρωνι μᾶλλον ἢ πόλις ἐπάνω ὄρους κειμένη, πρὸς δὲ τοὺς σταδίαν πολέμους ξηρόχειρα διαγνοὺς ἑαυτὸν ἢ ἄχειρα, καὶ πόλεις δὲ ἤδη μυριάνδρους, ἃς αὐτὸς μόλις εἷλε, τάχιον ἢ λόγος ἀποβαλὼν οὕτω τῆς τύχης ὁ κύβος αὐτῷ πρὸς τὸ βαρυσυμφορώτατον μεταπέπτωκε. μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ θεοῦ ζυγὰ, τὴν πλάστιγγα τῶν σῶν ἀρετῶν βαρυτέραν αὐτῷ ἐπέκλινεν οὐχ ἧττον ἢ τὰς τῶν ἐντρυφηθέντων αὐτῷ πρὸ τῆς σῆς ἀρχῆς. ἐντεῦθεν ϗ πέπεισαι. μὴ μῦθον εἶναι τὰ πάλαι Ῥωμαίων ὑμνούμενα τρόπαια. μᾶλλον δὲ καὶ τῆς ἀληθείας ἐλάττω τὰ περὶ ἐκείνων λεγόμενα. ἐν σοὶ δὲ ὁρῶ τὴν ἀλήθειαν. ἐρῶ δὲ, ὅτι ϗ τοσοῦτον ὑπερέχειν ἐκείνων ἡγεῖται σε, ὅσον ἐξ ἐνδεεστέρων τῶν παρασκευῶν ὡρμημένος ἀντισηκοῖς ἐκείνοις σαυτόν. οὕτω μεγαλοδύναμον δίδως τὴν σὴν ῥοπὴν τῷ τῶν πραγμάτων ἐνδέοντι. καὶ βούλεται μέν σε μηδ' ἂν ὅλως γενέσθαι. θαυμάζει δὲ ὡς καλὸν γενόμενον. καὶ καταρᾶται μὲν τῇ σῇ γεννήσει, εὐδαιμονίζει δὲ τοὺς γεννησαμένους. καὶ σοῦ μὲν ἀτεκνίαν κατεύχεται, ὥστε περιγραφῆναι τὸ σὸν μὲν γένος ἐν σοί. ἑαυτῷ δὲ γενέσεις τοιούτων παίδων ἐπεύχεται, καὶ νῦν πρώτως αἰσθάνεται δυστυχῶς ἐπὶ τοσοῦτον ταῖς πρό

εὐτυχίαις ἀρθεὶς, ἵνα καὶ πλεῖον ἀλγήσῃ πλειόνων ἀποστερούμενος ἓν μόνον εἰς παράκλησιν ἔχει το παρα τοῦ γενναιοτάτου Ῥωμαίων τὰ τοσαῦτα παθεῖν. ἐπεὶ καὶ φιλεῖ δοξάζεσθαι τὸν νικώμενον τῇ τῶν νικώντων μεγαλειότητι. καὶ εἰ παρὴν Ὅμηρος, εἶπεν ἂν καὶ νῦν ἐφ' ὑμῖν.

Πρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφευγε, δίωκε δέ μιν μέγ' ἀμείνων.

Εὔελπις ἴσθι καὶ σὺ πόλεων καλλίστη Νεοκαισάρεια. οὐκ εἰς μακρὰν ἕξειν τὸν ἐλευθερωτήν σοι Γρηγόριον. οὐκ ἀήθης εἶ τοῦ παρὰ Γρηγορίων εὐεργετεῖσθαι. καὶ τὸ γῆρας ἀποξυσαμένη τῆς νῦν κακότητος. φανήσῃ ὄντως Νεοκαισάρεια. ἔχεις ἀῤῥαβῶνας τὰς γείτονας. προσεύχου τὸν καλὸν νυμφίον τῇ ἐπί σοι νίκῃ συναφθησόμενον, καὶ στεφανωθησόμενον στεφάνῳ τῷ ἐκ λίθου τιμίου. Χριστὸς γὰρ ἱστᾷ τῷ Ταρωνίτῃ τὰ τρόπαια. ἀλλ' ὁ μὲν ἀθεώτατος Τοῦρκας διά σε κάτω νεύει, καὶ τὰ ἐν ποσὶ μόνα βλέπει, ὁ πανταχόσε χθὲς περιάγων τὰς στροβάδας κόρας τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ περινοῶν ἐξαλείφειν γῆν ὁμοῦ τε πᾶσαν καὶ θάλασσαν. ταῦτ' ἄρα καὶ πρὸς τοὺς συμβατηρίους λόγους ὡς μόνους ἐπικόρους 1 σωτηρίους ὁρᾷ. καὶ τὰς χεῖρας οὐκ ἔτι πρὸς ξιφουλκίαν, ἀλλὰ πρὸς τὰς πίστεις ἐκτείνει, καὶ τὸ τόξον ἀνεὶς, ἀναλαμβάνει κηρύκειον. καὶ φίλον σχεῖν ἐπιθυμεῖ βέβαιον, ὃν ἐχθρὸν ἔχων εὗρεν ἄμαχον. ὁ δὲ Φράγγος, ὁ τὸν τράχηλον τέως σιδήρεος, κηροῦ χλιαροῦ φανεὶς μαλακώτερος, ἐκ περιουσίας σε προσκυνεῖ, καὶ διά σου τὸν κράτιστον ἡμῶν βασιλέα. τί δὲ οὐ μέλλει. ὁρῶν προσκυνοῦντα τὸν αὐτῷ προσκυνούμενον. καὶ τὸν δεσμοῦντα δεσμοῖς ἀῤῥηκτοτέροις ἐχόμενον τοῖς Ταρωνιτείοις θελήμασι. καὶ οὕτω τυραννούμενον ὑπὸ τούτων, ὥστε καὶ τῶν βασιλέων τὴν αὐτοῦ χαρίζεσθαι λύτρωσιν καὶ πάλαι μὲν ταύτην σπουδάζοντι, καὶ πρᾶγμα τιθεμένῳ τοῦ παντὸς ἄξιον, δοῦλον χεῖν ὠνητὸν, τὸν πάσης ἑῴας ἐλευθερωτὴν εἶναι ποιούμενον. καὶ οὕτω τοι μακροῖς τοῖς ὀνειρώγμασιν ἐμπλανώμενον, ὡς μηδὲ τὰ δευτερεῖα τῆς βασιλείου τιμῆς ἀνέχεσθαι, σὲ δὲ μόνον τοῦ σπουδαζομένου πρόξενον εὐτυχήσαντα. ταῖς σαῖς γὰρ ἐκβιασθεὶς ὁ Τοῦρκος χερσὶ, τὰς ἀνοχὰς καὶ ἄκων συνέθετο, ἐπί τε ἄλλαις ὁμολογίαις, καὶ τῷ τὸν Φράγγον ἀποδόσθαι πρὸς τὸν ἀήττητον ἡμῶν αὐτῶν αὐτοκράτορα. ἐπὶ τούτοις ὀφείλω μὲν καὶ ἄλλως ἐγώ σοι χάριτας. οὐ γὰρ μόνον ὡς ἀληθὴς ὑπό σου δεικνύμενος προείρηται, ἀλλὰ καὶ ὡς κοινῇ τῶν κοινῶν ἀπολαύων. ὀφείλουσι δέ σοι καὶ πάντες ὅσοι τὸ Χριστοῦ φέρουσιν ὄνομα, καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ τἀγαθὰ συμβουλεύονται καὶ συνεύχονται. περὶ γὰρ τοῦ παναγάθου βασιλέως ἡμῶν τί δεῖ καὶ λέγειν, ὅπως τὴν σὴν ἀξίως ἀμείψεται καὶ εὐβουλίαν καὶ γενναιότητα, ὅς σε προτιθεὶς ἁπάντων ἀεί. καὶ τίς γὰρ βασιλέων περὶ τὸ κρίνειν ἄνδρας τούτου δεξιώτερος γέγονε; τοῖς μάλιστα δεομένοις ἐπιστασίας δραστικωτέρας δίδωσι πράγμασιν, οἷόν τινα τεχνικώτατον ἰατρὸν δεινοῖς ἀνιάτοις νοσήμασι, καὶ κυβερνήτην ἀνθιστῶν κλύδωνι. ἀλλὰ γὰρ οἷον

orbatum intuetur. Et hoc unum solum solatio est, se talia a Romanorum generosissimo fuisse perpessum. Vehementer enim gloriari solent victi sola victorum magnanimitate, & praestantia. Et quidem Homer. si adesset in nos nunc diceret:

Fugerat ante potens, sequitur sed fortior illum. *[Note: Hom. Il. 22. v. 158.]*

Felicem & hic tibi spem sponde urbium pulcerrima Neocaesaraea, non multo post tempore tuum liberatorem, & servatorem Gregorium habitura. *[Note: Neocaes. Gregor Thaumat. Episc. Neocaes.]* Non enim a tuis Gregoriis beneficiis adfici umquam cessasti. Et adsperum praesentium malorum, & calamitatum senium deponens, vere Neocaesarea videberis. Habes enim ad hoc quasi obsides, & pignora vicinos tibi, & proximos. Exspecta porro tuum pulcerrimum sponsum, qui in tua victoria coniungetur, & corona pretiosissimis gemmis intexta exornabitur. Christus enim Taronitae trophaea egregiaque monumenta erigit. Sed iam impiissimus Turcus per te ad ima ruit, & iam inclinatus vergit, & solum, quae ante pedes habet prospicit. Qui quidem ubicumque nuper versatiles oculorum pupillas circumagens terram pariter, & mare delere cogitabat. Nunc autem oratores, qui pacem sibi componant & concilient, quasi propriae salutis subsidia se convertit, & manus non ut fulminantes distringat enses, sed ad foedera extendens, & sonantem dimittens arcum, pacis caduceum adprehendit, & amicum stabilem, & tutum habere adpetit, quem hostem quum habebat, invenit inexpugnabilem. At vero Francus, cervice ferreus, nunc tepida cera mollior exsistit, & multo te pectore adorat, & per te potentissimum nostrum Imperatorem summopere veretur, & colit. Quid non est futurum cum illum tibi supplici veneratione videas tua ad genua obvolutum? *[Note: Sequentia in Baron desunt ad an. 1073 in extremo.]* qui antea adoratione hac ferociebat, & illum, qui alios, infractis laqueis obstringebat, Taronitarum voluntati, & statutis coactum obsequi, atque ita ab his tyrannica oppressum vi, ut saltim sua ipsius libertatem, Imperatorum gratia demereatur. Qui & in hanc iam olim strenue incubuit, & studium hoc omni conatu, & pectore conflaverat, ut servum sibi pretio emeret, qui totius Orientis constitutus esset liberator, & ita his longis somniorum spectris vagabatur deceptus, quasi neque secundas ab Imperatore partes substineret, sed te solum, ut huius sum conatus auctorem felicissimum. Nam tuis potentibus manibus Turcus constrictus, atque depressus inducias etiam invitus paciscitur, tum aliis condirionibus, tum hac praecipue ut Francum, nostro ipsorum Imperatori potentissimo esset traditurus. Propter haec quidem aliquomodo tibi gratias debeo. Non enim solum, quia veridicum a te esse demonstratum, praedictum est, sed quia communiter, omnibus perfungor gaudiis. Omnes quidem quotquot Christi nomen ferunt, & Romano Imperio optima precantur, & toto corde moliuntur tibi etiam innumeras gratias se debere fatentur. Nam de nostro optimo Imperatore, quid oportet dicere, quam digne tuam hanc nobilitatem, tuaque prudentia consilia sit compensaturus, qui te omnibus semper anteponit. At quis Imperatorum, in feren-

---

1 ἐπικόρους) Scrib. ἐπικούρους.

rendo iudicio, hoc felicior, & ingeniosior extitit? Hic enim maxime rebus, summa prudentia, & efficaci praesidii indigentibus facultate, te ipsum committit, quasi peritissimum, & artificiosissimum Medicum desperatis iam morbis te opponens, & quasi gubernatorem, aestuantibus fluctibus obiiciens. Sed enim epistolae opus, & lex, fraenum est plane os Rhetoricum cohibens, nec concedit inclytis gestis, longiorem obiicere orationem. Quo quidem & ego animi alacritatem, & studium, ad plura dicenda, veluti quadam catena retraho. Et quasi mihi semper ad dicendum parato adessem, cursus tibi oratorios, & disertos percurri, tuo celeri virtutum curru. Non enim vel quantum fas est dicere, tardiores, & posteriores. Hic

Ps. 20. 1. dictis iam finem faciam. Tu vero in montes oculos tuos attolle, unde venit auxilium tibi, & iterum, atque iterum veniet. At hos ad ima deprime, & submitte, nec in te ipsum illos convertas. Nam non haec humanarum sunt virium, aut omne hoc solum, ut plurimum divinae est gratiae. Tu vero in Deo potentiam tuam collocas, qui inimicos potenter conterit. Hanc quidem in ipso adfirmabis, & maiorem vere desumes aequus, & bonus, gratiam impendenti effectus. Et talis quidem exsistes, si in te ipsum, ob virtutem, & bonitatem, illius imaginem exprimis, quae in pauperes, & in divites effusa est, & in hos, qui diviniori, vel communiori degunt vita, sive qui divinis, & humanitatis legibus, ut quisque illa indiguerit, se obstrinxerit. Propter quam & a malo, & ab imminentibus periculis custodiaris, ita ut neque malis adfectus sis, neque sceleri obnoxius.

τὸ τῆς ἐπισολῆς χρῆμα χαλινός ἐσιν ἀτεχνῶς κατέχων σόμα ῥητορικὸν, καὶ μὴ συγχωρῶν ἐγχροαίνειν ἀγαθοῖς ἔργοις μακρότερα. ὑφ' οὗ κἀγὼ τὴν πρὸς τὸ πλεῖον λέγειν προθυμίαν ἀνασειράζομαι. ὡς εἰ γέ μοι παρῆν ἀνέτως λέγειν, ἔδραμον ἂν σοι δρόμους τοὺς λογικοὺς, τοῦ μὲν ἅρματός σου τῶν ἀρετῶν οὐδ' ὅσον εἰπεῖν ἐσὶν ὑσερίζοντας. πλῶον γάρ σοι τοῦτο ἐλαύνεται. ὃ δ' οὖν εἰς ἡμᾶς ἧκον ἱκανῶς ἔχοντας, καὶ οὐκ ἀξίους ἴσως τῷ θεατρῷ τοῦ λόγου συρίτεσθαι. τοῦτο μόνον εἰπὼν καὶ δὴ παύσομαι αἶρέ σου τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν ἥκει σοι ἡ βοήθεια, καὶ ἥξει ἔτι, καὶ ἔτι. βάλης τούτους κάτω. μὴ τρέψης πρὸς ἑαυτόν. οὐ γὰρ ἀνθρωπίνης ἰσχύος τὰ τηλικαῦτα. ἢ μόνον ἀλλὰ τὸ πᾶν ἢ τὸ πλεῖον τῆς θείας χάριτος. καὶ ἐν τῷ θεῷ ποιεῖς δύναμιν, τῷ τοὺς πολεμίους συντρίβοντι. ἣν ταυτῷ ἐμβεβαιώσεις, ἢ καὶ πλείονα ἐπισπάσῃ, εὐγνώμων τῷ χαριτοῦντι γενόμενος. γίνοιο δ' ἂν, εἰ πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ἀγαθότητος εἰκονίζοιο, ἐκχεομένης καὶ πλουσίοις καὶ πένησι, τοῖς ἱερώτερον ζῶσι καὶ τοῖς κοινότερον, εἴτουν θειότερον καὶ ἀνθρωπικώτερον, καθ' ὅσον ἕκασοι ταύτης χρῄζουσι. δι' ἣν καὶ ῥυσθείης τῶν πονηρῶν καὶ τοῦ πονηροῦ, ὡς μήτε κακοῖο, μήτε κακύνοιο.

Michaeli Chalcedonis Episcopi.

EPIST. XXVII.

SOlas quidem Ecclesiarum opes ereptas fuisse, Inclyte frater, & Domine, aegre sane tulimus. Nisi quod haec molestia nobis utrimque levis, ac tolerabilis fuit, quum plane videamus, quae spiritualiora sunt soluta, & eversa omnino non esse. Vnde & nos, veluti in maximis, hac consolatione nimis erigimur. Nunc autem, quia haec omnia nobis disiecta, & soluta fere ruunt, omne solatium nos prorsus relinquit. Quando enim divini, & sacri canones nihil aliud multitudini praeceperunt, quam ut quisque, nullo rerum novarum studio, terminos sibi praescriptos conservet, & ne humanarum divitiarum fastus, superbamque insolentiam, spiritus opibus admisceat. Quidam vero praedicare & evulgare his, & aliis didicerunt, ut & illi, quos forte deceptione, & errore labi viderint, corrigerentur. Quidam autem maxime hos canones in suam imperitiam, & inobedientiam penitus enutriunt, & grandi quodam multiplicant cumulo. Qui & in alios fines compulsi, & immissi, omnia & divina, & humana iura confundunt. Non equidem novi, quam aliam consolationem simus habituri, quam solam iam peracti mali, & infortunii correctionem. In quam, & in nostrum zelum, & studium, non parum nobis perfectionis, persuasi adlaturi, & emolumenti, tuae obiiciemus sanctitati hoc Cittaba, quod praeter canones est exortum & constitutum. Sed ut ne rideas propter Barbarum nomen. Est quidam loci terminus, a nostro Archiepiscopatu diversus, in quo quum quidam Monachus templum, & sacrarium construeret, a nobis impeditus est, eo quod

Τῷ τοῦ Χαλκηδόνος, κυρίῳ Μιχαήλ.

ΕΠΙΣΤ. κζ΄.

ΕΩΣ μὲν μόνα τὰ χρηματικὰ τῶν ἐκκλησιῶν διηρπάζοντο, τιμιώτατε ἀδελφέ καὶ δέσποτα, ἐχθόμεθα μὲν, πλὴν ἀλλὰ τὸ ἄχθος ἡμῖν ἑτέρωθι ἐκουφίζετο, ὁρῶσι τὰ πνευματικώτερα μὴ λυόμενα, κἀντεῦθεν παρακαλουμένοις τὰ μέγιστα. νῦν δὲ καὶ τούτων ἡμῖν λυομένων, οἴχεται πᾶσα παράκλησις. ὅταν γὰρ οἱ μὲν θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες οὐδὲν ἄλλο περὶ πλείονος ἐποιήσαντο τοῦ τὰς ἑκάσων ἐνορίας ἀκαινοτομήτους φυλάττεσθαι. καὶ μὴ τῦφον κοσμικῆς ἐξουσίας τοῖς τοῦ πνεύματος παρεισδύεσθαι οἱ δὲ τούτοις καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλειν διδαχθέντες, καὶ τοὺς σφαλλομένους ἐπανορθοῦσθαι, οἱ δὲ τούτους μάλισα πάντων τὸν πρὸς αὐτοὺς ἀνηκοΐαν τρέφουσι καὶ ἁδρύνουσι, καὶ πρὸς ἀλλοτρίας ἐνορίας εἰσωθιζόμενοι πάντα φύρουσι καὶ θεῖα, καὶ ἀνθρώπινα δίκαια, οὐκ οἶδα ποίαν ἄλλην παράκλησιν ἕξομεν, ἢ μόνην τὴν τῶν γενομένων κακῶς διόρθωσιν πρὸς ἣν καὶ τὸν ἡμέτερον ζῆλον οὐ μικρὰν ἡμῖν εἰσοίσειν ἡμῖν πισεύοντες τὴν συντέλειαν, γνωρίζομεν τῇ σῇ ἱερότητι τὸ παρὰ κανόνας γινόμενον Κίτταβα. ἀλλ' ὅπως μή μοι γελάσῃς πρὸς τὸ βάρβαρον ὄνομα. ἐνορία τίς ἐσι, τῇ καθ' ἡμῶν ἀρχιεπισκοπῇ διαφέρουσα, ἐν ᾗ τῶν τις μοναχῶν ἀνεγείρων οἶκον εὐκτήριον, ἐκωλύθη παρ' ἡμῶν, ὡς παρὰ γνώμην ἡμετέραν τοῦ ἔργου ἀρξάμενος, καὶ μήτε τοῖς κανόσι, μήτε τοῖς τῆς πολιτείας νόμοις ἐγνωσμένα ποιῶν. ὁ δὲ σαυροπήγιον πατριαρχικὸν

λαβὼν ἔφησε καὶ οὕτω τοῦ ἔργου ἄρξασθαι ἐκεῖνος μὲν οὖν ἀκοινωνησίας παρ' ἡμῶν ἐνεδέθη δεσμοῖς, τὰ τοῖς κανόσιν. ὡς οἶσθα, διωρισμένα ἐπιβαλόντων αὐτῷ ἡμᾶς δὲ οὐ περὶ ἐλαχίστου τὸ πρᾶγμα τιθέμενοι, καὶ τῷ τιμιωτάτῳ μὲν χαρτοφύλακι, κυρίῳ Πέτρῳ, περὶ τούτου ἐγράψαμεν, ὅσα τὸ μέτρον τῆς ἐπιστολῆς ἐνεδίδου. καὶ τῇ σῇ δὲ φιλοθέῳ, καὶ διὰ τοῦτο φιλοκάνονι, τιμιότητι γράφομεν, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς περὶ τούτου τῷ ἀνδρὶ ὁμιλήσῃς, ἀδότι μὲν οὐδενὸς ἧττον ἃ τοῖς κανόσι διώρισται, καὶ ἥτις ἐπίκειται ποινὴ τοῖς ταῦτα παραλύειν ἐθέλουσι. πλὴν οὐκ οἶδ' ὅπως συγχωροῦντι τοιαῦτα γίνεσθαι, ὑφ' ὧν πᾶσα εὐταξία καὶ εἰρήνη τῶν ἐκκλησιῶν ἀπελαύνεται, καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ χυθὲν, ἵνα εἰρηνοποιήσῃ τὰ πάντα, κενὸν ἀποδείκνυται. τίς γὰρ ἐν Βουλγάροις μετουσία τῷ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχῃ, μήτε χειροτονίας ἐπ' αὐτῇ δίκαια ἔχοντι, λαχούσῃ τὸν ἀρχιεπίσκοπον αὐτοκέφαλον, μήτ' ἄλλο τι διαδεξαμένῳ κατὰ ταύτης προνόμιον. διὰ τίνος δὲ καὶ τὰ σφάλματα τῶν μοναχῶν τῆς κατὰ γνώμην αὐτοῦ συστάσης μονῆς τηρηθήσεται καὶ διορθωθήσεται. διὰ τοῦ τὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτοῦ ἄλλων μοναχῶν ἐπικρατοῦντος, καὶ διευθύνοντος, ὃν ἔξαρχον ὀνομάζομεν. καὶ ποῖος οὕτω Κρονίων ὄζων κεκεσέλλωος ἱερῷ τὸ τοῦ Κωμικοῦ [1] ἐν Τραγικοῖς πάθεσιν, ὃς Κωνσταντινουπολίτου παρουσίαν ἐξάρχου ἐν Βουλγάροις μετρίως οἴσει, καὶ οὐχ ὡς μοιχῷ χρήσεται, μεστὸν ζήλου θυμὸν, ὅ φησι Σολομὼν, ἐνδεικνύμενος. ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ οἶμαι. τίς δ' ἂν ἄλλος καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀπαγγελίαν οὐ δυσχεραίνοι τοῦ ἀνομήματος. εὐσεβείας γοῦν ἐμπεριπατούσης ἡμῖν, καὶ κανόνων δοκούντων ἐμπνεῖν ἔτι τῷ καθ' ἡμᾶς πολιτεύματι. εἰ μὲν οὖν καὶ τὸ ἡμέτερον γράμμα, καὶ ὁ σὸς λόγος, τὸ σπουδαζόμενον ἐξανύσαιε, χάρις μὲν τῷ τῆς εὐταξίας καὶ εἰρήνης θεῷ. χάρις δὲ καὶ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ. ἧς καὶ αὐτὸς καὶ αὐτὸς θεὸς εἶναι λέγεται καὶ πιστεύεται. εἰ δὲ κωφεύσαιεν πρὸς ταῦτα οἱ δύναμοι [2] τὰ κακῶς γινόμενα διορθώσασθαί, ἀνάγκη καὶ κοινότερον ἐκβοῆσαι. καὶ πρὸς πλείους ἐκλαλῆσαι τὸ ἄλγημα. εἰ γε τινες εὑρεθεῖεν οἱ τοῦτο ἰάσασθαι βουλησόμενοί τε καὶ δυνησόμενοι πλὴν ἀλλ' εὔχου ἡμῖν τὸ ἀπραγμονέστερον καὶ εἰρηνικώτερον. οὐ πώποτε γὰρ, οὔτε αὐτοὶ πράγματα ἔχειν, οὔτε ἄλλοις παρέχειν ἐπεθυμήσαμεν. ὃ καὶ νῦν ἡμῖν προσείη ταῖς σαῖς εὐχαῖς, πανίερε δέσποτα.

quod praeter nostram sententiam, & consilium opus incoeperit, & neque sacris canonibus, neque Reipublicae Legibus nota, & consona molitus fuerit. Qui Patriarchico iure, crucem in illo loco adfigens dixit, se ita opus illud inchoasse. Ille autem a nobis nihilominus excommunicationis vinculis est adligatus, atque in illum, quae canones, ut nosti, definiunt, & decernunt protrusimus. Nos autem opus illud, non minimi facientes ad scriniorum Praefectum dominum Petrum, de hac re scripsimus, quantum vel epistolae modus permisit. Atque etiam ad te, qui Deum diligis, & ob hoc, canonum observas leges, scribimus, ut etiamsi ipse de hac re, cum hoc viro sermonem inieris, qui quidem nihilominus tamen, quae canones statuunt optime percepit, & quae poena, his proposita, qui haec praeterire, & dissolvere nituntur. Ceterum non novi quomodo his non reclamanti, nec obsistenti haec accidant, a quibus omnis ordo, & Ecclesiarum pax repellitur, & ipse Christi sanguis, ut omnia pace conderet effusus, irritus quidem paene ostenditur. Quae enim inter Bulgaros participatio, & communio cum Constantinopolitano Patriarcha, qui neque suffragia iusta in ipsam, aut vota habet, quae Archiepiscopum, quasi sibi proprium caput respiciant, neque aliud privilegium circa ipsam contineat. Propter quem Monachorum delicta, & errores ipsius sententia, & constitutione, & observari possint, & capi, & iuxta corrigi aequitate, ob illum, qui aliorum Monachorum, qui ipsi parent, opera, & studia subigit, & quadam veluti emendatione reficit, quem Exarchum nuncupamus. Et qualis Cronion ita olet Beceselenus, ut illud Comici in Tragicis adfectibus dicam. Qui Constantinopolitani Exarchi praesentiam in Bulgaros mediocriter feret, & illo non ut adultero utetur, plenum zelo animum, quod inquit Salomon, manifestans. Equidem non arbitror, quis alius ad ipsam huius rei commemorationem, flagitium hoc non aegre ferret, praesertim quum religio circum nos obambulet, & ipsi canones, nostro vivendi instituto semper adflare videantur. Si vero hae nostrae literae, & tuus sermo rerum hunc conatum perfecerint, gratia sit modestiae, & pacis Deo; gratia etiam, & vestrae dilectioni, & caritati, cuius & hic, & ipse Deus dicitur, & creditur. Si autem ad haec, qui, quae male evenerunt corrigere possunt, veluti surdi silent, necesse erit commune proclamare auxilium, & ad populum, hunc nostrum evulgare dolorem. Si vero aliqui inventi fuerint, qui huic rei mederi, & velint, & possint, verumtamen tu tranquillitatem, & tutum pacis statum nobis precare. Non enim neque nos ipsi molestia ulla adfici, neque aliis negotium facessere optavimus. Quod quidem nunc tuis nobis precibus, o Sanctissime Domine, facile contingat.

Aristoph. in Nubib. καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε.

Prov. 6. 4.

Τῷ χαρτοφύλακι, κυρίῳ Νικήτᾳ.

ΕΠΙΣΤ. κή.

Διαπτᾶσά τις φήμη περὶ ὑμῶν, ἅγιε πάτερ καὶ δέσποτα, οὐ μετρίως τὴν ἡμῶν ἀθέ-

Domino Nicetae Chartophylaci.

EPIST. XXVIII.

QVum ad nos fama de vestris rebus pervolasset, Sancte Pater, & Domine, non me-

1 κεκεσέλλωος ἱερῷ τὸ τοῦ Κωμικοῦ) Restituo, & interpungo. βεκεσέλλωος, ἵν' ἐρῶ τὸ τ. K. Respexit versum Aristoph. Nubibus.

Καὶ πῶς, ὦ μωρὲ σὺ, καὶ Κρονίων ὄζων, καὶ βεκεσέληνε.

2 οἱ δύναμοι) Scrib. δυνάμενοι.

mediocriter nostram imbecillitatem commovit, atque concussit. Si enim nos nostra soliditate, & firmitate, quasi potenti petra secure firmati essemus, nihil sufficeret quidem, & in nos, vel parvum excutere motum. Nisi iam haec vos in fundamentum, quo firmiores, & tutiores insidere possimus, constituitis. Sed enim nos praesentibus rerum casibus agitamur, & volvimur, instabiliorem, & ruinae proclivem structuram omnino molientes. Fuit ergo rumor, improbos, & facinorosos homines, patri mendacii inservientes, altae Imperatorum maiestati, de vobis dignos ipsis sermones emisisse, & continuo in ipsorum cordibus foetidum caenum permiscentes, teterrimum exhalare odorem, ita ut nunc, & ipsos Imperatores iniucundo adficiant halitu, qui in nos aliquando grati, & suaves perstiterunt, ut vero, & bono Christi odore suffusi. Digne quidem censeo de tua egregia sanctitate aliquid mihi patefieri, si iuxta hunc rumorem, & famam cuncta eveniant, At magis supervacanea, & maxime haec tumultuantia esse, famam, & rumorem novi proferre, quam ipsi calumniantium sunt sermones. Mihi quidem id necesse est, non quod de tuo timeam honore, & dignitate, sed quod meam miserae sortis horrescam aerumnam, qui nunc his adflictionum diebus cum omnibus fere Christianis, dulcem tui sermonis rorem combibens, te medicamentum, & solatium constituo, post primum illum communem Consolatorem. Sed enim illi, qui contra te odium pro parant, & tuam bonitatem, & virtutem calumniis profundunt, impense diris e cti cladibus. Veritatis autem Dominus emendationi, & integritati sit illis. Tu aut & aliis serveris, & ut lumen, & alimentum, & te, ut quisque indiguerit, perfunger

ϑένειαν συνεκλόνησε. εἰ γὰρ καὶ τῇ στεῤῥότητι τῆς πέτρας ἀσφαλῶς ἐχομ δὲν ἱκανὸν ὥστε μικρὸν γοῦν ἐμποιῆσα πλὴν γὰρ οἵ γε μᾶλλον ὑπόθεσιν τὰ τοῦ στερεῶ. τεροι καθίσθαι, τίθεσθε. ἡμεῖς τοῖς τυχοῦσι δονούμεθα. σαθροτ τως τὴν οἰκοδομὴν ἐργασάμενοι. ἡ ὅτι πονηροὶ καὶ γοέτης ἄνθρωποι, τῷ ψεύδους ὑπηρετούμενοι, τῷ τῶν βασι περὶ ὑμῶν ἀξίας αὐτῶν ἐρυγὰς ἀνέ ἀεὶ τὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἀναφύρ βορον, τὴν δυσωδίαν παχύνουσιν. ὡ τοὺς βασιλεῖς ἀηδίασθαι, καὶ τοι ἄλλως ὑμῖν, ὡς Χριστοῦ ἀληθεῖ εὐωδίᾳ. ἀ δηλωθῆναι μοι περὶ τῆς σῆς ἁγιωσύνη τὴν φήμην ταύτην τὰ πράγματα π οὖν οἶδα τοῦτο κρινούσης καὶ μᾶλλον ὀχ διαβαλλόντων οἱ λόγοι. ἐμοὶ δ' οὖν ὂν, οὐ περὶ τῇ σῇ τιμιότητι δεδειχ δὲ τῇ ἐμῇ ἀθλιότητι. ὃς ἐν ταῖς θλίψεων ἡμέραις μετὰ πάντων σχεδὸν νῶν τὴν ἐκ τῶν σῶν λόγων δρόσον λ ἴαμα καὶ παράκλητόν σε τίθεμαι μ τον παράκλητον. ἀλλὰ τοὺς μὲν θέντας μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεως, βάλλοντας ἀγαθωσύνην, καταδιώκο ἀληθείας διορθώσαιτο κύριος. σὺ ἡμῖν καὶ ἄλλοις, καὶ φῶς, καὶ ζύμη, κ βοι μέν σου 1 πρὸς ὅπερ ἕκαστος χ

Nicetae Discipulo Chalcedonis Episcopi Diacono.

Τῷ μαθητῇ αὐτοῦ Νικήτᾳ, διακόν Χαλκηδόνος.

EPIST. XXIX.

ANtilochum nosti, Fili sanctissime, ob Nestorem patrem multa subiisse pericula, quando ob illius pugnam, & victoriam, Aetiopis hastam ipse suscepit. Ego autem te, non ad pericula, tuus pater, advoco, sed ad securum, & periculi expers ministerium. Fortasse igitur prae timore concides, & hoc ita facile auxilium mihi interdices. Sed ita etiam vel probo vertes dolores, & cruciatus sermonis, & colloquii mei, etiam & ipsum partum, & ipsam, ut ita dicam, obstetricationem, & nutrimentum illud, quale cum lacte, vel iam validioribus cibis, tibi collatum fuit. Verumtamen hoc non ita erit, sed neque, quod existimas. Quod igitur est auxilium, quod dulcis & blanda oratio, veluti quidam exactor, a te exigit? Ad sanctam Authentriam, sanctae dominae matrem literae a me delatae sunt, quam non illa magis nobis, quam ipsi, o amice, peperit. Postulant quidem, ut haec sacris legibus, & canonibus, a Pansebasto ipsius filio Protostratore divexatis, & repulsis opituletur, & maxime etiam, ut illi ipsi opprimenti illas, & elidenti auxilio sit. Quibus est nihil gravius, nihilque durius, quam premi, & coerceri. Opus enim divinum sunt. Et illius & interpretatio illis est, cuius potentiam in impotentia perfici existimas. Illi enim

ΕΠΙΣΤ. κθ'.

ΤΟΝ Ἀντίλοχον οἶσθα, ὦ παῖ τοῦ πατρὸς ὑπερκινδυνεύσαντα ὅτε πρὸς τὰς ἐκείνου τὴν τοῦ Αἰθί χην αὐτὸς ἐδέξατο ἐγὼ δέ σε οὐ νους ὁ σὸς καλῶ πατήρ, ἀλλὰ πρὸ ἀκίνδυνον. ἀποδειλιάσας οὖν, καὶ ἀ τὴν οὕτω ῥᾳδίαν βοήθειαν. ἀλλ' ο καταισχύναις καὶ τὰς ὠδῖνας τοῦ λόγ ἀπότεξιν, καὶ τὴν μαίωσιν, καὶ θρέ ὅσην τε ἐν γάλαξι, καὶ ὅσην ἐν τροφαῖς ἐποιήσατο. ἀλλὰ μὲν τοῦτο τοιγαροῦν οὐδὲ τὸ ἡγούμενον. τίς οὖν ἣν ὁ γλυκύς σε πράκτωρ λόγος τεται; πρὸς τὴν ἡγιασμένην Αὐθέντ μητέρα τῆς ἁγίας δεσποίνης, γράμμ τέθειται. οὐ μᾶλλον ἡμῖν ἢ αὐτῇ σ φίλε. ἀξιοῖ γὰρ κανόσι βοηθῆσαι τοῦ Πανσεβάστου αὐτῆς υἱοῦ τοῦ πρωτ θλιβομένοις. μᾶλλον δὲ ἐκείνῳ αὐτῷ τῷ θλίβοντι, τοῖς μὲν γὰρ οὐδὲν πιέζεσθαι, θεῖον γάρ εἰσι χρῆμα. ποισμα, καὶ ἀποσομάτισμα οὗ τὴν ἀσθενείᾳ τελεοῦσθαι πιστεύομεν. ἐκείνῳ

---

1 καὶ ἀ[?]ολάβοι μέν σου) Restituo καὶ ἀπόλαύοιμέν σου.

καὶ βαρὺς ὁ κίνδυνος. καὶ ὅσος καὶ οἷος τοῖς Θεοῦ διαταγὰς λύουσιν. εἴ τε γοῦν ὡς υἱῷ θεοῦ συμμαχοῦσα, οὗ νόμοι ἐπηρεάζονται. εἴ τε ὡς οἰκεῖον υἱὸν τῆς τοῦ ἐπηρεάζειν ἐπηρείας ἐκλύουσα. πάντως δὲ κερδαίνει τὰ μέγιστα. τοῦτο δὲ τὸ γράμμα δικαιοῦμεν ἐμφανισθῆναι διά σου τῇ τοῦ Θεοῦ δούλῃ, καὶ κοινῇ κυρίᾳ ἡμῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς τὸν πανσέβαστον πρωτοστάτωρα περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔγραψα, καὶ τὸ πρὸς τοῦτον γράμμα ταύτῃ ἐμφανισθήτω. ὡς ἂν δι' αὐτῆς ἐκείνῳ δοθῇ. καὶ τοῦτο γὰρ ἀξιοῦμεν τὴν ὁσιωτάτην γυναικῶν ἐν τῷ πρὸς αὐτὴν γράμματι τὸ τῆς διακονίας ἐτάταγμα, πασῆς ἀπηλλαγμένον βαρύτητος, καὶ πατρὶ προσῆκον ὄντως φειδομένῳ παιδὸς δυνάμεως, τοῦτό μοι τελέσειν. καὶ πᾶν ἀπέχω τὸ ὀφειλόμενον. αὐτὸς μὲν οὖν καὶ μείζω καὶ κρείττω δύναιο, ἡμεῖς δὲ καὶ τῶν δοκούντων μικρῶν καὶ εὐφόρων πειρασμῶν ἐκτὸς εἴημεν, ὡς ἂν μηδὲ τοὐλάχιστον μήτ' ἄλλοις μήθ' ὑμῖν ἐνοχλοίημεν.

gravia instant pericula, & tot, & quanta illis, qui Dei solvunt praecepta, & statuta imminuunt. Aut illa quidem quasi Dei filio opem ferre studet, cuius leges, & decreta deteruntur, & abolentur, aut, ut proprium filium contumelia hac, & iniuria ipsum liberet, quod damna, & flagitia in illos moliatur, penitus quidem maxima lucratur. Quare has literas, iustum censemus, ut Dei servae, & famulae, & communi nostrae dominae exponas, & manifestes. Quoniam autem ad Pansebastum Protostratorem de hoc ipso argumento iam scripsi, etiam & has literas me ad hunc misisse, ipsi innotescat, ut si forsan illi ipsas mitti contigerit. Quocirca etiam a sanctissima muliere, in illis, ad ipsam literis, hoc ministerii statutum omni pondere, & molestia liberum, & quod ad patrem, qui vere filii potentiae parcit, pertinet, efflagitamus. Et hoc mihi peragi, & condonari peto, & omne tamdem debitum officium facile absolvo. At tu & maiora, & meliora potes. Nos autem & quae parva, & quae facilia sunt, tentare in nos omnino desistimus, ne vel quid minimum tumultus, & perturbationis, aut in alios, aut in nos commoveamus.

Τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ, κυρίῳ Ἀδριανῷ, τῷ ἀδελφῷ τοῦ βασιλέως.

ΕΠΙΣΤ. λ'.

ΤΙ'Σ εἰμὶν ἐγὼ, κύριέ μου, κύριε, ὅτι ἠγάπησάς με ἕως τούτου. ἵνα πρός σε νῦν ἃ Δαβὶδ ποτε πρὸς Θεὸν, φθέγξομαι. τί μοι τηλικοῦτον ἀνεθίθης φορτίον, κατεαγότι πᾶσαν τὴν φορταγωγὸν δύναμιν. τοῦτο γὰρ αἱ κίονες ἄντικρυς αἱ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, ἐφ' ἃς τοῦ Ἄτλαντος δεῖ δυνάμεως. ἐμὲ διαχεῖν κελεύεις τὰς νεφέλας τοῦ προφητικοῦ γράμματος, καὶ γυμνὸν παραδεικνύναι τὸν ἥλιον. ἐμοὶ δὲ τίς ἀποφυσήσει τὴν τῶν πραγμάτων νεφέλην, ἣν αἱ τῶν συκοφαντῶν ἀναφοραὲ παχεῖαν ἀνέθρεψαν ἐκθυμιωτῷ καθ' ἡμᾶς ἡλίῳ. ὅστίς ποτε οὗτος ὁ ἥλιος. ὃς καλὸς μὲν ὡς νυμφίος, εὐμεγέθης δὲ ὡς γίγας, καὶ πάντα τῇ καύσει καὶ τῇ θάλψει ζωογονῶν καὶ νικῶν. δέον ἐκτήκειν ταύτας, ὡς μηδ', εἰ γένοιντο, φαίνεσθαι. ὁ δὲ πακύνει καὶ εἰς νεφελῶν σύστασιν. τυχὸν μὲν κατὰ λόγον. ὡς δὲ τοῖς πολλοῖς δοκεῖ, παρὰ λόγον. οὔπω γὰρ ἐκ τῶν προτέρων αἰθρίαν ἔχωμεν, αὖθις σὺν δ' Εὖρός τε Νότος τ' ἔπεσε, Ζέφυρός τε δυσαής, ὀρώδει δ' οὐρανόθεν νύξ 1, ὅ μοι καὶ πλείους καὶ πικροτέρας τὰς ἀκίδας τῆς ἀθυμίας ἐμπήγνυσιν, ὅταν ἄνωθεν ἔχω τὴν νύκτα, ὅθεν φῶς ἐπήλπισα. ἀλλὰ γὰρ ἵνα καὶ αὐτὸς συνιστῶ νεφέλας τῇ ἀσαφείᾳ, καὶ σκιάζω τοῦ λόγου τὸν ἥλιον, οἱ χθὲς καὶ πρώην μοι ἐπαναστάντες ἄδικοι μάρτυρες, οὓς ὁ κράτιστος ἡμῶν βασιλεὺς. καὶ σὸς παμπόθητος ἀδελφὸς, τὸ ψεῦδος φωράσας ἀποτεσεῖν τῶν διαβουλίων αὐτῶν πεποίηκεν. ὡς ψεύσασθαι τὴν ἀδικίαν

Domino Hadriano Magno domestico Imperatoris fratri.

EPIST. XXX.

QVis ego sum, Domine mi, Domine inquam, quia usque adeo dilexisti me, ut possim „ nunc tecum quae David cum Deo loqui. Ad „ quid mihi tantum imposuisti onus, qui omnes „ vires, quibus pondera substinere possem, ef- „ fractas, & penitus dirutas habeo. Hoc enim sublimes possunt columnae, quae ex adverso latum caelum substinent, ad quas Atlantis opus est robore. Me quidem densas Prophetici libri nubes cogere iubes & nudum, & apertum solem manifestare. Quis etenim mihi impendentes rerum nubes flatu expellet, quas crebrae calumniarum exhalationes, crassas, & obscuras nutrierunt, & in solem in nos ardentem, & accensum explicarunt. Quis quidem hic est sol, qui vero pulcer est tamquam sponsus, & procerus, & magnus quasi Gigas, & omnia calore, & foventibus radiis ad vitam educit, cunctisque praestantior est. Oportet enim has nubes penitus liquefacere, & dispergere, quasi ille, si densae exoriantur, neutiquam insplendescat. Hic quidem nubium coetu, & agmine obscuratur. Forte vero, ut ratio postulat. & ut pluribus videtur, praeter rationem, & modum. Nondum enim primis expulsis nubibus, sereno fungimur caelo.

——— & caelo nox decidit alto,
Nam Notus, atque Eurus, Zephyrusque per aetera perflant. Odyss. 1. v. 294.

Quod quidem plures, & amariores timoris, & tristitiae cuspides exacuit, & conflat in me, quando ab alto noctem, & umbras habeo, unde lumen speravi. Sed enim me obscuritati nubes cogere, & orationis solem obumbrare, heri, & nuper iniusti, in me insurgentes testantur, quos potentissimus noster Imperator, & tuus optatissimus frater, mendacium sedulo indagans,

1 ὀρώδει δ' οὐρανόθεν νύξ) Scrib ὀρώρει δ' οὐ. ν. Est locus apud Homerum Odyss. ε.
——— ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ,
Σὺν δ' Εὖρός τε Νότος τ' ἔπεσε, Ζέφυρός τε δυσαής,
Καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης. ———

dagans, suis temerariis fecit consiliis cadere, quasi ipsa iniquitas tunc se ipsam fefellerit, omninoque frustraverit. Hi quidem nunc rursus ipsum adeuntes, atque eadem de illis ipsis rebus referentes, tantum roboris sunt nacti, ut candidos illos calculos, & suffragia, quae nobis iustis quidem condonaverat nunc illum persuadent, ut inconfusam, & indigestam, illam eiiciat molem, & nigra, & multo plena odio educat. Et haec iuxta illud vere regium iudicium, ut Penelopes textum ostentet, interdiu veritatis contexta stamine, noctu vero mendacii illa resolvat, & disiiciat pectine. Et hoc gravissimum censetur, nos ita indicta causa damnari. Vt enim id intellexi, ut dimissus ad nos scriba, totam hanc Ecclesiae Achridis regionem relinqueret, decretum est. Locus hic est, ad quem huius conventionis litterae pervenerunt, Ecclesiae quidem inquam, pro erronum, & sceleratorum loco, quae cum illis dominaretur, publicis tamdem cessit incursibus, & hoc quadam solum habitandi servitute suscepit. Quae res omnium est maxime necessaria. Et vere aurea sententia, & sermo, qui illam conventionem, & conspirationem constituerat videbatur, & Imperatoris minis obsignatus fuit. Quum enim Cercopes hi cum Hercule contendebant, in quem horum existimas me toto spiritu intentum esse, & proclivem. Quomodo enim non iuxta divinum Ieremiam asper in praecordiis dolor insidebit, & ipsi sensus tumultuanti, undique furore, & veluti bacchanti non ferentur. Superbus enim fastus, & insolens, subita animi egressione tumens, & insperato adsurgens incursu, & maxime ut rationi ad-
Thucydid. lib. VI. versarium contigit (ut inclitus ait Thucydides) cuncta coercet, & in servitutem redigit. Ego autem hesternis calumniis, & si non firmiter enectus sum, verum tamen, quia hoc solum in Regiis auribus quasi in fertili, & effossa terra, seminarunt, quasi quoddam venenum, & mortiferum aconitum, aut aliquod aliud lethale germen, ita tamen illis misere confectus decidi, & toto flexus tacui pectore, ac si humi consternerer, & in uno deprimerer solo, nulla honoris sublatione fretus, nec erectione dignus, & veluti diris servorum penitus concuterer ictibus. O Rex Regum Christe, qui nullo obstrictus scelere, flagris fuisti contusus, & miti, & blando pectore, hominis servi flagello concuti pertulisti. Quem enim existimas in nos, manus saeve iniici metuere, quum plane videat delatores, & adversarios ita permitti, ut Heroas, & Semideos, ut dicunt, inter vagantes multos, & petulanter, & temulente cuncta deferre, & intrudere, & audacter loqui. Haec, & alia Augustissimorum Imperatorum opera, contra Archiepiscopum machinantes, & flagitii opinionem omnino effugere, postea in illum male obstrepentes. In me autem illud Davidi-
P. 68. 13. cum mire impletum: *Adversum me loquebantur, qui sedebant in portis, & in me psallebant, qui bibebant vinum.* Omnino itaque me ferent, aut illos redarguentem, aut obiurgantem, aut verbis inflectentem, sive illi ex populi sunt caterva, sive ex Ecclesiastica sodalitate, & consortio. Qui vero iam in meliorem redacti mentem, non prius, primis acti reprehensionibus opus suum absolvunt, ob quas tamen illi, qui crimini obnoxii sunt, duriori per-
Ps. 108. 3. citi ferocia, *sermonibus odii circumdederunt me, & persequuti sunt me gratis.* Et inter omnes non quasi poenas non luerint, sed quasi quodam victoriae trophaeo evecti, ita sceleribus, & vitiis illustres esse student, & nusquam illis ullus inest metus. Persistunt itaque veluti sae-

ἑαυτήν. οὗτοι νῦν πάλιν αὐτῷ προσελθόντες, καὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν εἰπόντες, τοσοῦτον ἴσχυσαν, ὥστε καὶ τὰς λευκὰς ἐκείνας ψήφους, ἃς τοῖς δικαίοις ἡμῖν ἐχαρίσατο, νῦν πεῖσαι κατὰ χάους βαλόντα μελαίνας ἀντεξενεγκεῖν, καὶ πολλῆς γεμούσας συγνότητος. καὶ τὴν τῷ ὄντι βασιλικὴν ἐκείνην κρίσιν τὸν τῆς Πηνελόπης ἱστὸν φανῆναι, τῇ μὲν ἡμέρᾳ τῆς ἀληθείας ἐξυφανθέντα, τῇ δὲ νυκτὶ τοῦ ψεύδους ἀναλυθέντα. καὶ τὸ δεινότατον, ὅτι καὶ ἐρήμην αἱρούμεθα. ὡς γὰρ ἐπυθόμην, ὁ ἐπαφεθεὶς ἡμῖν ἀναγραφεὺς ἀφελέσθαι τοῦ ἐν Ἀχρίδι τῆς ἐκκλησίας χωρίου διώρισθαι. χωρίον, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἀνταλλαγῆς ἔγγραφα προὔβησαν. τῆς ἐκκλησίας ἀντὶ τῶν πλανήτων, ὧν δεσπόζουσα ὑπεξέστη τῷ δημοσίῳ, τοῦτο λαβούσης διὰ τὴν παροικικὴν δουλείαν. χρῆμα πάντων ἀναγκαιότερον. καὶ χρυσόβουλλος λόγος ἑδράζων τὴν ἀνταλλαγὴν προσεγένετο. καὶ βασιλικὸν ἐπαπειλήθη σημείωμα. ὅτε τὸν Ἡρακλέα ἐρεσχελοῦντες ἦσαν οἱ Κέρκωπες. ἐπὶ τούτων τίνα με οἴει ψυχὴν ἔχειν. πῶς δ᾽ οὐχὶ, κατὰ τὸν θεῖον Ἱερεμίαν, καὶ τὴν κοιλίαν ἀλγεῖν, καὶ τὰς αἰσθήσεις μαιμάσσεσθαι καταθορυβούμενον πάντοθεν, καὶ οἷον ἐκβακχευόμενον. δουλοῖ γὰρ τὸ φρόνημα, τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλείστῳ παρὰ λόγον ξυμβαῖνον. ὁ σεμνὸς Θουκυδίδης φησὶ ἔγωγέ τοι καὶ ταῖς χθιζαῖς συκοφαντίαις, εἰ καὶ μὴ ἐῤῥιζώθην βεβαίως, πλὴν ἀλλ᾽ ὅτι τοῦτο μόνον ἐσπάρησαν κατὰ γῆς ἀγαθῆς τῆς βασιλικῆς ἀκοῆς, ὥς τι κώνειον, ἢ ἀκόνιτον, ἢ ἄλλό τι δηλητηριῶδες φυτόν. κἀκείναις τοίνυν οὕτω κατεκάμφθην τεταλαιπωρηκὼς, ὡς συγκύπτειν χαμαὶ, καὶ κάτω νεύειν, μηδὲν ἀξιωματικὸν ἔχων δίαρμα, καὶ φέρειν παρὰ δούλων τυπτόμενος. ὦ βασιλεύων ἐν τοῖς βασιλείοις Χριστὲ, καὶ μήθ᾽ ὅτε κρινόμενος ἐῤῥαπίσθης, πρᾶος τὸν ἐκ δούλου ῥαπισμὸν ἀνενέγκων. τίνα γὰρ ὀκνήσεις οἴει τὸ μὴ οὐχὶ καὶ χεῖρας ἐπιβάλλειν ἡμῖν ὁρῶντα τοὺς κατειπόντας οὕτω παριόντας ὡς ἡμιθέους ἐν ἡμιόνοις φασὶ, καὶ παροίνιον ποιουμένους διήγημα. τὸ, τάδε καὶ τάδε τῶν βασιλέων εὐσεβεστάτων κατὰ ἀρχιερέως συμπλασαμένους εἰπεῖν, καὶ ἀποδράναι τὴν δόκην, εἶτα τούτῳ ἐπικαχάζοντας. τετέλεσται γὰρ κἀνταῦθα ἐπ᾽ ἐμοὶ τὸ Δαβιτικὸν κατ᾽ ἐμοῦ ἠδολέσχουν οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις, καὶ εἰς ἐμὲ ἔψαλλον οἱ πίνοντες οἶνον. πάνυ γοῦν ἀνέξονταί μου ἢ ἐλέγχοντος, ἢ ἐπιτιμῶντος, ἢ παρακαλοῦντος. εἴ τε τοῦ λαοῦ μέρος εἶεν, εἴ τε τῆς ἐκκλησιαστικῆς συγκληρώσεως. ἰδόντες τινὸς οὐ κάκιον ἐπὶ τοῖς προτέροις ἐλεγμοῖς πράττονται, δι᾽ οὓς ἐκθηριωθέντες οἱ τούτοις ὑπεύθυνοι, λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με, καὶ ἐπολέμησάν με δωρεάν. καὶ ἐπὶ πᾶσιν οὐχ ὅπως ποινὴν οὐκ ἔδοσαν, ἀλλὰ καὶ ὡς τροπαίῳ τῇ κακίᾳ ἐλλάμπονται καὶ φόβος οὐδαμοῦ. μένουσι δὲ ὥσπερ πρόβατα αἰώνια, καὶ συνετέλεσαν ἐν ἀγαθοῖς τὸν βίον αὐτῶν, οὐκ ἄκαιρον γὰρ τὸ τοῦ πολυπαθοῦς Ἰὼβ φθέγ-

φθέγξασθαι. ἐγὼ γὰρ τὴν Λερναίαν ὕδραν ᾔδειν, καὶ ταῖς τομαῖς διπλασίω ἑαυτῆς γινομένην, καὶ πράγματα παραχοῦσαν Ἡρακλεῖ τῷ γενναίῳ, ξίφος μόνον ἐπ' αὐτὴν αἴροντι. κἂν ἐκινδύνευσεν ὁ ἥρως, ἢ καὶ πάντως γε ὁ ἆθλος τῷ ἥρωϊ, εἰ μὴ καὶ τὸν καλὸν Ἰόλεων πυρφόρον προσεταιρίσατο, τὰς τομὰς ἐπικάοντα. τί τοῦ μύθου δηλοῦντος, ἐμοὶ δοκεῖν, ὡς ἐπὶ τὴν κακίαν (τοῦτο γὰρ ἡ Ὕδρα.) οὐκ ἐπιπολαίου δεῖ τομῆς καὶ κολάσεως. κακοὺς γὰρ ἂν τοὺς οὕτω κολαζομένους ἀπεργασάμεθα, οἰομένους ἐμπαῖξαι τῇ δίκῃ, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ λοιποῦ τὴν πονηρίαν παῤῥησιαζομένους ἀδεέστερον καὶ γυμνότερον. πολυπλασιάζεται γὰρ ἡ τόλμα τοῖς πονηροῖς, ὅταν μαλακωτέρας τῆς ποινῆς πειρασθῶσιν, ἣν αὐστηρὰν εὑρεῖν ἤλπισαν. οὐκοῦν ἀποτμητέον μόνον τὰς τῆς κακίας ἐκχύσεις, ἀλλὰ καὶ τὰς πηγὰς ἀποξηραντέον τοῦ τὰς θηριώδεις κεφαλὰς καὶ φύοντος καὶ τρέφοντος αἵματος. εἰ δὲ μηδ' ἁπλῶς οὕτως αἱ κακαὶ προβολαὶ τέμνοιντο, τοῦτ' αὐτὸ τὸ τῆς παροιμίας, Λέρνη κακῶν, ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ ἐπὶ ταῖς προγεγονυίαις ὕβρεσι καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με. ὅπερ ἐστὶν ἡ ζέσις τοῦ πνεύματος, ᾗ κατὰ πάσης κακοηθείας ἐχρώμην, καὶ τὴν γλῶτταν ὄντως ἐδείκνυον πυρίνων γλωττῶν μαθήτριαν. εἰ δὲ τὰς παρὰ τοῦ νῦν κατὰ γραψαμένου πληγὰς προσλάβοιμι, βαρεῖαν, ὥς φασιν. ἐκδεξαμένου παρὰ τῶν βασιλείων χειρῶν τὴν μάστιγα, καὶ κελευσθέντος τοῦτο δὴ τοῦ Ἠσαΐου ἀλλοτρίως τοῖς ἡμετέροις χρήσασθαι, τοῦτο γὰρ ἤνυσαν, ὡς ἀπειλοῦσιν οἱ μισοῦντες ἐν πύλαις ἐλέγχοντας, καὶ λόγον ὅσιον βδελυσσόμενοι. ἀλλ' ἐνταῦθα μοι παρέστω Βαροὺχ ὑπογραμματεύων Ἱερεμίᾳ θρηνοῦντι. καὶ τῷ μέλλοντι χρόνῳ φυλάττον ἀοιδίμους τὰς συμφοράς. εἶτα τοιούτων κηλίδων καὶ τοσούτων ἡμῖν ἐνσπιληθεισῶν, οἵη θείας ἐμφάσει τοῦ νοῦ τὸ κάτοπτρον δέξασθαι. οἷς καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ. τοῦτο μὲν εἰκός τε καὶ κατὰ λόγον. πλὴν ἐπεὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ βασιλεύοντι, καὶ τῇ τῆς ὑμετέρας μεγαλειότητος ἀγαθότητι τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνεθήκαμεν. πεποίθαμεν ὡς ἡ ἐλπὶς ἡμῶν οὐ καταισχυνθήσεται, οὐδ' ἀπολεῖται εἰς τέλος ἡ τῶν πενήτων ὑπομονή, οὐδέ τι κατισχύσει σοφίας κακία. εἴ τι δεῖ τῇ σοφίᾳ τούτο ἐπισφαινομένην πείθεσθαι. καὶ τὸ δὲ ῥάους γενόμενοι, ἐγχειρίσομεν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ ἐπιτάγματος, καὶ γεῦμα στελοῦμεν τοῖς τὴν γεῦσιν κριτικωτάτοις ὑμῖν. κἂν μὲν ἀνθοσμίας δόξῃ τὸ γεῦμα, καὶ τῆς ἀμπέλου ἐκείνης γέννημα, ἧς ὁ οὐράνιος πατὴρ γεωργός ἐστι, καὶ τοὺς λειπομένους ἐκθλίψομεν βότρυας. εἰ δ' ὀξίνου καὶ τὴν γεῦσιν δριμύσσοντος, οἵοις δὴ Χριστὸς παρὰ τῶν σταυρωτῶν παίζεται, ἀποκτενούντων αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ τοῦ τῶν γραφῶν βουλήματος, ματαιοπονοῦντες ἐσόμεθα. τὸ δ' οὖν παρὸν ἀναχέσθω τῆς ἡμῶν ἀσθενείας ἡ σὴ

culi huius pecudes, vitamque ipsorum inter probos, & aequos peragunt. Est enim nunc consentaneum illud patientissimi Iobi adducere, *Iob 36. 14.*
& proferre. Ego equidem illam Lernaeam Hydram moveram, suis ipsius dissectis dupliciter membris, difficilem, & gravem generoso Herculi pugnam intulisse, quum solum in illam ipse ensem distringeret, ita ut fere in summum Heros periculum vocaretur. Aut extremum fuisse heroico viro certamen, nisi potentissimum Iolaiis accensa face illi se socium iungens, abscissa combussisset membra. Quid ergo haec fabula innuit? Mihi quidem videtur in scelera, & vitia (haec enim est Hydra) non levi ictu, & concussu, decere uti. Nam improbos potius, quos ita castigamus efficimus, quum praesertim existiment veluti per ludibrium illis supplicium immitti. Vnde propter hanc causam, in posterum, manifestius, & copiosius in effraenem scelerum libertatem erumpunt. Nam sceleratis, & pessimis viris tunc acrior innascitur audacia, quum molliore poena tentantur, quam severiorem, & duriorem invenire speraverant. Non equidem solum vitiorum tubi, & canales praescindendi sunt, sed ipsas venas, & fontes, per quos sanguis ille effluit, quae haec ferina capita nutrit, & procreat, exsiccare decet, & obstringere. Si autem non ita simpliciter malorum propugnacula evertuntur tunc illud paraemiae fiet: *Lerna malorum*. Quare equidem iam illatis, in me iniuriis, me, meum cor penitus defecit, penitusque deservit. Videlicet fervens spiritus ardor, quoad omnem motum improbitatem usus fueram, ipsamque linguam vere flammantium, & comburentium linguarum decipulam esse manifestavi. Si autem flagella, & plagas, ut perscriptum modo decretum iubet, susciperem, quod, ut dicunt, gravius locum ipsis Imperatoris manibus vibrat, quodque illud Esaiae dire praecipit, ut nostris *Isa. 61. 5.*
alienissimo, & remotissimo animo utamur; hoc quidem erit, quod nos penitus exsecrentur, & minis in nos insurgant, quia illos in portis, & palam reprehendimus, quasi qui divinum, & sanctum sermonem nefarie neglectui ducant. Sed enim hoc in loco mihi Baruch adsit, lamentanti Ieremiae subscribens, & in posterum celebrata infortunia, & calamitates observans. Deinde quum tot sint rerum maculae, & ita nos funditus coinquinent, existimas, divina inspiracula, divinasque adparitiones mentis posse speculum subscipere, quibus & ipsum oculorum lumen mecum nullo modo persistit. Hoc enim decentius est, & rationi consentaneum. Verumtamen in Deo, & in illo, qui ex ipso, & per ipsum regnat, & in summa vestrae amplitudinis bonitate, & virtute, quam in nos reflectitis, confidimus nostram spem nullo esse futuram dedecore, neque pauperum tolerantiam, constantemque animum in finem esse defecturum, neque scientiae malitiam, & vitium viribus, & conamine antecellere. Si quid decet, scientiae hoc plane ostendenti obsequi. Atque etiam ita faciliores effecti, & expeditiores, quidquid nobis illa praeceperit, opere adimplebimus, nostrique gustus sensum vobis, ut qui solertius, & acutius iudicatis emittemus. Et si fragrantis florum odore vini gustus forte videatur etiam, & illius palmitis germen, cuius pater caelestis agricola est, & reliquas illius uvas exprimemus. Si autem acetum gustum acriter adfecerit, quali Christus a crucifigentibus illuditur, dum extra vineam occiditur, & praeter ipsum scripturarum decretum, frustra quidem laborem impendere videbimur. Hoc itaque nostrae praesentis infirmitatis tua huma *Luc. 23. 37.*
nitas

nitas, & benignitas sufferat, donec brevi aliquo sublevatis solamine, nostrae languidae manus, & fere luxata, & soluta genua convalescunt, & Christus, qui omnis potestas est, nos robore firmat, quique omni infirmitate, & spiritus, & corporis nimirum, & vitii, & vitae offensionum perpetuo est superior.

φιλανθρωπία, ἄχρις οὗ μικρόν τι
ἡμῶν αἱ παρειμίαι 1 χεῖρες καὶ τ
μένα ἰσχύσωσι γόνατα, Χριστοῦ,
μις, ἡμᾶς ἐνισχύοντος, τοῦ τῆς
ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἀνωτέρου.
κύνσεως καὶ κακώσεως.

Bryennio consocero Imperatoris.

EPIST. XXXI.

VT primum suavissimum tuae bonitatis mel degustavi, Illustrissime Domine, in ipsis cordis mei labris, huius iucunditatis succus permansit. Quumque ingentes tantae dulcedinis haustus percipio, nihil est quod me, tuae maiestatis altitudinem meminisse non faciat. Quippe semper tecum differere desidero. At quia non habeo, cum perdite amem, unde hoc desiderium irrigem, me loci intervallum, ne, tam dulci madescam rore, inique adficit. Litteris autem hoc ingeniose comminiscor. Quocirca semper tecum sum, & quae decent, tecum loquor. Vale igitur & corpore, & animo, & bonum, & felix rerum tuarum iter absolve, ut tibi omnino perpetuus felicitatis typus adfulgeat, & de te ego audiam, quaecumque Deo grata sunt, & tibi utilia, & nobis ex voto educta. Scilicet, sacerdotum honores ut parentum te ducere, & populi requiem & tutum ex dura peregrinatione adventum, quasi liberatoris, & redemtoris advenientis; Barbaricarum vero regionum effractas servitutes, clementiam clementia potius, quam hasta prosequentium, te etiam existimare. Illa etenim est, quae maxime ad fugam nos compellit. Benevolentia equidem, & bonitas solius est dilectionis, & caritatis securum tutamentum, quasi inanibus servatum, & custoditum armatis. Haec & horum plurima, ad nos fama evehet, & nos itidem alte personante ore praedicabimus, tuis felicissimis gestis delectantes, & cum illis, qui ad haec bene adfecti sunt, quasi plenos hilaritatis fluvios ebibentes. Vt in hoc saltim, felicem hanc consequamur fortunam, ut vicini nos beatiores, & feliciores conspiciant, vel invidia oculos illis penitus extinguamus, quasi nostra nimis durae sint illis amaritudini. Si autem haec pernoscere cupis propter tuam in nos benevolentiam, qui ad te litteras perfert, quae ad scribendum me compellunt, facile enarrabit. Nam cum noster sit, & propter hoc nobis adsit, ut primum haec, quae ad te enuntiata sunt, audivit, communi nobiscum spiritu percepit & bene memoriae, quae audivit, mandavit, ut si illa referre, & eloqui coactus fuerit, linguam, Magistri casibus, & eventibus magistram, & peritam vere ostendat. Sed enim nos flagris a patre oppressi ab illo consolationem exspectabimus,
1. Cor. 1. v. 3. quoniam *pater omnis consolationis* dicitur. Tu autem quum a teipso longe effugie
tibi imminent non conspicies, & *flagellum, domui tuae non adpropinquabit*, sed om
Ps. 90. 10. lere, & oppressione custodieris.

Τῷ Βρυεννίῳ, τῷ συμπενθερῷ

ΕΠΙΣΤ. λά

Ἀφ' οὗ πρώτως ἐγευσάμην τοῦ
στότητος μέλιτος, μεγαλεπ
αὐθέντα, ἔγκειται μέν μου τῷ
στόματι ὁ ταύτης χυμός. γλυκεία
ναφορὰς ποιούμενος, οὐκ ἐστιν ὅ
νεύειν με ποιεῖ τοῦ τῆς σῆς
ὕψους. ἀμέλει καὶ ἀεί σοι ποθ
μὴ ἔχων δὲ ὁ δύσερως ὅπως δρ
θον, ἀδικεῖ γάρ με περὶ τὸν
διάστημα, γράμμασι τοῦτον σοφί
τούτου σύνειμί σοι, καὶ τὰ εἰκό
γομαι, ὑγιαίνου οὖν καὶ σώμα
καὶ εὐοδοῖο τοῖς περί σε, ἵνα
των ὁ χαρακτὴρ τῆς εὐδαιμονία
καὶ ἀκούοιμι περί σου, ἅττα κα
καί σοι προσήκοντα, καὶ ἡμῖν
μένα. ἱερέων τιμὰς, ὡς πατέρ
παυσιν, κἀκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπ
ἐλευθερωτοῦ λυτρωτοῦ ἥκοντος. β
ρων καταδουλώσεις, χρηστότητα
τητι ἐπαγομένων ἢ δόρατι. τὸ
κινητικὸν πρὸς ἀπόδρασιν. ἡ δ
νης ἐχέγγυον ἀγάπης χειρὶ τηρ
τα καὶ πλείω τούτων ἥ τε
μᾶς ἄγοι. καὶ ἡμεῖς αὖ τῷ με
ματι τοῦ λόγου κηρύττοιμεν,
ορθώμασιν ἐφηδόμενοι, καὶ τοῖς
συνηδόμενοι. ἵνα τοῦτο γοῦν ε
πρὸς γείτονας ὁρᾶν μακαρίους, τ
κόρας σβεννύοντες, ὡς τά γε ἡ
ἔχει πικρῶς. εἰ δὲ ποθεῖς ταῦ
τὴν περὶ ἡμᾶς σου χρηστότητα,
μα διακομίζων, ἃ περὶ τὸ γ
ἐκδιηγήσεται. ἡμέτερος γὰρ
τοῦτο παρὼν ἡμῖν. καὶ ἀπαγγε
των ἀκούσας, συνέπαθε τὴν ψ
μνήμῃ παρακατέχων ἃ ἤκουσεν, ἠκ
πεῖν, ἕξει τὴν γλῶσσαν διδασκ
ρῶν διδάσκαλον. ἀλλὰ γὰρ ἡμε
τρὶ μαστιζόμενοι, παρ' ἐκείνου
τὴν παράκλησιν. ἐπεὶ καὶ πατ
ρακλήσεως λέγεται. αὐτὸς δὲ
ταφυγὴν ἑαυτοῦ ποιησάμενος,
προσερχόμενά σοι, καὶ μάστιξ
σκηνώματί σου, στηρουμένου πάση
κύνσεως καὶ κακώσεως.

1 παρειμίαι) Scrib. παρειμέναι.

2 ἠκελευθέη) Scrib. ἀ κελευθε

Τῷ ἐπισκόπῳ Τριαδίτζης.

ΕΠΙΣΤ. λβʹ.

ἘΔεξάμεθά σου τὴν γραφὴν, τιμιώτατε ἀδελφέ. ἐν ᾗ εὐγνώμονα μὲν σαυτὸν συνίστης ἡμῖν, καὶ ὡμολόγεις εὐεργέτας ἡμᾶς, καὶ κρείττους πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ λοιπῶν συγγενῶν. ἠξίους δὲ καὶ τοῦ δεσμοῦ λύσιν λαβεῖν, ὃς παρὰ τῆς συνελθούσης ἡμῖν ἀδελφότητος ἐπετέθη σοι. ὡς μὴ καὶ αὐτῷ συνελθόντι, καὶ ταῦτα κληθέντα, κἀντεῦθεν πραγμάτων ἀναγκαίων οἰκονομίας κωλύσαντι. ἐπὶ μὲν τῇ τῆς εὐγνωμοσύνης προσποιήσει, καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρύνθημεν, ὅτι οὕτως ἀπόλωλεν ἐκ μέσων ἡμῶν ἡ ἀλήθεια, καὶ ὁ δόλος μετὰ τῆς αὐτοῦ ποικιλοβαφοῦς ἀμπεχόνης τῆς ὑποκρίσεως τῷ θεάτρῳ ἡμῶν ἐμπαῤῥησιάζεται, καὶ σκηνικῶς παίζει τὰ φρίκης ἄξια, εἰρήνην μὲν λαλῶν μετὰ τῶν πλησίον, κακὰ δὲ τεκταίνων ἐν τῇ καρδίᾳ. τίς γὰρ οὐκ οἶδε, ὅπως εἰς τὴν μεγαλόπολιν εἰσελθοῦσα ἡ τιμιότης σου μυρίας ἐπαφῆκε τὰς τῶν διαβολῶν βολίδας τοῖς νῦν ἀναγραφομένοις εὐεργέταις ἡμῖν ἐν τῷ γράμμασι. καὶ ὡς οὐδεὶς ὑπελείφθη σχεδὸν, οὔτε μείζων, οὔτε μείων, ὃς μὴ ταῖς παρὰ τῆς σῆς γλώττης καθ' ἡμῶν δυσφημίαις τὰς ἀκοὰς ἐκκεκώφεται. τούτων οὐκ ὀλίγοι οὐδ' ἀναξιόπιστοι μάρτυρες. ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν καὶ λόγου μακρότερα καὶ καιροῦ ἐκτραγῳδεῖντε καὶ ἀνακλαίεσθαι. συλλογιζομένοις ἐντεῦθεν ὡς οὐ μακροὶ οἱ τῆς ἀποστασίας καιροὶ, οὐδὲ μέλλουσι τὰ κατ' αὐτοὺς ἀπειλούμενα. διὸ καὶ πρὸς τὸν δυνάμενον ταῦτα παῦσαι μόνον Θεὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς αἴρομεν, καὶ πρὸς τὰ τῆς ἐκείνου δικαιοσύνης ὄρη, ὅθεν ἥξει ἡμῖν ἡ βοήθεια. ὁ γὰρ διδάξας πάντως καὶ οἷς ἐποίει, καὶ οἷς ἐλάλει, εὐχαρίστους εἶναι ἡμᾶς, τί μὲν οὖν εὐχαρίστως λέγω; καὶ τοῖς κακῶς ποιοῦσιν ἀγαθῶν χορηγούς. οὗτος ἢ διορθώσεται τὰ στρεβλὰ, ἢ κλάσει πάντως ἰδὼν ἀδιόρθωτα, ὥσπερ αὐτοῦ νόμος ἄνωθεν. ταῦτα μὲν οὖν ἐφ' οἷς ἡμῖν καινῶς τε καὶ ἀσυνήθως ταπεινολόγον σαυτὸν ἐφάντασας. τὴν δὲ λοιπήν σου ἀξίωσιν, ὡς Χριστοῦ μαθηταὶ, εἰ καὶ ἀνάξιοι, προσηκάμεθα. ὃς καὶ λοιδορούμενος, οὐκ ἀντελοιδόρει καὶ πάσχων, οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως, καὶ τὴν τοῦ Πέτρου μικρολογίαν καταγνοὺς, ἑπτάκις ἀφιέναι δικαιοῦντος τῷ ἁμαρτάνοντι, αὐτὸς τὴν τοῦ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ φιλοτίμως, ὁ ἐν ἐλέει πλούσιος, ἐπεδαψιλεύσατο. ἐδεξάμεθα γοῦν, ὡς εἴρηται, τὴν ἀξίωσίν σου, ἄλλως τε καὶ βαρείᾳ νόσῳ πεπεδημένου, ὡς ἔγραψας, καὶ τὸν τοῦ θανάτου ἐπανατεινομένῃ σοι κίνδυνον καὶ ὅσον γε τὸ εἰς ἡμᾶς ἧκον, ἴσθι λελυμένος ἐν ἁγίῳ πνεύματι, καὶ πᾶν ἀρχιερατικὸν ἔργον ἀνέτως τελῶν. πλὴν ἐπεὶ καὶ παρὰ πλειόνων ἀδελφῶν ὁ δεσμὸς ἐπεβλήθη σοι, καθὰ καὶ τὸ συνοδικῶς ἐκτεθέν πρός σε γράμμα ἐδήλου, ἔγραψα μὲν ταῦτα καὶ πρὸς τὸν Πελαγόνιον, καὶ πρὸς τὸν Στρομβίτζης, καὶ πρὸς τὸν Μαλεσόβης.

Triaditzae Epiſcopo.

EPIST. XXXII.

TVas litteras ſuſcepi, inclite frater, in quibus te nobis benevolum, & pronum conſtituis & nos in te collocaſſe beneficia, & patre, & matre & reliquis meliores eſſe fateris. Dignumque iam iudicaſti vinculo illo te ſolvi, quod coeunte nobiſcum fraternitate, impoſitum fuit. Quaſi tu iam non mihi obvius occurras, neque haec quae in nos accerſita ſunt, nec interim ſaevam tantae neceſſitatis adminiſtrationem, & emiſſionem omnino prohibeas. Ob hanc autem tuam aequanimitatis, & candoris ſimulationem, graviter, & vehementer opprimimur. Quoniam ita in medio noſtri ipſa veritas tota periit, & dolus malus tuae variegato indumento hypocriſeos in noſtrum theatrum libere prodit, & ſcenice ludit, quae horrore digna potius iudicantur. Pſ. 27. 3. Pacem quidem cum conſanguineis loqueris, & mala in corde moliris. Quis enim non videt, quomodo tuum iſtud decus, in magnam urbem ingreſſum, mille calumniarum artes effinxiſſe, his, quos nobis, in litteris, beneficos, & opitulatores deſcripſi, & nullum fere vel aetate maximum, vel minimum relictum fuiſſe, qui acerba tuae linguae, in nos maledicentia, aures non ſuas occluſerit, ſurdaſque effecerit. Cuius rei non pauci, & multa digni fide teſtes exiſtunt. Sed tamen haec, & quovis ſunt longiora, ſermone, & pro tempore ingenti ſunt commiſeratione enarranda & Tragice fere lugenda, a nobis praecipue, qui hinc, non multum, apoſtaſiae tempora diſtare perpendimus, & qui tanti infortunii minas in nos nullo modo cunctari percipimus. Quocirca in Deum ſolum, qui haec omnia vincere poteſt, & ceſſare cogere, oculos noſtros attollimus, & in ſublimes eius iuſtitiae montes, unde nobis auxilium veniet. Hic enim & his, quae fecit, & his, quae loquutus fuit, nos gratos eſſe omnino edocuit. Sed quid inquam gratos? Etiam & his, qui in nos mala inferunt, bonorum nos docuit eſſe duces, atque miniſtros. Ipſe quidem vel obliqua vel tortuoſa corriget, aut quae inemendata, & incorrecta viderit radicitus confringet. Quemadmodum eius ab alto lex fuſa praecipit. Ceterum quidem in nos iam nunc, nove tamen, & praeter morem, abiectum, & humilem te ipſum oſtendiſti. At reli- 1. Pet 2. 23. quam tuam amplitudinem, ut *Chriſti* diſcipuli, etſi indigni amplexi ſumus. *Qui quum maledice-* Matt. 18. 22. *retur, non maledicebat; quum pateretur, non comminabatur. Tradebatur autem iniuſte iudicanti.* Et exiguam Petri ſermonis cognoſcens tenuitatem, cum ſepties ſcelera peccatorum iuſtum cenſeret dimitti, ipſe ſeptuagies ſepties munifice quidem, & liberaliter, quia in miſericordia dives eſt, condonari, & remitti praecepit. Suſcepimus igitur, ut diximus, tuam eximiae amplitudinis benevolentiam certe quidem gravi quum ſis morbo praepeditus, ut ſcribis, & ipſum mortis periculum propenſo tibi iam decidat caſu. Tu vero iam quod ad nos pertineat, ſancto adflatus ſpiritu cognoſce, & omne ſacerdotale opus laxe quidem, & effuſe perfice. Verumtamen iam a pluribus fratribus, arctum tibi vinculum iniectum eſt, quemadmodum litterae ad te miſſae ſignificabant. Haec quidem etiam ad Pelagonium, & ad Strombitzae, & Maleſobae epiſcopo, ſcri-

scripsi, ad quos famulus tuus viam detorquet. Novi etenim illis tuam amplitudinem, tuum hunc animi splendorem, non contemnendam videri. Ipsique vinculum hoc, quod in te intulerunt, dissolvent uno, eodemque in te ipsum spiritu perculsi. Ad aliquos etiam scribimus, a quibus omnino edisces, quid illis prorsus immineat. Quod autem nostrum est, ut diximus, iam funditus persolutum est. Tu in posterum pro nobis preces effunde, & illos, qui te diligunt bono prosequere animo, nullisque imprecationibus, & diris devove. Et tamdem erubesce ultra illud Evangelici praecepti progredi, quod persequentibus benedicere, nec illis imprecari iubet. Matth. 5. 11.

δι' ὧν ὁ σὸς ὑπηρέτης τὴ… ποιήσεται. καὶ οἶδ' ὅτι … ἡ σὴ ἀξίωσις ὐκ ἀπόβλητ… μὸν, ὃν ἐπέβαλον. ἑνὶ κα… μενοι πνεύματι. γράψομεν … λοιποὺς, καὶ πάντως παρ' … θήσῃ τὸ ἐκείνοις παραςησ… ἡμέτερον, ὡς ἔφημεν, λέλυ… πὲρ ἡμῶν εὔχου. εὐλογῶν τ… καὶ μὴ καταρώμενος. … τοσῦτον ἔλθεῖν τῆς εὐαγγε… τοὺς διώκοντας εὐλογεῖν κ… βούλεται.

Domino Ioanni Grammatico Palaeologi.

Τῷ κυρίῳ Ἰωάννῃ, τ… τοῦ Παλαιολ…

EPIST. XXXIII.

ΕΠΙΣΤ. …

ERgo & ipse iam multorum litteris credes, venerande frater, & Domine, & has praesentes litteras, quas ad te, necessitatis tempore misi, praeterire audebis, & despicere? Non equidem antea perscriptae fuerunt, quoniam scilicet necessitas ulla non aderat, quae auxilium exposceret, & evocaret. Aut quasi rationis lacte nutritus, & iudicio cuncta submittens, illos qui suo tempore morbi medelam avide inquirunt, & efflagitant minime reprehendes, superfluum iudicantes medico tunc negotium facessere, si quando salubri corpore exsistunt, illum ad se accersunt. Ita quidem existimo, & maxime id sine periculo credo, nisi iam ego tuae constantiae, & stabilitatis penitus sum oblitus. Sed quia huius rei ita se mea fert sententia, iam tamdem Epistolam, eiusque fundamentum, & materiam percipe. Est locus a nostra Ecclesia diversus, hic circum Bardarion adiacet, & immanibus tributorum exactoribus, in nostram perniciem praevius est, & paratus, & maxime Iasitae, insanabili habendi cupiditate corrupto. Hic quidem *neque Deum, neque virum honoris cultu prosequi novit*. Illum enim horrenda induit rabies. Hic demum improbissimis vicinis nostris, quos melius captantes sagenas, & avida retia, & omnino ferinos ungues quis adpellabit, ad id, quod eius dira, & perniciosa voluntas fertur, utens, omnes fere huius regionis opes subripuit, meque praesertim totum devoravit, totumque dissecuit: veluti qui ira excandescens gravi, sub ratione, nullum rationis vestigium retinet. Quia vero, ut cognovimus Pansebasti Domini nostri filio huius regionis, quae est circa Bardarium, Imperium nunc substitutum est, ad nostrum communem Dominum scripsi, ut nobis opitulari adsuescat, & quae nobis utiliora sunt, suo exoptato filio proponat. Benigne autem, & clementer in nos se geret, si inter alia, nullo nos adfectos damno in hac regione servaverit. Et hoc quidem nobis, maxime vero Deo gratum erit, scilicet. Scribas in regionem hanc nullos em… inhumanissimi vectigalium exactores, nobis obsequium praestiterunt, & grati… patroni, & Domini nostri beneficium, in his ad eum litteris vehementer peti…

ἌΡΑ καὶ αὐτὸς τὸ τ… θεοτίμητε ἀδελφὲ καὶ … παρὸν καταμέμψῃ γράμμα, … κης πρός σε γινόμενον, ὐ… νὸς, ὅτι μὴ ἀνάγκη δηλα… μένη βοήθειαν. ἢ ὡς λόγ… κρίσει τὰ πάντα διδοὺς, … καιρῷ τῆς νόσου καλούντων … μενον, περιττὸν κρινόντων … νίκα ὑγιῶς τὸ σῶμα διάκει… μᾶλλον δὲ ἀσφαλῶς πέπει… ἐγὼ τῆς σῆς σαθερότητος … ἐπεὶ τοῦτο ὕτως ἔχον ἐς… πὸν καὶ τὴν τοῦ γραμμα… ρίον τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησ… τὸν Βαρδάριον διακείμενον … πράκτορσιν ἐφόδιον πρὸς τ… σιν γίνεται. καὶ μάλιςα … σίαν ἰασίμην Ἰασίτῃ, ὃ… οἶδεν. ὔτε Θεόν. χαλεπὴ δ… ὗτος γείτοσιν ἡμῶν πονηρο… ἂν τις, καὶ πανάγροις, … αὐτῷ βυλόμενον συγχρησά… σχεδὸν πάντα τὰ τῦ χ… γέ με, ἐμερίσατό με, ὥσ… γῳ ἀλογώτατος. ἐπεὶ τ… θα, τῷ τοῦ πανσεβάςου … ἡ περὶ τὸν Βαρδάριον ἀρχ… γραψα μὲν τῷ κοινῷ αὐθέν… θως ἀντιλαβέσθαι ἡμῶν, … περιποθήτῳ υἱῷ αὐτοῦ πε… τερα. χρηςεύσεται δὲ, εἰ … τηρεάσυς ἡμᾶς περὶ τὸ χ… ρήσῃ. καὶ δὴ καὶ τοῦτο … καὶ τῷ Θεῷ χαρίσεται. τ… πιπέμψαι τῷ χωρίῳ. τοῦ … πανθρωπότατοι τῶν πρακ… σαντο. ταῦτα μὲν ὖν τῦ … τῷ πρὸς αὐτὸν ἐδεήθημεν …

1 θόσῃ) Scrib. δόξῃ.
2 λήσυσι) Scrib. λύσυσι·
3 χαλεπὴ δ᾽ ἐλύσσα δέδοκεν) Restituo. χ. δ᾽

ἐλύσσα δέδυκεν. Respexit lo…
—— ὐδέ τι τ…
Ἀνέρας, ὐδὲ θεὺς, κρατερὴ…

μεν δὲ καὶ τῇ τῆς σῆς ἱερότητ⊙ τιμιότητι. ὡς ἂν ταυτῷ ἀκολυθήσας τῇ τε ἀγάπῃ ὑπυργήσαις εἰκότα, καὶ τῷ τῆς ἀγάπης Θεῷ καὶ τοῦτο λειτυργήσαις, τὸ ἐμφανίσαι μὲν τῷ πανσεβάςῳ τὸ ἡμέτερον γράμμα. κέντριζε ϗ αὐτὸν ἀεὶ ἐπὶ τὸ πέρας ἐπιθεῖναι τοῖς ζηλυμένοις διὰ τοῦ γράμματ⊙, ὀχηρῷ σοι δοκῶ ἀδελφὸν θαυμάσιε 1. ἀλλά τι πάθω, πρὸς ἀνάγκlω ὐκ ἔχων μάχεϑαι. ἣν καὶ τῦ θείου γένους κραταιοτέραν ἡ παροιμίαν πεποίηκεν. ὑπόςηθι τοίνυν τὸν ἄθλιον τοῦτον, καὶ γίνϋ ἡμῖν Ἡρακλῆς λησοτόν⊙ 2. λησὰς γὰρ ἐγὼ τῆς ἀληθείας τοὺς ἀναγραφεῖς τίθημι. Θεὸς, ᾧ καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῦ ἐπαγγέλματ⊙ καθωσίωσας, τηροίη σε πάσης κακύνσεως ἀνώτερον καὶ κακώτεως.

bimus ad te, ut qui illi ipsi administras, illique ades, quae caritatem, & dilectionem decent exsequaris, & ut ipsi caritatis Deo hoc offeras sacrificium, ut has nostras litteras Pansebasto plane patefacias, illumque perpetuo stimula ut ad illum finem tendat, quem litterae, tibi constitui, quaerunt, & postulant, si utile hoc & commodum tibi videtur, o frater admirabilis: Sed quid agam? In fatum, & necessitatem armis contendere non possum, quam divina prole robustiorem, paroemia quidem praedicavit. Substitue igitur hoc certamen, & nobis potentissimus Hercules latronum, & praedonum domitor & occisor esto. Ego enim veritatis praedones, hos scribas adpello. Tamdem Deus, cui & ut Evangelium praecipit & ratio, sacrificasti, te sceleris purum, & vitae integrum tueatur. *Psal. 50.* Sacrificium Deo spiritus contribulatus.

Τῷ ἀδελφῷ τῦ βασιλέως, κυρίῳ Ἀδριανῷ.

ΕΠΙΣΤ. λδʹ.

ΑΥΓιέ μυ αὐθέντα, διὰ μὲν τὸ ἔναγχος πρὸς τὴν μεγαλειότητά σου ςαλέντ⊙ γράμματ⊙ νεφελῶν ἀπετραγῴδυν ζοφερὰν περὶ ἐμὲ σύςασιν. καὶ δυσφόρως ἔχων ἐπὶ ταύτῃ μόνον ὐ δάκρυσι τὴν ἐπιςολὴν διεχάραξα νῦν ϗ καὶ χαλάζης εἶδον καταφορὰν, θραυούσης ἐλεεινῶς τὰ ἡμέτερα. καὶ οὐκ ἔχω πως ἀξίως τὴν συμφορὰν ἀποκλαύσομαι. καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ τῆς γλώττης ἰσχὺς ἐθραύσθη μοι. ὅσῳ ϗ γυμνότερον ἔχουσα οἱονεὶ σκοπὸς ταῖς βολαῖς ἐξέκειτο. πλὴν ἕν γε τοῦτο μόνον λέγειν ἰσχύω, ὅτι παντάπασιν ὑπὸ τοῦ ψεύδους παρεδημέρηται ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ συκοφαντία, ςεφανωσαμένη κατὰ τῆς δίκης, πομπεύει λαμπρὰ λαμπρῶς ἐπὶ πορφυρέυ τῦ ἅρματ⊙. διὰ τοῦτο ἐν ἡμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς, καὶ ἄῤῥωςοι, ϛ κοιμῶνται οἱ κανοί 3. ἐμὲ γὰρ, ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἐμὲ Βυλγάροιν δυοῖν παιζόμενον ἡ σκηνὴ τοῦ ἐνεςῶτ⊙ βίου προδείκνυσιν. ὁ δ' Οἰδίπους ποῦ, καὶ τὰ κλειν' αἰνίγματα. ἀλλ' αὐτός γε ὁ τῆς ἀληθείας μαθητής τε, καὶ φίλ⊙, καὶ σύμμαχ⊙, βοήθησον αὐτῇ κινδυνευύσῃ, ὡς ἔνεςιν. ἔςαι δὲ τοῦτο, εἰ εὐδοκήσεις ὑπερλαλῆσαι ταύτης εἰς τὰ ὦτα τῦ βασιλέως καὶ ἀδελφῦ. δεινὸν γὰρ, δεινὸν τεθνηκότας κύνας ζῶντ⊙ λέοντ⊙ κατεπαίρεσθαι, θείοις καὶ βασιλικαῖς δεθέντ⊙ δεσμοῖς, καὶ φορβεᾶ τὺς βρυχηθμοὺς ἐκκοπέντ⊙, οἷς καὶ μόνοις ἐκφοβεῖν δύναται δεινὸν ξυρηθῆναι τῷ τῆς διαβολῆς ξυρῷ τὸν Σαμψὼν, ἔπειτα παραδοθῆναι τοῖς ἀλλοφύλοις, ὥςε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορυχθῆναι, οἷς ἑώρα τὰ ἐπυράνια, καὶ ἀλήθειν, τὰ τοὺς ἀθέους ἐκείνυς τρέφοντα. ἀεὶ περὶ τὰ αὐτὰ δινεύοντα, καὶ προκοπῆς ἀνειργμένον οὐκέτι μοι λέγειν περαιτέρω τούτου ἰσχὺς, ὕτω καὶ ψιλῇ τῇ μνήμῃ τῶν γινομένων συγχέομαι. εἰ δ' ἡ τοῦ βασιλέως δικαιοσύνη διὰ τῆς σῆς δυνατωτάτης ὑπὲρ ἡμῶν ὁμιλίας συςολὴν ἐπιτάξει τοῖς νῦν τολ-

Domino Hadriano Fratri Imperatoris.

EPIST. XXXIV.

SAncte Domine, ob has litteras, quas nuper ad tuam Maiestatem misi, densissimarum nubium tenebricosum in me agonem, tragica quadam exageratione concitarunt. Ad quem, quia nullis sum viribus, lacrimis propemodum hanc Epistolam enarravi. Nunc autem quia crebrum eius grandinis imbrem, cuncta, quae mea sunt, misere perfringere, & evastare intueor, quomodo digne hanc calamitatem defleam equidem nescio. Etiam & ipsa linguae vis mihi disrupta est, & robore destituta omni, ut solum infensissimis ictibus, ut scopus pateat, praeter hoc solum, quippe, quod loqui possum. Quoniam penitus a mendacio ipsa veritas superatur, & turpis calumnia, contra ius, stemmate praecincta claro, purpureo in curru insidens, splendenti pompa incedit. Propter quod inter nos multi sunt infirmi, & invalidi, & dormiunt multi. Me enim, *1. Cor. 11. 3.* o terra, o Sol, me inquam duobus illusum Bulgaris, haec praesentis vitae scena manifestat. At vero Oedipus alicubi sua inclita denuntiet aenigmata. Sed enim hi, qui, candidae veritatis & discipulus, & amator, & opitulator ipsi iam fer opem, ut oportet, periclitanti. Erit enim certum subsidium, si pro hac benevolus adsurgens, in aures Imperatoris, & fratris tui, libere loqueris. Durum enim est, durum inquam mortuos canes, vivo leoni antecellere, & praeferri. Qui divinis, & regiis coercetur vinculis, & veluti *Proverb. seu Ecclesiast.* arcto capistro validos rugitus excutit, quibus so- *Iud. 16.* lis timorem in omnes incutere potest. Durum etiam est fortem Sampsonem acuta calumniae novacula abradi, & deinceps tradi alienigenis, qui oculos eius truculenter confodiant (quibus caelestia intuebantur) ita ut cogatur molere ea, quibus impii illi nutriebantur, & perpetuis gyris in eamdem circumagi, & libero incessu cohiberi. Non enim mihi vis est, & facultas, qua, ultra haec dicere possim, ita vero & nuda rerum gestarum memoria confundor. Si autem Imperatoris aequitas, ob potentissimum tuum pro nobis sermonem, illos, qui in nos audaci, & feri-

1 ὀχηρῷ σοι δοκῶ ἀδελφὸν θαυμάσιε) Restituo. εἰ χρεώ σοι δοκῇ, ἀδελφῶν θ.
2 λησοτόν⊙) Scrib. λησοκτόν⊙.
3 καὶ κοιμῶνται οἱ κανοὶ) Restituo. ϗ κοιμῶνται ἱκανοί.

scripsi, ad quos famulus tuus viam detorquet. Novi etenim illis tuam amplitudinem, tuum hunc animi splendorem, non contemnendam videri. Ipsique vinculum hoc, quod in te iniecerunt, dissolvent uno, eodemque in te ipsum spiritu perculsi. Ad aliquos etiam scribimus, a quibus omnino edisces, quid illis prorsus immineat. Quod autem nostrum est, ut diximus, iam funditus persolutum est. Tu in posterum pro nobis preces effunde, & illos, qui te diligunt bono prosequere animo, nullisque imprecationibus, & diris devove. Et tandem erubesce ultra illud Evangelici praecepti progredi, quod persequentibus benedicere, nec illis imprecari iubet. Matt. 5. 44.

[illegible Greek text]

Domino Ioanni Grammatico Palaeologo.

Τῷ κυρίῳ Γρηγορίῳ, τῷ γραμματικῷ τῷ Παλαιολόγῳ.

EPIST. XXXIII.

ΕΠΙΣΤ. λγ'.

ERgo & ipse iam multorum litteris credes, venerande frater, & Domine, & has praesentes litteras, quas ad te, necessitatis tempore misi, praeterire audebis, & despicere? Non equidem antea perscriptae fuerunt, quoniam scilicet necessitas ulla non aderat, quae auxilium exposceret, & evocaret. Aut quasi rationis lacte nutritus, & iudicio cuncta submittens, illos qui suo tempore morbi medelam avide inquirunt, & efflagitant minime reprehendes, superfluum indicantes medico tunc negotium facessere, si quando salubri corpore existunt, illum ad se accersunt. Ita quidem existimo, & maxime id sine periculo credo, nisi iam ego tuae constantiae, & stabilitatis penitus sum oblitus. Sed quia huius rei ita se mea fert sententia, iam tandem Epistolam, eiusque fundamentum, & materiam percipe. Est locus a nostra Ecclesia diversus, hic circum Bardarion adiacet, & immanibus tributorum exactoribus, in nostram perniciem praevius est, & paratus, & maxime Iasitae, insanabili habendi cupiditate corrupto. Hic quidem *neque Deum, neque virum brevis cultu prosequi novit*. Illum enim horrenda induit rabies. Hic demum improbissimis viciis nostris, quos melius captantes sagenas, & avida retia, & omnino ferinos ungues quis appellabit, ad id, quod eius dira, & perniciosa voluntas fertur, utens, omnes fere huius regionis opes subripuit, meque praesertim totum devoravit, totumque dissecuit: veluti qui ira excandescens gravi, sub ratione, nullum rationis vestigium retinet. Quia vero, ut cognovimus Pansebasti Domini nostri filio huius regionis, quae est circa Bardarium, Imperium nunc substitutum est, ad nostrum communem Dominum scripsi, ut nobis opitulari adsuescat, & quae nobis utiliora sunt, suo exoptato filio proponat. Benigne autem, & clementer in nos se gerat, si inter alia, nullo nos affectos damno in hac regione servaverit. Et hoc quidem nobis, maxime vero Deo gratum erit, scilicet. Scribas in regionem hanc nullos emittere. Hos enim inhumanissimi vectigalium exactores, nobis obsequium praestiterunt, & gratiam. Equidem [illegible] patroni, & Domini nostri beneficium, in his ad eum litteris vehementer petimus, etiam [illegible]

ΑΡΑ καὶ αὐτὸς [illegible Greek text]

1 [illegible]) Scrib. [illegible].
2 [illegible]) Scrib. [illegible].
3 χαλεπὴ δ' [illegible]) Restitue. χ. 5.

[illegible] . Respexit locum Homeri [illegible]
Ἀλλ' [illegible]

μοι δὲ καὶ τῷ τῆς σῆς ἱερότητος τιμιότητι. ὡς ἂν ταυτῷ ἀκολουθοίης τῷ τε ἀγάπης ὑπουργήσαις αὐτῷ, καὶ τῷ τῆς ἀγάπης Θεῷ καὶ ταύτῃ λειτουργήσαις, τὸ ἐμφανίσαι μὲν τῷ πανσεβάστῳ τὸ ἡμέτερον γράμμα. κέντριζε δὲ αὐτὸν ἀεὶ ἐπὶ τὸ τέλος ἐπειγόμενον οὗ ζητούμενος διὰ τοῦ γράμματος, ἐγχωροῦν σοι δοκοῦ ἀδελφῷ θαυμάσιε [1]. ἀλλὰ τί πάθω, τὴν ἀνάγκην οὐκ ἔχων μάχεσθαι. ἣν καὶ τῷ θείῳ γένους κραταιοτέραν ἡ παροιμία πεποίηκεν. ὑπόστηθι τοίνυν τὸν ἆθλον τοῦτον, καὶ γενοῦ ἡμῖν Ἡρακλῆς ληστοκτόνος [2]. λῃστὰς γὰρ ἐγὼ τοὺς ἐλέγξαντας τῆς ἀληθείας τούτους καλῶ. Θεὸς, ᾧ καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ματος καθιερώσας, τηρήσει σε πάσης κακίας ἀθῷον καὶ κακοτύχου.

Τῷ ἀδελφῷ τοῦ βασιλέως, κυρίῳ Ἀδριανῷ.

ΕΠΙΣΤ. λγ'.

Ἀτάρ μου αἴσθοιτο, διὰ μὲν τὸ ἔναγχος τῆς τῇ μεγαλειότητι σου σταλέντος γράμματος, νεφέλην ἀποτραγῳδεῖν ζοφερὰν περὶ ἐμὲ σύνηψεν. καὶ διότι οὐκ ἔχων ἐπὶ ταύτῃ μόνῃ ὁ δάκρυσι τὴν ἐπιστολὴν διεχάραξα νῦν δὲ καὶ χαλάζης εἶδον καταφορὰν, θλαούσης ἐλεεινῶς τὰ ἡμέτερα. καὶ οὐκ ἔχω πῶς ἀξίως τὴν συμφορὰν ἀποκλαύσομαι. καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ τῆς γλώττης ἰσχὺς ἐξεκόπη μοι. ὥστε καὶ γλαυκότερον ἔχουσα οὕτω σκοπὸς ταῖς βολαῖς ἔξωθεν. πλὴν ἕν γε τοῦτο μόνον λέγειν ἰσχύω, ὅτι παντάπασιν ὑπὸ τοῦ ψεύδους παρευδοκιμεῖται ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ συκοφαντία, στεφανωμένη κατὰ τῆς δίκης, ποικίλα λαμπρὰ λαμπρῶς ἐπὶ πορφυροῦ τοῦ ἅρματος. διὰ τοῦτο ἐν ἡμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς, καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται οἱ κακοὶ [3]. ἐμὲ γὰρ, ὦ γῆ καὶ ἥλιε, ἐμὲ Βουλγάροις διπλῶς παιζόμενον ἡ σκηνὴ τοῦ ἐνεστῶτος βίου πεποίηκεν. ὁ δ' Οἰδίπους ποῦ, καὶ τὰ κλεινὰ αἰνίγματα. ἀλλ' αὐτός γε ὁ τῆς ἀληθείας μαθητής τε, καὶ φίλος, καὶ σύμμαχος, βοηθείτω αὐτῇ κινδυνευούσῃ, ὡς δέον. ἔσται δὲ τοῦτο, εἰ εὐδοκοῦντος ἐμβάλλοιτο ταύτης ἐς τὰ ὦτα τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ. δεινὸν γὰρ, δεινὸν τεθνεῶτας κύνας ζῶντος λέοντος κατευημερῆσαι, θείοις καὶ βασιλικοῖς δεσμοῖς, καὶ φιμῷ τῆς βρυχήσεως ἐκεῖνον ὄντος, οὗ καὶ μόνος ἐκθαμβεῖν δύναται· δεινὸν ξυρηθῆναι τῷ τῆς διαβολῆς ξυρῷ τὸν Σαμψὼν, ἔπειτα παραδοθῆναι τοῖς ἀλλοφύλοις, ὥστε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορυχθῆναι, οἷς ἑώρα τὰ ἐπουράνια, καὶ ἀλήθειν, τὰ τοὺς ἀθέους ἐκείνους τρέφοντα. ἀεὶ περὶ τὰ αὐτὰ δονούμενα, καὶ περιστροφαῖς ἀνεῖργεσθαι. οὐκέτι μοι λέγειν περαιτέρω τούτων ἰσχὺς, ὅτι καὶ ψιλῇ τῇ μνήμῃ τῶν γινομένων συγχέομαι. εἰ δ' ἡ τοῦ βασιλέως δικαιοσύνη διὰ τῆς σῆς δυναστείας ὑπὲρ ἡμῶν ὁμιλίας σιωπὴν ἐπιτάξει τοῖς νῦν τολ-

bimus ad te, ut qui illi ipsi administres, illique acces, quae caritatem, & dilectionem decent exsequaris, & ut ipsi caritatis Deo hoc offeras sacrificium, ut has nostras litteras Pansebasto plane patefacias, illumque perpetuo stimula ut ad illum finem tendat, quem litterae, tibi constitui, quaerunt, & postulant, si utile hoc & commodum tibi videtur, o frater admirabilis: Sed quid agam? In fatum, & necessitatem armis contendere non possum, quam divina prole robustiorem, paroemia quidem praedicavit. Subsiste igitur hoc certamen, & nobis potentissimus Hercules latronem, & praedonum domitor & occisor esto. Ego enim veritatis praedones, hos scribas appello. Tandem Deus, cui & ut Evangelium praecipit & ratio, sacrificasti, te sceleris purum, & vitae integrum tueatur. Psal. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus.

Domino Hadriano Fratri Imperatoris.

EPIST. XXXIV.

Sancte Domine, ob has litteras, quas nuper ad tuam Maiestatem misi, densissimarum nubium tenebricosum in me agonem, tragica quadam exaggeratione concitarunt. Ad quem, quia nullis sum viribus, lacrimis propemodum hanc Epistolam conscravi. Nunc autem quia crebrum eius grandinis imbrem, cuncta quae mea sunt, misere perstringere, & evastare intueor, quomodo digne hanc calamitatem defleam equidem nescio. Etiam & ipsa linguae vis mihi dirupta est, & robore destituta omni, ut solum infensissimis ictibus, ut scopus pateat, praeter hoc solum, quippe, quod loqui possim. Quoniam penitus a mendacio ipsa veritas superatur, & turpis calumnia, contra ius, stemmate praecincta claro, purpureo in curru insidens, splendenti pompa incedit. Propter quod inter nos multi sunt in- 1 Cor. 11. 30.
firmi, & invalidi, & dormiunt multi. Me enim, o terra, o Sol, me inquam duobus illusum Bulgaris, haec praesentis vitae scena manifestat. At vero Oedipus alicubi sua inclita denuntiet aenigmata. Sed enim hi, qui, candidae veritatis & discipulus, & amator, & opitulator ipsi iam fer opem, ut oportet, periclitanti. Erit enim certum subsidium, si pro hac benevolus adsurgens, in aures Imperatoris, & fratris tui, libere loqueris. Durum enim est, durum inquam mortuos canes, vivo leoni antecellere, & praeferri. Qui divinis, & regiis coercetur vinculis, & veluti arcto capistro validos rugitus excutit, quibus solis timorem in omnes incutere potest. Durum etiam est fortem Sampsonem acuta calumniae novacula abradi, & deinceps tradi alienigenis, qui oculos eius truculenter confodiant (quibus caelestia intuebantur) ita ut cogatur molere ea, quibus impii illi nutriebantur, & perpetuis gyris in eamdem circumagi, & libero incessu cohiberi. Non enim mihi vis est, & facultas, qua, ultra haec dicere possim, ita vero & nuda rerum gestarum memoria confundor. Si autem Imperatoris aequitas, ob potentissimum tuum pro nobis sermonem, illos, qui in nos audaci, & feri-

1 ἐγχωροῦν σοι δοκοῦ ἀδελφῷ θαυμάσιε) Restituo. εἰ χωρεῖ σοι δοκεῖ, ἀδελφὲ θ.
2 ληστοκτόνος) Scrib. λῃστοκτόνος.
3 καὶ κοιμῶνται οἱ κακοὶ) Restituo. καὶ κοιμῶνται ἱκανοί.

ferino pectore insurgunt, paulum iniuriae habenas remittere iubet, confestim, qui potentiae comam praesecti fuimus, repullulantibus iterum crinibus obtegemur. Et iniuriae sedem & domum, in alienigenas, qui in nos turpi luxuriabantur studio, evellentes, longum quidem certamen finiturus. Ipsi etiam vel cum pudore mortem trucem effugiemus. Pro quibus te iustus Deus, quique in summa montium fastigia iram suam convertit, omnis criminis labe, & minacis mali adfectu conservet solutum.

μωμένοις ὑβρισικῶς καθ' ἡμῶν, τάχ' ἂν οἱ ξυρηθέντες τὴν κόμην ἀναθηλήσοιμεν. καὶ τὸν τῆς ὕβρεως οἶκον ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἐντρυφῶντας ἡμῖν κατασπάσαντες, τὸν μακρὸν μὲν κάταθλον παύσοιμεν, αὐτοὶ δὲ μετὰ τῆς αἰσχύνης καὶ τὸν θάνατον ἐκφεύξοίμεθα. ἀνθ' ὧν τηροῖο ὑπὸ τοῦ δικαίου, καὶ ταῖς ἀκρωρείαις νεμεσῶντος, Θεοῦ, πάσης ἀνώτερος κακύνσεως καὶ κακώσεως.

Chartophylaci.

EPIST. XXXV.

FRatrem meum ad te mitti, & media hieme longam, & difficilem viam conficere, certum nostrae necessitatis, & aerumnae signum tibi hoc fiat, sancte Pater, & Domine. Ad quam nos solos decet tuarum precum auxilium impense efflagitare, quasi reliqua omnia, nobis, ficul-
Ps. 119. 5. neam, ut dicunt praebeant opem. Ita quidem potentissima permixti fuimus fortuna, ut in me multae calamitates, & moerores gravissimi ingruerent, ex quo in tabernaculis Cedar habitavi. At vero quae mihi nunc eveniunt, tantum immensae amaritudinis acerbitate, & excessu illa superant, quantum illa, oblectantium animam deprimunt. Et nunc siquidem efficaciter cognovi, illum, scilicet, & qui a Deo recessit, & qui superbienti ferocia sibi fidit, eo quod Ecclesias obstrictas, & penitus compulsas reliquerint, veluti sordidos quidem, & pusillanimes fuisse, ut desertis illis, atque eversis, sacra omnia, & caelestia opera illudi, & ad ima ruere possent. Verumtamen his propter extinctam fidem, auxilium penitus dubitantibus, qui & in medio pelago veluti obruti, & immersi videntur, portum, qui intra ipsosmet est, ipsis ostende. Nos vero intra rationis limites constituimur, & vere Regnum caelorum, nobiscum habentes invenimur. Equidem omni conatu, illi, qui, aestuan-
Luc. 17. 21. tes fluctuum impetus, in nos excitat, indica, frustra turgentes undarum maris illum attollere
Marc. 4. 39. globos. Quum praecipue nobis adsit ille, qui tuis precibus illis imperat, & ait: *Tace, obmutesce*, & in se ipsos fluctus tui contusi comminuentur.

Τῷ χαρτοφύλακι.

ΕΠΙΣΤ. λέ.

ΑΥ'τὸ τοῦτο, καὶ τὸν ἀδελφόν μου στέλλεσθαι, μέσον χειμῶνος δολιχὴν ὁδὸν ἀργαλέαν τε, τεκμήριον τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνάγκης γενέσθω σοι, ἅγιε πατὲρ καὶ δέσποτα. πρὸς ἣν μόνοις ἡμῖν δεῖ τῆς τῶν σῶν εὐχῶν βοηθείας. ὡς τά γε ἄλλα συκίνη, φασὶν, ἐπικουρία, οὕτω πολυφόρῳ συγκεκράμεθα δαίμονι. ὡς ἐμοί γε πολλῶν συμπεσόντων ἀνιαρῶν, ἀφ' οὗ παρῴκησα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδὰρ, τὰ νῦν ταῦτα τοσοῦτον προτεροῦσιν ἐκείνων τῇ τῆς πικρίας ὑπερβολῇ, ὅσον ἐκεῖνα τῶν εὐφραινόντων ψυχήν. καὶ νῦν ἐμπράκτως ἔγνων εἴπερ ποτὲ, ὅτι τῷ τοῦ Θεοῦ ἀποστάτῃ, καὶ τραχηλιαστῇ, πρὸς τὸ κατὰ λιπεῖν τὰς ἐκκλησίας συνελαυνομένας, ὡς μικρόψυχοι. ἵν' ἐρήμοις αὐταῖς ἐγκυβιστήσῃ, καὶ παίξῃ τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια. ἀλλὰ βοήθειαν τοῖς διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν διστάζουσι, ἢ τοῖς ἐν μέσῳ πελάγει δοκοῦσι καταβαπτίζεσθαι, τὸν λιμένα παρὰ σφίσιν αὐτοῖς ὄντα ἐδείκνυε, τοῦ λόγου ἐντὸς γινόμενοι καθιστάμεθα, καὶ τῷ ὄντι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐν τοῖς ἡμῶν ἔχοντες εὑρισκόμεθα. καὶ διὰ πάντων δίδαξον τὸν τὰς τρικυμίας ἡμῖν ἐπεγείροντα, ὅτι μάτην ὀγκοῖ τὴν θάλασσαν, παρόντος ἡμῖν διά σου τοῦ ἐπιτάσσοντος αὐτῇ, καὶ λέγοντος. σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐν σεαυτῇ συντριβήσονταί σου τὰ κύματα.

Doctori magnae Ecclesiae.

EPIST. XXXVI.

SI me quidem conflagrantem conspexisti, inclite in Domino fili, tu vero manibus habens hydriam, numquid tamdem in flammantia illam pectora effudisti, aut praeteriisti superbe, aut immanibus me oculis inspectasti. Non autem hoc secundum esse arbitror. Sive autem aliquid aliud, haec praesentia nobis pericula esse existimas, quam & flammis, & accensis carbonibus peiora. Non tu id quidem saltem nunc autem fer opem quoniam ad ipsos adsides fontes. Si autem sermones tenebris obvolutos ad te profero, & obscura aenigmata, statim quidem vel nihil dissentaneum, & absurdum faciens redarguar,

Τῷ διδασκάλῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

ΕΠΙΣΤ. λς΄.

ΕΙ'' με φλεγόμενον ἑώρακας, τιμιώτατέ μοι ἐν κυρίῳ υἱὲ, αὐτὸς ταῖν χεροῖν ὑδρίαν κατέχων, ἆρ' ἂν τοῖς φλεγομένοις μέλεσιν ἐπεκένωσας, ἢ παρῆλθες, ὑπερηφάνοις ἢ ἀπηνέσιν ὀφθαλμοῖς θεασάμενος. οὐκ οἶμαι τὸ δεύτερον. εἴτε ἄλλο τι τὰ παρόντα νομίζεις ἡμῖν, ὅτι μὴ καὶ φλογὸς καὶ ἀνθράκων χείρονα, μὴ σύγε. βοήθει νῦν. ἐπειδὴ ταῖς πηγαῖς παρακάθησαι. εἰ δέ τοι σκοτεινοὺς λόγους λαλῶ, καὶ αἰνίγματα, τάχα μὲν οὐδὲν ἀπεικὸς ποιῶν ἐλεγχθήσομαι, τῷ τοιαῦτα λύειν ἐθισθέντι καὶ ασκηκότι τοιαῦτα φθεγγόμενος. πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ δυσξενέτως 1 τῶν λεγομένων

1 δυσξενέτως) Scrib. δυσξυνέτως.

νων ἀκούσῃ, πύθου τοῦ μαθητοῦ σου, τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ, καὶ διδάσκαλον εὑρήσεις τῶν ἡμετέρων ἐπηρειῶν. ἃς διασκεδάσαι κύριος τῶν ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν εὐχαῖς καὶ σπουδαῖς, ὁ ἐν πᾶσι τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας κηδόμενος.

guar, praesertim cum illi loquar, qui talia dissolvere, & talia evertere adsuevit. Nisi si quid intellectu difficile, ex his, quae dicta sunt, audiveris, interroga discipulum tuum, meumque fratrem, & nostrarum calamitatum & cladium certum doctorem invenies. Quas quidem Dominus, vestris, in nos precibus, vestrisque votis dispergat, & superet, qui in omnibus nostrae imbecillitatis curam gerit.

Τῷ Ταρωνίτῃ, κυρίῳ Γρηγορίῳ.

ΕΠΙΣΤ. λζ.

ΕΝ μέσῳ δυεῖν εἰλημμένος παθῶν, οὐκ ἔχω μεγαλεπιφανέστατέ μοι ἐν κυρίῳ υἱὲ καὶ αὐθέντα, ποτέρῳ μᾶλλον ἐμαυτὸν ἐπικλίναιμι. ἐπανιόντα γάρ σε τῆς Κολχίδος ἀκούσας, ἡδονῇ καὶ λύπῃ μερίζομαι. τῇ μὲν, ὅτι σε ἐγγύτερον ἔχομεν, καὶ ἀπολαύσει σου πόλις ἡ βασιλὶς, οἷον ἐκ χειμῶνος τῆς σῆς ἀπουσίας τῇ παρουσίᾳ ἐνεαρίζουσα. καὶ βασιλεὺς ὁ πάντων ἐν πᾶσι κράτιστος φρουρὸν ἄγρυπνον ἕξει, καὶ κοινὸν σκεμμάτων καὶ φροντίδων μεριστὴν, καὶ γνησιώτατον σύμβουλον. τῇ δὲ, τῆς ἀσπιδίσκης πόρπακι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τῷ ἵππῳ ἐπινυστάξει, ἀλλ' ἐπὶ στρωμνῆς ἀνέτως ἀνακλινθήσεται. καὶ τὼ πόδε ἀποτενεῖ, καὶ εὐνείρους ὕπνους ὑπνώσει. καὶ οὐ φεύξεται Ταρωνίτης κἂν τοῖς φάσμασιν. αἱ δὲ τοῦ Πόντου πόλεις νῦν ὄντως ἕξουσι κακῶν θάλασσαν. καὶ μετὰ τὴν ἐπί σου καὶ παρὰ σοῦ γαλήνην ἡ πρό σου ζάλη τούτοις αὖθις ἐπιπεσοῦσα ἀκατεύναστον ὀγκώσει τὸν τάριχον. ὃ δὴ τοῖς ἀθλίοις ἄλγιον, δυστυχία γὰρ, ἐπειδὰν εὐτυχία διακοπεῖσα πάλιν εἰς ἑαυτὴν ἐπανέλθοι, λυπηροτέρα καθίσταται. ὥσπερ καὶ ψύχος μετὰ θέρμανσιν κρυερότερον. ὦ δείλαιοι δειλαίων ἐκεῖνοι, οἷς ἡ περιουσία τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἀπέλαυσαν, εἰς κακοδαιμονίας ὑπερβολὴν περιΐσταται. καὶ ἀναθηλήσαντες τῷ εὐκραεῖ τῆς σῆς ὥρας, εἶτα ἀθρόον ἀπεξηράνθησαν. καὶ γεγόνασιν ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἦρξας αὐτῶν. τοῦτό γε πλέον ἔχοντες νῦν. τὸ πλέον τῶν συμφορῶν ἐπαισθάνεσθαι. καὶ τὸ τὰς χρηστοτέρας τῶν ἐλπίδων ἀφαιρεθῆναι. τίνα γὰρ εὑρεῖν ἐλπίσουσι τοῦ λοιποῦ. ὃς τοῖς μὲν πολιτικοῖς οὕτως ἐπιστατήσει, ὡς τῶν πολεμικῶν ἀγνοεῖν καὶ τὸ ὄνομα. τοῖς δὲ πολεμικοῖς οὕτως ἡρωϊκῶς ἐπιπρέπει, ὡς μηδὲ τὴν πόλιν ἁπλῶς θεασάμενός τις πτωχίσει μὲν τὸ ἀντίπαλον, πλουτίσει δὲ τὸ ὑπήκοον. τίς πτίλοις μὲν τοὺς στρατιώτας προϊόντας ἐπὶ τὸν πόλεμον, βαρεῖς δὲ καὶ δυσκινήτους ἐπανιόντας ἐργάσεται. τὸ μὲν, τῷ κούφῳ τῆς προθυμίας καὶ τῆς ἐλπίδος. τὸ δὲ, τῇ τῶν λαφύρων περιουσίᾳ τινὶ τῆς ἐκκλησίας μέρος ἐπαναπαύσεται, καὶ παῖδα γηροκόμον ἕξει, στηρίζεσθαι ταῖς εὐλογίαις πιστεύοντα, καὶ τοῖς σωματικοῖς ἀντιστηρίζειν σπουδάζοντα, τίνος σωφροσύνῃ καὶ τοὺς τῆς ἐρημίας μοναχοὺς καταπλήξει, ὡς ἡττωμένους τοσοῦτον τῇ τοῦ σώ-

Gregorio, Praesidi Taronitae.

EPIST. XXXVII.

IN medio duplicis calamitatis anxii animi comprehensus, Illustrissime in Domino fili, & Domine, ignoro prorsus, ad quam praecipue me convertam. Cum enim te ex Colchide egressum fuisse audivi, & voluptate, & tristitia divisim affectus exsilui. Hac quidem, quia te viciniorem habemus, & urbs haec Regia te utitur, quemadmodum ex horrida tuae absentiae hyeme, vernantibus tuae praesentiae floribus hilarescens. Et Imperator, qui omnium in omnibus est potentissimus, vigilem te custodem habet, cui cogitationum, & curarum suarum molem communiter divisit, teque sibi legitimum effecit consiliarium. Illa autem, quia neque clypei loro maxime vero quia neque in equo obdormiscet, sed laxe in stragula fusus inclinabitur, pedesque libere extendet, & somnos dulci persolvet conflatos sopore, neque spectris, & portentis iam Taronites turbatus effugiet. Ponti autem urbes nunc vere malorum Oceanum habebunt, & post tranquillam illam, serenitatem, qua tecum, & propter te usae fuerunt, saevus ille procellae turbo, qui ante te, cum illis, omnes invaserat, ferventem periculorum aestum irrequietis attollet flatibus. Quod quidem miseris molestius est & gravius, quia summa est infelicitas. Nam felicitas, quae in seipsam abrupta, & abscissa redit, horridior, & tristior advenit, quemadmodum frigoris asper horror, post calidam aestatis auram. O miserorum omnium miserrimi, quos, bonorum abundantia, & adfluentia, qua fuerunt perfuncti, in infortunia, & infelicitatis excessum circumstat, quique iucundo tui veris temperamento germina eduxerunt florida, deinde confertim, & subito sicco exarescunt solo, & in pristinum calamitatum statum redeunt, ut fuit, quando in illos, nullum tu Imperium exercebas. Nunc autem hoc abundantius secum habent, ut scilicet, sensus creberrimis cladibus atterant, & omni utilitatis, & commodi spe destituantur. Nam quem alium in posterum invenire posse sperabunt, qui ita civilibus praesideat negotiis, ut vel hostium fere nomen penitus ignoretur, qui ipsis hostibus ita inclite & heroice commodus, & decens exsistat, ut neque in urbem simpliciter, cum oculos curamque convertet, adversarios sibi, & reluctantes, in paupertatem redigat, subditos vero divitiis semper adficiat. Qui & milites, in bellum veluti alis ferri velocissimis coget, & opulentos, & opibus onustos redire, & immobiles. Illud enim spei, & alacritatis ipsa celeritas praestat, hoc vero quasi quadam spoliorum abundantia, & copia Ecclesiae opes quiescent: & filium, qui illam iam senescentem alat, illae habebunt, qui benedictionibus, & gratia se firmari credat, & corporis viribus, & dotibus sese fulcire, & protegere studeat, cuius & prudentia ipsos deserti, Monachos concutiat, quasi corpore integritate, & puritate tantum superatos, & evictos, quantum & in hac, purificantem ignem vident vim suam denegare.

Sed enim fere quidem ingens adfectus me tragico fecit insultare gressu. Illis vero haec ipsa propter fraternum amorem satis, superque consecrantur. Tu vero, quia optantibus adpropinquasti, & omnes, quantum decet, te perfruuntur, & ego quidem, ut si quis alius, dignus etiam sum, qui tuo praeclaro fungar adspectu. At nequaquam mihi, iuxta ea quae iam intercepi, harum litterarum gratiae mensuram repende, & iniice, neque uberrimos laetitiae amnes, guttatim in nos effunde, sed pleno fluminis alveo, hanc meam humilitatem & mediocritatem inunda. Atque etiam ostende mihi, qui aegre & perdite te amo, quae frequentius in te scaturiunt. Non enim iam in posterum, Pontum ipsum, immensumque ad viam intervallum, in culpam, & excusationem adduces. Equidem semper iam quae tibi iucundiora eveniunt, & commodiora sunt, nuntio ad me deferes securo, ut ita meam linguam qui adeo dives sum detrimentis, & damnis, calumniantium illatis acerbitate, penitus refrigeres & recrees. Qui & ob hanc causam, hac alia inextinguibili flamma diros cruciatus dolores perpetior. Equidem quando ita tua semper audio, sicut pluviam prorsus, ut combusta, & arida terra suscipio. Audio etenim semper Theodosium, haec mihi enarrantem lingua & benefica & benevola, sed digna operum existimatione depressa. Qui nobis semper adest, maxima quaeque large effundens, quibus & tui ingenii dexteritatem, & industriam nimis celebrat. Quam & adhuc dulci Dominus adficiens, & accumulans gratia, te omnibus virtutibus, & quae spiritus sunt, & quae corporis splendidissimum ostendit, atque omni sceleris contagio, & infelici casu, te undique custodit superiorem.

ματ@ καθαρότητι, ὅσῳ καὶ πῦρ ὁρῶσιν ἐν ὅλῃ τοσαύτῃ τὴν φύσιν ἀρνούμενον, ἀλλὰ μικροῦ με καὶ τραγῳδὸν τὸ πάθ@ ἐποίησε. ἐκείνοις μὲν ὖν ἱκανῶς καὶ ταῦτα διὰ τὸ φιλάδελφον ἀφωσίωται. σὺ δ' ἐπειδὴ τοῖς ποθοῦσιν ἤγγισας, καὶ πάντες καθ' ὅσον ἔνεστιν ἀπολαύουσι, καὶ αὐτὸς ἢ εἴπέρ τις ἄλλ@ ἀπολαύειν σου ἄξι@, μηκέτι μοι ἐκ διαλημμάτων ἐπιμέτρει τὰς ἐκ τῶν γραφῶν χάριτας. μηδ' ἀνέχῃ κατὰ σράγγα τὰ τῆς εὐφροσύνης ἐπισάζειν ἡμῖν. ἀλλ' ὅλοις ποταμοῖς τὴν ἐμὴν ἐπίκλυζε ταπεινότητα. καὶ δήλου μοι τὰ σὰ τῷ πρός σε δυσέρωτι θαμινώτερα. ὐ γὰρ δή που τοῦ λοιποῦ Πόντον αἰτιάσῃ, καὶ διάστημα δυσδιόδευτον. καὶ ἀγγέλλοις μὲν ἀεὶ περὶ σαυτοῦ χρηστότερα καὶ ἡδίονα. ἵν' ὕτω γοῦν κατὰ ψύχοις τὴν ἐμὴν γλῶτταν τοῦ πλυσίου ταῖς ἐκ τῶν συκοφαντῶν ἐπηρείαις. καὶ διὰ ταῦτα ὀδυνωμένου ἐν τῇ ἄλλῃ ἀκαταστβέσῳ ταύτῃ φλογί. ὡς ἔγωγε, ὁπηνίκα τι τῶν σῶν ἀκούω, ὑετὸν ἀτεχνῶς ἡ διακεκαυμένη γῆ δέχομαι. ἀκούω ἢ ἑκάστοτε ἀεί μοι ταῦτα τοῦ Θεοδοσίου διηγουμένου γλώττῃ, εὐγνώμονι μὲν, ἐλαττυμένῃ ἢ τῆς ἀξίας εὐφημίας τῶν ἔργων. ὃς σύνεσιν ἡμῖν τὰ μέγιστα χαριζόμεν@. οἷς ἐξυμνεῖ σου τὴν δεξιότητα. ἣν καὶ ἔτι καὶ ἔτι χαριτώσας ὁ κύρι@ ἀεί σε δεικνύοι λαμπρότερον ἐν ἀρεταῖς πάσαις, ὅσαι ψυχῆς, ὅσαι σώματος. καὶ φυλάττοι πάσης κακώσεως ἀνώτερον καὶ κακώσεως.

Nicol. Callicli, Archiatro.

Τῷ ἀρχιατρῷ, κυρίῳ Νικολάῳ τῷ Καλλικλεῖ.

EPIST. XXXVIII.

SIC quidem mutuo odio habemur, ut nec ullo compellemur sermone? Verumtamen ego quia nullo te prosequor odio, iam adloquor. Vales igitur, & ex arte Medicinae, quae humanitatis studio consistit, & ex Regio tuo munere commoda tibi vindicas summa. Quae utraque, quanta sunt, sunt utilissima. Longe autem ab adversis tutus esto, & custoditus, ut hoc pacto ad illud saltim propius accedas, & ab ingenti fulmine, te illius penitus inexpertem tueris. Sed enim amicos tuae felicitatis fac participes, nec solus grandia suscipiens commoda, tibi habe. Impertieris haec autem, si fratrem meum beneficio adficis, in his, in quibus te indiget, ut ille expedit. Quem cum videas, hac occasione, in tantam viam profusum, necessitatis magnitudinem facile perpendes, qua pressus modo ire funditus compellitur. Nobis itaque totam tuae potentiae vim obiice, ita etenim te & maiora posse deprecabimur.

ΕΠΙΣΤ. λή.

ΜΙσύμεθ' ὕτως ὥστε μὴ προσειπεῖν. ἀλλ' αὐτός γε προσφωνῶ μὴ μισῶν δηλαδή. ὑγιαίνοις ὖν, καὶ ἀπολαύοις τῆς τε φιλανθρώπου ἰατρικῆς, καὶ τῶν βασιλέων, ὅσα καὶ ἀμφότερα χρηστά. τῶν δὲ ἐναντίων πόῤῥω φυλάττοιο, ἵνα ταύτῃ καὶ τῷ διεγγίζοις, καὶ τοῦ κεραυνοῦ τηροῖο ἀπέρατ@. ἀλλὰ μετάδ@ φίλοις σῆς εὐπραξίας. καὶ μὴ μόν@ τὸ χρηστὸν ἀπολαβὼν ἔχε. μεταδοίης δ' ἂν, εἰ τῷ ἀδελφῷ μου συνεργήσαις εἰς ἃ συ δέεται ὡς ἔνεστιν. ὃν ἰδὼν ἐν τοιούτῳ καιρῷ πρὸς τοσαύτην ὁδὸν παραβαλλόμενον, συλλογίσῃ τὸ τῆς ἀνάγκης μέγεθ@, ὑφ' ἧς ἐντεῦθεν ἐλήλαται. δεῖξον ὖν ἡμῖν ὅσον δύνασαι. ὕτω γὰρ ἂν σοι καὶ τὸ μείζονα δυνήσεσθαι συνευξόμεθα.

Eidem.

Τῷ αὐτῷ.

EPIST. XXXIX.

Homer. in Odyss. lib. 15. v. 248. & Pausan. in Arcad.

TV vero Alcmaeonem illum nosti, propter horrendam, in matrem, caedem, in nullis terrae partibus dignum consistere iudicari: in me ta-

ΕΠΙΣΤ. λθ'.

ΣΥ δὲ εἰ καὶ τὸν Ἀλκμαίωνα εἶδες ἐκεῖνον, τὸν διὰ τὴν μητροκτονίαν ὐδενὶ μέρει γῆς δεκτὸν νομιζόμενον. ἀλλ' ἐμέ γε ἰδὼν,

δῶν, τὴν ἐκείνου κατόψει τοῦ κακοδαίμονος ἀθλιότητα. ἐμὲ γὰρ τῆς ἐν Ἀχρίδι γῆς ἀπελαύνων ὁ τὰς τῶν ἀνθρώπων εὐημερίας κωλύων δημόσιος, καὶ τὰς τούτων συμφορὰς ἐκκαρπούμενος, εἶτα πρὸς Πελαγονίαν φεύγοντα συναισθόμενος, οὐδὲ ταύτην πατεῖν ἀξιοῖ. οὐδὲ μὲν ἔχων προτείνειν δίκαια, ὅτι δὲ δημόσιος εἴη δήμιος. τί τοίνυν ταῦτά σοι ἀποδύρομαι; ἵνα στήσῃς μοι τὴν πλάνην αὐτός. πάντως ὁ ῥοῦς σου τῆς ἀγαθότητος οὐκ ἐλάττων, ἢ ὁ τοῦ Ἀχελώου, τοῦ νέαν γῆν ὑποστήσαντος τῷ Ἀλκμαίωνι, εἰ δὲ ζητοίης τὸν τρόπον, δι' οὗ στησόμεθα, μαθήσῃ τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὃν εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐστείλαμεν, τὸ ταῖς συμφοραῖς ἡμῶν λύσιν εὑρέσθαι. ταῖς μὲν ἄλλαις, δι' ἄλλων. τῇ δὲ τῆς ἀτιμίας ταύτῃ, διὰ τῆς σῆς δεξιότητος. ὅπως οὖν μοι κἂν τὸ πάθει τούτῳ δείξῃς τὸν ἰατρὸν τὸν Παιήονα.

tamen oculos vertens tuos, dicam illius infelicitatis miseriam, & calamitatem conspicies. Nam me dirus ille carnifex, qui hominum tranquillitati obstrepit, & ex horum calamitatibus, fructus sibi ingentes adscribit, ex Achridis solo miserrime depulit. Deinde cum me Pelagoniam petere persensit, neque illam me pedibus terere dignatur, neque ullo me aequitatis iure tueri intendit, quoniam cum publicus administrator sit, carnifex fiat. Sed quid haec gravibus ad te lamentis conqueror? Vt scilicet hunc meum errorem ipse sistas. Certe tamen tuus ille bonitatis fluvius, non est minor illo Achelei, qui novam terram misero Alcmaeoni substituit. Si autem modum quaeris quo consistere, & commorari possimus, te, illum frater meus edocebit, quem hac de causa ad te mittimus, ut nostrae calamitatis finem, & terminum inveniat, aliarum vero aerumnarum, ut ab aliis at huius mei dedecoris, ut a tua facili ingenii industria, ultimam metam defigat. Quemadmodum & mihi, & huic meo morbo te medicum illum Paeeonem ostenderis.

Τῷ ὑπάτῳ τῶν φιλοσόφων, τῷ Ἀμυρναίῳ 1.

ΕΠΙΣΤ. μ'.

ΕΙ μὲν τραγῳδιῶν ἀκούειν ποθεῖς, ὦ τῶν ἐν φιλοσόφοις Χριστιανῶν, ἢ τῶν Χριστιανοῖς φιλοσόφων ὕπατε, ἐπαίτει τὴν ὑμετέραν φιλίαν γράμματα. οὐδὲν γὰρ ἄλλ' ἢ ἀναποτνιασμοὺς καὶ θρήνους ταῦτά σοι ἕξουσι. ἐπεὶ καὶ τοιούτων τὰ παρόντα ἡμῖν ὑπόθεσις. εἰ δ' ἄλλις σοὶ τῶν τραγῳδιῶν 2. καὶ ἐγγύθεν αὐτῶν ἀπολαύων δαψιλεστάτων, οὐκ ἂν καὶ Βουλγαρόθεν δεήσῃ προσερανίσασθαι, μὴ δὲ γράμματα πράττε ἡμᾶς δηλοῦντά σοι τὰ ἡμέτερα. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βουλομένοις ἡμῖν ἀλλοιότερα γράφειν ἔνεστιν. ἀλλ' αὐτόματος ἡ τῶν συμφορῶν ἀγγελία ὑπὸ τὸν γραφέα γίνεται κάλαμον. καὶ ἅμα γράφομεν. καὶ συμφορὰς γράφομεν. ἀλλ' αὐτός γε ῥᾷον τῶν τοιούτων ἔχοις, ἵνα μὴ πάντα εὐτυχοῖεν οἱ τὴν ἀρετὴν θλίβοντες. ὧν καὶ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ἐξέλοιτο κύριος. οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν, ἃς ἐποιήσαμεν. ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκείαν χρηστότητα.

Amyrnaeo summo Philosopho. Fort. Smyrnaeum. ut Epist. 57. & 59.

EPIST. XL.

SI quidem Tragicos audire casus desideras, o Philosophorum, qui Christiani sunt, & Christianorum qui philosophi sunt, maxime, meas, ad vestram amicitiam pete litteras. Nihil enim aliud quam anxii suspiria cordis, tristesque planctus hae tibi referent. Quoniam his diebus nobis solum horum materia abunde suppetit. Si vero tibi Tragaediarum satis est, & e propinquo large illis frueris non equidem necesse erit e Bulgaria illas impetrare. Neque litteras a me exige, quae tibi mea infortunia manifestent. Non enim, non inquam, aliena scribere nobis vel volentibus vacat. Sed sponte scribente calamo, ipsa calamitatum exaratur enunciatio. Atque ita & simul scribimus & calamitates, tristesque casus scribimus. Etenim ipse facilius etiam talibus adfectus eris eventibus, ne cuncta, qui virtutem elidunt, felicia consequerentur. Quibus iam Dominus non propter opera iustitiae, quae fecimus nos, sed propter suam immensam bonitatem, nostram imbecillitatem detraxit.

Τῷ πανυπερσεβάστῳ Βρυεννίῳ, τῷ γαμβρῷ τοῦ βασιλέως.

ΕΠΙΣΤ. μα'.

ΔΕῦτε ἀκούσατε, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν, πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου ὁ τῷ ὄντι πανυπερσέβαστος. ἤδη δὲ καὶ εἰ μὴ φοβούμενοι. οἱ μὲν, ὡς συνησθέντες ἔτι προκόπτοιτε. καὶ πρὸς ἐκεῖνον βλέποιτε μόνον, ᾧ καὶ ἡμεῖς θαῤῥήσαντες οὐκ ἐψεύσθημεν, καὶ ὁ πανάγαθος οὗτος τὰ πρὸς ἀγαθοποιΐαν διακονεῖ δραστικώτερον. μετὰ γάρ τοι τῶν εἰς ᾅδου καταβαινόντων τεταγ-

Panhypersebasto Bryennio.

EPIST. XLI.

HVC adeste, audite, omnes, qui timete Deum, & quaecumque animae meae vere Panhypersebastus intulit nobis manifeste enarrabo: Iamque & qui nulla illum formidine veremini. Vos quidem quasi communi gaudentes hilaritate, proceditis, & in illum solum oculos defigitis, in quo nos audaci, & tuto confidentes spiritu, numquam decepti fuimus, nec elapsi. Et hic quidem omnino optimus, nihil eorum prae-

1 τῷ Ἀμυρναίῳ) Puto scribendum, τῷ Σμυρναίῳ. Ac designari Episcopum Smyrnae, cuius meminit iterum. Epist. LVII. Παρὰ τοῦ παγκάλου Σμυρναίου τῇ ἀγάπῃ σου συσταθήσεται. Iterum Epist LIX. Ὃς καὶ τοῦ φιλοσοφωτάτου καὶ πανδεξίου Σμυρναίου φησὶν εἶναι συγγενής.

2 εἰ δ' ἄλλοις σοι τῶν τραγῳδιῶν) Scrib. εἰ δ' ἅλις σοι τ. τ.

praeterit, quibus in nos ingentia possit efficacissime emittere beneficia. Nam me, cum fere iam inter eos, qui ad sepulcra efferuntur, adnumeratus essem, atque horrentibus honoris tenebris comprehensus, in laetae vitae lumen revocavit, atque constituit, & syderum Regem solem, in me, ad fovendam vitam splendidiorem, & calidiorem circumiecit. Neque improbitati, & vitio permisit, ut caput contra veritatem attolleret, superbaque corona praecingeret, etiam si minanter os suum aperiat, & multo incumbat conate, direque superbiat, nostras opes, veluti relicta ova confringere intendens. Haec enim, quia auxiliatores sibi, illos, & opitulatores habet, ausus est excogitare, *qui dixerunt linguam*
Ps. 11. 5. *nostram, extollamus, labia nostra, a nobis sunt, quis noster Dominus est?* Et venenum aspidum in nos conspuentes, praeclarissimam, & mitissimam Imperatoris animam lethifera amaritudine infecerunt, & quidquid Ecclesia nostra continebat ingenti internecione deleverunt. Et omnium quidem harum rerum causa, vectigalium exactorum insatiabilis cupiditas, & corrupta consuetudo fuit. Qui nostrae linguae gladium, ipsorum iniustitiae nervos praescindentem, nullo tolerantes modo, & *laborem conceperunt, & pepererunt*
Ps. 7. 15. *iniquitatem*. Et hoc quidem in ipso potentissimi nostri Imperatoris conspectu, in nostrum contemtum, & abiectionem sunt adgressi, & rebus, quae numquam fuerunt, fictam verborum contulerunt vitam, & faedum mendacium, pulcro pompae adparatu exornarunt, & in nos invictam vim perpetuo testantes, etiam illos fabulae centimanos & centum horridos capitibus Briareos, & Typhoeos, meres esse nugas nobis persuadentes, quasi ita nostram in loquendo libertatem, comprimere possent, & cohibere. Cuius acerbitas & amaritudo illorum corda invadens illos frigido cogit horrore conteri, & manus metu contrahere. Qui inde obiter obtecto persona vultu, ipsam calumniam, & maledicentiam in caelum usque efferunt, qui solum sunt flammanti Tartaro digni. Et Lazarum quidem, qui cum Ecclesiae esset colonus, & se nimis libertati dedere cogitaret, e cervicibus habitationis iugum desideravit excutere. Hunc inquam contra nos audaci armarunt pectore, & quot, & qualia diceret, illum edocentes, etiam ipsas Imperatoris aures impleverunt, & illius animum, qui tunc nobis candidus erat, atro conspurcarunt facinore. Semel igitur hic Lazarus quum vidisset sibi, sua propria figmenta, praecipiti decurrere flumine, & nobis, veritatis opera coacta, quasi reciproco reflecti amne, non tulit, quin sua tetrica natura contra nos dirius uteretur. Est enim Bulgarorum natura omnis sceleris, omnisque mali nutrix. Qui vero, cum sibi non satis esset, si commilitones, & pugnaces Achridiotas in bellum contra nos excitaret, alias Bulgariae regiones circumiit, & nimis sollicito indagavit studio, si forte aliquis contra nos esset, qui aut ob conditionem, aut dogmata esset condemnatus, vel quia multinugus, vel quia contra iuris leges nuptias fuisset molitus, Ecclesiasticis esset obstrictus vinculis. At demum cum multos huiusmodi invenisset, cunctos contra nos, quasi Achridiotae essent, armis compulit, & nobis ex ipsa aratione, & vinearum cultu illos eripuit, aegre animarum morbo laborantes. Et quos in urbe invenit, alias ob causas damnatos, ut in ipsum Imperatorem alta voce conclamarent, persuasit, ita ut nomen nostrum pro-

ταγμένον με ἤδη, καὶ τῷ σκότῳ τῆς ἀθυμίας ἐγκατεχόμενον, ἐπὶ τὸ τῆς ζωῆς εὐθυμίας φῶς ἀνήγαγε καὶ ἀποκατέστησε. καὶ τὸν βασιλέα ἥλιον περιεποιήσατό μοι θαλπνότερόν τε καὶ ζωτικότερον. καὶ οὐκ ἔδωκε τῇ κακίᾳ κεφαλὴν ἆραι κατὰ τῆς ἀληθείας, καὶ στεφανώσασθαι, καί τοι ἀνοιγούσῃ στόμα. ὑποστρυθιζούσῃ καὶ ἀλαζονευομένῃ ὡς καταλελειμμένα ᾠὰ ἀρεῖν τὰ ἡμέτερα. τοιαῦτα γὰρ ἐφρόνει διὰ τῶν αὐτῆς ὑπουργῶν. οἱ τὴν γλῶσσαν ἡμῶν μεγαλήνωμεν, τὰ χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστι. τίς ἡμῶν κύριός ἐστιν ἰόν τε ἀσπίδων καθ' ἡμῶν ἀποπτύσαντες, τὴν διειδεστάτην τοῦ βασιλέως ψυχὴν ἐπίκραναν. καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ἐνέκρωσαν. καὶ τούτων πάντων αἰτία ἡ τῶν πρακτόρων ἀπληστία καὶ κακοήθεια. οἱ τὴν κοπίδα τῆς ἐμῆς γλώττης τὰ νεῦρα τῆς ἀδικίας αὐτῶν ὑποτεμνομένην οὐ φέροντες, συνέλαβόν τε πόνον, καὶ ἔτεκον ἀνομίαν. καὶ τοῦτο μὲν αὐτοπροσώπως τῷ κρατίστῳ ἡμῶν βασιλεῖ κατὰ τῆς ἐμῆς ἐνέτυχον οὐθενότητος, τὰ ἀνούσια οὐσιώσαντες, τὸ ψεῦδος στολίσαντες πομπικώτερον, καὶ ἰσχὺν ἡμῖν ἀνίκητον ἐπιμαρτυρήσαντες. καὶ τοὺς τοῦ μύθου ἑκατόγχειρας ἐκείνους ἢ ἑκατογκεφάλους Βριάρεως ἢ Τυφῶς λήρους εἶναι πρὸς ἡμᾶς πείσαντες. ὡς ἂν τούτῳ τὴν παῤῥησίαν ἡμῶν κωλύσωσιν. ἧς ἡ ὀξύτης ταῖς αὐτῶν καρδίαις ἐνδύνουσα, φρίττειν ἐποίει, καὶ τὰς χεῖρας συστέλλεσθαι. τοῦτο δὲ καὶ διαπαρενθέντων προσώπων τὴν συκοφαντίαν οὐρανώσαντες οἱ ταρτάρου ἄξιοι. τὸν Λάζαρον. ὃς πάροικος ὢν τῆς ἐκκλησίας, καὶ φρονῶν ἐλευθεριώτερον, ἐπόθει τὸν τῆς παροικίας ἀπαυχενίσαι ζυγὸν, τοῦτον καθ' ἡμῶν ἐπιῤῥώσαντες, καὶ ὅσα δὲ λέγειν καὶ οἷα διδάξαντες, καὶ τὰς ἀκοὰς τοῦ βασιλέως ἐπλήρωσαν, καὶ τὴν καρδίαν τὴν τέως λευκὴν ἡμῖν ἐμελάνωσαν. ἅπαξ οὖν οὗτος ὁ Λάζαρος ἰδὼν ἑαυτῷ μὲν κατὰ ῥοῦν χωροῦντα τὰ πλάσματα, ἡμῖν δὲ πρὸς ἀνάῤῥουν βιαζόμενα τὰ τῆς ἀληθείας πράγματα, οὐκ ἀνίησι τῇ φύσει καθ' ἡμῶν χρώμενος. φύσις καὶ Βουλγαρικὴ πάσης κακίας τιθηνός. ὅς γε ἀποχρῶν αὐτῷ εἰ συνασπιστὰς Ἀχριδιώτας ἐπὶ τὸν πρὸς ἡμᾶς ἐπάγοιτο πόλεμον, καὶ τὰς ἄλλας τῆς Βουλγαρίας χώρας περινοστεῖ. καὶ ζητεῖ λίαν ἐπιμελῶς, εἴ τις εἴη καθ' ἡμῶν ἐπὶ αἱρέσει καταγνωσθείς. ἢ ὡς πολύγαμος, ἢ ἀθεμιτόγαμος, ἐκκλησιαστικοῖς δεσμοῖς ἐνδεθείς. εὑρὼν δὲ πολλοὺς τοιούτους ἐμπάγεται καθ' ἡμῶν ὡς Ἀχριδιώτας, ἐπ' ἀρούραις καὶ ἀμπελῶνι παρ' ἡμῶν ἡρπασμένους, τὰς ψυχὰς διαπεπονημένους. ἔστι δ' οὓς καὶ ἐν τῇ πόλει εὗρον 1 ἐπ' ἄλλαις αἰτίαις δεομένους τοῦ βασιλέως συνεπιβοᾶν πείθει, ὥστε δυσφημεῖν τὸ ἐμὸν ὄνομα οἶδε γὰρ, κατὰ τῶν μηνίγγων με τύπτων, εἰ μόνον ἐκβοήσεις ποιοῖτο κατὰ τοῦ

1 εὗρον) Scrib. εὑρών.

ἀρχιεπισκόπου τὸν βασιλέα ἐπικαλέμενος, δι' ὧν ἡ ἐμὴ δόξα καταῤῥυπαίνεται. ἤ, ἵνα τὰ τοῦ πνεύματος εἴπω, εἰς χοῦν κατασκηνοῦ). ἔναγχος γοῦν ἐμπρησθῆναι παρ' ἐμοῦ ἰσχυρίσατο, καί τοι μηδόλως μηδ' ὑφ' οὗ τινος ὢν ἐμπρηθεὶς, μηδ' ἔχων ὅτι καὶ ἀπολέται. ἅτε γὰρ μηδὲν ἐργαζόμενος, ἀλλὰ περιεργαζόμενος, καὶ τὸ τοῖς πράκτορσι προσαναχρώννυσθαι τέχνην ποιούμενος. καὶ κατὰ τῶν κυνῶν τοὺς τραπεζέας καὶ συναμόρους πρὸς ἓν μόνον ὁρῶν, ὅτι ἂν ἐπιῤῥιφείη παρ' ἐκείνων αὐτῷ, καθυλακτοῦντι μὲν πρότερον, ὑπερυλακτοῦντι δὲ ὕστερον, καρκινάδος ἐστὶ γυμνότερος. καὶ εἰ ἐνεπρήσθη δὲ, οὐδὲν πρὸς ἐμὲ τοῦτο, οὐ μᾶλλον ἢ τὰ ἐν Λιβύῃ πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Νύσσαν Ἰνδούς. τῆς Ἀχρίδος ἀποδημῶν, ὅτε φησὶ τὸ δεινὸν αὐτὸς παθεῖν ἐκεῖνο τὸ ἀνυπόστατον, τρόπον ἕτερον τῇ Πελαγονίᾳ ἐνεδήμει, νόσῳ βαρείᾳ κατάσχετος. εἶτα τί οὐκ ἂν εἴποι τῶν ἀδηλοτέρων. καὶ ἐχεγγύως πιστώσαιτο, ὁ τοῖς οὕτως ἐνεργέσιν ὁμόσε χωρῶν. τὸν δέ γε βασιλέα, καί τοι στεγανώτατον ἄνθρωπον ὄντα, καὶ οὐ ῥᾴδιον διδόναι ψευδολογίαις, ὅμως κατεμάλθαζεν ὁ παμπόνηρος. τί μὲν οὖν σχηματισάμενος. τί δ' οὐκ ἀνακλαυσάμενος. τίνος δ' ὅρκου φεισάμενος, ἵν' ἐξάρῃ τὸν ἐμπρεσμόν. καὶ πείσῃ, ὡς τὰ τοιαῦτα παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὑπέστη, τῆς πρὸς τὸν * * * εὐνοίας 1, ὃν ἔκειρεν ἐκεῖνος, ἀντίποινα. ἔτι καὶ χέεσθαι μέν τοι τὰς ὁδοὺς τυρῷ, τὰ δὲ ὄρη μου χέεσθαι γάλακτι. καὶ ταλάντων οὐκ οἶδ' ὁπόσων συμπορισμοῖς ἁδρὸν εἶναί με καὶ βαθύπλουτον διωμόσατο. καὶ ἄγειν σατραπικῶς, μᾶλλον δὲ καὶ πικροπρεπῆ φανῆναι ἄν, καὶ τὰ Μηδικὰ τοῖς ἀρχιεπισκόποις παραθεωρούμενα, καὶ τὰ ἐν Σούσοις καὶ Ἐκβατάνοις βασίλεια καλύβας ἀτεχνῶς πρὸς τὰ ἐμὰ πολυόροφα. καὶ τοὺς ῥιπιστοὺς οἴκους, οἷς ἐνθερίζων, ἀναψύχω τὴν τῶν ἐπιφαινομένων μοι σαρκῶν κάμινον. ἃ δὴ πάντα καὶ γνώμης δαιμονιώδους συμπλάσματα, καὶ γλώσσης κακολογεῖν μόνον μαθούσης φάσματα. ἐκτὸς γὰρ τῆς περιλαλήτου γῆς οὐδὲν τῶν δημοσιακῶν εὑρέθην κατέχων, ὁ πολὺς ἐγὼ τὴν ἰσχὺν, καὶ τοῖς Ἀλωάδαις ἐφάμιλλος. καί τοι ἐπηρεαστικῶς ἐρευνώμενος καὶ λογοπραγούμενος. μὴ γάρ με τίς ἐρήμην αἱρείτω τὰς τοῦ πράκτορος κατ' ἐμοῦ διαβολὰς πιστὰς αὐτόθεν δεχόμενος. ἀλλὰ πρὸς ἅπερ ἂν ἐκεῖνος ἐρεῖ, μενάτω καὶ τὰς τοῦ τῆς ἐκκλησίας μέρους ἀπολογίας. ὃ δὴ καὶ μάλιστα τῆς βασιλείας σου δέομαι, οὐδὲν καινῶν αἰτῶν. οὐδὲ τῇ ἁγίᾳ καὶ θειοτάτῃ ψυχῇ τοῦ βασιλέως ἀσύνηθες, ἀλλ' ὅπερ ἐπὶ πᾶσι τηρεῖ καὶ πάντοτε, τοῦτο καὶ ἐπ' ἐμοὶ ζητῶ τηρηθῆναι. καὶ

probris, & maledictis contemnerent. Novit enim me capitis periculo petens, ut si solum voces attolleret, se contra Archiepiscopum, etiam ipsum Imperatorem esse evocaturum, quibus quidem meus honor sordido penitus faedaretur dedecore, aut, ut quae spiritus sunt, loquar, quasi in busto collocatur. Nuper autem a me quasi se totum comburi, & absumi adfirmavit, & a neutiquam vel a quovis accensus est, & adflictus; nec habuit quod amplius everteret, nam quum se veluti nihil proficere, & agere videret, sed solum quasi quadam id curiositate suscepisse, etiam & ad exactorum artem, & modum haec effecit conflari, & contra canes, mensae adseclas exitiales, & vastatores impios, in unum solum vidit confluere, ut si forte illi, ipsi latranti quidem prius, tamdem altissimo vociferanti latratu, ut socii super iniicerentur. Est vero ipsa Carcinade inermior, ac nudior. At si hic quodammodo absumtus est, & combustus, nihil hoc ad me attinet, non magis quam ea, quae in Libia, ad Indos, qui Nyssam incolunt, peraguntur. *Paraemia.* Equidem Achridem reliquit, quia inquit, ut grave illud & intolerabile se perpeti incommodum, nulloque illud posse modo sustinere, & ita ut tristi depressus morbo iterum iter ad Pelagoniam deflexit. Deinde quid non diceret eorum, quae nulli nota sunt, etiam eius auctoritate intercepta fidem exigeret, qui ita in eumdem locum, cum illis, qui secum, sibi similia perpetrant, proficiscitur. At Imperatorem, quia talis homo est, qui vivo arcana, quaeque pectore condit, nec facile mendaciis fidem praestat, tamen ille sceleratus, & nefarius detorsit, & ad sua facinora emollivit. Quid vero ficto non praetexit animo, quid non multo deflevit lamento, & cuius fidei, & iureiurando pepercit, ut atrox efferret, & educeret incendium, & ut persuaderet sibi talia ab Archiepiscopo fuisse substituta, ut mitem Praefecti benevolentiam conciliaret, quem penitus ille in vindictam depopulatus fuerat. Adhuc etiam & adfirmavit vias omnes caseo effluere, & meos montes dulci scatere lacte, & talentorum (non quidem novi quot, vel quanta dixit) adquisitione multa me ditissimum esse, & opulentum, & satrapica me degere adfluentia effinxit. Maxime autem me, cum amaritudine omnibus exsistere, & amplas illas Medorum aedes, quas Archiepiscopi fuerant moliti, & quae in Susis, & Ecbatanis sunt, cum his meis palatiis multo erectis fornice, & denso structis tegmine collatas, tuguria prorsus videri. At ego has domos dirutas, & ventis expositas, in quibus aestatem perago, quasi harum carnium, quae in me adhuc adparent, caminum reficio, & adparo. Quae quidem omnia Daemoniacae mentis sunt figmenta, & portenta dira linguae, quae solum convitia effutire edidicit. Nam extra terram hanc, quam inani garrulitate hic est loquutus, inventus sum publicarum opum nihil habens, qui ego viribus, & potentia multus eram, & ipsis Aloadis aequalis, etiam & me iniuriose, & calumniose indagavit, & verbis me excussit acerbis. Ne ergo aliquis me indicta causa condemnet, tributorum exactoris calumnias, in me certas, & exploratas inde detorquens. Sed ad quaecumque ille dixerit, & ad Ecclesiasticae substantiae defensionem constans persistat. Quare iam maxime tuo imperio mihi opus est,

1 τὸν * * * εὐνοίας) Censeo supplendum. τὸν δημόσιον εὐνοίας. Quae vox paullo post iterum excidit. Adparet ex serie Epistolae. Sic etiam inquit, Epist. XLIII. Καὶ ταῦτα τὰ πάνδεινα παθεῖν ἀνεκλαύσατο, διὰ τὸ εὔνους εἶναι τῷ δημοσίῳ.

est, nihil enim in hac re, novum a te peto, neque aliquid, quod divinae, & sanctae Imperatoris animae praeter morem fuerit, sed quod adsiduo in omnibus ubicumque servat, hoc in me & observari efflagito, ut illius nefarii hostis, & ultoris iniusti ne verbis antevertar, & capiar. Si enim ex clericis, ad Praefectum, inquit, debere lucra, & quaestus devolvi, *non id curat Hippoclides*. Non enim hic ego ulli obnoxius sum. Primum quidem quia neque antea a nobis lucrum susceperunt aliquod, sed par unum unusquisque excutiens, & excusans quae ultra haec sunt Praesidi perfecerunt. Denique quia in omnia animalia, magis quam in hoc decimatione non servata perstiti. Et hoc non rapinam alicubi, & furtum Praesidis, aliquis improbe, & inique iudicans, constituerit, sed potius absurdam, & inconsequentem animi sententiam Imperatoria munificentia praescriptam, qua copiose sunt usi, qui illam adinvenerunt. Nunc autem quum haec munificentia, & ambitio finem suum susceperit, & notum augmenti cumulum, merito quidem ultra praescriptum legum modum & Praesidi cuncta adquirunt, & quemdam superbiae fastum, & insolentiae tumorem, in ipsa exactione, & efflagitatione constituunt. Vltimo, quod & lacrimis est dignum, quia neque populus, non servatae unius paris exactionis: neque praescriptae in animalia [a] excusationis particeps effectus est. Sed quum iam ipsis a computatoribus maxime & scribis, paria, & animalia praefinita & perscripta (ut dicam aliquid ridiculum, adposita fuerint, non solum restituere sunt coacti ea, in quibus condemnati sunt, ut re infecta manerent, sed iterum, atque iterum restituere. Hoc equidem in aliarum rerum summam etiam iniquissime sum perpessus. Etenim & super molarum proventus, dupliciter clerici, quam laici sua pependerunt tributa, & super ea, quae Bulgari sua lingua *strugas*, Graeci vero διώρυχας scilicet *effossos lacus, & paludes*, in quibus piscium captura, & venatio paratur, adpellant, etiam multo pluries, quam tota communis multitudo multati sunt. Et haec pius ille, ut probatus vir suis machinatus est artibus, quasi ita quae clerici lucra impenderent, in Praesidis invecta commodum, amplificarentur, & crescerent. Atque ego ideo ingentibus essem adfectus calumniis, quasi tantum detrimentum in meum opitulatorem, & munificum converterem ut ingratus, & insatiabili obrutus cupiditate. Haec etiam dico de tributis, quae ab Ecclesiasticis hominibus extorsit. Etenim hi iniustissime sunt ab exactoribus adflicti, quum Monachi essent, & consecrati eunuchi. Etiam & laici quidam, quos non plures quam quinque esse arbitror, qui nihil Praesidis possident, hi quomodo digne cogi possunt, ut tributa pendant. Non enim, non inquam, Imperator hoc efficere potest. At me ipsum, qui ita sum hac honoris cohonestatus magnitudine, multae alia poena invasit, quasi hunc nihil meae dignitatis praestantia pudefaceret. Ita quidem super iam pridem detracta molarum faenora, omnia exegit, & in ea, quae constituta fuerunt & imposita, nos duplo magis, quam Bulgaros, divexavit. Et ob quemdam palustrem locum, cuius piscium erat magna inopia,

[a] ἐξυσιας.

μὴ προληφθῆναι τοῖς λόγοις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐκδικητοῦ. εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῶν κληρικῶν προσαγαγεῖν φήσει κέρδη τῷ * * * [1] οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. οὐ γὰρ παρὰ τοῦτο ἐγὼ ὑπεύθυνος. πρῶτον μὲν, ὅτι οὐδὲ πρότερον παρ' ἡμῶν ἐκερδαίνοντο. ἀλλ' ἓν ζευγάριον ἕκαστος ἐξκουσεύοντες, τὰ ἐπέκεινα τούτων ἐπετέλουν τῷ δημοσίῳ. ἔπειτα ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ζώοις πρὸ τούτου εἶχον ἀτέλειαν δεκατώσεως. καὶ τοῦτο οὐ κλοπὴν δή που τοῦ ἡμοῦ [2], θείη ἄν τις ἀγνωμονῶν κριτής. ἀλλὰ βασιλικῇ φιλοτιμίᾳ ἀπροσδιόριστον. ἣ ἀφθόνως ἀπήλαυον οἱ ταύτην εὑρίσκοντες. νῦν δὲ τῆς φιλοτιμίας ταύτης ὅρον λαβούσης, καὶ πῆξιν γνώριμον, εἰκότως ἐπέκεινα τοῦ προδιορισμοῦ τῷ δημοσίῳ τε προσεπορίσθησαν. καί τινα ὄγκον τῇ ἀπαιτήσει προσέθηκαν. τρίτον ὃ καὶ δακρύων ἄξιον, ὅτι οὐδὲ τῆς ἐφ' ἑνὶ ζευγαρίῳ ἀτελείας οἱ πλείους, οὐδὲ τῆς ἐπὶ τοῖς ζώοις ὁρισθείσης ἐξυσέιου [3] ἀπήλαυσαν. ἀλλὰ καὶ προστεθέντων αὐτοῖς παρὰ τοῦ μᾶλλον καταγραφέως ἢ ἀναγραφέως. ἵν' εἴπω τι καὶ γελοῖον. ζευγαρίων καὶ ζώων, οὐ μόνον ἀπητήθησαν ἐφ' οἷς ἐδικαιοῦντο ἀτελῶς μεῖναι, ἀλλὰ καὶ ὑπεραπητήθησαν. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ κεφαλαίων ἄλλων ἔπαθον ἀνομώτατα. καὶ γὰρ ἐπί τε τοῖς μύλοις διπλασίω οἱ κληρικοὶ ἢ οἱ λαικοὶ ὑπετέλεσαν. καὶ ἐπὶ ταῖς Βουλγάρων μὲν γλώτταις λεγομέναις στρούγαις, Ἑλλην δ' ἀνὴρ διώρυχας ἂν ταύτας ἐρεῖ, ἰχθύων ἄγραν προξενούσαις, καὶ ἐπὶ ταύταις δὲ πολλαπλασίω τοῦ κοινοῦ πλήθους ἐξημιώθησαν. καὶ ταῦτα ἐπετεχνάσατο ὁ πιστὸς καὶ εὐσεβὴς, ὡς ἂν ὀγκωθείεν τὰ ἐκ τῶν κληρικῶν προσαχθέντα κέρδη τῷ δημοσίῳ. καὶ διαβληθείην ἐγὼ, ὡς τοσαύτην ἐτήσασαν ζημίαν τῷ εὐεργέτῃ καὶ ἀντιλήπτορί μου περιποιούμενος ὁ ἀχάριστός τε καὶ ἄπληστος. ταυτὸ δὲ τοῦτο λέγω καὶ περὶ τελῶν, ἃ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐκκλησίας ἀπήτησε. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι ἀδικωτάτως ἀπητήθησαν, μοναχοί τε ὄντες, καὶ εὐνοῦχοι ἱερωμένοι. ἔτι δὲ καὶ λαϊκοί τινες, οὐ πλείους οἶμαι τῶν πέντε, ἅπαντες μηθὲν τοῦ δημοσίου νεμόμενοι. οἱ πῶς ἂν ἄξιοι νομισθεῖεν φορολογεῖσθαι. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βασιλεὺς τοῦτο δύναται. ἐμὲ δὲ αὐτὸν οὕτω μεγαλοπλεθέστερον εἰσεπράξατο, ὡς μή μοι καταισχύνῃ τὸν ὄγκον τοῦ ἀξιώματος. ὥστε ὑπὲρ μὲν καθῃρημένων πρόπαλαι μύλων πάντα ἀπήτησεν. ὑπὲρ δὲ συνισταμένων διπλασίω ἢ τοὺς Βουλγάρους. καὶ ἐπί τινι τοπαρίῳ λιμναίῳ, ἰχθύων ἄγραν διδόντι πένησας, τρισκαίδεκα κε-

1 τῷ * * *) Puto etiam hic supplendum. τῷ δημοσίῳ. Satis manifestum ex verbis statim sequentibus: Πρῶτον μὲν ὅτι οὐδὲ πρότερον παρ' ἡμῶν ἐκερδαίνοντο, ἀλλ' ἓν ζευγάριον ἕκαστος ἐξκουσεύοντες, τὰ ἐπέκεινα τούτων ἐπετέλουν τῷ δημοσίῳ.

2 τοῦ ἡμοῦ) Et hic quoque scribendum existimo. τοῦ δημοσίου.

3 ἐξυσέιου) Restituo. ἐξκουσείας. Vide de hac voce Glossarium nostrum Graecobarbarum. Sic statim infra. Τῆς ἐκκλησίας τῶν ζώων ἐξκουσείαν ἁδρῶν τε καὶ λεπτῶν λαβούσης.

φαλαίων ὀκτὼ κατὰ θέσθαι ἐξεβιάσατο, οὐ πλέους ἢ ἑνὸς διωβόλου ἀξίους χθύας [1] ἐκεῖθεν λαβόντα. καὶ ταῦτα τῶν ἄλλων ἑκάστου ἓν διώβολον καταβαλλομένων ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις τοπίοις. ἔτι τῆς ἐκκλησίας τῶν ζώων ἐξκουσσείαν ἁδρῶν τε καὶ λεπτῶν ἐχούσης ἐκ δωρεᾶς βασιλικῆς, οἱ ῥηθέντες ἄνθρωποι ταῦτα ἐδεκατώθησαν ἐφ᾽ οἷς εἶχον ζώοις ὀλίγοις πάνυ παρ᾽ ἐμοῦ δοθεῖσιν αὐτοῖς εἰς βραχεῖαν παράκλησιν. καὶ ἵνα τὰ πλείω παρῶ, μὴ καὶ λογισθείην ὁ τῆς παῤῥημίας [2] Ἀνάβιος αὐλητὴς, τὴν ἔναγχος ἀπολυθεῖναι [3] τῆς ἀγαθότητος ὑμῶν πρόσταξιν, ἄχριστον [4] ἐπὶ πᾶσιν ἐποίησεν. ἐπὶ μὲν τῷ χωρίῳ μυριοτρόπως ἐκφοβῶν τε τοὺς χωρίτας, ὡς ἐπιθήσων αὐτοῖς τέλη ἑκάστῳ, μείζονα τῆς δυνάμεως, εἰ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν αὖθις δεσπότην αἱρήσονται. καὶ ἄλλο δὲ κακουργῶν τὸ μὴ παραδιδόναι τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ περιωτούς· ὑπὲρ ὧν ὀφείλει τελεῖν τοιαύτην βασιλικὴν πρόσταξιν. ζητούντων γὰρ ἡμῶν ἀναγραφῆναι τούτους, καθὰ ἕκαστος εὐπορεῖ, εἶτα παραδοθῆναι ἡμῖν, αὐτὸς ἀγριαίνων, καὶ πρὸς μόνην τὴν ἡμετέραν ἀξίωσιν ὑβριοπαθῶν, κἂν τὸν πρῶτόν, φησιν, ὡς ἕβδομον τελεσθῆναι παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἐν καιρῷ συντελείας αἰτήσω, καὶ ἄκοντες τοσοῦτον ὑποτελέσετε. τίς γὰρ τῷ βουλήματί μου ἀνθέστηκε; τίς δέ με κρινεῖ, εἰ τὸν τόσου ἄξιον τοσοῦδε τιμῶμαι; καίτοι τὴν σοφωτάτην Ἰουδὶθ ἐγίνωσκον ἔγωγε μόνῳ Θεῷ προσᾴδουσαν τὸ, εἶπες, καὶ ἐγένοντο. ἐνενόησας, καὶ παρέστησαν. ὁ δὲ ἑαυτὸν μερίτην ποιεῖται τῆς μακαριότητος ταύτης. ὁ τίς. ὁ ποῖος. ὁ πόσος. ὁ πηλίκος. οὗ ὑποκάτω αὐτοῦ σῆψιν στρώσουσιν. ἔτι καὶ ταῦτα προστίθησιν, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς δεδωρημένοις τῇ ἐκκλησίᾳ παροίκοις, οὓς καὶ αὐτοὺς ἀστικώτατα ἀναγραψάμενος ηὔξησεν, οὐδενὸς ἄλλου ὅτι μὴ ζυγαρίου μόνου παραχωρήσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ. τῶν δὲ ἄλλων πάντων κεφαλαίων αὐτὸς ἀνθέξεσθαι ἀπειλεῖ. ὃ προδήλως οὐ βούλεται ἡ ἐπὶ τῇ παραδόσει τοῦ χωρίου πρόσταξις. καὶ ταῦτα ποιεῖ ὡς ἂν ἀηδισθεὶς ἐγὼ διὰ ταῦτα περὶ τὴν τοῦ χωρίου παράκλησιν ἀργότερος γένωμαι, κἀντεῦθεν δεσπόσῃ τούτων ὁ τῶν ἑταίρων χαριέστατος αὐτοῦ Λάζαρος. ἐπὶ δὲ τῇ παραδόσει τῆς γῆς, τότε τῆς χοίνου μέτρον κολοβοῖ. καὶ ἔτι περὶ τὴν τοῦ μοδισμοῦ συναρίθμησιν ἀμαθέστατα πράττει. ποῦ γὰρ αὐτῷ γεωμετρίας λόγους εἰδέναι; καὶ τί ψάμμα ἀριθμὸν, καὶ σταγόνας ὑετοῦ ἀναγράφομαι; κατὰ πάντα τρόπον, καὶ τόπον, καὶ αἰτίαν, καὶ χρόνον, καὶ πρᾶγμα, καὶ πρόσωπον, ζημίας μοι καὶ βλάβας ἐπιτεκτονεῖ ὁ δικαιότατος, καὶ μώμους ἐπιτρίβειν τεχνάζεται, δι᾽ ὧν οἶδε μάλιστα τὰ οἰκεῖα σκέμματα κατορθούμενα. ἐφ᾽ οἷς ἅπασι δέομαι τόπον ἀπολογίας τηρηθῆναι κἀμοὶ, ὡς

pia, & venatio rarior, ex tredecim, octo deponere, & tribuere coegit illum, qui non pluris ibi pisces, quam unius dioboli pretio dignos suscepisset, & interea etiam ut alii, in similibus locis, unum diobolum pro quovis pisce obiiceret. Quumque etiam Ecclesia Imperatoris licentia, & munere, ab erogandis piscibus, tam crassioribus, & pinguibus, quam minutulis, immunis, & libera exstitisset, iam praedicti, viri, ut decimationem illa exsolveret, coegerunt, praecipue ex paucis animalibus, quae habui, ut in breve illis solatium, victumque donarem. At non amplius iam progrediar, ne illa paroemia *Arabicus tibicen*, dicar. Ille autem quam nuper vestra immensa bonitas, nobis constitutionem, & statutum adscripserat, prorsus in omnibus inutile & irritum effecit. Etenim in hac regione mille modis ipsos incolas reformidat, quasi ipsorum cuivis, tributa, viribus, & facultate maiora, constitueret, si Archiepiscopalem potentiam rursus, & Dominum ipsum deturbaret. Et hac alia se sceleris improbitate contaminat, cum perpetuo efficiat ne Ecclesiae, illi, qui in hac regione praestantiores, & opulentiores sunt, traditi, & adscripti innotescant. In quos Imperatorum statutum praesertim debebat perfici, & toto absolvi nixu. Nam quum nos impensius hoc inscribere niteremur, ut iuxta quas quisque divitias haberet, ita nobis singuli munera suppeditarent, ipse rustico, & agresti in nos insurrexit animo, & in solam nostram dignitatem iniurioso, & contumelioso incessit impetu, atque inquit, etiam ex primo quoque tributum, quasi ex septimo, ab Ecclesia, tempore tributa solvendi, vectigalia repetam, atque inviti tanta pensabitis, qui enim meae voluntati, meoque statuto obsistet? Qui me iudicio convincet si illum, qui tali est dignus poena, multo maiori punio? Etenim sapientissimam Iudith, soli Deo hoc cecinisse cognovi: *Dixisti, & facta sunt: excogitasti, & ecce extiterunt.* Iudith 9.4. Qui equidem se ipsum tantae beatitudinis facit participem. Quis, qualis, quantus, quamque ingens? Infra hunc ipsum multo putredinem tabo substernent. Adhuc etiam ille & haec substituit in accolas, Ecclesiae subditos, quos ipsos iniquissime rescribens, numero adauxit, non ob aliam causam, quam ut non solo paci, Ecclesiae concederet. Et aliis etiam omnibus summis se opponere minatur. Quod Pregionis conditio, & status manifeste fieri in rerum traditione penitus prohibet. Et hoc ille agreditur, quasi ego acerbo in haec adfectus animo, in huius regionis consolationem, & recreationem inertior, & tardior fiam. Et interea, Lazarus amicorum ipsius gratissimus, in nos omnes dominabitur. Etiam & in ipsa terrae deditione, tunc mensurae spatium resecat, & detruncat, & in ipsa numeratione inepte se gerit. Vbi enim ipsi Geometricas nosse rationes datum est? Et ego quidem arenae numerum, & pluviae guttas facillimo describam calculo? Et omni modo, & loco, & causa & tempore, & opere, & persona, damna quidem & pericula, hic iustissimus mihi machinatur, & probra in me inferre molitur ob illa quibus maxime novit, propria mea cogitata rectius & felicius dirigi. Ad quae omnia defensionis, & excusationis locum mihi dari omnino deprecor, ut iam dictum est, & ut huius sermones impuri, ne ut oracula desumantur.

1 χθύας) Scrib. ἰχθύας.
2 παῤῥημίας) Scrib. παροιμίας.
3 ἀπολυθεῖναι) Scrib. ἀποδοθεῖσαν.
4 ἄχριστον) Scrib. ἄχρηστον.

tur. Solutis etenim umbris, disiectisque tenebris, candida veritas, ipsum Leonis vultum circumducet, & Simiam deformem subsidentem demonstrabit. Equidem omnibus peto votis, ut absque ullo impedimento, hinc, exitus liber, facilisque redemtio mihi constituatur. Non etenim hoc remisso animo, & languenti spiritu adpeto. Nam non haec mearum virium tenuitas, duri est scopuli robur. Vnde autem anima hac mea ante tempus spoliatus fuissem, qui nihil, neque Deum, neque Imperatorem vestrum, pro virili, ut arbitror, iniquo animo, & effracto sum prosequutus.

εἴρηται, καὶ μὴ τοὺς τούτου λόγους ὡς χρησμοὺς ὑποδεχθῆναι. λυθεισῶν γὰρ τῶν σκιῶν, περιασπάσει μὲν ἡ ἀλήθεια τὸ προσωπεῖον τοῦ λέοντος, δείξει δὲ πίθηκον ὑποκαθήμενον δύσμορφον. ἐπὶ πᾶν δέομαι, πρόσαξιν γενέσθαι ἐφιεῖσαν μοι ἀκώλυτον τὴν ἐντεῦθεν ἐξέλευσιν ἢ ἀνάῤῥυσιν. ὡς ἂν μὴ τῇ ἀθυμίᾳ καταπο‐θῶ. οὐ γὰρ δὴ λίθων ἰσχὺς ἡ ἰσχύς μου, ἀφαιρεθείη τὴν ψυχὴν ἄωρον δ, μηδὲν μή τε Θεὸν τοῦτό γε τὸ μέρος, μή τε τὴν βασιλείαν ὑμῶν παρανομήσας ὅλως, ὡς οἶμαι.

Domino Ioanni Peribleptено.

EPIST. XLII.

QVid equidem non sum dimissurus illi, qui ita scelus suum cognovit? & ita illud odio prosequitur ingenti, ut semetipsum suis condemnarit verbis, illud demum palam proiicere non desistat. Etenim si verum dicere oportet, hoc, dimittere, & absolvere revera non erit, nam crimen, & culpa non praecessit, sed hoc tuae probitati, & candori facile impenderim, cuius causa tuiipsius accusator in tuis primis sermonibus extitisti. Nam ego tuum illud prolixissimum silentium, non tibi in crimen obiiciam, sed meorum peccatorum debitam esse manifestationem existimabo. Propter quae & amici, & affines, hi quidem contra me insurrexerunt, & haec divini Iob verba dixi: *dereliquerunt me consanguinei mei, & noti mei, mei etiam nominis sunt obliti.* (Iob. 19. 14.) Dominus autem ita in me conversus est, gravem equidem in me iram exercuit. Sed enim, quia dulces, tui compellantis, & gratioris valvas in me explicuisti, non iam illas, vel negligenter mihi occludes, aut nunc vel iustius, vel facilius de crimine expostulaberis, non quidem ob solam opinionis suspicionem, quam litteris veniam exposcentibus conferebas. Etenim nosti quanta tibi mulctae poena, ob durum nequitiae flagitium iam impenderit. Nisi fortasse brevem tuarum interrogationum explicatione, distinctasque punctis earum notas audire curaveris, quibus vos, qui Latinorum litteris, & scientia, graviter estis exculti, nos quidem agrestiores, & imperitiores saepe compellitis. Non equidem solum, quia te ad nos scribere, nobis nuntiatum est, quum tamdem non scripseris, ideo id tibi vitio, & probro vertetur, sed quia non ignoras, non siquidem amicorum colloquio, dulcique sermone indigere, non minus, quam qui insanabili gravantur, & deteruntur morbo Aesculapio quodam, & Paeone. Non enim mihi illa, quae apud nos sunt, pharmaca refer. Nam neque apud memetipsum, si horum plenas haberem pyxides, laeto hoc commodum animo comminiscerer. Et sive miscens, sive inungens, sive composita quid adfingens materia, morbo obsistam, & repugnabo. Non etenim, non inquam, corporis medicos, sibi ipsis adsperas sui morbi vires detrahentes invenimus, sed hoc ipsum facere, quod oculi facere solent. Qui quum alios videant, ut se ipsos tamdem videre possint, aliis indigent. Igitur crebris, ut decet, ad me scribens, ardentes meae febris aestus refrigera, & varios pharmacorum substitue modos, & omnino mihi opitulare laboranti. Ita etenim & rationi gra-

Τῷ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Περιβλεπτήνῳ

ΕΠΙΣΤ. μβʹ.

ΤΙ δὲ οὐ μέλλω ἀφεῖναι τῷ οὕτω μὲν εὑρόντι τὴν ἁμαρτίαν, οὕτω δὲ καὶ μισήσαντι, ὥστε δημοσιεῦσαι ταύτην διὰ τῆς δισαιύσης ἀγορεύσεως. εἰ δὲ δεῖ τἀληθὲς ἐρεῖν, οὐδὲ ἀφεῖναι τοῦτό ἐστιν. οὐ γὰρ ἔγκλησις προηγήσατο. ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῆς σῆς εὐγνωμοσαύνης ἂν θείμην. δι' ἣν σαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτελογίαις γέγονας. ὡς ἔγωγε τὴν μακρὰν ἐκείνην ἀποσιώπησιν οὐ σὸν ἐποιούμην ἔγκλημα, ἀλλὰ τῶν ἐμῶν ἁμαρτιῶν ἔνδειγμα. δι' ἃς τῶν φίλων καὶ τῶν πλησίον οἱ μὲν ἐξ ἐναντίας ἔστησαν. καὶ ταῦτα δὴ τὰ τοῦ Ἰὼβ ἔλεγον. οὐ προσεποιήσαντό με οἱ ἐγγύτατοι, καὶ οἱ εἰδότες μου τὸ ὄνομα ἐπελάθοντό μου. καὶ ὁ κύριος ἐποίησέ μοι οὕτως. δεινῶς δέ μοι ὀργῇ ἐχρήσατο. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ τὰς πύλας τοῦ φίλου καὶ προσηγόρου στόματος ἡμῖν ἀνεπέτασας, μή μοι μηκέτι κλείσῃς ταύτας ἀπονυστάξας. ἢ νῦν ἂν ἐγκληθείσης ἑτοιμότερόν τε καὶ δικαιότερον οὐ διὰ τὴν ὑπόληψιν μόνον, ἣν ἐγκαθέθου τῷ τὴν συγγνώμην αἰτοῦντι γράμματι. καὶ γὰρ οἶδας ὡς οὐ μικρά σοι ἡ ἐκ τῆς παραμασίας προστίμησις εἰ μή με διακέσασθαι μελετώης ταῖς περὶ τῶν ἐπερωτήσεων μικρολογίαις, καὶ διαξίξεσι, αἷς ὑμεῖς τοὺς ἀγροικοτέρους ἡμᾶς ἀπάγετε, οἱ τοῖς Λατίνων λόγοις ἐνσεμνυνόμενοι. οὐκοῦν διὰ τὴν ἐπαγγελίαν μόνον τοῦ γράφειν μὴ γράφων ὕστερον ἐγκληθήσῃ, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ἀγνοεῖς ἡμᾶς νῦν εἴπερ ποτὲ τῆς τῶν φίλων λαλιᾶς χρήζοντας, οὐχ ἧττον ἢ τοὺς νοσοῦντας νόσον δυσίατον Ἀσκληπιοῦ τινὸς ἢ Παιήονος μὴ γάρ μοι τὰ παρ' ἐμοὶ λέγε φάρμακα, μηδ' ὅτι παρ' ἐμαυτοῦ τὰς πυξίδας τούτων ἔχων, ἀταλαιπώρως τὸ πρόσφορον ἀναλέξομαι. καὶ ἢ ἐγκεράσας, ἢ ἐπιχρίσας, ἢ ἐγκεράσας, ἢ ἐπιχρίσας, ἢ ἐπιπλάσας τῷ νοσήματι ἀντιπαλαμήσομαι. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοὺς τοῦ σώματος ἰατροὺς ἑαυτοῖς ἀρκοῦντας κατὰ τῶν οἰκείων νοσημάτων εὑρίσκομεν, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο ποιοῦντας τὸ τῶν ὀφθαλμῶν. οἱ τὰ τῶν ἄλλων ὁρῶντες, πρός γε τὸ σφᾶς αὐτοὺς ἰδεῖν, ἄλλων δέονται. γράφων τοίνυν ὡς ἔνεστι θαμινώτερον, τὰ φλεγμαίνοντά μοι κατάψυχε, καὶ

τρέ‐

τρόπους ὑποτίθει φαρμακιῶν, καὶ πάντοθεν βοήθει τῷ κάμνοντι. οὕτω γὰρ ἂν τῷ τε λόγῳ κεχαρισμένα τελοίης, ᾧ σαυτὸν ἀνατέθεικας. καὶ σεαυτῷ ἀκολούθων εὑρίσκοιο, οὓς παρά σου τιμᾶσθαι λέγεις. καὶ τῆς σῆς ἀξιῶν παρακλήσεως. εἰ μὲν πολλοῦ καὶ μεγάλου, ὅτι τοιούτων ἄξιοι. εἰ δ' ὀλίγης τε καὶ μικρᾶς, ὅτι οὐδὲ τὰ τοιαῦτα παρωθοῦνται οἵ γε ἀληθῶς ἄξιοι.

ta, & conſentanea perficies, cui te ipſum totum ſubdidiſti. Et tibi etiam obſequi illos invenies, quos multo te proſequi honore iactas, & tuo pariter ſubſidii dignaris ſolatio, ſi vero multo, & immenſo, hoc erit, quia tanto hi digni ſunt, ſi autem parvo, & exiguo, quia talia numquam negligunt, & eiiciunt, qui vere his digni cenſentur.

Τῷ ἀδελφῷ τοῦ βασιλέως, κυρίῳ Ἀδριανῷ.

ΕΠΙΣΤ. μγ'.

ΚΑΙ ἐβοηθήθην παρὰ τῆς σῆς ἀσυγκρίτου μεγαλειότητος, καὶ ἀνέθαλεν ἡσάξμου 1 καὶ χάρις τῷ τὴν σὴν ψυχὴν χαρτώσαντι 2, ὥστε ταύτης ἔλεος καὶ ἀλήθειαν προπορεύεσθαι, αἷς πάσας τὰς θείας ὁδοὺς περιορίζεσθαι μεμαθήκαμεν. ὡς ἐμοί γε ἐξετάκη μὴν ἡ ψυχὴ ὡς ἀράχνη. ὁ δὲ βίος τοῦτο δὴ τοῦ Ἰὼβ, λαλιᾶς ἦν ἐλαφρότερος. καὶ κατὰ τὸν Ὠσηέ. παράκλησις ἐκρύβη ἐξ ὀφθαλμοῦ ὅτι οἱ τῆς ἀπαθείας υἱοὶ, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τῆς ἀπωλείας, οἱ ἄστοργοι, καὶ ἄσπονδοι, καὶ ἀσύνθετοι. καλὸν γὰρ αὐτοὺς τοῖς ἐκ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ πνεύματος ὀνομάζεσθαι. ἠγάπησαν μὲν πάντα ῥήματα καποντισμοῦ 3 γλώσσης δολίας. ἐνέτειναν δὲ τόξον αὐτῶν πρᾶγμα πικρὸν, τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις ἄμωμνον. καὶ μέν τοι κατεξεύσαν 4, καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκαν. σὺ δὲ ὑπέλαβές με, καὶ οὐκ εὔφρανας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' ἐνεδύσω ὡς πανοπλίαν τὸν ζῆλον σου, καὶ διεῖλες συντριμμὸν ἐπ' ἰσχύν. ὅ φησιν ὁ θεῖος Ἀμώς. καὶ ταλαιπωρίαν ἐπήγαγες ἐπὶ τὸ τῆς συκοφαντίας ὀχύρωμα, ὃ ἐθεμελίωσε μὲν περαιτέρω κακοτεχνία. ὧν ὁ Μηδενὸς ὡς ἀρχιτέκτων τὰ πρῶτα φερόμενος, βαρεῖς, καὶ δυσαποκινήτους λίθους ὑπέθηκε, ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα καθ' ἡμῶν συμφορήσας, καὶ ῥίψας κατὰ τῶν βασιλικῶν ἀκοῶν. ἐπῳκοδόμησαν δὲ καὶ ὕψωσαν οἱ μετ' αὐτὸν τὰ τῆς Ἀχρίδος ἄχρι καὶ ἐπ' ἔδαφος κατασκάψαντες. οἷς εἰς ἔλεγχον ὢν ἐγὼ, ὁ πάντα περιττὸς καὶ περίεργος, καὶ ἀπεχόμενος τῶν ὁδῶν αὐτῶν ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν, βαρὺς ἦν αὐτοῖς, καὶ βλεπόμενος. διὸ καὶ τὴν τιμήν μου ἐβουλεύσαντο ἀπώσασθαι ἔδραμον ἐν δίψει, καὶ αὐτοί τε τῷ κρατίστῳ ἡμῶν βασιλεῖ, καὶ περιποθήτῳ σου ἀδελφῷ ὡς πολυδύναμόν τινα καὶ μεγαλοδύναμόν με διέβαλον. καὶ τόσαις καὶ τόσαις προσόδοις κερδαλέαις ἐμπλατυνόμενον, καὶ ταῖς ὁδοῖς ἐπιβρίθοντα τοῦτο πάντως τεχναζόμενοι, τῆς πρὸς αὐτὸν παῤῥησίας με ἐκβαλεῖν. ἐφ' ἧς ὡς ὑπερδεξίου ἐπιβάθρας ἱστάμενος αὐτοῖς διεπύκτευον, καὶ ἀποπίπτειν τῶν διαβουλίων αὐτῶν

EPIST. XLIII.

Domino Hadriano fratri Imperatoris.

EQuidem tua Maieſtas, cui nulla par, me incredibili ſublevavit ope, & caro mea fere reviviſcenti viruit, potentia, & gratia in illum repullularunt, qui animam tuam mirificis adficit, & praedicat gratiis, quaſi huius miſericordia ante ipſam exiſtat veritatem, illique praeeat, quibus omnes divinae viae circumſcribi, & concludi edidicimus. Vnde mihi ſpiritus veluti aranea contabuit. Et *vita* quidem, iuxta illud divini Iob: *ſermone ipſo eſt* *Pſ. 89.* *Iob. 7.*
velocior, & iuxta illud Oſee, *conſolatio ex ipſis* Ventus eſt vita mea.
oculis effugit. Quoniam huius hilaris vitae filii, *Oſ. 13. 14.*
& propter hoc quidem interitus, & pernicies, Conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis.
nullo ſunt paterno adfecti amore, nulloque amicitiae foedere adſtricti, omniſque expertes ſunt concinnitatis. Pulcrum etenim eſt hos ipſos *Rom 3. 13.*
Pauli verbis, & ſpiritu compellari. Direxerunt *Pſ 13. 3.* *Pſ. 63. 4.*
equidem omnia verba tumenti doloſae linguae procella, & inundatione. Attentaſti vero, ut arcum illorum acerbum, & amarum opus, ut quod in ſimpliciſſimis, & leviſſimis culpa, & reprehenſione caret, feriret. Verum enimvero ſagittam illi quidem direxerunt, & in ingentem meorum vulnerum dolorem ſeſe pararunt. *Tu autem ſuſcepiſti me, nec delectaſti inimicos meos ſuper me*; ſed tamen quaſi univerſam corporis armaturam, hunc tuum ar- *πανοπλίαν*
dentem zelum protuliſti, & confractionem diſpuliſti cum robore, quod divinus Amos di- *Amos 4 v. 1.*
xit, & aerumnam omnem, & moleſtiam, in calumniae praeſidium convertiſti, quod ulterius, malorum, & fraudum ars, a fundamentis conſtruxit. Quorum Medenus, ut artifex, & architectus primum adductus, graves, & nulla mobiles ſede lapides, ibi iniecit, dicta, indictaque contra nos, adferens, & in Imperatoris aures illa effundens. Superaedificarunt autem, & uſque in caelum erexerunt cuncta, quae in urbe Achride peracta ſunt, qui ab illius partibus erant, ita ut ipſum ſolum ſuffodientes, diruerent. Quibus uſque ad convitia, & reprehenſionem ego perſiſto. Qui ita omnibus nimis ſupervacaneus, & curioſius videor, atque ab illorum conſortio, & via, quaſi a foediſſimis ſordibus ſemper abſtineo. Quibus quum adſpicior, moleſtus eſt meus adſpectus. Quocirca conſilium inierunt, ut me, de honoris gradu detruderent, & calumniae ſiti efferati, ad potentiſſimum noſtrum Imperatorem, & optatiſſimum fratrem tuum ipſi evolarunt, & me quaſi multis inſuperabilem viribus, & magna fretum potentia, calumniis apud illum obruerunt. Et tantis, tantiſque lucri proventibus, in pinguem divitiarum ſubſtantiam me dilatatum criminabantur, & magno in viatores impetu me ingruere. Et hoc omni ſunt robore machinati, ut me ab hac

1 ἀνέθαλεν ἡσάξμου) Reſtituo, ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου.
2 χαρτώσαντι) Scrib. χαριτώσαντι.
3 καποντισμοῦ) Scrib. καταποντισμοῦ,
4 κατεξεύσαν) Scrib. κατετόξευσαν.

ab hac, cum ipso, loquendi libertate funditus deturbarent, qua quidem quasi e superiori loco constitutus, in illos contendebam potentior, illosque a suis temerariis consiliis, atque audacibus cogitationibus cogebam excidere, & quasi efficacibus, & potentibus manibus, ipsis rationis viribus utebar. Et hoc quidem multis modis, iuxta rei familiaris administrationis iudicium. At vero Lazaro (hunc autem probe nosti, sed cui ob iniqua opera, quae in me dolose molitus est, est ignotus? Qui, ut ille improbissimus, qui ignobili ortus stirpe, illustris insigni fieri voluit nomine, praeclarum Dianae Ephesiae templum crepantibus flammarum globis comburens.) Hoc igitur Lazaro veluti ministro, & satellite utentes, quidquid illorum voluntati erat absolutum, illius instrumento perficiebant. Qui etiam inter alia

Lazarus Theophyl adversarius. *sup Ep.* 41. Herostr. Dianae incendit templum.

Est fuco similis, cauda qui iram occulit altam.

Et in hoc satis copiosa abundat facultate, ut cum tributorum exactoribus ad lucrum societatem ineat, illosque adulanti studio prosequebatur, & ab illis indumenta, sua ipsius arte mundiora, & liberiora, aliaque huiusmodi industriae commode subscipiat. Probra vero, quae in me petulanter coniicit, sibi cibum, & luxum censet. Quumque perspicue intelligat, cuncta mihi maxime esse tolerabilia, nisi probris nomen proscindi meum, nihilominus tamen acutum suae linguae gladium, in id, quod mihi magis praecipuum est vehementer distringit. Et Imperatoris auribus, sed (o, quomodo hoc dicam?) foetidissimum suae animae lutum degustans, coenosa illum implet spurcitia, qui bonitatis, & virtutis est iucundissimus dulcedine. Et misericordiam, quam multam in nos concoquebat, dira illum nausea fecit evomere. At modo aperte adseverat, usto a me disiectum esse incendio, & nequaquam vel quovis modo incendii flammas supponere potuit, neque simpliciter habuit, quam igni materiam ministraret, aut quod damnum inferret, non aliter, quam fuci, favum mellis subvertentes. Sed quum Achridem non incolebam, hinc, inquit ipse, me incendium struxisse. Pariter ipsum crimen adfirmavit, & quod videri non poterat, omnium oculis obiecit, vultuque figuravit, & largis lacrimarum rivulis, & crebris in terram iactibus, & miseris planctus subspiriis, & aliis ad id commentitiis, & conductis Bulgaris, totum id prodidit, & cuncta se horribilia perpessum fuisse deflevit, eo quod in praesidem benevolentiam conciliaret, & gratiam, & similiter in Archiepiscopum, tyrannicum praelium excitarem, ita ut ad com-

Hinc Ἀνάκτορσι κὴ παράσιτον κὴ σφῆκας, nominat Arist.

ἠνάγκαζον, ὅσα χερσὶ δραστηρίοις τῷ λόγῳ χρώμενος, καὶ τοῦτο ποικίλως κατὰ τὴν τῆς οἰκονομίας διάκρισιν. τούτῳ δὲ τῷ Λαζάρῳ, οἶσθα δὲ τοῦτον. τίνι δὲ οὐ γνωστὸς ἐκ τῶν περὶ ἐμὲ κακουργημάτων. ὡς ἐκεῖνος ὁ περιπόνηρος, ὃς ἐξ ἀσήμων ἐπίσημος γενέσθαι βουλόμενος, τὸν ναὸν ἐνέπρησε τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος. τούτῳ τοίνυν ὑπηρέτῃ χρησάμενοι, πάντα ὅσα βουλομένοις ἦν αὐτοῖς, δι᾽ αὐτοῦ κατειργάσατο. ὅς τ᾽ ἄλλα μέν ἐστι κηφήνεσσι κοθούροις εἴκελος ὁρμήν. εἰς τοῦτο εὐκαιρῶν, τὸ τοῖς πράκτορσι συμπράττειν, κὴ παρασιτεῖν αὐτοῖς, ἱμάτιά τε παρ᾽ αὐτῶν, τῆς αὐτοῦ τέχνης ἐλευθεριώτερα, κὴ καθαριώτερα καὶ τὰς ἄλλας δεξιώσεις ἐκδέχεσθαι, τροφὴν καὶ τρυφὴν ποιεῖται τὴν ἐμὴν μώμησιν. καὶ δὴ συνιδὼν, ὅτι πᾶν ἐμοὶ μᾶλλον φορετὸν, ἢ τοὔνομα βλασφημούμενον, τὴν ὀξεῖαν μάχαιραν τὴν γλῶτταν αὐτοῦ τῷ τῶν ἐμῶν καιριωτέρῳ ἐμπήγνυσι. κὴ ταῖς βασιλικαῖς ἀκοαῖς, ὢ πῶς εἴπω! τὸν βόρβορον τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐναπογευόμενος, πληροῖ μὲν ἀηδίας ἐκεῖνον τὸν ἡδὺν τῇ χρηστότητι, ποιεῖ δὲ ἀποναυτιᾶν πρὸς τὸν εἰς ἡμᾶς πολὺν ἔλεον. ἔναγχος γέ τοι ἐμπρησθῆναι παρ᾽ ἐμοῦ ἰσχυρίσατο, καί τοι μηδόλως μηδ᾽ ὑπό τινος οὖν ἐμπρησμὸν ὑποστάς, μηδ᾽ ἔχων ἁπλῶς ὅτι κὴ ὕλην τῷ πυρὶ δώσει, ἢ ἀπολέσει, οὐ μᾶλλον ἢ κηφῆνες κηρίον μέλιτος. ἀλλὰ μηδ᾽ ἐμοῦ Ἀχρίδι ἐνδημοῦντος, ἡνίκα φησὶν αὐτὸς ὑποστῆναι τὸν ἐμπρησμὸν, ὅμως οὕτω τὴν ἔγκλησιν ἐμόρφωσε, καὶ εἰδοποίησε τὴν ἀνείδεον, δακρύων τε κρουνισμοῖς, καὶ κεφαλῆς ἐπὶ γῆς ἐναρραγαῖς, καὶ θρήνων ἀναπολνιασμοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐπιποίητοις Βουλγάροις. καὶ ταῦτα τὰ πάνδεινα παθεῖν ἀνεκλαύσατο διὰ τὸ εὔνους εἶναι τῷ δημοσίῳ, καὶ πρὸς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τυραννίδα πόλεμον ἄρασθαι. ὥστε κατ᾽ ἄκρας ἑλεῖν τὴν τοῦ βασιλέως συμπάθειαν. ταῦτ᾽ ἄρα κὴ ἐνεχειρίσθη τῷ πράκτορι τῶν πρακτόρων καθητὴς 1, κὴ τοῦ κυριεύοντος ἡμῶν κύριος. φέρονται τοίνυν καὶ ἄγονται τὰ ἡμέτερα. τοῦ μὲν, ὑποβάλλοντος τὰ τερατώδη βουλεύματα. τοῦ δὲ, τὰ ὑποβληθέντα γνησιώτερα ἀνατρέφοντος, κὴ ἁδρύνοντος. καὶ τοῦ μὲν, τὸν σπόρον τῶν ζιζανίων τῇ καθαρότητι τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐκκλησίας παρεισφοροῦντος. τοῦ δὲ, καρποφοροῦντες. οὐκ εἰς τριάκοντα, οὐδ᾽ εἰς ἑξήκοντα. οὐ γὰρ οὕτος οὔτε ἡμεῖς εὐτυχεῖς, οὔτε ἡ ἐκείνου γῆ μικρολόγος. ἀλλ᾽ εἰς ἑκατόν που, κὴ πλείονα. κὴ πάντας ἡμῖν ἐπανίστησιν, ὁ δὴ πιστός τε καὶ εὐσεβὴς, μισθοὺς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατεγκλήσεως μέλι καὶ ποθητὸν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενος τὸν κουφισμὸν τῶν ἐπικειμένων τελῶν. τί δ᾽ οὐκ ἂν ἐξανύσειε πράκτωρ ἐξου-

miserationis, & doloris ultimum fastigium Imperatorem invexerit. Haec itaque exactorum dux, & dominus, qui in nos dominatur, ipsi exactori permisit. Cuncta igitur nostra ita agitantur, ita convolvuntur, iamque dum hic monstrosa in nos consilia moliuntur, dumque quae in excogitata sunt, ut legitima maxime fovet, & alit, & crebro adgreditur conatu, dumque etiam nocivum zizaniae semen in Ecclesiasticae aequitatis puritatem conspergit, dumque omnes colligit fructus, non in trigesimum, atque sexagesimum foenus. (Non enim nos ita neque felices sumus, neque illius terra ita tenuis, & sterilis) sed in centesimum alicubi, & inde plura. Haec omnia quidem in nos excitavit ille pius, & religiosus vir, huius

Matt. 13.

σίαν

1 καθητὴς) Scrib. καθηγητής.

σίαν τοῦτον ταπεινοῦν 1 ϗ τοῦτον ὑψοῦν. ϗ τοσαῦτα παρὰ τῇ βασιλικῇ καρδίᾳ δυνάμενος, διὰ τὴν ζύμην τῶν Φαρισαίων, ϗ τὴν πρόκρισιν, ἥπερ ὅλον ἑαυτὸν συνέφυρεν, ὁ μηδὲν ἄζυμον ἔχων εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας. ἐπὶ τούτοις πᾶσιν οὐκ ἀπεστράφη ὁ θυμὸς αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἅγιον εἰπεῖν Ἡσαΐαν, ἀλλ' ἔτι ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑψηλή. ὅς γε ϗ νῦν πάλιν τὸν Λάζαρον ἀναπέμψας σκέπτεται μετά τινων οἰκετέρων τοῦ χωρίου ἀποστατεῖν. οὓς ὅτι δεῖ λέγειν ἐδίδαξεν, παρώμενος τὴν ἐπὶ τῷ χωρίῳ τῆς τοῦ βασιλέως χρηστότητος πρόστασιν ἄχρηστον ἐκτελέσαι τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν κενὴν ἡμῖν ϗ ἀνόνητον. μᾶλλον δὲ συμπεῖσαι τὸν βασιλέα τοῖς ψεύσμασιν, ἃ ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ. τὰς ἐπὶ τῇ ἀνταλλαγῇ προστάξεις διώσασθαι, καὶ τὸν ἐπ' αὐταῖς γεγονότα χρυσόβουλον λόγον ἀράχνης ἴσον ἡγήσασθαι. καὶ συνομοσίας συγκροτεῖ, ϗ βόθρους ὑπορύττει, καὶ διηγεῖται τοῦ κρύψαι παγίδα. εἶπε τίς ὄψεται αὐτόν; ϗ τὸ πᾶν ὥς τισιν ἑτεροδόξοις ἡμῖν ἀποκέχρηται. εἶτα οὐ δεινὸν, εἰ οὗτος μὲν ἄτρυτος μένει τὴν κακίαν, ϗ ἀδαμάντινος, ἡ δὲ ὑμῶν ἀγαθότης πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ ἐξεργασίαν ἀποκαμεῖται, καὶ φανεῖται πλέον ἔχων ὁ κοσμοκράτωρ τοῦ παντοκράτορος. ἐγὼ μὲν οὖν οἶμαι. οὐκοῦν δυσχεράνασα ἡ μισοπόνηρός σου ψυχὴ τὴν πρὸς ὑμᾶς τοῦ ἀνθρώπου ἐμπάθειαν, ἀνεμνήσατο τὸν κραταιὸν καὶ ἅγιον ἡμῶν βασιλέα τῆς αὐτοῦ βαθυγνωμοσύνης. δι' ἣν οὔτε τῆς ἡμῶν ἀθλιότητος αὐτόθι καταψηφιεῖται διὰ τὴν ἐπὶ τῷ πράκτορι πρόληψιν, ἀλλὰ ϗ ἡμῖν τηρήσει θατέραν τῶν ἀκοῶν ἀκεραίαν. ὃ καὶ τῶν τις Ἑλλήνων βασιλεὺς ὡς ποιῶν ὕμνηται, ϗ τῷ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ἀρχηγῷ ϗ τελειωτῇ εὐαγγελίῳ ἔχομεν διδασκόμενοι, μὴ ὁ νόμος ὑμῶν λέγοντι κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ αὐτοῦ ἀκούσῃ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; οὔτε ἃ κατηρτίσατο, διὰ βεβαίων καὶ ἀπαραλογίστων προστάξεων τοῖς καθαιροῦσι προήσεται; θεὸς δὲ, ὁ καὶ τοὺς ἀδικουμένους ἐκ χειρὸς στερεωτέρας ῥυόμενος. ἢ αὐτόθι, ἢ διὰ τῶν ἀξίων ἀγαθουργεῖν, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἀγαθύνων, ἀποτηροίη μέν σοι τοὺς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀναῤῥύσεως μισθοὺς εἰς τὸ μέλλον ἐντελεστέρους, τηροίη δέ σε καὶ νῦν πάσης ἀνώτερον κακύνσεως καὶ κακώσεως.

invasionis, & impetus praemia, exoptatum illis mel, quasi subiacentium tributorum sublevationem, & auxilium promittens. Quid non demum exactor iste perfecit? quum facultatem haberet, ut hunc vehementer deprimeret, illum attolleret. Etenim tantam vim ab ipso Imperatoris pectore consequi facile potuit Pharisaeorum fermento confotus, & omnium praelatione auctus, cui seipsum totum libere immiscuit, qui nihil sinceritatis, & veritatis infermentatum secum continebat. Et in his omnibus ipsius animus nulla est conversus eloquentia, ita ut vel ipsum Esaiam sanctum adpellaret, sed etiam adhuc illius manus in sublime evecta est. Qui etiam & nunc rursus Lazarum mittens, cum quibusdam familiae sociis, ab hac regione discedere cogitat, quos, quod deceat illos loqui, exacte edocuit, & Imperatoris statua, circa huius regionis lucra, ut in Ecclesiae commodum irrita essent, & invalida conatus est perficere, nostrumque auxilium nobis, ut inane, & inutile accideret, studuit. Maxime autem Imperatorem mendaciis flectere tentat, ad ea, quae ex suo proprio corde loquitur, scilicet conventionis pacta, & statuta stirpitus dirui, & aureum illud decretum in illa sancitum, quasi aranearum telam haberi. Qui & conspirationem conflat, & cuniculos agit, & celandi, & fallendi laqueos enarrat, & explicat. Dic iam igitur, quis huius vultum intuebitur? Etenim omnino nobis, quasi alterius opinionis, & sectae abutitur. Deinde non quidem grave erit, si hic indomitus manet, & in suo scelere insuperabilis, & adamante durior, & vestra benignitas, & humanitas, quum se ad exercenda bona deflexerit, deficit, aut fatiscit. Et mundi princeps ipso, qui est omnipotens, & summus, plus habens invenietur. Equidem ita existimo. Non enim spiritus iste tuus vitii, malique osor, huius hominis in nos tumultuantes perturbationes, crudelesque adfectus, moleste ferens, effecit, ut noster Imperator potentissimus, & invictissimus altam ipsius vafritiem, & recondita consilia in memoriam revocaret suam, propter quae nostram aerumnarum miseriam proprio condemnabit suffragio, eo quod exactorem anticipata occupaverimus industria verum etiam alteram aurium nobis incorruptam, & puram observabit. Quod quemdam Graecorum Imperatorem ita fecisse celebratur. Etenim nos totius bonitatis duce, & ministro Evangelio edocti sumus, non legem vestram hominem iudicare, nisi illum prius audierit, & quod fecit cognoverit; neque ea, quae absolvit constantibus comprobata decretis, nullique fraudi, & deceptioni obnoxiis, in eos, quos condemnaverit, proferre. Deus quidem, qui iniuria adfectos, potentiori manu custodit, & confestim, vel ut aequali, & digno bona opera compenset munere, vel ut beneficia in probos conferat, mercedem, & praemia, quae ob nostram libertatem, & redemtionem statim tibi in posterum absolutissima servabit, & perfectissima. Idemque te nunc ab omni corporis incommodo, & animae labe custoditum servet. κακύνσεως καὶ κακώσεως.

Τῷ ἰατρῷ τοῦ βασιλέως, τῷ Παντέχνῃ.

ΕΠΙΣΤ. μδʹ.

Χάρις πολλὴ τῷ λόγῳ, ὅτι τοιούτους υἱοὺς ἡμῖν ἔτεκε, τοὺς αὐτοῦ χαρακτῆρας ἀκριβῶς σώζοντας. ὁποῖος καὶ αὐτὸς εὑρέθης μοι, φίλτατε. ϗ ταῦτα ἐν οὕτω πονηραῖς ταῖς ἡμέ-

Pantechnae Imperatoris Medico.

EPIST. XLIV.

Gratia maxima sit Verbo, quia tales nobis filios peperit, qui eius ipsius typum, miramque imaginem ad unguem referunt, qualis ipse mihi inventus es, dilectissime. Praecipue in

1 πράκτωρ ἐξουσίαν τοῦτον ταπεινοῦν) Locus mutilus. Restit. puto, π. ἐξουσίαν ἔχων τοῦτον τ.

in hisce diebus infelicissimis, & ita pessimis, quae horrenda nobis monstra educunt, qualia Empedocles bove genita ora fuisse scribit. Tu quidem pro nobis in discrimen, summumque certamen, summa quoque alacritate prodis, & magno cum decore rationalis obstetricationis, & nutritionis mutuam compensationem in medium profers, & si mihi demum in auxilio non fueris.

Homer. Il. Θ. v. 528.

Ipse canes pellam invectos trucis impete fati. Qui me avide devorarunt, meque in partes totum diviserunt, non aliter, quam Actaeonem illi, qui seipsos nutrierunt. Haec equidem in duros illorum latratus modo tumultuanter scribimus, ut forte ipse Imperator illa audiat; fortasse quidem has perleget litteras. Dei etenim erit, qui totius veritatis pater est, Imperatoris ad haec, mentem, & cogitationem suo lumine conspergere, & obfusas mendacii tenebras excutere, & praevisa negotia quidem, & opera construere. Ita enim vel qui in exiguis peccat contereretur, & iustus aequo procedet studio. At nunc vero, ut illorum manus ita efficax est, ut quidquid voluerit, & sibi praeceperint, exigant, & exsequantur. Periculum est etiam ne ipse iustus pervertatur, & ipsa edi scat, & animadvertat crimina, quum sceleratorum flagra multis illata ictibus, in ipsius sortem, & substantiam missa, & contacta fuerint. Haec equidem illi sunt enarranda, cuius iustitiae, & humanitati fidimus. Iustitiae quidem quoniam nihil nobis ipsis commisimus eorum, propter quae male audimus; humanitati vero, quia illum suis ipsius legibus adligatum dimittimus, & aliis nostris iniquitatibus delinitum. Ipsis vero nunc linguae utere telis, quae ab ipso Verbo, suo tempore propellenda, & agitanda suscipis. Haec itaque tum in Aethiopas eiice, qui meus es Antilochus, suo ipso Nestore praestantior,

ἡμέραις, καὶ τέρατα τικτούσαις, ὁποῖα τὰ τοῦ Ἐμπεδοκλέους βουγενῆ ἀνδρόπρωρα. ὅς γε καὶ ὑπερμαχεῖς ἡμῶν ἐκθυμότατα, καὶ μεγαλοπρεπὲς ἀποτιννύεις τὰς ἀντιδόσεις τῆς λογικῆς μαιεύσεώς τε καὶ ἀναθρέψεως, κἂν μὴ ἀρκῇς τελέως ἐξελάαν ἐνθένδε κύνας κήρεσσι φορήτους, οἳ κατέφαγόν με, ἐμερίσαντό με, οὐχ ἧττον ἢ τὸν Ἀκταίωνα οἱ ἐκείνῳ τρεφόμενοι. ἃ μὲν οὖν πρὸς τὰς ὑλακὰς ἐκείνων ἐσχεδιάσαμεν, ὥστε τῷ βασιλεῖ ἀκουσθῆναι, ἀναγνώσῃ πάντως. θεοῦ δ' ἂν εἴη, τοῦ τῆς ἀληθείας πατρὸς, τὴν βασιλικὴν καὶ πρὸς ταῦτα φωτίσαι διάνοιαν. καὶ ἀπελάσαι μὲν τὸ τοῦ ψεύδους σκότος, πρόσωπα δὲ θεῖναι 1 τὰ πράγματα. οὕτω γὰρ ὁ τῶν ἁμαρτωλῶν βραχίων συντριβήσεται, ὁ δίκαιος κατευθυνθήσεται. ὡς νῦν γε τῆς ἐκείνων χειρὸς ἐνεργούσης ἅττα καὶ βούλεται. δέος μὴ διαστραφῇ καὶ ὁ δίκαιος, καὶ μάθῃ κακίαν, τῆς ῥάβδου τῶν πονηρῶν ἐπὶ τῶν αὐτοῦ κλῆρον ἀφιεμένης πληκτικώτερον. ταῦτα μὲν οὖν ἐκείνῳ ἀναθετέον, οὗ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ πεποίθαμεν. τῇ μὲν, ὅτι οὐδὲν αὐτοῖς ἡμῖν συνῄδαμεν τῶν ἐφ' οἷς δυσφημούμεθα. τῇ δὲ, ὅτι ἐκεῖνον εἴαμεν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἑψόμενον, δὲ τῆς ἄλλης ἀνομίας ἡμῶν παραψόμενον. αὐτοῖς μέν τοι χρῶ τοῖς τῆς γλώττης βέλεσιν, ἃ παρὰ τοῦ λόγου λαβὼν ἔχεις εἰς καιρὸν ἀποτιναξόμενα. καὶ βάλλε τοὺς Αἰθίοπας ὁ ἐμὸς Ἀντίλοχος, τοῦ σοῦ προϊστάμενος Νέστορος.

Domino Ioanni Philosopho.

Τῷ φιλοσόφῳ, κυρίῳ Ἰωάννῃ.

EPIST. XLV.

ΕΠΙΣΤ. με.

NON equidem ego nunc frustra, meum, sed potius Dei, Ioannem omnibus Philosophis antepos ui. Qui tantum abfuit, quin horum unus existeret, qui nunc philosophi nomen sibi adroganter vindicant, nisi saltem ipsis operibus, quantum ab illis recederet, facile patefaceret, & duplici id rationis iure, vel totis nisibus observaret. In illis enim nihil ita studiose excultum conspicimus, quam fraternum odium, & ex hoc omnino, in summi Dei odium, progressum. Huic vero Dei religionis, & amoris speculum, ipsum fraternum amorem, & dilectionem ante oculos obiecit. At vero nos iam multo ab hinc tempore neque vidisti, neque in rebus necessariis favisti nobis, postquam multis actos calamitatibus, & cum calumniantium periculis, & detrimentis variis depugnantes nos inspectasti. Quae quidem multorum, & fortium etiam nervosa genua, viresque dissolverunt, & adhuc etiam disiicient. Est enim horum robur potentissimum, vis incredibilis. Prima enim laude, & loco digna esse existimantur. Ipse autem, quia multa quidem perpessus est, ad eos, qui infortunii damna, tristesque clades evertere poterant, in harum auxilium, omne studium, omnemque curam collocavit, & pro hac nostra laborum

ΟΥ'Κ ἄρα μάτην ἐγὼ τὸν ἐμὸν, μᾶλλον δὲ τοῦ θεοῦ, Ἰωάννην πάντων τῶν φιλοσόφων ἀεὶ προέκρινα. ὅσγε τοσούτου ἐδέησε τούτων εἷς φανῆναι τῶν ποιουμένων νῦν τὸν φιλοσόφων, ὥστε τοῖς ἔργοις δεῖξαι τὴν πρὸς ἐκείνους ἀπόστασιν, τὴν διὰ διὰ πασῶν λόγῳ σώζουσαν. τοῖς μὲν γὰρ οὐδὲν οὕτω σπουδαζόμενον ὁρῶμεν ὡς τὸ μισάδελφον. διὰ τοῦτο δὲ πάντως καὶ τὸ μισόθεον. τῷ δὲ, τοῦ φιλοθέου προὔστάθη κάτοπτρον, τὸ φιλάδελφον. ἡμᾶς γέ τοι πολὺς ἐξ οὗ χρόνος μήτ' ἰδὼν μήτ' ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἄγων, ἐπειδὴ συμφοραῖς εἶδες χρωμένους, καὶ συκοφαντίαις ἐπηρείᾳ παλαίοντας, ἣ πολλῶν τε καὶ ἐσθλῶν γούνατ' ἔλυσεν, ἠδ' ἔτι καὶ λύσει. τῆς γὰρ κράτος ἐστὶ μέγιστον. ἐξίωσε τοῦ πρώτου λόγου. καὶ ὡς αὐτὸς πάσχων καὶ πρὸς τοὺς λῦσαι δυναμένους τὰς συμφορὰς, ὑπὲρ τῆς τούτων ἀπαλλαγῆς πᾶσαν σπουδὴν εἰσηνέγκατο, καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερηγόρησεν ἀθλιότητος. καὶ πᾶν ὅσον ἔδει αὐτός γε κατήνυσεν. οὐ ταύτης δὲ μόνον τὴν σοφίαν ἐχαρακτήρισεν, ἧς ἔχει δη-

λαθὴ

1 πρόσωπα δὲ θεῖναι) Scrib. πρόσωπα δὲ θ.

λαδὴ τὴν φιλοσοφίας ἐπίβασιν. ἀλλὰ καὶ λόγοις ἐπέῤῥωσε πρὸς τὸ φέρειν εὐκόλως τὴν τῶν βαρυνόντων ἐπίθεσιν. λόγοις τίνος μὲν οὐχ ἡδυτέροις κηρίου; τίνος δὲ γεωμετρικῆς οὐ πειστικωτέροις ἀνάγκης; οὐ γὰρ πρὸς αὐτοῦ τὸ μὴ οὐχὶ τὸν σοφὸν φαίνειν ἄρτιον, πράξει δὲ καὶ λόγῳ συντελαυμένον. ἀλλὰ γὰρ αὐτὸς μὲν αἰθέριος ἢ καὶ ὑπερουράνιος ἵπτασο, πτέρυγας ἀετοῦ περιαρμοσάμενος. ὃς τίς ποτε οὗτος ὁ ἀετὸς, οἶμαι δὲ, ὁ κρείττων λόγος, καὶ βασιλεὺς πάντων ὅσοι πρὸς τὸ ἄνω κυφίζονται. τοὺς δε δὲ ἄφθι νύθειν [1] ἕνα ἢ δύο, κἂν ἔτι βλασφημούντων ἡμᾶς τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν, ἀκούσῃς, καὶ κατατοξευόντων ἐν σκοτομήνῃ καὶ τῷ τοῦ ψεύδους σκιάσματι τοὺς τά γε πρὸς αὐτοὺς ἰσθεῖς τῇ καρδίᾳ. μὴ κάμοις τὴν γλῶτταν διδοὺς τῷ λόγῳ, καὶ Θεῷ, ὅς ἐστιν ἀληθείας σύμμαχος. ἀλλ' ὁ πραῢς χρυσοῦ μαχητὴς, καὶ περίζωσε τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, καὶ τὸ τῆς διανοητικῆς δυνάμεως γόνιμον καὶ τοὺς μὲν ἐχθροὺς ἀποκέντει. ἡμῖν δὲ τὴν τῶν ἐν χρηστότητι παραμίλλων βασιλέων εὐμένειαν σταθηρότερον ἑκάστοτε παρεχόμενος, ἐκδέχου παρὰ κυρίου τὰς ἀμοιβὰς, τοῦ τοῖς ἀγαθοῖς ἀγαθύνοντος, ὑφ' οὗ καὶ τηροῖο ἐν πάσῃ ἀγαθοσύνῃ, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ ἀληθείᾳ, οἷς ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐπιπεπαίνεται.

miseria patrocinium fuſcepit, & omne id, quod illum decebat adgredi, mire perfecit. Non enim ſolum ſcientiae ſuae veſtigia in hoc reliquis, cuius, ſcilicet philoſophiae, ultimum iam ſcanderat faſtigium, ſed ſermonibus vires ſuas acuit, quibus duram prementium invaſionem aequo animo poſſet ferre. Sermonibus inquam, cuius? qui non ipſo favo dulciores ſint? Cuius? qui & ipſa Geometrica ratione ad perſuadendum, & ad dandam fidem non ſint exactiores, & callidiores? Non enim ipſi, nedum quidem ſapientem parem poſſe, dabitur, inveniri, qui ita opere, & ſermone adamuſſim ſit abſolutus. Etenim ipſe aethereus, & caeleſtis, alas Aquilae praecinctus avolaſti. Qui quidem ipſe Aquila es, ita etenim arbitror, ſed ſit melior ſermo. Rex es omnium, qui in altum celeri tolli poſſint volatu. Quos & ipſe audies unum, aut duos veritatis hoſtes, qui in nos convitiis adſpere inſurgunt, & veluti e tenebricoſis nebulis, & denſis mendacii umbris, in me ſagittam intendunt profligare, ipſeque omnem in animo tuo conatum, contra ipſos impones. Nec linguam rationi, & Deo impendere laſſeſces, qui veritatis eſt verus protector, magnuſque expugnator. Sed enim cautus, & mitis eſto miles, & diſtrictum gladium, ad latus tuum praecinge, altamque facundiam, quae rationalis potentiae, & veros cogitationis adſtringat faſces, atque ita ipſos hoſtes expunge. Nobis autem puram illam, & utrimque conſtantem benevolentiam inviсtiſſimorum Imperatorum adſidue exhibe. A domino autem iuſtam retributionem adſumes, qui bonis bona large profundit. A quo etiam in omni bonitatis, & virtutis, & iuſtitiae, & veritatis munimine obtectus cuſtodiare, quibus ipſe Spiritus Sanctus ad aeternae vitae maturitatem excoquitur.

Τῷ Περιβλεπτίῳ, κυρίῳ Ἰωάννῃ.

ΕΠΙΣΤ. μϛ'.

ΤΟ' σκαμβὸν ξύλον, ὦ καλὲ Ἰωάννη, οὐδέποτ' ὀρθόν. ἀμέλει καὶ οὐδὲν βέλτιον, ὅτι μὴ κάκιον πέπραγα ὁ γὰρ ἐχθρὸς ὁ αὐτός ἐστιν, καὶ οὐκ ἠλλοίωται μᾶλλον μὲν οὖν κατὰ τῶν θηρίων, ὅσα διὰ τὸ ἀπορηθῆναι πλέον ἀγριαίνουσι, καὶ οἷον μεμήνασιν ἀφειδῶς τοῖς θυμοῖς κατακέχρηνται, καὶ προφανῶς θανατῶν δαιμονᾷ τὸ κάθαρμα μόνην οὖν ἐπιπλήτιον ἐπὶ τὸν οὕτως ἔχοντα τὴν ἐλάτειραν τῶν δαιμόνων δύναμιν. ἐκείνη γὰρ τῇ τούτου λεγεῶνι ἐπιτιμήσασα, τοῖς ὁδίταις ἡμῖν παρέξει τὴν τοῦ βίου ὁδὸν δειμάτων ὁδεύειν ἐκτός. εἰ δὲ καὶ τοῖς χοίροις ἐπιπέμψει τὸν τούτου φόρτον, καὶ τοὺς ἐπιστατουμένους ἀξίως ὑπὸ τούτου Βουλγάρους ὥσει κατὰ τοῦ προσήκοντος αὐτοῖς κρημνοῦ οὐδὲν τοῦτο πράγμα μόνον ἡμεῖς ἀκωλύτως τὴν οἰκείαν ὁδὸν ὁδεύοιμεν. καὶ θεῷ τὰ διαβήματα κατευθυνοίμεθα. ὑφ' οὗ καὶ αὐτὸς πρὸς πᾶν ὁδηγοῖο καλὸν, τὰς τοῦ πονηροῦ παγίδας ὑπερπηδῶν.

Domino Ioanni Peribleptено.

EPIST. XLVI.

OBliquum quidem, & incurvum lignum, o bone Ioannes, nequaquam rectum, nimirum, & nulla ex parte melius, quoniam nec peius illud mihi confeci, hic enim inimicus ipſe eſt, & non alius. Maxime autem contra feras eſt, quae quo maiori deſtituuntur vitae commodo, ſaevius in feritatem excandeſcunt, & ubi furorem induunt, crudelius animis agitantur. Et manifeſte quidem ſceleratus homo, quum infert dirum alicui mortis exitium daemoniaca tunc accenditur bile. Igitur illam potentiam ſolum licet explorare, & invocare, quae daemonum vim propellere, & deturbare poteſt. Illa enim huius legionem incuſans, & puniens, nobis viatoribus, ut abſque ullo metu, ſtratam huius vitae viam abſolvamus concedet. Niſi autem, & in porcos, huius adſperum iugum, & pondus deflecteret, etiam & Bulgaros, quibus ipſe praeeſt in indigniſſimum praecipitium, & ſcopuloſos compelleret ſaltus, certe non abſque ullo greſſus offendiculo nobis propriam viam tranſigeremus, nec ad Deum noſtra dirigeremus veſtigia. A quo ipſe in omne bonum quaſi viae duce, feraris, ipſos daemonis laqueos ſaltu praeteriens, viribuſque ſuperans.

Eius

1 ἄφθι νύθειν) Scrib. ἂν φθινύθειν.

Eius Discipulo Pantechnae, Domino Michaeli Medico.

Τῷ μαθητῇ αὐτοῦ, τῷ Παντέχνῃ, κυρίῳ Μιχαὴλ, τῷ ἰατρῷ.

EPIST. XLVII.

IGnoro prorsus utrum tecum congaudeam, Fili mi Domine Michael, aut tristi adficiar dolore, eo quod summam Imperatoris Aulam firmo ingressus fueris pede. Nam multarum rerum gestarum gloria, primum nobis locum concedit, at rerum agendarum veritas, secundum, quod minime vero debuerat. Sed enim quoniam, quod iam factum est, non fuisse factum non potest, & illud dissolvere, & omittere non licet, prudenti nunc opus est solertia, ut quod effectum est, summa ingenii dexteritate exsequaris. Iam quidem, & hoc ita continget, si omnibus, in obsequium inhaeremus, quasi inter scorpiones habitantes, & cum illis, qui vere, aut in sublimiori sunt sede constituti, aut esse quidem existimantur,
Hom. Il. α. v. 28. τίμημα legitur, non σκήμμα. abiecti, & humiles submittimur. Dura quidem res est, & gravis, anticipata opinio, & quae summa cum difficultate loco suo moveri potest. Vt vos quidem dixistis, & maxime si in improbo viro, & fallaciis polluto latentibus, enutritur, & frequens persistit. Tu vero intellige, quoniam loquor:

Hospes tyrannis subderis vincto pede
Non Rex profuerit, vel summi sceptra Tonantis.

Haec equidem hactenus. Tu vero ne, quum de hac re periculum facies, indigno torqueberis adfectu. Sed enim temetipsum occultanti obtege, ut decet, umbra, & usque ad ultimum te gradum demitte, & omnibus mitis esto, & tranquillo, & sereno pectore, & plena honoris aura, omnibus colloquere. Et tuum studium, tuamque curam, & sedulitatem, quasi inermibus, & imbecillis ortam manibus manifesta. Et Deus quidem claro te obfundet lumine, si quid bene ego coniicio, & ut certis id educitur signis. Tibi denique lingua benedictis, & laudum perstrepat halitu, & Dominus omni te rerum incommodo privatum, & crimine nudum custodiet.

ΕΠΙΣΤ. μζ.

ΟΥ'Κ οἶδα πότερον συνησθήσομαί σοι, τέκνον μου, κύριε Μιχαὴλ, ἢ συναλγήσω ἐπὶ τῇ εἰς τὰ βασίλεια εἰσόδῳ. ἡ μὲν γὰρ τῶν πολλῶν δόξα, τὸ πρότερον ἡμῖν δίδωσιν. ἡ δὲ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια, τὸ δεύτερον. ὡς μὴ ὤφελεν. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ γέγονεν ὃ γέγονε, καὶ ἀναλύειν οὐκ ἔνεστι, φρονήσεως δεῖ, ὥστε τὸ γεγονὸς μεταχειρίζεσθαι δεξιότερον. γένοιτο δ' ἂν τοῦτο, εἰ προσέχοιμέν τε πᾶσιν ὡς μέσῳ σκορπίων οἰκοῦντες. καὶ τοῖς ὑψηλοτέροις ἢ οὖσιν, ἢ δοκοῦσιν, ὑφιζάνοιμεν ταπεινούμενοι. δεινὸν γὰρ ἡ πρόληψις, καὶ δυσεκμόχλευτον, ὡς ἂν ὑμεῖς φαίητε. καὶ μάλιστα, εἰ κακοήθει καὶ ὑπούλῳ τρέφοιτο καὶ ἁδρύνοιτο ξύνες ὅτι λέγω ξεῖναι τυράννοις ἐκ ποδῶν μεθίστασο. μή νύ τοι οὐ χραίσμῃ σκῆπτρον καὶ σκέμμα θεοῖο. ταῦτα μὲν, ταύτῃ. σὺ δέ μοι μὴ πρὸς τὴν πεῖραν ἀναξιοπαθήσῃς. ἀλλ' ὑποκλέπτων σαυτὸν ὡς ἔνεστιν ἄχρι καὶ τῶν ἐσχάτων συγκατάβαινε, καὶ πᾶσιν ἤπιος ἴσθι. καὶ ἡμέρως καὶ τιμητικῶς ὁμίλει. καὶ σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν τοῖς ἐν χερσὶν ἀῤῥώστοις ἐνεπιδείκνυσε. καὶ ὁ θεὸς λαμπρυνεῖ σε, εἴ τι στοχαστικὸς ἐγὼ, καὶ οἷος τεκμαίρεσθαι. εὔφημος ἔστω σοι γλῶττα. καὶ κύριος τηροίη σε πάσης κακώσεως ἀνώτερον καὶ κακώσεως.

Bulgaris quos ille instruxit.

Τοῖς παιδευθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ Βουλγάροις.

EPIST. XLVIII.

Thren. 3. 20. TAbescit in me anima mea ardenti desiderio, quo in Dei tabernacula flagro. Et ob hanc caussam velocibus me pennis accinxi, ut si possem illa ingredi, & his frui, quae summopere exopto. Sed enim languidos lumbos meos videor exclamentes audire. Mane, o miser, in tuo constratus lecto, & nos, qui ex me estis, & meis, & his, qui mei non sunt, quasi ex meo ore adnuntiate, sustinete exiguo tempore meam infirmitatem, & morbum, qui me depressum, & demissum, non multo ab hinc intervallo in haec inferiora coget, vos vero hoc agitatos gravamine, etiam illo facile liberabit. At ne mali potentia, & vi, ut citius deponamini utentes, a vestri consilii, & voluntatis scopo aberrate. Hoc enim non decens, non opportunum est. Neque malos videri, & improbos, nobis adquirite, nam hoc turpe est, & absurdum. Et hoc etiam alio est molestiae pondere intolerabilius, & gravius, his praecipue, qui magno optimi Christi nomine cohonestantur, a quo videntur & efformati esse, & rursus efformari.

ΕΠΙΣΤ. μή.

Ε'Κλέιπε μέν μοι ἡ ψυχὴ τῷ πόθῳ τῶν τοῦ θεοῦ σκηνωμάτων. καὶ διὰ τοῦτο πτεροῖς ἂν ἐχρησάμην εἰ οἷον τ' ἦν πρὸς τὴν αὐτόσε ἔλευσιν, καὶ τῶν ποθουμένων ἀπόλαυσιν. ἀλλὰ γὰρ τῆς ἰσχιάδος ἀκούειν δοκῶ ἐκβοώσης μένε ὦ ταλαίπωρε σοῖς ἐν δεμνίοις. διαγγείλατε οὖν οἱ ἐμοὶ τοῖς ἐμοῖς τε καὶ οὐκ ἐμοῖς ὡς ἐξ ἐμοῦ στόματος. μείνατέ μου πρὸς βραχὺ τὴν ἀσθένειαν, ἐμὲ μὲν τὸν βαρὺν μετ' οὐ πολὺ κάτω θήσουσαν, ὑμᾶς δὲ τοὺς βαρουμένους ἀποφορτίσουσαν, καὶ μὴ δυνάμει κακίας πρὸς τὴν ἀπόθεσιν χρώμενοι, τοῦ τε βουλήματος ἀποτύχοιτε. οὐκ εὔκαιρον γὰρ, καὶ τὸ κακοὶ φανῆναι προσκτήσεσθε. ἀκόλουθον γάρ. τοῦτο δὲ πάντως ἄλλου βάρους 1 βαρύτερον, τοῖς γε τὸν ἀγαθὸν ἐπονομαζομένοις Χριστόν. ὑφ' οὗ δοκοῦσι καὶ πλασθῆναι καὶ πλάττεσθαι.

Τῷ

1 πάντως ἄλλου βάρους) Malim, πάντως ἄλλου β.

Τῷ αὐτοκράτορι τοῦ δουκὸς Ἀτταλίας, κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Ἀτταλιάτῃ.

ΕΠΙΣΤ. μθ'.

Οἶμαί σε χάριτας ὀφείλειν ἐμοὶ, λαμπρότατέ μοι ἐν κυρίῳ υἱέ. ὅτι σε τέαν ἔτι τὴν ἡλικίαν ἄγοντα πρὸς τὰς τῶν Μουσῶν θείας χάριτας ἤνεγκα, κἀξέσωσα, κἀξεθρεψάμην. καὶ τοῦτο τὸ χρέος οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀπαρνήσαιο. ἢ ἀλλότριόν γε Μουσῶν ἐπιδείξεις σαυτόν. ἐπεὶ οὖν ὁμολογεῖς, ἅπαν μοι τοῦτο διάλυσον ἐν τῷ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Σίδης ἀντιλαμβάνεσθαι οὗτος γὰρ δὴ τοσοῦτον ἡμῖν ἥνωται, ὥστε μηδὲ ἄλλος δοκεῖν παρ' ἐμὲ, ἀλλ' αὐτὸς ἐγὼ εἶναι. ὅσα οὖν πρὸς τὸ ἀγαθοποιεῖν δέδωκέ σοι ὁ ἀγαθὸς θεὸς δύναμιν, πᾶσαν μοι συγκίνησον ἐπὶ τὸ ἀγαθῆναι τῷ τὰ πάντα καλῷ κἀγαθῷ τοῦ θεοῦ τούτῳ θεράποντι. ναὶ χρηστότατέ μοι υἱὲ, οὕτως ὀναίμην τῶν ἐπὶ σοὶ πόνων. οὕτως τὰ θρέπτρα παρά σου ἀπολάμβοιμι. καὶ γένοιτό μοι μαθόντι διὰ γραφῆς αὐτοῦ, ὅσης καὶ οἵας τῆς σῆς ἀπολαύει χειραγωγίας, ἐπευλογῆσαί σε ταῖς εὐχαῖς αἳ μή τε ἄλλο, πατρικαῖς γοῦν, καὶ δυναμέναις οἴκους τέκνων στηρίζειν ὅς γε καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιῶν εὕροιμι τὸν τοῦ ἀληθινοῦ λόγου ἀληθινὸν πατέρα ἐπήκοον, τηροῦντά σε πάσης ἀνώτερον κακώσεως καὶ κακύνσεως.

Domino Ioanni Attaliotae.

EPIST. XLIX.

Existimo te innumeras mihi debere gratias, Illustrissime in Domino fili, quoniam te quum adhuc primam tenerae aetatis ageres vitam, in ipsas Musarum adduxi gratias, neque servavi incolumem, etiam pavi. Et hoc quidem debitum nequaquam ipse negabis, nisi te ipsum alienum a Musis omnino ostenderis. Quocirca, quia id facile confiteris, omne hoc discute, & dissolve officium, efficiens ut sacratissimus Metropolitanus Sides compensationem hanc, & emolumentum accipiat. Hic enim ita mihi coniunctus est, mecumque unitus, ut non alius a me videatur, sed idem, quod ego sum. Itaque totam hanc potentiam, & facultatem, quam tibi, ut tu beneficiis alios prosequereris, optimus Deus est elargitus, omnem mihi admove, in me deflecte; ut hunc Dei servum, & ministrum, in omnibus semper bonum, multo beneficii munere sublevare possimus. Vere quidem, optime fili, ita laborum, quos in te contuli, fructum, & utilitatem capiam, & ita nutritionis praemia, a te accipiam. Atque litteris tuis me edoce, quot, & quantis tuis auxilii donis perfungatur. Teque precibus suis ad summam evehet benedictionem, quae si non aliud, saltem paternae sunt, quae filiorum domus, & sedem sacris firmare fundamentis possunt. Qui hoc ita exacte exhibens, facile veri sermonis verum patrem te sine crimine, & sine discrimine servantem inveniam. ἀνώτερον κακώσεως καὶ κακύνσεως.

Τῷ δουκὶ Δυρραχίου, τῷ Βρυεννίῳ.

ΕΠΙΣΤ. ν'.

Εἰ καὶ μικρὰν καὶ ὀλίγην τὴν τῶν ἰχθύων ἀποστολὴν ἡ τοῦ λόγου μήτηρ ποιεῖται πρὸς τὸ τῆς σῆς ὕψος μεγαλειότητος, ἀλλά γε συμβολικὴν καί τι περιττὸν καὶ τῶν πολλῶν ὑψηλότερον ἐν ἑαυτῇ φέρουσαν. δεῖ γὰρ τῇ τεκούσῃ τὸν λόγον, τὸν πάντα ἐν σοφίᾳ ποιήσαντα, μηδὲν ἄσοφον εἶναι καὶ ἄλογον. αὐτὰ μὲν γάρ σοι τὰ σταλέντα τὴν πρὸς ἀρετὴν ἐμφαίνουσι συνδιάθεσιν. ἐξ ἧς καὶ δι' ἧς ὅσον ὑγρὸν τῆς ψυχῆς, καὶ τοῖς κάτω ὕδασιν ἐντρεφόμενον. οἷς ὁ Λεβιαθὰν ἐνδυναστεύων γινώσκεται, ἀνέσπασάς τε τῷ ἀγκίστρῳ τοῦ λόγου εἰς ἑαυτὸν περιηγμένου καὶ ἐπιστρέφοντος. καὶ τῷ ἅλατι καταρτίσας, ὃ ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν ὡρίσθημεν, ἐξέτηξάς τε καὶ ἐταρίχευσας. καὶ ξηρὸν καὶ κοῦφον ἀπέδειξας. ὁ δέ γε τούτων ἀριθμὸς τῆς ἐν καλοῖς τελειότητος σύμβολον, γέννημα ὂν τέλειον τῆς πάντων ἀριθμῶν δεκάδος καὶ περατώσεως. ἀλλὰ γὰρ οὕτως μοι ζώῃς, καὶ τοιοῦτον ἀεὶ διάγοις τὸν βίον, πρὸς τὸν θεὸν μόνον ὁρῶν, τὸν ὑψόθεν μὲν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν καταβεβηκότα ἐσχατιὰν, ἀνάβαντα δὲ εἰς ὕψος, ἵν' ἑλκύσῃ τοὺς συγκουφιζομένους, ὡς ὑπόσχεσις μικρὰ δὲ ἢ οὐδὲν φροντίζων τοῦ κοσμοκράτορος, καὶ πολλὴν αὐτῷ καταγινώσκων πενίαν. κἂν βασιλείαν ἔχειν ἀλαζονεύηται καὶ τῆς δόσεως τούτων ἀνταπαιτῇ τὴν

Bryennio Duci Dyrrachii.

EPIST. L.

Et si exiguum, & minimum illud ad summam tuae potentiae Maiestatis altitudinem, pisciculorum munus, ipsa Verbi Mater emittit, equidem aenigmaticum quid, & symbolicum, & multis rebus praestantius, & sublimius secum adfert. Oportet enim, ut quae Verbum peperit, quod omnia sapientiae viribus, undique praestat, nulla in re imprudentiae sit, & ignorantiae involuta tenebris. Illa vero, quae ad te missa sunt, praeviam ad virtutem constitutionem, & viam patefaciunt. Ex qua, & in qua, quidquid anima humoris habet, & quidquid in his aquis, quae sub caelo sunt, enutritur, in quibus ipse Lebiathan Principis imperio horrescere cognoscitur, homo rationis, quae se ipsam circumducit, quaeque se undequaque circumit extraxisti. Quod falsis in undis condiens, & quod in nobismetipsis nos habere iam decretum, & constitutum est, liquefecisti, & salis conditura macerasti, & aridum, & levissimum ostendisti. Horum equidem numerus, perfectionis, quae in bonis est, est symbolum, quum germen sit denarii, omnium numerorum & perfectissimum, & extremum. Sed enim ita quidem vives, & tantam semper vitam deges, in solum Deum oculos defigens, qui ab alto in nostram hanc infirmam humilitatem descendit, & rursus in sublime aetheris cacumen evolavit, ut illos, quos secum substulit, attraheret, ut pollicitus ipse fuerat. Fere enim nihil mundi Principis curam

curam gerit, & multam etiam illius miseriam, & paupertatem cognoscit, etsi regnum se habere superba iactet cervice, & se cuncta daturum promittat, si illum vera adoratione prosequantur, Et quidem ipse totus hilaris, & laetus totius boni dator, & exstitit, & effectus fuit. Sed non quidem ministratorio Dei ordini, atque cohorti, In qua carnalia serens, spiritualia metet, ut Divinus Apostolus est loquutus. Etiam & Deum in domum tuam intromittas, qui a latere tecum constanti percurret gressu, neque secum substinebit. A quo demum & corporis periculo, & animae sordibus libereris.

προσκύνησιν καὶ πᾶς μὲν ἱλαρὸς καὶ παντὸς ἀγαθοῦ δότης καὶ γινόμενος καὶ φαινόμενος, οὐχ ἥκιστα δὲ τῷ λειτουργικῷ τοῦ Θεοῦ τάγματι καὶ συστήματι. ᾧ σπείρων τὰ σαρκικὰ, θερίσεις τὰ πνευματικὰ, κατὰ τὸν θεῖον εἰπεῖν ἀπόστολον. καὶ Θεὸν ἀντεισοικίσῃ τῶν παρατρεχόντων τὸν μένοντα. ὑφ' οὗ καὶ τηροῖο πάσης κακώσεως ἀνώτερος καὶ κακώσεως.

* * * * *

EPIST. LI.

LOngiorem ad tuam dilectionem epistolam scribere, Illustrissime frater, & domine, hanc praesentis temporis occasionem, & angustiam nequaquam mihi permittere, non adspere quidem, nec cum difficultate, his brevissimis litteris cognosces. Verum enimvero has, ut multo versuum ordine conscriptas, & nullibi amici animam delectantem, irridebis. Quomodo igitur vales, qui & salutis frui munere, & nullo dolore adfici & corpore, & anima dignus es. Quippe harum litterarum tumultuantes susurrus, non aliter, quam fucorum examina, aegro animo feres, qui mel omne pacifice, iuxta animi sententiam vitae, tibi furantur, & eripiunt, & hoc quidem nequaquam condiunt, etsi insuavi murmuris bombo circumstrepant. Observas quidem dulcissimum tui ipsius thesaurum, quod nec tibi eripi possit omnino, neque a quoquam diminui. Sic etiam & quae nostra sunt, esse precamur, & cupimus. Attamen haec calamitatum esse, & cladium domicilium, & agrum, pro comperto habe. Quas nostra crimina humi repentia, in cumulum adgerunt, hoc truculento exactore, quasi ministro utentia. At magnus pastor Christus nos non levi spe pascit. A quo, qui per pascua educitur, nullis umquam privabitur bonis, & super requiei gramina viridantia, & in aquae vivae scatebras declinabitur. A quo ipse a luporum incursu, qui invisibiliter nobis in occursum obiiciuntur, semper serveris incolumis.

ΕΠΙΣΤ. να΄.

ΜΑκρότερα γράφειν τῇ σῇ ἀγάπῃ, ὑπέρλαμπρέ μοι ἀδελφὲ καὶ αὐθέντα, μὴ διδόντος ἡμῖν τοῦ καιροῦ, οὐκ ἂν δριμὺ προσβλέψαις τῷ βραχεῖ γράμματι. ἀλλὰ καὶ τούτῳ προσγελάσεις ὡς πολυστίχῳ, καὶ οὐχὶ φίλου ψυχὴν ἐπευφραίνοντι. πῶς ἂν οὖν μοι ἔχοις, ὁ καὶ ὑγιῶς ἔχειν καὶ ἀλύπως καὶ σῶμα καὶ πνεῦμα ἄξιος. ἄρα δυσχεραίνεις τὸν τῶν πραγμάτων ὄχλον ὡς κηφήνων ἑσμὸν, βλεπτόντων σοι τὸ μέλι [1] τῆς εἰρηναίας κατὰ νοῦν ἕξεως. ἢ τοῦτο μὲν, οὐδὲ προσποιῇ, κἂν περιβομβῇ ἀηδέστερον. τηρεῖς δὲ τὸν γλυκὺν σαυτοῦ θησαυρὸν ἄσυλον καὶ ἀμείωτον. τοῦτο μὲν οὖν καὶ βουλόμεθα καὶ εὐχόμεθα τάδε ἡμέτερα. ἀλλ' ἴσθι ταῦτα μυρμηκιὰν συμφορῶν ἃς αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν ἐπισωρεύουσι καθημέναι [2], διακόνῳ τῷ πράκτορι χρώμεναι. εὐκολεῖ δὲ ἡμᾶς ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίσιν ὁ μέγας ποιμὴν Χριστός. ᾧ ποιμαινόμενός τις οὔτε τῶν ἀγαθῶν οὐδὲν ὑστερήσεται, καὶ ἐπὶ χλόης ἀναπαύσεως καὶ ὕδατος ζῶντος κατακλινήσεται. ὑφ' οὗ καὶ αὐτὸς φυλάττοιο τῶν ἀωρὶ ἐπιτιθεμένων λύκων πάσης ἐπηρείας ἀνώτερον.

Dominae, quae ipsi aegrotanti prospexit.

EPIST. LII.

REnovas semper operibus tuis ipsam Dei inter homines conversationem, atque pariter ostendis, in te quidem illum humano more agentem, & in illo autem tuam humanitatem quasi ipso Dei integumento sacratam. Tu autem omnibus ad pietatem occurris, & me revera invisere animo reputas tuo, & tuae bonitatis commodo, & utilitate quasi inebriari, & obruere. Iamque & me, qui tuus semper fui, nunc praesertim fere mortuum, reviviscere fecisti, & ipsa resuscitasti. Pro quibus, & quid maius tibi deprecari potero, & expetere, quam ne quidem in te ipsa hoc divinum mysterium umquam ostendere cesses, ut sit tibi hoc ipsum & felix palma, & eximium praemium.

κατόρθωμά τε καὶ μίσθωμα.

Τῇ δεσποίνῃ, ἐπισκεψαμένῃ αὐτῷ ἀρρωστήσαντι

ΕΠΙΣΤ. νβ΄.

ἘΓκαινίζεις ἀεὶ τοῖς ἔργοις τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησιν. καὶ δεικνύεις ἐν σοὶ μὲν, ἐκεῖνον ἀνθρωπιζόμενον. ἐν ἐκείνῳ δὲ, τὸν σὸν θεούμενον ἄνθρωπον, ἥγε πᾶσι συγκαταβαίνουσα. κἀμὲ τὸν αὐτόχρημα γῆν εὐδόκησας ἐπισκέψασθαι. καὶ μεθύσαι τῆς γῆς χρηστότητος [3]. καὶ τὸν σὸν ἴδιον, τὸν ἄλλως νεκρὸν, ἀνεζώωσας καὶ ἀνέστησας. ἀνθ' ὧν τί ἄν σοι ἐπευξαίμην μεῖζον, ἢ, τὸ μὴ λῆξαί ποτε ἐν σαυτῇ δεικνῦσαν τὸ θεῖον μυστήριον. ἵν' ᾖ σοι τὸ αὐτὸ κατόρθωμά τε καὶ μίσθωμα.

Ma-

1 βλεπτόντων σοι τὸ μέλι) Scrib. κλεπτόντων σοι τ. μ.

2 καθημέναι) Scrib. καθημέραν.

3 τῆς γῆς χρηστότητος.) Scr. τῆς σῆς χ.

Τῷ Μακρεμβολίτῃ, τῆς Πρέσπας ἄρχοντι.

ΕΠΙΣΤ. νγʹ.

ΟΥ"πω μὲν καθαρῶς τῆς κατακλινήσεως ἡμᾶς ἀπηλλάγημεν νόσου, ἐπιφανέστατέ μοί ἐν κυρίῳ υἱέ. πλὴν ἀλλ' ἡ τῶν κανόνων φωνὴ διακελευομένη τὴν ἱερὰν ἡμῖν σύνοδον, φωνὴ πάντως οὖσα Χριστοῦ, ἐξανίστησί τε τῆς κλίνης, καὶ πρὸς τὴν κίνησιν ἐνισχύει, καὶ τὸν κράββατον φέρειν δίδωσι. προσδέχου τοίνυν ἡμᾶς σὺν αὐτῷ γε φάναι τῷ τοιαῦτα θαυματουργοῦντι κατὰ τὴν Πρέσπαν, ἐνταῦθα γὰρ ἡ συνέλευσις, καὶ περιπλακησομένους καὶ προσφυσομένους, καὶ τῆς υἱϊκῆς καταπολαύσοντας διαθέσεως. ἀλλ' ὅρα μὴ καταλιπόντες ἀσυνέργητον τὸν πρὸς τὴν συλλογὴν τῶν χρειωδῶν ἀπεσταμένον ἐκκλησιαστικόν. τοὺς τὰ τῆς ἑορτῆς ᾄσοντας τέττιγας. ἀτεχνῶς ἀποδείξητε. καὶ ἐν πανηγύρει μεθυόντων, αὐτὸν λιμώξομεν. εἶτα, ποῖ κατὰ δύσῃ γῆς, ἵνα τὰς τοῦ λόγου φύγῃς βολάς. αἷς αὐτὸς μὲν οὔπω καὶ τήμερον ἐμπαρέσχες σαυτὸν, ὡς ὄντως κατὰ λόγον κινούμενος. ἄλλοι δὲ παραθέντες, πικρὰς αὐτὰς καταγγέλλουσιν, οὓς καὶ ἔτι ταύταις ὑποπίπτειν καταλιπὼν ὡς ἐθάδας τε καὶ ἀξίους, αὐτὸς εἴης ὑπὸ τούτου ἀνθοβολούμενος. τοῦτο γὰρ δή σοι καὶ συμπέφυκε, καὶ συνηύξηται.

Macrembolitae Preſpae Principi.

EPIST. LIII.

NOndum equidem nos illo gravi morbi decubitu liberati, & ſoluti ſumus, Illuſtriſſime in Domino fili, & tamen ſacra canonum vox, ſacram nobis ſynodum imperavit. Vox quidem omnino Chriſti, a lecto enim reſuſcitat, & ad liberum motum, & deambulationem vires impendit, ipſumque tollere grabatum permittit. Tu autem nos ſuſcipe, ut tecum illi adparere apud Preſpam, qui talia mirabiliter operatur, poſſimus. Hic enim noſter conventus erit, nos inquam ſuſcipe iam viribus aliquantulum obvolutos, & reſtitutis membris, nobis ipſis inhaerentes, & tuis, quaſi filii, adpoſitis muneribus oblectantes. Sed tamen vide ne, ſi illum, qui colligendis Eccleſiaſticis commodis, & fructibus praefectus eſt, re infecta relinquitis, ipſas cicadas, quaſi diei feſti geſta cantu obſtrepentes, prorſus oſtendatis. Etenim in ipſo ſaturorum, & ebriorum aeſtu, nos eſurie, & fame premimur. Ceterum quas terrae caveas aditis, ut ſaeva illorum ſermonibus effugias ſpicula, quibus & ipſe quidem nondum, vel hodie te ipſum obiicere, & praebere auderes, qui vere nonniſi rationis inſiſtis veſtigiis. Alii vero, qui iam illa experti ſunt, venenata amaritudine eſſe infecta adnuntiant, quos etiam adhuc, ſi ut in illa incidant, ita deſeris, & relinquis, quaſi dignos illis, & ad illa adſuetos, ipſe, ob hoc, quaſi floribus conſperſus, & exornatus exſiſtes. Hoc enim tibi iam & congenitum eſt, & quadam tecum coaluit natura.

Τῷ ἐπὶ τῶν δεήσεων.

ΕΠΙΣΤ. νδʹ

ΣΥ' μὲν πρὸς ἡμᾶς, ἃ πρὸς Ὀρέστην οἱ Μυκηναῖοι, ποιεῖς. καί σε μισοῦμεθ' οὕτως ὥστε μὴ προσεννέπειν. ἐγὼ δὲ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ πρός σε φρονεῖν τι ἀσύνηθες, ὥστε καὶ προσφωνῶ, καὶ τὰ συνήθη χαριεντίζομαι. τὰ δέ ἐστι, βραχέα μὲν, ἀλλὰ τοιαῦτα. οἷα θεσπίσματα μᾶλλον ἢ ῥήματα κοινὰ κρίνεσθαι. ἀνάπτεται κάμινος ἐπί σε τὰ ἐπὶ τῇ βραδύτητι σκώμματα. αὐτὸς δὲ οὐ μόνην κληματίδα καὶ στυππεῖον χορηγεῖς, οὐ δὲ τοῦτο τὸ πεύκης δάκρυον, ἀλλά σοι καὶ Ὀνάφθας μετακομίζεται [1] ὑπερόριος. καὶ καταρδεύεις τούτῳ τὴν κάμινον. οὕτω ποθεῖς ὁρᾶν τὴν φλόγα αἰρομένην πρὸς τὸ μεγαλειότερον. εἰ μὲν οὖν ἀπολύσεις τῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ διατριβῆς τὸν Τορνίκιον, ὃν ἔχω γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφιδῇ, τὸν Νεῖλον ὅλον ἐπαφῆκας τῇ τέως αἰρομένῃ φλογί. εἰ δ' οὖν ἀλλὰ καὶ τὴν πηγὴν αὐτοῦ τοῦ θαυμασίου Νάφθα ἐκ Βαβυλῶνος μετακομίζεις. μῶν ἠνιξάμην. ἢ οὐδὲν δεῖ σοι Οἰδίποδος. ἐγὼ μὲν οἶμαι. τά τε γὰρ ἄλλα τίνος οὐκ ἀγχινούστερός σου. καὶ τὰ σὰ μᾶλλον ἂν συνείης, ἢ τἄλλα ἀλλά μοι τῶν τι

Magiſtro Libellorum Supplicum.

EPIST. LIV.

TV quidem in nos, quod in Oreſtem Mycenaei, ſtudioſe confers, & nos ita odio proſequeris, ut nec compellatione dignos cenſeas. Ego autem ita me contineo, ne quid in te inſuetum aut cogitem, aut proferam, ut etiam de acclamatione interpellem, & quae paſſim feruntur in te lepida quadam urbanitate effutiam, quae haec quidem ſunt brevia, ſed talia, quae veluti quaedam oracula potius, aut communia, & evulgata dicta poſſint iudicari. In te aeſtum ingentem, & fornacem accenſam ſcommata, & convicia ſuperiniiciunt, & conſtruunt, quae tibi ob ſegnitiem obtenduntur. Sed ipſe non ſolum ſarmentulum, facilemque ſtuppam large ei adminiſtras, neque pingues piceae lacrimas, ſed tibi peregrina, & extera adducitur Naphtha, & hac totum caminum irrigas, & conſpergis, ita flammam in maius ſublatam, & crepantem intueri exoptas. Si quidem Tornicium ſtudio, quod bello obtulerat, omnino abſolveris, quem ego meae ſororis virum habeo, totum quidem Nilum excitatis tunc flammis obiiciſti. Si vero id renueris, etiam totum mirabilis Naphtae fontem, ad te, ex Babyloniis collibus detorſiſti. Numquid obſcuro verborum involucro uſus ſum? Aut nihil quidem Oedipode opus erit? Ita enim arbitror. Nam non ſolum in alia inge-

[1] καὶ Ὀνάφθας μετακομίζεται) Scribe, καὶ ὁ Νάφθας μ.

ingeniosus, & perspicax es, verum etiam tua potius intelligis, quam aliena. Sed enim aliis ereptus malis, sceleribus iam tenebris, & ab horrenda saltim segnitiei fera servaris. Aut etenim sponte, quod non credo, aut violenter ab hac captus es. Semper autem te ab honore in honorem esse evectum certi ad me deferant nuntii.

ἄλλων κακῶν τηροῖο ἀνώτερος, καὶ τῆς δεινῆς θηρὸς βραδύτητος. εἴθ' ἑκὼν, ὅπερ οὐ πείθομαι, εἴ τε καὶ ἄκων ταύτῃ ἑάλωκας. καὶ ἀεί μοι ἀγγέλλοιο ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ὑψούμενος.

Domino Nicetae Medico Imperatoris.

EPIST. LV.

MVlta quidem sunt, quae me cogunt, ut ad nostra tabernacula me conferam, quae ut novus Israel, istud in desertum vestrum circumducti, construxistis. Sed tamen duo flumina undantia, meos ad illa gressus omnino arcent. Primum est satis notum, atque commune, scilicet capitis anfractus frigido adimplere theumate catarrhos, & tusses crebro excitat, & variis pectora morbis fore direpturum, non absurde timorem mihi incutit. Quid enim mihi non eveniet, si sub dio tempus omne contero, ubi in caveis, & sub tegmine specus iacens delitesco? Aliud autem est, vicini fluminis gurges, quem verus Graecia *Axion*, nova vero, & Barbara, *Bardarion* adpellat. Hic enim multis montium ex liquata nive, fluentis tumidus, ita turget, ut neque pedester, ac ne equo vectus quidem illum vadare, nemo pertransireque possit. Neque enim ponte est instratus, quia ad id, vectigalia, & tributa exacta male fluminis sunt. Scaphula solum, unius cubiti compacta altitudine, permeabile est. Haec autem Scaphula, tertium flumini a me nomen constituit, & dignissime hoc *Acherontem* adpello, quod inferorum vastam paludem Poetae influere fabulantur. Et omnes etiam aiunt, qui per illud navigant, solum digiti crassitudine unius, a mortuis disterminari, & dividi, & hoc esse illius maius, latiusque tutamenti intervallum, atque munimen. Qui vero illam scaphulam audaci pectore scandunt, ad vitam, solum quasi araneae filo, ut muro obsepiuntur, atque vallantur. Quare, ob haec, fratrem meum, ad te mitto, cui, ut te adeat, nullum horum fluminum obest, nihil iter eius impedit. Nam hoc nequaquam illius animum turbat, nec illi negotium facessit; illud vero nec ullo metu exhorret, sed multi desiderii alis ad vos celerrime advolat, qui neque *Scapham*, *Scapham dicere*: & inclamare prae animi ardore, & desiderio patitur. Quemadmodum nos prisca rusticitate agrestes, & timidi, & qui nondum horum temporum sapientiam, sophisticamque caliditatem degustavimus. Sed iam ille, ut onerariam navem, mille ferundis hominibus aptam, illam esse existimat, & audentius navigat, quam quum per terram graditur. Hunc ergo tibi e meis aedibus, ad tuas misi. Ita enim ego existimo. Haec, quae me circumdant, omnem meae praesentiae utilitatem tibi plane adimplebunt, & illa pro memetipso, tuam dilectionem, & tui spiritus adsequentur sapientiam. Propter quam ego Tiresiam apud inferos exsistentem inclamans comperi:

Fort. *Axenos*, quod post Euxinus pontus dictus.

Bardarion, Vide Glossar. Graecobarbar. *Io. Meursii*.

Schapha Charontis Acheron fl.

οἱ ποιητῶν παῖδες.

Iuvenal. Sat. 12. v. 58. de quovis fluvio: Digitis a morte remotis quatuor, aut septem, &c. Vt a filo pendere Proverbio dictum.

Adagium usurpatum de rustica simplicitate.

Τῷ ἰατρῷ τοῦ βασιλέως, κυρίῳ Νικήτᾳ.

ΕΠΙΣΤ. νέ.

ΠΟλλὰ μὲν τὰ βιαζόμενά με πρὸς τὰς ἡμετέρας διαβῆναι σκηνὰς, ἃς ὁ νέος Ἰσραὴλ πήγνυσθε, ἐν τῇ δι' ὑμᾶς ἐρήμῳ περιφερόμενοι. ἀνακόπτει δέ μοι τὴν διάβασιν δύο ῥεύματα. ἓν μὲν, τὸ κοινόν τε καὶ ἐπιδήμιον. ὃ τοῦ ἐγκεφάλου πληρωθέντος κατάῤῥους δημιουργῆσαν καὶ βῆχας, καὶ τὸν περὶ τοῖς θωρακικοῖς νοσήμασι φόβον οὐκ ἀλόγως ἐφίστησι. τί γὰρ οὐκ ἄν μοι γένοιτο αἰθριάσαντι, ὅπου φωλεύων οὕτω διάκειμαι; θάτερον δὲ τὸ τοῦ γείτονος ποταμοῦ, ὃν ἡ παλαιὰ μὲν καὶ Ἑλληνὶς Ἄξιον, ἡ νέα δὲ καὶ βάρβαρος ὀνομάζει Βαρδουάριον 1. οὗτος γὰρ διὰ πολλῶν μὲν ῥέων ὀρῶν τῇ δ' ἐν τούτοις χιόνι τακείσῃ νῦν ὀγκωθεὶς, καὶ μήτε πεζοῖς μήτ' ἐφίπποις διαβαίνειν διδοὺς, μήτε γέφυραν ἔχων, διὰ τὰ κακῶς ἀπολούμενα ποταμοῦ τελώνια, σκαφιδίῳ πήχει πορεύσιμος γίνεται. τὸ δὲ σκαφίδιον τοῦτο καὶ τρίτον τῷ ποταμῷ παρ' ἐμοὶ τίθησιν ὄνομα καὶ ἀξιῶγε καλεῖσθαι τοῦτον Ἀχέροντα. ὃν ῥεῖν ἐν ᾅδου ποιητῶν οἱ παῖδες μυθεύονται. καὶ πάντας μὲν γὰρ τοὺς ἐφ' ὧν δή ποτε πλέοντας δακτύλου, φασὶ, πάχος διατειχίζει πρὸς τοὺς νεκροὺς, καὶ τοῦτ' αὐτοῖς τὸ πλατὺ καὶ μακρὸν διατείχισμα. οἱ δ' ἐμβάντες τῷ σκαφιδίῳ τούτῳ, πρὸς τὸν κάτω βίον ἀραχνίῳ διατειχίζονται, διὰ ταῦτά σοι στέλλω τὸν ἀδελφὸν, ᾧ τὴν πρὸς ὑμᾶς ἔλευσιν οὐδέτερον τῶν ῥευμάτων ἀνείργει. τῷ μὲν γὰρ, οὐκ ἔτ' ἐνοχλεῖται. τὸ δὲ, οὐδέποτε δέδοικε. καὶ πολλοῦ δὴ νῦν ὅτε τοῖς τοῦ πρὸς ὑμᾶς πόθου πτεροῖς κουφίζεται. ὅς γε οὐδὲ τὴν σκάφην σκάφην λέγειν ἀνέχεται, ὥσπερ ἡμεῖς οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἄγροικοι, καὶ τῆς τῶν νῦν ἡμερῶν σοφίας εἴτουν σοφιστικῆς ἄγευστοι ἀλλὰ μυριοφόρον ὁλκάδα τίθεται, καὶ πλεῖ θαῤῥαλεώτερον, ἢ ὅτε κατὰ χέρσου βαδίζει. τοῦτον ἔσταλκά σοι οἴκοθεν οἴκαδε. οὕτω γὰρ ἐγὼ κρίνω. τὰ καθ' ἡμᾶς πᾶσαν τὴν τῆς ἐμῆς παρουσίας χρείαν σοι ἀποπλήσοντα, καὶ ἀντ' ἐμοῦ τῆς ἀγάπης καὶ σοφῆς σου ψυχῆς ἀπολαύσοντα. δι' ἣν ἔγωγε τὸν ἐν ᾅδου Τειρεσίαν ἀποκαλῶν, οἷος πέπνυται ἀναφαίνομαι τοὶ δὲ, σκιαὶ ἀΐσσουσιν, Ἄτης ἐν λειμῶνι κατὰ σκότον ἠλάσκοντες. τοῦτο γὰρ ἐμοὶ τὰ τοῖς πολλοῖς μακάρια καὶ οὐ δαίμονα 2. ἢ καὶ τηροῖτό σου ὑπὸ τοῦ σοφοῦ τε καὶ ἀγα-

1 ὀνομάζει Βαρδουάριον] Scrib. ὁ Βαρδάριον. Idque iam nuper monui in Glossario meo Graecobarbaro, in Βαρδαριῶται.

2 μακάρια καὶ οὐ δαίμονα) Rescribo, μ. καὶ εὐδαίμονα.

ἐ ἀγαθοῦ Θεοῦ πάσης ἀνώτερον κακώσεως καὶ κακύνσεως.

Ille ſapit ſolus, reliqui volitant velut umbrae,
In prato Noxae tenebrarum horrore vagantes. Homer. Odyſſ. λ. v. 495. Non eſſe Homeri arbitror, ſed alterius Poetae, vel Theophylacti.

Hoc enim mihi, ut quae multis beata ſunt, & felicia puto. Iamque ille, per te, a ſapiente, & optimo Deo, omni ſcelere, & omni malo liber, ſervetur.

Τῷ κυρίῳ Νικολάῳ τῷ Καλλικλῇ.

ΕΠΙΣΤ. νϛ'.

ΑΛλὰ σύ μοι δραςικὰς τὰς ἀντιδότους ἐπὶ τὰ προσβαλόντα νοσήματα, καὶ μὴ πεφεισμένως ἐγχεῖν ταῖς κύλιξι τὴν θεοδώρητόν σου καὶ τὴν πανάκειαν. ἐ τὸ κεφάλαιον, τὴν δι' ἐχιδναίων σαρκῶν. ἐν μὲν Θεσσαλονίκῃ προσδοκᾶταί μοι πλήρωσις. ἐν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις, χωρὶ δὲ αὗται [1] τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, κένωσις. ἐξ ἀμφοῖν δὲ, πάρεσις καὶ παράλυσις. ἆρα μὴ μάτην ἐπικαλοῦμαι τὸν ἐμὸν Ἀσκλήπιον ἐπὶ τηλικαύτην ἐνόχλησιν, τοῦτο μὲν, οὐ μάτην. ἐκεῖνο δὲ ὅρα, μή τις φαίη μάτην με ῥαψωδεῖν γρίφους πλέκοντα. δέον ἐξειπεῖν τὴν χρείαν λευκότερον. τοῦτο δὴ καὶ ποιήσω. καὶ μάνθανε. οἰκίδιον ἡμῖν ἐςὶν ἐν ᾧ ἐγκαταλύομεν, καὶ τὰ χρειώδη ἐναποτίθεμεν. τοῦτο πληροῦν ἐπιχειροῦσί τινες τῶν ὑπὸ τὸν πανσέβαςον αὐθέντην ἡμῶν. ταύτην σύ μοι τὴν πλήρωσιν προανάςειλον. δεινὸν γὰρ, εἰ τοῖς ἡμετέροις ἄλλων ἐναποπαυομένων, αὐθοὶ θύρας ἀλλοτρίας περινοςοίημεν. τὸ χωρίον αἱ ἐκκλησίαι εἰ μὴ ἀνεπηρέαςον ἐαθείη, εὖ ἴσθι ὡς κενωθήσεται. ἐπίσχες αὐτός μοι καὶ ταύτην τὴν κένωσιν. ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐπισχέσεως, μήπω μὲν περὶ τοῦ χωρίου μηδὲν μήτε μεῖζον μήτε μεῖον ἐρεῖς, ὅτε δέ σοι οἱ ἐν τῷ χωρίῳ ἡμέτεροι ἢ ὡς ἐπηρεασμοῦ ἐγγὺς ὄντες, ἢ ὡς ἐπηρεαζόμενοι. προσελεύσονται, τότε μηδενὸς φείδεσθαι μήτε ῥήματος ὑπὲρ ἡμῶν μήτε πράγματος εἴρηκά σοι τἀμά δός μοι ἐ πρὸς ἄλλους λέγειν τὰ ἐπὶ τούτοις σὰ τῶν ἐλπίδων ἄξια. ἃς ὁ τούτων σε λόγος βεβαίας ἐν ἐμοὶ πήγνυσιν. ὁ ἀδελφός μου προσαγορεύσει σε. ἀλλ' ἐκ τοῦ Ταινάρου. δι' οὗ πρὸς τὸν ἅδην κατάγεται, τῇ φθίσει χειραγωγούμενος. πρὸς ἣν χειραγωγίαν ἐγὼ θεόθεν ἐξαιτῶ πρόσκομμα.

Domino Nicolao Callicli Archiatro.

EPIST. LVI.

TV quidem efficaces, & potentes antidotos, in obiectos mihi morbos, & non avare, & parce, in pyxidibus effundis, & illam tibi a Deo datam panaceam, & ut ſummatim dicam, quae ex carnibus viperinis conflata eſt. At vero Theſſalonicae has pyxides, mihi impleri ſpero, in Eccleſiis autem (hae quidem regiones quaedam ſunt, & ſedes, noſtri Archiepiſcopatus) effudi penitus, & evacuri. Vtrimque vero paralyſis, & nervorum remiſſio quaedam, & laxatio mihi ineſt. Equidem iam non fruſtra meum te Aeſculapium, in tantum rerum tumultum, & perturbationem evocabo. Hoc enim non incaſſum erit. Illud autem proſpice, ne quis forte dicat, me gryphos, & aenigmata texentem, irrita oratione, & redundanti blaterare. Neceſſe enim eſt indigentiam manifeſtius exprimere. Hoc ego quidem efficiam, tu vero diſce. Parvulae nobis aedes ſunt, in quibus pene diſſolvimur, & quae nobis lucro ſunt, & utilitati, in illis cuncta deponimus. Has quidam ex Panſebaſti Domini noſtri familia occupare, & implere adgrediuntur. Tu quidem tantum detrimentum, & invaſionem prius cohibe. Nam grave, & durum eſt, ſi in noſtris aedibus alii conquieſcunt, & otio fruuntur, & nos alienas ianuas cogimur circumire, & inviſere. Haec autem regio, quae Eccleſiae adpellatur, niſi praeda, & periculo ſit immunis, ſcito quidem illam facile omnino depleri, & everti. Ipſe etiam, & hanc miſeram cladem compeſce. Modus autem, quo expeditius id efficere poteris, hic eſt. Nequaquam de hac regione, vel quid minimum, aut maius aliquando dices. Quando autem noſtri, qui haec habitant loca, ſive quia periculo imminenti proximi ſunt, ſive quaſi iam damno adfecti, ad te accedere nitentur, tunc nulli rei parce, ſive verbis pro nobis loquens, ſive operibus. Dixi quidem tibi, quae nobis inſtant pericula, tu pariter mihi concede, ut ad alios dicere poſſim, illa tua conſilia, quae circa haec, ipſa quidem ſunt non te indigna. Quae ratio, quae te componit, & inſtruit, firma, & ſecura mihi conſtruit. Frater vero meus te ſalutat, ſed ex Taenaro, ex quo ad inferos via ducitur, quadam morbi putredine quaſi manu ductus. Ad quod ego a Deo ſumme felicem ſucceſſum, & progreſſum expoſco. Ex Taenaro via ad inferos credita. Pompon. Mela.

Τῷ αὐτῷ.

ΕΠΙΣΤ. νζ'.

ΒΙ'αιον ἐγώ σοι χρῆμα ἀεί τι λαμβάνειν δικαιῶν παρά σου. χθὲς γοῦν αἰτήσας τὴν πρὸς τοὺς αὐτόθι ἡμετέρους χρηςότητα, καὶ μέντοι καὶ λαβών. οὐ γὰρ κατὰ πετρῶν ἐγὼ σπείρειν ἔμαθον. αὖθις ἐνοχλῶ σου τῇ ἀρούρῃ τῇ ἐριβώλακι. καὶ καταβάλλω λόγον αἰτήσεως. ἢ δὲ

Eidem.

EPIST. LVII.

INiurius ego tibi, & moleſtus coactor videbor, ſi ſemper a te aliquid accipere exiſtimavero. Heſterna die vero, ſodalibus noſtris, qui ibi ſunt aliquod concederes commodum, ſedulo efflagitavi, & quidem adſequutus fui. Non enim inter petras, ſemina edidici ſpar-

---

1 χωρὶ δὲ αὗται) Scrib. χῶραι δὲ αὗται.

pargere. At rursus tuis arvis, ingenti pinguibus gleba, molestiam me exhibentem obiicio, atque aliam postulationis causam, & rationem facile profero. Haec quidem est, ut libros scilicet Galeni nobis commodari permittas, nec hoc, in opus Medicum, quasi foenori commissum exposco. Nam non ego ad opera huius artis integram sum nactus, & tempestivam cognitionem, quantum ad eius dogmatum scientiam, & artificium. Sive igitur singulari hos codice habes, sive quae in Hippocratem commentaria, & expositiones descripsit, scito haec nos a te studiose, quasi utilissimos fructus velle colligere. Vt quippe neque sublimis aliqua, & volucris cogitatio, neque quaedam dura cautes, neque immobilis, aut inflexilis spiritus pervicacia, & asperitas, neque aliquae obiecti praetextus spinae, ipsas artificum operum curas, in librorum interpretamenta, & enarrationes emittentes, laborem, quem in ipsa semina contuli, nobis frustrentur, irritumque, & vanum evertant. Sed iam, ut optima, & subacta terra, in trigesimum, & sexagesimum, mihi fructus emitte. Si autem sedulam animi curam, & studium, in Hippocratis, & Platonis dogmata subsceperimus, etiam in centesimum te fructus maximos adlaturum constituemus. Qui autem fructum meum ad te de-
Epist. 59. fert, ab ornatissimo Smyrnaeo tuae dilectioni illum sistet; quam & ipsius dilectionis pater, & charitatis, nullis implicitam dolis, sed sinceram, & candidam semper conservet.

ἢ δ' ἔστι, τῶν τι γαλέων[1] βιβλίων χρησθῆναι ἡμῖν. οὐ τοσοῦτον εἰς πρᾶξιν ἰατρικὴν συμβαλλόμενον. οὐ γὰρ ὡραῖος ἐγὼ ταῖς τῶν ἔργων τῆς τέχνης μαθήσεσιν. ὅσον εἰς δογμάτων ἐπιστήμην καὶ τέχνωσιν. εἴτε τοίνυν μονόβιβλά σοι παρῇ, εἴτ' ἐξηγήσεις Ἱπποκρατείων, ἴσθι ταῦτά σοι βουλομένους ἡμᾶς καρπίσασθαι. ὅπως οὖν μήτε πτιλωόν τι καὶ ὑπέρωρον φρόνημα. μήτε πέτρα καὶ σκληρότης ψυχῆς ἀδυσώπητος, μετ' ἀκάνθαι προφάσεων, τὰς τῶν τεχνικῶν ἔργων φροντίδας ἐφ' ἃ τῶν βιβλίων προβαλλόμεναι, τὸν ἐπὶ τῷ σπέρματι πόνον ἡμῖν ματαιώσωσιν ἀλλά μοι καρποφόρησον ἡ ἀγαθὴ γῆ ἐν τριάκοντα καὶ ἑξήκοντα. εἰ δὲ τὴν περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων πραγμάτειαν δεξοίμεθα, καὶ εἰς ἑκατόν σε καρποφορήσαντα θήσομεν. ὁ δὲ τὸν καρπόν μου κομίσων, παρὰ τοῦ παγκάλου Σμυρναίου τῇ ἀγάπῃ σου συστηθήσεται. ἣν καὶ ὁ τῆς αὐτοαγάπης πατὴρ τηροίη ἄδολόν τε καὶ ἀκαπήλευτον.

Curi Episcopo.

Τῷ Κίτρου.

EPIST. LVIII.

ITA mihi optime prospice, sanctissime frater, & domine, & nihil mihi curae erunt paleae, qui triticum quidem habeo. Haec enim hisce in locis mansio interim mihi bene, & iuxta rationis leges videbatur administrari. Insurgunt etenim modo miseri quidam, & infelices hominum sensus, & cogitationes, & mihi in melius cedet urbem adire, & ibi hoc meum corpusculum, aliqua medicinae cura solari, & hos, qui mecum sunt, a tantorum aestuum, qui hic fervent, experientia, & periculo longius repellere, quorum nec bonum ullum hic nunc consequuntur, & maxime frater meus, quem ut reliquas consolationis, & recreationis meae scintillas habeo. Qui ab illo aere Achridis semotus, & quia in illa, vini est tenuissimi, & delicatissimi multa inopia, & aliis salubribus destitutus alimentis, aegro, & depresso prosternitur corpore, & nihil non cum periculo, & labore summo peragit. Demum in extremum cibi fastidium devenit, & magnos capitis dolores propugnat, & ventris, succi redundantia tumentis pondere circumdatur. Cui nihil aliud quam ut praesecetur, & abscindatur morbi occasio, & remedium concedit. At vero oxysacchari utimur, & hoc quidem parce, & si aliis uti etiam possum. Sed enim hic, ad omnem medicinalem cibum monet, seseque aegro fert animo. Quocirca semper planctibus vexor, & contractis superciliis, maeroris gravem praefero nubem, O inclite Dei homo. Et hanc, his in locis perseverantiam, diuturnamque habitationem praecipuam causam esse arbitror. Illamque breviorem potius quam iustiorem debere esse existimo. Si enim nos tanto maestitiae amne obrui a Deo decretum est, equidem

ΕΠΙΣΤ. νή.

ΟΥ'τω μοι κρειττόνως σύνεσε, πανίερε ἀδελφὲ καὶ δέσποτα, καὶ οὐ μελήσει μοι τοῦ ἀχύρου τὸν σῖτον ἔχοντι. ἡ δὲ ἐνταῦθα ἐπιμονὴ τέως μὲν ἐδόκει κἀμοὶ εὖ τε καὶ κατὰ λόγον ᾠκονομῆσθαι. ἦσαν δὲ ἄρα δειλοὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ λογισμοὶ, καὶ βέλτιον ἦν ἐμοὶ πρὸς τὴν πόλιν ἀναδραμεῖν, κἀκεῖσε τοὐμὸν τὸ σῶμα θεραπείας ἀξιῶσαι, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ τῆς τῶν ἐνταῦθα καυσώνων πείρας θέσθαι μάκραν. ὧν οὐδὲν νῦν ἀγαθῶν ἀπολαύουσι καὶ μάλιστά μοι ὁ ἀδελφὸς, ὃν ἔχω λοιπὸν σπινθῆρας παρακλητικῆς ἀναψύξεως. τοῦ γὰρ ἐν Ἀχρίδι ἀέρος τὸν ἐνταῦθα ἀλλαξάμενος, τοῦτ' ἐν ἐκείνῃ ὀλιγοφόρου οἴνου, καὶ λεπτοτάτου, καὶ τῶν ἄλλων ὑγιεινοτέρων τροφῶν στερηθεὶς, κακῶς ἔχει τὸ σῶμα, καὶ πάνυ πονήρως πέπραγεν. ἀνορεξίας μὲν εἰς ἔσχατον ἥκων, κεφαλαλγὲς προπαλαίων, καὶ τὴν γαστέρα χυμῶν ἔμπλεω περικλώμενος. ὧν πρὸς τὴν τομὴν οὐδενὶ ἄλλῳ τοῦ καιροῦ διδόντος χρῆσθαι, ὀξυσάκχαρι χρώμεθα, καὶ τούτῳ πεφεισμένως. κἂν εἰ καὶ ἑτέροις χρῆσθαι εἴχομεν. ἀλλ' οὗτος γε πρὸς πᾶν ἰατρικὸν δυσχεραίνει πρόσαρμα. διὰ ταῦτα, πενθῶ, καὶ σκυθρωπάζω, τίμιε τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε. καὶ τὴν ἐνταῦθα αἰτιῶμαι ἐπιμονὴν, μικρότερον κρίνων ἢ δικαιότερον. εἰ γὰρ Θεῷ δέδοκτο λυπηθῆναι ἡμᾶς, ὅπου δ' ἂν ἦμεν,

dem

1 γαλέων βιβλίων) Scrib. Γαλιωέων β.

ἐλυπήθημεν ἄν. πλὴν ἀλλ' αὐτὸς τοῦτον ἡμῖν ἐξιλέωσαι. οἶδε γὰρ ἀνομίας ὑπερβαίνειν, καὶ ἁμαρτίας καταδύειν ἐν τῇ θαλάσσῃ. ἥντινά ποτε εἶδεν ὁ Μιχαίας ταύτην τὴν θάλασσαν, εἴτε τὴν τοῦ βαπτίσματος, εἴτε τὴν τῆς μετανοίας, εἴτε τὴν τῶν αὐτοῦ οἰκτιρμῶν. ἥπερ δὴ καὶ ταῖς ἄλλαις τὸ εἶναι σωτήριον δίδωσι ταύτην ἡμῖν ἐπαναχύσας αὐτὸς, ἀνασώσεις ἡμῶν τὴν ἀσθένειαν. βυθίσας ὅσον ἐν ἡμῖν καὶ ψυχικῶν νόσων καὶ σοματικῶν νόσων Αἰγύπτιον καὶ πολέμιον. μὴ τοίνυν μέλε 1. ἀλλὰ τοὺς ἄνωθεν καταῤῥάκτας ἄνοιγε.

dem ubi fuimus, adsiduo tristitiae iacuimus labore. Verumtamen ipse Deum propitio pectore flecte. Novit enim iniquitatem transgredi, & superare, & crimina in mari immergere. Quod quidem mare Michaeas novit sive sacri baptismatis, sive poenitentiae, sive ipsius misericordiarum esse. *Mich. 7. 18. 19.* Quod etiam & aliis ipsius muneribus, & donis, incolumitati, & saluti cunctis esse concessit. Hoc itaque tu nobis effunde, & nos ab infirmo corporis adfectu liberabis, quidquid in nobis & spiritualis, & corporalis est morbi, & AEgyptiam referens servitutem, & hostile iugum, in profundum immergens, & contundens. Ne igitur cunctanti tardus sis animo, sed ipsos caeli vectes aperto discute ostio.

Τῷ προέδρῳ, καὶ προξίμῳ, τῷ Παντέχνῃ.

ΕΠΙΣΤ. νθ'.

ΣΥ μοι αἴτιος ὄχλου. αἰσθανόμενοι γάρ τινες ὅλον ἐμὸν ὄντα τὸν τὰ πάντα καλὸν κἀγαθόν τε, οὐ παύοντες θυροκοποῦντες τὴν ἐμὴν ἀπραγμοσύνην ὥστε διαναστᾶσαν προσαγαγεῖν σοι αὐτοὺς. ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως νωχελὴς ὤν, ἅμα δὲ καὶ τὸ μὴ τοσαῦτά σε δύνασθαι σαφῶς πεπεισμένος ὅσα οἱ πολλοὶ οἴονται, ὀκνῶ μὲν τὴν ἀρχὴν ὑπακοῦσαι τούτοις. ὡς δὲ βίαν ἐπάγουσιν, ὑπενδίδωμι. καὶ γραφὰς αὐτοῖς πρὸς τὴν σὴν ὑπισχνοῦμαι λαμπρότητα. τοιοῦτός τις καὶ ὁ τὸ παρὸν γράμμα τῆς ἐμῆς ταπεινότητος ἐγχειρίζων σοι. ὃς καὶ τοῦ φιλοσοφωτάτου καὶ πανδεξίου Σμυρναίου φησὶν εἶναι συγγενής. εἰ μὲν οὖν ἐστι χώρα σοι τοῦτον ἄνθρωπον ὠφελῆσαί τι, δόξα τῷ δόντι τοῦ ὠφελεῖν δύναμιν. εἰ δ' οὐ, καὶ οὕτως μὲν ἐκείνῳ δόξα. τὸ δὲ σὸν πάντως ἀναίτιον. ὃς πάντα πᾶσι βουλόμενος τἀγαθὰ, τὴν δύναμιν οὐκ ἔχεις τῷ βουλήματι σύνδρομον.

Praesidi, & Proximo Pantechnae.

EPIST. LIX.

TV quidem mihi tumultus, & perturbationis causa es. Nam quum quidam, quidquid in me est, id totum omni ex parte felix, bonumque esse persentirent, non cessarunt meam hanc tranquillitatem, & ad res peragendas ignaviam veluti qui ianuam pulsant, concutere, ita ut ad te haec iam excitata, & dimota illos deferret. Ego autem cum quippe tardus, & segnis sim, statim te tanta posse, quanta plures arbitrantur plane non credidi. Nequeo enim obsequium istis praestare, at vero si vim inferunt, paulatim cedo, illisque litteras ad tuam egregiam nobilitatem polliceor. Vnde & has praesentes meae humilitatis litteras ad te detulit, qui Smyrnaei, summi in Philosophia Viri, & omni ingenii acumine magni, consanguineum se esse adserit. Si vero tibi locus, & occasio est, qua hunc hominem aliquo prosequi beneficio possis, honor, & gloria sit illi, qui hoc tibi posse concedit: si autem nulla est, etiam & illi gloria sit. At in te saltem nulla causa huius erit, qui omnibus semper bona cupis, sed facultatem, & potentiam tuae voluntati certe disparem habes.

* * * * *

ΕΠΙΣΤ. ξ'.

ΠΟθοῦμεν μαθεῖν ὡς ἔχετε, ὑπέρλαμπρέ μοι ἐν κυρίῳ υἱέ. οὐχ ὡς ἡσθησόμενοι διὰ τοῦ μαθεῖν. οἴδαμεν γὰρ ὡς εὐθελήτως, καὶ τί γὰρ οὐ καλῶς ἔχουσιν. ἀλλ' ὡς λυπηθησόμενοι μετριότερον, εἴγε τῶν ἡμῖν ὑπολαμβανομένων ἔχουσι μετριώτερα. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ποθεῖς μαθεῖν τὰ ἡμέτερα, κανόνα σοὶ δώσω τὰ σὰ, πρὸς ἃ βλέπων, οὐκ ἀγνοήσεις ὡς ἔχομεν. εἰ μὲν γὰρ ἐν μέσοις ταῦτα κακοῖς, ἐν ἄκροις γίνωσκε τὰ ἡμέτερα. εἰ δὲ καὶ τὰ σὰ τὴν ἀκρώρειαν ἐδυστύχησε, τὰ καθ' ἡμᾶς ἴσθι οὐρανῷ κάρη στηρίζοντα. ἀλλὰ βούλει δώσω κανόνα. ὑπὸ ταῖς ὀφρύσι τοῦ εὐφημεῖν

* * * * *

EPIST. LX.

QVO nobis sit salus in statu scire cupimus, Illustrissime in Domino fili: non quia nobis suave sit futurum hoc tantum scire. Novimus enim id vobis bene cupientes, & si enim non bene adfecti, saltim tamen mediocri depressi iustitia, si quae a nobis suscepta sunt, mediocria aliquo modo esse possunt. At si ipse nostrarum rerum statum pernoscere optas, tuas ipsius res tibi in canonem, & regulam proponam, in quas cum intueberis, forte, quomodo nos habeamur, non ignorabis. Si enim tua in mediis versantur malis, etiam nostra in supremo malorum fastigio esse collocata cognoscito. Si quidem etiam, & tua summo infortunii vertice obvolvuntur; scito quidem & nostra caput inter nubila condere, caeloque firmari. Sed enim vis ut tibi regulam pingam. Sub superciliis aestimationis iacemus, qua vero parte vergunt nutuque quoque propendent, hac etiam & nos

1 μέλε) Scrib. μέλλε.

& nos inclinati, & depressi ferimur, at ubi nutant, Dominus, qui semper nobis se comitem scit offerre, non servavit nos, non defendit. Qui ut his, qui apud inferos arcto servitutis iugo teruntur, redemtionem, & liberationem enuntiat, sic & te ipsum omni rerum taedio, & difficultate tutabitur.

κάμεθα. ἥπερ ἂν νεύσαιεν, ταύτῃ φερόμενοι. ὅποι δὲ νεύουσιν, ὁ ἀεὶ ξυντυχὼν ἐπίσταται. οὗ ῥύσαιτο ἡμᾶς κύριος, ὁ καὶ τοῖς ἐν ᾅδῃ αἰχμαλώτοις κηρύξας ἄφεσιν, τηρῶν καὶ αὐτόν σε πάσης δυσχερείας πραγμάτων ἀνώτερον.

Eidem.

EPIST. LXI.

VT nostrarum rerum cognoscas eventus, abunde tibi frater meus suppeditabit, Illustrissime in Domino fili, si tamdiu indigneris, qui te de hac re certiorem faciat. Sed enim ipse haec aliis nequaquam communia, & nota facies, ut iam olim haec cuncta esse perspexeras, nisi haec aliquis ita nunc forte dixerit.

Equidem haec omnia, qualia qualia sunt, iam cognovisti; at vero quanta haec sint, prorsus ignoras. Hoc enim neque te decet ignorare, qui probe omnia nosti, quomodo scilicet in maiorem infortunii, & malorum statum iam cuncta accrescant, & attollantur. Quemadmodum ego cum meis tua perpendo, & compono. In omnibus tamen opitulatorem Dominum invoco, a quo & prospera evectus fortuna, & nullo praepeditus crimine custodiare.

Τῷ αὐτῷ.

ΕΠΙΣΤ. ξά.

Ἀρκεῖ πρὸς τὸ γνωρίσαι σοι τὰ καθ' ἡμᾶς ὁ ἀδελφός μου, ὑπέρλαμπρέ μοι ἐν κυρίῳ υἱὲ, εἴ τε τέως χρήζεις γνωριστοῦ. ἀλλὰ μὴ αὐτὸς γνωρίζεις ταῦτα καὶ ἄλλοις. ὡς πάλαι ταῦτα μαθών. εἰ μὴ ταῦτα φαίη τις. ὡς ἄρα τὸ μὲν ποιὸν τούτων οἶδας. τὸ δὲ πηλίκον ἀγνοεῖς. ὅπερ οὐδὲ αὐτὸν εἰκὸς ἀγνοεῖν σε τὸν εἰδότα ὅπως ἐπὶ τὸ μεγαλειότερον νῦν τὰ τῶν κακώσεων αἴρεται. ὡς ἔγωγε τοῖς ἐμοῖς, καὶ τὰ σὰ συλλογίζομαι. ἐπὶ πάντα δὲ καλῶ βοηθὸν τὸν κύριον. ὑφ' οὗ τηροῖο πάσης ἀνώτερος κακώσεως καὶ κακύνσεως.

Eidem.

EPIST. LXII.

Laconismus. NE mireris si tecum Laconica utor brevitate. Si enim miraris, tabellarium interroga, & totam huius Laconismi caussam edisces, qui vere ille ipse est, qui, ut modo quasi alis praeceps & celer, se nobis ad iter accingere manifestavit, has litteras a me poposcit. Sed num mihi quidem vales, & bono, hilarique animo es, neque tristitiae morbus te invasit, neque ullis unquam tibi opus est, pharmacis uti, etsi talia illa sint, qualia lingua tua caritatis, & dilectionis esse pharmaca celebravit.

Τῷ αὐτῷ.

ΕΠΙΣΤ. ξβ'.

ΜΗ' θαυμάζῃς, εἰ Λακωνίζω σοι. εἰ δὲ θαυμάσεις, πύθου τοῦ γραμματοκομιστοῦ, καὶ μαθήσῃ τὸ τοῦ Λακωνισμοῦ αἴτιον. τὸ δέ ἐστιν αὐτός. ὃς μόνον οὐ πτεροῖς κεχρημένον ἑαυτὸν πρὸς τὴν δι' ἡμῶν πρόσοδον δηλώσας, τὰς γραφὰς ᾔτησε. ἀλλ' ὑγιαίνοις μοι, καὶ εὐθυμοίης. καὶ μήτε τῆς λύπης νόσος σε καταλάβοι, μήτε φαρμάκων δεηθείης, κἂν ὦσι τοιαῦτα, οἷα ἡ σὴ γλῶττα τὰ τῆς ἀγάπης ἐξύμνησε.

Inclito Domino Constantino Ducae.

EPIST. LXIII.

SI quidem corporis robur, & felix temporis opportunitas, Pansebaste Domine & maxime opitulator, meae humilitati iter capere concederent, celerrime quidem, ut te circumspicerem, percurrerem, & debita re adoratione prosequerer. Mihi autem nunc facultas non datur ab his, quae antea dixi, & quia, nec viam, qua domum repetam, statuunt, ideo his praesentibus litteris, quasi medio quodam, ut ad tua genua provolvar, nunc utor.

Vere quidem salutationem, & adorationem hanc, his in litteris persenties, quasi ipse meo, illam, corpore tibi impenderim, tibique ego unus adduxerim, illamque tibi praesens obtulerim. Hanc igitur te accepisse facile credo: maxime autem nunc prono illam suscipis pectore, & grato me vultu, ut de more habes, intueris. Etiam si qua in posterum re indigeam,

Τῷ σεβαστῷ κυρίῳ, Κωνσταντίνῳ τῷ Δουκᾷ.

ΕΠΙΣΤ. ξγ'.

ΕΙ' μὲν ἦτε τοῦ σώματος ἰσχὺς καὶ τὸ τοῦ καιροῦ εὔκραες, πανσέβαστε ἐμοῦ αὐθέντα καὶ μέγιστε ἀντιλήπτορ, ὁδεύειν συνεχώρουν τῇ ἐμῇ ταπεινότητι, ταχὺς ἂν πρὸς τὴν σὴν ἀναδραμὼν περιωπὴν τὴν ὀφειλομένην ἀπέδωκά σοι προσκύνησιν. νῦν δὲ, οὐ γὰρ συγχωρεῖταί μοι ὑφ' ὧν εἶπον οὐδὲ τὸ ὑπερβῆναι γοῦν τὴν ὁδὸν τοὐμοῦ δωματίου, τῷ παρόντι γράμματι μεσίτῃ χρῶμαι τῆς προσκυνήσεως. πάντως δὲ καὶ τὴν διὰ τοῦ γράμματος δέξῃ, ὡς καὶ τὴν διὰ τοῦ σώματος. εἴπερ εἷς ἐγώ σοι καὶ ὁ αὐτὸς ὁ κἀκείνην προσαγαγὼν, καὶ ταύτην προσάγων σοι. ταύτην μὲν οὖν, ὅτι δέξῃ, σαφῶς πέπεισμαι. μᾶλλον δὲ καὶ ἤδη ἐδέξω. καὶ χαριέστατά μοι προσβλέπεις ὡς εἴωθεν. καὶ ἐρωτᾷς λοιπὸν ὅτου δέομαι. ἆρ' οὖν ἐρῶ σοι τὴν χρείαν, ἢ αἰσχυνοίμην ἄν, εἴ σε τοῦ Βαρδαρίου ἁρμοστὴν ἐπιστάν-

gea(m),

ςάντα πράγμασιν, ἔχων αὐτὸς ἐν τῷ Βαρδαρίῳ χωρίον, πρὸς τὸ ἀντιλαβέσθαι τούτου φιλανθρωπότερον διεγείραιμι. ὅς γε καὶ πρὸς ἄλλους βοηθεῖν μοι δυναμένους ἀεὶ μεσίτης γίνῃ τῇ ἐμῇ ἀσθενείᾳ. τοῦτο μὲν οὖν τὸ εἰκὸς ἀπαιτεῖ. πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοὺς εὐδρομοῦντας πτερῦν εἰώθαμεν τοῖς ὑποφωνήμασι. κἀγὼ τὴν περὶ τοῦ ἀντιλαβέσθαι τῶν αὐτόθι ἡμετέρων ὡς δουλικῶν σου ἀξίωσιν πρὸς αὐτὸ τοῦτο τεταμένῳ οἷόν τινα προσάγω σοι πτέρωσιν. καί γε δεῖξον ἅπασιν, ὡς καὶ πατρῷον μὲν κλῆρον ἔχεις, τὴν χρηστὴν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον συνδιάθεσιν. πολλαπλασίως δὲ ταύτην αὐτὸς πεποίηκας, ἵνα σοι καὶ Θεὸς, ᾧ χαρίζῃ ὅσα ἐμοὶ χαρίζῃ, πολλαπλασίως τῆς πατρῴας δόξης ἐπιβραβεύσῃ, καὶ πᾶσιν ἀγαθοῖς ἀποδείξῃ μακαριώτερον, τηρῶν καὶ πάσης ἀνώτερον κακώσεως καὶ κακύνσεως.

geam, sciscitaris. Igitur meam tibi inopiam patefaciam, aut erubescerem sane, & pudore delitescerem, si te, qui Bardarii rebus praees, & Praefectus es, etiam cum ipse, in Bardario loca, sedemque habeam, ad auxilium te humaniorem, & benigniorem excitarem. Qui praesertim alios, ut meae opitularentur indigentiae, & imbecillitati, quibus ad id facultas, & potestas inerat, ut intercessor commovisti. Hoc etenim ipsa aequitas postulat. *Vide supr. Ep. 55.*

Verumtamen & illis, qui velocissimo ad id percurrunt pede; monitis, & cohortationibus, alas indere consuevimus. Et ego etiam, ut meos socios, veluti servos tuos, & famulos digne suscipias, & honoribus ornes, iterum, atque iterum tibi, qui tanto beneficio proclivi te pectore intendis, quasi quoddam alarum remigium obiicio. Vere quidem omnibus ostende, te, quasi paternam habere substantiam, & sortem, ipsum in Archiepiscopum, adfectum, utilesque conatus. Hos autem multo te copiosiores praestiti, ut tibi Deus, cui grata erunt, quaecumque erunt, at mihi etiam abundantius paternae gloriae cumulum, in praemium indulgeat, teque omnibus bonis felicissimum, atque beatum praedicet, & absque ullo noxae periculo, & sceleris macula custodiat.

Τῷ αὐτῷ.

ΕΠΙΣΤ. ξδʹ.

ΕἸ καὶ μικράν τινα ἰχθύων ἀποςολὴν, καὶ οὐκ ἀξίαν τῆς σῆς μεγαλειότητος, ποιούμεθα, πανσέβαστέ μου αὐθέντα, καὶ μέγιστε ἀντιλήπτορ, ἀλλ' οὖν εἰδότες ὅτι καὶ διακριτικός σου, καὶ περὶ τὰ τοῦ Θεοῦ σφόδρα εὐλαβὴς, ἅτε ἄμφω ταῦτα πατρῴζων. καὶ ὅτι ἐκ μὲν τοῦ, λογίσῃ, τὸ μηδεμίαν ἡμᾶς ἐξουσίαν τῆς καθ' ἡμᾶς λίμνης ἔχειν ἐκ δὲ τοῦ, ὡς εὐλογίαν τῆς δεσποίνης ἡμῶν καὶ θεοτόκου μητρὸς, ἀποδέξῃ τὰ σμικρὰ ταῦτα. εὐλογίαν δὲ πᾶσαν ἡλίκη ἂν εἴη μέλλῃ τίθεσθαι. διὰ τοῦτο καὶ τεθαῤῥηκότες τὴν ἀποςολὴν πεποιήμεθα. εἰ μὲν οὖν καλῶς οἶδε τὰ κατά σε ὁ ἀρχιεπίσκοπος, δείξεις δὲ, ἡδέως ταῦτα δεξάμενος. εἰ δ' αὖ, καὶ τοῦτο τῶν ἁμαρτιῶν θήσομαι. πλὴν ἀλλὰ πέποιθα ὥςε πρῶτον ἔςαι, καὶ ὡς εὐλογίας ταῦτα προσήσῃ τῆς ἀπειρογάμου τοῦ Θεοῦ νύμφης. ἣ καὶ εἴη σοι φρουρὸς ἐν βίῳ παντὶ, πάσης ἀνώτερόν σε τηροῦσα κακύνσεως καὶ κακώσεως.

Eidem.

EPIST. LXIV.

ETsi paucos ad te pisciculos, & non ut tuam amplitudinem decebat, misimus, Pansebaste domine & maxime opitulator: Nihilominus tamen non dubito te, quia multo cuncta discernere scis iudicio, & magna in Deum religione, & pietate polles, & in utroque paternos ad unguem, imitaris mores; facile animo, ob hoc reputare tuo, nullam nobis ex hac nostra palude, facultatem, & copiam esse concessam, & haec, quae mitto, & si parva, quasi benedictionem quamdam, & gratam eleemosynam dominae nostrae Dei matris suscipere. Omnem autem benedictionem, quanta quidem fuerit, ipsa est constitutum. Quapropter hac fiducia freti, haec nostrae inopiae, ad te munera decrevimus: Et si quae apud te sunt Archiepiscopus bene perspexerit, tamen id te iucundo suscepisse animo profiteberis. Si vero e contra id fuerit, nostris hoc imputabo peccatis. Verumtamen primum esse futurum non dubito, & veluti benedictiones haec, Dei Sponsae, quae nullum unquam experta est thalamum, tibi grata fore: quae tibi omni vitae spatio speculatrix, & custos praesit, & te omni detrahat sceleri, & calamitati.

Τῷ μαγίςρῳ, κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Παντέχνῃ.

ΕΠΙΣΤ. ξεʹ.

ΚΑὶ τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι. διήγαγε διὰ τῆς ὑγρᾶς οὕτως ἀσφαλῶς, ὡς οὐδὲ διὰ ξηρᾶς. ἐπέταξε τῇ καταιγίδι, καὶ ἔςη εἰς αὔραν. ἀσθενείας πολυημέρου ἐρύσατο, καὶ περιέζωσε δύναμιν. ὡς τοῖς πάλαι εἶναι τὰ νῦν ἰσάμιλλα. οἷον τοῖς περὶ τὸν Ἐζεκίαν λέγω καὶ τοῖς ἐν τῷ ποταμῷ Χοβὰρ τῷ τῶν μεγάλων ἐπόπτῃ θεωρηθῆναι Ἰεζεκιήλ. ὅτε δηλαδὴ πνεῦμα ζωῆς καὶ παλιγγενεσίας νεκροῖς ὀςέοις ἐνεκαινίζετο. ἵνα μὴ λέγω τὰ τοῦ ἐ-

Magistro Domino Ioanni Pantechnae.

EPIST. LXV.

ECquid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi. Eduxit enim me per uda maris vada, ut non ita per sicca terrae iugera tutius. Delabenti enim procellae imperavit, & velut cessantem tranquillitatis auram constituit. Me a diuturno languentis morbi squallore custodivit, & praecinxit me potentia, & robore, ita ut etiam posteris haec sint aemulationi, & contentioni. Ut illis lego contigisse circa Ezechiam, & hos, qui fluvium Chobac incolunt, qui magnorum inspector fuit, *Ps. 115. 12.* *Ezech. Proph. cap. 1. 3. 10. & 43.*

& contemplator, Iezechielem fuisse vaticinatum. Quando scilicet vitae spiritum, & regenerationis virtutem mortuis ossibus renovavit. Ne illa etiam mei Ioannis repetam, Petri socrum, & Reguli filium, & hydropicum, & paralyticum, ex ardenti febris aestu, in hilarem vitae recreationem eductos, ex morbo restitutos ad vires, & ex membrorum solutione, & remissione, apta & firma compagine compositos.

Gratia igitur sit illi, qui gratis nos vitae & saluti reddidit, & non, ut nostrorum est scelerum iniquitas, nobiscum se gessit, sed ipsa crimina despexit, & culparum reatus praeterit. Mihi enim, Illustrissime Domine, cum navem conscenderem, dies quidem illuxit, in quo constantem viae cursum sperabam, & certe acerbus praeter omnem spem contigit casus. Nam me nausea, &, spumanti ad os saliva, repletio, & qui inde sequitur vomitus, & omnis egestus, & eductus humor, crudo, & male consistenti fusus liquore, & tamdem multa bilis portio me invasit. Quumque parum horum cessaret gravamen, ecce iterum eadem superveniunt, nisi quod bilis tunc copiosior fuit, & in ipso exitu multo acerbiori, & acriori humoris vi me depressit, existimabam enim certam quartanae febris significationem, ut adsueram me subire, quae quidem, & humore, & bile, omnis effusa fuit, & ut sputum eiecta. Atque ita metum, formidolosus, sine metu coercui. Rursus itaque dies abeundi advenit, & ego miser cuncta, aegra spe exhorrescebam & Deus ipse fuit, qui mihi astitit, & non alius: & omne malum, fatique telum evanuit, nec eius locus amplius inventus est. Etiam Thessalonicae tibi incolumis me sisto; & qui gravi morbo incussus fui, remissus penitus adsum illo, & solutus.

Bilis commodum, & Bilis in naribus Prov. in Theocrito.
Ira, cos fortitudinis Aristot. in Ethicis.
Mocrus, Pars Achridis.
Bagora Mons Bulgariae.

Et hoc quidem illud fuit, quod doctum Adagium evulgat, esse scilicet suum bilis emolumentum. Etiam alicubi iam elapsis temporibus, tecum iocose vel cantus effutiam. Quoniam ingens fluctuum aestus iam serenum aeris statum quasi grato laxat decursu, & tumultuosa perturbatio pacem. Et corpus vitiis stomachi effusis iam robustius redditur, fortiusque invalescit. Sed haec quidem hactenus.

Cuncta autem in quibus Achris versatur, plena horrent metu, & ipsa pariter Mocri regio. Est quidem Mocrus, Achridis pars, quae a servo, & apostata, variis in praedam incursibus vexatur. Et Bagora Mons est, & inter Bulgaricos, & Dyrrhachicos montes interiectus adsurgit, qui a Tyranno armis custoditur, & adservatur, &, ut summatim dicam, omni in loco malorum, & periculorum pessime circumdatur impetu. Sed enim nos in Deo spem, & fiduciam ponimus, & potentissimis Imperatoris cohortibus innitimur. Quoniam sub hac immani lacerta, ipsis egregiorum Imperatoris facinorum radiis accensus fuit, & propter hoc, caput suum adlidet, & contundet, nec erit, ubi erit, ulla latebra. Etenim Pansebastus, & miltiae Princeps Dominus Michael, ab Imperatore missus est, sub quo selecta virorum corpora cogere, & in hunc sceleratum se praelio opponere statuit. Agmina quidem recenset, & huic cuncta obiicit, & in regionem huius erumpit, & etiam nobis auxiliator, & fortior Deus in opem adveniet, nec morabitur quidem. Et ut servus Ieroboam sub Salomonis tempore, hic apostasiae incumbens, nihil eorum, quae pessime conari intendebat, amplius perficere poterit.

μοῦ Ἰωάννου, πενθερὰν Πέτρου καὶ βασιλικοῦ υἱὸν, καὶ ὑδρωπικὸν καὶ παράλυτον ἐκ πυρετοῦ ἀναψυχομένους, ἐκ καχεξίας εὐκρατουμένους, ἐκ παρέσεως συναρμοζομένους. χάρις οὖν τῷ δωρεὰν σώζοντι, καὶ μὴ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ποιοῦντι, ἀλλ' ἁμαρτίας παρορῶντι, καὶ ἐγκλήματα ὑπερβαίνοντι. ἐμοὶ γὰρ, λαμπρότατέ μου αὐθέντα, ἐπιβάντι τοῦ πλοίου, ἡμέρα δὲ ἦν καθ' ἣν μοι ἡ περίοδος προσδοκήσιμος, ἐπισυνέβη πρᾶγμα πάσης ἐλπίδος ἐξώτερον. ναυτία, καὶ σιελισμὸς, καὶ τὸ παρακολούθημα ἔμετος. καὶ τὸ ἐκφορούμενον ὑγρὸν ὠμὸν καὶ ἀσύστατον. κἀπὶ τῷ τέλει, χολῆς τί μέρος. μικρὸν δὲ διαλιποῦσι, πάλιν τὰ αὐτά. πλὴν ὅσον ἡ χολὴ πλείων, κἀν τῇ διεξόδῳ πλέον δριμύττουσα. προσεδόκων μὲν οὖν καὶ τὴν ἐπισημασίαν τοῦ τεταρταίου συμβῆναι κατὰ τὸ σύνηθες. ὁ δὲ ἄρα τῷ χυμῷ καὶ τῇ χολῇ συναπέπτυτο, καὶ φόβον ἄφοβον ἠλέγχθην φοβούμενος. ἧκεν αὖθις ἡμέρα περιόδου, καὶ δυσελπίσας ὁ πάντα δειλὸς ἐγώ. καὶ ὁ Θεὸς ὁ αὐτὸς ἦν, καὶ οὐκ ἠλλοίωτο. καὶ φροῦδον τὸ κακὸν, καὶ οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. καὶ νῦν ἀποσέσωσμαί σοι κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην ὁ βαρύνοσος ἄνεσος 1. καὶ τοῦτ' ἐκεῖνο ἦν ἄρα τῆς παροιμίας σοφὸν, ὡς ἐστί τι καὶ χολῆς ὄφελος. καί που τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις δώσω παρῴδημα, ὅτι κλύδων εὐδίαν χαρίζεται, καὶ τάραχος εἰρήνην. καὶ ῥώννυται σῶμα ταῖς τοῦ στομάχου κενώσεσιν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταύτῃ. τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἀχρίδα πάντα φόβου μεστά. καὶ τὸ τοῦ Μόκρου μέρος, ὁ δὲ Μόκρος τῆς Ἀχρίδος τμῆμα, παρὰ τοῦ δούλου καὶ ἀποστάτου λεηλατεῖται. ἡ δὲ Βαγορὰ, ὄρος δὲ αὕτη παμμέγα, καὶ τοῖς Βουλγαρικοῖς καὶ Δυῤῥαχικοῖς ὄρεσι μεσιτεῦον, παρὰ τοῦ ἀντάρτου φυλάττεται. καὶ συνελὼς εἰπεῖν, πάντῃ κακὸν κακῶς ἐστήρικται. ἀλλὰ θαῤῥοῦμεν Θεῷ, καὶ τοῖς τοῦ κρατίστου βασιλέως ἀγῶσιν. ὅτι τῇ σαύρᾳ γοῦν ταύτῃ θαλφθείη ταῖς τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ βασιλέως ἀκτῖσι. καὶ διὰ τοῦτο κεφαλὴν ἀράσσῃ, οὐδ' ἔστιν ὅπου ἔσται κατάδυσις. ὁ γάρ τοι πανσέβαστος σεβαστὸς καὶ πρωτοστράτωρ, κύριος Μιχαὴλ, παρὰ τοῦ βασιλέως ἐστάλη, ἐφ' ᾧ συλλέξαι τε ἄνδρας, καὶ τῷ καθάρματι ἀντιτάξασθαι. καὶ δὴ συλλέγει, καὶ δὴ προσβαλεῖ τε αὐτῷ, καὶ τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἐμβαλεῖ. καὶ ὁ ἀμύνων ἡμῖν Θεὸς ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. καὶ ὁ δοῦλος Ἱεροβοὰμ τῇ ἀποστασίᾳ κατὰ τοὺς Σολομῶντος χρόνους ἐπιβαλλόμενος, οὐδὲν πλέον δράσει τοῦ κακῶς βουλεύσασθαι. ποθῶν δὲ βασιλείαν, ὦ γῆ καὶ ἥλιε, καὶ βασιλείας ἀγένεια, καὶ ὕψος ἀρ-

1 ἄνεσος) Scrib. ἄνοσος.

χῆς ἀσύγκριτον, ὐδὲ τῦ δοῦλος εἶναι βασιλέως ἀξιωθήσεται. ἐγὼ δ' ἅμα τῷ τὴν Θεσσαλονίκην καταλαβεῖν, εἴ πυ Δαίδαλον εὗρον, πτερὰ ἂν ἐμαυτῷ περιηρμοσάμην, καὶ ἐπετάσθην, καὶ πρὸς τὴν Ἀχρίδα κατέπαυσα. ἀλλ' ὔτε Δαίδαλον εἶχον, ὔτε φίλον τῇ χρεία μυ συμβαλλόμενον. ἄλογα τοίνυν μισθωσάμενος, ἤδη ἄπειμι.

terit. Hic autem Imperium ambit, o terra, o Sol, & o Imperii ignobilitas, o altitudo sceptri, atque maiestas, omnibus sine comparatione maior, neque hic Imperatori obsequi, illiusque esse servus dignus videbitur iugo. Ego autem ut primum Thessalonicam sum ingressus, simul ac alicubi ipsum Daedalon inveni, alas mihi ipsi optavi, locaque volatu inquisivi, & apud Achridem penitus cessavi. *al.* Acridem. Verumtamen neque Daedalum habui, neque amicum, cui meam egestatem committere possem. Tamdem equos mercede conducens ecce iam proficiscor.

Τῷ Ἐπισκόπῳ Κίτρυ.

ΕΠΙΣΤ. ξϛ'.

Ἔστι καὶ γράφοντα μὴ ἀγαπᾷν, καὶ μὴ γράφοντα ἀγαπᾷν, τιμιώτατε ἀδελφὲ καὶ δέσποτα. τὸ μὲν, τῇ ζύμῃ τῶν Φαρισαίων χρώμενον, ἣν εἶναι τὴν ὑπόκρισιν ἐδιδάχθημεν. τὸ δ', ἀσχολίαις περιελκόμενον, ἃς ἡμῖν ἐπιφέρει τοῖς κυφοτέροις ἡ καθ' ἡμῶν τῦ βίυ μεγάλη δύναμις. μή μοι τοίνυν τὴν ἀγραφίαν ἔχειν ἐν λόγῳ, ἀλλὰ τοῦ μείζονος ἀπολαύειν τοῦ τῆς ἀγάπης καλοῦ, ἐλάττονος φροντίδος ἀξιῦν δικαίω, τὸ ἔλαττον καὶ τὴν τῶν εὐχῶν προτείνειν χεῖρα τοῖς πανταχόθεν βαπτίζεσθαι κινδυνεύουσιν. ὡς γὰρ οὐκ ἀρκύντων τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων βαρῶν, ἐπετέθη καὶ ὁ τοῦ ἀδελφῦ θάνατος. ἀδελφοῦ, τῆς ἐμῆς ἐξηρτημένυ πνοῆς, καὶ πάντα ὄντως ἐμοὶ καὶ παραβαλλομένου, καὶ πρὸς αὐτὸ, φασι, πῦρ καὶ κατὰ ξιφῶν κυβιςῶντος, ἵν' αὐτὸς ἐν ἀραθυμίᾳ καὶ ἀλυπίᾳ 1 διάγοιμι. ὗ ςερηθεὶς, ὅσης χρῄζω τῆς ἄλλοθεν βοηθείας, οὐκ ἂν δυναίμην λόγῳ δηλῶσαι. ταύτης ὖν τὸ μεῖζον μέρος αἱ τῆς σῆς τιμιότατε 2 εὐχαί μοι γινέσθωσαν, ἀεὶ πλείυς τῶν συνήθων ἐπιδιδόμεναι. τάχα δ' ἂν ἐπ' ὀλίγον ἐπιδοθεῖεν. ἴσως γὰρ τῷ χρηςοτάτῳ ἀδελφῷ πρὸς τὴν αὐτὴν ἀποδημίαν ἑψόμεθα αἰσθανόμεθα γὰρ τοῦ σώματος εἰς παντελῆ ἀσθένειαν ὑπορρέοντος, καὶ πεισομένυ ὅπερ εἰς αὐτὸ δρᾷν ἡ συνεζευγμένη ῥοὴ πέφυκεν. εἰ μὴ ἄρα τόγε μάλιςα τῦ ῥηθέντος βοηθήματος δεηθησόμεθα. ἵνα μὴ πάνυ τοι πολλὰ ἐν ἡμῖν ὁ ὁδοςάτης εὕροι, μηδὲ σφόδρα μεγάλα. ἐξ ὗ σημείυ τὺς κατ' ἐμὲ τῇ αὐτοῦ μερίδι προςίθησι. ἀλλ' εὑρεθῶμεν δῦλοι τοῦ ἀλήπτου δεσπότυ. ἐν ᾧ οὐδὲν εὗρον ὗτος ὁ λῄσαρχος. ὑφ' ὗ καὶ πρὸς τὴν ἀποδημίαν ἀπρόσκοποι χειραγωγηθείημεν, ὡς δεξιᾶς τῦ πατρὸς πάντας τὺς ἀνθέλκειν βυλομένους ἀποῤῥαπίζοντος.

Episcopo Citri.

EPIST. LXVI.

DE MORTE FRATRIS.

Et fieri equidem poterit, ut illum tu non ames, qui ad te scribit; illumque qui ad te non scribit, tenerrimo prosequaris amore, Inclite frater, & domine. Hoc vero Pharisaeorum fermentum refert, quod esse hypocrisin didicimus. Illud quidem de negotiis impeditum, & occupationibus distractum vere indicat, quas nobis quidem mollioribus, & languidioribus, huius vitae magna vis, & urgens necessitas, quae semper contra nos est, adsiduo iniicit. Cave igitur ad me non scribere, aequum esse censeas, sed maius ipsum dilectionis bonum consequens, minoris curae, quam par est dignum existima, quod minimum est, & potentem tuarum precum manum his extende, qui ubique vasto periculorum gurgite fere demerguntur.

Etenim iam quasi aliarum calamitatum gravia pondera, duraque moles, animae meae imbecillitati non satis esset, acerba fratris mei mors mihi accrevit, fratris inquam, qui ex solo meo pendebat spiritu, quique in omnibus vere mihi praelatus, & antepositus erat, ut in ipsum ignem, ut dicunt, & contra quaecumque tela, & enses, pro me, se, obiiciebat, ut ego in otio, & vitae hilaris tranquillitate degerem. Quo denique privatus, quanto destituar auxilio, nullis exprimere verbis potero. Huius igitur maiorem, & potiorem partem, utinam tuae divinae preces, Illustrissime, mihi substituant, semper plurima, quae solent, subsidia in me declinantes, & forte brevi temporis spatio, illa mihi mittent. Nam aeque cum fratre meo, ob eius discessum, quasi ferventi vi dificimur. Etenim corporis subterlabentis undique languorem persentimus, nosque iam persuadentis, quid illi innatus defluxus, & squalor, ad efficaces operum actiones praestet. Nisi tamen maxime auxilii, quod dixi, penuria penitus laborabimus, illoque nobis opus fuerit, ne multa nobiscum, eademque neque magna viae insidiator, & praeses inveniat, ex quo signo eos, qui me comitantur, in suas partes statim subscribit. Sed iam solum servi illius domini inveniamur, cui nulla culpa, nullum probrum vel labem obiicere quis potest: In quo hic praedonum princeps nihil omnino invenit. Et sub cuius viribus ad hanc nostram profectionem, & peregrinationem inoffenso pede ducemur, quasi patris dextera, quoscumque quos vicissim trahere voluerit, & ad se adlicere, velut correctionis fuste percuteret.

1 ἐν ἀραθυμίᾳ καὶ ἀλυπίᾳ) Scrib. ἐν ῥαθυμίᾳ καὶ ἀ.

2 τιμιότατε) Scrib. τιμιότητος.

Episcopo Debrae.

EPIST. LXVII.

Rursum de fratris morte.

MEus quidem probissimus frater, Illustrissime Episcope, a Domino susceptus, vere in ipsa eius adsumtione sedes beatitudinis est consequutus aeternas. Nos autem in hac tristitiae, & lacrimarum regione relinquimur, in his caliginis, densaeque obscuritatis tabernaculis, in his horridis flentium, & lamentantium convallibus, omnibus tristitiae, & moeroris huius, calamitatum, & infortunii regionis flatibus tumultuantibus expositi. Fratrem quidem uberi planctu deflemus, quantum vel ipsa natura postulare videtur, & ipse vetus Adam. At statim, in novum, totius instauratorem naturae, Verbum, secundum scilicet Adam, & primum Deum prospicimus, qui nobis planctus leges praefinivit. Cui & fidimus, se (quia fratrem, qui nobis natus fuerat, ipse suscepit) non in reliquum inopes, & quocumque auxilio destitutos non demissurum, sed modis, quos ipse novit, egenis nobis, & infirmis, vires omnino esse elargiturum. Qui & prius, in laboribus, quos propter fratrem susceperam, nos robore confirmaverat. At ipse etiam pro nobis, hoc idem ab ipso efflagita. Insuper & hoc ipse iugi require studio, ut in sortem, & provinciam, quae tibi evenit, citissime percurras, illamque exsequaris, & oves tui gregis, quem regere adgressus es, aequo mentis intuitu speculeris.

Τῷ Ἐπισκόπῳ Δέβρης.

ΕΠΙΣΤ. ξζ΄.

Ὁ Μὲν χρηστότητός μοι ἀδελφὸς, τιμιώτατε συνεπίσκοπε, ὑπὸ κυρίου προσληφθεὶς, μακάριος ὄντως ἐστὶ τῆς προσλήψεως. αὐτοὶ δὲ ὑπελείφθημεν ἐν τῷ τῆς λύπης χωρίῳ, τοῖς τοῦ σκοτασμοῦ σκηνώμασι, τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος. πᾶσιν ἐκκείμενοι τοῖς τῆς λύπης χωρίῳ πονηρίας πνεύμασιν. ἀποκλαυσάμενοι μὲν τὸν ἀδελφὸν, ὅσον ἡ φύσις ἀπῄτει, καὶ ὁ παλαιὸς Ἀδάμ. ταχὺ δὲ πρὸς τὸν τῆς φύσεως καινιστὴν ἀποβλέψαντες λόγον, τὸν δεύτερον Ἀδὰμ, καὶ τὸν πρότερον Θεὸν, ὃς καὶ πένθους ἡμῖν νόμους ὥρισεν, ᾧ καὶ πεποίθαμεν, ὅτι τὸν πάντα ἡμῖν γενόμενον ἀδελφὸν προσλαβὼν. οὐδὲ τοῦ λοιποῦ ἐάσει ἀβοηθήτους ἀλλὰ δώσει πάντως τοῖς ἀσθενοῦσιν ἰσχὺν οἷς οἶδε τρόποις. ὃ καὶ διὰ τὸν ἀδελφοῦ ἐνισχύων πρότερον, καὶ αὐτὸς δὲ τοῦτ' αὐτὸ ζήτει ὑπὲρ ἡμῶν παρ' αὐτοῦ, προσεπιζητῶν τὸ καὶ εἰς τὴν λαχοῦσαν σε τάχιον ἐπανελθεῖν, τὰ τῆς αὐτοῦ ποίμνης, ἣν ἐνεχειρίσθης, ἐπισκεψόμενον πρόβατα.

Constantino Berrhoeae Duci.

EPIST. LXVIII.

DE EADEM.

VT vidi fratrem meum ingenti diffusum laetitia, quando a nobis discessit, & ipsum laetantis animae gaudium vultu significantem splendido, certe insueto spectaculo incredibilis me rapuit admiratio, & quodam temporis intervallo, meum ipsius stuporem in me ipso emollivi, & incoxi. At postquam totam iam meae mentis, rationisque vim obtinui, quae causa fuerit tanti splendoris, & hilaritatis, fratrem meum interrogavi, meque ita admiratum fuisse, illi omnino detexi. Qui vero magis se admirari dixit, quod tanto me stupore perculerim. Non enim vides, inquit, me illum, qui omni est veneratione dignus, visurum sperare, & hanc spem uberrimos laetitiae fontes, intra cordis latebras mirum in modum aperuisse, quorum venae ad ipsam usque faciem exsiliunt, & saltitant.

Tunc ego haec audiens labia mea tacite momordi, & parum caput meum deflexi, quasi qui aliquid alte comminiscuntur: Deinde fratrem meum amplexatus sum, illumque beatum fore praedicavi, quia tali erat spectaculo fruiturus. Vnde tibi dulci morum ambrosia divinas epulas, & convivia adparabit, facroque nectaris latice te replebit. Ita omnes ad te ipsum, illa vere aurea bonitatis, &

Τῷ σεβαστῷ καὶ δουκὶ Βερροίας, κυρίῳ Κωνσταντίνῳ, τῷ υἱῷ τοῦ Σεβαστοκράτορος.

ΕΠΙΣΤ. ξή.

Ὁρῶν μου τὸν ἀδελφὸν διακεχυμένον, ὁπηνίκα ἡμῶν ἐχωρίζετο, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς γῆθος τῷ προσώπῳ ἐπισημαίνοντα, ἐθαύμαζον τὸ ἄηθες τοῦ ὁράματος. καὶ μέχρι μέν τινος τὸν θαυμασμὸν κατ' ἐμαυτὸν ἔπεπτον. ἐπεὶ δέ μοι ἐξενίκα τὴν τοῦ λογισμοῦ δύναμιν, ἐπυθόμην τοῦ ἀδελφοῦ τὸ τῆς φαιδρότητος αἴτιον. καὶ ὅτι ἐθαύμαζον, ἀπεκάλυψα. ὁ δὲ, μᾶλλον αὐτὸς θαυμάζειν ἔφησεν ὅτι ἐθαύμασα. οὐ γὰρ ᾔδεις εἶπεν ὡς ἐλπίζω τὸν σεβαστὸν ὄψεσθαι. ἡ δ' ἐλπὶς ἥδε πηγὴν εὐφροσύνης ἐντός μοι τῆς καρδίας ἀνέρρηξεν. ἧς αἱ φλέβες καὶ ἄχρι τοῦ προσώπου ἀναπιδύουσιν. ἀνέδακον τὰ χείλη τούτων ἀκούσας ἐγὼ καί τι μικρὸν τὴν κεφαλὴν ἔνδουσα. ὥσπερ οἱ ἀναμιμνησκόμενοι. εἶτα καὶ περιβαλὼν τὸν ἀδελφὸν, ἐμακάριζον, ὅτι τοιούτου καταπολαύσει θεάματος, καί τοι τῆς τε ἤθους ἀμβροσίτας 1 κατευωχήσεται, καὶ τοῦ νέκταρος ἐμφορήσεται. οὕτω πάντας ἑλκύσεις πρὸς ἑαυ-

1 ἀμβροσίτας) Scrib. ἀμβροσίας.

ἑαυτὸν τῇ ἀληθῶς χρυσῇ σειρᾷ τῆς χρηστότητος. μὴ παύσαιο τοίνυν ἐπιπλέκειν ἀεὶ ταύτῃ, ἵνα πλείους ἑλκύειν δύναιο. τὸ γὰρ ἐπὶ τὸ μὴ ἀναλύειν παρακαλεῖν, οὔτε τῆς σῆς αἰσθανομένου μεγαλογνώμονος φύσεως, οὔτε τὰς ἐπί σοι ἐλπίδας ἁδρὰς καὶ εὐγενεῖς τρέφοντος.

virtutis catena dulciter attrahis. Ne igitur cessa illa nos semper circumnectere, ut & plures ad te ducere possis. Nam te accersere, & compellere ne nos illa solvas, & liberes, neque tuae naturae magnanimitas, id percipi patietur, quum in te haec & multas & nobiles magnorum gestorum spes nos concipere cogat.

Τῷ ἀποχαρτοφύλακι, κυρίῳ Νικηφόρῳ.

ΕΠΙΣΤ. ξθ'.

Αὐτοῦ μου τοῦ σώματος κακῶς ἔχοντος, πανάγιε δέσποτα, βραχὺ τὸ γράμμα εἰκότως γίνεται, καὶ ὅσον ἱκανὸν πρὸς τὸ τὰς σὰς εὐχὰς μόνον βοηθοὺς ἐξαιτήσασθαι. ἃς δὲ αἰτοῦσι δίδου νῦν μάλιστα, ὁ καὶ ἀεὶ πάντα ἡμῖν τ' ἀγαθὰ βουλόμενός τε καὶ ἐπευχόμενος.

Nicephoro Chartophylaci.

EPIST. LXIX.

QVia infirma corpus meum languet valetudine, sanctissime Domine, non immerito hae litterae breviores erunt, vel quantum poterunt, tuarum divinarum precum solum auxilia poscere. Quae petentibus vel nunc maxime effunde, qui ut semper nobis omnia bona adpetis, & summis votis deprecaris.

Τῷ Παλαιολόγῳ.

ΕΠΙΣΤ. ό.

Διὰ τῆς μεγίστης σου ἀντιλήψεως, πανσέβαστέ μου αὐθέντα, μετρίας ἐτύχομεν ἀναπαύσεως ἔν γε τοῖς κατὰ τὴν Ἀχρίδα ὑπολειφθεῖσι τῇ ἐκκλησίᾳ ὀλιγοστοῖς· ἔμελλες γὰρ ἀνύσαι τι κατεπᾴδων τοῦ πράκτορος ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας. ὅθεν οὐ παυόμεθα ὅπερ ἔχομεν εἰσφέροντες τῇ παραμίλλῳ σου ἀγαθότητι. πρὸς μὲν Θεὸν, εὐχὰς, ὡς αὐτοῦ λειτουργοί. πρὸς δὲ ἀνθρώπους, εὐχαριστίας, καὶ εὐφημίαν. κἂν εἰ μικρά σοι μέλλει τῆς εὐφημίας διὰ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας συναίσθησιν, ἣν ὁ λόγος ἐνηργάσατο. ἀλλὰ μὴ παύσαιο τὴν ἔρημον ταύτην ἡμῖν ἐξημερῶν οἰμωγῆς, ταῖς σαῖς ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ θαυματουργίαις. οὕτω γὰρ ἐγὼ τὰς σὰς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐνθεὶς τίθεμαι. αἷς οἱ τῶν ἑκάστοτε πρακτόρων σκοτοὶ ἀμβλύνονται. εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἡμῶν καθέστηκε βοηθὸς, οὐδὲν τὸ κωλῦον ἡμᾶς καταναλωθῆναι ὑπὸ τῶν ὄφεων, οὓς πολλοὺς ἡ ἔρημος αὕτη τρέφει, ζωμένους καὶ ἀθροιζομένους τῇ ἄνωθεν ἐκχωρήσει ἣν αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν ἐπεσάγουσιν. οὕτω γάρ σοι καὶ πλείους τοὺς στεφάνους ὁ δίκαιος πλέξει κριτής τε καὶ βραβευτὴς ἐν ἡμέρᾳ ἀνταποδόσεως. τηρῶν κἀνταῦθα πάσης κακώσεως ἀνώτερον καὶ κακύνσεως.

Palaeologo.

EPIST. LXX.

TVis maximis beneficiis, Pansebaste Domine, mediocrem iam nacti sumus voluptatis requiem, cum his paucissimis, qui in Achridis Ecclesia relicti sunt. Speramus te plane posse perficere, ut ob nostrum infirmitatem & inopiam exactorem nostrum, tuae potentiae delinimentis demulceas. Vnde quidem non cessabimus, quidquid nostrum erit, tuae virtuti, & nobilitati large offerre. *al. Actis in Bulg. op.*

Deum quidem adsidue precabimur tamquam ipsius Sacerdotes, & ministri. In homines vero, plenam gratiarum actionem, & iucundam benedictionis & laudum significationem ostendemus. Etsi tibi laudum celebritas, & benedicendi existimatio parva quidem, & exigua futura videbitur, ut sunt infirmi hominum sensus, & languida opinio, quam solus orationis sonus perstrepit, & peragit. Ne tamen hoc nostrum defectum planctu nobis sublevare, & blando reficere numine desiste, mirabilia illa, quae tu soles in nos opera diffundens.

Ita enim ego illa, quae in nostrae Ecclesiae commodum moliris, in templo suspendere nitor, quae exactorum exploratores, cum oculis lustrent suis, suum etiam effringant impetum, animique obtundant furorem. Nisi enim hic summus nobis opitulator exstiteris, nihil quidem impedimento fuisset, quin ab his venenatis anguibus raperemur, quos hoc desertum, multos nutrit, ob illum nostrum discessum frequenti stipatos coepit, & lethali vivos aculeo, quem nostra crimina tamdem coegerunt. Ita enim tibi & iustus iudex, & praemiorum praeses frondentes coronas, in die retributionis largietur, & nectet. Teque interim omni mali laqueo, & iniquae fortunae acerbitate solutum servabit.

Τῷ πρωτασηκρῆτις, κυρίῳ Γρηγορίῳ τῷ Καματηρῷ.

ΕΠΙΣΤ. οά.

Πάντων ἐγὼ μακαριώτατος νῦν, εἴ σε διά τε τἀδελφοῦ καὶ τῆς ἐπιστολῆς εὐεργέτησα, τὸν δύο λαχόντα μακαριότητας. καί τινι μὲν ἐλαχίστῳ, καθά φησιν ὁ κύριος, ἀγα-

Gregorio Camatero Logothetae.

EPIST. LXXI.

OMnium ergo quotquot sunt felicissimus quidem nunc & beatissimus sum, si in te & fratris, & harum litterarum praesentia aliquod vel nomen beneficii contuli, qui duobus es

es praecipue felicitatum, & dignitatum gradibus evectus. Etenim nos etiam quum de parvulo quovis, ut ait Dominus, bene meriti fumus, quae nec mente comprehendi, nec verbis dici poteſt, compenſationem, & munera ſperamus. Si autem tantos Viros meritis proſequimur beneficiis, quantum te ipſum Logothetae dignitas, & amplitudo conſtituit, qua iam pridem vel cum ipſo Imperatore aequali ſede adſurgis: & quantum etiam magni Secretarii officium te ſummum ſublevat, quo illius partes agis, qui ſemper Imperatorum & animi conſilia, & arcana quaeque negotia ſcriptis mandat; & maxime nunc quantum eſt ſapientior Imperator, & ſolertior, qui etiam ſuo arbitrio, ſuoque ingenio, non ſolum alia graviſſima, ſed magnarum rerum rationes exigit, & pertractat, prope, qui numerus, quae magnitudo praemiorum, & munerum me manet! quorum iam vel certa quaſi pignora habeo. Et niſi noverim te aliqua his litteris, moleſtia adficere, qui ſatis, ſuperque multo litterarum pondere es depreſſus & quaſi laceratus, quas quidem graves, & acerbas animi tui eſſe aegritudines manifeſtas, dum in alium certe uſum Stagiritae litteras, & ſcientiam vertis, vere quidem omnia haec beneficiorum pignora ſigillatim tibi adnumerarem. Nunc autem unius ſolum tibi meminiſſe ſat erit. Obſequutus ſum Bardariotis, ut Panſebaſtum Protoſtratoris filium, tum aliis in rebus, tum praecipue in diſponendis rationum calculis, patrem undique, quaſi viva imagine referentem (qui vere totus meus amor eſt) omnino dimitterem. Quos ille eo honore, & ſtudio digne coluit, quod in ipſos large obiecerat. Neque nos, qui eſſe inter illos tale quid merito exiſtimavimus, ſub eius conſtitutos manibus & potentia, ſuae amplitudinis, & magnanimitatis expertes relinquet. Sed his fruemur quorum magnitudinem, nulla delebit oblivio. Parvum tibi quidem hoc pignus videbitur, & lucroſiſſimi, & commodiſſimi ſtudii, & conatus ſumma. Ego tamen hoc vix capere, & comprehendere poſſum. Tantum illud eſt, ut mea parvitate, & anguſto pectore diffuſius ſit, & extenſius.

Itaque cum maximo mihi lucro ſint, ob ea, quae in te confero beneficia, iam hinc alacrius, & iucundius de altero bene mereri conabor. Tibique meum Cyclopem notum faciam, & hoc eſt, quod tuis litteris integerrimis, ipſoque unione pretioſioribus, a me poſtularunt. Eſt igitur hic, qui devorandis hominibus intentus, unum mihi ſemper oculum manifeſtat, nequaquam in mea ſolum pericula, & in mearum rerum noxam privatim directum, etſi in maiorem cogitationis colligatur curam, & in ſimplicius vitae adducatur ſtatutum. Quamvis & lepido in illum utar ioco, ſi ad ipſum vel pleno navigio vinum Pramnium adferam.

Quod mihi odoriferae vitis dedit unica proles.

Hom. Il. λ. v. 638. & Odyſſ. κ. v. 238. Quod & in hoc veluti corporis utriculo, adhuc mihi perſeverantem rationis facem comitatur, veluti pharmacum omnem moerorem, & triſtitiam evertens. Ille autem unicum in me convertit oculum, unius tantum indicem propoſiti, & ſtatuti. Et ego quaſi religioni ſtudens, & pietati, in haec ipſa curam gero, cuncta circumſpiciens, & attente conſiderans. Vide igitur tu, quis in me huiuſmodi ſe habet, utque illum inveneris, meum Polyphemum cognoſces. Vides, ſolummodo vero digitum tibi manifeſtavi, in horum omnium caput, ſi fruſtra magnum meae Virginis auxilium imploro, & ſacrum illum agnum, qui

ἀγαθύνοντες, ὔτε νῷ ληπὰς 1, ὔτε λόγῳ ῥητὰς ἀμοιβὰς ἐλπίζομεν. εἰ δὲ τηλικούτους εὐεργητοῖμεν, ἡλίκον αὐτόν σε τότε τῦ λογοθέτου ἀξίωμα τέθεικε, τῦ πάλαι βασιλεῖ συνεδρεύοντος, καὶ τὸ τῦ πρωτασηκρῆτις ὀφφίκιον, τῦ ἀεὶ τοῖς αὐτοκράτορσιν ὑπογραμματεύοντος, καὶ μάλιςα νῦν ὅσῳ καὶ σοφώτερος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐμμελέςερος, ὥςε ϗ τά τε ἄπια καὶ τὺς λόγυς αὐτυργεῖν, βαβαί μοι τοῦ πλήθυς ϗ μεγέθυς τῶν ἀμοιβῶν. ὧν ἤδη καὶ ἀῤῥαβῶνας δέχομαι. ϗ εἰ μή σε ᾔδειν ἀποκναίσων τῷ μήλει τῦ γράμματος ἱκανῶς ὑπὸ τῶν γραμμάτων κεντύμενον. ἃ καὶ παθήματα τῆς ψυχῆς δριμέως ἠρμήνευσας, ἄλλον τρόπον τοῖς τῦ Σταγειρίτου χρησάμενος, ἀπηριθμησαίμην ἄν σοι τὺς ἀῤῥαβῶνας κατ᾽ εἶδος ἕκαςον. νῦν δὲ ἀλλ᾽ ἑνός σοι ἐπιμνησθήσομαι. ἐπειθόμην τοῖς Βαρδαριώταις ἐπαφεθῆναι τὸν πανσέβαςον υἱὸν τῦ πρωτοςράτορος, τά τε ἄλλα πατρώζοντα, ϗ τὴν πρὸς τὺς λόγυς διάθεσιν, τὰ ἐμὰ παιδικά. ὓς τιμῶν ἀξίως τῆς σπουδῆς, ἣν ἐπ᾽ αὐτὺς κατεβάλετο, οὐδὲ ἡμᾶς δοκοῦντας μὲν ἐν τύτοις εἶναί τι, ὑπὸ δὲ τὰς αὐτῦ γινομένυς χεῖρας ἀπειράτους ἐάσει τῆς ἰδίας μεγαλειότητος. ἀλλ᾽ ἀπολαύσομεν ἡλίκων ἀεὶ μεμνησόμεθα. ἆρά σοι μικρὸς ὗτος ὁ ἀῤῥαβὼν, ἢ καὶ πραγματείας κερδαλεωτάτης κεφάλαιον. ἐγὼ μὲν, ὐδ᾽ ἔχω χωρῆσαι τοῦτον. τοσοῦτόν ἐςι τῆς ἐμῆς ςενοχωρίας πλατύτερος. ὕτω γῦν μεγάλα κερδάνας, ἐφ᾽ οἷς σε εὐεργέτησα, ἡδέως εὐεργετήσω ϗ ἕτερον καὶ γνωριῶ σοι τὸν ἐμὸν Κύκλωπα τοῦθ᾽ ὅπερ ᾔτησαν διὰ τοῦ καθαροῦ καὶ μαργαρώδους σου γράμματος. ἔςι τοίνυν ὗτος ὁ πρὸς τῇ ἀνδροφαγίᾳ καὶ ἕνα μοι ἀεὶ δεικνύων ὀφθαλμὸν, ὐδέποτε τῇ ἐμῇ κακώσει ἐπιδιάζοντα· κᾂν συναχθείη πρὸς τὸ συννύςερον. κᾂν διαχθείη πρὸς τὸ ἁπλύςερον. κᾂν χαριεντίσομαι πρὸς αὐτὸν ἂν πλήρει τῷ γαύλῳ προσοίσω τὸ Πράμνειον, ὅν μοι δῶκε μερῶν εὐώδεος υἱὸς τὸν ἔτι παραμένοντά μοι λόγον ἐν τῷ ἀσκίῳ τῦ σώματος τὸ πᾶσαν μαραῖνον ἀνίαν φάρμακον. ὁ δὲ, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπιβάλλει μοι ὀφθαλμὸν, μιᾶς ἐνδεικτικὸν διαθέσεως ϗ ὡς εὐσεβῶν ἐπὶ τούτοις κομῶ, περιαρθρήσας 2, ἴδε τίς ἔχει πρός με τοιυτοτρόπως. κᾂν εὕροις τῦτον, τὸν ἐμὸν ἂν ἔγνως Πολύφημον. ὁρᾷς, μόνον οὐ τὸν δάκτυλον τῦτόν σοι ἔδειξα. ἐπὶ τύτων κρᾶνον, εἰ μάτην ἐπιβοῶμαι

1 ὔτε νῷ ληπὰς) Scrib. ὔτε νῷ ληπτάς. | 2 περιαρθρήσας) Scrib. περιαθρήσας.

τὴν ἐμὴν παρθένον, καὶ τὸν κριὸν τὸν προσδεθέντα τῷ φυτῷ τῆς ἀφέσεως δέδοικα γὰρ μή με φθάνῃ ξενίσας ὡς ἐπαγγέλλεται οὕτως οὖν ἔχοντι, χρηστότατον ἐποίησας ἔργον, ἀφεὶς μοι τὸ τῆς ὕβρεως ἔγκλημα, τοῦτο γὰρ ἐκεῖνο οὐκ ἐπενέβης κειμένῳ, οὐδὲ νεκρὸν ᾐκίσω τὸν Ἕκτορα καὶ τοῦτ' ἀπονάμενος, ἔχεις δὲ παρὰ τῷ βασιλεῖ προσεδρίας, οὗ τῆς χρηστότητος καὶ οἱ πολέμιοι μάρτυρες. διὸ καὶ ὁ Θεός σε τῆς φιλανθρωπίας ἀμείβεται τὴν ψυχαγωγὸν ἀντιδοὺς παράκλησιν, τὸν ἡδὺν Θεόδωρον, τὸν ὄντως Χρυσήλιον, τὸν ἐκ δυοῖν ἀσυγκρίτων ἐν κόσμῳ πραγμάτων τὴν ἐπωνυμίαν ἐρανισάμενον. καὶ φυγόντα μὲν τὴν ἡμετέραν τὴν καματηρὰν ἀληθῶς, ἀκάματον δὲ γενόμενον. ἢ πῶς ἄν σοι τοσαύτας τέχνας καὶ οὕτω πεπαίδευτο, εἰ τὴν φύσιν εἶχε καματηρὰν καὶ ὀκλάζουσαν. πῶς δ' ἂν στρατιωτικὴν καὶ γεωμετρικὴν εἰς ταυτὸ συνήγαγε, καὶ συνῆψε τὰ μακροῖς θριγγίοις ἔκπαλαι διειργόμενα, μετ' Ἀρχύταν, μετὰ Φιλόλαον, μετὰ τὸν Αἴλιον Ἁδριανὸν, μετὰ τὸν ἔκπτωτον ἡμῖν Ἰουλιανόν. ἀριθμητικὸν μὲν οὖν αὐτὸν ᾔδειν, ἀφ' οὗ τοὺς Βαρδαριώτας ἐπράττετο. ὅς γε καὶ μέσων ἠρίθμει νυκτῶν. ἐξέπληττε γὰρ αὐτὸν τοῦ ὕπνου ἀριθμητικόν τι θεώρημα, ἐπεὶ μηδὲ τοῖς ὕπνοις ἐνεβυθίζετο. ἀλλ' εἶχε καὶ αὐτὸς ἀληθῶς λέγειν ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ, καὶ ἀεὶ δέ τι ἠκριβολογεῖτο. καὶ ὅπως τὴν μονάδα εἰς μέρη τέμῃ, καὶ ἀμαθεῖς δείξῃ τοὺς ἀμερῆ λέγοντας. ὁ δὲ, καὶ κύβους ἔδει, καὶ κυβοκύβους. καὶ τοῖς μὴ εἰδόσιν ἡρμήνευε. γεωμέτρην δὲ, οὔπω ᾔδειν. καί τοι τό γε εἰκὸς αὐτὸν ἀπῄτει τὴν γῆν συχνάκις μετρεῖν, ἀεί τι σφαλλόμενον, εἰ δή τι καὶ μουσικὸς γένοιτο. δίκαιον δὲ, τὸ γὰρ ἀριθμητικὸν τῷ ἁρμονικῷ συγγενές. ἐπεὶ καὶ παρὰ τὸ διωρισμένον ποσὸν ἄμφω ἔχετον. γένοιτο δ' ἂν, εἰ πρῶτον μὲν ἐπιβαίη τῶν ἀσκημάτων. τῶν τὸ πνεῦμα χορηγούντων τοῖς χαλκοῖς δόναξι, καὶ μάθῃ ταῦτα πρὸς ῥυθμὸν διαστέλλειν τε καὶ συστέλλειν. ὥστε τῇ μὲν, πληροῦν. τῇ δ', ἀποκενοῦν. ἔπειτα καὶ τοὺς κανόνας ἀμφιψηλαφῴη. καὶ ἁπλῶς τοῖς τε ἄλλοις ἐμπνευστοῖς ὀργάνοις, καὶ τοῖς ἐντατοῖς καὶ νευροσπάστοις ἐνασκηθείη. τότε δὲ καὶ ἐπὶ τὴν πολυΰμνητον σφαιρικὴν ἢ ἀστρολογίαν ἀΐξει, οὐχ ὡς ἀδελφὴν μόνον οὖσαν. γεωμετρίας ὕλη γὰρ τὸ πηλίκον ἀμφοῖν. ἀλλὰ καὶ ὡς προεπιτηδεύσας αὐτὸς τὴν ὁμώνυμον σφαιρικὴν, ἣν καὶ ἔφιππος ὑμῖν ἐπεδείξατο. καὶ δὴ τὰς τύχας λέγων ταῖς γυναιξὶν οὐκ ἐν ταῖς τριόδοις, κατὰ τοὺς μάντεις τούτους δὴ τοὺς ἀγύρτας, ἀλλ' ἐπ' ἐργαστήριον, ὡς ἂν σεμνύνοι τὸ μάθημα, αὐτόθεν τε χρηματίσεται, καὶ ἔτι οὐδὲ θησαυρὸς αὐτὸν λήσεται ὅπου δὴ τῆς γῆς κατορωρυγμένος, θησαυροῖν αὐτὸν κορέσαι δυνάμενος, κατ' ἐκεῖνον τὸν Ἀττικοῦ, τοῦ τὸν

qui in liberationis, & redemtionis arbore dire adligatus fuit. Timeo enim ne me hospitio susceptum adprehendat, ut ille gloriatur. Ergo me ita adfectum, utilissimo cumulasti beneficio, cum iniuriae crimine me penitus dissolvisti. Hoc etenim illud est; non calcasti iacentem, neque mortuum Hectorem verberibus concussisti. Et hoc tibi utilitatis habens adsiduus es etiam ipsi Imperatori, cuius nobilitatis, & virtutis, vel ipsi hostes sunt testes. Quocirca & Deus tibi benignitatis ingentia dona impertitur, dum suavem Theodorum, & vere aureum Chryselium, in animae tuae Duces, & solatium tibi indulget, qui ex duobus totius mundi operibus, quibus nullum aliud aequari potest, egregium sibi cognomen vendicavit, qui & fugiens nostrum hoc vere laboriosum cognomentum, omni vacuus labore evasit. Profecto hic quomodo tantas artes tibi ita paravit, & instruit, si naturam habet succumbentem penitus, & labantem. Quomodo vero militarem peritiam, & Geometricam structuram in idem ipsum coniunxit. Et quae iam olim conclusio vallata ambitu, altis erant septa moenibus contexuit, post Architam, post Philolaum, post AElium Hadrianum, & post Iulianum, qui a nobis defectu excidit misero. Ipsum equidem Arithmeticum noveram, ex quo Bardariotas administravit. Qui & totum noctium dimidium numeris incumbebat. Quaedam enim Arithmetica speculatio, & meditatio, illi, iucundum praeripiebat somnum, deinde nec ipso somno se immergebat.

Verum enimvero ipse sermonem hunc vere attexere poterat: *Ego dormio, & cor meum vigilat*. Cant.5.v.2. Et semper quidem accurate cuncta discutiebat, & quomodo unitas in partes dividi possit. Vnde & imperitos & stultos illos adpellabat, qui mensura unitatem carere, & divisione adfirmabant. Hic etiam & cubos mire callebat, & cubi cubos, & illorum imperitis illos solerter interpretabatur. Geometram vero nequaquam illum noveram.

Ipsa quidem ratio ab ipso postulabat, ut terram crebro metiretur, quia semper fere prolabebatur. Siquidem & Musicus exstitit, & aeque quidem, nam Arithmetica facultas cum Harmonica adfinitate est quadam coniuncta, quoniam praefinitae quantitati utraeque inserviunt. Exstitit etenim: Verum primum illa adgressus est instrumenta, quae per aereas fistulas, ducto flatu concinnos agitant sonitus. Et haec quidem edidicit, ad concinnitatem, & numerum remittere, & distendere, quasi modo illas flatu complens & modo spiritu evacuans. Deinceps ipsos divisos ad sonum canonas, utrimque contrectat. Et simpliciter alia exercet organa quae vel tenui spiritus ducuntur halitu, vel quae fidibus extenduntur, & dulci distrahuntur nervia. Tunc etiam & in inclitam, multoque celebratam hymno sphaerae caelestis scientiam, sive Astrologiam, quidam quasi ingenito impetu ferebatur, non quia solum illius soror est, & germana, nam Geometriae materia utriusque quantitatem adscribit. Sed quia conatu multo sphaeram, quae cum illa homonyma est, sibi scrutari paravit. Hanc & nobis eques, exacte patefecit. Etiam & sortes, fortunaeque eventus, mulieribus indicavit, non triviali iactantia, & errore, ut quidam Vates circulatores per compita vagantes, sed in ipsa eius officina, ut gravi ita cultu, & decore ipsas disciplinas celebraret, ibi etiam veluti quaedam edens oracula.

Neque etiam illum aliquis latuit thesaurus, vel quacumque in terrae parti defodi debe-

beret, qui illum, thesaurorum copia posset exsaturare, iuxta illum Sophistam Herodem, Attici filium. At quum operae pretium fuit, ut hic, alicui, multa scientiarum studia, quae ad unguem pernoscebat, manifesto exprimeret sermone, certe numquam ille vertentem, & insequentem astrorum motum ignoravit, nec horoscopi Dominum, nec Dominum domus Lunae, ex quibus forte, illi, mille infortunii casus oriri poterant; unde haec ediscens, anni Scansilis difficilem, & periculosum gradum facile declinat; illudque longius repellit, & excutit, quod illi varia poterat ingerere incommoda. In quo & alium Ptolemaeum habere poterimus, & alium, si volueris, Aratum. Et maxime nunc, quum scientiae utilitas, & ingens opus, legibus quasi quibusdam propulsatur. Observavit itaque & splendentis rotae Solis, & alatum impellentis currum velocissimas aurigationes, & mirum aurigantis Phoebi regimen edidicit. Atque ita erit non magis cognomento, quam ipso nomine Chryselius.

Ptolem. Aratus. Leges de Chald. Genethl.

Etsi vero ab illo quis exigit, ut haec plane manifestet, etiam currui adiunget mulam, quae cum illis coaetanea fuit, quae Priamum in Achillis tentoria eduxerunt, quae ita effugit, ut Harpyia, quae nullo est carnis pondere gravi pressa, sed summa est levitate celeris, & corpus, in orbem obtensa, proiicit, & maxime si metam cursus hordei acervum constituitis, quem ut novum, & exspectatum sibi spectaculum conspexerit. Et alicubi eius ipse venter, in altum oris rictum, dentesque conscendit, & si forte, vehementem efflat spiritum ipsum in sublime attollit. Et hunc scilicet ipsum aurigam, ut illa leviorem, & tenuiorem, nisi pondus in se aliquod ad trutinam, ut adsuevit, subiunxerit, extra sedem propellit.

Si igitur te studium aliquod, & cura commovet videndi hunc probatissimum, & peritissimum aurigam, & feram illam venationem, quam populi, quibus a colore cognomentum inditum est, summa contentionis pugna domat, illamque ab omnibus equorum studio, & amore actis celebrem famam, nequaquam talem habe naturam, nec tam in angusto nostrae Macedoniae loco consiste, sed te in Larissam prorumpe. Nam Thessalia, hac est multo accommodatior, & ipsa planities Pharsalia. In quarum lato, & diffuso campo, modo has artes, & scientias ostendet, modo illas ut ediscat, adiutore, & socio nobili utetur. At vero si ad nos progreditur neque aliis, neque ipsa Geometria, ad honoris studium excitabitur. Nam harum vel ipsum specimen, vultumque exhorreo. Huius quidem apud me, ne locus quidem ullus est. Omnes enim illis, superioris saeculi inundantibus cataclysmis paene nobis submersae sunt, & alte obrutae. Vnam igitur utilem ferens artem ad me accedet, si quidem cantandi peritiam, & ducendi choros laetantem callet industriam, quum haec etiam pars sit, & species Harmoniae & nequaquam ab omnibus omnino studiose exculta, quia ne ab his quidem qui nobiscum sunt. Aut vel huc non accedat, nisi veluti ad Ecclesiasticum morem, varie, & praestantius concinat, aut vel chori Magister futurus, vel solo digiti ductu ipsam artem edoceat, aut diversis aliorum cantuum modis, & dulci stridulae vocis modulatione. Prius itaque ipse hoc mihi explora, ut si tibi hoc,

σοφικὴν τεκόντος Ἡρώδην. καὶ δεῆσαν δή ποτε ἐπιδείξασθαί τι ὧν οἶδε πολλῶν ἐπιτηδευμάτων, οὐκ ἀγνοήσει τὸν πολεύοντα καὶ τὸν διέποντα, καὶ τὸν κύριον τοῦ ὡροσκόπου, καὶ τὸν τῆς σελήνης οἰκοδεσπότην. ἐξ ὧν ἴσως ἔσται αὐτῷ τὰ κακοδαιμόνια. καὶ μαθὼν ἐκκλινεῖ τὸν κλημματῆρα 1, καὶ τὸν κακοποιὸν διακρούσεται. καὶ Πτολεμαῖον ἕξομεν ἄλλον, εἰ δὲ βούλει καὶ Ἄρατον, καὶ μάλιστα νῦν ὅτε τὸ χρῆμα τῆς ἐπιστήμης νόμοις ἐλήλαται. τηρήσας δὲ καὶ τὰς τοῦ ἡλίου διφρελασίας τὸ ἅρμα ἐλαύνοντος τὸ πτηνὸν, καὶ τὴν ἡνιοχικὴν ἐκμαθήσεται. καὶ οὕτως ἔσται οὐ μᾶλλον ἐπωνύμως ἢ φερωνύμος Χρυσήλιος, κἂν αἰτήσασθαί ποτε καὶ τοῦτ' ἐπιδείξασθαι. ὑποζεύξει τῷ ἅρματι τὴν ἡμίονον τὴν ἡλικιῶτιν ἐκείνων. αἳ τὸν Πρίαμον ἐπὶ τὰς Ἀχιλλέως σκηνὰς ἐπόρευσαν. ἡ δὲ, δραμεῖται Ἁρπυίαις ἶσα μὴ βαρουμένη σαρξὶν, ἀλλ' οὖσα κούφη καὶ περιβετισμένη τὸ σῶμα. καὶ μάλιστα εἰ νύσσαν προσήσεσθε θημονίας κριθῶν, ἃς ὄψεται καινὸν καὶ ποθητὸν θέαμα. ἤ που καὶ ἡ γαστὴρ ἀναδραμεῖται κατὰ τὰς χάνας καὶ τοὺς συνόδοντας 2. εἰ δὲ καὶ πνεῦμα εἴη σφοδρὸν, ἀρεῖ ταύτην μετέωρον, καὶ τὸν διφρηλάτην δηλαδὴ τοῦτον, ὡς ἐκείνης κουφότερον. ἐκτὸς εἰ μὴ περιέζωσαι στατῆρας ὡς εἴωθεν. εἰ τοίνυν μέλει σοι καὶ ἁρματηλάτην τοῦτον ἰδεῖν δοκιμώτατον, καὶ τοῖς τῶν χρωμάτων ἐπωνύμοις δήμοις περιμάχητον θήραμα, καὶ πᾶσι φιλίπποις εὔφημον λάλημα, μηκέτι τοιαύτην ἔχε φύσιν ἐν τῇ τῆς ἐχούσης ἡμᾶς Μακεδονίας στενοχωρίᾳ. ἀλλὰ λῦσον ἐπὶ τὴν Λάρισσαν. ἡ γὰρ Θεσσαλία τούτου οἰκειοτέρα, καὶ ἡ πεδιὰς, ἡ Φαρσάλιος· ὧν τῷ πλάτει τὰς μὲν, ἐπιδείξεται τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν. τὰς δὲ, πρὸς τὸ μαθεῖν συνεργῷ χρήσεται. πρὸς ἡμᾶς δὲ διαβὰς, οὔτε ταῖς ἄλλαις, οὔτε τῇ γεωμετρικῇ ἐμφιλοτιμήσεται. τῶν μὲν γὰρ, ἀνεράστως ἔχω τῆς ἐπιδείξεως. τῆς δὲ, τόπος ὄντως οὐκ ἔστι παρ' ἐμοί. πάντες γὰρ ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἄνωθεν κατακλυσμῶν ἀπεθαλαττώθησαν. μίαν μοι τέχνην ἔχων ἕξει χρησίμην. εἴ γε ἐπίσταται τὴν ἀσματικήν τε καὶ χοροστατικήν. μέρος μὲν οὖσαν καὶ αὐτὴν ἢ εἶδος ἁρμονικῆς, οὐ πᾶσι δὲ πάντως σπουδαζομένην. ὅτι μὴ μόνον τοῖς καθ' ἡμᾶς. ὥστ' ἢ μὴ παραβαλέτω τῇδε, ἢ ὡς ἐπ' ἐκκλησίας ᾀσόμενος ποικιλώτερον καὶ περιττότερον, καὶ χοροῦ κορυφαῖος ἐσόμενος. δακτύλου τε περιαγωγαῖς ἐπισημαίνων τὴν τέχνην, καὶ τῶν ἄλλων μελῶν στροφαῖς καὶ λυγίσμασι. πρότερος οὖν αὐτός μοι τοῦτο βασάνισον, κἂν γνωριεῖ σοι τὸν τεχνίτην, καὶ κριθῇ δόκιμος, μηδ' οὕτω τὴν ὁδὸν θαρρησάτω

τὴν

1 κλημματῆρα) Scrib. κλιμακτῆρα.

2 συνόδοντας) Scrib. κυνόδοντας.

τὴν πρὸς τὴν Ἀχερουσίαν τὴν λίμνην, τὴν ἐμὴν Λύχνιδον. ἂν μὴ πρότερον σύνθοιτο τῷ ἀδελφῷ μου Δημητρίῳ περὶ τοῦ τῶν ἀσμάτων μισθοῦ. ὁ δὲ, ἔσται μελίγης[1] ἢ μελαμπύρου ἐμπορικὸν ἡμιμέδιμνον. τοσοῦτον γὰρ ὅ τε ἀσόμενος ὅ τε ἀκουσόμενος. ὁ μὲν, λαβεῖν ἄξιος. ὁ δὲ, δώσειν εὔπορος. ὁρᾷς παρ' ὅσον ἦλθον εὐλαβείας γεροντικῆς καὶ σεμνότητος, ἵνα χαρίσωμαί σοι, καὶ τῷ γλυκεῖ Θεοδώρῳ συνεντρυφήσωμεν, ἐπεὶ καὶ ἀμφότεροι ψυχαγωγησόντων δεόμεθα ἐγὼ μὲν διὰ πάντα τὰμὰ κακά. σὺ δὲ, διὰ τὴν δυσχεραινομένην σοι ἀποδημίαν. ταύτην δὴ τὴν ὡς ἔφης μακροῦ. πρὸς ἣν μηδὲ πάνυ σφόδρα δυσφόρως ἔχε, εἰδὼς, εἴ πέρ τις ἄλλος, γινομένην κοινωφελῶς, καὶ δεικνῦσαν τὸ τοῦ βασιλέως ἡμῶν μηδεμνικὸν καὶ φερέπονον. ὃς ἵνα τοὺς ἐχθροὺς ἐγγύθεν δειδίττηται. πόλεως μὲν ἐκείνης καὶ βασιλείων ἐκείνων καὶ τῶν ἄλλων ἐκείνῃ ἀπολαυσμάτων ὀλιγορεῖ, ἀγρωτικῶν κακῶν ἀνεχόμενος. ἔκκειται μὲν ψύχεσί τε καὶ θάλπεσιν, ὕπαιθρος δὲ φέρει τὰς ἐναντίας ὥρας σὺν τοῖς φιλτάτοις. καὶ ἅμα τὰς χώρας, εἰς ἂν ἐπισταίη, καθιστᾷ μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλικῶς, τῶν τε ἄλλων ἁρμοστὴς, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διαφερόντως γινόμενος. ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία τῆς μακρᾶς ἀποδημίας ὑμῶν καὶ ἀγροὶ καὶ πόλεις ὀνίνανται, ὥστ' εἰ μὴ φιλαίτης εἴης, ἀλλὰ φιλάνθρωπος καὶ φιλάδελφος. οὐ μόνον οὐ δυσχερεῖς πρὸς τὴν ἀποδημίαν οὐκέτι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπεκταθῆναι ταύτην ἐπεύξῃ, ἵνα πλείους καὶ πλείω εὐεργετώμεθα.

artificem notum fecerit, illeque a te praestantissimus iudicatus fuerit. Neque vero ita statim ad Acherusiam paludem, hanc scilicet meam Lychnidon, ita fidenti animo, viam ingrediatur, nisi prius cum Demetrio fratre meo, cantuum mercedem, & praemia composuerit. Quae erunt milii, aut melampyri mercatorius semimedimnus. Nam tantum & qui cantat, & qui audit ille quidem recipere meretur; hic vero facilis, & promtus debet elargiri. Vides igitur ad quam circumspectae gravitatis sedem, & senectutis religionem pervenerim, ut & tibi gratificari non dubitem, & cum dulcissimo Theodoro, veluti luxurianti insultemus pectore. Quoniam uterque animae ductoribus indigemus: ego quidem propter omnes meae fortunae lapsus; hi vero propter absentiam, quae quidem te acerbo quodam pungit luctu. Quae ut ipse dices, longiori persistit mora. Ad quam quidem non te aegrum neque difficilem praebe. Quum cognoscas, ut si quis alius, communem nobis adlaturam esse utilitatem, & Imperatoris nostri anxium curae studium ostensuram, nimiam laborum tolerantiam. Qui ut infensos hostes cominus terrore agitet truculento, illius Vrbis, & illorum Regnorum delicias, aliaque suavia oblectamenta penitus negligit. Agrestibus infestatur, & deprimitur iniuriis, & duro frigori, & repentibus, Solis radiis subiectus iacet, & adversa horarum spatia cum amicissimis sociis, ad serenam caeli plagam adsiduo transigit. Simulque regiones omnes, quibus ipse praefuit, ingenti Maiestati, at vere Imperatorio iubare construit. Et non solum aliorum est Praefectus, & Princeps, sed Ecclesiasticae dignitatis summa cum excellentia moderator. Haec quidem & alia mille longae vestrae absentiae dona & agri, & Vrbes, sibi, in summum utilitatis munus vindicant: quia nullibi querulus es, & contentiosus, sed humanus, & fratrum amator. At non solum arduos, & difficiles nos ob hunc discessum, & absentiam senties, sed maxime illam finiri deprecaberis, ut saltim pluribus, & maioribus tamdem adficiamur beneficiis.

Τῷ προέδρῳ, τῷ Παντέχνῃ.

ΕΠΙΣΤ. οβʹ.

ΤΟ'Ν κολοφῶνα ἐπέθηκας, ὑπέρλαμπρέ μοι ἐν κυρίῳ υἱὲ, ταῖς περιεχούσαις με θλίψεσι. καὶ αὐτὸς εἰπὼν συνέχεσθαι θλίψεσιν. ὃ γοῦν ἐμαυτῷ φάρμακον διὰ τῶν τοῦ λόγου βοτανῶν ἤρτυσα, τοῦτο καὶ σοὶ χρήσιμον εἰδὼς στελῶ καιροῦ δραξάμενος. ὡς νῦν γε ὑπὸ φωτὶ τουτί σοι τὸ γραμμάτιον συντάξας, οὐκ εἶχον ὅπως ἐκ τῆς πυξίδος τὸ φάρμακον ἀναλήψομαι. οὐχ οὕτως ἀνειμένης ἁπλῶς. οὐδὲ πᾶσιν ἐκκειμένης, ἀλλὰ περιεργοτέρας χειρὸς δεομένης πρὸς τὸ ἀνοίγεσθαι. πλὴν ὅσον τοῦτο μόνον νῦν ἔχω σοι συντελεῖν. ὡς μετὰ τὸν χειμῶνα πάντως ἔαρ, καὶ ὅσα τοῦ ἔαρος. ὁ δέ γε τοῦ ἡλίου παῖς φοίνιξ καὶ τεφρωθεὶς ἐξανίσταται, ἵνα μηδὲν εἴπω θειότερον καὶ ἡμέτερον.

Assessori Pantechnae.

EPIST. LXXII.

IAM tamdem colophonem imposuisti, Illustrissime in Domino fili, aerumnis, durisque calamitatibus, quae me saeve circumdederant. Atque ego etiam iam dicere cesso, me illis premi, & adstringi. Qui etiam utilissimum mihi pharmacum salubribus litterarum plantis adparavi, & condidi. Hoc etiam, quia tibi conducere video, ut primum occasionem nactus fuero, ad te mittam. Nunc autem quia ad hoc tantum lumen has tibi litterulas construo, nulla mihi facultas fuit, ut ex pyxide, hoc pharmacum adsumerem, quia non ita simpliciter dissoluta, & remissa est neque omnibus ita exposita, sed quia curiosiori manu, ut aperiatur, indiget. Verumtamen quantum modo tibi perficere, & conari debeo, ita erit, quemadmodum post horridos hiemis fluxus, dulce omnino, & blandum ver, & quaecumque veris sunt, prorsus adveniunt. Equidem Phoenix Solis filia postquam in cineres resoluta, & redacta fuit, denuo felix resurgit, ut nihil aut magis divinum, aut magis nostrum ad te loquar. *Phoenix avis unica.*

Do-

1 μελίγης) Scrib. μελίνης.

Domino Michaeli Pantechnae Medico Imperatoris.

EPIST. LXXIII.

VOS quidem, semper nos quadam spei suspensos vi concutitis, quasi ad iter accincti, meque invisere studentes, semper autem me decipitis. Ita quidem vos qui per alta, vestigia figitis, aerisque volatu ferimini, nos quidem humi repentes, & per ima gressus locantes, negligitis. Sed enim iam sero istud veluti glutinis ligamen, caecosque nodos, quibus ibi morari diutius cohibemini, proiicientes, nostrum omne solatium, & vitae futurum praesidium obiicitis. Illa vero dura terriculamenta, quae in nos obtendistis, puerorum sunt spectra, & larvae, scilicet mendicorum quorumdam, & egenorum Episcoporum. At totius Bulgariae Archiepiscopus, quem vel quotquot, in illum oculos convertunt, illumque plane audiunt, etiam totos dies, aureos nummos numerare, & quasi mensurae complementis arbitrantur accumulare, veram rursus praesentiam, quasi mendici cuiusdam etiam existimabit, qui solerti quodam ambitu solum circumit.

Inquirens offam, haud tripodas, sed necve lebetas.

Qui vel si quid parvum susceperit, illud sibi in auxilium satis esse censet. Solus tu veni, & domestici tui soli. Illi vero, qui apud Blachernitem occulti degunt, te multis sublevare putabunt divitiis, vel si unum allium tibi obtrudant. Dominus itaque te omnis fortunae iniquae victorem custodiat.

Τῷ ἰατρῷ τοῦ βασιλέως, κυρίῳ Μιχαὴλ τῷ Παντέχνῃ.

ΕΠΙΣΤ. ογ΄.

Ὑμεῖς δὲ ἀεὶ μὲν ἡμᾶς ταῖς ἐλπίσι σανεῦτε, ὡς ἥξοντες καὶ ἐπισκεψόμενοι, ἀεὶ δὲ ἐξαπατήσετε. οὕτως ἡμᾶς περιφρονεῖτε τοὺς χαμαὶ ἐρχομένους οἱ ἀεροβατοῦντες ὑμεῖς. ἀλλὰ γὰρ ὀψέ ποτε ἐχέκολλον ἀποῤῥίψαντες, ᾧ πρὸς τὰ αὐτόθι ἔχεσθε, παράκλησις ἡμῶν γένεσθε. τὰ δὲ φόβητρα, ἃ ἡμῖν ἐπανατείνεσθε, μορμολύκια παίδων εἰσὶν, ἤγουν πτωχῶν τινῶν ἐπισκόπων ὁ δὲ πάσης Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος, ὃν ὅσοι περ ὁρῶσί τε καὶ ἀκούουσιν, οἴονται μεδίμνοις ἐκμετρεῖσθαι τοὺς χρυσίνους ἑκάστης ἡμέρας, τὴν ὑμετέραν παρουσίαν ὡς πτωχοῦ τινος οἰήσεται. ὃς περίεισιν αἰτίζων ἀκόλους οὐκ ἄορας οὐδὲ λέβητας, κἂν μικρόν τι λάβῃ, τῷ ληφθέντι ἀρκούμενος. μόνον ἐλθὲ, καὶ οἱ πάροικοι μόνοι, οἱ παρὰ τοῦ Βλαχερνίτου ἀποκρυβέντες, πλουτίσουσί σε, ἀνὰ ἓν σκόρδον δόντες. τηροῖο ὑπὸ κυρίου πάσης κακίας ἀνώτερος.

Eidem.

EPIST. LXXIV.

GAudeo quidem, quia a te litteras non suscipio. Quoniam certo quasi quodam signo, te occupationibus obrui facile coniicio: quibus non parvi sit emolumenti lucrum. Si equidem scopi ita attingo metam, nec longe ab illo mea spicula torqueo. Proculdubio habeo, ob ea, quae tu moliris, inter meae tristitiae, & maeroris causas, ingens solatium. Si autem, ut tua sunt, adversus mihi fortunae obvenit casus, equidem nobis adversarius, utrimque tela sua vibrans imminet: Cui solus Deus potentissimus, & optimus demum obsistet. Qui te ab illius dolis, & multo fraudium laqueo semper tutetur.

Τῷ αὐτῷ.

ΕΠΙΣΤ. οδ΄.

Χαίρω μὴ δεχόμενος ἔκ σου γράμματα. τεκμαίρομαι γάρ σοι προσεῖναι πράγματα, οἷς τι καὶ κερδαλέον ὕπεστιν. εἰ μὲν οὖν τυγχάνω τοῦ σκοποῦ, καὶ οὐ παρατοξεύω, ἔχω τοσαύτην ἐκ τῶν σῶν ἐν τοῖς ἐμοῖς λυπηροῖς παράκλησιν. εἰ δὲ καὶ τὸ σὸν δυστυχεῖ, δίπαλτος ἡμῖν ὁ πονηρὸς ἔπεισιν. ᾧ μόνος ὁ ἀγαθὸς Θεὸς καὶ κρατικὸς ἀντιστήσεται. ὑφ' οὗ καὶ αὐτὸς ἀνώτερος τῆς ἐκείνου κακομηχανίας φυλάττοιο.

Eidem.

EPIST. LXXV.

QVum multa desiderii siti flagrarem, ut perspicue, at aperte, quae tibi contingunt, ediscerem, Illustrissime in Domino fili, tu obscuras, & quodam veluti turbidas coeno mihi guttas emisisti quibus me ea siti nullo modo levare possum. Igitur ad me manifestius scribe, quibus forsan sis distractus negotiis, & si ea sint digna spe, qua nos nutrimur.[(a)]

Τῷ αὐτῷ.

ΕΠΙΣΤ. οε΄.

Διψῶντί μοι μαθεῖν τὰ κατὰ σε λευκότερον, ὑπέρλαμπρέ μοι ἐν κυρίῳ υἱὲ, αὐτὸς σταγόνας ἐπιπέμπεις θολώδεις, ἐξ ὧν οὐκ ἰῶμαι τὴν δίψαν. γράψον οὖν μοι ἀριδηλότερον ἐνίοις τε 1 εἶ, καὶ εἰ ἐν ἀξίοις τῶν ἐλπίδων αἷς ἐτρεφόμεθα.

---

1 ἐνίοις τε) Scrib. ἐν οἷς τε.

(a) Ne pagina integra vacua superesset, haec de Theophylacto ex *Guil. Caveo* subiecimus.

THEOPHYLACTUS, patria Constantinopolitanus, Achridiae primariae Bulgarorum Ecclesiae Archiepiscopus, duram sane pro-

provinciam fortitus, euius miserias ac difficultates ipse in Epistolis suis saepius deflet. In vivis adhuc erat anno MLXXVII. ante aliquot forsan annos Archiepiscopus.

OPERA.

Commentaria in IV. Evangelia, ex Chrysostomi fere operibus, uti & reliqua eius Commentaria deflorata. Prodierunt Lat. *Antuerp.* 1564. 8. Gr. *Romae* 1542. 1568. Gr. Lat. cum variis lectionibus *Parif.* 1631. f.

Commentaria in Acta Apostolorum, Gr. Lat. una cum quibusdam SS. Patrum Orationibus *Coloniae* 1568.

Commentaria in Epistolas S. Pauli, Lat. *Romae* 1469. *Antuerp.* 1564. 8. *Colon.* 1531. *Parif.* 1552. Gr. Lat. cura Augustini Lynselli Antistitis Petriburgensis *Londini* 1636. f.

Commentaria in IV. Minores Prophetas, viz. *Habacuc*, *Ionam*, *Nahum & Hoseam*, Lat. *Parif.* 1549. 8. Integra Theophylacti *Commentaria in XII. Minores Prophetas* Graece extare dicuntur in Bibliotheca Augustana.

Epistolae LXXV. Prodierunt Graece cum notis Ioannis Meursii *Lugduni Bat.* 1617. 4. Lat. interprete Vincentio Marinerio Valentino, *Colon.* 1622. & in Bibliotheca Patr. Tomo XVIII.

Oratio in adorationem venerandae Crucis medio Ieiunorum tempore, Gr. Lat. apud Gretser. de Cruce Tom. II. p. 1499.

Institutio regia ad Constantinum Porphyrogennetam Michaelis Ducae filium, Gr. Lat. a Petro Possino edita *Parif.* 1651. 4.

Fragmentum (Theophylacti alicuius, incertum an nostri) *de risu*, & *vociferationibus in Festis Sanctorum*, & de Nicephoro Confessore, Lat. in Bibliotheca Patr. Tom. XVIII.

Argumenta adversus Latinos de Processione Spiritus Sancti, habentur apud Ioannem Beccum Orat. 1. de Vnione Ecclesiarum, Graeciae Orthodoxae Tom. I. pag. 215. *Colloquium* Theophylacti, cum quodam de accusationibus Latinorum, & Orationem in Alexium Comnenum Imp. MSS. Graece exstare in Bibliotheca Bavarica refert Oudinus Supplem. p. 345.

Prodierunt omnia Theophylacti *Commentaria* Lat. *Parif.* 1554. *Basil.* 1570. & alibi.

FINIS.

ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Ἐπιστολαὶ τοῦ μακαριωτάτου Ἐπισκόπου Βουλγαρίας κυροῦ Θεοφυλάκτου.

ΤΗι ΔΕΣΠΟΙΝΗι ΚΥΡΑι ΜΑΡΙΑι.

Δέσποινά μου ἁγία· πολλοῖς μὲν με τοῖς λυπηροῖς ἐξ οὗ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ἀχριδόθεν ἐπεδήμησα αἱ πολλαί μου ἁμαρτίαι προσεπαττάλευσαν· οὔπω δὲ τοιοῦτον οὐδὲν οἷον νῦν ὁ ἄθλιος ἔπαθον, μὴ δυνηθεὶς ἀποδοῦναι τὴν τελευταίαν καὶ συντακτήριον τῇ βασιλείᾳ προσκύνησιν· ἐκεῖνα μὲν γάρ μοι τὰ λυπηρὰ ἡ σὴ γαληνότης ἐκούφιζε, μᾶλλον δὲ τελείως ἐξήλειφεν, ὡς μὴ δὲ ἴχνος τούτων ἐμφαίνεσθαι, καὶ τὸ θαῦμα εἰς ἱλαρότητα μετεβάλλοντο ἀλλοιούσης αὐτὰ τῆς θειοτάτης σου δεξιᾶς, ὥστε τὰ πρὸς θεὸν τῷ Δαβὶδ λεχθέντα, κἀμοὶ πρὸς τὴν βασιλείαν σου λέγεσθαι· κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἱ παρακλήσεις σου εὔφραναν τὴν ψυχήν μου. τὸ δὲ νῦν τοῦτο πάθος τίς ὁ ἐπικουφίσων τῇ ἐμῇ ταπεινότητι; τίς ὁ θήσων τῇ ἀσθενείᾳ μου φορητότερα; ἐκτὸς εἰ μὲν τὴν σὴν ὑπολογισάμενος ἀγαθότητα, ταύτην ἕξω κἂν τούτῳ παράκλησιν· πιστεύω γὰρ κατὰ τὸ εἰκὸς ὡς καὶ τὸ παρὸν γράμμα δέξαιο, καθάπερ ἐκείνην αὐτὴν τὴν διὰ τοῦ σώματος ἐντυχίαν, ἣν ὑστερήσαμεν ἄκοντες· ἴσω γὰρ ἡ ἐλεοῦσα με βασιλεία σου, ὡς ἀπὸ νικομηδείας ἐπανερχόμενος, κἀκεῖσε γὰρ μετὰ τῶν κακῶν μου διεπόρθμευσε κύματα, πολλὰ μὲν καὶ πολλάκις ἐβιασάμην τοὺς ναύτας, ὥστε πρὸς τὸ τῆς βασιλείας σου εὐτυχῶς ἔχοντες τῆς πρίγκιπος νησίδιον, καὶ τοὺς οἴακας ἐπιτρέψαι καὶ τὸ ὀθόνιον μεταστείλασθαι· ἀλλ' οὗτοίγε τῶν ἐμῶν βιαίων ῥημάτων οὐδὲ κέλευσμα ἐπαίουσιν, οἶμαι βιαιοτέρας βοῆς τῆς τοῦ βορέου τὰ ὦτα καταβομβούσης αὐτῶν, ὃς ἀπὸ τοῦ παντειχίου καταβαίνων λαμπρὸς, ἀπόρευτον ἐτίθει τὸ πέραμα, πλὴν εἰ μὴ πρὸς τὴν ἀπολλωνιάδα καταίρειν ἐμέλλομεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ πως τὴν μεγαλόπολιν διασωθῆναι· διεσώθημεν δὲ μόνον, οὐχὶ τῆς γῆς ταῖς κώπαις προσπάυοντες τοσοῦτον τοῦ πελάγους ἀπείχομεν· ἠβουλήθην μὲν πολλάκις τελειῶσαι τὴν ἔφεσιν, καὶ πρὸς τὴν ἐμὴν μετάγε θεὸν μόνην δραμεῖν ἀντίληψιν· ἀλλ' ὁ παλαμναῖος νότος αὖθις ἀντέκρουσεν, ὥσπερ πρὸς τὸν βοῤῥᾶν αὐτὸ τοῦτο συνθέμενος, ἵνα με ταῖς ἀμέτροις πνοαῖς ἀνὰ μέρος λυπῶσιν ἑκάτεροι· εἶτα τί; τῆς ἐξελεύσεως ἡμῖν ἐπιτρεπομένης παρὰ τοῦ τὴν τῶν ἡμετέρων ἐπιτραπέντος ἐπιτήρεσιν καὶ διόρθωσιν, ὁ σεβαστὸς δὲ καὶ πραίτωρ δυῤῥαχίου, οὕτως ἐμοὶ μὲν τὰ τῆς ἐπιθυμίας διέπεσεν. εἰκός γε τοῦτο· ἐπιθυμία γάρ φησιν ἁμαρτωλοῦ ἀπολεῖται· ὁ δὲ τοῖς καλοῖς ἀεὶ βασκαίνων ἐχθρὸς, πᾶν ὅσον ἐβουλήθη κατήνυσεν· ἀλλὰ μήποτε καὶ τούτου ἠχρείωται τὰ βουλεύματα, ἐπεὶ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀρχηγὸς, ἐρῶ δὲ καὶ πλάστης καὶ σκευαστής. ἥγε γὰρ βασιλεία σου ὡς ἐπέλπισα, καὶ τὸ παρόν μου γράμμα ἀντὶ συντακτηρίου προσφωνήσεως καὶ προσκυνήσεως δέξεται καὶ συγγνώσεται τῇ ἐμῇ τοῦ δούλου αὐτῆς ἀναξιότητι, ὡς παθόντος μᾶλλον ἢ δράσαντος τὸ τῆς αὐτοῦ

THEOPHYLACTI

EPISTOLAE.

Epiſtolae Beatiſſimi Bulgariae Epiſcopi Domni Theoppylacti.

AVGVSTAE DOMNAE MARIAE.

Auguſta mea ſancta. Multis quidem doloribus, ex quo ad Vrbium Reginam, Achride ſum profectus, multa me mea peccata adfecerunt. Nihil vero unquam tale, quale nunc, miſer perpeſſus ſum, quod non potuerim Imperium tuum ultima, ac congrua proſequi veneratione. Illos enim dolores tua mihi levavit Serenitas, immo vero delevit omnino, ut ne veſtigium quidem illorum adpareat, & quod mirum eſt in hilaritatem converſi ſunt, diviniſſima tua immutante dextera, ita ut, quae ad Deum dicta ſunt a Davide, mihi quoque ad Imperium tuum dici poſſint: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuae laetificaverunt animam meam*. Hanc vero praeſentem aegritudinem quiſnam levet humilitati meae, quis infirmis meis viribus imponat leviora? Niſi forte tuam ego reſpiciens bonitatem eiuſmodi adſequar vel in hoc conſolationem; credo enim fore, ut praeſentes etiam literas ea excipias humanitate, qua hominem ad colloquium illud tuum admiſiſti, quo caruimus inviti. Sciat enim volo Imperium tuum mei motum miſericordia, me Nicomedia redeuntem, nam illuc meis cum malis fluctus advexerant, multum plane, ac ſaepius, inſtitiſſe nautis, ut ad Imperium tuum, feliciter habentes iter ad Inſulam Principis, & clavos verterent, & vela darent. Sed hi meorum urgentium verborum clamorem minime audiunt, vehementiore puto Boreae ſtridore ipſorum auribus obſtrepente, qui quidem ex adverſo violenter irruens, impervium faciebat iter, niſi futurum erat ut Apolloniadi adpelleremus, deinde vero Megalopolin confugeremus. Confugimus autem ſolummodo, non ad terram remos inhibendo deſcendimus, tantum deſtitimus navigando. Volebam equidem ſaepenumero meam explere cupiditatem, atque ad meum unicum poſt Deum currere auxilium. At perniciosus Notus nos iterum repulit, perinde ac Boreae idipſum condixiſſet, ut immenſis viciſſim flatibus dolorem mihi alteruter adferret. Quid tum poſtea? Facta nobis egrediendi poteſtate ab illo, qui rerum noſtrarum conſervando, ac dirigendo curam gerit, Sebaſtus autem erat, & Praetor Dyrrachii, ita mihi profecto quae deſiderabam exciderunt, atque id aequum fuit. *Deſiderium enim* ait *peccatoris peribit*. Bonis vero ſemper invidens inimicus, omne quodcumque voluit adverſum perfecit. Sed neque inutilia fuerunt huiuſce conſilia, quoniam, & peccatorum dux eſt, immo inquam & factor, & inſtructor. Etenim Imperium tuum, quemadmodum ſperavi, & praeſentes me

meas literas pro congrua excipiet veneratione, atque adoratione; & meae ignoscet indignitati, utpote qui defectus in ipsa corporis constructione substineo potius, quam facio. Quum vero ego consequar quod contendebam accipere adimpletis quae desunt, suavius componar. Verum enimvero, quandoquidem ea mihi disciplinae filum resolverunt, & mutam hanc loquelam, in qua lingua manu utitur, bono ac miti animo audiat Imperium tuum, & spondeat mihi tuam bonitatem, & auxilium. Itaque pete mihi a Deo, in cuius conspectu quotidie adpares per opera ad eum manu ducentia, mediocrem in posterum tentationem, nimium enim esset dicere tribulationum cessationem, & quod proprium est tuum, ne avertas misericordiam tuam a me, sed in aliis etiam, & innatam tuam, atque in me consuetam ostende clementiam, & promissum, quod antea fecit os tuum custos veritatis, erga conservum & fratrem meum Demetrium perficito. Habeo autem quid & urbane scribam ad feminam vere plenam gratiarum. In hac urbe versanti mihi (tantum tempus est) male oluerunt, & putruerunt omnia nostra, alibi & suave reddentia, & bene olentia. [1] Descendo igitur ad Bulgaros re Constantinopolitanus, hospitio Bulgarus, cariem situmque redolens, ut illi pellium pedorem. Et quod gravissimum est, existimabunt homines isti me tibi quoque horrori, ac nauseae fuisse. Nonne hic foetor suaviter mihi oluit, & laute oppido, ac urbane? Scis ergo quid facies, ne mihi eveniant quae dixi, graveolentiam evaporabis, & perpetuo damnabis exsilio, e nostris ipsis lignis proscindens tergum, quae tellus fert primis & puris solis radiis fruens, ut tibi inter alia sincero animo, & non adulandi gratia, haec quoque habeam canenda, quae Canticorum sponsae aptavit Salomon, quamquam ea ad maius quoddam, magisque arcanum proferat: *Genae tuae sicut areolae aromatum consitae ex pigmentariis*. Per genas autem tibi omnino verbum imperii proferetur. Haec itaque senili ore petimus a sancto Imperio tuo. [2] Deus autem, cuius tu, quique tuus, ipse te omni liberans malo, & malitia, perfectis te gratiis suis impertiat, odoremque suavitatis Christi factam ad supernum altare subvehat, & spiritalem suffitum efficiat, ut simul offeras quaecumque manus tua, & actio affatim congesserunt, adoleasque ex virtutibus conflatum acceptabile gratumque suffimentum.

προσώπȣ συντάξεως λέλειμα· ἔγω δὲ ὡς ἐσχηκῶς ὃ λαβεῖν ἠπειγόμην πληρωθέντος τȣ̃ ὑστερήματος, διατεθήσομαι ἥδιον. ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ κἂν ταῦτά μοι τὸν τῆς διδασκαλίας μῖτον ἀνέλυσον, καὶ τὴν ἄφωνον ταύτην λαλίαν ᾗ τῇ χειρὶ γλώττη χρῆται, πραέως ἐνωτίζῃ ϗ εὐμενῶς, ϗ πρεσβεύῃ μοι αὐτὴ τὴν σὴν ἀγαθότητα, καὶ ἀντίληψιν· αἴτησαι μέν μοι παρὰ θεȣ̃ ᾧ καθεκάστην παρίστασαι διὰ τῶν πρὸς αὐτὸν χειραγωγȣσῶν πράξεων, τὴν ἐς τὸ μέλλον μετρίαν πεῖραν, πολὺ γὰρ φάναι παῦσαν τῶν θλίψεων, ϗ τὸ σὸν δὲ ἴδιον, μὴ διασκεδάσῃς τὸ ἔλεός σȣ ἀπ᾽ ἐμȣ̃, ἀλλὰ τάτε ἄλλα καὶ τὴν ἔμφυτόν σȣ ϗ πρός με συνήθη χρηστότητα ἐπιδείκνυσον, ϗ τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν τὸ τῆς ἀληθείας ὑπȣργόν σȣ στόμα πρὸ καιρȣ̃ ἐποιήσατο εἰς τὸν σύνδουλον ϗ ἀδελφόν μȣ δημήτριον, ἀποτέλεσον· ἔχω δέ τι ϗ χαριεντίσασθαι πρὸς τὴν τῶν χαρίτων ἀληθῶς γέμȣσαν. ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὄντι μοι [τοσȣ̃τός ἐστι χρόνος] προσώζεσαν ϗ ἐσάπησαν τὰ καθ᾽ ἡμᾶς ἅπαντα, καὶ τὰ ἄλλως ἡδύνοντα ϗ εὐωδιάζοντα· κάτειμι τοίνυν ἐπὶ βȣλγάρους ἀτεχνῶς κωνσταντινȣπολίτης τὸ ξένον βȣ́λγαρος ἀπόζων σαπρίας, ὡς ἐκεῖνοι τοῦ τῶν κωδίων γράσȣ. ϗ τὸ δεινότατον, ὅτι με οἱ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι καὶ παρὰ σȣ̃ βδελυχθῆναι οἰήσονται. ἦ γὰρ ἂν ἡ σαπρία μοι εὐωδιάσθη καὶ μάλα πλȣσίως ϗ χαριέντως; οἶσθ᾽ οὖν ὃ ποιήσεις ἵνα μὴ τοῖς λεχθεῖσιν ἁλώσωμαι, τὴν δυσωδίαν ἐκθυμιάσεις ϗ ἀειφυγίᾳ κατακρινεῖς ἀφ᾽ ἡμῶν ξύλοις αὐτοῖς κόπτȣσα τὸ μετάφρενον, ἃ γῆ φέρει πρώτων ϗ καθαρῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπαπολαύουσα, ἵνα σοι ϗ ταῦτα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔχω προσάδειν ἐπαληθῶς ϗ ȣ̓ κολακικῶς ἃ Σολομῶν τῇ τȣ̃ ᾄσματος νύμφῃ προσήρμοσε, κἂν ϗ πρὸς μεῖζόν τι φέρῃ ταῦτα καὶ μυστικώτερον· σιαγόνες σȣ ὡς φιάλαι ἀρωμάτων φύουσαι μυρεψικά. πάντως δὲ σοὶ διὰ σιαγόνων ὁ τοῦ κελεύσματος λόγος προενεχθήσεται. ταῦτα μὲν οὖν γεροντικώτερον πρὸς τὴν ἁγίαν σȣ βασιλείαν ᾐτεισάμεθα. θεὸς δὲ οὗ σὺ, ϗ ὃς σȣ̃, αὐτός σε πάσης ἐξαιρȣ́μενος κακύνσεως ϗ κακώσεως, ἀξιώσειέ τε ἤτε τῶν αὐτȣ̃ χαρίτων τελείων, ϗ ὡς μὴν εὐωδίαν Χριστȣ̃ γενομένην, ϗ ἐπὶ τὸ ἄνω ὑψώσοι θυσιαστήριον· καὶ νοερὸν ἀποτελέσοι θυμιατήριον· ἵνα ϗ θυσιάσῃς ὅσα ἡ χείρ σȣ καὶ ἡ πρᾶξις εὐπόρησε. ϗ θυμιάσῃς τὸ τῆς ἐκ τῶν ἀρετῶν συνθέσεως τερπνὸν ϗ δεκτὸν θυμίαμα.

MAGNO DOMESTICO.

Sancte mi . . . . oblitus est humilitatis meae, & neque intelligere . . . . & hi quidem bellum toti caelo inferentes, Ossam Pelio gigantes imposuerunt, si autem vis, turri pinnaculi coronam. Verum si & in memoria nos habes, & nostra circumspicis, aures mihi paulisper commoda, & pauca intellige, & silentio praeterita conicito. Herculem Omphalae servientem fabulae faciunt, gloriam Iovi ipsi, ac fatis. Erat au-

ΤΩι ΜΕΓΑΛΩι ΔΟΜΕΣΤΙΚΩι.

Ἄγιέ μȣ . . . . ἐπελήσθη τῆς ἐμῆς ταπεινότητος ϗ ȣ̓δὲ μαθεῖν . . . . ϗ μὲν ἀληθῶς οἱ τὸν ὅλον πολεμησείοντες οὐρανον, τὴν ὄσσαν τῷ πηλίῳ ἐπέστησαν, εἰ δὲ βȣ́λει, τῷ πύργῳ τῆς χαλάνης τὴν στεφάνην, οἱ γίγαντες· εἰ δὲ ϗ διὰ μνήμης ἔχεις ἡμᾶς καὶ παπταίνῃ περὶ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς μικρόν τε μοι χρῆσον τὰς ἀκοὰς, καὶ βραχέα μαθὲ ϗ τὰ σιγηθέντα συλλόγισαι· ποιοῦσιν οἱ μύθοι τὸν ἡρακλέα δόξαν αὐτῷ διῒ ϗ μοίραις, τῇ ὀμφάλῃ δȣ-

1 Haec vertebat Sirmundus, ut videre est apud Baronium. 2 Haec usque ad Epistolae finem idem Sirmundus.

δουλεύοντα. ἡ δ᾽ ὀμφάλη λυδῶν βασίλισσα γυνὴ τρυφερὸς καὶ πολύχρυσος, ϗ δοκεῖν βουλομένη καλλίστη, ϗ ὑβριοπαθοῦσα μὲν, εἰ ῥόδῳ συγκρίνοιτο, ἀπαξιοῦσα δὲ ϗ τὰς ὠλένας τῆς ἥρας καὶ τὴν τῆς λητοῦς κόμην, ϗ τὰ σφυρὰς τῆς ἥβης, ϗ τὰς πέζας τῆς θέτιδος, μιᾶς εἶναι διὰ πάντων εἰκὼν ἀφροδίτης ἐθέλουσα· ταύτη λατρεύων ὁ καλλίνικος ἥρως ϗ πορφύραν ἔξαινεν ἀναβάδην τοῖς λυδαῖς συγκαθήμενος ϗ περὶ τὸ ταμεῖον ἔσχετο ἐσθ᾽ ὅτε ϗ τὰς καρύκας ἐσκέδαζε· καὶ ἄλλοτε τὴν κύλικα ἐπεδίδου ἣν ἐπ᾽ ὄχει τοῖς ἀδροῖς ϗ γενναίοις δακτύλοις ὑποτρόμοις τότε διὰ τὴν πρὸς τὸ οἰνοχοεῖν ἀγροικίαν, δι᾽ ἣν ϗ ἐτυπώσθη χρυσῷ δακτυλίῳ, καὶ ἐπιστάτῃ παραδοθεὶς εὐνούχῳ δούλῳ λυδῷ πράγματα εἶχε τὴν οἰνοχοίαν ἐκδιδασκόμενος· οἱ δάκτυλοι γὰρ ἐπόθουν τὸ ῥόπαλον· ὁ δὲ εὐνοῦχος καὶ τὸν πώγωνα τοῦ μαθητοῦ ἔτιλλεν, εὐνοῦχος γὰρ ὢν ταῖς θριξὶν ἐπήγετο· ἐνταῦθα ἡ λύπη συνεργοῦντι τῷ ἡρακλεῖ πρὸς τὴν τοῦ ἔργου κατόρθωσιν· ταύτῃ γὰρ ἐτάκησάντε ϗ οἱ δάκτυλοι, ϗ λεπτοτέροις ἐπέτρεπεν ἡ τῆς κύλικος ὄχησις· οὐ ταῦτα δὲ μόνα τῷ τριεσπέρας, ἀλλὰ ϗ ταῖς ἀλετρίσι τὰς περὶ τὴν ἀλφιτοποιιαν ἐργατείας συνετέλει· καὶ ἀδούσαις συνεμινύριζε, ϗ ὀξὺ ϗ κλασμίον ἁρμοζομέναις ἀντεπνήδε τραχὴ καὶ ὀρθότονον· αἱ δὲ ἐξεκάγχασαν ϗ τὰς χεῖρας συνεκροτάλισαν, ϗ τοῦ ἔργου ἀφέμεναι, ἐκεῖνον μόνον ἔλιπον περιστρέφειν τὴν μύλην ὡς ὄνον ἄρρυθμον. ἔπασχε ταῦτα ὁ τοῦ διὸς ϗ τὴν ὕβριν ταύτην διήθλην, ἕως εἱμαρμένοι χρόνοι τῆς δουλείας αὐτὸν ἀπέλυσαν· ὁ δὲ πάλιν ἤθλει, ἀλλ᾽ ἀξιάγε ϗ τοῦ διὸς, ϗ τοῦ χρόνου τῆς πορείας, κόσμῳ γὰρ ἦσαν ἀκοσμίας καθάρσια· ἐμαυτὸν ἔγραψά σοι ἐν οἵοις εἰμί· πλὴν ὅσον οὐ βασιλίδι δουλεύω πλουσίᾳ καθαρίῳ τε καὶ καλῇ, ϗ συνόλως ἀφροδίτῃ χρυσῇ, ἀλλὰ δούλοις βαρβάροις ἀκαθάρτοις κιναύρας κωδίων ἀπόζουσιν, καὶ πενητέροις τὸν βίον, ἢ ὅσον τὴν κακοήθειαν πλούσιοι, μᾶλλον δὲ ϗ τῇ τοῦ βίου πενίᾳ, ϗ τῇ κακοηθείᾳ συμπάντων ὁμοῦ βασιλεῦσι· λύσατέ με τῆς αἰσχρᾶς ταύτης δουλείας, εἰ τοῦτο δυνάμενοι ἢ ἐχθήσομαι ὑμῖν προώρας μὰ διὰ τὸν χριστὸν, ὑὸς μηδὲν δράσας τοῦ πατρὸς ἄξιον. τοῦτο δὲ ἐμοὶ μὲν ἀκλεὲς, τοῖς δ᾽ ἀνασχομένοις τυχὸν δυσκλεές.

Ὁ δ᾽ ἀνὴρ οὐκ ἔτ᾽ αὐτὸς ἐκνεύει πάλιν· οὕτω τῆς ἀχρίδος ἐπέβην, καὶ τὴν ὑμᾶς ἔχουσαν πόλιν ὁ δύσερυς ἐπεπόθησα· μακρόθεν γάρ μοι προσέβαλλεν ἀποφόρα τις θανάσιμος οἵας, ἀτεχνῶς ἀποπνέουσι τὰ χαρώνεια· τῷ μὲν οὖν ἐμπεδοκλεῖ τὸ νεῖκος κόρσας ἐκφύει ἀναύχενας· ἡ δ᾽ ἐνταῦθα τῆς ἀνεπιστασίας ἐπιστασία αὐχένας ἀκορσώτους μυρίους ἐπιμυρίοις ἐξέφυσε· τίς γὰρ ἀχριδιώτης οὐκ ἔστιν αὐχὴν ἀκέφαλος, οὔτε θεὸν οὔτ᾽ ἀνέρα τίειν εἰδώς; τοιούτοις συνεῖναι κατακέκριμμαι τέρασι καὶ τὸ δεινότατον, ὅτι μὴ δ᾽ ἐλπίς ἐστι τοὺς αὐχένας τούτους κεφαλαιωθῆναί ποτε τισὶ δυνάμεσι κρείττοσιν, ὥσπερ ἡ τοῦ ἀκραγαντίνου σοφοῦ φιλία ἀτελεῖς κόρσας συναγοῦσα πρὸς τὴν ἐντέλειαν· ἀλλάμοι . . . . ἐλπίδων ἀπεῤῥύη παντάπασι· ϗ ὁ ἐπὶ τῷ σκήπτρῳ τοῦ διὸς ἀετὸς πεζεύει φεῦ ϗ τῇ ἰλύι ἐνίσχεται, ϗ τῆς μετὰ βατράχων βοῆς ἀνέχεται· οἵγε καὶ δεινὸν οἰόμενοι ϗ τῶν καιρῶν τῆς αὐτῶν τύχης ἀνάξιον, εἰ μὴ πάντα ἐν τρυφῷ ἐπὶ τῆς σφετέρας τῷ διὸς ὄρνυθι, ἐπιβαίνουσίτε ἔτι τὰ τούτου νῶτα πηλοῦ ϗ δυσωδίας ἀνάμεστοι· ϗ ἐτι-

autem Omphale Regina Lydiae, mulier luxuriosa, atque auro adfluens, quae, & videri pulcherrima cupiebat, & iniuriam quidem patiebatur, si conferretur cum rosa. Nihili vero faciens & brachia Iunonis, & Latonae comam, & malleolos Hebes, & pedes Thetydis, volebat in omnibus unius esse Veneris imago. Illi inserviens victoriis insignis Heros, & purpuram carminabat pedibus in altum extensis inter Lydios sedens, & penu detinebatur, si quando dispergebat carycas. Interdum etiam calicem ministrabat, quem magnis ferebat, & generosis digitis, tunc subtremulis propter administrandi potus imperitiam, propter quam inustus fuit aureo annulo, & praefecto Eunucho traditus, servo Lydio, negocia habuit pincernae munus edoceri. Nam digiti expetebant clavam. Eunuchus vero discipuli etiam barbam evellebat; quod enim erat Eunuchus, pilis invehebatur. Inde tristitia Herculi conlaboranti ad felicem operis successum. Hoc enim & molles facti sunt digiti, & graciliores reddidit ipsa calicis administratio. Neque vero haec sola Trivesperi illi, sed cum molitricibus etiam ad farinae confectionem operam impendebat, & canentibus concinebat, & acutum & flebile componentibus, aspero rectoque tono, consonabat. Illae autem effuse riserunt, & manus pulsaverunt simul, ac cessantes ab opere eum solum deseruerunt volventem molam, velut asinum dissonantem. Ea patiebatur Iovis filius, eamque substinuit contumeliam, donec decreta fatis tempora ipsum servitute absolverunt. Sed iste iterum suscepit labores, verumtamen Iove dignos, atque itineris tempore. In mundo enim erant dedecoris expiationes. Memetipsum descripsi tibi, in quibus versor.[1] Ego vero non servio diviti Reginae mundaeque & pulcrae, atque adeo Veneri aureae, sed servis barbaris, impuris, foetidas pelles olentibus, & vita omni egentioribus, quam qui nequitia divites sint, immo & vitae egestate, & nequitia, omnium pariter regnum tenent. Solvite me hac turpi servitute, si id potestis, aut vobis per Christum irascar ante tempus filius nil faciens dignum patre. Id autem mihi quidem inglorium, substinentibus vero forsitan infame. Sed homo non magis mutat sententiam suam; ita Acridam adveni, ac vos habentem Vrbem exoptavi miser. Etenim me procul invasit graveolentia quaedam lethifera, quales re quidem vera exhalant Charonia. Empedocli igitur contentio caput quidem effecit sine cervice. In hac vero inconsiderantia consideratio decies mille supra decies mille cervices edidit sine capite. Nam quis Acridiota cervix non est sine capite, neque Deum neque hominem sciens venerari? Cum his versari monstris damnatus sum, &, quod gravissimum, nulla mihi spes est cervices eiusmodi melioribus quibusdam virtutibus fieri posse aliquando capita, quemadmodum Agrigentini sapientis amicitia imperfecta capita perduxit ad perfectionem. Sed mihi . . . . . omnis omnino spes excidit, & aquila Iovis sce-

1 Ita laudatus Sirmundus.

ſceptrifera terram heu! obambulat, & coeno volutatur, clamoremque inter ranas perfert, quae malam exiſtimantes, & commodorum illorum fortuna minime dignam, ne omnia in deliciis apud ipſas contingerent Iovis aliti, & conſcendunt illius humeros luto, & malo odore, plenae, & ubi conſcenderint diſſonum coaxant, & incompoſitum. Etenim quid aliud coenoſa anima dignum? Videntur paeana canere ob victoriam. Illi vero nec roſtrum, nec unguium ipſorum acies adhuc hebetes factae ſunt, ſed habent cadavera divellenda ac dilaceranda, maiorique ſibi ducens iniuriae ſeſe convertere, ac talem ulciſci contumeliam ſolis radios ipſa tantummodo intuetur defixis atque intentis oculis, atque id poteſt; ita enim a natura comparatum eſt. Aequum plane eſt, illum, ſi tamen eſt hic ſol, teſtem fieri paſſionis, atque idipſum facere, ipſi eſt viſum perſtringere pudore, & reprehendendum oſtendere, talem talibus colludere. At per puros huiuſce ſolis radios, quibus ipſe illuſtraris quotidie, & quos aquilae generas pullos illuſtras, hominum ſapientiſſime, & iucundiſſime, huiuſmodi contumeliis adfecta aquila fruſtra cupiebat vobiſcum beatis vivere: iſteic aer valde ſerenus expanditur, ac ſine nubibus, non luto coenoque conſperſus. Nonne, ut arbitror, dixeris hanc malorum paludem, atque eius indigenas iudicaveris ranas? Neque enim habeo aliud, quod tibi imprecer, niſi ut in deliciis cum dolore conſuetae podagrae vivas. Videor ita tibi iocari. Et certe per hos ſermones adeo mihi gratiarum plenos ſic me diffundit in memoriam recordantem, ut datis ad te literis id ſignificem, atque ab omni interea liberer triſtitia: pateтque me tuis gratiis alias referre gratias. Det autem vere gratiarum dator Deus, & mihi ab hiſce omnino malis abſolutionem, aut conſolationem, & tibi ab aſpera bellua liberationem perfectam, aut relaxationem, non enim ſoli ab eius via aberravimus, aut nobis tantum praebuit non dilutum potionis calicem.

ἐπιβάντες βοῶσι δύσηχον μέν τι ϗ ἀναρμόδιον. ϗ τί γὰρ ἡ τελματώδȣς ψυχῆς ἐπάξιον; ἐοίκασι γȣ̃ν ᾄδειν παιανά τινα ἐπινίκιον· τῷ δὲ οὔπω μὲν ȣ̈τε τὸ ῥάμφος, ȣ̈τ᾽ αὐτῶν ὀνύχων ἀκωκαὶ ἠμβλύνοντο, ἀλλ᾽ ἔτι σπαράττειν ϗ ἀποκνίζειν σάρκας ἔχȣσι, μείζω δὲ ὕβριν τιθεὶς ἑαυτῷ τὴν ἐπιςροφὴν ϗ ἄμυναν τῆς ἐκείνης ὕβρεως, πρὸς τὰς τȣ̃ ἡλίȣ μόνον ἀκτῖνας ὁρᾷ ἀτενέςερον ϗ ἔντρανον ϗ οἷον αὐτȣ̃ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὥσπερ ἡ φύσις ἡρμόσατο· ϗ ἐοίκετε εἴ τις πότε ȣ̃τος ὁ ἥλιος, τὸν μάρτυρα ποιεῖσθαι τȣ̃ πάθȣς, ϗ τὸ αὐτὸ ποιεῖν, τȣ̃τό ἐςιν αὐτῷ δυσωπεῖν, ϗ νεμεσητὸν δεικνύναι τὸν τοιȣ̃τον τοιȣ́τοις παίζεσθαι· εἶτα ὦ πρὸς τȣ̃ ἡλίȣ τȣ́τȣ καθαρῶν ἀκτίνων, αἷς αὐτός γε ὁσήμεραι φωτίζῃ, ϗ φωτίζεις ȣ̃ς ἀετιδεῖς ἀπογεννᾷς φιλοσοφώτατε ἀνθρώπων ϗ χαριέςατε, ὁ ταῦτα ὑβριζόμενος ἀετὸς μάτην ποθεῖτο μεθ᾽ ὑμῶν διάγειν τῶν μακαριῶν, ἔνθα μαλ᾽ αἴθρη πέπταται, ϗ ἀνέφελος ἐκσπασθεῖσα τȣ̃ πηλȣ̃ ϗ τȣ̃ τέλματος. ȣ̓κ ἔγωγε οἶμαι ἐρεῖς ἢ τὴν ἐνταῦθα τῶν κακῶν λίμνην ϗ τȣ̀ς ταύτης ἐκγόνους κατακριθείης βατράχȣς; ȣ̓δὲ γὰρ ἔχω τι ἄν σοι ἐπαρασαίμην ἄλλο ϗ τῆς συνήθȣς ποδάγρας ἀλγίȣ τρυφᾷν· σοι δοκῶ παίζων ȣ̈τω· ϗ ναὶ μὰ τȣ̀ς λόγȣς τοσȣ́των μοι γέμȣς χαρίτων ϗ ȣ̈τω διαχέει με ϗ μνημονευόμενον, ὡς ϗ τοῖς πρὸς σὲ γράμμασιν αὐτὸ τȣ̃το ἐπισημαίνεσθαι. ϗ πάσης τηνικαῦτα λύπης με λύεσθαι, ϗ ἄνετον πρὸς τὰς σὰς χάριτας φέρεσθαι, ἄλλαις δή τισι χάρισιν· ἀλλὰ δοίη ποτὲ ὁ τῷ ὄντι χαριτοδότης Θεὸς κᾀμοὶ παντελῆ τῶν ἐνταῦθα λύσιν κακῶν, ἢ παράκλησιν, ϗ σοι τῆς ἀμαλέκτȣ θηρὸς ἀπαλλαγὴν τελείαν ἢ ἄνεσιν· ȣ̓ γὰρ δὴ ἡ μόνοι τῆς κατ᾽ αὐτὸν ὁδȣ̃ ἀπεσφάλημεν, ἢ μόνοις ἡμῖν ἀπένειμεν ἄκρατον τὸ κόνδυ τῆς πώσεως.

DOMNO NICETAE SERRARVM MAGNAE ECCLESIAE MAGISTRO.

VOlui equidem & ad ſanctitatem tuam plurimis opportune ſcribere ſermonibus, & compatientibus tuis oculis ampliorem exhibere meam Tragoediarum ſcenam. Quoniam vero & in hoc miſeri ſumus, ex epiſtola, quam ad communem noſtrum amicum dedi Domeſticum Magnum, accipito quanta, & qualia patimur: ſatis erit intelligentiae tuae ex illa hoc audire. Eſto & noſtrarum rerum magiſter aliis. Quod ſi profuſioribus opus eſt ſermonibus epiſtolam noſtram quaerens ad eum qui a ſupplicibus eſt libellis datam, quam Pantas tibi tradet ſanctus diſcipulus, ac frater meus, maius quidquam fortaſſe intelliges, ac magis ſincerum. Verumtamen utrovis modo poteris cognoſcere, in quibus verſor. Cura haec tuis omnino mutare precibus, qui longis in Eccleſia ſermonibus concionaris. Humanum magis quam iuſtum facies pro famulo diu laborante. Et brevia tua dicta audiet.

ΤΩι ΔΙΔΑΣΚΑΛΩι ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΥΡΩι ΝΙΚΗΤΗι ΤΩι ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ.

Ἐβȣλήθην μὲν ϗ πρὸς τὴν σὴν ἁγιότητα μακροῖς ἐνευκαιρεῖν λόγοις, ϗ προδεικνύναι σȣ τοῖς ἐμπαθέσιν ὀφθαλμοῖς πλατυτέραν τὴν ἐμὴν σκηνὴν τῶν τραγῳδιῶν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ϗ τȣ̃το δυςυχȣ̃μεν, πύθȣ τȣ̃ πρὸς τὸν κοινὸν ἡμῶν αὐτὸν τὸν μέγαν δομεςικὸν γραμματίȣ, ἡλίκα ϗ οἷα πάσχομεν, κᾂν μὲν αὐτάρκης ἡ παρ᾽ ἐκείνȣ διδασκαλία τῇ σῇ συνέσει· γενȣ̃ ϗ τῶν ἡμετέρων διδάσκαλος ἄλλοις· εἰ δέ σοι διεξοδικωτέρων δεῖ λόγων, ζητήσας τὴν πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν δεήσεων ἐπιςολὴν ἡμῶν, ἣν πάντως ὁ σὸς μαθητὴς ϗ ἀδελφὸς ἐμὸς ἐπιδώσει σοι, πλέον τι μαθήσῃ τυχὸν ϗ γυμνότερον· πλὴν ἀλλ᾽ ὁποτέρως ἂν ἐπιγνοίης τὰ ἐν οἷοις εἰμί· ἀλλιῶσαι ταῦτα ταῖς εὐχαῖς σπȣ́δασον πάντως ὃς μακροῖς ἐπ᾽ ἐκκλησίας κηρύπτεις λόγοις. φιλάνθρωπον μᾶλλον ἢ δίκαιον οὕτως ὑπὲρ δȣ́λȣ μακρὰ πεπονηκότος· ϗ βραχέων σȣ ῥημάτων ἀκȣ́σεται.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩι ΣΕΒΑΣΤΩι ΙΩΑΝΝΗι ΤΩι ΓΥΝΑΙΚΑΔΕΛΦΩι ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

ΤΙ'ς ἂν μοι σχολὴν ἔδωκε πρὸς λόγους, πανσέβαστέ μου ἀντιλῆπτορ, ὅση μοι βούλησις ἵνα σοι πρὸς τὴν τοῦ κατορθώματος δόξαν, τὴν γλῶτταν ἥρμοσα; τίς δ' ἂν μοι ῥητόρων χορὸν συνεκρότισεν, ἵνα τούτου κορυφαῖος γενόμενος, ὅπερ ἦν ποτε, εἶτα δοὺς αὐτοῖς τὸ ἐνδόσιμον, κοινῇ τὴν λογικὴν χορείαν ἐπλήρωσα; σὺ γὰρ βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὑρούσαις ἡμᾶς σφόδρα παρὰ τοῦ βοήθειαν ἐξαποστείλαντός σοι ἐξ ἁγίου καὶ ὑπερασπίσαντος ἀναδέδειξαι. σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος, σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος, κἂν νῦν σπαίρῃ τῷ οὐραίῳ καὶ δοκῇ ζῆν, οὕτως παρὰ τοῦ οὐκ ὀρθῶς κρίνουσιν ὡς ἡμᾶς γε παρά σου τοῦ λαβόντος δύναμιν πατεῖν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ τὸ ζῆν ἀπειληφότες, ἐγγελῶμεν τὸν καυχησάμενον εἰς τὰ ἄμετρα, καὶ εἰπόντα· τῇ χειρίμου καὶ καταλήψομαι τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐξαλήψω τὴν τάλασσαν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὠὰ τοὺς σύμπαντας ἐξαρῶ· ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε, Κύριε· ἐπίβλεψας δὲ ἐξ οὐρανοῦ καὶ εἶδες τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων, καὶ οἰκτείρησας ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου ὃν ἐκραταίωσας ἑαυτῷ καὶ ἐπὶ ἄνδρα δεξιᾶς σου ἐξαποστείλας τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἐπλεόνασας ἐπὶ τὸν σεβαστὸν τὴν μεγαλωσύνην σου, καὶ διδάξας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς παράταξιν καὶ τοὺς δακτύλους εἰς πόλεμον, συνέτριψας ἁμαρτωλοῦ βραχίονας, καὶ μοχλοὺς σιδηροὺς συνέθλασας, ἐξῆξας πεπεδημένους, καὶ εἶπας τοῖς παρανομοῦσι, μὴ παρανομεῖτε, καὶ τοῖς παραπικραίνουσι, μὴ ὑψοῦτε κέρας· ἀλλ' ὁρᾷς, ὦ πανσέβαστε, ὅπως τὰ θεοῦ περί σε δωρήματα τοῖς τοῦ θεοῦ λογίοις ὡς δυνατὸν ὕμνησα, ἐπεὶ καὶ δεῖ μὴ ἀνθρωπίνῃ γλώσσῃ ὑπὲρ ἀνθρώπους κατασμικρύνασα ἔσαι· φύλαττέ μοι τοίνυν τὴν ἐπὶ ἀγαθότητι θεομιμησίαν, καὶ μηδέποτε μηδενὶ μηδὲν θελήσῃς κακὸν, καὶ πρὸς πάντας ἀγαθοσύνην ἐπιδεικνύμενος, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς ἐλεηθέντας σοι, ὁποῖοι ἐσμὲν ἡμεῖς, οἷς μάλιστα ἂν χαρίσαιο καὶ τὰ μέγιστα, εἰ τούτους ἐν τῷ εὐρίπῳ συγγενεῖς ἡμῶν ἐλέους ἀξίοις, καὶ δείξοις τοῖς ἐν τῇ ἑλλάδι ὡς παρά σοι τῷ πανσεβάστῳ πάντων ἀντιλήπτορι πλείονος ὁ ἀρχιεπίσκοπος λόγου ἄξιος· πλήρωσον οὖν μοι τὴν χαρὰν ἐν τοῖς ἐμοῖς ἐν πᾶσιν αὐτῷ ἀντιλαβόμενος. καὶ σὲ θεὸς ἔτι ὑψώσειε δοξάζων σε τὸν διὰ σῆς ἀγαθότητος αὐτῷ ὁσημέραι ἀντιδοξάζοντα. καὶ οἱ ἐχθρόισου λείξουσιν.

EIUSDEM EPISTOLA SEBASTO IOANNI AUGUSTAE CONIUGIS FRATRI.

ECquis mihi dederit otium ad dicendum, omnino venerande meus susceptor, quanta mihi voluntas, ut ad rei feliciter gestae gloriam tibi linguam accommodem? Quis mihi Rhetorum chorum congregaverit, ut princeps huius factus, quod dicebam modo carmen praebens ipsis canendum, facundam simul impleam choream? Tu enim ab illo, qui mittit tibi auxilium de sancto, & tuetur te, constitutus es adiutor in tribulationibus, quae invenerunt nos nimis. Tu contrivisti capita draconum in aqua; Tu contribulasti caput draconis, & quamvis cauda nunc palpitet, & videatur vivere, de eo tamen ita non recte iudicant, ut nos quidem a Te, qui virtutem accepisti calcandi omnem inimici potestatem, accipientes vitam, irrideamus gloriantem in immensum & dicentem: Manu mea & orbem terrarum comprehendam, & delebo mare, & quasi ova derelicta tollam universos. Verum enimvero non dereliquisti quaerentes te Domine. Respexisti autem de Caelo, & vidisti filios interemtorum, & misertus es nostri, & super filium hominis, quem confirmasti tibi, & super virum dexterae tuae emisisti lucem & veritatem tuam, multiplicasti super Sebastum magnificentiam tuam, & docuisti manus eius ad praelium, & digitos ad bellum; contrivisti brachia peccatoris, & vectes ferreos confregisti, vinctos eduxisti, & dixisti iniqua agentibus, nolite inique agere, & exacerbantibus nolite exaltare cornu. Sed vides quemadmodum divina erga te munera, divinis, ut potui, verbis exornaverim, quoniam & opus est, ne humana lingua, quae supera homines sunt, deterat. Custodi igitur mihi in bonitate Dei imitationem, & nemini unquam quicquam velis malum; atque in omnes demonstrans bonitatem, praesertim in illos, quorum ab initio misertus es, quales nos sumus, quibus rem facies maximam, & gratissimam, si nostros in Euripo cognatos misericordia digneris, atque incolis Graeciae ostendas, apud te qui maxime venerandus omnium susceptor es, maiore Archiepiscopum esse dignum ratione. Fac igitur mihi opem ferens, ut gaudium meum sit plenum in meis omnibus, & te Deus exaltet magis glorificans te, qui tua quoque bonitate ipsum quotidie glorificas. Et inimici tui terram lingent.

ΤΩι ΚΑΙΣΑΡΙ.

ΔΕσποτά μου ἅγιε· τοῖς πρότερον περὶ τῆς βασιλείας σου γενομένοις πρὸς ἐμὲ ἀγαθοῖς πολλάκις ἀντιταλαντεύσας τὴν γλῶσσαν καὶ πειρασάμενος ἴσην ἐξευρεῖσθαι γλῶσσαν τοῖς πράγμασι, πολλὴν ἐμαυτοῦ κουφότητα μετὰ τὴν πεῖραν κατέγνωκα· τὰ μὲν γὰρ, μεγάλατε καὶ ὑπερβριθῆ, ἡ γλῶσσα δέ μοι μικρὰ, καὶ οὐδὲν ἐμβριθὲς ἔχουσα· ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ κανονικῷ πρόσταγμα προσετέθη τούτοις νῦν, τοῦτο ἐκεῖνο ὄσσαν ἐπὶ πηλείῳ κατεῖλον, τὸ τοῖς γίγασιν ἐν-

CAESARI.

DOmine mi sancte. Ad priora Imperii tui in me beneficia saepenumero perpendi linguam, conatusque eam rebus parem invenire, multam esse post periculum sensi meam levitatem. Illa enim magna quidem pondusque excedentia, lingua vero mihi exigua, & nihil ponderis habens. Verum quoniam, & edictum de Canonica additum est his, illud ipsum portentum, quod in mentem venisse gigantibus fingitur, Ossam Pelio superpo-

posui, nisi forte nobis est magis familiare dicere, qui multiplicasti super me magnificentiam tuam, ubi me abscondam? Quali ego utar sermone, qui eiusmodi quodammodo benefactis respondeat? Video, ut me vincis acrem aliquando Rhetorem, Imperator munificentissime, atque optime. Vides ut nobis imperas, & dominaris in omnibus, & merito. Si enim Dei quidem imago omnis rex, Tu vero huiusce divinissimi particeps es & operis, & nominis, velut archetypum aliis omnino omnibus antecellens; ita omnes certe superabit effigies. Eia igitur sic & intende, & prospere procede, & in bonorum effusione regna. At videor audire vicissim dulcem tuam vocem? Quid dicas, Archiepiscope, si reliquas etiam facultates, propria inquam bona, iubeamus tibi id perficere, quod de Canonica existimatum est? Quid vero aliud, nisi quod Dominus meus, non meam solum linguam, sed uniuscuiusque etiam, qui eam loquentem audit, bonitatem contendit superare, tamquam sol in meridie nobis ferventius semper adfulgens, ac splendidius? Quid hoc melius, Domine sancte, cum vincas non meam modo linguam, sed omnis etiam quicumque rhetorice sonat, quid hoc inquam maius? Etenim inveni, Deum maximi habiturum Ecclesiasticorum dedicationem, atque omnibus subiectionem suimetipsius, ut didrachmum solvant mandatum, & bonitatis retributiones eodem tempore exhibentem; quem modo non vinces, etsi omnia moliris, sed quantum nos vincis, tantum ab illo, immo vero in infinitum, liberalibus vinceris operibus.

ἐννοηθῆναι τερατευόμενον, ἢ τότε ἡμῖν οἰκειότερον εἰπεῖν, ὁ πλεονάσας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλωσύνην σου· ὁ γοῦν καὶ τούτου μὴ προσεθέντος οὕτω τῶν προτέρων ἡττώμενος· ποῦ νῦν καταδύσομαι; τίς δέ μοι λόγος ἔσται κιχρῶν τοσούτοις ἀγαθοῖς ἀμωσγέπως ἀντιζυγούμενος; ὁρᾷς ὅπως με νικᾷς τὸν ἦν ὅτε δριμὴν ῥήτορα, βασιλεῦ φιλοδωρότατε καὶ χρηστότατε, ὁρᾷς ὅπως βασιλεύεις καὶ κρατιστεύεις ἡμῶν ἐν ἅπασι. καὶ εἰκότως· εἰ γὰρ θεοῦ μὲν εἰκὼν ἅπας βασιλεὺς, σὺ δὲ τούτου τοῦ θειοτάτου μετέσχηκας καὶ πράγματος καὶ ὀνόματος, πάντως ὥσπερ ἁπάντων ὑπέρτερον τὸ ἀρχέτυπον, οὕτω δὴ πάντος ὑπερέξει καὶ τὸ ἐκτύπωμα· βάλε τείνουν οὕτω καὶ ἔνταναι καὶ κατευοδοῦ καὶ τῇ ἀγαθοχυσίᾳ βασίλευε· ἀλλὰ δοκῶ σου ἀντακούειν τῆς γλυκείας φωνῆς· τί δ' ἂν εἴποις ἀρχιεπίσκοπε, εἰ καὶ τὰ λοιπὰ χωρία, τὰ δεσποτικά φημι κτήματα συντελεῖν σοι τὸ ἐπὶ τῷ κανονικῷ νενομισμένον προστάξομεν; τί δὲ ἄλλο, ἢ ὅτι ὁ ἐμὸς δεσπότης οὐ τὴν ἐμὴν μόνον γλῶσσαν νικῆσαι φιλονεικεῖ, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ ταύτην φημιζομένην ἀκούσαντος τὴν χρηστότητα, καὶ ὡς ἥλιος ἐπὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ μεσημβρινὸν ἐπιλάμπων ἀεὶ θερμότερον καὶ λαμπρότερον; τί τούτου κρεῖττον, ἅγιε δέσποτα, τοῦ νικᾷν οὐ τὴν ἡμετέραν μόνον γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ παντὸς ῥητορικὸν πνέοντος εἴπω τί τούτου μεῖζον; εὗρον γὰρ θεὸν μεῖζον ἕξειν τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνάθεσιν, καὶ πᾶσι τὴν ὑποταγὴν ἑαυτῶν ὧν τελέσαι τὸ δίδραχμον ἐντελλόμενον, καὶ τῆς ἀγαθότητος τὰς ἀμοιβὰς κἀνταῦθα κἀκεῖ παρέχοντα· ὃν μόνον οὐχ ἕξεις νικῆσαι κἂν ἅπαντα μηχανήσαις, ἀλλ' ὅσον ἡμᾶς νικᾷς τοσοῦτον ὑπ' ἐκείνου νικηθήσῃ, μᾶλλον δὲ ἀπειροπλάσιον τοῖς φιλοτιμήμασι.

SEBASTOCRATORIS FILIO.

Benedictus Deus, qui inter cetera suae bonorum effusionis beneficia has quoque dat nobis epistolas, quibus amici amicos adloquimur, servi Dominos absentes compellamus, non aliter atque ego vestrae bonitatis servus epistola in praesens utor pro ore, debitorumque per eam emitto vocem. Primum quidem oratio est pro salute tua, maxime venerande susceptor, qui ab initio inter primos adiutor meus es, & murus simul, & antemurale. Oportet enim te Scripturae verbis vocare. Deinde vero adhortatio ad bonum. Etenim ne oblitus fueris, neque tuae ipsius naturae, ex qua omnium tibi bonorum rivi, neque paternorum consiliorum; quibus nihil est sane solertius simul, & magis firmum. Verum intelligens bonum facere Dei esse, malum autem facere furiosum, exsurge ad miseriam inopum, & ad gemitus pauperum, atque eorum, qui haec sibi conciliant. Et ne deficias. Nihil enim aliud in terra praestantius divina imitatione. Et te Dei pauperes, immo vero ille, cuius sunt pauperes, defendat ab omni malitia & malo in omnibus, dum virtute & celsitudine tua nostram suscipis infirmitatem, atque humilitatem.

ΤΩι ΥΙΩι ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ δοὺς ἡμῖν τάτε ἄλλα τῆς αὐτοῦ ἀγαθοχυσίας φιλοτιμήματα, καὶ δὴ καὶ τὰ γράμματα, δι' ὧν καὶ φίλοι φίλους προσαγορεύομεν, καὶ δοῦλοι δεσπόταις διὰ μακροῦ προσφθεγγόμεθα, ἀμέλει καὶ νῦν ὁ δοῦλος τῆς ὑμῶν ἀγαθότητος ἐγὼ στόματι τῷ γράμματι κέχρημαι, καὶ διὰ τούτου τὴν ὀφειλομένων προσάγω φωνήν· ἡ δέ ἐστι πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῆς σῆς ὑγείας εὐχὴ, πανσέβαστέ μοι ἀντιλήπτορ, καὶ μετὰ τοὺς ἐκ τοῦ πρώτου προτέρους βοηθέ μου καὶ τεῖχος ὁμοῦ καὶ περίτειχος· δεῖ γάρ σε τοῖς τῆς γραφῆς καλεῖν ῥήμασι· εἶτα καὶ παράκλησις πρὸς τὸ ἀγαθόν· μὴ γάρ μοι ἐπιλάθοιο μήτε τῆς αὐτῆς σοῦ φύσεως, ἐξ ἧς πάντων ἀγαθῶν σοι ῥύακες, μήτε τῶν πατρικῶν παραινέσεων, ὧν οὐκ οὐδέν ἐστι ἀγχινούστερον ἅμα καὶ σταθηρότερον. ἀλλ' εἰδὼς ὡς τὸ μὲν ἀγαθοποιεῖν θεοῦ, τὸ δὲ κακοποιεῖν ἐριννυῶδες, ὑπὲρ τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων καὶ τῶν ταῦτα προξενούντων αὐτοῖς ἐξανίστασο· καὶ μὴ κάμνοις. μὴ δὲ ἄλλοτι προτιμότερον ἡ γῆ τῆς θεομιμησίας καὶ σὲ θεοῦ οἱ πένητες, μᾶλλον δὲ ὁ, οὗ πένητες, τηροίησε πάσης κακίας ἀνώτερον καὶ κακώσεως ἐν πᾶσι. καὶ τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας καὶ ταπεινότητος τῇ δυνάμει καὶ τῷ ὕψει σου ἀντιλαμβανόμενον.

ΤΩι ΣΕΒΑΣΤΩι ΚΥΡΩι ΙΩΑΝΝΗι ΤΩι ΥΙΩι ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ.

Ἐπειδὴ θεὸς τοῖς πτωχοῖς τοῖς μέρεσι θεοῦ ἐπαπέστειλε τὴν σὴν ἀντίληψιν, πανσέβαστέ μου αὐθέντα καὶ ἀντιλήπτορ, μὴ παύσαιο ποιῶν τοῦτο δι' ὃ ἐξῆλθες· κατὰ γὰρ τὸν θεσπέσιον Ἀρσένιόν σοι τῷ τὴν φύσιν θειοτάτῳ καὶ παίδευσιν, φθέγγομαι· τέως οὖν ἄλλα τοῖς πένησιν ἐπικούρει κατὰ τῶν αἰχμαλωτιζόντων, οὕτω γὰρ εἰπεῖν οἰκειότερον, καὶ δὴ καὶ τήνδε τὴν κακὴν μοῖραν αὐτῶν ἀποσόβησον· τῶν τις γὰρ μοναχῶν καὶ ἱερέων ὁ ἐκ τῶν ἐμῶν κακῶν, καταφρονήσας μὲν θεοῦ, ἀπαναισχυντήσας δὲ καὶ πρὸς ἀνθρώπινον ὄνειδος, καὶ τοῦτο δὴ τὸ προφητικὸν ὄψιν πόρνης ἑαυτῷ σχηματίσας, ἀπεβάλετο μὲν τὸ σχῆμα τὸ ἅγιον, καὶ ὁ βόρος δὲ ἀντὶ νηστεύτου, καὶ ἀσελγὴς ἀντὶ σωφρονικοῦ, μᾶλλον δὲ σωφρονικὸς τελεσθεὶς γυναικίτε σύνεσι, καὶ ἀπηρυθριασμένως ἐμπομπεύει τῇ ἀσελγείᾳ· καὶ τοῦτο μὲν καὶ δακρύων πολλῶν ἄξιον· ἀλλ' οὖν ἀνεκτότερον πρὸς τὸ ῥηθησόμενον. ὃ δ' οὖν καὶ θεὸν μάλιστα παροργίζει καὶ ἡμᾶς λυπεῖ, ἄκουσον, ὁ μόνος τοῦτο δυνάμενος διορθώσασθαι· ὡς γὰρ τὸν θεῖον φόβον ἀπετινάξατο καὶ πρὸς θεὸν εἶπεν, ὁδούς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι, ἐκ κακίας δυνατὸς εἶναι ἱμείρεται καὶ ἐπείγεται, καὶ τοῖς ἀνθρώποις τοῦ Ἰασήπου τῶν ἀδίκων καὶ ἀθέσμων λημμάτων πρόξενος γίνεται· οἱ δὲ περιέπουσι τοῦτον, τί δὲ οὐ μέλλουσι; καὶ μόνον ἐπὶ κεφαλῇ φέρουσιν. οἱ δὲ πένητες κατὰ κεφαλῆς φέρονται καὶ ἀπόλυνται ταῖς συκοφαντίαις, μὴ ὄντος λυτρουμένου μηδὲ σώζοντος, ἔστειλα, καὶ ἤγαγον τὸν ἐπικατάρατον πρός με, καὶ ἠσφαλήσατό μοι ἄχρι τῶν κυριακῶν τῆς ἀποκρέω, μὴ εὑρεθῆναι μηδενὰ τῶν τῆς βουλήσεως μερῶν μήτε κατά τινος ἐγκαλέσαι· ἀπέλυσα τοῦτον καὶ οἱ χριστιανοὶ οἱ τοῦ Ἰασήπου ἄνθρωποι, περιέπουσιν αὐτὸν, καὶ κυνηγὸν ἔχουσιν, οὕτω γὰρ ἑαυτὸς ἑαυτὸν ὀνομάζει τὰ φίλα τούτοις θηράματα χαριζόμενος· ἐπὶ τούτοις διανάστηθι, ὦ αὐθέντη μου, καὶ εἰπὲ λόγῳ, καὶ τὸ δαιμόνιον ὃ τῷ τοῦ θεοῦ λαῷ ἐπηρεάζει ἀπελαθήσεται· μηδεὶς δέ σε ἀπατήσῃ διακόνοις λόγοις, ὅτι μετανοήσει ὁ κλέπτης· πόσα γὰρ αὐτῷ προσήγαγον μετανοίας φάρμακα καὶ πέρυσι καὶ νῦν καὶ δι' ἐπιστολῆς καὶ αὐτοπροσώπως ἐντυγχάνων; ἀλλὰ κωφῷ προσελάλουν κύματι, καὶ ἡ πάρδαλις αὖθις κατὰ στίγματος· ἐλέησον οὖν τοὺς πένητας καὶ πρὸ τούτων τὴν ἐκείνου ψυχήν, ἣ πρὸ τοῦ τοῦτον φθείρειν ταῖς ζημίαις, τῇ κακίᾳ προφθείρεται· καὶ ἀπελαθήτω τῶν μελῶν τούτων λοιμὸς καὶ νόσημα ἐπιδήμιον· εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἰσχύσω συλλαβεῖν τοῦτον, τῷ πύργῳ ἀποθανεῖται ὡς κακὸν κοινὸν καὶ δημόσιον. θεὸς δὲ εἴη σε σώζων τὸν ἅγιόν μου αὐθέντην πάσης κακίας ἀνώτερον καὶ κακώσεως.

SEBASTO DOMNO IOANNI IMPERATORIS FILIO.

QVandoquidem Deus pauperibus Dei membris immisit auxilium tuum, omnino venerande mi Domine, & susceptor, ne desinas illud facere, propter quod venisti. Te enim iuxta divinum Arsenium adloquor, qui divinissimus es natura ac disciplina. Interea igitur pauperibus auxiliare adversus eos, qui captivos abducunt, ita enim dicere familiarius, & malum hoc fatum ab ipsis averte. Nam Monachus quidam meus & sacerdos ex iis, qui mali sunt, Deum quidem contemnens, humanumque probrum per impudentiam nihili faciens, quum iuxta illud propheticum induerit meretricis vultum, abiecit sanctum habitum, & helluo pro abstinente viro, & incontinens pro continente, immo vero continens factus & consuetudinem habet cum muliere, & omni deposito pudore triumphat lascivia. Id autem multis dignum lacrimis. Verumtamen magis ferendum, quam quod dicendum superest. Illud igitur, quod maxime Deum provocat ad iracundiam, ac nobis adfert dolorem, audito qui solus potes in melius vertere. Ex quo enim divinum excussit timorem & dixit Deo: vias tuas nolo cognoscere; cupit, & contendit potens esse in iniquitate, auctorque iniquarum, & iniustarum propositionum fit hominibus Iasepi. Illi autem ipsum honoribus prosequuntur, ecquid non futurum est ut faciant, & solum ferunt in capite. Sed pauperes abeunt praecipites, & pereunt dolosis consiliis. Quum igitur nullus sit redemtor ac servator, misi, atque hominem exsecrabilem ad me duxerunt, qui ad dominicos usque Carnisprivii dies me tutum fecit, neminem inventum esse consilii participem, neque de aliqua re insimulatum. Itaque dimisi, atque ei Christifideles homines Iasepi obsequium praestant, & venatorem existimant, hoc enim sibi ipse nomen imposuit, suaves illis donans capturas. Exsurge ad haec Domine mi, & dic verbo, & daemonium eiicietur, quod Dei populo damnum infert. Nemo autem te seducat officiosis sermonibus tibi suadens, futurum aliquando esse, ut latro poenitentiam agat. Quot enim obtuli poenitentiae remedia, & superiore anno, & hoc tempore, & per epistolam, & coram ipse secum loquens? Verum surdis aquis verba feci, & panthera iterum adversus stigma. Miserere igitur pauperum, ac primum animae eius, quae antequam ipse pereat cum damnis suis corrumpitur malitia; tollaturque ex hisce membris tanquam pestis, & morbus popularis. Quod si & ipse in eum potero manus iniicere in turri morietur, velut malum publicum & commune. Deus autem sit, qui te Dominum meum servet ab omni malitia, & malo.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Τῶν θείων ἀνδρῶν, πανσέβαστέ μου αὐθέντη καὶ ἀντιλήπτορ, ἀμεταμέλητα εἶναι δεῖ ὥσπερ καὶ τοῦ θεοῦ τὰ χαρίσματα· ἐπεὶ οὖν θειότητα μὲν ἡ σὴ πειωτὴ τῆς ἀρχῆς ἐχαρίσατο ἡμῖν, ὃ προηγουμένως ἐκ τοῦ θεοστεφοῦς καὶ κραταιοῦ βασιλέως καὶ

EIDEM.

DIvinorum hominum dona, omnino venerande mi Domine, & susceptor, oportet esse sine poenitentia, tamquam dona Dei. Quoniam igitur tua nobis cura elargita est principatus divinitatem, (quod antea per Regem a Deo coro-

ronatum, & fortem, Deumque, ut ita dicam, mundanum, Ecclesiae concessum fuerat, perfectam inquam sacerdotum prope Vrbem versantium potestatem, cui quidem dignitas tantum supereminet illius, qui populos subiectos habet, cetera vero omnia subiacent ministeria) quid talem potest mutare gratiam, Domine mi sancte, & susceptor? Si quid enim perturbavimus quod ad tuam pertinet gloriam, & quod bonum natum est, per ignorantiam polluimus, neque ita decet gratiam Domui Dei conlatam evertere. Nam Ecclesia & dicitur, & creditur domus Dei. Quod si nos inscribimus Dominum, & beneficum, neque ideo insani ita sumus, ut quidquam vestrae bonitati contrarium ingrato animo, ac rustice demonstremus. Vide quomodo tam facile Sigillum omnino venerandi Comneni subversum est ab ipso Comneno. Inest autem aliquid contumeliae, & audaciae. Verumtamen exspectato, tempus adhuc non est, ut imponatur vulneri medicaminis lenimen. Adhuc etiam multum facile, vel ei, qui percussit, coeleste malagma, ab eo, qui signavit, subscriptum, augusta tua manu definitum ei, qui coram adstat, omnis doloris & servitutis Praetorio convenientis, ut a laicis dimittas sacerdotes, convertat vero viceversa si & ab sacerdotibus vel ..... clericos, vel aliquos alios abstulit. Oportet enim me pulcram pati vicissitudinem, immo vero iussam ex persona propter magnum subsidium Domini mei, ut si qui sunt sacerdotes ex eorum numero qui dicuntur *mediatores*, pacisque factores esse, qui contra domos & familias ministerio ipso abutuntur, non hanc in posterum tyrannidem adversus subiectos Archiepiscopos exerceant. Illi enim, & populum universum excitarunt, ut Dominum meum propter sacerdotes in ius vocaret, ita volentes ipsi ex illis fructum accipere, & Ecclesiae tributum privatis lucris confringentes. Primus autem Pontifex noster Iesus Christus servet maxime venerandum Dominum meum in omni bona tum corporis, tum spiritus adfectione, cuius etiam, & parvam hanc, & numero perfectam benedictionem, centum sale conditos pisces, ne dedigneris accipere.

καὶ θεοῦ ἐγκοσμίου ἵνα οὕτως εἴπω τῇ ἐκκλησίᾳ κεχάριστο, φημὶ δὲ τὴν τῶν πολογειτόνων ἱερέων παντελῶς ἐξουσίαν μόνῳ καταβαρυνομένην τῷ τοῦ ζευγόλεω τέλει, τῶν ἄλλων δὲ πασῶν ὑπερκειμένην ἐπηρειῶν, τί τοσαύτην παραλλάξῃ τὴν χάριν, ἅγιε μου αὐθέντη καὶ ἀντιλήπτορ; εἰ μὲν ἤγουν κινήσαμέν τι πρὸς τὴν σὴν δόξαν ἡμεῖς καὶ τὸ γεγονὸς ἀγαθὸν δι' ἀγνωμοσύνην κατεμολύναμεν, οὐδ' οὕτως δεῖ τὸν πρὸς τὸν τοῦ θεοῦ οἶκον γενομένην χάριν ἀνατρέπειν, θεοῦ γὰρ οἶκος ἡ ἐκκλησία καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται. εἰ δ' ἡμεῖς αὐθέντην καὶ εὐεργέτην ἐπιγραφόμεθα, μηδὲ γὰρ οὕτως ἐμάνημεν ὡς ἀχαρίστι καὶ σκαιῶς τῇ ὑμετέρᾳ χρηστότητι ἀντενδείξασθαι· ὁρᾷς ὅπως οὕτως ῥαδίως ἀνατέτραπται τὸ σιγίλλιον τοῦ πανσεβάστου κομνηνοῦ παρ' αὐτοῦ τοῦ κομνηνοῦ, ὀνειδίας γὰρ μικρόν τι καὶ τολμηρὰς ἔχεται· ἀλλὰ μένειν, οὐκ ἔστιν ἐπιθεῖναι τῇ πληγῇ μάλαγμα· ἔτι καὶ μάλα ῥᾷον ἢ πλήξαντι οὐράνιον τὸ μάλαγμα, στίξαντι ὑπογεγραμμένον, τῇ σεβαστῇ σου χειρὶ διοριζόμενον τῷ ἐκ προσώπου ὄντι, πάσης ἐπηρείας καὶ δουλείας, τῷ πραιτωρίῳ ἀνηκούσης, περὶ τοῦ τῶν λαϊκῶν ἀφεῖναι τοὺς ἱερεῖς, ἀντιστρέψαι δὲ καὶ εἴ τι ἀπὸ ἱερέων ἢ .... κληρικοὺς ἢ ἑτέρους τινὰς ἀφείλετο· δεῖ γάρ με παθεῖν τὴν καλὴν ἀντιστροφήν, μᾶλλον δὲ προσταχθεῖσαν ἐκ προσώπου διὰ τῆς μεγάλης ἀντιλήψεως τοῦ αὐθέντου μου, ἵνα εἴτινες τῶν λεγομένων μεσάζειν ἱερεῖς ἔχουσιν εἰς οἰκίας ὑπερησίας αὐτῆς καταχρώμενοι, μηκέτι ταύτην τὴν τυραννίδα κατὰ τῶν ἀρχιεπισκόπων ὑποκειμένων ἔχωσιν· οὗτοι γὰρ δὴ καὶ τὸν κοινὸν λαὸν ἀπεσόβησαν, ἐγκαλέσαι τῷ αὐθέντῃ μου, διὰ τοὺς ἱερεῖς, οἷα δὲ θέλοντες τούτους αὐτοὶ καρπίζεσθαι καὶ τὸ τῆς ἐκκλησίας προνόμιον διὰ τὰ σφῶν αὐτῶν κέρδη θραύοντες· ὁ δὲ πρῶτος ἡμῶν ἀρχιερεὺς ἰησοῦς χριστὸς τηροίη τὸν πανσέβαστόν μου αὐθέντην ἐν πάσῃ εὐεξίᾳ, ὅσῃ σώματος ὅσῃ πνεύματος, οὗ καὶ μικρὰν εὐλογίαν τὴν αὐτὴν καὶ τελείαν ἀριθμῷ μὴ ἀπαξιώσῃς δέξασθαι ἰχθύας ταρίχου ἑκατόν.

CAESARI MELISSENO.

DOmine mi sancte. Barbarae terrae, atque huic nostrae Deus missus liberali praeditus ingenio, & consolatio quidem, & levamen omnibus es, qui a Deo coronatum verentur Imperium tuum, maxime vero infirmae humilitati meae virga virtutis, es turrisque fortitudinis a facie inimici, quicumque debeat intelligi iste inimicus, sive tentator iniustissimus, sive dolor interior sagittas infigens. Si quid horum molestiam mihi quomodocumque exhibuerit, paratus adest pugnae auxiliator, & quamvis longe dissitus medicinam habeo curas solventem, nam & Imperium tuum in memoriam revoco simul, & laetor. Itaque omnes modo dolores Imperio tuo significans per literas, ex ipsa hac scriptura spero futuram liberationem. Verum haec superius dicta sunt. Nomen enim potentis Domini mei ea valet dissipare, veluti sol matutinam tollit caliginem. Quis enim audiens Archiepiscopum a te, qui

a Deo

ΤΩι ΚΑΙΣΑΡΙ ΤΩι ΜΕΛΙΣΣΗΝΩι.

ΔΈσποτά μου ἅγιε. τῇ βαρβάρῳ καὶ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ θεὸς ἐπιπεμφθεὶς ἐλευθέριος καὶ πᾶσι μὲν εἶ παράκλησις καὶ παραψυχὴ τοῖς τῷ θεοστεφεῖ σου κράτει προσπαρέχουσι, μάλιστα δὲ τῇ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος ἀσθενείᾳ ῥάβδος δυνάμεως καὶ πύργος ἰσχύος, ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ, ὅν τινα νοητέον τόνδε τὸν ἐχθρὸν εἶναι εἴτε πειραστὴν ἀδικώτερον, εἴτε λύπην τὴν ἐντὸς τὰ βέλη ἐναπερείδουσαν· εἴτι κἀμοὶ τούτων καὶ ὁπωσοῦν ἐνοχλήσειεν, εὐθὺς ἐγγύθεν ὁ σύμμαχος, καὶ ὁ πόρρω τὸ λυσίπονον φάρμακον, ἅμα τε γὰρ τῆς βασιλείας σου μιμνήσκομαι, καὶ εὐφραίνομαι· ἀμέλει καὶ νῦν γράφων τῷ ἐνθέῳ σου κράτει πάντων τῶν λυπηρῶν, ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς γραφῆς ἐλπίζομαι λύσιν ἔσεσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη καὶ λέλεκται. δεινὸν γὰρ τὰ τοιαῦτα διασκεδάζειν τὸ τοῦ κραταιοῦ μου δεσπότου ὄνομα, ὡς πάχνην ἑωθινὴν ἥλιος. τίς γὰρ ἀκούων ὅτι τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὁ θεοστεφὴς δεσπότης ἡδέως δέχεται γράφοντα καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐλεουμένοις συντάττει, ἀχάρι τι κατ'

ἐμοῦ

ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἐπιδείξεται; ἐπεὶ δὲ νηστείας καιρὸς καὶ ἰχθυοφαγίας, ἡ φρουρός μου θεοτόκος στέλλει τῇ βασιλείᾳ σου εὐλογίαν ἰχθύδια τεταριχευμένα διακόσια, πένησιν μὲν ὄσα τὰ ἐπ' ἰχθῦσι διὰ τὴν τῶν στρουθίων ἀποστέρησιν, πλουσίοις δὲ τὴν ἀντίληψιν, ἧς ἀεὶ τὴν βασιλείαν σου ἀξιοῖ· ἀλλ' ὅπως μοι καὶ τὸν ἀριθμὸν σύμβολον οἰήσῃ θειοτέρας νουθεσίας καὶ παραινέσεως. παιδεύει γὰρ τὴν τελειοτέραν πεντάδα τῶν αἰσθήσεων τῇ τετράδι τῶν ἀρετῶν, πολλαχῶς ἑνουμένῃ τῇ βασιλῇ τῶν ὅλων πόμα καὶ βρῶμα προσφέρεσθαι ὡς δοῦλον ἀνάξιον.

a Deo coronatus es, Domine mi, blande excipi scribentem, atque illorum numero adscribi, quorum te miseret, iniucundum aliquid adversum me, resque meas, demonstraverit? Quoniam vero tempus ieiunii est, adeoque comedendi pisces, praesidium meum Deipara mittit Imperio tuo benedictionem ducentos sale servatos pisciculos, qui quidem pauperibus sunt veluti pisces propter passerum privationem, divitibus autem auxilium, quo semper ipsa dignetur Imperium tuum. Sed & numerum ipsum reputaveris signum mihi divini moniti & instructionis. Docet enim, perfectum sensuum quinternionem cum quaternione virtutum, velut servum indignum uni omnium Reginae multiplici ratione offerre cibum, & potum.

ΤΩι ΔΙΑΒΟΛΟΓΥΡΗι.

ΕΥ̓γε ὅτι προσθήκη τῷ ποιμνίῳ τοῦ χριστοῦ γέγονεν, εὖγε ὅτι πλατύνεταί σοι τὰ θεῖα σχοινίσματα, καὶ λαός σοι κτιζόμενος αἰνεῖ τὸν κύριον· οὐ μικρῶς καὶ ἠγαλλίασέ μου τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῇ τῶν ἀρμενίων ἐπιστροφῇ· τὰς γὰρ ἐκκλησίας αὐτῶν οὐ δεῖ κλᾶσαι, ἀλλὰ τὴν ἀκολουθίαν, ἣν ποιοῦμεν εἰς ἐγκαίνια ναοῦ ποιήσαντάτε καὶ χρίσαντα σταυροειδῶς μύρῳ τοὺς τοίχους, ὀρθοδόξοις ἱερεῦσι παραδοῦναι, καὶ οὕτως ἐνέτους πάντας ποιῆσαι τοῖς ἐξ ἀρμενίων ἐπιστρέψασιν· εἰ δὲ καὶ ἱερεῖς αὐτῶν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει προσῆλθον, κρεῖττον μὲν ἐπιτάττεσθαι αὐτοὺς εἰς λαικούς· εἰ δ' ἄρα τῆς ἱερωσύνης ἀντέχοντες καὶ ἄλλως ἀνεπίληπτοί εἰσι, χειροτόνησον τούτους αὐτός. πρὶν δεῖ ἀκριβολογηθῆναι τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, καὶ εἰ μέν ἐστι τοῦ χρυσοστόμου ἀπαράλλακτος καὶ ἀδιάφορος, δεῖ λειτουργεῖσθαι ταύτην· εἰ δέ ἐστι διεφθαρμένη, χρὴ ἀλλαγῆναι, καὶ τὴν ἄλλην δὴ ψαλμῳδίαν σκοπηθῆναι· καὶ πρὸς ταῦτα οἴδαμεν ὅτι τὴν ἐμὴν παρουσίαν ἐπικαλέσῃ· πλὴν ἀλλ' ὑποπτεύω ὅτι μετὰ τὸ πάσχα, ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ σεβαστὸς πρὸς τὰ πλησιάζοντα ἡμῖν ἔαρα, ἢ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλεύσεται· οὕτως δὲ αὐτὸς ἡμεῖς συνηθίσαμεν, οὐδεμία χρεία τῆς ἐμῆς παρουσίας αὐτόθι. τὸ μὲν νῦν γράψον οὖν ἡμῖν περὶ τούτου τοῦ αὐτοῦ· τὴν δὲ παρουσίας σου πρὸς ἡμᾶς διάθεσιν πάντοτε ἀποδεχόμενοι, καὶ πρὸς πάντας ἀνακρύπτοντες, πλέον ἀποδεξόμεθα νῦν, ὅτι παρὰ τῶν δῆθεν φίλων ἠχμαλωτίσθης· καὶ τοι ὃν μόνον εἶχες ὑπολειφθέντα σοι ἵππον, τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπέστειλας ἐπιτήδειον. εἰ γὰρ καὶ μὴ πάνυ ἐπιτήδειός ἐστιν εἰς τὴν χρείαν, αὐτοῦ χρήζομεν, ὅμως πολλὴ ἡ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εὐγνωμοσύνη σου· καὶ σου ὑπερεύχομαι ὅτι. οἶδας τὴν δοῦσάν σοι ἃ ἔχεις· οἱ γὰρ πολλοὶ καὶ τῇ προσβλάπτουσι. δήλωσον δέ μοι εἰ καὶ πᾶσαν τὴν ἀκολουθίαν ἔχεις, ἣν τελοῦμεν ἐπὶ τοῖς ἐξ ἀρμενίων ἐπιστρέφουσιν· εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, μεταγράψομεν ταύτην, καὶ ἢ ἐνέγκωμεν, ἢ ἀποστείλωμεν, καὶ μὴ παῦσον ἀδελφὲ τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ψαλμῳδίας· καὶ ὅλως τῆς τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ εὐπρεπείας προνοούμενος· καὶ σκεπάσῃ σε ὁ θεὸς ἀπὸ παντὸς ἐχθροῦ.

DIABOLOGYRAE.

EVge gregi Christi accessio facta est, euge ampliores tibi divinorum agrorum fines, & populus qui tibi creatus est, laudat Dominum. Non mediocriter exultavit etiam spiritus meus in Armeniorum conversione. Eorum enim Ecclesias non decet claudere, sed officium, quod in templi dedicatione peragimus, muros unguento crucis in modum linientes, orthodoxis tradere sacerdotibus, atque Armeniis conversis, ut ita faciant singulis annis. Si vero eorum sacerdotes ad orthodoxam venere fidem, satius quidem puto laicorum ordini eos adscribere. Quod si dediti sacerdotio fuerint, ac ceteroquin irreprehensibiles, sacris illos ordinibus tute initiaveris. Oportet autem ad trutinam diligentissime revocare ipsorum liturgiam, quae quidem, si Chrysostomi vere fuerit, neque ullo pacto immutata, neque dissimilis, debet omnino servari; si vero fuerit corrupta, immutetur, aliaque excogitetur Psalmoedia Novimus praeterea adventum meum abs te desiderari. Verum Dominus meus Sebastus, ut subspicor, adventante vere ad nos veniet post Pascha. Ita nosmetipsi consuevimus, neque isteic in praesens opus est adventu nostro. De hac igitur re nobis scribito. Consilium autem tuum veniendi ad nos omni ex parte laudantes, & omnes certiores facimus, & magis laudabimus hoc tempore, quod videlicet ab amicis captivus factus es. Equum etiam, qui solus tibi supererat, Ecclesiae misisti idoneum. Etsi enim usui non est omnino idoneus, eo tamen utimur: summa est tua in Ecclesiam benevolentia, & pro te precor, quod eam novisti dare tibi quae possides, nam multi sunt ei detrimento. Cura ut intelligam, an totum habeas officium, quod facimus in Armenios, qui convertuntur. Si non habes, illud transcribemus, ac tibi vel feremus, vel mittemus. Ne desinas curare, frater, Ecclesiae psalmoediam, & maxime domus Dei decorem, ac te Deus ab omni custodiat inimico.

ΤΩι ΤΑΡΧΑΝΕΙΤΩι.

Ο῎Ντως εἰκὼν ὁ λόγος τοῦ νοῦ, καὶ κατὰ τὸν κύριον εἰπεῖν ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας τὸ ἀγαθὸν προβάλλεται νόμισμα, ὁποῖον δὲ καὶ σύ, ὁ μεγαλετι-

TARCHANITO.

VEre mentis imago sermo est, ac iuxta id, quod Dominus dicit, bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum numisma, quale etiam tu maximus omnium subsce-

ſceptor in me oſtendiſti dum meas honoraſti litteras, patiens litteris admoneri, ac loquens plane ex abundantia cordis. Ecquis poterit eum commonefacere, qui omnibus magiſtris excellit intellectu, atque omnium ſeniorum ſapientiſſimus eſt in mandatorum exquiſitione? Quid enim ſermo noſter docebit te, qui ex ipſis vitae converſionibus in auxilium vocas experientiam? Noviſti enim eius ſententiam, qui prae ceteris omnibus bona huius vitae expertus eſt, magni inquam Eccleſiaſtae. Deus vanitatem vanitatum omnia eſſe definivit, excellentiam in eo demonſtrans huius mundi vanitatis. Deinde propter vanitatem vanitatum ad Deum vere exſiſtentem attollemur, & pro tenebris ſtabimus contra Solem. Reſpicite, inquit, antiquas generationes, quis ſperavit in Domino, & confuſus eſt? Etenim non vidi iuſtum derelictum: & reliquiae impiorum interibunt; ſalus autem iuſtorum a Domino. Quis adeo facile deceptus, & incraſſatus, & pecuarius in praeſens, ut ſperet in iniquitate, & rapinas concupiſcat, quum ea praeſertim Iobi audierit, quo quidem nemo unquam exſtitit ditior, ſed neque magis ſincerus. Divitiae inique congregatae evomentur. Haec igitur quum ſcias, vir nobiliſſime, nihilo minus, ut audivimus & credimus, quid amplius ſermo noſter admonere te poterit? Nihil omnino, niſi velimus onus fruſtra portare. Verumtamen quoniam omnia credenti poſſibilia, nullam mearum litterarum habeto rationem, ſicut crediſti. Ceteroquin vidi currentibus alas fieri voces amicorum. Deus autem nos in omnibus adiuvans, fecit enim omnia pulchra nimis, det tibi adiuvari. . . . . opus ſolum, ſed & minas, ut magnus Apoſtolus mandavit.

ρετιφανέςατος ἡμῶν αὐθέντης, περὶ τὴν ἡμετέραν ἐπεδείξω ȣ̓δαμινότητα τιμήσας γράμματα, ἀξιώσας νουθετεῖσθαι γράμματι, ϗ ἁπλῶς λαλήσας ἐκ τȣ̃ τῆς καρδίας σȣ περισσεύματος. καί τι τίνες ἡμεῖς νȣθετεῖν τὸν ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντας συνιέντα, καὶ ὑπὲρ τοὺς πρεσβυτέρους σοφισθέντα τῇ τῶν ἐντολῶν ἐκζητήσει; τί σε τοσοῦτον ὁ ἡμέτερος λόγος διδάξει ὅσον ἡ μεγάλη σȣ φύσις ἐχώρησε προσλαβȣ̃σα, ϛ τὴν ἐκ τῶν ςροφῶν τȣ̃ βίȣ πεῖραν ἐπίκȣρον; πάντως γὰρ οἶδας τὴν τȣ̃ μάλιςα πάντων πειρασθέντος τῶν βιωτικῶν ἀγαθῶν ἀπόφασιν, τȣ̃ μεγάλȣ φημὶ ἐκκλησιαςȣ̃. θεὸς, ὃς ματαιότητα ματαιοτήτων τὰ πάντα εἶναι ὡρίσατο, τὴν ὑπεροχὴν ἐν τȣ́τῳ δηλώσας τῆς κοσμικῆς ȣ̓δενότητος. εἶτα χάριν τῆς τῶν ματαιοτήτων ματαιότητος, τῷ ὄντως ὄντι προσαρȣ̃μεν, καὶ ὑπὲρ σκότους τῷ ἡλίῳ ἀντιςησόμεθα. ἐμβλέξατέ φησιν εἰς ἀρχαίας γενεὰς, τίς ἤλπισεν ἐπὶ κύριον ϗ κατησχύνθη, ϗ οὖν ȣ̓κ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμένον, καὶ τὰ ἐγκαταλελείματα τῶν ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσονται· σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ κυρίου· τίς ȣ̃τως ἐξαπάτητος ϗ πεπαχυμένος ϗ βοσκηματώδης τὸ νῦν, ὥςε ἐπ' ἀδικίαν ἐλπίζειν· ϗ ἐπιποθεῖν ἐπὶ ἅρπαγμα; ϗ ταῦτα ἀκηκοὼς τȣ̃ ἰὼβ ȣ̃ πλȣσιώτερος ȣ̓κ ἄν ποτε γένοιτο ἀλλ' ȣ̓δ' ἀληθέςερος. ὁ πλȣ̃τος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθησήσεται. ταῦτα γȣ̃ν εἰδότα σε, πανευγενέςατε, οὐδενὸς ἧττον ὡς ἀκηκόαμέν τε ϗ πεπιςεύκαμεν, τί πλέον ὁ ἡμέτερος λόγος νουθετῆσαι δυνήσεται; πάντος οὐδὲν, εἰ μὴ βουλοίμεθα μάτην φορτικεύεσθαι· ὅμως ἐπιȣ̃ν πάντα δυνατὰ τῷ πιςεύοντι, ἀπονοȣ̃ μȣ τῶν πραγμάτων, καθάπερ πεπίςευκας. οἶδα γὰρ ϗ ἄλλως τοῖς δρομεῦσι πτερὰ γινόμενα τὰ τῶν φίλων ὑποφωνοῦντα. θεὸς δὲ ὁ πάντοθεν ἡμᾶς ὠφελῶν, ἐποίησε γὰρ πάντα καλὰ λίαν, δώη σοι ὠφελεῖσθαί γε ζωωφελίαν . . . . τὸ ἔργον μόνον, ἀλλὰ ϗ τὴν ἀπειλὴν ὅς ὁ μέγας ἀπόςολος ἐνετείλατο.

DOMNO IOANNI AVGVSTAE FRATRI.

NVnc ſcio equidem qualem habentes ſolem foecundi eramus, nunc dulces nobis veris gratiae. Avertiſti enim faciem tuam, & commoti ſumus univerſi. Exoptamus tuam lenitatem, moderatam tuam erga omnes & affabilem & blandam quaerimus comitatem. Papae quam magnificis iterum atque iterum laudibus celebramus! Nunc manus beneficentiam & munificentiam, honorem atque humanitatem; nunc obſequium & venerationem, qua quidem viros proſequeris Deo addictos: de his omnibus ſcias parvos una cum magnis plurima praedicare. Verum ob tui ipſius virtutes nobis manifeſte datus a Deo, ob noſtra crimina deinde decedens, ad bonum aliorum cuſtodiris a Deo ſervator omniſque utilitatis ſubminiſtrator. In magnis autem operibus Deus veluti architectus ingenioſo diſcipulo facem tibi praeferens ea quaſi materiem praebet, ut in iſtis tuam oſtendas dexteritatem. Etenim tuis virtutibus tuam aetatem vincere contendentibus illud fore confido, ut in omnibus lauderis omnium ſolertiſſimus ac ſpe-

ΤΩι ΓΥΝΑΙΚΑΔΕΛΦΩι ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΥΡΩι ΙΩΑΝΝΗι.

ΝΥν ἔγνων μὲν οἷον ἥλιον ἔχοντες, κατεκύομεν· νῦν ἡμῖν γλυκεῖαι αἱ τȣ̃ ἔαρος χάριτες· ἔςρεψας γάρ σȣ τὸ πρόσωπον ϗ τεταραγμένοι σύμπαντες ἐγενήθημεν, ποθοῦμέν σȣ τὴν πραότητα. ζητοῦ μέν σου τὸ μέτριον τοῦ φρονήματος. τὸ πρὸς πάντας ὁμιλητικόντε καὶ εὔχαρι. βαβαὶ πόσον ἀνακλειόμεθα; τὸ δὲ τῆς χειρὸς εὐεργετικόν τε καὶ μεγαλόδωρον. τὸ δὲ τιμητικὸν καὶ φιλάνθρωπον. τὴν δὲ πρὸς τȣ̀ς τῷ θεῷ ἀνακειμένους αἰδῶτε ϗ ὑποχώρησιν, ταῦτα μικρȣ̀ς μετὰ τῶν μεγάλων ἀνακηρύττοντας γίνωσκε. ἀλλ' ἡμῖν μὲν προφανῶς δοθεὶς ἐκ θεȣ̃ διὰ τὰς αὐτȣ̃ ἀρετὰς, εἶτα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀποδημήσας, ἄλλοις φυλάττῃ παρὰ θεȣ̃ σωτὴρ πάσης χρηςότητος χορηγὸς, ϗ μεγίςοις πράγμασι ὁ θεὸς ἐμβιβάζων οἷα τις ἀρχιτέκτων εὐφυῆ μαθητὴν, ὕλην ταῦτά σοι δίδωσιν ἐν τȣ́τοις ἐπιδείξῃ τὴν δεξιότητα. ϛ θαῤῥῶ σȣ ταῖς ἀπαραμίλλοις τὴν σὴν γενεὰν ἀρεταῖς, ὡς ἐν πᾶσι πάντων ἀνακηρυχθήσῃ δεξιώτερός τε ϗ δοκιμώτερος· ϗ πάλιν τὰ τῆς βουλγαρίας εὐεργετήσαις οἰκονομίαις ψείαις οἷς τὰ σὰ διεξάγηται. καί τι ϗ νῦν οὐκ ἀπολέ-

πολέλοιπας ἡμᾶς πάντῃ. κἂν γὰρ ἐκ τῶν βορείων ὁ ἥλιος νοτιώτερος γένηται, ὅμως ἀναλόγως καὶ θάλπει καὶ ζωογονεῖ καὶ τὰ πάντα μὴ πλησιάζοντα· ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἡμεῖς τῷ τῆς πελαγονίας μέρει, τῶν ἀκτίνων σου ἀπολαύομεν. ἀπολαύσαμεν δὲ πλέον, εἰ καὶ τὸ χωρίδιον ἡμόγγιλα, ἐν ᾧ καὶ ἀρχαία ἡμῶν αὐλὴ συνίσταται, δοθείη τῇ φρουρῷ σου θεοτόκῳ διὰ προσκυνητοῦ καὶ σεβαστοῦ μοι σιγιλλίου σου, καὶ ὁ ἐν ταύτῃ ῥωμανὸς ὀστρακορωμὸς, ὃς ἐκ τῆς ἐκκλησίας παχυνθεὶς κατ᾽ αὐτῆς λυττᾷ, ἀναστελείη δι᾽ ἀπειλῶν τοῦ αὐθέντου μου, παραγγελλομένου καὶ τοῦ στρατοῦ περὶ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ἀνῶν, ὥστ᾽ ἂν μηδενὶ χώραν διδοίη καθ᾽ ἡμῶν τῶν ἀεὶ εὐχομένων ὑπὲρ τῇ σῇ εὐδοκιμήσει· τῶν ἀεὶ ἀνακηρυττόντων τὰ σά· καὶ γλῶτταν ἐχόντων πρὸς εὐχαριστίαν οὐδενὸς χείρονα, ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ ῥωμανοῦ, καὶ ἄλλων πολλῶν, βελτίονα· ἀλλ᾽ ὦ τοῦ μακαρίου δουκῶν γένους τὰ καλὰ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν μένε μοι ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, μᾶλλον δὲ ἀναβάσεις καὶ προκοπὰς ἐν ταύτῃ τίθεσον. εἴπερ ἐστί τι μέτρον ἐπ᾽ ἐκεῖνα κατώρθωσας· καὶ μὴ ἐκστείης τοῦ θεοδότου τόπου, τῆς εὐεργετικῆς φημι καὶ ἀγαθοποιοῦ διαθέσεως, τῆς τε ἐπὶ πᾶσι μετριοφροσύνης, ἥ σε καὶ ὕψωσε καὶ ὑψώσει μὲν, ἡμῶν τῶν ταπεινῶν κἂν αἰτῶμεν τῶν συγγενῶν ἡμῶν τῶν . . . . ἐν τούτῳ τῇ μεγάλῃ σου χειρὶ ἀντιλαμβανόμενον.

ſpectatiſſimus; reſque Bulgariae iterum geras benefaciendo, quemadmodum tua adminiſtrantur. Neque enim nos adhuc dereliquiſti omnino. Nam etſi Sol, e Boreae regionibus, propior ſit Auſtro, tamen aliqua ratione ea omnia & fovet & generat, quae quidem vicina non exſtant, ſicut videlicet & nos in Pelagoniae parte tuis fruimur radiis. Fruemur autem magis, ſi & agellus Hemongila, ubi vetus noſtra conſtituitur aula, praeſidio tuo Deiparae datus fuerit per adoratum a me, & veneratum ſigillum tuum. Et Romanus Oſtracorhomus, qui ex bonis Eccleſiae pinguefactus contra eam recalcitrat, reprimatur minis Domini mei, praecepto dato etiam exercitui de illo & aliis amentibus, ut nemini detur regio adverſus nos. qui pro tui nominis gloria preces quotidie fundimus, & res tuas geſtas ſemper praedicamus, & linguam habemus ad gratiarum actionem nullius lingua peiorem, ne dicam Romani, aliorumque, lingua longe meliorem. Tu vero qui beati Ducarum generis praeclara quaeque in te ipſo complecteris, mihi maneas in tua bonitate, immo vero adſcenſiones in ea progreſſuſque facias, ſi quis tamen eſt modus in iis rebus, quas praeclare geſſiſti. Neque a loco velis deſciſcere, quem dedit Deus, a natura inquam ad bene faciendum, ac recte agendum comparata, atque a tua in omnibus moderatione, quae quidem te exaltavit, & exaltabit quidem, magna tua manu, nobis miſeris & ſi petamus etiam cognatis noſtris . . . . opitulantem.

ΤΩι ΤΟΡΝΩΣΟΠΟΥΛΩι ΤΩι ΔΟΚΙΣΚΟΠΙΩΝ.

ΕΙ᾽ μὲν παραφρονήσαντα τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἤκουσας, πανάγιε μου αὐθέντη, καὶ μανίαν νοσήσαντα δυσθεράπευτον, τὸ τὸν ἔδεισε πεισθῆναι ὅτι καὶ σῆς γραφῆς παρήκουσε, καὶ οὐδ᾽ ἀντιγράψας, φεῦ πῶς εἴπω; ἠξίωσεν. εἰ δὲ τῶν ἀλλὰ μὲν ἄφρονες ἐσμὲν οἷα δὲ κτηνώδεις γεγονότες τοῖς πάθεσι καὶ διαφθαρέντες καὶ βδελυχθέντες τοῖς θεομιμήτοις ἐπιτηδεύμασιν, ἐν δὲ τούτῳ τέως φρονοῦμεν τῷ εἰδέναι τὴν ὑμετέραν περιωπὴν ἐφ᾽ ἧς ἵστασθε, καὶ δι᾽ ἣν πάντων ὑπέρκεισθε. μὴ οὕτω ῥαδίως πείθου τοῖς καθ᾽ ἡμῶν λέγουσιν, ἀλλ᾽ ἄλαλα γενηθέτω τὰ χείλη τῶν ἐνδιαβαλλόντων ἡμᾶς πρὸς τὴν σὴν ἀγαθότητα. ἐπιδειξάτωσαν τίνι δεδώκασι τὸ πιττάκιον τὸ περὶ τῆς ἐπισκοπῆς διαλαμβάνον. Τίς ἡμῖν τοῦτο διεκόμισε, καὶ τότε κυρώσουσιν ἅπερ λέγουσιν. ὅτι ὡς καταφρονοῦντες οὐκ ἀντεγράψαμεν καὶ πρὸς τῆς εὐχῆς τῆς ἁγίας σου μητέρος, ἐρεύνησον περὶ τοῦ πιττακίου τίνι ἐδόθη. καὶ εἰ εὑρέθειε ἐγὼ δεξάμενος μὲν τοῦτο, μὴ ἀντιγράψας δὲ, ὡς καταφρονητὴς εὐθυνθήσομαι. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ περὶ τοῦ μὴ δέξασθαι γραφὴν τοῦ αὐθέντου μου περὶ ἐπισκοποῦ διαλαμβάνουσαν ἀπ᾽ ἐμοῦ λογησάμην, ἰδοὺ καὶ περὶ αὐτῆς ἐπισκοπῆς γράφω· οὔτε σε τὸν αὐθέντην μου δεῖ εἰς τὰ τοιαῦτα παρεμβάλλειν αὐτὸν. μεγάλα γὰρ καὶ φρικτὰ, οὐδ᾽ ἡμᾶς οὕτως ἁπλῶς τὰ θεῖα καταχαρίζεσθαι. τῶν γὰρ ἐπισκοπὰς προσαχθέντων παρ᾽ ἡμῶν, οἱ μὲν, ἐν ταύτῃ τῇ ἐκκλησίᾳ δουλεύσαντες καὶ ἐπ᾽ εὐλαβείᾳ καὶ σεμνότητι μαρτυρούμενοι, τῆς ἐπισκο-

TORNOSOPVLO DOCISCOPIORVM EPISCOPO.

SI quidem deſipientem atque inſanabili laborantem furore Archiepiſcopum audiviſti, Sanctiſſime mi Domine, illud oportebat tibi ſuaſiſſes, cum noluiſſe illa, quae ſcripſeras, audire, nec quidquam (heu! qui id poſſum dicere?) dignatum eſſe ad te reſcribere. Ceterum ſi vere dementati ſumus, ac quaſi pecudes facti paſſionibus, & corrupti, & a divinae imitationis ſtudio abhorrentes, in hoc adhuc ſapimus videndo prudentiam veſtram, qua praeſtatis, & propter quam praeeſtis omnibus. Nolito tam faciles iis aures praebere, qui blaterant contra nos. Sed muta fiant labia calumniantium nos apud tuam bonitatem. Oſtendant cui dederint tabellam, quae de Epiſcopatu tractaret, quis eam nobis attulerit, & tunc ſancient, quae dicunt, nos ſcilicet contemnentes nihil ad ea reſcripſiſſe. Certe per ſanctae matris tuae preces inquirito, cuinam tabella data fuerit. Et ſi compertum erit, me eam quidem accepiſſe, nihil vero reſcripſiſſe, arguar tanquam contemtor. Quoniam vero ex eo quod non accepta eſt ſcriptura Domini mei de Epiſcopo agens, iam defenſus ſum, ecce & de ipſo ſcribo Epiſcopatu. Neque enim decet ut teipſum talibus immiſceas, Domine mi, magna enim & formidanda, nec nos ita facile circa divina gratificemur. Nam ex iis, qui per nos ad Epiſcopatum adſumti fuerunt, alii huiuſce Eccleſiae ſervitio addicti, & religione & morum integritate probati, Epiſcopatum obti-

fuerunt, qualis Episcopus Morobi, Episcopus Prisdianae. Alii vero, qui Constantinopoli fulsere sermone & doctrina, qualis Episcopus Castoriae, Episcopus Belgradi; alii, qui in Monasterio Monachorum vita celeberrimi evaserunt, qualis Triuditzes, Episcopalem adsecuti sunt dignitatem. Itaque, quum talis sit, quem Dominus meus commendat, non tu nobis, tibi nos gratias habebimus. Verumtamen si neque notus in Ecclesia hac nostra, neque iis, qui Constantinopoli probati sunt, manifestus, doctrina & vita, nolito Deum frustra ac temere ad iram provocare; neque id nobis iubeas, qui statuimus potius Deo quam hominibus obtemperare. Deinde id etiam dicimus perinde ac si non desit nobis nunc Episcopatus, nisi quis Vydinam dicat, qua quidem dignum etiam optantes possumus invenire neminem. Opus enim est viro ad illam parato, qui & spiritualia & mundana intelligat. Quomodo autem neglexi Dominum meum audire, & mittens Clericum meum nullam ad Proximum dedi epistolam? Haud ego illum misi, & primum ab Aegyptio etiam deceptus pedem referre coactus est; secundo vero illum misi cum adparitoribus. Ecquis est qui tam elegans adversum nos perficit argumentum? Dolosus, ut videtur homo; etenim calumniator est. At illum, quicumque sit, evertat Dominus conterens malitiam eius, ipsum autem sanans, te nobis flumen, ut suavissime dicam, limpidum servet. Vrbis autem sacerdotes nullam habent fiduciam aut remissionem; etsi tu, Domine mi, quum nobis scripsisses, per venerabile tuum rescriptum ad eum, qui *ἐκ προσώπου* est, factum remissionem eis dedisti. Et paramonarii fiunt, & deliciosis cibis nutriuntur, & haec, quum iusserit Aurea Bulla, excellentes eos esse sordium ministros, atque delicatarum epularum. Ego enim, quod habebam & habeo iustum, obtuli Domino: quod si qui sunt tuam bonitatem impedientes, scias istos esse boni inimicos, prohibentes puram tuam animam, quominus Deo reddat quae Dei sunt, quem quidem in omnibus habens auxiliatorem ne sinas eius cultui addictos viros subiici populo universo; ipse autem tempore belli & pacis tueatur te, erga ipsum pace fruentem.

πῆς ἐπέσχον, οἷος ὁ μορόβȣ, ὁ πρισδιάνης· οἱ δὲ, ἐν κωνσταντινȣπόλει λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ λάμψαντες, οἷος ὁ καστορίας, ὁ βελεγάρδης. οἱ ἐν μοναστηρίῳ τῷ μοναδικῷ βίῳ ἐμπρέψαντες, οἷος ὁ τριαδίκζης, τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἐπέτυχον. εἰ μὲν οὖν τοιοῦτος εἴη ϗ ὁ παρὰ τȣ͂ αὐθέντȣ μȣ συνιστάμενος, ȣ̓ σὺ χάριν ἡμῖν ἕξεις, ἀλλ' ἡμεῖς σοι· εἰ δὲ μήτε τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ γνωστὸς, μήτε τοῖς ἐν κωνσταντινουπόλει ἐπὶ λόγῳ ἢ βίῳ μαρτυρουμένοις περιφανὴς, μήδε θελήσῃς μάτην ϗ εἰκῆ προσκρoῦσαι θεῷ, μήδε ἡμᾶς τοῦτο κέλευε, οἱ πειθαρχεῖν μᾶλλον θεῷ, ἢ ἀνθρώποις διατετάγμεθα. ἔπειτα ϗ τοῦτο φαμὲν ὡς ȣ̓δὲ λείπει νῦν ἡμῖν ἐπισκοπὴ, ἐκτὸς εἰ μὴ τὴν βυδίνην λέγοι τις, ἧς τὸν ἄξιον ϗ πάνυ ποθοῦντες εὑρεῖν οὐ δυνάμεθα. δεῖ γὰρ ἀνδρὸς ταύτῃ συγκεκροτεμένου, ϗ τοροῦ τὰ πνευματικὰ καὶ τὰ κοσμικά. πῶς δὲ παρήκουσα τῷ αὐθέντῃ μου καὶ εἰς τὴν τοῦ κληρικοῦ μὲν ἀποστολὴν ȣ̓κ ἔγραψα τῷ προξίμῳ, οὐκ ἔστειλα ἐκεῖνον ϗ πρότερον κᾂν ἀπὸ τοῦ αἰγυπτίου ἀπατηθεὶς ὑπεστράφη. καὶ πάλιν ἐκ δευτέρȣ τοῖς ταξεώταις συναπέστειλα· τίς ἐστιν ὃς τὸν καθαρόν σȣ λογισμὸν καθ' ἡμῶν ἐπιτελοῖ; δολιός τις ὡς ἔοικεν ἄνθρωπος, καὶ μὴν γὰρ ἢ διάβολος. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὅς τις ἂν εἴη θραῦσαι κύριος, τὴν κακίαν αὐτȣ͂ συντρίβων, αὐτὸν δὲ ἰώμενός σε διαφυλάττοι ἡμῖν ποταμὸν ὡς ἡδάριον εἴπειν ἀδόλωτον. οἱ δ' ἐν τῷ πολιχνίῳ ἱερεῖς, οὐδεμιᾶς ἀδείας ἢ ἀνέσιος ἔτυχων, κᾂν σὺ, ὁ αὐθέντης μȣ, γράψας ἡμῖν διὰ σεβαστȣ͂ σȣ πιττακίȣ πρὸς τὸν ἐκ προσώπου γενομένȣ ἄνεσιν αὐτοῖς δέδωκας. ϗ εἰς παραμονὰς γὰρ ἕλκονται, ϗ εἰς ψωμοζήμιον, ϗ ταῦτα τοῦ χρυσοβȣ́λου κελεύσαντος ὑπερτέρȣς αὐτȣ̀ς εἶναι ϗ ῥηπαριῶν λειτȣργȣ́στε ϗ ψωμοζημιῶν. ἐγὼ μὲν ὅπερ δίκαιον εἶχον ϗ ἔχω ἠνήνεγκα τῷ αὐθέντῃ μȣ. εἰ δέ τινες τῇ σῇ χρηστότητι ἐμποδίζουσι, γνῶθι τούτους ἐχθρȣ̀ς εἶναι τȣ͂ ἀγαθȣ͂, κωλύοντας ϗ τὴν καθαράν σȣ ψυχὴν ἀποδιδόναι τὰ τȣ͂ θεȣ͂ τῷ θεῷ, ὃν ἐν πᾶσι σύμμαχον ἔχων, μὴ ȣ̓́πως τȣ̀ς αὐτῷ ἱερωμένους ἐάσῃς τῷ κοινῷ λαῷ σύνάγεσθαι· ϗ γε αὐτὸν φυλάττοι ἐν πολεμικοῖς καιροῖς ϗ εἰρηνικοῖς, πρὸς αὐτὸν εἰρηνεύοντα.

TARCHANITO.

ECquis nostrum, beatissime & praeclarissime Domine, si tam amplum animum consequitur fructum, si quod & minimis fecerimus Deo facere credidimus, quemadmodum magnus Deus & Servator noster edocet, maxima animi alacritate, quanta quidem tu praeditus es, thesaurum tam utilem comparaverit? Quantum oportet nos exsultare? Spiritualis etiam laetitiae vestem debemus induere, utpote qui solum non habemus in manu magnas, & opulentas pro eo mercedes ab illo, qui verbum dat evangelizantibus, & reddit unicuique mercedem iuxta laborem eius, constituens supra tot & tot civitates eos, qui minas multiplicant. Nam scis omnino Evangelii Parabolam, quae bonos servos beatos & divites factos mihi ob oculos posuit, & servum iniquitatis probrum reci-

ΤΩι ΤΑΡΧΑΝΕΙΤΩι.

ΚΑὶ τίς ἡμῶν, μακαριώτατε ϗ μεγαλεπιφανέστατέ μου αὐθέντη, εἴγε τηλικαύτȣ ψυχὴν ὠφελοίημεν, εἰ γὰρ ὅταν ϗ τοῖς ἐλαχίστοις ποιήσομεν θεῷ ποιεῖν πεπιστεύκαμεν, ὡς ὁ μέγας θεὸς ϗ σωτὴρ ἡμῶν ἐδίδαξεν; ὅταν μεγίστῃ ψυχῇ ἡλίκη πάντως ἡ σὴ, θησαυρὸν ὠφέλει καταβαλλώμεθα, πόσον ἡμᾶς δεῖ ἀγαλλιᾶσθαι; ϗ τὸ τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης ἱμάτιον ἀναδύεσθαι· ὡς μόνον οὐκ ἐν χερσὶν ἔχοντας βαρεῖς τε ϗ ἁδροὺς τοὺς ὑπὲρ τȣ́τȣ μισθοὺς παρὰ τοῦ ϗ διδόντος ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις. ϗ ἀποδιδόντος ἑκάστῳ τὸν μισθὸν κατὰ τὸν ἴδιον κότον. ϗ ἐπάνω πόλεων τόσων ϗ τόσων, τοὺς τὰς μνᾶς πολυπλασιάζοντας τάσσοντας. οἶσθα γὰρ πάντως τὴν τȣ͂ εὐαγγελίȣ παραβολὴν ἥ μοι ϗ τοὺς εὐγνόμονας δούλους μακαριζομένους καὶ πλȣτιζο-

ζομένους ὑπέγραφε. καὶ τὸν τῆς ἀγνωμοσύνης τῷ ὄντι δοῦλον ὀνειδιζόμενόντε καὶ προχιζόμενον, ὅτι τὴν μνᾶν, τῷ τῆς νεκρώσεως καὶ ἀεργίας σουδαρίῳ ἐγκατεδήσατο καὶ μὴ τοῖς τραπεζίταις κατέθετο· πᾶς δὲ ἄνθρωπος τραπεζίτης τὸ τοῦ λόγου λαβὼν χάρισμα, ὡς εἰκόνος βασιλικῆς χάραγμα. δεῖ οὖν ἡμᾶς μάλιστα τοὺς εἰς λόγου διακονίαν τεθέντας, πρὸς πάντα τὸν λόγον τετιμημένον τὸ δεσποτικὸν καταβάλλεσθαι νόμισμα, τὸ ἀργύριον τὸ ἐκυζωμένον, τὰ ἁγνὰ τοῦ θεοῦ λόγια, ἵνα τὸ γοῦν ἡμέτερον ἐκτὸς εὐθύνης εἴη, τὸ δὲ πᾶν βάρος, ἐπικλύσῃ τὸ λοιπὸν τῷ τῶν τραπεζίτων ἐκπορεύματι, ἐγὼ μὲν οὖν καταβάλλω σοι λεπτόν τι κερμάτιον· σὺ δέ μοι τοῦτο πολυπλασίαζε, καὶ θησαυρὸν ἕξεις ἐν οὐρανοῖς παρὰ τοῦ θησαυροὺς ἀποκρύφους ἀοράτους ἐπαγγελλομένου διδόναι κατὰ τὸν ἅγιον εἰπεῖν ἠσαΐαν· τί δὲ τὸ λεπτόν μοι κερμάτιον; μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις, τοῦτο ποιεῖς καὶ ζήσῃ, καὶ ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

recipientem & mendacium factum, quod nam in sudario mortificationis & pigritiae reposuerat, nec numulariis commiserat. Omnis autem homo est numularius, qui donum sermonis recipit, quasi regiae imaginis characterem. Nos igitur, qui in sermonis ministerium adsumti sumus, debemus ad mensam omni homini sermonem pretiosum, dominicum numisma dare, igne examinatum argentum, casta Dei eloquia, ut quod nostrum est sine dammatione sit, omne autem pondus accumulet reliquum numulariorum abundantiae. Ego igitur minutum aes tibi committo, tu vero illud mihi multiplicato, & thesaurum obtinebis in coelis ab eo, qui thesauros absconditos & invisibiles promittit dare iuxta id, quod sanctus dixit Isaias. Quid autem est mihi tenue illud lucrum? Noli aemulari in malignantibus. Hoc fac & vives, & gratia Domini Iesu cum spiritu tuo.

ΤΩι ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ.

Ἐπυθόμην, τιμιώτατε ἀδελφὲ, τοῖς καθ' ἡμᾶς πράγμασι νυγμόν τινα γενέσθαι τανῦν καὶ τὸν μὲν πρώην στρατηγοῦντα παρασαλῆναι, καὶ ἀναγραφέα τῆς τούτου πράξεως ἀποσαλῆναι τὸν κύριν εὐμάλλον καὶ κατασῆναι νῦν στρατηγὸν τὸν εὐγενῆ καὶ ψυχῇ καὶ πατρώῃ δόξῃ μιχαὴλ τὸν τοῦ κυροῦ πολυεύκτου υἱόν. ἐπεὶ οὖν ταῦτα οὕτως συνέβη, οἱ δὲ κριταὶ ἐμοὶ γράφω τῇ ἱερωτητί σου, ἵνα χειραγωγηθῶσιν παρὰ σοῦ ὅση δύναμις, καὶ μάλιστα ὁ δημήτριος, ὃς καὶ πλείους ἔχει ἐχθροὺς, ἅτε καὶ ἐν τῷ μέσῳ διενεργήσας καὶ μὴ πᾶσιν ἀρέσαι δυνηθεὶς. κατά τινος, ἐκ τῶν ἔξω σοφῶν ἀπεφήνατο, ἵνα μὴ λέγω τοῦ αὐτοῦ κυρίου, ὡς κρεῖττον ἢ καθ' ἡμᾶς. οὐαὶ ὑμῖν φησι ὅταν καλῶς ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι εἴπωσι. συνέργησον οὖν εἴ τι καὶ πρόσοντες αὐτοῖς συναντήσει. Πάντα γὰρ τὰ τοῦ μεγαλεπιφανεστάτου κυροῦ εὐμαθίου σά· καὶ τὰ σὰ, ἐκείνου· εἴπερ ἡ ἀγάπη ἐκείνη σώζεται, καὶ οἱ ἐπισκεπτῖται δὲ παρὰ σοῦ ἐν πᾶσι χειραγωγείσθωσαν. οἶδας γὰρ καὶ ἄλλως τὴν τοῦ βίου τούτου παλίρροιαν ἢ μᾶλλον τὸ τῆς γραφῆς εἰπεῖν ματαιότητα καὶ ὡς εἶπέ τις τῶν ἡμετέρων σοφῶν, ψυχὴν τεταραγμένην μὴ ταράξῃς, δώῃ δέ σοι κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι, καὶ τὸν φόβον αὐτοῦ καὶ τὸν πόθον τῇ σῇ ψυχῇ ἐρριζωθῆναι ποιήσειεν. ἵνα σε, καὶ ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινὴν εὑρὼν ἐν κυρίῳ ὡς ἱερεμίας φησὶ τῷ παραδείσῳ αὐτοῦ ἐμφυτεύσειε, καὶ ἀεὶ τῇ ἐξ ἁγίου ἐπισκοπῇ ἐπισκέψατο.

EPISCOPO PELAGONIAE.

Accepi, Frater in primis observande, nostris modo negociis aliquem addi stimulum, quod & militiae Praefectus paullo ante repressus est, & Domnus Eumallus dimissus, huiusce actuum scriptor, atque e contrario Michael Domni Polyeucti filius Dux exercitus renunciatus est, & animo quidem & paterna gloria nobilis. Itaque quoniam ea sic contigerunt, & hi sunt belli iudices, ad Sacerdotium tuum do litteras, ut illis quantum potes opem feras, praesertim vero Demetrio, qui & plures habet inimicos, siquidem quum operatus fuerit in medio, nec omnibus placere potuerit, contra quemdam exoticorum sapientium sententiam tulit, ne dicam contra ipsum Dominum, quod melius est, quam si pro nobis. Vae vobis, inquit, quum de vobis homines bene dixerint. Praesta igitur auxilium, si quid adversum illis continget. Omnia enim quae praeclarissimi Domini Eumathii sunt, tua sunt; & tua, illius: si quidem salva illa est caritas; & Inspectores abs te in omnibus adiuti sunt. Ceterum & aliunde huius vitae fluxum novisti, immo ut cum Scriptura loquar vanitatem, atque ut quidam e nostris sapientibus ait, ne perturbes animam conturbatam. Deus autem det tibi in omnibus intellectum, atque id efficiat, ut timor & desiderium eius in anima tua mittat radices. Quare te veram vitem omnem in Domino ferentem fructum inveniens, ut ait Ieremias, inserat in suo Paradiso, ac de sancto protegat semper Episcopatum.

ΤΩι ΤΙΩι ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ.

Παμμέγιστέ μου αὐθέντη καὶ ἀντιλήπτορ. πολλὰ μὲν ἀγαθὰ εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς ἡμῶν· Καὶ πρέπαν ἅμα καὶ διάβολιν ἀνεψύξας τῆς εὐθύτητος καὶ τῆς δικαιοκρισίας τῷ πνεύματι, ἣν ἐνεδείξω κατὰ τῶν ἀδικησάντων αὐτάς· οὐδενὸς δὲ ἧττον εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἡ μεγάλη σου χεὶρ ἐξεργάσεται· εἰ τὴν ἐπισκοπὴν διαβολαῖς οἰκτηρίταις μεγάλως μὲν κινδυνεύουσαν. διὰ

SEBASTOCRATORIS FILIO.

Multa quidem bona, maxime mi Domine & susceptor, in medio terrae nostrae operatus es, & Prepam simul & Diabolim recreasti directionis & iusti iudicii spiritu, quod quidem in eos demonstrasti, qui iniuriis illas adfecerunt. Nihil autem minus; nisi forte etiam maius tua magna faciet dextera, si Episcopatus, calumniis in summo discrimine positi, te misereat

fereat, qui minimum adferens auxilium potes omne periculum amovere. Quid nam periculi est? sine cantu propemodum facta sunt, & carent iis, qui faces ferant, quia carent etiam Episcopo. Etenim posita secus viam, illius vineae ad instar, quam David sufficit, multos extendentem palmites & vindemiant omnes, qui praetergrediuntur viam, nec permanentem habet Episcopum; haud enim substinet corpus dare percutientibus & genas vellentibus; nec decet, in Ecclesia, Episcopo fugiente propter terribiles homines, qui detrimenta inferunt, alium quemquam permanere. Nam capiti reliquum corpus cohaeret. Itaque & qui per sigillum potentis sanctique Imperatoris & Domini nostri ei traditi fuerunt, quique Ecclesiae in circuitu olim adsidebant, hac ipsa de causa paternis domibus discesserunt, silvae latebris sese crediderunt, ibique latent. Quare neque Diaconus, neque Presbyter. Heu! quale meum malum in praestantissima Bulgariae Ecclesia remansit. Exivi igitur ad eam visitandam, & videns flevi; & flens, causam audivi; & audiens, edoctus sum; & edoctus doceo potentissimum Dominum meum, id illi significans per integram hanc epistolam. Verum periculum huiusmodi est, auxilium autem leve nulliusque ponderis, atque id ipsum praestiteris unam solummdo manum porrigens. Quum igitur digneris esse magnus Dominus & suscceptor noster, iis omnibus, qui per potentem sanctumque Imperatorem & Dominum nostrum Episcopo traditi fuerunt, atque Ecclesiae olim adsederant, deinde ab ea, ne damnis obnoxii forent, profugerunt, venerabilem tuum praebe sigillum. Hoc audentes facti prodibunt e silvis, germinabit rursus Ecclesia, & faces in ea proponentur, & cantus resonabunt. Vides maximum esse periculum, vides facillimum auxilium, quod tribus solis digitis adferri potest. Oro igitur & obsecro per has praesentes litteras, quae mei vices gerunt, ut Ecclesiae miserearis aliquando beatissimae, quam Christianissimus quidem Borises ille Bulgariae Rex unam, & ipsam e septem Catholicis, aedificavit. Ille condidit: tu vero eam innova, ut tibi etiam spiritum rectum in visceribus innovet Deus, qui lapsum nostrum tabernaculum & naturam excitavit & innovavit. Det etiam dexterae tuae in omnibus tum belli tum pacis operibus strenuitatem, & potentis sanctique Patris & Domini nostri bonorum operum amantis perfectum te faciat imitatorem.

διὰ μικρᾶς δὲ χειραγωγίας, ἐκφυγεῖν δυνάμενος τὸν κίνδυνον. τίς ὁ κίνδυνος; ἄψαλτα μικροῦ γεγένηται καὶ ἀφωταγώτητα, ὅτι δὴ καὶ ἀνεπισκόπητα· παρόδος γὰρ κειμένη. κατὰ τὴν παρὰ τῷ Δαβὶδ ἄμπελον εἰκείνην τὴν εὐκληματοῦσαν ποτὲ, ϗ διαρπαζομένην πᾶσι τοῖς παροδεύουσιν· οὔτε τὸν ἐπίσκοπον ἔχει προσμένοντα, οὐδὲ γὰρ ὑπομένει διδόναι τὸν νῶτον εἰς μαστίγας, καὶ τὰς σιαγόνας εἰς ῥαπίσματα, οὔτε τοῦ ἐπισκόπου φεύγοντος διὰ τοὺς δεινοὺς ἐπηρεαστὰς, προσμένειν εἰκὸς τῇ ἐκκλησίᾳ ἄλλον τινά. τῇ κεφαλῇ γὰρ τὸ λοιπὸν σῶμα συνάπτεται ἀμέλει ϗ οἱ δοθέντες αὐτῷ παρὰ τοῦ κραταιοῦ ϗ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου ϗ βασιλέως σιγιλλίου, οἵτε τὴν ἐκκλησίαν κύκλῳ περικαθέμενοι, προτερὸν διὰ τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν, τῶν πατρώων ἐξέστησαν, τῷ τῆς ὕλης δὲ δάσει πιστεύσαντες ἑαυτοὺς ἐμφωλεύουσι. διὰ ταῦτα οὔτε διάκονος οὔτε πρεσβύτερος φευγῶν ἡμῶν κακῶν τῇ περικαλλεστάτῃ τῶν βουλγαρικῶν ἐκκλησιῶν ἐναπομεμένεκεν. ἐξῆλθον οὖν ἐπισκεψάμενος ταύτην, ϗ ἰδὼν, ἐπένθησα· ϗ πενθήσας, ἐπυθόμην τὸ αἴτιον· καὶ πυθόμενος, ἔμαθον· ϗ μαθὼν, διδάσκω, διὰ τῆς εὐτελοῦς μου ταύτης γραφῆς ἀναφέρων τῷ κρατίστῳ αὐθέντῃ μου. ἀλλ᾽ ὁ μὲν κίνδυνος οὗτος· ἡ δὲ φειραγωγία τις ἐλαφράτε καὶ ἀβαρὺς· καὶ αὐτὸ τοῦτο μόνης χειρὸς ἔκτησις. εἰ γὰρ εὐδοκήσεις ὁ μέγας ἡμῶν αὐθέντης ϗ ἀντιλήπτωρ τοῖς τῷ ἐπισκόπῳ δοθεῖσι παρὰ τοῦ κρατοῦς ϗ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως, ϗ τῇ ἐκκλησίᾳ πρὶν προσκαθημένοις. εἶτα διὰ τὰς ἐπηρείας ἀποφυγοῦσι, προσκίων τὸν σὸν ἐπιβραβευθῆναι σιγίλλιον, ᾧ θαῤῥήσαντες, τῆς λόχμης ἐκδύσονται· ἀναθηλήσει δὲ πάλιν ἡ ἐκκλησία, ϗ φωταγωγηθήσεται καὶ ψαλλήσεται. ὁρᾷς τὸν κινδυνον ὅτι μέγιστος, ὁρᾷς τὴν χειραγωγίαν ὅτι ῥαδία, ϗ μόνοις τρισὶ δακτύλοις κατορθουμένη; δεόμαι οὖν καὶ προσπίπτω διὰ τοῦ παρόντος γράμματος ὥσπερ σώματος, ὡς ἂν ἐλεήσῃς τὴν ἥν ὅτε ὀλβιωτάτην ἐκκλησιῶν, ἣν ὁ χριστιανικώτατος ἐκεῖνος Βορίσης ὁ βουλγαρίας βασίλευς, μίαν ϗ αὐτὴν τῶν ἑπτὰ καθολικῶν, ἐδομήσατο· ἐκεῖνος ἔκτισε· σὺ δὲ ἐγκατίνισον. ἵνα σοι ϗ πνεῦμα εὐθὲς ἐν τοῖς ἐγκάτοις σου ἐγκαινισθείη παρὰ θεοῦ, τοῦ τὴν πεπτοκύιαν ἡμῶν σκηνὴν καὶ φύσιν ἀναστήσαντος, ϗ καινίσαντος· ὃς ϗ τὴν ἐν πᾶσιν ἔργοις, στρατιωτικοῖς τε καὶ πολιτικοῖς, τῇ δεξίᾳ σου χειρὶ δωίη δραστηριότητα, τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου καὶ φιλοχρίστου πατρὸς ϗ δεσπότου ἡμῶν, μιμητήν σε ποιῶν ἀκριβέστατον.

EIDEM.

RES est, qua liberari vix possumus, litigiosus homo. Talis, Domine mi maxime suscceptorque, & Nicolaus Butae, qui Besae Michaeli Lampeno additus, infinitorum illi damnorum ante tempus auctor fuit; quum praesertim Macrombolitae manus alienis rapiendis invenerit aptissimas. Talis igitur est Nicolaus, nullum sensum habens in alienis rebus, & in eo quod facto opus est, ut vel ipso Sebasto Domino Ioanne Duca iudicante noluerit rei iudicatae stare, immo magnum & iustum optimi Domini mei iudicium perturbaverit, hominemque adortus prae-

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Δυσαπάλλακτον χρῆμα φιλόδικος ἄνθρωπος. τοιοῦτος, παμμέγιστε μου αὐθέντη ϗ ἀντιλήπτορ, ϗ ὁ τοῦ βούτου Νικόλαος, ὁ ἐπιφυεὶς τῷ βέστῃ Μιχαὴλ τῷ λαμπηνῷ, μυρίων ζημιῶν αὐτῷ κατέστη πρὸ καιροῦ πρόξενος εὑρὼν τὰς τοῦ μακρωμβολίτου χεῖρας δεξιωτάτας, εἰς τὸ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιλαμβάνεσθαι. οὗτος οὖν ὁ Νικόλαος τοσοῦτον ἀλλόκοτον ϗ τοῦ δέοντος ἀνεπαίσθητος, ὥστε μήδε κριθεὶς παρὰ τοῦ σεβαστοῦ κυροῦ ἰωάννου τοῦ δούκα τοῖς κεκριμένοις ἐμμένειν· ἀλλ᾽ ἐνοχλεῖν καὶ ἔτι τῇ μεγάλῃ δικαιοκρισίᾳ τοῦ κρατίστου μου αὐθέντου· καὶ

καὶ ἄνθρωπον ἐκχειρῶν ὄντα τὸν ῥηθέντα Μιχαήλ, ἐν καιρῷ γεωργικῶν ἔργων, τῦτον δὲ φάναι ἃ ζωτικὸν, εἰς ἀντιλογίας ἕλκειν ἢ δικαςήρια. ἀλλὰ διδαχθήτω διὰ τῆς εὐθύτητος τῦ αὐθέντου μου, μὴ τοῦ λοιποῦ σεβαςῶν δικαὶ κρίσεις ἀναπαλαίειν· καὶ ὁ ςρατὸς γὰρ ἅπας ἐρωτηθεὶς, διατρανώσει τὴν ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ἀλήθειαν. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ παρὰ τοῦ σεβαςῦ γεγονὸς ἐνυπόγραφον, ποίας γλώσσης εὐτρανότερον καὶ ἀληθέςερον. οἱ συκοφάνται γῦν ἢ δικότριβες, μελαίνας ἡμέρας ἐν τοῖς καιροῖς τῦ κρατίςυ αὐθέντου μου δυστυχείτωσαν, ὧν πρῶτος ἐν κακίᾳ ταττόμενος ὁ Νικόλαος, πρῶτος ἀπολαυέτω ἢ τῆς ἐπὶ τῇ κακίᾳ κολάσεως, διὰ τῆς ἀσυγκρίτυ συ δικαιοσύνης. ὑφ' ἧς ἅπαντες φυλαττόμεθα, οἱ ταύτῃ δοθέντες παρὰ θεοῦ τοῦ φυλάττοντός σε καὶ ἀεὶ ὡς πιςεύω φυλάξοντος, πᾶν τὸ αὐτῦ ἐργαζόμενον θέλημα.

praedictum Michaelem in contentiones & forum ipso rusticorum operum tempore, quod & vitale dicitur, adduxerit. Verum tamen per Domini mei directionem edoceatur ne in posterum irrita faciat iusta Sebastorum iudicia. Etenim rogatus exercitus universus manifestam faciet suppositam veritatem, & idipsum quod a Sebasto factum est omnino probatum, omnium lingua erit magis perspicuum magisque verum. Sycophantae igitur & fora terentes temporibus potentissimi Domini mei nigras dies infeliciter agant, quorum quum in malitia primus compertus sit Nicolaus, primus etiam poenas malitiae luat per tuam iustitiam, qui cum nemo contendere potest; per quam servamur universi qui tibi traditi sumus a Deo, qui custodit te, semperque ut spero custodiet, dum omnem facis ipsius voluntatem.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Ὅσον μὲν ὀχληρὸς δόξω τοῖς ὐκ ὀρθῶς τὰ πράγματα τῇ μαχαίρᾳ τῦ λόγου δια . . . . . . ἀλλ' ὔτιγε τῷ καὶ τὸν νοῦν μείζονι πρὸς τὸν αὐθέντην μου. ἀρχιερεὺς γὰρ ὃς ἀναιτιάσαιτο ὑπὲρ τῶν τῦ λαῦ ἐπαχθείων διαπρεσβευόμενον πόῤῥω πάντω: ἢ νῦ καὶ λόγου τὴν αὐλαίαν ἐπήξατο. ἀμέλει . . . . ἢ γράφω ὑπὲρ τῶν πεπιςευμένων ἐμοὶ ἃ τοῦ δυναμένου ἐλεεῖν, ἐξ αὐτῆς φασι καρδίας δεήσονται. τὸ γὰρ τῆς ἄχριδος, πανσέβαςε ἡμῶν ἀντιλήπτορ, εἰ μὴ ὑπὸ τῆς κραταιᾶς συ χειρὸς περιέποιτο, θᾶττον ἢ ἐλπίσαι ἐκ μέσης Βυλγαρίας οἰχήσεται; μικρόντε γάρ ἐςι ἢ πανάπορον ἢ ὀλιγαλαίαν νοσῦν, πάντων θεμάτων οἰκτρότατον. ἐλεεθήτω γοῦν ἐπὶ τῇ τῶν πεζῶν ἐκβολῇ ὑπὸ τῆς οἰκτίρμονος σῦ ἢ οἰκονομικῆς ἐξουσίας· ἢ ὁ ἀριθμὸς ὑφαιρεθήτω· πῶς γὰρ οἱ ἐντεῦθεν ἐκβληθέντες, ὐχ' ὅλῳ τῷ θέματι τὴν μείωσιν λαμπρὰν ἐνσημανοῦσι, πῶς οὐχὶ ἢ οἱ ὑπολειφθέντες τῷ φίλῳ τῆς πατρίδος ἐδάφει ὡς ἐχθρῷ ἢ συμφοροποιῷ προσπτύσαντες τῆς ἀλλοτρίας τοὺς κόλπους ςέρξουσι. δέομαι οὖν ὐ μόνος ἐγὼ, ἀλλὰ δύο συμπρεσβευτὰς ἐπαγόμενος. αὐτότε τὸ δίκαιον, ὃ ἡ τοῦ θέματος βραχύτης προβάλλεται, καὶ τὸ κεῖσθαι πάρόμοιον ἢ πᾶσι τοῖς ὁδίταις σωτήριον. εἰ γὰρ μὴ δι' ἦν, ἀλλὰ, ἵνα σωζόμενον σώζει τὺς διερχομένους, ἄξιον ἐλεεῖσθαι ἢ μάλιςα παρὰ τῦ αὐθέντου μου ἀρκοῦσι γῦν οἱ ἐκβληθέντες πεζοὶ πρὸς τὸ συντριβῆναι ἡμᾶς· ἃ μὴ περαιτέρω χορήσειν ἡ ἐκβολὴ διὰ τῆς μεγίςης συ ἀντιλήψεως, τοῦ ἐπὶ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἐνδημήσαντος αὐθέντου ἡμῶν. ἱκανῶς γὰρ ὡς ἔφην οἱ ἐμβληθέντες, τὴν τοῦ θεματίου μείωσιν ἐξειργάσαντο. οὐ γὰρ πελαγονία τὰ ἡμέτερα. ἀλλ' ἡ παροιμιασθεῖσα βραχεῖα μύκονος. ἡ δὲ θεοτόκος ἧς ἡμεῖς, ἡ πάντα δίδωσι ὅσα ἡ. μεῖν ἔργοις, δώη σοι τὸ πρὸς θεὸν ἀπροσκόπον τὸ πρὸς ἐχθροὺς ἄκτητον· ἵνα μείζων εἴης πάντων ἢ τὰ θεῖα ἃ τὰ ἀνθρώπινα.

EIDEM.

QVantum equidem turbulentus eis videbor, qui non bene negocia gladio sermonis . . . . non illi tamen ita, qui maiore praeditus est mente apud Dominum meum. Archiepiscopus enim qui nullam habet causam in populi molestiis legatum procul omnino a mente & sermone in aulam misit. Nihilominus. . . . . . etiam scribam pro illis, qui meae fidei crediti, ex ipso ut aiunt corde eum precantur qui potest misereri. Acridae enim thema, susceptor meus admodum venerabilis, nisi tua potenti tuearis manu, citius quam speras e medio Bulgariae discedet. Parum enim est, & omnino avium, & parva oliva aegrotans, omnium thematum est miserrimum. Igitur misereatur illius quoad peditum exitum tua misericors atque oeconomica potestas, & numerus minuatur. Quomodo enim, qui hinc exierint non perspicuam declarabunt universo themati imminutionem? Quomodo etiam qui dulci patriae solo destituti fuerint, illud tamquam inimicum & calamitatibus plenum aversantes, alienae regionis sinum amabunt? Rogo igitur non ego solum, sed duos etiam legatos ad te mittens. Idipsum & aequum esse, thematis brevitas ostendit, & esse situm secus viam, & cunctis viatoribus salutare. Si id alia causa non postulat, saltem ut servatum servet praetereuntes, dignum quidem, cuius aliquis misereatur, praesertim vero Dominus meus. Satis igitur sunt emissi pedites ad nos conterendos, & ne ultra se conferat immissio, maximo Domini mei auxilio, qui populo interest pro nostra salute. Satis, ut arbitror, qui emissi sunt, ad perficiendam parvi thematis imminutionem. Neque enim Pelagonia sunt haec loca, sed in proverbium deducta Myconis brevitas. Dei autem Mater cuius nos, quae cuncta dat quaecumque in nos operaris, det tibi inoffenso pede ad Deum procedere, atque ab inimicis non superari, ut quoad divina & humana omnibus antecellas.

ΤΩι ΜΕΡΜΟΥΝΤΟΠΟΥΛΩι.

Ἑορτή μοι τὰ πρὸς σεγράμματα, ὦ πάντας ἐν πᾶσιν ὑπερλάμπων τοῖς χαρακτηρίζουσιν

MERMVNTOPVLO.

FEstum mihi dare ad te litteras, qui omnes omnibus, quae hominis propriae sunt, dotibus

tibus clarissimus es, abs te autem litteras accipere, id nobis quidem festorum festum & vera gratiarum corona. Sed ne torpeat mihi manus tua, immo per litteras, quas cupio, me saepius adloquere, atque ad aedem perduces tuae elegantiae. Emancipatus enim ab hac nostri domina, ut par est, rusticitate aliquem precor, qui nos monendo dirigat ad domestica. Tu igitur esto hic mihi, ac quemadmodum praesentem tui me delectabant sermones, veritatem dico in Christo non mentior, etsi longas aversatus es vociferationes, propter quas plurimi concipiunt sublimius templum, ita absens quoque dignus sum qui gratia illa fruar quam tua lingua sortita est. Quod si nos Hymettus melle non dignabitur, cuius gratia florum productioni studet omni tempore, mihi saltem promittas melle me perfundere in posterum amplius quam volo. Haud ego par referrem agens de his tibi gratias, quod si elegantius & dulcius fiat, erit iam mellis tui succus. Dominus omnium tibi bonorum gratiam concedens te desuper spiritu suo duce tueatur ab omni malitia, quae latet in hominum vita.

σιν ἄνθρωπον εἰ δὲ ϗ γράμμασιν ἀντιτύχοιμι, τοῦτο ἤδη ἑορτῶν ἡμῖν ἑορτὴ ϗ χαρίτων ἀληθὴς στέφανος· ἀλλ' ὅπος μή μοι ναρκήσῃς τὴν χεῖρα, ἀλλὰ δεξιώσῃ τοῖς ποθουμένοις, ϗ χειραγωγήσεις πρὸς τὴν ἑςίαν τῆς ἐν σοὶ καλλιόπης. ἀνδραποδισθεὶς γὰρ ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα τυραννούσης ὡς εἰκὸς ἀμουσίας, δέομαί τινος τȣ πρὸς τὰ οἰκεῖα διὰ τῆς ἀναμνήσεως γοῦν ἐπανάξοντος· γενοῦ μοι τοίνυν οὗτος αὐτὸς· ϗ ὥσπερ παρὼν τοῖς σοῖς ἐθελγόμην λόγοις, ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριςῷ ȣ ψεύδομαι, ϗ εἴ τι παρέπτυσας μακρῶν λαρυγγισμάτων, ἐφ' οἷς πολλοὶ φρονηματίζονται τέμενος ὑψηλότερον, ὥςε δὴ ϗ ἀπὼν, ἄξιος ἂν εἶεν τῆς δοτείσης σȣ τῇ γλώσσῃ χάριτος ἀπολαύειν· εἰ δὲ μὴ μέλιτος ἡμᾶς ὁ ὑμηττὸς ἀξιοῦν μέλλει τίνος ἕνεκε πάντων ὥρων ἐπὶ τῇ ἀνθοφορίᾳ προκάθηται. ἀλλ' ὑποσχῇ μοι καταμελιτῶσαι ϗ πλέον ἢ μὴ βούλομαι. οὐκȣ̃ν ϗ ἀγίῳ σοι ἀντιδώτω τὸ ἐπὶ τούτοις εὐχαριςεῖν, εἰ δὲ ϗ εὐμουσώτερον ἢ νῦν ϗ γλυκύτερον, ἔςται ἤδη ὁ ἐκ τοῦ σοῦ μέλιτος χυμός. ὁ δὲ πᾶσιν ἀγαθοῖς χαριτῶσας σε κύριος, τηροίη σε τῆς ἐν βίῳ κρυπτομένης κακίας ἀνώτερον τῷ πνεύματι αὐτοῦ τῷ ἀγαθῷ ὁδηγῶν.

SEBASTO IMPERATORIS FILIO.

Volebam equidem in nova innutritus spe in aliis etiam me interponere apud Eminentiam communis Domini admodum venerabilem, adrisit vero mihi ita abducto necessitas, futurum enim erat, ut ipse quoque quantum nullo unquam tempore domestica amarem, atque ita ardenter, ut mihi malum esset omni maius auxilio. Comperi enim, Domine mi, agrum quem quidem a primis temporibus possedit Ecclesia nulli subiectum exactioni occupatum ab Imperatore fuisse, atque ab Ecclesiae bonis abstractum. Vt igitur, quemadmodum omnium Principum res, postquam apud exactorem pro tempore servitutem invenerim parva quadam consolatione, me habui ut alii complures. Illum enim a communi Domino nostro occupatum, qui donare cupit, non contendo equidem si cuiquam donaverit. Ceterum aequum erat, neminem alium a pia Ducarum generatione digniorem Ecclesia habitum fuisse, quum praesertim agrum ab initio illa possederit. Verum de agro quidem nihil dico, aeque enim ab aliis etiam omnibus occupatus esset. De Ecclesiae autem hospitio atque aula non credo mandatum huiusmodi dedisse Dominum nostrum. Missus est tamen noster homo qui adest in praesens, & bene habente tua Nobilitate cognoscatur ipsa causa. Quibus vero de causis servos Imperatoris terra persequitur, quam usquemodo nostram existimantes fructum attulerimus. Quoniam igitur nostra non esse videtur, subiiciemur omnino iudicio Eminentiae tuae, quae id bene novit, ut in omnes id curet. Nostis enim & de visa festuca & de culice percolato, neque sedulo agentibus haud convenit trabem manere invisam, & camelum bibere. Habes igitur potestatem, ut de aula fiat quod imperas. Incendatur, comburatur, me-

ΤΩι ΣΕΒΑΣΤΩι ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΟΚΡΑΤΟΡΟΣ.

Ἐγὼ δὲ ϗ ἄλλοις μεσιτεύειν πρὸς τὴν πανσέβαςον ὑπεροχὴν τοῦ κοινοῦ αὐθέντου, ἐπεκαλοίμην κεναῖς ἐλπίσι βοσκόμενος ἐπεγέλα δέ μοι τὸ χρέως οὕτως ἀποβουκολουμένῳ. ἔμελλον γὰρ ὅσον οὔπω καὶ αὐτὸς τῶν οἰκείων ςέρξεσθαι, ϗ οὕτως ἐμπύρως, ὥςε εἶναί μοι τὸ κακὸν, πάσης βοηθείας ὑπέρτερον; ἐγὼ γὰρ, αὐθέντη μου, τὸ χωρίον ὃ ἐξ ἀρχαίων τῶν χρόνων κατεῖλεν ἡ ἐκκλησία, μὴ δὲ πρακτικῷ ὑποκείμενον, ἀφαιρὲν παρὰ τȣ βασιλέως εὗρον ϗ τῆς ἐκκλησίας ἀποσπασθὲν. ὥσπερ ȣ̃ν καὶ τὰ τῶν ἀρχόντων πάντων εἶτα παρὰ τȣ κατὰ τὴν ἡμέραν πράκτορος διὰ μικράν τινα παραμυθίαν δουλείαν εὑρῶν, εἶχον ὥσπερ ἀλλοὶ πολλοί. ἀφαιρούμενος δὲ τοῦτο παρὰ τοῦ κυρȣ αὐθέντȣ ἡμῶν χαρίζεσθαι βουλομένȣ ὅτῳ ἂν θέλῃ ȣκ ἀντιτείνω. ϗ τοι δίκαιον ἦν μὴ παρὰ τῆς τȣ εὐσεβȣ̃ς τῶν δουκῶν γενεᾶς, μηδένα ἄλλον προτιμότερον τῆς ἐκκλησίας. γίνεται ϗ ταῦτα ἀρχῆθεν δεσποζούσης τȣ χωρίȣ· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῷ χωρίῳ ȣδὲν λέγω· ἴσως γὰρ ϗ ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων ἀφαιρετήσεται. ἐπὶ δὲ τῷ ὀσπητίῳ τῆς ἐκκλησίας ϗ τῇ αὐλῇ ȣ πιςεύω, ὅτι πρόςταξίς τις τοιαύτη τȣ αὐθέντȣ ἡμῶν ἐγένετο· ὅμως ἰδȣ ἀπεςάλη ὁ παρὼν ἄνθρωπος ἡμῶν. ϗ ἔχουσης καλῶς τῆς εὐγενείας σȣ, ἐπαγνωσθήτω αὕτη ἡ πρότασις, ἐκ ποίων αἰτιῶν διωκόμεθα, οἱ δȣ̃λοι τȣ βασιλέως ἀπὸ τῆς γῆς, ἣν μέχρι μὲν νῦν ἡμέτερα νομίζοντες ἐκαρπούμεθα. ἐπεὶ δὲ ȣχ ἡμέτερα δοκεῖ ζευγόλογον πάντως καταθησόμεθα, τοῦτο γινοσκούσης τῆς σῆς ὑπεροχῆς· ὡς ϗ εἰς πάντας δραμεῖται τοῦτο. τῶν γὰρ ἡμετέρων περιεργαζομένων καὶ τȣ κάρπȣς ὁρωμένȣ, καὶ διϊλυζομένȣ τοῦ κώνωπος, οὔτε τὴν δοκὸν δεῖ μένειν ἀθέατον, οὔτε τὴν κάμηλον καταπίνεσθαι. ἐξȣσίαν ȣ̃ν ἔχεις, ὃ κελεύεις ἐπὶ τῇ αὐλῇ ποίησον. ἐμπρησθήτω· κατακαήτω· μέγας ἀρθήτω

θήλω πυρσοῖς. ὡς ἂν τῷ φωτὶ τούτων τῶν τε ἀθεάτων διαφανεῖεν. ἡ δὲ θεότοκος ἧς ϗ ἡ γῆ ϗ ἡ αὐλὴ, τὰ νῦν ἐπηρεαζόμενα, φυλάξειέ σε πάσης ἐπηρείας ἀνώτερον. τοῦτο γὰρ ὡς οἶδας ἡμέτερον.

gnus attollatur ignis, ut lucis ope, ea quae iamdiu invisa fuere, eluceant. Dei vero mater, cuius & terra & aula, quae modo detrimentum substinent, ab omni te damno tueatur desuper; id enim, ut scis, nostrum est.

ΤΩι ΣΜΥΡΝΑΙΩι.

ΜΗν ϛ τὴν γλῶτταν ἐπεδήθη ὁ σοφὸς πρόεδρος, ὑπὲρ φεῦ τῶν νῦν καιρῶν, οἳ τῇ ποδάγρᾳ ϛ γλώττας δεσμεῖν διδόασι, οὕτω· πάντα πρὸς τὸ χεῖρον ἐξαγριαίνουσιν· ἀλλὰ μὴ τοῦτο μὲν οὐθ' ὑπὸ τῶν καιρῶν ἐνεωχμώθη, οὔ τ' αὐτὸς πέπονθας, ἀφοσιοῖς τὰς πρὸς ἡμᾶς ὁμιλίας, οἷς τῷ ἀδελφῷ ἡμῶν ὁμιλεῖς, ἐμβιβάζων αὐτὸν ϗ συνεθίζων ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ᾗ πρὸς τὰ τῆς φιλοσοφίας πορεύεται· δέχομαι τοῦτο ϗ πάσης τῆς πρὸς ἡμᾶς ὁμιλίας δέχομαι ἥδιον. ὅπως οὖν συνεχέστερον ὁμιλοῖς τῷ νέῳ, εἴ τι σοι μέλοι τοῦ ἡμᾶς εὐφραίναν πυκνότερον, ἀπολαυέτω μὲν οὖν τῶν κοινῶν σου τῆς σοφίας κρατήρων ϗ τῶν θυμάτων ἐπάσθω σὺν τοῖς λοιποῖς καλῶς ἄφροσιν. ἐθέλω δέ τι τούτῳ ϗ ἰδίᾳ παρ' αὐτῆς γίνεσθαι, ἕντε ἔχοι κέρδος, ὅ τι ἂν αὐτῷ λάθρα χαρίσηται. ἐπεὶ ϗ μήτερες πολλάκις ἓν ἀπολαβοῦσαι τῶν οἰκείων τέκνων, ἰδίᾳ τι τῶν γλυκυσμάτων αὐτῷ παρατίθενται. βούλει δώσω σοι κανόνα τοῦ λεγομένου, ὅσον θεοφύλακτος ἐξήρτη σοι τῶν λοιπῶν ἐς φιλείαν, τοσαύτας ὀφείλας ἰδίᾳ τῷ ἀδελφῷ χάριτας. ἵνα δέ σοι ϗ ἀντιςρέψω, ὅσας καταθήσει τῷ ἐμῷ ἡμίσει ϗ μελήματι τὰς λογικὰς χάριτας, τοσοῦτον ἀγαπώμενόν σοι ὑπὲρ τοὺς ἄλλους δείξω τὸν θεοφύλακτον. δείξω ϗ ἕτερον, ὁποῖον ἂν ἐβουλόμ' εἶναι τῷ παύλῳ, ὑπ' ἐμοῦ τελουμένῳ σοφίας τι μυςήριον. τοιοῦτος γενοῦ τῷ ἐμῷ Δημητρίῳ, τὰ φιλοσοφίας ὑπὸ σοὶ ὀργιάζοντι. ἐῤῥωμένως εὔθυμος διαβιώης, ἀνθρώπων ἐμοὶ χαριέςατε.

SMYRNAEO.

CErte vel ipsa sapientis Praesulis lingua vincta est a prasentibus, heu! temporibus, quae linguas etiam vincire permittunt podagrae, ita omnia ad deterius exasperant. Illud autem nec temporibus factum est novum, nec tu unquam passus es: Sanctifica enim nostra colloquia iis, quibus fratrem nostrum adloqueris, dux & comes illius factus in via hac, per quam ad Philosophiam progreditur. Id equidem accipio, & omni nostra congressione sua ius accipio. Quomodocumque igitur iuvenem continuo adloquere, si quid curae est tibi nosmetipsos saepius exhilarare. Perfruatur igitur communibus sapientiae tuae crateribus, ac sacrificia una cum reliquis bene insipientibus participet. Volo autem, aliquid etiam privatim ab ipsa obtineat, unumque lucrum habeat, quod ipsi clanculum gratificetur: quandoquidem matres etiam saepe aliquem ex domesticis filiis accipientes seorsum illi aliquid bellariorum adponunt. Dabo tibi, si vis, praedicti etiam regulam. Quantum ceteris tuis amicis Theophylactus praestat amicitia, tot tantasque debes fratri meo gratias. Vt autem tibi id rependam, quot animae meae dimidio & curae contulerit eloquii gratias, tanto amantiorem ceteris omnibus ostendam tibi Theophylactum. Aliud etiam ostendam, quale quidem habere cuperem tuum Paullum, qui pro me mysterium quoddam peragit sapientiae. Talis esto erga meum Demetrium apud te Philosophiae sacra celebrantem. Vivas sanus & tranquillus, hominum mihi iucundissime.

ΤΩι ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΗι ΚΥΡΩι ΝΙΚΗΦΟΡΩι.

ΕΚ τῆς ἐπιπόνου ϗ πολυημέρου μοι πλάνης ἐπαναςρέψαντι, τιμιώτατε δέσποτα, ϛ νῦν γὰρ τὴν ὁλοὴν ἀνεμέτρησα χάρυβδιν, ϗ τὸ ςρατόπεδον ἔτριψα, οὕτως πράττειν ἡμᾶς πάνυ πονήρως ἐπείγεται ὁ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ πόνου τῇ φύσει αἴτιος, ἐπανελθόντι γοῦν μοι γράμμα τῆς σῆς ἁγιωσύνης εἰς χεῖρας ἐνέπεσεν, οὕτως ἡδὺ φανὲν, ὡς οὐδὲ ναύταις τὸ ἐκ πρύμνης πνεῦμα ἐπὴν κεκάμωσιν εὐξέςοις ἐλάτησιν, εἰ βούλει δέ μοι πηγὴ τῇ διψώσῃ ἐλάφῳ, ἀλλ' ὅμως μή μέ ποτε ςερήσῃς σῆς λαλίας ταύτης τῆς ὡραίας. ἀεὶ δὲ ϗ ἀεὶ ἀκουτίζοις με τὴν φωνήν σου, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν ϗ τὴν ἀγαλλίασιν. ἐν γὰρ οὕτω ἀπαρακλήτοις χωρίοις, μᾶλλον δὲ κακίας πάσης ἐργαςηρίοις, εἰ μὴ ϗ αὐτὸς ψωμίζεις ἡμᾶς ταῖς γλυκείαις κεφαλίδας ταύτας, ἃς ὡς χεὶρ θεία ϛ καλοδιδασκάλους οὔσας, τί ἀλλ' ἢ καταῤῥυῆναι μὲν ἡμῖν εἰς ᾅδου, ἀποῤῥυῆναι δὲ πρὸς πᾶσαν κακίαν λείπεται; μὴ παύσαιο τοίνυν οὕτω βάλλων ϗ λύπην ϗ κακίαν, τὰς τοῦ πονηροῦ δύο χεῖρας, αἷς ἡμᾶς συλλαβὼν ἐπείγεται ἀεί τι καθ' ἡμῶν παλαμώμενος, ἀλλὰ ταῦτα μὲν· σὺ τε ϗ μὴ ἀξιούντων ἡμῶν προμηθεύῃ, ϗ θεὸς δώῃ καθάπερ ἠλπίσαμεν.

DOMNO NICEPHORO CHARTVLARIO.

QVum ex laborioso multorumque dierum itinere reverterer ego, Domine admodum venerabilis, nunc enim & perniciosam Charybdim emensus sum, & castra obambulavi, ita facere nos improbe cogit, qui ab initio quidem naturae laboris caussam dedit Quum igitur reverterer, illico mihi redditae fuerunt sanctitatis tuae litterae, quod tam dulce mihi, ut neque ita nautis ventus a puppi, postquam levigatis remis diu laboraverunt, neque sitienti Cervo, si id velis, aquarum fons. Verumtamen, ne desit unquam nobis opportuna loquela tua; immo des operam, ut omni ego tempore vocem tuam audiam, quod idem est ac si dicerem, exsultationem. Nam hisce consolatione carentibus locis, immo vero hisce cunctae malitiae officinis, nisi dolciaria nobis ipse praebeas huiuscemodis tuis capitulis, quae ad honestatem edocendam manus exarat paene divina, quid aliud restat mihi, quam praecipitem abripi in inferos, & in omnem ruere malitiam? Ne mittas igitur id facere, & dolorem & malitiam amandans, duas mali inimici manus, quibus

bus conatur nos comprehendere, & aliquid semper adversus nos meditatur. Verum quoad haec & tu nobis indignis consulas, & Deus det quemadmodum speravimus. Non ignoro equidem quibus de causis, & quomodo sancti Serrarum cives principatum detrectante spiritu exagitentur, non mihi tamen subpetit ratio, qua spiritum illum compescam. Nam neque in monasterio quisquam mihi dignus videtur, qui hanc curam gerat, neque alienorum ullus paratissimus. Oportere igitur arbitror malo, quod melius est, praeponi, quandoquidem bonum non praesto est. Enim vero ad haec procul animadvertentes scribo; quod si necesse fuerit, ut ipse veniam, tunc operi propius instabo, quod Deus velit per tuas preces, ut efficiam in monasterio. Eiice eiice sacerrimum salutis nostrae inimicum per arma sanctitatis tuae eripiens illi e manibus nostram infirmitatem.

μεν· οἱ δὲ ἅγιοι σερρῆται, οὐδ' αὐτὸς μὲν ἀγνοῶ ἐκ ποίων αἰτιῶν ϗ ὡς ἐκ τοῦ τῆς ἀναρχίας κυμαίνονται πνεύματος, πλὴν οὐκ ἔχω πῶς τὸ πνεῦμα καταστελῶ· οὔτε γὰρ ὅλως τῶν ἐν τῇ μονῇ τις ἄξιός μοι τοιαύτης ἐπιστασίας φαίνεται, οὔτε τῶν ἔξωθέν τις εὐπόριστος, δεῖν οὖν κρίνω τοῦ κακοῦ προελέσθαι τὸ κάλλιον, ἐπειδὴ τὸ καλὸν οὐ πάρεστιν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν πόῤῥωθεν σκοπῶν γράφω. εἰ δὲ ἀναγκασθείην ὥς τε ἀναβῆναι, τότε τοῖς πράγμασιν ἐφιστάνων ἐγγύτερον. ὅ γε θέλῃ θεὸς διὰ τῶν σῶν εὐχῶν τῇ μονῇ πραγματεύσομαι. βάλλε βάλλε τὸν κατάρατον ἐχθρὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν διὰ τῶν τῆς σῆς ἁγιότητος ὅπλων τῆς αὐτοῦ χειρὸς ἐξαρπάζων τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν.

CAMATERO.

NOn desistet unquam, qui ab initio est homicida, onera mihi misero imponere, praeclarissime in Domino fili & Domine mi, at neque Deus eadem per bonitatem adlevans, ne illud Apostoli contingat, nec me tentari permittat supra id, quod ferre possum. Verumtamen a Deo etiam exitum adsequar cum tentatione, & transibo per ignem & aquam, & educar in refrigerium, ut David psalmo cecinit. Sed & Poetae aliquid dixerunt de meis ita habentibus carmina contexentes. Homerus quidem, ex duobus, inquit, Iuppiter effundens doliis, meam miscuit vitam. Hesiodus autem medii nos fingens generis, bona malis immistta esse adseverat. Quoties enim expendo tentationum decumanos fluctus, non enim possum *τρικυμίαν*, seu mediocrem tempestatem, dicere, despero in ipsis constitutus de mea salute & emersione: quum vero gubernatorem respicio meam sapientissime regentem scapham, & desperationem supero & procellam. Quamprimum igitur, quae mihi occurrunt in agro Ecclesiarum, quasdam alternorum fluctuum non superant. Etenim primum scopulum nondum effugimus, Eunuchum, inquam, tu vero ex poematis diceres Scyllam aut Charybdim: recentior etiam ventus, cui nomen Typhonius, Eurus fluctuosus nobis spiravit, ait Lucas Poeta meus. Verumtamen eum habeo, qui dicit mari: Tace & obmutesce; cui & venti obediunt, qui ambulat super aquas, & aliis idipsum facere & imperat & praestat. Ita mihi ille quasi manum te praebens, qui ad omnia paratus es, & nihil habes adversi & sinistri, servabit scapham, quae non modo subverti & mergi nequibit, sed quod mirum est neque adluetur. Non mediocrem enim nobis attulit dolorem, quod de agri dimensione accepimus, nam Ecclesia semper venenum delibat prior, & iudicium incipit iuxta Scripturam a domo Domini. Ceterum opponunt, quoniam haec in tuis genibus posita sunt, ut dolor fiat levior, & nos suaviores. Quid vero non me consoletur, dum spes de re in tua posita est erga nos bonitate, per quam priora meminimus accepisse. Vtroque modo. Sed habeo, quo de querar ad-

ΤΩι ΚΑΜΑΤΗΡΩι.

ΟΥ' παύσεταί ποτε ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος, πανυπέρλαμπρέ μοι ἐν κυρίῳ υἱὲ ϗ αὐθέντη, ἐπιφέρων φορτία τῇ ἐμῇ ἀθλιότητι, ἀλλ' οὐδὲ θεὸς ἐπικουφίζων ἐνταῦθα διὰ χρηστότητα, ὥς τε μὴ τὸ τοῦ ἀποστόλου συμβαίνειν μὴ συγχωρεῖσθαι πειραθῆναι παρ' ὃ ὑπενέγκειν δύναμαι. ἀλλὰ γίνεσθαί μοι παρὰ θεοῦ σὺν τῷ πειρασμῷ, ϗ τὴν ἔκβασιν, ϗ διέρχεσθαι μὲν διὰ πυρὸς ϗ ὕδατος, ἐξάγεσθαι δὲ εἰς ἀνάψυξιν ὁ δαβὶδ ἐψαλμῴδησεν, εἶπον δ' ἄντι ϗ οἱ ποιηταὶ ἐπιῤῥαψῳδοῦντες τοῖς ἐμοῖς οὕτως ἔχουσιν, ὅμηρος μὴν, καμμίξας ὁ ζεὺς ἐκ τοῖν πίθοιν τὸν ἐμὸν βίον ἐκέρασεν· ἡσίοδος δὲ τοῦ μέσου πλάττων γένους ἡμᾶς, ὡς ἄρα μεμίξεται ἐσθλὰ κακοῖσιν, ὅταν μὲν οὖν ἐκλογίσωμαι τὴν τῶν πειρασμῶν δεκακυμίαν οὐ γὰρ τρικυμίαν ἂν εἴποιμι, ἀπογινώσκω τὴν αὐτοῖς ἐμαυτὴν σωτηρίαν τε ϗ ἀνάδυσιν, ὅταν δὲ πρὸς τὸν κυβερνήτην ἀποβλέψω πανσόφως, τὸ σκάφος μοι οἰακίζοντα, ὑπερέχω ϗ τῆς ἀπογνώσεως ϗ τοῦ κλύδωνος. αὐτίκα γοῦν ἅ μοι ἐπὶ τῷ τῶν ἐκκλησιῶν χωρίῳ συμβαίνει, τίνα τῶν ἀλλεπαλλήλων κυμάτων οὐχ' ὑπερβαίνει· οὔπω τὴν προτέρως σπιλάδα διαπεφεύγαμεν τὸν εὐνοῦχον λέγω. σὺ δ' ἂν εἴποις αὐτὸς σύλλαν ἢ χάρυβδιν ἐκ τῶν ποιημάτων ἐπιστάς· νεαρώτερος ϗ ἄνεμος τυφωνητικὸς ὁ καλούμενος, εὐροκλύδων ἡμῖν ἐνέπνευσεν, ὁ ἐμός φησι ποιητὴς λουκᾶς, ἀλλ' ἔχω τὸν λέγοντα τῇ θαλάττῃ, σιώπα, πεφίμωσο, οὗ ϗ ἄνεμοι ὑπακούσιν, ὃς ϗ πεζεύει ἐφ' ὑδάτων, ϗ τοῖς ἄλλοις ταυτὸ τοῦτο ϗ κελεύει ϗ δίδωσιν, οὕτω μοι χεῖρα δούς σε τὸν πρὸς πάντα δεξιὸν ϗ μηδὲν ἔχοντα σκαιόντε ϗ ἐπ' ἀρίστερον, διασώσει τὸ σκάφος οὐ μόνον ἀπερίτρεπτον ϗ ἀβάπτιστον, ἀλλὰ τὸ θαῦμα, ϗ ἀπερίκλυστον. λύπη μὲν γὰρ ἀληθῶς ἡμῖν οὐ μικρὰ περὶ τῆς τοῦ χωρίου μαθοῦσιν ἀναμετρήσεως, ἀεὶ γὰρ ἡ ἐκκλησία πρώτη τοῦ δηλητηρίου γεύεται ϗ τὸ κρῖμα ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ κυρίου κατὰ τὴν γραφὴν ἄρχεται. πλὴν ἀντιτιθῆσιν ὡς σοῖσι γούνασι κεῖται ταῦτα ῥᾴω τε τὰ τῆς λύπης ϗ ἡμεῖς ἡδεῖς γινόμεθα, τί δὲ οὐ μέλλω παρακαλεῖσθαι τοῦ πράγματος ἀνακειμένου τῇ σῇ περὶ ἡμᾶς ἀγαθότητι. δι' ἣν ϗ τὰ προλαβόντα διήλθομεν, ἀμφότερον, ἀλλ' ἔχω τί σοι ϗ ἐγκαλεῖν; ἀρ' οὖν γράμματι δώσω τοῦτο; ἀλλ' ἔσται τοῦ μέτρου μακρότερον, ὅταν δὲ στόμα ϗ στόμα προσλαλῶ ϗ αὖτα ϗ τὸ ἐξ ἀγάπης ἐπάξω ἐγκλη-

ἔγκλημα, παρέσομαι γάρ σοι θεῦ με πορεύοντος, μετὰ τὴν ἐν τῷ ἐν ἁγίοις περὶ ἀχιλλέως τελουμένην ἐνταῦθα σύνοδον, ϗ ὄψομαι, ϗ κατασπάσομαι τὴν πανυπέρλαμπρόν σου εὐγένειαν. πρὶν γὰρ αὕτην σύνοδον τελέσαι, ἀδύνατον ἡμᾶς αὐτόθι διαβῆναι ϗ σφόδρα θέλοντες. θεὸς δὲ ὁ δούς σοι τὸ δύνασθαι ἡμῖν βοηθεῖν νῦν εἰς ὅσου δεόμεθα, δώη ϗ τὸ μεῖζον ϗ ἔτι δύνασθαι, ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθεμένῳ ϗ τῷ ἀεὶ τἀγαθὰ βούλεσθαι, ϗ σε τηροίη πάσης κακίας ἀνώτερον ϗ κακώσεως.

adversum te, id autem per epistolam significabo, sed erit aequo longior; quum igitur te conveniam & illa, & hanc querelam cum amore coram exponam. Etenim ero duce Deo apud te postquam celebrata fuerit Synodus apud Sanctum Patrem Achillem, & videbo, & fruar praeclarissima tua nobilitate. Nam ante quam synodus peracta sit, etsi cupimus vehementer, fieri nequaquam potest, ut istuc veniamus. At Deus, qui largitur tibi unde nobis auxilium praestare possis, quantum indigemus, det etiam melius & amplius posse adscensiones in corde disponentem, & bona semper volentem. Et te ab omni malitia & malo desuper tueatur.

ΤΩι ΑΝΕΜΩι.

Φίλου λόγου θέλγητρον ἐπίκουρον νόσου. ὡς ἡδύ μοι προσῆλθε ἐνθέον τί γε, ταῦτα ὀρέστου ὄντα ὡς οἶσθα, φιλτάτη μοι κεφαλὴ, μικρόν τι παρῳδήσας ἐπὶ σοὶ λέγω, βούλει τοι προσθήσω ϗ τὰ τοῦ κωμικοῦ, ὡς ἥδομαι ϗ τέρπομαι ϗ βούλομαι χορεύειν, ἀλλὰ τί τῶν ἁμαρτωλῶν ἐλαίῳ λιπαίνω σοῦ τὸ γραμμάτιον, ἐξὸν τοῖς τῶν καλλιελαίου δώροις φαιδρύνασθαι; μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον, ϗ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ, ὅτι ἐνέδυσέ με ἱμάτιον εὐφροσύνης, ϗ καταστολὴν δόξης ἀντὶ πνεύματος ἀκηδείας, διέῤῥηξε τὸν σάκκον μου, ϗ περιέζωσέ με εὐφροσύνην, ὅτι τοὺς ἐχθρούς μου ἔδοκέ μοι νῶτον, καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας. ϗ ἀπέστειλεν ἄνθρωπον ἔμπροσθεν ἡμῶν τοὺς συντετριμμένους ἰασόμενον, τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπισκεψόμενον, πᾶσι τὰ πάντα πρὸς σωτηρίαν ἐσόμενον. ἀλλ᾽ εὖγε ὅτι τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς ἐπεφάνης μέρεσιν ἀλεξίκακος, ὡς ταῦτά γε ἤδη ἀπεγνώσω ϗ λυσίας ἂν εἶπεν ἐξειργάσω ἡγεμόνων κακότητα. Καὶ νῦν μὲν ὁ καστροκτίστης καθήρει τὰ τῶν ἐλεεινῶν. νυνὶ δὲ ὁ κατάγχων ϗ τὸν χοῦν ἐλοιμᾶτο. ἦν τι ϗ τρίτον αὐτοῖς, τῷ φθορῷ τις προσήκει; ὃς γοῦν ἀπὸ τῆς κλήσεως, οὐκ οἶδα εἰ τῶν προλεχθέντων ὁπωστιοῦν ἀνεκτότερος. ἀλλὰ νῦν ἐπεσκέφθησαν ἐπισκοπῇ ἐξ ὕψους ϗ ὁ λόγος ἐπιστατήσει αὐτῶν· εἰ μή πω ἐγὼ τοῦ ἐμοῦ ϗ τὰ πάντα ἡδέως νικολάου ἐπιλέλησμαι, ἀγαλλιάσονται ἀνθ᾽ ὧν ἡμερῶν ἐταπεινώθησαν ἐτῶν, ὧν εἴδομεν κακὰ, τοῦτο μὲν οὖν αὐτοῖς ἔσται, ϗ μηνυτὴς ἐγὼ τῶν ἐσομένων εὐάγγελος· ὁ δὲ παρ᾽ ἡμῶν προληφθεὶς κωνσταντῖνος ὁ χοιροσφάκτης ἐν οἷς ἂν σου δεήσεται εἰς τὸ πτωχοκτηματίζιον τῆς ἐκκλησίας, συνεργείσθω διὰ τῆς ἀντιλήψεώς σου. ἀφελέστερος γὰρ ὢν ἄλλως ϗ μαλακώτερος εἰ μὴ πολλῆς παρ᾽ ὑμῶν τυγχάνει συνάρσεως, τελείως ἂν φανείη ἀδόκιμος. ὁ κύριος τηροίη σε πάσης κακίας ἀνώτερον ϗ κακώσεως,

ANEMO.

Amici sermonis oblectamentum, auxilium in morbo est. quam suave mihi accidit opportune. Ea sunt Orestae, ut probe scis, Caput mihi amicissimum, quae de te per paroediam praedico. Vis tibi subiiciam & illa Comici, ut delector & oblector, & agere volo choreas. Verum quid tuam epistolam pinguefacio oleo peccatoris, quum liceat donis frugiferae oleae splendidam efficere? Magnificat anima mea Dominum, & exsultavit spiritus meus in Deo, quoniam vestimento laetitiae, & stola gloriae induit me adversum spiritum tristitiae; conscidit saccum meum, & circumdedit me laetitia, quoniam & inimicos meos dedit mihi dorsum, & odientes me disperdens, misit hominem ante me, qui sanat contritos, & visitat infirmos, futurum omnibus omnia ad salutem. Euge vero, visus es e nostro corpore mala prohibuisse, utpote qui ea iam improbaveris, & Lysias diceret, abieceris, praefectorum improbitatem. Et modo castri conditor tollit ea, quae quidem sunt miseratorum, modo autem qui suffocat & aggerem vastavit. Erat iis, & aliquid tertium. Quis ad Phthorum accedat? quem iuxta nomen nescio an prae ceteris praedictis ferre quis possit. Enimvero utinam visitationem accipiant ex alto, & Verbum praesit illis. Nisi ego oblitus adhuc sum mei omnino suavissimi Nicolai, exsultabunt pro iis diebus, quibus humiliati sunt in illis annis, quibus vidimus mala. Hoc igitur ipsis contingit. Ego enim faustus sum futurorum praeco. Constantinus autem Choerosphactes supra laudatus petet a te, ut Ecclesiae hospitiolo pauperibus destinato opituleris. Tu vero cura, ut praesto sit auxilium tuum. Quum enim simplex nimis, & mollis sit, nisi multum a vobis adsequatur adiumentum, non videbitur adprobatione dignus. Dominus autem te ab omni malitia, & malo desuper tueatur.

ΤΩι ΜΕΡΜΕΝΤΟΥΛΩι.

Εἰ μὲν ἔγνως ἀνδρῶν ἁπάντων τὴν σοφίαν, ὑπέρτερε· τὰ γράμματα ἡδὺ προσγελάσαντα ϗ περιπλακῶντα χαριέστερον, ἢ πρότερον, ϗ διὰ τοῦτο τὴν ἀπὸ τῆς σῆς γλώττης ἐπιχεῖς χάριν ὡς ἀρκούντων τῶν πραγμάτων οὔ ποθεν ἡμᾶς γανῶσαι, τὸ ἔαρ ὑποφερεῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ϗ τῶν ὀλυμπίων τὴν μουσικήν· εἰ δέ τινος πειρᾶσθαι τῶν δυσχερῶν ἀνάγκη τοὺς νῦν ἱερεῖς, οὐχ᾽ ἧτ-

MERMENTVLO.

Equidem litteras tu, praestantissime, qui virorum omnium sapientiam nosti, & dulce ridentes, & maiore quam antea gratia complicatas, nam idcirco gratiam tua effundit lingua, ut, etsi abundantibus negociis obruimur, nihilominus nos exhilares, & ver anni, & musicam adfers Olympiorum. Si vero si qua re difficili necesse fuerit tentare huiusce temporis Sa-

Sacerdotes non minus quam humectare natantem, quid nobis conſolationem adimis, quam ex tuis huiuſmodi conſequimur litteris? perinde, ac ſi pharmaca eriperes aegroto, bellum patienti auxilia? Illud igitur intelligis, hei mihi! per utrumque ſpatium perficitur, opus eſt quovis modo ſcribere, aut feliciter res contingant, aut male ſuccedant. Ea igitur poteſt aurea ſermonis tui virga, qua quidem hominum oculos demulces, & dormientes excitas. Vtinam poſſem longiores adſequi tuas literas, ipſam enim tenerem arcem gratiarum. Quoniam vero tu qui talis temporariis hiſce rebus non immoraris, incipe, & ego omne habeo canticum.

ἧττον ὑγραίνεσθαι τὸν νηχόμενον, τί τῆς ἐκ τῶν γραμμάτων ἀποστερεῖς παρακλήσεως. ὅμοιον ὥσπερ ἂ τοῦ νοσοῦντος ἀπῆγες τὰ φάρμακα, ἢ τοῦ καταπολεμουμένου τοὺς ἐπικούρους. οἶσθ' οὖν οἴμοι δι' ἀμφοτέρων λημμάτων περαίνεται, τὸ δεῖν γράφειν ὁποτέρως ἂν ἔχοιμεν. ἢ μὲν εὐτυχῶς προσάγοντα, ἢ δὲ δυστυχῶς καταπέσοντα. ταῦτα γάρ σοι ἡ χρυσῆ ῥάβδος τοῦ λόγου δύναται, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγεις, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώττοντας ἐγείροις· εὐξαίμην οὖν καὶ πολυστίχων σου τυγχάνειν γραμμάτων· αὐτὴν γὰρ ἂν κατέχοιμι τὴν τῶν χαρίτων ἀκρόπολιν. ἐπεὶ δὲ τοῖς τοιούτοις οὐκ ἐν εὐκαιροῖς ὁ τοσοῦτος, ἀνάκρουσαι μόνον καὶ τὸ πᾶν ἔχω τοῦ ᾄσματος.

ANEMO.

MEum mihi narras ſomnium, virorum omnium mihi deſideratiſſime, dum te ipſum dicis barbarum fieri inter Bulgaros. Animadverte enim quantum ego de ruſticitatis poculo biberim, qui tot ab hinc annis ſapientiae loca deſerui, atque ut ebrius ſim imperitia. Quis autem det nobis, ut contraria inebriemur ebrietate de ſapientiae poculo, quod ipſa apud Salomonem miſcet eos faciens ſapientes, qui hactenus fuerant inſipientes? Quotiens ad eam dixi: Oſtende mihi faciem tuam, & fac, ut vocem tuam audiam! illa vero me fugit, & latet, & magis meos retardat amores. Ego vero in amore infelix, & inſanabilis in eo verſor periculo, ut vulgi fabula fiam, quemadmodum Echonis amator, ſive Daemon, ſive Deus, certe loquaciſſimus, ſemper ſitiens quidem, ſemper autem deceptus a potu. Mihi iterum occurrit illud dicere Salomonis: Dixi, ſapiens ero, & ipſa elongata eſt a me ſupra id quod erat, nullaque alia tragoedia eſt, quae meis conveniat paſſionibus. Oportet aliquam excogitare curationem. Igitur nobis quidem, qui iamdiu hic in Bulgaria ſumus, barbaries iam congruit, & contubernalis noſtra eſt. Tu vero ne ita delicieris, & nugas agas cum probe te noſcentibus ironia utens; heri enim libros manibus adpoſuiſti, quaſi tibi adhuc adſint ſono extremo ſapientum praecepta. Verum miſimus & nunc tibi Chryſoſtomi librum. Fons autem ſapientiae ſapientia Chriſtus. Det autem ille tibi intellectum, & inſtruat te in via hac, qua gradieris, docens te ſcientiam cum operatione.

ΤΩι ΑΝΕΜΩι.

ΤΟ ἐμοῦ ὄναρ μοι λέγεις, ἀνδρῶν ἐμοὶ ποθεινότατε, ἐκβαρβαρῶσθαι λέγων αὐτὸς ἐν μέσοις Βουλγάροις. σκόπει γὰρ ὅσον ἐγὼ τοῦ τῆς ἀγροικίας κρατῆρος πέπωκα, τοσούτων ἐτῶν τῆς σοφίας χωρίων ἀποδημῶν, καὶ ὡς ἐμεθύσθην τῆς ἀμουσίας, ἀλλὰ γὰρ τίς ἡμῖν δώῃ τὴν ἐναντίαν μεθῆναι μέθην, ἐκ τοῦ τῆς σοφίας κρατῆρος, οὗ αὕτη παρὰ τοῦ σολομῶντος κίρνησιν, εὔφρονας ἀποδεικνῦσα τοὺς τέως ἄφρονας; ποσάκις πρὸς αὐτὴν εἶπον δεῖξόν μοι τὴν ὄψιν σου καὶ ἀκούτισόν με τὴν φωνήν σου. ἡ δέ με ὑποφεύγει καὶ ἀποκρύπτεται, καὶ ὑποκνίζει μᾶλλον τοὺς ἐμοὺς ἔρωτας. ἐγὼ δὲ δυσέρως ἀθεράπευτος. κινδυνεύων μῦθος γεννέσθαι τῷ βίῳ. καθάπερ ὁ τῆς ἠχοῦς ἐρῶν εἴτε δαίμων εἴτε θεὸς· ἢ ὁ πολυλάλητος, ἀεὶ μὲν διψῶν, ἀεὶ δὲ τὴν πόσιν ἐξαπατώμενος: αὖθίς μοι τὸ τοῦ σολομῶντος ἔπεισι λέγειν, εἶτα σοφισθήσωμαι καὶ αὕτη ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ μακρὰν ὑπὲρ ὃ ἦν, καὶ λέγων ταῦτα, οὐδέν. ἀλλά ἐστι τραγῳδεῖν τοῖς ἐμοῖς ἐοικὸς πάθεσιν, ἰατρείαν δέ τινα πολλοῦ γε δεῖ μηχανᾶσθαι. ἡμῖν μὲν οὖν ὡς χρονίοις οὖσι ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ, ὁμότροπος ἤδη ἡ ἀγροικία καὶ ὁμοέστιος, σὺ δὲ μὴ οὕτω θρύπτου πρὸς τοὺς ἰδιώτας εἰρωνευόμενος, χθὲς γάρ που τὰς βίβλους παρῆκας τοῖν χεροῖν. ὥς τε σοι ἔτι παρεῖναι τὰ τῶν σοφῶν ἐνηχήματα, πλὴν ἀλλὰ καὶ νῦν σοι βίβλον χρυσοστομικὴν ἐπέμψαμεν. ἡ δὲ τῆς σοφίας πηγὴ ἡ σοφία Χριστός. εἴηγε συνετίζων καὶ συμβιβάζων ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ᾗ πορεύῃ, καὶ διδάσκων τὴν αὐτοῦ γνῶσιν, μετὰ τῆς πράξεως.

CHRYSOBERGAE NAVPACTI METROPOLITAE.

TRanſivimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium, qui educis vinctos in fortitudine, & vertis in mane umbram mortis, Domine admodum Venerabilis. Niſi enim Dominus erat nobiſcum, forſitan aqua abſorbuiſſet nos, & ignis tanquam peccatores incendiſſet. Verumtamen non ſuſtinuit amplius virgam peccatorum Clero ſuo inferre: in humilitate noſtra memor fuit noſtri, & memor benedixit nobis, & annum hunc benignitatis fecit nobis. Verum ut mecum gaudeas ſimul, & illi des gloriam, qui haec mirum in modum

ΤΩι ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗι ΝΑΥΠΑΚΤΟΥι ΤΩι ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗι.

ΔΙήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν, ὁ ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ, καὶ ἐκτρέπων εἰς τὸ πρωῒ σκιὰν θανάτου, τιμιώτατε δέσποτα. εἰ μὴ γὰρ κύριος ἦ μεθ' ἡμῶν, ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς, καὶ φλὸξ κατέφλεξεν ὡς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλ' οὐκ ἀνέσχετο ἐπιπλεῖστον τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ῥᾶβδον τῷ κλήρῳ αὐτοῦ ἐπιφέρεσθαι. ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν, ἐμνήσθη ἡμῶν, καὶ μνησθεὶς εὐλόγησεν ἡμᾶς, καὶ τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον χρηστότητος ἐποιήσατο. ἀλλ' ὅπως μοι συνευφραίνοις καὶ δοξάζῃς τὸν τοιαῦτα θαυμαστῶς πλέκοντα, καὶ δὴ καὶ αὐ-

ϗ αὐτὸς ἔχοις ἐν καιρῷ ϗ τῶν καθ' ἡμᾶς ϗ νεαρωτέρων παράκλησιν. φιλεῖ γὰρ ἄνθρωπος ἐκ τῶν καὶ' αὐτὸν μᾶλλον ἢ τῶν παλαιωτέρων συμπάθεσθαι. συνέχȣ δὲ ϗ τὸ ςαθερὸν ἡμῖν ταύτην δὴ τὴν τȣ̃ θεȣ̃ γενέσθαι χρηςότητα, τὸ δὲ ἔςαι, ἐὰν ἀξίους ἡμᾶς αὐτοὺς αὐτῆς ἐργαζώμεθα, τοῦτο δὴ ϗ αὐτȣ̃ παραδιδόντος ὑπερεκπερισσȣ̃ ὧν αἰτȣ́μεθα, ϗ πρός γε τὸ μὴ εἰς κατάκρισιν πλείω ταύτῃ προσχρήσασθαι ἐν ἀνέσει πεισθέντας, εἶτα λακτίσαντας διὰ τὸν ὑβριςὴν κόρον, ϗ καθ' ἡμῶν αὐτῶν ἀναςάντας ϗ παίζοντας, ταῦτα μὲν εὖ οἶδ' ὅτι διὰ τὸν τῆς ἀγάπης νόμον ὀφείλων ἡμῖν ἐκπληρώσεις. ἐπὶ δὲ τὰ τῶν καννίνων μέρη ὅταν δώῃ ὁ θεὸς καιρὸν ἀπελθεῖν ἡμᾶς, ἴσως ἐνωθησόμεθα τῇ ἱερότητί σȣ, εἰ ἔςι θέλημα θεȣ̃, ϗ τότε ἀλλήλους ἰδόντες, τὴν ἐπιποθίαν ἡμῶν ἣν ἑκάτερος ἐφ' ἑκατέρῳ ἐσχήκαμεν, θεραπεύσομεν. περὶ δὲ τȣ̃ ἀδελφȣ̃ σȣ κυρȣ̃ νικολάȣ βȣληθείσσοι γράψαι, ὡς ἂν αὐτὸν οἰκειότερον περιθάλψῃς, ᾐσχύνθην, εἰ ἀδελφῷ ὑπὲρ ἀδελφȣ̃ γράψαι μέλλοιμι, ϗ ταῦτα τὸν παῦλον εἰδότι ȣ̓ ἐπ' ἐκκλησίας προϊςασαι φοβερὰν κατάκρισιν τοῖς μὴ προνοουμένοις ὡς δεῖ τῶν ἰδίων ἐπάγοντα. ἵνα μὴ τὰ τῶν παλαιῶν λέγοιμι, διὰ τȣ̃το μὲν ἀπειπάμην, πεπεισμένος ὡς ἐγγύτερος προσλήψῃ αὐτόντε ϗ πάσης ἀξιώσεις κηδεμονίας, ϗ φύσει ϗ λόγῳ νυττόμενος. ἀξιῶ δὲ τυγχάνειν εὐχῶν πρὸς τὰς πονηρὰς συνεργῶν ἡμέρων. μόλις γὰρ ἂν ϗ τȣ́των εὐπορῶν, δυσωπητικώτερόν τε ϗ συγχνότερον τὰς ἐνέδρας τῶν πονηρῶν ἢ τȣ̃ πονηρȣ̃ ὑπεκφύγοιμι. τὸ γȣ̃ν σὸν μέρος, σὺ μὴ κατόκνει ταύτας διδοὺς ἡμῖν χειραγωγοὺς ὁπόση δύναμις. κύριος εἴη μετὰ σȣ̃ τȣ̃ ἐξαιρεῖσθαι σε.

dum connectit, ac tu ipse ab huiusce aetatis viris, atque ab iunioribus obtineas in tempore consolationem. Homo enim a suae aetatis viris amat magis accipere exhortationem, quam a veteribus. Cura igitur, ut nobis stabilis fiat haec Dei bonitas: id autem fiet si nosmetipsos ea reddamus dignos, quandoquidem ille dat ea adfluenter, quae petimus, & non ut abutamur in comdemnationem, incrassati in relaxatione, calcitrantes deinde per contumeliosam saturitatem, atque adversus nosmetipsos insurgentes, & ludentes. Novi equidem te per dilectionis legem, quae debes nobis, facturum satis. Quod spectat ad Chaonios, si quando Deus det nobis discedendi tempus, navabimus operam, ut aures sacerdotii tui id percipiant, si Dei voluntas est, & tunc nos invicem videntes nostrum, quod habuimus, alter alterius desiderium curabimus. Quum autem aliquid voluerim ad te scribere de fratre tuo Domno Nicolao, ut ipsum maiore foveas benevolentia, me puduit, utpote qui de fratre ad fratrem scripturus eram, praesertim vero ad te, qui bene scis Paullum, cuius Ecclesiae praees, tremendi illos iudicii reos facere, qui propriis, ut opus est, opportune non consulunt. Ne quae antiquorum sunt dicam, nihil idcirco loquutus sum persuasus, quod propior suscipies eum, omnique cura dignaberis, dum & natura, & ratione stimuli tibi adduntur. Ego vero utinam dignus sim preces obtinendi, quae auxilium praestant adversus malos dies. Etenim vix his abundans maiore cum pudore, saepiusque malorum vel mali insidias evitaverim. Haec igitur pars tua est, ne piger esto nobis has impertiri manu ducentes quantum fieri potest. Dominus autem tecum sit, ut liberet te.

ΤΩι ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ.

Ὁ Τοῦ θεȣ̃ λόγος τάτε ἄλλα ἡμᾶς εὐηργέτησε, τιμιώτατε ἀδελφὲ ϗ συλλειτουργὲ, ϗ δὴ ϗ τοῦτο ἡμῖν ἐχαρίσατο παρεῖναι ϗ ἔνθα μὴ πάρεσμεν, ϗ τόπῳ περίγραπτον φύσιν λαχόντας, ὅσον γε τὸ ὁρώμενον, ἀπεριγράπτȣς εἶναι σχεδὸν τῇ δυνάμει τῆς χάριτος ταύτης, ϗ ὁ ἐν αἰγύπτῳ τυχὼν ἐν σκυθίᾳ ἐςὶ, μήτε τῆς πατρίδος ἀφιςάμενος ϗ τῇ ἀλλοτρίᾳ καινοπρεπῶς ἐφιςάμενος. ϗ ταύτην τερατουργίαν δημιουργȣ̃σι τὰ γράμματα. οὐκοῦν κἀγώ τοι τανῦν ἀπὼν, πάρειμι διὰ τȣ̃ τῶν γραμμάτων σώματος, ἀδελφὲ ἱερώτατε, ϗ φθέγγομαι, καὶ ἀσπάζομαι, ϗ πρὸς τὸ ἡμῖν ἀνῆκον ἔργον παρακαλῶ. τὸ δὲ ἐςι λόγος, καὶ μελετὴ θείων ἐντολῶν καὶ ἱςοριῶν, ἐξ ἧς τὸ πῦρ τοῦ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐκκαίεται ἔρωτος, εἴπερ ἀξιόλογος τȣ́τȣ μάρτυς δαβὶδ, ἐν τῇ μελετῄ μȣ, φάσκει, ἐκκαυθήσεται πῦρ. τȣ̃το τὸ πῦρ, πᾶσαν ὕλην ξυλώδη καὶ φυγανώδη καταβοσκόμενον, ὅσον ἐςὶν ἐν σοὶ χρυσοειδὲς καὶ θεῖον. τοιοῦτον δὲ πάντως τὸν νοῦν εἶναι πιςεύωμεν λαμπρυνεῖ, καὶ καθαριεῖ, ϗ πάσης μολιβδώδους ἐπιμιξίας ἀποδείξει ἐλεύθερον. οὐχὶ ἡ καρδία φησὶν ἡμῶν ἦν καιομένη ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ ϗ διήνοισεν ἡμῖν τὰς γραφάς; συμβαδίζει ϗ σοὶ νῦν ὁ κύριος ἐν τῇ ὁδῷ τȣ̃ βίου ϗ σύνεςι διὰ τȣ̃ ἀρχιερατικȣ̃ ἀξιώματος, ϗ, εἴπερ ἐθέλεις ἀκούειν, λαλεῖ ἐν προφήταις, ἐν ἀποςόλοις, ἐν εὐαγγελιςαῖς, ἐν ἱςορίαις

EPISCOPO PELAGONIAE.

VErbum Dei inter alia, quae nobis contulit beneficia, Venerabilis Frater, & Consacerdos, id etiam impertitum est nobis, adesse ubi non adsumus, & qui naturam sortiti sumus loco circumscriptam, & quantum id quod videtur, incircumscriptos propemodum esse virtute huiusce gratiae, & qui in Aegypto est in Scythia versatur, & qui numquam discessit e patria inter exteras gentes nova quadam ratione praesens est. Haec autem prodigia litterae operantur. Ego igitur, qui in praesens abs te longe absum, per litterarum corpus adsum tibi, Frater sanctissime, & loquor, & saluto, & ad opus, quod ad nos spectat, exhortor. Id nimirum sermo est, & meditatio divinorum mandatorum, & historiarum, ex qua ignis exardescit amoris erga virtutem, siquidem David huiusce rei testis fide dignus. In meditatione mea, inquit, exardescet ignis. Hic ille ignis, qui omnem materiam ligneam, & arentem devorat, & quantum in te est falsi auri, & sulphuris. Hic autem, ut credimus, mentem omnino illuminabit, & emundabit, & ab omni plumbea commistione faciet liberam. Nonne cor nostrum, inquiunt, ardens erat in nobis, dum loqueretur nobiscum in via, & aperiret nobis Scripturas? Comitatur etiam te Dominus in via vitae, & tecum

cum est in Archiepiscopali dignitate. Quod si velis illum audire, loquitur dans vocem suam in Prophetis, in Apostolis, in Evangelistis, in veteribus historiis Quum igitur te accipientem adloquitur, ardebit cor, & carbones succensi erunt ab eo, reliquiae, & memoria eorum, quae dicta, & lecta sunt tibi. Verumtamen, inquies, quia tenebrosa aqua in nubibus aeris, hoc est obscuritas, & tenebrae sunt in nubibus Scripturarun. At vide etiam quod sequitur; quod nempe prae fulgore in conspectu eius nubes transeunt. Etenim dum ipse illucet animo nostro, non permanent nubes illae tenebrosae, sed transeunt, aut dissolvuntur. Dicit discipulis, & turbis parabolas quasi nubes tenebrosam aquam habentes, sed discipuli interrogantes lucem accipiebant, & dissolvebantur illis nubes a solaribus Dominicae vocis radiis. Turbae vero quoniam noluerunt sollicite agere, & quaerere solutiones, nubes vere in parabolis invenerunt. Propter hoc, & videntes non viderunt, & audientes non intellexerunt. Ceterum, quum & praeceptum lucidum sit, atque illuminans oculos, & lucerna legis exsistat, & lucis, ne piger esto aperire oculos, & omnino videbis lucem, si non omnem saltem quantam potes, quoniam neque solem totum videmus, sed quantum videmus omnibus rebus gratior nobis est Existima autem Davidem illud ad te dicere, paravi lucernam Christo meo. Paratam tibi legem ipsius ob oculos posuit partim in littera, partim in spiritu; tibi, inquam, qui Christus es propter Sacerdotii Chrisma bene olens, & pretiosum multum. Ne despicias igitur lucernam huiusmodi tibi paratam, ut lucens ante tuos pedes dirigat gressus tuos, & faciat te perfectae lucis perfectum filium, custodiens desuper te ab omni tenebrarum malitia

ρίαις ἀρχαίαις φθεγγόμενος. παραδεξαμένῳ γȣ̃ν ὡς λαλεῖ σοι, ἡ καρδία καυθήσεται, ϗ ἄνθρακες ἀπ' αὐτȣ̃ ἀναφθήσονται, τὰ λείψανα, ϗ ἡ μνήμη τῶν λαλουμένων, ϗ ἀναγινωσκομένων σοι. ἀλλὰ φήσεις ὅτι σκοτινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων, τουτέϛιν ἀσάφεια, ϗ σκότος ἐϛὶν ἐν ταῖς νεφέλαις ταῖς γραφικαῖς; ἀλλ' εἶδε ϗ τὸ ἐφεξῆς. ὅτι ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως ἐνώπιον αὐτȣ̃ αἱ νεφέλαι διέρχονται. λάμποντος γὰρ αὐτȣ̃ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ ἡμῶν, ȣ̓χ' ἵϛανται αἱ νέφελαι αὗται αἱ σκοτειναὶ, ἀλλὰ διέρχονται, ἤτε διαλύονται. ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς ϗ τοῖς ὄχλοις παραβολὰς οἱότινας νεφέλας σκοτεινὸν ὕδωρ ἐχούσας, ἀλλ' οἱ μὲν μαθηταὶ ἐρωτῶντες ἐδέχοντο τὴν αὐτȣ̃ τηλαύγησιν, ϗ διελύοντο αὐτοῖς αἱ νέφελαι, ὥσπερ ὑπὸ ἡλιακῶν ἀκτίνων τῆς κυριακῆς φωνῆς. οἱ δὲ ὄχλοι μὴ θέλοντες φιλοπονεῖν, μηδὲ ἐρωτᾷν τὰς ἐπιλύσεις, νεφέλας ὄντως τὰς παραβολὰς εὑρίσκον. διὰ τȣ̃το ϗ βλέποντες ȣ̓κ ἔβλεπον, ϗ ἀκούοντες ȣ̓ συνίεσαν. ἄλλως τε ϗ τῆς ἐντολῆς τηλαυγοῦς ȣ̓σης, ϗ φωτιζούσης τȣ̀ς ὀφθαλμοὺς, ϗ λύχνȣ ὄντος τȣ̃ νόμȣ ϗ φωτὸς, μηδὲ κατόκνοι ἀνοίγειν τοὺς ὀφθαλμοὺς, ϗ πάντως ὄψει τὸ φῶς, εἰ ϗ μὴ ὅλον, ἀλλ' ὅσον ἐγχωρεῖ, ἐπεὶ ȣ̓δὲ τὸν ἥλιον ὅλον βλέπομεν, ἀλλ' ὅμως πάντων, ἡμῖν ἐϛι γλυκύτερος, ὅσον βλέψομεν. νόμιζέ τε πρὸς δὲ λέγειν τὸν δαβὶδ, ἡτοίμασα λύχνον τῷ χριϛῷ μȣ. ἕτοιμόν σοι τὸν αὐτȣ̃ νόμον προυτέθεικεν, ὅσος τε ἐν γράμματι ϗ ὅσος ἐν πνεύματι, χριϛῷ ὄντι διὰ τὸ τῆς ἱερωσύνης χρίσμα, τὸ εὐῶδές τε ϗ πολύτιμον. μὴ τοίνυν καταφρονήσω τȣ̃ οὕτως ἑτοίμȣ λύχνου ἵνα δὴ ϗ τοῖς ποσί σȣ φαίνων, κατευθυνεῖ σȣ τὰ διαβήματα, ϗ τέκνον φωτὸς τελείου τέλειον ἀπεργάσατο, φυλάττων πάσης κακίας σκότους ἀνώτερον.

DOMNO SIMEONI MONASTERII ANAPLENSIS ABBATI.

ET quonam modo praesentem praetergrediens tabellarium, sanctissime Pater, de Estero nostrarum litterarum ministro verba facerem, quem quidem novi indissolubilibus mihi spiritus vinculis coniunctissimum? Quam maxima ego illum conspexi voluptate! Etenim eremus ipsa, in qua versari damnati sumus, utpote qui desideria ad Aegyptum convertimus, Serpentium & Scorpiorum bona nutrix, hominum vero non omnino, quibus malitia tamquam bonum aliquod esse consueverit Quae etsi subscipiat, in se ipsam mutat introductum bonum. Ea propter periucundum mihi contigit videre fratrem, quoniam huiusmodi ego spectaculorum sitiens, ille autem omnium vestrorum cognitor erat, de quibus nuntiavit nobis, qui vehementer ea cupiebamus intelligere: & quod divinus David ait in ipso deficiebamus desiderio, maxime vero sitiebamus aliquid de Sanctissimo, & Beatissimo Patre nostro audire. Non enim mediocriter commovit nos, quod accepimus velle te iterum includi, nimiaque vi, & alacritate illud urgere; hoc plane desiderium tu qui be-

ΤΩι ΗΓΟΥΜΕΝΩι ΤΗΣ ΕΝ ΤΩι ΑΝΑΠΛΩι ΚΥΡΩι ΣΥΜΕΩΝ.

ΚΑὶ πῶς αὐτὸν παρόντα γραμματοκομίϛην ὑπερβὰς, ὁσιώτατε πάτερ, ἑϛέρῳ διακόνῳ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἐχρησάμην γραμμάτων, ὅν γε οἶδα ἡνωμένον ἡμῖν τοῖς ἀῤῥήκτοις δεσμοῖς τοῦ πνεύματος; ὡς ἔγωγε τρισάμενος εἶδον τοῦτον τάτε ἄλλα; ἡ γὰρ ἔρημος αὕτη ἣν τριβεῖν κατεδηκάσθημεν ὡς ταῖς ἐπιθυμίαις ϛραφέντες εἰς αἴγυπτον, ὄφεων μὲν ϗ σκορπίων ἀγαθὴ θρέπτειρα, ἀνθρώπων δὲ ἀλλὰ μὴ ὄντως ἐξεικαλῶν ἡ κακία ὡς ἀγαθόν τι γεννήσασθαι· ἣ κἂν ὑποδέξαιτο, πρὸς ἑαυτὴν μεταβάλλει τὸ ἐπείσακτον ἀγαθόν. διά τε γȣ̃ν ταῦτα ἡδέως εἶδον τὸν ἀδελφὸν, ὡς τοιούτων θεαμάτων διψῶν, ϗ ȣ̓περ πάντων τῶν καθ' ὑμᾶς ἐπιγνώμων, ὧν ἀνήγγειλεν ἡμῖν, ταῦτα σφόδρα ἐπιποθῶσι μαθεῖν, καὶ ὅ φησιν ὁ θεῖος δαβὶδ, παρὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἐκλείπουσι, ϗ μάλιϛα περὶ τȣ̃ ὁσιωτάτȣ ϗ τρισμάκαρος πατρὸς ἡμῶν διψῶσιν ἀκοῦσαι. ȣ̓ μικρῶς γὰρ διετάραξεν ἡμᾶς ἀκȣσθεῖσα, ἡ τοῦ ἐγκλεισθῆναι αὖθις ἐπιθυμίαν αὐτȣ̃ βιαιότερον ἐγκειμένου ϗ ἐκθυμότερον. ἣν πῶς ὢ κοινὲ τῶν εὐδρομούντων συμποδιϛὰ κατὰ τῆς ὁσίας ψυχῆς ἐνόχμωσας, ϗ τὴν πολλῶν ἀγαθῶν ἀγωγίμων πλήρη φορτίδα πρὸς αὐτῷ τῷ λιμένι καταδύσαι φεῦ ἐπεχείρησας συγχύσας ὡς ᾠοῦ τὸ γαληνὸν,

τῆς

τῆς ἀδελφότητος πέλαγος. ἀλλὰ γὰρ ἀντίπνευσέ σοι τὸ πνεῦμα τῆς εὐθύτητός τε καὶ ἀγαθότητος. καὶ τὰ κύματα ἀντιπεριέστησε καὶ τῆς ἱερᾶς καταβληθείσης ἀγκύρας καὶ τῆς σαρκὸς, εἰς κεφαλήν σοι περιετράπη ὁ κίνδυνος. καὶ νῦν ὁ μὲν, ἐστὶν ὅθεν ἐκπεπτωκὸς σύ, γαλήνης δὲ τὰ πάντα γέμει, καὶ ὁ τοῦ κυρίου λιτῶν ἀδιάχυτος. περὶ γοῦν τῆς ἀναπαύσεως τοῦ πατρὸς μαθόντες, λίαν ἠγαλλιασάμεθα καὶ ηὐφράνθημεν, καὶ ὅτι γεγόναμεν μυκτηρισμὸς, καὶ χλευασμὸς τοῖς ἐν κύκλῳ ἡμῶν, ὅτι μὴ πολλοὺς τῷ σκανδάλῳ ἐνεπυρίσαμεν, ἐκ τῶν περὶ τοὺς μοναχοὺς μωλώπων τοῖς σφῶν αὐτῶν βοηθοῦντες πράγμασιν. ἀλλὰ γὰρ ἐπελαθόμην τῶν κατ᾽ ἐμαυτὸν, ὥς τε ταῦτα ἡμῖν ἀποκλαύσασθαι, ὑπὸ τοῦ σφόδρα τοῖν καθ᾽ ὑμᾶς ἐναγάλλεσθαι. οὕτως ἑάλων κατακόρως τῆς ἀδελφικῆς χαρᾶς, καὶ ἀπήχθην δέσμιος ἀτυράννητος. τοσοῦτον δὲ μόνον περὶ τῶν ἐν οἷς ἐσμὲν ἔχω λέγειν ὡς εἰ μὴ κύριος ἦν ἡμῖν, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς οἱ ἐπὶ τῶν νώτων ἡμῶν τεκταίνοντες ἁμαρτωλοὶ τὰ τῆς κακῆς οἰκοδομῆς ἐπιτεκτονήματα, οἱ μηδόλως εἰδότες κρίσιν καὶ ἔλεος. οὗ φησι, σολομῶν, μὴ ἀφαιρεθείημεν οὖν τὸν τούτοις ἀντικαλαμώμενον κύριον, ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς, ἀλλ᾽ εἴη μεθ᾽ ἡμῶν μέχρις οὗ συντελεσθῇ τὰ τοῦ πονηροῦ αἰῶνος ἔργα, κατὰ τὴν μεγάλην ὑπόσχεσιν καὶ μὴ νυστάξει μηδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων ἅγιος τοῦ ἰσραὴλ τὰ ἡμέτερα. εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖνος φυλάξει, εἰς μάτην ἡμεῖς ἀγρυπνήσομεν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι καὶ πᾶς ἀδελφὸς πτέρνῃ πτερνιεῖ τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἐχθροὶ οἱ οἰκειακοὶ, καὶ οἱ πράκτορες ἀεὶ καλαμῶνται ἡμᾶς, καὶ ὄντως ἐξεχύθη ἐπ᾽ ἄρχοντας ἐξουδένωσις, καὶ ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πάντες δέρμα ἐκ σαρκῶν ἁρπάζουσι. καὶ οἰκοδομοῦσι τὴν ἑαυτοῦ σιὼν ἕκαστος ἐν ἁρπάγμασι καὶ ἀδικίαις, καὶ μυρίαι τῆς βδέλλης θυγατέρες ἀντὶ τριῶν ἀνεφάνησαν. οὕτως πολυτόκος νῦν γέγονεν ἀεὶ καθ᾽ ἡμῶν πόνους συλλαμβάνουσα, καὶ τὰς ἀνομίας ἐκφέρουσα, καὶ γέγονα διὰ ταῦτα ὡς τερέβιντος ἀποβεβληκυῖα τὰ φύλλα αὐτῆς, καὶ ὡς παράδεισος ὕδωρ μὴ ἔχων, καὶ βίβλοις μὲν ἀλλὰ δι᾽ ἐνιαυτοῦ ὁμιλῶ ἐμμελετῶ δε ταῖς παρὰ τῶν ἀδικούντων φροντίσι, καὶ ὅπως ἂν αὐτοὺς μηλιξαίμην ἁβροτέροις μηλέμμασι. βασιλεύει γὰρ φόβος αὐτῶν ἴσα καὶ ὁ τοῦ θεοῦ μακρὰν, ὥς φασιν, ἀπεχόντων. εὐχῶν οὖν δεῖ τῶν ὑμετέρων ἡμῖν, τὴν γὰρ ἡμετέραν πάλαι κατέγνωσε τὴν ἀσθένειαν. ἀσπάζομαι πάντας τοὺς σοὺς υἱοὺς, ἐμοὺς δὲ ἀδελφοὺς, οὓς παραστῆσαι υἱοὺς φωτὸς τῷ τῶν φώτων τῷ πάτρι ἱκανώσας στῆσαι εἰς μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν φωτί.

bene currentibus iniicis compedes adversus ſanctam animam excitaſti, navimque plurimis iam bonis mercibus plenam, & onuſtam ipſo in portu conatus es ſubmergere miſcens tamquam ovi albumen fraternitatis pelagus. Verum enimvero flavit tibi ex adverſo directionis, ac bonitatis ſpiritus, fluctuſque obſtiterunt, & ſacra proiecta anchora, & carne, in caput tuum omne periculum converſum eſt. Hoc autem eſt unde tu excidiſti, & plena omnia ſunt ſerenitate, & Domini precibus diſſolvi non poteſt. Ut igitur de Patris requie intelleximus, exſultavimus nimis, & delectati ſumus, & facti ſumus ſubſannatio, & deriſus his, qui in circuitu noſtro ſunt, nec multos ſcandalo incendimus ex Monachorum vibicibus eorum negociis opem ferentes. Verumtamen mearum rerum oblitus ſum, adeo ut flere debuerimus, qui de veſtris vehementer laetati ſumus. Ita fraterna laetitia adfectus abunde, & vinctus ſine tyrannide abductus fui. Id autem habeo ſolum quod ad te ſcribam de iis, in quibus verſamur, ut niſi Dominus erat in nobis, forſitan vivos deglutiſſent nos, ſupra dorſum noſtrum mali aedificii opera fabricantes peccatores, qui non vident omnino iudicium, & miſericordiam, ut ait Salomon. Ne auferamus igitur a nobis Dominum, qui veſtris precibus pugnat contra illos, ſed maneat ſemper nobiſcum donec mali ſaeculi opera ſint conſummata, iuxta promiſſum magnum, neque dormitabit, neque dormiet, ſanctus Iſrael qui noſtra cuſtodit. Etenim niſi ille cuſtodierit, in vanum nos vigilabimus, quoniam dies mali ſunt, & omnis frater calce calcat proximum ſuum, & inimici domeſtici, & exactores ſpoliant nos ſemper, & vere effuſa eſt ſuper Principes contemtio, & periit iuſtus de terra, omneſque pellem e carnibus rapiunt, atque aedificant ſuam unuſquiſque Sion in rapinis, & iniquitatibus, & innumerabiles abominationis filiae pro tribus adparuerunt. Ita quae multos habet filios facta eſt apud nos perpetuo dolores concipiens, & pariens iniquitatem ideoque factus ſum quaſi terebinthus folia abiiciens, & quaſi paradiſus aquam non habens, & cum libris quidem verſor per annum, & meditor in curis, quae ab iniurias facientibus inferuntur, & quomodo eos mulceam delicatioribus demulſionibus. Dominatur enim iis timor, quaſi ille ſit, qui longe a Deo, ut aiunt, ſe abſtinentium eſt. Opus igitur habemus orationibus veſtris, noſtram enim ab antiquo infirmitatem cogniviſtis. Saluto omnes filios tuos, meos fratres, quos Patris luminum filios lucris exhibuiſti idoneos reddens, ut ſtent in parte ſortis ſanctorum in lumine.

ΤΩι ΚΑΜΑΤΗΡΩι ΚΥΡΩι ΓΡΗΓΟΡΙΩι.

Εἶδον ἐγὼ πατέρας αἰθίοπας τὰ σφῶν τέκνα προσορῶντας ὡς ἡλίου φασὶ γεννήματα, καὶ ἥδιον τῶν ἐκείνων ἀσχημοσύνην προσπάσχοντας, ἢ τῷ πάλαι ἂν ἀλλότριον. εἶδον ὁμοίως καὶ δικαστὰς τὰς οἰκείας ψήφους κἂν μὴ πάνυ τοι πρὸς τοὺς νόμους ἀποζεσθοίεν. ὡς ἐκ διὸς γοῦν δέλτων ἐσπασμένας, ἀσπαστῶς περιέποντας, καὶ τοῖς δε-

DOMNO GREGORIO CAMATERO.

Vidi ego Patres Aethiopes in ſuos filios quaſi ſolis, aiunt, progeniem intuentes, eorumque turpitudinem periucunde perferre, etſi ab eo, quod erant antiquitus, alienam. Vidi pariter, & iudices domeſticis ſententiis, etſi non omnino iuxta leges exactis, tamquam e Iovis pugillaribus depromtis inſe-

ſeparabiliter inhaerentes, & iis, quae ſemel placuerint firmiter immanentes. Quod ſi iuſtas vere proferrent ſententias, & iudiciorum ipſi lances haberent, Minois, aut Rhadamanthi ſententiae forent, & poſt mortem mortuis ius dicerent. Numquid alacri magnoque animo tuo videntur haec praeter modum ſplendida? Ego equidem puto, niſi velis tuam laedere veritatem. Quoniam igitur ea mihi poſita, & conſtituta ſunt, neque duplicentur nobis adverſariorum inſidiae, & machinae, neque quod arcum intendunt tibi rem amaram, fiant tibi manus remiſſae, & effundatur cor tuum (haec quidem Prophetica) verumtamen viriliter agat, & confortetur cor tuum, iuſtus enim Dominus, & iuſtitias dilexit, & ſubito arcus eorum confringet, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo, & ſubito etſi percutient, ſagittae parvulorum reputabuntur plagae eorum, & ſtatuit etiam me ſuper petram eoſque defendit, quibus iuſtum iudicium audacter dixi, ſcutum ſermonis ſuſtulit, quod quidem Deus naturae materiam ſubiecit, labor autem tuus formas effecit. Quod autem opus ſit ea Imperatori offerri, quae de praedio exacta ſunt, nos non adſentimur vobis diſſolventibus, id exigere tuam nobilitatem non magis, quam oriri ſolem, niſi id impedimentum oblationis dicis, quaerere ſcilicet, ut exactio memoriae conſignetur. Nam hoc quoque quaeſivimus, quod ſitim excitat. Eo autem facto memoriam etiam libentiſſime in ſinu excipimus, ut niſi cedas ipſe auctori, ut aiebant, turbarum in te concitatarum, poſtquam id egimus, ab iis, quae conveniunt averterimus, ſin autem accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime, & conclude adverſus eos, qui me perſequuntur, & Deus praecingat te virtute in omni tempore, & in omni genere, & virium, & locorum. De eo quod mihi Idibus ſcripſiſti, ſatius erat antea ſcripſiſſe. Sit autem tibi Dominus refugium & virtus.

δεδογμένοις ἐγκαρτεροῦντα ἐυςατικώτερον· εἰ δὲ ϗ δικαίας ὄντως τὰς ψήφους ἐκφέροιεν, ϗ αἱ τῶν ἀποφάσεων αὐτοῖς πλάςιγγες, μίνωος εἶεν ἢ ῥαδαμάνθυος, ϗ ἐπ' ἀποθνήσκειν τοῖς ἀπεσφάγμένοις δικάζοιεν. ἆρ' οὐ ϗ τῇ σῇ ἀγχινοίᾳ, ϗ μεγαλονοίᾳ συνδοκεῖ ταῦτα ὑπέρλαμπρα; ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ μή που ἀδικεῖν ἐθέλεις τὴν σὴν ἀλήθειαν. ἐπειγοῦν, ϗ τέθειταί μοι ταῦτα ϗ ἀνωμολογηται, μήτε δὲ διττέσθωσαν τὰ τῶν ἀντιθέτων ἡμῖν σκευωρήματα, ϗ κακοτεχνήματα, μήδ' ὅτι σοι ἐντείνουσι τόξον αὐτῶν πρᾶγμα πικρὸν, παρέισθωσάν σοι αἱ χεῖρες, ἢ ἐκχείσθω σου ἡ καρδία, ταῦτα δὴ τὰ προφητικὰ, ἀλλ' ἀνδρίζου, ϗ κραταιούσθω ἡ καρδίασου, δίκαιος γὰρ κύριος, ϗ δικαιοσύνας ἠγάπησε, ϗ τάχα μὲν τὰ τόξα αὐτῶν συντριβείη, ϗ μάςιξ οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῷ σκηνώματί σου, τάχα δὲ κᾀν πλήξωσι, βέλη νηπίων αἱ πληγαὶ αὐτῶν λογισθήσονται, καί μοι ἐπὶ τῆς πέτρας ἵςατο, ϗ οἷς δικαίως ἐψήφεισα θαῤῥῶν, ἐπάμυνε, τὴν τοῦ λόγου ἀσπίδα προάνεχετο, ἣν θεοῦ τὴν ὕλην φύσει προυποβαλόντος, ὁ πόνος σου εἰδοποίησε. δεῖσαν δὲ ἀνενεχθῆναι τῷ βασιλεῖ τὰ ἐπὶ τῷ χωρίῳ πραχθέντα, ἡμεῖς οὐ σύνισμεν ὑμῖν αὐτοῖς καταλύσασι τοῦτο πρᾶξαι τὴν σὴν εὐγένειαν οὐ μᾶλλον ἢ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον, ἐκτὸς εἰ μὴ τοῦτο λέγεις κώλυμα τῆς ἀναφορᾶς, τὸ ζητεῖν ὑπομνηματισθοῦναι τὴν πρᾶξιν. τοῦτο γάρ τοι ϗ δηψητικώτατον ἐζητήσαμεν. τούτου δὲ γενομένου, τρισάσμενοι, ϗ τὴν ὑπόμνησιν ἐνεςερνιζόμεθα, ὥς τε εἴ μη δίδως αὐτὸς τῶν νῦν ἐπαγωμένων σοι ταράχων ὡς ἔφησαν τῷ παραιτίῳ, μετὰ τὸ πρᾶξαι ἃ τοῦ προσήκοντος παρεσφάλημεν. εἴ τε μὴ, περίζωσαι τὴν ῥομφάιαν σου ἐπὶ τὸν μερόν σου δυνατὲ, ϗ σύγκλεισον ἐξ ἐναντίας τῶν καταδιωκόντων με, ϗ σὲ θεὸς περίζωσαι δύναμιν ἐν παντὶ καιρῷ, ϗ ἰδέᾳ πάσῃ, ϗ βίων ϗ περιςάσεων. περὶ δὲ οὗ μοι ἔγραψας εἴδους, κρεῖττον μὲν ἦν εἰ πρὸ καιροῦ ἔγραφας. εἴη σοι κύριος καταφυγὴ, ϗ κραταίωμα.

DOMNO MICHAELI PERITISSIMO.

HEi mihi periit iuſtus de terra, & luminare noſtrum occidit. Abiit humilitatis imago, abiit manſuetudinis ſimulacrum, & bonitatis, & directionis Deum facientis arbor defloruit. Vbi illa morum circumſpectio, & conſtantia in abſconditum? ubi vocis affabilitas? ubi ſingularis amicorum amicitia? ubi erga inimicos pax, & facilis venia, & nulla aberratio lapidis magnetis? At Papae qualia paſſus ſum! beatum flere contendo, & lamentationibus Regem proſequi, & luctus in feſto die non recuſas ſtultus homo celebrare? Magnumque illum Ioannem conſpexeris hilarem hilariter adſtare ante Ieſum quem expetebat, & viſu excitaberis, & dignum hominem praedicabis beatum. Tibi quidem viſum eſt luminare illud benefaciens, & de terra, & longe a terrenis rebus evaſit. Cum Deo autem, qui iuxta naturam ſol eſt, oritur, & ipſe ſol per participationem. Enarras praeclara illius, atque id habes in mente, quoniam Caelum his dignum eſt. Quid igitur eos defles, qui ad propriam domum revertuntur? Numquid, & ignem inſimu-

ΤΩι ΚΥΡΩι ΜΙΚΑΗΛ ΤΩι ΠΑΝΤΕΧΝΩι.

Ὤ Μοι ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, ϗ φωςὴρ ἡμέτερος ἔδυνεν. οἴχεται μὲν ἡ ταπεινοφροσύνης εἰκών, οἴχεται δὲ τὸ τῆς πραότητος ἄγαλμα, ἀπήνθισε δὲ τὸ τῆς ἀγαθωσύνης φυτὸν, ϗ τῆς θεοποιούσης εὐθύτητος. ποῦ τὸ τοῦ ἤθους περιεσκεμμένον ἐκεῖνο ϗ συννεῦον εἰς τὸ κρυπτόμενον; ποῦ τὸ τοῦ φθέγματος εὐπροσήγορον; ποῦ τὸ ὑπερβαλλόντως φιλόφιλον; ποῦ τὸ πρὸς ἐχθροὺς, εἰρηνικὸν, ϗ εὐπαραχώρητον, ϗ οὐκ ἀποδίον λίθου τοῦ μάγνητος; ἀλλὰ βαβαὶ οἷον πέπονθα; θρηνεῖν ἐπιχειρῶ τὸν μακάριον, ϗ ἐπὶ τῷ βασιλεύσαντι κόπτεσθαι, ϗ τελεῖν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ πένθημα οὐκ ἀνανεύσεις ἀβέλτερε, ϗ τὸν μεγάν ἰὼ θέασῃ τῷ ποθουμένῳ Ἰησοῦ παρεςῶτα φαιδρὸν φαιδρῶς, ϗ συνεπαρθήσῃ τοῖς ὁρωμένοις, ϗ μακαρίσεις τὸν ἄξιον. σοὶ μὲν ἔδωκε καλῶς γε ἐκεινος ποιῶν ὁ φωςὴρ καὶ τῆς γῆς σοι ϗ τῶν γεηρῶν ἀπεπήδησε. θεῷ δὲ συνανατέλλει τῷ κατὰ φύσιν ἡλίῳ κατὰ μέθεξιν ἥλιος. καταλέγεις τὰ ἐκείνου καλὰ, ἀλλὰ ϗ τοῦτο ἐννόεις ὅτι ὁ οὐρανὸς τούτων ἄξιος. τί γοῦν πενθεῖς ἐπὶ τοῖς πρὸς τὸν οἰκεῖον χῶρον χωρήσασιν; εἰ μὴ ϗ τὸ πῦρ αἰτιᾷς ὅτι ἄνω ῥέπει, ϗ τὴν οἰκείαν φύ-

φύσιν ὐκ ἔςιν ὅτε ἠρνήσατο, ϗ πενθόιης ἀετὸν ὑψȣ̃ ϗ πλησίον νεφελῶν πετόμενον, ἢ χρυσὸν ὁρῶν ἢ μαργαρίτας, τὸν μὲν ἐκ τῆς ἀτίμου ϗ πατουμένης, τὺς δ᾽ ἐξ ἀςρεπτῶν ὀλιγωρουμένων θησαυροὺς αὐτῶν ἐπιτιθεμένους, τὴν κόμην διασπαράξαις· ἀλλὰ πολλῆς ἀνοίας ταῦτα, ὐκȣ̃ν ϗ τοῦτο τῆς αὐτοῦ μοίρας τίθει· σὺ δὲ ἐκτέρπου τῇ ἐποδύνῳ παροικίᾳ ἐκείνου. εἰ μὲν γὰρ ἐννυπείθει τῇ ζωῇ, ϗ καλῶς εἶχεν αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδ᾽ οὕτως ἔδει τὸ καταπενθὲς τȣ̃το ϗ φιλόδακρυ ἐπεδείκνυσθαι. εἰ δὲ τὴν ζωὴν ἡγεῖτο πικρὸν ὡς ἀληθῶ; θάνατον, ϗ τῆς φυλακῆς ἐξαλθῆναι ϗ τὺς δεσμοὺς αὐτῷ διαῤῥαγῆναι ἐπήυχετο, ἆρ᾽ οὐκ ἂν ἐχθρῶν ἔργα ποιȣ̃μεν; εἴπερ διακοπείσης ἐκείνῳ τῆς τῶν ὀδυνῶν ςχοίνου, αὐτοὶ δακρύοιμεν, ϗ πενθοῖμεν ἀπαρηγόρητα; ἀλλ᾽ ὅτι καλῶς εἶχεν ἡμῖν τοιοῦτον ἔχειν μεθ᾽ ἡμῶν ἐπὶ τούτῳ κοπώμεθα; ἀλλὰ πρῶτον μὲν τοῦτο φίλαυτον εἶγε τὸ οἰκεῖον καλὸν πρὸ τοῦ καθήκοντος ἐκείνῳ τιθέμεθα, ἐκείνῳ γὰρ τὸ ἀναλύσαι, ϗ σὺν χριςῷ εἶναι βέλτιον· ἔπειτα ϗ τὐναντίον ἅπαν, νῦν μᾶλλον τῆς παρ᾽ ἐκείνου βοηθείας τευξώμεθα, ὅσῳ ϗ τῷ μόνῳ βοηθῷ πεπλησίακε, ϗ ἀμέσως ὁμιλεῖν ἐκείνῳ διὰ τȣ̃το δεδύνηται. ταῦτά μοι, ὦ καλὲ παῖ, ὃν ἐγὼ ἐν κυρίῳ ὠδίνησα ϗ ἐγέννησα ϗ ἀπεγαλάκτισα, ὁ λόγος πρὸς τὸ πάθος ἀντεῤῥητόρευσε· δεῖν δὲ ᾠήθην καὶ σὲ κοινωνὸν προσλαβέσθαι τῶν ἐκ τȣ̃ λόγου μοι ἀγαθῶν, ὅπερ δὴ ϗ πάλαι μοι σύνηθες· σὺ δὲ τὸν μακάριον ἐκεῖνον ϗ πολλάκις τȣ̃τον ζῶντα ἐν σαυτῷ ἐπιδείκνυε· κἀπειδὴ θεός σοι τὴν ἀρχὴν ἐνεχείρισεν, ἐννόει τὴν ἐκείνου πρὸς τὺς ὑποτελεῖς πρᾳότητα, τὸ εὐόμιλον, τὸ ἐν πᾶσι περισκεμμένον, ϗ εὔβουλον, ϗ τὸ μηδὲν ἄνευ μελέτης ποιεῖν, ϗ ἐπὶ πᾶσι ϗ πρὸ πάντων, τὸ πρὸς θεὸν εὐλαβὲς ϗ κακόφοβον, ϗ πρὸς ἀνθρώπους ἐντροπικὸν τε ϗ εὔσχημον, ϗ τὰ ἄλλα ὅσα κἀγὼ ἐν ἐκείνῳ κατανενόηκα, ϗ σὺ ἐξ ἐκείνου πέφυκας· πέφυκας γὰρ τῷ πάντα τὰ καλὰ ϗ φύοντι θεῷ ϗ αὔξιν παρασκευάζοντι, ὅτι ȣ̃ς ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ῥίζης εὔχες κλάδȣς, δείξεις ἠθυτενῶς ἀνατρέχοντας ϗ καρποφοροῦντας, ϗ θεὸν ϗ ἀνθρώπους εὐφραίνοντας· μόνον ἔχοις τῆς ῥίζης, ϗ μὴ ἀποσπασθείης τῆς ἐκεῖθεν πιότητος.

mulam veris, quod sursum tendit? Nihil est autem, quod propriae resistere possit naturae. Fleres etiam aquilam videns sublimiter, ac prope nubes volantem, aut aurum, aut margaritas, hoc quidem ex vili, & pedibus contrito pulvere, has vero ex duris, & nihili faciendis cernens in thesauris constitutas, comam dilacerares. Sed haec magnae dementiae sunt; itaque & hoc eius fatum idem reputa; & delectare eius incolatu dolorem afferenti. Etenim etiamsi in animum sibi induxisset vivere, & bene sibi omnia habere, non ideo conveniebat flebile hoc, & lacrimis dignum ostendere; si vero vitam existimavit amaram, ut vere mors est, & desiderabat e carcere exire, & vincula dissolvi, nonne opera inimicorum faciemus, si modo, abrupto eius dolorum fune, nos flebimus, & sine consolatione plorabimus? Verum quoniam bene habuit nobis, talem habere nobiscum, ideo aegre ferimus? At vero id in primis nostri amoris est, si domesticum bonum officio praeponamus; melius enim illi est dissolutum esse, & esse cum Christo. Quam igitur omne adversum sit hoc tempore, tanto maiore per illum instruemur auxilio, quanto propius illi accessit, qui solus adiutor est, atque adeo nulla re interposita illum adloqui potuit. Haec mihi, bone fili, quem ego in Domino peperi, & cum dolore peperi, & genui & lacte enutrivi; haec adversus moerentem animum defluxit oratio. Oportere igitur arbitratus sum te quoque bonorum, quae ex oratione derivantur, participem facere, quemadmodum plane alio ego tempore consueveram. Age vero beatum illum & hunc persaepe viventem in temetipso demonstra. Ac quandoquidem tibi Deus imperium tradidit, in mentem revoca illius in subditos mansuetudinem, affabilitatem, prudentiam in omnibus, bonumque consilium, nihil nisi praevia facere meditatione, & in omnibus atque ante omnia erga Deum religionem metumque mali; erga homines vero sollicitudinem & decus, aliaque quotquot & ipse in illo deprehendi, tu vero ex illo produxisti. Produxisti autem Deo, qui bona omnia generat augmentumque disponit, quippe quos ab illa radice ramos elicis, ostendis recte sese protendentes, & fructum afferentes, Deumque hominesque laetificantes. Tantum radicem teneas neque ab illius pinguedine avellaris.

ΤΩι ΚΥΡΙΩι ΝΙΚΗΤΑι ΤΩι ΠΟΛΙΤΗι.

Οἴκοθεν οἴκαδε παρ᾽ ἡμῶν ὁ γλαβηνίτζης πρὸς σὲ ἀδελφὲ θεοτίμητε. τȣ̃τον γὰρ ϗ αὐτὸν συνεπείσαμεν, ϗ ταλλάγε ἄθυμος ὁ ἀνήρ, ὃς ϗ ἄκων τὸ φορτίον τῆς ἐπισκοπῆς ἤρατο, ϗ τοσοῦτον ὑπερεχώρει τῷ ἀμηχάνῳ βάρει τοῦ πράγματος, ὅσον ἄλλοι καὶ προαρπάζουσιν. ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἄλλαις τε λόγων ἐπῳδαῖς τὴν ἀσπίδα τούτῳ τῆς ἀθυμίας ἐφαρμακεύσαμεν, ϗ δὴ ϗ τὰς ἐπί σοι ἐλπίδας ἐπάδοντες, τὸ πᾶν ἐξηνύσαμεν. ὅπως ȣ̃ν αὐτῷ οἷος ἠλπίσθης, ὦ τὰ πάντα καλὲ κἀγαθὲ, γένοιο, ϗ μή τε τȣ́τῳ ἀναφανείη ὁ θησαυρός, φασιν, ἄνθρακες, μήτ᾽ αὐτὸς ἢ ἄνοιαν ἐγκληθείη, ἢ κακόνοιαν, τὸ μὲν, ὡς ἔςι ἐξαπατώμενος, ϗ μήποτε συνεὶς, ὃν εἰδέναι διετονόμην μᾶλλον, ἢ αὐτὸς ἐμαυτὸν, τὸ

δ᾽ ὡς

DOMNO NICETAE POLITAE.

A Nobis ad te, Frater divinitus honorate, domo domum venit Episcopus Glabenitzes. Eum enim ac te nos adloquuti sumus. Ceterum homo est minime animosus, qui & invitus Episcopatus onus suscepit, tantum autem immensum negocii pondus excedit, quantum alii etiam praeripiunt. Verum aliis nos sermonum incantationibus scutum illi adversus desperationem conficiemus, atque ut in te speret adhortantes omnia perficiemus. Ut igitur illi sis, vir honestissime, qualem te speravit, neque aperiatur illi thesaurus, inquiunt, carbones, neque ipse aut de amentia accusetur, aut de malevolentia, partim quidem utpote qui deceptus est, neque umquam cognovit, quem ego

ma-

magis cognoscere quam memetipsum contendi, partim vero quia Episcoporum amantissimum decepit. At ista in montem abeant, vel in fluctus maris multum obstrepentis. Tu vero quae in sterquilinio, quaeque fratri misera sunt, tamquam virtutis Hercules munda, aliaque eorum, quae in tuis genibus sunt, suavius facito. Ducat autem ille gratia tua aureos dies, neque adversa aliqua laboret egestate. Nunc quidem hanc gratiam petimus abs te, cras vero tu ipse nobis promittes, etenim te ad benefaciendum bono viro excitamus. Primus autem & magnus Archiepiscopus Christus bonitate sua servet te desuper ab omni malitia & malo.

δ' ὡς ἐξηπατηκὼς τὸν ἐν ἐπισκόποις εὐνούςατον· ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς ὄρος ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης· σὺ δὲ τάτε ἐν Κοπρῶνι τὰ τῷ ἀδελφῷ δυσχερῆ, ὁ τῆς ἀρετῆς ἡρακλῆς ἐκκάθαρον, καὶ ἄλλα τῶν σοῖς ἐν γούνασι κειμένων, ἥδιον ποίησον, καὶ εἴη σοῦγε ἕνεκα χρυσᾶς αὐτὸν ἀγαγεῖν ἡμέρας, καὶ μὴ ἐπισυγνάσαι ἀβουλήτῳ τινὶ συνακτήματι· νῦν μὲν οὖν ἡμεῖς σε χάριν αἰτοῦμεν αὔριον δ' αὐτὸς ὁμολογήσεις, ὅτι σὲ πρὸς τὸ ἀγαθύναι τῷ ἀγαθῷ διηγείραμεν· ὁ δὲ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιεπίσκοπος χριςὸς, ἧς ἀγαθότητος, τηροίη σὲ πάσης κακύνσεως ἀνώτερον καὶ κακώσεως.

ANEMO.

Verus amicus vere quidem dolore adficitur, ubi amico careat (& haec illi contingunt qui vicinos desiderat) eumque credat iam non posse umquam amplecti, & corde dilaniatur. Verumtamen si animus videat novos audit, inquit Pythagoricus Epicharmus, ipse autem nos ita vides virorum mihi amicissime adeoque desideratissime, non causor omnino desiderati absentiam neque disiunctionem. Maius habens dilige, etsi non adsit tibi minus, maius vero omnino nos animo videre, quo quidem indiget etiam corporeus visus. Verum opus est ut tibi praesens sit etiam minus. Ita enim amicitiam intelligeres esse ditiorem, & quod equidem vellem multum adferret quaestum. At multa praeter spem perficit Deus, eaque quae nobis videbantur, minime perfecta sunt Graecus quidem diceret ita ferre fati necessitatem Isaias vero noster maiore caneret pietate: Quod Deus Sanctus decrevit quis hominum potest infirmare? Vt igitur illi visum est, ita etiam factum est. A quo utinam salvus & incolumis reddaris dulci patriae & iis, qui tui sunt amantissimi, utinam reddaris salvus & incolumis tu, qui peregre abes, desideratissime. Cum quibus etiam serveris ab omni malo desuper & malitia.

ΤΩι ΑΝΕΜΩι.

Ἀληθῶς μὲν ἀνιᾶται φίλος ἀληθινὸς τοῦ φιλουμένου ςερούμενος, καὶ ταῦτα γειτονῶν τῷ ποθουμένῳ, καὶ ὅσον οὐκ ἤδη δράττεσθαι τούτου οἰόμενος, καὶ τὴν καρδίαν ἀμύσσεται. πλὴν ἐπεὶ νοῦς ὁρῇ καινοὺς ἀκούει φησὶν ὁ πυθαγορικὸς ἐπίχαρμος, αὐτὸς δὲ ἡμᾶς οὕτως ὁρᾷς ἀνδρῶν ἐμοὶ φίλτατε κἀντεῦθεν, καὶ ποθεινότατε, μὴ πάνυ τοι αἰτιῶ τὴν διάςασιν, μὴ δὲ τὴν τοῦ ποθουμένου ἀπόταξιν, τὸ γὰρ μεῖζον εὔχων ἀγάπα, κἂν μὴ παρῇ σοι τὸ ἔλαττον, μεῖζον δὲ πάντως, τὸ ὁρᾶν ἡμᾶς τῷ νῷ. οὗ καὶ ἡ σωματικὴ δεῖται ὅρασις, ἀλλ' ἔδει παρεῖναι καὶ τ' οὐλάττον: οὕτω γὰρ ἂν ἦ; μενφαίης ἂν τὰ φιλικὰ πλουσιώτερον, καί κε τὸ βουλοίμην καίκεν πολυκέρδιον ἦεν· ἀλλὰ πόλλ' ἀέλπτως κραίνει θεὸς, καὶ τά δοκηθέντα τ' οὐκ ἐτελέσθη, καὶ ἕλλην μὲν ἂν εἴποι φέρειν ἀνάγκη τὸ μορσιμὸν, ἡσαΐας δ' ὁ ἡμέτερος εὐσεβέςερον ἀποθεσπίσει, ὡς ὁ θεὸς ὁ ἅγιος ἐκύρωσε, τίς ἱκανὸς ἀνθρώπων διασκεδάσαι; ὡς οὖν τούτῳ ἔδοξεν οὕτω δὴ καὶ γέγονεν, ὑφ' οὗ καὶ ἀποσωθείης τῇ γλυκίᾳ πατρίδι, καὶ τοῖς φιλτάτοις ἀποσωθείης ἀπόδημα πολυπόθητον, μεθ' ὧν καὶ διατηροῖο πάσης κακύνσεως ἀνώτερον, καὶ κακώσεως.

ROMANO THEOPHYLACTO.

Ego equidem nec semel, vir honestissime, dixi tibi, si Pythagorae vere Philosophiam sectaris, oportet te patrias res silentio retinere, nec nos aequi sumus id tibi vitio vertere. Si vero Peripateticis das operam, & beatum praedicas Aristotelem, quid linguam contines, patriaque a te facis aliena? Haud enim soli fuerunt Coryphaei illius sectatores Theophrasti & Demetrii, quorum alter quidem eo quod divinius loqueretur nomen sortitus est, alter vero Phalereus opus etiam quoddam perdiligens edidit de sermonis interpretatione. Verum nos parvipendis, praesertim quum te ex rhetorica, ut solemus, hospitio convivioque exceperimus. Id quidem Peripateticum sentis si fide dignus haberi debet Aristotelis in Platonem contemtus. Sed minime credendum est, quod antiquitus beatus ille divinum Platonem aegre ferret, eumque variis laceraret modis propter altiorum reveren-

ΤΩι ΡΩΜΑΙΩι ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΩι.

Αὐτὸς δὲ οὐδ' ἅπαξ, ὦ καλὲ κἀγαθὲ καὶ τοι εἰ μὲν τὴν πυθαγόρου μετεῖ φιλοσοφίαν, ἔδει τῶν πατρίων τῆς σιωπῆς σε ἀντέχεσθαι, καὶ οὐδ' ἡμεῖς ἄν σοι ἐπικαλεῖν ἦμεν δίκαιοι· εἰ δὲ τὰ τοῦ περιπάτου σπουδάζεις καὶ τὸν δαιμόνιον ἀριςοτέλην αὐχεῖς, τί τὴν γλῶτταν ἐπέχεις καὶ ἀποποιῇ σου τὰ πάτρια; οὐ γὰρ ἐκείνου τοῦ κορυφαίου διασῶται θεόφραςοι, καὶ δημέτριοι, ὧν ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ θειότερον φράζειν ἔλαχεν ὄνομα, ὁ δέγε φαληρεὺς καὶ περὶ ἑρμενείας λόγου σύνταγμά τι σπουδαῖον ἐξήνεγκεν· ἀλλ' ὀλιγωρεῖς ἡμῶν, καὶ ταῦτά σε ποτὲ ἐκ ῥητορικῆς ξενισάντων καὶ ἑςιασάντων, ὡς εἴωθαμεν τοῦτο μὲν ἤδη περιπατετικὸν φρονεῖς, εἴπερ ἀριςοτέλους ἡ πρὸς πλάτωνα ὀλιγωρία πιςή· ἀλλὰ μὴ ἐκεῖνο μᾶλλον ἐκδεκτέον ὅτι τὸ ἐπὶ παλαιὸν δυσχεραίνει τοῦ θείου πλάτωνος ὁ δαιμόνιος, καὶ τοῦτον σπαράττει πολλαχοῦ ἐπὶ συντηρήσει τῶν ὑψηλότερων, καὶ ἵνα πείσῃ μὴ οὕτω ταπεινῶς καὶ ὑποπεξίως ἐκλαμβάνεσθαι τὰ οὐράνια· ταῦτα οὖν παραδε-

ραδεχόμενος περὶ τῆς διαφορᾶς τοῖν ἀνδροῖν, οὐ δὲ τοῦτο τιτρώζεις τὴν πρὸς τοὺς ἥν ὅτε διδασκάλους ὀλιγωρίαν· ἑάλως οὖν ἡμῖν ὁ πολλὰς πλεκτὰς συλλογισμῶν ἐπιστώμενος· ἀλλὰ γὰρ ἰδού με, καὶ διαδιδράσκεις διακόψας τὰ ἅμματα τῇ μαχαίρᾳ τῆς ἀρχῆς, ἣν ἐφόρεσας· αἰτιᾷ γὰρ που τὸν τῶν πραγμάτων τάραχον, οὐκ χεοντα σου τῆς πρὸς τὰ βελτίω σχολῆς τὴν εὐςάθειαν· τούτοις δὲ συντάττεις καὶ τὰ πρὸς ἡμᾶς γράμματα, ἐρεῖς τι καὶ δεύτερον ὡς ὁμιλεῖς ἡμῖν τῷ μετρίῳ, καὶ ὄντως καλῷ ἰωάννῃ τὴν σαυτοῦ καρδίαν ἐκχέων, ὥς τε μάτην σε κ̣ τὸν ἀναίτιον αἰτιώμεθα. τῦτο δέ συ τῆς ἀπολογίας κ̣ μᾶλλον δέχομαι· ὁ γὰρ δὴ καλὸς ὗτος ἰωάννης πρὸς ἡμᾶς γράφων, μυρία τὴν πρὸς αὐτόν συ χρηςότητα κατευφήμησε, κ̣ ἐοικώς, οὐκ ἀχάριςον ψυχὴν εἰς τὰ γράμματα κατατίθεσθαι, ὥς τε βάλλ' οὕτως χρίων τὰ βέλη σου μέλιτι, ϛ οὐκ ἂν σε γραφὰς ἀπαιτοῦντες, τῆς ἐς φιλίαν ἢ λόγους παρανομίας γραψοίμεθα. ἀπέχομεν γὰρ τὰς ὀφειλὰς οἷς ἀποτιννύεις τῷ ἰωάννῃ· πρόδηλον ὅτι κ̣ οἱ πάροικοι ἡμῶν κ̣ πάντα τῆς ἐκκλησίας ἁπλῶς λευκὰς ἡμέρας διάζουσιν αὐτοῦ τὴν σὴν γλυκύτητα δεχομένου πολλῷ φερομένην τῷ ῥεύματι. εἴη σε τηρῶν ὁ τῆς σοφίας πατὴρ θεὸς, πάσης κακύνσεως ἀνώτερον κ̣ κακώσεως.

rentiam, atque ut tibi ſuadeas caeleſtia non ita humiliter ac contemtim eſſe excipienda. Haec igitur intelligens de duorum virorum diſcrimine ne, paternum imiteris contemtum adverſus iſtos aliquando diſcipulos. Captus igitur es a nobis qui multos attrahis ſyllogiſmorum nexus. Sed enim ecce me etiam effugis dirumpens vincula gladio principatus quem, geſſiſti. Etenim cauſſaris quodammodo negotiorum tumultum non praebentem tibi ſtabile otium ad meliora. His autem litteris, quas ad nos mittis concinnas & aliquid etiam addis, quemadmodum nobis colloqueris, viro probo vereque honeſto Ioanni effundens cor tuum ita ut fruſtra & ſine cauſa te accuſemus. Id equidem pro tua libenter accipio apologia. Nam vir ille honeſtus Ioannes ad nos ſcribens infinitis quidem laudibus tuam in ſe extulit bonitatem, & aequum eſt, animam beneficii non immemorem litteris conſignare, ut ita eloquatur melle liniens ſagittas tuas, & nos ſcripta a te exigentes non ſcribamus praeter aequum contra amicitiam aut contra ſermones. Debita recipimus, quae ſolvis honeſto viro Ioanni. Manifeſtum eſt & eos, qui iuxta nos habitant, & Eccleſiam univerſam dies candidos ſimpliciter ducere, tuam illo accipiente dulcedinem multo cum impetu fluentem. Deus autem, qui ſapientiae pater eſt, te ſervet deſuper ab omni malitia & malo.

ΤΩι ΑΥΤΩι

ΑΕΊ μοι τὸν πόθον ἀνάπτεις μεγαλεπιφανέστατέ μοι αὐθέντα, ἀεὶ σεαυτοῦ μείζων ἐπὶ χρηςότητι ἀγγελόμενος. ἀναβάσεις γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος, τὴν ἰακὼβ ὑποδεικνύεις ἡμῖν κλίμακα, τὸ παρὸν τοῦ μέλλοντος τιθεὶς ἐπίβασιν. ὅθεν, κ̣ εὔχομαί σοι τελειωθῆναι ταύτην ἄνοδον, ᾗ θεὸς, ὡς πιςεύομεν, ἐπεςήρικται· οὗτο γὰρ τέλος ἐςὶ πάσης ἀναβάσεως, ȣ̓ γενομένȣ, ςάσις παντελὴς τῆς κινήσεως· ςήσῃ, γὰρ φησὶ κ̣ τῷ μωϋσεῖ, ἐπὶ τῆς πέτρας. σπεῦδε γȣ̃ν τῇ προαιρέσει, οἷό, τισιν ὁρμήμασι χρώμενος. Καὶ παρὰ θεοῦ κατευθυνθήσεταί σοι τὰ διαβήματα, οὐ προσκόψεις πρὸς λίθον τὸν πόδα σου, εἴτε αἰσθητὴν δυσπραγίαν, κ̣ σκληρότητα, κ̣ βαρύτητα τὸν λίθον νοήσομεν, εἴτε τὸν νοούμενον ἐχθρὸν τὸν τῇ ὑπερηφανίᾳ βαρυνθέντα, κ̣ ἀποπεσόντα τῆς ἄνω τάξεως, ὁ γὰρ ἀγαθὸς θεὸς τοῖς ἀγαθοῖς ἀγαθύνειν ἀεὶ πιςευόμενος, οὐ δὲ τὴν σὴν παρήσεται ἀγαθότητα. ὑφ' ȣ̓ κ̣ τηροῖο πάσης κακύνσεως ἀνώτερον κ̣ κακώσεως.

EIDEM.

SEmper mihi deſiderium excitas, illuſtriſſime mi Domine, ſemper maiorem te praebens in bonitate. Adſcenſionibus enim in corde diſpoſitis exhibes nobis Iacobi ſcalam praeſens futuri ponens fundamentum. Vnde exopto etiam tibi, ut huiuſmodi adſcenſus perficiatur, in quo ut credimus Deus manet. Etenim talis eſt finis omnis adſcenſionis, quo peracto perfecta motus ſtatio. Conlocaberis enim, ait etiam Moyſi, ſuper petram. Stude igitur propoſito tamquam ſtimulis quibuſdam uti, & a Deo greſſus tui dirigentur, neque offendes ad lapidem pedem tuum, ſive petram intellexerimus ſenſibilem difficultatem & duritiem & gravitatem, ſive intelligibilem inimicum ſuperbia gravem & de ſupremo ordine decidentem. Bonus autem Deus, quem ſemper credidimus bonis bona dare neque tuam praeteribit bonitatem, qui etiam utinam ſervet te deſuper ab omni malitia & malo.

TOMI VIII. FINIS.